

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૩૮-૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ડા.પદ્માવતી શિ.કૃ.ડ

વિષય હરચંદ્રકૃત

ભાષ્યોદય—ગ્રંથાવલી.

કાયદાનો શિક્ષક

યાને

ફોજદારી, રેવન્યુ અને દિવાની કાયદાઓનું જુથ.

[સને ૧૯૧૭ આખર સુધીના મુદ્રાણ વધારા સાથે.]

[જેમાં ફોજદારી, રેવન્યુ અને દિવાની કોર્ટોને
લગતા તમામ કાયદાઓનો સંગ્રહ છે.]

રચી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

તાંત્રી ભાષ્યોદય.

(ધનવાન, ભવિષ્યવેત્તા, ડીપાર્ટમેન્ટલ પુસ્તક, ધરનો વેધ
વિગેરે પુસ્તકોના કર્તા.)

આવૃત્તિ ૨ છ.

સને ૧૯૧૭.

પ્રત ૧૨૦૦.

કીંમત રૂ. ૮-૦-૦.

આ પુસ્તક ૧૮૬૭ના ૨૫મા આક્ટ મુજબ તેમજ ૧૯૧૪ ના નવા કાયદા પ્રમાણે રજીસ્ટર
કરાવી, અંચકર્તાએ સર્વ હક પોતાને રવાણા રાખ્યા છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મંથાન
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૭૩૮૧

૬૨૫૪૨૭

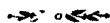
આ પુસ્તકનાં પાન ૧ થી ૪૮ સત્યનારાયણ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ અમદાવાદમાં મોતીલાલ કાળીદાસે,
પાન ૪૯ થી ૫૬૮ સત્યવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ અમદાવાદમાં-સાંકળચંદ હરીલાલે, બીજા ભાગનાં પાન ૧થી
૨૨૪ સુધી અમદાવાદ ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યાં છે. અને તે સિવાયનું
તમામ પુસ્તક-અમદાવાદ ખાડીઆમાં આવેલા, ભાગ્યેદય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં દવે નેઠાલાલ દેવશંકરે છાપ્યું.

પ્રસિદ્ધ કરનાર

નેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

ભાગ્યેદય ખાડીસ-અમદાવાદ

અર્પણ પત્રિકા.

અનેક દૈવિ સદ્ગુણાલંકૃત, આનંદપલ શ્રીમાન

વિઠલભાઈ અચેરભાઈ પટેલ.

બૅરીસ્ટર-એટ-લૉ.

ના. ગવર્નર ઇન કૉન્સીલની ધારાસભાના મેમ્બર.

મુ. મુંબાઈ.

મુરખમી સાહેબ !

આપ નામદારના સહવાસનાં આવતાં મનુષ્ય પોતે પોતાની ઉન્નતિ કરવી રીતે અને કેટલે સુધી કરી શકે છે તેનું યથાર્થ જ્ઞાન મને થયું છે. તેમજ પોતે પોતાની ઉન્નતિ કરી મહાન પદ ઉપર સ્થિત થયા પછી પણ જનસમૂહનું કેટલું કલ્યાણ કરી શકે છે, તેનું આપ એક પ્રત્યક્ષ દ્રષ્ટાંતરૂપ છો.

આપે ધારાસભામાં બિરાજી જનસમૂહના કલ્યાણના, અને કેળવણીના અનેક પ્રશ્નોને પોતાના કરી લઈ નિડરતાથી ચર્ચા ચલાવી તેમાં વિજય મેળવી લોકપ્રીતિ સંપાદન કરી છે. અને તેવીજ રીતે હજી પણ આપ જ્યારે અને ત્યારે લોક કલ્યાણનાજ વિષયોમાં મન લગાવેલું રાખો છો, તેથી તેમજ આ સેવકને જીનો સંબંધ યાદ લાવી વિસારતા નથી, તથા પોતાના ખંધુ તરીકે પ્રેમની દ્રષ્ટિથી જોતા રહ્યા છો. તે સ્નેહના સ્મરણ ચિન્હ તરીકે આ પુરતક હું આપનેજ અર્પણ કરવું યોગ્ય ધારું છું. અને હું આશા રાખું છું કે આપ તેના સ્વિકાર કરી સેવકને કૃતકૃત્ય કરશે.

ભાગ્યોદય ઓરીસ, અમદાવાદ.
નિવૃત્તિ નિવાસ, આણંદ.
તા. ૨૫-૫-૧૯૧૭.

લી. આપનો સેવક
જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.
કર્તા

પ્રથમ આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આજકાલ કાયદાનું બંધારણ એવું થઈ ગયું છે કે દરેક માણસે કાયદાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ. જે તે પ્રમાણે ન વર્તે તો તેને ધણીવાર નુકસાન ખમવું પડે છે.

પરંતુ ધણી કાયદા અંગ્રેજીમાં હોવાથી અને ગુજરાતી કાયદા પૈસા ખર્ચે તો પણ મળી શકતા નહિ હોવાથી ધણી માણસો કાયદાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી.

વળી કેટલાક ગુજરાતી કાયદા મળી શકે તે જુદા જુદા ખર્ચ કરવાથી વધારે ખર્ચના બોજમાં ઉતરવું પડે, અને તે પ્રમાણે ખર્ચ કરવાની કેટલાક માણસની શક્તિ નહિ હોવાથી તેમજ ખર્ચ કરવાની શક્તિ હોય તો મુળ કાયદાની ભાષા સમજી શકવાને કેટલાકો અસમર્થ હોવાથી તેમને કાયદાથી અજ્ઞાન રહેવું પડે છે.

કાયદો જાણવા અને તે પ્રમાણે દરેક માણસે વર્તવું જોઈએ, છતાં જ્યારે આવી અડચણોને લીધે આ પ્રમાણે તેઓ કાયદાના જ્ઞાનથી અજ્ઞાન રહે છે, ત્યારે તેમને ધણી વખત નુકસાનમાં ઉતરવું પડે છે. એટલુંજ નહિ પણ આખર, ધન અને એવી બીજી હાનીને પણ ખમવી પડે છે, અને વારંવાર નજીવી બાબતોમાં કાયદાની સલાહ લેવા વિગેરે બાબતમાં પૈસા ખર્ચતાં પણ લોકોના ઓશીઆળા રહેવું પડે છે.

ગેરકાયદેસર કાંઈ કૃત્ય કરવાથી શિક્ષાને પાત્ર થવું પડે ત્યારે કાયદાની અજ્ઞાનતા પુરાવામાં ચાલી શકે નહિ. કારણકે સરકારે કાયદો પ્રસિદ્ધ કરી લાગુ કર્યો એટલે તે પ્રમાણે વર્તવાની દરેક માણસને ફરજ પડે છે પછી તે કાયદાનું જ્ઞાન મેળવે કે ન મેળવે તોપણ, તે કાયદા પ્રમાણે વર્તવાની દરેક માણસને માથે જવાબદારી રહે છે.

આથી દરેક માણસ થોડી કિંમતે તમામ કાયદાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે, અને વળી થોડું બજેલા માણસો પણ કાયદો સમજી શકે, એટલા માટે આ પુસ્તક બહાર પાડવાની જરૂર પડી છે.

તેમાં ન્હાના મોટા દુધ ઉપરાંત કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે. જેમાં તમામ વિષયને લગતા તમામ કાયદા આવી જાય છે. અને વળી કિંમત પણ તન અને મનની મહેનત તથા ખર્ચના સામું ન જોનાં ફક્ત તે સર્વ ઉપયોગનું થઈ પડે અને તેનો લાભ ગરીબ અને પૈસાદાર તમામ માણસો લઈ શકે તેટલા માટે જેટલી રાખવાની હતી તેથી ધણીજ થોડી રાખવામાં આવી છે. જેથી આશા છે કે હવે દરેક માણસ પોતાની પાસે આ પુસ્તક રાખશે અને કાયદાનું અજ્ઞાન દૂર કરી પોતાની કાયદેસર શું ફરજ તથા જવાબદારી અને હક છે તે જાણી પોતાને પડતી અડચણોને દૂર કરશે.

કાયદો જાણવાની દરેક માણસને જાણસા હોય છે પણ, ઉપર બતાવેલાં કેટલાંક અનિવાર્ય કારણોને લીધે તેમજ આ પુસ્તકની ખોટને લીધે તેઓ કાયદાથી અજ્ઞાન રહે છે એ વાત હવે રહેજ સમજાઈ છે.

પ્રથમ મેં જ્યારે સ્પોર્ટીનેટ નેટીવ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટની પરિક્ષાનું પુસ્તક યાને સરવૈ રૈવન્યુ અને ફાજદારી કાયદાનું જુથ બતાવ્યું અને તેમાં ફક્ત ન્હાના મોટા ૧૮ કાયદાઓનો સમાવેશ કરેલો હતો છતાં તેની પ્રથમાવૃત્તિ બેઝ વર્ષમાં ખપી ગઈ અને જે સદગૃહસ્થો તેના આહક થયા તેમાંના કેટલાકે મહેને તમામ કાયદા જેમાં આવી જાય એવું કાયદાનું જુથ બતાવવા વારંવાર બલામણ કરી તેથી મહારી ખાત્રી થઈ કે આ પુસ્તકની હાલ ધણી જરૂર છે અને તે ઉપરથી મેં આ પુસ્તક તૈયાર કરવાનો વિચાર કર્યો જ્યારે મેં આ પુસ્તકના અગાઉથી આહક થવાને માટે નોટીસ કાઢી અને તેથી તેના ટુક સમયમાં લગભગ ૪૦૦ ઉપરાંત આહકો થઈ ગયાં ત્યારે કાયદો જાણવાની દરેક માણસના મનમાં કેટલી જાણસા રહે છે તે મહેને સહેજ સમજાયું. અને તેથી આનું રૈવત ઉપયોગી પુસ્તક વેળાસર બહાર પાડી પ્રજાની જાણસા વૃદ્ધ કરવાને માટે મહારો ઉત્સાહ વધ્યો.

આ પુસ્તકમાં દાખલ કરેલા તમામ કાયદાઓ જે કોઈ માણસ જુદા જુદા કરે તો, તેને લગભગ કોઈ પ્રતિષ્ઠા રહીઆ ઉપરાંત ખર્ચ થાય તેમ છે, છતાં આ પુસ્તકનો તમામ માણસ ગરીબ અને તંબોર

આજી લઈ શકે તેટલા માટે તેની કિંમત ઘણીજ યુગ રાખવામાં આવી છે તેથી દરેક માણસ આ પુસ્તકનો અજીબ લઈ પોતાને પડતી અડચણોથી બચશે એવી આશા છે.

આ પુસ્તક રૈયત વર્ગને તેમજ સરકારી નોકરોને તેમજ પરિક્ષા આપનારાઓને ઉપયોગનું થાય તેવા હેતુથી તેમાં જોઈતી તમામ વિગત આપવામાં આવેલી છે.

આ પુસ્તક દરેક સરકારી નોકર, જેવાકે, કારકૂન, તલાટી, પોલીસ અમલદાર, સ્કૂલમાસ્ટરો, અને અજીબ તમામ સરકારી નોકરો, અને રૈયત વર્ગના તમામ માણસો જેવાકે, શેડીઆઓ, શાહુકારો, જમીનદારો, ખેડૂતો, નરવાદારો, મતાદારો, મુખીઓ, ઇનામદારો, અને બીજા તમામ માણસોને અને પરિક્ષા આપનારા અમલદારોને ઉપયોગનું થાય એવા કમથી લખવામાં આવ્યું છે જેથી આ પુસ્તકનો આશ્રય લઈ દરેક માણસ સુખી થશે તો કેષકનો શ્રમ સાચક થશે.

આ પુસ્તક દરેક માણસ વાંચી તે પ્રમાણે વર્તશે અને બીજાને કાયદાના અજાનથી બચાવી પોતે પોતાને તથા બીજાને પડતી અડચણો દૂર કરશે તો આ પુસ્તકમાં લીધેલા શ્રમ સાચક થશે.

નાપાઈડ તા. આબુદ.

તા. ૧૨-૬-૦૬.

સંવત ૧૯૬૫ ના જેઠ વદ ૮ રાત્રી.

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

પ્રસિદ્ધકર્તા.

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

દરેક માણસે કાયદો જાણવોજ જોઈએ એવી સરકારે, માણસ માનને માટે યુગ નાંખેલી છે. અને તેથી કાયદાના અજાનથી કોઈ પણ માણસ મુન્હો કરે તો તે શિક્ષાની બચી જઈ શકતો નથી. માટે પોતાના હિતની ખાતર, પોતાના હક, ફરજ અને જવાબદારી યા છે તે જાણવાની ખાતર માણસ માત્રે કાયદાનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ.

અમે આ પુસ્તક મને ૧૯૦૯ માં છપાવી મહાર પાડ્ય હતું. અને તેની જે હાનર નકલો ઘણાજ હુંકે સમયમાં ખપી ગઈ એજ તે પુસ્તકની લોકપ્રિયતા જાણાયે છે. પ્રજામાં આ પુસ્તક પ્રિય થઈ પડ્યું હતું, પણ તેમાં ઘણા સુધારા વધારા ને ફેરફાર કરવાની મને ઘણા સમજનો તરખી સૂચના પણ થઈ હતી. તે સૂચના અનુસાર આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ તદ્દન નવમર્યાદા બનીને તૈયાર કરી પડી છે.

તેમાં પ્રથમ આવૃત્તિમાં ઘણા કાયદાઓ હુંકાણમાં હતા તે આ વખતે ઘણા અગત્યના કાયદાઓ પુરેપુરા અને કેટલાક નૂવ્ય અગત્યના હતા તેમાં તે અગત્યની ટીકા અને નોટ પણ આપી છે જેવા કે;

કીમીનલ ટ્રાસીજર કોડ, ઈડિઅન પીનલ કોડ, સીવીલ ટ્રાસીજર કોડ, લેન્ડ રેવન્યુ કોડ, પુરાવાના કાયદો, અમલતદારની કોટિની એક્ટ, રેલવેના એક્ટ, વિગેરે વિગેરે આ પ્રમાણે પુરેપુરા કાયદા લેવામાં પુસ્તક ઘણુંજ રીધી ગયું અને તેમ છતાં, ચાલુ લડાઈના પ્રસંગેજ પ્રથમ આવૃત્તિ ખૂટી જતાં તેની ચાલુ માળખી ઉપરા ઉપરી થતાં અમારે જે કાગળો સાત રૂપોએ મળે તેના પચીસથી ત્રીસ રૂપોએ રીમ ખરીદવાં પડ્યા અને—એક તો પ્રથમ આવૃત્તિ કરતાં કદ મોટું, લખાણ વધુ, અને કાગળોના ભાવ પણ વધુ એટલુંજ નહિ પણ છપામણી તેમજ આઈડીમનું ખર્ચ ઘણું—ઘણુંજ આવી પડતાં આ પુસ્તકમાં પ્રથમ આવૃત્તિ કરતાં ચાર ઘણું વધારે ખર્ચ આવ્યું છે.

વળી મોટું પુસ્તક હોવાથી જાનેવારી ૧૯૧૭ માં છપાવાનું શરૂ કયું છતાં તે સત્યનારાયણ પ્રેસ, અલ્પવિજય પ્રેસ અને ગુજરાત પ્રેસ એમ ત્રણ ત્રણ પ્રેસમાં ઉતાવળે બહાર પાડવા માટે છાપવા અશક્ય પડ્યું, તે ધારવા પ્રમાણે છપાઈ શક્યું નહિ. અને અતે આ પ્રમાણે પ્રેસમાં પડતી અડચણો દૂર થાય અને આ પુસ્તક સત્વર બહાર પડે તે માટે અમારે જાને છાપખાનું કરવાની ફરજ પડી અને

તેનું નામ “ભાગ્યોદય પ્રીન્સિપલ પ્રેસ-” રાખ્યું. અને અમારા હાપખાનામાં આ પુસ્તક સત દિવસ ચલાવી છાપી તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

મારા તરફથી ભાગ્યોદય નામનું માસિક આજે પાંચ વર્ષથી નીકળે છે, અને તેથી હાપખાનાનું નામ પણ ભાગ્યોદય પ્રેસ રાખવામાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તક તાકીદે પુરૂ કરવા માટે, જુદા જુદા પ્રેસમાં છપાવા આવ્યું પડ્યું અને તેથીજ પાન ૪૮—અ—બ—ક—૬ કરતાં પડ્યાં તથા બીજા ભાગથી પાન ૧ થી શરૂ કરતું પડ્યું હતું. અને તેથી પાનના નંબરો તુટક તુટક આવ્યા છે.

આ પ્રમાણે આ પુસ્તક જલ્દી તૈયાર કરવામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ અને ખર્ચ થઈ ગયું છે, છતાં પણ આ પુસ્તકનો સાધારણ : માણસ તેમજ તરંગર વર્ગ છુટથી એક સરખો લાભ લઈ શકે તે માટે તેની કિંમત વધારે ન રાખતાં માત્ર રૂ. ૮—૦—૦ જ રાખી છે. અને તે જો તેના આદકો છુટથી લાભ લેખ કાયદાનું જ્ઞાન મેળવી, ચુંદા અને શિક્ષામાંથી બચશે તો અંચ કરતો આનંદ અને સંતોષજ થશે.

આ પુસ્તકમાં કેટલાક કાયદા મેળવી આપવામાં ખોરસદના મારા જુના મિત્ર મી. નરસીદાસ ખુશાલદાસે મને કેટલીક મદદ કરી છે. તેમજ આ પુસ્તક સંબંધી કેટલાક વિષયો તપાસી આપવામાં મને અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ વકીલ અને મારા મિત્ર મી. ભાઈલાલ નંદલાલ દેશાઈ બી. એ. એલ. એલ. બી. એ ખાસ મદદ કરી છે. જેથી તેમનો આ સ્થળે ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

કાયદાઓનાં નામ આપી અનેક માણસો જેમ તેમાં કાયદાનું નામ નિશાન ન મળે તેવાં પુસ્તકો પ્રગટ કરે છે જેમકે, ઉપર પુસ્તકનું નામ એવું હોય કે જે નામથી અજણ્યા માણસો એમ ધારે કે, અહો આટલું મોટું પુસ્તક અને તેમાં આટલા બધા કાયદા હશે. છતાં કીંમત આટલી થોડી પણ બ્યારે મંગારી જુવે ત્યારે તેમાં દેડીંગમાં કાયદાનું નામ આપેલું હોય પણ તેમાંની બસે ત્રણસે કલમો-માંથી માત્ર પાંચ સાત કલમોનો સાર, અને ચાર કે પાંચ પાનમાંજ એટલો મોટો કાયદો પુર્ણ થયેલો હોય. અને વળી કહે કે ૧૦૦ કાયદાઓના સંગ્રહ અને પાન ત્યારે માત્ર પાંચસોજ અને તે વળી એવાં કે બે પાનનું આ પુસ્તકનું તો એકજ પાન થાય. એટલે માત્ર અહીસોજ પાન. અને કાયદા ત્યારે પીનલ કોડ જેવા સો કે અવાસો ! આ મેળ જ્યાંથી ખાય ! માટે બધુઓ ! સાવચેત રહેજો કે તમામ કાયદાઓનો સંગ્રહ તો માત્ર આ એક ‘કાયદાના શિક્ષક’ માંજ છે. અને તે સિવાય જેમાં તમામ કાયદાઓનો સંગ્રહ હોય એવું એક પણ મીનું પુસ્તક છેજ નહિ. કદાચ કાઈ હશે તો માત્ર સાર રૂપેજ. માટે જેમને ખરું જ્ઞાન મેળવવું હોય તેમણે તો આ પુસ્તકજ ખરીદવું. આ એકજ પુસ્તક પાસે રાખવાથી બીજા કાયદા ખરીદવાની કે જોવાની જરૂર પડતી નથી.

તેમાં—વધારામાં—કાયદાઓ ઉપરાંત દોઝદારી, રેવન્યુ અને દિવાની કોર્ટોમાં કરવાની અરજીઓ અને દાવાઓના, તથા તેના જવાબોના નમુનાઓ તેમજ દસ્તાવેજોના નમુનાનો પણ સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી આ પુસ્તક વધુ ઉપયોગી થઈ પડશે એવી આશા છે.

કાગળોની ઘણીજ મોંઘવારી હોવાથી કોપી પણ ઘણીજ જુજ કઠાવી છે. માટે તાકીદે ખરીદી લેનારનેજ તેનો લાભ મળશે.

ભાગ્યોદય ઓશીસ, અમદાવાદ.
તા. ૨૫-૬-૧૯૧૭
સંવત ૧૯૭૭ ના આશ્વિન શુદ્ધ ૧૧

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.
કર્તા.

કાયદાનો શિક્ષક.

વિષયાનુક્રમણિકા.

ભાગ ૧ લો. ફોજદારી કાયદો.

૧ ક્રીમીનલ પ્રોસીજરકોડ ૧	૨૪ હિંદુસ્તાનનો પુરાવાનો કાયદો ... ૫૧૩
૨ ઈન્ડિઅન પીનવકોડ ૧૨૨	૨૫ પેટીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાનો ... ૫૫૦
૩ ઈન્ડિઅન પોલીસ એક્ટ ૧૮૪	એન્ડ ૫૫૦
૪ કબા એક્ટ ૨૦૭	૨૬ ગાંડા માણસોનો કાયદો ... ૫૫૧
૫ વીલેજ પોલીસ એક્ટ ૩૧૪	૨૭ હિંદુસ્તાનનો કારખાના આખતનો કાયદો ૫૫૯
૫ હિંદુસ્તાનનો પોલીસ એક્ટ ... ૩૧૬	ધોરોડની સરતના લાઇમન્સો
૬ રેલ્વેનો કાયદો ૩૨૫	૨૮ આપવાનો કાયદો ૫૬૩
૭ આર થનારા પદ્યોનો આક્ટ ... ૩૨૧	૨૯ વીમા કંપનીઓનો કાયદો ... ૫૬૪
૮ વર્તમાનપત્રોમાં ગુન્હાઓની ઉચ્ચેરણી	૩૦ બહોળાના ધુમાડાનો અપકાવ કરવાનો
અટકાવવા આખતનો એક્ટ ... ૩૬૪	કાયદો ૫૬૭
૯ ગુન્હાઓનો જલ્દી ઇન્સાફ થઇ શકે	૩૧ વેંદાનો કાયદો ૫૬૮
તથા સુલેહની લાનિકારક મંડળીઓને	૩૨ ગન્હા કરનારી ગતોને નોંધવાનો, ને
અટકાવવાનો કાયદો ... ૩૬૪	તમને નજરખા રાખવાનો કાયદો ૫૭૦
૧૦ જુગાર રમવાની મના કરવાનો કાયદો ૩૬૫	૩૩ હિંદુસ્તાનનો પેપર તથા નમુના આખ-
૧૧ કટકા માગવાની શિક્ષા કરવાનો કાયદો ૧૭૦	તનો કાયદો ૫૭૦
૧૨ ઝેરી જથ્થો આખતનો કાયદો ... ૧૧	૩૪ હિંદુસ્તાનના રક્ષણ આખતનો કાયદો... ૫૭૯
૧૩ કાટલાં તથા બગતલ માપોનો કાયદો ૧૪	૩૫ કોપીગ્રાફ્ટનો કાયદો ૫૮૨
૧૪ રૂમાં ભેળસેળ ન થવા સંબંધીનો આક્ટ ૩૭૬	૩૬ કંપનીઓનો કાયદો ૫૮૫
૧૫ હથોળીઆરનો કાયદો ૮૦	૩૭ રાજદારી ક' ને ફેગપાગ કરવાનો કાયદો ૬૧૦
૧૬ કારીગર, ને ગંજુર લોક કરાગ તોડે	૩૮ બજારો તથા મેવાનો કાયદો ... ૬૧૦
નેનો કાયદો ૩૮૧	૩૯ ભાડાના વાલન આખતનો કાયદો ૬૧૨
૧૭ જનાવર તરફ ધાતકીપણું અટકાવવાનો	૪૦ ટ્રામવેનો કાયદો ૬૧૪
આક્ટ ૪૮૮	૪૧ ડી. માજીસ્ટ્રેટની વિશેષ સત્તાનો કાયદો ૬૧૫
૧૮ હિંદુસ્તાનનો મોટર વાહનોનો કાયદો ૪૦	૪૨ નેપારના માલ ઉપર દમલઆજીવી નોશાનીઓ
૧૯ સરકારી દસ્તાવેજો તથા અખર બદાર	કરવાનો કાયદો ૬૧૫
ન પડવા દેવા આખતનો એક્ટ ... ૩૮૪	૪૩ પ્રેસ-છાપખાનાનો કાયદો નવો ... ૬૧૮
૨૦ આખકારી એક્ટ ૩૯૮	૪૪ વીજળી આખતનો કાયદો ૬૨૪
૨૧ ઈન્ડિઅન મ્યુનિસીપાલ એક્ટ ... ૪૪૧	૪૫ તંબાકુનો કાયદો ૬૨૮
૨૨ ધીમાં તથા આવાની ચીજોમાં થનો ભેળ	૪૬ લશ્કરના કુચથી થતા નુકશાનનો કાયદો ૬૨૯
સેળ અટકાવવા આખતનો એક્ટ ... ૫૦૬	૪૭ વેલક્રીય ડોમીઓનો કાયદો ... ૬૨૬
૨૩ જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણનો	૪૮ સેનીટરી એક્ટ ૬૩૦
કાયદો ૫૧૧	૪૯ છાપવાના પ્રેસો તથા વર્તમાનપત્રોનો કાયદો ૬૩૧
	૫૦ ગુલેગારોને સ્વાધિન કરવાનો કાયદો ૬૩૨
	૫૧ મીઠાનો કાયદો ૬૩૨

૫૨ તાર-ટેલીગ્રાફનો કાયદો	૬૩૩
૫૩ પોસ્ટ ઓફીસોનો કાયદો ટપાલના દર ને માહિતી સાથે	૬૩૫
૫૪ નીધિ નિષ્કેપનો કાયદો	૬૪૦
૫૫ અગ્નિબુનો કાયદો	૬૪૦
૫૬ નાટકના ખેલ આપતનો કાયદો	૬૪૫
૫૭ યુરોપીઅન યેઝનસી એક્ટ ...	૬૪૭
૫૮ જંગલી પક્ષીના શિકારનો કાયદો	૬૪૮
૫૯ સફેદ ફોસ્ફરસની દીવાસળીઓનો કાયદો	૬૪૮

ભાગ ૨ બે.

રેવન્યુ વિષયને લગતા કાયદાઓ.

૬૦ લેન્ડ રેવન્યુ કોડ ...	૧
૬૧ લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૨૧૩ ઉપર થયેલી રૂલ.	૫૦
૬૨ લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૨૧૪ ઉપર થયેલી રૂલ.	૫૪
૬૩ હકના પત્રકના નિયમો	૮૩
૬૪ માપણીની રૂલ	૮૭
૬૫ માપણીની સાફ સમજાવતી	૯૦
૬૬ સરવૈની રૂલ	૯૧
૬૭ મામલતદારોની કોર્ટોનો આક્ટ	૯૨
૬૮ નરવાદારી અથવા આગીદારોનો કાયદો	૯૯
૬૯ તાલુકદારોનો કાયદો	૧૦૨
૭૦ સહકારી મંડળીઓનો કાયદો	૧૧૩
૭૧ સાર્વજનિક રસ્તા અંત પુલો ઉપરના વેરોનો કાયદો	૧૧૬
૭૨ સાર્વજનિક હોડી ઘાટનો કાયદો	૧૧૭
૭૩ હિંદુસ્તાનનો ખુશકીની જકાત આપતનો કાયદો	૧૧૮
૭૪ તોડા ગીરાસનો કાયદો	૧૧૮
૭૫ સરકારી કાગળનાં ચલણી નાણાં આપતનો કાયદો	૧૧૯
૭૬ સ્થાનિક અધિકારીઓને કરજે નાણાં આપવા આપતનો કાયદો	૧૨૦
૭૭ સરકારી નોકરોની વર્તણૂક આપતની કાનૂનો	૧૨૩
૭૮ તમાકુ આપત કાયદો (૧૮૮૭નો ૧૯ મો.)	૧૨૯
૭૯ તમાકુ આપત કાયદો (૧૮૮૪નો ૧૨ મો.)	૧૨૯
૮૦ લેક્સ હન્ડ આપતનો કાયદો	૧૩૦

૮૧ ઇન્કમટેક્સ એક્ટ ...	૧૩૧
૮૨ મતાદાર આપતનો એક્ટ ...	૧૩૩
૮૩ હિંદુસ્તાનનો બંદરો આપતનો કાયદો	૧૩૪
૮૪ દેશી ઉતાર લઇ જનારાં વહાણો આપતનો કાયદો	૧૩૬
૮૫ જમીન ભેવા આપતનો આક્ટ ...	૧૩૭
૮૬ સુતરાઉ માલ ઉપર જકાત ભેવાનો કાયદો	૧૩૮
૮૭ હિંદુસ્તાનનો નાણાં આપતનો કાયદો	૧૩૯
૮૮ જળમાર્ગની કસ્ટમની કડુટી ભેવાનો કાયદો	૧૪૧
૮૯ હિંદુસ્તાનનો જંગલોનો-ફોરેસ્ટ એક્ટ	૧૪૩
૯૦ વતન એક્ટ ...	૧૪૪
૯૧ ધરીગેશન એક્ટ...	૧૪૮
૯૨ સીતળા કાઢવા આપતનો કાયદો	૧૪૯

ભાગ ૩ બે.

દિવાની વિષયને લગતા કાયદાઓ.

૯૩ સીવોલ પ્રોસીજર કોડ ઓર્ડર સાથે	૧૫૧
૯૪ મુદત આપતનો કાયદો	૨૮૪
૯૫ વારસા આપતનો કાયદો	૩૦૨
૯૬ હિંદુ લો	૩૦૩
૯૭ મુસલમાની સરેહ	૩૨૦
૯૮ સ્ટેમ્પ એક્ટ	૩૨૯
૯૯ ટાઈ યાને અપકૃત્ય શાસ્ત્ર	૩૫૦
૧૦૦ વકીલો સંબંધી રેગ્યુલેશન	૩૫૮
૧૦૧ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ આક્ટ...	૩૬૧
૧૦૨ દક્ષિણ રીલીફ એગ્રીકલચર એક્ટ	૩૬૩
૧૦૩ રમૉલ કોઝ કોર્ટ આક્ટ...	૩૬૭
૧૦૪ વારસાનું સરટીફિકેટ ભેવા આપતનો આક્ટ	૩૬૮
૧૦૫ હિંદુ વિધવાના પુનર્જન આપતનો એક્ટ	૩૬૮
૧૦૬ પારસી લોકોના લગ્ન તથા તલાક આપતનો કાયદો	૩૬૯
૧૦૭ વસિયતનામું કર્યા સિવાય મરનાર પાર-સીઓના વારસા આપતનો કાયદો	૩૭૨
૧૦૮ કોર્ટ શીનો આક્ટ	૩૭૩
૧૦૯ કોર્ટમાં સમખાવા આપતનો એક્ટ	૩૭૮
૧૧૦ હિંદુસ્તાનનો કરારનો કાયદો	૩૭૯
૧૧૧ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ...	૩૮૮
૧૧૨ વર્ડેચમ્પ કરવા આપતનો કાયદો	૩૯૫

૧૧૩ ક્રાન્સર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ ...	૩૬૫
૧૧૪ સુખાબી સીવીલ કોર્ટનો એક્ટ ...	૪૦૩
૧૧૫ પ્રિબેટ તથા વહિવટ અદાવવાની સનદો આપવા બાબતનો કાયદો...	૪૦૪
૧૧૬ કલાકાનો નાદારીનો આક્ટ ...	૪૦૫
૧૧૭ ઇક્ઝેચ્યુટિવ એક્ટ (સુખાધિકારનો કાયદો)	૪૧૭
૧૧૮ દેશીની સામીતી બાબતનો કાયદો...	૪૧૮
૧૧૯ સુસલમાનોનો વક્ફ કાયદેસર કરાવવા બાબતનો કાયદો...	૪૧૮
૧૨૦ ટ્રસ્ટ તથા ટ્રસ્ટીઓ બાબતનો કાયદો	૪૧૯
૧૨૧ હિંદુઓએ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનો આક્ટ ...	૪૨૨
૧૨૨ સીવીલ પ્રોસીજર કોડનું પરિશિષ્ટ--કલે. કરોએ હુકમનામાં બળવવા વિષે...	૪૨૩

લાગ ૪ થો.

ફોજદારી રેવન્યુ અને દિવાની કોર્ટમાં કર-
વાની અરજીઓ, જવાબો અને દસ્તાવે-
જોના નમુના.

દસ્તાવેજ અને અરજીઓ લખનારે ધ્યાનમાં રા- ખવાની સુચના.	...	...	૪૨૭
અરજીઓ લખનારને સુચના	...	...	૪૨૭
ફોજદારી અરજીઓ	...	...	૪૨૭
રેવન્યુ વિષયને લગતી ફરીઆદો...	...	...	૪૨૯
સાંથ લેવાની અરજીનો નમુનો	...	...	૪૩૦
મન્કમટેક્સ ઓછો કરવાની અરજી	...	...	૪૩૧
દિવાની દાવા—અને અરજીઓના નમુના	...	...	૪૩૧
ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ કોર્ટમાં કરવાના દાવા કે અર- જીઓના નમુના	...	...	૪૪૫
દસ્તાવેજના નમુના	...	...	૪૫૧

કાયદાના શિક્ષકની પ્રથમ આવૃત્તિ સંબંધી વિકાનોના અભિપ્રાયો

સુરતના મે. ડીસીકેટ ડેપુટી કલેક્ટર અને સમીક્ષકનલ ફર્ટ કલાસ માલગ્રેટ સા-
હેબ, મે. શ. બા. નારાયણભાઈ લલુભાઈ દશાઈ લખે છે કે—સદરૂપ પુસ્તકમાં લગભગ ધણીખરા
કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે, કાયદો કહે છે કે દરેક માણસે દરેક કાયદાથી સમાન હોવું જોઈએ. અને
કાયદાનું અજ્ઞાન બતાવી શિક્ષામાંથી બચી જઈ શકાતું નથી, તો આ પુસ્તક યુવાન અને જુદા, સમન
અને નિર્ધન સર્વને ધણુંજ ઉપયોગી છે, અને તેનો દરેક માણસે સત્કાર કરવો જોઈએ. કાયદાનો અ-
જ્ઞાસ કરનાર અગર પરીક્ષા આપવા જનારને તો એ ખાસ ઉપયોગી છે કેમકે એ પુસ્તક હાથમાં હોય
તો બીજું જોવા અગર શોધવાનો શ્રમ બચે, અને જ્યાં તેને બને તેમ વિશેષ ઉપયોગી કરવા મળે.
એકલાલે કંઈ શ્રમ કરવો બાકી રાખ્યો નથી. એકંદરે આ પુસ્તક દરેકના ધરમાં રાખવા યોગ્ય છે
કેમકે કોઈ એકજ વખતમાં એનાં અર્થેલાં નાણાં વળી જાય એમ છે ? તેનું ઉદાહરણ હું માફ પોતાનુંજ
આપીશ. હું રજા ઉપર હતો અને એક કાયદાની મહત્તે જરૂર જણાઈ ત્યારે આ પુસ્તક જોતાં તેમાંથી તે
મળી આવ્યો. શ્રમતા અને કદના પ્રમાણમાં કિંમત પણ ઓછી છે.

લુણાવાડાના મે. દિવાન સાહેબ રાવળહાદુર હરજોવિંદાસ દ્વારકાંદાસ કાંટાવાળા લખે
છે કે—“કાયદાનો શિક્ષક” એ નામનું પુસ્તક વાંચી જોતાં હાલના સુધરેલા જમાનાના વખતે જતા
વ્યવહારમાં હંમેશના ઉપયોગમાં આવતા ફોજદારી દિવાની અને સુલખી કાયદાઓનો સમાવેશ કરી રચા-
યેલું પુસ્તક સાધારણ માણસોને પોતપોતાના હકો તથા ફરજો સમજવામાં તેમજ પરીક્ષા આપવા જનાર
ઉદ્દેશ્યોને કાયદાઓનું જ્ઞાન મેળવવામાં ઉપયોગી થઈ પડશે અને તેથી જે ઉદ્દેશથી આ પુસ્તક લખ-
વામાં આવ્યું છે તે ઉદ્દેશ ધણે દરજ્જે પાર પડી શકશે એમ હું ધારું છું.

વડોદરા રાજ્યના મે. પોલીસ કમીશનર તથા ઈન્સ્પેક્ટર જનરલ એફ પ્રીયન્સ સા-
હેબ, પણ હાલ સુખા સાહેબ મે. રાવળહાદુર ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દશાઈ બી. એ. એલ.
એલ. બી. લખે છે કે—“કાયદાનો શિક્ષક” એ નામનું આપનું જતાવેલું પુસ્તક મેં વાંચ્યું છે.

ગુજરાતી ભાષામાં આવા કાયદાના સચ્ચદતી ખોટ હતી તે આ સચ્ચદતી સારી રીતે પુરી પડ એમ છે. સરકારી નોકરો, જમીનદારો વિગેરે સર્વને ઉપયોગી થાય એવી માહિતીવાળા આ ગ્રંથનો બહોળો ફાયદો થઈ આપે લીધેલી મહેનતનો સાચો બદલો મળશે એવી મને કમેદ છે.

મુખ્ય ગવર્નમેન્ટના એડીટર સાહેબ પણ હાલ વઢવાણ સ્ટેશન એડમીનીસ્ટ્રેટર સાહેબ. મે. ખાનખાદુર સૈયદ સમસુદીન સૈયદમીયાં કાદરી સાહેબ લખે છે કે:—Dear Mr. Jethalal, your book entitled “કાયદાનો શિક્ષક” is nicely Gat up and contains useful information on General topics. I trust the book will be popular amongst students as well as those who are unacquainted with English. The Gujarati style is simple and intelligible (અર્થ—પ્રિયમાઈ જેઠાલાલ તમારું પુસ્તક નામે કાયદાનો શિક્ષક ધણું જ સરસ બનાવેલું છે, અને તેમાં ધણા ઉપયોગી વિષયોનો સમાવેશ કરેલો છે. મને આશા છે કે આ પુસ્તક કાયદાનો અભ્યાસ કરનારને તેમજ ને લોકો અંગ્રેજી જાણતા નથી તેઓમાં લોકપ્રિય થઈ પડશે. તેની ગુજરાતી ભાષા પણ સારી અને સમજાય તેવી સરસ છે.)

અમદાવાદના માલ ફર્ટીકલાસ માલજેટ પણ હાલ ડીસ્ટ્રીક્ટ ટ્રિબ્યુટી કલેક્ટર અને વાંકરા મ્યુનીસીપાલિટીના ચીફ એક્ઝીક્યુટીવ ઓફીસર સાહેબ મે. રા. સા. નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતા બી. એ. લખે છે કે:—Mr. Jethalal's compendians of Acts & rules in Gujarati styled Kaidano Sixak is an excellent compilation useful to all vernacular knowing Mukhtyars, and public servants in the Revenue, judicial and Police Departments. The volume is brought up to date and its get up is admirable. I Trust the volume will supply the long felt want of the intelligent Gujarati knowing section of our community.

(અર્થ—મી. જેઠાલાલ કૃત ‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક કે જેમાં કાયદાઓ અને રજોનો સમાવેશ કર્યો છે, તે તમામ ગુજરાતી જાણનારા મુખત્યારો તથા રેવન્યુ, દિવાની અને પોલીસ ખાતાના સહળા સરકારી નોકરોને ધણું જ ઉપયોગી થઈ પડશે. અને તેમાં અત્યાર સુધીના સુધારા વધારા દાખલ કરેલા છે. તેના કાગળો ટાંખેા અને બાંધણી વીગેરે વખાણવા લાયક છે અને મને ખાતરી છે કે આપણા હાલના જમાનાના ગુજરાતી જાણનારા અધિકારી વર્ગની તે ધણા લાંબા વખતની ખોટ પુરી પાડશે.)

વાંકરાને રાજ્યના મે. દિવાન સાહેબ, રા. બા. નાથાલાઈ અમિયલદાસ દેશાઈ લખે છે કે—રા. રા. જેઠાલાલ દેવશંકર દવેએ પ્રસિદ્ધ કરેલું ‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક મેં જોયું છે, તે ખૂબ ઉપયોગી છે, સાધારણ વ્યવહારમાં વારંવાર જાણવા જોવાની જરૂર પડે તેવા કાયદા તેમાં સંગ્રહેલા છે. એ પુસ્તક ગુજરાતી ભાષાના જાણનારને અને તેમાં સુખ્યત્વે કરીને રેવન્યુ ખાતાના નોકરો અને તે ખાતા સાથે સંબંધ રાખનારને બહુ જ ઉપયોગી થાય તેવું છે. કેટલાક કાયદાની ગુજરાતી પ્રતો જરૂર વખતે મેળવવામાં પડતી સુરકેલી આ પુસ્તકથી દૂર થાય છે. રા. જેઠાલાલનો પ્રયાસ સ્તુતિપાત્ર છે. સંગ્રહેલા કાયદાનો સમુદાય જોતાં પુસ્તકની કિંમત જુજ છે.

મેડા જજના મે. ડીસ્ટ્રીક્ટ ડીપુટી કલેક્ટર સાહેબ અને ફર્ટીકલાસ સમીટીવીઝનલ માલજેટ સાહેબ ખાદુર મે. રા. બા. હર્ષોદર નટવરજી ત્રિવેદી બી. એ. લખે છે કે:—આપને અત્યંત હર્ષપૂર્વક જણાવવાનું રહે છે કે આપે એક અપૂર્વ લોક હિતાર્થ ધર્મ બળવ્યો છે, કાયદાનું અજ્ઞાન બચાવમાં નહિ ચાલે એટલું જ કહીને રાજ્ય ખેંસી રહેલું છે છતાં તે અજ્ઞાનને દૂર કરવાનું સરથ અને કિંમત ઉપર નજર રહેતાં સુલભ એવું સાધન તો આ તમેજ પ્રથમ પુર પાડ્યું છે. કાયદાઓના અવગત રાશીઓ ભારે કિંમતના ખોળ તજે દયાઈ રહેલા તેમજ સામાન્ય રીતે સર્વને જેનો ધણો ઉપયોગ થાય નહિ તેવા વિષયો સાથે ખીચડીમાં સેળમેળ થઈ ગયેલા છતાં વિવિધ સ્થળે છિન્ન બિન્ન રૂપે

વેશવશ છે. આપણા વેદના શાસીની આવીજ સ્થિતી હતી. વેદ અનંત છે તેમાંથી વિવિધ પાત્રોના ઉપયોગમાં આવે તેવા ભાગોને સુદૃઢ વિવેક બુદ્ધિથી તારવી કઠાડી એકત્ર કરી શ્રી વ્યાસ ભગવાને ચતુર્વેદરૂપે સંહિતાઓ કરી છે, તેવીજ રીતે ખરી મહેનત, આગ્રહ અને ઉદાર બુદ્ધિથી કાયદાઓના સમુદ્રમાંથી મંથન કરીને ‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામથી ઝોળખાતું અમૃત તમે ઘણીજ જીજ્ઞાસા કિંમતે જન સમુદ્ધાની સેવા માટે રજુ કરી શક્યા છો તે માટે તમને ધન્યવાદ ઘટે છે. કાયદાના અગ્નિ જ્ઞાપી વિષયી દુર રહેવા ઇચ્છનાર દરેક કુટુંબમાં અનિવાર્ય સાધન રહેવા માટે તેનો અવતાર હોવો જોઈએ.

સુરતથી હાઇકોર્ટ વકીલ પદ્મ હાલ સભજડજ સાહેબ મી. પ્રદહાદ ચંદ્રશેખર દિવાનજી એમ. એ. એલ. એલ. બી. લખે છે કે:—સદરજુ પુસ્તકમાં તમોએ ઘણા અમથી ફોજદારી, રેવન્યુ, દિવાની તથા કેટલાક પરચુરણ કાયદાનો સમુદ્ધ એકત્ર છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે અને તે ઘણીજ જીજ્ઞાસા કિંમતમાં ગુજરાતના પ્રજા વગેરે માંના જાણીતાઓને લાભ આપવાનું બીજું કારણ છે એ ઘણું આનંદદાયક તથા ઉત્તેજનને લાયક છે. કેવળ કાયદાઓના જ્ઞાનની જરૂર ધરાવતા ફોજદારી, દિવાની, આપકારી વિગેરે કોર્ટોના વકીલ, કારકુન, મુખત્યાર વગેરે વગેરેને એ ઉપયોગી યથા પડશે એટલુંજ નહિ પણ સામાન્ય પ્રજાજનોને તે પોતાના હક્કો તથા ફરજોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા રૂપી થોડું ખર્ચે સારો લાભ આપી શકશે એવું માંડે ખાતું થાય છે.

અમદાવાદથી મી. લક્ષ્મીનાથર કે. દવે બેરીસ્ટર-એટ-લો લખે છે કે:—‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક મેં વાંચ્યું છે. કાયદાનું જ્ઞાન દરેક માણસે પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ અને તે મેળવવાનું આ પુસ્તક ખાસ સાધન છે. આ પુસ્તકનો દરેક માણસ લાભ લે એવા હેતુથી તેની કિંમત પણ ઘણી જીજ્ઞાસા રાખેલી છે તેમાં ફોજદારી, રેવન્યુ, દિવાની અને પરચુરણ મળી ૯૫ કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે કે જેમાં લગભગ તમામ કાયદા આવી જાય છે. જે તે તમામ કાયદા જુદા જુદા ખરીદવા જાય તો ઘણીજ કિંમત બેસે તેમ છે. મૂલ્ય આશા છે કે આ પુસ્તક દરેક માણસને ઘણુંજ ઉપયોગી થઈ પડશે અને જોઈ તેનો ખર્ચો ભરેલા હોવાથી યશો. આવા પુસ્તકની ખોટ હતી તે હવે પુરી પડી છે અને કેટલાક ગુજરાતી કાયદા પૈસા ખર્ચતાં પણ મળતા નહોતા તેથી પડતી અડચણો હવે આ પુસ્તકથી દુર થઈ છે.

ઘોળ હોટના મે. ન્યાયાધીશ સાહેબ દોલતરામ વજેરામ બુચ બી. એ. એલ. એલ. બી. લખે છે કે:—‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક મેં વાંચ્યું છે તેમાં દિવાની, ફોજદારી, અને ખાન અનેક પરચુરણ કાયદાઓનો સંગ્રહ કરવામાં કર્તાએ ખરેખર ઘણી મહેનત લીધેલી છે. સીવીલ તથા ક્રીમીનલ પ્રોસીજર કોડ અને પીનલકોડ વિગેરે મુળ કાયદાઓ એકવાર વાંચી ગયા પછી આ ગ્રંથ બેચ-બેચ વિગેરેને એક કાઠજેસ્ટ રૂપે સારી રીતે ઉપયોગી થશે એમ માંડે માનવું છે. આ સાહસમાં કર્તાને દરેક જાતની કસોટી ઇચ્છું છું.

બેલજીના મે. કલેક્ટર સાહેબ બહાદુરના ચીટનીસ મે. રા. સા. લાલભાઈ અંબા-રામ લખે છે કે આપનું પુસ્તક ધારેલી ખોટ પુરી પાડે છે.

મુંબઈથી એક પ્રખ્યાત ગ્રંથકાર મી. કહાનજી ધર્મસિંહ લખે છે કે:—આપના તરફથી કાયદાનો શિક્ષક નામે આપે દીર્ઘકાલ પર્વત કરેલા અમનું પરીણામ રૂપ પુસ્તક જોતાં પરમ સંતોષ થયો. આપે આ પુસ્તક રચી અજ્ઞાનતાને લીધે કાયદાનો ભોગ યથા પડતા લોકો પર અને ખાસ કરી ઇંગ્લેન્ડ નાહ જીજ્ઞાસા રસદોષી પ્રજા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. વ્યવહાર માર્ગે વિચારનારને આ પુસ્તક એક કિંમતી સાધન રૂપ યથા પડશે. એમ હું ધારું છું અને આપના અમની નિરંતર અભિવૃદ્ધિ ઇચ્છું છું. આ પુસ્તકની વધુ એક પ્રત અવકાશ મોકલશે.

શ્રીમત મહા રાઉલજી શ્રી દિપસિંગજી સાહેબ સ્વસ્થાન માલપુરથી લખે છે કે:—આપના તરફથી ‘કાયદાનો શિક્ષક’ નામનું પુસ્તક વી. પી. થી આવ્યું તે પહોંચ્યું છે. આ પુસ્તક ઘણુંજ ઉપયોગી હોવાથી તેમાં એક બીજું પુસ્તક અમારે સીરનામે વી. પી. થી મોકલશે.

કાયદાનો શિક્ષક

યાને

ફોજદારી રેવન્યુ અને દિવાની કાયદાનું જીથ.

ભાગ ૧ લો.

ફોજદારી કાયદા

ક્રીમીનલ પ્રોસીજર કોડ

યાને

ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૮ નો એક્ટ ૫ માં—સુધારા સાથે.)

પ્રથમ ડ્રાવ.

બાબ ૧ લો.

૧ (૧) આ આક્ટને સને ૧૮૬૮ નો ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતનો કાયદો; કહેવો.
(૨) તે એક્ટ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે. પરંતુ આ આક્ટ માંહેનો કોઈ પણ મજકુર
(અ) કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબાઈ શહેરોમાં પોલીસ કમીશનરોને અથવા કલકત્તા તથા મુંબાઈ એ શહેરોમાં
પોલીસને, અને (બ) મદ્રાસ છલાકાના ગામના પોલીસ અમલદારોને લાગુ નથી.

પહેલાં પરિશિષ્ટમાં કહેલા કાયદા સદરહુ પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રદ થશે.
૩ ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા ઉપર તથા બીજા રદ કરેલા કાયદા ઉપરના
હવાલા આપ્યા હોય તે પ્રસ્તુત કાયદા ઉપર કે બાબ કે કલમ ઉપર આપ્યા છે એમ સમજવું.

૪ હેઠળ લખેલા શબ્દોનો તથા વાક્યોનો અર્થ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે થાય છે.

(અ) એડવોકેટ જનરલ—સરકારી એડવોકેટ જનરલ અથવા સ્થાનિક સરકાર વખતે આ અર્થે
નિમે તે અમલદાર.

(બ) જમીન લઈ શકાય એવો ગુન્હો—જે ગુન્હા બાબત જમીન લઈ શકાય તે, અને
જમીન નહિ લઈ શકાય એવો ગુન્હો—એટલે બીજો કોઈ પણ ગુન્હો સમજવો.

(ક) ચાર્જ—આ શબ્દમાં એવા ચાર્જમાં એક કરતાં વધારે સદરા હોય ત્યારે તે કોઈ પણ
સદરનો સમાવેશ છે.

(ડ) ચીફ્જસ્ટીસ—પંચાયતી ચીફ કોર્ટના ચીફ જડજનો અને રંજુનના રેકર્ડ્ઝનો પણ સમાવેશ થાય છે.

(ધ) કલાર્ક ઓફ ધી ક્રોન—કાયદાથી કલાર્ક ઓફ ધી ક્રોનને જે કામો સોંપ્યા છે તે કામો જન્મ
વધા માટે ચીફ જસ્ટીસે નિમેલો હરકોઈ અમલદાર.

(ક) કૉન્સિઝમેન્ટ ગુન્હો—એટલે જે ગુન્હા ગાળત અને કૉન્સિઝમેન્ટ મુકદ્દમા એટલે જે મુકદ્દમામાં ઇલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર તથા બહાર પોલીસ અમલદાર ખીજ પરિશીષ્ટ પ્રમાણે અથવા હરકોઈ ચાલુ કાયદા પ્રમાણે વગર વારંટે પકડવાને મુખત્યાર છે તે ગુન્હો અથવા મુકદ્દમા સમજવો.

(ગ) કમીશનર ઑફ પોલીસ—આ શબ્દમાં ડેપુટી કમીશનર ઑફ પોલીસનો પણ સમાવેશ થાય છે.

(હ) ફરીયાદ—એટલે આ કાયદા પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટની પાસે કોઈ માણસે કોઈ ગુન્હો કર્યો છે એવો મજબૂર લખીને જાહેર કરવો તે. તેમાં પોલીસ અમલદારના રીપોર્ટનો સમાવેશ થતો નથી.

(આઇ) રાણીની વિલાયતી રૈયત—આ શબ્દમાં ગ્રેટબ્રિટન, આયર્લેન્ડના મંચુક્ત રાજ્ય અથવા યુરોપ, અમેરિકા, આસ્ટ્રેલીયામાંની મલીકા માઆઝમની કોઈ પણ વસાહતોમાં કે મુલકોમાં કે ન્યુઝીલેન્ડ, કેપગુડહોપ, કે નાતાલની વસાહતોમાં મલીકામુઆઝમની જે રૈયત જન્મી હોય અને જે રૈયતને તે દેશના અધિકાર પ્રાપ્ત હોય અને જે રૈયતે ત્યાં હંમેશાં રહેવાનું ટેકાણું કર્યું હોય એવી હરકોઈ રૈયત (૨) તે પ્રકારના હરકોઈ માણસનું ઔરસ છોકરું તેનો સમાવેશ થાય છે.

(જ) હાઇકોર્ટ—રાણીની વિલાયતી રૈયતની ઉપર તહોમત મૂક્યું હોય તો તે ચલાવવાના સંબંધમાં હાઇકોર્ટ એ શબ્દનો અર્થ, કલકત્તા મદ્રાસ કે મુંબઈની હાઇકોર્ટ, વાંચ પ્રાંતની હાઇકોર્ટ, પંજાબની ચીફ કોર્ટ અને રંગુનના રેકોર્ડરની કોર્ટ સમજવી.

(કે) ઓકશી—એ શબ્દમાં મેજિસ્ટ્રેટ કે કોર્ટ આ કાયદાની રૂયે ઈન્સાફ સિવાય કરેલી ખીજ દરેક ઓકશીનો સમાવેશ થાય છે.

(લ) તપાસ—આ શબ્દમાં પોલીસ અમલદાર કે જેને આ ગાળત કોઈ માજિસ્ટ્રેટ અધિકાર આપ્યો હોય તે સખસે પુરાવો એકઠા કરવા સાફ આ કાયદા પ્રમાણે ચલાવેલાં સઘળાં કામનો સમાવેશ થાય છે.

(મ) ઇન્સાફી કામ—એ શબ્દમાં કોઈ પણ કામનો પુરાવો કાયદેસર રીતે સોગન ઉપર લેવામાં આવે છે અથવા લેવાનો અધિકાર છે તેવા કોઈ પણ કામનો સમાવેશ થાય છે.

(ન) નાનકોનીઝમેન્ટ ગુન્હો—એટલે જે મુકદ્દમામાં પોલીસ અમલદાર વગર વારંટે પકડવાને મુખત્યાર નથી તેવો ગુન્હો.

(ઓ) ગુન્હો—કોઈપણ ચાલુ કાયદાથી શિક્ષાલાયક કરેલું કૃત્ય અથવા કસુર.

(પી) જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર—જેના તાબામાં થાણું હોય તે અમલદાર, ન્યારે તે ગેરહાજર હોય ત્યારે તે પછીના દરજ્જાના પોલીસ કોન્સ્ટેબલથી ચલતા દરજ્જાનો જે પોલીસ અમલદાર થાણાના મકાનમાં હાજર હોય તે અમલદાર સમજવો.

(ફ) જગા—આ શબ્દમાં ઘર, ઇમારત, તંબુ તથા વહાણનો સમાવેશ થાય છે.

(ચાર) પ્લીડર—કોઈ પણ કોર્ટમાં કામ ચાલતું હોય તે કામના સંબંધમાં ‘પ્લીડર’ આ શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો હોય ત્યારે તે શબ્દનો અર્થ તે કોર્ટમાં વડીલનું કામ કરવાનો અધિકાર કાયદાની રૂયે જે પ્લીડરને આપ્યો હોય તે પ્લીડર, જેમાં હાઇકોર્ટના એડવોકેટ, વડીલ તથા અટર-નિનો અને જે કામ ચાલતું હોય તે કામ કરવા સાફ કોર્ટની પરવાનગીથી નીમેલા કોઈપણ મુખત્યાર અથવા ખીજ રુખસનો સમાવેશ થાય છે.

ટીકા—મુખત્યાર રાખવો કે નહિ એ માજિસ્ટ્રેટની મુખત્યારી પર રાખેલું છે. (૭. મ. હા. કો. અપે. ૩૭.)

(એસ) પોલીસથાણું—જે જગાને સ્થાનિક સરકારે સામાન્ય રીતે અથવા વિશેષે કરીને પોલીસ થાણું દરાવ્યું હોય તે જગા.

(ટી) પબ્લીક પ્રોસીક્યુટર—એટલે જલ્દર મી કલમ પ્રમાણે નીમેલો કોઈ પણ સખસ, કોર્ટ પોતાની ફાજદારી હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે તે કોર્ટમાં મલીકામુઆઝમા તરફથી ફરીયાદીનું કામ ચલાવનાર હર-કોઈ સખસ સમજવો.

(થુ) પેટાતુકડી—એટલે છલાની પેટા તુકડી.

(વ) સમનનો મુકદ્દમા—એટલે જે મુકદ્દમા વારંટના મુકદ્દમા પૈકી ન હોય અને એકાદ ગુન્હો સંબંધી હોય તે મુકદ્દમા.

(૬૫૬૫) વારંતનો મુકદ્દમા—જે ગુન્હા બાબત મોતની કે સમુદ્રપારની કે જ મહીનાથી વધારે મુદત સુધી કેલી શિક્ષા કરી શકાય તેવા ગુન્હા સંબંધી કોર્ટ મુકદ્દમા.

(૨) જે શબ્દો કરેલાં કૃત્યોના સંબંધમાં વાપર્યા હોય તે શબ્દો ગેરકાયદેસર કરેલી કસુરોને પણ લાગુ છે અને જે શબ્દો તથા વાક્યો આ કાયદામાં વાપર્યા હોય અને જેઓની વ્યાખ્યા હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાં આપી હોય ને ઉપર આપી ન હોય તે સર્વે શબ્દોના તથા વાક્યોના અર્થ સદરહુ કાયદામાં જે પ્રમાણે વ્યાખ્યા હોય તે પ્રમાણે સમજવા.

૫ (૧) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદા મુજબના સઘળા ગુન્હાઓની આ કાયદામાં આગળ કહેલા ઠરાવો પ્રમાણે તપાસ, ચોકશી, તથા ઇન્સાફ કરવો, અને ખીજી રીતે નિકાલ કરવો.

(૨) ખીજા કાયદા મુજબના સઘળા ગુન્હાઓની તપાસ, ચોકશી, તથા ઇન્સાફ કે ખીજા પ્રકારનો નીકાલ તેજ ઠરાવ પ્રમાણે કરવો, પણ તેવા ગુન્હાની તપાસ, ચોકશી કે ઇન્સાફ, કે ઇતર પ્રકારે કરવાનો નીકાલ કરવાની રીત અથવા જગા સંબંધી નિયમ ન કરવા બાબત વિદ્યમાન કાળે જે કોર્ટ કાયદો ચાલુ હોય તેને અનુસરીને કરવી.

ફોજદારી કોર્ટોની તથા હોદ્દાઓની રચના ને અધિકાર.

બાબ ૨ નો.

ફોજદારી કોર્ટોની તથા હોદ્દાઓની રચના બાબત.

અ ફોજદારી કોર્ટોના દરજ્જા.

૬ હાઇકોર્ટો સિવાય—તથા કાયદા પ્રમાણે કરેલી કોર્ટો સિવાય બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પાંચ દરજ્જાની ફોજદારી કોર્ટો હશે. એટલે:—

૧ સેસન કોર્ટો, ૨ પ્રેસીડેન્સી મેજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો, ૩ પહેલા વર્ગના મેજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો, ૪ ખીજા વર્ગના માજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો. ૫ ત્રીજા વર્ગના માજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો.

ટીકા—પોલીસ પટેલની કોર્ટ એ ફોજદારી કોર્ટ નથી.

બ. મુલકની તુકડીઓ.

૭ (૧) દરેક પ્રાંત સેસન તુકડી થશે. અને આ કાયદાના કારણે સારું દરેક સેસન તુકડી જીલ્લો થશે.

(૨) તુકડીઓમાં તથા જિલ્લાઓમાં ફેરફાર કરવાને બર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલની અગ્રાહથી મંજૂરી લઇને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૩) હાલની તુકડીઓ તથા જિલ્લાઓમાં જ્યાં સુધી ફેરફાર કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે કાયમ રહેશે.

(૪) હાલના મુખ્ય શહેરોને જિલ્લા સમજવા.

૮ જિલ્લાઓની પેટા તુકડીઓ કરવાના અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૬ ઇલાકાનાં મુખ્ય શહેરોની બહાર કોર્ટો તથા હોદ્દા.

૯ (૧) સ્થાનિક સરકારે દરેક સેસન તુકડી માટે એક સેસન કોર્ટ સ્થાપવી અને તે કોર્ટનો એક જડજ નિમવો.

(૨) સેસન કોર્ટે બેઠક કઇ જગાએ ભરવી તે ફરમાવવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૩) એક કે વધુ કોર્ટોમાં હકુમત ચલાવવાને એડીશનલ સેસન જડજને, આસીસ્ટન્ટ જડજને નિમવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

(૪) સેસન જડજને ખીજી તુકડીના એડીશનલ સેસન જડજ તરીકે નિમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૫) જે સેસન કોર્ટો ચાલુ હોય તે સઘળા આ કાયદા પ્રમાણે સ્થાપેલી છે એમ સમજવું.

૧૦ જિલ્લા માજસ્ટ્રેટ—ઇલાકાના મુખ્ય શહેરોની બહાર દરેક જિલ્લામાં સ્થાનિક સરકારે પેલા વર્ગનો એક માજસ્ટ્રેટ નિમવો અને તેને જિલ્લા માજસ્ટ્રેટ કહેવો.

ટીકા—જિલ્લા માજસ્ટ્રેટને અર્થ ડીરક્ટીક માજસ્ટ્રેટ સમજવો.

પોલીસ કમીશનરને તેમના જિલ્લાની અંદર અને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને આખા જિલ્લાની અંદર ફરેટ જાણ માળખેટનો અધિકાર છે. પણ તે સરકાર ફરમાવે તેવી હદમાં સીમે વાપરવાના છે.

૧૧ જિલ્લા માલસ્ટ્રેટનો હોદ્દો ખાલી પડે ત્યારે થોડી મુદતને માટે નિમાયલા અમલદારે જિલ્લા માલસ્ટ્રેટના જે અધિકાર આપ્યા હોય તે ચલાવવા.

૧૨ કોષ્ટપણ જિલ્લામાં જિલ્લા માલસ્ટ્રેટો સિવાય, પેલા વર્ગના, બીજા કે ત્રીજા વર્ગના માલસ્ટ્રેટો પોતાની નજરમાં આવે તેટલા નિમવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૩ કોષ્ટ પેટા તુકડી, પેલા, કે બીજા વર્ગના કોષ્ટ માલસ્ટ્રેટના હવાલામાં ચૂકવાને અને તે હવાલો જોડાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખતિયાર છે. (૨) તે માલસ્ટ્રેટોને પેટા તુકડી માલસ્ટ્રેટો કહેવા (૩) સ્થાનિક સરકાર આ કલમમાં કહેલા પોતાના અધિકાર જિલ્લા માલસ્ટ્રેટને સોંપવાને મુખતિયાર છે.

૧૪ પેલા, બીજા કે ત્રીજા વર્ગના માલસ્ટ્રેટને જે અધિકાર આ કાયદા પ્રમાણે આપ્યા છે કે આખી શકાય તે સર્વ કે તેમાંના હરકોષ્ટ અધિકાર ઇલાકાના મુખ્ય શહેરોની બહાર હરકોષ્ટ સ્થાનિક પ્રદેશમાં અમુક વર્ગના મુકદમાના સંબંધમાં હરકોષ્ટ માણસને આપવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૫. ઇલાકાનાં મુખ્ય શહેરોની બહાર હરકોષ્ટ જગામાં બે અથવા વધારે માલસ્ટ્રેટોની બેચ તરીકે બેસવાનું ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે, અને તે બેચને ૧લા, ૨જા કે ત્રીજા વર્ગના માલસ્ટ્રેટોના અધિકાર આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખતિયાર છે.

૧૬. મેલસ્ટ્રેટોની બેચોની, તેઓના કામની સમજૂત માટે, (અ) ઇન્સાફ કરવાના મુકદમાના વર્ગો, (બ) બેસવાની જગા (ક) બેચની રચના (૩) બેટલા માલસ્ટ્રેટો વચ્ચે મતબેદ પડે તે નિકાલ કરવાની રીત બે સાર કાનુનો કરવાને સ્થાનિક સરકાર અથવા જિલ્લા માલસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે.

ટીકા—ગુચવણવાળા અને કઠણ કેસો બેચને સોંપવા બે યોગ્ય નથી. (ઇ. ડબ્લ્યુ. રી. ૨. ક. ૨૩.)

૧૭ ૧ સઘળા માલસ્ટ્રેટો તથા સઘળા બેચોએ જિલ્લા માલસ્ટ્રેટના તાબામાં રહેવું.

(૨) પેટા તુકડીમાં અધિકાર ચલાવનાર દરેક માલસ્ટ્રેટ તથા દરેક બેચ પેટા તુકડી માલસ્ટ્રેટના પણ તાબામાં છે એમ સમજવું (૩) સઘળા આસિસ્ટન્ટ સેસનજડગને સેસનજડગના તાબામાં રહેવું. (૪) સેસનજડગની ગરલાજરીમાં જરૂરી ચરજનો નિકાલ એડીશનલ આસિસ્ટન્ટ સેસન જડગને કરવો. (૫) જિલ્લા માલસ્ટ્રેટ તેમ ૧૨, ૧૩ ને ૧૪ મી કલમ પ્રમાણે નિમેલા માલસ્ટ્રેટો, ને ૧૫મી કલમ પ્રમાણે રમેલી બેચો, સેસન જડગના તાબામાં નથી એમ સમજવું. પણ આ કાયદામાં ખાસ ઠરાવ્યું છે તેટલે સુધી તેના તાબામાં છે એમ સમજવું.

૬ પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટોની કોર્ટો.

૧૮ (૧) સ્થાનિક સરકાર દરેક ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમાં બેચોએ તેટલા માણસોને માલસ્ટ્રેટો તરીકે નીમવા અને તેમાંના એકને તે દરેક શહેરના ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટ તરીકે નીમવો. (૨) આ કાયદા મુજબના માલસ્ટ્રેટના અધિકાર, ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટ કે પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટ કે પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટની બેચે ચલાવવા.

૧૯ એવા માણસોમાંના હરકોષ્ટ બે કે વધારે માણસોએ બેચ તરીકે એકઠા બેસવું.

૨૦ દરેક પ્રેસીડેન્સી મેલસ્ટ્રેટ જે ઇલાકાના મુખ્ય શહેર માટે તે નિમાયો હોય તેમાંની સઘળા જગામાં તે શહેરના અંદરની તથા વહાણુ ચાલી શકે એવી તે અંદર તરફ જતી હરકોષ્ટ નદી કે ખાડીની બે હદ ઠરાવેલી હોય તે સઘળા જગાઓમાં હકુમત ચલાવવી.

૨૧ (૧) દરેક ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટ, જે અધિકાર આ કાયદાથી તેને આપ્યા છે તે સઘળા પોતાના હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ચલાવવા (૨) કયા પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટો ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલસ્ટ્રેટના તાબા હેઠળ છે તે ઠરાવવાનો ને નક્કી કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

ઈ જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ.

૨૨ ગવર્નર જનરલ ઇન્કોર્પોરેશન કે સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી રાષ્ટ્રીની વિભાગથી રૂપતને સરકારી ઝેરીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તે જાહેરનામામાં કહેલા મુલકોની અંદર અને તે મુલકો માટે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ તરીકે નિમવાને મુખતિયાર છે.

૨૩ કલકત્તા મદ્રાસ તથા મુંબઈ શહેરના સંબંધમાં સ્થાનિક સરકાર બ્રિટિશ હિંદુસ્થાનમાં રહે-
નારા સભ્યો કોઈપણ પર રાજ્યની રૈયત ન હોય અને જેમને સરકાર યોગ્ય ધારે તેમને ગેઝેટમાં
જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ તરીકે નિમવાને મુખ્તીયાર છે.

૨૪ જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ તરીકે હાલમાં કામ કરનારને ૨૨ મી કલમ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ
ઇનકૌન્સિલે નિમ્નો છે એમ સમજવું અને સદરહુ શહેરમાંના હરકોઇ શહેર માટે સ્થાનિક સરકારે
નિમ્નો છે એમ સમજવું.

૨૫ પોતાના હોદ્દાના સબખી, ગવર્નર જનરલ, ગવર્નર, લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર, ચીફ કમીશનર,
ગવર્નર જનરલની કૌન્સિલના સભ્ય મેમ્બર, હાઈકોર્ટના જડ્જને, એ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને માટે
જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ છે અને સેસન જડ્જને, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટો તે જે સ્થાનિક સરકારના તાબામાં
ચોકરી કરતા હશે તે સરકાર વહીવટના સધળા મુલકને માટે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ છે, અને
પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટો જે શહેરમાં તે માજિસ્ટ્રેટ હોય તે શહેરોની અંદર જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ છે.

૬ સરપેન્ડ કરવા બાબત કે દુર કરવા બાબત

૨૬ હાઈકોર્ટો સિવાય બીજી ફોજદારી કોર્ટોના સધળા જડ્જને અને સધળા માજિસ્ટ્રેટોને સરપે-
ન્ડ કરવા કે દુર કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે. પણ જેમને હોદ્દા ઉપરથી સરપેન્ડ કે દુર કર-
વાનો અધિકાર ફક્ત ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને છે તેમને હોદ્દા ઉપરથી બીજા કોઈએ સરપેન્ડ કે
દુર કરવા નહિ.

૨૭ જે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસને ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલે નિમ્નો હોય તેને સરપેન્ડ કે દુર કરવા
એ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અધિકાર છે અને જેને સ્થાનિક સરકારે નિમ્નો હોય તેને સરપેન્ડ કે
દુર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

બાબ ૩ બે.

કોર્ટનો અધિકાર.

૨૮ હિંદુસ્થાનના ફોજદારી કાયદા મુજબના હરકોઇ ગુન્હાનો ઇન્સાફ આ કાયદાના બીજા
કાવોને અનુસરીને, (અ) હાઈકોર્ટને, (બ) સેસનકોર્ટને અને (ક) બીજા પરીશીલ્તના ૮ મા આસનમાં
ખતાબ્યા પ્રમાણે બીજા જે કોર્ટથી સદરહુ ગુન્હાના ઇન્સાફ થઇ શકે તે કોર્ટને છે.

૨૯. બીજા કોઈપણ કાયદા મુજબના ગુન્હાનો ઇન્સાફ જ્યારે સદરહુ કાયદામાં આ બાબત કોઈ
કોર્ટનું નામ કહ્યું હોય ત્યારે તે કોર્ટે ૪૪૭ મી કલમના કાવોને પાત્ર રહીને કરવો.

૩૦. જે મુલકોનો કારભાર પંબજને બ્રહ્મદેશના લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર, અથવા બે સેન્ટ્રલ પ્રોવીન્સીસ,
કુર્ગ ને આસામના ચીફ કમીશનર, ચલાવતા હોય તે મુલકોમાં મોતની શીક્ષાને લાયક નહીં હોય એવા
સધળા ગુન્હાઓનો ઇન્સાફ માજિસ્ટ્રેટ તરીકે કરવાનો અધિકાર જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને કે પેલા વર્ગના કોઈ
માજિસ્ટ્રેટને આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્ત્યાર છે.

બ જુદા જુદા દરજ્જાની કોર્ટોને જે શિક્ષાના હુકમ કરવાનો અધિકાર છે તે.

૩૧ (૭) જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને કાયદાથી અધિકાર હોય તેવી હરકોઈ શિક્ષાનો હુકમ કર-
વાને હાઈકોર્ટ મુખ્તીયાર છે.

(૨) જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને કાયદાથી અધિકાર હોય તેવી હરકોઈ શિક્ષા કરવાને સેસન-
જડ્જને એડીશનલ સેસન જડ્જને મુખ્તીયાર છે. પણ મોતની શિક્ષાનો હુકમ કાયમ થવાને માટે હાઈ-
કોર્ટની મંજૂરી જોઈએ. (૩) મોતની કે સાત વર્ષ કરતાં વધારે મુદતની કે સમુદ્ર ખારતી કે સાત વર્ષ
કરતાં વધુ મુદતની કેદની શિક્ષા વગર જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાનો કાયદાથી અધિકાર મળ્યો હોય તેવી
હરકોઈ શિક્ષા કરવાને આસિસ્ટન્ટ જડ્જને અધિકાર છે.

૩૨ માજિસ્ટ્રેટોને નિચે લખ્યા પ્રમાણે શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

જ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટો } કાયદા પ્રમાણે જેટલી એકાંત કેદ થઈ શકતી હોય તેટલી એકાંત કેદ
તથા પેલા વર્ગના } સુદાં બે વર્ષ સુધીની કેદની અને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અને
માજિસ્ટ્રેટોની કોર્ટોને. } ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

- (ખ) બીજા વર્ગના મા-જીએટોની કોર્ટને. } કાયદા પ્રમાણે જેટલી એકાંત કેદ થઈ શકતી હોય તેટલી એકાંત કેદ સુધી જ મહીના સુધીની કેદની અને બસે રૂપિયા સુધી દંડની અને ફટકા મારવા વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યા હોય તો તે તેને શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.
- (ક) ત્રીજા વર્ગના મા-જીએટોની કોર્ટને. } એક મહીના સુધીની મુદતની કેદની અને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે શિક્ષા ફરમાવવાનો કાયદેસર પોતાને અધિકાર હોય તેમાંની ગમે તે શિક્ષા એકઠી કરીને કાયદાસર ગમે તે શિક્ષા ફરમાવવાનો અખત્યાર હરકોઇ માજીસ્ટ્રેટને છે.

(૩) સ્થાનિક સરકારે વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો ન હોય તો બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટોએ ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો હુકમ કરવો નહિ.

૩૩ (૧) દંડ ન આપે તો જેટલી મુદતની કેદ કાયદેસર થઇ શકે તેટલી મુદતની કેદ, તે દંડ ન આપે તો ઠરાવવાને દરેક માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ મુખત્યાર છે. આ પણ તે મુદત ને માજીસ્ટ્રેટના અધિકાર કરતાં વતી નહીં નોંધાયે. (ખ) જે મુકદમામાં ફેસલો કોર્ટ માજીસ્ટ્રેટ કર્યો હોય અને જેમાં પહેલાંની શિક્ષાના હુકમનો ભાગ કેદ ઠરાવી હોય તે મુકદમામાં દંડ ન આપે તો કેદ કરવાની જે મુદત ઠરાવી હોય તે, દંડ ન આપેથી જે કેદ ઠરાવવામાં આવે તે સિવાય, ગુન્હા સાથે જેટલી મુદતની બીજી કેદની શિક્ષા કરવાનો તે માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર હોય તે મુદતના ચતુર્થાંશ કરતાં વધારે ન હોવી નોંધાયે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કેદ ઠરાવવી તે, ૩૨મી કલમ પ્રમાણે ધણીમાં ધણી જે મુદતની પહેલાંની કેદની શિક્ષાનો હુકમ તે માજીસ્ટ્રેટથી કરી શકાય તે ઉપરાંત ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૩૪ ૩૦મી કલમ પ્રમાણે વિશેષે કરીને અધિકાર આપેલા કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટને, મોતની શિક્ષા, કે સાત વર્ષ કરતાં વધુ સમુદ્રપારની કે કેદની શિક્ષા વગર, બીજી જે કોઈ શિક્ષા કરવાનો અધિકાર કાયદાથી હશે તે બીજી શિક્ષા કરવાનો અખત્યાર છે.

૩૫ (૧) કોઇ સખસની ઉપર એકજ ઇન્સાફના કામમાં બે અથવા વધારે ગુન્હા સાબિત થાય ત્યારે સદરહુ ગુન્હાઓને માટે ઠરાવેલી જુદીજુદી જે શિક્ષાઓ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર હોય તે શિક્ષાઓનો હુકમ તે સખસ ઉપર કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે. જે તેની શિક્ષાઓ સાથે ચાલવી નોંધાયે એમ સદરહુ કોર્ટ ન ફરમાવે તો તે શિક્ષા કોર્ટ ફરમાવે તેવા અનુક્રમમાં, એક પુરી થઇ રહ્યા પછી બીજી શરૂ કરવી નોંધાયે.

(૨) એક પછી એક શરૂ થવાની શિક્ષાના હુકમની પાંચતમાં એક જ ગુન્હો સાબિત થયેથી જેટલી શિક્ષા કરવાનો કોર્ટને અધિકાર હોય તે કરતાં જુદા જુદા ગુન્હાની એકઠી શિક્ષા વધારે થાય છે એ સમજાથી ઉપલી કોર્ટ પાસે ઇન્સાફ થવા મોકલવાની જરૂર નથી; પણ (ઝ) કોઈપણ મુકદમામાં સદરહુ સખસને ચૌદ વર્ષ કરતાં વધારે મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ. (બ) પોતાને જેટલી શિક્ષા કરવાનો અધિકાર હોય તેથી બમણી શિક્ષા કરતાં એકઠી શિક્ષા વધારે ન હોવી નોંધાયે.

(૩) અપીલના કારણે સાથે, જુદા જુદા ગુન્હાઓ માટે એકઠી કરેલી શિક્ષા તે એકજ શિક્ષા છે એમ સમજવું. ખુલાસો-ફોનદારી કાયદાની ૭૨મી કલમના ઠરાવોની અંદર આવનાર જુદા પાડી શકાય તેવા ગુન્હા આ કલમના અર્થની રૂપે જુદા જુદા ગુન્હા થતાં તથી.

દંડાંત-અ એ ચોરી કરવાના ઇરાદાથી ઘર ફોડીને પ્રવેશ કર્યો અને મિલકત ચોરી છે, તો તેમાં અ એ જુદા જુદા ગુન્હા થયાં નથી.

ક સાધારણ ને બસતી.

૩૬ સર્વે જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટો, પેટાતુકડી, પેટા બીજા કે ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટોના અધિકાર આ કાયદામાં હવે પછી આપેલા છે તે પ્રમાણે સમજવા. તે “સાધારણ અધિકાર” સમજવા.

૩૭ મેજીસ્ટ્રેટોને સાધારણ અધિકાર સિવાય, સ્થાનિક સરકારથી કે જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટથી આપી શકાય તેવા હરકોઇ અધિકાર આપવાને તેઓ મુખત્યાર છે.

૩૮ ૩૭મી કલમથી જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટને આપેલો અધિકાર સ્થાનિક સરકારના નિર્બંધહેતુ રહીને ચલાવવો.

અધિકાર આપવા, બંદી રાખવા કે રદ કરવા.

૩૯ આ કાયદા પ્રમાણે અધિકાર આપવા તે સ્થાનિક સરકાર હુકમ કરીને અથવા માજીસ્ટ્રેટને

તેમના નામથી કે તેમના હોદ્દાના સખ્યથી કે અમલદારોના સામાન્ય વર્ગોને તેમના હોદ્દાના નામથી અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે. (૨) જે માણસને સદરહુ પ્રમાણે અધિકાર આપ્યા હોય તે માણસને જે તારીખે તે હુકમ જણાવવામાં આવે તે તારીખથી સદરહુ હુકમ અમલમાં આવશે.

૪૦ સરકારી નોકરીમાં કોઇ માણસ કોઇ હોદ્દા ઉપર હોય તે માણસને, હરકોઇ સ્થાનિક પ્રદેશમાં સધળે ઠેકાણે આ કાયદા પ્રમાણે હરકોઈ અધિકાર આપ્યા હોય, અને તેજ સ્થાનિક સરકારના તાબાના તેવાજ સ્થાનિક પ્રદેશમાં તેવાજ અથવા તે કરતાં ઉંચા હોદ્દા ઉપર બદલી થાય, ત્યારે સ્થાનિક સરકાર ખીજી રીતનો હુકમ ન કરે તો જે સ્થાનિક પ્રદેશમાં પોતાની બદલી થઇ હોય તેમાં તેણે તેજ અધિકાર ચલાવ્યા કરવા.

૪૧ આ પ્રમાણે આપેલા અધિકાર રદ કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. જલ્દામાજીસ્ટ્રેટ આપેલો અધિકાર તે પોતે પાછો લેવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૪ થી.

માજીસ્ટ્રેટોને તથા પોલીસને તથા પકડનારા માણસોને મદદ તથા ખબર આપવા બબત.

૪૨—ઈલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર કે બહાર કોઈ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર હેઠળ લખેલી બાબતોમાં જે માણસની બાજબી રીતે મદદ માગે તેવા દરેક માણસે તેને મદદ કરવી જોઈએ.

(અ) બીજા કોઇ પણ માણસને પકડવાનો સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારને અધિકાર હોય તેવાં માણસને પકડવામાં, અથવા તેને નાસી જતો અટકાવવામાં.

(બ) સુલેહના લાંગનો અટકાવ કરવામાં અથવા તે દાખી દેવામાં અથવા હરકોઇ રેલવે, નેહર ટેલીગ્રાફ, અથવા સાર્વજનિક મીલકતને નુકશાન કરવાની કોશીશનો અટકાવ કરવામાં,

૪૩ જ્યારે પોલીસ અમલદાર સીવાય બીજા કોઇ શખસના નામનું વારંટ કરવામાં આવે ત્યારે જે શખસના નામનું તે વારંટ કર્યું હોય તે શખસ નજદીક હોય અને વારંટ બજાવવાનું કામ કરતો હોય તો બીજે કોઈ પણ શખસ તે વારંટ બજાવવામાં મદદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૪ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૨૧ મી, ૨૨, ૧૨૨ મી, ૧૨૩, ૧૨૪ મી, ૧૨૪ અ, ૧૨૫ મી, ૧૨૬ મી, ૧૩૯, ૩૦૨ જી, ૩૦૩ જી, ૩૦૪ થી, ૩૮૨ મી, ૩૯૨ મી, ૩૯૩ મી, ૩૯૪ મી, ૩૯૫ મી, ૩૯૬ મી, ૩૯૭ મી, ૩૯૮ મી, ૩૯૯ મી, ૪૦૨ જી, ૪૩૫ મી, ૪૩૬ મી, ૪૪૯ મી, ૪૫૦ મી, ૪૫૬ મી, ૪૫૭ મી, ૪૫૮ મી, ૪૫૯ મી, અને ૪૬૦ મી. કલમ પ્રમાણે શિક્ષા મળી શકતી હોય એવો દરકોઈ ગુન્હો કર્યા વિશે અથવા કરવાના બીજા હરકોઈ શખસના ઇરાદા વિશે ઈલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર કે બહાર જે શખસ જાણતો હોય તેવા દરેક શખસે બાજબી સખ્ય હોય તો, પાસેમાં પાસેના માજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસ અમલદારને તે બાબતની ખબર તાબડોતબ આપવી બાજબી સખ્ય છે તે સાબીત કરવાનો બોલો સદરહુ પ્રમાણે જાણનાર શખસને માથે છે એમ સમજવું.

(૨) આ કલમના કારણે સાર “ગુન્હો” એ સંજ્ઞામાં, જે કોઈ પણ કૃત્ય બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં કરવામાં આવ્યું હોય તો ગુન્હો બનત, તે કૃત્ય બ્રિટીશ હિંદુસ્તાન બાહારની કોઈ પણ જગાએ કર્યું હોય તેનો સમાવેશ થાય છે.

૪૫. દરેક ગામના મુખીએ, ગામના તલાટીએ, ગામના રખવાળે, ગામના પોલીસ અમલદારે, જમીનના ધણીએ અથવા ભોગવટા કરનારે; તથા એવા કોઈ પણ ધણીના અથવા ભોગવટા કરનારાના મુખત્યારે તથા સરકારની તરફથી અથવા કોર્ટ ઓફ વૉડ્સની તરફથી મેહેસુલ અથવા જમીનનો ગણત વસુલ કરવાના કામ ઉપર જે અમલદારને નીમ્યા હોય તે દરેક અમલદારે હેઠળ લખેલી વાતો બાબત જે ખબર પોતાને મળે તે પાસેમાં પાસેના માજીસ્ટ્રેટને અથવા પાસેમાં પાસેનું પોલીસ ઘાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને (એ બેમાંથી જે વધારે પાસે હોય તેને) તાબડોતબ આપવી.

(અ) જે ગામનો પોતે મુખી, તલાટી, રખવાળ અથવા પોલીસ અમલદાર હોય તે ગામમાં

અથવા જે ગામમાં પોતાની જમીન હોય અથવા પોતે જમીનનો ભોગવટો કરતો હોય અથવા મુખત્યાર હોય અથવા ગણેત અથવા મેહસુલ વસુલ કરતો હોય તે ગામમાં ચોરીની મીલકત લેનારા અથવા વેચનારા હરકોઈ મશહુર માણસનું કાયમ અથવા કામ ચલાઉ રહેવાનું ઠેકાણું હોય એ વાત બાબત.

(બ) ફલાણે માણસ કે, અપહરણ કરનાર, નાસી ગયેલો ગુન્હેગાર અથવા ઢંઢેરાથી પ્રસિધ્ધ કરેલો ગુન્હેગાર છે, એવું પોતાને માલમ હોય અથવા બ્યાજખી રીતે શક હોય તે માણસ સદરહુ ગામમાંની કોઈ જગાએ આવતો જતો હોય અથવા સદરહુ ગામમાં થઈ જતો હોય તે વાત બાબત.

(ક) સદરહુ ગામમાં અથવા ગામની પાસે જમીન નહીં, લઇ શકાય તેવો અથવા હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાની ૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૭ અથવા ૧૪૮ મી કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકતો હોય એવો હરકોઈ ગુન્હે કર્યાની વાત અથવા કરવાનો ઇરાદો હોય તે વાત બાબત.

(ડ) સદરહુ ગામમાં અથવા ગામની પાસે કોઈ પણ આકસ્મિક અથવા સૃષ્ટિક્રમ વિરૂધ્ધ મોત થયાની વાત અથવા શક હરેલી કોઈ પણ મોત થયાની વાત બાબત.

(ઈ) જે કોઈ પણ કૃત્ય બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનમાં કર્યું હોય તો તે હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાની કલમ ૩૦૨-૩૦૪-૩૮૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૨-૪૩૫-૪૩૬-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦ મી કલમો પછી કોઈ પણ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા કરવા લાયક ગુન્હે થાય તેવું કોઈ પણ કૃત્ય એવા ગામ પાસેની બ્રીટીશ હિંદુસ્તાન બાહારની કોઈ પણ જગાએ કર્યાની વાત અથવા કરવાનો ઇરાદો હોય તે વાત બાબત.

(ફ) બંદોબસ્ત રાખવામાં અથવા ગુન્હે અટકાવવામાં જેથી ખલેલ થવાનો અથવા જન માલની સહીસલામતીને જેથી ધોષા પહોંચવાનો સંભવ હોય તેવી જે કોઈ વાતની ખબર આપવાનું હુલ્લા માહિતે અથવા સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લેખને કરેલા સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ ઉપરથી પોતાને ફરમાવ્યું હોય તે વાત બાબત તાબડોતબ ખબર આપી નેમ્મએ.

(૨) આ કલમમાં “ ગામ ” એ શબ્દમાં ગામની જમીનનો સમાવેશ થાય છે અને (૨) “ ઢંઢેરાથી પ્રસિધ્ધ કરેલો ગુન્હેગાર ” એ સંજ્ઞામાં ગવરનર ઇન ડૅસીલે હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી કોઈ પણ કારટ અથવા અધિકારીએ હેઠળ લખેલા કૃત્યના સંબંધમાં એટલે જે કોઈ પણ કૃત્ય બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનમાં કર્યું હોય તો તે બદલ હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાની કલમ ૩૦૨-૩૦૪-૩૮૨-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૨-૪૦૫-૪૩૬-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯ અને ૪૬૦ કલમો પૈકી કોઈ પણ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકતી હોય તેવા કોઈ પણ કૃત્યના સંબંધમાં જે કોઈપણ શખસ ગુન્હેગાર છે એવો ઢંઢેરા પ્રસિદ્ધ કર્યો હોય તે શખસનો સમાવેશ કરવો જાઇએ.

(૩) જે કોઈ ગામ સાફ બીગ કોઈ પણ કાયદા મુજબ ગામનો મુખી નીમવામાં આવ્યો ન હોય તે ગામમાં ઉપરની હેલી કલમના કારણ સાફ વખતો વખત એક અથવા વધારે શખસોને ગામના મુખી નીમવાનો હુલ્લા માહિતેને અધિકાર છે માત્ર તેણે એવી નીમણુંક સ્થાનિક સરકાર તરફથી આ અર્થે જે જે કાનુનો કરવામાં આવે તેને અનુસરીને કરવી જાઇએ.

ખાખ પ મો.

પકડવા, નાસી જવા તથા ફરીથી પકડવા બાબત.

અ-પકડવા બાબત સામાન્ય ઠરાવો

૪૬ (૧) કોઈ શખસને પકડવો તે એવી રીતે કે જે પોલીસ અમલદાર અથવા બીજો શખસ પકડતો હોય તેણે તે શખસના શરીરને ખરેખર અડકવું અથવા કેદ કરવું પણ જો તે શખસ કોઈ બ્રોહીને અથવા કોઈ ફરીને પેહરાને તામે થાય તો તેમ કરવું નહીં. (૨) જો સદરહુ શખસ પોતાને પકડવા કોશીશની સામે જખરદસ્તી કરે અથવા પોતે ન પકડાય એવી કોશીશ કરે તો તેને પકડવા સાફ જે જે ઉપાયો કરવા જરૂર હોય તે સરવે ઉપાયો કરવાને સદરહુ પોલીસ અમલદાર અથવા બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે,

(૭) જે શખસની ઉપર મોતની અથવા જીવતા સુધીની સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ ગુનાનું તોહામત આવ્યું ન હોય તે શખસનું મોત આજીવાનો હક આ કલમ માંહેના કોઇ પણ મજકુરથી આપવામાં આવતો નથી.

૪૭. જે પકડવાના વારંટ પ્રમાણે કામ કરનારા હરકોઇ શખસને અથવા પકડવાના અધીકારવાળા હરકોઇ પોલીસ અમલદારને એવું માનવાનું કારણ હોય કે જે માણસને પકડવા છે તે ફલાણી જગામાં પેસી ગયો છે અથવા ફલાણી જગામાં છે તો જે માણસ સદરહુ જગામાં રહેતો હોય અથવા જે માણસના હવાલામાં સદરહુ જગા હોય તે માણસે ઉપર કલા પ્રમાણે કામ કરનારા શખસને અથવા સદરહુ પોલીસ અમલદારને તેની માગણી ઉપરથી તે જગામાં વગર અડચણે જવા દેવો અને તેમાં શોધ કરવા સાર સધળા પ્રકારની યોગ્ય મદદ આપવી નિષ્ક્રમ.

૪૮. અગર ૪૭ મી કલમ પ્રમાણે સદરહુ જગામાં જઈ શકાતું નહીં હોય તો ગમે તે પ્રસંગે વારંટ પ્રમાણે કામ કરનારા શખસને અને જે પ્રસંગે વારંટ કાઢાડવાનો અધીકાર હોય પણ જે શખસને પકડવો છે તેને નાશી જવાની તક આપ્યા વગર તે વારંટ મળી શકતું ન હોય એવે કોઇ પણ પ્રસંગે કોઈ પોલીસ અમલદારને સદરહુ જગામાં પેસીને તેમાં શોધ કરવાનો અપત્યાર છે, અને તેણે પોતાનો અપત્યાર તથા આવવાનું કારણ જાહેર કર્યા પછી તથા મને પેસવા દો એમ યોગ્ય રીતે કલા પછી તેને અંદર જવાને બીજી રીતે લાગ ન મળે તો તેને સદરહુ જગામાં પેસવાને માટે કોઇ પણ ધર અથવા જગાનો બહાર કે માંહેનો દરવાજો અથવા બારી ફેડાવાનો અપત્યાર છે, પછી તે ધર કે જગા જે માણસને પકડવો છે તેની હોય કે કોઈ બીજા શખસની હોય તો પણ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની કોઇ જગા ઓરડો હોય અને તેમાં (જે શખસને પકડવો હોય તે શખસ ન હોય એવી) કોઇ બાયડી ખરેખાર રહેતી હોય અને તે બાયડી રીવાજ પ્રમાણે ચાર લોકમાં મોંદું દેખાડતી ન હોય તો સદરહુ શખસે અથવા પોલીસ અમલદારે સદરહુ ઓરડામાં પેટેલાં સદરહુ બાયડીને ખખર આપવી કે તમને એ ઠેકાણેથી નીકળીને બીજે ઠેકાણે જવાની છુટ છે તથા તે બાયડીને ત્યાંથી નીકળી જવું જેમ સહેલ પડે તેવો દરેક ઘટતો ઉપાય કરવો અને પછી તે સદરહુ ઓરડો ફેડીને તેમાં પેસવાને સુખત્યાર છે.

૪૯. જે પોલીસ અમલદારને અથવા બીજા શખસને પકડવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે પોલીસ અમલદારને અથવા બીજા શખસને, કોઇ પણ ધરનો અથવા જગ્યાનો, બહારનો અથવા માંહેનો દરવાજો અથવા બારી, ખુદ પોતાને છોડાવવા સાર અથવા પકડવા સાર, કાયદેસર રીતે પેટેલા જે માણસને તે ધરમાં અથવા જગામાં અટકાવી રાખ્યો હોય તેને છોડાવવા સાર ફેડીને રસ્તો કરવાનો અપત્યાર છે.

૫૦. પકડેલા શખસને નાશી જતો અટકાવવાને માટે જરૂર હોય તે કરતાં વધારે પ્રતિબંધ કરવો નહીં.

૫૧. જે વારંટમાં જમીન લેવા બાબત લખ્યું નહીં હોય તેવા વારંટ ઉપરથી કોઇ પોલીસ અમલદારે કોઇ શખસને પકડ્યો હોય ત્યારે અથવા જે વારંટમાં જમીન લેવા બાબત લખ્યું હોય તેવા વારંટ ઉપરથી કોઇ પોલીસ અમલદારે કોઇ શખસને પકડ્યો હોય પણ તે શખસને જમીન મળતો નહીં હોય ત્યારે અને

કોઇ શખસને વગર વારંટે અથવા કોઇ ખાનગી શખસે વારંટ ઉપરથી પકડ્યો હોય અને કાયદેસર તેના જમીન લેખ શકાતા ન હોય અથવા તે જમીન આપી શકતો નહીં હોય ત્યારે.

પકડનારા અમલદાર અથવા પકડવાનું કામ કોઇ ખાનગી શખસે કર્યું હોય ત્યારે પકડેલા શખસને તે જે પોલીસ અમલદારને હવાલે કરે તે પોલીસ અમલદાર સદરહુ શખસનો ઝાડો લેવાને તથા તેના શરીર ઉપર જરૂરનાં પહેરવાનાં કપડાં રીવાજ બીજા વસ્તુ જડે તે સધળી સંભાળીને રાખવાને સુખત્યાર છે.

૫૨. જ્યારે કોઈ બાયડીનો ઝાડો લેવાની જરૂર હોય ત્યારે લોકલબ્બા ઉપર પછી રીતે નબર રાખીને બીજા કોઈ બાયડી પાસે તે ઝાડો લેવરાવવો.

૫૩. આ કાયદા પ્રમાણે પકડનારા અમલદાર અથવા બીજા શખસ પકડેલા શખસની પાસે જે કોઈ મારવાનાં હથિયારો હોય તે તેની પાસેથી લેવાને સુખતીયાર છે અને પકડેલા શખસને આ કાયદા

પ્રમાણે જે ફોજદારી અથવા અમલદારની આગળ પકડનારા અમલદાર અથવા શખ્સે રજુ કરવો જોઈએ તે ફોજદારને અથવા અમલદારને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે લીધેલાં સવળાં લખીવારો તેણે સ્વાધીન કરવાં.

ખ-વગર વારંટે પકડવા બાબત.

૫૪. કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર માજિસ્ટ્રેટના હુકમ વગર તથા વગર વારંટે હેઠળ લખેલા સખ્સોને પકડવાને મુખતીયાર છે.

પહેલું—જે શખ્સ હરકોઇ ડોંગનીએલ ગુન્હામાં સામીલ થયો છે અથવા જે સખ્સની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સામીલ થયો છે એવી વ્યાજબી ફરીયાદ કરવામાં આવી હોય અથવા ખાતરીલાયક ખબર મળી હોય; અથવા વ્યાજબી શક રહેતો હોય તે શખ્સને.

બીજું—જે શખ્સના કબજામાં ઘર ફોડવાનું કાંઇ ઓળખર કાયદેસર કારણ વગર હોય તે શખ્સને; કાયદેસર કારણ સાબીત કરવાનો બોજો તે શખ્સને માથે છે એમ સમજવું.

ત્રીજું—જે શખ્સને આ કાયદા પ્રમાણે અથવા સ્થાનીક સરકારના હુકમથી ઢંઢેરો કહાડીને ગુન્હે-આર તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યો હોય તે શખ્સને.

ચોથું—આ ચોરીની મીલકત છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તેવી કાંઈપણ વસ્તુ જે શખ્સના કબજામાં જે અથવા જેણે સદરહુ વસ્તુના સંબંધમાં કાંઈ ગુનોહ કર્યો છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તે શખ્સને.

પાંચમું—કોઇ પોલીસ અમલદારને પોતાનું કામ કરવામાં જે શખ્સ હરકત કરે તે શખ્સને અથવા જે શખ્સ કાયદેસર પહેરામાંથી નાશી ગયો હોય અથવા નાશી જવાની કાશીશ કરતો હોય તે શખ્સને.

છઠું—મલીકા માલિકામાંની જમીનપરની અથવા દરીઆઇ ફોજમાંથી ફલાણો શખ્સ નાશી ગયો છે એવો અથવા મલીકા મયાજમાની ઇન્ડિયન મરીન સર્વીશમાં હોય અને તે સર્વીશમાંથી કાયદેસર રીતે ગેરહાજર રહેલો છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તે શખ્સને.

સાતમું—શ્રીદીશ હિંદુસ્તાનની બહારની કોઇપણ જગાએ કરેલું જે કાંઈપણ કૃત્ય શ્રીદીશ હિંદુસ્તાનમાં કરવામાં આવ્યું હોત તો તે બદલ એક ગુન્હા તરીકે શિક્ષા કરી શકાત અને જે બદલ હેઠળ લખેલો શખ્સ ગુન્હેગારોને સ્વાધીન કરવા બાબતના કોઇપણ કાયદા મુજબ અથવા સન ૧૮૮૧ ના ફ્યુજટીવ ઓર્ડિન્સ (નાસી ગએલા ગુન્હેગારો બાબતના) આકટ મુજબ અથવા બીજી રીતે શ્રીદીશ હિંદુસ્તાનમાં પકડાવાને અથવા અટકાયતમાં રહેવાને પાત્ર થતો હોય તે કૃત્યમાં જે કોઇ શખ્સ સામીલ થયો છે અથવા જે શખ્સની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સામીલ થયો છે એવી વ્યાજબી ફરીયાદ કરવામાં આવી હોય અથવા ખાતરી લાયક ખબર મળી હોય અથવા વ્યાજબી શક રહેતો હોય તે સખ્સને.

આઠમું—કલમ ૫૬૫ ની પેટા કલમ (૩) ની રૂએ કરેલી કોઇપણ કાનુનના ભંગ જે કોઇપણ છુટી ગએલો ગુન્હેગાર કરશે તેને.

(૨) આ કલમ કલકતા તથા મુંબાઇ એ શહેરમાંની પોલીસને પણ લાય પડે છે.

દીપ--કલમ ૫૬૫ ની પેટા કલમ ૩ માં ફરમાવ્યું છે કે સ્થાનીક સરકાર ગવરનર જનરલ ઇનકૌસેસની પ્રથમ મંજૂરી લેઇને જોડી મુકેલા ગુન્હેગારોની રહેવાની જગા જાહેર કરવા સંબંધી આ કલમના ઠરાવો અમલમાં મુકવા સાર કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૫. (૧) તેમજ જેના હવાલામાં કોઇ પોલીસ થાણું હોય તેવો હરકોઇ પોલીસ અમલદાર હેઠળ લખેલા સખ્સોને પકડવાને મુખત્યાર છે. એટલે,

(અ) સદરહુ થાણાની હદમાં કોઇપણ શખ્સ પોતે નજરે ન પડે તેવો પૂર્વોપાય કરતો માલમ પડે, અને તે શખ્સ કાંઈ કાઝીએલ ગુન્હે કરવાના હેતુથી સદરહુ પૂર્વોપાય કરે છે એવું માનવાનું કારણ પ્રસંગ ઉપરથી દેખાતું હોય તો તે શખ્સનો અથવા,

(બ) સદરહુ થાણાની હદમાં જે શખ્સની પાસે પોતાના ગુન્હાને માટે કાંઈ સાધન જણાતું નહીં હોય અથવા જે પોતાને વીરે પ્રહાસા ભરેલા જવાબ આપી શકતો નહીં હોય તે શખ્સને, અથવા,

(ક) જે શખ્સને અપહરણ કરવાની, ઘર ફોડવાની અથવા ચોરી કરવાની અથવા ફલાણી મીલ-

કત ચોરીની છે એમ જાણીને તે ચોરીની મિલકત લેવાની ટેવ છે એવી રીતે મશહૂર હોય તે શખસને અથવા જેને જખરીથી કહાડવાની ટેવ છે અથવા જખરીથી કહાડવાના સારૂં કાંઈ શખસોને હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની અથવા હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની કાશીશ કરવાની ટેવ છે એવી રીતે મશહૂર હોય તે શખસને.

(૨) આ કલમ કલકત્તા અને મુંબઈ શહેરની પોલીસને લાગુ પડે છે.

૫૬. (૧) જેના હવાલામાં કાંઈ પોલીસ થાણું હોય એવો હરકોષ પોલીસ અમલદાર, જે શખસને વગર વારંટે પકડવાનો પોતાને કાયદેસર અધિકાર હોય તે શખસ (પોતાની સમક્ષ નહીં પણ ખીજી રીતે) વગર વારંટે પકડવાનું પોતાના તાબા માંહેના કાંઈ પણ અમલદારને ફરમાવે ત્યારે તે શખસને પકડવાનું જે અમલદારને પોતે ફરમાવે તે અમલદારને તેણે એક હુકમ લખીને આપવો, અને તે હુકમ મધ્યે કયા શખસને પકડવો છે તે તથા કયા ગુન્હાને માટે અથવા ખીજા કયા કારણસર તેને પકડવો છે તે લખવું.

(૨) આ કલમ કલકત્તા અને મુંબઈ શહેરની પોલીસને લાગુ પડે છે.

૫૭. (૧) કાંઈ પોલીસ અમલદારની સમક્ષ કાંઈ પણ શખસ કાંઈ નોનકોઝીએમ્લ ગુનોહ કરે અથવા એવો ગુનોહ કરવાનું તેના પર તહોમત મુકવામાં આવે, અને કાંઈ પોલીસ અમલદારના કલ્થા ઊપરથી તે શખસ પોતાનું નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું આપવાને ના પાડે અથવા એવું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું આપે કે જે ખોટું છે એમ સદરહુ અમલદારને માનવાનું કારણ હોય ત્યારે તેનું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું શું છે તે ખોળી કહાડવા માટે સદરહુ અમલદાર તે શખસને પકડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવા શખસનું ખરૂં નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું જાણવામાં આવે ત્યારે માજિસ્ટ્રેટ આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવામાં આવે તો તેની રૂમરૂ હાજર રહેવા બદલ તે જમીન સંબંધિતનું અથવા જમીનો વગરનું ખત લખી આપે એટલે તેને છુટા કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવો શખસ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં રહેનારો ન હોય તો તે ખતના તારણુ દાખલ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં રહેનારો એક અથવા વધારે શખસો જમીનો હોવા બેધએ.

(૩) તેનું ખરૂં નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું તેને પકડ્યા પછી ચોરીશ કલકમાં જાણવામાં ન આવે તો, અથવા તે ખત ન લખી આપે તો, અથવા તેને પુરતા જમીન આપવાનું ફરમાવવામાં આવેથી જમીન ન આપે તો તેને હકુમત હોય એવા પાસેમાં પાસેના માજિસ્ટ્રેટ પાસે તાખડતોખ મોકલી દેવો બેધએ.

૫૮. જે શખસને આ બાબ પ્રમાણે પકડવાનો અધિકાર કાંઈ પોલીસ અમલદારને હોય તે શખસને વગર વારંટે પકડવાના કારણુ સારૂં તે પોલીસ અમલદાર બ્રિટીશ ઈન્ડિયામાંની હરકોઈ જગામાં સદરહુ શખસની પાછળ જવાને મુખત્યાર છે.

૫૯. (૧) કાંઈ શખસ જમીન નહીં લેઈ શકાય તેવો અને કોઝીએમ્લ ગુન્હો કાંઈ ખાનગી શખસના દેખતાં કરે તો, તે ખાનગી શખસ તેને પકડવાને મુખત્યાર છે; અથવા કાંઈ શખસ ગુનેહગાર છે એવું જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તો તેને પકડવાને કાંઈ પણ ખાનગી શખસ મુખત્યાર છે.

અને સદરહુ પ્રમાણે પકડેલા શખસને તેણે નકામી દોલ કર્યા વગર કાંઈ પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો અથવા પોલીસ અમલદારની જરહાજરીમાં સદરહુ શખસને પાસેમાં પાસેના પોલીસ થાણામાં લેઈ જવો.

(૨) સદરહુ શખસને ૫૪ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડે છે એમ માનવાનું કારણુ હોય, તો તેને કાંઈ પોલીસ અમલદાર ફરીથી પકડવો.

(૩) તેણે કાંઈ નોનકોઝીએમ્લ ગુનોહ કર્યો છે એમ માનવાનું કારણુ હોય અને કાંઈ પોલીસ અમલદારના પુછવાથી તે પોતાનું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું આપવાને ના પાડે અથવા એવું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું આપે કે જે ખોટું છે એમ માનવાનું સદરહુ અમલદારને કારણુ હોય તો તેની તજવીજ ૫૭ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કરી; તેણે કાંઈ ગુનોહ કર્યો છે એમ માનવાનું કાંઈ ગુસ્તું કારણુ ન હોય તો તેને એકદમ છોડી મુકવો.

૬૦. વગર વારંટે પકડનારા પોલીસ અમલદારે પકડેલા શખસને તે કામમાં હકુમતવાળા માલ્-જેસ્ટની આગળ અથવા જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેની આગળ નકામી દીલ કર્યા વગર અને જમીન સંબંધી આ કાયદા માંહેના કરાવોને અનુસરીને લેઈ જવો અથવા મોકલવો.

૬૧. વગર વારંટે પકડેલા શખસને કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે તે કામની સવગી હકીકત જોતાં ચોખ્ખો હોય તે કરતાં વધારે મુદત સુધી પેહરામાં અટકાવી રાખવો નહીં, અને ૧૬૭ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ માલ્જેસ્ટનો ખાસ હુકમ નહીં થયો હોય તો સદરહુ મુદત ચોવીસ કલાકથી વધારે ન હોવી જોઈએ. પણ જે જગ્યાએ તે શખસને પકડ્યો હોય ત્યાંથી માલ્જેસ્ટની કારટ સુધી જતાં જેટલો વખત લાગે તેટલો વખત સદરહુ મુદતમાં ગણવો નહીં.

૬૨. જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેમણે પોતાપોતાના થાણાંઓની હદોમાં વગર વારંટે પકડેલા સવગી શખસો વીશે જલ્લા માલ્જેસ્ટને અથવા જલ્લા માલ્જેસ્ટ ફરમાવે તો પેટા તુકડી માલ્જેસ્ટને રીપોર્ટ કરવો, પછી સદરહુ શખસોના જમીન લીધા હોય કે નહીં તોપણ.

૬૩. જે શખસને પોલીસ અમલદારે પકડ્યો હોય તેનું પોતાનું ખત લીધા વગર અથવા તેના જમીન લીધા વગર અથવા કોઈ માલ્જેસ્ટના ખાસ હુકમ વગર તેને છોડી મુકવો નહીં.

૬૪. જ્યારે કોઈ ગુનેહો કોઈ માલ્જેસ્ટની સ્થાનિક હદમાં તે માલ્જેસ્ટની સમક્ષ કરવામાં આવે ત્યારે ગુનેગારને પોતે જાતે પકડવાને અથવા પકડવાનો કોઈ પણ શખસને હુકમ કરવાને અને ત્યાર પછી જમીન લેવા સંબંધી આ કાયદા માંહેના કરાવોને અનુસરીને તે ગુનેગારને કેદ કરવાને તે માલ્જેસ્ટ મુખત્યાર છે.

૬૫. જે વખતે તથા જે પ્રસંગે કોઈ સખસને પકડવાનું વારંટ કહાડવાનો અધીકાર કોઈ માલ્જેસ્ટને હશે તે વખતે તથા તે પ્રસંગે તે સખસને પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહે પોતાની સમક્ષ પકડવાને અથવા પકડવાને હુકમ કરવાને તે માલ્જેસ્ટ મુખત્યાર છે.

૬૬. જે સખસ કાયદાસર કેદમાં હોય તે સખસ નાશી જાય અથવા તેને છોડવામાં આવે તો જે સખસના પહેરામાંથી તે નાશી ગયો હોય અથવા તેને છોડાવ્યો હોય તે સખસ તુરત તેની પાછળ જઈને ખીટીશ ઇંડીયામાં હરકાઈ જગ્યાએ તેને પકડવાને મુખત્યાર છે.

૬૭. ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે પકડનારો સખસ વારંટની રૂબરૂ ચાલતો ન હોય અને તે શખસ પકડવાના અખત્યારવાળો પોલીસ અમલદાર ન હોય તોપણ સદરહુ કલમ પ્રમાણે પકડવાની ખાખતોને ૪૭ મી, તથા ૪૮ મી તથા ૪૯ મી કલમોના કરાવો લાગુ પડશે.

આખ દ ઠો.

હાજર થવાનો જરૂર પાડવા વીશે પ્રોસેસો આખત.

અ—સમન.

૬૮. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ કાર્ટે કહાડેલો દરેક સમન લખેલો જોઈએ, તથા તે કુપ્લી-કેટ જોઈએ અને તે ઉપર સદરહુ કાર્ટના પ્રમુખ અમલદારે અથવા હાઈકાર્ટ વખતે વખતે કાનુન કરીને ફરમાવે તેવા બીજા અમલદારે સહી કરવી તથા મોહોર કરવી.

(૨) સદરહુ સમન કોઈ પોલીસ અમલદારે બળવવો; અથવા કાયદાને અનુસરતી હોય એવી જે કાનુનો સ્થાનિક સરકાર આ આખત કરાવે તે કાનુનોને અનુસરીને તે સમન કહાડનારી કાર્ટના કોઈ અમલદારે બળવવો જોઈએ.

(૩) આ કલમ કલકતા તથા મુંબઈ એ શહેરમાં પોલીસને લાગુ છે.

૬૯. (૧) સમન કરેલા સખસને જો બની શકે તો તે સમનની એક કુપ્લીકેટ આપીને અથવા આપવા માટે કહાડી લેા એમ કહીને ખુદ તેની ઉપર તે સમન બળવવા જોઈએ.

(૨) જેની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સમન બળવ્યો હોય તેવા દરેક શખસે જે સમન બળવનારો અમલદાર કહે તો તેની બીજી કુપ્લીકેટની પછવાડે તે સમન પહોંચ્યાની સહી કરવી જોઈએ.

(૩) કોર્ટ પશુ સંસ્થાસ્પીત અથવા બીજી મંડળી ઉપર સમન બળવો હોય તો તે સદરહુ મંડળીના સેક્રેટરી ઉપર, સ્થાનિક મેનેજર ઉપર, અથવા બીજા મુખ્ય અમલદાર ઉપર બળવો અથવા તે મંડળીના જે મુખ્ય અમલદાર ક્ષીટિકા હિંદુસ્તાનમાં હોય તેના સરનામા ઉપર રજીસ્ટર પોષ્ટથી પત્ર મોકલવી બળવો બેઠાં. એવે પ્રસંગે તે પત્ર પોષ્ટના નિયમ પ્રમાણે જે વખતે આવી પહોંચે તે વખતે સમન બળવવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું બેઠાં.

૭૦. જ્યારે સમન કરેલો શખસ ઘટતી મહેનત કરતાં ન જડે ત્યારે તેના કુટુંબમાંના કોઈ પાકી ઉમરના મરદ માણસને અથવા છલાકાના મુખ્ય શહેરમાં તેની સાથે રહેનારા ચાકરને તે સમનની એક કુપ્લીકટ તેને સારૂ સોંપીને તે સમન બળવવાનો અધિકાર છે અને જેને સદરહુ સમન આવી રીતે સોંપ્યો હોય તે શખસે જે સમન બળવનારો અમલદાર કહે તો તેની બીજી કુપ્લીકટની પછવાડે તે સમન પહોંચ્યાની સહી કરવી બેઠાં.

૭૧. ૬૯ મી અને ૭૦ મી કલમમાં કહેલી સહી ઘટતી મહેનત કરતાં ન મળે તો જે ઘરમાં અથવા ઘર કે વાડીમાં સમન કરેલો શખસ ઘણું કરીને રહેતો હોય, તે ઘરના અથવા ઘર કે વાડીમાંના કોઈ પ્રસિધ્ધ ભાગ ઉપર તે સમનની એક કુપ્લીકટ, સમન બળવનારો અમલદારે ચોડવી, અને પછી તે સમન યોગ્ય રીતે બળવ્યો છે એવું સમજવામાં આવશે.

૭૨ (૧) સમન કરેલો શખસ સરકારની અથવા કોઈ રેલવે કંપનીની નોકરીમાં કામગીરીમાં હોય ત્યારે જે કોરટે સમન કહાડ્યો હોય તે કોરટે તે સમન સાધારણ રીતે જે કચેરીમાં સદરહુ શખસ નોકરીએ રહેલો હોય તે કચેરીના ઉપરી ઉપર કુપ્લીકટ મોકલવો બેઠાં અને પછી સદરહુ ઉપરીએ ૬૯ મી કલમમાં દર્શાવેલી રીતે તે સમનની બળવણી કરાવવી, અને તે કલમથી દર્શાવેલા શેરા સાથે તે સમન પોતાની સહી સાથે તે કોરટની ઉપર પાછો મોકલવો બેઠાં.

(૨) એવી સહી તે સમન યોગ્ય રીતે બળવ્યા બદલના પુરાવો થશે એમ સમજવું બેઠાં.

૭૩. જ્યારે કોઈ કોરટે કહાડેલો સમન પોતાની હકુમતની સ્થાનિક સીમાની બહાર કોઈ પશુ જગ્યાએ બળવો એવી તે કોરટની મરજી હોય ત્યારે સાધારણ રીતે કોરટે તે સમન જે માલસેટની હકુમતની સ્થાનિક સીમામાં સમન કરેલો શખસ રહેતો હોય અથવા હોય તે માલસેટને ત્યાં બળવવા સારૂ કુપ્લીકટ મોકલવો બેઠાં.

૭૪. (૧) જ્યારે કોઈ કોરટે કહાડેલો સમન પોતાની હકુમતની સ્થાનિક સીમાની બહાર બળવ્યો હોય ત્યારે, અને જે અમલદારે સમન બળવ્યો હોય તે અમલદાર મુકદમાની સુનાવણી વખતે હાજર ન હોય તેવે હરકોઈ પ્રસંગે સદરહુ સમન બળવ્યો છે એવી કોર્ટ માલસેટની આગળ કરેલી આફીડેવિટ, અને જે શખસને સદરહુ સમનની એક કુપ્લીકટ પ્રત આપી હોય અથવા આપવા માટે કહાડીને લેા એમ કહ્યું હોય અથવા જેને તે પ્રત સોંપી હોય તે શખસે (૬૯ મી અથવા ૭૦ મી કલમથી દર્શાવેલી રીતે) શેરા લખી આપેલી એવી પ્રત પુરાવામાં ગ્રાહ્ય થશે અને તેમાં લખેલા મચકુરની વિરૂદ્ધ સાબીતી આપવામાં નહીં આવશે તો અને આપવામાં આવતાં સુધી તે મચકુર ખરો છે એમ સમજવું.

આ કલમમાં કહેલી આફીડેવિટ સદરહુ સમનની કુપ્લીકટ પ્રત સાથે જેડીને સદરહુ કોરટને મોકલો શકાય

બી—પકડવાનું વારંટ.

૭૫. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ કોરટે કહાડેલું દરેક પકડવાનું વારંટ લખેલું હોયું બેઠાં અને તે ઉપર તે કોરટના પ્રમુખ અમલદારે અથવા માલસેટની બેંચ હોય ત્યારે તે બેંચના કોઈપણ મેમ્બરે સહી કરવી બેઠાં, અને તે ઉપર કોરટની મોહોર કરવી બેઠાં. (૨) જે કોરટે તે વારંટ કહાડ્યું હોય તેણે જ્યાં સુધી તે રદ કર્યું નથી ત્યાં સુધી અથવા તે બળવવામાં આવે ત્યાં સુધી તે દરેક વારંટ અમલમાં રહેશે.

૭૬ (૧) હરકોઈ શખસને પકડવા સારૂ વારંટ કહાડનારી હરકોઈ કોરટની નજરમાં આવે તો તે કોરટ સદરહુ વારંટ ઉપર શેરા લખીને એવું દર્શાવવાને મુખત્યાર છે કે જે સદરહુ શખસ કોઈ અમુક વખતે અને પછી કોરટ બીજી રીતે દર્શાવે ત્યાં સુધી તે કોરટની આગળ હાજર રહેવા સારૂ બેઠાં.

તેટલા જમીન સાથે એક ખત કરી આપે તો જે અમલદારના નામનું વારંટ કર્યું હોય તે અમલદારે સદરહુ તારણ લેવું અને સદરહુ શખસને પેહરામાંથી છુટા કરવો.

(૨) સદરહુ શેરામાં હેઠળ લખેલી બાબતો લખવી (અ) જમીનની સંખ્યા (બ) તેમણે તથા જે શખસને પકડવા સાર તે વારંટ કહાડેલું હોય તેણે જે રકમનો મુચરકો કરી આપવો તે તથા (ક) જે વખતે તેણે કોરટની આગળ હાજર રહેવું તે,

(૩) જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે તારણ લેવામાં આવે ત્યારે જે અમલદારના નામનું સદરહુ વારંટ કર્યું હોય તે અમલદારે સદરહુ ખત સદરહુ કોરટની ઉપર રવાના કરવું.

૭૭ (૧) પકડવાનું વારંટ ધણું કરીને એક અથવા વધારે પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડવું નેપથ્યે, અને જ્યારે તે વારંટ કોઈ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ કહાડવું હોય ત્યારે તે હંમેશાં તે પ્રમાણેનું કાટવું નેપથ્યે; પણ સદરહુ પ્રકારનું વારંટ કહાડનારી બીજી કોઈ પણ કોર્ટ ને તે તાબડોતબ અનુવવાની જરૂર હોય અને કોઈ પોલીસ અમલદાર તુરત મળતો ન હોય તો બીજા કોઈ પણ શખસ અથવા શખસોના નામનું કહાડવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ શખસે અથવા શખસોએ તે વારંટ અનુવવું નેપથ્યે.

(૨) જ્યારે કોઈ વારંટ એક કરતાં વધારે અમલદારો અથવા શખસોના નામનું કહાડવું હોય ત્યારે તે અથવા તેઓમાંથી ગમે તે એક અથવા વધારે અમલદારો અથવા શખસો તે વારંટ અનુવવાને મુખત્યાર છે.

૭૮ (૧) કોઈ માજિસ્ટ્રેટ પોતાના જિલ્લામાં અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ પોતાની પેટા તુકડીમાં હરકોઈ જમીનદારના અથવા જમીનના ઇન્તરદારના અથવા વહીવટદારના નામનું વારંટ તકરીરવાર ઠરેલો હરકોઈ શખસ નાસી ગયો હોય તેને અથવા જે ગુન્હેગાર બાબત ઢંઢેરા કહાડ્યો હોય તે ગુન્હેગારને અથવા કોઈ શખસ ઉપર.

જમીન લઇ નહી શકાય એવા કોઈ ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય, અને તે તેની પાછળ લાગનારાના દાવમાંથી છટકી ગયો હોય તો તેને પકડવા સાર કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ જમીનદારે, અથવા ઇન્તરદારે તે વારંટની પોલીસ લખીને આપવી, અને જે શખસને પકડવા સાર તે વારંટ કહાડવું હોય તે શખસ પોતાની જમીનમાં અથવા ઇન્તરની જમીનમાં, અથવા પોતાના હવાલા માંહેની જમીનમાં હોય અથવા પેસે, તો તેણે તે વારંટ અનુવવું.

(૩) જે શખસની ઉપર સદરહુ વારંટ કહાડવું હોય તે શખસ પકડાય, ત્યારે તેને વારંટ સુદ્ધ પાસેમાં પાસેના પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો, અને ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તારણ નહી લીધું હોય તો, તેને તે કાગમાં લકુમતવાળા માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલી દેવો.

૭૯. જે પોલીસ અમલદારના નામનું કોઈ વારંટ કહાડેલું હોય તે પોલીસ અમલદાર અથવા જે અમલદારનું નામ તે વારંટની પાછળ લખ્યું હોય તે અમલદાર તે વારંટની પાછળ બીજા જે પોલીસ અમલદારનું નામ લખે તે પોલીસ અમલદાર પણ તે વારંટ અનુવવાને મુખત્યાર છે.

૮૦. પકડવાનું વારંટ અનુવવાના પોલીસ અમલદારે અથવા બીજા શખસે જે શખસને પકડવો હોય તે શખસને તે વારંટનો સાર જણાવવો અને તે શખસ કહેતો, વારંટનો સાર જાહેર કરવો. તેને વારંટ બતાવવું.

૮૧. પકડવાનું વારંટ અનુવવાના પોલીસ અમલદારે અથવા બીજા શખસે નકામી ઢીલ ન કરતાં (જમીન સંબંધી ૭૬ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને) જે કોરટની આગળ કાયદા પ્રમાણે તે કકડેલા શખસને રજુ કરવો નેપથ્યે તે કોરટની આગળ તેને આજુવો.

૮૨. પકડવાનું વારંટ બ્રીટીશ ઇન્ડિયામાં કોઈપણ જગ્યાએ અનુવવાનો અધીકાર છે.

૮૩. (૧) જ્યારે કોઈ વારંટ કહાડનારી કોરટની હકુમતની સ્થાનીક શીમાની બહાર તે વારંટ અનુવવું હોય, ત્યારે સદરહુ કોરટે તે વારંટ કોઈ પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડવાને બદલે જે માજિસ્ટ્રેટની અથવા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસની અથવા ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાં કમીશનર ઓફ પોલીસની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં તે વારંટ અનુવવું હોય તે માજિસ્ટ્રેટને ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ

ઝાક પોલીસને અથવા કમીશનરને સદરહુ વારંટ ટપાલ મારફતે અથવા બીજી રીતે મોકલવાને મુખત્યાર છે.
(૨) જે માજિસ્ટ્રેટને અથવા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને અથવા કમીશનરને સદરહુ વારંટ સદરહુ પ્રમાણે મોકલ્યું હોય તેણે તેની પાછળ પોતાના નામની સહી કરવી અને પોતાની હકુમતની સ્થાનીક હદની અંદર બળવી શકાયું હોય તો આમાં આગળ કહેલી રીતે વારંટની બળવણી કરાવવી.

૮૪ (૧) ન્યારે કોઈ પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડયું વારંટ જે કોરટે તે વારંટ કહાડયું હોય તે કોરટની હકુમતની સ્થાનીક હદની બાહાર બળવવું હોય ત્યારે જે માજિસ્ટ્રેટની અથવા જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ થાણું હોય તે અમલદારના કરતાં ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવા જે પોલીસ અમલદારની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં તે વારંટ બળવવું હોય ત્યારે તે માજિસ્ટ્રેટની અથવા પોલીસ અમલદારની પાસે સહી કરાવવા સારૂ તેણે તે વારંટ સમાન્યતઃ લેખ જવું.

(૨) સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારે તે વારંટની પાછળ પોતાના નામની સહી કરવી અને સદરહુ સહી ઉપરથી જે પોલીસ અમલદારના નામનું વારંટ કહાડયું હોય તે પોલીસ અમલદારને તે વારંટ સદરહુ હદમાં બળવવાનો પુરતો અધિકાર મળશે અને સદરહુ અમલદાર કહે તો સ્થાનીક પોલીસે તેને સદરહુ વારંટ બળવવામાં મદદ કરવી.

(૩) જે માજિસ્ટ્રેટની અથવા પોલીસ અમલદારની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં સદરહુ વારંટ બળવવું હોય તે માજિસ્ટ્રેટની અથવા પોલીસ અમલદારની સહી મેળવવાથી જે દીલ થાય તેથી સદરહુ બળવણી થતી અટકશે એવું માનવાનું ન્યારે કારણ હોય ત્યારે જે પોલીસ અમલદારના નામનું વારંટ હોય તે, વારંટ કહાડાનારી કોરટની હકુમતની સ્થાનીક હદની બાહાર કોઈ પણ જગ્યામાં સદરહુ સહી લીધા વગર તે વારંટ બળવવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આ કલમ કલકતા તથા મુંબાઈ એ શહેરમાં પોલીસને લાયુ છે.

૮૫. ન્યારે પકડવાનું કોઈ વારંટ જે જલ્લામાં તે વારંટ કહાડયું હોય તેની બાહાર બળવું હોય ત્યારે જે કોરટે તે વારંટ કહાડયું હોય તે કોરટ પકડવાની જગ્યાથી વીશ માઇલની અંદર ન હોય તો જે માજિસ્ટ્રેટની અથવા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઝાક પોલીસ અથવા ધલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસ કમીશનરની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં પકડવાનું કામ કર્યું હોય તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઝાક પોલીસ અથવા પોલીસ કમીશનર કરતાં સદરહુ કોરટ પાસે ન હોય તો અથવા ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તારણ લીધું ન હોય તો પકડેલા શખસને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની અથવા કમીશનરની અથવા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ આગળ લઇ જવો.

૮૬. (૧) જે કોરટે સદરહુ વારંટ કહાડયું હોય તેણે જે શખસ ધારેલો તેજ પકડેલો શખસ છે એવું જણાય તો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ અથવા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અથવા કમીશનર તે શખસને પહેરામાં આપીને સદરહુ કોરટની પાસે લઇ જવાનું ફરમાવવું, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં જ્યાં નમીન લઇ શકાય એવો ચુનોટ હોય અને તે શખસ સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની અથવા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અથવા કમીશનરની આગળ લાયક નમીન આપવાને તઈઆર તથા રાજ હોય, અથવા ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તે વારંટ ઉપર શેરા લખીને હુકમ કરેલો હોય, અને તે શખસ સદરહુ હુકમથી ફરમાવેલું તારણ આપવાને તઈઆર તથા રાજ હોય તો તે માજિસ્ટ્રેટ, ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ, અથવા કમીશનર સદરહુ નમીન અથવા તારણ જેમ હોય તેમ લેવું, અને જે કોરટે વારંટ કહાડયું હોય તેની ઉપર તે ખત રવાના કરવું.

(૨) આ કલમ માંડેના કોઈ પણ મજકુરથી કોઈ પોલીસ અમલદારને ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તારણ લેવાની મના છે એમ સમજવું નહી.

ક—નહેરનામું તથા નમી.

૮૭. (૧) જે કોઈ કોરટે (પૂરાવો લીધા પછી કે લીધા વગર) એમ માનવાનું કારણ હોય કે જે શખસની ઉપર પોતે વારંટ કહાડયું છે તે શખસ નાહાશી ગયો છે અથવા સંતાઇ ગયો છે, તેથી સદરહુ કોરટ એક લખેલું નહેરનામું પ્રસિધ્ધ કરીને તેમાં સદરહુ શખસને કોઈ મુકરર કરેલી

જગાએ તથા કોઇ મુકરર કરેલી મુદતે હાજર થવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે તે મુદત સદરહુ જાહેર નામું પ્રસિધ્ધ કરવાની તારીખથી ત્રીસ દિવસ કરતાં ઓછી કરાવવી નહીં.

(૨) તે જાહેરનામું હેડળ લખ્યા પ્રમાણે પ્રસિધ્ધ કરવું.

(અ) જે શહેરમાં અથવા ગામમાં સદરહુ શખસ ધણું કરીને રહેતો હોય તે શહેરની અથવા ગામની કોઇ પ્રસિધ્ધ જગામાં તે જાહેરનામું જાહેર રીતે વાંચવું.

(બ) તે શખસ જે ધરમાં અથવા ધર વાડીમાં ધણું કરીને રહેતો હોય તે ધરના અથવા સદરહુ શહેરની અથવા ગામની કોઇ પ્રસિદ્ધ જગાપર તે જાહેરનામું ચોટાડવું.

(ક) અને તે જાહેરનામાની એક નકલ તે કારટના મકાનના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગપર ચોટાડવી.

(૩) તે જાહેરનામું કોઇ અમુક દીવસે યોગ્ય રીતે પ્રસિધ્ધ કર્યું હતું એ મુજબ તે જાહેરનામું કહાડનારી કાર્ટે મજકુર લખ્યો હોય તે મજકુર હેડળ લખેલી બાબતોના નીર્ણયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું એટલે આ કલમથી ફરમાવેલી વાતોના અમલ કરવામાં આવ્યો છે અને તે જાહેરનામું સદરહુ દીવસે પ્રસિદ્ધ કર્યું હતું.

૮૮. (૧) ૮૭ મી કલમ પ્રમાણે જાહેરનામું કહાડ્યા પછી જે શખસ બાબત તે જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે સખસની જંગમ મિલકત અથવા સ્થાવર મીલકત અથવા એ બંને મિલકત જમ કરવાનું ફરમાવવાને તે કારટ મુખત્યાર છે.

(૨) તે હુકમ જે જલ્લામાં કર્યો હોય તે જલ્લામાં સદરહુ સખસની કોઇ પણ મીલકત જમ કરવાનો અખત્યાર તે હુકમ ઉપરથી છે એમ સમજવું અને સદરહુ જલ્લાની બહાર સદરહુ શખસની કોઇ પણ મિલકત જમ કરવાનો અખત્યાર જે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના જલ્લામાં સદરહુ મિલકત આવેલી હોય તે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ તે હુકમ પાછળ સહી કરશે એટલે તે હુકમ ઉપરથી છે એવું સમજવું.

(૩) જે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મીલકત લહેણું હોય અથવા બીજી જંગમ મીલકત હોય તો આ કલમ પ્રમાણે કરવાની જમી હેડળ લખ્યા મુજબ કરવી એટલે:—

(અ) પકડીને; અથવા

(બ) ઉપજ વસુલ કરનાર નીમીને; અથવા

(ક) જે શખસ બાબત જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે શખસને અથવા તેની તરફથી કોઇને પણ સદરહુ મીલકત સ્વાધીન કરવાની મના કરવા બાબતનો લેખી હુકમ કરીને; અથવા

(૬) કાર્ટને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારની સઘળી અથવા કોઇપણ બે રીતે

(૪) જે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મીલકત સ્થાવર હશે ત્યારે આ કલમ પ્રમાણે કરવાની જમી સરકારને મહેસુલ ભરનારી જમીન હોય તો જે જલ્લામાં તે જમીન આવેલી હોય તે જલ્લાના કલેક્ટરની મારફતે કરવી અને બીજી સઘળી બાબતોમાં હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી:—

(૬) કબજે લઇને; અથવા

(કે) ઉપજ વસુલ કરનાર નીમીને; અથવા

(ગ) જે શખસ બાબત જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે સખસને અથવા તેની તરફથી કોઇને પણ જાડુ અથવા ગણોત આપવાની અથવા મીલકત સ્વાધીન કરવાની મના કરવા બાબતનો લેખી હુકમ કરીને; અથવા

(હ) કાર્ટને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારની સઘળી અથવા કોઈ પણ બે રીતે.

(૫) જે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મીલકત જવતાં જનાવરો હશે અથવા જલ્લી નાશ થવા જેવી હશે તો કાર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેનું તાબડોતબ વેચાણ કરવા બાબત હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને એવે પ્રસંગે તે વેચાણના આવેલા પૈસાની બવરસ્થા કાર્ટના હુકમ પ્રમાણે કરવી.

(૬) વિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાનાં ૩૬ મા બાબ પ્રમાણે નિમેશા ઉપજ વસુલ કરનારના જે અધીકાર, કામ તથા જવાબદારી હોય તેજ અધીકાર કામ તથા જવાબદારી આ કલમ પ્રમાણે નિમેશા ઉપજ વસુલ કરનારની છે એમ સમજવું.

(૭) જે સખસ આખત જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે સખસ જે જાહેરનામામાં લખેલી મુદતમાં હાજર ન થાય તો તે જમીવાળી મીલકત ઉપર સરકારનો વ્યવસ્થાધીકાર થશે, પણ જમીની તારીખથી ૭ મહિના પુરા થતાં સુધી તે મીલકત વેચી નહી, પણ તે મીલકત અગડી જાય તેવી હોય અથવા તે વેચાણથી માલીકને ફાયદો થશે એમ કોર્ટની નજરમાં આવે તો એ બંને પ્રત્યે કોર્ટને જ્યારે યોગ્ય લાગે ત્યારે તે સદરહુ મીલકત વેચવાને મુખત્યાર છે.

૮૯, ૯૮ મી કલમની પેટાકલમ (૭) પ્રમાણે જે શખસની મીલકત ઉપર સરકારનો વ્યવસ્થાધિકાર થાય અથવા થયો હોય તે સખસ જે કોર્ટના હુકમથી તે મીલકત જપ્ત કરી હોય તે કોર્ટની આગળ અથવા જે કોર્ટના તાબા હેઠળ એવી કોર્ટ હોય તે કોર્ટની આગળ જમીની તારીખથી એ વરસમાં પોતાની મેળે હાજર થાય અથવા તેને પકડીને આજુવામાં આવે અને સદરહુ કોર્ટની ખાતરી થાય એવી રીતે તે સાબીતી આપે કે પોતાની ઉપર વારંટ બજે નહી એવા હેતુથી પોતે નાસી ગયો અથવા મંતાર્થ ગયો નહોતો અને જાહેરનામામાં લખેલી મુદતમાં હાજર થવાનું બની શકે એવી રીતે તે જાહેરનામાની ખજર પોતાને મળેલી નહોતી તો સદરહુ મીલકત અથવા જે તે વેચી હોય તો તે વેચાણનું નક્કી ઉત્પન્ન અથવા જે તે મીલકતનો ફક્ત થોડોક ભાગ વેચ્યો હોય તો તે વેચાણનું નક્કી ઉત્પન્ન તથા તે મીલકતનો બાકી રહેલો ભાગ સદરહુ જમીને લીધે થયેલો એ સધળો ખર્ચ તેમાંથી લીધા પછી તે સખસને સ્વાધીન કરવો.

૬—પ્રોસેસ સંબંધી બીજી કાનુનો.

૯૦. જે આખતમાં હાજર થવા સારૂ જરૂર અથવા આસેસર શીવાય બીજા કોઇપણ શખસની ઉપર સમન કહાડવાનો કોઇ કોર્ટને આ કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તેવી હરકોઇ આખતમાં તે કોર્ટ સદરહુ શખસને પકડવા સારૂ પોતાનાં કારણ લખીને વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(અ) જે સદરહુ સમન કહાડતા પહેલાં અથવા તે કહાડ્યા પછી પણ તે શખસ હાજર થાય તેને માટે મુકરર કરેલા વખત પહેલાં તે કોર્ટને એનું માનવાનું કારણ જણાય કે તે શખસ નાહાશી ગયો છે અથવા તે સમન નહી માને તો; અથવા,

(બ) જે સદરહુ વખતે તે શખસ હાજર ન થાય અને તે સમન પ્રમાણે હાજર થવાનું તેનાથી બની શકે એવે વખતે સમન યોગ્ય રીતે બજાવ્યાની સાબીતી થાય અને એ પ્રમાણે હાજર નહી થયે આખત કોઇ બ્યાજબી કારણ આપવામાં ન આવે તો.

૯૧. જે શખસને હાજર થવા સારૂ અથવા જે શખસને પકડવા સારૂ સમન અથવા વારંટ કહાડવાનો કોઇ પણ કોર્ટના પ્રમુખ અમલદારને અધિકાર હશે તે શખસ જ્યારે સદરહુ કોર્ટમાં હાજર હોય ત્યારે સદરહુ અમલદાર તે શખસને તે કોર્ટમાં હાજર થવા સારૂ જમીન સાથે અથવા જમીન વગર એક ખન કરી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૯૨. આ કાયદા પ્રમાણે લીધેલા કોઇ પણ ખત પ્રમાણે જે શખસ કોઈ કોર્ટની આગળ હાજર થવાને બંધાએલો હોય તે શખસ એ પ્રમાણે હાજર ન થાય ત્યારે સદરહુ કોર્ટનો પ્રમુખ અમલદાર વારંટ કહાડીને સદરહુ શખસને પકડીને પોતાની આગળ રજુ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૯૩. સમન આખત તથા વારંટ આખત તથા તે કહાડવા આખત તથા બજાવવા આખત આ બાબ માંહેના ફરમાવો આ કાયદા પ્રમાણે કહાડેલા હરએક સમનને તથા પકડવાના દરએક વારંટને બની શકે તેટલે સુધી લાયુ પડશે.

આખ ૭ મો.

દસ્તાવેજો તથા બીજી જંગમ મીલકત રજુ કરવાની જરૂર પડવા સારૂ તથા ગેરબ્યાજબી રીતે કેદ કરેલા શખસોને શોધી કહાડવા સારૂ પ્રોસેસો આખત.

અ-રજુ કરવા વિશે સમન.

૯૪. (૧) જ્યારે કોઇ કોર્ટની અથવા કલકત્તા અને મુંબઇ એ શહેરોની હદ બહાર કોઈ જગ્યામાં જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ-થાણું હોય એવા કોઈપણ અમલદારની નજરમાં આવે

કે આ કાયદા પ્રમાણે પોતે અથવા પોતાની આગળ કોઈ પણ તપાસ અથવા ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ અથવા ખીજી કામ ચલાવવાના કારણે સારું કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરવી જરૂરી અથવા યોગ્ય છે ત્યારે જે શખસના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં સદરહુ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ છે એવું માનવામાં આવે તે શખસે ફલાણી વખતે અને જગ્યાએ તે દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ હાજર થઈને રજુ કરવી એવો તેને સમન કરવાને સદરહુ કોરટ અથવા એવો લખેલો હુકમ કરવાને સદરહુ અમલદાર સુખત્યાર છે.

(૨) જે સખસને ફક્ત કોઈ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરવાનું આ કલમ પ્રમાણે ફરમાવ્યું હોય તે શખસ તે દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરવા સારું જાતે હાજર થવાને બદલે તે સુખત્યાર મારફત રજુ કરાવે તો તે સદરહુ હુકમ પ્રમાણે ચાલ્યો છે એમ સમજવું.

(૩) આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૧૨૩ મી તથા ૧૨૪ મી કલમોને બાંધ આવે છે અથવા તે મજકુર ટપાલ ખાતાના અથવા તાર ખાતાના અધીકારીઓના હવાલામાં કોઈ કાગળ, પોષ્ટકાર્ડ, તાર, અથવા ખીજો દસ્તાવેજ અથવા કોઈ પણ પારસલ અથવા વસ્તુ હોય તેને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૯૫. (૧) જે કોઈ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના અથવા હાઈ કોરટના અથવા સેશન કોરટના મત પ્રમાણે સદરહુ હવાલા માંહેના કોઈ પણ દસ્તાવેજ અથવા પારસલ અથવા વસ્તુ આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ પણ તપાસ, ચોક્કસી, ઇનસાફ અથવા ખીજી કામ ચલાવવાના કારણે સારું જોઈતી હોય તો, સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોરટ ફરમાવે તેવા શખસને સદરહુ દસ્તાવેજ, પારસલ, અથવા વસ્તુ સ્વાધીન કરવાનું ટપાલ ખાતાના, અથવા તાર ખાતાના, જેમ હોય તેમ અધીકારીઓને ફરમાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોરટ સુખત્યાર છે.

(૨) જે ખીજી કોઈ પણ માજિસ્ટ્રેટના અથવા કોઈ પણ પોલીસ કમીશનર અથવા પોલીસના કોઈ પણ ડીપુટી સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટના મત પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારનો કોઈ દસ્તાવેજ અથવા પારસલ અથવા વસ્તુ સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ કારણે સારું જોઈતી હોય, તો સદરહુ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટનો અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટનો અથવા કોરટનો હુકમ થતાં સુધી સદરહુ દસ્તાવેજની પારસલની અથવા વસ્તુની શોધ કરાવીને તે અટકાવી રાખવાનું ટપાલ ખાતાને અથવા તાર ખાતાને જેમ હોય તેમ ફરમાવવાને તે સુખત્યાર છે.

બ—ઝાડો લેવાના વારંટ બાબત.

૯૬. (૧) જે શખસને હજી મી કલમ પ્રમાણે સમન અથવા હુકમ કર્યો હોય અથવા કરવાનો અધિકાર હોય અથવા જે શખસને હજી મી કલમના પહેલા પારગ્રાફ પ્રમાણે ફરમાશ કરી હોય અથવા કરવાનો અધિકાર હોય તે શખસ સદરહુ સમનમાં અથવા ફરમાશમાં ફરમાવ્યા મુજબ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરશે નહીં એવું માનવાનું કોઈ કોરટને કારણે હોય, ત્યારે.

અથવા સદરહુ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ ફલાણી શખસના કબજામાં છે એવું કોરટના જાણવામાં ન હોય ત્યારે,

અથવા આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ પણ ચોક્કસી, ઇનસાફ અથવા ખીજી કામની મતવચ્ચ સામાન્ય રીતે ઝાડો લેવાથી અથવા જોવાથી સરસે એવું કોરટની નજરમાં આવે ત્યારે,

તે કોરટ ઝાડો લેવાનું વારંટ કહાડવાને સુખત્યાર છે અને જે શખસના નામનું સદરહુ વારંટ કર્યું હોય તે શખસ તે વારંટ મુજબ અને કાયદામાં આગળ કહેલા કરાવો મુજબ ઝાડો લેવાને અથવા જાળીને જોવાને સુખત્યાર છે.

(૨) ટપાલ ખાતાને અથવા તાર ખાતાના અધીકારીઓના હવાલામાં કોઈ દસ્તાવેજ પારસલ અથવા ખીજી વસ્તુ હોય તે બાબતે ઝાડો લેવાનું વારંટ આપવાનો જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ સીવાય ખીજી કોઈ માજિસ્ટ્રેટને આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી અધિકાર છે એમ સમજવું નહીં.

૯૭. ફક્ત ફલાણી જગ્યાનોજ અથવા તેના ફલાણા બાગનોજ ઝાડો લેવો અથવા જાળીને તે

એવો એવું કોર્ટ ને પોતાને યોગ્ય લાગે તો વારંટમાં લખી જણાવવાને મુખત્યાર છે, અને તે વારંટ બજાવવાનું કામ જે સમસને સોંપ્યું હોય તે સમસે પછી ફક્ત સદરહુ પ્રમાણે લખેલી જગ્યાનોજ અથવા ભાગનોજ ઝાડો લેવો અથવા જમને તે નેવો.

૯૮ (૧) ને કોર્ઠ જીલ્લા માજસ્ટ્રેટને, પેટા હકડી માજસ્ટ્રેટને, પ્રેસીડેન્સી માજસ્ટ્રેટને, અથવા પહેલા વર્ગનાં માજસ્ટ્રેટને ખખર મળ્યા ઉપરથી તથા તેની નજરમાં જરૂર જણાય તેવી ચોકશી કચાં પછી એવું માનવાનું કારણ હોય કે ફલાણી જગા ચોરીની મીલકત મુકવા સારૂ અથવા વેચવા સારૂ વાપરવામાં આવે છે.

અથવા બનાવટના દસ્તાવેજે, ખોટી મોહોરો, અથવા ખોટા રટાંપ અથવા સીકા અથવા ખોટા સીકા અથવા રટાંપ બનાવવાના, અથવા ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવાનાં હથીયારો અથવા સામાન મુકવા અથવા વેચવા અથવા બનાવવા સારૂ વાપરવામાં આવે છે.

અથવા ફલાણી જગાએ કોર્ઠ પણ બનાવટના દસ્તાવેજે ખોટી મોહોરો અથવા ખોટા રટાંપ અથવા સીકા અથવા ખોટા સીકા અથવા રટાંપ બનાવવા માટે અથવા ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવા માટે વાપરવાના હથીયારો અથવા સામાન રાખવામાં અથવા મુકવામાં આવ્યાં છે.

તો કોનસ્ટેબલના કરતાં ઊંચા દરજ્જાના કોર્ઠ પણ પોલીસ અમલદારને તે પોતાના વારંટથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(અ) જેટલી મદદ નેંધએ તેટલી મદદ લઈને સદરહુ જગામાં પેસવાને, તથા

(બ) વારંટમાં લખેલી રીતે તે જગાએ ઝાડો લેવાને; તથા

(ક) કાંઈ મિલકત, દસ્તાવેજે, મોહોરો, રટાંપ, અથવા સીકા તે જગાએ જડે, અને તે મીલકત ચોરીની છે અથવા ગેરકાયદેસર મેળવેલી છે અથવા તે દસ્તાવેજે બનાવટના છે અથવા તે મોહોરો ખોટી છે અથવા તે રટાંપ અથવા સીકા ખોટા બનાવેલા છે એવો તેને શક આવે તો તે મિલકતને, દસ્તાવેજને, મોહોરોને, રટાંપનો અથવા સીકાઓનો અને વળી સદરહુ પ્રકારના કાંઈપણ હથીયારોનો તથા સામાનનો કબજો લેવાને, તથા,

(ડ) સદરહુ મીલકત, દસ્તાવેજે, મોહોરો, રટાંપ, સીકા, હથીયારો અથવા સામાન કોર્ઠ માજસ્ટ્રેટની આગળ લઈ જવાને અથવા ન્યાં સુધી ચુનંદગારને માજસ્ટ્રેટની આગળ લઈ જવામાં આવ્યો ન હોય ત્યાં સુધી તે જગ્યાએ સંભાળી રાખવાને અથવા કોર્ઠ નીરલય જગાએ તેની ખીજ રીતે વ્યવસ્થા કરવાને, તથા

(ધ) સદરહુ પ્રકારની કોઈ મીલકત ચોરેલી છે અથવા ખીજ રીતે ગેર કાયદેસર મેળવેલી છે અથવા સદરહુ દસ્તાવેજે અથવા મોહોરો, રટાંપ, સીકા, હથીયારો અથવા સામાન ખોટા બનાવેલા છે અથવા સદરહુ હથીયારો અથવા સામાન ખોટા સીકા અથવા રટાંપ બનાવવા માટે અથવા ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવા માટે વાપરેલા છે અથવા વાપરવા માટે ચેન્કેલો છે એવું જાણવા છતાં અથવા એવો શક લાવવાને બાજબી કારણ છતાં ફલાણા શખસે સદરહુ પ્રકારની મીલકત, દસ્તાવેજે, મોહોરો, રટાંપ, સીકા, હથીયારો અથવા સામાન મુકવા, વેચવામાં અથવા બનાવવામાં અથવા રાખવામાં અંદર-ખાનેથી ભાગ લીધેલો છે એવું જણાય તેવો જે શખસ સદરહુ જગાએ માલમ પડે તે સમસને પેહો-રામાં લેવાને તથા કોઈ માજસ્ટ્રેટની આગળ લઈ જવાને.

(૨) આ કલમ માંહેના કરાવો—

(અ) ખોટા સીકા બદલ,

(બ) ખોટા છે એવો શક આવેલા સીકા બદલ, અને

(ક) ખોટા સીકા બનાવવાનાં હથીયારો અથવા સામાન બદલ.

જેટલે દરજ્જે લાગુ પાડી શકાય તેટલે દરજ્જે નીચે લખેલી બાબતોને અનુક્રમે લાગુ પડશે એમ સમજવું એટલે—

(અ) સન ૧૮૮૯ ના ધાતુના પ્રતીનાણાં બાબતના આકટ વિરૂદ્ધ બનાવેલા ધાતુના કકડાને, અથવા સન ૧૮૭૮ ના જળ માર્ગના કસ્ટમના આકટની ૧૯ મી કલમ મુજબ વિદ્યમાન કાળે અમ-

લમાં હોય એવી હરકાઈ બહારખર વિરૂદ્ધ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આણેલા ધાતુના કકડાને,

(ખ) સદરહુ પ્રમાણે બનાવેલા છે અથવા સદરહુ પ્રમાણે બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આણેલા છે એવો શક આવેલા અથવા સન ૧૮૮૯ ના ધાતુના પ્રતીનાણું બાબતના આકટ વિરૂદ્ધ બહાર પાડવાનો હરકાઈ છે એવા ધાતુના કકડાને, અને

(ક) સદરહુ આકટ વિરૂદ્ધ ધાતુના કકડા બનાવવાના હથીઆર અથવા સામાનને.

૯૮. જે કોરટે ઝાડો લેવાનું વારંટ કવાડું હોય તે કોરટની હકુમતની સ્થાનીક શીમાની બહાર કાઢી પણ જગાએ તે વારંટ બળવતાં જે વસ્તુઓને માટે ઝાડો લેવામાં આવે તેમાંની કોઈ પણ વસ્તુઓ જેડે ત્યારે સદરહુ વસ્તુઓ તેમજ આ કાયદામાં આગળ કહેલા ઠરાવો મુજબ તે વસ્તુઓની તપાસ કરેલી ટીપ તાબડતોય તે વારંટ કહાડનારી કોરટની આગળ લઈ જવી પણ સદરહુ જગા તે કોરટ કરતાં જે માલસેટને તે જગામાં હકુમત હોય તે માલસેટની વધારે નજીક હોય તો તે ટીપ અને તે વસ્તુઓ સદરહુ માલસેટની આગળ તાબડતોય લઈ જવી અને જે વિરૂદ્ધ પડતું પાકુ કારણ ન હોય તો સદરહુ માલસેટને હુકમ કરીને તે ટીપ તથા વસ્તુઓ સદરહુ કોરટની પાસે લઈ જવાનો આદેશ આપવો.

૬-જેરબ્યાજબી રીતે કેદ કરેલા રાખસોની શોધ કરવા બાબત.

૧૦૦. જે કોઈ પણ પ્રેસીડેન્સી માલસેટને અથવા પહેલા વર્ગના માલસેટને અથવા પેટા-હુકડી માલસેટને એવું માનવાનું કારણ હોય કે કોઈ પણ રાખસને એવી રીતે અટકાયતમાં રાખ્યો છે કે જેથી કરીને એ પ્રમાણે અટકાયતમાં રાખવાનું કૃત્ય ચુનોદ થાય છે તો ઝાડો લેવાનું વારંટ કહાડવાને તે મુખત્યાર છે; અને જે સખસના નામનું તે વારંટ કહાડવામાં આવે તે સખસને સદરહુ પ્રમાણે કેદ કરેલા સખસ માટે ઝાડો લેવાનો અધિકાર છે અને તે વારંટ મુજબ સદરહુ ઝાડો લેવો અને જે તે સખસ જેડે તો તેને કોઈ માલસેટની આગળ તાબડતોય લઈ જવો. અને તે કામની હકીકત ઉપરથી ચોગ્ય જણાય એવો હુકમ તે માલસેટ કરવો.

૭-ઝાડો લેવા સંબંધી સામાન્ય ઠરાવો.

૧૦૧. ૪૩ મી, ૭૫ મી, ૭૭ મી, ૭૯ મી, ૮૨ મી, ૮૩ મી, અને ૮૪ મી, કલમોના ઠરાવો જેટલે સુધી બીજી શકે તેટલે સુધી ૬૬ મી, ૬૮ મી અથવા ૧૦૦મી કલમ પ્રમાણે કહાડેલાં સઘળાં ઝાડો લેવાનાં વારંટોને લાગુ છે એવું સમજવું.

૧૦૨. (૧) આ બાબ પ્રમાણે જે જગ્યા ઝાડો લેવાને અથવા જમને જોવાને પાત્ર હોય તે જગ્યા બંધ હોય ત્યારે જે સખસ તે જગ્યામાં રહેતો હોય અથવા જે સખસના હવાલામાં તે જગ્યા હોય તે સખસે વારંટ બળવનારા અમલદારની અથવા બીજા સખસની માગણી ઉપરથી તથા વારંટ મળી ક્યાં ઉપરથી તે અમલદારને અથવા બીજા સખસને તે જગ્યાની ચાંર વગર હરકતે જવા દેવો તથા ત્યાં શોધ કરવો, જેમ સહેલ પડે તેવા સઘળા ઘટતા ઉપાયો કરી દેવા.

(૨) જે સદરહુ જગ્યાની અંદર સદરહુ પ્રમાણે જવા દેવામાં ન આવે, તો વારંટ બળવનારા અમલદાર અથવા બીજા સખસ ૪૮ મી કલમથી કરાવેલી રીતે ચાલવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે સદરહુ જગ્યાની અંદર અથવા સદરહુ જગ્યાની પાસે હોય એવો કોઈપણ સખસ જે વસ્તુનો શોધ કરવો નંદાએ એવી કોઈપણ વસ્તુ પોતાના શરીર ઉપર સંતાડે છે. એવો વ્યાજબી શક આવે ત્યારે સદરહુ સખસનો ઝાડો લેવાને અધિકાર છે, જે એવો સખસ કોઈ બાયડી હોય તો પર મી કલમ માંહેના હુકમ પ્રમાણે અમલ કરવો નંદાએ.

૧૦૩ (૧) આ બાબ પ્રમાણે ઝાડો લેતા પહેલાં ઝાડો લેવા જનારા અમલદારે અથવા બીજા સખસે જે જગ્યાનો ઝાડો લેવો હોય તે જગ્યા જે લતામાં આવેલી હોય તે લતાના બે અથવા વધારે આગ્રહાર રહેવાથીએને ઝાડો લેતી વખતે હાજર રહેવા તથા તે જોવા સાફ બોલાવવા.

(૨) તે ઝાડો તેઓની સમક્ષ લેવો, અને તે ઝાડો લેતી વખતે જમ કરેલી સઘળી ચીજોની તથા જે જે જગ્યાએ તે ચીજો જડી હોય તે તે જગ્યાઓની એક ટીપ સદરહુ અમલદારે અથવા બીજા સખસે તપાસ કરવી અને તેની ઉપર સદરહુ સાંદોએ સહી કરવી પણ આ કલમ પ્રમાણે લેવાનો

ઝાડો જોનારા કોઇ પણ સખસને કોરટ ખસુસ સમન ક્યો નહી હોય તો તેને કોરટમાં સાહેદ દાખલ હાજર થવાનું ફરમાવવું નહીં.

(૩) ઝાડો લેવાની જગાનો ભોગવટો કરનારને અથવા તેની તરફથી કોઇ સખસને દરએક પ્રસંગે ઝાડો લેવાતો હોય ત્યારે હાજર રહેવા દેવો, અને સદરહુ ભોગવટો કરનારો અથવા સદરહુ સખસ કહે એટલે તેને આ કલમ પ્રમાણે તપ્યાર કરેલી ટીપની એક નકલ સદરહુ સાહેદોની સહી કરાવીને સ્વાધીન કરવી.

(૪) ન્યારે કોઇ સખસનો ૧૦૨ છ કલમની પેટા કલમ (૩) પ્રમાણે ઝાડો લેવામાં આવે ત્યારે કખજમાં લીધેલી વસ્તુઓની એક ટીપ તૈયાર કરવી અને તેની નકલ તે સખસ માગે તો આપવી.

ઇ—પરચુરણ.

૧૦૪. આ કાયદા પ્રમાણે પોતાની આગળ રજુ કરેલા હરકોઈ દસ્તાવેજને અથવા બીજી વસ્તુને ચોગ્ય લાગે તો અટકાવી રાખવાને હરકોઇ કોરટ મુખત્યાર છે.

૧૦૫. જે જગાનો ઝાડો લેવા સાફ વારંટ કહાડવાનો પોતાને અખત્યાર હોય, તે જગાનો ઝાડો પોતાની સમક્ષ લેવાનું ફરમાવવાને હરકોઈ માજસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

આખ ૮ મો.

ગુન્હા અટકાવવા બાબત.

સુલેહ રાખવા સાફ તથા સારી રીતે ચાલવા સાફ તારણ બાબત.

અ—ગુનોહુ ક્યા ઉપરથી સુલેહ સાફ તારણ.

૧૦૬ (૧) ન્યારે હંગામે, હુમલો અથવા સુલેહનો ભંગ કરવાનું અથવા તેમાં મદદગારી કરવાનું અથવા તેમ કરવાના સાફ ધરાદાયી હતીઆરવાળા માણસોને એકકા કરવાનું અથવા કાયદા વિરુદ્ધ બીજા ઉપાયો કરવાનું અથવા સાપરાધ લમટી આપવાનું તહોમત જે સખસની ઉપર આવ્યું હોય તે સખસની ઉપર કોઇ હાઇકોરટની આગળ, સેશન કોરટની આગળ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજસ્ટ્રેટની, જિલ્લા માજસ્ટ્રેટની, પેટા ટુકડી માજસ્ટ્રેટની, અથવા પહેલા વર્ગના માજસ્ટ્રેટની કોરટ આગળ તે ગુન્હો કરે.

અને તે કોરટનો એવો અજીમાય હોય કે, સુલેહ રાખવા સાફ ખત કરીને આપવાનું સદરહુ સખસને ફરમાવવા જરૂર છે.

ત્યારે સદરહુ કોરટ તે સખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કરતી વખતે ત્રણ વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત તે કોરટ મુકરર કરવાનું ચોગ્ય ધારે તે મુદત સુધી સુલેહ રાખવા સાફ જામીન સાથે કે વગર જામીને, તેની સ્થિતિને ધટતી રકમનું ખત કરી આપવાનો તે સખસને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) અપીલ ઉપરથી અથવા બીજી કોઈ રીતે જે ગુન્હો સાખીત થયાનો ઠરાવ રદ થાય તો એ પ્રમાણે કરી આપેલું ખત રદ થશે.

(૩) તેમજ આ વખત મુજબ હુકમ, કોઇ પણ એપેલેટ કોરટને અથવા હાઇ કોરટ ન્યારે પોતાની તપાસણીના અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે તેને કરવાનો અખતીયાર છે.

ખ—બીજા કામેમાં સુલેહ રાખવા સાફ સારી રીતે ચાલવા સાફ તારણ.

૧૦૭. (૧) ન્યારે કોઇ પ્રેસીડેન્સી માજસ્ટ્રેટને, જિલ્લા માજસ્ટ્રેટને, પેટા ટુકડી માજસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના માજસ્ટ્રેટને એવી ખખર મળે કે ફક્ત શખસ સુલેહનો ભંગ કરશે અથવા લોકની સમાધાનીનો ભંગ કરશે એવો સંભવ છે અથવા જેથી સુલેહનો ભંગ થાયું કરીને થાય અથવા લોકની સમાધાનીનો ધણું કરીને ભંગ થાય એવું કોઈ પણ ગેરબાજબી કામ કરશે એવો સંભવ છે ત્યારે એક વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માજસ્ટ્રેટ મુકરર કરવાનું ચોગ્ય ધારે તે મુદત સુધી સુલેહ રાખવા સાફ જામીન સાથે કે વગર જામીને એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ સખસને રા સાફ ન કરવો નેહએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે સખસને આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે ફરમાવવાને સદરહુ માજસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) જે શખસની સામે ખખર આપી હોય તે શખસ અથવા જે જગ્યાએ સુલેહનો ભંગ અથવા શીસાદ થવાની ધાસ્તી હોય તે જગ્યા એવા માલજેટની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં ન હોય તો આ કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવવામાં આવશે નહીં, અને કાંઈ પણ દાખ ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલજેટ અથવા જીલ્લા માલજેટ સીવાય બીજા કોઈ માલજેટની આગળ ચલાવવું નહિ; પણ જે શખસની સામે ખખર આપી હોય તે શખસ તથા જે જગ્યામાં સુલેહનો ભંગ અથવા શીસાદ થવાની ધાસ્તી હોય તે જગ્યા એવા માલજેટની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં હોય તો તે માલજેટની આગળ કામ ચલાવવાને હરકત નથી.

(૩) કલમ (૧) પ્રમાણે કામ ચલાવવાનો જે માલજેટને અધિકાર ન હોય તે માલજેટને એવું માનવાનું કારણ હોય કે ફલાણો શખસ સુલેહનો ભંગ અથવા લોકની સમાધાનીનો ભંગ અથવા જેથી સુલેહનો ભંગ અથવા લોકની સમાધાનીનો ભંગ ઘણું કરીને થાય એવું કાંઈ ગેરવ્યાખ્યાની કામ કરશે એવો સંભવ છે, અને સદરહુ શખસને પહેરામાં અટકાવી રાખ્યા વગર બીજી રીતે તે સુલેહનો ભંગનો અટકાવ થઈ શકવાનો નથી ત્યારે (જે તે શખસ પહેરામાં અથવા ફોરટની આગળ આવી ચુક્યો ન હોય તો) તેને પકડવા માટે પોતાનાં કારણો લખીને વારંટ ફલાડવાનો તથા તે મુકદ્દમાની તબવીબ કરવાનો જે માલજેટને અધિકાર હોય તેની આગળ તે શખસને પોતાના કારણોની યાદીની એક નકલ સહીત મોકલવાનો, સદરહુ માલજેટને અથવા ફોરટને અધિકાર છે.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે જે માલજેટની આગળ કોઈ શખસને મોકલ્યો હોય તે માલજેટ આ કાયદામાં આગળ કહેલી ચોકશી પુરી થતા સુધી પોતાની નજરમાં આવે તો તે શખસને અટકાવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

૧૦૮ જ્યારે જ્યારે કોઈ ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલજેટને, જીલ્લા માલજેટને અથવા આ અર્થે સ્થાનીક સરકારે વીશેષ રીતે અધિકાર ઓપેલ પ્રેસીડેન્સી માલજેટને અથવા પહેલા વર્ગના માલજેટને એવી ખખર મળે કે પોતાની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં એવો કોઈ શખસ છે કે જે એવી હદની અંદર અથવા બહાર મોટાથી અથવા લખીને--

(અ) જે કોઈ પણ દંગાખોર મજકુર પ્રસીધ કરવાથી હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૨૪ અ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થવાય છે તેવો મજકુર, અથવા.

(બ) જે કોઈ મજકુર પ્રસીધ કરવાથી હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૫૩ અ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થવાય છે એવો મજકુર, અથવા.

(ક) કોઈ જડજ સંબંધી જે મજકુર હિંદુસ્તાનના કાયદા મુજબ સાપરાધ ધમકી જેવો અથવા આખરૂ લેવા જેવો થાય તે મજકુર ફેલાવે છે અથવા ફેલાવવાની ફાશીશ કરે છે અથવા ફેલાવવામાં કોઈ પણ રીતે મદદગારી કરે છે, ત્યારે ત્યારે એક વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માલજેટ મુકરર કરવાનું દુરસ્ત ધારે તે મુદત સુધી સારી રીતે ચાલવા સાફ, જામીનો સાથે અથવા વગર જામીને, એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ શખસને શા સાફ નહીં કરવો જોઇએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે શખસને (આ કાયદામાં ફરારેલી રીતે) કરમાવવાને સદરહુ માલજેટ મુખત્યાર છે.

સને ૧૮૬૭ના પ્રેસ બાયત તથા જુકા નોંધવા બાયતના આકટમાં લખેલી કાનુનો મુજબ નોંધેલા અથવા તેને અનુસરીને છાપેલા અથવા પ્રસિદ્ધ કરેલા કોઈ પણ લખાણના એડીટર, માલિક, છાપનાર, અથવા પ્રસીધ કરનાર સાથે આ કલમની રૂએ કોઈ પણ કામ, ગવરનર જનરલ ઇનકાઉંસિલના, સ્થાનીક સરકારના, અથવા આ અર્થે ગવરનર જનરલ ઇનકાઉંસિલે અધીકાર આપેલા કોઈ અમલદારના હુકમ વગર અથવા તેના અધિકાર વગર ચલાવવું નહીં.

૧૦૯. જ્યારે જ્યારે કોઈ પ્રેસીડેન્સી માલજેટને, જીલ્લા માલજેટને, પેટા હુકડી માલજેટને અથવા પહેલા વર્ગના માલજેટને એવી ખખર મળે.

(અ) કે કોઈ પણ શખસ સદરહુ માલજેટની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં પોતાની હાજરી છુપાવવાને પુરવોપાય કરે છે અને સદરહુ શખસ કોઈ મુન્ડો કરવાના હેતુથી આવા ઉપાયો કરે છે એવું માનવાનું કારણ છે અથવા.

(બ) સદરહુ હદમાં એવો કોઈ શખસ છે કે જેની પાસે મુજરાનનું કાંઈ પણ સાધન દેખાતું.

નથી અથવા જે પોતાને વિશે કાંઇ ખાતરી લાયક હકીકત કહી શકતો નથી, ત્યારે ત્યારે એક વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુકરર કરવાનું દુરસ્ત ધારે તે મુદત સુધી સારી રીતે ચાલવા સારૂ જમીનો સાથે એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ સખસને શા સારૂ નહી કરવો જોઇએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે સખસને આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે ફરમાવવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૧૦. જ્યારે કોર્થ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને, જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને, અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના જે માજીસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ ખાખત વિશેષે કરીને અધીકાર આપ્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટને એવી ખખર મળે કે પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ફલાણુ શખસને.

(અ) અપહરણ કરવાની, ધર ફેડવાની, અથવા ચોરી કરવાની ટેવ છે. અથવા.

(બ) ફલાણી મીલકત ચોરીની છે એમ જાણીને ચોરીની મીલકત લેવાની ટેવ છે. અથવા

(ક) ચોરાનું સંરક્ષણ કરવાની અથવા તેઓને આશરો આપવાની અથવા ચોરીની મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાના કામમાં અથવા તે સંતાડવાના કામમાં મદદ કરવાની ટેવ છે, અથવા

(ડ) બીગાડ કરવાની અથવા જખરાખથી કાઢડવાનો ગુન્હો, ઠગવાનો ગુન્હો, શંકિા, ચલણી નોટો અથવા સ્ટાંપ ખોટા બનાવવાનો ગુન્હો કરવાની અથવા તેમ કરવાની કોશીશ કરવાની ટેવ છે, અથવા

(ઇ) સુલેહનો ભંગ થાય એવા ગુન્હા કરવાની, અથવા ગુન્હાની કોશીશ કરવાની, અથવા એવા ગુન્હા કરવામાં મદદગારી કરવાની ટેવ છે, અથવા.

(ફ) તારણ વગર છુટો મુકવામાં આવે તો લેકિાને જોખમ પહોંચવાનો સંભવ છે એટલો તે મરણી તથા ભયંકર છે.

ત્યારે ત્રણ વરસ કરતાં વતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુકરર કરવાનું દુરસ્ત ધારે તે મુદત સુધી સારી રીતે ચાલવા સારૂ જમીનો સાથે, એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ શખસને શા સારૂ નહીં કરવો જોઇએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે શખસને આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે ફરમાવવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૧૧. જે કામોમાં રાણીની વિલાયતી રૈયતની તજવીજ સને ૧૮૭૪ ના યુરોપીયન વેઝનસી આકટ પ્રમાણે થઇ શકતી હોય તે કામોમાં તે રૈયતને ૧૦૯ મી તથા ૧૧૦ મી કલમના ઠરાવો લાયુ નથી.

૧૧૨. જ્યારે ૧૦૭ મી ૧૦૮ મી ૧૦૯ મી, અથવા ૧૧૦ મી કલમ પ્રમાણે ચાલનારા કોર્થ માજીસ્ટ્રેટને સદરહુ કલમ પ્રમાણે કારણ બતાવવાનું કોઇ પણ શખસને ફરમાવવાની જરૂર લાગે ત્યારે તેણે એક લેખી હુકમ કરીને તેમાં જે ખખર મળી હોય તેનો સાર તથા કેટલી રકમનું ખત કરી આપવું તે તથા કેટલી મુદત સુધી તે અમલમાં રહેશે તે, તથા જમીન (જોઇતા હોય તો) કેટલા કેવા પ્રકારના, અને કયા વર્ગના જોઇએ તે જણાવવું.

૧૧૩. જે શખસની ખાખતમાં સદરહુ હુકમ કર્યો હોય તે શખસ જે કોરટમાં હાજર હોય તો તે હુકમ તેને વાંચી સંભળાવવો અથવા તે કહે તો તે હુકમનો સાર તેને સમજાવવો.

૧૧૪. જે સદરહુ શખસ કોરટમાં હાજર ન હોય તો માજીસ્ટ્રેટ સમન કહાડીને તે સખસને કોરટની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવું અથવા, જ્યારે સદરહુ શખસ પેહરામાં હોય ત્યારે માજીસ્ટ્રેટ વારંટ કહાડીને જે અમલદારના પેહરામાં તે શખસ હોય તેને એવું ફરમાવવું કે એને કોરટની આગળ આણું.

પણ એવું ઠરાવું છે કે જ્યારે કોર્થ પોલીસ અમલદારના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા બીજી ખખર ઉપરથી (તે રીપોર્ટનો અથવા ખખરનો સાર માજીસ્ટ્રેટ દફતરમાં લખવો) સદરહુ માજીસ્ટ્રેટને એવું જણાય કે સુલેહનો ભંગ થવાની બીક રાખવાનું કારણ છે અને તે સદરહુ શખસને તુરત પકડવા વગર બીજી રીતે તે સુલેહના ભંગનો અટકાવ થઇ શકશે નહીં તો તે માજીસ્ટ્રેટ તેને પકડવા સારૂ ગમે તે વખતે વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૧૫. ૧૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કહાડેલા દરેક સમન અથવા વારંટની સાથે ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમની એક નકલ મોકલવી અને જે સખસને સદરહુ સમન પહોંચાડવામાં આવે અથવા જે શખસને વારંટ પ્રમાણે પકડવામાં આવે તે શખસને તે સમન પહોંચાડનારા અથવા તે વારંટ બજાવનારા

વનારા અમલદારે સદરહુ નકલ આપવી.

૧૧૬. સુલેહ રાખવા સારૂ ખત કરી આપવાનો હુકમ થા સારૂ નહીં કરવો જોઈએ તેનું કારણ બતાવવા જે સખસને ફરમાવું હોય તેને જે માજીસ્ટ્રેટને પુરતું કારણ જણાય તેા જાતે હાજર થવાનું આદેશ કરવાનો તે માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે તથા કોઈ પરીકર મારફતે હાજર થવાની પરવાનગી આપવાને તે માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૧૧૭ (૧) જે શખસ કોરટમાં હાજર હોય તે શખસને ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમ ૧૧૩ મી કલમ પ્રમાણે વાંચી સંભળાવેા હોય અથવા સમગળેા હોય અથવા કોઈ પણ શખસ ૧૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કહાડેલા સમનની રૂબરૂ માજીસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થાય અથવા તે કલમ પ્રમાણે કહાડેલા વારંટની બબલણી કરીને તેને માજીસ્ટ્રેટની આગળ આપેા હોય ત્યારે જે ખખરને આધારે આપેા હોય તે ખખર ખરી છે કે નહીં તે વીશે માજીસ્ટ્રેટ ચોકસી કરવી અને જે જાસ્તી પુરાવાની જરૂર જણાય તે લેવો.

(૨) જ્યારે સદરહુ હુકમમાં સુલેહ રાખવા સારૂ તારણ માગ્યું હોય ત્યારે સમનના મુકદમામાં ઇન્સાફ ચલાવવા સારૂ અને પુરાવો લખી રાખવા સારૂ આ કાયદામાંના મુકદમામાં ઇન્સાફ ચલાવવા સારૂ અને પુરાવો લખી રાખવા સારૂ આ કાયદામાં આગળ જે રીત કહી છે તે રીતે બની શકે તેટલે સુધી સદરહુ ચોકસી કરવી અને જ્યારે સદરહુ હુકમમાં સારી રીતે ચાલવા સારૂ તારણ માગ્યું હોય ત્યારે વારંટના મુકદમામાં ઇન્સાફ થવા સારૂ પુરાવો લખી રાખવા સારૂ આ કાયદામાં આગળ જે રીત કહી છે તે રીતે બની શકે તેટલે સુધી સદરહુ ચોકસી કરવી પણ એમાં તોહમતનામું તઈયાર કરવાની જરૂર નથી.

(૩) આ કલમના કારણ સારૂ કોઈ શખસને ગુન્હો કરવાની ટેવ છેએ વાત (તેની) સાધારણ લૌકિક સંબંધી પુરાવા આપીને અથવા બીજી કોઈ રીતે સાબીત કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) ચોકસી ચાલેલા પ્રકરણમાં એ અથવા વધારે શખસોને એકઠા સામેલ હોય ત્યારે તેમનો નિકાલ માજીસ્ટ્રેટને બ્યાજબી લાગે તે પ્રમાણે એકજ ચોકસી અથવા જુદી જુદી ચોકસી કરીને કરવો.

૧૧૮. જે શખસની ખાખતમાં સદરહુ ચોકસી કરી હોય તે શખસે સુલેહ રાખવા સારૂ અથવા સારી રીતે ચાલવા સારૂ જેમ હોય તેમ જામીન સાથે કે વગર જામીને ખત કરી આપવું જરૂરનું છે એવું જે સદરહુ ચોકસી ઉપરથી સાબીત થાય તેા માજીસ્ટ્રેટ તે મુજબ હુકમ કરવો. તારણ માગતા પહેલાં પણ એવું કરાવેલું છે કે:-

પરેલું—૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમમાં જે પ્રકારનું જે રકમનું અથવા જે મુદતનું તારણ કહ્યું હોય તેથી જુદા પ્રકારનું અથવા વતી રકમનું અથવા વતી મુદતનું તારણ આપવાનો કોઈ પણ શખસને હુકમ કરવો નહીં.

બીજું—દરેક ખતની રકમ તે કામની હકીકત ઉપર ઘટતું ધ્યાન આપીને મુકરર કરવી અને તે અતીશે ભારે હોવી નહીં જોઈએ.

ત્રીજું—જે શખસ સંબંધી ચોકસી કરવામાં આવે તે શખસ સગીર હોય ત્યારે તેના જામીનોએજ ખત કરી આપવું.

૧૧૯. જે શખસની ખાખતમાં ૧૧૭ મી કલમ પ્રમાણે ચોકસી કરી હોય તે શખસે સુલેહ રાખવા સારૂ અથવા સારી રીતે ચાલવા સારૂ જેમ હોય તેમ ખત કરી આપવું જરૂરનું છે, એવું સદરહુ ચોકસી ઉપરથી સાબીત ન થાય તેા માજીસ્ટ્રેટ દફતરમાં તેની મતલબની નોંધ કરવી, અને જે સદરહુ શખસને ફક્ત ચોકસીનાં કારણ સારૂ પેરામાં રાખેલા હોય તેા તેને છુટો કરવો, અથવા જે સદરહુ શખસને પેરામાં રાખેલા નહીં હોય તેા તેને છોડી મુકવો.

કે તારણ આપવાનો હુકમ કર્યા પછી સઘળી ખાખતમાં કામ ચલાવવા ખાખત.

૧૨૦. જે શખસની ખાખતમાં ૧૦૬ ઠી અથવા ૧૧૮ મી કલમ પ્રમાણે તારણ આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસની ઉપર સદરહુ હુકમ કર્યો હોય તે વખત જે કેદની શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, અથવા કેદની શીક્ષા તે ભોગવતો હોય તેા જે મુદત સુધી સદરહુ તારણ માગ્યું હોય તે મુદત સદરહુ

શીક્ષાના હુકમની મુદત પુરી થએથી શરૂ થવી નોંધાવે.

બીજા કામેમાં સદરહુ મુદત માજીસ્ટ્રેટ પુરતા કારણસર મોડી તારીખ ન ઠરાવે તો તે હુકમની તારીખે શરૂ થવી નોંધાવે.

૧૨૧. જે ખત સદરહુ પ્રકારના કોષ્ટ શખસે કરી આપવાનું હોય તે ખતમાં પ્રસંગ પ્રમાણે સુલેહ રાખવી અથવા સારી રીતે ચાલવું એ પ્રમાણે તે શખસને બાંધી લેવો. અને સારી રીતે ચાલવા બાબત ખત હોય તો કેદની શિક્ષા કરવા લાયક કોષ્ટ પણ ચુનોઈ કરવાથી અથવા કરવાની કોશીશ કરવાથી અથવા કરવામાં મદદગારી કરવાથી; પછી તે ચુનોઈ ગમે તે ઠેકાણે બને, તે ખતની શરત પુરી એમ સમજવું.

૧૨૨. આ બાબ પ્રમાણે આપવા માંડેલા કોષ્ટ પણ જમીન ન લાયક શખસ છે એ સખખ ઉપરથી તેને નાકબુલ કરવાનો અધિકાર માજીસ્ટ્રેટને છે પણ તે માજીસ્ટ્રેટ તેમ કરવાનાં કારણો દર્શાવતાં લખવાં.

૧૨૩. (૧) ૧૦૬ ઠી અથવા ૧૧૮ મી કલમ પ્રમાણે તારણ આપવાનો જે શખસને હુકમ કર્યો હોય તે શખસ જે મુદત સુધી તારણ આપવાનું હોય તે મુદત જે તારીખે શરૂ થતી હોય તે તારીખે અથવા તે પહેલાં જે સદરહુ તારણ ન આપે તો આનીજ હેઠળ લખેલા પ્રસંગે ખારજ કરીને સદરહુ મુદત પુરી થતાં સુધી, તે શખસને તુરંગમાં મોકલવો અથવા તે અગાઉથીજ તુરંગમાં હોય તો તેને તુરંગમાં અટકાવી રાખવો. એ પ્રમાણે તુરંગમાં મોકલવો અથવા અટકાવી રાખવો, તે સદરહુ મુદત પુરી થાય ત્યાં સુધી અથવા તારણ માગવાનો હુકમ કરનારી કોર્ટને અથવા માજીસ્ટ્રેટને સદરહુ મુદતની અંદર તે તારણ આપે ત્યાં સુધી તેને તુરંગમાં મોકલવો નોંધાવે, અથવા અટકાવી રાખવો નોંધાવે.

(૨) જ્યારે એક વરસ કરતાં વધતી મુદત સુધી તારણ આપવાનો સદરહુ શખસને કોષ્ટ માજીસ્ટ્રેટ હુકમ કર્યો હોય ત્યારે જે સદરહુ શખસ ઉપર કલા મુજબ તારણ ન આપે તો તે માજીસ્ટ્રેટ વારંટ કહાડીને એવું ફરમાવવું કે સેસન કોર્ટનો હુકમ થતાં સુધી અથવા સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ હોય તો કોર્ટ કોર્ટનો હુકમ થતાં સુધી તે શખસને તુરંગમાં અટકાવી રાખવો અને બની શકે તેટલી તાકાદિ તે કામ સદરહુ કોર્ટની આગળ રજુ કરવું.

(૩) સદરહુ કોર્ટ તે કામ તપાસીને કોષ્ટ પણ વધારે ખર્ચ અથવા પુરાવો પોતાને જરૂરનો લાગે તે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ પાસેથી માગીને તે તે કામમાં પોતે દુસ્ત ધારે તેવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે તારણ નહીં આપવા બાબત કોષ્ટ પણ સખસને કેદ કર્યો હોય તો તે કેદની મુદત ત્રણ વરસ કરતાં વધતી હોવી ન નોંધાવે.

(૪) જે તે તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને તારણ આપવાને કહાડવામાં આવે તો, તેણે એકદમ તે બાબત સદરહુ હુકમ કરનારી કોર્ટ તરફ અથવા માજીસ્ટ્રેટ તરફ ગુજારી નોંધાવે અને સદરહુ કોર્ટના અથવા માજીસ્ટ્રેટના હુકમની રાહ જોવી નોંધાવે.

(૫) સુલેહ રાખવા સારૂ તારણ નહીં આપવા બાબત કેદ આજ્ઞાન હોવી નોંધાવે.

(૬) સારી રીતે ચાલવા સારૂ તારણ નહીં આપવા બાબત કેદ દરેક કામમાં કોર્ટ અથવા માજીસ્ટ્રેટ ફરમાવે તે પ્રમાણે સખત મજૂરી સાથે અથવા આશન થઈ શકે.

૧૨૪. (૧) જ્યારે જ્યારે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટનો અથવા કોષ્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટનો એવો મત હોય કે આ બાબ પ્રમાણે તારણ નહીં આપવા બાબત કેદ કરેલા કોષ્ટપણ સખસને છુટા કરવાથી લોકને અથવા કોષ્ટપણ બીજા શખસને જોખમ પહોંચશે નહીં ત્યારે તે સદરહુ શખસને છુટા કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે પછી તે સખસને કેદ કરવાનો હુકમ તેણે પોતે કરેલો હોય કે પોતાના હોદ્દા ઉપર અગાઉ જે અમલદાર હોય તેણે કરેલો હોય કે કોષ્ટ તાબા મહિના માજીસ્ટ્રેટ કરેલો હોય તોપણ.

(૨) આ બાબ પ્રમાણે તારણ નહીં આપવા બાબત કોષ્ટ પણ સખસને કેદ કર્યો હશે ત્યારે સ્પષ્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, અથવા જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ (પોતાની કોર્ટ કરતાં કોષ્ટ વરિષ્ટ કોર્ટ સદરહુ હુકમ કર્યો ન હોય તે પ્રસંગે) તારણની રકમ અથવા જમીનોની સંખ્યા અથવા તારણ જે મુદતને માટે માગ્યું હોય તે મુદત કમી કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે જ્યારે જુદા માળસેટનો અથવા કોઈ ચીજ પ્રેસીડેન્સી માળસેટનો એવો મત હોય કે આ બાબ પ્રમાણે તારણ નહીં આપવા બાબત સેશનકોર્ટના અથવા હાઇકોર્ટના હુકમ પ્રમાણે કેદ કરેલા કોઈ પણ શખસને સદરહુ જોખમ વગર છુટો કરી શકાય એવું છે ત્યારે ત્યારે સદરહુ માળસેટ પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોર્ટના અથવા હાઇકોર્ટના હુકમ સાથે તે કામનો તુરત રીપોર્ટ કરવો અને સદરહુ કોર્ટ દુરસ્ત થારે તો તે સદરહુ શખસને છુટો કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨૫. ચીજ પ્રેસીડેન્સી માળસેટ અથવા જુદા માળસેટ પોતાના જુદામાંની જે કોર્ટ પોતાની કોર્ટથી ચઢના દરજ્જાની હોય તેવી કોર્ટના હુકમથી સુલેહ રાખવા સાથે અથવા સારી ચાલવવા સાથે જે ખત આ બાબ પ્રમાણે કરી આપ્યું હોય તે ખત પાકાં કારણો સાથે ગમે તે વખતે રદ કરવાને મુખત્યાર છે. તે કારણો દફતરમાં લખવા.

૧૨૬. (૧) કોઈ પણ શખસની સુલેહ ભરેલી અથવા સારી ચાલ માટે બીજાને જે શખસ જાણીતો થયો હોય તે શખસ કોઈ કોઈ પ્રેસીડેન્સી માળસેટની, જુદા માળસેટની, પેટા હુકમી માળસેટની અથવા પહેલા વર્ગના માળસેટની દફતરની સ્થાનિક હદમાં આ બાબ પ્રમાણે કરી આપેલું હરકોઈ ખત રદ કરવા બાબતની અરજી ગમે તે વખતે સદરહુ માળસેટ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ અરજી થયા ઉપરથી તે માળસેટ પોતાને દુરસ્ત લાગે તે પ્રમાણે પોતાનો સમન અથવા વારંટ કહાડીને જે શખસને માટે સદરહુ જાણીતો બંધાએલો હોય તે શખસને પોતાની આગળ હાજર થવાનું અથવા આજુવાનું ફરમાવવું.

(૩) જ્યારે તે માળસેટની આગળ સદરહુ શખસ હાજર થાય અથવા તેને આપ્યો હોય ત્યારે સદરહુ માળસેટ તે ખત રદ કરવું અને તે ખતની મુદતના બાકી રહેલા ભાગને માટે અસલ તારણના જવાબ પ્રકારનું નવું તારણ આપવાનો સદરહુ શખસને હુકમ કરવો. સદરહુ પ્રકારનો દરેક હુકમ ૧૨૧ મી, ૧૨૨ મી, ૧૨૩ મી અને ૧૨૪ મી કલમનાં કારણ સાથે પ્રસંગ પ્રમાણે ૧૦૬ ટી અથવા ૧૧૮ મી કલમ મુજબ કરેલો હુકમ છે એવું સમજવું.

આખ દ મો.

કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીઓ.

૧૨૭. (૧) કોઈ પણ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને, અથવા જેથી લોકની સુલેહમાં ગડબડ થવાનો સંભવ હોય એવી પાંચ અથવા વધારે શખસોની મંડળીને વીખરાઈ જવાનો હુકમ કરવાને કોઈ પણ માળસેટ અથવા જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસથાણ હોય તે અમલદાર મુખત્યાર છે અને એવો હુકમ થયેથી તે હુકમ મુજબ વીખરાઈ જવાની તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીના અંગજૂતોની ફરજ છે.

(૨) આ કલમ કલકત્તા તથા મુંબઈ એ શહેરોમાં પોલીસને લાગુ છે.

૧૨૮. એ પ્રમાણે હુકમ કર્યા ઉપરથી સદરહુ પ્રકારની કોઈ મંડળી વીખરાઈ નહિ જશે. અથવા એ પ્રમાણે હુકમ કર્યા વગર તેની વર્તણૂક ઉપરથી વીખરાઈ નહિ જવાનો તેનો નિશ્ચય જણાય તો હરકોઈ માળસેટ અથવા જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસથાણ હોય તે અમલદાર પછી તે ઈલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર કે બહાર હોય, સદરહુ મંડળીને જખરીથી વીખરી નાંખવાને મુખત્યાર છે અને સદરહુ મંડળી વીખરી નાંખવાના કારણ સાથે અને જરૂર હોય તો સદરહુ મંડળી વીખરી નાંખવાને અથવા તે મંડળીના માણસોને કાયદા પ્રમાણે શિક્ષા કરવામાં આવે તે માટે તે માણસોને પકડવા તથા કેદ કરવા સાથે મલીકામાયાક્રમાના લશ્કરમાંના અમલદાર અથવા સીપાઈ નહિ હોય તેવા અથવા ૧૮૬૯ ના હિંદુસ્તાનના વૉલન્ટીઅરોના આક્ટ પ્રમાણે નેપિલા વૉલન્ટીઅર નહિ હોય અને તેવા તરીકે કામ કરતા ન હોય એવા કોઈ પણ મરદ માણસની મદદ માગવાને મુખત્યાર છે.

૧૨૯. જે સદરહુ પ્રકારની કોઈ મંડળી બીજી રીતે વીખરી નંખાતી નહિ હોય અને લોકોની સહિસલામતી રાખવા સાથે તે મંડળી વીખરી નાંખવાની જરૂર હોય તો ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ દરજ્જાનો જે માળસેટ હોય તેને તે મંડળી લશ્કરી જખરીથી વીખરી નંખાવવાનો અખત્યાર છે.

૧૩૦. (૧) જ્યારે કોઇ માલસેટ સદરહુ પ્રકારની કોઇ પણ મંડળી લશ્કરી જખરીથી વીખેરી નાંખવાનો નિશ્ચય કરે ત્યારે મલીકામાઆઝમાના લશ્કરમાની હરકોઇ સીપાઇઓની અથવા ૧૮૧૯ના હિંદુસ્તાનના વોલંટીઅરોના આકટ પ્રમાણે નોંધેલા હરકોઇ વોલંટીઅરોની કમાંડ જે કોઇ સનદી અથવા બીનસનદી અમલદારની પાસે હોય તે અમલદારને સદરહુ મંડળી તેવી જખરીથી વીખેરી નાંખવાનું તથા પોતે ફરમાવે તેવા અથવા તે મંડળી વીખેરી નાંખવા અથવા કાયદા પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવે તે માટે જેમને પકડી અટકાવી રાખવાની જરૂર હોય તેવા તે મંડળીના માણસોને પકડી અટકાવી રાખવાનું ફરમાવવાને તે માલસેટ મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારના દરએક અમલદારે પોતાને ફરસ્ત લાગે એવી રીતે સદરહુ હુકમ પ્રમાણે ચાલવું પણ તેમ કરવામાં તેણે તે મંડળી વીખેરી તે નાંખવીજ તથા સદરહુ માણસોને પકડી અટકાવી તે રાખવાંજ પણ તેમ કરવામાં જેટલી ઓછી જખરી થાય તેટલી ઓછી જખરી કરવી અને જન માલને જેટલું ઓછું નુકશાન થાય તેટલું ઓછું નુકશાન કરવું.

૧૩૧. જ્યારે સદરહુ પ્રકારની કોઈ પણ મંડળીથી લોકોની સહીસલામતીને ઉઘાડી રીતે ધોંકા પહોંચાતો હોય, અને કોઇ માલસેટને જણાવી શકાતું નહીં હોય ત્યારે મલીકામાઆઝમાના લશ્કરના હરકોઈ કમીશનર (સનદી) અમલદારને સદરહુ મંડળી લશ્કરી જખરીથી વીખેરી નાંખવાનો અધિકાર છે, તથા સદરહુ મંડળીને વીખેરી નાંખવા માટે અથવા કાયદા પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવે તે માટે તે મંડળીના હરકોઇ માણસોને પકડીને કેદ કરવાનો તેને અધિકાર છે. પણ જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે તે ચાલતો હોય તેવામાં કોઇ માલસેટને તે બાબતની હકીકત જાણવાની તક મળી આવે તો તેણે તેમ કરવું અને ત્યાર પછી પોતે સદરહુ પ્રમાણે કરવાનું જરી રાખવું કે નહીં તે બાબત તેણે તે માલસેટના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું.

૧૩૨. આ બાબ પ્રમાણે કરેલું છે એવું કહેવામાં આવતું હોય તેવા કોઇ પણ કામ બાબત કોઇ પણ શખસ ઉપર કોઇ પણ ફરીઆદ ગવરનર જનરલ ઇનકાઉનસીલની મંજૂરી વગર કોઇ પણ ફોજદારી કારટમાં માંડવી નહીં તથા.

(અ) આ બાબ પ્રમાણે શુદ્ધશુદ્ધિથી ચાલનારા કોઇ પણ માલસેટ અથવા પોલીસ અમલદારે.

(બ) ૧૩૧ મી કલમ પ્રમાણે શુદ્ધશુદ્ધિથી ચાલનારા કોઇ પણ અમલદારે.

(ક) ૧૨૮ મી અથવા ૧૩૦ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ પણ હુકમ મુજબ શુદ્ધશુદ્ધિથી હરકોઇ કામ કરનારા કોઇ શખસે, અને

(ડ) જે હુકમ માનવાને પોતે બંધાએલો હોય તે હુકમને તાબે થઇને કોઈ પણ કામ કરનારા કોઇ હલકા દરજ્જાના અમલદારે અથવા સીપાઇએ અથવા વોલંટીયરે તે ઉપરથી કોઈ ગુનોહ કર્યો છે એમ સમજવું નહીં.

બાબ ૧૦ મો.

લોકોપકારક કૃત્યો.

૧૩૩. પોલીસના રીપોર્ટ કે બીજી ખબરો મળ્યા ઉપરથી આ બાબત અધિકાર મળ્યો હશે તેવા કોઈ માલસેટના વિચારમાં એમ આવે કે;

૧ લોકો વાપરતા હોય તેવા કોઇ રસ્તામાંથી, નદીમાંથી કાંસમાંથી અથવા સાર્વજનિક જગામાંથી ફલાણી કાયદા વિરૂદ્ધ અડચણ અથવા અપકારક વસ્તુ ખસેડવી જોઇએ, અથવા

૨ લોકની તફરસ્તી કે સ્ત્રીર સુખને નુકશાનકારક હોય તેવા કોઇ ધંધો બંધ કરવો અથવા ખસેડવો જોઇએ, અથવા તેવા માલ કે વેપારની જાણ સ રાખવાનું બંધ કરી નાંખવું કે ખસેડવું જોઇએ. અથવા

૩ ઇમારત બાંધવાથી કે કોઈ પદાર્થની વ્યવસ્થા કરવાથી આગ લાગવાનો કે અવાજ થઇ કુટબાનો સંભવ હોય તે અટકાવવો જોઇએ, અથવા

૪ કોઇ ઇમારત એવી હાલતમાં હોય કે તે પડશે, અગર લોકોને નુકશાન થશે એવો સંભવ છે.

માટે તેને ખસેડવા કે મરામત કરવાની જરૂર છે, અથવા

૫ કાંઈ રસ્તા અથવા સારવજનિક જગા પાસેના કાંઈ તળાવની, કુવાની, કે ખાડાની આસપાસ પાળ, કે વાડ કરી લેવાની જરૂર છે.

ત્યારે તેણે તેના માલીક અથવા વહીવટદારને અમુક સુદતમાં તે કામ બંધ કરવા, અથવા અટકાવવા હુકમ કરવો.

૧૩૪. અને તે હુકમ તે સખસને પહોંચાડવો, અને તેમ ન બને તો તેની ખપર તે સખસને પહોંચાડવા માટે પ્રસીધ્ધ જગા ઉપર તેની નકલ ચોટાડવી.

૧૩૫. તે સખસે તે હુકમ માનવો, અથવા તેની વિરૂધ્ધ કારણ બતાવવું, અથવા ઇન્સાફ કરવા જ્યુરી માંગવી.

૧૩૬. તે સખસ તે હુકમ નહીં માને અથવા તેમ નહિ કરવાનું કારણ ન બતાવે તો ઇ. પી. કોડ. કા. ૧૮૮ મુજબ તે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૩૭. (૧) જો તે હાજર થઈ હુકમ વિરૂધ્ધ કારણ બતાવે તો માજિસ્ટ્રેટે તે બાબત પુરાવો લઈ તપાસ કરવી અને તેમાં તે (૨) હુકમ ગેરવ્યાજબી હોય તો આગળ કામ ચલાવવું નહિ. (૩) જો તેવી ખાતરી ન થાય તો તે હુકમ નિઃસંકેત કરવો.

૧૩૮ જ્યુરી મુકરર કરવા સાથે ૧૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અરજી આવે એટલે માજિસ્ટ્રેટે (અ) એક જ્યુરી મુકરર કરવી. તેમાં પાંચ કરતાં ઓછા સભાસદો ન હોવા જોઈએ. તેમાં અડધા સભાસદો તથા પ્રમુખ માજિસ્ટ્રેટે, ને બીજા અરજદારે મુકરર કરવા. (બ) તેમને માજિસ્ટ્રેટ દુરસ્ત ધારે તેવી જગામાં હાજર થવા સમન કરવા (ક) અને કેટલી સુદતમાં કરાવ આપવો તે સુદત નક્કી કરવી. (૨) આ વખત વધારવાને માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૧૩૯ જો તે જ્યુરીને તથા તેમાંના અડધાથી વધારે જણને માજિસ્ટ્રેટનો હુકમ વ્યાજબી ને યોગ્ય જણાય તો તે હુકમ માજિસ્ટ્રેટે નિઃસંકેત કરવો.

૧૪૦. (૧) જ્યારે હુકમ નિઃસંકેત કરવામાં આવે ત્યારે જે સખસ ઉપર તે કરવામાં આવ્યો હોય તેને તે પ્રમાણે વર્તવાને નોટીસ આપવી.

(૨) જો તે કરાવેલી સુદતમાં હુકમમાં ફરમાવેલું કામ ન કરે તો માજિસ્ટ્રેટે તે કામ કરાવવું, અને તેથી જે ખર્ચ થાય તે તેની મિત્રકત જમ્મ કરીને કે વેચીને વસુલ કરવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખીયાર છે.

૧૪૧. જો ગફલતથી કે બીજી રીતે અરજદાર જ્યુરી મુકરર થતી અટકાવે, કે મુકરર કરેલી જ્યુરી કરાવેલી સુદતમાં પોતાનો કરાવ ન આપે તો માજિસ્ટ્રેટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુખતિયાર છે. અને તે હુકમ ૧૪૦ મી કલમ પ્રમાણે અમલમાં લાવવો.

૧૪૨. (૧) જો ૧૩૩ મી કલમ પ્રમાણે હુકમ કરનાર માજિસ્ટ્રેટના મનમાં આવે કે લોકોને દુરસ્ત થનાર જોખમ કે ભારે નુકશાન અટકાવવાને તાબડોતોમ ધલાજ કરવો જોઈએ તો તે બાબતનો નિર્ણય થતાં પહેલાં જે સખસની ઉપર હુકમ કર્યો હોય તે સખસને જોની જોઈએ તેવી તાકીદ મોકલવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે. (૨) તે તાકીદ પ્રમાણે ચાલવામાં જો તે સખસ કસુર કરે તો તે જોખમ દુર કરવાને માટે પોતે યોગ્ય ધારે તેવા ધલાજો કરવાને કે કરાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે. (૩) આ કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટે કરેલા શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાર્ય માટે કાંઈ પણ દાવો ચાલશે નહિ.

૧૪૩. લોકોપકારક કૃત્યની વ્યાખ્યા ફોનદારી કાયદામાં લખી છે, તે ફરીથી નહીં કરવાનો કે જરી નહીં રાખવાનો હુકમ કરવાને જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કે પેટાતુકડી માજિસ્ટ્રેટ કે બીજા જે માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે.

બીબ ૧૧ મો.

અપકારક કૃત્ય સંબંધી કે થવાની ધારતી હોય તેવા લાય સંબંધી તાકીદના મુકરદમાઓમાં હુકમો.

૧૪૪ (૧) જે બાબતોમાં જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, મીડ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, પેટાતુકડી માજિસ્ટ્રેટ કે

ખીજ ને માજસ્ટ્રેટને અધિકાર હોય, તેની નજરમાં તાખડનોખ અટકાવ કરવો કે વહેંચેા ધલાજ કરવો. ચોખ જણાય તે ખાખતમાં, જે સદરહુ માજસ્ટ્રેટના વિચારમાં એમ આવે કે ફલાણુ સખસને હેંજા લખ્યા પ્રમાણે ફરમાવ્યાથી કાયદાસર રીતે કામ કરનારા કોઇ માણસોને અડચણ, દુઃખ કે નુકશાન થતું, અથવા જાખમ થતું, કે માણસની જાંઘળી ને કે તંદુરસ્તીને જાખમ થતું, કે લોકોની સલામતીને લાગ થતો, કે હંગામો કે ખખેડો થતો અટકશે કે અટકે એવું છે, તો તે માજસ્ટ્રેટ એક લખવેા હુકમ કહાડીને તેમાં તે કામની મુદાની હકીકત જણાવીને ૧૩૪ મી કલમમાં ફરાવેલી રીતે તે હુકમ પહોંચાડીને તે સખસને એવું ફરમાવવાને મુખતિયાર છે કે તમારે ફલાણુ કામથી દુર રહેવું અથવા તમારા કખજા-માંની કે વહીવટમાંની ફલાણી મિલકતની તમારે ફલાણી વ્યવસ્થા કરવી.

(૨) જરૂરી પ્રસંગે કે જે સખસ ઉપર હુકમ ફરમાવેા હોય તે સખસની ઉપર યોગ્ય વખતમાં નોટીસ ખળવવાનું ખનતું ન હોય એવી હકીકત હોય તેવે પ્રસંગે આ કલમ પ્રમાણે એકતરશી હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે હુકમ મુકરર માણસનું નામ લખીને કોઈ મુકરર જગાએ લોકો મળતા હોય અથવા જતા હોય ત્યારે સામાન્ય રીતે સધળા લોકોને ફરમાવવાનો અખત્યાર છે.

(૪) પોતાની જાને કે પોતાના તાખામાંના કોઇ માજસ્ટ્રેટ પોતાના હોદ્દા ઉપર પોતાની અગાઉ જે અમલદાર હોય તેણે આ કલમ પ્રમાણે જે હુકમ કર્યો હોય તે હુકમ રદ કરવાનો કે ફેરફાર કરવાનો અખત્યાર કોઇ માજસ્ટ્રેટને છે.

(૫) માણસની જાંઘળીને કે તંદુરસ્તીને કે સલામતીને જાખમ થાય તેવા પ્રમંજે અથવા કોઇ હંગામો કે ખખેડો થવાનો સંભવ હોય તેવા પ્રમંજે સરકારી જેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સ્થાનિક સરકાર ખીજ રીતે ફરમાવે નહિ તો આ કલમ મુજબ કરેલા કાંઇ પણ હુકમ તે કર્યા પછી એ મહીના કરતાં વધારે મુદત સુધી અમલમાં રહેશે નહિ.

ખાખ ૧૨ મો.

સ્થાવર મિલકત સંખધી તકરારો ખાખત.

૧૪૫ (૧) કોઇ પણ માજસ્ટ્રેટની એમ ખાતરી થાય કે પોતાની હકમતની સ્થાનિક હદમાં, કોઇ પણ જમીન સંખધી, જલાશય સંખધી કે તેની હદ સંખધી તકરારથી મુલેહનો લાગ થવાનો સંભવ હોય ત્યારે તે માજસ્ટ્રેટ તકરાર કરનાર પક્ષકારાને, તકરારની વસ્તુ ખરખર કાના કખજા મા છે તે વાખ સાખીત કરવા માટે અમુક મુદતે હાજર થવા એક લખી હુકમ કહાડવા, અને મુદતે પુરાવો લઇ તે ખાખત ચોકશી કરી તકરારની વાત ઉપર કહેલા હુકમની તારીખ કાના કખજામાં હતી તે ખતી શકે તો ફરાવવું. પણ તે તારીખથી અગાઉના એ મહીનાની અંદર કખજાં વંતર જીવમથી જેવ્યાજમી રીતે તે લઇ લેવામાં આવેા હોય એવું જણાય તો, જેનો કખજાં લઇ લેવામાં આવેા લાય, તેનો તે તારીખે કખજાં હતો એમ જણવું, તેમ જરૂર લાગે તો પોતાનો ફરાવ થતાં સુધી તકરારી વસ્તુ ગમે તે વખતે જમ કરવાને તે મુખત્યાર છે, પણ તે મુદતે તે પક્ષકાર તકરાર નથી અખું ખતાવ તો કરેલા હુકમ રદ કરવા.

જ્યારે તે વસ્તુ ફલાણુ પક્ષકારના કખજામાં હતી એવું તે માજસ્ટ્રેટ ફરાવે તો તેણે, એક હુકમ કહાડવો અને તેમાં લખવું કે સદરહુ પક્ષકારના કખજામાંથી તે વસ્તુ કાયદા પ્રમાણે લઇ લેવામાં આવે ત્યાં સુધી તે વસ્તુનો કખજાં રાખવાનો તેનો હક છે. માટે ત્યાં સુધી તે કખજામાં કોઇએ હરકત કરવી નહિ.

૧૪૬. તકરારી વસ્તુ તે વખતે કોઈના કખજામાં નથી, અથવા તો કાના કખજામાં તે ખાત્રી ન થાય તો માજસ્ટ્રેટ તેનો કખજાં કાને મળવાનો છે તે ખાખત અધિકારવાળી ફારટનો કેસજો થતા સુધી તે વસ્તુ જમ કરવી, અને તે માટે યોગ્ય લાગે તો વહીવટદાર નીમવો.

૧૪૭ જ્યારે ઉપર કહા પ્રમાણે હરકોઇ માજસ્ટ્રેટને એવી ખાત્રી થાય કે પોતાની હદમાં અવેલી કોઈ પણ જમીન કે જલાશયના ઉપયોગના હક ખાખત તકરાર છે, ને તેથી મુલેહનો લાગ થવાનો સંભવ છે સારે તે ખાખત ૧૪૫મી કલમમાં કહેલી રીતે ચોકશી કરવાને તે મુખતિયાર છે. અને સદરહુ

હક વિદ્યમાન છે એમ તેને જણાય તો જે સખસ તે વસ્તુ કરવામાં હરકત કરતો હોય કે હાવો કરતો હોય તેને પ્રત્યેક પ્રમાણે તેમ ન કરવા દેવાનો, અને તેનો હક છે એવો કાંઈ અધિકારવાળા કાર્ટનો કરાવ મેળવે ત્યાં સુધી તેમ કરવા દેવા કે ન કરવા દેવા બાબત પ્રત્યેક પ્રમાણે એક હુકમ કરવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ જ્યારે કોઈ વસ્તુ કરવાનો હક વર્ષમાં સઘળી વખતે બળવી શકાય તેવો હોય ત્યારે તે ચોકશીની શરૂઆત પહેલાં ત્રણ મહિનામાં સદરહુ હક બળવો ન હોય તો આ કલમ પ્રમાણે તે વસ્તુ કરવા દેવાનો કે, જ્યારે તે હક મુકરર મોસમે જ બળવી શકાય તેવો હોય, ત્યારે ચોકશી શરૂ થયા પહેલાંની સદરહુ મોસમ પૈકી છેલી મોસમે તે હક બળવો ન હોય તો આ કલમ પ્રમાણે તે વસ્તુ કરવા દેવાને કાંઈ પણ હુકમ કરવો નહિ.

૧૪૮. જ્યારે આ બાબતના કારણ સાર કાંઈ સ્થાનિક ચોકશી કરવાની જરૂર હોય ત્યારે તે ચોકશી કરવાને પોતાના તાબામાંના માજિસ્ટ્રેટને મોકલવાને, અને તેનો ખર્ચ કાણે આપવો તે કરાવવાને હરકાઈ હદ્દના માજિસ્ટ્રેટ કે પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

બાબ ૧૩ મો.

અટકાવ કરવા બાબત પોલીસનું કામ,

૧૪૯. કોઈ પણ કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ થતો અટકાવવાનાં કારણ સાર દરેક પોલીસ અમલદાર વચ્ચે પડવાને મુખત્યાર છે, અને તેણે બનતો પ્રયત્ન કરીને સદરહુ ગુનોહ થતો અટકાવવો બેઠક એ.

૧૫૦. કોઈ પણ કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ કરવાની ધારણા વિષે જે પોલીસ—અમલદારને ખબર પડે તે પોલીસ—અમલદારે તે ખબર જે પોલીસ અમલદારના તાબામાં પોતે હોય તે પોલીસ અમલદારને તથા તે ગુનોહ થતો અટકાવાનું અથવા તે સાંભળવાનું બીજા જે અમલદારનું કામ હોય તે અમલદારને આપવી.

૧૫૧. કોઈ પણ કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ કરવાની ધારણા જે પોલીસ અમલદારના બળવામાં હોય તે પોલીસ અમલદારને બે એમ જણાય કે તે ગુનોહ થતો બીજી રીતે અટકાવી શકાશે નહીં, તો કોઈ માજિસ્ટ્રેટના હુકમ શિવાય અને વગર વારંટે તેવી ધારણા કરનાર શખસને પકડવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે.

૧૫૨. કોઈ પોલીસ અમલદારના દેખતાં કાંઈ સાર્વજનિક સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકતને જે નુકશાન કરવાની કોશીશ કરવામાં આવે તે નુકશાન થતું અટકાવા સાર, અથવા કાંઈ સાર્વજનિક ભૂમી ચિન્હ અથવા ભોયું અથવા વાહાણ ચલાવવાના કામમાં વપરાતી હોય એવી બીજી કોઈ તિશાંતી કાહાડી નાંખતી અથવા તેને નુકશાન થતું અટકાવવા સાર પોતાનાજ અખત્યારથી વચ્ચે પડવાને તે પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે.

૧૫૩. (૧) કોઈ પોલીસ—થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને જ્યારે એમ માનવાનું કારણ હોય કે પોતાના થાણાની હદ મહિની ફલાણી જગામાં કાંઈ ખોટાં કાટલાં અથવા માપ અથવા તોળવાનાં યંત્ર છે ત્યારે તે જગામાં વપરાતાં અથવા રાખેલાં કાટલાં અથવા માપ અથવા તોળવાનાં યંત્ર તપાસવાને અથવા તેનો શોધ કરવાને વગર વારંટે તે જગામાં પેસવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) જે તે અમલદારને તે જગામાં કાંઈ ખોટાં કાટલાં માપ અથવા તોળવાનાં યંત્ર જડે, તો તે પકડવાને પોતે મુખત્યાર છે, અને હકુમતવાળા માજિસ્ટ્રેટને તેણે તે પકડવાની તરત ખબર આપવી.

બાબ ૧૪ મો.

પોલીસને ખબર આપવા બાબત તથા તપાસ કરવાના તેના અધિકાર બાબત,

૧૫૪. જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તેને કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ ક્યાં સંબધી જે જે ખબર મોહોડીથી આપવામાં આવે તે દરેક ખબર તેણે અથવા તેના હુકમ પ્રમાણે બીજાએ લખી

લેવી અને ખર્ચર આપનારને વાંચી સંભળાવવી અને સદરહુ પ્રકારની ગમે તે ખર્ચર લખીને આપી હોય કે ઉપર કહ્યા મુજબ લીધી હોય તોપણ તે આપનાર શખસે તે દરેક ઉપર સહી કરવી અને આ બાબત સ્થાનીક સરકાર ફરમાવે તેવા નમુનાની જે એક બુક તે અમલદારે રાખવી જાંઘએ તે બુકમાં તેનો સાર નોંધવો.

૧૫૫. (૧) જ્યારે કોઈ પોલીસ થાણાની હદમાં કોઈ નોનકોઝીઝેમલ ગુનોહ કર્યાની ખર્ચર જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તેને આપવામાં આવે ત્યારે તે અમલદારે ઉપર કહ્યા મુજબ એક બુક રાખીને તેમાં સદરહુ ખર્ચરનો સાર નોંધવો અને તે ખર્ચર આપનારને માજીસ્ટ્રેટની આગળ જવાનું ફરમાવવું.

(૨) કોઈ નોનકોઝીઝેમલ મુકદ્દમાની તપાસ પહેલા વર્ગના અથવા બીજા વર્ગના જે માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમાનો ઇન્સાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ કરવા સાર તે મુકદ્દમો કમીટ કરવાનો અધિકાર હોય તે માજીસ્ટ્રેટના અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે કરવી નહીં.

(૩) જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર જેટલો અધિકાર કોઝીઝેમલ મુકદ્દમામાં ચલાવો શકતો હોય તેટલોજ અધિકાર (વગર વારંટે પકડવાના અધિકાર સીવાય) સદરહુ હુકમ પહેંચેથી હરકોઈ પોલીસ અમલદાર તે તપાસના સંબંધમાં ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૫૬. (૧) કોઈ પોલીસ-થાણાની હદ માંહેના સ્થાનીક ક્ષેત્ર ઉપર જે કોર્ટને હકુમત હોય તે કોર્ટને ચોકશી અથવા ઇનસાફની જગા સંબંધી ૧૫ મા બાબતના ઠરાવો પ્રમાણે જે કોઝીઝેમલ મુકદ્દમાની તપાસ કોઈ માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર કરવાનો અધિકાર સદરહુ પોલીસ-થાણું જે અમલદારના હવાલામાં ૧૫ તે અમલદારને છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ મુકદ્દમામાં કોઈ પોલીસ-અમલદાર જે કોઈ કામ ચલાવે તે વીશે સદરહુ અમલદારને આ કલમ પ્રમાણે તે મુકદ્દમાની તપાસ કરવાનો અધિકાર નહોતો એ સખખ ઉપરથી મુકદ્દમો ચાલતાની દરમિયાન કોઈ પણ વખતે તકરાર ઉઠાવવી નહીં.

(૩) ૧૯૦ મી કલમ મુજબ અધિકાર આપેલા કોઈ પણ માજીસ્ટ્રેટને ઉપર કહેલા પ્રકારની તપાસ કરવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૫૭. (૧) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને ૧૫૬ મી કલમ પ્રમાણે જે ગુન્હાની તપાસ કરવાનો અધિકાર હોય તે ગુન્હો થયો છે એ મુજબ તે અમલદારને ખર્ચર મળ્યા ઉપરથી અથવા બીજી રીતે શક આણવાનું કારણ હોય તો જે માજીસ્ટ્રેટને પોલીસના રીપોર્ટ ઉપરથી સદરહુ ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે બાબતનો તાખડતોજ રીપોર્ટ મોકલવો અને તે મુકદ્દમાની હકીકતની તથા બીનાની તપાસ કરવા સાર તથા ગુન્હેગારને શોધી કહાડવા તથા પકડવા માટે જરૂર હોય તેવા ઉપાયો કરવા સાર પોતે જાતે તે ઠેકાણે જવું અથવા પોતાના તાખા માંહેના અમલદારોમાંના એક અમલદારને મોકલવો.

પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.—

(અ) જ્યારે સદરહુ પ્રકારનો કોઈ પણ ગુન્હો થયા વિશે કોઈ પણ ખર્ચર કોઈ શખસનું નામ લખે તે શખસના વિરુદ્ધ આપવામાં આવે અને તે કામ ભારે ન હોય ત્યારે જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તેને તે ઠેકાણે તપાસ કરવા સાર જાતે જવાની અથવા તાખા માંહેના કોઈ અમલદારને મોકલવાની જરૂર નથી.

(બ) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ-થાણું હોય તે અમલદારને જો એમ જણાય કે તપાસ કરવા માંડવાનો કોઈ પુરતો સખખ નથી તો તેણે તે મુકદ્દમાની તપાસ કરવી નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) ના વીશેષ ઠરાવની (અ) તથા (બ) રકમોમાં કહેલે દરેક પ્રસંગે જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારે તે પેટા કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે પુરતી રીતે નહીં ચાલવાનાં પોતાનાં કારણ સદરહુ રીપોર્ટમાં લખવાં.

૧૫૮ (૧) સ્થાનીક સરકાર ફરમાવે તો ૧૫૭ મી કલમ પ્રમાણે માજીસ્ટ્રેટને મોકલવાનો દરેક રીપોર્ટ સ્થાનીક સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને પોલીસના જે ઉપરી અમલદારને આ

બાબત નીચે તે અમલદારની મારફતે મોકલવો.

(૨) જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેને સદરહુ ઉપરી અમલદાર પોતાને દુરસ્ત લાગે એવી સમજીત આપવાને મુખત્યાર છે અને તેણે તે સમજીત સદરહુ રીપોર્ટ ઉપર લખીને તે માજિસ્ટ્રેટને તે રીપોર્ટ વગર દીધે મોકલી દેવો.

૧૫૬ સદરહુ રીપોર્ટ પહેલેથી સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીતે તે કામની તપાસ કરવાને હુકમ કરવાનો અથવા પોતાને દુરસ્ત લાગે તો આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીતે તેની પ્રથમારંબી ચોકશી અથવા બીજી કાંઈ વ્યવસ્થા પોતે તુરત કરવાને અથવા પોતાના તાબા માંહેના કોઈ માજિસ્ટ્રેટને કરવાનું કહેવાને મુખત્યાર છે.

૧૬૦. આ બાબ પ્રમાણે હરકોઈ પોલીસ અમલદાર જે કામની તપાસ કરતો હોય તે કામની હકીકત પોતાના થાણાની અથવા કોઈ પાસેના થાણાની હદ માંહેનો ફલાણો શખસ વાકેફ છે એમ મળેલી અખર ઉપરથી અથવા બીજી રીતે તેને જણાય તો તે અમલદાર લેખી. હુકમ કરીને તે શખસને પોતાની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. અને તે હુકમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે તે શખસે હાજર થવું જોઈએ.

૧૬૧. (૧) આ બાબ પ્રમાણે તપાસ કરનાર હરકોઈ પોલીસ અમલદાર તે કામની બીના તથા હકીકત થી ફલાણો શખસ વાકેફ છે એમ ધારવામાં આવે તે શખસની મુખ જુગાની લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ કામ સંબંધી જે સવાલોનો જવાબ દેતાં પોતાની ઉપર કાંઈ ફોજદારી ગુન્હાનું તોહોમત આવી પડે અથવા કંઈ દંડ અથવા ગુન્હેગારી આપવી પડે તે સવાલો સીવાય બીજા જે સવાલો પોતાને સદરહુ અમલદાર પુછે તે સઘળા સવાલોના ખરા જવાબ સદરહુ શખસે દેવા જોઈએ.

૧૬૨. (૧) આ બાબ પ્રમાણે તપાસ ચાલતી હોય ત્યારે પોલીસ અમલદારને કોઈ પણ શખસે તે કહેલો મજકુર લખી લેવામાં આવ્યો હોય તો તે મજકુર કહેનાર શખસે તે ઉપર સહી કરવી નહીં અથવા તે શખસની વિરૂદ્ધ પુરાવાતરીકે વાપરવો નહીં.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે કોઈ પણ શખસનો કહેલો મજકુર ઉપર પ્રમાણે લખી લેવામાં આવ્યો હોય તે શખસને ફરીયાદીની તરફથી સાહેદી તરીકે બોલાવ્યો હોય ત્યારે કારટે તોહોમતવાળાની અરજ ઉપરથી તે મજકુર જોવો, અને પછી પોતાને ન્યાયના લાભમાં જોતાં જરૂરનું જણાય તો, તેની નકલ તોહોમતવાળાને આપવાનું ફરમાવવું અને એવો મજકુર સાહેદના ભરોસા ઉપર શક લાવવા માટે સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટમાં ઠરાવેલી રીતે વાપરી શકશે.

(૨) આ કલમ માંહેનો કોઈ પણ મજકુર સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૩૨ મી કલમની રકમ (૧) ના ઠરાવો જેને લાગુ પડતા હોય એવા કોઈ પણ લખી આપેલા મજકુરને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૧૬૩ (૧) કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે અથવા અધિકારવાળા શખસે સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૨૪ મી કલમમાં કહ્યું છે તેવી કાંઈ પણ લાલચ અથવા ધમકી દેખાડવી નહીં અથવા દેખાડાવવી નહીં અથવા એવું વચન આપવું નહીં અથવા અપાવવું નહીં.

(૨) પણ આ બાબ પ્રમાણે કોઈ પણ તપાસ ચાલતી હોય ત્યારે કાંઈ મજકુર પોતાની રાજી ખુશીથી કહેવાની કોઈ પણ શખસની મરજી હોય તો કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે અથવા બીજા શખસે એતવણી આપીને અથવા બીજી રીતે તે શખસને, તે મજકુર કહેતાં અટકાવવો નહીં.

૧૬૪. (૧) જે માજિસ્ટ્રેટ પોલીસ અમલદાર ન હોય તે દરેક માજિસ્ટ્રેટ આ બાબ પ્રમાણે કોઈ તપાસ ચાલતી હોય, ત્યારે અથવા પછી પણ ચોકશી અથવા ઇનસાફ શરૂ થતાં પહેલાં કોઈપણ વખતે પોતાને કહેલો કોઈપણ મજકુર અથવા પોતાની આગળ કબજા કરેલી કોઈપણ વાત દફતરમાં દાખલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પુરાવો દફતરમાં દાખલ કરવા સાર આ કાયદામાં આગળ કહેલી રીતોમાંની જે રીત તે કામની હકીકત જોતાં પોતાની નજરમાં ધણીજ યોગ્ય આવે તે રીતે સદરહુ મજકુરો દફતરમાં દાખલ કરવા. ૩૬૪ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે સદરહુ કબજા કરેલી વાતો દફતરમાં દાખલ કરવી તથા તે ઉપર

દબ્બાંતો.

(અ) આ નામનો શખસ ક્ષ કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં જખમી થયો અને તે હ કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં મરણ પામ્યો. આ ના શિશ્ણીય મનુષ્યવધના ગુન્હાની ચોક્સી અથવા ઇનસાફ ક્ષ ને અથવા હ ને કરવાનો અખત્યાર છે.

૧૬૮. જ્યારે તાબા મહિના કોઈ પોલીસ અમલદારે આ બાબ મુજબ કાંઈ તપાસ કરી હોય ત્યારે જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને તેણે તે તપાસના પરિણામનો રીપોર્ટ કરવો. ૧૬૯. તોહોમતવાળાને કોઈ માલજેટની પાસે મોકલવાનું બ્યાજખી થાય એટલો પુરતો પુરાવો અથવા એવા વાજખી આધારવાળો શક નથી એમ જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને, આ બાબ પ્રમાણે તપાસ કર્યા ઉપરથી, જણાય તો, જે માલજેટને પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી તે ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર તથા તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કરવાનો કે ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે માલજેટની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવામાં, જે અને જ્યારે આવે તો અને ત્યારે હાજર થવા બાબત, સદરહુ અમલદાર ફરમાવે તે મુજબ, જમીન સાથે અથવા જમીન વગર, તે શખસ એક ખત લખી આપે એટલે, જે તે પેઢરામાં હોય તો, તેને તે અમલદારે છુટો કરવો.

૧૭૦. (૧) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પુરતો પુરાવો અથવા વાજખી આધારવાળો શક છે એમ જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને, આ બાબ પ્રમાણે તપાસ કર્યા ઉપરથી જણાય તો જે માલજેટને પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી તે ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર તથા તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે માલજેટની પાસે સદરહુ અમલદારે તોહોમતવાળાને પેઢરામાં આપીને મોકલી દેવો, અથવા જે તે ગુન્હો જમીન લઈ શકાય એવો હોય અને તોહોમતવાળો તારણ આપી શકતો હોય તો, કોઈ મુકરર દિવસે સદરહુ માલજેટની આગળ હાજર થવા સાર તથા જ્યાં સુધી બીજી રીતે ફરમાવવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી સદરહુ માલજેટની આગળ રોજ રોજ હાજર રહેવા સાર તેની પાસેથી તે અમલદારે તારણ લેવું.

(૨) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે કોઈ તોહોમતવાળા શખસને માલજેટની પાસે મોકલે અથવા સદરહુ માલજેટની આગળ હાજર થવા સાર તેની પાસેથી તારણ લે, ત્યારે તે માલજેટની આગળ જે હથિયાર અથવા બીજી વસ્તુ હાજર કરવાની જરૂર હોય તે પણ તેણે મોકલવાં, અને કોઈ ફરીયાદી હોય તો તેને તથા ફલાણા શખસો તે કામની હકીકતથી વાકેફ છે એમ તે અમલદારને જણાય તેમાંના જેટલાની પોતાને જરૂર લાગે તેટલા શખસોને ખતમાં ફરમાવેલી વખતે તથા રીતે તોહોમતવાળાની ઉપર મુકેલા તોહોમતના કામમાં માલજેટની આગળ હાજર થવા સાર, તથા પ્રસંગ પ્રમાણે, ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સાર અથવા પુરાવો આપવા સાર, એક ખત લખી આપવાનું ફરમાવવું.

(૩) જે તે ખતમાં કહ્યા માલજેટની અથવા પેટા તુકડી માલજેટની કોરટ કહી હોય તો જે કોરટની પાસે સદરહુ માલજેટ તે કામ ચોક્સી અથવા ઇનસાફ કરવા સાર મોકલે તે કોરટનો તેમાં સમાવેશ થાય છે એવું સમજવું, પણ એવું કરાવું છે કે આ પ્રમાણે કામ મોકલવાની વાજખી નોટીસ સદરહુ ફરિયાદીને અથવા શખસોને આપવી જોઈએ.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે મુકરર કરવાનો દહાડો તોહોમતવાળા શખસ પાસેથી હાજર થવાનું તારણ લીધું હોય તો તેને જે દહાડે હાજર થવાનું હોય તે દહાડો, અથવા તે શખસને પેઢરામાં આપીને મોકલવો હોય તો, જે દહાડે તે માલજેટની કોરટ આગળ આવી પોહાંચવાની તેની વકી હોય તે દહાડો હોવો જોઈએ.

(૫) જે અમલદારની સમક્ષ તે ખત લખી આપ્યું હોય તે અમલદારે તેની એક નકલ જે શખસોએ તે ખત લખી આપ્યું હોય તેમાંના એક જણને આપવી; અને પછી તે અસલ ખતને પોતાના રિપોર્ટ સાથે માલજેટ ઉપર મોકલવું.

ટીકા—તારીખ પછી એક મહીને હાજર થવાનો સાહેલીઓનો પોલીસ મુચરકો લઈ શકે નહીં.

૧૭૧. કોઇ પણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ માજીસ્ટ્રેટની કોરટમાં જતો હોય ત્યારે રસ્તે તેને કોઈ પોલીસ અમલદારની સાથે જવાનું ફરમાવવું નહિ.

અથવા કોઇ પણ ફરિયાદીને અથવા શાહેદને નકામો પ્રતિપાદ અથવા અડચણ કરવી નહિ, અને હાજર થવા બાબત તેના પોતાના જાત મુયરકા શિવાય કાંઈખીજી તારણ આપવાનું તેને ફરમાવવું નહિ.

પણ એવું કરાવ્યું છે કે, ૧૭૦ મી કલમમાં ફરમાવ્યા મુજબ કોઇ પણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ હાજર થવાની ના કહે અથવા ખત લખી આપવાની ના કહે તો, જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ ચાલુ હોય તે અમલદાર તે ફરિયાદીને અથવા શાહેદને પેદરામાં આપીને માજીસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને તે ફરિયાદી અથવા શાહેદ સદરહુ ખત લખી આપે ત્યાં સુધી, અથવા તે કામની સુનાવણી થાય ત્યાં સુધી, તેને પેદરામાં અટકાવી રાખવાને તે માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૭૨. (૧) આ બાબ મુજબ તપાસ કરનારા દરેક પોલીસ અમલદારે તે તપાસમાં ચલાવેલું પોતાનું કામ રોજ એક રોજનામાં લખવું, તે મધ્યે પોતાની પાસે ખખર, ક્યારે આવી તે વખત, પોતે તપાસ ક્યારે કરવા માંડી તથા ક્યારે બંધ કરી તે વખત, જે જે જગ્યાએ પોતે જઈ આવ્યો હોય, તેઓનાં નામ, તથા પોતે કરેલી તપાસથી જે જે હકીકત માલમ પડી હોય તેની વિગત, એટલી વાત લખવી.

(૨) પોતાની આગળ જે મુકદમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ આવતો હોય તે મુકદમા બાબત પોલીસનાં રોજનામાં હોય તે રોજનામાં મંગાવવાનો, અને તે રોજનામાં તે મુકદમામાં પુરાવા દાખલ નહિ પણ તે ચોકસીમાં અથવા ઇનસાફમાં પોતાને મદદ મળે એટલા સારૂ વાપરવાનો હરકોઇ ફોજદારી કોરટને અખત્યાર છે. તોહોમતવાળાને અથવા તેના મુખત્યારોને તે રોજનામાં મંગાવવાનો હક્ક નથી, અથવા કોરટે તે જોવા લીધાં એટલાજ સમજથી તે જોવાનો તોહોમતવાળાને અથવા તેના મુખત્યારોને હક્ક નથી; પણ જે પોલીસ અમલદારે તે રોજનામાં લખ્યાં હોય તેણે પોતાની યાદદાસ્ત તાજ કરવા સારૂ કોરટે તે કામમાં લીધાં હોય તો સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્થાનના પુરાવાના આક્ટની ૧૬૧ મી અથવા ૧૪૫ મી, જેમ હોય તેમ, કલમના કરાવે લાગુ પડશે.

ટીકા—પોલીસના રોજની નોંધ વાસ્તવીક રીતે કાયદેસર પુરાવામાં મુકવી નહી અથવા જરૂરીને વાંચી સંજ્ઞાવાવી નહી. (રાણી વી. હરદત ૮ ચિ. રી. ૧૮.)

(બ) અ નામનો સખસ ક્ષ કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં જખમી થયો અને દસ દહાડાસુધી ય કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં અને ખીજ દસ દહાડા સુધી ઝ કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં રહ્યો. અને ય કોરટની કે ઝ કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તેનાથી પોતાનો મામુલ ધંધો કરાયો નહિ, અ ને મહાબયથા કરવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ક્ષ ને અથવા ય ને અથવા ઝ ને કરવાનો અખત્યાર છે.

(ક) અ નામના શખસને નુકશાન કરવાનો ભય ક્ષ કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ઉત્પન્ન કર્યો અને જે માણસે એવો ભય ઉત્પન્ન કર્યો તેને તે કારણથી માલ સ્વાધીન કરવાને ય કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં અ લલચાયો, અની ઉપર જખરાઈથી કહાડવાનો ગુન્હો કર્યો તેની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ક્ષ ને અથવા ય ને કરવાનો અખત્યાર છે.

(ડ) અ વડોદરાના દેશી સંસ્થાનમાં જખમી થયો, અને તે જખમોથી તે પુનામાં મરી ગયો. ય નું મરણ નિપજવવાના ગુન્હાની ચોકસી તથા ઇનસાફ પુનામાં કરવાનો અખત્યાર છે.

ટીકા—” તે વસ્તુ ” અને ” તે પરીણામ ” આ શબ્દો કાઠી નાંખી એવી કોઈપણ વસ્તુ અને એવું કોઈ પરીણામ આ શબ્દો મુક્યા છે દરદાંત છેલ્લું નવું વધાયું છે અને તે પછી એમ જણાય છે કે—રાણી સરકાર સાથે મૈત્રી ધરાવનાર દેશી સંસ્થાનમાં ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય અને તેનું પરીણામ ખીડીશ હિંદુસ્થાનમાં થાય ત્યારે ખીડીશ ઇંડિયામાં કામ ચલાવાય. રાણી. વી. પીરતાઈ ૧૦ મુ. હા. કો. રી. ૩૨૧ માં કસવેલું કે—આ કાયદો ખીડીશ ઇંડિયામાં લાગુ છે અને આ કલમનો ભાવાર્થ એમ દેખાય છે કે—ખીડીશ કોર્ટની હકુમતમાં વસ્તુ કરી હોય તે પર હદમાં રહેનારા કોઈ પારકા રાજ્યના માણસે ગુન્હો કરવાની ઉશકેરણી કરી અને તે ઉશકેરણીથી ગુન્હો ઇંગ્લેન્ડ હદમાં બન્યો તેમાં કસવેલું કે—આ કોડમાં બતાવેલા કોઈ પણ ડીઝીક્ટમાં ઉશકેરણી થયેલી નહી હોવાથી ઉશકેરનાર માણસ આ કાયદાની બનેલી કોઈ પણ ઇમેજ કોર્ટને જવાબદાર નથી.

પરિણામ થયું હોય—કીસમળુનો ધંધો કરવા એક ઠોકરીને વેચાણ લઈ કબજે રાખી. તે ગુન્હો ન્યાય વેચાણ રાખી કબજે લીધી ત્યાં પુર્ણ થઈ ગય છે, તેથી કરી દેશી રાજ્યમાં તેના ઇલાદથી કબજે લીધી ને પછે ક્રીટીશ ઈડીયામાં લાવવામાં આવી. ઠરાવ્યું કે—માજસ્ટ્રેટને કમીટ કરવાની સત્તા નથી. (રાણી વી. લજમન ઈ. લો. રી. ૧ મુ. ૩૪૦ (૧ વી. રી. પા. ૧)

જે કંપનીને ઑરીસ કાનપુરમાં છે તેની નોકરીમાં બે છે તેની સામે ક. ૪૦૮ પ્રમાણે વિશ્વાસ-ઘાતનું તોલમત છે. ફરીયાદ એવી હતી કે બના કબજામાં બંગાલામાં કેટલોક માલ કંપનીની વતી હતો. તે માલ કાનપુર મોકલવા કીધો તે મોકલ્યો નહીં ને તેનો હિસાબ પણ આપ્યો નહીં ને કંપનીને નુક-શાન થયું, ઠરાવ્યું કે—ફરીયાદની હકીકત પરથી કાનપુરની કોર્ટને હકુમત છે. બ ના ફલથી કંપનીને નુક-સાન કાનપુરમાં થયું છે. (ઑબ્રીયાન ઈ. લો. રી. ૧૯ અ. ૧૧૧) લાઇમસના કેસની તપાસ ન્યાય તે લખાણ થયું હોય ત્યાં અથવા ન્યાય એ લખાણ પ્રગટ થયું હોય ત્યાં થઈ શકે છે. એક માણસે બીજા મા-ણસને કાગળદારે ગુન્હો કરવાની ઉસકેરણી કરે તો મદદગારીનો ઉસકેરણીથી ગુન્હો જેના નામનું સરનામું હોય તેને મળે એટલે ત્યાં પુર્ણ થાય છે ને તેથી ન્યાય કાગળ મળે ત્યાં ચોકશી થઈ શકે. (રાણી વી. શીવો દયાલમાલ ઈ. લો. રી. ૧૬ અ. ૩૮૯)

૧૭૩ (૧) આ બાબ પ્રમાણે દરેક તપાસ નકામી ઢીલ ન કરતાં પુરી કરવી જોઈએ અને તે પુરી થઈ રહે કે તુરત જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તેણે સ્થાનીક સરકારે ફરમાવેલા નમુના મુજબ એક રીપોર્ટ જે માજસ્ટ્રેટને પોલીસ રીપોર્ટ ઉપરથી તે ગુનોહ સાંભળવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે માજસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો તેમાં પક્ષકારોનાં નામ, ખર્ચરનો પ્રકાર તથા જે સખસો તે મુકદમાની હકીકતથી વાકિફ જણાતા હોય તેઓનાં નામ એ વીગત લખવી અને તોલમતવાળા શખસને પેહરામાં આપીને મોકલ્યો છે કે તેને તેના ખત ઉપરથી છુટો કર્યો છે અને અગર તેને એ પ્રમાણે છુટો કર્યો હોય તો જામીન સાથે કે જામીન વગર તેમ કર્યું છે તે પણ લખવું.

(૨) જ્યારે ૧૫૮ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ ઉંચા દરજ્જાના પોલીસ અમલદારને નીમ્યો હોય ત્યારે સદરહુ રીપોર્ટ જે પ્રસંગમાં સ્થાનીક સરકાર મારફત મોકલવો જોઈએ અને માજસ્ટ્રેટનો હુકમ થતાં સુધી જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસથાણું હોય તે અમલદારને વધારે તપાસ કરવાનું ફરમાવવાને સદરહુ અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે મોકલેલો રીપોર્ટ જ્યારે એમ જણાય કે તોલમતવાળાને પોતાના ખત ઉપરથી છુટો કર્યો છે ત્યારે તે માજસ્ટ્રેટ તે ખત રદ કરવાનો અથવા બીજી રીતનો જે હુકમ તેને વ્યાજબી લાગે તે કરવો.

૧૭૪ (૧) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને તે કારણ સાર સ્થાનીક સરકારે નીમેલા બીજા દરેક પોલીસ અમલદારને ખબર મળે કે—

(અ) કોઈ શખસે આત્મઘાત કર્યો છે, અથવા

(બ) કોઈ શખસને કોઈ બીજા શખસે અથવા કોઈ જાનવરે મારી નાંખ્યો છે અથવા કોઈ શખસ સંચાથી અથવા અકસ્માતથી મરણ પામ્યા છે, અથવા

(ક) કોઈ શખસ એવી રીતે મરણ પામ્યો છે કે તે ઉપરથી કોઈ બીજા શખસે ગુનોહ કર્યાનો વ્યા-જબી શકે ઉત્પન્ન થાય છે.

એટલે તુરત તે અમલદાર પાસેમાં પાસેના જે માજસ્ટ્રેટને ઈનકવેસ્ટ ભરવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે માજસ્ટ્રેટને તે બાબત ખબર આપવી અને સ્થાનીક સરકારે કરેલી કોઈ પણ કાનુનથી અથવા જુલ્લા માજસ્ટ્રેટના અથવા પેટા હુકમી માજસ્ટ્રેટના કોઈ પણ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી બીજી રીતે ફરમાવ્યું ન હોય તો જે જગાએ સદરહુ મરેલા શખસનું મરદુ હોય તે જગાએ જવું અને ત્યાં પાડો-શર્માના બે અથવા વધારે આખરદાર રહેવાશીઓ સમક્ષ તપાસ કરીને મોતનાં દેખાઇતાં કારણનો રીપોર્ટ તઈઆર કરવા અને તેમાં તે મુડાં ઉપર જે જખમ, લાગેલા અવયવ, ચઘાયાની તથા નુકશાનની બીજી નિશાનીઓ માલમ પડે તેનું વર્ણન કરવું તથા શી રીતે અથવા કેવા (જે હોય તો) શખવડે અથવા હથીયાર વડે સદરહુ નિશાનીઓ કરેલી જણાય છે તે લખવું.

(૨) તે રીપોર્ટ પર તે પોલીસ અમલદારે તથા બીજા શખસોએ અથવા તેઓમાંના જેટલાનો વિચાર લખ્યા પ્રમાણે હાય તેવાઓએ સહી કરવી અને પછી તુરત તે રીપોર્ટ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની પાસે અથવા પેટા હુકડી માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલી દેવો,

(૩) જ્યારે મોતના કારણ સંબંધી કાંઈ પણ શક હોય અથવા જ્યારે બીજા કાંઈ પણ કારણસર પોલીસ અમલદાર તેમ કરવું યોગ્ય ધારતો હોય, ત્યારે આ બાબત સ્થાનીક સરકાર જે જે કાનુનો ફરમાવે તે તે કાનુનોને અનુસરીને તે પોલીસ અમલદાર તે મડદું પાસેમાં પાસેના સીવલસરજન પાસે તપાસવા સારું અથવા આ બાબત સ્થાનીક સરકારે બીજા જે યોગ્ય વધકક્ષીય શખસને નીમ્યો હોય તે શખસ પાસે તપાસવા સારું મોકલી દેવું, પણ હવા તરફ જતાં તથા ફટલે દુર તે મડદું મોકલવું છે તેના વિચાર કરતાં એમ જણાય છે કે સદરહુ તપાસ નીરૂપયોગી થઈ પડે એવી રીતે તે મડદું રસ્તે જતાં સડી જવાનો ભય નથી તો એ પ્રમાણે મોકલવું.

(૪) મદ્રાસ ઈલાકામાં તથા મુંબઈ ઈલાકામાં આ કલમ પ્રમાણે તપાસ કરવાનો અધિકાર ગામના મુખીને છે અને પછી એ મુખીએ પાસેમાં પાસેના માજિસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટે ભરવાનો અધિકાર મળ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટને તે તપાસનાં પરિણામનો રીપોર્ટ કરવો.

(૬) હેકળ લખેલા માજિસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટ ભરવાનો અધિકાર આપ્યો છે, જેટલે હરકાઈ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પેટા હુકડી માજિસ્ટ્રેટ, તથા જે માજિસ્ટ્રેટને આ બાબત સ્થાનીક સરકારે અથવા જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ.

૧૭૫. (૧) કલમ ૧૭૪ મુજબ કામ ચલાવનારા પોલીસ અમલદારને સદરહુ તપાસ કરવા સારું ઉપર કહ્યા પ્રમાણે બે અથવા વત્તા માણસોને અને તે કામની હકીકતથી બીજું જે માણસ વાંકે જણાવું હોય તે માણસને હુકમ લખીને બોલાવવાનો અખત્યાર છે. એ પ્રમાણે બોલાવેલા દરેક માણસ હાજર થવાને અને સવાલોના જવાબ દેતાં કાંઈ ફોજદારી ચુન્દાનું તહોમત પોતાની ઉપર આવી પડે અથવા કાંઈ દંડ અથવા ચુન્દેમારી આપવી પડે એવા સવાલો સીવાય બીજા સઘળા સવાલોના ખરા જવાબ દેવાને બંધાયેલો છે એમ સમજવું.

(૨) એવો કાંઈ કોગિઝેશન ચુન્દો હકીકત ઉપરથી દેખાતો ન હોય કે જેને ૧૭૦ મી કલમ લાગુ પડતી હોય તો, તે માણસોને માજિસ્ટ્રેટની કોરટમાં હાજર થવાનું તે પોલીસ અમલદારે ફરમાવવું નહીં.

૧૭૬. જ્યારે કાંઈ શખસ પોલીસના હવાલામાં હોય તેવામાં તે મરણ પામે તો પાસેમાં પાસેના જે માજિસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટ ભરવાનો અધિકાર મળ્યો હોય તેણે તે પોલીસ અમલદારે કરેલી તપાસને બદલે અથવા તે ઉપરાંત મોતના કારણની ચોકસી કરવી, અને ૧૭૪ મી કલમની પેટા કલમ ૧ ની (અ) (બ) અને (ક) રકમોમાં કહેલો બીજા કાંઈ પણ બાબતમાં જે માજિસ્ટ્રેટને એ પ્રમાણે અધિકાર મળ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ તે પોલીસ અમલદારે કરેલી તપાસને બદલે અથવા તે ઉપરાંત મોતનાં કારણની ચોકસી કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે પ્રમાણે ચોકસી કરે તો કાંઈ ચુન્દાની ચોકસી કરવા બાબત તેને જેટલો અધિકાર હોય તેટલો સઘળો અધિકાર તેને સદરહુ પ્રકારની ચોકસી કરવા બાબત છે એમ સમજવું સદરહુ પ્રકારની કાંઈ ચોકસી કરનારા માજિસ્ટ્રેટ તે ચોકસીના સંબંધમાં પોતે લીધેલા પુરાવો કામની હકીકત પ્રમાણે આ કાયદામાં આગળ કહેલો રીતો માંની ગમે તે રીતે દ્વિતરમાં દાખલ કરવો.

(૨) જે શખસનું મડદું દાટી દીધું હોય તે શખસના મોતનું કારણ શોધી કહાડવા માટે તેના મુઠાની તપાસ કરવાનું જ્યારે એવો માજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય ધારે ત્યારે, તે મુઠું ખાદી કહાડવાનો તથા તેની તપાસ કરાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે,

આખ ૧૫ મો.

ચોકસી તથા ઇનસાફ કરવામાં ફોજદારી કોરટની હકુમત બાબત.

અ.—ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાની જગા.

૧૭૭. દરેક ચુન્દાની ચોકસી તથા ઇનસાફ જે કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે ચુન્દો કયો હોય તે કોરટે થવું કરીને કરવો.

૧૭૮. ૧૭૭ મી કલમમાં ગમે તે ક્યું હોય તે છતાં, ફલાણા જલ્લામાં ઇનસાફ કરવા સાફ કમિટ કરેલા ફલાણા કે ફલાણા વર્ગના મુકદ્દમાનો ઇનસાફ ફલાણી સેજન તુકડીમાં કરવાનો અધિકાર છે એવો હુકમ ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

પણ એવું ફરાવ્યું છે કે સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્થાનની હાઇકોર્ટે ખાખતના આકટની ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા આ કાયદાની ૫૨૬ મી કલમ પ્રમાણે હાઇકોર્ટે કોઇ હુકમ અગાઉથી કાઢાડ્યો હોય તેની વિરુદ્ધ સદરહુ હુકમ હોવો નહિ જોઇયે.

૧૭૯. કોઇ વસ્તુ કયાંના સંબંધથી, અને તેનું કોઇ પરિણામ થયું હોય તે સંબંધથી, કોઇ ગુન્હો કયાંનું તોહોમત કોઇ શખસ ઉપર આવ્યું હોય, ત્યારે જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં એવી કોઇ પણ વસ્તુ કરી હોય અથવા એવું કોઇ પણ પરિણામ થયું હોય તે કોર્ટને તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૦ જે કૃત્ય ગુન્હો હોય અથવા જે ફલનો કરનાર ગુન્હો કરી શકતો હોય તો તે ગુન્હો થાય તેવાં કોઇ ફલની સાથે સંબંધ હોવાના સંબંધથી બીજું કોઇ કૃત્ય પણ ગુન્હો હોય ત્યારે આ ઉલ્લા કહેલા ગુન્હાના તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં એ બેમાંનું ગમે તે કૃત્ય ક્યું હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

દષ્ટાંતો.

(અ) મદદગારીનાં તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં મદદગારી કરી તે કોર્ટને, અથવા મદદગારી કરેલો ગુન્હો જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં કયો તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(બ) ચોરીનાં માલ લેવાનાં અથવા રાખવાનાં તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં માલ ચોર્યો હોય તે કોર્ટને અથવા તે માલમાંના કંઈ પણ માલ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં કોઈપણ વખતે બદલાતથી લીધો અથવા રાખ્યો હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) કોઈ શખસનું હરણ થયું છે એવું જાણીને તે શખસે ગેરવાજબી રીતે સંતાડવાનાં તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ગેરવાજબી રીતે સંતાડવાનું કામ બન્યું હોય તે કોર્ટને, અથવા જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે શખસનું હરણ થયું હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૧. (૧) ઠગ હોવાના, ઠગ થઇને ખુન કરવાના, ડાકાઢી કરવાના, ખુન કરીને ડાકાઢી કરવાના, ડાકાઢીની ટોળીમાં હોવાના, અથવા પેહેરામાંથી નાહાસી જવાના, ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તોહોમતવાળો શખસ હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) સાપરાઇ ખોટો ઉપયોગ કરવાના અથવા સાપરાઇ વિશ્વાસઘાત કરવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે મિલકત ખાખત તે ગુન્હો કયો હોય તે મિલકતનો કોઈ પણ ભાગ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તોહોમતવાળો શખસે લીધો હોય અથવા રાખ્યો હોય તે કોર્ટને, અથવા જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે ગુન્હો કયો હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) કંઈપણ વસ્તુ ચોરવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે વસ્તુ ચોરી હોય અથવા ચોરના કબજામાં હોય અથવા તે ચોરેલી છે એવું જાણ્યા છતાં અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં તે વસ્તુ લેવાને અથવા રાખવાને કોઈપણ શખસના કબજામાં હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) હરણ કરવાના અથવા ફોસફાવી લઇ જવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની સ્થાનિક હદમાં સદરહુ હરણ કરેલા અથવા ફોસફાવી લઇ ગયેલા માણસનું હરણ ક્યું હોય અથવા તેને ફોસફાવી લઈ ગયા અથવા સંતાડી રાખ્યા હોય અથવા અટકાવી રાખ્યા હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૨. ધણુએક સ્થાનિક ક્ષેત્રમાંનાં કયાં સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં ગુન્હો થયો તેનો નિશ્ચય નહિ હોય ત્યારે, અથવા,

ગુન્હાનો કોઈક ભાગ એક સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં અને કોઈક ભાગ બીજા સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં થયો હોય ત્યારે, અથવા

ગુન્હો ચાલુ રહે તેવો હોય અને એક કરતાં વધુ સ્થાનિક ક્ષેત્રોમાં તે કરવાનું ચાલુ મહેલું હોય ત્યારે અથવા. જુદા જુદા સ્થાનિક ક્ષેત્રોમાં કરેલાં ધણીએક કૃત્યો મળીને એક ગુન્હો થયો હોય ત્યારે. સદરહુ પ્રકારનાં ગમે તે સ્થાનિક ક્ષેત્ર ઉપર જે કારટને હકુમત હોય તે કારટને તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૩. કાંઈ ગુન્હો ન્યારે ગુન્હેગાર મુસાફરી અથવા સફર કરતો હોય ત્યારે કયો હોય તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ, ગુન્હેગાર અથવા જે શખસની વિરૂદ્ધ અથવા જે વસ્તુના સંબંધમાં તે ગુન્હો કયો હોય તે શખસ અથવા વસ્તુ એ પ્રત્યેક તે મુસાફરી અથવા સફર કરતાં કરતાં જે કારટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં થઇને અથવા હદમાં ગયાં હોય તે કારટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૪. રેલવે, ટેલીગ્રાફ, પોસ્ટ ઓફીસ-અથવા હથિયાર તથા યુદ્ધસામગ્રી સંબંધી દરેકાંઈ ચાલુ કાયદાના ઠરાવો વિરૂદ્ધ સઘળા ગુન્હાઓની ચોકસી અથવા ધનસાફ ધલાકાના મુખ્ય શહેરમાં કરવાનો અધિકાર છે, પછી તે ગુન્હો ગદરહુ શહેરમાંહિં કરેલો છે એવું જણાવ્યું હોય કે નહિ હોય તે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ગુન્હેગાર તથા તેની ઉપર મુકદ્દમો ચલાવવા માટે જરૂરના સઘળા શાંદો સદરહુ શહેરમાં માલમ પડ્યાં જાય.

૧૮૫. (૧) ન્યારે ન્યારે ફલાણા ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ આ બાબમાં પાછળ કહેલા ઠરાવો પ્રમાણે કંઈ કાર્ટે કરવો તે બાબત કાંઈપણ સંશય પડે, ત્યારે ત્યારે જે હાઇકોર્ટની અપેલેટ ફોજદારી હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ગુન્હેગાર ખરેખર હોય તે હાઇકોર્ટ તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કંઈ કાર્ટે કરવો તે ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

૨) દક્ષિણ પ્રદેશમાં, ન્યારે ગુન્હેગાર રાણીની વિજાયતી રૈયત હોય ત્યારે, રંગુનના રિકાર્ડની કોર્ટ અને બીજે સઘળે પ્રસંગે, બ્રિટિશ્વલ કમિશનરની કોર્ટ આ કલમનાં કારણે સાફ હાઇકોર્ટ છે એમ સમજવું.

૧૮૬. (૧) ન્યારે કોઈ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને, કોઈ જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટને, કોઈ પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટને એવું માનવાનું કારણ જણાય કે પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહેના કોઈપણ શખસે સદરહુ હદની બહાર (પછી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની અંદર કે બહાર) એવો કોઈ ગુન્હો કર્યો છે કે ચોકસી અથવા ધનસાફ ૧૭૭ થી ૧૮૪ સુધીની કલમો (એ બન્ને કલમો સુદાં) કલમોના ઠરાવો પ્રમાણે, અથવા બીજા દરેકાંઈ ચાલુ કાયદા પ્રમાણે, સદરહુ હદની અંદર થઈ શકે એમ નથી, પણ જોના ધનસાફ કોઈ ચાલુ કાયદા પ્રમાણે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં થઈ શકે એમ છે, ત્યારે તે ગુન્હો જાણે સદરહુ હદમાં થયો હોય એવી રીતે તેની ચોકસી કરવાને, તથા સદરહુ શખસને પોતાની આગળ હાજર થવાની આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે જરૂર પાડવાને, તથા સદરહુ ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાની હકુમત જે માજિસ્ટ્રેટને હોય તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે તે શખસને મોકલવાને, અથવા, સદરહુ ગુન્હો જામીન લઈ શકાય એવો હોય તો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થવા સાફ તેની પાસેથી જામીન સાથે કે વગર જામીને ખત લેવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) ન્યારે સદરહુ હકુમતવાળા એક કરતાં વધારે માજિસ્ટ્રેટો હોય અને સદરહુ શખસને કયા માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવા, અથવા કયા માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થવા સાફ બાંધી લેવા, તે બાબત આ કલમ પ્રમાણે ચાલનારા માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય નહિ, ત્યારે હુકમ મળવા સાફ હાઇકોર્ટને તે કામનો રિપોર્ટ કરવો.

૧૮૭ (૧) ૧૮૬ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટ સિવાય બીજા કોઈ માજિસ્ટ્રેટ કહાડેલા વારંટ ઉપરથી જો તે શખસને પકડવામાં આવ્યો હોય તો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ તે શખસને જે જિલ્લા અથવા પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટના તાબામાં પોતે હોય તે જિલ્લા અથવા પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો, પણ તેવા ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાની જે માજિસ્ટ્રેટને હકુમત હોય તે માજિસ્ટ્રેટ જો તે શખસને પકડવા માટે પોતાનું વારંટ કહાડ્યું હોય, તો તે પકડેલા શખસને જે પોલીસ-અમલદાર તે વારંટ બજાવતો હોય તે પોલીસ અમલદારને હવાલે કરવો, અથવા જે માજિસ્ટ્રેટ તે વારંટ કહાડ્યું હોય તેની પાસે મોકલવો.

(૨) જે તે પકડેલા શખસે જે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય અથવા કર્યાનો શક આવ્યો હોય તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ તેજ જલ્લામાં ૧૮૬ મી કલમ પ્રમાણે ચાલનારા માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ શિવાય બીજી કોઇ ફોજદારી કોર્ટને કરવાનો અધિકાર હોય, તો સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ તે શખસને સદરહુ કોર્ટની પાસે મોકલવો.

૧૮૮. ન્યારે માલિકામાઆઝમાની હિંદુસ્તાન મહિની કોર્ટ દેશી રમયત ખિટિશ હિંદુસ્તાનની હદની આહાર તથા પેલીગમ કોર્ટપણુ જગાએ કોર્ટ ગુન્હો કરે, અથવા

કોઇ ખિટિશ રમયત હિંદુસ્તાન મહિના કોઇ રાખના અથવા સરદારના મુલકામાં કોર્ટ ગુન્હો કરે, અથવા

રાણીનો કોઇ નોકર (પછી તે ખિટિશ રમયત હોય અથવા ન હોય) હિંદુસ્તાનમાંના કોઇ રાખ અથવા સરદારના મુલકામાં કોર્ટ ગુન્હો કરે,

ત્યારે ખિટિશ ઈડિયામાંહિની જે જગાએ તે રમયત જડી આવે તે જગાએ જાણે તે ગુન્હો કર્યો છે એવો રીતે તે ગુન્હા સંબંધી તેની તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે.

પણુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે મુલકમાં સદરહુ પ્રકારનો કોઇપણ ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તો તેના મત પ્રમાણે તે તોહોમતની ચોકસી ખિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કરવી જોઇએ એવો દાખલો તે આપે નહિ તો સદરહુ ગુન્હાસંબંધી કોઇપણ તોહોમતની ચોકસી ખિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કરવી નહિ; અને જ્યાં ન હોય ત્યાં સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી મેળવવી જાઇએ.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે આ કલમ પ્રમાણે કોઇપણ શખસની ઉપર કોઇપણ કામ ચલાવ્યું હોય તેથી, જે તેજ ગુન્હો ખિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કર્યો હોત તો તે ગુન્હા બાબત સદરહુ શખસની ઉપર પછીથી કામ ચલાવતાં જેમ અટકાવ થાત તેમજ સદરહુ ચલાવેલા કામથી ખિટિશ હિંદુસ્તાનની હદની આહાર કોર્ટ પણ મુલકમાં તેજ ગુન્હા સંબંધી સન ૧૮૭૯ ના પરરાજમાંહિની હકુમત બાબતના અને ગુન્હેગારો સ્વાધીન કરવા બાબતના આકટ પ્રમાણે આગળ બીજા કામ ચલાવતાં અટકાવ થશે એમ સમજવું.

૧૮૯. ન્યારે ન્યારે ૧૮૮ મી કલમમાં કહેલા કોઇપણ ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે ત્યારે, સ્થાનિક સરકારને ચોગ્ય લાગે તો જે મુલકમાં સદરહુ ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તે મુલકમાંના અથવા તે મુલકના પોલીટિકલ એજન્ટ અથવા કોર્ટ જુડિશીયલ (ન્યાય ખાતાના) અમલદારની આગળ આપેલી જગ્યાની અથવા રજુ કરેલા કાગળો જે બાબતો સાથે સંબંધ રાખતા હોય તે બાબતો સંબંધી પુરાવો લેવા સાડ સદરહુ ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરનારી કોર્ટ જે પ્રસંગે કમિશન કાઢાડી શકે તે પ્રસંગે સદરહુ જગ્યાનીની અથવા રજુ કરેલા કાગળોની નકલો સદરહુ કોર્ટે પુરાવા દાખલ લેવી એવું સ્થાનિક સરકાર ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

ખ, —કામ ચલાવવા માટે જે શરતો અવસ્ય છે તે.

૧૯૦. (૧) આ કાયદામાં આગળ ઠરાવ્યું છે તે શિવાય હરકોઈ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ, અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટ, અને બીજા જે માજીસ્ટ્રેટને આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટ હેઠળ કામના પ્રમાણે હરકોઈ ગુન્હો સાંભળવાને મુખત્યાર છે.

(અ) જે હકીકતનો સદરહુ ગુન્હો બનેલો હોય તે હકીકતની ફરીયાદ આવ્યા ઉપરથી;

(બ) સદરહુ હકીકત વિશે કોઈ પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી;

(ક) પોલીસ—અમલદાર શિવાય બીજા કોઈપણ શખસ પાસેથી ખબર મળ્યા ઉપરથી. અથવા સદરહુ ગુન્હો થયો છે એવું પોતેજ જાણ્યા ઉપરથી અથવા એવો પોતાનેજ શક આવ્યા ઉપરથી.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટને જે ગુન્હાઓનો ઇનસાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ થવા સાડ કમીટ કરવાનો અધિકાર હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે ગુન્હો પેટા કલમ (૧). રકમ (અ) અથવા રકમ (બ) પ્રમાણે સાંભળવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકાર અથવા સ્થાનિક સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમને અનુસરીને જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) પહેલા અથવા બીજા વર્ગના જે માજીસ્ટ્રેટને જે ગુન્હાઓનો તે ધનસાફ કરવાનો અથવા ધનસાફ થવા સારું કમિટ કરવાનો અધિકાર હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે ગુન્હા, પેટા કલમ (૧) રકમ (ક) પ્રમાણે સાંભળવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૧૮૧. ઉપલી કલમની પેટા કલમ (૧), રકમ (ક) પ્રમાણે માજીસ્ટ્રેટ મુકદ્દમો હાથમાં લે ત્યારે તોહમતવાળા શખસને કંઈપણ પુરાવો લેવાય તે પહેલાં, ખબર આપવી કે તે મુકદ્દમાનો ધનસાફ બીજા કોઈ કોર્ટ પાસે કરાવવાનો તેને હક છે, અને કોઈપણ તોહોમતવાળા શખસ અથવા તોહોમતવાળા શખસો વધારે હોય ત્યારે તેઓમાંના કોઈ એક એવા માજીસ્ટ્રેટથી પોતાનો ધનસાફ થવા આજ્ઞત હરકત લે ત્યારે, તે મુકદ્દમાનો ધનસાફ તે માજીસ્ટ્રેટ પાસે કરાવવાને બદલે તે મુકદ્દમો સેશન કોર્ટમાં કમિટ કરવો અથવા બીજા માજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવો.

૧૮૨ (૧) જે મુકદ્દમો પોતે હાથમાં લીધે હોય તે મુકદ્દમાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવા સારું પોતાના તાબા માંહેના હરકોઈ માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમો મોકલવાને હરકોઈ ચીફ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટ, અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) પહેલા વર્ગના જે માજીસ્ટ્રેટ જે મુકદ્દમો હાથમાં લીધે હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમો પોતાના જિલ્લામાંના બીજા વિશેષે કરીને કહેલો જે કોઈ માજીસ્ટ્રેટ આ કાયદા પ્રમાણે તે તોહોમતવાળાનો ધનસાફ કરવાને અથવા ધનસાફ થવા સારું કમિટ કરવાને હાયક હોય. તે માજીસ્ટ્રેટની પાસે ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવા સારું મોકલવાનો અધિકાર આપવાને હરકોઈ જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે; અને તે મુજબ સંદર્ભ માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમાની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૩ (૧) આ કાયદાથી અથવા બીજા હરકોઈ ચાલુ કાયદાથી બીજા રીતે સ્પષ્ટ કરાવેલો હોય તે શિવાય, આ અર્થે યોગ્ય અધિકાર મળેલા કોઈ માજીસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળા શખસને કમિટ કર્યા વગર કોઈ પણ સેશન કોર્ટે અસલ હકુમતની કોર્ટ દાખલ કોઈપણ ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

(૨) આડિશનલ સેશન જડજોએ તથા આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજોએ ફક્ત જે મુકદ્દમાનો ધનસાફ કરવાનું સ્થાનિક સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને તેમને ફરમાવે, તેવાજ મુકદ્દમાનો ધનસાફ તેમણે કરવો અથવા આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજોની આજ્ઞામાં જે મુકદ્દમા તે તુકડીનો સેશન જડજો સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ધનસાફ કરવા સારું તેમને સોંપે તેવાજ મુકદ્દમાનો તેમણે ધનસાફ કરવો.

૧૮૪. (૧) હાઇકોર્ટ હરકોઈ ગુન્હો આ કાયદામાં આગળ દરાવેલી રીતે પોતાને ત્યાં કમિટ કર્યા ઉપરથી સાંભળવાને મુખત્યાર છે.

સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનની હાઇકોર્ટો આજ્ઞાના આકટ પ્રમાણે આપેલા હરકોઈ લેટર્સપેટન્ટના દરાવોને અથવા આ કાયદાના બીજા કોઈપણ દરાવને આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મંજૂરથી બાધ આવે છે એવું સમજવું નહિ.

(૨) (અ) આ કાયદામાં ગમે તે દરાવ હોય તોપણ, ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સલ્ટની અથવા સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, એડવોકેટ જનરલને, હાઇકોર્ટની હકુમતને પાત્ર થનારા શખસો વિરુદ્ધ હાઇકોર્ટને, જે કારણ સારું

મલિકામાઆઝમાના એટર્ની જનરલ ઇંગ્લંડ દેસમાંહેની ન્યાયાધિકારી હાઇકોર્ટમાં સરકાર તરફથી માહિતી આપી શકે, તે સવળાં કારણોસર માહિતી આપવાનો અધિકાર છે.

(બ) આવી દરેક માહિતીની આજ્ઞામાં કામ ચલાવવું તે. એવી માહિતી મલિકામાઆઝમાના એટર્ની જનરલ દાખલ કરે છે તે આજ્ઞામાં જે પ્રમાણે કામ કાયદા પ્રમાણે ચલાવવામાં આવે છે, તે પ્રમાણે મુકદ્દમાની હકીકત ઉપરથી તથા સંદર્ભ હાઇકોર્ટના વહિવટ તથા કામ ચલાવવાની રીત ઉપરથી નેટલા દરજ્જાસુધી ચલાવવામાં આવે તેટલે દરજ્જે ચલાવવાનો અધિકાર છે.

(ક) આવી માહિતી પ્રમાણે અથવા માહિતીની રૂએ વસુલ કરેલો અથવા લીધેલો સબજો દંડ, શિક્ષા દાખલ દંડ, ગુન્હેગારી બદલનો દંડ, કરજ તથા પૈસાની રકમ હિંદુસ્તાન સરકારની મિલકત થશે.

(૩) આ કલમના દરાવો અમલમાં આણવા સારું હાઇકોર્ટને ઇનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૯૫. (૧) (અ) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૨ થી ૧૮૮ સુધીની કલમો (એ બંને કલમો સુદ્ધા) પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇપણ ગુન્હો, જે સરકારી નોકરનું લાગતું વળગતું હોય તેની અથવા તે જે સરકારી નોકરના તાબામાં હોય તેની, પ્રથમ મંજૂરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇપણ કોર્ટે સાંભળવો નહિ;

(બ) સદરહુ કાયદાની ૧૯૩-મી, ૧૯૪ મી, ૧૯૫ મી, ૧૯૬ મી, ૧૯૯ મી, ૨૦૦ મી, ૨૦૫ મી, ૨૦૬ મી, ૨૦૭ મી, ૨૦૮ મી, ૨૦૯ મી, ૨૧૦ મી, ૨૧૧ મી, અથવા ૨૨૮ મી, કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇપણ ગુન્હો ન્યારે તે હરકોઇ કોર્ટમાં ચાલેલા હરકોઇ કામમાં અથવા કામના સંબંધમાં કર્યો હોય ત્યારે, તે કોર્ટની અથવા બીજી જે કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ હોય તેની, પ્રથમ મંજૂરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇપણ કોર્ટે સાંભળવો નહિ;

(ક) તેજ કાયદાની ૪૬૩ મી કલમમાં વર્ણવેલો અથવા ૪૭૧ મી, ૪૭૫ મી, અથવા ૪૭૬ મી, કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ પણ ગુન્હો, ન્યારે તે હરકોઇ કોર્ટમાં હરકોઇ કામના કોઇ પક્ષ-કારે તે કામમાં પુરાવામાં રજુ કરેલા અથવા આપેલા કોઇ દસ્તાવેજના સંબંધમાં કર્યો હોય, ત્યારે તે કોર્ટની અથવા બીજી જે કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ હોય તે કોર્ટની પ્રથમ મંજૂરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇ પણ કોર્ટે સાંભળવો નહિ.

(૨) પેટા કલમ ૧ની રકમો (બ) તથા (ક) માં “કોર્ટ” એ શબ્દનો અર્થ દિવાની, મુલકા-અથવા ફોજદારી કોર્ટ થાય છે, પણ તેમાં સને ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવાના આકટ પ્રમાણેના રજીસ્ટાર, અથવા સચરજીસ્ટારનો સમાવેશ થતો નથી.

(૩) પેટા કલમ ૧માં કહેલા ગુન્હાઓ સંબંધી ઠરાવો, એવા ગુન્હા કરવામાં કરવાની મદદગારીને તથા તે ગુન્હા કરવાના પ્રયત્નને પણ લાગુ પડે છે.

(૪) આ કલમમાં સુચવેલી મંજૂરીયત મોઢમ રીતે આપવાનો અખત્યાર છે, અને તેમાં તોહોમત વાળા શખસનું નામ લખવાની જરૂર નથી; પણ બની શકે તેટલે સુધી, જે કોર્ટમાં અથવા બીજી જગ્યામાં, અને જે પ્રસંગે તે ગુન્હો કર્યો હોય તે કોર્ટ અથવા જગ્યા, અને તે પ્રસંગ, એ વિશેષે કરીને તેમાં જણાવવા.

(૫) ન્યારે આ કલમમાં સુચવેલા હરકોઇ ગુન્હાના સંબંધમાં મંજૂરીયત આપી હોય ત્યારે તે મુકદ્દમો સાંભળનારી કોર્ટને સદરહુ પ્રમાણે સુચવેલો બીજો જે ગુન્હો હકીકત ઉપરથી જણાઇ આવે તે ગુન્હાનું તોહોમતનામું તૈયાર કરવાનો અધિકાર છે.

(૬) જે મંજૂરીયત આ કલમ પ્રમાણે આપી હોય અથવા આપવાની ના કહી હોય તે મંજૂરીયત રદ કરવાનો અથવા આપવાનો અખત્યાર જે અધિકારીના તાબામાં તે મંજૂરીયત આપનારો અથવા આપવાની ના કહેનારો અધિકારી હોય તે અધિકારીને છે; અને જે તારીખ સદરહુ પ્રકારની કોઇ પણ મંજૂરીયત આપી હશે, તે તારિખથી છ મહિના કરતાં વતી મુદત સુધી તે મંજૂરીયત અમલમાં રહેશે નહિ, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સાફ કારણ બતાવ્યું હશે તો હાઇકોર્ટ તે મુદત વધારી શકશે.

(૭) આ કલમનાં કારણો સાફ દરેક કોર્ટ ફક્ત જે કોર્ટમાં તેની ઉપર અપીલો ધણું કરીને ચાલી શકતી હોય તેજ કોર્ટના તાબામાં છે એવું સમજવું, એટલે—

(અ) ન્યારે એવી અપીલો એક કરતાં વધારે કોર્ટમાં ચાલતી હશે, ત્યારે જે અપીલેટ કોર્ટની સૌથી ઓછી હકુમત હશે તે અપીલેટ કોર્ટના તાબા હેઠળ એવી કોર્ટ છે એમ સમજવું;

(બ) ન્યારે એવી અપીલો દિવાની તેમજ મુલકી કોર્ટમાં ચાલતી હશે ત્યારે જે બાબતના સંબંધમાં એવો ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તે બાબતના ૨૨૩૫ પ્રમાણે એવી કોર્ટ સદરહુ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટના તાબા હેઠળ છે એવું સમજવું.

(ક) ન્યારે અપીલ ચાલતી ન હોય ત્યારે એવી કોર્ટ અસલ હકુમતવાળી જે મુખ્ય કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક દ્વમાં હોય તે કોર્ટના તાબા હેઠળ છે એવું સમજવું.

૧૯૬. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૨૭ મી કલમ સિવાય ૬ ક્લા બાબ પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે એવો અથવા તેજ કાયદાની કલમ ૧૦૮ અ, બ અથવા કલમ ૧૫૩ અ, અથવા કલમ ૨૯૪ અ, અથવા કલમ ૫૦૫ પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઇપણ ગુન્હો અવરતર જનરલ કોન્સિડરેશન

અથવા સ્થાનિક સરકારના અથવા જે અમલદારને ગવર્નર જનરલ ધન કૌન્સિલે આ બાબત અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારના હુકમથી અથવા અખત્યારથી ફરિયાદ કર્યા વગર કોઈપણ કારણે સાંભળવો નહિ.
દીકા—ક. ૧૦૮ અ. ત્યા. ૧૫૩ અ. ત્યા. ક. ૫૦૫ એ નવીન વધારે છે.

૧૯૭. (૧) હિંદુસ્તાન સરકારની અથવા સ્થાનિક સરકારની મંજૂરિયત વગર પોતાના હોદ્દા ઉપરથી ખસેડી ન શકાય એવા દરકોઈ જડગની ઉપર અથવા એવા દરકોઈ સરકારી નોકરની ઉપર તે સદરહુ પ્રકારેના જડગ છે અથવા સરકારી નોકર છે તે સખખથી કોઇ ગુન્હાનું તોહોમત મુકવામાં આવે, ત્યારે તેને ખસેડવાનો હુકમ કરવાનો જે સરકારને અધિકાર હોય તે સરકારની અગાઉથી મંજૂરિયત લીધા વગર અથવા એવી મંજૂરીયત આપવા બાબત જે અમલદારને તે સરકારે અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારની અથવા જે કારદના અથવા બીજા અધિકારીના તાબામાં સદરહુ જડગ અથવા સરકારી નોકર હોય અને સદરહુ મંજૂરિયત આપવાના જેના અધિકારની સદરહુ સરકારે મર્યાદા કરી ન હોય તે કારદની અથવા બીજા અધિકારીની અગાઉથી મંજૂરિયત લીધા વગર કોઇ પણ કારણે તે ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

(૨) કયા શખસે તથા કઈ રીતે તથા કયા ગુન્હા અથવા ગુન્હાઓ બદલ સદરહુ જડગ અથવા સરકારી નોકરની ઉપર ફરિયાદનું કામ ચલાવવું તે નક્કી કરવાને તથા જે કારદની આગળ ધનસાફ કરાવવો હોય તે કારદ વિશેષે કરીને જણાવવાને એવી સરકાર મુખત્યાર છે.

૧૯૮. જે ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૯ મા અથવા ૨૧ મા બાબમાં અથવા તેજ કાયદાની ૪૯૩થી ૪૯૬ સુધીની (એ અને કલમો સુધાં) કલમોમાં આવેલો હોય તે ગુન્હાથી જે શખસને નુકસાન પહોંચ્યું હોય તે શખસે કરેલી ફરિયાદ વગર કોઇ પણ કારણે તે ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

૧૯૯. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૯૭ થી અથવા ૪૯૮ થી કલમ મુજબના કોઇ ગુન્હા બાબત. તે સ્ત્રીના ધણીએ, અથવા, તેની ગેરહાજરીમાં, તેની તરફથી જે શખસની સંભાળમાં સદરહુ સ્ત્રી તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો તે વખતે હોય તે શખસે ફરિયાદ ન કરી હોય, તો કોઇ પણ કારણે તે ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

બાબ ૧૬ મા.

માજીસ્ટ્રેટોએ ફરિયાદ કરવા બાબત.

૨૦૦. ૪૭૬ થી કલમના કરાવોને પાત્ર રહીને ફરિયાદ ઉપરથી કોઈ ગુન્હો સાંભળનારા માજીસ્ટ્રેટ તુરત ફરિયાદીની કસમ ઉપર જબાની લેવી, અને તે જબાનીનો સાર લખી લેવો તથા તે ઉપર ફરિયાદીએ અને માજીસ્ટ્રેટે પણ સહી કરવી;

પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

(અ) જ્યારે ફરિયાદ લખીને કરવામાં આવે, ત્યારે આ કલમ માંહેના કોઈપણ મંજૂરથી, ૧૯૨ થી કલમ પ્રમાણે તે મુકદ્દમો બીજાની પાસે મોકલતાં પહેલાં કોઇ માજીસ્ટ્રેટને ફરિયાદીની જબાની લેવાની જરૂર છે એવું સમજવું નહિ;

(બ) જ્યારે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ હોય, ત્યારે દરેક મુકદ્દમામાં તે માજીસ્ટ્રેટ દુરસ્ત ધારે તે પ્રમાણે સદરહુ જબાની કસમ ઉપર અથવા તે વગર લેવાનો અધિકાર છે, અને તે લખી લેવાની જરૂર નથી, પણ પોતે દુરસ્ત ધારે તો, ફરિયાદની બાબત પોતાની આગળ આણુતાં પહેલાં તે માજીસ્ટ્રેટ તે બાબત લખી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(ક) જ્યારે તે મુકદ્દમો ૧૯૨ થી કલમ પ્રમાણે કોઇ બીજા પાસે મોકલવામાં આવ્યો હોય અને આ પ્રમાણે મોકલનારો માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદીની જબાની લઇ ચુક્યો હોય, ત્યારે જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમો મોકલવામાં આવ્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદીની ફરીથી જબાની લેવાને બંધાયેલો નથી.

૨૦૧. (૧) જે માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમો સાંભળવાનો અધિકાર ન હોય તેને તે ફરિયાદ લખીને કરી હોય તો, તેણે તે ફરિયાદ યોગ્ય કારદની આગળ રજૂ કરવા અથવા પાછી આપવી અને તેની ઉપર તે અલગથી ઘેરો લખવો.

(૨) જે તે ફરિયાદ લખીને કરી ન હોય તો, તે માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદીને ચોખ્ખો કોર્ટ કદ તે કહેવું નેહ્યે.

૨૦૨ (૧) ચીફ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને અથવા બીજા જે પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત વખતે વખતે અધિકાર આપે તે પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને અથવા પેહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટને જે ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર હોય તે ગુન્હાની ફરિયાદના ખરાપણ બાબત તેની ખાત્રી ન થાય તો ફરિયાદીની બાબતની લીધા પછી પોતાનાં કારણ દફતરમાં દાખલ કરવાને, અને પછી જે શખસની ઉપર ફરિયાદ થઇ હોય તે શખસને હાજર થવાની જરૂર પાડવા માટે પ્રોસેસ કઠાડવાનું મુલતવી નાખવાને તે માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને ફરિયાદનું ખરાપણ અથવા ખોટાપણું નક્કી કરવા સાથે માજીસ્ટ્રેટ તે મુકદ્દમાની પોતાની જાતે ચોક્કસી કરવાને અથવા પોતાના તાબા માંડેના હરકોઈ અમલદારને અથવા કોઈ પોલીસ અમલદારને અથવા પોતે ચોખ્ખો ધારે એવો બીજા જે શખસ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર ન હોય તે શખસને પ્રથમ સ્થાનિક તપાસ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે શખસ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર ન હોય તેવો કોઈ શખસ સદરહુ તપાસ કરે, તો જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને આ કાયદાથી આપેલા સંખ્યા અધિકાર તે શખસે ચલાવવા, પણ વગર વારંટ પકડવાનો અધિકાર તેને નથી.

(૩) આ કલમ કલકતા મુબઇ એ શેહેરાની પોલીસને લાગુ છે.

૨૦૩. જે માજીસ્ટ્રેટની આગળ ફરિયાદ કરી હોય અથવા જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે ફરિયાદ મોકલી હોય તે માજીસ્ટ્રેટ, ફરિયાદીની બાબતની લીધા પછી અને ૨૦૨ જ કલમ પ્રમાણે તપાસ કરી હોય તો તેના પશ્ચિમ ઉપર વિચાર કર્યા પછી આગળ કામ ચલાવવાનો પુરતો સંખ્યા નથી એવું તેની નજરમાં આવે, તો તે ફરિયાદ કાઢાડી નાંખવાને મુખત્યાર છે. એવે પ્રસંગે એમ કર્યા બાબતનાં પોતાનાં કારણ હુકમમાં લખી રાખવાં નેહ્યે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ફરિયાદ રદ કરતા પહેલાં આ કારણની ક. ૨૦૦ થી ૨૦૩ સુધી સાથે વાંચવી નેહ્યે અને નિચે બતાવેલા ચલુ કારણો જેવા કે—આ કાયદાની ક. ૨૦૦ મુજબ લખી લીધેલી ફરિયાદીની હકીકત પરથી કાંઈ ગુન્હો બન્યો નથી એમ માલમ પડે તો (૨) અને ફરિયાદીએ બતાવેલી હકીકત પરથી તે વિસ્વાસ રાખતો નહ હોય તો (૩) અને તે હકીકત ઉપર તે હરોંસો ના રાખે પણ તે અલબસો નેહ્યે તેવો મજબુત નથી કે જેને માટે ક. ૨૦૨ મુજબ વધારે તબવીબ કર્યા શીનાય ચાલી શકે એ ઉપરથી તો તેનાં કારણો લખવાં નેહ્યે (બંદીનાર ઇ. લો. રી. ૧૪ ક. ૧૪૧) ફરિયાદીની બાબતની લીધા પછી માજીસ્ટ્રેટ સમન કાઢવા અથવા ક. ૨૦૨ પ્રમાણે તપાસ કરાવવી અથવા આ કલમ પ્રમાણે રદ કરવી. (ઉમરચલી રી. શફરચલી ઇ. લો. રી. ૧૩ ક. ૩૩૪ રાણી વી. જનકાદાસ ઇ. લો. રી. ૧૨ મુ. ૧૬૧.) ફરિયાદી જે બાબત કહેતો હોય તે તેની જાત માહીતીની હકીકત કહેતો નથી, એટલા પરથી ફરિયાદ કાઢી ન નાંખવી પણ ફરિયાદીને સાબીત કરવાની તક આપવી નેહ્યે. (કંકુચંદ શીવચંદ સુ. હા. કો. કી. ૩. ૨૬ જુન ૧૮૮૩.) ફરિયાદ અરજી રદ કરી હોય તો તેની તેજ બાબતમાં ફરી ફરિયાદ રદ કર્યાનો હુકમ રદ થય શીવાય ચાલી શકે નહીં (કોમલચંદ પાલ ઇ. લો. રી. ૨૪ ક. ૨૮૬).

આજુ ૧૭ મો.

માજીસ્ટ્રેટની આગળ કામ રાડ કરવા બાબત.

૨૦૪ (૧) કોઈ ગુન્હો સાંભળનારા માજીસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે આગળ કામ ચલાવવાનો પુરતો સંખ્યા હોય અને બીજા પરિશિષ્ટના ચોથા આસન પ્રમાણે પ્રથમજ સમન નિકળવો નેહ્યે એવો તે મુકદ્દમો જણાય તો, તોહામતવાળો હાજર થાય એટલા માટે તે માજીસ્ટ્રેટ પોતાનો સમન કાઢાડેવો, જે તે મુકદ્દમો એવો જણાતો હોય કે તેમાં તે આસન પ્રમાણે પ્રથમજ વારંટ નિકળવું નેહ્યે તો, તે માજીસ્ટ્રેટ તોહામતવાળાને પોતાની આગળ અથવા (પોતાને હકુમત ન હોય તો) હકુમતવાળા બીજા કોઈ માજીસ્ટ્રેટની આગળ અચુક વખતે પકડી મંગાવવા સાથે વારંટ, અથવા, પોતાને ચોખ્ખો લાગે તો સમન કઠાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ મહિના કોઇ પણ મન્કુરથી ૯૦ મી કલમના ઠરાવોને બાંધ થાય છે એનું સમજાવું નહિ.

(૩) ન્યારે વિધમાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ પણ કાયદાથી કોઇપણ પ્રોસેસ કાલાડવામાં આવશે નહિ, અને વાળખી મુદતની અંદર તે શી આપવામાં નહિ આવે તો તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને તે માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

પ્રોસેસ ફી બાબત નચે મુજબ નિયમ છે (મુ. હા. કા. સ. ૫૬) ને મુજબને માટે પોલીસ અમલદાર વગર વારંટ પકડે તે શીવાયના મુદતની બાબતમાં કોઇપણ માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટ તરફથી પ્રોસેસો તૈયાર કરી લાગુ કરવા અને બંધવવા માટે જોઈતી ફી નીચે મુજબની છે.

૧ પીનલકોડ કાયદાના ૧૯, ૨૦, ૨૧, મા બાબમાં જજીવેલા મુદતમાં દરેક સમન્સ અથવા નોટીસના ચાર આના, દરેક પકડવાના વારંટનો એક રૂપિયા, નાહારી ગએલા પત્રકાર અથવા સાહેબને માટે દરેક બહેરનામોનો રૂપિયા એક, જપ્તીના દરેક વારંટનો રૂ. ૧ એક લેવાશે. તે બાબ શીવાયના બીજા બધા કામોમાં દરેક પ્રોસેસ માટે બતાવેલી ફીના એક ચતુર્થાંસ બાગ લેવામાં આવશે, પરંતુ એમ ઠરાવ્યું છે કે—સરકારી કામ કરતો હોય તેવા કામમાં પ્રોસેસ ફી ન લેવા લખ્યું છે ને કોર્ટ ૧૯, ૨૦, ૨૧, મા બાબ શીવાયના બીજા કામમાં શેડી અથવા બધી પ્રોસેસ શી માફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૦૫ (૧) ન્યારે માજિસ્ટ્રેટ સમન કઢાડે, ત્યારે તોહોમતવાળાને જાતે હાજર થવાનું માફ કરવાનું અને તેના ખીડારની મારફતે હાજર થવાની છુટ આપવાનું પોતાને કારણે જજીવ્ય તો તેમ કરવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) પણ તે મુકદમાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરનારા માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે તો, કામ ચાલતું હોય ત્યારે ગમે તે વખતે, તે માજિસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળાને જાતે હાજર થવાનું ફરમાવવાને, અને જરૂર હોય તો, આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે તેને જખરજસ્તીથી હાજર કરાવવાને મુખત્યાર છે.

ટીકા—તોહમતદારને જાતે હાજર થવાનું માફ કરવાને ને વકીલ મારફતે હાજર થવાનું એકલા સમનના મુકદમામાં કરમાવી શકે એમ નહી, પણ જે મુકદમામાં સમન કાઢે તેવા તમામ મુકદમામાં માફ કરી શકે (ખસુ મોતી અધિકારી (ઇ. લો. રી. ૨૧ ક પ૮૮) ને જાતે હાજર થવાનું માફ કર્યું હોય ને એજન્ટને હાજર થવાની ખરવાનગી આપી હોય તો તેનું મુખત્યારનામુ આઠ આનાના રટાંમપર જોઇએ.

બાબ ૧૮ મો.

સેશન કોર્ટ અથવા હાઇકોર્ટ ધનસાફ કરી શકે એવા મુકદમાની ચોકસી બાબત.

૨૦૬. (૧) કલમ ૪૪૩ ના ઠરાવોને પાત્ર નહીને, હરકોઇ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ, પહેલા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ, અથવા જે માજિસ્ટ્રેટને આ બાબત સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ સેશન કોર્ટથી અથવા હાઇકોર્ટથી ધનસાફ થઈ શકે એવા હરકોઇ મુદતમાં બાબત હરકોઇ શખસને સદરહુ કોર્ટમાં ધનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પણ આ કાયદામાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાય, જે શખસનો ધનસાફ સેશન કોર્ટથી થઈ શકે તો હોય તે શખસને હાઇકોર્ટમાં ધનસાફ થવા સાર કમિટ કરવો નહિ.

૨૦૭. જે મુકદમાનો ધનસાફ ફક્ત સેશન કોર્ટજ અથવા હાઇકોર્ટજ કરી શકે, અથવા જે મુકદમાનો ધનસાફ, માજિસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે સદરહુ કોર્ટ કરવો જોઇએ, તેવા મુકદમાની ચોકસી માજિસ્ટ્રેટની આગળ ચાલતી હોય ત્યારે હેઠળ લખેલી રીત પ્રમાણે કામ ચલાવવું.

૨૦૮. (૧) ન્યારે માજિસ્ટ્રેટની આગળ તોહોમતવાળો હાજર થાય અથવા તેને આજુવામાં આવે ત્યારે ફરિયાદી હોય તો તેના મન્કુર માજિસ્ટ્રેટ સાંભળવો અને ફરીયાદી પક્ષની સામીતીમાં અથવા તોહોમતવાળાની તરફથી જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવે અથવા જે પુરાવો માજિસ્ટ્રેટ આગે તે સમજી પુરાવો આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે લેવો.

(૨) તોહમતવાળાને, ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની ઉલટપાલટ તપાસ કરવાની છુટ છે, અને એવે પ્રસંગે તેઓની ફરી તપાસ કરવાનો ફરીયાદીને અધિકાર છે.

(૩) જે ફરિયાદી અથવા ફરિયાદી પક્ષ ચલાવનારો અમલદાર અથવા તોહોમતવાળો હરકાઈ સાહેબને હાજર થવાની અથવા હરકાઈ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાની જરૂર પાડવા બાબત પ્રોસેસ કલાડવાની માહિતી આપવાનું જરૂર છે તે પ્રોસેસ કલાડવાની જરૂર નથી એમ ધારવાનાં માહિતી આપવાનું નહીં હોય તો, (જે હોય તો તે દફતરમાં દાખલ કરવાં જોઈએ) તેણે તે પ્રોસેસ કલાડવું જોઈએ;

(૪) આ કલમ માંહેના કોઈપણ મંજૂરથી કોઈ પ્રેસીડેન્સી માહિતી આપવાનાં કારણ દફતરમાં દાખલ કરવાની જરૂર છે એવું સમજવું

તોહોમતદાર તેની આગળ જે પુરાવા રજુ કરે તે બધા પુરાવા લે નહીં ત્યાં સુધી તોહોમત ફરમાવવાને કે કમીટ કરવાને અધિકાર માહિતી આપવાને નથી.

૨૦૮. (૧) જ્યારે ૨૦૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) તથા (૩) માં કહેલો પુરાવા લીધો હોય અને જે ફકીકત તોહોમતવાળાની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં જણાતી હોય તે ફકીકતનો તે ખુલાસો કરી શકે એટલા સાફ તે તોહોમતવાળાની પોતે જણાતી લીધી હોય, ત્યારે, જે પોતે એવું ઠરાવે કે ધનસાફ થવા સાફ તોહોમતવાળા શખસને કમીટ કરવાનો પુરતો સંજ્ઞા નથી તો સદરજુ માહિતી આપવાનાં કારણ લખી શખસનાં તથા તેને છોડી મુકવો, પણ પોતાની આગળ અથવા બીજા કોઈ માહિતી આપવાનાં સદરજુ શખસના ધનસાફ કરવો જોઈએ એવું તે માહિતી આપવાને જણાય તો તે મંજૂર કરવું.

(૨) જે માહિતી આપવાને ધારતો હોય કે તોહોમત પાયા વગરનું છે તો મુકદ્દમા ચલાવતો હોય તેવામાં અગાઉ કોઈ પણ વખતે તોહોમતવાળાને છોડી મુકતાં તેને આ કલમના કોઈપણ મંજૂરથી અટકાવ થશે એવું સમજવું નહિ; પણ સદરજુ માહિતી આપવાને કરવાનાં કારણ દફતરમાં દાખલ કરવાં.

૨૧૦. (૧) જ્યારે સદરજુ પુરાવા લીધા ઉપરથી અને સદરજુ જુલાની (જે હોય તો) લીધા ઉપરથી, માહિતી આપવાને એવી ખાતરી થાય કે તોહોમતવાળાનો ધનસાફ થવા સાફ તેને કમીટ કરવાનો પુરતો સંજ્ઞા છે, ત્યારે તેણે પોતાની સહીવાળું એક તોહોમતનામું તૈયાર કરવું, અને તોહોમતવાળાની ઉપર કયા ગુનાનું તોહોમત મુકવું છે તે તેમાં જણાવવું.

(૨) તોહોમતનામું તૈયાર થઈ રહે એટલે તુરત તોહોમતવાળાને તે વાંચી સંભળાવવું તથા સમજાવવું, અને, તે માગેતો તેની એક નકલ તેને મફત આપવી.

૨૧૧. (૧) પોતાના ધનસાફની વખતે પુરાવા આપવા સાફ જે કોઈ શખસને સમન કરાવવાની તોહોમતવાળાની મરજી હોય તો તે શખસની ટીપ, મોહોરથી બોલીને અથવા લખીને, આપવાનું તેને તુરત ફરમાવવું

(૨) માહિતી આપવાને નજરમાં આવે તો પાછળથી કોઈ વખતે તે તોહોમતવાળાને સાહેબની ખીજ ટીપ આપવા દેવાને માહિતી આપવાને છે; અને તોહોમતવાળાને તેના ધનસાફ થવા સાફ હાઈકોર્ટમાં કમીટ કર્યો હોય, ત્યારે તેના ધનસાફની વખતે પુરાવા આપવા સાફ જે શખસને સમન કરવાની તે તોહોમતવાળાની મરજી હોય તે શખસની ખીજ ટીપ પોતાનો ધનસાફ થવાની અગાઉ કોઈપણ વખતે, કલાઈ એક ધી કૌનને આપવામાં આ કલમમાંહેના કોઈપણ મંજૂરથી તે તોહોમતવાળાને બાધ છે એવું સમજવું નહિ.

૨૧૨. માહિતી આપવાને નજરમાં આવે તો, ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે પોતાને આપેલી હરકાઈ ટીપમાં જે શખસનું નામ લખેલું હોય તે શખસને સમન કરીને તેની જણાતી લેવાને તે માહિતી આપવાને છે.

૨૧૩ (૧) જ્યારે ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે ટીપ આપવાનું તોહોમતવાળાને ફરમાવેથી તેણે તેમ કરવાની ના કહી હોય, અથવા જ્યારે સદરજુ ટીપ તેણે આપી હોય અને તે માંહેના (જે હોય તો) જે સાહેબની જણાતી લેવાની તે માહિતી આપવાને મરજી હોય તે સાહેબની ૨૧૨ મી કલમ પ્રમાણે સમન કરીને તેમની જણાતી લીધી હોય, ત્યારે તે માહિતી આપવાને હાઈકોર્ટમાં અથવા સેશન કોર્ટમાં (જેમ હોય તેમ) ધનસાફ થવા સાફ તેને કમીટ કરવાનો હુકમ કરવાને મંજૂર છે, અને (તે માહિતી આપવાને પ્રેસીડેન્સી માહિતી આપવાને ન હોય તો) તેણે આવી રીતે કમીટ કરવાનાં કારણ પણ હુકમમાં દફતરે દાખલ કરવાં.

(૨) બચાવ તરફના સાહેબને સાંભળ્યા બાદ, જે માહિતી આપવાને ખાતરી થાય કે તોહોમતવાળા શખસને કમીટ કરવાનાં પુરતાં કારણ નથી, તો તેને તે ચાર્જ રદ કરવાનો તથા તોહોમતવાળા શખસને છોડી દેવાનો અધિકાર છે.

૨૧૪. (રાણીસાહેબની વિભાગની રમ્યત નહિ હોય એવા) કોઇ શખશે રાણી સાહેબની કોઇ વિભાગની રમ્યતની માથે મળાને કંઈ ગુન્હા કર્યો છે એવું તે શખસની ઉપર પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોઈ માજિસ્ટ્રેટની આગળ તોહોમત મુકવામાં આવે, અને રાણીસાહેબની સદરહુ વિભાગની રમ્યતને તેજ કામમાંથી ઉઠેલા તેવાજ તોહોમત ઉપરથી હાઇકોર્ટમાં તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાની, અથવા તેનો ઇનસાફ કરવાની, તૈયારી હોય, અને તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાના પુરતા સમય છે એવું તે માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે, તો તેણે તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર સેસન કોર્ટમાં કમિટ ન કરતાં, હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરવો.

૨૧૫. ૨૧૩ મી અથવા ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ યોગ્ય અધિકારવાળા માજિસ્ટ્રેટ, અથવા ૪૭૭ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ સેશન કોર્ટ, અથવા ૪૭૮ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ કમિટ કરવાનો હુકમ એક વખતે કર્યો એટલે પછી તે ફક્ત હાઇકોર્ટથીજ રદ થઈ શકે, અને ફક્ત કાયદાની કોઈ બાબત ઉપરથીજ રદ થઈ શકે.

૨૧૬. ન્યારે તોહોમતવાળા શખસે ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે શાહેદોની કોઇપણ ટીપ આપી હોય અને તેનો ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કર્યો હોય, ત્યારે તે ટીપમાંહેના જે શાહેદો પોતાની આગળ હાજર થયા ન હોય તે શાહેદોને જે કોર્ટમાં તોહોમતવાળાને કમિટ કર્યો હોય તે કોર્ટની આગળ હાજર થવા સાર તે માજિસ્ટ્રેટ સમન કરવા.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ન્યારે સદરહુ શખસને હાઇકોર્ટમાં કમિટ કર્યો હોય, ત્યારે માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે તો સદરહુ શાહેદોને સમન કરવાનું કામ કલાર્ક એફ ધી કૌન્ટી પાસે રહેવા દેવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને સદરહુ શાહેદોને તે પ્રમાણે સમન કરવાનો અધિકાર છે.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે જે તે ટીપમાં કોઇપણ શાહેદનું નામ તસદી આપવા સાર અથવા વિશ્વસ કરવાસાર અથવા ન્યાયની મતલબ પાર ન પડે એમ કરવાસાર દાખલ કરેલું છે એવું તે માજિસ્ટ્રેટ ધારે, તો સદરહુ શાહેદોના પુરાવો મુદ્દાનો છે એવું માનવાનાં યોગ્ય કારણો છે એવી પોતાની ખાત્રી કરીઆપવાનું તોહોમતવાળાને ફરમાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે અને પોતાની તેની ખાત્રી ન થાય તો, તે શાહેદને સમન કરવાની ના કહેવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે (એ પ્રમાણે ના કહેવાનાં પોતાનાં કારણો દફતરમાં દાખલ કરવા) અથવા તે શાહેદને સમન કરતાં પહેલાં તેને હાજર કરાવવાનો ખરચ તથા બીજા સવળો યોગ્ય ખરચ પુરો પાડવા સાર પોતે જરૂરની ધારે તેની રકમ અનામત મુકવાનું ફરમાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૧૭. (૧) ફરિયાદીઓ તથા ફરિયાદી પક્ષના અને તોહોમતવાળાના શાહેદો, જેઓની હાજરી સેશન કોર્ટમાં જરૂરની હોય, અને જેઓ તે માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થાય, તેઓએ ન્યારે તેમને ફરમાવવામાં આવે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સાર અથવા સાક્ષી આપવા સાર સેસન કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં હાજર થવા બાબતના મુલકા તે માજિસ્ટ્રેટની આગળ લખી આપવા.

(૨) જે કોઇપણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ સેસન કોર્ટ અથવા હાઇકોર્ટની આગળ હાજર થવાની, અથવા ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ મુચરકો લખી આપવાની, ના કહે, તો તે એવો મુચરકો લખી આપે ત્યાં સુધી, અથવા સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં તેની હાજરીની જરૂર પડે ત્યાં સુધી તેને પેહેરામાં અટકાવી રાખવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે અને ન્યારે સદરહુ પ્રમાણે જરૂર પડે ત્યારે તે માજિસ્ટ્રેટ તેને પેહેરામાં આપીને, પ્રસંગ પ્રમાણે, સેશન કોર્ટની અથવા હાઇકોર્ટની પાસે મોકલી દેવા.

૨૧૮. (૧) ન્યારે તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવામાં આવે, ત્યારે જે શખસને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત નિમે તે શખસની ઉપર તે માજિસ્ટ્રેટ એક હુકમ મોકલવો તેમાં કમિટ કર્યાની વાત જણાવવી, અને તોહોમતનામાના પ્રમાણેજ ગુન્હો લખી જણાવવો પણ કમિટ કર્યાની તથા તોહોમતનામાના નમુનાની ખબર સદરહુ શખસને થઈ યુગી છે એવી તે માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તો તેમ કરવાની જરૂર નથી.

અને તોહોમતનામું, ચોક્કસીનું દફતર તથા જે હથિયાર અથવા બીજા વસ્તુ પુરાવામાં રહી કરવાની હોય તે, તે માજિસ્ટ્રેટ સેસન કોર્ટને અથવા (ન્યારે તે કામ હાઇકોર્ટમાં કમિટ કર્યું હોય ત્યારે)

કલાર્ક એક ધી કૌનને અથવા બીજા ને અમલદારને હાથ કાર્ટે આ બાબત નીચે હોય તે અમલદારને મોકલવું.

(૨) જ્યારે તે કામ હાથકારટમાં કમિટ કર્યું હોય અને દફતરને કોઈપણ ભાગ અંગ્રેજી ભાષામાં ન હોય, ત્યારે સદરહુ ભાગનો અંગ્રેજીમાં તરજુમો દફતર સાથે મોકલવો.

૨૧૬. (૧) સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ, પોતાને થોડા લાગે તો, કામ કમિટ કર્યા પછી અને ઇનસાફ શરૂ થતા પહેલાં, પુરવણી શાહેદોને સમન કરીને તેઓની જગ્યાની લેવાને, અને હાજર થઈને સાક્ષી આપવા સારૂ આ કાયદામાં અગાઉ ઠરાવેલી રીતે તેમને બાંધી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ જગ્યાની, બની શકે તો, તોહોમતવાળાની સમક્ષ લેવી, અને, જ્યારે તે માજિસ્ટ્રેટ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ ન હોય ત્યારે, તોહોમતવાળો માગે તો, સદરહુ શાહેદોના પુરાવાની એક નકલ તેને અક્ત આપવી.

૨૨૦. ઇનસાફ શરૂ થતાં સુધી, ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે માજિસ્ટ્રેટે જમીન લેવા સંબંધી આ કાયદાના ઠરાવોને અનુસરીને, તોહોમતવાળાને વારંટ કાઢાડીને કેદ કરવો.

બાબ ૧૯ મો.

તોહોમતનામા બાબત.

તોહોમતનામાનો નમુનો.

૨૨૧. (૧) તોહોમતવાળાની ઉપર ને ગુન્હાનું તોહોમત મુકયું હોય તે ગુન્હો આ કાયદા મુજબના દરેક તોહોમતનામામાં લખવો.

(૨) ને કાયદા પ્રમાણે તે ગુન્હો થતો હોય તે કાયદામાં તેનું કાંઈ મુકરર નામ પાડયું હોય તો તોહોમતનામામાં ફક્ત તે નામ લખીને તે ગુન્હાનું વર્ણન કરવામાં આવે તો ચાલે.

(૩) ને કાયદા પ્રમાણે તે ગુન્હો થતો હોય તે કાયદામાં તેનું કાંઈ મુકરર નામ પાડયું ન હોય, તો તોહોમતવાળાની ઉપર ને બાબતનું તોહોમત મુકયું હોય તે બાબતની તેને ખબર મળે એટલે તે વ્યાખ્યાનો ભાગ લખવો જોઈએ.

(૪) ને કાયદાની તથા તેની ને કલમની વિરૂદ્ધ તે ગુન્હો કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે કાયદો તથા કલમ તોહોમતનામામાં જણાવવાં.

(૫) તોહોમતનામું કર્યું છે એ વાત, ને ગુન્હાનું તોહોમત મુકયું હોય તે ગુન્હો થવાને કાયદાસર ને ને શરત કાયદા પ્રમાણે જોઈએ તે તે શરત તે અમુક કામમાં પાર પડી છે એવું કલ્લા સમાન છે.

(૬) ઈલાકાનાં મુખ્ય શેહેરામાં તોહોમતનામું અંગ્રેજીમાં લખવું બીજો ઠેકાણે તે અંગ્રેજીમાં અથવા કોરટની ભાષામાં લખવું.

(૭) તોહોમતવાળાની ઉપર અગાઉ કાંઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય અને ને શિક્ષા ઠરાવવાનો કોરટને અધિકાર હોય તે શિક્ષા ઉપર અસર થવા સારૂ અગાઉનો ઠરાવ સાબિત કરવાનો ઇરાદો હોય તો અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાના ઠરાવની વાત તથા તેની તારીખ તથા જગ્યા તોહોમતનામામાં લખવી. તે મજકુર લખ્યો નહિ હોય તો શિક્ષાનો હુકમ કરતાં પહેલાં કોઈપણ વખતે તે મજકુર વધારવાનો કોરટને અધિકાર છે.

દ્રષ્ટાંતો.

(અ) બનું ખુન કર્યાનું તોહોમત બની ઉપર મુકયું છે. એ વાત હેકળ કલ્લા સમાન છે, એટલે, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૬૬ મી અને ૩૦૦ મી કલમમાં ખુનની વ્યાખ્યા લખી છે તે વ્યાખ્યામાં બનું કૃત્ય આવે છે; અને તેજ કાયદાના સાધારણ અપવાદમાંના કોઈ અપવાદમાં તે કૃત્ય આવતું નથી, અને ૩૦૦ મી કલમમાં પાંચ અપવાદ છે, તેમાંના કોઈ અપવાદમાં તે કૃત્ય આવતું નથી; અથવા પહેલાં અપવાદમાં તે કૃત્ય આવતું હોય તો તે અપવાદમાં ત્રણ શરતો છે તેમાંની એક નહીં તો બીજી શરત તેને લાગુ પડે છે.

(બ) ગોળી મારવાના હથિયારવડે અને ભુલિપુર્વક મહાવચ્ચા કરવાનું તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી

દારી કાયદાની ૩૨૬ મી કલમ પ્રમાણે અની ઉપર મુકયું છે. એ વાત હેઠળ કલા સમાન છે, એટલે, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૫૫ મી કલમમાં તે બાબત સંબંધી ઠરાવું નથી, અને તે બાબતને સાધારણ અપવાદ લાગુ પડતા નથી.

(ક) અ ની ઉપર ખુનનું અથવા ઠગાઇનું અથવા ચોરીનું અથવા જપ્તારાઈથી કહડાવવાનું અથવા છિનાણું અથવા સાપરાઈ ધમકીનું અથવા મિલકતની ખોટી નિશાની વાપરવાનું તોહોમત આપ્યું છે. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાં એ ગુન્હાઓની જે વ્યાખ્યાઓ લખી છે તે કાંઈપણ કલા વગર, અ એ ખુન અથવા ઠગાઈ અથવા ચોરી અથવા જપ્તારાઈથી કહડાવવાનો ગુન્હો અથવા છિનાણું કર્યું છે અથવા સાપરાઈ ધમકી દેખાડી છે, અથવા મિલકતની ખોટી નિશાની વાપરી છે એટલું જ તોહોમતનામાં લખવામાં આવે તો ચાલે; પણ તે ગુન્હો બાબત જે કલમો મુજબ શિક્ષા થઈ શકતી હોય તે કલમો પ્રત્યેક પ્રસંગે, તોહોમતનામાં લખવી.

(ડ) સરકારી નોકરના કાર્યરસર અપત્યારથી વેચવા કહાડેલી મિલકતના વેચાણમાં ઇરાદાપૂર્વક અડચણ કરવાનું તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૮૪ મી કલમ પ્રમાણે અની ઉપર મુકયું છે. ત્યારે તોહોમતનામાં એ શબ્દો લખવા.

૨૨૨. (૧) જે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તે ગુન્હાના વખત સંબંધી તથા જગા સંબંધી અને (કોઈ શખસની વિરુદ્ધ તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તો) તે શખસ સંબંધી અથવા (કોઈ વસ્તુની બાબતમાં તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તો) તે વસ્તુ સંબંધી જેટલી વિગત તોહોમતવાળાની ઉપર મુકેલા તોહોમતની બાબત વિશે તેને ખબર આપવાને વાજબી રીતે બસ થાય તેટલી વિગત તોહોમતનામાં લખવી.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર સાપરાઈ વિશ્વાસઘાતનું અથવા બદધાનતથી પૈસાનો ખોટો ઉપયોગ કરવાનું તોહોમત મુક્યું હોય ત્યારે જે રકમના સંબંધમાં ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તે કુલ રકમ તથા જે તારીખોની દરમિયાન તે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તે તારીખો લખી એટલે બસ થશે; ચોક્કસ રકમો અથવા ચોક્કસ તારીખો લખવાની જરૂર નથી, અને એવી રીતે ધડેલું તોહોમતનામાં ૨૩૪ મી કલમના અર્થ મુજબ એક ગુન્હાનું તોહોમતનામાં છે એમ સમજવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી તારીખોમાંની પહેલી તથા છેલ્લી તારીખ વચ્ચેની મુદત એક વર્ષ કરતાં વધારે હોવી ન જાય.

૨૨૩. જ્યારે કામનું સ્વરૂપ એવું હોય કે ૨૨૧ મી તથા ૨૨૨ કલમમાં કહેલી વિગત ઉપરથી તોહોમતવાળાનું મુકેલું તોહોમત તેને પુરતું સમજાતું નહીં હોય, ત્યારે જે ગુન્હો કરવાનું કહેવામાં આવતું હોય તે ગુન્હો જે રીતે કર્યો હોય તે રીત સંબંધી જેટલી વિગત તે કારણસારે બસ થાય તેટલી વિગત તોહોમતનામાં લખવી.

દ્રષ્ટાન્તો.

(અ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ ફલાણી જણસની ચોરી કર્યાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે કદ જો રીતે ચોરી કરી તે રીત તોહોમતનામાં લખવાની જરૂર નથી.

(બ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ જ ને કંપાનું તોહોમતદારની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે અ એ જ ને શી રીતે કંપો તે રીત તોહોમતનામાં લખવી જોઈએ.

(ક) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ ખોટી શાહેદી આપવાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે. ત્યારે અ એ આપેલી શાહેદીનો ફલાણો ભાગ ખોટો છે એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે ભાગ તોહોમતનામાં લખવા જોઈએ.

(ડ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ નામનો કોઈ સરકારી નોકર પોતાનું સરકારી કામ કરતો હતો ત્યારે તેને અડચણ કરવાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે જ પોતાનું કામ કરતો હતો ત્યારે તેને અ એ જે રીતે અડચણ કરી તે રીત તોહોમતનામાં લખવી જોઈએ.

(ઇ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ અનું ખુન શી રીતે કર્યાનું તોહોમત અની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે અ એ અનું ખુન શી રીતે કર્યું તે રીત તોહોમતનામાં લખવાની જરૂર નથી.

(ફ) જો શિક્ષામાંથી બચાવવાના ઇરાદાથી કાયદામાં ફરમાવેલો હુકમ નહીં માનવાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે. ત્યારે જે હુકમ નહીં માન્યાનું તોહોમત હોય તે હુકમ નહીં માન્યાની વાત અને જે કાયદો તોડ્યો હોય તે કાયદો એ બે બે વાનાં તોહોમતનામાં લખવી જોઈએ.

૨૨૪. દરેક તોહોમતનામાં ગુન્હાનું વર્ણન કરવામાં વાપરેલા શબ્દો જે કાયદા પ્રમાણે સરકાર ગુન્હો કહ્યા કરવા લાયક હોય તે કાયદામાં તેમની જે અર્થ કર્યો હોય તે અર્થમાં વાપરેલા છે એવું સમજવું.

૨૨૫. તોહોમતનામામાં જે ગુન્હો અથવા વિગત લખવી જોઇયે તે લખવામાં કાંઇ ચુક પડે તેથી, અને તે ગુન્હો અથવા વિગત લખવામાં કાંઇ કસુર થાય તેથી તોહોમતવાળો ખરેખર ઉલટું સમજ્યો નહીં હોય તથા અન્યાય થયો નહીં હોય તો તે ચુક અથવા કસુર મુકદ્દમો ચાલતો હોય ત્યારે કાંઈ પણ વખતે સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) “ ખોટા શિક્કો પોતાના કમળમાં આવ્યો તે વખતે તે ખોટો છે એમ જાણ્યા છતાં તે શિક્કો પોતાના કમળમાં રાખ્યાનું ” તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૪૨ મી કલમ પ્રમાણે આ ની ઉપર મુકયું છે. “ દગલખાણથી ” આ શબ્દ તોહોમતનામામાં મુકી દીધો છે. આ શબ્દ મુકી દીધાથી આ ખરેખર ઉલટું સમજ્યો એવું જણાતું નહીં હોય તો તે ચુક મુદ્દાની છે એવું સમજવું નહીં.

(ખ) જ ને ઠગવાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે અને તેણે જ ને શી રીતે ઠગ્યો તે રીત તોહોમતનામામાં લખી નથી અથવા ખોટી લખી છે. આ પોતાનો જવાબ કરે છે, અને શાહેદાને ખોલાવે છે, તથા એ કામ શી રીતે બન્યું તે વિશે પોતાનો હેવાલ આપે છે. ચારે ઠગાઇ શી રીતે કરી તે રીત તોહોમતનામામાં લખવાની કસુર કરી તે મુદ્દાની નથી એવું અનુમાન કરવાનો અપત્યાર કારતને છે.

(ક) જ ને ઠગવાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે, અને તેણે જ ને શી રીતે ઠગ્યો તે રીત તોહોમતનામામાં લખી નથી આ ને તથા જ ને લખી આપ લે થઈ હતી, અને તોહોમત કમ આપલે આપત છે તે જાણવાનું સાધન આ ની પાસે નહીં હતું માટે તેણે કાંઈ જવાબ ક્યો નહીં. ઠગાઇ શી રીતે કરી તે રીત તોહોમતનામામાં લખવાની કસુર કરી તે મુદ્દાની ચુક છે એવું અનુમાન સદરહુ વાતો ઉપરથી કરવાનો કારતને અપત્યાર છે.

(ડ) સન ૧૮૮૨ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૨૧ મી તારીખે ખુદાખક્કનું ખુન કર્યાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. ખરું જોતાં જે માણસનું ખુન કર્યું તેનું નામ હાદરખક્ક હતું અને ખુન થયાની તારીખ ૨૦ મી જન્યુઆરી સન ૧૮૮૨ એ હતી, એક ખુન સિવાય બીજા કોઈ ખુનનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું નહીં હતું, અને માજિસ્ટ્રેટની આગળ જે ચોકસી થઇ તે હાદરખક્કના મુકદ્દમા આપતજ હતી, અને તે ચોકસી આ એ સાંભળી છે આ ઉલટું સમજ્યો નથી; અને તોહોમતનામા માંહેની તે ચુક મુદ્દાની નથી એવું એ વાતો ઉપરથી અનુમાન કરવાનો અપત્યાર કારતને છે.

(ઈ) આ ની ઉપર સન ૧૮૮૨ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૨૦ મી તારીખે હાદરખક્કનું ખુન કર્યાનું અને તેને તે ખુન પામત પકડવાનો યત્ન ખુદાખક્ક કરતો હતો તેનું સન ૧૮૮૨ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૨૧ મી તારીખે ખુન કર્યાનું તોહોમત મુકયું છે. હાદરખક્કના ખુનનું તોહોમત મુકયું હતું ત્યારે ખુદાખક્કના ખુનના તોહોમત આપત તેનો ઇનસાફ થયો. તેને જવાબ કરતી વખતે જે શાહેદા હાજર હતા તે હાદરખક્કના મુકદ્દમાના શાહેદા હતા. એ ઉપરથી આ ઉલટું સમજ્યો હતો, અને તે ચુક મુદ્દાની હતી એવું અનુમાન કરવાનો અપત્યાર કારતને છે.

૨૨૬. જ્યારે કાંઈપણ શખસને તોહોમતનામા વગર અથવા અધુરું અથવા બુદ્ધ ભરેલું તોહોમત મુકીને તેના ઇનસાફ થયા સારું કમિટ કરવામાં આવે, ત્યારે કારતને અથવા હાઇકોર્ટની આપતમા કલાર્ક ઓફ ધી ક્રોનને તોહોમતનામા તૈયાર કરવાનો અથવા તોહોમતનામામાં ઉમેરો કરવાનો અથવા બીજી રીતે ફેરફાર કરવાનો, જેમ હોય તેમ અધીકાર છે, અને તેમ કરવામાં તોહોમતનામા આપત આ કાયદા માંહેના નમુના સંબંધી કાનુનો ઉપર ધ્યાન આપવું.

દૃષ્ટાંતો.

૧ ક નું ખુન કર્યાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. તે તોહોમતમાં ક ના ખુનમાં મદદગારી કર્યાનું તોહોમત ઉમેરવાનો અથવા તેને બદલે તે તોહોમત મુકવાનો અધિકાર છે.

૨ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૬૭ મી કલમ મુજબ એક કીમની દસ્તાવેજ ઉપર ખોટી સહી કર્યાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. કલમ ૧૯૩ મુજબ ખોટો પુરાવો બનાવવાનું તોહોમત ઉમેરવાનો અધિકાર છે.

૩ અમુક ચોરેલી મિલકત ચોરાયલી છે એવું જાણીને તે લેવાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. ઇનસાફ વખતે અક્ષરમાત એવું માલમ પડી આવે છે કે તેના કમળમાં ખોટા શિક્કો બનાવવાનાં હાથધાર છે. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૩૫મી કલમ મુજબનું તોહોમત તેના તોહોમતનામામાં ઉમેરી શકાશે નહીં.

૨૨૭. (૧) કાંઈપણ કારટ ફેસલો જણાવતાં પહેલાં અથવા સેશન કારટની અથવા હાઇ કોર્ટની આગળ ઇનસાફનાં કામ ચાલતાં હોય તે આપતમાં જ્યુરી પોતાનો ઇરાવ કરે તેની પેહેલાં અથવા આસેસર પોતાના અભિપ્રાય જણાવે તેની પેહેલાં કાંઈપણ વખતે કાંઈ પણ તોહોમતનામામાં ફેરફાર કરવાને અથવા તેમાં વધારે મજકુર હાખલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારનો દરેક ફેરફાર અથવા વધારેલો મજકુર તોહોમતવાળાનેવાંચી સંભળાવવો તથાસમજાવવો

૨૨૮. ૨૨૬ મી કલમ મુજબ અથવા ૨૨૭ મી કલમ મુજબ તપાસ કરેલું તોહોમતનામું અથવા કરેલો ફેરફાર અથવા વધારેલો મજકુર ને એવી તરેહનો હોય, કે પછી તુરત તે ઇનસાફનું કામ ચલાવવાથી ફોરટના અભિપ્રાય પ્રમાણે, તોહોમતવાળાને પોતાનો જવાબ કરવામાં અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને તે મુકદ્દમા ચલાવવામાં કાંઈ નુકસાન થવાનો સંભવ નથી, તો સદરહુ તોહોમતનામું તૈયાર કર્યા પછી અથવા સદરહુ ફેરફાર અથવા વધારો કર્યા પછી, જાણે તે નવું અથવા ફેરફાર કરેલું તોહોમતનામું અસલ તોહોમતનામું હોય એવી રીતે, તે ઇનસાફનું કામ પોતાની નજરમાં આવે તો ચલાવવાને તે ફોરટ મુખત્યાર છે.

૨૨૯. ને તે નવું અથવા ફેરફાર કરેલું અથવા વધારેલું તોહોમતનામું એવી તરેહનું હોય કે પછી તુરત તે ઇનસાફનું કામ ચલાવવાથી, ફોરટના અભિપ્રાય પ્રમાણે, તોહોમતવાળાને અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને ઉપર કહ્યા મુજબ નુકસાન થવાનો સંભવ છે, તો નવેસરથી ઇનસાફ કરવાનું ફરમાવવાને અથવા જેટલી મુદત જરૂરી હોય તેટલી મુદત સુધી ઇનસાફનું કામ મુક્તવી રાખવાને, તે ફોરટ મુખત્યાર છે.

૨૩૦. ને તે નવા અથવા ફેરફાર અથવા વધારો કરેલા તોહોમતનામામાં લખેલા ગુન્હા બાબત ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સારું અગાઉથી મંજૂરિયત લેવી જરૂરી હોય, તો તે મંજૂરિયત મેળવવામાં આવે ત્યાં સુધી તે મુકદ્દમા ચલાવવા નહીં પણ જે હકીકતોને આધારે તે નવું અથવા ફેરફાર કરેલું તોહોમતનામું બનાવ્યું હોય તેજ હકીકતોને આધારે ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સારું મંજૂરિયત લેવાઈ ચુકી હોય તો તે મુકદ્દમા ચલાવવાને હરકત નથી.

૨૩૧. જ્યારે ઇનસાફ શરૂ થયા પછી કોર્ટ કાંઈ તોહોમતનામામાં ફેરફાર કરે અથવા તેમાં વધારો મજકુર હાખત કરે, ત્યારે જે શાહેદની જગ્યાની લેવાઈ હોય તે શાહેદને ફરીથી બોલાવીને અથવા ફરીથી સમન કરીને સદરહુ ફેરફારના અથવા વધારેલા મજકુરના સંબંધમાં તેની જગ્યાની લેવાની તથા જે કોઈ બીજા શાહેદની સાક્ષી ફોરટને મુદ્દાની લાગે તેને બોલાવવાની છુટ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને તથા તોહોમતવાળાને આપવી,

૨૩૨. (૧) કોઈપણ અપેલેટ ફોરટના અથવા હાઈકોર્ટ તપાસ કરવાનો અથવા ૨૭ માં બાબ મુજબનો પોતાનો અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે ફોરટના મતમાં એમ આવે કે જે શખસની ઉપર કોઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ થયેલો છે તે શખસ કાંઈ તોહોમતનામું નહીં હોવાને લીધે અથવા તોહોમત નામામાં કાંઈ ચુકને લીધે પોતાનો જવાબ કરવામાં ઉલટું સમજ્યો છે, ત્યારે પોતે દુરસ્ત ધારે એવી ગમે તે રીતે તોહોમતનામું તૈયાર કરીને ઉપરથી ઇનસાફ નવેસરથી કરવાનું તે ફોરટે ફરમાવવું.

(૨) ને તે ફોરટની નજરમાં એવું આવે કે સાબિત થયેલી હકીકતોના સંબંધમાં તોહોમતવાળાની ઉપર કોઈ કાયદેસર તોહોમત મુક્રી શકાય નહીં એવી મુકદ્દમાની હકીકત છે, તો તે ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ તે ફોરટે રદ કરવો.

દબ્બાંત.

અ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૯૬ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ કરવામાં આવ્યો છે, અને જે શાહેદી અથવા પુરાવાને ખરી શાહેદી અથવા ખરા પુરાવાની માફક તેણે દુષ્ટ શખ્સથી વાપર્યો અથવા વાપરવાની કોશીસ કરી તે શાહેદી ખોટી છે અથવા તે પુરાવો બનાવટનો છે એવું તે જાણતો હોય એવો મજકુર તોહોમતનામામાં મુક્રી દીધો છે અને સદરહુ પ્રકારનું જ્ઞાન હતું અને તે વાતનો મજકુર તોહોમતનામામાં મુક્રી દેવાથી તે પોતાનો જવાબ કરવામાં ઉલટું સમજ્યો એવું તે ફોરટને સંભવિત લાગે, તો તોહોમતનામામાં સુધારો કરીને તે ઉપરથી ઇનસાફ નવેસરથી કરવાનું તે ફોરટે ફરમાવવું; પણ જો તે સદરહુ પ્રકારનું કોઈ જ્ઞાન હતુંજ નહીં એવું ચલાવેલા કામ ઉપરથી સંભવિત જણાય, તો તે ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ તે ફોરટે રદ કરવો.

તોહોમત એકઠાં કરવા બાબત.

૨૩૩. કોઈપણ શખસની ઉપર જુદા જુદા ગુન્હાનાં તોહોમત મુક્રીમાં આવે ત્યારે તે દરેક ગુન્હા બાબત જુદું જુદું તોહોમત મુક્રી, અને તે દરેક તોહોમતનો ઇનસાફ જુદો જુદો કરવો જોઈએ, પણ ૨૩૪ મી, ૨૩૫ મી, ૨૩૬ મી, અને ૨૩૯ મી કલમમાં કહેલી બાબતોમાં તેમ કરવું નહીં.

દબ્બાંત.

એક વખતે ચોરી કર્યાનું અને બીજી વખતે મહા બચા કર્યાનું તોહોમત અ ની ઉપર આબંધુ છે. ચોરી બાબત અને મહા બચા કર્યા બાબત અ ની ઉપર જુદું જુદું તોહોમત મુક્રીને જુદો જુદો ઇનસાફ કરવો.

૨૩૪. (૧) જ્યારે એક જ જાતના એક કરતાં વધારે ગુન્હા પહેલેથી તે ઉલ્લા ગુન્હા સુધી જાર મહિનાની મુદત માંહે કર્યાનું તોહોમત કોઈ શખ્સની ઉપર આબંધુ હોય, ત્યારે તે ગુન્હાઓનાં ચલાવમાં

ધણ તથા ગુન્હા સુધી ગમે તેટલા ગુન્હાઓનું તોહોમત તે શખસની ઉપર મુકીને તે બાબત તેનો એકજ વખતે ધનસાક કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે ગુન્હાઓ બાબત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની અથવા દરકાઈ વિશેષ અથવા રચાનિક કાયદાની એકજ કલમ પ્રમાણે એક સરખી શિક્ષા થઇ શકે તે ગુન્હાઓ એકજ ભતના છે.

૨૩૫ (૧) કેટલાંએક કૃત્યોનો એક બીજા સાથે એવો સંબંધ હોય કે તેથી તે કૃત્યો મળીને એકજ કામ થાય તેવાં કૃત્યો કરવામાં જો એકજ શખસે એક કરતા વધુ ગુન્હા કર્યા હોય તો એવા દરેક ગુન્હાનું તોહોમત તે શખસની ઉપર મુકીને તે બાબત તેનો ધનસાક એકજ વખતે કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કૃત્યો કર્યાનું કેદવામાં આવવું હોય તે કૃત્યો મળીને એક ગુન્હો થાય અને જે કોઇ બાહ્ય કાયદામાં ગુન્હાઓની વ્યાખ્યા અથવા શિક્ષા કહેલી હોય તે કાયદાની બે અથવા વધારે જુદી જુદી વ્યાખ્યા તે ગુન્હાને લાગુ હોય તો જે શખસની ઉપર તે કૃત્યોનું તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસની ઉપર સદરજુ ગુન્હાઓમાંના દરેક ગુન્હાનું તોહોમત મુકીને તે બાબત તેનો એકજ વખતે ધનસાક કરવાનો અધિકાર છે.

૩ જે કૃત્યોમાંનું એક અથવા એક કરતાં વધારે કૃત્ય જાતેજ કાંઈ ગુન્હો થાય, તેવાં કેટલાંક કૃત્યો જ્યારે એકઠાં કરવામાં આવે ત્યારે કાંઈ જુદાજ ગુન્હો થાય, તો જે શખસની ઉપર તે કૃત્યોનું તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસની ઉપર જે ગુન્હો સદરજુ કૃત્યોમાંના એક અથવા વધારે કૃત્યથી થતો હોય તે ગુન્હાનું તોહોમત મુકીને તે બાબત તેનો એકજ વખતે ધનસાક કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) આ કલમના કોઇપણ મજકુરથી હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૭૧ મી કલમને બાદ આવશે નહિ.

દર્શાવો.

૧ લી પેટા કલમમાં.

(અ) જો નામનો શખસ કાયદાસર કેદમાં છે, તેને આ છોડાવે છે અને તે કરવામાં જો નામના જે કોનસ્ટેબલના પેડેરામાં જ દત્તો તે કોનસ્ટેબલને મહાવચ્ચા કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૨૫ મી તથા ૨૩૩ મી કલમમાં કહેલાં ગુન્હાનાં તોહોમત મુકવાનો અને તે ગુન્હા સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(બ) જિનાગું કરવાના ધરાદારથી આ દલાડે ધર ફોટે છે, અને જે ધરમાં એ પ્રમાણે પ્રવેશ કર્યો તે ધરમાં જ ની બાયડી સાથે જિનાગું કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૫૪ મી તથા ૪૯૭ મી કલમ મુજબના ગુન્હાનું જુદું જુદું તોહોમત મુકવાનો અને તેની ઉપર તે ગુના સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) જો આ ની બાયડી છે તેની સાથે જિનાગું કરવાના ધરાદારથી આ જો ને ફોસલાવીને કની પાસેથી લઈ જાય છે, અને પછી તેની સાથે જિનાગું કરે છે આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૯૮ મી તથા ૪૯૭ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત જુદાં જુદાં તોહોમત મુકવાનો અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ડ) આ કલમમાં કેટલીએક મોદરો છે અને તે ખોટી છે એવું તે જાણે છે, અને હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૬૬ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કેટલાંએક ખોટા લેખ બનાવવાના ગુન્હા કરવા સાથે તે મોહોરોનો ઉપયોગ કરવાનો તે ધરાદાર રાખે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૭૩ મી કલમ પ્રમાણે દરેક મોદર રાખવા બાબત જુદું જુદું તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ધ) જો નુકશાન કરવાના ધરાદારથી આ તેની ઉપર ફોજદારી કામ મારે છે અને એ પ્રમાણે કામ માંડવા માટે કાંઈ વાજબી અથવા કાયદેસર આધાર નથી એવું તે જાણે છે; અને વળી તે જો તેની ઉપર કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું જુદું તોહોમત મુકે છે, અને તે તોહોમત માટે કાંઈ વાજબી અથવા કાયદેસર આધાર નથી એવું તે જાણે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે જે ગુન્હા કરવા બાબત જુદા જુદા તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ધ) જો નુકશાન કરવાના ધરાદારથી આ તેની ઉપર કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું જુદું તોહોમત મુકે છે, અને તે તોહોમત માટે કાંઈ વાજબી અથવા કાયદેસર કારણ નથી એવું તે જાણે છે. ધનસાકની વખતે આ જો ની વિરૂદ્ધ ખોટી ચાહેલી આપે છે, અને એ પ્રમાણે જો ની ઉપર દેહાન્ત શિક્ષા કરવા લાયક કોઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરાવવાનો ધરાદાર રાખે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૧૧ મી અને ૧૪૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત જુદાં જુદાં તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

(મ) આ બીજા ૭ માણસોની સાથે મળીને હંગામોના, મહાબ્યથાનો, અને કોઇ સરકારી નોકર પોતાના હોદ્દાનું કામ બળવતી તે હંગામો બધા પાડવાનો યત્ન કરતો હોય ત્યારે તેની ઉપર હુમલો કરવાનો ગુન્હા કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૧૪૭ મી, ૩૨૫ મી અને ૧૫૨ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(દ) આ અને ડોના મનમાં દેહશત ઉત્પન્ન કરવાના ધરાદાથી આ તેમનાં શરીરને નુકશાન કરવાની ધમકી એકજ વખતે ત્રણેને દેખાડે છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૫૦૬ થી ૬૦૯ મી કલમ પ્રમાણે એ ત્રણ ગુન્હામાંનાં દરેક ગુન્હા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો અધિકાર છે. (અ) થી હુ સુધીનાં દર્શાવેલાં કલેલાં બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમતોનો ધનસાફ એકજ વખતે કરવાનો અધિકાર છે.

૨ ૭ પેટા કલમનાં—

(આઇ) આ એક નેતરવતી આ ને ગરવાજીવી રીતે મારે છે. ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૩૫૨ મી તથા ૩૨૩ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

(બી) કેટલાંક ચોરેલી દાણાની ગુણે આ ને તથા આ ને સંતાડવાનાં કારણે સારે સ્વાધીન કરવામાં આવી છે, તે ચોરીની મિલકત છે એવું તેઓ બોલે છે. પછી તે ગુણે એક કારણને તળીએ સંતાડવાને આ તથા આ એક બીજાને બુદ્ધિપુર્વક મદદ કરે છે. આ તથા આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૪૧૧ મી તથા ૪૧૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેમની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) આ પોતાનું બચ્ચું બુદ્ધિ મુકે છે તથા તે એવું મોત આણે એવું તે બોલે છે. સદરહુ પ્રમાણે બુદ્ધિ મુકવાથી તે બચ્ચું મરી જાય છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૩૧૭ મી તથા ૩૦૪ થી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(લ) આ નામના એક સરકારી નોકર ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૧૬૭મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા સાબિત કરવા માટે આ એક બનાવટના દસ્તાવેજો ખરા પુરાવા માફક બદલાવતી ઉપયોગ કરે છે. આ ની ઉપર તેજ કાયદાની ૪૭૧ મી કલમ (સાથે ૪૬૬ મી કલમ બ્યાનમાં લખે) અને ૧૯૬ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

૩ ૭ પેટા કલમનું—

(મ) આ, આ તું અપહરણ કરે છે, અને તેમ કરવામાં તેને બુદ્ધિપુર્વક બચા કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૩૧૩ મી તથા ૩૬૨ મી તથા ૩૬૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

૨૩૬. જે વાતો સાબિત થઇ શકે છે તે ઉપરથી કેટલાંક ગુન્હાઓમાંનાં કંમે ગુન્હા થાય છે તે બાબત શક પડે એવા પ્રકારનું કૃત્ય હોય અથવા કૃત્યોનો સમુદાય હોય ત્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર સદરહુ પ્રકારના સઘળા ગુન્હા અથવા તેમાંનાં હરકોઈ ગુન્હા કર્યાનું તોહોમત મુકવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રકારનાં ગમે તેટલાં તોહોમતોનો એકી વખતે ધનસાફ કરવાનો અધિકાર છે; અથવા સદરહુ ગુન્હાઓમાંનાં એક નહીં તો બીજા ગુન્હા કર્યાનું તોહોમત વિકલ્પની રીતે તેની ઉપર મુકવાનો અધિકાર છે.

દર્શાવો.

(અ) ચોરી કરવાનો અથવા ચોરીની મિલકત લેવાનો, અથવા સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનો, અથવા ઠગાઇ કરવાનો ગુન્હા થાય એવા કોઈ કૃત્યનું તોહોમત આ ની ઉપર આબંધુ છે. ત્યારે ચોરી કરવાનું, ચોરીની મિલકત લેવાનું, સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનું, અને ઠગાઇ કરવાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકવાનો અધિકાર છે, અથવા ચોરી કર્યાનું અથવા ચોરીની મિલકત લીધાનું અથવા સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યાનું અથવા ઠગાઇ કર્યાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકવાનો અધિકાર છે.

(બ) માહરેટ્ટની રૂબરૂ આ સોગન ઉપર કહે છે કે તેણે આ ને સોડાથી મારતાં આ ને બોચો, સોગન કોરડામાં આ સોગન ઉપર કહે છે કે આ એ આ ને વિરોધી હાકલત આની કંઈ મોટી તે સાબિત થઇ શકે નહીં તો પણ આ ની ઉપર વિકલ્પની રીતે તોહોમત મુકવાનો તે

ની ઉપર બધી બુઝને ખેટી સાક્ષી આપ્યાનું તોહોમત સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૩૭. (૧) ૨૩૬ મી કલમમાં કહેલી બાબતમાં જે તોહોમતવાળાની ઉપર એક ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય અને જે જુદા ગુન્હા બાબત તે કલમના ઠરાવો પ્રમાણે તેની ઉપર તોહોમત મુકી શકાય તેવા જુદાજ ગુન્હા તેણે કર્યાં છે એવું પુરાવા ઉપરથી દેખાય, તો કસ્ટો ગુન્હા તેણે કર્યાં છે એવું ખતાવવામાં આવે તે ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું ન હોય તોપણ ગુન્હા તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળા ઉપર એકાદ ગુન્હાનું તોહોમત મુકવામાં આવે ત્યારે તે ગુન્હા કરવાના પ્રયત્ન કીધાનું તોહોમત તેના ઉપર મુક્યું નહીં હોય તોપણ તે પ્રયત્ન કીધાની સાબિતીનો ઠરાવ તેના ઉપર કરવાનો અધિકાર છે.

કસ્ટો.

અની ઉપર ચોરીનું તોહોમત મુક્યું છે તેણે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનો અથવા ચોરીનો માલ લેવાનો ગુન્હો કર્યો એવું જણાય છે. સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનું, અથવા ચોરીનો માલ લેવાનું, (પ્રત્યેક પ્રમાણે) તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું નથી તોપણ તે ગુન્હા તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૩૮. (૧) જે ગુન્હાનું તોહોમત કોઇ શખસની ઉપર મુક્યું હોય તે ગુન્હા કેટલીએક બાબતોને બનેલાં હોય અને તે બાબતોમાંની કસ્ટ કેટલીક બાબતોને એકઠી કરવાથી કોઇ પુણું ન્હાનો ગુન્હો થતો હોય અને સદરહુ રીતે એકઠી કરેલી બાબતો સાબિત કરવામાં આવે પણ બાકી રહેલી બાબતો સાબિત ન કરવામાં આવે ત્યારે તે ન્હાના ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું નથી તો પણ તે ગુન્હા તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) કોઇ શખસ ઉપર કોઇ ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય અને એવી હકીકત સાબિત થાય કે તેથી તે ગુન્હા એછો થઇને ન્હાનો ગુન્હો થાય ત્યારે તે ન્હાના ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું નથી તોપણ તે ગુન્હા તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જ્યારે ૧૯૮ મી અથવા ૧૯૯ મી કલમથી ફરમાવ્યા પ્રમાણે કાંઇ ફરિયાદ કરવામાં આવી ન હોય ત્યારે તે કલમમાં કહેલો કોઇપણ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર આ કલમ-માહેના કોઇપણ મજકુરથી છે એવું સમજવું નહિ.

દંડોતો.

(અ) જ ને બારવાહક દાખલ કાંઇ મિલકત સોંપી તે બાબત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યાનું તોહોમત દિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૦૭ મી કલમ પ્રમાણે તેની ઉપર મુક્યું છે તે મિલકતબાબત તેણે ૪૦૬ હી કલમ પ્રમાણે વિશ્વાસઘાત કર્યો પણ તે મિલકત તેને બારવાહક દાખલ સોંપેલી નહીં એમ જણાય છે. ૪૦૬ હી કલમ પ્રમાણે એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાતને ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(બ) દિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૨૫ મી કલમ મુજબ અની ઉપર મહાબ્યથા કર્યાનું તોહોમત મુક્યું છે. બારે તથા આઠસમી કોઇ અડચાથી તેણે એમ કર્યું એવું તે સાબિત કરે છે. તે કાયદાની ૩૩૫ મી કલમ મુજબ તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૩૯ જ્યારે એકજ ગુન્હો કર્યાનું અથવા એકજ કામમાં જુદા જુદા ગુન્હા કર્યાનું તોહોમત એક કરતાં વધારે શખસો ઉપર આવ્યું હોય, અથવા કોઇ પણ ગુન્હો કર્યાનું તોહોમત એક શખસની ઉપર આવ્યું હોય અને તે ગુન્હામાં મદદમારી કરવાનું અથવા તે ગુન્હો કરવાની કોશિસ કરવાનું તોહોમત કોઇ બીજા શખસ ઉપર આવ્યું હોય, ત્યારે કારટની નજરમાં યોગ્ય આવે તે પ્રમાણે તે શખસ ઉપર એકજ તોહોમત મુકાને ઇનસાફ કરવાનો અથવા જુદાં જુદાં તોહોમત મુકાને ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે; અને આ બાબતના પાછલા ભાગમાંહેના ઠરાવો એવાં સધળાં તોહોમતને લાગુ પડશે.

દંડોતો.

(અ) જ તથા જ ની ઉપર એકજ ખુનનું તોહોમત આવ્યું છે. તે ખુન બાબત અ તથા જ ની ઉપર એકજ તોહોમત મુકીને ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(બ) જ તથા જ ની ઉપર અપહરણ કરવાનું તોહોમત આવ્યું છે, તે અપહરણ કરવામાં જ એ ખુન કર્યું એ ખુનમાં જ નો કાંઈ સંબંધ નથી; તો જ તથા જ એ બેઉની ઉપર અપહરણ કરવાનું તોહોમત મુકીને અને એકલા જ ની ઉપર

ખુનનું તોહોમત મુકીને તેઓનો એટો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) જો તથા જ એ બન્નેની ઉપર એક ચોરી કર્યાનું તોહોમત મુક્યું છે, અને તેજ કામમાં જ એ બીજી બે ચોરી કર્યાનું તોહોમત જ ની ઉપર મુક્યું છે. એ તથા જ એ બન્નેની ઉપર એક ચોરીનું તોહોમત મુકીને અને એકલા જ ની ઉપર બીજી બે ચોરીનું તોહોમત મુકીને એ બન્નેનો એકટો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪૦ જ્યારે એકજ શખસ ઉપર જેમાં એક કરતાં વધારે આગત હોય એવું તોહોમત મુક્યું હોય અને જ્યારે તેમાંના એક અથવા વધારે તોહોમત ઉપરથી ગુન્હો દરે, ત્યારે ફરિયાદી અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારો અમલદાર કોરટની સંમતિ લઇને બાકીનું તોહોમત અથવા બાકીનાં તોહોમતો પાછાં લઇ લેવાને મુખત્યાર છે, અથવા તે કોરટ તે બાકીના તોહોમતો અથવા તોહોમતોની ચોકશી અથવા ઇનસાફ કરવાનું પોતાનીજ મેળે બંધ રાખવાને મુખત્યાર છે. સદરહુ પ્રમાણે તોહોમત અથવા તોહોમતો પાછાં લઇ લેવાનું ફળ, સદરહુ તોહોમત અથવા તોહોમતો આગત ગુન્હો નાસામિત થયાના દરાવ જેવું થશે, પણ જો ગુન્હો સામિત થયાનો દરાવ રદ કરવામાં આવે તો તે પ્રસંગે (તે ગુન્હો સામિત થયાનો દરાવ રદ કરનારી કોરટના હુકમને અનુસરીને) સદરહુ કોરટ એ પ્રમાણે લઇ લીધેલા તોહોમતની અથવા તોહોમતોની ચોકશી અથવા ઇનસાફનું કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

ખાખ ૨૦ મો.

સમનના મુકદ્દમાઓનો માજલ્સેટોએ ઇનસાફ કરવા ખાખત.

૨૪૧. સમનના મુકદ્દમાઓનો ઇનસાફ કરતી વખતે માજલ્સેટોએ હેઠળ લખેલી રીતે કામ ચલાવવું.
ટીકા—વારંટના મુકદ્દમાનો ઇનસાફ આ ખાખ પ્રમાણે થઈ શકે નહીં (રાણી વી. ચાપડું ઈ. લો. રી. ૭ મ. ૪૫૪) જો કોઇ પણ ફરીયાદમાં બે જુદા જુદા વિષયોના તોહોમતો માલમ પડે તેમાં એક વારંટ કેસનું અને બીજું ૨ મન્સ કેસનું તો તે ગુન્હાઓની તબવીબ વારંટ કેસ મુજબ થવી જોઈએ (રાજનારાયણ કુનવાર વી. લાલા ટમ્બોલી ઇ. લો. રી. ૧૧ ક. ૬૧)

૨૪૨. જ્યારે માજલ્સેટની આગળ તોહોમતવાળો હાજર થાય અથવા તેને આજ્ઞામાં આવે ત્યારે જે ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર આવ્યું હોય તે ગુન્હાની વિગત તેને કહી બજાવવી, અને તેને પુછવું કે તમારી ઉપર ગુન્હો સામિત થયાનો દરાવ શા સાફ નહીં કરવો જોઈએ તેનું કોઇ કારણ તમારે બતાવવાનું છે; પણ કાંઈ પદ્ધતી પ્રમાણે તોહોમતનામું તૈયાર કરવાની જરૂર નથી.

૨૪૩. તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો મેં ક્યેં છે એવું તે કબુલ કરે તો તેની કબુલત બની શકે તેટલે સુધી તેણે વાપરેલા શબ્દોમાં નોંધી લેવી; અને તેની ઉપર ગુન્હો સામિત થવાનો દરાવ શા સાફ નહીં કરવો જોઈએ તેનું પુરતું કારણ તે ન બતાવે, તો એ પ્રમાણે તેની ઉપર ગુન્હો સામિત થયાનો દરાવ માજલ્સેટ કરવો.

ટીકા—આ ખાખ પ્રમાણે ચોકશી આવડી હોય ત્યારે તોહોમતદાર લખીત જવાબ રજુ કરે તો માજલ્સેટ બંને તપાસી જવાબ લખી લેવાને બંધાવેલ નથી. (ક્રિશ મન્ડલ વી. કાલીશાહ ૧૬ વિ. રી. ૬૩)

૨૪૪. (૧) જો તોહોમતવાળો સદરહુ પ્રકારની કાંઈ કબુલત કરે નહીં, તો માજલ્સેટ ફરિયાદી હોય તો તેની વાત સાંભળવી, અને ફરિયાદનું કામ ચલાવવાની પુછિમાં જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવે તે સધળો લેવો અને વળી તોહોમતવાળાની વાત સાંભળવી તથા તે પોતાના જવાબમાં જે પુરાવો રજુ કરે તે સધળો લેવો.

(૨) જો માજલ્સેટ દુરસ્ત ધારે તો તે, ફરિયાદીની અથવા તોહોમતવાળાની અગ્રી ઉપરથી કોઇ પણ શાહેદને હાજર થવાની જરૂર પાડતા ખાખત અથવા કોઇ પણ દસ્તાવેજ અથવા બીજી વસ્તુ રજુ કરવાની જરૂર પાડતા ખાખત પ્રોસેસ કઠાડવાને મુખત્યાર છે.

(૩) સદરહુ અગ્રી ઉપરથી કોઇ પણ શાહેદને સમન કરતાં પેઢેલાં તેને તે ઇનસાફના કારણસાફ હાજર થવામાં જે વાજબી ખરચ થાય તે કોર્ટમાં અનામત મુકવો એવું ફરમાવવાને તે માજલ્સેટ મુખત્યાર છે.

૨૪૫. (૧) ૨૪૪ મી કલમમાં કહેલો પુરાવો અને પોતે પોતાનીજ મેળે કાંઈ વધારે પુરાવો રજુ

કરાવે તો તે પુરાવો લીધા ઉપરથી, અને (પોતે યોગ્ય ધારે તો) તોહોમતવાળાની જખાની લીધા ઉપરથી જો માજીસ્ટ્રેટ એવું ઠરાવે કે તોહોમતવાળો તકસીરવાર નથી. તો તેણે ગુન્હો ના સાબિત થયાના ઠરાવનો હુકમ દફતરમાં નોંધવો.

(૨) તોહોમતવાળો તકસીરવાર છે એવું માજીસ્ટ્રેટ ઠરાવે તો તેણે તેની ઉપર કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

૨૪૬. ફરિયાદનો અથવા સમનનો પ્રકાર ગમે તેવો હોય તોપણ, આ બાબ પ્રમાણે ઇનસાફ થઇ શકે એવો કોઇ પણ ગુન્હો કબુલ કરેલી અથવા સાબિત થયેલી હકીકત ઉપરથી તોહોમતવાળાએ કરેલો છે એમ જણાય તે ગુન્હા બાબત તેની ઉપર ૨૪૩ મી અથવા ૨૪૫ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાને કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૪૭. જો સમન ફરિયાદ થયા ઉપરથી કહાડયો હોય અને તોહોમતવાળાને હાજર થવા સાફ મુકદ્દમ કરેલે દિવસે અથવા ત્યાર પછી જે દિવસ સુધી સુનાવણી મુલતવી રાખવામાં આવે તે દિવસ ફરિયાદી હાજર ન થાય, તો, આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, માજીસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કરવો. પણ કોઇ કારણસાર પોતે તે કામની સુનાવણી બીજા કોઇ દિવસ સુધી મુલતવી રાખવાનું યોગ્ય ધારે તો, તેમ કરવું નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદી એકાદો સરકારી નોકર હોય અને તેને જતે હાજર રહેવાની જરૂર ન હોય, તો માજીસ્ટ્રેટ તેને હાજર રહેવાની ફરજ ન પાડવાને અને તે મુકદ્દમો આગળ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

ટીપ્પણી—જે દીવસે કેસ મુલતવી રાખ્યો હોય તે જે દીવસ સુનાવણીનો ઠરાવ્યો હોય તે દીવસે ફરીયાદી હાજર ન થાય તો માજીસ્ટ્રેટ ફરીયાદ માંડી વાળી શકે છે (મહુ સુદનશા વી. હરીદાસ ૨૨ વિ. રી. ૪૦ સને ૧૮૮૨) પણ ફરીયાદી તેની શક્તિના બાહારના કચથી હાજર થવાને અટકે, જેમકે મોટી રેલ આવે તેવા કેસોમાં માજીસ્ટ્રેટ અવરજ કેસ બંદ રાખવો જોઇએ (શ્રીમતીટાલુનીસા વી. વાસીલ ૨૪ વિ. રી. ૬૪)

આ કલમ મુજબ નાસાબિત ઠરાવ્યા પછી તેજ બાબતની ફરીયાદ ફરીથી તાજ કરી શકે નહીં (શાણી વી. ભવાનીપ્રસાદ ક. વિનો. ૧૮૮૫ પા. ૪૩-) આ કલમ મુજબ કાઢી નાંખવામાં આવે તોપણ તેનો ઇનસાફ થયેલો જણાય અને તેનું પરિણામ એકે બીજા માણસની ફરીયાદ ઉપરથી તેજ ગુન્હા માટે અને તેજ હકીકતોપર તેનો ફરી ઇનસાફ થાય નહીં. (સુરીયાં શાહી મ. હા. કો. પ્રો. તા. ૨૭-૩-૮૮) ફરીથી તાજ ન થાય તોપણ ખાત્રી લાયક કારણ બતાવેતો તે ફરીથી તાજ થશે. ને તે અરજ જેણે અરજ કાઢી નાંખી હોય તેને કરવી પણ બીજાને નહીં (દયારામ મુ- હા-કો. ડી ર. ૩૧ અગ્રજ શા ૧૮૭૧) ફરીયાદી એ અરજ કરીકે અનીવાર્ય કારણને લીધે ગેરહાજર હતો આ બાબતની માજીસ્ટ્રેટ તબવીજ ન કરી ઠરાવ્યું કે-ફરીયાદી બતાવેલી હકીકત માજીસ્ટ્રેટ ધ્યાનમાં લઇ વધારે વિચાર કરવો જોઈતો હતો (તાજુ નિરુસા ૨૪ વિ. રી. ૬૪.)

૨૪૮ આ બાબ પ્રમાણે કોઇ પણ કામમાં છેવટનો હુકમ થતા પહેલાં કોઇ પણ વખતે જો કોઇ ફરિયાદી માજીસ્ટ્રેટની એવી ખાત્રી કરી આપે કે પોતાની ફરિયાદ પાછી લઇ લેવાની પોતાને પરવાનગી આપવાનાં પાકાં કારણ છે, તો તે ફરીયાદ પાછી લઇ લેવાની તેને પરવાનગી આપવાને તે માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી તેણે તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કરવો.

૨૪૯ ફરિયાદ શિવાય બંજી રીતે માંડેલા કોઇ પણ મુકદ્દમામાં, ગુન્હો નાસાબિત થયાનો અથવા સાબિત થયાનો ફેસલો આપ્યા વગર કોઇ પણ વખતે કામ બંધ કરવાને પ્રેસિડેન્સ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પેહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ, અથવા જહલા માજીસ્ટ્રેટની અગાઉથી મંજૂરી લઇને બીજા કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ તેમ કરવાનાં કારણો તેણે દફતરમાં લખવાં, અને પછી તોહોમતદારને ઓડી મુકવાને તે મુખત્યાર છે.

સમનના તથા વારંટના મુકદ્દમાઓમાં નવી ફરિયાદો બાબત.

૨૫૦. (૧) આ કાયદામાં વ્યાખ્યા કર્યા મુજબની ફરિયાદ થયા ઉપરથી, અથવા કોઇ પોલીસ અમલદાર અથવા માજીસ્ટ્રેટને આપેલી ખબર ઉપરથી માંડેલા કોઇ પણ મુકદ્દમામાં હરકોઇ માજીસ્ટ્રેટની ફરિયાદ કોઇ કામ ઉપર માજીસ્ટ્રેટ તપાસ કરી શકે એવા હરકોઇ ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય અને

તે મુકદમાની તપાસ કરનારો માલ્જેટ ને તોહોમતવાળાને છોડી મુકે અથવા તેની ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો દરાવ કરે, અને તે માલ્જેટની એવી ખાત્રી થાય કે સરદરહુ તોહોમત વાળા ઉપર આણેલું તોહોમત નહિવું અથવા તરદી આપે છે, ત્યારે તોહોમતવાળાને છોડી મુકવાના અથવા તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાના પોતાના હુકમમાં પોતાની મંજૂરીમાં આવે તે પ્રમાણે જે શખસની ફરિયાદ અથવા જ્યારે એક કરતાં વધુ તોહોમત આણ્યું હોય તે શખસે તે તોહોમતવાળાને અથવા જ્યારે એક કરતાં વધુ તોહોમતવાળા હોય ત્યારે તેમાંના દરેક ને, ધણામાં ધણા પચાસ રૂપિયાસુધીનો પોતાનો યોગ્ય લાગે તેટલો નુકસાનીનો અવેજ આપવો એવું ફરમાવવાને તે માલ્જેટ મુખત્યાર છે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે સરદરહુ મુજબ ફરમાવતાં પેહેલાં તે માલ્જેટ નિચે પ્રમાણે કરવું જોઈએ, એટલે—
(અ) સરદરહુ ફરમાન કરવા વિરુદ્ધ સરદરહુ ફરિયાદી અથવા ખમર આપનાર જે કાંઈ હરકત રજુ કરે તે દફતરમાં દાખલ કરીને તેનો વિચાર કરવો, અને

(બ) જે પોતે નુકસાનીનો કાંઈ અવેજ આપવાનું ફરમાવે, તો તે અવેજ અપાવવા બાબતનાં પોતાનાં દારણ તોહોમતવાળાને છોડી મુકવાના અથવા તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાના પોતાના હુકમમાં લખવાં જોઈએ.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ માલ્જેટ નુકસાનીનો જે અવેજ આપવાનો હુકમ ફરમાવ્યો હોય તે અવેજ જાણે દંડ હોય એવી રીતે વસુલ થઈ શકશે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે તે અવેજ વસુલ ન થઈ શકે, તો જે કેદ દરાવવી તે આસાન હોવી જોઈએ અને ધણામાં ધણા ત્રોસ દિવસ સુધીની જેટલી મુદત માલ્જેટ ફરમાવે તેટલી મુદત સુધીની હોવી જોઈએ.

(૩) તોહોમતવાળા શખસને નુકસાનીનો અવેજ આપવા બાબત ખીજા અથવા ત્રીજા વર્ગના કોઈ માલ્જેટ જે ફરિયાદીને અથવા ખમર આપનારને પેટા કલમ (૧) મુજબ હુકમ ફરમાવ્યો હોય તે ફરીયાદ અથવા ખમર આપનાર ઉપર જાણે સરદરહુ માલ્જેટ કરેલા ઇનસાફ ઉપરથી ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ થયો હોય એવી રીતે તેને, સરદરહુ હુકમ અવેજ આપવા બાબતના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી. એવા હુકમ ઉપર અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) તોહોમતવાળા શખસને નુકસાનીનો અવેજ આપવા બાબત હુકમ જે મુકદમામાં કર્યો હોય તે મુકદમામાં પેટા કલમ (૩) મુજબ અપીલ કરવાનો અધિકાર હોય, ત્યારે તે અપીલ રજુ કરવા માટે દરાવેલી મુદત પૂરી થતાં પેહેલાં, અથવા, અપીલ રજુ કરવામાં આવી હોય તો તેનો નિકાલ થતા પેહેલાં. સરદરહુ નુકસાનીનો અવેજ તેને આપવો નહિ.

(૫) પંચી તેજ બાબત સંબંધી દિવાનીમાં કાંઈ પણ ફરિયાદ કરવામાં આવે તેમાં નુકસાનીનો અવેજ આપવાનો હુકમ કરતી વખતે આ કલમ મુજબ જે રકમ નુકસાનીના અવેજ દાખલ આપેલી અથવા વસુલ કરેલી હોય તે રકમ કોર્ટ દિસાખમાં લેવી.

ટીકા—તોહોમતવાળાને હાજર કરવા સાફ પ્રોસેસ કાઢવા શીવાય ફરીયાદ દાદી નાંખી હોય તો નુકસાન અપાવી શકાય નહીં. (અસ્ટાસીંગ કોર્પ. જે. ડી. રૂ. નં. ૮ સને ૧૮૯૭ ક. ૨૪૮. એવી ખાત્રી થવી જોઈએ કે ફરીયાદ ખોટી અથવા તરદી આપે એવી હતી. સરનામ (ક. વિ. નો. ૧૮૮૧ પા. ૧૬૭)

બાબ ૨૧ મો.

વારંટના મુકદમાઓનો માલ્જેટોએ ઇનસાફ કરવા બાબત.

૨૫૧. વારંટના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરતી વખતે માલ્જેટોએ હેડળ લખવી રીત પ્રમાણે કામ ચલાવવું.

૨૫૨. (૧) જ્યારે માલ્જેટની આગળ તોહોમતવાળો હાજર થાય અથવા તેને આણ્યો હોય, ત્યારે તે માલ્જેટ ફરિયાદી (જે હોય તો) જે કહે તે સાંભળવું, અને ફરિયાદનું કામ ચલાવવાના ટેકામાં જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવે તે સંધ્યો પુરાવો લેવો.

(૨) જે શખસો તે મુકદમાની હજીરતથી વારંદ હોય એવો અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની

તરફથી શાહેદી આપી શકે એવો સંભવ હોય તે શખસોનાં નામ ફરિયાદી પાસેથી અથવા ખીજી રીતે માછલેટે નક્કી કરી લેવાં, અને તેમાંના જે શખસોની પોતે જરૂર ધારે તેઓને પોતાની આગળ શાહેદી આપવા સારૂ સમન કરવા.

ટીપ—ફરીયાદી જેટલા સાક્ષીઓનાં નામ લે તેટલા સાક્ષીઓને માછલેટે બોલાવવા એવી જરૂર નથી, નજરમાં યોગ્ય લાગે તેટલાને બોલાવે (જલધરસીંગ ૨૩ વિ. રી. ૯) તોહોમતદારને તેના વિરૂધ્ધનો પુરાવો એમ અને તેમ જલદીથી લઈ લેવાવવાનો તેનું હક્ક છે. ગુન્હાને લગતી તમામ હકીકત માલ્લ થઈ શકે એવા પુરાવાથી સાબીત કરી આપવી એ ફરીયાદ પક્ષની ફરજ છે.

૨૫૩. (૧) ૨૫૨ માં કલમમાં કરેલો સમજો પુરાવો અને પોતાને જરૂર લાગે એવી તોહોમતવાળાની જુઓની (જે હોયતો) લીધા ઉપરથી જે માછલેટે એવું ઠરાવે કે તોહોમતવાળાની વિરૂધ્ધ એવી કાંઈ આખત સાબિત કરવામાં આવી નથી કે જે તોડી પાડવામાં ન આવે તો તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ કરવાનું વાજબી થાય, તો તે માછલેટે તેને છોડી મુકવે.

(૨) જે કાંઈ કારણસર કોઈ માછલેટની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમત પાયા વગરનું છે, તો તે માછલેટે તેને મુકદમો ચાલતો હોય ત્યારે અગાઉ કોઈપણ વખતે તોહોમતવાળાને છોડી મુકવામાં અટકાવ થશે એવું આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી સમજાવું નહિ. સદરહુ કારણો તેણે દફતરમાં નોંધનાં જોઈએ.

ટીકા—તોહોમતનામું ન ધકચું હોય તે તોહોમતદારનો બચાવ પુછ્યા શીવાય માછલેટેને એમ માલમ પડે કે—ગુન્હો પુરવાર થયો નથી તો તે ફક્ત છોડી મુકી શકે, પણ તોહોમતદાર નિર્દોષ (એક્વીટલ) છે. એમ ઠરાવી શકે નહીં. છોડી મુકવું (ડિસચાર્જ) એ નાસાબીત નથી. (એક્વીટલ) ને જો નવો પુરાવો મળી આવે અથવા એવી કાંઈ હમોક્ત મળી આવે તો છોડી મુકેલો ગુન્હોગાર તે હમત માટે ફરી જવાબદાર થઈ શકે છે. (રાંણી વી. રાખટી શેરીફ ૬ વિ. રી. ૧૩.)

૨૫૪. એવો પુરાવો તથા જુઓની લીધા પછી, અથવા મુકદમો ચાલતો હોય ત્યારે અગાઉ કોઈ પણ વખતે, જે તે માછલેટેની નજરમાં એમ આવે કે આ આખ પ્રમાણે ઇનસાફ થઈ શકે એવા જે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો પોતાને અધિકાર છે તથા જે આખત પોતાના મતપ્રમાણે પોતે યોગ્ય શિક્ષા કરી શકશે તેવો કાંઈ ગુન્હો તોહોમતવાળાએ કરોછો એવું અનુમાન કરવાનો સમજાય છે તો તે માછલેટે તોહોમતવાળાની ઉપર એક તોહોમતનામું લખીને તૈયાર કરવું.

૨૫૫. (૧) પછી તે તોહોમતનામું તોહોમતવાળાને વાંચી સંભળાવવું તથા સમજાવવું, અને તેને પુછવું કે તું તકસીરવાર છે કે તારે કોઈ જવાબ કરવાનો છે.

(૨) જે તે તોહોમતવાળો હું તકસીરવાર છું એવો જવાબ આપે, તો તે જવાબ માછલેટે દફતરમાં લખી લેવો, અને તે ઉપરથી પોતાની નજરમાં આવે તો તે માછલેટે તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૫૬ (૧) જે તે તોહોમતવાળો જવાબ આપવાની ના કહે અથવા જવાબ આપે નહિ અથવા મારો ઇનસાફ થવો જોઈએ એવો દાવો કરે તો ફરિયાદી પક્ષના જે શાહેદાની જાઓની લીધી હોય તેમાંના કોઈ પણ શાહેદની ઉલટ તપાસણી કરવાને તે ખુશી છે કે કેમ અને ખુશી હોય તો કયા શાહેદાની ઉલટ તપાસણી કરવાને તે ખુશી છે તે કહેવાનું ફરમાવવું. જે તે એમ કહે કે તે પ્રમાણે કરવાની મારી ખુશી છે તો તેણે નામ દીધેલા શાહેદો પાછા બોલાવવા, અને તેમની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી (જે હોય તો) કર્યા પછી તેમને છોડી મુકવા. ત્યાર પછી ફરિયાદી પક્ષના બાકીના શાહેદાની જાઓની લેવી, અને તેમની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી (જે હોય તો) કર્યા પછી તેમને પણ છોડી મુકવા. ત્યાર પછી તોહોમતવાળાને પોતાનો જવાબ કરવાનું અને પોતાનો પુરાવો રજુ કરવાનું ફરમાવવું.

(૨) જે તોહોમતવાળો કાંઈ લખેલો મજકુર આપશે તો તે દફતરમાં માછલેટે ફેર કરવો.

૨૫૭. (૧) જે તોહોમતવાળો પોતાનો જવાબ કર્યા પછી, કોઈ પણ શાહેદની તપાસણી અથવા ઉલટ તપાસણી કરવા સારૂ તેને હાજર થવાની જરૂર પાડવા આખત અથવા કાંઈ હસ્તાવેજ અથવા

ખીજ વસ્તુ રજુ કરવાની જરૂર પાડવા બાબત કાંઈ પણ પ્રોસેસ કાઢાડવાની માજિસ્ટ્રેટને અરજી કરે, અને સદરહુ અરજી તરફી આપવા સાફ અથવા વિલંબ કરવા સાફ અથવા ધનસાફનો હેતુ પાર ન પડે એમ કરવા સાફ કરી છે એવું તેને દેખાઈ ન આવે તો માજિસ્ટ્રેટ તે પ્રોસેસ કાઢાડવું જોઈએ. તે સમય માજિસ્ટ્રેટ દફતરમાં લખવો.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે તોહોમતનામું તૈયાર કર્યા પછી તોહોમતવાળાએ કોઈ પણ શાહેદની ઉલટ તપાસણી કરી હશે અથવા ઉલટ તપાસણી કરવાની તેને તક મળી હશે, ત્યારે સદરહુ શાહેદની ફાજરની ધનસાફના કારણસર જરૂર છે એમ માજિસ્ટ્રેટની ખાતરી થાય તે શિવાય આ કલમની રૂયે તેને ફાજર રહેવાની ફરજ પાડવામાં આવશે નહિ.

(૨) સદરહુ અરજીપરથી કોઈપણ શાહેદને સમન કરતાં પેહેલાં તે ધનસાફના કારણ સાફ તે શાહેદને ફાજર થવામાં જે વાજબી ખરચ થાય તે ફોરટમાં અનામત મુકવો એવું ફરમાવવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૫૮. (૧) આ બાબત પ્રમાણે જે મુકદમામાં તોહોમતનામું તૈયાર કર્યું હોય તે મુકદમામાં જે માજિસ્ટ્રેટ એમ ઠરાવે કે તોહોમતવાળો તકસીરવાર નથી તો તેણે ગુન્હો નાસાગિત થયાનો હુકમ દફતરમાં નોંધવો.

(૨) સદરહુ પ્રકારના કોઈપણ મુકદમામાં જે તોહોમતવાળો તકસીરવાર છે એમ માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે, તો તેણે કાયદા પ્રમાણે તેની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

૨૫૯. જ્યારે ફરિયાદ થયા ઉપરથી કામ ચલાવવામાં આવ્યું હોય અને મુકદમાની સુનાવણી માટે મુકરર કરેલ કોઈ પણ દિવસે ફરિયાદી ગેરહાજર હોય અને ગુન્હો કાયદા પ્રમાણે માંડીવાળવાનો અધિકાર હોય, તો આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, તોહોમતનામું તૈયાર કર્યાની અગાઉ કોઈપણ વખતે પોતાની નજરમાં આવે તો માજિસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળાને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૨૨ મો.

સંક્ષિપ્ત રીતે ધનસાફ કરવા બાબત.

૨૬૦. (૧) આ કાયદામાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં,—

(અ) જુદા માજિસ્ટ્રેટ.

(બ) પહેલા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ અને

(ક) માજિસ્ટ્રેટની જે એન્ડને પેહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટનો અધિકાર આપ્યો હોય અને જેને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે એન્ડ.

તેને અથવા તેઓને યોગ લાગેતો, હેઠળ લખેલા સઘળા અથવા હરકોઈ ગુન્હાનો ધનસાફ સંક્ષિપ્ત રીતે કરવાને મુખત્યાર છે;—

(અ) જે ગુન્હો મોતની, સમુદ્ધારની, અથવા છ મહિના કરતાં વધી મુદતની કેદની શિક્ષા કરવા બાયક નહિ હોય તેવા ગુન્હા.

(બ) હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૨૬૪ મી, ૨૬૫ મી, અને ૨૬૬ મી કલમ પ્રમાણે કાટલાં તથા માપ સંબંધી ગુન્હા;

(ક) તેજ કાયદાની ૩૨૩ મી કલમ પ્રમાણે વ્યથા;

(૬) તેજ કાયદાની ૩૭૯ મી અથવા ૩૮૦ મી અથવા ૩૮૧ મી કલમ પ્રમાણે ચોરી, ચોરીની મિલકતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે;

(છ) તેજ કાયદાની ૪૦૩ જી કલમ પ્રમાણે બદલાતથી મિલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરેલી મિલકતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ, હોય ત્યારે;

(૬) તેજ કાયદાની ૪૧૧ મી કલમ પ્રમાણે ચોરીની મિલકત લેવી અથવા રાખવી, સદરહુ મિ-

લક્ષતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે,

(૭૧) તેજ કાયદાની ૪૨૪ મી કલમ પ્રમાણે ચેરીની મિલકત સંતાડવામાં અથવા તેની વ્યવસ્થા કરવામાં મદદ કરવી, સદરહુ મિલકતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે;

(૭૨) તેજ કાયદાની ૪૨૭ મી કલમ પ્રમાણે ળિગાડ;

(૭૩) તેજ કાયદાની ૪૪૮ મી કલમ પ્રમાણે ગ્રહપ્રવેશ, તથા ૪૫૧ મી, ૪૫૬ મી અને ૪૫૭ મી કલમો પ્રમાણેના ગુન્હા;

(૭૪) તેજ કાયદાની ૫૦૪ કલમ પ્રમાણે સુલેહનો ભંગ કરવાના ધરાદારી અપમાન કરવું; અને તેજ કાયદાની ૫૦૬ કી કલમ પ્રમાણે સાપરાધ ધમકી;

(૭૫) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી

(૭૬) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હો કરવાની કોશિસ, તે કોશિસ ગુન્હો હોય ત્યારે,

(૭૭) સન ૧૮૭૧ ના દોરેના અનિક્રમણ બિલ્ડના આક્ટની ૨૦ મી કલમ પ્રમાણેના ગુન્હા;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે મુકદ્દમામાં કોઇ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ૩૪ મી કલમમાં આપેલા વિશેષ અધિકાર ચલાવતો હોય તેવા કોઇ પણ મુકદ્દમાનો ધનસાફ સંક્ષિપ્ત રીતે કરવો નહિ.

(૭૮) સંક્ષિપ્ત રીતે ધનસાફ ચાલતો હોય તે દરમિયા માજિસ્ટ્રેટને અથવા બેચને એમ જણાય કે તે મુકદ્દમો એવી રીતનો છે કે સંક્ષિપ્ત રીતે ધનસાફ કરવો એ બધું નથી, ત્યારે તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા બેચે, જે શાહેદોની તપાસ થઇ ગઈ હોય એવા કોઇ પણ સાહેદને પાછો બોલાવી આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે મુકદ્દમાની ફરીથી સુનાવણી કરવા માંડવી જોઇયે.

૨૬૧. માજિસ્ટ્રેટોની જે કોઇ બેચને બીજા અથવા ત્રીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટનો અધિકાર આપેલો હોય તે બેચને હેઠળ લખેલા સઘળા ગુન્હાઓનો અથવા તેઓમાંના કોઇ પણ ગુન્હાનો સંક્ષિપ્તરીતે ધનસાફ કરવાનો અધિકાર આપવાને રચાનિક સરકાર મુખત્યાર છે:—

(૭૯) હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૨૭૭ મી, ૨૭૮ મી, ૨૭૯મી ૨૮૫ મી, ૨૮૬ મી, ૨૮૮ મી, ૨૯૦ મી, ૨૯૧ મી, ૨૯૩ મી, ૨૯૪ મી, ૩૨૩ મી, ૩૩૪ મી, ૩૩૬ મી, ૩૪૧ મી, ૩૪૨ મી, ૪૨૯ તથા ૪૪૭ મી. કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હા:—

(૮૦) મ્યુનિસિપલ આક્ટ વિરૂદ્ધ અને શેહેરનું જતન કરવા બાબત જે કલમો પોલીસ આક્ટોમાં છે તે કલમો વિરૂદ્ધ જે ગુન્હા માટે ફક્ત દંડની, અથવા એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય એટલી મુદતસુધીની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હા:

(૮૧) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી.

(૮૨) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હો કરવાની કોશિસ, તે કોશિસ ગુન્હો હોય ત્યારે.

૨૬૨. ૧) આ બાબ પ્રમાણે ધનસાફ કરતી વખતે, સમનના મુકદ્દમા માટે ફરમાવેલી રીત પ્રમાણે સમનના મુકદ્દમામાં કામ ચલાવવું, અને વારંટના મુકદ્દમા માટે ફરમાવેલી રીત પ્રમાણે વારંટના મુકદ્દમામાં કામ ચલાવવું, પણ આ કાયદામાં આગળ કહેલી બાબોમાં તેમ કરવું નહિ.

આ બાબપ્રમાણે હરકોઇ ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે ત્યારે ત્રણ મહિના કરતાં વધારે મુદતની શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ.

૨૬૩. જે મુકદ્દમામાં અપીલ ચાલતી નહિ હોય તે મુકદ્દમામાં માજિસ્ટ્રેટને અથવા માજિસ્ટ્રેટોની બેચને શહેદાનો પુરાવો દફતરમાં દાખલ કરવાની અથવા પદતી પ્રમાણે તોહોમતનામું તૈયાર કરવાની જરૂર નથી, પણ રચાનિક સરકાર ફરમાવે એવા નમુનામાં હેઠળ લખેલી વિગત માજિસ્ટ્રેટે અથવા માજિસ્ટ્રેટોની બેચે દાખલ કરવી:—

(૮૩) અનુક્રમ નંબર;

(૮૪) ગુન્હો થયાની તારીખ;

(૮૫) રિપોર્ટની અથવા ફરિયાદની તારીખ.

(૮૬) ફરિયાદી હોય તો તેનું નામ;

- (ઈ) તોહોમતવાળાનું નામ, તેના બાપનું નહીં તો માનું નામ, તથા તેનું રહેવાનું ઠેકાણું;
 (ફ) જે ગુન્દાની ફરિયાદ થઇ હોય તે ગુન્દો તથા (કામ) ગુન્દો સાબિત થયો હોય તો તે ગુન્દો, અને ૨૬૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧)ની રકમ (ક), રકમ (ખ) રકમ (ક) અથવા રકમ (ગ)માં આવે એવી બાબતોમાં જે મિલકતના સંબંધમાં ગુન્દો કર્યો હોય તે મિલકતની કિંમત;
 (ગ) તોહોમતવાળો જવાબ ('લી) તથા તેની જબાની (જેહાપતો);
 (હ) ગુન્દા બાબત ઠરાવ અને ગુન્દો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તો તેના કારણનો મુકતેસરમાં મજકુર;

(આઇ) શિક્ષાનો હુકમ અથવા ખીજે આખરનો હુકમ અને

(જ) જે તારીખે કમ પુરૂ થયું તે તારીખ.

૨૬૪. (૧) જે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કોઇ માજરદેદ અથવા બેંચ સંક્ષિપ્ત રીતે કરે અને જેમાં અપીલ ચાલતી હોય તેવા દરેક મુકદ્દમામાં તે માજરદેદે અથવા બેંચે. શિક્ષાનો હુકમ કરતાં પેરેલાં, ફેસલો દફતરમાં દાખલ કરવો, અને તે ફેસલામાં સાક્ષી પુરાવાનો સાર દાખલ કરવો, અને ૨૬૩ મી કલમમાં કહેલી રિગત પણ દાખલ કરવી.

(૨) ફક્ત સદરહુ પ્રકારનો ફેસલો આ કલમ લાગુ હોય તેવા મુકદ્દમાઓનું દફતર છે એવું સમજવું.

૨૬૫. (૧) ૨૬૩ મી કલમ પ્રમાણે તૈયાર કરેલાં દફતર તથા ૨૬૪ મી કલમ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કરેલા ફેસલા પ્રમુખ અમલદારે અગ્રેજીમાં અથવા કોન્ટની બાષામાં, અથવા એવો અમલદાર જે કોરટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે કોરટ દરમાવે તો પોતાની સ્વભાષામાં લખવા.

(૨) માજરદેદોની જે બેચને ગુન્દાઓનો સંક્ષિપ્ત રીતે ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર આપેલો હોય તે બેંચ જે કોરટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે કોરટે આ બાબત નિમેક્કા કોઇ અમલદાર પાસે સદરહુ દફતરે અથવા ફેસલો તૈયાર કરાવવાનો આધિકાર તે બેંચને આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વે છે, અને એ પ્રમાણે તૈયાર કરેલાં દફતર ઉપર અથવા ફેસલા ઉપર તે બેંચના જે મેમ્બર હાજર રહીને દામમાં ભાગ લેતા હોય તેવા દરેક મેમ્બરે સહી કરવી.

(૩) જે એવો અધિકાર આપવામાં ન આવે તો, બેચના કોઇ મેમ્બરે તૈયાર કરેલું તથા ઉપર કલ્લા પ્રમાણે સહી કરેલું દફતર યોગ્ય દફતર થશે.

(૪) બેંચમાં મતભેદ થાય, તો ના કણુક થનારા મેમ્બરને જુદો ફેસલો લખવાનો અધિકાર છે.

બાબ ૨૩ મો.

હાઇ કોર્ટોની આગળ તથા સેશન કોર્ટોની આગળ ઇનસાફ ચલાવવા બાબત.

અ.—પ્રથમ નિયમો.

૨૬૬. ૨૭૬ મી તથા ૩૦૭ મી કલમ શિવાય આ બાબમાં, તથા ૧૮ મા બાબમાં “ હાઇ કોર્ટ ” એ શબ્દોનો અર્થ સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇ કોર્ટો બાબતના આક્ટ પ્રમાણે ઇનસાફની જે હાઇ કોર્ટ સ્થાપી હોય અથવા સ્થાપવાની હોય તે હાઇ કોર્ટો એવો સમજવો, અને તેમાં પંજાબની ચીફ કોર્ટનો, રંગુનના રૈકાર્ડની કોર્ટનો તથા બીજી જે કોર્ટને ગવર્નર જનરલ ઇન્કૌન્સિસલ વખતે વખતે ઈંડિયા ગેઝેટ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ બાબનાં કારણસાર હાઇ કોર્ટો ઠરાવે એવી કોર્ટોનો સમાવેશ થાય છે.

૨૬૭. હાઇ કોર્ટની આગળ આ બાબ પ્રમાણે સધળા મુકદ્દમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કરવો;

અને આ કાયદામાં ગમે તે કશું હોય તે છતાં, આ કાયદા પ્રમાણે અથવા સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇ કોર્ટો બાબતના આક્ટ પ્રમાણે સ્થાપેલી કોઇ પણ હાઇ કોર્ટના લેટસ્ટ પેટ્ટ પ્રમાણે કોઇ હાઇ કોર્ટની પાસે મોકલેલા સધળા ફેબ્રુઆરી મુકદ્દમામાં, જે તે હાઇ કોર્ટ દરમાવે તો ઇનસાફ જ્યુરીથી કરવાનો અધિકાર છે.

૨૬૮. સેશન કોર્ટની આગળ સધળા મુકદમાઓના ધનસાફ જ્યુરીથી અથવા આસેસરોની મદદથી કરવા.

૨૬૯. (૧) કોઈ પણ સેશન કોર્ટની આગળ સધળા ગુન્હાઓનો અથવા કોઈ પણ અમુક વર્ગના ગુન્હાઓનો ધનસાફ કોઈ પણ જજ્ઞામાં જ્યુરીથી કરવો એવું સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી લઈને, તથા સરકારી ગેઝીટમાં હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને ફરમાવવાને, અને તે હુકમ એવીજ રીતે મંજૂરી લઈને રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકાર એવોજ હુકમ કરીને વળી એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, જે કોઈ પણ ગુન્હાનો ધનસાફ જ્યુરીથી થવાનો હોય તે જજ્ઞાની ખાખતમાં, તેવા ગુન્હાઓનો ધનસાફ, વિશેષ જ્યુરીની ટીપમાંથી સમન કરીને બોલાવેલા જ્યુરોથી કરવો એમ સદરહુ જડજ પોતાને અરજી કરવામાં આવે તે ઉપરથી અથવા પોતાની મેળે હુકમ કરે તો, તેવા ગુન્હાઓનો ધનસાફ એવી રીતે કરવો, અને સદરહુ સરકાર એવો હુકમ રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે ફેટલાએક ગુન્હાઓનું તોહોમત, તોહોમતવાળા ઉપર એકજ ધનસાફની વખતે મુકવામાં આવ્યું હોય અને તેમાંના થોડાએક ગુન્હાઓનો ધનસાફ જ્યુરીથી થઈ શકે અને થોડાએકનો ધનસાફ જ્યુરીથી ન થઈ શકે એમ હોય તેમનો ધનસાફ જ્યુરોનેજ આસેસરો સમજી તેમની મદદથી સેશન કોર્ટે કરવો.

૨૭૦. સેશન કોર્ટની આગળ જે જે ધનસાફ થાય તેમાં ફરિયાદનું કામ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે ચલાવવું.

ખ.—કામ ચલાવવાની શરૂઆત.

૨૭૧. (૧) જ્યારે ધનસાફ શરૂ કરવાને કોર્ટ તૈયાર હોય ત્યારે, તેની આગળ તોહોમતવાળાએ હાજર થવું અથવા તેને આજુવો, અને તોહોમતનામું કોર્ટમાં વાંચી સંભળાવવું તથા તેને સમજાવવું. અને તેને પુછવું કે જે ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું છે તેનો તું તકસીરવાર છે કે તારો ધનસાફ થાય એવો તું દાવો કરે છે.

(૨) જે તોહોમતવાળો એવો જવાબ આપે કે હું તકસીરવાર છું, તો તે જવાબ દફતરમાં દાખલ કરવો અને તે ઉપરથી તે તોહોમતવાળાને ગુન્હેગાર ઠરાવવો.

૨૭૨. જે તોહોમતવાળો જવાબ આપવાની ના કહે અથવા જવાબ આપે નહિ અથવા મારો ધનસાફ થવો જોઈએ એવો દાવો કરે, તો કોર્ટે જ્યુરો અથવા આસેસરો આ કાયદામાં આગળ કહ્યા પ્રમાણે પસંદ કરીને તે મુકદમાનો ધનસાફ કરવા માંડવો;

પણ એવું દરાખ્યું છે કે આ કાયદામાં આગળ હરકત લેવાનો જે હક્ક કહ્યો છે તેને અનુસરીને, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેટલા તોહોમતવાળા શખસોનો એક પછી એક એ રીતે ધનસાફ તેની તેજ જ્યુરી કરી શકે, અથવા તેના તેજ આસેસરો તે ધનસાફના કામમાં મદદ કરી શકે.

૨૭૩. (૧) હાઇ કોર્ટની આગળ ધનસાફ ચાલે તેમાં જે શખસની ઉપર તોહોમત મુક્યું હોય તે શખસનો ધનસાફ શરૂ થતાં પહેલાં કોઈ પણ વખતે તે હાઇકોર્ટને એમ જણાવ કે તોહોમતનામું અથવા તેનો કોઈ ભાગ સાબિત થઈ શકશે નહિ એ સ્પષ્ટ છે, ત્યારે જડજે તે તોહોમતનામા ઉપર તે મતલબની એક નોંધ કરવી.

(૨) સદરહુ નોંધવું ફળ એવું થશે કે, પ્રસંગ પ્રમાણે તોહોમતનામા ઉપરથી અથવા તેના ભાગ ઉપરથી ચલાવવાનું કામ બંધ થશે.

ક.—જ્યુરી પસંદ કરવા ખાખત.

૨૭૪. (૧) હાઇ કોર્ટની આગળ ધનસાફ થતી વખતે જ્યુરીમાં નવ માણસો હોવા જોઈએ.

(૨) સેશન કોર્ટની આગળ જ્યુરીથી ધનસાફ થતી વખતે, ત્રણ કરતાં ઓછી ન હોય અને નવ કરતાં વધી ન હોય એવી જે વિષમ સંખ્યા સ્થાનિક સરકાર કોઈ પણ અમુક જજ્ઞાને અથવા તે જજ્ઞામાં કોઈ પણ અમુક વર્ગના ગુન્હાઓને લાગુ પડે એવી વખતે વખતે ફરમાવે તે સંખ્યા જ્યુરીના

માણસોની હોવી જોઇએ

૨૭૫. યુરોપિયન અથવા અમેરિકન ન હોય એવા કોઈ શખસનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટની આગળ જ્યુરીથી કરવામાં આવે ત્યારે જો તે શખસની ઇચ્છા હોય તો, તે જ્યુરીમાં અર્ધાધિક યુરોપિયન અથવા અમેરિકન ન હોય એવા માણસો હોવા જોઈએ.

૨૭૬. જ્યુરરો પસંદ કરવા તે જ્યુરર તરીકે કામ કરવા સાથે સમન કરેલા માણસો મધ્યેથી કોર્ટ વખતે વખતે કાનુન કરીને ફરમાવે તેવી રીતે ચિઠ્ઠી કાઢાડીને પસંદ કરવા;—

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

પ્રથમ, આ કલમ પ્રમાણે કોઈપણ કોર્ટને માટે કાનુનો કાઢાડવામાં આવે, ત્યાંસુધી તે કોર્ટમાં જ્યુરરો પસંદ કરવાની ખાખતમાં જે રીવાજ હાલ ચાલુ હોય તે રીવાજ પ્રમાણે ચાલવું.

બીજું, સમન કરેલા માણસો પુરતા ન હોય, તો બીજા જે માણસો હાજર હોય તે મધ્યેથી કોર્ટની રજા લઇને જ્યુરરોની નોંધતી સંખ્યા પસંદ કરવાનો અધિકાર છે.

ત્રીજું, ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરોમાં—

(અ) તોહોમતવાળા શખસની ઉપર મોતની શિક્ષા કરવા લાયક કોઈ ગુન્હો કર્યાનું તોહોમત મુક્યું હોય તો, અથવા

(બ) બીજા કોઈ પણ મુકદ્દમામાં દાખ કોર્ટનો કોઈ જડજ એમ ફરમાવે તો.

આ કાયદામાં આગળ વિશેષ જ્યુરીની જે ટીપ કહી છે તે ટીપ મધ્યેથી જ્યુરરો પસંદ કરવા; અને એથી, અમુક ગુન્હાઓનો ઇનસાફ વિશેષ જ્યુરીથી કરવાની છુટ છે એમ જે કોઈ પણ જલ્લા ખાખત સ્થાનિક સરકારે ઠરાવ્યું હોય તે જલ્લામાં, કલમ ૩૨૫ માં કહેલી વિશેષ જ્યુરીની ટીપમાંથી જ્યુરરો પસંદ કરવા એવું જડજ જે કોઈ પણ મુકદ્દમામાં ફરમાવે તે મુકદ્દમામાં તે પ્રમાણે જ્યુરરો પસંદ કરવા જોઈએ.

૨૮૭. (૧) જ્યુરર પસંદ કરવામાં આવતા જ્ય તેમ તેમ તે દરેકનું નામ મોઢેથી બોલાવવું અને તે હાજર થાય એટલે તોહોમતવાળાને પુછવું કે એ જ્યુરરથી તારો ઇનસાફ થાય એમાં તને હરકત છે.

(૨) તે વખતે તે જ્યુરર ખાખત તોહોમતવાળો અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારો હરકત લેવાને મુખત્યાર છે, અને તે હરકતનાં જે કારણ હોય તે કહેવાં;

પણ એવું ઠરાવ્યું કે, હાઇકોર્ટમાં સરકારની તરફથી આઠ સંખ્યા સુધી અને જે શખસની અથવા શખસોની ઉપર તોહોમત મુક્યું હોય તે શખસની અથવા તે સઘળા શખસોની તરફથી આઠ સંખ્યા સુધી કારણો કહ્યા વગર હરકતો થવા દેવી.

૨૮૮. કોઈ જ્યુરર ખાખત હેઠળ લખેલાં કારણોમાંનાં કોઈપણ કારણપરથી હરકત લીધી હોય અને કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે તે સાબિત થાય તો તે હરકત મંજૂર રાખવી;

(અ) તે જ્યુરર અનુમાન પ્રમાણે અથવા ખરેખરો પક્ષપાત છે;

(બ) જાતનું કાંઈ કારણ, જેમ કે પરદેશના વતની હોવું, અથવા કોઈ પણ ચાલુ કાયદાથી અથવા કાયદા પ્રમાણે અમલ થતો હોય એવી કોઈ પણ કાનુની ફરમાવેલી યોગ્યતામાં ખામી હોવી, અથવા એકીસ વર્ષની અંદરની વયના અથવા સાઠ વર્ષથી વતી વયના હોવું;

(ક) તેણે પોતાની રીતથી અથવા ધર્મ સંબંધી સંકલ્પથી દુનિયાદારીની સઘળી ચીંતા તજ દીધી છે;

(દ) તે કોર્ટ મધ્યે અથવા તેના હાથ તળે કંઈ હોદ્દો ધારણ કરે છે.

(ઈ) તે પોલીસનું કાંઈ કામ કરે છે અથવા પોલીસનું કામ તેને સોંપેલું છે;

(ફ) તેની ઉપર કોઈ પણ ગુન્હો સાબિત થયો છે જે પરથી તે કોર્ટની નજરમાં જ્યુરીમાં કામ કરવાને તે અયોગ્ય થાય;

(ગ) જે ભાષામાં શાહેદી અપાતી હોય તે ભાષા, અથવા જ્યારે તે સાહેદી સમજાવાતી હોય ત્યારે જે ભાષામાં તે સમજાવાતી હોય તે ભાષા, સમજાવાને તે અશક્ત છે;

(હ) બીજા કોઈ હકીકતથી તે કોર્ટની નજરમાં, તે જ્યુરર તરીકે નાલાયક થાય તે હકીકત.

૨૭૯. (૧) કોઇ જ્યુરર આપત જે હરકત લેવામાં આવે તે દરેક હરકત વિશે કોરટે કરાવ કરવો, અને તે કરાવ ફક્તરમાં નોંધવો અને તે આપરનો છે એવું સમજવું.

(૨) જે તે હરકત મંજૂર કરવામાં આવે, તો તે જ્યુરરને ઠેકાણે સમન મુજબ હાજર થયલા અને ૨૭૬ મી કલમથી કરાવેલી રીતે પસંદ કરેલા ખીખ કોઇપણ જ્યુરરને નિમવો, અથવા તેવો ખીખે કોઇ જ્યુરર હાજર ન હોય, તો જેવું નામ જ્યુરરોની ટીપમાં હોય અથવા જે માણસ કોરટની નજરમાં તે જ્યુરીમાં કામ કરવાને યોગ્ય જણાય એવો ખીખે જે માણસ કોરટમાં હાજર હોય તે માણસને નિમવો; પણ એવું કરાવ્યું છે કે સદરહુ જ્યુરર અથવા ખીખ માણસ આપત

૨૭૯ મી કલમ પ્રમાણે હરકત લીધી ન હોય અને મંજૂર રાખી ન હોય તો તેમ કરવું.

૨૮૦. (૧) જ્યારે જ્યુરરોને પસંદ કરવામાં આવે, ત્યારે તેમણે પોતાનામાંથી એક જણને અગ્રેસર નિમવો.

(૨) તે અગ્રેસરે જ્યુરીની તકરારોમાં ઉપરીપણું કરવું, જ્યુરીનો કરાવ કોરટને કહી સંભળાવવો, અને જ્યુરીને તેમાંના કોઇપણ જ્યુરરને કોઇ ખબર જોઈતી હોય તે કોરટ પાસેથી પુછી લેવી.

(૩) જડજને વાજખી લાગે એટલા વખતમાં જે જ્યુરીમાંના ધણી જણ કોઇ અગ્રેસર નિમવામાં એકમત ન થાય, તો તેની નિમણૂક કોરટે કરવી.

૨૮૧. જ્યારે અગ્રેસર નિમવામાં આવે, ત્યારે સન ૧૮૭૩ ના હિંદુસ્તાનના સમનના આકટ પ્રમાણે જ્યુરરોને સમ ખવડાવવા.

૨૮૨. (૧) જ્યુરીથી ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાનમાં જ્યુરીનો કરાવ કહી સંભળાવતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે કોઇ પુરતાં કારણસર કોઇ જ્યુરર તે ઇનસાફનું કામ પુરું થતાં સુધી હાજર ન થઈ શકે, અથવા કોઇ જ્યુરર ગેરહાજર રહે, અને તેને હાજર ન કરી શકાય એવું હોય, અથવા જે ભાષામાં શાહેદી આપતી હોય તે ભાષા કોઇ જ્યુરર સમજી શકતો નથી અથવા તે શાહેદી સમજવાતી હોય ત્યારે જે ભાષામાં તે સમજવાતી હોય તે ભાષા સમજી શકતો નથી, એવું જો દેખાય તો, એક નવો જ્યુરર માંહે લેવો, અથવા તે જ્યુરીને રજા આપવી અને નવી જ્યુરી પસંદ કરવી.

(૨) સદરહુ પ્રસંગોમાંના દરેક પ્રસંગે ઇનસાફ નવેસરથી શરૂ કરવો,

૨૮૩. જ્યારે કેદી પાંજરામાં રહેવાને અશક્ત થાય, ત્યારે જ્યુરીને રજા આપવાને પણ જડજ મુખત્યાર છે.

૬.—આસેસરો પસંદ કરવા બાબત.

૨૮૪. જ્યારે ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી કરવાનો હોય, ત્યારે આસેસર તરીકે કામ કરવાને સમન કરેલા માણસોમાંથી જડજને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે જે અથવા વધારે માણસો પસંદ કરવા.

૨૮૫. (૧) આસેસરોની મદદથી કોઇ ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાનમાં જે કરાવ થતાં પહેલાં કોઇ પણ વખતે કોઇ પુરતાં કારણસર કોઇ આસેસર તે ઇનસાફનું કામ પુરું થતાં સુધી હાજર ન થઈ શકે અથવા ગેરહાજર રહે અને તેને હાજર કરવાનું બની શકે નહિ, તો બાકીના આસેસરની અથવા આસેસરોની મદદથી તે ઇનસાફનું કામ ચલાવવું.

(૨) જે સઘળા આસેસરો હાજર થતાં અટકે અથવા ગેરહાજર રહે, તો કામ ચલાવવાનું બંધ રાખવું, અને નવા આસેસરોની મદદથી તે ઇનસાફનું કામ નવેસરથી ચલાવવું.

૭.—ફરિયાદી તરફનો તથા તોહોમતવાળા તરફનો મુકદ્દમો

પુરો થતાં સુધી ઇનસાફનું કામ.

૨૮૬. (૧) જ્યુરરો અથવા આસેસરો પસંદ કરવામાં આવ્યા બાદ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાંથી અથવા ખીખ કાયદામાંથી જે ગુન્હાનું તોહોમત મુકદ્દમું હોય તે ગુન્હાનું પછેન વાંચીને તથા કયા પુરાવા ઉપરથી તે તોહોમતવાળાની તકસીર સાબિત કરવાની આશા રાખે છે તે કુકામાં કહી જણાવીને પોતાનો મુકદ્દમો શરૂ કરવો.

(૨) પછી ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે પોતાના શાહેદોને તપાસવા.

૨૮૭. તોહોમતવાળાની જે જબાની કમિટ કરનારા માજીસ્ટ્રેટે અથવા તેની રૂબરૂ યોગ્ય રીતે ફક્

તરમાં દાખલ કરી હોય, તે જખાની ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે રજુ કરવી અને તે પુરાવા દાખલ વાંચવી. ૨૮૮. કમિટ કરનારા માજીસ્ટ્રેટની આગળ તોહોમતવાળાની સમક્ષ કોઇ શાહેદની જખાની યોગ્ય રીતે લેવામાં આવી હોય તે જખાની પ્રમુખ જડજની નજરમાં આવે અને તેની તપાસ કરવામાં આવે તો તે કામમાં પુરાવા દાખલ ગણવાનો અધિકાર છે.

૨૮૯. (૧) ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના શાહેદોની જખાની અને તોહોમતવાળાની જખાની (જો હોય તો) પુરી થઇ રહે, ત્યારે તોહોમતવાળાને પુછવું કે તારો પુરાવો રજુ કરવો છે કે નહિ.

(૨) ને કહે કે મારે પુરાવો રજુ કરવો નથી, તો ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે પોતાની તરફના મુકદ્દમાનો સાર કહી સંજળાવવો. અને, જો ફોરટની નજરમાં એવું આવે કે તોહોમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એવો કાંઇ પુરાવો નથી તો પછી આસેસરોની મદદથી જે કામમાં ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ દફતરમાં દાખલ કરવાને, અથવા, જે કામમાં જ્યુરીથી ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ કહી સંજળાવવાનું જ્યુરીને ફરમાવવાને ફોરટ મુખત્યાર છે.

(૩) જો તોહોમતવાળો અથવા ફેટલાએક તોહોમતવાળાઓમાંનો હરકોઇ તોહોમતવાળો કહે કે મારે પુરાવો રજુ કરવો છે, અને ફોરટની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એવો કાંઇ પુરાવો નથી તો પછી આસેસરોની મદદથી જે કામમાં ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ દફતરમાં દાખલ કરવાને, અથવા જે કામમાં જ્યુરીથી ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ કહી સંજળાવવાનું જ્યુરીને ફરમાવવાને, ફોરટ મુખત્યાર છે.

(૪) જો તોહોમતવાળો અથવા ફેટલાએક તોહોમતવાળાઓમાંનો હરકોઇ તોહોમતવાળો કહે કે મારે પુરાવો રજુ કરવો છે, અને ફોરટની નજરમાં એમ આવે કે તેણે ગુન્હો કર્યો છે એવો પુરાવો છે, અથવા મારે પુરાવો રજુ કરવો નથી એવું તેના ફેહેવા ઉપરથી ફરિયાદનું કામ ચલાવનાર પોતાની તરફના મુકદ્દમાનો સાર કહી સંજળાવે અને ફોરટની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એવો પુરાવો છે, તો તોહોમતવાળાને તેનો જવાબ કરવા માંડવાનું ફોરટે ફરમાવવું.

૨૯૦. પછી તોહોમતવાળો અથવા તેનો પ્લીડર પોતાની તરફનો મુકદ્દમો શરૂ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તેણે તેમાં જે હકીકત ઉપર અથવા કાયદા ઉપર અથવા કાયદા ઉપર આધાર રાખવાનો પોતાનો ધરાવો હોય તે હકીકત અથવા કાયદો ફેહેવો, તથા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના પુરાવા ઉપર જે જે ટીકા પોતાને જરૂરની લાગે તે કરવી. પછી તે પોતાના શાહેદો હોય તો તેઓને તપાસવાને મુખત્યાર છે, અને તેઓની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી કરવી હોય તો તે કર્યા પછી પોતાની તરફના મુકદ્દમાનો સાર કહી સંજળાવવાને મુખત્યાર છે.

૨૯૧. જે શાહેદનું નામ તોહોમતવાળાએ અગાઉ નહિ કહ્યું હોય, તે શાહેદ હાજર હોય તો તેની જખાની તોહોમતવાળાને લેવા દેવી; પણ જે માજીસ્ટ્રેટે તેનો ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કર્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટેને આપેલી ટીપમાં જે શાહેદોનાં નામ લખ્યાં હોય તે શિવાય બીજા કોઇ પણ શાહેદને સમન કરીને બોલાવવાનો હક, ૨૧૧ મી તથા ૨૩૧ મી કલમમાં કહેલા પ્રસંગ શિવાય બીજે પ્રસંગે નથી.

૨૯૨. જો તોહોમતવાળો અથવા તોહોમતવાળાઓમાંનો હરકોઇ પુરાવો રજુ કરે, તો ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને પ્રયુક્તર આપવાનો હક છે એવું સમજવું.

૨૯૩. (૧) જ્યારે ફોરટ એમ ધારે કે જે ગુન્હાનું તોહોમત મુકદ્દમું છે તે ગુન્હો જે જગાએ કર્યોનું ફેહેવામાં આવ્યું છે તે જગા, અથવા બીજા જે જગાએ ઇનસાફને લગતી મુદ્દાની બીજા કોઇ પણ વાત બન્યાનું ફેહેવામાં આવ્યું છે તે જગા, જ્યુરીએ અથવા આસેસરોએ નજરે જોવી જોઇએ ત્યારે ફોરટે તે પ્રમાણે હુકમ કરવો, અને ફોરટના કોઇ અમલદારના હવાલમાં તે જ્યુરીને અથવા આસેસરોને એકઠા તે જગાએ લઇ જવા, અને તે જગા ફોરટે નિમેશ કોઇ અપસે તેઓને દેખાડવી.

(૨) તે અમલદારે ફોરટની રજા શિવાય બીજા કોઇ પણ અપસને તે જ્યુરીમાંના અથવા

આસેસરોમાંના કોર્ટની જેડે બેલવા અથવા ચિઠી પત્રી વગેરે વડે બ્યવહાર ચલાવવા દેવો નહિ અને કોર્ટ ખીજી રીતે ફરમાવે નહિ તો તે જગા જેવાનું કામ પુર્ક થઇ રહે એટલે તુરત તેઓને પાછા કોર્ટમાં લઇ જવા.

૨૯૬. કોર્ટ જ્યુરર અથવા આસેસર સંબંધ રાખનારી કોઇ લગતી હકીકતથી પોતાની જાતે વાકેફ હોય તો, હું એ વાતથી વાકેફ છું એવું જડજને જાહેર કરવાની તેની ફરજ છે, અને પછી ખીજા કોર્ટ શાહેદની માફકજ તેને સમ આપીને તેની તપાસણી, ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી કરવાનો અધિકાર છે.

૨૯૫. જે કોઇ ઇનસાફનું કામ મુલતવી રાખવામાં આવે, તો જ્યુરીએ અથવા આસેસરોએ મુલતવી રાખેલી બેઠકે હાજર થવું અને ઇનસાફનું કામ પુર્ક થતાં સુધી પછીની દરેક બેઠકે હાજર રહેવું.

૨૯૬. હાઇકોર્ટની આગળ કોર્ટ મુકદમાનો ઇનસાફ એક કરતાં વધારે ઇલ્લસ સુધી ચાલે તે દરમિયાનમાં જ્યુરીને એકઠી રાખવા બાબત તે હાઇકોર્ટ વખતે વખતે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે; અને જ્યુરરોને તે કોર્ટના કોઇ અમલદારના હવાલામાં એકઠા રાખવા કે તેમને પોત પોતાને ઘેર પાછા જવા દેવા, અને રાખવા તો કેવી રીતે રાખવા તે બાબત પ્રમુખ જડજ સદરહુ કાનુનોને અનુસરીને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬.—જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કર્યો હોય તે મુકદમાઓમાં ઇનસાફનો છેડો.

૨૯૭ જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કર્યો હોય તે મુકદમાઓમાં તોહોમતનો જવાબ દેવાનું કામ પુર્ક થઇ રહે અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને પ્રત્યુત્તર આપવો હોય તો તે પ્રત્યુત્તર આપે એટલે કોર્ટે જ્યુરીને આદેશ આપવા માંડવો, તેમાં ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના તથા તોહોમતવાળાની તરફના શાહેદીપુરાવાનો સાર કહી સંબળાવવો અને જે કાયદા પ્રમાણે જ્યુરીએ ચાલવું તે કાયદો કહેવો.

૨૯૮. (૧) સદરહુ મુકદમાઓમાં જડજનું કામ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે છે.

(અ) કાયદાની જે તકરારો ઇનસાફ ચાલતી વખતે નિકળે તે સઘળી તકરારોનો, અને વિશેષ કરીને જે હકીકતો સાબિત કરવાનો વિચાર હોય તે હકીકતોના લાગુપણાબાબત, તથા કાંઇ પણ પુરાવો દાખલ થઇ શકે કે નહિ તે બાબત અથવા પક્ષકારોએ અથવા તેમની તરફથી પુછેલા સવાલોની ચોખ્ખતા બાબત સઘળી તકરારોનો ફેંસલો કરવો; અને પોતાની નજરમાં આવે તો, દાખલ ન થઈ શકે એવો પુરાવો રજુ થતો અટકાવવો, પછી તે પુરાવા બાબત પક્ષકારોએ હરકત લીધી હોય કે ન હોય તો પણ.

(બ) ઇનસાફની વખતે પુરાવામાં આપેલા સઘળા દસ્તાવેજોના અર્થ તથા અન્વય બાબત ફેંસલો કરવો;

(ક) મુકદર બાબતોનો પુરાવો અપાય એટલા માટે હકીકતની જે બાબતો સાબિત કરવાની જરૂર હોય તે સઘળી બાબતોનો ફેંસલો કરવો.

(ડ) કાંઇ તકરાર નિકળે તેના નિકાલ પોતે કરવો કે જ્યુરીએ કરવો તે બાબત ફેંસલો કરવો, અને એ બાબત તેનો ફેંસલો જ્યુરરોને બંધક છે.

(૨) શાહેદી પુરાવાનો સાર કહી સંબળાવતી વખતે પોતાની નજરમાં ચોગ્ય જણાય તો હકીકતની કાંઈ તકરાર અથવા કાયદાની અને હકીકતની એ બેઠકની બેગી કાંઈ તકરાર તે કામને લગતી હોય તે બાબત પોતાનો અભિપ્રાય જ્યુરીને જણાવવાને મુખત્યાર છે.

દહાતો—(અ) જે રાખસ તે કામમાં શાહેદ ન હોય તે રાખરો કાંઈ મજકુર કહેા હોય તે મજકુરનો પુરાવો જે હકીકત ઉપરથી દાખલ થઈ શકે તે હકીકત સાબિત થઇ છે એ સમય પરથી તે મજકુર સાબિત કરવાનો વિચાર છે.

તેવી હકીકત હતી એવું સાબિત થયું છે કે નહિ તેનો નિશ્ચય કરવો એ જડજનું કામ છે. જ્યુરીનું કામ નથી.

(બ) જે અસલ દસ્તાવેજ બિવાદિયમાં અથવા જેનો નાશ થઈ ગયાનું કેહેવું હોય તે દસ્તાવેજનો ઉપપુરાવો આપવાનો વિચાર છે. તે અસલ દસ્તાવેજ બિવાદિયમાં છે કે નહિ અથવા તેનો નાશ થઇ ગયો છે કે નહિ તેનો નિશ્ચય કરવો એ જડજનું કામ છે.

૨૬૯. જ્યુરીનું કામ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે છે—

(અ) મુકદ્દમામાંની હકીકતોની કદ બાબુ ખરી છે તે નક્કી કરવું અને પછી તે બાબુને આધારે જે ઠરાવ જડવના આદેશ પ્રમાણે કહી સંભળાવવો જોઈએ તે ઠરાવ કહી સંભળાવવો;

(બ) (કાયદાના શબ્દો શિવાય ખીજ) જે પારિભાષિક શબ્દોનો તથા જે શબ્દોનો અર્થ અસાધારણ અર્થમાં ક્યો હોય તથા તે નક્કી કરવાની જરૂર હોય તે સઘળાનો અર્થ નક્કી કરવો પછી તે શબ્દો દસ્તાવેજમાં આવ્યા હોય કે નહિ તોપણ;

જે તકરારોને કાયદા પ્રમાણે હકીકતની તકરારો ગણવી જોઈએ તે સઘળી તકરારોનો ફેંસલો કરવો;

(ક) સામાન્ય મોંઘમોઘ વાક્યો હોય તે અમુક પ્રસંગને લાગુ છે કે નહિ તેનો ઠરાવ કરવો, પણ તે વાક્યોના સંબંધ કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવવાની રીત સાથે હોય અથવા તેઓનો અર્થ કાયદાથી નક્કી ક્યો હોય તો એ બેઉ પ્રસંગે તેઓનો અર્થ ઠરાવવો એ જડવનું કામ છે, જ્યુરીનું નથી.

દશાંતો—(અ) જ ના ખુન બાબત જ નો ઇનસાફ ચાલે છે.

ખુનમાં અને શિક્ષણીય મનુષ્ય વધમાં કેટલો ફેર છે તે જ્યુરીને સમજાવવો અને હકીકતોની કદ સમજ પ્રમાણે જ ની ઉપર ખુનનો અથવા શિક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવો, અથવા કદ સમજ પ્રમાણે જ એ ગુન્હો ક્યો નથી એવો ઠરાવ કરવો એ તેઓને કહેલું, એ જડવનું કામ છે.

હકીકતોની કદ સમજ ખરી છે એનો નિશ્ચય કરવો, અને જડવનો આદેશ ખરો અથવા ખોટો હોય, અને તે પ્રમાણે જ પોતાનું મત હોય કે નહિ તોપણ તે આદેશ પ્રમાણે પોતાનો ઠરાવ કહી સંભળાવવો એ જ્યુરીનું કામ છે.

(બ) તકરાર એવી છે કે કોઈ અમુક બાબત ઉપર કોઈ શખસે વાજબી મત ધારણ કરેલો કે નહિ, —કામ ધટિત કુન્-શીશારીથી અથવા બરાબર મેહેનત કરીને કરેલું કે નહિ.

આમાંની દરેક તકરારનો નિશ્ચય કરવો એ જ્યુરીનું કામ છે.

૨૭૦. જે મુકદ્દમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી થતો હોય તે મુકદ્દમાઓમાં જડવે પોતાનો આદેશ પુરો કર્યો પછી જ્યુરી પોતાના ઠરાવ બાબત વિચાર કરવાને એકતમતા જવાને મુખત્યાર છે.

કોરટની રજા વગર જ્યુરર શિવાય ખીજ કોઈ શખસે સદરહુ જ્યુરીના કોષપણ મેંબરની જોડે બોલવું નહિ અથવા ચિઠ્ઠી પત્રી વગેરે વડે વ્યવહાર ચલાવવો નહિ.

૩૦૧. જ્યારે જ્યુરી પોતાના ઠરાવ બાબત વિચાર કરી રહે ત્યારે તેમનો જે ઠરાવ હોય તે અથવા તેમાંના અધ્યાધિકારો જે ઠરાવ હોય તે જ્યુરીના અગ્રેસર જડવને જણાવવો.

૩૦૨. જ્યુરીનાં સઘળાં માણસો એક મત ન હોય, તો વધારે વિચાર કરવા સાફ એકાંતમાં જવાનું તે જ્યુરીને ફરમાવવાને જડવ મુખત્યાર છે. જડવ યોગ્ય ધારે તેટલી મુદત પછી જ્યુરીનાં સઘળાં માણસો એક મત ન હોય તોપણ તે જ્યુરી પોતાનો ઠરાવ કહી સંભળાવવાને મુખત્યાર છે.

૩૦૩. (૧) કોરટે ખીજ રીતે હુકમ કર્યો ન હોય, તો જે તોહોમતો ઉપરથી તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કર્યો હોય તે સઘળાં તોહોમતો બાબત જ્યુરીએ પોતાનો ઠરાવ કહી સંભળાવવો, અને તેમનો ઠરાવ શો છે તેનો નિશ્ચય કરવા સાફ જે સવાલો પુછવાની જરૂર હોય તે સવાલો તેઓને પુછવાને જડવ મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ સવાલો તથા તેમના જવાબો દફતરમાં દાખલ કરવા.

૩૦૪. જ્યારે અકસ્માતથી અથવા ભુલથી ખોટો ઠરાવ કહી સંભળાવ્યો હોય, ત્યારે તે દફતરમાં દાખલ કરતા પહેલાં અથવા દાખલ કર્યા પછી તુરત તે ઠરાવમાં સુધારો કરવાને જ્યુરી મુખત્યાર છે, અને આખરે સુધાર્યા પ્રમાણે તે ઠરાવ થવો જોઈએ,

૩૦૫. (૧) જ્યારે હાઇકોરટની આગળ જે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કર્યો હોય તે મુકદ્દમામાં જ્યુરીનાં સઘળાં માણસો એકમત હોય અથવા જ્યારે તેમાંના છ જણ એકમત હોય અને જડવ તેમની સાથે મળતો આવે, ત્યારે જડવે સદરહુ મત પ્રમાણે ફેંસલો બાપવો.

(૨) જ્યારે સદરહુ પ્રકારના કોષ પણ મુકદ્દમામાં જ્યુરીની ખાત્રી થાય કે અને એકમત ચઢ્યું નહિ, પણ તેમાંના છ જણ એકમત હોય, ત્યારે અગ્રેસરે જડવને તે મુજબ ખતર આપવી.

(૩) જે જ્યુરીમાંના અધ્યાધિક સાથે જડવ મળતો ન આવે, તો તેણે જ્યુરીને એકદમ રજા આપવી,

(૪) જ્યુરીમાંના નિદાન છ જણ એકમત ન હોય તો, પોતાને યોગ્ય લાગે એટલે વખત વિત્યા પછી જડને જ્યુરીને રજા આપવી.

૩૦૬. (૧) જે મુકદમાનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટની આગળ કર્યો હોય તે મુકદમામાં જ્યુરરોનો અથવા જ્યુરરોમાંના અધ્યાધિકનો ઠરાવ નાકમુલ કરવાની જરૂર નથી એમ જડજને લાગે, ત્યારે તેણે તે ઠરાવ મુજબ ફેસલો આપવો.

(૨) તોહોમતવાળો ખીન તકસીવાર ઠરે, તો જડને તેની ઉપર ગુન્હો નાસામિત થયાનો ફેસલો દફતરમાં દાખલ કરવો. તોહોમતવાળો તકસીરવાર ઠરે, તો જડને કાયદા મુજબ તેની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

૩૦૭. (૧) સદરહુ પ્રકારના કોષ્ટ પણ મુકદમામાં જે જે તોહોમત ઉપરથી તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કર્યો હોય તે સઘળા અથવા કોષ્ટ પણ તોહોમત આપત જ્યુરરોના ઠરાવથી અથવા જ્યુરરોમાંના અધ્યાધિકના ઠરાવથી જડજ બહો પડે, અને ઇનસાફની મતલબ પાર પાડવાસાફ તે મુકદમો હાઇ કોર્ટમાં મોકલવાની જરૂર છે એમ તેને સ્પષ્ટપણે લાગે, તો તે મુજબ તે મુકદમો તેણે મોકલવો, અને પોતાના મતના કારણ લખવાં, અને જ્યારે જ્યુરીનો ઠરાવ ગુન્હો નાસામિત થયાનો હોય, ત્યારે જે ગુન્હો થયેલો પોતાને લાગે તે ગુન્હો જણાવવો.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે જડજ કોષ્ટ મુકદમો મોકલે, ત્યારે જે તોહોમતો ઉપરથી તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કર્યો હોય તેમાંના કોષ્ટ પણ તોહોમત આપત તેણે ગુન્હો નાસામિત થયાનો અથવા સામિત થયાનો ફેસલો દફતરમાં દાખલ કરવો નહિ, પણ તોહોમતવાળાને પાછો પેઢેરામાં મોકલવાને અથવા તેના જમીન લેવાને તે મુખત્યાર છે.

(૩) અપીલમાં હાઇકોર્ટ જે અખત્યાર ચલાવી શકે તેમાંના દરેકોષ્ટ અખત્યાર આવી રીતે મોકલેલા મુકદમાની તજવીજ કરતી વખતે ચલાવવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે; અને સદરહુ અધિકારને અનુસરીને તથા સઘળા પુરાવાનો વિચાર કર્યા પછી અને સેશન જડજના તથા જ્યુરીના મતને યોગ્ય વજન આપ્યા પછી, જે તોહોમતનામું તૈયાર કરીને પોતાની આગળ રજુ કર્યું હોય, તે તોહોમતનામા ઉપરથી જે ગુન્હો તોહોમતદાર ઉપર જ્યુરી ઠરાવી શકત તેવો કોષ્ટપણ ગુન્હો તોહોમતવાળાની ઉપર નાસામિત થયાનો અથવા સામિત થયાનો ઠરાવ કરવો જોઈયે; અને જે તે ગુન્હો સામિત થયાનો ઠરાવ કરે, તો સેશન કોર્ટ જે શિક્ષાનો હુકમ કરી શકત તેવી શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

ગ. — જ્યુરીને રજા આપ્યા પછી તોહોમતવાળાનો ફરીથી ઇનસાફ કરવા આપત.

૩૦૮. જ્યારે જ્યુરીને રજા આપવામાં આવે ત્યારે તોહોમતવાળાને (પ્રસંગપ્રમાણે) પેઢેરામાં અટકાવી રાખવો અથવા જમીન ઉપર છોડવો, અને ખીજી કોષ્ટ જ્યુરીથી તેનો ઇનસાફ કરવો, પણ જે જડજની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમતવાળાનો ફરીથી ઇનસાફ નહિ કરવો જોઈયે, તો તે પ્રસંગે જડજે તોહોમતનામાની ઉપર તે મતલબની નોંધ કરવી, અને તે નોંધનું ફળ ગુન્હો નાસામિત થયાનો ઠરાવ જેવું થશે.

હ. — આસેસરોની મદદથી ઇનસાફ કરવાના મુકદમામાં ઇનસાફનો છેડો.

૩૦૯ (૧) જે મુકદમાનો ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી કર્યો હોય તે મુકદમામાં જ્યારે તોહોમતનો જવાબ દેવાનું કામ પૂર્ણ થઈ રહે અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને પ્રત્યુત્તર આપવો હોય તો તે આપે એટલે, કોર્ટ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના અને તોહોમતવાળાની તરફના શાહેદીપુરાવાનો સાર કહી સંભળાવવાને મુખત્યાર છે, અને પછી કોર્ટે દરેક આસેસરને તેનો મત મોહોડેથી કહેવાનું ફરમાવવું અને તે મત દફતરમાં દાખલ કરવો.

(૨) પછી જડજે ફેસલો આપવો, પણ તેમ કરવામાં તે આસેસરોના મત પ્રમાણે ચાલવાને બંધાયેલો નથી.

(૩) જે તોહોમતવાળો ઉપર ગુન્હો સામિત થયાનો ઠરાવ આપ, તો જડજે તેની ઉપર કાયદા મુજબ શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

આધ.—અગાઉ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય તે પ્રસંગે કામ ચલાવવાની રીત.

૩૧૦. જ્યુરીથી અથવા આસેસરોની મદદથી ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય તે ગુન્હો અગાઉ કોઇ ગુન્હાની સાબિતીનો, ઠરાવ થયા પછી કરેલો હોય ત્યારે ૨૭૧ મી, ૨૮૬ મી, ૩૦૫ મી, ૩૦૬ ઠી અને ૩૦૯ મી કલમમાં કામ ચલાવવાની જે રીત ઠરાવી છે તેમાં હેલ્થ લખ્યા મુજબ ફેરફાર કરવો.

(અ) પછવાડેના ગુન્હાનો હું તકસીરવાર છું એવો જવાબ તોહોમતવાળાએ દીધો ન હોય અથવા પછવાડેના ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો નહિ હોય તો અને ત્યાં સુધી, તોહોમતનામાના જે ભાગમાં અગાઉ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયાની વાત લખી હોય તે ભાગ કોરટમાં વાંચી સંભળાવવો નહિ, અને તોહોમતનામામાં કલ્લા મુજબ અગાઉ તમારી ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો છે કે નહિ એવું તોહોમતવાળાને પુછવું નહિ.

(બ) પછવાડેના ગુન્હાનો હું તકસીરવાર છું એવો જવાબ તે આપે અથવા તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે, તો પછી તેને પુછવું કે તોહોમતનામામાં કલ્લા મુજબ તમારી ઉપર અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો છે કે નહિ.

(ક) મારી ઉપર સદરહુ પ્રમાણે અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયેલો છે એવો જવાબ તે આપે તો જજ તેની ઉપર તે મુજબ શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, પણ મારી ઉપર સદરહુ પ્રમાણે અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયેલો નથી એમ તે કહે, અથવા સદરહુ સવાલનો જવાબ દેવાની ના કહે અથવા જવાબ દે નહિ, તો પછી જ્યુરીએ અથવા કોરટે અને આસેસરોએ (જેમ હોય તેમ) સદરહુ પ્રમાણે અગાઉ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયાની વાત સંબંધી પુરવો સંભળવો જોઇયે, અને તે પ્રસંગે (જ્યુરીથી ઇનસાફ થતો હોય ત્યારે) જ્યુરોને ફરીથી સમ આપવાની જરૂર નથી.

૩૧૧. ઉપલી છેલ્લી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ થયા હોય તોપણ પછવાડેના ગુન્હાનો ઇનસાફ કરતી વખતે અગાઉ કોઇ ગુન્હાની સાબિતીના ઠરાવનો પુરાવો, એવા અગાઉના ગુન્હાની સાબિતીના ઠરાવની હકીકત સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે લગતી હોય તો આપવાનો અધિકાર છે.

જ.—હાઇકોર્ટ સાફ જ્યુરોની ટીપ તથા તે કોર્ટ સાફ જ્યુરોને સમન કરવા બાબત.

૩૧૨. સ્પેશિયલ જ્યુરોની ટીપમાં એકી વખતે ચારસેં કરતાં વત્તા સખસોનાં નામ નોંધવાં નહિં.

૩૧૩. (૧) દરેક વર્ષમાં એપ્રિલ મહિનાની પેહેલી તારખની અગાઉ અને હાઇકોર્ટ વખતે વખતે ફરમાવે તેની કાનુનોને અનુસરીને કલાર્ક એફ ધી કૈને,

(અ) કૉમન જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા સધળા શખસોની ટીપ તૈયાર કરવી; અને, (બ) ફક્ત સ્પેશિયલ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા શખસોની ટીપ તૈયાર કરવી.

(૨) આ બીજી ટીપ તૈયાર કરવામાં, જે સખસોનાં નામ તેમાં નોંધવામાં આવે તે શખસોની મિલકત, આયર તથા કેળવણી ઉપર નજર રાખવી.

(૩) કોઇ શખસનું નામ કોઇ અગાઉના વર્ષની સ્પેશિયલ જ્યુરોની ટીપમાં દાખલ કરેલું હતું તેટલાજ સખસપરથી તે શખસનું નામ સ્પેશિયલ જ્યુરોની ટીપમાં દાખલ કરાવવાનો તેને હક્ક થશે નહિ.

(૪) કલકત્તાની હાઇકોર્ટની બાબતમાં ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ, અને બીજી બાબતમાં સ્થાનિક, કોઇપણ પગારવાળા સરકારી અમલદારને જ્યુરર દાખલ કામ કરવાનું સાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) ઉપર કહેલી કાનુનોને અનુસરીને સદરહુ ટીપ પોતાને વાળખી જણાવ તેવી રીતે તૈયાર

કરવાની કક્કાં ઓફ ધી ક્રૌને પુરતી મુખત્યારી છે એવું સમજવું, અને તેના ઉપર કાંઈ અપીલ ચાલશે નહિ અથવા તે ઠરાવની તપાસ થશે નહિ.

૩૧૪. (૧) કૉમન જ્યુરર દાખલ અને સ્પેશિયલ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા શખસોની પ્રારંભની ટીપો ઉપર કક્કાં ઓફ ધી ક્રૌને સહી કરવી, અને તે તપ્યાર થાય ત્યાર પછીના એપ્રિલ મહિનાની ૧૬ મી તારીખ પેહેલાં એક વખત સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં તે ટીપો પ્રસિદ્ધ કરવી.

(૨) કૉમન જ્યુરર દાખલ તથા સ્પેશિયલ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા શખસોની સુધારેલી ટીપો ઉપર સદરહુ મુજબ સહી કરીને તે તપ્યાર થાય ત્યાર પછીના મે મહિનાની પેહેલી તારીખ પેહેલાં એક વખત સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં તે ટીપો પ્રસિદ્ધ કરવી.

(૩) સદરહુ ટીપોની નકલો કોરટના મકાનના કોર્ટ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોઠોડવી.

૩૧૫. (૧) સદરહુ સુધારેલી ટીપોમાં જે શખસોનાં નામ નોંધ્યાં હોય તે શખસોમાંથી જેઓ સ્પેશિયલ જ્યુરીઓમાં કામ કરવાને પાત્ર હોય તેઓમાંના ઓછામાં ઓછા સતારીશ શખસોને, અને જેઓ કૉમન જ્યુરીઓમાં કામ કરવાને પાત્ર હોય તેઓમાંના ઓછામાં ઓછા ચોપન શખસોને દરેક ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાં દરેક સેશનમાંટે સમન કરવા.

(૨) કોઈ શખસને છ મહિનામાં એક કરતાં વધારે વાર તેના વગર સંખ્યા પુરી થઈ શકતી ન હોય તો એ પ્રમાણે સમન કરવો નહિ.

(૩) કોઈપણ સેશન ચાલતી હોય તે દરમિયાનમાં જે એમ જણાય કે સદરહુ પ્રમાણે સમન કરેલા શખસોની સંખ્યા પુરતી નથી, તો ઉપર કહ્યા મુજબ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા બીજા શખસોની જેટલી સંખ્યાની જરૂર હોય તેટલી સંખ્યાને સદરહુ સેશન માટે સમન કરવી.

૩૧૬. જ્યારે કોર્ટ હાઈકોર્ટે પોતાની અસલ ફોજદારી હુકમત ચલાવવા સારૂ ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરોની બહાર કોઈપણ જગાએ બેઠક કરવાના પોતાના ઇરાદાની નોટીસ આપી હોય, ત્યારે તે હાઈકોર્ટ કોઈપણ હુકમ કરે તેને અનુસરીને, સદરહુ જગાની સેસન કોર્ટે પોતાની આગળ જ્યુરરોને સમનકરવા બાબત આ કાયદામાં આગળ ફરમાવેલી રીતે પોતાની ટીપમાંથી જ્યુરરોની પુરતી સંખ્યાને સમન કરવી.

૩૧૭ (૧) એ પ્રમાણે જ્યુરર દાખલ સમન કરેલા શખસો ઉપરાંત જે સદરહુ સેશન કોર્ટને જરૂર લાગે તો મલિકામાબાજમાના લશ્કરમાંના જે શનંદી તથા વગર સનંદી અમલદારો પોતાની બેઠકની જગાથી દસ માઇલની અંદર રહેતા હોય તે અમલદારોની જેટલી સંખ્યા ઉપર કહ્યા મુજબ હાઈકોર્ટની આગળ જે શખસોની ઉપર ગુન્હાનાં તોહોમત મુક્યાં હોય તે શખસોના ઇનસાફ કરવા સારૂ બેઠકની જ્યુરીઓ પુરી કરવાને પોતે જરૂરની ધારે તેટલી સંખ્યાને તે સેશન કોર્ટે, કમ્પાઈંગ અમલદારને લખી જણાવ્યા પછી, સમન કરાવવી.

(૨) એ પ્રમાણે સમન કરેલા સઘળા અમલદારો, આ કાયદામાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, સદરહુ જ્યુરીઓમાં કામ કરવાને પાત્ર થશે, પણ સદરહુ પ્રકારના જે અમલદારને તેનો કમ્પાઈંગ અમલદાર તાકીદના લશ્કરી કામના સળખથી, અથવા બીજા કોઈ પણ વિશેષ લશ્કરી કારણસારૂ, માફ કરાવવા માગતો હોય તે અમલદારને સમન કરવો નહિ.

૩૧૮. ૩૧૫ મી, ૩૧૬ મી, અથવા ૩૧૭ કલમ પ્રમાણે સમન કરેલો જે શખસ કાયદેસર કારણ વગર તે સમનથી ફરમાવ્યા મુજબ હાજર થવાને ચુકે, અથવા હાજર થઈને જડજની રજા લીધા-વગર જતો રહે, અથવા કોર્ટે કામ મુલતવી રાખીને પછી હાજર થવાનો હુકમ કર્યો હોય તે વખતે હાજર થવાને ચુકે, તે શખસો તિરસ્કારનો ગુન્હો કર્યો છે એવું સમજવું, અને જડજને યોગ્ય લાગે એટલો દંડ તેના હુકમથી આપવાને તે શખસ પાત્ર થશે; અને સદરહુ દંડ આપવામાં કસુર થાય તો, તે આપે ત્યાં સુધી દિવાની તુરંગમાં વધારેમાં વધારે છ મહિનાની મુદત સુધી કેદને પાત્ર થશે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટની નજરમાં આવે તો આ પ્રમાણે કરેલો કોઈપણ દંડ અથવા કેદ માફ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

**કે.--સેસન કોર્ટ સાફ જ્યુરરોની તથા આસેસરોની ટીપ,
અને તે કોર્ટ સાફ જ્યુરરોને તથા આસેસરોને
સમન કરવા બાબત.**

૩૨૯. હેઠળ કહ્યું છે તે સિવાય કરીને એકવીસથી તે સાઠ વરસની ઉંમર સુધીના સઘળા મરદો જે જલ્લામાં તેઓ રહેતા હોય તે જલ્લાની અંદર, અથવા સ્થાનિક સરકારે સ્થાનિક હકીકતનો વિચાર કરીને આ બાબતમાં બીજો કાંઇપણ તેનાથી નાનો પ્રદેશ મુકરર કર્યો હોય તો તે પ્રમાણે મુકરર કરેલા પ્રદેશની અંદર જે ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં જ્યુરરો અથવા આસેસરો દાખલ કામ કરવાને પાત્ર છે એવું સમજવું.

૩૨૦. હેઠળ લખેલા શખસોને જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાની જવાબદારીમાંથી મારી છે, એટલે:—

(અ) જલ્લા માજિસ્ટ્રેટથી ઉંચા દરજ્જાના જે અમલદારો સિવિલ ખાતામાં ચાકરીએ હોય તે અમલદારો;

(બ) પગારવાળા જડબે;

(ક) રેવન્યુ અથવા કરકમના કમિશનરો તથા કલેક્ટરો;

(ડ) પોલીસ અમલદારો તથા કરટમ ખાતામાં પ્રિવેનટિવ સર્વિસમાં કામે લાગેલા શખસો;

(ઈ) મેદેસુલની વસુલાતના કામમાં લાગેલા જે શખસોને તેઓના હોદ્દાના કામના સખબથી માફ કરવાનું કલેક્ટર યોગ્યધારે તે શખસો;

(ફ) જે શખસો પોતપોતાના ધર્મમાં ખરેખર ઉપાધ્યાય અથવા ઉપદેશકનું કામ કરતા હોય તે શખસો;

(ગ) મલિકામાઆઝમના લશ્કરમાંના શખસો, પણ જ્યારે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ કાયદાથી તેઓને જ્યુરર અથવા, આસેસર દાખલકામ કરવાને વિશેષકરીને પાત્ર કર્યા હોય તે સિવાય કરીને;

(હ) સર્જન તથા બીજા જે સખસો ખુદશી રીતે તથા હમૈશ વૈધનો ધંધો કરતા હોય તે શખસો;

(આઈ) સન ૧૮૭૯ ના કાયદાનો ધંધો ચલાવનારા બાબતના આકટમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે કાયદાનો ખરેખર ધંધો ચલાવનારા;

(જ) જે શખસો પોર્ટ ઓફીસમાં તથા તાર ખાતાઓમાં નોકર હોય તે શખસો;

(કે) દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૬૪૦ મી તથા ૬૪૧ મી કલમના દરોવો પ્રમાણે જે શખસોને કોર્ટમાં જતે હાજર થવાનું માફ કર્યું હોય તે શખસો;

(લ) બીજા જે શખસોને જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાની જવાબદારીમાંથી સ્થાનિક સરકારે મારી આપી હોય તે શખસો;

૩૨૧. (૧) જે શખસો જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય, અને જેઓ સેશન જડબના તથા જલ્લાના કલેક્ટરના અથવા બીજા જે અમલદારને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત નીચે તે અમલદારના વિચાર પ્રમાણે જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને યોગ્ય હોય, અને જેઓની વિરૂદ્ધ ૨૭૮ મી કલમની જી થી હ સુધીની (એ બંને સુદ્ધા) રકમો મુજબ સફળ થાય એવી રીતે હરકત લેવાનું સંભવતું ન હોય તે શખસોની કહાવાર એક ટીપ સેશન જડબે તથા કલેક્ટરે અથવા ઉપર કહ્યા મુજબ બીજા અમલદારે તૈયાર કરવી.

(૨) ટીપમાં સદરહુ પ્રકારના દરેક શખસનું નામ, રહેવાનું ઠેકાણું અને તે કાણુ છે તે અથવા તેનો ધંધો શો છે તે લખવું; અને જો તે શખસ યુરોપિયન અથવા અમેરીકન હોય, તો તેની કામ તે ટીપમાં લખવી.

૩૨૨. સદરહુ ટીપની નકલો કલેક્ટરની અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારની ઓફીસમાં તથા જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટના તથા જલ્લા કોર્ટના મકાનોમાં ચોઢાવી તથા જે શહેર અથવા શહેરોમાં અથવા જે જે શહેર અથવા શહેરોની પાસે તે ટીપમાં કહેલા શખસો રહેતા હોય તે શહેર અથવા શહેરોમાંની કોઈ પ્રસિદ્ધ જગામાં તે ટીપમાંના ઇન્ટેખાબ ચોડવા.

૩૨૩. તેવી દરેક નકલ નીચે અથવા તેવા દરેક ઇન્ટેખાખ નીચે એક નોટીશ જોડવી એવી રીતે કે એ ટીપ ખાખત જે હરકતો કરવામાં આવશે તે, સેશન કોર્ટના મકાનમાં ફલાયી વખતે સેશન જડજ તથા કલેક્ટર અથવા ઉપર લખેલો ખીજો અમલદાર સાંભળીને તેનો ફેસલો કરશે, અને તે વખત નોટીસમાં લખવો.

૩૨૪. (૧) સદરહુ હરકતો સાંભળવા માટે સેશન જડજે, કલેક્ટર અથવા ઉપર કહેલા ખીજો અમલદારની સાથે બેસવું, અને, તે નોટીસમાં લખેલી વખતે તથા જગાએ, તે ટીપ તપાસવી અને તે સુધારવામાં જેઓનું લાગતું વળગતું હોય તેવા શખસોની હરકતો (જે હોય તો) સાંભળવી, અને પોતાની નજરમાં જે શખસ જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને યોગ્ય ન જણાય તેવા શખસનું નામ અથવા જે શખસ ૨૨૦ મી કલમ ઉપરથી આપેલી માફી ઉપર પોતાનો હક સાખિત કરે તેવા શખસનું નામ કહાડી નાખવું, અને તે ટીપ મધ્યે જે શખસનું નામ લખ્યું નહિ હોય પણ જેને તે કામસાફ પોતે યોગ્ય સમજે તે શખસનું નામ તેમાં દાખલ કરવું.

(૨) સેશન જડજનું અને કલેક્ટરનું અથવા ઉપર લખેલા ખીજો અમલદારનું મત જુદું પડે, તો જે શખસને જ્યુરર અથવા આસેસર કરવાનો વિચાર હોય તેનું નામ ટીપમાંથી કાઢાડી નાખવું.

(૩) તે તપાસેલી ટીપની એક નકલ ઉપર સદરહુ સેશન જડજે તથા કલેક્ટરે અથવા ઉપર લખેલા ખીજો અમલદારે સહી કરવી અને સેશન કોર્ટને તે નકલ મોકલવી.

(૪) તે ટીપ તૈયાર કરવામાં તથા તપાસવામાં સદરહુ સેશન જડજે તથા કલેક્ટરે અથવા ઉપર લખેલા ખીજો અમલદારે કાંઈપણ હુકમ કર્યો હોય તે આખરનો છે એવું સમજવું.

(૫) આ કલમ મુજબ માફીનો દાવો કર્યો નહિ હોય તો તે ટીપ પાછી તપાસવામાં આવે ત્યાં સુધી તે માફી હક છોડી દીધી છે એમ સમજવું.

(૬) એ પ્રમાણે તૈયાર કરેલી તથા તપાસેલી ટીપ દરવરસે એકવાર ફરી તપાસવી.

(૭) એ પ્રમાણે તપાસેલી ટીપને નવી ટીપ ગણવી, અને અસલ તૈયાર કરેલી ટીપખાખત આ કાયદામાં પાછળ કહેલી સધળી કાનુનો તેને લાગુ પડશે.

૩૨૫. જે કોઈપણ જલ્લાખદલ રયાનિક સરકારે એમ ઠરાવ્યું કે અમુક ગુન્હાઓનો ઇનસાફ, જડજ ફરમાવે તો, વિશેષ જ્યુરીથી કરવો, તે જલ્લાની ખાખતમાં, સેશન જડજે અને તે જલ્લાના કલેક્ટરે અથવા સદરહુ ખીજો અમલદારે આમાં અગાડ કહેલી તપાસેલી ટીપ શિવાય વળી એવી તપાસેલી ટીપમાં જે જ્યુરરોનાં નામો દાખલ કર્યા હોય અને જેઓ મિલકતની, ચાલ ચલણની અથવા કેળવણીની ખાખતમાં વિશેષ લાયકી ધરાવવાના કારણથી સદરહુ સેશન જડજના અને કલેક્ટરના અથવા સદરહુ ખીજો અમલદારના અલિપ્રાય પ્રમાણે વિશેષ જ્યુરરો તરીકે કામ કરવાને યોગ્ય હોય તેવા જ્યુરરોનાં નામો દાખલ કરીને એક વિશેષ ટીપ તૈયાર કરવી જોઈયે; પણ હંમેશને માટે એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે એવી વિશેષ ટીપમાં કોઈપણ માણસનું નામ દાખલ કર્યાને લીધે તપાસેલી ટીપમાંથી તેનું નામ કહાડવાનું થશે નહિ, તેમજ વિશેષ જ્યુરીથી ઇનસાફ ન થયેલા મુકદમામાં સાધારણ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાની તેની પાત્રતામાંથી તે મુક્ત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૩૨૬. (૧) સેશન જરવા સાફ વખતે વખતે જે દિવસ સેશન જડજ ઠરાવે તે દિવસથી ઘણું કરીને ઓછામાં ઓછા સાત દિવસ પેહેલાં સેશન જડજે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને પત્ર મોકલવો અને તેમાં લખવું કે તે સેશનમાં જ્યુરીથી જે કામોનો ઇનસાફ થવાનો હોય તથા આસેસરોની મદદથી જે કામોનો ઇનસાફ થવાનો હોય તે કામોના ઇનસાફને સાફ જેટલાનો ખપ સેશન જડજને જણાય તેટલા સદરહુ તપાસેલી ટીપ મધ્યે અથવા સદરહુ વિશેષ ટીપ મધ્યે લખેલા શખસોને સમન કરવા, તેવા હરકોઈ કામના ઇનસાફને સાફ જેટલા શખસોનો ખપ હોય તેથી બમણા કરતાં ઓછાને સમન કરવા નહિ.

(૨) જે શખસોને સમન કરવા હોય તેઓનાં નામ જુલ્લી કોર્ટમાં ચીઘીથી કાઢાડવાં, અને જે શખસોએ છ મહિના મધ્યે કામ કર્યું હોય તે શખસોને ખાતલ કરવા, પણ જેછતી સંખ્યા તેમના વગર પુરી ન થાય તો તેમને ખાતલ કરવા નહિ; અને એ પ્રમાણે કાઢાડેલાં નામ સદરહુ પત્રમાં વિશેષ કરીને જણાવવાં.

૨૨૭. સેશન કોર્ટની આગળ એટલા બધા કામનો ઇનસાફ થવાનો હોય કે એકજ વરગતા જુર-રોને અથવા આસેસરોને એક આખી સેશન સુધી હાજર રાખવા એ જીલમ ભરેલું થાયે, અથવા ખીજા કારણોને લીધે તેમ કરવાની જરૂર જણાય, ત્યારે ૩૨૬ મી કલમમાં કહેલા વખત શિવાય ખીજા વખતે જુરરોને અથવા આસેસરોને સમન કરવાનું ફરમાવવાને તે સેશન કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૨૮. જુરર અથવા આસેસરને જે સમન કરવો તે લખીને કરવો, અને તેમાં એ પ્રમાણે ફરમાવનું કે તમે જુર અથવા આસેસર દાખલ, જેમ હોય તેમ, ફલાણી વખતે તથા જગાએ હાજર થાઓ; તે વખત તથા જગા સમનમાં લખવી જોઇયે.

ટીકા-કુઆઇ હાઇકોર્ટ સરકયુલર જુકમાં જણાવ્યું છે કે આસેસરો તથા જુરરોની મહત્તા લોકોના વિચારમાં જળવાઈ રહે અને તેમના કામથી તેમને જેમ અને તેમ કંટાળો ન ઉપજે એમ ચાલવું એ ઘણું વાસ્તવિક છે. કોઇપણ આસેસરને જરૂર કરતાં વધારે વારંવાર સમન કરવા નહીં, જ્યારે આસેસરો કે જુરરોને સમન કરવામાં આવે ત્યારે તેઓના ઉપર રીવાજ ત્યા નિયમ પ્રમાણે નોટીસ મોકલવી અને તેઓની મહત્તા રહે એવી રીતે તથા માનથી તેઓની સાથે વર્તવું જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ તેઓની હાજરીની જરૂર હોય ત્યારે તેમને માટે બેસવાની યોગ્ય જગા આપવી.

૨૨૯. જુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને સમન કરેલો કોઇપણ શખસ સરકારની અથવા કોઇ રેલવે કંપનીની ચાકરીમાં હોય, અને જે આશીસમાં તે નોકર હોય તે આશીસના ઉપરીએ જાહેર કરવા ઉપરથી એમ જણાય કે લોકોને અઠગણ થયા વગર તે શખસથી, પ્રસંગ પ્રમાણે, જુરર અથવા આસેસરનું કામ થઇ શકશે નહિ તો જે કોર્ટમાં કામ કરવા સાફ તે શખસને એ પ્રમાણે સમન કર્યો હોય તે કોર્ટ તે શખસને હાજર થવાનું માફ કરવાને સુખત્યાર છે.

૩૩૦. (૧) યોગ્ય કારણસર કોઇપણ જુરરને અથવા આસેસરને કોઇ પણ અમુક સેશનમાં હાજર થવાનું માફ કરવાને સેશન કોર્ટ સુખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ જુરરોની મદદથી કરેલો કોઇપણ ઇનસાફ પુરો થાય ત્યારે, સેશન કોર્ટ પોતાને વાળી જણાય તો, જે જુરરોએ એવી જુરરીમાં કામ કીધું હોય તેઓને બાર મહીના સુધી જુરરો તરીકે ફરી નહિ બોલાવવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે.

૩૩૧. (૧) દરેક સેશનને તે સેશનમાં જુરર અથવા આસેસર દાખલ જે શખસો હાજર થયા હોય તેઓનાં નામની ટીપ સદરહુ કોર્ટે તૈયાર કરાવવી.

(૨) ૩૨૪ મી કલમ પ્રમાણે તપાસેલી જુરરોની તથા આસેસરોની ટીપની સાથે સદરહુ ટીપ રાખવી.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે તૈયાર કરેલી ટીપમાં જે નામો લખેલાં હોય તેમાંનાં દરેક નામ વિશેષનો સદરહુ તપાસેલી ટીપના હાંસીઆમાં હવાલો આપવો.

૩૩૨. (૧) જુરર અથવા આસેસર દાખલ હાજર થવાને સમન કરેલો જે શખસ કાયદેસરકારણ વગર, સમનમાં ફરમાવ્યા સુજળ હાજર થવાને ચુકે, અથવા હાજર થઇને કોર્ટની રજા લીધા વગર જતો રહે, અથવા કોર્ટ ટાંચ સુલતવી રાખીને પછી હાજર થવાનો હુકમ કયો હોય તે વખતે હાજર થવાને ચુકે, તે શખસ, સેશન કોર્ટના હુકમથી સો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

સદરહુ જુરરની અથવા આસેસરની કંઈ પણ જંગમ મિલકત તે હુકમ કરનારી કોર્ટની હકુમતની રચાનિક હદ માંહે હોય તે મિલકત જપ્ત કરીને તથા વેચીને જુદલા માજિસ્ટ્રેટે સદરહુ દંડ વસુલ કરવો.

(૩) સાફ કારણ બતાવવામાં આવે, તો આ પ્રમાણે કરેલો કોઇ પણ દંડ માફ કરવાનો અથવા કમી કરવાનો, તે કોર્ટને અધિકાર છે.

(૪) રદરહુ જમિ તથા વેચાણથી જો તે દંડ વસુલ ન થાય તો, સદરહુ જુરરને અથવા આસેસરને સેશન કોર્ટના હુકમથી પંદર દિવસની મુદત સુધી દિવાનો તુરંગમાં કેદ કરવાનો અધિકાર છે, પણ જો સદરહુ મુદત પુરી રતાં પેહેલાં તે દંડ આપવામાં આવે તો તેને તરત છોડી મુકવો.

લ.-- હાઇ કોર્ટે બાબત વિશેષ ઠરાવે.

૩૩૩. આ કાયદા પ્રમાણે કોઇ હાઇ કોર્ટની આગળ કોઇ પણ કામનો ઇનસાફ થાય ત્યારે જુર-

રીતે ઠરાવ કહી સંભળાવવામાં આવે તેની અગાઉ કોઇ પણ વખતે આડવોકેટ જનરલને યોગ્ય હાજરે તો મલિકામાખ્યામાના તરફથી કાર્ટને એવું જાહેર કરવાને તે મુખત્યાર છે કે તોહોમતવાળાની ઉપર મુકલા તોહોમત આપત હું ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવીશ નહિ; અને તે ઉપરથી સદરકુ તોહોમત આપત તોહોમતવાળાની ઉપર સધળું કામ ચલાવવાનું બંધ કરવું; અને તેને તે તોહોમત આપત અને તેમાંથી છોડી મુકવે. પણ પ્રમુખ જડજ બીજી રીતે નહિ ફરમાવે તો, એ પ્રમાણે છોડી મુકવાની વાત ગુન્હો નાસાખીત થયાના ઠરાવની બરાબર છે એમ સમજવું નહિ.

૩૩૪. દરેક હાઇકોર્ટ પોતાની અસલ ફેજદારી હકુમત ચલાવવા સારૂ તે કાર્ટનો ચીફ જરટીસ વખતે વખતે ઠરાવે એવે દિવસે તથા એવે અંતરે બેઠકા ભરતી.

૩૩૫.(૧) હાઇ કોર્ટે પોતાની બેઠકા જે જગ્યાએ તે હાલ કરતી હોય તે જગ્યાએ અથવા કલકત્તાની હાઇ કોર્ટની આખતમાં ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, અને બીજી હાઈ કોર્ટોની આખતમાં સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તેવી બીજી (જે હોય તો) જગ્યાએ, કરવી,

(૨) પણ કલકત્તાની હાઇકોર્ટ ગવરનર જનરલ ઇનકૌન્સિલની સંમતિથી, અને બીજી સધળી હાઇકોર્ટો સ્થાનિક સરકારની સંમતિથી, પોતાની અપેલેટ હકુમતની સ્થાનિક હદમહિની બીજી જે જગ્યાએ પોતે મુકરર કરે તે જગ્યાએ વખતે વખતે બેઠકા કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જે અમલદારને ચીફ જરટીસ ફરમાવે તે અમલદારે હાઇકોર્ટની અસલ ફેજદારી હકુમત ચલાવવા સારૂ જે બેઠકા કરવાને વિચાર હોય તે સધળી બેઠકાની નોટીસ અગાઉથી સ્થાનિક સરકારી ઝેઝેમાં આપવી.

૩૩૬. હાઇકોર્ટને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે રાષ્ટ્રીની સધળી વિલાયતી રઇયતનો તથા જે શખસોનો ઇનસાફ ૨૧૪ મી કલમ મુજબ હાઇકોર્ટથી કરવા યોગ્ય હોય તેઓનો ઇનસાફ હાઇકોર્ટમાં કરવા સારૂ તેઓને કેટલાએક વીરેષ જલ્લામાં અથવા વરખની કોઇ વીરેષ મુદત માંહે કમીટ કર્યા હોય તેવી સધળી વિલાયતી રઇયતનો અને તેવા સધળા શખસોનો ઇનસાફ પોતાની મામુલ બેઠકની જગ્યાએ કરવામાં આવશે, અથવા એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે ફલાણી જગ્યાએ તેઓનો ઇનસાફ કરવામાં આવશે.

બાબ ૨૪ મા.

ચોકસી તથા ઇનસાફ આપત સામાન્ય ઠરાવો.

૬૨૭. (૧) જે ગુન્હાનો ઇનસાફ શેશન કોર્ટથીજ અથવા હાઇકોર્ટથીજ થઇ શકે તેવા કોઈ પણ ગુન્હાની આખતમાં જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, ગુન્હાની ચોકસી કરનારો પેહેલા વરગનો કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ, અથવા જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની મંજૂરીયત લઇને બીજો કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ જે ગુન્હાની ચોકસી ચાલતી હોય તે ગુન્હામાં ફલાણો શખસ પ્રત્યક્ષ અથવા પરીક્ષ રીતે સામીલ છે અથવા તે આખત જાણીતો છે એમ ધારવામાં આવતું હોય તે શખસની શાહેડી લેવાના હેતુથી તેને, તે ગુન્હા સંબંધી તથા બીજો જે શખસ તે ગુન્હો કરવામાં ગુપ્ત અથવા મદદગાર તરીકે સામીલ હોય તે દરેક સખસ સંબંધી જે જે કેફિયત તેના જાણમાં હોય તે સધળી કેફિયત પુરેપુરી તથા ખરેખરી તેણે જાહેર કરવી એવી શરતથી માફી આપવાનું વચન આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે માફી આપવા માંડી હોય તે કબુલ કરનાર દરેક શખસની તે મુકદમામાં શાહેડ દાખલ જુગાની લેવી.

(૩) સદરકુ શખસને જે જમીન ઉપર છોડ્યો ન હોય તો, પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોર્ટ અથવા હાઇકોર્ટ તે ઇનસાફનું કામ પુર્ણ કરે ત્યાં સુધી તેને પેહેરામાં અટકાવી રાખવો.

(૪) પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ શિવાય બીજો જે માજિસ્ટ્રેટ આ કલમ પ્રમાણે માફી આપવાનું કેહે, તે માજિસ્ટ્રેટે તેમ કહેવાના પોતાના કારણ દફતરમાં દાખલ કરવાં, અને બ્યારે કોઈ પણ માજિસ્ટ્રેટે એ પ્રમાણે માફી આપવાનું કહ્યું હોય અને જે શખસને તે આપવાનું કહ્યું હોય તે શખસની જુગાની લીધી હોય, ત્યારે તે મુકદમાનો ઇનસાફ તેણે જતો કરવો નહિ, પછી જે ગુન્હો સદરકુ શખસે કર્યાનું જણાવ્યું

હોય તે ગુન્હાનો ધનસાફ કરવાનો અધિકાર તે માછરૂટને હોય તોપણ.

૩૩૮. મુકદ્દમા કમિટ થયા પછી પણ ફેંસલો કરતા પહેલાં ગમે તે વખતે, જે કોર્ટમાં મુકદ્દમા કમિટ કર્યા હોય તે કોર્ટ, સદરહુ પ્રકારના કોષપણ ગુન્હામાં ફલાણો શખસ પોતે પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે સામિલ છે અથવા તે તે બાબત જાણીતો છે, એમ ધારવામાં આવતું હોય તે શખસની શાહેદી ધનસાફની વખતે લેવાના હેતુથી તે શખસને તેજ શરતથી માફીનું વચન આપવાને અથવા કમિટ કરનારા માછરૂટે તેજ શરતે તેવા શખસને માફીનું વચન આપવું એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૩૩૯. (૧) જ્યારે ૩૩૭ મી અથવા ૩૩૮ મી કલમ પ્રમાણે માફીનું વચન આપ્યું હોય, અને જે શખસે સદરહુ માફીનું વચન કબુલ કર્યું હોય તે શખસ જાણી જોઇને કાંઈ મુદ્દાની વાત છુપારીને અથવા ખોટી શાહેદી આપીને, જે શરતથી સદરહુ માફી આપેલી તે શરત પ્રમાણે ચાલ્યો નહિ હોય, ત્યારે જે ગુન્હા બાબત તે માફીનું વચન એ પ્રમાણે આપેલું હોય તે ગુન્હા માટે, અથવા તેજ બાબતના સંબંધમાં બીજા જે ગુન્હાનો તે તકસીરવાર થયેલો જણાય તે ગુન્હા માટે તેનો ધનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે શખસે માફીનું વચન કબુલ કર્યું હોય તે શખસે જે મજકુર કલો હોય તે મજકુર, જ્યારે તે માફી આ કલમ પ્રમાણે રદ કરી હોય ત્યારે, તેની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં આપવાને અધિકાર છે.

(૩) સદરહુ મજકુરના સંબંધમાં ખોટી શાહેદી આપ્યાના ગુન્હા બદલ હાઇકોર્ટની મંજુરી વગર કાંઈપણ ફરિયાદ લેવી નહિ.

૩૪૦. કોષપણ ફેજદારી કોર્ટની આગળ જે સખસના ઉપર તોહોમત આપ્યું હોય તેવા દરેક શખસને કોષ પ્લીડરની મારફતે પોતાનો જવાબ કરવાનો હક્ક છે.

૩૪૧. તોહોમતવાળો દિવાનો નહિ હોય તોપણ ચાલેલું કામ તેને સમજાવી શકાતું નહિ હોય. તો ચોકસી અથવા ધનસાફનું કામ ચલાવવા કોર્ટને અખત્યાર છે; અને હાઇકોર્ટ શિવાય બીજી કોષ કોર્ટની બાબતમાં, જે તે ચોકસી કરતાં તોહોમતવાળાને કમિટ કરવો પડે, અથવા તે ધનસાફ કરતાં તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવો પડે, તો ચલાવેલા કામના કાગળ તથા તે કમની હકીકતનો રીપોર્ટ હાઇકોર્ટમાં મોકલવો, અને હાઇકોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા તે બાબત હાઇકોર્ટે હુકમ કરવો.

૩૪૨. (૧) તે હેમતવાળાની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં કાંઈ હકીકત જણાતી હોય તેનો ખુલાસો તોહોમતવાળો કરી શકે એટલા સાર, હરફોષ ચોકસી અથવા ધનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે કોષપણ વખતે, તેને અગાઉથી ચેતવણી આપ્યા વગર, તેને જે સવાલો પુછવા જરૂર જણાય તે સવાલો પુછવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના શાહેદોની જગ્યાની લેવાઇ રહ્યા પછી અને તે તોહોમતવાળાને જવાબ આપવાનું ફરમાવતાં પહેલાં, ઉપર કહેલાં કારણસાર કોર્ટે તે મુકદ્દમા બાબત તેને સવાલ સામાન્યતઃ પુછવા.

(૨) તે સવાલોના જવાબ આપવાની ના કેહેવાથી, અથવા તે સવાલોના ખોટા જવાબ દેવાથી, તે તોહોમતવાળો શિક્ષાને લાયક થશે નહિ; પણ એ પ્રમાણે ના કેહેવા ઉપરથી અથવા એવા જવાબ આપવા ઉપરથી પોતાને બાજબી લાગે એવું અનુમાન કોર્ટ તથા જ્યુરી હોય તો તે કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) તોહોમતવાળાએ આપેલા જવાબો સદરહુ ચોકસી અથવા ધનસાફની વખતે ધ્યાનમાં લેવાનો અખત્યાર છે, અને સદરહુ જવાબો ઉપરથી બીજા જે ગુન્હો તેણે કર્યાનું દેખાતું હોય તે ગુન્હા બાબત ચોકસી અથવા ધનસાફ થતી વખતે તે જવાબો તેની તરફ અથવા વિરૂદ્ધ પુરાવામાં આપવાનો અખત્યાર છે.

(૪) તોહોમતવાળાને કાંઈ સોગંદ આપવા નહિ.

૩૪૩. ૩૩૭ મી અને ૩૩૮ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય, કોષ તોહોમતવાળો શખસના જણવામાં કાંઈ પણ વાત હોય તે પ્રગટ કરવાને અથવા નહિ કરવાને તે લક્ષ્યાય એટલા માટે તેને કાંઈ પણ વચન અથવા ધમકી આપીને અથવા બીજી રીતે તેની ઉપર કાંઈ હાથ વાપરવો નહિ.

ટીકા—માછરૂટ ફરીવારી તરીકે કેદીને ગુન્હો કબુલ કરવાની કાંઈ લાલચ બતાવે તો તે પુખ્ત વિચાર કર્યા વગર કામ ચલાવે છે એમ કહી શકાય (શણી બી. રામધનસાઈ ૧ વિ. રી. ૨૪) ગેરરીતે કબુલત મેળવી છે એવા મુશાબની ગેરજાદગીમાં કબુલત લાલચથી મેળવી છે એવું અનુમાન થઈ શકે નહીં. ગેરરીતે કબુલત મેળવી છે એમ

જ્યારે કોર્ટ ધારે ત્યારે ગેરજામતી છે (શબ્દી વી. બલવંત ૧૧ મુ. હા. કા. રી. ૧૩૭) તોહમતદારને જવાબ લેતા પેહલા તેને ચેતવણી આપવાની જરૂર નથી (પ મ. અપે. ૧૨.)

૩૪૪. (૧) કોઈ શાહેદની ગેરહાજરીને લીધે, અથવા બીજાં કાંઈ યોગ્ય કારણને લીધે, કોઈ પણ ચોકસી અથવા ધનસાક્ષીનું કામ શરૂ થી અથવા વચમાં મુલતવી રાખવું જરૂર અથવા યોગ્ય જણાય, તો કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લગે તો વખતે વખતે લખેલો હુકમ કરીને અને તે બાબતનાં કરણ જણાવીને પોતાને દુરસ્ત લાગે એવી શરતે, અને પોતાને યોગ્ય લાગે એટલી મુદત સુધી, સરરહુ ચોકસી અથવા ધનસાક્ષીનું કામ શરૂ થી અથવા વચમાંથી મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે, અને તોહોમતવાળા પેહરામાં હોય તો વ.રંટ હઠાડીને તેને પાછો મોકલવાને મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઇરાબું છે કે કોઈપણ માજીસ્ટ્રેટે આ કલમ પ્રમાણે કોઈ તોહમતવાળા શખસને એકી વખતે પંદર દિવસ કરતાં વતી મુદત સુધી પેહરામાં પાછો મોકલવો નહિ.

(૨) હાઇ કોર્ટ જિલાય બીજી કોર્ટ કોર્ટે આ કલમ પ્રમાણે કરેલો દરેક હુકમ લખેલો હોવો જોઈએ અને તેની ઉપર પ્રમુખ જડજે અથવા માજીસ્ટ્રેટે સહી કરવી.

ખુલાસો—તોહોમતવાળાએ કાંઈ ગુન્હો કર્યો હશે એવો વેહેમ આવે તેવો પુરતો પુરાવો મળ્યો હોય અને તેને પાછો મોકલવાથી વધારે પુરાવો મળે તેવું છે એવું દેખાય તો તેને પાછો મોકલવાનો આ વ્યાજબી સમજા છે.

૩૪૫. (૧) આ નીચેના કોર્ટકનાં પેહલાં બે આસનોમાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની જે કલ-મેનું વર્ણન કર્યું છે તે કલમે મુજબ શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હાઓ તે કોર્ટકના ત્રીજા આસનમાં કહેલા શખસોને માંડીવાળવાનો અધિકાર છે:—

ગુન્હો.	હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કા- દાની લાગુ પડતી કલમે.	જે શખસને ગુન્હો માંડી વાળવાનો અધિકાર છે તે શખસ.
ધર્મસંબંધી કોઈપણ શખસનું દિલ દુખાવવાના પાકા ઇરાદાથી કાંઈ શબ્દો બોલવા વગેરે.	૨૫૮	ધર્મ સંબંધી જે શખસનું દિલ દુખાવવાનો ઇરાદો હોય તે શખસ.
વ્યથા કરવી.	૩૨૩, ૩૨૪	જે શખસને વ્યથા કરી હોય તે શખસ.
હરકોઈ શખસને ગેરવાજબી અટકાવ કરવો અથવા કેદ કરવો.	૩૪૧, ૩૪૨	જે શખસને અટકાવ કર્યો હોય અથવા કેદ કર્યો હોય તે શખસ.
હુમલો અથવા સાપરાધાન વાપરવું.	૩૫૨, ૩૫૫, ૩૫૮	જે શખસની ઉપર હુમલો કર્યો હોય અથવા સાપરાધાન વાપર્યું હોય તે શખસ.
કાયદા વિરૂદ્ધ જખરાબથી મજુરી કરાવવી.	૩૭૪	જે શખસ પાસે જખરાબથી મજુરી કરાવી હોય તે શખસ.
મિગાડ, જ્યારે જે હાનિ અથવા નુકસાન કરવામાં આવે તે ફક્ત કોઈ ખાનગી શખસને કરેલી હાનિ અથવા નુકસાન હોય ત્યારે.	૪૨૬, ૪૨૭	જે શખસને હાનિ અથવા નુકસાન કરવામાં આવે તે શખસ.
સાપરાધ પ્રવેશ.	૪૪૭	જે મિલકતમાં પ્રવેશ કર્યો હોય તે મિલકતજે શખસના કબજામાં હોય તે શખસ,
મદ પ્રવેશ.	૪૪૮	

નોકરી કરવાનો કરાર સાપરાધ રીતે તોડવો.

૪૯૦, ૪૯૧, ૪૯૨ ...

જે શખસની સાથે ગુ-હેગારે કરાર કર્યો હોય તે શખસ.

છિનાળું... ..
આપરાધ ધરાધારી કોર્ટ પરણેલી સ્ત્રીને ફાસલાવી જવી અથવા લઇ જવી અથવા રોકી રાખવી.

૪૯૭ ... }
૪૯૮ ... }

જે સ્ત્રી હોય તેનો ધણી.

આખર લેવી. ... ..
કાંઈ ખાખત આખર લેવા જેવી છે એવું જાણીને તે છાપવી અથવા કાતરવી.

૫૦૦ ... }
૫૦૧ ... }

છાપેલી અથવા કાતરેલી વસ્તુમાં આખર લેવા જેવી ખાખત છે એવું જાણીને તે વસ્તુ વેચવી.

૫૦૨ ... }

જે શખસની આખર લીધી હોય તે શખસ.

સમાધાનીનો લાંઘ કરવાવાના ધરાધારી તિરસ્કાર કરવો.

૫૦૪ ... ..

જે શખસને તિરસ્કાર કર્યો હોય તે શખસ.

સાપરાધ ધમકી, જ્યારે તે ગુ-હે સાત વર્ષની કેદની શિક્ષા કરવા લાયક ન હોય ત્યારે.

૫૦૬ ... ..

જે શખસને ધમકી આપી હોય તે શખસ.

(૨) વ્યથા કરવાના તથા મહાવ્યથા કરવાના જે ગુ-હા હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૨૪ મી, ૩૨૫ મી, ૩૩૫ મી, ૩૩૭ મી અથવા ૩૩૮ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક છે તે ગુ-હા જે શખસને વ્યથા કરી હોય તે શખસને જે કોર્ટની આગળ તે ગુ-હા ખાખત કાંઈ પણ ફરિયાદનું કામ ચાલુ હોય તે કોર્ટની રજા લઇને માંડી વાળવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ મુજબ હરકોઈ ગુ-હે માંડી વાળવાનો અધિકાર હોય ત્યારે તે ગુ-હામાં મદદગારી કરવાનો ગુ-હે અથવા (જ્યારે સદરહુ ગુ-હે કરવાની કોશિસ જાતે ગુ-હે હોય ત્યારે) તે કોશિસ કરવાનો ગુ-હે એવીજ રીતે માંડી વાળવાનો અધિકાર છે.

(૪) જે કોર્ટ શખસ બાળક, અથવા ગાંડો અથવા દિવાનો હોય અને જે તેવો ન હોત તો તે આ કલમ મુજબ કાંઈ ગુ-હે માંડી વાળવાને લાયક થાત તો તે શખસની તરફથી કરાર કરવાનો જે શખસને અધિકાર હોય તે શખસ સદરહુ ગુ-હે માંડી વાળવાને મુખત્યાર છે.

(૫) જ્યારે તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કરવા સાર કમિટ કર્યો હોય અથવા તેનાપર ગુ-હે સાખીત થવાનો ઠરાવ થયો હોય અને અપીલ થઇ હોય, ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે જે કોર્ટમાં તેને કમિટ કર્યો હોય, અથવા જેની રૂબરૂ તે અપીલની સુનાવણી થવાની હોય તે કોર્ટની પરવાનગી શિવાય ગુ-હે માંડી વાળવા દેવો નહિ.

(૬) આ કલમ મુજબ કાંઈ ગુ-હે માંડી વાળવાનું ફળ એવું થશે કે તોહોમતવાળાની ઉપર ગુ-હે નાસાખિત થવાનો ઠરાવ થશે.

(૭) આ કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય (ખીજ રીતે) કોર્ટપણ ગુ-હે માંડી વાળવો નહિ.

૩૪૬ (૧) ઇલાકાનાં મુખ્ય શહેરોની બાહાર કોર્ટપણ જલ્લામાં કોર્ટ માજીસ્ટ્રેટની આગળ કાંઈ ચોકશી અથવા ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે જે પુરાવા ઉપરથી તે માજીસ્ટ્રેટને એવું અનુમાન કરવું વાજબી જણાય કે સદરહુ જલ્લામાં ખીજ કોર્ટ માજીસ્ટ્રેટ તે મુકદમાનો ઇનસાફ કરવો જોઇયે, અથવા કરવા સાર તે કમિટ કરવો જોઇયે, તો તેણે તે કામ ચલાવવું બંધ રાખીને જે માજીસ્ટ્રેટના હાથ તળે પોતે હોય તે માજીસ્ટ્રેટની આગળ અથવા જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ દરમિયાન તેવા ખીજ હકુમતવાળા માજીસ્ટ્રેટની આગળ તે મુકદમા મોકલવો, અને તેની સાથે ટુંકામાં એક રિપોર્ટ કરીને તેમાં તે મુકદમાનો પ્રકાર સમજાવવો.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમે મોકલવામાં આવે, તેને જે ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર આપેલો હોય, તો તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ તે જાતે કરવાને અથવા પોતાના હાથ તળેના જે માજીસ્ટ્રેટને હકુમત હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમે સોંપવાને, અથવા તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૪૭ (૧) કોઈ માજીસ્ટ્રેટની આગળ કોઈપણ ચોક્કસીનું કામ આવે તેમાં, અથવા કોઈ માજીસ્ટ્રેટની આગળ કોઈપણ ઇનસાફનું કામ આવે તેમાં, ફેસલા ઉપર સહી કરતા પહેલાં, તેને કોઈપણ વખતે એમ જણાય કે તે કામનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટે અથવા હાઈકોર્ટે કરવો જોઈએ, અને જે ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાનો અખત્યાર તેને આપેલો હોય, તો તેણે કામ આગળ ચલાવવાનું બંધ કરવું, અને આ કાયદામાં પાછળ કહેલા ઠરાવો પ્રમાણે તોહોમતવાળાને કમીટ કરવો.

(૨) જે ઇનસાફ થવા સાર કમીટ કરવાનો અખત્યાર સદરહુ માજીસ્ટ્રેટને આપેલો ન હોય તો તેણે ૩૪૬ મી કલમ પ્રમાણે ચાલવું.

૩૪૮ હિંદુસ્તાનના ફેજવાદારી કાયદાના ૧૨ મા અથવા ૧૭ મા બાબ પ્રમાણે ત્રણ વરસની અથવા તે ઉપરાંતની મુદત સુધી કેદની શિક્ષા કરવા લાયક કોઈ ગુન્હાનું ફરીથી તોહોમત આવ્યું હોય, તેને, જે માજીસ્ટ્રેટ આગળ કામ આવ્યું હશે તે માજીસ્ટ્રેટની નજરમાં તોહોમતવાળા ઉપર ગુન્હો સાબિત થાય તો પોતે પુરતી શિક્ષા કરી શકશે. એમ નહિ આવે તો તેણે, પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઈકોર્ટમાં કમિટ કરવો જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને કલમ ૩૦ પ્રમાણે અધિકાર આપ્યો હોય તો, તે મુકદ્દમે સેશન કોર્ટમાં કમિટ નહિ કરતાં તે માજીસ્ટ્રેટને ત્યાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

૩૪૯. (૧) જ્યારે બીજા અથવા ત્રીજા વરગના જે માજીસ્ટ્રેટને હકુમત હોય તે માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફનો તથા તોહોમતવાળાની તરફનો શાહેદી પુરાવો સાંભળે ત્યાર પછી તેનો મત એવો થાય કે તોહોમતવાળો તકસીરવાર છે, અને તેને જે શિક્ષા કરવાનો પોતાને અધિકાર છે તેથી જુદી જાતની અથવા તે કરતાં વધારે સખત શિક્ષા તે તોહોમતવાળાને મળવી જોઈએ, અથવા તેને ૧૦૬ ઠી કલમ પ્રમાણે ખત કરી આપવાનું ફરમાવવું જોઈએ, ત્યારે તે માજીસ્ટ્રેટ પોતાનો મત લખીને પોતે ચલાવેલું કામ તથા તોહોમતવાળાને જે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટના અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટના તાબામાં પોતે હોય તેની પાસે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે કામ મોકલવામાં આવે તે માજીસ્ટ્રેટને દુરસ્ત લાગે તો તે પત્રકારોની જુબાની લેવાને તથા જે શાહેદ તે મુકદ્દમામાં શાહેદી આપી ચુક્યો હોય તે શાહેદને પાછો બોલાવીને તેની જુબાની લેવાને મુખત્યાર છે; અને કોઈ પણ વધારે પુરાવો માંગવાને તથા લેવાને મુખત્યાર છે, અને તે મુકદ્દમામાં પોતાને યોગ્ય લાગે એવો, અને કાયદા પ્રમાણે હોય એવો ફેસલો અથવા શિક્ષાનો હુકમ અથવા હુકમ તે માજીસ્ટ્રેટે કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૩૨ મી તથા ૩૩ મી કલમ પ્રમાણે જેટલી શિક્ષા કરવાનો પોતાનો અધિકાર હોય તે કરતાં વધારે સખત શિક્ષા તેણે કરવી નહિ.

૩૫૦ (૧) જ્યારે કોઈ મુકદ્દમાની ચોક્કસીમાં અથવા ઇનસાફમાં સખત પુરાવો અથવા તેમાંનો કોઈ ભાગ સાંભળ્યા પછી તથા ફત્તરમાં દાખલ કર્યા પછી કોઈ માજીસ્ટ્રેટ તેમાં હકુમત ચલાવતો બંધ પડે, અને તેની પછી તેની જગા ઉપર બીજો જે માજીસ્ટ્રેટ આવે તેને સદરહુ હકુમત હોય અને તે સદરહુ હકુમત ચલાવતો હોય, ત્યારે જે પુરાવો પોતાની અગાઉના માજીસ્ટ્રેટે એ પ્રમાણે ફત્તરમાં દાખલ કર્યો હોય તે પુરાવાને આધારે, અથવા જે પુરાવો થોડોક પોતાની અગાઉના માજીસ્ટ્રેટે અને થોડોક પોતે જાતે ફત્તરમાં દાખલ કર્યો હોય તે પુરાવાને આધારે સદરહુ પછીથી આવેલો માજીસ્ટ્રેટ કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે; અથવા તે શાહેદોને ફરીથી સમન કરવાને અને તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ ફરીથી શરૂ કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

(બ) કોષ્ટ પણુ ઇનસાફના કામમાં તે ખીજો માણસે પોતાનું કામ શરૂ કરે ત્યારે શાહેદોને અથવા તેઓમાંના હરકોઈને ફરીથી સમન કરવાની તથા તેઓની જગ્યાની ફરીથી સાંભળવાની માંગણી કરવાને તોહોમતવાળો મુખત્યાર છે.

(ખ) કોષ્ટ માણસેની આગળ ગુન્હો સાબિત થયો હોય તે સાબિતી જે પુરાવા ઉપરથી થઈ તે સધળો તેણે લીધેલો નથી તેથી તોહોમતવાળાને મુદ્દાની બાબતમાં ન્યાય મળવામાં હરકત થઈ છે એમ હાઈકોર્ટની, અથવા, જે મુકદ્દમાઓનો ઇનસાફ જુદા માણસેના તાબા માંહેના માણસે કરે તે મુકદ્દમામાં જુદા માણસેની, નજરમાં આવે, તો સદરહુ કોર્ટ અથવા જુદા માણસે તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ રદ કરવાને મુખત્યાર છે, પછી તે ઠરાવ ઉપર અપીલ હોય કે નહિ હોય તોપણ; અને નવેસરથી ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે મુકદ્દમાઓમાં ૩૪૬ મી કલમ પ્રમાણે કામ આગળ ચલાવવાનું બંધ કર્યું હોય તે મુકદ્દમાઓને આ કલમ માંહેનો કોષ્ટ પણુ મજકુર લાગુ નથી.

૩૫૧. (૧) કોષ્ટ શખસ ફ્રાન્જદારી કોર્ટમાં હાજર હોય, પછી તે પકડાઈને અથવા સમન થઈને નહિ આવ્યો હોય તોપણ, તે શખસને, સદરહુ કોર્ટ સાંભળી શકે એવો ફલાણો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો છે, એવું પુરાવા ઉપરથી જણાય તે ગુન્હો બાબત ચોકસી કરવા સારૂ અથવા ઇનસાફ કરવા સારૂ, અટકાવી રાખવાનો તે કોર્ટને અખત્યાર છે; અને જાણે તેને પકડેલો હોય અથવા સમન કરેલો હોય એવી રીતે તેની ઉપર કામ ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે (સદરહુ શખસને) ૧૮ મા બાબ પ્રમાણે ચોકસી ચાલતી હોય તે દરમિયાન અથવા ઇનસાફનું કામ ચાલવા માંડ્યા પછી અટકાવી રાખ્યો હોય, ત્યારે તે શખસ બાબત કામ નવેસરથી ચલાવવું અને શાહેદોની જગ્યાની ફરીથી સાંભળવી.

૩૫૨. કોષ્ટ ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવા સારૂ જે જગ્યાએ કોષ્ટ ફ્રાન્જદારી કોર્ટ બેઠી હોય તે જગ્યા ખુદ્દી કોર્ટ સમજવી, અને તેમાં વગર અડચણે માઈ શકે તેટલે સુધી સામાન્ય રીતે સધળા લોકોને તેમાં જવાનો અધિકાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોષ્ટ પણુ અમુક મુકદ્દમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ચાલે ત્યારે કોષ્ટ પણુ વખતે પ્રમુખ જડજ અથવા માણસે, જે તેને ચોગ્ય લાગે તે, એવા હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે સામાન્ય રીતે લોકોએ, અથવા કોષ્ટ પણુ અમુક સખસે, કોર્ટના ઉપયોગ માંહેના ઓરડામાં અથવા મકાનમાં આવવું, હોવું અથવા રહેવું નહિ.

ટીકા—જે પોલીસ અમલદારે કામની તપાસ કરી હોય તેને કોર્ટમાં તે કામની તબવીબ ચાલતી હોય ત્યારે હાજર નહી રાખવો બેધએ (રાણી વી રામાનંદ ક. વિ. નોટસ સન ૧૮૮૫ પા. ૨૨૧.)

બાબ ૨૫ મો.

ચોકસી તથા ઇનસાફ કરતી વખતે પુરાવો લેવાની તથા દફતરમાં દાખલ કરવાની રીત બાબત.

૩૫૩. ૨૫૯ રીતે જુદી રીતનો ઠરાવ કર્યો હોય તેશિવાય, ૧૮ મા, ૨૦ મા, ૨૧ મા, ૨૨ મા, અને ૨૩ મા બાબ પ્રમાણે લેવાનો સધળો પુરાવો તોહોમતવાળાની સમક્ષ લેવો, અથવા, જ્યારે તેને જાતે હાજર થવાનું માફ કર્યું હોય, ત્યારે તેના પ્લીડરની સમક્ષ લેવો.

૩૫૪. આ કાયદા પ્રમાણે (પ્રેસીડેન્સી માણસે: શિવાય બીજા) કોષ્ટ માણસે અથવા માણસેની આગળ અથવા શેશન જડજ અથવા સેસન જડજની આગળ કરવાની ચોકસીઓમાં સાહેદી હેઠળ લખેલી રીતે દફતરમાં દાખલ કરવી.

૩૫૫. (૧) પ્રેસીડેન્સી માણસે: શિવાય બીજા કોષ્ટ માણસે:ની આગે સમનના જે મુકદ્દમાઓનો ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં, તથા ૨૬૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની (બ) થી (મ), (એ અને સુદાં) ૨૬૧માં કહેલા ગુન્હાઓનો ઇનસાફ પેહેલા અથવા બીજા વરત્રનો માણસે: કરે ત્યારે તે ગુન્હાઓની બાબતમાં, તથા ૫૧૪ મી કલમ પ્રમાણે ચલાવેલાં સધળાં કામ (ઇનસાફની દરમિયાનમાં ન

હોય તો તે) આં, દરેક સાહેદની જખાની ચાલતી જાય તેમ તેની સાહેદીની મતલખની યાદ તે માજીસ્ટ્રેટ લખવી.

(૨) તે યાદ તે માજીસ્ટ્રેટ પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી, અને તે દફતરમાં દાખલ કરવી.

(૩) ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ જો તે માજીસ્ટ્રેટ યાદ લખી ન શકે તો તે પોતે કાં લખી શકતો નથી તેનું કારણ દફતરમાં દાખલ કરવું, અને ખુલ્લી કોરટમાં પોતે મોડિથી બોલીને તે યાદ કરાવીને તે ઉપર સહી કરવી, અને તે યાદ દફતરમાં રાખવી.

૩૫૬. (૧) સેશન કોર્ટની આગળ તથા (પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા) માજીસ્ટ્રેટની આગળ બીજા સધળા મુકદમાઓના ઇનસાફ ચાલે તેમાં, અને ૧૨ મા તથા ૧૮ મા બાબ પ્રમાણે ચોક-સીઓમાં દરેક સાહેદીની સાહેદી માજીસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજો, અથવા તેની હજુરમાં તે સાંભળે તેમ, તેના ફરમાવ્યા મુજબ તથા તેની નિગેહબાની નીચે કોર્ટની બાષામાં લખી લેવી, અને તે ઉપર માજીસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજો સહી કરવી.

(૨) જ્યારે સદરહુ સાહેદની સાહેદી અંગ્રેજીમાં આપવામાં આવે ત્યારે તે માજીસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજો તે સાહેદી પોતાને યોગ્ય ભાગે તે બાષામાં લખી લેવાને મુખત્યાર છે, અને તોહોમતવાળો અંગ્રેજી સારી રીતે જાણતો ન હોય, અથવા કોર્ટની બાષા અંગ્રેજી ન હોય, તો કોર્ટની બાષામાં સદરહુ સાહેદીનો સહી સાથેના તર્જુમે દફતરમાં રાખવો.

(૩) જો મુકદમામાં તે માજીસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજો પોતે સાહેદી લખી લેતો ન હોય તેમાં તેણે દરેક સાહેદની સાહેદી લેવાતી જાય તેમ તેમ સાહેદની જુખાનીની મતલખની એક યાદ કરવી, અને તે યાદ તે માજીસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજો પોતાને હાથે લખીને તે પર સહી કરવી, અને તે દફતરમાં રાખવી.

(૪) ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ તે માજીસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજો યાદ રાખી ન શકે તો તે પોતે કેમ લખી શકતો નથી તેનું કારણ તેણે દફતરમાં દાખલ કરવું.

૩૫૭. (૧) કોષ્ટ જલ્લામાં અથવા જલ્લાના કોષ્ટ પશુ ભાગમાં, અથવા કોષ્ટ સેશન કોર્ટની આગળ અથવા કોષ્ટ માજીસ્ટ્રેટની અથવા કોષ્ટ પશુ માજીસ્ટ્રેટના વર્ગની આગળ ચાલેલા કામમાં, ૩૫૬ મી કલમમાં કહેલે પ્રસંગે દરેક સાહેદની સાહેદી સેશન જડજો અથવા માજીસ્ટ્રેટ પોતાના હાથે પોતાની બાષામાં લખવી તેવું ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે, પણ કોષ્ટ પુરતા કારણને લીધે કોષ્ટ પશુ સાહેદની સાહેદી તેનાથી લખી ન લેવાય તો તેનું કારણ તેણે દફતરમાં દાખલ કરવું. અને પોતે ખુલ્લી કોર્ટમાં મોડિથી બોલીને તે સાહેદી લખવી એવું ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) એ પ્રમાણે લખી લીધેલી સાહેદી ઉપર તે સેશન જડજો અથવા માજીસ્ટ્રેટ સહી કરવી, અને તે દફતરમાં દાખલ કરવી.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે સેશન જડજો અથવા માજીસ્ટ્રેટ સાહેદી અંગ્રેજી બાષામાં અથવા કોર્ટની બાષામાં લખી લેવી, એવું તેને ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે, તે બાષા તેની સ્વમાયા ન હોય તોપણ.

૩૫૮. ૩૫૫ મી કલમમાં કહેલી જાતના મુકદમાઓમાં જો માજીસ્ટ્રેટને દુરરત ભાગે તો તે કોષ્ટ પશુ સાહેદની સાહેદી ૩૫૬ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે લખી લેવાને મુખત્યાર છે; અથવા જો સદરહુ માજીસ્ટ્રેટની હકુમતની સ્થાનિક હદની અંદર ૩૫૭ મી કલમમાં કહેલો હકુમ સ્થાનિક સરકારે કર્યો હોય તો, તે જ કલમમાં ઠરાવેલી રીતે લખી લેવાને મુખત્યાર છે.

૩૫૯. (૧) ૩૫૬ મી અથવા ૩૫૭ મી કલમ પ્રમાણે લીધેલી સાહેદી ધણું કરીને સવાલ જવાબના રૂપમાં લખી લેવી નહિ, પણ બ્યાનના રૂપમાં લખી લેવી.

(૨) માજીસ્ટ્રેટની અથવા સેશન જડજોની નજરમાં આવે તો કોષ્ટ પશુ અમુક સવાલ તથા જવાબ લખી લેવાને અથવા લખી લેવડાવવાને તે મુખત્યાર છે.

૩૬૦. (૧) ૩૫૬ મી અથવા ૩૫૭ મી કલમ પ્રમાણે લીધેલી દરેક સાહેદની સાહેદી પુરી થાય પહેલે જો તોહોમતવાળો હાજર હોય તો તેની સમક્ષ અથવા તે પહોંર મારફતે હાજર થાય તો તેના

પ્લીડની સમક્ષ, તે શાહેદી તે શાહેદને વાંચી સંજળાવવી, અને જરૂર હોય તો સુધારવી.

(૨) જ્યારે તે શાહેદી શાહેદને વાંચી સંજળાવવામાં આવે ત્યારે તે શાહેદ શાહેદીના કોઇ ભાગના ખરાપણની ના કહે, તો તે શાહેદી સુધારવાને અદલે તે ભાગપર શાહેદે જે હરકત લીધી હોય તેની તે ઉપર યાદ કરી લેવાને માજિસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજી મુખત્યાર છે અને પોતાને જરૂર જણાય એવો અભિપ્રાય માજિસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજીને લખવો.

(૩) જે ભાષામાં તે શાહેદી આપી હોય તેથી જુદી ભાષામાં તે લખી હોય અને જે ભાષામાં તે લખી લીધી હોય તે ભાષા શાહેદ સમજતો ન હોય, તો તે લખી લીધેલી શાહેદી જે ભાષામાં આપી હોય તે ભાષામાં, અથવા જે ભાષા શાહેદ સમજતો હોય તે ભાષામાં તેને સમજવી.

૩૬૧. (૧) તોહોમતવાળો સમજતો ન હોય એવી ભાષામાં કોઇ પણ શાહેદી આપવામાં આવે, અને તે જાતે હાજર હોય, ત્યારે તે સમજતો હોય એવી ભાષામાં તે શાહેદી તેને ખુદી કોરટમાં સમજાવવી.

(૨) જો તે પ્લીડરની મારફતે હાજર થાય અને તે શાહેદી કોરટમાંની ભાષા શિવાય બીજી કોઇ ભાષામાં આપવામાં આવે, અને તે ભાષા તે પ્લીડર સમજતો ન હોય. તો તે શાહેદી સદરહુ પ્લીડરને કોરટની ભાષામાં સમજાવવી.

(૩) જ્યારે પદ્ધતિ પ્રમાણે પુરાવા સાર દરતાવેળે રજુ કર્યા હોય, ત્યારે કોરટની નજરમાં આવશે તો તે દરતાવેળે જોડેલો ભાગ સમજાવવાની જરૂર જણાય તેટલો ભાગ સમજાવવો.

૩૬૨. (૧) જે મુકદમામાં કોઇ પ્રોસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ ખસે રૂપિયાથી વત્તા દંડની, અથવા છ મહિનાથી વત્તા મુદતસુધીની કેદની શિક્ષા કરે તેવા દરેક મુકદમામાં તેણે શાહેદીની શાહેદી પોતાને હાથે લખી લેવી, અથવા ખુદી કોરટમાં પોતે મોડથી બોલીને લખી લેવડાવવી. એ પ્રમાણે લખી લીધેલી સઘળી શાહેદી ઉપર તે માજિસ્ટ્રેટ સહી કરવી અને તેને દફતરમાં રાખવી.

(૨) એ પ્રમાણે લખી લીધેલી શાહેદી ધણું કરીને બ્યાનના રૂપમાં દફતરમાં દાખલ કરવી, પણ માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે તો કોઇપણ અમુક સવાલ અથવા જવાબ લખી લેવાને અથવા લખી લેવડાવવાને તે મુખત્યાર છે.

(૩) એજ દામમાં ૩૫ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા શિક્ષાના હુકમ, આ કલમના કારણ સાર, એકજ શિક્ષાના હુકમ દાખલ ગણવા જોઇયે.

૩૬૩. સેશન જડજીને અથવા માજિસ્ટ્રેટ શાહેદીની શાહેદી દફતરમાં દાખલ કરી હોય, ત્યારે તેણે શાહેદ શાહેદી આપતો હોય તે વખતની તેની વર્તણૂક સંબંધી પોતાને મુદ્દાને લાગે એવો કોઇ શેરો હોય તો તે શેરોપણ દફતરમાં દાખલ કરવો.

૩૬૪. (૧) જ્યારે કોઇપણ માજિસ્ટ્રેટ અથવા રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી હાઇકોર્ટ શિવાય અથવા પંજાબની ચીફ કોર્ટ શિવાય બીજી કોઇપણ કોર્ટ તોહોમતવાળાની જુખાની લે, ત્યારે તેને પુછેલો દરેક સવાલ અને તેણે આપેલો દરેક જવાબ મુદ્દા તે સઘળી જુખાની જે ભાષામાં લીધી હોય તે ભાષામાં અથવા તેમ ન બની શકે તો કોરટની ભાષામાં અથવા અંગ્રેજીમાં પુરેપુરી દફતરમાં નોંધવી; અને તે જખાની તે તોહોમતવાળાને બતાવવી અથવા વાંચી સંજળાવવી, અથવા જે ભાષામાં તે જખાની લખેલી હોય તે ભાષા તે સમજતો નહિ હોય તો જે ભાષા તે સમજતો હોય તે ભાષામાં તેને સમજાવવી, અને તેના જવાબો મંદિની કોઇ વાતનો ખુલાસો કરવાને અથવા કોઇ વાત વધારવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) એ સઘળી જખાની બરાબર છે એવું તે કહે, ત્યારે તે દફતર ઉપર તોહોમતવાળાએ તથા માજિસ્ટ્રેટ અથવા સદરહુ કોરટના જડજીને સહી કરવી, અને તે જુખાની મારી સમક્ષ અને મારા સંજળાવતાં લીધી છે તથા તોહોમતવાળાએ કહેલા મજબુરનું પુરેપુરું તથા ખરું બ્યાન તે દફતરમાં છે એપ્રમાણે સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ અથવા જડજીને લખીને તેપર સહી કરવી.

(૩) જે મુકદમાઓમાં તોહોમતવાળાની જુખાની તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા જડજી પોતાની જાતે દફતરમાં દાખલ ન કરે તે મુકદમાઓમાં જુખાની લેવાતી જય તેમ તેમ તેની યાદ કોરટની ભાષામાં અથવા અંગ્રેજી ભાષા પોતાને બરાબર આવડતી હોય તો, તે ભાષામાં તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા જડજી, પોતે પ્રેક્ષક

ઉન્સી માઈસ્ટ્રેટ ન હોય તો, કરવી જોઈએ, અને સદરહુ યાદ તે માઈસ્ટ્રેટ અથવા જડને પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી, અને તે દફતરની સાથે જોડી રાખવી. ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ તે માઈસ્ટ્રેટથી અથવા જડજથી યાદ ન થાય તો, તે પોતાથી ન થવાનું કારણ તેણે દફતરમાં દાખલ કરવું.

(૪) આ કલમ માંહેના કોઈપણ મજકુર ૨૬૩ મી કલમ મુજબની કોઈ તોહોમતવાળા સખ-સની જુગાનીને લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

૩૬૫. રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી દરેક હાઈકોર્ટ તથા પંચાળની ચીફ કોર્ટ પોતાની આમળ જે મુકદ્દમા આવે તેમાં શાહેદી લેવાની રીત વખતે વખતે સામાન્ય કાનુન કરીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને એ પ્રમાણે કાંઈ કાનુન કરવામાં આવી હોય તો સદરહુ કોર્ટના જડજોએ શાહેદી અથવા તેની મતલબ તે કાનુન પ્રમાણે લખી લેવી.

બાબ ૨૬ મો.

ફેસલો બાબત.

૩૬૬. (૧) અસલ હુકમતની કોઈ પણ ફેજલારી કોર્ટમાં દરેક મુકદ્દમાના ઇનસાફનો ફેસલો—

(અ) ખુલ્લી કોર્ટમાં સદરહુ ઇનસાફ પુરો થયા પછી તરતજ અથવા ત્યાર પછી કોઈ વખતે કહી સંભળાવવો અથવા તેનો સાર સમજાવવો. પણ તે પછીના વખતની નોટીસ પક્ષકારોને અથવા તેઓના પ્લીડરોને આપવી જોઈએ અને

(બ) કોર્ટની ભાષામાં અથવા તેના પ્લીડર સમજતો હોય એવી બીજી કોઈ ભાષામાં કહી સંભળાવવો અથવા તેનો સાર સમજાવવો.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદનું અથવા તોહોમતવાળા તરફનું કામ ચલાવનાર, સદરહુ આખો ફેસલો વાંચવાની પ્રમુખ જડજને અરજ કરે તો તેણે તે આખો ફેસલો વાંચવો જોઈએ.

(૨) ફેસલો આપવામાં આવે તે સંભળવા માટે જો તેહોમતવાળો પેહેરામાં હોય તો તેને આજુવો જોઈએ અથવા જો તે પેહેરામાં ન હોય તો કોર્ટે તેને હાજર થવાનું ફરમાવવું જોઈએ, પણ ઇનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે જતે હાજર થવાનું તેને માફ કર્યું હોય અને ફક્ત દંડની શિક્ષાનો હુકમ કરવો હોય અથવા તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કરવો હોય, તો તે પ્રસંગે તે ફેસલો તેના પ્લીડરની સમક્ષ કહી સંભળાવવાનો અધિકાર છે.

(૩) કોઈ પણ ફેજલારી કોર્ટે આપેલો ફેસલો, તે આપવા સાફ જાહેર કરેલી તારીખે અથવા જગ્યાએ કોઈ પણ પક્ષકાર અથવા તેના પ્લીડર ગેરહાજર હોય એટલાજ કારણને લીધે, અથવા એવી તારીખ તથા જગ્યાની નોટીસ પક્ષકારો ઉપર અથવા તેઓના પ્લીડરો ઉપર અથવા તેમનામાંના કોઈ પણ પક્ષકાર અથવા પ્લીડર ઉપર બળવવામાં કોઈપણ કસુર અથવા ખામી થઈ હોય એટલાજ કારણને લીધે, ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૪) આ કલમના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી ૫૩૭ મી કલમના ઠરાવોની વ્યાપ્તિ કોઈપણ રીતે ઓછી થાય એવો તે મજકુરનો અર્થ કરવો નહિ.

૩૬૭. (૧) આ કાયદાથી બીજી રીતે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય, સદરહુ પ્રકારનો દરેક ફેસલો તે કોર્ટના પ્રમુખ અમલદારે કોર્ટની ભાષામાં અથવા અંગ્રેજીમાં લખવો; અને જે મુદ્દાની વાત અથવા વાતો ઠરાવવાની હશે તે તથા તે વિશે કરેલો ઠરાવ, તથા તે ઠરાવનાં કારણ તે ફેસલામાં લખવાં, અને તે ફેસલો કહી સંભળાવતી વખતે પ્રમુખ અમલદારે ખુલ્લી કોર્ટમાં તેની ઉપર તારીખ લખીને સહી કરવી.

(૨) તેહોમતવાળાની ઉપર કાંઈ ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તો તે ગુન્હો, અને હિંદુસ્તાનના ફેજલારી કાયદાની અથવા બીજા કાયદાની જે કલમ પ્રમાણે તેના ઉપર ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે કલમ તથા તેની ઉપર જે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શિક્ષા, એટલું તે ફેસલામાં લખવું જોઈએ.

(૩) જ્યારે હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદા પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય, અને તે કાયદાની બે કલમોમાંની કઇ કલમમાં અથવા તે કાયદાની એકજ કલમના બે ભાગોમાંના કયા ભાગમાં તે ગુન્હો આવે છે એ વિશે શક હોય, ત્યારે કોર્ટે તે શક સ્પષ્ટ રીતે બતાવીને વિકલ્પની રીતે ફેંસલો કરવો.

(૪) જો તે ફેંસલામાં ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, તો તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે ગુન્હો તે ફેંસલામાં લખવો, અને તોહોમતવાળાને છુટો કરવો એવું તેમાં ફરમાવવું.

(૫) જે ગુન્હો ખાખત મોતની શિક્ષા થઇ શકતી હોય તે ગુન્હો તોહોમતવાળાની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય, અને તેની ઉપર મોતની શિક્ષા શિવાય બીજી કોઇ પણ શિક્ષાનો હુકમ તે કોર્ટ કરે, તો મોતની શિક્ષાનો હુકમ નહિ કર્યાનું કારણ પોતાના ફેંસલામાં તે કોર્ટે લખવું;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યુરીથી ઇનસાફ કર્યો હોય તેમાં ફેંસલો લખવાની કોર્ટને જરૂર નથી, પણ સેશન કોર્ટે જ્યુરીને આપેલા આદેશના મંથાળા દફતરમાં દાખલ કરવા.

૩૬૮. (૧) જ્યારે કોઇ શખસની ઉપર મોતની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે તે શિક્ષાનો હુકમમાં એમ ફરમાવવું કે એ શખસને મરતાં સુધી ગળેથી લટકાવે.

(૨) સમુદ્ધારની શિક્ષાના કોઇપણ હુકમમાં, જે શખસની ઉપર તે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસને સમુદ્ધાર કઇ જગાએ લઇ જવો તે લખવું નહિ.

૩૬૯. હાઇકોર્ટ શિવાય બીજી કોર્ટ કોર્ટે પોતાના ફેંસલા ઉપર સહી કરી એટલે પંચી ૩૮૫ મી તથા ૪૮૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય અથવા કોઇ હસ્તદોષની ચુક સુધારવાની હોય તે શિવાય, તે કોર્ટે તે ફેંસલામાં ફેરફાર કરવો નહિ અથવા તે તપાસવો નહિ.

૩૭૦. પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે ફેંસલો દફતરમાં દાખલ કરવાને બદલે, હેઠળ લખેલી વિગત દફતરમાં દાખલ કરવી.—

(અ) મુકદમાનો અનુક્રમ નંબર;

(બ) ગુન્હો કર્યાની તારીખ;

(ક) ફરિયાદી હોય તો તેનું નામ,

(ક) તોહોમતવાળા શખસનું નામ, અને (તોહોમતવાળો રાણીની વિલાયતી રૈયત ન હોય તો) તેના આપનું અગર ના હોય તો તેનું નામ અને રહેવાનું ઠેકાણું;

(ઇ) જે ગુન્હો વિશે ફરિયાદ થઇ હોય અથવા જે ગુન્હો સાબિત થયો હોય તે ગુન્હો;

(ફ) તોહોમતવાળાનો જવાબ અને તેની જગ્યાની (જે હોય તો)

(ગ) આખરનો હુકમ;

(હ) સદરહુ હુકમની તારીખ; અને

(આઇ) જે મુકદમાઓમાં તે માજિસ્ટ્રેટ કેદની, અથવા બસેં રૂપિઆથી વત્તા દંડની અથવા એ બન્નેની, શિક્ષા કરે તે સવળા મુકદમામાં, ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યાનાં કારણોની મુખતેસરમાં વિગત

૩૭૧. (૧) તોહોમતવાળાની અરજ ઉપરથી ફેંસલાની એક નકલ, અથવા તે માત્રે ત્યારે બની શકે તો, તેની પોતાની ભાષામાં, અથવા કોર્ટની ભાષામાં તે ફેંસલાનો તરજુમો તેને વગર ઢીલે આપવો. સમનના મુકદમા શિવાય બીજા કોઇપણ મુકદમામાં સદરહુ નકલ મફત આપવી.

(૨) સેશન કોર્ટમાં જ્યુરીથી ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં તોહોમતવાળો માગે તો, જ્યુરીને આપેલા આદેશનાં મંથાળાની એક નકલ તેને વગર ઢીલે અને મફત આપવી.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર સેશન જડજ મોતની શિક્ષાનો હુકમ કરે ત્યારે તે જડજે તેને એ પ્રમાણે કેહેવું કે અપીલ કરવાની તમારી મરજ હોય તો આટલી મુદતમાં તમારે અપીલ કરવી જોઇયે.

૩૭૨. અસલ ફેંસલો કામના કાગળોની સાથે દફતરમાં દાખલ કરવો; અને તે અસલ ફેંસલો કોર્ટની બાપાથી જુદી ભાષામાં લખ્યો હોય, અને તોહોમતવાળો કહે ત્યારે, કોર્ટની ભાષામાં તેનો તરજુમો કરીને સદરહુ દફતરમાં દાખલ કરવો જોઇયે.

૩૬૩ સેશન કોર્ટ ઇન્સાફ કરેલા મુકદમાઓમાં, તે કોર્ટ પોતાના ઠરાવની તથા (જે હોયતો) શિક્ષાના હુકમની એક નકલ જે જજના માથાએટની હકુમતની સ્થાવિક હદમાં ઇનસાફ કર્યા હોય તે જજના માથાએટની ઉપર મોકલવી.

આખર ૨૭ મો.

શિક્ષાનો હુકમ મંજૂર થવા માટે મોકલવા બાબત.

૩૬૪. જ્યારે સેશન કોર્ટ મોતની શિક્ષાનો હુકમ કરે ત્યારે ચલાવેલા કામના કાગળપત્ર હાઇકોર્ટમાં મોકલવા જોઇએ, અને તે શિક્ષાનો હુકમ હાઇકોર્ટ મંજૂર કર્યા વગર અમલમાં લાવવો નહિ.

૩૬૫. (૧) જ્યારે તે ચલાવેલા કામના કાગળપત્ર હાઇકોર્ટમાં મોકલવામાં આવે, ત્યારે, જે હાઇકોર્ટ એમ ધારે કે જે શખ્સની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો છે તે શખ્સ તકસીરવાર છે કે બિન તકસીરવાર છે એવિધેની ફલાણી બાબતસાફ વધારે ચોકસી કરવી જોઇએ અથવા વધારે પુરાવા લેવો જોઇએ તો તે ચોકસી જાતે કરવાને અથવા એવો પુરાવા જાતે લેવાને અથવા તે ચોકસી કરવાનું અથવા તે પુરાવા લેવાનું સેશનકોર્ટને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યુરોની અથવા આસેસરોની સમક્ષ સદરહુ ચોકસી કરવી નહિ અથવા સદરહુ પુરાવા લેવો નહિ, અને હાઇકોર્ટ બીજી રીતનો હકમ ન કરે તો, જે શખ્સની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખ્સને તે ચોકસી કરતી વખતે અથવા તે પુરાવા લેતી વખતે હાજર નહિ રાખશે તો ચાલશે.

(૩) જ્યારે હાઇકોર્ટ તે ચોકસી (હોય તો) કરી નહિ હોય તથા તે પુરાવા (હોય તો) લીધો ન હોય, ત્યારે તે ચોકસીનું પરિણામ તથા તે પુરાવા દાખલા સહિત તે કોર્ટને મોકલવો.

૩૬૬. જે મુકદમો ૩૭૪ મી કલમ પ્રમાણે મોકલ્યો હોય તે મુકદમાનો ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી અથવા જ્યુરીથી કરેલો હોય તે મુકદમામાં ફેક્ટ—

(અ) શિક્ષાનો હુકમ બાહ્ય કરવાને. અથવા બીજી જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાનો કાયદાથી અ. ધિકાર હોય તે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા

(બ) ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ રદ કરવાને, તથા જે ગુન્હો તોહમતવાળાની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ સેશન કોર્ટ કરી શક્ત તેવો કોઇ ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાને અથવા તેજ તોહમત બાબત અથવા સુધારેલા તોહમત બાબત નવેસરથી ઇનસાફ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અથવા

(ક) તોહમતવાળા શખ્સની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાને મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઇરાબું છે કે અપીલ કરવા સાફ જે મુદત આપી હોય તે મુદત પુરી થાય ત્યાં સુધી અથવા અપીલ સદરહુ મુદતની અંદર કરી હોય તો તે અપીલનો નિઠાલ થાય ત્યાં સુધી આ કલમ પ્રમાણે મંજૂરિયતનો કાંઈ પણ હુકમ કરવો નહિ.

૩૬૭ એ પ્રમાણે મોકલેલા દરેક મુકદમામાં તે શિક્ષાના હુકમની મંજૂરિયત, અથવા હાઇકોર્ટ જે નવી શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ કરે તો સદરહુ કોર્ટમાં એ અથવા વધારે જડજો હોય. ત્યારે તેમાંના ઓછામાં ઓછા એ જડજોએ આપવી જોઇએ, અને હુકમ કેહેવો જાણ્યે અને તેની ઉપર સહી કરવી જોઇએ.

૩૬૮. જ્યારે સદરહુ પ્રકારના કોઇપણ મુકદમાની સુનાવણી જડજોની બેંચ આગળ થાય અને સદરહુ જડજોના એ પક્ષ યજ્ઞને તે બેજ પક્ષનાં સરખાં મત પડે, ત્યારે તેઓના મત સુદ્ધાં તે મુકદમોબીજી કોઇ જડજની પાસે મુકવો, અને સદરહુ જડજે પોતાને યોગ્ય લાગે એવી સુનાવણી કર્યા પછી પોતાનો મત આપવો, અને સદરહુ મતને અનુસરીને ફેસલો અથવા હુકમ થવો જોઇએ,

૩૬૯. મોતની શિક્ષાનો હુકમ મંજૂર થવા સાફ સેશન કોર્ટ જે મુકદમાઓ હાઇકોર્ટમાં મોકલે તે મુકદમાઓમાં હાઇકોર્ટ મંજૂરિયતનો અથવા બીજો હુકમ કરે ત્યાર પછી હાઇકોર્ટના યોગ્ય અમલદારે તે હુકમની એક નકલ ઉપર હાઇકોર્ટનો મોહોર કરીને અને પોતાના હાથની સહી કરીને તે

નકલ સેશન કોરટને વગર દીધે મોકલી દેવી.

૩૮૦ જ્યારે ૫૬૨ મી કલમમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે કાગળ પત્ર એકાદા પેહેલા વર્ગના માહિતેને અથવા પેટા તુકડી માહિતેને મોકલ્યા હોય ત્યારે એવા માહિતે તે મુકદ્દમા પોતે અસલ સાબિબીયા હોત તો જે શિક્ષાનો હુકમ અથવા જે હુકમ પોતે કરી ચકત તે શીક્ષાનો હુકમ અથવા ખીજો કાંઈ પણ હુકમ કરવાને તે માહિતે મુખત્યાર છે અને ખીજ કાંઈ પણ આખતસર વધારે ચોકસી કરવાની અથવા વધારે પુરાવો લેવાની જરૂર છે એમ તેને લાગે તો તે, પોતાની જાતે સદરહુ ચોકસી કરવાને અથવા સદરહુ પુરાવો લેવાને મુખત્યાર છે, અથવા તે ચોકસી કરવાનું અથવા તે પુરાવો લેવાનું ફર-માવવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૨૮ મો.

અમલમાં લાવવા આખત.

૩૮૧. સેશન કોરટે મોતની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે મંજુર થયા સાફ હકકોરટની પાસે મોકલ્યા હોય ત્યારે; તે ઉપરથી હકકોરટે જે મંજુરિયતનો અથવા ખીજો હુકમ કરે તે પોહોંચેથી સદરહુ સેશન કોરટે વારંટ કાઢાડીને અથવા ખીજ જે ઉપાયો જરૂરના હોય તે ઉપાયો કરીને સદરહુ હુકમ અમલમાં અણાવે.

૩૮૨. જે આને મોતની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે ગર્ભવંતી છે એવું દેખાય, તો હાકકોરટે તે શિક્ષાના હુકમનો અમલ બંધ રાખવાને હુકમ કરવો, અને તેને ચોગ્ય લાગે, તો તે શિક્ષાને બદલે જીવ-તાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને હકકોરટ મુખત્યાર છે.

૩૮૩. જે મુકદ્દમાઓ આખત ૩૮૧ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે મુકદ્દમાઓ શિવાય ખીજ મુકદ્દમાઓમાં તોહોમતવાળાને સમુદ્રપારની અથવા કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે તે શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કોરટે જે તુરંગમાં તેને કેદ રાખ્યો હોય અથવા રાખવો હોય તે તુરંગમાં તાખડતોખ એક વારંટ મોકલવું અને તોહોમતવાળાને તુરંગમાં બગાડ કેદ રાખ્યો નહિ હોય તો, તે વારંટ સુધ્ધાં તેને એવી તુરંગમાં મોકલવો.

૩૮૪. કેદની શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવા આખતનું દરેક વારંટ, જે તુરંગમાં અથવા ખીજ જગામાં કેદીને કેદ રાખ્યો હોય અથવા કેદ રાખવો હોય તે તુરંગ અથવા ખીજ જગા જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારના નામનું કરવું.

૩૮૫. જ્યારે કેદીને કાંઈ તુરંગમાં કેદ રાખવો હોય, ત્યારે તે વારંટ જેલરની પાસે રાખવું.

૩૮૬. કાંઈ ગુન્હેગારની ઉપર દંડની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે તે દંડ ન આપવામાં આવે તો તે ગુન્હેગારને કેદ કરવો એમ તે શિક્ષાના હુકમમાં ફરમાવ્યું હોય તો પણ તે શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કોરટની નજરમાં આવે તો તે સદરહુ ગુન્હેગારની કાંઈપણ જંગમ મિલકત જસ કરીને તથા તે વેચીને તે દંડની રકમ વસુલ કરવાનું વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે.

૩૮૭. સદરહુ વારંટ એવી કોરટની હુકમતની રથનિક હદમાં અમલમાં લાવી ચકાશે, અને સદરહુ કેદની બહાર જે જલ્લામાહિતેની અથવા ચીફ પ્રેસિડેન્સી માહિતેની હુકમતની રથનિક હદમાં સદરહુ પ્રકારની કાંઈપણ મિલકત જડે તે જલ્લા માહિતે અથવા ચીફપ્રેસિડેન્સી માહિતે તે વારંટની પા-છગ શેરો કરશે એટલે તે વારંટ ઉપરથી તે મિલકત જસ કરીને વેચી ચકાશે.

૩૮૮. (૧) કાંઈ ગુન્હેગારની ઉપર માત્ર દંડની જ શિક્ષાનો અને તે દંડ ન આપે તો કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય, અને ૩૮૬ મી કલમ પ્રમાણે કોરટ વારંટ કાઢાડે, ત્યારે તે કોરટને એવો અધિકાર છે કે તે કોરટ કેદની શિક્ષાનો હુકમ બજાવવાનું મોકુફ રાખે અને સદરહુ વારંટના માટે મુકરર કરેલે દિવસે સદરહુ કોરટની આગળ હાજર થવાની શરતનું એક ખત, તે કોરટને દુરસ્ત લાગે તે પ્રમાણે જખીન સાથે કે વખર જખીને, તે ગુન્હેગાર પોતાની સહી સાથે કરી આપે એટલે તેને છુટો કરે, અને સદરહુ સિટનસાફ દિવસ નિમવો તે જે વખતે તે ખત કરી આપવામાં આવે

તે વખતથી પદર દિવસ કરતાં વધારે લાંબી મુદતનો નીમવો નહીં જોઈએ; અને તે દંડ વસુલ ન થાય તો તે કેદની શિક્ષાનો હુકમ તાજડોત્ય અમલમાં લાવવો એનું ફરમાવવાનો અધિકાર તે કોરટને છે.

(૨) જે કોઈ પણ આત્મતામાં પૈસા આપવાનો હુકમ કર્યો હોય અને તે પૈસા વસુલ ન થાય તો કેદ કરવાનો અધિકાર હોય અને તે પૈસા તાજડોત્ય આપવામાં ન આવે તે આત્મતા જે શખસને પૈસા, આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસને પેટા કલમ (૧) માં ફરવ્યા પ્રમાણેનું ખત કરી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, એને તે પ્રમાણે તે ન કરે તો, જાણે તે પૈસા વસુલ ન થયા હોય તેમ એકદમ કેદની શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૮૯ જે જડજે અથવા માજીસ્ટ્રેટ શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે જડજને અથવા માજીસ્ટ્રેટને અથવા તેના હુદા ઉપર જે સ્થાપન થાય તેને તે શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવા આજતનું દરેક વારંટ કહાડવાને અખત્યાર છે.

૩૯૦. જ્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે કોરટ ફરમાવે તેવી જગાએ તથા વખતે શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવો.

૩૯૧. (૧) જે મુકદમામાં અપીલ ચાલી શકતી હોય તે મુકદમામાં તોહોમતવાળાની ઉપર કેદ શિવાય વળી ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, ત્યારે તે શિક્ષાના હુકમની તારીખથી પદર દિવસ સુધી, અથવા તે મુદતમાં અપીલ કરી હોય તો તે શિક્ષાનો હુકમ અપીલ કોરટ મંજુર કરે ત્યાં સુધી તે ફટકા મારવા નહીં; પણ પંદર દિવસ થયા પછી જેમ અને તેમ જલદીથી અથવા અપીલ કરી હોય તો શિક્ષાનો હુકમ મંજુર કર્યાનો અપીલ કોરટનો હુકમ આવી પોહોંચ્યા પછી જેમ અને તેમ જલદીથી તે ફટકા મારવા.

(૨) જડજ અથવા માજીસ્ટ્રેટ તે ફટકા પોતાના દેમતાં મારવાનો હુકમ ન કરે, તો જે અમલદારના હવાલામાં તુરંત હોય તે અમલદારના દેખતાં ફટકા મારવા.

(૩) જ્યારે એકાદા તોહોમતવાળાને કેદની શિક્ષા કરી હોય અને તે કેદની મુદત ૩ મહિનાથી ઓછી હોય, ત્યારે તેને કેદ ઉપરાંત ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવી નહીં.

૩૯૨. (૧) સોળ વરસની ઉમરનો અથવા તે કરતાં વતી ઉમરનો સખસ હોય ત્યારે જેનો આગ્ર અડધા ધંચ કરતા ઓછો ન હોય એવી ઝીણી નેતરવડે સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તે રીતે અને શરીરના તે ભાગ ઉપર ફટકા મારવા; અને સોળ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉમરનો સખસ હોય ત્યારે સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તેની રીતે અને શરીરના તેવા ભાગ ઉપર તથા તેવા સાધનવડે ફટકા મારવા.

(૨) કોઈપણ પ્રસંગે સદરહુ શિક્ષા ૩૦ ફટકા કરતાં વતી હોવી નહીં જોઈએ.

૩૯૩. ફટકા મારવાની શિક્ષાનો કોઈ પણ હુકમ કડકે કડકે અમલમાં લાવવો નહીં, અને હેડાગ લખેલા શખસમાંના કોઈપણ શખસને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરી શકાશે નહીં (એટલે);—

(અ) બીઓને;
(બ) જે મરદોની ઉપર મોતની અથવા સમુદપારની અથવા શાસનિક દાસત્વની અથવા પાંચ વર્ષ કરતાં વતી મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે મરદોને.

(ક) જે મરદો પીસતાલીસ વર્ષ કરતાં વતી ઉમરના છે એનું કોરટને લાગનું હોય તે મરદોને;

૩૯૪. (૧) ફટકા મારવાની શિક્ષા અમલ લાયક ગુન્હેગારની પ્રકૃતિ છે એવો દાખલો વૈધકીય અમલદાર હાજર હોય તો તેણે આપ્યા વગર અથવા વૈધકીય અમલદાર હાજર નહીં હોય તો જે મા-જીસ્ટ્રેટ અથવા અમલદાર હાજર હોય તેની નજરમાં એ પ્રમાણે આગ્યા વગર, સદરહુ શિક્ષા કરવી નહીં.

(૨) ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં આવે ત્યારે બાકી રહેલી શિક્ષા અમલ લાયક ગુન્હેગારની પ્રકૃતિ નથી એવો દાખલો વૈધક અમલદાર આપે, અથવા માજીસ્ટ્રેટ અથવા અમલદાર હાજર હોય તેની નજરમાં એ પ્રમાણે આવે, તો ફટકા મારવાનું છેક મોકુફ રાખવું.

૩૯૫. (૧) ૩૯૪ માં કલમ પ્રમાણે ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ સર્વતઃ અથવા અંશતઃ અમલમાં આવ્યો નહિ હોય એવે કોઈ પણ પ્રસંગે, જે કોરટે તે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે કોરટ તે

હુકમ દુરસ્ત કરે ત્યાંસુધી ગુન્હેગારને કેદમાં રાખવો; અને સદરહુ કોરટની નજરમાં આવે તો તે સદરહુ શિક્ષાનો હુકમ માફ કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા ફટકા મારવાને બદલે અથવા ફટકા મારવાની જેટલી શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં આવે નહિ હોય, તેટલી શિક્ષાને બદલે ત્રાર મહિના સુધીની હરકાષ્ટ મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. અને આ ફટકા મારવાને બદલે કરેલી શિક્ષા તેજ ગુન્હા આપત ગુન્હેગાર ઉપર કાંઈ ખીજી શિક્ષા કરી હશે તે શિક્ષા ઉપરાંત થઈ શકશે.

(૨) કાયદા પ્રમાણે જેટલી મુદતની કેદની શિક્ષાને તોડોમતવાળો પાત્ર હોય તેટલી મુદતમાં અથવા કોરટને જેટલી મુદતની કેદની શિક્ષા કરવાનો અધીકાર હોય તેટલી મુદત કરતાં વધી મુદતની કેદની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર તે કોરટને આ કલમમાંહેના કોષ્ટ પશુ મજબૂરથી છે એમ સમજવું નહિ.

ઉદા. (૧) જ્યારે કોષ્ટ દુરારી થયલા ગુન્હેગારની ઉપર આ કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યાર જો સદરહુ શિક્ષા મોતની, દંડની અથવા ફટકા મારવાની હોય, તો આ કાયદામાં પાછળ કહેલા ઠરાવોને અનુસરીને તે તામડતોમ અમલમાં આવશે, અને, જો સદરહુ શિક્ષા કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની હોયતો તે હેટળ લખેલી કાનુનો પ્રમાણે અમલમાં આવશે, એટલે;—

(૨) જો નવી શિક્ષા સદરહુ ગુન્હેગાર દુરારી થયો ત્યારે જે શિક્ષા તે ભોગવતો હતો તે કરતાં વધારે સખત પ્રકારની હોય, તો તે નવી શિક્ષાનો હુકમ તામડતોમ અમલમાં આવશે.

(૩) જ્યારે નવી શિક્ષા તે ગુન્હેગાર દુરારી થયો ત્યારે જે શિક્ષા તે ભોગવતો હતો તે કરતાં વધારે સખત પ્રકારની ન હોય ત્યારે તે ગુન્હેગાર દુરારી થયો તે વખતે તેની આગલી શિક્ષાની જેટલી મુદત બાકી રહેલી હોય તેટલી ખીજી મુદતસુધી તેણે, કેદ શાસનિકદાસત્વ અથવા સમુદ્રપાર, જેમ હોય તેમ ભોગવ્યા પછી તે નવી શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં આવશે.

ખુલાસો—આ કલમનાં કારણ સાર—

(અ) સમુદ્રપારની અથવા શાસનિકદાસત્વની શિક્ષા કેદની શિક્ષા કરતાં વધારે સખત છે એમ સમજવું

(બ) એકાંત કેદ સાથે કેદની શિક્ષા, એકાંત કેદ વગર તેજ પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરતાં વધારે સખત છે એમ સમજવું; અને

(ક) સખત મજૂરી સાથે કેદની શિક્ષા, એકાંત કેદ સાથે કે એકાંત કેદ વગર આસાન કેદની શિક્ષા કરતાં વધારે સખત છે એમ સમજવું.

ઉદા. કોર્ટ શખસ કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષા ભોગવતો હોય, તેવામાં તેની ઉપર કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે તેની ઉપર આગળ થયેલા શિક્ષાના હુકમમાં ફરમાવેલી કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષાની મુદત પુરી થયેથી સદરહુ કેદની શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષા શરૂ થશે;

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો તે શખસ કેદની શિક્ષા ભોગવતો હોય, અને તેના ઉપર એ પ્રમાણે પછવાડેથી ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ કરીને કરેલી શિક્ષા સમુદ્રપારની હોય, તો તે કોરટની નજરમાં આવે તો, આ ખીજી શિક્ષાના હુકમનો અમલ તુરત શરૂ થાય એવું ફરમાવવાને અથવા તે શખસને આગળ કરેલી કેદની શિક્ષાની મુદત પુરી થયેથી તે શરૂ થાય એવું ફરમાવવાને કોરટ મુખત્યાર છે.

ઉદા. (૧) ૨૯૬ મી અથવા ૩૯૭ મી કલમમાંહેના ઠરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહિ કે કોષ્ટપશુ શખસ તેના આગલા કે પાછલા સાબિત થયેલા ગુન્હાને માટે જે શિક્ષાને લાયક થયો હોય તે શિક્ષાના કોષ્ટપશુ ભાગમાંથી તે શખસ અગ્રી જશે.

(૨) જ્યારે કેદની મુખ્ય શિક્ષાના ઠરાવ ઉપરાંત અથવા કેદની શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હા બદલની સમુદ્રપારની અથવા શાસનિકદાસત્વની શિક્ષાના ઠરાવ ઉપરાંત દંડ ન આપે તો કેદ કરવાની શિક્ષાનો ઠરાવ કયો હોય, અને સદરહુ શિક્ષા ભોગવનારા શખસને તે શિક્ષા પુરી થયા પછી કેદની, સમુદ્રપારની અથવા શાસનિકદાસત્વની મુખ્ય શિક્ષા અથવા શિક્ષાઓ ભોગવે ત્યાં સુધી દંડ નહિ આપે તો કેદ કરવાનો ઠરાવ અમલમાં આવશે નહિ.

ઉદા. (૧) જ્યારે પંદર વરસ કરતાં ઓછી ઉંમરના કોષ્ટપશુ શખસની ઉપર કોષ્ટપશુ ગુન્હા માટે

કોષપણ ફોજદારી કોર્ટ કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરે, ત્યારે, તેને ફોજદારી તુરંમમાં કેદ કરવાને બદલે ફેરફાર લખેલા પ્રકારની કોષપણ સન્માર્ગ પ્રવર્તક શાળામાં કેદ રાખવો એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે. એટલે કેદ રાખવાની લાયક જગા દાખલ જે સન્માર્ગ પ્રવર્તકશાળા સ્થાનિક સરકારે કાઢાડી હોય, અને જેમાં ઘટિત ફેળવણી આપવાના તથા કોષ ઉપયોગી ધર્મો શિખવવાના સાધન હોય, તેવી સન્માર્ગપ્રવર્તકશાળામાં, અથવા સન્માર્ગપ્રવર્તક શાળામાં કેદ કરેલા શખસોને ફેળવણી આપવા તથા શિખવવા સંબંધી સ્થાનિક સરકાર દ્વારા એવા નિયમ પ્રમાણે ચાલવાને રાજ હોય એવા કોર્ટ સમક્ષને જે સન્માર્ગપ્રવર્તક શાળા રાખેલી હોય તેમાં કેદ કરવો એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

(૨) આ કલમ મુજબ કેદ કરેલા સધળા સખસોને ઉપર મુજબ ઠરાવેલા નિયમ લાગુ પડશે,

(૩) આ કલમ જે કોષ જગામાં, સન ૧૮૯૭ નો સન્માર્ગપ્રવર્તકશાળા બાબતનો આકટ લાગુ હોય તે જગામાં લાગુ પડશે નહિ

૪૦૦. જ્યારે કોષ શિક્ષાનો હુકમ પુરેપુરો બજા રહે ત્યારે તે બજાવનાર અમલદારે, તે શિક્ષાનો હુકમ શી રીતે બજાવ્યો છે તે વિશે પોતાની સહી સાથેનો તે વારંટની પાછળ સૌરા કરીને તે વારંટ જે કોર્ટમાંથી નિકળ્યું હોય તે કોર્ટમાં પાછું મોકલી દેવું.

બામ ૨૯ મો.

શિક્ષા મોકુફ રાખવા, માફ કરવા તથા બદલવા બાબત.

૪૦૧. (૧) જ્યારે કોષપણ સખસની ઉપર કોષ ગુન્હા બાબત શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, ત્યારે કોષ પણ વખતે, બિન સરતે અથવા જે સખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે સખસ કબુલ કરે એવી કોષ સરત કરીને તેની ઉપર જે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે અમલમાં લાવવાનું મોકુફ રાખવાનો અથવા જે શિક્ષાનો હુકમ તેની ઉપર કરેલો હોય તે સધળી શિક્ષા અથવા તેમાંનો કોષપણ ભાગ માફ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે કોષ શિક્ષા મોકુફ રાખવા અથવા માફ કરવા સાથે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને અરજ કરવામાં આવે, ત્યારે જે કોર્ટની આગળ અથવા જે કોર્ટે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય અથવા મંજુર કર્યો હોય તે કોર્ટના પ્રમુખ જડજને, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકારને, તે અરજ કબુલ કરવી જોઈએ કે નાકબુલ કરવી જોઈએ તે વિશે તે જડજનો મત તથા તે મતનાં કારણ જણાવવાનું દરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૩) જે કોષપણ સરતે કોષ શિક્ષા મોકુફ રાખી હોય અથવા માફ કરી હોય તે સરત પાળવામાં નથી આવી એમ પ્રસંગ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને, અથવા સ્થાનિક સરકારને લાગે તો આ પ્રમાણે મોકુફ રાખવાનો અથવા માફ કરવાનો હુકમ, ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર રદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, અને તે પછી જે સખસ બાબત તે શિક્ષા મોકુફ રાખી હોય અથવા માફ કરી હોય તે સખસ છુટો હોય તો તેને કોષ પણ પોલીસ અમલદારને વગર વારંટ પકડવાનો અને બાકી રહેલા ભાગની શિક્ષા ભોગવવા માટે તેને પાછો કેદમાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

(૪) કોષ શિક્ષા જે સરતે આ કલમ પ્રમાણે મોકુફ કરી હોય અથવા માફ કરી હોય તે સરત જે સખસ બાબત તે શિક્ષા મોકુફ રાખી હોય અથવા માફ કરી હોય તેણે પુરી કરવી એવી હોવી જોઈએ અથવા તેની ધ્રુજા ઉપર અધાર ન રાખે તેવી હોવી જોઈએ.

(૫) આથી આપવાના, શિક્ષા મોકુફ રાખવાના, મુલતવી રાખવાના અથવા માફ કરવાના અધિકાર માબાજમાના અધિકારને આ કલમ માંહેના કોષ પણ મજબૂતથી બાધ આવે છે. એમ સમજવું નહિ.

(૬) શિક્ષા તલકુળ રાખવાના સંબંધમાં અને જે સરતોએ અરજીઓ રજુ કરવાની તથા તેની બજાવવા કરવાની તે સરતોના સંબંધમાં, સાધારણ કાનુનો અથવા વિશેષ હુકમ કરીને હુકમ દરમાવવાનો ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪૦૨. જે સખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે સખસની સંમતિવગર ગવર્નર જનરલ

ઇનકોર્પોરેશન અથવા રથાનિક સરકાર હેઠળ કહેલી શિક્ષાઓમાંની કોઇ પણ શિક્ષાને બદલે તે શિક્ષાની આગળ લખેલી બીજી કોઇ પણ શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે:—

મોત, સમુદ્ધાર, શાસનકદાસત્વ જેટલી મુદતનો શિક્ષાનો હુકમ તે શખસની ઉપર થયો હોય તેટલી મુદત સુધીની સખત મજૂરીના કેદ, તેટલાજ મુદત સુધીની આસન કેદ દંડ.

આખ ૩૦ મો.

અગાઉ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો અથવા સાખિત થયાનો

ઠરાવ થયો હોય તે આખત.

૪૦૩. (૧) યોગ્ય હકુમતવાળી કોઇ કોર્ટે કાંઇ ગુન્હા બાખત કોઇ શખસનો એક વખત ઇન-સાફ કર્યો હોય, અને તે ગુન્હો તેની ઉપર સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે, જ્યાંસુધી તે ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો ઠરાવ અમલમાં રહે ત્યાં સુધી, તે શખસ તેજ ગુન્હા બાખત ફરીથી ઇનસાફને પાત્ર થશે નહિ, અથવા તેની ઉપર મુકેલાં તોહોમતથી કાંઇ જુદું તોહોમત જે બીજા ગુન્હા બાખત તેની ઉપર ૨૩૬ મી કલમ મુજબ મુકી શકાય તે ગુન્હા બાખત અથવા બીજો જે ગુન્હો ૨૩૭ મી કલમ મુજબ તેની ઉપર સાખીત થઇ શકત તે ગુન્હા બાખત તેને તેજ હકીકત ઉપરથી તે શખસ ફરીથી ઇનસાફને પાત્ર થશે નહિ.

(૨) જે શખસની ઉપર કાંઇ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો અથવા સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસનો અગાઉ ઇનસાફ થયો તે વખતે જે કોઇ પણ જુદા ગુન્હા બાખત તેની ઉપર ૨૩૬ મી કલમની (૧) લી પેટા કલમ મુજબ જુદું તોહોમત મુકી શકાત તેવા ગુન્હા બાખત પછી ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(૩) કોઇ શખસની ઉપર કાંઇ પણ ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય અને જે કૃત્યથી તે ગુન્હો ખનલો હોય તે કૃત્ય તથા તે ઉપરથી થયેલું પરિણામ એ બેઉ મળીને એવો એક ગુન્હો થયો હોય કે તે ગુન્હો સદરહુ શખસની ઉપર સાખિત થયેલા ગુન્હાથી જુદો હોય, ત્યારે આ છેલ્લા કહેલા ગુન્હા બાખત તે શખસનો પછી ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર હેઠળ લખેલે પ્રસંગે છે, એટલે, તે શખસની ઉપર ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો તે વખતે સદરહુ પરિણામ થયેલાં નહતાં અથવા તે થયાં છે એવી કોર્ટને ખબર નહતી એમ હોય તો.

(૪) કાંઇ પણ કૃત્યથી બનેલો કાંઇ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો અથવા સાખિત થયાનો ઠરાવ જે શખસનો ઉપર થયો હોય તે શખસે તેજ કૃત્યથી બનેલો બીજો જે કોઇ પણ ગુન્હો કર્યો હોય તેગુન્હા બાખત આગળ તેની ઉપર, સદરહુ ઠરાવ થયા હોય તોપણ તોહોમત મુકીને તેનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર હેઠળ લખેલે પ્રસંગે છે, એટલે જે કોર્ટથી તેનો પ્રથમ ઇનસાફ થયો તે કોર્ટને તેની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત પછી મુકયું તે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર ન હતો એમ હશે તો.

(૫) આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી સન ૧૮૮૭ ના સામાન્ય કલમો બાખતના આકટની ૨૬ મી કલમના અથવા આ કાયદાના ૧૮૮ મી કલમના ઠરાવોને બાધ આવે છે એમ સસજનું નહિ.

ખુલાસો:—કોઈ પણ ફરિયાદ કાઢાડી નાંખવી, ૨૪૯ મી કલમ મુજબ કામ ચલાવવાનું બંધ કરવું, તોહોમતવાળાને છોડી મુકવો, અથવા ૨૭૩ મી કલમ પ્રમાણે તોહોમતનામાં ઉપર નોંધ કરવી, એ આ કલમનાં કારણ સાફ ગુન્હો નાસાખિત થયાના ઠરાવ બરાબર નથી.

દર્શાવો:—(અ) એ ચાકર ઘડને ચોરી કરી તે વિશેના તોહોમત બાખત તેનો ઇનસાફ થયો અને તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. જ્યાંભણ તે ઠરાવ અમલમાં હોય ત્યાં લગી તેની ઉપર ચાકર ઘડને ચોરી કર્યાનું અથવા તેની તેજ હકીકત ઉપરથી એકલી ચોરી કર્યાનું અથવા સાપશબ વિશ્વાસઘાત કર્યાનું તોહોમત પછી મુકાશે નહિ.

(બ) ખુનના તોહોમત બાખત અને ઇનસાફ થયો અને તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. અપહરણ કરવાનું તોહોમત તેની ઉપર નહિ હતું; પણ ખુન કર્યું તે વખતે એ જે અપહરણ કર્યું એટલું હકીકત ઉપરથી જણાય છે; અપહરણ કરવાનું તોહોમત તેની ઉપર પછી મુકીને તેનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(ક) મહાભયથા કરવા બાબત એનો ઇનસાફ થયો અને તેના ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. જે શખસને ભયથા કરી તે શખસ પછી મરણ પામ્યો. શિક્ષણીય મનુષ્ય વધના ગુન્હો બાબત એ નો ફરીથી ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(ડ) જો નું શિક્ષણીય મનુષ્યવધ કર્યાનું તોહોમત એ ની ઉપર સેશન કોર્ટની આગળ મુકવામાં આવ્યું અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયો. પછી તેજ હકીકત ઉપરથી એના ખુન બાબત એનો ઇનસાફ કરી શકારો નહિ.

(ઇ) જો ને છુદ્ધિપુર્વક ભયથા કરવાનું તોહોમત પેહેલા વર્ગના માછલેટે એની ઉપર મુકીને તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. તે કામને આ કલમનો ત્રીજો પારેઆફ લાગુ ન હોય, તો એને છુદ્ધિપુર્વક મહાભયથા બાબત તેજ હકીકત ઉપરથી એનો પછી ઇનસાફ કરી શકારો નહિ.

(ફ) એના ચારી ઉપરથી મિલકત ચોરવાનું તોહોમત બીજા વર્ગના માછલેટે એની ઉપર મુકીને ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. પછી તેજ હકીકત ઉપરથી અપહરણ કરવાનું તોહોમત એ ની ઉપર મુકીને તેનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(બ) જોનું અપહરણ કર્યાનું તોહોમત પેહેલા વર્ગના માછલેટે એ, જ તથા ક ની ઉપર મુકીને તે ગુન્હો તેઓની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. પછી તેજ હકીકત ઉપરથી ડાકાઘટ્ટી કર્યાનું તોહોમત એ, જ તથા ક ની ઉપર મુકીને તેઓનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

અપીલ બાબત, લખી મોકલવા બાબત તથા તપાસ બાબત.

બપ ૩૧ મો.

અપીલો બાબત.

૪૦૪ આ કાયદાથી અથવા વિઘ્નમાનકાણે ચલુ હોય એવા બીજા કોષ્ટકથી કાયદાથી ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય ફોજદારી કોર્ટના કોષ્ટકથી ફેંસલા અથવા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

૪૦૫ મિલકત અથવા તેના વેચાણનું ઉત્તમ પાણું આપવા બાબતની જે કોષ્ટ શખસની ૮૯ મી કલમ મુજબ કરેલી અરજ કોષ્ટ કોર્ટે નાકમુલ કરી હશે તે શખસને તે કોર્ટે કરેલા શિક્ષાના હુકમો ઉપર જે કોર્ટમાં સામાન્યતઃ અપીલ ચાલતી હશે તે કોર્ટને અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૦૬. જલ્લા માછલેટ અથવા પ્રેસિડેન્સી માછલેટ શિવાય બીજા કોષ્ટ માછલેટે ૧૧૮ મી કલમ પ્રમાણે સારી રીતે ચાલવા બાબત તારણ આપવાનું જે શખસને ફરમાવ્યું હોય તે શખસ જલ્લા માછલેટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૦૭ (૧) બીજા અથવા ત્રીજા વર્ગના કોષ્ટકથી માછલેટે ઇનસાફ કરીને જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શખસ, અથવા બીજા વર્ગના કોષ્ટ પેટાતુકડી માછલેટે ૩૪૯ મી કલમ પ્રમાણે જે શખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસ, જલ્લા માછલેટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણેની કોષ્ટકથી અપીલ, અથવા કોષ્ટ પછી વર્ગના એવી અપીલો, સાંભળવાનો અધિકાર રચાનિક સરકારે જલ્લા માછલેટના તાબામાંહેના પેહેલા વર્ગના જે કોષ્ટકથી માછલેટને આપ્યો હોય તે માછલેટે તે અપીલો સાંભળવી એવું ફરમાવવાનો જલ્લા માછલેટને અધિકાર છે, અને એ પ્રમાણે ફરમાવેથી તેવી અપીલ અથવા તેવા વર્ગની અપીલો તે તાબામાંહેના માછલેટને કરવી, અથવા, તે જલ્લા માછલેટને કરવામાં આવી ચુકી હોય તો તે સદરહુ પ્રકારના તાબામાંહેના માછલેટ પાસે મોકલવી. એ પ્રમાણે કરેલી અથવા મોકલેલી કોષ્ટકથી અપીલ અથવા કોષ્ટકથી વર્ગની અપીલો સદરહુ માછલેટની પાસેથી લઈ લેવાનો જલ્લા માછલેટને અધિકાર છે.

૪૦૮. આસિસ્ટન્ટ સેશન જડને, જલ્લા માછલેટે અથવા પેહેલા વર્ગના બીજા કોષ્ટ માછલેટે ઇનસાફ કરીને જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શખસ, અથવા પેહેલા વર્ગના કોષ્ટ માછલેટે ૩૪૯ મી કલમ પ્રમાણે જે શખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસ, સેશન કોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે; પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:-

(અ) કોષ્ટ યુરોપિયન ક્રિટિશ રૈયત ઉપર એ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે રૈયત પોતાની નજરમાં આવે તે મુજબ હાઈકોર્ટને અથવા સેશનકોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે;

(બ) જ્યારે કોષ્ટ પછી મુકદમામાં કોષ્ટ આસિસ્ટન્ટ સેશન જડને અથવા ૩૦ મી કલમની રૈય

ખાસ અધિકાર આપ્યો હોય એવો કોઈ માલસ્ટ્રેટ ચાર વર્ષથી વધારે મુદતસુધીની કોઈપણ કેદની શિક્ષા અથવા કોઈ પણ સમુદાયની શિક્ષાનો હુકમ કરે ત્યારે અપીલ હાઇકોર્ટમાં ચાલશે;

(ક) જ્યારે કોઈપણ શખસ ઉપર કોઈ માલસ્ટ્રેટ હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની કલમ ૧૨૪ અ ની રૂયે કોઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે અપીલ હાઇકોર્ટમાં ચાલશે;

૪૦૯. સેશન કોર્ટને અથવા સેશન જડજને કરેલી અપીલ સેશન જડજને અથવા આડિસનલ સેશન જડજને સાંભળવી.

૪૧૦. કોઈ શેશનજડજને અથવા આડિસનલ સેશનજડજને ધનસાફ કરીને જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શખસ હાઇકોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૧૧. કોઈ પ્રેસિડેન્સી માલસ્ટ્રેટ ધનસાફ કરીને કોઈપણ શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે જો તે માલસ્ટ્રેટ તે શખસની ઉપર છ મહિના કરતાં વત્તી મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ અથવા બેસે રૂપિયા કરતાં વત્તી દંડની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, તો તે શખસ હાઇ કોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૧૨. આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, જ્યારે તોહામતવાળા શખસે પોતે તક-સીરવાર છે એવો જવાબ આપ્યો હોય અને સેશન કોર્ટે અથવા કોઈપણ પ્રેસિડેન્સી માલસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વગરના માલસ્ટ્રેટ સદરહુ જવાબ ઉપરથી તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે શિક્ષા ધણી છે અથવા કાયદાસર નથી એવા સમગ્ર શિવાય બીજા કોઈપણ સમગ્રથી અપીલ ચાલશે નહીં.

૪૧૩. આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, જે મુકદમાઓમાં સેશન કોર્ટ અથવા જલ્લા માલસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વરગતો બીજા કોઈ માલસ્ટ્રેટ વધારેમાં વધારે ફક્ત એક મહિનાસુધી કેદની, અથવા વધારેમાં વધારે ફક્ત પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરે, તે મુકદમાઓમાં જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસની અપીલ ચાલશે નહિ.

ખુલાસો.—જ્યારે પહેલાં કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો ન હોય, અને દંડ ન આપવામાં આવે તો કેદની શિક્ષાનો હુકમ સદરહુ કોર્ટે અથવા માલસ્ટ્રેટ કર્યો હોય, ત્યારે તે શિક્ષાના હુકમ ઉપર કોઈ પણ અપીલ ચાલશે નહિ.

૪૧૪. આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, જે મુકદમાનો ધનસાફ સક્ષિપ્ત રીતે કર્યો હોય તે મુકદમામાં ૨૬૦ મી કલમ પ્રમાણે કામ કરવાનો માલસ્ટ્રેટને અધિકાર આપ્યો હોય તે માલસ્ટ્રેટ વધારેમાં વધારે ફક્ત ત્રણ મહિનાસુધી કેદની, અથવા વધારેમાં વધારે ફક્ત બેસે રૂપિયાસુધી દંડની અથવા ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરે તે મુકદમામાં જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસની અપીલ ચાલશે નહિ.

૪૧૫. ૪૧૩ મી અથવા ૪૧૪ મી કલમમાં કહેલા કોઈ પણ શિક્ષાના હુકમથી તે કલમોમાં કહેલી કોઈ પણ બે અથવા વધારે શિક્ષા એકઠી કરી હોય તે શિક્ષાના હુકમ ઉપર અપીલ કરવાનો અધિકાર છે, પણ જે શિક્ષાના હુકમ ઉપર બીજી રીતે અપીલ થઈ શકતી નહિ હોય તે શિક્ષાના હુકમ ઉપર, જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસને મુલેહ રાખવા માટે તારણ આપવાનું ફરમાવ્યું હોય તેટલાજ સમગ્રથી, અપીલ કરવાનો અધિકાર નથી.

ખુલાસો.—દંડ ન આપવામાં આવે તો કેદની શિક્ષા આ કલમના અર્થ પ્રમાણે બે અથવા વધારે શિક્ષા બેમાં એકઠી કરવામાં આવી છે એવા પ્રકારની શિક્ષા છે એમ સમજવું નહિ.

૪૧૬. ૩૩ મા આજમમાં મુરોપિયન બ્રિટિશ રૈયતઉપર કરેલા શિક્ષાના હુકમ ઉપર જે અપીલો કરવામાં આવે તે અપીલોને ૪૧૩ મી તથા ૪૧૪ મી કલમો માંહેના કોઈપણ મજબૂત ભાગ નથી.

૪૧૭. હાઇ કોર્ટ શિવાય બીજા કોઈપણ કોર્ટે ગુન્હો નાસાબિત થયાનો હુકમ અસલ કામમાં અથવા અપીલમાં કર્યો હોય તે હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ કરવાનું પબ્લિક પ્રેસિડ્યુટરને ફરમાવવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪૧૮. હકીકતની કોઈ વાત બાબત તેમજ કાયદાની કોઈ વાત બાબત અપીલ કરવાનો અધિકાર છે, પણ જ્યાં તે ધનસાફ જ્યુરીએ કર્યો હોય ત્યાં તે ફક્ત કાયદાની જ કોઈ વાત બાબત અપીલ ચાલશે.

ખુલાસો—કોલ શિક્ષાનો હુકમ સખત છે એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે વાત આ કલમનાં કારણ સાથે કાયદાની વાત છે એમ સમજવું.

૪૧૬. દરેક અપીલ લખેલી અરજીના રૂપમાં કરવી અને તે અરજી અપેલેન્ટે અથવા તેના પ્લીડરે આપવી, અને (જે કોર્ટને તે અરજી આપવામાં આવે તે કોર્ટ ખીજી રીતે નહિ ફરમાવે તો) જે ફેસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તે ફેસલાનો અથવા હુકમની એક નકલ, અને જે મુકદમાઓનો ધનસાફ જથ્થરીએ કર્યો હોય તે મુકદમાઓમાં ૩૬૭ મી કલમ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કરેલાં આદેશનાં મથાળાંની એક નકલ સદરહુ પ્રકારની દરેક અરજી સાથે આપવી.

૪૨૦. જે અપેલેન્ટ તુરંગમાં હોય, તો જે અમલદારના હવાલામાં તે તુરંગ હોય તે અમલદારને તે પોતાની અપીલની અરજી તથા તેની સાથે જોડેલી નકલો આપવાને મુખત્યાર છે, અને પછી તે અમલદારે સદરહુ અરજી તથા નકલો યોગ્ય અપીલ કોર્ટની પાસે મોકલવી.

૪૨૧ (૧) ૪૧૯ મી અથવા ૪૨૦ મી કલમ પ્રમાણે અરજી તથા નકલ આવી એટલે અપીલ કોર્ટે તે વાંચી જોવી, અને તે કામમાં હાથ ધાલવાનો કાંઈ પુરતો સમય નથી એમ તેનાં નજરમાં આવે, તો તે અપીલ સક્ષીમ રીતે કાઢી નાંખવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૪૧૯ મી કલમ પ્રમાણે અપીલ કરવામાં આવે ત્યારે તેના ટેકામાં તકરાર કહો સંભળાવવાની વાજબી તક અપેલેન્ટને અથવા તેના પ્લીડરને આપ્યા વગર તે અપીલ કાઢાડી નાંખવી નહિ.

(૨) આ કલમપ્રમાણે કોલ અપીલ કાઢાડી નાંખતાં પેહેલાં, સદરહુ કોર્ટ તે મુકદમાનું દફતર મંગાવવાને મુખત્યાર છે, પણ તેમ કરવાને તે બંધાયેલી છે એમ સમજવું નહિ.

૪૨૨. જે અપીલ કોર્ટ તે અપીલ સક્ષીમ રીતે કાઢાડી ન નાંખે, તો તે અપીલ સાંભળવાના વખતની તથા જગાની નોટીસ અપેલેન્ટને અથવા તેના પ્લીડરને તથા જે અમલદારને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત નિમે તેને તે કોર્ટે અપાવવી, અને અપીલના સમયોની એક નકલ સદરહુ અમલદાર માગે તો તેને તે કોર્ટે આપવી.

અને ૪૧૭ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી અપીલોની બાબતમાં તેવીજ એક નોટીસ તોહોમતવાળાને અપીલ કોર્ટે અપાવવી.

૪૨૩. (૧) પછી તે મુકદમાનું દફતર અપીલ કોર્ટમાં આવી ચુક્યું ન હોય તો તે કોર્ટે તે મંગાવવું. તે દફતર વાંચી જોયા પછી અને અપેલેન્ટ અથવા તેના પ્લીડર હાજર થાય તો તેની તકરાર તથા પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર હાજર થાય તો તેની તકરાર અને ૪૧૭ મી કલમ મુજબ કરેલી અપીલની બાબતમાં તોહોમતવાળો હાજર થાય તો તેની તકરાર સાંભળ્યા પછી, જે તે કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે તે કામમાં હાથ ધાલવાનો કાંઈ પુરતો સમય નથી તો, તે સદરહુ અપીલ કાઢાડી નાંખવાને મુખત્યાર છે, અથવા

(અ) ગુન્હો નાસામિત થયાના હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તેમાં પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ હુકમ રદ કરીને વધારે ચોક્કસી કરવાનું ફરમાવવા, અથવા તોહોમતવાળાનો ફરીથી ધનસાફ કરવાનું, અથવા તેને ધનસાફ સાથે કમિટ કરવાનું, ફરમાવવાને, અથવા તેને તકસીરવાર ઠેરવીને તેની ઉપર કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે;

(બ) ગુન્હો સામિત થયાના ઠરાવ ઉપર અપીલ કરી હોય તેમાં (૧) ઠરાવ તથા શિક્ષાનો હુકમ રદ કરીને તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસામિત થયાને ઠરાવ કરવાને અથવા તેને છોડી મુકવાને, અથવા પોતાના તાબામાંહેની યોગ્ય હુકમતવાળી ફલાણી કોર્ટે તેનો ફરીથી ધનસાફ કરવો એમ ફરમાવવાને અથવા તેવા ધનસાફ સાથે કમિટ કરવો એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અથવા (૨) શિક્ષાનો હુકમ કાયમ રાખીને ઠરાવમાં ફેરફાર કરવાને, અથવા ઠરાવમાં ફેરફાર કરીને અથવા ફેરફાર કર્યાવગર શિક્ષા ઓછી કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા (૩) એ પ્રમાણે શિક્ષા ઓછી કરીને અથવા ઓછી કર્યાવગર તથા ઠરાવમાં ફેરફાર કરીને અથવા ફેરફાર કર્યાવગર, શિક્ષાના પ્રકારમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે, પણ, કલમ ૧૦૬ ની પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવને પાત્ર રહીને, તે શિક્ષા વધે એમ કરવું નહિ જોઈયે;

(ક) બીજા કોષ્ટ પણ્ય હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તેમાં સદરહુ હુકમમાં ફેરફાર કરવાને અથવા તે રદ કરવાને મુખત્યાર છે;

(ઘ) યોગ્ય અથવા વાજબી હોય એવો કંઈપણ સુધારો અથવા કોષ્ટ પણ્ય અનુસારી અથવા અનુયોગિક હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમમાંના કોષ્ટપણ્ય મજકુરથી જમુરીના ઠરાવમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તે રદ કરવાનો અધિકાર તે કોરટને છે એમ સમજવું નહિ; પણ તે કોરટના મત પ્રમાણે જડને ખોટો આદેશ કર્યો તેથી અથવા તેણે કહ્યા પ્રમાણેનો કાયદો જમુરી ખોટો સમજી તેથી સદરહુ ઠરાવ જુલ બરેલો હોય તો અધીકાર છે.

૪૨૪. અસલ હકુમતની ફોજદારી કોરટના ફેસલા બાબત ૨૬ મા બાબમાંહેની કાનુનો બની શકે તેટલે સુધી, હાઇકોર્ટ શિવાય બીજી કોષ્ટપણ્ય અપીલ કોરટના ફેસલાને લાયુ પડશે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, અપીલ કોરટ બીજી રીતનો હુકમ નહિ કરે, તો ફેસલો આપવામાં આવે તે સાંમળવા સાર તે હોમતવાળાને આણવો નહિ અથવા તેને હાજર થવાનું ફરમાવવું નહિ.

૪૨૫. (૧) જ્યારે જ્યારે આ બાબ પ્રમાણે હાઇકોર્ટ અપીલમાં કોષ્ટ મુકદમાનો ફેસલો કરે ત્યારે ત્યારે જે ઠરાવ અથવા શિક્ષાના હુકમ અથવા (બીજા) હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તે ઠરાવ અથવા શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ જે કોરટે દફતરમાં નોંધ્યા હોય અથવા કર્યા હોય તે કોરટને સદરહુ હાઇકોર્ટે પોતાનો ફેસલો દાખલા સહિત લખી મોકલવો. જે તે ઠરાવ, શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ જુદા માલ્લેટ શિવાય બીજા કોષ્ટ માલ્લેટ દફતરમાં નોંધ્યા હોય અથવા કર્યા હોય, તો તે દાખલો જુદા માલ્લેટની મારફતે મોકલવો જોઇયે.

(૨) જે કોરટને હાઇકોર્ટ પોતાના ફેસલા બાબત અથવા હુકમ બાબત દાખલો લખી મોકલે તે કોરટે તે ઉપરથી હાઇકોર્ટના ફેસલાને અથવા હુકમને અનુસરતા હુકમ કરવા; અને જરૂર હોયતો, દફતરમાં તે પ્રમાણે સુધારો કરવો.

૪૨૬. (૧) જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસે કરેલી અપીલ ચાલતી હોય ત્યાંસુધી, જે શિક્ષાના હુકમ ઉપર અથવા (બીજા) હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તે અમલમાં લાવવાનું મોકુફ રાખવાનો, અને જે તે શખસ કેદમાં હોય તો, તેને જમીન ઉપર અથવા તેના પોતાના ખતઉપર છોડવાનો હુકમ કરવાને અપીલ કોરટ મુખત્યાર છે; પણ તેમ કરવાનાં કારણો દફતરમાં લખવાં જોઇયે.

(૨) આ કલમથી અપીલ કોરટને જે અધિકાર આપ્યો છે તે અધિકાર. જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસે હાઇકોર્ટના તાબામાંહેની કોરટમાં અપીલ કરી હોય તે બાબતમાં હાઇકોર્ટને પણ ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે એપેલેન્ટની ઉપર આખરે કેદની, સાસનિકદાસત્વની અથા સમુદ્ધારની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે જેટલો વખત તે એ પ્રમાણે છુટો રહેલો હોય તેટલો વખત તેની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે કરેલા શિક્ષાના હુકમની મુદત ગણવામાં આવત કરવો.

૪૨૭. જ્યારે ૪૮૭ મી કલમ પ્રમાણે અપીલ કરવામાં આવે, ત્યારે હાઇકોર્ટને, વારંટ કાઢાડીને તેમાં તોહમતવાળાને પકડીને પોતાની આગળ અથવા પોતાના તાબામાંહેની કોષ્ટ પણ્ય કોરટની આગળ આણવાનું ફરમાવવાનો અખત્યાર છે, અને જે કોરટની આગળ તેને આણ્યો હોય તે કોરટને તે અપીલનો નિકાલ થતાં સુધી તેને કેદ કરવાનો અથવા તેના જમીન લેવાનો અધિકાર છે.

૪૨૮. (૧) આ બાબ પ્રમાણે કોષ્ટપણ્ય અપીલની તજવીજ કરવામાં જે અપીલ કોરટને વધારે પુરા ની જરૂર લાગે તો તે કોરટે પોતાનાં કારણો દફતરમાં લખી મુકાં જોઇયે. અને તે કોરટને સદરહુ પુરવો પોતાની જાતે લેવાનો, અથવા તે લેવાનું કોષ્ટ માલ્લેટને ફરમાવવાનો અથવા અપીલ કોરટ હાઇકોર્ટ હોય ત્યારે સેસન કોરટને અથવા કોષ્ટ માલ્લેટને ફરમાવવાનો અખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે તે સેસન કોરટ અથવા તે માલ્લેટ વધારે પુરાવો લે, ત્યારે તેણે અપીલ કોરટને તે

પુરાવાનો હાખલો લખી મોકલવો, અને તે પછી સદરહુ કાર્ટે તે અપીલનો નિકાલ કરવા માંડવો.

(૩) અપીલ કોર્ટ બીજીરીતે ફરમાવે નહિ તો, જ્યારે તે વધારે પુરાવો લેવાય ત્યારે તોહોમતવાળાએ અથવા તેના પ્લીડરે હાજર રહેવું; પણ સદરહુ પુરાવો જ્યુરોની અથવા આસેસરોની સમક્ષ લેવો નહિ.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે પુરાવો લેવો તે, ચોક્કસીમાં લેવામાં આવે છે તે પ્રમાણે ૨૫ મા આખના ઠરાવોને અનુસરીને લેવો જોઇયે.

૪૨૯. જ્યારે અપીલ કોર્ટના જડજોના બે પક્ષ થઇને બેક પક્ષનાં સરખાં મત પડે, ત્યારે તે મુકદ્દમો તેઓના અનુમત સુદ્ધાં તેજ કોર્ટના બીજા કોર્થ જડજની પાસે મોકલવો, અને તે જડજને યોગ્ય લાગે એવી સુનાવણી (જે હોય તો તે) કર્યા પછી તેણે પોતાનો મત આપવો, અને ફેંસલો અથવા હુકમ સદરહુ મતપ્રમાણે કરવો જોઇયે.

૪૩૦ અપીલ ઉપરથી જે ફેંસલો તથા હુકમ અપીલ કોર્ટ કરે તે ફેંસલો તથા હુકમ આખરના છે એમ સમજવું, પણ ૪૧૭ મી કલમમાં તથા ૩૨ મા આખમાં જે આખતો વિશે ઠરાવ્યું છે તે આખતોમાં તેમ સમજવું નહિ.

૪૩૧. ૪૧૭ મી કલમ મુજબ કરેલી દરેક અપીલ, જ્યારે તોહોમતવાળો મરણ પામે ત્યારે આખરની બંધ પડશે; અને (દંડની શિક્ષા ઉપર કાંપેલી અપીલ શિવાય) આ આખ પ્રમાણે કરેલી બીજી દરેક અપીલ જ્યારે અપેલેન્ટ મરણ પામે ત્યારે આખરની બંધ પડશે.

આખ ૩૨ મો.

લખી મોકલવા આખત તથા તપાસણી આખત.

૪૩૨. કોઇ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તો તે પોતાની આગળ ચાલતા કોઇપણ મુકદ્દમાની સુનાવણી વખતે કાયદાની જે તકરાર નિકળે તે તકરાર હાઇકોર્ટના અલિપ્રાય માટે લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે, અથવા એ પ્રમાણે લખી મોકલ્યા ઉપરથી હાઇકોર્ટ જે ઠરાવ કરે તે ઠરાવને પાત્ર રાખીને સદરહુ પ્રકારના કોઇપણ મુકદ્દમામાં ફેંસલો આપવાને મુખત્યાર છે અને, સદરહુ ઠરાવ થતાં સુધી, તોહોમતવાળાને તુરંગમાં પુરવાને, અથવા જ્યારે તેને ફરમાવવામાં આવે ત્યારે ફેંસલો માટે હાજર થવાને તેના જામીન લઇને તેને છોડવાને મુખત્યાર છે.

૪૩૩. (૧) જ્યારે કોઇ તકરારના સંબંધમાં એ પ્રમાણે લખી મોકલ્યું હોય, ત્યારે તે ઉપર હાઇકોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવો, અને જે માજિસ્ટ્રેટે તે તકરારના સંબંધમાં લખી મોકલ્યું હોય તે માજિસ્ટ્રેટને સદરહુ હુકમની એક નકલ મોકલાવવી, અને તે માજિસ્ટ્રેટે સદરહુ હુકમને અનુસરીને તે મુકદ્દમાનો નિકાલ કરવો.

(૨) એ પ્રમાણે લખી મોકલવાનો ખરચ કોણે આપવો તે આખત હાઇકોર્ટ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. ૪૪. (૧) એક કરતાં વત્તા જડજોની અને અસલ ફોજદારી હકુમત ચલાવતી હોય એવી કોઇ હાઇકોર્ટના કોઇ જડજની આગળ થયેલા ઇનસાફમાં કોઇપણ શખસની ઉપર કોઇ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય ત્યારે તે શખસનો ઇનસાફ થતી વખતે કાયદાની જે કંઈ તકરાર નિકળી હોય અને જેના નિકાલની અસર તે ઇનસાફનાં પરિણામ ઉપર થાય એમ હોય તે તકરાર પોતાને યોગ્ય લાગે તો, અનામત રાખીને સદરહુ કોર્ટના બે અથવા વધારે જડજોની કોર્ટના ઠરાવ માટે લખી મોકલવાને તે જડજ મુખત્યાર છે.

(૨) જે તે જડજ સદરહુ પ્રકારની કંઈપણ તકરાર અનામત રાખી મુકે, તો, તકરાર આખત ઠરાવ થતાંસુધી, જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસને તુરંગમાં પાછો મોકલવો, અથવા જે તેજ મુકદ્દમો અથવા તેનો જેટલો ભાગ જરૂરનો હોય તેટલો ભાગ તપાસવાનો તથા સદરહુ તકરારનો છેવટ નિકાલ કરવાનો અને તે ઉપરથી અસલ હકુમતવાળી કોર્ટે જે શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શીક્ષાના હુકમમાં ફેરફાર કરવાનો અને પોતાને યોગ્ય લાગે એવો ફેંસલો આપવાનો અથવા હુકમ કરવાનો અધિકાર તે હાઇકોર્ટને છે એમ સમજવું.

૪૩૫. (૧) હાઇકોર્ટની અથવા કોર્ટપણ સેશન જડજની અથવા જલ્લા માલસેટની અથવા જે પેટા તુકડી માલસેટને આ બાબત સ્થાનિક સરકારે અખત્યાર આપેલા હોય તેવી હકુમતની સ્થાનિક હદમાં આવેલી કોર્ટપણ નીચલી ફોજદારી કોર્ટે કરેલો અથવા દફતરમાં દાખલ કરેલો કોર્ટપણ ઠરાવ, હુકમ અથવા (ખીજે) હુકમ ખરો અથવા કાયદેસર અથવા વાસ્તવિક છે કે નહિ તે બાબત, અને સદરહુ નીચલી કોર્ટમાં ચલાવેલું કાંઈ કામ નિયમસર ચલાવેલું છે કે નહિ તે બાબત પોતાની ખાત્રી કરવા સાર તે હાઇકોર્ટ અથવા સેશનકોર્ટ અથવા જલ્લા માલસેટ અથવા પેટા તુકડી માલસેટ સદરહુ નીચલી કોર્ટ આગળ ચાલેલા કોર્ટપણ કામનું દફતર મંગાવીને તપાસી જોવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ ચલાનારા કોર્ટપણ પેટા તુકડી માલસેટની નજરમાં એમ આવે કે સદરહુ પ્રકારનો કોર્ટપણ ઠરાવ, શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજે) હુકમ કાયદેસર અથવા વાસ્તવિક નથી, અથવા સદરહુ પ્રકારનું કોર્ટપણ કામ નિયમસર ચલાવેલું નથી, તો તેણે દફતર ઉપર જે શેરો પોતાને યોગ્ય લાગે તે શેરો કરીને જલ્લા માલસેટ ઉપર તે મોકલી દેવું.

(૩) ૧૪૩ મી તથા ૧૪૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમો તથા ૧૨ મા બાબ તથા ૧૭૬ મી કલમ મુજબ ચલાવેલા કામ, આ કલમના અર્થે પ્રમાણે ચલાવેલા કામ નથી.

(૪) આ કલમ મુજબ એકાદી દરખાસ સેશન જડજ અથવા જલ્લા માલસેટ પૈકી એકને કરી હોય, તો બીજાએ કોર્ટપણ દરખાસ લેવી નહિ.

૪૩૬ જ્યારે ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા બીજી કોર્ટ રીતે કોર્ટપણ મુકદમાનું દફતર તપાસી જોયા ઉપરથી સેશન જડજની અથવા જલ્લા માલસેટની નજરમાં એમ આવે કે તે મુકદમો ફક્ત સેશન કોર્ટજ ઇનસાફ કરી શકે એવો છે, અને નીચલી કોર્ટે તોહોમતવાળા શખસને જેરવાજબી રીતે છોડી મુક્યો છે, ત્યારે સેશન જડજ અથવા જલ્લા માલસેટ તેને પકડાવવાને અને ત્યાર પછી નવેસરથી ચોકસી કરવાનું ફરમાવવાને બદલે પોતાના મતપ્રમાણે જે બાબતમાં તેને જેરવાજબી રીતે છોડી મુક્યો હોય તે બાબત પર ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે:—

(અ) તોહોમતવાળાને શા સાર કમિટ નહિ કરેલો જોઈએ, તેનું કારણ સદરહુ જડજને અથવા માલસેટને બતાવવાની તક તોહોમતવાળાને મળેલી જોઈએ.

(બ) પુરાવો જોતાં તોહોમતવાળાએ બીજો કોર્ટ ગુન્હો કરેલો છે એમ સદરહુ જડજ અથવા માલસેટ ધારે, તો નીચલી કોર્ટને સદરહુ ગુન્હાની ચોકસી કરવાનું ફરમાવવાને તે જડજ અથવા માલસેટ મુખત્યાર છે.

૪૩૭. ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા બીજી કોર્ટ રીતે કોર્ટપણ દફતર તપાસી જોયા ઉપરથી હાઇકોર્ટ અથવા સેશન જડજ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, ૨૦૩ જ કલમ પ્રમાણે અથવા ૨૦૪ થી કલમની પેટા કલમ (૩) પ્રમાણે કાઢાડી નાંખેલી કોર્ટપણ ફરિયાદ બાબત અથવા જે તોહોમતવાળાને છોડી મુકવામાં આવ્યો હોય તે તોહોમતવાળાની મુકદમાબાબત વધારે ચોકસી જલ્લા માલસેટ પોતાની જાતે કરવી અથવા પોતાના તાબા મહિના કોર્ટપણ માલસેટ પાસે કરાવવી; અને તે ચોકસી જાતે કરવાને અથવા કોર્ટપણ તાબામહિના માલસેટને તેમ કરવાનું ફરમાવવાને જલ્લા માલસેટ મુખત્યાર છે.

૪૩૮ (૧) સેશન જડજ અથવા જલ્લા માલસેટ કોર્ટપણ ચત્રવેશ કામનું દફતર ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા બીજી કોર્ટ રીતે તપાસી જોઈને પોતાને યોગ્ય લાગે તો તે તપાસના પરિણામનો રિપોર્ટ હાઇકોર્ટના હુકમ માટે કરવાને મુખત્યાર છે અને જ્યારે સદરહુ રિપોર્ટમાં કોઈ શિક્ષાનો હુકમ ફેરવવાની અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની બલામણ કરવામાં આવે, ત્યારે સદરહુ શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવાનું મોકુફ રાખવાનો, અને જે તોહોમતવાળો કેદમાં હોય તો તેને જામીન ઉપર તેના પોતાના ખત ઉપર છોડવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોર્ટ પણ મુકદમો સેશન જડજ તરફથી આડિશનલ સેશન જડજને મોકલવામાં આવે તે મુકદમાના સંબંધમાં આ બાબત રૂપે સેશન જડજના સપળા અધિકાર આડિશનલ સેશન જડજને જે એમ સમજવું અને તે સપળા અધિકાર ચલાવવાને આડિશનલ સેશન જડજ મુખત્યાર છે.

૪૩૯ (૧) જ્યારે કોઇ પણ આલેલા કામનું દફતર હાઇકોર્ટે પોતેજ મ માવ્યું હોય, અથવા હુકમ થવામાટે તે કામનો રિપોર્ટ આપ્યો હોય, અથવા બીજી રીતે તે કામ હાઇકોર્ટના જાણવામાં આવે, ત્યારે ૧૯૫ મી. ૪૨૩ મી. ૪૨૬ મી. ૪૨૭ મી. અને ૪૨૮ મી કલમથી અપીલ કોર્ટને અથવા ૩૩૮ મી કલમથી કોર્ટ કોર્ટને આપેલા અધિકારમંત્રી કોર્ટ પણ અધિકાર પોતાની નજરમાં આવે તો, ચલાવવાને અને શિક્ષા વધારવાને, હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે, અને જ્યારે તપાસની કોર્ટના જડજોતા એ પક્ષ થઈને બેઠેલાં સરખાં મત પડે, ત્યારે ૪૨૯ મી કલમથી ઠરાવેલી રીતે તે કામનો નિકાલ કરવો જોઈએ.

(૨) તોહામતવાળાને પોતાના જવાબમાં જે કહેવું હોય તે જાતે અથવા પ્લીડરની મારફતે કહી સંભળાવવાની તેને તક આપ્યા વગર તેને નુકશાન થાય એવો કોઈ પણ હુકમ આ કલમ પ્રમાણે કરવો નહિ,

(૩) જે શિક્ષાના હુકમની તજવીજ આ કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવે તે શિક્ષાનો હુકમ ૨૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાય બીજી રીતે કામ કરનારા માણસોએ કયાં હોય ત્યારે જે ગુન્હો તે કોર્ટના મત પ્રમાણે તોહામતવાળાએ કયાં હોય તે ગુન્હો બાબત જેટલા શિક્ષા કોષ્ટ પ્રેસિડેન્સી માણસો અથવા પેટેલા વર્ગના માણસો કરી શકત તે કરતાં વધી શિક્ષા તે ગુન્હો બાબત તે કોર્ટે કરવી નહીં.

(૪) આ કલમ માટેના કોષ્ટ પણ મજકુર ૨૭૩ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી નોંધને લાગુ છે એમ અથવા તે ઉપરથી ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ બદલીને ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર હાઇ કોર્ટને છે એમ સમજવું નહિ.

(૫) આ કાયદા અન્વયે અપીલ ચાલી શકતી હોય અને અપીલ આણી ન હોય તે પ્રસંગે જે પક્ષકાર અપીલ કરી શકતે તેના કહેવા ઉપરથી તપાસ માટેનું કોઈપણ કામ દાખલ કરવું નહિ.

૪૪૦. જ્યારે કોઈપણ કોર્ટ તપાસ કરવાનો પોતાનો અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે તેની આગળ જાતે અથવા પ્લીડરની મારફતે પોતાની હકીકત કહી સંભળાવવાનો હક્ક કોઈપણ પક્ષકારને નથી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ અધિકાર ચલાવતી વખતે કોઈ પણ પક્ષકાર જાતે અથવા પ્લીડરની મારફતે જે કહે તે સાંભળવાનું કોર્ટને ફરસ્ત લાગે તો, તે સદરહુ કોર્ટ સાંભળવાને મુખત્યાર છે, અને આ કલમ ઉપરથી ૪૩૯ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૪૧. જ્યારે કોઈપણ પ્રેસિડેન્સી માણસોએ ચલાવેલાં કોઈપણ કામનું દફતર ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે હાઈ કોર્ટે મંગાવ્યું હોય ત્યારે તે માણસ પોતાના ઠરાવનાં અથવા હુકમનાં કારણોની, તથા જે કંઈ હકીકત તકરારી વાત બાબત પોતાને મુદ્દાની લાગે તે હકીકતનો મજકુર તે દફતરના સાથે મોકલવાને મુખત્યાર છે; અને સદરહુ ઠરાવ અથવા હુકમ નામંજુર કરતાં પેટેલાં અથવા ૨૬ કરતાં પેટેલાં તે કોર્ટે સદરહુ મજકુર ખ્યાનમાં લેવો.

૪૪૨. જ્યારે આ બાબ પ્રમાણે હાઇકોર્ટે કોઈ મુકદ્દમો તપાસ્યો હોય, ત્યારે તપાસેલો ઠરાવ શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ જે કોર્ટે દફતરમાં દાખલ કર્યો હોય તે કોર્ટને હાઇકોર્ટે પોતાનો ઠરાવ અથવા હુકમ, આમાં આગળ ૪૨૫ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે સહી સીકા સહિત લખી જણાવવો અને પછી જે કોર્ટને અથવા માણસોને તે ઠરાવ અથવા હુકમ એ પ્રમાણે લખી જણાવેલા ઠરાવને અનુસરતો હુકમ કરવો, અને જરૂર હોય તો તે મુજબ દફતર સુધારવું.

વિશેષ કામ ચલાવવા બાબત.

બાબ ૩૩ મો.

યુરોપીયનો તથા અમેરિકનો ઉપર શ્રેણદારી કામ ચલાવવા બાબત.

૪૪૩. જે માણસો જરૂરીસ જોઈ ધી પીસ ન હોય અને (જુલ્સા માણસો અથવા પ્રેસિડેન્સી માણસોની બાબતમાં સિવાય કરીને) પેટેલા વરગનો માણસો તથા યુરોપીયન બ્રિટિશ રહ્યત ન હોય.

તેવા કોષ્ટ પછી માલસ્ટ્રેટ કોષ્ટપણ યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ઉપર મુકેલા કોષ્ટપણ તોહોમતની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવો નહિ.

૪૪૪. સેશન જડજી શિવાય સેશન કોરટમાં અધ્યક્ષ રથાને બેસનારો જે કોર્ટ જડજી પોતે યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ન હોય તેણે યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ઉપર હકુમત ચલાવવી નહિ; અને જે તે આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજી હોય તો તેણે આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજીના હોદ્દા ઉપર ઓછામાં ઓછા ત્રણ વર્ષ સુધી રહ્યા વગર અને આ બાબત રથાનિક સરકાર તરફથી પોતાને વિશેષ કરીને અધિકાર મળ્યા વગર સદરહુ હકુમત ચલાવવી નહિ.

૪૪૫. ૪૪૩ મી, અથવા ૪૪૪ મી કલમ મહિના કોષ્ટપણ કરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહિ કે યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત શિવાય બીજા કોષ્ટપણ શખસે કોર્ટ ગુન્હો કર્યો હોત, તો જે બાબતમાં તે ગુન્હો જે કોષ્ટપણ માલસ્ટ્રેટ સાબળી શકત તે બાબતમાં તેવી કોષ્ટપણ રમ્યત કરેલો તેવો ગુન્હો તે માલસ્ટ્રેટને સાબળવાની મના છે. પણ એવું કરાવ્યું છે કે, જે યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ઉપર કોર્ટ ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે રમ્યતને હાજર થવાની જરૂર પાડવા સારૂ જે તે માલસ્ટ્રેટ કોષ્ટપણ પ્રોસેસ કાઢે, તો તે બાબતની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાની હકુમત જે માલસ્ટ્રેટને હોય તે માલસ્ટ્રેટની પાસે સદરહુ પ્રોસેસ પાછી મોકલાય એમ કરવું.

૪૪૬. ૨૨ મી અથવા ૩૪ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં જજા માલસ્ટ્રેટ અથવા પ્રેસિડેન્સી માલસ્ટ્રેટ યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ઉપર ત્રણ મહિના સુધીની મુદતની કેદની, અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંને શિક્ષા શિવાય બીજા કોષ્ટપણ શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ, અને જજા માલસ્ટ્રેટ છ મહિના સુધીની મુદતની કેદની અથવા બેહજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંને શિક્ષા શિવાય કોર્ટ કોષ્ટ શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ.

૪૪૭. (૧) જ્યારે કોષ્ટ માલસ્ટ્રેટની આગળ યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ઉપર કોષ્ટ ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય, અને, સદરહુ માલસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે, તે ગુન્હા બાબત પોતે ચોખ્ખ શિક્ષા કરી શકતો નહિ હોય, અને તે ગુન્હો મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાને લાયક ન હોય, ત્યારે, તોહોમતવાળાને કમિટ કરવો જોઈએ, એમ પોતે ધારે તો, તે માલસ્ટ્રેટ તેને સેશનકોરટમાં કમિટ કરવો, અથવા તે પ્રેસિડેન્સી માલસ્ટ્રેટ હોય તો, હાઇકોરટમાં કમિટ કરવો જોઈએ.

(૨) જે ગુન્હો કરેલો જણાતો હોય તે ગુન્હો મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની શિક્ષાને લાયક હોય, ત્યારે તોહોમતવાળાને હાઇકોરટમાં કમિટ કરવો જોઈએ.

૪૪૮. જ્યારે ૪૪ મી કલમ પ્રમાણે હાઇકોરટમાં કમિટ કરેલા કોષ્ટપણ શખસ ઉપર કેટલાએક ગુન્હાનાં તોહોમત મુક્યાં હોય અને તેમાંના એક ગુન્હો મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાને લાયક હોય અને બીજા ગુન્હાં ઓછી શિક્ષાને લાયક હોય, અને જે ગુન્હો મોતની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષાને લાયક હોય તે ગુન્હા બાબત તે શખસનો ધનસાફ કરવો નહિ જોઈએ, એમ હાઇકોરટની નજરમાં આવે, ત્યારે, તેમ હોય તોપણ, બીજા ગુન્હાઓ બાબત તે શખસનો ધનસાફ કરવાને તે હાઇકોરટને અધિકાર છે.

૪૪૯. (૧) ૩૧ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં કોષ્ટપણ યુરોપીયન ક્ષિતિશ રમ્યત ઉપર એક વરસ સુધીની મુદતની કેદની અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા શિવાય બીજા કોષ્ટપણ શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ.

(૨) જે કમિટ થયા પછી અને ફેસલા ઉપર સહી કરતાં પહેલાં કોષ્ટપણ વખતે પ્રમુખ જડજીને એમ લાગે કે ગુન્હો સાબિત થયેલો જણાય છે તે ગુન્હા બાબત સદરહુ પ્રકારની શિક્ષાના હુકમથી પુરતી શિક્ષા થઈ શકે એમ નથી, તો તેણે તેવી મતલબનો પોતાનો મત ફક્તરમાં દાખલ કરવો અને તે મુકદમો હાઇકોરટની પાસે મોકલી દેવો. સદરહુ જડજી ફરિયાદીને તથા શાહેદોને હાઇકોરટની આગળ હાજર થવા માટે પોતાની બંને બાંધી ભેગા અથવા (એમ) બાંધી ભેગાનું કમિટ કરનારા માલસ્ટ્રેટને ફરમાવવું.

૪૫૦. (૧) હાઇકોર્ટની અથવા સેશન કોર્ટની આગળ યુરોપીયન બ્રિટિશ રહ્યાનો ઇનસાફ કરવામાં આવે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, પેહેલા જ્યુરરને બોલાવવામાં આવે અને ક્યૂલી રાખવામાં આવે તે પહેલાં, અથવા પેહેલા આરોસરને નીમવામાં આવે તે પેહેલાં એવી કાંઈ રહ્યત મિત્ર જ્યુરીથી પોતાનો ઇનસાફ કરવાનું માગે તો જે જ્યુરીમાં ઓછામાંઓછા અડધા યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હોય, અથવા યુરોપીયન અને અમેરિકન એ બન્ને હોય તે જ્યુરીથી તે ઇનસાફ થવો જોઈએ.

(૨) જ્યારે સેશન કોર્ટની આગળ એવો કાંઈ ઇનસાફ સાધારણ રીતે આસેસરોની મદદથી થવાનો હોય, ત્યારે જે યુરોપીયન બ્રિટિશ રહ્યત તોહોમતદાર હોય તે, અથવા યુરોપીયન બ્રિટિશ રહ્યત હોય એવા કેટલાએક તોહોમતદારો હોય તો તે સધળાઓ એકત્રણે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે મિત્ર જ્યુરીથી પોતાનો ઇનસાફ થવો જોઈએ એવું માગવાને બદલે ઓછામાં ઓછા અડધા આસેસરો યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હોવા જોઈએ, અથવા યુરોપીયન અને અમેરિકન એ બન્ને હોવા જોઈએ એવી માગણી કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૫૧. (૧) યુરોપીયન બ્રિટિશ રહ્યાનો ઇનસાફ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની આગળ ચાલતો હોય ત્યારે એવી કાંઈ રહ્યાનો, સમનના મુકદમામાં ૨૪૪ મી કલમ પ્રમાણે તેના જવાબમાં તેનું કેહેવું સાબિતવામાં આવે તેની અગાઉ, અથવા વારંટના મુકદમામાં ૨૫૬ મી કલમ પ્રમાણે જવાબ આપવાનું કામ તેણે શરૂ કર્યાની અગાઉ, ૪૫૦ મી કલમમાં કહેલી રીતે બનેલી જ્યુરીથી પોતાનો ઇનસાફ કરવો એવો દાવો કરવાનો અખત્યાર છે.

(૨) સમનના મુકદમામાં તોહોમતદારનું કેહેવું સાબિતવાનું ૨૪૪ મી કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ શરૂ કરે તે વખતે, અથવા વારંટના મુકદમામાં તોહોમતદારને પોતાનો જવાબ કરવાનું ૨૫૬ મી કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ કહે તે વખતે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે દાવો કર્યો હોય તો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જ્યુરીથી ઇનસાફ થવા સાથે જરૂરનો હુકમ માજિસ્ટ્રેટે તાબડતોબ કરવો જોઈએ.

(૩) જે સદરજુ પ્રકારનો દાવો, ચાલતા કામમાં અગાઉ તે કાંઈ વખતે કર્યો હોત તો લખી લીધેલા પુરાવા ઉપરથી જ્યારે જ્યારે માજિસ્ટ્રેટને લાગે કે જ્યુરી આગળ જવા જોગ મુકદમો છે ત્યારે ત્યારે તેવા પ્રકારનો હુકમ કરવો.

(૪) એવા દરેક મુકદમામાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો હુકમ કરવાની અગાઉ ૨૪૨ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તેવણુ માજિસ્ટ્રેટે પદ્ધતિ પ્રમાણે તોહોમતનામું તૈયાર કરવું જોઈએ.

(૫) આ કલમ પ્રમાણે ચલાવવાના દરેક ઇનસાફની વખતે ફરિયાદી, તોહોમતવાળા તથા સાહેદોને હાજર થવું પડે એમ કરવા સાથે ૨૧૧ મી ૨૧૬, ૨૧૭ મી, ૨૧૮ અને ૨૨૦ મી કલમના ઠરાવ બંને તેટલે સુધી લાગુ થશે.

(૬) સેશન કોર્ટની આગળ જ્યુરીથી કરવાના ઇનસાફમાં કામ ચલાવવા સંબંધી આ કાયદાના ઠરાવ, અને તેટલે સુધી આ કલમ પ્રમાણે ચલાવવાના દરેક ઇનસાફને, જાણે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ સેશન-જડજ હોય અને તોહોમતવાળાને ઇનસાફ થવા સાથે તેની કોર્ટમાં કમિટ કર્યો હોય તે પ્રમાણે લાગુ પડશે.

(૭) રાધણી કોર્ટો પેટા કલમ (૫) અથવા (૬)માં કહેલા કાંઈ પણ ઠરાવ, તે પેટા કલમો ઉપરથી લગુ કર્યા હોય તેટલે સુધી, તે પોતાની રૂબરૂ ચાલતા કામમાં લાગુ થાય એટલા સાથે જરૂરના અથવા યોગ્ય હોય એવા ક્રાઈમિક ફેરફાર ઉપરથી તે ઠરાવોના મતલબને બાધ ન આવે તે ફેરફાર સહીત તેમનો અર્થ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૮) આ કલમમાં કાંઈપણ ઠરાવ ઉપરથી, ૩૪૭ મી અથવા ૪૪૭ મી કલમ પ્રમાણે તોહોમતવાળાને ઇનસાફ થવા સાથે કમિટ કરવાના માજિસ્ટ્રેટના અધિકારને બાધ આવેછે એમ સમજવું નહિ.

(૯) તોહોમતદાર આ કલમ પ્રમાણે પોતાનો ઇનસાફ જ્યુરીથી થવો જોઈએ એવો દાવો કરે અને જલ્લા માજિસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે ૪૫૦ મી કલમમાં ફરમાવેલી રીતે બનેલી જ્યુરી પોતાની આગળ ઇનસાફ થવા સાથે કરવાનું અશક્ય છે એવું, અથવા ધણો વિલંબ, ખરચ અથવા અગવડ પડ્યા વગર એ પ્રમાણે તે ભરી શકવાનું અશક્ય છે, તથા તેવો વિલંબ ખરચ અથવા અગવડ કરવી એ તે મુશ્કેલી

માની હકીકત જોતાં ગેરવાજખી થશે એવું માનવાને કારણ હશે તો, તે આ કલમ પ્રમાણે પોતાની સમક્ષ ઇનસાફ થવા બાબતનો હુકમ કરવાને, હાઇકોર્ટ આ બાબત પોને કરેલી તથા સ્થાનિક સરકારે મંજૂર કરેલી કાનુનોથી અથવા ખાસહુકમ કરીને વખતે વખતે ફરમાવે તેવા બીજા જીલ્લામાજીસ્ટ્રેટ પાસે અથવા તેવા સેશનજજને પાસે તે મુકદ્દમે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૧૦) આ કલમ પ્રમાણે સેશનજજની આગળ અથવા જીલ્લામાજીસ્ટ્રેટની આગળ મુકદ્દમે મોકલવામાં આવે, ત્યારે તેણે તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ પોતે આ કલમ પ્રમાણે કામ કરનારા જજ્જા માજીસ્ટ્રેટ હોય તે પ્રમાણે તેવાજ અધિકાર, (કમિટ કરવાના અધિકાર સહિત) ચલાવીને અને તેવીજ રીતે કામ ચલાવીને ખતતી તાકીદ કરવો જોઈયે.

૪૫૨. કોર્મ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત ઉપર યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત ન હોય તેવા સખસની સાથે એકતું તોહોમત આવે, અને સદરહુ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયતને હાઇકોર્ટની અથવા સેશન કોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાફ કમિટ કરવામાં આવે, ત્યારે સદરહુ રદયતનો તથા સખસનો ઇનસાફ એકઠો કરવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયતનો જુદો ઇનસાફ કર્યો હોત તો જે રીત પ્રમાણે કામ ચલાવવામાં આવત તેજ રીતે સદરહુ ઇનસાફની વખતે કામ ચલાવવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જો સદરહુ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત ૪૫૦ મી કલમ પ્રમાણે મિત્ર જુરીથી અથવા મિત્ર આસેસરીથી પોતાનો ઇનસાફ કરવાનું માગે, અને જે સખસ યુરોપીયન રદયત ન હોય તે સખસ પોતાનો ઇનસાફ જુદો કરવાનું માગે, તો આ છેલ્લા સખસનો ઇનસાફ રક મા બાબતના ઠરાવો મુજબ જુદો કરવો જોઈએ.

૪૫૩. (૨) જ્યારે કોઇ પણ સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પમાણે તજવીજ થવી જોઈએ એવો દાવો કરે, ત્યારે જે માજીસ્ટ્રેટની આગળ ચોકસી અથવા ઇનસાફનાં કારણ સાફ તેને બાબતમાં આવે તે માજીસ્ટ્રેટને તે સખસે સદરહુ દાવાના સખસો જાહેર કરવા; અને તે માજીસ્ટ્રેટ સદરહુ મજકુરનો ખરાપણ બાબત ચોકસી કરવી અને તે મજકુર ખરા છે એવું સાબીત કરવા માટે તે મજકુર કહેનારા સખસને યોગ્ય વખત આપવો અને પછી તે યુરોપીય ક્ષિટિશ રદયત છે કે નહિ તે બાબત નિશ્ચય કરવો અને તે પ્રમાણે તે સખસની તજવીજ કરવી. જો સદરહુ પ્રકારના કોઇ પણ સખસની ઉપર ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ કરે, અને તે ઠરાવ ઉપર તે સખસ અપીલ કરે, તો તે માજીસ્ટ્રેટનો સદરહુ નિશ્ચય ખોટો છે એવું સાબીત કરવાનો બોજો તે સખસને માથે છે.

(૨) જ્યારે સદરહુ પ્રકારના કોઇપણ સખસને માજીસ્ટ્રેટ સેશન કોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાફ કમિટ કરે, અને તે સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પ્રમાણે પોતાની તજવીજ થવી જોઈએ એવો દાવો સદરહુ કોર્ટની આગળ કરે, ત્યારે કોઇપણ જાસ્તી ચોકસી કરવાનું સદરહુ કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો તે કર્યા પછી, તે સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત છે કે નહિ તે બાબત નિશ્ચય કરવો, અને તે મુજબ તે સખસની તજવીજ કરવી. જો સદરહુ કોર્ટ તે સખસની ઉપર ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ કરે, અને ઠરાવ ઉપર તે સખસ અપીલ કરે, તો તે કોર્ટનો સદરહુ નિશ્ચય ખોટો છે એવું સાબીત કરવાનો બોજો તે સખસને માથે છે.

(૩) જે કોર્ટ એવો નીશ્ચય કરે તે સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત નથી, ત્યારે સદરહુ ઇનસાફમાં જે શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ કરવામાં આવે તે ઉપર અપીલ કરવાને સદરહુ નીશ્ચય એક સખસ થશે.

૪૫૪ (૧) જે માજીસ્ટ્રેટની આગળ કોઇ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયતનો ઇનસાફ કરવામાં આવે, અથવા જે માજીસ્ટ્રેટ તે રદયતને કમીટ કરે તે માજીસ્ટ્રેટ તેની તજવીજ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પ્રમાણે કરવી જોઈએ એવો દાવો ન કરે, અથવા જો સદરહુ દાવો કમીટ કરનારા માજીસ્ટ્રેટની આગળ કર્યા છતાં માજીસ્ટ્રેટ ના મંજૂર કર્યા પછી જે કોર્ટમાં તેને કમીટ કરવામાં આવે તે કોર્ટની આગળ તે દાવો તે ફરીથી ન કરે, તો તેણે યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પ્રમાણે પોતાની તજવીજ થવાનો પોતાનો હક્ક જોડી દીધો છે એમ મણવું, અને તેજ મુકદ્દમે આવે તેમાં પછી કોઇપણ વખતે તે હક્ક તેણે જાહેર કરવો નહિ.

(૨) માલ્સ્ટ્રેટની આગળ જે શખસને આપ્યો હોય તે શખસ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત નથી એવું માનવાનું કારણ તે માલ્સ્ટ્રેટ તેને પુછવું નોંધ્યો.

૪૫૫. જે શખસ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત ન હોય તે શખસની તજવીજ આ આખ મુજબ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત પ્રમાણે કરવામાં આવે, અને તે આખત તે શખસ હરકત ન લે તો. તેની એ પ્રમાણે તજવીજ કર્યાના સમયથી, તેની ચોકસી અથવા તેને કમીટ કરવાનો હુકમ અથવા ઇનસાફ અથવા શિક્ષાનો હુકમ, જેમ હોય તેમાં, ગેરવાજબી થશે નહિ.

૪૫૬. જ્યારે કોઈ પણ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત કોઈ પ્રજા શખસે કાયદા વિરૂદ્ધ પેહેરામાં અટકાવી રાખી હોય, ત્યારે જે જગાએ તે રૈયતને અટકાવી રાખી હોય તે જગાએ, સદરહુ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયતને કરેલા કોઈ પણ ગુન્હા આખત તેની ઉપર જે હાઈકોર્ટને હકુમત હોય તે હાઈકોર્ટને, અથવા સદરહુ પ્રકારનો કોઈપણ ગુન્હો તેનીઉપર સાબિત થયાના ઠરાવ ઉપરથી જે હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવાનો તે રૈયતને હક્ક હોય તે હાઈકોર્ટને, સદરહુ રૈયત અથવા તેની તરફથી કોઈપણ શખસ એવી અરજ કરવાને મુખત્યાર છે કે તે રૈયતને અટકાવી રાખનાર માણસ તેને હાઈકોર્ટની આગળ હાજર કરે અને તે કોર્ટ બીજે જે હુકમ કરે તે પ્રમાણે તે માણસ ચાલે એવો હુકમ કરો.

૪૫૭. સદરહુ હુકમ કરતાં પેહેલાં જે તે હાઈકોર્ટને યોગ્ય લાગે તો જે સખખો વિશે, સોમનતાખું લાધને અથવા બીજી રીતે, ચોકસી કર્યા પછી સદરહુ અરજ કયુત્ત કરવાને અથવા તે હાઈકોર્ટ તે હુકમ પ્રથમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને પછી જ્યારે તે હુકમ થયા આખત અરજ કરનારા શખસને તેની આગળ આણવામાં આવે, ત્યારે તેને કોઈપણ ચોકસી કરવાની જરૂર લાગે તો તે કર્યા પછી તેને યોગ્ય લાગે એવા બીજે હુકમ તે કામમાં કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૫૮. હાઈકોર્ટને પોતાની અપેલેટ ફાજદારી હકુમતની સ્થાનિક હદમાં મુત્તકોમાં, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સીલ ફરમાવે તેવા બીજા મુત્તકોમાં, સખજે ઠેકાણે સદરહુ પ્રકારના હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે.

૪૫૯. (૧) આગલા પાછલા સંજ્ઞ ઉપરથી બાક આવતો ન હોય તો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સીલે જે જે કાયદાઓ અત્યાર સુધીમાં કર્યા હોય અથવા તે હવે પછી કરે અને જેમાં ગુન્હાઓ સંબંધી હકુમત માલ્સ્ટ્રેટને અથવા શેશન કોર્ટને આપી હોય, તે સખજા કાયદાઓ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયતને લાગુ છે એમ સમજવું, પછી તે રૈયત વીશે તેમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું ન હોય તો પણ:—

(૨) આ કલમમાંહેના કોઈપણ મજકુરથી એમ સમજવું નહિ કે, કોઈ પણ કોર્ટને યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયતને શિક્ષા કરવાની હદ આખત જે મર્યાદા આ આખ ઉપરથી ઠરાવેલી હોય તે મર્યાદાયાદાર જવાનો તે કોર્ટને અધીકાર મળે છે અથવા જે માલ્સ્ટ્રેટ અથવા સેશન કોર્ટમાં પ્રમુખ સ્થાને બીરાજનાર જે જડજા એફ ધી પીસ ન હોય તે માલ્સ્ટ્રેટને અથવા તે જડજને હકુમત મળે છે.

૪૬૦. જે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ જ્યુરીથી અથવા આસેસરોની મદદથી થઈ શકે તેવા દરેક મુકદ્દમામાં તોહોમતવાળો શખસ અથવા તોહોમતવાળાઓમાંનો એક શખસ (યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત ન હોય એવો) યુરોપીયન અથવા અમેરીકન હોય ત્યારે જની શકેતો અને સદરહુ યુરોપીયન અથવા અમેરીકન દાવો કરે તો, ઓછામાં ઓછા અડધા જ્યુરરો અથવા આસેસરો યુરોપીયન અથવા અમેરીકન હોવા નોંધ્યો.

૪૬૧. જ્યારે જ્યારે સેશન કોર્ટની આગળ કોઈ યુરોપીયન અથવા અમેરીકન ઉપર, યુરોપીયન અથવા અમેરીકન ન હોય એવા શખસ સાથે એકઠું તોહમત મુકદ્દમા આવે, અને ૪૬૦ મી કલમ મુજબ કરેલો દાવો મંજૂર કરીને જેમાં ઓછામાં ઓછી અડધી સંખ્યા યુરોપીયનોની હોય એવી જ્યુરીથી અથવા એવા વળેતા આસેસરોની મદદથી સદરહુ યુરોપીયનનો અથવા અમેરીકનનો ઇનસાફ કરવામાં આવે ત્યારે ત્યારે જે સદરહુ પાછળ કહેલો સખસ દાવો કરે તો, તેનો ઇનસાફ જુદો કરવો.

૪૬૨. (૧) જ્યારે સેશન કોર્ટની આગળ કોઈ મુકદ્દમાનો ઇનસાફ થવાનો હોય અને તેમાં તોહમતવાળો શખસને અથવા તોહોમતવાળાઓમાંનો એક શખસને પોતાનો ઇનસાફ ૫૨૦ મી અથવા ૪૬૦ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે રચાયેલી જ્યુરીથી થવાનો હક હોય ત્યારે અથવા ૪૫૧ મી કલમ પ્રમાણે

કામ ચલાવનારા જજા માજિસ્ટ્રેટની અથવા સેશન જજની કોર્ટમાં ઇનસાફ થવાનો હોય ત્યારે, સદરહુ ઇનસાફ કરવા માટે મુકદ્દમ કરેલા દીવસથી એઝામાં એઝા ત્રણ દીવસ પહેલાં તે કોર્ટ સદરહુ ઇનસાફ સાફ જેટલા જેઠાએ તેટલા યુરોપીયન તથા અમેરીકન જ્યુરોને, આ કાયદામાં પાછળ દરાવેલી રીતે, સમન કરાવવા.

(૨) વળી તપાસેલી ટીપમાં બીજા જે શખસોનાં નામ લખ્યાં હોય તે શખસોમાંની તેટલીજ સંખ્યા તે કોર્ટે તેજ વખતે અને તેવીજ રીતે સમન કરાવવી; પણ જો તે સેશનમાં જ્યુરીએકરવાના ઇનસાફ સાફ સદરહુ પ્રકારના બીજા શખસોની સદરહુ સંખ્યા સમન થઇ ચુકી હોય તો તેમ કરવાની જરૂર નથી.

(૩) સમન પોહોચાડીને જેઓનાં નામ રિપોર્ટ કર્યાં હોય તે સમગ્ર શખસોમાંથી જ્યુરી રચવા માટે ૨૭૬ મી કલમમાં દરાવેલી રીતે ચિઠ્ઠી કરીને જ્યુરો પસંદ કરવા, અને જ્યુરીમાટે યુરોપીયનોની અથવા અમેરિકનોની યોગ્ય સંખ્યા, અથવા બની શકે તેટલે સુધી તે સંખ્યાની લગભગ હોય એવી સંખ્યા પૂરી થઇ રહે ત્યાંસુધી તેમ કરવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે મુદ્દમામાં યુરોપીયનોની તથા અમેરિકનોની યોગ્ય સંખ્યા બીજી કોષ્ટ રીતે પૂરી ન થઇ શકે, તો કોર્ટનાં ધ્યાનમાં આવે તો જ્યુરી રચવા માટે, જે શખસને ૩૨૦ મી કલમ મુજબ માફ કર્યાના સખ્યથી બાતલ કર્યો હશે તેવા કોષ્ટપણ સખસને સમન કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૬૩. બીજી રીતનો સ્પષ્ટ દરાવ કર્યો હોય તે સિવાય કોર્ટની તથા હાઈ કોર્ટની આગળ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત ઉપર, તથા યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત ન હોય એવા યુરોપીયનો ઉપર તથા અમેરિકનો ઉપર ફેજદારી કામ આ કાયદાના દરાવે પ્રમાણે ચલાવવું.

બાબ ૩૪ મો.

ગાંડા માજિસ્ટ્રો બાબત.

૪૬૪. (૧) કોર્ટ મુકદ્દમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરનારા માજિસ્ટ્રેટને એમ માનવાનું કારણ હોય કે તોહોમતવાળો ગાંડો છે અને તેથી કરીને પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત છે, ત્યારે તે ગાંડપણની વાતબાબત તે માજિસ્ટ્રેટ ચોકસી કરવી, અને તે જજ્ઞાના સિવિલ સર્જન પાસે અથવા સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે એવા બીજા વેલક્રાય અમલદાર પાસે તે શખસની પરિક્ષા કરાવવી, અને તે ઉપરથી સદરહુ સરજન અથવા બીજા અમલદારની શાહેદ દાખલ જમાની લેવી, અને તે જમાની લખી લેવી.

(૨) તોહોમતવાળો ગાંડો છે અને તેથી કરીને પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત છે; એવો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટનો મત થાય, તો તેણે તે મુકદ્દમામાં આગળ કામ ચલાવવાનું મુલતવી રાખવું.

૪૬૫. (૧) સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઈકોર્ટમાં ઇનસાફ કરવા સાફ કમિટ કરેલો શખસ પોતાના ઇનસાફની વખતે તે કોર્ટને ગાંડો અને તેથી કરીને પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત જણાય, તો તે શખસ એ પ્રમાણે ગાંડો તથા અશક્ત છે કે કેમ તે વાતનો જ્યુરીએ અથવા આસેસરની મદદથી તે કોર્ટે પ્રથમ ઇનસાફ કરવો, અને તે શખસ એ પ્રમાણે ગાંડો તથા અશક્ત છે એવી તેની ખાત્રી થાય તો તેણે તે મુજબ ફેસલો કરવો, અને તે ઉપરથી તે ઇનસાફ મુલતવી રાખવો.

(૨) તોહોમતવાળો ગાંડો તથા અશક્ત છે કે નહિ તે વાતનો જે ઇનસાફ કરવામાં આવે તે સદરહુ કોર્ટની આગળ તોહોમતવાળાના ઇનસાફનો ભાગ છે એમ સમજવું.

૪૬૬. (૧) જ્યારે જ્યારે તોહોમતવાળો શખસ ગાંડો તથા પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત છે એવું ઠરે, ત્યારે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ જો તે મુકદ્દમે એવો હોય કે તેમાં જામીન લેવાનો અધિકાર હોય, તો તે શખસની બરાબર સંભાળ લેવા બાબત તથા તેના જામીન અથવા બીજા કોષ્ટપણ શખસને નુકશાન નહિ કરવા દેવા બાબત, અને, ને માજિસ્ટ્રેટની આગળ અથવા કોર્ટની આગળ અથવા આ બાબત જે અમલદારને તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ નીમે તેની આગળ, હાજર થવાનું ફરમાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થવા બાબત પુરતું તારણ આપેથી તે શખસને છુટો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જો તે મુકદ્દમે એવો હોય કે તેમાં જામીન લેવાનો અધિકાર નહિ હોય અથવા જો પુરતું

તારણ આપવામાં નહિ આવ્યું હોય તો તે માછલે અથવા કોરટે તે મુકદ્દમાનો રીપોર્ટ સ્થાનિક સરકારને કરવો જોઇયે, અને હુકમ થતાં સુધી તોહોમતવાળાને પહેરામાં પાછો મોકલવો જોઇયે, અને સ્થાનિક સરકાર તોહોમતવાળાને ગાંડા માણસનાં કોઇ આશ્રય સ્થાનમાં, તુરંગમાં અથવા સુરક્ષિત ક'બજામાં રાખવાની બીજી યોગ્ય જગામાં કેદ રાખવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે માછલે અથવા કોરટે સદરહુ હુકમ અમલમાં લાવવો.

૪૬૭. (૧) ૪૬૪ મી અથવા ૪૬૫ મી કલમ પ્રમાણે કાંઈ ચોક્કસી અથવા ઇનસાફનું કામ મુતતવી રાખવામાં આવે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે માછલે અથવા કોરટ, કોઇપણ વખતે તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ પાછા જરી કરવાને તથા તોહોમતવાળાને પોતાની આગળ હાજર થવાનું અથવા આજુવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળાને ૪૬૬ મી કલમ પ્રમાણે છુટો કર્યો હોય અને તેના હાજર થવા બાબતે જોએ તેના જમીન થયા હોય તેઓ, જે અમલદારને તે માછલે અથવા કોરટ આ બાબત નિમે તે અમલદારની આગળ તોહોમતવાળાને રજુ કરે, ત્યારે તોહોમતવાળો પોતાનો જવાબ કરવાને શક્તિવાન છે એવું સદરહુ અમલદારનું સરટીફિકેટ પુરાવામાં લઈ શકશે.

૪૬૮. (૧) જ્યારે તોહોમતવાળો પ્રસંગ પ્રમાણે માછલે અથવા કોરટની આગળ હાજર થાય અથવા તેને ફરીયા આજુવામાં આવે, ત્યારે તે પોતાનો જવાબ કરવાને શક્તિવાન છે એવું જો તે માછલે અથવા કોરટની નજરમાં આવે તો તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ આગળ ચલાવવો.

(૨) જો તોહોમતવાળો પોતાનો જવાબ કરવાને હજી અશક્ત છે, એવું તે માછલે અથવા કોરટની નજરમાં આવે તો, તે માછલે અથવા કોરટે પ્રસંગ પ્રમાણે ૪૬૪ મી અથવા ૪૬૫ કલમના ઠરાવો પ્રમાણે પાછું કામ ચલાવવું.

૪૬૯. જ્યારે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફની વખતે તોહોમતવાળો ગાંડા નથી એમ જણાય, અને માછલે અથવા કોરટની આગળ આપેલા પુરાવા ઉપરથી તેની એવી ખાતરી થાય કે જે કૃત તોહોમતવાળાએ કરેલું છે તે જો ગાંડા ન હોત તો, ગુન્હો થાત અને તે કૃત્ય કરતી વખતે તે ગાંડો હોવાને લીધે, તે કૃત્યનો પ્રકાર, અથવા તે જોડું અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ છે એવું જણવાને અશક્ત હોતો એમ માનવાનું કારણ છે, ત્યારે તે માછલે તે મુકદ્દમા આગળ ચલાવવો, અને જો તોહોમતવાળાને સેશન કોરટમાં અથવા હાઇકોરટમાં કમિટ કરવો જોઇયે એમ હોયતો તેને પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોરટની અથવા હાઇકોરટની આગળ ઇનસાફ થવા સાથે મોકલવો.

૪૭૦ જ્યારે જ્યારે કોઇ માણસના ઉપર એવાં કારણ ઉપરથી ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે કે તેણે જે વખતે કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે વખતે તે ગાંડો હોવાને લીધે, તેનું જે કૃત્ય ગુન્હો થાય છે એવું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્યનો પ્રકાર જણવાને અથવા તે જોડું અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ છે એવું જણવાને તે શખસ અશક્ત હોતો ત્યારે ત્યારે ઠરાવમાં તે શખસે તે કૃત્ય કરેલું કે નહિ તે વિશેષે કરીને જણાવવું.

૪૭૧ (૧) જ્યારે જ્યારે તે ફેંસલામાં એમ જણાવવામાં આવે કે, જે કૃત્ય કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્ય તોહોમતવાળા શખસે કરેલું છે, ત્યારે ત્યારે જે મનની અશક્તિ ઠરાવવામાં આવી તે અશક્તિ નહેત તો સદરહુ કૃત્ય ગુન્હો થાત એમ હોય તો, જે માછલે અથવા કોરટની આગળ તે શખસનો ઇનસાફ થયો હોય તે માછલે અથવા કોરટને યોગ્ય લાગે તેવી જગાએ તથા તેવી રીતે સદરહુ શખસને સુરક્ષિત પહેરામાં રાખવાનો હુકમ તે માછલે અથવા કોરટે કરવો, અને સ્થાનિક સરકારના હુકમ માટે તે મુકદ્દમાનો રીપોર્ટ કરવો.

(૨) સ્થાનિક સરકાર સદરહુ શખસને ગાંડા માણસના કોઇ આશ્રયસ્થાનમાં અથવા તુરંગમાં અથવા સુરક્ષિત બીજી યોગ્ય જગામાં કેદ રાખવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને સાધારણ અથવા વિશેષ હુકમ કરીને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે જે કોઇ શખસને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત પ્રમાણે ગાંડાઓના આશ્રયસ્થાનમાં, તુરંગમાં

અથવા સુરક્ષિત કમળમાં રાખવાની બીજી જગ્યામાં કેદ રાખવાનો હુકમ કર્યો હશે તેને જે જગ્યામાં પુરી રાખ્યો હશે તે જગ્યાએથી ક્રિટિકલ હિંદુસ્તાન માંહેના કોઇ પણ ગાંડાઓના આશ્રય સ્થાનમાં તુરંગમાં અથવા સુરક્ષિત કમળમાં રાખવાની બીજી જગ્યાએ લઇ જવો.

(૪) કલમ ૪૬૬ મી અથવા આ કલમ મુજબ જે તુરંગમાં કોઇ શખસને કેદ રાખ્યો હોય તે તુરંગ જતા તાબામાં હોય તે અમલદારને ૪૭૨ મી, ૪૭૩ મી અથવા ૪૭૪ મી કલમ મુજબના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પ્રિઝન્સનાં સધર્માં અથવા કોઇ કામે કરવાનો અખત્યાર આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

૪૭૨ ન્યારે કોઇ શખસને ૪૬૬ મી અથવા ૪૭૧ મી કલમના ઠરાવો મુજબ કેદ રાખ્યો હોય ત્યારે જે તે સખસને કોઇ તુરંગમાં કેદ રાખ્યો હોય તો તુરંગનો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અથવા જે ગાંડા માણસોના આશ્રય સ્થાનમાં કેદ રાખ્યો હોયતો, ગાંડા માણસોના આશ્રયસ્થાનના વિજીટરો અથવા તે વિજીટરોમાંના કોઇ એ તે શખસના મનની રિયતિ ફેવીએ એ નક્કી કરવા સારૂ તેને જોતા જવાને મુખત્યાર છે અને દર છ મહિનામાં ઓછામાં ઓછી એકવાર સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે અથવા ઉપર લખેલા વિજીટરોમાંના એ વિજીટરોએ જદને તે શખસને જોવો જોઇએ અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે અથવા વિજીટરોએ તે શખસના મનની રિયતિ સંબંધી એક વિશેષ રિપોર્ટ સ્થાનિક સરકારને મોકલવો જોઇએ.

૪૭૩ જે તે સખસને ૪૬૬ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કેદ રાખ્યો હોય અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અથવા વિજીટરો તે સખસ પોતાનો જવાબ કરવાને શક્તિવાન છે, એવો પોતાના અભિપ્રાયને દાખલો આપે, ત્યારે પ્રસંગ પ્રમાણે માલ્સેટ અથવા કોરટ મુકરર કરે તે વખતે તે માલ્સેટની અથવા કોરટની પાસે તે શખસને લઇ જવો અને તે માલ્સેટ અથવા કોરટે તે સખસની તજવીજ ૪૬૮ મી કલમના ઠરાવો મુજબ કરવી, અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલનો અથવા વિજીટરનો દાખલો પુરાવામાં લઇ શકાશે.

૪૭૪. (૧) જે તે સખસને ૪૬૬ મી અથવા ૪૭૧ મી કલમના ઠરાવો મુજબ કેદ રાખ્યો હોય, અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અથવા વિજીટરો એવો દાખલો આપે કે તેને છોડી મુકવામાં આવે તો તે પોતાની જાતને અથવા બીજા કોઇ પણ શખસને નુકશાન કરે એવો ભય નથી એવું અમારી નજરમાં આવે છે. તો તે દાખલો ઉપરથી સ્થાનિક સરકાર તે શખસને છોડી મુકવાનો. અથવા પહેરામાં અટકાવી રાખવાનો, અથવા તેને ગાંડા માણસોના કોઇ સાર્વજનિક આશ્રયસ્થાનમાં નહિ મોકલ્યો હોય તો તેવા કોઇ આશ્રયસ્થાનમાં મોકલવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે; અને સ્થાનિક સરકાર તેને આશ્રયસ્થાનમાં મોકલવાનો હુકમ કરે તો, એક ઇનસાફ ખાતાના અમલદાર અને એ વૈદ્યકીય અમલદારનું કમિશન નીમવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જરૂર હોય તેવો પુરાવો લઇને સદરહુ કમિશને તે શખસના મનની સ્થિતિ વિશે રીત પ્રમાણે ચોક્કસી કરવી, અને સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરવો, અને તે સરકાર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે તે શખસને છોડી મુકવાનો અથવા અટકાવી રાખવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૭૫. (૧) જ્યારે જ્યારે ૪૬૬ મી અથવા ૪૭૧ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કેદ રાખેલો કોઇ પણ શખસોનો કોઇ સગો અથવા મિત્ર તે શખસને પોતાની સંભાળમાં તથા હવાલામાં લેવાની ખામશ ખતાવે ત્યારે ત્યારે તે સગો અથવા મિત્ર અરજી કરે એટલે અને તે હવાલે કરેલા શખસની બરાબર સંભાળ લેવા ખાખત તથા તેની જાતને અથવા બીજા કોઇ પણ શખસને નુકસાન નહિ કરવા દેવા ખાખત, સ્થાનિક ખાત્રી લાયક તારણ આપે એટલે, તે શખસને સદરહુ સગા અથવા મિત્રના હવાલમાં સોંપવાનો હુકમ કરવાને તે સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે જ્યારે તે શખસને એ પ્રમાણે હવાલે કરવામાં આવે, ત્યારે ત્યારે સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે એવા અમલદારને તે સરકાર ફરમાવે એવે વખતે તે શખસને જોવા માટે હાજર કરવામાં આવશે એવી શરતે તેને હવાલે કરવો.

(૩) ૪૭૨ મી તથા ૪૭૪ મી કલમના ઠરાવો, આ કલમના ઠરાવો, પ્રમાણે સોંપેલા શખસોને

જરૂરના ફરદાર સાથે લાગુ પડશે એમ સમજવું; અને આ કલમ પ્રમાણે જે અમલદારને જોવાસાથે નિમવામાં આવે તેણે આવેલા દાખલો પુરાવામાં લેવાઈ શકશે.

બાબ ૩૫ મો.

ઇનસાફ ચલાવવા ની હરકત થાય એવા કેટલાક ગુન્હાઓની

બાબતમાં કામ ચલાવવા બાબત.

૪૭૬. (૧) જ્યારે કોર્ટપણ દિવાની, ફાજદારી અથવા મુલકી કોર્ટને એમ લ.ગે કે ૧૮૫ મી કલમમાં કહેલા તથા પોતાની આગળ કરેલા અથવા ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં પોતાની જાણમાં આવેલા કોઈ ગુન્હાની ચોક્કસી કરવાનો સમય છે, ત્યારે તે કોર્ટ કોઈ પણ પ્રથમ ચોક્કસીની જરૂર હોય તો તે કચે પછી, પાસેમાં પ.સેના પહેલા વરગના માલસેટની પાસે તે મુકદ્દમો ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ કરવા સાથે મોકલવાને, તથા તોહોમતવાળાને પેહેરામાં આપીને સદરહુ માલસેટની પાસે મોકલવાને, અથવા તે માલસેટની આગળ હાજર થવા બાબત તેની પાસેથી પુરતું તારણ લેવાને, મુખત્યાર છે; અને સદરહુ ઇનસાફની અથવા ચોક્કસીની વખતે હાજર થઈને પુરાવો આપવા માટે કોઈપણ શખસને ખાંધી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ માલસેટે પછી કાયદા મુજબ અને જાણે ૨૦૦ મી કલમની રૂએ અરજ થઈને તે દફતરમાં દાખલ કરી હોય તે પ્રમાણે કામ ચલાવવું નેહયે, અને ૧૮૨ મી કલમ પ્રમાણે મુકદ્દમા ખીજની પાસે મોકલવાનો તેને અધિકાર મળ્યો હોય તો, ખીજ કોઈ ચોગ્ય અધિકારવાળા માલસેટની પાસે તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ કરવાનું કામ મોકલવાને તે મુખત્યાર છે.

૪૭૭. (૧) ૪૪૪ મો કલમ મહિના દરોને અનુસરીને, સેશન કોર્ટ ૧૮૫ મી કલમમાં કહેલા અને પોતાની આગળ કરેલા અથવા કોઈ ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં તેની જાણમાં આવેલા ગુન્હા બાબત કોઈપણ સખસની ઉપર તોહોમત મુકવાને, અને પોતે મુકેલા તોહોમત ઉપરથી તે સખસને કમિટ કરવાને અથવા તેને જામીનપર છોડવાને અને જોના ઇનસાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે ઇનસાફના કારણ સાથે કોઈપણ શાહેદોને હાજર કરાવવાનું માલસેટને ફરમાવવાને સદરહુ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૭૮. (૧) જ્યારે સદરહુ પ્રકારનો કોર્ટપણ ગુન્હો કોઈ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટની આગળ કરવામાં આવે, અથવા કોઈ ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં કોઈ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટની નજર હેઠળ આવવામાં આવે, અને તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ ફક્ત હાઇકોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ કરી શકે એમ હોય, અથવા તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ હાઇકોર્ટે અથવા સેશનકોર્ટે કરવો નેહયે એમ સદરહુ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ ધારે, ત્યારે સદરહુ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ ૪૭૬ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ માલસેટની પાસે તે મુકદ્દમો ચોક્કસી માટે મોકલવાને બદલે પોતાની જ મેજે તે ચોક્કસી પુરી કરવાને, અને તોહોમતવાળા શખસને, પ્રસંગ પ્રમાણે, હાઇકોર્ટની અથવા સેશનકોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાથે કમિટ કરવાને અથવા તેને જામીન ઉપર છોડવાને મુખત્યાર છે,

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કોઈ ચોક્કસી કરવાના કારણસાથે, તે દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ ૪૪૪ મી કલમ મહિના દરોને અનુસરીને માલસેટના સવળા અખત્યાર ચલાવવાને મુખત્યાર છે; અને એવી ચોક્કસીમાંનું તે કોર્ટનું કામ, બની શકે તેટલે સુધી, ૧૮ મા આજના દરોનો પ્રમાણે ચલાવવું, અને તે કામ કોઈ માલસેટે ચલાવ્યું હતું એમ સમજવું.

૪૭૯. જ્યારે કોઈ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ એ પ્રમાણે કોઈપણ મુકદ્દમો કમિટ કરે, ત્યારે તે કોર્ટે તોહોમતનામું તથા મુકદ્દમો કમિટ કરવા બાબતનો હુકમ તથા તે મુકદ્દમાનું દફતર પ્રેસીડેન્સી માલસેટની અથવા જલ્લા માલસેટની અથવા ઇનસાફ સાથે કમિટ કરવાનો અધિકાર ખીજ જે માલસેટને હોય તે માલસેટની પાસે મોકલી દેવું; અને એવા માલસેટે તે મુકદ્દમો તથા ફરિયાદી તરફના અને તોહોમતવાળા તરફના શાહેદોને પ્રસંગ પ્રમાણે, હાઇકોર્ટની અથવા સેશનકોર્ટની આગળ આવવું.

૪૮૦. (૧) જ્યારે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૫ મી, ૧૮૮ મી, ૧૭૬, મી, ૧૮૦ મી, અથવા ૨૨૮ મી કલમમાં વરણુવેલો કોઇપણ ગુન્હો કોઇપણ દિવાની, ફોજદારી અથવા મુલકી કોર્ટના દેખતાં અથવા તેની સમક્ષ કરવામાં આવે, ત્યારે તે કોર્ટ તે ગુન્હેગારને પેહેરામાં અટકાવી રાખવાને મુખત્યાર છે, પછી તે ગુન્હેગાર યુરોપીયન સિટિશ રહેત હોય કે નહિ હોય તોપણ; અને તેજ દિવસે તે કોર્ટ ઉઠે તેની પેહેલાં કોઇપણ વખતે, પોતાને દુરસ્ત લાગે તો, તે કોર્ટ તે ગુન્હો સાબિતવાને અને ગુન્હેગારને ધણામાં ધણા બંધે રૂપિયા સુધી દંડની અને, દંડ ન આવે તો એક મહિના સુધીની મુદતની આસાન કેદની શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે. પણ જો સદરહુ દંડ તે મુદત પુરી થતાં પેહેલાં આપવામાં આવે તો તેને તરત છોડી દેવા.

(૨) ૪૪૪ મી અથવા ૪૪૪ મી કલમ માંહેનો કોઇપણ ઠરાવ આ કલમ પ્રમાણે ચલાવેલાં કામને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૮૧. (૧) સદરહુ પ્રકારના દરેક મુકદ્દમાંમાં, તે ગુન્હો જે હકીકતનો અનેલો હોય તે હકીકત, તથા ગુન્હેગારે કોઈ મજકુર બહેર કંઈ હોય તો તે મજકુર, તેમજ ઠરાવ તથા શિક્ષાનો હુકમ તે કોર્ટે દફતરમાં દાખલ કરવાં.

(૨) જો તે ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૨૮ મી કલમ પ્રમાણે હોય, તો જે કોર્ટ ને હરકત કરી હોય અથવા જે કોર્ટની બેઝદખી કરી હોય, તે કોર્ટ જે ઇનસાફી મુકદ્દમો ચલાવવાને બેઠી હતી તે ઇનસાફી મુકદ્દમાનો પ્રકાર તથા તે કેટલે સુધી ચાલ્યો હતો તે, અને જે હરકત અથવા બેઝદખી કરી હોય, તેનો પ્રકાર દફતરમાં બતાવવો.

૪૮૨. (૧) જો તે કોર્ટને કોઇપણ કામમાં એમ લાગે કે ૪૮૦ મી કલમમાં કહેલો ગુન્હાઓમાંનો કોઇપણ ગુન્હો પોતાના દેખતાં અથવા પોતાની સમક્ષ કર્યાનું તોહોમત જે શખસની ઉપર આવ્યું હોય તે શખસને દંડ ન આવેથી કેદની શિક્ષા કરવામાં આવે તે શિવાય બીજી રીતની કેદની શિક્ષા કરવી જોઈએ, અથવા તેને બંધે રૂપિયા કરતાં વધતો દંડ કરવો જોઈએ, અથવા બીજા કોઇપણ કારણને લીધે તે કોર્ટનો મત એમ હોય કે તે મુકદ્દમાનો નિઠાલ ૪૮૦ મી કલમ પ્રમાણે કરવો નહિ જોઈએ, તો તે ગુન્હો આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે જે હકીકતનો અનેલો હોય તે હકીકત તથા તોહોમતવાળાનો મજકુર દફતરમાં દાખલ કર્યા પછી સદરહુ કોર્ટ, તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફી કરવાની હુકમત જે માજિસ્ટ્રેટને હોય તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમો મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને તે તોહોમતવાળા શખસને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થવા બાબત તારણ આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અથવા વસ્તુ તારણ આપવામાં ન આવે તો, તે કોર્ટે સદરહુ શખસને પેહેરામાં આપીને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો.

(૨) જે માજિસ્ટ્રેટની પાસે આ કલમ પ્રમાણે કોઇપણ મુકદ્દમો મોકલવામાં આવે તે માજિસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળા શખસની ઉપર થયેલી ફરિયાદ આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે સાબિતવા માંડવી.

૪૮૩. સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવા બાબતના આક્ટ પ્રમાણે નિમેલો હરકોઇ રજીસ્ટર અથવા હરકોઇ સમરડસ્ટર, સ્થાનિક સરકાર એમ ફરમાવે ત્યારે, ૪૮૦ મી તથા ૪૮૨ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે દિવાની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

૪૮૪. કોઇ શખસને કાયદા મુજબ કોઈ વસ્તુ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તે કરવાની તેણે ના કહી હોય અથવા કસુર કરી હોય તેને સાફ અથવા તે શખસે જાણી જોઈને બેઝદખી અથવા હરકત કરી હોય તેને સાફ કોઇ કોર્ટે ૪૮૦ મી કલમ પ્રમાણે તેને શિક્ષા કરવાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે તે ગુન્હેગાર સદરહુ કોર્ટના હુકમને અથવા ફરમાનને તાબે થાય, અથવા તે કોર્ટ સતોષ પામે તે રીતે તે માફ માગે એટલે તે કોર્ટ પોતાની મરજી મુજબ તેને છોડી દેવાને અથવા શિક્ષા માફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૮૫. જો કોઇ ફોજદારી કોર્ટમાં એકાદો દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ હાજર કરવા સાફ બોલાવેલા કોઇપણ સાહેબને અથવા શખસને જે સવાલો પુછવામાં આવે તે સવાલોના જવાબ દેવાની અથવા તે શખસના કબજા માંહેનો અથવા અખત્યાર માંહેનો જે દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાનું તે કોર્ટ તેને

દરમાવે તે દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાની તે સખસ ના કહે, અને એ પ્રમાણે ના કહેવાનું કોઈ પણ વાજબી કારણ તે સખસ ન ખતાવે, તો સદરહુ કોર્ટ ધણામાં ધણા સાત દિવસ સુધીની ગમે તે મુદત સુધી તે શાહેદને આસન કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને, અથવા પ્રમુખ માજિસ્ટ્રેટની અથવા જડ-જની સહીનું વારંટ કાઢાડીને કોર્ટના કોષ અમલદારને હવાલે કરવાને મુખત્યાર છે; અને તેમ કરવાના કારણો તે કોર્ટે દફતરમાં લખવાં; પણ જો દરમયાનમાં સદરહુ સખસ જવાની આપવાને તથા જવાખ દેવાને અથવા સદરહુ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાને કશુંલ થાય. તો તેમ કરવું નહીં, જો તે ઉપર મુજબ ના કહ્યા કરે, તો ૪૮૦ મી તથા ૪૮૨ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે તેની તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે, અને રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી કોષ કોર્ટની આખતમાં તે શાહેદે તિરસ્કારનો ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

૪૮૬. (૧) જે કોઈ પણ સખસને ૪૮૦ મી અથવા ૪૮૫ મી કલમ પ્રમાણે કોષપણુ કોર્ટે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે સખસ આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં તે કોર્ટમાં કરેલા હુકમતામાં અથવા હુકમો ઉપર અપીલો સાધારણ રીતે જે કોર્ટને થઇ શકતી હોય તે કોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) ૩૧ મા આખના ઠરાવો જેટલે સુધી લાગુ પડી શકતા હોય તેટલે સુધી આ કલમ પ્રમાણે કરેલી અપીલોને લાગુ પડશે, અને જે ઠરાવ ઉપર અથવા જે શિક્ષાના હુકમ ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તે ઠરાવમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તે રદ કરવાનો અથવા તે શિક્ષા ઓછી કરવાનો અપીલ કોર્ટને અધિકાર છે.

(૩) ઇલાકા શેહેરમાંની કોષ રમાલકાઝ કોર્ટે એ પ્રમાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય તે ઉપર અપીલ હાઇકોર્ટમાં ચાલશે, અને

બીજી કોષ રમાલકાઝ કોર્ટે એ પ્રમાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય તે ઉપર અપીલ જે સેશન તુકડી મહિ સદરહુ કોર્ટ આવેલી હોય તે સેશનતુકડીની સેશન કોર્ટમાં ચાલશે,

(૪) ઉપર કહ્યા મુજબ નિમેલા રજીસ્ટાર અથવા સર્જરજીસ્ટાર જેવા કોષ પણ અમલદારે એ પ્રમાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય, અને સદરહુ અમલદાર કોઈ દિવાની કોર્ટનો જડજ પણ હોય, ત્યારે જો સદરહુ ઠરાવ તે અમલદારે સદરહુ પ્રકારના જડજ તરીકે પોતાના હોદ્દાની રૂયે કરેલું હુકમનામું હોય તો આ કલમના પાછલા ભાગ પ્રમાણે, જે કોર્ટને અપીલ કરવામાં આવે તે કોર્ટને સદરહુ ઠરાવ ઉપર અપીલ કરવાનો અધિકાર છે, અને બીજાં કામોમાં જલ્લા જડજને અથવા ઇલાકાના શહેરોમાં હાઇકોર્ટને તે અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૮૭. (૧) ૪૭૭ મી, ૪૮૦ મી અને ૪૮૫ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે, તે શિવાય બીજી રીતે કોષ હાઇકોર્ટના જડજ શિવાય, તથા રંગુનના રિકોર્ડર શિવાય, બીજા કોષ ફેજદારી કોર્ટના જડજે અથવા માજિસ્ટ્રેટે ૧૯૫ મી કલમમાં કહેલો કોષ પણ ગુન્હો તેની આગળ અથવા તેના અધિકારનો તિરસ્કાર થાય એવી રીતે કરવામાં આવે અથવા કોષ ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય ત્યારે સદરહુ જડજ અથવા માજિસ્ટ્રેટ તરીકે તેની નજર હેઠળ આણુવામાં આવે ત્યારે તેણે તે ગુન્હા આખત કોષપણુ સખસનો ઇનસાફ કરવો નહિ.

(૨) ૪૭૬ મી અથવા ૪૮૨ મી કલમ મહિના કોષપણુ ઠરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહિ કે સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરવાનો અધિકાર જે માજિસ્ટ્રેટને હોય તે માજિસ્ટ્રેટને પોતાને કોષપણુ મુકદ્દમો સદરહુ કોર્ટમાં કમિટ કરવાની મનાઈ છે.

આખ ૩૬ મો.

ઐરતોનાં તથા આળકોનાં ગુજરાન આખત.

૪૮૮. (૧) જો કોઝ સખસની પુરતી દ્રવ્યશક્તિ હોય, અને તે પોતાની ઐરતનું અથવા પોતાની પિયે પોતાનું ગુજરાન ચલાવવાને અશક્ત હોય એવાં કોષ ઐરસ અથવા અનૌરસ ઊકરાનું ગુજરાન

અલાવવાની ગફલત કરે અથવા ના કેહે તો, એ પ્રમાણે ગફલત કર્યાનું અથવા ના કહ્યાનું પુરવાર થએથી, જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, કોષ્ટ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, કોષ્ટ પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોષ્ટ પેહેલા વરગનો માજિસ્ટ્રેટ તે શખસની ઓરતનાં અથવા સદરહુ પ્રકારનાં બાળકનાં ગુજરાનને માટે દર મહિને એકંદર ૫-આસ રૂપિયાથી વધારે નહિ હોય એવું જે લવાજમ સદરહુ માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તે લવાજમ કાઢાડીને તે માજિસ્ટ્રેટ વખતે વખતે ફરમાવે તેવા શખસને આપવાનો હુકમ સદરહુ શખસની ઉપર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ લવાજમ હુકમની તારીખથી અથવા તેવો હુકમ કરવામાં આવે તો પોષણ સાફ કરેલી ફૂરિયાદની તારીખથી આપવું પડશે.

(૩) જે શખસને એ પ્રમાણે હુકમ કર્યો હોય તે શખસ તે હુકમ માનવાની નજીબી જોઇને ગફલત કરે, તો સદરહુ પ્રકારનો કોષ્ટપણ માજિસ્ટ્રેટ, તે હુકમ જેટલી વાર તોડવામાં આવે તેટલી વાર, લેહણી રકમ, દંડ વસુલ કરવા માટે જે રીત આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવી છે તે રીત પ્રમાણે, વસુલ કરવા માટે વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે, અને તે વારંટ બજાવ્યા પછી બાકી રહેલા દરેક મહિનાના સવળા લવાજમ બદલ અથવા તેના કોષ્ટપણ બગ બદલ એક મહિનાની મુદત અથવા લવાજમની રકમ વહેલી ભરવામાં આવે તો તે ભરવામાં આવે ત્યાં સુધી, સદરહુ શખસને કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જો તે શખસ એમ કહે કે મહારી ઓરત મહારી સાથે રહેતો તેનું ગુજરાન અલાવવાને હું તઇયાર છું, અને તેની ઓરત તેની સાથે રહેવાની ના કેહે, તો એ પ્રમાણે ના કેહેવાનાં જે કોષ્ટ કારણો તે ઓરત જણાવે તે કારણો ખ્યાનમાં લેવાને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાનું યોગ્ય કારણ છે એવી તે માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તો, તે શખસ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે ગુજરાન કરવાનું કહેતો હોય તોપણ, તે પ્રમાણે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૪) જે કોષ્ટ ઓરત છિનાણું કરતી હશે, અથવા કોષ્ટ પુરતાં કારણ વિના પોતાના ધણીની સાથે રહેવાની ના કેદશે, અથવા તેઓ બેઠે માહોમાહે સમજાતી કરીને જુદાં રહેતાં હશે, તો તે ઓરતને આ કલમ પ્રમાણે તેના ધણી પાસેથી કોષ્ટ લવાજમ મળવાને હક થશે નહીં,

(૫) જે ઓરતના લાભમાં આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કર્યો હોય તે ઓરત છિનાણું કરે છે અથવા પુરતાં કારણ વિના પોતાના ધણીની સાથે રહેવાની ના કેહે છે અથવા તેઓ બેઠે સમજાતી કરીને જુદાં રહે છે એવી સાબિતી થયેથી તે માજિસ્ટ્રેટ તે હુકમ રદ કરવો.

(૬) આ બાબ પ્રમાણે સવળો પુરાવો, પ્રસંગ પ્રમાણે, ધણીની અથવા બાપની, સમક્ષ લેવો, અથવા, તેને જાતે હાજર થવાનું માર્ગ કર્યું હોય ત્યારે તેના પ્લીડરની સમક્ષ લેવો, અને સમનનાં મુકદ્દમાઓની બાબતમાં ઠરાવેલો રીતે તે દફતરમાં દાખલ કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય કે તે શખસ નજીબીજોઇને બજાવણી કરવાનું ટાળે છે અથવા ફેરટમાં હાજર થવાની નજીબીજોઇને ગફલત કરે છે, તો તે માજિસ્ટ્રેટ તે કામ એકતરફી સાંભળી લઇને તેનો નિકાલ કરવાનું કામ શરૂ કરવાને મુખત્યાર છે. આ પ્રમાણે કરેલા કોષ્ટપણ હુકમની તારીખથી ત્રણ મહિનામાં અરજ કરીને સાફ કારણ બતાવવામાં આવે તો, તે હુકમ રદ કરવાને અધિકાર છે.

(૭) તેહોમતવાળો પોતાને સાક્ષીમાં બોલાવવાને મુખત્યાર છે, અને આવે પ્રસંગે તેને સાહેક તરીકે તપાસવો જોઇયે.

(૮) આ કલમ મુજબ અરજીઓની વ્યવસ્થા કરતી વખતે ફેરટને ખરચ સંબંધી વાજબી હોય એવો હુકમ કરવાને અધિકાર છે એમ સમજવું.

(૯) તેહોમતવાળો જે જીલ્લામાં રહેતો હોય અથવા હોય, અથવા જે કોષ્ટપણ જીલ્લામાં તે, પ્રસંગ પ્રમાણે, પોતાની ઓરત સાથે અથવા બનૈરાસ બાળકની મા સાથે છેલ્લો રહ્યો હોય તે જીલ્લામાં તેના ઉપર કામ ચલાવવું,

ટીકા—આ બાબનો મહત્ત્વ ધણી ધણીઆણીનો લગ્ન સંબંધ બરી હોય તે વખતે મટી છે, તે બધારે લગ્ન સંબંધ બંધ પડે છે ત્યારે બરણ પોષણ બાબત કરેલો હુકમ પણ બંધ પડે છે. જે છાકશે બેઠશે ને જાબડા છે ને જે ગુજરાન અલાવવાને અશક્ત છે તે જો કે કમરે પુઝી હોય તોપણ બરણ પોષણ માગવાને હકાર છે (ફેબ્રુઆરી)

અરજી બાબત ૫ નો. વે પ્રો. ૨૬૭) ઓરસ અથવા અન ઓરસ અન ઓરસ છોકરાની મા બીબની સ્ત્રી છે એટલા પરથી ફરીયાદ કાઢી ન શકાય (કનાકા મહા. કો. રી. ૧૨-૧૦-૮૬) પરંતુ સ્ત્રી તેના અનઓરસ છોકરા માટે ગુજરાનનો દાવો કરી શકે એટલા બોદણા આ કલમના શબ્દો છે (સિટીઓ ઇ. લો. રી. ૧૮ ડુ. ૪૬૮) પણ એ તેમની મા છીનાળ હોય અન તેની મા તેના બાપની વગર રત્ન લઈ ગઈ હોય ને છોકરા તેની મા સાથે રહેવા ખુશી હોયતો હુકમ ન કરી શકાય. (વેનકઠા સુબધ્યન મ. હા. કો. પ્રો. ૧૦-૬-૮૬) ધણીએ પોતાની સ્ત્રીની ખોસાડી તરીકે દર માસે અમુક રકમ આપવી. એવો માલસેટ હુકમ કરેલો તે હુકમ હાથ ફાટે એવા કારણથી રદ કરેલો કે—સ્ત્રી ને તેણીના બાપના ધરમાં રહેતી હતી તેણીનું ગુજરાન કરવાને માટે ધણીને પુછવામાં નહી આવેલ ને બાપે પૈસા લીધા શીવાય તેણીને ધણીને ત્યાં મોકલવાની ના પાડેલી એવું સાબિત થવાથી રદ કર્યો. (મુસાબત સોમરી વી. જીટન સોનાર ૨૨ વિ. રી ૩૦) ધણી પોતાની ઓરતનું ગુજરાન કરવામા ગફત કરે અથવા ના કેહે અને તે વાત પુરવાર કરવામાં આવે ને ધણી સાથે રહેતો ગુજરાન કરવાની હા પાડે ને સ્ત્રી સાથે રહેવાની ના પાડે તો માલસેટ, ધણી નિરદય પણાથી વર્તે છે એવા સમખથી ગુજરાન આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. પણ ધણીએ કારણ પે પણ આપવાને ના પાડી ના હોય અથવા ગફત કરી ના હોય પણ પોતાની ખુશીથી ધણીના ધરનો આશ્રય છાડીને નિરદયપણે વર્તે છે એવું કારણ બતાવી નહી કારણ પે પણ માટે અરજી કરે તે ઈ અરજી સાંભળવાને અને નિરદયતાના પુરાવાપરથી લગાજમ આપવાનો અધિકાર નથી (ચોગા સબ અરજી બાબત ૬ નો. વે પ્રો ૨૦૫)

૪૮૯. ૪૮૮ માં દલમ પ્રમાણે માસિક લવાજમ જે કોઈ શખસને મળતું હોય તે શખસની, અથવા તેજ કલમ પ્રમાણે પોતાની ઓરતને અથવા બાળકને માસિક લવાજમ આપવાનો હુકમ જે શખસની ઉપર કર્યો હોય તે શખસની, હાલતમાં ફેરફાર થયો છે એવું પુરવાર થયેથી તે લવાજમમાં પોતાને યોગ્ય લાગે એવો ફેરફાર કરવાને તે માલસેટ મુખત્યાર છે. માત્ર એટલુંજ કે જો તે સદરહુ લવાજમ વધારે તો એકંદર દરમહીનાની રકમ પચાસ રૂપિયાથી વધારે થવી નહિ એછે.

૪૯૦ ગુજરાનનો હુકમ જે શખસના લેભમાં કર્યો હોય તે શખસને, અથવા તેનો કોઈ વાલી હોય તો તેને, અથવા જે શખસને તે લવાજમ આપવાનું હોય તેને, વગર ખરચે તે હુકમની એક નકલ આપવી; અને જે શખસની ઉપર તે હુકમ કર્યો હોય તે શખસ જે જગાએ હોય તે જગામાં કોઈપણ માલસેટની એવી ખાત્રી થાય કે હુકમના પક્ષકાર તેજ છે, અને જે લવાજમ દેવું થયું છે તે લવાજમ આપ્યું નથી, તો સદરહુ હુકમ અમલમાં લાવવાનો અધિકાર સદરહુ માલસેટને છે.

બાબ ૩૭ મો.

હેબીયસકોર્પસના જેવા પ્રકારના હુકમ બાબત.

૪૯૧. (૧) કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુમ્બઈ માંહેની ઇનસાફતી હાઇકોર્ટમાંનો કેઈપણ હાઇકોર્ટને દુરસ્ત લાગે ત્યારે, તે હેઠળ લખ્યા મુજબ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે—

(અ) પોતાની મામુલ અસલ દિવાની હદ માંહેના કોઈ શખસની કાયદા મુજબ તજવીજ થવા માટે તે શખસને-પોતાની આગળ અણુવો,

(બ) સદરહુ હદ માંહે સરકારી અથવા ખાનગી પેહેરામાં ગેરકાયદેસર અથવા ગેરવાજબી રીતે અટકાવી રાખેલા કોઈ શખસને છોડી દેવો;

(ક) સદરહુ હદમાંહે આવેલી કોઈપણ તુરંગમાં અટકાવી રાખેલા કોઈ કેદીને સકરહુ કોર્ટમાં જે કામ ચલુ હોય અથવા જે કામની ચોકસી કરવાની હોય તે કામમાં સાહેદ દાખલ તપાસવા માટે તેને તે કોર્ટની આગળ આણુવો.

(ડ) ઉપર કલ્લા મુજબ અટકાવી રાખેલા કોઈ કેદીને કોઈ કોર્ટ માર્શિયલની આગળ અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ તરફથી કહાડેલા કોઈપણ કમિશનને આધારે કામ કરનારા કોઈપણ કમિશનરોની આગળ ઇનસાફ થવા સારૂ અથવા સદરહુ કોર્ટ માર્શિયલની અથવા કમિશનરોની આગળ જે બાબત ચાલુ હોય તે બાબત સંબંધી તેને તપસવાસારૂ સદરહુ કોર્ટ માર્શિયલની અથવા કમિશનરોની આગળ આણુવો.

(ધ) સદરહુ હદ માંહેના કોઈ કેદીનો ઇનસાફ થવા સારૂ તેને એક પેહેરામાંથી ખસેડીને બીબ

પેહેરામાં લઇ જવા; અને

(૩) પકડવાના હુકમ ઉપરથી શેરીફ શિપીકાર્પસનું નિર્દેશ મોકલે એટલે સદરહુ હદમહિના કોષ પ્રતિવાદીન જાતે આજુવો.

(૨) સદરહુ પ્રકારની દરેક હાઇકોર્ટ, આ કલમ મુજબની આગતમાં કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી નિયમ કરવા સાફ વખતે વખતે ધાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ માંહેનો કોષ પણ મજકુર બંગાળના સન ૧૮૧૮ ના રાજકારણ વારતે બંદી-ખાનામાં આવેલા માણસો આગતના કાયદા પ્રમાણે અથવા મુજબના સન ૧૮૨૭ ના ૨૫ મા કાયદા પ્રમાણે અથવા સન ૧૮૫૦ના રાજકારણ વારતે બંદીખાનામાં આવેલા માણસો આગતના આકટ પ્રમાણે અટકાવી રાખેલા સખસોને લાગુ નથી.

બાબ ૩૮ મો.

પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર બાબત (એટલે સરકાર તરફથી ફરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવવા સાફ ઠરાવેલા માણસ બાબત)

૪૬૨. (૧) સામાન્ય રીતે અથવા ગમે તે મુકદમામાં અથવા ગમે તે નિર્દોષ કરેલા વરગના મુકદમાઓ સાફ કોષપણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં એક અથવા વધારે અમલદારો (જેમને પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરો કહેવા તેમને) નિમવાને ગવરનર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) સેશન કોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સાફ કમિટ કરેલા કોષપણ મુકદમામાં પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર ગેરહાજર હોય, અથવા કોષપણ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર નિમ્નોજ ન હોય, ત્યારે બીજો જે શખસ આસિસ્ટન્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિટેન્ડન્ટથી ઉતરતા દરજ્જાનો પોલીસ અમલદાર ન હોય તે શખસને તે મુકદમાના કારણ સાફ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર નિમવાને જાણ માજીએટ, અથવા જાણ માજીએટના નિર્દેશ હેઠળ રહીને પેટાતુકડી માજીએટ મુખત્યાર છે.

૪૬૩. પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને સોંપેલા હરકોષ મુકદમાની ચોક્કસીનું, ઇનસાફનું અથવા અપીલનું કામ જે કોષપણ કોર્ટમાં ચાલુ હોય તે કોર્ટમાં તેને લખેલા કોષપણ મુખત્યારનામાં વગર હાજર થઇને બેલવાનો અખત્યાર છે; અને સદરહુ પ્રકારના કોષપણ મુકદમામાં કોષપણ શખસની ઉપર કોષપણ કોર્ટમાં ફરિયાદ ચલાવવા માટે કોષપણ સખસ કોષ પ્લીડરને નીમે, તે ફરિયાદનું કામ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે ચલાવવું, અને જે પ્લીડરને એ પ્રમાણે નિમ્નો હોય તેણે તે મુકદમામાં તેના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું.

૪૬૪. ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલે અથવા સ્થાનિક સરકારે નિમેવો કોષ પણ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર જ્યુરીથી ઇનસાફ કરવાના મુકદમાઓમાં જ્યુરીનો ઠરાવ કહી સંજળાવતા પેહેલાં અને બીજા મુકદમાઓમાં ફેસલો આપતા પેહેલાં કોર્ટની સંમતીથી કોષપણ શખસની ઉપર ફરિયાદનું કામ ચલાવવાનું છોડી દેવાને મુખત્યાર છે; અને આ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનું છોડી દેવામાં આવેથી,—

(અ) જે તોહમતનામું તદ્યાર કરતાં પેહેલાં એ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનું છોડી દેવામાં આવે તો તોહમતવાલાને છોડી મુકવો.

(બ) જે તોહમતનામું તદ્યાર કર્યા પછી એ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનું છોડી દેવામાં આવે તો અથવા આ કાયદા પ્રમાણે તોહમતનામાની જરૂર ન હોય ત્યારે, તોહમતવાળા ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થવાનો ઠરાવ કરવો.

૪૬૫. (૧) કોષપણ મુકદમાની ચોક્કસી અથવા ઇનસાફનું કામ કરનાર કોષપણ માજીએટ ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજુરી લઇને સ્થાનિક સરકાર જે દરજ્જાનો ઠરાવે તેથી ઉતરતા દરજ્જાના પોલીસ અમલદાર શિવાય બીજા કોષપણ શખસને ફરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવવાને પરવાનગી આપવાને મુખત્યાર છે; પણ આડવેક્ટ જનરલ, સ્ટાડીંગ કૌન્સિલ, સરકારી સેલેક્સિટર, પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર અ-

* જેને પકડેલા હોય તેને કબજામાં લીધો છે. એનું પત્રક.

થવા ખીજા જે અમલદારને સ્થાનિક સરકારે આ આખત સામાન્ય રીતે અથવા વિશેષ કરીને અધિકાર આપેલા હશે તે અમલદાર શિવાય ખીજા કોઇપણ શખસને સદરહુ પરવાનગી વગર એ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનો હક નથી.

(૨) આવા કોઇપણ અમલદારને, ફરિયાદનું કામ છોડી દેવા આખત ૪૯૪ મી કલમમાં જે અધિકાર ઠરાવ્યા છે તેવા અધિકાર છે, અને તે કલમના ઠરાવો એવા અમલદારે કામ ચલાવવાનું છોડી દીધું હોય તેને લાગુ પડશે.

(૩) ફરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવનાર કોઇપણ સખસ પોતાની જાતે અથવા કોઈ પત્નીડરની મરફતે એમ કરવાનો મુખત્યાર છે.

(૪) જે ગુન્હાને સાર તોહમતવાળા ઉપર ફરિયાદ ચાલતી હોય તે ગુન્હા વિશેની તપાસમાં કંઈ પણ ભાગ લીધો હોય તેવા પોલીસ અમલદારને ફરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે નહિ.

ખાખ ૩૯ મો.

જમીન આખત.

૪૯૬. જમીન નહિ લઈ શકાય એવા કોઇ ગુન્હાનું તોહમત જે સખસ ઉપર આવ્યું હોય તે શિવાય ખીજા કોઇપણ સખસને જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર વગર વારંટે પકડે અથવા અટકાવી રાખે, અથવા કોઈ કોરટની આગળ તે સખસ હાજર થાય અથવા તેને આજુવામાં આવે, અને તે સખસ સદરહુ અમલદારના પહેરામાં હોય ત્યારે અથવા સદરહુ કોરટની આગળ કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોઈપણ વખતે જમીન આપવાને તબયાર હોય, ત્યારે તેને જમીન ઉપર છોડવો; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે સદરહુ અમલદારને અથવા કોરટને દુરસ્ત લાગે, તો તે સદરહુ સખસ પાસેથી જમીન લેવાને બદલે તે સખસ હાજર થવા આખત આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે વગર જમીને એક ખત કરી આપે એટલે તેને છોડી દેવાને મુખત્યાર છે.

૪૯૭. (૧) જમીન નહિ લઈ શકાય એવા કોઇપણ ગુન્હાનું તોહમત જે સખસની ઉપર આવ્યું હોય તે સખસને જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર વગર વારંટે પકડે અથવા અટકાવી રાખે, અથવા કોઈ કોરટની આગળ તે સખસ હાજર થાય અથવા તેને આજુવામાં આવે, ત્યારે તેને જમીન ઉપર છોડવાનો અધિકાર છે, પણ જે ગુન્હાનું તોહમત તે સખસની ઉપર મુક્યું હોય તે ગુન્હા તેણે કયો છે એમ માનવાના વાજખી સખમ જણાય તો તેને એ પ્રમાણે છોડવો નહિ.

(૨) જે પ્રસંગ પ્રમાણે, તપાસ, ચોકસી અથવા ઇનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે કોઇપણ વખતે સદરહુ અમલદારને અથવા કોરટને એમ જણાય કે તોહમતવાળાએ સદરહુ ગુન્હા કયો હોય એમ માનવાના વાજખી સખમ નથી, પણ તેના તકસીર આખત વધારે ચોકસી કરવાનાં પુરતાં સખમ છે, તો સદરહુ ચોકસી થતાં સુધી તોહમતવાળાને જમીન ઉપર છોડવો. અથવા સદરહુ અમલદારની અથવા કોરટની નજરમાં આવે તો, આ કાયદામાં આગળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે તોહમતવાળા હાજર થવા માટે વગર જમીને ખત લખી આપે તો તેને છોડવો.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે જે સખસને છોડવામાં આવ્યો હોય તે સખસને, આ કાયદા પ્રમાણે ચાલતાં કોઇપણ કામમાં પછી કોઇપણ વખતે, પકડાવવાને અને તેને કેદમાં મોકલવાને હરકોઈ મુખત્યાર છે.

૪૯૮. આ ખાખ પ્રમાણે કરી આપવાના દરેક ખતની રકમ, મુકદમાની હકીકત તરફ ચોખ્ય લક્ષ આપીને, મુકરર કરવી, અને તે અતિશય ભારે હોવી નહિ જોઈયે; અને કોઈ પણ મુકદમામાં કોઈ પણ સખસના જમીન લેવાનું અથવા કોઈ પોલીસ અમલદારે અથવા મજિસ્ટ્રેટ મારેફા જમીનની રકમ ઓછી કરવાનું ફરમાવવાને હાઈ કોરટ અથવા સેશન કોરટ મુખત્યાર છે, પછી તે મુકદમામાં ગુન્હા સાબિત થવાના ઠરાવ ઉપરથી અપીલ ચાલતી હોય કે નહિ હોય તેપણ.

૪૯૯. (૧) કોઇપણ સખસને જમીન ઉપર અથવા તેના પોતાના ખત ઉપર છોડતા પહેલાં જેટલી

રકમ, પ્રસંગ પ્રમ.ણે, પોલીસ અમલદારને અથવા કોર્ટને, પુરતી જણાવ તેટલી રકમનું ખત સદરહુ શખસે કરી આપવું, અને તેને જમીન ઉપર છોડવામાં આવે ત્યારે એક અથવા વધારે પુરતા જમીનોએ સદરહુ ખત કરી આપવું, એવી સરતે કે ખતમાં જણાવેલે વખતે તથા જગ્યાએ સદરહુ સખસ હાજર થશે, અને, પ્રસંગ પ્રમ.ણે, તે પોલીસ અમલદાર અથવા કોર્ટ જુદી રીતે ફરમાવે ત્યાં સુધી, તે તે પ્રમાણે હાજર થયા કરશે.

(૨) જે તેવી જરૂર હોય તો, વળી જમીન ઉપર છોડેલા સખસને હાઇકોર્ટમાં, સેશનકોર્ટમાં અથવા બીજી કોર્ટમાં તોહોમતનો જવાબ દેવાને જ્યારે ફરમાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થવાને તેને તે ખતથી બાંધી લેવો.

૫૦૦ (૧) તે ખત કરી આપવામાં આવે એટલે તુરત જે સખસે હાજર થયા બાબત તે ખત કરી આપ્યું હોય તે સખસને છોડી મુકવો; અને તે તુરંગમાં હોય, ત્યારે જે અમલદારના હવાલામાં તે તુરંગ હોય તે અમલદારની ઉપર તોહોમતવાળાના જમીન લેનારી કોર્ટે છોડી દેવાનો હુકમ મોકલવો, અને તે હુકમ પોહોંચેથી સદરહુ અમલદારે તેને છોડી મુકવો.

(૨) આ કલમમહેતા અથવા ૪૯૬ મી અથવા ૪૯૭ મી કલમમહેતા કોઇ પણ મજકુરથી એમ સમજવું નહીં કે જે બાબતના સંબંધમાં તે ખત કરી આપ્યું હોય તે શિવાય બીજી કોઈ બાબત સાફ અટકાવી રાખવા લાયક કોઇ સખસને છોડવાની જરૂર છે.

૫૦૧. જે બુદ્ધી, દગાથી અથવા બીજી રીતે કાચા જમીન કબુલ કરવામાં આવ્યા હોય, અથવા પછવાડેથી તેઓ કાચાચાય, તો કોર્ટ પકડવાનું વારંટ કાઢાડીને જમીન ઉપર છોડેલા સખસને પોતાની આગળ આજુવાનું ફરમાવવાને અને પુરતા જમીન ખોળી આપવાને તેને હુકમ કરવાને, અને એ પ્રમાણે કરવામાં તે કસૂર કરે તો તેને તુરંગમાં મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૦૨. (૧) જમીન ઉપર છોડેલા કોઇ સખસે હાજર રહેવા બાબત તથા હાજર થવા બાબત જેઓ જમીન થયા હોય તે સળા અથવા હરકોઇ જમીન સદરહુ ખત તદ્દન અથવા જેટલું પોતાની સાથે સંબંધ રાખતું હોય તેટલું રદ કરવાની અરજ કોઇપણ વખતે કોઇ માજસ્ટ્રેટને કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ અરજ કર્યા ઉપરથી તે માજસ્ટ્રેટ પોતાનું પકડવાનું વારંટ કાઢાડીને એ પ્રમાણે છોડેલા સખસને પોતાની આગળ આજુવાનું ફરમાવવું બેઠયે.

(૩) સદરહુ સખસ તે વારંટની રૂયે હાજર થાય અથવા તે પોતાની મેળે આવીને તામે થાય એટલે તે માજસ્ટ્રેટ તે વખત તદ્દન અથવા જેટલું અરજદારની સાથે સંબંધ રાખતું હોય તેટલું રદ કરવાનું ફરમાવવું અને સદરહુ સખસને બીજા પુરતા જમીન ખોળી આપવાનું કહેવું, અને જે તે એ પ્રમાણે ન કરે, તો તેને પેહેલામાં મોકલવાને તે માજસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

બાબ ૪૦ મો.

શાહેદોની જખાની લેવા સાફ ક મશનો બ ખત.

૫૦૩. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ ચોક્કસનું, ઇનસાફનું અથવા બીજું કામ ચાલતું હોય તે કમિશનમાં કોઇ પ્રેસિડેન્સી માજસ્ટ્રેટને, જલ્લા માજસ્ટ્રેટને, સેશન કોર્ટને અથવા હાઇકોર્ટને એમ જણાવ કે ઇનસાફનો હેતુ પાર પાડવા માટે કોઇ શાહેદોની જખાની લેવાની જરૂર છે, અને ધણી વાર લાગ્યા વગર અથવા ઘણી ખરચ થયા વગર અથવા ધણી અડચણ પડ્યા વગર સદરહુ શાહેદને હાજર કરી શકાતો નથી, અને તેટલી બધી વાર લગાડવી, ખરચ કરવો અથવા અડચણ કરવી તે વાત મુકદમાની હકીકત ઉપરથી બાજબી નહીં ત્યારે સદરહુ માજસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ તે શાહેદ હાજર ન થાય તો આવે એવું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે, અને જે જલ્લા માજસ્ટ્રેટની અથવા પેહેલા વર્ગના માજસ્ટ્રેટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં સદરહુ શાહેદ રહેતો હોય તે જલ્લા માજસ્ટ્રેટની અથવા પેહેલા વર્ગના માજસ્ટ્રેટની ઉપર સદરહુ શાહેદનો પુરાવો લેવા સાફ કમિશન મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે તે શાહેદ હિંદુસ્તાનમાંના કોઇપણ રાજના અથવા સરકારના મુલકમાં રહેતો હોય

અને તેમાં હિંદુસ્તાનની બ્રિટિશ સરકાર તરફનો અમલદાર હોય, ત્યારે કમિશન સદરહુ અમલદાર ઉપર મોકલવાનો અધિકાર છે.

(૩) જે માણસેટની અથવા અમલદારની ઉપર તે કમિશન મોકલવામાં આવે તે માણસેટ અથવા અમલદારે, અથવા જે તે જણા માણસેટ હોય તે તેણે, અથવા પેહેલા વર્ગના જે માણસેટને તે આ બાબત નિમે તે માણસેટે, જે જગ્યાએ તે શાહેદ હોય ત્યાં જવું અથવા તે શાહેદને પોતાની આગળ સમન કરી બોલાવવો, અને આ કાયદા પ્રમાણે વારંટના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરવા સાફ જખાની લખી લેવાની જે રીત દરાવી છે તે રીતે જખાની લખી લેવી, અને સદરહુ પ્રકારના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરવા સાફ જે અધિકાર આપેલા છે તે અધિકાર આ કારણુ સાફ ચલાવવાને તે માણસેટ મુખત્યાર છે.

(૪) સદરહુ કમિસન પેટાકલમ (૨) માં કહેલા પ્રકારના કોઇ અમલદાર ઉપર મોકલ્યું હોય ત્યારે, તે અમલદારને તે કમિશનની રૂએ જે અધિકાર તથા કામ હોય તે અધિકાર તથા કામ પોતાના હાથ હેઠળના જે અમલદારના અધિકાર બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના પહેલા વર્ગના માણસેટના અધિકાર કરતાં ઓછા નહિ હોય તેને સાંપવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે.

૫૦૪. (૧) જે તે શાહેદ કોઇપણ પ્રેસિડેન્સી માણસેટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહે હોય, તે કમિશન કહાડનારો માણસેટ અથવા કોર્ટ તે કમિશન સદરહુ પ્રેસિડેન્સી માણસેટની ઉપર મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી તે પ્રેસિડેન્સી માણસેટ સદરહુ શાહેદ જણે પોતાની આગળ કોઇ ચાલુ મુકદમામાં સાહેદ હોય એ પ્રમાણે તેને હાજર થવાની જરૂર પાડવાને અને તેની જખાની લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ માંહેના કોઇપણ મજકુરથી એમ સમજવું નહિ કે સન ૧૮૭૬ ના ચુલામેના ધંધા બાબતના આક્ટની ૩ જી કલમ પ્રમાણે કમિશનો કહાડવાનો હક કોર્ટને જે અધિકાર છે તેને બાધ થશે.

૫૦૫. કાયદાપ્રમાણે ચલાવેલા કોઇપણ કામમાં કમિશન કહાડ્યું હોય તે કામના પક્ષકારો, જે સવાલો તે કમિશન મોકલનારો માણસેટ અથવા કોર્ટ તકરારી બાબતને લગતા ધારે તેવા પોતપોતાના સવાલો લખીને મોકલવાને મુખત્યાર છે. અને જે માણસેટની અથવા અમલદારની ઉપર તે કમિશન મોકલવામાં આવે તે માણસેટે અથવા અમલદારે સદરહુ સવાલો ઉપર તે શાહેદની જખાની લેવી જોઇયે.

(૨) સદરહુ પ્રકારનો દરોહા પક્ષકાર તે માણસેટની અથવા અમલદારની આગળ પ્લીડરની મારફતે, અથવા જે તે પેહેરામાં ન હોય તો, જતે હાજર થવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ શાહેદની તપાસણી ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી (જેમ હોય તેમ) કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૦૬ જ્યારે જ્યારે પ્રેસિડેન્સી માણસેટ અથવા જણા માણસેટ શિયાય ખીજા કોઇપણ માણસેટની આગળ આ કાયદા પ્રમાણે કોઇ ચોક્કસ અથવા ઇનસાફ અથવા કોઇપણ ખીજા કામ ચાલે તે દરમિયાનમાં એમ જણાય કે ઇનસાફનો હેતુ પાર પાડવા માટે જેનો પુરાવો જરૂરનો છે એવા શાહેદની જખાની લેવા માટે એક કમિશન મોકલવું જોઇયે, અને ધણીવાર લાગ્યા વગર અથવા ધણે ખરચ થયા વગર અથવા ધણી અડચણ પડ્યાવગર સદરહુ શાહેદને હાજર કરી શકાતો નથી અને તેટલી બધી વાર લગાડવી અથવા ખરચ કરવો અથવા અડચણ કરવી તે વાત મુકદમાની હકીકત ઉપરથી વાજખી નથી, ત્યારે ત્યારે સદરહુ માણસેટ જણા માણસેટને અરજ કરવી, અને તેમાં તે અરજ કરવાનાં કારણુ જણાવવાં; અને જણા માણસેટ આમાં પાછળ દરવેલી રીતે કમિશન કહાડવાને અથવા તે અરજ નાકબુલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૦૭. (૧) ૫૦૩ જી અથવા ૫૦૬ ઠી કલમપ્રમાણે મોકલેલું કોઇપણ કમિશન યોગ્યરીતે બળવી રહ્યા પછી, જે કોર્ટમાંથી તે મોકલ્યું હોય તે કોર્ટની ઉપર તે કમિશન અને તે ઉપરથી તપાસેલા શાહેદની જખાની, એ પાછાં મોકલવાં; અને તે કમિશન તથા તેજું રિટર્ન (પરિણામની હકીકત) તથા સદરહુ જખાની સદરહુ ચોક્કસ વખતે જોજાની તે પક્ષકારોને છુટ છે એમ સમજવું, અને સજ્જા બાજબી અપવાદોને અનુસરીને તે કમિશન તથા તેજું રિટર્ન તથા તે જખાની એમાંના ગમે તે પક્ષકારને તે પુરાવામાં વાંચવાને અધિકાર છે, અને તે દફતરમાં દાખલ કરવી.

(૨) એવી રીતે લીધેલી કોઇપણ જખાની સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આક્ટની ૩૩ થી

કલમમાં દરાવેલી શરતો અનુક્રમ હોય તો તે જખાની ખીજ કોષપણુ કાર્ટમાં તે મુકદમામાં પાઠથી વખતે દાખલ કરવાનો પણ અધિકાર છે.

૫૦૮. જે જે મુકદમામાં ૫૦૩ જ અથવા ૫૦૬ હી કલમપ્રમાણે કમિશન મોકલવામાં આવે તે તે મુકદમામાં તે કમિશન ખળવવા તથા રિટર્ન મોકલવા માટે જેટલો વખત બ્યાજખી રીતે જોધ્યે તેટલા અમુક વખત સુધી ચોક્સી અથવા ઇનસાફ અથવા ખીજું કામ મુલતવી રાખવાનો અધિકાર છે.

ખાખ ૪૧ મો.

પુરાવા ખાખત વિશેષ નિયમો.

૫૦૬ (૧) કોષ સિવિલ સરજન અથવા વૈજકીય શાહેદની જે જખાની કોષ માજજેટો તોહોમત-વાળાની સમક્ષ લખને તે ઉપર સહી કરી હોય અથવા જે ૪૦ મા ખાખની રૂયે કમિશનથી લીધી હોય તે જખાની આ કાયદા પ્રમાણે કોષપણુ ચોક્સી, ઇનસાફ અથવા ખીજ કામમાં પુરાવામાં આપવાનો અધિકાર છે, પછી તે જખાની આપનારને શાહેદ દાખલ જોલાયો ન હોય તોપણુ હરકત નથી.

(૨) જે કાર્ટને દુરસ્ત લાગે તો તે સદરજુ જખાની આપનારને સમન કરીને તેની જખાનીના વિષય ખાખત તેને તપાસવાને મુખત્યાર છે.

૫૧૦. આ કાયદાપ્રમાણે કોષ પણુ કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાનમાં. કોષ પદાર્થ અથવા વસ્તુની પરિક્ષા અથવા પૃથક્કરણુ કરીને તે ખાખત રિપોર્ટ કરવાનું કામ સરકારના કોષ કેમિકલ એકઝામિનર (રસાયન પરિક્ષક) ને અથવા આસિસ્ટન્ટ કેમિકલ એકઝામિનરને ખરાખર રીતે મોકલ્યું હોય તે ખાખત તેની સહીવાળા રિપોર્ટ તરીકે જે દસ્તાવેજ હોય તે દસ્તાવેજ આ કાયદાપ્રમાણે કેષપણુ ચોક્સી, ઇનસાફ અથવા ખીજ કામમાં પુરાવા દાખલ વાપરવાનો અધિકાર છે.

૫૧૧. આ કાયદાપ્રમાણે કેષપણુ ચોક્સી, ઇનસાફ અથવા ખીજું કામ ચાલે તેમાં અગાઉ ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો દરાવ કોષ પણુ વિજ્ઞમાનકાળે ચાલુ કાયદામાં દરાવેલી ખીજ કોષપણુ રીત ઉપરાંત હેઠળ લખેલી રીતે સાખિત કરવાનો અધિકાર છે, એટલે—

(અ) જે કાર્ટમાં સદરજુ ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય તે કાર્ટનાં દફતર જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારે જે ઇન્ટેખાખ ખાખત પેતાની સહી કરીને દાખલો આપ્યો હોય કે એ ઇન્ટેખાખ શિક્ષાના હુકમની અથવા ખીજ હુકમની નકલ છે તે ઇન્ટેખાખથી; અથવા

(ખ) ગુન્હો સાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય તો; જે તુરંગમાં શિક્ષા અથવા તેને કોષપણુ લાગ અમલમાં આપ્યો હતો તે તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારની સહીવાળા દાખલાથી અથવા કેદ કરવાનાં જે વારંટ પ્રમાણે રિક્ષા જોગવવામાં આવી હતી તે વારંટ રજુ કર્યોથી; અને આખાનાં દરેક પ્રસંગે, જે સખસની ઉપર સદરજુ પ્રમાણે ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય તે સખસ અ.જ તોહોમતવજો સખસ છે એવો પુગવો આપ્યાથી.

૫૧૨. (૧) જે એવું સાખિત થાય કે કોષ તોહોમતવાળો સખસ નાસી ગયો છે, અને તેને પ-કડવાની તુરત કોષ આશા નથી, તો જે ગુન્હાની ફરિયાદ થઇ હોય તે ગુન્હા માટે સદરજુ સખસનો ઇનસાફ કરવા માટે કમિટ કરવાને જે કોન્ટ લાયક હોય તે કાર્ટ તે સખસની જરહાજરીમાં, ફરિયાદી પક્ષ તરફથી શાહેદો રજુ કર્યા હોય તો તેઓની જખાની લેવાને અને તે જખાનીઓ દફતરમાં લખી લેવાને મુખત્યાર છે. સદરજુ સખસને પકડવામાં આવે એટલે, જે તે જખાની આપનાર મરણ પામ્યો હોય અથવા શાહેદી આપવાને અશક્ત હોય અથવા ધણીવાર લાખ્યવગર અથવા ધણી ખરસ થયાવખર અથવા ધણી અડચણ પડ્યા વગર તેને હાજર કરી શકાતો નહિ હોય અને તેટલો બધી વાર લગાડવી અથવા ખરસ કરવો અથવા અડચણ કરવી તે વાત મુકદમાની હકીકત ઉપરથી બ્યાજખી થતી નહિ હોય તો, જે ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય તે ગુન્હાખાખત તોહોમતવાળાની ચોક્સી અથવા ઇનસાફ થાય, તે તે વખતે સદરજુ જખાની તેની વિરુદ્ધ પુરાવામાં આપવાનો અધિકાર છે.

(૨) એવું મા.મ પડે કે મે.તની અથવા દેશનીકાલની સખ કરવા લાયક ગુન્હો કોષ સખસ, અથવા

શખસોએ કયો છે અને તેઓ માલમ પડ્યા નથી, ત્યારે હાઇકોર્ટ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે પહેલા વર્ગના કોઈ માલસેટે ચોકસી કરવી, અને તે ગુન્હાખાત પુરાવો આપી શકે એવા શાહેદાને તપાસવા. જે જુથાની આપનાર સખસ મરણ પામેો હોય અથવા પુરાવો આપવાને અશક્ત હોય અથવા ક્રિસ્ટિયન હિંદુસ્તાનની હદની પેલીગમ હોય, તો સદરહુ પ્રમાણે લીધેલી જુથાની પડીથી તે ગુન્હા સાફ નેના ઉપર તોહોમત આણુવામાં આવે તે શખસની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં આપી શકાશે.

બાબ ૪૨ મો.

ખત સંબંધી કરાવો.

૫૧૩. જ્યારે કોઈપણ કોર્ટ અથવા અમલદાર કોઈ સખસને જમીનસાથે અથવા વગર જમીને ખત કરી આપવાનું ફરમાવે, ત્યારે સારી રીતે ચાલવા ખાત ખત કરી આપવાનું હોય તે શિવચ, તે ખત કરી આપવાને બદલે નાણાંની અથવા સરકારી પ્રેમિસરી (બ્યાજની) નોટની જેટલી રકમ સદરહુ કોર્ટ અથવા અમલદાર કરાવે તેટલી રકમ અનામત મુદવાની પરવાનગી તે શખસને આપવાને સદરહુ કોર્ટ અથવા અમલદાર મુખત્યાર છે.

૫૧૪. (૧) જ્યારે જ્યારે જે કોર્ટે આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ ખત લીધું હોય તે કોર્ટની અથવા કોઈ પ્રેસિડેન્સી માલસેટની કોર્ટની અથવા પહેલા વર્ગના માલસેટની કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે નિચે પ્રમાણે સાબિત કરવામાં આવે.

અથવા સદરહુ ખત કોર્ટની આગળ હાજર થવા ખાતનું હોય ત્યારે, તે કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે નિચે પ્રમાણે સાબિત કરવામાં આવે.

કે સદરહુ ખત દંડમાં લેવા જોગ થયું છે, ત્યારે ત્યારે સદરહુ કોર્ટે તે સાબિતિના સખજ દફતરમાં દાખલ કરવા, અને તે ખતમાં કહેલો દંડ આપવાનું અથવા તે શાસાફ નહિ આપવો જોઇયે તેનું કારણ ખતવવાનું સદરહુ ખતથી બાંધી લીધેલા કોઈપણ શખસને ફરમાવવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જે પુરતું કારણ ખતાવવામાં ન આવે, અને સદરહુ દંડ આપવામાં ન આવે, તો સદરહુ સખસની જંગમ મિલકત અથવા સદરહુ સખસ મરી ગયો હોય તો તેની ઇસ્ટેટ જમ કરવા તથા વેચવાસાફ વારંટ કાઢાડીને તે દંડ વસુલ કરવા માંડવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) સદરહુ વારંટ જે કોર્ટે કાઢાડયું હોય તે કોર્ટની હકુમતની રયાનિક હદમાં તે વારંટ ખખવવાનો અધિકાર છે; અને સદરહુ હદની બાહાર તે શખસની કોઈપણ જંગમ મિલકત હોય, તો જે જલ્લા માલસેટની અથવા ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલસેટની હકુમતની રયાનિક હદમાંહે સદરહુ મિલકત જડે તે જલ્લા માલસેટ અથવા ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલસેટ તે વારંટની ઉપર શેરો કરે એટલે તે મિલકત જમ કરીને વેચવાનો અધિકાર તે વારંટથી મળશે.

(૪) જે સદરહુ દંડ આપવામાં નહિ આવે, અને સદરહુ જમી તથા વેચાણથી તે વસુલ કરી શકાય નહિ, તો સદરહુ પ્રમાણે જે સખસને બાંધી લીધો હોય તે સખસ તે વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટના હકુમતથી દિવાની તુરંજમાં વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધીની મુદતની કેદને લાયક થશે.

(૫) સદરહુ કોર્ટની નજરમાં આવે, તો તે લખી આપેલા દંડને કોઈપણ ભાગ માફ કરવાને અને ફક્ત થોડોક ભાગજ વસુલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૬) ખત દંડમાં લેવ.જોગ થાય તે પહેલાં જે તે ખતનો જમિન મરણ પામે તો, તેની ઇસ્ટેટ સદરહુ ખત ખાતની સર્વ જવાબદારીમાંથી મુક્ત છે. એમ સમજવું, પરંતુ જે પક્ષે સદરહુ ખત કરી આપ્યું હશે તે પક્ષને નવો જમિન ખેળવાનો હકુમ ફરમાવવાને અધિકાર છે.

૫૧૫. પ્રેસિડેન્સી માલસેટ અથવા જલ્લા માલસેટ શિવચ ખીજ કોઈ પણ માલસેટે ૫૧૪ મી કલમપ્રમાણે કરેલા સધળા હકુમે ઉપર જલ્લા માલસેટને અપીલ કરી શકાશે, અથવા જે એ પ્રમાણે અપીલ કરવામાં નહિ આવે, તો તે હકુમે ફરસ્ત કરવાનો જલ્લા માલસેટને અધિકાર છે.

૫૧૬. હાઇકોર્ટમાં અથવા સેશન કોર્ટમાં હાજર થવા તથા હાજર રહેવા બાબતનાં ખત ઉપરથી લેહેણી થયેલી રકમ વસુલ કરવાનું કોઇપણ માલસેટને દરમાવવાને સદરહુ હાઇકોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ મુખત્યાર છે.

આખ ૪૩ મો.

મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબત.

૫૧૭. (૧) જ્યારે કોઇપણ ફોજદારી કોર્ટમાં કંઈ ચોક્કસ અથવા ઇનસાફનું કામ પુરું થઈ રહે, ત્યારે તે કોર્ટના આગળ રજુ કરેલી અથવા તેના કબજામાંહેની કોઇ પણ મિલકત અથવા દસ્તાવેજની વ્યવસ્થા કરવા બાબત, અથવા જે મિલકત અથવા દસ્તાવેજ સંબંધી કોઈ પણ ગુન્હો કર્યાનું જણાતું હોય અથવા જે દસ્તાવેજનો અથવા મિલકતનો ઉપયોગ કોઇપણ ગુન્હો કરવા માટે કરવામાં આવ્યો હોય તેવા દસ્તાવેજની અથવા મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબત, પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોઇ હાઇ કોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ સદરહુ પ્રકારનો હુકમ કરે, અને સદરહુ મિલકત ઉપર જે સખસનો હક્ક હોય તે સખસને તે મિલકત તે કોર્ટના પોતાના અમલદારની મારફતે સ્વાધીન કરવાનું સુગમ પડી શકતું નહિ હોય, ત્યારે જિલ્લા માલસેટને તે હુકમ અમલમાં લાવવો એવું દરમાવવાને સદરહુ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) જે મુકદમામાં અપીલ ચાલતી હોય તે મુકદમામાં આ કલમ મુજબ કોઈ હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે (તે મિલકત જવતાં જનવર નહિ હોય અથવા તે એની મેળે વેહેલી ગઈ જાય એવી નહિ હોય તો) સદરહુ અપીલ કરવા સારૂ આપેલી મુદત વીતી જાય ત્યાંસુધી અથવા સદરહુ અપીલ તે મુદતની અંદર કરવામાં આવે ત્યારે સદરહુ અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે ત્યાંસુધી. સદરહુ હુકમ બળવેલો નહિ.

ખુલાસો—આ કલમમાં " મિલકત એ શબ્દમાં, જે મિલકત સંબંધી ગુન્હો કર્યાનું જણાતું હોય તેવી મિલકત હોય તો, જે મિલકત અસલ કોઇ પણ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તેવી મિલકતનો સમાવેશ થાય છે એટલું જ નહિ, પણ તે મિલકતની જે બીજી મિલકત કરી હોય તેનો અથવા તે મિલકત બદલીને જે બીજી મિલકત લીધી હોય તેનો પણ સમાવેશ થાય છે, અને જે પ્રમાણે રૂપાંતર કરીને અથવા અદલો બદલો કરીને સાક્ષાત અથવા બીજી રીતે સંપાદન કરેલી કોઇપણ વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે.

૫૧૮. કોર્ટે પોતે જાતે ૫૧૭ મી કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાને બદલે તે મિલકત જિલ્લા માલસેટને અથવા પેટા ટુન્ડી માલસેટને સ્વાધીન કરવાનું દરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને તે માલસેટ, એવે પ્રસંગે, જાણે તે મિલકત પોલીસે પકડેલી હોય અને તે પકડવાનો રિપોર્ટ આ કાયદામાં આગળ દહેલી રીતે પોતાને ક્યો હોય એવી રીતે તે મિલકતની તજવીજ કરવી.

૫૧૯. જે ગુન્હામાં ચોરીનો અથવા ચોરીની મિલકત લેવાનો સમાવેશ થતો હોય તે ગુન્હો અથવા જે ગુન્હો ચોરી અથવા ચોરીની મિલકત લેવી એવો થતો હોય તે ગુન્હો, કોઇપણ સખસની ઉપર સાબિત થવાનો ઠરાવ કરવામાં આવે અને એવું સાબિત થાય કે તે મિલકત ચોરીની છે એવું જાણવા વગર અથવા એવું માનવાનું કારણ હોવા વગર બીજા કોઇ સખસે તે ચોરીની મિલકત તેની પાસેથી ખરીદ કરેલી તથા ગુન્હો સાબિત થયેલા સખસને પકડ્યો ત્યારે તેના કબજામાંથી કોઇપણ પૈસા કાઢાડેલા છે, ત્યારે સદરહુ કોર્ટ ખરીદદારની અરજ ઉપરથી અને ચોરીની મિલકતનો કબજો લેવાનો જે સખસનો હક્ક હશે તે સખસને તે મિલકત પાછી આપવામાં આવેથી, સદરહુ ખરીદદારે આપેલી કિંમત કરતાં વત્તી ન હોય એવી એક રકમ તેને સદરહુ પૈસામાંથી આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૨૦. અપીલની, મંજૂરિયતની, લખીને મોકલવાની અથવા તપાસની કોઈ પણ કોર્ટ ૫૧૭ મી, ૫૧૮, મી, અથવા ૫૧૯ મી કલમ મુજબ પોતાના તાબામાંહેની કોઈ કોર્ટે કરેલા કોઇ હુકમ બાબત પોતે વિચાર કરે ત્યાં સુધી તે હુકમ અમલમાં લાગવાનું બંધ રાખવાનું દરમાવવાને મુખત્યાર છે; અને

તે હુકમ બદલવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને અથવા તે રદ કરવાને અને યોગ્ય લાગે તેવા ખીન્ન હુકમ ફરમાવવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૨૧. (૧) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૯૨ મી, ૨૯૩ મી, ૫૦૧ મી, અથવા ૫૦૨ છ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે, ત્યારે જે વસ્તુના સંબંધમાં તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે વસ્તુની જે નકલો કોર્ટના હવાલામાં હોય અથવા ગુન્હો સાબિત થયેલા શખસના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં રહેલી હોય તે સવળી નકલોનો નાશ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) તેવીજ રીતે. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૨ મી, ૨૭૩ મી, ૨૭૪, મી અથવા ૨૭૫ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે ત્યારે ખાતાની અથવા પીતાની જે વસ્તુના સંબંધમાં, અથવા જે વસાણાના સંબંધમાં અથવા તૈયાર કરેલાં જે ઔષધના સંબંધમાં તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તેનો નાશ કરવાનો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૨૨ (૧) જેમાં સાપરાધનળ વાપર્યું હોય એવો ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કોઈ શખસની ઉપર કરવામાં આવે, અને સદરહુ બળથી કાંઈ સ્થાવર મિલકતનો કબજો કોઈ શખસની પાસેથી છીનવી લેવામાં આવ્યો છે એમ તે કોર્ટને જણાય, ત્યારે તે કોર્ટ જે યોગ્યધારે તે તે મિલકતનો કબજો તે શખસને પાછો આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રકારના કોષ્ટપણ હુકમ ઉપરથી, કોઈ શખસ દિવાનીમાં ફરિયાદ કરીને તે સ્થાવર મિલકત ઉપર કોઈ હક્ક અથવા તે મિલકતમાં કોઈ હિંસાંબંધ સંબંધિત કરી શકે તે હક્કને અથવા હિંસાંબંધને હરકત પોહોંચી શકે નહિ.

૫૨૩. (૧) ૫૧ મી કલમ મુજબ લીધેલી મિલકત, અથવા કાંઈ મિલકત, ચોરેલી છે એવું ક. હેવામાં આવે અથવા એવો શક જાય તેવી મિલકત, અથવા કાંઈ પણ ગુન્હો થયાનો શક ઉત્પન્ન થાય એવી સ્થિતિમાં જડેલી મિલકત કોષ્ટપણ પોલીસ અમલદારના પકડવામાં આવે તે બાબત તુરત કોષ્ટ માલ્સ્ટ્રેટને રિપોર્ટ કરવો, અને તે મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો અથવા તે મિલકતનો કબજો લેવાનો જે શખસનો હક્ક હોય તે શખસને તે મિલકત સ્વાધીન કરવા સંબંધી, અથવા સદરહુ શખસ કોણ છે તે નક્કી થઈ શકે નહિ તો, તે મિલકત પેહરામાં રાખવા સંબંધી તથા રજુ કરવા સંબંધી પોતાને દુરસ્ત લાગે એવો હુકમ તે માલ્સ્ટ્રેટ કરવો.

(૨) જે શખસનો એ પ્રમાણે હક્ક હોય તે શખસ માલમ પડ્યો હોય, તો તે માલ્સ્ટ્રેટને કાંઈ શરત કરવાનું દુરસ્ત લાગે તે શરતે તે મિલકત તે શખસને સ્વાધીન કરવાનો હુકમ કરવાને તે માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. જે સદરહુ શખસ માલમ નહિ પડ્યો હોય, તો તે માલ્સ્ટ્રેટ તે મિલકત અટકાવી રાખવાને મુખત્યાર છે, અને તે પ્રસંગે તે માલ્સ્ટ્રેટ એક જાહેરનામું કાઢાડીને તે મિલકતમાં જે જે ચીજો હોય તે વિશેષે કરીને જણાવવી, અને તેમાં એમ ફરમાવવું કે જે શખસનો એ મિલકત ઉપર દાવો હોય તે શખસે એવા જાહેરનામાની તારિખથી છ મહિનામાં હાજર થઈને પોતાનો દાવો સાબિત કરવો.

૫૨૪. (૧) જે સદરહુ મુદતમાં કોષ્ટ શખસ સદરહુ મિલકત ઉપર પોતાનો દાવો સાબિત ન કરે, અને તે મિલકત જે શખસના કબજામાંથી જડેલી હોય તે શખસને તે મિલકત કાયદાસર મળેલી હતી એવું તે ખતાવી નહિ શકે, તો તે મિલકતપર સરકારનો વ્યવસ્થાધિકાર થશે. આ પ્રેસિડેન્ટી માલ્સ્ટ્રેટના અથવા જજ માલ્સ્ટ્રેટના અથવા પેટા તુકડી માલ્સ્ટ્રેટના અથવા પેહલા વરગના જે માલ્સ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત અધિકાર આપ્યો હોય તે માલ્સ્ટ્રેટના હુકમ પ્રમાણે તે મિલકત વેચવાનો અખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કરેલા દરેક હુકમની બાબતમાં અપીલ, સદરહુ પ્રકારનો હુકમ કરનારી કોર્ટ શિક્ષાના જે હુકમો કરે તે હુકમો ઉપર અપીલો જે કોર્ટમાં ચાલતી હોય તે કોર્ટમાં ચાલશે.

૫૨૫ સદરહુ પ્રકારની મિલકતનો કબજો લેવાનો જે શખસનો હક્ક હોય તે શખસ માલમ પડ્યો ન હોય અથવા ગેરહાજર હોય, અને સદરહુ મિલકત એની મેજે વેહેલી જગદી જાય એવી હોય, અથવા જે માલ્સ્ટ્રેટને તે મિલકત પકડવાનો રિપોર્ટ કર્યો હોય તેનો એવો ખત હોય કે તે મિલકત વેચવાથી

તેના ધણીને કાયદો થશે, તેા તે માલસેટ ગમે તે વખતે તે મિલકત વેચાણુ દરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ વેચાણુના નક્કી ઉત્પન્નને પરડ મી તથા પરડ મી કલમના ઠરાવો, ખરી શકે તેટલે સુધી, લાગુ પડશે.

આમ ૪૪ મો.

ફોજદારી મુકદ્દમા ખીજની પાસે મોકલવા આમત.

પરડ. (૧) જ્યારે હાઇ કોર્ટને એવું દેખાડવામાં આવે કે,—

(અ) તેના તાગા મહિની કોઇપણ ફોજદારી કોર્ટમાં કોઇ ચોકસી અથવા ઇનસાફ વાજખી રીતે અને નિષ્પક્ષપણે થઇ શકશે નહીં, અથવા

(બ) કાયદાની અસાધારણ મુશ્કેલીવાળી કોઇ તકરાર ઉઠવાનો સંભવ છે અથવા

(ક) જે જગાએ અથવા જે જગાની પાસે કોઇ પણ ગુંહો કરવામાં આવ્યો હોય તે જગા સદરહુ ગુંહાની ખાત્રી લાયક ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવા માટે જોવાની જરૂર પડે, અથવા

(ડ) આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાથી પક્ષકારોને અથવા શાહેદોને સામાન્ય રીતે સગવડ પડશે, અથવા

(ઇ) ઇનસાફનાં કારણ સાર એવા પ્રકારનો હુકમ થોગ્ય છે, અથવા આ કાયદાના કોઇ ઠરાવ મુજબ તે જરૂરનો છે. ત્યારે તે હેઠળ લખ્યા મુજબ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે—

(૧) કોઇ પણ ગુંહાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, ૧૭૭ થી ૧૮૪ મી (એ બંને કલમો સુદાં) કલમો પ્રમાણે અધિકાર મળેલો ન હોય એવી, પણ તે ગુંહાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાને ખીજ રીતે લાયક હોય એવી, કોઇ પણ કોર્ટે કરવે;

(૨) કોઇ પણ મુકરર ફોજદારી મુકદ્દમો અથવા અપીલ અથવા કોઇપણ મુકરર વર્ગના સદરહુ પ્રકારના મુકદ્દમા અથવા અપીલો પોતાના અખત્યાર હેઠળની કોઇ ફોજદારી કોર્ટમાંથી ખસેડીને સમાન અથવા ઉચી હકુમતવાળી સદરહુ પ્રકારની ખીજ કોઇ પણ ફોજદારી કોર્ટની પાસે મોકલવી;

(૩) કોઇ પણ મુકરર ફોજદારી મુકદ્દમો અથવા અપીલ પોતાની પાસે મોકલવી અને તેનો ઇનસાફ પોતે કરવે; અથવા

(૪) કોઇ તોહોમતવાળા શખસને ઇનસાફ સાર પોતાની આગળ અથવા સેશન કોર્ટ આગળ કમિટ કરવો.

(૨) પ્રેસિડેન્સી માલસેટની કોર્ટ શિવાય ખીજ કોઇ પણ કોર્ટ માંહેના કોઇ પણ મુકદ્દમાનો ઇનસાફ પોતાની આગળ કરવા માટે હાઇ કોર્ટ તે મુકદ્દમો તે કોર્ટમાંથી ખસેડી લે, ત્યારે જે તે મુકદ્દમો એ પ્રમાણે ખસેડી લેવામાં આવ્યો નહોત તો જે રીતે તે કોર્ટ કામ ચલાવત તેજ રીતે હાઇ કોર્ટે, ૨૬૭ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય ખીજે પ્રસંગે, સદરહુ ઇનસાફ કરવામાં કામ ચલાવવું

(૩) હાઇ કોર્ટ નીચલી કોર્ટના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા હિતસંબંધ હોય તેવા પક્ષકારની અરજ ઉપરથી અથવા પોતાની મેળે કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આ કલમથી આપેલો અધિકાર ચલાવવા આખતની દરેક અરજ દરખાસ્ત કરીને કરવી; અને અરજદાર આડવેકિટ જનરલ ન હોય, ત્યારે તે દરખાસ્તના ટેકામાં આફિડેવિટ (સોમનનામું) અથવા પ્રતિક્ષા કરવી જોઇએ.

(૫) જ્યારે કોઇ તોહોમતવાળો શખસ આ કલમ પ્રમાણે અરજ કરે, ત્યારે જે તેના ઉપર ગુંહો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે તો તે ફરીયાદી પક્ષનો ખર્ચ આપશે એવી શરતથી એક ખત, જમીન સાથે કે વગર જમીને, લખી આપવાનું તેને દરમાવવાને હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૬) સદરહુ પ્રકારની કોઇ પણ અરજ કરનારા દરેક તોહોમતવાળા શખસે તે અરજની લેખી નોટીસ તથા જે આધારે તે અરજ કરી હોય તે આધારોની એક નકલ પશ્ચિમક પ્રાસિક્કયુટરને આપવી; અને સદરહુ નોટીસ આપવામાં આવે ત્યારથી તે અરજની સુનાવણી થતાં સુધીમાં જોખમાં જોખ ચોવીસ કલાક મથા વગર તે અરજના ગુજુદોષ ઉપરથી કોઈ પણ હુકમ કરવો નહિ.

(૭) ૧૯૭ મી કલમ મુજબ કરેલા કોષ્ટ પણ હુકમને આ કલમમાંહેના કોષ્ટ પણ મજબૂરથી આધાર્ય છે એવું સમજવું નહિ.

(૮) કોષ્ટ પણ ફાજદારી મુકદ્દમામાં અથવા અપીલમાં, સુનાવણી શરૂ થવાની અગાઉ, પત્રિકા પ્રોસિક્યુટર, ફરિયાદી અથવા તોહોમતવાળો જે કોર્ટમાં તે મુકદ્દમો અથવા અપીલ ચાલતી હશે તે કોર્ટને તે મુકદ્દમાના સંબંધમાં આ કલમ પ્રમાણે અરજ કરવાનો પોતાનો ઇરાદો જાહેર કરશે તો તોહોમતવાળોને તેનો જવાબ કરવાનું કેહેવાની અગાઉ, અથવા, અપીલની આખતમાં અપીલની સુનાવણી થવાની અગાઉ, અરજ કરી શકાય અને તે ઉપર હુકમ મેળવી શકાય એટલે વખત મળે એવી રીતે કોર્ટે કલમ ૩૨૪ માં આપેલો શરૂથી મુકદ્દમી રાખવાનો અથવા વચમાં મુકદ્દમી રાખવાનો અધિકાર ચલાવેલો જોઈએ.

૫૨૭. (૧) કોષ્ટ પણ મુકદ્દર ફાજદારી મુકદ્દમો અથવા અપીલ એક હાઇકોર્ટમાંથી બીજી કેઈ હાઇકોર્ટની પાસે અથવા એક હાઇકોર્ટના તાબામાંહેની કોર્ટ પણ ફાજદારી કોર્ટમાંથી બીજી કોષ્ટ હાઇકોર્ટના તાબામાંહેની સમાન અથવા ઉચી હકુમતવાળી બીજી કોષ્ટ પણ ફાજદારી કોર્ટની પાસે મોકલવાથી ન્યાયનો હેતુ પાર પડશે અથવા પક્ષકારોને અથવા શાહેદોને સામાન્ય રીતે સગવડ પડશે એમ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને જણાય, ત્યારે તે ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તેવો મુકદ્દમો અથવા અપીલ તે પ્રમાણે મોકલવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોર્ટની પાસે સદરહુ મુકદ્દમો અથવા અપીલ મોકલવામાં આવે તે કોર્ટે જાણે તે મુકદ્દમો અસલ પોતાને ત્યાં મંડિલેલો હોય અથવા તે અપીલ પોતાને કરી હોય એવી રીતે તેની તજવીજ કરવી.

૫૨૮. (૧) કોષ્ટ પણ ચીફ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ પોતાના તાબામાંહેના કોષ્ટ પણ માજિસ્ટ્રેટની પાસેથી કોષ્ટ પણ મુકદ્દમો લઈ લેવાને અથવા સદરહુ પ્રકારના કોષ્ટ પણ માજિસ્ટ્રેટને જે મુકદ્દમો પોતે સોંપ્યો હોય તે મુકદ્દમો પાછો મંગાવી લેવાને મુખત્યાર છે, અને તે મુકદ્દમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ પોતે કરવાને, અથવા તેની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાને લાયક હોય એવા સદરહુ પ્રકારના બીજા કોષ્ટ પણ માજિસ્ટ્રેટની પાસે ચોકસી અથવા ઇનસાફ થવા માટે તે મુકદ્દમા મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને પોતાના તાબામાંહેના કોષ્ટપણ માજિસ્ટ્રેટ પાસેથી પોતાને દુરરન લાગે એવા વરગના મુકદ્દમા અથવા મુકદ્દર વરગના મુકદ્દમા લઈ લેવાનો અધિકાર આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કરનારા માજિસ્ટ્રેટે તેમ કરવાનું પોતાનું કારણ દફતરમાં દાખલ કરવું જોઈએ.

(૪) સન ૧૮૨૧ ના મદ્રાસના ૪ થા કાયદા પ્રમાણેનો ગામનો મુખ્ય આ કલમનાં કારણોનાર માજિસ્ટ્રેટ છે.

બાબ ૪૫ મો.

ગેરશિરસ્તે ચલાવેલાં કામ બાબત.

૫૨૯. જે હેઠળ લખેલી વાતોમાંની કોષ્ટ પણ વાત કરવાનો અધિકાર કાયદાથી જે માજિસ્ટ્રેટને ન મળ્યો હોય, એટલે:—

(અ) ૯૮ મી કલમ પ્રમાણે ઝાડો લેવાનું વારંટ કઢાડવાનો.

(બ) ૧૫૫ મી કલમ પ્રમાણે પોલીસને કોષ્ટ ગુન્હાની તપાસ કરવાનું ફરમાવવાનો.

(ક) ૧૭૬ મી કલમ પ્રમાણે ઇનકવેરટ ભરવાનો.

(૬) પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહેના કોષ્ટ શખસે સદરહુ હદની બહાર કોઈ ગુન્હો કર્યો હોય તે શખસને પોતાની હદમાં પકડવા માટે ૧૮૬ મી કલમ પ્રમાણે પ્રોસેસ કઢાડવાનો.

(ઈ) ૧૯૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (અ) અથવા રકમ (મ) પ્રમાણે કોષ્ટક ગુન્હો સાંભળવાનો.

(ફ) ૧૯૨ મી કલમ પ્રમાણે કોષ્ટક મુકદ્દમો ખીજાની પાસે મોકલવાનો.

(ગ) ૩૩૭ મી અથવા ૩૩૮ મી કલમ મુજબ મશીનું વચન આપવાનો.

(હ) ૫૨૪ મી અથવા ૫૨૫ મી કલમ મુજબ મિલકત વેચવાનો અથવા.

(આઈ) ૫૨૮ મી કલમ પ્રમાણે કોષ્ટક મુકદ્દમો લઈ લેવાનો અને તેનો ઇનસાફ પોતાની ખતે કરવાનો.

તે માહિયેટ જીલ્લામાં શુદ્ધિદિથી વાત કરે, તો તેને એવો અધિકાર મળ્યો ન હોય એટલાજ સ-અન્યથી તેનું ચલાવેલું કામ રદ કરવું નહિ.

પૃ.૩૦. કોષ્ટક પશુ માહિયેટને હેઠળ લખેલી વાતોમાંની કોષ્ટક પશુ વાત કરવાનો અધિકાર કાય-દથી મળેલો ન છતાં તે વાત તે કરશે, એટલે;—

(અ) ૮૮ મી કલમ પ્રમાણે મિલકત જમ કરીને વેચશે;

(બ) પોસ્ટ અધિકારમાં કોષ્ટક કાગળ, પારદર્શક અથવા ખીજા વસ્તુને માટે, અથવા તાર ખાનામાં કોષ્ટક તારને માટે, ઝાડો લેવાનું, વારંટ કઢાવશે;

(ક) સુલેહ રાખવા સાર તારણ મંગશે;

(ડ) સારી રીતે ચાલવા આગત તારણ મંગશે;

(ઈ) સારી રીતે ચાલવાને કાયદાની રૂયે બાંધી લીધેલા કોષ્ટક શખતને છોડી મુકશે;

(ફ) સુલેહ રાખવા આગતનું ખત રદ કરશે;

(ગ) કોષ્ટક સ્થાનિક અપકારક કૃત્ય સંબંધી ૧૨૩ મી કલમ પ્રમાણે કાંઈ હુકમ કરશે.

(હ) કોષ્ટક લોકાપકારક કૃત્ય ફરીથી નહિ કરવા આગત અથવા ગરી નહિ રાખવા આગત ૧૪૩ મી કલમ પ્રમાણે હુકમ કરશે,

(અ ઈ) ૧૪૪ મી કલમ પ્રમાણે કાંઈ હુકમ કાઢાવશે;

(જ) ૧૨ મા આગ પ્રમાણે કાંઈ હુકમ કરશે;

(કે) ૧૯૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (ફ) પ્રમાણે કોષ્ટક ગુન્હો સાંભળશે;

(લ) ખીજા કોષ્ટક માહિયેટ ચલાવેલાં તથા લખી લીધેલાં કામ ઉપરથી ૩૪૪ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરશે;

(મ) ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે ચાલેલું કામ મંગાવશે;

(ન) ગુજરાત આગત કાંઈ હુકમ કરશે;

(ઓ) ૫૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલો કોષ્ટક હુકમ ૫૧૫ મી કલમ પ્રમાણે તપાસશે;

(પી) કોષ્ટક ગુન્હેગરનો ઇનસાફ કરશે;

(કયુ) સંક્ષિપ્ત રીતે કોષ્ટક ગુન્હેગરનો ઇનસાફ કરશે; અથવા (૨) અખીજાનો નિકાલ કરશે;

તો તેણે ચલાવેલું કામ રદ થશે.

પૃ.૩૧. કોષ્ટક પશુ ચોક્કસી, ઇનસાફ અથવા ખીજા કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોષ્ટક પશુ ફોજદારી કો-રટનો ઠરાવ થયો હોય અથવા તે કોરટે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ અથવા ખીજા કામ જે શેશન તુકડીમાં, જીલ્લામાં, પેટા તુકડીમાં અથવા ખીજા સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં થવું જો-ઈયે ત્યાં નહિ થયું, એટલાજ સખત ઉપરથી સદરહુ ઠરાવ અથવા શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજો) હુકમ રદ કરવો નહિ. પશુ સદ હુ ચુકથી ઇનસાફ બરાબર થયો નહિ એમ જણાય તો જુની વાત છે.

પૃ.૩૨. (૧) જે કોષ્ટક પશુ માહિયેટ અથવા ખીજો અધિકારી જે અખત્યાર પોતાને આપેલા ન હોય તે જાણે પોતાને યોગ્ય રીતે આપેલા છે એવી રીતે તે ચલાવીને કોષ્ટક તોહોમતવાળા શખતને સેશન કોરટ અથવા હાઇ કોરટની આગળ તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરે, તો જે કોરટમાં તેને કમિટ કરવામાં આવે તે કોરટ, તે કામના કાગળપત્રો વાંચી જોયા પછી જે એમ ધારે કે તોહોમતવાળાને નુકશાન થયું નથી તો તે કમિટ કરવાનો હુકમ કચુલ રાખવાને મુખત્યાર છે, પશુ જે તે કામની ચોક્કસી ચાલતા દરમિયાન અને કમિટ કરવાનો હુકમ થતાં પેઢેલાં સદરહુ માહિયેટની અથવા ખીજા અધિકારીની

હુકમતવિશે તોહોમતવાળા તરફથી અથવા ફરિયાદી તરફથી હરકત લેવામાં આવી ન હોય, તોજ માત્ર તે હુકમ કબુલ રાખવાને મુખ્યત્વે છે.

(૨) જો તોહોમતવાળાને નુકસાન થયું છે એવું તે કોરટની નજરમાં આવે અથવા ઉપર કહ્યા મુજબ હરકત લેવામાં આવી હોય, તો તેણે કમિટ કરવાનો હુકમ રદ કરવો, અને કોઈ લાયક માણસને નવી ચોકસી કરવાનું ફરમાવવું.

૫૩૩. (૧) કોઈ તોહોમતવાળા સખસની ૧૬૪ મી અથવા ૩૬૪ મી કલમમુજબ લખી લીધેલી અથવા લખી લીધી છે એમ જણાતું હોય એવી કમુલત અથવા બીજે મજકુર જે કોરટની આગળ પુરાવામાં આપ્યો હોય અથવા પુરાવામાં લેવામાં આવ્યો હોય તે કોરટ જો એમ ઠરાવે કે તે મજકુર લખી લેનારો માણસ સદરહુ પૈકી કોઈપણ એક કલમમાંના કોઈપણ ઠરાવ પ્રમાણે પૂર્ણ રીતે ચાલેલો નથી, તો તે કોરટે લખી લેવામાં આવેલો મજકુર સદરહુ શખસે ચોગ્યરીતે કલ્લો હતો તે બાબતને પુરાવા લેવો; અને હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૯૨ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ, જો તે ચુકથી તોહોમતવાળાને તે ચુકમાંના ગુણદોષ ઉપરથી પોતાનો જવાબ કરવામાં નુકસાન નહિ પડ્યાંયું હોય, તો સદરહુ મજકુર પુરાવામાં લેવો જોઈએ.

(૨) આ કલમમાંના ઠરાવ અપીલ કોરટને જે કોરટને કામ લખી મોકલ્યું હોય તે કોરટને, તથા તપાસ કરનારી કોરટને લાગુ છે.

૫૩૪. ૪૫૪ મી કલમની (૨) જ પેઠા કલમ લાગુ પડતી હોય એવી બાબતમાં, યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત છે કે નહિ એમ કોઈ પણ શખસને પુછવામાં ન આવ્યું હોય તેથી કોઈ પણ ચલાવેલા કામના કાયદેશરપણાને બાધ થશે નહિ.

૫૩૫ (૧) કોઈ ઠરાવ કહી સંભળાવ્યો હોય અથવા કોઈ શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે તોહોમતનામું તૈયાર કર્યું નહોતું એટલાજ સમય ઉપરથી તે ઠરાવ અથવા શિક્ષાનો હુકમ ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહિ, પણ જો તેથી ઇનસાફ અરાબર થયો નથી એમ અપીલ કોરટની અથવા તપાસ કરનારી કોરટની નજરમાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું.

(૨) જો અપીલ કોરટ અથવા તપાસ કરનારી કોરટ એમ ધારે કે તોહોમતનામું તૈયાર કરવાનો તથા તે તૈયાર કર્યા પછીના લગતના પર્યાયથી ઇનસાફ પાછો શરૂ કરવાનો હુકમ કરવો.

૫૩૬. (૧) આસેસરોની મદદથી ઇનસાફ કરવો જોઈએ એવા કોઈ ગુન્હાનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કરવામાં આવે, તો તેજ સમય ઉપરથી તે ઇનસાફનું કામ ગેર કાયદેસર થશે નહિ.

(૨) જ્યુરીથી ઇનસાફ કરવો જોઈએ એવા કોઈ ગુન્હાનો ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી કરવામાં આવે. તો કોરટ પોતાનો ઠરાવ દફતરમાં દાખલ કરે તેની અગાઉ તે વિશે હરકત લેવામાં ન આવે તો, તેજ સમય ઉપરથી તે ઇનસાફનું કામ ગેર કાયદેસર થશે નહિ.

૫૩૭. ચોગ્ય હુકમતવાળી કોઈ કોરટે કોઈ ઠરાવ, શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજે) હુકમ કર્યો હોય તે, આ કાયદામાં પાછળ કહેલા ઠરાવે ને પાત્ર રહીને. ૨૭ માં બાબત પ્રમાણે અથવા અપીલમાં અથવા તપાસમાં હેઠળ લખેલાં કારણસર રદ કરવો નહિ અથવા ફેરવવો નહિ, એટલે—

(અ) ફરિયાદમાં, સમનમાં, વારંટમાં તોહોમતનામામાં, જહેરનામામાં, હુકમમાં, ફેસલામાં, અથવા ઇનસાફ થતાં પેઠેલાં અથવા ઇનસાફ થતો હોય ત્યારે ચલાવેલાં બીજાં કામમાં અથવા આ કાયદા પ્રમાણે કોઈપણ ચોકાશીમાં અથવા બીજાં ચલાવેલાં કામમાં, કોઈ પણ ચુક અથવા કસુર અથવા ગેર-શિરરતો થયાને લીધે, અથવા.

(બ) ૧૯૫ મી કલમ પ્રમાણે જે મંજુરિયતની જરૂર હોય તે મંજુરિયત નહિ હોવાને લીધે અથવા ગેરશિરરતે હોવાને લીધે અથવા ૪૭૬ મી કલમ મુજબ ચલાવેલા કામમાં ગેરશરતપણું થયાને લીધે, અથવા

(ક) ૨૨૪ મી કલમ પ્રમાણે જ્યુરોની અથવા આસેસરોની ટીપ સુધારવાની કસુરને લીધે, અથવા

(૬) જ્યુરીને કરેલા આદેશમાં કોઈ પણ ચુક થયાને લીધે;

પણ એ સદરહુ ચુકથી, કસુરથી, ગેરશિરરતપણાથી, મંજુરિયત ન હોવાથી અથવા જ્યુરીને કરેલા

આદેશમાંહેની ચુકથી ખરેખર ઇનસાફ થયો હોય તો રદ કરવો અથવા ફેરવવો.

ખુલાસો:—આ કાયદા મુજબ ચલાવેલાં કોર્ટપણ કામમાં, કંઈ પણ ચુક, કસુર, અથવા ગેરશિરસ્તાથી ગેર ઇનસાફ થયો છે કે નહિ તે નક્કી કરવામાં કોર્ટે તે હરકત ચાલેલા કામના આગલા કાગમાં લઈ શકાત કે નહિ અથવા લેવી જોઈતી હતી કે નહિ તે યાખત વિચાર કરવો જોઈય.

દૃષ્ટાંત.

માહચેરેટને કાયદા ઉપરથી દસ્તાવેજ ઉપર સહી કરવાનું ફરમાવું હોય છતાં તે પોતાની સહીના આધાર લખે છે. આ ફક્ત ગેર શિરસ્તાપણ છે, અને તેને લીધે ચલાવેલા કામના કાયદેસરપણાને બાધ આવતો નથી.

૫૮૮. આ કાયદા પ્રમાણે કંઈ જમિ કરવામાં આવે ત્યારે સમનમાં, ગુન્હાની સાબિતીના ઠરાવમાં, જમિના હુકમમાં અથવા તે સંબંધી ચલાવેલાં બીજાં કામમાં કંઈ પણ ખામીને લીધે અથવા રીતની કસુરને લીધે તે જમિ ગેર કાયદેસર ગણવી નહિ, અને તે જમિ કરનાર શખસને સાપરાધ પ્રવેશ કરનાર ગણવો નહિ.

બાબ ૪૬ મો.

પરચુરણ.

૫૩૮. કોઈ પણ હાઇ કોર્ટની આગળ અથવા સદરહુ કોર્ટના કોઈપણ અમલદારની આગળ કામમાં લેવાનાં સોગનનામાં તથા પ્રતિજ્ઞાઓ સદરહુ કોર્ટની આગળ, અથવા કલોક એફ ધી કૌન્ટની આગળ, અથવા તે કામ માટે એવી કોર્ટે નિમેલા કોઈ પણ કમિશનર અથવા બીજા શખસની આગળ, અથવા કોઈ પણ જડજની આગળ, અથવા ક્ષિટિશ હિંદુસ્તાનમાં રેકૉર્ડની કોઈ પણ કોર્ટમાં કોઈ પણ સોગનનામાં લેવા માટે નિમેલા કોઈ પણ કમિશનરની આગળ, અથવા ઇંગ્લાંડમાં અથવા આયરલેન્ડમાં સોગન આપવા માટે નિમેલા કોઈ પણ કમિશનરની આગળ, અથવા સ્કોટલેન્ડમાં સોગનનામાં અથવા પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાનો અધિકાર જે માહચેરેટને આપ્યો હોય તે માહચેરેટની આગળ, કરવાનો અધિકાર છે.

૫૪૦. આ કાયદા પ્રમાણે કંઈ પણ ચોક્કસ, ઇનસાફ અથવા બીજું કામ ચલાવવામાં આવતું હશે ત્યારે ગમે તે વખતે કોઈ પણ કોર્ટ કોઈ પણ શખસને શાહેદ દખલ સમન કરવાને, અથવા કોઈ પણ શખસ હાજર હોય તેને શાહેદ દખલ સમન કર્યો ન હોય તો પણ તેની જખાની લેવાને, અથવા જે શખસની જખાની લેવાઈ ચુકી હોય તે શખસને ફરીથી બોલાવીને તેની ફરી જખાની લેવાને મુખ્યત્વાર છે; અને જે સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ શખસની શાહેદી તે મુકદમાનો વાજબી ફેસલો કરવા માટે તે કોર્ટને જરૂરની જણાય, તો તેણે તે શખસને સમન કરીને તેની જખાની લેવી અથવા તે શખસને ફરીથી બોલાવીને તેની ફરી જખાની લેવી.

૫૪૧. (૧) વિદ્યમાન કળે ચાલુ હોય એવા કોઈપણ કાયદાથી બીજી રીતે દરાવ્યું નહિ હશે, તો જે શખસને આ કાયદા પ્રમાણે કેદ કરવાનો અથવા પેહેરામાં મોકલવાનો અધિકાર હશે તે શખસને કંઈ જગામાં કેદ રાખવો એ ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

(૨) જો આ કાયદા પ્રમાણે તુરંગમાં નાખવાને અથવા પેહેરામાં આપવાને પાત્ર હોય એવો કોઈ શખસ દિવાની તુરંગમાં કેદમાં હોય, તો તે શખસને ફેજદારી તુરંગમાં લઈ જવો એવું ફરમાવવાને અધિકાર જે કોર્ટે અથવા માહચેરેટ તેને તુરંગમાં નાખવાને અથવા પેહેરામાં આપવાનો હુકમ કર્યો હશે તે કોર્ટને અથવા માહચેરેટને છે.

(૩) જ્યારે કોઈ શખસને પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે ફેજદારી તુરંગમાં લઈ ગયા હોય, ત્યારે તેને ત્યાંથી છાડી મુક્યા પછી દિવાની તુરંગમાં પાછો મોકલવો, પણ હેઠળ લખેલાં જે વાંતો પૈકી કોઈપણ વાત બનેલી ન હોય તો, કોટલે:—

(અ) તેને ફેજદારી તુરંગમાં લઈ ગયા પછી ત્રણ વર્ષ વધુ ગયા હોય, તેમ થયું હોય તો દિવાની ઇનસાફનું કામ ચલાવવાની રીત બાખતના કાયદાની હદર મી કલમ પ્રમાણે તેને દિવાની તુરંગમાંથી છૂટી મુક્યો છે એમ સમજવું; અથવા

(બ) જે કારટે તેને દિવાની તુરંગમાં રાખવાનો હુકમ કર્યો હશે તે કારટે જે અમલદારને સ્વાધીન ફોજદારી તુરંગ હોય તે અમલદારને એવો દાખલો લખી આપ્યો હોય કે દિવાની ઇનસાફતું કામ ચલાવવાની રીતના કાયદાની ૩૪૧ મી કલમ પ્રમાણે છુટી જવાનો તેને હક છે.

૫૪૨. (૧) સન ૧૮૫૯ ના કેદીઓની શાહેદી આપતના આક્ટમાં ગમે તે કશું હોય તે છતાં કોઈપણ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહેની કોઈ પણ તુરંગમાં કેદ રાખેલા કોઈ પણ સખસને પોતાની આગળ કોઈપણ ચાલુ મુકદમામાં સાહેદ દાખલ અથવા તોહોમતવાળા સખસ દાખલ તપાશવાની ખાચ રાખતો હોય, તો સદરહુ તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને હુકમ મોકલીને તે માજિસ્ટ્રેટ, તે કેદીને તેની આગળ જમાની આપવાસાથે યોગ્ય પેહેરા સાથે તે હુકમમાં જણાવેલે વખતે આજુવાતું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારે સદરહુ હુકમ પહોંચેથી તે મુજબ ચાલવું, અને ઉપર કહેલાં કારણસાથે તે તુરંગમાંથી કેદી ગેરહાજર રહે તે દરમિયાનમાં તેને સુરક્ષિતરીતે પેહેરામાં રાખવા માટે અંદોજરત કરવો,

૫૪૩ જ્યારે કોઈ પુરાવો અથવા મજકુર તરજુમો કરીને સમજાવવા સાથે કોઈ પણ ફોજદારી કોર્ટને કોઈ દુલાખીઓનો ઉપયોગ કરવો પડે, ત્યારે તે પુરાવાનો અથવા મજકુરનો ખરેખરો તરજુમો કરીને કેહેવાની તે દુલાખીઓની ફરજ છે. એમ સમજવું.

૫૪૪. ગર્વનર જનરલ ઇનકૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સ્થાનિક સરકારે કોઈ પણ કાનુનો કરી હોય તેમને અનુસરીને, કોઈ પણ ફોજદારી કોર્ટ, પોતાને યોગ્ય જણાય તો આ કાયદા પ્રમાણે પોતાની આગળ કોઈ પણ ચોક્કસ, ઇનસાફ અથવા ખીલું કામ ચલાવવામાં આવે તે કારણ સાથે કોઈ પણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ હાજર થાય તેનો વાજખી ખરચ, સરકાર તરફથી, આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૪૫. (૧) જ્યારે કોઈ ફોજદારી કોર્ટ કોઈ પણ વિદ્યમાન કાળે ચાલુ હોય એવા કાયદા પ્રમાણે દંડ કરે અથવા અપીલમાં અથવા તપાસમાં અથવા ખીલું રીતે દંડની શિક્ષા અથવા જે શિક્ષાનો એક ભાગ દંડ હોય તેવી શિક્ષા મંજૂર કરે, ત્યારે ફેંસણો કરતી વખતે તે કોર્ટે, વસુલ કરેલો સઘળો દંડ અથવા તેમાંનો ગમે તે ભાગ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઉપયોગમાં લેવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(અ) ફરિયાદતું કામ ચલાવવામાં વાજખી રીતે થયેલો ખરચ પુરો પાડવા સાથે.

(બ) જ્યારે, તે કોર્ટના મત પ્રમાણે દિવાની દાવાથી નુકસાનીનો ભારે ખર્ચો મળી શકતો હોય ત્યારે, કરેલા ગુનાથી થયેલી નુકસાનીનો ખર્ચો આપવા સાથે.

(૨) જેમાં અપીલ થઈ શકે એવા કોઈ મુકદમામાં જે તે દંડ કરવામાં આવે તો, અપીલ કરવા માટે આપેલી મુદત વંતી ગયા પહેલાં અથવા જે અપીલ કરવામાં આવે તો, તેની ફેંસણો થતાં પેહેલાં, સદરહુ ખરચ અથવા નુકસાનીનો ખર્ચો આપવો નહિ.

૫૪૬. પછી તેજ આપત સંજોગો દિવાની દાવો કરવામાં આવે તેમાં નુકસાનીનો ખર્ચો આપવાનો હુકમ કરતી વખતે, ૫૪૫ મી કલમ પ્રમાણે નુકસાનીનો ખર્ચો દાખલ જે રકમ આપી હોય અથવા વસુલ કરી હોય તે રકમ કોર્ટે હિસાબમાં લેવી.

૫૪૭. આ કાયદા પ્રમાણે કરેલા કોઈપણ હુકમની રૂયે (દંડ શિવાય ખીલ) જે પૈસા આપવાના હશે તે જાણે દંડ હોય એવી રીતે વસુલ કરી શકાશે.

૫૪૮. કોઈ ફોજદારી કોર્ટે કરેલા ફેંસણો અથવા હુકમમાં જે શખસનો સંજોગ હોય તે શખસ જ્યુરીને જડાવે જે આદેશ કર્યો હોય તેની અથવા કોઈપણ હુકમની અથવા જમાનીની અથવા દફતરના ખીલ કોઈપણ ભાગની નકલ લેવાની ખાચ રાખતો હોય, તો તે અરજ કરે એટલે તેને તે નકલ આપવી.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે, કોઈ વિશેષ કારણસર તે નકલ મફત આપવાનું કોર્ટને યોગ્ય લાગતું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે તે શખસે તે નકલનો ખરચ આપવો.

૫૪૯. (૧) જે શખસોને લશ્કરી કાયદો લાગુ હોય તે શખસોને ઇનસાફ જે કોર્ટને આ કાયદો

લાગુ હોય તે કોર્ટ કરવો જોઈએ કે કોર્ટ માશિવલથી કરવો જોઈએ, તેવી બાબતો સંબંધી ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ આ કાયદાને તથા આર્મી આક્ટને અથવા રિઘમાન કાળે ચાલુ એવા હરકોઈ કાયદાને અનુસરતી કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે; અને જ્યારે કોઈપણ શખસને કોઈ માલ્સ્ટ્રેટ આગળ આપ્યો હોય અને જે ગુન્હાઆપત આર્મી આક્ટની ૪૧ મી કલમ પ્રમાણે તેનો ઇન્સાફ કોર્ટ માશિવલથી કરવા જોગ હોય તે ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકયું હોય, ત્યારે તે માલ્સ્ટ્રેટ સદરહુ કાનુનો નજરમાં રાખવી, અને યોગ્ય પ્રસંગે તે શખસને કોર્ટ માશિવલથી તેનો ઇન્સાફ થવા માટે જે રેજીમેન્ટ, પલટણ અથવા ટુકડીમાં તે શખસ હોય તે રેજીમેન્ટ, પલટણ અથવા ટુકડીના કમાન્ડીંગ અમલદારને, અથવા પાસેમાં પાસેની લશ્કરી ડાયલ્જીના કમાન્ડીંગ અમલદારને, જે ગુન્હાનું તોહોમત તે શખસ ઉપર આપ્યું હોય તે ગુન્હાની હકિકત સાથે સ્વાધીન કરવો.

(૨) સદરહુ પ્રકારની કોઈપણ જગાએ લશ્કરી સિપાઇની જે ટોળી જાવણી કરીને રહી હોય, અથવા કામ કરતી હોય તે ટોળીનો કમાન્ડીંગ અમલદાર, જે શખસની ઉપર સદરહુ ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય તે શખસને પકડીને નજામાં રાખવા સારૂ લખેલી દરખાસ્ત કરે તે માલ્સ્ટ્રેટને પોહોંચેલા તેણે તેમ કરવા સારૂ પોતાથી ખનતી કોશીસ કરવી.

૫૫૦. કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને, જે કોઈ પણ મિલકત ચોરાયત્રી કહેવાતી હોય, અથવા ચોરાયત્રી છે એમ શક આવતો હોય અથવા ગુન્હો થયાનો શક પેદા થાય એવા સંજોગમાં મલમ પડે તે મિલકત પકડવાનો અધિકાર છે. આવો પોલીસ અમલદાર, જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેના તાબાનો અમલદાર હોય, તે તેણે તે અમલદારને તે મિલકત પકડાયા અદલ ખમર આપવી જોઈએ.

૫૫૧. જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ-થાણું હોય તે અમલદાર પોતાના થાણાની હદમાં જે આધિકાર ચલાવી શકે, તેજ અધિકાર સદરહુ અમલદારથી ઉંચા દરજ્જાના અમલદારો જે સ્થાનિક હદમાં પોતાને નિમ્ના હોય તે સ્થાનિક હદમાંહે સવળે ઠેકાણે ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૫૫૨. કોઈપણ ગેરકાયદેસર કારણ સારૂ કોઈ સ્ત્રીનું અથવા ચૌદ વર્ષની ઉમ્મરની કોઈ છોકરીનું હરણ થયા વિશે, અથવા તેને ગેરકાયદેસર રીતે અટકાવી રાખ્યા વિશે કોઈ પ્રેસિડેન્સી માલ્સ્ટ્રેટને અથવા જજ્જા માલ્સ્ટ્રેટને સોગત ઉપર ફરિયાદ કરવામાં આવે તે ઉપરથી સદરહુ સ્ત્રીને તુરત છુટી કરવાનો અથવા સદરહુ છોકરી તેના ધણીને, મા આપને, વાલીને અથવા ખીજા જે શખસના કાયદેસર હવાલામાં તે હોય તે શખસને તુરત પાછી આપવાનો હુકમ કરવાને, અને તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવાની જરૂર પડવાને, અને જરૂર પડે તેવું જળ વાપરવાને, તે માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૫૫૩. (૧) જ્યારે દલાકાના મુખ્ય શેહેનમાં કોઈ પણ શખસ ખીજા કોઈ શખસને કોઈ પોલીસ અમલદાર પાસે પકડાવે, ત્યારે જે માલ્સ્ટ્રેટ તે હુકમો સાંભળે તે માલ્સ્ટ્રેટને જે એમ જણાય કે એ પ્રમાણે પકડાવવાનો કાંઈ પુરતો સખખ નહોતો, તે તે માલ્સ્ટ્રેટ યોગ્ય ધારે તેટલો નુકસાનીનો અદલો એ પ્રમાણે પકડાવનાર શખસે એ પ્રમાણે પકડેલા શખસને તેના વખતના નુકશાન અદલ તથા તે બાબતમાં થયેલા ખરચ અદલ આપવાનો હુકમ કરવાને તે માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, પણ તે પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોવો જોઈએ નહિ.

(૨) સદરહુ પ્રકારના હુકમોમાં, જે એક કરતાં વધારે શખસોને પકડાવામાં આવે તે સદરહુ માલ્સ્ટ્રેટ યોગ્ય ધારે તેટલો નુકસાનીનો અદલો તેવીજ રીતે, તેમાંના દરેક શખસને આપવાનો હુકમ કરવાને તે માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, પણ તે પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોવો જોઈએ નહિ.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે જે નુકસાનીનો અદલો આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે સવળો, જાણે તે દંડ હોય એવી રીતે, વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. અને જે તે એ પ્રમાણે વસુલ થઈ શકે નહિ તે, જે શખસે તે આપવાનો હોય તે શખસને ત્રીસ દિવસ સુધીની જેટલી મુદત લે માલ્સ્ટ્રેટ દરમાવે તેટલી મુદત સુધીની આસાન કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવો, પણ જે સદરહુ રકમ તે મુદત પુરી થતાં પેહેલાં આપવામાં આવે તે તેને છોડી મુકવો.

૫૫૬. (૧) કલકત્તાની હાઇકોર્ટ, ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, અને રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી બીજી કોર્ટ હાઇકોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, તાજા માંડેની કોર્ટોનાં દરેક તપાસવા સારૂ વખતે વખતે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૧) જે હાઇકોર્ટ રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી ન હોય તેવી દરેક હાઇકોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને વખતે વખતે.

(અ) પોતાના તાજામાંહેની સઘળી ફેજદારી કોર્ટોમાં જે ચોપડીઓ, નોંધો, તથા હિસાબો રાખવાના હોય તે સર્વે ચોપડીઓ, નોંધો તથા હિસાબો રાખવા માટે તથા સદરહુ કોર્ટોએ જે પત્રકો (રિટ્) અથવા વિગતો તૈયાર કરીને મોકલવાની હોય તે પત્રકો અથવા વિગતો તૈયાર કરીને મોકલવા માટે, કાનુનો કરવાને.

(બ) સદરહુ કોર્ટોમાં જે જે કામ ચલાવવા માટે કાંઈ નમુના કરાવવા જોઇયે, એવું પોતે ધારે તેવાં દરેક કામ માટે નમુના તૈયાર કરવાને.

(ક) પોતાના વહીવટ તથા કામ ચલાવવા માટે તથા પોતાના તાજા માંહેની સઘળી ફેજદારી કોર્ટોના વહીવટ તથા કામ ચલાવવા માટે કાનુનો કરવાને અને.

(ડ) દંડ વસૂલ કરવા સારૂ આ કાયદા પ્રમાણે કાઢાડેલાં વારંટો બજાવવા બાબત નિયમન કરવા સારૂ કાનુનો કરવાને, મુખત્યાર છે.

પણ એવું કરાવ્યું છે કે આ કલમ મુજબ કરેલી કાનુનો તથા નમુના આ કાયદાથી અથવા વિધમાન કાળે ચાલુ હોય એવા બીજા કોઈ પણ કાયદાથી વિરુદ્ધ પડતાં હોવાં નહિ જોઇયે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે કરેલી સઘળી કાનુનો સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇયે.

૫૫૫. ૫૫૩ મી કલમથી તથા સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટના આક્ટની ૧૫ મી કલમથી આપેલા અધિકારને પાત્ર રહીને, પાંચમા પરિશિષ્ટમાં લખેલા નમુના તેમાં કહેલા કારણો સારૂ દરેક કામની હકીકત પ્રમાણે જોઇતા ફેરફાર કરીને વાપરવા, અને વાપરવામાં આવશે તો પુરતા થશે.

૫૫૬. કેષપણ જડજે અથવા માણજે, પોતાની કોર્ટ ઉપર જે કોર્ટમાં અપીલ ચાલતી હશે તે કોર્ટની રજા લીધાવગર, જે મુકદ્દમાનો પોતે પક્ષકાર હોય અથવા જે મુકદ્દમામાં પોતાનો ખુદ હિત-સંબંધ હોય તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કરવો નહિ અથવા ઇનસાફ થવાસારૂ તે મુકદ્દમો કમિટ કરવો નહિ, અને કોઈપણ જડજે અથવા માણજે પોતે જાતે કરેલા કોઈપણ ફેસલાઉપર અથવા હુકમઉપર અપીલ સાંભળતી નહિ.

ખુલાસો:—કોઈ જડજ અથવા માણજેટ સુનિસિપલ કમિશનર છે અથવા કોઈ પણ મુકદ્દમામાં તેનો સરકારી નાતાથી સંબંધ છે અથવા જે જગામાં જુદો થયેલો કહેવાતો હોય તે જગા અથવા બીજી કોઈ જગા જ્યાં કામને ઉપયોગી એવું બીજું કોઈ કૃત્ય બન્યાનું કહેવાતું હોય તે જગા તેણે જોઇ છે અને મુકદ્દમાના સંબંધમાં શોકસી કરી છે એટલાજ ફક્ત સમજથી તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે તે મુકદ્દમાનો પક્ષકાર છે અથવા તે મુકદ્દમામાં તેનો ખુદ પોતાનો હિત સંબંધ છે એવું સમજતું નહિ.

દહાંત. અ, કલેક્ટર તરીકે પોતાને પુરી પાડેલી બજાર ઉપર વિચાર કરીને, જાકાત સંબંધી કાયદા તોડવા સારૂ જ ના ઉપર કામ ચલાવવાનું ફરમાવે છે. માણજેટ તરીકે આ મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કરવાને અ ના લાયક છે.

૫૫૭. ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાંના અથવા હાલમાંના કોઈપણ માણજેટની કોર્ટમાં વકીલાત કરનાર કોઈપણ વકીલ સદરહુ કોર્ટમાં અથવા તે કોર્ટની હકુમતની અંદરની કોઈપણ કોર્ટમાં માણજેટ તરીકે બેસી શકશે નહિ.

૫૫૮, જે મુલકોનો રાજ્યકારભાર સ્થાનિક સરકાર ચલાવતી હોય તે મુલકોમાંની રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી હાઇકોર્ટો સિવાય બીજી દરેક કોર્ટમાં કંઈ બાબા, આ કાયદાનાં કારણસારૂ તે કોર્ટની બાબા સમજવી તે નક્કી કરવાને સદરહુ સરકાર મુખત્યાર છે.

૫૫૯. આ કાયદાથી ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને આપેલા સઘળા અધિકારો જેમ પ્રસંગ પડે તેમ વખતે વખતે ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

૫૬૦, આ કાયદાપ્રમાણે કોઈપણ મિલકતના વેચાણના સંબંધમાં કોઈપણ ફરજ બજાવવાની હોય

એવા કોષ્ટ સરકારી નોકરે તે મિલકત વેચાતી લેવી નહિ અથવા તેની માગણી કરવી નહિ.

પદ્મ. (૧) આ કાયદામાં ગમે તે ઠરાવ હોય તો પણ, ચીફ પ્રેસિડેન્સી માટે એટલે અથવા જુદા માટે શિવાય બીજા કોષ્ટ પણ માટે એટલે નિચે પ્રમાણે કરવું નહિ—

(અ) એકાદ પુરૂષે પોતાની વહુસાથે બલાતકાર સંબોગ કર્યો હોય તે પ્રમત્રે તે બલાતકાર સંબોગને ગુન્હો સાંભળવો નહિ, અથવા

(બ) સદરહુ પુરૂષને એવા ગુન્હામાટે ઇનસાફ થવાસાફ કમિટ કરવો નહિ

(૨) અને, આ કાયદામાં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં, જે આ કલમ ૧૧ પેટા કલમ (૧) માં કહેલા પ્રકારના ગુન્હાના સંબંધમાં કોષ્ટ પણ પોલીસ અમલદાર માન્ય તપાસ કરવાને હુકમ કરવાનું ચીફ પ્રેસિડેન્સી માટે એટલે અથવા જુદા માટે એટલે જરૂરનું દેખાય તો, એવી તપાસ કરવા સાફ અથવા તેમાં ભાગ લેવા સાફ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના દરજ્જા કરતાં ઉતરતા દરજ્જાના કોષ્ટ પણ પોલીસ અમલદારને કામે લગડો નહિ.

પ્રથમ ગુન્હાના કરના ૧.

પદ્મ. (૧) જે કોષ્ટપણ મુકદમા એકાદ માણસ ઉપર કોષ્ટપણ કારટમાં, ચોરીના એકાદ ધરમાં ચોરીના, સાપરાધ ખોટા ઉપયોગના, દગાઇના અથવા વત્તામાં વત્તા બે વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા જે બદલ ઠરાવી હોય એવા બીજા કોષ્ટપણ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય, અને તેના ઉપર તે અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો નહિ હોય. તે મુકદમામાં જે, તે માણસ ઉપર જે કારટ આગળ સદરહુ પ્રાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય તે કારટને એમ લાગે કે તે ગુન્હેગારની તરફવારસા ચાલચલણ તથા અગાઉની વર્તણૂક તરફ તથા ગુન્હાના નજવા સ્વરૂપ તરફ તથા ગુન્હો ઓછો કરનારા જે કોષ્ટપણ પ્રસંગે કરવામાં આવ્યો હતો તે પ્રસંગ તરફ જેતાં, તે ગુન્હેગારને સારી વર્તણૂકની સરતે છોડી મુકવો યોગ્ય છે, તો તેને એકદમ કોષ્ટપણ શિક્ષા કરવાને બદલે તે કારટ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તે ગુન્હેગાર પોતાને બેલાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થઇને ફેસલો સાંભળવાસાફ તથા દરમિયાન સુલેદ રાખવા તથા સારી રીતે ચાલવાસાફ જામીનો સાથેનું અથવા વગર જામીનોનું તથા કારટ ફરમાવે તેટલી વત્તામાંવત્તી ૧ વર્ષની મુદત સુધીનું ખત લખી આપે તો તેને છોડી મુકવો.

પરંતુ એવું હાથું છે કે, ત્રીજા વર્ગના માટે એટલે અથવા એ કામસાફ ખાસ અધિકાર નહિ આપ્યો હોય એવા બીજા વર્ગના માટે એટલે પ્રથમ ગુન્હો કરનારા કોષ્ટપણ શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય અને તે માટે એટલી નજરમાં એમ આવે કે આ કલમની રૂપે આપેલા અધિકાર ચલાવવા બેઠાએ ત્યારે તેણે પોતાનો એવી રીતનો મત દફતરમાં દાખલ કરવો તથા ચલાવેલું કામ પહેલા વર્ગના માટે એટલે અથવા પેટા તુકડી માટે એટલે મોકલવું તથા તેહમતદારને તે માટે આગળ મોકલવો અથવા તેની આગળ હાજર થવા ખાખત જામીન લેવો અને તે માટે એટલે ૩૮૦ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે તે મુકદમાનો નિકાલ કરવો.

પદ્મ. (૧) જે કારટે ગુન્હેગાર ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, તેની અથવા જે કારટ ગુન્હેગારના અસલ ગુન્હાની વ્યવસ્થા કરી શકતે, તે કારટની એવી ખાત્રી થાય કે તે ગુન્હેગાર પોતાના મુયરકામાંની કોષ્ટ પણ શરત પાળવાને ચુક્યો છે તો, તે કારટ તેને પકડવાનું વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે.

વ્યવસ્થા કરી શકતે તે કારટની એવી ખાત્રી થાય કે તે ગુન્હેગાર પોતાના મુયલકામાંની કોષ્ટપણ શરત પાળવાને ચુક્યો છે તો, તે કારટ તેને પકડવાનું વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કોષ્ટ ગુન્હેગારને એવા કોષ્ટપણ વારંટ ઉપરથી પકડવામાં આવે ત્યારે, જે કારટે વારંટ કાઢવું હોય તેની આગળ તેને તાખડતોખ આણવો બેઠાયે, અને તે કારટે તે મુકદમો સાંભળવામાં આવે ત્યાં સુધી તેને કેદમાં પાછો મોકલવાને અથવા શિક્ષાનો હુકમ સાંભળવાસાફ તે હાજર થશે એવી શરતે પુરના તારણ સહિત તેના જામીન લેવાને મુખત્યાર છે. તે કારટે તે મુકદમો સાંભળવા પછી શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૬૪ (૧) ૫૬૨ માં કલમના ઠરાવ મુજબ ગુન્હેગારને છોડી મુકવાનું ફરમાવતાં પેહેલાં કોર્ટની નીચેની બાબત, એટલે જે જગામાં તે કોર્ટ કામ કરતી હશે તે જગામાં અથવા, સદરહુ ચરત પાળવા સાથે ઠરાવેલી મુદતમાં ગુન્હેગારનો જે જગામાં રહેવાનો સંભવ હોય તે જગામાં, ગુન્હેગારનું અથવા તેના જામીનનું કાયમનું રહેવાનું ઠેકાણું છે અથવા હમેશનો ધંધો છે એ બાબત ખાતો થવી જોઈએ.

(૨) આ કલમમાંહેના અથવા કલમો ૫૬૨ તથા ૫૬૩ માંહેના કોષ્ટ પશુ ઠરાવો ઉપરથી સન ૧૮૯૭ ના સનમર્ગપર્વતક શાળાબાબતના આકટની ૩૧ માં કલમમાંહેના ઠરાવોને બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

અગાઉ જેમના પર ગુન્હે સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તેવા ગુન્હેગારો.

૫૬૫. (૧) જ્યારે કોષ્ટ શખસ ઉપર, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૨ માં બાબ મુજબ અથવા ૧૭ માં બાબ મુજબ ત્રણ વર્ષની અથવા તેથી વધારે મુદત સુધી કેદની શિક્ષા થવાનું કોષ્ટ પશુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય અને તેના ઉપર ફરીથી, હાઇકોર્ટ, સેશન કોર્ટ, પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ અથવા આ બાબત સ્થાનિક સરકારે ખસુસ રીતે અધિકાર આપેલા કોષ્ટ પશુ પેહેલાં વરગનો માજિસ્ટ્રેટ, સદરહુ કોષ્ટ પશુ એક બાબ મુજબ ત્રણ વરસની અથવા તેથી વધારે મુદત સુધી કેદની શિક્ષા થવા નેગ કોષ્ટ પશુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કરે, ત્યારે તે કોર્ટ અથવા માજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય ધારે તો, તે કોર્ટ અથવા તે માજિસ્ટ્રેટ, તે શખસને સમુદ્રપારની અથવા કેદની શિક્ષા કરતી વખતે, એવો પશુ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે સદરહુ શિક્ષા જે તારીખે પુરી થાય તે તારીખથી વત્તામાં વત્તી પાંચ વરસની મુદત સુધી, આગળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે, તે છુટી ગયા પછી તેનું રહેવાનું ઠેકાણું તથા તેમાં કંઈ ફેરફાર કરવામાં આવે તો તે જાહેર કરવું.

(૨) જે સદરહુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ, અપીલમાં અથવા ખીજી રીતે રદ કરવામાં આવે તો, સદરહુ પ્રકારનો હુકમ રદ થશે એમ સમજવું.

(૩) સ્થાનિક સરકાર, ગવર્નર જનરલ ધનકૈ નિસલની પ્રથમ મંજૂરી લખને, છોડી મુકેલા ગુન્હેગારોની રહવાની જગા જાહેર કરવા સંબંધી આ કલમના ઠરાવો અમલમાં મુકવા સાથે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૪) એની રીતે કરેલી કોષ્ટ કાનુન મુજબ આવવાને કોષ્ટ સખસ ના પાડશે અથવા ગફતન કરશે તેને, જાણે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૬ માં કલમ મુજબ ગુન્હે કયો હોય તે પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

(સમાપ્ત.)

ઈંડિઅન પીનલ કોડ.

હિંદુસ્તાનનો ફોજદારી કાયદો,

(સન ૧૮૬૦ નો આક્ટ ૪૫ મા)

પ્રાથમ ૧ લો.

૧ બ્રિટિશ ઈંડિઆને માટે એક સામાન્ય ફોજદારી કાયદો કરવો એ યેગ્ય છે માટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે. હિંદુસ્તાનનો ફોજદારી કાયદો. અને હિંદુસ્તાનનો રાજકારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો એક્ટ એ નામના નિકટોરીઆના રાજના ૨૧ મા તથા ૨૨ મા વર્ષમાં કરેલા કાયદાના આમ ૧૦૬ ઉપરથી રાણી સાહેબને હાથે જે મુલક આવ્યો છે અથવા આવે તે સમગ્રા મુલકમાં

૨ સદરહુ મુલક મધ્યે આ કાયદાના ઠરાવો વિરુદ્ધનાજ કામ અથવા કસુરનો જે સખસ ગુન્હેગાર થશે, તે સખસને તે કામ અથવા કસુર બાબત આ કાયદા મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવશે. બીજી રીતે કરવામાં આવશે નહીં.

૩ સદરહુ મુલકની હદની બહાર કોઇ ગુન્હાને માટે જે સખસની તજવીજ હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલા કોઇ કાયદાથી થઇ શકતી હોય તે સખસના ઉપર સદરહુ મુલકની બહાર કરેલા કામને માટે તે કામ જાણે સદરહુ મુલકની માંહેજ કર્યું હોય એ પ્રમાણે આ કાયદા પ્રમાણે કાયદાના ઠરાવો મુજબ અમલ કરવામાં આવશે.

૪ તેમજ આ કાયદાના ઠરાવો

૧ રાણી સાહેબની હિંદુસ્તાન માંહેની કોઇ પણ દેશી રૈયતે બ્રિટિશ ઈંડિઆની બહારની તથા તથા પેશી ગમતી કોઇ પણ જગાએ.)

૨ બીજી કોઇ પણ બ્રિટિશ રૈયતે હિંદુસ્તાન માંહેના કોઇ પણ દેશી રાજ અથવા સરદાર મુલકોની અંદર,

૩ રાણીનો જે કોઇ નોકર બ્રિટિશ રૈયત હોય કે ન હોય તેણે હિંદુસ્તાન માંહેના કોઇપણ દેશી રાજ અથવા સરકારના મુલકોની અંદર, કરેલા કોઇ પણ ગુન્હાને લાગુ છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં ‘ ગુન્હો ’ આ શબ્દમાં બ્રિટિશ ઈંડિઆની બહાર કરેલું જે કોઈ કામ બ્રિટિશ ઈંડિઆમાં કર્યું હોત તો તે બદલ આ કાયદા મુજબ શિક્ષા કરી શકત, તે દરેક કામનો સમાવેશ થાય છે.

હાલો—(અ) એ એક મનુર હિંદુસ્તાનની દેશી રૈયત છે, અને તે યુગ્માં ખુન કરે છે, તે બ્રિટિશ ઈંડિઆ માંહેની જે કોઇ પણ જગામાંથી મળી આવે તે જગાએ તેનો ઇન્સાફ કરી શકાય તથા તેના ઉપર ખુનની સાબિતીનો ઠરાવ કરી શકાય.

(ન) બ એક યુરોપીયન બ્રિટિશ રૈયત છે, અને તે કાર્મરનાં ખુન કરે છે. તે બ્રિટિશ ઈંડિઆ માંહેના જે કોઇપણ જગામાંથી મળી આવે તે જગાએ તેનો ઇન્સાફ કરી શકાય તથા તેના ઉપર ખુનની સાબિતીનો ઠરાવ કરી શકાય.

(ક) ક એક પરદેશી માણસ જે પંજાબ સરકારની નોકરીમાં છે, તે જાંદમાં ખુન કરે છે. તે બ્રિટિશ ઈંડિઆ માંહેની જે કોઈ પણ જગામાંથી મળી આવે તે જગાએ તેનો ઇન્સાફ કરી શકાય તથા તેના ઉપર ખુનની સાબિતીનો ઠરાવ કરી શકાય.

(ડ) ડ એક બ્રિટિશ રૈયત ઇંગ્લેન્ડમાં રહે છે, અને ઈને મુંબાઈમાં ખુન કરવાને ઉત્કેરે છે, ખુન કરવામાં ડ એ મદદ કરી એમ સમજવું.

ખ ચોથા વીલ્ડયમ રાજના ૩ ન તથા ચોથા વરસમાં કરેલા કાયદાના ૨૮ મા બાબતના અથવા ત્યાર પછી કોઇ પ્રકારે ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપની કે પાર્લીમેન્ટના કરેલા આક્ટના કે રાણી સાહેબની કે ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીની નોકરી માંહેના ઓશીસરો કે સોલજરો થાંડ કરે કે નાસી જાય તેમને શીક્ષા કરવા સાર કરેલા આક્ટ કે હિંદુસ્તાનની દરિયાઇ ફોજનો અદોષત કરવાના કોઇ પણ આક્ટના કે કોઇ પણ વિશેષ કે સ્થાનિક કાયદાના કોઇ પણ ઠરાવને આ આક્ટમાંની કેઈ બીનાથી રદ કરવાનો કે ફેરફાર કરવાનો કે મોકુફ કરવાનો કે તે પર કોઇ રીતે અક્કર કરવાનો ઇરાદો નથી.

ખાખ ૨ એ.

સાધારણ સમજણ.

૬ આ કાયદામાં સઘળે ઠેકાણે ગુનાના પ્રત્યેક લક્ષણને તથા શીક્ષા સંબંધી પ્રત્યેક ઠરાવને તથા એવા પ્રત્યેક લક્ષણને, પ્રત્યેક દૃષ્ટાંતને “ સાધારણ અપવાદો ” એ નામના ખાખ મધે લખેલા અપવાદો લાગુ પડે છે એમ સમજવું; અગર તે અપવાદો તે લક્ષણો કે શીક્ષા સંબંધી ઠરાવમાં અથવા દૃષ્ટાંતમાં ફરીથી લખ્યા નથી તોપણ.

દૃષ્ટાંતો (અ) આ કાયદામાં જે જે કલમોમાં ગુન્હાનાં લક્ષણો લખ્યાં છે તેમાં એમ લખ્યું છે કે એ ગુન્હા સંબંધી સાત વર્ષથી ઓછી ઉમરના બાળકથી યદ્ય શકે નહિ પણ જે સાધારણ અપવાદમાં લખેલું છે તે સાત વર્ષથી ઓછી ઉમરના બાળકે કરેલું હોઈ પણ કામ ગુન્હો ગણાયો નહિ, તે અપવાદો તે લક્ષણોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

(બ) એએ ખુન કર્યું તેને અ પોલીસે વગર વારંટે પકડયો તો એથી અ ગેરબાળબી કેદના ગુન્હાનો તકસીરવાર નથી. કેમકે કાયદા પ્રમાણે પકડવાની તેની ફરજ છે, એથી “ જે કામ કરવાની કાયદા પ્રમાણે જે સખસની ફરજ છે તે કામ તે સખસે કર્યું તો તે ગુન્હો નથી ” તે સાધારણ અપવાદમાં આ ખીના દાખલ થાય છે.

૭ આ કાયદાના કોષ્ટક પણ ભાગમાં જે શબ્દોને અર્થ સમજાવ્યો છે તે શબ્દ આ કાયદાના પ્રત્યેક ભાગમાં તેજ અર્થ પ્રમાણે વાપર્યો છે.

૮ પુરૂષ સર્વનામ ‘તે’ તથા ‘તે’ને વિભક્તિ લાગીને સીક થયેલા શબ્દો પુરૂષ તથા બી બનેને લાગુ પડે છે.

૯ એક વચનમાં લખેલા શબ્દોને અનેક વચનમાં અને અનેક વચનમાં લખેલા શબ્દોને એક વચનમાં સમજવા.

૧૦ ‘પુરૂષ’ શબ્દવડે કોષ્ટકપણ વચનો માનવી પુરૂષ, અને ‘બી’ શબ્દમાં કોષ્ટક પણ વચની બી સમજવી.

૧૧ સખસ એ શબ્દમાં કોષ્ટકપણ કંપની, સભા કે માણસોની મંડળીનો સમાવેશ થાય છે,

૧૨ લોક એ શબ્દમાં કોષ્ટકપણ વર્ગ કે જમાતનો સમાસ થાય છે.

૧૩ રાણી—એ શબ્દવડે ઐરોપિટન તથા આરલોડનાં એકઠા મળેલાં રાજ્યનો જે વખતે જે સત્તા ધિરા હોય તે સમજવા.

ટીકા—નામગર શહેનશાહ બાબુ કે રાણી, એ શબ્દોમાં તેના વારસોનો સમાવેશ થાય છે.

૧૪ રાણીનો નોકર—એ શબ્દમાં હિંદુસ્તાનનો રાજકારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો એક્ટ એ નામનો વિક્ટોરીયાના રાજ્યમાં ૨૧ મા કે ૨૨ મા વરસમાં કરેલા સદરહુ કાયદાના ખાખ ૧૦૬ ઠાએ અથવા તેના આધાર ઉપરથી કે હિંદુસ્તાની સરકારે કે કોષ્ટકપણ સરકારે કે તેની સત્તાથી હિંદુસ્તાન મધે કાયમ રાખેલા, ઠરાવેલા કે મુકરર કરેલા સઘળા અમલદારો અથવા નોકરો સમજવા.

૧૫ બ્રીટીશ ઈન્ડીયા—એ શબ્દ હિંદુસ્તાનનો રાજકારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો એક્ટ એ નામના વીક્ટોરીયાના રાજ્યના ૨૧ મા તથા ૨૨ મા વરસમાં કરેલા સદરહુ કાયદાના ખાખ ૧૦૬ ઠા ઉપરથી રાણી સાહેબને હાથે જે મુલક આવ્યો છે, અથવા આવે તે મુલક સમજવો.

૧૬ હિંદુસ્તાન—એ શબ્દવડે હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ પોતાની ઇનકૌસિલથી ગેરહાજર હોય તે દરમિયાનમાં પ્રેસીડેન્ટ ઇનકૌસિલ અથવા એકલા હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ સમજવા. ને તે બી અથવા જે જે અખત્યાર પ્રમાણે કાયદા મુજબ અમલ કરી શકે તે તે અખત્યારને સંબંધે સમજવા.

૧૭ સરકાર—એ શબ્દ વડેજ સખસ અથવા સખસોને બ્રિટિશ ઈંડિયાના કોષ્ટકપણ ભાગમાં હુકમત કરવાનો કાયદા પ્રમાણે અખત્યાર છે તે સખસ અથવા સખસો સમજવા.

૧૮ પ્રેસીડેન્સી—એ શબ્દ વડે એક પ્રેસીડેન્સી સરકારનો તાબાનો મુલક સમજવો.

૧૯ જડજન—એ શબ્દ વડે જે સખસને તેના ઓહાને લીધે જડજનું નામ આપ્યું હોય તે સખસજ નહીં પણ જેજે સખસને કાયદાથી કોષ્ટકપણ દીવાની કે ફોજદારી મુકરરમાં આખરી ફેંસલો અથવા જેપર અપીલ ન થાયતો આખરી ગણાય એવા ફેંસલા અથવા ખીજ કોઈ અધિકારીએ બહાલ

રાખેલી આખરી થાય એવો ફેસલો આપવાનો અપતિયાર હોય અથવા એવો ફેસલો આપવાને કાયદાથી અખતિયાર પામેલા અનેક સખસોમાંનો જે એક હોય તે દરેક સખસપણ સમજવો.

૨૦ ઇન્સાફની કોર્ટ--એ શબ્દો વડે જે જડજને કાયદાથી એકલા રહીને ઇન્સાફનું કામ કરવાનો અખતિયાર મળ્યો હોય અથવા જે જડજને કાયદાથી એકલા રહીને ઇન્સાફનું કામ કરવાનો અખતિયાર મળ્યો હોય તે જડજ અથવા જડજને સમજવા પણ જગારે તે જડજ અથવા જડજને ઇન્સાફનું કામ કરતા હોય ત્યારે.

૨૧ સરકારી નોકર--એ શબ્દોમાં--રાણીનો દરેક કેવાજનડેટ સરવન્ટ, રાણીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફાળોનો કમીશનર ઓશીસર, દરેક જડજ. ઇન્સાફની કોર્ટનો દરેક અમલદાર, જુરી કે આસેસર કે ઇન્સાફની કોર્ટને મદદ કરનારી પંચાયતનો માણુસ, લવાઈ કે બીજો માણુસ, જેને કાંઈ સખસને કેદ કરવાનો હેઠ્ઠાની રૂયે અખતિયાર હોય છે, સરકારનો દરકોષ અમલદાર, સરકારની વતી મીલકત લેવાનું, માપણી, જમાખંધી કે કરાર કરવાનું હોય તે અમલદાર, દિવાની પ્રોસેસ બજાવનાર, કેદના વારંટો બજાવનાર, પટાનાગાઓ, એ સર્વે સરકારી અમલદાર છે. મ્યુનીસીપાલ કમીશનર સરકારી નોકર છે.

૨૨ જંગમ મીલકત--એ શબ્દોમાં જમીન અને જમીનને ચોટેલી વસ્તુ અથવા જમીનની વસ્તુ અથવા જમીનની વસ્તુ જોડે જથ્થુ જોડાયેલી વસ્તુ સિવાયની કોઈપણ પ્રકારની મિલકત સમજવી.

૨૩ ગેરબ્યાજખી લાભ--કાયદા વિરુદ્ધ ઉપાયોથી મિલકતનું મેળવવું કે જે મિલકતપર તે મેળવનાર સખસને કાયદા પ્રમાણે હક નથી.

ગેરબ્યાજખી હાનિ--એટલે કાયદા વિરુદ્ધ ઉપાયોથી મીલકતનું જવું, જે મિલકતપર તે જેની પાસેથી જાય છે તે સખસને કાયદા પ્રમાણે હક છે. ગેરબ્યાજખી લાભમાં મીલકતનું ગેરબ્યાજ રાખવું પણ સમજવું, ગેરબ્યાજખી હાનિમાં કોઈ મિલકત લેવામાં ગેરબ્યાજખી પ્રતિબંધ થાય તે પણ સમજવું.

૨૪ બદલાનતથી--જે માણુસ જે કોઈ વસ્તુ એક સખસને ગેરબ્યાજખી લાભ કરવાના અથવા બીજા સખસને ગેરબ્યાજખી હાનિ કરવાના ધરાદાથી કરે તે માણુસે તે વસ્તુ બદલાનતથી કરી એમ સમજવું.

૨૫ દગલબાજી--જે કોઈ સખસ કોઈ વસ્તુ દગો કરવાના ધરાદાથી કરે તે વસ્તુ તેણે દગલ બાજીથી કરી એમ સમજવું.

૨૬ માનવાનું કારણ--જે કોઈ સખસને કોઈ વસ્તુ માનવાનું પાકું કારણ હોયતો તેને વસ્તુ માનવાનું કારણ છે એમ સમજવું, નહિતો નહીં.

૨૭ સ્ત્રી કે મહેતા, કે નોકરના કબજામાંની મિલકત--જ્યારે કોઈ મિલકત કોઈ સખસની વતી તે સખસની સ્ત્રી, મહેતા કે નોકરના કબજામાં હોય ત્યારે આ કાયદાના અર્થ પ્રમાણે તે તેજ સખસના કબજામાં છે એમ સમજવું.

૨૮ ખોટું બનાવણું--જે સખસ એક વસ્તુ બીજી વસ્તુના સરખી કરે એવા ધરાદાથી કે તે સરખા પણામાંથી ફરજ કરેલા અથવા એવું જણીને તે સખસે તે વસ્તુ ખોટી બનાવી એમ સમજવું.

૨૯ લેખ--એ શબ્દો વડે જે કોઈ બાબત કોઈ વસ્તુ ઉપર અક્ષર અંક કે ચિન્હવડે સમજાવી કે ધ્યાન કરેલી હોય અને જે સાધનો તે બાબતના પુરાવા દાખલ વાપરવાનો ધરાદો હોય અથવા વપરાય.

૩૦ કીંમતી દસ્તાવેજ--એ શબ્દો વડે જે લેખથી કોઈ કાયદેસર હક ઉત્પન્ન થતો હોય, વધતો હોય કે બીજાને અપાતો હોય, ઓછો થતો હોય, નાશુદ થતો હોય કે છોડી દેવાનો હોય, કે જે લેખથી કોઈ સખસ કબજા કરતો હોય કે મારી જીમેદારી છે કે ફલાણે કાયદેસર હમારો નથી એવો લેખ અથવા મતલબનો લેખ સમજવો.

૩૧ વીલ--એ શબ્દો વડે, કોઈપણ વર્ણિયત નામાનો લેખ સમજવો.

૩૨ કાયદેસર કસ્ટોરો--આ કાયદામાં કરેલા કામેનો બેધ કરનારા શબ્દો હોય તે શબ્દો કાયદા વિરુદ્ધ કસ્ટોરો પણ લાગે છે એમ સમજવું. પણ દલદો અર્થ જણાતો હોય તો તેમ અર્થ કરવો.

૩૩ કામ—એ શબ્દ એક કામને તેમ એક પછી એક એ પ્રમાણે કરેલા અનેક કામોને પણ લાગે છે. અને કસુર એ શબ્દ એક કસુર તેમજ એક પછી એક એ પ્રમાણે કરેલી અનેક કસુરોને પણ લાગે છે.

૩૪ ધણા સખસોનો ઇરાદો હોય તે પાર પાડવા સાર તે સવળા સખસોએ મળીને ન્યારે કાંઈ ગુન્હાનું કામ કર્યું હોય ત્યારે તેઓમાંનો હર એક સખસ તે કામ તેણે એકલાએજ કર્યું હોય એ રીતે તે કામને માટે જવાબદાર છે.

૩૫ ન્યારે એનું કાંઈ કામ સાપાંધ જ્ઞાન કે ઇરાદાથી થયાને લીધે ગુન્હો ગણાતું હોય તો તે-ઓમાંનો દરેક સખસ જે તે કામમાં તેવા જ્ઞાન અથવા ઇરાદાથી સામેલ થયો હોય તે તેણે એકલાએજ તેવા જ્ઞાન અથવા ઇરાદાથી તે કામ કર્યું હોય એ રીતે તે કામને માટે જવાબદાર છે.

૩૬ જે કામથી કે કસુરથી કોઈ અસર કરવી, તે ગુન્હો ગણાતો હોય, તો તેજ અસર થોડા કામથી કે કસુરથી કરવી તે પણ ગુન્હો છે એમ સમજવું.

૩૭ ધણાં કામો મળીને કાંઈ ગુન્હો થતો હોય તો જે સખસ એકલો કે ખીજની સાથે રહીને તેઓમાંનું એક કામ કરીને ગુન્હો કરવામાં ઇરાદાથી મદદ કરે તો તે સખસે તે ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

૩૮ કોઈ ગુન્હાનું કામ કરવામાં ધણા સખસો લાગેલા કે સામેલ હોય તો તેઓ તે કામથી જુદા જુદા ગુન્હાના તકતીરવાર થઈ શકે.

૩૯ બુદ્ધિપુર્વક—ન્યારે કોઈ સખસે જે ઉપાયથી કાંઈ અસર પેદા કરવાનો ઇરાદો કર્યો હોય, તે ઉપાય કામે લગાડતી વખતે તેણે જાણ્યું કે માન્યું હોય કે તે ઉપાયથી તે, તે અસર પેદા કરે, તો તેણે બુદ્ધિપૂર્વક તે અસર પેદા કરી એમ સમજવું.

૪૦ ગુન્હો—આ કલમની ખીજને ત્રીજી રકમમાં લખેલા બાબ અને કલમો સિવાય ગુન્હો એ શબ્દ વડે જે વસ્તુને માટે આ કાયદામાં શીક્ષા કરવાનું ફરમાવ્યું છે, તે વસ્તુ સમજવી.

૪૧ વિશેષ કાયદો—એટલે કાંઈ ખાસ બાબતને લાગુ પડે તેવો કાયદો.

૪૨ સ્થાનિક કાયદો—એટલે ક્રીડીશ ઇડિઅના કોઈ વિશેષ ભાગનેજ લાગુ પડે તેવો કાયદો.

૪૩ કાયદા વિરુદ્ધ—એ શબ્દો જે વસ્તુ ગુન્હો છે, કે કાયદાએ મના કરેલી છે કે, દીવાની ફરીયાદનું કારણ થાય છે તે પ્રત્યેકને લાગુ પડે છે; અને જે સખસ જે વસ્તુ કરવામાં કસુર કરે તો કાયદા વિરુદ્ધ થાય તે વસ્તુ કરવાની તે સખસની 'કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે.' એમ સમજવું.

૪૪ બુકશાન—એ શબ્દ વડે કોઈપણ સખસના શરીરને, મનને, આત્મને અથવા મિત્રકતને કાયદા વિરુદ્ધ રીતે કરેલી કાંઈ પણ હાનિ સમજવી.

૪૫ જાહેરાત—એટલે માણસની જાહેરાત સમજવી.

૪૬ મોત—એટલે માણસનું મોત સમજવું.

૪૭ જાનવર—એટલે માણસ સિવાય ખીજ કાંઈપણ જીવવાળી વસ્તુ સમજવી.

૪૮ વહાણ—એ શબ્દ વડે જળ માર્ગે માણસોને કે મીત્રકતને લઈ જવા કરેલી કોઈપણ વસ્તુ સમજવી.

૪૯ વરગ—કે મહીને એટલે ઇચ્છી પંચમિ પ્રમાણે તે વરગ અથવા મહીને ગણવે.

૫૦ કલમ—એટલે કાયદાના જે ભાગોની આગળ આકાંડા લખીને તેઓને જુદા પાડેલા છે તેઓમાંનો એક ભાગ સમજવો.

૫૧ સોગંદ—એટલે ધર્મ પૂર્વક પ્રતીજ્ઞા કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તે પ્રતીજ્ઞા, તથા ઇન્સાફની કોર્ટમાં કેવળ જે કોર્ટે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ કોઈપણ એકરાર કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય કે રજા આપી હોય કે જે ઇકરાર પુરવાના કારણ સર વાપરવો હોય તે એકરારનો પણ સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૫૨ શુદ્ધબુદ્ધિથી—જે વસ્તુ ઘટતી સંભાળ તથા ધ્યાન વિના કરી કે માની હોય તે કરી અથવા મની એમ સમજવું નહીં.

બાબ ૩ ને.

શિક્ષા આમત.

૫૩ શિક્ષા—આ કાયદા પ્રમાણે ગુન્હેગારો જે શિક્ષાઓને લાયક છે તે નીચે પ્રમાણે:—

પહેલી ભેત બીજી સમુદ્રપાર ત્રીજી સાસનીક દાસત્વ, ચોથી કેદ કેદ એ પ્રકારની છે. (૧) સખત એટલે સખત મજુરી સાથે અને (૨) આસાન, પાંચમી, મીસિકત સરકાર જમ કરવી, છઠી, દેડ અને સાતમી ફટકા.

ટીકા—મોતની સજા ધણીજ થોડી કરવી જોઈએ. અને જ્યાં ખુન કે રાજ્યની સામે મોઠામાં મોટા બંધાર ગુન્હે કરવામાં આવ્યો હોય તેવાજ કેસમાં માત્ર મોતની સજા કરવી,

ફટકાની શીક્ષા—૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉમ્મરનાને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવી.

૫૪ જે આખત મોતની શિક્ષા કરવામાં આવી હોય તે આખતમાં ગુન્હેગારોની રજા મંદી સિવાય હીંદુસ્તાનની સરકાર કે જે ઠેકાણે ગુન્હેગારને શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય તે ઠેકાણાની સરકાર તે શીક્ષાને બદલે આ કાયદામાં ઠરાવેલી બીજી ગમે તે શીક્ષાકરવાને મુખત્યાર છે.

૫૫ જે આખતમાં જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તે આખતમાં ગુન્હેગારની રજા મંદી સિવાય હીંદુસ્તાનની સરકાર કે જે ઠેકાણે તે ગુન્હેગારને શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય તે ઠેકાણાની સરકાર તે શીક્ષાને બદલે આદ વરસની મુદત સુધીની જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૬ જે આખત કોઇ સખસ યુરોપીઅન અથવા અમેરીકન છતાં આ કાયદામાં જેને માટે સમુદ્રપારની શીક્ષા ઠરાવી છે, એવો કોઈ ગુન્હે તેની ઉપર સાખીત થાય તે આખતમાં સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ ન કરતાં સન ૧૮૫૫ ના ૨૪ મા આક્ટના ઠરાવો મુજબ કોરટે તે ગુન્હેગારોને સાશનીક દાસત્વની શીક્ષાનો હુકમ કરવો.

૫૭ જીવતાં સુધીની શીક્ષાનો ઠરાવ નહીં હોય અને દસ વરસ કરતાં વધુ મુદત કેદની શીક્ષાનો ઠરાવ હોય તે આખત તે માણસ કોર્ટની નજરમાં આવશે તે પ્રમાણે છ વરસ કરતાં વધુ મુદત સુધી શાશનીક દાસત્વની શિક્ષા પામવાને તે લાયક થશે, પણ જીવતાં સુધી શાસનીક દાસત્વની શિક્ષાને લાયક થશે એમ સમજવું.

ટીકા—સાસનીક દાસત્વની શિક્ષા માત્ર યુરોપીઅન અને અમેરિકનોને માટેજ છે. (ઇ. લે. રી. ૧૬. મદ્રા. ૪૮૩)

૫૮ શિક્ષાની મુદતોના ભાગોની ગણતરી કરવામાં જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાને વીસ વરસની સમુદ્ર પારની શિક્ષાની બરાબર ગણવી.

૫૯ જે ગુન્હેગારને સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તે ગુન્હેગારને સમુદ્રપાર કરતાં સુધી તેને સખત કેદની શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય એ રીતે તેની ઉપર અમલ કરવો અને તે મુદતમાં તેણે સમુદ્રપારની શીક્ષા ભોગવી એમ સમજવું.

૬૦ જે આખતમાં ગુન્હેગારને સાત વરસ અથવા તેથી વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તે આખતમાં તે ગુન્હેગારને કેદની શિક્ષાનો હુકમ ન કરતાં સમુદ્રપારનો હુકમ કરવાને તે ગુન્હેગારને શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કોર્ટ મુખત્યાર છે. પણ તે સમુદ્રપારની શિક્ષા સાત વરસ કરતાં ઓછી મુદતની હોવી ન જોઈએ. તેમ જોટલી મુદતની કેદની શીક્ષાને તે ગુન્હેગાર લાયક હોય તે કરતાં વધુ મુદતની પણ હોવી ન જોઈએ.

૬૦ જે આખતમાં ગુન્હેગારને જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા થઈ શકે તે આખતમાં આખી સખત કેદ કે આખી આસાન, અથવા તેમાંથી કોઈ ભાગ સખત ને આકોનો આસાન એ પ્રમાણે શિક્ષા કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ટીકા—સોળ વર્ષની અંદરના ગુન્હેગારને દેશ નીકાલની કે કેદની સજા કરવામાં આવી હોય, ત્યારે તેને કોર્ટના હુકમથી ફાજદારી જેવમાં મોકલવાને બદલે જલોચ શાખામાં મોકલાવાય.

૬૧ જે આખતમાં જે સખસની ઉપર એવો ગુન્હે સાખીત થાય કે તે ગુન્હે માટે તે ગુન્હેગાર પોતાની સળળી મિલકત સરકાર જમ થવાને લાયક છે, તે આખતમાં દરમાવેલી શીક્ષા ભોગવી રહ્યા વિના.

કે તે માફ થયા વીના સરકારના લાભ સિવાય બીજી રીતે તેની કોઇ મીલકત મેળવી શકાશે નહીં.

૬૨ જે બાબત જે સખસની ઉપર મોતની શિક્ષા થઇ શકે એવો ગુન્હો સાબીત થાય તે બાબત તે સખસની રથાવર જંગમ સખણી મીલકત સરકાર જમ થાય એવો હુકમ કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે. જે બાબતમાં જે સખસને સમુદ્ધાર કરવામાં આવે કે સાત વરસ કે તેથી વધુ મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તો તે બાબતમાં તેને સમુદ્ધારની કે કેદની મુદતના દરમી આનમાં તે સખસના કુટુંબને માટે સરકારની નજરમાં દુરસ્ત જણાય તેવો બંદોબસ્ત સરકાર કરે એવી છુટ રાખીને તે મુદતની દરમ્યાનમાં તેની સર્વે રથાવર જંગમ મીલકતનું બાકું કે ઉપજ સરકાર જમ થાય એવો હુકમ કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે.

ટીકા—સાત વર્ષ કે ઉપરાંત સજ કરવામાં આવી હોય તોજ આ કલમ પ્રમાણે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ થઇ શકે (૮. બી. રી. ૩૫.) આ કલમ ધણી બધુંકર ગુન્હો કરેલા બહાર પડે કે જુલમ ભરેલા સંજોગોમાં ગુન્હો થયો હોય તોજ લાગુ કરવામાં આવે છે. (ઈ. લો. રી. ૨૯. અલ્ફા. ૨૫.)

૬૩ દંડની રકમ—કેટલે સુધી દંડ કરવો એની રકમ થાં ઠરાવી નથી ત્યાં ગુન્હેગારને જે દંડ થઇ શકે તે દંડની કંઇ હદ બાંધી નથી પણ અતિશય દંડ કરવો નહિ.

૬૪. દંડ ન આપે તો કેદ—કેદની તથા દંડની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાની જે બાબતમાં ગુન્હેગારને કેદ સાથે કે કેદ વગર દંડની શીક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તે બાબતમાં અને કેદની અથવા દંડની કે ફક્ત દંડની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાની જે બાબતમાં ગુન્હેગારને દંડની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાની જે બાબતમાં ગુન્હેગારને દંડની શીક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તે બાબતમાં તે ગુન્હેગાર દંડ ન આપે તો તે આટલી મુદત સુધી કેદ બોગવે એ પ્રમાણે તે ગુન્હેગારને શીક્ષાનો હુકમ કરનારી કાર્ટ તે હુકમમાં ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. અને તે કેદ બીજી કોઇ કેદની શીક્ષાનો હુકમ તેના ઉપર થયો હોય તે કેદની ઉપરાંત અથવા એક શીક્ષાને બદલે બીજી શીક્ષા કરવાના હુકમ ઉપર જે કેદને તે લાયક હોય તે કેદની ઉપરાંત સમજવી.

ટીકા—વીજેજ પોલીસ પટેલને દંડને બદલે કેદની સજ કરવાને અધિકાર નથી.

૬૫. કોઇ ગુન્હાને માટે કેદ તથા દંડ એ બંને શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે ગુન્હો કરનાર દંડ ન આપે તો તેને આટલી મુદત સુધી કેદ કરવો. એ પ્રમાણે જે કાર્ટ ફરમાવે તેણે તે મુદત તે ગુન્હાને માટે ઠાવેલી ધણામાં ધણી કેદની જે મુદત હોય તેના અનુરૂપ કરના વધારે ઠરાવવી નહીં.

૬૬. દંડ ન આપવાને સાર જે કેદનો કાર્ટ હુકમ કરે તે કેદ તે ગુન્હાને માટે ગુન્હેગારને જે પ્રકારની કેદની શીક્ષાનો હુકમ થઈ શકે તે પ્રકારની થઈ શકે.

૬૭. દંડનીજ શીક્ષા થઇ શકે એવો ગુન્હો હોય, તો તે દંડ ન આપે તો કાર્ટ જે કેદની શીક્ષા કરે તે આશાન હોવા જોઇએ. અને દંડ ન આપે તેને બદલે તે ગુન્હેગારને કેદ કરવાનું કાર્ટ ફરમાવે તેવી મુદત નીચે લખી છે તે કરતા વધારે ન હોવી જોઇએ; એટલે દંડની રકમ પચાસ રૂપીઆથી વધારે ન હોય તો કેદની મુદત એ મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ. અને દંડની રકમ ૧૦૦ રૂપીઆથી વધારે નહોય તો કેદની મુદત બાર મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ. અને બીજી બાબતમાં જ મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ.

૬૮. દંડ નહીં આપવાથી જે કેદ કરી હોય તે કેદ તે દંડ આપવામાં આવે અથવા કાયદાના હુકમથી વસુલ કરવામાં આવે એટલે બંધ થશે.

૬૯ દંડ ન આપે તેને માટે કેદની જે મુદત ઠરાવી હોય તે મુદત પુરી થતાં પહેલાં અગર તે દંડને જે ભાગ આપવામાં કે વસુલ કરવામાં આવે કે દંડનો જેટલો ભાગ બાકી રહ્યો હોય તેના પ્રમાણમાં દંડ ન આપવાથી ભોગવેલી કેદની મુદત એટલી ન હોય તો કેદ બંધ થશે.

૭૦. દંડ અથવા તેનો જે ભાગ આપવાનો બાકી રહે તેટલો ભાગ શીક્ષાનો હુકમ થયા પછી ૬ વરસ સુધીમાં કોઇપણ વખતે વસુલ થઇ શકે, અગર તે શીક્ષાના હુકમ મુજબ ગુન્હેગાર ૬ વરસ કરતાં વધારે મુદતની કેદને લાયક હોય તો તે મુદત પુરી થતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે વસુલ થઇ શકે અને ગુન્હેગારના મોતથી જે મીલકત તેનું મરણ થયા પછી તેના કરજને સાફ કાયદા પ્રમાણે જવાબદાર હોય

તે ખીલકત તે દંડની જવાબદારીમાંથી છુટતી નથી.

ટીકા—દંડ ન આપવાના બદલામાં અમુક પ્રમાણમાં ભોગવેલી સજાથી તેટલા પુરતા દંડની રકમ આપવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત થઈ શકાયું નથી. (અલ્લા. વી. નો (૧૮૮૨) ૮૫.) દંડ ભરવાને માટે સ્થાવર ખીલકત જવાબદાર થઈ શકે નહીં.

૭૧. જે વસ્તુ ગુન્હો છે તે જુદાજુદા ભાગોથી બનેલી હોય અને તે ભાગમાંહેલા હરકોઈ ભાગ જાતેજ ગુન્હો હોય તો એથી ખીજી રીતે કરવું એવો સાફ ઠરાવ ન કર્યો હોય તો ગુન્હેગારને તેના ગુન્હા-ઓમાંના એક કરતાં વધારે ગુન્હાની શિક્ષા કરવી નહીં.

(૭૨) જુદા જુદા ગુન્હાઓમાંના એક ગુન્હો ફક્તાણુ સખસે કર્યો છે પણ તે કયો એક કર્યો છે તેનો શક છે એ પ્રમાણે જ્યારે ફેસલામાં લખવામાં આવે ત્યારે તે બાબતોમાં કે તે સઘળા ગુન્હાઓને સાફ એક સરખીજ શિક્ષા ઠરાવી ન હોય તો જે ગુન્હાને સાફ ઓછામાં ઓછી શીક્ષા ઠરાવી હોય તે શીક્ષા તે ગુન્હેગારને કરવામાં આવશે.

(૭૩) એકાંત કેદ—કોઈ સખસની ઉપર એવો ગુન્હો સાબિત થાય કે તેને માટે આ કાયદા મુજબ સખત કેદની શીક્ષા કરવાને કારણે અખતીઆર છે, તો તે ગુન્હેગારને જેટલી મુદતની કેદનો હુકમ કરવામાં આવે તે મુદતના આટલા ભાગ અથવા ભાગે સુધી તેને એકાંત કેદમાં રાખવો, એ રીતે તેના શીક્ષાના હુકમમાં ફરમાવવાને કોર્ટ મુખતીઆર છે. પણ સઘળું મળીને તે એકાંત કેદની મુદત ત્રણ મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઈએ અને તે નીચેના હીસાબ પ્રમાણે હોવી જોઈએ એટલે;

જે કેદ છ મહીનાથી વધારે ન હોય તો એકાંત કેદની મુદત એક મહીનાથી વધારે ન જોઈએ

જે કેદ છ મહીનાથી વધારે હોય અને એક વરસથી વધારે ન હોય તો એકાંત કેદની મુદત બે મહીનાથી વધારે ન જોઈએ.

જે કેદની મુદત એક વરસથી વધારે હોય તો એકાંત કેદની મુદત ત્રણ મહીનાથી વધારે ન જોઈએ.

(૭૪) એકાંત કેદની હદ—એકાંત કેદની શીક્ષાનો હુકમ બજાવવામાં તેવી કેદ એટલી વખતે કદાપિ અહિં દીવસ કરતાં વધારે ન હોવી જોઈએ અને એકાંત કેદની મુદતોની વચ્ચે તે મુદતો કરતાં ઓછી વેળા ન જવી જોઈએ, અને જ્યારે કેદની શીક્ષા ત્રણ મહીનાથી વધારે હોય તો ફરમાવેલી આખી કેદની મુદતના કોઈપણ એક મહીનાથી સાત દીવસ કરતાં વધારે એકાંત કેદ ન હોવી જોઈએ અને એકાંત કેદની મુદતોની વચ્ચે તે મુદતો કરતાં ઓછી વેળા ન જવી જોઈએ.

(૭૫) જે સખસની ઉપર એકવાર આ એકટના ૧૨ મા કે ૧૭ મા બાબ મુજબ આગળ ત્રણ વરસ કે તેથી વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઈ શકે એવો ગુન્હો સાબિત થયો હોય તે સખસ ફરીથી એવો ગુન્હો કરે કે જેને માટે ત્રણ વરસ કે તેથી વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઈ શકે, તો તે સખસ એવા પાછળના દરેક ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાને કે દસ વરસ સુધીની એમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદને લાયક થશે.

બાબ ૪ થી.

સાધારણ અપવાદ.

(૭૬) જે સખસની જે વસ્તુ કરવાની કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે, અથવા કાયદાની કાંઈ ભૂલના સખબથી નહીં પણ હકીકતના કે કાંઈ ભૂલના સખબથી જે સખસ શુદ્ધજિંદીથી એમ માને કે એ વસ્તુ કરવાની મહારી કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે તે સખસ જો તે વસ્તુ કરે તો તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દહાંત (અ) આ એક સોલજર કાયદાના હુકમ મુજબ પોતાના ઉપરી અમલદારના ફરમાવ્યાથી લોકોના એક ટોળા ઉપર બંદુકો એક બહાર કરે તો આ એ કોઈ ગુન્હો ક્યો છે એમ માનવું નહીં.

(બ) એક ધનસાફી કોઈના અમલદારને અને તે કાર્ટે ચને પહોંચાવે હુકમ ક્યો ઉપરથી ઘટી તબવીજ કરીને જને થ માનીને તે જ ને પહોંચે તો આ એ કાંઈ ગુનો ક્યો એમ સમજવું નહીં.

(૭૭) જે અખતીઆર જે જડજને કાયદાએ આપેલો છે અથવા જે જડજ શુદ્ધજિંદી એમ

મને છે, કે આ અખીઆર મને કાયદાએ આપેલો છે. તેવો કાંઈ અખીઆર અમલમાં લાવતાં તે જડગ દનસાદનું કામ કરવામાં જે વસ્તુ કરે તે ગુન્હો છે એ સમજવું નહીં.

૭૮ કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટનો ફેસલો અથવા હુકમ કાયમ હોત તે દરમ્યાનમાં તે ફેસલો અથવા હુકમ મુજબ કરેલી કાંઈ વસ્તુ અથવા તે ફેસલો અથવા હુકમથી થયે શકે એવી કાંઈ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહિ પણ તે ફેસલો કે હુકમ કરવાનો તે કોર્ટનો અધિકાર ન હોય તેની કાંઈ ચીજ નહીં. પણ તે કામ કરનાર સમયે શુદ્ધિથી એમ માનવું જોઈએ કે તે કોર્ટ ને તે અધિકાર છે.

૭૯ જે સખસને જે વસ્તુ કરવાની કાયદાથી રજા છે અથવા કાયદાની કાંઈ બુઝતા સમજથી નહીં પણ હકીકતની કાંઈ મૂલત સમજથી જે સખસ શુદ્ધિથી એમ માને છે, એ વસ્તુ કરવાની મને કાયદાથી રજા છે તે સખસ જે તે વસ્તુ કરે તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦ જો—જો ખુત કરે છે એવું સમજીને એ, જ ને પકડે હવે ખુત કરનારાઓને ખુત કરતાં પકડવાનો અધિકાર કાયદે સંબંધને આપેલો છે, તે અધિકાર પોતાની અક્ષમ શુદ્ધિથી અધારીને અમલમાં લાવતાં એ. જ ને પકડે એવા હેતુથી કે તેને થોડા અમલદારની આગળ હાજર કરેલો તે એ કાંડ ગુન્હો કહ્યો છે એમ સમજવું નહીં. પણ એમ માત્રમ પડે કે જો પોતાના બચાવમાં કાંઈ કામ કરેલો હોય તેવો તેવો.

૮૦ કાંઈ કાયદેસર કામ કાયદેસર રીતે કાયદેસર ઉપયોગથી તથા ધરતી સંભાળ અને ખજાર દારીથી કરતાં હતેફકન અથવા કમનસીપથી અને સાપરાંચ ધરાદા કે માનવીના થોડી કાંઈ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦માં—(એ) એક કોડાડો લઈને મજૂરીનું કામ કરે છે, એટલામાં તેનું મથું હાથમાંથી જુદુ થઈને જમીને પાસે જમેલા એક માણસને લાગીને તે માણસ મરી જાય, તો આ ઠેકાણે જો બરાબર ખજારદારી રાખવામાં એ ની તરફથી કાંઈ કસુર ન હોય તો એ નું કામ માફ કરવા જેવું છે. ગુન્હો નથી એમ સમજવું.

૮૧ જે કાંઈ વસ્તુ હાનિ કરવાના સાપરાંચ ધરાદા વગર, તથા શુદ્ધિથી શરીર અથવા મિલકતને થતી બીજી હાનિ અટકાવવાને અથવા તેથી તે બચાવવાને કરી હોય તો તે વસ્તુની હાનિ થશે એવો સંભવ છે, એમ જાણીને તે વસ્તુ કીધી એટલાજ સમજપરથી તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ખુલાસો—એવી બાબતમાં તે અટકાવવાની અથવા બચાવ કરવાનો તે હાનિ એવી તરફની તથા એટલી નજીકની હતી કે જે કામથી બીજી હાનિ થશે એવો સંભવ છે, એમ જણ્યા છતાં તે કામનું જોખમ માથે લેવું એ કાયદેસર અથવા માફ કરવા જેવું ગણાય. એ હકીકતની બાબત છે.

૮૨માં—એક મોટી આગમાં એ લોકોનાં ઘરો તોડી પાડે એટલા સાર કે તે આગ પથરાતી અટકે, અને એ કામ તે શુદ્ધિથી માણસની જાંઘની અથવા મિલકત બચાવવાના ધરાદાથી કરે તો એ ઠેકાણે જો એમ માલમ પડે કે અટકાવવાની હાનિ એવી તરફની તથા એટલી નજીકની હતી કે તેથી એ નું કામ માફ થાય તો એ ગુન્હો કીધો એ સમજવું નહીં.

ટીકા—પોતાને કાંઈ ફાયદો કરવાની ખાતર બીજાને નુકસાન કરનાર આ કલમનો બચાવ હઈ શકતો નથી.

૮૨ સાત વરસથી ઓછી ઉંમરના બાળકે કરેલી કાંઈ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૩ સાત વરસથી વધારે અને બાર વરસથી ઓછી ઉંમરનું બાળક જેની અક્ષમ તે વખતે પોતાની ચલ કેવી છે તથા તેથી શું પરિણામ થશે, એ ખાતર વીચાર કરી શકે એટલી પુખ્ત થઈ નથી તેણે કરેલી કાંઈ પણ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૪ જે સખસ કાંઈ કામ કરતી વખતે દીવાનગીના સમજથી હું કેવી રીતનું કામ કરું છું એ અથવા જે કામ કરું છું તે ખોટું છે, અથવા કાયદાથી ઉલટું છે એવું જાણી શકતો નથી, તેનું કહેવું તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૫ જે સખસ કાંઈ કામ કરતી વખતે કેરના સમજથી હું કેવી રીતનું કામ કરું છું અથવા હું જે કામ કરું છું તે ખોટું છે અથવા કાયદાથી ઉલટું છે એવું જાણી શકતો નથી, તેનું કહેવું તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહિ. પણ જે વસ્તુથી તેને કેફ થઈ હોય તે વસ્તુ તે ન જાણે એમ અથવા તેની ખુશી ન છતાં તેને ખરાદી હોય તો.

ટીકા—દાદા પીવાના સખખથી કાયદાની દૃષ્ટિમાં અમુક ગુન્હાનું સ્વરૂપ હોય તે કરતાં વધારે ભયંકર થતું નથી. પોતાની એળે કેડું કરીને ગુન્હો કરે તેને આ કલમ લાગુ નથી.

૯૬ જે આખોમાં કાંઈક કામ અમુક માન અથવા ઇરાદાથી કર્યું ન હોય તો તે ગુન્હો ન ગણાય એવો હોય તે આખોમાં જે સખસ કેદની દલખામાં હોઈ ને તે કામ કરે તે સખસની ઉપર જાણે તેને કેદ ચડી ના હોય તો જે જ્ઞાન હોત તેજ જ્ઞાન તેને હતું એમ સમજીને અમલ થવાને તે કાયદે થશે પણ જે વસ્તુની તેને કેદ ચડી તે વસ્તુ તે ના જાણે એમ અથવા તેની ખુશી ન છતાં તેને ખવડાવી ન હોય તો.

ટીકા—પોતાની મરજી વિરુદ્ધ કેડું કરી હોય તેની અસર આજથી દલખમાં લખ્યા પ્રમાણે દીવાનાપણની અસર જેટલીજ થશે.

૯૭ જે વસ્તુથી મોત અથવા મહાઅથવા કર્મનો ઇરાદો કર્યો નથી અને જેથી મોત અથવા મહાઅથવા થશે એવો સંભવ છે એમ તેનો કરનાર જાણતો નથી તે વસ્તુ કરવાથી થતી હાની ખમવાની જે સખસે સાફ રીતે અથવા અર્થ સમજાય એવી રીતે રજા મંદી આપી હોય એવા અદાર વરસથી વધારે ઉમરના કોઈ સખસને કાંઈ હાની થાય અથવા કાંઈ હાની કરવાનો તે વસ્તુ કરનારે ઇરાદો કર્યો હોય, તે હાનીના સખખથી અથવા જે સખસે તે હાનીનું જોખમ માથે લેવાની રજામંદી આપી હોય તે સખસને તે વસ્તુથી કાંઈ હાની થશે એવો સંભવ છે એમ તે વસ્તુ કરનાર જાણતો હોય તે હાનીના સખખથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંત—અ તથા જ રમતમાં પડેા ખેલવાનું કબુલ કરે, તો એ કબુલતમાં એની રજામંદી સમજાય છે કે વખરે રમવાજાણે તે પડેા ખેલતાં જે હાની થાય તે ખમવી હવે અથી બચાગી રીતે ખેલતાં જ ને કાંઈ બધા થાય તો અ એ કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

ટીકા—કબુલતથી કોઈનું મરજી નીપજેતો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ થાય છે. સતી થનાર સ્ત્રીને મદદકર ન હોય શીક્ષણીય મનુષ્યવધના ગુન્હેગાર થાય છે.

૯૮ જે વસ્તુથી મોત થય એવો ઇરાદો કર્યો નથી તે વસ્તુથી થતી હાની ખમવાની અથવા તે હાનીનું જોખમ માથે લેવાની જે સખસે સાફ રીતે અથવા સમજાય એવી રીતે રજામંદી આપી હોય તે સખસના કાયદાને માટે શુદ્ધ બુદ્ધિથી તે કરવામાં તે સખસને કાંઈ હાનિ ગાય અથવા તે હાનિ કરવાનો ઇરાદો તે કરનારે કર્યો હોય અથવા તેને તેથી કાંઈ હાની થશે એવો સંભવ છે એમ તે કરનારે જાણ્યું હોય તે હાનીના સખખથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંત—અમુક શસ્ત્ર ક્રિયા કરવાથી જનું મોત થવાનો સંભવ છે, એમ જાણીને પણ જનું મોત આવવાનો ઇરાદો ન કરતાં અને જ કાંઈ દુષકારક રોગથી પીડા પામે છે. તેને કાયદો થાય એવા ઇરાદાથી શુદ્ધ બુદ્ધિએ જ ની રજામંદી લઇને તેની ઉપર શસ્ત્રક્રિયા, અ ફાટકર કરે તો અ એ કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

ટીકા—કબુલતથી કોઈને કાંઈ હાનિ કરવામાં આવે તે કામ શુદ્ધ બુદ્ધિથી તેના કાયદાને માટે હોતું નહીં. કાંઈ સખસ વૈદના ધનામાં નિપુણ ન હોય પણ તેમ હોવાનો ટોંગ કરી અર્થે. જ્ય દવાથી બીજને નુકસાન કરે તો તેમાં તે જવાબદાર છે.

૯૯ કોઈ ખાર વરસથી એાઈ ઉમરના અથવા દીવાના સખસના કાયદાને માટે તે સખસનો જે વાલી હોય અથવા જે બીજા સખસના કાયદેશર હવાજામાં તે સખસ હોય તે અથવા તેની સાફ રીતે અર્થાત સમજાય તેવી રીતે રજામંદી લઇને કોન બીજો સખસ શુદ્ધબુદ્ધિથી કાંઈ વસ્તુ કરે અને તે વસ્તુથી તે સખસને કાંઈ હાની થાય અથવા તેને કાંઈ હાની કરવાનો ઇરાદો તે કરનારે કર્યો હોય અથવા તેને તેથી કાંઈ હાની થશે એવો સંભવ છે, એમ તે કરનારે જાણ્યું હોય તો તે હાનીના સખખથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં, પરંતું.

૧ ઇરાદાથી મોત આણવાને કે મોત આણવાની કોશીશ કરવાને અપવાદ લાગુ પડશે નહીં.

૨ કાંઈ વસ્તુનો કરનાર સખસ એમ જાણતો હોય કે એથી મોત આવે એવો સંભવ છે તે વસ્તુ મોત અથવા મહાઅથવા અટકાવવા કે કાંઈ મોટો રોગ કે અસહ્યતા દુર કરવાના કારણથી કાંઈ બીજાં કારણ માટે તે સખસ કરે તેને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં.

૩ મોત અથવા મહાઅથવા અટકાવવાના કે કાંઈ મોટો રોગ કે અસહ્યતા દુર કરવાના કારણે સિવાય બુદ્ધિ પૂર્વક મહાઅથવા કરવાને કે મહાઅથવા કરવાની કોશીશ કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં.

૪ ને ગુન્હો કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડતો નથી, તે ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરવાને પણ એ લાગુ પડતો નહીં.

દૃષ્ટાંત—આ શુદ્ધ બુદ્ધિથી પોતાના બાળકના ફાયદાને સાર પોતાના બાળકની રત્નમંદી સિવાય તેને પથરી કાઢવા તેની જાળ કાઢતો પડે તો ચીરાવે અને તેથી બાળકનો મોત થવાનો સંભવ છે, પણ તેનો જીવ બચાવે તો તેની ઈશાનો ન હોય તો આ અપવાદમાં જાપલ થાય છે.

ટીકા—માળાપ કે શિક્ષકો છાત્રાની સુધારણાને માટે સામાન્ય રીતે તેને શિક્ષા કરે તે આ કલમની અંદર રહેલા બચાવનો લાભ લઈ શકે છે.

૯૦ કાંઈ નુકશાનની દેહશતથી અથવા હકીકતની ખોટી સમજથી કાંઈ રત્નમંદી કાંઈ સખસથી અપાઈ હોય અને તે રત્નમંદી તેની દેહશતથી અથવા ખોટી સમજથી અપાઈ છે એમ તે કામ કરનાર સખસ જાણતો હોય એમ માનવાનું તેને કારણ હોય અથવા જે સખસ દીવાનગી અથવા કેફના સખસથી જે કામ બાબત પોતાની રત્નમંદી અપાતી હોય તે કામ કેરી તરફનું છે તથા તેનો પરીણામ કેવો થશે એ સમજવાને અશક્ત હોય એવા સખસે રત્નમંદી આપી હોય તો તે રત્નમંદીને આ કાયદાની કાંઈપણ કલમમાં લખેલી રત્નમંદી સમજવી નહીં.

ટીકા—એક બાજુએ સાધનો કે અપવાદનાં કારણોમાં કોઈક અંશે એમ જણાવી બીજાને સાપ કરાવે અને તેથી તે મરી જાય તો તેથી બાજુએ અને અપવાદનો લાભ મળી શકે નહીં.

૯૧ જે સખસ રત્નમંદી અપાતો હોય અથવા જેની વતી રત્નમંદી અપાતી હોય તે સખસને હાની થાય અથવા જે હાની કરવાનો ઇરાદો થયો હોય અથવા જે હાની થશે એવો સંભવ છે એમ જાણવામાં આવ્યું હોય અથવા જે હાનીના સંબંધ વીના પણ જે કામો ગુન્હો છે તે કામોને ૮૭, ૮૮, ૮૯ થી કલમમાંના અપવાદો લાગુ પડતા નથી.

દૃષ્ટાંત—કોઈ જોની અથવા તેના વાલીની રત્નમંદી લઈને તેનો ગળાપાત કર્યો હોય તો તે રત્નમંદીથી તે કામ ગુન્હો નથી એમ થવું નથી.

૯૨ જે સખસના ફાયદાને માટે કાંઈ વસ્તુ કરવી છે, તે એવી હાલતમાં આવી પડ્યો હોય કે તેથી રત્નમંદી ખતાવી શકાતી ન હોય અને કાંઈ વાલી અથવા તેને કાયદેસર હવાલામાં રાખનારો કાંઈ બીજો સખસ ન હોય કે તે વસ્તુ કરેથી ફાયદો થાય એ રીતે વખતસર તેની રત્નમંદી મેળવી શકાય તો તેની વેળાએ શુદ્ધ બુદ્ધિથી તે સખસના ફાયદાને સાર તેની રત્નમંદી વગર કાંઈ વસ્તુ કરી હોત તો તેથી તે સખસને કાંઈ હાની થાય તે હાનીના સખસથી ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં, પરંતુ.

૧ ઈરાદાથી મોત આણવાને અથવા મોત આણવાની કોશીશ કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડતો નહીં. ૨. કોઈ સખસ જાણતો હોય કે એથી મોત આવે એવો સંભવ છે તે વસ્તુ મોત કે મહાવ્યથા અટકાવવાના કે કાંઈ મોટો રોગ કે અસહ્યતા દૂર કરવાના કારણ માટે તે સખસે રત્નમંદી આપવાનો અપવાદ લાગુ પડતો નહીં. ૩. મોત કે વ્યથા અટકાવવાના કારણથી કાંઈ જાળ કારણ માટે શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરનારને, કે વ્યથા કરવાની કોશીશ કરનારને આ અપવાદ લાગુ પડતો નહીં. ૪. જે ગુનો કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડતો નથી તે ગુનો કરવામાં મદદગારી કરવાને પણ એ લાગુ પડતો નહીં.

દૃષ્ટાંત—જ પોતાના ઘોડા પરથી પડી ને ઊંઘાશ થાય અને તેવામાં આ કાલે ત્યાં આવી પહોંચે, તેના વિચારમાં એ આવે કે જ ની ખોપરી કાપવી જોઈએ, પછી જને વિચાર કરવાની શક્તિ પાછી આવતાં પહેલાં આ જનું મોત આણવાના ઇરાદાથી નહિ પણ શુદ્ધ બુદ્ધિથી જ ના ફાયદાને માટે જ ની ખોપરી કાપે તો આ એ કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ.

(ખ) જે એક વાધ લઈ જાય છે તે જોઈને આ તે વાધને તાકીને ગોળી મારે અને તે ગોળીથી જ નો જીવ બચાવે સંભવ છે એમ જાણીને પણ જ નો જીવ લેવાના ઇરાદાથી નહિ પણ શુદ્ધ બુદ્ધિ એ જ ને ફાયદો કરવાના ઇરાદાથી તે ગોળી મારે, અને તેની ગોળીથી જ ને તેનો જીવ બચાવે એવું જોખમ લાગે તો આ એ કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ.

ટીકા—ખોખી ના પાડયા છતાં કાંઈ સરળ રાજક્રિયા કરે તો તેને આ અપવાદનો લાભ ન મળે. હૈકે, કાંઈ સખસના ફાયદાને સાર તેને શુદ્ધ બુદ્ધિએ કાંઈ કહેવામાં આવે અને તેથી તે સખસને કાંઈ હાની થાય તો તે હાનીના સખસથી તે કહેવું ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંત—એક મહા માણસને આ કાલે શુદ્ધ બુદ્ધિએ કહે કે તું જીવી રાહવાનો નથી અને તે હેબકથી તે માણસ મરી જાય તો તેથી આ એ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ.

૬૪. ખુન કે રાજ વિરુદ્ધ જે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા કરાવેલી છે તે ગુન્હાઓ શીરાય જે કામ કાંઈ સખસને કાંઈ ધમકાને લાંબી કરવું પડે, તે ધમકી એવી હોય કે જેથી તે કામ કરતી વેળાએ તે સખસના મનમાં એવી દેશત પેદા થાય કે જે હું એ કામ નહીં કરું તો મારું મોત થશે, તો તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહિ. પણ તે કામ કરનાર સખસ પોતાની ખુશીથી અથવા પોતાને તાત્કાલીક મોત કરતાં કાંઈ એછી હાનિના કારણસર દેહેસતથી એવી હાલતમાં પોતે આવ્યો હોય કે તેથી તેની ઉપર તે કામ થયો એમ ન થવું જોઈએ.

ખુલાસો ૧-જે સખસ પોતાની ખુશીથી કે મારમાશવાની ધમકીના સળબથી આ માણસે ડાકાયદી છે એમ જાણીને તેમની ટાળીમાં લખે અને પછી કાયદેસર ગુન્હો હોય એવી વસ્તુ તેના સોગતીઓના ઝેરથી તેને કરવી પડે તો તેને આ અપવાદનો ફાયદો મળી શકતો નથી.

ખુલાસો ૨-કોઈ સખસને ડાકાયદીની એક ટાળી પકડે અને તેને તત્ત મારી નાંખવાની ધમકી દેખાડીને કાયદા જુજ ગુન્હો થતો હોય એવી કાંઈ વસ્તુ તેની પાસે કરાવે, જેમકે કોઈ હુલાર પાસે તેનાં હથીઆર લેવા-ડીને પોતે કોઈ ધરમાં પેસાને તે છુટી લેવા સાથે તે ધરનાં બારણાં ઉઘડાવે તો તેને આ અપવાદનો લાભ મળી શકે છે.

ટીકા-જમે તેટલો દર બતાવવામાં આવે પણ ખુન કે રાજવિરુદ્ધ ગુન્હો કરવાથી આ અપવાદનો લાભ મળતો નથી.

૬૫. કાંઈ વસ્તુથી કાંઈ હાની થાય અથવા હાની કરવાનો છરોદો કર્યો હોય અથવા કાંઈ હાની થશે એવો સંભવ જાણવામાં હોય પણ તે હાની એટલી જુજ હોય કે સધારણુ સમજ તથા સ્વભાવનો કે.ઈ સખસ તે હાની ખાતર ફરીયાદ કરે નહીં તો તે હાનીના સખજથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ટીકા-વસ્તે ચાલતાં અથડાઅથડી થાય, કે બીજાની છત્રી અડકે તો તે ગુન્હો નથી. ત્રણ પાઈની કીંમતની ફરજદારી જમીનમાંની પાપટી ચોરવા માટે માલ્ટરેટ્ટે એક ગુન્હેગારને સજા કરી હતી તે હાથ કોરડે રફ કરી હતી.

ખાનગી બચાવના હક બાબત.

૬૬. ખાનગી બચાવનો હક અમલમાં લાવતાં કરેલી કાંઈ પણ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ટીકા-તોફમતદારે ખાનગી બચાવનો હક રજુ કરીને પુરવાર કરેલો જોઈએ. તે હક નીચેની કોર્ટમાં રજુ ન કર્યો હોય તો અપીલમાં રજુ ન થઈ શકે.

૬૭. દરેક માણસને નીચે લખેલા બચાવ કરવાનો હક છે, પણ તે હકને ૯૯ મી કક્કમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

૧. શરીર સંબંધી કોઈ પણ ગુન્હાથી પોતાના તથા બીજા કોઈ સખસના શરીરનો બચાવ.

૨. ચોરી, અપહરણ, બીગાડ કે સાપરાશ પ્રવેશ એ ગુન્હાઓમાં લક્ષણોમાં દાખલ થઈ શકે એવો ગુન્હો જે કામ હોય અથવા જે મામ ચોરી, અપહરણ, બીગાડ કે સાપરાશ પ્રવેશ કરવાની કોશીશ હોય તે કામથી પોતાની કે બીજા કોઈ સખસની સ્થાવર જંગમ મિલકતનો બચાવ.

ટીકા-ખાનગી બચાવમાં સામે યનાર સખસે શુદ્ધ બુદ્ધિથી જાણવું જોઈએ કે, જે તે પોતાનો બચાવ નહીં કરે તો આ કક્કમમાં બતાવેલા ગુન્હો તેની જાત કે મિલકત રાખે થશે. રાત્રે કોઈ પેટી ઉઘાડતો હોય તો તેને મારવા માટે ખાનગી બચાવનો હક પહોંચી શકે છે.

૬૮. જે કામ ખીજ હાલતમાં થયેથી અમુક ગુન્હો ગણાય તેવું હોય તે જે તેકામ કરનારની નાની ઉમરના, બુદ્ધિની કચાઇના કે દીવાનગીના સખજથી કે તેમ કેફ ચડી હોય કે તે સખસની કાંઈ ખેડી સમજ હોય તે સખજથી તે ગુન્હો થઈ શકતો ન હોય તોપણ જાણે તે કામ તે ગુન્હો હોય એવી રીતે તેથી ખાનગી બચાવ કરવાનો દરેક સખસનો તેવો જ હક છે.

દખાંત-(અ)દીવાનગીના જોરથી જ, અને જીવ લેવાની કોશીશ કરે તો જ એ કાંઈ ગુન્હો ક્યો એમ સમજવું નહીં. પણ જ કહ્યો હોય એવી જ રીતે ખાનગી બચાવનો અને હક છે.

(બ) જે ધરમાં પેસવાને અને કાયદા પ્રમાણે હક છે તે ધરમાં જ રાતને વખતે પેસે. જ શુદ્ધ બુદ્ધિ અને ધર ફેરનારો સમજને બીજી ઉપર હુમલો કરે તો એ કેફથી ખેડી સમજને લાંબી આ ની ઉપર હુમલો કરવાની

જ એ કોઈ ગુન્હો હોય એમ સમજવું નહીં. પણ જ તે ખોટી સમજથી કામ ના કરતો હોય એવીજ રીતે જ ની સામા ખાનગી બચાવનો અનો હક છે.

(૧) ખાનગી બચાવ કરવાનો હક નથી તે કામ.

૬૯. જે કામથી મોત અથવા મહાઅથા થવાનો કારણસર લાય ઉત્પન્ન થયો નથી એવું કામ કોઈ સરકારી નોકર પોતાના ઓદાની રૂબરૂ શુદ્ધ બુદ્ધિથી અમલ કરતાં જો કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે તો પછી તે કામ બરાબર કાયદા મુજબ ન હોય તોપણ તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક નથી.

(૨) ઉપર પ્રમાણે સરકારી નોકર પોતાના હોદાની રૂબરૂ અમલ કરતાં કરેલા હુકમ ઉપરથી જો કાંઈ કરે કે કરવાની કોશીશ કરે તો પછી તે હુકમ બરાબર કાયદા મુજબ ન હોય તો પછી તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક નથી.

(૩) સરકારી અધિકારીઓને આશરો માગવા જવાની વેળા હોય, એવી બાબતોમાં ખાનગી બચાવનો હક નથી.

(૪) કોઈપણ બાબતમાં બચાવ કરવાના કારણસર કરવી જરૂર હોય તે કરતાં વધારે હાની કરવા સુધીનો ખાનગી બચાવનો હક નથી.

ખુલાસો. (૧) આ કામ કરનાર સરકારી નોકર છે. એવું જે સખસ ભણતો નથી કે એવું માનવાને કારણ નથી તે સખસનો તે સરકારી નોકર જે કામ કરે તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક જતો નથી.

ખુલાસો. (૨) આ કામ કરનારો માણસ સરકારી નોકરના હુકમથી એ કરે છે એવું જે સખસ ભણતો નથી; કે એવું માનવાનું જેને કારણ નથી. અથવા ફાણા અખત્યારથી એ કામ કરે છે એમ તે માણસ કહે નહીં, અથવા તે અખત્યાર લખેલા હોય તો માગેથી તે બતાવે નહીં તો તે સખસનો તે સરકારી નોકરના હુકમથી તે માણસ જે કામ કરે કે કરવાની કોશીશ કરે તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક જતો નથી.

૧૦૦. જે ગુન્હો ઉપર ખાનગી બચાવનો હક અમલમાં લાવવો પડે તે ગુન્હો જે નીચે લખેલા પ્રકારોમાંના કોઈપણ પ્રકારનો હોય તો હુમલો કરનારને બુદ્ધિપૂર્વક મોત કે બીજી કાંઈ હાની કરતાં સુધી શરીરના ખાનગી બચાવનો હક પહેંચે છે, પણ તે હકને ઉપલી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

ગુન્હોમાંના પ્રકારો.

૧ જે બચાવનો હક એટલે સુધી અમલમાં ન લેવાય તો તેનું પરિણામ મોત થશે એવો કારણસર લાય જેથી ઉત્પન્ન થાય એવો હુમલો.

૨ જે બચાવનો હક એટલે સુધી અમલમાં ન લેવાય તો તેનો પરિણામ મહાઅથા થશે એવો કારણસર લાય જેથી ઉત્પન્ન થાય એવો હુમલો.

૩. બળાત્કાર સંબોધ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો કરવો. ૪. સૃષ્ટિક્રમ વિરુદ્ધ ઐયુનની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો. ૫ મનુષ્ય હરણ કે મનુષ્ય નયન કરવાના ઇરાદાથી હુમલો. ૬ કોઈ સખસને ગેર વ્યાખ્યાની રીતે કેદ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો, અને તે એવી હાલતમાં હોય કે તેથી પેલા સખસને કારણ સાર એવો લાય ઉત્પન્ન થાય કે પછી એ કેદમાંથી છૂટવાને સાર સરકારી અધિકારીઓને અરજ કરવાનું મકાસથી બની શકશે નહીં.

૧૦૧. જે ગુન્હો ઉપરથી કલમમાં લખેલા પ્રકારોમાંના કોઈપણ પ્રકારનો નહોય તો શરીરના ખાનગી બચાવનો હક હુમલો કરનારને બુદ્ધિપૂર્વક મોત કરતાં સુધી પોચો નથી. પણ હુમલો કરનારને મોત લેવાયની બુદ્ધિપૂર્વક કાંઈ બીજી હાની કરતાં સુધી પહેંચે છે, અને તે હકને ૯૬ થી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

૧૦૨. અથવા ગુન્હો નહીં થયો હોય તોપણ ગુન્હો કરવાની કાંઈ કોશીશ અથવા ધમકીથી શરીરને જેઅમ પોચાવાનો કારણસર લાય ઉત્પન્ન થાય કે તુરત શરીરના ખાનગી બચાવનો હક શરૂ થાય છે અને જ્યાં સુધી શરીરને જેઅમનો તે લાય જારી રહે ત્યાં સુધી તે હક જારી રહે છે.

ટીકા—ખાનગી બચાવનો હક તેની જરૂર બંધ પડે કે તરત જતો રહે છે, એક સખસ પાસે તરવાર લટકાવી હોય તેની સામે ખાનગી બચાવ કરવા માટે તેને મારી નાંખવાની હક સુધી જઈ શકાય નહિ, પણ તે સખસ તરવાર અથવા અન્ય કંઈક લેવાનું શરૂ કરે ત્યારે તો પછી લેવાડે ત્યાં સુધી વાટ ન ભેદ શકાય, તેવી રીતે એક માણસ શરૂ થાય તો તાજા સાથે વરખડ કરતો જુવે ત્યારે તેની સામે પોસ્તેલ ફેંકી શકે, અને ચોર અંદર પ્રવેશ કરે ત્યાં સુધી વાટ ભેદ નહિ શકે. પણ કબાજામાં રાતે કે કંઈ આંધા મારતો હોય તેની સામે વ્યાખ્યાની થઈ વગર તેટલે ઈચ્છા નહીં. ખાનગી બચાવનો હક વાસ્તવિક લાયને માટે વાજબી દરેક ઈચ્છી હકી તે ઉપર આધાર રાખે છે.

૧૦૩. મીલકતના અચાવ માટે મોત કરતાં સુધી હક—જે ગુનો કરવા કે તેની કોશીશ કરવા ઉપરથી ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવવો પડે, તે ગુન્હો જે નીચેના કોષ્ટ પશુ પ્રકારમાંના હોય તો ગુન્હો કરનારને છુદ્ધિપૂર્વક મોત કે બીજી કાંઈ પશુ હાની કરતાં સુધી મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક પહોંચે છે, પણ તે હકને હજી મી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

ગુન્હાઓનો પ્રકાર.

૧ અપહરણ, ૨ શત્રુને વખતે ધર ફોરગુ. ૩ કોઈ ઇમારત, તંજુ કે વહાણ માણસના ધર દાખલ વપરાણું હોય અથવા મીલકત રાખવાની જગા દાખલ વપરાણું હોય, તે ઇમારત, તંજુ કે વહાણપરથી આગથી બીગાડ કરવો. ૪ ચોરી, બીગાડ, કે ધરપ્રવેશ અને તે એવી હાલતમાં કરવો કે તેથી કારણસર એવો ભય ઉત્પન્ન થાય કે જે ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં નહીં લેવાય તો તેનું પરીણામ મોત કે મહાન્યથા થશે.

ટીકા—શત્રુની વખતે ધર ફોરગવો તેમ આગ લગાડવાનો ગુન્હો ધણો ભયંકર માનવામાં આવે છે. ૬ ધર્મમાં શત્રુ આચિંતોજ એક માણસ પોતાના ધર્મમાં ચોર બુદ્ધિ, તેની સામે થવામાં તેને લાંબી હદ કાયદો આપે છે. એક માણસ કાયદેસર રીતે જમીન કબજામાં રાખી રહ્યો હોય અને બીજો આવીને તેને કડાડી મુકવા માટે તો તે કબજાવાળા સખસે તેની સામે રહી તેને દુર કરવો એ કાયદેસર છે.

૧૦૪. જે ગુન્હો કરવા કે જેની કોશીશ કરવા ઉપરથી ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવવો પડે તે જે ઉપલી કલમમાં લખેલા પ્રકારોમાંના કોષ્ટ પશુ પ્રકારની ચોરી બીગાડ કે સાપરાધ પ્રવેશ નહીં હોય તો તે હક છુદ્ધિપૂર્વક મોત કરતાં સુધી પહોંચતો નથી. પણ ગુન્હેગારને મોત સિવાયની છુદ્ધિપૂર્વક બીજી કાંઈ પશુ હાની કરતાં સુધી પહોંચે છે અને તે હકને હજી મી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

૧૦૫. (૧) મીલકતના ખાનગી અચાવના હકની શરૂઆત, ૧ જ્યારથી કાંઈ મીલકતને જેખમના કારણુ સર ભય ઉત્પન્ન થાય ત્યારથી તે મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક શરૂ થાય છે. ૨ ચોરીથી મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક મીલકત લઇને ગુન્હેગાર નાશી જાય અથવા સરકારી અધિકારીઓનો આશરો મળે કે મીલકત પાછી હાથ લાગે ત્યાં સુધી જારી રહે છે. ૩ અપહરણની મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક જ્યાં સુધી ગુન્હેગાર કોષ્ટ સખસને મોત અથવા મહાન્યથા કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે કે જ્યાં સુધી તાત્કાળિક વ્યથાનો કે શરીર સંબંધી તાત્કાળિક અટકાવનો ભય જારી રહે ત્યાં સુધી જારી રહે છે. ૪ સાપરાધ પ્રવેશ—કે બીગાડથી મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક જ્યાં સુધી ગુન્હેગાર સાપરાધ પ્રવેશ કે બીગાડ કરવામાં જારી રહે ત્યાં સુધી જારી રહે છે. ૫. શત્રુને વખતે ધર ફોરગાથી શરૂ થવાનો ધર પ્રવેશ જ્યાં સુધી જારી રહે ત્યાં સુધી જારી રહે છે.

૧૦૬ જે કાંઈ હુમલો એવો થાય કે તેથી મોતનો કારણુસર ભય ઉત્પન્ન થાય અને તે હુમલાથી ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવતાં પોતાનો અચાવ કરનાર સખસ એવી હાલતમાં આવી ગયેલો હોય કે કોષ્ટ જે ગુના સખસને હાની કરવાના જેખમ શીવાય તેથી તે હક ધાર્યું થાય એવી રીતે અમલમાં લાવી શકાય નહીં, તો તે જેખમમાં પડતા સુધી ખાનગી અચાવનો તેનો હક પહોંચે છે.

ટીકા—અ ની ઉપર એક ટોળીએ હુમલો કર્યો અને તેનું છુન કરવાની કોશીશ કરે છે, તો તે ટોળાની ઉપર બંદુક છાડ્યા સિવાય ધારેલું થાય એવી રીતે ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવી શકે એવું નથી, અને જો ટોળામાં કેટલાંક બાજક હાકરાં છે, તેઓની હાની કરવાના જેખમ શીવાય અ બંદુક છાડી શકતો નથી, હવે એવું છતાં બંદુક છાડેથી જો અ થી તે છાકરાઓમાંના કોષ્ટ છાકરાઓને કાંઈ હાની થાય તો અ એ કાંઈ ગુન્હો કયા એમ સમજવું નહીં.

બાબ ૫ મો.

મદદગારી બાબત.

૧૦૭ મદદગારી કાંઈ વસ્તુ અંબધી નામે લખ્યા પ્રમાણે જે માણસ કરે તે માણસે તે વસ્તુ કરવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

૧ જે માણસ તે વસ્તુ કરવાને કોષ્ટ સખસને હાકરાં

૨ ને માણસ તે વસ્તુ કરવાને કોઈ સખસ કે સખસોની સાથે કોઈ મસજતમાં સામેત થાય, પણ તે ક્યારે કે તે મસજત મુજબ તે વસ્તુ કરતા માટે કોઈ કામ કે કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરવામાં આવે તો,

૩ ને માણસ કોઈ કામ કે કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે વસ્તુ કરવામાં ઈરાદાથી સહાય કરે.

ખુલાસો—૧ કોઈ સખસ ભણી ભેળને કોઈ વાત કહીને કે ને જરૂરી હકીકત કરવાની પોતાની ફજ હોય તે હકીકત ભણી ભેળને છુપાવીને બુધ્ધિપૂર્વક કોઈ વસ્તુ કરાવે કે કરાવવાની કોશીસ કરે તો તેણે તે વસ્તુ કરવાની ઉશ્કેરણી કરી એમ સમજવું.

દહાંત—અ એક સરકારી યોગર છે તેને ઇન્સાફી કોર્ટનું વારંટ જ ને પકડવાનું મળ્યું છે, પછી બ અ ને કહે કે ક તે જ છે અને અ ની પાસે ક ને પકડાવે તો બ એ ક ને પકડવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—૨ કામ કરતા પહેલાં કે તે વખતે તે કામ કરતું સહેલ કરવા સાથે ને માણસ કોઈ વસ્તુ કરીને તે કામ સહેલ કરે તો તે માણસે તે કામ કરવામાં સહાય કરી એમ સમજવું.

ટીકા—ત્રણ રીતે મદદગારી થાય છે, ઉશ્કેરણીથી, તેમાં ૨ સામેત થવાથી, અને ૩ સહાય કરવાથી. ત્રણમાંથી એક વાત બને તો તે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરે છે.

ને વખતે પોલીસ કોન્સ્ટેબલ કોઇને માર મારી ગુન્હો મતાવતા હોય તે વખતે તેમને ઉપરી ત્યાંથી ભણી ને ખસી જાય તો તેના ઉપર મદદગારીને આરોપ મુકી શકાય બીજા માણસને કોઈ કૃત્ય કરવાની સલાહ, હુકમ કે કોતબ આપવાથી ઉશ્કેરણી થઈ શકે, કેટલાક માણસો પોતે ઘેર બેસી રહી બીજાને પૈસા આપીને, સલાહ આપીને કે 'હુકમ' સમજાવીને ગુન્હો કરાવે છે તે આ કલમ પ્રમાણે સમજાવે પાત્ર છે.

૧૦૮ મદદગાર ને સખસ કોઈ ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરે અથવા ને કામ મદદગાર સખસના ઇરાદા કે યાનથી ગુન્હો કરવાને કાયદા પ્રમાણે કે.ઇ શક્તિમાન સખસે કર્યું હોય તો ગુન્હો થાય એવું કોઈ કામ કરવામાં મદદગારી કરે તે સખસે ગુન્હામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—(૧) કોઈ કામની કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરવામાં મદદગારી કરવી તે ગુન્હો થઈ શકે છે, પછી તે કામ કરવાની અગર તે મદદગારની પોતાની ફજ નહીં હોય તો પણ.

ખુલાસો—(૨) મદદગારીનો ગુન્હો થવામાં એવું કોઈ જરૂર નથી કે મદદગારી કરેલું કામ થતું ભેદએ અથવા ને અસર તે ગુન્હો થવામાં જરૂર છે તે અસરપૈદા થવી ભેદએ.

દહાંતિ (અ) અ, બને જનું ખુન કરવાને ઉશ્કેરે બ તેમ કરવાની ના કહે તો પણ બને ખુન કરવામાં અ એ મદદગારી કરી એમ સમજવું.

(બ) અ, બ ને, ડ નું ખુન કરવાને ઉશ્કેરે ને તે ઉશ્કેરણી મુજબ બ, ડ ને એક ખજાર મારે તે જખમથી ડ સાથે થાય તો પણ અ એ બને ખુન કરવાની ઉશ્કેરણી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—(૩) એવું કોઈ જરૂર નથી કે ને સખસને મદદગારી કરી હોય તે સખસ કોઈ ગુનો કરવાને કાયદા પ્રમાણે શક્તિમાન ભેદએ, અથવા તે મદદગારના જોગજ તે સખસનો સાપરાધ ઇરાદો કે જ્ઞાન ભેદએ, કે તે સખસનો કોઈપણ સાપરાધ ઇરાદો કે જ્ઞાન ભેદએ.

દહાંતિ—(અ) અ સાપરાધ ઇરાદાથી એક બાળકને કે ગાંડા માણસને કોઈ કામ કરવાને ઉશ્કેરે અને તે કામ એવું હોય કે ગુન્હો કરવાને કાયદા પ્રમાણે શક્તિમાન હોય એવો કોઈ સખસ અ ના જોવા ઇરાદાથી તે કામ કરે તો તે ગુન્હો ગણાય તો એ કેહાણે અ એ ગુન્હામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું, પછી તે કામ કરવામાં આવે, કે નહીં તો પણ;

(બ) જનું ખુન કરવાના ઇરાદાથી અ સાત વરસથી ઓછી ઉમરના એક બાળક બ ને ઉશ્કેરે કે જોથી તે કામ તે કરે, તો તેમાં બ ગુન્હો કરવાને શક્તિમાન નથી તો પણ બણે શક્તિમાન હોય તે જ રીતે અને મદદગારી માટે શીક્ષા થઈ શકે.

(ક) અ એક ઘરને આગ લગાડવાને બને ઉશ્કેરે, ને અની ઉશ્કેરણી ઉપરથી બ તેમ કરે અને બ હીવાન-બીના સમજથી તે કામ બેટાટું કે કાયદા વિરૂદ્ધ છે તે ભણવાને અશક્ત હોય તો બ એ કોઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં, પણ બને તે ગુન્હામાં મદદગારી કર્યાની શીક્ષા થઈ શકે.

(ડ) ચોરી કરવાના ઇરાદે જ ના કમળમાંથી કોઈ મીઠકત લેવાને અ, બને ઉશ્કેરે, અને અ, બના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન કરે કે તે મિઠકત અ ની છે, પછી શુદ્ધ બુદ્ધિથી તે મિઠકત અ ની છે એમ માનીને બ તે મીઠકત જતા કમળમાંથી લે તો એ બોટી સમજણથી કામ કર્યું તેથી તેણે ગાંડાનતથી લીધી એમ કહેવાય નહીં. માટે તેણે ચોરી કરી એમ સમજવું નહીં, પણ અ એ ચોરી કરવામાં મદદગારી કરી અને બ, અ એ ચોરી કરી હોય ને ને શીક્ષા બને થાય તે જ શીક્ષાને અ લાયક છે એમ સમજવું.

ખુલાસો (૪) કોઇ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી એ ગુન્હો છે, માટે એવી મદદગારીમાં મદદગારી કરવી એ પણ ગુન્હો છે. હદ્યાંત—જનું ખુન કરવાને કે ઉશ્કેરવાને અ, બ, ને ઉશ્કેરે ને તે ઉપરથી જનું ખુન કરવા અને ઉશ્કેરે માટે આ પણ તેજ શીક્ષાને લાયક છે.

ખુલાસો—(૫) મસક્કતથી મદદગારીનો ગુન્હો કરવામાં એવું જરૂરનું નથી કે જે સખસ ગુન્હો કરે તે સખસની સાથે તે મદદગારે તે ગુન્હો બાબત મનસુખો કરવો જોઇએ, જે મસક્કત મુજબ તે ગુન્હો કરવામાં આવે તે મસક્કતમાં તે સગીત થયો તો બસ છે.

હદ્યાંત—અ, બ ની સાથે મનસુખો કરીને તેઓ જ ને હેર દેવાની ગોઠવણ કરે તેમાં એમ કરે કે અ એ હેર આપવું પછી તે ગોઠવણ બ, ક ને સમજાવે અને એમ કહે કે ત્રીજો સખસ હેર આપવાનો છે, પણ અ નું નામ કહે નહીં. ક હેર લઇ આવવું કમળ કરે અને સમજાવેલી રીતે વાપરતા સાદ તે હેર તે બ ને હવાલે કરે, પછી અ તે હેર આપે, અને તેના જોરથી જ મરી જાય તો એ કેમણે અ તથા ક એઓએ મળીને કાંઈ મસક્કત કરી નથી તો પણ જે મસક્કત મુજબ જનું ખુન થયું તે મધે ક સમીક્ષ થયો માટે ક એ આ કલમમાં ખ્યાન કરેલો ગુન્હો કયો અને તે ખુનની શીક્ષાને લાયક છે એમ સમજવું.

ટીકા—મદદગારી એજ વસ્તુ: સ્વતંત્ર રીતે ગુન્હાબત કૃત્ય છે એટલે મુખ્ય ગુન્હેગાર કરવા ઉપર એનો આધાર રહેતો નથી. (ધં. લો. રિ. ૧. મુ. ૧૫ (મારૂં દાંઘ) તેમ તેને પ્રસંગે મૂળ ગુન્હો બન્યો હતો કે નહીં તે બતાવવું પણ જરૂરનું નથી. (ધં. લો. રિ ૪ કલકત્તા ૩૬૬ ૧૮ વી. રી ૩૨)

૧૦૮. જો જે કાંઈ પણ કામ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં કર્યું હોય તો ગુન્હો થાય, એવું કાંઈ કામ બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની બહાર તથા પેરીગમ કર્યું હોય તેમાં જે સખસ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં મદદગારી કરે તે સખસ આ કાયદાના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરે છે એમ સમજવું.

૧૦૯. કોઈ માણસ કાંઈ ગુન્હામાં મદદગારી કરે અને તે ઉપરથી તે કામ કરવામાં આવે, અને તે મદદગારીની શીક્ષાને માટે આ કાયદામાં કાંઈ સાદ કરાવ ન હોય તો, તે ગુન્હાને માટે કરાવેલી શીક્ષા તે માણસને કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—૧ મદદગારી કરવા ઉપરથી કોઈ ગુન્હો કરવામાં આવ્યો એમ ક્યારે સમજવું કે તે ગુન્હો તે મદદગારીમાં ઉશ્કેરણી, મસક્કત કે સહાય કરવામાં આવી હોય તે ઉપરથી કરવામાં આવે ત્યારે.

હદ્યાંત—ખોટી સાહેલી આપવાને, અ, બ ને ઉશ્કેરે તે ઉપરથી બ તે ગુન્હો કરે તો અ એ તે ગુન્હામાં મદદગારી કરી તથા બ ના જેવીજ શીક્ષાને તે લાયક છે એમ સમજવું.

૧૧૦. કોઈ માણસ કાંઈ ગુન્હામાં મદદગારી કરે તે મદદગારના ધરાદા કે જ્ઞાન કરતાં જુદા ધરાદાથી કરે તોપણ મદદગારના જેવાજ ધરાદાથી તે કામ કર્યું હોય તો જે ગુન્હો થાય તે ગુન્હાને માટે કરાવેલી શીક્ષા તે માણસને કરવામાં આવશે.

૧૧૧. એક કામમાં મદદગારી કરવામાં આવે અને બીજું કામ અને તો જાણે તેજ કામમાં મદદગારી કરી હોય એવીજ રીતે તથા તેટલેજ દરજ્જે તે મદદગાર તે અનેકા કામને માટે જવાબદાર છે. પણ તે બનેલું કામ તે મદદગારીનું સંજ્ઞાવ્ય ફળ હોવું જોઇએ. અને જે ઉશ્કેરણી, સહાય કે મસક્કતથી તે મદદગારી કરવામાં આવી હોય તે ઉશ્કેરણીના જોરથી કે મસક્કત મુજબ તે કામ થયું જોઇએ.

હદ્યાંત—(૧) જના ધોગકમાં હેર ધાલવાને અ એક બાળકને ઉશ્કેરીને તેને હેર આપે અને તેથી જના ધોગકની પાસે થ નો ધોગક હોવાથી બૂલથી થના ધોગકમાં હેર ધાયે તો પણ જાણે અ એ થનાજ ધોગકમાં હેર ધાલવા ઉશ્કેર્યો હોય તેવીજ રીતે અ જવાબદાર છે.

(૨) જનું ધર બાળવા અ, બ ને ઉશ્કેરે, અને તેથી બ આમ લગાડીને ત્યાં કાંઈ મિલકત ત્યારે તો અ ધર બાળવામાં મદદગારીનો તકસીરવાન છે. તોપણ ચોરીમાં મદદગારી કરી એમ સમજવું નહીં; કેમકે ચોરી તો જુદું જ કામ છે.

(૩) અ, બ, તથા કને અપહરણ માટે એક વારોહું ધર ફોડવાને ઉશ્કેરે અને તે માટે તેને સજા આપે, પછી બ તથા ક ધર ફોડીને અંદર જતાં ધરનો જ માણસ સમો થાય તો તેનું તેઓ ખુન કરે તો તેથી આ કેમણે એ તે ખુન તે મદદગારીનું સંજ્ઞાવ્ય ફળ હોય તો અ ખુનને માટે કરાવેલી શીક્ષાને લાયક છે, એમ સમજવું.

૧૧૨. મદદગારી કરેલું કામ પણ કરવામાં આવે અને ઉપરથી કલમ પ્રમાણે જે કામને માટે મદદગાર જવાબદાર છે તે કામ પણ કરવામાં આવે, અને તે કામ જુદોજ ગુન્હો થાય તો તે મદદગાર તે ગુન્હાઓમાંના દરેક ગુનાની શીક્ષાને લાયક છે.

દુષ્ટાંત—એક સરકારી નોકરે કરેલી જમીના સામે થવાને અ બ ને ઉશ્કેરે, પછી તેથી બ જમીની સામે થાય અને જમી કરનાર અમલદારને બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરે તો તે જમીના સામે થવાનો ગુન્હો તથા બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરવાનો ગુન્હો બને બ એકલાએ કર્યા જેથી તે બને ગુન્હાની શીક્ષાને બ લાયક છે, અને અ બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરશે એવા સંભવ છે તો અ પણ તે ગુનાઓમાંનાં દરેક ગુન્હાની શીક્ષાને લાયક છે, એમ સમજવું.

૧૧૩ એક મુકરર અસર પેદા કરવાના ધરાદારી મદદગાર સખસ કાંઈ કામમાં મદદગારી કરે અને તે મદદગારી ઉપરથી તે કામને માટે જવાબદાર હોય તે કામ તેણે ધારેલ હોય તે કરતાં બુદ્ધિ અસર પેદા કરે તો તે મદદગારે તેજ અસર પેદા કરવાના ધરાદારી તે કામમાં મદદગારી કરી હોય એવીજ રીતે તથા તેટલેજ દરજ્જે તે મદદગાર તે પેદા કરેલી અસરને માટે જવાબદાર છે; પણુ તે મદદગારી કરેલા કામથી તે અસર થવાનો સંભવ છે એમ તેણે બળ્યું હોય તો.

દુષ્ટાંતો—જને મહાવ્યથા કરવા માટે અ, બ, અને ઉશ્કેરે પછી બ તેથી જ ને મહાવ્યથા કરે, તેથી કરીને જ મરી જાય તો તે કેસાણે અ એ બળ્યું હોય તે મદદગારી કરેલી મહાવ્યથાથી જ નું મોત થશે એવા સંભવ છે તો ખુનને માટે ઠરાવેલી શીક્ષાને અ લાયક છે એમ સમજવું.

ટીકા—મદદગારીના પરિણામે કાંઈ ગુન્હો બને નહિ, અગર મદદગાર સખસે ધારેલોજ ગુન્હો બને કે તેથી કંઈ જુદોજ ગુન્હો બને, તેમાં જ્યાં ગુન્હો ન બને ત્યાં ગુન્હાના પ્રમાણમાં મદદગારી કરનાર સખસને ૬ ૧૧-૧૬ પ્રમાણે શિક્ષા થાય ને તે સખસો વધારે હોય તો ૫ ૧૧૭ પ્રમાણે શિક્ષા થાય, ગુન્હો વખતે મદદગાર હાજર હોય કે ગેર હાજર હોય તો પણુ મુખ્ય ગુનેગારની પંક્તિમાંજ તેને મુકાય છે. પણુ મદદગાર સખસે કરેલી મદદગારીને અનુસરીને મુખ્ય ગુન્હેગારે કૃત્ય કયું ન હોય તો, મદદ કરનાર સખસને દોષિત ઠરાવી શકાતો નથી. મદદગારે ઉશ્કેરણીને અનુસરીને મુખ્ય ગુન્હેગાર, ગુન્હો કરવામાં માત્ર, વખત, સ્થળ કે વિધીનો ફેરફાર કરીને કૃત્ય કરે તો તેથી મદદગાર શિક્ષાથી મુક્ત થતો નથી.

વળી મદદગારની ઉશ્કેરણીથી આગળ વધીને, મુખ્ય ગુન્હેગાર, વધારાનું કંઈ કૃત્ય કરે તો, જો તે વધારાનું કૃત્ય મદદગારીનું સંભાવ્ય કૃત્ય હોય તો મદદગાર તે વધારાના કૃત્ય માટે પણુ ગુન્હેગાર કરી શકે. જેમકે એક માણસને આગ લગાડવાની ઉશ્કેરણી કરે ને તેમાં કોઈ માણસ બળી મરે, અથ્થક જગ્યાનો કબજો લેવા લાકડીઓ આપી પોતાના નોકરને કોઈ ઉશ્કેરે તેમાં કોઈનું ખુન થાય, છું કે ગ્રહપ્રવેશ કરવાની ઉશ્કેરણીમાં માલકણી સામે થતાં તેનું ખુન થાય, તો તેવા કેસોમાં વધારાના પરિણામ માટે મદદગાર ગુન્હેગાર થઈ શકે છે. કારણ કે તે પરિણામે તે મુખ્ય ખીનાનાં સંભાવ્ય કૃત્ય છે, એટલે તેણે ગુન્હો કરવાની સલાહ આપી તે વખતે આવી ભતવું બળ વાપરવાની જરૂર પડે તો તે પણુ વાપરવાની સલાહ કે ભક્ષામણનો સમાવેશ તે મદદગારની સુચનામાં થઈ શકે. (ઈ. લો. ત્રિ. ક. અલ્ટા. ૪૬૧) મદદગાર સખસે એકજ ગુન્હો કરવાની સુચના આપી હોય, અને તેમ છતાં બે ગુન્હાને માટે તે ગુન્હેગાર બને છે. એવા સંજોગોમાં, જે બીજો ગુન્હો બને, તે એવો હોવો જોઈએ કે મદદગારી કરનાર સખસે તે બનશે તેમ આગળથી જાણેલું હોવું જોઈએ.

૧૧૪ ગુન્હો થતી વખતે મદદગાર હાજર હોય તો જે સખસ ગેરહાજર હોય તો મદદગાર દાખલ શીક્ષા પામવાને લાયક થાય તે સખસ તે મદદગારીને લીધે જે કામ કે ગુનાને માટે શીક્ષા થઈ શકે એવું હોય તે કામ કે ગુન્હો થતી વખતે તે સખસ જો ત્યાં હાજર હોય તો તેણે તે કામ કે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૧૧૫ મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા થઈ શકે એવો કાંઈ ગુન્હો કરવામાં કોઈ માણસ મદદગારી કરે અને તેમ મદદગારી ઉપરથી તે ગુન્હો કરવામાં આવે નહીં તથા તે મદદગારી માટે શીક્ષા સંબંધી આ કાયદામાં કાંઈ સાફ ઠરાવ નહીં કરેલો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણુ લાયક થશે, અગર તે મદદગારી ઉપરથી જે કામને માટે તે મદદગાર જવાબદાર હોય અને જે કામથી કોઈ સખસને વ્યથા થાય તેવું કાંઈ કામ કરવામાં આવે તો તે મદદગારને ચઉદ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી દંડને પણુ લાયક થશે.

દુષ્ટાંત—જનું ખુન કરવા અ, બ, અને ઉશ્કેરે, પણુ તે ગુન્હો કરવામાં આવે નહીં પણુ જો બ, જ નું ખુન કરે તો મોત કે સમુદ્રપારની શીક્ષાને લાયક થાય છે, માટે અ સાત વરસની કેદ અને દંડને પણુ લાયક છે. અને જો જ ને વ્યથા કરવામાં આવે તો અ ને ૧૪ વર્ષ સુધીની કેદ તથા દંડને તે લાયક થશે.

૧૧૬ કેદની શિક્ષા થઈ શકે એવા કોઈ ગુન્હામાં કોઈ માણસ મદદગારી કરે અને તે મદદગારી

ઉપરથી તે ગુન્હો કરવામાં આવે નહીં તથા તે મદદગારી સંબંધી શિક્ષા, આ કાયદામાં કાંઈ વિશેષ ઠરાવ ન હોય, તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હા માટે ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની મુદત સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે મદદગારી કરી હોય તે સખસ સરકારી નોકર હોય અને તેની દુરજ તે ગુન્હો થતો અટકાવવાની હોય તો તે મદદગારને તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તેને માટે કેદની ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની અડધી મુદત સુધીની કેદની અથવા તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંત—જ એક સરકારી નોકર છે, તે પોતાના હોદ્દાના સખમયી અ ના ઉપર મહેરબાની કરે, અને તેના બદલામાં આ, બને લાંચ આપે પણ બ તે ન હોય, તો પણ આ ને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાય.

૨ ખોટી સાહેલી આપવા અ, બ ને ઉશ્કેરે પણ બ ખોટી સાહેલી આપે નહીં તો પણ અને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાય.

૧૧૭ લોકો પાસે કે કોઈ પણ વર્ગના દસથી વધુ માણસો પાસે કાંઈ ગુન્હો કરવા માટે જે માણસ મદદગારી કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવા આવશે.

દૃષ્ટાંત—જ એક સરીયામ રસ્તા ઉપર ભહેરનાયું ચોરીને દેશથી વધારે માણસોના તડવાળાને ઉશ્કેરે કે, તમારા સામા તડવાળા ફાંચે વખતે વરધોડો લઈ જવાના છે માટે તેમના ઉપર હુમલો કરવા એકઠા થઈ તો આ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કયો સમજવું.

૧૧૮ મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવો સહેલ કરવાના ધરાદાયી, કે તે સહેલ છે એવા સંભવ બાબતો છતાં, અગર કોઈ માણસ કાંઈ કામ અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે ગુન્હો કરવાની ધારણા થઈ હોય, તે ધારણા બુદ્ધિપૂર્વક છુપાવે અથવા તે ધારણા બાબત પોતે જોને ખોટી જાણતો હોય એવી કાંઈ વાત જાહેર કરે, તો તે માણસને જો તે ગુન્હો થાય તો સાત વરસની એને ન થાય તો ત્રણ વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારના કેદની શિક્ષા રવામાં આવશે. અને ગુન્હો થાય કે ન થાય તો પણ ઉપલી શિક્ષાની સાથે દંડને પણ તે લાયક થશે.

દૃષ્ટાંત—કાલ્યાણીનો ગુન્હો જે જગાએ થવાનો હોય તે જગાને બદલે તે ગુન્હો કરવો સહેલ થાય તે માટે ખોટી જગાએ થવાનો છે, એવી ખોટી બખર આ કોઈ માહિતીને આપે તો આ ને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થઈ શકે.

૧૧૯ કોઈ સરકારી નોકર, ગુન્હો થતો અટકાવવાની પોતાની દુરજ છતાં, તે ગુન્હો કરવો સહેલ થાય તે માટે કે કોઈ કસુર કરીને તે ગુન્હો કરવાની ધારણા બુદ્ધિપૂર્વક છુપાવે અથવા તેવી ધારણા બાબત કાંઈ ખોટી વાત જાહેર કરે તો તે માણસને જો તે ગુન્હો થાય તો, તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા કેદની ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવવી હોય તેની અડધી મુદત સુધી કેદની, અથવા દંડની, અથવા બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે, જો તે ગુન્હો મોતની કે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા થઈ શકે એવો હોય તો તે માણસને દસ વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા થશે અને જો તે ગુન્હો ન થાય તો તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તે માટે કેદની જે ધણીમાં ધણી મુદત ઠરાવવી હોય તેની મુદત સુધીની કેદની, દંડની અથવા બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંત—જ એક પોલીસ અમલદાર છે અને અપહરણ કરવાની ધારણા તેના ભણવામાં આવે તો તેની ખબર આપવી એ તેની કાયદા મુજબ દુરજ છે, તેના ભણવામાં આવે કે બ ની અપહરણ કરવાની ધારણા છે, છતાં તે ગુન્હો સહેલ કરવાને તે ખબર આપવામાં કસુર કરે તો આ ને આ કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થાય.

૧૨૦ કેદની શિક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવા સહેલ કરવાના ધરાદાયી. કે કાયદાવિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે ગુન્હો કરવાની ધારણા થઈ હોય તે ધારણા બુદ્ધિપૂર્વક છુપાવે, અથવા, તે બાબત પોતે જોને ખોટી જાણતો હોય એવી કાંઈ વાત જાહેર કરે, તો તે માણસને જો તે ગુન્હો થાય તો તે ગુન્હા ને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની, કેદની જે ધણીમાં ધણી શિક્ષા ઠરાવી હોય તેની પા મુદત સુધીની અને જો તે ગુન્હો ન થાય તો તેને ધણીમાં ધણી તેથી કે મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની શિક્ષા થશે.

બાબ ૫ મો.

સાપરાધ કાવતરૂ

૧૨૦ અ જ્યારે એ અથવા વધારે સખસો (૧) કાંઈ કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરવાનું, કે કરાવવાનું કે, (૨) કાયદા વિરૂદ્ધ ન હોય એવું કામ કાયદા વિરૂદ્ધ સાધનોથી કરવાનું કે કરાવવાનું કે કબુલ કરે ત્યારે તેથી કબુલતને સાપરાધ કાવતરૂ કહેવું, પણ ગુન્હો કરવા માટેની કબુલત સિવાયની કાંઈપણ કબુલત એવી કબુલતના એક અથવા વધારે પક્ષકારો તે કબુલતને અનુસરીને તે કબુલત સિવાય કાંઈપણ કૃત્ય કરે નહીં તો, સાપરાધ કાવતરૂ ગણાશે નહિં.

૧૨૦ બ (૧) જે ગુન્હો માટે મોતની, સમુદ્રપારની અથવા એ કે વધારે વર્ષની સખત મજુરીની કેદની શિક્ષા થઈ શકે તેવો ગુન્હો કરવા માટે સાપરાધ કાવતરૂ કરવામાં જે કોઈ સખસ પક્ષકાર હોય તેને એવા કાવતરા માટે શિક્ષા કરવા માટે આ કાયદામાં વિશેષ ઠરાવ ન હોય ત્યારે, તે સખસે તેવો ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરી હોત તો તેને જેની રીતે શિક્ષા થને તેવીજ રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે. હા ઉપર લખ્યા પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે તેવો ગુન્હો કરવા માટેના સાપરાધ કાવતરા સિવાયના સાપરાધ કાવતરામાં જે કોઈ સખસ પક્ષકાર હોય તેને છ મહિનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૬ કો.

રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હાઓ બાબત.

૧૨૧ જે માણસ રાણીની સામે લડાઈ કરે અથવા લડાઈ કરવાની કોશીશ કરે, અથવા લડાઈ કરવામાં મદદગારી કરે તેને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તેની સઘળી મિલકત જપ્ત થશે.

દૃષ્ટાંત—રાણીની સામે બંડ થાય તેમાં આ સામેલ થાય તો, તેમ સીલોનમાં હથીયાર મોકલીને આ ત્યાંના બંડખોરોને હાંદુસ્તાનમાં રહી મદદગારી કરે તોપણ આ એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો ક્યો સમજવું,

૧૨૧ અ જે માણસ ૧૨૧ મી કલમ પ્રમાણે શીક્ષા કરવા લાયક કાંઈ ગુન્હો કરવાનો કે જિટિશ ઇંડિઆનું કે તેના કોઈ ભાગનું રાણી સાહેબનું રાજ્ય છીનવી લેવાનો સંપ કરશે કે છંડીઆ સરકારને કે કોઈ ઇલાકાની સરકારને સાપરાધ બળથી કે નવા બળના દેખાવથી ડરાવવાનો સંપ કરશે તે માણસને જીવતાં સુધી કે થોડી મુદત સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવી કે ધણીમાં ધણી દસ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવી.

ખુલાસો—સંપ કરવાનો ગુન્હો થવા સાડ કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર થવી જોઈએ એવું સમજવું નહીં.

૧૨૨ જે સખસ રાણીની સામે લડાઈ કરવાના કે લડાઈ કરવાને તૈયાર થવાના ઇરાદાથી માણસો, હથીઆરો કે દારૂગોળા એકઠા કરે કે બીજી રીતે તૈયારી કરે તે સખસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દસ વરસની મુદત સુધી સમુદ્રપારની કે દસ વરસની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તેની સઘળી મિલકત સરકાર જપ્ત થશે.

૧૨૩ રાણી સામે લડાઈ કરવાની થયેલી ધારણા, કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને કે જે લડાઈ કરવી સહેલ થાય તે માટે જે કોઈ માણસ છુપાવે તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૨૪ હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ, કે પ્રેસીડેન્સીના ગવર્નર કે લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર કે તેમની કૉન્સલ્સના કોઈ સલાહદાના કાયદેસર અખતિઆરમાંના કાંઈપણ અખતિયાર, તેઓને સમજાવીને કે જખરજસ્તીથી કે કાંઈપણ રીતે અમલમાં અણાવવા કે ન અણાવવાના ઇરાદાથી જે માણસ તેઓની ઉપર હુમલો કરે કે ગેરબ્યાખબી અટકાવ કરે કે તે કરવાની કોશીશ કરે કે સાપરાધ બળથી, દેખાવથી તેમને ડરાવે કે ડરાવવાની કોશીશ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા

કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૧૨૪ (અ) જે કોઈ માણસ રાષ્ટ્રી સાહેબ ખાખત અથવા બ્રિટિશ ઇંડિયામાં કાયદાની રૂયે જે સરકારનો અમલ રથપાયેલો છે તે સરકાર ખાખત દ્વેષ કે તિરસ્કાર કે, બેદિલી, બેબેલા કે લખેલા શબ્દો વડે, કે પ્રત્યક્ષ કાંઈ દેખાડીને કે બીજી રીતે ઉત્પન્ન કરશે, કે ઉત્પન્ન કરવાની કોશીશ કરશે, તેને જીવતાં સુધી કે કોઈ બેહોશી મુદત સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા અને દંડ પણ કરવો. અથવા ત્રણ વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા અને દંડ પણ કરવો.

ખુલાસો—૧ બે દિલી-આ સંજ્ઞામાં બેવકાઈ અને વેરલાવનો સમાસ થાય છે. (૨) સરકારી યોજનામાં કાયદેસર સાધનોવડે ફેરફાર કરી લેવાના હેતુથી દ્વેષ તિરસ્કાર કે બેદિલી ઉત્પન્ન કર્યા વગર તે યોજના ખાખત ના પસંદગી બતાવવા માટે કરેલી ટીકા આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી.

(૩) દ્વેષ, તિરસ્કાર કે બેદિલી ઉત્પન્ન કર્યા વગર, સરકારના કારોબારને લગતી કે બીજી કૃતી ખાખત ના પસંદગી બતાવવા સાર કરેલી ટીકા આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી.

ટીકા.—આરોપીએ વાપરેલી ભાષા શા ઇરાદાથી વાપરી છે એ ઉપર ગુન્હોનો આધાર છે. બેદિલી ફેલાવનારે લખાણ લખીને કબજામાં રાખવાથી ગુન્હો થતો નથી. પણ તે બહાર પડે કે આ લખાણથી કોઈ એક સખસને નાકેડ કરતાં સાથેજ તેની પ્રસિદ્ધિ થાય છે, બહેર પત્રકારને સરકારના ઉપર અપ્રમાણિકપણના અને અનીતિમાન હેતુઓના આરોપ મુકવાનો હક નથી. બહેર ટીકા એવી હોવી જોઈએ કે જેથી સરકાર સામે દુરમનાવટ કે પિચ્કાર કે બેદિલી ન ફેલાય. (૧૦) મુંબઈ લો. ડિ, ૮૪૮)

૧૨૫ રાષ્ટ્રીની સાથે મૈત્રી કે સલાહ હોય એવા એશીયાના કોઈ પણ રાજના રાજ્યની સામે જે માણસ લડાઈ કરે કે લડાઈ કરવાની કોશીશ કરે કે તેમાં મદદગારી કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા અને તેની સાથે દંડ, અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તેની સાથે દંડ પણ થઈ શકે અથવા દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૨૬ રાષ્ટ્રીની સાથે મૈત્રી કે સલાહ રાખનારા કોઈપણ રાજના મુલક ઉપર જે માણસ હુલ્લ કરે કે હુલ્લ કરવાની તૈયારી કરે તેને સાત વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને તથા હુલ્લ કરવામાં વાપરેલી કે હુલ્લમાંથી મળેલી મીલકત સરકાર જમ થવાને લાયક થશે.

૧૨૭ ૧૨૫ મી તથા ૧૨૬ મી કલમોમાં લખેલા ગુન્હાઓ માહેના કોઈ ગુન્હા કરવામાં મળેલી કાંઈ મિલકત જે માણસ તે તે રીતે મેળવેલી છે : એમ જણીને લે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને તથા તે લીધેલી મીલકત સરકાર જમ થવાને લાયક થશે.

૧૨૮ જે માણસ સરકારી નોકર છતાં, પોતાના હવાલામાંના કોઈ રાજકીય કે લડાઈના કેદીને કેદ કરેલી જગામાંથી છુદ્ધપૂર્વક નાશી જવા દેશે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૨૯ જે માણસ સરકારી નોકર છતાં પોતાના હવાલામાંના કોઈ રાજકીય કે લડાઈના કેદીને કેદની જગાએથી ગફલતથી નાશી જવા દે તેને ત્રણ વરસ સુધીની આસન કેદની અને દંડની પણ શિક્ષા થશે.

૧૩૦ કોઈ રાજકીય કેદીને કે લડાઈના કેદીને કાયદેસર કેદમાંથી નાશી જવામાં જે માણસ સહાય કે મદદ કરે કે છોડાવે કે છોડાવવાને કોશીશ કરે કે તેના નાશી ગયેલા કેદીને જે ઘરમાં રાખે કે સંતાડે કે તેને પાછો પકડવામાં જે હરકત કરે કે હરકત કરવાની કોશીશ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

ખુલાસો—જે રાજકીય કે લડાઈના કેદીને તેના વચન પરથી બ્રિટિશ ઇંડિયામાં કેટલીક મુદત કરેલી હદમાં છુટા રહેવા દીધે હોય તે હદી જે હદમાં છુટા રહેવાની તેને રાખેલો હોય તે હદમાંથી બહાર જાય તો તે કાયદેસર કેદમાંથી નાશી ગયેા એમ સમજાશે.

બાબ ૭ મો.

જમીનપરની તથા દરિયાઈ ફોજ સંબંધી ગુન્હા.

૧૩૧ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીને બંડ કરવામાં જે માણસ મદદગારી કરે કે તેમને પોતાના પ્રભુ ધર્મથી કે સેવા ધર્મથી જુદા કરવાની જે માણસ કોશિશ કરે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૩૨ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ બંડ કરવામાં જે કોઇ માણસ મદદગારી કરે અને તેથી બંડ થાય તો તે માણસને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા દસ વરસ સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૩૩ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર, ખલાશીએ, કોઇ ઉપરી અમલદાર પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતો હોય તેવામાં તેની ઉપર હુમલો કરવામાં જે માણસ મદદગારી કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૩૪ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ કોઇ ઉપરી અમલદાર પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતો હોય તેવામાં તેની ઉપર હુમલો કરવામાં જે કોઇ માણસ મદદગારી કરે અને તે મદદગારી ઉપરથી તે હુમલો થાય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ તે પાત્ર થશે.

૧૩૫ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ નાશી જવામાં જે માણસ મદદગારી કરે તેને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૩૬ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફોજમાંના ફલાણો ઓફીસર સોલ્ડીયર કે ખલાશી નાશી આવેલો છે એમ જાણીને કે એમ માનવાનું કારણ છતાં નીચેના અપવાદ ન લાગતાં જે માણસ તે અધિકારી, સોલ્ડીયર કે ખલાશીને ધરમાં રાખે તેને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—કોઇ જી પોતાના વરને ધરમાં રાખે તો તેને આ કારણ લાગુ પડતો નથી.

૧૩૭ જે વેપારી વહાણમાં રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંથી કોઇ નાશી જનારો સંતાયો હોય તે વહાણને ભારતર, કે જે સખસના હવાલામાં વહાણ હોય તે સખસ, તે સંતાયનાની વાતથી બળવેયો હોય તો પણ જે તેણે પોતાનો હોદ્દો બળવવામાં કાંઈ ગફલત ન કરી હોત અને વહાણપર પાંકો બંદોબસ્ત રાખ્યો હોત તો તેના જાણવામાં તે વાત આવત એવું હોય તો તે ભારતર અથવા જેના હવાલામાં તે વહાણ હોય તે સખસ પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૧૩૮ ફલાણું કામ ના ફરમાનીનું છે એમ જાણીને તે કામ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ કરવામાં જે કોઇ માણસ મદદગારી કરે અને તે મદદગારીથી તે ફરમાનીનું કામ થાય તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૩૯ આ બાબમાંની આગળ ગયેલી કલમો મલિકામાઅજમાની ઇડિઅન મેરીન સર્વિસ રાષ્ટ્રી સાહેબની દરીયાઈ ફોજમાં જણે સમાઈ જતી હોય એમ લાગુ પડશે.

૧૪૦ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની તથા દરીયાઈ ફોજને સાફ અથવા રાષ્ટ્રીની જમીનપરની અથવા દરીયાઈ ફોજના કોઇ કામને સાફ કરેલા કોઇ લશ્કરી કાયદાને તાળે હોય એવા કોઇ સખસને આ

કાયદા કુળના આ બાબમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હાઓમાંના કાંઈ ગુન્હાને સાફ શીક્ષા થઈ શકશે નહીં.

૧૪૦ રાણીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફેજામાંના જે માણસ સોલજર નથી તે માણસ તેવો સોલજર પહેરતો હોય એવો કોઈ પેશાક પહેરે અથવા તેવો સોલજર જે ચિન્હ વાપરતો હોય તેના જેવું કાંઈ ચિન્હ વાપરે એવા હરાદાથી કે તે તેવો સોલજર છે એમ માનવામાં આવે તો તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

બાબ ૮ મો.

લોહોની સમાધાની વિરૂદ્ધ ગુન્હાઓ બાબત.

૧૪૧ જે પાંચ કે વધારે સખસોની એક મંડળી મળે અને જે સખસો તે મંડળીમાં હોય તેઓનો સામાન્ય હેતુ નીચે લખ્યા પ્રમાણે હોય તો તે મંડળીને કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી કહેવી.

૧ હિંદુસ્તાનના કાયદા કરનારી ને હકુમત કરનારી સરકારને કે કોઈ પ્રેસીડેન્સીની સરકારને કે લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરને કે પોતાના હોદ્દાનો કાંઈ કાયદેસર અખતીઆર અમલમાં લાવતાં કોઈ સરકારી નોકરને સાપરાધ બળ કરીને કે સાપરાધ બળ દેખાડીને ડરાવવો.

ટીકા—રાજદારી વિષય ઉપર લાપણ સાંભળવા માટે સંખ્યાબંધ માણસો ભેગાં મળે તો તેવી રીતના બહેર સવાલો સાંભળવાની મોટી સંખ્યાએ કાયદેસર છે.

૨ કાંઈ કાયદો કે કોઈ કાયદેસર હુકમ બળવતાં હરકત કરવી.

ટીકા—સરકારી અમલદાર પોતાની ફરજ અધારિત રીતે બળવતો હોય તો તેને તેમ કરતાં અટકાવવાનો હક આત્ર જે સખસને ગેરકાયદેસર નુકશાન થતું હોય તેનેજ છે. બીજાને તેની વતી અટકાવ કરવાનો હક નથી.

૩ કાંઈ બીગાડ કે સાપરાધ પ્રવેશ કે બીજે ગુન્હો કરવો.

ટીકા—દરદાની જરૂર હોય તેવા ગુન્હામાં ઇરાદો સાબિત થવો જોઈએ જે માણસને અમુક કૃત્ય કરવાનો હક છે તેને આ કલમ લાગુ પડે નહીં, એક જમીનના ઑ અને બે ભાગીદાર હતા, તે જમીનમાં બની રબ વિના અ એ મકાન બાંધ્યું પણ બ એ સીવીલ કોર્ટથી તે મકાન તોડી પાડવાનું હુકમનામું મેળવી તોડી પાડ્યું, પછી બના નોકરોએ અ ના નોકરોને મકાન ચણતા જોયા, જેથી તેમણે શરૂ કરેલા ભાગ તોડી પાડ્યો, અને નોકરોને એક બાજુ કહાડયા આ કેસમાં નીચલી કોર્ટે હજામા માટે સબ્જ કરી, પણ હાઈકોર્ટે રદ કરી કારણ તે કૃત્ય તે બીગાડ કરતા નહોતા પણ તેના શેડને જે કૃત્ય કરવાનો હક હતો તે તેઓ કરતા હતા. (રાણી વિ. રાજ કુમારસિંઘ-ઈ-લો. રિ. કલકત્તા. પા ૫૭૩)

૪ કોઈ સખસની ઉપર સાપરાધ બળ દરીને અથવા તેને સાપરાધ બળ દેખાડીને કાંઈ મિલકતનો કબજો લેવો અથવા મેળવવો કે કોઈ સખસનો આવવા જવાનો હક અથવા પાણી વાપરવાનો હક કે બીજા જે નીરાકાર વસ્તુ સંબંધી હક તે સખસના દબલમાં કે ભોગવટામાં હોય તે તેની પાસેથી લઈ લેવો કે કાંઈ હક કે ધારેલા હક અમલમાં લાવવો.

ટીકા—તકરારી મિલકત ઉપર ખરો હક હોતો એ સવાલ નથી. જે જમીનપર તેને હક છે તે બીજાના કબજામાંથી બળથી લેવા માટે ગુન્હેગાર બને છે. વરગોડાને સાપરાધ બળ સાથે અટકાવવો તે પણ આ કલમમાં આવે શકે.

૫ સાપરાધ બળ કરીને કે બળ દેખાડીને જે કામ કરવાની જે સખસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ નહીં હોય તે કામ તે સખસ પાસે કરાવવું કે જે કરવાનો તેને કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કરવામાં તેની પાસે કમ્પુર કરાવવી.

ટીકા—લીલામમાં રાજેલી મિલકતનો દબલો લેતાં અટકાવનાર ટોળું, કારખાનાના મજૂરો કામ બંધ કરે તો તે મને જોરથી ફરજ પાડનાર, અને નાટકમાં તોફાન કરી પ્રવેશ અટકાવનાર સખસો આ કલમમાં આવે શકે છે.

ખુટાસો—જે મંડળી પ્રથમ કાયદા વીરૂદ્ધ ન હોય તે પાછળથી કાયદા વીરૂદ્ધ મંડળી થઈ શકે.

૧૪૨ જે હકીકતોને લીધે કોઈ મંડળી કાયદાવિરૂદ્ધ મંડળીમાં થતી હોય તે હકીકતો જણાયા છતાં જે માણસ હરાદાથી તે મંડળીમાં સામેલ થાય કે તેમાં જરી રહે તે માણસને કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગ જૂન સમજવો.

૧૪૩ જે માણસ કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગમૂત હોય તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની કે બંને શિક્ષા થશે.

૧૪૪ જીવ લેનાર કોઈ હથીઆર અથવા જે મારથી સામા માણસનો પ્રાણ બચ એવો સંભવ હોય એવી કોઈ વસ્તુ પાસે છતાં જે માણસ કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગમૂત થય તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે,

૧૪૫ કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને કાયદામાં ફરમાવેલી રીતે વીખેરાઈ જવાનું ફરમાયું છે, એવું જણ્યા છતાં જે માણસ કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં સામીલ થાય કે જરૂરી રહે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૪૬ કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો સામાન્ય હેતું પાર પાડવામાં તે કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી અથવા તેના કોઈ અંગમૂત બળ કે બુલમ વાપરે તો તે મંડળીના દરેક અંગમૂતે હંગામોનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ગેર કાયદાની મંડળીમાં સામેલ થવું એજ એક ગુન્હો છે. જો તે મંડળી કે તેનો કોઈ અંગમૂત બળ વાપરે તો તે મંડળીનો દરેક અંગમૂત આ કલમ મુજબ હંગામોનો ગુન્હો કરે છે.

૧૪૭ જે માણસ હંગામોનો ગુન્હો કરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની, કે દંડની કે બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૪૮. જીવ લે એવું હથીયાર પાસે રાખીને કોઈ હંગામો કરે તો તેને ત્રણ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની, કે દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૪૯ કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો સામાન્ય હેતું પાર પાડવામાં તે મંડળીના કોઈ અંગમૂતથી કોઈ ગુન્હો થાય અથવા એવો કોઈ ગુન્હો થાય કે તે હેતુ પાર પાડવામાં તે ગુન્હો થશે એવો સંભવ તે મંડળીના અંગમૂતોને જાણવામાં હોય તે ગુન્હો થતી વખતે જે જે સખસ તેજ મંડળીના અંગમૂત હોય તે દરેક સખસે તે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૧૫૦ જે માણસ કોઈ સખસને કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવાને કે અંગમૂત થવાને પૈસા આપવા કરી ને કે બીજી રીતે રાખે કે રાખવામાં મદદ કરે કે ચશમ પોશી કરે, તે માણસને તે કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગમૂત દાખલ તથા તે પૈસા આપવા કરીને કે બીજી રીતે રાખેલા સખસથી તે કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગમૂત દાખલ જે કોઈ ગુન્હો થાય તે ગુન્હાને માટે જાણે તે માણસે તે કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગમૂતજ હોય કે જાણે તેણે પોતેજ ગુન્હો કર્યો હોય એવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૫૧ જેથી લોકોની સુલેહમાં ગડબડ થાય એવો સંભવ હોય એવી પાંચ કે તેથી વધારે સખસોની મંડળીને વીખેરાઈ જવાનો કાયદેસર રીતે હુકમ થયા પછી જે માણસ જાણી જુઝને તે મંડળીમાં સામેલ થાય કે જરૂરી રહે તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની કે બંનેની સજા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—અગર તે મંડળી ૧૪૧ માં કલમના અર્થ પ્રમાણેની કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી ન હોય તો તે ગુન્હેગારને ૧૨૫ માં કલમ મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—ધર્મ ફેલાવવાના હેતુથી એક મંડળના સખસો મોટા વરધોડા કહાડે તે ગેરકાયદે નથી.

૧૫૨ કોઈ સરકારી નોકર પોતાનો હોદ્દો બજાવવામાં કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને વીખેરી નાંખવાની કે કોઈ હંગામો કે અખેડો બંધ પાડવાની મહેનત કરતો હોય તેવામાં તેની ઉપર જે માણસ હુમલો કરવાનો ડર દેખાડે અથવા તેને દુરકત કરે કે તેમ કરવાની કોશીશ કરે કે તેના ઉપર સાપરાધ બળ વાપરે કે તે વાપરવાનો ડર દેખાડે કે તે વાપરવાની કોશીશ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની, કે બંનેની શિક્ષા થશે,

૧૫૩ જે માણસ દ્વેષબુદ્ધિથી કે કુદૃષ્ટતાથી કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ વસ્તુ કરીને કોઈ સખસના મનમાં કોઈ ઉત્પન્ન કરે અને તે એવા ઇરાદાથી તે કોઈ હંગામોનો ગુન્હો કરાવે કે તેમ થવાનો સંભવ છે એમ

જાણીને એ પ્રમાણે કરે, અને તે કાંઈ ઉત્પન્ન થવાથી હંગામોના ગુ-હો થાય તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. જો હંગામોના ગુ-હો ન થાયતો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની, કેદની અને દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૫૩ આ જે કાંઈ બોલેલા કે લખેલા, શબ્દો વડે, કે ઇશારત કરીને કે પ્રત્યક્ષ કાંઈ દેખાડીને કે બીજી રીતે રાણી સાહેબની રૈયત પૈકી જુદા જુદા વર્ગો વચ્ચે વૈરભાવ કે દ્રેષભાવ વધારશે કે વધારવાની કોશિસ કરશે, તેને એ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—જે બાબતોને લીધે રાણી સાહેબની રૈયત પૈકી જુદા જુદા વર્ગો વચ્ચે વૈર ભાવ કે દ્રેષ ભાવ ઉત્પન્ન થતો હશે કે ઉત્પન્ન થવા તરફ જેમનું વલણ હશે તે બાબતો દુષ્ટ ઇરાદા વગર અને તે દુર થાય એવા ખરા હેતુથી ખતાવી હોય તો, તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી.

ટીકા—શબ્દ બુદ્ધિથી કેટલોક મત ભેદ આછાં કરનારાં લખાણાં કરવાં એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો નથી.

૧૫૪. જ્યારે કાંઈ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળી મળે અથવા હંગામો થાય ત્યારે જે જમીનપર તે મળે કે હંગામો થાય તે જમીનના માલેક કે કબજેદારને તથા તે જમીનમાં જોતો હક હોય એવા સખસને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે પણ તે ક્યારે કે જો તેણે તે ગુન્હો થાય છે કે થવાનો સંભવ છે એવું જાણીને પાસેમાં પાસેની પોલીસ ચોકી પરના અમલદારને જલ્દી ખબર નહીં આપે તો અથવા ગુન્હો અટકાવવા સારૂ પોતાથી ખનતા કાયદેસર ઇલાજો કામે નહીં લગાડે તો અને તે ગુન્હો થયા પછી તે હંગામો બંધ પાડવાને કે તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને વીખેરી નાંખવાને પોતાથી ખનતા સધળા કાયદેસર ઇલાજો કામે નહીં લગાડે તો.

૧૫૫. જો કાંઈ સખસના કાયદા સારૂ કે તેની વતી કાંઈ હંગામો કરવામાં આવે અને જે જમીન બાબત તે હંગામો થાય તે જમીનના તે સખસ માલીક કે કબજેદાર હોય તે જમીનમાં, જે તકરાર ઉપરથી હંગામો થયો હોય તે તકરારની બાબતમાં કાંઈ હકનો તે સખસ દાવો કરતો હોય કે તેમાંથી તે સખસને કાંઈ ફાયદો થયો હોય અથવા તેણે કાંઈ ફાયદો કબ્જલ કર્યો હોય, તો તે સખસને દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે. પણ તે ક્યારે કે જો તે અથવા તેના મુખતીઆર કે કારભારી તે હંગામો થવાના સંભવ છે એમ માનવાનું તેને કારણે છતાં તે મંડળી મળતી અથવા હંગામો થતો અટકાવવાને તથા તે હંગામો બંધ પાડવાને અને તે મંડળીને વીખેરી નાંખવાને પોતાપોતાથી ખનતા સધળા કાયદેસર ઇલાજો કામે નહિ લગાડે તો.

૧૫૬ જે કાંઈ સખસના કાયદાને સારૂ અથવા તેને વતી કાંઈ હંગામો કરવામાં આવે અને જે જમીન બાબત તે હંગામો થાય તે જમીનના તે સખસ માલીક અથવા કબજેદાર કે તે જમીનમાં કે જે કાંઈ તકરાર ઉપરથી તે હંગામો થયો હોય તે તકરારની બાબતમાં કાંઈ હકનો તે સખસ દાવો કરતો હોય અથવા તેમાંથી તે સખસને કાંઈ ફાયદો થયો હોય અથવા તેણે કાંઈ ફાયદો કબ્જલ કર્યો હોયતો તે સખસ મુખતીઆર અથવા કારભારીને દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે, પણ તે ક્યારે કે જો તેવો કાંઈ માણસ હંગામો થવાના સંભવ વિષે કે તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીના મળવા વિષે તે અટકાવવાને કે બંધ પાડવાને કે તેને રિખેરી નાંખવાને પોતાથી ખનતા સધળા કાયદેસર ઇલાજો કામે નહિ લગાડે તો.

૧૫૭ જે માણસ પોતાના કબજા, હવાલા કે અખતિઆર મહેના કાંઈ ધર કે જગામાં કાંઈ સખસોને રાખે, આવવા દે, કે એકઠા કરે અને તે એવું જાણીને કે એ સખસોને પૈસા આપીને કે બીજી રીતે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવાને રાખવાના છે, તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૫૮ ૧૪૧ મી કલમમાંના કાંઈપણ કામ કરવાને કે તેમાં મદદ કરવાને જે માણસ પૈસા લેવા કરીને કે બીજી રીતે રહે, કે રહેવાનું કહે, કે કોશિસ કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે. ઉપર પ્રમાણે પૈસા લેવા કરીને કે બીજી રીતે રજા પછી જે માણસ જીવ લેનારું કાંઈ હથીઆર કે જે મારવાથી સામા માણસને માણ

જ્ય તેથી કાંઈ વસ્તુ સાથે લઇને ફરે કે ફરવાનું કબજા કરે કે કહે તો તેવા માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે.

૧૫૯ બખેડો—જ્યારે બે અથવા વધારે સખસો કાંઈ જાહેર જગ્યામાં મારામારી કરીને લોકોની સુલેહમાં ગડબડ કરે ત્યારે તેઓએ તે બખેડો ક્યાં એમ સમજવું.

ટીકા—બખેડો વાળો જગ્યા જાહેર જગ્યા હોવી જોઈએ. અને તેથી પ્રાંતની સુલેહમાં ગરબડ થવી જોઈએ, તો આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થાય.

૧૬૦ જે માણસ બખેડો કરે તેને એક મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એકસો રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૯ માં.

સરકારી નોકરોના અથવા તેઓ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૧૬૧ સરકારી નોકરે કાયદેસર મહેનતાણા સિવાય બીજાં અવેજ લેવો, જે માણસ સરકારી નોકર હોય કે સરકારી નોકર થવાની ઉમેદ રાખતો હોય તે માણસ પોતાના હોદ્દાનું કાંઈ કામ કરવા કે ન કરવાને માટે, કે બદલામાં કે પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં, કાંઈ સખસની ઉપર મહેરબાની કે છતરાણ કરવા કે ન કરવાના કારણે દાખલ કે બદલામાં, અથવા હિંદુસ્તાની કાયદા બાંધનારી કે હકુમત કરારી સરકારની જોડે કે કાંઈ પ્રેસીડેન્સી સરકારની જોડે કે કાંઈ લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરની જોડે કે કાંઈ પણ સરકારી નોકરની જોડે તેના સરકારી હોદ્દા સંબંધી કાંઈ સખસને માટે અથવા કાંઈ સખસની વિરુદ્ધ કાંઈ વગ ચલાવવાના કે વગ ચલાવવાની કાશીશ કરવાના કારણે માટે અથવા બદલામાં કાંઈ પણ સખસ પાસે, પોતાને માટે અથવા કાંઈ બીજા સખસને માટે કાયદેસર મહેનતાણા શીવાય બીજાં કાંઈ પણ અવેજ લે અથવા મેળવે અથવા લેવાને કબજા કરે કે મેળવવાની કાશીશ કરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—‘સરકારી નોકર થવાની ઉમેદ રાખતો હોય’ અથવા કાંઈ સખસ સરકારી નોકર થવાની ઉમેદ રાખતો ન હોય અને તે બીજાઓને એમ સમજાવે કે મને સરકારી નોકરી મળવાની છે, ત્યારે હું તમારું કામ કરી આપીશ અને એ પ્રમાણે તેઓને કમીને કાંઈ અવેજ મેળવે તો તે કમીનો ગુન્હોગાર થઈ શકે પણ તે કાંઈ આ કલમમાં બધાન કરેલા ગુન્હાનો તકસીરવાન ગણાય નહીં.

‘અવેજ’ શબ્દને એકલા પૈસાજ અથવા બેની કીમત પૈસાથી થઈ શકે એવા અથવા સમજાવે નહીં. ‘કાયદેસર મહેનતાણું’—એ શબ્દોવડે કાંઈ સરકારી નોકર જે મહેનતાણું કાયદા મુજબ માગી શકે તે મહેનતાણું સમજાવે નહીં પણ જે સરકારની તે નોકરી કરતો હોય તે સરકારની તેને જે મહેનતાણું લેવાની રવાનાગી હોય તે સવળા મહેનતાણાનો તેઓમાં સમાવેશ થાય છે.

‘કરવાનું કારણે અથવા બદલામાં’—કાંઈ સખસ જે વસ્તુ કરવાનો ઇરાદો રાખતો ન હોય તે વસ્તુ કરવાના કારણે દાખલ અથવા જે વસ્તુ તેણે કરી ન હોય, તે વસ્તુ કરવાના બદલામાં કાંઈ અવેજ લે, તો તે આ શબ્દોમાં દાખલ થાય છે.

ટીકા—(અ) એક મુનસફ અથવા એક શાશદ જની તરફનું હુકમનામું કરી આપવાના બદલામાં પોતાના કાર્ડને જની પેટીમાં એક જગ્યા અપાવે તો આ એ આ કલમમાં બીજાન કરેલા ગુન્હો ક્યાં એમ સમજાવે.

(બ)—એક કુમક કરનારા રાજના દરબારમાં રેસીડેન્ટના હોદ્દાપર છતાં તે રાજના પ્રધાન પાસેથી આ એક જાણ રૂપિયા લે અને એમ માલમ પડે કે પોતાના હોદ્દાનું ફત્વાણું ચુકરે કામ કરવા અથવા ન કરવાના કારણે દાખલ અથવા બદલામાં અથવા તે રાજને માટે બ્રીટીશ સરકારની સાથે કાંઈ ચુકરે બાબતમાં વગ ચલાવવા કે વગ ચલાવવાની કાશીશ કરવાના કારણે માટે અથવા બદલામાં આ એ ઉપલી રકમ લીધી, કે પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં તે રાજની ઉપર મહેરબાની રાખવાના કારણે દાખલ કે બદલામાં તે રકમ લીધી તો આ એ આ કલમમાં બધાન કરેલા ગુન્હો ક્યાં એમ સમજાવે.

(ક) કાંઈ આ નામનો સરકારી નોકર, જે ને બિટું સમજાવે કે સરકારની સાથે મારા વખતી તને બિતાબ

અથવા અને એમ કરીને તે આકરીના બદલામાં તેને કાંઈ નાણું આપે એમ કરે તો, અ એ આ કલમમાં ખ્યાન કરેલા ગુન્હો કયાં એમ સમજવું.

ટીકા—આ કલમ મુજબ ગુન્હો ફક્ત લાંચ લેવામાં અથવા તે લાંચ લેવાને પ્રયત્ન કરવામાં સમાયેલો છે. પણ તે લઈ કાંઈક ગેર કાયદેસર કૃત્ય કરે કે ન કરે તે છતાં માત્ર લેવાથી ગુન્હો થાય છે. (રાણી. વિ. બળદેવ. ઇ. લો. રિ. ૩. અદલાબાદ પાનું ૨૫૩)

જ્યારે એક અમલદાર કાંઈ પણ બક્ષીસ-સ્વિમરે ત્યારે તે લાંચ તરીકે અને પોતાના હોદ્દાને અંગે કાંઈ પણ મહેતબાની દેખાડવા માટે લીધેલી હોવી જોઈએ એવું કોઈ અનુમાન કરે છે. કોઈ પણ ખાતની એટ સ્વીકારવાના કૃત્યને પણ ગુન્હો ગણેલો છે.

૧૨ લચના કે કાયદા વિરૂદ્ધ ઉપાયથી કામ સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનું કાંઈ કામ કરવા કે ન કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં તે સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં કાંઈ સખસની ઉપર મહેરબાની કે ધરણ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં, હિંદુસ્તાની કાયદા બાંધનારી કે હકુમત કરનારી સરકારની જોડે કે કોઈ પ્રેસીડેન્સી સરકારની જોડે કે કોઈ લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરની જોડે કે કોઈ પણ સરકારી નોકરની જોડે તેના સરકારી હોદ્દા સંબંધી કાંઈ સખસને માટે અથવા કાંઈ સખસની વિરૂદ્ધ વગ ચલાવવાને અથવા વગ ચલાવવાની કોશીશ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં જે માણસ કાંઈ પણ સખસ પાસે પોતાને માટે અથવા બીજા કોઈ પણ સખસને માટે કાંઈ પણ અવેજ લે અથવા મેળવે કે લેવાને કશું કરે અથવા મેળવવાની કોશીશ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૬૩ પોતાનો ખાનગી વગ ચલાવવાને કાંઈ સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનું કાંઈપણ કામ કરવા કે ન કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં, કે તે સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં કાંઈ સખસની ઉપર મહેરબાની અથવા ધતગણ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં અથવા હિંદુસ્તાની કાયદા બાંધનારી કે હકુમત કરનારી સરકારની જોડે કે પ્રેસીડેન્સી સરકારની જોડે કે લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરની જોડે કે કોઈ પણ સરકારી નોકરની જોડે તેના સરકારી હોદ્દા સંબંધી કાંઈ સખસને માટે અથવા કાંઈ સખસની વગ ચલાવવાને કે વગ ચલાવવાની કોશીશ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં જે માણસ કાંઈપણ સખસ પાસે પોતાને માટે કે બીજા કાંઈ સખસને માટે કાંઈપણ અવેજ લે, અથવા મેળવે કે લેવાને કશું કરે કે મેળવવાની કોશીશ કરે, તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે.

દ્રષ્ટાંત—કોઈ વકીલ કોઈ જગની આજળ કોઈ મુકદ્દમામાં તકરાર કરવાને ફી લે, અથવા બીજા બરોબર ગોઠવી અથવા કરવા સાર કોઈ કાંઈ અવેજ લે, તકસીરવાન કરેલા માણસના પૈસા લઈને કાંઈ મુખત્યાર તેને ગેરવ્યાજબી તકસીરવાન કરાવે છે એવું ખતાવવાને સરકારની આજળ કાંઈ લખીને રજૂ કરે તો, તેના સખસો આ કલમમાં દાખલ થતા નથી. કેમકે તેઓ પોતાનો ખાનગી વગ ચલાવવા કહેતા નથી.

૧૬૪ કાંઈ સરકારી નોકર હોય તેની ખાતમાં ઉપલી એ કલમોમાં ખ્યાન કરેલા એ ગુન્હાઓમાંના ગમે તે ગુન્હો કરવામાં આવે અને તેમાં તે મદદગારી કરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

દ્રષ્ટાંત—અ એક સરકારી નોકર છે, તેની વહુ બ, બની પાસે કાંઈ મુકદ્દમા સખસને કાંઈ જગ્યા આપવાનું અને કહેવાના કારણ દાખલ કાંઈ નજરણું લે, અને અ, બ ને તે લેવામાં મદદગારી કરે તો અને ૧૬૩ મી કલમ પ્રમાણે ત્રણ વરસ સુધીની અને અ ને ઇ. ૧૬૪ પ્રા. ત્રણ વરસની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થાય.

૧૬૫ કાંઈ સરકારી નોકર જે મુકદ્દમો કે મામલો ચલાવતો હોય કે ચલાવવાનો હોય, અથવા જે મુકદ્દમો કે મામલો પોતાના અથવા પોતે જે સરકારી નોકરને તાબે હોય એવા કાંઈ સરકારી નોકરના હોદ્દાના અમલની સાથે નિરખત રાખતો હોય એવા કાંઈ મુકદ્દમામાં કે મામલો મધે જે સખસનું કાંઈ લાગતું વળગતું હતું અથવા છે, અથવા થવાનો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય એવા કાંઈ સખસની પાસેથી અથવા એ પ્રમાણે લાગતું વળગતું હોય તેવા સખસની સાથે જે સખસનો કાંઈ સંબંધ અથવા

સમપણુ છે એમ તે જાણતો હોય એવા કોઇ સખસ પાસેથી તે સરકારી નોકર કીમત આપ્યા વગર અથવા પોતાના જાણ્યા મુજબ એાછી કીમત આપીને પોતાને મટે અથવા બીજા કોઇ સખસને માટે કંઈ કીમતી વસ્તુ લે અથવા મેળવે કે લેવાને કબુલ કરે કે મેળવવાની કોશીશ કરે તો તેને બે વરસની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દુષ્ટાંત—(અ) અ એક કલેક્ટર છે, તેની આગળ જમાબંદી બાબતનો જ નો એક મુકદ્દમા ચાલે છે. હવે જનું ધર કે જંગા મહીને ખસેડી રૂપિયા બાકું ઉપજે તેવું હોય તે ધર અ દર મહીને પચાસ રૂપિયા બાકું કરાવીને શખે તો અ એ જ ની પાસેથી પુરી કીમત આપ્યા વિના કીમતી વસ્તુ મેળવી એમ સમજાવું.

(બ) અ એક જજ છે, તેની કોર્ટ મંદિરે જ નો એક મુકદ્દમા ચાલે છે, તે જ ની પાસેથી સરકારી પ્રામીસરી નોટો બજારમાં વધારે ભાવે વેચાતી હોય, તે એાછા ભાવે અ ખરીદ કરે તો અ એ જ ની પાસેથી પુરી કીમત આપ્યા વિના કીમતી વસ્તુ મેળવી એમ સમજાવું.

(ક) જ ના બાઈને ખોટી સાહેદી આપવાના તકોમત ઉપરથી પકડીને અ માલ્ટ્રેટની આગળ લઈ ગયા છે, હવે કોઇ બેઠના શેર બજારમાં એાછા ભાવે વેચાતા હોય તે શેર અ, જને વધારે ભાવે વેચે અને તે પ્રમાણે જ, અને નાણાં ભરે તો અ એ બેરીતે મેળવેલાં નાણાં પુરી કીમત આપ્યા વિના લીધેલી કીમતી વસ્તુ સમજાવી.

ટીકા—આ કલમ મુજબ કોઈ સરકારી અમલદારની તપાસ ચલાવતાં પહેલાં સેંકશન મેળવવું જોઈએ. ૧૬૬ કોઈ માણસ સરકારી નોકર હોય અને તેણે પોતાના સરકારી હોદ્દા પર કેમ ચાલવું એ બાબતનો કોઈ કાયદાનો હુકમ જાણી છુટ્ટને ન માને, તે એવા ઈરાદાથી કે તે ન માનવાથી કોઇ સખસને કાંઈ નુકશાન કરવું, કે નુકશાન થશે એવા સંભવ છે, એમ જાણ્યા છતાં નુકશાન કરે તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

દુષ્ટાંત—જ ની તરફનું એક ઇન્સાફની કોર્ટ હુકમનામું કરી આપ્યું હોય, તે હુકમનામું પુરૂ કરવા સાથે તે બજાવવામાં કોઈ મિલકત જસ કરવાનો કાયદાએ અ અમલદારને હુકમ કર્યો હોય, પણ તે કાયદાનો હુકમ અ જાણી છુટ્ટને ન માને, અને તે જાણતો હોય કે હું એ હુકમ નહીં માનું તો જ ને નુકશાન થવાનો સંભવ છે, તો અ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હો કર્યો એમ સમજાવું.

૧૬૭ કોઇ માણસ સરકારી નોકર હોય અને તેને પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કાંઈ લેખ તૈયાર કરવાનું કે તેનો તરજુમો કરવાનું સોંપ્યું હોય અને તે માણસ પોતે જોને ખોટી જાણતો હોય કે માનતો હોય તે રીતે તે લેખ બનાવે કે તેના તરજુમો કરે તે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને પોતે કોઇ સખસનું નુકશાન કરવું અથવા તેમ કરવાથી પોતાથી કોઇનું નુકશાન થાય એવો સંભવ છે, એમ જાણ્યા છતાં નુકશાન કરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૬૮ જે માણસ સરકારી નોકર હોય અને પોતાના હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ જેની વેપાર નહીં કરવાની ફરજ હોય તે માણસ જે વેપાર કરે તો તેને એક વરસની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૬૯ જે માણસ સરકારી નોકર હોય, અને પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ જેની કોઈ મિલકતની ખરીદી અથવા માગણી નહીં કરવાની ફરજ હોય તે માણસ જે પોતાના નામે અથવા બીજાને નામે અથવા બીજાની સાથે રહીને કે ભાગમાં તે મિલકતની ખરીદી કે માગણી કરે તો તેને એ વરસની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે અને તે મિલકત ખરીદ થઇ હશે તો તે સરકારમાં જસ કરવામાં આવશે.

૧૭૦ જે સખસ પોતે અમુક હોદ્દા પર નથી એમ જાણ્યા છતાં સરકારી નોકર દાખલ તે હોદ્દા પર હોવાનો ટેંગ કરે અથવા તે હોદ્દા પર હોય એવા કોઇ બીજા સખસનો વેશ લે, અને તે વેશ લઇને તે હોદ્દાથી કરતો હોય એવી રીતે કાંઈ કામ કરે કે કરવાની કોશીશ કરે, તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—અમુક હોદ્દો ખાસ કરવાનો ટેંગ કે વેશ કરવાથી ગુન્હો નથી, પણ તેમ કરીને કંઈક દુષ્ટ કરે કે તેમ કરવાનો પ્રયત્ન કરે ત્યારે ગુન્હો બને છે. (૬—મુબાઇ લો રિપોર્ટ ૨૨૨૨; ૭૦૬)

૧૭૧ જે માણસ સરકારી નોકરોના અમુક વર્ગનો નહીં છતાં તે વર્ગના સરકારી નોકરોના પોસાક

જેવા પોશાક પહેરે કે તેઓની નીચાની જેવી નીચાની સાથે રાખે એવા ધરાદારી કે તે માણસ સરકારી નોકરોના તે વર્ગમાંના છે એમ માનવામાં આવે અથવા એમ માનવામાં આવશે એવો સંભવ છે, એમ જાણ્યા છતાં તો, તે માણસને તથા મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ખસે રૂપિયા સુધીના દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે.

આખ ૧૦ મો.

સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારના તીરસ્કાર આખત.

૧૭૨ જે સરકારી નોકરે પોતાના હોદ્દાના જોરથી, કાયદા મુજબ અધિકાર પ્રમાણે કરેલા સમન, નોટીસ કે હુકમ, પોતાને ન પહોંચાડાય એટલા માટે જે માણસ નાશી જાય તેને એક મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. જે તે સમન, નોટીસ કે હુકમ જાતે, કે મુખત્યારની મારફતે કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટમાં હાજર થવા આમતનો કે કોઈ લેખ હાજર કરવા આમતનો હશે તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—એક માછરૂંટ કાદેલું વારંટ ન બને તે માટે એક સખસ નાશી જાય તો તેને આ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે નહીં. તેની સામે તો કી. પ્રો. કો. કા. ૮૧ ને ૧૬૩ મુજબ પગલાં કરવાં. (રાણી. વિ. વોમેથ. ૫ સધર લાન્ડ કી. ૭૧.) આ કલમ મુજબ તપાસ ચલાવતાં પહેલાં સેંકશનની જરૂર છે.

૧૭૩ જે સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કાયદા મુજબ અધિકાર હોય તેણે કરેલા સમન, નોટીસ કે હુકમ પોતાને કે બીજા કોઈ સખસને પહોંચતો કે કોઈ જગે પર ચોહોડતા જે માણસ કોઈ પણ ધરાદારી અટકાવે કે તે ચોડ્યો હોય ત્યાંથી ધરાદારી ખસેડે, અથવા જે સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાના જોરથી કાયદા મુજબ કોઈ જાહેરખખર આપવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર હોય તેના હુકમથી તેવી કોઈ જાહેરખખર આપવાને જે માણસ કોઈ પણ રીતે ધરાદારી અટકાવે તેને એક મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. જે તે સમન, નોટીસ, હુકમ, કે જાહેરખખર જાતે કે મુખત્યારની મારફતે કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટમાં હાજર થવા આમતની કે કોઈ લેખ હાજર કરવા આમતની હશે તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—કોઈ માણસ સમનમાં સહી ન કરી આપે તો તેથી શુંદોં થતો નથી (ધ. લો. રિ. ૫. મદ્રા ૧૯૯)

૧૭૪ જે સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કે કાયદા મુજબ અધિકાર હોય તેણે કરેલા સમન, નોટીસ, હુકમ કે જાહેરખખર મુજબ ફજાણી ઠેકાણે કે ફજાણી વખતે જાતે કે મુખત્યારની મારફતે હાજર થવાની જેની કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે જો ધરાદારી તે ઠેકાણે કે વખતે હાજર થવામાં કસુર કરે, અથવા જે ઠેકાણે હાજર થવાની ફરજ હોય ત્યાંથી જવાની કાયદેસર વખત થતા પહેલાં જાય તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે, જે તે સમન નોટીસ, હુકમ કે જાહેરખખર, જાતે કે મુખત્યારની મારફતે કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટમાં હાજર થવા આમતની હશે તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

દકાંત—(અ) કોઈ કોર્ટથી ગયેલા સમન મુજબ તે કોર્ટ મધે હાજર થવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં અ હાજર થવામાં કસુર કરે તો, (બ) અથવા કોઈ દલ્લા જગે કરેલા સમન મુજબ તેની હજુર હાજર થવાની કાયદેસર ફરજ થતાં અ હાજર થવામાં ધરાદારી કસુર કરે તો અ એ બા. કલમમાં રહેલા શુંદોં કયાં એમ સમજાયું.

ટીકા—તેવો સમન, નોટીસ કે હુકમ કહાલવાની તે અમલદારને હકુમત હતી કે કેમ તે ઉપર શુંદોંનો આધાર છે. જે હકુમત ન હોય તો કહેલા હુકમને તાબે ન થનાં શુંદોંમાર થઈ શકે નથી. (પ. મુંબઈ હાઈકોર્ટ પા. ૬૩)

સીવીલ કોર્ટથી નીકળેલા સમન તેની ભતપર બલગ્રામી ન હોય પણ તેના ધરને બારણે ચોટાડયો હોય તો તેથી કોર્ટમાં હાજર ન થનાર સખસે ગુન્હો કયો ન કહેવાય (ઇ. હો. રિ. ૬ મદ્રા એ પે ર૬)

૧૭૫ સરકારી હોદ્દાના જોરથી કોઈ સરકારી નોકરની આગળ કંઈ લેખ હાજર કરવાની અથવા તેને કાંઈ લેખ સ્વાધિન કરવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં જે માણસ તે લેખ હાજર કરવામાં કે સ્વાધિન કરવામાં ધરાદાથી કસુર કરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. તે લેખ કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટમાં હાજર કે સ્વાધિન કરવાનો હોયતો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધી આસાન કેદની અને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંને શિક્ષા થશે.

દખાંત—કોઈ જલ્લા કોર્ટમાં કાંઈ લેખ હાજર કરવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં એ તે લેખ હાજર કરવામાં ધરાદાથી કસુર કરે તો તેણે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

૧૭૬ સરકારી હોદ્દાના જોરથી કોઈ સરકારી નોકરને કાંઈ બાબત સંબંધી કાંઈ નોટીસ કે ખતર આપવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં જે માણસ કાયદેસર રીતે તથા વખતે તેની ખતર આપવામાં ધરાદાથી કસુર કરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. જે તે નોટીસ કે ખતર કાંઈ ગુન્હો થવા બાબતની કે ગુન્હો થતાં અટકાવવાની કે ગુન્હેગારને પકડવા માટે આપવી જોઈતી હોય તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની કે એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૭૭ સરકારી હોદ્દાના જોરથી કોઈ સરકારી નોકરને કાંઈ બાબત સંબંધી કાંઈ ખતર આપવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં તે બાબત સંબંધી જે ખતર પોતે ખોટી છે એમ જાણતો હોય કે એમ માનવાનું કારણ હોય એવી કાંઈ ખોટી ખતર ખરી દાખલ જે માણસ આપે તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની કે એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અગર જે ખતર આપવાની તેના કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે ખતર કાંઈ ગુન્હો થવા બાબતની કે ગુન્હો થતો અટકાવવાના કારણસર કે ગુન્હેગારને પકડવા માટે આપવી જોઈતી હોય તો, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દખાંત—(આ) કે નામનો જમીનદાર પોતાની હદમાં એક ખુત થયેલું બજવા છતાં માછલેટને ખોટી ખતર આપે કે સાપ કરડવાથી તે મોત થયું છે તો તેણે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(બ) જ નામના વેપારીના ઘરમાં કાઠાયી કરવા માટે પોતાના ગામમાંથી ધણા માણસો ગયા છે એમ જાણતાં તેની ખતર પોલીસ ચોકીમાં આપવાની પોતાની ફરજ છતાં તે ગામનો રખવાર એ બજી બેઠને તે જે દિશામાં ગયા હોય તેથી ઉલટી બાજુ ગયા છે એવી ખતર આપે તો એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

ટીકા—પોલીસ અમલદાર કે જે ગુન્ડાનું રજીસ્ટર રાખવાને બંધાયેલો છે, તે એક રીપોર્ટ કરવામાં આવે તે નોંધે નહીં પણ તેથી જુદો રીપોર્ટ કરે તો આ કલમ મુજબ તે ગુન્હો કરે છે. (ઇ. હો. રિ. ૨૦ અલ્હા. ૧૫૧)

૧૭૮. સાચુ બોલવાને સોગન કે પ્રતિજ્ઞા આપવાનો જે સરકારી નોકરને કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તેવા કોઈ સરકારી નોકરે સાચુ બોલવાને બંધિવા સાડ કોઈ માણસને સોગંદ કે પ્રતિજ્ઞા આપવાનું ફરમાવ્યા છતાં તે માણસ તે પ્રમાણે સોગન આપવાની ના કહે તો તેને છ મહીના સુધીની આસાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જુઓ-કી-પ્રો-કો-દા. ૪૮૦-૪૮૨-૪૮૫.)

૧૭૯. કોઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદ્દાના કાયદેસર અખતયરનો અમલ કરતાં કોઈ બાબતમાં કાંઈ સવાલો પુછે અને તે બાબતમાં તે સરકારી નોકરને સારી વાત કહેવાની કાયદા મુજબ પોતાની ફરજ છતાં જે માણસ તે સવાલનો જવાબ દેવાની ના કહે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—કી-પ્રો-કોડની ૧૬૦ અને ૧૧૧ કલમ આ કલમ સાથે વાંચવી.

૧૮૦. કોઈ માણસે કાંઈ મજકુર કહ્યો હોય તે મજકુર ઉપર તેની સહી કરવાનું ફરમાવવાને કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તેવા કોઈ સરકારી નોકરે તે મજકુર ઉપર સહી કરવાનું ફરમાવ્યા છતાં અગર તે માણસ ઉપર સહી કરવાની ના કહેતો તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા પાંચસે

રૂપિયા સુધીના દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—રેવન્યુ ઈન્સ્પેક્ટર પ્રમાણે લેવાયેલી જુદાની પર સડી કરવાને તે બંધાયેલો નથી, તેમ પોલીસ ઓફીસર આમળાની જુદાનીમાં લખાવનારે સહી કરવાની જરૂર નથી. એક આરોપીને પૂછવામાં આવેલા સવાલોના જવાબોમાં તે સહી કરવાની ના પાડવાથી આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી. (ઇ. લો. રિ. ૪ મું પા ૧૫) પણ અમુક સાહેબ પ્રતિજ્ઞા ઉપર જુદાની આપે અને તેને તે વાંચી બતાવ્યાથી તેનું ખરાપણું તે સિવાય તે છતાં સહી કરવા ના પાડે તો આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થાય છે. (અલ્હાબીનો પા-૪૩-૧૮૮૧)

૧૮૨. કોઈ સરકારી નોકર કે જેને અખત્યાર હોય એવા કોઈ બીજા સખસને કાયદા મુજબ સોગંદ કે પ્રતિજ્ઞા આપવાની અધિકાર હોય તેની આગળ કાંઈ પણ ખાતમાં સાચી વાત કહેવાને કાંઈ સોગંદ કે પ્રતિજ્ઞાથી કાયદેસર બધાયા છતાં જે માણસ, જે મજકુર ખોટો હોય કે ખોટો છે એમ પોતે જાણતો કે માનતો હોય ને ખરો છે તેમ માનતો ન હોય તો, તેવો કાંઈ મજકુર કહે, તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીના બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે વળી દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—ગુન્હો પુરવાર કરવામાં, આરોપીને કાયદેસર સોગંદ આપવામાં આવ્યા હતા, તે સોગંદ આપવાની તે અમલદારને સત્તા હતી અને આરોપીના જાણવા કે માનવા પ્રમાણે તે કહેલો મજકુર જુદો હતો એટલું સાબિત કરવું જોઈએ.

૧૮૨ જે ખખરને કોઈ સખસ ખોટી જાણતો કે માનતો હોય તેવી ખખર કોઈ પણ સરકારી નોકરને આપવાથી,

(અ) જે વાત સંબંધી ખખર આપવામાં આવી હોય તે વાતની સાચી દુકીકત તેના જાણવામાં આવી હોય તો, જે વસ્તુ એ સરકારી નોકરે ન કરવી જોઈએ કે જે વસ્તુ કરવામાં તેણે કસુર ન કરવી જોઈએ તે વસ્તુ કરે, અથવા તે કરવામાં કસુર કરે, અથવા

(બ) પોતાની કાયદેસર સત્તા કોઈ પણ સખસને નુકશાન કે દુઃખ થાય એવી રીતે વાપરે, એવા ધરાદાથી અથવા તે એમ કરશે એવો સંભવ છે, એવું જાણ્યા છતાં તેવી ખખર તે સરકારી નોકરને સદરજુ સખસ આપે તો, તે સખસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—અ કોઈપણ માહિતીને એવી ખખર આપે કે તમારા હાથ તળેના જ પોલીસ અમલદારે ગુલત કરી છે, અથવા બદ ચાલ ચલાવી છે અને તે ખખર ખોટી છે એમ તે પોતે જાણતો હોય અને તે ખોટી ખખર પરથી તે માહિતી જ ને બરતરફ કરશે એવો સંભવ છે એમ પણ તે જાણતો હોય, તો અ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો હવે એમ સમજવું.

(ખ) અ કોઈ સરકારી નોકરને એવી ખોટી ખખર આપે કે મના કરેલું નિમક જ એ એક જાને ઠગણે સંતાડવું છે, અને તે ખખર ખોટી છે તેમ પોતે જાણતો કે માનતો હોય તેમ તેથી બીજા જાણેલા તથા તેને દુઃખ થવાનો સંભવ છે એમ પણ જાણતો હોય તો અ એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો સમજવું.

(ક) અ એક પોલીસના માણસને એવી ખોટી ખખર આપે કે અમુક ગામની પડોશમાં મારા ઉપર હુમલો કરીને મને ઘુટી લીધો છે, પણ તેના પર હુમલો કરનાર કોઈપણ સખસનું તે નામ આપતો નથી, અને તે ખખરથી તે ગામના લોકોને દુઃખ થાય તે રીતે પોલીસ ચોકડી કરશે કે ઝાડા લેશે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય તો, અ એ આ કલમ પ્રમાણે નો ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

ટીકા—અમુક સખસને નુકશાન કરવાના ધરાદાથીજ ખોટી ખખર અપાયેલી હોવી જોઈએ, માહિતીને કે પોલીસને ખોટી ખાતમી આપ્યાથી જ ન સમાજની શાંતિમાં ભંગાણું પડે તેમ હોય તો તે ગુન્હો છે. ખોટી ખખર આપ્યા ઉપરથી સરકારી અમલદાર કંઈ કૃત્ય કરે કે ન કરે, તો પણ મત્ર ખોટી ખખર આપે એટલે ગુન્હો પુરો થાય છે. (ઇ. લો. રિ. ૧૫ એ ૩૩૬)

એક જમીનદાર સરકારી જમીન પથારી પડયો છે એવી કલેક્ટરને ખખર આપવી એ ગુન્હો નથી. (ઇ. લો. રિ. ૪ એ. ૪૯૮)

૧૮૩ આ સખસ સરકારી નોકર છે એમ જાણીને કે એમ માનવાનું કારણ છતાં તે સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારથી કાંઈ મિલકત જમ થતી હોય તેમાં જે માણસ સામે થાય તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—એક જણને ત્યાં જમી થતાં બેલીકની આગળ એક સખસ મીલકતની યાદમાં તે મીલકત તેની જ એમ ન લખે ત્યાં સુધી તે આપવા ના પાડે તેથી આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી (ઇ.લો.રિ. ૧૫ મું પૃષ્ઠ ૪)

૧૮૪ કોષ સરકારી નોકરના પોતાના હેઠાના કાયદેસર અખત્યારથી વેચવા કાદેથી મીલકત વેચાણમાં જે માણસ ઇરાદાથી કંઈ અડચણ કરે, તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૧૮૫ કોષ સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારથી કંઈ મિલકતનું વેચાણ થતું હોય તે વેચાણમાંથી તે મિલકત ખરીદ કરવાને ફલાણી સખસ કાયદા મુજબ અશક્ત છે એમ જાણ્યા છતાં તે સખસને હિસાબે પોતે કે બીજાને જે માણસ તે મિલકતની ખરીદ કે માગણી કરે, અથવા માગણી કરેથી જે ફરજ પોતાની ઉપર આવવી હોય તે ફરજ અદા કરવાનો પોતાનો ઇરાદો નહીં છતાં જે માણસ તે મીલકતની માગણી કરે તેને એક મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—હુકમનામાની અબવણીના સંબંધમાં કામ કરનાર અમલદારો, કે કોર્ટની પરવાનગી સિવાય હુકમનામું મેળવનાર સખસને તે મિલકતની ખરીદ કે માગણી કરી શકતા નથી.

૧૮૬ કોષ સરકારી નોકરને તેના સરકારી કામ કરવામાં જે સખસ બુદ્ધિપૂર્વક અડચણ કરે તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—સરકારી નોકર પોતાની હુકમતની બહારનું કાંઈ કામ કરતો હોય તે વખતે તે કંઈ સરકારી કામ કરે છે એમ સમજાવું નહિ. (૬-સું-૧૬૫) એક ગામડાવા માલીકે સરકારી અમલદારે માગેલું ગાડું ન આપ્યું તેથી તેને શિક્ષા કરી પણ ઢાઢકારે રદ કરી હતી. (૬-સું-૧૬૫)

૧૮૭ કોષ સરકારી નોકરને તેની સરકારી નોકરી અખવવામાં મદદ કરવા કે આપવાની જે માણસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ હોય તે માણસ અગર ઇરાદાથી તે પ્રમાણે મદદ આપવામાં કસુર કરે તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આજ્ઞાન કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધીની દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે. અને મદદ કરવાનો કાયદા પ્રમાણે જેને અધિકાર હોય એવા કોષ સરકારી નોકરે કોષ ધનસાફી કરાડે કાયદા મુજબ કરેલા કોષ હુકમ અખવવાના કારણસર કે કાંઈ ગુન્હો થતાં અટકાવવાના કારણસર કે કાંઈ હાગામે કે બપેડો અંધ પડવાના કારણસર કે જે સખસના ઉપર કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત મુક્યું હોય કે જે કાંઈ ગુન્હાનો તકસીરવાર હોય કે કાયદેસર કેદમાંથી નાશી ગયો હોય એવા કોષ સખસને કારણસર તે મદદ માગી હોય, તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આજ્ઞાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૧૮૮ કોષ સરકારી નોકરને કાંઈ હુકમ જાહેર કરવો કાયદા મુજબ અખત્યાર હોય તે પ્રમાણે હુકમ જાહેર કરીને તે કોષ માણસને એ પ્રમાણે ફરમાવે કે તમારે ફલાણી કામમાંથી દુર રહેવું, અથવા તમારા કબજામાં કે તમારા વહીવટમાં ફલાણી મિલકત છે તે આજ્ઞાન ફલાણી તરફનો અંદોજસ્ત રાખવો અને તે પ્રમાણે એ સરકારી નોકરે ફરમાવેલું છે તેમ જાણ્યા છતાં તે માણસ તે હુકમ ન માને અને તે ન માનવાથી કાયદેસર કહેલા કોષ સખસોને કાંઈ તુડશાન કે દુઃખ થશે, તેનું જોખમ થશે એવું થાય તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આજ્ઞાન કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને અગર તેણે તે હુકમ ન માનવાથી માણસની જાંદગીને તદુરસ્તીને કે સલામતીને જોખમ થાય કે થશે એવું થાય, અથવા હાગામે કે બપેડો થાય એવું થશે એવું થાય તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હાજર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

ખુલાસો—તે ગુન્હેગારે હાની કરવાનો ઇરાદો કરવો જોઈએ, અથવા તે હુકમ ન માનેથી હાની થવાનો સંભવ છે એવો તેને વિચાર થવો જોઈએ એમ હાંડ જરૂર નથી. તે એવ માને કે હું ફલાણી હુકમ માનતો નથી તથા તે હુકમ તેણે ન માનવાથી હાની થાય અથવા થશે એવો સંભવ હોય તો બસ છે.

ટ્રિપ્લો—જે સરકારી નોકરને કાયદા મુજબ હુકમ જાહેર કરવાનો અખત્યાર હોય એવા કોષ સરકારી નોકર અમલ એ પ્રમાણે એક હુકમ જાહેર કરે કે ફલાણી કામ સંબંધી નરથોડો ફલાણી રસ્તે થઈને જાય નહીં ને પળી

નળી છુટને આ તે હુકમ ન માને અને તેથી હાંગમાનું ભેખ થાય તો આ એ આ કલમમાં ખ્યાન કરેલો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો પુરવાર કરવા માટે, (૧) સરકારી નોકરે કહાડેલો કાયદેસરનો હુકમ, (૨) નળી ભેળને તે હુકમનું તોડવું અને (૩) એવી ભતની વર્તણૂંકથી થતી માઠી અસર, આ ત્રણ બાબતો સાબીત થવાની જરૂર છે.

કી-પ્રા-કા ના બાબ ૧૧-૧૧ ૧૨ તેમ કી પ્રેા કો કા ૧૩૩-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૭ પ્રમાણે એવા કેટલાક હુકમો કરવાની માછલેટને સત્તા આપેલી છે. સરકારી નોકરે કહાડેલો હુકમ તેણે કહાડવો ભેળતો નહોતો એવું બચાવમાં લાવી શકાય નહીં. તે હુકમ જ્યાં સુધી રદ થાય નહીં. ત્યાં સુધી ખરેખર સમજવો. (ઈ. લો. રિ. મદ્રા ૪૭૫) આવા હુકમ દિવાની કોર્ટ રદ કરી શકે નહીં ૧૨ મા બાબ મુજબ હુમરો અને દિવાની કોર્ટથી હક સાબીત થાય ત્યાં સુધી તે હુકમ 'રીબ્યુ' માં લેવાને હાથ કોર્ટને પણ સત્તા નથી. (૧૫ સપ્ટર લેન્ડ કી ૮૬) જે હુકમ કાઢવાની માછલેટને સત્તા નથી તેવા હુકમોનો અનાદાર કરનાર શિક્ષાને પાત્ર નથી. આ કલમ ભહેર કામો માટે સરકારી નોકરોએ કરેલા હુકમો માટે છે. મનાઇ હુકમ અપમાન કરવા માટે આરોપી ઉપર કોર્ટનું અપમાનનું તહોમત મુકવું (ઈ. લો. રિ. ૬ કલ ૪૪૫)

૧૮૯ કોર્ટ સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દા સંબંધી કોઇ કામ કરવાને કે ન કરવાને કે તેમાં ઢીલ કરવાને લલચાવવાના કારણસર તેને ખુદને કે જેની સાથે તેનો સંબંધ છે તેવા કોર્ટ સમક્ષને કાંઇ નુકશાન કરવાનો જે માણસ ડર દેખાડે તેને એ વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૦ કાંઇ નુકશાનથી કોર્ટનું રક્ષણ કરવાનો કે કરાવવાનો જે સરકારી નોકરને કાયદેસર અધિકાર હોય તેવા કોઇ સરકારી નોકરના આગળ કોઇ સમક્ષને કાંઇ નુકશાનથી પોતાનું રક્ષણ થવા બાબત કાયદેસર અરજ ન કરવાને કે અરજ કરતો અટકાવવાને, લલચાવવાના કારણસર જે માણસ તે સમક્ષને કાંઇ નુકશાન કરવાનો ડર દેખાડે, તેને એક વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ફાંટી કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૧૨ મો.

ખોટા પુરાવા તથા સરકારી ઇન્સાફ વિરૂદ્ધ ગુન્હા બાબત.

૧૨૧—ખોટી સાહેદી આપવી—કોઈ સોગનથી કે કાયદાના ખાસ ઠરાયથી સત્ય ખોલવાને જે માણસ કાયદા મુજબ બંધાયેલો હોય અથવા કાંઇ બાબત સંબંધી કાંઇ ઇકરાર કરવાને કાયદાથી બંધાયેલો હોય તે માણસ એવી કાંઇ વાત કહે કે, જે ખોટી હોય અને જે ખોટી છે એમ તે જાણતો કે માનતો હોય, કે ખરી છે તે માનતો ન હોય તો તેણે ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

ખુલાસો—૧. કોઈ વાત મહોરથી કે કોઈ બીજી રીતે કહી હોય તોપણ તેને આ કલમના અર્થ પ્રમાણેની વાત સમજવી. (૨) સાહેદી આપનાર સંખ્યા પોતાના માનવા બાબત જે ખોટી વાત કહે તેને પણ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાત સમજવી અને જેમ જે વસ્તુ કોઈ સમક્ષ જાણતો ન હોય અને કહે કે હું તે જાણું છું તો તેથી તે સમક્ષ ખોટી સાહેદી આપ્યાનો ગુન્હેગાર થાય, તેમ જે વસ્તુ તે માનતો ન હોય તે વીરો તે એમ કહે કે હું એ માનું છું તો તેથી પણ તે સમક્ષ ખોટી સાહેદી આપ્યાનો ગુન્હેગાર થઈ શકે છે.

ફટાંત—(૧) (અ) જની કપર બેઠો હોય રૂપિયાનો દાવો છે, તેની મજબુતીમાં ઇન્સાફ વળતે આ આવીને ખોટા સોગન ખાય કે બેઠો દાવો વાજબી છે એમ જને કમુદ કરતાં મેં સાંભળ્યો તો આ એ ખોટી સાહેદી આપી સમજવી. (બ) કોઈ સોગંદથી સાચું બોલવાને બંધાયેલો છતાં આ કહે કે ફલાણી ૧૫૦ જ ની લખેલી છે કે એમ માનું છું, અને જ ની લખેલી છે એમ તે માનતો ન હોય તો એ ઠેકાણે આ જે વાત પોતે ખોટી જાણે છે તે કહે છે માટે તેણે ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

(ક) જ ના અક્ષરનું વલણ આ જાણે છે અને તે કહે કે ફલાણી સહી જ ની લખેલી છે એમ હું માનું છું, અને તે સહી તેની લખેલી છે. એમ આ શબ્દ બુદ્ધિએ માનતો હોય તો એ ઠેકાણે આ ની વાત ફક્ત તેના માનવા વિશે છે અને તેના માનવા વિશે તે સાચી છે માટે તે સહી જ ની લખેલી ન હોય તો પણ આ એ ખોટી સાહેદી આપી સમજવી નહિ.

(૩) આ સોગંદથી સાચું બોલવા બંધાયેલા જતાં કહે કે જ ફક્ત એ દહાડે ફક્ત એ દહાડે હોતો એમ હું જાણું છું અને તે બાબત આ કાંઈ જાણતો ન હોય તો, અગર તે દહાડે જ તે દહાડે હોતો નહીં તો પણ આ એ ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

(૪) કોઈ સમજાવનાર કે તરજુમે કરનાર જે વાત ખરી રીતે સમજાવવા કે તેનો તરજુમે કરવા સોગંદથી બંધાયેલા જતાં તે વાતની એવી સમજણ આપે કે તરજુમે કરે કે તે સમજણ કે તરજુમે ખરો છે એવું સરદીફીદ આપે કે તે સમજણ અથવા તરજુમે ખરો ન હોય અને તેને ખરો માનતો ન હોય તો આ એ ખોટી સાહેદી આપી સમજવું.

ટીકા—ખોટી સાહેદી બાબતના ગુન્હા માટે ૧ સાક્ષીએ પુરાવા તરીકે કાંઈ કહેવું જોઈએ, ૨ તે ખોટું હોય જોઈએ અને ૩ તે ખોટું છે એવું તે સખસે જણવું જોઈએ આ ત્રણ બનવું જોઈએ.

જ્યાં સાક્ષીને સોગંદ આપવાને જડજ કે માસ્ટરેટને અધિકાર ન હોય જતાં તે સોગંદ ઉપર જુખાની લે, અને તેમાં જુઠી જુખાની આપ્યા બદલ કામ ચલાવી શકાય નહીં. (પંજાબ રેકર્ડ ૧૮ ૧૫ મું.)

દિવાની દાવા અરજીમાં કે પ્રતિવાદીની લેખી હકીકતમાં ઉપર લખેલી હકીકત સાચી છે એવો ઇકરાર કરવો જોઈએ જોઈએ, તેથી તેનો આ કલમમાં સમાવેશ થાય છે. ઇન્કમટેક્સ કમીશનર આગળ જુઠી હકીકત જાહેર કરનારને સજા થઈ છે. (૮ મું. હા. કો. રિ. પા. ૨૨) સાક્ષી કે હકીકત જાહેર કરનાર ઇકરાર કરીને કે પ્રતિજ્ઞા ઉપર જે હકીકત લખાવે તે જુઠી હોય તો તેને જુઠી જુખાની સમજવી.

૧૯૨. જે માણસ કાંઈ બીના બનાવે કે કાંઈ ચોપડી કે દફતર મધે કાંઈ ખોટી રકમ લખે કે કાંઈ લેખ કરે અને તેમાં કાંઈ ખોટી વાત લખે એવા ઇરાદાથી કે કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમામાં કે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ તેના સરકારી હેદાથી કાયદા મુજબ ચાલતા મુકરદમામાં કે કોઈ લવાદની આગળ, તે ખોટી બીના કે ખોટી વાત પુરાવામાં રજુ થાય તથા તે વાતથી તે મુકરદમામાં પુરાવા ઉપરથી જે સખસ કાંઈ અબીપ્રાય બાંધનાર હોય તે સખસના મનમાં તે મુકરદમાના ફેંસલાને લગતી કાંઈ જરૂરની બાબત સંબંધી ખોટો અબીપ્રાય આપે તો તે માણસે ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

દખ્તાંત—(અ) જ ની એક પેઢીમાં આ કાંઈ ધરેણું મુકે, એવા ઇરાદાથી કે તે ધરેણું તે પેઢીમાંથી જડે તથા તે બીનાથી જ ની ઉપર ચોરી સાબિત થાય તો આ એ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

(બ) આ પોતાની દુકાનના ચોપડામાં એક ખોટી રકમ લખે એટલા સાફ કે કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટમાં તે પુષ્ટિ પરમાણું દાખલ વાપરવી, તો આ એ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

(ક) જ ની ઉપર બદમસર વરતનો ગુન્હો સાબિત કરવાના ઇરાદાથી આ, જ ના જેવા અક્ષર કરીને એક કાગળ લખે કે જાણે તે કાગળ બદમસર વરતમાંના કોઈ સોખતીનો લખેલો હોય અને પોલીસના અમલદારો ફક્ત એ દહાડે ખોળ કરશે, એવો સંભવ છે, એમ જાણીને તે કાગળ તે દહાડે મુકે તો આ એ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

ટીકા—(૧) ૧ કાંઈ બીના બનાવવી કે કાંઈ ખોટી રકમ લખવી કે કાંઈ લેખ કરવો કે તેમાં કાંઈ ખોટી વાત લખવી; ૨ એવા ઇરાદાથી કે તે કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમામાં કે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ તેના સરકારી હેદાથી કાયદા મુજબ ચાલતા મુકરદમામાં કે કોઈ લવાદની આગળ તે બીના, ખોટી રકમ કે ખોટી વાત પુરાવામાં રજુ થાય; ૩ તથા તે મુકરદમામાં પુરાવા ઉપરથી જે સખસની કાંઈ અબિપ્રાય બાંધવાની ફરજ હોય તે સખસના મનમાં તે મુકરદમાના ફેંસલાને લગતી કાંઈ જરૂરની બાબત સંબંધી ખોટો અબિપ્રાય બંધાવનારને સાફ. આ ત્રણ તત્વો ખોટો પુરાવો બનાવવાને માટે એકઠાં થવાં જોઈએ. ખોટી બનાવેલી વસ્તુ પુરાવા તરીકે વાપરવાનો ઇરાદો હોવો જોઈએ.

૧૯૩. જે માણસ કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમાના કે ઇપણુ ભાગમાં ઇરાદાથી ખોટી સાહેદી આપે કે કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમાના કોઈ ભાગમાં વપરાય એવા કારણસર ખોટો પુરાવો બનાવે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ લાયક થશે. તેમ જોઈ કોઈ બાબતમાં જે માણસ ઇરાદાથી ખોટી સાહેદી આપે અથવા ખોટો પુરાવો આપે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે વળી દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—(૧.) કોઈ કોર્ટ મારશલ મીલીટરી કોર્ટ આફ રીકોર્ડની આગળ તબવીજ ચાલતી હોય તેને ઇન્સાફી મુકરદમા સમજવો.

ખુલાસો—(૨.) કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટ આગળ મુકરદમા ચાલતાં પહેલાં કાયદાએ ફરમાવેલી તબવીજ થતી હોય તો ઇન્સાફી મુકરદમાનો એક ભાગ સમજવો, પણ તે તબવીજ કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટની આગળ ન થતી હોય તો પણ.

દૃષ્ટાંત—જ ને તેનો ઇન્સાફ થવા સાફ કમીટ કરવો. એકબે કે નહીં એ ઠરાવવા સાફ કાંઈ માછરૂંટની આગળ ચાલતી તબવીબમાં એ સોગલ ખાઈને એવી વાત કહે કે જે ખોટી છે એમ તે બહુતો હોય તો એ તબવીબ ઇનસાફી મુકદ્દમાનો એક ભાગ છે માટે એ એ ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

ખુલાસો—(૩) એ. કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કાયદા મુજબ કાંઈ તબવીબ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય અને તે તબવીબ કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટના હુકમ મુજબ થતી હોય તો તે તબવીબને ઇન્સાફી મુકદ્દમાનો એક ભાગ સમજવો. પણી તે તબવીબ કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટની આગળ નહીં થતી હોય તો પણ. કાંઈ જમીનની હદ મુકદ્દર કરવા સાફ એક ઇન્સાફની કોર્ટ કાંઈ અમલદારને તે જગ્યા પર મોકલ્યો હોય તે અમલદારના આગળ થતી તબવીબમાં એ સોગલ ખાઈને એવી એક વાત કહે કે જે ખોટી છે એમ તે બહુતો હોય તો એ તબવીબ ઇન્સાફી મુકદ્દમાનો એક ભાગ છે, માટે એ એ ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

૧૯૪. જે કાંઈ માણસ ખોટી સાહેદી આપે કે ખોટો પુરાવો બનાવે તે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ સખસની ઉપર ખોટીશ ઈંજિયાના અથવા ઈંજિલાંડના કાયદા મુજબ દેહાંત શીક્ષા જોગ હોય એવો કાંઈ ગુન્હો સાબીત થાય અથવા તેમ કરવાથી સાબીત થાય અથવા તેમ કરવાથી સાબીત થશે એવો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળ તે દંડને પણ લાયક થશે. જે તે ખોટી સાહેદીને લાંબી કાંઈ એ ગુન્હો સખસના ઉપર ગુન્હો સાબીત થઈ તેનો જીવ લેવામાં આવે તો તે ખોટી સાહેદી આપનાર સખસને અગર તો મોતની કે ઉપર બ્યાન કરેલી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૫ જે માણસ ખોટી સાહેદી આપે કે ખોટો પુરાવો બનાવે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ સખસની ઉપર ખોટીશ હિંદુસ્તાનના અથવા ઈંજિલાંડના કાયદા મુજબ દેહાંત શીક્ષા જોગ નહીં પણ જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે સાત વરસ કે તેથી વધારે મુદત સુધી કેદની શીક્ષા થઈ શકે, એવો કાંઈ ગુન્હો સાબીત થાય અથવા તેમ કરવાથી સાબીત થશે એવો સંભવ છે. એમ જાણ્યા છતાં તો તે માણસને જે માણસની ઉપર તે ગુન્હો સાબીત થયો હોય તેને જે શીક્ષા કરવામાં આવે તે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંત—એક ઇન્સાફની કોર્ટની આગળ એ ખોટી સાહેદી આપે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી જ ની ઉપર કાઠાઈનો ગુન્હો સાબીત થાય, કાઠાઈની શીક્ષા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર કે દસ વરસની મુદત સુધીની દંડ સાથે કે દંડ વિના કેદ છે માટે એ તે સમુદ્ર પારની કે દંડ સાથે કે દંડ વિના કેદની શીક્ષાને લાયક છે.

૧૯૬ કાંઈ સાહેદી ખોટી છે કે પુરાવો બનાવતો છે એવું જાણીને જે માણસ દુષ્ટ ભાવથી તે સાહેદી કે પુરાવાને જે ખરી સાહેદી કે પુરાવાના માફક વાપરે કે વાપરવાની કાશોશ કરે તે માણસને જાણે તેણે ખોટી સાહેદી આપી હોય કે ખોટો પુરાવો બનાવ્યો હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૭ જે સરટીફિકેટ આપવાનું કે તે પર રહી કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય, એવું સરટીફિકેટ અથવા જે હકીકતના પુરાવામાં જે સરટીફિકેટ કાયદા પ્રમાણે લખેલ હોય તેવી કાંઈ હકીકત બાબતનું કાંઈ સરટીફિકેટ, કાંઈ જરૂરી બાબતમાં ખોટું છે એમ જાણીને અથવા એમ માનીને જે માણસ તે સરટીફિકેટ આપે કે તે પર સહી કરે તેને જાણે ખોટી સાહેદી આપી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—પુરાવા ખોટો ને બનાવતી હતો, અને તે એ વાત પ્રથમથી જાણતો હતો એ વાત આ કલમ પ્રમાણે સાબીત થવાની જરૂર છે.

૧૯૮ એવું કાંઈ સરટીફિકેટ કાંઈ જરૂરી બાબતમાં ખોટું છે એમ જાણીને જે માણસ દુષ્ટ ભાવથી તે સરટીફિકેટને ખરા તરીકે વાપરે કે વાપરવાની કાશોશ કરે તેને જાણે તેણે ખોટી સાહેદી આપી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૯ જે એકરાર કાંઈ ઇન્સાફી કોર્ટ કે કાંઈ સરકારી નોકર અથવા ખીજે સખસ કાંઈ હકીકતના પુરાવા દાખલ કરવાને કાયદાથી બધાએલો કે અખત્યાર પામેલો હોય એવા કાંઈ એકરાર અધી જે કારણ કે સરતે એકરાર કરવામાં કે વાપરવામાં આવે તેને લગતી કાંઈ જરૂરી બાબત સંબંધી ખોટી હોય એવી તથા ખોટી છે એવું પોતે જાણતો કે માનીતો હોય એવી અથવા ખરી છે એવું પોતે જ

માનતો હોય એવી કાંઈ કદીઅત જે માણસ તે એકરાર કરે કે તે પર સહો કરે તે માણસ લખે તો તેને જાણે ખોટી સાહેદી આપી એવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૦ એવો કોઈ એકરાર કાંઈ જરૂરી બાબતમાં તે ખોટો છે એમ જાણીને જે માણસ દુષ્ટ બાવથી તે એકરારને ખરા એકરારની માફક વાપરે કે વાપરવાની કોશિશ કરે, તેને જાણે તેણે ખોટી સાહેદી આપી હોય એવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૧ કાંઈ ગુન્હો થયો છે એવું જાણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ તે ગુન્હો ગારને કાયદા મુજબ થતી શિક્ષાથી બચાવવાના ધરાદાથી તે ગુન્હો થવાનો કાંઈ પુરાવા ઉઠાવે તે એવા ધરાદાથી કે જે માણસ પોતે ખોટું જાણતો કે માનતો હોય એવી કાંઈ ખખર તે ગુન્હો બાબત આપે તે માણસને અગર જે ગુન્હો થયો એવું તે જાણતો કે માનતો હોય તે ગુન્હાને માટે મોતની શિક્ષા થઈ શકતી હોય તો સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે દંડને પણ લાયક થશે, જો તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે હસવરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા થઈ શકતી હોય તો તેને ૩ વરસ સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની તથા દંડની શિક્ષા થશે, અને જો તે ગુન્હાને માટે ૧૦ વર્ષથી ઓછી મુદતની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તેને માટે ધણામાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની મુદત સુધીની કેદની કે દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટિપ્પણ—જો એ જનું મુન કયું છે, એવું જાણીને જો તે શિક્ષાથી બચાવવાના ધરાદાથી લાશ સંતાડવામાં જ ને જ મદદ કરે તો સાત વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદને તથા દંડને પણ આ લાયક છે.

ટીકા—ગુન્હો સાબીત થયા માટે, ગુન્હો ખરેખરી રીતે બન્યો હતો તે સાબીત કરવું, ૨ તોહમતદાર જાણતો હતો કે, એક સાધારણ બુદ્ધિવાળા માણસ તરીકે તેને એમ માનવાનું કારણ હતું કે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હતો, અને ગુન્હોગારને બચાવવાના હેતુથી તેણે જાણવેલાં પગલાં લીધાં હતાં આ ત્રણ વાનાંની જરૂર છે. આ કલમ બીજાએ કરેલા ગુન્હાનો પુરાવા ઉઠાવી દેવાને લાગુ પડે છે, જેથી કોઈ પોતે દરેક ગુન્હાનો પુરાવા ઉઠાવે તેને આ કલમ લાગુ નથી. (૭ સધર લાન્ડ, વી-રી, પા-૫૨)

૨૦૨ જે ગુન્હો બાબત કાંઈ ખખર આપવાની જે માણસની કાયદા પ્રમાણે જરૂર હોય તે માણસ તે ગુન્હો થયો છે એવું જાણીને કે માનવાનું તેને કારણ છતાં ધરાદાથી તે ખખર આપવામાં કસુર કરે તો તે માણસને જ મહાનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની તથા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૩ કાંઈ ગુન્હો થયો છે એવું જાણીને કે એવું માનવાનું કારણ છતાં તે ગુન્હો બાબત પોતે ખોટી જાણતો કે માનતો હોય એવી કાંઈ ખખર જે માણસ આપે તેને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૪ કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટમાં અથવા કોઈ સરકારી નોકરની આગળ તેના હોદ્દાના જોરથી કાયદા પ્રમાણે ચાલતા કોઈ મુકરદમામાં જે લેખ કોઈ માણસ પાસે કાયદા પ્રમાણે પુરાવા દાખલ હાજર કરાવી શકાય એવો કાંઈ લેખ તે માણસ છુપાવે કે તેનો નાશ કરે કે ઉપર લખ્યા મુજબની કોર્ટ કે સરકારી નોકરની આગળ પુરાવા દાખલ તે લેખ હાજર થતો કે વપરાતો અટકાવવાના ધરાદાથી કે તે કારણસર તે લેખ હાજર કરવાનો તેને કાયદા પ્રમાણે સમન કે હુકમ થયા પછી તે માણસ તે આખા લેખને કે તેમાંના કાંઈ ભાગને એવી નાંખે કે વંચાય નહોં એવો કરે તો તેને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જો પક્ષકારોમાંના એક પક્ષકારે પુરાવામાં રજૂ કરેલો દસ્તાવેજ ગુંટાવી લીધો ને, એક સાક્ષીને તેનો ઇન્કાર બતાવતો અટકાવવાના હેતુથી તે લખે નાશી થયો, તો તે પક્ષકારે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો સમજાવે, (મુજબશ્વ, વિ.ધ.કવીન. ૩ આ ૨૧૧) જે માણસ દસ્તાવેજ પોતાની પાસે જુદું બાંધી કાઢી દેવાની રાખે, ને રજૂ કરે તેને આ કલમ પ્રમાણે શિક્ષા ન થાય. (૨ નોર્થ વેસ્ટ પ્રો-વી-પા-૬૪)

૨૦૫ જે માણસ ખોટી રીતે કોઈ બીજાનો વેશ લે, અને તે વેશ લખને કાંઈ કબુલત કરે કે કાંઈ મંજૂર દહે કે કબુલતથી ફેસલો કરાવે, કે કાંઈ હુકમ કહાવે કે હાજર જમીન કે બીજી તરફનો

જમીન થાય કે કાંઈ દીવાની કે ફોજદારી મુકરદમામાં કાંઈ ખીજું કામ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—ખોટા વેરા ધારણ કરવા માટે જે સખસનો વેષ ધારણ હ્યો હોય તેણે પરવાનગી આપી હોય તો પણ આ કલમ મુજબ ગુન્હો થાય છે.

૨૮૬ જે કોઈ માણસ કાંઈ મીલકત કે તેમાંનો કાંઈ હક દગલબાજીથી કાંઈક ખસેડે કે છુપાવે કે કોઈ સખસના નામ ઉપર ચડાવે કે કોઈને રવાદિન કરે, એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટથી કે ખીજા મુખ્તીઆર અધિકારીએ કાંઈ શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય કે કાંઈ હુકમ કરશે તેવા સંભવ છે એમ તે માણસ જાણતો હોય, તે હુકમ મુજબ તે મિલકત અથવા તેમાંનો હક સરકાર જમ થતો કે દંડને પેટે વસુલ થતો અટકે કે કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટે કોઈ દીવાની મુકરદમામાં કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ કર્યો હોય કે કોઈ હુકમનામું કે હુકમ કરશે એવા સંભવ છે, એમ તે માણસ જાણતો હોય તે હુકમનામું બજાવવામાં તે મિલકત કે તેમાંનો તે હક લેવાતો અટકે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—કોઈ મિલકતનો માલીક દીવાની કોર્ટના હુકમનામા અનુસાર કે ફોજદારી કોર્ટે કરેલી શિક્ષા મુજબ તે મિલકત જમ થતી અટકાવવા સારે તેને આધી પાછી ખસેડી હડાવી દેછે તેવી શુક્તિયાને ગુન્હેગાર ઠરાવવાનો આ કલમનો હેતુ છે. મિલકત હડાવી દેનાર માણસ તે મિલકતનો માલીક ન હોય તો પણ આ કલમ પ્રમાણે તે ગુન્હેગાર થાય છે (સ્ટા. કૃત એન્ડેલા દન્ડીઅન કોડિક) દગલબાજીથી મિલકત બે રીતે હડાવાય, ૧ નોમીનલ (નામની) ખોટી વેચાણ કે ગીરો આપીને, અને ૨ બક્ષીસ આપીને. તો પણ જે તે મિલકત શુદ્ધ શુદ્ધિથી વેચાણ ગીરો કે બક્ષીસ આપવામાં આવે તો પછી તે મિલકત જમીમાંથી બચી જાય અને આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી. આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બનવામાં તો તે મિલકત જમ થતી અટકાવવાના ઇરાદાથી દગલબાજીથી ખસેડેલી કે વેચેલી કે તબદીલ કરી આપેલી હોવી જોઈએ (૧૦, સધરલાન્ડ વી રી. પા-૬૫.)

૨૮૭ ફલાણી મિલકત કે તે માંહેલા ફલાણા હક ઉપર મારો કાંઈ હક કે બ્યાજખી દાવો નથી એવું જાણીને જે માણસ દગલબાજીથી તે મિલકત કે તે માંહેલો હક કબુલ કરે અથવા લે કે તેનો દાવો કરે, અથવા જે માણસ કાંઈ મીલકત કે તે માંહેલા કાંઈ હક પરના કાંઈ હક આગત કોઈ તરફની દગલબાજી કરે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટે કે ખીજા મુખ્તીઆર અધિકારીએ કાંઈ શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય કે કાંઈ હુકમ તે કરશે એવા સંભવ છે, એમ તે જાણતો હોય તે હુકમ મુજબ તે મિલકત કે તેમાંનો તે હક સરકાર જમ થતો અથવા દંડને પેટે વસુલ થતો અટકે, અથવા કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટે કોઈ દીવાની મુકરદમામાં કોઈ હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય કે કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ તે કરશે એવા સંભવ છે, એમ તે માણસ જાણતો હોય તે હુકમનામું અથવા હુકમ બજાવવામાં તે મિલકત અથવા તેમાંનો હક લેવાતો અટકે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૮ કોઈ સખસને ફરીઆદી કર્યા ઉપરથી જે રકમ લેણી ન હોય તે રકમને સાર અથવા તે સખસને જોટલી રકમ દેવી હોય તે કરતાં વધારે રકમને સાર અથવા જે મીલકતપર કે તેના જે હક પર તે સખસનું કાંઈ પહોંચતું ન હોય એવી મીલકતને સાર અથવા એવા હકને સાર જે માણસ દગલબાજીથી પોતાની ઉપર કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ કરાવે, અથવા થવા દે અથવા કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ પુરા થયા પછી અથવા જે વસ્તુ સંબંધી તે પુરો થયો હોય તે વસ્તુ સંબંધી જે માણસ દગલબાજીથી પોતાની ઉપર તે હુકમનામું કે હુકમ બજાવે કે બજાવવા દે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ક્રટાત—અ, જ ની કપર ફરીયાદ કરે કે, અ તું મારી પર હુકમનામું થશે એવા સંભવ છે, એમ જાણીને બે બેનો જ ના ઉપર કાંઈ બ્યાજખી દાવો નથી તેણે ફરીયાદ કરેથી વધારે રકમનું હુકમનામું જ દગલબાજીથી પોતાના ઉપર થવા દે, એવા હેતુથી કે અ ના હુકમ નામાની રકમે જ ની મીલકતનું જે વેચાણ થાય તેમાંથી જે ફાપાઆ ઉપર તેમાં બે પોતાને હાંસબે અથવા જ ના ફાવકાને સાર લેશે અને તો આ કલમ મુજબ જ એ ગુન્હો હ્યો એમ સમજાવું.

૧૦૬ જે માણસ દગલબાજીથી અથવા બદલાવનાથી કોઈ સખસને ગુન્હાન કરવામાં કે હુકમ

દેવાના ધરાદાથી કોઇ દાવો ખોટો છે એમ જાણીને કોઇ ઇન્સાફની કાર્યમાં તે દાવો કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ તે પાત્ર થશે.

૨૧૦ જે રકમ લેણી ન હોય તે રકમને સાર અથવા લેણી હોય તે કરતાં વધારે રકમને સાર અથવા જે મીઠકત ઉપર કે તેમાંના જે હક ઉપર પોતાનું પહેાંતવું ન હોય એવી મીઠકતને સાર અથવા એવા હકને સાર જે માણસ દગલખાજીથી કોઇ સખસની ઉપર કાંઇ હુકમનામું કે હુકમ કરાવી લે અથવા હુકમનામું કે હુકમ પુરો થયા પછી અથવા જે વસ્તુ સંજંધી તે પુરો હોય તે સંજંધી જે માણસ દગલખાજીથી કોઇ સખસની ઉપર તે હુકમનામું કે હુકમ અમલાવે કે દગલખાજીથી એવું કાંઇ કામ પોતાને નામે થવા દે, અથવા કરવાની રજા આપે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૧ જે કોઇ સખસ, કોઇ સખસને નુકસાન કરાવાના ઇરાદાથી તે સખસની ઉપર કાંઈ ફોજદારી કરે કે કરવાવે કે કોઇ સખસની ઉપર કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું ખોટું તહોમત મુકે અને તે એવું જાણીને કે તે સખસની ઉપર તે ફોજદારી કરવા અથવા તે તહોમત રકવાનું કાંઈ વાજખી કે કાયદા મુજબ કારણ નથી, તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે, જે તે ફોજદારીના ખોટા તહોમતને માટે મોતની કે જીવતાં સુધી સુમદ પારની કે સાત વરસની કે વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય તો, તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

ટીકા—ફોજદારી કરવી અને કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું ખોટું તહોમત મુકવું, એ બે ગુન્હાઓને આ કલમમાં સમાવેશ થાય છે. પોલીસના અમલદાર આગળ કોઇ માણસના ઉપર 'પ્રિજિપ્વર્ક ખોટું' તહોમત મુકે તોપણ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બને છે. ખોટું તહોમત માછલેટની આગળ મુકવું હોય તોપણ ગુન્હો થાય છે. ખોટું તહોમત પોલીસ આગળ મુકી શકાય છે. જ્યારે ફોજદારી માછલેટની રજા થઈ શકે છે. આ બંને ગુન્હા માટે આ કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે (મ. હા. રિ. પા-૩૦) (૮ સ્ક્રાયલેન્ડ વી. રી. પા ૮૭) જે માછલેટ આગળ ખોટું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તો આ કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવા સાર માછલેટની મંજૂરી (સેકશન) લેવી જોઈએ. પણ પોલીસ આગળ કરેલી જુદી ફોર્માટમાં આવી મંજૂરીની જરૂર નથી (સી. પ્રો. કો. કા. ૧૬૫) (૭-મ-૨૬૨).

૨૧૨ કાંઈ ગુન્હો થતો હોય, અને ફક્ત સખસ તે ગુન્હાના કરનાર છે એવું જે માણસ જાણતો હોય કે એમ માનવાનું જેને કારણ હોય, તે માણસ જે તે સખસને કાયદા પ્રમાણે થવી શીક્ષાથી અચાવવાને ધરમાં રાખે કે કંઈ સત્તાડે તે, અગર તે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે, જે તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સુમદપારની કે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે અને જો તે ગુન્હાને માટે દસ વરસની મુદત સુધીની નહીં પણ એક વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે દસ વરસ પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની ધણીમાં ધણી જે મુદત દરાવી હોય તેની પાંચ મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

" આ કલમમાં ગુન્હો એ સખસમાં બીટીશ ઇડિયા બહારની કોઈ પણ જગ્યામાં કરેલું જે કોઈ પણ દૃત્ય બીટીશ ઇડિયામાં કર્યું હોય તો તે બદલ ૩૦૨ થ, ૩૦૪, ૩૦૮, ૩૬૨, ૩૬૩, ૧૬૪, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૪૦૨, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૪૬, ૪૫૦, ૪૫૭, ૪૫૮, ૪૫૯, તથા ૪૬૦ મી કલમો પૈકી કોઈ પણ કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકતી હોય તે દૃત્યને સમાવેશ થાય છે, અને આ કલમના કારણે સાર, એવું દરેક દૃત્ય જણે તહોમતવાળા સખસને બીટીશ ઇડિયામાં કર્યું હોય તે પ્રમાણે તે શિક્ષાને લાયક થશે કોમ સમજવું.

અપવાદ—ગુન્હેમારના વરથી કે ગુન્હેમારની વહુ થી ગુન્હેમારને ધરમાં રાખવા કે સંતાડવાનું કામ થયું હોય તો તે માણસમાં આ દંડન લાગુ પડશે નહીં.

દૃષ્ટાંત—બ એ ડાહ્યાઈડો ગુન્હો કર્યા છે એમ જાણીને કાયદા પ્રમાણે ૫૦૦ શીક્ષાથી બ ને બચાવવાના હેતુથી બ, બ ને જાણી મુજ ને સંતોડે તો એ ઠેકાણે બ જીવતાં સુધી સમુદ્ધાર થવાને લાયક છે, માટે બ ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદને લાયક છે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક છે.

ટીકા—ગુન્હો ખરેખરી રીતે બન્યા હતા, નહીં કે ગુન્હો બન્યાનો ગ્રેમ માત્ર આજુબામાં આવ્યો હતો, ૨ બીજા ગુન્હેગરને છુપાવવામાં આવ્યો હતો અને ત્રીજા કાયદેસર કરવામાં આવ્યું હતું આ ત્રણ વાનાં આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત કરવા સાંકેતરનાં છે.

૨૩ પોતે કાંઈ ગુન્હો છુપાવવાના અથવા કાંઈ ગુન્હાની કાયદેસર શીક્ષાથી કાંઈ સખસને પોતે બચાવવાના કે કાયદેસર શીક્ષાએ પોહોંચાડવાને કાંઈ સખસની ઉપર પોતે કાંઈ મુકરદમે નહીં ચલાવવાના બદલામાં જે માણસ પોતાને વારને કે બીજા કાંઈ સખસને વારને કાંઈ અવેજ કમુલ કરે અથવા મેળ વવાની કોશીશ કરે અથવા કમુલ કરવાની હા કહે, અથવા કાંઈ મિલકત પોતે અથવા બીજાની વતી પાછી લે અથવા પાછી મેળવવાની કોશીશ કરે, અથવા પાછી લેવાની હા કહે તે માણસને, અગર તે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે, અગર તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની કે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જે તે ગુન્હાને માટે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા નહીં થઈ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે દરારેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની ધણામાં ધણી જે મુદત દરારી હોય તેની પા મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૪ કાંઈ સખસ કાંઈ ગુન્હો છુપાવે તેના અથવા કે કાંઈ ગુન્હાની કાયદેસર શીક્ષાથી કાંઈ સખસને બચાવે તેના અથવા કાયદેસર શીક્ષાએ પહોંચાડવાને કાંઈ સખસની ઉપર તે કાંઈ મુકરદમે નહીં ચલાવે તેના બદલામાં જે માણસ તે સખસને કાંઈ અવેજ આપે અથવા બદલો વાળે અથવા અવેજ આપવાનું કે બદલો વાળવાનું કહે કે કમુલ કરે અથવા કાંઈ મિલકત તે સખસને પાછી આપવાનું કે આપવાનું કહે કે કમુલ કરે તે માણસને, જે તે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અગર તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જે તે ગુન્હાને માટે દસ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા નહીં થઈ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે દરારેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની ધણામાં ધણી જે મુદત દરારી હોય તેની પા મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—જે બાબતમાં થયેલો ગુન્હો ગુન્હેગરના ઇરાદા સાથે નીચ્ચત ન રાખવું ફક્ત તેનું કાંઈ કામકાજ હોય અને જે કામને માટે જેને નુકસાન થયું હોય તે સખસ દીવાનીમાં ફરીયાદ કરી શકે તો હોય તે એવી કાંઈ પણ બાબતને ૨૧૩-૨૧૪ મી કલમોના ડરાવેલા ગુપ્ત પડના નથી.

ક્રમાંત—(અ) ખુન કરવાના ઇરાદાથી અ-બ ની ઉપર હુમલો કરે તો એ ઠેકાણે જે ગુન્હો છે તે કરવાના ઇરાદા સાથે નીચ્ચત નહીં રાખતાં ફક્ત હુમલો નથી માટે તે આ અપવાદમાં ફાળવ થતો નથી અને તે કારણે બીધે તે માંડી વળાય નહીં.

(બ) અ બ ની ઉપર હુમલો કરે તો એ ઠેકાણે ગુન્હો જે છે તે ગુન્હેગરના ઇરાદા સાથે નીચ્ચત ન રાખવું ફક્ત કામ છે અને તે હુમલાને માટે બ દીવાનીમાં ફરીયાદ કરી શકે છે માટે તે આ અપવાદમાં ફાળવ થાય છે, અને તે માંડી વળાય છે.

(ક) અ પોતાનો વર કે પોતાની વહુ હથાત છતાં બીજા વહુ કે બીજો વર કરવાનો ગુન્હો કરે તો એ ગુન્હો બાબત દીવાનીમાં ફરીયાદ થઈ શકતી નથી માટે તે માંડી વળાય નહીં.

(દ) બ એ ધણીવાળી સ્ત્રીની સાથે બીનાશું કરે તો તે ગુન્હો માંડી વળાય.

કોફા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો ખરેખર બન્યા છે એમ સાબિત કરવું જોઈએ.

૨૧૫ કોષ સખસની પસેગી તે સખસની કંઈ જંગમ મીનકત આ કાયદાથી શીક્ષા થઈ શકે એવા કાંઈ ગુન્હાથી ગઈ હોય, તે સખસને તે મીનકત પાછી મળવામાં મદદ કરવાના આનાથી અથવા મદદ કરવા સાર જે માણસ કાંઈ અવેજ જે અથવા લેવાને હા કરે, અથવા કબુલ કરે તે જો તે ગુન્હેગારને પકડવાને તથા તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબીત કરવાને પોતાથી બનતા સધળા ઇલાખે કામે ન લાગે તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૬ કોષ સખસ ઉપર કાંઈ ગુન્હો સાબીત થયો હોય અથવા કોષ ગુન્હાનું તહોમત મુકયું હોય, અને તે ગુન્હાને માટે તે સખસ કાયદેસર કેદમાં હોય, તે સખસ જો તે કેદમાંથી નાશી જાય અથવા કોષ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદ્દાને કાયદેસર અખત્યાર અમત્રમાં લાવતાં કોષ સખસને કાંઈ ગુન્હાને માટે પકડવાને હુકમ કરે ત્યારે જે માણસ નાશી જવાની કે પકડવાના ગુન્હાની વાત જાણ્યા છતાં તે સખસને પકડાતો અટકાવવાના ઇરાદાથી તેને ધરમાં રાખે કે કંઈ સંતાડે તે માણસને નિચે મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવશે. એટલે જે ગુન્હાને માટે તે કેદમાં હોય કે તેને પકડવાને હુકમ થયો હોય તે ગુન્હાને માટે જે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે; અને જો તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની કે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા દંડ સાથે કે દંડ વિના કરવામાં આવશે, અને જો તે ગુન્હાને માટે દસ વરસ સુધીની નહીં પણ એક વરસ સુધીની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની ધણીમાં ધણી જે કેદની મુદત ઠરાવેલી હોય તેની પા મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—જે માણસને પકડયું હોય તેના વરથી અથવા તેની વહુથી તે માણસને ધરમાં રાખવા કે સંતાડવાનું કામ થયું હોય તો તે બાબતને આ ઠરાવ લાગુ પડતો નથી.

૨૧૬ (અ) કોષપણુ સખસો અપહરણુ અથવા ડાકાઘટી કરવાના છે, અથવા તેમણે થોડા વખત ઉપર અપહરણુ અથવા ડાકાઘટી કરી છે એવું જાણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં જે કોષપણુ સખસ એવું અપહરણુ અથવા ડાકાઘટીનું કરવાનું સહેલ થાય એવા ઇરાદાથી અથવા તે સધળા કે તેમાંના કોષપણુ સખસને શીક્ષામાંથી બચાવવાના ઇરાદાથી તે સધળાને કે તેમાંના કોષ સખસને ધરમાં રાખશે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ પત્ર થશે.

ખુલાસો—આવું અપહરણુ અથવા આવી ડાકાઘટી બ્રીટીશ ઇન્ડિયામાં કે બ્રીટીશ ઇન્ડિયાની બહાર કરવાનો ઇરાદો થયો હોય તે વાત આ દલમના કારણ સાર સુદાની નથી એમ સમજવું.

અપવાદ—ગુન્હેગારના વરથી કે ગુન્હેગારની વહુથી ગુન્હેગારને ધરમાં રાખવાનું કામ થયું હોય તો તે બાબતમાં આ ઠરાવ લાગુ પડશે નહીં.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબીત થવા સાર, ખબર અને ઇરાદો બંને સાબીત કરવાની જરૂર છે.

૨૧૬ (બ) ૨૧૨ મી, ૨૧૬ મી, ૨૧૬ ઓ મી કલમોમાં ‘ ધરમાં રાખવો ’ એ સંજ્ઞામાં કોષપણુ સખસને આશ્રય, ખોરાક, પીરોનો પદાર્થ, પૈસા, કપડાં, હાથાવાર, યુદ્ધ સામગ્રી અથવા વાહન પુરા પાડવાં એનો અથવા કોષપણુ સખસને તે પકડાય નહીં તે માટે ગમે તે પ્રકારે સહાય કરવી એનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૨૧૭ કોષ માણસ સરકારી નોકર હોય, તેણે પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કેમ ચાલવું એ બાબતને કાંઈ કાયદાને હુકમ અગર તે માણસ જાણી જુજીને માને એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કોષ સખસ કાયદેસર શીક્ષાથી બચે અથવા જે શીક્ષાને તે લાયક હોય તેથી તેને ઓછી શીક્ષા થાય અથવા મારા તેમ કરવાથી તે શીક્ષાથી બચશે અથવા તેને ઓછી શીક્ષા થશે એવો સંજવ છે, એમ જાણ્યા છતાં તો અથવા એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ મીનકત સરકારે જમ થી અથવા કાંઈ રૂપિયા તેમાંથી કાયદા મુજબ આપવા જેવા હોય તે આપવાથી તે બચી જાય અથવા બચી જશે એવો સંજવ છે એમ જાણ્યા છતાં તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

લીકા--ગુન્દેગારને શિક્ષામાંથી બચાવશે તેમાં ગુન્દા બનતો નથી, પરંતુ તેની બાબતમાં ન્યાયતા થાઓ માર્ગમાં દરકત નાંખવી તે ગુન્દેગારી બધું છે (એગ્રેસ. વિ. અમીર-૩૬-દીન ૩-૧-૪૧૨)

૨૨૮ કોષ માણસ સરકારી નોકર હોય અને તેના સરકારી હોદ્દાસર તેને કાંઈ દફતર અથવા ખીજી સખાણ તૈયાર કરવાનું કામ સોંપ્યું હોય તે માણસ જો તે દફતર અથવા સખાણ જે રીતે ખોલ્યું છે એવું તે જાણતો હોય તેવી રીતે તૈયાર કરે એવા ઇરાદાથી કે તે લોકને અથવા કોષ સખસને ટોટો અથવા નુકશાન થાય અથવા ટોટો કે નુકશાન થશે એવો સંભવ છે, એમ જાણીને અથવા એવા ઇરાદાથી કે તેથી કોષ સખસને કાયદેસર શીક્ષાથી બચાવવો અથવા તેથી કોષ સખસ કાયદેસર શીક્ષાથી બચશે એવો સંભવ છે એમ જાણીને અથવા તેથી કાંઈ મીસકત સરકાર જમ થતી અથવા કાંઈ રૂપીઆ તેમાંથી કાયદા મુજબ આપવા જેવા હોય તે આપવાથી તે બધી જગાં કે બધી જગ્યાએ એવો સંભવ છે. એમ જાણીને તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

લીકા--આ કલમ પ્રમાણે ઇરાદો એ ગુન્દાનું મુખ્ય અને જરૂરનું તત્વ છે.

૨૨૯ કોષ માણસ સરકારી નોકર છતાં લાંચ લઇને અથવા દ્રોષ બુદ્ધિથી કાંઈ ઇન્સાફી મુકદમાના કોષપણ બાગમાં કાંઈ રીપોર્ટ, દુકમ, ફેસલો, અથવા ઠરાવ કરે કે સંભળાવે એવો કે જે કાયદાથી વિરુદ્ધ છે. એમ તે માણસ પોતે જાણતો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે,

૨૩૦ કોષ માણસનો આપ્યો એવી તરેહનો હોય કે તેથી કોષ સખસને તેઓના ઇન્સાફ થવા સાથે કમીટ કરવાનો અથવા તેઓને કેદમાં મોકલવાનો કે કોષ સખસને કેદમાં રાખવાનો તેને કાયદેસર અખત્યાર મળ્યો હોય તે માણસ તે અખત્યાર અમલમાં લાવતાં લાંચ લઇને અથવા દ્રોષ બુદ્ધિથી જો કોષ સખસને ઇન્સાફ થવા સાથે કમીટ કરે, કેદમાં મોકલે કે રાખે, અને તે કાયદાથી ઉલટો ચાલ્યું હું એમ જાણીને તેમ કરે તો તેને સાત વરસની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૩૧ કોષ માણસ સરકારી નોકર હોય અને કોષ સખસની ઉપર ગુન્દાનું તહોમત મુકેલું હોય અને તે ગુન્દા માટે તે પકડવા જોગ હોય એવા કોષ સખસને પકડવા કે કેદમાં રાખવાની તે માણસની પોતાની સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ ફરજ હોય, તે માણસ, તે સખસને પકડવાને ઇરાદાથી કસૂર કરે, કે ઇરાદાથી તેને નાશી જવાદે કે તે સખસને કેદમાંથી નાશી જવામાં કે નાશી જવાની કોશીશ કરવામાં ઇરાદાથી મદદ કરે તે માણસને નીચે પ્રમાણે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

જોને કેદ કરવો કે પકડવો જોખમી હતો તે સખસ ઉપર મોતની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્દાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય, કે એવા ગુન્દા માટે તે પકડવા જોગ થયો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારના દંડ સાથે કે દંડ વીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અથવા દંડ કે કેદ કરેલા કે જોને પકડવો જોખમી હતો તે સખસની ઉપર છતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દશ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્દાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય કે એવા ગુન્દાને માટે તે પકડવા જોગ થયો હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની દંડ સાથે કે દંડ વીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અથવા કેદ કરેલા કે જોને પકડવો જોખમી હતો તે સખસની ઉપર દસ વરસની ઓછી મુદતની કેદની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્દાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું, અથવા એવા ગુન્દાને માટે તે પકડવા જોગ થયો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની દંડ સાથે કે દંડ વીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૩૨ કોષ માણસ સરકારી નોકર હોય અને કોષ સખસનો ઉપર કાંઈ ગુન્દાને માટે કાંઈ ઇન્સાફી કોર્ટે શીક્ષાનો દુકમ કર્યો હોય તે સખસને "અથવા જે સખસને કાયદેસર રીતે કેદમાં રાખવો હોય તેવા સખસને" પકડવાની અથવા કેદમાં રાખવાની તે માણસની પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે માણસ અથવા તે સખસને પકડવાના ઇરાદાથી કસૂર કરે, અથવા ઇરાદાથી તે

સખસને નાશી જવા દે અથવા નાશી જવાની કોશીશ કરવામાં ધરાદાથી સહાય કરે, અથવા જો તે સખસને કાયદેસર રીતે કેદમાં રાખ્યો હોય તો તે માણસને નીચે પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવશે. જો કેદ કરેલા કે જેને પકડવો જોઈતો હતો તે સખસની ઉપર મોતની શીક્ષાના હુકમ થયેલો હોય તો તે માણસને ચૌદ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની દંડ સાથે કે દંડનીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અથવા જો કેદ કરેલો કે જેને પકડવો જોઈતો હોય તે સખસ કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કરેલા શીક્ષાના હુકમથી કે તેને બદલે બીજી શીક્ષા કરવાના કોઈ હુકમથી જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે જીવતાં સુધી સાસનીક દોસતવને, અથવા દસ વરસ કે તેથી વધારે મુદત સુધી સમુદ્ર પાર કે શાશ્વત્કાલિન કે દંડને લાયક હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની દંડ સાથે કે દંડનીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

જો કેદ કરેલો કે જેને કેદ પકડવો જોઈતો હતો તે સખસ કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કરેલો શીક્ષાના હુકમથી દસ વરસની મુદત સુધીની કેદને લાયક નહોતો તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૩ જે સરકારી તોકર, જે સખસની ઉપર કોઈ ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું હોય કે ગુન્હો સાબીત થયો હોય તેને કેદમાં રાખવાની કાયદા પ્રમાણે જે માણસની પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે ફરજ હોય તે માણસ અગર ગફસતથી તે સખસને કેદમાંથી નાશી જવાદે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૪ જે સખસની ઉપર કોઈ ગુન્હો સાબીત થયો હોય તે ગુન્હાને માટે તે સખસને કાયદો સર પકડવામાં તે સખસ ધરાદાથી સામે થાય કે કાયદા વિરૂદ્ધ કોઈ અડચણ કરે કે તેવા કોઈ ગુન્હાને માટે તેને કાયદેસર જે કેદમાં રાખ્યો હોય તે કેદમાંથી જો તે નાસી જાય કે નાસી જવાની કોશીશ કરે તો તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—આ કલમમાં લખેલી શીક્ષા છે, તે જે ગુન્હાનું તહોમત તે સખસની ઉપર મૂક્યું હોય અથવા જે ગુન્હો તેની ઉપર સાબીત થયો હોય તે ગુન્હાને માટે તે પકડવાનો તથા કેદમાં રાખવાનો સખસ જે શીક્ષાને લાયક હોય તે શીક્ષાની ઉપરાંત સમજવી.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે નાસી જવું એટલે કેદ (custody) માંથી નાસી જવું તે છે. દીવાની તુરંગમાંથી નાસી જવું તે આ કલમ અનુજ શીક્ષાને પાત્ર નથી. (બે. લો. રી. પા. ૩૫૯)

૨૨૫ જે સખસ કોઈ બીજા સખસને કોઈ ગુન્હાને માટે કાયદેસર પકડવામાં ધરાદાથી સામે થાય કે કાયદા વિરૂદ્ધ કોઈ અડચણ કરે કે કોઈ બીજા સખસને કોઈ ગુન્હાને માટે કાયદેસર જે કેદમાં હોય તે કેદમાંથી તેને છોડાવી મુકે કે છોડાવી મૂકવાની કોશીશ કરે તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. જો પકડવામાં કે છોડાવી મૂકેલા કે જેને છોડાવી મૂકવાનો કોશીશ થઈ હોય તેની ઉપર જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું હોય કે એવા ગુન્હાને માટે તે પકડવા લાયક થયો હોય તો પેલા સખસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. પણ જો તે પકડવાના, છોડાવી મેલેલા કે, છોડાવી મૂકવાની કોશીશ કરેલા સખસની ઉપર મોતની શીક્ષા થઈ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું હોય, અથવા એવા ગુન્હાને માટે તે પકડવા લાયક થયો હોય તો પેલા સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. જો તેવો સખસ જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર કે સાસનીકાલિન કે કેદની શીક્ષાને લાયક હોય તો પેલા સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે. અથવા જો તે પકડવાના કે છોડાવી મૂકેલા કે તેવી કોશીશ થઈ હોય તો સખસની ઉપર મોતની શીક્ષાના હુકમ થયો હોય તો પેલા સખસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૨૫ અ કોર્ટ માણસ સરકારી નોકર હોય અને કલમ ૨૨૧ મી, કલમ ૨૨૨ મી, અથવા કલમ ૨૨૩ મી માં અથવા તે વખતે ચાલુ હોય એવા કોઈ કાયદામાં ઠરાવ નહીં કરેલો એવા કોઈ પ્રસંગમાં કોઈ સખસને પકડવાની કે કેદમાં રાખવાની તે માણસની પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે તે સખસને પકડવામાં કસ્ટર કરે કે તે સખસને કેદમાંથી નાસી જવા દે તો તે માણસને નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થશે.

(અ) જો તે ધરાદારી તેમ કરે તો ૩ વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની અને

(બ) જો તે ગફલતથી તેમ કરે તો એ વરસ સુધીની આસાન કેદ, દંડ અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૨૨૫ અ ૨૨૪ મી કે ૨૨૫ મી કલમમાં કે બીજા કોઈ ચાલુ કાયદામાં જે વીશે ઠરાવ કરેલો નહીં હોય એવા કેષપણ પ્રસંગમાં જે કોઈ સખસ પોતાને અથવા બીજા કોઈ સખસને કાયદાસર પકડવામાં ધરાદારી સામે થાય કે તેમાં કાયદા વિરૂદ્ધ કોઈ અડચણ કરે કે તેને કાયદાસર જે કેદમાં રાખ્યો હોય તે કેદમાંથી નાસી જાય કે નાસી જવાની કાશીશ કરે કે બીજા કોઈ સખસને કાયદાસર જે કેદમાં રાખ્યો હોય તે કેદમાંથી તેને છોડાવી મુકવાની કાશીશ કરે તો તેને છ મહીના સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીપ્પણી—જેના ઉપર વારંટ હાડાયું હોય તે માણસને વારંટની મતલબ જણાવ્યા સિવાય પોલીસ તેને પકડે તો તે કાયદેસર જણાશે નહીં, અને આવા પકડવાની સામે થવું તે આ કલમ મુજબ ગુન્હો નથી. (૨૬-૬-૭૪૮)

૨૨૬ જે માણસને કાયદા મુજબ સમુદ્રપાર થયો હોય તે માણસને પોતાની સમુદ્રપારની મુદત વીત્યા પહેલાં તથા શીક્ષા માફ ન થયા છતાં અગર સમુદ્ર પારથી પછો આવે તો તેને જીવતાં સુધા સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને તથા પાછો સમુદ્રપાર થતાં પહેલાં ત્રણ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષાને લાયક થશે.

૨૨૭ કોઈ માણસે શીક્ષાની કાંઈ સરતે માફી કચુલ કરી હોય તે માણસ અગર જે સરતથી તેને માફી મળી હોય તે સરત જાણી જીજીને તોડે તો તે માણસને અગર તેણે અસલ શીક્ષામાંની કોઈ ભાગવી નહીં હોય તો જે શીક્ષાને અસલ હુકમ થયો તે શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે શીક્ષામાંની કાંઈ તેણે ભાગવી હોય તો તે શીક્ષામાંની જેટલી નહીં ભાગવી હોય તેટલી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૮ કોઈ સરકારી નોકર, કાંઈ ઈન્સાફી મુકરદમાના કાંઈપણ ભાગમાં બેઠો હોય તે વેળાએ તે સરકારી નોકરનું જે માણસ ધરાદારી અપમાન કરે કે તેને હરકત કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની, અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૯ ક્લાણી બાબતમાં જ્યુરર કે આસેસર દાખલ માફી નામ લખી મોકલાય કે ટીપમાં લખાય અને મને સોગન અપાય એવા કાયદા મુજબ મારો હક નથી, એવું જે માણસ જાણ્યો હોય તે માણસ વેશ લઇને કે બીજી રીતે જો તે બાબત જ્યુરર કે આસેસર દાખલ ધરાદારી પોતાનું નામ લખી મોકલાવે કે ટીપમાં લખાવે, કે સોગન બાય કે પોતે જાણ્યા છતાં તેમ થયા દે, કે કાયદા વિરૂદ્ધ માફી નામ લખી મોકલ્યું છે, કે સોગન આપ્યા છે એમ પોતે જાણ્યા છતાં કરે તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૧૨ મો.

શીક્ષા તથા સરકારી સ્ટાંપ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૩૦ શીક્ષકો એટલે જે ધાતુ નાણાં દાખલ વપરાતો હોય તથા જેપર છાપ મારીને નાણાં દાખલ વાપરવા માટે તેને કોઈ સરકારના હુકમથી બહાર પાડ્યો હોય તે ધાતુ.

રાણીના શીક્ષકો—એટલે જે ધાતુપર છાપ મારીને રાણીના હુકમથી અથવા હીંદુસ્તાનની સરકારના કે કેંપ પણ પ્રેસીડેન્સી સરકારના કે રાણીના રાજ્ય મહેની કોષ્ટપણ સરકારના હુકમથી નાણાં

દાખલ વપરાવા માટે બહાર પાડી હોય તે ધાતુ અને આ પ્રમાણે છાપ મારીને બહાર પાડેલી ધાતુ નાણાં દાખલ વપરાતી બંધ થઇ હોય તો પછી તે આ બાબના કારણ સાર રાણીના શીક્ષા તરીકે ચાલુ રહેશે.

૨૩૦ (અ) કોડીઆ શીક્ષા નથી (બ) વગર છાપેલા તાંબાના ગઠા, અગર નાણાં દાખલ વપરાય તો પછી શીક્ષા નથી. (ક) ચાંદ કાંધ શીક્ષા ન ગણાય, કેમકે તે નાણાં દાખલ વાપરવાના ઈરાદાથી થએલા નથી.

(૬) જે શીક્ષાનું નામ કંપનીને રૂપિયા પડયું છે, તે રાણીને શિક્ષા છે (ઇ) ફૂરકાબાદી રૂપિયા-જે હીન્દુ-સ્તાનની સરકારના હુકમથી નાણાં દાખલ અગાઉ વાપરવામાં આવતો હતો તે હવે સરહદ પ્રમાણે વાપરવામાં આવતો નથી તે પછી તે રાણીને શીક્ષા છે.

૨૩૧ જે માણસ શીક્ષા ખોટા બનાવે કે જાણી છુટ્ટને શીક્ષા ખોટા બનાવવાની ક્રિયાને કાંઈ પછી ભાગ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પછી લાયક થશે.

ખુલાસો—જે સખસ ડગબાજ કરવાના ઈરાદાથી અથવા એમ કરવાથી ડગબાજ થશે એવો સંભવ છે, એમ જાણ્યો છતાં કોઈ ખરા શીક્ષાને બીજા શીક્ષા સરખા દેખાતો કરે તે સખસે આ ગુન્હો કર્યો એમ સમજાવું.

૨૩૨ જે માણસ રાણીને શિક્ષા ખોટા બનાવે, કે જાણી છુટ્ટને તે બનાવવાની ક્રિયાને કાંઈ પછી ભાગ કરે, તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પછી લાયક થશે.

૨૩૩ શીક્ષા ખોટા બનાવવાના કારણસર, વાપરવાને વારતેક વાપરવાનો ધરાદો કરેલો એમ જાણીને અથવા એમ માનવાતું કારણ છતાં જે માણસ કાંઈ છાપ, કે હુથીઆર બનાવે કે સમારે કે બનાવવાની કે સમારવાની ક્રિયાને કાંઈ પછી ભાગ કરે કે તે ખરીદ કરે કે તે વેચે કે કોઇને આપે તે માણસને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પછી લાયક થશે.

૨૩૪ રાણીને શીક્ષા ખોટા બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતેક તે કારણસર વાપરવાનો ધરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાતું કારણ છતાં જે માણસ કાંઈ છાપ અથવા હુથીઆર બનાવે કે સમારે કે બનાવવાની કે સમારવાની ક્રિયાને કાંઈ પછી ભાગ કરે કે તે ખરીદ કરે, વેચે કે કોઇને આપે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પછી લાયક થશે.

૨૩૫ શીક્ષા ખોટા બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણસર વાપરવાનો ધરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાતું કારણ છતાં જે માણસ પોતાના કબજામાં કાંઈ હુથીઆર અથવા સામાન રાખે તે માણસને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે વળી તે દંડને પછી લાયક થશે અને જે ખોટા બનાવવાનો શીક્ષા રાણીને શીક્ષા હોય તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પછી પાત્ર થશે.

૨૩૬ જે માણસ બ્રીટીશ ઈંડીઆમાં છતાં બ્રીટીશ ઈંડીઆની બહાર કાંઈ શીક્ષા ખોટા બનાવવામાં મદદગારી કરે તે માણસને જાણે તેણે બ્રીટીશ ઈંડીઆની મહિજ શીક્ષા ખોટા બનાવવામાં મદદગારી કરી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૩૭ ફાલ્ગુ શીક્ષા ખોટા બનાવેલો છે એમ જાણીને કે માનવાતું કારણ છતાં જે માણસ તે શીક્ષા બ્રીટીશ ઈંડીઆ મધે લાવી બહાર લઇ જાય તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પછી લાયક થશે.

૨૩૮ ફાલ્ગુ ખોટા શીક્ષા રાણીને શીક્ષા ખોટા બનાવેલો છે એમ જાણીને કે માનવાતું કારણ છતાં જે માણસ તે શીક્ષા બ્રીટીશ ઈંડીઆ મધે લાવે કે બ્રીટીશ ઈંડીઆ મધેથી બહાર લઇ જાય તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દસ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પછી લાયક થશે.

૨૩૯ કોઈ માણસની પાસે કાંઈ ખોટા શીક્ષા હોય અને તેની પાસે તે શીક્ષા આવ્યો ત્યારે તેણે

એમ જણ્યું હોય કે આ શીકો ખોટો છે, તે માણસ અગર દગલખાણથી કે દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શીકો કે.છ સખસને આપે અથવા કોઇ સખસને તે લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તે માણસને પાંચ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૦ કોઇ માણસની પાસે કોઇ ખોટો શીકો હોય અને તે શીકો રાણીનો શીકો ખોટો બનાવેલો હોય અને તેની પાસે તે શીકો આવે ત્યારે તેણે એમ જણ્યું હોય કે આ રાણીનો શીકો ખોટો બનાવેલો છે, તે માણસ અગર દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શીકો કોઇ સખસને આપે અથવા કે.છ સખસને તે લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તે માણસને દશ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૧ કોઇ ખોટો શીકો છે એમ જે સખસ જાણતો હોય પણ તે પોતાના કબજામાં લેતી વખતે તે ખોટો છે એમ જે સખસે જણ્યું ન હોય, તે સખસ અગર તે શીકો ખરા શીક્ષા દાખલ કોઇ બીજા સખસને આપે અથવા કોઇ બીજા સખસને તે ખરા શીક્ષા દાખલ લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તે સખસને બે વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા જેના જેવો ખોટો બનાવેલો હોય તે શીક્ષાની કીમતની દસ ઘણી રકમ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૪૨ કોઇ ખોટો શીકો પોતાના કબજામાં આવ્યો હોય તે વખતે તે ખોટો છે એમ જણ્યા છતાં જે માણસ દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી તે ખોટો શીકો પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૩ રાણીના શીક્ષા જેવો ખોટો બનાવેલો કોઇ શીકો પોતાના કબજામાં આવ્યો હોય તે વખતે તે શીકો ખોટો બનાવેલો છે, એમ જણ્યા છતાં જે માણસ દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શીકો પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૪ બ્રીટીશ હિંડીમાં મધ્યે કાયદા મુજબ રથાપેલી કોઇ પણ ટંકશાળામાં જે માણસ નોકર રહેલો હોય તે માણસ તે ટંકશાળામાંથી નીકળતો કોઇ શીકો તે શીક્ષાનું વજન અથવા મેળવણી કાયદાથી કહી દેતો તેથી જુદા વજન અથવા મેળવણીનો થાય એવા ધરાદાથી અગર કાંઈ કામ કરે અથવા જે કામ કરવાની તેને કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે કામ કરવામાં કસૂર કરે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૫ બ્રીટીશ હિંડીમાં મધ્યે કાયદા મુજબ રથાપેલી કોઇ પણ ટંકશાળા મધ્યેથી કાયદાસર અખતી-આર વીના જે માણસ કોઇ શીકો પાડવાનું દુધીઆર કે આગર લઇ જાય તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૪૬ કોઇ પણ શીકો ઉપર જે માણસ દગલખાણથી કે બદદાનતથી એવી કોઇ ક્રીયા કરે કે તેથી તે શીકાનું વજન એણું થાય અથવા તેની મેળવણીથી બદલાય તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને દંડને પણ પાત્ર થશે.

ખુલાસો—કોઇ સખસ એક શીક્ષાનો કોઈ અક્ષર કોરી કહાડે અને તે છદ્માં કોઈ બીજા વસ્તુ મુકે તો તેણે તે શીક્ષાની મેળવણી કરી એમ સમજવું.

૨૪૭ રાણીના શીક્ષા ઉપર જે માણસ દગલખાણથી અથવા બદદાનતથી એવી કોઇ ક્રીયા કરે કે તેથી તે શીકાનું વજન એણું થાય અથવા તેની મેળવણી બદલાય તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૮ કોઇ પણ શીકો ઉપર જે કોઇ માણસ એવી કોઇ ક્રીયા કરે કે તેથી તે શીક્ષા કોઇ

બીજા પ્રકારના શિક્ષકને ઠેકાણે આવે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૯ રાણીના શિક્ષકોમાં કોઈ પણ શિક્ષક ઉપર જે કોઈ માણસ એવી કાંઈ ક્રીયા કરે કે તેથી શિક્ષકાનું રૂપ બદલાય અને તે એવા ધરાદાથી કે શિક્ષકો કોઈ બીજા પ્રકારના શિક્ષકને ઠેકાણે આવે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૦ કોઈ સખસના કબજામાં કાંઈ શિક્ષકો હોય અને તે શિક્ષકો બાબત ૨૪૬ મી અથવા ૨૪૮ મી કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય અને તે શિક્ષકો બાબત તે ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે સખસના કબજામાં તે શિક્ષકો આવતી વખત તેણે તે જાણ્યું હોય તે સખસ જે દગલખાણથી કે દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શિક્ષકો કોઈ બીજા સખસને આપે અથવા કોઈ બીજા સખસને તે શિક્ષકો લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તેને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૫૧ કોઈ સખસના કબજામાં કોઈ શિક્ષકો હોય અને શિક્ષકો બાબત ૨૪૭ મી અથવા ૨૪૯ મી કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય અને તે શિક્ષકો બાબત તે ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે સખસના કબજામાં તે શિક્ષકો આવતી વખત તેણે જાણ્યું હોય, તે સખસ અગર દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી કોઈ બીજા સખસને આપે અથવા કોઈ બીજા સખસને તે શિક્ષકો લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તેને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૨ જે શિક્ષકો બાબત ૨૪૬ મી તથા ૨૪૮ મી એ બે કલમોમાંથી ગમે તે કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય, તે શિક્ષકો દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી કોઈ માણસના કબજામાં હોય અને શિક્ષકો બાબત તે ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે માણસના કબજામાં તે શિક્ષકો આવતાં તેણે જાણ્યું હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૩ જે શિક્ષકો બાબત ૨૪૭, મી તથા ૨૪૯ મી એ બે કલમોમાંની ગમે તે કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તે શિક્ષકો દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી કોઈ માણસના કબજામાં હોય અને તે શિક્ષકો બાબત ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે માણસના કબજામાં તે શિક્ષકો આવતી વખત તેણે જાણ્યું હોય તો તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૫૪ જે શિક્ષકો બાબત કોઈ એમ જાણ્યું હોય કે એની ઉપર કલમ ૨૪૬, ૨૪૭, ૨૪૮, અથવા ૨૪૯ મીમાં લખેલી છે તેવી કાંઈ ક્રીયા કરવામાં આવી છે, પણ જે શિક્ષકો તે સખસના કબજામાં આવતી વખત તે બાબત તેવી કાંઈ ક્રીયા કરવામાં આવેલી છે, એમ તેણે જાણ્યું ન હોય તે સખસ અગર કોઈ બીજા સખસને તે શિક્ષકો ખરા શિક્ષકો દાખલ અથવા તે શિક્ષકો જે પ્રકારના હોય તેથી જુદા પ્રકારના શિક્ષકો દાખલ આપે અથવા કોઈ સખસને તે શિક્ષકો ખરા શિક્ષકો દાખલ, અથવા તો હોય તેથી જુદા પ્રકારના શિક્ષકો દાખલ લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બદલેલો શિક્ષકો જે શિક્ષકને ઠેકાણે ચલાવ્યો હોય અથવા ચલાવવાની કોશીશ કરી હોય તે શિક્ષકની કામત કરતાં દસગણી રકમ સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૫૫ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ પણ રટીય જે માણસ ખોટો બનાવે અથવા જાણી જુઠુંને તે ખોટો બનાવવાની ક્રીયાનો કાંઈ પણ ભાગ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—કોઈ સખસ એક પ્રકારના ખરા રટીયને બીજા પ્રકારના ખરા રટીય સરખો દેખાતો કરીને ખોટો રટીય બનાવે તેણે આ ગુન્હો કર્યો એમ જામજીવું.

૨૫૬ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ સ્ટાંપ ખોટો બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણસર વાપરવાનો ઇરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ પોતાના કબજામાં કોઈ હથેલીઆર અથવા સામાન રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૭ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ સ્ટાંપ ખોટો બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણસર વાપરવાનો ઇરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ કોઈ હથેલીઆર બનાવે અથવા તે બનાવવાની કિયો કોઈ પણ ભાગ કરે કે તે ખરીદ કરે કે ઠાકને આપે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૫૮ ફલાણો સ્ટાંપ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ સ્ટાંપ જેવો ખોટો બનાવેલો છે, એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ તે સ્ટાંપ વેચે અથવા વેચવાનું કહે તે માણસને સાતવરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૬૯ ફલાણો સ્ટાંપ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ સ્ટાંપ જેવો ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણી તેને ખરા સ્ટાંપ દાખલ વાપરવાના અથવા આપવાના ઇરાદાથી અથવા તે ખરા સ્ટાંપ દાખલ વાપરવામાં આવે એટલા માટે જે માણસ તે સ્ટાંપ પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૬૦ ફલાણો સ્ટાંપ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ સ્ટાંપ જેવો ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણીને જે માણસ તે સ્ટાંપને ખરા સ્ટાંપ દાખલ વાપરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૧ જે પદાર્થ મહેસુલના કારણ સર સરકારે બહાર પાડેલા સ્ટાંપ લગાડેલો હોય તે પદાર્થ ઉપરથી જે લખાણ અથવા લેખને માટે તે સ્ટાંપ વાપર્યો હોય તે લખાણ અથવા લેખ જે માણસ દગલ બાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી કહાડી ને ચેરી નાખે અથવા કોઈ સ્ટાંપ કાંઈ બીજા લખાણ અથવા લેખને માટે વાપરવામાં આવે એટલા માટે જે લખાણ અથવા લેખને માટે જે સ્ટાંપ વાપર્યો હોય તે લખાણ અથવા લેખ પરથી જે માણસ તે સ્ટાંપને કહાડી નાખે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૨ મહેસુલના કારણ સર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ પણ સ્ટાંપ વપરાયેલો છે એમ જાણ્યા છતાં દગલ બાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ કોઈ પણ કારણ સર તે સ્ટાંપ વાપરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૩ મહેસુલના કારણ સર સરકારે બહાર પાડેલા કોઈ પણ સ્ટાંપ વપરાયેલો છે એમ જાણ્યા સાથે તે સ્ટાંપ પર કરેલી અથવા મારેલી કોઈ નીચાની દગલબાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ છોલી અથવા કાઠી નાખે અથવા જે સ્ટાંપ ઉપરથી એવી કોઈ નીચાની છોલી અથવા કહાડી નાખે હોય એવો કોઈ સ્ટાંપ જે માણસ જાણી છુટ્ટને પોતાના કબજામાં રાખે, અથવા વેચે અથવા કોઈને આપે અથવા એવો કોઈ સ્ટાંપ વપરાયેલો જાણ્યા છતાં જે માણસ તે સ્ટાંપ વેચે અથવા કોઈને આપે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાર્ગ ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૪ અ. ૧) કોઈપણ સખસ

(અ) કોઈ પણ બનાવટી સ્ટાંપ બનાવે, જાડી છુટ્ટને ચલાવે, તેનો વેપાર કરે કે વેચે, કે કોઈ પણ બનાવટી સ્ટાંપ દુપાલ સંબંધી કોઈ પણ કારણ સાથે જાણી છુટ્ટને વાપરે, અથવા (બ) કોઈ પણ

બનાવટી રટાંપ કાયદા સર સખમ વગર પોતાના કચ્છમાં રાખે, અથવા (કે કોઈ પણ બનાવટી રટાંપ બનાવવા સાર કોઈ પણ ઊપ, પતર હથિઆર અથવા સાહિત્ય બનાવે અથવા કાયદેસર સખમ વગર પોતાના કચ્છમાં રાખે, તે માણસને ખસે રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

(૨) કોઈ પણ બનાવટી રટાંપ બનાવવા સાર કોઈ માણસના કચ્છમાં સદરહુ પ્રકારનો કે.ષ પણ રટાંપ, ઊપ, પતર, હથિઆર, કે સાહિત્ય હોય તે પકડવાનો અધીકાર છે અને તે સરકાર દાખલ થશે, (૩) આ કલમમાં બનાવટી રટાંપ એટલે જે કોઈ પણ રટાંપ ટપાલ હાંસલનો દર બનાવવાના કારણ સાર સરકારે કહાડ્યો છે એવું ખોટી રીતે જણાવું હોય તે રટાંપ અથવા એવા કારણ સાર સરકારે કહાડેલા કોઈ પણ રટાંપની આગળ ઉપર અથવા ખીજી રીતે કરેલી કોઈ પણ આમેલુમ નકલ અથવા અનુકૃતિ અથવા પ્રતિમા, (૪) ૧૭ મી કલમમાં ગમે તે ઠાવ હોય તો પણ આ કલમમાં તેમજ ૨૫૫ થી ૨૬૩ સુધીની કલમોમાં ટપાલ હાંસલનો દર બનાવવા સાર કહાડેલા દરકોઈ રટાંપની આખતમાં અથવા તેના સંબંધમાં સરકારે એ શબ્દ વાપર્યો હોય ત્યારે તે શબ્દમાં જે કોઈ પણ સખસ અથવા સખસોને કાયદા ઉપરથી હંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં તેમજ મલકા માઆઝમાના મુલકના કોઈ, પણ ભાગમાં અથવા કોઈ પણ પારકા દેશમાં રાજ્ય કારભાર ચલાવવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે સખસ અથવા સખસોનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

બાબ ૧૩ મો.

કાટલાં તથા માપ સંબંધી ગુન્હા બાબત.

૨૬૪ તોળવાનું કોઈ પણ ચંત્ર ખોટું છે એવું જણાવે જે માણસ દગલબાજીથી વાપરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૫ જે માણસ કાંઈ પણ ખોટું કાટલું અથવા લંબાઈનું કે ભરતનું ખોટું માપ દગલ બાજીથી વાપરે, અથવા એ કાટલાંને અથવા લંબાઈના કે ભરતના માપના તે છે તેથી બુદ્ધા કાટલાં અથવા માપને ઠેકાણે દગલ બાજીથી વાપરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૬ તોળવાનાં કોઈ પણ ચંત્ર અથવા કાંઈ કાટલું લંબાઈનું કે ભરતનું કાંઈ માપ ખોટું છે એવું જણાવે તથા તે દગલ બાજીથી વાપરવામાં આવે એવા ખરાદાથી જે માણસ પોતાની પાસે રાખે તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૭ તોળવાનું કાંઈ ચંત્ર અથવા કાટલું અથવા લંબાઈનું કે કે ભરતલનું કાંઈ માપ ખોટું છે એવું જણાવે જે માણસ બનાવે, વેચે કે ક્રાંતને આપે, એટલા સાર કે તે ખરાંને ઠેકાણે વપરાય એવો સંભવ છે, તો તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

બાબ ૧૪ મો.

લોકની તંદુરસ્તી, અનુકુળતા, લભ્યા તથા નીતિ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૬૮ લોકોપકારક કૃત્ય-જે સખસ એવું કાંઈ કામ કરે કે કાંઈ કાયદા વિરુદ્ધ કસુર કરે કે જેથી લોકોને અથવા જે માણસો પાડોશમાં રહેતા હોય, અથવા જેઓના કચ્છમાં તથા પાડોશમાં કાંઈ મીલ-કત હોય તે સર્વ માણસોને કાંઈ સાધારણ નુકશાન, ભય અથવા દુઃખ થાય અથવા જેથી જે માણસોને કાંઈ સાર્વજનિક હક વાપરવાની જરૂર પડે તે સખસોને નુકશાન, અડચણ, ભય અથવા દુઃખ થયા હોવા રહેવા નહીં તે સખસે લોકોપકારક કૃત્ય કર્યું એમ સમજવું.

કોઇ લોકોપકારક કૃત્યથી કંઈ અનુકુળતા અથવા લાભ થતો હોય તો તે સમજાવી તે ગુન્હો માફ થતો નથી.

ટીકા.--અપકારકૃત્ય બે પ્રકારનાં છે, (૧) લોકોપકારકૃત્ય અને (૨) વ્યક્તિ-અપકારકૃત્ય--વ્યક્તિ અપકારક કૃત્ય એમાં છે કે જેથી સામાન્ય લોક સમુદાયને નહીં, પણ અમુક માણસોને અથવા અમુક વર્ગના માણસોને હરકત કે ઇલા થાય છે. લોકોપકારક કૃત્યને માટે ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવી શકાય ત્યારે વ્યક્તિ અપકારક કૃત્યને માટે હિવાની કોર્ટમાં દાવો કરી શકાય છે. વ્યક્તિ અપકારક કૃત્યથી નુકશાન ખમનાર સખસ ફેબ્રુઆરીમાં ફરીઆદ કરી શકે નહીં. (રે.વ. લો. ૪ સેરુપીનેસર્મી-રી-પા-૨૦૦) ધોંધાટ કે નુકશાનકારક હવા વગરનો ધુમડો, એકલો ધોંધાટ બધુકનું મોટા ધંદોનું વાગવું, મોટેથી થવું આનતાન, ખૂંચો ખાંડની, મોટા અવાજે, ધોંધાટ ભર્યા તમાસાથી લોકોના ટોળાનું એકઠું થવું કે જેથી પડોશીઓને ભારે દુઃખ કે કંટાળો થપડે તે બધાં અપકારક કૃત્ય છે. જે ધંધાથી નુકશાનકારક દુરબંધ ફેલાય, બન માલતું નુકશાન થાય તેવા સળગી જાય તેવા પદાર્થો મોટા જગ્યામાં રાખવા, જુગાર ખાનું રાખવાથી તોફાની માણસોનાં ટોળાં એકઠાં થાય કે જેથી લોકોને દુઃખ અને કંટાળો થપડે તો તેને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાય. (રે. વિ-થ-૧૪-મ-૩૬૪.)

૨૬૯ જે માણસ કાયદા વિરૂદ્ધ અથવા ગૃહતથી એવું કામ કરે કે જેથી જાહેરીને જોખમવાળા કોઇ રોગનો ચેપ પ્રસરે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય કે માનવાનું તેને કારણ હોય તે માણસ ને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૦ જે માણસ દ્વેષજીવિથી એવું કાર્મિક કામ કરે કે જેથી જાહેરીને જોખમવાળા કોઇ રોગનો ચેપ પ્રસરે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય વા માનવાનું તેને કારણ હોય તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૭૧ કોઇ વહાણને રોગના સખજથી દુર રાખવા બાબતના અથવા તે બાબતથી દુર રાખેલા વહાણોના કોનારા સાથેના અથવા બીજા વહાણો સાથેના વહેવાર કમ ચાલે તેનો બંદોબસ્ત કર્યા બાબતની અથવા જે જગોમાં કાંઈ ચેપી રોગ ચાલતો હોય તે જગો તથા બીજી જગોની વચ્ચે વહેવાર કમ ચાલે તેનો બંદોબસ્ત કરવા બાબતની હિંદુસ્તાનના સરકારે અથવા કોઈપણ સરકારે જાહેર કરીને કરેલી કોઈ કાયદાનું જે માણસ જાણી જાણીને ન માને તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૨ કોઇ માણસ કાંઈ ખાવાની અથવા પીવાની વસ્તુમાં ભેળ કરે એવી રીતે કે તેથી જે વસ્તુ ખાવાથી કે પીવાથી અવગુણ થાય અને એવા ધરાદાથી કે તે વસ્તુ ખાવા કે પીવાને વેચવી કે તે માટે તે વેચાશે એવો સંભવ છે એમ જાણતા છતાં, તે તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૩ જે વસ્તુ અવગુણ કારક કરેલી અથવા થએલી હોય અથવા ખાવા કે પીવા ભેગ સ્થિતિમાં ન હોય તેવી કાંઈ વસ્તુ ખાવા કે પીવાની વસ્તુ દાખલ કોઇ માણસ વેચે, વેચવાનું કહે, વેચવા મૂકે, કે તે વસ્તુ ખાવા કે પીવામાં અવગુણ કારક છે એમ જાણીને કે માનવાનું કારણ છતાં એ પ્રમાણે કરે તો તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૪ કોઇ માણસ કાંઈ વસાણામાં અથવા તૈયાર કરેલા ઔષધમાં કાંઈ ભેળ કરે એવી રીતે કે તેથી તે વસાણાનો અથવા તૈયાર કરેલ ઔષધનો ગુણ ઓછો થાય અથવા તેની અસર બદલાય કે તે અવગુણ કારક થાય અને તેમાં તેવી કાંઈ ભેળ ન થઇ હોય એ પ્રમાણે તે કાંઈ દવાના કામમાં તે વેચાશે અથવા વાપરશે એવો સંભવ છે એમ જાણતા છતાં તે એ પ્રમાણે કરે તો તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૫—કાંઈ વસાણામાં અથવા તૈયાર કરેલા ઔષધમાં તેનો ગુણ ઓછો થાય અથવા તેની અસર બદલાય અથવા તે અવગુણ કારક થાય એવી રીતે કાંઈ ભેળ થએલી છે, એમ જાણીને જે માણસ

તે વસાણું અથવા તૈયાર કરેલું ઔષધ તેમાં ભેગ ન થઈ હોય એ પ્રમાણે કાંઈ દવાના કામને સાફ વેચે, વેચનારું કહે કે કાંઈ દવા ખાનામાંથી આપે અથવા તે ભેગસેગતી ખખર ન હોય તેવા માણસ પાસે તે દવા કામમાં વપરાવે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—દવાનો ગુણુ ઓછા થાય તેવી કાંઈ બહારની વસ્તુ ભેગવવી એ આ કલમ પ્રમાણે સાગીત કરવાની નહીં છે. ૨૭૬ કંઈ વસાણું અથવા તૈયાર કરેલું ઔષધ તે ભુલું વસાણું કે તૈયાર કરેલું ઔષધ હોય એવી રીતે કાંઈ દવાના કામને સાફ જે માણસ જાણી જોઇને વેચે અથવા વેચવાનું કહે, કે વેચવા મુકે કે કાંઈ દવાખાનામાં આપે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમમાં દવા ઉપર જે દવા છે એવું બતાવ્યું હોય, તે દવા તે ખરી રીતે નથી એટલુંજ સાગીત કરવુંબસ છે. ૨૭૭ કાંઈપણ સાર્વજનિક ઝરા અથવા જળાશયનું પાણી જે માણસ ભુદ્ધિપૂર્વક બીગાડે અથવા મેલું કરે એવી રીતે કરે કે તેથી તે પાણી રોજ જે કામમાં વપરાતું હોય તે કામને સાફ તે ઓછું લાયક થાય તો તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૮ કાંઈ જગ્યાની હવા જે માણસ ભુદ્ધિ પૂર્વક બગાડે એવી રીતે કે તેથી તે જગ્યાની પાડોશમાં ધણું કરીને રહેનારા અથવા ધણે કરનારા અથવા કાંઈ સરીઆમ રસ્તા ઉપર ફરનારા સખસોની તંદુરસ્તીમાં બીગાડ થાય તે માણસને પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડની શીક્ષા થશે.

૨૭૯ કાંઈ સરીઆમ રસ્તા ઉપર જે સખસ કોઈ ગાડી એવી બે ફીકરી કે ગફસતી ભરેલી રીતે હાંકે, કે સવારી કરે કે, તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કાંઈ બીજા સખસને બગાડ કે નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય તે સખસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—અકસ્માત થયો હોય, જેમકે ઘોડો હાથમાં રહ્યો ન હોય તો, કે ભડક્યો હોય તો તે બચાવમાં લાવી શકાય. બેફીકરાઈથી સવારી કરવાને માટે ગાડીનો ચાલેક નહીં પણ ખરેખર હાંકનાર જવાબદાર છે. ફેાજદારી ગુન્હામાં કૃત્ય કરનાર જવાબદાર છે, ને દીવાની કેસમાં દરેક માણસ તેના નોકરના કૃત્ય માટે જવાબદાર થશે. (સ. વી-વી. પા-૩૨-કે. ૧. એક. પેઈન. પાન ૧૫૩.)

૨૮૦ જે સખસ કંઈ વહાણુ એવી બેફીકરાઈ કે ગફસત ભરેલી રીતે ચલાવે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે, અથવા કોઈ બીજા સખસને બગાડ કે નુકશાન થવો સંભવ દેખાય તે સખસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૨૮૧ કાંઈ માણસ કાંઈ ઓટું અજવાળું નીચાની કે ઓટું દેખાડે, એવા ધરાદાઈ કે તે દેખાડેથી કાંઈ વહાણુ ચલાવનારો હમાય કે હમાશે એવો સંભવ છે, એવું જાણીને તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૨૮૨ જે વહાણુ એવી હાલતમાં કે એટલું ભરેલું હોય કે તેમાં જનારા સખસની જીંદગી જોખમમાં રહે તેવા કાંઈ ભરેલા વહાણુમાં બેસાડોને ભાડોને સાફ જે માણસ જાણી જોઇને કે ગફસતીથી કાંઈ માણસને જળામાર્ગે લઈબધ કે મોકલે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૩ જે માણસ કાંઈ કરવાથી કે પોતાના કમળ કે હવાલા માંડેની કાંઈ મીલકતને બંદોબસ્ત રાખવામાં કસુર કરવાથી ખુલ્લોના કે તરીના સરીઆમ રસ્તામાં કાંઈ સખસને લાયક કે અડચણુ કે હાકશાન કરે તે માણસને બસે રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૪ કાંઈ એવી પદાર્થથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બે ફીકરાઈથી કે ગફસતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કાંઈ બીજા સખસને બગાડ કે નુકશાન થશે એવો

સંભવ દેખાય કે જે માણસ પોતાના કબજામાંના કાંઈ એવી પદાર્થ સંબંધી તે એવી પદાર્થથી માણસની જીંદગીને સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને કે ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૫ અગ્નિ કે કાંઈ શીઘ્ર જ્વાળાળા સુખી પદાર્થથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બેફાલી કે ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે. અથવા ખીજ કાંઈ સખસને વ્યથા કે નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય અથવા જે માણસ પોતાના કબજામાંના કાંઈ અગ્નિ અથવા કાંઈ શીઘ્ર જ્વાળાળાથી પદાર્થ સંબંધી તે અગ્નિ અથવા શીઘ્ર જ્વાળાળાથી પદાર્થથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને અથવા ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૬ અવાજ સાથે કુટે એવો કાંઈ પદાર્થથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બે ફાલી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કાંઈ ખીજ સખસને વ્યથા કે નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય કે અથવા જે માણસ પોતાના કબજામાંના અવાજ સાથે કુટે એવો કાંઈ પદાર્થ સંબંધી તે પદાર્થથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને કે ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૭ કાંઈ સાંચાથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બેફાલી કે ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કાંઈ ખીજ સખસને વ્યથા અથવા નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય કે જે માણસ પોતાના કબજામાંના કાંઈ સાંચા સંબંધી તે સાંચાથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને કે ગફલતીથી કસુર કરે, તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૮ કાંઈ ઇમારત તોડી પાડવામાં અથવા તેને મરામત કરવામાં જે માણસ તે ઇમારત બાંધતમાં તે ઇમારતના અથવા તેના કાંઈ ભાગના પાડવાથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને અથવા ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૯ જે માણસ પોતાના કબજામાંના કાંઈ ખીજ જાનવર સંબંધી તે જાનવરથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે અથવા મહા વ્યથાનું સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—પાણેહું પ્રાણી કુર સ્વભાવનું તોફાની, કે મારણું હવું તેની તેના માલીકને ખજાર હતી એ પુરવાર થઈ જોઈએ. અને તેની ગફલતીથી થયેલી કસુરમાં આ ચુંદાનું તત્ત્વ રહેલું છે. (વી. રી. કી. લે. પા. ૮)

૨૯૦ જે બાળકને સાફ ખીજ રીતે શિક્ષા કરવાનું આ કાયદામાં કરાવ્યું નથી એવી બાળકમાં જે માણસ કાંઈ ભોલકાપકારક કૃત્ય કરે તેને બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૧ ફાણું ભોલકાપકારક કૃત્ય તું ફરીથી કરીશ અથવા જારી રાખીશ નહીં એવી તારીફ કરવાનો જે સરકારી નોકરને અપખીઆર હોય તે સરકારી નોકરે એવી તારીફ કીધા પછી જે સજા થયે તે ભોલકાપકારક કૃત્ય ફરીથી કરે અથવા જારી રાખે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની અપખીઆર કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૨ કાંઈ બીજાત્મક પુસ્તક ચોપાનીયું, કાગળ, ચીર તસ્વિર, કે પ્રતીમા જે માણસ વેચે અથવા વહેંચે અથવા વેચવાને કે લાડને સારૂં પરદેશથી આ દેશમાં આણે અથવા છાપે અથવા સર્વે લોકો જુએ એવી રીતે જાણી જોઇને દેખાડે અથવા તેમ કરવાની કાશીશ કરે અથવા તેમ કરવાનું કહે તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—કોઈ દેવસ્થાન મધ્યે કે મુર્તિઓને બેસાડવા સારૂં વપરાતા કોઈ રથપર કોરેલી અથવા નકશી પાડેલી કે ચિતરેલી કે બીજી રીતે કહારેલી કે ધર્મ ક્રિયા સંબંધી કાંઈ કારણસર રાખેલી કે વપરાતી કોઈ પણ પ્રતિમાને આ કલમ લાગુ પડતી નથી.

ટીકા—જુવાન સ્ત્રી પુરૂષોના મનને, અથવા વધારે વયોવૃદ્ધ મનુષ્યોને પણ ધણાજ અપવિત્ર અને બીજાત્મક વિચારો તેથી મુગ્ધ, એવા વિષય બીજાત્મક છે. જેમના હાથમાં આવી ચોપડી જય તેમને તેથી બચડવાનો અને નીતિમાન થવાનો સંભવ છે કે કેમ તે જોઈ જોઈએ. બીજાત્મક એ હકીકતનો સવાલ છે. (૨-વિ-પરશરામ ચરાવંત ૨૦ પૃ. ૧૬૩.)

૨૯૩ ઉપલી કલમમાં લખ્યું છે તેવું બીજાત્મક પુસ્તક અથવા તેવી બીજી કોઈ વસ્તુ વેચવા કે વહેંચવા સારૂં કે સઘળા લોકોને દેખાડવા સારૂં જે માણસ કંપબજારમાં રાખશે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૪ જે કોઈ પણ માણસ, — (અ) કોઈ જાહેર જગ્યામાં કાંઈ બીજાત્મક કૃત્ય કરીને અથવા (બ) કોઈ જાહેર જગ્યામાં તેવાં બીજાત્મક ગીત, લાવણી, કે શબ્દો ગાઈ, બોલી કે ઉચ્ચારીને બીજાઓને દુઃખ આપે તે માણસને ત્રણ મહીના સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા તે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૪ (અ) સરકારે હુકમ આપ્યો નહીં હોય તેવી સોરઠી કહાડવા સારૂં કાંઈ ઓફીસ અથવા જગ્યા જે માણસ રાખશે તેને ધણામાં ધણા છ મહીના સુધી જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બેઉની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને સદરહુ પ્રકારની દરકોષ સેરટીમાં દરકોષ ટીકીટ, અથવા લાટ અથવા નાંખર અથવા અંક કહાડવા બાબત અથવા તેને લાગતી વળગતી ફલાણી વાત બનશે તો ફલાણા માણસના ફાયદા સારૂં ફલાણી રકમ અથવા માલ આપવામાં આવશે અથવા કરવામાં આવશે નહીં એવો દરકોષ ઠરાવ જે માણસ પ્રસીદ્ધ કરશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ કરેલા.

ટીકા—કીસ્મતથી ચંદીમાં આવે તે ઇનામ વહેંચવાં તે સોરઠી છે. આ કલમના ઉલ્લાખેરમાં આવેલો “ પ્રસીદ્ધ કરનાર ” જે માણસ ‘કરાવ’ ચોકસે છે તે માણસનો તેમજ જે વર્તમાનપત્રનો માલીક તે ઠરાવને એક જાહેરખબર તરીકે છાપે તે વર્તમાનપત્રના માલીકનો સમાવેશ થઈ જાય છે. (૧૦-પૃ. ૯૭) એક વેપારીએ એક પાઉન્ડના ચઢાના ડબ્બા ૨ શીર્ડીંગ ૬ પેન્સમાં વેચ્યા, દરેક ડબ્બામાં એક એક ચોટી મુકી હતી. અને તે ચોટીમાં જે ઇનામ લખ્યું હતું તે ડબ્બા ખરીદનારને મળતું હતું. આમાં તે સોરઠી હતી એમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. કારણ કે ખરીદનારને ઇનામની લાલચ આપવામાં આવતી હતી. (ટેલર-વિ-સ્મી ૧૧-૬વી-બી. ડી. પા. ૨૦૭) ગવર્નર જનરલ કે સ્થાનિક સરકાર કે તેમના નીમેલા અધીકારીના હુકમ વગર આ કલમ પ્રમાણે ફરીવાર થઈ શકે નહીં. (પ્રો.-કો.-કા. ૧૯૧.)

બાબ ૧૫ મો.

ધર્મ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૯૫ જે કોઈ માણસ કોઈ પુજાના ઠેકાણાનો અથવા જે પદાર્થને કોઈપણ જાતીના લોકો પવિત્ર ગણતા હોય તે પદાર્થનો નાશ કરે અથવા તેને નુકશાન કરે કે બ્રહ્મ કરે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને કોઈ પણ જાતીના લોકોના ધરમને અપમાન પહોંચાડતું, અથવા એવું જાણીને કે એ પ્રમાણે નાશ અથવા નુકશાન અથવા બ્રહ્મ કરવાથી કોઈ પણ જાતીના લોકો પોતાના ધરમને અપમાન પહોંચાડે એમ સમજશે એવો સંભવ છે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—આ કલમમાં વાપરેલ 'પદાર્થ' એ નીચેના વસ્તુ, મંદીર, મુસ્લિમો વિ. ને લાગુ પડે છે. આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બનવા માટે અમુક વર્ગના લોકોના ધર્મને અપમાન કરવાનો ઇરાદો હોવો જોઈએ. અથવા અમુક વર્ગના માણસો બ્રહ્મતાને ધર્મસંબંધી અપમાન તરીકે ગણવાને સંભવ છે એવી ભૂલ હોવી જોઈએ. (ર. વિ. મુસા. ૭ સેન્ટ. પ્રો. રી. પા. ૪૫.)

૨૮૬ કોઈ પણ મંડળી દેવ પુજન કે ધર્મ સંબંધી ક્રીયા કરવામાં કાયદા મુજબ રોકાયેલી હોય તેને જે માણસ બુદ્ધિ પૂર્વક અમર્યાદા કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બનવા સારા ધર્મસંબંધી ક્રીયા કરવાને કાયદેસર રીતે રોકાયેલી મંડળીને બુદ્ધિપૂર્વક અમર્યાદા કરેલી હોવી જોઈએ. (જય-વિ-ધર્મપાઠ ૩૩-૬-૬૦.)

૨૮૭ કે હવે સખસનું દીલ દુખાવવાના ઇરાદાથી અથવા કોઈ પણ સખસના ધરમને અપમાન પહોંચાડવાના ઇરાદાથી અથવા એમ કરવાથી દીલ દુખાશે કે ધર્મને અપમાન પહોંચશે એવો સંભવ છે, એમ ભણીને કોઈ પુણીની જગામાં કે કુશસ્ત્રતાનમાં કે પ્રેત સંસ્કાર કરવા કે મુઝાં મૂકવા સારા ભુદી કહાડેલી જગામાં જે માણસ વગર રજાએ પ્રવેશ કરે અથવા કોઈ પ્રેતનું અપમાન કરે અથવા પ્રેત સંસ્કાર કરવા મળેલા કોઈ સખસને અમર્યાદા કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૮ ધર્મ સંબંધી કોઈપણ સખસનું દીલ દુખાવવાના પાકા ઇરાદાથી જે માણસ તે સખસ સાંભળે એમ કોઈ શબ્દ બોલે અથવા અવજ કરે અથવા તે સખસની દ્રષ્ટિ પડે એમ કોઈ પદાર્થ મુકે તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની, કેદની અથવા દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

બાબ ૧૬ મો.

માણસના શરીર સંબંધી, ગુન્હાઓ બાબત, હાંદગી સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૮૯ મોત આણવાના ઇરાદાથી જેથી મોત થવાનો સંભવ હોય એવું કોઈ શરીરનું નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી, કોઈ કામ કરીને અથવા ફલાણું કામ કરેથી મોત થશે એવો સંભવ છે એમ ભણ્યા છતાં તે કામ કરીને જે માણસ મોત આણે તે માણસે શિક્ષણીય મરુખ્યવધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

દહાંતો—(અ) મોત આણવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી મોત થશે એવો સંભવ છે એમ ભણીને અ એક ખાડાની ઉપર લાકડીએ ગોઠવીને ધાસ પાથરે અને તે જમીન મજબુત છે. એમ માનીને જ તે પર ચાલતાં અંદર પડીને તેનો જીવ ભય તો અ એ શિક્ષણીય મરુખ્ય વધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) જ એક ગાડી પાછળ છે એવું અ ભણે છે, અ ને તે વાતની ખબર નથી હવે જ નું મોત થશે એવો સંભવ છે. એમ ભણીને અ, અ ને તે ગાડીમાં બંદુક ભરીને મારવાને લક્ષ્યવાને અને તે પ્રમાણે બંદુક મારી જ નો પ્રાણ લે તો એ ઠેકાણે અ કોઈ ગુન્હાનો તકસીર વાર નહીં થાય એમ બની શકે છે પણ અ એ શિક્ષણીય મરુખ્ય વધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) એક પક્ષીને મારીને તે ચોરી લઈ જવાના ઇરાદાથી તેને ગોળી મારવામાં અ એક ગાડી પાછળ બેઠેલા અ નો જીવ લે અને અ ત્યાં બેઠેલા છે એમ અ ભણતો ન હોય તો એ ઠેકાણે અગર અ એક કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરતો હતો તો પણ તે શિક્ષણીય મરુખ્ય વધનો ગુન્હાનો તકસીર વાર નથી, કેમકે તેણે અ નો જીવ લેવાનો અથવા જે કામથી મોત થવાનો સંભવ તેના ભણવામાં હોય એવું કામ કરીને મોત આણવાનો ઇરાદો કર્યો નહીં હતો.

ખુલાસો—૧ લો-જે સખસને કોઈ રોજ કે બ્યાપ્તિ કે શરીરની અશક્તતા થઈ હોય એવા કોઈ સખસને જે માણસ શરીરનું નુકશાન કરે અને તેથી દરિને પેશા સખસનું મોત વહેલું થાય તો તે માણસે તે સખસનું મોત આણ્યું એમ સમજવું. ૨ જો-જે ઠેકાણે કોઈ શરીરના નુકશાનથી મોત થાય તે ઠેકાણે જે સખસે તે શરીરનું નુકશાન કર્યું હોય તેણે તે મોત આણ્યું એમ સમજવું પણ અગર અગર હલાલ કરે એથી તથા હોંશીયાર હાલની રીત કરેથી તે મોત થઈ બધી શકત એમ હેય તો પણ ૩ જો-માના પેટમાંના અશ્વત્થું મોત આણ્યું જે મરુખ્યવધનો ગુન્હો નથી, પણ કોઈ જીવતા અશ્વત્થું કોઈ પણ કામ બદલ નીકળે. હોય પણ તે અશ્વત્થું

આસોઆસ ન લેવાયા હોય અથવા તે પુરેપુરું જન્મ્યું ન હોય તોપણ છવતાં બચ્ચાનું મોત આણું તે શિક્ષણીય મનુષ્ય વધને ગુનો થઈ શકે.

ટીકા—મનુષ્યે, મનુષ્યને મારી નાંખવું તે મનુષ્યવધ છે. મનુષ્યવધ ત્રણ પ્રકારનો છે. ૧ સારો, ૨ શિક્ષણીય, ૩ ગંદહતી બરેકો.

સાદો મનુષ્ય વધ—નીચે જણાવેલા કોઈ કેસમાં મોત નીપજ્યું હોય તેને સાદો મનુષ્યવધ ગણાય છે. (અ) જ્યાં કાયદેસર કે ગેર કાયદેસર કોઈ કૃત્ય કરવામાં અકસ્માતથી, અને કાંઈ પણ બે કીકારાઈ કે ગંદહતી વચર, કે ગુન્હેવારી બરેલા ઇરાદા કે ભણ વગર મરણ નીપજ્યું હોય, (બ) જ્યાં બ્યાબની રીતે મોત નીપજ્યું હોય, એટલે કે—(૧) જે અખતીઆર કાયદાએ આપેલો છે અથવા શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને કે આ અખતીઆર મને કાયદાએ આપેલો છે તેવો કોઈ અખતીઆર અમલમાં લાવવામાં જડજ નજારે ઇન્સાફનું કામ કરે છે ત્યારે, (૨) કોઈ કોર્ટનો હુકમ અમલમાં લાવવામાં વર્તનાર માણસ જે શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને કે આવો હુકમ કરવાની તે કોર્ટને હુકમત હતી તેવા માણસથી (મોત નીપજ્યું હોય) (૩) મરણ નીપજવવાની જે માણસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે, અથવા કાયદાથી રત્ન છે, અથવા જે માણસ હકીકતની કાંઈ સુલના સખબથી શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને છે કે (મરણ નીપજવવાની) કાયદા પ્રમાણે મારી ફરજ છે અથવા કાયદાથી મને રત્ન છે તે માણસથી (મોત નીપજ્યું હોય) (૪) હાનિ કરવાના સાપરાશ ઇરાદા વગર તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી શરીર અથવા મીલકતને થતી બીજી હાનિ અટકાવવાને, અથવા તેથી બચાવવાના કામને સાર, વર્તનાર માણસથી (મોત નીપજ્યું હોય) (૫) શરીર અથવા મીલકતનો ખાનગી બચાવ કરવાનો હક વાપરવામાં મોત નીપજ્યું હોય. (૬) જ્યાં કા. ૮૨-૮૩-૮૪-૮૫ માં જણાવેલા બાળકથી કે દીવાના મનના માણસથી કે કેફ કરેલા માણસથી મોત નીપજ્યું હોય. (૭) જ્યાં મરનાર માણસના હોતને સાર શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરેલા કૃત્યથી વગર ઇરાદા મોત નીપજ્યું હોય, પણ તે કયારે ? કે જ્યારે (૧) તે મરનાર માણસે, કે તે સગીર કે દીવાનો હોય તો તેના વાલીએ રુપરૂ રીતે કે ગર્ભિત રીતે આડું કૃત્ય કરવાની રત્ન આપી હોય, અથવા (૨) જ્યારે રત્ન આપવાનું મરનાર માણસને માટે અસંભવીત હોય (૨) નીચે જણાવેલી કોઈ પણ સ્થિતિની અંદર (અ) કૃત્યથી, અથવા (બ) દુસરથી મોત નીપજવવું તે શિક્ષણીય મનુષ્યવધ છે.—

(અ) કૃત્ય—મોત નીપજવવાના ઇરાદાથી કોઈ કૃત્ય કરવાથી, જેથી મોત નીપજવવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ શરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી કોઈ પણ કૃત્ય કરવાથી અથવા (૩) આડું કૃત્ય કરવાથી મોત થશે એવો સંભવ છે, એવું ભરવા છતાં કોઈ પણ કૃત્ય કરવાથી.

મોત આણવું—જ્યારે કરેલા કૃત્યથીજ અથવા તે કૃત્યથી અવશ્ય કરીને કે હુકમત રીતે થતાં, અને તે કૃત્યના પરીણામ તરીકે વાસ્તવિક રીતે ધારેલા કોઈ પરીણામથી મોત નીપજે છે, ત્યારે આ કલમના અર્થની અંદર તે કૃત્યે મોત નીપજવેલું કહેવાય છે. ઇરાદા-ધારેલા પરીણામની આશા તે ઇરાદો છે. ખુનનું કે શિક્ષણીય મનુષ્ય વધનું તકોમત સખીત કરવા સાર ઇરાદો અથવા જ્ઞાન પુરવાર કરવાં એકજે. જે તે પુરવાર ન થાય તો મહા-બચાનોજ ગુનો થાય. (સ. ની. રી. પા. ૬૬)

૩૦૦ ખુન નીચે બાતલ કરેલી બાબતો મુકી દહને બીજી સર્વ બાબતોમાં શિક્ષણીય મનુષ્ય વધને ખુન સમજવું. પણ કયારે કે જો જે કામથી મોત થાય તે કામ મોત આણવાના ઇરાદાથી કર્યું હોય તો અથવા (૧) કોઈ સખસને જેથી તે સખસનું મોત થવાનો સંભવ તકસીરવાર માણસ જણુતો હોય એવું કાંઈ શરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી તે કામ કર્યું હોય તો અથવા (૩) કોઈ સખસને કાંઈ શરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી તે કામ કર્યું હોય અને તે ઇરાદો કરેલું શરીરનું નુકસાન એવી રીતનું હોય કે ચાલતા સુદૃઢ કર્મ પ્રમાણે મોત કરવાને તે સમર્થ હોય અથવા (૪) તે કામ એવું તરત ભયંકર છે કે તેથી સો વસા મોત અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ છે, એવું શરીરનું નુકસાન થશે જ એમ તે કામ કરનાર સખસ જણુતો હોય અને મોત આણવાના અથવા ઉપસા પ્રકારના નુકસાનના જેખમમાં પડતા કાંઈ કારણ વિના તે સખસ તે કામ કરે તો.

દખાંત—(અ) જ ને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી જ તેને ગાળી મારે અને તેથી જ મરી ભય તો જા બે ખુન કર્યું એમ સમજવું. (બ) જ ને એવો શેગ થયેલો છે કે એક સખાદો મારેથી તેનું મોત થવાનો સંભવ છે એમ ભરવા છતાં જ તેના શરીરને નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી સખાદો મારે અને તેથી જ મરી ભય તો, જે ચાલતા સુદૃઢ પ્રમાણે સારી તંદુરસ્તીવાળા સખસનું મોત આણવાને તે સખાદો સમર્થ ન હોય તોપણ જા ખુનનો વકસીર વાર છે.

(૬) જા ઇરાદાથી જ ને એક તલવાર અથવા કાંચથી જખમ કરે એવું કે તેથી ચાલતા સુદૃઢ પ્રમાણે મોત થાય અને જ તે જખમથી મરી ભય તો એ કેસણે અજર તેને જ મોત આણવાનો ઇરાદો જ

કર્ચો હોય તો પણ એ ખુનનો તકસીર વાર છે એમ સમજવું. (૬) લોકોનું એક ટોળું મળેતું છે તેમાં વગર કારણે એ એક બરેલી તોપ છોડે અને તેથી તેઓમાંના એક જણનો છવ નય તો અગર ફલાણા સખસનો છવ લેવો એવો તેણે આગળથી વિચારપુર્વક ઇરાદો ન કર્યો હોય તોપણ એ ખુનનો તકસીરવાર છે એમ સમજવું.

અપવાદ-૧ ભારે કે આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન થવાથી જેને પોતાનો છવ વરા રાખવાની શક્તિ ગઈ છે એવી અવસ્થામાં હતાં કોઈ માણસ તે કોષ ઉત્પન્ન કરનાર સખસનું મોત આણે અથવા બુલથી તે ઇતેકકને ખીન સખસનું મોત આણે તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી. ઉપલા અપવાદને નીચેની સરતો લાગુ પડે છે.

(૧) કોઈ સખસને મારી નાંખવા અથવા કોઈ હાનિ કરવાના બહાના દાખલ તે કોષ શુદ્ધગરે માગી આણેલો અથવા બુદ્ધિપુર્વક ઉત્પન્ન કરેલો ન હોવો જોઈએ. (૨) કાયદા મુજબ અથવા સરકારી નોકરીનો અખત્યાર અમલમાં લાવતાં કોષ સરકારી નોકરે કરેલી કોઈ વસ્તુથી તે કોષ ઉત્પન્ન થયેલો ન હોવો જોઈએ. (૩) ખાનગી ખયાવનો હક કાયદા મુજબ અમલમાં લાવતાં કરેલી કોઈ વસ્તુથી તે કોષ ઉત્પન્ન થયેલો ન હોવો જોઈએ.

ખુદાસો-તે કોષ એવો ભારે તથા આકસ્મિક હતો કે તેથી તે શુદ્ધ ખુન થઈ શકે નહીં, એ હકીકતની ખાબત છે.

દૃષ્ટાંત-અ કોષ ઉત્પન્ન થાય એવું કોઈ કામ એ કર્યાથી કોપાધીન થઈને તે અવસ્થામાં એ જનું છોકરું થ છે તેને ઇરાદાથી મારી નાંખે તો તે ખુન સમજવું, કેમકે તે કોષ ઉત્પન્ન થવાનું કામ તે છોકરાએ કર્યું નથી અને તે કોષ થયેલું કોઈ કામ કરવામાં ઇતેકક અથવા કમાણીથી તે છોકરાનું મોત થયું નથી. (ખ) એ ને ભારે તથા આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન થાય એવું કોઈ કામ થ કરે અને તેથી કોષ ચડીને એ; થ ના ઉપર એક પીસ્તોલ છોડે, અને પાસે ઉભેલો પણ નહીં દીઠેલો જ તેથી મરી નય પણ તેને મારી નાંખવાનો એ ઇરાદો ન કર્યો હોય તથા પોતાને હાથે તેનું મોત થવાનો સંભવ પણ એ ન હોય તો એ ઠેકાણે એ એ ખુન નહીં પણ માત્ર શિક્ષણીય મનુષ્યવધ કર્યો એમ સમજવું. (ક) એ ને એક નાજરને સીપાઈ જ કાયદા મુજબ પકડે અને તે પકડવાથી આકસ્મિક તથા ભારે કોષ ચડીને એ, જ ને મારી નાંખે તો એ ખુન સમજવું, કેમકે કોષ ઉત્પન્ન થયો તે સરકારી નોકરે પોતાનો અખત્યાર અમલમાં લાવતાં કરેલી વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયો. (ડ) એક જ માછરૂટની આગળ એ સાહેબ દાખલ હાજર થાય અને જ એ પ્રમાણે બોલે કે એ ની જુલાનીમાંનો એક રાખ પણ હું માનતો નથી તેથી એ એ ખોટી સાહેબી પુરી છે અને એ રાખ સાંભળીને આકસ્મિક કોષ ચડીને એ, જ ને મારી નાંખે તો એ ખુન સમજવું. (ઈ) જ નું નાક ખેંચવાની એ કોશીશ કરે અને તેને તેમ કરતાં અટકાવવા સારે ખાનગી ખયાવનો હક અમલમાં લાવીને જ, એ નો હાથ પકડે તેથી આકસ્મિક તથા ભારે કોષ ચડીને એ, જ ને મારી નાંખે તો એ ખુન સમજવું કેમકે કોષ ને ઉત્પન્ન થયો તે ખાનગી ખયાવનો હક અમલમાં લાવતાં કરેલી વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયો. (ફ) જ ખ ને મારે અને તેથી જ ને ભારે કોષ ચડે, અને તે કોષનો ફાયદો લેવાના ઇરાદાથી તથા તેની પાસે જ ને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી એક પાસે ઉભેલો માણસ એ ને કારણસર જ ના હાથમાં એક છરી આપે અને તે છરીવતી જ, જ ને મારી નાંખે તો એ ઠેકાણે જ એ માત્ર શીક્ષણીય મનુષ્યવધ કર્યો એમ થઈ શકે, પણ એ તો ખુનનો તકસીરવાર છે એમ સમજવું.

અપવાદ ૨ જો. કોષ માણસ શુદ્ધ બુદ્ધિએ શરીર અથવા મીઠકતના ખાળી ખયાવનો હક અમલમાં લાવતાં કાયદાએ તેને આપેલા અખત્યારની હદની બહાર નય અને આગળ વિચાર કર્યો વીના તથા તે ખયાવ કરવામાં જરૂર કરતાં વધારે હાનિ કરવાના ઇરાદા વગર જે સખસની સામા તે ખયાવનો હક અમલમાં લાવે તો હોય તે સખસનું મોત આણે તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી.

દૃષ્ટાંત-એ ને મહાબળા ન થાય એવી રીતે ધોડની ચામુકથી તેને મારવાની જ કોશીશ કરે. એ એક પીસ્તોલ ખેંચી કહારે, ન હુમલામાં ભરી દે અને ચામુકનો માર પડે તો ખીન કોઈ ઇલાજથી અટકાવશે નહીં એવું શુદ્ધ બુદ્ધિથી એ માને ને એ ગેળી મારીને જ નો પ્રાણ લે તો એ ખુન નહીં પણ માત્ર મનુષ્યવધ કર્યો એમ સમજવું.

અપવાદ ૩ જો-કોઈ માણસ સરકારી નોકર હોય અથવા સરકારી ઇનસાફનો ધારો કરવાને કામ કરનાર કોષ સરકારી નોકરને સહાય કરતો હોય તે માણસ કાયદાએ તેને આપેલા અખત્યારની હદની બહાર નય અને સરકારી નોકર દાખલ પોતાની ફરજ બરાબર રીતે બજાવવાને સાર પોતે જે કામને શુદ્ધ બુદ્ધિએ કાયદેસર તથા જરૂર માનતો હોય એવું કોઈ કામ કરવાથી તે મોત આણે પણ જે સખસનું મોત થાય તે સખસની ઉપર તેનો કોઈ દેવસાવ ન હોય તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી.

અપવાદ ૪ જો-આગળ વિચાર કર્યો વીના એકાએક ઝડપે થઈને ધણી કોષ ચડ્યો હોય તેવામાં એકાએક મારા મારી થઈને શીક્ષણીય મનુષ્યવધ થાય અને તે શુદ્ધ કરનારે કોઈ ગેરબ્યાજની ફાયદો લીધો ન હોય અને તે વાતની રીતે અથવા નવાઈની રીતે આલ્યો ન હોય તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી.

ખુદાસો-એવી ખાબતોમાં કોષ ઉત્પન્ન કરનાર કોણ અથવા પહેલો હુમલો કરનાર કોણ એ વાતની કોઈ ખાબત નથી.

આપવાદ પ એ—જે સખસતું મોત થયું હોય તે સખસ અદાર વરસથી વધારે ઉમરનો છતાં તેને પોતાની રત્ન મંદીથી પોતાનું મોત થવા લીધું હોય અથવા મોતનું ભેખમ માથે લીધું હોય તો તે ઠેકાણે શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ ખુન નથી.

દહાંત—જ અદાર વરસથી એકી ઉમરનો એક સખસ છે તેને હરકેરીને એ બુદ્ધિર્ધન તેની પાસે આપવાદ કરાવે તો એ ઠેકાણે જની નાની ઉમરના સખસથી જ પોતાનું મોત થવા બાબત પોતાની રત્નમંદી આપવાને અશક્ત છે, માટે એ એ ખુન કરવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ટીકા—ખુન અને શીક્ષણીય મનુષ્યવધમાં ભેદ આ પ્રમાણે છે. જે કેઈ ગુન્હો શીક્ષણીય મનુષ્યવધની વ્યાખ્યામાં ન આવતો હોય તો તે ખુન હોઈ શકે નહીં. કોઈ ગુન્હો ખુન થયા વગર શીક્ષણીય મનુષ્યવધ થઈ શકતો નથી. મોત આણવાના ઇરાદાથી કાંઈ કામ કરીને મોત આણવું તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. ને તે ખુન પણ છે, ફક્ત એવુંથી મોત થશે એવા સંભવ છે એમ જણાવ્યા છતાં તે કામ કરીને મોત આણવું તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. વ્યભિચાર કરવાના કૃત્યમાં પડવાથી હોય તે માણસને જે સ્ત્રી સાથે તેણે વ્યભિચાર કર્યો હોય તે સ્ત્રીના ધણી મારી નાંખે તો તે ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો શીક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. ટ નામના માણસની સાથે તેની બેન વ્યભિચાર કરતાં તેને માલમ પડવાથી કોપના આવેશમાં ત્યાંજ તેણે બંનેને મારી નાંખ્યાં હતાં, મરનારની વર્તણૂકને લીધે તેનો ભારે અને આકસ્મિક કોપનો બચાવ બરાબર યોગ્ય ગણવામાં આવ્યો હતો અને તેને ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાના શીક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હેગાર ઠરાવવામાં આવ્યો હતો. ખાનગી બચાવનો હક સાબીત કરવાનો બોને તદ્દામતદારને માથે છે. (૮. ૬ વિ. પા ૭૧૪)

૩૦૧ જે વસ્તુથી મોત આણવાનો ઇરાદો કર્યો હોય અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ છે એમ પોતાના જણવામાં હોય એવી કાંઈ વસ્તુ કરવાથી કે કોઈ સખસ જેનું મોત આણવાનો તેણે ઇરાદો નહીં કર્યો હોય અને જેનું મોત પોતાનાથી થવાનો સંભવ તેના જણવામાં પણ ન હોય, એવા કોઈ સખસનું મોત આણીને શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ કરે તો, જે સખસનું મોત આણવાનો તેણે ઇરાદો કર્યો હોય અથવા જેનું મોત પોતાથી થવાનો સંભવ તેના જણવામાં હોય તે સખસનું મોત તેણે મોત આણ્યું હોય તો તે જે પ્રકારનો શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ થાય તેજ પ્રકારનો તે ગુન્હેગારે કરેલો મનુષ્ય વધ છે એમ સમજવું.

ટીકા—જે સખસ ખીલને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી તેના ઉપર ખંડુક છોડે, અને તે ત્રીભજ માણસને વાગે તો તે ખુન ગણાયો. પણ આકસ્મિક લડાઈ દરમિયાન તાકેલો ઘા, છુટા પાડનાર ખીન માણસને વાગે અને તેથી તે મરી જાય તો શીક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો થશે.

૩૦૨ જે માણસ ખુન કરે તેને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—તદ્દામતદારને ખુનનો ગુન્હો કરાવ્યા પછી ઉપલી કલમમાં બતાવેલી બે સજાઓમાંથી ગમે તે એક સજા કરવીજ ભેદએ બેમાંથી કઈ સજા કરવી તેનો નિર્ણય જડજે કરવો. (૮ સ. વી. રી. પા. ૭૮)

ફોજદારી ગુન્હાઓને મુદતનો કાયદો લાગુ પડતો નથી. પણ ૧૩ કે ૧૯ વરસ ઉપર કરેલા ખુનને વાસ્તે કોર્ટ ભારેમાં ભારે સજા (મોત) ની દરવાને બદલે જન્મ દેશનીકાલની કરી હતી. કારણ કે લોકમાં કાબલો બેસાડવાની જરૂર નહોતી. (મ. હા. ક્રમ બેંચ).

૩૦૩ જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ જે માણસની ઉપર થયોલો હોય તે માણસને ખુન કરે તો તેને મોતની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૦૪ ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ જે માણસ કરે, અગર જે કામથી મોત થયું હોય તે કામ તેણે મોત આણવાના ઇરાદાથી અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ શરીરનું નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કર્યું હોય તો જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને અગર તે કામથી મોત થવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ શરીરનું નુકશાન કરવાના ઇરાદા વગર તે કામ તેણે કર્યું હોયતો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૦૫ જો શીક્ષણીય કરતાં ઉતરતા દરજ્જાનું હરકોઈ અવીઆરનું અથવા ગફિલતી ભરેલું કામ કરીને જેણે માણસ કોઈનું મોત લાવે તો તેને ધણીમાં ધણી બે વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની

ફેબ્રુઆરી શીક્ષા કરવી અથવા દંડ કરવો અથવા એ બેંકે શીક્ષા કરવી.

ટીકા—વ્યથા બુદ્ધિપૂર્વક કરેલી હોય તેવા કેસમાં આ કલમ લાગુ પડતી નથી, પણ બેક્રીમાઈ ભરેલા કે બક્સતી ભરેલાં કૃત્યોનેજ આ કલમ લાગુ પડે છે. (બો. હા. રી. પા. ૩૨૫.)

૩૮૫ જે આદાર વરસથી યોછી ઉમરનો સખસ અથવા કોઈ દીવાનો સખસ અથવા કોઈ અજોડો સખસ જન્મથી ગણે એવો કોઈ સખસ અથવા ફેબ્રુઆરી હાલતમાં હોય એવો કોઈ સખસ આત્મભાત કરે વા તે આત્મભાત કરવામાં જે માણસ મદદગારી કરે તે માણસને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની ફેબ્રુઆરી શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૬ જે કોઈ માણસ આત્મભાત કરે તો તે આત્મભાત કરવામાં જે માણસ મદદગારી કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેબ્રુઆરી શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૩૮૭—જે કોઈ માણસ એવા ઇરાદાથી અથવા એવા જ્ઞાનથી તથા એવી હાલતમાં કોઈ કામ કરે કે અગર તે કામથી તે મોત આણે તો તે માણસ ખુનનો તકસીરવાર થાય, તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેબ્રુઆરી શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને તે કામથી જે કોઈ સખસને વ્યથા થાય તો તે ગુન્હેગાર, અગર તો જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાને અથવા ઉપર લખેલી છે તે શીક્ષાને લાયક થશે. જે માણસના ઉપર જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ થઈ ચુકેલો હોય તે માણસ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હે કરશે અને તેના તેજ ગુન્દાથી વ્યથા થઈ હોય તો તેને મોતની શીક્ષા થઈ શકશે.

દહાંત—(અ) જેને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી અ, જ ને ગાળી મારે એવી હાલતમાં કે અગર જ નું મોત થાય તો અ ખુનનો તકસીરવાર થાય તો અ આ કલમ મુજબ શીક્ષાને લાયક છે. (બ) એક કુમળી વયના બચ્ચાનું મોત આણવાના ઇરાદાથી અ તે બચ્ચાને એક જગમમાં ખુદકું મૂકે તો પણ તે બચ્ચાનું મોત ન થાય તોપણ અ એ આ કલમમાં બચ્ચાનું કરેલો ગુન્દો કયો એમ સમજવું. (ક) જનું ખુન કરવાના ઇરાદાથી અ એક બંદુક વેચાતી હઈને તેને ભરી હાલત સુધી અ એ ઉપર લખેલો ગુન્દો કયો નથી. અ તે બંદુક જની ઉપર છાંટે તો તેણે આ કલમમાં બચ્ચાનું કરેલો ગુન્દો કયો એમ સમજવું. અને જો તે બંદુક છાંડવાથી જ ને જખમ થાય તો આ કલમના પહેલા પેરેમાંના પાછલા ભાગમાં કારાવેલી શીક્ષાને તે લાયક થશે.

(ક) જેર ખવરાવોને જનું ખુન કરવાના ઇરાદાથી અ કોઈ જેર ખરીદ કરે અને તે જેર કોઈ ખોરાકમાં મેળવે અને તે ખોરાક અ ના કબજામાં રહે ત્યાંસુધી અ આ કલમમાં બચ્ચાનું કરેલો ગુન્દો કયો નથી, પણ અ તે જની ટેબલ ઉપર મેડે અથવા જના ટેબલ ઉપર મેડવા સાથે તે ખોરાક જના ચાકરોને આપે તો અ એ આ કલમમાં બચ્ચાનું કરેલો ગુન્દો કયો એમ સમજવું.

ટીકા—કોમતદાર ફરીઆદી ઉપર કરેલા ધા ભોખ ભરેલા કે મોત નીપલવવાનો સંભવ છે, એનું ખતાવનારા પુરાવાની ગેર હાજરીમાં તહોમતદારને ખુનની કોશીશ કે શીક્ષણીય મનુષ્યવધની કોશીશ કરવાનો ગુન્હેગાર કરાવી શકાય નહીં પણ બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરવાના ગુન્દાનો તેને ગુન્હેગાર કરાવી શકાય.

૩૮૮ જે કોઈ માણસ એવા ઇરાદા કે જ્ઞાનથી, કે એવી હાલતમાં કોઈ કામ કરે કે અગર તે કામથી મોત આણે તો તે માણસ ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાના મનુષ્યવધનો તકસીર વાર થાય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેબ્રુઆરી અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે કામથી અગર કોઈ સખસને વ્યથા થાય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેબ્રુઆરી અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૯ જે માણસ આત્મભાત કરવાની કોશીશ કરે તથા તે ગુન્દો કરવા તરફ કોઈ કામ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની આસાન ફેબ્રુઆરી અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આત્મભાત કરવાની કોશીશ કરનારને થોડી પણ ફેબ્રુઆરી સખ કરવી જોઈએ, એકલી દંડ આપવાની શક્ય કરવી તે બસ નથી (બો. હા. રી.) એક સી હું કુવામાં પડું છું એમ કહીને કુવા તરફ દોડી, પણ તેને પ.

હેતિતા પહેલાં તેા પઠાવી લીધી, આ કેસમાં આત્મક્રાંત કરવાની કોશીશ કરવા માટે ગુન્હેવાર ઠરાવી સજાપ નહીં. કેમકે તે કુવે ગયા પછી વિચાર ફેરવે. (રે. વિ. ટ. મદ્રાસ. હા. રી. પા. ૫.)

૩૦. ઠગ. આ આકટ પસાર થયા પછી કોઈ પણ વખતે જે માણસ ખુનના ઉપાયથી અથવા ખુનની સાથે અપહરણ અથવા છોકરાં ચોરવાનો ગુન્હો કરવાના કારણસર નિત્ય કોઈ ખીજ માણસ અથવા માણસોની જોડે મળેલો રહેશે તે માણસને ઠગ સમજાવે.

૩૧ જે ઠગ હોય તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ગર્ભપાત કરવો, નહીં જન્મેલા બચ્ચાંઓને તુક્ષ્ણાન આપત, બચ્ચાંઓને ખુદ્ગાં મુકવા આપત તથા જન્મ છુપાવવા આપત.

૩૨ જે માણસ ખુદ્ગાં પુર્વક કેઈ ગર્ભવંતી સ્ત્રીને ગર્ભપાત કરે તે માણસને અગર તે ગર્ભપાત શુદ્ધખુદ્ગાંએ તે સ્ત્રીને જીવ બચાવવાના કારણસર ન કચે હોય તો ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને અગર તે સ્ત્રી ચલીત ગર્ભાં હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—જે સ્ત્રી પોતે પોતાનો ગર્ભપાત કરે તે પણ આ કલમના અર્થમાં દાખલ થાય છે.

ટી. ૧—સ્ત્રી ગર્ભવંતી કે ચલીતગર્ભાં હોય ત્યાંજ આ ગુન્હો થઈ શકે—“ચલિતગર્ભાં” સબ્દ, ગર્ભ ધારણ કર્યાની આગળ વધેલી અવસ્થા દેખાડવાને માત્ર આપવામાં આવ્યો છે.

૩૩ સ્ત્રીની રજામંદી વગર જે માણસ ઉપલી કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કરે તે માણસને પછી તે સ્ત્રી ચલીત ગર્ભાં હોય કે નહીં તોપણ જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદને અને દંડને પણ લાયક થશે.

૩૪ કોઈ ગર્ભવંતી સ્ત્રીને ગર્ભપાત કરવાના ઇરાદાથી કોઈ માણસ એવું કાંઈ કામ કરે કે તેથી તે સ્ત્રી મોત થાય, તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને અગર તે સ્ત્રીની રજામંદી વગર તે કામ કર્યું હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા અથવા ઉપર લખેલી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૫ જે માણસ કોઈ બચ્ચું જન્મતા પહેલાં, તે બચ્ચું જીવતું જન્મતાં અટકાવવાના અથવા જન્મ્યા પછી તે મરી જાય એવું કરવાના ઇરાદાથી કાંઈ કામ કરે, અને તે કામ કરેથી તે બચ્ચું જીવતું જન્મતું અટકે અથવા જન્મ્યા પછી તે મરી જાયતો તે માણસને અગર તે કામ શુદ્ધખુદ્ગાંથી એ બચ્ચાંની માત્રા જીવ બચાવવાના કારણસર નહીં કર્યું હોય તો દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૬ કોઈ માણસ કાંઈ કામ કરે એવી હાલતમાં કે જે તે કામથી મોત થાય તો તે માણસ શીક્ષણીય મનુષ્ય વધતો તકસીરવાર થાય અને તે કામ કરેથી તે કોઈ નહીં જન્મેલાં જીવતાં બચ્ચાંનું મોત આણે તો તે માણસને દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

ટિપ્પણ—ફાણી ગર્ભવંતી સ્ત્રીનું મારાથી મોત થવાનો સંભવ છે એમ જણ્યા છતાં જ એવું કાંઈ કામ કરે કે અગર તે કામથી તે સ્ત્રીનું મોત થાય તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ગણાય, અને તે સ્ત્રીને તુક્ષ્ણાન થાય તો પણ તે મરી જાય નહીં, પણ તેના પેટમાં જે જીવતું બચ્ચું હોય તેનું તે કામથી મોત થાય છે. તો આ કલમમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હાનો તકસીરવાર છે.

૩૭ જે માણસ કોઈ બાર વરસથી ઓછી ઉમ્મરના બચ્ચાંનો આપ અથવા મા તેની હોય, અથવા જે માણસના હવાલામાં એવું બચ્ચું હોય તે માણસ અગર તે બચ્ચાંને ખીલકુલ તજવાના ઇરાદાથી તે બચ્ચાંને કોઈ જગામાં ખુદ્ગાં મુકે અથવા મુકે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—અગર તે પ્રમાણે તે ખુદ્દુ મુકવાથી બચ્યું મરી ન્ય તો તે મુકરદમાની કૃત્રિમત મુજબ તે ગુન્દગારની ખુન અથવા શીક્ષણીય મનુષ્યવધનો માટે તત્કાલીન યવામાં અટકાવ કરવાની આ કલમની મતલબ નથી.

ટીકા—આ કે બાપ, પોતાની કુમળી વયના બાળકને તણ દે કે, બાળક તેમની પોતાની સંજાજ લેવાને શક્તિમાન નહીં હોવાથી મરી જવાના કે કાંઈ ઈલ થવાના ભેખમમાં આવી પડે તેવી રીતનું માખાપનું તેના બાળકને તણ દેવું અટકાવવાનો આ કલમનો હેતુ છે.

૩૨૮ જે માણસ કોઇ બચ્ચાનું મુકડું છાનીરીતે દાડીને અથવા બીજી રીતે વગે કરીને તે બચ્ચાનો જન્મ ધરાદાથી છુપાવે અથવા છુપાવવાની કોશીશ કરે તે માણસને પછી જેને બચ્ચું જન્મતાં પહેલાં અથવા જન્મ્યા પછી અથવા જનમતાં મરી ગયું હોય તોપણ એ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—બચ્ચું એટલે બચ્ચું હોયું એઈએ. ગર્ભ હોવો એઈએ નહીં. જે બચ્ચું જન્મતી વખતે પરીપક્વપણાની અવસ્થાએ પહોંચ્યું હોય કે જે તે ઇવનું બચ્ચું હોઇ શકે તોજ ગુન્દો બની શકે, નહીં તો નહીં.

વ્યથા આપત.

૩૨૯—જે માણસ કોઇ સખસને કોઇ શરીરનું દુઃખ રોગ કે અશક્તતા કરે તેણે વ્યથા કરી એમ સમજવું.

ટીકા—કોઇ જીને ચોટલો ખેંચીને તાણવી તે વ્યથા ગણાયો. એક માણસે નોકરને હાત મારી કે જે નોકરની બરોજ વધેલી હતી તેની તોમતદારને ખબર નહોતી, અને તે નોકરનું મોત થયું ત્યાં તેને વ્યથા કરવાનો ગુન્દગાર કરાવ્યો હતો. (ર. વિ. ફા. ૨. અ. ૫૨૨) ગડકો મારવો, અવયવ તોડી નાંખે તેવો ધા કે ફટકો મારવો, શરીર પર છત્તું પાણી ફેરવું તે હુમલા સાથે વ્યથા કરનારાં કૃત્યો છે, ત્યારે એરી ક્વાથ બનાવીને ટેબલ ઉપર મૂકવો, ઘાસ ઉપર જતો હોય તેમાં ફાતરડું છુપાવવું, બીજે માણસ ખાડામાં પડે એવા ઈરાદાથી જે માણસ બહેર રસ્તામાં ખાડો ખોદે તે બાદને વ્યથા કર્યા બદલ સજા થશે. (પીનલકોડ ધંડનારાઓની નોટ પા ૬૩)

૩૨૦ નીચે લખેલા પ્રકારની વ્યથાને મહાવ્યથા એવું નામ આપેલું છે,—

૧ પ્રસ્થવનો નાસ, ૨ બેમાંની કોઇપણ આંખની જોવાની શક્તિ ન્યુ જવી, ૩ બેમાંના કોઇ પણ કાનની સાંભળવાની શક્તિ ન્યુ જવી. ૪ કોઇ અવયવ અથવા સાંધા જવો. ૫ કોઇ અવયવ અથવા સાંધાની શક્તિ નાશ થવી કે તેની ન્યુ ક્ષીણતા થવી ૬ રોકાની અથવા ચહેરાની ન્યુ બદલીકલ થવી. ૭ કાંઈ ઢાડકાનું અથવા ફાંતનું બાંધવું કે ખરી જવું. ૮ જે વ્યથાથી છંદગી ભેખમમાં આવે અથવા જેથી વીસ દીવસની મુદત સુધી વ્યથા થએલા માણસને શરીરનું ભારે દુઃખ ખમવું પડે અથવા તે પોતાનો હંમેશનો ધંધો કરવાને અશક્તતા રહે એવી કોઇ પણ વ્યથા—

ટીક—જ્યારે હુમલામાં કરેલી ઈલ મોત નીપળવશે કે તેથી મોત થઇ શકે એવો ઇરાદો, ન્યુ કે સંભવ ન હોય ત્યાં ખુનથી ઉતરતા ફજળના મનુષ્યવધનો ગુન્દો નથી પણ મહાવ્યથાનો છે. મહાવ્યથાના કેસમાં જેની ફવા કરી હોય તે ડાક્ટરની જીભાની લેવી નહીંએ. જે વ્યથા ભોગવનારને દુઃખને રોગમાં નાંખે અને વીસ દીવસ સુધી તેનો હંમેશનો ધંધો રોજગાર કરવાને તે અશક્ત કરે તેવી સઘળી વ્યથાને મહા વ્યથા સમજવી.

૩૨૧, જે માણસ કોઇ સખસને વ્યથા કરવાના ઇરાદાએ અથવા તેથી કોઈ સખસને પોતાની વ્યથા થવાનો સંભવ છે એમ જાણ્યાં છતાં કોઈ કાપ કરે, અને તે ક મથી કોઇ સખસ વ્યથા કરે તો તે માણસે શુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરી એમ સમજવું.

૩૨૨ કોઇ માણસ શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે અને વ્યથા કરવાને તેનો ઇરાદો હોય અથવા જે વ્યથા પોતાથી થવાનો સંભવ તેના જાણ્યામાં હોય તે વ્યથા અગર મહાવ્યથા હોય તથા જે વ્યથા તે કરે તે વ્યથા મહાવ્યથા હોય તો તે માણસે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—કોઈ સખસ આ બંને વાત કરે એટલે મહાવ્યથા કરે તથા મહાવ્યથા કરવાનો ઇરાદો કરે; અથવા મહા વ્યથા પોતાથી થવાનો સંભવ તેના જાણ્યામાં હોય તોજ તેણે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું, નહીં તો નહીં પણ એક પ્રકારની મહાવ્યથા કરવાનો ઇરાદો કરીને અથવા એક પ્રકારની મહાવ્યથા પોતાથી થવાનો સંભવ જાણ્યા છતાં તે ખરેખર બીલ પ્રકારની મહાવ્યથા કરે તો તેણે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

ટીકા—જ ને ચહેરા ન્યુ બદલીકલ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે પોતાથી બદલીકલ થવાનો સંભવ જાણ્યા છતાં જ, જ ને એક સપાટો મારે અને તે સપાટાથી જનો ચહેરા બદલીકલ નહીં થાય પણ તેથી વીસ દીવસની મુદત સુધી જ ને શરીરનું ભારે દુઃખ ખમવું પડે તો જ એ શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

૩૨૩ ૩૨૪ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોઈપણ આખતમાં જે માણસ બુદ્ધિ પુર્વક વ્યથા કરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે;

ટીકા—એક સ્ત્રીએ તેના ધણીને ગુસ્સો ક્યૈંથી તેણે તે સ્ત્રીને લાત મારી અને લાત તે સ્ત્રીની બરોજ ઉપર વાગવાથી તે મરી ગઈ, અને તેના ધણીને બરોજની ખબર નહોતી, તેમ તેથી મનુષ્યની જીંદગીને નોખમ કે વ્યથા કરવાનો તેનો ઈરાદો નહોતો, તો તેમાં તેને ૩૨૩ પ્રમાણે ગુન્હેગાર ગણ્યા હતા. (સ. વી. સી. પા. ૨૬)

૩૨૪ ૩૨૪ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોઈપણ આખતમાં ગોળી અથવા તીર મારવાનાં, ખોસી ધાલવાનાં કે કાપવાનાં કોઈ હુથીઆર વડે અથવા જે હુથીઆર મારેથી સામાનું મોત થવાનો સંભવ હોય એવા કાંઈ હુથીઆર વડે અથવા અગ્નિ કે કાંઈ ગરમ કરેલા પદાર્થ વડે અથવા કાંઈ ઝેર કે ખાંધ જઈ એવા કાંઈ પદાર્થ વડે અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કોઈ પદાર્થ વડે અથવા દમ લેવાથી, ગળી જવાથી અથવા લોહીમાં જવાથી જે પદાર્થ માણસના સ્ત્રીરને. નુકસાન કારક હોય એવા કાંઈ પદાર્થ વડે અથવા કોઈ જનવરની મારફતે જે માણસ બુદ્ધિપુર્વક વ્યથા કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૨૫ ૩૨૫ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોઈપણ આખતમાં જે માણસ બુદ્ધિ પુર્વક મહાવ્યથા કરે તેને સાતવરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે કેદીના ઉપર ‘મહાવ્યથા’ કરવાનું તદ્દોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તેને તેની તપાસને મટિ સેસન્સ કોર્ટમાં નોંધવો જોઈએ. બુદ્ધિપુર્વક મહા વ્યથાનો ગુન્હો સાબીત થવા સાથે બુદ્ધિપુર્વક કરેલી ખાસ ઇન હોવી જોઈએ.

૩૨૬ ૩૨૫ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોઈપણ આખતમાં ગોળી અથવા તીર મારવાનાં, ખોસી ધાલવાનાં, અથવા કાપવાનાં કોઈ હુથીઆર વડે કે જે હુથીઆર મારેથી સામાનું મોત થવાનો સંભવ હોય એવા કાંઈ હુથીઆર વડે અથવા અગ્નિ કે કાંઈ ગરમ કરેલા પદાર્થ વડે અથવા કાંઈ ઝેર કે ખાંધ ગળ્ય એવા પદાર્થ વડે અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થ વડે અથવા દમ લેવાથી, ગળી જવાથી, અથવા લોહીમાં જવાથી જે પદાર્થ માણસના સ્ત્રીરને નાશકારક હોય એવા કોઈ પદાર્થ વડે અથવા કોઈ જનવરની મારફતે જે માણસ બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે માણસ મુખ્ય કૃત્ય તે પોતેજ કરે અર્થાત પીનલકોડમાં વર્ણવેલી મહાવ્યથા કરે એવો ફરકો મારે તેને આ કલમ લાગુ છે. (૧. ક. વિ. નો. પા. ૬૮)

૩૨૭ કોઈ સખસને વ્યથા કરીને તે સખસ પાસે અથવા તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ સખસ પાસે જખરબંધી કાંઈ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ કહાડવાના કારણસર અથવા વ્યથા કરેલા સખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ સખસ પાસે જખરજસ્તીથી કાંઈ કાયદા વિરુદ્ધ કામ અથવા જે કામથી કાંઈ ગુન્હો કરવો સહેલ થાય એવું કામ કરવાના કારણસર જે માણસ બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૨૮ કોઈ સખસને વ્યથા કરવાના ઇરાદાથી અથવા કાંઈ ગુન્હો કરવાના કે કાંઈ ગુન્હો કરવો સહેલ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી પોતાથી વ્યથા થશે એવો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે સખસને કાંઈ ઝેર, અથવા બેહોશ કરે કે કેફ આવે કે અવગ્રહ કરે એવું કાંઈ વસાણું અથવા બીજી વસ્તુ આપે, અથવા લેવડાવે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે માણસ ઝેર અને તેનો ઉતાર બંને બંન્ને જખતે ખવડાવે તે ઝેર ખવડાવવાનો ગુન્હેગાર થશે નહીં, (૧. ક. વિ. નો. પા. ૬૪)

૨૨૯. કોઇ શખસને મહાવ્યથા કરીને તે શખસ પાસે અથવા તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઇ શખસ પાસે જખરાઇથી કાંઇ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ કઢાવવાના કારણસર અથવા મહાવ્યથા કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઇ સખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઇ કાયદાનિષ્ઠ કામ અથવા જે કામથી કાંઇ ગુન્હો કરવો સહજ થાય એવું કામ કરવાના કારણસર જે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૦. કોઇ શખસને વ્યથા કરીને તે શખસ પાસે અથવા તે શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઇ શખસ પાસે જેથી કાંઇ ગુન્હો અથવા ખદયાલ પકડાય એવી કાંઇ ખખર અથવા કચુલત જખર જરતીથી લેવાના કારણસર અથવા વ્યથા કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઇ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઇ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ પાછો અપાવવા અથવા અપાવવાના કારણસર અથવા તે કાંઇ લેહેણું કે માગણું પતાવે અથવા જેથી કાંઇ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ પાછો મળી શકે, એવી કાંઇ ખખર આપે એમ કરવાના કારણસર જે માણસ શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

કુટાંત—(અ) જ ની પાસે કાંઈ ગુન્હો કયાં કચુવ કરાવવા સારૂ જે અ પોલીસ અમલદાર જ ને ચરીરવેદના કરે તે અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

(બ) અમુક ચોરેલી મીલકત કયાં મુકેલી છે તે દેખડાવવાને બ લલચાય, કરેલા સારૂ જે અ પોલીસ અમલદાર તેને ચરીરવેદના કરે તે અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

(ક) જ ની પાસે મેહેસુલની કાંઈ બાકી લેહેણી છે તે તેની પાસે ભરાવવા સારૂ જે અ મેહેસુલનો અમલદાર જ ને ચરીરવેદના કરે તે અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

(દ) એક રેયતની પાસે તેનું જણાત ભરાવવા સારૂ જે અ જમીનદાર તેને ચરીરવેદના કરે તે અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

૨૩૧.—કોઇ શખસને મહાવ્યથા કરીને તે શખસ પાસે અથવા તે શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઇ શખસ પાસે કાંઈ ગુન્હો અથવા ખદયાલ પકડાય એવી જેથી કાંઇ ખખર અથવા કચુલત જખરજરતીથી લેવાના કારણસર અથવા મહાવ્યથા કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઇ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ પાછો અપાવવાના કારણસર અથવા તે કાંઈ લેહેણું કે માગણું પતાવે અથવા જેથી કાંઈ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ પાછો મળી શકે, એવી કાંઈ ખખર આપે એમ કરવાના કારણસર જે માણસ શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૨. કોઇ શખસ સરકારી નોકર હોય અને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતો હોય તેવામાં તે શખસને જે માણસ શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે અથવા તે શખસને અથવા કોઇ બીજા સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતાં અટકાવવા અથવા ડરાવીને અમલ ચલાવતો બંધ રાખવાના ઇરાદાથી અથવા તે શખસે પોતાના સરકારી હોદ્દાનો કાયદા મુજબ અમલ ચલાવતાં કાંઈ વસ્તુ કરી હોય અથવા કરવાની કોશીશ કરી હોય તેટલા વાસ્તે જે માણસ તે શખસને શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૩૩. કોઈ શખસ સરકારી નોકર હોય, અને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતો હોય તેવામાં તે શખસને જે માણસ શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરે અથવા તે શખસને અથવા બીજા કોઈ સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતાં અટકાવવા અથવા ડરાવીને અમલ ચલાવતો બંધ રાખવાના ઇરાદાથી અથવા તે શખસે પોતાના સરકારી હોદ્દાનો કાયદા મુજબ અમલ ચલાવતાં કાંઈ વસ્તુ કરી હોય અથવા કરવાની કોશીશ કરી હોય તેટલા વાસ્તે તે માણસ તે શખસને શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા

કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૩૪. ભારે તથા આકસ્મિક કોષ ચરેથી કોષ માણસ બુદ્ધિપુર્વક વ્યથા કરે અને તે કોષ ઉત્પન્ન કરનાર શીવાય બીજા કોષ શખસને વ્યથા કરવાનો તેણે ઇરાદો કર્યો ન હોય તથા તે શીવાય બીજા કોષ શખસને પોતાની વ્યથા થવાનો સંભવ પણ તેના જાણવામાં ન હોય તો તે માણસને ૧ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—ભારે તથા આકસ્મિક કોષ ચરેથી કોષ ચલાવનાર માણસે વ્યથા કરવી તે બદલ ૩૩૪ મી કલમ પ્રમાણે નહીં પણ ૩૨૪ મી કલમ પ્રમાણેના ગુન્હાનું તહોમત મુકવું જોઈએ. (૧ બો. ડા. રી. પા. ૧૭)

૩૩૫. ભારે તથા આકસ્મિક કોષ ચરેથી કોષ માણસ બુદ્ધિપુર્વક મહાવ્યથા કરે અને તે કોષ ઉત્પન્ન કરનાર શીવાય બીજા કોષ શખસને મહા વ્યથા કરવાનો તેણે ઇરાદો કર્યો ન હોય, તથા તે શીવાય બીજા કોષ શખસને પોતાની મહાવ્યથા થવાનો સંભવ પણ તેના જાણવામાં ન હોય તો તે માણસને ચાર વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—એ ઉપલી બે કલમોને પણ ૩૦૦ મી કલમના પહેલા અપવાદને જે સરતો લાગુ પડે છે તે સરતો લાગુ પડે છે.

૩૩૬. જે માણસ કાંઈ કામ એવી બેફકરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી અથવા બીજા શખસોના શરીરની સલામતી જોખમમાં આવે, તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૩૭. જેથી માણસની જીંદગી અથવા બીજા શખસોના શરીરને સલામતી જોખમમાં આવે એવી બેફકરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કાંઈ કામ કરીને જે માણસ કોઈ શખસને વ્યથા કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૩૮. જેથી માણસની જીંદગી અથવા બીજા શખસોના શરીરની સલામતી જોખમમાં આવે એવી બેફકરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કાંઈ કામ કરીને જે માણસ કોઈ માણસને મહાવ્યથા કરે તે માણસને મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ગેરવ્યાજબી અટકાવ તથા ગેરવ્યાજબી કેદ ખાખત

૩૩૯. કોષ શખસનો જેની મેર જવાનો હક હોય તેણી મેર જતો તે શખસ અટકે એવી રીતે જે માણસ તે શખસને બુદ્ધિપુર્વક હરકત કરે તે માણસે તે શખસને ગેરવ્યાજબી અટકાવ કર્યો એમ સમજવું.

અપવાદ—જમીન અથવા પાણી ઉપરથી જવા આવવાનો કાંઈ ખાનગી રસ્તો હોય અને તે રસ્તો બંધ કરવાનો મારો કાયદા મુજબ હક છે, એમ જે શખસ શુદ્ધ બુદ્ધિએ માનતો હોય તે શખસે તે રસ્તો બંધ કરવો એ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો નથી.

ક્રમાંત—જે રસ્તો ઉપરથી જ ને જવાનો હક છે એવો એક રસ્તો આ બંધ કરે અને શુદ્ધ બુદ્ધિએ આ એ પ્રાણી માનતો ન હોય કે રસ્તો બંધ કરવાનો મારો હક છે અને તે રસ્તો બંધ થવાથી જ તે ઉપરથી જતો અટકે તો આ એ જ ને ગેરવ્યાજબી અટકાવ કર્યો એમ સમજવું.

૩૪૦. કોઈ શખસ મુકરર કરેલી ચોતરફી હદની બહાર જતો અટકે એવી રીતે જે માણસ તે શખસને ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરે તે માણસે તે શખસને “ ગેરવ્યાજબી કેદ ” કર્યો એમ સમજવું.

ક્રમાંત—આ એક હિવાસ બાંધી લીધેલી જગ્યામાં જ ને મોડલોને આ બહારથી તાણુ મારીને જ ને અંદર બંધ કરે અને તેમ કરવાથી તે હદ વાળી હિવાસની બહાર કોઈ પણ તરફ જ થી જઈ શકાય નહીં તો આ એ જ ને ગેરવ્યાજબી કેદ કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ગેરવ્યાજબી કેદનું તહોમત સાબીત કરવા સાફ ખરેખર ધારીરિક અટકાવ સાબીત કરવાની જરૂર નથી. ફરક કેસમાં એ સાબીત કરવું જોઈએ કે તે માણસના મનમાં એવી લાગણી ઉત્પન્ન થઈ હતી કે જેથી તે

બાળબી રીતે એવું માનવાને દોરાય કે તેને (ત્યાંથી) જવાની છુટ નહોતી, અને જો તે તેમ કરવાની (જવાની) કોશીય કરશે તો તેને તરતજ અટકાવવામાં આવશે. જો તે માણસ એમ બંધુતો હોય કે જવાને તે સ્વતંત્ર છે, અને રખેને બલિષ્ઠમાં તેને કોઈ નુકશાન ખમવું પડે એવી ધાસ્તીથી તે તેમ કરશે. અટકે તો તેના જવાથી બલિષ્ઠમાં તેને કોઈ નુકશાન થવાની ધાસ્તી માત્ર ખસ થશે નહીં. પણ જો હકીકત એવી હોય કે જેથી તેનું એમ ધારવું બાળબી ગણાય કે જો તે જરી તો તેને તુરતજ પકડશે તો એવા નિર્ણય ઉપર આવવું બાળબી ગણારો કે તેને અટકાવવામાં આવે. હવે અને કેદ કરવામાં આવે. (બા. હો. રી. પા. ૭૪૨)

૩૪૧. જે માણસ કોઈ સખશને ગેરબ્યાજબી અટકાવ કરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૪૨. જે માણસ કોઈ સખશને ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જે પોલીસ અમલદારને તકરારી (કમમાં) કેદ પકડવાની કાંઈ પણ સત્તા ન હોય તે અમલદાર જો કેદ પકડે તો તે આ કલમ પ્રમાણે ગેરબ્યાજબી અટકાવ ગણારો.

૩૪૩. જે માણસ કોઈ સખશને ત્રણ અથવા વધારે દિવસ ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૪૪. જે માણસ કોઈ સખશને દશ અથવા વધારે દિવસ ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૪૫. ક્ષાણી શખસને છોડવાને કાયદા મુજબ હુકમ સાદર થઈ ચુકયો છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે શખસને ગેરબ્યાજબી કેદમાં રાખે તે માણસને આ કાયદાની કોઈ બીજી કલમ પ્રમાણે જેટલી મુદતની કેદને તે માણસ લાયક હોય તે ઉપરાંત બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની બીજી કેદ કરવામાં આવશે.

૩૪૬. કોઈ માણસ અગર કોઈ શખસને એવી રીતે ગેરબ્યાજબી કેદ કરે કે તેથી તે શખસની કેદની વાત તે કેદ થએલા શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસના જાણમાં અથવા કોઈ સરકારી નોકરના જાણમાં ન આવે અથવા તે કેદનું ટેકાણું ઉપર લખેલા પ્રકારના કોઈ શખસ અથવા સરકારી નોકરના જાણમાં ના આવે અથવા તેને જરૂર નહીં એવો ધરદો તે કેદ કરનારા માણસના દીકામાં આવે તો તે માણસને ગેરબ્યાજબી કેદને માટે બીજી જે કાંઈ શીક્ષાને તે માણસ લાયક હોય તેથી ઉપરાંત બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની બીજી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૪૭. કોઈ શખસને કેદ કરીને તે શખસ પાસે અથવા તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરાઈથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ કહડાવવાના કારણસર અથવા કેદ કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરાવવાના અથવા જેથી કાંઈ ગુન્હો કરવો સંદેહ થાય એવી કાંઈ ખખર મેળવવાના કારણસર જે માણસ તે શખસને ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૪૮. કોઈ શખસને કેદ કરી તે શખસ પાસે અથવા તે શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જેથી કાંઈ ગુન્હો અથવા બદચાલ પકડાય એવી કાંઈ ખખર અથવા કબુલાત જખરજરતીથી લેવાના કારણસર અથવા કેદ કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ પાછો અપાવવાના કારણસર અથવા તે કાંઈ લેહેણ કે માગણું પતાવે અથવા જેથી કાંઈ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ પાછો મળી શકે એવી કાંઈ ખખર આપે એમ કરવાના કારણસર જે માણસ તે શખસને ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

સાપરાધ બળ તથા હુમલા આપત.

૩૪૯. બળ એ એક શખસ કોઇ બીજા શખસને ગતી આપે, તેની ગતીમાં ફેરફાર કરે, અથવા તેની ગતી બંધ કરે અથવા જો તે શખસ કોઈ પદાર્થને એવી રીતે કાંઈ ગતી આપે કે તેની ગતીમાં ફેરફાર કરે અથવા તેની ગતી બંધ કરે કે તેથી તે પદાર્થ તે બીજા શખસના શરીરના કોઈ ભાગને, અથવા તે બીજા શખસે કાંઈ વસ્તુ પહેરી હોય અથવા તે સાથે લઇ જતો હોય તે વસ્તુને અડકે, અથવા બીજા કાંઈ વસ્તુને અડકે એવી રીતે કે તેથી તે બીજા શખસની સપરકેદરી પર અસર થાય તો તે શખસે બીજા શખસપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું, પણ જો શખસ ગતી આપતો, ગતીમાં ફેરફાર કરતો, અથવા ગતી બંધ કરતો હોય, તેણે નીચે જતાવેલા ત્રણ પ્રકારોમાંના કોઈ પ્રકારે તે ગતી આપરી અથવા ગતીમાં ફેરફાર કરવો અથવા ગતી બંધ કરવી જોઈએ.

પેહેલો—પોતાના શરીરની શક્તિથી

બીજો—કોઈ પદાર્થ એવી રીતે સુકવો કે પછી પોતાની તરફથી અથવા બીજા કોઈ શખસની તરફથી કાંઈ બીજું કામ થયા શીવાય તે ગતી થાય અથવા ગતીમાં ફેરફાર થાય અથવા ગતી બંધ થાય એમ કાંઈ રચના કરીને.

ત્રીજો—કાંઈ જનવરને ગતીમાન કરીને, તેની ગતીમાં ફેરફાર કરીને અથવા ગતી બંધ કરીને.

૩૫૦. જો કોઈ શખસ કોઈ બીજા શખસની રજમંદી શીવાય તે બીજા શખસની ઉપર કાંઈ ઇરાદાથી બળ વાપરે અને તે કાંઈ ગુન્હો કરવા સાટે અથવા તે બળ જો શખસ ની ઉપર વાપરે તે શખસને તે બળથી કાંઈ નુકશાન, ભય, અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેને તે બળ વાપરવાથી પોતાથી કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ થવાનો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં તો તે શખસે તે બીજા શખસની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

દુષ્ટાંત—(અ) એક નદીમાં બાંધેલી હોડીમાં જ બેઠો હોય અને એ તેનાં દોરડાં ઘાડી નાંખે અને એ પ્રમાણે ઇરાદાથી તે હોડીને પ્રવાહથી ખેંચાઇ જવા દે તો એ ઠેકાણે એ એ ઇરાદાથી જ ને ગતી આપી અને તે પદાર્થોને એવી રીતે સુકવાથી કે પછી કોઈ શખસની તરફથી બીજું કામ થયા શીવાય તે ગતી ઉત્પન્ન થાય માટે એ એ ઇરાદાથી જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું, અને અગર કોઈ ગુન્હો કરવા સાટે અથવા જો કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી કે એ પ્રમાણે બળ વાપરેથી કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ થશે એવો સંભવ જાણ્યા છતાં તેણે એ કામ જ ની રજમંદી શીવાય કંઈ માટે એ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(બ) જ એક સીંચણમાં બેસીને ભય છે તેના ઘોડાઓને એ ચાખક મારીને તેની ચાલ ઉતાવળી કરે તો એ ઠેકાણે જનવરો પાસે પોતાની ગતી બદલાવીને એ એ જ ની ગતીમાં ફેરફાર કર્યો, માટે એ એ જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું એ ને અગર જ ને કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી કે તેથી અને કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ થાય એવો સંભવ જાણ્યા છતાં તેણે એ કામ જ ની રજમંદી શીવાય કંઈ હોય તો એ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ક) જ એક પાલખીમાં બેસીને ભય છે તેની પાસેથી અપહરણ કરવાના ઇરાદાથી એ કોંઈ જાલીને તે પાલખીને અટકાવે તો એ ઠેકાણે એ એ જ ની ગતી બંધ કરી અને તેણે પોતાના શરીરની શક્તિથી ધ્યું માટે એ એ જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને એ પ્રમાણે એ એ ઇરાદાથી જ ની રજમંદી શીવાય તથા ગુન્હો કરવા સાટે કંઈ માટે એ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ડ) રસ્તામાં એ ઇરાદાથી જ ને ધક્કો મારે તો એ ઠેકાણે એ એ પોતાના શરીરની શક્તિથી પોતાના શરીરને એવી રીતે ગતી આપી કે તે જ ને અડક્યું માટે તેને ઇરાદાથી જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને અગર જ ને કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી જ ને કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ થાય એવો સંભવ જાણ્યા છતાં તેણે જ ની રજમંદી શીવાય એ પ્રમાણે ધ્યું હોય તો તેણે જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ધ) એ એક પરચર ફેંકે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ જાણીને કે તે પરચર જ ને અડકશે અથવા જ ના કપડાંને અડકશે અથવા જ કાંઈ વસ્તુ લેઇ ભય છે તેને અડકશે અથવા તે પરચર પાણીને લાગીને તે પાણીથી જ નાં કપડાં અથવા જ કાંઈ વસ્તુ લઈ ભય છે તે છંદારો, તો એ ઠેકાણે અગર તે પરચર ફેંકવાથી કાંઈ પદાર્થ જાણીને જ ને અથવા જ ના કપડાંને અડકે તો એ એ જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને અગર જ ને

કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ ઠરવાના ઇરાદાથી તેણે જ ની રત્નમંદી શીવાય એ પ્રમાણે કહ્યું હોય તો તેણે જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ક) આ ઇરાદાથી કાંઈ સીનો છુરખો જવો એવો એવો તે એ ઠેકાણે તે સીની ઉપર ઇરાદાથી બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને જો તે સીને કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ ઠરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી નુકશાન ભય કે દુઃખ થાય એવો સંભવ લાગીને તેણે તે સીની રત્નમંદી શીવાય એ પ્રમાણે કહ્યું હોય તો તેણે તે સીની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ખ) જ નાહાવા બેઠો કે તેવામાં પોતે ઉકળતુ લાણુતો હોય એવું પાણી આ હમામખાનામાં રહે તો એ ઠેકાણે આ એ ઇરાદાથી પોતાનાં શરીરની શક્તિ વડે તે ઉકળતા પાણીને એવી ગતી આપી કે તે પાણી જ ને અડકે અથવા બીજા પાણીને અડકે અને તે એવી રીતે કે તે અડકવાથી જ ની સ્પર્શો દ્વિપર અસર થાયજ, તો આ એ ઇરાદાથી જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને આપર જ ને કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ ઠરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી નુકશાન ભય કે દુઃખ થાય એવો સંભવ લાગીને તેણે જ ની રત્નમંદી શીવાય એ પ્રમાણે કહ્યું હોય તો આ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(હ) જ ની રત્નમંદી શીવાય આ એક કુતરાને જ ની ઉપર કુદાવે તો એ ઠેકાણે આ એ જ ને કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ ઠરવાનો આ નો ઇરાદો હોય તો તેણે જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

ઉપર. હુમલો જે માણસ કાંઈ ચાળા અથવા તૈયારી કરે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ લાગીને કે તે ચાળા અથવા તૈયારીથી કોઈ શખસ હાજર હોય તેને એવો ભય ઉત્પન્ન થશે કે એ ચાળા અથવા તૈયારી કરનારો માણસ મારી ઉપર હમણાં સાપરાધ બળ વાપરવાનો છે તો તે માણસે હુમલો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો—માત્ર શબ્દોથી હુમલો થતો નથી પણ કોઈ શખસ કાંઈ શબ્દો બોલે તે શબ્દો તેના ચાળા અથવા તૈયારીના એવા અર્થ ઉત્પન્ન કરી શકે તેથી તે ચાળા અથવા તૈયારી હુમલો ગણાય.

દહાંત—(અ) આ મુદ્દીવાળીને જ ની તરફ ધરીને હલાવે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ લાગીને કે તેથી જ એમ માનશે કે આ હમણાં કુતરા પાસે મને કરડાવશે તો આ એ હુમલો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) આ એક ભયંકર કુતરાનું મુખ છાડાવવા માંડે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ લાગીને કે તેથી જ એમ માનશે કે આ હમણાં તે કુતરા પાસે મને કંડારશે તો આ એ જ ની ઉપર હુમલો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ એક લાકડી લઇને જ ને એમ કહે કે હું તારી વધે કહ્યું તો એ ઠેકાણે આ એ વાપરેલા શબ્દો કોઈ પણ બાબતમાં હુમલો ગણાય નહીં તથા માત્ર નીચુ વળીને લાકડી લેવી એ બીજી કાંઈ બીજા શિવાય હુમલો ગણી ન શકાય એવું હોય તો પણ તે લાકડી લેવાના ચાળાનો અર્થ તે શબ્દોથી સમજાવે તે હુમલો થઈ શકે.

ઉપર. કોઈ માણસે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન ન કર્યા છતાં તે શખસની ઉપર જે માણસ હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પંચિસે રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—અગર તે ગુન્હો કરવાના બહાના દાખલ તે ક્રોધ ગુન્હેગારે માગી આણેલો અથવા બુદ્ધિપૂર્વક ઉત્પન્ન થયો હોય અથવા.

અગર કાચદા મુજબ કે સરકારી નોકરીના અખતીઆર અમલમાં લાવતાં કોઈ સરકારી નોકરે કરેલી કાંઈ વસ્તુથી તે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો હોય અથવા.

અગર ખાનગી બચાવનો હક કાચદા મુજબ અમલમાં લાવતાં કરેલી કાંઈ વસ્તુથી તે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો હોય તો તે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધના સબબથી આ કલમ મુજબ કાંઈ ગુન્હાની શીક્ષા આજી થશે નહીં.

તે ક્રોધ એવો ભારે તથા આકસ્મિક હોતો કે તેથી તે ગુન્હો આજી થઈ શકે એ હકીકતની બાબત છે.

ઉપર. કોઈ શખસ સરકારી નોકર હોય અને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતો હોય તેવામાં તે શખસની ઉપર જે માણસ હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે અથવા તે શખસને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતો અટકાવવા અથવા ડરાવીને તે અમલ ચલાવતો ખંધ રાખવાના ઇરાદાથી અથવા તે શખસે પોતાના સરકારી હોદ્દાનો કાયદા મુજબ અમલ ચલાવતાં કાંઈ વસ્તુ કરી હોય અથવા કરવાની કોશીશ કરી હોય તેટલા વારસે જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—એક કહેઃદર ખાતાનો પીઆદો કે જેને (મેહેસુલ વસુલ કરવા સાર) જમી કરતાંની ફરમીઆનમાં

મુલેક ભવવા સાર મોકલવામાં આવ્યા હતા તેના ઉપર જ્યારે તે હુકમ બળવા સાથે રવાના થતા હતા તે વખતે, કદીએકે હુમલો કર્યો, અને તેના પરવાને ખુલ્લી લેવાની કોશીશ કરી તે કેસમાં એકું કરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૩૫૩ મુજબ સરકારી નોકરને તેની ફરજ બળવાની વખતે હુમલો કરવા બદલ કદીએકે બરાબર રીતે ગુન્હેગાર ઠરાવી સજા કરવામાં આવી હતી. (૧૩-સ. વી. રી પા. ૪૬.)

આ ૩૫૩ મી કલમ મુજબનો ગુન્હો મંડી વળાય એવો (રાજીનામું થાય એવો) નથી. (મુ'કી ૩-૧૮૮૧૨૨૫) એક કેસમાં એક પરવાનાવાળા શીતળા કાઠનારે એક માણસના છોકરાને શીતળા કાઠવા સાથે એક બીજા માણસ (આ કામનાં અરજદાર) ના છોકરા (ના હાથ) ઉપરથી રસી લેવાની કોશીશ કરી, અને તેના પરીણામે તે બીજા માણસે તેના ઉપર હુમલો કર્યો, અને તેથી તે (શીતળા કાઠનાર) ને સડેજા ઇલ થઇ તેમાં એવું કરવામાં આવ્યું હતું કે જે માણસ વાંધા લે તેવા કોઇ પણ માણસના હાથ ઉપરથી રસી લેવાને તેને હક નહોતો, અને તેણે તેમ કરવાને કોશીશ ગેરકાયદેસર હતી, અને અરજદારે તેના ઉપર હુમલો કરવામાં બચાવબી હતા. (૭-૬-વી-નો-પા-૬૨૭)

૩૫૪. કોઇ આની લાજ લેવાના ઈરાદાથી અથવા પોતે તેમ કરવાથી તેની લાજ જવાને સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે આની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જે કોઇ માણસના ઉપર કોઈ આ ઉપર અપ્રભુ હુમલો કરીને બળાકાળ સંજોગ કરવાની કોશીશ કરવાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય, પરંતુ જે તે તહોમતદાર માણસે તેની દુષ વાજ્ઞતા ગમે તેમ કરીને પણ અને ગમે તેટલો અટકાવ થાય તો પણ પુરી પાડવાને નીશ્ચય કર્યો હોય એવી કોર્ટની ખાતરી ન થતી હોય તો તેને આ ૩૫૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હેગાર ઠરાવી સજા કરવી જોઈએ.

૩૫૫. કેઇ શખસે ભારે તથા આકરમીક કેઇ ઉપર ન કર્યા છતાં તે શખસને બેઆમર કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૫૬. કોઇ શખસે કોઈ વસ્તુ પેહેરી હોય અથવા તે લઇ જતો હોય તેની ચોરી કરવાની કોશીશ કરવામાં તે શખસની ઉપર, જે માણસ હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમ એવા ગુન્હાઓને લાગુ પડે છે કે જ્યારે ચોરી કરવાની કોશીશમાં સાપરાધ બળ વાપરવામાં આવ્યું હોય. જેમાં ચોરી કરવામાં આવી હોય તેવા સંજોગમાં આ કલમ લાગુ પડતી નથી (૧. અધી કી. ક. ૩)

૩૫૭ કોઇ શખસને ગેરવાજબી દેડ કરવાની કોશીશ કરવામાં જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૫૮. કોઇ શખસે ભારે તથા આકરમીક કોઇ ઉપર ન કર્યા ઉપરથી જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની અથવા એક વરસની અથવા તેને કોઇ રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—ઉપર મી કલમનો જે ખુલાસો લખેલો છે, તે આ છેલ્લી કલમને પણ લાગુ પડે છે.

મનુષ્યહરણ, મનુષ્યનયન ગુલામી તથા વેડખામત.

૩૫૯. મનુષ્યહરણ—જે પ્રકારનું છે. એક બીટીશ ઈન્ડિઅમાંથી અને બીજું કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી.

ટીકા—“ આ ગુન્હો બાળક ઉપર, તે બાળકને તેના કાયદેસર વાલી અથવા રક્ષણ તળેથી ખસેડવાથી થઇ શકે પુખ્ત ઉમરના સખસ ઉપર તેને કંપની સરકારના મુલકની હદની બહાર લઇ જવાથી અથવા તે કામને સાથે તેને કોઇ વહાણ ઉપર બેસાડવાથી માત્ર થઇ શકે.

૩૬૦. જે માણસ કોઇ શખસને તે શખસની રમખંડી શીવાય અથવા તે શખસની વતી રમખંડી આપવાને જોડો કાયદા મુજબ અખતીઆર હોય એવા કોઇ શખસની રમખંડી શીવાય બીટીશ ઈન્ડિઆની

હતી બહાર લઇ જાય તે માણસે ઓટીશ ઇંડીયામાંથી તે સખસનું ઢરણ કર્યું એમ સમજવું.

૩૬૧. ચઉદ વરસથી ઓછી ઉંમરના કાંઈ છોકરાને અથવા સોળ વરસથી ઓછી ઉંમરની કાંઈ છોકરીને અથવા કાંઈ દીવાના સખસના કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી તે વાલીની રજમંદા સીવાય જે માણસ લઇ જાય અથવા ફોસલાવીને તેડી જાય તેણે બાળક અથવા તે સખસનું કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી ઢરણ કર્યું એમ સમજવું.

ખુલાસો—આ કલમ મધે “ કાયદેસર વાલી ” એ શબ્દો લખ્યા છે તે શબ્દો મધે તે બાળક અથવા તે બીજા સખસને રાખવાનું અથવા તેની સંભાળ કરવાનું કામ કાયદા મુજબ જે સખસને સોંપ્યું હોય એવા કોઈપણ સખસનો સમાવેશ થાય છે.

અપવાદ—કાંઈ સખસ શુદ્ધસુદ્ધિથી એમ માનતો હોય કે લગ્ન સંબંધ વીના કેવળ યએકા ફલાણા બચવાનો હું બાપ છે, શુદ્ધસુદ્ધિએ એમ માનતો હોય કે તે બચવાને કાયદેસર હવાલામાં રાખવાને મારો હક છે અને તે સખસ અથવા કોઈ બનીતિના અથવા કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ કારણસર એવું કામ ન કરે તો તેના કામને આ કલમ લાગુ પડતી નથી.

ટીકા—“ કાયદેસર વાલી ” એ શબ્દોમાં માબાપ અથવા સગાંવડાણ કે જેમના ઘરમાં તે સગીર રહે છે અને ઉછેર છે તેમનો સમાવેશ થાય છે એટલું જ નહીં, પણ બીજા કોઈપણ માણસ કે જેની સાથે તે સગીર, જે માણસોનો તેના ઉપર વધારે કાયદેસર હક છે તે માણસોની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત સંમતીથી રહે છે તેવા માણસનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે. કાબલા તરીકે, નીરાળનો ઉપરી, જે શેઠ અથવા શેઠાણીની નોંધીમાં બાળકને સુધું હોય તે શેઠ અથવા શેઠાણી,

પણેતર સીને કાયદેસર વાલી તેનો ધણી છે. તેથી જો તે ધણી પોતાની વહુને લઈ જાય તેને માટે તેને મનુષ્ય હરણ કરવાનો ગુન્હેગાર ઠરાવી સજા નહીં, તેમજ જે માણસો તેમ કરવામાં તેને મદદ કરે તે પણ ગુન્હેગાર ઠરાવી શકે નહીં. તેજ મુજબ પંદર વરસની (પચ્ચેલી હિન્દુ છોકરીને કાયદેસર વાલી તેનો ધણી છે; તેથી ઠરીને જો તે છોકરીનો બાપ તેણીને ધણીના કબજામાંથી તે (ધણી) ની રજ સીવાય ખસેડે તો વાલીપણામાંથી તેણીનું ઢરણ કરવાનો ગુન્હો તે કરે છે. (ર. ધ. ૧૭. ક. ૨૯૭)

છોકરીનો માત્ર વિવાહ (સગાઈ) કર્યો હોય, પણ તેને પરણાવી ન હોય ત્યાં સુધી તેણીને બાપ તેણીને કાયદેસર વાલી છે. એક કેસમાં બાપે પોતાની છોકરી તે તોદોમતદારની સાથે વિવાહ કર્યો હતો, અને તે (તોદોમતદાર) ના ઘરમાં અચારનવાર (કાંઈક પ્રસંગે) તે છોકરીને તે રહેવા દત્તો હતો. પરંતુ તે (બાપ) પાછળથી એકદમ પોતાનો વિચાર ફેરવીને તોદોમતદારની સાથે ફરેલા વિવાહ તોડી નાંખ્યો. તે પછી તોદોમતદાર તે છોકરીને તેણીના કાયદેસર વાલી (તેણીના બાપ) ની રજમંદા સીવાય લઈ ગયો. તેમાં તેને કાયદેસર વાલીપણામાંથી તે છોકરીનું ઢરણ કરવાનો ગુન્હેગાર ઠાવવામાં આવ્યો હતો. (ઝ. સ. વી. રી. પા. ૭)

સગીર વયની હિંદુ છોકરીને માટે ધણી પસંદ કરવાનો અને લગ્નની ક્રિયા કરવાનો (તે છોકરીના બાપના) પીત્રાઈ સગાનો હક તે બાળક છોકરીની સામે અથવા તેણીના વાલીની સામે સતત (અપ્રતીમંધક) નથી; અને તે સગો જો તે છોકરીની પોતાની ઈચ્છાની કોઈપણ દરકાર કર્યા વગર અને તેણીના વાલીએ લીધેલી હરકત કરતાં, તે છોકરીનું લગ્ન કરી નાંખવાને સાથે દુષ્ક્રિયા કરીને અથવા જોર જીવમથી તે છોકરીને ખસેડે, તો તેમ કરવામાં તે હિંદુ ધર્મ સાથે પ્રમાણે બાળબી કરતો નથી. એક કેસમાં એક બાર વરસની કુંવારી હિંદુ છોકરીના એક દુરના પીત્રાઈએ તે છોકરીની વાલીની મરજી વિરૂદ્ધ તે છોકરીને ફાળી તે વાલીયોની પાસેથી ખસેડી, અને એક પણ વરેદ્ધ માણસની સાથે તે છોકરીનું લગ્ન ઉતાવળથી કરી નાંખ્યું, અથવા કરી નાંખવાનો પ્રયત્ન કર્યો. તેમાં એવું ઠાવવામાં આવ્યું હતું કે હજીવ ઉપરથી આ ૩૬૧ મી કલમમાં વર્ણવેલી મનુષ્ય હરણનો ગુન્હો બનતો હતો, તેમજ ૩૬૧ મી કલમમાં જણાવેલા મનુષ્ય નશનનો ગુન્હો પણ બનતો હતો; અને આ કેસ ૩૬૧ મી કલમના અપવાદની અંદર આવતો નહોતો, કેમકે તે કેસમાં શુદ્ધસુદ્ધિના કાંઈ પણ પુરાવા નહોતાં, તેમજ આ કેસ ૩૬૧ મી કલમમાંથી લઈ લેવાતો નહોતો કેમકે તે છોકરીને તે લગ્નની સામે વાંધો લેતી હતી. અને તે પીત્રાઈને તેણે પોતે ઠાવેલા (પસંદ કરેલા) માણસની સાથે તે છોકરીનું લગ્ન, જે તેમ થાય તોપણ, કરવાની હક લેવાનો કોઈ પણ અધિકાર નહોતો. (મું. હા. કો. કી. ર. ૧૮૮૫ નું ૬૬ મું.)

ગુજરાતી કાયદા પ્રમાણે સુન્ની મદજબ મુજબ છોકરી માત્ર વર્ષનો થાય ત્યાં સુધી અને છોકરી જીવાન થાય ત્યાં સુધી તે છોકરા તથા છોકરીને રાખવાનો બાપની સામે પણ માનો હક છે, અને શીઆ મદજબ મુજબ છોકરી તથા છોકરી સાત વર્ષનાં થાય ત્યાં સુધી તેમને રાખવાનો માનો હક છે તેજ પ્રમાણે અનફરસ બાળક (બચ્ચીયારથી કેવળ થયેલું) રાખવાનો તેની માનો હક છે. તેથી તેવા અનફરસ બાળકને અથવા ઉપર જણાવેલી ફોજદારી હક સુધીના છોકરા અથવા છોકરીનો બાપ માના કબજામાંથી માની સંમતી વગર લઈ જાય

તો તે બાપ મુસલમાની કાયદાને અનુસરીને આ ૩૬૧ મી કલમ પ્રમાણે મનુષ્ય હરણના ગુન્હાનો ગુન્હેગાર થશે. (૨. સ. વી. રી. પા. ૭૬)

જો કોઈ છોકરી પોતાના મેઠોહામાં અથવા ખેતરમાં એકઠી ભય, અને તેનો પાછી ધેર જવાનો તેણીનો ઇરાદો હોય તો તે તે પ્રમાણે બહાર ગયેલી હોય તોપણ તે તેના મા અથવા પાપના કાયદેસર હવાલામાં હતી એમ ગણાશે. ૭ તેથી કરીને જાહેર રસ્તા ઉપર રમતા બાળકને ફોસલાવી લઈ જવું તે કાયદેસર વાલીપણામાંથી હરણ કરવું ગણાશે. ૮ તેજ પ્રમાણે જ્યાં છોકરી પાંડોશીને ધેર મળવા ગઈ હોય તે વખતે તેણીનું હરણ કરવું તે પણ તેણીને કાયદેસર વાલીપણામાંથી હરણ કર્યાનો ગુન્હો ગણાશે. (૩. સ. વી. રી. પા. ૧૫)

જો બાળક કાયદેસર વાલીના હવાલામાં ન હોય તો તે બાળકને લઈ જનારનું ગમે તેવું માનવું હોય તોપણ આ હરણ કરવાનો ગુન્હો બની શકતો નથી. (પ. રે. ૧૮૮૭ યું પૃષ્ઠ)

બાળકની ઉમરના સંબંધમાં એવો ફેસલો કરવામાં આવ્યો છે કે છોકરી સોળ વરસની ઉપર હતી એવું થાય રીતે ધારીને શુદ્ધ બુદ્ધિથી માનવું તેથી પણ તહેમતદારનો કાંઈપણ બચાવ થશે નહીં. (સી.રી.ર કી.કે.પા.૧૫૪)

ઉદ્દૃષ્ટ. કોઈ શખસને કોઈ જગેથી જવાને જે માણસ બળાથી જરૂર પાડે અથવા કાંઈ દુરેથી છલાઓથી લલચાવે તે માણસે તે શખસનું નયન કર્યું એમ સમજવું.

ટીકા:—આ કલમ પ્રમાણે મનુષ્ય નયનના ગુન્હાને માટે બળ અથવા ફરેબ (દગલબાજ) ની જરૂર છે, જે મનુષ્ય ગણમાં ગુન્હો વાલી (ના કબજા) ની સામે થાય છે, જ્યારે અહીં આ નયન થએલા માણસની પોતાની સામે ગુન્હો થાય છે, મનુષ્ય હરણમાં હરણ થયેલું સખસ સગીર વયનું બાળક હોવું જોઈએ, જ્યારે નયનનો ગુન્હો કોઈ પણ ઉમરના સખસની સામે થઈ શકે.

પીનલકોડ મુજબ (એકલું) મનુષ્ય નયન એવો કોઈપણ ગુન્હો નથી, પરંતુ અમુક ઈરાદા સાથે કરેલું મનુષ્યનું નયન ગુન્હો થાય છે. (૧૫. સ. વી. રી. પા. ૩૩)

૩૬૩. જે માણસ ખ્રીદીશ ઇન્ડીઆમાંથી અથવા કાયદાસર વાલીના હવાલામાંથી કોઈ શખસનું હરણ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા:—આ કલમ મુજબ તહેમતદારને મનુષ્ય હરણનો ગુન્હેગાર કરાવાને સાર એવું બતાવવું જોઈએ કે હરણ થએલા સખસને તહેમતદાર કાયદેસર વાલીપણામાંથી લઈ ગયો હતો અથવા ફોસલાવીને તેડી ગયો હતો, અને વાલીની સંમતિ વગર તેણે તેમ કર્યું હતું (૧૬. સ. વી. રી. પા. ૪૨)

મનુષ્ય હરણનો અથવા નયનનો ગુન્હો જે કોર્ટની હદમાં જે મનુષ્યનું હરણ અથવા નયન કરવામાં આવ્યું હોય, તે કોર્ટથી અથવા સદરજૂ સખસને જે કોર્ટની હકુમતમાં થઈને લઈ જવાનો હોય, અથવા રાખ્યો હોય, અથવા સંતાકયો હોય તે કોર્ટથી તેનો ઇનસાફ થઈ શકે છે.

ઉદ્દૃષ્ટ. કોઈ શખસનું ખુન કરવામાં આવે એટલા માટે અથવા પોતાનું ખુન થવાના બેખમમાં તે શખસ આવે એવી રીતે તેનો વગ કરવામાં આવે એટલા માટે જે માણસ તે શખસનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

દંડાંત— (અ) ખ્રીદીશ ઇન્ડીઆમાંથી આ નું હરણ કરે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ ભણીને કે એક મુરતીને જ નો ભોગ આપવામાં આવે તો આ એ આ કલમમાં ખ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) આ નું ખુન કરવામાં આવે એટલા માટે આ ને તેને ધિરથી આ બળથી અથવા ફોસલાવીને લઈ ભય તો આ એ આ કલમમાં ખ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ઉદ્દૃષ્ટ. કોઈ શખસને છાની રીતે ગેરવાજબી કેદ કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ તે શખસનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ઉદ્દૃષ્ટ. કોઈ બંને તે બીની મરજી નહીં છતાં કોઈ પુરૂષની સાથે જીલમથી પરજીવવામાં આવે એવા ઇરાદાથી અથવા જીલમથી પરજીવવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ ભણીને અથવા જીલમથી ફોસલાવીને તે બીના જાડે જરૂર કરવામાં આવે એટલા માટે અથવા જીલમથી કે ફોસલાવીને તેની જોડે જરૂર કરવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ ભણીને જે માણસ તે બીના જીલમ અથવા જીલમ કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં

આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા.—મી મેઇન સાહેબ કહે છે કે આ કલમ વચ્ચેનો બેદર બોલ છે :—જ્યાં જીનું નયન થતી વખતે તે જીને પાણવાનો અથવા ભર કરમ કરવાનો કાંઈ પણ ઇરાદો ન હોય, પરંતુ (નયન કરનારની તરફથી) એવી ધારણા રાખવામાં આવી હોય કે પાછળથી તેના ઉપર વાપરેલા બળથી અથવા પાછળથી તેને આપેલી ફોસલાવણી (લાઠણ)થી તેનું લગ્ન અથવા તેની સાથે ભર કરમ કરવામાં આવશે, તેવા કેસને આ કલમ લાગુ પડે છે. જ્યારે ૪૬૮ માં કલમમાં આવતા કેસોમાં જીને લાઇ જવાનો અથવા ફોસલાવીને તેની જવાનો હેતુ એ છે કે તે પરણેલી જી બીજા કોઈ માણસની સાથે ભર કરમ કરવામાં તે જી પોતે સંમતી આપે છે.

ઉદા. કોઈ શખસને મહાવ્યથા કરવામાં આવે છે અથવા તેને ગુલામ કરવામાં અથવા તેની ઉપર કોઈ શખસની સંપ્તિ કર્મ વિરૂદ્ધ મૈથુન કરવાની ઇચ્છા પુર્ણ થાય એટલા માટે અથવા તેના ઉપર એ પ્રમાણે ગુજરવાના જોખમમાં તે આવે અર્થ રીતે તેનો વગ કરવામાં આવે એટલા માટે અથવા તે શખસની ઉપર એ પ્રમાણે ગુજરશે અથવા તેનો એ પ્રમાણે વગ કરવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ જાણીને જે માણસ તે શખસનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. વળી તે દંડને પણ લાયક થાય.

ઉદા. ફાણા શખસનું હરણ અથવા નયન થએલું છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે શખસને બેદરબાજીથી રીતે સંતાડે અથવા કેદ કરે તે માણસને જે ઇરાદા કે જ્ઞાનથી અથવા જે કાંચુસર તે માણસ તે શખસને સંતાડે અથવા કેદમાં રાખે તેજ ઇરાદા કે જ્ઞાનથી અથવા તેજ કાંચુસર જાણે તે માણસે તે શખસનું હરણ અથવા નયન કર્યું હોય એવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા.—જે શખસનું હરણ થયું હોય તેવા કોઈપણ શખસને છુપાવવામાં જે માણસ મદદ કરે છે તેવા માણસને આ કલમ લાગુ પડે છે, અને કાંચુસર શખસને તે લાગુ પડતી નથી. (સ. વી. રી. પા. ૧૭)

ઉદા. દસ વરસથી ઓછી ઉંમરના કોઈ બચ્ચાના શરીર ઉપરથી કોઈ જંગમ મીલકત બદલાવવાની બેવાના ઇરાદાથી જે માણસ તે બચ્ચાનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે,

ઉદા. કોઈ શખસને ગુલામ દાખલ જે માણસ આ દેશમાં લાવે અથવા આ દેશમાંથી બહાર મોકલે અથવા ખસેડે અથવા ખરીદ કરે અથવા વેચે અથવા કોઇને આપે અથવા તે શખસની મરજી નહીં છતાં તેને ગુલામ દાખલ કમુલે અથવા રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા.—“ ગુલામ ” કોને કહેવો :—ગુલામ એ કાંઈ પણ બીજા કલમ હક વગરનું અને દુનિયામાં સ્થિતી વગરનું એક પ્રાણી છે, જે કેવળ (નિરજીવ) માલમતા તરીકે બીજાની મીલકત છે, અથવા બીજાની મીલકત થાય છે, કેમકે કોઈપણ કાયદેસર અધીકારીને જવાબદાર થયા વગર, (તે ગુલામને) વેચી દેવાની બંધીસ કરી દેવાની અથવા બીજી રીતે તેનો નીકાલ કરી દેવાની તેમજ તેના જીવિત અને મોતની પણ તે (ગુલામના) માલીકને તે ગુલામ ઉપર કુલ સ્વતંત્ર સત્તા છે. (૨. અ. ૭૩)

ઉદા. જે માણસ નિત્ય ગુલામોને આ દેશમાં લાવે અથવા આ દેશમાંથી બહાર મોકલે અથવા ખસેડે અથવા ખરીદ કરે અથવા વેચે અથવા તેઓનો વેપાર પ્રાપ્ત કરે તે માણસને જીવિત સુધી સંમુદ્રપાતનો અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ઉદા. સેણ વરસથી ઓછી ઉંમરનું કોઈ બાળક ભર કરમના કાંચુસર અથવા કાંઈ કાયદાવિરૂદ્ધ તથા અનિત્ય કાંચુસર રાખવામાં કે રાખવામાં આવે એવા ઇરાદાથી અથવા તે બાળક તેવા કાંઈ કાંચુસર રાખવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે બાળકને વેચે અથવા જાડે આપે અથવા બીજી રીતે કોઇને આપે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે એને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા.—આ કલમ પ્રમાણે ગુરો બનવાને સાડે એ જરૂર નથી કે બાળકની ભત ઉપર (કુલ) સત્તાની અથવા બાળકની ભત ઉપરના કબજાની તપ. ૫૧ બરાબર હોય તેવી રીતનું (તે બાળકનું) આપી દેવું હોય તેવું; એક મોટીની નાચનારી ઇસીઓ કે કમુનો પ્રાપ્ત ઉંમરની રીતે વેચવા કર્યું છે તે કોઈની અજીજી

બાળકને દાખલ કરવું તેજ માત્ર આ ગુન્હો બનવાને માટે પૂરતું છે (૧ બો. હા. રી. પા. ૧૦)

તહોમતદાર પોતાની બાળક છાકરીનું એક મુરતીની સાથે એક પ્રકારનું લગ્ન કરીને બાંસીવી તરીકે તે છાકરીને અપણ કરી દીધી, એવું જણાવું હતું કે બાંસીવી કાયદેસર લગ્ન કરવાને અર્થાય છે; અને સાધારણ રીતે ગમે તે માણસની સાથે વ્યવહાર બોગવે છે. અને તેણીના છાકરાઓ તેણીના બાપની મીલકતના વારસ થાય છે: તેમાં એવું કશવવામાં આવ્યું હતું કે તે તહોમતદાર આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો હતો (૧૫ મ ૭૫)

૩૮૩. સોળ વરસથી ઓછી ઉંમરનું કોઇ બાળક જર કરમના કારણસર અથવા કંઇ કાયદા વિરૂદ્ધ તથા અનીતિના કારણસર રાખવામાં કે વાપરવામાં આવે એવા ધરાવાથી અથવા તે બાળક તેવા કારણસર રાખવામાં કે વાપરવામાં આવશે એવા સંભવ છે એમ જણાવું છતાં તે બાળકને ખરીદ કરે, ભાડે લે, અથવા બીજી રીતે પોતાના કબજામાં લે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—આ કલમ તથા ૩૭૨ મી કલમ માત્ર બ્રહ્મચારના (નર કર્મના) કેસને લાગુ પડે છે એમ નથી. બે નાની ઉમરના છાકરાઓને ગુન્હો ભરેલા ધંધા, દાખલા તરીકે ચોરી કરવાનો, ધર ફાડવાનો, ખુન કરવાનો અને એવાજ બીજા ધંધાઓની તાલીમ આપવાનો તહોમતદારનો ધરાવો હોય તો તે આ કલમે પ્રમાણે ગુન્હેવાર થશે, દાખલા તરીકે ચાર્લ્સ ડીન્સ કૃત “ એલીઝર ડવીસ્ટ ” નામના વાર્તાના પુસ્તકમાં ફેંગીન નામનો ચારનો સરદાર નાનાં છાકરાઓને એકઠાં કરીને તેમને ખીરનાં દાતરવાના ધંધાની તાલીમ આપે છે, ફેંગીન બે હિંદુસ્તાનમાં એવું કરતો હોત તો તેને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાત.

એક કેસમાં હકીકત એવી હતી કે તહોમતદાર એક અગીયાર વરસની છાકરીને રસ્તામાં મળ્યો, અને તેને એક પથ્થરો આપવાની લાલચ આપીને તેની સાથે એક વખત સંબોગ કરવાને સમજાવી. તે છાકરીએ તે વાત ખુશીથી સ્વીકારી. અને તહોમતદારના હઠેવાથી તે છાકરી તેની સાથે તે કામને સાફ પોતાની મરજીથી એક વસ્તી વીનાના અવડ ધરમાં ગઈ. કૃત્ય કરતાં તેઓ બંને ગ્રાહ્ય ગયાં, અને તે તહોમતદારને એકદમ કેદ પકડવામાં આવ્યો. તે છાકરી કોઇની રજા વગર બહાર ગઇ હતી, અને થોડા ઉમરની થઇ નહોતી; તેમજ પુરાવા ઉપરથી એવું માત્રમ પડ્યું હતું કે તે છાકરીએ બાળક કોઈવાર સંબોગ કરેલો નહોતો. તે કેસમાં જડજીએ એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે તહોમતદારને આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હેવાર કશીને કરેલી સજા ગેરકાયદેસર હતી. (૫ મ. હા. રી. પા ૪૭૩)

૩૮૪. કોઇ શખસની મરજી નહીં છતાં જે માણસ તેની પાસે કાયદાવિરૂદ્ધ જખરાઈથી મંજૂરી કરાવે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બળાત્કાર સંબોગ બાબત.

૩૭૫. નીચે બાતલ કરેલી બાબત શોવાય બીજી સધળી બાબતમાં જે પુરખ નીચે જ્ઞાન કરેલી પાંચ હાલતોમાંના કોઇ પણ હાલતમાં કોઇ બીની સાથે સંગ કરે તેણે બળાત્કાર સંબોગ કર્યો એમ સમજવું.

પહેલી—તે બીની મરજી નહીં છતાં.

બીજી—તે બીની રજામંદી વગર.

ત્રીજી—બીને મોતને અથવા બ્યથાને લાયક દંડન કરીને તેની રજામંદી લીધી હોય તો તે રજામંદી છતાં પણ. ચોથી—તે પુરખ એમ જાણતો હોય કે હું તે બીના વર નથી અને તે બીને બીજા પુરખની સાથે કાલજા મુજબ પરણેલી છે અથવા પોતાને પરણેલી માને છે. તે પુરખ હું છું એમ માનીને તેણે પોતાની રજામંદી આપી છે તો તે રજામંદી છતાં પણ.

પાંચમી—તે બી બાર વરસથી ઓછા ઉમરની હોય તો. પણ તેની રજામંદી હોય કે નહીં તો પણ.

ખુલાસો—બળાત્કાર સંબોગના ગુન્હામાં જે સંગ થયો જરૂર છે, તેમાં પ્રવેશ થયો તો બસ છે.

અપવાદ—કોઇ પુરખ પોતાની વહુની સાથે સંગ કરે અને તે બી બાર વરસથી ઓછા ઉમરની નહીં હોય તો તે બળાત્કાર સંબોગ નહીં ગણાય,

ટીકા—આ ગુન્હાનું તત્વ તે બીની મરજી નહીં છતાં અથવા તેણીની રજામંદી વગર કૃત્ય કરવામાં રહેલું છે. જ્યારે તે બી શું થાય છે તે જાણે છે, અને તેની સામે વાંધો લે છે અથવા તે અટકાવે ત્યારે તે કૃત્ય તે સ્ત્રીની મરજી વિરૂદ્ધ કરેલું ગણાય છે. રજામંદી કેને હોવી તેના સંબંધમાં જુઓ કલમ ૯૦ જ્યારે કેઈપલ કારણને લીધે તે બી શું થાય છે તે જાણવાને અશક્ત હોય અથવા એવું ધારે કે (ખરેખર થતા કૃત્યથી) કાર્યકર્તા થાય છે, અથવા એવું ધારે કે કૃત્ય તે કૃત્ય નિર્દોષ કૃત્ય થાય તેવી કૃતીતીની ખરેખર તે કૃત્ય કરવામાં આવે છે. ખરેખર

વાધે લેતી તે જી બધ પડી છે તે વાત માત્ર તેઓને સંમતાના પુરાવા ગણાયો નહી.

ખુલાસો—જો કે પ્રવેશથી યોગીની અંદરનો પડારો છુટી ન જાય તો પણ જરૂરી સંદેહ પ્રવેશ (આ ગુન્દાને વારુ.) બસ છે. પરંતુ યોગીની અંદર ગમે તો ધણીજ થોડો સંદેહ પણ પ્રવેશ થયા વગર આગુન્દા બનતો નથી (૨. સ. વી. પા. ૨૧)

ઉત્તર—જે માણસ બળાતકાર સંભોગ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કંઠની શિક્ષા કરવામાં આવશે એને વગી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ઉત્તર—જે માણસ ભુદ્ધિ પુર્વક કોઈ પુરૂષ, સ્ત્રી, અથવા જનવર સાથે સૃષ્ટી કર્મ વિરૂદ્ધ મૈથુન કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીનાં બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કંઠની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—આ કલમમાં બવાન કરવા ગુન્દામાં જે મથુન થતું જરૂર છે, તેમાં પ્રવેશ થયા તો બસ છે. **દંડ—**આ કલમ પ્રમાણે ગુન્દો સાબીત કરવાને સાફ જે માણસના ઉપર ગુન્દો કરવામાં આવ્યો હોય તે માણસની સંમતી તદ્દન બીન ઉપયોગી છે. અને ગુન્દો કરનાર અને જે માણસના ઉપર ગુન્દો કરવામાં આવ્યો હોય તે બંને સરખી રીતે ગુન્દેગાર થશે. (૮. કે. પા. ૬૦૪.)

એક માણસના ઉપર સૃષ્ટિકર્મવિરૂદ્ધ ગુન્દો કરવા ખલસ કામ ચલાવવામાં આવ્યું હતું, અને તે ગુન્દાના તહોના તેને ગુન્દેગાર ગણવામાં આવતો હતો, પરંતુ તે તહોમતમાં કયા વખતે અથવા કય જગ્યાએ તે ગુન્દો બન્યો હતો તે જણાવવામાં આવ્યું નહોતું, અને આ બાબતોની કોઈપણ સાબીતી આવવામાં આવી નહોતી તે માત્ર એટલી જ હતી કે તે માણસ ધણું ખરું હંમેશા સ્ત્રીનાં હુમરાં પહેરતો, અને સૃષ્ટિકર્મ વિરૂદ્ધ ગુન્દો કયાની તેના શરીર ઉપર નીરાનીઓ માલમ પડતી હતી તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે માણસને ગુન્દેગાર ઠરાવી શકાય નહી.

એક કેસમાં તહોમતદારે એક બાળકનું મો જોરજુલમથી ઉઘાડીને તેમાં પોતાના શુભ સાગ (જનનેન્દ્રિ વિન્ડર) ધાલ્યા, અને તે તહોમતદારે (તેમ કરીને) પોતાનો કામ વિમાર પરિવૃત્ત કરવા લાગ્યો. તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તેણે સૃષ્ટિકર્મવિરૂદ્ધ ગુન્દો કયાં નહોતો. (કા કે. રી. પા. ૩૩૧)

જ્યાં એક માણસે પોતાની સ્ત્રી ઉપર અથવા એક બાળક ઉપર સૃષ્ટિકર્મવિરૂદ્ધ ગુન્દો કયાં હતો ત્યાં તે માણસને આવા ગુન્દાને ગુન્દેગાર ઠરાવવામાં આવ્યો હતો (કી. નું. પા. ૧૭-૮ કે. પા. ૬૦૪)

ખામ ૧૭ મો.

મીલકત વિરૂદ્ધ ગુન્દાઓ ખામત, ચોરી ખામત.

૨૭૮. ચોરી—જે માણસ કોઈ શાસનના કબજામાંથી તે શામસની રળમંદી સીંચાય કાંઈ જંગમ મીલકત અદાનતથી લેવાનો ઇરાદો કરીને તે પ્રમાણે લેવા સફ તે મીલકતને ખસેડે, તે માણસે ચોરી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ લો—કાંઈ વસ્તુ જ્યાં સુધી જમીનમાં ચોટલી હોય ત્યાં સુધી તે જંગમ મીલકત નથી માટે તેની ચોરી થઈ શકે નહીં પણ જમીનથી તે જાદી પાડવામાં આવે કે પછી તેની ચોરી થઈ શકે.

ખુલાસો ૨ નો—જે કામથી જુદું પાડતું હોય તે જ કામથી જે ખસેડતું થાય તે ખસેડતું ચોરી થઈ શકે.

ખુલાસો ૩-જો કોઈ શામસ ખરેખર કાંઈ વસ્તુને ખસેડે ત્યારે અને તેમજ તેનું ચલણ થવામાં અટકાવ કરનારી કાંઈ અટકણી દુર કરે અથવા તે વસ્તુને કાંઈ બીજી વસ્તુથી જુદી પાડે ત્યારે પણ તે શામસે તે વસ્તુ ખસેડી એમ સમજવું.

ખુલાસો ૪ થો—કોઈ શામસ કાંઈ પણ ઉપાયથી કોઈ જનવરને ગતિમાન કરે તો તેણે તે જનવરને ખસેડતું તથા તે જનવરને ગતિ થયાથી તે જનવર જે જે વસ્તુ ખસેડી હોય તે વસ્તુ ખસેડી એમ સમજવું.

ખુલાસો ૫ મો—ઉપલા લક્ષણમાં રળમંદી લખી છે તે સારું રળમંદી હોય અર્થાત સમભય એવી રળમંદી હોય અને તે કબજેદાર શામસ અથવા તે કારણસર જેન સાફ અર્થાત સમભય એવા અખતીઆર હોય તેવા કોઈ પણ શામસ આપી શકે,

દંડ—(અ) જ ની જમીન પરનું એક ઝાડ જ ના જમલમાંથી બહાનતથી લઈ જવાના ઇરાદાથી જ ની રળમંદી રાવાય અ કાપી નાખે તો એ કેસાણે તે પ્રમાણે લઈ જવા સાફ અ એ તે ઝાડ જુદું પાડતું કે તેણે ચોરી કરી એમ સમજવું

(બ) કુતરાએને બલ્યાવવાની કાંઈ વસ્તુ અ પોતાના ખીસામાં રાખે અને તેથી જ ના કુતરાને પાછળ ચાલ્યા જાયને લક્ષણે તો એ કેસાણે અથવા જ ના ઇરાદો તે કુતરાને જ ના જમલમાંથી જ ની રળમંદી સીંચાય જ.

હકાનતથી લઇ જવાનો હોય તો જ ના કુતરાએ અ ની પાછળ ચાલવા માંડ્યું કે અ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ક) એક બળદને નઘી ભરેલી એક પેટી લઇ જતા બેઠને તે નઘી બદલાનતથી લેવા સાડે તે બળદને એક તરફ લે અ ઢાંધી બચે તો તે બળદે ચાલવા માંડ્યું કે અ એ તે નઘીની ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ડ) અ જ નો ચાકર છે તેને જ એ પોતાની રૂપાની તબક્કીઓ રાખવાના સોંપી છે તે તબક્કીઓ લઇને જ ની રત્નમંદી સીવાય બે તે બદલાનતથી નાશી બચે તો અ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ઈ) જ એક મુનાફરી પર બચે છે તે એક વખારવાળા અ ને પોતાની રૂપાની તબક્કીઓ સોંપે અને એમ કહે કે હું પાછા આવું ત્યાં સુધી એ તમે રાખજો. અ કોઈ ચોક્કસને ઘેર બેઠને તે તબક્કીઓ વેચે તો એ ઠેકાણે તે તબક્કીઓ જ ના કબજામાં નહીં માટે તે જના કબજામાંથી લઈ રાકાય નહીં અને અગર અ એ સાપરાધ વીચા-સધાત કયો હોય તોપણ અ એ કાંઈ ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

(ફ) જે ધરમાં જ રહે છે તે ધરમાં એક મેજ પર વીંટી પડેલી અ જુલે તો એ ઠેકાણે તે વીંટી જ ના કબજામાં છે અને બે એ બદલાનતથી તે ખસેડે તો અ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ગ) એક ધોરી રસ્તા ઉપર કાંઈ સખસના કબજામાં નહીં એવી એક વીંટી પડેલી અ જુલે તો તે વીંટી લે-વાથી અગર અ તે મીલકતના સાપરાધ બોલા ઉપયોગનો ગુન્હેમાર થાય તો પણ અ એ કાંઈ ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

(ઘ) જ ના ધરમાં જ ની એક વીંટી એક મેજ પર પડેલી અ જુલે અને તત્કાલીન ધરના કડાવાના બચથી તરત તે વીંટીને ઉપયોગ કરવાના હીમ્મત નહીં ચાલેથી તે એક એવી જગ્યાએ ને વીંટી સતારે કે ત્યાંથી કોઈપણ વખતે તે જ ને પાછી જડવાને ધક્કો અસંભવ હોય અને તે વેળાએ તોના દશદો એવા હોય કે એ વીંટીનું બો-વાઈ જવું સજી લૂછી જશે ત્યારે સંતોરેલે ઠેકાણેથી તે વીંટી કઢાડીને હું વેચીશ તો એ ઠેકાણે તે વીંટી પહેલી ખસેડતી વેળાએ અ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ચ) જ ધડીઆળને અ પોતાનું ધડીઆળ લીક કરવા સાડે આપે જ તે પોતાની ફકાને લઇ બચ પછી અ ની પાસે તે ધડીઆળને કાંઈ એવું લહેણું નથી કે તેના અવેજમાં તે ધડીઆળ કાચકા મુજબ અટકાવી શકે એમ છતાં ખુશી રીતે ફકાનમાં અ પેશી જ ના હાથમાંથી બળથી પોતાનું ધડીઆળ છીનવી લઈને તે લઇ બચે તો એ ઠેકાણે અ એ સાપરાધ પ્રવેશ તથા હુમલો કર્યો હોય તોપણ અ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં, કેમકે તેણે જે કીધું તે બદલાનથી કીધું નથી.

(જ) અગર તે ધડીઆળ સમરામણીમાંના કાંઈ પૈસા જ ના અ ની પાસે લેહેણા હોય અને તે લેહેણાના અવેજમાં અગર જ તે ધડીઆળ કાચકા મુજબ અટકાવી શકે અને પછી જ ને પોતાના લેહેણાના અવેજમાં રહેલી મીલકતથી રહિત કરવાના દશદોથી અ ત ધડીઆળ જ ના કબજામાંથી લઇ લે તો તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું કેમકે તેણે ધડીઆળ બદલાનતથી લીધું.

(ટ) વળી અગર એ પોતાનું ધડીઆળ જ ને ધરેણે આપ્યું હોય અને પછી જ ની રત્નમંદી સીવાય તથા જ ની પાસેથી તે ધડીઆળ ઉપર કરજ લીધેલા રૂપીઆ પાછા ન આપ્યા છતાં તે ધડીઆળ જ ના કબજામાંથી લઇ લે તો તે ધડીઆળ તેની મીલકત છે ખરી તોપણ તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું કેમકે તેણે બદલાનતથી લીધું.

(ઠ) અ જ ના કબજામાંથી જ ની રત્નમંદી સીવાય જ ની કાંઈ વસ્તુ કે એવા દશદોથી કે તે વસ્તુ પાછી આપવાના બદલામાં જ કાંઈ પૈસા આપે ત્યાંસુધી તે રાખવા તો એ ઠેકાણે અ એ તે વસ્તુ બદલાનતથી લીધી માટે તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ડ) અ જ નો દોતરવાર છે તે જ નહીં છતાં જ ના કીતાબખાનામાં બચ અને માત્ર વાંચવા સાડે તથા પાછી આપવાના (વચારથી જ એ સાક રત્નમંદી આપ્યા સીવાય કોઈ ચોપડી તેમાંથી લઇ બચે તો એ ઠેકાણે જ ની ચોપડી વાપરી એવા અર્થાત સમભય એવી અને રત્નમંદી છે એમ અ ના મનમાં હોય એવો સંભાર છે બે એ પ્રમાણે અ ના મનમાં હોય તો તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

(ન) અ જ ની જી પાસે બીજા માગે અને તે જી અ ને કાંઈ કીમતી મીલકત આપે અને તે મીલકત તેના વરની જ છે તથા તે એવી છે કે જે આપવાનો જ એ તેને અખતીયાર આપેલો નથી એમ અ તે મીલકત બદલાનતથી લે તો તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(એ) કાંઈ મીલકત જ ની હોય તે મીલકત મારી પોતાની જે એમ શુદ્ધબુદ્ધિએ માનીને અ મીલકત જ ના કબજામાંથી લઇ લે તો એ ઠેકાણે અ એ બદલાનતથી લીધી નથી માટે તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

ટીકા—આ કસમ પ્રમાણે ગુન્દો બનવાને સાડે ચાર બાબતો ૩૩૯ની છે (૧) જંગમ મીલકત; (૨) કાંઈ પણ સખસના કબજામાંથી; (૩) તે માણસ ના કબજામાંથી તે માણસની રત્નમંદી સીવાય તે લેવાનો બદલાનત કર્યો દશદો; (૪) અને આ પ્રમાણે લેવાને સાડે તેને ખસેડવી.

મીલકતના સંદર્ભમાં નોંધ—કોઈ એક કડુ બને એક સદ—જે મજબૂરી મીલકત એક કબજામાંથી લઈ લે, અને આપ

એક કબજાને બદલે તેમજ કલકત્તી રૂપર પોતાનો જીવો કબજા કરી લે તો તેણે તે મીલકતની ચોરી કરી ગણારો (૧૦૫.૧૮૧)
 ધણી-ધણીઆણીનું—જો ધન ચોરી લે તો તે ચોરીના ગુન્હાનો ગુન્હેગાર થશે. તેજ પ્રમાણે જો જો ધણીની
 મીલકત બદલાવતી તેના ધરમાથી ખસેડે તો તે ચોરીની ગુન્હેગાર થશે,

૧ જો કોઈ છીંદુ જો પોતાના ધણીના કબજામાંથી અને તેની સંતતી વચ્ચે પોતાના પદ્ધાનું ધરાણું અથવા જો મન
 લઈ લે તો તેણે ચોરીના ગુન્હેગાર ઠરાવી શકાય નહીં (૮ મું હા. રી. પા. ૭)

ઉમેરુ ક. ચહેા—ઉમેરુ કાયદાએ ધણીધણીઆણી વચ્ચે અલેદ માની લીધેલા છે, અર્થાત ઉમેરુ કાયદા પ્રમાણે
 ધણીધણીઆણી એકજ શબ્દ છે એમ ગણાય છે, તેથી ધણી અથવા ધણીઆણી એક બીજાની મીલકત ચોરવાના ગુ-
 નહેગાર થઈ શકે નહીં, (૨૩ લો. જ. મા. કે. પા. ૧૮૫)

બદલાવત ભર્યો ધરાવો ચોરીનું દ્રવ્ય કરતી વખતે હોય નહીં તો ચોરીનો ગુન્હો થતો નથી.

જ્યારે એક માણસ, બીજાની મીલકત કદ લેવાનો તેને હક છે એવું કાયદાના અગ્રણ્યપણામાં અને (સત્ય) વાતની
 કુલથી માનીને તે બીજાની મીલકત કદ લેતો તે ચોરીનો ગુન્હેગાર થશે નહીં, કેમકે જો કે તે (બીજા માણસને) ચેર બધા-
 જબી નુકસાન કરે તો પણ તેમાં પણ બદલાવત ભર્યો ધરાવો નથી. (૧૫ મું ૩૪૪)

જ્યાં અમુક વસ્તુનો માલિક તે વસ્તુ લેવાની ખરેખર રજમંદી આપે; અથવા તે વસ્તુ લેવાનો અધિકાર આપે ત્યાં
 ચોરી થઈ શકે નહીં (૪. ક. ૩૯૬)

ખસેડણું—મીલકત લેવાને સાઝ તે મીલકતનું ખસેડણું થવું જોઈએ, નહીં તો ચોરીના ગુન્હાને માટે જરૂરનું એક
 તત્વ અધિક રહેશે. જે દ્રવ્યથી એક વસ્તુને છુટી પાડવામાં આવે તેજ દ્રવ્યથી તેને ખસેડવી તે ચોરી ગણારો. ગમે તેટલા
 હુકા વખતને માટે પણ બદલાવતથી મીલકત ખસડવી તે ચોરી છે. (૫ મું. કી. ૩. ૧૮૬૭, ૧૬ મું)

૩૭૯, જે માણસ ચોરી કરે તેને ત્રણ વસતી મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા
 અથવા દડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૦ જે હામરત તંબુ અથવા વહાણ માણસના રહેવામાં આવતું હોય અથવા જેમાં કંઈ મી-
 લકત રાખવામાં આવતી હોય એવી કોઈ હામરત તંબુ અથવા વહાણમાંથી જે માણસ ચોરી કરે તેને
 સાત વસતી મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને
 પણ લાયક થશે.

ટીકા—આ કલમનો હેતુ ધરના રક્ષણ તળે રહે તેવી રીતે ધરમાં મુકેલી મીલકતનું માત્ર વધારે સાઝ રક્ષણ કરવાનો
 છે. અને કોઈ શખસના શરીર ઉપર જે મીલકત હોય તે મીલકતને રક્ષણ આપવાનો આ કલમનો હેતુ નથી. તેથી કશીને
 રહેવાના ધરમાં કોઈ શખસના શરીર ઉપરથી લીધેલી મીલકતની ચોરી ૩૭૬ મી કલમ પ્રમાણે સાદી ચોરી છે (પ. રે.
 ૧૮૭૬ નું સમુ.)

૩૮૧. કોઈ માણસ મેહેતો અથવા ચાકર હોય અથવા મેહેતો દાખલ કે ચાકર દાખલ રાખેલો
 હોય તે માણસ અગર પોતાના શેઠ અથવા રાખનારના કમળ માંહેલી કાંઈ મીલકતની ચોરી કરે તો
 તેને સાત વસતી મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે
 દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૨. જે માણસ ચોરી કરે તેણે અગર તે ચોરી કરવા સાઝ અથવા તે ચોરી કર્યા પછી નાશી
 જવા સાઝ અથવા તે ચોરીથી મળેલી મીલકત રાખવા સાઝ કોઈ શખસનું મોત આણવાની આ કોઈને
 વ્યથા કે અટકાવવાને. ભય ઉત્પન્ન કરવાની કાંઈ તૈયારી કરી હોય તો તે માણસને દસ વસતી મુદત
 સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

દ્રશ્ય—(અ) જ ના કબજા માંહેલી કાંઈ મીલકતની આ ચોરી કરે અને એ ચોરી કરતી વેળાએ તેના કબ-
 ઝામાં રાખેલી એ ભરેલી પીસ્તોલ હોય અને તે પીસ્તોલ અગર જ સામેા યાય તો જ ને વ્યથા કરવાના ઈરાદાથી ગખી
 હોય તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) આ જ નું ખીમું કાતરે અને તેના પોતાના કેટલાએક સામગ્રીઓને આસપાસ રાખ્યા હોય એટલા સારુ કે અ-
 બર થું અને છે તે જ ના બાજુવામાં આવે અને જ સામેા યાય અથવા આ ને પકડવાની કોશીસ કરે તો તેઓ જ ને અટ-
 કાયે તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

જખરાઈથી કહાડવા આવત.

૩૮૩. જે માણસ ઈરાદાથી કોઈ શખસને પોતાને અથવા બીજા કોઈને નુકસાન કરવાનો ભય ઉ-
 ત્પન્ન કરે અને તેમ કરીને તે ભય પામેલો શખસ કંઈ મીલકત અથવા હામતી દબાવેજ ખાતરી સ-

કાય એવી કાંઈ વસ્તુ કેઈ શખસને આપે એમ બદલાનતથી કરે તો તે માણસે જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) હું મને પૈસા આપ નહીં તો તારી આખરે ભય એકું હું કાંઈ છાપીશ એમ કહીને એ જ ને ધમકાવે અને એમ કરીને જ તેને પૈસા આપે, એમાં એ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(અ) હું આટલા રૂપિયા મને આપવાની એક ચીઠી લખી તે પર સહી કરી આપ નહીં તો તારા બાળકને ગરબાજખી કેદમાં રાખીશ એવી રીતે એ, જ ને ધમકાવે અને જ તેવી ચીઠી લખી તે ઉપર સહી કરી આપે તો એ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) મારા ખેતરમાં પાકનો આટલો સાગ હું જ ને આપીશ અને તે ના આપુ તો આટલો દંડ આપીશ એવી શરતનું એક ખત કરીને તે તે પર સહી રીતે હું જ ને આપ નહીં તો, તારા ખેતર મધેના પાકનો નાશ કરવાને હ ગેરાગણ માણસને મોકલીશ એવી રીતે એ જ ને ધમકાવે અને તેથી કરીને જ તેનું ખત લખી તે પર સહી કરી આપે, એમ કરે તો એ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ડ) જ ને મહાભયધાનો ભય પમાડીને એ બદલાનતથી એકું કરે કે એકે કોરા કાગળ ઉપર પોતાની સહી અથવા મહોર કરીને તે કાગળ જ એ ને આપે અને તે પ્રમાણે જ તે કાગળપર સહી કરીને તે કાગળ એ ને આપે તો એ કેશીશ તે સહી કરેલા કાગળનો કાંઈ મીલકતી દસ્તાવેજ બનાવી શકાય માટે એ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો બનવાને સાર કોઈ માણસને પોતાને નુકશાન થવાના ભયમાં ધરાદા પુર્વક સુધીને અને તેમ કરીને તેની મીલકત આપી દેવાને તેને બદલાનતથી લલચાવીને મીલકત મેળવેલી હોવી જોઈએ. (જ. સ. ચી. રી. પા. ૫)

૩૮૪. જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૫. જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ જે શખસને કાંઈ નુકશાનનો ભય ઉત્પન્ન કરે અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કેશીશ કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૬. કોઈ શખસને તે શખસને પોતાને અથવા બીજા કેઈને મોત અથવા મહાભય થા કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરીને જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૭. જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરવા સાર કોઈ શખસને તે શખસને પોતાને અથવા બીજા કેઈને મોત અથવા મહાભય થા કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કેશીશ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૮. મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય એવો કોઈ ગુન્હો કર્યાનું અથવા કરવાની કેશીશ કરવાનું અથવા એવો ગુન્હો બીજા કોઈ શખસ પાસે કરાવવાને તેને લલચાવવાની કેશીશ કર્યાનું તોહોમત કોઈ શખસની પોતાની ઉપર અથવા કોઈ બીજાની ઉપર મુકવાનો ભય તે શખસને ઉત્પન્ન કરીને જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરે તો તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અગર ૩૭૭ મી કલમ મુજબ શીક્ષા થઈ શકે એવો તે ગુન્હો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા થઈ શકે.

૩૮૯. જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરવા સાર મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય એવો કોઈ ગુન્હો કરવાનું અથવા કરવાની કેશીશ કર્યાનું તોહોમત કોઈ શખસની પોતાની ઉપર અથવા કોઈ બીજાની ઉપર મુકવાનો ભય તે શખસને જે માણસ ઉત્પન્ન કરે અથવા ઉત્પન્ન કરવાની કેશીશ કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને અગર ૩૭૭ મી કલમ મુજબ શીક્ષા થઈ શકે એવો તે ગુન્હો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા થઈ શકે.

અપહરણ તથા ડાકાઘટીબાબત.

૩૯૦. અપહરણ. સર્વે અપહરણમાં અગર તે ચોરી અથવા જબરાઈથી કહાવવાનો ગુન્હો હોય છે.

અગર કંઈ ચોરી કરતા સાથે અથવા ચોરી કરવામાં અથવા ચોરીથી મળેલી મીલકત લઈ જવાની કોશીશ કરવામાં તે ગુન્હેગાર મતજામસર સુદ્ધિપૂર્વક કોઈ શખસનું મોત આણે અથવા તેને બચા કે ગેરબાજબી અટકાવ કરે અથવા મોત, બચા, કે ગેરબાજબી અટકાવ કરવાની કોશીશ કરે અથવા તાત્કાળિક બચા કે ગેરબાજબી અટકાવ કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કોશીશ કરે તો તે ચોરી અપહરણ થાય છે એમ સમજવું.

અગર જબરાઈથી કહાવવાનો ગુન્હો કરતી વખતે તે ગુન્હો કરનાર ભય પમાડેલા શખસની આગળ હાજર હોય અને તાત્કાલીક મોત અથવા તાત્કાલીક બચા અથવા તાત્કાળિક ગેરબાજબી અટકાવ તે શખસે અથવા કોઈ બીજા શખસને કરવાનો ભય તે શખસને ઉત્પન્ન કરીને તે જબરાઈથી કહાવવાનો ગુન્હો કરે અને એ પ્રમાણે ભય ઉત્પન્ન કરીને તે ભય પમાડેલા શખસનું મન એવું કરે કે તે શખસ તેજ વખતે અને તેજ ઠેકાણે જબરાઈથી કહાવેલી વસ્તુ આપી દે તો તે જબરાઈથી કહાવવું અપહરણ થાય છે એમ સમજવું.

ખુલાસો—અગર તે ગુન્હો કરનાર એટલો નજીક હોય કે તેથી તે બીજા શખસને તાત્કાળિક મોતનો અથવા તાત્કાળિક બચાનો અથવા તાત્કાળિક ગેરબાજબી અટકાવનો ભય ઉત્પન્ન થાય તો તે હાજર છે, એમ સમજવું.

ક્રમાંક—(અ) બા જને નીચે દાખીને ઓલી રહે અને જ ની રામમંદી સિવાય જ ના કપડામાંથી જ ના પૈસા તથા રાખીના દમલાબાઈથી કહાવી લે તો એ ઠેકાણે અ એ ચોરી કરી અને તે ચોરી કરતા સાથે તેણે સુદ્ધિ પૂર્વક જ ને ગેરબાજબી અટકાવ કર્યો માટે તેણે અપહરણ કર્યું એમ સમજવું.

(બ) અ જને ધોરી રસ્તા ઉપર મળે અને એક પીસ્ટોલ દેખાડીને કહે કે તારી નાણાની થેલી આપ અને તે ઉપરથી જ પૈતાની થેલી આપી દે તો એ ઠેકાણે તાત્કાળિક બચાનો ભય ઉત્પન્ન કરીને અ એ જ ની પાસેથી તે થેલી જબરાઈથી કહાવવાનો ગુન્હો કર્યો અને તે ગુન્હો કરતી વખતે તે જ ની આગળ હાજર હતો માટે અ એ અપહરણ કર્યું એમ સમજવું.

(ક) જ પોતાના બાળકને લેઈ લઈ છે. એવામાં ધોરી રસ્તાપર તેને અ મળે અને તે બાળકને લેઈને અ જ ને એમ કહે કે તું તારી નાણાની થેલી આપ, નહીં તો હું આ બાળકને પેલી ટકરી ઉપરથી નીચે ફેંકી દઈશ અને તે ઉપરથી જ પોતાની થેલી આપી દે, એ ઠેકાણે બે બાળક ત્યાં હાજર છે, તે બાળકને તાત્કાળિક બચા કરવાનો ભય જ ને ઉત્પન્ન કરીને જ ની પાસેથી તેની થેલી અ એ જબરાઈથી કહાવી માટે અ એ જ ની પાસેથી અપહરણ કર્યું એમ સમજવું.

(ડ) તારૂં બાળક મારી ટાળીના હાથમાં છે અને તું હમને ઈશહબર રૂપીઆ મોકલે નહીં તો અમે તારા બાળકને જીવ લઈશું એમ દહીને અ જ ની પાસેથી કંઈ મીલકત મેળવે તો એવું નામ જબરાઈથી કહાવવું અને તે માટે ગુન્હાની શીક્ષા થઈ શકે પણ પોતાના બાળકનું તાત્કાળિક મોત થવાનો ભય જ ને ઉત્પન્ન કરવામાં આવે નહીં તો એ અપહરણ ગણાય નહીં.

૩૯૧. અગર પાંચ અથવા વધારે શખસો એકઠા મળીને કંઈ અપહરણ કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે અથવા જે શખસો એકઠા મળીને અપહરણ કરતા અથવા કરવાની કોશીશ કરતા હોય તથા જે શખસો હાજર હોય અને તે અપહરણ તથા કોશીશ કરવામાં સાદાઈ કરતા હોય, તો એ બંને મળીને તેઓની આખી સંખ્યા પાંચ અથવા વધારે થાય તો એ પ્રમાણે અપહરણ કરનાર, કોશીશ કરનાર અને સહાય કરનાર હર એક શખસે “ ડાકાઘટી કરી ” એમ સમજવું.

ટીક— અપહરણ કરવામાં ગુન્હેગાર માણસો ભેગા મળેલા હોવા જોઈએ. જો તેઓ અપહરણ ન કરતા હોય તો તેઓ ડાકાઘટી પણ કરતા નથી. (સ. વી. રી. સને ૧૮૬૪ પા ૩૯)

૩૯૨. જે માણસ અપહરણ કરે, તેને દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને અગર તે અપહરણ ધોરી રસ્તાપર સર્વ અસ્ત તથા સુવૌદયની વચ્ચે કરવામાં આવે તો ચૌદ વરસ સુધીની કેદ થઇ શકે.

૩૯૩. જે માણસ અપહરણ કરવાની કોશીશ કરે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે,

૩૯૪. અગર કોઇ શખસ અપહરણ કરવામાં અથવા અપહરણ કરવાની કોશીશ કરવામાં શુદ્ધિ-પૂર્વક વ્યથા કરે તો તે શખસને તથા ખીજે કોઇ શખસ તેની સાથે અપહરણ કરવામાં અથવા અપહરણ કરવાની કોશીશ કરવામાં સામીક હોય તે શખસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૯૫. જે માણસ ડાકાઘટી કરે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૯૬. અગર પતિ અથવા વધારે શખસો સાથે મળીને ડાકાઘટી કરતા હોય તેઓમાંના કોઇ તે પ્રમાણે ડાકાઘટી કરવામાં ખુન કરે તો તે શખસોમાંના દરએકને મોતની અથવા જીવતા સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણેના ગુન્હાનું પેહલું જરૂરું તત્વ એ છે કે ડાકાઘટી તેમાં સામેલ માણસોનું એક જુદું છે, અને આ ગુન્હાનું બીજું જરૂરું તત્વ એ છે કે ડાકાઘટી કરવાની દરમીઆનમાં ખુન કરવામાં આવ્યું છે.

૩૯૭. અપહરણ અગર ડાકાઘટી કરતી વખતે તે ગુન્હેગાર કાંઇ ભયંકર શસ્ત્ર વાપરે અથવા કોઇ શખસને મહાવ્યથા કરે અથવા કોઇ શખસનું મોત આણવાની કે તેને મહાવ્યથા કરવાની કોશીશ કરે તો તે ગુન્હેગારને જે કેદની જે શીક્ષા કરવામાં આવશે તે સાત વરસથી ઓછી થશે નહીં.

૩૯૮. અગર અપહરણ અથવા ડાકાઘટી કરવાની કોશીશ કરતી વખતે તે ગુન્હેગારે કાંઇ ભયંકર શસ્ત્ર વાપર્યું કશું હશે તો તે ગુન્હેગારને કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે તે સાત વરસથી ઓછી થશે નહીં.

૩૯૯. જે માણસ ડાકાઘટી કરવાની કાંઇ તૈયારી કરે તેને દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૦. આ આકટ પ્રસાર થયા પછી કોઇ વખતે નિત્ય ડાકાઘટી કરવાના કારણસર મળેલા શખસોની કોઇ ટોળીમાં જે માણસ હશે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે સ્ત્રીઓ, ડાકાઘટી કરનારા શખસોની વહુઓ તરફે અથવા રાખેલી બર્ધરીઓ તરફે તેમની સાથે રહે છે તે વાત માત્ર, જે તે સ્ત્રીઓ પોતે નિત્ય ડાકાઘટી કરવાના કારણસર તેમના ધણીઓની સાથે મળેલી છે. એવી સાબીતી ન હોય તો, તે સ્ત્રીઓને આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હેગાર કરાવવાને માટે ખસ નથી. (મું. હા. રી. પા ૧૨૦)

૪૦૧. આ આકટ પ્રસાર થયા પછી કોઇ પણ વખતે નિત્ય ચોરી અથવા અપહરણ કરવાના કારણસર મળેલા શખસોની કોઇ ભટકતી અથવા ખીજી ટોળીમાં જે માણસ હશે અને તે ટોળી દગ અથવા ડાકાઘટી ટોળી નહીં હશે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૨. આ આકટ પ્રસાર થયા પછી કોઇ પણ વખતે ડાકાઘટી કરવાના કારણસર એકઠા થએલા પાંચ અથવા વધારે શખસોમાંના જે માણસ હશે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

મીલકતના સાપરાધ્ય ખોટા ઉપયોગ બાબત

૪૦૩. જે માણસ બદ્દાનતથી કાંઇ પણ જંગમ મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે અથવા તે પોતાને કામે લગાડે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટિપ્પણ—(અ) આ જ ની મીલકત જ ના કબજામાંથી લે, અને તે લેતી વખતે શુદ્ધિપૂર્વક તે એમ માનતો હોય કે એ મીલકત મારી છે તો આ એ ચોરીનો તકરીવાર નથી, પણ પોતાની જુલમ માલમ પડ્યા પછી અગર આ બદ્દાનતથી તે મીલકત પોતાને કામે લગાડે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) આ ને જની સાથે હોમી છે અને તે જના કીતાબખાનામાં જ નહીં હોય એવી વેળાએ જ્યારે જ ની સાફ રમખંડી સિવાય તેમાંથી એક ચોપડી લઇ લય, હવે એ ઠેકાણે અગર આના મનમાં એમ હોય કે તે ચોપડી વાંચવાના કારણસર લેવાની અને જની અર્થાત તે સમય એવી રમખંડી છે તો આ એ ચોરી કરી નથી પણ

પાછળથી આ પોતાના કાયદાને સારૂ તે ચોપડી વેચે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ તથા બીજા બે એક ઘોડાના એકઠા માલિક છે, અને આ વાપરવાનો ઇરાદો કરીને તે ઘોડાને ખતા કબજામાંથી લઈ જાય તો એ ઠેકાણે તે ઘોડો વાપરવાનો આ નો હક છે માટે તેણે બદ્દાતથી તે ઘોડાનો ઉપયોગ કર્યો એમ સમજવું નહીં પણ અગર આ તે ઘોડો વેચે અને તેની કીમત સઘળી પોતાને હાથે લગાડે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ હો—ફક્ત ઘોડાવાર સુધી જ ખોટો ઉપયોગ કર્યો હોય તે પણ આ કલમના અર્થ મુજબનો ખોટો ઉપયોગ છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—જ ની એક સરકારી પ્રેમીશરી નોટ ખાલી શેરાવાળી અને જડે, અને તે નોટ જ ની છે એમ જાણતા હતાં આ એક સરકારને ત્યાંથી કાંઈ રૂપિયા કાઢાડીને તેના અવેજમાં તે નોટ ગીરો મુકે એવા ઈરાદાથી કે પછી તે છોડાવીને હું જ ને આપીશ તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૨ હો—જે મીલકત કોઈ બીજા રાખસના કબજામાં ન હોય એવી કોઈ મીલકત કોઈ રાખસને જડે અને તે મીલકત સાચવવાના અથવા તેના માલિકને પાછી આપવાના દારણસર તે રાખસ તે મીલકત લે તો તે રાખસે તે મીલકત બદ્દાતથી લીધી અથવા તેના ખોટો ઉપયોગ કર્યો નથી અને તેણે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં, પણ તે મીલકતનો માલિક કોણ છે એ વાતની તેને ખબર હોય અથવા શોધી કાઢાડવાનો તેની પાસે ઇલાજ હોય તે છતાં અથવા માલિકને શોધી કાઢાડીને તેને ખબર આપવાના ઘટતા ઇલાજ વાપર્યા પહેલાં તથા માલિક આવીને તે મીલકતનો હાલો કરે એટલા સારૂ ઘટતી મુદત સુધી તે મીલકતમાં રાખ્યા પહેલાં અગર તે રાખસ તે મીલકત પોતાને હાથે લગાડે તો તેણે ઉપર બીયાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

એવી બાબતમાં ઘટતા ઉપાય તે કયા અથવા ઘટતી મુદત તે કેટલી, એ હકીકતની બાબત છે. મીલકત જેને જડે તે રાખસે તે મીલકતનો ધણી કોણ છે અથવા તેનો ધણી કોઈ અમુક રાખસ છે એમ જાણવું જોઈએ એવું કાંઈ જરૂર નથી અગર તે મીલકત હાથે લગાડતી વખતે તે મીલકત પોતાની છે એમ તે માનતો ન હોય અથવા તેનો ખરો માલિક જડેતો નથી એમ જો તે શુદ્ધચિત્તથી માનતો ન હોય તો ખસ છે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) ધોરી રસ્તા ઉપર પડેલો એક રૂપિયા આ જોય તે કોનો છે તે આ ને ખબર નહીં હોય અને આ તે રૂપિયા ઉઘડી લે, તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) ધોરી રસ્તા ઉપર પડેલો એક કાગળ આ ને જડે તે કાગળમાં એક બેંક નોટ હોય અને તે કાગળના શરનામાપરથી તથા તેમાં લખેલી બીંના પરથી તે નોટ કોની છે, એ વાત તેના જાણવામાં આવે અને પછી તે નોટ તે વાપરે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ હાલે તેને નાણાં આપને એવી તરફદાર આ ને એક ચેક જડે તે ચેક કોનો ગયો છે એ વાતની અટકળ થઈ શકે નહીં પણ જે રાખસે તે ચેક લખ્યો હોય તે સખસનું નામ તે ચેકમાં લખેલું હોય અને આ એમ જાણતો હોય કે તે રાખસ મને ખતાવી શકશે કે ફાણાં ધણીને માટે એ ચેક લખ્યો હતો તેવું છતાં તે માલિકને શોધી કાઢાડવાની કોશીશ ન કરતાં આ તે ચેક વાપરે, તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) જ ની પૈસા ભરેલી એક થેલી જ ના હાથમાંથી નીકળી પડી. આ જોય અને તે જ ને પાછી આપવાના ઇરાદાથી આ ઉઘડી લે પણ પાછળથી તે તેને પોતાને હાથે લગાડે તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ઈ) આ ને એક પૈસા ભરેલી થેલી જડે તે થેલી કોની છે એ વાત આ જાણતો નહીં હોય પણ પાછળથી તેને ખબર પડે કે તે જ ની છે અને તેવું છતાં તે થેલી પોતાને હાથે લગાડે તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ ને એક કીમતી વીંટી જડે તે વીંટી કોની છે એ વાત આ જાણતો નહીં હોય પણ તેનો માલિક શોધી કાઢાડવાની કોશીશ કર્યા શીવાય ટુરત આ તે વીંટી વેચે તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ન્યારે કોઈ માણસ જે મીલકત તેની પોતાની ન હોય તે મીલકતને પોતાના ઉપયોગમાં લઈ લે ત્યારે જો કે કોઈ લખિયના વખતે તેના માલિકને પાછી સોંપવાનો તેનો ઇરાદો હોય તો પણ, એ પ્રમાણે ઉપયોગ કરેલો તે બદ્દાતમાંથી છે (૧. બી. સી. જી. પા. ૧૧૫)

જ્યાં એક નોકરને પોતાના શેઠની તરફથી નાણાં એટલાં કરવાનો રૂબીંદાર મળ્યો હોય, અને તે નાણાં એકઠાં કરે, પરંતુ પોતાનો પગાર લેહેણ થયા હોય તે પેટે તેને એકઠાં કરેલાં નાણાં તે નોકર પોતાના હાથમાં રાખે અને શેઠને આપે નહીં ત્યાં તે સાપચાલ ખોટો ઉપયોગના ગુન્હાનો ગુન્હેગાર થયો. (૧૨. સ. વી. ડી. પા. ૫૨)

મુદતારી મીલકત—મુદતારી હિંદુ કુટુંબમાં કોઈ પણ સહભાગીદારને મુદતારી કુટુંબની મીલકતની કુદેચણી થાય તે પહેલાં તે મીલકતની કોઈ અમુક વસ્તુમાં કાંઈપણ મુકરર લાગે હોવાનો હક નહીં હોવાથી, જ્યાં

સુધી મીલકતના ભાગ જીદા ખાદીને સર્વને તેમના ભાગ આપી દીધા નથી ત્યાં સુધી તે કુટુંબના વહીવટદારની કામે બદલાત તથા ખોટા ઉપયોગ ખાખત ફરીયાદ ચાલી શકે નહીં.

૪૦૪. જે કોઇ માણસ બદલાતતથી કાંઇ મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે, અથવા તેને પોતાને કામે લગાડે અને તે એમ જાણતો હોય કે ક્ષણે શખસ ગુજરી ગયો તે વખતે એ મીલકત તેના કબજામાં હતી તથા ત્યાર પછી તે કબજામાં લેવાને કાયદા મુજબ જેને હક હોય એવા કોઇ શખસના કબજામાં લેવાને કાયદા મુજબ જેનો હક હોય એવા કોઇ શખસના કબજામાં આવી નથી. તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની ખેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને અગર તે ગુન્હો કરનારને તે શખસે તે મુજબ ત્યાર મેહેતા અથવા ચાકર દાખલ રાખેલા હોય તો તે કેદ સાત વરસની થઇ શકે.

દ્રષ્ટાંત—જના કબજામાં કેલેબ્રેટ ધરના સામાન તથા નાણું છતાં જ ગુજરી જાય પછી તે નાણું કબજામાં આવતાં પહેલાં જ નો ચાકર બદલાતતથી તેનો ખોટો ઉપયોગ કરે તો, અ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

સાપરાધ વિશ્વાસઘાત.

૧૦૫. જે માણસને કોઇ પણ રીતે કાંઇ મીલકતપરનો અખતીઆર સોંપ્યો હોય તે માણસ અગર બદલાતતથી તે મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે અથવા તે પોતાને કામે લગાડે અથવા તે સોંપણુ શી રીતે બજાવવી એ વિષે કાયદાએ કાંઇ હુકમ કરમાવ્યો હોય તે હુકમ તોડીને અથવા સોંપણુ બજાવવા વિષે તેણે સાફ અર્થાત્ સમજાય એવો કાંઇ કાયદેસર કરાર કર્યો હોય તે કરાર તોડીને બદલાતતથી તે મીલકત વાપરે અથવા તેનો વગ કરે અથવા જાણી જોઇને કોઇ ખીજ માણસને તેમ કરવા દે તે માણસે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક મરનાર સખસના વીલમાં અ ને વહીવટ કરાવેલો છે તે અગર તે મરનારની મીલકતની વેદેચણુ તે વીલ પ્રમાણે કરવાને કાયદાનો હુકમ બદલાતતથી નહીં માનીને તે મીલકત પોતાને કામે લગાડે તો અ એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યો એમ સમજવું.

(બ) અ એક વખારવાળો છે અને બ કેમાં ગામ જાય છે તે પોતાનો સામાન અ ને સોંપે એવા કાર કરીને કે એ સામાન રાખવા માટે હું તમને આટલું વખારનું લાડું આપું ત્યારે તમારે એ સામાન મને પાછો આપવો. આમાં અ બદલાતતથી તે માલ વેચી નાંખે તો અ એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યો એમ સમજવું.

(ક) અ કલકત્તામાં રહીને જ દીલ્લીમાં રહે છે, તેના આડતીયા દાખલ દામ કરે છે અને અ તથા જ ની વચ્ચે સાફ અર્થાત્ સમજાય એવો એક રીતનો કાર થયેલો છે કે જ જેટલું નાણું મોકલે તેટલું સધળું અ એ જના હુકમ મુજબ વાપરવું. પછી જ એક લાખ રૂપિયા અ ને મોકલે અને એમ લખી મોકલે કે અ એ તે રૂપિયાની કંપાનીને નેટો લેવી. અ બદલાતતથી તે હુકમ નહીં માને અને તે રૂપિયા પોતાના ધંધામાં વાપરે તો અ એ વિશ્વાસઘાત કર્યો એમ સમજવું.

(ડ) પણ ઉપલા દ્રષ્ટાંતમાં અગર એમ અને કે બદલાતતથી પણ બંગાળની બેંકના શેર રાખવામાં જ ને વધારે ગણ થશે. એલું માનીને શુદ્ધલક્ષિથી કંપનીની નેટો નહીં ખરીદ કરતાં જ ને માટે તે બંગાળની બેંકના શેર અ ખરીદ કરે તો એ કેલેબ્રેટ અગર જ ને હાની યાચ અને તે હાનીને ગાટે અ ની ઉપર દીવાનીમાં ફરીયાદ કરવાનો તેનો હક હોય તો પણ અ એ બદલાતતથી કામ રહ્યું નથી, માટે તેણે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યો નથી એમ સમજવું.

(ઈ) એક મહેરુલી અમલદાર છે તેને સરકારી નાણું સોંપેલું છે, અને જ નાણું તેના હવાલામાં હોય તે તેણે ફાણું તી બેરીમાં કરવું એવા તેને કાયદાનો હુકમ છે અથવા એમ કરવાને તે સરકાર સાથેના સાફ અથવા અર્થાત્ સમજાય એવી રીતે કરેલા કોઇ કારણથી બંધાયેલો છે, એમ છતાં અ બદલાતતથી તે નાણું વાપરે તો અ એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યો એમ સમજવું.

(ફ) અ એક ભારવાહક છે તેને ખુશકી કે તરીને રસ્તે લઈ જવાને કાંઇ મીલકત જ એ સોંપી છે તે મીલકતનો તે બદલાતતથી ખોટો ઉપયોગ કરે તો તેણે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—આ સાપરાધ વિશ્વાસઘાતનો ગુન્હો સાબીત કરવાને સાત બે ખાખતો બતાવવાની જરૂર છે:—(૧) અ-સધસોં પણ (મુખત) અને (૨) સોંપેલી મીલકતનો બદલાતત કર્યો ઉપયોગ.

૪૦૬. જે માણસ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની ખેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૦૭. કોઇ સખસને જારવાહક દાખલ અથવા ડક્કાવાળા કે વખારવાળા દાખલ કાંઇ મીલકત સોંપી હોય અને તે મીલકત ખાખત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરે તો તે સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૮. કોઇ માણસ મહેતો અથવા ચાકર હોય અથવા કોઇને મહેતો કે ચાકર દાખલ રખેો હોય અને તે દરજ્જાની તેને કાંઇ મીલકત ઉપર અખતીઆર કોઇ પણ રીતે સુંધેો હોય તે માણસ તે મીલકત ખાખત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરે તો તે સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે,

૪૦૯. કોઇ માણસને તેના દરજ્જાથી સરકારી નોકર દાખલ અથવા તેના ધંધાસાથે તેના સરાફ વેપારી કે કોઠીદાર દલાલ વકીલ કે આડતીઆ દાખલ કાંઇ મીલકત અથવા કાંઇ મીલકત ઉપર અખતીઆર કોઇ પણ રીતે સોંપેો હોય, તે માણસ તે મીલકત ખાખત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરે તો તેને જવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશવરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ચોરીની મીલકત લેવા ખાખત.

૪૧૦. જે મીલકતનો કબજો ચોરીથી અથવા જબરાઈના કાઢાડવાથી અથવા અપહરણથી એકની પાસેથી ખીજની પાસે ગયેો હોય તે મીલકત તથા જે મીલકતનો સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ થયેો હોય, અથવા જે ખાખત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત થયેો હોય તે મીલકતનું નામ ચોરીની મીલકત પાડયું છે પછી છોટીશ હાંડવાની માંહે અથવા બહાર તે કબજો એકની પાસેથી ખીજની પાસે ગયેો હોય, અથવા તે સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ અથવા વિશ્વાસઘાત થયેો હોય તોપણ અગર તે મીલકત જે શખસનો પોતાના કબજામાં લેવાનો કાયદા મુજબ હક હોય તેવા કોઇ શખસના કબજામાં પાછળથી આવે તો પછી તે ચોરીની મીલકત સમજવી નહીં.

૪૧૧. કોઇ માણસ બદદાનતથી કાંઇ ચોરીની મીલકત લે અથવા રાખે, અને તે ચોરીની મીલકત છે એમ તે જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણેના ગુનો બનવાને સાથ ત્રણ તત્વ જરૂરનાં છે:—(૧) મીલકત ચોરીથી મીલકત હોવી જોઈએ; તે મીલકત ચોરીની મીલકતનું ક્યાંતર થયેલી, અથવા તેને બદલે બીજી મીલકત હોવી જોઈએ નહીં; (૨) મીલકત બદદાનતથી લઈધેલી અથવા રાખેલી હોવી જોઈએ (૩) અને તે ચોરીની મીલકત હતી એવું તહોમતદાર જાણતો, હોવા જોઈએ. કે તેમ માનવાને તેને કારણ હોવું જોઈએ.

૪૧૨. કોઇ માણસ બદદાનતથી કાંઇ ચોરીની મીલકત લે, અથવા રાખે અને તે મીલકતનો કબજો ડાકાઈટી કરવાથી એકની પાસેથી ખીજની પાસે આવેલો છે એમ તે માણસ જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય અથવા જે શખસ ડાકાઈટીની ટોળીમાં છે અથવા તેઓની ટોળીમાં હતો એવું જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં એવા કોઇ શખસ પાસેથી કોઇ માણસ બદદાનતથી કાંઇ મીલકત લે અને તે મીલકત ચોરીથી છે એમ તે જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તો તે માણસને જવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૧૩. જે મીલકત ચોરીની મીલકત છે. એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું પોતાને કારણ છતાં જે માણસ નિત્ય તેવી મીલકત લે અથવા તેના ધંધા કરે તે માણસને જવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૧૪. કાંઇ મીલકત ચોરીની મીલકત છે. એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું પોતાને કારણ છતાં તે મીલકત સંતાડવામાં અથવા તેના વગ કરવામાં કે તેને ખસેડવામાં જે માણસ શુદ્ધ પુર્વક મદદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ઠગાઈ બાબત,

૪૨૫. જે માણસ કોઈ શખસ સાથે ફરેખ કરીને દગલબાજીથી અથવા બદલાતથી એવું કરે કે જેની સાથે ફરેખ કર્યો હોય તે શખસ કોઈ સખસને કંઈ મીઠકત આપે અથવા અગર ફરેખ નહીં કર્યો હોય તો જે વસ્તુ તે શખસ કરે નહીં અથવા કરવામાં કસુર કરવાને ઇરાદે લલચાવે અને તે કામ અથવા કસુર એવી હોય કે તેથી તે શખસને શરીર મન આખર કે મીઠકત તરફની કાંઈ નુકસાની કે હાની થાય અથવા થશે એવો સંભવ હોય તો તે માણસે ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—કાંઈ હકીકતને બદલાતથી છુપાવવી તે પણ આ કલમના અર્થ પ્રમાણેનો ફરેખ છે એમ સમજવું.
દ્રષ્ટાંત—(અ) હું સીવીલ સર્જિસમાં છું એવો ખોટો દોષ કરીને અ ઇરાદાથી જ ને ફરેખ દે, અને તે પ્રમાણે બદલાતથી એમ કરે કે જ તેને કાંઈ માલ ઉધાર લઈ જવા દે, અને અ તે માલનાં નાણા આપવાનો ઇરાદો રાખતો નહીં હોય તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(બ) અ કોઈ વસ્તુ ઉપર એક ખોટી નીશાની કરીને ઇરાદાથી જ ને ફરેખ દે, તેના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે એ વસ્તુ ફક્ત નામીયા કારીએ બનાવેલી છે અને એમ કરીને તે વસ્તુ ખરીદ કરીને તેની કીંમત આપવાને જ ને બદલાતથી લલચાવે તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(ક) અ કાંઈ માલનો ખોટો નમુનો બતલાવીને ઇરાદાથી જ ને ફરેખ દે, અને તેના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે તે માલ નમુના જેવોજ છે અને એમ કરીને તે માલ ખરીદ કરીને તેની કીંમત આપવાને અ ને બદલાતથી લલચાવે તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(દ) અ એ કાંઈ માલ ખરીદ કર્યો છે તેની કીંમત આપવાને બદલે અ એક પહેડી ઉપર હુંડી લખી આપે અને તે પહેડીમાં અ તું કાંઈ નાણું હોય નહીં અને તેથી અ ને ઉમેદ હોય કે હું જે હુંડી આપું છું તે શીકા રવાની નથી, તેમ છતાં તે હુંડી આપીને અ ઇરાદાથી જ ને ફરેખ દે, અને એમ કરીને તે માલ આપવાને જ ને બદલાતથી લલચાવે અને તેને નાણું આપવાનો પોતાનો ઇરાદો હોય નહીં તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(ઈ) કાંઈ વસ્તુ હીરા નથી એમ અ બહુતો હોય તે વસ્તુ હીરા છે એમ કહીને અ તે ગીરો મુકે અને તે ઇરાદાથી જ ને ફરેખ દે, અને એમ કરીને રૂપીઆ ધીરવાને જ ને બદલાતથી અ લલચાવે તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(ફ) અ ઇરાદાથી જ ને ફરેખ દેઈને તેના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે, હું અ ને જે રૂપીઆ ધીરીશ તે અ મને પાછા આપશે અને એમ કરીને રૂપીઆ ધીરવાને જ ને બદલાતથી અ લલચાવે અને તે રૂપીઆ પાછા આપવાનો પોતાનો ઇરાદો નહીં હોય તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું;

(ગ) અ ઇરાદાથી ફરેખ દઈને જ ના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે અ મને આટલા બજીના છોડવા આપવાનો ઇરાદો રાખે છે અને અ નો કાંઈ આપવાનો ઇરાદો નહીં હોય અને એમ કરીને તે આપવાના ભરંસા ઉપર કાંઈ નાણું આગળથી આપવાને જ ને બદલાતથી લલચાવે તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું, પણ અગર તે રૂપીઆ લેતી વખતે અનો ઇરાદો તે છોડવા આપવાનો હોય અને પછી પોતાનો કશર તોડીને તે છોડવા નહીં આપે તો તેણે ઠગાઈ કરી એમ સમજવું નહીં, પણ તેની ઉપર કશર તોડવાની દીવાનીમાં ક્રૂર ફરીઆદી ચાલી શકશે.

(હ) અ એ જ ની સાથે કાંઈ કશર કર્યો છે, તે કશરમાંનો જેટલો ભાગ અ એ બનવાનો છે તેટલો અ બનવી મુકશે, એ પ્રમાણે અ ફરેખ દઈને જ ના મનમાં ભરંસો ઉત્પન્ન કરે, અને એમ કરીને પૈસા આપવાને જ ને બદલાતથી લલચાવે તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(આઇ) અ એક સ્થાવર મીઠકત અ ને વેચીને તેના નામનું ખત કરી આપે પછી તે મીઠકત વેચી માટે હવે મારે તે પર કાંઈ હક રહ્યો નથી એમ બહુશા છતાં આગળ થયેલા વેચાણ તથા ખતની જ ને ખમર નહીં આપતાં તે મીઠકત અ જ ને વેચાતી અથવા ગીરો આપે અને જ ની પાસેથી તેની કીંમતના કે ગીરો બાબતમાં નાણાં લે તો અ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ટીકા—પીનલકાડ ધડી કાઠનારાઓ આ કલમ ઉપર નીચે મુજબ ટીકા કરે છે:—“ જખરાઈથી ” કહાડાવવાની માફક, કચાઈનો ગુન્દો (પણ) ગેરબાજી રીતે રતમંદી (સંમતી) મેજરીને કરેલા હોવાને બદલે “ફરે એટલે (જ) છે કે જખરાઈથી કહાડનાર ધારડી આપીને રતમંદી મેજવે છે, અને કચનાર ફરેખ કરીને રતમંદી મેજવે છે. એ કાંઈ માણસ પોતાને ભગીર છે, અથવા પોતાને ભગીર મજવાની તઈયારીમાં છે અથવા પોતાને શ્રીમંત વડું છે, અથવા તો તે શ્રીમંત સ્ત્રી સાથે પરણવાની તઈયારીમાં છે, એવું ખોટું જણાવીને ઉધારે રકમો મેજવે તો તે પણ ઠગાઈ છે.

જ્યાં અમુક કાગીનો માત્ર છ ફેરટ (કલકા) સોનાનો હોતો એવું પ્રતીવાદી બહુતો હોતો તે છતાં તેણે ખોટી

રીતે એવું જણાવ્યું કે તે પંદર ફેરેટ (કંચા) સોનાનો હતો, અને તેમ કરીને તેના ઉપર કામ ચલાવનાર માણસને તે ઠાણીનો ખરીદવાને લલચાવ્યો, ત્યાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું, કે તે ઠાણીનો ગુન્હો હતો તેજ પ્રમાણે જ્યાં એક માણસે એવું (ખોટું) જણાવ્યું કે ચાના પડીકામાં “ સારી ચડા ” હતી. જ્યારે ખરેખરી રીતે તે પડીકામાંની પુણા બાળની ચા ખીવાને અથોગ્ય અને તન્દુરસ્તીને તુકશાન કરતી હતી, ત્યાં પણ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે માણસે ઠગાઈ કરી હતી. (૨. કવી. ડી. પા. ૩૦૧)

એક માણસે એક લગનમાં વાપરવાને સારૂ અમુક સામાન બાંહે લીધો, થોડાક ભાડાના પૈસા અગાથી આપ્યા અને લગન થઈ ગયા પછી ભાડાના ખાકીના પૈસા આપવાનું, અને તે સામાન પાછો સોંપી દેવાનું તે માણસે લખીત વચન આપ્યું પરંતુ તે સારી પેઠે જણતો હતો કે લગન ખગન કાંઈ થવાનું નહોતું. અને તે સામાન તેને મળે (તેના લખનમાં આવે) એટલે તેણે જણાવેલા લેહેણના સંબંધમાં તેણે ફરિયા એક દીવાની દાવામાં તે સમાન જમીમાં લેવાની અરજી કરવાનો તેનો ઇરાદો હતો, તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે માણસ ઠગાઈ કરવાનો ગુન્દેગાર હતો. (૩. નો. વે. પ્રી. રી. પા. ૧૬)

જે વેચ્યા ચાંદીના રોગથી હેરાન હોય અને પોતે તદન તનદુરસ્ત છે એવું જણાવીને કાઢ માણસને પોતાની સાથે સંભોગ કરવાને લલચાવે અને તેમ કરીને તે ચાંદીનો રોગ તે માણસને ચડાવે તે વેચ્યા ઠગાઈ કરવાની ગુન્દેગાર થાય છે (૧૧. મુ. ૫૬)

૪૧૬. પોતે કોઈ ખીજે શખસ હોવાનો ઢોંગ કરીને અથવા જાણીજીજીને એક શખસને ઠેકાણે ખીજે શખસ મુકીને અથવા પોતે અથવા કોઈ ખીજે શખસ ખરેખર જે કાય તેથી જીદોજ શખસ છે, એવું બતાવીને, અગર કોઈ માણસ ઠગાઈ કરે તો તેણે વેશ લઈ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—જે સખસનો વેશ લીધે હોય તે શખસ ખરેખર કોઈ હોય અથવા નહીં હોય તો પણ એ ગુન્દો થયો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) હું અ નામનો ફલાણો માતખર સરાફ છું એમ કોઈ ઢોંગ કરીને ઠગાઈ કરે તો અ એ વેશ લઈને ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(બ) હું અ છું એમ ઢોંગ કરીને અ ઠગાઈ કરે અને બ એ મરી ગયેલો શખસ હોય તો અ એ વેશ લઈને ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ટીકા—એક યુનીવર્સિટીની પરિક્ષામાં અ પોતે બંને એવું જીદું જણાવ્યું અને બ ના નામે પરિક્ષાના મંડપમાં પેસવાની ટીકીટ મેળવીને બ ના નામથી સવાલ પત્રકો લખ્યાં તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અ એ ખોટો લેખ બનાવવાના તથા ઠગાઈ કરવાના ગુન્દો કયાં હતા.

૪૧૭. જે માણસ ઠગાઈ કરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૧૮. કોઈ શખસ ઠગાઈ કરે અને તે એમ જાણતો હોય કે જે પ્રકરણમાં હું ઠગાઈ કરું છું તે પ્રકરણમાં ફલાણા શખસનો લાભ જળવવાની કાયદા પ્રમાણે અથવા કાંઈ કાયદાસર કરાર પ્રમાણે મારી ફરજ છે તે શખસને એ ઠગાઈથી ગેરવ્યાજખી હાની મારાંથી થાય એવો સંભવ છે, તો તે શખસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૧૯. જે માણસ વેશ લેઇને ઠગાઈ કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—કેદી એ પોતે પોલીસનો અમલદાર છે એવો ઢોંગ કરીને કેટલા ગામડાખાઓની પાસેથી પૈસા ઠગી લીધા તેમાં તેને સરકારી નોકરનો જીદો વેશ ધારણ કરવાનો અને ઠગાઈ કરવાનો ગુન્દેગાર ઠરાવવામાં આવ્યો હતો. (સ. વી. રી. પા. ૨૦)

૪૨૦. કોઈ માણસ ઠગાઈ કરે અને તેથી કરીને ખદદાનથી એમ કરે કે તે ફરજ દીધેલો સખસ કાંઈ મીઠકત કોઈ સખસને આપે અથવા કાંઈ કોમતી દસ્તાવેજ અથવા સહી કે મોહોર કરેલી કાંઈ વસ્તુ જેનો કોમતી દસ્તાવેજ બની શકે તે આપી કે થોડી ધણી ખનાવે, ફેરવે, કે તેનો નાશ કરે, તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

દગાનાં ખતો તથા મિલકતની વ્યવસ્થા આખત.

૪૨૧. જે માણસ અદલાનતથી કે દગલખાણથી કાંઈ મીલકત ખસેડે અથવા છુપાવે અથવા પુરેપુરી કીમત લીધા વીના કોઈ સખસને આપે કે તેને નામે કરી આપે કે કરારી આપે, એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને પોતાના કે કોઈ બીજા સખસના માગનારાઓમાં તે મીલકત કાયદા મુજબ વેચાતી અટકે અથવા તેમ કરવાથી તે વેચાતી અટકશે એવો સંભવ છે, એમ જણ્યા છતાં તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૨. પોતાનું અથવા કોઈ બીજા સખસનું કાંઈ લેણું કે માગણું હોય તે પોતાનું અથવા તે સખસનું કરજ અદા કરવાના કાયદા મુજબ કામે આવતું, જે માણસ અદલાનતથી અથવા દગલખાણથી અટકાવે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૩. જે ખત કે દસ્તાવેજ, કાંઈ મીલકત અથવા તે માંહેલો કાંઈ હક કોઈ સખસના નામ પર કરી આપવાની મતલબનો અથવા કાંઈ મીલકતમાંથી કે તે માંહેલા કાંઈ હકમાંથી કાંઈ રકમ અપાતી થાય એવી મતલબનો હોય, અને જેમાં તે નામ પર કરી આપવાની અથવા તે રકમ અપાતી થવાની કીમત આખત કે જે સખસ અથવા સખસોના ઉપયોગ અથવા લાભમાં તે ખત અથવા દસ્તાવેજનો અમલ થવાને ખરેખર ઇરાદો કર્યો હોય તે સખસ અથવા સખસો આખત કાંઈ ખોટો જીકર લખેલો હોય એવા કોઈ ખત કે દસ્તાવેજ પર જે માણસ અદલાનતથી અથવા દગલખાણથી સહી કરે અથવા એનું ખત કે દસ્તાવેજ લખી આપે, અથવા લખી આપનાર કે લખારી લેનાર થાય, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમમાં વર્ણવેલા ગુન્હો બનવાને સાથે બે તત્વોની જરૂર છે; (૧) દગલખાણ ભરેલા ઇરાદો; અને (૨) દસ્તાવેજના અવેજના સંબંધમાં જુદી હકીકત અથવા જે માણસના લાભમાં તે દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હોય તે માણસ સંબંધી જુદી હકીકત.

આ કલમ પ્રમાણે બીજાના નામથી અદલાનતથી ખત લખાવી લેવું તે સખને પાત્ર થશે. આ કલમ પ્રમાણે ફોજદારી કોર્ટમાં તહોમત મુકવાને માટે દીવાની દાવો કરવા તે જરૂરની સરત નથી. (ર. સ. વી. રી. પા. ૪૬)

૪૨૪. પોતાની અથવા બીજા કોઈ સખસની કાંઈ મીલકત જે માણસ અદલાનતથી અથવા દગલખાણથી છુપાવે, કે ખસેડે અથવા તે છુપાવવામાં કે ખસેડવામાં જે માણસ અદલાનતથી અથવા દગલખાણથી મદદ કરે, અથવા કાંઈ માગણી કે લેહેણાપર પોતાનો હક હોય તે જે માણસ અદલાનતથી કે દગલખાણથી મુકી દે, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમમાં એ સંભાળ રાખવી જોઈએ કે દીવાની હકો બદલ ફોજદારી ફરીયાદ થાય નહીં. (ટ. સ. વી. રી. પા. ૭૦)

બીગાડ આખત.

૪૨૫. લોકોને અથવા કોઈ સખસને ગેરબાજબી હાનિ અથવા નુકશાની કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેની હાનિ કે નુકશાની થવાનો સંભવ છે એમ જાણીને જે માણસ કાંઈ મીલકતનો નાશ કરે, અથવા કાંઈ મીલકતમાં કે તેની સ્થિતિમાં એવો કાંઈ ફેરફાર કરે કે તેથી તે મીલકતની કીમતનો અથવા ઉપયોગીપણનો નાશ થાય અથવા તેની કીમત કે ઉપયોગીપણું એણે થાય અથવા તેથી તે ઉપર નુકશાન ભરેલી અસર થાય તો તે માણસે બીગાડો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ લો—જે મીલકતને નુકશાન કયું હોય અથવા જેનો નાશ કર્યો હોય તે મીલકતના ધણીને કાંઈ હાનિ અથવા નુકશાની કરવાનો ઇરાદો તે ગુન્હો કરનારે કરવો જોઈએ, એવું કાંઈ બીગાડના ગુન્હામાં જરૂર નથી. અમર મીલકતને નુકશાન કરીને કોઈ પણ સખસને ગેરબાજબી હાનિ અથવા નુકશાની કરવાનો તેનો ઇરાદો હોય અથવા તેની હાનિ કે નુકશાની પોતાથી થવાનો સંભવ છે એમ તેના જાણવામાં હોય તો બસ છે, પછી તે મીલકત તે સખસની હોય કે નહીં તોપણ.

ખુલાસો ૨ એ—પોતાની અથવા પોતાની સાથે બીજા સખસોના શય ખાતાની કાંઈ મીલકત આખત

કાંઈપણ કામ કરીને તે કામ કરનાર તે કામથી બચાડ કરી શકે.

દ્રશ્ય-—(અ) જ ને ગેરબાજબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જ નો એક હીમતી ફરતાવેજ એ બુદ્ધિપુર્વક બાળી નાંખે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(બ) જ ને ગેરબાજબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જ ની એક બરફની વખારમાં એ પાણી દાખલ કરે, અને તેથી કરીને તે બરફ પીંગળી જાય તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ક) જ ને ગેરબાજબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જ ની એક વીડી એ બુદ્ધિપુર્વક એક નદીમાં નાંખી દે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ડ) મારી પાસે જ ના આટલા રૂપિયા નીકળે છે તે ખદા થવા સાર હુકમનામું બંધને મારી મીલકત જમ થવાની છે એમ એ ના જવયામાં હોય અને જ ને રૂપિયા મળતા અટકાવવાના તથા એમ કરીને જ ને નુકસાની કરવાના ઇરાદાથી અગર તે મીલકત બાળી નાંખે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું,

(ઈ) એમ એક વઢાણુનો લીંગો ઉતરાવે છે. હવે લીંગાવાળાએને નુકસાની કરવાના ઇરાદાથી અગર એ તે વઢાણુને બુદ્ધિપુર્વક ખરાબાપર ચઢાવી દે તો તે બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ફ) જ એ એક વઢાણુપર ભેખમી નાણાં ધીર્યા છે તેને નુકસાની કરવાના ઇરાદાથી અગર એ તે વઢાણુને ખરાબા ઉપર ચઢાવી દે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ગ) એક થોડો એ તથા જ એ બંનેની શરા ખાતાની મીલકત છે, તે થોડાને એ ગોળી મારે, એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને જ ને ગેરબાજબી હાની કરવી તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ઘ) એ જના ખેતરમાં કેટલાંકે ઠોરને મોકલે એવા ઇરાદાથી અથવા એવા સંભવ જણીને કે તેથી જ ના નુકસાની થાય તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

ટીકા—બીગાડનો ગુન્હો બનવાને સાર કરેલા કૃત્યથી કોઈ મીલકતનો નાશ થયેલો બતાવવો જોઈએ, અથવા તે મીલકતમાં અથવા તેની સ્થિતિમાં એવા ફેરફાર થયેલો બતાવવો જોઈએ કે જેથી તે મીલકતની હીમતનો અથવા ઉપયોગીપણનો નાશ થાય, અથવા તેની હીમત કે ઉપયોગીપણું ઓછું થાય અથવા જેથી તે ઉપર નુકસાની ભરેલી અસર થાય. બીજી મીલકતને નુકસાન થવાનું સંભવિત પરિણામ એકંદ્ર બીગાડનો ગુન્હો બનશે નહીં (૪. મ. હા. રી. પ. ખ. ૧૫)

૪૨૬. જે માણસ બીગાડ કરે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૭. જે માણસ બીગાડ કરે અને તેથી ૫૦ રૂપિયાની કે તેથી વધારેની હાની અથવા નુકસાની કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૮. દશ રૂપિયાની અથવા તેથી વધારે હીમતના કાંઈ જનવર અથવા જનવરોને મારી નાંખીને અથવા ઝેર ફેંકીને અથવા લંગડાં લુલ્લાં કરીને જે માણસ બીગાડ કરે, તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૯. કોઈ હાથી, ઉંટ, થોડો, ખચર, બેંસ, અથવા પાંડો, ગોધો, ગાય, અથવા બળદ એ જનવરની પછી ગમે તે હીમત હોય, તોપણ તેને, અથવા ૫૦ રૂપિયાની કે તેથી વધારે હીમતનાં કોઈ બીજા જનવરને મારી નાંખીને, ઝેર ફેંકીને, અથવા લંગડું લુલું કરીને અથવા નકામું કરીને જે માણસ બીગાડ કરે, તેને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૦. ખેતીવાડીના કારણસર અથવા માણસોના અથવા જે જનવરો કોઈની મીલકત હોય એવા જનવરોના ખાવા પીવાના કારણસર અથવા રવજીવતાના કારણસર અથવા કોઈ કારખાનાનું કામ ચલાવવાના કારણસર પહોંચતું પાણી જેથી ઓછું થાય, અથવા જેથી તે ઓછું થવાનો સંભવ પોતાને માલુમ હોય તેવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ બીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૧. કોઈ સરીઆમ રસ્તો, પુલ, નઉકામ્ય નદી, અથવા નઉકામ્ય નદી કે નેહર, પછી તે કર્જીમ હોય કે જેથી અમ્ય થાય અથવા મુસાફરી કરવાને કે માત્ર લઈ જવાને ઓછી સગામતી ભરેલી આ

અથવા જેથી તે તેવી થવાનો સંભવ પોતાના જાણવામાં હોય તેવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૨. જેથી કોઈ સંસ્કારમાં ગરબાંથી પાણી રેલ્લું જાય અથવા તે ગરબાં અંધ થઈ જાય અને તેથી નુકસાન કે હાની પણ થાય અથવા જેથી તેમ થવાનો સંભવ પોતાના જાણવામાં હોય એવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૩. કાંઈ દાંડીનો દીવો અથવા ખીજી રોશની દરીઆની નીચાની દાખલ કરવામાં આવતી હોય અથવા કાંઈ દરીઆની નીચાની અથવા બોયુ અથવા વાહણ ચલાવનારાને સુચના દાખલ મુકવી ખીજી કાંઈ વસ્તુ હોય તેનો નાશ કરીને અથવા તેને ખસેડીને અથવા જેથી તે દાંડીનો દીવો દરીઆની નીચાની, બોયું, અથવા ઉપર લખેલા પ્રકારની ખીજી વસ્તુ વાહણ ચલાવનારાઓને સુચના દાખલ બોલ્લી ઉપયોગી થઈ પડે, એવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૪. કોઈ સરકારી નોકરના અખતીઆરથી ઉભી કરેલી કાંઈ જમીનની નીચાનીનો નાશ કરીને અથવા તેને ખસેડીને અથવા જેથી તે જમીનની નીચાની દાખલ બોલ્લી ઉપયોગી થઈ પડે એવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૫. જે કોઈ માણસ અગિયથી અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થથી ખીગાડ કરે અને તેથી કાંઈ મીલકતનો સો અથવા વધારે રૂપિયાની અથવા (જ્યારે મીલકત ખેતરમાં ઉત્પન્ન થએલો માલ હોય ત્યારે) દશ અથવા વધારે રૂપિયાની નુકસાની થાય, એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૬. જે કોઈ માણસ અગિયથી અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થથી ખીગાડ કરે અને તેથી જે ઇમારત ધણું કરીને પુખ્તના ઠેકાણુ દાખલ અથવા માણસના રહેવાના ઠેકાણુ દાખલ અથવા માલ ભરવાના ઠેકાણુ દાખલ વપરાતી હોય એવી કોઈ ઇમારતનો નાશ કરવો એવો તેનો ઇરાદો અથવા તેથી તેનો નાશ થશે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વર્ષની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૭. કોઈ તુતકવાળા વાહણને અથવા વીસ ટનના કે તેથી વધારે ભારના વાહણને જે કોઈ માણસ ખીગાડ કરે, અને તેથી તે વાહણને નાશ કરવાનો અથવા તેને જોખમ ભરેલું કરવાનો તે માણસનો ઇરાદો હોય અથવા તેથી વાહણને નાશ થશે અથવા તે જોખમ ભરેલું થશે એવો સંભવ છે, એમ તે જાણતો હોય, તો તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૮. ઉપલી કલમમાં જે ખીગાડનું બંધન કર્યું છે એવો ખીગાડ જે માણસ અગિય વડે, કે અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થ વડે કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે, તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૯. કોઈ વાહણમાં જે કાંઈ માલ હોય તે માલની ચોરી કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે માલનો નુકસાનથી ખોટો ઉપયોગ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે માલની ચોરી કે ખોટો ઉપયોગ કરવામાં આવે એવા ઇરાદાથી જે માણસ જાણી જોઈને તે વાહણને જમીનપર અથવા કીનારાપર ચડાવે દે, તે માણસને

દશ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૪૦. કોઇ શખસનું મોત આણુવાની અથવા કોઇને વ્યથા કરવાની કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરવાની અથવા મોતની વ્યથાને કે ગેરવ્યાજબી અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

સાપરાધ પ્રવેશ બાબત.

૪૪૧. જે શખસના કબજામાં કાંઈ મીલકત હોય તે શખસને ધમકી દેવાના, તેના તીરસ્કાર કરવાના અથવા તેને દુઃખ આપવાના ઇરાદાથી અથવા કાંઈ ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી, તે મીલકત મધ્યે અથવા તે ઉપર જે માણસ પ્રવેશ કરે, અથવા તે મીલકત મધ્યે કે તે ઉપર કાયદા મુજબ પ્રવેશ કર્યા પછી તેવા કોઇ શખસને ધમકી દેવાના, તેને તીરસ્કાર કરવાના અથવા તેને દુઃખ આપવાના ઇરાદાથી જે માણસ કદાચ કાયદા વિરુદ્ધ ત્યાં રહે તે માણસે સાપરાધ પ્રવેશ કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—પીનલકોડ ધડનાશ્ચો આ કલમ ઉપર નીચે મુજબ ટીકા કરે છે;—મીલકત ઉપરની, ગમે તેવી થોડી પણ સત્તા બજાટકારથી છીનવી લેવાના દરેક કૃત્યને અમે પ્રવેશનું નામ આપ્યું છે. જે મીલકત ઉપર પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય તે મીલકતમાં હિત ધરાવતા કોઈપણ માણસને નુકસાનકારક કોઈપણ ગુન્હો કરવાને સાડ અથવા આવા માણસને દુઃખ આપવાને સાડ ન્યારે પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય, તે સિવાય, પ્રવેશ તરીકે ગુન્હો ગણવાનું અમે ઇરાવતા નથી તે વખતે (એટલે ગુન્હો કરવાને સાડ અથવા દુઃખ આપવાને સાડ પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે) પણ જો તે (પ્રવેશ) ની સાથે વધારે ભારે (ગંભીર) હકીકત સામેલ ન હોય તો, તે બદલ હલકી સજા કરવાનો અમે ઇરાવ કરીએ છીએ.

૪૪૨. કાંઈ ઇમારત તંજુ અથવા વહાણ જે માણસને રહેવાનાં ઠેકાણું દાખલ વપરાતું હોય, તેમાં અથવા કાંઈ ઇમારત, પુનઃસ્થાન, અથવા માલ રાખવાના ઠેકાણા દાખલ વપરાતું હોય, તેમાં પેશીને અથવા તે મધે રહીને જે માણસ સાપરાધ પ્રવેશ કરે તેણે “ મદ પ્રવેશ કર્યો ” એમ સમજવું.

ખુલાસો—પેસવામાં તે સાપરાધ પ્રવેશ કરનારના સારીના કાંઈ પણ ભાગને પ્રવેશ થયો તો, મદપ્રવેશ થવામાં તેટલો પ્રવેશ બસ છે.

ટીકા—જે રહેઠાણમાં માણસો વસે છે, અને જે મકાનોમાં માણસો પોતાનો સામાન રાખે છે તે રહેઠાણો અને મકાનો જેવી બીજી કોઈપણ પ્રકારની મીલકત નથી કે જેનું ગેરકાયદેસર ધુસવાની (પ્રવેશની) સાથે રક્ષણ કરવું એટલું બધું જરૂરું છે. આ જગ્યાએ ઉપર પ્રવેશ કરવાના ગુન્હાને અમે ધર-પ્રવેશનું નામ આપ્યું છે, અને અમે તેને સાપરાધ પ્રવેશનું ગંભીર રૂપ ગણીએ છીએ.

૪૪૩. ગુપ્ત ધર પ્રવેશ. કોઈ માણસ ધર પ્રવેશ કરે અને આગળથી તેણે તદખીર કરી હોય કે જે ઇમારત તંજુ અથવા વહાણ તે પ્રવેશનું સ્થાન હોય તે મધે તે પ્રવેશ કરનારને જોતો બંધ કરવાનો અથવા તે મધેથી તેને બહાર કઢાડી મુકવાનો જેનો હક હોય એવા કોઈ સખસથી તે ધર પ્રવેશ છાનો રહે તે માણસે ગુપ્ત ધર પ્રવેશ કર્યો એમ સમજવું.

૪૪૪. સુર્યનો અસ્ત થયા પછી તથા સુર્યનો ઉદય થતા પહેલાં જે માણસ ગુપ્ત ધર પ્રવેશ કરે “ તેણે રાતે ધર પ્રવેશ કર્યો ” એમ સમજવું.

૪૪૫. કોઈ સખસ ધર પ્રવેશ કરે, તે જો તે ધર મધે અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ મધે પ્રવેશ નીચે બ્યાન કરેલા છ પ્રકારોમાંના કોઈ પણ પ્રકારે અથવા ત્યાં કાંઈ ગુન્હો કરવાના કારણસર તે ધર મધે અથવા તેના કોઈપણ ભાગ મધે ગયા પછી, અથવા તે મધે કાંઈ ગુન્હો કરી રહ્યા પછી, જો તે સખસોને તે ધર મધેથી અથવા તેમાંના કોઈપણ ભાગ મધેથી, તે છ પ્રકારોમાંના કોઈપણ પ્રકારે બહાર નીકળે તો તે સખસે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું. પ્રકારોની વીગત.

પહેલો—તે ધર પ્રવેશ કરવા સાડ પોતેજ ને રસ્તો બંધી હોય અથવા તે ધર પ્રવેશ મધે મદદગારી કરનારા કોઈ માણસે ને રસ્તો બંધી હોય એવા કોઈ રસ્તે યહને અગર તે માંડે પેસે અગર બહાર નીકળે તો.

બીજો—પોતે અથવા તે ગુન્ડામાં મદદગારી કરનાર કોઈ માણસ એ શીવાય બીજા કોઈ સખસને કે માણસને

પેસવા માટે કંઈ નહિ હોય, એવે કોઈ રસ્તે યઇને જો તે માંહે પેસે અગર બહાર નીકળે અથવા કોઈ બીજા અથવા ઈમારતપર શીડીથી અથવા બીજી રીતે ચડી જઇને જે રસ્તો હાથ લાગે એવે કોઈ રસ્તે યઇને અગર તે માંહે પેસે અથવા બહાર નીકળે તો.

નીતિ—ધર પ્રવેશ કરવા માટે તે ધર મધે રહેનાર માણસે જે સાધન વડે કાંઈ રસ્તો ઉઘાડવાનો ઉપદેશ મળ્યો નહીં હોય એવા કોઈ સાધન વડે પોતે અથવા તે ધર પ્રવેશમાં મદદગારી કરનારા કોઈ સખસને જે રસ્તો ઉઘાડયો હોય એવે કોઈ રસ્તે યઇને અગર તે માંહે પેસે અથવા બહાર નીકળે તો.

ઘોષા—તે ધર પ્રવેશ કરવા માટે અથવા કાંઈ ધર પ્રવેશ કર્યા પછી તે ધરમાંથી બહાર નીકળવા માટે જો તે કાંઈ કંઈ ઉઘાડીને માંહે જાય અથવા બહાર નીકળે તો;

પાંચમો—સાપરાધ બળ વાપરીને અગર હુમલો કરીને અથવા કોઈ સખસને હુમલાનો ડર દેખાડીને જો તે માંહે જાય અથવા બહાર નીકળે તો.

છઠ્ઠો—જે રસ્તેથી કોઈ એ પ્રમાણે આવે જાય નહિ, એટલા માટે તે બંધ કરેલો છે, એમ તે જાણતો હોય તથા જે રસ્તાને પોતેજ અથવા તે ધર પ્રવેશમાં મદદગારી કરનાર કોઈ સખસે ઉઘાડેલો છે, એમ તે જાણતો હોય એવા કોઈ રસ્તે યઇને જો તે માંહે જાય અથવા બહાર નીકળે તો.

સપ્તમો—કાંઈ ઉપગ્રહ અથવા ઈમારત કોઈ ધરની સાથે ઉપસોગમાં આવતી હોય, ને તે ઉપગ્રહ તથા ધર એઓની વચ્ચે બીજે કંઈ ન જતાં એકમાંથી બીજામાં જવાનો રસ્તો હોય તો તે ઉપગ્રહને તે ધરનો આ કલમના અર્થ પ્રમાણેનો ભાગ સમજવો.

દ્વિતી—(અ) જ ના ધરની બીજામાં એક ખાતર પાડીને તે બાકા મધે પોતાનો હાથ ધાલીને જો આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(બ) અગર કોઈ વહાણના બે તુલકોની વચ્ચેની એક બારીમાંથી છુટીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ક) અગર એક બારીમાંથી જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ડ) અગર કોઈ દરવાજા બંધ કરેલો હોય તે ઉઘાડીને જ ના ધરના દરવાજામાંથી જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ઈ) એક દરવાજા મધે કાણું છે તે કાણા મધે એક તાર ધાલીને તે દરવાજાની આગલી ઉઘાડી નાંખીને જો તે દરવાજામાંથી જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ફ) જ થી પોતાના ધરના દરવાજાની કુંચી ખોલાઈ ગઈ છે, તે જો આ ને જોડે અને તે કુંચી વડે દરવાજા ઉઘાડીને જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ગ) જ પોતાના દરવાજામાં ઉસો છે તેને નીચે પાડી નાંખીને જબરાઈથી આ રસ્તો કરે અને ધરમાં પેસીને ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ઘ) જ થી ના દરવાજા છે તે બંધ ના દરવાજામાં ઉસો છે, તેને ખાતરના ડર દેખાડીને સામે થતો અટકાવી જો આ તે ધરમાં પેસીને ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

ટીકા—બીજા ઉપર નીચેનાં ગુણો ચડી જઈ રાત્રે ધરમાં પ્રવેશ કરવો તે આ કલમ પ્રમાણે રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો બને છે. (ર. સ. વી. રી. પા. ૬૫)

જો કોઈ માણસ ઉઘાડા બારણામાં થઈને એક ધરમાં પેટા હોય, અને પછીથી તે ધરના અંદરના બીજા બારણામાં પેસવાના કારણસર તે અંદરનું કોઈપણ બારણું તોડે અથવા તેનું તાણુ ઉઘાડી નાંખે તો તે પણ ધર-ફેડવું ગણાયો. (ર. ઈ. ક. પી. એફ ડી. કા. પા. ૪૮૮)

૪૪૬. રાત્રે ધર ફેડવું, જે માણસ સુરજનો અસ્ત થયા પછી તથા સુરજનો ઉદય થતા પહેલાં ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તેણે રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૪૪૭. જે માણસ સાપરાધ પ્રવેશ કરે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૪૮. જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૪૯. મોતની શીક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવા સાથે, જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૦. જીવતાં સુધી સમુદાયની શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૧. કેદની શિક્ષા થઇ શકે, એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે, અને અગર ચોરીનો ગુન્હો કરવાનો ઇરાદો કયો હોય તો તે કેદની મુદત સાત વરસ સુધીની શિક્ષા થઇ શકે.

ટીકા-આરે ધર-પ્રવેશ કરનારાએ કરવા ધારેલા ગુન્હો છીનાણો હોય ત્યારે એ સાબીત કરવું જરૂર છે કે જે સ્ત્રીની સાથે છીનાણું કરવાના ઇરાદાનું તદ્દોમત, તદ્દોમતદાર ઉપર મુકવામાં આવ્યું હોય, તે સ્ત્રીના ધણીની તરફથી તે કૃત્યમાં જાનમંદી અથવા આંખમીચામણી હતી નહીં (૧૯. આ. ૭૪)

૪૫૨. કોઇ શખસને વ્યથા કરવાની અથવા કોઇ શખસની ઉપર હુમલો કરવાની અથવા કોઇ શખસને ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાની અથવા કોઇ શખસને વ્યથા, હુમલો, અથવા ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે, તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૩. જે માણસ ગુમ ધર પ્રવેશ કરે અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૪. કેદની શિક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ ગુન્હો કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જે ચોરીનો ગુન્હો કરવાનો ઇરાદો કયો હોય તો તે કેદની મુદત વરસ દસ સુધીની થઇ શકે.

૪૫૫. કોઇ શખસને વ્યથા કરવાની અથવા કોઇ શખસને ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાની અથવા કોઇ શખસને વ્યથા, હુમલો અથવા ગેરવ્યાજબી અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની, તૈયારી કરીને જે માણસ ગુમ ધર પ્રવેશ અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે,

૪૫૬. જે માણસ રાત્રે ગુમ ધર પ્રવેશ કરે અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે, તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા-આ કલમ મુજબના ગુન્હાની તપાસમાં તદ્દોમતદાર એમ બચાવ ખડો કરે કે તેનો ઇરાદો તદ્દન નિર્દોષ હતો તો તે તેણે પુરવાર કરી આપવું જોઈએ. (૪. લો. રી. ૨૯. આ. ૪૬.)

૪૫૭. કેદની શિક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ રાત્રે ગુમ ધર પ્રવેશ કરે, અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે, અને જે ચોરીનો ગુન્હો કરવાનો ઇરાદો કયો હોય તો તે કેદની મુદત ચૌદ વરસ સુધીની થઇ શકે.

ટીકા-એક કેસમાં આ કલમ પ્રમાણે છીનાણું કરવાના ઇરાદાથી તદ્દોમતદારને રાત્રે ધર ફેડવાના ગુન્હાનો ગુન્હોાર કરાવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ ફરીયાદી કે જે ધરનો માલિક હતો તે જે સ્ત્રીની સાથે છીનાણું કરવાનું હતું તે સ્ત્રીનો ધણી નહોતો, અને છીનાણા સીવાય બીજું કંઈપણ ગુન્હો કરવાનો તદ્દોમતદારનો ઇરાદો નહોતો. હાઇકોર્ટ એવું ઠરાવ્યું હતું કે છીનાણા બદલ ફરીયાદ કરવામાં તે સ્ત્રીના ધણીએ કસુર કરવાથી આ કલમ પ્રમાણેની ફેબ્રુઆરી નવાખદારીમાંથી કેદી છુટતો નહોતો. (મુ. હા. કી. ર. સ.-૧૮૯૪. ૧૧ મુ.)

૪૫૮. કોઇ શખસને વ્યથા કરવાની અથવા કોઇ શખસની ઉપર હુમલો કરવાની અથવા કોઇ શખસને ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાની અથવા કોઇ શખસને વ્યથા, હુમલો, અથવા ગેરવ્યાજબી અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને માણસ રાત્રે ગુમ ધર પ્રવેશ કરે, અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો

કરે તે માણસને અહિં વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૯ કોઈ માણસ ગુપ્ત ધર પ્રવેશ અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરતો હોય તેવામાં જો તે કોઈ સખસને મહાવ્યથા કરે અથવા કોઈ સખસનું મોત આણવાની કે કોઈને મહાવ્યથા કરવાની કાશીશ કરે, તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૦. અગર રાત્રે ગુપ્ત પ્રવેશ કરતી વખતે અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરતી વખતે તે ગુન્હાનો તકરીદવાર કોઈ સખસ બુદ્ધિપુર્વક કોઈનું મોત આણે, અથવા કોઈને મહાવ્યથા કરવાની કાશીશ કરે, તો જે સખસ રાત્રે તે ગુપ્ત ધર પ્રવેશ કરવામાં અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરવામાં જોડે સામેલ હોય, તે હરેક સખસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૧. જે નીધાન મધે કાંઈ મીલકત રહેલી હોય અથવા જે મધે કાંઈ મીલકત રહેલી છે એમ પોતે માનતો હોય એવા કાંઈ બંધ કરેલા નીધાનને જે માણસ અદ્દાનતથી અથવા ખીગાડ કરવાના ઇરાદાથી ફેડીને ઉઘાડે અથવા તેના બંધ છોડે, તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—નીધાન—આ નીધાન સખ્દમાં આરડાનો અથવા આરડાના ભાગનો અથવા એકાંત નાની આરડીનો સમાવેશ થાય છે એટલું જ નહિ પણ પેટી અથવા બંધ કરેલી ગાંડડી (બંડલ)નો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે.

૪૬૨. જે નીધાન મધે કાંઈ મીલકત રહેલી હોય અથવા જે મધે કાંઈ મીલકત રહેલી છે એમ પોતે માનતો હોય એવું બંધ કરેલું કાંઈ નીધાન કોઈ માણસને સોંપ્યું હોય, અને તે માણસને તે ઉઘાડવાનો અખતીઆર નહીં છતાં અગર તે માણસ અદ્દાનતથી અથવા ખીગાડ કરવાના ઇરાદાથી તે નીધાનને ફેડીને ઉઘાડે અથવા તેના બંધ છોડે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

બામ ૧૮ મો.

લેખ સંબંધી તથા વેપારના અથવા મીલકતની નીશાનીઓ

સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૪૬૩. જો કોઈ માણસ કાંઈ લેખ અથવા લેખનો કાંઈ ભાગ ખોટો બનાવે, એવા ઇરાદાથી કે લોકને અથવા કોઈ સખસને કાંઈ હાની કે નુકશાન કરવું અથવા કાંઈ દાવાને કે હકને મજબુતી આપી અથવા કોઈ સખસ પાસે કાંઈ મીલકત છોડાવવી અથવા તેની પાસે કાંઈ માફ કે અરયાત સમજાય એવા લેખ કરાવેલા અથવા એવા ઇરાદાથી કે દગો કરવો અથવા દગો કરવામાં આવે તો તે માણસે ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ખોટો લેખ—જો કોઈ લેખ જે માણસે તે લખ્યો ન હોય અથવા તેના ઉપર સહી કરી ન હોય; અને જેણે બીલ કોઈ પણ માણસને પોતાની તરફથી તે ઉપર સહી કરવાનો અધીકાર ન આપ્યો હોય તે માણસની સહી થયેલો; અથવા તે માણસનો સીકો થયેલો અથવા બીજો કોઈપણ રીતે તે માણસે તે ખરો કરી લીધેલો જણાય તો તે લેખ ખુટો લેખ છે. સામાન્ય રીતે જે માણસ બીલના અધીકાર સાથે તે બીલના નામની સહી કરે તે માણસે કોઈપણ ખોટો લેખ બનાવેલો જણાય નહીં.

૪૬૪. જે માણસ નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરે તેણે ખોટો લેખ બનાવ્યો એમ સમજવું.

પહેલું—જે માણસ અદ્દાનતથી અથવા ઇમલાબાજીથી કાંઈ લેખ અથવા લેખનો ભાગ બનાવે, તે ઉપર સહી કરે, મહોર કરે અથવા તે લખી આપે અથવા કોઈ લેખ લખી આપ્યો છે, એવું બતાવવાની કાંઈ નીશાની કરે એવા ઇરાદાથી કે જે સખસે અથવા જેના અખતીઆરથી તે લેખ અથવા તેના તે ભાગ બન્યો નથી અથવા તેપર સહી કે મહોર થઈ નથી અથવા તે લખી આપ્યો નથી એવું તે માણસ પોતે જણાવે તો હોય તે સખસે અથવા તેના

અખતીઆરથી તે લેખ અથવા તેનો તે ભાગ બન્યો છે. અથવા તેપર સહી કે મહોર થઈ છે. અથવા તે લખી આપ્યો છે આવેલો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવો અથવા જ વખતે તે બન્યો નથી તે પર સહી કે મહોર થઈ નથી અથવા તે લખી આપ્યો નથી એવું તે માણસ પોતે ભણ્યો હોય તે શખરો અથવા તેના અખતીઆરથી તે લેખ અથવા તેનો તે ભાગ બન્યો છે. અથવા તેપર સહી કે મહોર થઈ છે. અથવા તે લખી આપ્યો નથી એવું તે માણસ ભણ્યો હોય તે એવે વખતે તે બન્યો છે, તે પર સહી કે મહોર થઈ છે અથવા તે લખી આપ્યો છે એવો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવો, અથવા.

બીજું--જે માણસ કાંઈ લેખ પોતે ખુદ કે બીજા કોઈ સખરો કર્યો અથવા લખી આપ્યો પછી ચોરીને અથવા બીજી રીતે કંઈ જરૂરના કાગળમાં તે લેખને કાયદેસર અખતીઆર સીવાય બદલાવવાથી અથવા ફગવવાથી ફરવે પછે ફરવતી વખતે તે બીજો શખસ હયાત હોય કે મરી ગયો હોય તો પણ.

ત્રીજું--જે માણસ બદલાવવાથી અથવા ફગવવાથી કોઈ શખસ પાસે કાંઈ લેખ ઉપર સહી કે મહોર કરાવે અથવા કાંઈ લેખ તે સખરો લખી આપે એમ કરે અથવા તેની પાસે કાંઈ લેખને ફેરવાવે એવું ભણ્યો હતાં કે તે લેખમાં શું લખ્યું છે અથવા હું શો ફેરફાર કરું છું એ વાત તે સખરો હીવાનગી અથવા કેટલા સખરથી ભણવાને સક્તિમાન નથી અથવા તેને ફેરફાર દીધો છે તે સખરથી તે વાત તે શખસ ભણ્યો નથી.

દ્વિતીય--(અ) અ ની પાસે જ નો લખેલો બ ની ઉપરનો ૧૦૦૦૦ રૂપિયાનો એક લલામણનો કાગળ છે, હવે બ ને દગો દેવા સાફ બે અ તે ૧૦૦૦૦ પર ૧ મીડું વધારીને તે રકમને ૧૦૦૦૦૦ કરે એવા ઇરાદાથી કે તે કાગળ જ એ તેટલી રકમનો લખ્યો છે એમ બ માને તો એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો બ એ કયો એમ સમજવું.

(બ) કાંઈ સ્થાવર મીલકત જ એ અ ને લખી આપી હોય એવી મતલબના એક ખત પર જ ના અખતીઆર સીવાય અ જ ની મહોર કરે એવા ઇરાદાથી કે તે મીલકત બ ને વેચીને તેની કાંમતના રૂપિયા બ પાસેથી લેવા તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ક) એક ચેકપર બ ની સહી છે અને તે ચેક ને લઈ આવે તેને તે નાણાં મળે એવી તરફનો છે, પણ તે મધે દશ હજાર રૂપિયાની રકમ ભરે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ડ) અ એ પોતાના માણસ બ ને એક સરાફ ઉપર ચેક લખીને તેપર સહી કરીને આપે પણ તેમાં આપવાની કાંઈ રકમ લખે નહિ અને બ ને એવો અખતીઆર આપે કે ફલાણા ફલાણા લોકાના રૂપિયા આપવા છે માટે દશ હજાર રૂપિયા સુધીની રકમ તું ચેકમાં ભરજે, પછે બ ફગવવાથી તે ચેકમાં વીસ હજાર રૂપિયાની રકમ ભરે તો બ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ઈ) બ ના અખતીઆર સીવાય અ, બના નામથી પોતાની ઉપર એક હુડી લખે એવા ઇરાદાથી કે તે હુડીને ખરી હુડી કાબલ કોઈ સરાફને ત્યાં વરાગવી તથા તે હુડી પાકેથી તે સરાફ પાસેથી તે લઈને તેનાં નાણાં આપવાનાં તો એ ઠેકાણે બ ની જમીની છે; એવા પોતાના મનમાં વિચાર ઉત્પન્ન થઈને તે સરાફ તે હુડીનાં નાણાં આપે એ રીતે તેને ઉતરવા સાફ અ એ તે હુડી લખી માટે અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ફ) જ ના વીલમાં આ શબ્દો લખેલા છે, હું ફરમાવું છું કે મારી સખળી બાકી રહેલી મીલકત અ બ અને કુએમોની વચ્ચે સરખે હીસ્સે વહેંચાય, અ બદલાવવાથી વીલ મધેથી બનું નામ છેકી નાંખે એવા ઇરાદાથી કે તેથી એમ માનવામાં આવે કે સખળી મીલકત અ તથા ક ને માટે જ લખી ગયો છે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ગ) જ ને અથવા તે ફરમાવે તેને આપણે એ પ્રમાણે એક સરકારી પ્રોખીસરી નોટની પાછળ શેરો કરીને તે શેરાપર સહી કરીને તેનાં નાણાં જ ને અથવા જ ફરમાવે તેને મળે એવું અ ફર પછે જ ને અથવા તે ફરમાવે તેને આપણે એ શબ્દો બ બદલાવવાથી છેકી નાંખે અને એ પ્રમાણે તે ખાસ શેરાનો ખાલી શેરો કરે તો બ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(હ) અ એક સ્થાવર મીલકત જ ને વેચીને તેનું ખત કરી આપે પછે જ ને દગો દઈને તેની પાસેથી તે મીલકત ભય એવું કરવા સાફ તે જ મીલકતનું અ એક ખત બ ને લખી આપે અને તે ખત ઉપર જ ને કરી આપેલા ખતની તારીખથી છ મહીનાની પહેલાંની તારીખ લખે એવા ઇરાદાથી કે તે મીલકતનું ખત જ ને કરી આપ્યા પહેલાં તેણે તે મીલકતનું ખત બ ને કરી આપ્યું છે એમ માનવામાં આવે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ઝ) જ બેલે બેલે બેલેને પોતાનું વીલ અ પાસે લખાવે તેમાં વશીઅત આપવાને જેનું નામ લખવાનું જ એ કહ્યું હોય તેનું નામ નહિ લખતાં અ ઇરાદાથી એક બીજા શખસનું નામ લખે. અને તમારા કલા સુખ આ વીલ લખ્યું છે એમ અ જ ને સમજાવીને તે વીલપર જ ની સહી કરાવે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ચ) અ એક પાસે કાગળ લખીને બ ના અખતીઆર સિવાય તેપર જ ના નામની સહી કરે અને તેમાં એમ લખે કે અ સારી આબરૂનો માણસ છે અને નહિ કારણી કમનસીબીથી મારી હાલતમાં આવી પડેલો છે

અને તેનો ઇરાદો એવા હોય કે તે તે કાગળ બતાવીને જ પાસે તથા બીજા સખસો પાસે બીજા મેળવવી તેા એ કેસલે જ ને પોતાની મીલકત હાડાવવાને લલચાવવાને સાફ એ એ લેખ ખોટો બનાવેા, માટે એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(૨) બ ના અખતીઆર સિવાય એ એક કાગળ લખીને તેપર બ ના નામની સહી કરે અને તે કાગળ મધે એમ લખે કે એ ની આખરે સારી છે અને તેનો ઇરાદો એવા હોય કે તે કાગળ બતાવીને જ ના હાથ તળે કાંઈ નોકરી મેળવવી તેા એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું, કેમકે તે બતાવના સર-દીક્ષકેથી જ ને ઉતરીને જ ની પાસે નોકરી બાબતનો કાંઈ સાફ કે અર્થાત્ સમભય તેવો ફાર કરવાનો એ નો ઇરાદો છે.

ખુલાસો ૧ લો—કોઈ માણસ પોતાના નામની સહી કરે તેા તે પશુ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો થઈ શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક કુડીપર એ પોતાના નામની સહી કરે એવા ઇરાદાથી કે તેજ નામના એક બીજા સખસે તે કુડી લખી છે. એમ માનવામાં આવે તેા એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(બ) એક કાગળના કહડાપર “ સરકાર ” એટલેા રખડ લખીને તે પર એ જના નામની સહી કરે એટલા સાફ કે પછી તે કાગળપર જ ઉપરની એક કુડી બ લખે અને તે કુડી ભણે જ એ શીકારી હોય એ રીતે બનરમાં થલાવે તેા એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું અને અગર તે હકીકત ભણીને એ ના ઇરાદા મુજબ બ તે કાગળ ઉપર કુડી લખે તેા બ એ પશુ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ક) એ ના નામનોજ કોઈ બીજો સખસ ફરમાવે તે ધણીને નાણાં આપવાં, એવી એક કુડી અને જડે અને તેની પાછળ એ પોતાનાજ નામનો શેરો કરે એવા ઇરાદાથી કે એ સખસ ફરમાવે તે ધણીની નાણાં આપવાની એ કુડી છે તેજ સખસે એ શેરો કયો છે એમ માનવામાં આવે તેા એ કેસલે એ એ ખોટો લેખ બતાવવાને ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ડ) બના ઉપર એક હુકમનામું થયેલું બને તેમાં એક સ્થાવર મીલકત વેચાય તે એ ખરીદ કરે, હવે તે મીલકત જમ થયા પછી બ એ ની સાથે મળી જઈને કાંઈ ભુજા ભાડે આપે, તે મીલકતની લાંબી મુદતનું એક ભાડાનામું એ લખી આપે અને તે ભાડાનામામાં તે જમીની તારીખથી જ મહિના આગળની તારીખ ભરે એવા ઇરાદાથી કે એ ને જો કરવેા તથા જમી થતાં પહેલાં તે ભાડાનામું લખી આપ્યું છે એમ માનવામાં આવે તેા અગર બ એ તે ભાડાનામાપર પોતાના નામની સહી કરી છે તેા પશુ તેણે આગળની તારીખ લખી તેથી તેણે ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ઈ) દેવાણુ કહાડવાનો આગળથી વીચાર કરીને એ વેપારી પોતાના ફાયદાને સાફ તથા પોતાના માનનાશ-એને જો દેવાના ઇરાદાથી કાંઈ મીલકત બ ની પાસે રાખે અને તે કામ બહારથી બ્યાજની જણાય એટલા સાફ તે બ ને એક ચોડી લખી આપે કે તમારી પાસેથી અવેજ લીધે છે તે બાબતની માટે તમને આટલી રકમ દેવી અને તે ચોડીપર આગળની તારીખ નાંખે, એવા ઇરાદાથી કે એ દેવાણુ કહાડવાની તૈયારીમાં હતો ત્યાર પહેલાં એ ચોડી તેણે લખી છે એમ માનવામાં આવે તેા એ ઉપર લખેલા લક્ષણના પહેલા પ્રકાર પ્રમાણે ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૨ લો—કોઈ માણસ કોઈ ખોટા સખસના નામથી કાંઈ ખોટો લેખ કરે એવા ઇરાદાથી કે તે લેખ કોઈ ખરા સખસે કરેલો છે એવું માનવામાં આવે અથવા કોઈ મુએલા સખસના નામથી કરે એવા ઇરાદાથી કે તે સખસે પોતાની હયાતીમાં તે લેખ કયો છે એવું માનવામાં આવે તેા તે પશુ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો થઈ શકે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક ખોટા સખસની ઉપર એક કુડી લખે અને તે ચલાવવાના ઇરાદાથી તે ખોટા સખસના નામે તે કુડી જલબાણથી શીકારે તેા એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

ટીકા—“ જલબાણથી ”—આ કલમમાં વપરાયેલા “ જલબાણથી ” રખડ “ બદલાવતથી ” રખડના જોવાજ એમ સમજવું જોઈએ નહીં, અને ગેરબ્યાજની લાલ અથવા ગેરબ્યાજની હાનીનો તેમાંથી અર્થ નીકળે છે એવું સમજવું જોઈએ નહીં, પરંતુ “ જો કરવાના ઇરાદાથી ” એવા તેના અર્થ લેવા જોઈએ. (૨૨-ક-૩૧૩).

૪૬૫. જે માણસ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના મમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૬૬. કોઈ બનસાદની કોર્ટનું દફતર અથવા તે કોર્ટ મધે ચાલેલા કામનો કાગળ હોય એવી મત-લખનો કોઈ લેખ અથવા બાખતીઝમ લગન કે ગાડવા બાબતનો કાંઈ રજીસ્ટર અથવા કોઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી રાખતો હોય એવો કાંઈ રજીસ્ટર અથવા કોઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કરેલો હોય એવી મતલખનો કાંઈ દાખલો કે લેખ અથવા કાંઈ ફરી-

આદી કે જવાબ કરવાનો અથવા તેમાં કાંઈ પણ કામ ચલાવવાનો અથવા કબજાતર્યા હુકમનામુ ધરાવવાનો જેમાં અખતીઆર આપ્યો હોય એવો લેખ અથવા વકીલાતનામું અથવા મુખતીઆરનામું જે માણસ ખોટું બનાવે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૭. જે લેખ કાંઈ કીમતી દસ્તાવેજની મતલબનો અથવા કાંઈ વીલની મતલબનો અથવા ફત્તેહ લેવાની અખતીઆરનામની મતલબનો હોય અથવા જે લેખ કોઈ સખ્તને કદમ કીમતી દસ્તાવેજ કરવાનો અથવા મુદત રૂપીઆ વ્યાજ કે નફાની વેચાણ લેવાનો અખતી આપવાની મતલબનો હોય, અથવા કાંઈ નાણું, જંગલ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ લેવાનો કે આપવાનો અખતીઆર આપવાની મતલબનો હોય અથવા જે લેખ કોઈ ફારગતી અથવા નાણાં ભરખાની પહોંચની મતલબનો અથવા કાંઈ ફારગતી કે કાંઈ જંગમ મીલકત અથવા કાંઈ કીમતી દસ્તાવેજ આપ્યાની પહોંચની મતલબનો હોય એવો કાંઈ લેખ જે માણસ ખોટો બનાવે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વર્ષની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા-કલેક્ટરની ઓફીસમાંથી નીકળેલા ચલનમાં દગા ભરેલી રીતે ફેરફાર કરવો તે આ કલમમાં જણાવેલું લેખ ખોટો બનાવેલું થાય છે. (સ. વી. રી. સ. ૧૮૬૪. પા. ૨૨).

૪૬૮. જે કોઈ માણસ ખોટો લેખ બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે બનાવટનો લેખ દગાઇ કરવાના કારણસર વપરાય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૯. જે કોઈ માણસ ખોટો લેખ બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે બનાવટનો લેખ કોઈ ધણીને આપરેને હાની કરે અથવા તે લેખ તેવા કારણસર વાપરવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ જણ્યા છતાં તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૦. જે ખોટો લેખ સઘળો કે થોડો ધણો ખોટો લેખ બનાવવાના ગુન્હાથી બન્યો હોય તેનું નામ બનાવટનો લેખ પાડ્યું છે.

૪૭૧. જે લેખ છે એમ પોતે જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું પોતાને કારણ હોય એવો કાંઈ લેખ જે માણસ દગલખાણથી અથવા બદદાનતથી ખરા દાખલ વાપરે તે માણસને જાણે તેણે તે લેખ ખોટો બનાવ્યો હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૭૨. જે કોઈ માણસ કાંઈ મોહોર અથવા પતર અથવા ડાપ પાડવાનું કાંઈ બીજું હથીઆર બનાવે અથવા ખોટું બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે ૪૬૭ મી કલમ મુજબ શીક્ષા થઈ શકે, એવો કોઈ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કરવાના કારણસર વાપરવામાં આવે અથવા તે મોહોર પતર અથવા બીજું હથીઆર ખોટું બનાવેલું છે, એમ જાણીને ઉપલા ધરાદાથી અગર કોઈ માણસ તે મોહોર પતર કે બીજું હથીઆર પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૩. જે કોઈ માણસ કાંઈ મોહોર પતર અથવા ડાપ પાડવાનું કાંઈ બીજું હથીઆર બનાવે અથવા ખોટું બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે આ બાબ માંહેલી ૪૬૭ મી શીવાયની કોઈ પણ કલમ મુજબ શીક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કરવાના કારણસર વાપરવામાં આવે અથવા તે મોહોર પતર અથવા બીજું હથીઆર ખોટું બનાવેલું છે એમ જાણીને ઉપલા ધરાદાથી અગર કોઈ માણસ તે મોહોર પતર અથવા બીજું હથીઆર પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૪. જે કોઈ માણસના કબજામાં કાંઈ લેખ હોય અને તે લેખ ખોટો બનાવેલો છે એમ તે જાણતો હોય તો તથા તે લેખ ખરા દાખલ દગલખાણથી અથવા બદદાનતથી વાપરવામાં આવે એવો તે માણસને ધરાદો હોય તો અગર તે લેખ ૪૬૬ મી કલમમાં જણેલા પ્રકારનો હોય તો તે માણસને સાત

વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અથવા તે લેખ ૪૬૭ મી કલમમાં લખેલા પ્રકારનો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૫. ૪૬૭ મી કલમમાં લખેલા પ્રકારના લેખનું ખરાપણું દેખાડવાના કારણસર વપરાતી હોય એવી કાંઈ મુદ્દા કે નીશાની કોઈ માણસે કાંઈ પદાર્થ ઉપર અથવા કાંઈ પદાર્થ મધે ખોટી બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે પદાર્થ ઉપર તે વખતે કાંઈ લેખ ખોટો બનાવેલો હોય અથવા સાર પછી ખોટો બનાવવાનો હોય તે લેખ ખરાપણાનો આભાસ આપવાના કારણસર તે મુદ્દા અથવા નીશાની વાપરવામાં આવે અથવા જે પદાર્થ ઉપર અથવા જે પદાર્થ મધે એવી કાંઈ મુદ્દા અથવા નીશાની ખોટી બનાવવામાં આવી હોય તેવા કાંઈ પદાર્થ, ઉપર લખેલા ધરાદાથી અથવા કોઈ માણસ પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૬. ૪૬૭ મી કલમમાં લખેલા પ્રકારથી જુદા પ્રકારના કોઈ લેખનું ખરાપણું દેખાડવાના કારણસર વપરાતી હોય એવી કાંઈ મુદ્દા કે નીશાની કોઈ માણસે કાંઈ પદાર્થ ઉપર અથવા કાંઈ પદાર્થ મધે બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે ઉપર તે વખતે કાંઈ લેખ ખોટો બનાવેલો હોય અથવા ત્યાર પછી ખોટો બનાવેલો હોય તે લેખને ખરાપણાનો આભાસ આપવાના કારણસર તે મુદ્દા અથવા નીશાની વાપરવામાં આવે અથવા જે પદાર્થ ઉપર અથવા જે પદાર્થ મધે એવી કાંઈ મુદ્દા અથવા નીશાની ખોટી બનાવવામાં આવી હોય તેવા કાંઈ પદાર્થ, ઉપર લખેલા ધરાદાથી કોઈ માણસ પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૭. કાંઈ લેખ વીલ હોય કે વીલની મતલબને હોય અથવા લેવાનું અખતીઆરનામું હોય કે તેવી મતલબને હોય અથવા કાંઈ કીમતી દસ્તાવેજ હોય કે તેવી મતલબની હોય તેવા કોઈ લેખને અથવા કોઈ માણસ દગલગાજીથી કે બદ્દાનતથી અથવા લોકને કે કોઈ શખસને હાની અથવા નુકસાન કરવાના ધરાદાથી છેડી નાંખે તેનો નાશ કરે અથવા છેડી નાંખવાની, નાશ કરવાની, કે ચેરી નાંખવાની, કોશીશ કરે, અથવા છુપાવે, કે છુપાવવાની કોશીશ કરે અથવા તે લેખ સંબંધી બીગાડ કરે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૭ અ. જે કોઈ પણ માણસ કારકુન, અમલદાર અથવા નોકર હોય, અથવા જેને કારકુન અમલદાર અથવા નોકર તરીકે કામે રાખ્યો હોય અથવા જે રીતે કામ કરતો હોય તે માણસ, તેને કામે લગાડનાર સખસની અથવા તેવા શખસના કબજામાંની અથવા તે શખસની તરફથી અથવા વતી પોતાની પાસે આવેલા કોઈ પણ જુક, કાગળ, લેખ, કિંમતી દસ્તાવેજ અથવા હિસાબનો લુકિત પુર્વક તથા દગો કરવાના ધરાદાથી નાશ કરશે, તેમાં ફેરફાર કરશે, તે છીન્નવિછીન્ન કરશે, અથવા તે ખોટા કરશે, અથવા જુદા કરશે તથા દગો કરવાના ધરાદાથી એવી કોઈ પણ જુકમાં, કાગળમાં, લેખમાં, કિંમતી દસ્તાવેજમાં, અથવા હિસાબમાં, કાંઈ પણ ખોટી નોંધ કરશે અથવા કરવામાં મદદગારી કરશે. અથવા એવી કોઈ પણ જુકમાં, કાગળમાં કિંમતી દસ્તાવેજમાં અથવા હિસાબમાં કોઈ પણ મુદ્દાની નકી, તેવી બાબત લખશે અથવા નેમની કોઈ પણ મુદ્દાની બાબતમાં ફેરફાર કરશે, અથવા તે નહિ લખવામાં અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં મદદગારી કરશે, તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો — આ કલમ મુજબના કોઈ પણ તહોમતનામાં કોઈ પણ મુકદ્દર માણસને દગો દેવાનો ધરાદો હોય તે માણસનું નામ ન લખતાં અથવા નાણાંની કોઈ પણ મુકદ્દર રકમના સંબંધમાં તે દગો કરવાનો ધરાદો હોય તે રકમ ન લખતાં અથવા સદરકુ ગુન્હો કોઈ પણ અમુક દીવસે કયો હોય તે દીવસ ન લખતાં દગો કરવાનો શાખાનું ઉલ્લેખ નહીં કરવો જોઈએ.

વેપારની મીલકતની તથા બીજી નીશાનીઓ બાબત.

૪૬૮. આ માલ ફલાણા કારીગરે બનાવેલો છે, અથવા ફલાણા કારીગરના વેપારની જાણ છે એ બતાવવાને માટે જે નીશાની વાપરવામાં આવે તેનું નામ “ વેપારની નીશાની ” પાડ્યું છે, આ કાયદાના કારણે સારું “ વેપારની નીશાની ” આ શબ્દોમાં અને ૧૮૮૩ ના પેટન્ટ ડીઝાઇન અને ટ્રેડમાર્ક સના આકટ મુજબ રાખેલા રજીસ્ટરમાં જે કાંઈ પણ વેપારની નીશાની નોંધી હોય તે નીશાનીનો, તથા અને ૧૮૮૩ ના પેટન્ટ ડીઝાઇન અને ટ્રેડ માર્કસ આકટની કલમ ૧૦૩ માંના ઠરાવ કૅસિલમાં કરેલા કુકમની રૂયે વિભાગના કાળે જે કાંઈ પણ બ્રિટીશ મુલકને અથવા પારકા રાજ્યને લાગુ હોય તે મુલકમાં અથવા રાજ્યમાં નોંધેલી અગર વગર નોંધેલી વેપારની જે નીશાનીનું કાયદાથી રક્ષણ થતું હોય તે નીશાનીનો સમાસ થાય છે.

ટીકા—એક નીશાની ટ્રેડ-માર્ક (વેપારની નીશાની) થવાને સારું, અમુક માલ અમુક માણસની બનાવટનો છે અથવા અમુક માણસનો પોતાનો માલ છે એવું બતાવવાને વાસ્તે વાપરેલી નીશાની (માર્ક) હોવી જોઈએ.

૪૬૯. આ જગમ મીલકત ફલાણા શખસની છે. એ બતાવવાને માટે જે નીશાની વાપરવામાં આવે તેનું નામ “ મીલકતની નીશાની ” પાડ્યું છે.

૪૮૦. જે કાંઈ માણસ કાંઈ માલ ઉપર, અથવા માલ ભરેલી કાંઈ પેટી કે ધર ઉપર, ગાંસડી ઉપર, કે બીજા કાંઈ બારદાન ઉપર કાંઈ નીશાની કરે તે અથવા જે પર કાંઈ નીશાની હોય એવી પેટી કે ધર, ગાંસડી કે બીજા બારદાન વાપરે, તે એવી રીતે કે સદરહુ પ્રમાણે નીશાની કરેલો માલ અથવા સદરહુ પ્રમાણે નીશાની કરેલો એવા કાંઈ પણ બારદાનમાં ભરેલો કાંઈ માલ જે કારીગરે બનાવ્યો ન હોય તેણે બનાવ્યો છે એવો, અથવા જે કારીગરના વેપારની જાણ ન હોય તે તેની જાણ છે એવો વાજબી રીતે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તો તે માણસે વેપારની ખોટી નીશાની વાપરી એમ સમજવું.

૪૮૧. જે કાંઈ માણસ કાંઈ જગમ મીલકત કે માલ ઉપર, અથવા જગમ મીલકત કે માલ ભરેલી કાંઈ પેટી કે ધર ઉપર, ગાંસડી ઉપર અથવા બીજા કાંઈ બારદાન ઉપર કાંઈ નીશાની કરે તે અથવા જે પર કાંઈ નીશાની હોય એવી કાંઈ પેટી કે ધર, ગાંસડી કે બીજા બારદાન, વાપરે તે એવી રીતે કે સદરહુ પ્રમાણે નીશાની કરેલી મીલકત અથવા માલ, અથવા સદરહુ પ્રમાણે નીશાની કરેલો એવા કાંઈ પણ બારદાનમાં રાખેલી કાંઈ મીલકત કે માલ જે શખસનો ન હોય તે શખસનો છે, એવો વાજબી રીતે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય, તો તે માણસે મીલકતની ખોટી નીશાની વાપરી એમ સમજવું.

૪૮૨. જે માણસ વેપારની કંઈ ખોટી નીશાની અથવા મીલકતની કાંઈ ખોટી નીશાની વાપરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે, પરંતુ તે માણસે દગલબાજી કરવાના ઇરાદાથી તેમ કર્યું નથી, એવું તે સાબીત કરશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર થશે નહીં.

૪૮૩. જે માણસ બીજા કાંઈ પણ સખશ વાપરતો હોય એવી કાંઈ વેપારની અથવા મીલકતની નીશાની ખોટી બનાવે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૮૪. કાંઈ સરકારી નોકર વાપરતો હોય તેવી કાંઈ મીલકતની નીશાની અથવા આ મીલકતની ફલાણા કારીગરે અથવા ફલાણી વખતે કે ટેકાણે બનાવેલી છે અથવા તે ફલાણી જાતની છે અથવા ફલાણી ઓફીસમાંથી પાસ થઈ છે અથવા કાંઈ માફીને લાયક છે એવું બતાવવાને સારું કાંઈ સરકારી નોકર જે નીશાની વાપરતો હોય તેવી કાંઈ નીશાની જે કાંઈ માણસ ખોટી બનાવે અથવા એવી કાંઈ નીશાની ખોટી બનાવેલી છે એમ જાણ્યા છતાં તેને ખરી દાખલ વાપરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૮૫. વેપારની નીશાની અથવા મીલકતની નીશાની ખોટી બનાવવાના કારણે સારું કાંઈ ખાસ પત્ર અથવા બીજી દલીલાર જે કાંઈ માણસ બનાવે, અથવા પોતાના કબજામાં રાખે અથવા કાંઈ માલ જે કારીગરે બનાવ્યો ન હોય તેણે તે બનાવ્યો છે, એમ અથવા તે જે કારીગરના વેપારની જાણ ન હોય

તેની જાણ છે એમ અથવા જે શખસનો તે માલ અથવા જાણ ન હોય તે શખસનાં જે એમ બતાવવાના કારણસર કોઈ માણસ કાંઈ વેપારની નીચાની અથવા મીલકતની નીચાની પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે,

૪૮૬. વેપારની ખોટી નીચાની અથવા મીલકતની ખોટી નીચાની જે કાંઈ માલ ઉપર અથવા પદાર્થ ઉપર અથવા એવા માલવાળી કાંઈ પેટી કે ઘર, ગાંસડી અથવા બીજા બારદાન ઉપર ચોદોડેલી અથવા પાડેલી હોય તે માલ અથવા પદાર્થ જે કોઈ માણસ વેચે અથવા વેચવા સાટે અથવા વેપારના અગર તેમાંથી બીજા જાણસ તેમજ કરવાનાં કોઈપણ કારણસારે માંડી મુકે અથવા પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ફંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આગ્રહ—

(અ) આ કલમ વિરુદ્ધ કાંઈ પણ ગુન્હો ન કરવા બાબત સમજા પૂર્વેપાય લીધા પછી જે ગુન્હો કર્યાનું તહેામત આપ્યું છે, તે ગુન્હો કરતી વખતે સદરહુ નીચાનના અજાણતા બાબત વહેમ લાવવાને મનેઈં પણ કારણ નહોતું, અને

(બ) જે માણસો પાસેથી સદરહુ પ્રકારનો માલ અથવા પદાર્થ મને મળ્યા તે માણસો સંબંધી મેં મારી પોતાની ચથાચક્રિત પ્રમાણે સમજી હકીકત ફરીયાદીએ અથવા તેના તરફથી બીજા કોઈએ પુછી એટલે આપી હતી અથવા.

(ક) બીજા બંધી રીતે હું પોતે નીચકપરી ચાલ્યો હતો.

એમ કોઈ માણસ સાબીત કરી આપશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

ટીકા.—આ કલમ પ્રમાણે અથવા આના પહેલાંની કલમ પ્રમાણે કોઈ માણસને ગુન્હેગાર ઠરાવવા સાટે તે નીચાનીનો ઉપયોગજ માત્ર નહીં, પરંતુ તે નીચાનીમાં માલકીપણું પણ સાબીત કરવાની જરૂર છે.

૪૮૭. કોઈ માલ બરેલી પેટી, કે ઘર, ગાંસડી અથવા બીજા કોઈ બારદાન ઉપર જે કોઈ માણસ ખોટી નીચાની કરે તે એવી રીતે કે કોઈ સરકારી નોકર અથવા કોઈ બીજા શખસના મનમાં એવો વાજબી રીતે વીશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય કે તે બારદાન મધે જે માલ ન હોય તે તે મધે છે, અથવા તે મધે જે માલ હોય તે તે મધે નથી, અથવા તે બારદાન મધેનો માલ ખરેખર જે જાતનો અથવા તરેહનો હોય તેથી જુદી જાતનો અથવા તરેહનો છે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા ફંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે, પરંતુ તે માણસે દગલ-ખાજ કરવાના ધરાદાયી તેમ કર્યું નથી એમ તે સાબીત કરી આપશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર થશે નહીં.

૪૮૮. કોઈ માણસ ૪૮૭ મી કલમ ઉપરથી મના કરેલી કોઈપણ રીતે એવી કાંઈપણ ખોટી નીચાનીનો ઉપયોગ કરે તો તે માણસે સદરહુ કલમ વિરુદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે એમ જાણી તેને શિક્ષા કરવામાં આવશે પરંતુ તે માણસે દગલખાજ કરવાના ધરાદાયી તેમ કર્યું નથી એમ તે સાબીત કરી આપશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર રહે નહીં.

૪૮૯. કોઈ માણસ કાંઈ મીલકતની નીચાની કાઢાડી નાખે, તેનો નાશ કરે, તેને ચેહેરી નાખે અથવા તેમાં ઉમેરો કરે એવા ધરાદાયી અથવા એવો સંલવ જાણીને કે એમ કરવાથી પોતાથી કોઈ શખસને નુકશાન થાય તો તે માણસને એક વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ફંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ચલણી નોટો તથા બેંક નોટો બાબત.

૪૮૯ અ. જે માણસ ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ ખોટી બનાવે અથવા જાણી છુટ્ટીને ખોટી બનાવવાની કીયાનો કાંઈ પણ બાજ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદાયારની અથવા દશ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે ફંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો.—આ કલમના તથા કલમો ૪૮૬ (બ) ૪૮૬ (ક) તથા ૪૮૬ (દ) નાં કારણ સાટે “ બેંક નોટ ” એ શબ્દનો અર્થ ફુનીઆના કોઈ પણ ભાગમાં સરાફી બંધો ચલાવનાર માણસે અથવા કોઈ પણ સ્ટેટ અથવા રાજ્ય

કર્તાએ જાતે અથવા તેના અધીકારની કચે હાવનાર બંધીને આગે ત્યારે નાણાં આપવાની આવેલી ને તે નાણાંતરીકે અથવા નાણાંને બદલે વાપરવાનો ઇરાદો હોય એવી વાચકા ચઢી અથવા કશર પત્ર.

૪૮૯. બ. કોઇ મોટી અથવા બનાવટી ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ, તે ખોટી છે અથવા બનાવટી છે એમ જાણીને, અથવા એમ માનવાનું કારણુ છતાં જે માણસ તે નોટ ખીજ કાઢ માણસને વેચે અથવા તેની પાસેથી ખરીદ કરે અથવા તેના ખીજ કાઢ રીતે વેપાર કરે અથવા ખરી નોટ દાખલ વાપરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૯૦. ક. કોઇ મોટી અથવા બનાવટી ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ તે ખોટી છે અથવા બનાવટી છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણુ છતાં તેને ખરી નોટ દાખલ વાપરવાના ઇરાદાથી અથવા તે ખરી નોટ દાખલ વાપરવામાં આવે એટલા માટે જે માણસ તે નોટ પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની ગમે તે પ્રકારની અથવા બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૯૧. ક. કોઇ પણ ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ, ખોટી અથવા બનાવટી બનાવવાના કારણુસર વાપરવાને વારસે અથવા તે કારણુસર વાપરવાનો ઇરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણુ છતાં જે માણસ કામ પત્ર, હથીઆર અથવા પદાર્થ બનાવે, અથવા તે બનાવવાની ક્રિયાનો કાંઈ પણ ભાગ કરે અથવા તે ખરીદ કરે, વેચે, અથવા તેની વ્યવસ્થા કરે અથવા તે પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

બાબ ૧૯ મા.

નોંકરી કરવાના, કરાર તોડવાના ગુન્હા બાબત.

૪૯૦. કોઇ સખસને અથવા કાંઈ મીલકતને એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઇ જવા અથવા પહોંચાડવામાં પોતાના અંગની નોંકરી કરવાને અથવા તરીકે ખુશગીના રસ્તાની કાંઈ મુસાફરીમાં કોઇ અખસને નોંકર દાખલ કામ કરવાને અથવા તરીકે ખુશગીના રસ્તાની કોઇ મુસાફરીમાં કોઇ સખસને કે કોઈ મીલકતને સંભાળવાને જે માણસ કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તે માંદગી અથવા પોતાની સાથે માઠી વસ્તુઓના સખમ શીવાય તે પ્રમાણે કરવામાં બુદ્ધિપૂર્વક કેસર કરે તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ક્રમાંક—(અ) એક પાલખી ઉચકનારે જ ને એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઇ જવાને કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તે રસ્તામાંથી અધવચ નાશી જાય તો અ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) અ એક મનુર જ નો સામાન એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઇ જવાને કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તે સામાન ફેંકી દે તો અ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) અ એક બળદીઆઓનો માલિક પોતાના બળદીઆ ઉપર બંધીને કાંઈ માલ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઈ જવાને કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તેમ કરવામાં કાયદા વીરૂદ્ધ કેસર કરે તો અ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ડ) અ કાયદા વીરૂદ્ધ ઉપાયથી પોતાનો સામાન લઇ જવાની બ મનુરને જરૂર પડે અને બ ચાલતાં ચાલતાં રસ્તામાં તે સામાન રૂકીને નદારી અથવા તે એક ઠેકાણે બ એ કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ; કેમકે તે સામાન લઈ જવાની કાયદા પ્રમાણે તેવી ફરજ નથી.

ખુલાસો—આ ગુન્હામાં એવું કાંઈ જરૂર નથી કે જે સખસને સાદા નોંકરી કરવી છે તેની જ સાથે કરાર થયો એવું. જે સખસ તે કરવાનો છે, તે સખસે કાયદા પ્રમાણે કોઈ પણ સખસની સાથે સાદા રીતે કે અર્થાત સખસ એવી રીતે તે કરાર કીધો હોય તો બસ છે.

ક્રમાંક—અ એક કાંઈ કંપનીની સાથે એક મહીના સુધી પોતાની માલી હાંકવાનો કરાર કરે અને તે વાકાફા.

નીના સાથે અપ્રતીત કાષ્ટ મનજીવર પોતાને પહોંચી ડાવાના ન હોયતે દરે અને પેલી એક મહીનાની મુદત સુધી તે કંપની આ ને આ દા કહે, એવી એક ગાડી અપે અને આ ૨ તાનાં અધવચ તે ગાડી બુદ્ધિપુર્વક મુકીને જતો રહે તો આ પ્રકારે અગર આ આ ની સાથે કરાર કયો નથી તો પણ આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હા કર્યો એન સમજવું.

૪૯૧. જે શખસ પોતાની નહાતી ઉંમરના અથવા ગંડાપગાના અથવા રોગ કે કાર્મ શરીરની નયમગતતા સંબંધી લાચાર અથવા પોતાની સત્તામતીના અંદાજરત રાખવાને અથવા પોતાની હાજતો પુરી પાડવાને અશક્ત હોય તેની ખાજમત કરવાને અથવા તેની હાજતો પુરી પાડવાને માલુસ કાયદાસર કરારથી બંધાએલા છતાં તેમ કરવામાં બુદ્ધિપુર્વક કસુર કરે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બેસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૯૨. બીટીશ ઈડીઆ મહિતી કાષ્ટ પણ જગાપર કાષ્ટ શખસને વાસ્તે ત્રણ વરસ સુધીની કેદ પણ મુદત સુધી કારીગર કામ કરનાર અથવા મજુર દાખત કામ કરવાને જે સખશ લખેલા કાયદેસર કરારથી બંધાએલા હોય અને તે કરારની શરત મુજબ તેને તે જગાપર તે ખીજ સખશને ખરચે લઇ ગયા અથવા લઇ જવાના હોય તે શખસ પોતાનો કરાર કાયમ છે તે દરમીયાનમાં બુદ્ધિપુર્વક તે ખાજ સખશની ચાકરી છોડી દે અથવા કબુલ કરેલી ચાકરી બાજબી અને યોગ્ય સખશ છતાં બાજબી સખશ વગર તે ચાકરી કરવાની ના કહે, તો તે શખસને એક મહીનાની મુદત સુધીની બેપાના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા તે ખરચથી બમણી રકમ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે, પણ જે તેના શેરે તેની સાથે કાષ્ટ માહી વર્તણુક કરી હોય અથવા પોતેજ તે કરાર મુજબ અમલ કરવામાં ગતકૂત કરી હોય, તો તે ચાકરને કાષ્ટ શીક્ષા કરવામાં આવશે નહીં.

બામ ૨૦ મો.

લગન સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૪૯૩. પોતાની સાથે કાયદા મુજબ જે બી પરણી નથી તે બીને કપટથી તે પુરૂષ એવો વીશ્વાસ બેસાડે કે હું એ પુરૂષની સાથે કાયદા મુજબ પરણી છું અને એવો વીશ્વાસ છતાં તે બી તેની સાથે તેની વહુ હોય એવી રીતે રહે અથવા સંભોગ કરે એમ તે પુરૂષ કરે તો તેને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા.—જ્યારે પરણેલો અથવા વગર પરણેલો માલુસ કાષ્ટ બીને તેણીના ધારવા પ્રમાણે તેની વહુ થવાને, પણ ખરેખરી રીતે તેની રાખેલી બી થવાને લલચાવે ત્યારે તે માલુસથી દરવામાં આવતા ગુન્હા બદલ આ કલમ સખ કરે છે. જે બી જે લગન તેણીના ભણવા પ્રમાણે ગેર કાયદેસર છે તેહું લગન પોતાની સાથે કરવાને કાષ્ટ માલુસને ઇતરીને લલચાવે તે બીને સખ કરવાને વાસ્તે આને મળતી આવતી બીજી કલમ નથી.

૪૯૪. જેનો વર અથવા જેની વહુ હયાત હોય તે જે પરણે અને તે એરી રીતે કે તે વર અથવા વહુની હયાતીમાં થયાના સખબથી તે લગન થએલું રદ ગણાય તો તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

અપવાદ—જે શખસનો વર અથવા વહુ હયાત છે પણ જેનું તેની સાથે થએલું લગન કોઇ મુખતીઆર કોર્ટ રદ કરાવ્યું છે તેને આ કલમ લાગુ પડતી નથી અને જે શખસનું તે પાછળનું લગન થતા પહેલાં સાત વરસની મુદત સુધી નીરંતર તેનો વર અથવા વહુ બહાર રહ્યો હોય અથવા રહી હોય અને તે દરમીયાનમાં તે શખસને તે વર અથવા વહુ હયાત છે એવી ખબર નહિ મળી હોય અને તે શખસ પોતાના આગલા વર અથવા વહુની હયાતીમાં લગન કરે તેને પણ આ કલમ લાગુ પડતી નથી. પરંતુ જે શખસ એ પ્રમાણે પાછળનું લગન કરે તેણે જેની સાથે તે લગન કરે તેને તે લગન થતા પહેલાં સર્વે બીના ખરેખરી પોતાના ભણવામાં હોય તેટલી ભણાવવી જોઇએ.

ટીકા.—આ કલમ હિંદુ અથવા મુસલમાન પુરૂષોને લાગુ પડતી નથી, કેમકે તેમને એક કરતાં વધારે બીઓ

પરજ્ઞાવાની હુક આપવામાં આવેલી છે પરંતુ તે હિંદુ અને મુસલમાન ઈમોને લાગુ પડે છે. અને ખ્રીસ્તી અને પારસી ઈમો તેમજ પુરુષોને લાગુ પડે છે.

૪૮૫. જેની સાથે પાછળનું લગન કરવામાં આવે તેનાથી આગલા લગનની વાત છુપાવીને જે શખસ ઉપરની કલમમાં લખેલો ગુન્હો કરે તેને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૮૬. જે માણસ બદલાતથી અથવા દગલમાલના ધરાદારી પોતાનો લગન વીધી થવા દે એવું નક્કીને કે તેમ થવાથી કાયદા મુજબ લગન થતું નથી, તો તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૮૭ આ શખસ ખીજા પુરુષની ઈ છે એવું જે નક્કી છે અથવા એવું માનવાનું જેને કારણ છે તે માણસ તે શખસની સાથે પેલા ખીજા પુરુષની રજામંદી સીવાય અથવા તે પુરુષે બળપુર્વક અબળપુર્વક ન કરતાં સંબોગ કરે અને તે સંબોગ બળાકાર સંબોગનો ગુન્હો ન થતો હોય તો તે માણસે છીના-જાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું અને તેને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે એવી બાબતમાં તે ઈને મદદગારીની માફક શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—“ રજામંદી ”:—જ્યારે કોઈ ઈનો ધણી તે ઈની સાથે તેણીના ભરને સંબોગ કરવાની પરવાનગી આપે ત્યારે તે પરવાનગી આપવી તે રજામંદી છે. “ બળપુર્વક અબળપુર્વક ” તે મુંગે મોંઘે રજામંદી આપવી થાય છે, તે જે વર્તણૂક બાબત ફરીઆદ કરવામાં આવતી હોય તે વર્તણૂકની નજી અને તેની મંજૂરી છે. (૩૩. લો. જ. મે. કે. પા. ૩૩).

લગનની સાબીતી:—પુરુષાના કાયદાની ૫૦ મી કલમનો ઠરાવ એવું બતાવે છે કે જ્યાં કોઈ ગુન્હામાં, જેવા કે એક ધણી અથવા ધણીઆણી હયાત છતાં બીજાવાર પરજ્ઞામાં, છીનાજામાં અને પરજ્ઞેલી ઈમોને ફાસલાવી લઇ જવામાં લગન એક (જરૂર) તત્વ હોય ત્યાં લગનની વાત ચોક્કસ રીતે સાબીત કરવી નેહએ. (૪. સ. વી. રી. પા. ૩૧).

છીનાજાના કેસમાં, બળાકાર સંબોગની માફકજ તેટલે જ ફરજને સંબોગ (સંજ) સાબીત કરવો નેહએ. જો જરૂર નથી કે છીનાજાના કૃત્યનો સીધો પુરાવો હોવો નેહએ, તેમજ જે છીનાજી કરનાર સખસ તે ઈ પરજ્ઞેલી ઈ હતી એટલું નક્કી હોય તો તે ઈ કોની ઈ હતી, એ છીનાજી કરનાર સખસ નક્કી હોવો નેહએ એ જરૂર નથી. (૧૧. સ. વી. રી. પા. ૧૩).

જે ઈના ધણીએ તે ઈનો ગુન્હો ફર ગુજર (માફ) કયો હોય તે ઈ સાથે સંબોગ કરવો તે છીનાજી નથી. (૪. વી. રી. પા. ૩૧).

છીનાજાની ફરીઆદમાં તે ઈના ધણીએ ફરીઆદ કરેલી હોવી નેહએ.

૪૮૮. જે ઈ કોઈ ખીજા પુરુષની ઈ છે એવું જે માણસ નક્કી છે, અથવા એવું માનવાનું જેને કારણ છે તે અગર તે ઈને તે પુરુષ પાસેથી અથવા તે પુરુષની વતી જે સખસના હવાલામાં તે ઈ હોય તે સખસ પાસેથી લઇ જાય અથવા ફાસલાવીને લઇ જાય એવા ધરાદારી કે તે ઈ કોઈ સખસની સાથે જરૂર કરમ કરે અથવા એવી કોઈ ઈ તેને ધરાદારી સંતાડી અથવા રોડી રાખે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ ગુન્હો બનવાને સારૂ નીચેની ચાર બાબતો સાથે હોવી નેહએ, (૧) લઈ જવી, અથવા ફાસલાવી લઈ જવી, અથવા સંતાડી રાખવી અથવા રોડી રાખવી, (૨) એવા ધરાદારી કે તે ઈ કોઈ સખસની સાથે જરૂર કરમ કરે; (૩) જે ઈ કોઈ બીજા પુરુષની ઈ છે, અથવા જે ઈ કોઈ બીજા પુરુષની ઈ છે એવું નક્કી થાય અથવા એવું માનવાને કારણ હોય તેવી કોઈ પણ ઈ, (૪) તે બીજા માણસની પાસેથી અથવા તે બીજા માણસની તરફથી જે માણસની સંબાળ તળે તે ઈ હોય તેવા માણસની પાસેથી લઇ જવી, ફાસલાવી લઇ જવી વિગેરે.

બાબ ૨૧ મો.

આખરૂ લેવા બાબત.

જે માણસ બોલેલા અથવા વિચારેલા દરોહો રાખેલા શબ્દોથી અથવા કાંઈ ચીનહો કે આકારોથી કોઈ શખસની આખત કાંઈ આરોપ મુકે અથવા પ્રકટ કરે એવ. દરોહોથી કે તે આરોપથી તે શખસની આખરૂને હાની પહોંચાડવી અથવા હાની પહોંચશે એવું ગણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં તો તેણે તે શખસની આખરૂ લીધી એમ સમજવું પણ નીચેના અપવાદો મધેની બાબતોમાં એમ સમજવું નહીં.

પ્રકાસો ૧ લો—કોઈ મુલેલા શખસની ઉપર કાંઈ આરોપ મુકેલા એ આખરૂ લેવી થઈ શકે ને તે આરોપ એવા હોય કે તેથી તે શખસ જીવતા હોય તો તેની આખરૂને હાની પહોંચે તથા એવા દરોહોથી તે આરોપ મુકેલા હોય કે તેથી તે શખસના કુટુંબને અથવા પાસેના બીજા સગાઓને મારું લાગે.

પ્રકાસો ૨ જો—કોઈ કંપની અથવા મંડળી અથવા મનુષ્ય સમુદાય વીરો કાંઈ આરોપ મુકેલા એ આખરૂ લેવી થઈ શકે.

પ્રકાસો ૩ જો—વધક્ષણિક રીતે અથવા વાલેક્ષીની રીતે મુકેલા આરોપ આખરૂ લેવી થઈ શકે.

પ્રકાસો ૪ થો—જે આરોપ પોતેજ અથવા દ્વારાંતરે બીજાઓની નજરમાં જે સખસની નીતિ અથવા બુદ્ધિ વીરો હલકો વીચાર ઉત્પન્ન ન કરે અથવા જે શખસનું પોતાની ભત્રી અથવા ધંધા સંબંધી માન બોલું ન કરે અથવા જે શખસની સાથે એછી ન કરે અથવા જે શખસનું શરીર કંઈકાણે ઉપજાવે એવી હાલતમાં અથવા જે હાલત થવા માણસોના વીચાર પ્રમાણે શરમ ભરેલી ગણાય છે તેવી હાલતમાં છે એવું માનવાનું કારણ ન થઈ પડે તે આરોપથી તે શખસની આખરૂને હાની પહોંચી એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંત—(અ) “ હાલો માણસ છે તેણે કદી બ નું ધડીઆળ ચોર્યું નથી, ” એ પ્રમાણે અ બોલે એવા દરોહોથી કે જ એ બ નું ધડીઆળ ચોર્યું એમ માનવામાં આવે તો એ આખરૂ લેવી છે પણ ને એકાદ અપવાદમાં એ કાબલ થાય તો નહીં.

(બ) બ નું ધડીઆળ કોણે ચોર્યું એવો સવાલ અ ને પુછતાં અ જ ની તરફ આંખણી કરે એવા દરોહોથી કે બનું ધડીઆળ જ એ ચોર્યું એમ માનવામાં આવે તો અ એ આખરૂ લેવી છે પણ ને એકાદ અપવાદમાં કાબલ થાય તો નહીં.

(ક) બ નું ધડીઆળ લઇને જ નાશી જતો હોય એવું અ એક ચીત્ર પાડે એવા દરોહોથી કે બ નું ધડીઆળ જ એ ચોર્યું એમ માનવામાં આવે તો એ આખરૂ લેવી છે, પણ ને તે એકાદ અપવાદમાં કાબલ થાય તો નહિ. પહેલો અપવાદ—જે કાંઈ સાચી વાતનો આરોપ જે શખસની ઉપર મુકેલા અથવા પ્રકટ કરેલા હોય કે કલ્યાણે જરૂર હોય તે આરોપ મુકેલા અથવા પ્રકટ કરેલા એ આખરૂ લેવી છે, એમ સમજવું નહિ તેમ જરૂર હોય કે કલ્યાણે જરૂર છે કે નહિ એ હકીકતની બાબત છે.

બીજો અપવાદ—પોતાનો સરકારી અમલ ચલાવવા સંબંધીની કોઈ સરકારી નોકરીની ચાલ બાબત, અથવા તે ચાલ ઉપરથીજ નજર આવતી તેની આખરૂ બાબત શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાંઈ પણ અભીપ્રાય આપવો એ આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

ત્રીજો અપવાદ—કાંઈ સાર્વજનિક વિષય સંબંધી કોઈ પણ શખસની ચાલ બાબત અથવા તે ચાલ ઉપરથી જ નજર આવતી તેની આખરૂ બાબત શુદ્ધબુદ્ધિથી કાંઈ પણ અભીપ્રાય આપવો એ આખરૂ લેવી એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંત—કાંઈ સાર્વજનિક વિષય સંબંધી સરકારને અરજ કરવામાં અથવા કાંઈ સાર્વજનિક વિષય સંબંધી એક મંડળી મેળવવાની દરખાસ્ત ઉપર સહી કરવામાં અથવા તે મંડળીમાં અથવા તે મંડળીના પ્રમુખ થવામાં અથવા લોકનો આશ્રય માગનારી કોઈ સજા ઉભી કરવામાં અથવા તેમાં સામીત થવામાં અથવા જે જગ્યાનું કામ સારી રીતે ચલાવવામાં લોકોનો ફાયદો હોય એવી કોઈ જગ્યાને કોઈ ઉમેદવારની તરફ સમન માગવા અથવા આપવામાં જ ની ચાલ સંબંધી શુદ્ધ બુદ્ધિથી અ ગમે તે અભીપ્રાય આપે તો તે આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

ચોથો અપવાદ—કોઈ ઇનસાફની કોર્ટમાં અથવા તેના કોઈ મુકદ્દમાનો નીવેડાનો મતલબ બરાબર હોય એવો ખરેખરે હેવાલ ભહેર કરવો એ આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

પ્રકાસો—કોઈ ઇનસાફની કોર્ટમાં ચોકશી થતાં પહેલાં બુલી કોર્ટમાં કોઈ સુલેહનો અમલદાર અથવા બીજો અમલદાર કાંઈ તબવીજ કરતો હોય તે ઉપલી કલમના અર્થ પ્રમાણેની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

પાંચમો અપવાદ—કોઈ ઇનસાફની કોર્ટમાં જે દીવાની કે ફોજદારી મુકદ્દમાનો ફેંસેલો થઈ ચુકેલો હોય તે મુકદ્દમાની ફેંસીયત બાબત અથવા એવા કોઈ મુકદ્દમામાં પક્ષદાર સાહેબ અથવા મુખતીઆર કાબલ કોઈ પણ શખસની ચાલ બાબત અથવા તે ચાલ ઉપરથીજ નજર આવતી તે શખસની આખરૂ બાબત શુદ્ધબુદ્ધિથી ગમે તે અભીપ્રાય આપવો એ આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંત—(અ) ‘પેલા’ મુકદ્દમામાં જ એ આપેલી સાહેલી એવી ઉલ્લી છે કે મને એમ લાગે છે કે તે મુખ અથવા અપ્રમાણિક હોવા ભેંકે, એ પ્રમાણે ને અ શુદ્ધબુદ્ધિથી કહે તો તે આ અપવાદમાં કાબલ થાય છે કેમકે જે અભીપ્રાય તે આપે છે તે સાહેબ કાબલ જ ની ચાલ ઉપરથીજ નજર આવતી જ ની આખરૂ બાબત છે.

(બ) પણ ને તે એ પ્રમાણે કહે કે તે મુકદ્દમામાં જ એ જે કહ્યું છે તે હું ખરૂ માનતો નથી કેમકે હું ‘નજીક’

કે એ અપ્રમાણિક માણસ છે તેો એ આ અપવાદમાં દાખલ થતો નથી કેમકે જ ની આખર બાબત ને અભીપ્રાય તે આપે છે તે સાહેદ દાખલ જ ની ચાલ ઉપરથી આધાર રાખતો અભીપ્રાય નથી.

છઠ્ઠા અપવાદ—જે કૃતિ તેના કર્તાએ લોકોના વિચાર પર રજૂ કરી છે એવી કોઈ કૃતીના ગુણ દોષ અથવા તે કૃતીમાં નજર આવતી તેના કરતાની આખર વિષે શુદ્ધજુદિથી કંઈ પણ અભીપ્રાય આપવો એ આખર લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

બુલાસો—કંઈ કૃતી લોકોના વિચાર પર રપદ રીતે રજૂ થાય અથવા તેના કરતાના કામો ઉપરથી તે લોકોના વિચાર પર રજૂ કરી એવું અનુમાન થઈ શકે.

દ્વંદ્વંત—(અ) જે રાખસ કોઈ પુસ્તક પ્રગટ કરે છે તે તે પુસ્તક લોકોના વિચાર પર રજૂ કરે છે.

(બ)—જે રાખસ બહાર રીતે કંઈ લાવે છે, તે લાવેલ લોકોના વિચાર પર રજૂ કરે છે.

(ક)—જે નાટકગણો અથવા ગાનારો લોકોની આગળ નાટકમાં વેશ લઈને આવે તે પોતાની નાટકની અથવા માનવીની જુની લોકોના વીચાર પર રજૂ કરે છે.

(૬)—જે એક પુસ્તક પ્રગટ કર્યું તે તે વીરો એ એમ કહે છે કે “ જ નું પુસ્તક બેવકુફી ભરેલું છે મારે જ મંદજુદિ હોવો જોઈએ જ નું પુસ્તક બીજાસ્ત છે મારે જ નકારા મનનો માણસ હોવો જોઈએ, હવે જે એ પ્રમાણે એ શુદ્ધજુદિથી કહેતો હોય તે તે આ અપવાદમાં દાખલ થાય છે, કેમકે જ બાબત ને અભીપ્રાય તે આપે છે તે કૃતિ જ ના પુસ્તકમાં નજર આવતી જ ની આખર બાબત છે.

(૭)—પણ જે તે એમ કહે કે “ જ નું પુસ્તક બેવકુફી ભરેલું તથા બીજાસ્ત છે એ જોઈને મને કંઈ આશ્ચર્ય લાગતું નથી કેમકે તે બંને જ મંદજુદિનો તથા સોદો છે, તે એ આ અપવાદમાં દાખલ થતો નથી કેમકે જ ની આખર બાબત ને અભીપ્રાય તે આપે છે તે જ ના પુસ્તક ઉપર આધાર રાખતો અભીપ્રાય નથી.

સાતમો અપવાદ—જે રાખસને કોઈ બીજા રાખસની ઉપર કાયદાએ આપેલા કંઈ અખતીઆર હોય અથવા તે બીજા રાખસની સાથે કરેલા કંઈ કાયદેસર કરારનામાથી નીકળતો અખતીઆર હોય તે રાખસ ને બાબતોને કાયદેસર અખતીઆર છે તે બાબતોમાં તે બીજા રાખસની ચાલ સંબંધી શુદ્ધજુદિથી કંઈ કપકો દે તે તે આખર લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

દ્વંદ્વંત—જે જડગની કોઈ સાહેદની અથવા કોઈની કોઈ અમલદારની ચાલ સંબંધી શુદ્ધજુદિથી કપકો દે તે, કોઈ ખાતાનો ઉપરી પોતાના હુકમ તળેના માણસને શુદ્ધજુદિથી કપકો દે તે, મા અથવા બાપ પોતાના છોકરાને બીજા છોકરાઓના દેખતાં શુદ્ધજુદિથી કપકો દે તે કોઈ મહેતાદા જેનો અખતીઆર મા અથવા બાપથી અળેલો છે તે કોઈ નીચાળીઆને બીજા નીચાળીઆઓના દેખતાં શુદ્ધજુદિથી કપકો દે, કે નોકરીમાં આગળ કરવા સાથે કોઈ શેઠ પોતાના ચાકરને શુદ્ધજુદિથી કપકો દે, કે કોઈ શરાફ પોતાની પેદીના કીલીદારને તે કીલીદારની કીલીદારી બાબતની કંઈ ચાકરને વાસ્તે શુદ્ધજુદિથી કપકો દે તે એ સઘળા આ અપવાદમાં દાખલ થાય છે.

આઠમો અપવાદ—કોઈ પણ રાખસની ઉપર તહોમતની બાબતમાં તે રાખસની ઉપર જે રાખસોનો કાયદો પ્રમાણે અખતીઆર હોય તે રાખસોમાંના કોઈ રાખસ ની આગળ શુદ્ધજુદિથી કંઈ તહોમત મુકવું એ આખર લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

દ્વંદ્વંત—જે એ કોઈ માટેસ્ટની આગળ જ ની ઉપર શુદ્ધજુદિથી કંઈ તહોમત મુકે, જે એ કોઈ જ ચાકરની ચાલ બાબત જ ના રોકની આગળ શુદ્ધજુદિથી ફરીઆદ કરે તે આ અપવાદમાં દાખલ થાય છે.

અપવાદ નવમો—બીજાની આખર પર કંઈ આરોપ મુકવો એ આખર લેવી ન ગણાય પણ ક્યારે કે તે આરોપ મુકનાર સખત પોતાનો અથવા કોઈ બીજા રાખસનો લાલ જળવવાને અથવા લોક કલ્યાણાર્થે શુદ્ધજુદિથી તે આરોપ મુકતો હોય તે.

દ્વંદ્વંત—(અ) એક દુકાનદાર પોતાના ગુમાસ્તા બ ને એ પ્રમાણે કહે કે જ રોકડાં નાણાં તેને ન આપેો તેો તેને કંઈ માલ વું વેચીશમાં, કેમકે તેના પ્રમાણિકપણ વીરો મારો વીચાર સારો નથી. હવે જે પોતાનો લાલ જળવવા સાથે શુદ્ધજુદિથી એ એ જ ની ઉપર આ આરોપ મુક્યો હોય તે એ આ અપવાદમાં દાખલ થાય છે.

(બ) એ એક માટેસ્ટ પોતાના ઉપરી અમલદારને રીપોર્ટ કરવામાં જ ની આખર બાબત કંઈ આરોપ મુકે, હવે શુદ્ધજુદિથી લોકલ્યાણાર્થે તે આરોપ મુક્યો હોય તે એ આ અપવાદમાં દાખલ થાય છે.

દસમો અપવાદ—કલ્યાણી હોશીયાર રહેને એવી શુદ્ધજુદિથી કોઈ રાખસને સુચના આપવી એ આખર લેવી ગણાય નહિ, પણ ક્યારે કે જે રાખસને તે સુચના આપી હોય તે સખસનો અથવા જે સખસની સાથે તેનો સંબંધ હોય એવા કોઈ રાખસને કાયદો થાય એવા ઇરાદાથી અથવા લોકલ્યાણના ઇરાદાથી તે સુચના કરી હોય તે.

દીકા—આ ગુનો બનવાને સાથે એ જરૂર નથી કે એવું બતાવનારો પુરાવો હોવો જોઈએ કે આવી કહેવાતી બદનકીથી ફરિયાદને તુરંતસ થયે તેવી રીતે અસર થઈ હતી. એટલું જ બસ છે કે એવા ઇરાદો હોવો જોઈએ કે જે માણસે કંઈ પણ આરોપ મુક્યો અથવા પ્રગટ કરેલો હોય તે તે માણસે આવા રાખસને (ફરીયાદીને) હાંની પાયાકવાના ઇરાદાથી, અથવા આવો આરોપ તે રાખસની આખરને હાંની પાયાકરો એવું જણીને અથવા એવું માનવાનું બરણ હોવા છતાં એ પ્રમાણે કર્યું હતું. (ક. વી. નો. પા. ૮૧૬)

૫૦૦ જે માણસ કોઈ બીજા માણસની આખર લે તેને બે વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૦૧ કંઈ બાબત કોઈ સખસની આખર લેતા જેવી છે એવું જણીને અથવા એવું માનવાનું સાથે કારણ છતાં જે માણસ તે બાબત છાપે અથવા કોતરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની

અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આ કલમ સાથે ક્રી. પ્રો. ક પર્ ૧ વાંચવાની છે,
૫૦૨ કાંઈ પણ હાલેલી અથવા કાતરેલી વસ્તુમાં આખર લેવા જેવી કાંઈ ખાખત છે. એવું જાણીને જે માણસ તે વસ્તુ વેચે અથવા વેચવા માટે તેને બે વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખાખ ૨૨ મો.

સાપ્રાધ ધમકી, તીરસ્કાર તથા દુઃખ ખાખત.

૫૦૩ સાપ્રાધ ધમકી જે શખસ કોઈ બીજા શખસને, તેના શરીરને, આખરને, અથવા મીલકતને કાંઈ નુકસાન કરવાને અથવા જેની સાથે તે બીજા શખસને સંબંધ હોય તેના શરીરને અથવા આખરને કાંઈ નુકસાન કરવાને ડર દેખાડે, એવા ધરાદાથી કે તે શખસને ધમકાવે કે તે ડર અથવા અન્ય ન આવે એટલા માટે જે કામ કરવાની તેની કાયદા પ્રમાણે ફરજ ન હોય તે કામ તે શખસ કરે અથવા જે કામ કરવાનો તેના કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કામ કરવામાં તે શખસ કસુર કરે તેણે સાપ્રાધ ધમકીનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો—કોઈ કુલેલા શખસની સાથે જે શખસને સંબંધ હોય તે શખસને તે કુલેલા શખસની આખરને નુકસાન કરવાનો ડર દેખાડવો તે આ કલમમાં દાખલ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત—જો એક હીવાની મુકદ્દમે ચલાવતો બંધ થાય એવા હેતુથી જા બ ને ડર દેખાડે કે હું તારું ઘર બાળી નાંખીશ તો જા સાપ્રાધ ધમકીનો ગુન્હોનો તકસીરવાર છે એમ સમજવું.

ટીકા—આ કલમમાં જણાવેલી ધમકી, જે માણસને ડર દેખાડવામાં આવ્યો હોય તે માણસના મન ઉપર અસર કરવાને સાથે તે માણસને જણાવેલી હોવી જોઈએ, અથવા તે માણસને જણાવવાના ધરાદાથી તે ધમકી મોટેથી ઉચ્ચારેલી (બોલેલી) હોવી જોઈએ (૧૫-૬-૭૧).

૫૦૪ જે માણસ ધરાદાથી કોઈ શખસનો તીરસ્કાર કરીને તેને કોઈ ઉત્પન્ન કરે એવા ધરાદાથી કે તે કોષને લીધે તે લોકની સુલેહમાં ભંગ કરે, અથવા કાંઈ બીજાને ગુન્હો કરે અથવા એમ જાણીને કે તે શખસ તે કોષને લીધે લોકની સુલેહમાં ભંગ અથવા કાંઈ બીજાને ગુન્હો કરશે એવા સંભાવ છે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૦૫ જે કોઈ (જા) શણી સાહેબની જમીનપરની અથવા દરીયાઈ ફોજ માંહેલા અથવા રાયલ ઇન્ડિયન મરીન માંહેલા અથવા ઇમ્પીરીયલ સર્વિસ દુરૂસ માંહેલા કોઈ ઓફીસર, સોલ્ડર અથવા ખલાસી ખંડ કરે અથવા એવો ઓફીસર, સોલ્ડર અથવા ખલાસી એવા સબંધથી પોતાના કામ તરફ ખીલ રીતે દુર્લેસ કરે અથવા, પોતાનું કામ ન કરે એવા ધરાદાથી, અથવા

(બ) લોકોમાં અથવા લોકોના કોઈપણ ભાગમાં ભય અથવા ગભરાટ, પેદા થઈને કોઈ શખસને રાજ્યવિરુદ્ધ અથવા લોકોની સમાધાની વિરુદ્ધ કાંઈ ગુન્હો કરવાનું મન થાય એવા ધરાદાથી, અથવા

(ક) કોઈ પણ વર્ગના અથવા જમાતના માણસોને બીજા કોઈ પણ વર્ગ વિરુદ્ધ અથવા જમાત વિરુદ્ધ કાંઈ ગુન્હો કરવાને ઇશારાના ધરાદાથી,

અથવા એ પ્રમાણે થવાનો સંભવ હોય એવી કાંઈ વાત, અફવા અથવા ખુમ કરે, પ્રગટ કરે અથવા ચલાવે, તેને બે વરસ સુધીની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

જા પબ્લિક—એવી કાંઈ પણ વાત, અફવા અથવા ખુમ કરનારા, પ્રગટ કરનારા અથવા ચલાવનારા શખસને જ્યારે એવી વાત, અફવા અથવા ખુમ ખરી છે એવું માનવાને વાજબી સબબ હોય અને તે શખસ એવી વાત, અફવા અથવા ખુમ ઉપર કહેલા પ્રકારના કોઈ પણ ઇશારાવગર કરે, પ્રગટ કરે અથવા ચલાવે, ત્યારે તેમ કરતું આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી.

ટી ૧—આ કલમ સાથે ક્રી-પ્રો-કેડની નીચેની ૧૯૮ મી કલમ વાંચવી.

૧૯૮. જે ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૯ મા અથવા ૨૧ મા ખાખમાં અથવા તેજ કાયદાની ૪૪૨ થી ૪૪૬ સુધીની (એ બંને કલમો સુધા) કલમોમાં આવતો હોય તે ગુન્હાથી જે શખસને નુકસાન પહોંચ્યું હોય તે સખસે કરેલી ફરિયાદ વગર કોઈ પણ કોર્ટ તે ગુન્હો સાબિતવો નહિ.

૫૦૬. જે માણસ સાપ્રાધ ધમકીનો ગુન્હો કરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને અગર મોત અથવા મહાબ્યથા કરવાનો અથવા આશંકી કાંઈ મીલકતનો નષ્ટ કરવાનો અથવા મોતની સમુદ્ધારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની કેદની શિક્ષા થાય એવા કાંઈ ગુન્હો કર્યાનો અથવા કોઈ બીજી સાથે બંધીયારનો હોય

સુધવાનો ૩૨ દેખાડ્યો હોય તો તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—એ કે આ કલમના પાછલા ભાગ પ્રમાણેનો ગુન્હો કર્યાની ફરીયાદનું સહેજ સહેજ શરૂનામુ થઈ શકે નહિ તો પણ થોડા કેસમાં ફરિયાદ પાછી એવી હોવા દેવાની પરવાનગી મળી શકે (મુ. કી. રૂ. ૧૮૦૭નું ૨૦ મુ.)

૫૦૭. કોઇ નનામાં સંદેશાવરે અથવા ૩૨ દેખાડનારા શખસનું નામ કે તેનું રહેવાનું ઠેકાણું છુપાવવાની આગળથી તદખીર કરીને જે માણસ સાપરાધ ધમકીનો ગુન્હો કરે તેને તે ગુન્હાને માટે ઉપલી કલમમાં ઠરાવેલી શીક્ષાની ઉપરાંત એ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બીજી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૦૮ કોઇ પણ શખસની જે વસ્તુ કરવાની કાયદા પ્રમાણે ફરજ નહી હોય તે વસ્તુ જે માણસ શુદ્ધિપુરક તે શખસ પાસે કરાવે અથવા કરાવવાની કોશીશ કરે અથવા જે વસ્તુ કરવાનો તે શખસનો કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે વસ્તુ કરવામાં તેની પાસે કસર કરાવે અથવા કસર કરાવવાની કોશીશ કરે અને તે એવી રીતે કે જે વસ્તુ મારી પાસે કરાવવાની એ ગુન્હેગારની મતલબ છે, તે હું નહીં કરું તો અથવા જે વસ્તુ કરવામાં મારી પાસે કસર કરાવવાની એ ગુન્હેગારની મતલબ છે તે હું કરું તો મારી ઉપર અથવા જેની સાથે મારો સંબંધ છે. એવા કોઇ શખસની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે અથવા એ ગુન્હેગાર કાંઇ કરીને ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા કરાવશે એવા ભય તે શખસના મનમાં બેસાડી અથવા બેસાડવાની કોશીશ કરીને તે એ પ્રમાણે કરે તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) આ જ ને આંગણે હાંધવા બેસે એવા ઇરાદાથી કે એમ તેને ખારણે બેસવાથી જ ની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે એવા સંભવ ઉત્પન્ન થાય તો આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો આ એ કીધો એમ સમજવું.

(બ) આ જ ને એવી રીતે ડરાવે કે એ વું કલાણું કામ નહિ કરે તો હું મારા છોકરાઓમાંના એક છોકરાનો જીવ તને આપીશ અને તે એવી હાલતમાં હોય કે તે પોતાના છોકરાનો જીવ આપશે તો તેથી જ ની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે એવા ભય ઉત્પન્ન થાય તો આ એ આ કલમમાં બીયાન કરેલો ગુન્હો કીધો એમ સમજવું.

૫૦૯ કોઇ કોને લજવવાનો વીચાર કરી જે માણસ કાંઇ શબ્દ બોલે અથવા કાંઇ અવાજ કે ચાળા કરે અથવા કાંઇ વસ્તુ દેખાડે એવા ઇરાદાથી કે તે કો શબ્દ અથવા અવાજ સંભળે અથવા તે ચાળા અથવા વસ્તુ બુલે અથવા તે તેની એકંત જગા પર જે માણસ વગર રજાએ ઘુસે તેને એક વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૧૦ જે માણસ કેદની હાલતમાં છતાં કોઇ જાહેર જગામાં જાય અથવા જે જગામાં તેણે વગર રજાએ જવું કાયદા વિરુદ્ધ હોય એવી કોઇ જગામાં જાય અને ત્યાં કોઇ શખસને દુઃખ થય એવી રીતે ચાલે તેને ચોવીસ કલાકની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દસ રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

આખ ૨૩ મો.

ગુન્હા કરવાની કોશીશ બાબત.

૫૧૧. જે ગુન્હાને માટે આ કાયદામાં સમુદ્ધારની અથવા કેદની શીક્ષા ઠરાવી હોય એવો કોઇ ગુન્હો કરવાની અથવા એવો કોઇ ગુન્હો કરાવવાની જે માણસ કોશીશ કરે અને તે કોશીશ તે ગુન્હો કરવા તરફ કાંઇ કામ કરે તે માણસને તેવી કોશીશને માટે શીક્ષા સંબંધી આ કાયદામાં કાંઇ સાફ ઠરાવ ન કર્યો હોય તેવે ઠેકાણે તે ગુન્હાને માટે જે પ્રકારની કેદની શીક્ષા ઠરાવી હોય તે પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની અથવા સમુદ્ધારની ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની અડધી મુદત સુધીની કેદની અથવા સમુદ્ધારની અથવા તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) આ એક પેટી કોડીને કાંઈ એવે ચોરવાની કોશીશ કરે અને તે પેટી કોડવા પછી તેને માલમ પડે કે માંદે કાંઈ એવે નથી તો તેણે ચોરી કરવા તરફ એ કામ કીધું માટે આ કલમ પ્રમાણે તે તકસીરવાર થશે એમ સમજવું.

(બ) જ ના ખીસામાં હાથ ધાલીને તેમાંથી ચોરી કરવાની આ કોશીશ કરે અને જના ખીસામાં કાંઈ વસ્તુ ન હોવાને બીધે આ તે કોશીશમાં પાર ન પડે તો આ કલમ પ્રમાણે આ તકસીરવાર થશે એમ સમજવું.

ટીકા.—આ કલમ પ્રમાણે કોશીશ કરવાનો ગુન્હો બનવાને સારું ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી, અને તે ગુન્હો કરવાના ઉદ્દેશ્યથી કાંઈ કામ કરેલું હોય તેમજ, અને તે ગુન્હો કરવાની કોશીશમાં તે કરેલું હોય તેમજ.

સામ્રાસ.

પરિશિષ્ટ.

ગુન્હાઓની વિગતનું કોષ્ટક.

પ્રશ્નસામાન્ય—ગુન્હો તથા હોદ્દાસ્તાનના ફોજદારી કાયદા મુજબ શિક્ષા એવા મથાળાના આ પરિશિષ્ટના બીજા તથા સાતમા આસન મध्ये જે મળકર લખ્યા છે તે તેમના સંબંધની હોદ્દાસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની જુદી જુદી કલમોમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હાઓ તથા શિક્ષાઓની બ્યાખ્યા દાખલ લખ્યા છે એમ સમજવું નહીં પણ તે તો પહેલા આસન મध्ये જે કલમની સંખ્યા લખી છે તે કલમમાં શો વિષય છે તેની માત્ર સુચનાય લખ્યા છે. આ પરિશિષ્ટનું ઝલું આસન કલમ તથા ગુનાઇ એ સહેરોની પેલીસને પણ લાગુ છે.

આખ પ. મદદગારીના ગુન્હા બાબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

ક્ર.સં.	ગુન્હો.	(વગર વારંટ પેલીસ પકડી શકે કે નહીં એ રહે) ફોજનીએમલ કે તોન ફોજનીએમલ,	પ્રથમ વારંટ નીકળેકે સમન.	બીજી વારંટ કાય કે નહિ.	હોદ્દાસ્તાનના ફોજદારી કાયદા મુજબ શીક્ષા.	કપ ફાટ'થી મ-સાધ થઇ શકે.
૧૦૮	કામ ગુન્હાની મદદગારી ને મદદગારી પરથી કરેલું કામ કરવામાં આવે અને તેવા મદદગારીને માટે સાધ શિક્ષા કરાવી નહી હોય તો.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાને માટે વગર વારંટ પકડી શકતા હોય તો વગર વારંટ પકડી શકે નહીં તો નહીં.	જે ગુન્હાને માટે મદદગારી કરી હોય તેને માટે વારંટ નીકળી શકવું હોય તો વારંટ નહીં તો સમન.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે માંડી વારંટ શકતા હોય તો માંડી વારંટ શકાય, નહીં તો નહીં.	જે ગુન્હાની મદદ કરી હોય તે ગુન્હાને માટે શિક્ષા હોય તેજ શીક્ષા કરવાનો મુદ્દા કર્યો હોય તે ગુન્હાને માટે શીક્ષા હોય તેજ શીક્ષા કરેલા ગુન્હાને માટે શીક્ષા હોય તેજ શીક્ષા.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાનો મુદ્દા થઇ શકે તે કોર્ટ.
૧૧૦	કામ ગુન્હાની મદદગારીને મદદગારી કરેલો સખસ તે કામ મદદગારના મુદ્દા કરતાં જુદા મુદ્દાથી કરે તો.	એજ.	એજ.	એજ.	એજ.	એજ.
૧૧૧	કામ ગુન્હાની મદદગારી, જ્યારે એક કામમાં કરી હોય અને જુદાજ કામ બને ત્યારે; ચરતને પાત્ર.	એજ.	એજ.	એજ.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરવાનો મુદ્દા કર્યો હોય તે ગુન્હાને માટે શીક્ષા હોય તેજ શીક્ષા કરેલા ગુન્હાને માટે શીક્ષા હોય તેજ શીક્ષા.	એજ.
૧૧૩	કામ ગુન્હાની મદદગારી, જ્યારે મદદગારી કરેલા કામથી મ-	એજ.	એજ.	એજ.	એજ.	એજ.

દહધારના ધાર્યા કરતાં જુદી અસર પેલા થાય ત્યારે.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૧૪)કાનુ ગુન્હાની મદદગારી નો ગુ- નહો થતી વખતે મદદગાર હો બર હોય તે	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૧૫)ગોતની અથવા છવતાં સુધી સમુદાયપારની શિક્ષા થઇ એકે એવા ગુન્હામાં મદદગારી કર વામાં આવે અને તે ગુન્હો તે મદદગારી ઉપરથી નહીં થાયતો. અગર જેથી બચા થાય એવું કાંઈકામ તે મદદગારી ઉપરથી કરવામાં આવે તે.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૧૬)કેદની શિક્ષા થઇ એવા ગુ ન્હામાં મદદગારી કરવામાં આવે, અને તે ગુન્હો મદદગારી ઉપરથી નહીં થાય તે.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
અગર તે મદદગાર અથવા મદદ ગારી કરેલો અખસ સરકારી નોકર હોય, અને તેની ફરજ તે ગુન્હો અટકાવવાની હોય તે.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૧૭)દોક પાસે, અથવા દસથી વધારે માણસો પાસે કાંઈ ગુન્હો ક- રાવવામાં મદદગારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૧૮)ગોતની અથવા છવતાં સુધી	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

સસુદપારની શીક્ષા થઈ એવો કેસ ગુન્હો કરવાની ધારણા છુપાવવી, અમરતે ગુન્હો થાય તો.	એજ	એજ	એજ	ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૧૧૯જે ગુન્હો અટકાવવાની પોતાની ફરજ હોય એવો ગુન્હો કરવાની ધારણા કેસ સરકારી નોકરે છુપાવવી, અમર તે ગુન્હો થાય તો,	એજ	એજ	એજ	તથા વરસ સુધી બેમાંના અમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અમર તે ગુન્હો મોત, અથવા સસુદપારની શીક્ષા જોય હોય તો અમર ગુન્હો નહી થાય તો	એજ	એજ	એજ	જે ગુન્હાને માટે હરાવેલા પ્રકારની તથા બધામાં બધી મુદત જે હરાવી હોય તેની ફ મુદત સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૨૦જેની શીક્ષા થઈ એવો ગુન્હો કરવાની ધારણા છુપાવવી, જે તે ગુન્હો થાય તો, અમર નહી થાય તો.	એજ	એજ	એજ	દશ વરસ સુધી બેમાંના અમે તે પ્રકારની કેદ. જે ગુન્હાને માટે હરાવેલા પ્રકારની તથા બધામાં બધી જે મુદત હરાવેલી હોય તેની ફ મુદત સુધી કેદ. અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
	એજ	એજ	એજ		એજ
	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે હરાવેલા પ્રકારની તથા બધામાં બધી મુદત જે હરાવી હોય તેના કે ભાગસુધી કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ

બાબ ૫. અ-સાપરાધ કાવતરું.

૧૨૦) મોતની સહુદયારની અથવા બે અથવા તેથી વધારે વર્ષની સખત મજૂરીની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હા કરવા માટેનું સાપરાધ કાવતરું	અદરહુ કાવતરાનો ઉદ્દેશ જે ગુન્હા કરવાનો હોય તે ગુન્હા માટે વગર વારં પકડી શકાય, નહીં તે નહીં.	અદરહુ કાવતરાનો ઉદ્દેશ જે ગુન્હા કરવાનો હોય તે ગુન્હા માટે ગાળી શકાય તે હોય તે વારં, અથવા સમનની કળી શકાય તે હોય તે સમન.	અદરહુ કાવતરાનો ઉદ્દેશ જે ગુન્હા કરવાનો હોય તે ગુન્હા માટે ગાળી શકાય, નહીં તે હોય તે હાથ અકામ, નહીં તે નહીં.	માંડી વાળી નહીં શકાય.	સદરહુ કાવતરાનો ઉદ્દેશ જે ગુન્હા કરવાનો હોય તે ગુન્હાની મદદગારી માટે જે શિક્ષા દરાવી હોય તેજ શિક્ષા.	સદરહુ કાવતરાનો ઉદ્દેશ જે ગુન્હા કરવાનો હોય તે ગુન્હાની મદદગારી માટે જે શિક્ષા દરાવી હોય તેજ શિક્ષા. મન-સાધ કેદ સેસન ફોર્ટથી થઇ શકાય હોય તે, તે ફોર્ટ ખીજ સધળા ગુન્હાની બાબ તમા સેસન ફોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછલેની ફોર્ટ, અથવા ફલાવર્ગેના માછલેટની ફોર્ટ.
ખીજી ફાઇ સાપરાધ કાવતરું.	વગર વારં પકડાય નહીં	સમન	ગાળી ન લઇ શકાય	એબન	અ-ને માથી ફાઇ પછુ પ્રકારની છ મહીનાની કેદ તથા વારં અથવા બે માછલેટ.	પ્રેસીડેન્સી માછલેટ અથવા ફેલો વગરના માછલેટ.

બાબ ૬. રાજ્ય વિરુદ્ધ ગુન્હા માટે ૧૨૧ થી ૧૩૦ મી સુધીની ફલાયા સુબબ નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે.

૧૨૧) રાજ્યની સામા લાઇસ કરવી, અથવા લાઇસ કરવાની ફોર્ટ શીક્ષ કરવી, અથવા લાઇસ કરવાની મદદગારી કરવી.	વગર વારં પકડાય નહીં.	વારં.	ગાળી ન લઇ શકાય નહીં.	માંડી વાળી નહીં શકાય	મોત અથવા હાવતા સુધી સેસન ફોર્ટ સહુદયાર અથવા મીલ કેત સરકાર બંધ કરવી.
૧૨૨) રાજ્ય વિરુદ્ધ કેદલાઇ ગુન્હા કરવા	એબ	એબ	એબ	એબ	હાવતા સુધી અથવા હરફાઇ એબ

[illegible]

કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ
૧૨૭૧૨૫મી અથવા ૧૨૬મી કલમોમાં કહેલી લઘાત અથવા હુટથી મળેલી ખીલકત લેવી.	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ
૧૨૮ સરકારી નોકર સુદ્ધિપૂર્વક પોતાના હવાલામાંના ફાઇ રાજકીય અથવા લઘાતના ક્રેદીને નાસી જવા દે તો.	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ
૧૨૯ સરકારી નોકર મફલતથી પોતાના હવાલામાંના ફાઇ રાજકીય અથવા લઘાતના ક્રેદીને નાસી જવા દે તો,	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ
૧૩૦ તેવા ક્રેદીને નાસી જવામાં સાથ કરવું, ઊણવો અથવા ધરમાં રાખવો અથવા તેને પાછો પકડે તેમાં સામા થવું.	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ

ટીપ્—કલમ ૧૨૧ થી ૧૨૬ સુધી તથા ૧૨૮ થી ૧૩૦ સુધીની ફરીયાદ સરકાર તરફથી કર્યા વગર ફાઇ પજુ ફોરટ સાબળા ચકતી નથી. (કી. પ્રો. ફા. ૧૬૫).

બાબ ૭ એ જમીન સંબંધી તથા ફરીયાદ ફોજ સંબંધી શુલ્હા બાબત.

નીચે પ્રમાણે કા. ૧૩૧ ૧૪૦ થી કલમ મુજબ શીક્ષા થઇ શકે.

૧૩૧ ખંડમાં મદદગારી કરવી અથવા ફાઇ ઓરીસરને અથવા સોલબરને કે ખલાસીને પોતાની નોકરીથી અથવા પ્રભુ ધર્મથી બદલ કરવાની ફોરેશ કરવી.	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ
૧૩૨ ખંડ કરવામાં મદદગારી કરવી ને તેથી બંડ થાય તો,	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ
૧૩૩ ફાઇ ઉપરી અમલદાર પોતાનો હોદ્દા અલાવતો હોય તે દરમ્યાનમાં તેની ઉપર ફાઇ ઓરીસર, સોલબર	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ	કોબ

કોબ

કોબ

સેક્શન ફોરટ અથવા પ્રેસીડિ-ન્સો માલ સ્ટેટ અથવા પહેલા વગેરે માલ સ્ટેટ.

સેક્શન ફોરટ

સેક્શન ફોરટ

કોબ

સેક્શન ફોરટ

પ્રેસીડેન્સી માલ

	અથવા ખલાસીએ હુમલો કરવામાં મદદગારી કરવી.						સે. અથવા ૧ લા વર્ગનો મા ટ્રેડ.
૧૩૪	આવા હુમલામાં મદદગારી એ તે હુમલો થાય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ
૧૩૫	કોઈ ઓશીસર સોલજર અથવા ખલાસીને નાસી જવામાં મદદગારી કરવી.	એજ	એજ	જમીન લાઇ સ. કાય.	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા. અથવા ૨ મ વર્ગનો માટ્રેડ.
૧૩૬	નાસી આવેલા સદરહુ પ્રકારના કોઈ ઓશીસર, સોલજર અથવા ખલાસીને ધરમાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૩૭	કોઈ વેપારીના વહાણમાં ભારતરની અથવા બેના હવાલામાં તે વહાણ હોય તેની મુલતથી કોઈ નાસી જનારો સંતાપો હોય તો,	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	સમન.	એજ	એજ	૫૦૦) રૂપીઆનો દંડ.	એજ
૧૩૮	કોઈ ઓશીસર, સોલજર અથવા ખલાસીના ફરમાનીનું કોઈ કામ કરવામાં મદદગારી કરવી, એ તેથી તે મુન્હો થાય તો,	વગર વારંટે પકડી શકાય	વારંટ.	એજ	એજ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૪૦	સોલજરમાં ખપવાના ધરાદારથી સોલજરનો પોશાક પહેરવો અથવા સોલજરનું કોઈ ચિન્હ ધારણ કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા બંને.	કોઈ પણ માજીસ્ટ્રેટ.

આખ ૮ મો. લોકોની સમાધાની વિરૂદ્ધ મુન્હા આગત નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે.

૧૪૩	કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગૂઠા હોવું.	વગર વારંટે પકડી	સમન.	જમીન લાઇ સ. કાય.	મોડીવાળી નહીં શકાય.	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઈ પણ માજીસ્ટ્રેટ.
-----	-------------------------------------	-----------------	------	------------------	---------------------	--	---------------------

(૭૬૮) (૧૨૧) (૧૨૨) (૧૨૩) (૧૨૪) (૧૨૫) (૧૨૬) (૧૨૭) (૧૨૮) (૧૨૯) (૧૩૦) (૧૩૧) (૧૩૨) (૧૩૩) (૧૩૪) (૧૩૫) (૧૩૬) (૧૩૭) (૧૩૮) (૧૩૯) (૧૪૦) (૧૪૧) (૧૪૨) (૧૪૩) (૧૪૪) (૧૪૫) (૧૪૬) (૧૪૭) (૧૪૮) (૧૪૯) (૧૫૦)

૧૪૬ અવલે એવું કાંઈ હથીઆર પાસે રાખીને કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ હોવું.	એબ	વારંટ.	એબ	એબ	૨,૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦ અથવા બંને.	એબ
૧૪૫ કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને વીખરાઈ જવાનો હુકમ થયો છે એમ જાણવા છતાં તેમાં સામેલ થવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૧૪૭ હાથે કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ
૧૪૮ અવ લે એવું હથીઆર પાસે રાખીને હાથે કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ
૧૪૯ એકાદી કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીનો કામ અંગ્રજીન કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ
૧૫૦ કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવો કામ અંગ્રજીન કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ

૧૪૬ અવલે એવું કાંઈ હથીઆર પાસે રાખીને કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ હોવું.	એબ	વારંટ.	એબ	એબ	૨,૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦ અથવા બંને.	એબ
૧૪૫ કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને વીખરાઈ જવાનો હુકમ થયો છે એમ જાણવા છતાં તેમાં સામેલ થવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૧૪૭ હાથે કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ
૧૪૮ અવ લે એવું હથીઆર પાસે રાખીને હાથે કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ
૧૪૯ એકાદી કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીનો કામ અંગ્રજીન કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ
૧૫૦ કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવો કામ અંગ્રજીન કામ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૦, અથવા બંને.	એબ

૧૫૧ પાંચ અથવા વધારે અપરાધોની કાંઈ મંડળીને વીખરતા જવાનો હુકમ થયા પછી બધી બુલ્ડોને તે મંડળીમાં સામીલ થવું, અથવા જારી રહેવું.	એજ	સમન	જમીન લ પ કાય	એજ	૬ મહિના સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
૧૫૨ હંગામી બંધ પાડવા વીગેરેનું કામ કરતો હોય તેવામાં કાંઈ સરકારી નોકરની ઉપર હુમલો કરવા અથવા તેને હરકત કરવી.	એજ	વારંટ.	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, પ્રેસીડેન્સી માલ સીડેન્સી માલ સીડેન્સી અથવા ૧ લા વર્ષનો માલ સીડેન્સી.
૧૫૩ હંગામી કરાવવાના ઇરાદાથી દુશ્મતાથી કાંઈના મનમાં ક્રોધ ઉત્પન્ન કરવો, જે હંગામી થાય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
જો નહીં થાય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
૧૫૪ જુદા જુદા વર્ગના લોકો વચ્ચે દુશ્મનાઈ વધારવી.	વગર વારંટ પકડાય નહિ.	વારંટ.	જમીન લ પ કાય નહિ.	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, પ્રેસીડેન્સી માલ સીડેન્સી અથવા ૧ લા વર્ષનો માલ સીડેન્સી.
૧૫૫ જમીનનો માલીક અથવા અજાણેદાર હંગામી વીગેરેની ખબર નહીં આપે તો.	એજ	સમન.	જમીન લ પ કાય.	એજ	૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ.
૧૫૬ જે સખસના કાયદાને સાફ અથવા જોની વતી કાંઈ હંગામી કરવામાં આવે, તે અખસ તે આટકાવવાને સંધળા કાયદેસર પ્રકારે નહીં કરે તો,	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ લા અખસ ૨ ના વર્ષનો માલ સીડેન્સી.
૧૫૭ જે માલીક અથવા અજાણેદારના કાયદાને સાફ કાંઈ હંગામી કરવામાં આવે, તે અખસ તે આટકાવવાને સંધળા કાયદેસર પ્રકારે નહીં કરે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ લા અખસ ૨ ના વર્ષનો માલ સીડેન્સી.

૧૫૬૬ કોમ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને સાથે ભાડે રાખેલા સખ-સોતે બરમાં રાખવા.	વગર વારં-ટ પકડી શકાય.	એજ	એજ	એજ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૫૮ કોમ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં અથવા હંજામાં સામી લા થવા સાથે પેસા દેવા કરીને રહેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૫૯ અથવા હયીઆર બંધ થઈને ફરતું;	એજ	વારંટ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૬૦ અખેડો કરવા.	વગર વારં-ટ પકડી શકાય નહીં	સમન.	એજ	એજ	૧ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૧૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	કોમ પશુ માણ-સ્ટેટ.

બાબ ૯ એ, સરકારી નોકરીના અથવા તેઓ સંબંધી ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

૧૬૧ સરકારી નોકર હોય અથવા થવાની ઉમેદ હોય અને કોમ સરકારી નોકરીના કામ સંબંધી કાયદેસર મહેનતાણુ સિવાય કોમ બીજો આવેજ દેવો.	વગર વારં-ટ પકડાય નહિ.	સમન.	અમીનવા-માંડી વા મ કાય. ની નહિ શકાય.	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માણ સ્ટેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-હુસ્ટેટ.
૧૬૨ કોમ સરકારી નોકર ઉપર લોચના અથવા કાયદા વિરુદ્ધ ઉપાયથી વગ ચલાવવા માટે કોમ આવેજ દેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૬૩ કોમ સરકારી નોકરના ઉપર ખુદ પોતાનો વગ ચલાવવા સાથે કોમ આવેજ દેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસાન ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માણ સ્ટેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-હુસ્ટેટ.
૧૬૪ સરકારી નોકર પોતાની આખતમાં ઉપલી છેલ્લી બે કલસોમાં બમાન કરેલા ગુન્હામાં મદદગારી કરે, તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માણ સ્ટેટ.

બાબ ૧૦ માં સરકારી નોકરોનો કાયદેસર અખત્યારના તીરસ્કાર કરવા બાબત.
નીચેના ફોર્મમાં બતાવેલી કસમો મુજબ નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થયે છે.

જાણે કે કોઈ સરકારી નોકરના તરફથી થયેલો સમન કે હુકમ નહીં પહેલેથી જાણતો હોય તે.	વચર વાર- ૨ પકડાય નહિ.	સમન.	જાણીના સર્વિ શકાય નહિ.	જાણીના સુધીની આસાન કેદ, અ- થવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	કેસ પશુ માછ- સેટ.
જો તે સમન અથવા નોટીસમાં કોઈ સમસતે કોઈ મનસાફતી ફોર્મમાં જાણે હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અ- થવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	એજ
જો તે સમન અથવા નોટીસ પહેલેથી જ જોતા હોય તે જાણે હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	પ્રેમીડેન્સી માછ સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- છસેટ.
જો તે સમન વીગેરેમાં કોઈ સમસતે કોઈ મનસાફતી ફોર્મમાં જાણે હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અ- થવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એજ
જો તે કોઈ કોઈ જાણે જાણે અથવા અખત્યારની માફતે હાજર થવાને કાયદેસર હુકમ થયો હોય, તે નહીં માનવો અથવા તે કોઈથી વચર રખાયે જાય.	એજ	એજ	એજ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અ- થવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	કેસ પશુ માછ- સેટ.
જો તે કોઈમાં કોઈ સમસતે કોઈ મનસાફતી ફોર્મમાં જાણે હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની આસાન કેદ અ- થવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એજ
જો તે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ કોઈ લેખ હાજર કરવાની અથવા સ્વાધીન કરવાની જો સમસતે કસમ મુજબ ફરજ હોય તે સમસતે લેખ હાજર કરવામાં મરદાથી કસર કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અ- થવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	જો ફોર્મમાં તે ગુન્હો થયો હોય તે ફોર્મ, આ કાયદાના ૩૫ મા બાબતના

જો તે લેખ, કાષ્ટ મન્સાફની ફારટમાં હાજર કરવાનું, અથવા સ્વાધિન કરવાનું દરમાળ્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૭૬ કાષ્ટ સરકારી તોકરતે તોડીસ અગર ખમર આપ- વાની જે શખસને કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે શખસે તે તોડીસ અથવા ખમર ધરાદાથી નહીં આપવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
જે તોડીસ અથવા ખમર આપવી જોઈએ તે કાષ્ટ ગુન્હે થયા વીગેરેની હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૭૭ ખણી સુલતે કાષ્ટ સરકારી તોકરતે બોટી ખમર આપવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
જે ખમર આપવી જોઈએ તે કાષ્ટ ગુન્હે થયા વીગે- રની હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૭૮ કાષ્ટ સરકારી તોકરે કાયદા મુજબ સોગન ખાવાનું ફરમાવ્યા છતાં સોગન ખાવાની ના કહેવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

ખાખતે અમુક- રીને જો તે ચુન્દો ફાલ ફા- રદમાંથી થશે. ફોલ તો પ્રેસીડે- ન્સી માલ્સ્ટેડ અથવા ૧ લા અથવા ૨ જા વર્ગનો માલ્સ્ટેડ.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૩ મહિના સુધીની આસાન ફેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૬ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧૭૭ સાચું બોલવાને કાયદા પ્રમાણે બંધાયા છતાં ફાલ
સ્વાલોના જવાબ દેવાની ના કહેવી.

૧૮૦ ફાલ સરકારી નોકરની આગળ કહેલા કાંઈ મજદુર
છિપર સહી કરવાને કાયદા મુજબ ફરમાવ્યા છતાં
તેમ કરવાની ના કહેવી.

૧૮૧ ફાલ સરકારી નોકરની આગળ સોગમ ખાખતે જુદા
મજદુર ખરા તરીકે જાણી છુટતે કહેવા.

૧૮૨ ફાલ સરકારી નોકરને તેનો કાયદેસર અખત્યાર અ-
સલમાં બાજીવીને બીજા અખસને તુક્યાન અથવા
ધન કરાવવા સાથે ખોટી ખખર બાપવી.

૧૮૩ ફાલ સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારથી ફાલ
મીલકત લેવાતી હોય તેમાં સામા થવું.

૧૮૪ ફાલ સરકારી નોકરના અખત્યારથી વેચવા કહાડેલી
મીલકતના વેચાણમાં આડચણુ કરવી.

૧૮૫	કામ કામદેસર અખતારથી વેચવા કહાડેલી ચીજકત ખરીદ કરવાને ને શખસ કાયદા પ્રમાણે અચૂક હોય તે શખસે તેની માગણી કરવી અથવા માગણી કર્યાથી ને ફરજ પોતાની ઉપર આવતી હોય તે અદા કરવાનો ધરદો નહીં છતાં માગણી કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એબ
૧૮૬	કામ સરકારી તોફરને તેના સરકારી કામ કરવામાં અડચણ કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	એબ
૧૮૭	કાયદા મુજબ મદદ કરવાની ફરજ છતાં કામ સરકારી તોફરને મદદ કરવામાં કસૂર કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ અથવા ૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	એબ
૧૮૮	પ્રોસેસ ખમવવાના, યુ-દો અટકાવવાના વિગેરે કા-મોમાં કામ સરકારી તોફરે મદદ માગ્યા છતાં તેને બાણી બોલને મદદ કરવામાં કસૂર કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એબ
૧૮૯	કામ સરકારી તોફરે કાયદા મુજબ બહાર કરેલો હુકમ નહીં માનવો, બે તે નહીં માનવાથી કાયદા સર રહેલા શખસોને આડચણ દુઃખ અથવા નુકસાન થાય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અથવા ૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	એબ
	તે નહીં માનવાથી માણસની બુંદગીને, તંદુસ્તીને, અથવા સલામતી વિગેરેને બેખ થાય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એબ
૧૯૦	કામ સરકારી તોફર પોતાના હોદાનું કામ કરવાને અથવા નહીં કરવાને લકચાય એટલા સારા બુદને તેને અથવા બેની સાથે તેનો સંબંધ હોય તેને નુકસાન કરવાનો ધરદોખાડવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એબ

૧૬૦ ગુજરાતમાંથી રક્ષણ થવા સાથે કાયદાસર અરજ કરવાથી દૂર રહેવાને કામ અપસને લક્ષ્યાવવા સાથે તેને ડર દેખાડવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	ઝોન
બાબ-૧૨ માં ખોટા પુરાવા તથા સરકારી ઇનસાફ વિરુદ્ધ ગુન્હાઓ બાબત નીચેના કોષ્ટકમાં બતાવ્યા મુજબ શિક્ષા થકી શકે છે.						
૧૮૩ કામ ઇન્સાફી કામમાં ખોટી સાહેદી આપવી, અથવા ખોટો ખોટો પુરાવો બતાવવો.	વગર વારંવારં, ૨ પકડાય નહીં,	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
બીજા કામ કામમાં ખોટી સાહેદી આપવી, અથવા ખોટો પુરાવો બતાવવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	ઝોન
૧૮૪ દેહાંત શીક્ષા બેમ ગુન્હો કામની ઉપર સાબીત કરાવવાના પરાવાથી ખોટી સાહેદી આપવી અથવા ખોટો પુરાવો બતાવવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી શખત કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ,
૧૮૫ કરવાથી કાંઈ બીન ગુન્હેમાર અપસની ઉપર ગુન્હો સાબીત થકને તેનો જીવ લેવામાં આવે તો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	મોત અથવા ઉપર મુજબ,	ઝોન
૧૮૬ જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની, અથવા સાત વર્ષની, અથવા તે કરતાં વધારે કેદની શીક્ષા થકી શકે, એવો ગુન્હો કામની ઉપર સાબીત કરાવવાના પરાવાથી ખોટી સાહેદી આપવી અથવા ખોટો પુરાવો બતાવવો.	વગર વારંવારં, ૨ પકડાય નહીં.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	તે ગુન્હાને માટે ને શીક્ષા હોય તેમ.	ઝોન
૧૮૭ કામ ઇન્સાફી કામમાં ખોટી સાહેદી આપવી અથવા ખોટો પુરાવો બતાવવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ખોટી સાહેદી આપવા અથવા ખોટો પુરાવો બતાવવા માટે ને શીક્ષા હોય તેમ.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.

૨૨૩૬૬ અજસને શિક્ષાથી અચાવવાને બહીસ વિગેરે લેવી, તે ગુન્હો દેહાત શિક્ષા ભેગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોરટ. કેદ, તથા દંડ.
તે ગુન્હો નો છવતાં સુધી સસુદપારની, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા ભેગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોરટ, પ્રેસીડેન્સી માછ સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- અસેટ.
નો ૧૦ વરસ કરતાં ઓછી સુદતની કેદની શિક્ષા ભેગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે દરાવેલા પ્રકારની તથા ધણામાં ધણી સુદત ને દરાવી હોય તેની કે સુદત સુધી કેદ, અથવા દંડ અથવા બ ને.
૨૨૪૬૬ કાઠ ગુન્હેગરને અચાવવાના બદલામાં કાંઈ બદીસ આપવી અથવા મોલકત પાછી આપવી, તે ગુન્હો નો દેહાત શિક્ષા ભેગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોરટ. કેદ તથા દંડ.
તે ગુન્હો નો છવતાં સુધી સસુદ પારની અથવા ૧૦ વર્ષની કેદની શિક્ષા ભેગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોરટ કેદ, તથા દંડ.
નો ૧૦ વરસ કરતાં ઓછી સુદતની કેદની શિક્ષા ભેગ હોય તો.	વગર વારં તે પકડાય નહિ.	વગર વારં તે પકડાય નહિ.	બીમીન લાઇસકાય. નહિ.	બીમીન લાઇસકાય. નહિ.	તે ગુન્હાને માટે દરાવેલા પ્રકારની તથા ધણામાં ધણી ને સુદત દરાવી હોય તેની કે સુદત સુધી કેદ અથવા દંડ, અથવા બ ને.

૨૧૫ ગુનહાથી થયેલી જન્મ મિલકત પાછી મેળવવામાં મદદ કરવા સાર કાંઈ બક્ષીસ દેવી અને ગુનહેઆરને પકડાવવો નહી.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ, અથવા ૬૦, અથવા બને. સા વર્ગનો માળ ક્રેડ.	તે કારટ.
૨૧૬ જે ગુનહેઆર ક્રેડમાંથી નાહો હોય, અથવા જેને પકડાવતો હુકમ થયો હોય તે ગુનહેઆરને ધરમાં રાખવો, તે ગુનહે દેહાત શિક્ષા ભોગ હોય તો.	વગર વાર ૨ પકડી થકે.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ, અથવા ૧ સા વર્ગનો માળ ક્રેડ.	સેસન કારટ પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ.
જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની, અથવા ૧૦ વરસ સુધી ક્રેડની શિક્ષા ભોગ હોય તો.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ક્રેડ, તથા ૬૦ કરે અથવા ન કરે.	ઓળ
જો દસ વરસ સુધી નહીં પણ ૧ વરસ સુધી ક્રેડની શિક્ષા ભોગ હોય તો.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	તે ગુનહે માટે હાવેલા પ્રકારની તથા પ્રેસીડેન્સી માળ ધણીમાં ધણ જે મુદત હરાવી હોય તેની ક્રેડ અથવા ૧ જે મુદત સુધી ક્રેડ, અથવા ૬૦ અથવા સા વર્ગનો માળ ક્રેડ. અથવા જે કારટથી તે ગુનહેનો પ્રત્યાધ થઈ શકે તો હોય તે કારટ.	સેસન કારટ પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ અથવા ૧ સા વર્ગનો માળ ક્રેડ.
૨૧૬ અપહરણ તથા ડેકાઠી કરનારાઓને ધરમાં રાખવા.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૭ વરસ સુધી સખત મજુરની ક્રેડ, તથા ૬૦.	સેસન કારટ પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ.
૨૧૭ કાંઈ અખસને શિક્ષાથી, અથવા કાંઈ મિલકત સરકાર જમ થતી, બચાવવાના, મરાદાથી કાંઈ સરકારી નોકર કામદારોના હુકમ નહીં અને તો.	વગર વાર ૨ પકડાય નહી,	સખત.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ અથવા ૬૦ અથવા બને.	સેસન કારટ પ્રેસીડેન્સી માળ ક્રેડ અથવા ૧ સા વર્ગનો માળ ક્રેડ.

૨૧૮ સરકારી નોકર ફાઇ જખસને શિક્ષાથી અથવા કાંઈ મીલકતને સરકાર જમ થતી બચાવવાના ધરાદાયી કાર્ડ બોર્ડ દ્વારા અથવા લખાણ બનાવે તો.	એજ	વારંટ.	એજ	એજ	સેસનકોર્ટ કારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.
૨૧૯ કાર્ડ ખનસાદી સુકદમા સધે ફાઇ સરકારી નોકર કાંઈ હુકમ, રીપોર્ટ, ફેસલો અથવા ઠરાવ કાયદા વિરુદ્ધ છે, એમ નળીને તે હુકમ, રીપોર્ટ, ફેસલો અથવા ઠરાવ લાયક દર્શાવે કરે, અને કદી સંભળાવે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૨૦ જે જખસને અખત્યાર હોય તે જખસ પોતે કાયદાથી વિરુદ્ધ ચાલે છે એમ નળીને, ખનસાદ થવા સાથે કાપતે કમીટ કરે અથવા ફેદમાં ચોકલે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૨૧ જે સરકારી નોકરની કાયદા સુખ્ય ફેલને પકડવાની ફરજ હોય તે સરકારી નોકર તેને પકડવામાં ધરાદાયી કસુર કરે, અને તે ગુન્હે દેહાત શિક્ષા નોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા ૧૦ વરસ સુધી ફેદની શિક્ષા નોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ અથવા ૧ લા અગર ૨ ના વગેરો માલ્સેટ.
૧૦ વરસ કરતાં ઓછી સુદત સુધીની ફેદની શિક્ષા નોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ અથવા પહેલા ફે ૨ ના વગેરો માલ્સેટ.
૨૨૨ જે જખસની ઉપર ફાઇ ખનસાદની ફેટ શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે જખસને પકડવાની જે સરકારી નોકરની કાયદા સુખ્ય ફરજ હોય, તે જખસને પકડવામાં ધરાદાયી કસુર કરે, અને તેની ઉપર ચોતની શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો.	એજ	એજ	જમીન લા શિકાય.	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર, અથવા ૧૪ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.

[illegible]

૨૨૨૮ કાંડ સરકારી નોકર કાંડ ધનસાધી સુકદમાના કોષ્ટક પશુ બાગમાં બેઠો હોય તેનું પ્રસાદાથી અપવાન કરવું અથવા તેને હરકત કરવી.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની અસન કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	તે કોર્ટમાં ગુન્હો થયો હોય તે કોર્ટ, ૨૫ મા બાબમાં લખેલા ઠરાવોને અનુસરીને.
૨૨૨૯ બુરર અથવા આસેસરનો વેશ લેવો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માછલો અથવા ૧ લા વર્ગનો માન હુસેટ.

બાબ ૧૨ એ, સીકા તથા સરકારી રથાંપ સંબંધી ગુન્હાઓ માટે નીચેના કોષ્ટક પ્રમાણે થઈ શકે.

૨૨૩૧ સીકા ખોટો બનાવવો, અથવા તે કિમાનો કાંડ પશુ બાગ કરવો.	વગર વારં વાર પકડાય નહિ.	વારં વાર.	અગીન ન-મીડી વાળી હી લાઇ ચકાય	૭ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ
૨૨૩૨ રાણીનો સીકા ખોટો બનાવવો, અથવા તે કિમાનો કાંડ પશુ બાગ કરવો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સસુદવાર, અથવા ૧૦ વર્ષ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૨૨૩૩ સીકા ખોટો બનાવવા માટે હથેઆર બનાવવું, ખરીદવું અથવા વેચવું.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછલો અથવા ૧ લા વર્ગનો માન હુસેટ.
૨૨૩૪ રાણીનો સીકા ખોટો બનાવવાના કારણસર હથેઆર બનાવવું, ખરીદવું અથવા વેચવું.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ.

૨૩૫ સીકો ખોટા બનાવવાના કારણસર હથોળાર અથવા કાષ સામાન પાસે રાખવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માળ-સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-હજેટ.
રાણીનો સીકો બનાવવાના કારણસર હોય તો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.
૨૩૬ બ્રીટિશ હિંદુસ્તાનમાં રહીને બ્રીટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર કાષ સીકો ખોટો બનાવવામાં મદદગારી કરવી.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	બ્રીટિશ હિંદુસ્તાન મધ્યે સીકો ખોટો બનાવવામાં મદદગારી કરવાને માટે ને શોલા દરાવી છે તે શિક્ષા.
૨૩૭ સીકો ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણીને તે આ દેશમાં લાવવો, અથવા આ દેશમાંથી બહાર લાઇ જવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૪ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માળ-સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-હજેટ.
૨૩૮ રાણીના સીકો ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણીને આ દેશમાં લાવવો, અથવા આ દેશમાંથી બહાર લાઇ જવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	જીવતા સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.
૨૪૧ કાષ સીકો ખોટો છે એમ તે લેતી વખત જાણીને રાખવો તથા તે બીજીને આપવો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૫ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.
૨૪૦ રાણીના કાષ સીકો બાખત તેમ કરવું.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.
૨૪૧ કાષ માણસની પાસે કાષ સીકો પહેલાં આવે તે વખતે તે એમ જાણીને નહીં હોય કે આ સીકો ખોટો છે, તે સીકો તે માણસે કાષને જાણી છુ-	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા ૧ નેટલી શીમતનો તે ખોટો સીકો કર્યો હોય તેથી દશ ગણા દંડ.

૨૪૮૬રાણીનો ફાઇ સીક્રેટ બીજ સીક્કાને ઠેઠાંથી ચાલે એવા ધરોહારો તે સીક્કાનું રૂપ બદલાવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૦ અસુક સીક્કામાં ફેરફાર થયેલો છે એમ જાણીને તે પાસે રાખીને બીજને આપવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૧ અસુક રાણીના સીક્કામાં ફેરફાર થયેલો છે એમ જાણીને તે પાસે રાખીને બીજને આપવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૨ ફાઇ અખતની પાસે કાંઈ ફેરફાર થયેલો સીક્કા આવતો વખતે તેમાં ફેરફાર થયેલો છે એમ તેણે જાણ્યો હતો તે પાસે રાખવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૩ ફાઇ અખતની પાસે કાંઈ ફેરફાર થયેલો રાણીના સીક્કા આવતો વખતે તેમાં ફેરફાર થયેલો છે એમ તેણે જાણ્યો હતો તે પાસે રાખવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૪ ને સીક્કા ફાઇ માણસની પાસે પ્રથમ આવતી વખતે તેમાં ફેરફાર થયેલો છે એમ તેણે જાણ્યો નહીં હોય તે સીક્કા તેણે બીજને ખરા સીક્કા દાખલ આપવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૫ સરકારી રતાંપ ખોટો બનાવવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૬ ફાઇ સરકારી રતાંપ ખોટા બનાવવાના કારણસર કાંઈ હથિયાર અથવા સામાન પાસે રાખવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૭ ફાઇ સરકારી રતાંપ ખોટા બનાવવાના કારણસર હથિયાર બનાવવું, ખરીદવું અથવા વેચવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૫૮ સરકારી રતાંપ ખોટા બનાવેલો વેચવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ

બાબ ૧૩ એ. કારણો તથા માપસંબંધી શુલ્કો.

૨૬૬૪ તોળવણું ખેડું થ'ન દગલખાજથી વાપરવું.	વગર વાર- ૨૦ પકડાય નહિ.	સમન.	ગમીન લણશકાય નહીં શકાય.	માડીવાળી ૧ વરસ સુધી ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ.	પ્રેસીડેન્સી મા- જસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ ના વર્ગનો માજસ્ટ્રેટ.
૨૬૬૫ ખેડું કારણ અથવા માપ દગલખાજથી વાપરવું.	એબ	એબ	એબ	૧ વરસ સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એબ
૨૬૬૬ ખેડું કારણો અથવા માપ દગલખાજથી વાપરવાને પાસે રાખવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૬૬૭ ખેડું કારણો અથવા માપ દગલખાજથી વાપરવાને બનાવવા અથવા વેચવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ

બાબ ૧૪ તથા ૧૫ એ, લોકની તંદુરસ્તી, સલામતી, અનુકુળતા, લગ્ન, નિતી તથા ધર્મ સંબંધી શુલ્કો કરવા બાબત નીચેની કલોમાં લખ્યા સુબખ શીક્ષા થઇ શકે.

૨૬૬૮ હંદગીને બેખમ પહેચિ એવા રોગનો એપ નેચી પ- સરવતો સભવ છે એમ માલુમ હોય એવું કાંઈ કૃત્ય ગફલતથી કરવું.	વગર વા- ૨૦ પકડી શકે.	સમન.	ગમીન લણશકાય નહીં શકાય.	માડી વા- ળી નહિ શકાય.	૧ મહિના સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.
૨૬૬૯ હંદગીને બેખમ પહેચિ એવા રોગનો એપ પસરવતો શબવ છે એમ માલુમ હોય એવું કાંઈ કૃત્ય દ્રેપ સુલિથી કરવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ વરસ સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.
૨૬૭૦ રોગના સમગ્રથી દુર રહેવા સંબંધીની કાંઈ કાનુન બાજી શુલ્કને નહીં માનવી.	વગર વા- ૨૦ પ-	એબ	એબ	એબ	૬ મહિના સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.

પ્રેસીડેન્સી માજ-
સ્ટ્રેટ અથવા ૧
લા ફે ૨ ના
વર્ગનો માજ-
સ્ટ્રેટ.

એબ

એબ

૨૬૨ વેચવાને ધરાહો રાખેલી, માણસને ખાવાની કે પીવાની વસ્તુમાં કાંઈ ભેળ કરીને તે અવગુણકારક કરવી.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૬ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની ફેડ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ અથવા બંને.	ઝોબ
૨૭૩ માણસને ખાવાની અથવા પીવાની કાંઈ વસ્તુ અવ- ગુણકારક છે. એમ જાણીને તે ખાવાની તથા પી- વાની વસ્તુ દાખલ વેચવી.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ
૨૭૪ કાંઈ વેચવાના વસાણામાં અથવા ઝોસડામાં ભેળ કર- વી એવી રીતે કે તેથી તેનો ગુણ ઓછો થાય, અ- થવા તેનો અસર બદલાય, અથવા તે અવગુણકારક થાય.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ
૨૭૫ કાંઈ વસાણામાં અથવા ઝોસડામાં ભેળ કરેલો છે એમ જાણીને તે વેચવા કહાડવું, અથવા ફોડ દવા ખા- નામાંથી આપવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ
૨૭૬ ગણી યુજીને કાંઈ વસાણાને અથવા ઝોસડાને ભૂંદા વસાણા અથવા તેધાર કરેલાં ઝોસડ તરીકે વેચવું. અથવા દવાખાનામાં આપવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ
૨૭૭ સાંવેજનીક ગરા અથવા બલાશાયનું પાણી મેલું કરવું.	વગર વા- રંટ પકડી શકે.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૩ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની ફેડ, અથવા ૫૦૦ રૂપિયા સુ- ધીનો દંડ, અથવા બંને.	ફાઇ પશુ માળ- સેડ.
૨૭૮ હવાને તંદુરસ્તીમાં બીખાડ કરે એવી કરવી.	વગર વારં- ટ પકડાય નહિ.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૫૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ.	ઝોબ
૨૭૯ સરથામ રસ્તા ઉપર બેઠીકરાઈ અથવા ગફત બારેલી રીતે હાંકવું, અથવા સ્વાવી કરવી એવી રીતે કે તેથી માણસની છંદવી બેખમમાં આવે વગેરે.	વગર વારં- ટ પકડી શકે.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૬ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની ફેડ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ અથવા બંને.	ઝોબ

૨૮૦ બેરીકરાય અથવા ગદ્દત ભરેલી રીતે વહાણ ચલાવવું, એવી રીતે કે તેથી માણસની હાંદગી ભેખમાં માં આવે વગેરે.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	પ્રસીડેન્સી માણસેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ભ વગેરે માણસેટ.
૨૮૧ ખોડું અળવાળુ, નીશાની અથવા ખોડું દેખાડવું.	એજ	વારંદ,	એજ	એજ	એજ	એસનકોરટ.
૨૮૨ વણી ભાર ભરેલા અથવા દહેશતવાળા વહાણમાં ભાડું કરીને ફોન અખસતે જળ મારગે લાઇ જવો, જેથી તેની હાંદગી ભેખમાં આવે.	એજ	સમત.	એજ	એજ	એજ	પ્રેસીડેન્સી માણસેટ. અથવા ૧ લા કે બીજવગેરે માણસેટ.
૨૮૩ સરીયામ રસ્તામાં અથવા વહાણના રસ્તામાં ભય અથવા અડચણ અથવા નુકશાન કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૮૪ કાંમ એરી પદાર્થો એવું કામ કરવું કે જેથી માણસની હાંદગી વગેરે ભેખમાં આવે વગેરે.	વગર વારંદ પકડાય નહિ.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૮૫ અગની અથવા શીત્ર જ્વાળા ગ્રાહી પદાર્થો એવું કામ કરવું કે તેથી માણસની હાંદગી ભેખમાં આવે વગેરે.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	ફાઇ પશુ માણસેટ.
૨૮૬ ફાઇ પશુ ખારીક પદાર્થો એવું કામ કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૮૭ ફાઇ સાંચાથી એવું કામ કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	પ્રેસીડેન્સી માણસેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ભ વગેરે માણસેટ.
૨૮૮ માણસની હાંદગીને ભેખમાં થવું અટકે એવી ઇમારતો તોડી પાડવામાં, અથવા મરામત કરવામાં જન.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૨૮૯૬ કોષ્ટક અખસના કમળમાં કોષ્ટક જનવર હોય તે જન- વરથી માણસની છંદગીતે કોષ્ટક જુલકાન થાય નહીં, અથવા તેમાં કોષ્ટક ને મહાનવથા થાય નહીં એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં તે અખસ કસુર કરે તો.	વગર વારં ટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	એજ	કોષ્ટક પશુ માણ- સેદ.
૨૯૦૦ કોષ્ટક લોકાપકારક કૃત્ય કરવું.	વગર વારં ટે પકડાય નહીં.	એજ	એજ	એજ	૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ.	એજ
૨૯૦૧ અંધ કરવાની તાકીદ થયા પછી, અપકારક કૃત્ય જારી રાખવું.	વગર વારં ટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની અસાન કેદ, અ- થવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માણ સેદ અથવા ૧ લા કે ૨ જા વર્ગનો માણ- સેદ.
૨૯૦૨ ખીલતસ પુસ્તકો વગેરેનું વેચાણ કરવું.	એજ	વારંદ.	એજ	એજ	૩ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૨૯૦૩ વેચવા અથવા દેખાડવા સારૂ ખીલતસ પુસ્તક વગેરે કમળમાં રાખવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૯૦૪ ખીલતસ મીતો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૯૦૫ સરકારે હુકમ આપ્યો નહીં હોય તેવી સોરડીની એ અ કીસ રાખવી.	વગર વારં ટે પકડાય નહીં.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	કોષ્ટક પશુ માણ- સેદ.

આજ ૧૫ મે ધર્મ સંબંધી ગુન્હા બાબત.

સોરડી બાબતના દરાવ પ્રસિદ્ધ કરવા.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ.	એજ
૨૯૦૬ કોષ્ટક પશુ જતીના લોકોને ધર્મ ને અપમાન કરવાના વગર વારં	એજ	એજ	એજ	એજ	જો વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માણ

પરાદાથી કોણ પુખ્તના રોકાણનો અથવા, પત્રીત વસ્તુનો નાશ કરવો. અથવા તેને તુકશાન કરવું. અથવા તેને બેટ કરવી.	ટે પકડી શકે.	એજ	એજ	લપ્ત શકાયળી નહિ શકાય.	કારતી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એટ અથવા ૧ લા આગર ૨ ના વર્ગનો માનુસેટ.
રેલ્વે કોણ ધર્મ સંબંધી મંડળી પુખ્તના કામમાં છતાં તેને આડચાલુ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
રેલ્વે પુખ્તની જગા અથવા કમરસ્તાનમાં વગર રખાએ જવું, અથવા કોણ કમરસ્તાનમાં મનને, કુખ કરવાના અથવા તેના ધર્મને અપમાન કરવાના પરાદાથી પ્રેત સંસ્કાર થતો હોય ત્યાં ગરબડ કરવી, અથવા કોણ પ્રેતનું અપમાન કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
રેલ્વે ધર્મ સંબંધી કોણ પૃથુ સખસનું દોલ કુખવવાના પરાદાથી તે સામળે તેમ કોણ શબ્દ બોલવો અથવા પત્રીત કરવો, અથવા તે દેખે તેમ કંઈ ચાળા કરવા અથવા કોણ વસ્તુ કરવી.	વગર વારં: ટે પકડાય નહી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

બાબ ૧૬ એ, આજસના શરીરસંબંધી ગુન્હાઓ તથા છંદગી સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત નીચેના કોષ્ટકમાં બતાવ્યા સુજબ રીક્ષા થઈ શકે.

૩૦૨ ખુન.	વગર વારં: ટે પકડી શકે.	વારંદ.	ગમીન નહિ લપ્ત શકાય.	માંડી વાળી નહીં શકાય.	મોત અથવા છવતાં સુધી સસુદખાર, તથા દંડ.	સેસનકારટ
૩૦૩ છવતાં સુધી સસુદખારની શિક્ષાના ગુન્હાગર કરેલું ખુન.	એજ	એજ	એજ	એજ	મોત.	એજ
૩૦૪ ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો શિક્ષણીય મતુખ વધ, નો, ને કામથી મોત થવું હોય તે મોત બાણીવાના પરાદાથી કયું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	છવતાં સુધી સસુદખાર, અથવા દશ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ

ગર્ભપાત કરવા બાબત, નહીં જન્મેલા બચ્ચાંઓને નુકશાન બાબત, બચ્ચાંઓને ખુલાં સુકવા બાબત, તથા જન્મ પુષ્પાવવા બાબત નીચેના કોષ્ટક પ્રમાણે થઇ શકે.

અરજીપાત કરવો.	વગર વારં ટે પકડાય નહિ.	વારંટ.	ગર્ભીનલા મંદી સંકાય. ગા નહી સંકાય.	મંદી વા- ગા નહી સંકાય.	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેસનકોર્ટ.
જો તે સ્ત્રી ચલોત ગર્ભા થઇ હોય તો.	એજ	વારંટ	એજ	મંદી વા- ગા નહી સંકાય.	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અરજીની રળમંદી વગર ગર્ભપાત કરવો.	એજ	એજ	ગર્ભીન ન- હિ લાઇ સંકાય.	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અરજીપાત કરવાના ધરાદારી, કરેલા કાંઇ કામથી થયેલું મોત.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
તે સ્ત્રીની રળમંદી વગર તે કામ કર્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ઉપર મુજબ.	એજ
અરજીકોષ્ટ બચ્ચું જીવતું જન્મતાં બાટકાવવાના, અથવા બચ્ચા પછી તે સરી જાય એવું કરવાના ધરાદારી કરેલું કામ.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
અરજીને કામ શિક્ષણીય મુગળ વધ ગણાવું હોય એવા કામથી કોષ્ટ નહીં જન્મેલા જીવતાં બચ્ચાંનું મોત આણવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અરજીકોષ્ટ ૧૨ વરસથી ઓછો ઉંમરના બચ્ચાંને તેના મા-બાપે અથવા ને સખસના હવાલામાં તે બચ્ચું હોય તે સખસે તેને બીલકુલ તજી દેવાના ધરાદારી બુદ્ધિ મુજબ.	વગર વારં- ટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ. અથવા બંને.	એજ

[illegible]

વ્યથા, મહાવ્યથા, બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા અને બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા સંબંધી ગુ-હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે.

ઉરડેભુદિ પૂર્વકબથા કરવી.	વગર વારડે પકડાય નહી.	સમન.	નમીન લાઇ શકાય.	મીડી વાળી શકાય.	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર-કારની ફેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો ફેદ. અથવા બંને.	કોણ પશુ માણ-સેદ.
ઉરડેભુદિ પૂર્વક અથવા સાધનવડે ભુદિ પૂર્વક બથા કરવી.	વગર વારડે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર-કારની ફેદ તથા ફેદ, અથવા બંને.	સેસન ફોર્ટ, પ્રે-મીડેસી માણ-સેદ અથવા ૧ લા ફેર જાવડો નો માણસેદ.
ઉરડેભુદિ પૂર્વક મહાબથા કરવી,	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા ફેદ.	એજ

૩૩૪	તારા તરફ આકર્ષિત કોષ ઉત્પન્ન થયેથી કોષ ઉત્પન્ન કરનાર સિવાય બીજાને બંધ કરવાનો પ્રયત્ન નહીં કરતાં છતાં પૂર્વે બંધ કરવી.	વચર વાર ટે પકડાય નહી.	સમન.	એબ	એબ	જે ફારટ ની ફરીયા દીવું કામ ચાલ્યું હો ય તે ફારટ પરવાન ગી આપે ત્યારે મંડી વા ગી સકાય.	જે ફારટ ની ફરીયા દીવું કામ ચાલ્યું હો ય તે ફારટ પરવાન ગી આપે ત્યારે મંડી વા ગી સકાય.	૪ વરસ સુધીની બેમાંના અને તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૨૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	૪ વરસ ફારટ, પ્રેસીડેન્સી માલ સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- લસેટ.	કામ પછી માલ- સેટ.
૩૩૬	કામથી માણસની જાંદગી બેખમમાં આવે, અથવા બીજાઓનાં શરીરની સલામતી બેખમમાં આવે તે કામ કરવું.	એબ	એબ	એબ	મંડી વા- ગી નહિ સકાય.	૩ મહિના સુધીની બેમાંના અને તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૨૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	૩ મહિના સુધીની બેમાંના અને તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૨૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	૬ મહિના સુધીની બેમાંના અને તે પ્રકારની ફેદ, અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલ સેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ બ વર્ગનો માલસેટ,	કામ પછી માલ- સેટ.
૩૩૭	માણસની જાંદગી વીગેરે બેખમમાં આવે એવું કામ કરીને બંધ કરવી.	એબ	એબ	એબ	જે ફારટ ની આગળ, ફરીયાદીનું કામ ચા લ્યું હોય તે ફારટ પર- વાનગી આપેત્યારે મંડી વા- ગી સકાય.	૨ વરસ સુધી બેમાંના અને તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	૨ વરસ સુધી બેમાંના અને તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	૨ વરસ ફારટ, પ્રેસીડેન્સી માલ સેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ બ વર્ગનો માલસેટ,	કામ પછી માલ- સેટ.	એબ

ગરબ્યાજી કેદ તથા ગરબ્યાજી અટકાવ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

(૨૧૦)

કાયદાનોલિપિ-સેન્ટ્રલ વિભાગ.

૩૪૧ કામને ગરબ્યાજી અટકાવ કરવો.	વગર વારં ૨ પકડી શકે.	સમન,	અમીન લામાંડી વા-૧ નહી જી નહી શકાય.	ખામીન લામાંડી વા-૧ મહિના સુધીની અસાન કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	કામ પશુ માછલેટ.
૩૪૨ કામને ગરબ્યાજી કેદ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માછલેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માછલેટ.
૩૪૩ તથા અથવા વધારે દિવસ ગરબ્યાજી કેદ કરવો.	એજ	એજ	માંડી વા-૧ નહી શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૩૪૪ દસ અથવા વધારે દિવસ ગરબ્યાજી કેદ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ. પ્રેસીડેન્સી માછલેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માછલેટ.
૩૪૫ કામ અપસને છોડવાનો હુકમ સાદર થયો છે એમ બતાવ્યા છતાં તે અપસને ગરબ્યાજી કેદમાં રાખવો.	વગર વારં ૨ પકડી નહી.	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા બીજી કોઈ કલમ સુબખ ને કેદ થતી હોય તે.	એજ
૩૪૬ કામની ગરબ્યાજી કેદ.	વગર વારં ૨ પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	એજ
૩૪૭ અપસને સ્વીકારી કામ મીલકત કહડાવવાના અથવા કામ કામ વિરુદ્ધ કામ કરાવવા વગેરેના કારણસર ગરબ્યાજી કેદ.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ

ઉપર કોઈએ ભારે તથા આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન કર્યાપરથી તેની ઉપર શ્રમભોગ કરવો, અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	વગર વાર ટે પકડાય તલી.	સમન	ઝોબ	ઝોબ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ અ- થવા ૨૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અ- થવા બંને.	ઝોબ
--	-----------------------------	-----	-----	-----	---	-----

મનુષ્ય હરણ, મનુષ્ય નયન, ગુલામી તથા વેઠ વ્યાખત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

ઉદ્દેશ મનુષ્ય હરણ કરવું.	વગર વાર ટે પકડી શકે.	વારંદ.	બમીન લમ નહી શકાય.	માંડી વા- ળી શકાય	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ અ- થવા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
ઉદ્દેશ પુન કરવા માટે મનુષ્ય હરણ અથવા મનુષ્ય નયન.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	હવર્તા સુધી સમુદાય અથવા દશ વરસ સુધીની સખત કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સીમાજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
ઉદ્દેશ કામ અપસને બની અને ગેરવ્યાજની રીતે કેદ કર- વાના કારણથી તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ તથા દંડ,	સેસન કોર્ટ પ્રે- સીડેન્સીમાજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
ઉદ્દેશ કામ અપસને બહાવ્યા થાય, તેને ગુલામ કરવામાં આવે વિગેરે કારણ સાથે તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સીમાજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
ઉદ્દેશ હરણ થયેલા અપસને સંતાપવો અથવા કેદમાં રાખવો.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	મનુષ્ય હરણ અથવા મનુષ્ય નયનની શિક્ષા.	ઝોબ

[illegible]

અવગણાત્કાર સંલોગ તથા સહક્રિમ વિરુદ્ધ ગુન્હા બાબત નીચે મુજબ શિક્ષા થશે.

<p>ઉત્તર ગાજાર સંભોગ. ને કાલ મનુષ્ય પોતાની આ સાથે સંભોગ કર્યો હોય તો.</p>	<p>વગર વા રટે પકડી કાય નહીં.</p>	<p>સમન.</p>	<p>જમીન ન- લાઇ શકાય.</p>	<p>ચાંડી વા ના નહીં શકાય.</p>	<p>અવર્તા સુખી સમુદ પાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.</p>	<p>સેસન કોર્ટ.</p>
<p>બીજે કાલ પશુ પ્રસંગે.</p>	<p>વગર વા રટે પકડી શકે.</p>	<p>વારંટ,</p>	<p>જમીન ન- હિ લઇ શકાય.</p>	<p>એજ</p>	<p>એજ</p>	<p>એજ</p>

૩૭૭ નો ફાલ માણસ બુદ્ધિ પૂર્વક ફાલ પૂરવું, આ વ્યથવા બનવર સાથે સહિષ્માવિરુદ્ધ મેથુન કરે તો.	જાન	જાન	જાન	જાન	સેશન કારટ પ્રે- સીડ-સી માછ- સ્ટેડ વ્યથવા ૧ રા વગેતા માછ સ્ટેડ.
---	-----	-----	-----	-----	--

આખ ૧૭ મો-ચોરી વાવતના ગુંહાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે.

ઉજ્જૈયોરી કરવી.	વગર વાર ૭ પકડી થકે.	વારંદ.	ખમીન નહી લઇ જાય.	માંડી વા ળી નહી જાય.	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	કાપ પછુ માછ સેદ.
૩૮૦ કાપ હંમારત, તંછુ અથવા વહાણમાં ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	એજ
૩૮૧ શેઠ અથવા રાખનારાના કમળ મહિલી મીલકતની મહેતા અથવા ચાકરે ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	સેસનહારત, પ્રેસીડેન્સી માછ સેદ અથવા ૧ લાકે ૨ ન વગેનો માછ સેદ.
૩૮૨ ચોરી કરવા સાથે, અથવા ચોરી કર્યા પછી નાસી જવા સાથે, અથવા ચોરેલી મીલકત પાસે રાખવા સાથે, એટલે અથવા બીજા અથવા અટકાવ કરવાની, અથવા એટલે અથવા બીજા અથવા અટકાવ કરવાનો કમ ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને પછી ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ, તથા દંડ.	સેસનહારત, પ્રેસીડેન્સી માછ સેદ અથવા ૧ લાકે ૨ ન વગેનો માછ સેદ.

અપહરણ તથા હામણીના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

(૨૦૫)

કલદાનો ક્રિસ્ટીયન-દેવદારી વિભાગ.

ઉદ્દરને માણસ અપહરણ કરે.	વગર વારંટ.	ખામીનન-ભાડીવાળી હીલાઈ શકાય	ખામીનન-ભાડીવાળી નહી શકાય	૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ, તથા દંડ.	સેક્શનકારદ. પ્રેસીડેન્સી માલ એટ અથવા ૧ લા કે ૨ ન વગેરે માલ. એટ.
જો સરખ આથમ્યા પછી, તથા સરખ ઉઘા પહેલાં કામ ધોરી રસ્તા ઉપર કચું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૧૪ વરસ સુધીની સખત કેદ અથવા દંડ.	એજ
ઉદ્દર અપહરણ કરવાની ફાશીશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની સખત કેદ અથવા દંડ.	એજ
ઉદ્દર અપહરણ કરવામાં અથવા કરવાની ફાશીશમાં સુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરવી અથવા ખીન કામ અપરે આંતુ અપહરણ કરવામાં સામીલ રહેવું.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધી સખત કેદ, તથા દંડ.	એજ
ઉદ્દર ઉકાસટી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેક્શનકારદ.
ઉદ્દર ઉકાસટીમાં ખુદ કરવું.	એજ	એજ	એજ	મોત, જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ તથા દંડ.	એજ
ઉદ્દર ખુન અથવા મહા વ્યથા કરવાની ફાશીશની સાથે અપહરણ અથવા ઉકાસટી કરવી.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ કરતાં ઓછી નહી હોય એ. ટલાં વરસ સુધીની સખત કેદ.	એજ
ઉદ્દર કાંપ ભથંકર અથવા ધારણ કચું હોય તે વખતે તે અપહરણ, અથવા ઉકાસટી કરવાની ફાશીશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દર ઉકાસટી કરવાની તૈયારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ, તથા દંડ.	એજ
૪૦૦ નિત્ય ઉકાસટી કરવાના કારણસર ઓકહા મળેલા અ-ખસોની ટોળીમાં રહેવું.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ, તથા દંડ.	એજ

૪૦૧નિલ ચોરી કરવાના કારણસર એકલા મળેલા અખ- સોની બદકતી ટોળામાં હોયું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની સખત કેદ, તથા દંડ. સીડેન્સી માછ સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- છસેટ.
૪૦૨ડેકાઈ કરવાના કારણસર એકલા થએલા પાંચ અ- થવા વધારે અખસોમાંના એક હોયું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	સેસનકોર્ટ.

મીલકતના સાપરાધ બોરા ઉપયોગ બાબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થાય છે.

૪૦૩બદ્ધાનતથી જંગમ મિલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરવો, અથવા તે પોતાને કામે લગાડવી.	વગર વારં ૨ પકડાય નહિ.	જમીનના ૫ શકાય ગી નહી શકાય.	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	કામ પછુ માછ સેટ.
૪૦૪કોઈ અખસ મરી જાય તે વખતે તેની પાસે જે મિલકત હોય, અને જે તેના વારસના કમળમાં આવી નથી એમ જણવામાં હોય તે મિલકતનો બદ્ધાનતથી ખોટો ઉપયોગ કરવો.	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની કેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ, પ્રે- સીડેન્સી માછ સેટ અથવા ૧ લા કે ૨ જા વર્ગનો માછસેટ.
જો તે મરનારની નોકરીમાં કામ મહેતો અગર બીજો અખસ હોય, તે ઉપલે: ગુન્હો કરે તો.	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની કેદ તથા દંડ.	એબ

સાપરાધ વિધાસ કાતના ગુન્હાઓ બાબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે.

૪૦૬સાપરાધ વિધાસકાત કરવો.	વગર વારં ૨ પકડી શકે.	જમીન નહી લઇ શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને,	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માછ સેટ અથવા ૧ લા કે ૨ જા વર્ગનો માછસેટ.
--------------------------	----------------------------	-------------------------	--	--

૪૦૭) આરવાહક રકાવાળો કે વખારવાળો સાપરાધ વિશ્વાસ થાત કરે તો,	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
૪૦૮) કોઇ મહેતા અથવા ચાકરને સોંપેલી મિલકતના સંબંધમાં તે સાપરાધ વિશ્વાસ થાત કરે તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ		સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
૪૦૯) કોઇ સરકારી નોકર, સરદાર, વેપારી કે વ્યાપારીઆને સોંપેલી મિલકતના સંબંધમાં તે સાપરાધ વિશ્વાસ થાત કરે તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	છવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા દશ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.

ચોરીની મીલકત લેવાના શુલ્હા બદલ નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે.

૪૧૧) ચોરીની મિલકત ચોરીની છે એમ જાણીને બદલાવ તથા લેવી.	ગર વારં ૨ પકડી શકે.	વારંડ.	જાની નહીં લઇ શકાય.	મીડી વાળી નહીં લઇ શકાય.	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
૪૧૨) આ મિલકત પાકાયતીય મળા છે એમ જાણીને તે મિલકત બદલાવતથી લેવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	છવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધીની સખત ફેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ.
૪૧૩) નિમ્ન ચોરીની મિલકતનો ધંધો કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	છવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વર્ષ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	એબ
૪૧૪) આ મિલકત ચોરીની છે એમ જાણવા છતાં તે સંતાડવામાં અથવા વગે કરવામાં સુદ્ધિપૂર્વક મદદ	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ.

સેડ. અથવા ૧
લા કે ૨ ના
વર્ગનો માલસેડ.

કગાર્થ બાબતના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

૪૧૭ કગાર્થ કરવી.	વગર વાર ટે પકડાય નહી,	વારંટ	જમીન લામાંડી વા- પ્ત શકાય. ગા નહી શકાય.	૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેડ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેડ.
૪૧૮ જે અખસનો લાભ જાળવવાની કાયદાથી કે કાયદેસર કરારથી જે અખસની ફરજ હોય તેને ગેરબાજબી હોતી યશે એવું બાણીને તે અખસે દગાલ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલસેડ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેડ.
૪૧૯ વેપ લખતે દગાલ કરવી.	વગર વાર ટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૦ દગાલ કરીતે બદલાતથી કાંમ મિલકત અપાવવી, અથવા કાંમ કીમતી દસ્તાવેજ ફેરવવો અથવા તેનો નાશ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ, અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલસેડ અથવા ૧ લા વર્ગનો માલસેડ.

કગાર્થનાં ખત તથા મિલકતની વ્યવસ્થા બાબતના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

૪૨૧ માનનારાઓમાં વહેંચણુ થતી અટકાવવાને કાંમ મિલકત બદલાતથી કે દગલાબાજી ખસેડવી, છુપાવવી અથવા આપી દેવી.	વગર વાર ટે પકડાય નહી.	વારંટ	જમીન લામાંડી વા- પ્ત શકાય. ગા નહી શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેડ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેડ.
---	-----------------------------	-------	---	--	--

૪૨૨૨	ગુનગુન-હેનારનું કાંઈ લહેણું કે માગણું હોય તે પોતાના મામનારાઓને મળતું તેણે દગલખાણથી બદકાવવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૨૩	કેઈના નામની કાંઈ મિલકત કરી વ્યાપવાના ને ખતમાં કોમિતનો જીકર ખોટો લખ્યો હોય એવા ખત પર દગલખાણથી સહી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૨૪	પોતાની કે પારદી કાંઈ મિલકતનું દગલખાણથી ખસેડવું કે છુપાવવું અથવા તેમ કરવામાં મદદ કે-રવી, અથવા ખર્ચ લહેણું કે ફાવો બદલાનથી મૂકી દેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

બિગાડના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે.

૪૨૨૬	નિગાડ કરવો.	વગર વાર-રે પકડાય નહીં.	સમન.	અચીન લા ને હાની ૩ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ	એજ
૪૨૨૭	નિગાડ કરીને ૫૦ રૂપિયાની અથવા વધારે નુકસાની કરવી,	એજ	વારંટ.	એજ	એજ	એજ
૪૨૨૮	૧૦ રૂપિયાની કે તેથી વધારે કોમિતના કાંઈ બાનવ-રને મારી નાંખીને એર દબને અથવા લંચકુ છૂડ કરીને કે નિરપેક્ષગી કરીને નિગાડ કરવો.	વગર વાર-રે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	એજ

અથવા બારી પદાર્થવડે ભિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.
૪૩૭ તુતકવાળા વહાણનો ફે ૨૦ ટનના ભારના વહાણનો નાશ કરવાના પ્રાદાથી, અથવા તેના વહાણને બેખમ બરેલું કરવાના પ્રાદાથી ભિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.
૪૩૮ ડેલી કલસમાં બ્યાન કરેલો ભિગાડ અગિયારે અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કોષ્ટ પદાર્થવડે કથો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.
૪૩૯ વહાણમાંના માલની ચોરી કરવાના પ્રાદાથી અથવા તે માલનો બદ્દાનતથી ખોટો ઉપયોગ કરવાના પ્રાદાથી તે વહાણને બાણી છુટતે જમીન પર ફે કિનારા પર ચઢાવી દેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.
૪૪૦ મોત, બપોર ફે ગેરવ્યાજબી આટકાવ કરવાની તૈયારી કરીને ભિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.

સેસનફોરટ, પ્રેસી-
ડુ-સી માલસ્ટ્રેટ
અથવા ૧ લા ફેર
ના વર્ગનો મા-
લસ્ટ્રેટ.

સાપરાધ પ્રવેશ બાબતના શુદ્ધિઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

૪૪૭ સાપરાધ પ્રવેશ કરવો.	ગર વાર ટે પકડી શકે.	સમત	જામીન લાઇ શકાય તે શકાય.	એજ	૩ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	૩ મહીના સુધી માલસ્ટ્રેટ.
૪૪૮ મહ પ્રવેશ કરવો.	એજ	વારંટ.	એજ	એજ	૧ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	એજ
૪૪૯ મોતની શિક્ષા થાઇ શકે એવો કામ ગાન્દો કરવા માટે	એજ	એજ	જામીન	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર. અથવા ૧૦	એજ

કરવાની તૈયારી કરીને ગ્રામ પ્રવેશ કરવો અથવા ધર ફેરડું.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	ડેન્સી માલ્સેટ અથવા ૧ લા ફે ર ન વર્ગનો માલ્સેટ.
૪૫૬૨૩ ગ્રામ મહ પ્રવેશ કરવો. અથવા ધર ફેરડું.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	સેસનફોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ. અથવા ૧ લા ફે બીજ વર્ગ- નો માલ્સેટ.
૪૫૭૩ દેદની શિક્ષા ચાલુ થઈતી હોય એવો ગુન્હો કરવા સાથે રાત્રે ગ્રામ પ્રવેશ કરવો અથવા ધર ફેરડું. તે ગુન્હો ચોરીનો હોય તો.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	સેસનફોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ અથવા ૧ લા ફે ર ન વર્ગનો માલ્સેટ.
૪૫૮૪ કાલ ચખસને બધા, હમણે કે ગેરબાળબી અટકાવ કરવાની તૈયારી કરીને રાત્રે ગ્રામ મહ પ્રવેશ કરવો, અથવા ધર ફેરડું.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	સેસનફોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ અથવા ૧ લા ફે ર ન વર્ગનો માલ્સેટ.
૪૫૯૫ ગ્રામ પ્રવેશ અથવા ધર ફેરડવાનો ગુન્હો કરતાં ફાઇને મહા બધા કરવી અથવા ગ્રામ બાળુવાની ફે મહા બધા કરવાની ફોશીશ કરવી.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	સેસનફોર્ટ.
૪૬૦૬ બધા જાપસો રાત્રે ગ્રામ મહ પ્રવેશ કે ધર ફેરડવામાં સામેલ હોય અને તેઓમાંના કાલિ એક સોત અથવા મહાબધા કરે તો જે જાપસો એ ગુન્હો કરવામાં સામેલ હોય તે દરેકને સજા.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	સેસનફોર્ટ.
૪૬૧૭ કાલ બધે કરેલા નીધાનમાં કાલિ મિલકત હોય અ-	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઝોજ	પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ

ચવા કાંઈ મિલકત છે એમ મનાવુ હોય, તે નિધાનને બદલાવવાથી કે નિગાહ કરવાના મરદાસી ફાડીને ઉધાડવું અથવા તેના બંધ છાડવા.	એબ	એબ	એબ	લગ્ન શકાય	કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને. એટ અથવા ૧ લા કે ૨ બ વર્ગનો માછ એટ.
૪૬૬૨ એબ ગુન્હા બમારે તે નિધાન જેને સોંપ્યું હોય તેબ માખસ ઉધાડવાનો અખતાર ન છતાં, બદલાવવાથી તે નિધાનને ફાડીને ઉધાડે અથવા તેના બંધ છાડે તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછ. એટ અથવા ૧ લા કે ૨ બ વર્ગનો માછ એટ.

બાબ ૧૮ એ, લેખક બંધી તથા વેપારની અથવા પ્રલિપ્તની નિશાનીઓ સંબંધી ગુન્હાઓ મોટે નિચે પ્રમાણે શીક્ષા થાય છે.

૪૬૬૩ લેખ ઓટા બનાવવો.	વગર વારં- ટે પકડાય નહિ.	વારં.	બમીન લામીડી વા- મ સકાય. ની નહી સકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછ એટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- છ એટ.
૪૬૬૪ કોઈ બંધારી કોર્ટનું કક્કર, અથવા બન્મ વિગેરે બાબતોનો સરકારી તોફર રાખતો હોય તેવો રજીસ્ટર (પત્રક) ઓટા બનાવવો.	એબ	એબ	બમીન નહી લગ્ન શકાય	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ.
૪૬૬૫ કોઈ કમીતી દસ્તાવેજ, વીધ, દત્તક લેવાનો અધિકાર પત્ર, મુખત્યારનામું ફારગતી કે પહોંચ ઓટા બનાવવો.	એબ	એબ	એબ	જીવતા સુધી સમુદ્ધાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એબ
૪૬૬૬ કોઈ કમીતી દસ્તાવેજ હિંદુસ્તાન સરકારની એમીસરી તોટ લેવા તો.	વગર વારં- ટે પકડી શકે.	એબ	એબ	એબ	એબ

૪૬૮ કામ કરવાના કારણસર વપરાય એવા પ્રાદાશી ખોટા લેખ બનાવે.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	સેસનહાઉસ પ્રેસીડેન્સી માહુ- રેટ અથવા પૂલા વર્ગેતી માહુ- રેટ.
૪૬૯ કામ અખસતી આપરે હાની કરવાના પ્રાદાશી, અ- થવા તેટલા માટે વાપરવામાં આવશે એમ જાણીતે ખોટા લેખ બનાવે.	એબ	એબ	જામીનલ પુ સકાય.	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	એબ
૪૭૦ આ બનાવટનો લેખ છે એમ જાણવા કે માનવા છતાં તે બદલાતથી કે દગલખાળથી ખરા દાખલ વાપરે.	એબ	એબ	એબ	એબ	આવો લેખ ખોટા બનાવવાની શીક્ષા.	જે કોરટથી લેખ ખોટો બનાવવા બદલ ખનસાફ થઇ ચકતો હશે તે કોરટ.
તે ખોટા બનાવટનો લેખ હીંદુસ્તાન સરકારની ઓ- મીસરી નોટ હોય તો.	વગર વારં- ટે પકડી શકે.	એબ	એબ	એબ	જીવતાં સુધી સસુદ્રપાર, અથવા ૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	સેશનહાઉસ.
૪૭૧ ઉપરની ૪૬૭ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થઇ શકે એવો ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુનેહો કરવાના પ્રાદાશી, બનાવટી હથીબાર વડે, ખોટી મહોર, પતર વગેરે બનાવવું અથવા તેવું જાણી જાણતે કબજામાં રાખવું.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	એબ	એબ	એબ	જીવતાં સુધી સસુદ્રપાર અથવા ૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ, તથા દંડ.	એબ
૪૭૨ ઉપરની ૪૬૭ મી કલમ સિવાય બીજી કોઇ કલમ ફળમ શિક્ષા થઇ શકે એવો ખોટો લેખ બનાવ- વાનો ગુનેહો કરવાના પ્રાદાશી બનાવટી હથીબાર વડે, ખોટી મહોર, પતર વિગેરે બનાવવું, અથવા તેવા પ્રાદાશી કબજામાં રાખવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ, તથા દંડ.	એબ
૪૭૩ કામ લેખ ખોટા બનાવેલા છે એવું જાણીતે તે ખરા દાખલ વાપરવાના પ્રાદાશી કબજામાં રાખવો, જે તે દસ્તાવેજ ઉપરની ૪૬૬ મી કલમમાં કહેલા કોઇ પ્રકારમાં હોય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ

૪૮૯૯	અથવા બેક નોટો બોલી બનાવવી.	વગર વાર- ટે પકડી શકે.	એ	વારંટ, એ	ગમીન નહી લાઇ શકાય.	માંડી તા ળી નહિ શકાય.	જીવતાં સુધી અસુધાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એ	એસન કોર્ટ, એસન
૪૮૯૯	બોલી અથવા બનાવટી ચલણી નોટો અથવા બેક નોટોને ખરી નોટો તરીકે વાપરવી.	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ
૪૮૯૯	બોલી અથવા બનાવટી ચલણી નોટો અથવા બેક- નોટો કે અન્યમાં રાખવી.	એ	એ	એ	ગમીન લા ઇ શકાય.	એ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર રની કેદ અથવા દંડ. અથવા બંને	એ	એ
૪૮૯૯	ચલણી નોટો અથવા બેક નોટો બોલી બનાવટી અ- નાવવા સાથે કમિ પક્ષે હથિઆર અથવા પદાર્થ બનાવવા અથવા કે અન્યમાં રાખવા.	એ	એ	એ	ગમીન લા ઇ શકાય.	એ	જીવતાં સુધી અસુધાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની કેદ તથા દંડ.	એ	એ

બાળ ૧૮ થી નોકરી કરવાના કરાર તોડવાના ગુન્હા બાબત.

૪૯૦૦	નરી અથવા પુણ્યની રસ્તાની સુસાદરીમાં નોકરી કરવાનો અથવા કોઇ અન્ય કો મિલકતને કહે ત્યાં લાઇ જવાનો કાયદેસર કરાર કરીને બંધાયેલા છતાં, તે કરાર મુજબ સુધી પૂર્વેક નહી ચાલવું. (માંડગી અથવા માઠી વતંચુકસર કરાર તોડી શકાય છે).	વગર વાર ટે પકડાય નહિ.	સમન.	ગમીન લાઇ શકાય નહી શકાય.	માંડીવાળી લાઇ શકાય નહી શકાય.	૧ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, અથવા ૧૦૦ રૂપીઆ નો દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજી સ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વગેરો માજીસ્ટ્રેટ,
૪૯૦૧	આળખણ, ગાંડપણ, અથવા રોગના સમજાથી કારણ હોય તેવા અન્યોની ખીદમત કરવા તથા તેઓની લાજનો પુરી પાડવાનો કરાર કરીને બંધાયેલા છતાં, તે કરાર મુજબ સુધી પૂર્વેક નહી ચાલવું.	એ	એ	એ	એ	૩ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૨૦૦ રૂપીઆ નો દંડ અથવા બંને.	એ
૪૯૦૨	સુકર સુધી કોઇ દુર જગ્યા પર ચાકરી કરવાનો કરાર કર્યો હોય અને તે જગ્યા પર શહેને ખરેખે ચા- કરતે લાઇ ગયા હોય, અથવા લાઇ જવાના હોય તેવા કરારથી બંધાયેલા છતાં, સુધી પૂર્વેક તે ચાકરી	એ	એ	એ	એ	૧ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, અથવા થયેલા ખર્ચેથી બમણો દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજી સ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વગેરો માજીસ્ટ્રેટ.

છોડવી, અથવા કામ કરવાની ના કહેવી. (પણ શેઠે ને તે ચાકર સાથે માઠી વર્તણૂક કરી હોય, અથવા તેણે તે કરાર મુજબ અમલ કરવામાં ગફલત કરી હોય, તો તે ચાકર શિક્ષાને પાત્ર નથી.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	વારંટ.	જામીન લાઇ ચકાય નહી.	જામીન માંડી વા- લખ ચકાય નહી.	૧૦ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.
૪૯૩ ને પુરુષની સાથે જે સ્ત્રીના કાયદા મુજબ લગ્ન થયાં નથી તે પુરુષે તે સ્ત્રીને કાયદા મુજબ લગ્ન થયાનો કબજાથી વિશ્વાસ બેસાડીને તેની નેરે દપતીભાવે રહેવું, અથવા સંભોગ કરવો.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	વારંટ.	જામીન લાઇ ચકાય નહી.	જામીન માંડી વા- લખ ચકાય નહી.	૧૦ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.
૪૯૪ વર અથવા વહુની હયાતીમાં ફરી લગ્ન કરવું. તે એવી રીતે કે હયાતીમાં થયાથી તે લગ્ન થયેલું રહ ગણાય.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ
૪૯૫ આગળના લગ્નની વાત છુપાવીને, હાલથી કલમમાં કહેલો ગુન્હો કરવો.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	વારંટ	જામીન લાઇ ચકાય નહી.	જામીન માંડી વા- લખ ચકાય નહી.	૧૦ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, તથા દંડ.
૪૯૬ કાયદા મુજબ લગ્ન થવું નથી એમ જાણવા છતાં, કોઇ અપ્રસ દગલમાજના ઇરાદાથી પોતાનાં લગ્ન વિધી થવા દે તો.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ
૪૯૭ બીનાજીનાજી કરવું.	વગર વા- રંટે પક- ડાય નહી.	વારંટ.	જામીન લાઇ ચકાય.	માંડી વા- ળી ચકાય.	૫ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.
૪૯૮ જાર કર્મ કરવાના સાપરાધ ઇરાદાથી કોઇ પરણેલી સ્ત્રીને ફોસલાવી લઇ જવી, અથવા ગોઠી રાખવી.	ઓજ	ઓજ	ઓજ	ઓજ	૨ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.

બાબ ૨૦ લગન સંબંધી ગુન્હો.

સેસનહાઉસ, પ્રેસી
ડેન્સી માહિતે
અથવા ૧ લા
વગેરે માહિતે.
પ્રેસીડેન્સી મા-
હિતે અથવા ૧
લા કે ૨ જા
વગેરે માહિતે.

આખ ૨૧ મો-આખરૂં લેવા બાબત ગુન્હાઓની રીક્ષા.

પ૦૦આખરૂં લેવી.	વગર વાર ટે પકડાય નહી.	વારંટ.	જામીન લા માંડી વા ગી શકાય. ગી શકાય દંડ, અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ પ્રે- સીડેન્સી માછ. એટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માછ- સેટ.
પ૦૨ કાંમ બાબત આખરૂં લેવા જેવી છે એનું જાણીતે તે બાબત છાપવી અથવા કોર્ટરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ
પ૦૨ આખરૂં લેવા જેવી બાબત છે એનું જાણીતે તે બાબત છાપેલી અથવા કોર્ટરેલી વરગુ વેચવી કે વેચવા માંડવી.	એજ	એજ	એજ	એજ

આખ ૨૨ મો-સાપરાશ્વ ધમકી તિરસ્કાર તથા દુઃખ બાબતના ગુન્હાઓની રીક્ષા.

પ૦૪ મોહની સુલેહના બંગ કરાવવાના ધરાદાયી કામનો તિરસ્કાર કરી તેને કોષ ઉત્પન્ન કરવો,	વગર વાર ટે પકડાય નહી.	વારંટ.	જામીન લામ શકાય.	માંડી વા- ગી શકાય કારતી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	ફાઇ પશ્વ માછ- સેટ.
પ૦૫ ફેજ મહિલા ઓફીસર, સોલજર કે ખલાસી બંડ કરે એવા ધરાદાયી, અથવા લોકની સુલેહની વિરુદ્ધ અથવા રાજ્ય વિરુદ્ધ કામ ગુન્હા કરાવવાના ધરાદા- શી, ખોટી વાત, અથવા અથવા યુમ ચલાવવી.	એજ	એજ	જામીન ન હિ લામ શકાય.	માંડી વા- ગી નહિ શકાય.	પ્રેસીડેન્સી માછ એટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- છસેટ.
પ૦૬ સાપરાશ્વ ધમકી આપવી.	એજ	એજ	જામીન લામ શકાય.	માંડી વા ગી શકાય	એજ

જો તે ધમકાથી ચેતતો, મહાઅયથાનો આગથી નુક- શાન કરવાનો બીજો કાંડ ભારે સજા થાય એવો ગુન્હો કરાવવાનો, અથવા કાંડ સ્ત્રીની સાથે બળી- મારતો હોય સુકવાનો ૩૨ દેખાડ્યો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	માડી વા- ળી નહી શકાય	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- રતી ફેદ, અથવા ૬૩ અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજી- સ્ટ્રેટ અથવા ૧લા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
પવ્વળનાયા સટેશની મારફતે અથવા ધમકી કમીથી આવે છે તેની ખબર નહીં પડે એવી તદખીર કરીને સામ્રાધ ધમકી આપવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	હિપલી કલમ મુજબની શિક્ષા હિપરાંત ૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- રતી ફેદ,	એજ
૫૦૮ મુશરની અપ્રસજતા થશે એવો ભય હિતપન્ન કરીને કાંડ શખસની જે વસ્તુ કે કામ કરવાની ફરજ નહીં હોય તેવી વસ્તુ કે કામ તેની પાસે કરાવવું, અથવા કાંડ કામ કરવામાં કસુર કરાવવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૩, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી મા- જીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે ૨ ભ વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૫૦૯ કાંડ સ્ત્રીને લજબવાના પ્રકારથી કાંડ શખ્દ બો- લવા, અથવા અવાજ કે ચાળા કરવા કાંડ વસ્તુ દેખાડવી, અથવા તે સ્ત્રીની એકાંત જગાપર વગર રખાએ ધુસવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસન ફેદ, અથવા ૬૩ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજી- સ્ટ્રેટ અથવા ૧લા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૫૧૦ કાંડ બળેર જગામાં, અથવા કામના ક'પાઉન્ડમાં વગર રખાએ ફેફની હાલતમાં (છાકડા થઈને) જમ કાંડ શખસને દુઃખ થાય એવી રીતે ચાલવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૨૪ કલાક સુધીની આસન ફેદ અ- થવા ૧૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	કામ પછી માજી- સ્ટ્રેટ.

બાળ ૨૩ એ ગુન્હો કરવાની કોશિશો આખત.

૫૧૨ જે ગુન્હાઓમાં માટે સમુપારતી અથવા ફેફની શીક્ષા દેવાય છે તે ગુન્હા કરવાની કોશિશો કરવી અને તે કોશિશો કરવામાં તે ગુન્હો કરવા તરફ કાંડ કામ કરવું દેખાડે—ખાલી પેટી અથવા ખીરસામાં ચોરવા- ના પ્રકારથી હાથ ધાલવો એ કુત્રો ચોરી કરવાની કોશિશ કહેવાય, અને આ કલમ મુજબ ગુન્હેગાર સળેને પાન થાય.	જે ગુન્હાને તે ગુન્હાને માટે વગર માટે સમ- વારે પકડ નીકળ- ડવાને પોતો હોયતો લીસને અસમન અ- ખ્યાર હોતે વારંદ ય તો પક નીકળવું ડી શકે, નહોય તો હિ તો નહિ વારંદ.	જે ગુન્હા જે ગુન્હો તો નક્કી કરવાની વાર ક્યો રી તે ગુ- ફોય તે ગુન્હો માંડી ન્દાને માટે વાળી શકા ખમીન લતે હોયતો ન શકતો માડીવાળી હોય તો શકાય.	કોશિશ કરેલા ગુ- ન્હાનો મન્સાફ જે કોર્ટથી થય શકતો હોય તે કોર્ટ.
--	---	--	--

બીજા કાયદાઓ તોડીને કરેલા ગુનાઓ.

આ ગુનાઓ ને મેલતી, સચુદ્ધારની અથવા ૭ વરસ સુધીની અથવા તે કરતાં વધારે સુદતની કેદની શિક્ષા નેમ હોય તો.	વગર વારે ૭ પકડી શકે.	વારંદ.	લપ શકાય નહિ તે નહિ ભીન લપ શકાય નહી	ઝોળ	...	...	...	સેસનહાઉસ, ...
૩ વરસ સુધીની અથવા તે કરતાં વધારે સુદતની પશુ ૭ વરસથી ઓછી સુદતની કેદની શિક્ષા નેમ હોય તો.	ઝોળ	ઝોળ	ઝોળ ૫ થુ અથ ૧૧ દફત રી કે કે મા રથી આરઆ- કેટની કે લમ ૧૯ સુજન ના ગુ. નહાઓ ના કા મર્મા જી મીન લાઇ શકાવો હોયતો ભીન લા ૫ શકાય. ભીન લાઇ લપ શકાય.	ઝોળ	...	...	...	સેસનહાઉસ પ્રેસી ડેન્સી માહાજેડ. અથવા ૧ લા વર્ગનો માહાજેડ.
ઓક વરસની અથવા તે કરતાં વધારે સુદતની પશુ ૩ વરસ કરતાં ઓછી સુદતની કેદની શિક્ષા નેમ હોય તો.	વગર વારે ૭ પકડાય નહી.	સમન.	...	ઝોળ	...	...	...	સેસનહાઉસ પ્રેસી ડેન્સી માહાજેડ અથવા ૧૨ ભ વર્ગનો માહાજેડ.
ઓક વરસથી ઓછી સુદતની કેદની શિક્ષા અથવા કેટલાક દંડની શિક્ષા નેમ હોય તો.	ઝોળ	ઝોળ	ઝોળ	ઝોળ	...	...	...	કાલ પશુ માહાજેડ.

સમાપ્ત.

મુંબાઇનો ડિસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ ઑફિસ.

(સને ૧૮૯૦ નો આક્ટ નંબર ૪ થો આજ સુધી સુધારેલો)

આખ ૧ પ્રથમ નિયમ.

૧ (૧) આ આક્ટને “ સને ૧૮૯૦ નો મુંબાઇનો ડિસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ આક્ટ ” કહેવો.

(૨) તે સિંધ, મુંબાઇ શહેર, અને એડન સિવાય આખા મુંબાઇ ઇલાકાને આ આક્ટ લાગુ પડે છે.

૨. પરિશિષ્ટ અમાં જણાવેલા કાયદાઓ તેના ત્રીજા આસનમાં કહ્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

૩ આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો નહિ હશે તો

અ, “ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ” “ ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, ” “ ડિસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ” અને “ આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ” એ શબ્દોનો અર્થ અનુક્રમે આ આક્ટ મુજબ નિમાયેલો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ, ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ, ડિસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ તથા આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ થાય છે. એમ સમજવું;

બ, “ પોલીસ અમલદાર ” એ શબ્દોનો અર્થ આ આક્ટ મુજબ નિમાયેલો, પોલીસ ફોજનો કોષ્ટ પથ આસામી થાય છે.

ક, “ કોન્સ્ટેબલ ” આ શબ્દોનો અર્થ સહિના કરતાં નિચા દરજ્જોનો પોલીસ અમલદાર થાય છે.

ડ, “ જલ્દો ” એ શબ્દોનો અર્થ સન ૧૮૮૨ ના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડમાં કારણ સાર જલ્દા તરીકે ઠરાવેલો મુલકનો ભાગ થાય છે.

ઈ, રસ્તો એ શબ્દમાં કોષ્ટપથ રાજમાર્ગનો તથા કોષ્ટ ઉપરના અથવા બહાર ડાકાઉપરના મારગનો તથા લોકોથી અવાળું જવાળું હશે એવા કોષ્ટપથ રોડનો, ગલીનો, પરવાટનો, ચોકનો, આંગણનો, એલી (ખાગ મહિના રસ્તા)નો અથવા મારગનો સમાસ થાય છે, પછી તે રાહદારીનો રસ્તો હોય કે ન હોય;

ફ, “ ઠોર ” એ શબ્દમાં હાથીનો, ઉંટનો, ઘોડાનો, ગધેડોનો, ખચરોનો, ઘેડોનો, બકરોનો તથા કુકરોનો સમાસ થાય છે.

ગ, સન ૧૮૮૨ના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડમાં વ્યાખ્યા કરેલા શબ્દો તથા સંજ્ઞાનો જે અર્થ શબ્દકોષ્ટ કોડમાં કરેલો છે તેજ અર્થ આ આક્ટમાં થાય છે એમ સમજવું.

આખ ૨ નો પોલીસ રચના—સાધારણ પોલીસ.

૪ આ આક્ટ લાગુ પડતો હોય એવા મુંબાઇ ઇલાકાના દરેક જિલ્લામાં, ગવરનર જનરલ ઇનકાઉનસીલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને સરકાર પોલીસ ફોજ સ્થાપવાને તથા રાખવાને મુખત્યાર છે; એવી ફોજમાં જુદાજુદા દરજ્જાના માણસોની સંખ્યા તથા ફોજની રચના તથા ફરજો, હક તથા અધિકાર હવે પછી નિર્ણય કરીને ઠરાવ્યું છે તે પ્રમાણે હોવા જોઈએ, તથા ઉપર કહેલા અધિકારીઓ તરફથી વખતે વખતે ઠરાવી મંજૂર કરવામાં આવે એવા પગાર તથા લવાજમ તે ફોજને મળવા જોઈએ.

૫ આ આક્ટ લાગુ પડતો હોય એવા મુંબાઇ ઇલાકાના દરેક ભાગની પોલીસ ફોજ ઉપર હકુમત ચલાવવાને તથા દેખરેખ રાખવાને સરકારે એક ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસની નિમણૂક કરવી, અને આ આક્ટના ઠરાવોને તથા આ અર્થે સરકાર વખતે વખતે કરે તેવી કાનુનો તથા હુકમોને અનુસરીને તે ઇન્સ્પેક્ટર, આ આક્ટમાં હવે પછી ઠરાવેલા પ્રકારના કામ તથા અધિકાર ચલાવવા અને ઠરાવેલી જવાબદારીને પાત્ર રહેવું.

(૨) ગવરનર જનરલ ઇનકાઉનસીલની અગાઉથી મંજૂરી લેખને, સરકાર એક અથવા તેથી વધારે ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ નિમવાને મુખત્યાર છે. તથા પોતાને યોગ્ય દેખાય એવી ફરજો તે ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટરને સોંપવાને સરકાર મુખત્યાર છે પછી તે ફરજો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસની કાયદેસર ફરજોમાંની કેટલીક હોય અથવા તેનો હેતુ પાર પાડવામાં મદદગાર થાય એવી હોય.

(૩) ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તેમના હુદા ઉપરથી સરપેંડ કરવાનો અથવા દુર કરવાનો અધિકાર સરકારને છે.

૬ દરેક જીલ્લા સાર્ એક સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તથા પોતાને યોગ્ય દેખાય તેટલા આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ નિમવાને તેમજ પોતાને યોગ્ય દેખાય તે પ્રમાણે સદરજી અમલદારો પૈકી હરકોઈ અમલદારને અરતરફ કરવાને, કામ ઉપરથી સરપેંડ કરવાને, ઓછા પગાર ઉપર નિમવાને, દુર કરવાને, અથવા તેની બદલી કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૭. પોતાના તાબાના જીલ્લાઓમાં એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી દરેક કમિશનરને તથા ઇલાકામાં એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને પહેલા વરગના માજિસ્ટ્રેટના અધિકાર છે, પણ તેમણે સદરજી અધિકાર સરકાર વખતે વખતે જે શરતો ઠરાવે તે સરતોને અનુસરીને ચલાવવા.

૮. ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ. સરકારની કાનુનો તથા હુકમને અનુસરીને, દરેક જીલ્લામાં નોકરી કરવા સાર્ જરૂર હોય તેટલા ઇન્સ્પેક્ટરો, સબ-ઇન્સ્પેક્ટરો, તથા સાર્જેન્ટો, નીમવાને મુખત્યાર છે.

૯ મંજૂરી આપત, હોદ્દાના નામ આપત પરસ્પર સંબંધ આપત, તથા નોકરીની શરત આપત જે કાનુનો, વિધમાનકળે અમલમાં હોય એવા કાયદાને અનુસરીને, સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તે કાનુનોને પાત્ર રહીને, ડીબ્રીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, દરેક જીલ્લા સાર્ હેડકોન્સ્ટેબલ તથા કોન્સ્ટેબલના દરજ્જાના પોલીસ અમલદારો નિમવા જોઇએ.

૧૦. ઇન્સ્પેક્ટરની નિમણૂક થયા પછી તેને, તેની કામ, નામ, ઉમર, જન અથવા ધર્મ આપતની તથા તેણે પ્રથમ કાર્ડ પણ નોકરી કરી હશે તો તે આપતની હકીકત લખેલો નિમણૂકનો દાખલો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ તરફથી મળશે.

૧૧. (૧) ઇન્સ્પેક્ટરથી ઉતરતા દરજ્જાના દરેક પોલીસ અમલદારની નિમણૂક થયા પછી તેને, સબ ઇન્સ્પેક્ટરની આપતમાં ઇન્સ્પેક્ટર જનરલના, ને ઉતરતા દરજ્જાની આપતમાં જીલ્લાના ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના શિક્ષાવાળો જ પરિશિષ્ટના નમુના મુજબનો દાખલો મળશે.

(૨) સદરજી પ્રમાણે નિમણેલા દરેક સપસને એવી નિમણૂક થયાને લીધે પોલીસ અમલદારના અધિકાર, ફરજ, હક્ક તથા જવાબદારી પ્રાપ્ત થાય છે એમ સમજવું.

(૩) (અ) નિમણૂકના દરેક દાખલામાં જે સપસનું નામ લખ્યું હોય, તે સપસનો કાર્ડ પણ કારણને લીધે પોલીસ ખાતા સાથેનો સંબંધ તુરે એટલે તે દાખલો રદ બાતલ થશે એમ સમજવું.

જ, પોલીસ અમલદારને મળેલા અધિકાર તથા ફરજ તથા હક્કો અમલ, એવા પોલીસ અમલદારને હોદ્દા ઉપરથી સરપેંડ કરવામાં આવ્યો હોય તે દરમિયાન સંબંધ રહેશે. આ પ્રમાણે હોદ્દા ઉપરથી સરપેંડ થયાને લીધે તે પોલીસ અમલદાર નથી એમ સમજવું નહીં, પણ આ પ્રમાણે સરપેંડ થયા ન હોય તો જે જવાબદારીને પાત્ર રહેત તેજ જવાબદારીને તે પાત્ર રહેશે. તેમજ જે અધિકારીના તાબામાં રહેત તેજ અધિકારીના તાબામાં રહેશે.

૧૨ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ તથા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ પોત પોતાના અપત્યારની હદમાં રહીને જે જે હુકમ કરે તેને અનુસરીને ડીબ્રીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ હથીઆર સંબંધી, કવાયત સંબંધી, માણસો ઉપર તથા ખનતા ખનાવ ઉપર નજર રાખવા સંબંધી તથા પરસ્પર સંબંધ, કામની વહેંચણી, કાયદાનું તથા હુકમનું તથા કામ ચલાવવાની રીતનું, અધ્યયન એ સંબંધી સરવે આપતો વોશ તેમજ પોતાના જીલ્લાની પોલીસ ફોર્સ પોતાનું કામ કરતી વખતે અજવણીની જેજે વીગતવાર આપતો ઉપર લક્ષ્યાપવું જોઇએ, તે સરવે આપતો વિશે હુકમ કરીને નિયમન કરવું.

૧૩. (૧) કોઈ પણ જીલ્લાનો ડીબ્રીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તથા લાંબી પોલીસ ફોર્સ, તે જીલ્લાના માજિસ્ટ્રેટના હુકમમાં તથા તેના નિર્ણય હેઠળ રહેશે.

(૨) ઉપરની પેટા કલમ મુજબ અધિકાર ચલાવતી વખતે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, સરકાર આ અરથે વખતે વખતે જે કાનુનો તથા હુકમો કરે તે પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ અને કમિશનરના કાયદેસર હુકમને પાત્ર રહેવું જોઇએ.

(૩) આ આકટ મુજબ પોતે જે કાનુનો તથા હુકમો કરે તેમાં ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ પેટા કલમ (૧) ના હેતુ પાર પાડવાને અધાયજો છે.

૧૪. વિદ્યમાન કાળે અમુક પોલીસ ફાજની ધણીજ જરૂર છે અથવા કોઇ પણ ખાસ પ્રસંગે તેની ધણી જરૂર પડશે અને તેટલી પોલીસ ફાજ પોતાના જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને લાગે તો તેણે તે બાબત ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને લખાણ કરવું, અને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે, અનર્તા સુધી, તથા સરકારના હુકમને અનુસરીને સદરહુ જલ્લા માજીસ્ટ્રેટની માગણી કબુલ કરવી.

૧૫. જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ, ડીઓકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ પાસેથી, ગુન્હાને લગતી ગુન્હેગાર લોકોની સ્થિતિને લગતી, અવ્યવસ્થા ન થવા દેવાને લગતી, મંડળીઓનું તથા રમત ગમ્મતોનું નિયમન કરવાને લગતી પોલીસ ફાજ શી રીતે વહેંચી આપવી તેને લગતી, ડીઓકટ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાંના કોઇ પોલીસ અમલદારની વર્તણૂક અને ચાલચલકતને લગતી તથા સહાયકારક સાધનો શી રીતે વાપરવાં તેને લગતી હરકોઇ બાબત વીશે તથા પોલીસ ફાજ ઉપરનો પોતાનો નિરબંધ પાકો કરવાની તથા બંદોબસ્ત રાખવાનું કામ પાર પાડવાની બીજી સઘળી બાબતો વીશે ખાસ અથવા સામાન્ય રીપોર્ટ માગવાને મુખત્યાર છે.

૧૬ ડીઓકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાંના કોઇ પણ અમલદાર જે ઠેકણે નીમવામાં આવ્યો હોય તે ઠેકણા સાથે અથવા તેની ખાસ ફરજ બજાવવા સાથે તે તદ્દન ના લાયક અથવા બિન કામેલ છે એમ જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને લાગે અને એવા અમલદારને દુર કરવાનો તે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને અધિકાર હોય તો, એવા અમલદારને બદલે બીજા શખસ નિમવા વિશે તે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને હુકમ કરવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને તે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવુ જ નોંધ્યો. ઇન્સ્પેક્ટરની અથવા તેના કરતાં ઉંચા દરજ્જાના અમલદારની બાબતમાં તે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને લખી જણાવવાને મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટનો અભિપ્રાય લક્ષપુરવક ધ્યાનમાં લઇ જે તજવીજ કરવી નોંધ્યો તે નક્કી કરવી અને પોતે કરેલા હુકમ વીશે તેને ખબર આપવી નોંધ્યો.

૧૭. (૧) કોઇ પણ કમિશનર, પોતાના અધિકાર હેઠળના ભાગમાંના કોઈ પણ જલ્લાની પોલીસ ફાજના સંબંધમાં, તે જલ્લાનો માજીસ્ટ્રેટ જે હુકમ કરી શકે તે હુકમ કરવાને, તેમજ આ આકટના અથવા વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કાયદાના ઠરાવને અનુસરીને સરકારે કાયદેસર રીતે કરેલી હરકોઇ કાનુન ઉપરથી જે કોઇ પણ હુકમ કરવાનો પોતાને અધિકાર હોય તે હુકમ કરવાને, અને જરૂરને પ્રસંગે પોતાના ભાગના એક જલ્લા માટે નિમાયલી એવી ફાજના કોઇ માણસ તેજ ભાગના બીજા કોઈ જલ્લામાં કામે મોકલવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરેલો હુકમ સામાન્યતઃ લાગતા વળગતા જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલવો નોંધ્યો. પરંતુ જરૂરને પ્રસંગે એવો હુકમ ડીઓકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તરફ આરોપાર મોકલવાનો અધિકાર છે; અને આવે પ્રસંગે, તે હુકમની ખબર જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને આપવી. સદરહુ હુકમની ખબર દરેક પ્રસંગે કમીશનરે ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને આપવી નોંધ્યો.

૧૮. કોઇ પણ કમીશનરે ડ્રિટ્ટિએ પડતી જે બાબતો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલના અખત્યારની હદમાં હોય તે બાબતો સંબંધમાં સદરહુ કમીશનરે પોતાના અધિકાર નિયેના ભાગમાંની કોઈ પણ જગ્યામાંની પોલીસ અવ્યવસ્થામાં અથવા તેના માણસોની યોગ્યતામાં જે ખામી હોય તે ઉપર ઇન્સ્પેક્ટર જનરલનું લક્ષ બેંચવાને મુખત્યાર છે. આવે દરેક પ્રસંગે ખામી સુધારવાને તથા ફરીયાદના કારણે દુર કરવાને તથા કમીશનરની સુચના કાયદેસર હોય અને સરકારના હુકમને તથા બીજા કાયદેસર હુકમને, સુચનાને તથા સમજૂતીને અનુસરતી હોય ત્યારે તે પ્રમણે ચાલવાને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અધાયજો છે, અને તેણે આ બાબતમાં પોતે કરેલી તજવીજ વીશે કમીશનરને ખબર આપવી.

૧૯. કોઇ પણ કમીશનર પોતાના અધિકાર નીચેના ભાગમાં કારભાર સારી રીતે આવે તે માટે કોઇ પણ જલ્લામાં ગુન્હાની સ્થિતિ સંબંધી તથા ગુન્હા તથા અવ્યવસ્થા બંધ પાડવા સાથે કરેલી તજવીજ સંબંધી પોતાને જરૂરના લાગે તેવા રીપોર્ટ તથા માહિતી મોકલવાનું તે જલ્લાના માજીસ્ટ્રેટને

ફરમાવવાને તથા તે આવ્યા પછી કાયદાને અનુસરતા હોય એવા હુકમ કહાડવાને મુખત્યાર છે એવે દરેક હુકમ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ઉપર કરવો, અને તેની ખચર ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને આપવો.

૨૦ સરકારના—હુકમને અનુસરીને, પોતાના અધિકાર નિયેના પોલીસના હીસાબને લગતી સધળી ખાખતો વિશે તપાસ કરીને તેનું નિયમન કરવાનો આધિકાર ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને છે તથા લાગતા વળગતા સધળા માણસો આવી તપાસ કરવામાં તેને વસ્તવીક મદદ તથા સગવડ કરી આપવાને અને એવી તપાસ પછી તે જે કાયદેસરે હુકમ કાઢે તે પ્રમાણે ચાલવાને અધિકાર છે.

વીશેષ પોલીસ.

૨૧. (૧) એકાદ શહેરમાં અથવા જગામાં હુકમત હોય એવા ૨ મ વર્ગના અથવા તેથી ચઢતા દરજ્જાના કોઇ માજિસ્ટ્રેટને જ્યારે એમ લાગે કે કાયદા વિરુદ્ધ કોઇ પણ મંડળીતો જમાવ, હંગામો, અથવા સુલેહનો ખીન્ને કઇ પણ ભંગ થયો છે અથવા થવાના વસ્તવીક રીતે સંભવ છે અને જે સ્થાનિક ક્ષેત્રની અંદર આવી કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીતો જમાવ, હંગામો અથવા સુલેહનો ભંગ થયો હોય અથવા થવાનો સંભવ હોય તે ક્ષેત્રની અંદર સુલેહ રાખવા સાથે ત્યાંના રહેવાશીઓના જન માલના રક્ષણ સારૂ જે પોલીસ ફોજ છે તે પુરતી નથી, ત્યારે સચન્સપેક્ટર કરતાં ઉંચરતા દરજ્જાનો હોય એવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારની અરજ ઉપરથી, સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ, પોતાને હાથે સહી કરેલા તથા પોતાના હુદાના સીકકાવતી મોઢોર કરેલા લેખી હુકમથી, વીશેષ પોલીસ અમલદાર તરીકે કામ કરવાને લાયક તથા ઉત્સુક હોય એવા માણસો પાછકી પોતાને યોગ્ય ત્રાગે તેટલા માણસોને પોતાને જરૂર દેખાય તેટલી સુદત સુધી તથા તેટલી હદમાં વીશેષ પોલીસ અમલદાર તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રમાણે નીમાણેલા દરેક વીશેષ પોલીસ અમલદારને સાધરણ પોલીસ અમલદારના જેવાજ અધીકાર, ફરજ, હક તથા માફી છે, તથા તેના જેવાજ કામે ખમવવાને તથા જવાબદારી ધારણ કરવાને પાત્ર છે અને સાધારણ પોલીસ અમલદાર જે અધિકારીના તામા હેઠળ હોય તેજ અધિકારીના તામા હેઠળ સદરહુ વીશેષ પોલીસ અમલદાર છે એમ સમજવું; પરંતુ તેને ૧૧ મી કલમ મુજબ હોદાનો દાખલો લેવાની જરૂર નથી.

વધારાની પોલીસ.

૨૨. (૧) જલ્લામાં ક્યાણે ઠેકણે સુલેહનો ભંગ થયો અટકાવવા સાથે અથવા પોલીસના ખીન્ને કામ કરવા સાથે વધારે પોલીસ મેકલવાની જરૂર છે, એવું દેખાડીને એવી વધારે પોલીસ માટે કોઇ પણ માણસ અરજ કરે ત્યારે કોઇ પણ ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તે ઠેકણે વધારે પોલીસ મેકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આવી વધારાની પોલીસ અરજ કરનાર માણસના ખચરે કામે લગાડવામાં આવશે, પણ તે, પોલીસ અધિકારીઓના હુકમને પાત્ર રહેશે તથા ડીરટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને યોગ્ય લાગશે તેટલો સુદત સુધી તે રાખવામાં આવશે.

(૩) પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે માણસ અરજ ઉપરથી સદરહુ વધારાની પોલીસ કામે લગાડી હોય તે માણસ ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સદરહુ પોલીસ ઉકાતી લેવાની કોઇ પણ વખતે લખી સુચના કરે તો, સદરહુ સુચના પહેલ્યાની તારીખથી એક મહીના કરતાં વધારે નહીં હોય એવી જે સુદત તે ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઠરાવે તે સુદત પુરી થયેથી સદરહુ વધારાની પોલીસના ખચરોના ખોળે તે માણસને માથેથી ઉતરશે.

(૪) આ કલમ મુજબ ચાલતી વખતે ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે ૧૧ (૧) ના ઠરાવોને અનુસરીને ચાલવું બંધાશે.

૨૩. (૧) પોતાના જલ્લામાંની કોઇ પણ જગાએ અધિકારી હોય અથવા ચાલુ હોય એવી કોઇ પણ રેલવે, નહેર અથવા ખીન્ને સારવગનીક કામ ઉપર અથવા કોઇપણ કારખાનામાં અથવા વેપારના કામમાં અથવા તે ઉપર રાખેલા માણસોની ચાલ ચલગત ઉપરથી અથવા તેના ક્યાણી રીતે ચાલશે એવું વસ્તવીક રીતે લાગવાથી તે જગાએ વધારે પોલીસ રાખવાની જરૂર છે એવું જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની

નજરમાં આવે ત્યારે, કમીશનરની મંજૂરી લઇને, પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી વધારે પોલીસ તે જગાએ મોકલવાનો અને એવી પોલીસ જેટલા દિવસ સુધી ત્યાં રાખવાની પોતાને જરૂર લાગે તેટલા દિવસ સુધી ત્યાં રાખવાનો સદરહુ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

(૨૦) જે માણસ સદરહુ કામ, કારખાનું અથવા વેપારનું કામ બંધાવતો હોય અથવા ચલાવતો હોય તે માણસના પરચે આવી વધારાની પોલીસ કામે લગાડવામાં આવશે અને તેણે તે પોલીસનો ખર્ચ સદરહુ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કમીશનરની મંજૂરી લઇને વખતે વખતે ફરમાવશે તેવા ફરે તથા તેવે વખતે આપવો જોઇએ.

૨૬. ૨૨ મી અથવા ૨૩ મી કલમ મુજબની કોઇપણ બાબતમાં કાંઈ પણ વાંધો ઉઠે ત્યારે કેટલી રકમ આપવી અને તે કાણે આપવી તે વીશે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટનો હુકમ નીરજીવકારક છે એમ સમજવું, અને એવી રીતે હાવેલી રકમ આપવાને જે શખસ જવાબદાર માલમ પડ્યો હોય તે શખસ પાસે જમીન મહેસુલની બાકી લહેણી હોય તે પ્રમાણે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની માગણી ઉપરથી કલેક્ટરે તે રકમ વસુલ કરવી. કોઇપણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં દંગેડીસાદ થવાથી સરકાર વધારાની પોલીસ રાખવા મુખત્યાર છે.

સરકારે સદરહુ માણસોથી જે માણસને નુકશાન થયું હોય તેનો ખર્ચો સદરહુ માણસોપર ફાળો નાંખી નુકશાનીનો ખર્ચો આપાવવો.

૨૫. (૧) જે કોઇ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં દંગેડીસાદ થયો છે અથવા થવાની ધારતી છે એમ પોતાને લગે અથવા જે કોઇ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રના રહેવાશીઓની અથવા તે રહેવાશીમાંના અમુક જાતના લોકની ચાલચલગત ઉપરથી પોલીસના માણસોની સંખ્યા થોડા વખત સુધી વધારવી યોગ્ય છે એવો પોતાનો અભિપ્રાય હોય તે ક્ષેત્રમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત સુધી વધારાની પોલીસ રાખવા બાબત જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી વખતે વખતે હુકમ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) આવી વધારાની પોલીસનો સરવે ખર્ચ અથવા તેનો કાંઈ ભાગ સરકાર હુકમ કરશે તો, સદરહુ જાહેરનામું જે સ્થાનિક ક્ષેત્રને લાગુ હશે તે ક્ષેત્રના આધારણ તથા સરવે રહેવાશીઓ ઉપર અથવા તેમાંના અમુક જાતના લોકો ઉપર કર બેસાડીને ચઢા કરવામાં આવશે.

(૩) સાધારણતઃ એવું જાહેરનામું જે સ્થાનિક ક્ષેત્રને લાગુ હશે તે ક્ષેત્રના રહેવાસીઓ હોય તે સંખ્યા સખસો ઉપર અથવા (૪) વિશેષતઃ આવા સખસોના કોઇ પણ ચોકસા ભાગ અથવા ભાગો ઉપર અથવા વર્ગ અથવા વર્ગો ઉપર; અને એવો વેરો અથવા કર કયા પ્રમાણમાં લેવો ને ફરમાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

ખુલાસો—આ કલમના તથા ૨૫ અ નાં કારણ સાર રહેવાસીઓ આ શબ્દમાં જે સખસો પોતે અથવા પોતાના એજન્ટો (મુખત્યારો) અથવા નોકરોની મારફતે એવા ક્ષેત્રમાં જમીન અથવા બીજી સ્થાવર મીલ્કત ધારણ કરતા હશે તેઓ તથા જે જમીનદાર પોતે અથવા પોતાના એજન્ટો (મુખત્યારો) ની અથવા નોકરોની મારફતે એવા ક્ષેત્રમાં પ્રત્યક્ષ રીત પાસેથી અથવા બેગવટો કરનારાઓની પાસેથી ગણિત અથવા મહેસુલ વસુલ કરતા હશે તેઓ તે ક્ષેત્રમાં ખરેખર રહેતા ન હોય તો પણ તેમનો સમાવેશ થાય છે.

(૩) એવો વેરો અથવા કર આપવાની મુદત, આવી વધારાની પોલીસ જે મુદત માટે ખરેખર રાખી હશે તે મુદત કરતાં કોઈ પણ બાબતમાં વત્તામાં વત્તા પાંચ વર્ષ સુધી વધારવાનો સરકારને અધિકાર છે.

(૪) મ્યુનીસીપાલ ડીપ્ટી કલેક્ટર સીવાયની બીજી જગામાં કલેક્ટરે પોતાની મરજી મુજબ સદરહુ કર આકારવો. જે સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં આવે કોઇપણ કર બેસાડવાનો હોય તે ક્ષેત્ર મ્યુનીસીપાલ ડીપ્ટી કલેક્ટર હોય તો, તે ખરેખર રકમ મ્યુનીસીપાલીટીના ફંડમાંથી આપવી જાઇએ અને પેટા કલમ (૨)ની રૂબરૂ સરકારે કરેલા હુકમને અનુસરીને તે કર મ્યુનીસીપાલીટીએ પોતે આકારવો.

(૫) કોઇપણ સખસોને આવા ખર્ચનો કોઇપણ ભાગ ખમવાની જવાબદારીમાંથી હુકમ કરીને ખાતલ કરવાનો સરકારને અધિકાર છે

૨૫ અ (૧) સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ (અ) પોતાને જરૂર લાગે તેવી ચોકસી કર્યા પછી, (૧) એકાદી કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો સામાન્ય હેતુ પાડે પાઠવામાં

કરેલા કોઇ પણ કૃત્યથી કોઇ પણ મિલ્કતને કાંઈ પણ હાની અથવા નુકશાન થયું હોય તે બાબત અથવા કોઇ પણ સખસ અથવા સખસોના મરણ થયું હોય અથવા તેને અથવા તેમને મહાવ્યથા થઈ હોય તે બાબત કોઇ પણ સખસને અથવા સખસોને પોતાના અભિપ્રાય પ્રમાણે કેટલી રકમની નુકશાનીનો અદલો આપવો તે ઠરાવવાને અને (૨) સ્થાનિક ક્ષેત્રમાંના રહેવાસીઓએ પોતાની વર્તણૂક આવી મંડળી ભરાવી હોય અથવા ભરવામાં મદદ કરી હોય એવું પોતાને લાગે તે ક્ષેત્ર ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

(બ) એવી રીતે ઠરાવેલી રકમ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે ઠરાવેલા સ્થાનિક ક્ષેત્રના સઘળા રહેવાસીઓ પાસેથી અથવા આવા સખસોના કોઇ ભાગ અથવા ભાગે પાસેથી અથવા વર્ગ કે વર્ગો પાસેથી જલ્લા માજસ્ટ્રેટ એવીજ મંજૂરી લઇને હુકમ કરે તે પ્રમાણમાં વસુલ કરવાનું કલેક્ટરને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(ક) આવું ક્ષેત્ર મુનીસીપલ ડિસ્ટ્રીક્ટ હોય તો, તેની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે મ્યુનીસીપાલીટીને એવી રકમ વેરો અથવા કર નાંખીને વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. અને તે વેરો અથવા કર મ્યુનીસીપાલીટીએ સદરહુ હુકમને અનુસરીને સદરહુ પ્રમાણમાં સદરહુ સખસો ઉપર નાંખીને વસુલ કરવો જોઇએ, અને

(ડ) આ પ્રમાણે વસુલ કરેલા સઘળા પૈસા અથવા કંઈ પૈસા ઉપર કહેલા પ્રમાણે હાની અથવા નુકશાની અથવા મરણ અથવા મહાવ્યથા થયાના સંબંધમાં જે કોઇ સખસને અથવા સખસોને નુકશાનીનો અદલો મળવાનો હક છે. એવું જલ્લામાજસ્ટ્રેટને લાગે તે સખસને આપવાનું અથવા તે સર્વ અથવા કોઇ સખસોમાં વહેંચી આપવાનું, પ્રસંગ પ્રમાણે, કલેક્ટરને અથવા મ્યુનીસીપાલીટીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આવી નુકશાનીના અદલોના કોઈપણ ભાગ આપવાની જવાબદારીમાંથી કોઇપણ સખસોને, હુકમ કરીને બાતલ કરવાનો સરકારને અધિકાર છે.

(૩) ઉપર કલ્પા પ્રમાણે જે મરણ, મહાવ્યથા, હાની અથવા નુકશાનીના સંબંધમાં જે દાવો કરવામાં આવ્યો હોય તે દાવો તે મરણની, મહાવ્યથાની હાનીની અથવા નુકશાનીની તારીખથી એક મહીનાની અંદર કરવામાં આવ્યો ન હોય તો અને નુકશાનીના અદલો અદલ દાવો કરનારો સખસ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે થયેલું મરણ, મહાવ્યથા, હાની અથવા નુકશાની જે વાતને લીધે બની તે વાતના સંબંધમાં નિર્દોષ છે, એવી જલ્લા માજસ્ટ્રેટની ખાત્રી થયા સિવાય આ કલમ મુજબ કાંઈ પણ પૈસા વસુલ કરવા નહીં તથા કોઈપણ નુકશાનીનો અદલો આપવો નહીં.

(૪) પેટા કલમ (૧) મુજબ જલ્લા માજસ્ટ્રેટ કરેલો પ્રત્યેક ઠરાવ, આકાર અને હુકમ, સરકાર તરફથી અથવા આ બાબતમાં સરકાર વખતે વખત જે અમલદારને અધિકાર આપશે તે તરફથી તપાસવાને પાત્ર થશે. પણ તે સિવાયને પ્રસંગે તે આખરના છે એમ સમજવું.

(૫) જે હાનિ અથવા નુકશાની અદલ આ કલમની રૂયે નુકશાનીનો અદલો આપ્યો હોય તેની કોઇ પણ હાની અથવા નુકશાનીના સંબંધમાં કાંઈ પણ દીસાની ફરીઆદ ચાલી શકશે નહિ.

૨૬. (૧) ઉપરની છેલી બે કલમ મુજબ અથવા આ આકટના બીજા ઠરાવો મુજબ મ્યુનીસીપાલીટીએ નાંખેલો દરેક વેરો અથવા આકારેલો દરેક કર આપવાને જે શખસ જવાબદાર હોય તે શખસ પાસે જાણે એકાદો મ્યુનીસીપાલ કર લહેણો હોય તે પ્રમાણે તેની પાસેથી સદરહુ મ્યુનિસીપાલીટીએ તે કર વસુલ કરવો જોઇએ.

(૨) ઉપર કલ્પા મુજબ કલેક્ટરે નાંખેલો દરેક જાતનો વેરો અથવા આકારેલો દરેક જાતનો કર આપવાને પાત્ર થનારાં શખસ પાસે જાણે જમીન મહેસુલની યાદી લહેણી હોય તે પ્રમાણે તે અવેજ કલેક્ટરે વસુલ કરવો.

આખરે એ પોલીસ ફોજદારી નિયમન કરવા આજ્ઞા તથા તેના ઉપર નિર્બંધ રાખવા આજ્ઞા તથા તેની કવાયત વિગેરે આજ્ઞા.

૨૭ સરકારના હુકમને પાત્ર રહીને, હેઠળ લખેલી આજ્ઞાઓ વિશે આ આક્ટને અથવા વિદ્યમાન કોઈ અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈપણ કાયદાને અનુસરતી કાનુની અથવા હુકમો વખતે વખતે કરવાને ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ સુખત્યાર છે.

અ, પોલીસમાં નવા માણસો રાખવા આજ્ઞા, તેની રચના આજ્ઞા, તેના વરગ કરવા આજ્ઞા, તથા તેની કવાયત વિગેરે આજ્ઞા.

બ, પોતાના તાબાના માણસો તરફથી પોલીસની તપાસણી કરવાની રીતનું નિયમન કરવા આજ્ઞા
ક, પોલીસને કેવાં તથા કેટલાં હથિયાર, સામાન, સરંજામ, કપડાં તથા બીજા જરૂરી જથ્થો, આપવી તે ઠરાવવા આજ્ઞા.

ડ, પોલીસના કારભાર સંબંધી કોઈપણ કારણ સાર કાંઈ પણ પોલીસ ફંડ, સ્થાપીને તેનો વહીવટ તથા નીયમન કરવા આજ્ઞા.

ઈ, પોલીસની વહેંચણી કરવાનું તેને એક જગાએથી બીજી જગાએ લઈ જવાનું તથા તેને કઈ જગાએ રાખવી તેનું ૧૩ મી કલમની રકમ (૧) ના તથા ૧૭ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને નિયમન કરવા આજ્ઞા.

ફ, જુદા જુદા દરજ્જાના પોલીસ અમલદારે શું શું કામ કરવું તે ઠરાવવા આજ્ઞા,

ગ, પોલીસે ખર્ચ તથા ખાતમી મેળવીને જાણ કરવા સંબંધી નિયમન કરવા આજ્ઞા.

હ, સાધારણ રીતે પોલીસને તેના કામમાં હુશિયાર કરવા આજ્ઞા તથા તેનું કામ ગેરરીતે નહિ થવા દેવા અથવા કામમાં ગફલત નહીં થવા દેવા આજ્ઞા.

૨૮. સરકારે કરેલી કાનુનોને તથા હુકમોને અનુસરીને, ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ એન્ડ પોલીસ, પોતાના તાબાના નોકરો ગુન્હા અંધ પાડવાને લગતી, બદોખત રાખવાને લગતી તથા તેમનાં કામકાજની બખ-વધીને લગતી આજ્ઞાઓ વિશે સાદર કરી શકે એવાં પત્રક, રીપોર્ટ તથા હકીકત તેમની પાસેથી માગવાને સુખત્યાર છે. ઉપર કહેલાં કારણ સાર અથવા પોતાને મળેલી ખાતમી ઉપરથી પોતે જે કંઈ સાધારણ હુકમ કાઢ્યા હોય તે તેમજ જે કાંઈ હુકમ સરકાર દરમિયાને તે સદરજ્જા ઇન્ટરપેક્ટર જનરલે જાણ માણ-રહેતે તથા કમિશનરને લખી જણાવવા.

૨૯. (૧) ફક્ત પોલીસ અમલદાર તેના કામમાં નિરદય અડીઅલ અથવા સુરત છે. અથવા મદદલત કરે છે અથવા કામને નાલાયક છે એવું પોતાની નજરમાં આવે ત્યારે તે અમલદારને સરપેક્ટ કરવાનો, ઓછા પગાર ઉપર નિમવાનો અથવા અવરતરફ કરવાનો અધિકાર, તથા આશિસ્કૃત સુપરિન-ટેન્ડેન્ટથી હક્કા દરજ્જાને જે પોલીસ અમલદાર, નિયમના જે ઉલ્લંઘન માટે અથવા જે ગેરવર્તણૂક માટે તેને સરપેક્ટ કરવાની અથવા અવરતરફ કરવાની જરૂર ન હોય, તે ઉલ્લંઘન કર્યા બદલ અથવા ગેરવર્તણૂક અલાખ્યા બદલ ગુનેહગાર થાય અથવા જે પોતાના કાંઈ પણ કૃત્યથી પોતાનું કામ બખવવા માટે પોતાની મેળે નાલાયક ઠરે, તે પોલીસ અમલદારને વત્તામાં વત્તા તેના એક મહિનાના પગાર જેટલી રકમનો દંડ કરવાનો અધિકાર. ગવર્નર ઇનકૌન્સિલને અથવા આ અરથે પેટા કલમ (૭) ઉપરથી અ-ખત્યાર મળેલા કોઈ પણ અમલદારને છે.

(૨) આ કલમ મુજબ કોઈ પોલીસ અમલદારને જે કાંઈ પણ શિક્ષા કરી હોય તે, આ આક્ટની ૩૬ મી, ૬૩ મી અથવા ૬૪ મી કલમ મુજબ અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈ પણ કાયદા મુજબ જે શિક્ષાને સદરજ્જા અમલદાર પાત્ર હોય તે શિક્ષા ઉપરાંત છે એમ સમજવું.

[૩] પેટા કલમ [૧] મુજબ કોઈ પણ ઇન્ટરપેક્ટરને શિક્ષા કરવાનો અધિકાર ઇન્ટરપેક્ટર જનરલને છે. અને ડીઝીક્ટ સુપરિનટેન્ડેન્ટને ઇન્ટરપેક્ટરથી ઉતરતા દરજ્જાના પોતાના તાબાના હરકોઈ પોલીસ અમલદારના સંબંધમાં તેઓ અધિકાર છે. તથા તે ડીઝીક્ટ સુપરિનટેન્ડેન્ટ પોતાના તાબાના ઇન-

પેક્ટર વિરૂદ્ધ બારે ફરીયાદની ચોકશી થતી હોય તે દરમિયાન તથા ઇનસપેક્ટર જનરલનો હુકમ આવે ત્યાં સુધી એવા ઇનસપેક્ટરને કામ ઉપરથી મોકલ કરવાને મુખત્યાર છે, પરંતુ આ પેટા કલમથી મળેલો હરકાંઇ અધિકાર અજાતવાનો તે આ અરથે સરકાર કરે તે કાનુનોને તથા હુકમોને હમેશાં અનુસરીને અજાતવો જોઇએ.

૩૦. જ્યારે કાંઇ પણ અમલદાર એકાદ પોલીસ અમલદારનો ફંડ કરવાનો, સરપેંડ કરવાનો, એકા પગાર ઉપર નીમવાનો, અથવા બરતરફ કરવાનો હુકમ કરે ત્યારે તેણે તે હુકમ તેના કારણ સહિત તથા કરેલી ચોકશીના ટીપણ સહીત, પોતાના જીલ્લાની બાધામાં અથવા ઇન્ચેજ બાધામાં પોતાની લઘી સાથે દફતરમાં લખી મુકવો અથવા લખી મુકાવવો.

૩૧. (૧) ઇનસપેક્ટર જનરલને, તથા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને તથા જીલ્લાનો કાંઇ ભાગ જેના હવાલામાં હોય તે આશિરદાંટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને હેડકાનસ્ટેબલથી ઉતરતા દરજ્જાનો જે કાંઇ પણ પોલીસ અમલદાર પોતાની સમક્ષ અથોગ્ય રીતે સિરજેરી કરે અથવા પોતાના પ્રત્યે ઉદ્ધત રીતે વર્તે તેને વત્તામાં વત્તા ત્રણ દીવસની મુદત સુધી અટકાયતમાં રાખવાની શિક્ષા કરવાનો આધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પોલીસ અમલદારને શિક્ષા કરવા આજતનો દરેક હુકમ ૩૦ મી કલમમાં નિરદિષ્ટ કરેલી રીતે દફતરે લખી રાખવો જોઇએ. તથા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે અથવા આશિરદાંટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે કરેલા એવા દરેક હુકમની નકલ તેણે પોતપોતાના પ્રત્યક્ષ ઉપરી (અમલદાર) તરફ રવાના કરવી જોઇએ.

૩૨. (૧) જે કાંઇ પણ પોલીસ અમલદારની જે ક્ષેત્રમાં નિમણૂક થઇ હોય અથવા જે ક્ષેત્રમાં કાયદેસર રીતે બદલી થઈ હોય તે ક્ષેત્રમાં તે હમેશાં કામ ઉપર છે એવું આ આકટનાં સરવે કારણો માટે સમજવું, અને ઇલાકાના એક ભાગમાં નિમાયલા કાંઇ પણ પોલીસ અમલદારને તથા નિમાયલી પોલીસ અમલદારોની અમુક સંખ્યા અથવા મંડળીને, સરકાર અથવા ઇનસપેક્ટર જનરલ તેવો હુકમ કરશે તો, ઇલાકાના જે કાંઇ પણ ખીજ ભાગમાં તેની જ્યાં સુધી જરૂર લાગે તે ભાગમાં ત્યાં સુધી હરકાંઇ વખતે પોલીસની કામગીરી ઉપર રાખવાનો અધિકાર છે.

(૨) ઘણીજ તાકીદના પ્રસંગ શિવાયના કાંઇ પ્રસંગે, આ કલમ મુજબ જે કાંઈ પણ બદલી કરવાનું યોજ્યું હશે તે બદલીની ખચર ઇનસપેક્ટર જનરલે કમિશનરને અથવા જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટને વખતસર આપવી જોઇએ અને ગ્રમપણું રાખવાની જરૂર હશે તે શિવાય તે પ્રસંગે એવી બદલી કરવાના કારણનો ખુલાસો માગવો જોઇએ. અને પછી ઉપર નિરદિષ્ટ કરેલા અમલદારોએ તથા તેમના તાખાના નોકરોએ સદરહુ બદલી કરવાનું કામ સુગમ થાય એવી રીતે સરવે પ્રકારની બ્યાજખી તબવીજ કરવી જોઇએ.

૩૩. (૧) જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટની અથવા સરકારની પરવાનગી સીવાય કાંઇ પણ પોલીસ અમલદારે વેપાર કરવો નહીં અથવા જે જીલ્લામાં તે કામે લાગેલો હોય તે જીલ્લામાંની જમીનના વેચાણમાં અથવા ખરીદમાં, અથવા વેપારના કાંઇ પણ કામમાં તેણે મુખ્ય તરીકે અથવા મુખત્યાર તરીકે કાંઇ પણ રીતે સંબંધ રાખવો નહીં.

(૩) આશિરદાંટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાના કાંઇ પણ પોલીસ અમલદારે, ઇનસપેક્ટર જનરલની લેખી પરવાનગી વગર, એવા પોલીસ અમલદાર તરીકે પોતાના હુદા અથવા કામ શિવાય ખીજે કાંઇ પણ હુદો ધારણ કરવો નહીં. અથવા કાંઇ પણ ધંધાનું અથવા નોકરીની કામ ચલાવવું નહીં.

(૩ પેટા કલમ (૧) તથા (૨) માંના આધિકાર હાવો પોલીસ અમલદાર કામ ઉપર હોય ત્યારે જેવી રીતે લાગુ પડે છે તેવીજ રીતે તે રજા ઉપર હોય અથવા સરપેંડ થયો હોય ત્યારે પણ લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૩૪. (૧) ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટની લેખી પરવાનગી શિવાય અથવા એવી પરવાનગી આપવાનો જે ખીજ કાંઈ પોલીસ અમલદારને ઇનસપેક્ટર જનરલે અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારની

લેખી પરવાનગી શીવાય આસીસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના કરતાં ઉત્તરતા દરજ્જાના કોષ પશુ પોલીસ અમલદારે પોતાના હુદાનું રાજનામું આપવું હોય અથવા પોતાના હુદાનું કામ છોડવું હોય તો તેણે—

(અ) તેમ કરવાના પોતાના ઇરાદા બાબતની લેખી નોટીસ ડીઝીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને આપ્યા પછી બે મહિનાની મુદત વીતે નહીં ત્યાં સુધી.

(બ) અને એવા પોલીસ અમલદાર તરીકે સરકારને અથવા કોષ પશુ પોલીસ ફંડ ખાતે જે દેવું હોય તે પુરેપુરું ફાડવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી. તેમ કરવું નહીં.

(૨) પરવુ એવું ઇરાવ્યું છે કે એવા કોષ પશુ પોલીસ અમલદાર પોતે રોગને લીધે, માનસીક અથવા શારીરીક નાલાયકીને લીધે પોલીસમાં વધારે મુદત સુધી નોકરી કરવાને અયોગ્ય છે એ બદલ સીવીલ સરજનની સહીવાળો દાખલો રજુ કરશે તો ઉપર કહ્યા મુજબનું પોતાનું હરકોષ જાતનું દેવું આપે એટલે અથવા તે આપવા માટે યોગ્ય તારણ આપે એટલે રાજનામું આપવા માટે જોઇતી લેખી પરવાનગી તેને તાબડોતોય આપવામાં આવશે.

(૩) એવા કોષ પશુ અમલદાર આ કલમના ઇરાવ વિરુદ્ધ પોતાના હોદાનું રાજનામું આપે અથવા પોતાના હુદાનું કામ છોડી જાય તો ડિઝીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના હુકમથી, તે વખતે તેના પગારની ચઢેલી સહળી બાકી સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે; પગારની બાકી સરકાર દાખલ થવા બદલની ઉપર કહેલી શિક્ષા આ આક્ટની ૩૬ મી કલમ મુજબ અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ કાયદા મુજબ જે શિક્ષાને તે પાત્ર થાય તે ઉપરાંત છે એમ સમજવું.

૩૫. (૧) કોષ પશુ કારણને લીધે પોલીસ અમલદારનાં કામ ઉપરથી દુર થયલા પ્રત્યેક માણસે પોતાની નિમજીકને અથવા હુદાનો દાખલો તથા જે હથિયાર, સાજ સરંજામ, કપડાં તથા જરૂરી બીજા જણસો પોતાનું કામ બચાવવા સાર પોતાને મળી હોય તે લેવાને ડીઝીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને જે બીજા કોષ અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારને તે તાબડોતોય સ્વાધીન કરવી જોઇએ.

(૨) ઉપર પ્રમાણે સ્વાધીન નહિ કરેલા કોષ પશુ દાખલા, હથિયાર, સાજ સરંજામ, કપડાં અથવા જરૂરી બીજા જણસો બાબત તપાસ કરીને તે જ્યાં જ્યાં માલમ પડી આવે, ત્યાંથી પકડવાનું વારંટ કહાડવાનો અધિકાર કોષ પશુ માસ્ટરટેને તથા ખાસ કારણ સાર કોષ પશુ ડીઝીકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ અથવા આસીસ્ટન્ટ કે ડેપુટી સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને છે; અને એવા ખાસ કારણો તેજ વખતે દફતરે નોંધી રાખવાં જોઇએ એવી રીતે કોટેજું દરેક વારંટ સન ૧૮૯૮ ના ફિમીનલ પ્રોસીજર કોડના ઇરાવ મુજબ એકાદ પોલીસ અમલદારે અથવા, વારંટ કહાડનાર માસ્ટરટે અથવા ડીઝીકટ કે આસીસ્ટન્ટ કે ડીપોટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ એમ ફરમાવે તો, બીજા હરકોષ માણસે બચાવવું જોઇએ.

(૩) કોષ પશુ માણસને આપવામાં આવેલી જે કોષ પશુ જણસ ઇનસપેક્ટર જનરલના હુકમ ઉપરથી તેની મીલકત થઇ હોય તે જણસને આ કલમમાંના કોષ પશુ મજકુર લાયક પડતો નથી એમ સમજવું.

૩૬. (૧) જે કોષ પશુ માણસ પોલીસ અમલદારની જગા મેળવવા સાર અથવા પોલીસ અમલદારના કામમાંથી પોતાને છુટકો મેળવવા સાર ખોટી દુકાત કહેશે અગર ખોટા દસ્તાવેજોને ઉપયોગ કરશે અથવા.

(૨) જે કોષ પશુ પોલીસ અમલદાર.

(અ) ૩૩ મી કલમના હરકોષ ઇરાવનું ઉલ્લંઘન કરશે, અથવા.

(બ) બિહીકણાણું બતાવશે, અથવા.

(ક) ૩૪ મી કલમ વિરુદ્ધ પોતાના હુદાનું રાજનામું આપશે અથવા પોતાના હુદાનું કામ પોતાની મેળે છોડશે, અથવા.

(૩) એવા પોલીસ અમલદાર તરીકે પાળવાને અથવા માનવાને પોતાની દરજ્જા હોય તેવા કાયદાના કોષ પશુ ઇરાવનો અથવા તેવી કાનુનનો અથવા હુકમનો જાણી જોઇને ભંગ અથવા અહર કરવા બદલ ગુ-હેંગાર થશે; અથવા.

(ઇ) હરકોઇ ફરજ તોડવાનો તકશીરવાર થશે અને એવી તકશીર બદલ અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ પણ કાયદામાં ખાસ શિક્ષા દરાવી ન હશે.

તેને ત્રણ મહિનાની મુદત સુધીની કેદની અથવા સો રૂપીઆ સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

(ડ) રજા ઉપરગેરહાજર હોય એવો પોલીસ અમલદાર પોતે સદરકુ રજા પુરી થયેથી નોકરી ઉપર હાજર થવાને પોતે તૈયાર છે એવો રીપોર્ટ કરવામાં વાસ્તવીક કારણ સીવાય ચુકશે તો તેણે

રકમ (કે) ના કારણ સાથે ૩૪ મી કલમના અર્થ મુજબ પોતાના હુદાનું કામ પોતાની મેળે છોડ્યું છે એમ સમજશે.

૩૭. ૩૫ મી કલમની પેટા કલમ ૧ ના દરાવ મુજબ જે કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર પોતાની નીમણુંક અથવા હુદાનો દાખલો અથવા બીજી કોઇ પણ જણુસ સ્વાધીન કરવામાં બળપી મુજબને ગફલત કરશે અથવા તેમ કરવાને ના પાડશે તેને એક મહિના સુધીની કેદની અથવા બસે રૂપીઆ સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૩૮, ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ ૧૪૪ મુજબ એકાદા માલસેટે કરેલો જે કોઇ પણ હુકમનો અમલ સદરકુ કાયદા પ્રમાણે સરકાર જારી રાખી શકે છે તેવી મતલબવાળો કોઇ પણ હુકમ, જરૂર લાગે ત્યારે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કરવાનો સરકારને અધિકાર છે.

ખાબ ૪.

પોલીસ સંબંધી નિયમ.

૩૯. (૧) જીલ્લા માલસેટ, આ અરથે અખત્યાર મળેલા મ્યુનીસીપાલીટીના કોઇ અધિકારીએ અથવા બીજા કોઇ અધિકારીએ કર્યા હોય એવા હુકમને પાત્ર રહીને, પોતાને યોગ્ય લાગે એવા કોઇ પણ શહેરમાં અથવા બીજી કોઇ પણ જગોમાં હેલ્થ લખેલી બાબતો સાથે, વખતે વખતે કાનુનો અથવા હુકમો કરવાને મુખત્યાર છે.

(બ) લાંગી તુટેલી ઇમારતોથી અથવા બીજા કારણથી થતા બપને પ્રસંગે, ચોક્કસ રસ્તા અથવા જગા, પોતાને યોગ્ય દેખાય એવી બાબતોનો અપવાદ રાખીને, થોડા વખત સુધી બંધ રાખવા બાબત.

(બ) જે ઇમારતો પ્લેટફોર્મ તથા બીજી બાંધકામ બાંધતાં, તેની મરામત કરતાં તથા પાડી નાંખતાં રસ્તે જનારા લોકોને, પાડોશીઓને અથવા લોકોને બપ ઉત્પન્ન થાય તે ઇમારતો, પ્લેટફોર્મ તથા બીજી કામ બાંધતી વખતે, તેની મરામત કરતી વખતે તથા પાડી નાંખતી વખતે લોકોના જન-માલને નુકસાન ન થાય તે વિશે જાહેરસ્ત રાખવા બાબત.

(ક) કોઇ પણ હાથીને અથવા કોઇ પણ જંગલી અથવા બપંકર જનાવરને કોઇ પણ રસ્તામાંથી અથવા રસ્તામાં દોરી લઈ જવા બાબત, હાંકતા બાબત લેઇ જવા બાબત અથવા (ગાડી વિગેરેમાં પાલીને) લઇ જવા બાબત નિયમન કરવા વિશે.

(ડ) રાહદારીને અથવા સાથે અજવાળું તથા હવા મોકળેથી આવવા જવાને અડચણ પડે તેવી રીતે કોઇ પણ રસ્તામાં અથવા રસ્તાના ભાગમાં આડુ કાંઈ પણ દોરકુ અથવા કાડી ટાંગવા અથવા મુકવાની, અથવા બહાર નીકળી આવે એવું કાંઈ કામ અથવા બીજી કાંઈ બાંધકામ કરવાની મના કરવા બાબત.

(ઇ) આ અરથે જે વાજબી નિયમ પોતાની તરફથી દરાવવામાં આવે તેને અનુસર્યા સીવાય મના કરેલી જગામાંથી ચોક્કસ રસ્તામાંના ધરો અથવા ઇમારતોમાંથી બહાર અથવા તે ધરોમાં ઇ-મારતોમાં અથવા એવા રસ્તામાં થઇને નરક અથવા દુરમંધકારક વસ્તુ અથવા પદાર્થ ક્યારે લઇ જવા નહીં; તથા સદરકુ રસ્તામાં થઇને અથવા કેદલાક મુકરર કરેલા રસ્તામાં થઇને દોર ક્યારે લઇ જવા નહીં તે દરાવવા બાબત.

(૩) આ અરથે જે વાજબી નિયમ પોતાની તરફથી ઠરાવવામાં આવે તેને અનુસરી શિવાય કોઈ રસ્તામાં અથવા ઇમારતમાં અથવા તેના ઉપર અથવા તેનાથી ૫૦ ફુટની અંદર, કંઈ પણ ઘાસ અથવા બીજી વસ્તુમાં દેવતા મુકવાની, અથવા જયસુચક અગ્નિ સળગાવવાની અથવા ગમ્મતથી અગ્ન્યસક્ષે મુકવાની, અથવા અંદુકના ખાલી ખાર કરવાની અથવા આતશખાજી સળગાવીને નાખવાની અથવા આતશખાજીનાં વિમાન સળગાવીને ઉડાડવાની, અથવા રોશની કરવા સાથે ફાનસો અથવા બીજી કંઈ જુગિતથી કચેલી ચાંબલામાં અથવા બીજી ચીજમાં ધાલીને તે ચાંબલા અથવા ચીજ કોઈ રસ્તાની બાજુએ અથવા આડા દાટીને ઉઠા કરવાની મના કરવા બાબત.

(૪) કોઈ પણ રસ્તામાં ખાડો ખોદવા બાબત, ઇમારતને લગતો સામાન અથવા બીજી ચીજો મુકવા બાબત, અથવા કોઈ પણ ધોડો અથવા બીજી જનાવર બાંધવા અથવા રાખવા બાબત જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ જે વાજબી નિયમ કર્યા હોય તેને અનુસરીને ચાલ્યા શિવાય તે કામ કરવાની મના કરવા બાબત.

(૫) કોઈ પણ રસ્તામાં ચેપી અથવા સંસર્ગિક રોગવાળા શખસોને અથવા જનાવરોને તથા મુવેલાં જનાવરોના મડદાને અથવા તેના કાંઈ ભાગને તથા મુવેલાં શખસોના પરતને ઉઘાડાં રહેવા દેવા બદલ અથવા તેમની હીલચાલ થવા બદલ સદરજી પ્રકારના જે નિયમો કર્યા હોય તેને અનુસરીને ચાલ્યા શીવાય તેમ કરવાની મના કરવા બાબત.

(૬) જનાવર કાપવાની, જનાવરનાં મડદાં અથવા ચામડાં સાફ કરવાની, ઉપદ્રવકારક અથવા દુરગંધકારક વસ્તુ મુકવાની તથા ઝાડેઝપટે જવાની જગાએ જીદી રાખવા બાબત.

(૭) લોકોમાં અથવા જનાવરોમાં ભારે રોગ અથવા સંસર્ગિક રોગ થયો છે અથવા થશે એમ લાગે તે પ્રસંગે, સદરજી રોગ અંધ પાડવાના અથવા તેનો પ્રસાર થતો અટકાવવાના ઇરાદાથી સરકારે ફરમાવી હોય તે પ્રમાણે અથવા પસંદ કરી હોય તે પ્રમાણે, જગા વિગેરેનો ભોગવટો કરનાર અથવા રહેવાશીઓએ જગા વિગેરે સ્વચ્છ રાખવા બાબત તથા તેમાંથી રોગ બીજનો નાશ કરવા બાબત, અને એવા રોગવાળા અથવા એવો રોગ થયો છે એમ દેખાતું હોય એવા માણસોને અથવા જનાવરોને એકમેકથી છુટા રાખવા તથા તેમની વ્યવસ્થા કરવા બાબત.

(૮) પાણીના કોઈ પણ સ્થળ, સાધન કે જગા, સઘળાં અથવા ચોક્કસ કારણુ સાથે અંધ કરવાનું અથવા તેનો વાપર નહીં કરવાનું અથવા ચોક્કસ કારણુ સાથે તેનો વાપર કરવાનું ફરમાવવા બાબત, અને એવા સ્થળનો, સાધનનો, અથવા જગાનો, અથવા તેમાંના પાણીનો, ખગાડ ન થાય તે સાથે ઠરાવ કરવા બાબત.

(૯) પરેતની વ્યવસ્થા કરવાની કોઈ પણ જગ્યા, કોઈ પણ ધર્મશાળા, ગામના દરવાજા, અથવા લોકોને આવજવ કરવાની બીજી જગ્યાનો ફાયદા ભરેલો તથા સગવડ ભરેલો ઉપયોગ સર્વને સરખી તથા ચોગ્ય રીતે થાય તે માટે અને ત્યાં આવજવ કરનાર લોકોમાં ચોગ્ય બંદોબસ્ત રહે તે માટે તેનો ઉપયોગ કીયા વખતે અને કઈ રીતે કરવો તે વખતનું અને તે રીતનું નિયમન કરવા બાબત.

(૧૦) જે જગ્યાએ તથા વખતે લોકોની સલામતી તથા સગવડ સાથે ખાસ નિયમ કરવાની માજિસ્ટ્રેટને જરૂર દેખાય તે જગ્યાએ તથા વખતે લોકોએ, જનાવરોએ તથા વાહનોએ શી રીતે જવું આવવું તેનું નિયમન કરવા બાબત.

(૧૧) રકમ ૬ મુજબ કરવાની દરેક કાનુન અથવા પરેતની વ્યવસ્થા કરવાની કોઈ પણ જગ્યાના વાપર સંબંધી (૧) રકમની રૂબરૂ કરવાની દરેક કાનુન મામુલ તથા સ્થાપિત થયેલા રીવાજ તરફ અને કેટલીક બાબતમાં પરેતની વ્યવસ્થા જલદીથી કરવાની જરૂરીઆત તરફ નજર રાખીને કરવી જોઈએ, અને રકમ (ક), (ઇ), (ફ), (ગ), (હ) અથવા (આઈ), મુજબ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટે કરેલી પ્રત્યેક કાનુનનો અથવા હુકમનો અમલ જે શહેરમાં અથવા જગ્યામાં ચાલવાનો હોય તે શહેર અથવા જગ્યાના ચોરામાં અથવા બીજી કોઈ પણ સાર્વજનિક ઇમારતમાં તે જીલ્લાની ચાલતી ભાષામાં તેની નકલ ચોટાડીને સદરજી કાનુન અથવા હુકમ પ્રસિદ્ધ કરવો જોઈએ, અને રકમ (અ) (બ) (જે) (કે) અથવા (લ) મુજબ કરેલી પ્રત્યેક કાનુનની અથવા હુકમની નકલ તે જીલ્લાની ચાલતી ભાષામાં એવી કાનુન અથવા

હુકમ વિશેષ કરીને જે ઇમારત, બાંધણી, બાંધકામ, અથવા જગા સંબંધી ઇમારત હોય તે ઇમારત, બાંધણી, બાંધકામ અથવા જગ્યાની પાસેના પ્રસિદ્ધ રથળે ચોહોડેલી રાખથી જોડાયે.

(૩) આ કલમની રકમ ૧ ની આરટીકલ (જે) ઉપરથી મળેલા અધિકારની રૂપરેખા પ્રસિદ્ધ કરેલી દરેક કાનુન વિશેષ કમીશનરને તાબડોતોબ રીપોર્ટ કરવો અને તે પંદર દિવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી અમલમાં રહેશે નહીં પણ કમીશનર તે મુદત વધારશે તો તે પ્રસંગે સરકાર ફરમાવશે ત્યાં સુધી તે અમલમાં રહેશે.

(૪) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ચોગ્ય રીતે કરેલો હરકોષ હુકમ જ્યાં સુધી અમલમાં હોય ત્યાં સુધી તે પ્રમાણે ચાલવાને લાગતા વળગતા સરવે માણસોની ફરજ છે.

૩૯. અ—ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, જિલ્લાનો માલસેટ વખતો વખત નાટ-કલાળા, તથા બીજી લોકોની ગમતની ખાનપાનની, તથા એકઠા થવાની જગ્યાનું લાઇસન્સ આપવા માટે તથા તે ઉપર નિબંધ મૂકવા માટે [આમાં તે જગ્યાએ લોકોના આવવા જવાનો, તથા સભ્ય રીતે અને બંદોબસ્તથી કામ ચલાવવાનો સમાવેશ થાય છે.] તથા લોકોની ગમતની, ખાનપાનની તથા એકઠા થવાની જગ્યાની પોસમાં રહેનારાઓનો અથવા આવજન કરનારાઓને હરકત, અગવડ, ત્રાસ, ભય, જોખમ, અથવા નુકશાન થતું અટકાવવાને માટે તે જગ્યાઓ રાખવાની મનાઇ કરવાની કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૦. પોતાના જિલ્લામાં આવેલા કોષ પણ શહેરમાંના અથવા ગામડામાંના કોષ પણ રસ્તા પાસે ખડકો સુરંગ મુકી ઉરાડવા માટે અથવા ખાડા ખોદવા માટે વખતે વખતે કાનુન કરવાને, તથા તેની કાનુનોમાં આવા કામ સાફ પરવાના આપવા માટે ઠરાવ કરવાને, દરેક જિલ્લા માલસેટ મુખત્યાર છે.

૪૧. કોષ પણ જિલ્લામાંના અથવા પેટા ટુકડીમાંના જે શહેર અથવા ગામડાને સરકારે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ કલમ લાગુ પાડી હોય તે શહેરમાંના અથવા ગામડામાંના હરકોષ ધરતી પાસે રહેતા આજરાર લોકોને ઇજા થાય તેવી રીતે તે ધર જરકર્મ કરવાના કારખાના તરીકે અથવા વેશ્યાને અથવા હરકોષ જતના લકુગા લોકોને રહેવાના ધર તરીકે અથવા તેમને આવજન કરવાની જગ્યા તરીકે વપરાય છે એવી તે જિલ્લાના માલસેટ અથવા તે પેટા ટુકડીના કોષ માલસેટને ફરિઆદ થયેથી સદરહુ માલસેટ તે ફરિઆદનો જવાબ દેવા સાફ તે ધરના માલિકને અથવા તેમાં રહેનારને સમન કરી બોલાવવાને મુખત્યાર છે અને સદરહુ ધર ઉપર કહ્યા પ્રમાણે વપરાવાથી તેવી ઇજા થાય છે એવી પોતાની ખાત્રી થયેથી વાસ્તવિક મુદતમાં તે ધરનો તેવી રીતે ઉપયોગ કરતાં બંધ થતું એમ તેના માલિકને અથવા તેમાં રહેનારને હુકમ કરવાને તે માલસેટ મુખત્યાર છે; અને આ મુદત સદરહુ હુકમમાં નિર્દીષ્ટ કરવી જોઇએ.

૪૨. (૧) જિલ્લા માલસેટને, અથવા તેની ગેરહાજરીમાં અને તેના હુકમને પાત્ર રહીને કોષ પણ શહેરમાં અથવા ગામડામાં હુકમત હોય તથા તે શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પોસમાં હાજર હોય એવા પહેલા વરમના માલસેટને જરૂર લાગે ત્યારે અને તેટલી મુદત સુધી, સાર્વજનિક રીતે અથવા અમુક શખસોના નામના કાટેલા જાહેર નામની મારફત, હેલ્થ લખેલાં કૃત્ય કરવાની મના કરવાનો અખત્યાર છે. એટલે એવા શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પોસમાં શસ્ત્ર, સોટા, અથવા બીજી જતના હુશિઆર લઇ જવાથી, પથર અથવા બીજી શસ્ત્રો અથવા શસ્ત્રો ફેંકવા અથવા નાંખવા યત્રો અથવા સાધન લઇ જવાથી, એકઠા કરવાથી તથા તદ્દઆર કરવાથી, માણસો, મડદાં અથવા તેમનાં પુતળાં દેખાડવાથી, લોકોએ યુગ્મો પાડવાથી, ગીત ગાવાથી, વાજાંત્ર વગાડવાથી, અલંકારિક કાપણુ આપવાથી તથા આળા પાડવાથી અથવા નકલ કરવાથી તથા છબીઓ, નિશાનીઓ, તથા જાહેર ખખરો અથવા બીજી કોષ પણ પદાર્થો અથવા વસ્તુ તદ્દઆર કરીને ખાવવાથી અથવા તેના ફેલાવો કરવાથી નિતિ અથવા મરીયાદોનો ભંગ થાય એમ હોય અથવા જેથી, સદરહુ માલસેટના અભિપ્રાય પ્રમાણે, જુદી જુદી જતના લોકો વચ્ચે ધરમ સંબંધી વેર ઉત્પન્ન થવાનો અથવા દુશ્મનાઇ થવાનો સંભવ હોય અથવા જેથી ગુન્હો થવાનો અથવા લોકોની સુલેહનો ભંગ થવાનો અથવા કાયદાના

દરાવના અમલમાં હરકત થવાનો અથવા તે દરાવનો અથવા કાયદેસર અધીકારીના હુકમનો તીવ્રસ્કાર થવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે તે તે કૃત્ય સદરહુ શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પડોશમાં કરવાની મના કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પહેલા વરગના એ અથવા વધારે માણસોએ કોઇ પણ શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પડોશમાં હાજર હોય અને તેમની હકુમત તે ઠેકાણે ચાલતી હોય તો ઉપર કહ્યા મુજબ મનાઇનો હુકમ કરવાને તે પૈકી હરકોઇ માણસેટ મુખત્યાર છે.

(૩) તાખાના માણસોએ આ કલમ મુજબ જે કોઇ હુકમ કર્યો હોય તેની ખચર જીવતા માણસોને તાખડોળ આપવી જોગ્યે, અને ત્યાર પછી સદરહુ જીવતા માણસોએ યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તે હુકમ મંજૂર કરવો, રદ કરવો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો.

૪૩. જે હંગામે અથવા સુલેહનો ભારે ભંગ જલદીથી થવાનો હોય અથવા જેના વીશે ધારતી હોય તે ન થવા દેવા માટે જીવતા માણસોએ કોઇ પણ ધમારત અથવા જગા થોડા વખત સુધી બંધ કરવાને અથવા તેનો કબજો લેવાને, અને ત્યાં સધળા અથવા કોઇ પણ શખસોને ન આવવા દેવાને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે એવી સરતે તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા શખસોનેજ ત્યાં આવવા જવા દેવાને મુખત્યાર છે. આ કલમ ઉપરથી પોતાને મળેલી સત્તા ચલાવીને સદરહુ માણસો જેહુકમ કરીને પ્રસિદ્ધ કરે, તે હુકમ મુજબ ચાલવાને લાગતા વળગતા શખસો બંધાએલા છે એમ સમજવું.

૪૪. (૧) ધરમ સંબંધી અથવા સંસ્કાર સંબંધી અથવા સામાજિક ઉત્સવ, પ્રદરશન અથવા વ્યવસ્થિત મેળાવડા કોઇ પણ રસ્તામાં થતા હોય અથવા કરવાનો ઇરાદો હોય તે ઉત્સવ વીગેરેના સમયમાં અથવા તે ચલાવવાના સંબંધમાં અથવા તે સામેલ થવાના સમયમાં એવો વાદ અથવા તકરાર છે કે તેથી સુલેહનો ભારે ભંગ થવાનો સંભવ છે એમ જીવતા માણસોને લાગે ત્યારે તેને હીત સમંધવાળા પક્ષકારોના તથા શખસોના સ્પષ્ટ કાયદેસર હક તથા સ્થાપિત થયેલા રીવાજ તરફ લક્ષ આપીને હીત સમંધવાળા શખસોએ અરસપરસ તથા ખીજા લોકો તરફ કેવી રીતે વર્તવું તે બદલ તે પ્રસંગે જે હુકમ કરવાનું અવશ્ય તથા વસ્તવીક દેખાય તે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, એવા પ્રત્યેક હુકમને જે શહેરમાં અથવા જગામાં અમલ થવાનો હોય તે શહેરમાં અથવા જગામાં તે પ્રસિદ્ધ કરવો જોઇએ. અને તે હુકમ મુજબ ચાલવાને લાગતા વળગતા સધળા સખસો બંધાએલા છે એમ સમજવું.

૨. ઉપરની છેલ્લી પેટા કલમની રૂપએ કરેલો કોઇ પણ હુકમ હકુમતવાળી કોરટે કરેલા હુકમ નામને તાકીદ હુકમને અથવા હુકમને અનુસરતો હોવો જોઇએ, અને જીવતા માણસોને જ્યારે એમ દેખાડી આપવામાં આવે કે તે હુકમ જે લોકોને લાગુ હોય તેમના હક તથા કામના સંબંધમાં લાગતા વળગતા કોઇ પણ માણસની ફરીઆદ ઉપરથી દાવા ઉપરથી, અથવા અરજ ઉપરથી તેવી કોરટે કરેલા કોઇ ફેસલા, હુકમનામાં, તાકીદ હુકમ, અથવા હુકમને અનુસરતો નથી ત્યારે તે હુકમ રદ કરવો જોઇએ. અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો જોઇએ.

૪૫. (૧) પોતાના જીવતામાંની કોઇ પણ જગાએ મેળા, જતરા અથવા ખીજા એવા કોઇ કારણને લીધે ધણા લોકોનો જમાવ થયો હોય અથવા જમાવ થવાનો સંભવ હોય તે જગાએ ભારે રોગ થયો છે અથવા સો વસા થશે એમ જીવતા માણસોને લાગે ત્યારે સદરહુ રોગ ન થસ દેવા સાફ અથવા તેનો ફેલાવ અટકાવવા સાફ પોતાને જરૂરના જણાય તેવા વિશેષ ઉપાયો લેવાને તથા પોતાને જરૂર જણાય તેવા, સદરહુ જગાના રહેનાર લોકોએ તથા ત્યાં હાજર હોય તે લોકોએ અથવા ત્યાં આવનારા લોકોએ અથવા ત્યાંથી પાછા જનારા લોકોએ પાળવાના નીયમો જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી દરાવવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) કમીશનરના હુકમને અનુસરીને જીવતા માણસોને, અથવા જીવતા માણસોના હુકમથી કલેક્ટરને જમાવની જગાએ, તથા તેની આસપાસ આરોગ્ય રક્ષણ બાબતની ગોડવણ કરવાનો તથા

ત્યાં બંદોબસ્ત રાખવાને ખર્ચ બદા કરવા સારૂ બસ થાય એવી વ્યાજખી રી પેટા કલમ ૧ ના ઠરાવોની અંદર આવનારા શખસોની ઉપર આકારીને વસુલ કરવાની છુટ છે.

(૩) જમાવની જગા એકાદી મ્યુનીસીપાલીટીની હદમાં હોય ત્યારે, ઉપર કહેલા કારણ સારૂ જરૂર હોય તેટલી રકમ સદરહુ મ્યુનીસીપાલીટી પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૬. કોઇ પણ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટને અથવા પેટા તુકડીના કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટને જ્યારે જ્યારે એમ દેખાય કે તે જીલ્લામાં કોઇ પણ જાતના લોકોની ટોળી અથવા મંડળીના આવજવથી અથવા ત્યાં રહેવાથી ભય ઉત્પન્ન થયો છે, અથવા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે, અથવા સદરહુ ટોળીએ અથવા મંડળીએ અથવા તેના આશ્રામીઓએ ગેરકાયદેસર બદલારોડો કર્યો છે, એવી ધાસ્તી, અથવા વાસ્તવીક શક ઉત્પન્ન થયો છે અથવા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે, ત્યારે સદરહુ ટોળીના અથવા મંડળીના આશ્રામીઓને દગો તથા ભય ઉત્પન્ન ન થવા દેવા માટે જેમ ચાલવાની જરૂર હોય તેમ ચાલવા બદલ, અથવા તે ટોળી અથવા મંડળી વીખરાઇ જઇને તેમાંના દરેકે એવો માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે તે રસ્તે યઇને તે ઠરાવે તે જગાએ જવા બદલ સદરહુ ટોળીના અથવા મંડળીના આગેવાન અથવા મુખ્ય માણસો દેખાતા હોય તેમના નામનું જાહેરાતું ઢોલ વગાડીને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ કરીને હુકમ કરવાનો તે માજિસ્ટ્રેટને અખત્યાર છે.

૪૭. (૧) ગમ્મત કરવાની જે કોઇ પણ સારવજનીક જગામાં અથવા જે કોઇ સભામાં અથવા મંડળીમાં લોકોને તેડ્યાં હોય અથવા જેમાં લોકોને આવવાની છુટ હોય તે જગામાં, સભામાં અથવા મંડળીમાં ભારે ગેર બંદોબસ્ત અથવા કાયદાનું ઉલ્લંઘન થતું અટકાવવા સારૂ અથવા એકઠા થયેલા લોકો ઉપર સ્પષ્ટ અને થોડી વારમાં આવી પડશે એવું ભય અટકાવવા સારૂ સદરહુ ગમ્મત કરવાની જગાએ અથવા સદરહુ સભા અથવા મંડળીમાં કોન્ટેન્યલના કરતાં ચઢતો સઉથી ઉંચા દરજ્જાનો જે વડો પોલીસ અમલદાર હાજર હોય તે પોલીસ અમલદાર-કાયદેસર રીતે કરેલી કાનુને તથા હુકમોને અનુસરીને, સદરહુ ગમ્મત કરવાની જગામાં, અથવા સદરહુ સભામાં અથવા મંડળીમાં લોકોએ શી રીતે દાખલ થવું તે બાબત તથા ત્યાં ચાલવાનું કામ સલાહસંપથી તથા કાયદેસર રીતે ચાલે તથા લોકોની સહી સલામતી જળવાય તે બાબત પોતાને જરૂરના લાગે તેવા વાસ્તવીક હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે; અને આવા પ્રત્યેક વાસ્તવીક હુકમ મુજબ ચાલવાને સધળા માણસો બંધાયેલા છે એમ સમજવું.

(૨) પેટા કલમ ૧ ના ઠરાવ તથા તે મુજબ કરેલા કોઇ પણ હુકમ અમલમાં લાવા સારૂ આવી દરેક ગમ્મત કરવાની જગામાં, સભામાં અથવા મંડળીમાં જવા આવવાને પોલીસને છુટ છે.

૪૮. (૧) કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ અથવા આ અર્થે અખતીયાર મળેલા કોઇ પણ અધિકારીએ જે કોઇ પણ કાનુન અથવા હુકમ કાયદેસર રીતે કોઇ પણ વખતે કર્યો હોય તે કાનુન અથવા હુકમને અનુસરીને ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ કે આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે. એટલે:—

અ રસ્તા ઉપર અથવા રસ્તામાં મંડળીએ, સરખસે, તથા એકઠા થઇને જનારા લોકોએ અથવા સમુદાયે શી રીતે વર્તવું તે બાબત કાનુને કરીને હુકમ કરવાને તથા સરખસની બાબતમાં, તેણે કયે રસ્તે તથા કયા ક્રમ પ્રમાણે તથા કયે વખતે જવું તે ઠરાવવાને; (બ) રસ્તામાં અથવા રસ્તાની પાસે વાંધ, ઢોલ, નગારાં અથવા બીજાં વાજાં વગાડવા બાબત તથા રણુ શીંગડાં અથવા કાન ફાડે એવાં વાજાં પુકવા અથવા વગાડવા બાબત પરવાના આપીને અથવા બીજી રીતે નિયમન કરી નિરબંધ રાખવાને

(ક) આ આક્ટની ૩૯ થી ૪૬ કલમો સુધીની કોઇપણ કલમ ઉપરથી કોઇ માજિસ્ટ્રેટ જે કોઇ પણ હુકમ કર્યો હોય તેના પેટા હુકમ તરીકે તથા તે હુકમને હેતુ પાર પાડનાર હુકમ તરીકે વાજબી હુકમ કરવાને.

(૨) આ કલમની રૂબરૂ કરેલી દરેક કાનુન તથા હુકમ, જે જગાએ અમલમાં આવવાના હોય તે જગાએ અથવા જગા નજીક પ્રસિદ્ધ કરવા બોધ્યે અગર તેમાં દિત સંબંધવાળા શખસને તેની બચર

આપવી જોઈએ. અને લાગતા વળગતા સઘળા શ્રમસે તે મુજબ ચાલવાને બંધાયેલા છે એમ સમજવું.

૪૯. (૧) જીલ્લાનો માજીસ્ટ્રેટ લોકોને જાહેરખબર આપીને એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે કોઈ પણ માણસના હવાલામાં ન હોય એવું કોઈ પણ કુતર રસ્તામાં રખડું હોય ત્યારે તેનું મોં તે કુતર ખીન દરકતે થાસોથાસ લઈ શકે તથા પાણી પી શકે પણ કરડી શકે નહીં એવી રીતે જાણીથી બંધ કરવું; અને તે જાહેર ખબર તેમાં નિરદિષ્ટ કરેલી જીલ્લામાંની જગા અથવા જગાઓને લાગુ પડે છે. અને એવો હુકમ અમલમાં હોય તે દરમીયાન, પેટા કલમ ૨ માં હવે પછી ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, પોલીસને કોઈપણ કુતર તેના ધણીની જગાની બહાર રખડું મ.લુમ પડે તેનો નાશ કરવાનો, અથવા તેનું કોઈ પણ કુતર કબજામાં લઇને તેનો ધણી દાવો કરે ત્યાં સુધી, યોગ્ય જાણી કરીને ધાલે ત્યાં સુધી તથા તેને પકડી રાખવાથી જે સઘળો ખરચ થયો હોય તે આપે ત્યાં સુધી અટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે.

(૨) પોલીસને જાણીતા ધણીના નામવાળો પેટો જગામાં હોય એવું કોઈપણ કુતર હડકાયેલું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, તેના ધણી તરફથી તે ઉપર દાવો થઇને તેને રાખવા બદલ થયેલો સરવ ખરચ અપાયા વગર તે કુતર ચોખા ત્રણ દિવસ લગણુ પોલીસના કબજામાં રહે, ત્યાં સુધી પોલીસે તેનો નાશ કરવો નહીં. પણ જે કોઈ પણ કુતર સદરહુ મુદત સુધી પોલીસના કબજામાં રહે અને તે દરમીયાન તેનો ધણી તેના ઉપર દાવો કરીને સદરહુ ખરચ આપે નહીં તો તે કુતરાને વેચવાને અથવા તેનો નાશ કરવાને પોલીસ મુખત્યાર છે.

(૩) ઉપરની પેટા કલમો મુજબ થયેલા ખરચ માટે, કુતરાનો ધણી જમીન મહેસુલની ચલેલી બાકી પ્રમાણે જવાબદાર છે એમ સમજવું.

(૪) પોલીસે કબજામાં લીધેલા કોઈ પણ કુતરાને ગળે કોઈપણ માણસના ખરા દેખાતા નામ ઠામવાળો પેટો હોય ત્યારે એવા પ્રકારનું કુતર કબજામાં લીધાની હકીકત લખીને એક પત્ર ઉપર કરેલા શીરનામે ટપાલની મારફતે તાબડોતોય મોકલવો.

૫૦. આ બાબ મુજબ જે કોઈપણ અધિકાર ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને અથવા તેના તાબાના અમલદારને આપવામાં આવ્યા હોય તે તેણે જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટના હુકમને પાત્ર રહીને ચલાવવા અને આ બાબ મુજબ જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ કરવાની સઘળી કાનુનો, નિયમો તથા હુકમો કલમ ૧૩ (૨)ના ઠરાવોને પાત્ર રહેશે.

બાબ ૫.

પોલીસની અમલ કરવાની સત્તા તથા તેમની ફરજો.

૫૧. (૧) દરેક પોલીસ અમલદારે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવું એટલે—

અ, યોગ્ય અધિકારીએ જે દરેક વારંટ અથવા બીજો હુકમ કાયદેસર રીતે પોતાને કર્યો હોય તે તેણે તાબડોતોય માનીને અમલમાં લાવવો, અને પોતાના ઉપરી અમલદારના હુકમ અમલમાં લાવવા સાર સરવ પ્રકારના કાયદેસર ઉપાય લેવા જોઈએ.

બ, પોતે બનલો પ્રયત્ન કરીને, કોમિનિએશન ગુન્હા થયા વિશે અથવા તે ગુન્હા કરવાની ધારણા વિશે બાતમી મેળવવી, તથા ગુન્હેગારોને સાસન કરાવવા માટે અથવા ગુન્હા થતા અટકાવવા માટે ઉત્તમ દેખાય એવી તથા કાયદાને અને પોતાના ઉપરી અમલદારોએ કરેલા હુકમને અનુસરતી હોય એવી ખબર કરવી તથા બીજા ઉપાય લેવા.

ક, પોતે બનલો પ્રયત્ન કરીને લોકાપકારક કૃત્ય થતાં અટકાવવા;

ડ, જે માણસોને પકડવાનો પોતાને કાયદાની રૂયે અધિકાર હોય અને જે માણસોને પકડવાનું પુરતું કારણ હોય તે સર્વને પકડવા.

દ, બીજો કોઈ પોલીસ અમલદાર તેનું કામ કરતી વખતે પોતાને બોલાવે ત્યારે અથવા તેવી વખતે તેને મદદની જરૂર પડે ત્યારે, તે મદદ કરેલા અમલદારની બાબતમાં કાયદેસર અને બ્યાબબી હોય એવી રીતે મદદ કરવી.

ફ, વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા મહેસુલ સંબંધીના કોષપણ કાયદાની રૂયે અથવા બીજી કોષ પણ રૂયે પોતાને જે કામ કરવાનાં હોય તે કામ અગત્યવાં.

(૨) સરકારે અથવા કાયદેસર રીતે અપત્યાર મળેલા શખસે કરેલી કાનુને તથા હુકમેને અનુસરીને, પ્રત્યેક પોલીસ અમલદારને ઉપર કહેલા કારણો પૈકી હરકોષ કારણ સાર, લોકોને આવવા જવાની હરકોષ જગ્યામાં તથા જે કોષ પણ જગા પીઠા તરીકે અથવા ફેરી વસાણા વેચવાની દુકાન તરીકે અથવા હલકાં તથા બેઠંગા માણસોને આરવા જવાની જગ્યા તરીકે વપરાય છે એમ માનવાનું પોતાને કારણ હોય તે જગ્યામાં વારંદ વગર પેશીને ચોકશી કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) એકાદા રસ્તામાં અથવા લોકોને આવવા જવાની જગ્યામાં કોષ શખસના કપજમાં કોષ વસ્તુ હોય અથવા છે એમ દેખાય અને તે ચોરેલી મિલકત છે એવો કોષ પોલીસ અમલદારને શુદ્ધ શુદ્ધિથી વહેમ આવે ત્યારે, એવા પોલીસ અમલદારને એવી વસ્તુ સાર જાડો લેવાનો અને તે તપાસવાનો તથા તે ક્યાંથી આવી તે બદલ જવાબ આપવાનો હુકમ કરવાનો, અને જેના કપજમાં તે હોય તે શખસે આપેલો જવાબ ખુલી રીતે ખોટો અથવા વહેમ ભરેલો હોય તો એવી વસ્તુ અટકાવી રાખીને એકાદા માણસોને સદરહુ બિનાનો રીપોર્ટ કરવાનો અધિકાર છે. અને તે ઉપરથી તે માણસોને ફિમિનલ પ્રોસીજર કોડની ૫૨૩ મી અને ૫૨૫ મી કલમો પ્રમાણે અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ કાયદા પ્રમાણે રામ ચલાવવું જોઈએ.

૫૨. નિચે લખેલાં કામ કરવાની પ્રત્યેક પોલીસ અમલદારની ફરજ છે એમ સમજવું એટલે—

અ, રસ્તામાંના અશ્વકત અથવા નિરાધાર માણસોને પોતાથી બને તેટલી દરેક જાતની મદદ આપવી, તથા કેફ ચઢેલા જે શખસો તથા ગાંડા માણસો અહિં તહિં રખકતા હોઈને બચકારક અથવા પોતાની સંજોગ લેવા અશ્વકત દેખાતા હોય તેમને પોતાના તાબામાં લેવા.

બ, પકડેલો અથવા પહેરામાં રાખેલો જે કોષ પણ માણસ જખમી અથવા આજીરી હોય તેને માટે જરૂરી મદદ મેળવવા સાર તાબડોતોમ ઉપાય લેવા. તથા એવા કોષ પણ માણસ ઉપર ચોડી રાખતી વખતે અથવા તેને લઈ જતી વખતે તેની સ્થિતિ તરફ યોગ્ય નજર રાખવી.

ક, પકડેલા અથવા પહેરામાં રાખેલા પ્રત્યેક માણસને જોઈએ એટલો ખોરાક તથા આશ્રય આપવાનો બંદોબસ્ત કરવો.

ડ, ઝડો લેતી વખતે નિરર્થક બેઅદબી કરવી નહીં અથવા બીન જરૂરી દુઃખ દેવું નહીં.

દ, બી તથા છોકરાઓની સાથે કામ લેતી વખતે મરીયાદાથી તથા વાસ્તવીક સમ્યતાથી ચાલવું.

ફ આજથી કોષ પણ નુકશાન અથવા તોટો ન થવા દેવા માટે પોતાથી બનતા ઉપાય લેવા.

ગ, કોષ પણ સાર્વજનિક : અકસ્માત અથવા જોખમ દુર કરવા સાર પોતાથી બનતા ઉપાય લેવા.

૫૩. (૧) હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કામ કરવાની પોલીસ અમલદારની ફરજ છે એમ સમજવું એટલે—

અ, રસ્તામાં રાહદારીનું નિયમન કરી તે ઉપર નિર્બંધ રાખવો. રસ્તાની અંદર કોષ પણ અડચણ થવા ન દેવી તથા પોતાથી બને તેટલો પ્રયત્ન કરીને, રસ્તામાં અથવા તેની નજીક લોકોને પાળવા સાર આ આકટ મુજબ અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ પણ કાયદા મુજબ જે કોષ પણ કાનુન અથવા હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તેનું ઉત્તરદાન થવા ન દેવું.

બ રસ્તામાં તથા નાહાવાની, ધોવાની તથા ઉતરવાની સાર્વજનિક જગ્યા, મેળા, દેવમંદીર, તથા લોકોને આવવા જવાની બીજી સંધળી જગ્યા, એ ઠેકાણે તથા તેની અંદર તથા લોકો ભક્તિ કરતા હોય ત્યારે ભક્તિ કરવાની જગ્યાની આસપાસ બંદોબસ્ત રાખવો.

ક નાહાવાની, ધોવાની તથા ઉતરવાની સાર્વજનિક જગ્યાએ લોકોને જવા આવવાનું નિયમન કરવું. સદરહુ જગ્યામાં તથા સાર્વજનિક જૂમાં ધણી બીડ થવા ન દેવી, તથા, પોતાની બને તેટલો પ્રયત્ન કરીને આવી કોષ પણ જગ્યાએ અથવા આવી કોષ પણ તર ઉપર લોકોને મળવા સાર કાયદેસર રીતે કરેલા કોષ પણ કાનુન અથવા હુકમનું ઉત્તરદાન થવા ન દેવું.

(૨) સદરહુ ફરજે કોઇ પણ ફરજ અદા કરતી વખતે પોલીસ અમલદારે કરેલા વાસ્તવીક હુકમ મુજબ ચાલવાને સધળા માણસો બંધાએલા છે એમ સમજવું.

(૩) કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર ઉપર કલ્લા પ્રકારના કોઇ પણ હુકમની વિરૂદ્ધ થનારા અથવા તે મુજબ ચાલવાને ના પાડનાર અથવા ચુકનાર કોઇ પણ માણસને તેમ કરતાં અટકાવવાને અથવા ખસેડી ચુકવાને તથા એવા કોઈ પણ માણસને એકાદા માછરોટ આગળ લેઈ જવાને અથવા નજીવી બાબતમાં અવસર વિતે છોડી ચુકવાને મુખત્યાર છે.

૫૪. જરૂરી કલમ પ્રમાણે કોઇ જાહેરનામું ચોખ્ખી રીતે પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી અથવા કલમ ૪૩, અગર ૪૪ પ્રમાણે કોઇ હુકમ કર્યા પછી, જે કોઈપણ માણસ એવા જાહેરનામાં અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલેતા હોય અથવા ચાલવાનો હોય તે માણસને તે પ્રમાણે ચાલતાં બંધ પડવાનું અથવા નહિ ચાલવાનું ફરમાવવાને, તથા (તેમ કરવાને) ના પાડે અથવા આગ્રા લાંગ કરે તે પ્રસંગે, તકશીરવાન માણસને પકડવાને હર કોઈ માછરોટ અથવા પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે. વળી એવા જાહેરનામાં અગર હુકમ વિરૂદ્ધ જે કોઈપણ પદાર્થ અથવા વસ્તુ વાપરી હોય અથવા વાપરવાની હોય તે પકડવાનો અધિકાર સદરહુ માછરોટ અથવા પોલીસ અમલદારને છે, અને તે પકડેલી વસ્તુનો સદરહુ જમામાં હકમત વાળા હરકોઇ માછરોટના હુકમ મુજબ નિકાલ કરવામાં આવશે.

૫૫. જલ્લા માછરોટે ૪૫ મી કલમ મુજબ અથવા જલ્લા માછરોટે અથવા પેટા તુકડીના માછરોટે ૪૬ મી કલમ મુજબ કરેલા પ્રત્યેક હુકમ તથા કાઢેલા પ્રત્યેક જાહેરનામાં યથાવિધિ પળાય તેવી તજવીજ કરવી, તથા જે માણસો અજાનતાથી એવા નિયમ તથા જાહેરનામાં પાળવાને ચુકતા હોય તેમને ચેતવવા, તથા જે માણસો તે જાણી છુટીને પાળતા ન હોય તેમને પકડવા એ પોલીસની ફરજ છે.

૫૬. દોરેના અતિક્રમણ બાબતના આકટના ઠરાવો લાગુ પડતા હોય એવું જે કોઈપણ જનાવર કોઇ રસ્તામાં રખડતું મારમ પડે તેને પોતાના તાબામાં લેઈને છેક નજીકના ડાબામાં લેઈ જવાનો અથવા મોકલવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે, અને પછી તે જનાવરના ધણીને તથા હિત સંબંધરાળા બીજા માણસોને સદરહુ આકટના ઠરાવો લાગુ પડશે.

૫૭. પોતાને જડી આવેલી અથવા પોતાને સ્વાધીન કરવામાં આવેલી સધળી દાવો ન કરેલી મિલકત પોલીસે પોતાના તાબામાં થોડા વખત સુધી લેવી; અને તે મિલકત જે શહેરમાંથી અથવા ગામડામાંથી જડી આવી હોય તે શહેરમાં અથવા ગામડામાં જે કોઇ પોલીસ પટેલ હોય તો તેને તે સવળી મિલકત આપી તે બદલ તેની પહોંચ લેવી, અને તે પોલીસ પટેલે જે માછરોટના તાબામાં પોતે નોકર હોય તે માછરોટ તરફ રીપોર્ટ કરવો ને તે ફરમાવેથી તે મોકલવી. આવા કોઇપણ પ્રસંગે એવા શહેરમાં અથવા ગામડામાં પોલીસ પટેલ ન હોય તો આ અર્થે તે જલ્લાનો માછરોટ વખતે વખતે જે માછરોટની નીમણૂક કરે તે માછરોટ તરફ સદરહુ પોલીસે તાજડોતમ રિપોર્ટ કરવો અને ત્યાર પછી તે માછરોટના હુકમ પ્રમાણે તેણે ચલવું.

૫૮. (૧) ઉપરની છેલી કલમ મુજબ અથવા સને ૧૮૬૭ ના મુંબાઇના ગામની પોલીસ બાબતના આકટની ૧૮ મી કલમ મુજબ જે કોઈપણ મિલકત શ્રુત્યુપત્રક કર્યા સિવાય મરી ગયેલા અથવા જાણીતા વારસો મુકી ગયા સિવાય મરી ગયેલા માણસની છે. એમ, અને તે જાહેર લીલામથી વેચવામાં આવે તો તેનો નક્કી દસ રૂપિયા કરતાં વધારે દીમત ઉપજશે, એમ સદરહુ માછરોટને લાગે તો, તેની સન ૧૮૮૭ના ૮ મા કાયદાની (વારસ અથવા માસુલ ચાલ પ્રમાણે વારસાનો વહીવટ કરનાર અથવા શ્રુત્યુપત્ર ચલાવનાર મંજુર થવા સારૂ ઠરાવ કરવા બાબત કાયદાની) ૧૦ મી કલમના અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદાના ઠરાવ મુજબ વ્યવસ્થા કરવા સારૂ તેણે જલ્લા જડજને લખવું જોઇએ.

(૨) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે, તે માછરોટે એક જાહેરનામું કાઢાડીને તે મિલકતમાં જે બીજે હોય તે વિશેષ કરીને જણાવવી અને એવા જાહેરનામાંથી તેને એમ ફરમાવવું કે જે સમસને, એ મિલકત ઉપર દાવો હોય તે સમસને આ જાહેરનામાંની તારીખથી છ મહિનામાં પોતાની રજૂ અથવા આ અર્થે પોતે જે બીજા કોઈ અમલદારને નીમે તેની રજૂ હાજર થઈને પોતાનો દાવો સાબીત કરવો. સદરહુ

મુદતની અંદર કોઇ અખસ સદરહુ મિલકત ઉપર પોતાનો હાથ સાખિત ન કરે તો, તે મિલકત ઉપર સરકારનો વ્યવસ્થાધિકાર થશે અને સદરહુ માલિયેટના હુકમથી તે મિલકત જાહેર લીલામથી વેચી શકાશે.

(૩) મૃત્યુપત્ર કર્યા સિવાય મરી ગયેલા માણસની જે મીલકતની વ્યવસ્થા પેટા કલમ (૨) મુજબ કોઈ માલિયેટ કરી હોય તે મીલકતને ઉપર કહેલા સન ૧૮૨૭ ના કાયદાની ૧૦ મી કલમના કારણે લાગુ પડતા નથી એમ સમજવું.

પટ. ઉપર કલા પ્રમાણે જે મીલકત વિષે રીપોર્ટ કરવામાં આવ્યો હોય તે મીલકત એની મેળે વહેલી બગડી જાય એવી હોય અથવા ઢોરઢાંકણ હોય અથવા પાંચ રૂપીઆ કરતાં ઓછી કીંમતની દેખાતી હોય તો તે જાહેર લીલામથી વેચવાનું તાબડોલપ દરમાવવાને સદરહુ માલિયેટ મુખત્યાર છે, અને સદરહુ વેચાણના નક્કી ઉત્પનને આ આક્ટની ૫૮ મી કલમના કારણે, બની શકે તેટલે સુધી લાગુ પડશે.

૬૦. કોન્ટેબલના દરજ્જાની ચઢતા દરજ્જાનો કોઈ પોલીસ અમલદાર પોતાના હાથ હેઠળના કોઇ પણ અમલદારને કાયદાથી અથવા કાયદેસર હુકમથી સેપિલી કોઇ પણ દરજ્જા પોતે જાતે બળવવાને મુખત્યાર છે, અને એવા હાથ હેઠળના અમલદાર ઉપર કોઇ દરજ્જા નાખી હોય તે પ્રસંગે, કાયદાનો, વધારે પુરણ રીતે અથવા વધારે સોષથી અમલ ચાલે અથવા કાયદાનો ભંગ ન થાય તે માટે, તે હાથ હેઠળના અમલદારના કામમાં મદદ કરવાને, જરૂરી તબવીજ કરવાને, તે રદ કરવાને અથવા અટકાવવાને જરૂર અથવા યોગ્ય દેખાય ત્યારે કોઇ ઉપરી અમલદાર, પોતાની જાતે અથવા પોતાના હુકમ અથવા અધીકારની રૂએ કાયદેસર રીતે કામ કરનારા કોઇપણ સખસની મારફત તેમ કરવાને મુખત્યાર છે.

ખાખ ૬

ગુન્હા તથા શિક્ષા.

૬૧. કમિશનર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે કોઇ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં આ કલમ અથવા તેમાંની કોઇપણ ભાગ લાગુ કરે તે ક્ષેત્રમાં કોઇપણ માણસ તે કલમ વિરૂદ્ધ અથવા તેના તે ભાગ વિરૂદ્ધ.

(અ) ચંદની ખીલવાથી ખરોખર અજવાળું પડતું હોય અને તેથી દીવાની જરૂર ન હોય તે સિવાયને પ્રસંગે એક અથવા વધારે પુરતા દીવા વગર સુર્યાસ્ત થયા પછી પોણા કલાક તથા સુર્યોદય થયા પહેલાં એક કલાકની દરમિયાન કોઇ પણ વખતે હરકોઇ પ્રકારનું વાહન કોઈપણ રસ્તામાં કાયદેસર સખખ સિવાય હાંકશે અથવા તેમાં ઉભુ રાખશે.

(બ) કોઇ રસ્તામાં થઇને હરકોઇ પ્રકારનું વાહન હાંકી જતી વખતે (હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ચાલવાને ખરેખર જરૂરનું અથવા કોઇ વાજબી કારણ હોય તે સિવાયને પ્રસંગે) સદરહુ રસ્તાની ડાબી બાજુએ જશે નહીં અને એકજ દીશામાં જતા બીજા કોઇ પણ વાહનની આગળથી પસાર થતી વખતે આ વાહનની જમણી બાજુએ જશે નહીં.

(ક) કોઇ પણ જનાવર અથવા વાહનને સંભાળવાનો અથવા તેની રાખણ કરવાનો પુરો જવાબસ્ત કર્યા વગર તે કોઇ પણ રસ્તામાં મુકી જશે.

(દ) કોઇ પણ જનાવર અથવા વાહનને હાંકતી વખતે, તેની દેખરેખ અથવા સંભાળ રાખતી વખતે કોઇ પણ ગેરવર્તણૂક ચલાવીને, બેટ્રીકરાઇ રાખીને, અથવા નિર્દયપણું વાપરીને અથવા સુતાર કામમાં લાકડાં, કાઠીયો. અગર મુશ્કેલાઇથી ખસેડાઇ શકાય એવી બીજા કોઇ વસ્તુ લાધેલું કોઇ પણ વાહન અથવા જનાવર કોઇ પણ રસ્તામાં હાંકવા બાબત, જે કોઇ પણ નિયમ ધડવામાં આવ્યો હોય અને જે જલ્લા માલિયેટ પ્રસિદ્ધ કર્યા હોય તે નિયમ વિરૂદ્ધ તેવું વાહન અથવા જનાવર હાંકીને કોઇપણ રસ્તામાં અડચણ, ઇજા, ભય, અથવા ધારતી ઉત્પન્ન કરશે, અથવા નુકશાન કરશે.

(ઇ) જેથી રાહદારને મોડી અડચણ થાય અથવા રહેવાસીઓને અથવા લોકોને ત્રાસ થાય એવી રીતે કોઇ પણ રસ્તામાં કોઇપણ જનાવર અથવા વાહન ભાડે આપવા માટે અથવા વેચવા માટે મુકશે

કાંઈપણ સર સામાન અથવા વાહન સાફ કરશે અથવા કાંઈપણ ઘેડો અથવા ખીલું જનાવર સાફ કરશે. તેની ચાકરી કરશે, તેને શીખવશે અથવા તેને પત્રોટશે, અથવા કાંઈ પણ વાહન અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગ (અકસ્માતને લીધે તેજ જગા ઉપર મરામત કરવાની જરૂર હોય તે સીવાયને પ્રસંગે) તપાસ કરશે અથવા તેની મરામત કરશે. અથવા કાંઈપણ કારખાનાનું કામ અથવા ખીલું કૃત્ય કરશે.

(૩) જે કાંઈ પણ જનાવર ઉપર અથવા વાહનમાં માલ ભરવાનો હોય અથવા જે ઉપરથી અથવા જેમાંથી માલ ખાલી કરવાનો હોય અથવા જે ઉપર ઉતારી લેવાના હોય અથવા જે ઉપરના ઉતારી ઉતારવાના હોય તે જનાવર અથવા વાહન, સદરહુ કારણ સાફ જરૂર હોય તેના કરતાં વધારે વખત સુધી કાંઈપણ રસ્તામાં રહેવા દધને અથવા ઉભુ રાખીને અથવા કાંઈપણ રસ્તામાં કાંઈપણ વાહન ઉભુ રહેવા દધને, અથવા કાંઈપણ જનાવર આંધીને અથવા વાહનને અથવા ઢોરને ઉભા રહેવાની જગા તરીકે કાંઈ રસ્તાનો કાંઈપણ ભાગ વાપરીને અથવા કાંઈ રસ્તામાં અથવા કાંઈ રસ્તા ઉપર કાંઈપણ પેટી, ગાંસડી, પાકેટ અથવા ખીજી કાંઈપણ ચીજ અચેગ્ય વખત સુધી રહેવા દધને, અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ધડીને પ્રસિદ્ધ કરેલા કાંઈપણ નિયમ વિરૂદ્ધ કાંઈપણ દુકાન, છુટ (ડાપરી), પાટીમાં, પીપ અથવા ટોપલી એમાં અથવા એ ઉપર કાંઈપણ વસ્તુ વેચવા માટે માંડી મુકીને અથવા રચી મુકીને અથવા ખીજી કાંઈ પણ રીતે કાંઈપણ રસ્તામાં અડચણ કરશે.

(૪) કાંઈપણ પગવાટ ઉપર અડચણ કરશે અથવા તે ઉપર કાંઈ પણ જનાવર હાંકીને અથવા કાંઈપણ જનાવર ઉપર ખેંચીને, જઇને અથવા કાંઈપણ જનાવર ત્યાં મુકી દધને અથવા એવી પગવાટ ઉપર કાંઈ પણ વાહન હાંકી અથવા ખેંચી જઇને અથવા એવી પગવાટ ઉપર આડા ઉભા રહે અથવા તેમાં ઉભા રહે એવી રીતે કાંઈપણ જનાવરને આંધીને, ભય, ધારતી અથવા ત્રાસ ઉત્પન્ન કરશે.

(૫) લોકો ભેગા થાય એવી રીતે સોંગના, ગાનતાનના અથવા ખીજી કાંઈ પ્રકારના ખેલ, જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ધડીને પ્રસિદ્ધ કરેલા કાંઈ પણ નિયમ વિરૂદ્ધ ચાલશે; અથવા જેથી આવનાર જનાર લોકોને અડચણ થાય અથવા રહેવાશીઓને ત્રાસ ઉપજે એવી રીતે કાંઈપણ રસ્તામાં મોટા કદનાં જાહેરનામાં, છબીઓ, આકૃતિ અથવા નીશાન લાઇ જશે અથવા મુકશે.

(આઈ) કાંઈપણ રસ્તામાં જુગાર રમવાનાં અથવા સટ્ટા કરવાનાં કારણ સાફ ભેગા થયેલા ખીજી શખસોની સાથે ભેગા થશે અથવા એવા કારણ સાફ ભેગી થયેલાં કાંઈ પણ મંડળીમાં સામેલ થશે.

(જી) કાંઈ રસ્તામાં અથવા રસ્તા નજીક અથવા રસ્તા ઉપરથી દેખાય એવી જગ્યાએ પડોશમાં રહેનારને અથવા ત્યાંથી જનાર લોકોને કંટાળો આવે એવી રીતે, કાંઈપણ જનાવરનો વધ કરશે, અથવા મુએલું જનાવર મડદું અથવા ચામડું સાફ કરશે અથવા ઝોડઝપટે, ખેસારશે, અથવા નાહારશે, અથવા પોતાનું શરીર સાફ કરશે, (પણ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટના અથવા આ અરથે કાયદેસર અધિકારવાળા ખીજી કાંઈ માણસના હુકમથી સદરહુ કામ સાફ જગ્યા જુદી રાખી હશે તે ઠેકાણે તેમ કરશે તો હરકત નથી.)

(ઈ) કાંઈ પણ ઘેડાને અથવા ખીજી જનાવરને બેફાંકરાઈથી એવી રીતે છુટો મુકશે કે તેથી ભય, ઈર્ષ, ધારતી અથવા ત્રાસ થાય, અથવા એકાદા કુર કુતરાને જળી વગર છુટો ફરવા દેશે, અથવા કાંઈપણ માણસ ઘેડા અથવા કાંઈ પણ જનાવર ઉપર હુમલો કરવા સાફ અથવા તેને હેરાન કરવા સાફ અથવા તેને ભયમાં નાંખવા સાફ કાંઈ કુતરાને દોડાવશે અથવા ઉશકેરશે.

(ઈ) જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટના હુકમથી આ અરથે કાયદેસર અધિકાર હોય એવા ખીજી કાંઈ પણ માણસના હુકમથી નાહાવા ધોવા સાફ જુદા નહીં રાખેલા સારવજનીક કુવામાં, તળાવમાં અથવા હોજમાં અથવા તેની બાજુએ નાહારી અથવા ધોરી અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા આ અરથે કાયદેસર અધિકાર હોય એવા ખીજી માણસે જે કાંઈપણ સરોવર, ખાખોચીયું, નહેર, અથવા નદીનો ભાગ, વહેણો, નાણુ અથવા પાણી પુર પાડવા માટેનું કાંઈપણ સ્થળ અથવા સાધન, એમાં નાહાવા ધોવાની મના કરી હોય તેમાં અથવા તેની બાજુએ નાહારી અથવા ધોરી;

(મ) સારવજનીક કુવો, તળાવ, હોજ, સરોવર, ખાખોચીયું, નહેર અથવા નદીનો ભાગ, વહેણો,

નાણું, અથવા પાણી પુર પાડવા માટેનું કાંઈ પણ સ્થળ અથવા સાધન ઉપર કલ્પા પ્રમાણે જે કાંઈપણ કામને માટે જુદું રાખવામાં આવ્યું હોય તે કામમાં યોગ્ય ઉપયોગી થઈ પડે તેવી રીતે તેમાંનું પાણી ખરાબ કરશે અથવા ખરાબ કરાવશે;

(ન) ઉપર કલ્પા પ્રમાણે નાહવા સાર જુદી રાખેલી જગામાં નાહનારા કાંઈ શખસને, એવી જગામાં જાણી જુઠને અતિક્રમણ કરીને અથવા જે કાંઈપણ કામ માટે સદરહુ જગ્યા જુદી ન રાખી હોય તેવું કામ સદરહુ જગ્યામાં કરીને, અડચણ કરશે અથવા સગવડમાં નાંખશે.

(એમ) કાંઈ રસ્તામાં અથવા લોકોને આવવા જવાની જગ્યામાં અથવા કાંઈપણ સરકારી કચેરીમાં થાણામાં અથવા થાણાના મકાનમાં જાણીજુઠને તથા નિરલજપણે પોતાનું શરીર ઉઘાડુ મુકશે, અથવા ખીબીસ્ત શબ્દો બોલશે, અથવા નિરલજપણે વરતશે, અથવા હંગામો કરશે અથવા મસ્તી કરશે.

(પી) દારૂ વિગેરે પીને રસ્તામાં અથવા લોકોને આવવા જવાની જગ્યામાં પોતાનાથી પોતાની સાંભાળ નહીં થશે તેવો છાકટો થશે.

(કે) રસ્તામાં કાંઈપણ આવનાર જનાર શખસને જાણી જુઠને ધંકા મારશે, દાખશે, હડસેલશે, અથવા અડચણ કરશે, અથવા તોફાની ચાલ ચલાવીને, ભય ઉપજાવે એવા ચારા કરીને, મનમાં આવે તેમ કાંઈની જાત ઉપર ત્રાસ આપીને, ચીચીઆરી પાડીને, હોહા કરીને, ઘોડા અથવા ઢોરને જાણીજુઠને ખીવરાવીને અથવા ખીજી કે ઇ રીતે સારવજનીક સુલેહમાં અથવા બંદોબસ્તમાં અડચણ કરશે.

(આર) સુલેહનો ભંગ કરાવવાના ઇરાદાથી અથવા જેથી સુલેહનો ભંગ થાય એમ હોય તે રીતે કાંઈપણ રસ્તામાં ભય ઉત્પન્ન કરનારા, નિંદા ભરેલા, અથવા અપમાન ભરેલા શબ્દો વાપરશે અથવા તેવી વરતણી ચલાવશે.

(સ) કાંઈપણ રસ્તામાં અથવા રસ્તા નજીક અથવા જ્યાંથી નજરે પડે તેવી જગ્યાએ જીવ ખાઈને બીખ માગશે, અથવા દાન કરાવવાના ઇરાદાથી કાંઈપણ ખોડખાંપણ અથવા રોગ, અથવા કાંઈપણ ત્રાસ-દાયક ચાંદુ અથવા જખમ ખુસો મુકશે અથવા દેખાડશે,

તે માણસને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬૨. (૧) જે કાંઈ પણ શખસ કાંઈપણ જનારને ઘાતકીપણે મારશે, પરાણી ઘે ચશે, અથવા તેની પાસેથી વધારે કામ લેશે અથવા તેની તરફ ગેર રીત ચલાવશે, અથવા તેનાપર જીલમ કરશે, અથવા એવું કાંઈ કામ તેની પાસેથી સંધી રીતે અથવા આડી રીતે કરાવશે, તેને એક મહિના સુધીની કેદની અથવા સો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

(૨) આ કલમ મુજબ ઉભા થતા મુકદ્દમાની બાબતમાં અધિકાર ચલાવે તે ખીજા વર્ગના માણસ્ટેટના દરજ્જા કરતાં હલકા દરજ્જાના કાંઈ પણ માણસ્ટેટ ચલાવવો નહીં પણ માણસ્ટેટને આ કારણે સાર સરકારે મુદ્દામ અધિકાર આપ્યા હશે તો તો તે અધિકાર ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૬૩ જે કાંઈપણ પોલીસ અમલદાર.

(અ) કાયદેસર અધિકાર વગર અથવા વાસ્તવીક કારણ શીવાય કાંઈ પણ ઇમારતમાં, વાહાણમાં તંબુમાં અથવા જગામાં પેસશે અથવા કાંઈને પેસાડશે, અથવા તેનો ઝાડો લેતાવશે; અથવા

(બ) કાંઈપણ માણસની મિલકત ત્રાસદાયક રીતે તથા વિના કારણે પકડશે, અથવા

(ક) કાંઈ પણ માણસને ત્રાસદાયક રીતે તથા વિના કારણે અટકાવી રાખશે, તેનો તેવી રીતે ઝાડો લેશે અથવા તેને તેવી રીતે પકડશે; અથવા

(ડ) પોતાના હવાલામાં હોય એવા કાંઈ પણ માણસની જાત ઉપર કાંઈ પણ ગેરવાજખી જીલમ કરશે, અથવા

(ધ) કાયદામાં કરાવી ન હોય એવી કાંઈ પણ ધારતી અથવા વચન કાંઈ પણ તોહોમતવાળા માણસને આપશે.

તેને એવા પ્રત્યેક ગુન્હા બદલ વત્તામાંવત્તી બે મહીનાની મુદત સુધી કેદની, અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૪. જે કોર્ટપણ પોલીસ અમલદાર, પકડેલા કોર્ટ પણ શખસને જે માજિસ્ટ્રેટ પાસે અથવા ખીજા જે કોર્ટપણ અધિકારી પાસે મોકલવાને તે કાયદેસર રીતે બંધાયેલો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા અધિકારી પાસે મોકલવાને ત્રાસદાયક રીતે તથા વીના કારણે વાર લગાડશે. તેને બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬૫. જે કોર્ટપણ શખસ.

અ, ૨૯ મી કલમ અથવા ૨૯ અ કલમ મુજબ કરેલી કોર્ટ પણ કાનુન વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા—

બ, ૫૩ મી કલમ મુજબ પોલીસે કરેલા કોર્ટ પણ હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે પ્રમાણે ચાલવાને ચુકશે;

ક, ૨૬મ (અ) અથવા (બ) મુજબનો કોર્ટ પણ ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૬૬ જે કોર્ટ પણ શખસ ૪૦ મી કલમ મુજબ કરેલી કોર્ટ પણ કાનુન તોડશે અથવા બેરી કાનુનો મુજબ આપેલા કોર્ટ પણ પરવાનાની કોર્ટ પણ શરત તોડશે તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૬૭ જે કોર્ટ પણ શખસ ૪૧ મી કલમ મુજબ કરેલા કોર્ટ પણ હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને ચુકશે તેને જેટલા દિવસ સુધી તે સદરહુ હુકમ માનશે નહીં તેટલા દિવસ બદલ ૨૫ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૬૮ જે કોર્ટ પણ શખસ.

(અ) ૪૨, ૪૩, અથવા ૪૪ મી કલમ મુજબ કાયદેસર રીતે કરેલો કોર્ટ હુકમ માનશે નહીં; અથવા

(બ) ૪૭ મી કલમ મુજબ પોલીસે કરેલા કોર્ટ પણ હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા કરેલા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે માનશે નહીં, અથવા

(ક) ૪૮ મી કલમ મુજબ પોલીસે કરેલી કોર્ટ પણ કાનુન વિરૂદ્ધ અથવા કરેલા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે માનશે નહીં, અથવા

(ડ) સદરહુ કલમની ૨૬મ (બ) મુજબ આપેલા પરવાનાની કોર્ટ પણ શરત તોડશે; અથવા

(ઈ) ૨૬મ (અ) (બ) (ક) અથવા (ડ) મુજબનો કોર્ટ પણ ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરશે તેને બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬૯. જે કોર્ટ પણ શખસ ૪૫ મી કલમ મુજબ કરેલો કોર્ટ પણ નિયમ તોડશે અથવા તોડવામાં મદદગારી કરશે તેને ત્રણ મહિના સુધીની કેદની, અથવા બસે રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા બે બંનેની શિક્ષા થશે.

૭૦. ૪૬ મી કલમ મુજબ કોર્ટ જજા અથવા પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટ આપેલા કોર્ટ પણ હુકમ વિરૂદ્ધ જે કોર્ટપણ શખસ ચાલશે અથવા તેવા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલવામાં અથવા તે નહીં માનવામાં મદદગારી કરશે, તેને એક મહિના સુધીની કેદની, અથવા સો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા બે બંનેની શિક્ષા થશે.

૭૧. જે કોર્ટ પણ શખસ ૫૪ મી કલમ મુજબ કોર્ટપણ માજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારે કરેલા હરકોઈ વારતવીક હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે તાબડોલ પાળવાને ચુકશે અથવા તેવા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલવામાં અથવા તે નહીં પાળવામાં મદદગારી કરશે તેને ત્રણ મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બે બંનેની શીક્ષા થશે.

૭૨. તોહોમતદાર અથવા તોહોમતદારો પૈકી કોર્ટ પણ એક તોહોમતદાર કોન્સટેબલના દરબજાથી ઉપરના દરબજાનો પોલીસ અમલદાર હોય ત્યારે, આ આકટ વિરૂદ્ધના ગુન્હા ખીજા વરગથી ઉતરતા દરબજાનો માજિસ્ટ્રેટ સાંભળી શકશે નહીં.

૭૩. ૬૧, ૬૨, ૬૫, ૬૭, ૬૮, ૬૯, અથવા ૭૦ મી કલમ મુજબ શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હાથી બારે નુકશાન થયું ન હોય અથવા તાકીદ આપ્યા પછી તે એકદમ બંધ પડી ગયો હોય ત્યારે તેવા ગુન્હા માટે ફરીયાદ માંડવાને પોલીસ બંધાયેલી છે એમ સમજવું નહીં. માત્ર સરકારે અથવા જજા

માજીસ્ટ્રેટ કાનુન અથવા હુકમ કરીને ઠરાવેલી બાબતમાં સદરહુ ઠરાવ લાગુ પડશે નહીં.

૭૪. આ આક્ટ મુજબ જે કોઇ પણ ગુન્હા શિક્ષા કરવા લાયક હોય તે ગુન્હા બાબત બીજા કોઇ પણ કાયદા પ્રમાણે કોઇ પણ સ્થાપત્ર ઉપર ફરીયાદ માંડીને તેને શિક્ષા કરવાની અગર બીજા કોઇ પણ કાયદા મુજબ જે ગુન્હા શિક્ષા કરવા લાયક હોય તે ગુન્હા બાબત આ આક્ટ પ્રમાણે ફરીયાદ માંડીને તેને શિક્ષા કરવાની મના છે એવો આ આક્ટના કોઇ પણ ઠરાવનો અર્થ કરવો નહીં, માત્ર આવા સર્વ કામને ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ ૪૦૩ ના ઠરાવ લાગુ પડશે.

બાબ ૭ મો.

પરચુરણ.

૭૫. પોલીસ અમલદારના હાથથી સમન વિગેરે હુકમ પહોંચાડવા બાબત જે અવેજ આવે તે સહળો અવેજ, તથા ઈનામ, દંડ તથા ગુન્હેગારીનો અથવા તેના હિસ્સાનો જે અવેજ કાયદા પ્રમાણે પોલીસ અમલદારને ખર્ચ આપનાર તરીકે આપવાનો હોય તે સહળો અવેજ, આ કલમમાં હવે પછી ઠરાવવામાં આવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, સરકારને ખાતે જમ્મે કરવો. પરંતુ એમ ઠગવ્યું છે કે સરકારની મંજૂરીથી, અથવા આ અરથે સરકારે કરેલી કોઈ પણ કાનુનની રૂઢી, અથવા કોઈપણ ઈનામ, દંડ અથવા ગુન્હેગારીનો સહળો અવેજ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ વિશેષ નોકરી કર્યા બદલ કોઈ પોલીસ અમલદારને આપવાનો અથવા જે અગર વધારે પોલીસ અમલદારમાં બહેચી આપવાનો અધિકાર છે.

૭૬ હરકોઈ જુદા માજીસ્ટ્રેટ પોલીસના કારણે સાડે ગામના હરકોઈ પોલીસ અમલદાર ઉપર પોતાને જે અધીકાર હોય તે અધીકાર ડીસ્મિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સોંપવાને તથા આવો આપેલો અધીકાર પાછો લેવાને મુખત્યાર છે.

૭૭ (૧) પોલીસ ફાજના આસામીએએ પોતાનું કામ યોગ્ય રીતે ખર્ચવા માટે જે કોઈ પણ ધર અથવા જમ્મા ભોગવટામાં અથવા ઉપયોગમાં રાખી હશે તે ધર અથવા જમ્મા બદલ કોઈ પણ મ્યુનીસીપાલ અથવા સ્થાનિક કર આપવાને સરકાર પાત્ર થશે નહીં.

(૨) સુલેહ, તથા સારવજનીક બંદોબસ્ત રાખવા માટે તથા લોકોના રક્ષણ માટે તથા ગુન્હો ન થવા દેવા માટે જે મ્યુનીસીપાલેટીની નોકરીમાં તેની હદની અંદર જે પોલીસ ફાજ રાખવામાં આવી હશે, તે મ્યુનીસીપાલેટીની ફરજ છે કે તેણે એવું નામ કરનારી સદરહુ પોલીસ ફાજને વ્યાજબી રીતે જરૂર હોય એવી જગાની અથવા તે પૈકી સરકારને રાસત તથા યોગ્ય લાગે, એટલી જગાની સરકારના હુકમથી સગવડ કરી આપવી જોઈએ.

(૩) ઉપર પ્રમાણે જગાની સગવડ કરી આપવી તે, અથવા આ કલમની બીજી માગણીએ માન્ય કરવી તે, સન ૧૯૦૧ ના મુબત્તના ડીસ્મિક્ટ મ્યુનીસીપાલ આક્ટ મુજબનું કામ છે એમ સમજવું.

૭૮ સરકારે અથવા એકાદ માજીસ્ટ્રેટ અથવા અમલદારે આ આક્ટના કોઈપણ ઠરાવ મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલો અથવા કાઢેલો કોઈપણ હુકમ અથવા જાહેરનામું સાબીત કરવું હોય ત્યારે તથા તે યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરવામાં તથા કાઢવામાં આવ્યું હતું તે વાત સાબીત કરવી હોય ત્યારે એવા હુકમ અથવા જાહેરનામાની મુબત્ત સરકારી ગેઝેટમાંની એક નકલ હાજર કરીને, અથવા તેની જે નકલ ઉપર એવા માજીસ્ટ્રેટ અથવા અમલદારે સહી કરીને, લખેલો લખ્યો હોય કે એવો હુકમ અથવા જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવા તથા કાઢવાની બાબતમાં લાગુ હોય એવા આ આક્ટની કલમના ઠરાવો મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલા તથા કાઢેલા અસલ હુકમ અથવા જાહેરનામાની તે ખરી નકલ છે તે હાજર કરીને, સાબીત કરવાનો અધિકાર છે.

૭૯. આ આક્ટમાંના કોઈપણ ઠરાવ મુજબ અથવા તે પ્રમાણે યથાર્થ રીતે ચાલીને ધોરણ અથવા પ્રસિદ્ધ કરેલી કોઈપણ કાનુન, હુકમ, સુચના, ઠરાવ, તપાસ, અથવા જાહેરનામું તથા કરેલું કોઈ પણ કદ

કૃત્ય, પદ્ધતીમાં અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાની રીતમાં કાંઈ ખોડને લીધે, અથવા કામ ચલાવવાની રીતમાં કાંઈ અનિયમિતપણાને લીધે, ગેરકાયદેસર, રદ, નિષ્પયોગી અથવા અપુરતુ છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦. (૧) જે કોષ્ટકપણ કમિશનર, માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર આ આકટના અથવા આ આકટની રૂયે કાયદેસર રીતે કરેલી કોષ્ટકપણ કાનુન અથવા આપેલા કોષ્ટકપણ હુકમ અથવા સુચનાના કોષ્ટકપણ હરાવથી પોતાના ઉપર નાંખવામાં આવેલી કોષ્ટકપણ ફરજને અથવા સોંપવામાં આવેલા કોષ્ટકપણ અધિકારને અનુસરીને અથવા અનુસરે છે. એમ ત્રીસે શુદ્ધ બુદ્ધિથી જે કાંઈ પણ કૃત્ય કરે તેને લીધે તે કોષ્ટકપણ શિક્ષાને અથવા નુકશાની આપવાને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) યોગ્ય રીતે નિમણેલો અથવા અધિકાર મળેલો જે કોષ્ટકપણ સરકારી નોકર અથવા કોષ્ટક શબ્દ, સદરહુ પ્રકારનો જે કોષ્ટક પણ હુકમ અથવા સુચના સરકારે અથવા આ અરથે આ આકટની રૂયે અથવા આ આકટના કોષ્ટકપણ હરાવ મુજબ કરેલી કોષ્ટકપણ કાનુનની રૂયે સત્તા મળેલા કોષ્ટક શબ્દે પોતાને અધિકાર છે એમ સમજીને કરી હશે તે હુકમ અથવા સુચના શુદ્ધબુદ્ધિથી અમલમાં લાવશે તે માટે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાત્ર થશે નહીં.

(૩) ઉપર કહેલા પ્રકારની કોષ્ટકપણ ફરજ અથવા અધિકારને નિમિત્તે અથવા તેની હદની બાહાર કોષ્ટકપણ કૃત્ય કરીને અમુક માજીસ્ટ્રેટ, પોલીસ અમલદાર, અથવા ખીન કોષ્ટક શબ્દે ગુન્હો કર્યો છે અથવા ગેરવ્યાજબી કામ કર્યું છે. એમ કહેવામાં આવે તે પ્રસંગે અથવા જ્યારે એવો ગુન્હો અથવા ગેરવ્યાજબી કામ જે કરવામાં આવ્યું હોય તે સદરહુ પ્રકારનું છે એમ કારતને લાગે તે પ્રસંગે, ફેજદારીમાં અથવા દિવાનીમાં કરવાની ફરીયાદ, જે કૃત્ય બદલ તકરાર હોય તે કૃત્ય થવાની તારીખથી છ મહીના વીત્યા પછી માંડી હોય તે તે દાખલ કરવી નહીં અથવા કદી નાંખવી.

(૪) ઉપર કહેલા પ્રકારના ગેરવ્યાજબી કામને લીધે દાવો માંડવાનો ઇરાદો હોય ત્યારે જે શબ્દ-સત્તા દાવો માંડવાનો ઇરાદો હોય તે શબ્દ અને ગેરવ્યાજબી કામ માટે ફરીઆદ કરતો હોય તેની પુરતી વિગત સહીત ધારેલા દાવાની નીદાન એક મહીનાની નોટીસ તેણે કહેવાના ગેરવ્યાજબી કામ કરનારને આપવા જોઈએ, નહીં તો એવો દાવો કાઢી નાંખવામાં આવશે.

(૫) ફરીઆદ અરજીમાં લખવું જોઈએ કે પ્રતિવાદી ઉપર સદરહુ પ્રકારની નોટીસ બજાવી છે. અને તે ફલાણી તારીખે બજાવી છે, અને પ્રતિવાદીએ ગેરવ્યાજબી કામનો કોષ્ટક પણ બદલો આપવાનું કહ્યું હતું કે નહીં અને હોય તો કેટલો બદલો આપવાનું કહ્યું છે તે પણ તેમાં જણાવવું જોઈએ. સદરહુ નોટીસની એક નકલ ફરીઆદ અરજી સાથે જોડવી જોઈએ અને વાદીએ તે નોટીસ ક્યારે અને કેવી રીતે બજાવી હતી તે વિશેનો એકરાર સદરહુ નોટીસ ઉપર લખવો અથવા તેની સાથે જોડવો જોઈએ.

૮૧. (૧) આ આકટથી મળેલી સત્તા ચલાવીને સરકારે પોતે કરેલી જે કોષ્ટક પણ કાનુન અથવા હુકમ ઉપરથી લોકોને અથવા અમુક વરગતા સમસોને કાંઈ પણ ફરજ અથવા કૃત્ય કરવાનું અથવા તેમાં લખેલી રીતે તેમણે પોતે જાતે ચાલવાનું અથવા પોતાના તાબાના માણસોને ચલાવવાનું ફરમાવ્યું હોય તે કાનુન અથવા હુકમની બાબતમાં હિતસંબંધવાળા કોષ્ટક પણ શબ્દસને, એવી કાનુન, અથવા હુકમ ગેરકાયદેસર, બુલ્લમ ભરેલો અથવા અયોગ્ય છે એ આધાર બતાવીને તે રદ કરવા, ફેરવવા અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા માટે સરકારના એકાદ સેક્રેટરી જોગ મેમેરીયલ (અરજી) આપીને સરકારને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રકારની અરજી કર્યા પછી અને તે સર્વતઃ અથવા અંશતઃ નામંજુર થયા પછી અથવા એવી અરજીનો જવાબ અથવા સરકારનો તે ઉપર હરાવ પ્રસિદ્ધ થયા શિવાય ચાર મહિના વિતી જાય ત્યાર પછી હિતસંબંધવાળા અને તે કાનુન અથવા હુકમ ગેરકાયદેસર છે એવું માનવરા શબ્દસને, તે કાનુન અથવા હુકમ શરવતઃ અથવા અંશતઃ ગેરકાયદેસર છે એવો જે જજલામાં તે કાનુન અથવા હુકમ અમલમાં હોય તે જજલા કોર્ટનો હરાવ મેળવવા સાથે તે કોર્ટમાં સરકાર વિરુદ્ધ દાવો કરવાનો અધિકાર છે. એવા દાવામાં થયેલા હરાવ ઉપર અખીલ થઇ શકશે, અને જે કાનુન અથવા હુકમ ગેરકાયદેસર છે એવું જાહેર હરાવવામાં આવે તે સરકારે રદ કરવા જોઈએ, ફેરવવા જોઈએ અથવા તે કામ

દેસર થાય એવી રીતે તેમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ. (૮૨ મી કલમ ૨૬ થઈ છે.)

૮૩. સને ૧૮૮૨ ના પોલીસ આક્ટના અગર સને ૧૮૮૧ ના મ્યુનીસીપાલિટી અક્ટના ઠરાવોમાંના હરકાંઈ ઠરાવને આ આક્ટના મજબૂતી કંઈપણ બાબ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

(ડાયા એક્ટ) ઠરાવોના અતિક્રમણ બાબતનો આક્ટ સને ૧૮૮૧નો આક્ટ ૧ હો. બાબ ૧ હો પ્રથમ નિયમો.

૧. (૧) આ આક્ટને ઠરાવોના અતિક્રમણ બાબતનો આક્ટ કહેવો, અને

(૨) તે ઇલાકામાં મુખ્ય શહેરો સિવાય તથા સ્થાનિક સરકાર સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે સ્થાનિક પ્રદેશને તે લાગુ નથી એમ વખતો વખત ઠરાવે તે પ્રદેશ શીવાય આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

(૩) સ્થાનિક સરકાર સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, પેટા કલમ (૨) ની રૂબરૂ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલું કોઈ જાહેરનામું ગમે તે વખતે રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા મુખતીયાર છે.

૨. આ આક્ટને જોડેલા પરિશિષ્ટમાં આક્ટો લખ્યા છે તે રદ કર્યા છે.

૩. આ આક્ટમાં “ પોલીસનો અમલદાર ” આ શબ્દો લખ્યા છે, તેમાં ગામના રખવાળનો સમાવેશ થાય છે. “ ઠારો ” આ શબ્દ લખ્યા છે તેમાં દ્વાર્યાઓનો તથા ઉટોનો તથા બેંસોનો તથા ઘોડાઓનો તથા ખાશી કરેલા ઘોડાઓનો તથા ટુકડાઓનો તથા વછેરાઓનો તથા વછેરીઓનો તથા અચરોનો તથા ગધેડાઓનો તથા કુકરોનો, ઘેટાંઓનો તથા મેઢાંઓનો તથા મેઢીઓનો તથા ઘેટાંનાં અચ્ચાંઓનો તથા બકરાઓનો અને બકરીનાં અચ્ચાંઓનો સમાવેશ થાય છે, એવું સમજવું.

બાબ ૨ જો. ડાયા અને ડાયાવાળાઓ.

૪. સ્થાનિક સરકારના સામાન્ય નીરખંધ પ્રમાણે ડીબીકટનો માણસે જે જગ્યાએ ડાયા કરવાનું વખતે વખતે ફરમાવે તે જગ્યાએ ડાયા કરવા.

ક્યાં ક્યાં ગામોએ ક્યાં ક્યાં ડાયાનો ઉપયોગ કરવો તે ડીબીકટ માણસે ઠરાવવું.

૫. ડાયા ડીબીકટના માણસેટના નીરખંધમાં રહેશે. અને ડાયામાં ગોધેલા ઠારોને ચાર પુંજો નીરવાના તથા પાણી પાવાના ખરચના દર તેણે ઠરાવવા, અને વખતે વખતે તે દરમાં ફેરફાર કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૬. ડીબીકટના માણસે દરેક ડાયા સાથે ડાયાવાળો નીમવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે મદ્રાસ ઇલાકામાં ગામના મુખીઓએ અને મુંબાઈ ઇલાકામાં પોલીસ પટેલોએ અથવા જ્યાં પોલીસ પટેલ નહીં હોય ત્યાં ગામના મુખીએ પોતાના હોદ્દાના સમજાથી ગામના ડાયાવાળાનું કામ કરવું. માણસે જેને ડાયાવાળો નીમ્યો હોય તે દરેક જણને કામ ઉપરથી મોકુફ અથવા ખરતરફ કરવાને તે માણસે મુખતીયાર છે.

હરકાંઈ ડાયાવાળોને સરકારના તાબામાં બીજા હરકાંઈ ચાકરી કરવાનો અધિકાર છે. દરેક ડાયાવાળો હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાના અરથ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એવું સમજવું.

ડાયા વાળાઓનું કામ.

૭. સ્થાનિક સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તેવા રજીસ્ટર (એટલે નોંધ) રાખવાં અને પત્રો મોકલવાં.

૮. જ્યારે ઠારો ડાયામાં આણે ત્યારે ડાયાવાળાએ પોતાના રજીસ્ટરમાં હેઠળ લખેલો મજબૂત દાખલ કરવો એટલે.

(અ) જનાવરોની સંખ્યા તથા વર્ણન.

(બ) તેઓને સદરજૂ પ્રમાણે આપવાની તારીખ તથા વખત.

(ક) પકડી લાવનારનું નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું અને.

(ઠ) માલમ હોય તો ધણીનું નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું, એવી વીગતે મજકુર દાખલ કરવો.

અને રજીસ્ટરમાં દાખલ કરેલા મજકુરની નકલ પકડનારને અથવા મુખતીઆરને આપવી.

૯. ડાવાવાળાએ દોર પોતાને સ્વાધીન લઇને આ આકટમાં આગળ કહ્યું છે તે પ્રમાણે તેઓની વ્યવસ્થા થાય ત્યાં સુધી તેમને ધાસ પુનઃ વિગેરે નાંખવો અને પાણી પાવું.

બાબ ૩ બે. દોરોને ડાવામાં ઘાલવાં.

૧૦. હરકોઇ જમીન ખેડનારો અથવા તેનો વહિવટ કરનારો. અથવા હરકોઇ જમીનના પાકનું અથવા ઊપજનું વાવેતર કરવા સાર જે માણસે નાણું ધીરું હોય તે માણસ. અથવા સદરહુ પાક અથવા ઊપજ અથવા તેનો હરકોઇ ભાગ વેચાતો. લેનારો અથવા ધરણે રાખનારો.

સદરહુ પ્રકારની જમીન ઉપર અતીક્રમણ કરીને તે જમીનનો અથવા તે પાકનો અથવા ઊપજનો ખીત્રોડ કરનારાં દોરને પકડવાને અથવા પકડાવવાને અને જે ગામની તે જમીન હોય તે ગામને સાર કરેલા ડાવામાં તે દોરોને ચોવીસ કલાકની અંદર મોકલવાને અથવા મોકલાવવાને મુખત્યાર છે.

દોરોને સદરહુ પ્રમાણે પકડવાની (અ) હરકત નહિ થવા બાબત અને દોરોને સદરહુ પ્રમાણે પકડનારા માણસોની પાસેથી દોરો (બ) નહીં છોડાવવા બાબત મદદ માગે તો પોલીસના સમજા અમલદારોએ મદદ કરવી.

૧૧ સાર્વજનિક રસ્તા તથા રમવાની જગા તથા વાડીઓ તથા નહેરો તથા મોરીનાં કામો તથા બાધો અને તેવાં જીજાં કામો જે માણસોને સ્વાધીન હોય તે માણસોને તથા પોલીસ અમલદારોને સદરહુ રસ્તા તથા જગા તથા વાડીઓ તથા નહેરો તથા મોરીનાં કામો તથા બાધો અને તેવાં જીજાં કામો અથવા સદરહુ રસ્તાની અથવા નહેરની અથવા મોરીના કામની અથવા બાધની બાબત અથવા બાબતના દોગાવ બગાડનારાં દોરોને અથવા તે ઉપર અતીક્રમણ કરનારાં દોરોને પકડવાનો અથવા પકડાવવાનો અધિકાર છે. તે દોરોને ૨૪ કલાકની અંદર એક પાસેના ડાવામાં તેઓએ મોકલવાં જોઇએ અથવા મોકલાવવાં જોઇએ.

૧૨ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ડાવામાં ગોધેલા દરએક દોર બાબત ડાવા વાળાએ હેઠળ લખેલા પરીણામ પ્રમાણે દંડ લેવો. પણ એવું કરાવ્યું છે કે કોઈ પણ ડીબીકટના માજીસ્ટ્રેટના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા કોઈ સ્થાનીક અધીકારીના લેખાણ ઉપરથી સ્થાનીક સરકારને જ્યારે એવું માલુમ પડે કે તે માજીસ્ટ્રેટની અથવા અધિકારીની હકુમત હેઠળના અથવા તેના તાબામાંના કોઈ પણ સ્થાનીક ક્ષેત્રમાં દોરોને જમીન ઉપર અતીક્રમણ કરવા દઇ તેની અંદરના પાકને અથવા બીજા ઉત્પાદને તેઓની પાસે નુકશાન કરાવવું એ વાત સાધારણ થઇ પડી છે, ત્યારે તે સ્થાનીક સરકારને સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે કુલાણી જાતનું જે જે દોર સદરહુ સ્થાનિક ક્ષેત્રની અંદર પકડીને ગોધવામાં આવે તે તે દોર બદલ ડાવાવાળાએ આટલો દંડ લેવો; માત્ર તે. દંડ ઉપર આવેલા પરિમાણથી અમલ કરતાં વધારે હાવો નહીં જોઇએ (હાલ નીચે લખેલા કેટક મુજબ દંડ લેવાનો દરાર છે.

હાથી... ... ચાર રૂપીઆ

ગિંટ અથવા બેંસ ... ... એક રૂપીયો.

ધોડો અથવા ધોડી અથવા ખારી કરેલો ધોડો અથવા ટટુ અથવા વછેરો અથવા વછેરી અથવા ખચ્ચર અથવા બળદ અથવા ગોધો અથવા સાંઠ અથવા ગાય અથવા કબોડી... ... આઠ આના.

વાછરડો અથવા વાછરડી અથવા ગધેડું અથવા ડુકર... ... ચાર આના.

ધોડો અથવા મેઢી અથવા મેઢો અથવા ઘેટાનું બચું અથવા બકર અથવા બકરીનું બચું બે આના

સદરહુ પ્રમાણે જે દંડ લીધો હોય તે સમજા ઉંડ સરકાર સ્થાનીક વખતે વખતે ફરમાવે તે અમલદારની મારફતે ડીબીકટ માજીસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો. દંડની અને દોરને ચાર પુનઃ તીરવાના તથા પાણી પાવાના

ખરચના દરની યાદી દરએક ૩મા ઉપર અથવા ૩મા પાસે લોકાની નજરે રહેજ પડે તેવે ઠેકાણે મારવી. “ આ કલમના ૧ લા પેરેગ્રાફના વીશેષ ઠરાવની રૂપે પ્રસીદ્ધ કરેલું કોષ્ટ જાહેરનામું સરકારી જોગીટમાં બીજું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ઝમે તે વખતે ૨૬ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

બાબ ૪ થી. ઢોરો સ્વાધીન કરવાં અથવા તેઓનું લીલામ કરવું.

૧૩ ૩મામાં કાલેલા ઢોરનો ધણી અથવા તેઓનો મુખત્યાર હાજર થઇને ઢોર વીશે દાવો કરે અને તે ઢોર બાબતનો દંડ તથા થયેલો ખરચ આપે એટલે ૩માવાળાએ તે ઢોર તેને સ્વાધીન કરવાં.

ધણીએ અથવા તેના મુખત્યારે ઢોર પાછાં લેતી વખતે તે બાબત ૩માવાળાના રજીસ્ટરમાં પહોંચ ઉપર સહી કરવી.

૧૪ ઢોર ૩મામાં કાલ્યાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર ઢોર બાબત કોષ્ટ દાવો ન કરે તો ૩માવાળાએ છેક પાસેના પોલીસથાણના અમલદારને તે બાબત રીપોર્ટ કરવો, અથવા તે કામ સાફ ડીક્લીક્ટના માજીસ્ટ્રેટ ને બીજે અમલદાર નીચે હોય તેને રીપોર્ટ કરવો.

પછી તે અમલદારે પોતાની કચેરીનો જે જાગ લોકાની ડ્રસ્ટીએ સહજ પડતો હોય તે જાગમાં એક નોટીસ (એટલે સુચના) મારવી. તે નોટીસમાં હેડળ લખેલો મજબૂર લખવો એટલે,

(અ) ઢોરોની સંખ્યા તથા વર્ણન,

(બ) જે ઠેકાણે તે પકડ્યાં હોય તે ઠેકાણું.

(ક) જે ઠેકાણે તેઓને ગોધ્યાં હોય તે ઠેકાણે એણી વીગતે મજબૂર લખવો.

અને ઢોરો પકડવાની જગા પાસે જે ગામ તથા બજાર હોય તે ગામમાં તથા બજારમાં દાંડી પીટાવવી. નોટીસની તારીખથી સાત દિવસની અંદર ઢોર બાબત કોષ્ટ દાવો ન કરીધો હોય તો ડીક્લીક્ટના માજીસ્ટ્રેટ વખતે વખતે સામાન્ય અથવા વીશેષ હુકમ કરીને જે જગા તથા વખત અને સરત ઠરાવી હોય તે જગાએ વખતે અને તે સરત પ્રમાણે તે અમલદારે તે ઢોર જાહેર લીલામ કરીને વેચવાં; અથવા એ કામ સાફ તે અમલદારની કચેરીમાંથી જે કામદારને મોકલ્યો હોય તેણે જાહેર લીલામ કરીને વેચવાં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના ઢોર ઉપર કહ્યા પ્રમાણે વેચતાં બાજબી કીમત ઉપજે તેવું નથી એવો ડીક્લીક્ટ માજીસ્ટ્રેટનો અભિપ્રાય હોય તે રીતે તેણે તે ઢોરની વ્યવસ્થા કરવી.

૧૫ ધણી અથવા તેનો મુખત્યાર હાજર થશે અને ઢોરો પકડ્યાં તે વાત કાયદા વિદ્ધ છે અને ૨૦ મી કલમ પ્રમાણે ધણી ફરીઆદ કરનાર છે એવા સખબથી દંડ તથા ખરચ આપવાની ના કહેશે તો ઢોરો બાબત થયેલો દંડ તથા ખરચ તે અનામત મુકે એટલે ઢોર તેને સ્વાધીન કરવાં.

૧૬ ધણી અથવા તેનો મુખત્યાર હાજર થઇને સદરહુ દંડ તથા ખરચ આપવાની ના કહે તો અથવા નહીં આપે અથવા ૧૫ મી કલમમાં કહેલે પ્રસંગે અનામત નહીં મુકે તો તે ઢોરો અથવા તેમાંથી જેટલાંની જરૂર હોય તેટલાં ૧૪ મી કલમમાં કહેલી જગ્યાએ તથા વખતે અને સરત પ્રમાણે સદરહુ અમલદારે જાહેર લીલામ કરીને વેચવાં.

દંડ લેવો હોય તે તથા ઢોરોને ચાર પુંજે નીરવાનો અને પાણી પાવનો ખરચ અને વેચવાનો કોષ્ટ ખરચ થયો હોય તો તે ખરચ વેચાણની ઉપજમાંથી ખાદ કરવો.

બાકીના ઢોર તથા વેચાણના અવેજમાંથી કોષ્ટ બાકી રહ્યું હોય તો તે તથા હેડળ લખ્યા પ્રમાણે લીલામ ધણીને અથવા તેના મુખત્યારને આપવો એટલે

(અ) ઢોર કેટલાં પકડ્યાં તેનો.

(બ) કેટલી મુદત સુધી તે ગોધી મુક્યાં હતાં તે મુદતનો,

(ક) દંડ અને ખરચ મળીને કેટલા રૂપીઆ લેવા તેનો,

(દ) કેટલાં ઢોરો વેચ્યાં તેનો.

(૬) લીલામની ઉપજનો અને.

(૬) તે ઉપજની વ્યવસ્થા શી રીતે કરી તેનો હીસામ આપવો.

સદરહુ પ્રકારના હીસામ પ્રમાણે પોતાને સ્વાધીન દેર થાય તથા વેચાણના અવેજમાંથી કાંઈ અવેજ ખાઈ રહ્યો હોય અને પોતાને મળે તે ખાત કષ્ટીએ અથવા તેના મુખત્યારે પહોંચ આપવી.

૧૭ સદરહુ પ્રમાણે કાપી લીધેલો દંડ જે અમલદારે લીલામ કીધું હોય તે અમલદારે ડીઓકટના માલસેટ પાસે મોકલવો.

ચાર પુગ કરવાનો તથા પાણી પાવાનો ખરચ ૧૬ મી કલમ પ્રમાણે કાપી લીધો હોય તે ડાવાવાળાને આપવો ૧૩ મી કલમ પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારના ખરચ ખાતન જે રકમો ડાવાવાળાને પહોંચે તે સહળી રકમો તેણે પસે રાખીને ખરચ કરવો.

દેરના લીલામની ફાજલ ઉપજ ખાત દાવો કર્યો નહીં હોય તે ડીઓકટ માલસેટની પાસે મોકલવી, માલસેટે તે અવેજ ત્રણ મહિના સુધી અનામત રાખવો; અને તે મુદતમાં તે અવેજ ખાત કાંઈ દાવો કરીને સાબીત નહીં કરે તો મુદત પુરી થયા પછી આ આકટમાં આગળ કહ્યું છે તે પ્રમાણે માલસેટે તે અવેજની વ્યવસ્થા કરવી.

૧૮ દંડની તથા દેરના વેચાણની ઉપજ ખાત દાવો કર્યો નહીં હોય તે ઉપજના અવેજની રકમો આવે તેમાંથી.

(અ) સ્થાનીક સરકારના હુકમથી ડાવાવાળાનો પગાર ઠરાવ્યો હોય તે આપવો.

(ખ) ડાવા બાંધવાનો તથા તેને ઠીકઠીક રાખવાનો ખરચ થાય તે અથવા આ આકટ અમલમાં લાવવા સંબંધી બીજા કંઈ કામ ખાત ખરચ થાય તે આપવો.

અને કાંઈ અવેજ ફાજલ રહે તો તે સ્થાનીક સરકારના હુકમ પ્રમાણે રસ્તા તથા તેઓની મરામત કરવામાં અને લોકો ઉપયોગી બીજા કામમાં ખરચવો.

૧૯ આ આકટ પ્રમાણે દેરનું લીલામ થાય ત્યારે પોલીસ અમલદારે અથવા આ આકટ પ્રમાણે બીજા નીમેલા અમલદારે અથવા ડાવાવાળાએ હસ્તે તે દેર ખરીદ કરવા નહીં

ડાવામાં ધાણેલું દેર છોડી મુકવાનો અથવા સ્વાધીન કરવાનો માલસેટે અથવા દીવાની કારટે હુકમ કીધો નહીં હોય તો ડાવાવાળાએ તે દેર આ ખાતના પહેલા ભાગમાં જે રીત કહી છે તે રીત શીવાય બીજી રીતે છોડી મુકવું નહીં અથવા તે સ્વાધીન કરવું નહીં.

આખ પ મો. દોરોને કાયદા વિરૂદ્ધ પકડયા બાબતની અથવા અટકાવી રાખ્યા બાબતની ફરીઆદ.

રાખ્યા બાબતની ફરીઆદ.

૨૦. જે કોમ પણ માણસનાં દોરો આ આકટની રૂબરૂ પકડ્યાં હોય, અથવા એ પ્રમાણે પકડીને આ આકટની વિરૂદ્ધ અટકાવી રાખ્યાં હોય તે માણસને તે દેર પકડવા બાબત, પકડવાની તારીખથી દસ દિવસની અંદર મમે તે વખતે ડીઓકટના માલસેટને ત્યાં અથવા ડીઓકટ માલસેટને ત્યાંથી ફરીઆદ આવ્યા વગર ફરીઆદ લખને ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર જે માલસેટને આપ્યો હોય તે માલસેટને ત્યાં ફરીઆદ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૧. ફરીઆદ કરવી તે ફરીઆદ કરનારે પોતાની અને કરવી અથવા તે બાબતની હકીકતથી પોતાની બંને વાકેફગાર હોય એવા મુખત્યારે કરવી. તે મરજમાં આવે તો લખીને કરવી. અથવા મુખ જુગાનીએ કરવી. મુખજુગાનીએ ફરીઆદ થાય ત્યારે તે ફરીઆદની મતલબ માલસેટે લખી લેવી.

ફરીઆદ કરનારની અથવા તેના મુખત્યારની જુગાની લીધા પછી ફરીઆદ બ્યાજબી છે એવું માનવાનું માલસેટને કારણે દેખાય તો જે માણસ ઉપર ફરીઆદ કરી હોય તેને તેણે સમન કરવો; અને તે મુકદ્દમાની ચોકશી કરવી.

૨૨ દેર પકડ્યાં કે અટકાવી રાખ્યાં તે વાત કાયદા વિરૂદ્ધ છે એવું ઠરે તો, તેઓને પકડ્યા બાબત કે અટકાવી રાખ્યા બાબત ફરીઆદ કરનારને જે નુકસાન થયું હોય તે બદલ માલસેટને પોગમ

જાણ્ય તે પ્રમાણે તેણે દેર પકડનાર કે અટકાવી રાખનાર પાસેથી ફરીયાદ કરનારને સો રૂપીઆ સુધી નુકશાનીનો અદલો આપાવવો; અને દેર છોડાવવાનો ફરીઆદ કરનારને જે ખરચ થયો હોય તે સધળો ખરચ અને તેણે જે દંડ ભર્યો હોય તે સધળો દંડ પણ આપાવવો.

અને દેર છોડી મુક્યાં નહીં હોય તો આવો નુકશાનીનો અદલો આપવાનો હુકમ કરીને વળી તે માજીસ્ટ્રેટે તે દેર છોડી મુકવાનો અને આ આકટ પ્રમાણે લેવાનો દંડ તથા ખરચ તે દેર પકડી લાવનારે અથવા અટકાવી રાખનારે આપવો એવો હુકમ કરવો.

૨૩. ૩૨ મી કલમમાં કહેલો નુકશાનીનો અદલો તથા દંડ અને ખરચ માજીસ્ટ્રેટે ક્યાં હોય તે પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

ખાખ ૬ ઠો શીક્ષા. નુકશાનીનો અદલાનો વસુલાત.

૨૪. આ આકટ પ્રમાણે પકડવા લાગ્યે જે દેરો પકડવાના કામમાં કોઇ માણસ જગરાઈથી હરકત કરશે, અથવા તે પકડયા પછી તેઓને ડગામાંથી અથવા જે માણસ તેઓને ડગામાં લઇ જતો હોય અથવા લઇ જનાર હોય તે માણસની પાસે હોય ત્યારે અને આ આકટ ઉપરથી આપેલા અધિકાર પ્રમાણે કામ કરતો હોય ત્યારે છોડાવશે.

તેની ઉપર તે વાત માજીસ્ટ્રેટની આગળ સાબિત થશે તો ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની સજા કરવી, અથવા પાંચસેં રૂપીઆ સુધી દંડ કરવો અથવા એ બેઉ શીક્ષા કરવી.

૨૫. આ કલમ પછીની એટલે ૨૬ મી કલમ મુજબ દંડ થયો હોય અથવા જમીન ઉપર દેરોની પાસે અતિક્રમણ કરાવીને ખીગાડ કરવાના ગુન્હા બાબત દંડ થયો હોય તે દંડ જે દેરોએ અતિક્રમણ કર્યું હોય તે દેરો અથવા તેમાંનાં કેટલાંએક વેચીને વસુલ કરી લેવાનો અધિકાર છે, પછી તે દેરો અતિક્રમણ કરતાં પકડાયાં હોય અથવા ન હોય તો પણ તે વાતની ચીંતા નથી અને જે માણસ ઉપર ગુન્હો સાબિત થયો હોય તેનાં તે દેર હોય અથવા અતિક્રમણ થયું હોય ત્યારે તે દેર ફક્ત તેને સ્વાધિનજ હોય તો પણ તે વેચવાનો અધિકાર છે,

૨૬. કોઇ માણસ કુછરનો ધણી અથવા રાખનારો હોય તો ગફતથી અથવા ખીજી રીતે કોઇ જમીન ઉપર અથવા પાક ઉપર અથવા જમીનની ઉપજ ઉપર અથવા હરકોઇ સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર દેરોને અથવા કુછરોને અતિક્રમણ કરવા દેખને જમીનનો અથવા પાકનો અથવા જમીનની ઉપજનો અથવા સાર્વજનિક રસ્તાનો ખીગાડ કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવા દેશે તો તે વાત માજીસ્ટ્રેટની આગળ સાબિત થાય એટલે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ લેવો.

૨૭. કોઇ ડગાવાળો ૧૯ મી કલમના ઠરાવ વિરુદ્ધ દેર છોડી મુકશે અથવા ખરીદ કરશે અથવા ખીજાને સ્વાધીન કરશે અથવા ડગામાં ધાલેલાં દેરને જોઇએ તેટલો ચાર પુંજો નાંખશે નહીં અને પાણી પીશે નહીં અથવા જે કામો કરવાનું તેને આ આકટમાં કહ્યું છે તેમાંનું કંઈ કામ કરવાને ચુકશે તો તે ખીજા કોઇ શીક્ષાને લાયક થશે તે શીક્ષા સિવાય વળી તેને માજીસ્ટ્રેટની આગળ તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થાય તો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ લેવો.

ઉપર કહેલો દંડ ડગાવાળાના પગારમાંથી કાપી લેવાનો અધિકાર છે.

૨૮. ૨૫ મી અથવા ૨૬ મી અથવા ૨૭ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ વસુલ થયો હોય તે સધળો દંડ અને તેનો કોઇ ભાગ ગુન્હો ઠરાવનાર માજીસ્ટ્રેટની ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત કરેલા ટોટાનો અથવા નુકશાનનો અદલો આપવામાં વાપરવાનો અધિકાર છે.

ખાખ ૭ મો. નુકશાની ભરી લેવા બાબતની ફરિયાદ.

૨૯. દેરે અતિક્રમણ કરવાથી જે માણસની જમીનનો, પાકનો અથવા ખીજા ઉપજનો ખીગાડો થયો હોય તે માણસને હરકોઇ મુખતીયાર કોરટમાં નુકશાન ભરી લેવા સાદે ફરીયાદ કરવાની આ આકટ

માહેના કે.ઇ. ઠરાવ ઉપરથી મનાઇ છે એવું સમજવું નહિ

૩૦. મુન્હો ઠરાવનારા માલસેટના હુકમથી સદરહુ પ્રકારના કોઇ માણસને આ આકટ પ્રમાણે બદલો આપો હોય તે સદરહુ પ્રકારના મુકદમામાં જેટલા રૂખીઓના દાવો કર્યો હોય અથવા જે રકમ તેણે નુકસાનીના બદલામાં આપવાને ઠરાવી હોય તેમાં મજર લેઇને કાપી લેવો.

બાબ ૮ મો. પુરવણી.

૩૧. સ્થાનીક સરકાર, સરકારી જેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખ્યાર છે, એટલે:—

(અ) તેઓ જે મુલકનો રાજ્યકારભાર ચલાવતા હશે તે મુલકના જે કોઇ ભાગમાં આ આકટ ચાલુ હશે તે ભાગના કોઇ પણ સ્થાનિક અધિકારિને તેની હકુમતને પાત્ર હોય તેવા સ્થાનીક ક્ષેત્રમાં, આ આકટ મુજબના સ્થાનીક સરકારના અથવા જિલ્લા માલસેટના સધળા કામ અથવા તે પૈકી કોઇ પણ કામ આપવાને; અથવા;—

(બ) આ આકટની ૧૮ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ પણ જિલ્લામાં ફાજલ ઉપજ રહે તે સધળી ઉપજ અથવા તેના કોઇ પણ ભાગ તે જિલ્લામાં જે એક અથવા વધારે સ્થાનીક ક્ષેત્રો હોય તે અથવા તેઓ સાથે જે લોકલક્ષ્ડા ઉભા કરવામાં આવે તેને અથવા તેઓને ખાતે જમીને કરવી એવું ફરમાવવાને મુખ્યાર છે. સદરહુ સ્થાનીક સરકાર આ કલમની રૂખી પ્રસિદ્ધ કરેલું કોઇ જાહેરનામું, સરકારી જેઝીટમાં બીજી જાહેરનામું, પ્રસિદ્ધ કરીને જમીને તે વખતે રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખ્યાર છે,

મુંબાઇ ઇલાકાના ગામની પોલીસ બાબત નિયમ ઠરાવવા બાબતનો આકટ.

(વીલેજ પોલીસ આકટ. સને ૧૮૬૭ ના ૮ મો)

મુંબાઇ ઇલાકાના ગામના પોલીસ બાબત નિયમ ઠરાવવા થોડા છે. વાસ્તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧. પોલીસનો “ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ” તથા “ પોલીસનો આસીસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ” તથા “ પોલીસ અમલદાર ” તથા “ જિલ્લાની પોલીસ ” એ, શબ્દો આ આકટમાં જ્યાં લખ્યા છે ત્યાં તે શબ્દો ઉપરથી “ સને ૧૮૬૭ (તથા ૧૮૮૦ ના) મુંબાઇના ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ આકટ ” પ્રમાણે નીચેના તે અમલદારો સમજવા.

૨ બીજી કલમ ૧૮૭૩ ના એક્ટ ૧૨ થી રદ થઇ છે.

૩. દર એક જિલ્લાના ગામની પોલીસના બંદોબસ્તનું કામ કમિશનરના નિર્ણય તથા હુકમ પ્રમાણે જિલ્લા માલસેટ કરવું. આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટર પ્રમાણે જે પુલેપાવર માલસેટને તામે મુલકી કામ હોય તે માલસેટને ગામની પોલીસનો બંદોબસ્ત કરવાના કામનો દર કોઇ ભાગ કમિશનરની મંજૂરી લઇને આપવાને જિલ્લા માલસેટને અધિકાર છે.

૪. પોલીસના કારણે સાથે ગામના દરકોઇ પોલીસ અમલદાર ઉપર જે અખતીયાર ચલાવવાને જિલ્લાનો માલસેટ મુખ્યાર છે. તે અખતીયાર પોલીસ કમિશનરની મંજૂરી લઇને ડીરેક્ટ્રીક્ટ પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આપવાને જિલ્લા માલસેટ મુખતીયાર છે.

૫. (૧) જિલ્લા માલસેટ લખીને જે માણસને પોલીસ પટેલ નીમશે તેને સ્વાધીન દરએક ગામ ની પોલીસ રહેશે. અને જે માણસ મુલકી પટેલનું કામ ચલાવતો હોય તેજ માણસને જિલ્લાના માલસેટ પોલીસ પટેલ નીમવો, પણ ગામ મહોલું હોય તે સમયથી અથવા બીજા કોઇ બાબતી સમયથી જુદી જુદી નીમણુંક કરવી થોડા છે એવું પોલીસ કમિશનરની નજરમાં આવે તો મુલકી પટેલને પોલીસ પટેલ નીમવો નહીં.

(૨) નીમણુંક કરતી વખતે સદરહુ માલસેટ “ મુંબઇ પ્રેસિડેન્સીના તાબામાંહેના દેશમાંના વતનના

અમલદારોએ પોતાનો અમલ શી રીતે ચલાવવો તે રીત ઠરાવવા આપત " સને ૧૮૪૩ નો ૧૧ મો આન્ટ છે તેના ઠરાવ ઉપર અને વંશપરંપરાના અમલદારોની (એટલે વતનદારોની) ચાકરી આપત નીચમ ઠરાવવા વિશે ખીજે કોષ્ટ આકટ ચાલુ હોય તેના ઠરાવ લાગુ હોય તે પ્રમાણે તે ઠરાવ ઉપર ખરાબર નજર રાખીને નીમણુક કરવી. પણ મુલકી પટેલનેજ પોલીસ પટેલ નીચે નહી હોય અને તે કામ વારાફરતી અથવા ખીજી રીતે કરવા આપત એક કરતાં વત્તા જણા દાવો કરે ત્યારે તેઓમાંથી જે વધારે લાયક હોય તેને નીમવાને જણાનો માહચ્છેટ મુખત્યાર છે.

(૩) કોષ્ટ શહેરમાં અથવા જંગલોએ (ગામની પોલીસનું) કામ એક પોલીસ પટેલથી ખરાબર રીતે ચલાવાનું નહી હોય ત્યારે કમીશનરનું અનુમત લઇને તે શહેરની અથવા જગાની જુદી જુદી તુકડી સાથે જરૂર હોય તેટલા પોલીસ પટેલ નીમવાનો જણાના માહચ્છેટને અધિકાર છે.

૬. પોલીસપટેલ ઉપર જણાના માહચ્છેટ હકુમત ચાલે છે, તે સિવાય વળી જે માહચ્છેટની હકુમતની હદની અંદર તેનું ગામ હોય તે માહચ્છેટના હકુમ પ્રમાણે તેણે કામ કરવું અને તે માહચ્છેટ જે પત્રકો અથવા ખપર માગે તે તેને તેણે આપવી. અને ગુનહ આપત તથા ગામની પોલીસને લગતાં સઘળાં કામ આપત અને પોતાના ગામના લોકોની આરોગ્યતા તથા તેઓની સામાન્ય સ્થિતિ કેવી છે તે આપત હુમેશાં ખપર આપ્યા કરવી પોલીસ અમલદારો પોતાના કામ સાથે મદદ માગે તો પોલીસપટેલે જેટલી થાય તેટલી મદદ તેઓને કરવી. માહચ્છેટ અથવા પોલીસ અમલદાર પોલીસપટેલની ઉપર જે હુકમ તથા વારંટ મોકલે તે હુકમ તથા વારંટ તાજડતોખ માથે ચડાવીને અમલમાં લાવવાં અને સુલેહ આપ્યા ખપર કહાડીને ડીસ્પીકટ પોલીસને જાહેર કરવી.

અને પોતાના ગામની હદમાં ગુનાહ તથા લોકોપકારક કૃત્ય થતાં અટકાવવાનો અંદોજસ્ત રાખવો, અને ગુનેહગારોને પકડીને તેઓનો ધનસાફ થવા સાથે તેઓને મોકલવા.

૭. ગામના ચાકરનું ધણું કરીને ગમે તે કામ હોય તોપણ તે સરવેની પાસે પોતાના કામમાં મદદ માગવાનો પોલીસપટેલને અધિકાર છે અને પોલીસપટેલને સઘળાં પત્રકો તથા પ્રોસીડીંગ લખીને તખયાર કરી આપવાનું કામ ગામના વંશપરંપરાના અથવા નીમણુકી તલાટીનું છે એવું સમજવું.

૮. ચોરી નહી થાય તથા સુલેહનો ભંગ નહી થાય તથા સઘળા લોકોને તથા ગામના લોકોને ઇજા થાય તેવા કામો નહી થાય તેવો અને તેટલો અંદોજસ્ત રાખવો સાથે ગામના ચાકર લોકોની વ્યવસ્થા પોલીસપટેલે કરવી અને તે ચાકર લોકોમાંથી કોષ્ટ માણસ ગેર રીતે ચાલે અથવા ગફલત કરે તો તે સઘળી વાત પોલીસપટેલ જે માહચ્છેટના પ્રત્યક્ષ તાજામાં હોય તે માહચ્છેટને તેણે જાહેર કરવી.

૯. પોલીસપટેલ અથવા પોલીસનું કામ પડે ત્યારે ગામના ચાકરોમાંથી જે માણસને તે કામ કરવું પડે તે માણસ પોલીસનું કામ કરવામાં ગફલત અથવા આળસ કરશે તો પહેલા વર્ગના માહચ્છેટના હકુમથી તે માણસ તેમના વાર્ષિક પગારના ચોથા ભાગ કરતાં વધારે ન હોય તેવા દરકોષ્ટ જે તે દરજ્જા અથવા નિયમના ભંગ માટે અથવા આવા માહચ્છેટને ભારે શિક્ષા કરવાની જરૂર જણાય તેવી કોષ્ટ ગેર વર્તણુક માટે દોષિત હશે તો, તેવા આરોપની ચોકશા ચાલતા દરમ્યાન તેઓ તેને સરપેન્ડ કરવા મુખત્યાર છે અને તેવી ચોકશા પુરી થઈ રહ્યા પછી, તેવી શિક્ષાને પાત્ર થાય તેવી ગેરવર્તણુક માટે આવો માહચ્છેટ તેને દોષિત માને તો જ મહાનો કરતાં વધારે ન હોય તેવી વધારે મુદત માટે તેને સરપેન્ડ કરવા અથવા તેને બરતરફ કરવા તેવો માહચ્છેટ મુખત્યાર છે. પરંતુ એવું ઠરાવું છે કે, પટેલના દરજ્જાને કોષ્ટપણ શખસ જે વંશપરંપરાના આકટના ઠરાવોની રૂબરૂ વડીવટદાર હોય તો તેને સરકારની મંજુરી વગર આ કલમ પ્રમાણે બરતરફ કરવો નહી.

૧૦. આ ગઠ છેલી કલમમાં કહેલી કોષ્ટપણ વાતથી, કોષ્ટપણ પોલીસપટેલ અથવા ગામ નોકરના ખીજા માણસની, તેના સામે જે ફેજદારી ગુન્હાનું તહોમત રાખેલ હોય તે આપતમાં ફેજદારી કામ ચાલવાની જવાબદારીને અસર થતી નથી.

૧૦. ગામની હદમાં ગુનાહ કરીને ગુનેગાર નાશી ગયો હોય અથવા માલમ પડતો નહી હોય તો પોલીસપટેલે પોતાનું ગામ જે ડીસ્પીકટ પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણાના અમલદારને તાજડતોખ ૪૦

ખબર મોકલવી, અને પોતાની જાતે ચોકસી કરવા માંડવી. અને તે બાબત જે પુરાવા મળે તે લખને સદરહુ અમલદારની પાસે તેણે મોકલવો.

૧૧. (૧) ગામની હદમાં કોઈ માણસ કમોતે અથવા અકસ્માત મરણ પામે અથવા કોઈનું મડદું જડે તો પોલીસ પટેલે તે ગામના અથવા આસપાસના બે અથવા વત્તા હુશીઆર માણસોને પંચાતનામું કરવા તાબડોતોબ બોલાવીને એકઠા કરવા, પછી તે માણસોએ મરણના કારણની તથા તેને લગતી સઘળી હકીકતની ચોકસી કરીને લખેલો રીપોર્ટ કરવો. તે રીપોર્ટ પોલીસ પટેલે તે ગામ જે ડીસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારને તુરંત પહોંચતો કરવો.

(૨) પોલીસ પટેલ કોઈ માણસને સદરહુ પ્રકારની પંચાતમાં બેસવાનું કહે તે માણસ વાજખી કારણ વગર પંચાતમાં બેસવાની ના કહેશે અથવા ગફલત કરશે તો તે ગુનોહ તેની ઉપર માલ્સેટની આગળ સાબિત થયા પછી તે ધણામાં ધણા પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને અથવા દંડ નહીં આપશે તો એક મહિના સુધી કેદની સજાને લાયક થશે.

(૩) કાયદા વિરૂદ્ધ રીતે મરણ થયું છે એવું પંચાતનામાની હકીકત ઉપરથી જણાય તો પોતાનું ગામ જે ડીસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારને પોલીસ પટેલે તાબડોતોબ સૂચના કરવી. અને મોકલતાં રસ્તામાં મડદું કોઢી જવાની ધારતી નહીં હોય તો પાસેના સીવીલસરજનની પાસે એવે પ્રસંગે મુડદાં તપાસવાને વધદ ખાતાના જે અમલદારને સરકારે નામ્બો હોય તેની પાસે મુડદું તરત મોકલી દેવું. પછી તે સીવીલ સરજને અથવા વધદક ખાતાના ખીજા અમલદારે મરણનું કારણ શોધી કાઢાવાને પ્રયત્ન કરવો. મુડદું મોકલ્યું તો કોઢી જશે અને તેની તપાસ કરવાથી કોઈ કાયદો થશે નહીં અને ઉલટો ધોઢો પહોંચશે. એવા સમજથી પોલીસ પટેલથી મુડદું મોકલી શકાતું નહીં હોય ત્યારે જે ડીસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ થાણાની હદમાં તેનું ગામ હોય તે થાણું જે પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદાર અને તેણે પોતાના તાબા મહેના અમલદારોમાંથી કોઈ અમલદારને મોકલ્યો હોય તે અમલદાર અથવા માલ્સેટ મુડદું બાળવાનો અથવા દાટવાનો હુકમ આપે ત્યાં સુધી પોલીસ પટેલે તે મુડદું બાળવાની અથવા દાટવાની રજા આપવી નહિ.

૧૨. (૧) પોતાના ગામના ફલાણા માણસે મોહોટો ગુન્હો કર્યો છે એવું માનવાનો સમજ હોય તો તેને પોલીસ પટેલે પકડવો. અને પુરાવાના કામમાં આવે તેવી જે જણસો સુદ્ધા તે માણસને પોતાનું ગામ જે પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણું જે પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન હોય તે પોલીસ અમલદારની પાસે મોકલવો.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પકડેલા માણસને ૨૪ કલાકની અંદર જે ડીસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ થાણાની હદમાં પોતાનું ગામ હોય તે થાણામાં મોકલવો.

૧૩ (૧) જે મુકદમામાં શિક્ષા કરવાનો પોતાનો અધિકાર નહીં હોય તે મુકદમાની પોતાના કામના સમજથી પોલીસ પટેલને ચોકસી કરવી પડે તે કરતી વખતે સાહેદોને બોલાવીને તેઓને પુછવાનો તથા તેઓની પાસે સત્ય સ્મરણ પૂર્વક પ્રતિજ્ઞા કરાવીને તેઓની જુમાની લેવાનો અધિકાર અને સંતાડેલી જણસોને માટે ઝાડો લેવાનો અધિકાર પોલીસ પટેલને છે. પણ રહેવાના ધરનો ઝાડો ધણીજ અગત્ય નહીં હોય તો પોલીસ પટેલે સુરજ આથમે ત્યારથી તે સુરજ ઉગે ત્યાં સુધી લેવો નહીં.

(૨) ઝાડો લેવા સાફ અથવા ફલાણું માણસ ગુનેગાર છે એવું લાગતું હોય તે માણસનો પીછો લેવા સાફ ખીજા ગામની હદમાં જઈને કામ કરવાનો પણ અધિકાર પોલીસ પટેલને છે. પણ તે બાબત તેણે તે ગામના પોલીસ પટેલને તાબડોતોબ ખબર કરવી. અને તે ગામના પટેલે થાય તેટલી તેને મદદ કરવી. અને ઝાડો લેવાનું અથવા પાછળ દોડવાનું કામ ચલાવવાનો જોખમ તે ખીજા ગામના પટેલને માથે છે.

૧૪. પોતાના ગામની હદમાં હલકી મારામારી અથવા ગાળાગાળી કરવાનું કોઈ માણસ ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તો તેનો ઈન્સાફ કરવાનો અને ગુનોહ સાબિત થાય તો તેને ધણામાં ધણા ૨૪ કલાક સુધી ગામને ચોરે કેદ રાખવાનો પોલીસ પટેલને અખતીયાર છે. પણ ગુન્હો થયા પછી આઠ દહાડામાં ફરીમાદ થવી જોઈએ.

૧૫ (૧) જે ગામના તમે પોલીસ પટેલ છે તે ગામની હદમાં હેઠળ લખેલા ગુન્હામાંથી હરકાષ્ટ ગુન્હાનું એટલે ચોરીના માલની આંદોલ કીમત બે રૂપિયા ઉપર નહીં હોય તેવી હલકી ચોરીનું, અથવા અપક્રિયાથી થયેલું નુકશાન બે રૂપિયા કરતાં વત્તા રૂપિયાનું નહીં હોય તેવી અપક્રિયા કીધાનું અથવા તમે પોતાની જાતે કાયદેસર હુકમ આપ્યો હોય તે હુકમને હરકત કરવાનું અથવા તે હુકમ માનવાની ના કહેવાનું તોહોમત કાઢ માણસ ઉપર આવે તો તેનો ઇનસાફ તમેએ કરવો એવી સનંદ પોલીસ પટેલનું કામ કરનારા માણસને આપવાનો અધિકાર હલ્લાના માજીસ્ટ્રેટને છે.

(૨)—અને ઉપર કહેલા કામોમાંનું હરકાષ્ટ કામ કરવાની સાબિતી પોતાની આગળ જે માણસ ઉપર થશે તેને પાંચ રૂપિયા સુધી દંડ કરવાનો અથવા ધણીમાં ધણી અડતાળીસ કલાક સુધી ગામને ચોરે કેદ રાખવાનો અધિકાર, સદરહુ પ્રમાણે જે પોલીસ પટેલને અખત્યાર મળ્યો હોય તે પટેલને છે. કાયદાસર હુકમને હરકત કરી હોય અથવા તે પ્રમાણે ચાલવાની ના કહી હોય તે પ્રસંગે દંડ નહિ આપે તોજ કેદ કરવો.

૧૬. પોલીસ પટેલને ૧૫ મી કલમની ૧ લી રકમ પ્રમાણે અખત્યાર આપવામાં આવશે, ત્યારે અને જ્યાં સુધી તેને તે અખત્યાર હશે ત્યાં સુધી તેને હેઠળ લખેલો આધિકાર પણ છે એવું સમજવું. એટલે હેઠળ લખેલું હરકાષ્ટ લોકાપકારક કૃત્ય અથવા બેઠંગુ કામ કાઢ માણસ કરશે તો તેને એક રૂપિયા સુધી દંડ કરવાનો અથવા દંડ નહીં આપશે તો ગામને ચોરે ધણીમાં ધણી બાર કલાક સુધી કેદ રાખવાનો અધિકાર અને સદરહુ લોકાપકારક કૃત્ય અથવા બેઠંગુ કામ કરવાનું જરી રાખવાની અથવા ફરીથી કરવાની મના કરવાનો પોલીસ પટેલને અધિકાર છે એમ સમજવું.

(૧૭) કાઢ માણસ કાઢ જનાવરને મનમાં આવે તેમ અવીચારથી અથવા નીર્દયપણે બખડશે અથવા તેનો ગેર ઉપયોગ કરશે અથવા તેની ઉપર જીલમ કરશે તે.

(૧૮) સાર્વજનીક કુવો અથવા તળાવ અથવા હવાડો જે કામ સાફ નીમ્યો હોય તે કામમાં એણે ઉપયોગી પડે તેવી રીતે તેમાં કાઢ માણસ નાશે અથવા ધોશે અથવા ખીજી રીતે ખરાબ કરશે અથવા કરાવશે તે.

(૧૯) કાઢ માણસ મના કરેલી જગાએ કચરો અથવા ગોજવાડ કે પુંજે મુકશે તે.

(૨૦) કાઢ માણસ હરકાષ્ટ સાર્વજનીક રસ્તામાં અથવા મોહોલામાં અથવા મારગમાં અથવા રાહદારીની જગાએ ઝાડો પેસાથ કરીને ગંદકી કરશે. અથવા દારૂ વગેરે પીને તોફાન અથવા મસતી કરશે, અથવા પોતાનાથી પોતાની સંભાળ નહિ થાય તેવો થઈ જશે તે.

(૨૧) પાસે રહેનારાઓને તથા આવનાર જનાર લોકોને કંટાળો આવે તે રીતે ટાંકીમાં અથવા ઉકરડામાં અથવા તેવાજ ખીજા કક્ષામાં કાઢ માણસ ગોળે પદારથ પાકાં કારણુ વગર જાણી જોઈને એકઠો થવા દેશે અથવા કાઢ ધરમાંથી અથવા કારખાનામાંથી અથવા તમેલામાંથી અથવા સંડાસમાંથી અથવા ખીજા તેવા કક્ષામાંથી લોકોને આવવા જવાની જગાએ ગોળે પદારથ પાકાં કારણુ વગર જાણી જોઈને રહેવા દેશે, અથવા જે તળાવ અથવા હોજ પાણી પીવા સાફ નીમ્યો હોય તેમાં ચોમાસામાં જે વેહેળામાંથી પાણી આવતું હોય તે વેહેળામાં મુએલું જનાવર નાંખ્યાથી લોકોને ઉપદ્રવ થાય તે જગાએ નાંખશે તે.

૧૭. આ આક્ટની ૧૪ મી, ૧૫ મી, અને ૧૬ મી, કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવવું હોય તે પક્ષકારોના દેખતાં મહેડે ચલાવવું; ગુન્હો સાબિત થવાનું દફતરમાં લખ્યા પહેલાં ગમે તે, વખતે ફરિયાદ કહાડી નાંખવાનો અધિકાર ફરિયાદ કરનારને છે. પક્ષકારોના નામો તથા પોતાનો અભિપ્રાય તથા શિક્ષાનો કરાવ અથવા હુકમ અથવા ફરિયાદ કહાડી નાંખવાની વાત તથા કામ ચલાવ્યાની તારીખ પોલીસ પટેલે દફતરમાં લખવી, અને હલ્લાનો માજીસ્ટ્રેટ દરમિયાને તે નમુના પ્રમાણે તથા તે રસ્તે તથા તે વખતે તે દફતર (પોલીસ) પટેલ જે માજીસ્ટ્રેટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તેણે મોકલવું.

૧૮. આ આક્ટની ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે સનંદ આપી હોય તે સનંદ કમિશનરની મંજૂરી લઈને પછી હુકમ લખીને સઘળી અથવા થોડી ધણી રદ કરવાને હલ્લાનો માજીસ્ટ્રેટ અખત્યાર છે.

૧૯. પોતાના ગામમાં જે બેવારસી માલ જડયો હોય તે સધળો માલ અથવા સન ૧૮૬૭ ના મુબંધના ડીક્લીક્ટ પોલીસ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે પોતાને જે માલ આપ્યો હોય તે સધળો માલ પોલીસ પટેલે પોતાને સ્વાધીન રાખવો; અને પોલીસ પટેલ જે માલજેટના તાખામાં હોય તે માલજેટને તેણે રીપોર્ટ કરવો, અને સદરહુ માલજેટ હુકમ કરે તે પ્રમાણે કરવું, પણ “ ઠારોના અતિક્રમણ બાબત ” સને ૧૮૭૫નો ૩ જે આકટ છે તેમાં કહેલા પ્રકારનો તે માલ હોય તો તે આકટમાં કહ્યા પ્રમાણે પોલીસ પટેલે ચલાવવું.

૨૦. આ આકટમાં જે ગુન્હા બાબત શીક્ષા ઠરાવી છે તે ગુન્હા બાબત બીજા કોઈ કાયદા પ્રમાણે અથવા આકટ પ્રમાણે કોઈ માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાની મના છે એવો આ આકટના કોઈ ઠરાવનો અર્થ કરવો નહીં, અથવા તેવા ગુન્હા બાબત આ આકટમાં શિક્ષા ઠરાવી છે તેથી બીજા કોઈ જુદી અથવા વત્તી શિક્ષા બીજા કોઈ કાયદા ઉપરથી અથવા આ આકટ ઉપરથી થવાને તે માણસ લાયક નથી એવો પણ અર્થ કરવો નહીં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એકના એક ગુન્હા બાબત કોઈ માણસને બે વાર શિક્ષા થશે નહિ.

૨૧. પોલીસ પટેલ જરૂરીનાં કામને લીધે ગામમાંથી ગેરહાજર હોય તે સમયથી અથવા એકાએક મહિ પડ્યાથી અથવા બીજા કોઈ સમયથી તેનાથી પોતાનું કામ નહીં થાય ત્યારે તેણે પોતાનું કામ પોતાનો કોઈ કુટુંબી લાયક હોય તેને સોંપવું. અથવા કોઈ કુટુંબી લાયક નહીં હોય તો બીજા કોઈ લાયક માણસને સોંપવું અને પોતે જે માલજેટના પ્રત્યક્ષ તાખામાં હોય તે માલજેટને તે બાબત તાખડ-તોખ રીપોર્ટ કરવો. અને જે માણસને કામ સોંપ્યું હોય તે માણસે પોલીસ પટેલનું કામ કરવું નહિ, એવો માલજેટને ત્યાંથી હુકમ આવે ત્યાં સુધી તેણે ગુન્હેગારનો ઇન્સાફ કરી શીક્ષા કરવાના કામ સિવાય પોલીસ પટેલનું સધળું કામ કરવું.

૨૨. આ આકટમાં “ ડીક્લીક્ટ પોલીસ થાણું ” આ શબ્દો લખ્યા છે તેમાં જે પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન થાણું હોય તે પોલીસ અમલદારના મુલકની હદમાંના ગામનો અથવા જગાનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

૨૩. મી કલમ ૧૮૭૬ ના એક્ટ ૧૨ થી ૨૬ થઈ છે.

૨૪. આ આકટને “ સન ૧૮૬૭ નો મુબંધની ગામની પોલીસનો આકટ કહેવો.

હિંદુસ્તાનનો પોલીસ એક્ટ (સને ૧૮૬૧ નો આકટ ૫ મો)

૧. હેઠળ લખેલા શબ્દોનો તથા વાક્યોનો અર્થ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે સમજવો; પણ તેવા અર્થને વિષય ઉપરથી અથવા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો હોય તો તેવો અર્થ સમજવો નહીં.

જલ્લાનો કારભાર ચલાવવાનું કામ જે મુખ્ય અમલદારને સોંપ્યું હોય, અને જે માલજેટનો અધિકાર ચલાવતો હોય તે મુખ્ય અમલદારના હોદાનું ગમે તે નામ હોય તોપણ “ જલ્લા માલજેટ ” આ શબ્દ ઉપરથી તે અમલદારનો ભોધ થાય છે એવું સમજવું. જનરલ પોલીસના જલ્લાનાં જે માણસો માલજેટનો સધળો અથવા હરકોઈ અધિકાર ચલાવતા હોય તે સર્વનો “ માલજેટ ” આ શબ્દમાં સમાસ થાય છે એવું સમજવું. આ આકટ પ્રમાણે જે માણસો ચાકરીએ રાખ્યામાં આવે તે સધળાનો “ પોલીસ ” આ શબ્દમાં સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

જે પ્રેસીડેન્સીમાં, અથવા પ્રાંતમાં અથવા જગમાં અથવા પ્રેસીડેન્સીમાં અથવા પ્રાંતમાં અથવા જગાનાં જે ભાગમાં આ આકટ ચાલુ થશે તે પ્રેસીડેન્સી અથવા પ્રાંત, અથવા જગા, અથવા પ્રેસીડેન્સીનો અથવા પ્રાંતનો અથવા જગનો ભાગ મળી જતલ પોલીસનો જલ્લો થાય છે એવું સમજવું.

“ ડિરિટક્ટ સુપ્રાંટેન્ડન્ટ ” અને “ ડિરિટક્ટ સુપ્રાંટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસ ” એ શબ્દોની અંદર, હરકોઈ આસીસ્ટન્ટ ડિરિટક્ટ સુપ્રાંટેન્ડન્ટ અથવા સ્થાનીક સરકારના સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમથી આ આકટની રૂએ હરકોઈ ડિરિટક્ટમાં ડિરિટક્ટ પોલીસ સુપ્રાંટેન્ડન્ટની હરકોઈ ફરજ બજાવવા માટે નીમાન ચેલ બીજા માણસનો સમાવેશ થાય છે. હરકોઈ જગમ માલનો અથવા નાંજાનો અથવા નાંજાના કરતાં

વેળેના સમાસ, “ માલ ” આ શબ્દમાં થાય છે એવું સમજવું એક વચની શબ્દોમાં અનેક વચનનો, અને અનેક વચની શબ્દોમાં એક વચનનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું. પુર્વોચ્ચ શબ્દોમાં ઓળોનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

માણસ—આ શબ્દમાં મંડળીનો, અથવા સતંદી મંડળીનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

મહિનો આ શબ્દનો અર્થ કયાલે’ડર મહિનો સમજવો.

“ ઠોર ” આ શબ્દમાં શિંગડાવાળા ઠોરોનો સમાસ થાય છે તે શિવાય હાથીનો તથા ઉંટનો, તથા ઘોડોનો તથા ગધેડોનો, તથા ખચ્ચરનો, તથા ઘેટાનો તથા ખકરાનો, તથા કુકરોનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

૨—ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારના તાખામાં પોલીસના લોક હોય તે સધળા મળીને આ આકટના કારણે સાર એકજ પોલીસ ફોજ થાય છે એવું સમજવું. અને તેઓનાં નામો પદ્ધતી પ્રમાણે પત્રકમાં દાખલ કરવા, અને ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર ઇંડીયાના ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સીલની મંજૂરી લઇને વખતે વખત હુકમ કરે તે પ્રમાણે સદરહુ ફોજમાં અમલદાર તથા માણસો રાખવાં, તથા તે ફોજની ગોઠવણ કરવી, તથા તે ફોજના માણસોનો પગાર આપવો.

૩—જનરલ પોલીસનો જીલ્લો જે સરકારના તાખામાં હોય તે સરકાર જીલ્લાની પોલીસની તપાસ રાખશે; અને ઇંડીયાના ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સીલના હુકમ પ્રમાણે તે સરકારે તે તપાસ રાખવી; અને પોલીસના હરકોઇ કામ ઉપર કોઇને નીમવા બાબત અથવા તેની જગાએ બીજાને નીમવા બાબત, અથવા તેની ઉપર હુકમ ચલાવવા બાબત કોઇ માણસને, અથવા અમલદારને, અથવા કોર્ટને ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારે આ આકટના દરોવ પ્રમાણેજ મુખત્યારી આપવી, બીજી રીતે આપવી નહીં.

૪—જનરલ પોલીસના જીલ્લાની પોલીસનો કારભાર, પોલીસનો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ આ નામના અમલદાર નીમીને તેને, અને ઠેકાણા ઠેકાણાના સરકારના નજરમાં આવે તેટલા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને સોંપવો. જીલ્લાના માજિસ્ટ્રેટના હુકમતના સ્થલ સીમાના પોલીસનો કારભાર ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટે અને ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારને જરૂર દેખાય તેટલા આસિસ્ટન્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટે સોંપવો અને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ તેઓની તપાસ રાખશે. ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારને વખતે વખત ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારે નીમવા, અને તેને કામ ઉપરથી ખરતરફ કરવાને પણ તે સરકાર મુખત્યાર છે.

૫—પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને જનરલ પોલીસના જીલ્લામાં માજિસ્ટ્રેટના સધળા અધિકાર છે એવું સમજવું પણ તે અધિકાર તેણે ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર વખતે વખત મર્યાદા કરાવે તે મર્યાદા પ્રમાણે ચલાવવા.

છઠી કલમ ૧૮૮૨ ના આકટ ૧૦ થી રદ થઇ છે.

૭—આ આકટની ૪ થી કલમમાં કહેલા પોલીસ અમલદાર સીવાય બીજા સધળા પોલીસ અમલદારને, ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર વખતે વખત કાનુનો ઠરાવશે તે પ્રમાણે નીમવાને પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, તથા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ તથા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, તથા ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ મુખત્યાર છે. આ અમલદારોને સદરહુ કાનુન પ્રમાણે હેડળ લખ્યા મુજબ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે ફલાણે પોલીસ અમલદાર પોતાનું કામ કરવામાં સુસ્ત છે અથવા ગફલત કરે છે, અથવા કામને લાયક નથી એવું પોતાની નજરમાં આવે તેને ગમે તે વખતે ખરતરફ કરવાનો, અથવા કામ ઉપરથી મોકુફ કરવાનો, અથવા તેને ઓછા પગાર ઉપર નેમવાનો અધિકાર છે. (અથવા જે પોલીસ અમલદાર તેની ફરજ બેદરકારીથી અથવા ગફલતાઈ ભરેલી રીતે અદા કરે અથવા જે તેના હરકોઇ કૃત્યથી સદર ફરજ અદા કરવાને લાયક થશે તેને નીચેની શીક્ષાઓમાંની હરકોઇ એક અથવા વધારે શિક્ષા. એટલે કે, (અ) એક મહીનાના પગાર કરતાં વધારે નહોય તેવી હરકોઇ રકમનો દંડ, (બ) પંદર દીવસ કરતાં વધારે નહીં એટલી મુદત સુધી ક્વોરટરમાં કેદ, (ક) સારી વર્તણૂક બદલેનો પગાર છીનવી લેવાની, (ડ) અથવા કોઇ પણ કિર્તિ અથવા ખાસ લાસના હોદ્દા ઉપરથી દુર કરવાની શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે)

૮—સદરહુ પ્રકારના દરએક પોલીસ અમલદારની નેમણુંક થશે, એટલે તેને આ આક્ટને જોડેલા નમુના પ્રમાણે ઇન્સ્પેક્ટર જનરલના શિક્ષકનો અથવા ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ જે બીજા અમલદારને નીચે તેના શિક્ષકનો દાખલો આપવો. તે જે માણસને મળ્યો હોય તે માણસને તે દાખલા ઉપરથી પોલીસ અમલદારનો અધિકાર, તથા કામ, તથા હક મળે છે એવું સમજવું. તે દાખલામાં લખેલો માણસ પોલીસ ફેજની ચાકરી ઉપરથી મોકલ્યું અથવા જર તરફ થશે, અથવા બીજી રીતે કામ ઉપરથી દુર થશે. એટલે તે દાખલો રદ થશે એવું સમજવું, અને સદરહુ પ્રકારના માણસની ઉપર જે અમલદાર હોય તેને સ્વાધીન અથવા દાખલો લઇ લેવાનો અધિકાર જે અમલદારને આપ્યો હોય તેને સ્વાધીન તે દાખલો તાજ-ડતોજ કરવો જોઈએ.

તે દાખલામાં લખેલો માણસ કોઈ પણ કારણથી પોલીસ અમલદાર તરીકે બંધ થશે એટલે તે દાખલો રદ થશે, અને તે તેના અમલદાર તરીકે બંધ થાય કે તરતજ, જે અમલદારને તે દાખલો લઇ લેવાનો અધિકાર હોય તેને તે દાખલો તાજડતોજ સ્વાધીન કરવો જોઈએ. પોલીસ અમલદારને હોદ્દા ઉપરથી મોકલ્યું કર્યો હોય તેટલા ઉપરથી તે પોલીસ અમલદાર તરીકે બંધ થશે નહીં. આવી અતરસીની સુદત દરમ્યાન, પોલીસ અમલદાર તરીકે તેને જે અધિકાર, ફરજો અને હક હોય તે બંધ પડશે, પરંતુ તેને મોકલ્યું કરવામાં આવેલ નહોય તેવીજ રીતે તેજ જતાજદારીઓ, એને શિક્ષા તથા તેજ અધિકારોને પાત રહીને તે પોલીસ અમલદાર તરીકે ચાલુ રહેશે.

૯—ડિરેક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ ખસુસ કરીને પરવાનગી આપ્યા વગર અથવા પરવાનગી આપવાનો અધિકાર જે બીજા અમલદારને હોય તેણે આપ્યા વગર કોઈ પોલીસ અમલદારથી પોતાના હોદ્દાનું કામ છોડાશે નહીં, અથવા ચાકરીનું રાજીનામું આપવાના ઇરાદાની ઓછામાં ઓછા બે મહિના આગમ્ય પોતાના ઉપરી અમલદારને સુચના લખીને આપી નહીં હશે તો ડિરેક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટની રજા વગર પોતાની ચાકરીનું રાજીનામું અપાશે નહીં.

૧૦—આ આક્ટ પ્રમાણે પોલીસ અમલદારનું જે જે કામ હોય તે શિવાય બીજા કંઈ ચાકરી અથવા કામ તેણે ઇન્સ્પેક્ટર જનરલની ખસુસ કરીને લખેલી પરવાનગી લીધા વગર કયુજ કરવું નહીં.

૧૧ મી કલમ ૧૮૭૪ ના એક્ટથી રદ થઇ છે.

૧૨—પોલીસ ફેજ કરવા આજત તથા તેના વર્ગ તથા તેના લાગ ઠેર ઠેર નીમવા આજત અને પોલીસ ફેજના માણસોએ ક્યાં રહેવું તે આજત અને તેઓએ ક્યાં ક્યાં કામો વિશેષે કરીને કરવાં તે આજત અને તેઓને ઝડપી લેવા આજત હથીયારો વીગેરે સરંજામ આપવા આજત, અને તેઓએ ખજાનાતમી કાઢીને જાહેર કરવી તે આજત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ તથા કાનુનો ઠેકાણાં ઠેકાણાંની સરકારની મંજૂરી લઇને વખતો વખત કરવાનો અધિકાર પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને છે અને કામ ગેર રીતે નહીં થવા આજત અથવા કામમાં ગદગત નહીં થવા આજત તથા પોલીસ ફેજ પોતાનું કામ સારી રીતે કરે તે પ્રમાણે તે ફેજને હુશીયાર કરવા આજત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા બીજા હુકમ તથા કાનુનો વખતો વખત કરવાનો પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અધિકાર છે.

૧૩—જનરલ પોલીસના જીલ્લામાં કોઈ ઠેકાણે સામાન્ય રાખવા સાર વળી બીજા પોલીસ અમલદાર મોકલવાની જરૂર છે એવો સમજ લખીને કોઈ માણસ અરજ કરે તો તે પ્રમાણે વળી બીજા પોલીસ અમલદાર યોગ્ય દેખાય તેટલી સુદત સુની મોકલવાને પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, અથવા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, અથવા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ સુખત્યાર છે અને જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટનો હુકમ લઇને તે પ્રમાણે કરવાને ડિલ્લિકટ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ સુખત્યાર છે; સદરહુ પ્રકારની ફેજ ઉપર ડિલ્લિકટ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટનોજ હુકમ ચાલશે, અને તેના ખર્ચ અરજ કરનારા માણસે આપવો જોઈએ. ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અથવા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અથવા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને, અથવા ડિરેક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટને એક મહિના આગમ્ય લખેલી સુચના આપીને, સદરહુ પ્રમાણે મોકલેલો પોલીસ અમલદાર ઉઠાવી લેવો એવું કહેવાનો જે માણસની અરજ ઉપરથી સદરહુ પ્રમાણે અમલદાર મોકલ્યો હોય તેને અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રકારની સુચનાની સુદત પુરી થાય એટલે સદરહુ પ્રકારનાં બધાં

માણસોના ખર્ચનો ભાર તે માણસને માથેથી ઉતરે છે એવું સમજવું.

૧૪—લોહાના રસ્તાનું અથવા નેહરનું અથવા ખીજું સાર્વજનિક કામ અથવા કારખાનું અથવા વેપારનું કામ મુલકના યોગ્ય ભાગમાં ચાલશે, અથવા ચાલતું હશે, અને તે કામ ઉપર અથવા કારખાના ઉપર રાખેલા માણસની ચાલચલગતથી, અથવા તે ફલાણી રીતે ચાલશે એવું લાગવાથી તે ઠેકાણે વધતી પોલીસ ફોજ રાખવાની જરૂર છે એવું ઇન્સ્પેક્ટર જનરલની નજરમાં આવશે ત્યારે ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારનું અનુમત લઇને ફેંકણ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે, એટલે વધતી ફોજ તે ઠેકાણે મોકલવાનો તથા જરૂર હોય ત્યાં સુધી તે ફોજ ત્યાં રાખવાના અને જે માણસને સ્વાધીન તે કામ અથવા કારખાનું અથવા ઘેઘાર ચલાવવાનો અવેજ હોય તે માણસ ઉપર, સદરહુ પ્રમાણે વધતી ફોજ રાખવાની જરૂર પડી હતી તે ફોજના પગાર સાફ વખતે વખત લખીને નાણું મંગાવવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રમાણે લખી મોકલે એટલે તે માણસને અવેજ આપવો નેહએ.

૧૫—(૧) સરકારી ગેઝેટમાં અથવા સ્થાનિક સરકાર હુકમ કરે તેવી ખીજી રીતે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, પોતાના તામ્યાના હરકોઇ ક્ષેત્રફળમાં શીસાદ થયેલી અથવા નેખમકારક સ્થિતિમાં જણાયેલ છે, અથવા તેવા ક્ષેત્રફળના રહેવાશીઓ અથવા તેઓમાંના હરકોઇ વર્ગ અથવા જાતની વર્તણૂક ઉપરથી પોલીસની સંખ્યા વધારવાની જરૂર છે એમ ઠરાવવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકારે તે પ્રમાણે ઠરાવ્યા ઉપરથી પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અથવા આ ખાખતમાં સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપેલ હોય તેવા ખીજા અમલદારને સ્થાનિક સરકારની મંજૂરીથી તેવા જાહેરનામામાં જણાવેલા ક્ષેત્રફળમાં મામુલ પ્રમાણે રાખવાની પોલીસ ફોજ રાખવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમની પેટા કલમ ૫ માં જણાવેલા નીચેના પાત્ર રહીને આવી વધારાની પોલીસનો ખર્ચ તે જાહેરનામામાં જણાવેલા ક્ષેત્રફળના રહેવાશીઓએ ખમવો પડશે.

(૪) પોતાને જરૂર જણાય તેવી ચોકસી કર્યા પછી, ડિરેક્ટરના માજીસ્ટ્રેટ, ઉપર કલ્લા પ્રમાણે ખર્ચ સોંપવાને જવાબદાર હોય તેવા રહેવાશીઓ કે જેઓને હવે પછીની પેટા કલમ પ્રમાણે મારી આપી ન હોય તેવા રહેવાશીઓ દરમ્યાન આવા ખર્ચની વહેંચણી કરશે.

(૫) આવા રહેવાશીઓ પૈકી હરકોઇ માણસ, વર્ગ અથવા જાતને તેવા ખર્ચના હરકોઇ ભાગની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૬) આ કલમની પેટા કલમ ૧ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલા હરએક જાહેરનામામાં, તે અમલમાં રહેવાની મુદત ઠરાવતી નેહએ, પરંતુ તે હરકોઇ વખતે પાછું ખેંચી લઇ શકાશે અથવા જે તે કેસમાં સ્થાનિક સરકારને જે પ્રમાણે ફરમાવવું યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે વિશેષ મુદત અથવા મુદતો માટે તે વખતે વખત ચાલુ રાખી શકાશે.

ખુલાસો—આ કલમના કારણ અર્થે “ રહેવાશીઓ ” એ શબ્દોની અંદર સદરહુ ક્ષેત્રફળની અંદર જે માણસો જાતે અથવા પોતાના મુખત્યાર અથવા નોકરો મારફત જમીન અથવા ખીજા સ્થાવર મલકતો ભોગવટો કરતા હોય અથવા ધારણ કરતા હોય તેઓને, તથા તેવા ક્ષેત્રફળમાં જે જમીનદારો જાતે અથવા મુખત્યાર અથવા નોકર મારફત રેયત અથવા કબજેદાર પાસેથી ખાસીઆર સાથે એકઠી કરતા હોય તેઓને સમાવેશ થાય છે; પછી તેઓ તેવા ક્ષેત્રફળમાં ખરેખર રહેતા ન હોય તોપણ.

૧૫—અ—(૧) જે ક્ષેત્રફળ સમૂહમાં ગઇ છેલી કલમ પ્રમાણે કાઢેલું જાહેરનામું અમલમાં હોય તે ક્ષેત્રફળમાં, તેવા ક્ષેત્રફળના રહેવાશીઓ અથવા તેઓના કોઠપણ વર્ગ અથવા જાતની ગેરવર્તણૂકને લીધે મોત અથવા મહાઅથા થઈ હોય અથવા મીલકતનો નાશ અથવા નુકશાન થયું હોય તો વા ક્ષેત્રફળનો જે રહેવાશી તેવી ગેરવર્તણૂકને લીધે નુકશાન થયેલ હોવાનો દાવો રાખતો હોય તેને, તેવા નુકશાનની તારીખથી એક મહીનામાં અથવા જે એાછી મુદત ઠરાવવામાં આવે તે મુદત દરમ્યાન, જે જલ્લા અથવા પેટા ટુકડીની અંદર તેવી હદ હોય તે જલ્લાના અથવા પેટા ટુકડીની અંદર તેવી હદ હોય તે જલ્લાના અથવા પેટા ટુકડીના માજીસ્ટ્રેટને વળતર માટે બંરહ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) આવી બરહ ઉપરથી, તેવા જલ્લામાં ગઇ છેલી કલમ પ્રમાણે વધારાની પોલીસ રાખી

હોય કે નહીં તોપણ સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી લઇને પોતાને જરૂર જણાય તેવી ચોક્કસી કર્યા પછી (અ)-જે માણસે તે નુકશાન કરવામાં આવેલ હોય અથવા જે માણસને તેની ગેરવર્તણૂકથી નુકશાન થયેલ હોય તેવા માણસો ઠરાવવાના.

(ખ)—તેવા માણસોને આપવાની નુકશાનીની રકમ તથા તે તેઓ દરમ્યાન કેવી રીતે વહેંચી આપવી તેની રીત ઠરાવવાનો,

(ક)—અજબદાર શિવાયના ખીખ જે રહેવાશીઓને હવે પછીની પેટા કલમ પ્રમાણે તે આપવાની જવાબદારીથી મુક્ત કરેલ નહોય તેવા રહેવાશીઓએ કયા પ્રમાણમાં આપવું તે ઠરાવી આપવાનો, જુદા માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું કે, ઉપર કહેલી ઇજા તેવા ક્ષેત્રકળ માટેની રખત અથવા ગેરકાયદે મંડળીએ કરી છે અને જે માણસને ઇજા થયેલ છે તે, જે બનાવ ઉપરથી તેવી તપાસ કરવી પડી તે બનાવ સંબંધમાં ઇપકાને પાત્ર નથી એવા માજીસ્ટ્રેટને અભિપ્રાય થાય નહીં તો, તેઓ આ પેટા કલમ પ્રમાણે કાંઈ પણ ઠરાવશે નહીં અથવા રકમ નક્કી કરશે નહીં.

(૩) સ્થાનિક સરકારને હુકમ કરીને તેવા રહેવાશીઓ પૈકી હરકોઈ માણસો અથવા વર્ગો અથવા જાતને તેવી નુકશાનીના કાંઈ પણ ભાગ આપવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) પેટા કલમ ૨ પ્રમાણે જુદા માજીસ્ટ્રેટ કરેલો હરકોઈ ઠરાવ અથવા મુકરર કરેલી રકમ અથવા કરેલો હુકમ, વિભાગના કમીશનર અથવા સ્થાનિક સરકારના તપાસણી અધિકારને પાત્ર છે, પરંતુ તે શિવાય કરીને તે આખરનો ગણાશે.

(૫) આ કલમ પ્રમાણે જે કોઈ ઇજા સંબંધમાં નુકશાની અપાવેલ હશે તે સંબંધ કોઈપણ હિવાની દાવો ચાલશે નહીં.

ખુલાસો—આ કલમમાં “રહેવાશીઓ” એ શબ્દ છે તેનો ગણ છેલી કલમની માફક અર્થ થશે.

૧૬—ક. ૧૨, ૧૪, ૧૫ અને ૧૫ (અ) પ્રમાણે આપવાના તમામ પૈસા, અને ૧૮૮૨ ના ક્રીમીનલ પ્રોસીજર કોડની ક. ૩૮૬ અને ૩૮૭ માં દેડ વસુલ કરવા માટે જે રીત જણાવી છે તે રીતે અથવા હરકોઈ યોગ્ય કોર્ટમાં દાવો કરીને ડિરિક્ટ માજીસ્ટ્રેટ વસુલ કરી શકશે.

(૨) ક. ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ પ્રમાણે વસુલ આવેલા અથવા વસુલ કરેલા તમામ પૈસા “બનરલ પોલીસ ફંડ” એ નામના ફંડમાં જમે કરવા અને સ્થાનિક સરકાર હુકમ કરે તે પ્રમાણે પોલીસ ફોજના ખર્ચેમાં વાપરવા.

(૩) ક. ૧૫ (અ) પ્રમાણે વસુલ આવેલા અથવા વસુલ કરેલ તમામ પૈસા, તે કલમ પ્રમાણે જે માણસોને તથા જે વરાળથી આપવાના હોય તે પ્રમાણે ડિરિક્ટ માજીસ્ટ્રેટ આપવા.

૧૭—ફાજદારી ફેક્ટો જેરકાયદાસર મંડળી મળી છે અથવા હુકમ અથવા ફીસાદ થયો છે. અથવા તેવું થવાની ધારતી છે, અને માસુલ પ્રમાણે પોલીસ ફોજ છે તે ત્યાં સમાધાન રાખવા જેટલી તથા રહેનારા લોકોની સંભાળ કરવા જેટલી તથા માલ મિલકતનું રક્ષણ કરવા જેટલી નથી એવું દેખાય ત્યારે ઇન્સ્પેક્ટરના દરજ્જા કરતાં જે પોલીસ અમલદારનો દરજ્જો ઓછો નહીં હોય તે પોલીસ અમલદાર, હેકળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે; એટલે પોતાને જરૂર દેખાય તેટલી મુદત સુધી તથા તેટલી હદમાં સ્પેશીયલ પોલીસ અમલદારનું કામ કરવા સારૂ આસપાસ રહેનારા લોકોમાંથી જેટલાં માણસોની પોતાને જરૂર હોય તેટલાં માણસોને સ્પેશીયલ પોલીસ અમલદાર નેમવાની અરજ પાસેના માજીસ્ટ્રેટને કરવાને તે પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે. અને જે માજીસ્ટ્રેટને સદરદુ પ્રમાણે અરજ કરવામાં આવે તેણે તે અરજ, તે હરકત નહીં હોયતો, કણુલ કરવી.

૧૮—માસુલ પોલીસ અમલદારને જે અધિકાર તથા હક હોય છે તેજ અધિકાર તથા હક સદરદુ પ્રમાણે નીમલા સ્પેશીયલ પોલીસ અમલદારને છે એવું સમજવું અને માસુલ પોલીસ અમલદારને જે કામ

કરવા જોઇએ તે કામો તેણે કરવા જોઇએ અને મામુલ પોલીસ અમલદાર જે ગુ-હેગારીને પાત્ર હશે તેજ ગુ-હેગારીને તે પાત્ર છે, અને મામુલ પોલીસ અમલદાર જે અધિકારીના તાખામાં હોય તેજ અધિકારીના તાખામાં તે છે એવું સમજવું.

૨૪—માજ્જેટની રૂબરૂ મજબૂર જાહેર કરવાનો, અને ગુ-હે કરનારા હરકાઇ માણસ ઉપર કામદા પ્રમાણે કાઢવાનો હોય તેવો સમન અથવા વારંટ, અથવા ઝાડો લેવાનું વારંટ, અથવા કામદાસર ખીજે કાંઈ હુકમ માગવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે.

૨૫—સઘળો ખેવારથી માલ પોતાના તાખામાં લઇને તેની યાદ જુદા માજ્જેટને આપવાનું કામ સઘળા પોલીસ અમલદારોનું છે, તે માલની પોલીસ અમલદારે જુદા માજ્જેટનો હુકમ આવે તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી.

૨૬—માલ અટકાવીને તે બાબત હેઠળ લખેલા મજબૂરનું જાહેરનામું મારવાનો જુદાના માજ્જેટને અધિકાર છે, એટલે ફાણી ફાણી જણુસો છે અને તે ઉપર જે માણસનો દાવો હોય તેણે જાહેરનામાની તારીખથી છ મહિનામાં હાજર થઇને પોતાનો હક સાબીત કરવો હોય એવા મજબૂરનું જાહેરનામું મારવાનો અધિકાર છે.

(૨) આ કલમમાં જણાવેલી મીલકત સંબંધમાં સને ૧૮૫૨ ના ફીમીનલ પ્રોસીજર કોડની ક. ૫૨૫ ના નીચેના લાગુ પડશે.

૨૭—(૧) ઠરાવેલી મુદતમાં સદરહુ માલ બાબત અથવા તે વેચાયેલ હોય તો તેની કીમત બાબત કાંઈ માણસ દાવો નહીં કરે, અને તે ગઇ છેલી કલમની પેટા કલમ ૨ પ્રમાણે વેચાયેલ નહીં હોય તો તે જુદાના માજ્જેટના હુકમ ઉપરથી વેચી શકાશે.

(૨) ઉપલી પેટા કલમ પ્રમાણે વેચેલી મીલકતના અને ક. ૨૬ પ્રમાણે વેચેલી મીલકતના જે ઉત્પન્ન સંબંધમાં કાંઈપણ દાવો રચાપીત કરવામાં આવેલ નહીં હોય તેની વ્યવસ્થા કરવા સરકાર સુખત્યાર છે.

૨૮—આ આક્ટ પ્રમાણે પત્રકમાં દાખલ થયેલા પોલીસ અમલદારનું નામ પત્રકમાંથી કાઢી નાખ્યા પછી તે પોતાનો દાખલો, અને કામ કરવા સાફ કરડાં તથા દુધીયારો વીગેરે સરખામતે તેને આપ્યો હોય તે તાબડોતપ પાછો નહીં આપશે, તો તેની ઉપર તે વાત માજ્જેટની આગળ સાબીત થયા પછી તે ખસેં રૂપિયા સુધી દંડને અથવા સખત મજુરી સાથે અથવા સખત મજુરી વગર ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની શિક્ષાને, અથવા આ બેક શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૯—પોલીસ અમલદાર પોતાને જે કરવું જોઇએ તેથી ઉલટી રીતે ચાલશે, અથવા યોગ્ય અધિકારીએ કરેલાં કાનુન અથવા કાયદો અથવા કાયદેસર હુકમ જાણી જોઇને તોડશે, અથવા તેની ગફલત કરશે, અથવા પરવાનગી વગર અથવા બે મહિના આગમ્ય સુચના આપ્યા વગર પોતાના હુદાનું કામ છોડશે અથવા જે રજા ઉપર ગેરહાજર હોય તે તેવી રજા પુરા થાય એટલે વાસ્તવિક કારણ શિવાય ડ્યુટી માટે રીપોર્ટ કરવાને ચુકશે અથવા પોલીસના કામ શિવાય ખીજું કંઈ કામ હુકમ વગર માથે ભેશે, અથવા ખીલીકણ પાળું કરશે અથવા પોતાના તાખા માહેના કોઈ માણસને આધાર વગર મારકુટ કરશે તેની ઉપર તે વાત માજ્જેટની આગળ સાબીત થશે એટલે તે ધણામાં ધણા ત્રણ મહિનાના પગાર સુધી દંડને અથવા ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી શકત મજુરી સાથે અથવા સખત મજુરી વગર કેદની શિક્ષાને અથવા બેક શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૩૦—(૨) પ્રસંગેને અનુસરી જરૂર હોય તે પ્રમાણે સાર્વજનિક રસ્તામાં અથવા ગલીમાં અથવા રાહદારીને ખીજે રસ્તે મંડળીઓ અને વરઘોડાઓ શી રીતે લઇ જવા તે સંબંધમાં, તથા આત્મ વરઘોડાઓ કયે રસ્તે અને કયે વખતે લઇ જવા એ ઠરાવાનો અધિકાર પોલીસના ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડન્ટને અથવા પોલીસના આસીસ્ટન્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડન્ટને છે.

(૨) ડિસ્ટ્રિક્ટના અથવા જુદાની પેટા હુકમીના માજ્જેટના અભિપ્રાય પ્રમાણે હરકાઇ માણસો અથવા માણસોના વગોને, આવા કોઈ રસ્તા, શેરી અથવા રાહદારીના ખીજે ઠેકાણે, મંડળી બોલાવવાનો

અથવા ભેગી કરવાનો ઇરાદો છે અને તે ઉપર અંકુશ રાખવ માં નહીં આવે તો સુલેહનો ભંગ થવાનો સંભવ છે એવી ખાત્રી થાય તે તેવી મંડળી બોલાવનારા અથવા એકઠી કરનારા અથવા તેવો વરઘોડો કઠાવનારા અથવા તેમાં સહાય કરનારા માણસોએ પરવાના માટે અરજી કરવી એવી સામાન્ય અથવા ખાસ નોટીસ આપીને તેઓ ફરજ પાડી શકે.

(૩) તેવી અરજી કરવામાં આવે એટલે, પરવાનો મેળવનારાઓનાં નામ જણાવીને અને જે સર-તોથી તેવી મંડળી અથવા વરઘોડાની પરવાનગી આપવાની હોય તે સરતો જણાવીને તથા બીજી રીતે આ કલમને અનુસરીને તેઓ પરવાનગી આપવાને મુખ્યત્વાર છે.

પરંતુ એવું દરાવ્યું છે કે, તેવી અરજી ઉપર અથવા તેવો કોષ્ટ પણ પરવાનો આપવા સંમતિમાં કોષ્ટ પણ શી લેવામાં આવશે નહીં.

(૪) વળી ઓછવના અને ઉત્સવના પ્રસંગે શેરીઓમાં વાળાં વગાડવાની હદ સંમતિમાં તેઓ નિયમન કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

૩૦ (અ)—હરકોષ્ટ માજીએટ અથવા પોલીસના ડિવિઝન સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અથવા આસીસ્ટન્ટ ડિવિઝન સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અથવા પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર અથવા થાણાનો હરકોષ્ટ પોલીસ અમલદાર, ગઈ છેલી કલમ પ્રમાણે આપેલ પરવાનાની સરતોનો ભંગ કરનારો હરકોષ્ટ વરઘોડો અટકાવવાને, અને તેવો કોષ્ટ પણ વરઘોડો અથવા તેવી હરકોષ્ટ સરતોનો ભંગ કરનારી મંડળી વીખરાઈ જવાનો હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

ગઈ છેલી પેટા કલમ પ્રમાણે કરેલો કોષ્ટ પણ હુકમ નહીં માનનારા હરકોષ્ટ વરઘોડાને અથવા મંડળીને ગેરકાયદે મંડળી ગણવામાં આવશે.

૩૧—સાર્વજનિક રસ્તામાં તથા ગલીમાં તથા રાહદારીને ઠેકાણે તથા ઘાટ ઉપર તથા ઉતરવાની જગાએ સ્વચ્છતા રાખવી, અને સાર્વજનિક રસ્તામાં તથા ગલીમાં લોકો એકઠા થાય અને એકઠા થઇને જાય ત્યારે રસ્તો બંધ નહીં થાય તેવો બંદોબસ્ત કરવો, અથવા ઇશ્વરની ભક્તી કરવાની જગાએ લોકો ભક્તી કરતા હોય ત્યારે તે જગાની આસપાસનો રસ્તો બંધ નહીં થઇ જાય તેવો બંદોબસ્ત કરવો, અને હરકોષ્ટ રસ્તામાં અથવા ગલીમાં અથવા રાહદારીને ઠેકાણે અથવા ઘાટ ઉપર અથવા ઉતરવાની જગાએ લોકોની બીડ થાય અથવા રસ્તો બંધ થવા સરખું હોય ત્યારે રસ્તો બંધ નહીં થઇ જાય તેવો બંદોબસ્ત કરવો તે પોલીસનું કામ છે.

૩૨—ઉપરની છેલ્લી (ત્રણ) કલમો પ્રમાણે આપેલા હુકમને કોષ્ટ માણસ હરકત કરશે, અથવા નહીં માનશે. અથવા વાજાં વગાડવા બાબત, અથવા લોકોએ શી રીતે એકઠા થવું તે બાબત, અથવા એકઠા થઇને શી રીતે જવું તે બાબત પોલીસના ડિવિઝન સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અથવા આસીસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ જે પરવાનો આપેલ હોય તેની સરતો તોડશે તેની ઉપર તે ગુન્હો માજીએટની આગળ સાબીત થશે એટલે તે બંને રૂબીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૩૩—ઉપરની છેલ્લી (ચાર) કલમોમાં કહેલી બાબતમાં જીલ્લાના માજીએટનો સામાન્ય અધિકાર છે તે અધિકારને તે કલમોના ઠરાવ ઉપરથી હરકત થાય છે એવું સમજવું નહીં.

૩૪—ઠેકાણાં ઠેકાણાંની સરકારે આ કલમ ખસુસ કરીને જે શેહેરને લાગુ કરી હોય તે શહેરની હદ માંહેના રસ્તામાં અથવા ખુલી જગ્યામાં અથવા ગલીમાં અથવા રાહદારીને ઠેકાણે કોષ્ટ માણસ ઢેઠળ લખેલા ગુન્હા માંહેના કંઈ ગુન્હો કરીને ત્યાંના રહેવાસીઓને તથા આવનાર જનાર લોકોને હર-કત અથવા હેરાનગતી અથવા બેખમ અથવા ધારતી અથવા નુકસાન કરશે તેની ઉપર તે ગુન્હો માજી-એટની આગળ સાબીત થશે એટલે તે પચાસ રૂબીઆ સુધી દંડને અથવા ધણીમાં ધણી આઠ દહાડા સુધી (સખત મજુરીની અથવા આસન) કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને સદરજુ પ્રકારનો હરકોષ્ટ ગુન્હો કરતાં કોષ્ટ માણસ પોતાની નજરે પડે તેને વારં વાર કેદ કરવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે એવું સમજવું: ગુન્હાની વિગત:—

પહેલી,—જે માણસ ઢોર માદરો અથવા મારી નાખેલાં ઢોરનાં ચામડાં વગેરે કઢાડીને માંસ સાફ કરશે તે માણસ, અને જે માણસ જનાવર ઉપર બેસીને અથવા બીજી રીતે તેને અવિચારથી અથવા

ધણા બેરથી હાકશે તે માણસ અથવા હરકોઈ ધોડાને અથવા ખીખાં જનાવરને સ્થિતવશે તે માણસ.

ખીજી—કોઈ માણસ અવિચારથી અથવા નિર્દયપણે કોઈ જનાવરને દોડાવશે, અથવા તેની ઉપર બુલમ કરશે તે માણસ.

ખીજી—માલ ભરવા સાફ અથવા ખાલી કરવા સાફ ઉતાઈ લેવા સાફ અથવા ઉતારવા સાફ જરૂર હોય તેટલી વાર કરતાં વધતીવાર સુધી જે માણસ કંઈ જનાવર અથવા હરકોઈ જાતનું વાહન ઉછું રાખી મુકશે, અથવા કોઈ કંઈ વાહન લોકોને અડચણ થાય અથવા ભય લાગે તેવી રીતે રાખી મુકશે તે માણસ.

ચોથી—કોઈ માણસ કંઈ માલ વેચવાને માંડી મુકશે તે માણસ.

પાંચમી—કોઈ માણસ કંઈ કચરો અથવા ગંદવાડ અથવા કાદવ કુચો અથવા પથરા અથવા ખાંધ કામનો સામાન નાખશે અથવા મુકશે તે માણસ, અથવા માલનો ગોઠો અથવા તબેલો અથવા તેનું ખીજું કંઈ ખાંધશે તે માણસ, અથવા કોઈ ધરમાંથી અથવા કારખાનામાંથી અથવા ઉકરડામાંથી અથવા તેવા ખીખાં કચામાંથી કંઈ ઉપદ્રવકારક પદાર્થ વેહેતા દેશે તે માણસ.

છઠ્ઠી—કોઈ માણસ દારૂ વગેરે પીધને છાકટો થયેલો અથવા મસ્તી કરતાં માલમ પડે તે માણસ, અથવા જેનાથી પોતાની સંભાળ થતી નથી તે માણસ.

સાતમી—કોઈ માણસ કુવાને અથવા તળાવને અથવા ખીજી ભયંકર જગોને અથવા હમારતને આડ કરવાની અથવા તેનો યોગ્ય રીતે બંદોબસ્ત કરવાની મફલત કરશે તે માણસ.

ઉપ—આ આક્ટ પ્રમાણે ગુન્હો સાબીત થયા પછી છન્સાફ કરનારા અમલદારે શિક્ષા ઠરાવવી તે પોતાને જેટલો દંડ અથવા કેદની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર હોય તે અધિકારની અંદર ઠરાવવી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે પોલીસ અમલદારનો દરજ્જો કોન્ટેબલના દરજ્જા કરતાં ઉંચો હોય તેની ઉપર આ આક્ટ પ્રમાણે તોહોમત આવ્યું હોય તેની ચોકશી માજીસ્ટ્રેટના અધિકાર ચલાવનારા અમલદારે જ કરીને નિકાલ કરવો.

ઉદ્—આ આક્ટમાં જે ગુન્હા બાબત લક્ષ ઠરાવી છે તે ગુન્હા બાબત ખીખાં કોઈ કાયદા પ્રમાણે અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે કોઈ માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાને હરકત છે એવો અર્થ આ આક્ટના કોઈ ઠરાવનો કરવો નહીં; અથવા તે ગુન્હા બાબત આ આક્ટમાં શિક્ષા ઠરાવી છે તે કરતાં વતી અથવા ખીજી શિક્ષા ખીખાં કોઈ કાયદા ઉપરથી અથવા આ આક્ટ ઉપરથી થવાને તે માણસ પાત્ર થતો નથી એવો પણ અર્થ કરવો નહીં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એકજ ગુન્હા બાબત કોઈ માણસને બે વાર શિક્ષા કરવી નહીં.

ઉછ—દંડ સગંધના હિંદુસ્તાનના પીનલ કોડની કલમ ૬૪ થી ૭૦ સુધીના અને ફીમીનલ પ્રોસી- જર કોડની કલમ ૩૮૬ થી ૩૮૯ અને સુધાંતના નીયમો, માજીસ્ટ્રેટ પાસે ગુન્હા સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી આ કાયદા પ્રમાણે કરેલી શિક્ષા અથવા દંડને લાગુ પડશે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, પીનલ કોડ ક. ૬૫ માં એ તે કહ્યું હોય તોપણ આ કાયદાની કલમ ૩૪ પ્રમાણે શિક્ષા કરી હોય એવો હરકોઈ માણસ તેવો દંડ આપવામાં કસુર કરે તો તેને આઠ દીવસ કરતાં વધારે ન હોય તેવી હરકોઈ મુદતની કેદ કરી શકશે.

કલમ ૩૮, ૩૯ અને ૪૦ સને ૧૮૯૫ ના એક્ટ ૮ ની ક. ૧૪ થી ૧૬ થઈ છે.

૪૧—પોલીસ અમલદારના હાથથી સમન વિગેરે હુકમ પોહોંચાડવા બાબત અવેજ આવે તે, અને ધનામનો તથા દંડનો અથવા ધનામના અથવા દંડના હિરસાનો અવેજ ખચર આપનારને કાયદા પ્રમાણે આપવામાં આવે છે તેવો અવેજ પોલીસ અમલદાર ખચર આપે તે ઉપરથી આવે ત્યારે તે જનરલ પોલીસ ફંડમાં જમે કરવું.

૪૨—આ આક્ટના ઠરાવ ઉપરથી અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે પોલીસનો સામાન્ય અધિકાર આપ્યો છે તે અધિકાર ઉપરથી કોઈ વાત કરવા બાબત અથવા કરવાનો ધરોહો કરવા બાબત કોઈ માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાનો કાયદા પ્રમાણે આધાર હોય તે ફરિયાદ જે વાત બાબત કરવી હોય તે

ખાત થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર શરૂ કરવી જોઈએ, નહીં તો આલશી નહીં, અને તે ફરિયાદ શરૂ કર્યા પહેલાં નિદાન એક મહિના આગમ્ય તે ફરિયાદની તથા તેવા કારણની લખેલી સુચના પ્રતિવાદીને, અથવા જે જીજ્ઞાસા વાત થઈ હોય તે જીજ્ઞાસા ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ, અથવા આસિસ્ટન્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આપવી. એ પ્રમાણે ફરિયાદ કર્યા પહેલાં પ્રતિવાદીએ નુકશાનીના પુરાવાઓ દેવા કાઢાડ્યો હશે ત્યારે અથવા ફરિયાદી કર્યા પછી પ્રતિવાદીએ અથવા પ્રતિવાદીની તરફથી પુરેપુરી રકમ કોર્ટમાં ભરશે તો વાદીની ફરિયાદ ચાલશે નહીં અને સદરહુ પ્રકારના મુકરદમામાં વાદીની તરફનું હુકમનામું થશે તોપણ પ્રતિવાદી પાસેથી તેને ખર્ચ મળશે નહીં, પણ જે જડબની અગળ તે મુકરદમાનો ઇનસાફ થાય તે જડબ એવો દાખલો આપશે કે એ ફરિયાદ કરી છે તે યોગ્ય છે તો પ્રતિવાદીની પાસેથી ખર્ચ મળશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના અમલદાર ઉપર જે વાત ખાખત ફેબ્રુઆરીમાં ફરિયાદ થઈ હોય તેજ વાત ખાખત તેની ઉપર દિવાનીમાં ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

૪૩—કોઈ પોલીસ અમલદારે પોતાના હુદાના જોરથી કંઈ વાત કરી હોય તે ખાખત તેની ઉપર કંઈ ફરિયાદ થાય, અથવા કામ ચાલે ત્યારે તેને નીચે લખ્યા પ્રમાણે જવાબ દેવાનો અધીકાર છે એટલે એ વાત એ કરી તે માજીસ્ટ્રેટ આપેલાં વારંટના આધારથી કરી છે એવો જવાબ આપવાનો તેને અધિકાર છે. સદરહુ વાત કરવા ખાખત જે વારંટમાં ફરમાવ્યું હોય અને જે ઉપર માજીસ્ટ્રેટની સહી હોય તે રજુ કરીને તે જવાબ સાબીત કરવો. પછી માજીસ્ટ્રેટની હકુમતમાં કંઈ ખાખી હોય તોપણ પ્રતિવાદીની તરફનું હુકમનામું કરવું; માજીસ્ટ્રેટની સહી ખરી છે કે નહીં તે ખાખત કોર્ટને શક આજીવાનું કારણ નહીં હોય તો માજીસ્ટ્રેટની સહી ખાખત પુરાવાની જરૂર નથી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, તે વારંટ આપનારા અધિકારી ઉપર લોકોના જે ઉપાય ચાલતો હોય તે કરવાને આ કલમના કોઈ ઠરાવથી હરકત થાય છે એવું સમજવું નહીં.

૪૪—ઠેકાણાં ઠેકાણીની સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તે નમુના પ્રમાણે રાજનામું રાખીને તેમાં જે ફરિયાદ થાય તે ફરિયાદ, અને જે માજીસ્ટ્રેટ પકડાય તેઓના નામે, તથા ફરિયાદ કરનારનાં નામે, અને ઠેકાણોની ઉપર તોહમમતો મુક્યાં હોય તે તોહમમતો. અને તેઓના કમળમાંથી અથવા ખીજી રીતે લીધેલાં હથેલીઓ અથવા માથા અને જે શાહેદોની જુગ્યાની લીધી હોય તેઓનાં નામ રાજનામામાં દાખલ કરવાં એ જે અમલદારને સ્વાધીન પોલીસનું ચાલ્યું હોય તે અમલદારનું કામ છે. તે રાજનામું મંગાવીને જોવાને જીજ્ઞાસા માજીસ્ટ્રેટ મુખ્યત્વાર છે.

૪૫—ઠેકાણાં ઠેકાણીની સરકારને યોગ્ય લગશે તેવાં પત્રકો મોકલવાનું ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા ખીજા પોલીસ અમલદારને ફરમાવવાને, અને તે પત્રકો કયા નમુના પ્રમાણે તૈયાર કરવાં તે નમુના ઠરાવવાને ઠેકાણાં ઠેકાણીની સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

૪૬—(૧) આ કાયદો તેના પોતાનાજ અમલથી કોઈપણ પ્રેસીડેન્સીમાં અથવા પ્રાંતમાં અથવા જગ્યામાં અમલમાં આવશે નહીં, પરંતુ ગવરનર જનરલ ઇન કન્ડિન્સીઝ ઈન્ડિયા જેઝેટમાં હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને આ આખો આકટ અથવા તેનો હરકોઈ ભાગ હરકોઈ પ્રેસીડેન્સી, પ્રાંત અથવા જગ્યાને લાગુ પાડવાને મુખ્યત્વાર છે; અને આ આખો કાયદો અથવા તેને જે ભાગ તેવા હુકમમાં જણાવવામાં આવશે તે, તેવા પ્રેસીડેન્સી, પ્રાંત અથવા જગ્યામાં અમલમાં આવશે,

(૨) આ આખો કાયદો અથવા તેનો હરકોઈ ભાગ તેવી રીતે લાગુ પાડેલ હશે ત્યારે, સ્થાનીક શિક્ષક સરકારી જેઝેટમાં જાહેરનામું કરીને,

(અ)—આ આકટથી અથવા આકટની રૂએ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારો ઉપર નાંખેલી ફરજ તેઓએ શી રીતે અદા કરવી તે ખાખતનું નીચમન કરવા સંબંધી.

(બ)—ક. ૧૫ (અ) પ્રમાણે કંપનસેલન સમ્બંધના દાવાઓ ફેટલા વખતમાં કેવી રીતે અને કઈ સરતે કરવા, તેવા દવાઓમાં કઈ કઈ ખાખતો જણાવવી જોઈએ, તે તથા કેવી રીતે પ્રતિજ્ઞ લેખ કરવા; અને તે ઉપરથી કેવી રીતે કામ ચલાવવું જરૂર હોય તો સ્થાનીક તપાસ સહીત તે

દરમિયાન સંબંધમાં, અને

(૬)—સામાન્ય રીતે આ કાયદાના નીચેનાનો અમલ કરવા માટે આ આક્ટને અનુસરતી હોય તેવી વખતો વખત કનુનો કરવાને સુખત્યાર છે.

આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી દરેક કાનુનો સ્થાનીક સરકાર વખતો વખત દુસ્ત કરી શકશે, તેમાં ઉમેરો કરી શકશે અથવા તે રદ કરી શકશે.

૪૭—પોતાના તાબા મહેના મુલકના કોઈ ભાગમાં આ આક્ટ અમલમાં લાવતી વખતે ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર ગામના રખેવાલ ઉપર અથવા ગામના ખીજ પોલીસ અમલદાર ઉપર પોલીસના કારણ સારૂ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ જે અધિકાર ચલાવે છે અથવા જે અધિકાર ચલાવવાનો તેનો અખત્યાર છે તે અધિકાર પોલીસના ડીરેક્ટર સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટના હુકમ પ્રમાણે ચલાવવો એવું કરાવવાને સુખત્યાર છે.

રેલવેનો આક્ટ.

(૧૮૯૦ નો નવમો સુધારા વધારા સાથે).

ખાખ ૧ લો પ્રથમ નિયમો.

૧ (૧) આ આક્ટને સન ૧૮૯૦ નો હિંદુસ્તાનની રેલવેનો આક્ટ કહેવો.

(૨) આ આક્ટ ઉત્તર પ્રદેશ તથા બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન સુદ્ધાં સધળા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડશે, અને મલિકા માઆજમાં સાથે મૈત્રી રાખનારા હિંદુસ્તાનના રાજ્યોનાં અને સંસ્થાનોનાં મુલકોમાં રહેનારી મલિકા માઆજમાંની સધળી પ્રગ્ને અને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની તેમજ સદરહુ મુલકોની હદ બહાર તથા પેલીગમ રહેનારી મલિકા માઆજમાંની સધળી એલ્ટરેશિય પ્રગ્ને આ આક્ટ લાગુ પડશે

૨ (૧) પહેલા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તેજ પરિશિષ્ટના ત્રીજા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી સદરહુ તારીખે તથા તે તારીખથી રદ કર્યા છે.

૩—આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો નીચેના શબ્દોનો અર્થ નીચે પ્રમાણે કરવો—

(૧) “ ટ્રામવે ” એ શબ્દનો અર્થ સન ૧૮૮૬ ના હિંદુસ્તાનના ટ્રામવે આક્ટ મુજબ અથવા ટ્રામવે સંબંધી કોઈ પણ વિશેષ આક્ટ મુજબ બાધેલી ટ્રામવે એવો સમજવો.

(૨) “ તર ” આ શબ્દમાં મજવાના, હોડીના અથવા ત્રાપાના પુલનો, ફરતા પુલનો લશ્કરને જવા સારૂ કરેલા પુલનો તથા હંગામી પુલનો, તથા તરની પાસે જવાના રસ્તાનો તથા તર ઉપરથી ઉતરવાની જગાનો સમાસ થાય છે.

(૩) “ ભુમધ્ય જળાશય ” એટલે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંની કોઈ પણ નહેર, નદી, સરોવર અથવા નૌકાગમ્ય જળાશય.

(૪) “ રેલવે ” એ શબ્દનો અર્થ ઉનાર, જનાવર અથવા માલ સાર્વજનિક રીતે લઇ જવાની રેલવે અથવા રેલવેનો કોઈ પણ ભાગ એવો સમજવો અને એ શબ્દમાં નીચે લખેલાનો સમાસ થાય છે, એટલે;—

(અ) રેલવેને લગતી જમીનની હદ અતાવનારી વાડ મહેની અથવા ખીજ કોઈ હદ નિજ્ઞાન મહેની સધળી જમીનનો;

(બ) રેલવેની જે સધળી લાઇન, સાઇડીંગ અથવા શાખા રેલવેના કારણ સારૂ અથવા રેલવેના સંબંધમાં ચલાવવામાં આવતી હોય તેનો;

(ક) રેલવેનાં કારણ સારૂ અથવા રેલવેના સંબંધમાં બાધેલાં સધળાં સ્ટેશનો, ઓર્ડીસો, વખારો, કાકા, વર્કશાપ સિલ્કપશાળા, કારખાનાં, જડેલા સામાન તથા યંત્ર અને ખીજાં કામનો, અને

(ક) રેલવેના દ્રારીકના કારણ સારૂ ભુમધ્ય જળાશય ઉપર વપરાતી જે તરો, વહાણ, મજવા, તથા

ત્રાપા રેલવેના વહીવટ ચલાવનાર અધિકારીના તાબામાં હોય અથવા તેણે બાડે રાખ્યા હોય અથવા તે ચલાવતો હોય તે સહળી તરીકે, વહાણ, મછવા તથા ત્રાપાનો.

(૫) “ રેલવે કંપની ” એ સંજ્ઞામાં જે માણસો રેલવેના ધણી અથવા પટે રાખનાર હોય અથવા રેલવે ચલાવવા માટે થયેલી કલુલાયતના પક્ષકાર હોય તેઓના સમાસ થાય છે, પછી તેઓ સંસ્થાપિત થયા હોય કે ન હોય;

(૬) “ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ” અથવા “ આડમિનિસ્ટ્રેશન ” આ શબ્દોનો અર્થ, સરકાર અથવા એટલેથીય સંસ્થાન તરફથી વહિવટ થતો હોય એવી રેલવેને પ્રસંગે, તે રેલવેનો મ્યાનેજર એવો સમજવો, અને તે શબ્દમાં તે સરકારને અથવા તે એટલેથીય સંસ્થાનનો સમાસ થાય છે, અને કોઇ રેલવે કંપની તરફથી વહિવટ થતો હોય એવી રેલવેને પ્રસંગે, “ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ” અથવા “ આડમિનિસ્ટ્રેશન ” આ શબ્દોનો અર્થ તે રેલવે કંપની એવો સમજવો;

(૭) “ રેલવેનો નોકર ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ રેલવેનું કામ કરવાના સંબંધમાં રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને ચાકરીમાં રાખેલો કોઇ પણ માણસ એવો સમજવો;

(૮) “ ઇન્સ્પેક્ટર ” આ શબ્દનો અર્થ આ આકટ પ્રમાણે નિમાયલો રેલવેનો ઇન્સ્પેક્ટર એવો સમજવો;

(૯) “ માત્ર ” આ શબ્દમાં દરેક જાતની જડ વસ્તુનો સમાવે થાય છે;

(૧૦) “ રેલીંગ સ્ટોક ” આ શબ્દમાં સર્વ જાતના લોકો મોટિવ એનજીનનો, ટેડરનો, ગાડીનો, વાગનનો, ટ્રકનો અને ટ્રોલીનો સમાસ થાય છે.

(૧૧) “ ટ્રાફિક ” આ શબ્દમાં દરેક પ્રકારના રેલીંગ સ્ટોકનો તેમજ ઉતાઈ જનાવર તથા માલનો સમાસ થાય છે;

(૧૨) “ સલંગ ટ્રાફિક ” આ શબ્દનો અર્થ બે અથવા વધારે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના તાબાની રેલવે ઉપર લઇ જવાનો હોય એવો ટ્રાફિક;

(૧૩) “ દર ” આ શબ્દમાં કોઇ પણ ઉતાઈ, જનાવર, અથવા માલ લઇ જવા માટેના બાડાનો, ચાર્જનો અથવા આપવાની બીજી કંઈ રકમનો સમાસ થાય છે;

(૧૪) “ ટરમીનલ ” આ શબ્દમાં સ્ટેશન, સાઇડીંગ, ડકકા, ડીપો, વખાર, ચારી, અને તેવી બીજી બાબતને લગતા ખર્ચનો તથા તે ટેકાણે કરવામાં આવેલાં હરકોષ્ટ કામને લગતા ખર્ચનો સમાસ થાય છે.

(૧૫) “ પાસ ” આ શબ્દનો અર્થ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને અથવા આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તરફથી નિમાયલા કોઇ અમલદારે કોઇ માણસને આપેલા જે કોઇ પણ અધિકાર પત્ર ઉપરથી તે માણસને ઉતાઈ તરીકે રેલવેમાં મહત્ત મુસાફરી કરવાનો અખત્યાર મળતો હોય તે અધિકાર પત્ર એવો સમજવો.

(૧૬) “ ટીકીટ ” આ શબ્દમાં જવાની (સીંગલ) ટીકીટ, જવા આવવાની [રીટર્ન] ટીકીટ તથા અમુક મુદતની [સીઝન] ટીકીટનો સમાસ થાય છે.

(૧૭) “ મણુ ” એટલે ૧૮૦ ગ્રેન ટાપ વજનવાળા તોલા લેખે ૩૨૦૦ તોલાનું વજન, અને

(૧૮) “ કલેક્ટર ” એ શબ્દનો અર્થ જલ્લાની જમીન મહેસુલનો વહિવટ જેને સ્વાધીન હોય એવો મુખ્ય અમલદાર સમજવો, અને તે શબ્દમાં આ આકટ મુજબનું કલેક્ટરનું કામ જળવવા સાથે સ્થાનિક સરકારે ખાસ રીતે નિમેશ કોઇપણ અમલદારનો સમાવે થાય છે.

બાબ ૨ રેલવે તપાસવા બાબત.

૪—(૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કોઇપણ માણસોને તેમના નામથી અથવા તેમના હુદાના અભિપ્રય રેલવેના ઇન્સ્પેક્ટરો તરીકે નિમત્તાને મુખત્યાર છે.

(૨) રેલવેના ઇન્સ્પેક્ટરનાં કર્તવ્ય કર્મ નીચે લખ્યા મુજબ છે, એટલે—

(અ) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સાર અમુક રેલવે ચાલુ કરવી યોગ્ય છે કે નહીં એ નક્કી કરવાના હેતુથી રેલવે તપાસી જેવી, અને આ આક્ટમાં ફરમાવ્યા મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને તે બાબતનો રિપોર્ટ કરવો.

(બ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તે પ્રમાણે કોઇ પણ રેલવેની અથવા તે ઉપર વપરાતા કોઇ પણ રેલીંગ સ્ટોકની મુદતે મુદતે અથવા બીજી રીતે તપાસ કરવી;

(ક) રેલવે ઉપર કંઈ અકસ્માત થયો હોય તે જાણી થયો તેની આ આક્ટ પ્રમાણે ચેક કરવી;

(ડ) આ આક્ટથી અથવા રેલવે સંબંધી વિધિમાનકાળે જે બીજા કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાથી પોતાને માટે બીજા જે કર્તવ્યકર્મો ઠરાવ્યાં હોય તે બજાવવાં

૫—આ આક્ટ મુજબ જે કર્તવ્યકર્મ કોઇ ઇન્સ્પેક્ટરે બજાવવાં જોઈએ અથવા જે બજાવવાનો તેને અધિકાર હોય તે પૈકી કોઇ પણ કર્તવ્ય કર્મનાં કારણ સાર સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર ઇન્ડિયન પીનલ કોડના અર્થે પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું, અને તેને સદરહુ કારણ સાર હેઠળ લખેલા અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને અનુસરીને છે, એટલે:—

[અ] કોઇ પણ રેલવે ઉપર અથવા ત્યાં વપરાતા કોઈ પણ રેલીંગ સ્ટોક ઉપર જઇને તે તપાસી બેવાનો;

(બ) રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર પોતાની સહીનો હુકમ લખી મોકલીને રેલવેના કોઇ પણ નોકરને પોતાની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવાનો, અને જે ચોકસી કરવી પોતાને યોગ્ય જણાય તે ચોકસીના કામમાં એવા રેલવેના નોકર પાસેથી અથવા તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી જવાબ અથવા પત્રકો માંગવાનો;

(૩) (કોઇ રેલવે કંપની તથા કાયદા સંબંધી તેના સલાહકારની વચે ચાલેલા પત્રવ્યવહાર શિવાય) કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની અથવા તેના કબજામાંની અથવા તેના નિર્ણય નિયેની જે કોઇ પણ ચોપડી અથવા દસ્તાવેજ તપાસી જોવાની જરૂર છે એમ પોતાને દેખાય તે ચોપડી અથવા દસ્તાવેજ રજૂ કરવાનું ફરમાવવાનો.

૬—આ આક્ટથી ઇન્સ્પેક્ટરને માથે નાંખેલાં કર્તવ્ય કર્મો તે બજાવે તથા સોંપેલા અધિકાર તે ચલાવે એટલા માટે તેની સફળી વાજબી સુગમતા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરી આપવી.

૭—આ આક્ટના, તથા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની નહીં હોય એવી સ્થાવર મિલકતની બાબતમાં સાર્વજનિક કામ સાર તથા કંપનીઓ સાર જમીન લેવા બાબતના વિધિમાનકાળે ચાલુ હોય એવા કોઇ પણ કાયદાના ઠરાવોને પાત્ર રહીને, અને એકાદી રેલવે કંપનીની બાબતમાં તે કંપની અને સરકાર વચે જે કંઈ કરાર થયો હોય તે કરારના ઠરાવોને પણ પાત્ર રહીને, વિધિમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ પણ કાયદામાં ગમે તે મજબૂર હોય તોપણ, રેલવે બાંધવા સાર અથવા તેના સંબંધમાં સમગ્ર અથવા બીજા કંઈ કામ કરી આપવા માટે નિચે લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે. એટલે—

(અ) કોઇ પણ જમીન, અથવા કોઇ પણ રીટ, ડુંગર, બીજી, રસ્તા, રેલવે અથવા ટામરે, અથવા કોઇ પણ નદી, નહેર, નાળાં, વેહેળા. અથવા બીજા જળાશય અથવા કોઇ પણ મોરી, પાણીના નળ, આસની નળી, અથવા તારની લાઇન હેય તેમાં અથવા તેની ઉપર, વચે અથવા નીચે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને યોગ્ય લાગે એવાં હંગામી અથવા જથ્થુ ઉત્પન્ન, આરકા, વિવર માર્ગ, ગરનારાં, બાંધ, પાણીના નળ, પુલ + રેલવે લાઇન, રસ્તા, માર્ગ, વાટ, નીક, મોરી, ડકકા, ડુંગર કોરેલા રસ્તા તથા વાડ કરવા અથવા બાંધવાનો.

(બ) કોઇ પણ નદી, નાળાં વેહેળા અથવા ઝરા ઉપર અથવા તેમની નીચે વિવર માર્ગ, પુલ, વાટ અથવા બીજાં બાંધકામ બાંધીને ટકાવી રાખવા સાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેમના પ્રવાહમાં ફેરફાર કરવાનો તથા તેજ પ્રમાણે કોઇ પણ નદી, નાળાં, વેહેળા અથવા ઝરા અથવા કોઇ પણ રસ્તા, રીટ, અથવા માર્ગ રેલવેની ઉપરથી, નીચેથી, અથવા તેની બાજુએથી વધારે સોંપી બરેલી રીતે જાય તે સાર પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેમનો પ્રવાહ અથવા દિશા થોડા વખત સાર અથવા જથ્થુને માટે વાળવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો, અથવા તેમની સપાટી ઉંચી નીચી કરવાનો.

(ક) રેલવેથી અથવા રેલવે ઉપર પાણી લઇ જવા માટે તે રેલવેની કોઇ પણ જમીનમાં, જમીન નીચે અથવા જમીનમાં અંતરે મેરી અથવા નીક કરવાનો.

(૩) રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને યોગ્ય લાગે તેવાં ઘરો, વખારો, ઓરીસો તથા બીજી હમારતો, તથા યાર્ડ (ચોક) સ્ટેશન, ડકા, એનજીન, સાંચાકામ, એનજીન અને બીજાં કામ તથા જરૂરી સાહિત્ય ઉઠા કરવાનો તથા આપવાનો;

(ઈ) ઉપર કહેલા પ્રકારની હમારતોમાં, કામમાં અથવા જરૂરી સાહિત્યમાં અથવા તેમાંની કોઇ પણ હમારતમાં, કામમાં અથવા જરૂરી સાહિત્યમાં કરવાનો, તેની મરામત કરવાનો અથવા તે બંધ કરવાનો, અને તેમને બદલે બીજી હમારતો, કામ તથા સાહિત્ય દાખલ કરવાનો; અને

(ફ) રેલવે કરવામાં, ટકાવી રાખવામાં, તેમાં ફેરફાર કરવામાં, અથવા તેની મરામત કરવામાં અને તેને વાપરવામાં જરૂર લાગે એવાં બીજાં સધળાં કામ કરવાનો.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે એકાદ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને મળેલો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણય હેઠળ રહીને ચલાવવો જોઇએ.

૮—આ આક્ટ ઉપરથી રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલો અધિકાર ચલાવવાના કારણે સાફ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ગ્રાસ અથવા પાણી અથવા દાખેલી હવા પુરી પાડનારી કોઇ પણ નળીની અથવા વીજળીના કોઇ પણ તાંત્રી અથવા મુખ્ય મેરી શિવાયની બીજી કોઇ પણ મેરીની જગા બદલવાને મુખત્યાર છે; પણ એવું હરાવું છે કે:—

(અ) જ્યારે એવી કોઇપણ નળીની, તારની અથવા મેરીની જગા બદલવાની રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની ઇચ્છા હોય ત્યારે તેણે, એમ કરવાના પોતાના હરાદાની અને એ કામનો પ્રારંભ પોતે ક્યારે કરશે તે વખતની નોટીસ, જે સ્થાનિક અધિકારીના અથવા કમ્પનીના નિર્ણય હેઠળ તે નળી, તાર અથવા મેરી હોય તે સ્થાનિક અધિકારી અથવા કમ્પનીને, અથવા તે નળી, તાર અથવા મેરી સ્થાનિક અધિકારી અથવા કમ્પનીના નિર્ણય હેઠળ નહોય ત્યારે, તે નળી, તાર અથવા મેરી જે માણસના નિર્ણય હેઠળ હોય તે માણસને આપવી જોઇએ.

(બ) જે સ્થાનિક અધિકારીને, કમ્પનીને અથવા માણસને વિશેષ ઠરાવ (અ) પ્રમાણે નોટીસ પહેલે તે સદરહુ કામની દેખરેખ રાખવા સાફ કોઇ માણસને મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે કામ આ પ્રમાણે મોકલેલા માણસની યોગ્ય રીતે ખાતરી થાય એવી રીતે કરવું જોઇએ, તથા એવું કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાન, પ્રસંગે પ્રમાણે ગ્રાસ, પાણી, દાખેલી હવા અથવા વીજળી પુરી પાડવાની અથવા મેરીના પાણીનો નિકાલ કરવાની તબીબી રાખવી જોઇએ.

૯ (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના નિર્ણય હેઠળના કોઇપણ કુંગર કાપીને કરેલા રસ્તાની, બાંધની અથવા બીજા કંઈ કામની બેખડ તુટી પડે અથવા તુટી પડવાની ધારતી હોય અથવા બીજા કંઈ અકસ્માત અને અથવા બનવાની ધારતી હોય તે પ્રસંગે, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે અકસ્માત થયા પછી મરામત કરવા સાફ અથવા તે અકસ્માત ન થવા દેવા સાફ તે રેલવે પાસેની કોઇપણ જમીન ઉપર પ્રવેશ કરવાનો તથા તે મરામત કરવા સાફ અથવા તે અકસ્માત ન થવા દેવા સાફ જે કામ કરવાની જરૂર હોય તે કરવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જરૂરીના પ્રસંગે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી મેળવ્યા શિવાય સદરહુ જમીન ઉપર પ્રવેશ કરીને ઉપર કહેલા કામો કરવાનો રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અધિકાર છે, પણ આવે પ્રસંગે, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે થયેલો અથવા થવાની ધારતી રાખેલો અકસ્માત શી જાતનો હતો તે બાબતનો તથા કેવી જાતના કામ કરવાની જરૂર છે તે બાબતનો રિપોર્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને આપવો પ્રવેશ કર્યા પછી ૭૨ કલાકની અંદર કરવો જોઇએ, અને તે રિપોર્ટ ઉપર વિચાર કર્યા પછી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને એમ લાગે કે આ પેટા કલમ મુજબ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલો અધિકાર લોકોની સલામતી માટે ચલાવવાની જરૂર નથી તો તે અધિકાર રદ થશે તથા બંધ પડશે;

૧૦—(૧) ઉપરની દેલી ગ્રુપ કલમો પૈકી કોઇપણ કલમથી આવેલા અધિકાર સલામતી રેલવે

આડમિનિસ્ટ્રેશને અને તેટલું થોડું નુકશાન કરવું, અને તે અધિકાર ચલાવતાં જે કાંઈ નુકશાન થાય તે નુકશાનનો બદલો આપવો.

(૨) એવો બદલો લેવાની બાબતમાં કાંઈ ફરીયાદ ચાલશે નહીં પણ તકરાર પડે તે પ્રસંગે, કલેક્ટરને અરજી કરેથી, નુકશાનના બદલાની રકમ “ ૧૮૯૪ ના જમીન લેવા બાબતના આક્ટની કલમો ૧૧ થી ૧૫ (અને સુદ્ધા) ના, કલમો ૧૮ થી ૩૫ અને ૬. ૫૩ અને ૫૪ (અને સુદ્ધા) ના ઠરાવો પ્રમાણે નક્કી કરવામાં તથા આપવામાં આવશે, અને તેજ આક્ટની ૫૧ તથા ૫૨ મી કલમોના ” ઠરાવો તે નુકશાનના બદલા બાબતના ફેસલાને લાગુ પડશે.

૧૧. (૧) રેલવેને લગતી જમીનના ધણી તથા ભોગવટો કરનારની સુગમતા સાથે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને નિચે લખેલાં કામો કરીને ટકાવી રાખવાં; એટલે—

(અ) જે જમીનમાંથી રેલવે કાઢી હોય તે જમીનનો ઉપયોગ કરવામાં તે રેલવેથી જે કંઈ પણ હરકત થતી હોય તેનો બદલો વાળવા માટે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અભિપ્રાય પ્રમાણે જરૂરનાં હોય તેવાં અને તેટલાં યોગ્ય ક્રેસિંગ, પુલ, આરકા, ગરનાળાં તથા રસ્તા સદરહુ રેલવે ઉપર તેની તળે, અથવા તેની બાજુએ કરીને ટકાવી રાખવાં અથવા તેની તરફ જાય અથવા ત્યાંથી નીકળે એમ કરીને ટકાવી રાખવાં, અને

(બ) તે રેલવેની પાસે આવેલી અથવા તે રેલવેથી જેને હરકત થતી હોય એવી જમીનમાંથી અથવા જમીનમાં, તે રેલવે બાંધવામાં આવી તે પહેલાં જેવા ખુલાસાથી પાણી વહેતું હોય તેટલા ખુલાસાથી અથવા અને તેટલા ખુલાસાથી સઘળે વખતે પાણી વહે તે માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અભિપ્રાય પ્રમાણે જોઈએ તેવા કદના, રેલવેની ઉપર, તેની તળે, અથવા તેની બાજુએ સઘળા જરૂરી આરકા, વિવર માર્ગ, ગરનાળાં, મોરી, પાણીના માર્ગ અથવા બીજા રસ્તા કરીને ટકાવી રાખવા.

(૨) આ આક્ટના બીજા ઠરાવોને અનુસરીને, પેટા કલમ (૧) ની રકમ (અ) તથા [બ] માં નિર્દિષ્ટ કરેલાં કામો, જે જમીન ઉપર થઇને તે રેલવે જતી હોય તે જમીન ઉપર, તે રેલવે આક્ટની અથવા બાંધતી વખતે અથવા આક્ટના પછી અથવા બાંધ્યા પછી તરતજ કરવાં જોઈએ, અને તે એવી રીતે કરવાં જોઈએ કે તે જમીનમાં હિત સંબંધ હોય એવા માણસોને અથવા સદરહુ કામોથી જેના વહિવટમાં હરકત થતી હોય એવા માણસોને અને તેટલું થોડું નુકશાન થાય અથવા અને તેટલી થોડી અગવડતા પડે.

(૩) આ કલમના ઉપર કહેલા ઠરાવો નિચે લખેલા વિશેષ ઠરાવોને પાત્ર છે, એટલે—

[અ] રેલવે ચલાવવામાં અથવા તેનો ઉપયોગ કરવામાં અટકાવ અથવા હરકત થાય એવી રીતે સુગમતાના કંઈપણ કામ બાંધવા માટે, અથવા સુગમતાના જે કામના સંબંધમાં, જમીનના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારાઓ તે કામ કરવાની ફરજ નહીં પાડવાના આવેજમાં નુકશાનનો બદલો લેવા કશુંલ થયા હોય તથા તે તેમને મળ્યો હોય તે સુગમતાનાં કામ બાંધવા માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરજ પાડવી નહીં જોઈએ;

(બ) આ બાબતમાં હવે પછી ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, સદરહુ જમીનમાંથી જતી રેલવે સાર્વજનિક ટ્રાંસીટ સાથે પહેલ વહેલી ઉધાડી હોય તે તારીખથી દસ વર્ષ વિત્યા પછી સદરહુ જમીનના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારના ઉપયોગ સાથે સુગમતાનાં કાંઈ પણ વધારે અથવા જરૂરી કામ બાંધવાનું ખરચ આપવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ હુકમ કરે તે શિવાય રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરજ પાડવી નહીં જોઈએ.

(૬) કોઇ રસ્તા અથવા વહેણો ઝોળંગવા સાથે કોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને યોગ્ય સુગમતા કરી આપ્યા પછી તે રસ્તા અથવા વહેણના માર્ગમાં, જે માણસના નિર્બંધ હેઠળ તે હોય તે માણસનાં કુમને લીધે અથવા ગફલતને લીધે ફેરફાર થાય, તે રસ્તા અથવા વહેણો ઝોળંગવા સાથે બીજી સુગમતા કરી આપવા માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરજ પાડવી નહીં જોઈએ.

(૪) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરવાનું કોઈ પણ કામ કદ વખતે શરૂ કરવું તે ઠરાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ મુખ્યત્વાર છે, અને તે વખત પછી ચૌદ દિવસમાં તે કામ શરૂ કરવાને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ચુકે તો, અથવા તે શરૂ કર્યા પછી યોગ્ય રીતે તથા કાળજીથી તે પુરૂ કરવાને ચુકે તો, તે કામ કરીને તેના થયેલો ખર્ચ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી વસૂલ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૨—કોઈ રેલવેથી હરકત થયેલી કોઈ પણ જમીનના કોઈ પણ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને એમ લાગે કે ઉપરની ઉક્ત કલમ મુજબ કરેલાં કામ તે જમીનના સગવડ ભરેલી રીતે ઉપયોગ કરવાને પુરતાં નથી, અથવા એકાદી રેલવેની આરપાર, તેની હેઠળ અથવા ઉપર સાર્વજનિક રસ્તો અથવા બીજું કંઈ કામ બાંધવાની સ્થાનિક અધિકારીની દૃષ્ટિ હોય તો, તે કારણે સાફ જે સુગમતાનાં જાસ્તી કામ કરવાનું પોતાને જરૂર લાગે તથા જે કરી આપવાને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન કબુલ કરે, અથવા મતભેદ પડે તે પ્રસંગે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ જે સુગમતાનાં જાસ્તી કામ કરાવના અધિકાર આપે તેવાં કામ પોતાને ખર્ચે કોઈ પણ વખતે કરવાની રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરજ પાડવાને તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર, સરકાર અથવા અધિકારી મુખ્યત્વાર છે.

૧૩—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ પેતાનાં ફરમાનમાં લખેલી મુદતની અંદર અથવા આ અર્થે પોતે જે વધારે મુદત ઠરાવે તેની અંદર નિચે લખેલાં કામો કરવાનું ફરમાવવાને મુખ્યત્વાર છે એટલે—
[અ] રેલવે માટે અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ માટે તથા તેના સંબંધમાં બાંધકામ રસ્તા માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને હદ નિશાન અથવા વાડ કરવી અથવા ફરીથી નવી કરવી;

(બ) રેલવે થતાં પહેલાં બાંધકામ કોઈપણ સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર આવજાવ કરનાર લોકોને, તે રેલવે ઉપર ચાલતા રેલોગ રોકાઈ નજરે પડવાથી અથવા તેના અવાજ સાંભળવાથી ધોડા અથવા બીજા જનાવર ભડકે તેને લીધે થતું જોખમ અટકાવવા સાફ તે રસ્તા પાસે અગર તે રસ્તાની બાજુ પાસે પડ્યા જેવું કંઈ પણ કામ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરવું અથવા ફરીથી નવું કરવું;

(ક) જે જે ઠેકાણે સાર્વજનિક રસ્તાની સપાટી ઉપર થઇને રેલવે ગઈ હોય તે તે ઠેકાણે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને યોગ્ય દરવાજા, સાંકળો, સળીઆ, પગથીઆં અથવા કંઠેરા કરવા અથવા ફરીથી નવા કરવા;

[ડ] આવા દરવાજા, સાંકળો અથવા સળીઆ ઉઘાડવા તથા વાસવા સાફ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને માણસો રાખવાં.

૧૪ (૧)—કોઈ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને સાર્વજનિક રસ્તાની સપાટી ઉપર આડી રેલવે બાંધી હશે તે પ્રસંગે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કોઈ પણ વખતે, લોકોની સલામતીને માટે પોતાને જરૂરનું દેખાય તો, સદરહુ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નિચે લખ્યા પ્રમાણેનું કામ, પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુદતની અંદર, કરવાનું ફરમાવવાને મુખ્યત્વાર છે, એટલે—તે રસ્તાની સપાટી ઉપર થઇને તે રેલવે લઈ જવાને બદલે તે રસ્તા તે રેલવેની નીચેથી અથવા તેની ઉપરથી પુલ અથવા આરકા બાંધીને વાળવાનું, તથા તેના સંબંધમાં સોંપવાળા અઘાવ તથા ઉતરણુ તથા તેની પાસે જવાના બીજા સોંપવાળા માર્ગે બાંધવાનું, અથવા એકંદરે હકીકત જોતાં, લેવલ ક્રોસીંગથી થતું જોખમ દૂર કરવા માટે અથવા એણું કરવા માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ધણીજ યોગ્ય દેખાય તેવાં બીજાં કાંઈ કામ કરવાનું ફરમાવવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબના ફરમાન પ્રમાણે અમલ કરવામાં રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આવ તે સર્વ અર્થે અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તેટલો તેના ભાગ જે કોઈ સ્થાનિક આધિકારી તરફથી સદરહુ રસ્તા ટકાવી રાખવામાં આવતો હોય તો તે અધિકારીએ આપવા માથે લેવું જોઈએ એવી શરતે સદરહુ પેટા કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૫ (૧) નીચે લખેલી બેમાંની કોઈ પણ બાબતમાં, એટલે—

[અ] કોઈ રેલવે પાસેનું એકાદું ઉજ્જ્વળ ઝાડ તે રેલવે ઉપર પડીને ટાંચીકને હરકત કરશે એવી ધારતી હોય.

(બ) કોઇ પણ કાયમ સિગનલ નજરે પડવામાં એકાદું ઝાડ આડે આવતું હોય.

ત્યારે તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને કોઇપણ માલસ્ટ્રેટની પરવાનગીથી તે ઝાડ કાપી, નાંખવાનો અથવા પ્રસંગ પ્રમાણે તે ધારતી અથવા તે હરકત આડમિનિસ્ટ્રેશનના અભિપ્રાય પ્રમાણે જે બીજી રીતે દુર થઇ શકે તે રીતે તે ઝાડની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ [૧] માં કહેલો અધિકાર જરૂરના પ્રસંગે, માલસ્ટ્રેટની પરવાનગી શિવાય ચલાવવાનો રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અપ્ત્યાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) અથવા પેટા કલમ [૨] મુજબ કાપી નાંખેલું અથવા બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરેલું ઝાડ તે રેલવે ઓધવામાં આવી તે પહેલાંનું અથવા તે સીગનલ ઉભી કરવામાં આવી તે પહેલાંનું હોય તો, સદરકુ ઝાડમાં હિત સમ્બંધ હોય એવા માણસોએ કોઇપણ માલસ્ટ્રેટને અરજી કર્યા ઉપરથી માલસ્ટ્રેટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા નુકસાનનો બદલો તે માણસોને આપવાનો ઠરાવ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૪) આવો કોઇપણ ઠરાવ આપરનો છે એમ સમજવું; પરંતુ જો કલાકાના શેહેરમાં ચીફ પ્રેસિડેન્ટી માલસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોઇપણ માલસ્ટ્રેટ તે ક્યાં હોય તો તે ચીફ પ્રેસિડેન્ટી માલસ્ટ્રેટ, અથવા જો કલાકાના શેહેરની બહાર બીજા કોઇપણ જગ્યાએ ડિસ્ટ્રિક્ટ માલસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોઇ પણ માલસ્ટ્રેટ ક્યાં હોય તો ડિસ્ટ્રિક્ટ માલસ્ટ્રેટ તેની તપાસ કરી શકશે,

[૫] આ કલમ મુજબ કાપેલાં અથવા બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરેલાં કોઇપણ ઝાડ બદલ નુકસાનનો બદલો વસુલ કરવા બાબતની ફરીયાદ દિવાની કોર્ટ દાખલ કરવી નહીં.

બાબ ૪.

રેલવે ચાલુ કરવા બાબત.

૧૬—[૧] ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી લઇને, કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને રેલવે ઉપર લોકામોટિવ એનજીનનો અથવા બીજા ચાલક શક્તિનો અને તે એનજીનવડે અથવા શક્તિવડે ખેંચવાનાં અથવા ધકેલવાનાં રેલીંગરોકનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પરંતુ કોઇપણ રેલવે સમ્બંધી જરૂર જણાય એવી સાધારણ કાનુનો આ આક્ટ મુજબ ધડવામાં, મંજૂર કરવામાં તથા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે રેલવે ઉપર વરાળના જોરથી અથવા બીજા ચાલક શક્તિથી રેલીંગરોક ચલાવવું નહીં જોઇયે.

૧૭—(૧) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સારૂ કોઇપણ રેલવે ચાલુ કરવાનો કોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો ઇરાદો હોય તે પહેલાં નિદાન એક મહિના આગમજ પોતાના એવા ઇરાદા બાબતની ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને લેખી નોટીસ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવી જોઇએ પણ તેમાં પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવો લાગુ રહેશે.

[૨] ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કોઇપણ પ્રસંગે, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, પેટા કલમ [૧] માં કહેલી નોટીસની મુદત કમી કરવાને અથવા નોટીસ માફ કરવાને મુખ્યત્વાર છે,

૧૮—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા આ અર્થે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ તરફથી અધિકાર મળેલો કોઇ ઇન્સ્પેક્ટર સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સારૂ રેલવે ચલાવવાની મંજૂરીના હુકમ આપે ત્યાં સુધી સદરકુ રેલવે તે કામ સારૂ ચલાવવી નહિ.

૧૯—(૧) રેલવે તપાસ કર્યા પછી ઇન્સ્પેક્ટર નિચે લખ્યા પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને લેખી રિપોર્ટ કરે ત્યાં સુધી ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી અપવામાં આવશે નહીં. તે રિપોર્ટ એવો કે—

(અ) રેલવે તથા રેલીંગરોક કાળજીથી તપાસ્યાં છે;

(બ) જડ બાંધામના તથા ફરતી ગાડી વિગેરેના માપની ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે જે મર્યાદા ફરતી છે તેનું અતીકમણુ થયું નથી;

(૬) રેલ (પાટા)નું વજન, પુલની મજબુતી, કામની અધિષ્ઠીનું સાધારણ ધોરણ તથા કાષ્ઠપણ શેલીંગરટોકની ધરીનું કદ તથા તે ઉપર પડનારા ભારનું એકંદર પરિમાણ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ઠરાવ્યા પ્રમાણે છે,

(૭) રેલવે ઉપર જોઇએ તેટલા રેલીંગ રટોક રાખેલાં છે;

(૮) ઉતાડ્યોને સાર્વજનિક રીતે લઇ જવા માટે રેલવે ચાલુ કરવામાં આવે ત્યારે તે રેલવે ચલાવવા માટેની સાધારણ કાનૂનો આ આકટ મુજબ ધડવામાં મંજૂર કરવામાં આવી છે; અને

(૯) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા માટે સદરહુ રેલવે ચાલુ કરવામાં આવે તો તેનો ઉપયોગ કરનારા સઘળા લોકોને જોખમ પહેાંચશે નહીં એવો મારો અભિપ્રાય છે.

(૨) સદરહુ રેલવેનો ઉપયોગ કરનારા સઘળા લોકોને જોખમ પોહોંચ્યા શિવાય તે રેલવે સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા માટે ચાલુ કરી શકાય તેમ નથી એવો તે ઇન્સ્પેક્ટરનો અભિપ્રાય હોય તો તેણે તે અભિપ્રાય તથા તેનાં કારણો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને લખી મોકલવાં જોઇએ. અને તે ઉપરથી રેલવે ચાલુ કરવાનું મુલતવી રાખવા બાબત રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને હુકમ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

(૩) તે રેલવે ચાલુ કરવાની મંજૂરી મળતાં પહેલાં શરત તરીકે જે બાબતો પાળવી જોઇએ તે ઉપરની છેલી પેટા કલમ મુજબ કરેલા હુકમમાં લખવી જોઇએ, અને તે હુકમમાં એમ ફરમાવવું જોઇએ કે સદરહુ બાબતો પાળવામાં આવે ત્યાં સુધી, અથવા તે રેલવેનો ઉપયોગ કરનાર સઘળા લોકોને જોખમ પહેાંચ્યા શિવાય તે રેલવે ચાલુ કરી શકાશે એમ બીજી રીતે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની ખાત્રી થાય ત્યાં સુધી, રેલવે ચાલુ કરવાનું મુલતવી રાખવું.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે આપવાની મંજૂરી કાષ્ઠપણ સરત વગર, અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અભિપ્રાય પ્રમાણે જે શરત લોકોની સલામતી સાથે જરૂરી હોય તે શરતે આપવાનો અધિકાર છે.

(૫) જ્યારે કાષ્ઠ રેલવે ચાલુ કરવા બાબતની મંજૂરી શરત કરીને આપી હોય અને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તે શરત પૂરી કરવાને ચુકે, ત્યારે તે મંજૂરી ૨૬ ૨૬ એમ સમજવું જોઇએ, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની ખાત્રી થાય તે રીતે તે શરત પૂરી કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે રેલવે ચલાવવી નહીં અથવા તેનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

૨૦—(૧) પેટા કલમ (૨) માં કહેલાં જે કામો સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સાથે વપરાતી રેલવેના અંશભૂત તરીકે હોય, અથવા જેમાંના તે રેલવેની સાથે પ્રત્યક્ષ અંબંધ હોય અને જે રેલવે પ્રથમ ચાલુ કરવામાં આવી તે પહેલાં થયેલી તપાસ પછી અધિલાં હોય તે કામો ચાલુ કરવાનાં હશે તો તેને રેલવે ચાલુ કરવા સંબંધી કલમ ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ ના ઠરાવ લાગુ પડશે.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં કહેલા કામોની વિગત નિચે પ્રમાણે છે. રેલવેની વધારાની લાઇનો, મુખ્ય લાઇનના ફાંટા, રેલ્વેનો, સાંધા તથા સપાટી ઉપરનાં ક્રોસિંગ, તથા જે કાષ્ઠ પણ કામને કલમ ૧૭, ૧૮ તથા ૧૯ ના ઠરાવો લાગુ પડતા હોય અથવા આ કલમથી લાગુ કર્યા છે તે કામની અધિષ્ઠીના સ્વરૂપ વિશેષ રીતે અસર કરે એવો હરકાષ્ઠ ફેરફાર અથવા ફરીથી અધિલું કામ.

૨૧—એકાદ અકસ્માતને લીધે થોડાક વખત સુધી ટ્રાંઝીટ બંધ પડ્યો હોય અને મુખ્ય લાઇન તથા કામો પ્રથમ જવાં હતાં તેવાં જ જલદીથી કરી દેવામાં આવ્યાં હોય અથવા જે સ્થલ વચ્ચેનો વ્યવહાર બંધ પડ્યો પાછો ચલાવવા સાથે મુખ્ય લાઇન મુકીને બીજી હંગામી લાઇન એટલે કે ફાંટા નાંખવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે પ્રસંગ પ્રમાણે ઉપર કહ્યા મુજબ પ્રથમ હતી તેવી પાછી કરેલી અસલ લાઇન તથા અસલ કામો, અથવા આ પ્રમાણે કરેલો હંગામી ફાંટો, ઇન્સ્પેક્ટર હાજર ન હોય તે, નીચેની શરતોને અનુસરીને, સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યો લઇ જવા સાથે, ચાલુ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) તે અકસ્માતને લીધે માથે લીધેલાં કામો રેલવેના જે કાષ્ઠ નોકરને સોંપ્યાં હોય તે નોકર એવો લેખી દાખલો આપવો જોઇએ કે, પ્રથમ હતી તેવી કરેલી તે લાઇન તથા કામો અથવા તે હંગામી ફાંટો ચાલુ કર્યાથી મારા મત પ્રમાણે સદરહુ લાઇન તથા કામોનો અથવા સદરહુ ફાંટોનો ઉપયોગ કરનાર

લોકોને કંઈપણ જોખમ પહોંચશે નહિ; અને

(ખ) તે લાઇન તથા કામો અથવા તે હંગામી ફાટા ચાલુ કર્યાની નોટીસ તે રેલવે સારૂ નીમેલા ઇન્સ્પેક્ટરને બનતી તાકાદે તાર મારફત મોકલવી જોઈએ.

૨૨—કલમ ૧૭ થી ૨૦ એ ચાર કલમોમાં ઠરાવેલી તજવીજ ક્રીયા પ્રસંગે ન કરવામાં આવે તો ચાલે તથા તેવે પ્રસંગે કેટલે સુધી ન કરવામાં આવે તો ચાલે એ ઠરાવના બાબતની કાનુની બહવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૨૩ (૧) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડિએને લઇ જવા સારૂ વપરાતી કાંઈપણ ચાલુ રેલવે અથવા તે ઉપર વપરાતા કાંઈપણ રેલીંગ સ્ટોક તપાસ્યા પછી ઇન્સ્પેક્ટરને એમ લાગે કે તે રેલવે અથવા નિર્દિષ્ટ કરેલા કાંઈપણ રેલીંગ સ્ટોક, વાપરનાર લોકોને તેનો ઉપયોગ કર્યાથી જોખમ પહોંચશે ત્યારે તેણે પોતાનો એવો અભિપ્રાય તથા તેનાં કારણો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને લખી મોકલવાં જોઈએ. અને તે ઉપરથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને નિચે લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે ઉતાડિએને સાર્વજનિક રીતે લઈ જવા માટે તે રેલવે બંધ કરવી અથવા એ પ્રમાણે નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલીંગ સ્ટોક વાપરવાનું બંધ કરવું અથવા તે રેલવેનો અથવા એ પ્રમાણે નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલીંગ સ્ટોકનો સાર્વજનિક રીતે ઉતાડિએને લઈ જવા સારૂ ઉપયોગ કરવો તે લોકોની સલામતી સારૂ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને જરૂરની જણાય એવી શરતેજ માત્ર કરવો.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરેલા હુકમમાં તે બાબતનાં કારણો લખેલાં હોવાં જોઈએ,

૨૪ (૧)—ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ એકાદી રેલવે બંધ કરી હોય તે આ આકટના ઠરાવો પ્રમાણે તપાસવામાં આવે ત્યાં સુધી તથા તે ફરી ચાલુ કરવાની મંજૂરી મળે ત્યાં સુધી ઉતાડિએને સાર્વજનિક રીતે લઈ જવા સારૂ તે ફરી ચાલુ કરવી નહીં.

(૨) કેઇ નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલીંગ સ્ટોક વાપરવાનું બંધ કરવા વીશે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ હુકમ કર્યો હશે ત્યારે તે રેલીંગ સ્ટોકમાં વાપરવા લાયક છે એવો રીપોર્ટ ઇન્સ્પેક્ટર કરે નહીં ત્યાં સુધી અને તે વાપરવાની મંજૂરી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ આપે નહીં ત્યાં સુધી વાપરવો નહીં.

(૩) કાંઈ પણ રેલવે અથવા રેલીંગ સ્ટોક વાપરવા સબંધી, ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે જે કંઈ પણ શરત ઠરાવી હોય તે તેઓ રદ કરે નહીં ત્યાં સુધી પાળવી જોઈએ.

૨૫ (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, આ બાબ મુજબનાં પોતાનાં કામ પૈકી કાંઈ પણ કામ કરવાનો, સાધારણ અથવા વિશેષ હુકમથી, ઇન્સ્પેક્ટરને અધિકાર આપવાનો અને આવું કાંઈ પણ કામ કરનાર ઇન્સ્પેક્ટરે આપેલી કંઈ પણ મંજૂરી અથવા હુકમ રદ કરવાને, અથવા તે મંજૂરી અથવા હુકમ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે પોતે આપ્યો હોત તો જે શરત પોતે ઠરાવી શકત તેવી કાંઈ પણ શરત તે હુકમ અગર મંજૂરી સાથે જોડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ [૧] મુજબ ઠરાવેલી શરત ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે આપેલી મંજૂરી અથવા હુકમ સાથે જોડી હોત તો તે જેવી રીતે અમલમાં આવત તેવીજ રીતે આ આકટનાં સહગાં કારણ સારૂ અમલમાં આવશે એમ સમજવું.

બાબ પ.

રેલવે કમિશન તથા ટ્રાફીકની સગવડ. રેલવે કમિશન.

૨૬ (૧) આ બાબના કારણ સારૂ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે, પ્રસંગેને અનુસરીને પોતાને જરૂર લાગે તે પ્રમાણે રેલવે કમિશન જેને આ આકટમાં કમિશનરો કહેવામાં આવશે એ નામનું એક કમિશન નીમવું જોઈએ, અને તેમાં કાયદા ખાતાનો એક કમિશનર તથા બે સાધારણ કમિશનર હોવા જોઈએ.

(૨) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવશે તે વખતે અને તેવી જગ્યાએ સદરહુ કમીશનરોની બેઠક થશે.

(૩) કાયદા ખાતાનો કમિશનર, જે જગ્યાએ કમિશનરોની બેઠક થવાની હોય તે જગ્યામાં, સને ૧૮૮૨ ના કિમિનલ પ્રોસીજર કોડ મુજબ રાષ્ટ્રીની વીલાયતી રૈયતના સંબંધમાં હકુમતવાળી હાઇકોર્ટનો કોષ જડજ હોવો જોઈએ, અને તે જડજ જે હાઇકોર્ટની સ્થાપના વિકટોરીઆ રાષ્ટ્રની કારકીદિની ૨૪ તથા ૨૫ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના આપરટ ૧૦૪ મુજબ થઈ હોય, તે હાઇકોર્ટની બાબતમાં તેના ચીફ જસ્ટીસ, અથવા પંચજની ચીફ કોર્ટની બાબતમાં સીનિયર જડજે, અથવા રંચુનના રેકૉર્ડરની કોર્ટની બાબતમાં ક્લરકેક્કના ચીફ કમીશનરે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ તરફથી કહેવામાં આવે એટલે પોતાની સહીવાળા લખાણથી નીમવો જોઈએ.

(૪) સાધારણ કમિશનરોને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ નિમશે, અને તેમાંનો નિદાન એક કમિશનર રેલવેનાં કામ કાજમાં માહિતગાર હોવો જોઈએ.

૨૭—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કમિશનરોની આગળ જે કંઈ મુકદ્દમા મોકલે તે જ તેઓએ સાંભળવા.

૨૮—નિચે લખેલા પ્રસંગ પૈકી કોઈપણ પ્રસંગે, એટલે—

(અ) કોઈ પણ રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશને આ બાબતો કોઈપણ ઠરાવ તોડીને અથવા તે વિરૂદ્ધ ચાલીને કંઈ પણ કામ કર્યાબદલ અથવા ન કર્યા બદલ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ફરીયાદ થઈ હોય;

(બ) જે કોઈ પણ તકરાર લવાદને સોંપવા બદલ કોઈપણ કરારના ઠરાવમાં ફરમાયું હોય અથવા અધીકાર આપેા હોય તેવી તકરાર રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશનેા વચ્ચે ઉઠે અને તકરાર કમીશનરો આગળ મુકવા માટે તે રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશનેા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અર્જ કરે;

(ક) રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશનેાની દરમ્યાન અથવા કોઈ રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશન જેમાં પક્ષકાર હોય એવા બીજા કંઈ તકરાર ઉઠે અને તેના પક્ષકારો તે તકરાર કમીશનરો આગળ મુકવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અર્જ કરે.

તે પ્રસંગે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તો, ઠરાવ કરવા સાર તે કામ કમીશનરો તરફ પોતે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૨૯—આ બાબ મુજબ ઠરાવ કરવા સાર કમીશનરો તરફ મોકલેલાં કોઈ પણ કામની સુનાવણી વખતે ત્રણ કમિશનરોએ હાજર રહેવું જોઈએ અને તે વખતે કાયદા ખાતાના કમીશનરે અધ્યક્ષ રથાને બેસવું.

૩૦—(૧) અવલ દિવાની ફરીઆદની સુનાવણી વખતે જે અધિકાર હાઇ કોર્ટ ચક્કારી શકે તે સ્થળા અધિકાર આવા કોઈપણ કામની સુનાવણી વખતે કમીશનરોને છે એમ સમજવું.

(૨) ઠરાવ કરવાના સંબંધમાં કમીશનરોમાં મતભેદ પડે તો બહુમતથી ઠરાવ કરવો જોઈએ, અને એવા કામમાં છેવટનો હુકમ આપવો તે તાકીદ હુકમના રૂપમાં હોવો જોઈએ બીજા રૂપમાં હોવો ન જોઈએ.

(૩) સુનાવણી વખતે કોઈ પણ પક્ષકારને જાતે અથવા કોઈ પણ હાઇ કોર્ટમાં કામ કરવાનો હક હોય એવા કોઈ પણ લીગલ પ્રાક્ટીશનર (વકીલ) ની માફત પોતાની રૂબરૂ હાજર થવાની પરવાનગી આપવાનો કમીશનરોને અધિકાર છે.

૩૧—(૧) હકીકતની જે કોઈ પણ તકરાર સંબંધી કમીશનરો પૈકી બે જણ એકમત થયા હોય તે તકરાર સંબંધી તે કમીશનરોએ કરેલા કોઈ પણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવોને પાત્ર રહીને કમીશનરોના હુકમ ઉપર નીચે લખેલી કોર્ટમાં અપીલ ચાલશે એટલે—(અ) કાયદા ખાતાના કમીશનર રંચુનનો રેકૉર્ડર અથવા આડિસનલ રેકૉર્ડર હોય તે જગ્યાલા ઇલાકામાં કલકત્તાની ન્યાયની હાઇ કોર્ટમાં, અને

[અ] બીજા હરકોષ્ટ પ્રસંગે, કાયદા ખાતાના કમીશનર જે હાઇકોર્ટનો મેમ્બર હોય તે હાઇકોર્ટમાં

(૩) જે હુકમ ઉપર અપીલ કરવાની હોય તે હુકમની તારીખથી ૭ મહીનાની અંદર તે અપીલ કરવી જોઈએ, અને હાઇકોર્ટ કાનુન ધરીને ઠરાવશે તેટલા જડજોની બેંચ આગળ સદરહુ અપીલર્ન સુનાવણી થવી જોઈએ, પરંતુ સદરહુ જડજો ત્રણ કરતાં ઓછા હોવા નહીં જોઈએ,

(૪) સીવીલ પ્રોસીજર કોડ મુજબ અપીલ કોર્ટ તરીકે તે હાઇકોર્ટને જે સત્તા છે તે સ્થળા

સત્તા, આ બાબના બીજા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, સદરહુ હાઇકોર્ટને તે અપીલની સુનાવણી વખતે છે એમ સમજવું, અને કમીશનરો જે કંઈ પણ હુકમ કરી શકત તે કરવાને સદરહુ હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૨—કમીશનરોના કોઇ હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ થઈ હોય તોપણ કમીશનરોને અથવા તેઓ- માંના બહુ જણને તે હુકમનો અમલ થોડા વખત સુધી, અંધ રાખવાનું યોગ્ય લાગે તે શિવાયને પ્રસંગે, તે હુકમ તે કોર્ટ રદ કરે અગર તેમાં ફેરફાર કરે ત્યાં સુધી અમલમાં રહેશે.

૩૩—(૧) આ બાબ મુજબની પોતાની હકુમત ચલાવતી વખતે કમીશનરોને, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સાધારણ અથવા ખાસ મંજુરીથી ઇજનેરનું કામ જાણનાર અથવા કળા જાણનાર એક અથવા વધારે માણસોને આસેસર તરીકે કામ કરવાને વખતે વખતે બોલાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) કમીશનરોની કલામણુ ઉપરથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવશે તેટલું મેહેનતાણું તે આસેસરોને આપવું જોઇએ.

૩૪—કમીશનરોની રૂબરૂ શી રીતે કામ ચલાવવું તે બાબત નિયમન કરવા સાથે તથા આ બાબના ઠરાવો કમીશનરો અમલમાં લાવી શકે તે સાથે તથા કમીશનરોની રૂબરૂ ચાલવાનાં કામમાં કેટલી શી લેવી તે ઠરાવવા સાથે કાનુનો ઘડવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૩૫—આ બાબ મુજબ કમીશનરોની અથવા હાઇકોર્ટની આગળ ચાલેલાં કોઇ પણ કામનો તપાસ તેને લીધે થયેલો ખર્ચ આપવા સમંધી નીકાલ કરવાનો અધિકાર, પ્રસંગ પ્રમાણે, કમીશનરોને અથવા હાઇકોર્ટને છે, અને કમીશનરોએ ઠરાવી આપેલા ખર્ચની રકમ જાણે એકાદી હાઇકોર્ટનાં હુકમનામ્નાથી ઠરાવી હોય તે પ્રમાણે કાયદા ખાતાનો કમીશનર જે કોર્ટનો જડજી હોય તે કોર્ટ અપાવવાને મુખત્યાર છે.

૩૬—(૧) કમીશનરોની આગળ ચાલેલાં કામમાં અથવા હાઇકોર્ટની આગળ ચાલેલી અપીલના કામમાં જે કોઇ પણ માણસ પક્ષકાર હોય તે માણસની અથવા એવા કોઇ પણ માણસના વારસ વડી- લની અરજ ઉપરથી એવું માલમ પડે કે આ બાબની રૂબરૂ કમીશનરોએ અથવા હાઇકોર્ટ કરેલો કોઇ પણ તાકીદ હુકમ જેના ઉપર કચો હોય તેણે માન્યો નથી તો, કાયદા ખાતાનો કમીશનર જે કોર્ટનો જડજી હોય તે કોર્ટને સદરહુ પક્ષકારને એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે કે, તે હુકમની તારીખથી જોટલા દીવસ સુધી તે તાકીદ માનવામાં નહીં આવે તેટલા દીવસ સુધી દર દીવસ બદલ તે પક્ષકારે વત્તામાં વત્તા ૧૦૦૦ રૂપિયા સુધીની જે રકમ ઠરાવવામાં આવે તે આપવી જોઇએ.

(૨) સદરહુ હુકમ જે કોર્ટ કચો હોય તે કોર્ટને, જાણે સદરહુ પ્રકારની રકમ આપવા બાબત પોતે હુકમનામું કર્યું હોય તે પ્રમાણે તે રકમ અપાવવાનો, અને સદરહુ સઘળી રકમ અથવા તેનો કોઇ ભાગ, પેટા કલમ(૧)મુજબ અરજી કરનાર માણસને અથવા સરકારને આપવા વિશે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૭—કમીશનરોએ અથવા તે પૈકી કોઈ પણ કમીશનરે જેના ઉપર સહી કરી છે એમ દેખાતું હોય એવો કોઇ દસ્તાવેજ તે ઉપરની રહી સાખીત કર્યા શીવાય પુરાવામાં લેવામાં આવશે, અને વિરૂદ્ધ પક્ષે સાખીત થાય ત્યાં સુધી, તે દસ્તાવેજ તે પ્રમાણે કમીશનરોની સહીવાળો છે તથા તેમણે તે યોગ્ય રીતે કર્યો છે અથવા આપ્યો છે એમ સમજવું.

૩૮—કમીશનરોને સોંપેલા દરેક કામનો નિકાલ થયા પછી બનતી તાકીદ તેમણે તે કામ બાબ- તનો એક ખાસ રીપોર્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને મોકલવો જોઇએ, અને તે રિપોર્ટના વીષયમાં હીત સમંધ રાખનાર માણસોને જાણ થવા સાથે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી રીતે તે રિપોર્ટ છાપાવેલો જોઇએ.

૩૯—ઉપરની છેલી કલમના કારણે શિવાય બીજે પ્રસંગે. કમીશનરોને સોંપેલા કામનો નિકાલ કરવા સાથે તે કમીશનરોની છેલી બેઠકની આખરે રેલ્વે કમિશન ખરબારત થયું એમ સમજવું, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કમીશનરોની રૂબરૂ ચાલેલાં કામમાં પક્ષકાર હોય એવા કોઈ પણ માણ- સની અથવા એવા કોઇપણ માણસના વારસ વડીલની અરજ આવેથી, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, જે કામમાં કમિશનરોએ કરેલા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલતી ન હોય તે કોઇપણ કામમાં, કમિશનરોએ કરેલા ઠરાવની તપાસ માટે કરવામાં આવેલી અરજી સાંભળવા સાથે તથા તે મુક-

દમો કમિશનરોના વિચાર પ્રમાણે ફરી સાંભળવા લાયક હોય તો તે અરજ મંજૂર કરીને તે મુકદ્દમો ફરી સાંભળવા સાફ કમિશનરોને પાછા નિમવાને મુખત્યાર છે.

૪૦—કમિશનરોએ કરેલો હુકમ, આ બાબતમાં ઉપર કહેલા ઠરાવોને તથા મલિકામા આક્રમા ઇને કૌસિલના કોઇ પણ ફરમાનને પાત્ર રહીને, આખરનો છે એમ સમજવું, અને તે વિશે કોઇપણ કોર્ટમાં વાંધો લેવો નહીં અથવા તેને કોઇપણ કોર્ટે પ્રતિજ્ઞ કરવો નહીં.

૪૧—આ બાબતના કોઇપણ ઠરાવને અથવા આ બાબતની રૂયે કમિશનરોએ અથવા હાઇકોર્ટે કરેલા કોઇપણ હુકમનો ભંગ કરીને અથવા તે વિરુદ્ધ ચાલીને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કોઇપણ કૃત્ય કર્યું હશે અથવા કોઇ પણ કસુર કરી હશે તે બાબત, આ આકટમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, કોઇપણ ફરિયાદ માંડવી નહીં અથવા કોઇ પણ કામ ચલાવવું નહીં,

ટ્રાફિક સાફ સગવડ કરી આપવી.

૪૨— ૧) પોતાની માલકીની અથવા પોતે ચલાવતા હોય એવી જુદી જુદી રેલવે ઉપર અથવા તે ઉપરથી ટ્રાફિક લેવા સાફ, રવાને કરવા સાફ તથા સ્વાધીન કરવા સાફ તથા રેલીંગ સ્ટોક પાછો મોકલવા સાફ સધળી યોગ્ય સગવડ, પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરી આપવી જોઇયે. (૨) કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને, કોઇપણ ખાસ માણસને અથવા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા કોઇપણ અમુક જાતના ટ્રાફિકને અથવા તેની તરફેણમાં કોઇપણ અયોગ્ય અથવા ગેરવાજખી હોય એવો ચઢીઆતો હુક અગર લાભ કોઇપણ બાબતમાં કરી આપવો નહિ, અથવા કોઇપણ અમુક માણસને અથવા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા કોઇપણ અમુક જાતના ટ્રાફિકને કોઇપણ બાબતમાં કોઇપણ અયોગ્ય અથવા ગેરવાજખી હરકત અથવા ગેરલાભ કરવો નહિ.

(૩) રેલવેના રસ્તાની સળંગ લાઇનનો જે જે રેલવેનો ભાગ હોય તે તે રેલવે ધારણ કરનાર અથવા ચલાવનાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને, અથવા જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના ટરમીન્સ અગર સ્ટેશનની એક માઇલની અંદર ખીજા કોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનું ટરમીન્સ અથવા સ્ટેશન હોય તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને, તે એક રેલવેના ટરમીન્સ અગર સ્ટેશન ઉપર આવી પહોંચનાર સર્વ ટ્રાફિકને ખીજા એવી રેલવે ઉપર લઇ રવાને કરવા સાફ સધળી યોગ્ય તથા વાજખી સગવડ કરી આપવી જોઇયે, અને આ પ્રમાણે ટ્રાફિક લઇ રવાને કરવામાં કોઇપણ ગેરવાજખી વિલંબ કરવો નહિ. તથા ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો કોઇપણ ચઢીઆતો હુક અથવા લાભ કરી આપવો નહીં અથવા હરકત કે ગેરલાભ કરવો નહિ; અને તે રેલવેના સળંગ રસ્તા તરીકે ઉપયોગ કરવાને ઇચ્છનાર લોકોને કોઇપણ હરકત ન થાય અને તે અર્થે આવી રેલવેથી લોકોને સર્વ વખતે સર્વ પ્રકારની વાજખી સગવડ થાય એવી રીતે તે ટ્રાફિક લઇ રવાને કરવો જોઇયે.

(૪) આ કલમ મુજબ કરી આપવાની સગવડમાં નીચે લખેલી બાબતોના સમાસ થાય છે, એટલે કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવે ઉપર જનાર અગર તે ઉપરથી આવનાર સળંગ ટ્રાફિક કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના કહેવા ઉપરથી ખીજા કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને સળંગ દરે યોગ્ય તથા વાજખી રીતે લેવો, રવાને કરવો તથા સ્વાધીન કરવો, માત્ર એટલું જ કે:—

(અ) ટ્રાફિક રવાને કરનાર દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે રવાને કરાવનાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પોતે ચોક્કસ સળંગ દરની લેખી નોટીસ આપવી જોઇયે, અને તે નોટીસમાં તે દરની રકમ તથા તેના ભાગ તથા તે ટ્રાફિક જે રસ્તે થઇને રવાને કરવાનો હોય તે રસ્તો એ લખવું જોઇયે. જનાવર અથવા માલ સાફ ચોક્કસ સળંગ દર પત્રેક ટ્રેક અથવા મણુ ઉપર હોય તો ચાલે;

(બ) આવી નોટીસ મળ્યા પછી, ઠરાવેલી મુદતની અંદર, (ટ્રાફિક) લઇને રવાને કરનાર દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને ટ્રાફિક રવાને કરાવનાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે દર તથા તેના ભાગ તથા રસ્તો કમ્પ્લે છે કે નહિ તે બાબતની અને તે દર, ભાગ તથા રસ્તા સળંગ પોતાને કંઈ હરકત હોય તો તે હરકતનાં કારણની ખબર લેખી નોટીસથી આપવી જોઇયે,

(ક) ઠરાવેલી મુદતની આખરે, (ટ્રાફિક) રવાને કરનાર કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને

આવી કોઈ પણ હરકત લખી મોકલી ન હોય તો તે મુદતને અંતે તે દર અમલમાં આવશે એમ સમજવું. (૩) તે દર ભાગ અથવા રસ્તા સખંધી કંઈ પણ હરકત ઠરાવેલી મુદતની અંદર લખી મોકલી હોય તો, ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, તે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનની અરજી ઉપરથી, સદરહુ પ્રકરણ કમિશનરોના ઠરાવ સાથે તેમની તરફ લખી મોકલવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૪) તે દર કચુલ કરવા સખંધી અથવા તે રસ્તા સખંધી હરકત હોય તો, તે દર કચુલ કરવાથી લોકોને યોગ્ય તથા વાજખી સગવડ મળી આવશે કે નહિ તેનો અને સર્વ બાબતોનો વિચાર કરતાં. યોગ્યેસે રસ્તા વાજખી રસ્તા છે કે નહિ તેના કમિશનરોએ વિચાર કરીને તે પ્રમાણે તે દર મંજૂર કે ના મંજૂર કરવો જોઈયે, અથવા કમિશનરોને યોગ્ય તથા વાજખી લાગે તેવા બીજા કોઈ દર ઠાવવો જોઈયે.

(૫) તે દરના ભાગ પાડવા સખંધી માત્ર હરકત હોય અને તે બાબત કમીશનરોની બાબત મુકી હશે તો તે દર ઠરાવેલી મુદત વીતે અમલમાં આવશે, પણ તે દરના ભાગ પાડવા સખંધી કમીશનરોએ કરેલા ઠરાવ તે અમલમાં આવ્યાની તારીખથી અમલમાં આવશે એમ સમજવું; બીજી પણ હરકતને પ્રસંગે કમીશનરો તે હરકતની માબતમાં હુકમ કરશે ત્યાં સુધી તે દરનો અમલ તહકુલ રાખવો જોઈયે.

(૬) સળંગ દરનો ભાગ પાડતી વખતે, તે રસ્તા અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ બંધવા સાથે, ટકાવી દેવા સાથે અથવા ચલાવવા સાથે થયેલા કોઈ પણ વીરોધ અથવા તેમ જ રસ્તા અથવા તેના ભાગ સખંધી હરકોઈ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને કંઈ વિશેષ ચાર્જ કરવાનો હક હોય તે ચાર્જ રીગેરે સર્વ બાબતોની વિચાર કમીશનરોએ કરવો જોઈયે;

(૭) કમીશનરોએ કોઈ પણ બાબતમાં કોઈ પણ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશન વીલમાનકાળે જે કોઈ પણ બે ઠેકાણાં વચ્ચેની રેલ્વે ઉપર જે કોઈ પણ ટ્રાફિક જે કોઈ પણ રીતે લઇ જવા લાવવા સાથે જે મેલ દર કાયદેસર રીતે લેતું હશે તે દરના કરતાં ઓછા દર તે ઠેકાણાં વચ્ચેની તે આડમીનીસ્ટ્રેશનની બીજી કોઈ પણ રેલ્વે ઉપર તેવાજ ટ્રાફિક તેવીજ રીતે લઇ જવા લાવવા બાબત કચુલ કરવાની ફરજ પાડવી નહીં; માત્ર સદરહુ ઠેકાણાં પૈકી એક સદરહુ સળંગ રસ્તા ઉપરનું ટ્રેન ઉપડવાનું અને બીજું ટ્રેન આવવાનું ઠેકાણું હોવું જોઈયે.

(૮) રવાને કરનાર હરકોઈ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને વત્તામાં વત્તો જે દર લેવાનો હક હોય તેના કરતાં ઓછી રકમ સળંગ દરમાંથી તે રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવામાં આવે તે છતાં, આ પેટા કલમના ઉપર કહેલા ઠરાવોને અનુસરીને, કમીશનરોને સુચવેલા કોઈ પણ સળંગ દર યોગ્ય તથા વાજખી છે એમ ઠરાવવાનો તથા તે પ્રમાણે તે સળંગ દર મંજૂર કરીને તેના ભાગ પાડવાનો પુર્ણ અધિકાર છે એમ સમજવું.

(૯) આ પેટા કલમમાં, ઠરાવેલી મુદત વિશે કહ્યું છે તે મુદત એક મહિનાની અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ સાધારણ અગર વિશેષ હુકમ કરીને ઠરાવે તે પ્રમાણે એક મહિનાથી વધારે છે એમ સમજવું.

૪૩—(૧) એકાદું રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન એકાદા વેપારી પાસેથી અથવા કોઈએક વર્ગના વેપારીઓ પાસેથી અથવા કોઈપણ સ્થાનિક ક્ષેત્રના વેપારીઓ પાસેથી કોઈ જનાવર અથવા માલ બાબત અથવા કોઈ કામ બાબત જે દર લેતું હોય તે કરતાં કમી દર તેજ અથવા તેના જેવા જનાવર અથવા માલ બાબત અથવા તેજ અથવા તેના જેવા કામ બાબત બીજા કોઈ વેપારીઓ પાસેથી અથવા બીજા કોઈ વર્ગના વેપારીઓ પાસેથી અથવા બીજા કોઈપણ સ્થાનિક ક્ષેત્રના વેપારીઓ પાસેથી લે છે એવું દેખાડવામાં આવે ત્યારે આ પ્રમાણે કમી દર લીધાથી અયોગ્ય પક્ષપત થયો નથી એવું સાબીત કરવાનો બોલો તે રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશન ઉપર છે એમ સમજવું.

(૨) કમી દર લીધાથી અયોગ્ય પક્ષપાત થાય છે કે નહીં એ ઠરાવતી વખતે, જે ટ્રાફિક સખંધીમાં કમી દર લીધો હોય તે ટ્રાફિક લોકોના હિતને સાફ મેળવવા માટે તે પ્રમાણે દર કમી કરવાનું જરૂર

હતું કે નહીં તે વીશેનો વિચાર, તે વાંચની સાથે સંબંધ રાખનારી બીજી બાબતો સાથે, પોતાને બ્યાબી લાગે તેટલે સુધી કરવાનો કમિશનરોને અધિકાર છે.

૪૪—એકાદું રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશન, તે રેલવે ઉપરનો દ્રાષ્ટીક પોતાના તાત્કાલીક ન હોય, પોતે બાકે રાખી નહોય અથવા ચલાવતી નહોય એવી કોઈ પણ તર, વહાણ, મજબા અથવા ત્રાપાની મારફત કોઈ એક ભુમધ્ય જાણાય ઉપરથી લઈ જવા માટેના કરારમાં પક્ષકાર હોય ત્યારે, રેલવેને લાગુ પડનારા ઉપરની ઇક્લી બે કલમના ઠરાવો, તે તર, વહાણ, મજબા અથવા ત્રાપો રેલવેના દ્રાષ્ટીકના કારણ માટે વપરાતો હોય તેટલી બાબતમાં તેને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૪૫—વાજબી ટરમીનલ લેવાનો રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને અધિકાર છે.

૪૬—(૧) કોઈ રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આકારેલા ટરમીનલ સંબંધી કંઈ પણ સવાલ અથવા તકરાર ઉઠે તેનો નીકાલ થવા માટે તે કમિશનરોની આગળ મુકવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની નજરમાં આવે તો તેઓને અધિકાર છે; અને તે ઉપરથી ટરમીનલ સંબંધી આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવી વ્યાબજી છે તે ઠરાવવાનો અધિકાર કમિશનરોને છે.

(૨) કમિશનરોએ તે સવાલ અથવા તકરાર સંબંધી નીકાલ કરતી વખતે જે સગવડના સંબંધમાં ટરમીનલ આકારવામાં આવ્યું હોય તે સગવડ કરી આપવામાં રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને જે ખર્ચ ખર્ચે ખર્ચ થયો હશે તે ખર્ચનો વિચાર ન કરતાં તે સગવડ કરી આપવામાં વાજબી રીતે જે ખર્ચની જરૂર લાગે તેજ ખર્ચનો વિચાર કરવો જોઈએ.

આખ ૬. રેલવે ચલાવવા બાબત સામાન્ય.

૪૭—(૧) દરેક રેલવે કમ્પનીએ, તથા રેલવે સરકારના વહિવટમાં હોય તે રેલવેની બાબતમાં, આ અર્થે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ નિમે તે અમલદારે આ આકટને અનુસરતી સામાન્ય કાનુનો નિચે લખેલાં કારણ સાફ કરવી જોઈએ, એટલે—

(અ)—રેલવે ઉપર વાપરવાનું રોલોંગ સ્ટોક જે રીતે અને જે વેગથી ચલાવવાનું હશે અથવા ધકેલવાનું હશે તે રીત અને વેગનું નિયમન કરવા સાફ;

(બ)—ઉતાડ્યોને માટે જગા તથા સગવડની તજવીજ કરવા સાફ તથા તેમનો લગેજ લઈ જવા બાબતનું નિયમન કરવા સાફ;

(ક)—આ આકટના કારણ સાફ જોખમકારક અથવા ઉપદ્રવકારક માલ કયો સમજવો તે જાણિત કરવા સાફ, તથા તે માલ લઈ જવાનું નિયમન કરવા સાફ;

(ડ) સંસર્ગિક અથવા એવી રોગથી પીડાતા ઉતાડ્યોને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કંઈ શરતોએ લઈ જવા તેનું નિયમન કરવા સાફ તથા એવા ઉતાડ્યોએ વાપરેલી ગાડીઓમાંથી રોગગ્રીબો નાશ કરવાની તજવીજ કરવા સાફ;

(ઢ)—રેલવેના નોકરોએ પોતાની વર્તણૂક કેવી રાખવી એ બાબતનું નિયમન કરવા સાફ;

(ઠ)—રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કનસાઈટની અથવા ધણીની વતી કોઈપણ રેલવે ઉપર કંઈ શરતે તથા બોલીએ માલ વખારમાં ભરી મુકવો અથવા રાખવો તે શરત અથવા બોલી બાબતનું નિયમન કરવા સાફ, અને(ગ)—સામાન્ય રીતે, રેલવેમાં મુસાફરી કરવા બાબત અને તેનો ઉપયોગ કરવા બાબત, તે ચલાવવા બાબત અને તેની વ્યવસ્થા રાખવા બાબતનું નિયમન કરવા સાફ.

(૨) સદરકુ પ્રકારની કાનુનો પૈકી કોઈ પણ કાનુન કોઈ પણ માણસ તોડશે તો તેને વત્તામાં વત્તા પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે એવો ઠરાવ, અને પેટા કલમ (૧) ની રકમ (ઘ) ની રૂબે રૂબે કહેલી કાનુન કોઈ પણ રેલવેનો નોકર તોડશે તો તેને વત્તામાં વત્તા એક મહિનાના પગાર જેટલા રકમ ગુન્હે-ગારીમાં આપવાને તે પાત્ર થશે એવો ઠરાવ, તે કાનુનોમાં કરવાનો અધિકાર છે. અને એવી રકમ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે નોકરના પગારમાંથી કાપી લેવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ મુજબ કહેલી કાનુન ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ તરફથી મંજૂર કરવામાં અને

ઈંડીયા ગેઝીટમાં પ્રસીદ્ધ કરવામાં આવશે ત્યાં સુધી તે અમલમાં આવશે નહીં,

પરંતુ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે, ઈંડીયા ગેઝીટમાં પુરે પુરી પ્રસીદ્ધ કરેલી એકાદી કાનુનના જવાબ મળકુરની તે કાનુન હોય ત્યારે, તે પ્રસીદ્ધ કરેલી કાનુન ઉપર જેમાં હવાલો આપ્યો હોય તથા તે કાનુન દાખલ કરવા પદલ જેમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું હોય એવું જાહેરનામું તે ગેઝીટમાં પ્રસીદ્ધ કર્યું એટલે આ પેટા કલમના અર્થ મુજબ તે કાનુન ઈંડીયાગેઝીટમાં પ્રસીદ્ધ કરવામાં આવી છે એમ સમજવું.

(૪) આ કલમ મુજબ કરેલી કોષ્ટ પણ્ય કાનુન ૨૬ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે. અને પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે જે અધિકારીને કાનુન કરવાનું હરમાવ્યું છે તે અધિકારી, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની આગળથી મંજૂરી લખે. કોષ્ટ પણ્ય વખતે તેવી કોષ્ટ પણ્ય કાનુન ૨૬ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) જે કાનુન અમુક રેલવે સાફ સન ૧૮૭૯ ના હિંદુસ્તાની રેલવેના આક્ટની ૮ મી કલમ મુજબ કરી છે એમ દેખાતું હોય, તથા જે આ આક્ટની શરૂઆતથી તે રેલવેને લાગુ કરવાની છે એમ ઈંડીયા ગેઝીટ ઉપરથી જણાતું હોય તે પ્રત્યેક કાનુન, તે કરવામાં અથવા પ્રસીદ્ધ કરવામાં કોષ્ટ ગેરશી-સ્તપણું થયું હોય તે જનાં પણ્ય, તે કાનુન આ કલમ મુજબ કરેલી છે તથા અમલમાં આવેલી છે એમ સમજવું.

(૬) પ્રત્યેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પોતાની રેલવેના પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર આ કલમ મુજબ તે રેલવે ઉપર વિદ્યમાન કોળે અમલમાં હોય એવી સામાન્ય કાનુનની એક પ્રત રાખવી જોઈએ, અને હરકોઈ માણસને, પૈસા લીધા શીવાય, સધળા યોગ્ય વખતે તે જોવા દેવી જોઈએ.

૪૮—જે બે અથવા વધારે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવેઓનું ટરમીનલ અથવા લોડાની સડકની લાઇનનો એકજ ભાગ સામાન્ય હોય અથવા જેની રેલવેઓ એક સળંગ લાઇનના રસ્તાના બુદા બુદા ભાગ હોય તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનો, પોતાનો સામાન્ય ટ્રાશીક અથવા સામાન્ય ટરમીનલ ઉપર અથવા તે રેલવેના જકશનની જગાએ લોકોને જોખમ ન પહોંચે તેવી રીતે લઇ જવા સાફ ગોઠવણ કરવાની બાબતમાં એકમત થઇ છે નહીં ત્યારે, તે પૈકી હરકોઈ આડમિનિસ્ટ્રેશનની અજ ઉપરથી, લોકોની સલામતી સર્જાવી જોઈતી તકરારી બાબત હોય તેટલી તકરારી બાબતનો નીકાલ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે, અને તેવી ગોઠવણ કરવામાં થનારો સધળો ખર્ચ અથવા તે ખર્ચનો કેટ કેટલો હિસ્સો તે પૈકી કોયા કોયા આડમિનિસ્ટ્રેશને આપવો એ ઠરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૪૯—વિક્ટોરીયા રાણીની કારકીર્દીના ૪૨ મા તથા ૪૩ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના ચાપટર ૪૧ માં ઠરાવ્યા મુજબની કંપની ન હોય એવી કોષ્ટપણ્ય રેલવે કંપની, રેલવે ઉપર અથવા તેના સર્જામાં વાપરવામાં આવે એવાં રેલ્વે સ્ટોક, ઓગર અથવા યંત્રો તૈયાર કરવા સાફ, અથવા રેલવે ઉપર વાપરવા માટે જરૂરનાં કોષ્ટ પણ્ય રેલ્વે સ્ટોક, ઓગર, યંત્ર અથવા સામાન સર્જામાં પડે આવેલા સાફ અથવા પડે લેવા સાફ અથવા રેલ્વે સ્ટોક ટકાવી રાખવા સાફ વખતે વખતે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ સાથે કરાર કરીને તે અમલમાં આવવાને મુખત્યાર છે.

૫૦—વિક્ટોરીયા રાણીની કારકીર્દીના ૪૨ તથા ૪૩ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના ચાપટર ૪૧ માં ઠરાવ્યા મુજબની કંપની ન હોય એવી કોષ્ટપણ્ય રેલવે કંપની, નીચે લખેલી બાબતો પૈકી કોષ્ટ પણ્ય બાબત સર્જાવી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સાથે અગર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીથી બીજા હરકોઈ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની સાથે, વખતે વખતે કંષ્ટપણ્ય કણ્ણ કરીને તે અમલમાં આવવાને મુખત્યાર છે. તે બાબતોની વિગત:—

(અ) હરકોઈ રેલવે ચલાવવા, તેનો ઉપયોગ કરવા, તેની વ્યવસ્થા કરવા તથા તે ટકાવી રાખવા સર્જાવી(બ) રકમ અર્થ નિરદિષ્ટ કરેલાં કારણોનાં હરકોઈ કારણ સાફ જરૂર હોય એવાં રેલ્વે સ્ટોક તથા યંત્ર પુરા પાડવા સર્જાવી તથા આવી કોષ્ટપણ્ય રેલવેનો ટ્રાશીક લઇ જવા સાફ અમલદાર તથા નોકરો પુરા પાડવા સર્જાવી.

(ક) આવી રીતે રેલવે ચલાવવા બાબત, તેનો ઉપયોગ કરવા બાબત, અને તેની વ્યવસ્થા કરવા

આખત તથા તે ટકાવી રાખવા ખાત આપવાની નાણાં તથા તે આખત પાળવાની શરતો સંબંધી;

(૩) કબુલત કરનાર પક્ષકારોની પોત પોતાની રેલ્વે ઉપરના અથવા તે રેલ્વે મારફત આવેલા અથવા તે રેલ્વે ઉપર જવાના ટ્રાફિકની અદ્યક્ષાદલી, સગવડ તથા તે લઇ જવા સંબંધી, અને તે ટ્રાફિકથી થતું ઉત્પન્ન હાવવા, વસુલ કરવા, વહેંચી આપવા તથા તેનો ઉપયોગ કરવા સંબંધી;

(૪) સામાન્ય રીતે, આ રકમમાં ઉપર નીર્દિષ્ટ કરેલી આખતો પૈકી કોઇ પણ આખતના સંબંધમાં જે હાલ અગર જે શરત સદરજી કબુલત કરનાર પક્ષકારને યોગ્ય લાગે તથા પરસ્પર કબુલ હોય તે હાલ અગર શરત અમલમાં આણવા સંબંધી

પરંતુ એવું હાલમાં છે કે, તે કબુલતમાં પક્ષકાર હોય એવા રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને કોઇ પણ માણસ પાસેથી જે દર વખતે વખતે માંગવાનો તથા લેવાનો અધિકાર આપેલો હોય તે દર પૈકી કોઇ પણ દરને સદરજી કબુલતથી બાદ આવશે નહીં; અને તે કબુલત કરવામાં આવી ન હોય તો, તે કબુલતમાં પક્ષકાર હોય એવ કોઇ પણ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનની રેલ્વેને જેવો ઉપયોગ તથા ઉપભોગ જે શરતે તથા બોલીએ તથા જે દર આપીને કોઇ પણ માણસે કર્યો હોત તેવો ઉપયોગ તથા ઉપભોગ તેજ શરતે તથા બોલીએ તથા તેજ દર આપીને તે માણસને કરવાનો હક, તે કબુલત કરી હોય તે ઇતાં પણ છે, એમ સમજવું.

૫૧—વીક્ટોરિયા રાણીની કારકીર્દિના ૪૨ તથા ૪૩ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના આપટર ૪૧ મુજબની કંપની ન હોય એવી કોઇ પણ રેલ્વે કંપનીને, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીથી, નીચે લખેલા સર્વ અથવા તેમાંના હરકોઇ અધિકાર વખતે વખતે ચલાવવાનો અખત્યાર છે એટલે:—

(અ) તર ચલાવવા સાથે સારી પ્રતિતા તથા યોગ્ય પરીમાણના યંત્ર તથા ઓળટરથી યોગ્ય રીતે યુક્ત એવી તર, પોતાની રેલ્વે ઉપરના ટ્રાફિકની સગવડ સાથે સ્થાપવાનો અધિકાર છે.

(ખ) તે રેલ્વેના ટ્રાફિકની સગવડના શીવાયનાં બીજાં કારણ સાથે આ કલમ મુજબ પોતે સ્થાપેલી તર ચલાવવાનો અધિકાર છે.

(ગ) પોતાનાં હરકોઇ પુલ ઉપર પગે જનાર લોકો સાથે, ડેર સાથે, ગાડી સાથે, ગાડા સાથે અથવા બીજા ટ્રાફિક સાથે માર્ગ કરી આપીને તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે;

(ડ) પોતાની રેલ્વે ઉપર આવતા અથવા ત્યાંથી જતા ટ્રાફિકની સગવડ સાથે રસ્તા બાંધીને તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે;

(ઈ) પોતાની રેલ્વેમાં લઇ ગયેલા અથવા લઇ જવાના ઉતાડેની, જનાવરની અથવા માલની યોગ્ય સગવડ સાથે જરૂર હોય એવાં સ્થલાંતર કરવાનાં કોઇ પણ સાધન કરી આપીને તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે: (ફ) આ કલમ મુજબ પોતે કરી આપે તેવી તર, માર્ગ, રસ્તા અથવા સ્થલાંતર કરવાનાં સાધન જે ટ્રાફિકના કામમાં આવતાં હોય તે ટ્રાફિક ઉપર, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીથી વખતે વખતે હાવવામાં આવે તે તારીફ પ્રમાણે, ટોલ (દરતુરી) લેવાનો અધિકાર છે.

૫૨—પ્રત્યેક રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ હાલે તેવા નમુના મુજબ પોતાની થાપણ આખતનાં, તથા ઉત્પન્નના વડીવટ આખતનાં તથા પોતાના ટ્રાફિક આખતનાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ દ્વારા તેવાં પત્રકો, છ છ મહિને અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ હાલે તે તે મુદતે તૈયાર કરવાં જોઇએ, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ દ્વારા તેવે વખતે આવાં પત્રકોની એક એક પ્રત તેમની તરફ મોકલવી જોઇએ.

માલ લઇ જવો.

૫૩ (૧)—પોતાના કબજા માંહેની દરેક વાગન અથવા ટકમાં વતામાં વતું કેટલું વજન ભરવામાં આવશે તે પ્રત્યેક રેલ્વે આડમીનિસ્ટ્રેશને નક્કી કરવું, અને આ પ્રમાણે નક્કી કરેલું વજન કેટલું છે તે બતાવી આપનારા શબ્દો અથવા આંકડા આપી પ્રત્યેક વાગન અથવા ટકની બાહારની બાજુએ સહેજ નજરે પડે તેવી રીતે લખવા જોઇએ.

(૨) કોઇ રેલ્વે ઉપર પસાર થતી વાગન અથવા ટકના પ્રત્યેક ધણીએ સદરજી વાગનમાં અથવા

ટકમાં વતામાં વતુ કેટલું વજન ભરવામાં આવશે તે ઉપર કલ્કા પ્રમાણે નક્કી કરીને ખતાવવું જોઈએ.

(૩) સદરહુ પ્રમાણે નક્કી કરેલી હદ સુધી ભરેલી વાગનનું અથવા ટકનું તેની ધરી ઉપર પડનારું એકંદર વજન, સદરહુ વાગન અથવા ટકની તે પ્રકારની ધરી ઉપર પડનારા વજનની જે મર્યાદા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવશે તે મર્યાદા કરતાં વધારે હોવું નહીં જોઈએ.

૫૪—(૧) હરકોઇ જનાવર અથવા માલ લેવા સંબંધી, રવાને કરવા સંબંધી અથવા સ્વાધીન કરવા સંબંધી, આ આકેટથી અથવા આ આકેટ મુજબ કરેલી કોઇ પણ સામાન્ય કાનુનથી રીફર નહિં હોય એવી શરતો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નીર્ણયને અનુસરીને ઠરાવવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ જે શરતો પોતાની રેલવેના સ્ટેશન ઉપર વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે શરતોની એક પ્રત રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશને તેવી દરેક સ્ટેશન ઉપર રાખવી જોઈએ, અને હરકોઇ માણસને સધળા યોગ્ય વખતે તે મફત જોવા દેવી જોઈએ.

(૩) કોઇ પણ સંસર્ગિક અથવા એવી રોગથી પીડાતા કોઇ પણ જનાવરને લઇ જવાને રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન બંધાયલું નથી એમ સમજવું.

૫૫ (૧)—કોઇ પણ માણસ પાસે કોઇ પણ જનાવર અથવા માલ બદલ કંઇ પણ દર ટરમીનલ અથવા બીજો ચાર્જ લેહેણ હોય તે બાબત કોઇ પણ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન અથવા તેની વતી કોઇ માંગણી કરેથી સદરહુ માણસ તે આપવાને સુકશે તો, સદરહુ સધળાં જનાવર અથવા માલ અથવા તે પૈકી કોઇ પણ જનાવર અથવા માલ અથવા રેલવેમાંથી તે કહાડી લઇ જવામાં આવ્યાં હશે તો એવા માણસનાં બીજા કાંઇ જનાવર અથવા માલ તે રેલવેના કમળમાં તે વખતે હશે અથવા પછીથી તેના કમળમાં આવશે તે, અટકાવી રાખવાનો અધિકાર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કોઇ પણ જનાવર અથવા માલ અટકાવી રાખ્યા હોય ત્યારે, માલ બગડી જાય એવો હશે તો, તરતજ, તથા બીજા કંઇ પણ માલ અથવા જનાવરની બાબતમાં, એક અથવા વધારે સ્થાનિક વર્તમાન પત્રોમાં, અથવા એવાં વર્તમાન પત્ર નહીં હશે ત્યારે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવશે તે રીતે, લીલામ કરવાના ઇરાદાની નોટીસ પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી એાછામાં એાછા પંદર દીવસ આદ તે ચાર્જ તથા સદરહુ પ્રમાણે અટકાવી રાખવાના અને નોટીસના અને લીલામના, તથા જનાવરની બાબતમાં, ચારો ખવડાવવાના, પાણી પાવાના અને ચાકરી કરવાના ખર્ચ જેટલી રકમ ઉત્પન્ન થાય એટલા જનાવર અથવા માલ ગહેર લીલામ કરીને વેચવાનો અધિકાર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૩) લીલામની ઉપજ થશે તેમાંથી સદરહુ ચાર્જ તથા સદરહુ ખર્ચ જેટલી રકમ રીતે તે ઉપ. જમાંથી કાંઇ ફાળલ અવેજ રહે તો તે, અને કાંઇ જનાવર અથવા માલ વેચાયા વગર રહ્યો હશે તો તે, હકદાર માણસને આપવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૪) જે માણસ પાસે લેહેણ હોય એવો કંઇપણ દર, ટરમીનલ અથવા બીજો ચાર્જ માંગવામાં આવે તે માણસ, પેટા કલમ (૧) મુજબ અટકાવી રાખેલાં કાંઇપણ જનાવર અથવા માલ અથવા જે કંઇપણ જનાવર અથવા માલ પેટા કલમ (૨) મુજબ લીલામ કર્યા પછી વેચવાનાં બાકી રહ્યાં હશે તે જનાવર અથવા માલ વાજબી વખતની અંદર રેલવે ઉપરથી લઇ જવાને સુકશે તો, તે સધળાં જનાવર અથવા માલ વેચી તેની ઉપજનો નિકાલ ઉપરની પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવો મુજબ ખનતા સુધી કરવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૫) ઉપરની પેટા કલમોમાં ગમે તે મજકુર હોય તે છતાં પણ ઉપર કલ્કા મુજબનો કંઇપણ દર, ટરમીનલ અથવા બીજો ચાર્જ અથવા તેમાંની કંઇપણ બાકી રકમ ફરિઆદ માંડીને વસુલ કરવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

૫૬—(૧) લઇ જવા સાર અથવા બીજા કામ સાર કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના કમળમાં

આવેલાં કોષ્ટકપણ જનાવર અથવા માલનો ધણી, અથવા તે ઉપર જે ખીજ કોષ્ટ માણસનો હક છે એમ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને દેખાય તે માણસ તે જનાવર અથવા માલ માગે નહિતો તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે ધણી અથવા માણસ ઓળખીતો હશે તો તેને તે જનાવર અથવા માલ લઇ જવા વિશેની નોટીસ અપાવવી જોઇએ.

(૨) જે એવો ધણી અથવા માણસ ઓળખીતો ન હોય અથવા એવી નોટીસ તેના ઉપર બળવી શકાતી ન હોય, અથવા તે તે નોટીસમાંના હુકમ માન્ય ન કરે તો, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને, યોગ્ય મુદતની અંદર, વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા ખીજ કોષ્ટકપણ કાયદાના ઠરાવોને અનુસરીને, ઉપરની છેલ્લી કલમના ઠરાવ મુજબ વેચવાનું અને ત્યાં સુધી તે પ્રમાણે તે જનાવર અથવા માલ વેચવાનો અખત્યાર છે, અને તે વેચાણના ઉપજની કાંઇ રકમ રહે તો તે, હકદાર આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવી જોઇએ.

પાઠ—કોષ્ટ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના કમળમાંના કોષ્ટકપણ જનાવર અથવા માલ અથવા વેચાણના ઉત્પન્ન બાબતે જે અથવા વધારે માણસો દાવો કરતા હોય તે પ્રસંગે, અથવા તે જનાવર બદલ અથવા માલ બદલ આપેલી ટીકીટ અથવા પહોંચ હાજર કરવામાં ન આવે તે પ્રસંગે, તે જનાવર અથવા માલ ઉપર અથવા વેચાણના ઉત્પન્ન ઉપર જે માણસનો હક પહોંચે છે એમ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો અભિપ્રાય હોય તે માણસ તે જનાવરના અથવા માલના અથવા વેચાણના ઉત્પન્નના સમ્બંધમાં ખીજ કોષ્ટકપણ માણસના હકથી તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નુકશાન ન થવાની હામી આપે ત્યાં સુધી તે જનાવર, માલ અથવા વેચાણનું ઉત્પન્ન સ્વાધીન નહીં કરવાનો અધિકાર તે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે; ઉપર કહેલી હામી તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની ખાત્રી થાય એવી હોવી જોઇએ.

પઠ—(૧) જે કોષ્ટ પણ માલ કોષ્ટકપણ રેલવેની મારફત લઇ જવા સાફ તે રેલવે ઉપર આપ્યો હશે તેના ધણીએ અથવા તે જેના ચાર્જમાં હોય એવા શખસે, અને જે કોષ્ટકપણ માલ રેલવે મારફત લઇ ગયા હશે તેના કનસાઇનીએ, આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નિમેલો રેલવેના કોષ્ટકપણ નોકર માંગે ત્યારે, તે માલ ઉપર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફેટલો દર લેવાનો હક છે તે ઠરાવવા સાફ બસ થાય એવી તે માલના પ્રકારની લેખી તપસીલ પ્રસંગ પ્રમાણે, સદરહુ ધણીએ, શખસે અથવા કનસાઇનીએ સહી કરીને તે નોકરને આપવી જોઇએ.

(૨) જે એવો ધણી, શખસ અથવા કનસાઇની એવી તપસીલ આપવાને ના પાડે અથવા તેમાં ગફલત કરે અને તે માલના પ્રકારની ખાત્રી કરી આપવા સાફ તે માલ જે પાર્સલ અથવા બીંદીમાં હોય તે પાર્સલ અથવા બીંદી ખુલ્લી કરવાની ના કહેતો, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને (અ) રેલવેની મારફત લઇ જવા માટે આણેલા માલની બાબતમાં કોષ્ટ પણ વર્ગના માલ માટે તે વખતે તે રેલવે ઉપર જે કોષ્ટકપણ વધારેમાં વધારે દર અમલમાં હશે તેના કરતાં વતો નહીં હોય એવો દર આપે નહીં તો તે માલ લઇ જવાનો ઇનકાર કરવાનો, અથવા (બ) તે રેલવે મારફત લઇ ગયેલા માલની બાબતમાં, એવા વધારે દરથી વતો નહોય એવો દર આકારવાનો, અધિકાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) મુજબ આપેલી તપસીલ રેલવે મારફત લઇ ગયેલા જે કોષ્ટ પણ માલ સંબંધી છે એમ તે ઉપરથી દેખાતું હોય તે માલના પ્રકાર સંબંધી તે તપસીલ મુદ્દાની બાબતમાં ખોટી હોય તો, તે માલ લઇ જવા બદલ, તે રેલવે ઉપર કોષ્ટકપણ વર્ગનો માલ લઇ જવા માટે વિદ્યમાનકાળે જે સૌથી વધારેમાં વધારે દર ચાલુ હોય તેથી ધણીમાં ધણો બમણો દર લેવાનો અધિકાર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૪) જે કોષ્ટ પણ માલ કોષ્ટકપણ રેલવેની મારફત લઇ જવા સાફ આપ્યો હશે અથવા કોષ્ટકપણ રેલવેની મારફત લઇ જવામાં આવ્યો હશે તે માલ અમુક પ્રકારનો છે તે વિશેની તપસીલ આ કલમ મુજબ આપ્યા ઉપરથી તે પ્રકાર સંબંધી કોષ્ટ રેલવેના નોકર તથા તે માલના ધણી અથવા તે માલ જે માણસના ચાર્જમાં હશે તે માણસ અથવા તે માલના કનસાઇની એમની વચ્ચે તકરાર પડે તો તે માલ બટકાવીને તપાસવાનો અધિકાર તે રેલવેના નોકરને છે.

(૫) પેટા કલમ (૧) મુજબ આપેલી તપસીલમાં માલ જે પ્રકારનો લખ્યો હોય તેના કરતાં બુદ્ધ

પ્રકારનો છે એમ તપાસ કર્યા ઉપરથી દેખાય તો, જે માણસે તે તપસીલ આપી હોય તે માણસ, અગર તે માણસ તે માલનો ધણી નહોતો તો તે માણસ તથા તે માલનો ધણી એ બે સામાન્ય રીતે તથા પૃથક પૃથક તે માલ અટકાવી રાખવાનો તથા તપાસવાનો ખર્ચ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવાને પાત્ર થશે એમ સમજવું, તથા તે માલ અટકાવી રાખ્યાથી અથવા તપાસ્યાથી જે કંઈ પણ નુકશાન થયું હોય તેની જવાબદારી તે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર ખીલકુલ નથી એમ સમજવું.

(૬) પેટા કલમ [૧] મુજબ આપેલી તપસીલમાં માલ જે પ્રકારનો લખ્યો હોય તેનાથી જુદો નથી એમ દેખાય તો, તે માલ અટકાવી રાખવાનો તથા તપાસવાનો ખર્ચ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવો જોઈએ, તથા ઉપર કહ્યા પ્રકારનું જે કંઈ પણ નુકશાન થયું હશે તે નુકશાન બદલ તે માલના ધણીને રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર થશે એમ સમજવું.

૧૯ (૧)—કંઈ પણ હાયદારક અથવા ત્રાસદાયક માલ પોતાની સાથે લઈ જવાનો અથવા કોઇ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને લઈ જવાનું કહેવાનો કોઇ પણ માણસને હક છે એમ સમજવું નહીં.

(૨) આવો કોઇ પણ માલ રેલ્વે ઉપરની જે જગા ઉપર જે કોઇ પણ માણસ લાવે તે જગા જે સ્ટેશન માસ્તર અથવા ખીજા કોઇ રેલ્વેના નોકરના હવાલામાં હોય તે સ્ટેશન માસ્તર અથવા ખીજા નોકરને તે માલના પ્રકારની નોટીસ આપ્યા શિવાય તે રેલ્વે ઉપર સદરહુ માલ તે માણસે પોતાની સાથે લઈ જવો નહીં; અથવા કોઇ પણ માણસે આવો કોઇ પણ માલ જે ખીંદીમાં હશે તે ખીંદીની બાહરની બાજુએ તે માલનો પ્રકાર સ્પષ્ટ રીતે બતાવ્યા શિવાય ખીજી રીતે તે માલના પ્રકારની લેખી નોટીસ જે રેલ્વેના નોકરને તે માલ આપવા માટે અથવા આપે તે રેલ્વેના નોકરને આપ્યા શિવાય, સદરહુ માલ રેલ્વે મારફત લઈ જવા સાથે આપવા માંડવો નહિ અથવા આપવો નહીં.

(૩) આવો કોઇ પણ માલ રેલ્વેમાં લઈ જવા માટે લેવાની ના પાડવાનો અધિકાર હરકોઇ રેલ્વેના નોકરને છે. અને પેટા કલમ (૨) માં કહેલી નોટીસ આપ્યાની રેલ્વેના કોઇ નોકરને ખબર ન હોય ત્યારે, તે પ્રમાણે લીધેલો માલ લઈ જવાની ના પાડવાનો અથવા તે માલ જતો અટકાવવાનો અધિકાર તે નોકરને છે.

(૪) જે ખીંદીમાંના માલ સખંધી પેટા કલમ (૨)માં કહેલી નોટીસ આપ્યાની કોઇ પણ રેલ્વેના નોકરને ખબર ન હોય તે ખીંદીમાં ઉપર કહેલા પ્રકારનો માલ છે એમ માનવાને તે નોકરને કારણ હોય તો સદરહુ ખીંદીમાં શું છે તેની ખાતરી કરવા સાથે તે ઉધડાવવાનો અધિકાર તે નોકરને છે.

(૫) સન ૧૮૮૪ ના હિંદુસ્તાનમાં આરી પદાર્થ બાળતના આક્ટને અથવા તે આક્ટ મુજબ કરેલી કોઇપણ કાનુનને આ કલમના કોઇપણ મત્તકુરથી બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહિ. તથા સરકારના હુકમથી અથવા સરકારની તરફથી જે કંઈપણ માલ કોઇ રેલ્વેમાં લઈ જવા સાથે આપવા માંડ્યો હોય અથવા આપ્યો હોય તે માલને, અથવા કોઇ અમલદાર, સોલજર (સોપાઇ), ખલાસી અથવા પોલીસ અમલદાર, અથવા સને ૧૮૬૯ ના હિંદુસ્તાનના વાલન્ટીયરો બાળતના આક્ટ મુજબ વાલન્ટીયર તરીકે નોંધાયેલો કોઇ શખસ તે હુદાના સખંધી પોતે ચાકરીમાં હોય ત્યારે, અથવા પોતે કામ કરતો હોય ત્યારે, પોતાની સાથે કોઇ રેલ્વે ઉપર જે માલ લઈ જાય તે માલને, પેટા કલમ (૧) (૩) અને (૪) માંના કોઇપણ મત્તકુર લાગુ પડે છે એવો તે પેટા કલમોનો અર્થ કરવો નહીં.

૬૦—ઉતાડ તથા તેમના લગેજ શિવાયનો ખીજો કંઈ ટ્રાંશીક લઈ જવા સાથે ખીજા કોઇપણ સ્ટેશન સુધી પડનારો જે પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન બાહર કરતું હશે તે પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર, તે દર બાહર કરવા સાથે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નીમેલા રેલ્વેના નોકરે, કોઇપણ શખસ જોવા માંડે એટલે તેને, સખંધ વાળા રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને જે દરની યુકમાં અથવા ખીજા દસ્તાવેજમાં તે દર બાહર કર્યો હશે તે યુક અથવા દસ્તાવેજ સહજે યોગ્ય વખતે, કંઈ પણ શી લીધા વગર દેખાડવા જોઈએ.

૬૧—(૧) કોઇ પણ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન પોતાની રેલ્વે મારફત માલ લઈ જવા સખંધી આકારેલો ચાર્જ તેને આપ્યો હોય તે પ્રસંગે તે ચાર્જ જે શખસે અથવા જેની વતી લેયો હશે તેની

અરજી ઉપરથી તે ચાર્જ પૈકી કઇ કઇ રકમ દેહણ લખેલા સદરમાના પ્રત્યેક સદર નીચે આવે છે તેની વીગત તે અરજદારને તે આડમિનિસ્ટ્રેશનલ આપવી જોઇએ, એટલે;—

(અ) રેલવે મારફત માલ લઇ ગયા બદલ; (ખ) ટરમીનલ બદલ; (ક) માલ પડી રહ્યા બદલ; તથા (ડ) વસુલ કરવા બદલ, સ્વાધીન કરવા બદલ તથા બીજા ખર્ચ બદલ.

પરંતુ તે પ્રત્યેક સદર નીચેના ચાર્જની જુદી જુદી વિશેષ બાબત દાખલ કરવી નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરવાની અરજી લેખી હોવી જોઇએ તથા અરજદારે અથવા તેની વતીના માણસે તે ચાર્જ ભર્યાની તારીખથી એક મહિનાની અંદર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને કરવી જોઇએ, અને તે અરજી પોહોંચ્યા પછી એ મહિનાની અંદર તે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે તપસીલ સદર કરવી જોઇએ.

ઉતાડ્યોને લઇ જવા બાબત.

૬૨—કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉતાડ્યો લઇ જવા સાથે જે કોઇ ટ્રેન ચલાવતી હોય તે ટ્રેનમાંના ઉતાડ્યો તથા તે ટ્રેન જે રેલવેના નોકરો એ બેની દરમિયાન નિવેદન કરવા બાબતનાં ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ મંજૂર થયાં હોય તેવાં ચોખ્ખા સાધનો માટે તે ટ્રેનમાં તબવીજ કરીને તે ચોખ્ખા સ્થિતિમાં રાખવાનું તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને છે.

૬૩—પ્રત્યેક વર્ગની ગાડીના પ્રત્યેક ખાનામાં વત્તામાં વત્તા કેટલા ઉતાડ્યો લઇ જવા તે દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની સંમતિથી નક્કી કરવું જોઇએ, અને આ પ્રમાણે નક્કી કરેલી ઉતાડ્યોની સંખ્યા, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પ્રત્યેક ખાનાની અંદરની અથવા બાહારની બાજુએ, ઇંગ્લિશમાં અથવા તે રેલવે જે મુલકમાં થઇને જતી હોય તે મુલકમાં સાધારણ રીતે વપરાતી હોય એવી એક અથવા વધારે દેશી ભાષામાં, અથવા ઇંગ્લિશમાં તથા ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના અભિપ્રાય લઇને ઠરાવે તેવી એક અથવા વધારે દેશી ભાષામાં સેહેલથી દેખાઇ શકે તેવી રીતે દરસાવવી જોઇએ.

૬૪ (૧) સન ૧૮૯૧ ના ના બન્યુઆરી મહિનાની ૧ લી તારીખે તથા ત્યાર પછી પ્રત્યેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ઉતાડ્યોની પ્રત્યેક ટ્રેનમાં તે ટ્રેન મહિની સૌથી હલકા ક્લાસની ગાડીનું નિદાન એક ખાનું આપ્યોને સાથે જુદું રાખી મુકવું જોઇએ,

(૨) જે તે ટ્રેન ૫૦ મૈલ કરતાં વધારે દુર જવાની હશે તો આવી રીતે જુદા રાખેલા ખાનામાં એક પીથાખખાનું રાખવું જોઇએ.

૬૫—પ્રત્યેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પોતાની રેલવે ઉપરના પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર સર્વને દેખાય તથા વાંચવાનું બની શકે એવી જગાએ, ઇંગ્લિશ ભાષામાં તથા તે સ્ટેશન જે મુલકમાં હોય તે મુલકમાં સાધારણ રીતે વપરાતી હોય એવી દેશી ભાષામાં, વિદ્યામાનકાળે તે રેલવે ઉપર અમલમાં હોય એવા ટાઇમટેબલની એક પ્રત તથા બાડાની યદી ચોહોડવી જોઇએ. અને તે ચારી જે સ્ટેશન ઉપર ચોહોડવી હોય તે સ્ટેશનથી ઉતાડ્યોને સાધારણ રીતે જે જે જગાની માંડ ટીકટ આપવામાં આવે તે તે જગા સુધી મુસાફરી કરતાં કેટલું બાકું પડશે તે તે યાત્રીમાં લખવું જોઇએ.

૬૬ (૧)—રેલવેમાં મુસાફરી કરવાની જે માણસની ઇચ્છા હશે તે પોતાનું બાકું આપે એટલે તેને એક ટીકટ આપવી, અને તે ટીકટમાં કયા ક્લાસની ગાડીનું અને કઇ જગાથી કઇ જગા સુધીનું કેટલું બાકું આપ્યું છે તે નિર્દિષ્ટ કરવું જોઇએ.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ ટીકટ ઉપર લખવાની હકીકત—

(અ) સૌથી હલકા ક્લાસની ગાડી તે ટીકટ ઉપર બતાવવાની હોય તો, તે રેલવે જે મુલકમાં થઇને જતી હોય તે મુલકમાં સાધારણ રીતે વપરાતી હોય એવી દેશી ભાષામાં નિરદિષ્ટ કરવી જોઇએ અને

(ખ) સૌથી હલકા ક્લાસ શિવાયની બીજા કોઇ ક્લાસની ગાડી ટીકટ ઉપર બતાવવાની હોય તો, ઇંગ્લિશમાં નિર્દિષ્ટ કરવી જોઇએ.

૬૭ (૧)—જે ટ્રેન સાથે ટીકટ આપવામાં આવશે તે ટ્રેનમાં જગા હોવાની શરતેજ બાકું લખવું

ટીકીટ આપી છે એમ સમજવું.

(૨) જે કોષ્ટ માણસને જે ટ્રેન સાથે ટીકીટ આપી હશે તે ટ્રેનમાં તેને વાસ્તે જગા નહિ હશે ત્યારે તે ટ્રેન ઉપડી ગયા પછી ત્રણ કલાકની અંદર તે પોતાની ટીકીટ પાછી આપશે તો, પોતાનું ભાડું લાગલુંજ પાછું મળવાનો તેને હક છે,

(૩) કોષ્ટ પણ માણસે જે કલાસની ગાડીની ટીકીટ લીધી હશે તે ગાડીમાં જગા ન મળવાને લીધે તેને ઉતરતા કલાસની ગાડીમાં મુસાફરી કરવી પડે તો, તે પોતાની ટીકીટ હવાલે કરે એટલે, તેણે આપેલું ભાડું તથા જે કલાસની ગાડીમાં મુસાફરી કરી હોય તેનું ભાડું એ બે વચેનો તફાવત પાછો મળવાનો તેને હક છે.

૬૮—કોષ્ટ પણ માણસે પોતાની પાસે યોગ્ય પાસ અથવા ટીકીટ હોયા શિવાય કોષ્ટ રેલવે ઉપર કોષ્ટ પણ ગાડીમાં ઉતારી તરીકે જવા સાથે તે ગાડીમાં રેલવેના નોકરની પરવાનગી વગર પેસવું નહીં.

૬૯—આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને નિમેલા કોષ્ટ પણ રેલવેના નોકરની માગણી ઉપરથી રેલવેના દરેક ઉતાડે પોતાનો પાસ અથવા ટીકીટ તપાસવા સાથે તે નોકરને બતાવવી જોઇએ, અને તે પાસ અથવા તે ટીકીટ જે મુસાફરી સાથે આપી હોય તે પુરી થાય અથવા પુરી થવા આવે એટલે અથવા મુદતી પાસ અથવા ટીકીટની બાબતમાં, જે મુદત સુધી તે પાસ અગર તે ટીકીટ ચાલુ હોય તે પુરી થાય એટલે, તે પાસ અથવા તે ટીકીટ તે રેલવેના નોકરને સ્વાધીન કરવી જોઇએ.

૭૦—જવા આવવાની ટીકીટ અથવા મુદતની ટીકીટ બીજાને આપી શકાશે નહિ, તથા તે ટીકીટ ઉપર નિર્દિષ્ટ કરેલી જગાએ જવા આવવા સાથે તે ટીકીટ જે માણસને આપી હશે તેજ માણસને તેનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે.

૭૧—(૧) ૭૭ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (ક) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી શરતો પાળવામાં આવે તે શિવાયને પ્રસંગે, હરકોષ્ટ જાતના સંસર્ગિક અથવા ચેપી રોગથી પીડાતા માણસને લઇ જવાની ના પાડવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૨) આવા રોગથી પીડાતા માણસે, જે જગાએ પોને રેલવે ઉપર દાખલ થાય તે જગાના સ્ટેશન માસ્તરની અથવા તે જગા જે બીજા કોષ્ટ રેલવેના નોકરના હવાલામાં હોય તે નોકરની મુદત પરવાનગી લીધા શિવાય તે રેલવે ઉપર દાખલ થવું નહિ અથવા તે રેલવેમાં મુસાફરી કરવી નહીં.

(૩) પેટા કલમ (૨) માં કહ્યા મુજબની પરવાનગી આપનાર રેલવેના નોકરે સદરહુ રોગથી પીડાતા માણસને, તે રેલવે ઉપર હોય તેવા અથવા તેમાં મુસાફરી કરનારા બીજા માણસોથી જુદો રાખવાની તજવીજ કરવી જોઇએ.

બાબ ૭

રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની ટ્રાફીક લઈ જનારા તરીકેની જવાબદારી.

૭૨—(૧) રેલવેમાં લઈ જવા સાથે કોષ્ટ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલાં જનાવર અથવા માલ ખોવાઈ જશે, નાશ પામશે અથવા બગડી જશે તે પદ્ધતિ સદરહુ આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી, આ આકટના બીજા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કારારના આકટની ૧૫૧ મી ૧૫૨મી તથા ૧૬૧ મી કલમ મુજબ નિક્ષેપી ઉપર જે જવાબદારી છે તેટલીજ છે એમ સમજવું.

(૨) તે જવાબદારી કમી કરવા બાબત જે કચુલત કર્યાનું જણાવું હોય તે કચુલત એ પ્રમાણે જવાબદારી કમી કરવા સંબંધી જેટલી દેખાતી હોય તેટલી રદ થશે એમ સમજવું, માત્ર

(અ) જે તે કચુલત સદરહુ જનાવર અથવા માલ મોકલનાર અથવા આપનાર માણસે અથવા તેની તરફથી લખીને સહી કરેલી હશે અને.

(બ) જે તે કચુલત બીજી રીતે, ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલે પસંદ કરેલા નમુના પ્રમાણે હશે. તો તે રદ થશે એમ સમજવું નહીં.

(૬) જનાવર અથવા માલ લઇ જવા આપતની સાધારણ હુકા બાડાવાળાની જવાબદારી સખધી ઇન્કેડના મામુલ કાયદામાં અથવા સને ૧૮૬૫ ના હુકા બાડાવાળાના આકટમાંના કોષ્ટકો ઠરાવ ઉપરથી આ કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારીને આપ આવી છે એમ સમજવું નહીં.

૬૩—(૧) રેલવેમાં લઇ જવા સાડ કોષ્ટ પણુ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલાં જનાવર ખેવાઇ જશે, નાશ પામશે અથવા યગડી જશે તે બદલ ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબની સદરહુ આડમીનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી, કોષ્ટ પણુ પ્રસંગે, હાથી અથવા ઘોડાની આપતમાં માથા દીઠ પાંચસો રૂપિયાથી વધારે નથી, અથવા ઉંટથી અથવા સીંઘડાવાળાં જનાવરની આપતમાં, માથાદીઠ પચાસ રૂપિયાથી વધારે નથી. અથવા “ ગધેડાં ” ઘેટાંની, બકરાની, કુતરાની અથવા બીજાં જનાવરની આપતમાં, માથાદીઠ દસ રૂપિયાથી વધારે નથી એમ સમજવું; પરંતુ તે આડમીનિસ્ટ્રેશનને તે જનાવર મોકલનાર અથવા આપનાર માણસ, તે જનાવરો રેલવે મારફત લઇ જવા સાડ આપતી વખતે, ઉપર કહેલાં દરેક જનાવરની અનુક્રમ, પ્રસંગોપાત, પાંચસો, પચાસ અથવા દસ રૂપિયા કરતાં વધારે કાંમત છે એમ જાહેર કરાવે અથવા કરે તો સદરહુ ઠરાવ લાગુ પડશે નહીં.

(૨) આવી ગત્તી કાંમત જાહેર કરી હોય ત્યારે, અનુક્રમે ઉપર કહેલી રકમો ઉપર જેટલી ગત્તી કાંમત જાહેર કરવામાં આવે તેટલી ગત્તી કાંમત ઉપર, જોખમ વધવાને લીધે, સેંકડે અમુક ટકા લેવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૩) કોષ્ટ પણુ જનાવર ખેવાઇ ગયા બદલ નાશ પામ્યા બદલ અથવા યગડી ગયા બદલ નુકશાન ભરી લેવાનું કોષ્ટ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર કામ ચાલે તેવે દરેક વખતે, તે જનાવર શી કાંમતનું છે તે સાબીત કરવાનો અને જનાવરને કાંઈ નુકશાન થયું હોય તે પ્રસંગે નુકશાન રેટલું થયું છે તે સાબીત કરવાનો બોજો, નુકશાની માટે દાવો કરનાર માણસ ઉપર છે એમ સમજવું.

ક. ૭૬ (૧) માં “ ગધેડા ” શબ્દ સને ૧૮૯૬ ના એક્ટ ૯ ની ક. ૪ થી દાખલ કર્યો છે.

૭૪—કોષ્ટ ઉઠાડની માલકીનો અથવા તેના હવાલામાંના લગેજ રેલવેના કોષ્ટ નોકરે નોંધીને તે બદલ પહોંચ આપી નહીં હોય તો, તે લગેજ ખેવાયા બદલ અથવા નાશ પામ્યા બદલ અથવા યગડયા બદલ તે રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર નથી.

૭૫ (૧)—રેલવે મારફત લઇ જવા સાડ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને સ્વાધીન કરેલાં કોષ્ટ પણુ પારસલ અથવા બીંદીમાં ૨ જ પરિશિષ્ટમાં કહેલી કોષ્ટ પણુ વસ્તુઓ દશે, અને તે પારસલ અથવા બીંદીમાંની આવી વસ્તુઓની કાંમત રૂપિયા સો કરતાં વધારે દશે ત્યારે, તે પારસલ અથવા બીંદી તે આડમિનિસ્ટ્રેશનને મોકલનાર અથવા સ્વાધીન કરનાર માણસે તે રેલવેની મારફત લઇ જવા સાડ સ્વાધીન કરતી વખતે તે વસ્તુઓની કાંમત તથા તે પારસલ અથવા બીંદીમાં થું છે તે જાહેર કરાવ્યું નહિ દશે અથવા કર્યું નહિ દશે, તથા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની માંગણી ઉપરથી આ પ્રમાણે જાહેર કરેલી કાંમત ઉપર, વધારે જોખમને લીધે નુકશાનના બદલા તરીકે સેંકડે અમુક ટકા આપ્યા નહીં દશે અથવા આપવાનું કણુલ કર્યું નહિ દશે તો, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન, તે પારસલ અથવા બીંદી ખેવાયા બદલ અથવા નાશ પામ્યા બદલ, અથવા યગડયા બદલ જવાબદાર નથી.

(૨) જે કોષ્ટ પણુ પારસલ અથવા બીંદીની કાંમત પેટા કલમ (૧) મુજબ જાહેર કરી દશે તે પારસલ અથવા બીંદી ખેવાશે, નાશ પામશે અથવા યગડશે ત્યારે, એ પ્રમાણે ખેવાયા બદલાની નુકશાની વસુલ કરવી તે સદરહુ પ્રમાણે જાહેર કરેલી કાંમત કરતાં વધારે હોવી ન જોઇએ, અને આ પ્રમાણે જાહેર કરેલી કાંમત ખરી કાંમત છે તે સાબીત કરવાનો બોજો, જાહેર કરેલા ઇકરારમાં ગમે તે મજબૂર હોય તો પણુ, નુકશાનીનો દાવો કરનાર માણસ ઉપર છે.

(૩) બીજા પરિશિષ્ટમાં લખેલી કોષ્ટ પણુ વસ્તુ અમુક પારસલમાં છે એવું જાહેર કર્યું દશે તે પારસલ લઇ જવા આપત આડમીનિસ્ટ્રેશનને નીચે પ્રમાણે શરત કરવાનો અધિકાર છે, તે એ કે સદરહુ પારસલમાં જે વસ્તુ હોવા બદલ જાહેર કરવામાં આવ્યું દશે તે વસ્તુ તેમાં ખરેખરી છે તે આપત

તપાસ ઉપરથી અથવા બીજા કોઇ રીતે આ અર્થે અધિકાર મળેલા રેલવેના નોકરની ખાતી થવી જોઇએ.

૭૬—રેલવે મારફત લઇ જવા સારૂ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનને સ્વાધીન કરેલાં જનાવર અથવા માલ ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ નુકશાની મળવા સારૂ તે રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન ઉપર કરેલી હરકોઇ ફરીયાદમાં, તે કઇ રીતે ખોવાયાં, નાશ પામ્યાં અથવા બગડ્યાં એ સાબીત કરવાની વાદીને જરૂર નથી.

૭૭—રેલવેની મારફત લઇ જવાયેલાં જનાવર અથવા માલ ઉપર વધારે લીધેલા પૈસા પાછા મળવાનો અથવા એવી રીતે લઇ જવા સારૂ સ્વાધીન કરેલાં જનાવર અથવા માલ ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ નુકશાની મળવાનો કોઇ માણસને હક નથી, પણ તે વધારે લીધેલા પૈસા પાછા મળવાનો અથવા નુકશાની મળવાનો પોતાનો હાલ તે માણસે અથવા તેના તરફથી બીજા કોઇએ રેલવેની મારફત લઇ જવા સારૂ તે જનાવર અથવા માલ સ્વાધીન કર્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર તે રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનને લખીને ગુનચોં હશે તો તે માણસને ઉપર કલ્પા પ્રમાણેનો ઠરાવ લાગુ નથી એમ સમજવું.

૭૮—આ બાબના ઉપરના ઠરાવોમાં ગમે તે કશું હોય તોપણ, જે કોઇ પણ માલના પ્રકાર બદલ કલમ ૫૮ પેટા કલમ (૧) મુજબ આપેલી તપશીલ મુદ્દાની આખતમાં ખોટી હોવાને લીધે કોઇ પણ રીતે તે માલ ખોવાયો હોય, નાશ પામ્યો હોય અથવા બગડ્યો હોય ત્યારે તે પ્રમાણે તે માલ ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ, અથવા કોઇ પણ પ્રસંગે તે ખોટી તપશીલમાં લખેલા પ્રકાર મુજબ તે માલની જે કીંમત આકારવામાં આવે તેનાથી વધારે રકમ બદલ, રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન જવાબદાર નથી એમ સમજવું.

૭૯—કોઇપણ અમલદાર, સોલજર અથવા યુજુ સરકારની માલકીનો તથા સરકાર ચકાવતી હોય એવી રેલવે ઉપર પોતાના હુદાના નાતાથી નોકરી ઉપર હોય અથવા મુસાફરી કરતો હોય તે વખતે, તેનો એવી રીતે જન જન્ય અથવા તેની જાતને એવી રીતે કાંઇ ઇજા થાય કે, જે તે પોતાના હુદાના નાતાથી તે રેલવે ઉપર ન હોત અથવા મુસાફરી કરતો ન હોત તો, પ્રસંગોપાત, સને ૧૮૫૫ ના આક્ટ ૧૩ મુજબ નુકશાનનો બદલો આપવો થાત અથવા તેને પોતાને તે બંને આપવાનો થાત ત્યારે જે લશ્કરી કાયદાનો તેના છેક મરણ સમયે અથવા તેને ઇજા થઇ તે વખતે તે પાત્ર હોય તે લશ્કરી કાયદામાં એવી રીતે કોઇનો જીવ ગયા બદલ અથવા કોઇને ઇજા થયા બદલ નુકશાનનો બદલો મળવા સંબંધી ઠરાવ હોય તે પ્રસંગે, તેનો જન ગયાને લીધે અથવા તેને ઇજા થયાને લીધે કેવી જાતનો તથા કેટલો બદલો આપવો તે સદરહુ કાયદાને અનુસરીને નક્કી કરવામાં આવશે, પણ બીજી રીતે નક્કી કરવામાં આવશે નહિ.

૮૦—એક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો રેલવે ઉપર હોય એવા ટ્રાન્કે સંબંધી બીજા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી કમી થાય એવી મતલબની કરેલી કોઇપણ કબુલતમાં ગમે તે કશું હોય તોપણ કોઇ ઉતારૂ મુદ્દા બદલ અથવા તેને શારીરિક ઇજા થયા બદલ અથવા જનાવર અથવા માલ ખોવાયા બદલ નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ, નુકશાનો લેવા માટે કરેલી ફરીયાદ, તે ઉતારૂ અથવા તે જનાવર અથવા માલ બે અથવા વધારે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવે ઉપર સળંગ લઈ જવા સારૂ નોંધેલો હોય ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે તે ઉતારૂએ પોતાની ટીકીટ અથવા પાસ જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી લીધી હોય, અથવા તે જનાવર અથવા માલના કનસાઇનમેન્ટ તે જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને સ્વાધીન કર્યાં હશે તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર અથવા જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવે ઉપર જનાવર અથવા માલ ખોવાયો હશે, નાશ પામ્યો હશે અથવા બગડ્યો હશે. અથવા ઉતારૂ મુદ્દે હશે અથવા તેને ઇજા થઇ હશે તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર આજુવાનો અધિકાર છે.

૮૧—જનાવર અથવા માલ કોઇ પણ કુમખ્ય જળાશય ઉપરથી લઇ જવાનો કરાર કર્યો હોય

એવું કાઠ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તે જનાવર અથવા માલ આ આકટમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે રેલવે ન હોય એવાં વહાણમાં લેવડાવી જશે તો તે જનાવર અથવા માલ તે વહાણમાં લઇ જવામાં આવે તે દરમિયાન તે ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ, અથવા બગડ્યા બદલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી જે તે વહાણ એવી રેલવે હોત તો જેટલી દરત તેટલીજ દરશે.

૯૨—(૧) ઉતાર, જનાવર અથવા માલ અંશતઃ રેલવે મારફત તથા અંશતઃ સમુદ્ર મારફત લઇ જવાનો કરાર કાઠ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન કરે ત્યારે, સમુદ્ર ઉપર તે લઇ જતાં ઇશ્વરી કૃત્યને લીધે, રાજના શત્રુને લીધે, આગને લીધે, યંત્ર તથા વાહન તથા વરાળથી થનારા અકસ્માતને લીધે, તથા સમુદ્રથી, નદીથી તથા સર્વ પ્રકારના તથા સર્વ જાતનાં નૌકા પર્યટનથી થનારા સર્વ તથા પ્રત્યેક પ્રકારનાં ખીજાં જોખમને લીધે તથા અકસ્માતને લીધે જન જાય, શારીરિક ઇજા થાય, અથવા જનાવર અથવા માલ ખોવાય અથવા તેને નુકશાન થાય તે બદલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર નથી એવી શરત તે કરારમાં સ્પષ્ટ રીતે લખી નહિ હશે તોપણ તે સદરહુ કરારનો એક અંશ છે એમ સમજવું; અને આ શરત લાગુ કર્યા બાદ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન સમુદ્ર મારફત ઉતાર વિગેરે લઇ જવા સાર જે વહાણનો ઉપયોગ કરતી હશે તે વહાણ ગમે તે પ્રજાનું અથવા ધણીનું હોય તોપણ એ પ્રમાણે સમુદ્ર મારફત લઇ જતાં કાષ્ટનો જન જાય, શારીરિક ઇજા થાય, કિંવા જનાવર અથવા માલ ખોવાય અથવા તેને નુકશાન થાય તે બદલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન હેઠળ લખ્યા મુજબ જવાબદાર થશે, એટલે, જે સદરહુ વહાણ સન ૧૮૫૪ ના મરચંટ શિપીંગ આકટ મુજબ નોંધેલું હોય તથા તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનાં ધણીપણાનું હોય ત્યારે તે આકટની રૂએ તથા સને ૧૮૬૨ ના મરચંટ શિપીંગ આકટ સુધારવા બાબતના આકટ મુજબ જેટલે સુધી તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર થાય તેટલે સુધી જવાબદાર થશે, પણ તેથી વધારે જવાબદારી તેને માથે પડશે નહિ એમ સમજવું.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં નિર્દીષ્ટ કર્યા પ્રમાણેની કાષ્ટ જન કે માલની હાનિ અથવા ઇજા થઇ હોય અથવા નુકસાન થયું હોય ત્યારે તે ખાનાવ સમુદ્ર મારફત લઇ જતાં નીપજ્યો છે એ વાત સાબીત કરવાનો બોજો તે રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન ઉપર છે એમ સમજવું.

ખાખ ૮. અકસ્માત ખાખત.

૯૩—કાઠ પણ રેલવે ચલાવવામાં આવતી હોય તે દરમિયાન નીચે લખેલા અકસ્માત પૈકી હરકાં અકસ્માત થાય ત્યારે તે રેલવે ચલાવનારા રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશને તથા ખીજા કાઠ પણ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનની ટ્રેનને તે અકસ્માત થાય તો ખીજા આડમિનીસ્ટ્રેશને પણ, નકામી ઢીલ ન કરતાં તે અકસ્માતની નોટીસ રચાનીક સરકારને તથા તે રેલવે સાર નીમાયલા ઇન્સ્પેક્ટરને મોકલવી જોઇએ; અને જે ઠેકાણે અકસ્માત બન્યો હશે તે ઠેકાણાની છેક નજીકનાં સ્ટેશન માસ્તરે અથવા એવો સ્ટેશન માસ્તર ન હોય ત્યારે રેલવેના જે સેકશન (ભાગ) ઉપર અકસ્માત બન્યો હશે તે રેલવેનું સેકશન જે રેલવેના નોકરને સ્વાધીન હશે તેણે જે જીલ્લામાં અકસ્માત બન્યો તે જીલ્લાના માજીસ્ટ્રેટને તથા જે પોલીસ થાણાની સ્થાનીક હદમાં તે અકસ્માત બન્યો તે પોલીસ થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ આ બાબત વખતે વખતે નિમશે તેવા માજીસ્ટ્રેટને તથા પોલીસ અમલદારને તે અકસ્માતની નોટીસ નકામી ઢીલ ન કરતાં આપવી જોઇએ. સદરહુ અકસ્માતની વીગત.—

(અ) જે અકસ્માતથી માણસના જીવની હાનિ થઇ હશે અથવા ઈંડીયન પિનલ કોડમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે મહાવ્યથા થઇ હશે. અથવા માલને ભારે નુકશાન થયું હશે તેવા અકસ્માત.

(બ) જે ટ્રેનો પૈકી એક ઉતારની ટ્રેન હોય એવી ટ્રેનોનું સામસામી અથડાવું તે.

(ક) ઉતાર લઇ જનારી ટ્રેનનું અથવા તેના કાઠ પણ ભાગનું રેલ ઉપરથી નીચે ઉતરી આવવું તે.

(ડ) જે જાતના અકસ્માતથી હુમેશાં માણસના જીવની હાનિ થતી હોય અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારની મહાવ્યથા થતી હોય અથવા માલને ભારે નુકશાન થયું હોય તેવા અકસ્માત,

(ધ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ આ અર્થે ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેર ખાખર છપાવી પ્રસિદ્ધ કરે તેવા ખીજા કોઇ પ્રકારનો કોઇ પણ અકસ્માત.

૮૪—નીચે લખેલાં સર્વ અથવા તે પૈકી કોઇ પણ કારણ સારૂ આ આક્ટને તથા વિદ્યમાન કોઈ અમલમાં હોય એવા ખીજા કોઇ પણ કાયદાને અનુસરતી કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે; તે કારણોની વીચારઃ—

(અ) ઉપરની છેલ્લી કલમમાં રહેલી નોટીસોના નમુના ઠરાવવા સારૂ તથા અકસ્માત બદલ તે નોટીસોમાં શી શી હકીકત આવવી જોઇએ તે ઠરાવવા સારૂ.

(બ) કયા પ્રકારના અકસ્માતની ખાખતમાં અકસ્માત બન્યા પછી તાખડતોખ તારની મારફત નોટીસ મોકલવી જોઇએ તે ઠરાવવા સારૂ.

(ક) કોઈ અકસ્માત બનેથી રેલવેના નોકરોની, પોલીસ અમલદારોની, ઇન્સ્પેક્ટરોની તથા માજીસ્ટ્રેટોની શી શી ફરજ છે તે ઠરાવવા સારૂ;

૮૫—દરેક રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને પોતાની રેલવે ઉપર બનેલા અકસ્માતનું પત્રક, પછી કતો તે અકસ્માતથી માણસનાં શરીરને ઇજા થઇ હોય “કે નહીં” તોપણ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તેવા નમુના પ્રમાણે તથા તેવી રીતે તથા તેટલી તેટલી મુદતે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને મોકલવું જોઇએ.

૮૬—રેલવે ઉપરના કોઇ અકસ્માતથી ઇજા થયેલો દરકોઇ માણસ તે ઇજા બદલ તુકશાનીનો દાવો કરે ત્યારે, કાયદાથી અથવા પક્ષકારોની સંમતીથી તે દાવાનો નિકાલ કરવાના અધિકારવાળી દર-કોઈ અથવા માણસ, તે ઇજા પામેલા માણસને ચોખ્ખા લાચકી પામેલા એવા વૈઘનો ધંધો ચલાવનારા તથા કોઇ પણ પક્ષકારોના સાક્ષીદાર ન હોય એવા ફાલાણા માણસે તપાસવો એવો હુકમ કરવાને તથા તે તપાસના ખરચ બદલ પોતાને ચોખ્ખા લાગે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

ખાખ ૯. દંડ તથા ગુન્હા.

રેલવે કંપનીઓએ ગુન્હેગારી દાખલ આપવાની રકમ.

૮૭—કલમ ૧૩ પ્રમાણે કરેલો કોઇપણ હુકમ માનવાને કોઇ રેલવે કંપની ચુકશે તો તે કંપનીએ તે હુકમ નહિ માનવા બદલ બસે રૂપિયા સરકારને ગુન્હેગારી દાખલ આપવા જોઇએ, અને તે ઉપરાંત પહેલા દીવસ પછી બ્યાં સુધી તે હુકમ માનવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરએક દીવસના પચાસ રૂપિયા લેખે સરકારને ગુન્હેગારી આપવી જોઇએ.

૮૮—કોઇ રેલવે કંપની ૧૬ મી કલમની પેટા કલમ (૨) વિરૂદ્ધ કોઇ રેલવે ઉપર કોઇપણ રેલીંગ સ્ટોક વરાળથી અથવા ખીજા યાંત્રિક શક્તિથી ચલાવશે, અથવા ૧૮ મી, ૧૯ મી. ૨૦ મી અથવા ૨૧ મી કલમ વિરૂદ્ધ કોઇપણ રેલવે અથવા કામ ચાલુ કરશે અથવા તેનો ઉપયોગ કરશે, અથવા ૨૪ મી કલમ વિરૂદ્ધ કોઇપણ રેલવે દૂરી ચાલુ કરશે અથવા કોઇ પણ રેલીંગ સ્ટોકનો ઉપયોગ કરશે તો, જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ કલમો પૈકી કોઇપણ કલમ વિરૂદ્ધ તે યાંત્રિક શક્તિનો રેલવેનો, કામનો અથવા રેલીંગ સ્ટોકનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે તેટલા દીવસ સુધી દર એક દીવસના બસે રૂપિયા લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૮૯—કોઇપણ રેલવે કંપની પોતાની રેલવેના સ્ટેશનો ઉપર અમુક ચોપડીઓ અથવા ખીજા લેખ લોકોને જોવા સારૂ ખુલ્લા રાખવા અથવા પ્રસિદ્ધ જગાએ ચોહોડવા સમ્બંધી ૪૭ મી કલમની પેટા કલમ ૬) ૫૪ મી કલમની પેટા કલમ (૨) અથવા ૬૫ મી કલમના ઠરાવો અમલમાં આણવાને ચુકશે તો જેટલા દીવસ સુધી તે ઠરાવ પ્રમાણે ચલાવવામાં ના આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના પચાસ રૂપિયા લેખેની રકમ તે રેલવે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૦—સામાન્ય કાનુનો કરવા સમ્બંધી ૪૭ મી કલમના ઠરાવો અમલમાં આણવાને કોઇ રેલવે કંપની ચુકશે તો, સદરહુ પ્રકારની ચુક જેટલા દીવસ ચાલુ રહેશે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના પચાસ રૂપિયા લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૨—૪૮ મી કલમ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલા કોષપણુ ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવાને એકાદી રેલવે કંપની ઇનકાર અથવા ગફલત કરશે તો જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ ઇનકાર અથવા ગફલત ચાલુ રહે તેટલા દીવસ સુધી દર દીવસના અસે રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૨—કોષપણુ પત્રક મોકલવા સંબંધી પર મી કલમના અથવા ૮૫ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કોષ રેલવે કંપની ચાલે નહિ તો, તે પત્રક મોકલવા સાથે ઠરાવેલી તારીખથી ચૌદ દીવસ વિત્તા પછી જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ પત્રક મોકલવામાં નહિ આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના પચાસ રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૩—કોષપણુ વાગનમાં અથવા ટ્રંકમાં વત્તામાં વતું કેટલું વજન ભરી લઇ જવું તે સંબંધી અથવા કોષપણુ ખાનામાં વત્તામાં વત્તા કેટલા ઉતાર ખેસાડવા તે સંબંધી અથવા તે વાગન ઉપર અથવા તે ટંક ઉપર સદરહુ વજન દરજાવવા સંબંધી અથવા તે ખાનામાં અથવા ખાના ઉપર સદરહુ ઉતારની સંખ્યા દરજાવવા સંબંધી કલમ ૫૩ અથવા કલમ ૬૩ માં કહેલા ઠરાવો વિરૂદ્ધ કોષ રેલવે કંપની ચાલશે, અથવા પોતાની રેલવે ઉપર જનારી વાગન અથવા ટ્રંકના કોષપણુ ધણીને કલમ ૫૩ ના ઠરાવો બાજી ભુજીને તે કંપની તોડના દેશે તો જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ એ કલમો પૈકી કોષપણુ કલમના ઠરાવ તોડવામાં આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના વીસ રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૪—કોષપણુ રેલવે કંપની ચલાવતી હોય એવી ઉતાર લઇ જનારી હરકોષ ટ્રેનમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ મંજૂર કરે તેવાં, ઉતાર તથા રેલવેના નોકરની દરમ્યાન નિવેદન કરવાનાં યોગ્ય સાધનો કરીને તે યોગ્ય સ્થિતિમાં ટકાવી રાખવા બદલ કલમ ૬૨ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલો હરકોષ હુકમ માનવાને તે કંપની ચુકશે તો, તે હુકમ ન માનીને ચલાવેલી દરેક ટ્રેન બદલ તે કંપનીએ સરકારને વીસ રૂપીઆ ગુન્હેગારીમાં આપવા જોઇએ.

૯૫—જોએ માટે ખાનાં જુદાં રાખવા સંબંધી અથવા તે ખાનામાં પીશાબખાનાની સોઈ કરવા સંબંધી ૬૪ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કોષ રેલવે કંપની ચાલશે નહિ તો, આ પ્રમાણે જે ટ્રેનના સંબંધમાં ચુક થશે તે પ્રત્યેક ટ્રેન માટે તે કંપનીએ સરકારને વીસ રૂપીઆની રકમ ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૬—૮૩ મી કલમમાં તથા ૮૪ મી કલમ મુજબ વિચ્છેદનકાળે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં કલા મુજબની કોષ અકસ્માતની નોટીસ આપવાને કોષ રેલવે કંપની ચુકશે તો જેટલા દીવસ સુધી તે નોટીસ આપવામાં ન આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના સો રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૭—કોષ પણુ કૃત્ય અથવા કસુર ક્યાંને લીધે કોષ રેલવે કંપનીએ આ બાબના ઉપર કહેલા ઠરાવો મુજબ સરકારને કોષ રકમ ગુન્હેગારીમાં આપવાની હોય ત્યારે તે કૃત્ય અથવા કસુર તમામ અથવા કોષ પણુ અંશે જે જગ્યાએ થઈ હોય તે જગ્યાએ હકુમત ધારણ કરનારી ડિઓટ કોર્ટમાં ફરિયાદ કરી તે દંડની રકમ વસુલ કરી શકાશે એમ સમજવું.

(૨) આવી ફરિયાદ કરવાની તે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી લઇને કરવી જોઇએ, અને તે ફરિયાદમાં હિંદુસ્તાનના સેક્રેટરી આફ રેલ્વે ઇન કૌન્સિલને વાદી કરવા જોઇએ.

(૩) આ બાબના ઉપર કહેલા ઠરાવ મુજબ કોષ રેલવે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવાની સર્વ રકમ અથવા તેના કોષ પણુ ભાગ માફ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૯૮—આ આકટથી કોષ રેલવે કંપની ઉપર નાંખેલી કોષ પણુ જવાબદારી અદા કરવાની તે કંપનીને ફરજ પાડવા સાથે, ઉપરની ડેલી કલમમાં કહેલી ફરિયાદ ન કરતાં ખીજી કોષ પણુ પ્રકારની તબવીજ કરવાનો અથવા તે ફરિયાદ ઉપરાંત ખીજી કોષ પણુ પ્રકારની તબવીજ કરવાનો સરકારને પ્રતિબંધ થાય એમ આ બાબના કોષ પણુ ઠરાવો અર્થ કરવો નહિ.

રેલવેના નોકરોએ કરેલા ગુન્હા.

૯૯—રેલવેના જે કોષ નોકરનું કામ ૬૦ મી કલમના હરાવ માન્ય કરવાનું હશે તે નોકર તે હરાવ ગ્રહણતથી અથવા જાણી જોઇને માન્ય નહીં કરશે તો તેના વીશ રૂપિયા સુધીના દંડ થશે.

૧૦૦—જે કોષ પશુ રેલવેના નોકર કામ ઉપર છતાં કેરી અવસ્થામાં હોય તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે, અથવા જે પ્રસંગે કદરહુ કામ અયોગ્ય રીતે કર્યો હોય તેલ રેલવે ઉપરના અથવા રેલવેમાં મુસાફરી કરનારા કોષ પશુ શખસની સલામતીને જોખમ પહોંચાવના સંભવ હોય તે પ્રસંગે તેને એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની, અથવા એ બન્નેની શીક્ષા થશે.

૧૦૧—રેલવેના કોષ નોકર, પોતે કામ ઉપર હોય તે વખતે—

(અ) આ આક્ટ મુજબ કરેલી અને મંજૂર તથા પ્રસિદ્ધ તથા જાહેર કરેલી કોષ પશુ સામાન્ય કાનુન માન્ય નહીં કરીને, અથવા

(બ) જે કોષ પશુ કાનુન અથવા હુકમ આવી કોષ પશુ સામાન્ય કાનુનથી વિરૂદ્ધ નહીં હશે, અને જે પ્રમાણે ચાલવાને તે પોતાની ચાકરીની શરતથી બંધાયેલો હશે, અને જે વિશેની પોતાને નોટીસ મળી હશે તે કાનુન અથવા હુકમ માન્ય નહીં કરીને, અથવા

(ક) કોષ પશુ અવિચારનું અથવા ગ્રહણતનું કામ અથવા કસ્ટ કરીને,

કોષ પશુ માણસની સલામતી જોખમમાં નાંખશે તો તેને એ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બન્નેની, શીક્ષા થશે.

૧૦૨—૬૩ મી કલમ મુજબ વત્તામાં વત્તા આટલા ઉતાડ્યો ફલાણા ખાનામાં બેસે એમ તે ખાનાની અંદરની અથવા બહારની બાજુએ દર્શાવ્યું હશે તેટલા પુરેપુરા ઉતાડ્યો તેમાં હોવા છતાં રેલવેના કોષ નોકર કોષ પશુ ઉતાડીને તે ખાનામાં જોરજુલથી દાખલ કરશે અથવા જોરજુલમથી દાખલ કરવાની કોશિષ કરશે અથવા દાખલ કરાવશે તો તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૧૦૩ કોષ રેશન મારતર અથવા રેલવેનું કોષ સેકશન (ભાગ) જેના હવાલામાં હોય એવો રેલવેના કોષ નોકર ૮૨ મી કલમમાં તથા ૮૩ કલમ મુજબ વિલમ્બાકાળે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં કહેલી અકરમાતની નોટીસ નહિ આપશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૧૦૪—રેલવેના કોષ નોકર જરૂર શિવાય—

(અ) જે જગ્યાએ રેલવે સાર્વજનિક રસ્તાની સપાટી ઉપર થઇને જતી હોય તે જગ્યાએ કોષ પશુ રેલીંગ રોક ઉંચું રહેવા દેશે, અથવા

(બ) કોષ પશુ લેવલક્રોસીંગ બંધ કરીને લોકોને ત્યાંથી જવા આવવા નહિ દેશે, તો તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૧૦૫—આ આક્ટ મુજબ મોકલવાના જે કોષ પશુ પત્રકમાં કોષ પશુ હકીકત ખોટી દાખલ કરી હોય અને તે બાબતની ખબર તે ઉપર સહી કરનારા કોષ પશુ માણસને હોય તો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એક વર્ષ સુધીની કેદની અથવા એ બન્નેની શીક્ષા થશે.

બીજા ગુન્હા.

૧૦૬—કોષ પશુ માલ સંબંધી તપશીલ આપવાનું જે કોષ માણસને ૫૮ મી કલમ મુજબ કહેવામાં આવ્યું હશે તે માણસ મુદતની બાબતમાં ખોટી હોય એવી તપશીલ આપશે તો તે માણસને અને જે તે માણસ માલનો ધણી ન હોય તો તે માલના ધણીને પણ દરેક મણ બદલ અથવા મણના ભાગ બદલ દશ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે, અને તે માલ જે કોષ દર અથવા બીજો ચાર્જ આપવાને પાત્ર થશે તે દર અથવા બીજા ચાર્જ ઉપરાંત તે દંડ લેવામાં આવશે એમ સમજાવું.

૧૦૭—કોષ પશુ ૫૯ મી કલમ તોડીને પોતાની સાથે કોષપશુ બચકારક અથવા દુખકારક માલ રેલવે ઉપર લઇ જશે, અથવા રેલવેની મારફત લઇ જવા સાર આવેા કોષ પશુ માલ આપવા માંડશે અથવા આપશે, તો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે, અને આવેા માલ તે રેલવે આણ.

વાને લીધે જે કંઈપણ હાનિ, ઇજા અથવા નુકશાન થાય તે બદલ પણ તે માણસ જવાબદાર છે એમ સમજવું.

૧૦૮—ઉતાર તથા રેલવેના જે નોકરના હવાલામાં ટ્રેન હોય તે નોકર એમની દરમિયાન નિવેદન કરવા સારૂ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરી આપેલું કોઈપણ સાધન, વ્યાજબી તથા પુરતાં કારણ શિવાય, કોઈ ઉતાર વાપરશે અથવા તેની છેડ કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૦૯—જો કોઈ ઉતાર, જે ખાનું રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ખીજા કોઈ ઉતાર સારૂ જુદું રાખ્યું હશે અથવા જેમાં વત્તામાં વત્તા આટલા ઉતાર ખેસાડવા તે તે ખાનાની બહાર અથવા અંદર ૬૩ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે દર્શાવ્યું હશે તેટલા ઉતાર તેમાં ખેડેલા છતાં તે ખાનામાં પ્રવેશ કરે બાદ રેલવેના કોઈપણ નોકરે તેને તેમાંથી ઉતારવાનું કહ્યા છતાં તે ઉતરવાને ના પાડે તો તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે કોઈ પણ ઉતાર, પોતાના ઉપયોગ માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને જે ખાનું જુદું રાખ્યું ન હોય તે ખાનામાં, અથવા જેની અંદર વત્તામાં વત્તા આટલા ઉતાર ખેસે તે તેની બહાર અથવા અંદર ૬૩ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે દર્શાવ્યું હોય તેટલા ઉતાર તેમાં ખેડેલા નહીં છતાં તે ખાનામાં ખીજા કોઈ પણ ઉતારને કાયદેસર રીતે પેસતાં અટકાવશે તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૦ (૧)—જે ખાનું તમાકુ વિગેરે પીવા સારૂ ખસુસ રાખેલું હશે તે ખાના શિવાય ખીજા કોઈ પણ ખાનામાં જે કોઈ પણ માણસ, તે ખાનામાં ખીજા કોઈ ઉતાર હોય તો તેઓની સંમતી વગર તમાકુ વિગેરે પીશે તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે,

(૨) તમાકુ વિગેરે ન પીવાની રેલવેના કોઈ પણ નોકરે તાકીદ કર્યા પછી જે કોઈ પણ માણસ સદરજી પ્રમાણે તમાકુ વિગેરે પીવાનું જારી રાખશે તે પેટા કલમ (૧) માં કહેલી શિક્ષાને પાત્ર થવા ઉપરાંત વળી જે ગાડીમાં તે મુસાફરી કરતો હશે તે ગાડીમાંથી તેને કાઢાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોઈ પણ નોકરને છે.

૧૧૧—રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના ટુકમથી કોઈ રેલવે ઉપર અથવા રેલ્વે સ્ટેશન ઉપર રાખેલું કોઈ પણ પાટીયું અથવા ચોહોરોલો કોઈ પણ લેખ કોઈ પણ માણસ, આ અર્થે અધિકાર શીવાય કાઠી નાખશે અથવા જાણી જોઇને ખરાબ કરશે અથવા તેના કોઈ પણ પાટીયા અથવા લેખ ઉપરના કોઈ પણ અક્ષર અથવા આંકડા છેડા નાંખશે અથવા ફેરવશે તો તે માણસને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૨—જો કોઈ પણ માણસ, કોઈ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છેતરવાના ઇરાદાથી (અ) ૬૮ મી કલમ વીરૂદ્ધ રેલવે ઉપરની કોઈ પણ ગાડીમાં પેસશે, અથવા

(બ) માત્ર એકજ મળલને માટે આપેલા જે પાસનો અથવા ટીકીટનો ઉપયોગ આગળ કરેલી મુસાફરી વખતે થઇ ચુક્યો હશે તે, અથવા રીટર્ન ટીકીટની ખાખતમાં, તેના જે અડધા ભાગનો તેવી રીતે ઉપયોગ થઇ ચુક્યો હશે તે વાપરશે અથવા વાપરવાની કોશિષ કરશે,

તો તેણે જેટલી મુસાફરી કરી હશે તેના એકવારના ભાડાની રકમ ઉપરાંત તેનો સો રૂપિયા સુધીના દંડ થશે.

૧૧૩ (૧)—પોતાની પાસે યોગ્ય પાસ અથવા યોગ્ય ટીકીટ હોવા શિવાય જે કોઈ ઉતાર કોઈ ટ્રેનમાં મુસાફરી કરશે, અથવા પોતે ટ્રેનમાં હોય તે વખતે અથવા ટ્રેનમાંથી ઉતર્યા હોય તે વખતે ૬૪ મી કલમ મુજબ તેનો પાસ અથવા ટીકીટ રજુ કરવા અથવા આપી દેવા ખાખત માંગણી કરવામાં આવે એટલે તુરત પોતાનો પાસ અથવા ટીકીટ તપાસવા સારૂ રજુ કરવાને અથવા તે આપી દેવાને ચુકશે અથવા ના પાડશે તો આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને નીમેલા રેલવેના કોઈ પણ નોકરની માંગણી ઉપરથી, આ કલમમાં નીચે લખેલું જરૂરી હાંસલ આપવાને તે માણસ પાત્ર છે એમ સમજવું, અને તે શિવાય વળી તે ઉતાર આ પ્રમાણે બાકું આપવાને પાત્ર છે, એટલે જેટલા અંતર સુધી તેણે મુસાફરી કરી હશે તેટલા અંતરનું મામુલ રીતે લેવાતું એક વારનું બાકું અથવા, તે કથે સ્ટેશનથી નીકળ્યો તે વિશે કોઈ પણ શક હોય ત્યારે, જે સ્ટેશનથી તે ટ્રેન પ્રથમ નીકળી તે સ્ટેશનથી મામુલ રીતે લેવાતું

એક વારનું બાકું અથવા, ટ્રેનમાં મુસાફરી કરનારા ઉતારાઓની ટીકીટો તે ટ્રેન પ્રથમ નીકળી ત્યાર પછી તપાસવામાં આવી હોય તો જે જગ્યાએ તે ટીકીટો તપાસવામાં આવી તે જગ્યાથી અથવા એક કરતાં વધારે વખત તે ટીકીટો તપાસવામાં આવી હોય તે પ્રસંગે તે છેલ્લેથી જે જગ્યાએ તપાસવામાં આવી તે જગ્યાથી મામુલ રીતે લેવાનું એક વારનું બાકું તે આપવાને પાત્ર છે.

(૨) જે કલાસની ગાડી માટે અથવા ટ્રેન માટે કોષ ઉતારાએ પાસ મેળવી હોય અથવા ટીકીટ વેચાતી લીધી હોય તેના કરતાં ઉપલા કલાસની ગાડીમાં અથવા ગાડી ઉપર અથવા ટ્રેનમાં બેસીને તે મુસાફરી કરશે અથવા મુસાફરી કરવાની કોશિશ કરશે અથવા તેની પાસ અથવા ટીકીટ વડે જેટલે સુધી મુસાફરી કરવાનો તેને અધિકાર હોય તે કરતાં વધારે અંતર સુધી તે કોષ ગાડીમાં અથવા ગાડી ઉપર બેસીને મુસાફરી કરશે તો, આ અર્થે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને નીમ્નેલા રેલવેના કોષ પજુ નોંદરની માગણી ઉપરથી, આ કલમમાં નીચે લખેલું જારી હાંસલ આપવાને તે માણસ પાત્ર છે એમ સમજવું, અને તે શીવાય વળી તેણે જે કોષ બાકું આપ્યું હશે અને તેણે કરેલી મુસાફરી માટે જે બાકું આપવાનું હશે તે બે વચેના તફાવતની રકમ આપવાને તે પાત્ર છે.

(૩) સૌથી ઉપલા કલાસની અથવા સૌથી નીચલા કલાસની અથવા બીજા કોષ પજુ કલાસની અથવા જાતની ગાડીમાં તે ઉતારા મુસાફરી કરતો હોય અથવા તેણે મુસાફરી કરી હોય અથવા મુસાફરી કરવાની કોશિશ કરી હોય તે પ્રમાણે, પેટા કલમ (૧) તથા પેટા કલમ (૨) માં કહેલું જારી હાંસલ નીચે મુજબ હોવું જોઈએ, એટલે:—

(અ) ચાર્જ આપવાને પાત્ર થયા પછી તથા રેલવેના કોષ નોંદરને તે આપતની ખર્ચ પડે તે પહેલાં તુરંતજ ઉપર કહેલો ઉતારા પોતે તે ચાર્જ આપવાને પાત્ર થયો છે એ હકીકત તે ટ્રેન જે રેલવેના નોંદરના હવાલામાં હોય તે નોંદરને જાહેર કરે તે પ્રસંગે અનુક્રમે એક રૂપિયાએ આના અથવા આઠ આના.

(બ) બીજા કોષપજુ પ્રસંગે, છ રૂપિયા, એક રૂપિયા અથવા ત્રણ રૂપિયા પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે આવું જારી હાંસલ કોષપજુ પ્રસંગે—

(અ) તે પેટા કલમ (૧) ની રૂયે આપવાનું થાય ત્યારે, તે આપવાને પાત્ર થયેલો ઉતારા તે પેટા કલમ મુજબ જે સાધારણ એકવારનું બાકું આપવાને પાત્ર હોય તેના કરતાં વધારે હોવું નહિ જોઈએ; અથવા

(બ) તે પેટા કલમ (૨) ની રૂયે આપવાનું થાય ત્યારે તે આપવાને પાત્ર થયેલા ઉતારાએ આપેલું બાકું તથા તેણે કરેલી મુસાફરી માટે આપવાનું બાકું એ વચેની તફાવત કરતાં વધારે હોવું જોઈએ નહીં.

(૪) પેટા કલમ (૧) માં કહેલું જારી હાંસલ તથા બાકું, અથવા પેટા કલમ (૨) માં કહેલું જારી હાંસલ તથા બાકીના કોષપજુ બાકી આપવાને પાત્ર થનારો કોષ ઉતારા પ્રસંગે પ્રમાણ કલમ (૧) અથવા પેટા કલમ (૨) મુજબ માગણી કરવામાં આવે ત્યારે તે આપવાને ચુકશે અથવા ના પાડશે તો, આ અર્થે રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશને નીમ્નેલા રેલવેના કોષ પજુ નોંદર હરકોષ માહિતે અને અરજી કરે એટલે તે માહિતે સદરજી રકમ જાણે તે ઉતારાને પોતે દંડ કર્યો હોય તેવી રીતે તે ઉતારા પાસેથી વસુલ કરવી, અને તે રકમ વસુલ થતી જશે તેમ તે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવી.

૧૧૪—કોષ પજુ માણસ, કોષ રીટર્ન ટીકીટના રીટર્ન (આવવાના) અડધીયાથી બીજો હરકોષ માણસ મુસાફરી કરી શકે તે માટે “ કોષ પજુ ” અડધીયું વેચશે અથવા વેચવાની કોશિશ કરશે અથવા પોતાની પાસેથી આપી દેશે અથવા આપી દેવાની કોશિશ કરશે અથવા કોષ પજુ માણસ કોષ રીટર્ન ટીકીટનું આવું અડધીયું ખરીદશે, તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની શીક્ષા થશે, અને રીટર્ન ટીકીટનું આવું અડધીયું વેચાતું હોય તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની શીક્ષા કરશે અથવા પ્રવાસ કરવાની કોશિશ કરશે તો તેને તે ટીકીટથી જેટલી રીટર્ન (આવવાની) મુસાફરી કરવાનો અધિકાર હશે તે બદલાતો એકવારના બાકીની રકમ સુધીના જારી દંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૧૫—૧૧૨ થી કલમ મુજબ અથવા ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ કરેલા હરકોષ દંડનો કોષ માણસ સરકાર ખાતે જમે કરવામાં આવે તે પહેલાં સદરજી કલમમાં કહેલા એકપટ બાકીની રકમ જેટલી તે દંડ પૈકીની રકમ, તે દંડ વસુલ થાય તેમ રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવી જોઈએ.

૧૧૬—કોષ ઉતાર પોતાની પાસની અથવા ટીકીટની તારીખ, નંબર અથવા ખીન્ને કંઈ પણ મહત્વનો ભાગ વ્યાખ્યાન ન શકે એવી રીતે તે પાસમાં અથવા ટીકીટમાં જાણીજીતને ફેરફાર કરશે અથવા તે વીરુપ કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૭—કોષ પશુ સસર્ગિક અથવા ચેપી રોગથી પીડાતો કોષ માણસ, કલમ ૭૧ ની પેટા કલમ (૨) વિરુદ્ધ કોષ રેલવે ઉપર પ્રવેશ કરશે અથવા તેમાં મુસાફરી કરશે તો તેને, તથા તેણે ઉપર પ્રમાણે રેલવે ઉપર પ્રવેશ કર્યો તે વખતે અથવા મુસાફરી કરી તે વખતે તે માણસ રેલવે ઉપર જે ખીન્ન કોષ માણસના હવાલામાં હોય તે માણસને, વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને વળી તે શિવાય, તેઓમાંના ગમે તે જણે જે કંઈ પણ ભાડું આપ્યું હશે તે ભાડું ખોટું થશે તથા જે કંઈ પણ પાસ અથવા ટીકીટ તેઓમાંના ગમે તે જણે મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ ખોટી થશે, અને તેઓને રેલવે ઉપરથી કહાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોષપશુ નોકરને છે.

(૨) અમુક માણસને સંસર્ગિક અથવા ચેપી રોગ થયો છે એ વાત ૭૧ મી કલમની પેટા કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલવેના નોકરને માલમ છતાં તે નોકર તે માણસને ખીન્ન ઉતારાઓથી વેગળા રાખવાની ગોઠવણ કર્યા શિવાય જાણી જીતને રેલવે ઉપર મુસાફરી કરવા દેશે તો તેને ૧૦૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૮—ટ્રેન ચાલતી હોય તે વખતે કોષ પશુ ગાડીમાં કોષ ઉતાર ચઢશે અથવા ચડવાની કોશીસ કરશે અથવા તેમાંથી ઉતરશે અથવા ઉતરવાની કોશીસ કરશે અથવા ગાડીમાં ચઢવા અથવા તેમાંથી ઉતરવા સાથે ઉતાર માટે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને નિમેલા પ્લાટ ફાર્મને અથવા ખીન્ન જગાને ગાડીની જે બાજુ લાગતી હોય તે બાજુએથી નહિ પણ ખીન્ને ઠેકાણેથી કોષ ઉતાર ચઢશે અથવા ચઢવાની કોશીસ કરશે અથવા ઉતરશે અથવા ઉતરવાની કોશીસ કરશે અથવા ટ્રેન ચાલતી હશે તે વખતે કોષપશુ ગાડીનું બાજુનું બારણું કોષ ઉતાર ઉઘાડશે તે: તેને વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) રેલવેના નોકરે ના કલા છતાં કોષ પશુ ઉતાર કોષ પશુ ગાડીના છાપરા ઉપર અથવા પગથીયા ઉપર અથવા પગ મુકવાના પાટીયા ઉપર અથવા એનજીન ઉપર અથવા ટ્રેનનો જે કોષ પશુ ખીન્ને ભાગ ઉતારના ઉપયોગ માટે યોગ્યે નહીં હોય તે તે ભાગમાં હકથી મુસાફરી કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને તેને રેલવે ઉપરથી અહાર કહાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોષ પશુ નોકરને છે.

૧૧૯—રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને કોષ ગાડી, ખાનું, ઝોરડી અથવા ખીન્ન જગા માત્ર સ્ત્રીઓના ઉપયોગ રાખેલી છે એવી ખખર છતાં કોષ પુરૂષ કાયદાસર કારણ વગર તેમાં પેસશે, અથવા તેમાં પેસા પછી, રેલવેના હરકોષ નોકર તેમાંથી અહાર જવાનું કહે ત્યાર પછી તેમાં રહેશે, તો તેને સેા રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને વળી તે શિવાય તેણે જે કંઈ પણ ભાડું આપ્યું હશે તે ભાડું ખોટું થશે, તથા જે કંઈ પણ પાસ અથવા ટીકીટ મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ ખોટી થશે, અને તેને રેલવે ઉપરથી અહાર કહાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોષ પશુ નોકરને છે.

૧૨૦—રેલવેની કોષ પશુ ગાડી અથવા કોષ પશુ ભાગ ઉપર કોષ માણસ.

(અ) ફેરી અવસ્થામાં હશે; અથવા

(ખ) કંઈ પણ અપકારક કૃત્ય કરશે અથવા કંઈ પણ નિર્લજ્જપણાનું કૃત્ય કરશે અથવા ખીબસ્ત શબ્દો બોલશે અથવા ગાળો દેશે, અથવા

(ક) જાણી જોઈને અને કાયદાસર કારણ વગર કોષ પશુ ઉતારના સુખમાં હરકત કરશે અથવા કોષ પશુ દીવો હોલવશે.

તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને વળી તે શિવાય, તેણે જે કંઈ પણ ભાડું આપ્યું હશે તો ખોટું થશે, તથા જે કંઈ પણ પાસ અથવા ટીકીટ મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ ખોટી થશે, અને તેને રેલવે ઉપરથી અહાર કહાડી મુકવાનો અધિકાર

રેલવેના કોષ પણ નોકરને છે.

૧૨૧—રેલવેના કોષપણ નોકર પોતાનું કર્તવ્ય કર્મ કરતો હશે ત્યારે તેને કોષ માણસો જાણી જોઇને હરકત કરશે અથવા અટકાવશે તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૨—(૧) કોષ માણસ ગેરકાયદેસર રીતે રેલવે ઉપર પ્રવેશ કરશે તો તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) સદરહુ પ્રમાણે પ્રવેશ કરનારા કોષ માણસને રેલવે ઉપરથી બહાર જવાનું રેલવેના કોષ પણ નોકર અથવા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તરફથી બીજો કોષ પણ માણસ કહે તે છતાં તે માણસ તે ઉપરથી બહાર જવાની ના કહેશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને તેને રેલવે ઉપર તેમજ તેને અંદરથી બહાર કાઢી મુકવાનો અધિકાર સદરહુ નોકરને અથવા બીજા માણસને છે.

૧૨૩—કોષ ટ્રામની ગાડીનો, આમનીખસોનો, સાધારણ ગાડીનો અથવા બીજાં વાહનનો કોષ હાકનાર અથવા કંડક્ટર રેલવેની જગા ઉપર હોય ત્યારે રેલવેના કોષ પણ નોકરનો અથવા પોલીસ અમલદારનો વાજબી હુકમ ન માને તો તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૪—નીચે લખેલા બે પ્રકાર પૈકી કોષ પણ પ્રસંગે, એટલે,

(અ)—કોષ એનજીન અથવા ટ્રેન રેલવેને રસ્તે આવે છે એવું કોષપણ માણસ જાણતો હોય અથવા માનવાનું તેને કારણ હોય તેમ છતાં તે માણસ એકાદા રસ્તાની વચ્ચે રેલવેની ગમે તે બાજુપર ઉભો કરેલો કોષપણ દરવાજો ઉઘાડશે, અથવા રેલવે ઓળંગીને જશે અથવા જવાની કોશીલ કરશે અથવા કોષપણ જનાવર અથવા વાહન અથવા બીજી વસ્તુ તે રેલવેની વચ્ચેથી હાંકી જશે અથવા લઇ જશે અથવા હાંકી જવાની અથવા લઇ જવાની કેશિસ કરશે, અથવા

(ખ) દરવાજો બેસનારો માણસ ગેરહાજર હોય ત્યારે, કોષ માણસ પોતે તથા પોતાના તાબા માંહેનું કોષપણ જનાવર, વાહન, અથવા બીજી વસ્તુ ઉપર કહેલા દરવાજામાંથી પસાર થયા પછી તાબડોતબ તે દરવાજો બંધ કરીને તેને આગળો દેવામાં કસુર કરશે.

તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૫—(૧) ટોરને અંદર ન આવવા દેવા સાડ જેને ચોગ્ય વાડ કરી હોય એવી કોષ પણ રેલવે ઉપર અતિક્રમણ કરનારા ટોર જે માણસનાં હશે અથવા જે માણસના હવાલામાં હશે તે માણસને, સન ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આકટ મુજબ જે કોષપણ રકમ તેની પાસેથી વસુલ કરવામાં આવી હોય અથવા વસુલ કરવાની હોય તે રકમ શિવાય દરેક ટોર બદલ પાંચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) આ કલમ મુજબ કરેલો કોષપણ દંડ, કોર્ટ દરમિયાન તો, સને ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આકટની પચીસમી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) સને ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આકટની અગિયારમી તથા છવીસમી કલમ માંહેના “ સાર્વજનિક રસ્તા ” આ શબ્દોમાં રેલવેનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું, અને સદરહુ અગિયારમી કલમ મુજબ પોલીસ અમલદારને આપેલો અધિકાર રેલવેના કોષ પણનોકર ચલાવવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૫) સને ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આકટમાં ‘ટોર’ એ શબ્દનો જે અર્થ થાય છે તેજ અર્થ આ કલમમાં થાય છે એમ સમજવું.

૧૨૬—કોષપણ રેલવે ઉપર મુસાફરી કરનાર અથવા તે ઉપર હોય એવા હરકોષ માણસની શૈક્ષણિકતાને જોખમમાં નાંખવાના ધરાદારથી અથવા જોખમ પોહાવવાના સંભવ છે એમ જાણીને હરકોષ માણસ ગેરકાયદેસર રીતે નિચે લખ્યા પ્રમાણે કૃત્ય કરશે તો તેને છવત્તાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે; તે કૃત્યની વિગત:—

(અ) કોષપણ લાકડું, પથર અથવા બીજી વસ્તુ અથવા પદાર્થ તે રેલવે ઉપર અથવા વચ્ચે મુકશે અથવા ફેંકશે અથવા

(ખ) કોષ પણ રેલવેની કોષપણ રેલ, સ્લીપર, અથવા બીજી વસ્તુ અથવા પદાર્થ ઉપાડી લેશે,

કાઠડી નાંખશે. ઢીલો કરશે અથવા ખસેડશે, અથવા

(ક) કાઠપણુ રેલવેના હરકોઠ સંધા અથવા બીજાં યંત્ર ફેરવશે, ચલાવશે, ઉઘાડશે અથવા વાળશે, અથવા

(ડ) કાઠપણુ રેલવે ઉપર અથવા તેની નજીક હરકોઠ સીગનલ (નીશાની) અથવા ઢીલો કરશે અથવા ખતાવશે અથવા સંતાડી દેશે અથવા કાઠડી નાંખશે, અથવા

(ધ) કાઠપણુ રેલવે સમ્બંધી બીજી કંઈ પણ કૃત્ય અથવા વાત કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવાની કોશિષ કરશે.

૧૨૬—જે કાઠ પણુ માણુસ, ટ્રેનનો ભાગ હોય એવા કાઠપણુ રેલીંગ-રટોકમાં અથવા તે ઉપર અથવા તેજ ટ્રેનનો ભાગ હોય એવા બીજા કાઠ રેલીંગ રટોકમાં અથવા તે ઉપર બીજો કાઠ માણુસ હોય તેવી સલામતીને જોખમમાં નાખવાના ધરાદાથી અથવા જોખમ થવાનો સંભવ છે એમ જાણીને તે રેલીંગ રટોક તરફ અથવા તેની સામા અથવા તેની અંદર અથવા તેની ઉપર ગેરકાયદાસર રીતે કંઈ પણ લાકડું, પથર અથવા બીજી વસ્તુ અથવા પદાર્થ નાંખશે અથવા પડાવશે અથવા અથડાવશે તો, તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૨૮—જે કાઠ પણુ માણુસ કંઈપણુ ગેરકાયદેસર કૃત્ય કરીને અથવા કંઈ પણ કસુર અથવા ગફલત જાણી જોખને કરીને હરકોઠ રેલવેમાં મુસાફરી કરનાર અથવા તે ઉપર હોય એવા હરકોઠ માણુસની સલામતીને જોખમમાં નાંખશે અથવા નાંખાવશે અથવા હરકોઠ રેલવે ઉપરના હરકોઠ રેલીંગ રટોકને અસમજી કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવાની કોશિષ કરશે તો તેને બે વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૨૯—કાઠ માણુસ અપીચારથી અથવા ગફલતથી કંઈ પણ કૃત્ય કરશે અથવા જે કૃત્ય કરવાને પોતે કાયદા મુજબ બંધાયેલો હશે તે કરવામાં કસુર કરશે અને એવું કૃત્ય કર્યાથી અથવા કસુર કર્યાથી રેલવેમાં મુસાફરી કરનાર અથવા રેલવે ઉપર હોય એવા કાઠ પણુ માણુસની સલામતીને જોખમમાં નાંખવાનો સંભવ હશે તો, તેને એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૩૦—(૧) ઉપરની છેલ્લી ચાર કલમો પૈકી કાઠ પણુ કલમમાં કહેલું અથવા સૂચવેલું કંઈ પણ કૃત્ય અથવા કસુર કર્યા બદલ બાર વર્ષની અંદરની વયનો કાઠ સગીર માણુસ હરકોઠ રેલવેના સમ્બંધમાં ગુન્હેગાર હશે તેણે, હિંદુસ્તાનના ફેજવાદારી કાયદાની ૮૨ મી અથવા ૮૩ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણુ, ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું. અને તેના ઉપર ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ કરનાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો તે કોર્ટ, જે સગીર પુરૂષ હોય તો તેને ફરકા મારવાનો હુકમ કરવાને અથવા તે કોર્ટ ઠરાવશે તે મુદતમાં તે સગીર માણુસના બાપે અથવા પાલન કરનારાએ તે સગીર માણુસ સદરકુ કૃત્ય અથવા કસુર પૈકી કાઠ પણુ કૃત્ય અથવા કસુરનો ફરીથી તકસીરવાર નહિ થય તે બાબત તે કોર્ટ ફરમાવે એટલી ગુન્હેગારીની રકમનો એક મુચરકો લખી આપવો જોઈએ એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે મુચરકામાં લખેલી રકમ ગુન્હેગારીમાં આપવાની થઈ હશે તો જાણે તે કોર્ટ પોતે દંડ કર્યા હોય તે પ્રમાણે તે રકમ વસુલ કરી શકશે.

(૩) પેટા કલમ (૧) મુજબનો મુચરકો તે કોર્ટ ઠરાવેલી મુદતની અંદર લખી આપવાને તે બાપ અથવા પાલન કરનાર ચુકશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

કામ ચલાવવા બાબત.

૧૩૧—(૧) કલમો ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૮ અથવા ૧૨૯ માં અથવા કલમ ૧૩૦ પેટા કલમ (૧) માં કહેલો કંઈ પણ ગુન્હો કાઠ માણુસ કરશે તો તેને વારંદ અથવા બીજા લેખી હુકમ વગર પકડવાનો અધિકાર રેલવેના કાઠપણુ નોકરને અથવા કાઠ પણુ પોલીસ અમલદારને અથવા સદરકુ પ્રકારનો નોકર અથવા અમલદાર પોતાને મદદ કરવા સાથે જે બીજા કાઠપણુ માણુસને બોલાવશે તે બીજા માણુસને છે.

(૨) આ પ્રમાણે પકડેલા માણસને ઇનસાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ થવા સાફ કમિટ કરવાનો અધિકાર જે માજિસ્ટ્રેટને હશે તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે બનતી તાજાદિ તેને સખ જવો.

૧૩૨ (૧)—ઉપરની છેલ્લી કલમમાં કહેલા કોઈ ગુન્હા શિવાયનો આ આકટ મુજબનો ખીજો કોઈ પણ ગુન્હા કોઈ માણસ અથવા કલમ ૧૧૩ મુજબ મંગિયું બનતી હાસિલ અથવા ખીજી રકમ આપવાને ચુકશે અથવા ના પાડશે અને તે નારી જશે એમ માનવાનું કારણ હોય અથવા તેનું નામ તથા ઠેકાણું ખબર નહિ હોય તથા તે પોતાનું નામ તથા ઠેકાણું પુછેથી તે કહેવાની ના પાડે અથવા તેણે કહેલું નામ અથવા ઠેકાણું ખોટું છે એમ માનવાને કારણ હોય તો રેલવેના કોઈ પણ નોકરને અથવા કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને અથવા તે રેલવેનો નોકર અથવા પોલીસ અમલદાર પોતાને મદદ કરવા સાફ જે ખીજ કોઈ માણસને બોલાવશે તે ખીજ માણસને વારંટ અથવા ખીજ કાંઈ લેખી હુકમ વગર તે ગુન્હેગારને પકડવાનો અધિકાર છે.

(૨) પકડેના માણસ હુકમ થાય તે વખતે માજિસ્ટ્રેટની રૂબરૂ હાજર થવા બદલ બમીન આપે એટલે, અથવા તેનું ખર્ચ નામ તથા ઠેકાણું જણાવું હોય તો, એ પ્રમાણે હાજર થવા બદલ બમીન શિવાયનો મુચરકો લખી આપે એટલે તેને છોડી દેવો.

(૩) જે એવો માણસ બમીન આપી ન શકે તથા તેનું ખર્ચ નામ તથા ઠેકાણું જણાવ નહીં તો તેને હકુમત હોય એવા માજિસ્ટ્રેટની રૂબરૂ બનતી તાજાદિ સખ જવો.

(૪) સન ૧૮૮૨ નાજીમીનલ પ્રેસીડીંગ કોડના ૩૯ મા તથા ૪૨ મા બાબતના ઠરાવો, લાગુ પડે તેટલે સુધી, આ કલમની રૂબરૂ આપવાના બમીનને તથા લખી આપવાના મુચરકાને લાગુ પડશે.

૧૩૩—આ આકટ મુજબ કરેલા કોઈ પણ ગુન્હાનો ઇનસાફ પ્રેસીડીંગ માજિસ્ટ્રેટ શિવાય અથવા જે માજિસ્ટ્રેટનો અધિકાર ખીજ વર્ગના માજિસ્ટ્રેટ કરતાં ઓછો નહીં હશે તે માજિસ્ટ્રેટ શિવાય ખીજ કોઈ પણ માજિસ્ટ્રેટ કરવો નહીં.

૧૩૪ (૧)—આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટ મુજબ કરેલી કોઈ પણ કાનુન વિરૂદ્ધ કંઈ પણ ગુન્હા કરનારા કોઈ પણ માણસનો ઇનસાફ તે જે જગામાં હશે તે જગાએ, અથવા સ્થાનિક સરકાર આ બાબત જે જગા વીશે બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરશે તે જગાએ, તેમજ વીજમાન કાળે જે કોઈ પણ કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદા મુજબ જે ખીજ જગાએ તેનો ઇનસાફ કરી શકાતો હશે તે ખીજ જગાએ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરવાનું દરએક બહેરનામું સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવું અને તેની એક એક નકલ સ્થાનિક સરકાર દરમાવશે તેવા રેલવેના દરેક સ્ટેશન ઉપર લોકાને બાજુવા સાફ સહેજ નજરે પડે એવી કોઈ જગાએ ચોંટાડવી.

બાબ ૧૦ પુરવણી ઠરાવો.

૧૩૫—કોઈ પણ કાયદામાં અથવા કોઈ પણ કાયદા ઉપરથી કરેલી હરકોઈ કણલાતમાં અથવા ફેંસલામાં આ કલમના ઠરાવ વીરૂદ્ધ ગમે તે ઠરાવ હશે તે છતાં, સ્થાનિક અધિકારીઓના ફેંડમાં મદદ કરવા સાફ રેલવેના સમ્બંધમાં તથા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી કર લેવા તે નીચે લખેલી કાનુનો મુજબ લેવા, એટલે:—

(૧) હરકોઈ સ્થાનિક અધિકારીના ફેંડમાં મદદ કરવા સાફ કાંઈ કર આપવાને અમુક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાત્ર છે એમ ગવર્નર બનરલ ઇન કૌસિલે સરકારી ગેઝીટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને બહેર કયું નહિ હશે તો તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન કર આપવાને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) આ કલમની રકમ (૧) મુજબ ગવર્નર બનરલ ઇન કૌસિલે કરેલું કોઈ બહેરનામું અમલમાં રહેશે ત્યાં સુધી, તેમાં કહેલો કર, અથવા તે કરને બદલે ગવર્નર બનરલ ઇન કૌસિલે આ અર્થે નીચેના અમલદાર તે પ્રકરણની સર્વ હકીકત તરફ ભક્ષ આપીને અમુક રકમ બરાબર અને વાજબી છે

એવું વખતે વખતે ઠરાવશે તો તે રકમ, તે સ્થાનિક અધિકારીને આપવાને સદરહુ આડમિનિસ્ટ્રેશન પાત્ર છે એમ સમજવું.

(૩) આ કલમની પેટા કલમ (૧) મુજબનું કોષ્ટ પણુ બહેરનામું ગમે તે વખતે રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર ગવર્નર બનરલ ઇન કૌસિલને છે.

(૪) પાણી અથવા દીવા પુરા પાડવા બદલ, અથવા રેલવેની જગામાં ઝાડુ કાઢાડવા બદલ, અથવા કોષ્ટ પણુ સ્થાનિક અધિકારી પોતાના તાબાના સ્થાનિક ક્ષેત્રમાંના કોષ્ટ પણુ ભાગમાં જે બીજું કંઈ કામ કરે તો હશે અથવા કરાવે તેવાર હશે તે કામ કરવા બદલ, હરકોષ્ટ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને સ્થાનિક અધિકારી સાથે કરાર કરવામાં બાધ આવે છે એવો આ કલમના કોષ્ટ પણુ મંચકુરનો અર્થ કરવો નહીં.

(૫) આ કલમમાં “ સ્થાનિક અધિકારી ” આ શબ્દોનો અર્થ સને ૧૮૮૭ ના સામાન્ય કલમોના આક્ટમાં સ્થાનિક અધિકારીનો જે અર્થ છે તેજ થાય છે એમ સમજવું; અને પહેરેગીર રાખવા બદલના અથવા નદીનું પાણી સ્વચ્છ રાખવા બદલના કોષ્ટ પણુ ફંડ ઉપર નિર્બંધ રાખવાનો અથવા તેનો વહીવટ કરવાનો જેને કાયદેસર રીતે હક હોય અથવા તે કામ જેને સોંપ્યું હોય એવા કોષ્ટ પણુ અધિકારીનો સદરહુ શબ્દોમાં સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

૧૩૬—(૧) કોષ્ટ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પોતાની રેલવેના ટ્રાંશીકનાં કારણુ સાર અથવા પોતાના સ્ટેશનો અથવા વર્કશોપનાં કારણુ સાર ઉપયોગમાં લીધેલાં અથવા પુરાં પાડેલાં કોષ્ટ પણુ રાઈલીગ-સ્ટોક, પંત્ર, ઓબર, હથિયાર, સાધન, સામાન અગર કાંઈ પણુ જનસ, ગવર્નર બનરલ ઇન કૌસિલની અગા-ઉથી મંજૂરી લીધા શીવય, હરકોષ્ટ કોર્ટના અથવા મીલકતની જમી કરવા અથવા અટકાવી રાખવા અથવા બીજી રીતે મીલકત બળવણીમાં લેવા એમ કરવા કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય એવા કોષ્ટ પણુ સ્થાનિક અધિકારી અથવા માણસ કોષ્ટ પણુ હુકમનામાંની અથવા હુકમની બળવણીમાં જમ થવાને પાત્ર નથી એમ સમજવું.

(૨) કોષ્ટ હુકમનામાંની અથવા હુકમની બળવણીમાં કોષ્ટ રેલવેની પેદાશ જમ કરવાના હરકોષ્ટ કોર્ટના અધિકારને પેટા કલમ (૧) ના કોષ્ટ પણુ મંચકુરથી બાધ આવે છે એમ તેનો અર્થ કરવો નહીં.

૧૩૭—(૧) ઇંડિયન પિનલ કોડના આખ ૯ નાં કારણુ સાર રેલવેનો પ્રત્યેક નોકર સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

(૨) તે કોડની કલમ ૧૬૧ માં “ કાયદેસર મહેનતાણું ” એ શબ્દોની બ્યાખ્યામાં “ સરકાર ” એ શબ્દમાં, રેલવેના નોકર તરીકે રેલવેના નોકરને કામે રાખનારનો પેટા કલમ (૧) ના કારણુ સાર સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

(૩) રેલવેના કોષ્ટ નોકરે નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરવું નહિં, એટલે

(અ) કલમ ૫૫ અથવા ૫૬ મુજબ લીલામ કરવા સાર કાઢેલા હરકોષ્ટ માલની પોતે અથવા પોતાના એજન્ટની મારફતે પોતાને નામે અથવા બીજાને નામે અથવા બીજાઓની સાથે રહીને અગર ખરીદી અથવા માગણી કરવી નહીં, અથવા

(બ) વેપાર નહીં કરવા આખત રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તેને હુકમ કર્યો હોય તે વિરૂદ્ધ વેપાર કરવો નહીં

(૪) ઇંડિયન પિનલ કોડની કલમ ૨૧ માં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં પણુ પેટા કલમ (૧) માં કહેલાં કારણુ શિવાયનાં સદરહુ કોડના હરકોષ્ટ કારણુ સાર રેલવેનો કોષ્ટ નોકર સરકારી નોકર છે એમ સમજવું નહિ.

૧૩૮—રેલવેના કોષ્ટ નોકરને તેના હુદા ઉપરથી બરતરફ કરવામાં આવે, તે વખતે અથવા સસ પેન્ડ કરવામાં આવે તે વખતે અથવા તે મરી જાય, નાશી જાય અથવા પોતાની મેળે ગેરહાજર રહે તે વખતે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની માલકીમાં તથા સદરહુ નોકરના કબજામાં અથવા હવાલામાં હોય એવું કોષ્ટપણુ સ્ટેશન, રહેવાનું ઘર, આરીસ અથવા બીજી ઇમારત તેના પ્રત્યાગ સહીત, અથવા હરકોષ્ટ ચોપડી કાગળ પતર અથવા બીજા પદાર્થ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન નિમે તે કોષ્ટ માણસને સ્વાધીન કરવા બદલની લેખી નોટીસ પોતાને મળ્યા પછી તેમ કરવામાં તે નોકર

અથવા બી અથવા તેની વીધવા અથવા તેના કુટુંબી પૈકી અથવા તેના વારસ વહીવટ પૈકી કોઇ પણ શબ્દ ના પાડશે અથવા ગફલત કરશે તો, તે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશને અથવા તેના વતી કોઈએ કરેલી અરજી ઉપરથી નીચે લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવાનો અધિકાર હરકોઇ પહેલા વર્ગના માણસેટને છે, એટલે અમુક પેલીસ અમલદારો યોગ્ય મુદત સહીત તે ઇમારતમાં પ્રવેશ કરીને તેમાં હરકોઇ માણસ માણસ પડે તેને બહાર કાઢીને ઇમારતનો કબજો લેવો અથવા સદરહુ ચોપડીઓ, કાગળ અથવા બીજો પદાર્થ પોતાના કબજામાં લેવો અને તે સર્વ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા આ અર્થે તે આડમિનિસ્ટ્રેશને ની-મેલા કોઇ માણસને સ્વાધીન કરવો એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩૯—આ આક્ટના હરકોઇ કારણ સાથે અથવા તેના સમ્બંધમાં અથવા આ આક્ટમાંના હર-કોઈ કારણ સાથે અથવા તેના સમ્બંધમાં, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસીલ તરફથી આપવાની અથવા જાહેર કરવાની હરકોઇ નોટીસ, ઠરાવ, હુકમ, ફરમાન, નીમણુંક, અભિપ્રાય, સંમતી અથવા મંજૂરી, હીંદુસ્તાન સરકારના કોઇ સેક્રેટરીએ, ડેપુટી સેક્રેટરીએ, અંડર સેક્રેટરીએ, અથવા આસીસ્ટન્ટ સેક્રેટરીએ, અથવા જે આજ્ઞાતને લગતી તે નોટીસ વિગેરે હશે તે આજ્ઞાતના સમ્બંધમાં ગવર્નર ઇન કૌંસીલની વતી કામ કર-વાને અધિકાર મળેલા બીજા હરકોઇ અમલદારે અથવા લખીને તે ઉપર કહેલી રીતે સહી કરી હશે તો તે પુરતી તથા બધનકારક છે એમ સમજવું, અને ઉપર કહેલી રીતે સહી થયેલા એકાદો લેખ કરવામાં નહીં આવેલા હશે તો ઉપરની આજ્ઞાતો પૈકી હરકોઈ આજ્ઞાતના સમ્બંધમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસીલ કોઇ પણ પ્રસંગે બંધાસે નહીં એમ સમજવું.

૧૪૦—જે કોઈપણ નોટીસ અથવા તે લેખ કોઈ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર આ આક્ટ મુજબ બળવવા જોઇતો હોય અથવા બળવવા માટે અધિકાર મળ્યો હોય, તે નોટીસ અથવા લેખ, સરકાર અથવા ટેલી સંસ્થાન વહિવટ કરતું હોય એવી રેલ્વેની આજ્ઞાતમાં તે રેલ્વેના મેનેજર ઉપર, અને એકાદી રેલ્વે કંપની વહીવટ કરતી હોય એવી રેલ્વેની આજ્ઞાતમાં તે રેલ્વે કંપનીના હીંદુસ્તાનમાં રહેનારા એજન્ટ ઉપર નીચે લખ્યા પ્રમાણે બળવવાનો અધિકાર છે; એટલે (અ) તે નોટીસ અથવા બીજો લેખ તે મેનેજર અથવા એજન્ટને સ્વાધીન કરીને, અથવા (બ) તે તેની અરીસમાં મુકી આવીને, અથવા (ક) જે બદલ હાંસીલ આપ્યું હોય અને જેની ઉપર તે મેનેજરનું અથવા એજન્ટનું નામ તથા તેની આદેશનું ઠેકાણું લખ્યું હોય, અને હિંદુસ્તાનનાં સને ૧૮૬૬ ના પોસ્ટ ઓફીસના આક્ટના ભાગ ૩ મુ-જબ રજીસ્ટર કર્યો હોય એવા લખોટામાં ટપાલ મારફતે રવાને કરીને;

૧૪૧—આ આક્ટ મુજબ જે કોઇ પણ નોટીસ અથવા બીજો લેખ કોઇ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને હરકોઇ માણસ ઉપર બળવવા જોઇતો હોય અથવા બળવવા માટે અધિકાર મળ્યો હોય તે નોટીસ અથવા લેખ નીચે પ્રમાણે બળવવાનો અધિકાર છે; એટલે (અ) તે માણસને તે નોટીસ અગર બીજો લેખ સ્વાધીન કરીને અથવા (બ) તે માણસના હંમેશના રહેવાના ઠેકાણે અથવા તે જ્યાં છેલ્લો વેદેલો રહેતો હતો એમ માલુમ હોય તે જગ્યાએ તે મુકી આવીને, અથવા (ક) જે બદલ હાંસીલ આપ્યું હોય અને જે ઉપર તે માણસનું હંમેશનું રહેવાનું ઠેકાણું અથવા તે છેલ્લો વેદેલો જ્યાં રહેતો હતો તે માલમ હોય તે જગ્યાનો પતો લખ્યો હોય અને હિંદુસ્તાનનાં સને ૧૮૬૬ ના પોસ્ટ ઓફીસના આક્ટના ભાગ ૩ મુજબ રજીસ્ટર કર્યો હોય એવા લખોટામાં ટપાલ મારફતે રવાને કરીને.

૧૪૨—કોઇ નોટીસ અથવા બીજો લેખ ટપાલ મારફતે બળવ્યો હોય ત્યારે, ટપાલના મામલ રીવાજ પ્રમાણે જે વખતે તે નોટીસ અથવા લેખવાળો લખોટો રીવાજ પ્રમાણે જે વખતે તે નોટીસ અથવા તે લેખથી બળવણી થઇ એમ સમજવું, અને આવી બળવણી સાબીત કરવા માટે, તે નોટીસ અથવા તે લેખવાળો લખોટો ઉપર યોગ્ય રીતે પત્તો લખીને તે રજીસ્ટર કરાવ્યો હતો એ વાત સાબીત કરી એટલે બસ છે.

૧૪૩—(૧) ૨૨ મી કલમ, ૩૪ મી કલમ અથવા ૮૪ મી કલમ મુજબ કરેલી કોઇ કાનુન, અ-થવા સદરહુ કલમો પૈકી કોઇ પણ કલમ મુજબ અથવા કલમ ૪૭ પેટા કલમ (૪) મુજબ કોઇ કાનુન મોકુફ કરવાનો અથવા રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો હુકમ, ઇડિયા ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ થશે

ત્યાં સુધી, તે કાનુન અથવા હુકમ અમલમાં આવશે નહિ એમ સમજવું.

(૨) આ આકટ મુજબ કરેલી કોષપણ્ય કાનુન, અથવા એવી કોષપણ્ય કાનુન મોકુફ કરવાનો, રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો હુકમ, ઈંડિયા ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાનું આ આકટથી ફર-માત્યું હોય ત્યારે તે કાનુન અથવા હુકમ તે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરવો જોઇએ એટલુંજ નહિ પણ તેમાં જે માણસોના સમ્બંધ હોય તે માણસોને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ સાધારણ અથવા ખાસ હુકમથી ફર-માવે તેવી રીતે તેની ખબર આપવી જોઇએ.

(૩) આ આકટ મુજબ પોતે કરેલી હરકોષ કાનુન રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અ-ધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૪૪ (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, કોષ પણ્ય રેલવેના સમ્બંધમાં આ આકટ મુજબના પોતાના અધિકારો અથવા કામો પૈકી કોષ પણ્ય અધિકાર અથવા કામ કોષ પણ્ય સ્થાનિક સરકારને ઈંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી બીન શરતે અથવા શરત કરીને સોંપવાને, તથા આ પ્રમાણે સોંપેલા અધિકાર અથવા કામ અમલવાના કારણ સાર કષ્ટ સ્થાનિક સરકાર તે રેલવેના સમ્બંધમાં સ્થાનિક સર-કાર ગણ્યું એ વાત તેજ અથવા તેવી જાતના બીજા જાહેરનામામાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવાના કામના સમ્બંધમાં કલમ ૧૪૯ ના ઠરાવો લાગુ પાડી શકાય તેટલે સુધી, પેટા કલમ (૧) મુજબના જાહેરનામાની રૂએ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અધિકાર ચલાવનાર અથવા કામ અમલવાના સ્થાનિક સરકારે ચલાવેલાં કામને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૪૫—(૧) સરકારથી અથવા દેશી સંસ્થાનથી વહીવટ થતી રેલવેના મેનેજર અથવા કોષ રેલવે કંપનીથી વહીવટ થતી રેલવેનો ટ્રિંગુસ્થાનમાં રહેનારો એજન્ટ, હરકોષ દીવાની, ફોજદારી અથવા બીજી કોર્ટમાં કંઈપણ કામ ચાલતું હોય તે વખતે પોતાની વતી કામ ચલાવવા સાર અથવા પોતાને બદલે હાજર થવા સાર લેખી દસ્તાવેજથી રેલવેના હરકોષ નોકરને અથવા બીજા કોષ માણસને અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કોષ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનની તરફથી ફરીઆદ પક્ષનું કામ ચલાવવા સાર કોષ મેનેજરે અ-થવા કોષ એજન્ટે અધિકાર આપેલા કોષ માણસને, સને ૧૮૮૨ ના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ ૪૯૫ માં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, એવું ફરીઆદપક્ષ માજીસ્ટ્રેટના હુકમ શિવાય ચલાવવાનો હક પ્રાપ્ત થશે.

૧૪૬—વરાળથી અથવા બીજી કંઈ યાંત્રિક શક્તિથી ચાલતી હરકોષ ટ્રામવેને આ આકટ અથવા આનો કોષ પણ્ય લાગુ ઈંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જન-રલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૪૭—સદરહુ પ્રકારનું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ આકટના ઠરાવો પૈકી હરકોષ ઠરાવ કોષપણ્ય રેલવેને લાગુ નહીં કરવા બાબત ઠરાવ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૪૮ (૧) કલમ ૩ રકમો (૫) (૬) તથા (૭) તથા કલમો ૪ થી ૧૯ (બંને સુદ્ધા) ૪૭ થી ૫૨ (બંને સુદ્ધા) ૫૯, ૭૯, ૮૩ થી ૯૨ (બંને સુદ્ધા) ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૭, ૧૧૧, ૧૨૨, ૧૨૪, થી ૧૩૨ (બંને સુદ્ધા), ૧૩૪ થી ૧૩૮ (બંને સુદ્ધા), ૧૪૦, ૧૪૧, ૧૪૪, ૧૪૫, તથા ૧૪૭ નાં કારણ સાર “ રેલવે ” આ શબ્દ, પછી તે એકલો આવતો હોય અથવા કોષ શબ્દની પહેલાં આવતો હોય તોપણ, બંધાતી હોય તે રેલવેને અથવા તેના કોષ પણ્ય બાજને તથા ઉતાર જનાવર અથવા માલ સાર્વજનીક રીતે લઈ જવા સાર જે રેલવે અથવા જેના કોષ પણ્ય બાજનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો ન હોય તેને, તેમજ કલમ ૩ પેટા કલમ (૪) માં ‘રેલવે’ની વ્યાખ્યા કરેલી છે તેમાં જે કોષ રેલવેનો સમાસ થતો હોય તેને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

(૨) કલમો ૫, ૨૧, ૮૩, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૫, તથા ૧૩૭ પેટા કલમ (૧), (૨), તથા (૪), તથા કલમ ૧૩૮ નાં કારણ સાર “ રેલવેનો નોકર ” આ શબ્દમાં, રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન સાથે કરેલો કરાર પુરા કરનાર માણસે જે બીજા કોષ માણસને કોષ રેલવેના કામના સમ્બંધમાં રેલવે ઉપર આફરીમાં રાખ્યો હશે તે માણસનો સમાસ થાય છે,

૧૪૯—ઈડિયન પીનક કોડની ૧૯૪ મી અને ૧૯૫ મી કલમમાં “ આ કાયદા મુજબ અથવા ઇંગ્લેન્ડ દેશના કાયદા મુજબ ” એ શબ્દોને બદલે “ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના અથવા ઇંગ્લેન્ડ દેશના કાયદા મુજબ ” આ શબ્દો દાખલ કરવા.

૧૫૦—આ કલમ મુબદલ હલાકાને લાગુ નથી.

બીજું પરિશિષ્ટ.

અહેર કરવાની તથા વીમા ઉતારવાની જગ્યાઓ.

(૭૫ મી કલમ ભુએ.)

(અ) નાણું પાડેલું અથવા નાણું નહીં પાડેલું. ઘાટ ઘડેલું અથવા ઘાટ ન ઘડેલું સોનું અથવા રૂપું; (બ) રૂપાનો ટોળ અઢાવેલા પદાર્થ; (ક) જેમાં સોનાનો અથવા રૂપાનો અંશ હશે, એવું કાપડ તથા વજ્રોનો પદાર્થ તથા શીત પણ તે જનસોની અંદર કોષ્ટ એકિસરના, સોલજરના, ખલાસીના, પોલીસ અમલદારના અથવા સન ૧૮૬૯ ના હિંદુસ્તાનના વાલન્ડીઅર આક્ટ મુજબ વાલન્ડીઅર તરીકે જે કોષ્ટ માણસનું નામ નોંધાયું હોય તે માણસના અથવા બ્રિટિશ અથવા પારકા રાજ્યના કોષ્ટ પણ સરકારી નોકરને યુનિફાર્મ (દરેલી પેગ્રાક) પહેરવાનો હક હોય એવા અમલદારના યુનિફાર્મનો, યુનિફાર્મના કેષ્ટ પણ ભાગનો સમાસ થતો નથી; (ડ) મેતી, જવહેર, જ્વિયાન તથા દાગીના; (ઇ) કોષ્ટ પણ પ્રકારના વૉચ (નાના ગજવામાં રાખવાના ધડીઆળ) તથા કલાક (મોટા ધડીયાળ) તથા ટાઇમપીસ (ટોકારી વગરના ધડીયાળ); (જ) સરકારી સિક્કયુરીટી, (ઘ) સરકારી સ્ટાંપ; (હ) બીલ એન્ડ એક્સચેન્જ, હુડી, પ્રોમીસરી નોટો (વાયદા ચીટીઓ), બાંડ-નોટો તથા નાણું આપવા વીશેના હુકમ અથવા બીજી સિક્કયુરીટી; (આખ) નકશા, લેખ, તથા ખત પત્રો; (એ) રંગવતી કાઢાડેલાં ચિત્રો, કોરેલાં ચિત્રો, છાપથી છાપેલાં ચિત્રો. ફોટોગ્રાફ, નકસી કામ, પથરનું કોરેલું કામ, તથા કળાકૌસલ્યનાં બીજા કામ; (કે) માટીના હુન્નર કામ, તથા કાચની, ચીનાઈ માટીની તથા આરસપાહાણની બનાવેલી સર્વ વસ્તુ; (લ) તૈયાર કરેલી અથવા તૈયાર ન કરેલી સ્થિતિમાં હોય એવું તથા બીજા પદાર્થની સાથે વણેલું અથવા ન વણેલું હોય એવું રેશમ; (મ) શાલ; (ન) શીત તથા રૂઆં વાર્ણા ચામડાં; (ઓ) અરીજી. (પી) હાથીદાંત, અજુતસ, પરવાળાં તથા સુખડનું લાકડું (કયુ) કરતુરી, સુખડનું તેલ, તથા અત્તર અથવા બીજી સુગંધી તૈયાર કરવામાં વપરાતું બલદી ઉડી જાય એવું તેલ; (ર) વાઘો તથા શાઓય યંત્રો; (સ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઇડિયા ગેઝીટમાં અહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે કાંઈપણ ખાસ મુલ્યવાન જણુસ આ પરિશિષ્ટમાં દાખલ કરશે તે જનસ.

બાર થનારા પદાર્થો સખંધી કાયદો જસ્ટી સુધારવા બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૦૮ ના આકટ નંબર ૬.)

બાર થનારા પદાર્થો સખંધી કાયદો જસ્ટી સુધારવાની જરૂર છે, વાસ્તે આ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧—(૧) આ આકટને સને ૧૯૦૮ નો બાર થનારા પદાર્થો બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) આ આકટ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે, અને તે—(અ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન બાહારની તથા પૈલી ગમની કોષ્ટ પણ જગામાંની મલિક મુઆઝમની સઘળી દેશી હિંદી પ્રજાને. (બ) હિંદુસ્તાનમાંના કોષ્ટપણ દેશી રાજાના અથવા હાકેમના મુલકમાંની બીજી સઘળી બ્રિટિશ પ્રજાને પણ લાગુ પડે છે.

૨—આ આકટમાં “ બાર થનારા પદાર્થ ” આ સંજ્ઞામાં, કોષ્ટપણ બાર થનારા પદાર્થ તૈયાર કરવા માટેની કોષ્ટપણ વસ્તુનો, તેમજ કોષ્ટ પણ બાર થનારા પદાર્થમાં અથવા તેના પદાર્થથી કોષ્ટપણ બાર કરવા સાફ અથવા બાર કરવાના કામમાં મદદ કરવા સાફ વાપરેલા અથવા વાપરવાનો ઇરાદો હોય એવા અથવા લાયક કરેલા યંત્રો, સાંઓનો, હથિયારના અથવા સામાનના તેમજ એવા કોષ્ટપણ

ચંત્રના, સંચાના અથવા હથિયારના કોષપણુ બાગનો સમાવેશ થાય છે.

૩—જે કોષ પણુ શખસ, ગેરકાયદેસર રીતે તથા દેશભાવથી કોષપણુ બાર થનારા પદાર્થ વડે, જીંદગી જેખમમાં નાંખે એવો અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન કરે એવો બાર કરશે તેને જીંદગીને અથવા માલમતાને કોષપણુ ખરેખર નુકશાન થયું હોય કે નહોય તોપણુ જીવતા સુધી અથવા તેથી ઓછી મુદત સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે, અથવા વત્તામાં વત્તા દસ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો પણ અધિકાર છે.

૪—જે કોષ પણુ શખસ, ગેરકાયદેસર રીતે અથવા દેશ બુદ્ધિથી (અ) જીંદગી જેખમમાં નાંખે એવા અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન પહોંચે એવા પ્રકારનો માર. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં બાર થનારા પદાર્થથી કરવાના ધરાદારી કોષ પણુ કૃત્ય કરશે, અથવા બાર થનારા પદાર્થથી કરવાનો સંપ કરશે, અથવા (બ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કોષપણુ બાર થનારા પદાર્થથી જીંદગી જેખમમાં નાંખવાના અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન કરવાના ધરાદારી, અથવા બીજે કોષપણુ શખસ તે પદાર્થથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં જીંદગી જેખમમાં નાંખી શકે અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન કરી શકે એવા ધરાદારી તે બાર થનારા પદાર્થ તૈયાર કરશે અથવા પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખશે, તેને પછી કોષપણુ બાર થાય અથવા ન થાય તોપણુ તથા શરીરને અથવા માલમતાને કોષપણુ નુકશાન થયું હોય અથવા નહોય તોપણુ વત્તામાંવત્તા વીસવર્ષ સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે તથા તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે, અથવા વત્તામાંવત્તા સાત વર્ષની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે.

૫—જે કોષપણુ શખસ કોષપણુ બાર થનારા પદાર્થ એવા સંજોગો વચ્ચે તૈયાર કરશે અથવા જાણી જોઇને પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખશે કે તેથી એવો વાજખી શક આવવાને કારણુ મળે કે સદરહુ શખસ તે બારી પદાર્થ તૈયાર કરે છે અથવા પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખે છે તે કાયદેસર કારણુસાર નથી તેને, તે પદાર્થ પોતે કાયદેસર કારણુસાર તૈયાર કર્યો છે અથવા પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખ્યો છે એમ તે સાબિત ન કરે તો, વત્તામાંવત્તા ચૈદ વર્ષ સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે, અથવા વત્તામાંવત્તા પાંચ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે.

૬—જે કોષ પણુ શખસ, પૈસા પુરા પાડીને અથવા પૈસા માટે યાચના કરીને, મકાન પુરું પાડીને, સામાન પુરો પાડીને અથવા બીજી કોષ પણુ રીતે, આ આકટ મુજબનો કોષ પણુ ગુન્હો કરાવશે અથવા તે કરવામાં સલાહ આપશે, સહાય કરશે મદદ કરશે, અથવા સામેલ થશે તેને, તે ગુન્હા માટે જે શિક્ષા દરાવી છે તેજ શિક્ષા થશે.

૭—કોષ પણુ કોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની અથવા ગવર્નર જનરલ ધન કૌંસિલની સંમતિ વગર, આ આકટ વિરુદ્ધતા કોષ પણુ ગુન્હા બાબત કોષ પણુ શખસનો ધનસાફ કરવા માંડેલો નહિં.

વર્તમાનપત્રોમાં ખુન તથા બીજા ગુન્હાઓ કરવાની

ઉશ્કેરણી અટકાવવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૦૮ નો આકટ ૭ મો.

વર્તમાનપત્રોમાં ખુન તથા બીજા ગુન્હાઓ કરવાની ઉશ્કેરણી અટકાવવા માટે વધારે બંદોબસ્ત કરવો યોગ્ય છે, વારંતે આ ઉપરથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧—(૧) આ આકટને સને ૧૯૦૮ નો વર્તમાનપત્રોનો (ગુન્હાઓની ઉશ્કેરણી બાબતનો) આકટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાયુ પડે છે.

૨—(૧) આ આકટમાં, વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પછલા સમય ઉપરથી બાધ ન આવેલો હોય તો—(અ) “ માહચેટ ” એ શબ્દનો અર્થ જુદા માહચેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માહચેટ એવો માંય છે; (બ) “ વર્તમાનપત્ર ” એ શબ્દનો અર્થ જેમાં સાર્વજનિક વર્તમાન હોય અથવા સાર્વજનિક

વર્તમાન ઉપર ટીકા હોય એવો કોઇ પણ નિયમીત મુદતે પ્રગટ થતો લેખ એવો થાય છે. (ક) “ ડાપ-ખાતું ” આ શબ્દમાં ડાપવાના કારણસારે ઉપયોગ કરેલાં સઘર્ષાં એન્જીનેનો, સાંચાકામનો, ખીખાનો ડાપવાની શીશાનો, હથીઆરોનો, વાસણોનો તથા ખીખ સઘળા સામાન અથવા સાહિત્યનો સમાવેશ થાય છે. (ર) આ આકટમાં ખીજી રીતે ઇરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, આ આકટમાંના સઘળા શબ્દોનો તથા વાક્યોનો અર્થ, સને ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં તેમનો અનુક્રમે જે અર્થ કર્યો છે તે તે થાય છે એમ સમજવું,

૩--(૧) જે બાબતોમાં સ્થાનિક સરકારના હુકમ ઉપરથી અથવા સ્થાનિક સરકાર તરફથી મળેલા અધિકારની રૂએ, કરેલી અરજ ઉપરથી માલ્સ્ટ્રેટનો એવો મત થાય કે તે પ્રતિમાં ડાપીને પ્રસિદ્ધ થયેલા અમુક વર્તમાનપત્રોમાં ખુન કરવાની અથવા સને ૧૯૦૮ ના બાર થનારા પદાર્થો બાબતના આકટ મુજબનો કોઇપણ ગુન્હો કરવાની અથવા કોઇપણ જાસ્તી ગુજરવાનું કોઇપણ કૃત્ય કરવાની કોઇ પણ જાતની ઉત્કેરણી કરેલી છે તે બાબતોમાં એવો માલ્સ્ટ્રેટ કાચો હુકમ કરીને તેમાં એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે એવું વર્તમાનપત્ર ડાપવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણસારે વાપરેલું અથવા વાપરવાનો ઇરાદો હોય એવું, અથવા જ્યાં એવું વર્તમાનપત્ર ડાપ્યું હોય અથવા એવી ફરીયાદનો મજકુર ડાપતી વખતે ડાપ્યું હતું તે જગામાં અથવા જગાઉપર મળેલું ડાપખાતું, અને એવા વર્તમાનપત્રની નકલો જ્યાં જ્યાં મળે ત્યાં ત્યાં તે સઘળી મલિક માઆઝમને ગુન્હેગારી દાખલ આપી દેવી અને તેણે એવા હુકમમાં મુખ્ય બાબતો લખીને તે હુકમ પાકો શા વાસ્તે ન કરેલો તેનું કારણ બતાવવા સાર તે હુકમમાં નીમેલી જગાએ તથા વખતે પોતાની રૂયર હાજર થવાનું સંબંધ હોય એવા સઘળા માણસોને ફરમાવવું નોંધાયે.

(૨) એવા હુકમની એક નકલ, સને ૧૮૬૭ ના ડાપવાના પ્રેસો બાબતના તથા છુકો નોંધવા બાબતના આકટની ૫ મી કલમની રૂએ એવા વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં કરેલા એકરારમાં લખેલી જગાના અથવા એવું વર્તમાનપત્ર ખીજી કે કોઇપણ જગાએ ડાપેલું હોય તે જગાના કોઇપણ સહેજ દેખાય એવા ભાગ ઉપર ચોહોડાવી નોંધાયે, અને એવી નકલ એ પ્રમાણે ચોહોડાવામાં આવે એટલી, સંબંધ હોય એવા સઘળા શખસો ઉપર સદરહુ હુકમ યોગ્ય રીતે બજાવવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું.

(૩) અગત્યને પ્રસંગે, અથવા ઠીક થવાથી સદરહુ અરજીનો હેતુ પાર નહિ પડવાનો સંભવ હોય ત્યારે, માલ્સ્ટ્રેટ, પેટા કલમ (૧) મુજબ કાચો હુકમ કરતી વખતે અથવા કર્યા પછી, તે કાચા હુકમમાં લખેલું ડાપવાનું અથવા ખીજી મિલકત જમ કરવા માટે એક તરફી હુકમ કરવાને પણ મુખત્યાર છે.

(૪) સંબંધ હોય એવો કોઇ પણ સખસ હાજર થઇને સદરહુ કાચા હુકમ વિરૂદ્ધ કારણ બતાવે તો, માલ્સ્ટ્રેટ સને ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૩૫૬ મી કલમમાં ઇરાવેલી રીતે પુરાવો લેવો નોંધાયે; પછી એવો પુરાવો સદરહુ હુકમના ટેકામાં હોય અથવા તે વિરૂદ્ધ હોય.

(૫) પેટા કલમ (૧) માં લખેલા પ્રકારનો મજકુર સદરહુ વર્તમાનપત્રમાં છે એવી તે માલ્સ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તો, તેણે સરકાર દાખલ કરવા સંબંધી સદરહુ કાચો હુકમ, જે મિલકત સદરહુ પેટા કલમના ઇરાવ હેઠળ આવી જતી હોય એમ તેને દેખાય તે મીલકતના સંબંધમાં પાકો કરવો નોંધાયે.

(૬) જે તે માલ્સ્ટ્રેટની સદરહુ પ્રમાણે ખાત્રી ન થાય તો, તેણે સરકાર દાખલ કરવા સંબંધી સદરહુ કાચો હુકમ તથા જમીનો કોઇ પણ હુકમ કર્યો હોય તો તે કરવો નોંધાયે,

૪- [૧] માલ્સ્ટ્રેટ વારંટ કઢીને, સખ ઇન્સ્પેક્ટરના દરબંધી ઓછા દરબંધો ન હોય એવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારને ૩ ૭ કલમની પેટા કલમ (૩) મુજબ જે કોઇ પણ મિલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મિલકત પકડીને અટકાવી રાખવાનો અથવા ૩ ૭ કલમની પેટા કલમ (૫) મુજબ જે કોઇપણ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા બાબત હુકમ કર્યો હોય તે મિલકત જડે તે ટેકાવાળી પકડી લઇ જવાનો, અને

(અ) એવા વારંટમાં લખેલું વર્તમાનપત્ર જે કોઇ પણ જગામાં ડાપ્યું અથવા પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય તે જગામાં અથવા.

(બ) એવી કોષ્ટ પણ મિલકત જે જગામાં હોય અથવા હોવાનો વાજખી શક હોય તે જગામાં અથવા.

(ક) એવા વર્તમાનપત્રની કોષ્ટ પણ નકલ જે કોષ્ટ પણ કેકણે વેચવા સારૂ વહેંચવા સારૂ, પ્રકટ કરવા સારૂ અથવા લોકોને જોવા સારૂ રાખી હોય અથવા એવી રીતે રાખ્યાનો બ્યાજખી શક હોય તે જગામાં. પેસીને તે મિલકત માટે તે જગાની ઝડતી લેવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કાઢેલું દરેક વારંટ, ઝડતી લેવાના કામ સાથે તેનો સબંધ હશે તેટલે સુધી સને ૧૮૯૪ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદામાં ઝડતી લેવાના વારંટ બજાવવા આપત જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે બજાવવું જોઈએ.

૫--જે કોષ્ટ પણ શખસે હાજર થઇને સરકાર દાખલ કરવા માટેના કાચા હુકમ સામે કારણ બતાવ્યું હશે તેને એવો હુકમ પાકો કર્યાની તરીખથી પંદર દીવસની અંદર હાઇકોર્ટને અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૬--પાંચમી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તેટલું આદ કરીને, ૩ છ કલમની રૂએ માજીસ્ટ્રેટ યોગ્ય રીતે ક રેલા કોષ્ટ પણ હુકમ આપત કોષ્ટ પણ કોર્ટમાં તકરાર ચાલશે નહિ.

૭--સરકાર દાખલ કરવા આપતનો કોષ્ટ પણ હુકમ કોષ્ટ પણ વર્તમાનપત્રના સબંધમાં પાકો કરવામાં આવ્યો હશે ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી એજીડમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સને ૧૮૯૭ ના છાપવાના પ્રેસો આપતના તથા છુકો નોંધવા આપતના આકટની રૂએ એવું વર્તમાનપત્ર છાપનારે અથવા પ્રસિદ્ધ કરનારે કરેલો કોષ્ટપણ એકરાર રદ કરવાને મુખત્યાર છે, અને એવા જાહેરનામાં મારફત સદરહુ વર્તમાનપત્રના સબંધમાં અથવા જે કોષ્ટ પણ વર્તમાનપત્ર વસ્તુતઃ સદરહુ વર્તમાનપત્રના જેવુંજ હશે તે વર્તમાનપત્રના સબંધમાં સદરહુ આકટની રૂએ વળી બીજો કોષ્ટપણ એકરાર કરવાનો અથવા તેના ઉપર સહી કરવાનો મનાઇનો હુકમ રદ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેમ કરવાની મનાઇ કરવાને મુખત્યાર છે.

૮--જે કોષ્ટ પણ શખસ ૭ મી કલમની રૂએ જાહેર કરેલા કોષ્ટ પણ મનાઇના હુકમમાં લખેલું કોષ્ટ પણ વર્તમાનપત્ર તે મનાઇનો હુકમ ચાલુ હો. ત મુદતમાં છાપશે અથવા પ્રસિદ્ધ કરશે, તેના ઉપર ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયેથી તે સને ૧૮૯૭ ના છાપવાના પ્રેસો આપતના તથા છુકો નોંધવા આપતના આકટની ૧૫ મી કલમમાં લખેલી શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૯--આ આકટ મુજબ ચલાવવાનું સબળું કામ ખતતા સુધી સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે ચલાવવું જોઈએ.

૧૦--આ આકટ મુજબ કોષ્ટ પણ કામ ચલાવ્યું હોય તેને લીધે જે કંઈ પણ કૃત્ય કર્યાથી બીજા કાયદા પ્રમાણે ગુન્હો થતો હોય તેવા કૃત્ય આપત કોષ્ટ પણ શખસ ઉપર ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાની મનાઇ છે એમ સમજવું નહીં.

કેટલાક ગુન્હાઓનો વધારે જલદીથી ઇન્સાફ થઈ શકે તેટલા સારૂ તથા જાહેર મુલોહને હાનિકારક મંડળીઓનો અટકાવ કરવા સારૂ તજવીજ કરવા આપતનો આકટ.

સને ૧૯૦૮ નો આકટ ૧૪ મો.

૧--(૧) આ આકટને સન ૧૯૦૮ નો હિંદુસ્તાનો ગુન્હા આપતનો કાયદો સુધારવા આપતનો આકટ કહેવો. (૨) તે બંગાળા, પુર્વ બંગાળા તથા આસામ પ્રાંતોને લાગુ છે; પણ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ, કોષ્ટ પણ વખતે ઈડિયા એજેડમાં જાહેરનામું છપાવીને તે આખો અથવા તેના કોષ્ટ પણ ભાગ બીજા કોષ્ટ પણ પ્રાંતને લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે.

વિશેષ કામ ચલાવવાની રીત.

૨--(૧) જ્યારે પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કોષ્ટપણ ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવાનું કામ માજીસ્ટ્રેટ

શરૂ કર્યું હોય, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને એમ જણાય કે સુવેદ તથા સારા બંદોબસ્ત સારૂ એવા ગુન્હાના સર્જનમાં ચલાવેલા કાપને આ ભાગના ઠરાવ લાગુ કરવા જોઈએ, ત્યારે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને સ્થાનિક સરકાર તેવી મતલબનો લેખી હુકમ કરવાને, તથા તે હુકમમાં સદરહુ ચલાવેલા કામને આ ભાગના ઠરાવ લાગુ છે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇ પણ કામના સર્જનમાં સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ હાઇ કોર્ટમાં અથવા સેશન કોર્ટમાં કમિટ કરવાનો હુકમ થયો હોય તે કામમાં પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કોઇ પણ હુકમ કરવા નહીં; પણ ઉપર જણાવેલા પ્રસંગ સિવાય, આ આક્ટ શરૂ થતા પહેલાં અથવા શરૂ થયા પછી, અથવા કલમ ૧ ની રૂએ આ ભાગ જે પ્રાંતને લાગુ કર્યો હોય તે પ્રાંતના સર્જનમાં, તે સદરહુ પ્રમાણે લાગુ કરતા પહેલાં અથવા લાગુ કર્યા પછી, કોઇ પણ ગુન્હો કર્યો હોય તેના સર્જનમાં હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૩—(૧) કલમ ૨ ની રૂએ હુકમ મળ્યા પછી જે માછરોટ્ટે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનું શરૂ કર્યું હોય અથવા જે કોઇ પણ બીજા માછરોટ્ટેને તે મુકદ્દમો મોકલ્યો હોય તેણે, ફરીયાદી તરફથી આપવામાં આવેલો પુરાવો પરિશિષ્ટમાં જણાવેલા એકાદ ગુન્હાને સારૂ તોહમતદારને ઇનસાફ કરવાનું કામ ચલાવવાને પુરતો છે કે કેમ તે બાબતની ચોકસી કરવા માંડવી જોઈએ; તથા તે કારણસર ફરીયાદી તરફથી હાજર કરવામાં આવે તે સઘળા શખસોની સોગંદ આપીને લીધેલી જુગાની લખી લેવી જોઈએ તથા તોહમતદાર કોઇ પણ મજકુર પોતાની ખુશીથી લખાવે તે તે લખી લેવાનો તેને અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે આ આક્ટની રૂએ ચલાવવાનું કામ શરૂ કરતા પહેલાં, તે કામ જે ગુન્હાના સર્જનમાં હોય તેજ ગુન્હાની ચોકસી દરમીયાન એકાદ સાક્ષીની જુગાની સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ લખી લીધી હોય, ત્યારે તે જુગાનીનો ઉપયોગ, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ તે લીધી હોય તે પ્રમાણે આ આક્ટના કારણ સારૂ કરવાનો અધિકાર છે.

૪—કલમ ૩, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ ચોકસી કરવામાં આવે તે વખતે, તોહમતદારને હાજર રહેવાનું માછરોટ્ટે ફરમાવ્યું હોય તે સિવાય, તે તોહમતદારને હાજર રહેવા દેવામાં આવશે નહીં, તેમજ એવી રીતની ચોકસી દરમીયાન તેની તરફથી વડીલને હાજર રહેવા દેવામાં આવશે નહીં, તથા માછરોટ્ટે તે ચોકસી કરતો હોય તે વખતે તેની કોર્ટમાં આવવાનો કોઇ પણ માણસને હક મળશે નહીં.

૫—કલમ ૩ માં જણાવેલો પુરાવો લેવામાં આવે પછી, માછરોટ્ટે પરિશિષ્ટમાં જણાવેલા ગુન્હાને સારૂ તોહમતદારને ઇનસાફ કરવા માટે તે પુરાવો પુરતો નથી એમ તેને જણાય તો, કારણો લખી રાખીને તોહમતદારને છોડી મુકવો; પણ જો તે માછરોટ્ટેને એમ જણાય કે તોહમતદારના બીજા કોઇ પણ ગુન્હાને સારૂ સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ ઇનસાફ કરવો જોઈએ, અથવા તેનો ઇનસાફ થવા સારૂ તેને કમીટ કરવો જોઈએ તો તે માછરોટ્ટે તે પ્રમાણે આગળ કામ ચલાવવું.

૬—જ્યારે સદરહુ પ્રકારનો પુરાવો લેવામાં આવ્યા પછી, માછરોટ્ટેની ખાત્રી થાય કે તે પુરાવો પરિશિષ્ટમાં જણાવેલા એકાદ ગુન્હા સારૂ તે તોહમતદારને ઇનસાફ કરવાનું કામ ચલાવવા માટે પુરતો છે, ત્યારે, તેણે (અ) પોતાની સહી સાથનું 'તોહમતનામું' તૈયાર કરવું અને તેમાં તોહમતદારના ઉપર કથા ગુન્હાનું તોહમત મુકવામાં આવ્યું છે તે લખવું; (બ) હુકમ કાઢીને, તોહમતદારને ઇનસાફ થવા સારૂ હાઇકોર્ટમાં મોકલવાનું ફરમાવવું. (ક) તોહમતદારને તે હુકમની તથા તોહમતનામાની તથા ૩ જી કલમની રૂએ લીધેલા પુરાવાની એક નકલ પુરી પાડવાની તખવીજ કરવી.

૭—કલમ ૬ ની રૂએ કોઇપણ તોહમતનામું તૈયાર કરતી વખતે માછરોટ્ટેને પરિશિષ્ટમાં જણાવેલો નહીં હોય એવા કોઇપણ ગુન્હાને સારૂ પણ તોહમતનામું તૈયાર કરવાનો અધિકાર છે તથા તે તોહમતદારના ઉપર તે ગુન્હાનું તોહમત તેજ ઇનસાફની વખતે મુકવાનો અધિકાર છે, અને એવા કોઇપણ તોહમતને આ આક્ટની કામ ચલાવવાની રીત લાગુ પડશે.

૮—ઇનસાફ કરવા સારૂ કલમ ૬ ની રૂએ હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે, માછરોટ્ટે તે હુકમ તોહ

મતનામા સાથે તથા ચોક્કસીના કાગળો તથા પુરાવામાં બીજીને જે કાંઈ હાખલ કરવાનું હોય તે સાથે કલાર્ક ઓફ ધી કાઉન્ટને અથવા હાઇકોર્ટ આ કામ સારૂ જે બીજો અમલદાર નીચે તેને મોકલવો જોઈએ.

૯—(૧) માલ્સ્ટ્રેટને વાજબી જણાય તો તેને, ઇનસાફના હુકમ પછી તથા ઇનસાફ સર થાય તે પહેલાં વધારાના સાક્ષિઓને સમનથી બોલાવીને તેની બુખાની લેવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે માલ્સ્ટ્રેટ પેટા કલમ (૧) ની રૂયે સાક્ષિઓની બુખાની લે ત્યારે તેણે એવા સાક્ષિઓની બુખાનીની એક નકલ તોહમતદારને તાબડતોબ આપવી જોઈએ.

૧૦—તોહમતદારને, તેના ઇનસાફ થવાની પહેલાં કોઇપણ વખતે કલાર્ક ઓફ ધી કાઉન્ટને અથવા ઉપર જણાવેલા બીજા અમલદારને, જે શખસોને પોતાના ઇનસાફની વખતે સાક્ષિ આપવાને બોલાવવા માંગતો હોય તેમની યાદી આપવાનો અધિકાર છે.

૧૧—(૧) આ આક્ટની રૂયે હાઇકોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સારૂ મોકલેલા સળા શખસોનો ઇનસાફ તે કોર્ટના ત્રણ જડજોની રપેશિયલ બેન્ચે કરવો જોઈએ.

(૨) રપેશિયલ બેન્ચ આગળ કોઇપણ ઇનસાફ જ્યુરીથી કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) રપેશિયલ બેન્ચના જડજો વચ્ચે મતબદ્ધ પડે તો તે જડજોના બહુમત મુજબ નિકાલ થશે.

૧૨—આ આક્ટની રૂયે કામ ચાલતું હોય ત્યારે જે કોઇપણ માણસને પાછો પેહેરામાં સોંપ્યો હોય, તેને, તેના ગુન્હાને સારૂ વધારે ચોક્કસી કરવાનાં પુરાવાં કારણો જણાય તો, સન ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત આમતના કાયદાની ૪૯૫ મી કલમના ઠરાવોની રૂયે જમીન ઉપર છેડાવામાં આવશે નહીં.

૧૩—સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના કાયદાની ૩૭ મી કલમમાં ગમે તેમ ઠરાવ્યું હોય તોપણ, આ ભાગ પ્રમાણે ચલાવેલા કામમાં માલ્સ્ટ્રેટ કોઇપણ સાક્ષિની લીધેલી બુખાની તે સાક્ષિ મરણ પામે અથવા તેને હાજર કરવામાં નહીં આવે તો, અને તોહમતદારના ફાયદા સારૂ તેનું મોત નીપળવવામાં આવ્યું છે અથવા તેને ગેરહાજર રાખવામાં આવ્યો છે એમ હાઇકોર્ટને માનવાનું કારણ હોય તો, હાઇકોર્ટ આગળ પુરાવા તરીકે ગણવામાં આવશે.

૧૪—(૧) સન ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચાલવવાની રીત આમતના કાયદાના ઠરાવ, આ ભાગની રૂયે ચલાવેલા કામને, આ ભાગમાં ઠરાવેલી કામ ચલાવવાની વિશેષ રીતથી વિરૂદ્ધ હોય એટલે સુધી લાગુ પડશે નહીં.

(૨) કલમ ૧૧ ની રૂયે ઇનસાફ કરતી વખતે, રપેશિયલ બેન્ચે સદરહુ કાયદાના ૨૩ મા આમતના ઠરાવ, હાઇકોર્ટની આગળ જ્યુરી વગર ઇનસાફ કરવા માટે તે ઠરાવમાં જે ફેરફાર જરૂરના જણાય તે ફેરફાર કરીને લાગુ કરવી.

કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી.

૧૫—આ ભાગમાં—

(૧) મંડળીનો અર્થ માણસોનો જમાવ અથવા સમુહ, પછી તે કોઇ ચોક્કસ નામથી ઓળખાતો હોય કે ન હોય; તથા.

(૨) “ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી ” નો અર્થ—(અ) જમરજરતીના અથવા બચ પેદા કરનારાં કામો કરવા સારૂ માણસોને ઉત્તેજન આપતી હોય અથવા મદદ કરતી હોય એવી અથવા તેવા સમાસદો એવા કામો હંમેશા કરતા હોય એવી મંડળી, અથવા (બ) જે મંડળી, આ આક્ટની રૂયે આપેલા અધિકાર ઉપરથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કાયદા વિરૂદ્ધ ઠરાવી હોય તે મંડળી એવો થાય છે એમ સમજવું.

૧૬—જો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલનો એવો અભિપ્રાય હોય કે અમુક મંડળી કાયદાનો અમલ બગાડવાના અથવા કાયદાના તથા બંદોબસ્ત રાખવાના કામને બાંહે આવે છે અથવા તેવો તેનો ઉદ્દેશ છે અથવા તેનાથી જાહેર સુવેહને હાની પહોંચે તેમ છે તો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને સરકારી એક્ટમાં જાહેરનામું છપાવીને તે મંડળીને કાયદા વિરૂદ્ધ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૧૭—(૧) જે કોઇ માણસ કોઇ પણ કાયદાવિરૂદ્ધ મંડળીનો સમાસદ હોય અથવા એવી કોઇ પણ મંડળીની મીટીંગમાં ભાગ લેતો હોય અથવા એવી કોઇપણ મંડળીસાર કોઇ વર્ગેથી ભરતો હોય

અથવા લેતા હોય અથવા માંગતા હોય અથવા એવી કોઇપણ મંડળીના કામમાં કોઇપણ રીતે મદદ કરતો હોય તેને વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

(૨) જે કોઇ માણસ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીની વ્યવસ્થા કરતો હોય અથવા તેની વ્યવસ્થા કરવામાં મદદ કરતો હોય અથવા એવી કોઇ મંડળીના કોઇ સભાસદોની તેવા સભાસદો તરીકે સભા ભરાવતો હોય અથવા ભરાવવાના કામમાં મદદ કરતો હોય તેને વધારેમાં વધારે ત્રણ વર્ષની મુદતની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૮—કોઇપણ મંડળી બંધ પડ્યાનું કંઈ રીતસરનું કામ માત્ર ક્યાંથી અથવા તેનું નામ બદલવાથી તે મંડળી બંધ પડી એમ સમજવામાં આવશે નહીં. પણ જ્યાં સુધી તેવી મંડળીના હેતુ પાર પડવા સાથે તે મંડળીના કોઇ પણ સભાસદોની વચ્ચે વસ્તુતઃ સંબંધ ચાલુ દર્શો ત્યાં સુધી તે મંડળી ચાલુ છે એમ સમજવામાં આવશે.

પરિશિષ્ટ-(કલમ ૩ જુઓ).

૧--હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની નીચે લખેલી કલમો હેઠળનો કોઇપણ ગુન્હો એટલે કે:—
બાબ ૬. કલમો ૧૨૧, ૧૨૧ અ, ૧૨૨, ૧૨૩ તથા ૧૨૪, બાબ ૭, કલમો ૧૩૧ તથા ૧૩૨. બાબ ૮. કલમ ૧૪૮. બાબ ૧૬. કલમો ૩૦૨, ૩૦૪; ૩૦૭, ૩૦૮, ૩૦૯, ૩૧૭, ૩૨૬, ૩૩૦, ૩૩૩, ૩૩૬, ૩૪૪, ૩૪૫, તથા ૩૬૮. બાબ ૧૭. કલમો ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૩૮૯, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૫, ૩૯૬, ૩૯૭, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૩૧, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૪૦, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૪૭, ૪૪૮, ૪૪૯, તથા ૪૬૦. બાબ ૨૨, કલમ ૫૦૬, ૨.—સને ૧૯૦૮ ના બારી પદાર્થો બાબતના આક્ટ હેઠળનો કોઇપણ ગુન્હો; તથા ૩—સદરહુ ગુન્હાઓમાંનો કોઇપણ ગુન્હો કરવાની કોશીષ કરવી અથવા તે કરવાના કામમાં મદદ કરવી.

મુંબઇનો જુગાર રમવાની મના કરવા બાબતનો આક્ટ.

મુંબઇનો ૧૮૮૭ નો આક્ટ ૪ થો સુધારા વધારા સાથે.

જે અર્થે મુંબઇ છલાકામાં જુગાર રમવાની મના કરવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરી સુધારવો થાય છે તે અર્થે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧—આ આક્ટને સને ૧૮૮૭ નો મુંબઇનો જુગાર રમવાની મના કરવા બાબતનો આક્ટ કહેવો. તે મુંબઇ શહેરને, સાણીના ટાપુને, તથા સદરહુ શહેર તથા ટાપુ બહારના રેલવે સ્ટેશનના સધળા ધરાને તથા સદરહુ પ્રકારના સ્ટેશનનાં ધરાના કોઇપણ ભાગમાં ત્રણ માઇલ કરતાં વધારે છેટે નહિ દર્શો એવી સપળી જગાઓને લાગુ છે, અને મુંબઇ ઈશ્ત્રાકામાંની કોઇપણ રચાતીક હદને સદરહુ આક્ટના સધળા અથવા કોઇપણ ઠરાવો મુંબઇ સરકારી ગેઝીટમાં એકાદો હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે લાગુ પાડવાનો ગવરનર ઇનકાઉનસીલને અખત્યાર છે.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે એકાદો હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને ગવરનર ઇનકાઉનસીલને આ કલમની રૂબે પોતે કૌરો કોઇપણ હુકમ વખતે વખતે રદ કરવા અથવા ફેરવવાનો અધીકાર છે,

૨. પરીશીષ્ટમાં કહેલા કાયદા તેજ પરીશીષ્ટના ત્રીજા આસનમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે. “ જુગાર રમવો ” એ સંજ્ઞા જ્યારે જ્યારે આવતી હોય ત્યારે તેમાં સરો કરવો એ જાહેરનો સમાવેશ થાય છે. “ જુગાર રમવાનાં સાધનો ” એ સંજ્ઞામાં જુગાર રમવાના વિષય અથવા સાહિત્ય તરીકે વપરાતી કોઇપણ વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે.

૩. જે કોઇ ધરનો અથવા ઓરડોનો અથવા જગતો જે માણસ ધણી હોય અથવા જે તેનો વહીવટ કરતો હોય અથવા જે તે વાપરતો હોય અથવા જેણે તે રાખી હોય તે માણસના કાયદા સાર અ-

થવા નફા સાફ તે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જુગાર રમવાનાં પાનાં અથવા પાસા અથવા મેન્ને અથવા ખીજ સાધનો રાખ્યાં હોય, અથવા જુગાર રમવાનાં પાનાં અથવા પાસા અથવા મેન્ને અથવા ખીજ સાધનો વપરાતાં હોય, અને તે ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા એનો અર્થ, “જુગારનો અખાડો.” એ શબ્દોનો આ આકટમાં થાય છે એમ સમજવું; પછી તે ફાયદો અથવા નફો તેને તે જુગારનાં સાધનો અથવા ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા વાપરવા આખત લાડાના દાખલ મળતો હોય કે ખીજ રીતે મળતો હોય તે વાતની ચીંતા નથી.

૪. (અ) કોઇપણ ધરનો અથવા ઓરડીનો અથવા જગાનો ધણી, અથવા તેનો વહીવટ કરનારો, અથવા તે વાપરનારો, જુગારના અખાડાના કામ સાફ તે કહાડશે અથવા રાખશે, અથવા વાપરશે તેને, (ખ) સદરહુ પ્રકારનાં હરકોઇ ધરનો અથવા ઓરડીનો અથવા જગાનો ધણી અથવા તેનો વહીવટ કરનારો ઉપર કહેલા કારણ સાફ ખીજ કોઇ માણસને તે ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા જાણી ભૂતીને અથવા જાણી જોઇને કહાડવા દેશે, અથવા તેનો વહીવટ કરવા દેશે અથવા તે રાખવા દેશે અથવા તેનો ઉપયોગ કરવા દેશે તેને, (ક) સદરહુ કારણ સાફ કહાડેલાં, વહીવટમાં લીધેલા, રાખેલા અથવા ઉપયોગમાં લીધેલા સદરહુ પ્રકારના હરકોઇ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જુગારના કામની સંભાળ અથવા વ્યવસ્થા જે રાખતો હશે અથવા તે કામ ચલાવવામાં કોઇ રીતે જે મદદ કરતો હશે તેને, (ડ) સદરહુ પ્રકારના હરકોઇ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં આવજાવ કરનાર માણસો સાથે જુગાર રમવા સાફ પૈસા જે માણસ ધીરશે અથવા પુરા પાડશે તેને, પાંચસે” રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અથવા ત્રણ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૫. પાને અથવા પાસે અથવા બેંદિ અથવા જુગાર રમવાના ખીજે સાધને કોઇ પણ જુગારના અખાડામાં કોઇ માણસ રમતાં અથવા જુગાર રમતાં પકડશે, અથવા કાંઈપણ પૈસા સાફ અથવા સરત સાફ અથવા વળતી સાફ અથવા ખીજ રીતે જુગાર રમવા સાફ ત્યાંહાં હાજર હોઇને પકડાશે તો તેને અસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે અથવા એક મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા થશે. કોઇ પણ જુગારના અખાડામાં જુગાર અથવા દાવ ચાલતો હશે તે વખતે ત્યાંહાં કોઇ પણ માણસ પકડાશે તો, વિરૂદ્ધ સાબીતી થાય ત્યાંહાં સુધી તે જુગાર રમવા સાફ ગયો હતો એવું અનુમાન કરવામાં આવશે.

૬. મુંબઇ શહેરમાં પોલીસ કમીશનરની આગળ અને ખીજ જગાએ કોઇ પણ ફર્ટકલાસ માજી-સ્ટ્રેટની આગળ અથવા જીલ્લાના પોલીસ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટની આગળ અથવા જે આસિસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આ અર્થે સરકારથી અધિકાર મળ્યો હોય તે આસિસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની આગળ ફરિયાદો ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા જુગારના અખાડા સાફ વાપરવામાં આવે છે એવું માનવાનો સમજ છે એ રીતે કસમ ઉપર ફરીયાદ થયા ઉપરથી જે ચોક્કસી કરવાની જરૂર હોય તે ચોક્કસી ક્યાં પછી તેવો શક આવવાનો ન્યાયખી સમજ છે એવી તે પોલીસ કમીશનરની અથવા માજીસ્ટ્રેટની અથવા પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની અથવા આસિસ્ટન્ટ પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની ખાત્રી થયા પછી હર કોઇ ધરપેકટરને અથવા ચીફ કાનસ્ટેબલથી ઉતરતો દરજ્જે જેનો ન હોય એવા પોલીસના ખીજ વડા અમલદારને પોતાની નજરમાં આવશે ત્યારે પોતાની સહીનું વિશેષ વારંટ આપીને નીચે લખ્યા પ્રમાણે એટલે (અ) સદરહુ પ્રકારના કોઇ પણ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જરૂર પડે તેટલા માણસોની મદદ લઇને રાત્રે અથવા દહાડે અને જરૂર હોય તો જખરદરતીથી પેસવાનો, અને (ખ) ત્યાંહાં જે માણસો મળે તે, તે વખતે ખરેખર જુગાર રમતાં હોય કે નહીં હોય તોપણ તે સર્વને કેદ કરીને કોઇ માજીસ્ટ્રેટની આગળ લઇ જવાનો, અને (ક) જે જુગાર રમવાનાં સાધનો, તથા પૈસા, તથા પૈસા આખતનાં કારણ, તથા કીમતી જાણીશો ત્યાંહાં જડે અને જેમનો જુગાર રમવા સાફ ઉપયોગ ક્યાં છે એવો અથવા તેવો ઉપયોગ કરવાનો ધરાવો હતો એવો સંશય લાવવાનું વાજખી કારણ હોય તે સર્વે પકડવાનો અને (ડ) પોતે જે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં સદરહુ પ્રમાણે પેટા હોય તેમાં જુગાર રમવાનાં સાધનો સંતાડ્યાં છે એવું માનવાનો સમજ હોય ત્યારે તે ધરના અથવા ઓરડીના અથવા જગાના સવળા ભાગોનો તથા તેમાં સદરહુ મુજબ પકડેલાં અથવા કેદ કરેલાં માણસોનો ઝડો લેવાનો અને સદરહુ પ્રકારનો ઝડો લેતાં જુગાર

રમવાનાં સાધનો જડે તે સર્વે પકડીને કબજામાં લેવાનો, અખત્યાર આપવાને સદરહુ કમીશનર અથવા માજિસ્ટ્રેટ અથવા આસીસ્ટન્ટ પોલીસ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ મુખત્યાર છે,

૭. છેલ્લી કલમના ઠરાવોની રૂએ વારંટ આપ્યું હોય તે ઉપરથી જે કોઇ પણ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં પ્રવેશ કર્યો હોય તે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં અથવા તેમાં જે માણસો પકડાયા હોય તેમાંના કોઇ પણ પાસે કુશળતાની રમત વગરની બીજી કોઇ પણ રમતમાં વપરાતાં હોય તેવાં કોઇ પણ પાનાં અથવા પાસાં અથવા જુગાર રમવાનો મેજ અથવા બોર્ડ અથવા પટ અથવા પાટીયું અથવા જુગાર રમવાનાં બીજા સાધનો જડે, ત્યારે માજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર અથવા તે બંનેમાંના કોઇએ પણ આપેલી સત્તાની રૂએ વરતનારા કોઇ પણ માણસના દેખતાં ખરેખાર દાવ આપ્યો નહીં હોય, તોપણ ઉલટું સાબીત નહીં થાય ત્યાં સુધી તે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જુગારનો અખાડો છે, અને તેમાં પકડાયેલા માણસો જુગાર રમવા સાડે હાજર હતા એવો પુરાવો થાય છે એવું સમજવું.

૮. જુગારનો અખાડો કહાડવાનો, રાખવાનો અથવા વાપરવાનો ગુન્હો અથવા તેમાં રમવાનો અથવા જુગાર રમવાનો ગુન્હો અથવા રમવા સાડે તેમાં હાજર રહેવાનો ગુન્હો કોઇ માણસ ઉપર સાબીત થાય એટલે તે ધરમાં અથવા તે ધરમાં જે માણસો પકડાયા હોય તેઓની પાસે જુગાર રમવાનાં સાધનો જડ્યાં હોય તે સર્વનો તાખડતોજ નાશ કરી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો અધીકાર ગુન્હો સાબીત કરનારા માજિસ્ટ્રેટને છે. અને વળી જુગાર રમવાનાં સાધન ન હોય તેવાં પકડેલા પૈસા બાબતનાં તારણ બધા અથવા તેમાંનાં કોઇ પણ તથા પકડેલી બીજી જાણુસો બધી અથવા તેમાંની કોઇ પણ વેચવી અને તે માથી ઉપજેલાં નાણાં, તેમાં પકડેલા સધળા પૈસા સુઢાંત સરકાર દાખલ કરવા એવો હુકમ કરવાનો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટને અધીકાર છે; અથવા, તેની નજરમાં આવે તો સદરહુ પ્રકારના ઉપજેલાં નાણાં તથા બીજા પર્ષસામનો કોઇ પણ ભાગ તે ઉપર જે માણસનો હક જણાતો હોય તે માણસને આપવાનો હુકમ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૯ ૪ થી અને પાંચમી કલમોના ઠરાવોમાં કોઇ પણ ઠરાવની વીરૂદ્ધ કોઇપણ ગુન્હો કોઇ માણસ ઉપર ઠરાવવા સાડે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે સાબીતી કરવાની જરૂર નથી; એટલે ગમે તે દાવ રમતાં કોઇ પણ માણસ પકડાય તે પૈસા સાડે અથવા સરત સાડે અથવા વળતી સાડે રમતો હતા એવું સાબીત કરવાની જરૂર નથી.

૧૦ આ આક્ટ વીરૂદ્ધ જુગાર રમવામાં જે માણસ સામેલ હોય તેની જુગારની સદરહુ પ્રમાણે જુગાર રમવા બાબત સાહેદની જુગારની પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ જુગારના અખાડાના ધણીની ઉપરનાં અથવા તેના વહીવટદારની ઉપરનાં અથવા તે જુગારના અખાડાની સંભાળ અથવા વ્યવસ્થા જે રાખતો હોય તેની ઉપરનાં તોફાનતનો ઇનસાફ કરતી વખતે લેશે, અથવા માજિસ્ટ્રેટની રૂએ લેવામાં આવશે; અને જુગારની આપતી વખતે તેને જે વાત પુછે તે સધળી વાત તે માણસ પોતાની માહિતગારી પ્રમાણે ખરેખરી અને જેની હકીકત બની હોય તેવી જાહેર કરશે અને તે ઉપરથી તેને માજિસ્ટ્રેટની પાસેથી તે વાત જાહેર કર્યાં બાબતનો લખેલો દાખલો મળશે તો તે માણસે તે વખત પહેલાં તે જુગાર સમંધી જે કંઈ કર્યું હશે તે બાબત તેની ઉપર આ આક્ટ ઉપરથી કંઈ ફરીયાદ ચાલશે નહીં.

૧૧ ૪ થી અથવા ૫ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ વસુલ થાય તેના ચતુરથાઉંસ સુધી તેનો ગમે તે ભાગ અથવા ૮ મી કલમની રૂએ પકડેલી જાણુસોનાં જે ઉપજેલાં નાણાં, અથવા પકડેલા પર્ષસા સરકાર દાખલ થવાનો કોઈ પણ ભાગ, ખચર આપનારને આપવાનો હુકમ કરવાનો અખત્યાર સદરહુ ૪ થી અને ૫ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે હરકોઇ મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કરનારા માજિસ્ટ્રેટને છે.

૧૨. પોલીસ અમલદારને નીચે પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે; એટલે;

(અ) હરકોઇ રાજ્યમારગમાં અથવા જગામાં અથવા રાહદારીનાં ટેકાણામાં કોઇ પણ માણસ કુશળતાની રમત વગરની બીજી કોઇ પણ રમતમાં વપરાતાં હોય તેવે પાને અથવા પાસે અથવા બોર્ડે અથવા જુગાર રમવાનાં બીજા સાધને પૈસા સાડે અથવા બીજી કમીશનર વરતુ સાડે જુગાર

રમતા પકડાશે તેને; (ખ) સદરહુ પ્રમાણે પક્ષીઓ તથા જનાવરો પ્રસીદ્ધપણે લડાવવામાં કોઇ પણ માણસ હજર રદીને મદદ અથવા સહાય કરતા પકડાશે તેને; વારંટ વગર પકડવાનો અધિકાર છે. ગુન્હો સાબીત થયે સદરહુ પ્રકારના કોઇ પણ માણસને ૫૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે. અથવા એક મહિના સુધીની કેદની શીક્ષા થશે અને સદરહુ પ્રકારના રાજભારગમાં અથવા રાહદારીના ઠેકાણામાં અથવા જે માણસને સદરહુ પ્રકારનો પોલીસ અમલદાર પકડશે તેની પાસે જે પક્ષીઓ તથા જનાવરો તથા જુગાર રમવાના સાધનો જડશે તે સધળા પકડવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે. અને ગુન્હેગારની ઉપર ગુન્હો સાબીત થાય એટલે તે સાધનોનો તાજાંતોજ નાશ કરવાનો તથા સદરહુ પક્ષીઓ તથા જનાવરોને વેચી-ને તેનાં ઉપજેલાં નાણાં સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને માલજેટ મુખત્યાર છે.

૧૩. હરકોઇ જગાએ ફક્ત કુશળતાનીજ રમત રમાતી હોય તેને આ આક્ટનો કોઇ ઠાવ લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવા બાબતનો કાયદો.

(હિંદુસ્તાનનો સને ૧૯૦૪ નો આક્ટ ૪ થો).

જે અર્થે ફટકા મારવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરીને સુધારવો યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપ-રથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કાયદો કરવામાં આવે છે:—

૧. (૧)—આ આક્ટને સન ૧૯૦૬ નો ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો આક્ટ કહેવો; અને (૨) તે બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન તથા સંતાલ પરગણા સુદ્ધાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૫૩ મી કલમમાં કહેલી શિક્ષા ઉપરાંત, ગુન્હેગારો ફટકા મારવાની શિક્ષાને પણ પાત્ર છે એમ સમજવું.

૩. “ જે કોઇ હેઠળ લખેલા ગુન્હામાંનો કોઇ પણ ગુન્હો કરશે, એટલે કે:—

(અ) ધણીના તાજાંમાંના માલની કારકુને અથવા નોકરે કરેલી ચોરી શિવાયની, હિંદુસ્તાનના ફેજ-દારી કાયદાની ૩૭૮ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ચોરી કરશે; (બ) સદરહુ કાયદાની ૩૮૦ મી કલ-મમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ઇમારતમાં, તંબુમાં અથવા વહાણમાં ચોરી કરશે, (ક) સદરહુ કાયદાની ૩૮૨ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે મોત આણવાની અથવા વ્યથા કરવાની તૈયારી કર્યા પછી ચોરી કરશે; (ડ) આ કલમની રૂએ જે ગુન્હો સાફ ફટકા મારવાની શિક્ષા કરાવી છે તેવો કોઇ પણ ગુન્હો કરવા માટે સદરહુ કાયદાની ૪૪૩ મી તથા ૪૪૫ મી કલમોમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરશે; (ઇ) આ કલમની રૂએ જે ગુન્હો સાફ ફટકા મારવાની શિક્ષા કરાવી છે તેવો કોઇ પણ ગુન્હો કરવા માટે સદરહુ કાયદાની ૪૪૪ મી તથા ૪૪૬ મી કલમોમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે રાતે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશનો અથવા રાતે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરશે; તેને એવા ગુન્હો માટે સદરહુ કાયદાની રૂએ જે શીક્ષાને તે પાત્ર થતો હશે તે શીક્ષાને બદલે ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૪. જે કોઇ શખસ—

(અ) હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૩૮૫ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો બળાત્કાર સંબંધનો ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરશે, અથવા એવો ગુન્હો કરશે અથવા કરવાની કોશીશ કરશે; (બ) કોઇપણ માણસને શારીરિક નુકશાન કરવાની પ્હોક આપીને સદરહુ કાયદાની ૩૭૭ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો સ્પષ્ટીક્રમ વિરૂદ્ધ મૈથુન કરવાની ફરજ પડશે, અથવા લલચાવશે; (ક) સદરહુ કાયદાની ૩૮૦ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો અપહરણનો ગુન્હો કરવામાં અથવા કરવાની કોશીશ કરવામાં સુદ્ધિ પુર્વક વ્યથા કરશે. (ડ) સદરહુ કાયદાની ૩૮૧ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો ડાકાઢીની ગુન્હો કરશે. તે શખસ એવા ગુન્હો, મદદગારી અથવા કોશીશ માટે સદરહુ કાયદા પ્રમાણે જે શીક્ષાને પાત્ર હોય તેને બદલે અથવા તે ઉપરાંત તેને ફટકાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૫. જે કોઇ નાની ઉંમરનો ગુન્હેગાર—

(અ)—હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાના ૬ ઠા બાબમાં તથા તેની કલમો ૧૫૩ અને ૫૦૫ માં

જીજીવેલા ગુન્હા તથા મોતની શિક્ષા કરવા જંગ ગુન્હા શિવાય તે કાયદાની રૂપે શિક્ષા કરા. એમ કોષ્ટ પછી ગુન્હો અથવા (ખ) ખીજ કોષ્ટ પછી કાયદાની રૂપે કેદની શિક્ષા કરવા જે કોષ્ટપછી ગુન્હો, ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ, આ બાબતમાં જેઝેટ ઓફ ઇન્ડિયામાં જાહેરનામું છપાવીને નિર્દિષ્ટ કરશે તે ગુન્હો, કરવામાં મદદ કરશે, તે ગુન્હો કરશે અથવા તે કરવાનો પ્રયત્ન કરશે તો, એવા ગુન્હાને સાફ, મદદ કરવા સાફ અથવા પ્રયત્ન કરવા સાફ જે કોષ્ટ પછી ખીજી શિક્ષાને પાત્ર હોય તે શિક્ષાને બદલે તેને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં “ નાની ઉમરનો ગુન્હેગાર ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે હાંધ ઓફીસી કરવાની જરૂર જીજીય તે કયા પછી, કોર્ટ, જે ગુન્હેગાર સોળ વર્ષથી ઓછી ઉમરનો છે એમ ઠરાવે તે ગુન્હેગાર એવા છે એમ, તથા કોર્ટનો તે ઠરાવ સમજે પ્રસંગે આખરનો તથા નિર્ણયત્મક ગણશે એમ સમજવું.

૬. પેતાની હકુમતમાંના કોષ્ટપછી સરહદ ઉપરના પ્રાંતમાં અથવા કોષ્ટપછી જંગલી પ્રદેશમાં આ કલમના ઠરાવ લાગુ છે. એમ જ્યારે જ્યારે કોષ્ટપછી સ્થાનિક સરકાર, સરકારી મીઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને જાહેર કરશે ત્યારે ત્યારે ઉપર જીજીવેલું જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કર્યા પછી જે કોષ્ટ પછી માણસ, હિંદુસ્તાનના ફેજવાદારી કાયદાની રૂપે ત્રણ વર્ષની અથવા તેથી વધારે મુદતની કેદની શિક્ષા કરવા જંગ કોષ્ટ પછી ગુન્હો સદરહુ પ્રાંત અથવા પ્રદેશમાં કરશે તે સદરહુ કાયદા પ્રમાણે જે ખીજી શિક્ષાને પાત્ર હશે તે શિક્ષાને બદલે તેને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૭. સન ૧૮૮૮ ના ફેજવાદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની કલમ ૩૯૨, પેટા કલમ (૨) માં “ અને સોળ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉમરના કબજાની બાબતમાં તે ૧૬ ફટકાથી વધારે ન હોવી જોઈએ ” એ શબ્દો જાસ્તી દાખલ કરવા.

પરિશિષ્ટમાં જીજીવેલા કાયદા તેના ૪ થા આસનમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી રદ કર્યા છે.

ઝેરી જીજીસો બાબતનો આકટ.

(હિંદુસ્તાનનો સને ૧૯૦૪ નો આકટ ૧ લો).

૧—(૧) આ આકટને સને ૧૯૦૪ નો ઝેરી જીજીસો બાબતનો આકટ કહેવો; અને (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

સમજી ઝેરી જનસો વિશે.

૨—(૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને, સ્થાનિક સરકાર, કાનુન કરીને, કોષ્ટ પછી મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા કેન્ટોન્મેન્ટની હદની અંદર કોષ્ટ પછી નિર્દિષ્ટ કરેલી ઝેરી જનસ જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવા સાફ કબજામાં રાખવાનું અને કોષ્ટપછી ઝેરી જનસ જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવાનું નિયમન કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ કરીને, અને પેટા કલમ (૧) ની રૂપે આપેલા અધિકારની સામાન્ય વ્યાપ્તિને બાધ ન આવે એવી રીતે, તે પેટા કલમની રૂપે કરેલી કાનુનામાં ખીજી બાબતોની સાથે નીચેની બાબતો વિશે ઠરાવ કરવાનો અપત્યાર છે;—

(અ) જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવા માટે કોષ્ટ પછી અમુક નિર્દિષ્ટ કરેલી ઝેરી જનસ કબજામાં રાખવા સાફ લાઇસેન્સ આપવા વિશે, તથા એવા લાઇસેન્સ માટે કોષ્ટ થી લેવાની હોય તે તો તે ઠરાવવા વિશે; (બ) કયા વર્ગના લોકોને માત્ર એવું લાઇસેન્સ આપી શકાય તે વિશે, (ક) કયા વર્ગના લોકોને માત્ર એવી કોષ્ટ પછી ઝેરી જનસ વેચી શકાય તે વિશે; (ડ) એવી ઝેરી જનસ કોષ્ટપછી માણસને વધારેમાં વધારે કેટલી વેચી શકાય તે વિશે (ઇ) એવી ઝેરી જનસ કોષ્ટ પછી વેચનારાઓએ વેચાણનું રજીસ્ટર રાખવા વિશે, તે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાની તપસીલ વિશે, અને તેની તપસ વિશે; (જ) એવી ઝેરી જનસો સહી સલામત કબજામાં રાખવા વિશે, અને એવી કોષ્ટ પછી જનસ જે પાત્રમાં, પકેટોમાં અથવા બાંદીઓમાં વેચવામાં અથવા વેચવા સાફ કબજામાં રાખવામાં આવે તે પાત્રો,

પાકિને અથવા ખારદાનો ઉપર લેખકો મારવા વિશે, અને (ગ) એવી કોષ્ટ પશુ ઝેરી જનસ કોષ્ટ પશુ વેચનાર વેચવા માટે કબજામાં રાખે ત્યારે તે તપાસવા તથા જોવા વિશે.

(૩) આ કલમની રૂપે કરેલી કોષ્ટ પશુ કાનુનમાં જે કોષ્ટ પશુ જનસ ઝેરી છે એમ લખ્યું હોય તે જનસ આ કલમના કારણે સાફ ઝેરી છે એમ સમજવું.

ફટકિઆ સોમલ વિશે.

૩—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ઇંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તે દ્વારા લાઇસેન્સ વગર તથા તેની શરતો વિરૂદ્ધ ક્ષિટીક શિંદુસ્તાનમાં ફટકીઓ સોમલ આપાત કરવાની મનાઇ કરવાનો, અને કાનુન કરીને તેની મારફતે લાઇસેન્સ આપવાનું નિયમન કરવાનો અને એવા લાઇસેન્સમાં આ કલમની રૂપે કઇ શરતો દાખલ કરી શકાય તે ઠરાવવાનો અખત્યાર છે.

૪—(૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને, સ્થાનિક સરકારને, પોતાના તાબામાં હોના સધળા મુલકોમાં અથવા તેના કોષ્ટ પશુ લાગુમાં, ફટકિયો સોમલ જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવાનું કાનુન કરીને નિયમન કરવાનો અખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ કરીને તથા પેટા કલમ (૧) ઉપરથી આપેલા અધિકારની સામાન્ય વ્યાપ્તિને બાધ ન આવે તે રીતે, તે પેટા કલમની રૂપે કરેલી કાનુનોમાં બીજી બાબતની સાથે કલમ ૨, પેટા કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી સધળી અથવા કોષ્ટપશુ બાબત વિશે ઠરાવ કરવાનો અખત્યાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે કરેલી કાનુનોમાં વળી એમ પશુ ઠરાવવાનો અખત્યાર છે કે, કોષ્ટ પશુ માણસે ભુકી કરેલો ફટકીયો સોમલ વેચવો હોય તો તેમાં તે વેચાતો આપ્યાની પહેલાં, મેસ, કાજળ, ગળી, અથવા પ્રસિધ્ધ બ્લ્યુ (આસમાની રંગ) બેબ્બા વગર વેચવો નહિ. સોમલ એક રતલ હોય તો તેમાં નિદાન અડધો ઑસ મેસ, ગળી અથવા પ્રસિધ્ધ બ્લ્યુ ભેળવવો;

પશુ એમ ઠરાવ્યું છે કે તે સોમલ અમુક કામ સાફ જોઇએ છે એવું ખરીદ કરનાર કહે અને તે કામમાં ભેળવાળો સોમલ ચાલશે નહીં એવું ખરીદ કરનારના કલ્થાથી માલમ પડે, ત્યારે ભેગ કર્યો વગર એક બેપે નિદાન દર રતલ સોમલ વેચવાનો અધિકાર છે.

૫—(૧) સ્થાનિક સરકારને, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને જે કોષ્ટ પશુ પ્રદેશમાં ફટકિયો સોમલ નાંખીને ખુન કરવાના અથવા તે વડે ઢેરોને ઝેર દર્ષિને મારી નાંખવાના ગુન્હા એટલા વારંવાર બનતા હોય કે તે ઝેર કબજામાં રાખવાના સંબંધમાં નિર્ણય રાખવો ઇષ્ટ છે એમ પોતાને લાગે તે પ્રદેશમાં ફટકિયો સોમલ કબજામાં રાખવાનું કાનુન કરીને નિયમન કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૩) ની રૂપે કોષ્ટ પશુ કાનુન કરતી વખતે સ્થાનિક સરકારને એમ ઠરાવવાનો અખત્યાર છે કે, તે કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરેથી એક વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા ૧૦૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા અથવા એ બંને શિક્ષા થશે, અને જે ફટકિયા સોમલના સમ્બંધમાં તે ઉલ્લંઘન કર્યું હશે તે સોમલ અને જે પાત્રો, પેકેજો અથવા ખારદાનોમાંથી મળશે તે પાત્રો, પેકેજો અથવા ખારદાનો જપ્ત થવાને પાત્ર થશે.

બીજી ઝેરી જણસો વિશે.

૬—(૧) ઇંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, માત્ર ફટકિઆ સોમલ સંબંધી આ આકટના સધળા અથવા કોષ્ટ પશુ ઠરાવ. ફટકિયા સોમલ શિવાય બીજી નિર્દિષ્ટ કરેલી કોષ્ટ પશુ ઝેરી જનસને લાયક કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે કહાડેલા જાહેરનામાં જે કોષ્ટ પશુ જનસ ઝેરી છે એમ લખ્યું હોય તે જનસ આ આકટના કારણે સાફ ઝેરી જનસ છે એમ સમજવું.

શિક્ષા તથા કામ ચાલવાની રીત વિશે.

૭—(૧) જે કોષ્ટ માણસ—

(અ) કલમ ૨ અથવા કલમ ૪ ની રૂપે કરેલી કોષ્ટ પશુ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરશે, અથવા
(બ) જે ફટકિયો સોમલ આપાત કરવાની કલમ ૩ ની રૂપે વિધિમાનકાળે મના કરેલી હોય તે સોમલ

લાઇસેન્સ વગર બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આયાત કરશે, અથવા (ક) ફટકિયો સોમલ આયાત કરવા માટે પોતાને ૩ ૭ કલમની રૂયે મળેલા લાઇસેન્સની કોઇ પણ શરત તોડશે, (૧) તે, તેના ઉપર ગુન્હાની સાબિતીનો પ્રથમ ઠરાવ થયેથી ત્રણ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષાને અથવા પાંચશે રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા એ બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને (૨) બીજો અથવા ત્યાર પછી કોઇ પણ સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી ૭ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષાને અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા એ બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(૨) જે કોઇ પણ ઝેરી જનસના સમૂહમાં આ કલમની રૂયે ગુન્હો કર્યો હશે તે ઝેરી જનસ અને જે પાત્રોમાં, પેકજોમાં અથવા બારદાનોમાં તે ઝેરી જનસ મળશે તે પાત્રો, પેકજો અથવા બારદાનો, તથા પેટા કલમ (૧) ની રકમો (બ) અથવા (ક) માં કહેલા કોઇ પણ ગુન્હાની આખતમાં, તે લાઇ જવા માટે જે જનાવરોનો અને વાહનોનો ઉપયોગ કર્યો હશે તે જનાવરો તથા વાહનો જમ થવાને પાત્ર થશે.

૮—(૧) જીલા માજીસ્ટ્રેટને, પેટા ટુકડી માજીસ્ટ્રેટને તથા ઇલાકાના શહેરમાં પોલીસ કમીશનરને, જે જગાએ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ મુજબ કરેલી કોઇ પણ કાનુન વિરૂદ્ધ કોઇ પણ ઝેરી જનસ વેચવા માટે કબજામાં રાખી છે એમ અથવા વેચવામાં આવે છે એમ અથવા આ આક્ટની રૂયે જમીને પાત્ર હોય એવી કોઇ પણ ઝેરી જનસ રાખી છે એમ અથવા સંતાડી રાખી છે એમ માનવાનું અથવા એવો વહેમ આવવાનું કારણ દેખાતું હોય તો, તેઓ, પોતપોતાના પ્રદેશમાં, તે જગાનો ઝાડો લેવા સાથે વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટને તે વારંટ અમલવા માટે આપ્યું હોય તેને, તે વારંટના આધારે, તે જગામાં પેશીને ઝાડો લેવાનો અધિકાર છે; અને સન ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના કાયદામાંના ઝાડો લેવાના વારંટ આખતના ઠરાવ, અને ત્યાં સુધી તે વારંટની અમલવણીને લાગુ છે એમ સમજવું જોઇએ.

૯—(૧) કાનુનો કરવાનો આની અગાઉ જે કોઇપણ અધિકાર આપ્યો હોય તે ઉપરાંત ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર, સ્થાનિક સરકાર, આ આક્ટના કારણ તથા હેતુ પાર પાડવા સાથે, સામાન્ય રીતે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કાનુનો કરવાનો આ આક્ટની રૂયે આપેલો દરેક અધિકાર, તે કાનુનો પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી કરવી જોઇએ, એ શરતને પાત્ર રહેવો જોઇએ.

(૩) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે અથવા સ્થાનિક સરકારે આ આક્ટની રૂયે કરેલી સવળી કાનુનો પ્રસંગ પ્રમાણે, છઠીયા ગેઝીટમાં અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ, તથા તે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી કાનુનો આ આક્ટની રૂયે કરી હોય તે પ્રમાણે અમલમાં આવશે.

બચાવ.

૧૦—(૧) આ આક્ટમાંનો અથવા તેની રૂયે આપેલા કોઇપણ લાઇસેન્સમાંનો અથવા કરેલી કાનુનમાંનો કોઇપણ મજકુર હેઠળ લખેલા શખસોએ પોતાનો ધ ધો ચલાવતી વખતે અથવા તેવા સમૂહમાંથી પોતાનું કામ કરતી વખતે શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલાં કૃત્યોને લાગુ પડશે નહિ અથવા તેમને બાધ આવશે નહિ.

(બ) મેડિકલ અથવા વેટરનરી પ્રેક્ટીશનરે, અથવા (બ) સંયુક્ત રાજ્યમાં વિદ્યમાન કોળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂયે કેમિસ્ટ અથવા ડ્રગીસ્ટ તરીકે કામ કરવાને યોગ્ય રીતે લાયક ઠરેલા કોઇપણ કેમિસ્ટ અથવા ડ્રગીસ્ટે, અથવા, (ક) મેડિકલ અથવા વેટરનરી પ્રેક્ટીશનરે આપેલી ઓસકની યાદી ઉપરથી ઓસડ આપનારા અથવા તૈયાર કરનારા કેમિસ્ટે અથવા ડ્રગીસ્ટે અથવા કંપાઉન્ડરે, અથવા (ઇ) પાંચમી કલમની રૂયે કરેલી વિદ્યમાન કોળે અમલમાં હોય એવી કોઇપણ કાનુનોને પાત્ર, આમાં કોળવનારાઓએ અથવા આમડાનો વેપાર કરનારાઓએ.

(૨) આ આક્ટમાં આગળ મળે તે કલ્યાં હોય તોપણ, સ્થાનિક સરકારને યોગ્ય જણાયેથી, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને, એમ દરમાવવાનો અધિકાર છે કે, આ આક્ટના સવળા અથવા

કાંઈ પણ ઠરાવ, તે હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી વેપારની જનસેના અથવા જનસેના વર્ગને અથવા તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઈ પણ કારણ સાથે વાપરવામાં આવવાથી કોઈ પણ ઝેરી જનસેના વર્ગને લાગુ નથી એમ સમજવું; અને તે સરકારને એવા કોઈ પણ ઠરાવ વખતે વખતે બદલવાનો અથવા ફેરવવાનો અખત્યાર છે.

(૩) જે અધિકારીને આ આકટની રૂયે કાનુનો કરવાનો અધિકાર આપ્યો હશે તે અધિકારી, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને કોઈ પણ શખસને અથવા કોઈ પણ શખસોના વર્ગને, સામાન્ય રીતે અથવા એવા હુકમમાં લખેલા કોઈ પણ ઝેર અથવા ઝેરોના સખંધમાં એવી કોઈ પણ કાનુનના અમલમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૬ કરવા આખત.

૧૧—સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ અર્થે ઠરાવે તે તારીખથી, સન ૧૮૬૬ નો મુજબનો આકટ ૮ (મુજબ ઇલાકામાં ઝેર વેચવાનું નિયમન કરવા તથા તે ઉપર નિર્બંધ રાખવા આખતનો આકટ) મુજબના ગવર્નર ઇન કૉન્સિલની વિદ્યમાનકાળની હકુમત હેઠળના મુલકમાં, અને સન ૧૯૦૦ નો વાવ્ય પ્રતિતા તથા અયોધ્યાની મુનીસીપાલીટીનો આકટ (સન ૧૯૦૦ નો વાવ્ય પ્રતિતા તથા અયોધ્યાનો આકટ નંબર ૧) ની કલમ ૧૨૮, ૨૩૫ (૬) આપ્રા તથા અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રતિતાના ગવર્નરની વિદ્યમાન કાળની હકુમત હેઠળના મુલકમાં રદ થશે.

કાટલાં તથા ભરતલના માપોનો આકટ.

સન ૧૮૭૧ નો આકટ ૩૧ મો.

૧ પ્રથમ નિયમો.

૧—આ આકટને “ સને ૧૮૭૧ નો હિંદુસ્તાનનો કાટલાનો તથા ભરતલનાં માપોનો આકટ કહેવો; અને આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઇંડીયાને લાગુ છે.

૨ પ્રમાણ (એટલે સાંપું)

૨—કાટલાનાં મૂળ પ્રમાણને શેર કહેવો; અને તે પ્રમાણે ઇંડીયા સરકારના કબજા મહિના ધાતુના એક કાટલાં જેવડું જેમણે તે કાટલું હવા વગરની જગામાં તોળીએ તો ક્રાંસ દેશમાં કિલો ગ્રામ દેઆરશીવ એ નામનું જે કાટલું મશહુર છે તે કાટલાં જેવડું થાય.

૩—મુળ ભુતકાટલાં તથા ભરતલનાં માપો હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે જેમણે, એટલે કાટલાં આખત સદરહુ શેરને મુળભુત કાટલું સમજવું:—

ભરતલ આખત, હવા વગરની જગામાં જેખેલાં પરમાવધીનાં ધનતનુ સદરહુ પ્રકારના એક શેર પાણીનાં તોલ જેટલું જે માપમાં માય તે માપને મુળભુત માપ સમજવું.

૪—સદરહુ મુળભુત કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો શીવાય બીજાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો કેવડાં અને કયા નામનાં આ આકટ પ્રમાણે કબજા કરવામાં આવશે તે ઇંડીયા ગેઝીટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું છપાવીને ઠરાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇનકૉન્સિલ મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, ઉપર કહેલું બીજું હરેક કાટલું અથવા ભરતલનું માપ સદરહુ પ્રકારનાં મુળભુત કાટલાં અથવા ભરતલનાં માપને હરકોઈ પુરુષ સંખ્યાએ ગુણતાં જે ગુણાકાર આવે અથવા ભાગતાં ભાગાકાર આવે તેવડું જેમણે.

સદરહુ જાહેરનામું ઉપર કલા પ્રમાણે રદ કરવાને પણ ગવર્નર જનરલ ઇનકૉન્સિલ મુખત્યાર છે.

સદરહુ પ્રકારના હરકોઈ જાહેરનામામાં બીજી રીતે ફરમવ્યું નહીં હોય તો સદરહુ પ્રકારનાં સધળાં કાટલાંના તથા ભરતલના માપના વિભાગ દશાંશના માપ પ્રમાણે (એટલે દશાંશને વરડે) કરવા.

૫—આ આકટના કારણે સાથે ડિરિટકટની હદો સરકારી ગેઝીટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું છપાવીને ઠરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇનકૉન્સિલને છે.

આ આક્ટનાં કારણો સાથે સખ ડિરેક્ટરની હદો સરકારી ગેઝીટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું છપાવીને ઠરાવવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૬—સદરહુ પ્રમણે કબુલ કરેલાં કાટલાંના તથા ભરતલનાં માપોનાં મુળ પ્રમાણો તથા * શટ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની નજરમાં આવે તે ડીરેક્ટીકટોને સાથે પુરી પાડવાનો તેઓને અધિકાર છે.

સદરહુ પ્રમાણો આ આક્ટના કારણો સાથે સદરહુ ડીરેક્ટીકટોન સાથે પ્રમણો છે એવું સમજવું.

૭—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કબુલ કરેલાં કાટલાંનાં જેવાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપનાં જેવાં ભરતલનાં માપો સ્થાનિક સરકાર નજરમાં આવે તે સખ ડીરેક્ટીકટોમાં સ્થાનિક પ્રમાણોની પેઠે વાપવા સાથે જોઈએ તેટલાં સખ ડીરેક્ટીકટોને સાથે પુરા પાડવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

સદરહુ સ્થાનિક પ્રમાણો બરાબર નથી એવું સાબીત કરવામાં આવશે ત્યાં સુધી તે બરાબર છે એવું સમજવું.

૩ નવાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો વાપરવા બાબત.

૮—સરકારી કાઠ કચેરીમાં અથવા મ્યુનિશીપાલ મંડળીમાં અથવા રેલવે કંપનીમાં વાપરવાનાં કાટલાં તથા ભરતલના માપો બરાબર છે કે નહીં તે તપાસી જોવા સાથે યોગ્ય પ્રમાણોનાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો હવે મળે છે એવું ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની નજરમાં આવે ત્યારે ફલાયી તારીખ પછી સદરહુ કચેરી અથવા મંડળી અથવા કંપની આપ લે નો જે વહેવાર અને કરાર કરશે તે વહેવારમાં અને કરારમાં સદરહુ પ્રમણે કબુલ કરેલાં સધળાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો અથવા તે મંદિરું હર-કે-કાટલાં અથવા ભરતલનું માપ વાપરવું એવું ઇન્ડીયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું છપાવીને ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે, અને તેજ પ્રમાણે વખતે વખતે સદરહુ હુકમ બદલવાને અથવા રદ કરવાને તેઓ મુખત્યાર છે.

૯—૮ મી કલમ પ્રમાણે છપાવેલાં જાહેરનામામાં તારીખ ઠરાવી હોય તે તારીખ પછી તે જાહેર નામામાં કહેલા અમલદારોનું અથવા મંડળીઓનું અથવા કંપનીઓનું હરકાંત કામ તોલથી અથવા ભરતલના માપથી કરવા બાબત અથવા તોલથી અથવા ભરતલના માપથી માલ વેચવા બાબત જે વહેવાર તથા કરાર થયા હોય અથવા કરવામાં આવ્યા હોય તે સધળા વહેવાર તથા કરાર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે થયા છે અથવા કર્યા છે એવું સમજવું. એટલે, સદરહુ અમલદારોએ અથવા મંડળીઓએ અથવા કંપનીઓએ ફલાણાં કાટલાં અથવા ભરતલનાં માપો વાપરવાં, એવું સદરહુ જાહેરનામામાં ફરમાવું હોય તે તે કાટલાંએ તેણીને અથવા ભરતલના માપે ભરીને (આપવા લેવાના) તે વહેવાર તથા કરાર થયા છે અથવા કર્યા છે એવું સમજવું; પણ ખીજી રીતે ખસુસ કરીને કબુલ કરી હોય તો તેવું સમજવું નહીં.

૪ વારડન

૧૦—આક્ટમાં પાછળ કહેલાં મુળ પ્રમાણો તથા કબુલ કરેલાં કાટલાંનાં માપોના શટ સંભાળીને રાખવા સાથે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને વારડન નેમવા અને સદરહુ સ્થાનિક પ્રમાણો તથા કબુલ કરેલાં કાટલાંનાં તથા ભરતલનાં માપોનાં શટ સંભાળીને રાખવા સાથે સ્થાનિક સરકારે વારડન નીમવા.

ઉપર કહેલા હરકાંત વારડનને હરકાંત વખતે કામ ઉપરથી મોકુફ અથવા બરતરફ કરવાને અને તેની જગાએ ખીજાં માણસને નેમવાને પ્રસંગ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

હેઠળ લખેલી વાતોનો અંદોજસ્ત કરવા બાબત આ આક્ટનું ધોરણ રાખીને વખતે વખતે કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

(અ) વારડનની નેમણુંક કરવા બાબત. (બ) વારડને પોતાના કામ કરવા બાબત થી રીતે ચાલવું તે બાબત. (ક) પ્રમાણો પુરાં પાડવાં અને તેઓને બદલે ખીજાં કરવાં તથા તે સંભાળીને રાખવાં અને તે વાપરવા બાબત. (ડ) સ્થાનિક પ્રમાણો અને આ આક્ટ ઉપરથી કબુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોલવાનાં માપો તથા ભરતલના માપો અને તાજવાં બરાબર છે એવું ઠરાવવાની રીત બાબત અને તે બરાબર છે

એવું ઠરાવ્યાનો દાખલો આપવાની રીત આખત. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે બરાબર છે એવું નહીં ઠરાવવાને બે વરસમાં એક કરતાં વતીવાર ફરમાવવું નહીં. (૪) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાંમાં તથા તોળવાનાં ચંત્રાં તથા ભરતલનાં માપમાં અને તાજવામાં કષ્ટ કષ્ટ ખામી એટલે બાધ હશે તો આ-લશે તે બાખત. (૫) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોળવાનાં ચંત્રાં તથા ભરતલનાં માપો અને તાજવાં કેવા આકારનાં અને કેવા પ્રમાણનાં અને કાટલાં મોટાં અને શાનાં કરવાં તે બાખત. (૬) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપ ઉપર તેનાં ભુદાં ભુદાં નામ પાડવા બાખત. (૭) સરકારી કચેરીઓ તથા મ્યુનીસીપાલ મંડળીઓ તથા રેલવે કંપની આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોળવાનાં ચંત્રાં તથા ભરતલનાં માપો અને તાજવાં વાપરતી હોય તે બાખત તેઓની તપાસ કેવી શરતથી રાખવી અને તે (કાટલાં વગેરે) બરાબર છે એવું કેવી શરતથી ઠરાવવું તે બાખત.

(આખ) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોળવાનાં ચંત્રાં તથા ભરતલનાં માપો અને તાજવાં બરાબર છે એવું ઠરાવવા બાખત તથા બરાબર કરી આપવા બાખત અને બરાબર છે એવું ઠરાવ્યાનો દાખલો આપવાની રીત આપવા બાખત કાનુન કરવાનો અધીકાર છે.

૧૨—સદરહુ કાનુનો ઇંડીયા ગેઝીટમાં છપાવીને પ્રસીદ્ધ કરવી.

અને હરદાહ સરકારી કચેરી બાખત અથવા મ્યુનીસીપાલ મંડળી બાખત અથવા રેલવે કંપની બાખત તે સધળી કાનુનો અથવા તેમાંની કાંઈ કાનુન ફલાણી તારીખથી અમલમાં આવશે એવું જાહેરનામું ઇંડીયા ગેઝેટમાં છપાવીને ઠરાવવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૉંસીલને અધિકાર છે અને પછી તે જાહેરના-મામાં લખ્યું હશે તેટલે સુધી ઉપર કહેલી કાનુનો અથવા કાનુન, કાયદાની પેઠે ચાલશે.

૧૩—સદરહુ કાનુનો પોતાને લાગુ હોય એટલે સુધી તે પ્રમાણે સરકારના સધળા અમલદારોએ તથા મ્યુનીસીપાલ (ખાતાના) અમલદારોએ તથા રેલવે કંપનીઓના અમલદારોએ તથા નોકરોએ ચા-લવું. અને સદરહુ કાનુનમાં જે શી કહી હોય તે આપવી.

૧૪—ઉપર પ્રમાણે આણેલી જાણસ બરાબર છે કે નહીં તે તપાસી જોવાને અથવા બરાબર કરી આપવાને લાયક નથી એવું નજરમાં આવે તો તે ભાંગી તોડી નાંખવાનો અથવા નકામી કરી નાંખવાનો અથવા બરાબર છે કે નહીં તે તપાસી જોવાની અથવા બરાબર કરી આપવાની ના કહેવાનો અધીકાર વારડને છે.

૧૫—આ આકટમાં વારડને જે અધિકાર આપે છે અને જે કામો સોંપ્યા છે તે માંહેનો કાંઈ અધીકાર તથા કામો સ્થાનિક સરકાર વખતે વખતે જે ખીજ અમલદારને નીમશે તે ચલાવવાને મુખતીયાર છે.

૧૬—૧૪ માં કલમ પ્રમાણે વારડને વાપરતો હોય તે નીશાની કાષ્ટ માણસ જાણી જોઇને ખોટી બનાવશે તો તેને ધણીમાં ધણી ત્રણ વરસ સુધી કેદની સજા કરવી અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૧૭—આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં જે કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો હોય તેનાં માપ (એટલે વરાડે) પ્રમાણે ખીજાં કાટલાંના તથા ભરતલનાં માપોનાં સમ માનના કાણકો વખતે વખતે તૈયાર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધીકાર છે અને એ પ્રમાણે સમ માનો ઠરાવ્યા હોય તે ઠેકાણાં ઠેકાણાના સરકારી ગેઝીટમાં છપાવીને જાહેર કરે ત્યાર પછી તે બરાં સમ માનો છે એવું સમજવું.

૩ સખંધી દગાનો આકટ, (સન ૧૮૭૮ નો મુ'બઇનો આકટ ૭ મો.)

પ્રથમ નિયમો.

૧—આ આકટને “ મુ'બઇનો સન ૧૮૭૮ નો ૩ સખંધી દગાનો આકટ ” કહેવો.

આ આકટ એડન શીવાય આખા મુ'બઇ ઇલાકાને લાગુ છે.

સને ૧૮૬૩ નો મુ'બઇનો ૯ મો આકટ આ કલમ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

૨—સદરહુ આકટ પ્રમાણે જે નેમણુંકા કરી છે તથા જે કુકમો કર્યા છે તથા જે જાહેરનામું

પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે તથા જે કાનુન ઠરાવી છે તથા જે હાલ અમલમાં છે તે સધળી નેમણુકો તથા હુકમ તથા જાહેરનામાં તથા કાનુન આ આકટને અનુસરીને હોય તેટલે સુધી તે સધળી આ આકટ પ્રમાણે કરી છે તથા પ્રસિદ્ધ કરી છે તથા ઠરાવી છે એવું સમજવું.

અને સદરહુ આકટ પ્રમાણે જે કામ શરૂ કર્યાં હોય તે સધળાં કામ આ આકટ પ્રમાણે શરૂ કર્યાં છે એમ સમજવું તથા તે હવેથી આ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે ચલાવવાં, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ માણસ આ આકટ દ્વારા અગાઉ કરેલા કોઈ ગુન્હા બાબત આ આકટ કદી પણ હવે નહોત તો જે શી. ક્ષા થાત તેથી વધારે શીક્ષાને તે પાત્ર થનાર નથી.

૩—આ આકટમાં વિષય ઉપરથી અથવા બાગલા પાછલા સમય ઉપરથી બાધ આવતો નહોય તો—

(૧) “ ગાંસડી ” આ શબ્દમાં ર્નાં ધોકડાનો અથવા બીજાં હરકોષ પાકેજનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું. (૨) “ સીકંજો ” આ શબ્દમાં રૂ ચાપવા સાથે ઉપયોગ કરેલા સધળા પ્રકારના સાંચાનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું. (૩) “ પારકે મુલક મોકલવું ” આ શબ્દનો અર્થ ધોડીશ ઈંડીયામાંથી બહાર મોકલવું એવો સમજવો. (૪) “ બીડીશ ઈંડીયા ” આ શબ્દનો અર્થ ઈંડીયાનો રાજ-કારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો આકટ એ નામનો વીક્ટોરીઆ રાણીની કારકીર્દીના ૨૧ મા તથા ૨૨ મા વરસમાં થયેલા સ્ટાટયુટનું ૧૦૬ ચાપટર છે તે પ્રમાણે મધીકા માયાજમાને સ્વાધીન પ્રીન્સ એન્ડ વેલ્સ આયલેન્ડ તથા શીકારપુર તથા મલાકા એ સંસ્થાનો શીવાય બીજો મુલક જે વખતે જે હશે તે મુલક એવો સમજવો. (૫) “ કેદ ” આ શબ્દનો અર્થ હીન્દુસ્તાનના ફૅજદારી કાયદાનાં અર્થ પ્રમાણે બેમાંના હરકોષ પ્રકારની કેદ એવો સમજવો.

અમલદારોની નીમણુંક તથા કર્તવ્ય કરમો.

૪ “ ર્ના ઇન્સ્પેક્ટર ” એ નામના જે તથા જેટલા અમલદાર વખતે વખતે યોગ લાગશે તે તથા તેટલા અમલદાર નીમવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કૅસિલને છે

સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર મુન્બઇ શહેરમાં કસ્ટમના કમીશનરના તાબામાં છે એમ સમજવું અને આ ઈલાકાના બીજા સધળા ભાગમાં જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તેઓની નીમણુંક હશે તે ડિસ્ટ્રિક્ટના અથવા જે વખતે જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તેઓ કામ કરતા હોય તે વખતે તે ડિસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરના તાબામાં છે એમ સમજવું, અને પોતાનાં કર્તવ્ય કરમો કરવામાં તેઓએ ગફલત કર્યા બાબત અથવા ગેરચાલ ચલાવ્યા બાબત તેઓ ગવર્નર ઇન કૅસિલના હુકમથી સસપેન્ડ અથવા બરતરફ થવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

૫—આ આકટ પ્રમાણે જે સંકચાને પરવાના મળ્યા નહીં હોય તે સંકચાનો ઉપયોગ કરવાનું બંધ કરવું એ અને જે રૂ ચાપવા સાથે ચાપવાને કહાડ્યું હોય તે અથવા જે રૂ વેચવા સાથે માંડી મુક્યું હોય અથવા વેચવાનું હોય તે તપાસવું એ ર્ના ઇન્સ્પેક્ટરોનું કર્તવ્ય કરમ છે એમ સમજવું.

સદરહુ કર્તવ્ય કરમ કરતી વેળાએ જે ઇમારતમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં સકંજો ચાલે છે અથવા ચલાવવા સાથે તૈયાર કર્યો છે અથવા ર્નાં ધોકડાં બાધવાનું કામ ચાલે છે એવું પોતાને લાગવાનો સમજ હોય તે ઇમારતમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં હરકોષ વખતે જવાનો અધિકાર ઇન્સ્પેક્ટરને છે.

૬—જે કોષ રૂ આ આકટ પ્રમાણે જમ થઇને સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે રૂ ગમે ત્યાં હોય તે પકડીને અટકાવી રાખવાનો તથા તે રૂ હરકોષ પોલીસ ઓફીસરને સ્વાધીન આપવાનો અધીકાર ર્ના ઇન્સ્પેક્ટરને છે.

સદરહુ પ્રકારનું રૂ પકડીને અટકાવી રાખવામાં ર્ના ઇન્સ્પેક્ટરને મદદ કરવી એ દરેક પોલીસ ઓફીસરને અવખ્ય છે.

પણ પારકે મુલક મોકલવા સાથે કોષ ગાંસડી આખરની ચાંપી કહાડી હોય તે, માણજેટનાં જાડો લેવાનાં વારંટ વગર ઉઘાડવાનો અધીકાર ર્ના કોષ પણ ઇન્સ્પેક્ટરને નથી.

૭—જે જે ઇન્સ્પેક્ટર આ આકટ પ્રમાણે રૂ પકડીને અટકાવી રાખે તેણે સદરહુ પ્રમાણે પકડીને અટકાવી રાખવાની તારીખથી સાત દીવસની અંદર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવું જોઇએ; એટલે સદરહુ પ્રમાણે પકડીને અટકાવી રાખવાનું કામ મુન્બઇ શહેરમાં થયું હોય તો સમન સાથે હરખાસ્ત કરીને

પ્રેસીડેન્સી માટ સ્ટેટની પાસેથી સમન લેવા બોધ્યો. જે માણસના કબજામાં તે ૩ મળ્યું હોય તે માણસના નામનો તે સમન બોધ્યો તથા તે ૩ જમ કરીને સરકાર દાખલ શા વાસ્તે ન કરવું એનું કારણ સમનમાં લખેલા દીવસે બતાવવું એવું તે માણસને તે સમનમાં દરમાવેલું બોધ્યો. સદરહુ પ્રકારનો ઇન્સ્પેક્ટર સદરહુ મુદતમાં સદરહુ પ્રકારના સમન સાથે દરખાસ્ત કરીને તે ન મેળવે તો તે ૩ જે માણસના કબજામાં મળ્યું હોય તેને પાછું આપવું, અને તે ફરીથી પકડવાને અથવા અટકાવી રાખવાને પાત્ર થનાર નથી.

૯—ગવરનર ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે દરમાવશે તેટલા તાબા માંહેના કામદાર રૂના દરેક ઇનસ્પેક્ટરની પાસે હશે અને આ આકટ ઉપરથી ઇનસ્પેક્ટરને જે અધિકાર આપ્યા છે તે અધિકારો પૈકી જે અધિકાર પોતે જે ઇનસ્પેક્ટરના તાબામાં હશે તે ઇનસ્પેક્ટર પોતાને તેની સહીના લેખથી વખતે વખતે આપે તે અધિકાર ચલાવવાને સદરહુ પ્રકારનો તાબામાંના કામદાર મુખત્યાર છે.

સીકંગના પરવાના.

૯ આ આકટમાં આગળ કહેલી રીતે મેળવેલા પરવાના વગર ૩ આપવાના કારણ સાથે દારૂપણ સીકંગનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

૧૦—સીકંગ ચલાવવા સાથે પરવાનો મળવા બાબતની અરજી તે સીકંગને જે ડીસ્ટ્રિક્ટમાં ચલાવવાનો હોય તે ડીસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરને કરવી અથવા ગવરનર ઇન કાઉન્સિલ દરમાવે તે બીજા અમલદારને કરવી, અને સદરહુ સીકંગ ચલાવવા સાથે જે શક્તીનો ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો હોય તે શક્તી બાબત લખેલી હકીકત તે અરજી સાથે બોધ્યો.

જે સીકંગ બાબત પરવાનો મળવાસાથે અરજી કરી હશે તે સીકંગને અરજદારના કબજામાં છે એવી કલેક્ટરની અથવા બીજા અમલદારની ખાત્રી થાય તો તે અરજદારને પરવાનો આપવાનો અધિકાર તે કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને છે. સદરહુ પ્રમાણે આપેલ પરવાનાની મુદત આગળ સાથે થનારી સાક્ષના જાનેવારી મહિનાની ૧ લી તારીખે પુરી થશે; પણ આ બાબત ગવરનર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે જે કાનુન કરશે તે કાનુનને અનુસરીને તે પરવાના વરસો વરસ જાનેવારી મહિનાની પહેલી તારીખે નવા કરાવી લેવાનો અધિકાર રહેશે અને સદરહુ પ્રમાણે આપેલા અથવા નવા કગવી લીધેલા પરવાનામાં દાખલ કરેલો સીકંગ બીજા ઠેકાણે લાઇ જવામાં આવે અથવા તે ચલાવવા સાથે ઉપયોગ કરેલી શક્તી બદલવામાં આવે ત્યારે નવા પરવાના સાથે કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને અરજી કરવાની પરવાનાવાળાને જરૂર છે એમ સમજવું.

પોતે પોતાની સહી સુદ્ધા જે કારણો અરજી કરનારને લખી જણાવશે તે કારણો ઉપરથી સદરહુ પ્રકારનો હરકોષ્ટ પરવાનો આપવાની અથવા નવો કરી આપવાની ના કહેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને છે.

૧૧—સદરહુ પ્રકારનો દરેક પરવાનો એક અથવા વધારે સીકંગ બાબત આપવાનો અધિકાર છે અને તેમાં હેઠળ લખેલો મજબૂર નિરદીષ્ટ કરેલો બોધ્યો (અ) જેટલા સીકંગ બાબત તે આપેલો હોય તે સીકંગની સંખ્યા (બ) જે ઠેકાણે સદરહુ સીકંગ હોય તે ઠેકાણું. (ક) સદરહુ સીકંગ ચલાવવા સાથે જે શક્તીનો ઉપયોગ કરવાનો હોય તે શક્તી. એવી વીગતે મજબૂર નિરદીષ્ટ કરેલો બોધ્યો.

અને સદરહુ પ્રકારના હરકોષ્ટ પરવાના બાબત આ આકટને જોડેલા પરીશીષ્ટમાં જે દર લખેલો છે તે દર પ્રમાણે રી લેવી.

૧૨—સદરહુ પ્રકારના હરકોષ્ટ પરવાના બાબત જે માણસ અરજી કરે તેણે જે સીકંગ બાબત પરવાનો મળવા સાથે અરજી કરી હોય તે સીકંગની જે નીશાનીનો ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો હોય તે નીશાનીનો, કાપડ ઉપર અથવા પાર્કમેન્ટ ઉપર (ચામડાના કાગળ ઉપર) અથવા કાગળ ઉપર કઢાડેલો હોય તે કલેક્ટરની પાસે અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજા અમલદારની પાસે આપી મુકવાની જરૂર છે.

આ આકટ પ્રમાણે આપેલા સીકંગનો દરેક પરવાનો જે સીકંગ બાબત તે આપેલો હોય તે સીકંગની જે નીશાનીનો નમુનો આ કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને આપી મુકવો હોય

તે નીશાનીનો ઉપયોગ કર્યા બાબતનો પણ પરવાનો છે એમ સમજવું અને સદર શીકંજમાં જે જે ગાંસડી ચાપવામાં આવે તે ગાંસડીના જે બારદાન બંધની અથવા પટાની હેઠળ હોય તે બારદાન ઉપર શીકંજની સદરહુ નીશાની પરવાનાવાળાએ કરતી અથવા કરાવતી જાણવું.

૧૩—જે માજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ અથવા કોર્ટની રૂબરૂ આ આકટની સાતમી કલમ પ્રમાણે મુન્હો કર્યાની સામેતી પરવાનાવાળા ઉપર થાય, અથવા રૂબરૂ ઇનસ્પેક્ટર અથવા તેના તાબા માંહેના કામદાર પૈકી હરકોઈ કામદાર પોતાનાં કર્તવ્ય કર્યો કરતો હોય ત્યારે તેને પ્રતિબંધ કરવાની સામેતી જે માજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ અથવા કોર્ટની રૂબરૂ પરવાનાવાળા ઉપર અથવા એજન્ટ ઉપર (મુખત્યાર ઉપર) થાય, તે માજીસ્ટ્રેટને અથવા કોર્ટને સદરહુ પ્રકારના પરવાનાવાળાનો પરવાનો રદ કરવાનો અધિકાર છે અથવા પોતાને યોગ્ય જાણે તેટલી મુદત સુધી તે પરવાનો સસપેંડ કરવો એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

શિક્ષા તથા મુન્હો તથા ફરીયાદી ચલાવવી.

૧૪—આ આકટની સાતમી કલમ પ્રમાણે કરેલ સમનની ચોકશી કર્યા પછી માજીસ્ટ્રેટની અથવા કોર્ટની આ આકટની ૬ હી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે પકડીને અટકાવી રાખેલાં કોઈ ૩ બાબત હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ખાતી થાય તો એટલે,

(અ) તે રૂબરૂ દગાથી અથવા બદદાનતથી ભેગ કર્યો છે અથવા તે ખરાબ કર્યું છે અથવા તે વજનમાં ભારે કર્યું છે તેમાં કપાશીઆનું અથવા કચરાનું અથવા પથરાનું અથવા બીજા પદાર્થનું મિશ્રણ કરીને અથવા તે ઝાકળમાં રાખીને અથવા બીજા કોઈ સાધનથી, અથવા (બ) સદરહુ પ્રકારનું ૩ સાફ કરેલું તથા સાફ કર્યા વગરનું (જેને ધણું કરીને કપાસ કહે છે) અથવા જુદી જુદી જાતનાં અથવા પ્રતનાં રૂબરૂ એક ગાંસડીમાં દગાથી અથવા બદદાનતથી કરેલો ભેગ છે એવી ખાતી થાય તો, માજીસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવો એટલે; સદરહુ પ્રકારનું ૩ સરકાર દાખલ કરવું તથા તેના નાશ કરવો, અથવા સદરહુ પ્રકારનું ૩ સરકાર દાખલ કરવું તથા તે સાફ કરવું અને વેચવું, અથવા સદરહુ પ્રકારનું ૩, રૂબરૂ ઇનસ્પેક્ટરના હુકમથી અથવા હુકમ મુજબ સાફ કરવું અને તે ૩ જે માણસના કમળમાં મળ્યું હોય તે માણસને, તે સદરહુ પ્રમાણે સાફ કર્યા પછી તે સાફ કરવાનો ખરચ તથા સદરહુ પ્રકારનો માજીસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ ફરમાવે તે દંડ તે માણસ આપે તો તે ૩ સદરહુ પ્રકારના ઇનસ્પેક્ટરે પાછું આપવું અને સદરહુ પ્રકારનો દંડ તથા સાફ કરવાનો તથા વેચવાનો ખરચ બાદ કરીને બાકી રહે તે સદરહુ પ્રકારના માણસને આપવું એવો હુકમ કરવો.

૧૫—જે કોઈ આ આકટના ઠગવ પ્રમાણે અગાઉ પરવાનો લીધા વગર અથવા નવો કરાવી લીધા વગર અથવા નવો પરવાનો લીધા વગર અથવા સદરહુ પ્રકારનો પરવાનો આપવાની ના કલા પછી અથવા તે રદ કર્યા પછી અથવા જે મુદત સુધી તે સસપેંડ કર્યો હશે તે મુદતમાં ૩ ચાપવા સાફ કોઈ શીકંજનો જાણી જોઇને ઉપયોગ કરશે અથવા ઉપયોગ કરવાની કોશીશ કરશે અથવા તેનો ઉપયોગ કરાવશે અથવા કરવા દેશે તેને ધણામાં ધણા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૧૬—શીકંજની જે નીશાનીનો ઉપયોગ કરવા બાબત બીજા કોઈ માણસને આ આકટ પ્રમાણે પરવાનો આપ્યો હશે તે નીશાની જે માણસ જાણી જોઇને ખોટી કરશે, અથવા જે માણસ શીકંજની જે નીશાનીનો ઉપયોગ કરવા બાબત પોતાને પરવાનો મળ્યો નહીં હોય તે નીશાનીથી કોઈ ગાંસડી ઉપર નીશાની કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવા દેશે તેને ધણામાં ધણા બે વર્ષ સુધી કેદની શિક્ષા થશે અથવા દંડ થશે અથવા બેઉ શિક્ષા થશે.

૧૭—જે કોઈ પરવાનાવાળો શીકંજની જે નીશાનીનો ઉપયોગ કરવા બાબત પોતાને પરવાનો મળ્યો હશે તે નીશાનીથી પોતાના શીકંજમાં ચાપેલી કોઈ ગાંસડી ઉપર નીશાની કરવાની અથવા કરાવવાની ગફલત કરશે તેને સદરહુ પ્રકારની દરેક ગફલત બાબત ધણામાં ધણા સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૧૮—આ આકટ પ્રમાણે ચલાવવાનાં સળાં કામનો તથા આ આકટ તોડીને કરેલા અથવા મુન્હોનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર, મુન્હોનો ઇનસાફ કરવા બાબત જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદાના ઠરાવને અનુસરીને મુન્હો સફેદમાં પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને છે અને બીજે ઠેકાણે બીજા

વર્ગના માણસોના અધિકારના કરતાં ઓછા અધિકાર જે કોઇ ફેજદારી કેટી ચલાવતી નહીં હોય તે કોરટને છે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના કોઇ ગુન્હા બાબત કોઇ માણસ ઉપર કામ ચલાવવું હોય તે રૂના ઇનસ્પેક્ટરે અથવા બીજા કોઇ માણસે ફરીઆદ કર્યા ઉપરથી સમન કર્યા વગર કામ ચલાવવું નહીં.

૧૯—આ આકટ તોડીને કરેલા કોઇ ગુન્હા બાબત કોઇ કામ ચાલશે તેમાં કોઇ વિશેષ માણસનું નુકશાન કરવાનો ઇરાદો હતો એવું સાબિત કરવાની જરૂર નથી.

૨૦—હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ચોક્કસમીથી તે શીલેરમી સુધીની કલમો માંહેના ઠરાવ આ આકટ પ્રમાણે કરેલા સવળા દંડને લાગુ છે એમ સમજવું અને મુંબઇ શહેરમાં સદરહુ પ્રકારનો સવળો દંડ સન ૧૮૭૪ ના ૪ થા આકટમાં (પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટોના આકટમાં) અથવા મુંબઇ શહેરની પોલીસનું નીચમન કરવા બાબત જે વખતે જે કોઇ બીજા આકટ અમલમાં હશે તે આકટમાં કહેલી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

પરચુણ ઠરાવ.

૨૧—જે આનાથી વધારે નહીં હોય એવો જે દર મુંબઇના સરકારી ગેજટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર વખતે વખતે ફરમાવશે તે દર પ્રમાણે શી મુંબઇ ઇલાકાના હરકોઇ ભાગમાંથી બ્રિટીશ ઇન્ડીયાના કોઇ બંદર શીવાય અથવા જગા શીવાય બીજા કોઇ બંદર અથવા જગાએ સરકારી નહીં હોય એવી રૂની જે ગાંસડી મોકલવામાં આવે તે દરેક ગાંસડી ઉપર લેવી.

૨૨—આ આકટના ઠરાવ મુજબ સરકાર દાખલ કરેલાં અથવા સાફ કરીને વેચવાનો હુકમ કરેલાં કોઇ પણ રૂમાં કોઇ પણ માણસનો હરકોઇ રીતે હક સંબંધ હશે તે માણસના ડીવાની હકને આ આકટના કોઇ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એવું સમજવું નહીં પણ આ આકટ ઈર્ષો ન હોત તો સદરહુ પ્રકારના દરેક માણસને ફરીયાદ કરવાનો જે હક હોત તે ફરીયાદ કરવાનો હક તેને છે એમ સમજવું અને સદરહુ પ્રકારનું ૩ અટકાવી રાખ્યાને લીધે તથા તે પછી જે દંડ તથા સાફ કરવાનો તથા વેચવાનો ખરચ આપ્યો હોય તે સવળો અને કાયદેસર તથા બીજા ખરચ કર્યો હોય તથા નુકશાન થયું હોય તે ખરચ તથા નુકશાન સદરહુ પ્રકારની ફરીઆદ કરીને વસુલ કરવાના નુકશાનના અવેજનો ભાગ છે એમ સમજવું.

હથિયારનો કાયદો.

(સન ૧૮૭૮નો આકટ ૧૧ મો.) (સુધારા વધારા સાથે).

હથિયાર તથા યુદ્ધ સામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોર (સામાન) સંબંધી કાયદો છે તે એકઠો કરીને સુધારવા બાબતનો આકટ.

હથિયાર તથા યુદ્ધ સામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોર સંબંધી કાયદો છે તે એકઠો કરીને સુધારવો યોગ્ય છે વારંતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧. આકટને “ સન ૧૮૭૮ નો હિંદુસ્તાનનો હથિયાર બાબતનો “ આકટ ” કહેવો. અને આ આકટ આખા બ્રિટિશ ઈન્ડિયાને લાગુ છે પણ આ કલમના કોઇપણ ઠરાવ હેઠળ લખેલાને લાગુ નથી એમ સમજવું.

(અ) સમુદ્રમાં જનારાં કોઇ વહાણ ઉપરના હથિયાર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર હશે તથા તે તે વહાણના સામાન્ય હથિયારનો અથવા સામાન સંરક્ષમનો ભાગ હશે તે હથિયારને અથવા યુદ્ધ સામગ્રીને, લશ્કરી સ્ટોરને, અથવા (બ) સરકારી કોઇ નોકર અથવા સન ૧૮૬૮ ના હિંદુસ્તાનના વાલેન્ટીયરોના આકટ પ્રમાણે પટામાં નામ દાખલ થયેલા કોઇ વાલેન્ટીયર સદરહુ પ્રકારના સરકારી નોકર અથવા વાલેન્ટીયર તરીકે પોતાનું કર્તવ્ય કર્મ કરતો હોય ત્યારે અથવા સરકારના હુકમથી હથિ-

માર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર તૈયાર કરવાને અથવા તેઓનું રૂપાંતર કરવાને અથવા તે વેચવાને અથવા તે (દેશની) અંદર લાવવાને અથવા (દેશની) બહાર મોકલવાને અથવા એક જગા-એથી બીજી જગાએ મોકલવાને અથવા ધારણ કરવાને અથવા કચળામાં રાખવાને લાગુ નથી.

૨ જે તારીખ ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને નીમશે તે તારીખે આ આકટ અમલમાં આવશે.

૩. સદરહુ તારીખે તથા તે તારીખથી આ આકટને જોડેલા પરિશિષ્ટમાં આકટ લખ્યા છે તે સદરહુ પરિશિષ્ટના ત્રીજા આસનમાં નિર્દેષ્ટ કર્યું છે તેટલે સુધી રદ છે એમ સમજવું.

૪ આ આકટમાં વિષય ઉપરથી અથવા પાછલા સમય ઉપરથી ભોધ આવતો ન હોય તો.

“તોપ” આ શબ્દમાં સધળા હાલિટર તથા ગરનાળ તથા ચલપીસીલ તથા મોટેલુમ તથા બીજા પ્રકારની તોપ તથા મરીનગન્સ તથા તેઓના સધળા ભાગનો તથા તે ચાલવાનો તથા એક જગા-એથી બીજી જગાએ લઈ જવાનો તથા તેના કામમાં ઉપયોગી પડવાની સધળી ગાડીઓ તથા ઇન્જિનરીમાં તથા તે ચલાવવાનાં સાધનોનો પણ સમાસ થાય છે.

“હથિયારો” આ શબ્દમાં અગ્નિશસ્ત્રોનો તથા સંગીનનો તથા તરવારનો તથા ખંજરનો એટલે કે કટારીનો તથા લાલાનો તથા લાલાના ફળનો તથા કામકાનો તથા તીરનો સમાસ થાય છે, અને તોપ તથા હથિયારના ભાગનો અને હથિયારો તૈયાર કરવાનાં યંત્રનો પણ સમાસ થાય છે.

“યુદ્ધસામગ્રી” આ શબ્દમાં ટારપીડોના કામમાં ઉપયોગી થઈ પડવા સારૂ અથવા સમુદ્રની હેઠળ સુરક્ષા મારવા સારૂ ખસુસ યોજેલા સધળા પદાર્થ તથા ખાણ તથા ગનકાટન તથા ડૅનમૅટ તથા લીથોફા-કટર તથા અવાજ સાથે પુટો તેવા તથા ધક્કા લાગ્યાથી અથવા ધસાયા વગેરેથી મોટા અવાજ થઈને પુટનારા બીજા પદાર્થ તથા બંદુકનો ચક્રમક તથા ગનવાડસ તથા તોટી તથા ફ્યુજ અને ફ્રીક્શન ટ્યુબ તથા યુદ્ધસામગ્રીના સધળા ભાગ તથા યુદ્ધસામગ્રી કરવાના સધળા યંત્રોનો પણ સમાસ થાય છે પણ સીસું અથવા ગંધક અથવા સુરાખારનો સમાસ થતો નથી.

“લશ્કરી સ્ટોર” શિટિશ ઇંડિયાના કોષ ભાગને લાગુ કરેલી આ આકટની કોષ કલમ માંહેના “લશ્કરી સ્ટોર” આ શબ્દનો જે કોષ લશ્કરી સ્ટોરને સદરહુ કલમ સદરહુ પ્રકારના ભાગમાં ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ખસુસ લાગુ કરશે તે લશ્કરી સ્ટોર એવો સમજવો અને “લશ્કરી સ્ટોર” આ શબ્દમાં સધળું સીસું તથા ગંધક તથા સુરાખાર તથા બીજા પદાર્થ જેને સદરહુ કલમ ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ વખતે સદરહુ પ્રમાણે લાગુ કરશે તેનો પણ સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

“લાઇસન્સ” શબ્દનો અર્થ આ આકટ પ્રમાણે આપેલું લાઇસન્સ અને “લાઇસન્સ આપ્યું” શબ્દનો અર્થ સદરહુ પ્રકારનું લાઇસન્સ ધારણ કરવું.

૫ કોષ માણસ કોષ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર લાઇસન્સ વગર તથા તે લાઇસન્સ ઉપરથી જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે સિવાય બીજી રીતે તથા જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તૈયાર કરવો નહીં અથવા તેઓનું રૂપાંતર કરવું નહીં, અથવા તે વેચવો નહીં અથવા વેચવા સારૂ રાખવો નહીં, અથવા વેચવા સારૂ કાઢવો નહીં, અથવા માંડી મુકવો નહીં.

કોષ માણસના કાયદાસર કચળામાં પોતાના ખાનગી ઉપયોગ સારૂ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી હશે, તે વેચવાની આ કલમના કોષ ઠરાવ ઉપરથી તેને મના છે એમ સમજવું નહીં, એટલે તે હથિ-યારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી કચળામાં રાખવાની મના જે માણસને જે વખતે જે આકટ અમલમાં હશે તે આકટ મુજબ નહીં હોય, તે માણસને વેચવાની મના છે એમ સમજવું નહીં. પણ જે માણસને આ આકટની સત્તાવીસમી કલમ પ્રમાણે આપેલી મારીતા સજાથી હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી કચળામાં રાખવાનો હશે તે માણસ સિવાય બીજા કોષ માણસને જે જે માણસ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી સદરહુ પ્રમાણે વેચશે તે તે માણસે તે વેચાણ બાબતની તથા ખરીદદારનાં નામ તથા ઠેકાણાં બાબતની

નોટીસ વગર કારણે વાર ન લગાડતાં ડિસ્ક્રીટ માજીસ્ટ્રેટને અથવા છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય, તે અમલદારને આપવી.

૬ કોષ્ટ માણસે કોષ્ટ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર લાઇસન્સ વગર તથા સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સ ઉપરથી જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે શિવાય બીજી રીતે અથવા જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર જળમાર્ગે અથવા ખુશ્કરને રસ્તે લાવવો નહીં, અથવા લઇ જવો નહીં.

જે કોષ્ટ માણસને હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી કબજામાં રાખવાનો કાયદેસર રીતે હક હશે તે માણસે પોતાના ખાનગી વાપરસાથે માફક પરિમાણુ પ્રમાણે આણેલાં અથવા બહાર મોકલેલાં (તોપ શિવાય બીજાં) હથિયારોને અથવા યુદ્ધસામગ્રીને આ કલમની પેહેલી રકમના કોષ્ટ ઠરાવ લાગુ નથી પણ સદરહુ પ્રકારના હથિયારો આખત અથવા યુદ્ધસામગ્રી આખત સ્થાનિક સરકારનો પોતાને હુકમ પહોંચતાં લગી તે હરકોઇ વખતે અટકાવી રાખવાનો અધિકાર કરતમના કલેક્ટરને અથવા આ આખત જે બીજા અમલદારને તેના નામથી અથવા હુદાના સમ્બંધથી સ્થાનિક સરકારે અખત્યાર આપ્યો હશે તેને છે.

ખુલાસો—જે હથિયારો તથા યુદ્ધસામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોર બ્રિટિશ ઇંડિયાના એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં જળમાર્ગે અથવા બ્રિટિશ ઇંડિયાના ભાગ નહીં હોય તેવા દરમ્યાનના મુલકમાંથી લઇ ગયા હશે તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે બ્રિટિશ ઇંડિયામાંથી લઇ ગયા છે તથા બ્રિટિશ ઇંડિયામાં આણેલા છે એમ સમજવું.

૭ સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગની કરતમના, આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય, તે પણ કોષ્ટ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર તે આક્ટની સોળમી કલમ પ્રમાણે લાઇસન્સ આપેલી કોષ્ટ વખારમાં સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી વગર રાખવો નહીં.

કલમ—૮ તથા ૯ સને ૧૮૯૧ ના એક્ટ ૧૨ થી સુધરી છે.

૧૦ ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

(અ) આખા બ્રિટિશ ઇંડિયામાં અથવા તેના કોષ્ટ ભાગમાં કોષ્ટ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર એક જગાથી બીજી જગાએ લઇ જવાનું નિયમન અથવા મના, બીલકુલ અથવા લાઇસન્સ હોય તે પ્રસંગે તથા લાઇસન્સમાં જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તથા જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે શિવાય બીજી રીતે કરવાનો અધિકાર, અને (બ) સદરહુ પ્રકારનું કોષ્ટ જાહેરનામું રદ કરવાનો અધિકાર છે.

ખુલાસો—હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર બ્રિટિશ ઇંડિયાના કોઈ બંદરમાં એક વહાણમાંથી બીજા વહાણમાં ચડાવ્યાં હશે, તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ ગયા છે એમ સમજવું.

૧૧—બ્રિટિશ ઇંડિયા તથા પારકા મુલકની દરમ્યાનની હદની લાઇન ઉપર કોઈ જગાએ તથા તે લાઇનની અંદર પોતાને યોગ્ય લાગે તે અંતર ઉપર ઝાંડા લેવાનાં થાણાં સ્થાપવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સ્થાનિક સરકારને છે. તે થાણામાં સધળાં વહાણ, તથા બાર બરદારી જનાવરો, તથા સધળી પેટીઓ તથા ગાંસડીઓ તથા પાકેજો રસ્તે જતાં હોય તે ઉભા રાખવાનો તથા હથિયારો સાથે તથા યુદ્ધસામગ્રી સાથે તથા લશ્કરી સ્ટોર સાથે તેઓનો ઝાંડો લેવાનો અધિકાર જે કોષ્ટ અમલદારને તેના નામથી અથવા હોદાના સમ્બંધથી આ આખત સદરહુ પ્રકારની સરકારે અખત્યાર આપ્યો હશે તે અમલદારને છે.

૧૨—કોષ્ટ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર (તે આખત લાઇસન્સ હોય કે ન હોય તે પણ) હેઠળ લખેલી રીતે તથા હેઠળ લખેલે પ્રસંગે લઇ જતાં કોષ્ટ માણસ મળે ત્યારે જેટલે કોષ્ટ ગેરકાયદેસર કારણુ સાથે વાપરવાના ધરાદાથી અથવા તે ઉપયોગી થઇ પડવાના ધરાદાથી તે લઇ જવામાં આવે છે એવો શક આવવાનો બ્યાજખી સખખ મળે એવી રીતે અથવા એવે પ્રસંગે લઇ જતાં જડે ત્યારે વગર વારંટે તેને પકડવાનો તથા તેની પાસેથી સદરહુ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર લેવાનો અધિકાર કોષ્ટ પણ માણસને છે.

માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર નહીં હોય તેવા કોઇ માણસે પકડેલું કોઈ માણસ અને સહરહુ પ્રમાણે લીધેલાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર અને તેમ જલદી પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો.

પોલીસ અમલદારે પકડેલાં અથવા પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરેલાં સધળાં માણસો અને સહરહુ પ્રકારનાં કોઇ અમલદારે પકડેલાં અથવા આ કલમ પ્રમાણે તેને સ્વાધીન કરેલાં સધળાં હથિયારો તથા યુદ્ધસામગ્રી વગર કારણે વાર ન લગાડતાં માજીસ્ટ્રેટની પાસે લઈ જવી.

૧૩—લાઇસન્સ વગર તથા લાઇસન્સમાં જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તથા જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે શિવાય બીજી રીતે કોઇપણ હથિયારો બાંધીને કોઇ માણસે ફરવું નહીં.

લાઇસન્સ વગર અથવા લાઇસન્સના ઠરાવ તોડીને કોઈ માણસ હથિયારો બાંધીને સહરહુ પ્રમાણે ફરશે તેની પાસેથી હથિયારો લેવાનો અધિકાર કોઇ માજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસ અમલદારને અથવા જે બીજા અમલદારને તેના નામથી અથવા તેના હુદાના સબધથી સ્થાનિક સરકારે આ બાબત અખત્યાર આપ્યો હશે તેને છે.

૧૪—લાઇસન્સ વગર તથા લાઇસન્સમાં જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તથા જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે શિવાય બીજી રીતે કોઈ માણસે તોપ અથવા અગ્નિ શસ્ત્રો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર પોતાના કબજામાં અથવા પોતાના નિર્મથમાં રાખવો નહીં.

આ કલમના આ પછીના ત્રણ પારા ૧૮૯૧ ના આક્ટ ૧૨ થી સુધી દીધા છે.

૧૫—જે જગામાં સન ૧૮૬૦ ના ૩૧ મા આક્ટની ૩૨ મી કલમની ૨ છ રકમ આ આક્ટ અમલમાં આવશે તે વખતે લાગુ હશે તે જગામાં અથવા જે જગાને આ કલમ સ્થાનિક સરકાર મવર-નર જનરલ ઇન કૉન્ટ્રીસીલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તથા સ્થાનિક સરકારો ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ખસુસ લાગુ કરશે તે જગામાં કોઇ માણસે કોઇ પ્રકારનાં હથિયારો લાઇસન્સ વગર તથા લાઇસન્સમાં જે રીતની પરવાનગી આપી હશે. તે રીત શિવાય બીજી રીતે તથા જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે પોતાના કબજામાં રાખવા નહીં.

૧૬—કોઇ માણસે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર પોતાના કબજામાં રાખવો એ લાઇસન્સ રદ થયાને લીધે અથવા તેની મુદત પુરી થયાને લીધે અથવા પંદરમી કલમ પ્રમાણે જાહેરનામું કર્યાને લીધે ગેરકાયદાસર થયું હશે, તે માણસના કબજામાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર હશે, તે તેણે છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હશે, તે અમલદારની પાસે વગર કારણે વાર ન લગાડતાં અનામત મુકવો.

આ કલમ પ્રમાણે અનામત મુકેલા કોઇ પદાર્થને માલીક તે પદાર્થ પોતાના કબજામાં રાખવાનો અધિકાર પોતાને છે, એ બાબતનું લાઇસન્સ સહરહુ પ્રકારનો પદાર્થ સહરહુ પ્રમાણે જે તારીખે અનામત મુક્યો હશે તે તારીખથી ત્રણ વર્ષની અંદર હાજર નહીં કરે, તથા તે પદાર્થ પોતાને સોંપવા બાબતની અરજ નહીં કરે તો, તે પદાર્થ સરકાર હાખલ થશે.

૧૭—લાઇસન્સ કયા અમલદારે આપવું, તે અમલદાર ઠરાવવા બાબતની તથા જે નમુના પ્રમાણે તથા જે મર્યાદાથી તથા શરતથી તથા જે મર્યાદાને તથા સરતને અનુસરીને કોઇ લાઇસન્સ આપવું તે મર્યાદા તથા શરત ઠરાવવા બાબતની ઈંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે કાનુન કરવાનો અધિકાર અને સહરહુ પ્રકારની કાનુનમાં બીજી વાત ઠરાવવાની તેમાં હેઠળ લખેલી વાત ઠરાવવાનો અધિકાર મવરનર જનરલ ઇન કૉન્ટ્રીસીલને છે.

(બ) સહરહુ પ્રકારનું લાઇસન્સ અમલમાં રહેવાની મુદત ઠરાવવાનો, અને (બ) આ આક્ટ અમલમાં આવશે તે વખતે જે જગ્યાને સ. ૧૮૬૦ ના ૩૧ મા આક્ટની ૩૨ મી કલમની ૨ છ રકમ લાગુ હશે, તે જગ્યામાં આપેલ સહરહુ પ્રકારના કોઇ લાઇસન્સ બાબત અથવા બીજી કોઇ જગ્યામાં (હથિયારો વગેરે રાખવાના) કબજા બાબત આપેલાં લાઇસન્સ શિવાય સહરહુ પ્રકારની બીજા કોઇ લાઇસન્સ બાબત સ્થાપથી અથવા બીજી રીતે લેવાની શી ઠરાવવાનો, અને (ક) (હથિયાર વગેરે) કબજા

જામાં રાખવા બાબતના લાઇસન્સ શિવાય સદરહુ પ્રકારના બીજા કોઇ લાઇસન્સના ધારણ કરનારાએ, તે બીજા લાઇસન્સ પ્રમાણે કરેલી કોઇ વાત બાબત સ્થાનિક સરકાર દ્વારા તેવા નમુના પ્રમાણે દફતર અથવા હિસાબ રાખવો તથા સરકારનો અમલદાર સદરહુ પ્રકારનું દફતર અથવા હિસાબ બતાવવાનું કહે તો, તે બતાવવો એવું દરખાવવાનો, એને (૩) પાંચમી કલમમાં અથવા છઠી કલમમાં કહેલા પ્રકારનું લાઇસન્સ ધારણ કરનાર કોઇ માણસ જે ઠેકાણે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો તૈયાર કરતું હોય અથવા તેણે રાખ્યો હોય, તે ઠેકાણામાં પેસવાનો તથા તે તપાસી જોવાનો અખત્યાર સરકારના કોઇ પણ અમલદારને આપવાનો, અને (૪) સદરહુ પ્રકારના કોઇ માણસના કબજામાં અથવા તેના નિર્બંધમાં હથિયારોના તથા યુદ્ધ સામગ્રીના તથા લશ્કરી રોટોનો સંગ્રહ હશે, તે સધળા તેણે સદરહુ પ્રમાણે અખત્યાર આપેલા સરકારના અમલદારને બતાવવો, એવું દરખાવવાનો, અને (૫) કોઇ લાઇસન્સ ધારણ કરનાર માણસને અથવા કોઇ લાઇસન્સ ઉપરથી કામ ચલાવનાર માણસને તે લાઇસન્સ હાજર કર, અને તે લાઇસન્સ જે હથિયારો બાબત અથવા યુદ્ધ સામગ્રી બાબત હશે, તે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો હાજર કર, અથવા તે બાબતનો જવાબ દે એવું સરકારનો અમલદાર કહે તો, તેણે તે હાજર કરવો અથવા જવાબ આપવો, એવો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮—કોઇ પણ લાઇસન્સ રદ કરવાનો અથવા મોકુફ કરવાનો અધિકાર હેઠળ લખેલા અમલદારને છે. એટલે:—

(અ) જે અમલદાર તે લાઇસન્સ આપ્યું હશે તેને અથવા તે અમલદાર જે કોઈ અધિકારીના તાબામાં હશે તેને અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટનો કોઈ માજિસ્ટ્રેટ અથવા મજિસ્ટ્રેટના મુખ્ય ક્ષેત્રની પોલીસનો કમીશનર જેની હકુમતની રચણસીમાં સદરહુ પ્રકારનો લાઇસન્સ ધારણ કરનારો હશે, તે ડિસ્ટ્રિક્ટના માજિસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસના કમીશનરને લોકની સુલેહ રાખવા સાથે સદરહુ પ્રકારનું લાઇસન્સ રદ કરવાની અથવા મોકુફ કરવાની જરૂર લાગે ત્યારે કારણો હોય તે દફતરમાં લખીને તે પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના અમલદારને અથવા અધિકારીને અથવા માજિસ્ટ્રેટને અથવા કમીશનરને છે, અને (બ) જે કોઈ જડજની પાસે અથવા માજિસ્ટ્રેટની પાસે આ આકટ વિરૂધ્ધ ગુન્હો કર્યાની સાબીતી સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સ ધારણ કરનારની ઉપર થશે, તે જડજને અથવા માજિસ્ટ્રેટને, અને જે મુલકનો રાજકારભાર પોતે ચલાવતા હશે, તે આખા મુલકમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં સધળા અથવા કોઈ પણ લાઇસન્સો સ્થાનિક સરકારી એજીન્ટમાં જાહેરાતમાં પ્રસિધ્ધ કરીને પોતાના પ્રસંગાનુસાર વર્તનાધિકારથી રદ અથવા મોકુફ કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૧૯—જે કોઈ હેઠળ લખેલા ગુન્હો પૈકી કોઈ પણ ગુન્હો કરશે, એટલે:—

(અ) પાંચમી કલમના ઠરાવ તોડીને કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો તૈયાર કરશે અથવા તેનું રૂપાંતર કરશે અથવા તે વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને કાઢશે અથવા માંડી મુકશે, અથવા. (બ) તેજ કલમમાં નોટીશ આપવાનું કહ્યું છે, તે પ્રમાણે નોટીશ આપવાને ચુકશે, અથવા (ક) છઠી કલમના ઠરાવ તોડીને કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો લાવશે, અથવા બહાર મોકલશે, અથવા (ડ) દશમી કલમ પ્રમાણે કરેલા કોઈ નિયમ અથવા મના તોડીને કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ જશે, અથવા (ઈ) તેરમી કલમના ઠરાવ તોડીને હથિયાર બાંધીને ફરશે; અથવા (ફ) ચૌદમી અથવા પંદરમી કલમના ઠરાવ તોડીને કોઈ હથિયાર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધમાં રાખશે; અથવા (ગ) સત્તરમી કલમની (ક) રકમ પ્રમાણે કરેલી કાનુન પ્રમાણે જે દફતર અથવા હિસાબ તેણે રાખવો જોઈએ, તેમાં ખોટો મજકુર જાણી જોઈને લખશે; અથવા (હ) સત્તરમી કલમની (ઈ) રકમ પ્રમાણે કરેલી કાનુન મુજબ જે પદાર્થ તેણે બતાવવો જોઈએ, તે પદાર્થ તે બતાવવાને જાણી જોઈને ચુકશે; અથવા (આઈ) ચૌદમી અથવા સોળમી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટો અનામત મુકવાને ચુકશે, તેને ધણામાં ધણા ત્રણ વર્ષ સુધી કેદની અથવા દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૦—ઓગણીસમી કલમની (અ) અથવા (ક) અથવા (ડ) અથવા (ડ્ર) રકમમાં કહેલાં કોઈ કૃત્ય હિંદુસ્થાનના ફેજવાદારી કાયદામાં સરકારી નોકરોની વ્યાખ્યા કરી છે, તેવા કોઈ સરકારી નોકરને અથવા લોકાની સડક ઉપર ચાકરીએ હોય તેવા કોઈ માણસને અથવા કોઈ હુડાભાડુ કરનારના નોકરને ખખર ન પડે, એવો ધરાદો જે રીતે માલમ પડે તે રીતે જે કોઈ સદરહુ પ્રકારનું કૃત્ય કરશે.

અને પચીસમી કલમ પ્રમાણે ઝાડો લેવામાં આવતો હોય. ત્યારે જે કોઈ માણસ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર સંતાડશે અથવા સંતાડવાની કોશિસ કરશે; તેને ધણામાં ધણા સાત વર્ષ સુધીની કેદની અથવા દંડની શિક્ષા, અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૧—જે શરતને અનુસરીને લાઇસન્સ આપ્યું હશે તે શરત તોડીને જે કોઈ હેઠળ લખેલે પ્રસંગે કોઈ કૃત્ય કરશે, અથવા કરવાનું વર્જ કરશે એટલે સદરહુ પ્રકારનું કૃત્ય કર્યા બદલ અથવા કરવાનું વર્જ કર્યા બદલ ઓગણીસમી કલમની વીસમી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકતી નહીં હોય તેવું કોઈ કૃત્ય કરશે, અથવા કરવાનું વર્જ કરશે તેને ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૨—જે માણસ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર વેચવા ખાખતનું જે માણસને પાંચમી કલમના વિશેષ ઠરાવ મુજબ લાઇસન્સ આપ્યું નહીં હોય, અથવા અધિકાર આપ્યો નહીં હોય તેની પાસેથી જાણી જોઇને તે ખરીદ કરશે; અથવા કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર કબજામાં રાખવાનો કાયદાસર રીતે અધિકાર આપ્યો છે કે નહીં, તેની અગાઉથી ચોકશી કર્યા વગર તે કોઈ માણસના કબજામાં આપશે તેને ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડની અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૩—જે કાનુન આ આકટ પ્રમાણે કરી હશે તથા જે તોડ્યા ખાખત આ આકટમાં શિક્ષા ઠરાવી નહીં હોય તે કાનુન જે માણસ તોડશે તે માણસને ધણામાં ધણા એક મહિના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા અસે રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૪—કોઈ હથિયાર ખાખત અથવા યુદ્ધ સામગ્રી ખાખત અથવા લશ્કરી રટોર ખાખત આ આકટ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા બેગ ગુન્હો કર્યાની સાખીતી થઈ હશે ત્યારે સદરહુ પ્રકારનાં સઘળાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર અથવા તેના કોઈ ભાગ અને તે લઈ જવા સારૂ ઉપયોગ કરેલું કોઈ વહાણ અથવા ગાડું અથવા લારખરવાદારી જતાવર અને જે પેટીમાં અથવા પાકેજમાં અથવા ગાંસડીમાં તે સંતાડ્યો હોય તે પેટી અથવા પાકેજ અથવા ગાંસડી તથા તે પેટીમાંનો અથવા પાકેજમાંનો અથવા ગાંસડીમાંનો ખીજો માલ જપ્ત કરવા ખાખતના, વળી ખીજા લુકમનો પ્રસંગાનુસાર વર્તના અધિકાર ગુન્હાની સાખીતી કરનાર કોર્ટને અથવા માજિસ્ટ્રેટને છે.

૨૫—પોતાની હકુમતની સ્થળસ્થિતિમાં રહેતાર કોઈ માણસના કબજામાં કોઈ ગેરકાયદાસર કામ સારૂ કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર છે એવું લાગવાનો, અથવા લોકની સુલેહને ધોકો લાગ્યા વગર સદરહુ પ્રકારનાં કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર સદરહુ પ્રકારના કોઈ માણસના કબજામાં રાખી શકાશે નહીં. એવું લાગવાનો કોઈ માજિસ્ટ્રેટને સખખ હોય, ત્યારે

પોતાને લાગવાનાં કારણ હોય તે પ્રથમ દફતરમાં લખી મુકીને. જે ધરનો અથવા ઠેકાણુનો ઉપયોગ સદરહુ પ્રકારનું માણસ કરતું હોય તે ધરનો અથવા ઠેકાણુનો અથવા જે ધરમાં અથવા ઠેકાણુમાં સદરહુ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર છે અથવા મળશે, એવું લાગવાનો પોતાને સખખ હોય તે ધરનો અથવા ઠેકાણુનો ઝાડો લેવાવવાનો અધિકાર અને તે ખાખત લાઇસન્સ હોય તોપણ તે પકડવાનો તથા પોતાને જરૂર લાગે તે વખત સુધી સુરક્ષીત જગ્યાએ અટકાવી રાખવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના માજિસ્ટ્રેટને છે.

સદરહુ પ્રકારને પ્રસંગે માજિસ્ટ્રેટ અથવા માજિસ્ટ્રેટની સમક્ષ અથવા જે અમલદારને તેના નામથી અમલદાર હુદાના સંબંધથી સ્થાનિક સરકારે આ ખાખત અસુસ અધિકાર આપ્યો હશે, તે અમલદાર અથવા તે અમલદારની સમક્ષ ઝાડો લેવો.

૨૬—કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર કબજામાં રાખવા બાબતનું કોઈ માણસને લાઇસન્સ આપેલું હશે; તોપણ તે માણસના કબજામાંના કોઈ પણ હથિયારો અથવા સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર હરકોઈ વખતે પકડવા બાબતનો હુકમ કરવાનો અથવા પકડાવવાનો અધિકાર અને લોકની સાહમતી સાથે પોતાને જરૂર લાગે તે વખત સુધી તે અટકાવી રાખવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૨૭—ઈંડીયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે હેલ્થ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને છે, એટલે—

(અ) આ આક્ટ મંજૂરી કોઈ મનાતા અથવા હુકમના અમલમાંથી કોઈ માણસને તેના નામથી અથવા તેના હુદાના સમ્બંધથી અથવા હરકોઈ વર્ગના લોકને ટાંકવાનો, અથવા હરકોઈ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી ખારિજ કરવાનો અથવા ખિટીશ ઇંડિયાનો કોઈ પણ ભાગ કાઢવાનો અને

(બ) સદરહુ પ્રકારનું કોઈ જાહેરનામું રદ કરવાનો અને સદરહુ પ્રકારની મનાતો અથવા હુકમનો અમલ તે માણસને અથવા પદ્ધતિને અથવા જાહેરનામામાં લખેલા ખિટીશ ઇંડિયાનાં ભાગને ફરીથી લાગુ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૮—આ આક્ટ મુજબ શિક્ષા કરવા જોગ કોઈ ગુન્હો કર્યાની જે જે માણસને ખબર હશે, તેણે તે બાબતની ખબર ન આપવાનું વ્યવસ્થા કરી ન હોય ત્યારે છેક નજીકના પોલીસ અમલદારને અથવા માલ્હોટ્ટેને ખબર આપવી જોઈએ. વ્યવસ્થા કરી નહીં હતું એ સાબિત કરવાનો બોજો તે માણસ ઉપર રહેશે. જે હથિયારો ખાતે અથવા યુદ્ધ સામગ્રી ખાતે અથવા લશ્કરી રોટર ખાતે આ આક્ટ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે અથવા કરવામાં આવે છે તે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર રસ્તે જતી કોઈ પેટીમાં અથવા પ્લાકેટમાં અથવા ગાંસડીમાં છે એવા પોતાને શક હોય તે પેટી ખાતે અથવા પ્લાકેટ ખાતે અથવા ગાંસડી ખાતે ખબર ન આપવાનું વ્યવસ્થા કરી નહીં હશે ત્યારે કોઈ લોકની સહક ઉપર ચાકરીમાં હોય તેવા અથવા કોઈ હુડામાહુ કરનાર ચાકરીમાં રાખેલા દરેક માણસે છેક પાસેના પોલીસ અમલદારને ખબર આપવી જોઈએ. વ્યવસ્થા કરી નહીં હતું એ સાબિત કરવાનો બોજો તે માણસ ઉપર રહેશે.

(૨૯) જોગણીસમી કલમની (૬) રકમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા જોગ કોઈ ગુન્હો હેલ્થ લખેલા પ્રતિમાં આ આક્ટ જે તારીખે અમલમાં આવે તે તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કર્યો હશે ત્યારે એટલે જે પ્રતિને અથવા ડિરિક્ટક્ટને અથવા જગાને સન ૧૮૬૦ ના ૩૧ મા આક્ટની ૩૨ મી કલમની ૨ જી રકમ સદરહુ પ્રકારની તારીખે લાગુ હશે તે પ્રતિમાં અથવા ડિરિક્ટક્ટમાં અથવા જગામાં કર્યો હશે ત્યારે અથવા ખિટીશ ઇંડિયાનો જે ભાગ સદરહુ પ્રકારનો પ્રતિ અથવા ડિરિક્ટક્ટ અથવા જગા નહિ હશે તે ભાગમાં કરવામાં આવશે ત્યારે સદરહુ પ્રકારના ગુન્હા બાબત કોઈ માણસ ઉપર કામ ચલાવવું હોય તે, તે ડિરિક્ટક્ટના માલ્હોટ્ટેની અથવા હાલકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસના કમીશનરની મંજૂરી લીધા વગર ચલાવવું નહીં.

૩૦—જોગણીસમી કલમની (૬) રકમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા જોગ ગુન્હા બાબત કોઈ કામ ચલાવ્યું હોય, તે ચાલતું હોય ત્યારે ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા પ્રમાણે અથવા સન ૧૮૭૭ ના પ્રેસીડેન્સી માલ્હોટ્ટેના આક્ટ પ્રમાણે ઝાડા લેવાના હશે ત્યારે તે ઝાડા સદરહુ કાયદામાં અથવા આક્ટમાં ગમે તે હરાવ હોય તોપણ આ બાબત જે અમલદારને નામથી અથવા હુદાના સમ્બંધથી સ્થાનિક સરકારે ખસુસ નીમ્યો હશે તે અમલદારની રૂબરૂ લેવા અને ખીજી રીતે લેવા નહીં.

૩૧—જે કોઈ કૃત્ય કર્યું હોય અથવા કરવાનું વર્જ કર્યું હોય તો, આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કાનુન વિરૂદ્ધ ગુન્હો થતો હશે તે કૃત્ય બાબત અથવા વર્જ કર્યા બાબત કોઈ માણસ ઉપર ખીજા કોઈ કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવવાને અથવા આ આક્ટમાં ઠરાવેલી શિક્ષા કરતાં અથવા દંડ કરતાં કોઈ મહોટ્ટી શિક્ષાને અથવા દંડને સદરહુ પ્રકારના ખીજા કાયદા ઉપરથી તે માણસ પાત્ર થવાને આ આક્ટના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી હરકત છે એમ સમજવું નહીં, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે

કોઇ માણસને એકજ ગુન્હા બદલ બે વખત શિક્ષા કરવી નહીં.

૩૨—સ્થાનિક સરકારી જેઠીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને હરકોઇ પ્રદેશ માંહેના સઘળાં અગ્નિ-શસ્ત્રોની ગણતરી કરવી એવો હુકમ વખતે વખતે કરવાનો અધિકાર અને સદરહુ પ્રકારની ગણતરી કરવાનો અખત્યાર કોઇ પણ માણસને તેના નામથી અથવા હુદાના સમ્બંધથી આપવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

સદરહુ પ્રકારનું કોઇ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય ત્યારે સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશમાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઇ હથિયારો કોઇ માણસના કબજામાં હશે તે સઘળાં માણસોએ તે હથિયારો ખાત ત્રે માહિતી સદરહુ પ્રમાણે અખત્યાર આપેલું માણસ માગે તે તેને આપવી અને સદરહુ પ્રકારનાં હથિયારો તેણે પોતાની પાસે હાજર કરવાનું કહ્યું હોય તો હાજર કરવાં.

સદરહુ પ્રકારનાં કોઇ હથિયારો હાજર કરવાનું કહ્યું હોય ત્યારે તે હાજર કરવાની કોઇ માણસ ના કહેશે અથવા ગફલત કરશે તેને ધણામાં ધણા એક મહીના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા બસે રૂપીઆ સુગી દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૩૩—આ આક્ટ પ્રમાણે કોઇ વાત કર્યા બદલ કોઇ માણસ ઉપર ફરીયાદ શીવાય બીજી કોઇ પણ કામ ચલાવવું હોય તે કામ ચલાવવાનો છરાદો હોય તે ખાત એક મહીના આગમય લખેલી નોટીસ તેને આપ્યા વગર અથવા સદરહુ પ્રકારનું કારણ ઉત્પન્ન થયાની તારીખથી ત્રણ મહિના થયા પછી ચલાવવું નહીં.

કારીગીર મજૂર અને બેગારી લોક કરાર તોડે તે બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૫૮ નો આક્ટ ૧૩ એ. સુધારા વધારા સાથે).

૧—હરકોઇ શહેરમાં, અથવા પ્રિન્સ આફ વેલ્સ, આર્ચબીશ, સિકાપુર અને મલાકા એ સેટલમેન્ટ માંહેના હરકોઇ થાણામાં રહેનારા, અથવા કામ ચલાવનારા ધણી પાસેથી, અથવા કામ ઉપર રાખનારની તરફથી કામ ચલાવનારા હરકોઇ માણસની પાસેથી કોઇ કારીગર, અથવા મજૂર, અથવા બેગારીએ કામ કરવાનો કરાર કરીને, અથવા બીજા કારીગર પાસે, અથવા મજૂર પાસે, અથવા બેગારી પાસે કામ કરાવી આપવાનો કરાર કરીને, તે ખાત, અગાઉ નાણું લીધું હોય તે કારીગર, અથવા મજૂર, અથવા બેગારી પોતાના કરારની સરતો પ્રમાણે કામ કરવાની અથવા કરાવી આપવાની બંધી બેંધને તથા કાયદાસર અથવા યોગ્ય કારણ વગર ગફલત કરશે, અથવા ના કેદશે, તો પોલીસ માજિસ્ટ્રેટને ત્યાં ફરીયાદ કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના ધણીને, અથવા કામ ઉપર રાખનારને, અથવા સદરહુ પ્રકારના માણસને છે; પછી માજિસ્ટ્રેટ તે કારીગરને, અથવા મજૂરને. અથવા બેગારીને પોતાની રૂઝૂ ભોલાવી મંગાવવા સાર નજરમાં આવે તો, સમન અથવા વારંટ આપવું; અને મુકદ્દમાની ચોક્કસી કરીને ફેસલો કરવો.

૨—સદરહુ પ્રકારના કારીગર, અથવા મજૂર અથવા બેગારીએ ફરીયાદ કરનારની પાસેથી હર કંઈ કામ ખાત અગાઉ નાણું લેંધને પોતાના કરારની સરત પ્રમાણે તે કામ કરવાની અથવા કરાવી આપવાની બંધી બેંધને, તથા કાયદાસર અથવા યોગ્ય કારણ વગર ગફલત કરી, અથવા ના કહી એવું માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તે રીતે સાબીત થાય તો, ફરીયાદ કરનારની મરજી પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ તે નાણું પાછું આપવાનો તથા પોતાને વ્યાજબી તથા યોગ્ય લાગે તેટલો તેનો ભાગ પાછો આપવાનો તે કારીગરને, અથવા મજૂરને, અથવા બેગારીને, હુકમ કરવો; અથવા તેના કરારની સરતો પ્રમાણે તે કામ કરવાનો, અથવા કરાવી આપવાનો હુકમ કરવો; અને તે કારીગર, અથવા મજૂર, અથવા બેગારી, સદરહુ હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને સુકશે, તો તેને ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી સક્ત મજૂરી સાથે કેદની સજા કરવાનો ઠરાવ કરવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે; અથવા નાણું પાછું આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તોપણ ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી, અથવા તે મુદતની અંદર નાણું આપે ત્યાં સુધી તેને સક્ત

મજૂરી સાથે કેદની સજા કરવાનો ઠરાવ કરવાને માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ આક્ટ હેઠળ ન હોત તો ફરીયાદ કરીને, અથવા બીજી રીતે નાણું વસુલ કરવાનો દિવાની ઇલાજ ફરીયાદ કરનારનો ચાલતે તે ઇલાજ, નાણું વસુલ થવાનું ખાટી રજુ હોય તે વસુલ થાય ત્યાં સુધી નાણું પાછું આપવાનો સદરજુ પ્રમાણે હુકમ થયો છે તેથી ચાલશે નહિ એવું સમજવું નહીં.

૩—જ્યારે માલ્સ્ટ્રેટ કોષ્ટ કારીગરને, અથવા મજૂરને અથવા બેગારીને તેના કરારની સરતો પ્રમાણે હરકોષ્ટ કામ કરવાનો અથવા કરાવી આપવાનો હુકમ કરે ત્યારે ફરીયાદ કરનાર કહે તો હુકમ પ્રમાણે ચાલવા સાથે યોગ્ય જમીન સુધી મુચલકો આપવાનું તે કારીગરને, અથવા મજૂરને, અથવા બેગારીને ફરમાવવાને માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે; અને એ પ્રમાણે તે મુચલકો આપશે નહીં અથવા માલ્સ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તે રીતે જમીન નહીં આપશે તો, તેને ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી સકત મજૂરી સાથે કેદની સજા કરવાનો ઠરાવ કરવાને માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૪—કરાર તથા કબુલત મોહો અંધ દસ્તાવેજ કરી આપીને કરી હોય, અથવા લખીને કરી હોય, અથવા મોહો કરી હોય તે સર્વનો બોધ અને તે કરાર બાંધી મુદતનો હોય કે દરેલા કામનો હોય અથવા બીજા પ્રકારનો હોય તે સર્વનો બોધ આ આક્ટમાં “ કરાર ” આ શબ્દ લખ્યો છે તે ઉપરથી થાય છે એવું સમજવું.

૫—ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલ અથવા હરકોષ્ટ પ્રેસીડેન્સીનો, અથવા જગાનો રાજકારભાર ચલાવનારી સરકાર પેત પોતાની હકુમત મહિની હરકોષ્ટ જગાએ આ આક્ટ લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે. આ આક્ટ સદરજુ પ્રમાણે લાગુ કરવામાં આવશે ત્યારે આ આક્ટ ઉપરથી પોલીસ માલ્સ્ટ્રેટને અધિકાર ચલાવવા સાથે સરકાર જે અમલદારને અથવા અમલદારોને, ખસુસ કરીને નિમે તે અમલદારે અથવા અમલદારોએ તે અધિકાર ચલાવવો.

જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા બાબતનો આક્ટ.

સન ૧૮૯૦ નો આક્ટ નંબર ૧૧.

જે અર્થે જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા સાથે વધારે ઠરાવ કરવાનું યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧—(૧) આ આક્ટને સન ૧૮૯૦ નો જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા બાબતનો આક્ટ કહેવો.

(૨) આ કલમ આખા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ છે; અને સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા કોષ્ટ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રને આ આક્ટનો ખાટીનો સંધળો અથવા કોષ્ટ ભાગ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવા જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખે તથા તારીખથી લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે આ આક્ટનો કોષ્ટ પણ ભાગ પેટા કલમ (૨) ની રૂપે એકાદ સ્થાનિક ક્ષેત્રને લાગુ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા બાબતનો બીજો જે કોષ્ટ પણ કાયદો સદરજુ ક્ષેત્રમાં અમલમાં હોય તે આખા કાયદાનો અથવા તેના કોષ્ટ ભાગનો અમલ, કરેલાં કોષ્ટ પણ કૃત્ય સંબંધી અથવા કરવામાં આવેલા કોષ્ટ પણ ગુન્હા સંબંધી અથવા થયેલા કોષ્ટ પણ દંડ અથવા ગુન્હેગારી સંબંધી અથવા સર કરેલાં કોષ્ટ પણ કામ સંબંધી હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, સદરજુ ક્ષેત્રમાં બંધ પડશે એવો હુકમ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે, અને તે ઉપરથી એવા આખા કાયદાનો અથવા એવો કોષ્ટ પણ ભાગનો અમલ, તે સ્થાનિક સરકાર એવું બીજું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વિરૂદ્ધ હુકમ કરે નહીં ત્યાં સુધી એવી રીતે બંધ રહેશે.

(૪) પેટા કલમ (૨) અથવા પેટા કલમ (૩) મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલું જાહેરનામું રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૨—વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાંધ આવતો ન હોય તો આ આક્ટમાં

(૧) “ જનાવર ” એ શબ્દનો અર્થ પાળેલું અથવા પકડેલું કોષ્ટ પણ જનાવર એવો થાય છે; અને.

(૨) “ રસ્તો ” એ શબ્દમાં લોકોને જવા આવવાની છુટ હોય એવા રાહદારીના અથવા

ખીનરાહદારીના કોષપણ માર્ગનો, સડકનો, ગલીનો, ચોકનો, આંગણોનો અલી (ખામ મહિના રસ્તા) નો, વાટનો અથવા ઉઘાડી જગાનો સમાસ થાય છે.

૩—જો કોષ પણ શખસ, કોષ પણ રસ્તામાં અથવા લોકોને જરા આવવાની છુટ હોય એવી ખીજ કોષ પણ ઉઘાડી અથવા બંધ કરેલી જગામાં, અથવા કોષ પણ રસ્તામાંના અથવા એવી કોષ પણ જગામાંના માણસની નજરે પડે એવે ઠેકાણે,—

(અ) કોષ પણ જનાવરને ધાતકી રીતે અને વીના કારણે મારે, ગળ ઉપરાંત હાકે, ગળ ઉપરાંત મોળે લાધે અથવા ખીજ રીતે દુઃખ દે, અથવા (બ) જનાવરને વીના કારણે વેદના અથવા દુઃખ થાય એવી રીતે અથવા એવી સ્થિતિમાં તેને બાંધે અથવા લઇ જાય, અથવા (ક) અંગેહદન થયાને લીધે, લુપ્તે મારવાને લીધે અથવા ખીજ કોષ ધાતકી વર્તણૂકને લીધે પીડા પામનાર કોષ પણ જીવતા જનાવરને અથવા વીના કારણે ધાતકીપણે મારી નાંખેલું છે એમ માનવાને પોતાને કારણે હોય એવા કોષ પણ જનાવરને વેચવા માટે કાઢે, અથવા પોતાના કબજામાં રાખે, તો તે શખસને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા ૩ મહીના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૪—જો કોષ પણ શખસ કોષ પણ ગાય ઉપર પુકા નામની ક્રિયા કરશે તો તે શખસને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા ૩ મહીના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૫—જો કોષ પણ શખસ કોષ પણ જનાવરને વીના કારણે ધાતકીપણે મારી નાંખશે તો તેને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા ૬ મહીના સુધીની કેદની, અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૫-અ. જો કોષપણ શખસની પાસે તેના કબજામાં બકરાનું ચામડું હોય અને તેને એમ માનવાને કારણે હોય કે સદરહુ બકરાને વિનાકારણે ધાતકીપણે મારી નાંખવામાં આવ્યું છે, તો તેને રૂ. ૧૦૦ સુધીના દંડની અથવા ત્રણ મહિના સુધીની કેદની અથવા એ બંને શીક્ષા થશે અને તે ચામડું જપ્ત કરવામાં આવશે.

૫-અ. જો કોષપણ શખસ ઉપર કલમ ૫ ના હારો વચ્ચે બકરે મારી નાંખવાના ગુન્હાનું અથવા કલમ ૫ ની રૂયે શિક્ષા થવા જોગ ગુન્હાનું તોહોમત મુકાયું હોય અને સદરહુ ગુન્હો થયો હોય તે વખતે એવા શખસના કબજામાં માથાના ચામડાનો કોષપણ ભાગ જેની સાથે વળગેલો હોય એવું બકરાનું ચામડું હતું એમ પુરવાર કરવામાં આવે તો, તેથી ઉલટું પુરવાર કરવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી એવા બકરાને વિનાકારણે ધાતકીપણે મારી નાંખવામાં આવ્યું હતું અને એવું ચામડું જે શખસના કબજામાં હોય તેને તેમ માનવાને કારણે હતું એમ અનુમાન કરવામાં આવશે.

૬ (૧) કોષ પણ રોગને લીધે, અશક્તિને લીધે, જખમને લીધે, ચાંદાને લીધે અથવા ખીજ કારણને લીધે કોષ પણ કામમાં અથવા મહેનતમાં લગાડવાને અયોગ્ય હોય એવા કોષ પણ જનાવરને જે કોષ પણ શખસ એવા કામમાં અથવા મહેનતમાં લગાડશે અથવા એવું જે કોષ પણ અયોગ્ય જનાવર પોતાના કબજામાં અથવા તાબામાં હોય તેને એવા કામમાં અથવા મહેનતમાં લગાડવા દેશે તેને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) સ્થાનિક સરકાર, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી, પેટા કલમ (૧) વિરૂદ્ધના ગુન્હો જે જે જનાવરના સંબંધમાં થયા હોય તે તે જનાવરને ઔષધોપચાર કરવા સાર તથા તેમની સંભાળ લેવા સાર અમુક જગા ધરપીતાલ તરીકે નિર્મી આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જે માશરૂદેટની રૂયે સદરહુ પ્રકારના ગુન્હો બદલ ફાજદારીમાં કામ માંડ્યું હોય તે માશરૂદેટને નિચે પ્રમાણે દરમાવવાનો અધિકાર છે, એટલે, જે જનાવરના સંબંધમાં સદરહુ ગુન્હો થયો છે એમ કહેવાતું હોય અથવા સાબિત થયું હોય તે જનાવરને ઔષધોપચાર કરવા સાર તથા તેની સંભાળ લેવા સાર એવી ધરપીતાલમાં મોકલવું અને તે જે કામમાં અથવા મહેનતમાં હરહંમેશ વપરાતું હોય તે કામ અથવા મહેનત સાર હવે યોગ્ય થયું છે એમ પોતાના અથવા ખીજ કોષ માશરૂદેટના અભિપ્રાયમાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તેને ત્યાં રાખી મુકવું.

(૪) જનાવર ધરપીતાલમાં હોય ત્યારે તેને ઔષધોપચાર કરાવે, ખવડાવવાનો અથવા પાણી પાવાનો ખર્ચ, તે જનાવરના ધણીએ, જહ્દા માશરૂદેટ અથવા ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાંની એવી ધરપીતાલની બાબતમાં, પોલીસ કમિશનર વખતે વખતે હારાવે તે દર આપવો જોઇએ.

(૫) જે સદરહુ ધણી સદરહુ ખર્ચ આપવાની અને માશરૂદેટ હારાવે તે સુદતમાં સદરહુ જનાવરને લઇ જવાની ના પાડે અથવા ગફલત કરે, તો સદરહુ માશરૂદેટ તે જનાવરને વેચવાનું અને વેચાયેલું ઉત્પન્ન સદરહુ ખર્ચની રકમ બહા કરવામાં કામે લગાડવાનું દરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૬) સદરહુ વેચાણના ઉત્પન્નમાંથી કોષ ખાજી રહે તો તે, વેચાણની તારીખથી બે મહિનાની

અંદર સદરહુ ધણીએ અરજ કરેથી તેને આપવું. પણ તે ધણી વેચાણમાં ઉત્પન્ન કરતાં વધારે રકમ આપવાને પાત્ર થશે નહીં.

૭—જો કોઈ પણ શખસ જે જનાવરનો પોતે ધણી હોય તે જનાવરને એવી અથવા સંસર્ગિક રોગ થયો હોય ત્યારે તેને કોઈ પણ રસ્તામાં જાણીયુક્તને રખડવા દે, અથવા જે કોઈ પણ રોગી અથવા નિર્બળ જનાવરનો પોતે ધણી હોય તેને કોઈ પણ રસ્તામાં વાજખી કારણ શિવાય અરવાદે, તો તે શખસને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

“૭-અ જે સમર્થનસપેક્ટરના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવા કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને એમ માનવાને કારણ હોય કે કોઈપણ બકરાની આખતમાં કલમ ૫ મુજબ ગુન્હો કોઈપણ જગ્યાએ થાય છે, થવાની તૈયારીમાં છે અથવા થયો છે અથવા કોઈપણ શખસના કબજામાં માથાનાં ચામડાનો કોઈપણ ભાગ જેની સાથે વળગેલો હોય એવું બકરાનું ચામડું છે તો, તેને એવી જગ્યામાં અથવા એવું કોઈપણ ચામડું હોવાનું માનવાને તેને કારણ હોય એવી કોઈપણ જગ્યામાં દાખલ થવાનો તથા ઝડો લેવાનો અધિકાર છે, અને એવું કોઈપણ ચામડું તથા એવો ગુન્હો કરવામાં વાપરેલી અથવા વાપરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હોય એવી કોઈપણ વસ્તુ અથવા ચીજ જપ્ત કરવાનો તેને અધિકાર છે.”

૮ (૧) જે કોઈ પેહેલા વર્ગના માણસ્ટેટને, પેટા ટુકડીના માણસ્ટેટને, પોલીસ કમિશનરને અથવા ડિરેક્ટર સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ આફ પોલીસને લેખી ખતર મળ્યા ઉપરથી તથા તેની નબરમાં જરૂર જણાય તેવી ચોકસી કર્યા પછી એવું માનવાનું કારણ હોય કે અમુક જગ્યામાં ચોરી, પાંચમી અથવા છઠી કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો થાય છે, થવાની તૈયારીમાં છે અથવા થયો છે, તો સદરહુ જગ્યામાં પોતે જાતે દાખલ થઈને તેનો ઝડો લેવાને અથવા પોતાના વારંટથી કોન્સ્ટેબલના કર્તા ઉચ્ચ દરજ્જાના કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને સદરહુ જગ્યામાં દાખલ થઈને તેનો ઝડો લેવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સન ૧૮૮૨ ના કીમીનલ પ્રોસીજર કોડની રૂચે લેવાના ઝાડા સમંધી તે કોડના ઠરાવો પેટા કલમ (૧) અથવા કલમ ૭ અ મુજબ લેવાના ઝાડાના સમંધમાં જેટલે સુધી લાગુ પાડી શકાય તેટલે સુધી તે ઠરાવો લાગુ પડશે.

૯—આ આક્ટ વિરૂદ્ધના ગુન્હા બદલ ફાજદારીમાં ચલાવવાનું કામ એવો, ગુન્હો થયાની તારીખથી ત્રણ મહિના વિત્યા પછી માંડવું નહીં.

૧૦—કોઈ પણ માણસ્ટેટને, પોલીસ કમિશનરને અથવા ડિરેક્ટર સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ આફ પોલીસને એમ માનવાનું કારણ હોય કે અમુક જનાવરના સમંધમાં આ આક્ટ વિરૂદ્ધ કોઈ ગુન્હો થયો છે ત્યારે તેને, સદરહુ જનાવરની પીડા એવા પ્રકારની હોય કે તેનો તાબડોપ નાશ કરવા વિશે હુકમ ફરમાવવાનું પોતાના વિચાર પ્રમાણે યોગ્ય હોય તો, તે પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

૧૧—કોઈ પણ કોમ, પંથ, જાત અથવા વર્ગના લોકોના ધર્મથી અથવા ધર્મ સમંધી વિધિ તથા રીવાજથી ફરમાવેલી રીતે કોઈ પણ જનાવરને મારી નાંખવાનું કૃત્ય આ આક્ટ મુજબ ગુન્હો થાય છે એમ આ આક્ટના કોઈ પણ મજકુરથી સમજવું નહીં.

૧૨—૧ લી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ ગુન્હા બાબતની આ આક્ટની કોઈ પણ કલમ વિષ્ણમાનકાળે જે સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં અમલમાં હોય તે દરેક સ્થાનિક ક્ષેત્રને ૯ મી ૧૦ મી તથા ૧૧ મી કલમો લાગુ પડશે.

હિંદુસ્તાનનો મોટર વાહનો બાબતનો આક્ટ સન ૧૯૧૪ નો આક્ટ નંબર ૮ મો.

ભાગ ૧ લો—પ્રથમ અર્લી ઠરાવો.

૧. આ આક્ટને સને ૧૯૧૪ નો હિંદુસ્તાનનો મોટર વાહનો બાબતનો આક્ટ કહેવો.

(૨) આ આક્ટના ત્રીજા ભાગ શિવાયનો બાકીનો આક્ટ બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન, સૌથિય પરગણાં તથા રિપાટ પરગણાં સુદાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે. ત્રીજો ભાગ પ્રથમતઃ માત્ર મદ્રાસ મુંબઈ, બંગાળી, આંધ્રા તથા અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો, પંજાબ, અલ્હાબાદ, બિહાર, અને ઓરિસા, નોર્થ વેસ્ટ ફ્રાન્કીઅર પ્રાંત તથા દિલ્લીને લાગુ પડે છે બીજા કોઈ પણ પ્રાંતની સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, ત્રીજો ભાગ તે આખા પ્રાંતને અથવા તેના કોઈપણ ભાગને લાગુ પાડવાને મુખત્યાર છે.

(૩) તે આક્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ ઇન્ડિયા એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ઠરાવે તે તારીખે અમલમાં આવશે.

૨. “ મોટર વાહન ” એ સંજ્ઞામાં જે વાહન, ગાડી અથવા જવા આવવાનું બીજું સાધન રસ્તા ઉપર સર્વતઃ અથવા અંશતઃ વીજળિક અથવા યાંત્રિક શક્તિથી ચલાવવામાં આવતું હોય અથવા

અલાવી શકાય એમ હોય તેનો સમાવેશ થાય છે;

“ સાર્વજનિક જગા ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે રસ્તા, રીટ્ટ, માર્ગ અથવા ખીણ જગા (પછી તે રાહદારીનો માર્ગ હોય કે ન હોય તે) માં લોકોને જવા આપવા દેવામાં આવતા હોય અથવા જે ઉપરથી પસાર થવાનો લોકોને હક હોય તે રસ્તો, રીટ્ટ, માર્ગ અથવા ખીણ જગા એવો થાય છે.

લાગ ૨ જે-સામાન્ય રીતે લાણુ પકનારા ઠરવો.

૩ (૧) અઢાર વર્ષની અંદરની ઉમ્મરના કોઇ પણ શખસે મોટર વાહન કોઇપણ સાર્વજનિક જગામાં ચલાવવું નહીં.

(૨) મોટર વાહનના કોઇ પણ માલિકે અથવા તે જેના હવાલામાં હોય એવા કોઇ પણ શખસે એવું વાહન કોઇ પણ સાર્વજનિક રસ્તામાં અઢાર વર્ષની અંદરની ઉમ્મરના કોઇ પણ શખસને ચલાવવા દેવું નહીં; અને પેટા કલમ (૧) નું ઉલ્લંઘન થાય તે પ્રસંગે, તે મોટર વાહન માલિકની અથવા જેના હવાલામાં તે હોય તે શખસની સમ્મતિથી ચલાવવામાં આવ્યું હતું એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે.

(અ) કોઇ પણ પોલિસ અમલદાર રાહદારીનું નિયમન કરવા સારૂ અથવા એવા શખસ ઉપર આ આકટની રૂએ ફોજદારીમાં કામ ચલાવવા માટે તેનું નામ તથા પત્તો નક્કી કરવા સારૂ અથવા આ આકટના ઠરાવોનો અથવા તેની રૂએ કરેલી કાનૂનોનો અમલ કરવા માટેના કોઇ પણ કારણ સારૂ તેમ કરવાનું કહે ત્યારે, અથવા (બ) જેના હવાલામાં કોઇ પણ જનાવર હોય તે શખસને એવો ભય લાગે કે તે જનાવર એવા મોટર વાહનથી ભડકે છે અથવા ભડકશે તો તે શખસ તેમ કરવાનું કહે ત્યારે અથવા (ક) જ્યારે તે એમ જાણતો હોય અથવા તેને એમ માનવાને કારણ હોય કે એવું મોટર વાહન રસ્તા ઉપર હોવાથી કોઇ પણ શખસને અથવા કોઇ શખસના હવાલામાંના કોઇ પણ જનાવર અથવા વાહનને અકસ્માત થયો છે ત્યારે તેણે તેમ કરવું જોઇએ અને તેની પાસે તેનું પોતાનું તથા તે મોટર વાહનના માલિકનું નામ તથા પત્તો માગવામાં આવે તો તે પણ આપવાં જોઇએ.

૫. જે કોઇ શખસ કોઇ મોટર વાહન સાર્વજનિક જગામાં બેઠકારીથી અથવા ગફલતથી ચલાવશે, અથવા તે આખતની સઘળી હકીકત જોતાં તેમજ તે જગાના પ્રકાર તથા તેની સ્થિતિ તથા તેના ઉપયોગ તરફ જોતાં તથા તે વખતે તે જગામાં જેટલી રાહદારી ખરેખર ચાલુ હોય અથવા ચાલુ હોવાનો વાજખી રીતે સંભવ રાખી શકાય તે જોતાં જે ઝડપથી અથવા જે રીતથી લોકોને જોખમ થવાનો સંભવ હોય તે ઝડપે અથવા તે રીતે ચલાવશે તે શખસ ઉપર ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

લાગ ૩ જે-લાઇસન્સ આપવા બાબત તથા નિર્બંધ રાખવા બાબત.

૬. કોઇ પણ શખસે પોતાને ઠરાવેલી રીતે લાઇસન્સ મળ્યું ન હોય તો, સાર્વજનિક જગામાં મોટર વાહન ચલાવવું નહીં, અને મોટર વાહનના કોઇ પણ માલિકે અથવા મોટર વાહન જેના હવાલામાં હોય તે શખસે જે કોઇ પણ શખસને એવી રીતનું લાઇસન્સ મળ્યું ન હોય તે શખસને મોટર વાહન ચલાવવા દેવું નહિં.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, સ્થાનિક સરકાર આ અર્થે જે કાનૂનો કરે તેમને પાત્ર, આ કલમ જે શખસ મોટર વાહન ચલાવવાનું કામ શીખતો હોય તેને લાણુ પડશે નહીં.

૭ લાઇસન્સ ધારણ કરનારે પોતાના લાઇસન્સનો ખીજ કોઇપણ શખસને ઉપયોગ કરવા દેવાનહીં.

૮—મોટર વાહન ચલાવનારે પોતાનું લાઇસન્સ કોઇપણ પોલીસ અમલદાર માગે એટલે હાજર કરવું જોઇએ.

૯—મોટર વાહન ચલાવવા બાબતનું દરેક લાઇસન્સ તેમાં લખવામાં આવે તે પ્રદેશમાં વ્યવહારોપયોગી છે એમ સમજવું;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તેવા અધિકારીએ અને તેવી શરતોને તથા બંધોને પાત્ર આપવામાં આવ્યું હોય નહીં તેવા કોઇપણ લાઇસન્સમાં જે પ્રાંત માટે લાઇસન્સ

આપ્યું હોય તેની બહારનો કોઇ પણ પ્રદેશ નિર્દોષ્ટ કરવો નહિ.

૧૦—(૧) દરેક મોટર વાહનના માલિકે મોટર વાહન ઠરાવેલી રીતે નોંધાવવું બેળએ મોટર બાબત.

(૨) આવી રીતનું નોંધાવવું જે પ્રદેશ નોંધવાના દાખલામાં નિર્દોષ્ટ કરવામાં આવે તે પ્રદેશમાં બંધારપયોગી થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિસ્ટ ઠરાવે તેવી શરતો અને બંધોને પાત્ર આપવામાં આવ્યા હોય નહીં તેવો કોઇ પણ નોંધવાનો દાખલો જે પ્રાંત માટે તે આવ્યા હોય તે પ્રાંતની બહાર બંધારપયોગી થશે નહીં.

૧૧—(૧) સ્થાનિક સરકાર, પોતે કરવાની કાનુનો પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કરવાની શરતને પાત્ર આપ્યાકરતા ઠરાવે અમલમાં આણવાના કારણ સાર તથા સાર્વજનિક જગાઓમાં મોટર વાહનો અથવા કોઇપણ વર્ગના મોટર વાહનો વાપરવાનું, પોતાના વહિવટ હેઠળના એકંદર સધળા મુલકોમાં અથવા તેના કોઇ પણ ભાગમાં નિયમન કરવા સાર કાનુનો કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ રીતે અને ઉપર કહેલા અધિકારની સામાન્ય વ્યાપ્તિને બાંધ ન આવે તે રીતે, સ્થાનિક સરકાર નીચેનાં સધળાં અથવા કોઇ પણ કારણ સાર કાનુનો કરવાને સુખત્યાર છે, એટલે—

(અ)—મોટર વાહનો નોંધવા બાબત તથા તે કઇ શરતે નોંધી શકાય તે શરતો બાબત, નોંધવાના સંબંધમાં તથા નોંધવા માટે આપવાની શી બાબત, નોંધવાના દાખલા આપવા બાબત, માલિકીના કોઇ પણ ફેરફારની જાહેર ખબર બાબત તથા (૧૦ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર) નોંધવાના દાખલા જે પ્રદેશમાં બંધારપયોગી થશે તે પ્રદેશ બાબત ઠરાવ કરવાનાં; (બ) એવાં મોટર વાહનોને જુદા જુદા નંબરો આપીને તથા તે ઉપર નંબરની તથા નામની પ્લેટો બતાવીને અથવા બીજી કોઇ રીતે તેને ઓળખવાનું સહેલું થવા માટે ઠરાવ કરવાનાં; (ક) બની, ઘંટડી, ભુગર્જા, એક, ઝડપ બતાવનારા ચત્રો અથવા બીજા સાધનો રાખવા તથા વાપરવાની બાબત સુદ્ધાં મોટર વાહનોની બનાવટનું તથા તેમાં રાખવાની સામગ્રીનું નિયમન કરવાનાં; (ડ) મોટર વાહન ચલાવનારાઓને અથવા એવા ચલાવનારાઓના કોઇ પણ વર્ગને કયા અધિકારીઓથી અને કઇ શરતે લાઇસેન્સ આપી શકાય તે બાબત, તથા એવા લાઇસેન્સ માટે આપવાની શી બાબત, તથા (૯ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર) કયા પ્રદેશની અંદર તથા કેટલી મુદતસાર એવાં લાઇસેન્સ બંધારપયોગી થશે તે બાબત ઠરાવ કરવાનાં (ઇ) કઇ શરતોથી તથા કેટલી શી (જે કોઇ હોય તો તે) આપીને મોટર વાહનો સામાન્યતઃ અથવા કોઇપણ ખાસ સાર્વજનિક જગામાં ભાડે આપવાનો અથવા ભાડે ફેરવવાનો અધિકાર છે તે ઠરાવવાનાં; (જ) જ્યારે મોટર વાહનો કોઇપણ સાર્વજનિક જગામાં ઉભાં હોય ત્યારે રાખવાની સાવચેતી ઠરાવવાનાં; (ઝ) મોટર વાહન સામાન્યતઃ અથવા કોઇપણ ખાસ સાર્વજનિક જગામાં કેટલી ઝડપે ચલાવવાં તે ઠરાવવાનાં; (ઢ) જ્યાં ચલાવ્યાથી લોકોને જોખમ થવાનો અથવા અગવડ થવાનો સંભવ છે એવો સ્થાનિક સરકારનો મત હોય તેવા સાર્વજનિક જગાઓમાં મોટર વાહનો ચલાવવાની મના કરવાનાં અથવા તેનું નિયમન કરવાનાં; અને (આઇ) સામાન્યતઃ લોકોને અથવા કોઇપણ જોખમ, ઇજા અથવા હરકત થતી અટકાવવાનાં અથવા માલ મિલકતને જોખમ અથવા ઇજા થતી અટકાવવાનાં અથવા રાહદારીને હરકત થતી અટકાવવાનાં.

(૩) આ કલમની રૂએ કરેલી સધળી કાનુનો સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી; અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થાય એટલે તેમનો અમલ જાણે આ આકટમાં ધડી હોય તેવી રીતે થશે.

૧૨—જે કોઇપણ કાનુન ૧૧ મી કલમની રૂએ સ્થાનિક સરકારે કરી હોય અને જે ઉપરથી કોઇ પણ સાર્વજનિક જગામાં મોટર વાહનો ચલાવવાની મના કરી હોય અથવા ચલાવવાનું નિયમન કર્યું હોય અથવા એવી કોઇપણ જગામાં મોટર વાહનોની ઝડપ મર્યાદિત કરી હોય તે કાનુન બાબત, ઠરાવેલા અધિકારીએ ઠરાવવામાં આવે તેવી રીતે જાહેર નોટીસ આપવી; અને તે અધિકારીએ એવી કોઇ પણ કાનુન અમલમાં લાવવાનાં કારણસાર, તે કાનુન જે જગા સંબંધી હોય તે જગાએ અથવા તેની નજીક કહેજ નજરે પડે એવી નોટીસો લગાડવી જેમણે.

—સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, એવા જાહેરનામામાં નિર્દોષ કરેલો કોઇપણ પ્રદેશ આ ભાગના અમલમાંથી ખાતલ કરવાને મુખત્યાર છે; અને એવું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઇપણ મોટર વાહનને અથવા મોટર વાહનોના વર્ગને આ ભાગના સઘળા અથવા કોઇપણ ઠરાવોના અમલમાંથી સામાન્યતઃ અથવા ચોક્કસ ઠરાવેલી મુદત સુધી ખાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

ભાગ ૪ થી.

થોડા વખત સાફ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન છોડી જનાર અથવા તેમાં આવનાર મોટર વાહનો.

૧૪—(૧) ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ નામે લખેલા સઘળાં અથવા કોઇપણ કારણ માટે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે:—

(૧) જે શખસો પોતાનાં મોટર વાહનો થોડા વખત માટે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર લઇ જતા હોય તેમના ઉપયોગ સાફ તેમને અથવા એવાં વાહનના જે ચલાવનાર એવાં વાહન ચલાવવા સાફ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર જતા હોય તેમને મુસાફરીના પાસો, દાખલા અથવા અખત્યાર પત્રો આપવા માટે તથા તે સપ્રમાણ ઠરાવવા માટે. અને

(૨) જે શખસો બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં થોડા વખત રહેવાના ઇરાદાથી જે મોટર વાહનો બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં થોડાં વખત માટે લાવે તે મોટર વાહનો કઈ સરતોએ કયળમાં રાખી શકાય, વાપરી શકાય, તથા ચલાવી શકાય તે ઠરાવવા માટે.

(૨) આ કલમની રૂએ કરેલી સઘળી કાનુનો ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી, અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થયેથી તેમનો અમલ જાણે તે આ એક્ટમાં ઘડી હોય તેવી રીતે થશે.

૧૫—(અ) મોટર વાહનો નોંધવા સખધી,

(બ) એવાં વાહનો ખનાવવા, ઓળખવા અથવા તેમાં સામગ્રી પુરી પાડવા ખાખતના ઠરાવ સખધી, અથવા (ક) એવાં વાહનો ચલાવનારાઓને લાઇસેન્સ આપવા સખધી અથવા તેમની લાયકાત સખધી.

આ આક્ટમાંના અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુનના ઠરાવો, ૧૪ મી કલમની પેટા કલમ ૧ ની રકમ (૨) માં ઉલ્લેખ કરેલા કોઇ પણ મોટર વાહનની ખાખતમાં અથવા એવું વાહન જેના કબજામાં હોય, જે વાપરતો હોય અથવા ચલાવતો હોય તેવા કોઇ પણ શખસની ખાખતમાં, જે સદરુદ્ધ રકમની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુનના જે ઠરાવો એવા વાહન અથવા શખસને લાગુ પડતા હોય તે ઠરાવો પ્રમાણે અમલ કરવામાં આવ્યો હોય તો, લાગુ પડશે નહીં.

ભાગ ૫ માં—પરચુરણ.

૧૬—જે કોઇ શખસ આ આક્ટના કોઇ પણ ઠરાવોનું અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલી કોઇપણ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને, એવા ઉલ્લંઘન માટે આ આક્ટમાં ખીજી કોઇ જગ્યાએ ખીજી કોઇ બિલા કરવી નહોય તો, વત્તામાં વત્તા સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને જો એવા શખસની ઉપર પહેલાં આ આક્ટ મુજબના અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુન મુજબના ગુન્હો કયાંતો ઠરાવ સાખીત થયો હશે તો, તેને વત્તામાં વત્તા બસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૭—આ આક્ટની રૂએ અથવા આ આક્ટ મુજબ કરેલી કોઇ પણ કાનુનની રૂએ શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ પણ ગુન્હાના ઇનસાફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટની અથવા ખીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટથી કિતરતા ફરજની કોઇ પણ કોર્ટ કરવો નહીં.

૧૮—(૧) સ્થાનિક સરકાર પોતાની મુખત્યારીથી.

(૧) આ આક્ટની રૂએ આપેલું કોઇ પણ લાઇસેન્સ રદ કરવાને અથવા થોડી મુદત સુધી પાછું ખેંચી લેવાને, અને (૨) કોઇપણ શખસો આ આક્ટની રૂએ લાઇસેન્સ મેળવવા સાફ કાયમને માટે અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત માટે નાલાયક છે એમ ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇ પણ કોર્ટ કોઇ પણ શખસ ઉપર આ આક્ટના ઠરાવો વિરુદ્ધ અથવા આ આક.

ટની રૂપે કરેલી કોઇ પણ કાનૂનોના ઠરાવો વિરુદ્ધ ગુન્હો સાબીત થયાનો અથવા મોટર વાહન ચલાવવા સમયે કોઇ પણ ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે કોર્ટ જો એવા શખસ આ આકટની રૂપે લાઇસન્સ ધારણ કરતો હશે તો, સદરહુ સાબીતીના ઠરાવની વિગત તે લાઇસન્સ ઉપર લખાવવી, અને તે કોર્ટ એવા શખસના સમયમાં અને તેનું લાઇસન્સ હોય તો તેના સમયમાં, જે અધિકાર પેટા કલમ (૧) ની રૂપે સ્થાનિક સરકારને આપવામાં આવ્યા છે તેવા અધિકાર ચલાવવાને મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ પેટા કલમની રૂપે કોઇ કોર્ટ કરેલો હુકમ એવી રીતના ગુન્હાની સાબીતીના ઠરાવની તારીખથી એક વર્ષ કરતાં વધારે મુદત સુધી કોઇ પણ શખસને અથવા લાઇસન્સને લાગુ પડશે નહીં.

(૩) જે કોઇ પણ કોર્ટમાં આ આકટ મુજબ લાઇસન્સ ધારણ કરનાર ઉપર પેટા કલમ (૨) માં લખેલા કોઇ પણ ગુન્હાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તે કોર્ટ પોતાને ત્યાં ચાલતું કામ પુરું થાય ત્યાં સુધી એવું લાઇસન્સ થોડી મુદત સુધી પાછું ખેંચી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૪) કોઇ પણ લાઇસન્સના સમયમાં અથવા કોઇ લાઇસન્સ ધારણ કરનારના સમયમાં એવું લાઇસન્સ રદ કર્યા બાબતના, થોડી મુદત માટે પાછું ખેંચી લીધા બાબતના અથવા નાલાયક ઠરાવો બાબતના દરેક હુકમની નકલ તે લાઇસન્સની ઉપર કરવી, અને આ કલમના ઠરાવો મુજબના એવા દરેક શેરાની નકલ એવું લાઇસન્સ જે અધિકારીએ આપ્યું હોય તે અધિકારીની ઉપર મોકલાવવી.

(૫) લાઇસન્સ ધારણ કરનાર દરેક શખસે, તેને તેમ કરવાનું ફરમાવવામાં આવે ત્યારે, આ કલમની રૂપે કામ કરનારા કોઇ પણ અધિકારીની આગળ પોતાનું લાઇસન્સ હાજર કરવું જોઇએ.

(૬) જે શખસનું લાઇસન્સ આ કલમના ઠરાવોની રૂપે રદ કરવામાં આવ્યું હોય અથવા થોડી મુદત સુધી પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય તે શખસ, પ્રસંગ પ્રમાણે, એવી રીતના રદ કર્યાના હુકમનો અમલ ચાલુ હોય તે મુદત દરમિયાન અથવા જે થોડી મુદત માટે લાઇસન્સ પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય તે મુદત દરમિયાન, લાઇસન્સ મેળવવા માટે નાલાયક છે એમ સમજવું.

(૭) જે શખસના લાઇસન્સ ઉપર શેરા લખવામાં આવ્યો હશે અથવા જે શખસ લાઇસન્સ મેળવવા માટે નાલાયક થયો હશે તે શખસે તેવા શેરાની અથવા નાલાયકીની વિગત આપ્યા વગર લાઇસન્સ મેળવવા માટે અરજી કરવી નહીં અથવા લાઇસન્સ મેળવવું નહીં.

૧૯—પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તેના ૪ થા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઇ પણ નિમણુંક, જાહેરનામું, હુકમ, કાનુન, નમુનો, અથવા લાઇસન્સ સદરહુ આકટમાંના કોઇ પણ આકટની રૂપે કર્યા હશે તે જેટલે સુધી આ આકટના ઠરાવોને અનુસરતા હોય તેટલે સુધી જે અને જ્યાં સુધી તે આ આકટની રૂપે કરેલી કોઇ પણ નિમણુંક, જાહેરનામું, હુકમ, કાનુન, નમુનો અથવા લાઇસન્સ ઉપરથી રદ કરવામાં નહીં આવ્યા હોય તો અને તેટલે સુધી અમલમાં રહીને આ આકટની રૂપે કરવામાં આવ્યા છે એમ સમજવું.

સરકારી દસ્તાવેજો તથા ખખર બહાર ન પડવા દેવા બાબતનો એકટ.

(સને ૧૮૯૯ નો આકટ ૧૫. સને ૧૯૦૪ નો આકટ ૫ થી મુધરેલો)

જે અર્થે સરકારી દસ્તાવેજો તથા ખખર બહાર ન પડવા દેવી યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપરથી નિચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧. (૧) આ આકટને સન ૧૮૮૯ નો હિંદુસ્તાનનો સરકારી છુપી વાતો બાબતનો આકટ કહેવો; અને (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને તથા નિચે લખેલી પ્રજાને લાગુ છે, એટલે (બ) મલિકા મા-આઝમાની સાથે એક સંપ રાખનારા હિંદુસ્તાનમાંના રાજા તથા સંરચાનના મુલકમાંની મલિકા મા-આઝમાની સર્વ પ્રજા, અને (બ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર અને પેલી બાજુએ રહેનારી મલિકા મા-આઝમાની સર્વ પ્રજા, અને (બ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર અને પેલી બાજુએ રહેનારી મલિકા મા-આઝમાની હિંદુસ્તાનની સર્વ દેશી પ્રજા.

૨. વિષય ઉપરથી અથવા આમલક પાછલા સમયે ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો આ આકટ

દર્માં નિચેના શબ્દોનો અર્થ નિચે પ્રમાણે થાય છે—

(૧) મલિકા માઆઝમાના તાખાની કાંઈ જગા વિષે જે કાંઈ પણ હવાલો આપ્યો હોય તેમાં સરકારના કાંઈ પણ ખાતાના તાખામાંની જગાનો સમાસ થાય છે, પછી એવી જગા મલિકા માઆઝમાના ધણીપણામાં વાસ્તવીક રીતે હોય અથવા ન હોય.

(૨) ખખર જણાવવા બાબતની સંજ્ઞાઓમાં હરકોઈ જણાવેલી બાબતનો સમાસ થાય છે, પછી તે પુરેપુરી જણાવી હોય અથવા થોડે અંશે જણાવી હોય, અને ખુદ કાંઈ દસ્તાવેજ, રકેચ (આકૃતિ), પ્લાન (નકશો), મોડેલ (નમુનો) અથવા ખખર જણાવી હોય અથવા તેની મતલબ અથવા સારાંશ જણાવ્યો હોય; (૩) “ દસ્તાવેજ ” એ શબ્દમાં દસ્તાવેજના કાંઈ ભાગનો સમાસ થાય છે; (૪) “ મોડેલ ” એ શબ્દમાં ડીસાઇન (યોજના) નો, પાટર્ન (ફરમા) નો અને સ્પેસીમેન (માસલા) નો સમાસ થાય છે; (૫) “ રકેચ ” એ શબ્દમાં કાંઈપણ જગા અથવા વસ્તુના કાંઈ પણ ફોટોગ્રાફનો અથવા તેની આકૃતિ દેખાડનાર બીજી કાંઈ પદ્ધતિનો સમાસ થાય છે; (૬) “ મલિકા માઆઝમાના તાખાનો હુદો ” એ શબ્દોમાં સરકારના કાંઈપણ ખાતામાંના અથવા એવા ખાતા હેઠળના કાંઈપણ હુદાનો અથવા ચાકરીનો સમાસ થાય છે. (૭) “ દિવાની કામકાજ ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે કામ કાજ—(અ) મલિક મુઆઝમની સરકારનો અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલનો બીજી કાંઈપણ પારકા રાજ્ય સાથે જે સંબંધ હોય તે સંબંધને લગતું હોય તે કામ કાજ, અથવા (બ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલનો હિંદુસ્તાનમાંના કાંઈપણ દેશી સંસ્થાન સાથે જે સંબંધ હોય તે સંબંધને લગતું હોય અથવા જે કામકાજ હિંદુસ્તાન સરકારના સરકારી કરજ બાબત અથવા તે સરકારે કરેલી નાણાં સંબંધી ગોઠવણ બાબત હોય અથવા રાજ્ય કારભારની બીજી કાંઈ પણ અગત્યની બાબતને લગતું હોય. અને એવું કામકાજ એવી રીતે છુપુ રાખવા જેવું હોય કે તે ઉઘાડું પાડ્યાથી સાર્વજનિક હિતને બાધ આવે તેમ હોય તે કામકાજ.

૩. (૧) (અ) જ્યારે કાંઈ શખસ ખોટી રીતે ખખર મેળવવાનાં કારણ માટે નિચે પ્રમાણે વર્તે, એટલે—(૧) મલિકા માઆઝમાના તાખાની કાંઈ જગાના એટલે કાંઈ પણ કીલ્લાના દારૂખાનાના (આર્સી-નલના), કારખાનાના, ગોદીના, કાંપના, વાહાણના, અથવા તેવી બીજી કાંઈ જગાના જે કાંઈ પણ ભાગમાં હોવાનો તેને હક ન હોય તે ભાગમાં દાખલ થાય અથવા હોય, અથવા (૨) ઉપર કહ્યા પ્રકારની કાંઈપણ જગામાં (અથવા મલીકમુઆઝમની તાખાની કાંઈ પણ કચેરીમાં) કાયદેસર રીતે અથવા ગેર-કાયદેસર રીતે હોય ત્યારે, તેને મેળવવાનો હક ન હોય એવો કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા કાંઈપણ (મલીકમુઆઝમના દરીયાઈ કાફલાના લસ્કરના અથવા દિવાની કામકાજને લગતી કાંઈ પણ માહિતી અથવા એવા કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન અથવા મોડેલની નકલ) મેળવે, (અથવા મેળવવાની કોશીષ કરે) અથવા કાયદેસર અખત્યાર શિવાય (એવો) કાંઈ પણ રકેચ અથવા પ્લાન પાડે, અથવા (પાડવાની કોશીષ કરે), અથવા (૩) મલિકા માઆઝમાના તાખાના કાંઈ પણ કીલ્લાની દારૂખાનાની, કારખાનાની, ગોદીની અથવા કાંપની બહાર હોય ત્યારે, મલિકા માઆઝમાએ અથવા તેની વતી આપેલા અખત્યાર શિવાય તે કીલ્લાની, દારૂખાનાની, કારખાનાની, ગોદીની, અથવા કાંપની કાંઈ પણ રકેચ અથવા પ્લાન પાડે અથવા પાડવાની કોશીષ કરે, અથવા (બ) આ આકટ વિરુદ્ધ ગુન્હો થતો હોય એવું કાંઈ પણ કૃત્ય કરીને મેળવેલો કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી અથવા પાડેલી કાંઈ પણ રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી અથવા પાડેલી કાંઈ પણ રકેચ અથવા પ્લાન, ખોતાના કમગમમાં અથવા અખત્યારમાં જાણી યુજીને રાખનારો કાંઈ પણ શખસ, તે દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી, સરકારના હિત માટે જે કાંઈપણ માણસને જે વખતે જણાવવી યોગ્ય ન હોય તે વખતે તે માણસને જાણી જોઇને અને કાયદેસર અખત્યાર શિવાય જણાવે અથવા જણાવવાની કોશીષ કરે, અથવા (ક) જે પ્રસંગે, ઉપર કહ્યા પ્રકારની કાંઈ જગા સંબંધી, અથવા મલિકા માઆઝમના લસ્કરનાં અથવા દરીયાઈ કાફલાના (અથવા દિવાની) કામ કાજ સંબંધી કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી મલિકા માઆઝમાના તાખા હેઠળના કાંઈ અમલદારે વિશ્વાસ રાખીને જે શખસને સોંપી હોય તે શખસ એવો દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન મોડેલ અથવા માહિતી,

સરકારના હિત માટે બીજા કોઈને જણાવવાનું યોગ્ય ન હતાં જણી જોઇને અને વિશ્વાસઘાત કરીને જણાવે, તે પ્રસંગે તે શખસને એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

“(૨)—જ્યારે કોઈ શખસ પેટા કલમ (૧) ના પેટા સદર (અ) ની પેટા રકમો (૧) (૨) તથા (૩) માં લખેલું કોઈપણ કૃત્ય કાયદેસર અખત્યાર અથવા પરવાનગી શિવાય (જે સાબીત કરવાનો બોજો તેનાપર રહેશે) કરશે, ત્યારે તેણે એવું કૃત્ય ખોટી રીતે ખતર મેળવવાના કારણસર કર્યું છે એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે, ” અને (૩) જે પ્રસંગે કોઈ પણ શખસ, મલિકા માઆઝમાના તાબામાં કોઈ પણ કીલ્લા, દારૂખાના, કારખાના, ગોદા, કાંપ, વાહાણ, કચેરી, અથવા તેવી બીજી કોઈ જગા સખંધી અથવા મલિકા માઆઝમાના લરકરના અથવા ફરીવાર કાફલાના (અથવા દિવાની) કામદાર સખંધી જે કોઈપણ દસ્તાવેજ, સ્કેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી પોતાના કબજામાં હોય તે, સરકારના હિતમાટે જે માણસને જે વખતે જણાવવા યોગ્ય નથી એવું તેને માલમ હોય, તે માણસને તે વખતે જણી જોઇને જણાવે, તે પ્રસંગે સદરહુ શખસ, તેણે આ કલમના ઉપરના ઠરાવ મુજબ ગુન્હો કર્યો હોત તો જે શિક્ષાને તે પાત્ર થાત. તેજ શિક્ષાને પાત્ર થશે. પછી ઉપર કહ્યા પ્રકારનો દસ્તાવેજ, સ્કેચ, પ્લાન મોડેલ અથવા માહિતી ગમે તે રીતે મેળવી હોય અથવા સદરહુ સ્કેચ અથવા પ્લાન ગમે તે રીતે પાડ્યો હોય.

(૪) જે પ્રસંગે કોઈપણ શખસ અમુક કૃત્ય કર્યાથી ગુન્હો થાય છે એમ આ કલમથી ઠરાવું હોય તે કૃત્ય કરશે તે પ્રસંગે તેને, પોતે પાડેલી કોઈપણ સ્કેચ અથવા પ્લાન, અથવા પોતે મેળવેલી અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પોતાને સોંપવામાં આવેલી કોઈપણ ખતર, દસ્તાવેજ, સ્કેચ, પ્લાન, મોડેલ, અથવા માહિતી પારકા રાજ્યને જણાવવાનો તેનો ઇરાદો હશે તો અથવા તે પોતે પારકા રાજ્યના કોઈ પણ એજન્ટને જણાવશે તો, જીવતા સુધીની અથવા આજામાં આજા પાંચ વરસની મુદત સુધીની સમુદ્રપારની, અથવા એ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૪—(૧) જે પ્રસંગે કોઈપણ શખસ, પોતે મલિકા માઆઝમાના તાબા હેઠળનો કોઈ હુદો ધારણ કરતો હોય અથવા એવો હુદો ધારણ કર્યો હોય તેને લીધે કાયદેસર અથવા ગેઃકાયદેસર રીતે પોતાના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં આવેલા કોઈપણ દસ્તાવેજ, સ્કેચ, પ્લાન અથવા મોડેલ અથવા પોતે પ્રાપ્ત થયેલી કોઈ પણ માહિતી સાર્વજનિક હિત માટે, જે શખસને જે વખતે જણાવવી યોગ્ય ન હોય તે વખતે તે શખસને લાંચ લઇને અથવા પોતાના હુદાની ફરજની વિરૂદ્ધ જણાવે અથવા જણાવવાની કોશીશ કરે તે પ્રસંગે તે શખસ હુદાને લગતો વિશ્વાસઘાત કર્યા બદલ ગુન્હેગાર થાય છે એમ સમજવું.

(૨) હુદાને લગતો વિશ્વાસઘાત કર્યા બદલ ગુન્હેગાર થયેલા શખસને નિચે પ્રમાણે શિક્ષા થશે, એટલે (અ) જે કોઈ પારકા રાજ્યને ખતર જણાવવામાં આવી હોય અથવા જણાવવાની કોશીશ કરવામાં આવી હોય તો, જીવતા સુધીની અથવા અથવા આજામાં આજા પાંચ વર્ષની મુદત સુધીની સમુદ્રપારની, અથવા એ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની શિક્ષા થશે, અને (બ) બીજે કોઈપણ પ્રસંગે એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે. (ક) આ કલમ, સરકારના કોઈપણ ખાતા સાથે અથવા મલિકા માઆઝમાના તાબા હેઠળનો કોઈ પણ હુદો ધારણ કર્યો હોય ત્યારે તેવા ધારણ કરનાર તરીકે સાથે કોઈ શખસે કરાર કર્યો હશે અને એવા કરાર ઉપરથી જે પ્રસંગે કોઈ વાત છુપી રાખવાની જવાબદારી તેને માથે પડતી હશે તે પ્રસંગે તે શખસને, અને સદરહુ પ્રકારનો કરાર કરનાર કોઈપણ શખસે શખસોની મંડળીએ કામે લગાડેલા જે કોઈપણ આસામીને માથે વાત છુપી રાખવાની તેવીજ જવાબદારી પડતી હશે તે આસામીને, જણે સદરહુ કરાર કરનાર શખસ તથા કામે લગાડેલા આસામી મલિકા માઆઝમાના તાબા હેઠળનો હુદો ધારણ કરતા હોય તે પ્રમાણે લાગુ પડશે.

“ ૫—(૧) સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, મલિક મુઆઝમાના તાબાના કોઈપણ કીલ્લા સખંધી, દારૂખાના સખંધી, કારખાના સખંધી, ગોદા સખંધી, કાંપ સખંધી, અથવા વાહાણ સખંધી, અથવા મલિકા મુઆઝમાના લરકરના અથવા ફરી-

આઈ કાફલાના કામકાજ સખાંધી આ આકટ મુજબનો કરેલો દરેક ગુન્હો સદરહુ કાયદાના કારણે સાર કોમિનએમલ ગુન્હો છે એમ સમજવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવા કોષપણ ગુન્હાનું તોહોમત જેની ઉપર આવ્યું હોય તે શખસને પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર જામીન ઉપર છુટા કરવો નહિ.

(૨) આકટ વિરૂદ્ધ કરેલો બીજો દરેક ગુન્હો નોનકોમિનએમલ છે એમ સમજવું.

“ ૬—(૧) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે સરકારી નોકર હોય એવો કોષપણ શખસ, જે કોષ શખસ તેના મત પ્રમાણે પ મી કલમની પેટા કલમ [૧] માં લખેલા ગુન્હા પૈકી કોષપણ ગુન્હો કરે તેને પકડવાને મુખત્યાર છે, અને એવા શખસે, અથવા જે પોલીસ અમલદારે કોષપણ માણસને એવો ગુન્હો કર્યાના તોહોમત માટે પકડયો હોય તે પોલીસ અમલદારે, અને એવા કોષપણ તોહોમત માટે પકડેલા કોષપણ માણસને જે કોષપણ પોલીસ અમલદારને હરાલે કર્યો તે પોલીસ અમલદારે એવા માણસને એવો કાલ્લો, દારૂખાનું, ગોદી, કાંપ અથવા વહાણ વિલમ્બાન કાળે જેના કર્માંડમાં હોય એવા અમલદાર પાસે અથવા પાસેમાં પાસેનું લશ્કરી થાણું જેના કર્માંડમાં હોય એવા અમલદાર પાસે, અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવો અથવા મોકલવો.

(૨) જ્યારે એકદા માણસને પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કોષ કર્માંડિંગ અથવા બીજા અમલદારે, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, એવા માણસને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે; પણ જો તે તેને છોડી ન મુકે તો તેણે તે માણસને નકામી દીલ કર્યા વગર, પાસેમાં પાસેના પોલીસ થાણામાં અથવા પહેલા વર્ગના કોષપણ માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવો અથવા મોકલવો.

(૩)—જ્યારે એકદા માણસને પેટા કલમ (૨) ની રૂએ એકદા પોલીસ થાણામાં અથવા એકદા માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવામાં અથવા મોકલવામાં આવ્યો હોય ત્યારે જાણે તેને સદરહુ કર્માંડિંગ અથવા બીજા અમલદાર પાસે ન લઈ જતાં અથવા ન મોકલતાં એવા પોલીસ થાણામાં અથવા એવા માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવામાં આવ્યો હોય, તે પ્રમાણે સન ૧૮૮૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત વ્યાખતના કાયદાના ઠરાવ, કલમ ૭ માં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે લાગુ પડશે.

૭—(૧) બીજા વર્ગના કોષપણ માજીસ્ટ્રેટને આ આકટ વિરૂદ્ધ કરવામાં આવેલા કોષપણ ગુન્હા માટે કોષપણ માણસનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર નથી.

(૨) કોષપણ કોર્ટ આ આકટ વિરૂદ્ધ કોષપણ માણસે કરેલા ગુન્હા માટે તેનો ઇનસાફ કરવો હોય તો, તેણે સ્થાનિક સરકારની અથવા અવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની સંમતી વગર કરવો નહિ. ”

આખકારી આકટ.

(સને ૧૮૭૮ નો મુ'બાઇનો આકટ ૫ માં અત્યાર સુધી મુદ્દારેલો.)

૧—પ્રથમ નિયમો.

૧ આ આકટને “ સન ૧૮૭૮ નો આખકારી આકટ ” કહેવો. તે આખા મુ'બાઇ ઇલાકાને લાગુ છે. અને તે સદરહુ ઇલાકાના કોઇપણ ભાગમાં, સરકાર, મુ'બાઇ સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે તારીખ દરમિયાન તે તારીખે અમલમાં આવશે.

૨ (કાયદા તથા આકટ ૨૬ કરવા બાબત) સન ૧૮૮૫ ના ૧૬ માં આકટ ઉપરથી ૨૬ કરી છે.

૩. આ આકટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાંધ આવતો ન હોય તો:

૧ “ આખકારી મેહેસુલ ” આ શબ્દનો અર્થ આ આકટના, અથવા દારૂ બાબત અથવા કેફ લાવનારા વસાણાં બાબત વિષયમાં કોણે જે બીજાને કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવો પ્રમાણે જે કાંઈ ડયુટી; શી, કર, અથવા દંડ એસાડયો હશે અથવા સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કર્યો હશે તેથી મળેલું અથવા મળવાનું મેહેસુલ.

૨ “ આખકારી અમલદાર ” આ શબ્દનો અર્થ કમિશનર, અથવા કલેક્ટર અથવા છઠી કલમ પ્રમાણે કાયદેસર રીતે નીમેલો અથવા અધિકાર આપેલો કોઇ અમલદાર અથવા બીજું માણસ એવો થાય છે;

(ક)

૩ “ કમીશનર ” આ શબ્દમાં આ આકટમાં કારણ સારૂ સરકાર જે અમલદારને કમિશનર તરીકે નીમે તે અમલદારનો સમાવેશ થાય છે;

૪ “ કલેક્ટર ” આ શબ્દમાં આ આકટ પ્રમાણે કલેક્ટરનો અધિકાર અથાવવા સારૂ તથા તેનાં કર્તવ્ય કમોં કરવા સારૂ પાંચમી કલમ પ્રમાણે નીમેલો કોઇપણ માણસનો સમાવેશ થાય છે.

૫ “ માલ્સ્ટ્રેટ ” આ શબ્દનો અર્થ મુ'બાઇ શહેરમાં પ્રેસીડેન્સી માલ્સ્ટ્રેટ અને બીજા ઠેકાણે પેહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માલ્સ્ટ્રેટ અથવા આ બાબતમાં ડીઓકટ માલ્સ્ટ્રેટ ખાસ અધીકાર આપેલો હોય તેવા ત્રીજા વર્ગનો માલ્સ્ટ્રેટ એવો થાય છે.

ટીકા—આખકારી એકટની રૂએ બનતા ગ્રુન્ડા સેકન્ડ કલાસ માલ્સ્ટ્રેટ સાંભળી શકે છે એટલે તેવા માલ્સ્ટ્રેટ રૂબરૂ અમુક સંખસની તપાસ ચાલી તેમાં તે નિર્દોષ થઇ છૂટ્યો હોય તો પછી પાછી તેજ કામ માટે તેના ઉપર તબવીબ ચાલી શકતી નથી. પરંતુ ગવર્નમેંટથી અપીલ થવા ઉપરથી હાઇકોર્ટ એન્વીટલ (નિર્દોષપણ) ૨૬ કરેલ હોય તો ફરીથી તબવીબ થઇ શકે.

૬ “ તાડી ” આ શબ્દનો અર્થ નાળીએરીમાંથી અથવા તાડમાંથી અથવા ખલુરીમાંથી અથવા કોઇપણ જાતના તેવા ઝાડમાંથી કહાડેલો રસ એવો થાય છે, પછી તે ફરમેટેડ સ્થિતિમાં હોય કે અનફરમેટેડ સ્થિતિમાં હોય.

ટીકા—ચંડુલ એ અગ્નીજ્વળી એક બનાવટ છે, અને જેના કબજામાંથી ચંડુલ મળી આવે તેના સંબંધમાં આખકારી એકટના કાનુનો લાગુ પડતા નથી પરંતુ આપીઅમ એકટની રૂએ તેવા સખસ ઉપર કામ ચલાવી શકાય છે. (૯. કી. લો. નં. ૨૩૪)

૭ “ દારૂ ” શબ્દમાં નીચેના પદાર્થોનો સમાવેશ થાય છે—

(અ) વૈન દારૂના અર્ક, મીથીલેટેડ અર્ક, વૈન, તાડી, ખીર, તથા આલ્કોહોલથી થયા હોય એવા અથવા જેમાં આલ્કોહોલ હોય એવા સઘળા પ્રવાહી પદાર્થો; અને “ અર્ક ”નો અર્થ જે દારૂમાં આલ્કોહોલ હોય અને જે ગાળીને તૈયાર કરેલો હોય તેવા કોઇપણ દારૂ થાય છે, પછી તે વીકૃત થયેલો હોય કે ન હોય તેની હરકત નહિં.

(બ) આ આકટનાં કારણ સારૂ જે કોઈ પણ બીજાને કેફ લાવનારો પદાર્થ, સરકાર, મુ'બાઇ સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, દારૂ છે એમ ઠરાવે તે પદાર્થ.

૮ “ ગામકો દારૂ ” આ શબ્દમાં હિંદુસ્તાનમાં ઉત્પન્ન થયેલા અથવા તૈયાર કરેલા સઘળા

દારનો સમાસ થાય છે.

“ પરદેશી દાર ” આ શબ્દોમાં હિંદુસ્તાનમાં જળમાંજે અથવા ખુરડાને રસ્તે લાવવામાં આવેલા સમજા દારનો સમાસ થાય છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ગવરનર જનરલ ઇન કૉન્સિલની મંજૂરી લઇને, સરકાર મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઇપણ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રકારનો ગામડી દાર આ આકટના કારણે સાર પરદેશી દાર ગણવો એમ ઠરાવવાને મુખ્યાર છે.

(૬) “ કેફ લાવનાર વસાણું ” આ શબ્દોમાં ગાંજનો, લાંબો ચરસનો તથા તેમાંથી તથા તે બેળવીને તૈયાર કરેલા દરએક પદાર્થનો સમાસ થાય છે, અને ગાંજમાંથી અથવા ધાનમાંથી અથવા ખીખ પદાર્થમાંથી તૈયાર કરેલા જે જે કેફ લાવનારા પીવાના પદાર્થનો અથવા કેફ લાવનારી જાણસનો સમાસ “ દાર ” આ શબ્દમાં થતો નથી. તે તે કેફ લાવનારા, પીવાના પદાર્થનો, અથવા કેફ લાવનારી જાણસનો સમાસ થાય છે પણ અરીજીનો સમાસ થતો નથી,

(અ) તેમજ સન ૧૮૭૮ ના અરીજીના આકટમાં અરીજી શબ્દની વ્યાખ્યા કરી છે તે પ્રમાણે તે શબ્દના અર્થમાં જે કોઇ પદાર્થનો સમાસ થતો હશે તે પદાર્થનો સમાસ થતો નથી.

(બ) “ લાંબો છેડ ” આ શબ્દનો અર્થ, જે કોઇપણ જાતના લાંબા છેડમાંથી કેફ લાવનારા વસાણું તૈયાર કરી શકાય છે તે છેડ એવો થાય છે.

“ પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સરકાર, મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઇપણ ખીખે પદાર્થ તથા તેવાથી તથા તે બેળવીને તૈયાર કરેલા દરેક પદાર્થ, આ આકટનાં કારણે સાર કેફ લાવનારા વસાણું ગણવા એમ ઠરાવવાને મુખ્યાર છે. ”

ટીકા-૧૨ કલમમાં (મેડીકલ આરટીકલ) વેદકીય રીતે તૈયાર કરેલ વસ્તુનો અર્થ કોઈ રીતે વેદકીય યાત્રે મેળવી બનાવટ કરેલી વસ્તુ સમજવાનો છે. કોનેનો તેમાં સમાસ થતો નથી. કારણ કે કોને વસ્તુતઃ વેદકીય ચીજ છે.

(૧૦) ‘લાવવું’ શબ્દનો અર્થ મુખ્ય ઇલાકામાં લાવવું એવો થાય છે.

‘બહાર મોકલવું’ શબ્દોનો અર્થ સદરહુ ઇલાકાની બહાર લઈ જવું એવો થાય છે.

‘ એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઈ જવું ’ એ શબ્દોનો અર્થ સદરહુ ઇલાકાની અંદર એક જગાએથી બીજી જગાએ લઈ જવું એવો થાય છે.

(૧૧) ‘તૈયાર કરવો’ એ શબ્દોમાં જે જે રવાનાવિક અથવા માનુષીક ક્રિયાથી કોઇપણ જગતી પદાર્થ તૈયાર થાય છે તે તે ક્રિયાનો તથા દારને શુદ્ધ કરવાની, સુવસિત કરવાની, બેળ કરવાની, અથવા રંગિત કરવાની દરેક ક્રિયાનો પણ સમાવેશ થાય છે. ”

(૧૨) “શર” આ શબ્દોનો અર્થ એવી તોલાભાર વજન થાય છે;

(૧૩) “મહુડા” એ શબ્દોમાં મહુડાના ઝાડના ફળ અથવા ખીજનો સમાસ થતો નથી એમ સમજવું.

(૧૪) ‘વિકૃત થયેલો’ એ શબ્દોનો અર્થ માણસને પીવા માટે પુરેપુરો રીતે તથા કાયમને માટે નાલાયક થયેલો એવો થાય છે;

(૧૫) ‘જગતી પદાર્થ’ આ શબ્દોનો અર્થ આમાં આવળ વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેના કોઇપણ દાર અથવા કેફ લાવનાર વસાણું એવો થાય છે તથા તેમાં તેમનો સમાવેશ થાય છે.

(૧૬) પરદેશી દારના સંબંધમાં, ‘શીશીમાં ભરવું’ એ શબ્દોનો અર્થ પીપમાંથી અથવા ખીખ કોઇ વાસણમાંથી શીશીમાં અથવા ખીખ કોઇપણ પાત્રમાં વેચાણ માટે ભરવું એવો થાય છે.

(૧૭) “છેદવું” શબ્દોનો અર્થ, કોઇ ઝાડમાંથી રસ કાઢવા માટે તે ઝાડનો કોઇપણ ભાગ તૈયાર કરવો અથવા કોઇપણ સાધન વાપરવું એવો થાય છે;

(૧) “હિંદુસ્તાન” આ શબ્દોનો અર્થ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાન, તથા જે કોઇપણ દેશી રાજ કે હાકિમ ઉપર અલિકાબાબાઝમની સર્વોપરી રાજા ચલાવવામાં આવતી હોય તે રાજ અથવા હાકિમનો કોઇપણ મુલક એવો થાય છે. ”

“ કે આ. (૧) બ્યારે કે.ઇપણ સખસે ખીખ કોઇપણ સખસને હિસાબે કોઇપણ જગતી પદાર્થ

અથવા ભાગને છેડ તૈયાર કર્યો હોય, અથવા વેચ્યો હોય, અથવા કબજામાં રાખ્યો હોય, અને જે એવા ખીજા શખસે તે વખતે એમ જાણ્યું હોય અથવા તેમ માનવાનું તેને કારણ મળ્યું હોય તો, અથવા સદરહુ પદાર્થ પોતાને હિસાબે કબજામાં રાખવામાં આવે છે એમ તે જાણ્યો હોય અથવા તેમ માનવાનું તેને કારણ હોય તો સદરહુ પદાર્થ આ આકટનાં કારણ સારૂ આવા ખીજા માણસે તૈયાર કર્યો છે, અથવા વેચ્યો છે, અથવા તેના કબજામાં છે એમ સમજવું.

(૨) જે કોઈપણ શખસ ખીજા કોઈપણ શખસને હિસાબે કોઈ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાગને છેડ તૈયાર કરે, વેચે, અથવા કબજામાં રાખે, તે શખસ, આવો પદાર્થ ગેરકાયદેસર રીતે તૈયાર કરવા માટે વેચવા માટે અથવા કબજામાં રાખવા માટે આ આકટની રૂયે કોઈપણ શિક્ષાને પાત્ર થવાની જવાબદારીમાંથી, પેટા કલમ (૧) ના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી છુટી ગય છે એમ સમજવું નહિ. ”

૨—એસ્ટાબ્લીસમેન્ટ તથા નિર્બંધ.

૪. કમિશનરોના નિર્બંધને તા. હુકમને અને સરકારના હુકમોને અનુસરીને આખકારી મેહેસુલ વસુલ કરવાનું તથા આ આકટના ઠરાવ અમલમાં લાવવાનું કામ કલેક્ટરોને સોંપ્યું છે.

આ આકટનાં કારણો સારૂ મુબદ્દનો કલેક્ટર સરકાર ફરમાવશે તે કમિશનરના તાબામાં રહેશે.

૫. કમિશનરના તથા સરકારના નિર્બંધ શિવાય વળી કોઈપણ નિર્બંધ સરકાર વખતે ફરમાવે તો તે નિર્બંધને અનુસરીને, આ આકટની રૂયે કલેક્ટરને આપેલા સધળા અધિકાર તથા તેને સોંપેલાં સધળાં કર્તવ્યકર્મો કોઈપણ ડિસ્ક્રિમિનેશનમાં અથવા જગ્યામાં ચલાવવા સારૂ તથા કરવા સારૂ જમીન મેહેસુલના કલેક્ટર શિવાય ખીજા કોઈ માણસને મુબદ્દ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને નીમવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૬. આ આકટના ઠરાવો અમલમાં લાવવાના કામમાં કલેક્ટરોને મદદ કરવા સારૂ, કમિશનરો આ આખત સરકારે વખતે વખતે જે હુકમ કર્યા હશે તે હુકમોને અનુસરીને, પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા તાબામાંના અમલદારોને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા નામથી નિમવાને તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા આ આકટ પ્રમાણેના અધિકાર તથા કર્તવ્યકર્મો તે દરેકને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

આ આકટ પ્રમાણેના પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા અધિકાર તથા કર્તવ્યકર્મો કોઈ પણ ખાતાના કોઈ પણ સરકારી અમલદારને તેના જાતના અથવા તેના હોદ્દાના સંબંધથી અથવા ખીજા કોઈ માણસને આપવાનો તથા સોંપવાનો અધિકાર સરકારને અથવા સદરહુ પ્રકારના હુકમોને અનુસરીને કમિશનરોને છે. અને પછી સદરહુ પ્રકારના અમલદાર પોતાના મુખ્ય હોદ્દાના અધિકાર શિવાય તથા કર્તવ્યકર્મો શિવાય વળી સદરહુ અધિકાર ચલાવવા તથા કર્તવ્યકર્મો કરવાં.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે છત્રીસમી કલમ પ્રમાણેના તથા ચાળીસમી કલમની (બ) રકમ પ્રમાણેના અધિકાર કોઈ ખાતાના જે કોઈ અમલદારનો ફરજી પડવાળાના અથવા કોનસ્ટેબલના કરતાં મોટો નહિ હોય તે અમલદારને કોઈ પણ પ્રસંગે આપવા નહિ. અને આ કલમ પ્રમાણે કોઈ અધિકાર અથવા કર્તવ્યકર્મો આપ્યાં હોય અથવા સોંપ્યાં હોય તે આપવું અથવા સોંપવું જે અધિકારીએ કર્યું હોય તેને, તે હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે.

૭. ઉપરની ઇક્ષી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે કમિશનરોએ જે કોઈ તાબામાંના અમલદારને નીમ્યો હોય અથવા જે કોઈ અમલદારને વળી ખીજો અધિકાર આપ્યો હોય અથવા કર્તવ્યકર્મો કહ્યાં હોય તેને ખાતાની કાનુન અથવા બંદોબસ્ત તોડ્યા બદલ અથવા બેદિગરાઈ કર્યા બદલ અથવા ના લાયકી બદલ અથવા કર્તવ્ય કર્મની ગણત બદલ અથવા ખીજા ગેરચાલ બદલ ચોકાશી કરીને તથા તે દફતરમાંથી રાખીને હરકોઈ વખતે ફંડ કરવાનો અથવા બરતરફ કરવાનો અથવા સરપેડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજા ઉપર ઉતારવાનો અધિકાર કમિશનરોને ઉપર કહેલા પ્રકારના હુકમને અનુસરીને છે.

૮. ઉપરની એક કલમો ઉપરથી પોતાને જે અધિકાર હોય તે સધળો અથવા થોડો અધિકાર પોતાના તાબામાંના કલેક્ટરોને અથવા કોઈ કલેક્ટરને આપવાનો અખત્યાર કમિશનરોને છે અને સદરહુ પ્રમાણે કોઈ અધિકાર આપ્યો હોય તે આપવાનું હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અધિકાર પણ તે કમિશનરોને છે.

“ આખ ૩-લાવવું, બહાર મોકલવું તથા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવું. ”

૯-(૧) હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકિકત હોવા શિવાય કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તથા ભાંગના છોડ લાવવા નહિ—

(અ) તે લાવવા માટે સરકાર તરફથી સામાન્ય અથવા વિશેષ પરવાનગી આપવામાં આવ્યા શિવાય; (બ) સરકાર નાખે તેવી શરતો (જે નાખી હોય તો) પાળવામાં આવ્યા શિવાય; અને (ક) ૧૯ મી કલમની રૂયે જે કોઈ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે આપવામાં આવ્યા શિવાય, અથવા તે અથવા તે આપવા માટે ખાંડ કરી આપવામાં આવ્યા શિવાય.

(ક) ૧૯ મી કલમની રૂયે જે કોઈ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે આપવામાં આવ્યા શિવાય, અથવા તે આપવા માટે ખાંડ કરી આપવામાં આવ્યા શિવાય.

(૨) જે કોઈ પણ પદાર્થ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં લાવવામાં આવ્યા હોય તથા એવી રીતે લાવતી વખતે, સન ૧૮૯૪ ના હિંદુસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂયે અથવા સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગના કસ્ટમના આક્ટની રૂયે ડ્યુટીને પાત્ર હોય તેવા કોઈ પણ પદાર્થને પેટા કલમ (૧) લાગુ પડશે નહિ. (૩) જે કોઈ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં તેયાર કરવામાં આવ્યા હોય તથા જે ૩ છ કલમની (૮) મી રકમની રૂયે બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને પરદેશી કાફ ઠરાવવામાં આવ્યા હોય તે કાફને પેટા કલમ (૧) ની રકમો (અ) તથા (બ) લાગુ પડશે નહિ.

ટીકા—કોઈ દેશી રાજ્યમાંથી બ્રિટિશ ઈન્ડિયામાં આબકારી એક્ટ મુજબની પાસ ચીઠી વગર કાફ લાવવા તે સહુ એક્ટ મુજબ ગ્રાહ્ય છે; અને તે જ દેશી રાજ્યના બીજા ગામે તે કાફ લઈ જવાનો હોય તો પણ તે ગ્રાહ્ય બને છે. (રતનલાલ અનરી કી. ૩૧૩.).

૧૦ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકિકત હોવા શિવાય, કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તથા કોઈ ભાંગના છોડ બહાર મોકલવા અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા નહિ.—

[અ] ૧૯ મી કલમની રૂયે કોઈ પણ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે, અથવા (બ) સદરહુ પદાર્થ આગળથી લાવવામાં આવ્યા હોય તો, તે લાવતી વખતે સન ૧૮૯૪ ના હિંદુસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂયે અથવા સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગના કસ્ટમના આક્ટની રૂયે કોઈ પણ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે આપવામાં આવ્યા શિવાય, અથવા તે આપવા માટે ખાંડ કરી આપવામાં આવ્યા શિવાય.

૧૧. સરકાર મુખાઇ સરકારી ગેઝેટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને,

(અ) ગવરનર બનરલ ઇન કૉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને મુખાઇ ઇલાકામાં અથવા તેના કોઈ પણ ભાગમાં કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ લાવવાની અથવા મુખાઇ ઇલાકામાંથી અથવા તેના કોઈ પણ ભાગમાંથી તે બહાર મોકલવાની;

(બ) કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મોકલવાની મનાઈ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨. એકંદર રીતે આખા ઇલાકા સાફ અથવા વિશેષ રીતે કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશ સાફ જે પરિચામ મુખાઇ સરકારી ગેઝેટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર ઠરાવે તે પરિચામના કરતાં વધારે પરિચામનો કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તથા ભાંગના છોડ, તરત નીચેની કલમના ઠરાવોની રૂયે આપવામાં આવેલો પાસ ન હોય તો, લાવવા અથવા બહાર મોકલવા અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા નહિ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(૧) વિકૃત થયેલા અથવા સિવાયના ડ્યુટી ભરેલી હોય એવા પરદેશી કાફની બાબતમાં સરકાર મુખાઇ સરકારી ગેઝેટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશ માટે બીજી રીતે ફરમાવે તે સિવાયને પ્રસંગે પાસ મેળવવાની જરૂર રહેશે નહિ; (૨) સરકાર બીજી રીતે ફરમાવે તે સિવાયને પ્રસંગે, આ બાબતમાં યોગ્ય અધિકાર મળેલો હોય એવા અમલદારે આપેલા પાસથી મુખાઇ ઈલાકાની હદ બહારની કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તે ઈલાકાની હદની બહારની બીજી કોઈ પણ જગતી લઈ જવામાં આવેલા કોઈ પણ જગતી પદાર્થ લાવવા ભાંગના છોડ લાવવા માટે, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા માટે અને બહાર મોકલવા માટે કોઈ પણ પાસની જરૂર પડશે નહિ.

૧૩. જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ લાવવા, બહાર મોકલવા અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવા માટે પાસ આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા આ આગતમાં યોગ્ય રીતે અખત્યાર આપેલા બીજા કોઇ પણ આખકારી અમલદારને છે.

સદરહુ પ્રકારના દરેક પાસમાં હેડંગ લખેલી આખતો નિર્દિષ્ટ કરેલી હોવી જોઇએ:—

(અ) જે રાખસને જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ લાવવાનો, બહાર મોકલવાનો અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો હોય તે રાખસનું નામ; (બ) જે દુદત સુધી તે પાસ અમલમાં રહેવાનો હોય તે મુદત; (ક) જે જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ માટે સદરહુ પાસ આપવામાં આવ્યો હોય તેનું પરિમાણ તથા વર્ણન; અને (ડ) જે જગાએથી તથા જે જગ્યામાં જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ લાવવાના હોય, બહાર મોકલવાના હોય અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મોકલવાના હોય તે જગ્યા, અને તે જગ્યાએ વચ્ચેનું અંતર દર્શાવેલના કરતાં વધારે હોય તેવે પ્રસંગે જે માર્ગે તે લઇ જવાનાં હોય તે માર્ગ. "

આખ ૪—વાવેતર કરવું તથા તૈયાર કરવું.

૧૪. (૧) આમાં હવે પછી બીજી રીતે દરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તે આગત કલેક્ટરે આપેલા લાઇસન્સના અધિકાર શિવાય તથા તે લાઇસન્સની શરતોને પાત્ર રહ્યા શિવાય—

(અ) કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ તૈયાર કરવો નહિ; (બ) કોઈ પણ ભાંગના છાંડનું વાવેતર કરવું નહિ અથવા તે એકઠા કરવો નહિ; (ક) કોઈ પણ તાકી કટપન્ન કરનાર ઝાડને છેદવું નહિ; (ડ) કોઈ પણ ઝાડમાંથી તાકી કાઢવી નહિ; (ધ) કોઈ પણ પરદેશી દારૂને શીશીમાં ભરવો નહિ; અને (ફ) કોઈ પણ માણસે તાકી શિવાયના કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ તૈયાર કરવા સાથે કોઈ પણ માલ મસાલાનો, અર્ક કાઢવાનાં યંત્રોનો, પાત્રનો અથવા ઓભરનો અથવા સંજાનો ઉપયોગ કરવો નહિ, અથવા તે રાખવા નહીં અથવા તે પોતાના કબજામાં રહેવા દેવા નહિ. (૨) કોઈ પણ દારૂની બટ્ટી અથવા બુચરી, (બીર વીગેરે તૈયાર કરવાનું કારખાનું), ૧૫ મી કલમની રૂયે કમિશનરે તે આખતમાં આપેલા લાઇસન્સના અધિકાર શિવાય તથા તેની શરતોને પાત્ર રહ્યા શિવાય બનાવવી નહિ અથવા ચલાવવી નહિ.

૧૪. અ. કોઈ પણ રાખસે, કાયદેસર અધિકાર શિવાય, કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ, અથવા ભાંગના છાંડ ઝેરકાયદેસર રીતે લાવવામાં આવ્યા છે, બહાર મોકલવામાં આવ્યા છે, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવામાં આવ્યા છે અથવા તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે એમ જાણ્યા છતાં અથવા તેમના ઉપર દરાવેલી ડ્યુટી ભરવામાં આવી નથી એમ જાણ્યા છતાં તે પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ કોઈ પણ પરિમાણમાં કબજામાં રાખવા નહિ.

૧૪. બ. (૧) કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ તૈયાર કરવાનું અથવા વેચવાનું લાઇસન્સ ન મળ્યું હોય એવા કોઈ પણ રાખસે, અને વેચવાનું લાઇસન્સ મળેલું હોય એવા કોઈ પણ રાખસે પોતાના લાઇસન્સમાં અધિકાર આપ્યો હોય તે રીતે શિવાયની કોઈ પણ રીતે, સરકાર ૧૭ મી કલમની રૂયે છુટક વેચાણનું જે પરિમાણ દરાવે તે પરિમાણથી વધારે પરિમાણમાં કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ કલેક્ટરની પરવાનગી વિટ્ટી શિવાય, પોતાના કબજામાં રાખવો નહિ;

પણ એવું દરાવ્યું છે કે—પેટા કલમ (૧) માંના કોઈ પણ દરાવ, વિકૃત થયેલો અર્ક ન હોય એવા કોઈ પણ પરદેશી દારૂ કોઈ પણ સામાન્ય હુડાભાડાવાળા અથવા વખારવાળાના કબજામાં ભાડાવાળા અથવા વખારવાળા તરીકે જ હોય, અથવા કોઈ પણ માણસે વેચાણ માટે નહિ પણ પોતાના ખરેખરા ખાનગી વપરાશ માટે ખરીદેલો હોય તેવા પરદેશી દારૂને લાગુ પડશે નહિ; (૨) પેટા કલમ (૧) માં અમે તે રીતે દરાવ્યું હોય તે છતાં સરકાર, મુંબઈ સરકારી ગેલેટમાં બહેરનાનું પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઈ પણ માણસે અથવા કોઈ પણ વર્ણના માણસોએ, આખા હાથામાં સધળે ઠેકાણે અથવા કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશમાં કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ વિશ્ક્રમ કબજામાં રાખવો નહીં અથવા પોતે દરાવે તે શરતોએ રાખવો એમ દરાવવાને મુખ્યત્વાર છે. "

“ ૧૫. કમિશનરને—(અ) ૧૪ મી કલમ ઉપરથી આપેલા લાઇસન્સ પ્રમાણે અર્ક તૈયાર કરી શકાય એવી દારૂની બટ્ટી, સરકારને જે શરતો લાગુ કરવાનું યોગ્ય લાગે તે શરતોએ સ્થાપવાનો;

(બ) સદરહુ પ્રમાણે સ્થાપેલી કોઈ પણ દારૂની બટ્ટી બંધ કરવાનો; (ક) સરકારને જે શરતો લાગુ કરવાનું

યોગ્ય હોય તે સરતોએ દારૂની ભઠ્ઠી અથવા છુઅરી ખાવવા માટે તથા ચલાવવા માટે લાઇસન્સ આપવાનો; (ક) કોઈ પણ જાતની પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઓડ ન્યાં ડયુડી આપ્યા વિના અનામત મુકી રાકાય તથા રાખી રાકાય એવી વખતે સ્થાપવાનો અથવા તે માટે લાઇસન્સ આપવાનો; અને (ઢ) સદરહુ પ્રમાણે સ્થાપેલી કોઈ પણ વખતે બંધ કરવાનો અધિકાર છે. "

" ૧૫ અ. આ આકટની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી, અથવા જે માટે લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય એવી કોઈ પણ દારૂની ભઠ્ઠીમાંથી છુઅરીમાંથી, વખતમાંથી, અથવા ખીજી કોઈ ભરી રાખવાની જગામાંથી, ૧૬ મી કલમની રૂયે જે કોઈ પણ ડયુડી લાગુ કરવામાં આવી હોય તે તે અપાયા શિવાય અથવા તે આપવા બદલનું બાંડ કરી અપાયા શિવાય, કોઈ પણ જાતની પદાર્થ ખસેડવો નહિ. "

આખ પ-વેચાણ.

૧૬. (૧) આ કલમમાં આગળ ખીજી રીતના ઠરાવ કર્યા છે તે શિવાયના ખીજે કોઈપણ પ્રસંગે પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઓડ તથા કેફ લાવનારાં વસાણાં કલેક્ટરે આપેલા લાઇસન્સ વગર અથવા પાસ વગર વેચવાં નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ દારૂ હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરેલો નહિ હોય અથવા ઉત્પન્ન કર્યો નહિ હોય તે જે પીપમાં અથવા પ્યાકેજમાં આવેલો હશે તેવોજ તે તેના અસલના પીપમાં અથવા પ્યાકેજમાં હોય ત્યારે અથવા ખરેખરા નમુના તરીકે થોડા થોડા જગ્યામાં મુંખાઈ શહેરમાં તથા જે ખીજી જગા સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તે ખીજી જગ્યામાં વેચવાને સદરહુ પ્રકારના કોઈપણ લાઇસન્સની જરૂર નથી;

(૧) એવું ઠરાવ્યું છે કે વેચાણ કરવા સાફ નીચે લખેલા રાખસને સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સની જરૂર નથી, એટલે,—(૨) ભાંગેલા ઓડ શિવાય જે ઓડમાંથી કોઈ કેફ લાવનારું વસાણું ઉત્પન્ન થઈ હશે તે ઓડનું વાવેતર કરનારાએ અથવા ધણીએ તે ઓડના જે ભાગોમાંથી એવું કેફ લાવનારું વસાણું તૈયાર કરવામાં આવતું હશે અથવા ઉત્પન્ન થઈ હશે તે ભાગોનું વેચાણ, કેફ લાવનારાં વસાણાં વેચવાનું લાઇસન્સ, આ કલમ પ્રમાણે જે માણસ ધારણ કરતો હશે તે માણસને અથવા કેફ લાવનારાં વસાણાં તૈયાર કરવા બાબતનું અથવા બહાર મોકલવા બાબતનું જે માણસને આ આકટ પ્રમાણે યોગ્ય રીતે લાઇસન્સ આપ્યું હશે તે માણસને કરવા સાફ તે વાવેતર કરનારને અથવા ધણીને.

" અને (૩) કોઈ પણ રાખસે પોતાના ખાનગી વપરાશ માટે કાયદેસર રિયે મેળવેલા તથા તેનાથી વેચાયેલા અથવા તેણે કોઈ સ્ટેસન ઓડના પછી અથવા તેના મશણ પછી તેના તરફથી અથવા તેનામાં દિત સંબંધ વારસવાના વારસ વહીવટ તરફથી વેચવામાં આવેલા કોઈ પણ પરદેશી દારૂના વેચાણ માટે. " (૨) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના ખીજા ભાગોમાં વિષમાનકાળે અમલમાં હોય તેવા એક સાઈન્સના કાયદાની રૂયે આપવામાં આવેલું વેચવા માટેનું લાઇસન્સ, કમિસર ઠરાવે તેવી સરતોએ, આ આકટની રૂયે તે બાબત (વેચવા માટે) આપવામાં આવેલું લાઇસન્સ મણવાનો અધિકાર છે. "

" ૧૭. (૧) કોઈ પણ જાતની પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઓડનું વેચાણ જે પરિમાણની મર્યાદાની અંદર તથા બહાર બનુકે છુટક વેચાણ તથા જગ્યાખંધ વેચાણ મણુશે તે પરિમાણની મર્યાદા મુંખાઈ સરકારી એજેન્ટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકારને ઠરાવવાનો અધિકાર છે; આવી મર્યાદા આખા મુંખાઈ ઇલાકાના સંબંધમાં અથવા કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશના સંબંધમાં, અને સામાન્ય રીતે બધા ખરીદનારોના સંબંધમાં અથવા કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલા વર્ગના ખરીદનારોના સંબંધમાં અને કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રસંગના સંબંધમાં અથવા સામાન્ય પ્રસંગના સંબંધમાં નક્કી કરવાનો અધિકાર છે;

(૨) જ્યારે કોઈ પણ જાતની પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઓડના છુટક વેચાણ અંદર આવી કોઈ પણ પરિમાણની મર્યાદા ઠરાવવામાં આવી હોય ત્યારે, તે મર્યાદા કરતાં વધુ પદાર્થ કોઈ પણ માણસને એકજ વખતે અથવા કોઈ એકજ માણસને એકજ દિવસે એકંદર, પરચુરણ વેચાણથી વેચાણ નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કલેક્ટર અથવા આ બાબતમાં યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલો કોઈ પણ આખકારી અમલદાર, ૩૫ અ. કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવેલી હોય એવી કોઈ પણ કાનુનેને પાવ રહેશે, કોઈ પણ જાતની પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઓડ કોઈ કોઈ વખતે આવી મર્યાદા કરતાં વધારે છુટક

વેચાણથી વેચવાના વિશેષ હુકમ કરવાને મુખ્યાર છે. ”

“ ૧૭ અ. વેચવાને માટે લાઇસન્સ મળેલું હોય એવા કોઇ પણ શખસે, અથવા એવા શખસને ત્યાં કામે રહેલા અથવા તેની સ્પષ્ટ ગણિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરતા કોઇ પણ શખસે, દેખીતી ૧૪ વરસની ઉમરની નીચેના કોઇ પણ શખસને કોઇ પણ જગતી પદાર્થ તેના પોતાના વપરાશ માટે હોય અને એવા વેચવાને લાઇસન્સ મળેલું હોય તેવા શખસના મકાન ઉપર અથવા ત્યાંથી દુર વપરાશ માટે હોય તેની હરકત નહિ.

૧૮. તાડી ઉત્પન્ન કરનારા કોઇ ઝાડના ધણીએ તથા સદરહુ પ્રકારના કોઇ ઝાડના રસ ઉપર હક્ક હોય તેવા કોઇ માણસને તથા કોઇ પણ તાડી કાઢાડનારે અને ૧૩મી કલમ પ્રમાણે આપેલી પરવાનગી વિધી ઉપરથી તાડી એક જગથી બીજી જગાએ લઇ જનાર અથવા સ્થળાંતર કરનાર કોઇ માણસે હેઠળ લખેલાં લાઇસન્સ વગર બીજી રીતે અથવા હેઠળ લખેલા માણસ શિવાય બીજા માણસને તાડી વેચવી નહિ, એટલે—

(અ) સોળમી કલમ પ્રમાણે આપેલા લાઇસન્સવગર, અથવા (બ) દારૂ ખનાવવાનું અથવા વેચવાનું લાઇસન્સ આ આકટ પ્રમાણે જે માણસને આપ્યું હશે તે માણસ શિવાય બીજા કોઇ માણસને વેચવી નહિ.

૧૮ અ. આ આકટના તાડી સંગ્રહી કોઇ પણ અથવા સઘળા ઠરાવ મુત્તાઇ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઇ પ્રદેશ બાબત વખતે વખતે સરપેંડ (મોકુફ) કરવાનો અધિકાર સરકારને છે, અને પછી આ આકટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ સદરહુ પ્રકારનું જાહેરનામું જે મુદતસુધી અમલમાં રહેશે તે મુદતની દરમિયાન સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશમાં લાઇસન્સવગર અથવા પાસવગર તાડી કાઢાડવાનો તથા વેચવાનો અધિકાર છે.

આખ ૫-અ મહુડાં બાબત વિશેષ ઠરાવ.

૧૮ અ. (૧) પેટા કલમ (૩) માં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે, કલેક્ટરે અથવા આ અર્થે ચોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલા બીજા કોઇ પણ અમલદારે આપેલા લાઇસન્સ, પરવાનગી વિધી અથવા પાસના આધાર શિવાય તથા તેમાંની શરતો તથા બોલીને અનુસર્યા શિવાય કોઇ પણ શખસે, ઠરાવેલા વજન કરતાં વધારે મહુડાં કોઇ પણ ઠરાવેલા પ્રદેશમાંથી બહાર મોકલવાં નહિ અથવા તેની અંદર આણવાં નહિ, અથવા એવા પ્રદેશમાં એકઠાં કરવાં નહિ, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાં નહિ, વેચવાં નહિ અથવા પોતાના કબજામાં રાખવાં નહિ.

(૨) આ કલમમાં “ ઠરાવેલા પ્રદેશ ” એ શબ્દોનો અર્થ ભરૂચ, ખેડા, નાસિક (પેંટ તાલુકા શિવાય) થાણા તથા કુલાબા જિલ્લાના અને સુરત જિલ્લાના પારડી, વલસાડ અને ચીખલી તાલુકાના સઘળા અથવા કોઇક ભાગનો જેમાં સમાસ થતો હોય એવા આલીલ ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ વખતે વખતે આ અર્થે જાહેર કરે તે પ્રદેશ સમજવો. અને “ ઠરાવેલું વજન ” એ શબ્દોનો અર્થ ચાર શેર અથવા આલીલ ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ આ અર્થે વખતે વખતે જાહેર કરે તેટલું ચાર શેરથી વધારે વજન એવા સમજવો.

(૩) પશ્ચિમ એલું ઠરાવ્યું છે કે દર વર્ષે તારીખ ૧૬ મી ફેબ્રુઆરીથી તે તારીખ ૧૫ મી એપ્રિલ સુધીના બે મહિનામાં અથવા આલીલ ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ મુજબ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે ફરમાવે તેવી સદરહુ બે મહિના સુધીની કોઈ પણ વધારે મુદતની અંદર, કંચાણ; બીંવડી, કરબત, મુરબાડ, શાહાપુર, અને વાડા તાલુકાની હદ અંદરની કોઇ પણ જગ્યામાં અથવા આલીલ ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલે ઠરાવેલા પ્રદેશમાંના જે કોઇ પણ બીજા ભાગ સદરહુ પ્રમાણે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને નિર્દિષ્ટ કરેલા ચોગ્ય ભાગે તે ભાગમાંની કોઇ પણ જગ્યામાં તે વર્ષની અને સદરહુ તાલુકાઓની અથવા તેમાંના કોઈ પણ એક અથવા વધારે તાલુકાઓની અથવા સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલા પ્રદેશોના બીજા કોઈ ભાગ નિર્દિષ્ટ થયાં હોય તો તે ભાગની પેઢાશના ગમે તેટલાં મહુડાં એકઠાં કરવા બદલ, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા બદલ, વેચવા બદલ અથવા કબજામાં રાખવા બદલ લાઇસન્સ, પરવાનગી વિધી અથવા પાસની જરૂર છે એમ સમજવું નહિ.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, દરવર્ષે ૧૬ મી ફેબ્રુઆરી થી ૧૫ મી જુલાઇ સુધીના પાંચ મહિનાની મુદત દરમિયાન અથવા મુજબ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ગવરનર ઇન્ કોન્સિલ સદરહુ પાંચ મહિનાનો સમાવેશ થઇ જતો હોય એવી લાખી મુદત વખતો વખત ફરમાવે તે મુદત દરમિયાન,

ખેડા જિલ્લાની કલમો કોઈ પણ જગ્યાએ તે વર્ષે ઉત્પન્ન થયેલાં મહુડાનો કોઈપણ ભાગ એકઠો કરવા માટે, એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઇ જવા માટે, વેચવા માટે અથવા કમ્પઝમાં રાખવા માટે લાઇસન્સ, પરવાનો અથવા પાસ લેવાની જરૂર પડશે નહિ.

આખ ૬-ડ્યુટી.

૧૯. સરકાર ફરમાવે તેવા દરે અથવા દરોએ, કોઈ પણ જગ્યાતી પદાર્થ ઉપર હેઠળ લખેલા પ્રસંગોએ, સામાન્ય રીતે અથવા કોઈપણનિરદેષ્ટ કરેલા સ્થાનિક પ્રદેશ માટે, ડ્યુટી ખેસાડવાનો અધિકાર છે.

(અ) ૯ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો મુજબ લાવવામાં આવેલા કોઈ પણ જગ્યાતી પદાર્થ ઉપર; અથવા (બ) ૧૦ મી કલમના ઠરાવો મુજબ બહાર મોકલવામાં આવેલા અથવા એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઇ જવામાં આવેલા કોઈ પણ જગ્યાતી પદાર્થ ઉપર; અથવા (ક) ૧૪ મી કલમ અથવા ૧૫ મી કલમના ઠરાવો મુજબ આપવામાં આવેલા લાઇસન્સની રૂયે તૈયાર કરવામાં આવેલા કોઈ પણ જગ્યાતી પદાર્થ ઉપર; પણ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે-(૧) જે કોઈ પણ પદાર્થ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં લાવવામાં આવતી વખતે સન ૧૮૯૪ ના હિંદુસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂયે અથવા સન ૧૮૭૮ ના જલમાર્ગની કસ્ટમ આક્ટની રૂયે જે ડ્યુટીને પાત્ર થશે હશે તેની ઉપર ડ્યુટી ખેસાડવી નહીં. (૨) હિંદુસ્તાનમાં કરેલા વિકૃત થયેલા અર્કો અથવા બીર ઉપર ખેસાડવાની ડ્યુટી, હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સરકાર બીજી રીતે ઠરાવે તે સિવાયને પ્રસંગે, સન ૧૮૯૪ ના હિંદુસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂયે, અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં આણેલા માલ ઉપરની કસ્ટમની ડ્યુટી સંબંધી વિધિમાનકાળે જે બીજે કોઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાની રૂયે, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અનુકરે જળમાર્ગે આણેલા વિકૃત થયેલા અર્કો અથવા બીર જે ડ્યુટીને પાત્ર હશે તેટલીજ રાખવી.

ખુલાસો-કોઈ પણ જગ્યાતી પદાર્થ જે જે ટેકાણે વપરાય માટે લઈ જવામાં આવવાનો હોય તે પ્રમાણે, અથવા આવા પદાર્થના જુદા જુદા કસ તથા ગુણ પ્રમાણે, આ કલમની રૂયે જુદા જુદા દરે ડ્યુટી ખેસાડવાનો અધિકાર છે.

૧૯ અ. આ બાબતમાં કમિશનરે, ડ્યુટી આપવાનો વખત, ટેકાણું તથા રીત નિયમન કરવા બાબતની કોઈ પણ કાનુનો કરી હોય તેને પાત્ર રહીને, તરત ઉપરની કલમમાં લખેલી ડ્યુટી નીચે લખેલી એક અથવા વધારે રીતો પ્રમાણે લેવી:- (૧) ૯ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો પ્રમાણે લાવવામાં આવેલા જગ્યાતી પદાર્થોની બાબતમાં-(૧) જે પ્રાંતમાં તે લાવવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંતમાં અથવા જે પ્રાંત અથવા મુલકમાંથી તે બહાર મોકલવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંત અથવા મુલકમાં ડ્યુટી આપીને; અથવા (૨) ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવી હોય અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય તેવી વખતમાંથી વેચાણ માટે કાઢતી વખતે ડ્યુટી આપીને; (બ) ૧૦ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે બહાર મોકલેલા જગ્યાતી પદાર્થોની બાબતમાં. જે પ્રાંતમાંથી બહાર તે મોકલવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંતમાં અથવા જે પ્રાંત અથવા મુલકમાં તે લાવવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંત અથવા મુલકમાં ડ્યુટી આપીને; (ક) ૧૦ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઇ જવામાં આવેલા જગ્યાતી પદાર્થોની બાબતમાં (૧) જે જિલ્લામાંથી તે બીજે ટેકાણે લઇ જવામાં આવ્યા હોય તે જિલ્લામાં ડ્યુટી આપીને; (૨) ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવી હોય અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય તેવી વખતમાંથી વેચાણ માટે કાઢતી વખતે ડ્યુટી આપીને; (ડ) ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી કોઈ પણ દારૂની ભઠ્ઠીમાં, અથવા ૧૫ મી કલમની રૂયે જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય તેવી કોઈ પણ દારૂની ભઠ્ઠી અથવા કુચરીમાં તૈયાર કરવામાં આવેલા અર્ક અથવા બીરની બાબતમાં (૧) પ્રસંગ પ્રમાણે સરદાર દારૂની ભઠ્ઠી અથવા કુચરીમાં ઉત્પન્ન થયેલા અથવા તેમાંથી બહાર કાઢવામાં આવેલા અથવા ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે સ્થાપેલી અથવા જેનું લાઇસન્સ આપ્યું હોય એવી વખતમાંથી કાઢવામાં આવેલા પરિમાણ ઉપર નાખેલા દરે; અથવા (૨) એક સરખા પ્રમાણ બાબતનું જે સ્ટેલ સરકાર ઠરાવે તે સ્ટેલ પ્રમાણે લેવાના દરે; આ સ્ટેલ, વાપરેલા માલ મસાલાના પરિમાણ પ્રમાણે, અથવા પ્રસંગ પ્રમાણે ખમીરી પદાર્થ (વાંસ અથવા વર્ટ) જે પ્રમાણમાં ભેળીને તે અર્ક અથવા બીર પાત્રમાં ર્થો હોય તે પ્રમાણ પ્રમાણે ગણવો; (ઈ) ૧૪ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે તૈયાર કરેલા કેક

લાવનારાં વસાણાંની બાબતમાં, ૧૪ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે ઉત્પન્ન કરવામાં અથવા તૈયાર કરવામાં આવેલા હોય તેટલા પરિમાણ ઉપર ડ્યુટી આપીને, અથવા ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય એવી વખારમાંથી કાઢેલા પરિમાણ ઉપર ડ્યુટી આપીને.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય એવી વખારમાંથી વેચાણ માટે કાઢતી વખતે ડ્યુટી આપવામાં આવે ત્યારે, તે વખારમાંથી વેચાણ માટે કાઢવામાં આવે તે તારીખે જે ડ્યુટીનો દર અમલમાં હોય તે ડ્યુટીના દરે સદરહુ ડ્યુટી આપવી;

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે એકજ માણસને—(૧) ગામડી દારૂ અથવા કોઇ પણ કેદ લાવનારું વસાણું તૈયાર કરવાની અથવા લાવવાની અને તે વેચવાની; અથવા (૨) તૈયાર કરવાની અને બહાર મોકલવાની, પરવાનગી આપવામાં આવી હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રમાણે આપવામાં આવેલા એકઠા હકો ધ્યાનમાં લેતાં જે ડ્યુટી, સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ મુજબ ચાલીને, કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે ડ્યુટી લેવી. ”

૨૦. સરકાર ફરમાવે તો, તાડી ઉત્પન્ન થનારાં જે જે ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવામાં આવતી હશે તે તે ઝાડ ઉપર જે મુદતમાં તે તે ઝાડ છેદવામાં આવે અથવા જે મુદત માટે તે તે ઝાડ છેદવાનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય. તે મુદત બદલ સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તે ડ્યુટી લેવી. અને તાડી કાઢાડવા બાબત ચૌદમી કલમ પ્રમાણે આપેલા દરએક લાઇસન્સમાં ત્રીસમી કલમ પ્રમાણે જે બીજી કોઇ તપશીલ સરકારે ઠરાવી હશે. તે શિવાય વળી હેઠળ લખેલી વાત નિર્દિષ્ટ કરવી જોઇએ:

(અ) છેદવાનાં ઝાડ કેટલાં તથા કયા પ્રકારનાં તથા કયાં છે તે; (બ) લાઇસન્સમાં દાખલ કરેલા દરએક ઝાડ બાબત લેવાની ડ્યુટીની રકમ; (ક) સદરહુ ડ્યુટી હકતે હકતે લેવાની હોય તો કયે કયે હકતે તથા કઇ કઇ મુદતે લેવી તે હકતા તથા તે મુદત.

૨૧. સદરહુ ડ્યુટી તાડી કાઢાડવાનું લાઇસન્સ ધારણ કરનારા માણસની પાસેથી પ્રથમતઃ લેવાનો અધિકાર છે, અને તે તે આપવાને ચુકે તો અથવા વગર લાઇસન્સે છેદે તો ઝાડના ધણીની પાસેથી લેવાનો અધિકાર છે.

૨૨. ઝાડના ધણી પાસેથી ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે કોઇ ડ્યુટી વસુલ કરવામાં આવે, ત્યારે તે લાઇસન્સ ધારણ કરનાર માણસની પાસેથી વસુલ કરવા સારૂ સદરહુ ધણીને હેઠળ લખેલી કાયદાસર મદદ મળવાનો હક્ક છે, એટલે, જમીનના ઉપરી ધરણ કરનારાને તેના ખેડુત પાસેથી પોતાનું લેણું વસુલ કરવા બાબત વિદ્યમાનકાળે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે મદદ મળવાનો હક્ક છે.

૨૩. જે કોઇ પ્રદેશને આ કલમના ઠરાવ લાગુ કરવાનું સરકારને યોગ્ય લાગે તે પ્રદેશમાં જે જે ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવામાં આવતી હશે તે તે ઝાડ ઉપર વીસમી કલમ પ્રમાણે ડ્યુટી લેવાનું ફરમાવવાને બદલે સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશમાંનાં તાડી ઉત્પન્ન થનારાં સઘળાં ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવાના હક્કનો ઇનગરો પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુદતનો તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે ડ્યુટી ઉપરી રકમે અથવા મુદતે મુદતે હકતાથી આપે તો તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતો ઠરાવીને આપવાનો અધિકાર સરકારને છે.

સદરહુ હક્ક જે માણસને ઇનગરે આપ્યો હોય તેની લખેલી પરવાનગી વગર સદરહુ પ્રકારના કોઇ પ્રદેશમાં કોઇ માણસે તાડી ઉત્પન્ન થનારાં કોઈ ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવી નહિ.

૨૪. (સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા એક્ટથી આ કલમ રદ કરવામાં આવી છે.)

૨૫. જે ઝાડ ઉપર સરકારને હક છે તે ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવાનો હક સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને જે સરતો કરવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે સરતો પ્રમાણે દરસલ લીલામ કરીને અથવા બીજી રીતે વેચવાનો અધિકાર છે.

૨૬. ૨૭. અને ૨૮. (આ કલમો સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા એક્ટથી રદ કરવામાં આવી છે.)

૨૯. સદરહુ પ્રકારના તાડી કાઢાડવાના હક્કના ઇનગરદારને તાડી ઉત્પન્ન થનારા કોઇ પણ ઝાડમાંથી જે માણસે તાડી કાઢાડી હશે તે માણસની પાસે કોઇ રકમ લેવાની હશે ત્યારે તે ઇનગરદાર, પોતાની

તરફથી સદરહુ પ્રકારની રકમ વસુલ કરવા માટે કલેક્ટરને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે, અને કલેક્ટર પોતાની નબરમાં આવે તો સદરહુ પ્રકારની રકમ, જમીન મેહેસુલની ચઢેલી ખાફી હોય તે પ્રમાણે વસુલ કરવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ પ્રમાણે વસુલ કરેલી રકમ કલેક્ટરે તે અરજદારને આપવી.

પણ એવું ઠરાવું છે કે સદરહુ પ્રકારની રકમ વસુલ કરવા સાફ કલેક્ટરે કરેલા કોઇપણ પ્રોસેસ બજાવેલા હોય તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત હોય તો મોકુફ રાખવો; એટલે સદરહુ પ્રકારની રકમ જે માણસ પાસેથી વસુલ કરવાની હશે તે માણસ ઇજ્જતદારના માર્ગશાનો ઇન્સાફ થવા સાફ દિવાની કોર્ટમાં ફરિયાદ કરે તથા પોતાની પાસેથી સદરહુ પ્રકારના ઇજ્જતદારને જે રકમ આપવાનું કોર્ટ ઠરાવે તે રકમ આપવા બાબત કલેક્ટરની ખાત્રી થાય તેવા જમીન આપે તો મોકુફ રાખવો.

૩૦. આ આકટ પ્રમાણે આપવામાં આવેલું દરેક લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ, લાઇસન્સની બાબતમાં સરકાર, તથા પરવાનગી ચિઠ્ઠીની બાબતમાં કમિશનર, આ બાબત સાધારણતઃ અથવા કોઇ વિશેષ પ્રસંગે કરેલી, આ આકટ વિરુદ્ધ નહિં હોય તેવી કાનૂની અથવા હુકમો કાઢીને ફરમાવે તેવી શી (જે ફરમાવે તો તે) આપેથી, તથા તેના નિર્બંધોને પાત્ર રાખીને તથા તેવી સરતોએ આપવા, તથા તે ઉપર કહેલી રીતે સરકાર અથવા કમિશનર ફરમાવે તેવા નમુનાના તથા તેવી વિગતો વાળાં અને તે લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનારે કોઇ શી અથવા આપવાની હોય તે ન આપી હોય તો, તે ઉપર ચઢેલું બ્યાજ સદરહુ સરકાર અથવા કમિશનર સદરહુ પ્રમાણે ફરમાવે તે દરેક બરવાની જોખમદારી નાખનારાં હોવાં જોઇએ.

૩૧. કોઇ જાતની પદાર્થ અથવા બાંધો છોડ તૈયાર કરવા બાબત આ આકટ પ્રમાણે જે જે માણસ લાઇસન્સ લેશે તેણે પોતાના લાઇસન્સના ધોરણ પ્રમાણે સામી કચુલાયત કરી આપવી જોઇએ, અને પોતાની કચુલાયત પુરી કરવા કલેક્ટર માંજે તેવું તારણ આપવું જોઇએ.

અને જે કોઇ પણ શખસ આ આકટ મુજબ બાંધનું વાવેતર કરવાનું લાઇસન્સ લે તેણે કલેક્ટર તેમ ફરમાવે તો, એવા લાઇસન્સની શરતો પાળવા બદલ કલેક્ટર માંજે તેવું તારણ આપવું જોઇએ.

૩૨. (૧) સરકાર ઠરાવે તેવાં બંધોને પાત્ર રહીને, આ આકટની રૂયે કોઇપણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી, અથવા પાસ આપનાર અધિકારી, હેઠળ લખ્યા પ્રમાણેની હકીકત હોય તો, તે લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવાને અથવા તહકુબ કરવાને મુખત્યાર છે:—

(અ) તેના ધારણ કરનારાએ આપવાની કાંઈ હયુદ્ધી અથવા ફી થોડી રીતે ન આપી હોય તો; અથવા (બ) સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સના, અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠીના અથવા પાસના ધારણ કરનારાએ અથવા તેના નોકરે અથવા તેની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભીત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરનારા કોઇ માણસે સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સની અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠીની અથવા પાસની; અથવા આવા ધારણ કરનારાએ અગાઉ ધારણ કરેલા કોઇપણ લાઇસન્સની, પરવાનગી ચિઠ્ઠીની અથવા પાસની બોલી પૈકી અથવા શરતો પૈકી કોઇ બોલી અથવા શરતો તોડી હોય તો; અથવા (ક) તેના ધારણ કરનારા ઉપર અથવા આવા ધારણ કરનારાએ કામે લગાડેલા અથવા તેની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભીત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરનાર કોઇપણ માણસ ઉપર આ આકટ મુજબના કોઇપણ ગુન્દાની, અથવા અગ્રહારી મહેસુલ સંબંધી વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇપણ કાયદા મુજબના કોઇપણ ગુન્દાની સાબીતી થઈ હોય તો, અથવા તે લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનારા ઉપર કોઇપણ કોર્પોરેશન અથવા નોન-જોઇન્ટ (જમીન લેવા લાયક ન હોય એવા) ગુન્દાની, અથવા સન ૧૮૮૯ ના હિંદુસ્તાનના વેપારના માલ ઉપર નિશાનીઓ કરવા સંબંધી આકટ મુજબના કોઇપણ ગુન્દાની અથવા સન ૧૮૯૦ ના હિંદુસ્તાનના ફોનદારી કાયદાની ૪૮૨થી ૪૮૯ કલમો (આ બંને સુધાં) મુજબ શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા કોઇપણ ગુન્દાની, અથવા સન ૧૮૭૮ ના જલમાર્ગની કસ્ટમ બાબતના આકટની ૧૬૭ થી કલમના પરિશિષ્ટના નબર ૮ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા કોઇપણ ગુન્દાની સાબીતીનો કસબ થયો હોય તો. (૨) જ્યારે કોઇપણ માણસે ધારણ કરેલાં લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ પેટા કલમ (૧)ની (અ) અથવા (બ) રકમની રૂયે રદ કરવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે ઉપર કહેલો અધિકારી, આ આકટની રૂયે અથવા અગ્રહારી મહેસુલ સંબંધી વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ બીજા આકટની રૂયે અથવા સન ૧૮૭૮ ના અફીણ બાબતના આકટની રૂયે આપવામાં આવેલું બીજું કોઇપણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવાને મુખત્યાર છે (૩) આ કલમની રૂયે પોતાનાં કોઇપણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવામાં આવ્યાં હોય અથવા તહકુબ કરવામાં આવ્યાં હોય તો તેના ધારણ

કરનાર તે ખાખત નુકસાનીના બદલા મેળવવાને, અથવા તે લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ બદલ કાંઈપણ ફી આપવામાં આવી હોય અથવા કાંઈપણ રકમ અનામત મુકામાં આવી હોય તે તે ફી અનામત રકમ પાછી મેળવવાને હકદાર થશે નહીં.

૩૨ અ. (૧) જ્યારે જ્યારે લાઇસન્સ આપનાર અધિકારીને એમ લાગે કે ૩૨ મી કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં કારણો સિવાયનાં કોઇપણ કોઇપણ કારણને લીધે રદ કરવું જોઈએ, ત્યારે ત્યારે તે અધિકારી,

(અ) પોતાનો રદ કરનાનો ઇરાદો દર્શાવનારી ઓઝામાં ઓછી ૧૫ દિવસની લેખી નોટીસ પુરી થયેથી; અથવા (બ) નોટીસ આપ્યા વિના તાત્કાલે, લાઇસન્સ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોઇ લાઇસન્સ પેટા કલમ (૧) ની રૂયે રદ કરવામાં આવે ત્યારે, તે રદ કરનાર અધિકારીએ લાઇસન્સ ધારણ કરનારને, તે લાઇસન્સ બદલ ૧૫ દિવસ માટે ભરવાની રીની રકમ જેટલી રકમ તથા કમિશનર ફરમાવે તેટલી વધુ રકમ નુકસાનીના બદલા તરીકે આપવી.

(૩) જ્યારે આ કલમની રૂયે કોઇ લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવે, ત્યારે, તે બદલ અગાઉથી આપેલી કાંઈ પણ ફી અથવા અનામત મુકેલી કાંઈ પણ રકમ, લાઇસન્સવાળા પાસેથી સરકારની માગતી રકમ (જે કાંઈ હોય તે તે) તેમાંથી બાદ કરી લાઇસન્સવાળાને પાછી આપવામાં આવશે.

૩૨ બ. ૩૨ મી કલમમાં ગમે તે ઠાવ્યું હોય તે છતાં. જ્યારે કોઇ લાઇસન્સ, તેના ધારણ કરનારે ભરવાની કાંઈ પણ ડ્યુટી અથવા ફા ન ભરાવાને લીધે, તે કલમની રૂયે રદ થવાને પાત્ર હોય ત્યારે તે લાઇસન્સ આપનાર અધિકારીને તે લાઇસન્સ જમ કરવાનો તથા પોતાના વહીવટમાં લઇ લેવાનો અધિકાર છે, અને આવી રીતે વહીવટમાં લીધાથી મળેલો નફો, તે જપ્ત કરવાને તથા વહીવટને અંગે થયેલો સંધો અર્થ કર્યા પછી, જે ન ભરાયેલી બાકી રકમને લીધે તે લાઇસન્સ જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું તે રકમ તથા આ લાઇસન્સની બાકીની મુદત દરમિયાન તે માટે ભરવાની રકમ કરતાં ઓછો થાય તે આ રકમો તથા તે નફા વચ્ચેના તફાવત જેટલી રકમ, આ આકટના આગળ લખેલા ઠરાવોમાંના કોઇપણ ઠરાવની રૂયે લેવા યોગ્ય ડ્યુટી અથવા ફી છે. એમ ગણી, લાઇસન્સ ધારણ કરનાર પાસેથી વસૂલ કરવી. અને જે સદરહુ નફો સદરહુ બાકી નીકળતી રકમો કરતાં વધારે હશે તે, લાઇસન્સ ધારણ કરનાર નફાનો કાંઈ પણ ભાગ લેવાને હકદાર થશે નહિ.

બાબ ૮—સામાન્ય ઠરાવ.

૩૩ જે જે માણસ આ આકટ પ્રમાણે લાઇસન્સ ઉપરથી કાંઈ પણ જગતી પદાર્થ તૈયાર કરશે અથવા વેચશે તે પ્રત્યેક માણસે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાની જરૂર છે, એટલે—

(અ) જે માપ તથા દારૂનો કસ અથવા પ્રત તપાસવાનાં જે યંત્રો કલેક્ટર કહે તે માપ અને તોલ તથા યંત્રો પોતે મેળવી લેવાં તથા તે સારી સ્થિતિમાં રાખવાં; અને (બ) આ બાખત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા કોઇ આખકારી અમલદારે ફરમાવ્યું હોય તે પોતાના કમળમાંના કાંઈ જગતી પદાર્થ સદરહુ આખકારી અમલદાર કહે તે રીતે હરકોઇ વખતે માપવાની તોલવાની, અથવા તેનો કસ તપાસવાની જરૂર છે.

૩૪. આ આકટના પાછલા ઠરાવો પૈકી અથવા આ આકટ પ્રમાણે આપેલાં લાઇસન્સના અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠીના અથવા પાસના ઠરાવો પૈકી કોઇ ઠરાવ પ્રમાણે જે ડ્યુટી તથા દર તથા દંડ તથા ફી લેવાની હોય તે સર્વે અને આ આકટ પ્રમાણે કોઇ ઇજારદાર પાસે જે રકમ લેણી હોય તે સંધળી રકમ હેઠળ લખેલી રીતે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે એટલે તે આપવાને પાત્ર હશે તેવા કોઇપણ માણસની પાસેથી અથવા તેના જમીન હોય તે તે જમીનની પાસેથી જમીન મહેસુલની અદેલી બાકી હોય તે પ્રમાણે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

બાબ ૯-આબકારી અમલદારોના અધિકાર.

૩૫. (૧) આ આકટના અથવા આબકારી મહેસુલ સંબંધી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ બીજા કાયદાના ઠરાવો અમલમાં આણવા માટે સરકારને કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) વિશેષતઃ અને ઉપરના ઠરાવની સામાન્યતાને બાધ ન આવે એવી રીતે સરકારને નીચે પ્રમાણેની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે—(અ) કમિશનરે અથવા કલેક્ટરોએ કોષ્ટપણુ અધિકારો બીજાને સોંપવાનું નિયમન કરવા બાબતની; (બ) આબકારી ખાતાના અમલદારો અધિકારો અને ફરજો ઠરાવવા બાબતની; (ક) કોષ્ટપણુ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ લાવવાનું, બહાર મોકલવાનું અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાનું નિયમન કરવા બાબતની. (ડ) જે જે મુદત તથા જે જે ઠેકાણાં માટે કોષ્ટ પણુ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડનાં જથ્થામાં અથવા પરચુરણુ વેચાણનાં લાઇસન્સો આપી શકાય તે તે મુદત તથા ઠેકાણાંનું નિયમન કરવા બાબતની; (ઇ) લોકમતની સલાહ લેવાનો ઠરાવ કરવા બાબતની તથા, કોષ્ટપણુ ઠેકાણા માટે આવા વેચાણનું કોષ્ટપણુ લાઇસન્સ આપવામાં આવે તે પહેલાં કઇ રીતે કામ ચલાવવું તથા કઇ કઇ બાબતોની ચેકસી કરવી જોઇએ તે ઠરાવવા બાબતની; (ફ) લાઇસન્સ ધારણ કરનારને, પોતાના ધંધામાં મદદ કરવા માટે, કોષ્ટપણુ માણસને અથવા કોષ્ટપણુ વર્ગના માણસોને કોષ્ટપણુ કામ ઉપર કામે લગાડવાની મનાઇ કરવા બાબતની; (ગ) કોષ્ટપણુ જકાતી પદાર્થ કયા માણસોને અથવા કયા વર્ગના માણસોને વેચવો અથવા ન વેચવો તે ઠરાવવા બાબતની. (ઘ) કોષ્ટપણુ લાઇસન્સ આપેલા મકાનમાં અથવા મકાન પાસે દારૂડીયા થવાનું, જુગાર રમવાનું અથવા અસભ્ય રીતે વર્તવાનું, તથા આવા મકાનોમાં ખરાબ ચાલચલગતના લોકોનું ભેગા થવાનું અથવા રહેવાનું અટકાવવા બાબતની; (આઇ) આબકારી અમલદારોએ ચલાવેલી તપાસોમાં ખચર આપવા માટે બોલાવવામાં આવેલા શખસોને આપવાના ખર્ચનું નિયમન કરવા બાબતની, અને આ આકટની રૂએ શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા ગુન્હા કર્યાનું તોહોમત મુકવામાં આવેલા, પણુ ગુન્હો ના સાબીત થયાનો ઠરાવ થયેલા શખસોને નુકશાનીનો બદલો આપવાનું નિયમન કરવા બાબતની.

(૩) આ કલમની રૂએ કાનુનો કરવાનો અધિકાર, તે કાનુનોને પ્રથમથી પ્રસિદ્ધ કરવાની શરતને પાત્ર રહેશે. પણુ એવું ઠરાવ્યું છે કે આવી કોષ્ટપણુ કાનુનો સરકારને એમ લાગે કે તાજાંડોળ અમલમાં આણવી જોઇએ, તો તે પ્રથમથી પ્રસિદ્ધ કર્યા વિના કરવાનો અધિકાર છે.

૩૫. અ. કમિશનરને નીચેની બાબતોની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે—

(અ) કોષ્ટપણુ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ તૈયાર કરવાનું, પુરા પાડવાનું અથવા ભરી રાખવાનું નિયમન કરવા બાબતની; આમાં નીચેની બાબતોનો પણુ સમાવેશ થશે—

(૧) આવા પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ તૈયાર કરવા માટેના, પુરા પાડવા માટેના અથવા ભરી રાખવા માટેના કોષ્ટપણુ ઠેકાણાની બાંધણી, તપાસ, દેખરેખ, બવરસા, તથા નિર્ણયનો, અને તે ઠેકાણામાં ફિટિંગ, ઓઝરો તથા સંચા રાખવાનો; (૨) ભાંગિના છોડના વાવેતરનો તથા આવા છોડમાંથી સ્વાભાવિક રીતે ઉગી નીકળેલા પદાર્થ એકઠા કરવાનો અને એવા ઉગી નીકળેલા પદાર્થમાંથી કોષ્ટપણુ કે લાવનાઈ વસાણું તૈયાર કરવાનો; (૩) તાડી ઉત્પત્ત કરનારાં ઝાડો છેલવાનો તથા તેમાંથી તાડી કાઢવાનો; (૪) પરદેશી દારૂ શીશીમાં ભરવાનો.

(બ) કોષ્ટ વખારમાં કોષ્ટપણુ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ અનામત મુકવાનું તથા આવી કોષ્ટપણુ વખારમાંથી અથવા કોષ્ટપણુ બહી અથવા છુઅરીમાંથી આવેા પદાર્થ ખસેડવાનું નિયમન કરવા બાબતની; (ક) કોષ્ટપણુ જકાતી પદાર્થની બાબતમાં, તે ઉપર ડ્યુટી કેવી રીતે લેવી તે ઠરાવવા બાબતની; (ડ) કોષ્ટપણુ હક, લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ બદલ, અથવા કોષ્ટપણુ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ ભરી રાખવા બદલ આપવાની ફીના દર અથવા તે ફી નક્કી કરવાની રીત ઠરાવવા બાબતની; (ઇ) કોષ્ટપણુ ડ્યુટી અથવા શી આપવાનો વખત, ઠેકાણું, તથા રીતનું નિયમન કરવા બાબતની; (ફ) જે જે નિયમને પાત્ર રાખીને તથા જે જે શરતોએ કોષ્ટપણુ લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અ-

થતા પાસ આપી શકાય તે અંધનો તથા શરતો ઠરાવવા આપતની; આમાં નીચેની આપતોનો પણ સમાવેશ થાય છે—

(૧) નુકશાનકારક અથવા વાંધા ભરેલો જણાતો હોય એવો કોઈપણ પદાર્થ કોઈપણ જગતી પદાર્થમાં ભેળવવાની મનાઇ કરવાનો; (૨) જે કસ, કિંમત, અથવા પરિમાણથી વધુ અથવા ઓછા કસ, કિંમત અથવા પરિમાણનો કોઈપણ જગતી પદાર્થ વેચવો અથવા પુરો પાડવો જોઇએ નહિ તે કસ, કિંમત અથવા પરિમાણ, તથા જે પરિમાણથી વધુ પરિમાણનો વિકૃત થયેલો અર્ક કમળમાં રાખવો જોઇએ નહિ તે પરિમાણ નક્કી કરવાનો, તથા કોઈપણ જગતી પદાર્થની જાતનું પ્રમાણ નક્કી કરવાનો; (૩) શેકડ શિવાય કોઈપણ રીતે વેચવાની મનાઇ કરવાનો; (૪) કોઈપણ લાઇસન્સ આપેલાં મકાન કયા કયા દિવસો તથા કયા કયા કલાકો દરમિયાન ઉપાડાં રાખવાં અથવા ન રાખવાં તે ઠરાવવાનો તથા ઓક્સ પ્રસંગોએ આવાં મકાનો અંધ રાખવાની તજવીજ કરવાનો; (૫) કોઈપણ જગતી પદાર્થ કેવા પ્રકારનાં મકાનમાં વેચી શકાય તે ઠરાવવાનો તથા આવાં મકાનોમાં ખુદી રાખવાની જાહેર ખજારો ઠરાવવાનો; (૬) લાઇસન્સ ધારણ કરનારાઓએ રાખવાના હીસાબ તથા સાદર કરવાનાં પત્રકો ઠરાવવાનો; (૭) લાઇસન્સો ખીજાને આપવાનું નિયમન અથવા મનાઇ કરવાનો.

(ગ) (૧) અર્કો, આ આકટ જે જે પ્રદેશોને લાગુ પડે છે તે તે પ્રદેશોમાં, કઇ રીતે વિકૃત કરવા તે ઠરાવવા આપતની; (૨) આવા અર્કો સરકારી અમલદારોની મારફત અથવા તેમનો દેખરેખ નીચે વિકૃત કરવા માટેની; (૩) આવા અર્કો વિકૃત થયેલા છે કે નહિ તે આપત નક્કી કરવા માટેની;

(ઘ) વપરાસ માટે નાલાયક ગણાયેા હોય એવો કોઈપણ જગતી પદાર્થ નાશ કરવાની અથવા ખીજ કોઈ રીતે તેનો નીકાલ કરવાનું ઠરાવવા આપતની; (આઇ) સરકાર દાખલ થયેલા પદાર્થોનો નિકાલ કરવા આપતનું નિયમન કરવા આપતની; (જે) ૧૭ મી કલમ મુજબ કાટેલા કોઈપણ જાહેરનામાં ઠરાવેલાં પરિમાણથી વધારે પરિમાણમાં દેશી દારૂ અથવા ફેડ લાવનારાં વસાણાં છુટક વેચવા માટે તે કલમ મુજબ કયા કયા વિશેષ પ્રસંગોએ ખાસ હુકમો કાઢી શકાય તે, તથા જે જે શરતોએ એવાં વેચાણો કરી શકાય તે શરતો ઠરાવવા આપતની (કે) કોઈપણ લાઇસન્સ પરવાનગી ચિટ્ટી અથવા પાસની શરતો પાળવા ખદલ તેના ધારણ કરનારે અનામત મુકવાની રકમ ઠરાવવા આપતની.

૩૬. કોઈ કમિશનરને અથવા કલેક્ટરને અથવા આ આપત જે ખીજ આચકારી અમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેા હોય તે ખીજ અમલદારને હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) જે કોઈ વખારમાં અથવા દુકાનમાં અથવા ઠેકાણામાં કોઈ લાઇસન્સવાળો, કારખાનાવાળો અથવા વેચનાર કોઈ-કોઈ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલો છાંડ તૈયાર કરવાનું અથવા વેચવાનું કામ ચલાવતો હોય અથવા તાકી કઢાડતો હોય, અથવા સદરહુ પ્રકારનો કોઈ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલો છાંડ ભરી રાખતો હોય તે વખારમાં અથવા દુકાનમાં અથવા ઠેકાણામાં દિવસે અથવા રાત્રે હરકોઈ વખતે પેસવાનો તથા તે વખાર અથવા દુકાન અથવા ઠેકાણું તપાસી જોવાનો અને સદરહુ પ્રકારનાં કોઈ માણસનું કોઈ જગતી પદાર્થનું અથવા ભાંગેલો છાંડનું અથવા માલ મસાલાનું ઘરેતાન તપાસવાનો તથા તેઓનો કસ કઢાડવાનો અથવા તે માપવાનો અથવા વજન કરવાનો; અથવા (બ) જે કોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા વાહનમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં આ આકટ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવા કોઈ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલો છાંડ તૈયાર કરવામાં આવે છે અથવા રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે અથવા તોડી કઢાડવામાં આવે છે અથવા કોઈ જગતી પદાર્થ આ આકટના ઠરાવ વિરુદ્ધ તૈયાર કરવા સાર કોઈ અર્ક કઢાડવાનાં ચંત્રનો અથવા પાત્રનો અથવા ઓળાને અથવા સંચનો કપયોગ કરવાનાં આવે છે અથવા રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં દિવસે અથવા રાત્રે હરકોઈ વખતે પેસવાનો; અને

(ક) કોઈ અટકાવ કરવામાં આવે તો સદરહુ પ્રકારની કોઈ દુકાનમાં અથવા ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા વાહનમાં અથવા ખીજ જગામાં પોતે પેસવા સાર કોઈ દરવાજો ભાંગવાનો તથા ખીજ કોઈ પ્રતિબંધ હોય તે કઢાડી નીકાલવાનો; અને (ઢ) તથા તૈયાર કરવામાં કપયોગ કરેલો કોઈ માલ મસાલો અને અર્ક કઢાડવાનું કોઈ ચંત્ર અથવા પાત્ર, ઓળા અથવા સંચ, અને ખીજ કોઈ વસ્તુ જે આ આકટ પ્રમાણે અથવા આચકારી મેહેસુલ સંબંધી નિયમનામકો જે ઓળે કામદો અમલમાં હોય તે ખીજ કાંઈ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે પકડવાનો; અને (ડ) જે ચાણસે આ આકટ પ્રમાણે અથવા આચકારી મેહેસુલ સંબંધી વિ-

જમાનકાળે જે બીજા કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદા પ્રમાણે કંઈ ગુન્હો કર્યા છે એવું લાગવાનો પોતાને સંભવ હોય તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝોડો લેવાનો અને પોતાને યોગ્ય લાગે તો તેને પકડવાનો અધિકાર છે.

૩૭. કોઈ કમિશનરને અથવા કલેક્ટરને અથવા આ બાબત જે બીજા આગકારી અમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે બીજા આગકારી અમલદારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે, એટલે—

(અ) કોઈ જાતની પદાર્થ અથવા લાંબાના દોડ, વસાણું, અથવા બીજી કંઈ વસ્તુ આ આકટ પ્રમાણે અથવા આગકારી મેલેસુલ સંબંધી વિજમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ કાયદા પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે એવું લાગવાનો પોતાને સંભવ હોય તે જાતની પદાર્થ અથવા લાંબાના દોડ અથવા બીજી વસ્તુ કોઈ ગુન્હો જામાં અથવા રસ્તામાં જતાં પકડવાનો, (બ) જે માણસે આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા સદરજુ પ્રકારના બીજા કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યા છે એવું લાગવાનો પોતાને સંભવ હોય તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝોડો લેવાનો અને સદરજુ પ્રકારના માણસના કબજામાં સદરજુ પ્રકારનો કોઈ હાથ અથવા લાંબાના દોડ અથવા વસાણું અથવા બીજી વસ્તુ હોય તો તેને પકડવાનો અધિકાર છે.

૩૮. ઉપરની છેલ્લી બે કલમો લેવાના સંધળા ઝાડા સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે લેવા.

૩૮ અ. કોઈ કમિશનર અથવા કલેક્ટર, અથવા આ બાબતમાં યોગ્ય અધિકાર મળેલો હોય એવો કોઈ પણ આગકારી અમલદાર માલજેટના હુકમ વગર તથા વગર વારંટે જે કોઈ શખસ આ આકટની રૂયે કરવાનું પોતાનું કામ કરવામાં પોતાને હરકત કરે તે શખસને અથવા આ આકટની રૂયે કાયદેસર પહેરામાં નાશી ગયો હોય અથવા નાશી જવાની કેશીશ કરતો હોય તે શખસને, પકડવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ બ. આમાં હવે પછી લખેલા જમીન સંબંધી ઠરાવોને પાત્ર રહીને, ૩૮ અ કલમ પ્રમાણે પકડવામાં આવેલા દરેક શખસને બીનજરૂરી હીલ કર્યા વગર જે શખસે તેને પકડ્યો હોય તે શખસે, તે બાબતમાં હકુમત ધરાવતો હોય એવા માલજેટ આગળ અથવા એકાદ પોલિસ થાણા ઉપરના અમલદાર આગળ લઇ જવો અથવા મોકલી આપવો.

૩૮ ક. આગકારી અમલદારોએ વગર વારંટે પકડેલા સંધળા દાખલાઓને, સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૬૧ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડેશે.

૩૮ ડ. (૧) જ્યારે કોઈ પણ શખસે, સરકાર ઠરાવે તેવા દરજ્જાના આગકારી ખાતાના કોઈ અમલદારની રૂયે, આ આકટ મુજબ કોઈ પણ ગુન્હો કર્યો હશે અથવા તેના ઉપર તેવો ગુન્હો કરવાનું તોહોમત ચુકવામાં આવ્યું હશે ત્યારે તે આવેલો કોઈ પણ અમલદાર તેનું નામ અને પત્તો માગે તો તે આપવાની ના કહેશે અથવા એવું નામ અથવા પત્તો આપશે કે જે ખોટાં છે એમ આવા અમલદારને શંકા રાખવાનું કારણ હોય ત્યારે, તેનું નામ તથા પતાની ચોકસી કરવામાં આવે તે માટે, તે શખસને પકડવાને આવેલો અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે આવા શખસનું ખરૂં નામ તથા પત્તો ચોક્કસ કરવામાં આવ્યાં હશે ત્યારે માલજેટ સમક્ષ હાજર થવાનું તેને ફરમાવવામાં આવે તો તેમ કરશે એવી મતલબનો (જમીન સાથે અથવા જમીન વગર,) બાંડ કરી આપેથી તેને છોડી દેવામાં આવશે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે આવેલો શખસ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનનો રહેવાશી ન હોય તો, સદરજુ બાંડ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં રહેતા શખસ અથવા શખસોના જમીન અથવા જમીનથી, તારવી લેવું.

(૩) જે આવેલો શખસનું ખરૂં નામ તથા પત્તો, સદરજુ શખસને પકડવાના વખતથી ૨૪ કલાકની અંદર ચોક્કસ કરી શકાશે નહિ, અથવા જે તે બાંડ કરી આપવાને ચુકશે અથવા જે જમીન માગવામાં આવે તો, તે આપવાને ચુકશે તો, તેને હકુમત હોય એવા પાસેમાં પાસેના માલજેટને મોકલી આપવો.

૩૯. સંધળા ગામ અમલદારો, સરકારને ઉપયોગી થઇ પડતા સંધળા ગામના નોકરો, તથા

પોલીસ, ફોરેસ્ટ, કર્ટમ, સાફ્ટ અને રેવન્યુ ખાતાના અને મુખાષ, કરામી અને એકનના પોર્ટફોલિયોના સધળા અમલદારો નીચે પ્રમાણે વર્તવાને બંધાયેલા છે—

(અ) આ આકટ પ્રમાણેના ગુન્હો થયાનું પોતાને જણાય તેની, તથા આ આકટ પ્રમાણે કોઈપણ ગુન્હો કરવાનો ઇશ્તિદો અથવા તૈયારી પોતાને જણાય તેની આખકારી અમલદારને તાબડોતોળ ખબર આપવાને; (બ) આવા કોઈ પણ ગુન્હો થાય એમ છે એવું તેમને જણાય અથવા એવું માનવાનું તેમને કારણ મળે તો તે ગુન્હો થતો અટકાવવાને તેમનાથી બની શકે તેટલા વાજબી ઉપાયો લેવાને; (ક) આ આકટના ઠરાવો અમલમાં લાવવામાં કોઈ પણ આખકારી અમલદારને મદદ કરવાને

૩૯ અ. આ આકટ પ્રમાણે તૈયાર કરવાને લાઇસન્સ આપ્યું ન હોય એવા કોઈ પણ જગતી પદાર્થ જે જમીન ઉપર તૈયાર થતો હશે અથવા જેમાંથી કેફ લાવનારૂં વસાણું ઉત્પન્ન થઈ શકે એવા છોડ જે જમીન ઉપર ગેરકાયદેસર રીતે વાવવામાં અથવા એકઠા કરવામાં આવતા હશે તેની જમીનનો દરેક ધણી અથવા ભોગવટો કરનારનો એજન્ટ (મુખત્યાર) વાસ્તવિક સમય હોય તે શિવાયને પ્રસંગે પોતાને તેમ થયાની ખબર પડે કે તરતજ, તેમ થયાની નોટીસ માણજોરને અથવા અખકારી પોલીસ અથવા મહેસુલ ખાતાના અમલદારને આપવાને બંધાયેલો છે.

૪૦. હેઠળ લખેલાં કારણસારે વારંટ કરવાનો અધિકાર કોઈપણ કમિશનરને અથવા કલેક્ટરને અથવા આ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા બીજા અખકારી અમલદારને અથવા કોઈ માણજોરને છે.

(અ) જે કોઈ માણજોર આ આકટ વિરુદ્ધ અથવા અખકારી મહેસુલ સંબંધી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈપણ કાયદાવિરુદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે એવું માનવાનો પોતાને સમય હોય તે માણસને પકડવા સારૂ અથવા (બ) જે કોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં આ આકટના ઠરાવ વિરુદ્ધ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ તૈયાર કરવામાં આવે છે અથવા વેચવામાં આવે છે અથવા તાડી કઢાડવામાં આવે છે અથવા આ આકટ પ્રમાણે અથવા આખકારી મહેસુલ સંબંધી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવપ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવા કોઈ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ અથવા બીજી વસ્તુ રાખી છે અથવા સંતાડી છે એવું માનવાનો પોતાને સમય હોય તે ઇમારતનો અથવા વહાણનો અથવા જગાનો દિવસે અથવા રાત્રે ઝાડો લેવાસારૂં વારંટ કરવાનો અધિકાર છે. આ કલમ પ્રમાણે કરેલાં સધળાં વારંટો પોલીસ અમલદારે અથવા આ બાબત યોગ્યરીતે અધિકાર આપેલા અખકારી અમલદારે અથવા વારંટ કરનારા અમલદારને યોગ્ય લાગે તો બીજા કોઈ પણ માણસે સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે બજાવવાં.

૪૧. (૧) સરકાર ઠરાવે તેના કરતાં નીચા દરજ્જાનો ન હોય એવા દરેક આખકારી અમલદારને પોતે જે પ્રદેશ માટે નીમાયેલો હશે તે પ્રદેશમાં, આ આકટની રૂપે શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા સધળા ગુન્હા સંબંધી તપાસ ચલાવવાનો આધિકાર રહેશે.

(૨) આવી તપાસ ચલાવતાં દરમિયાન, આવા દરેક અમલદારે, સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂપે પોલીસ થાણાનો હવાલો રાખનાર પોલીસ અમલદારને કોગ્ની ઝેમલ ગુન્હાની તપાસના સંબંધમાં જે અધિકારો આપવામાં આવ્યા છે તે અધિકારો ચલાવવા.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—(૧) જે આવા અમલદારનો એવો અભિપ્રાય થાય કે કોઈ તોહોમતદારને માણજોર પાસે મોકલવાનું વાજબી ગણાય એવો સંશય ઉત્પન્ન કરતો કોઈ પુરોતો પુરાવો અથવા વાજબી સમય નથી, અથવા પકડેલા માણસને તાદીદ આપી છોડી મુકવામાં હરકત નથી તો, આવા અમલદારે, સદરહુ માણસ સદરહુ ગુન્હો સાંભળવાને અધિકારવાળા માણજોર સમક્ષ હાજર રહેવાનો પોતાને હુકમ કરવામાં આવે તો અને ત્યારે હાજર રહેવા બાબતનું જમીનનું અથવા વગર જમીનનું ખત લખી આપે એટલે તેને છોડી દેવા, અને તે મુકદ્દમા બાબત તેણે તેના ઉપરી અમલદારને સંપૂર્ણ રિપોર્ટ કરી, તે રિપોર્ટ ઉપર પોતાને જે હુકમ મળે તે પ્રમાણે અમલ કરવો;

(૨) આ કલમ મુજબ અધિકાર આપેલા અમલદારના અધિકારો, સરકાર ઠરાવે તેવા વધારે ફેરફારો તથા નિયમોને પાત્ર રહેશે.

૪૧ અ. ૩૬ મી. અથવા ૩૭ મી. ૪૦ મી. કલમ પ્રમાણે પકડેલો દરેક માણસ તથા પકડેલી

દરેક વસ્તુ, ૪૧ મી કલમ મુજબ અધિકાર ચલાવનારા આખકારી અમલદારે તેને પકડ્યાં ન હોય તો, વાર ન લગાડતાં છેક નજીકમાં આવા અધિકાર ચલાવનારો જે આખકારી અમલદાર હોય તેને મોકલવાં, અથવા આવો કોઇ અમલદાર વાળખી અંતરની અંદર ન હોય તો છેક નજીકનું પોલિસ થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તેને મોકલવાં.

૪૧ બ. (૧) આ આકટની રૂએ શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા ગુન્હાની તપાસ કરવાનો અધિકાર મળ્યો હોય એવા કોઇ પણ આખકારી અમલદારને, સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવો મુજબ, આ આકટ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર હોય તેવા ગુન્હા માટે વગર વારંટે પકડેલા કોઇપણ શખસને જમીન આપવાનો અધિકાર રહેશે.

(૨) જ્યારે કોઇ પણ શખસને ૩૮ અ. કલમ મુજબ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા બેલેબલ ગુન્હા માટે પકડવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ જમીન આપવાને અધિકાર મળેલો હોય એવા કોઇ પણ આખકારી અમલદારને, સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ સદરહુ શખસને જમીન આપવાનો અધિકાર રહેશે.

૪૧ ક. જ્યારે ૪૧ મી કલમ મુજબ અધિકાર ચલાવનારા આખકારી અમલદારે કોઇ પણ વસ્તુ પકડી હોય અથવા ૪૧ અ. કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કોઇ પણ વસ્તુ તેને મોકલવામાં આવી હોય ત્યારે, આવા અમલદારે, જરૂરી ચોક્કસી કર્યા પછી—(અ) કોઇ પણ પકડેલા માણસના મુકદ્દમામાં આવી વસ્તુની પુરાવા તરીકે જરૂર પડશે એમ જણાય તો,—જે માજીસ્ટ્રેટને સદરહુ માણસ મોકલવામાં આવ્યો હોય, અથવા જેની સમક્ષ તેના હાજર રહેવા બદલ જમીન લેવામાં આવ્યા હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે વસ્તુ મોકલવી, (બ) જે એમ જણાય કે આવી વસ્તુ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે પણ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પુરાવા તરીકે જરૂરની નથી તો,—તે પકડવાની પુરેપુરી વીગત સહિત તે વસ્તુ કલેક્ટરને મોકલવી, (ક) જે કોઈ પણ ગુન્હો થયો નથી એમ જણાય તો,—જે માણસના કબજામાંથી તે લેવામાં આવી હશે તેને તે પાછી મોકલવી.”

૪૨. જે દુકાનમાં કોઈ જગતી પદાર્થ પરચુરણ વેચવામાં આવતો હોય તે દુકાન લોકોમાં સ્વસ્થતા રહેવા સારૂ જે વખત સુધી બંધ રાખવાની પોતાને જરૂર દેખાય તે વખત સુધી તે બંધ રાખવાનું લાઇસન્સ-સવાળાને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

સદરહુ પ્રકારની કોઈ દુકાનની આસપાસ જે કોઇ હંગામો અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી થવાની તૈયારી ઉપર હોય અથવા થતી હોય તો જે માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર હાજર હોય તેને હેડળ લખ્યા પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર છે એટલે પોતાને યોગ્ય લાગે તે સુદત સુધી તે દુકાન બંધ રાખવી એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

આપ ૧૦—શિક્ષા.

૪૩. “(૧) આ આકટ વિરૂદ્ધ, અથવા આકટની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુન અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટની રૂએ મેળવેલા કોઇ પણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચીડી અથવા પાસ વિરૂદ્ધ જે કોઇ શખસ—

(અ) કોઇ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ લાવશે, બહાર મોકલશે, એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઈ જશે અથવા બજામાં રાખશે, અથવા (બ) કોઇ પણ જગતી પદાર્થ તૈયાર કરશે, અથવા (ક) ભાંગના છાંડ લાવશે અથવા એકઠા કરશે, અથવા (ડ) કોઇ તાડી ઉત્પન્ન કરનારાં ઝાંડ છેદશે, અથવા (ઈ) કોઇ ઝાંડમાંથી તાડી કાઢશે, અથવા ચલાવશે, અથવા (ફ) કોઈ દારૂની લટ્ટી અથવા બુચરી બનાવશે અથવા ચલાવશે, અથવા (ગ) કોઈ પરદેશી દારૂ બાંટણીમાં ભરશે, અથવા (હ) તાડી સિવાયના કોઈપણ જગતી પદાર્થ તૈયાર કરવાનાં કોઈપણ કારણ સારૂ કોઈ પણ આદેશ મસાલાનો અથવા અર્ધ કાંઠવાના કોઈ ચંત્રનો અથવા ઓલરનો અથવા સંચાનો ઉપયોગ કરશે, રાખશે અથવા (આઈ) કોઈપણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ વેચશે,

તેને માજીસ્ટ્રેટ સમક્ષ, ગુન્હાની સાબીતી થયાનો ઠરાવ થયેલી સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હાબાબત ધણામાં ધણા ૬ મહિના સુધીની કેદની અથવા ધણામાં ધણા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા આ બન્નેની શિક્ષા થશે.”

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઈ પણ સખસ ઉપર આ કલમ મુજબ ફેરિન અથવા તેના કોઈ પણ મિત્રશ્રુતા સંબંધમાં કરેલા ગુન્હાની સાબિતી થયાનો ઠાવ થયો હશે તે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયાની પહેલી વખતે એક વર્ષ સુધીની કેદની અથવા રૂપિયા બે હજાર સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા બન્ને શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને પછીથી કોઈ પણ વાર સાબિતી થાય ત્યારે બે વર્ષ સુધીની શિક્ષાને અથવા ચાર હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા બન્ને શિક્ષાને પાત્ર થશે. ”

(૨) જે કોઈ સખસ આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટની રૂયે કરેલી હરકોઈ કાનુન અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ, અથવા આ આકટની રૂયે આપેલા કોઈ લાઇસેન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ વિરૂદ્ધ, મહુડાં બાહાર ગામથી લાવશે, બાહાર ગામ મોકલશે, એકઠાં કરશે, એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ જશે, વેચશે અથવા પોતાના કબજામાં રાખશે તે સખસને સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હાખદલ ધણામાં ધણા પાંચરો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે. પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઈ મહુડાં ઝાડ ઉપર હશે અથવા જે ઝાડ ઉપરથી ગરી જઇને જમીન ઉપર એકઠાં કર્યા શિવાય પડી રહ્યાં હશે તે મહુડાંના સંબંધમાં કોઈ પણ સખસને શિક્ષા થશે નહિ.

ટીકા—આબકારી એકટ મુજબ બનાવટ કરવી એમાં જેમાંથી આલકોહોલ નીકળે તેવી બનાવટ કરવી એટલેજ માત્ર સંકુચિત અર્થ નથી પરંતુ ભેળસેળ કરવાનો પણ સમાવેશ થાય છે. આબકારી એકટની ૪૩ (સી) મુજબ રેકટી ફાઇડ-સ્પીરીટ-વોટર(સ્વચ્છ કરેલ સ્પીરીટના)પાણીમાં સુખંધી તેલ નાંખી યુ.ઘી.કોથોન(કાલાનવોટર)બનાવડું તેલીકરની બનાવટ કરવી એમ થાય છે. (રતનલાલ અનરી. કી. કે. ૮૩૪.)

પરવાના વગર દારૂ બનાવવાનાં વાસણો કબજામાં હોવાતે ૬.૪૩ મુજબનો ગુન્હો નથી. પરંતુ જ્યારે તે બાબત સંતોષકારક ખુલાસો કરવામાં ન આવતો હોય ત્યારેજ ૬.૫૩ મુજબ બીજી રીત સાબિતીને અલાવે, તહોમતદારે ૬.૦૪૩ મુજબ ગુન્હો કરેલો છે એવું અનુમાન બાંધવાનું છે.(ઇ. લો. રિ. ૯ મુંબઈ ૪૫૬.)

ગેરકાયદાનો દારૂ બનાવવા માટે મ્હોડાં પાસે રાખવામાં આવ્યાં હતાં તેવું પ્રેસીડ્યુચન સાબિત કરે તે સિવાય મ્હોડાંની કબજે હોવા એ આબકારી એકટ મુજબ ગુન્હો નથી.તેમજ મ્હોડાંના વેચનાર પાસેથી તે ગયાં તે પછી તેનો ગેરકાયદાનો દારૂ બને તે માટે તે વેચનાર જવાબદાર નથી.(૯. મુંબઈ. ૫૫૬.)

૬૨ મી કલમમાં (મેડીકેટ્ડ આરટીક્લ)વેલક્રીય રીતે તૈયાર કરેલ વસ્તુનો અર્થ કોઈ રીતે વેલક્રીય થીને 'મેળવી બનાવટ કરેલી વસ્તુ સમજવાનો છે. કોકેનનો તેમાં સમાસ થતો નથી. કારણ કે કોકેન વસ્તુતઃ વેલક્રીય થીજ છે.

૪૩ અ બ જે કોઈ પણ સખસ, પોતે જોને માલિક અથવા ભોગવટો કરનાર હોય અથવા જે પોતાના વપરાશમાં હોય એવું કોઈ પણ ધર, ઓરડો અથવા જગા, એવા સંજોગોમાં બાડે આપશે અથવા વાપરશે કે તે ઉપરથી તે ધર, ઓરડો કે જગા ફેરિન અથવા તેનું કોઈ પણ મિત્રશ્રુ આપત કરનારા, નિકાસ કરનારા, એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ જનારા, કબજામાં રાખનારા અથવા વેચનારાના વારંવાર એકઠા થવાની જગા તરીકે આ આકટના કોઈપણ ઠરાવો બાંધ થઇને વપરાય છે એવું તે જણે છે અથવા તેને માનવાને કારણે છે એમ માલુમ પડે તો તેના ઉપર પહેલીવાર ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી તેને વત્તામાં વત્તા એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા વત્તામાં વત્તા બેહજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બન્ને શિક્ષા થશે. અને ત્યાર પછી કોઈ પણ બીજી વખત ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી વત્તામાં વત્તા બે વર્ષની મુદત સુધીની કેદની અથવા વત્તામાં વત્તા ચારહજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બન્નેની શિક્ષા થશે.

૪૩ બ (૧) જ્યારે જ્યારે, જે કોઈ પણ સખસના ઉપર આ આકટ મુજબના ફેરિન અથવા તેના કોઈપણ મિત્રશ્રુને લગતા કોઈ પણ ગુન્હાનું તોહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તે સખસના ઉપર કોઈ કોર્ટ અથવા સેસન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજસ્ટ્રેટ, જજ માજસ્ટ્રેટ, પેટા તુકડી માજસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજસ્ટ્રેટની કોર્ટ આગળ તેવા ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય અને એવી કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે ફેરિન અથવા તેના કોઈ પણ મિત્રશ્રુને લગતા આ આકટ મુજબના ગુન્હાઓથી દૂર રહેવા માટે એવા સખસ પાસેથી હસ્તાવેજ કરાવી લેવાની જરૂર છે ત્યારે તે કોર્ટ, તે સખસ ઉપર શિક્ષાનો ઠરાવ કરતી વખતે, ત્રણ વર્ષથી વધારે ન હોય એવી જે મુદત ઠરાવવાનું તેને થોડું

જણાય તેટલી મુદત સુધી તેવા ગુન્હાથી દૂર રહેવા માટે, જમીન લઇને અથવા જમીન લીધા વગર, તેની આપવતના પ્રમાણને અનુસરતી રકમનો દસ્તાવેજ લખી આપવાનો હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) સદરહુ ગુન્હાની સાખીતીનો ઠરાવ અપીલમાં અથવા ખીજી રીતે રદ કરવામાં આવે તો એવી રીતે લખી આપેલો દસ્તાવેજ રદ બાતલ થશે ૩) આ કલમ મુજબનો હુકમ. કોઈ અપીલ કોર્ટ અથવા હાઇ કોર્ટ પોતાના ફરી તપાસના અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે તે કોર્ટને પણ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) આ કલમ મુજબનો કોષ્ટપણ હુકમ કર્યા પછી ચલાવવાના કામનું નિયમન જાણે તે હુકમ સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૧૦૬ ઠી કલમની રૂપે કર્યો હોય તેમ સદરહુ કાયદાની કલમો ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, તથા ૧૨૬ ના ઠરાવો મુજબ બની શકે તેટલે સુધી કરવું. અને સદરહુ કાયદાની કલમો ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૧૫ ના ઠરાવો શક્ય હોય તેટલે સુધી આ કલમ મુજબ આપેલા દસ્તાવેજને લાગુ પડશે.

૪૪૦ જે કોષ્ટ શખસ આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કોષ્ટ કાનુન અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટ પ્રમાણે લાંધેલા કોષ્ટ લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ વિરૂદ્ધ ચાલીને—

(અ)કોષ્ટપણ જકતી પદાર્થ માપવા સાફ તથા તોલવા સાફ માપ અને તોલ અથવા ફાફનો કસ તપાસવા સાફ થત્રો મેળવી શખવાની અથવા તે સારી સ્થિતિમાં શખવાની ગફલત કરશે, અથવા.

(બ) પોતાના કબજામાં કોષ્ટ જકતી પદાર્થ માપવાની, તોલવાની અથવા તેનો કસ કહડવાની ના કહેશે તેને સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હા બદલ ધણામાં ધણા બસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૪૫. જે કોષ્ટ શખસ આ આકટ પ્રમાણે આપેલું લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનારો અથવા આવા ધારણ કરનારાએ કામે લગાડેલો અથવા તેની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરતો હોઇને—

(અ) સદરહુ પ્રકારનું લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ પોતાની પાસે અથવા પોતાના નિર્બંધમાં હશે, અને જે યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલો કોષ્ટ આગકારી ખાનાના અમલદાર વા ઓગણ-ચાળીસમી કલમમાં કહેલા ખાતાનો કોષ્ટ અમલદાર તે લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ માગે ત્યારે હાજર કરવાને ચુકશે, અથવા (બ) આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કોષ્ટ કાનુન અથવા હુકમ તોડીને કોષ્ટ વાત જાણી બોધને કરશે અથવા કરવાને ચુકશે, અથવા (ક) જે કોષ્ટ કૃત્ય બાબત આ આકટમાં ખીજી રીતે ઠરાવ કરેલો નહિ હોય એવું કૃત્ય આવા લાઇસેન્સમાંની, પરવાનગી ચિઠ્ઠીમાંની અથવા પાસમાંની શરતો પૈકી કોષ્ટ શરત વિરૂદ્ધ જાણી બોધને કરશે, અથવા કરવાને ચુકશે, “ તેનો માજીસ્ટ્રેટ સમક્ષ ગુન્હાની સાખીતીનો ઠરાવ થયેથી સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હા બાબત ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધીની કેદની અથવા ધણામાં ધણા બસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા આ બંનેની શિક્ષા થશે.”

ટીકા—એક કેસમાં તહોમતદારે ફરીયાદીની સાથે એવો કરાર કર્યો હતો કે બે દુકાનોના સંબંધમાં સરકારની સાથે તેનું (તહોમતદારનું નામ રાખવું; કાન્ટ્રાક્ટને માટે જરૂરનાં નાણાં ફરીયાદીએ આપવાનાં હતાં અને તહોમતદાર પોતાનું નામ આપે તે માટે તેને કંઇક રકમ (ફરીયાદીએ) આપવી ઠરાવેલી હતી. તહોમતદારને કાન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવ્યો અને તેના નામના પરવાના કરી આપવામાં આવ્યા આ ઉપરથી તેના ઉપર ક. ૪૧ (ક) મુજબનું તહોમત રાખવામાં આવ્યું હતું તેમાં તેણે એવો બચાવ રજુ કર્યો કે-લાઇસન્સની રૂએ મળેલો વેચવાનો હક તેની મારફતે બી નામીદાર તરિકે બીજાએ પ્રાપ્ત કર્યો હતો તેથી તેનો (તહોમતદારનો) ગુન્હો ગણી શકાય નહીં. તેમાં એમ ઠરાવવામાં આવ્યું કે—

પૈસા આપવાથી લાઇસન્સમાં લખેલ સિવાયનો બીજો સખસ તેના વેચાણના ઉત્પન્નમાંથી ફાયદો ઉઠાવી શકે, પરંતુ તેથી વેચવાનો હક તેને મળી શકે નહીં, તે તો ફક્ત જેનું નામ લાઇસન્સમાં હોય તેને જ મળી શકે છે. અને તેથી તેવો (નામવાળો) સખસ એવો બચાવ ખડો કરી શકે નહીં કે બીજાએ બીનામીદાર તરીકે વેચવાનો હક પ્રાપ્ત કર્યો છે. (૮. મુંબઇ લોરિપોર્ટર. ૯૯૦. શહેનશાહ વિ. માધવ આપા.

“ ૪૫ અ. જે કોષ સખસ આ આકટના કોષ પણ ઠરાવનું અથવા આ આકટની રૂપે કરેલી કોષ પણ કાનુન અથવા હુકમનું ઉલ્લંઘન કરીને કોષ પણ કૃત્ય અથવા જાણીએછને કસુર કરવા બદલ તકરીરવાર હશે અને એવા કૃત્ય અથવા કસુર માટે આ આકટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો નહિ હશે તે સખસના ઉપર માહુરરેટ આગળ ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી તેને એવા દરેક કૃત્ય અથવા કસુર આખત બસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. ”

૪૬. “ જે કોષ આ આકટ પ્રમાણે કોષ પણ જકાતી પદાર્થ વેચવાનો અથવા તૈયાર કરવાનો લાઇસન્સ ધારણ કરનાર હોઇને અથવા એવા કોષ પણ ધારણ કરનારે કામે લગાડેલો અથવા તેની રપટ અથવા ગર્ભાંત પરવાનગીથી તેની વતી કામ કરનારો હોઇને ” (અ) પોતે વેચવાના અથવા તૈયાર કરેલા જકાતી પદાર્થનો વાસ્તવિક અથવા દેખાઇતા ફેફ લાવવાનો ગુણુ અથવા કસ વધારે તેવું કાંઈ ઉપદ્રવકારક વસાણું અથવા બહારની કાંઈ જનસ અથવા કલમ ૪૫ અની રકમ ૬ (૧) પ્રમાણે કરેલી કોષ કાનુન ઉપરથી અથવા દારૂ લાઇસન્સમાં ઠરાવેલા કસનો કરવા માટેના પાણી શિવાયનું પાણી અથવા બેળ કરનારો અથવા રંગ આપનારો કોષ પણ પદાર્થ અથવા કોષ પણ જકાતી પદાર્થનો કસ જેથી ઓછો થવાનો સંભવ હોય એવી કોષ પણ જલુસ (પછી તે જલુસ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે મના કરેલી હોય કે ન હોય તેની દરકત નહિ.) તે દારૂમાં અથવા ફેફ લાવનારાં વસાણામાં મિશ્ર કરશે અથવા મિશ્ર કરવા દેશે અને સદરહુ પ્રકારનું મિશ્ર કરવું હિંદુસ્તાનના ફેજહારી કાયદાની બસો ખોતરમી કલમ પ્રમાણે બેળ કરવાનો ગુન્હો થતો નહિ હોય ત્યારે, અથવા (બ) ફલાણો દારૂ ગામડી દારૂ છે એવી પોતાને ખબર છતાં અથવા એમ માનવાનો સખમ છતાં તે દારૂ પારકા દેશના દારૂ તરીકે વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને માંડી મુકશે, અથવા (ક) જે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકેજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં ગામડી દારૂ હશે તે બાટલીના બુચ ઉપર અથવા બાટલી ઉપર અથવા પેટી ઉપર અથવા પ્યાકેજ ઉપર અથવા બીજા પાત્ર ઉપર હેઠળ લખેલા ધરાદાથી નિશાણી કરશે અથવા જે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકેજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં ગામડી દારૂ હોય તે બાટલીનો અથવા પેટીનો અથવા પ્યાકેજનો અથવા બીજા પાત્રનો, તેની ઉપર અથવા તેના બુચ ઉપર કાંઈ નિશાની હોય તેનો હેઠળ લખેલા ધરાદાથી ઉપયોગ કરશે એટલે, તે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકેજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં પારકા દેશનો દારૂ છે એવું લાગે એવા ધરાદાથી નિશાણી કરશે અથવા ઉપયોગ કરશે અને સદરહુ પ્રકારનું કૃત્ય, કોષ માણુસને ફસાવવાના અથવા તેને નુકશાન કરવાના ધરાદાથી વેપારની ખોટી નિશાની કરવાનો ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફેજહારી કાયદાની ચારશે બચાસીમી કલમ પ્રમાણે થતો નહિ હોય ત્યારે, અથવા (ડ) કોષ બાટલી ઉપર અથવા પેટી ઉપર અથવા પ્યાકેજ ઉપર અથવા બીજા પાત્ર ઉપર અથવા તેના બુચ ઉપર કાંઈ નિશાણી હોય તે હેઠળ લખેલા ધરાદાથી તે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકેજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં કાંઈ ગામડી દારૂ વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને માંડી મુકશે એટલે તે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકેજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં પારકા દેશનો દારૂ છે એવું લાગે એવા ધરાદાથી વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને માંડી મુકશે અને તે કૃત્ય, વેપારની બનાવટની નિશાણી જેના ઉપર છે એવો માલ વેચવાનો ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફેજહારી કાયદાની ચારશે બચાસીમી કલમ પ્રમાણે, થતો નહિ હોય ત્યારે, અથવા (ઈ) ખરીદનારે માગ્યા પ્રમાણેના પ્રકારનો, જાતનો, તથા ગુણુનો ન હોય એવો કોષ પણ જકાતી પદાર્થ વેચશે અથવા લાઇસન્સ ધારણ કરનારને વેચવા સાફ રાખવા માટે તે લાઇસન્સની શરત ઉપરથી આધકાર હોય એવા પ્રકારનો જાતનો તથા ગુણુનો ન હોય એવો કોષ પણ જકાતી પદાર્થ રાખશે અથવા વેચવાને માંડી મુકશે. ”

તેને સદરહુ પ્રકારના દરએક ગુન્હા આખત પાંચરો રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા ધણામાં ધણા તણ મહિના સુધી કેદની શિક્ષા અથવા આ એક શિક્ષા થશે,

“ ૪૭. આ આકટ મુજબ લાઇસન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનાર પણ વાસ્તવિક ગુન્હો કરનારની માફક પોતાની આકરીમાંના અથવા પોતાની રપટ અથવા અર્જિત પરવાનગીથી પોતાના તરફથી કામ કરનારો કોષ પણ અખસે ૪૭ મી, ૪૪ મી, ૪૫ અ, અથવા ૪૬ મી કલમ પ્રમા-

જે કોઈ ગુન્હો કર્યો હોય તે તે માટે તે ગુન્હો પોતે જાતે કર્યો હોય તે પ્રમાણે સરખી રીતે જવાબદાર થશે, પણ સદરહુ પ્રકારનો ગુન્હો ન થાય તેટલા માટે પોતે સધળા યોગ્ય તથા બ્યાજખી પૂર્વોપાયો લીધા હતા એવું સાબીત કરશે તો તે જવાબદાર થશે નહિ.

પણ એવું કાળજી છે કે વારત્તિક ગુન્હોનાર સિવાયના કોષ્ટ પણ શખસને, દંડ ન લખ્યો હોય ત્યારે કેદની શિક્ષા કરવામાં આવે છે તે શિવાય, કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે નહિં.

૪૮. કોષ્ટ માણસે આ આકટ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે અથવા તે કરવામાં તે સામેલ છે એવી ખોટી ખાતમી દેખી જે કોષ્ટ શખસ હેઠળ લખેલા ધરાદાથી આપશે, એટલે, તે માણસને પકડવામાં આવે અથવા કોષ્ટ ઇમારતનો અથવા વહાણનો અથવા ખીજી જગાનો ઝડો લેવામાં આવે તથા તેથી કરીને સદરહુ પ્રકારનાં માણસનું અથવા ખીજા કોષ્ટ માણસનું નુકસાન થાય અથવા તે ત્રાહે ત્રાહે થાય, એવા ધરાદાથી આપશે, તેને ધણામાંધણાં છ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા ધણામાંધણાં પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડ અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૪૯. જે કોષ્ટ આખકારી અથવા ખીજો અમલદાર વેહેમના વાજખી સમય વગર કોષ્ટ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં પેસશે અથવા તેનો ઝડો લેશે અથવા ઝડો લેવાવશે, અથવા આ આકટ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવી કોષ્ટ વસ્તુ પકડવાના અથવા તે ખાખત ઝાઝા લેવાના બાહાનાથી કોષ્ટ માણસને માલ ત્રાસદાયક રીતે તથા કારણ વગર પકડશે, અથવા કોષ્ટ માણસને ત્રાસદાયક રીતે તથા કારણ વગર અટકાવી રાખશે અથવા તેનો ઝડો લેશે અથવા તેને પકડશે, તેને સદરહુ પ્રકારના દરએક ગુન્હો ખાખત ધણામાંધણાં પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૫૦. જે કોષ્ટ પણ આખકારી અમલદાર કાયદેસર સમય શિવાય, પોતાના હુદાની ફરજ, કમિશનરની ખાસ લેખી પરવાનગી વગર, અથવા તેમ કરવાના પોતાના ધરાદાની પોતાના વરિષ્ઠ અમલદારને એ મહિનાની નોટીસ આપ્યા વગર, બજાવશે નહીં અથવા બજાવવાને ના પાડશે અથવા બજાવવામાંથી ખર્ચો જશે, અથવા જે શખસ હીયકારાપણા માટે તકસીરવાન થશે તેને માજીસ્ટ્રેટ આમળ ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયા પછીથી ત્રણ મહિનાની મુદત સુધીની કેદની અથવા ત્રણ મહિનાના પગાર સુધીના દંડની અથવા એ બન્નેની શિક્ષા થશે. ”

૫૦. જે કોષ્ટ આખકારી અથવા ખીજો અમલદાર અથવા માણસ કલમ ૩૮ અ પ્રમાણે પકડેલા કોષ્ટ માણસને કલમ ૩૮ અ માં કહ્યા પ્રમાણે પોલીસ થાણા ઉપરના અમલદારની પાસે અથવા માજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવાનો ત્રાસદાયક બુદ્ધિથી તથા કારણ વગર વાર લગાડશે તેને ધણામાં ધણા બસે રૂપિયા સુધીનો દંડ થશે.

૫૦ અ. જે કોષ્ટ આખકારી અથવા ખીજો અમલદાર અથવા માણસ, આ આકટ પ્રમાણે પકડેલા કોષ્ટ માણસના અથવા પકડેલા કોષ્ટ ગેરકાયદેસર પદાર્થોના સંબંધમાં કલમ ૪૧ અ, અથવા ૪૧ ક માં કહ્યા પ્રમાણે ચાલવાને ત્રાસદાયક બુદ્ધિથી તથા કારણ વગર વાર લગાડશે તેને ધણામાં ધણા બસે રૂપિયા સુધીનો દંડ થશે. ”

૫૧. જે કોષ્ટ આખકારી અથવા ખીજો અમલદાર આ આકટ પ્રમાણે પકડેલા કોષ્ટ માણસને ગેર કાયદેસર રીતે છોડી દેશે અથવા તે નાશી જવા તરફ આખઆડા કાન કરશે અથવા આ આકટ વિરૂદ્ધ કોષ્ટ ગુન્હો કર્યા તરફ આખ આડા કાન કરશે. અથવા જે કોષ્ટ પાત્ર ઉપરથી આ આકટના ઠરાવો પૈકી કોષ્ટ ઠરાવમાંથી છટકા જવાની અથવા તે તોડવાની અથવા આખકારી મેહેસુલ કુખવવાની ખાત કોષ્ટ માણસથી કરી શકાય એટલા સાફ પોતાનાં કર્તવ્યકર્મ વિરૂદ્ધ કોષ્ટ રીતે વર્તશે,

અને ઓગણચાળીસમી કલમમાં કહેલા ખીજા કોષ્ટ ખાતાના જે કોષ્ટ ઓરીસરને રચાનિક હકુમત આપેલી હશે તે અમલદાર પોતાની હકુમત માહેની કોષ્ટ જગામાં આ આકટવિરૂદ્ધ કોષ્ટ ગુન્હો થાય તે તરફ આખઆડા કાન કરશે, તેને સદરહુ પ્રકારના દરએક ગુન્હો ખાખત ધણામાંધણાં પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા અથવા ધણામાંધણાં છ મહિના સુધી કેદની શિક્ષા અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૫૨. ઓગણચાળીસમી કલમમાં કહેલો જે કોષ્ટ અમલદાર અથવા આપવામાં અથવા અટકાવ કર-

વાના ઉપાયો લેવામાં અથવા સદરહુ કલમમાં કહેલી રીતે આખકારી અમલદાર મદદ કરવામાં કાયદાસર કારણુ વગર ગ્રહણત કરશે અથવા ના કહેશે તેને પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

પૃ. તેતાળીસ કલમ પ્રમાણે ફરિયાદ થાય તેમાં ઉલટું સાબિત કરવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી હેડળ લખ્યા પ્રમાણે સિદ્ધાંત સમજવું, એટલે, જે કોષ્ટ અથવા તૈયાર કરવા માટેનું અર્ક કહાડવાનું યંત્ર અથવા પાત્ર અથવા ઓળર અથવા સંચ, અથવા મહુડાં અથવા તૈયાર કરવામાં જે માલમસાલાનો ધણું કરીને ઉપયોગ થાય છે તે માલમશાલો પોતાના કમળમાં હોવા આખત જે તોહામતદારથી ખાત્રી થાય એવો જવાબ આપી શકતો ન હોય તેણે તે જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ આખત અથવા અર્ક કહાડવાના યંત્ર આખત અથવા પાત્ર આખત અથવા ઓળર આખત અથવા સંચ આખત અથવા મહુડાં આખત અથવા માલ મશાલા આખત, સદરહુ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો છે એનું પાંચે પુરાવા વગર સિદ્ધ વાત સમજવું.

“ ૫૪. જ્યારે આકટ મુજબ ગુન્હો કરવામાં આવે ત્યારે.

(અ) જે કોષ્ટ પણ જકાતી પદાર્થ, ભાંગિના છોડ, મહુડાં, માલમશાલો, યંત્ર, પાત્ર, ઓળર અથવા સંચાના સંબંધમાં સદરહુ ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તે; (બ) રકમ (અ) પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય એવા કોષ્ટ પણ પદાર્થ સાથે અથવા ઉપરાંત કાયદેસર રીતે આણેલો, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મોકલેલો, તૈયાર કરેલો, કમળમાં રાખેલો, અથવા વેચેલો, કોષ્ટ પણ જકાતી પદાર્થ, ભાંગિના છોડ અથવા મહુડાં; (ક) રકમ (અ) અથવા રકમ (બ) ની પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય એવો કોષ્ટ પણ પદાર્થ જે પાત્રોમાં, પેકેજોમાં તથા આચ્છાદનોમાંથી મળ્યો હોય તે, તથા તે પાત્રો પેકેજો અને આચ્છાદનોમાં જે ખીજી વસ્તુઓ હોય તે ખીજી વસ્તુઓ તથા એવો કોષ્ટ પણ પદાર્થ લઈ જવામાં ઉપયોગ કરેલાં જનાવરો, ગાડાં, વહાણુ અથવા ખીજાં વાહનો.

પૃથ (૧) માછિરડેટ્ટે જે કોષ્ટ પણ મુકદ્દમાનો દન્નાફ કર્યો હોય તે મુકદ્દમામાં જ્યારે તે એમ ઠરાવે કે તરત ઉપરની કલમ પ્રમાણે ફાણી ચીજ સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર છે ત્યારે તે, તે ચીજ ઉપર હક ધરાવનારો જે કોષ્ટ શખસ હોય તે તેને સાંભળ્યા પછી, તથા તે પોતાનો હક શાખીત કરવાને જે પુરાવો રજુ કરે તે પુરાવો સાંભળ્યા પછી, સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને, અથવા જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ ચિવાયના ખીજા કોષ્ટ પણ પદાર્થની આખતમાં, સરકાર દાખલ કરવાને બદલે જે દંડ કરવાનો માછિરડેટ્ટેને ચોગ્ય દેખાય તે દંડ આપવાની છુટ તે ધણીને આપવાને મુખત્યાર છે. (૨) જ્યારે આ આકટ મુજબ ગુન્હો થયો હોય અને ગુન્હેગાર જાણવામાં આવ્યો નહોય અથવા જડતો ન હોય ત્યારે, અથવા આ આકટ મુજબ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય, અને કોષ્ટ પણ માણસના કમળમાં ન હોય એવી ચીજ આખત સંતોષકારક કારણુ રજુ થતું ન હોય ત્યારે તે મુકદ્દમાની કલેક્ટરે ચોકશી કરીને નિકાલ કરવો, અને તે કલેક્ટર સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવો કોષ્ટ પણ હુકમ, જે વસ્તુ સરકાર દાખલ કરવાનો ઠરાવો હોય તે વસ્તુ પકડાવાની તારીખથી એક મહિનો વીત્યા પહેલાં અથવા તેના સંબંધમાં કોષ્ટ પણ હક કરનાર હોય તે તેનું સાંભળ્યા વગર તથા તે પોતાનો હક સાખીત કરવાને જે કંઈ પુરાવો રજુ કરે તે પુરાવો સાંભળ્યા વગર કરવો નહીં;

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ વસ્તુ જલદી અને કુદરતી રીતે નાશ પામે એવી હોય અથવા તેનું વેચાણ કરવાથી તેના ધણીને લાભ થશે એવો કલેક્ટરનો અભિપ્રાય હોય તે કલેક્ટર તે વસ્તુ વેચવાનો કોષ્ટ પણ વખતે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને ત્યાર પછી આ પેટા કલમના ઠરાવો એવા વેચાણની નક્કી ઉપજને બનતા સુધી લાગુ પડશે;

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોષ્ટ પણ વસ્તુ જલદી અને કુદરતી રીતે નાશ થાય એવી હોય તે વસ્તુની આખતમાં કલેક્ટર તે વસ્તુ નાશ કરવા જેવા સંજોગો હોય તે, તેના નાશ કરવાનું દરખાવવાને મુખત્યાર છે. (૩) કે કટર આ કલમ પ્રમાણેના પોતાના અધિકાર-કોષ્ટ પણ આસિરદાન અથવા ડેપુટી

કલેક્ટરને તેના નામથી અથવા હોદ્દાના સમબંધી સોંપવાને મુખ્યત્વાર છે.

ટીકા—અમુક ચીજો પકડવામાં આવી હોય તે પકડવાની તારીખથી એક મહિના પહેલાં તે જમ કરવાનો કલેક્ટર હુકમ કરી શકે નહીં. (ઇ. લો. રિ. ૧૭ મુખ્ય ૧૫૪.)

પ૫—અ. કોઇ પણ કમિશનર અથવા કલેક્ટર અથવા આ અર્થે સરકારે વિશેષ રીતે અધિકાર આપેલા કોઇ પણ આમકારી અમલદાર, જે કોઇ પણ માણસનું લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિટી અથવા પાસ, ડર મી કલમની રકમ (અ) અથવા રકમ (બ) ની રૂએ રદ થવાને અથવા તહકુબ થવાને પાત્ર હોય, અથવા જેણે ૪૩ મી, ૪૪ મી, ૪૫ મી, ૪૬ મી, અ અથવા ૪૬ મી કલમ મુજબ ગુન્હો કચ્છો વ્યાજબી રીતે શકે આવતો હોય તે શખસ પાસેથી પ્રસંગ પ્રમાણે એવી રીતે લાઇસન્સ પરવાનગી ચિટી અથવા પાસ રદ કરવા, અથવા તહકુબ કરવા બદલ અથવા જે ગુન્હો થયો હોય તે ગુન્હાની તોડગોડ તરીકે, અમુક રકમ લેવાને મુખ્યત્વાર છે; અને જે સઘળી બાબતમાં જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ સિવાયની જે કોઇપણ મીલકત આ આકટ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોવા તરીકે પકડેલી હોય તે સઘળી બાબતોમાં તે મિલકત તેની જે કિંમત એવો અમલદાર અડસટ્ટે ઠરાવે તે આપેથી છોડી દેવાને મુખ્યત્વાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૪૩ અથવા ૪૪ આ કલમ મુજબનો ગુન્હો કયાંના જેની ઉપર વાજબી રીતે શકે જતો હોય એવો શખસ જ્યારે, આ આકટની રૂએ આપવામાં આવેલા લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિટી અથવા પાસનો ધારણ કરનાર અથવા આવા ધારણ કરનારે કામે લગાડેલો માણસ અથવા આવા ધારણ કરનારની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરનાર શખસ ન હોય ત્યારે તેના માણસ પાસેથી તોડગોડ તરીકે જે રકમ લેવામાં આવે તે રકમ ૨૦૦ રૂપીઆથી વધુ હોવી જોઇએ નહિ.

પ્રસંગ પ્રમાણે, સદરહુ પૈસાની રકમ અથવા સદરહુ કિંમત અથવા તે બન્ને એવા શખસ તરફથી એવા અમલદારને આપવામાં આવે એટલે, જે તેવો શખસ પેરામાં હોય તો તેને છોડી મુકવો. પકડેલી મિલકત છોડી દેવી અને આવા શખસ સામે જે માછલોટ કામ ચલાવવા માંડ્યું હશે તો, સદરહુ ગુન્હો માંડીવાળવાનું ફળ એવું થશે કે તે તોડામતદારની ઉપર ગુન્હો નાસાળીત થયાનો ઠરાવ થશે, અને પછીથી એવીજ બાબતના સંબંધમાં એવા શખસ અથવા એવી મિલકત સામે કોઇપણ પ્રસંગે કોઇપણ વધારે કામ ચલાવવું નહીં. ”

બાબ ૧૧. કામ ચલાવવાની રીત.

પ૫. આ આકટવિરૂદ્ધના સઘળા ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર માજિસ્ટ્રેટને છે.

પ૬—પ૮. પ૮. અ. પ૯. આ કલમો સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા એક્ટથી રદ કરવામાં આવી છે.

૬૦. કલેક્ટર અથવા કમિશનર સિવાય બીજા કોઇ પણ આમકારી અમલદારે આ આકટ પ્રમાણે કરેલા સઘળા હુકમ ઉપરની અપીલ જે હુકમ વિરૂદ્ધ તકરાર હશે તે હુકમની તારીખથી સાઠ દિવસની અંદર હરકોઇ વખતે કલેક્ટરને ત્યાં ચાલશે.

કલેક્ટરે કરેલા સઘળા હુકમ ઉપર કમિશનરને ત્યાં અથવા કમિશનરે કરેલા સઘળા હુકમ ઉપર સરકારમાં અપીલ જે હુકમની વિરૂદ્ધ તકરાર હશે તે હુકમની તારીખથી નવું દિવસની અંદર હરકોઇ વખતે ચાલશે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કમિશનરે અપીલમાં કરેલા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

રેવન્યુ ખાતામાં અપીલ સંબંધી જે કાનુનો જે વખતે અમલમાં હશે તે કાનુનો આ આકટ પ્રમાણે કરેલી અપીલોને, ઉપરના ઠરાવોને અનુસરીને, લાગુ થશે.

બાબ ૧૨ પરચુરણ.

૬૧. સન ૧૮૮૬ ના કેન્ટેન્મેન્ટ બાબતના આકટ અથવા સન ૧૮૯૧ ના નવેમ્બર મહિનાની ૧૬ મી તારીખે હિંદુસ્તાનનો કૌન્સિલ બાબતનો આકટ અમલમાં આવ્યો તે તારીખ પછી મવર્નર જનરલ

ધન કૌનિસે પસાર કરેલા હરકોષ આકટને આ આકટના કોષ પણ ઠરાવથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૬૨. શુદ્ધબુદ્ધિથી કાંઈ એસડ તરીકે કરેલો પદાર્થ અથવા પદાર્થોનો વર્ગ એસડનાં કારણ સાથે વેદાએ અથવા રસાયણ શાસ્ત્ર સંબંધી પદાર્થ તૈયાર કરનારાઓએ અથવા વેચનારાઓએ અથવા વસાણાં વેચનારાઓએ અથવા એપોથેકેરીઓએ અથવા દવાખાનાંવાળાઓએ તૈયાર કરવાનો અથવા વેચવાનો અથવા પુરો પાડવાને આ આકટના આગળ ગયેલા ઠરાવ લાગુ છે એમ સમજવું નહિ. પણ કોષ નિર્દિષ્ટ કરેલા સ્થાનિક પ્રદેશમાં અથવા જગ્યામાં અથવા સામાન્યતઃ કલેક્ટરે આપેલા લાઇસેન્સ વગર સદરહુ પ્રકારનો કોષ પદાર્થ વેચવાની મના મુબ્બ સરકારી ઓફિસમાં જાહેરનામું છપાવીને હરકોષ વખતે કરવાનો અધિકાર સરકારને છે. સદરહુ પ્રકારનું લાઇસેન્સ, જે શી તથા જે શરતો ઠરાવવાનું સરકારને યોગ્ય લાગે તે શી આપેથી તથા તે શરતો મુજબ આપવામાં આવશે.

ટીકા:—વૈદ્યકીય રીતે તૈયાર કરેલ વસ્તુનો અર્થ-કોષ રીતે વૈદ્યકીય ચીજો મેળવી બનાવટ કરેલી વસ્તુઓ સમજવાનો છે,

૬૩.—સન ૧૮૬૭ ના મુબ્બના આકટ પ્રમાણે લાઇસેન્સ આપેથી અથવા વસ્તુ સરકાર દાખલ કર્યાથી અથવા ફંડ કર્યાથી અથવા ગુન્હેગારી ઠરાવ્યાથી જે નાણું વસુલ થાય અથવા જમા થાય અથવા મળે તે સંબંધે નાણું મ્યુનિસિપાલ કારણ સાથે મુબ્બ શહેરના મ્યુનિસિપાલ ફંડ ખાતે જમા કરવું એવું સદરહુ આકટની ૧૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે. વાસ્તે આ કલમ ઉપરથી એવું ઠરાવ્યું છે કે જે નાણું મુબ્બ શહેરની મ્યુનિસિપાલ કોર્પોરેશનને આજસુધી સદરહુ પ્રમાણે મળતું હતું તેને બદલે સન ૧૮૭૮ ના આગસ્ટ મહિનાની ૧ લી તારિખથી તથા તે તારિખ પછી સરકારે સદરહુ કોર્પોરેશનને સદરહુ કારણ સાથે દર વરસે ૧, ૪૩, ૭૫૦ રૂપિયાની મુકરર રકમ આપે જવી.

૬૪. આ આકટની ૩૨ એ આપેલા કોષ પણ અધિકાર પ્રમાણે કરેલી સંબંધી કાનૂનો મુબ્બ સરકારી ઓફિસમાં પ્રસિદ્ધ કરવી અને એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થયા પછી તેમનો અમલ જાણે તે આ આકટમાં દાખલ કરી હોય તેવી રીતે થશે. ”

૬૫. ૬૬. ૬૭.—આ કલમો સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા ઓકટથી રદ કરવામાં આવી છે.

મ્યુનિસિપાલ ઑક્ટ.

(સન ૧૯૦૧ નો આક્ટ ૩ નો.)

આબ. ૧.—પ્રથમારંભી ઠરાવો.

૧. (૧) આ આક્ટને સન ૧૯૦૧ નો મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટ કહેવો. (૨) તે, મુંબઈ શહેર શિવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે. (૩) તે સને ૧૯૦૧ ના એપ્રિલ મહિનાની પહેલી તારીખથી અમલમાં આવશે.

૨. (૧) સન ૧૮૭૩ ના તથા સન ૧૮૮૪ ના મુંબઈ ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટો આ ઉપરથી રદ કર્યા છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) સદરહુ રદ કરવા આજ્ઞાતના ઠરાવથી, સદરહુ એમાંના કોઈપણ આક્ટ ઉપરથી જે કોઈપણ કામ આ અગાઉ કરવામાં આવ્યું હશે તેના કાયદેસરપણાને અથવા ગેરકાયદેસરપણાને આધ આવશે નહિ; (બ) સદરહુ આક્ટોની રૂયે અથવા તે ઉપરથી રદ કરેલા કોઈપણ કાયદાઓની રૂયે જે જે મ્યુનિસિપાલીટીઓ રચાઈ હશે, જે જે મ્યુનિસિપલ કમિશનરો નિમાયા હશે અથવા ચૂંટાયા હશે, જે જે કમિટીઓ રચાઈ હશે, જે જે હદ ઠરાવી હશે, જે જે નિમણૂક, કાનૂનો, હુકમો તથા પેટા કાયદા હશે, વીગેરે આ આક્ટ મુજબ છે એમ સમજવું. (ક) મુંબઈના ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના કોઈપણ કાયદામાં અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજમાં સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ રદ કરેલા કાયદા ઉપર જે હરાલો આપ્યો હોય તે, અને તેટલે સુધી, આ આક્ટ ઉપર આ આક્ટના મળતા આવતા ભાગ ઉપર આપ્યો છે એમ સમજવું.

(૨) સન ૧૮૯૯ ના મુંબઈના ભેગ કરવાની મનાઈ કરવા આજ્ઞાતના આક્ટની ૫ મી કલમની પેટાકલમ [૨] આખી, તથા પેટા કલમ (૩) ની રકમ (બ), તથા ૬ ડી કલમની પેટા કલમ (૨) આખી આ ઉપરથી રદ કરી છે.

૩. આ આક્ટમાં તથા આ આક્ટનાં પરિશિષ્ટોમાં, વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી આધ આવતો ન હોય તો—

(૧) “ શહેરની મ્યુનિસિપાલીટી ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટી (અ) ઇ પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી મ્યુનિસિપાલીટીઓમાંની એકાદી મ્યુનિસિપાલીટી હોય, અથવા (૫) ૧૮૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રૂયે શહેરની મ્યુનિસિપાલીટી ઠરાવવામાં આવી હોય, અને જે ૧૮૧ મી કલમની પેટા કલમ [૨] ના અર્થ મુજબ શહેરની મ્યુનિસિપાલીટી દાખલ બંધ થઈ ન હોય, તે મ્યુનિસિપાલીટી એવો થાય છે.

(૨) “ કૌન્સિલર ” આ શબ્દનો અર્થ, જે કોઈ પણ શખ્સ આ આક્ટની રૂયે રચાયેલી મ્યુનિસિપાલીટીનો કાયદેસર રીતે મેમ્બર હોય તે શખ્સ એવો થાય છે.

(૩) “ કમિશનર ” એ શબ્દનો અર્થ, સન ૧૮૭૯ ના મુંબઈના જમીન મેહેસુલના કાયદાની રૂયે નિમાયેલા ભાગનો કમિશનર એવો, અને સિંધમાં, સિંધનો કમિશનર એવો થાય છે.

(૪) આ ‘ મ્યુનિસિપલ કમિશનર ’ એ સંજ્ઞાનો અર્થ કલમ ૧૮૬ અ. ના ઠરાવોની રૂયે નિમાયેલા શખ્સ એવો થાય છે, અને એમાં કલમ ૧૮૬ ૩ ની પેટા કલમ (૩) ની રૂયે મ્યુનિસિપલ કમિશનરને બદલે નિગાયતા શખ્સનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.”

(૫) “ જડજ” એ શબ્દનો અર્થ જિલ્લા જડજ, જેઠપટ, જડજ, આસિસ્ટન્ટ જડજ, સ્પેશિયલ કોર્ટ, જડજ, સર્વોર્ડિનેટ જડજ, અથવા સન ૧૮૭૯ થી ૧૮૮૫ સુધીના ફક્તીજના બેકુતોને કરજમાંથી

મુક્ત કરવા આપતના આક્ટોની રૂએ નિમેસો જડજ એવો થાય છે.

(૫) “ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ, જે કોઇપણ પ્રદેશ હાલમાં મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોય તે પ્રદેશ, અને જે કોઇપણ પ્રદેશ હવે પછી ૪ થી કલમ પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ કરવામાં આવે તે પ્રદેશ જે સદરહુ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોવાને બંધ થયો ન હોય તો તે પ્રદેશ એવો થાય છે.

(૬) “ જમીન ” એ શબ્દમાં જેની ઉપર કોઇ બાંધવામાં આવ્યું હોય અથવા જે પાણીથી ઢંકાઇ ગયેલી હોય તે જમીનનો પણ સમાસ થાય છે.

(૭) “ ઇમારત ” એ શબ્દમાં, જે કોઇ પણ ઝુંપડું, ડાપડું અથવા વાડ ભરીને ઘેરી લીધેલી જે ખીજી જગા માણસને રહેવાના ધર પ્રમાણે વપરાતી હોય અથવા ખીજી કશા માટે વપરાતી હોય તેના, તેમજ ભીંતોનો, વરંડાનો (એટલા, એલરી ઇત્યાદીનો), જડેલા પ્લાટફોર્મનો, પ્લેથિનો, બારણાનાં પગથીઆનો, તથા ઇમારતના તેના જેવાજ ખીજી ભાગોનો સમાસ થાય છે.

(૮) “ ધણી ” એ શબ્દમાં જે શખસ જમીનનું તથા ઇમારતનું અથવા જમીનનું અથવા ઇમારતનું બાડું પોતાને સાંડું અથવા ખીજી કોઇ માણસના એજન્ટ કે ટ્રસ્ટી દાખલ વિદ્યમાનકાળે લેતો હોય તે શખસનો, અથવા એવી જમીન અથવા ઇમારત બાડુતને બાડે આપી હોય તો તે જમીનનું અથવા ઇમારતનું બાડું જે શખસ એવી રીતે લે તે શખસનો સમાસ થાય છે.—

(૯) “ સરકારનો પગાંદાર નોકર ” એ શબ્દમાં જેણે સરકારી નોકરી છોડી હશે પણ જેને પેન્શન મળતું હશે એવા સરકારી નોકરનો, અથવા જેને સરકારમાંથી પગાર મળતો હોય પણ જે સરકારનો આખા વખતનો નોકર નહિ હોય તેનો સમાસ થતો નથી.

(૧૦) “ સરકારી સાલ ” એ શબ્દનો અર્થ, એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખે શરૂ થતું વર્ષ એવો થાય છે.

(૧૧) “ વાર્ષિક બાડું ” એ શબ્દનો અર્થ, કોઇપણ ઇમારત અથવા જમીન, તેમાં અથવા તે ઉપર જે સામન અથવા સાંચા કામ હોય અથવા આવેલું હોય તે બાદ કરતાં, જે વાર્ષિકબાડે વાજખી રીતે વર્ષો વર્ષ આપી શકાય તે વાર્ષિક બાડું એવો થાય છે.

(૧૨) “ રટીટ ” એ શબ્દનો અર્થ જે કોઇપણ રસ્તેથી, પગવાટેથી, ચોકમાંથી, આંગણમાંથી મોહોલામાંથી અથવા વાટેથી જમીનને માટે અથવા થોડા વખતને માટે જવા આવવાનો લોકોને હક હશે, પછી તે આરપાર જવાનો માર્ગ હોય કે નહિ હોય, તે રસ્તો, પગવાટ, ચોક, આંગણું, મોહોલો અથવા વાટ એવો થાય છે.

અને જે કોઇપણ ખાલી જગાના સીમાડા ઉપર ધરો, દુકાનો અથવા ખીજી ઇમારતો આવી હોય અને જે જગા કોઇપણ સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર અથવા રાહદારીના રસ્તા ઉપર જવા આવવાના સાધન તરીકે કોઇપણ લોકો (પછી તેઓ એવી ઇમારતોના ભોગવટો કરનારા હોય અથવા ન હોય તો પણ) વાપરતા હોય તે દરેક જગાનો સદરહુ “ રટીટ ” શબ્દમાં સમાસ થાય છે, પછી એવી જગા ખાનગી માલિકીની હોય અને તે થોડે અંશે અથવા સર્વોંશે કોઇપણ દરવાજાથી, થાંભલાથી, સાંકળથી અથવા અટકાવવાના ખીજી સધનથી બંધ કરેલી હોય તેની હરકત નહિ; પણ એવી ઇમારતના જે કોઇપણ ભોગવટો કરનારને એવી જગાનો જે કોઇપણ ભાગ ઉપર કશા પ્રમાણે સધળા લોકોને કોઇપણ વખતે ન વાપરવા દેવાનો હક હોય તે ભાગનો સદરહુ શબ્દમાં સમાસ થતો નથી.

(૧૩) “ સાર્વજનિક રટીટ ” એ શબ્દનો અર્થ—(અ) જે રટીટમાં જવા આવવાનો લોકોને હક છે તે રટીટ, અથવા (બ) જે રટીટ મ્યુનિસિપલ કુંડમાંથી અથવા ખીજી સાર્વજનિક કુંડમાંથી આજ સુધી સપાટ કરી હશે, અથવા જે ઉપર ફરસબધી કરી હશે, કાંકરા પુર્ણ હશે, જેમાં નળ ક્યાં હશે, મોટી ગટર બાંધી હશે અથવા જેની મરામત કરી હશે તે રટીટ, અથવા (ક) જે રટીટ થતી હશે તે રટીટ, એવો થાય છે.

(૧૪) “ ફર ” એ શબ્દમાં, આ આક્ટની રૂએ વસુલ કરવા લાયક કોઇપણ ટોલ, રેટ, સેસ,

હી અથવા બીજા માત્રનો સમાસ થાય છે.

(૧૧) “ અપરાધ કૃત્ય ” એ શબ્દમાં ચતુર્વિધ્યને, ધ્રુવોદ્રિયને અથવા કલ્પેદ્રિયને ઇત્યાદિ થાય, જે અમ લાગે, કંટાળો આવે અથવા ઉપદ્રવ થાય, અથવા ઇત્યાદિ થવાનો, જેઅમ લાગવાનો, કંટાળો આવવાનો અથવા ઉપદ્રવ થવાનો સંભવ હોય એવા કોષપણ કૃત્ય, કસર, જગા અથવા વસ્તુનો, અથવા જે કોષપણ કૃત્ય, કસર, જગા અથવા વસ્તુ જીવને જેઅમકારક અથવા પ્રકૃતિને અથવા મિલકતને હાનિકારક હોય અથવા થાય તે કૃત્ય, કસર, જગા અથવા વસ્તુનો સમાસ થાય છે.

૧૬ “ ભય ભરેલો રોગ , ” એ શબ્દનો અર્થ કાગળીયું, પ્લેગ, સીતળા તથા જેને લીધે માણસની જીંદગી જેઅમમાં આવે એવો કોષ અસુકસ્થળનો કે મોસમનો રોગ, મરડી અથવા ઉડતો રોગ એવો થાય છે.

(૧૭) “ વાહન , ” એ શબ્દમાં બાઈસિકલોનો, ટ્રાન્સીકલોનો તથા ઓટો મોટરગાડીઓનો અને પૈડાવાળી જે કોષપણ ગાડી સાર્વજનિક રેડીટ ઉપર વપરાતી હોય અથવા વાપરી શકાય એવી હોય તે દરેક ગાડીનો સમાસ થાય છે.

(૧૮) “ પબ્લિક સિક્યુરિટીઓ ” એ શબ્દનો અર્થ (અ) હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓ, (બ) રેલવે કંપનીઓના અથવા બીજા કંપનીઓના જે સ્ટાક, ડિભેંચરો, અથવા શેરોના બ્યાજ માટે સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઇન્ડિયા. ઇન કૌન્સિલે બાહેધરી આપી હોય તે સ્ટાક, ડિભેંચરો અથવા શેરો (ક) બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં સ્થાપેલી કાયદા કરનારી મંડળીએ કરેલા કોષપણ આકટ ઉપરથી આપેલા અધિકાર ચલાવને કોષપણ સ્થાનિક અધિકારીએ અથવા તેની વતી કોટેજાં પૈસા બાબતમાં ડિભેંચરો અથવા બીજા સિક્યુરિટીઓ, અથવા (ડ) ગવરનર ઇન કૌન્સિલ કોષપણ હુકમ કરીને જે સિક્યુરિટી બદલ “ વિશેષ અધિકાર આપે તે “ સિક્યુરિટી ”, એવો થાય છે.

(૧૯) “ મુખ્ય સરકારી ગેઝેટ ” એ શબ્દો આ આકટમાં જ્યાં જ્યાં આવના હોય ત્યાં ત્યાં તેમને બદલે “ સિંધ સરકારી ગેઝેટ ” એ શબ્દો દાખલ કર્યાં છે એમ સિંધમાં સમજવું.

બાબ ૨—મ્યુનિસિપાલીટીઓની રચના.

(૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટો.

૪. (૧) ૬ હી, ૭ મી તથા ૮ મી કલમોના ઠરાવોને પાત્ર રહીને ગવરનર ઇન કૌન્સિલને મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ પણ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે, એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) કોષ નવી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં ફેરફાર કરવા બાબતના સદરહુ પ્રકારના દરેક જાહેર નામામાં, પ્રસંગ પ્રમાણે, એવા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે પ્રદેશનો સમાસ કરવાનો હોય તેની અથવા તેમાંથી જે પ્રદેશ બાતલ કરવાનો હોય તેની સ્થાનિક હદ સ્પષ્ટપણે નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ.

(૩) દરેક વિષ્ણુમાન મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની મ્યુનિસિપાલીટીએ, પોતાના અધિકાર નીચેની મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની સદરહુ જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણેની હદ અથવા ફેરવેલી હદ બતાવનારા મજબુત હદ નિશાન, કલેક્ટર મંજૂર કરે તેવા પ્રકારનાં અને તેની જગાએ ખુદ પોતાને ખરચે બંધાવવાં અથવા ઉભા કરાવવાં, અને ત્યાર પછી તે પોતાને ખરચે ટકાવી રાખવાં એ તેની ફરજ છે.

(૪) જ્યારે કોષ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોવાને બંધ થાય, ત્યારે ત્યાં સ્થાપેલી મ્યુનિસિપાલીટી બંધ થશે, તો તેને પ્રાપ્ત થયેલી મિલકત તથા હક, તે સંબંધી સધળા આર્જ (બોન્ડ) તથા જવાબદારીઓને પાત્ર, મલિકમુઆઝમને પ્રાપ્ત થશે, અને તેનું કોષ ઉત્પન્ન આવે તો તે, એવી મ્યુનિસિપાલીટીની હકુમત જે પ્રદેશમાં હતી તેના હિત સાથે ગવરનર ઇન કૌન્સિલના હુકમની રૂપે ખરચવું જોઈએ.

૫. ૪ થી કલમની રૂપે સ્થાપેલી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટો સુદત સુદતની અથવા કાયમની હોષ શકે. ૬. જે કોષ પ્રદેશમાં સુદતે સુદતે મેળો ભરાતો હોય, અથવા જ્યાં બાજાણ લોકો સુદતે સુદતે જતા હોય તે પ્રદેશ તેમજ એવો મેળો અથવા બજા ચાલુ રહે ત્યાં સુધી એવા મેળામાં અથવા બજામાં જનારા લોકો જે કોષ પ્રાસેના પ્રદેશમાં જતા આવતા હશે તે પ્રદેશ, ફરી ફરીને આવનારી જે

અમુક મેસમો નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેની શરૂઆતથી તે આખર સુધી, મુદત મુદતની મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૭. (૧) જે કોષ્ટક પ્રદેશમાં (અ) કોષ્ટક શહેર, કસબો અથવા ચાણું અથવા બે અથવા વધારે પાસે પાસેનાં શહેરો, કસબા તથા ચાણું, તેની અથવા તેમની પાસેનાં કોષ્ટક ગામડાં, પરં અથવા જમીન સુદ્ધાં અથવા એ વગર આવેલાં હોય અથવા (૫) કોષ્ટક ગામડું અથવા પડે અથવા વધારે પાસે પાસેનાં ગામડાં તથા પરં આવેલાં હોય, તે પ્રદેશને કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ ઠરાવવાનો અધિકાર છે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે (અ) હિલ સ્ટેશનો આદ કરીને, અથવા (બ) વિશેષ કારણ હોવા વગર (૧) જે કોષ્ટક પશુ શહેર, કસબો, ચાણું અથવા પડે જે બીજા કોષ્ટક પશુ શહેર, કસબા, ચાણું અથવા પરાથી, જેની ઉપર ધરા નહિ હોય એવી એક મેલ કરતાં વધારે વિસ્તારની જમીનથી છુટું પડેલું હોય તેની સાથે તે શહેરનો, કસબાનો ચાણુંનો અથવા પરાનો કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સમાવે કરવાનું, અથવા (૨) જે કોષ્ટક પ્રદેશની વસ્તી બે હજાર માણસો કરતાં ઓછી હોય તે પ્રદેશમાં કોષ્ટક પશુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ સ્થાપવાનું, કાયદેસર થશે નહિ.

(૨) જ્યારે ભૂદાં ભૂદાં નામવાળી બે અથવા વધારે જગાઓની એક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ કરી હોય ત્યારે, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટનું નામ કમીશનરે ઠરાવવું જોઈએ.

૮. (૧) કોષ્ટક પ્રદેશને કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ ઠરાવનારું અથવા એવા કોષ્ટક પશુ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં ફેરફાર કરનારું, અથવા કોષ્ટક પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોવાને અંત થશે એવું ઠરાવનારું કોષ્ટક પશુ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવાની અગાઉ ઓછામાં ઓછા બે મહિના આગમજ, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે, પ્રસંગ પ્રમાણે, એવું ઠરાવવાનું યોજ્યું છે એવા મજકુરો એક ઢંદેરા મુજબ સરકારી ગેઝેટમાં અગ્રેષ્ઠ ભાષામાં, અને સ્થાનિક વર્તમાનપત્રો હોય તો, તેઓમાંના ઓછામાં ઓછા એક વર્તમાનપત્રમાં, જે જલ્દામાં એવા પ્રદેશ હશે તે જલ્દાની ભાષામાં પ્રસિદ્ધ કરાવેા જોઈએ. અને સદરહુ પ્રદેશ મહિના પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે સદરહુ જલ્દાની ભાષામાં તે ચહેડાવેા જોઈએ; અને તેમાં લખવું જોઈએ કે સદરહુ યોજના બાબત જે માણસોને કોષ્ટક હરકત હોય તેમણે તે હરકત કારણો શુદ્ધ સદરહુ ઢંદેરાની તારીખથી બે મહિનાની અંદર કલેક્ટરને લખી મોકલવી, અને જ્યારે જ્યારે જેમાં લોકો વસા હોય એવા કોષ્ટક પશુ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ઉમેરવાનું અથવા તેમાંથી બાદ કરવાનું યોજ્યું હોય ત્યારે ત્યારે એવા પ્રદેશમાં પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે સદરહુ ઢંદેરાની એક નકલ પણ ચહેડાવી રખાવવી એ મ્યુનિસિપાલીટીનું કામ છે.

(૨) એવી રીતે લખી મોકલવામાં આવેલી દરેક હરકત કલેક્ટરે, બનતી તાકીદે, સરકાર ઉપર રવાના કરવી જોઈએ. [૩] સદરહુ પ્રમાણે જે કોષ્ટક પશુ હરકતો લખી મોકલવામાં આવી હોય તો તે, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના મત પ્રમાણે અપુરતી અથવા ગેરકાયદેસર હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તેણે ઉપર કહેલા પ્રકારનું જાહેરનામું કાઢવું નહિ.

(૨) — મ્યુનિસિપાલીટીઓ.

૯. દરેક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એક મ્યુનિસિપાલીટી હોવી જોઈએ, અને એવી દરેક મ્યુનિસિપાલીટી “ ની મ્યુનિસિપાલીટી ” એ નામની એક વ્યક્તિભૂત મંડળી થશે, અને તેનું સ્થાપનાવ કાયમ ચાલુ રહેશે અને તેનો એક મજબૂતો સિકકો રહેશે, અને તેને અને તેની ઉપર તેના એક વ્યક્તિભૂત નામથી ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર રહેશે.

૧૦. (૧) આ આક્ટમાં આગળ બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, એવી દરેક મ્યુનિસિપાલીટીમાં (અ) ચુંટી કઢાડેલા કાઉન્સિલરો, (બ) નિમાયતા કાઉન્સિલરો, જે હોય તો, એટલે, (૧) કમિશનર, વખતે વખતે આ અર્થે, જે કોષ્ટક પશુ શખ્સોને નામથી નિમશે તે શખ્સો, અથવા (૨) જે શખ્સો કમિશનર તરફથી આ અર્થે વખતે વખતે નિર્દિષ્ટ કરેલા કોષ્ટક પશુ હેઠાનું કામ વખતે વખતે બજાવતા હશે તે શખ્સો, હોવા જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચુંટી કઢાડેલા કાઉન્સિલરોની સંખ્યા, પ્રેસીડેન્ટ સુદ્ધાં કુલ સંખ્યાના અડધા કરતાં ઓછી હોવી ન જોઈએ, અને નિમાયતા કાઉન્સિલરોમાંના અડધા કરતાં વધારે કાઉન્સિ-

(૩) મ્યુનિસિપલ કૉન્સિલરો.

૧૫.—(૧)કાષ્ટ પશુ શખસ—(અ)—(૧)જેને કાષ્ટ ફોજદારી કોર્ટ છ મહિના કરતાં વધારે મુદતની કેદની શિક્ષા કરવાલાયકકાષ્ટ ગુન્હા સાફ કેદની શીક્ષા અથવા ફટકા મારવાની શિક્ષા કરી હશે,અથવા જેનેસમુદ્રપારની શિક્ષા કરી હશે, અને આવી શિક્ષા પછીથી ફેરવવામાં અથવા રફ કરવામાં આવી નહિ હશે, અથવા (૨) જેને સરકારી નોકરીમાંથી “ અરતરફ કથો” હશે, અને એવી રીતે અરતરફ કથાનું મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર કર્યું હશે ” અથવા (૩) જે પીડર હશે અને જેની સનદ હાઇ કોર્ટ ખેંચી લીધી હશે, અથવા (૪) જેને ૧૬ મી કલમની રૂયે હુદા ઉપરથી દુર કથો હશે, અને જેને આવી શિક્ષાને લીધે, અરતરફીને લીધે અથવા સનદ ખેંચી લીધાને લીધે અથવા હુદા ઉપરથી દુર કથાને લીધે થયેલા નાલાયકીમાંથી મુક્ત કરવાનો ગવર્નર ઇન કૉન્સિલને યોગ્ય લાગે તો હુકમ કરવાનો અધિકાર આ ઉપરથી આપ્યો છે તેણે તેવો હુકમ કરીને મુક્ત કર્યો નહીં હશે, અથવા

(બ) જે સરટીફિકેટ ન મળેલો દેવાળીઓ અથવા છુટકારો નહીં મળેલો નાદાર હશે, અથવા (ક) જેની ઉમ્મર એકવીસ વરસ કરતાં ઓછી હશે, અથવા જે સ્ત્રી જાતનો હશે અથવા (ડ) જે જડજ હશે, તે કૉન્સિલર થઇ શકશે નહીં; અને કાષ્ટ પશુ શખસ—(ઈ) જે મ્યુનિસિપાલીટીના તાઆ માહેનો અમલદાર અથવા નોકર હશે, અથવા (ફ) જેનો, હવે પછી ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, મ્યુનિસિપાલીટીના હુકમથી કરેલા કાષ્ટ પશુ કામમાં, અથવા તેની સાથે કે તેના હાથ હેઠળ કે તેની વતી કરેલા કાષ્ટ પશુ કરારમાં કે સોંપેલા કાષ્ટ પશુ કામમાં તેનો પોતાનો અથવા પોતાના બાગીદારની મારફત કાષ્ટ પશુ બાગ અથવા હિતસંબંધ પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે હશે, તે એવી મ્યુનિસિપાલીટીનો કૉન્સિલર થઇ શકશે નહિ; પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કાષ્ટ પશુ શખસ.—(૧) જેનો, કાષ્ટ પશુ રથાવર મિલકતના કાષ્ટ પશુ લીઝમાં (પટામાં), વેચાણમાં અથવા ખરીદીમાં અથવા તે બાબતની કાષ્ટ પશુ કબુલતમાં કાષ્ટ પશુ બાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, (૨) જેનો, જે કાષ્ટ પશુ સંયુક્ત ધનવશિષ્ટ મંડળી તે મ્યુનિસિપાલીટીની સાથે કરાર કરશે, અથવા જેને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા તે મ્યુનિસિપાલીટીની વતી કામે લગાડી હશે તેમાં બાગ હશે, અથવા, (૩) જેનો, જે કાષ્ટ પશુ વર્તમાનપત્રમાં તે મ્યુનિસિપાલીટીના કામકાજ સંબંધી કાષ્ટ પશુ જાહેર ખખર દાખલકરીશકાય તે વર્તમાનપત્રમાં બાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, અથવા (૪) જે મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી કાદાડવામાં આવેલા કાષ્ટ પશુ લોનમાંનું ડીમેંચર ધારણ કરતો હશે અથવા જેના એવી લોનમાં બીજી રીતે કાષ્ટ હિતસંબંધ હશે, અથવા (૫) જેને ધંધાના સખઅથી મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી વકાલાત કરનાર તરફ કામે લગાડ્યો હશે, અથવા (૬) જેનો જે કાષ્ટ પશુ માલનો પોતે નિયમસર વેપાર કરતો હોય તે માલનું મ્યુનિસિપાલીટીને વખતો વખત વેચાણ કરવામાં આવતું હોય તેમાં અથવા કાષ્ટ માલ મ્યુનિસિપાલીટી પાસેથી ખરીદવામાં આવતો હોય તેમાં, એમાંની કાષ્ટ પશુ બાબતમાં, કાષ્ટ પશુ એકાદી સરકારી સાલમાં, વત્તામાં વત્તા પાંચસો રૂપિયા સુધીનો અથવા સરકારની મંજુરીથી તેથી વધારે વત્તામાં વત્તા બે હજાર સુધીની જે રકમ મ્યુનિસિપાલીટી આ અર્થે ઠરાવે તેટલી રકમ સુધીનો બાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, અથવા; ” (૭) જે ૭૧ મી કલમના ઠરાવોની રૂયે અથવા ૧૫૬ મી કલમની પેટાકલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવ (અ) ના ઠરાવોની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટી સાથે કરેલી કાષ્ટ પશુ કબુલતમાં પક્ષકાર હશે,તેટલાજ કારણને લીધે તે શખસ સદરહુ પ્રમાણે નાલાયક થયેછે અથવાતેનો સદરહુ પ્રકારના કાષ્ટ પશુ કામમાં અથવા કરારમાં કાષ્ટ પશુ બાગ અથવા હિતસંબંધ છે એમ સમજવું નહિ. (૨) જેકાષ્ટ પશુ કૉન્સિલર, તેને જે મુદત સાફ ચુટી કહાલ્યો હશે અથવા નીચે હશે તે મુદતમાં—(અ) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે નાલાયક થશે, અથવા (બ) જે કાષ્ટ પશુ બાબતમાં (૧) પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ તેનો પોતાનો અથવા પોતાના બાગીદાર મારફત પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવની (૧), (૨), (૩), (૬), અથવા (૭) મી રકમમાં કહેલા પ્રકારનો કંઈપણ બાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, અથવા (૨) કાષ્ટપશુ અસીલની, મુખ્યની અથવા બીજા માણસની તરફથી ધંધાના કારણથી જેનો હિત સંબંધ હશે, તે બાબતમાં સલાહકાર પ્રમાણે કામ કરશે, અથવા (ક) એક સરખા છ મહિ-

નાથી વધારે મુદતસુધી ગેરફાજર રહેવાના જણાવેલા અથવા જાણ્યામાં આવ્યા હોય એવા ધરાદારી ઇલાકાની હદ બહાર જશે અથવા (૩) સરકારનો પગારદાર નોકર થઇને, જે નિમેલા કમિશનરે સરકારના પગારદાર નોકર હોય તેમની સંખ્યા, ૧૦ મી કલમની પેટા-કલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવમાં જણાવેલા પ્રમાણથી વધારેતો હશે, અથવા “ (૪) પ્રેસિડન્ટ અથવા વાઇસ-પ્રેસિડન્ટ અથવા સરકારનો પગારદાર નોકર ન હોય અને મ્યુનિસિપાલિટીની રજા લીધા શિવાય મ્યુનિસિપાલિટીની મિટીંગમાંથી લાગણાગટ ચાર મહિના દરમિયાન ગેરફાજર રહેશે તો, તે કૌન્સિલર ” તરીકે ચાલુ રહેવાને નાલાયક થશે, અને તેની જગા ખાલી પડશે.

(૩) આ કલમની રૂપે કોઇપણ જગા ખાલી પડે છે કે નહીં એ બાબત કોઇપણ સવાલ અથવા તકરાર ઉત્પન્ન થાય, તો તે નિર્ણય કરવાના સંબંધમાં, કમિશનરનો, હુકમ આપરનો છે એમ સમજવું, ૧૫ અ. કોઇપણ કૌન્સિલર પ્રેસિડન્ટને લેખી નોટીસ આપીને પોતાની જગાનું રાજીનામું આપવાને મુખત્યાર છે, અને પ્રેસિડન્ટ કમિશનરને લેખી નોટીસ આપીને પોતાની જગાનું રાજીનામું આપવાને મુખત્યાર છે, ”

૧૬. શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીઓની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અને બીજા બાબતમાં કમિશનર પોતાને યોગ્ય લાગે તો, આ આક્ટની રૂપે ચુંટી કાઢેલા અથવા નિમેલા જે કોઇપણ કૌન્સિલર પોતાનું કામ કરવામાં ગેરવર્તણૂક ચલાવ્યા બદલ અથવા કંઇપણ શરમ ભરેલું કામ કર્યા બદલ તકથીરવાન થયેા અથવા કૌન્સિલર તરીકેની પોતાની ફરજ બજાવવાને અશક્ત થયેા હોય તો, તેને મ્યુનિસિપાલિટીની બહામણ ઉપરથી હુકા ઉપરથી દુર કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૭ તરત નિમેની કલમમાં ઠરાવ કર્યો છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ આક્ટ પ્રમાણે સાધારણ ચુંટણી વખતે નીમેલા અથવા ચુંટી કાઢાડેલા કૌન્સિલરોએ, દરમિયાન તેઓ નાલાયક થયા ન હોય અથવા તેમને ૧૬ મી અથવા ૧૭૯ મી કલમની રૂપે હુકા ઉપરથી દુર કરવામાં આવ્યા નહીં હોય તો, ત્રણ વર્ષની મુદત સુધી હુકા ધારણ કરવેા; અને મુદત કોઇપણ પ્રસંગે કોઇ પણ કારણ સાફ વધારવાનું કમિશનરને યોગ્ય લાગે તો તે મુદત, તેના હુકમથી એકંદર ચાર વર્ષની મુદત સુધી વધારી શકાશે; સદરહુ કારણો તથા હુકમ મુબઇ સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાં જોઇયે.

૧૮. કોઇ કૌન્સિલર પોતાના હુકાની મુદત પુરી થવાની અગાઉ મરણ પામેથી, તેણે રજીનામું આપ્યું હોય તેથી, તે નાલાયક થયાથી અથવા તેને હુકા ઉપરથી દુર કરવામાં આવ્યેા હોય તેથી તેની ખાલી જગા સગવડ ભરેલી રીતે જેટલી જલદીથી ભરી શકાય તેટલી જલદીથી, તે જગા ઉપર કોઇ માણસને, પ્રસંગ પ્રમાણે ચુંટી કાઢાડીને અથવા નીમીને ભરવી જોઇયે; અને તે શખસને જે કાઉન્સિલરની જગા ઉપર ચુંટી કાઢાડયેા હશે અથવા નિમ્યેા હશે તે કૌન્સિલરે તે જગા ખાલી થઇ ન હોત તો જેટલી મુદત સુધી ધારણ કરી હોત તેટલી મુદત સુધીજ માત્ર તેણે તે જગા ધારણ કરવી.

૧૯. જે કોઇપણ શખસને અગાઉ એક અથવા વધારે પ્રસંગે કૌન્સિલર તરીકે ચુંટી કાઢાડયેા હોય અથવા નિમ્યેા હોય, તે જો બીજે પ્રકારે યોગ્ય રીતે લાયક હોય તો, તે હરકોઇ વખતે ફરીથી ચુંટી કાઢાવા અથવા નિમાવાને લાયક થશે.

૨૦. કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટી સાફ આખરે ચુંટી કાઢાડેલા સમગા કાઉન્સિલરોનાં નામ, અને તે પ્રમાણેજ તેમાં નિમેલા કૌન્સિલરે, કોઇ હોય તો તેમનાં નામ, સગવડ ભરેલી રીતે જેટલી જલદીથી અને તેટલી જલદીથી, મુબઇ સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાં જોઇયે,

(૪) મ્યુનિસિપલ ચુંટણીઓ.

૨૧. જે કોઇ પણ શખસ એકરીશ વર્ષ કરતાં ઓછા ઉમ્મરનો હશે તેને મ્યુનિસિપાલિટીની કોઇ પણ ચુંટણીમાં મત આપવાનો હક નથી,

૨૨. (૧) કૌન્સિલરની કોઇ પણ ચુંટણીના કાયદેસરપણા બાબતની તકરાર એવી ચુંટણીની વખતે, ચુંટી કાઢાવાને અથવા મત આપવાને લાયક હોય એવા કોઇ પણ માણસે કરી હોય, તો એવા માણસને, તે ચુંટણીનું પરિણામ બાહેર થવાની તારીખ પછી દસ દિવસની અંદર હરકોઇ વખતે, જે વિનિર્ણ

કટમાં તે સુટણી થઈ હોય અથવા થવી જોઈતી હતી તે ડિસ્ટ્રિક્ટના ડિસ્ટ્રિક્ટ જજને અરજ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, અથવા આ સંબંધમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ નિમે તેવો ખીજો જજ, પોતાને જરૂરી જણાય તેવી ચોક્કસી કર્યા પછી અને પેટા કલમ ૩) ના ઠરાવોને પાત્ર રહીને, તે સુટણીનું જે પરિણામ જાહેર થયું હશે તે કાયમ કરવાને અથવા દુરસ્ત કરવાને અથવા તે સુટણી રદ કરવાને મુખત્યાર છે. તેમ તેનો ખર્ચ કાણે આપવો તે ફરમાવવાને અધિકાર છે. સદરહુ ઠરાવ અથવા હુકમ છેવટનો સમજવો. જે તે સુટણી રદ કરે, તો નવી સુટણી કરવા સાથે તરતજ તારીખ નિમચી તથા જરૂરી તબવીજ કરવી.

(૩) (અ) કોઇ ઉમેદવાર તરફથી લાંચ રસ્તવતની તબવીજ થઈ હોય તો તેની સુટણી રદ કરવી જોઈએ, (૩) (બ) રકમ લાગુ ન પડે એવા જે કોઇપણ ખાખતમાં અપાયેલા મતોની બારીકાઈથી તપાસ કરીને તથા તે ગણીને, જે ઉમેદવાર તરફેણમાં અપાયેલા કાયદેસર મતોની સંખ્યા સૌથી વધારે હોય તે ચોખ્ખી રીતે સુટી કાઢે છે એમ ઠરાવવું જોઈએ.

‘ખુલાસો’—“ ખાનગી ફાયદો કરી આપવાનું વચન ” એ સંજ્ઞામાં જે માણસને તે વચન આપ્યું હોય તેના પોતાના, અથવા તે માણસ જે શખસનું હિત, ચાહતો હોય તે શખસના, ફાયદા માટેના વચનનો સમાસ થાય છે. તેમાં કોઇપણ ચોક્કસ મ્યુનિસિપલ ખાખતના સંબંધમાં અનુકૂળ અથવા પ્રતિકૂળ મત આપવાના વચનનો સમાસ થતો નથી.

(૫) ૧૧ મી કલમની (ક) રકમ મુજબ કરેલી કાનુનો અમલમાં આણવાનું કામ સેપિલા અમલદાર અથવા અમલદારોના હાથે કાંઈ ભુલ થઈ હોય એટલાજ કારણને લીધે, અથવા લાંચ રશવતથી થયું ન હોય એવું કાંઈ ગેરશિરસ્તપણું અથવા એવી કાંઈ ગેરવૃદ્ધિ થઈ હોય એટલાજ કારણને લીધે સુટણીના કાયદેસરપણા બદલ તકરાર લીધી હોય તો, સદરહુ જજને તે સુટણી રદ કરવી નહિ.

(૬) જે તે જજ પેટાકલમ (૩) ની રકમ (અ) મુજબ કોઈપણ સુટણી રદ કરે તો તેને, ચોખ્ખી લાગે તો, જે કોઇ માણસે આ કલમના અર્થ મુજબ લાંચ રશવતની કાંઈપણ તબવીજ કરી હશે તે, સાત વર્ષથી વધારે ન હોય એવા વર્ષની મુદત સુધી, તે અથવા ખીજા કોઈપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ઉમેદવાર થવાને નાલાયક છે એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે, અને તે જજને ફેંસલો છેવટનો થશે; પણ એવું ઠરાવું છે કે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ, પોતાને ચોખ્ખી લાગે તો, હુકમ કરીને એવા કોઇ પણ શખસને એવી કોઈપણ નાલાયકીમાંથી કોઈપણ વખતે મુક્ત કરવાને મુખત્યાર છે; અને એવા હુકમ કરવાનો તેને આ ઉપરથી અધિકાર આપવામાં આવે છે.

(૫) પ્રેસિડંટ તથા વાઇસ પ્રેસિડંટ.

૨૩. (૧) દરએક મ્યુનિસિપાલીટીમાં અધ્યક્ષસ્થાને એક પ્રેસિડંટ હોવો જોઈએ, અને તે કૌન્સિલરોએ પોતામાંહેનો સુટી કઢાડેલો એક શખસ હોવો જોઈએ.

(૨) દરેક પ્રેસિડંટ(અ) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે નિમેલો હોવો જોઈએ; અથવા (બ) હુદ્દાની રૂયે નિમાયલો પ્રેસિડંટ હોવો જોઈએ, એટલે, ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ આ અર્થે વખતે વખતે જાહેર કરે એવા કોઇ પણ હુદ્દાનું કામ ચલાવનાર શખસ હોવો જોઈએ; અથવા (ક) મ્યુનિસિપાલીટીએ સુટી કઢાડેલો એવું ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ ફરમાવે તો મ્યુનિસિપાલીટીએ સુટી કઢાડેલો હોવો જોઈએ.

(૩) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીના એક વાઇસ પ્રેસિડંટ હોવો જોઈએ, અને તેને કૌન્સિલરોએ પોતામાંથી સુટી કઢાડેલો હોવો જોઈએ; પણ પ્રેસિડંટ ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે નિમ્મે હોય તો અથવા હુદ્દાની રૂયે પ્રેસિડંટ હોય, તો ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને વખતે વખતે એમ ફરમાવે તો, તે સુટણીનો નિકાલ ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની અથવા કમિશનરની પસંદગીને પાત્ર રહેશે.

(૪) જ્યારે પેટા કલમ (૨) ની રકમ (બ) મુજબ કોઇ પણ હુદ્દો જાહેર કરવામાં આવે, ત્યારે તે હુદ્દાનું કામ વખતે વખતે જે શખસ કરતો હોય, તે શખસ, સદરહુ જાહેરનામું ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ તરફથી ફેરવવામાં અથવા રદ કરવામાં ન આવે તો અને ન આવે.

ત્યાં સુધી, પ્રેસિડંટ થશે અને ચાલુ રહેશે.

(૫) સરકારનો પગારદાર નોકર હોય અને નિમેલો અથવા હુદાની રૂએ પ્રેસિડંટ હોય તે શિવાયનો જે ખીજો કોઇ પ્રેસિડંટ તથા મહીનાથી વધારે મુદત સુધી, અને જે વાઇસ પ્રેસિડંટ, પંદર દિવસથી વધારે મુદત સુધી, પ્રેસિડંટના અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદાનું પોતાનું કામ કરી શકે નહીં એવી રીતે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંથી ગેરફાજલ રહે તેવો દરેક પ્રેસિડંટ તથા વાઇસ પ્રેસિડંટ—(અ)પેટા કલમ (૨) ની (અ) રકમની રૂએ નિમેલા પ્રેસિડંટના સંબંધમાં કમીશનરે, (બ) ચુંટી કઢાડેલા પ્રેસિડંટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટના સંબંધમાં મ્યુનિસિપાલીટીએ, સદરહુ પ્રમાણે ગેરફાજલ રહેવા સાથે રળ આપી ન હોય તો, પ્રેસિડંટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટ તરીકે રહેવાને અંધ થશે: પણ એવું ઠરાવું છે કે વાઇસ પ્રેસિડંટને રળ આપવી તે, (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજુરીને પાત્ર રાખીને ચુંટી કાઢેલા વાઇસ પ્રેસિડંટની આજતર્માં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની, અથવા (૨) કમિશનરની પસંદગીને પાત્ર રાખીને ચુંટી કાઢેલા વાઇસ પ્રેસિડંટની આજતર્માં કમીશનરની, મંજુરીને પાત્ર રાખીને આપવી જોઇએ.

(૬) ઉપરની છેલ્લી પેટા કલમની રૂએ આપવાની રળ છ મહિનાથી વધારે હોવી ન જોઇએ, અને જ્યારે જ્યારે તે પેટા કલમની રૂએ વાઇસ પ્રેસિડંટને રળ આપવામાં આવે ત્યારે ત્યારે એ પ્રમાણે ગેરફાજલની રળ લેનારા વાઇસ પ્રેસિડંટની ચુંટણીને જે શરતો લાગુ હોય તે શરતોને પાત્ર રાખીને એક કૌન્સિલરને, જેટલી મુદતની રળ આપવામાં આવે તે મુદત દરમિયાન સંબંધમાં કામો કરવા સાથે તથા તેના સંબંધમાં અધિકાર ચલાવવા સાથે ચુંટી કાઢેલા જોઇએ.

(૭) દરેક પ્રેસિડંટની તથા વાઇસ પ્રેસિડંટને તેની ગેરચાલ બદલ અથવા તેણે પોતાના કામમાં ગફલત કર્યા બદલ, અથવા તે પોતાનું કામ કરવાને અસમર્થ હોવા બદલ તેને તેના પ્રેસિડંટના અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદા ઉપરથી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ કઢાડી મુકી શકશે, અને દરેક પ્રેસિડંટના તથા વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદાની મુદત, તેના કૌન્સિલરપણાના હુદાની મુદત પુરી થાય એટલે, પુરી થશે.

(૮) હુદાની રૂએ થયેલા પ્રેસિડંટ સિવાયના કોઇ પ્રેસિડંટ, અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટ પોતાના એવા પ્રેસિડંટના અથવા, વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદાની મુદત પુરી થયાની અગાઉ મરણ પામેથી, તેણે રાજીનામું આપેથી, અથવા તેને હુદા ઉપરથી કઢાડી મુકાયથી, અથવા તે એવા હુદાનું કામ કરવાને અસમર્થ થવાથી, અથવા તે ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ની રૂએ કૌન્સિલર હોતો અંધ થવાથી, તેની ખાલી થયેલી જગા, ખીજા કોઇપણ કૌન્સિલરની, પ્રસંગ પ્રમાણે નીમણૂક અથવા ચુંટણી કરીને ભરવામાં આવશે.

૨૩ અ. (૧) આ આકટમાં ખીજી રીતે સ્પષ્ટ ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટનો મ્યુનિસિપલ વહિવટ મ્યુનિસિપાલીટીને હસ્તક રહેશે. (૨) જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આ આકટના ઠરાવોના અમલ કરવાનાં કારણસર અમલ બજાવણી કરવાની અધિકાર, આ આકટમાં જ્યાં જ્યાં સ્પષ્ટ રીતે તે મુજબ ફરમાવું હોય ત્યાં ત્યાં મ્યુનિસિપાલીટીની પસંદગી અથવા મંજુરીને પાત્ર, તથા આ આકટથી જે ખીજાં અંધોનો, મર્યાદા તથા શરતો નાંખવામાં આવે તેને પણ પાત્ર, મ્યુનિસિપલ કમિશનરને હસ્તક રહેશે. ”

૨૪. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીના પ્રેસિડંટનું કામ:—

(અ) વાજખી કારણને લીધે ન બની શકે તે સિવાય તે મ્યુનિસિપાલીટીની સંબંધી મિટીંગમાં અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું અને ૪૬ મી કલમની (બ) રકમની રૂએ તે વખતે અમલમાં હોય તે કાનુનોના ઠરાવને પાત્ર રહીને એવી મિટીંગમાંના કામનું નિયમન કરવું; (બ) તે મ્યુનિસિપાલીટીનાં નાણાં સંબંધી તથા એકિન્ક્યુટિવ કારભાર ઉપર નજર રાખવી, અને વિદ્યમાનકાળે તે મ્યુનિસિપાલીટીના જે નિયમો અમલમાં હશે તેમને પાત્ર રહીને, જે મ્યુનિસિપાલીટીના અધ્યક્ષસ્થાને તે હશે તે મ્યુનિસિપાલીટી કરી શકે અથવા તેની વતી કરી શકાય તેવા એકિન્ક્યુટિવ કામ કરવા; (૧) તે મ્યુનિસિપાલીટીના એકિન્ક્યુટિવ કારભારની આજતર્માં અને તેના હિસાબ તથા

કાગળપત્ર સંબંધી બાબતમાં મ્યુનિસિપાલીટીના સધળા અમલદારોનાં તથા નોકરોનાં કૃત્યો ઉપર તથા કામ ઉપર દેખરેખ રાખવી તથા અધિકાર ચલાવવો; અને, તે મ્યુનિસિપાલીટીના વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે નિયમેને અનુસરીને, સદરહુ અમલદારોની તથા નોકરોની નોકરી સંબંધી, તથા તેમના પગાર સંબંધી, તથા વિશેષ હક તથા નિમણુંક સંબંધી સધળી તકરારોનો નિકાલ કરવો. (૩) તે મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા કોઇ કમિટીએ ચલવેલાં કામનાં ટાંચણોના કોઈપણ ઉતારો, અથવા જે બીજો દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ કલેક્ટર ૧૭૩ મી કલમ પ્રમાણે વખતે વખતે માંગે તે બીજો દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ તે કલેક્ટરને, અથવા કલેક્ટર આ બાબતમાં જે બીજા અમલદારને વખતે વખતે નીમે તે અમલદારને આપવી. પણ એવું ટરાચું છે કે જે મ્યુનિસિપલ ડિઝીક્ટ સાફ મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિઝીક્ટમાં આ પેટા કલમની રકમો (ખ), (ક), તથા (૩) મુજબનાં પ્રેસીડેન્ટનાં કામ તથા અધિકાર આ આક્ટના ઠરાવોને પાત્ર, તથા આ આક્ટમાં રપષ્ટ રીતથી બીજી રીતે ઠરાયું હોય તે સિવાય, એવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરવાં તથા ચલાવવાં. ”

(૨) જ્યારે કોઇ મ્યુનિસિપાલીટીનો પ્રેસિડેન્ટ સરકારનો પગારદાર નોકર હોય અને તે હુદાના સખબંધી નિમાયલો પ્રેસિડેન્ટ હોય અથવા તેને ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે પ્રેસિડેન્ટ નિમ્નો હોય ત્યારે, નિકાલ કરવા સાફ એવી મ્યુનિસિપાલીટીની આગળ જે બાબત આવે તેવી કોઈપણ બાબતમાં તેણે મત આપવો નહીં પણ જે દરખાસ્ત ઉપર વિચાર ચાલ્યો હશે તેની તરફેણમાં તથા વિરૂદ્ધમાં, હાજર રહેલા કૌન્સિલરોના બે પક્ષ યથાને બેઠે પક્ષોનાં મત સરખા પડે તો, તે પ્રસંગે તે નિર્ણાયક મત આપી શકશે.

૨૫ મ્યુનિસિપાલીટીના વાર્ડસ પ્રેસિડેન્ટનું કામ; (અ) પ્રેસિડેન્ટ ગેરહાજર હોય અને વાજબી કારણોને લીધે અટકી પડ્યો ન હોય ત્યારે તેણે મ્યુનિસિપાલીટીની સધળી મીટીંગોમાં અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું. અને તે એ પ્રમાણે અધ્યક્ષ સ્થાને બેસે ત્યારે તેણે ૨૪ મી કલમની (૧) લી પેટા કલમની “ રકમ (અ)ની ” રૂએ પ્રેસિડેન્ટને પ્રાપ્ત થયેલો અધિકાર ચલાવવો, (બ) પ્રેસિડેન્ટ પોતાના જે અધિકાર અને જે કામ તેને વખતે વખતે સોંપે તે અધિકાર ચલાવવા અને તે કામ કરવા, અને (ક) પ્રેસિડેન્ટની જગ્યાએ બીજો કોઇ આવે અથવા તેની નિમણુંક અથવા ચુટણી થાય ત્યાંસુધી અથવા પ્રેસિડેન્ટ રજા લઇને ગેરહાજર રહે તે દરમિયાન પ્રેસિડેન્ટના અધિકાર તથા કામ ચલાવવાં.

બાબ ૩.—કામકાજ ચલાવવા બાબત.

૨૬. મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગોના સંબંધમાં હેડળ લખેલા ઠરાવ પાળવા જોઇએ:—

(૧) મુદત મુદતની મ્યુનિસિપાલીટીઓ તથા હિલ રેટેશનોની મ્યુનિસિપાલીટીઓ બાદ કરીને બીજી મ્યુનિસિપાલીટીઓમાં સાધારણ કામનો નિકાલ કરવા સાફ દર વર્ષે અનુક્રમે જાન્યુઆરી, એપ્રિલ, જુલાઈ અને અક્ટોબર મહિનાની દશમી તારીખે અથવા તે તારીખને સુમારે મળીને ચાર માસુલ સાધારણ મીટીંગો, તથા પ્રેસિડેન્ટને જરૂર જણાય તેવી બીજી માસુલ સાધારણ મીટીંગો, ભરવી જોઇએ. હિલ રેટેશનોની મ્યુનિસિપાલીટીઓમાં ઉપર કહેલાં કારણ સાફ દર વર્ષે એપ્રિલ મહિનાની દશમી તારીખે અથવા તે તારીખને સુમારે એક માસુલ સાધારણ મીટીંગ ભરવી જોઇએ અને ઓછામાં ઓછી બીજી એક માસુલ સાધારણ મીટીંગ ભરવી જોઇએ. દરેક મુદત મુદતની મ્યુનિસિપાલીટીમાં, તેનો પ્રેસિડેન્ટ વખતે વખતે ઠરાવે તેવી અને તેટલી માસુલ સાધારણ મીટીંગો ભરવી જોઇએ. સધળી માસુલ સાધારણ મીટીંગોની તારીખો નિમ્નવી એ પ્રેસિડેન્ટનું કામ છે.

(૨) પ્રેસિડેન્ટને યોગ્ય લાગે ત્યારે ત્યારે તે વિશેષ સાધારણ મીટીંગ બોલાવવાને મુખત્યાર છે, અને કૌન્સિલરોમાંથી એક ચુટીયા કરતાં ઓછા નહીં હોય એટલા આસામીઓએ લેખી દરખાસ્ત કરી હોય તો, તેણે વિશેષ સાધારણ મીટીંગ બોલાવવી જોઇએ.

(૩) માસુલ સાધારણ મીટીંગની બાબતમાં નિહાન જ્ઞાત દિવસની નોટીસ, અને વિશેષ સાધારણ મીટીંગની બાબતમાં નિહાન ત્રણ દિવસની નોટીસ, જે દિવસે તથા જે જગ્યાએ તેવી મીટીંગ ભરવાની હશે તે જગ્યા તથા તે વખત અને ત્યાંનાં જે કામ ચલાવવાનું હશે તે કામ એવી નોટીસમાં લખીને

કૌંસિલરોમાં ફેરવવી જોઇએ, અને તે મ્યુનિસિપલ ડિઓક્ટમાંની મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં અથવા સ્થાનિક કચેરીમાં અથવા ખીજ કોઇપણ સાર્વજનિક ઇમારત ઉપર ચોહોડવી જોઇએ. સદરહુ નોટીસમાં, જે કોઇ સુચના અથવા દરખાસ્ત તે મીટીંગમાં રજુ કરવાનો પોતાનો ઉદ્દેશ છે એવી લેખી નોટીસ કોઇ કૌંસિલરે તે મીટીંગના ઓછામાં ઓછા દશ દિવસ આગમજ આપી હશે તે સુચના અથવા દરખાસ્ત અને વિશેષ સાધારણ મીટીંગની બાબતમાં એવી મીટીંગ બોલાવવાની લેખી વિનંતિ કહેલી કોઇપણ સુચના અથવા દરખાસ્ત દાખલ કરવી જોઇએ.

(૪) મ્યુનિસિપાલીટીની દરેક મીટીંગ, ખાસ કારણ હોવા શિવાય (આવા કારણો તે મીટીંગ બોલાવવાની બાબતની નોટીસમાં લખવા જોઇએ), જે ઇમારત, એવી મ્યુનિસિપાલીટી મ્યુનિસિપલ કચેરી તરીકે વાપરતી હશે તે ઇમારતમાં ભરવી જોઇએ.

(૫) દરેક મીટીંગમાં જે પ્રેસિડન્ટ અને વાઇસ પ્રેસિડન્ટ એક ગેરહાજર હોય તો, જે કૌંસિલરો હાજર હોય તેઓ પૈકી જે એક કૌંસિલરને તે મીટીંગ તે પ્રસંગને માટે ચેરમેન તરીકે પસંદ કરે તેણે અધ્યક્ષસ્થાને બેસવું જોઇએ, અને એવા ચેરમેને ૨૪ મી કલમની પેટા કલમ ૧ રકમ (અ) ની રૂએ પ્રેસિડન્ટને પ્રાપ્ત થયેલા અધિકાર તે મીટીંગમાં ચલાવવા.

(૬) મ્યુનિસિપાલીટી આગળ ચાલતી હોય તે કોઇપણ ચોક્કસ અથવા ચરચા ગુપ્ત રીતે કરવી જોઇએ એવું અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીને લાગે તે શિવાયને પ્રસંગે દરએક મીટીંગ લોકોને જવાને ખુલી હોતી જોઇએ; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચાલતા કારણમાં કોઇ શખસ હરકત કરે તો તેને કોઇપણ વખતે કાઢાડી મુકવાને સદરહુ અધિકારી મુખત્યાર છે.

(૭) કૌંસિલરોની એકંદર સંખ્યામાંથી શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગમાં એક તૃતીયાંશથી ઓછા અને ખીજ કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગમાં અડધાથી ઓછા કૌંસિલરો મીટીંગની શરૂઆતથી આખર સુધી કોઇપણ વખતે હાજર હશે તો, અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીએ ખીજ અથવા ત્યાર પછીના કોઇપણ દીવસે જે વખત નીમવાનું પોતાને વાજખી લાગે તે વખત સુધી તે મીટીંગ મુલતવી રાખવી, અને એવી રીતે મુલતવી રાખ્યાની નોટીસ મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં ચોહોડવી જોઇએ, અને મધ્ય મીટીંગની વખતે કોરમ થયું હોત તો જે કામ તે મીટીંગ આગળ આવ્યું હોત તે કામ તે મુલતવી રહેલી મીટીંગ પાછી ભરાયા પછી તેમાં કોરમ થાય કે ન થાય તોપણ તે આગળ આવ્યું જોઇએ, અને તે કામનો નિકાલ તે મીટીંગમાં અથવા ત્યાર પછીના કોઇપણ દિવસે મુલતવી રાખેલી મીટીંગમાં કોરમ થાય કે ન થાય તોપણ તેમાં કરવાનો અધિકાર છે.

(૮) અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીની પરવાનગી શિવાય, (આવી પરવાનગી કોઇપણ ઠરાવ ફેરવવાની અથવા રદ કરવાની સુચના અથવા દરખાસ્તની બાબતમાં તે ઠરાવ થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર આપવી નહીં) કોઇપણ કામ, કોઇપણ સાધારણ મીટીંગમાં એવી મીટીંગ બાબતની નોટીસની અંદર અથવા વિશેષ સાધારણ મીટીંગની બાબતમાં તે મીટીંગ ભરવા બદલની લેખી વિનંતીની અંદર નમુદ કરવામાં આવ્યું હોય તે શિવાય ચલાવવું નહીં તથા તેજ પ્રમાણે તેમાં કોઇપણ દરખાસ્તના સંબંધમાં વાદવિવાદ તે સદરહુ પ્રમાણે નમુદ કરવામાં આવી હોય તે શિવાય કરવો નહીં. આ પેટા કલમની રૂએ કોઇપણ મીટીંગમાં ચલાવવાના કોઇપણ કામનો અથવા જે ઉપર વાદવિવાદ કરવાનો હોય એવી કોઇપણ દરખાસ્તનો ક્રમ અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીએ ઠરાવવો જોઇએ.આવા કામમાંનું કોઇપણ ખાસ કામ અથવા કોઇપણ ખાસ દરખાસ્ત પહેલી હાથમાં ધરવાની કોઇપણ સલાસદે દરખાસ કરી હોય તે પ્રસંગે તે દરખાસ્ત સદરહુ અધિકારીએ તે મીટીંગ આગળ મુકવી જોઇએ, અને તેની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધ વધારે મત પડવા મુજબ ચાલવું જોઇએ.

(૯) દર એક સાધારણ મીટીંગમાં જે કૌંસિલરો હાજર હોય તેઓનાં, અને પેટા કલમ (૧૪) ના ઠરાવ પ્રમાણે જે કોઇ સરકારી અમલદારો હાજર હોય તો, તેઓનાં નામ સુદ્ધાં તે મીટીંગમાં ચાલેલાં કામની મીનન્ટ, દરએક શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં અંગ્રેજીમાં, અને જે તે મ્યુનિસિપાલીટી તેથી ભિન્ન કરે તો, દેશી ભાષામાં પણ, અને ખીજ દરેક મ્યુનિસિપાલીટીમાં દેશી ભાષામાં અને જે તે

મ્યુનિસિપાલીટી તેવો ઠરાવ કરે તો સદરહુ દેશી બાપાને બદલે, અથવા તેની સાથે અંગ્રેજીમાં પણ આ કામ સારૂ કરી રાખવાની એક છુકમાં રાખવી જોઈયે, અને તે મીનીટ ઉપર બનતી તકીદે એવી મીટીંગના અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અમલદારે સહી કરવી જોઈયે, અને તે સદરહુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના કાઠપણુ રહેવાસીને સઘળા વાજખી વખતે જોવા સારૂ ખુદી હોવી જોઈયે.

(૧૦) સઘળા સવાલોના નિકાલ હાજર હોય અને મત આપેલા હોય તે કૉસિલરોના બહુમતથી કરવો જોઈયે, અને જે પ્રસંગે બે પક્ષ યથા ઉભય પક્ષોનાં મત સરખાં પડે તે સઘળે પ્રસંગે અધ્યક્ષ-સ્થાને બેસનારો અધિકારી, ૨૪ મી કલમનાં પેટા કલમ (૨) માં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, એ બીજું અથવા નિશ્ચયિક મત આપી શકશે, મત લેવાનું તથા તેનું પરિણામ લખી રાખવાનું કામ તે બાબત કલમ ૪૬ ની (અ) રકમની રૂયે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનુનોમાં ઠરાવવામાં આવે તેવી રીતે કરવું.

(૧૧) કાઠપણુ સાધારણ મીટીંગ, તેમાં જે કૉસિલરો હાજર હોય તેઓના બહુ મતથી, વખતે વખતે, મુલતવી રાખવાનો અધિકાર છે, પણ મુલતવી રાખેલી કાઠ પણ સજા બરાબ તેમાં, જે સજા મુલતવી રાખી હોય તેમાં જે કમનો પુરો નિકાલ થયો નહિ હોય તે કામશિવાય બીજું કાઠ પણ કામ ચલાવવું નહિ.

(૧૨) મ્યુનિસિપાલીટીનો કાઠ પણ ઠરાવ, તે પસાર થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર ફેરવવો અથવા રદ કરવો હોય તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીની એકાદી સાધારણ મીટીંગમાં સઘળા કૉસિલરોમાંના ઓછામાં ઓછા અઢધા કૉસિલરોએ ટેકા આપીને ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય બીજી રાતે ફેરવવો અથવા રદ કરવો નહો. આવી મીટીંગની નોટીશ પેટા કલમ ૩) માં ફરમાવ્યું છે તે પ્રમાણે ચાલીને આપવી જોઈયે, અને તેમાં એવા મીટીંગમાં જે ઠરાવ ફેરવવાનું અથવા રદ કરવાનું થોળ્યું હશે તે ઠરાવ અને તે ફેરવવા બાબતની અથવા રદ કરવા બાબતની સૂચના અથવા દરખાસ્ત પૂર્ણપણે લખવી જોઈયે.

(૧૩) જે કાઠ પણ કામ મ્યુનિસિપાલીટીને વારતે સરકારી એક્ટ્રિકયુટીવ એન્જિનિયર તરફથી બાંધવામાં આવતું હશે તે કામ સંબંધી, અથવા શિક્ષણનો કાઠપણુ બાબત સંબંધી, કાઠ પણ કામકાજ મ્યુનિસિપાલીટીની કાઠપણુ મીટીંગમાં ચલાવવું તે, જે કારણો અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીને જરૂરનાં લાગે તે કારણો હોયા શિવાય સદરહુ એક્ટ્રિકયુટીવ એન્જિનિયરને અથવા જિલ્લાના એન્જ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટરને એવી મીટીંગમાં એવું કામ ચલાવવાના ઇરાદા બાબત તથા એવા કામ સંબંધી જે દરખાસ્તો અથવા સૂચનાઓ રજુ કરવામાં આવવાની હોય તે બાબત એક પત્ર એવી મીટીંગના ઓછામાં ઓછા પંદર દિવસ આગમજ લખી મોકલ્યા વગર ચલાવવું નહિ.

(૧૩) (અ) સેનિટારી બોર્ડના મેમ્બરો, તથા એકાદા જિલ્લાના એક્ટ્રિકયુટીવ એન્જિનિયર, એન્જ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર તથા ડેપુટી સેનિટરી કમિશનર, અને એકાદા જિલ્લામાંના સિવિલ સર્જનને, તે જિલ્લાના હેલ્થ એક્સિસરના કામ પૈકી કાંઈ કામ આપણું હોય ત્યારે તે સિવિલ સર્જન, જે તે જિલ્લામાંની કાઠ પણ મ્યુનિસિપાલીટીના મેમ્બરો ન હોય તો, તેઓને સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીની કાઠ પણ મીટીંગમાં હાજર રહેવાનો હક છે એમ સમજવું, અને તેઓ પૈકી દરેક બંધુ, એવી મીટીંગમાં જે કાઠ સવાલ વિશે પોતાનું મત અથવા પોતે આપી શકે તે માહિતી તે મ્યુનિસિપાલીટીને ઉપયોગી થઈ પડશે એવું તેને પોતાના હુદાનાં કામ ઉપરથી લાગે તે સવાલ બદલ વાદાવવાદ અથવા વિચાર ચાલે તેમાં, તે મ્યુનિસિપાલીટીના અનુમતથી, સામેલ થવાને મુખત્યાર છે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ અમલદારો તે મ્યુનિસિપાલીટીના મેમ્બરો ન હોય તો તેમને એવી કાઠ પણ બાબતમાં મત આપવાનો અધિકાર નથી.

(બ) જે કાઠ મ્યુનિસિપાલીટીને એવું લાગે કે સદરહુ જિલ્લાનાં એક્ટ્રિકયુટીવ એન્જિનિયર, એન્જ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર, ડેપુટી સેનિટરી કમિશનર અથવા જિલ્લામાંના સિવિલ સર્જનને એવી મ્યુનિસિપાલીટીની કાઠ પણ મીટીંગમાં ઉપર લખેલાં કારણ સારૂ હાજર રહેવું ઇચ્છે, તો થોળેથી મીટીંગમાં ઓછામાં ઓછા પંદર દિવસ આગમજ એવા અમલદારને પત્ર લખ ને તે મીટીંગમાં તેને હાજર રહેવાનું ફેરવાવો સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીને અખત્યાર છે; અને સદરહુ અમલદાર માંદગીના સબખથી અથવા

ખીજ વાજખી કારણથી હાજર થઈ ન શકે એમ હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તેણે સદરહુ મીટીંગમાં હાજર થવું જોઈએ.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જો એવો પત્ર મળેથી એવા અમલદારને એમ લાગે કે પોતે જાતે હાજર રહી શકે એમ નથી તો, પોતે ત્યાંહા હાજર રહેવાને બદલે પોતાના વિચાર બાબત કોઈ ડેપુટી અથવા આસિસ્ટન્ટ અથવા ખીજ તાબા હેઠળના કાયક અમલદારને સમજાવતી આપીને તેને પોતાના પ્રતિનિધો તરીકે તે મીટીંગમાં મોકલવાનો તેને અધિકાર છે.

૨૬. અ. મ્યુનિસિપાલિટીની મીટીંગમાં હાજર રહેવાનો તથા ત્યાં ચાલતા વાદવિવાદમાં ભાગ લેવાનો જે હક કૌન્સિલરને છે તેજ હક મ્યુનિસિપલ કમિશનરને મળશે અને તેને હાજર હોય તે કૌન્સિલરોમાંના અડધા કરતાં વધારે કૌન્સિલરોની મંજૂરીથી (જે હાથ ઉંચા કરી નક્કી કરવા જોઈએ) વાદવિવાદ કર્યા વગર, કોઈપણ વખતે હટાકત જણાવવાનો અથવા તેના સંબંધમાં ખુલાસો કરવાનો અધિકાર છે; પણ એવી મીટીંગમાં કોઈપણ દરખાસ્ત ઉપર મત આપવાનો અથવા કંઈપણ દરખાસ્ત કરવાનો તેને છુટ મળશે નહીં. ”

(૨) કમિટીઓ.

૨૭. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલિટીમાં મેનેજીંગ કમિટી નામની કમિટિ હોવી જોઈએ, અને તેમાં ૪૬ મી કલમની (અ) રકમ મુજબ કહેલી કાનૂનો પ્રમાણે, વધારેમાં વધારે એક વર્ષ સુધી, નવથી વધારે નહિ અથવા ચારથી ઓછા નહીં એવા જેટલા કૌન્સિલરો ચૂંટી કાઢાડવામાં આવ્યા હોય તેટલા કૌન્સિલરો હોવા જોઈએ,

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં ચેંબર ઓફ કોમર્સ હોય એવા કોઈ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એવી ચેંબરને, ગર્વનર ઇન્ કૌન્સિલ એમ ફરમાવે તો, એવી મેનેજીંગ કમિટીના સલાસદ તરીકે એક કૌન્સિલર ચૂંટવાનો હક્ક છે એમ સમજવું. (૨) મેનેજીંગ કમિટીએ, (૧) મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી આ સંબંધમાં વિશેષતઃ અને ૪૬ મી કલમની (અ) રકમની રૂયે કરેલી કાનૂનોમાં સામાન્યતઃ ઠરાવવામાં આવેલી કોઈ પણ મર્યાદાને, અને (૨) “ બાબ ૧૩ તથા બાબ ૧૩ અ ના ઠરાવોને, ” પાત્ર રહીને, મ્યુનિસિપાલિટીના સર્વે અધિકાર ચલાવવા જોઈએ. પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઈપણ મેનેજીંગ કમિટીએ—(અ) જે કોઈપણ શાળાના અથવા શિક્ષણ સંબંધી સંસ્થાના સંબંધમાં ૨૮ મી કલમની રૂયે કમિટી નિમી હશે તેના સંબંધમાં કોઈ પણ અધિકાર, અથવા (બ) ૨૯ મી કલમની રૂયે નિમેલા કોઈ પણ કમિટીને જે કોઈપણ અધિકાર પ્રાપ્ત થયા હશે તે અધિકાર, ચલાવવા નહિ.

૨૮. મ્યુનિસિપાલિટી, કનિષ્ઠ વર્ગની અથવા ઇતર વર્ગની જે શાળાઓ પોતાને પ્રાપ્ત થઈ હોય અથવા પોતે ટકાવી રાખતી હોય તે સઘળી અથવા કોઈપણ શાળાઓનો વહિવટ કરવા સાથે, અથવા જે કોઈ પણ વિદ્યાર્થીને પોતે મદદ આપતી હોય તેમના સંબંધમાં પોતાનું કામ ચલાવવા સાથે, ૪૬ મી કલમ મુજબની વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવી કાનૂનોમાં ઠરાવેલી મર્યાદાને તેમજ વળી ૫૮ મી કલમમાંના વિશેષ ઠરાવને પાત્ર રહીને પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલા કૌન્સિલરોની કમિટી નીમવાને મુખત્યાર છે.

૨૯. ઉપર કહેલી કાનૂનોમાં ઠરાવેલી મર્યાદાને પાત્ર રહીને મ્યુનિસિપાલિટીને વધારેમાં વધારે એક એક વર્ષની મુદત સુધી, ૨૮ મી કલમમાં કહેલાં કારણો શિવાય ખીજ જે કોઈ કારણ સાથે અથવા જે જુદાં જુદાં કારણ સાથે મેનેજીંગ કમિટી ૨૭ મી કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકાર ચલાવી શકે તે કોઈ પણ કારણ સાથે અથવા તેવાં કોઈ પણ અનેક કારણો સાથે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી અને તેટલા કૌન્સિલરોની સદરહુ પ્રકારની કોઈ પણ કમિટી અથવા કમિટીઓ નિમવાનો અને આ પ્રમાણે નિમેલી દરેક કમિટીને, તે જે કામ સાથે નિમી હશે તે પુર કરવા સાથે સદરહુ અધિકાર પૈકી જે અધિકાર જરૂરના તથા ઇષ્ટ હશે તે આપવાનો અધિકાર છે.

૩૦. મ્યુનિસિપાલિટી, પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી અથવા તેટલી તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલા કૌન્સિલરોની ખીજ કમિટીઓ વખતે વખત નિમવાને મુખત્યાર છે, અને આ આકટના હેતુ બાબતના પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા વિશેષ વિષયો, યોજાવી કરી તે ઉપર રિપોર્ટ કરવા સાથે અથવા તે ઉપર અનિ-
૫૫

આપ આપવા સાર સરરહુ કમિટીએને સોંપવાને મુખત્યાર છે, અને તે મ્યુનિસિપાલીટી ગમે તે વખતે એવી કાંઇપણ કમિટી બંધ કરવાને અથવા તેની રચનામાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે કે એવી કાંઇપણ કમિટીના રિપોર્ટ મ્યુનિસિપાલીટીને ન કરતાં મેનેજીંગ કમિટીને કરવો.

૩૧. આ આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, ૨૮ મી, ૨૯ મી અથવા ૩૦ મી કલમની રૂથે કાંઇપણ કમિટીમાં, જે માણસો (પછી તે પુરૂષ હોય અથવા સ્ત્રીઓ હોય) કૌન્સિલરો ન હોય પણ જેઓ એવી કમિટીમાં કામ કરવાને વિશેષ રીતે લાયક છે એમ મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે તેમને સધળા કૌન્સિલરો પૈકી નિદાન અડધા કૌન્સિલરોના અનુમતે થયેલા ઠરાવ ઉપરથી વખતે વખતે સલાસદો નિમવાને તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે; પણ એવું ઠરાવું છે કે એવી કાંઇપણ કમિટીમાં આ પ્રમાણે નિમાયલા માણસોની સંખ્યા એવી કમિટીના મેમ્બરોની એકઠર સંખ્યાના એક તૃતીયાંશથી વધારે હોવી ન જોઇએ.

કૌન્સિલરોના કામ, અધિકાર, જવાબદારીઓ તથા નાલાયકી બાબત આ આક્ટના સધળા ઠરાવ, આ હોવાનાં કારણથી થનારી નાલાયકી બાબતના ઠરાવ શિવાય, બનતાં સુધી એવા માણસોને લાગુ પડશે.

૩૨. મેનેજીંગ કમિટીમાં ખાલી પડેલી જગા, જે મેમ્બરની જગા ભરવાની હોય તેને જે ઠરાવોની રૂથે ચુંટી કહાડયો હતો તેજ ઠરાવોને પાત રહીને, એકંદર કૌન્સિલરોમાંથી એક મેમ્બર ચુંટી કહાડીને બનતી તાકીદે, ભરવી જોઇએ, અને બીજી કાંઇ કમિટીમાં ખાલી પડેલી જગા તેજ પ્રમાણે ભરવાને આધિકાર છે. કાંઇ કૌન્સિલર એવી કાંઈ કમિટીનો પેહલો મેમ્બર હોય તો પણ તે એવી કમિટીના મેમ્બર દાખલ ગમે તે વખતે ફરીથી ચુંટી કહાડવાને લાયક છે એમ સમજવું.

૩૩. (૧) પ્રેસિડેન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને કાંઇપણ કમિટીનો મેમ્બર નિમ્નો હોય તો તે તેના હુદાના સખબથી તેનો ચેરમેન થશે.

(૨) જે કમિટીનો હુદાના સખબથી થયેલો ચેરમેન ન હોય તેવી દરેક કમિટીનો ચેરમેન નિમવાને મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

(૩) જે કાંઇપણ કમિટીનો હુદાના સખબથી થયેલો ચેરમેન હશે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ નિમેલો ચેરમેન હશે તે કમિટીએ, એવો ચેરમેન જે કાંઇપણ મીટીંગમાંના મેમ્બરોમાંથી એક જણને ચેરમેન નિમવો જોઇએ.

(૪) જે કાંઇપણ કમિટીનો હુદાના સખબથી થયેલો અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ નિમેલો ચેરમેન ન હોય તેણે પોતાના મેમ્બરોમાંથી વખતે વખતે પોતાનો ચેરમેન નિમવો જોઇએ.

૩૪. (૧) ૨૬ મી કલમની પેટા કલમો (૪), (૯), (૧૦) અને (૧૪) માંના ઠરાવોમાં મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગો ઉપર આપેલા સધળા હવાલા કમિટીની મીટીંગોને લાગુ પડતા હોય તે પ્રમાણે અને ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ [૧૪], ૨૬મ (બ) ના વિશેષ ઠરાવમાં “ મ્યુનિસિપાલીટી ” શબ્દ જ્યાં આવે છે ત્યાં તેને બદલે “ કમિટી ” શબ્દ દાખલ કર્યો હોય તે પ્રમાણે તે ઠરાવો કમિટીમાં ચાલેલાં સધળાં કામમાં પાળવા જોઇએ.

પણ એવું ઠરાવું છે કે, ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ ૯ માં કાંઇપણ વિરૂદ્ધ રીતે ઠરાવું હોય તોપણ, કમિટીમાં ચલાવેલાં સધળાં કામની નોંધ કમિટી પોતાને ચોગ્ય લાગે તેમ અંગ્રેજીમાં અથવા દેશી ભાષામાં રાખવાને મુખત્યાર છે. ”

[૨] કમિટી પોતાને ચોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે મીટીંગો બોલાવવાને તથા તે મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે, પણ કમિટીનો ચેરમેન જ્યારે જ્યારે પોતાને ચોગ્ય લાગે ત્યારે ત્યારે, એવી કમિટીની વિશેષ મીટીંગ બોલાવવાને મુખત્યાર છે, અને મ્યુનિસિપાલીટીનો પ્રેસિડેન્ટ અથવા કમિટીના નિદાન જે મેમ્બરો બેખી અરજ કરે તો તેણે એવી કમિટીની વિશેષ મીટીંગ બોલાવવી જોઇએ.

(૩) કમિટીની દરેક મીટીંગમાં તેના મેમ્બરો પૈકી અડધો અડધ કરતાં વધારે મેમ્બરો હાજર ન હોય તો તેમાં કાંઇપણ કામ ચલાવવું નહિ.

૩૫. (૧) ઉપરની કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, કમિટીના ચેરમેનને જ્યારે જ્યારે એમ

લાગે કે મીટીંગ બોલાવવાની જરૂર નથી ત્યારે ત્યારે એવી મીટીંગ બોલાવવાને બદલે, પોતાની અથવા કમિટીના બીજા કોઈ મેમ્બરની અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના કોઈ પણ એકિઝક્યુટીવ અમલદારની લેખી દરખાસ્ત કમિટીના મેમ્બરોના અભિપ્રાય સાથે તથા મત સાથે તેઓને લખી મોકલવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) એવી કોઈપણ દરખાસ્ત લખીને ફેરવવાની અગાઉ ચેરમેન પોતાને યોગ્ય લાગે તો, કૌન્સિલર નહિ હોય એવા જે કોઈ સરકારી અમલદારને ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧૪) ની (બ) રકમના ઠરાવો પ્રમાણે ફેબ્રુઆરી ૨૬ના દરખાસ્તવાળા મ્યુનિસિપાલિટીને હક હશે તે અમલદાર ઉપર તે દરખાસ્ત મોકલવાને અને તે બાબત તે અમલદારને કાંઈ અભિપ્રાય આપવાનો હોય તો તે લેવાને મુખત્યાર છે, અને જે કામ સંબંધી તે દરખાસ્ત હશે તે કામ ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ [૧૩] માં કહેલા પ્રકારનું હશે તો ચેરમેનને તે દરખાસ્ત તે અમલદાર ઉપર મોકલીને તે અમલદારને તે ઉપર કાંઈ અભિપ્રાય આપવો હોય તો તે લેવો જોઈયે.

(૩) આ પ્રમાણે લખીને ફેરવેલી કોઈપણ દરખાસ્તનો નિકાલ, તે દરખાસ્તનો વિચાર કરવા સાથે વિશેષ મીટીંગ બોલાવી નહિ હશે તો, કમિટીના જે મેમ્બરો તે બાબત મત આપે તેઓના બહુમત પ્રમાણે કરવો જોઈયે.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે કમિટીએ કરેલા દરએક નિકાલ, ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (ક) પ્રમાણે રાખેલી મિનિટ બુકમાં દાખલ કરવો જોઈયે.

(૫) આ આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, કમીશનર જાહેરનામાની મારફતે, શેહેર મ્યુનિસિપાલિટી ન હોય એવી જે કોઈ મ્યુનિસિપાલિટી તે જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરી હોય તેને, અમુક કામ સાથે જનરલ મીટીંગ બોલાવવાની જરૂર નથી એમ જ્યારે જ્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રેસીડેન્ટને લાગે ત્યારે ત્યારે તે કામનો નિકાલ આ કલમમાં કહેલી રીતે કરવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૩૬. (૧) દરેક કમિટીએ, પોતાને મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી વખતે વખત જે કોઈપણ સમજુતી મળે તે પ્રમાણે ચાલતું જોઈયે; મ્યુનિસિપાલિટીને, કોઈપણ કમિટીએ ચલાવેલા કોઈપણ કામના કામગીરાથી દરકોષ્ટ ઇન્ટેન્ડેન્સ ગમે તે વખતે મંગાવવાનો, અને કોઈપણ કમિટીને જે કાંઈ બાબતમાં તબવીબ કરવાનો અધિકાર અથવા હુકમ મળ્યો હોય તે બાબત સંબંધી અથવા તેને લગતું કોઈપણ રીટર્ન, રેટ-ટેમેન્ટ અથવા હકીકત અથવા રિપોર્ટ ગમે તે વખતે મંગાવવાનો અખત્યાર છે; અને આવી દરેક માંગણી જે કમિટીને કરી હશે તેણે તે માંગણી ચેરમાનની ઢીલ ક્યાં શિવાય માન્ય કરવી જોઈયે.

(૨) મેનેજીંગ કમિટીએ અથવા ૨૮ મી અથવા ૨૯ મી કલમની રૂયે નિમેલી કમિટીએ કરેલા ૬૬ મી કલમની પેટા કલમ (ક) મુજબના હુકમ શિવાય બીજા દરેક હુકમ, ૪૬ મી કલમની રૂયે વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય એવી મ્યુનિસિપાલિટીની કોઈ પણ કાનુનોમાં તેના સંબંધમાં મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી જે તપાસણી થવાની જરૂર છે અથવા તે ઉપર જે અપીલ કરવાની પરવાનગી છે તે તપાસને પાત્ર રહેશે તથા તે ઉપર તે અપીલ કરવાની છુટ રહેશે.

(૩) બ્યક્તિને અધિકાર સોંપી દેવા બાબત.

૩૭. મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા તેની વતી ચલાવવાના કામપૈકી અથવા એકિઝક્યુટીવ કામ પૈકી અથવા અધિકારો પૈકી કોઈ પણ કામ અથવા એકિઝક્યુટીવ કામ અથવા અધિકાર, આ અર્થે મ્યુનિસિપાલિટી જે કાનુનો કરે તેમને અનુસરીને, પ્રેસિડેન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા મેનેજીંગ, સ્કુલ અથવા બીજી કમિટીના ચેરમેનને, અથવા એક અથવા વધારે મેયરદાર અથવા માન્યાધિકારી (જુનરરી) અમલદારોને સોંપવાનો અધિકાર છે, પણ એવી રીતે નહિ કે જેથી ૧૩ મા બાબતની રૂયે શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટીના ચીફ આફીસરને, અથવા ૨૭ મી ૨૮ મી અથવા ૨૯ મી કલમમાં અથવા કલમે મુજબ કોઈ પણ કમિટીને જે અધિકાર સોંપ્યા હોય તેમને બાંધ આવે; અને આ પ્રમાણે સોંપેલા અધિકાર અથવા સોંપેલું કામ જે સખસ ચલાવતો હોય તે દરેક સખસે એવી બાબતમાં જે જરૂરનો ખરચ ક્યાં હોય તે સખસે ખરચ તેને આપવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે મ્યુનિસિપલ ડિરેક્ટર માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિ-

પણ ડિરેક્ટમાં આ આકટ અથવા તેની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુન અથવા પેટા કાયદા મુજબના કામ અથવા નિયમોના અધિકાર અથવા તેના પર નાંખેલી દરજ્જે અથવા તેને પ્રાપ્ત થયેલાં અમલ બળવણીનાં કામ કલમ ૧૮૬ મ. માં મુજબ પ્રમાણે હોય તે શિવાય બીજી રીતે સોંપવાં નહીં. ”

(૪) ચલાવેલાં કામના કાયદાસરપણા આપત.

૩૮. (૧) કૌન્સિલર તરીકે, અથવા સાધારણ મીટીંગના પ્રેસિડેન્ટ તરીકે અથવા એવી મીટીંગમાં અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારી તરીકે અથવા આ આકટની રૂએ નિમેલી કમિટીના ચેરમેન તરીકે કામ કરનારા કોઇ પણ માણસની નાલાયકાને લીધે, અથવા તેને યુટીલીમાં અથવા તેની નિમણૂકમાં કાંઈ ખામી હોવાને લીધે, પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટીના અથવા એવી કોઇ પણ કમિટીના જે કાંઈ પણ કૃત્યમાં અથવા કામમાં સામેલ થયેલા માણસો પૈકી અધાધિક માણસોને આ પ્રમાણે સામેલ થવાનો જે જે પ્રસંગે હક હોય તે તે પ્રસંગે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) ઉલટું સાબિત થાય ત્યાં સુધી, મ્યુનિસિપાલિટીની અથવા આ આકટની રૂએ નિમેલી કમિટીની જે કોઇ પણ મીટીંગમાં ચાલેલા કામના સંબંધમાં આ આકટ મુજબ મીનીટ લખવામાં આવી હોય અને તે ઉપર સહી થઇ હોય તે મીટીંગ યોગ્ય રીતે બોલાવીને બરી હતી તથા તેના સવગળા મેમ્બરો યોગ્ય રીતે લાયક હતા એમ સમજવું જોઇયે; અને એવું કામ કમિટીમાં ચાલેલું કામ હોય તો, તે કમિટીની રચના યોગ્ય રીતે થયેલી હતી અને તેની મીનીટમાં લખેલી બાબતોની વ્યવસ્થા કરવાનો તેને યોગ્ય અધિકાર હતો એમ સમજવું જોઇયે.

(૩) મ્યુનિસિપાલિટીમાં અથવા કમિટીમાં કોઇ કૌન્સિલરની અથવા મેમ્બરની જગા ખાલી પડી હોય તે મુદતમાં બાકી રહેલા કૌન્સિલરો અથવા મેમ્બરો તે જગા ખાલી થઇ ન હોય તે પ્રમાણે જ કામ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) બીજી મંડળીઓ સાથે સામાયિક વ્યવહાર.

૩૯. કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટી, વખતે વખતે,—(અ) બીજી કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે અથવા કોઇપણ લોકલબોર્ડની સાથે, સેનિટરી કમિટીની સાથે અથવા ૧૪ માં બાબતી રૂએ ઠરાવેલા પ્રદેશ સાથે નિમેલી કમિટીની સાથે, અથવા એવી એક કરતાં વધારે મ્યુનિસિપાલિટીઓ, બોર્ડ, અધિકારીઓ અથવા કમિટીઓની સાથે નીચેનું કામ કરવા સાથે જોડાવાને એટલે—

(૧) જે કોઇ કામમાં તેઓના સામાયિક હિતસંબંધ હોય તે કામ સાથે પોત પોતાની મંડળીમાંથી એક સામાયિક કમિટી નિમવા સાથે, અને એવી કમિટીના ચેરમેન નિમવા સાથે; અને

(૨) એવી કોઇ પણ કમિટીને, કોઇપણ સામાયિક કામ બંધાવવા તથા તે આગળ ટકાવી રાખવાના સંબંધમાં જે શરતો ઉપરથી એવી દર એક મંડળી બંધાય તે શરતો ઠરાવવાનો અધિકાર, અને એવી મંડળીઓ પૈકી કોઇ પણ મંડળી ચલાવી શકે એવો કોઇ પણ અધિકાર, સોંપવા સાથે; અને

(૩) એવી કોઇ પણ કમિટી જે કારણ સાથે નિમણૂકી હશે તે કારણ સંબંધી એવી કમિટીએ ચલાવવાના કામનું નિયમન કરવા બાબત કાનુનો કરવા તથા તેમાં ફેરફાર કરવા સાથે; જોડાવાને મુખત્યાર છે, અને (બ) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીને પાત્ર રહીને, કોઇ પણ મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે કન્વેનશન અધિકારીની સાથે અથવા ઉપર કલા પ્રમાણે ઠરાવેલા પ્રદેશ સાથે નિમેલી કમિટીની સાથે એકટ્રાહ ડ્યુટી, લેવાના સંબંધમાં કબુલાયત કરવાને મુખત્યાર છે; એવી કબુલાયત ઉપરથી, આ પ્રમાણે કબુલાયત કરનારી મંડળીઓએ જુદી જુદી લેવાની એકટ્રાહ ડ્યુટી સદરહુ મંડળીના નિર્ણય હેઠળની ડિરેક્ટકો જે પ્રદેશમાં આવેલી હોય તે પ્રદેશની હદની અંદર જુદી જુદી લેવાને બદલે એકઠી લઇ શકશે.

આ કલમ પ્રમાણે કામ કરનારી સ્થાનિક મંડળીઓમાં જે કોઇ મતમેક પડે, તો તે બાબત ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અથવા તેણે નિમેલો કોઇ અમલદાર, જે નિર્ણય કરશે તે આપરનો સમજવો.

(૬) કશર.

૪૦. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલિટીને, પેટા કલમ (૨) માંહેની મર્યાદાને પાત્ર રહીને, જે કોઇપણ જાતના અથવા સ્થાવર મિલકત આ આકટના કારણ સાથે તેને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા તેણે સંપાદન કરી

હોય તે પટે (લીસથી) આપવાનો, વેચવાનો અથવા ખીજે પ્રકારે ખીજને નામે કરી આપવાનો, અને આ આકટના ઠરાવોને તથા હેતુને અનુસરતું હોય ત્યાંસુધી, સદરહુ ઠરાવ તથા હેતુ અમલમાં લાવવા સાફ જે કરાર તેને જરૂરના અથવા યોગ્ય લાગે તે સધળા કરાર કરવાનો તથા તે પ્રમાણે ચાલવાનો અધિકાર છે.

(૨) સાત વર્ષથી વધારે મુદતના સ્થાવર મિલકતના દરેક પટ્ટાની આખતમાં અને એવી કોઇ પણ મિલકતના વેચાણની અથવા તે ખીજને નામે કરી આપવાની આખતમાં કમિશનરની પ્રથમ મંજૂરી લેવાની જરૂર છે.

(૩) (અ) કોઇ પણ સ્થાવર મિલકતના એક વર્ષથી વધારે મુદતના પટ્ટાની, અથવા વેચાણની અથવા તે ખીજ રીતે ખીજને નામે કરી આપવાની, અથવા તેની ખરીદી આખતના કરારની આખતમાં, (બ) બજેટમાં મંજૂર થયેલી રકમમાં જેનો સમાવેસ થતો ન હોય એવો ખચ જે કરારને લીધે કરવો પડે તેવા દરેક કરારની આખતમાં, (ક) કરારની તરીખની વખતે ચાલુ હોય તે સરકારી સાલની બંદર પુરો કરી ન શકાય તેવા દરેક કરારની આખતમાં, સાધારણ મીટીંગમાં ઠરાવ પસાર કરીને આપેલી મ્યુનિસિપાલિટીની મંજૂરીની જરૂર છે.

(૪) જંગલ મિલકતની ખરીદીના કરારની, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની કોઇ પણ જંગમ મિલકતના વેચાણના કરારની આખતમાં, ખરીદી કરવામાં થનારો ખચ અથવા વેચવાની મિલકતની મ્યુનિસિપાલિટીના હિસાબનાં અંદાજ કરેલી કિંમત, (અ) શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની આખતમાં રૂ. ૫૦૦ થી વધારે હોય, (બ) ખીજ કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટીની આખતમાં રૂ. ૨૫૦ થી વધારે હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટીની મંજૂરીની જરૂર છે.

(૫) આ કલમની ઉપરની પેટા કલમોમાં જે કરારબદલ ખીજ રીતે ઠરાવેલું ન હોય તે દરેક કરારની આખતમાં, મેનેજિંગ કમિટીની અથવા આ આકટના અથવા તે મુજબ કરેલી અને વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનૂનોના ઠરાવ મુજબ જે ખીજ કમિટીને અથવા જે વ્યક્તિને આ અર્થે અધિકાર આપેલા હોય તેની મંજૂરીની જરૂર છે.

(૬) જે કરારને પેટા કલમ (૫) લાગુ હોય તે શિવાય જે ખીજે કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી કર્યો હોય તે ભખેલો હોવો જોઇએ અને તે ઉપર પ્રેસિડેન્ટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટ અને ખીજ બે કૌન્સિલરોએ સહી કરવી જોઇએ, અને તેની ઉપર મ્યુનિસિપાલિટીના સામાયિક સીક્કાથી મોહર કરવી જોઇએ. જે કોઇપણ કરારને પેટા કલમ (૫) લાગુ હોય તે દરેક કરાર મેનેજિંગ કમિટીના ચેરમેન અથવા આ અર્થે અધિકાર મળ્યો હોય એવી ખીજ કોઇ કમીટીના ચેરમેન અથવા એવી ખીજ વ્યક્તિએ એવી રીતે તથા એવા નમુના પ્રમાણે કરવો જોઇ કે જે રીત તથા જે નમુના ઉપરથી જે એવો કરાર એવા ચેરમેન અથવા વ્યક્તિએ પોતાને માટે કર્યો હોત તો તે ચેરમેન અથવા તે વ્યક્તિ વિશ્વમાન કાળે જે કાયદો અમલમાં હોય તે મુજબ બંધાત.

(૭) આ કલમમાં કહેલી કોઇપણ આખતમાં મ્યુનિસિપાલિટી કોઇપણ કરાર ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ન હોય તો, બંધાય છે એમ સમજવું નહિ, એટલે, એવી આખતના સંબંધમાં પેટા કલમો (૨), (૩), (૪) અથવા [૫] માંના સધળા ઠરાવ પુરા કરવામાં ન આવે તો અને એવો, કરાર તેને લગતા પેટા કલમ (૬) મહિના ઠરાવ પ્રમાણે કરવામાં ન આવે તો, બંધાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૮) આ કલમના ઠરાવો બાબ ૧૩ આ. ના ઠરાવોને પાત્ર રહેશે.

(૭) ફરજ પાડીને જમીન લેવા આખત.

૪૧. જે કોઇપણ જમીન અથવા ઇમારત આ આકટનાં કારણ સાફ જોઇતી હોય તે નાણું આપીને હમેશાને વાસ્તે અથવા થોડી મુદતને વાસ્તે લેવામાં કાંઇ હરકત આવતી હોય, ત્યારે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ, સન ૧૮૯૪ ના જમીન લેવા આખતના આકટની અથવા ખીજ કોઇ વિશ્વમાન કાયદાની રૂયે તે જમીનને અથવા ઇમારતને કબજે સરકાર સાફ લઇને, તે જમીન અથવા ઇમારત નુકસાનીનો ઠરાવેલો આવેજ તથા તે જમીન અથવા ઇમારત લેવામાં સરકારને થયેલો સધળો ખચ સરકારને મ્યુનિસિપાલિટી આપે

ત્યાર પછી તે મ્યુનિસિપાલિટીને સ્વાધીન કરવાને મુખ્યભાર છે.

(૮) કૌન્સિલરો, અમલદારો તથા નોકરોની પાત્રતા.

૪૨. જે કોષ્ટક મ્યુનિસિપાલિટીને સ્વાધીન કરવાને મુખ્યભાર છે, અથવા જે ગેરઉપયોગ કૌન્સિલર તરીકેની પોતાના કામની બારે ગૃહસ્થ થયાથી થયો હશે અથવા થવાનું શેહેલું થયું હશે, તે ગેરઉપયોગ બદલ એવો દરેક કૌન્સિલર જાતે જવાબદાર થશે, અને આ પ્રમાણે ગેરઉપયોગ કરેલું નાણું સરકારનું જ નાણું હોય તે પ્રમાણે તે વસૂલ કરવા સાથે તેના ઉપર દાવો કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોષ્ટક મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી કરેલા કોષ્ટક કરાર અથવા કલુકાપતના સંબંધમાં અથવા કરેલા કોષ્ટક અરજ બદલ જાતે જવાબદાર થશે નહિ; દરેક મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકાર હેઠળ જે ફંડ હશે તે એવા કોષ્ટક કરાર અથવા કલુકાપત આપતો સધળો અરજ અને ઉપર કહેલા પ્રકારનો સધળો અરજ આપવાનો પાત્ર થશે અને તેના ઉપર તેનો બોલો પડશે.

૪૩. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે અથવા મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી કરેલા કોષ્ટક કરાર અથવા તેની વતી કરેલા કંઈ કામમાં જે માણસનો મ્યુનિસિપાલિટીના અમલદાર કે નોકર તરીકે નહિ પણ ખીજી રીતે પોતાનો અથવા પોતાના ભાગીદાર મારફત કાંઈ ભાગ અથવા હિતસંબંધ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષરીતે હોય તે માણસ એવી મ્યુનિસિપાલિટીનો અમલદાર અથવા નોકર થવાને લાયક નથી એમ સમજવું.

(૨) મ્યુનિસિપાલિટીનો જે કોષ્ટક અમલદાર અથવા નોકર ઉપર કહેલા પ્રકારના કોષ્ટક કરારમાં અથવા કામમાં પોતાની જાતે અથવા પોતાના ભાગીદાર મારફત પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષરીતે કોષ્ટક ભાગ અથવા હિતસંબંધ પ્રાપ્ત કરશે તે મ્યુનિસિપાલિટીના અમલદારનો અથવા નોકરનો હુદો ધારણ કરતો બંધ પડશે, અને તેની જગા ખાલી પડશે.

(૩) મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના હાથ હેઠળ અથવા મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી કરેલા કોષ્ટક કરારમાં અથવા સેપેલા કોષ્ટક કામમાં જે ભાગ અથવા હિત સંબંધ, ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ કરવાની રકમો (૨) તથા (૪) મુજબ કોષ્ટક માણસને રાખવાની છુટ છે અને જે રાખવાથી તે કૌન્સિલરના હુદો માટે નાલાયક થતો નથી તેવા કોષ્ટક ભાગને અથવા હિતસંબંધને આ કલમ માંહેનો કોષ્ટક ઠરાવ લાગુ પડશે નહિ.

૪૪. (અ) કોષ્ટક માણસને જે ભાગ અથવા હિતસંબંધ ૧૫ મી કલમની રૂપે રાખવાની છુટ છે અને જે રાખ્યાથી તે કૌન્સિલરના હુદો માટે નાલાયક થતો નથી તે ભાગ અથવા હિતસંબંધ શિવાય ખીજો કોષ્ટક ભાગ અથવા હિતસંબંધ, જે કોષ્ટક કૌન્સિલર જે મ્યુનિસિપાલિટીનો પોતે મેમ્બર હશે તેની સાથે અથવા તેના હાથ હેઠળ અથવા તેણે અથવા તેની વતી કરેલા અથવા સેપેલા કોષ્ટક કરારમાં અથવા કામમાં, પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષરીતે, જણી જોઈને સંપાદન કરશે, અને (બ) મ્યુનિસિપાલિટીનો જે કોષ્ટક અમલદાર અથવા નોકર, જે ભાગ અથવા હિતસંબંધ કોષ્ટક માણસને ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ કરવાની રકમો (૨) તથા (૪) ની રૂપે રાખવાની છુટ છે અને જે રાખ્યાથી તે કૌન્સિલર થવાને નાલાયક થતો નથી તે ભાગ અથવા હિતસંબંધ શિવાયનો જે કોષ્ટક ભાગ અથવા હિતસંબંધ, જે મ્યુનિસિપાલિટીનો પોતે અમલદાર અથવા નોકર હોય તેની સાથેના અથવા તેના હાથ હેઠળના અથવા, તેની વતીના અથવા તેણે અથવા તેની તરફથી કરેલા કોષ્ટક કરારમાં અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના અમલદાર અથવા નોકર તરીકેની પોતાના નોકરીના કામને લગતું હોય તે શિવાયના મ્યુનિસિપાલિટી સાથેના અથવા તેના હાથ હેઠળના અથવા તેની વતીના અથવા તેણે અથવા તેની તરફથી કરેલા કોષ્ટક કામમાં, પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષરીતે, જણી જોઈને સંપાદન કરશે, તેના ઉપર કોષ્ટક દોષદારી કેટમાં ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી કે પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૫. (બ) મ્યુનિસિપાલિટીની કૌન્સિલરનો અથવા અમલદારનો અથવા નોકરનો હુદો ધારણ કરનારો જે કોષ્ટક લાપસ, અને મ્યુનિસિપાલિટીએ પોતાની તરફથી કોષ્ટક કર એકઠો કરવાનો અથવા

વસુલ કરવાનો અધિકાર આપેલા જે કોષપણુ સખસ—

(૧) કોષપણુ હુદાનું કામ કરવાના અથવા ન કરવાના બદલામાં, અથવા પોતાના હુદાનો અમલ ચલાવતાં કોષ શખસની ઉપર મહેરબાની અથવા ઇતરાજી કરવાના અથવા ન કરવાના બદલામાં, અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની જેડે અથવા કોષ પણુ સરકારી નોકર જેડે અથવા કોષપણુ મ્યુનિસિપલ કમીટી, અમલદાર અથવા નોકરના સખબથી કોષપણુ મ્યુનિસિપલ કમીટી, અમલદાર અથવા નોકરની જેડે, અથવા સરકારની જેડે કોષ શખસને માટે અથવા કોષ શખસની વિરુદ્ધ કંઈ વગ ચલાવવાના અથવા વગ ચલાવવાની કોશિસ કરવાના બદલામાં, કોષપણુ શખસ પાસેથી પોતાને માટે અથવા બીજા શખસને માટે કાયદાસર મહેનતાણુ શિવાય બીજું કંઈ લેશે, અથવા મેળવશે, અથવા લેવાને કશુલ કરશે અથવા મેળવવાની કોશિસ કરશે, અથવા

(૨) જે કોષપણુ કૃત્ય કરવા બદલ અથવા જે કોષપણુ કૃત્ય ન કરવા બદલ, જે તે હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર હોત તો, તે કાયદા મુજબ શિક્ષાને અથવા વધારેલી શિક્ષાને પાત્ર થાત, તેવું કોષપણુ કૃત્ય અથવા કસુર કરશે, અને

(બ) જે કોષપણુ શખસ—(૧) સદરહુ પ્રકારનો હુદો પોતે ધારણુ કરે છે અથવા પોતાને તેવો અધિકાર મળેલો છે એવો ખોટો દાંગ કરશે, અને એવો વેશમાં, એવી રીતે વેષ લીધેલી બક્તિનો આધાર છે એમ માનીને, કોષ પણુ કૃત્ય કરશે અથવા કરવાની કોશિસ કરશે, અથવા

(૨) જે કોષપણુ કૃત્ય અથવા કસુર જે ઇરાદાથી અથવા જે માહિતીથી અથવા જે પ્રસંગે કયાંથી, સદરહુ પ્રકારનો હુદો ધારણુ કરનાર અથવા સદરહુ પ્રમાણે અધિકાર મળેલો શખસ હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર હોત તો સદરહુ પ્રમાણે કૃત્ય અથવા કસુર કરનાર શખસ તે કાયદા ઉપરથી શિક્ષાને અથવા વધારેલી શિક્ષાને પાત્ર થાત, તે કૃત્ય અથવા કસુર સદરહુ પ્રકારનો હુદો ધારણુ કરનારને અથવા સદરહુ પ્રકારના અધિકાર મળેલા શખસને અથવા તેના સંબંધમાં, તે ઇરાદાથી, તે માહિતીથી અથવા તે પ્રસંગે કરશે.

તે શખસ, આ આકટમાં આના સંબંધમાં બીજે કોષ ઠેકાણે શિક્ષા ઠરાવી નહિ હશે તો, એવો હુદો ધારણુ કરનારો અથવા સદરહુ પ્રમાણે અધિકાર મળેલો પ્રત્યેક શખસ જે હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર હોત, તો તે ચુદા બદલ તે કાયદા ઉપરથી જે શિક્ષાને પાત્ર થયો હોત તે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

આબ ૪.—કાનુનો તથા પેટા કાયદા.

૪૬. દરેક મ્યુનિસિપાલીટી રચના થયા પછી “ તથા આબ ૧૩ અ. ના ઠરાવોને પાત્ર ” તેણે સગવડથી જેમ અને તેમ જલદી આ આકટને અનુસરે એવી રીતે, હેઠળ લખેલી વાતો આબત કાનુનો કરવો જેછયે, અને તેજ પ્રમાણે તે વખતે વખતે ફેરવવાનો અથવા રદ કરવાનો તેને અધિકાર છે, એટલે

(અ) કામ ચલાવવાના સંબંધમાં નિયમ કરવા આબત (બ) (૧) પ્રેસિડન્ટ તથા એસ્ટાબ્લિશમેન્ટનાં કામ ઠરાવવા આબત કોષપણુ કમિટીના ચેરમેને, અને શેહેરનો તથા કામ સોંપવાનું ઠરાવવા આબત;

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીએ જે અમલદારોને તથા નોકરોને ચાકરી રાખવા, તથા તેઓના હુદા, કામ, પગાર, ફી અને ગેરહાજર હોય તે વખતની અથવા બીજી નીમણુકો ઠરાવવા આબત. અને ૩૭ મી કલમની રૂયે તેમને સોંપવાના અધિકાર તથા કામ ઠરાવવા આબત.

(ક) મ્યુનિસિપલ કારબાર ચલાવવા સંબંધી સધળી આબતોમાં તેના અમલદારોની તથા નોકરોની એકંદર સમજુતી થવા આબત. (ડ) જે કોષ અમલદારની અથવા નોકરની પાસેથી તારણુ લેવું યોગ્ય છે એવું લાગે તે અમલદારે અથવા નોકરે આપવાના તારણુની રકમ તથા પ્રકાર ઠરાવવા આબત; (છ) મ્યુનિસિપલ નોકરોની નિમણુકો વિગેરે કરવાની રીત ઠરાવવા આબત. (જ) અમલદારોને અથવા નોકરોને રજા આપવાના સંબંધમાં નિયમન કરવા આબત. (ગ) સધળા અમલદારોની તથા નોકરોની નોકરીની મુદતનું નિયમન કરવા આબત, અને એઓનાં પેનશન, ગ્રાન્ટુદી, અથવા કંપાશનેટ બલોઅન્સ મળે તે શરતો, અને એવાં પેનશન, ગ્રાન્ટુદી અથવા કંપાશનેટ બલોઅન્સની રકમ ઠરાવવા આબત.

(૬) પેનશન ફંડ અથવા પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં વર્ગણી આપવાનો અધિકાર આપવા બાબત. [આ] મ્યુનિસિપલ ડિરેક્ટરમાં મ્યુનિસિપલ હેતુ સારૂ લેવાના કર, વિગેરે ઠરાવવા બાબત. (જ) કોષ્ટક કરની અથવા કોષ્ટક કર વસુલ કરવાના ખર્ચની રકમો વસુલ થવા ભેગ નથી એમ ગણીને જે શરતોને પાત્ર રહીને લખી વાળી શકાય તે શરતો, અને જમીન અદલ લેવાની સધળી અથવા કાંઈ શી મેનેજીંગ કમિટી જે શરતને પાત્ર હોને માફ કરી શકે તે શરતો ઠરાવવા બાબત. પણ એવું ઠરાવું છે કે—

(અ) આ કલમ પ્રમાણે કરેલી કોષ્ટક કાનુન અથવા કાનુનમાં કરેલી કોષ્ટક ફેરફાર અથવા તે રદ કરવાનો કોષ્ટક ઠરાવ, જે હેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે, અથવા બીજી બાબતોમાં કમિશનર, મંજૂર કરે ત્યાંહાં સુધી તે અમલમાં આવશે નહિ. (બ) કોષ્ટક મ્યુનિસિપાલીટીના તાબામાં નોકરી કરનારો અથવા નોકરી કરેલો કોષ્ટક પણ અમલદાર સરકાર તરફથી અથવા સરકારને આપવામાં આવે અથવા આપ્યો હોય અથવા કેટલેક અંશે સરકારની ચાકરીમાં અને કેટલેક અંશે મ્યુનિસિપાલીટીની ચાકરીમાં હોય, તો તે મ્યુનિસિપાલીટીએ તેના પેનશન સંબંધી અને રમ્પ સંબંધી નિમણૂક અદલ આ અર્થે ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલે કરેલી વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં કહ્યું હોય તેટલો ફાળો આપવો જોઈએ [ક] મ્યુનિસિપાલીટીએ, સરકારની સંમતી ન હોય તો, સરકારને છ મહિના અગાઉથી નોટીસ આપ્યા વગર, એવા જે કોષ્ટક અમલદારને સરકારે મ્યુનિસિપાલીટીને આપ્યો હોય અથવા જે કેટલેક અંશે સરકારની ચાકરીમાં અને કેટલેક અંશે મ્યુનિસિપાલીટીની ચાકરીમાં હોય તેને રમ્પ આપવી નહિ; અથવા જે કોષ્ટક અમલદારને મ્યુનિસિપાલીટીએ સરકારને આપ્યો હોય તેને મ્યુનિસિપાલીટીની નોકરીમાંથી આખરનો ખર્ચ રદ કરવો નહિ.

૪૭ ૪૬ મી કલમના વિશેષ ઠરાવની (અ) રકમના ઠરાવોને પાત્ર, દરેક મ્યુનિસિપાલીટીને ૭૪ મી કલમના વિશેષ ઠરાવની (બ) રકમમાં બીજી રીતે ઠરાવું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે કોષ્ટક વખતે કોષ્ટક પણ પુરતા કારણ સારૂ, ચાલુ હોય એવો કોષ્ટક કર, તે ૪૬ મી કલમની રકમ (આઇ) ના તથા તેના વિશેષ ઠરાવની ૧ લી રકમના ઠરાવોની રૂએ જે કાનુન ઉપરથી ઠરાવ્યો હશે તે કાનુન તદ્દકુલ કરીને, તેમાં ફેરફાર કરીને અથવા તે રદ કરીને, મોકુફ કરવાનો, ઓછો કરવાનો, અથવા કાઢી નાંખવાનો અધિકાર છે.

૪૮. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીને, વખતે વખતે, જે હેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની, અને બીજી બાબતોમાં કમિશનરની, અગાઉથી મંજૂરી લઇને, હેઠળ લખેલી વાતો બાબત આ આક્ટને પ્રતિકુલ ન હોય એવા પેટા કાયદા કરવાનો, તેમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તે રદ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) માર્કેટિંગ તથા કસાઇખાનાના, અને જે જનાવરો વેચવામાં આવતાં હશે અથવા લાડે આપવામાં આવતા હશે અથવા જેઓથી થનારી પેદાશ વેચવામાં આવતી હશે તે વાપરતા હોય અથવા તેમને સારૂ વાપરવામાં આવતી હોય તે સધળી જગાના નિયમન બાબત તથા તે ઉપર દેખરેખ રાખવા બાબત, અને તેમાંનું કામ સ્વચ્છ અને યોગ્ય રીતે ચાલે તે બાબત; અને તે પૈકી જે કોષ્ટક માર્કેટિંગ, કસાઇખાના અને જગા મ્યુનિસિપાલીટીની હોય તે વાપરવા સારૂ આપવાનું બાકુ તથા બીજો ખર્ચ ઠરાવવા બાબત; (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની ન હોય એવી જે કોષ્ટક જગા—

(૧) કસાઇખાના તરીકે, (૨) માણસના ખોરાક સારૂ યોગ્ય જનાવર, અથવા માંસ અથવા માંસી વેચવા સારૂ મારકીટ અથવા દુકાન તરીકે, અથવા ફળ અથવા લાજપાલા વેચવા સારૂ મારકીટ તરીકે, (૩) ૧૫૧ મી કલમની પેટાકલમ [૧] માં કહેલા કોષ્ટક કારણ સારૂ, ઉપયોગ કરવા માટે જે શરતે અથવા શરતોને અનુસરીને, અને જે પ્રસંગે અથવા જે સ્થળોના અથવા લતાના સંબંધમાં લાઇસન્સ આપી શકાય, કે આપવાની ના પાડી શકાય, મોકુફ કરી શકાય અથવા પાછાં લઈ શકાય તે શરતો, તે પ્રસંગ, તે સ્થળો અથવા લતા ઠરાવવા બાબત, (બ) કારખાનાઓ અથવા બીજી જગામાં કાગે લગાડેલા કારીગરો અથવા બીજા શખ્સોને કામપર બોલાવવા અથવા છોડી મુકવા સારૂ વરાળથી અથવા યાંત્રિક સાધનોથી વગાડવાનો સીસોડો તથા તુરાઈ વાપરવાનાં લાઇસન્સો આપવા બાબત. [ક] ઘેંઝા,

ઉટ, ઠેર, ગધેડાં, મેંઢાં અથવા બકરાં વીગેરે ઠેરો આંધવાની જગાનું નિયમન કરવા આખત. [૬] (૧) દુડતાં ઠેર તપાસવા આખત અને માખણ, પનીર વિગેરે બનાવનારના તથા દુધ વેચવાનો ધંધો કરનારના ભોગવટામાં જે ગોરસણાળા અને ઠેરના વાડા હોય તેમની આંધણી, લંબાઇ પોહોળાઇ, વિગેરેનું નિયમન કરવા આખત. (૨) દુધ વેચનારા અથવા માખણવાળા જે દુધની વખારો, દુધની દુકાનો અને વાસણ દુધ અથવા માખણ રાખવા સાડ વાપરતા હોય તેમની સ્વચ્છતા રાખવા આખત.

(૪) ૧૪૩ મી કલમ મુજબ વજન તથા માપ તપાસવા આખત. (૪૪) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટના કયા પ્રમાણનાં વજન તથા માપ વાપરવાં તે નક્કી કરવા આખત. (૪૫) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાં જન્મની, મરણની તથા લગ્નની નોંધ તથા વરતીની ગણતરી આખત. (૪૬) મહાંની વ્યવસ્થા કરવા સાડ જે જગા હોય તે જગાનો ઉપયોગ કરવાનો જે જાતને અથવા જે પથને હક હોય તેના ધર્મ સંબંધી રીવાજ તરફ યોગ્ય લક્ષ આપીને, મહાંની વ્યવસ્થા કરવા આખતનું નિયમન કરવા આખત. [૬] કોષ્ટકપણ બધ ભરેલા રોગથી કોષ્ટ પીડાય ત્યારે તે આખત ખબર આપવાની ફરજ આખત. (આઇ) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાંના જુદા જુદા રહેવાસીઓ તે ડિસ્ટ્રીક્ટમાં એસાડેલા કોષ્ટપણ કર કયા પ્રમાણમાં આપવાને પાત્ર છે તે બદલ ખાતરી કરી લેવા સાડ જે માહિતીની જરૂર પડે તે આપવાની તે રહેવાસીઓને ફરજ પાડવા આખત. (જ) આકટોષ્ટની હદ તથા થાણાં ઠરાવવા આખત. આકટોષ્ટનાં કોષ્ટકો જાહેરમાં મુકવા વિશે ઠરાવ કરવા આખત. (૪૭) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટની હદમાં અથવા હદબહાર પાણી પુરું પાડવાનાં સાધનો તથા પાણી વેહેચી દેવાનાં સાધનો સંભાળવા આખત તથા તેમને નુકશાન ન થવા દેવા આખત. [૬] મ્યુનિસિપલ હદની અંદરની નાહાવા તથા ધોવાની જગા કેમ વાપરવી તેનું નિયમન કરવા આખત. (મ) આરોગ્ય રક્ષણનું જાતનું અને મુવેલાં જનાવરનાં મુડાંની વ્યવસ્થા કરવાનું નિયમન કરવા આખત. (ન) સાર્વજનિક સ્નિટના હંગામી ભોગવટા સાડ અને તે ઉપર હંગામી આંધકામ ઉભા કરવા સાડ જે શરતે પરવાનગી આપવામાં આવે તેમનું નિયમન કરવા આખત, અને મજબુતી જાળવી રાખવા સાડ, આગ અટકાવવા સાડ અને તેંદુરસ્તીનાં કારણ સાડ નવી ઇમારતોની પ્લાની ભીંતો, પાયા છાપરાં અને ધુમાડીયાંની આંધણી તથા લંબાઇ પોહોળાઇ વિગેરે કેવી હોવી જોઇએ તેનું નિયમન કરવા આખત. (ઓ) સ્નિટો આંધવા માટે તથા તેમની જગા ઠરાવવા માટે યોગ્ય તજવીજ થયા સિવાય ઇમારતો આંધવાની મના આખત. [૬] ઇમારતોની અંદરની અથવા બહારની બાજુએ પુરતી ખુલ્લી જગાની અને દરવાજા તથા બારીઓની તથા હવા સારી રીતે આવજા કરવાનાં બીજાં સાધનોની તજવીજ કરીને તથા તે ટકાવી રાખીને ઇમારતોમાં પુરતી હવા મળે તેની તજવીજ કરવા આખત. (ક્યુ) શેહેરની મ્યુનિસિપાલીટીમાં લાયક સર્વેયરો રાખવા આખત.

(૨) આ આકટમાં જે બદલ વિશેષ ઠરાવ કર્યો ન હોય એવી બીજી કોષ્ટ આખતમાં, મોરીઓ, ગટરો, હવાના સ્તંભ, છાણ તથા ખાતરનાં પાત્ર, ખાણકુંડીઓ, વાટરકોસેટસ (તાજખાનાં) જાજર, પાયખાનાં, પીશાબખાનાં, અને હરેક પ્રકારનાં મોરી કામ અથવા ગટર કામો, પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીની માલકીનાં હોય અથવા ન હોય, તે આંધવાનું, ટકાવી રાખવાનું તથા તે ઉપર નિર્મિત રાખવાનું નિયમ કરવા આખત. (સ) ૮૧ મી તથા ૮૬ મી કલમો મુજબ મ્યુનિસિપાલીટીએ માંગવાની માહિતી તથા પ્લાન ઠરાવવા આખત. (૮) રસ્તાને અથવા તે ઉપરના કોષ્ટપણ આંધકામને નુકસાન થવાનો અથવા કોષ્ટ ઓટની બાજુએ અથવા તે ઉપર હોય તેવી બીજી ગાડીઓને અથવા પગ ચાલનારા માણસને બધ થવાનો અથવા હરકત થવાનો સંભવ છે એમ લાગે એવા નમુનાની ઘણીજ મોટી ગાડીઓ વીગેરેના સંબંધમાં નિર્મિત રાખવા આખત.

(૫) એકંદર મ્યુનિસિપાલીટીના કારબાર સંબંધી સધળી બાબતોનું નિયમન કરવા આખત. અને એવી દરએક મ્યુનિસિપાલીટીને, એવો કોષ્ટપણ પેટા કાયદો તોડવા બદલ, તેવીજ મંજુરી લઇને, પાંચસો રૂપિયા સુધીનો દંડ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, આ કલમ પ્રમાણે કોષ્ટપણ પેટા કાયદો કરવાની અગાઉ તે પેટા કાયદો જે માણસોને લાગુ હોવાનો સંભવ હોય તે માણસોને જાહેર થવા સાડ, તેવા પેટા કાયદાનો

ખરડે, તે ઉપર જે તારીખે અથવા તારીખ પછી વિચાર કરવામાં આવશે તે તારીખ એક નોટીસમાં લખીને તે નોટીસ સહિત પ્રસિદ્ધ કરવો જોઈએ, અને આ પ્રમાણે નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખ અગાઉ તે ખરડા બાબત કોઈ પણ માણસે કાંઈ પણ લેખી વાંધો લીધો હોય અથવા લેખી સૂચના કરી હોય તે, એવો પેટા કાયદો કરવાની અગાઉ, દાખલ કરીને તેનો વિચાર કરવો જોઈએ.

(૩) જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો કોઈ પણ પેટા કાયદો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની પાસે અથવા કમિશનર પાસે મંજૂરી સાર્ મોકલવામાં આવે, ત્યારે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસની અને સદરહુ પ્રમાણે લીધેલા દરએક વાંધાની અથવા કરેલી દરેક સૂચનાની એક નકલ સદરહુ પેટા કાયદા સાથે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અથવા કમિશનરને જાહેર થવા સાર્ મોકલવી જોઈએ.

૪૯. વિવિધમાનકાળે અમલમાં હશે તે કાનુનો અને પેટા કાયદા સઘળે વાજબી વખતે લોકો જોઈ શકે એટલા સાર્ મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં ખુલા રાખવા જોઈએ, અને તેમની તથા આ આકટની તે જીલ્લાની દેશી ભાષામાં છાપેલી પ્રતો, અને શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં અંગ્રેજીમાં તથા દેશી ભાષામાં છાપેલી પ્રતો, પડતર કિંમતે વેચવા સાર્ રાખવી જોઈએ.

આખ પ.—મ્યુનિસિપલ મિલકત અને ફંડ.

૫૦. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદની અંદર અથવા બહાર જંગમ તથા સ્થાયર એવી બન્ને પ્રકારની મિલકત સંપાદન કરીને ધારણ કરવાનો અધિકાર દરેક મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) આ કલમમાં આગળ કહેલા પ્રકારની સઘળી મિલકત જે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ખાસ પોતાની પાસે રાખી નહીં હશે તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થશે અને તેની માલીકાની થશે, અને તે, તથા ગમે તે પ્રકારની અથવા જાતની બીજી જે મિલકત ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ખાસ પોતાની પાસે રાખી નહિ હશે તથા જે તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થશે તે સઘળી મિલકત તે મ્યુનિસિપાલીટીના અખત્યારમાં તથા બ્યવસ્થા તથા નિર્બંધ હેઠળ રહેશે અને તે મિલકત તે મ્યુનિસિપાલીટીએ ટ્રસ્ટ પ્રમાણે આ આકટના ઇરાદાને પ્રાપ્ત રહીને તથા તેના હેતુ સાર્ ધારણ કરવી અને કામમાં લેવી જોઈએ, એટલે—

(અ) સઘળા સાર્વજનિક કોટ, દરવાજા, મારકીટો, કસાઇખાનાં, ખાતર તથા નરક રાખવાની જગા તથા દરેક પ્રકારની સાર્વજનિક ઇમારતો; (બ) સઘળા સાર્વજનિક વેહેળા, તળાવો, હોળો, ટાંકિઓ, કુવા, પાણીના ઝરા, પાણી લઇ જવાના નળો તથા નળીઓ, વિવર માર્ગ તથા પાઇપ (એટલે નળીઓ) તથા પંથ (બંધા) અને પાણીનાં બીજાં કામો, અને તેઓને જોડેલાં અથવા તેઓને લગતા સઘળા પુલો, ઇમારતો, એન્જિનો, કામો, સામાન સરંજામ તથા વસ્તુ અને કોઈ પણ સાર્વજનિક તળાવ અથવા કુવાને લગતી પાસેની જે જમીન ખાનગી મિલકત નહિ હોય તે જમીન; (૩) સઘળી સાર્વજનિક ગટરો તથા મોરીઓ, અને હરકોઇ રિટ્ટમાંહેની અથવા રિટ્ટની બાજુની અથવા રિટ્ટની હેઠળની સઘળી ગટરો, મોરીઓ, વિવર માર્ગ, ગરનાળાં, અને પાણીના માર્ગ, અને તેમને લગતાં સઘળા બાંધ કામ, સામાન સરંજામ તથા મીજો, તેમજ રિટ્ટમાંથી, જળરૂમાંથી, ગટરમાંથી, ખાજુડીઓમાંથી અથવા બીજે ક્યાંકથી મ્યુનિસિપાલીટીએ એકઠી કરેલી સઘળી ધુળ, કચરો, છાણ, લાદ, રાખ, પાણી સંબંધી પદાર્થ અથવા ગોજવાડ અથવા હરકોઇ જાતનો કચરો, પુજો. (૪) સઘળા સાર્વજનિક દીવા, દીવાના થાંભલા અને તેઓને જોડેલો અથવા તેઓને લગતો સામાન. (૫) કોઈપણ સ્થાનિક સાર્વજનિક કામ સાર્ જે જે જમીન મ્યુનિસિપાલીટીને સેક્રેટરી ઓફ રેકૅટ ફોર ઇન્ડિયા ઇન કૌન્સિલ તરફથી અથવા બક્ષિસમાં કે બીજી રીતે તબદીલ કરી આપેલી હોય તે સઘળી જમીન. (૬) સઘળી સાર્વજનિક રિટ્ટ, તથા તેમની ફરસબંધી, પથરા તથા બીજો સામાન અને એવી રિટ્ટને સાર્ પુરાં પાડેલાં સઘળાં ઝાડો, સામાન હથી-યારો, જીજુસો અને ઉર્લા કરેલાં ઉપાંગો.

૫૦ અ. (૧) સાધારણ રીતે ફક્ત ખેતીવાડીના કામ માટેજ વપરાતી હોય એવી જમીનો સિવાયની બીજી જમીનોની સર્વે વિવિધમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ પણ કાયદાની રૂયે જે કોઈપણ મ્યુનિસિપાલ ડિસ્ટ્રિક્ટને લાગુ કરી હોય અથવા લાગુ કરવામાં આવે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, જ્યારે

કોષ્ટપણ મિલકત માટે અથવા કોષ્ટપણ મિલકતમાંના અથવા તે ઉપરના કોષ્ટપણ હક માટે મ્યુનિસિપાલીટી પોતે દાવો કરે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી દાવો કરવામાં આવે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની વિરૂદ્ધ કોષ્ટપણ શખસ દાવો કરે ત્યારે કલેક્ટરની રીતસરની તપાસ કર્યા પછી (આવી તપાસ કરવાની યોગ્ય નોટીસ આપેલી હોવી જોઈએ) તે દાવાનો નિકાલ કરીને હુકમ કરશે તો તે કાયદાસર થશે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે કલેક્ટરે કરેલા કોષ્ટપણ હુકમની તારીખથી અથવા એવા હુકમ ઉપર એક અથવા વધારે અપીલો મુદતની અંદર કરી હોય તો સને ૧૮૭૯ ના મુંબઈ જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૨૦૪ થી કલમ મુજબ નક્કી થયેલા છેવટના અપીલ અધિકારીએ કરેલા હુકમની તારીખથી એક વર્ષ વીત્યાબાદ કોષ્ટપણ દિવાની કોર્ટમાં માંડેલી કોષ્ટપણ ફરિયાદ સદરહુ હુકમ રદ કરાવવા સાથે માંડી હોય અથવા તેમાં માંગેલી દાદ સદરહુ હુકમની વિરૂદ્ધ હોય તો, તે ફરિયાદ (મુદત વીતી ગઈ છે એવો જવાબ આપ્યો ન હોય તોપણ) કાઢી નાંખવી; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે વાદીને સદરહુ પ્રકારના હુકમની યોગ્ય નોટીસ મળેલી હોવી જોઈએ.

(૩) (અ) આ કલમ ઉપરથી કલેક્ટરે આપેલા અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરને અથવા સન ૧૮૭૯ ના મુંબાઇના જમીન મેહેસુલના કાયદામાં આપ્યા કર્યાપ્રમાણેના સર્વે અમલદારને પણ છે. (બ) આ કલમમાં ઉલ્લેખ કરેલી રીતસરની તપાસ ઉપર લખેલા કાયદાના ઠરાવોની રૂયે કરવી. (ક) આ કલમ મુજબની તપાસ અથવા હુકમની નોટીસ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે આ અર્થે કરેલી કાનુની મુજબ આપી હશે તો કોષ્ટપણ શખસને એવી તપાસ અથવા હુકમની યોગ્ય નોટીસ મળી છે એમ ગણવું. ”

૫૧. (૧) આ આક્ટની અથવા બીજા કોઈ આક્ટની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની વતી કોષ્ટને જે નાણું મળે તે સધળું નાણું; આ આક્ટ પ્રમાણે તેને આપેલા અથવા તેણે લીધેલા સધળા કર, ટેલ તથા બીજા જકાત, દંડ, શી, તથા ગુન્હેગારી; મ્યુનિસિપાલીટીએ જે જમીન અથવા બીજા મિલકત વેચી હોય તેનો જે અવેજ ઉપજ્યો હોય તે સધળો અવેજ અને તે મ્યુનિસિપાલીટીની જમીનનું અથવા બીજા મિલકતનું જે ભાડું ઉપજ્યું હોય તે સધળું ભાડું; તેમજ સેક્રેટરી ઓફ રેલ્વે ફોર ઇન્ડિયા ઇન કૌન્સિલે અથવા ખાનગી લોકોએ આપેલી બક્ષિસોના અથવા કરેલી તમદીલીના સખબથી અથવા બીજા રીતે ઉત્પન્ન થતું સધળું વ્યાજ, નફો તથા બીજું નાણું, એ સધળું મળીને મ્યુનિસિપલ ફંડ થાય છે એવું સમજવું. અને તે “ ૫૦ મી ” કલમમાં નિરદિષ્ટ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં જે રીત કહેલી છે તેના જેવી રીતે ધારણ કરીને તેનો વહિવટ કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે-(અ) કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા તેની વતી બીજા કોષ્ટએ કરેલા કોષ્ટ પણ ટ્રસ્ટ સંબંધી ઠરાવ ઉપરથી અથવા કોષ્ટપણ ટ્રસ્ટના વહિવટસાથે સન ૧૮૯૦ ના ધર્મચર્ચ હેયુગી બાબતના આક્ટની રૂયે ઠરાવેલા કોષ્ટપણ યોગ્યતા ઉપરથી એવી મ્યુનિસિપાલીટીએ કયુક્ત કરેલી અથવા તેની ઉપર નાંખેલી કોષ્ટપણ જવાબદારીઓને, આ કલમના અથવા “ ૫૦ મી ” કલમમાંના કોષ્ટ પણ ઠરાવ ઉપરથી કોષ્ટપણ રીતે બાધ આવશે નહિ. (બ) કલમો ૬૪ અથવા ૫૫ માં અથવા કલમ ૬૧ અથવા ૭૨ અથવા આમ ૧૨ માં અથવા તેમની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટી ઉપર નાંખેલી અથવા નાંખવામાં આવે તે સધળી જવાબદારી પુરી કરવા માટે યોગ્ય તજવીજ કરવી જોઈએ એ શરતને પાત્ર રહિને, મ્યુનિસિપાલીટીને, શાળા અથવા હવાખાનાનાં, અથવા પાણીનાં કામના હાથર ક્ષિએડના કારણસાથે અથવા કમિશનર તરફથી આ બાબતમાં પસંદ કરવામાં આવે તે બીજા કારણ સાથે પોતાને વિશેષ રીતે મળેલા અથવા પોતે તે કારણ સાથે લગાડેલા મ્યુનિસિપલ ફંડનો કોષ્ટ પણ બાજુ મ્યુનિસિપલ હીસાબમાં એક જુદા સદર હેડના જમા કરવાનો અધિકાર છે; અને એવા વિશેષ સદરમાં, તે સદરના નામનું ફંડ જે કારણ સાથે કાઢેલું હોય તે કારણ સાથે સ્પષ્ટ રીતે સંબંધ હોય એવી રકમો માત્ર જમા કરી હોય તો, મ્યુનિસિપાલીટીને, આ પ્રમાણે જમા કરેલી રકમો, જે હેતુ સાથે તે જમા કરી હોય તે હેતુ માટે માત્ર ખર્ચવાનો અધિકાર છે.

૫૨. આ આક્ટ મુજબ મ્યુનિસિપાલીટીને માત્ર થયેલી સધળી મિલકત અને આ આક્ટના ઠરાવો

મુજબ તેને મળેલાં સધળાં ફંડ તેમજ વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટ પણ કાયદાના હારેલા મુજબ તેને મળતી સધળી રકમો, આ આક્ટના હારેલા પાત્ર તથા આ આક્ટનાં કારણ માટે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં વાપરવાં જોઇએ.

પણ હમેશને માટે એવું હાવ્યું છે કે મ્યુનિસિપાલીટીને, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની અથવા આ અર્થે તેણે અધિકાર આપેલા કોષ્ટ પણ અમલદારની મંજૂરી લઇને—(અ) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના રહેવાસીઓ સાથે જોઇતું પાણી મેળવવા સાથે, અથવા સદરહુ હદની બહાર કસબખાના સ્થાપવા સાથે અથવા મળ-મુત્રની અથવા ગટરોની અથવા જનાવરોનાં મુડાંની વ્યવસ્થા કરવા સાથે, અથવા મોરી કામ સાથે અથવા જે બીજા કામથી સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટના રહેવાસીઓની તંદુરસ્તી, સહી સલામતી અથવા સગવડ વધારવા જેવું હોય તેવા બીજા કોષ્ટ પણ કારણ સાથે. (૧) સદરહુ હદની બહાર જમીન લેવામાં અથવા—

(૨) સદરહુ હદની બહાર બાંધકામ બાંધવામાં, ટકાવી રાખવામાં અથવા તેમની મરામત કરવામાં, ખર્ચ કરવાનો, અથવા (બ) લોકોની તંદુરસ્તી, વિદ્યાભ્યાસ અથવા સગવડ સાથે કરેલી જે તજવીજથી તે મ્યુનિસિપાલીટીની હદમાં રહેનારા લોકોને ફાયદો થવા જેવું હોય તે તજવીજ કરવા સાથે બીજા કોષ્ટ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી કરવામાં આવેલા, અથવા કોષ્ટ લોકલખોર્ડની અથવા કેન્ટોનમેન્ટ અધિકારી ા અથવા સેનિટરી બોર્ડની અથવા કમીટીની હકુમત હેઠળના કોષ્ટ પ્રદેશમાં અથવા ૧૮૭ મી કલમની રૂયે જાહેર કરેલા પ્રદેશ માટે ૧૮૮ મી કલમ મુજબ નિમાયશી કમીટીની હકુમત હેઠળના કોષ્ટ પણ પ્રદેશમાં કરવામાં આવેલા, અથવા કોષ્ટ સાર્વજનિક ફંડમાંથી કરવામાં આવેલા ખર્ચમાં ફાળો આપવાનો, અથવા (ક) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદ બહાર ધાણુ કરી શકાય એવી રોકાવરીપો સ્થાપવાનો, અધિકાર છે.

વળી એવું હાવ્યું છે કે, કોષ્ટ પણ મ્યુનિસિપાલીટીએ, ઉપર કહેલા પ્રકારની મંજૂરીથી, ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાણી પુરું પાડવા માટે અથવા પાણીનો નીકાલ કરવા માટે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદની બહાર કોષ્ટ પણ બાંધકામ બાંધી હશે ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલીટી—(અ) કોષ્ટ પણ જગામાંના (પછી એવી જગા સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં હોય અથવા ન હોય) કોષ્ટ પણ માળસની સાથે અથવા કોષ્ટ પણ ખમારતોના અથવા જમીનેના બોગવટો કરનારની અથવા ધણીની સાથે કળુલાત કરીને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ હારેલી પૈસા આપવા સંબંધી બંને પાણી પુરું પાડવાની અથવા પાણીનો નીકાલ કરવા બાબતના કામને ફાયદો આપવાની મુદત સંબંધી શરતોએ, એવા કોષ્ટ પણ માણસને અથવા એવી ખમારતોને અથવા જમીનેને અથવા તેના અથવા તેમના ફાયદા માટે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદર આ આક્ટનાં કારણ સાથે જોઇતો ન હોય એટલે પાણીનો જથ્થો પુરો પાડશે અથવા તેને અથવા તેમને તેવો ફાયદો કરી આપશે; અથવા

(બ) પૈસા આપવાના સંબંધમાં જે શરતો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે હાવવામાં આવે તે શરતોએ, સદરહુ પ્રમાણે પાણી આપવા સાથે અથવા એવા લાભ આપવા સાથે જરૂરનાં હોય એવાં કોષ્ટ પણ કેનેકશન પૈપા અથવા બીજાં કામ કરવાને ટકાવી રાખવાનો, તેમની મરામત કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો કોષ્ટ પણ ખર્ચ કરશે;

તે આ કલમમાંના અથવા આ આક્ટમાંના કોષ્ટ પણ મજબૂર ઉપરથી ગેરકાયદેસર થશે એમ સમજવું નહિ.

પટ્ટ. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીની પાસેના ફાળલ અવેજ ચાલુ ખર્ચને સાથે જોઇતો નહિ હોય તે મુખ્યબેંકમાં, અથવા માલિક મુજામની મુખબતી ટ્રેઝરીનું કામ ચલાવવા સાથે જે બીજા બેંક બાજ પછી હાવવામાં આવે તે બેંકમાં, અથવા ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની મંજૂરીથી મુખ્ય ઇલાકામાંની કોષ્ટપણ બેંકમાં બાંજે મુકવાનો, અને સદરહુ અવેજની સરકારી સિક્યુરિટી મ્યુનિસિપાલીટીને નામે લેવાનો અને તે સિક્યુરિટીની જરૂર પડે તે પ્રમાણે વખતે વખતે વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) ચાલુ ખર્ચ સાથે અવેજ જોઇતો હોય તે શીવાય ફાળલ અવેજ હોય તે સધળો અવેજ પેટાકલમ (૧) માં હારેલા પ્રમાણે બાંજે મુક્યો નહિ હોય અથવા શક્યો નહીં હોય તો રચાનિક સરકારી ટ્રેઝરીમાં અથવા સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીની કાનુનોમાં જે બીજા નિર્ણય જગા હારવા હોય તે જગાએ મુકવો.

આખ. ૬-મ્યુનિસિપાલીટીઓએ અવશ્ય કરવાનાં તથા પોતાની નજરમાં આવે તો કરવાનાં કામ.

૫૪. દરએક મ્યુનિસિપાલીટીની ફરજ છે કે તેણે—

(૧) પોતાની હકુમતની અંદરની મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હેકળ લખેલી બાબતો સાફ વ્યાખ્યાનિતજી કરવીજ નોંધયે, એટલે; (અ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટોમાં, જગાઓમાં, અને ઇમારતોમાં દીવા કરવા; (બ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટોમાં અને જગાઓમાં પાણીનો છંટકાવ કરવો; (ક) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટો, જગાઓ અને ગટરો તથા લોકોના ઉપભોગ માટે ખુલ્લી હોઇને ખાનગી મિલકત ન હોય એવી સધળી જગા, (પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા ન હોય,) સાફ કરવી; ઉપદ્રવકારક જે ધાસ ઉચું હોય તે કઢાડી નાખવું; અને સધળાં લોકોપકારક કૃત્ય ઓછાં કરવો; (ડ) આગ લાગે તે હોલવવી અને જ્યારે આગ લાગે ત્યારે જીંદગીનો તથા મિલકતનો અચાવ કરવો; (ઇ) ઉપદ્રવકારક અથવા ભય ભરેલા ધંધા અથવા કામનું નિયમન કરવું અથવા શમન કરવું; (ફ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટોમાંની અથવા જગાઓમાંની તથા લોકોના ઉપભોગ માટે ખુલ્લી હોઇને ખાનગી મિલકત ન હોય એવી જે જગા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા મલિક મુઆજમની માલકાની હોય તેમાંની અડચણ કરનારી વસ્તુઓ તથા ધર વગેરેના બહારના નિકળી આવેલા ભાગ કઢાડી નાંખવા; (ગ) ભય ભરેલી ઇમારતો અથવા જગાઓનો ભય ટાળવાનો અંદોષસ્ત કરવો અથવા તેવી ઇમારતો અથવા જગા કઢાડી નાખવી, અને તંદુરસ્તી બગડે તેવા ભતા બરણી વીગેરે નાંખીને સુધારવા; (હ) મુઠાંની વ્યવસ્થા કરવા સાફ જગા સંપાદન કરવી તથા ટકાવી રાખવીને, બદલવી અને તેનું નિયમન કરવું; (આઇ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટો, ગરનાળાં, મ્યુનિસિપલ હાલ નિશાન, માર્કીટો, કસાઇખાનાં, પાયખાનાં, જળજી, પિશાબખાનાં, મેરીઓ, ગટરો, પાણીનો નિકાલ કરવાનાં કામ, ગટર કામ, નાહાવાની જગા, ધોવાની જગા, પાણી પીવાના કુવારા (શંદનો,) તળાવો, કુવા, બાંધ અને તેવાં બીજાં કામ બાંધવાં, તેમાં ફેરફાર કરવો અને તે ટકાવી રાખવાં; (જે) વિદ્ય-માનકાળે જે પાણી મળતું હોય તે ઓછું હોવાને લીધે અથવા બગડી જવાને લીધે રહેવાસીઓની તંદુર-સ્તીને જે ભય હોય તે ટાળવા સાફ યોગ્ય અને પુરતું પાણી અથવા વધારે પાણી વાસ્તવિક ખરચે મરતું હોય ત્યારે તે આણી આપવું; (કે) સ્ટ્રીટોને નામ આપવાં તથા ધરોને નંબર આપવા; (લ) જન્મ તથા મરણો નોંધવાં; (મ) લોકોને ગૌસીતળા કઢાડવા; (ન) જનાવરની રસી પુરી પાડવા સાફ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જોઇતાં વછેરા, ગાયો અથવા બેસો અથવા પાડા માટે યોગ્ય રહેવાનાં ટેકાણાં કરી આપવાં; (ઓ) સાર્વજનિક ઇસ્તિલાસો તથા દવાખાનાં સ્થાપવાં તથા ટકાવી રાખવાં, અને લોકોને વૈદ્યકીય મદદ કરી આપવી; (પ) પ્રાથમિક કેળવણીની શાળાઓ સ્થાપવી તથા ટકાવી રાખવી; (ક્યુ) ગવર્નર ઇન ઈસિલ, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને, મ્યુનિસિપાલીટીને તે ડિસ્ટ્રિક્ટના મ્યુનિસિપલ કારભાર બદલ જે વાર્ષિક રિપોર્ટ મોકલવાનું ફરમાવે તે છાપવા.

(૨) આ આકદનાં કારણ સાફ અથવા કોઇ પણ મ્યુનિસિપલ મિલકતના સંરક્ષણ સાફ મ્યુનિસિપાલીટીને કામ કરવા સાફ જોઇતી હોય તે પોલીસનો અથવા ગાર્ડનો (રખેવાલનો) પગાર તથા કંટી-જન્દ ખરચ આપવો, અને સફરકુ પ્રકારની વાજબી તજવીજને પાત્ર રહીને, (૨) હેકળની વિશેષ બાબતો સાફ તજવીજ કરવી જોઇયે.

(અ) ભયંકર રોગની વખતે માંદા માણસોને વિશેષ વૈદ્યકીય મદદ અને રહેવા વગેરેની સગવડ કરી આપવી; અને તે રોગ ફાટી ન નીકળે તે સાફ અથવા તે બંધ કરવા સાફ તથા તે ફરી ન થાય તે સાફ જરૂર હોય તે તજવીજ કરવી; (બ) કુકાળની વખતે અથવા મોંઘવારીની વખતે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હાલની અંદરના નિરાધાર લોકોને અથવા તેમને સાફ મદદ આપવી અને મદદનાં કામ સ્થાપવાં અને ટકાવી રાખવાં.

૫૫. દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ વળી, મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકત તથા ફંડમાંથી, (અ) જેમને કેલ કરવા માટે સન ૧૮૫૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ૩૪ મા બાય મુજબ ઓકોટો હુકમ અમલમાં હોય એવા માંદા માણસો શિવાયના જે માંદા માણસો, અને (બ)

જે રગતપીતીઆઓ.

મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હમેશા રહેના હોય, અથવા જેમને એવા ડિસ્ટ્રિક્ટમાંથી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટપણ કાયદાની રૂયે ખસેડી લઇ જવામાં આવ્યા હોય, તેમને સદરહુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અથવા એવા ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદરનું અથવા બહારનું જે કોષ્ટ પણ આશ્રયસ્થાન, ઇસ્પીતાલ અથવા ધર એવા કારણસર યોગ્ય છે એમ ગવર્નર ઇન કૉન્સિલ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ઠરાવે તે આશ્રયસ્થાનમાં, ઇસ્પીતાલમાં અથવા ધરમાં પેસવા સારૂ તથા તેમની સારવાર કરવા સારૂ, ગવર્નર ઇન કૉન્સિલ વખતે વખતે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ઠરાવે તેવે દરે પૈસા આપવા જોઇયે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોષ્ટપણ બાબતમાં એવા કોષ્ટ પણ ગાંડા માણસને અથવા રગતપીતીઆને રહેવાનો, પેસવાનો, કપડાનો, દવાનો તથા તેની સંભાળનો ખરચ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટપણ કાયદાની રૂયે, જે ઇસ્ટેટ તે માણસને પેસવા સારૂ કામે લગાડી શકાય તેમાંથી અથવા તેને પેસવાને કાયદાસર રીતે અંધાયલા કોષ્ટપણ માણસ પાસેથી વસુલ કરવા જોગ હોય અથવા વસુલ કર્યો હોય તે બાબતમાં, તે મ્યુનિસિપાલીટી, જે કોષ્ટ પણ માણસેટને એવો ખરચ વસુલ કરવા માટે કામ ચલાવવાનો એવા કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તેને અરજી કરવાને મુખ્યત્વાર છે, અને પછી એવા માણસેટ, તે અગાઉ એવું કામ ચલાવ્યું ન હોય તો તે ચલાવવું જોઇયે, અને એવા કાયદાની રૂયે જે રકમો વસુલ થઇ હોય તેમાંથી, મ્યુનિસિપાલીટીએ તે માણસના સંખર્ષમાં આ કલમની રૂયે જેટલા પૈસા આપ્યા હોય તેટલા પૈસા તે મ્યુનિસિપાલીટીને ખાતે જમે કરવા જોઇયે.

૫૬. મ્યુનિસિપાલીટીઓ, પોતાની નજરમાં આવે તો, સદરહુ મિલકતમાંથી તથા ફંડમાંથી હેઠંગ લખેલી બાબતોને સઘળો અથવા થોડો ખરચ આપવાની તજવીજ કરવા મુખ્યત્વાર છે—

(અ) જેમાં અગાઉથી ઇમત્રા બાધિલા હોય કે બાધિલા ન હોય તે પ્રદેશમાં નવી સાર્વજનિક સ્ટ્રીટ કરવી, અને એવી સ્ટ્રીટની બાજુ ઉપર ઇમારતો બાધિવા સારૂ અથવા તેમના કર્ટાફેજ (આંગણાં વિગેરેની છુટી જગા) સારૂ જોઇતી જમીન સુદ્ધાં તે સ્ટ્રીટ માટે જમીન સંપાદન કરવી; (બ) સાર્વજનિક બાગ બગીચા, પુસ્તકાલયો, સંપ્રદરશાનો, ગાંડાઓના આશ્રયસ્થાનો, હાલો (પૂરાલયો, કચેરીઓ, ધર્મશાળાઓ, વિશ્વત્રાંતીની જગાઓ અને બીજી સાર્વજનિક ઇમારતો બાધિવી, સ્થાપવી અથવા ટકાવી રાખવી; (ક) ૫૪ મી કલમની પેટા રકમ (૫) માં લખેલી બાબતો શિવાય ફેળવણીની બીજી બાબતોને ઉત્તેજન આપવું; (ડ) રસ્તાની બાજુએ અને બીજે ટેકાણે ઝાડ રોપવાં અને તેમનું જતન કરવું; (ઈ) વસ્તીની મજબૂતરી કરવી; અને જન્મ મરણની નોંધ ખરોખર રીતે કરવામાં આવે એવા પ્રકારની ખબર આપવા બદલ ઇનામો આપવા; (જ) સર્વે કરવી; (ગ) કોષ્ટ પણ પગારદાર અથવા ઓનરરી માણસેટની કાર્ટ ચલાવવા સંખર્ષ પગાર તથા અલૌઅન્સ, જાડું તથા બીજો ખરચ, અથવા એવા કોષ્ટ પણ ખરચનો કોષ્ટપણ ભાગ; (ઘ) જે કુતરાની બવસ્થા સન ૧૮૮૦ ના મુખબના ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ આક્ટની ૪૯ મી કલમની રૂયે કરવાનો અધિકાર છે તે કુતરાનો મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં નાશ કરવાની અથવા તેમને બટકાવી રાખવાની તથા પાળવાની ગોઠવણ કરવી; (આઈ) ૧૫૧ મી કલમની પેટાકલમ (૧) માં કહેલા ગ્રાસદાયક ધંધા ચલાવવા સારૂ યોગ્ય જગા મેળવવી અથવા મેળવવામાં મદદ કરવી; (જે) સેનિટરી બોર્ડ પસંદ કરેલી સામાન્ય પદ્ધતિ મુજબ, ખાનગી જગામાં અથવા ખાનગી જગાના ઉપયોગ માટે, તે જગામાંનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીના નિર્ણય હેઠંગ હોય તે ગટરમાં લેવા તથા છેડવા સારૂ, પાત્રો, ફિટિંગ, નળ તથા બીજાં હરેક પ્રકારના સાધનો પુરાં પાડવાં, બાધિવાં તથા ટકાવી રાખવાં; (કે) ગટરોમાં પાણીનો નિકાલ કરવા સારૂ ખેતરની અથવા કારખાનાની યોજના કરવી તથા તે ટકાવી રાખવાં; (એલ) ૫૪ મી કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરી ન હોય એવી બીજી જે કોષ્ટપણ યોજનાને લીધે લોકોની સલામતી, તંદુરસ્તી, સગવડ અથવા ફેળવણી વધે એમ હોય તે કરવી; અને [એમ] કલેક્ટરની અગાઉથી સંમતિ લઇને, મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં કોષ્ટ પણ સાર્વજનિક આદરોતિથ, સમારંભ, રંજન અથવા પ્રદર્શન ભરવાં

૫૭. જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીએ કોષ્ટપણ ફેળવણી ખાતાને અથવા ધર્માદા ખાતાને તે મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકતમાંથી અથવા ફંડમાંથી કાંઈ વાર્ષિક વર્ગીય આપવા બદલ પોતાને અથવા પોતાના સ્થા-

નાપાનનોને કેટલાક વર્ષોની અથવા અનિયમિત મુદતસુધી બાંધી આપવા જેવા દેખાતી હોય એવી કાંઈ વ્યવસ્થા કરી હશે અથવા એવું કાંઈ પણ વચન આપ્યું હશે, ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીને અથવા તેના સ્થાનાપનોને, શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૉન્સિલની, અને બીજી કોષ્ટકપણ મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં કમિશનરની, મંજૂરીથી, એવી વ્યવસ્થા અથવા એવું વચન રદ કરવાનો, અથવા એવી વાર્ષિક વર્ગણી બંધ અથવા ઓછી કરવાનો અધિકાર છે; પણ તેમ કરવાબદલ પોતાના ઇરાદાની નિદાન બાર મહિનાની નોટીસ તે મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા તેના સ્થાનાપનોએ એવા ખાતાના મેનેજર અથવા મેનેજરોને આપવી જોઈએ.

૫૮. જે સાર્વજનિક ખાતાનો ખર્ચ મ્યુનિસિપાલિટીની મિલકતમાંથી તથા ફંડમાંથી સર્વાંશે ચલાવવામાં આવતો હશે તે દરમિયાન ખાતાની વ્યવસ્થા, નિર્બંધ અને કારભાર તે ખર્ચ ચલાવનારી મ્યુનિસિપાલિટીના સ્વાધિન થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સાર્વજનિક ફેળવણીના સંબંધમાં કોષ્ટકપણ મ્યુનિસિપાલિટીના સ્વતંત્ર અધિકારની મર્યાદા અને સરકારના ફેળવણી ખાતાની સાથે તેનો સંબંધ, વખતે વખતે ગવર્નર ઇન્ કૉન્સિલ ઠરાવશે.

બાબ ૭—મ્યુનિસિપલ કર.

(૧) કર બેસાડવા બાબત.

૫૯. ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૉન્સિલ આ અર્થે જે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરે તેને પાત્ર રહીને, કોષ્ટકપણ મ્યુનિસિપાલિટીને—

(અ) ૬૦ મી કલમમાં કહેલું પ્રથમ ચલાવવાનું કામ ચલાવ્યા પછી, અને [બ] શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૉન્સિલની તથા બીજી બાબતમાં કમિશનરની મંજૂરીથી, અને ૬૧ મી કલમની રૂયે ગવર્નર ઇન્ કૉન્સિલને અથવા કમિશનરને સદરહુ પ્રકારની મંજૂરી આપતી વખતે જે ફેરફાર અથવા જે શરતો યોગ્ય લાગે તેમને પાત્ર રહીને, નીચે લખેલા કરો પૈકી કોષ્ટક પણ કર આ આકેટનાં કારણ સાથે બેસાડવાનો અધિકાર છે; તે કર નીચે પ્રમાણે:—

(૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાંની ઇમારતો ઉપર અથવા જમીનો ઉપર અથવા એ બન્ને ઉપર રેટ (કર).
[૨] એવા ડિસ્ક્રિક્ટમાં વાપરવા સાથે રાખેલાં સધળાં અથવા કોષ્ટક પણ વાહન ઉપર અથવા બોટ [હોડીઓ] ઉપર, અથવા બેસવા સાથે, જોડવા સાથે અથવા બાર લઈ જવા સાથે વપરાતાં જનાવર ઉપર કર.

(૩) સદરહુ ડિસ્ક્રિક્ટમાં બાહારથી આવનારાં પણ ઉપરની છેલ્લી રકમમાં કહેલાં કરને પાત્ર ન હોય એવાં વાહન ઉપર તથા સદરહુ પ્રમાણે વાપરવામાં આવતાં તેવાં જનાવર ઉપર ટોલ.

(૪) આકેટોષ્ટ હદની અંદર ખપ સાથે અથવા વાપરવા સાથે આણેલાં જનાવર અથવા માલ ઉપર અથવા એ બન્ને ઉપર આકેટોષ્ટ;

(૫) સદરહુ ડિસ્ટ્રીક્ટની અંદર રાખેલા કુતરા ઉપર કર;

(૬) આમાં આગળ કહ્યું છે તે પ્રમાણે નોટીસ આપ્યા પછી મ્યુનિસિપાલિટીના માણસો પાસે સાથે કરાવેલા ખાનગી પાયાનાં ઉપર, જગા ઉપર અથવા કમ્પાઉન્ડ ઉપર આરોગ્ય રક્ષણ બાબતનો વિશેષ સેસ (કર);

(૭) સાર્વજનિક પાયાખાનાં બાંધવા સાથે અથવા ટકાવી રાખવા સાથે અથવા એ બન્ને કારણ સાથે અને કચરો વિગેરે કાઢી લઈ જઘને તેની વ્યવસ્થા કરવા સાથે આરોગ્યરક્ષણ બાબતનો સાધારણ સેસ કર.

(૮) મ્યુનિસિપાલિટીએ પુરા પાડેલા પાણી બદલ એક અથવા અનેક પાણીના કર; આ કર, ઇમારતો તથા જમીનો ઉપર આકારેલા રેટના રૂપમાં, અથવા સદરહુ પ્રમાણે પાણી પુરું પાડવાના ચાર્જ વિગેરેના બીજા કોષ્ટક પણ રૂપમાં બેસાડવાનો અધિકાર છે, અને કર, કોષ્ટક પણ પ્રકારના પ્રસંગોની અથવા

૧૪ પણ વિશેષ પ્રશ્નગતી જુદી જુદી રથીતિ તરફ જોતાં સૌથી યોગ્ય દેખાય એવી રીતે અથવા રીતોએ બેસાડવો જોઈએ.

(૯) દીવાનો કર; (૧૦) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટની હદની અંદરના કોષ્ટ દેવસ્થાનમાં મુદતે મુદતે જનારા જનાણુ ઉપર કર;

(૧૧) જે કોષ્ટ પણ ખીજ કરના પ્રકાર માટે અને હેતુ માટે, તે કર ૬૦ મી કલમની રકમ (અ) પેટા રકમ (૧) માં કલ્યાણમાં પસંદ કરવાની પહેલાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની મંજૂરી મેળવી હશે તે કર પણ એનું ઇરાવું છે કે—

(અ) આરોગ્ય રક્ષણ બાબતના વિશેષ સેસ શિવાય અથવા પાણીના કર શિવાય ખીજે કોષ્ટ પણ સદરહુ પ્રમાણે બેસાડેલો કર મલિકમુઆમની હોય તથા દુકાત સાર્વજનિક કારણુ સાથે વાપરવામાં આવતી હોય અને નફો કરવાના કારણુ સાથે વાપરવામાં આવતી ન હોય અથવા વાપરવાનો ધરાદો ન હોય એવી કોષ્ટ પણ ઇમારતના અથવા કોષ્ટ પણ ઇમારતના ભાગના અથવા કોષ્ટ પણ વાહનના, જનાવરના અથવા ખીજ મીલકતના સંબંધમાં, સરકારની ખાસ સમ્મતી શિવાય, લેવા લાયક થશે નહિ, અને સૈન્ય જવા બદલ અથવા સરકારી રેલોર અથવા ખીજ કોષ્ટ પણ સરકારી મીલકત લઈ જવા બદલ અથવા કામ ઉપર હોય એવા લશ્કરી અથવા પોલીસ અમલદાર જવા બદલ અથવા તેના કબજામાં હોય તે કોષ્ટપણ માણસ અથવા મીલકત લઈ જવા બદલ કોષ્ટ પણ રોલ લઈ શકાશે નહિ; (બ) કોષ્ટ પણ ખાનગી પાયાના, જગા અથવા કમ્પાઉન્ડના સંબંધમાં આરોગ્ય રક્ષણુ બાબતનો વિશેષ સેસ લેવો તે, સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી—

(૧) તે પાયાના, જગા અથવા કમ્પાઉન્ડ માણસો પાસે સાથે કરાવતા સાથે અથવા તેમાંનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીની ગટરમાં લઈ જવા અથવા છોડવા સાથે તજવીજ કરવામાં આવ્યા વગર તથા આવે ત્યાં સુધી, અને

(૨) સદરહુ પ્રમાણે સાથે કરાવાના તથા સદરહુ પ્રકારનો સેસ લેવાના પોતાના ધરાદાની એક મહિનાની નોટીસ, એવો સેસ જે માણસો ઉપર બેસાડવાનો હોય તેમાંના પ્રત્યેક માણસને, અથવા તે સેસ ડિસ્ટ્રીક્ટના અથવા ડિસ્ટ્રીક્ટના ભાગના જે રહેવાસીઓ ઉપર બેસાડવાનો હોય તે રહેવાસીઓને સામાન્ય રીતે, આપવામાં આવ્યા વગર અથવા આવે ત્યાં સુધી, લઈ શકાશે નહિ;

(ક) મ્યુનિસિપાલીટીને, રકમો (૧), (૭), (૮), (૯) માં કહેલા કરો પૈકી કોષ્ટ પણ બે અથવા વધારે કર જુદા જુદા બેસાડવાને બદલે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાંની ઇમારતો ઉપર તથા જમીનો ઉપર અથવા એ બંને ઉપર રેટ તરીકે તેટલીજ રકમનો એકજ કર બેસાડવાનો અધિકાર છે.

૬૦. દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, કોષ્ટ પણ કર બેસાડવાની અગાઉ, પ્રથમતઃ નીચે કહેલી રીતે કામ ચલાવવું જોઈએ.

(અ) તેણે, સાધારણ સભામાં એક ઇરાવ પસાર કરીને,
(૧) ૫૯ મી કલમમાં કહેલા કરો પૈકી જે કોષ્ટ પણ કર બેસાડવો હોય તે પસંદ કરવો;
(૨) ૪૬ મી કલમની પેટા કલમ (આઈ) નાં કારણુ સાથે, પસંદ કરેલો કર ઇરાવવા બાબત કાનુનો તૈયાર કરવી;

અને એવા ઇરાવમાં તથા એવી કાનુનોમાં—
(૩) જે વર્ગના અથવા વર્ગોના માણસોને અથવા મિલકતને અથવા જે વર્ગના અથવા વર્ગોના માણસોને તથા મિલકતને તે કર આપવાને પાત્ર કરવાનો તથા જે કોષ્ટ પણ મારી આપવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીનો વિચાર હશે તે વર્ગ અથવા વર્ગો અને તે મારી નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ.

(૪) એવા વર્ગો જે રકમને અથવા જે દરને પાત્ર કરવાનો વિચાર હશે તે રકમ તથા તે દર નિર્દિષ્ટ કરવાં જોઈએ;

(૫) ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ જે ખીજ બાબતો એવી રીતે નિર્દિષ્ટ કરવાનું કહે તે સર્વે નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ;

(બ) આવેા ઠરાવ પસાર થયા પછી, મ્યુનિસિપાલીટીએ, સદરહુ પ્રમાણે તૈયાર કરેલી કાનુનોના ખરડો, પરિશિષ્ટ અમાં આવેલા નમુનાની એક નોટીસ તેની શરૂઆતમાં દાખલ કરીને પ્રસિદ્ધ કરવેા જોઇએ.

(ક) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ત્રિક્ટના જે કોઇ પણ રહેવાસીને સદરહુ કર ખેસાડવાની સામું અથવા સદરહુ પ્રકારે ચેજેલી રકમ સામું અથવા દર સામું અથવા તે કરને, રકમને અથવા દરને જે વર્ગના માણસોને અથવા મિલકતને પાત્ર કરવાના હોય તે વર્ગ સામું અથવા કોઇ ચેજેલી માશી સામું જે કાંઇ હરકત હોય, તેને સદરહુ નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયા પછી એક મહિનાની અંદર પોતાની હરકત લખીને મ્યુનિસિપાલીટીને મોકલવાનો અધિકાર છે, અને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ એવી સર્વ હરકતોના વિચાર કરવેા જોઇએ, અથવા એકાદ કમિટીને તેના વિચાર કરીને તે ઉપર રિપોર્ટ કરવાનો અધિકાર આપવેા જોઇએ, અને તે ચેજેલા કર એવી હરકતને લીધે ન ખેસાડવા બદલ અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા બદલ મ્યુનિસિપાલીટીએ ઠરાવ કર્યો ન હોય, તો તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, તે હરકતો તે બાબતના પોતાના અભિપ્રાય સુદ્ધા, સદરહુ નોટીસ તથા કાનુનો સહિત શેહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ તરફ બીજી કોઇ મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં કમીશનર તરફ રવાના કરવી જોઇએ.

૬૧. પ્રસંગ પ્રમાણે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અથવા કમીશનરને પોતાની તરફ રવાના કરેલી કાનુનો ના મંજૂર કરવાનો અથવા વધારે વિચાર કરવા સારૂ મ્યુનિસિપાલીટી તરફ પાછી મોકલવાનો, અથવા સદરહુ નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી એક મહિનામાં ચેજેલા કરના સંબંધમાં કાંઇ પણ હરકત, અથવા પોતાના મત પ્રમાણે પુરતી હોય એવી હરકત લેવામાં આવી ન હોય તો, તે કાનુનો—

(અ) ફેરફાર કર્યા વગર મંજૂર કરવાનો, અથવા (બ) પોતાને યોગ્ય લાગે (૧) એવા જે ફેરફાર ઉપરથી ખેસાડવાની રકમ વધારે થાય નહિ એવા ફેરફારને પાત્ર રહિને, અથવા (૨) એવી જે શરતોએ, એવા કરથી ઉત્પન્ન થનારી સધળી રકમ અથવા તેના કોઇપણ ભાગ, મ્યુનિસિપલ ડિસ્ત્રિક્ટમાં, આ આકટનાં (તે શરતોમાં કહેલાં) કોઇપણ એક અથવા વધારે કારણ માટે વાપરવાનો તે શરતોને પાત્ર રહીને, મંજૂર કરવાનો અધિકાર છે.

૬૨. મ્યુનિસિપાલીટીએ, ૬૧ મી કલમની રૂયે મંજૂર કરવામાં આવેલી સધળી કાનુનો જે ફેરફારને પાત્ર તે મંજૂરી આપી હશે તે સધળા ફેરફાર સહિત, તે કાનુનો જે ડિસ્ત્રિક્ટ માટે ઠરાવી હશે તે ડિસ્ત્રિક્ટમાં, એવી મંજૂરી તથા તેની તારીખ તથા અનુક્રમ નંબર જેમાં લખ્યાં હશે એવી એક નોટીસ સહિત પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ; અને પછી, આ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી કાનુનોમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણેનો તે કર, તે નોટીસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી અને તે નોટીસ પ્રસિદ્ધ કર્યાની તારીખથી એક મહિનાની અંદરની ન હોય એવી તારીખથી ખેસાડવેા જોઇએ, અને તેથી ઉત્પન્ન થનારી રકમ મ્યુનિસિપાલીટીએ, સદરહુ મંજૂરી ૬૧ મી કલમની રૂયે જે શરતોને પાત્ર આપવામાં આવી હોય તે સધળી શરતોને અનુસરીને વાપરવી જોઇએ; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે

(અ) વર્ગે વર્ગે લેવાનો કર—

(૧) કોઇ પણ સાલની એપ્રિલની ૧ લી તારીખ—જુલાઇની ૧ લી તારીખ અક્ટોબરની ૧ લી તારીખ—જાનેવારીની ૧ લી તારીખ—એ તારીખો પૈકી કોઇ પણ તારીખ શિવાય બીજી કોઇ પણ તારીખે અમલમાં આવશે નહિ અને (૨) એપ્રિલની ૧ લી તારીખ શિવાય બીજી કોઇ પણ તારીખે અમલમાં આવે તો તે ત્યાર પછીના એપ્રિલની ૧ લી તારીખ સુધી, દર ત્રણ ત્રણ મહિને વસુલ કરી શકાશે;

(બ) આ કલમ મુજબની નોટીસ જે દિવસે કાઢવામાં આવે તે દિવસે અથવા તેની બાગમથ મ્યુનિસિપાલીટીએ, જરૂર હોય એવી તથા ૪૬ મા કલમના વિશેષ ઠરાવની પહેલી રકમની રૂયે, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે અથવા કમીશનરે પસંદ કરી હોય એવી, વધારાની વિગતવાર કાનુનો પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ; આ કાનુનોમાં, તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલો કર નાંખવાની તથા વસુલ કરવાની રીત, અને તે તારીખે પણ નિર્દિષ્ટ કરવી જોઇએ;

(ક) જે કોઇ પણ કર અથવા કોઇપણ કરનો વિશેષ ભાગ ઠરાવેલી સુદત માટે માત્ર લેવાની મંજૂરી આપેલી હોય, તો તે કર, તે સુદતમાં જે ચઢેલી બાકી અપાયા વગર રહી હશે તે બાદ કરીને,

તે મુદતની આખરે લેવાનું બંધ કરવું જોઇયે.

(૨)—રેટ (કર)ની આકારણી તથા તે આપવાની પાત્રતા.

૬૩, (૧) જ્યારે ધમારતો ઉપર અથવા જમીનો ઉપર, અથવા આ બન્ને ઉપર કાંઈ પણ રેટ એસાડવામાં આવે ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટીએ, મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની સઘળી ધમારતો અથવા જમીનોનું અથવા ધમારતો તથા જમીનોનું એક એસેસમેન્ટ લીસ્ટ તૈયાર કરાવવું જોઇયે, અને તેમાં—

(અ) તે મિલકત જે રિટ્ટમાં અથવા ભાગમાં આવી હશે તે રિટ્ટ અથવા ભાગનું નામ; (બ) તે મિલકત પુરતી રીતે ઓળખાય એવું તેનું નામથી અથવા નંબરથી વર્ણન; (ક) ધણીનું તથા ભોગવટો કરનારનું નામ માલમ હોય તો તે; (ડ) જે વાર્ષિક બાડાની રકમ ઉપરથી અથવા જે કીમત ઉપરથી તે મિલકત ઉપરનો રેટ આકાર્યો હોય તે તે રકમ અથવા કિંમત; અને (ધ) તે મિલકત ઉપર આકારેલી કરની રકમ; હોવાં જોઇયે.

(૨) સદરહુ પ્રકારે મિલકત ઉપર રેટ આકારવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને કંસિલર હોય અથવા ન હોય અને મેહેનતાણું મળતું હોય અથવા ન હોય એવા કોઈ માણસને અથવા માણસોને વખતે વખતે નિમવાનો અધિકાર છે; અને તેને એવી મિલકતની તપાસણી કરવાનો અધિકાર છે.

“ પણ એવું દરાવ્યું છે કે જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ સાથે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એવાં મ્યુનિસિપલ કમિશનરને એવી તપાસણી કરવાનો અધિકાર છે, ”

(૩) “ પ્રસંગ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા એવા માણસની અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરની ” માંગણી ઉપરથી, એવી કોઈપણ ધમારતો અથવા જમીનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર, તે માંગણીમાં લખવામાં આવે તે વાજખી મુદતની અંદર, પોતાના જાણુવા અથવા માનવા પ્રમાણે ખર્ચે હોય એવું તથા પોતાની સહીવાળું એક પત્રક મોકલવાને બંધાયેલો છે; તે પત્રકમાં—

(અ) ધણી અથવા ભોગવટો કરનારનાં એ બન્નેનાં નામ તથા રહેવાનાં ઠેકાણાં, (બ) એવી ધમારત અથવા જમીનની લંબાઈ પોહોળાઈ વિગેરે તથા તેની વાર્ષિક બાડાની રકમ અથવા તેની કિંમત, લખવાં જોઇયે.

૬૪. એસેસમેન્ટ લીસ્ટ પુરું થાય, એટલે, તે વાતખાત તપા તે લીસ્ટ અથવા તેની નકલ ક્યાં જોવાને મળશે તે બાબત મ્યુનિસિપાલીટીએ જાહેર નોટીસ આપવી જોઇયે; અને જે કોઈ પણ શખસ પોતે એવા લીસ્ટમાં સમાવેલી કોઈપણ મિલકતને ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર છે એમ દાવો કરતો હશે તથા એવા શખસનો કોઈપણ એજન્ટ તે લીસ્ટ મફત જોઇ શકશે તથા તેમાંથી મફત ઉતારા લઈ શકશે.

૬૫. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ એવું એસેસમેન્ટ લીસ્ટ પ્રસિદ્ધ કરતી વખતે, આકારેલી કિંમતની તથા આકારણીની તપાસ તે પછીના એક મહિનાથી ઓછી ન હોય એવી જે મુદતે પોતે શરૂ કરવાની હોય તે બાબતની એક જાહેર નોટીસ આપવી જોઇયે. અને જે જે પ્રસંગે જે કોઈપણ મિલકત ઉપર પ્રથમ કર આકારવામાં આવે અથવા જે ઉપર તે આકારણી વધારવામાં આવે તે પ્રત્યેક પ્રસંગે તે બાબતની નોટીસ, તે મિલકતનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર માલમ હોય તો તેને આપવી જોઇયે.

(૨) સદરહુ કિંમત સંબંધી તથા આકારણી સંબંધી સઘળી હરકતો સદરહુ નોટીસમાં લખેલી મુદતની અંદર લેખી અરજના રૂપમાં મ્યુનિસિપાલીટીને કરવી જોઇયે; તે અરજમાં જે કારણ સર સદરહુ કિંમત તથા આકારણીના સંબંધમાં હરકત લીધી હોય તે કારણો લખવાં જોઇએ, અને એવી રીતે કરવામાં આવેલી સઘળી અરજો, તે નોંધાવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીએ રાખવાની એક ચોપડીમાં નોંધવી જોઇએ.

(૩) “ જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એવા મ્યુનિસિપલ કમિશનર અને બીજા ઠેકાણે ” મેનેજંગ કમિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટી જે કોઈ પણ કમિટી અથવા કમિટીઓને આ બાબતમાં મેનેજંગ કમિટીના અધિકાર તથા કામ સોંપે તેણે અથવા જે કોઈપણ સરકારી અમલદારને મ્યુનિસિપાલીટી કમિશનરની પરવાનગીથી આ બાબતના મેનેજંગ કમિટીના અધિકાર તથા કામ સોંપે (અને એવી રીતે સોંપવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને આ ઉપરથી અધિકાર

કાર આપેલો છે તે અમલદારે, તે અરજદારને જાતે અથવા એજન્ટની મારફત સુનાવણીની તક આપ્યા પછી, (બ) સદરકુ હરકતોની તપાસ કરીને તેમનો નિકાલ કરવો જોઈએ, (બી) તેમનું પરિણામ પેટા કલમ (૨) મુજબ રાખેલી ચોપડીમાં નોંધી રખાવું જોઈએ, અને (ક) આવા પરીણામને અનુસરીને એસેસમેન્ટ લીસ્ટમાં જે કોષપણ સુધારો કરવાની જરૂર હોય તે કરાવવો જોઈએ.

(૪) જ્યારે આ કલમ મુજબ લીધેલી સઘળી હરકતોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હોય, અને પેટા કલમ (૩) મુજબ કરવાના સઘળા સુધારા એસેસમેન્ટ લીસ્ટમાં કરવામાં આવ્યા હોય ત્યારે, તે લીસ્ટના ખરાપણા બદલ તે ઉપર જે મ્યુનિસિપલ ડીઓક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમીશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડીઓક્ટમાં એવા મ્યુનિસિપલ કમીશનરની અને બીજે ઠેકાણે મેનેજીંગ કમિટીના ચેરમેનની અને નિદાન કોષપણ એક મેમ્બરની અથવા, જે મ્યુનિસિપાલીટીએ આ બાબતના મેનેજીંગ કમિટીના અધિકાર તથા કામ બીજી કોષ કમિટીને અથવા એકાદા સરકારી અમલદારને સોંપ્યા હોય તો, તે કમિટીના નિદાન બે મેમ્બરોની અથવા તે સરકારી અમલદારની સહી થવી જોઈએ, અને આ પ્રમાણે તે લીસ્ટના ખરાપણા બદલ તે ઉપર સહી કરનારા શખસે અથવા શખસોએ એવો દાખલો લખી આપવો જોઈએ કે તે લીસ્ટમાં જે બાબતોમાં સુધારો કર્યો છે તે બાદ કરીને બીજી કોષપણ બાબતમાં કિંમતના તથા આકારશુદ્ધિના સંબંધમાં કોષપણ કાયદેસર હરકત લેવામાં આવી નથી.

(૫) એ પ્રમાણે સહી કરેલું લીસ્ટ મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં રાખવું જોઈએ, અને તે ત્યાંહાં, કચેરીના વખતમાં, તેમાં લખેલી મિલકતના સઘળા ધણીઓને તથા બોગવટો કરનારાઓને અથવા એવા લોકોના એજન્ટોને જોવાસાથે ખુલ્લું હોવું જોઈએ, અને તે આ પ્રમાણે ખુલ્લું હોવા બાબતની નોટીસ તાબકતોબ પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

(૬) આ પ્રમાણે સહી કરેલા અને રાખવામાં આવેલા લીસ્ટમાંની નોંધ,

(અ) તરત નિચેની કલમના ઠરાવોની રૂયે ત્યારપછી જે કોષ પણ ફેરફાર કરવામાં સહી કરેલું લીસ્ટ કેટલે સુધી આવે તેમને પાત્ર, અને નિશ્ચર છે તે. (બ) ૯૬ મી કલમ મુજબ કરેલા કોષ પણ અપીલના નિકાલને પાત્ર,

(૧) સઘળા મ્યુનિસિપલ કરોનાં કારણ સાર, એવી નોંધ જે ધમારતો સંબંધી તથા જમીનો સંબંધી હોય તે સઘળી ધમારતોની તથા જમીનોના વાર્ષિક લાડાની રકમનો અથવા તેમની કિંમતનો, અને

(૨) ધમારતો અથવા જમીનો ઉપર બેસાડેલા કોષ પણ કરનાં કારણ સાર, તે લીસ્ટ જે સરકારી સાલ માટે હોય તે આપા સાલમાં તે ધમારતો ઉપર અથવા જમીનો ઉપર આપવાના એવા દરેક કરની રકમનો, નિશ્ચર પુરાવો છે એમ સમજવું જોઈએ.

૬૬. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને, કોષ પણ વખતે, સદરકુ લીસ્ટમાં જે કોષ પણ માણસનું નામ દાખલ કરવું જોઈતું હતું તેનું નામ તેમાં દાખલ કરીને, અથવા જે કોષ પણ મિલકત તેમાં દાખલ કરવી જોઈતી હતી તે તેમાં દાખલ કરીને, અથવા કોષ પણ મિલકતની કિંમતનો અથવા કરનો જે આકાર, રંગાને લીધે, અકરમાતને લીધે અથવા જુલને લીધે તેમાં નજર ચુકથી દાખલ થયો હશે તેમાં ફેરફાર કરીને, તે લીસ્ટ ફેરવવાનો અધિકાર છે; માત્ર આમ કરતાં પહેલાં, તે ફેરફાર સાથે હિત સંબંધ હોય એવા કોષ પણ અખસને એક નોટીસ આપીને તે મારફત તેની બજાવણીની તારીખથી નિદાન એક મહિના કરતાં ઓછો ન હોય એવા જે વખતે તે ફેરફાર કરવાનો હોય તે વખત તેને જણાવવો જોઈએ.

(૨) એવા કોષ પણ ફેરફાર સાથે હિતસંબંધ હોય એવા કોષ પણ અખસે સદરકુ નોટીસમાં ઠરાવેલા વખતની અંદર અને તરત ઉપરની કલમની પેટા કલમ (૨) માં કહેલી રીતે મોકલેલી દરેક હરકતની બ્યવસ્થા સર્વ બાબતોમાં, બાજુ તે સદરકુ કલમ પ્રમાણે કરેલી અરજ હોય તે પ્રમાણેજ, કરવી જોઈએ.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે કરેલો દરેક ફેરફાર તે કરવાનું જે હકીકત ઉપરથી ચોગ્ય થયું હોય તે હકીકત જે ચાલુ સરકારી સાલમાં બની હોય તે સાલના સર્વથી પહેલા દિવસથી કર્યો હોય તે પ્રમાણે, ૬૬ મી કલમ મુજબ કરેલી અપીલના નિકાલને પાત્ર, અમલમાં આવશે.

૬૭. (૧) દરવર્ષે નવું અસેસમેન્ટ લીસ્ટ તૈયાર કરવાની જરૂર નથી. અસેસમેન્ટ લીસ્ટનો દરેક ભાગ દર ચાર વર્ષે નિદાન એક વખત પુર્ણપણે દુરસ્ત કે વો બેઇથે એવી શરતને પાત્ર રહીને, મ્યુનિસિપાલીટીને કોઇ પણ વર્ષના લીસ્ટમાં દાખલ કરેલી કિંમત તથા આકારણી જરૂરના દેખાય તે ફેરફાર સહિત, ત્યારપછીના તરતના વર્ષને માટે કાયમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પણ ૬૪ મી, ૬૫ મી, અને ૬૬ મી કલમોના ઠરાવો, સરકારી સાલની શરૂઆતે નવું અસેસમેન્ટ લીસ્ટ પુર્ણ કર્યું હોય તે પ્રમાણે દરેક વર્ષે લાગુ પડશે.

૬૮. ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપર અથા એ બન્ને ઉપર રેટના રૂપમાં બેસાડેલો દરેક કર, પ્રથમતઃ, એવો કર જે મિલકત ઉપર આકારેલો હોય તેનો ખરેખર ભોગવટો કરનાર તેમનો ધણી હોય અથવા તે સેક્ટરી ઓફ રેટ ફોર ઇન્ડિઆ ઇન કૌન્સિલ પાસેથી અથવા મ્યુનિસિપાલીટી પાસેથી મળેલા ઇમારતપટાની અથવા ખીન્ન પટાની રૂપે અથવા કોઇ પણ માણસ પાસેથી મળેલા ઇમારત પટાની રૂપે ધારણ કરતો હોય, તો તેની પાસેથી લઇ શકાશે. ખીન્ને પ્રસંગે, તે કર પ્રથમતઃ નિચે લખેલા માણસો પાસેથી લઇ શકાશે, એટલે:

(અ) જે તે મિલકત ભાડે આપી હશે, તો ભાડે આપનાર પાસેથી; (બ) જે તે મિલકત પેટા ભાડે આપી હશે, તો વરિષ્ઠ ભાડે આપનાર પાસેથી; (ક) જે તે મિલકત ભાડે આપી નહિ હશે, તો જે માણસને તે ભાડે આપવાનો હક હશે તે માણસ પાસેથી:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવા કર બદલ લહેણી થયેલી કોઇ પણ રકમ, તે પ્રથમ આપવાને પાત્ર થયેલા માણસ પાસેથી વસુલ ન થાય તો, તે જે ઇમારતો અથવા જમીનોના સંબંધમાં લહેણી થઇ હશે તેમના કોઇ પણ ભાગના ભોગવટો કરનારા પાસેથી, તેણે દર સાલ આપવાનું બાડું, અને તે સંબંધી ઇમારતો બદલ અથવા જમીનો બદલ તે પ્રમાણે આપવાનું એકંદર બાડું અથવા સહીવાળા એસેસમેન્ટ લીસ્ટમાં તેમની એકંદર ભાડાની રકમ દાખલ કરી હોય તો તે, એટલે આમાંની જે રકમ વધારે હોય તે, એમની વચે જે પ્રમાણ હોય તે પ્રમાણ મુજબ તે કરની લહેણી રકમનો ભાગ વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, આ કલમની રૂપે કરની રકમ આપવાને પ્રથમ પાત્ર ન હોય એવા કોઇ પણ ભોગવટો કરનારે કોઇ પણ રકમ આપી હોય અથવા તેની પાસેથી વસુલ કરવામાં આવી હોય તો, તે રકમ આપવાને પ્રથમ પાત્ર થનારા માણસ સાથેના હિસાબમાં સદરજુ ભોગવટો કરનારને તે રકમ મજરે મળવાનો હક છે.

૬૯. (૧) જે કોઇ પણ ઇમારત ઉપર અથવા જમીન ઉપર દરવર્ષે લેવાનો રેટ બેસાડ્યો હશે અથવા જે બદલ કોઇ પણ વિશેષ આરોગ્યરક્ષણ સંબંધી કર વર્ષે વર્ષે અથવા હપ્તે હપ્તે આપવાનો હશે તે ઇમારત અથવા તે જમીન આખા વર્ષ સુધી અથવા જે સુદત બદલ એવો હપ્તો આપવાનો હશે તે સંબંધી સુદત સુધી ખાલી તથા બાડું ઉત્પન્ન થયા વગર રહી હશે તો, મ્યુનિસિપાલીટીએ પ્રસંગ પ્રમાણે, તે રેટની અથવા કરની અથવા કરના હદમાંની બે તૃતીયાંશ કરતાં ઓછી નહિ હોય એટલી રકમ માફ કરવી બેઇથે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવી કોઇ પણ મારી તે ઇમારત અથવા જમીન આખા વર્ષ સુધી ખાલી તથા બાડું ઉત્પન્ન થયા વગર રહી છે એ ખાતતની લેખી નોટીસ મ્યુનિસિપાલીટીને આપ્યા વગર આપવામાં આવશે નહિ, અને એવી નોટીસ જે દિવસે સ્વાધીન કરી હશે તે દિવસ અગાઉની કોઇ પણ સુદત સાર તે રકમ માફ કરવામાં અથવા પાછી આપવામાં આવશે નહિ.

(૨) જ્યારે સદરજુ પ્રકારની કોઇ પણ ઇમારત અથવા જમીન—

(અ) લાગલાગટ સાઠ દિવસથી ઓછી ન હોય એટલી સુદત સુધી ખાલી હોય તથા તેનું બાડું ઉત્પન્ન થયું નહિ હોય, અથવા (બ) જુદા જુદા ગાળાની બનેલી હોય અને તેમાંના એક અથવા વધારે ગાળા સદરજુ કોઇપણ સુદતમાં ખાલી હોય તથા તેમનું બાડું ઉત્પન્ન થયું ન હોય, અથવા (ક) સર્વાંશ અથવા ઘણે અંશે પાડી નાખેલી હશે અથવા આગથી બળી ગયેલી હશે અથવા તેની કિંમત ખીજી રીતે

નહિ એવી થઈ ગઈ હશે. ત્યારે, મ્યુનિસિપાલિટીને તે રેટનો અથવા હમાનો કાંઈ ભાગ માફ કરવાનું અથવા પાછો આપવાનું યોગ્ય લાગે તો તેને તેમ કરવા અધિકાર છે.

(૩) કોષ્ટપણ માણસને આ કલમની રૂપે છુટ મળવાનો જે બાબતો ઉપરથી હક પ્રાપ્ત થતો હશે તે બાબતો સાબિત કરવાનો બોલે તેના ઉપર રહેશે.

(૪) કોષ્ટપણ ઇમારત અથવા જમીનનો ભોગવટો કરવાનો ચાલુ હક હોય એવા કોષ્ટ પણ ભાડુ-તને તે ભાડે આપી હશે, તો આ કલમના કારણસાર, તે ઇમારત અથવા જમીનનું ભાડું ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું જોઈએ; પછી તે એવા ભાડુતના પ્રત્યક્ષ ભોગવટામાં હોય અથવા ન હોય.

(૩)—ફી લેવાનો અધિકાર.

૭૦. (૧) જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી આ આકટ મુજબ કોષ્ટપણ લેસન્સ આપવામાં આવે ત્યારે, અથવા કોષ્ટપણ હંગામી ઇમારતો બાંધવા સાર અથવા ધર વગેરેનું બાહાર આવનારું, ઉપાંગ કરવા સાર અથવા મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થયેલી કોષ્ટપણ સાર્વજનિક રેલીટોનો અથવા જમીનનો થોડા વખત માટે ભોગવટો કરવાસાર પરવાનગી આપવામાં આવે ત્યારે, તે મ્યુનિસિપાલિટીને એવા લેસન્સ બદલ અથવા પરવાનગી બદલ ફી લેવાનો અધિકાર છે.

(૨) તેમજ, ૪૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) માં જે જગા મ્યુનિસિપાલિટીની માલકીની છે એમ કહ્યું છે તે વાપરવા બદલ તેજ પેટા કલમની (અ) રકમ મુજબ કરેલા પેટા કાયદાઓમાં જે ફી ઠરાવવામાં આવી હોય તે લેવાનો તે મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

(૪)—કેટલાક કરોબરો વિશેષ ઠરાવ.

૭૧. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીને, પાણીનો કર બેસાડવાને બદલે, અથવા, તે મ્યુનિસિપાલિટીનું પાણી કોષ્ટપણ ખાનગી જમીનને અથવા ઇમારતોને અથવા તેમના સંબંધમાં ઉપયોગ કરવા સાર પુર પાડવા બદલ બેસાડેલા કર વિશેષ બાબતોમાં વસુલ કરવાને બદલે, (અ) એવી રીતે પાણી પુર પાડવા માટે, પાણી કેટલું વાપર્યું તે માપવતી જોઈને તે પ્રમાણે ૪૬ મી કલમની રૂપે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા દરના કરતાં વધારે ન હોય એવે દરે, ચાર્જ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(બ) કોષ્ટપણ શખસની અરજી આવેથી તેને, મુદતે મુદતે અથવા બીજી રીતે પૈસા લઈને, મ્યુનિસિપાલિટીનું પાણી, મ્યુનિસિપાલિટી તે શખસની સાથે કરાર કરીને પોતે ઠરાવે તેટલું, અથવા તેનાં ધર-ધુતી, શોભાનાં અથવા જમીન પાવાનાં કારણ સાર, અથવા વેપાર, કારખાના અથવા બીજા કારણ સાર તેવી કારતોએ, તથા તેવી બોલીને પાત્ર રહીને, પુર પાડવા બદલ તે શખસ સાથે ગોઠવણ કરવાનો અધિકાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) એવી રીતે પાણી પુર પાડવાસાર જરૂરનાં હોય તથા અનુષંગિક હોય એવા મીટર, કનેક્શન પૈપ તથા બીજાં સધર્ગાં બાંધકામ, તથા એવા કામના સંબંધમાં ત્યાર પછી કરવાની મરામત, વધારા તથા ફેરફાર, મ્યુનિસિપાલિટીના નિર્દેશ હેઠળ રહેશે, અને તે બાબતોનો ખર્ચ, મ્યુનિસિપાલિટીની કાનુનો અથવા પેટા કાયદાને અનુસરતો હોય તેટલે સુધી, એવા પાણીના જથ્થા બદલ પૈસા આપવાને જવાબદાર હોય તે શખસોએ આપવો જોઈએ, અને

(બ) એવી રીતે પાણીનો જે જે જથ્થો પુરો પાડવો તે ૪૮ મી કલમની રૂપે વિશ્વમાનકાએ અમલમાં હોય તે પેટા કાયદામાં, પાણીનો જથ્થો પુરો પાડવાની હદ બાબત તથા તે બંધ કરવા બાબત અને પાણી નકાસું જરૂર અથવા તેનો ગેર ઉપયોગ થતો અટકાવવા બાબત જે કારતો દાખલ કરવામાં આવી હશે તેમને પાત્ર રહીને, પુરો પાડવામાં આવશે તથા પુરો પાડવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું.

(૨) જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટીએ કોષ્ટપણ કારખાનું, હોટેલ, કલમ અથવા કોષ્ટ પણ એકજ કારણ સાર ઉપયોગમાં આવતી તથા એકજ વ્યવસ્થા હેઠળની ઇમારતો અથવા જમીનોને સમુદાય સાર કરવા બદલ તજવીજ કરી હોય ત્યારે તેને તે કારખાના વિગેરે ઉપર આ બાબ મુજબ આરોગ્ય રક્ષણ બાબતો વિશેષ સેસ બેસાડવાને બદલે એક વિશેષ રેટ બેસાડવાનો અને તે મુદતે મુદતે ભરવાની તારીખો તથા બીજી કારતો ઠરાવવાનો અધિકાર છે; આ રેટ તારીખો તથા કારતો—

(૧) ૪૬ મી કલમ મુજબ વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય એવી કાનુનોને અનુસરીને અથવા (૨) જે શખસની ખીજે પ્રસંગે તે આરોગ્ય રક્ષણ બાબતનો સેસ આપવાને પાત્ર થયો હોય તે શખસની સાથે લેખી કમ્પલ્ટ કરીને, ઠરાવવી જોઈએ: પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે રકમ ઠરાવતી વખતે, સદરહુ પ્રમાણે સાફ કરવાનું કામ કરવાનુંદલ મ્યુનિસિપાલીટીને થનારા ખરચ તરફ યોગ્ય લક્ષ આપવું જોઈએ.

(૩) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વાપરવા સારૂ રાખેલાં વાહન ઉપર અથવા જનાવર ઉપર મ્યુનિસિપાલીટીએ કર બેસાડ્યો હોય ત્યારે, કોઈપણ અશ્વશાળાનો અથવા વેચવા સારૂ અથવા જાડે આપવા સારૂ રાખેલા ઘોડા અથવા ગાડીઓનો ધણી સદરહુ પ્રમાણે બેસાડેલા કર બદલ જે કોઈ પણ રકમ આપવાને પાત્ર થાય તેને બદલે તે રાખનારની સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને એકી વખતે એકવર્ષ કરતાં વધારે નહિ હોય એવી કોઈ પણ મુદત સારૂ એક ઉઘડી રકમ આપવા બાબત તોડબોડ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) પેટા કલમ (૧) મુજબ કમ્પલ્ટ કરીને અથવા ખીજી રીતે ઠરાવેલા પાણી પુરૂં પાડવા બદલના ચાર્જ તરીકે અથવા તે પેટા કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે આપવાના ખરચ તરીકે, અથવા પેટા કલમ (૨) મુજબ વિશેષ સેસ તરીકે, અથવા પેટા કલમ (૩) મુજબ આપવાની ઉઘડી રકમ તરીકે, લહેણી થયેલી જે કોઈ પણ રકમ બદલ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી દાવો કરવામાં આવે તે દરેક રકમ, ૮ માં બાબતનાં કારણસારૂ, સદરહુ બાબ મુજબ વસુલ કરવા લાયક કોઈ પણ કર બદલ માગવાની રકમ સમજવી, અને તે તે પ્રમાણેજ વસુલ કરી શકારી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે મ્યુનિસિપાલીટીની માલકીનું પણ આ આકટનાં કારણ સારૂ જરૂરનું ન હોય એવું કોઈ પણ પાણી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદની બહાર વાપરવાસારૂ મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય લાગે તે દરે તથા શરતે પુરૂં પાડવા બદલ કોઈપણ શખસ સાથે કરાર કરવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને જે હક અથવા અધિકાર છે તેને આ કલમના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૭૨. જે આ આકટ પ્રમાણે બેસાડેલો કોઈ કર મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાંહિના કોઈ દેવમાંદીરમાં મુદતે મુદતે જનારા જનાણુ ઉપરનો કર હોય તો, કમિશનરને, સદરહુ પ્રકારના કર બાબત એકંદર વસુલ થયેલી રકમનો પોતાને યોગ્ય લાગે તે ભાગ, જિલ્લા તાલુકા લોકલ બોર્ડને સોંપી આપીને તેમને તે આદા કરવા વિશે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટીને ફરમાવવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રમાણે સોંપી દીધેલો ભાગ સદરહુ બોર્ડ અથવા બોર્ડોએ પોત પોતાની હકુમતના પ્રદેશમાં સદરહુ જનાણુઓની તંદુરસ્તીને, સગવડને અને સલામતીને ફાયદો કરે તેવા કામમાં ખરચવો જોઈએ.

૭૩. મ્યુનિસિપાલીટીએ લેવાનો કોઈ પણ કર ગેરવાજખી પ્રમાણુથી બેસાડ્યો છે એવું, અથવા તે કર અથવા તેનો કોઈપણ ભાગ વસુલ કર્યાથી એકંદર લોકોના હિતને અનિષ્ટ છે એવું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને ફરિયાદ થયા ઉપરથી અથવા ખીજી રીતે હરકોઈ વખતે દેખાઈ આવે તો, સદરહુ કર બાબત જે કોઈ હરકત છે એવું તેમને લાગે તે હરકત, આ બાબતમાં તેઓ ઠરાવે તેવી મુદતની અંદર દુર કરવા સારૂ તજવીજ કરવાનું સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીને કેહેવાનો અધિકાર તેને છે અને આ પ્રમાણે ઠરાવેલી મુદતની અંદર સદરહુ ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને સંતોષ થાય તેવી રીતે વહિવટ કરવામાં નહીં આવે, તો તેને સદરહુ પ્રકારનો કર અથવા તેનો સદરહુ ભાગ લેવાનું કામ, તે બાબત હરકત હોય તે દુર કરવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી, સંખ્યા સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું જાપીને, મોકુફ કરવાનો અધિકાર છે. ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને તેવુંજ જાહેરનામું જાપીને સદરહુ પકારની મોકુફી હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અધિકાર છે.

૭૪. જ્યારે કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીના મ્યુનિસિપલ ફંડની સિલક ૧૭૫ મી કલમ મુજબ કરેલા ખરચ માટે અથવા જે કોઈપણ કૃત્યો તેણે કર્યાં નથી એવું ૧૭૮ મી કલમની રૂયે ઠરાવવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્યો કરવા માટે ઓછી છે એમ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને દેખાય ત્યારે, તેને જાહેરનામાદારા, તેમાં નિર્દોષ કરેલો તથા જે પદ મી કલમ મુજબ બેસાડવા જોઈ હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તે વખતે બેસાડેલો ન હોય એવો કર તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં બેસાડવાનો અથવા કોઈપણ માણુ કર પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે તથા તેદલે સુધી વધારવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને હકમ કરવાનો અધિકાર છે.

ઑકટ્રોઇ તથા ટાલ.

૭૫. દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, ઑકટ્રોઇ ખેસાડવાની દરખાસ્ત મંજૂરી સાફ સાદર કરતી વખતે તેની સાથે, ૪૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) નાં કારણ સાફ અને તે કલમની પેટા કલમો (૨) તથા (૩) માં કહેલી બાબતો કરીને, પેટા કાયદાઓનો એક ખરડો મંજૂરી સાફ સાદર કરવો જોઈએ.

૭૬. (૧) ઑકટ્રોઇ આપવાને પાત્ર હોય એવી કોઇ પણ વસ્તુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની ઑકટ્રોઇ હદમાં આજુનારા અથવા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની ઑકટ્રોઇ હદની બાહારથી આવેલી તેવી વસ્તુ લેનારા દરેક શખસે, મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી આ બાબત અધિકાર મળેલો કોઇ અમલદાર માંગે એટલે, અને તે કર બદલ લેવાની રકમ નક્કી કરવા સાફ જરૂર હોય તેટલે સુધી, નીચે પ્રમાણે કરવું જોઈએ એટલે:-

(અ) તે અમલદારને તે વસ્તુ જોવા દેવી જોઈએ, તપાસવા દેવી જોઈએ, જોખરા દેવી જોઈએ અને તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવા દેવી જોઈએ; અને (બ) તે વસ્તુ બાબત પોતાને જે ખબર હોય તે તે અમલદારને જણાવવી જોઈએ. અને તે વસ્તુ સંબંધી કોઇપણ બીજા, ઇનવોલ્ડસ અથવા એવો કોઇ દસ્તાવેજ પોતાની પાસે હોય તે તેને દેખાડવો જોઈએ.

(૨) જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ઑકટ્રોઇ લેવા જોગ હોય તેની ઑકટ્રોઇ હદમાં કોઇ પણ વાહન અથવા પ્લાકેટ લાવનાર અથવા તે હદબાહારથી આવેલું કોઇ પણ વાહન અથવા પ્લાકેટ લેનાર કોઇ પણ શખસ, મ્યુનિસિપાલીટીએ આ અર્થે અધિકાર આપેલા કોઇ અમલદાર માંગે એટલે તેને તે વાહન અથવા પ્લાકેટમાં ઑકટ્રોઇ લેવાજોગ કોઇ પણ વસ્તુઓ છે કે નહિ તેની ખાતરી કરવા સાફ તેને તે વાહન અથવા પ્લાકેટમાંની જનસો તપાસવા દેવાની ના કહેશે, તો તે અમલદારને, તે વાહન અથવા પ્લાકેટ, નકામી ઢીલ કર્યાવગર, માણસેટ આગળ અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ આ અર્થે મ્યુનિસિપાલીટીના જે અમલદારને તેના નામથી અથવા હુદ્દાથી નિમે તેની આગળ લઈ જવડાવવાનો અધિકાર છે, અને તે માણસેટ અથવા અમલદારે તે તપાસ પોતાની રૂબરૂ કરાવવી જોઈએ.

૭૭. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ આપેલા અધિકાર ઉપરથી ઑકટ્રોઇ માંગનારા દરેક અમલદારે, તે કર જે કોઇ પણ વસ્તુ ઉપર લેવાનો હોય તે વસ્તુ (મ્યુનિસિપાલીટીની) હદમાં આજુનારા અથવા લેનારા દરેક સખસને એક બીજા આપવું જોઈએ, અને તેમાં તે કર જેના ઉપર લેવાનો હોય તે વસ્તુનું નામ, માંગેલા કરની રકમ, અને તે કર જે દરે ગણ્યો હોય તે દર, એટલી વિગત લખેલી હોવી જોઈએ.

(૨) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જનારો માલ ઑકટ્રોઇ આપવાને પાત્ર હોય તો, જે કોઇ પણ શખસ, મ્યુનિસિપાલીટીને ઇગવાના ઇરાદાથી એવો કોઇ પણ માલ, તે ઉપર એવા ડિસ્ટ્રિક્ટની ઑકટ્રોઇ હદમાં તે આપ્યા બદલ આપવાની ઑકટ્રોઇ આપ્યા વગર અથવા આપ્યા માંડ્યા વગર, તે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આજુવશે અથવા આજુવાના કામમાં મદદ કરશે, અથવા પોતે જાતે આજુશે અથવા આજુવાનો પ્રયત્ન કરશે તે દરેક શખસ, તે ઑકટ્રોઇની દશગણી રકમ સુધી અથવા પચાસ રૂપિયા સુધી, એટલે આ બે પૈકી જે રકમ મોટી હોય તે રકમ સુધી, દંડ આપવાને પાત્ર થશે.

૭૮. આ આક્ટ મુજબ કોઇ પણ ટાલ ખેસાડનારી દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ તે ટાલ લેવાતા હોય તે દરેક ઠેકાણે, કાનુનોમાં કહેલી સઘળી બાબતોમાં લેવાની રકમો બતાવનારું એક કોષ્ટક, એવો ટાલ આપવાની પાત્રતાની તોડજોડ જે શરતોએ મુદતે મુદતે રકમ બર્ધાથી કરી શકાત તેવી શરતો હોય તો તે શરતો સુદ્ધા, તે જલ્દાની દેશી બાપામાં રખાવવું જોઈએ, અને જે કોઇ પણ શખસને ટાલ માંગવાનો અધિકાર આપ્યો હશે તે શખસની દરજ્જા છે કે તેણે જે કોઇ સખસ પાસે એવી માંગણી કરવામાં આવે તે શખસ માંગે એટલે તેને તે કોષ્ટક બતાવવું.

૭૯. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ લેવાના કોઇ પણ ઑકટ્રોઇ અથવા કોઈ પણ ટાલ માંગ્યા પછી આપવામાં ન આવે તે પ્રસંગે, તે વસુલ કરવાને નિમાયલા શખસને, તે ઑકટ્રોઇ જે કોઇ ચીજના ઉપર આપવાની હોય તે ચીજ અથવા તે ટાલ જે વાહન અથવા જનાવર વગેરે લેવાનો હોય તે વાહન અથવા જનાવર, અથવા માંગણીની ભરપાઈ થવાને બસ થાય તેટલી કિંમતનો તે વાહનમાં અથવા જનાવર ઉપર લાદેલા માલનો ભાગ પકડીને બટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે, ત્યાર પછી તેણે, પકડેલું

વાહન, જનાવર અથવા ચીજ જેના કબજામાં હોય તે માણસને તે મિલકતની એક યાદી તથા પરિશિષ્ટ ૩ માં આવેલા નમુના પ્રમાણેની એક લેખી નોટીસ આપવી જોઈએ, અને તે નોટીસમાં જણાવવું જોઈએ કે તેમાં લખ્યા પ્રમાણે તે મિલકત વેચવામાં આવશે.

(૨) જ્યારે પકડેલી કાંઈ પણ ચીજ સ્વાભાવિક રીતે જલદીથી ખગડી જાય એવી હોય અથવા તે રાખવાનો ખર્ચ તથા તેના ઉપર લેવાના ઓકટોણની અથવા ટોલની રકમ તે ચીજની કિંમત કરતાં વધારે થતી હોય ત્યારે, તે ચીજ પકડનાર શખસે તે ચીજ જેના કબજામાં હોય તેને ખર્ચ આપવી કે તે ચીજ તાબડોતોય વેચી નાખવામાં આવશે, અને તેણે તે ચીજ, માંગવામાં આવેલા ઓકટોણ અથવા ટોલની રકમ તાબડોતોય આપવામાં ન આવે તો, વેચી નાંખવી અથવા વેચાવી નાંખવી જોઈએ.

(૩) એવા લાલામની શરૂઆત પહેલાં કાંઈ પણ વખતે, જે શખસની મિલકત સદરહુ પ્રમાણે પકડી હોય તે સખશ, થયલા સઘળા ખર્ચની તથા લેવા જોગ સઘળા ઓકટોણ તથા ટોલની રકમ મ્યુનિસિપલ ઓફીસમાં બરે તો મ્યુનિસિપાલીટીએ તે પકડેલી મિલકત તાબડોતોય છોડી દેવી જોઈએ.

(૪) જે એ રકમ ભરવામાં ન આવે તો, તે મિલકત વેચવાનો અધિકાર છે અને તે વેચાણનું ઉત્પન્ન, તે ઓકટોણની અથવા ટોલની રકમ તથા તે મિલકત પકડવાનો, અટકાવી રાખવાનો તથા વેચવાનો ખર્ચ આપવાના કામમાં લગાડવું જોઈએ.

(૫) વેચાણના ઉત્પન્નમાંથી કાંઈ રકમ બાકી રહે, તો તે મ્યુનિસિપલ કંડ ખાતે જમાં કરવી જોઈએ, અને તે રકમ વેચાણ પછીના તરતના છ મહીનાની અંદર મ્યુનિસિપાલીટીને, અરજ કરવામાં આવે તો, તે મિલકત પકડતી વખતે તે જેના કબજામાં હોય તેને આપવાનો અધિકાર છે, અને જે એવી કાંઈ પણ અરજ કરવામાં ન આવે તો તે રકમ મ્યુનિસિપાલીટીનો મિલકત થશે.

૮૦. જે વસ્તુઓ બદલ ઓકટોણ લેવાની હોય તે વસ્તુઓ મ્યુનિસિપાલ ડિસ્ટ્રિક્ટની ઓકટોણ હદમાં આણતી વખતે તે બદલ કાંઈ પણ વેપારીની પેઢીને અથવા સાર્વજનિક મંડળીને તે આપવાનું કહેવાને બદલે મ્યુનિસિપાલીટીને, યોગ્ય લાગે તો કાંઈ પણ વખતે, પોતે આ અર્થે એરી જે પેઢી અથવા મંડળીનું નામ નિર્દિષ્ટ કરે તે પેઢી પાસેથી અથવા મંડળી પાસેથી આ પ્રમાણે લેવાની ઓકટોણનું એક ચાલુ ખાતું મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી રાખવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૧. જ્યારે ૩૯ મી કલમની (૧) રકમમાં હવાલો આપેલી કાંઈપણ કબજાત કરવામાં આવે ત્યારે તે કબજાત કરનાર મંડળીઓમાંની જે મંડળી તે કબજાતની શરતોમાં આ સંબંધમાં નિર્દિષ્ટ કરી હોય તેને ઓકટોણ વસુલ કરવાના સઘળા પ્રદેશમાં, પોતાને જરૂર જણાય તેટલી ઓકટોણની હદ તથા જરૂર જણાય તેટલાં થાણાં સ્થાપવાનો અધિકાર, તથા એ પ્રમાણે સ્થાપેલા હદની અંદર આણત્રા જનાવરો ઉપર અથવા માલ ઉપર ઓકટોણ લેવાનો અધિકાર ઉપર અથવા એ બંને એ પ્રમાણે સ્થાપન કરેલી હદ જે મંડળીના નિર્ણય હેઠળના પ્રદેશમાં હોય તે પ્રમાણે રહેશે.

૮૧ અ (૧) આ આકટની રૂએ નાંખી શકાય એવા કાંઈપણ ટોલ લેવાનો ઇજારો જાહેર લીલામથી અથવા ખાનગી કરારથી મ્યુનિસિપાલિટી આપશે તો તે કાયદાસર ગણાશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ઇજારદારે ઇજારાની શરતો યોગ્ય રીતે પુરી કરવા સાથે તારણ આપવું જોઈએ.

(૨) જ્યારે કાંઈપણ ટોલ આ કલમની રૂએ ઇજારે આપ્યો હોય ત્યારે, એવા ટોલ એકઠો કરવાનો ઇજારદારે રાખેલા માણસને, ઇજારાની શરતોને પાત્ર, ૭૯ મી કલમની પેટા કલમો (૧) તથા (૨) માં ઉલ્લેખ કરેલા અધિકાર રહેશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે જમ કરેલો કાંઈપણ માલ મ્યુનિસિપાલિટીના હુકમ મુજબ હોય તે શિવાય વેચવાનો અધિકાર નથી. ”

ખાખ. ૮—મ્યુનિસિપલ માંગણું વસુલ કરવા ખાખત.

૮૨. (૧) જે કાંઈપણ રકમ—(અ) આ આકટના કાંઈપણ ઠરાવમાં અથવા ઠરાવની રૂએ, આ ખાખ-તમાં કહેલી રીતે વસુલ કરવા લાયક છે એમ ઠરાવ્યું હશે, અથવા (બ) ૭૯ મી કલમની પેટા કલમ

(૧) ની રૂપે લેવા લાયક અથવા ઓકટોષ અથવા ટોલના સંબંધમાં મંજિ એટલે તરત મળવા લાયક ન હોયને જે બીજાને કોઈ પણ કર કોષપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હાલ એસાડવામાં આવ્યો હશે અથવા હવે પછી એસાડવામાં આવે તેની રકમ તરીકે અથવા તેના હિસા તરીકે માંગી શકાય એવી હશે,

તે લહેણી થાય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટીએ, ખતતી તાકીદે, તે રકમ આપવાને પાત્ર હોય તે શખ-સને તે રકમ બદલ એક બીલ આપવું જોઈએ.

(૨) એવા દરેક બીલમાં—(અ) તે રકમ જે મુદત બદલ માંગી હશે તે મુદત, અને (બ) તે રકમ જે મિલકત બદલ, ધંધા બદલ અથવા વસ્તુબદલ માંગી હોય તે મિલકત, ધંધા અથવા વસ્તુ, લખીને વળી તેમ—(૧) તે રકમ ન આપવામાં આવે તો જે જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય તે બાબત, અને (૨) આમાં આગળ કહ્યા પ્રમાણે તે માંગણી વિરૂદ્ધની અપીલ જે મુદતની અંદર કરી શકાય તે મુદત બાબત, નોટીસ પણ આપેલી હોવી જોઈએ.

(૩) જે રકમ બદલ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કોષપણ બીલ આપવામાં આવ્યું હશે તે રકમ તે બીલ આપ્યાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર મ્યુનિસિપલ ઓફિસમાં અથવા તે રકમ લેવા બાબતની કાનુ-નની રૂપે જે માંગણીને તે લેવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તેને ભરવામાં ન આવે તો, તે મ્યુનિસિપાલી-ટીને, તે રકમ ભરવાને જવાબદાર હોય તે શખસ ઉપર, બે પરિશિષ્ટના નમુના મુજબ અથવા તેના જેવા નમુના મુજબ માંગણીની નોટીસ, બજાવવાને અધિકાર છે.

૮૩. (૧) જે સદરહુ રકમ ભરવાને પાત્ર હોય તે શખસ, આવા માંગણીની નોટીસની બાબત-ણીની તારીખથી પંદરદિવસની અંદર—(૧) તે નોટીસમાં મંજિલી રકમ ન આપે, અથવા (બ) તે રકમ પોતે શા વારતે ન આપવી તે બદલ મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા મ્યુનિસિપાલીટી કાનુન કરીને આ અર્થે નિમે તે અમલદારની અથવા શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં કોષ્ટ ચીફ ઓફિસર હોય તો તેની ખાતરી થાય એવું કારણ ન બતાવે, અથવા (ક) કલમ (૮૬) ના ઠરાવ મુજબ સદરહુ માંગણી વિરૂદ્ધ અપીલ ન કરે, તો તે રકમ, તથા તે વસુલ કરવાનો સમજો ખરચ, કે પરિશિષ્ટના નમુના પ્રમાણે અથવા તેના જેવા નમુના પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીએ કઢાવેલા વારંટની રૂપે, તે રકમ ન આપનાર માણસની જંગમ મિલકત જપ્ત કરીને તથા વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) આ કલમ મુજબ કોટેલા દરેક વારંટ ઉપર, તે કઢાવનારી મ્યુનિસિપાલીટીના પ્રેસિડેન્ટે અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનર જે કોષ્ટ હોય તો તેણે અથવા શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીએ પોતાના અધિકાર જે અમલદારને સોંપ્યા હોય તે અમલદારે, અથવા ચીફ ઓફિસરહોય તો તેણે સહી કરવી જોઈએ.

(૨) (અ) જ્યારે મિલકત મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આવી હોય ત્યારે વારંટ મ્યુનિસિપાલીટીના એકાદા અમલદારના નામનું કાઢવું જ્યારે મિલકત બીજા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આવી હોય અથવા કોષ્ટ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટીના વાઇસપ્રેસિડેન્ટના નામનું અથવા મહાલકરીયા ઉતરતા દરજ્જાને ન હોય એવા સરકારી અમલદારના નામનું કાઢવું. મિલકત મુખ્ય શહેરમાં આવી હોય ત્યારે તે મુખ્ય શહેરના મ્યુનિસિપલ કમિશનરના નામનું કાઢવું."

(૩) પેટા કલમ (૨) ની રૂપે કોટેલું વારંટ જે કોષ્ટ પણ અમલદારના નામનું કાઢ્યું હશે તેને તે વારંટમાં ખાસ હુકમ કરીને આ અર્થે અધિકાર આપ્યો હશે તો (પણ તે શિવાય નહીં) તે, સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્તની દરમિયાન કોષ્ટપણ વખતે, તે વારંટમાં જણાવેલી જમીન કરવા સાથે તે વારંટની રૂપે પક-ડવાને પાત્ર હોય તે મિલકત તે વારંટમાં જણાવેલી ઇમારતમાં છે એમ માનવાનું તેને વાજબી કારણ હોય તથા પોતાને આપેલા અધિકાર તથા પોતાનો હેતુ જણાવીને યોગ્ય રીતે અંદર જવા દેવાની માગણી કર્યા છતાં તે ધરમાં તે પ્રવેશ કરી ન શકે તો તે ઇમારતના બહારના અથવા અંદરના દરવાજા અથવા બારીઓ બેરથી ઉધાડીને અંદર જશે તે કાયદેસર ગણાશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જિઓને સાથે ઇલાયદા રાખેલા કોષ્ટપણ બેરડામાં એવા અમલદારને દાખલ થવું હોય અથવા તેના બારણાં બેરથી ઉધાડાવવા હોય, તો તેણે તેમ કરવાના પોતાના ઇરાદાની સુચના ત્રણ કલાક અગાઉ આપ્યા શિવાય તથા તેમાંની બીજાને તે બેરડો છોડી જવાની તક આપ્યા શિવાય તેમ કરવું નહીં.

(૪) એવો કોષ્ટપણ અમલદાર નીચેની શરતો, અપવાદ તથા મારીને પાત્ર રહીને, તે વારંટમાં જે માણસે પૈસા ભર્યા નથી. એવું લખ્યું હશે તેની કોષ્ટપણ જંગમ મિલકત મળે ત્યાં જમ કરશે તો તે પણ કાયદાસર થશે, સદરકુ શરતો, અપવાદ તથા મારી નીચે પ્રમાણે;

(અ) નીચેની મિલકત જમ કરવી નહીં:—

(૧) પૈસા ન આપનારાં, તેની ઓનાં તથા છોકરાનાં જરૂરનાં પેરવાનાં કપડાં તથા ખીજાનાં, (૨) કારીગરના હથિયાર, (૩) પૈસા ન આપનાર શખસ ખેડુત હોય તો તેના ખેતીવાડી સંબંધી ઓળાર, બી, અને જે જનાવર તે પોતાનું ગુજરાન મેળવવા સાડ જરૂરના હોય તે જનાવર. (બ) જમી હદ બહાર હોવી ન જોઈએ, એટલે, જમ કરેલી મિલકતની કિંમત, અને તેટલે સુધી, વારંટની રૂયે જે રકમ વસુલ કરવાની હશે તેના જેટલીજ આશરે હોવી જાઇએ, અને વારંટ ઉપર સહી કરવાનો જે શખસને પેટા કલમ (૨) માં અથવા તેની રૂયે અધિકાર આપ્યો હશે તેના વિચાર પ્રમાણે જમ ન કરવા જેવી ચીજો જમ કરી હોય તો તે તાબડોત્ય પાછી આપવી જોઇએ. (ક) તે અમલદારે તે મિલકત પકડ્યા પછી તાબડોત્ય તેની એક યાદી કરવી જોઇએ, અને તે મિલકત લખ જતાં પહેલાં, તે પકડતી વખતે જેના કબજામાં હોય તે માણસને, પરિશિષ્ટ ૩ ના નમુના પ્રમાણેની એક લેખી નોટીસ આપવી અને તેમ લખતું કે નોટીસમાં લખ્યા પ્રમાણે તે મિલકત વેચવામાં આવશે.

૮૪. (૧) જ્યારે પકડેલી મિલકત સ્વાભાવિક રીતે જલદી બગડી જાય એવી હોય અથવા તે કબજામાં રાખવાનો ખરચ તથા વસુલ કરવાની રકમ તેની કિંમત કરતાં વધારે થવાનો સંભવ હોય ત્યારે, તે વારંટ ઉપર સહી કરનાર પ્રસિડેન્ટે અથવા ચેરમેને અથવા અમલદારે તે મિલકત પકડતી વખતે તે જેના કબજામાં હોય તે માણસને તે એકદમ વેચવામાં આવશે એ બદલની નોટીસ તાબડોત્ય આપવી જોઇએ, અને તે પ્રમાણે તેણે તે મિલકત વારંટમાં લખેલી રકમ તાબડોત્ય આપવામાં ન આવે તો વેચવી જોઇએ.

(૨) પકડેલી મિલકત પેટા કલમ (૧) મુજબ એકદમ વેચવામાં ન આવે તો તે અથવા તેનો જોઇએ તેટલો ભાગ, તે વારંટ ઉપર જેણે સહી કરી હશે તે શખસે તે વારંટની બળવણી મોકલુક રાખી નહીં હશે તો, અથવા પૈસા ન આપનાર પાશે લેહણી થયલા રકમ, તથા તે નોટીસ, વારંટ તથા જપ્તીનો તથા અટકાવી રાખવા બાબતનો સધળો ખરચ ભરવામાં નહીં આવે તો વારંટ બળવનાર અમલદારે બળવેલી નોટીસમાં લખેલી મુદત પુરી થએથી, મ્યુનિસિપાલીટીના હુકમથી જાહેર લીલામ કરીને વેચી નાંખવાનો અધિકાર છે, અને જે ઉપજશે તે અથવા તેનો જરૂર હશે તેટલો ભાગ લેહણી થયેલી રકમ તથા ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો સધળો અનુષંગી ખરચ બદા કરવામાં કામે લગાડવો.

(૩) જે કોષ્ટ સિલક રહે તે તે તાબડોત્ય મ્યુનિસિપલ ફાંડને ખાતે જમે કરવી જોઇએ, તથા તેજ વખતે તેમ ક્યાંની નોટીસ તે મિલકત જે માણસના કબજામાંથી લોધી હોય તેને આપવી જોઇએ, પણ જે સદરકુ નોટીસની તારીખથી એક વર્ષની અંદર મ્યુનિસિપાલીટીને લેખી અરજી આપીને તે રકમ માંગવામાં આવે તો, તે માણસને તે પાછી આપવી જોઇએ. જે કોષ્ટપણ રકમ એવા વેચાણની તારીખથી એક વર્ષની અંદર માંગવામાં નહીં આવશે તે મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકત થશે.

૮૪. અ. જ્યારે વારંટ મ્યુનિસિપલ ડિઓક્ટની બહાર કાઢ્યું હોય ત્યારે વારંટ કાઢનાર અધિકારી જે અમલદારના નામનું વારંટ કાઢ્યું હોય તે અમલદારને જમ કરેલી મિલકત વેચવાનું શેરા કરીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને એવે પ્રસંગે સદરકુ અમલદાર તે મિલકત વેચશે તથા વેચાણને લગતાં સધળાં કામ કરશે તો કાયદાસર થશે, અને ઉપરના ઠરાવોમાં તે મુજબનો ફેરફાર કરવો જોઇએ.

૮૫. (અ) ૮૨ મી કલમની પેટા કલમ (૩) મુજબ કોઢેલી દરેક નોટીસ શી. (બ) ૮૩ મી કલમની પેટા કલમ (૪) મુજબ કરેલી દરેક જમીની શી, અને (ક) સદરકુ પેટા કલમ મુજબ પકડેલા કોષ્ટપણ જીવતા જનાવર પાળવાનો ખરચ, મ્યુનિસિપાલીટીની આ બાબતની કાનુનોમાં જે જે દર નિર્દિષ્ટ કર્યો હશે તે તે દર પ્રમાણે આકારવા જોઇએ, અને ૮૩ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના વસુલાતના ખરચમાં તેમનો સમાવેશ કરવો જોઇએ.

૮૬.૮૨ મી કલમની પેટા કલમ (૬) ની રૂએ કાઢેલી માંગણીની કોષ્ટકો નોટીસો વિરૂદ્ધ કરવાની અપીલો, આવા પ્રકારના મુકદ્દમાઓનો ઇન્સાફ ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલના અથવા જીજ્ઞા માજીસ્ટ્રેટના હુકમની જે કોષ્ટકો માજીસ્ટ્રેટ અથવા માજીસ્ટ્રેટની યેચે કરવાનો હોય પશુ—

(અ) જે માંગણીની નોટીસ બદલ તકરાર હોય તે બાબત પછીના પંદર દિવસની અંદર તે અપીલ કરી ન હોય તો, અને (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની માંગણી બદલ જે કારણોસર હરકત લેવામાં આવતી હોય તે કારણો જેમાં લખ્યાં હોય એવી એક લેખી અરજી, નિચે લખ્યા પ્રમાણે, એટલે—

(૧) ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપરનાં રેટની બાબતમાં, તે રેટનું જે આકાર પ્રમાણે અથવા ફેરવેલા આકાર પ્રમાણે ખીલ તૈયાર કર્યું હોય તે આકાર બદલ અથવા ફેરવેલા આકાર બદલ ૬૫ મી અથવા ૬૬ મી કલમ મુજબ આપેલી નોટીસમાં ઠરાવેલી મુદતની અંદર, (૨) જે કોષ્ટકો ખીલ માંગણીના સંબંધમાં ૮૨ મી કલમની પેટા કલમ (૧) મુજબ ખીલ આપ્યું હોય તેની બાબતમાં, તે ખીલ આપ્યાની તારીખ પછીના પંદર દિવસની અંદર, મ્યુનિસિપાલીટીને ન કરી હોય તો, અને (ક) અપેલેન્ટ પાસેથી મગિલી રકમ તેણે મ્યુનિસિપલ ઓફિસમાં અનામત મુદ્રી ન હોય તો એવી કોષ્ટકો અપીલ સાબળવામાં આવશે નહિ તથા તેનો નિકાલ કરવામાં આવશે નહિ.

૮૭. જમીનો ઉપર અથવા ઇમારતો ઉપર અથવા એ બંને ઉપર રેટના રૂપમાં નાંખેલા ૬૮ મી કલમમાં લખેલા કોષ્ટકો કર બદલ લહેણી થયેલી સઘળી રકમો, એવો કર જે ઇમારતો અથવા જમીનોના સંબંધમાં લેવા લાયક હશે તેમાંથી, અને એવી ઇમારતો અથવા જમીનોની અંદર અથવા ઉપર જે કાંઈ જંગમ મિલકત જડે અને તે મિલકત એવો અથવા એવા કર આપવાને પાત્ર થનારા શખસની માલકીની હોય તો તેમાંથી પ્રથમ લેવાશે. પશુ સદરહુ ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપર મલિકમુઆમનું કાંઈ જમીન મહેસુલનું લેહેણું હશે, તો તે પહેલાં લેવામાં આવશે.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવા કોષ્ટકો કરની ચૂટેલી બાકી એક વર્ષ કરતાં વધારે મુદતની અથવા વધુ ન હોય એવા ભોગવટો કરનારે તે ઇમારતો અથવા જમીનોનો ભોગવટો જેટલી મુદત દરમીયાન કર્યો ન હોય તેટલી મુદતની ચૂટેલી હશે, તો તે તેવા ભોગવટો કરનારા પાસે વસુલ કરવી નહીં.

૮૮. ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને, કોષ્ટકો વખતે જાહેરનામું કાઢીને, જે કોષ્ટકો મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં શેહેરની મ્યુનિસિપાલીટી ન હોય તો ત્યાં કલમો ૮૩ તથા ૮૪ નો અમલ કરવાનું તહકુમ રાખવાનો અધિકાર છે, અને તે જાહેરનામોમાં તે સંબંધમાં જે તારીખ નીમવામાં આવે તે તારીખથી, સદરહુ કલમોની રૂએ તે તારીખ સુધી વસુલ કરવા જેવા કોષ્ટકો કરની લેણી થયેલી દરેક રકમ, ૧૬૧ મી કલમની પેટા કા.(૨)માં જણાવેલી દૃઢ વસુલ કરવાની રીત પ્રમાણે, માજીસ્ટ્રેટને અરજી કર્યાથી વસુલ કરી શકાશે, ખીલ રીતે વસુલ કરી શકાશે નહીં.

૮૯. આ આકટ મુજબ કોષ્ટકો કર બદલ ભરેલી સઘળી રકમો બદલ એવું બરણું લેનારે પોતા હોય આપવા માંડવી જોઇયે, અને તે પોહોંચમાં ભરેલી રકમ અને જે કર બદલ તે ભરી હોય તે કર નિર્દિષ્ટ કરવા જોઇયે.

બાબ ૬—મ્યુનિસિપાલીટીના અધિકાર તથા મ્યુનિસિપાલીટી સંબંધી ગુન્હા

(૧) સીટા સંબંધી અધિકાર.

૯૦. (૧) નવી સાર્વજનિક સીટા આંકીને કરવાનો અને વિવરમાર્ગ તથા તેમના પેટાના બીજા કામો બાંધવાનો, અને એવી હરકોઈ સીટા પોહોંચી કરવાનો, ખુલ્લી કરવાનો, મ્હોટી કરવાનો અથવા ખીલ રીતે સુધારવાનો, અને એવી હરકોઈ સીટા ફેરવવાનો, વાળવાનો, તેની રાહદારી મોકલ કરવાનો અથવા તે સીટા બંધ કરવાનો, અને એવી સીટા સાફ વાપરેલી અથવા સંપ્રદાન કરેલી જે જમીન કોષ્ટકો સાર્વજનિક સીટા સાફ અથવા આ આકટના બીજા કોષ્ટકો કારણે સાફ જોઇતી નહિ હોય તે, કલમ ૪૦ ની પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવોને પાત્ર, વેચવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) હરકોઈ સાર્વજનિક સીટા આંકી વખતે અથવા કરતી વખતે અથવા ફેરવતી વખતે, વાળતી

વખતે, પોહોળા કરતી વખતે, ખુશી કરતી વખતે, મોટી કરતી વખતે અથવા બીજી રીતે સુધારતી વખતે તે સ્ત્રીના ગાડીના રસ્તા સાફ અને માણસોને ચાલવાના રસ્તા સાફ અને મોરીઓ સાફ જેટલી જમીનની જરૂર હોય તે શિવાય વળી બીજી જેટલી જમીન સદરહુ સ્ત્રીની આજુનાં ઘરો તથા ઇમારતો બાંધવા સાફ જોઈતી હોય તેટલી જમીન વેચાતી લેવાનો; અને ૪૦ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવોને પાત્ર, તે જમીન ઉપર બાંધવાના ઘરોની અથવા ઇમારતોની જાત અને પ્રકાર બાબત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવી શરતો ઠરાવીને તે શરતોએ તે વેચવાનો અને તેની કાયમની વ્યવસ્થા કરવાનો અધવા તે અમુક વરસોને મુદતને માટે પટે બાંધવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે.

(૩) જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટીને એમ લાગે કે મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાંની સાર્વજનિક સ્ત્રી ન હોય એવી કોઇપણ સ્ત્રીમાં અથવા કોઇપણ ભાગમાં, લોકોની તંદુરસ્તી, સગવડ અથવા સહીસલામતી સાફ, તે સ્ત્રી અથવા તેના ભાગ સપાટ કરવા સાફ, તેમાં ફરસખંધી કરવા સાફ, કાંકરા પુરવા સાફ, ચોરસા જડવા સાફ, તેમાંના પાણીનો નિકાલ કરવા સાફ, ગટર કરવા સાફ, અથવા તે સાફ કરવા સાફ કાંઈ કામ કરવાની જરૂર છે, ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીને તે સ્ત્રીની અથવા તેના ભાગની સામે, લગત અથવા તેના સીમાડાપર આવેલી જમીનના અથવા ઇમારતોના જુદા જુદા ધણીઓને લેખી નોટીસમાં લખેલી રીતે તથા મુદતની અંદર કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૪) એવું કામ એવા ધણીઓ અથવા ૧૫૦ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે પ્રમાણે, સદરહુ ધણીઓને ખરચે મ્યુનિસિપાલિટી કરે ત્યાર પછી, જે સ્ત્રીમાં અથવા જેના ભાગમાં એવું કામ કરવામાં આવ્યું હોય તે સ્ત્રી અથવા ભાગમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ લેખી નોટીસ ચોહોડીને તે સાર્વજનિક સ્ત્રી છે એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ ધણીઓનો અર્થ કરતાં વધારે ભાગ સામાજિક અરજ કરે તો તેણે તેમ ઠરાવવું જોઈયે.

(૫) મ્યુનિસિપાલિટીને, કોઇ પણ વખતે પોતે ટકાવી રાખી શકતી ન હોય એવી કોઇપણ સ્ત્રીમાં અથવા તેના ભાગમાં નોટીસ ચોહોડીને, તે સ્ત્રી અથવા તે ભાગ સાર્વજનિક સ્ત્રી ઠરાવવાના પોતાના ઇરાદાની ખબર આપવાનો અધિકાર છે, અને એવી નોટીસ સદરહુ પ્રમાણે ચોહોડવામાં આવે ત્યારપછી તરતના એક મહિનાની અંદર એવી સ્ત્રીનો અથવા કોઇ સ્ત્રીનો એવા ભાગને ધણી અથવા તેના જુદા જુદા ધણીઓનો અડધા કરતાં વધારે ભાગ તેના સંબંધમાં પોતાની હરકત મ્યુનિસિપલ એક્ઝિસમમાં મોકલે નહિ તો, તે મ્યુનિસિપાલિટીને, એવી સ્ત્રીમાં અથવા એવા ભાગમાં લેખી નોટીસ ચોહોડીને, તે સ્ત્રી અથવા ભાગ સાર્વજનિક સ્ત્રી છે એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૯૧. (૧) હરકોઇ નવી સ્ત્રી આંકવાનો અથવા કરવાનો જે માણસનો ઇરાદો હોય તે દરેક માણસે તે બાબતની લેખી નોટીસ મ્યુનિસિપાલિટીને આપવી જોઈયે; અને તે સ્ત્રીની ધારેલી સપાટીની ઉંચાઇ સંબંધી, તેમાંના પાણીનો નિકાલ થવાના સાધનો સંબંધી, તે સ્ત્રીની દિશા તથા પહોળાઇ સંબંધી પ્લાન તથા નકશા મ્યુનિસિપાલિટીએ માંગ્યા હોય તો તેણે તે આપવા, અને તે દરેક સ્ત્રીની સપાટીની ઉંચાઇ, તેમાંના પાણીનો નિકાલ થવાના સાધનો, તેની દિશા તથા પહોળાઇ મ્યુનિસિપાલિટીએ ઠરાવવી અથવા પસંદ કરવી જોઈયે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે હુકમ કરતાં પહેલાં, મ્યુનિસિપાલિટીને. (અ) કામ ચલાઉ હુકમ કરીને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે તે હુકમમાં લખેલી મુદતસુધી (જે મુદત સદરહુ હુકમની તારીખથી એક મહિના કરતાં વધારે હોવી ન જોઈયે), કરવા ધારેલું કામ આગળ ચલાવવું નહિ, અથવા (બ) વધારે વીગત માંગવાનો અધિકાર છે. (અ) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે આપેલી નોટીસ પોહોળ્યા પછી એક મહિનાની અંદર મ્યુનિસિપાલિટીએ, (૧) પેટા કલમ (૧) મુજબ સદર કરવામાં આવેલી સ્ત્રીની સપાટીની ઉંચાઇ સંબંધી, તેમાંના પાણીનો નિકાલ થવાના સાધનો સંબંધી, તેની દિશા અથવા પહોળાઇ સંબંધી ફરમાસ્ત કાયમ કરવા બાબતના અથવા નાપસંદ કરવા બાબતના હુકમ કર્યા નહિ હોય અથવા તેની નોટીસ બજાવી નહીં હોય, અને (૨) પેટા કલમ (૨) મુજબ કામ ચલાઉ હુકમ કર્યા ન હોય અથવા વધારે વિગત માંગી ન હોય. અથવા જે

(ખ) તે મ્યુનિસિપાલિટીએ, એવી વધારે વિગત માટે એવી માંગણી કર્યા પછી, અને એવી માંગણી મુજબ તથા આ અર્થે અમલમાં હોય તે પેટા કાયદા મુજબ એવી વધારે વિગત મળ્યા પછી, એવી વિગત મળ્યા બાદ એક મહિનાની અંદર ભુદા હુકમ કર્યા નહિ હોય, તો એવી નોટીસમાં લખેલી અને આ આકટના કોષ્ટ પશુ ઠરાવને અથવા તે મુજબ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટપશુ પેટા કાયદાના ઠરાવોને અનુસરતી હોય તે રીતે તે જીટ આજીને કરવાનો અધિકાર છે.

૪) જે કોષ્ટ પશુ શખ્સ પેટાકલમ (૧) માં કહેલા પ્રકારની નોટીસ આપ્યાવગર, અથવા પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવોને અનુસરીને હોય તે શિવાયને પ્રસંગે મ્યુનિસિપાલિટીએ આપવાની સમજીતીની રાહ ન જોતાં અથવા તે મુજબ અનુસારી શિવાય બીજી રીતે, અથવા આ આકટના અથવા આ આકટ મુજબ અમલમાં હોય એવા કોષ્ટ પશુ પેટાકાયદાના ઠરાવોની વિરૂદ્ધ હોય તે રીતે, સદરહુ પ્રકારની કોષ્ટ જીટ આકશે અથવા કરશે અથવા તે ઉપર કોષ્ટ બાંધશે, તેને અટીસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે અને તે મ્યુનિસિપાલિટીને સદરહુ પ્રમાણે જે કોષ્ટપશુ જીટ આકરી હશે અથવા કરી હશે તેમાં ફેરફાર કરાવવાનો અને સદરહુ જીટમાં પોતાના હુકમ વિરૂદ્ધ કોષ્ટ ઇમારત બાંધી હશે તેમાં ફેરફાર કરાવવાનો અથવા તે કાઢાડી નાંખાવવાનો અધિકાર છે; અને તે બદલ જે ખર્ચ થાય તે સદરહુ ગુન્હે-ગાર માણસે મ્યુનિસિપાલિટીને આપવો, અને તે ખર્ચ ૮ મા બાબની રૂપે વસુલ કરવા બાબત કોષ્ટપશુ કર ખાતે માંગેલી રકમ જે રીતે વસુલ કરી શકાશે તેજ રીતે વસુલ કરી શકાશે.

૯૨ અ. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં દરેક સાર્વજનિક જીટની દરેક બાજુએ હદ ઠરાવવી એ દરેક મ્યુનિસિપાલિટીની ફરજ ગણાયે, અને આવી રીતે કોષ્ટપશુ હદને અથવા તેના કોષ્ટ ભાગને બદલે વખતો વખત નવી હદ ઠરાવવાને સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટી મુખ્યાર છે; પણ એવું ઠરાવું છે કે—

(અ) પ્રસંગ પ્રમાણે એવી હદ અથવા એવી નવી હદ ઠરાવવાની અગાઉ એક મહિના પહેલાં મ્યુનિસિપાલિટીએ સદરહુ દરખાસ્તની જાહેર નોટીસ આપવી જોઈએ, અને જે જીટ માટે અથવા જીટના જે ભાગ માટે એવી હદ અથવા એવી નવી હદ ઠરાવવાની દરખાસ્ત થઈ હોય તે જીટમાં અથવા જીટના ભાગમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ તે દરખાસ્તની ખાસ નોટીસ મ્હોડવી જોઈએ અને

(બ) એવી દરખાસ્તના સંબંધમાં જે કોષ્ટપશુ લેખી હરકત અથવા સુચના મ્યુનિસિપાલિટી એવી જાહેર અથવા ખાસ નોટીસમાં નિરદિષ્ટ કરે તે વખતની અંદર મ્યુનિસિપાલિટીની આગ્રીસમાં સ્વાધીન કરવામાં આવે તે ઉપર તેણે વિચાર કરવો જોઈએ "

(૨) તે તે વખતે આવી રીતે ઠરાવેલી હદને " સાર્વજનિક જીટની સીધી હદ " કહેવી.

(૩) ૧૧૩ મી કલમના ઠરાવો મુજબ હોય તે શિવાયને પ્રસંગે કોષ્ટ પશુ શખ્સે સાર્વજનિક જીટની સીધી હદની અંદર કોષ્ટ પશુ ઇમારતનો કોષ્ટપશુ ભાગ બાંધવો નહીં, અથવા ૯૬ મી કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી શિવાય ફરીથી બાંધવો નહીં.

(૪) જે કોષ્ટ શખ્સ પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવોનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને વત્તામાં વત્તા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે; અને મ્યુનિસિપાલિટીને—(અ) તે ઇમારતનું કામ બંધ કરવાનું ફરમાવવાનો, તથા (બ) લેખી નોટીસ આપીને એવી ઇમારત અથવા તેનો ભાગ પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ ફેરવવાનો અથવા પાડી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે. "

(૨) ઇમારતો બાંધવા વિગેરેનું નિયમન કરવાનો અધિકાર.

૯૨. (૧) જે કોષ્ટ ઇમારતનો કોષ્ટ ભાગ, સાર્વજનિક જીટ હમણાં જેવી હોય અથવા આવતું જેવો કરવાનું ઠરાવ્યું હોય તે જીટની સરખો લાઈનથી આગળ નિકળી આવ્યો હોય અથવા તેની બે બાજુ પૈકી ગમે તે બાજુની ઇમારતના મોહોડાથી આગળ નિકળી આવ્યો હોય તો, મ્યુનિસિપાલિટીને, (અ) જે એવી ઇમારતનો આગળ નિકળી આવેલો ભાગ, એકાદો એટલે (વરંડા', પગથીયું અથવા મુખ્ય ઇમારતના બહારનું કોષ્ટપશુ બાંધકામ હોય તો, હરકોષ્ટ વખતે, અથવા

(બ) જે એવો આગળ નિકળી આવેલો ભાગ ઉપર કહેલું બહારનું બાંધકામ ન હોય તો, જ્યારે એવી ઇમારતનો કોષ્ટ ભાગ અથવા તેના આગળ નિકળી આવેલો ભાગનો અગત્યનો ભાગ પાડી

નાંખવામાં આવે અથવા મળી જાય અથવા પડી જાય તે વખતે, સદરહુ ઠરાવેલી લાઇનના આગળ અથવા પાસેની બંને બાજુની ઇમારતોના સદરહુ મોહોડાની આગળ જે ભાગ નક્કી આવ્યો હોય તે ભાગ અથવા તેનો થોડો અંશ કહાડી નાંખવો એવું અથવા એવી ઇમારત ફરીથી બાંધતી વખતે તે ઇમારત સદરહુ ઠરાવેલી લાઇન સુધી અથવા તરફ અથવા એવી ઇમારતના મોહોડા સુધી અથવા તરફ હડાવવો એવું લખી નોટીસથી ફરમાવવાનો અધિકાર છે. અને સદરહુ પ્રમાણે હડાવ્યાના સમયથી અથવા કાઢાડી નાંખ્યાના સમયથી જમીનના જે ભાગ સ્કોટમાં ઉમેરાયો હોય તે ભાગ તે વખતથી સાર્વજનિક સ્કોટનો ભાગ સમજવો અને તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થશે.

(૨) જે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થતું ન હોય એવી કોઈ પણ ખુલ્લી અથવા વાડ કરેલી જમીન કોઇ સાર્વજનિક સ્કોટની સરખી લાઇનની અંદર આવેલી હોય અને તેની ઉપર પ્લાટફોર્મ, ઓટલો, પગથીયું, અથવા એવા બીજા બહારના અધિકામ શિવાયનું બીજું કંઈ અધિકામ ન હોય, તો મ્યુનિસિપાલીટી પોતાના ઇરાદાની ઓછામાં ઓછા ચોખ્ખા પદર દિવસની લેખી નોટીસ તે જમીનના ધણીને આપીને, અથવા તે જમીન મલિકમુઆજમને પ્રાપ્ત થઈ હોય તો કલેક્ટરની લેખી પરવાનગી લઇને, સદરહુ જમીનનો તથા તેની આસપાસ જે કંઈ ભીંત, વાડ અથવા તટ્ટી હોય તો તેનો કબજો લેવાને, અને જરૂર હોય તો તે સાફ કરવાનું મુખત્યાર છે, અને એવી રીતે સંપાદન થયેલી જમીન તે વખતથી તે સાર્વજનિક સ્કોટનો ભાગ છે એમ સમજવું, અને તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થશે.

(૩) પેટાકલમ (૧)ની રૂયે સ્કોટમાં દાખલ કરેલી અથવા પેટા કલમ (૨) ની રૂયે સંપાદન કરેલી જમીનના ધણીને તે જમીનની કિમતના બદલામાં, તથા કોઇપણ ઇમારતના ધણીને સદરહુ પેટા કલમ-મોમાંની કોઇપણ પેટા કલમની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલા કામને લીધે તે ધણીને ગયેલી ખોટાના બદલામાં, થયેલા નુકશાન બદલ અથવા ખર્ચ બદલ વળતર, કે જેની રકમ તકરાર પડે તો, ૧૬૦ મી કલમમાં જણાવેલી રીત પ્રમાણે ચોક્કસ કરીને ઠરાવવી જોઇયે, તે મ્યુનિસિપાલીટીએ આપવું જોઇયે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે બાબતમાં ૧૧૯ મી કલમ લાગુ પડે તે બાબતમાં એવું વળતર આપવામાં આવશે નહીં.

૯૩. મ્યુનિસિપાલીટી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી શરતે, કોઇપણ ઇમારત જે કોઇપણ સાર્વજનિક સ્કોટમાં આવી હોય તે સ્કોટની લાઇન સુધારવા સાફ તે ઇમારતને આગળ લાવવાની પરવાનગી આપવાને અખત્યાર છે.

૯૪. (૧) આ આક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી જે ઇમારતોનો બંધાય અથવા ફરીથી બંધાય તેમનાં બહારનાં છાપરાં તથા ભીંતો, મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી સંમતિ વગર, ધાસની, ભાકડાની, લુગડાંની, કંતાનની, પાતરાંની, સાદીની અથવા બીજા જવાલાગ્રાહી પદાર્થોની કરવી નહિ, અને એવી સંમતિ અમુક અમુક બાબતમાં વિશેષ રીતે આપવાનો અથવા તે સંમતિના લેખમાં લખેલા કોઇપણ પ્રદેશના સંબંધમાં સામાન્ય રીતે આપવાનો અખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇપણ ઇમારતનું છાપરું અથવા ભીંત ઉપર કહેલા પ્રકારના કોઇ પણ પદાર્થની હશે તે ઇમારતના ધણીને કોઈ પણ વખતે, લેખી નોટીસ આપીને તેમાં જણાવેલી વાજબી મુદતની અંદર તે છાપરું અથવા ભીંત કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે; પછી તે છાપરું અથવા ભીંત આ આક્ટ અમલમાં આવતા પહેલાં બાંધી હોય અથવા ન હોય અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની સંમતિય અથવા સંમતિ વગર બાંધી હોય તેની હરકત નહીં.

(૩) જે કોઇપણ શખસ પેટા કલમ (૧) મુજબ જે સંમતિ લેવાની જરૂર છે તે લીધા વગર ઉપર કહેલા પ્રકારની વસ્તુનું છાપરું અથવા ભીંત કરે અથવા કરાવે, અથવા પેટા કલમ (૨) ની રૂયે આપેલી નોટીસમાં જણાવેલા હુકમનો અનાદર કરીને એવું છાપરું અથવા ભીંત રહેવા દે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પહેલીવાર ગુનાની સાબીતીનો ઠરાવ થયા પછી બેટલા દિવસ તે ગુના ચાલુ રહે તે દરેક દિવસબદલ તેને દસ રૂપિયા સુધીનો વધારે દંડ થશે.

૯૫. હવે પછી કોઇપણ ઇમારત બાંધવાની હોય તો તેનું પાણી, તે વખતે વિદ્યમાન હોય અથવા

મ્યુનિસિપાલીટીએ થોજી હોય એવી સાર્વજનિક ગટરમાં અથવા મેરીમાં, અથવા કોષપણુ વહેળામાં અથવા નદીમાં, અથવા સમુદ્રમાં, અથવા કોષ ખાણકુંડીમાં અથવા મ્યુનિસિપાલીટી પસંદ કરે તેવી બીજી યોગ્ય જગામાં જેટલી ઉંચી સપાટી ઉપરથી લઇ જઇ શકાય તેના કરતાં નીચી સપાટી ઉપર તે બાંધવી નહિ.

૯૬. (૧) કોષ પણુ ઇમારત બાંધવાનો અથવા કોષ પણુ વિદ્યમાન ઇમારતમાં બદલવો ફેરફાર કરવાનો અથવા તેમાં કાંઈ વધારો કરવાનો અથવા ઇમારતના જે કાંઈ આગળ આવેલા ભાગ કાઢી નાંખવાનો અથવા પાછળ હઠાવવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર ૯૨ મી કલમ ઉપરથી “ અથવા ફરીથી બાંધવાની પરવાનગી આપવાનો અધિકાર કલમ ૯૧ અ ઉપરથી ” મ્યુનિસિપાલીટીને છે તે ભાગ ફરીથી બાંધવાનો જે માણસનો ઇરાદો હોય તેણે તે પ્રમાણે બાંધવા માંડ્યા પહેલાં અથવા ફેરફાર અથવા વધારો કરવા માંડ્યા પહેલાં અથવા ફરીથી બાંધવા માંડ્યા પહેલાં તે બાબત મ્યુનિસિપાલીટીને લેખી નોટીસ આપવી જોઇએ. અને પેટા કાયદા ઉપરથી અથવા વિશેષ હુકમ ઉપરથી તેમ કરવાની જરૂર હોય તો, તેણે, મ્યુનિસિપાલીટીને, તેજ વખતે—

(અ) એવી યોજેલી ઇમારતના ગભાણુ સંબંધી સન ૧૮૬૮ ના મુંબઇના ૪ થા આક્ટની ૧૦મી કલમ મુજબ આપેલી અથવા સન ૧૮૭૯ ના મુંબઇના જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૧૩૩ મી કલમની રૂપે અથવા કર્યાની તથા શહેરની જમીનોની સર્વે સંબંધી બીજા કોષ કાયદાની રૂપે બહેલી જે કોષ પણુ સનદ અમલમાં હોય તો તે સનદ અને (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની જાણમાં હોય એવી કોષ સપાટી સાથે સરખાવતાં, એવી ઇમારતનો પાયો તથા ભોંયતળીયું જેટલી ઉંચી સપાટીએ રાખવાનું યોજ્યું હોય તે સપાટી બતાવનારો નકશો, અને યોજેલી ઇમારતની હદ બાબત, ડિઝાઇન બાબત હવા આવવા જવા બાબત તથા સામાન બાબત અને તે ઇમારતના સંબંધમાં જે કાંઈ મેરીઓ, ગટરો, જાળ, વોટર ક્લોસેટો તથા બારકુંડીઓ વાપરવાની હોય તો તે ક્યાંલાં અને કેવી રીતે બાંધવાનો ઇરાદો છે તે બાબત વિદ્યમાન અથવા યોજેલી કોષપણુ રિટ્ટના સંબંધમાં તે ઇમારત કયે ઠેકાણે આવવાની છે તે બાબત જે બજાર મ્યુનિસિપાલીટી માગે તે સઘળી બજાર, સાદર કરવી જોઇએ.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીને, સદરહુ પ્રકારની નોટીસમાં કહેલા કામના સંબંધમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા અને આ આક્ટની વિરૂદ્ધ ન હોય એવા હુકમ કરવાનો, અને સાદર કરેલા નકશા તથા બજાર પ્રમાણે તે ઇમારત બાંધવાની અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની અથવા તેમાં વધારો કરવાની પરવાનગી આપવાનો, અથવા સપાટી, પાણીનો નિકાલ, આરોગ્ય રક્ષણ, તથા સામાન બાબત, અથવા ઓરડીઓ, બારણાં, બારીઓ અને હવા આવવા જવા માટેનાં બાંધારની લંબાઇ પોહોળાઇ તથા ધનદળ બાબત, અથવા વિદ્યમાન અથવા યોજેલી કોષપણુ રિટ્ટના સંબંધમાં, તે ઇમારતના સ્થળ બાબત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવી લેખી શરતો ઠરાવવાનો, અથવા તે ઇમારતના તથા રિટ્ટના સ્થળ સંબંધી સઘળા સવા-લોનો નિકાલ તે મ્યુનિસિપાલીટીને સંતોષ થાય એવી રીતે ન થાય તો તથા થાય ત્યાંસુધી તે કામ આગળ ચલાવવું નહિ એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૨) મુજબ કોષપણુ હુકમ કરતાં પહેલાં મ્યુનિસિપાલીટીને, સદરહુ પ્રકારની નોટીસ પોહોળ્યા પછી એક મહિનાની અંદર,

(અ) એક કામ ચલાઉ હુકમ કહાડીને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે, એવા હુકમની તારીખથી એક મહિનાથી વધારે નહિ એવી મુદત સુધી તે યોજેલું કામ ચાલું કરવું નહિ, અથવા (બ) વધારે તપશીલ માગવાનો અધિકાર છે.

(૪) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે આપેલી નોટીસમાં બતાવ્યા પ્રમાણે તથા આ આક્ટના ઠરાવોને અથવા જે કોષપણુ પેટા કાયદો તે તે વખતે અમલમાં હોય તેના કોષપણુ ઠરાવોને બાધ ન આવે એવી રીતે હેઠળને પ્રસંગે ચાલુ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે કે:—

(અ) પેટા કલમ (૧)ની રૂપે આપેલી નોટીસ પોહોળ્યા પછી એક મહિનાની અંદર મ્યુનિસિપાલીટીએ,

(૧) કરવા ધારેલા કામના સંબંધમાં પેટા કલમ (૨) ની રૂએ હુકમ કર્યો નહીં હશે, અને તેની નોટીસ બજાવી નહીં હશે, અથવા

(૨) પેટા કલમ (૩) ની રૂએ કંઈ પણ કામ ચલાઉ હુકમ કર્યો નહીં હશે અથવા વધારે તપસીલ પણ માંગી નહીં હશે, તેવે પ્રસંગે, તથા,

(બ) મ્યુનિસિપાલીટીએ એવી વધારે તપસીલ મંગાવ્યા ઉપરથી તેને આ સંબંધમાં અમલમાં હોય તેવા પેટા કાયદાની રૂએ તે વધારાની તપસીલ મળી હશે અને તે તપસીલ તેને પોહોત્યા પછી એક મહિનાની અંદર બીજે કંઈ જુદા હુકમ કાઢ્યો નહીં હશે, તેવે પ્રસંગે.

(૫) જે કોઈ શખસ પેટા કલમ (૧) મુજબ જે નોટીસ આપવાનું ફરમાવ્યું છે તે આપ્યા વગર અથવા ઉપર કહેલા દરતાવેજ સાદર કયાંવગર અથવા ઉપર કહેલી ખચર આપ્યા વગર, અથવા પેટા-કલમ (૪) માં ઠરાવેલું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલીટી જે કાયદાસર હુકમ કરનાર હોય તે હુકમની રાહ ન જોતાં, અથવા કોઈપણ રીતે તે હુકમની વિરૂદ્ધ અથવા બીજા કોઈ પ્રકારે આ આક્ટના અથવા તે મુજબ અમલમાં હોય એવા કોઈ પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ કોઈ પણ ઇમારતનું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનું અથવા વધારો કરવાનું કામ શરૂ કરશે અથવા કરશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે; અને તે મ્યુનિસિપાલીટીને,

(અ) તે ઇમારતનું કામ, તેમાં ફેરફાર કરવાનું કામ અથવા તેમાં વધારો કરવાનું કામ બંધ કરવાનું ફરમાવવાનો, તથા (બ) પોતાને જરૂર લાગે તે પ્રમાણે તે ઇમારતમાં, તેમાં કરેલા ફેરફારમાં અથવા વધારામાં ફેરફાર કરવા બાબત અથવા તે તોડી પાડવા બાબત લેખી નોટીસ આપીને હુકમ કરવાનો, અધિકાર છે.

(૬) તે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા તેણે નિમેલા કોઈપણ અમલદારને, હરકોઈ વખતે, તેમ કરવાનો પોતાનો દરોહો ન જણાવતાં, કોઈ ઇમારત બાંધવાનું કામ શરૂ હોય તે ગમે તે વખતે તપાસવાનો અખત્યાર છે, અને તેને કોઈપણ ઇમારત બાંધવાનું કામ ચાલુ હોય તે દરમિયાન અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારનું કોઈપણ કામ કરવામાં આવતું હોય તે વખતે, અથવા તે ઇમારત અથવા તે કામ પુરું થયા પછી અથવા પેટા કલમ (૧) મુજબ નોટીસ આપવાસાથે જવાબદાર હોય તે માણસ તરફથી તે ઇમારતનું અથવા ઉપર જણાવેલા પ્રકારનું કોઈપણ કામ પુરું થયાની લેખી ખચર મળ્યા પછી એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય તે મુદતમાં કોઈપણ વખતે, લેખી નોટીસ આપીને તે દ્વારા, જે કાંઈ બાબતના સંબંધમાં એવી ઇમારત બાંધવાનું અથવા એવું કોઈપણ કામ કરવાનું આ આક્ટના કોઈપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલા વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય તેવા કોઈ પેટા કાયદાવિરૂદ્ધ હોય તે બાબત નિર્દિષ્ટ કરવાનો અને એવી ઇમારત જે માણસ બાંધતો હોય અથવા જેણે બાંધેલી હોય અથવા એવું કામ જે માણસ કરતો હોય અથવા જેણે કર્યું હોય તે માણસને અથવા જે માણસે તે ઇમારત બાંધી અથવા તે કામ કર્યું તે માણસ નોટીસની વખતે તે ઇમારતનો અથવા કામનો ધણી ન હોય તો, તે ઇમારતના અથવા કામના ધણીને, એવા કોઈપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધ અથવા પેટા કાયદા વિરૂદ્ધ જે કાંઈ કરવામાં આવ્યું હોય તે સુધારાવાનું કહેવાનો અથવા એવા કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી અથવા પેટા કાયદા ઉપરથી જે કોઈપણ બાબત તેને કરવાની જરૂર હોય અને તે કરવામાં આવેલી ન હોય તે કરવાનું કહેવાનો અખત્યાર છે.

ખુલાસો:—આ બાબમાં, સઘળે ઠોકણે, “ ઇમારત બાંધવી ” એ સંગ્રામાં હેઠળ લખેલી બાબતોનો સમાસ થાય છે, એટલે,

(અ) કોઈપણ ઇમારતમાં કોઈપણ મહત્વનો ફેરફાર કરવો, વધારો કરવો અથવા તે ફરીથી બાંધવી તે, (બ) જે કોઈપણ ઇમારત પ્રથમ માણસોને રહેવાસાથે બાંધેલી નહિ હોય તે માણસોને રહેવાની જગામાં બદલવી તે, (ક) જે કોઈપણ ઇમારત માણસોને રહેવા માટેની એકજ જગા તરીકે પ્રથમ બાંધેલી હોય તે ઇમારત માણસોને રહેવા માટેની એકથી વધારે જગામાં બદલવી તે, (ડ) માણસને રહેવાની બે અથવા વધારે જગા બદલી તેમની તે કરતાં વધારે જગા બનાવવી તે, (ઈ) ઇમારતની અંદરની બચ-

સ્થામાં કરેલા જે ફેરફાર ઉપરથી તેના મોરીકામમાં, હવાની આવજામાં અથવા બીજી આરોગ્ય ગ્જાણની વ્યવસ્થામાં ફેરફાર થતો હોય અથવા તે ઇમારતના સુરક્ષિતપણાને અથવા ટકાઉપણાનો આધ આવતો હોય તેવા ફેરફાર કરવા તે, અને (૬) કાંઈપણ ઇમારતમાં કાંઈપણ ઓરડીઓ, ઇમારતો અથવા બીજા ઇમાલા વધારવા તે;

અને એવી રીતે ફેરફાર કરેલી, વધારે કરેલી, ફરીથી બાંધેલી, બદલેલી, અથવા વધારેલી ઇમારતને, આ બાબમાં સઘળે ઠેકાણે, “ નવી ઇમારત ” એ સંજ્ઞામાં સમાસ થાય છે.

૯૭. મ્યુનિસિપાલીટીને અગાઉથી નોટીસ આપ્યા વગર, કાંઈપણ ઝુંપડું અથવા છાપરું અથવા ઝુંપડાની અથવા છાપરાની ઓળ અથવા સમુદાય (જથો) બાંધવાનો અથવા આ આકટ અમલમાં આવતી વખતે વિદ્યમાન હોય એવાં ઝુંપડાંની અથવા છાપરાની કાંઈપણ ઓળમાં અથવા સમુદાયમાં કાંઈપણ ઝુંપડું અથવા છાપરું વધારવાનો કાંઈપણ માણસને કાયદેસર અધિકાર નથી; અને તે ઝુંપડાં અથવા છાપરાં બરાબર સરખી લાઇનમાં આવે તેમ બાંધવા વિશે, અને હવા આવવા જવા સાર તથા કચરો વિગેરે કઢાડવાનું હીક પડવા સાર મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય દેખાય તેટલી પોહોળાઇના ખુલ્લો માર્ગ અથવા રસ્તો બંધે લાઇનની સામે તથા વચ્ચે રાખવા વિશે તથા તેમના પાણીનો બરાબર નિકાલ થાય તેટલી તેમની લેવેલ (સપાટી) રાખવાવિશે હુકમ ફરમાવવાનો, અને તે ઝુંપડાં વાસ્તે પોતાને જરૂર દેખાય તેટલા જગજગ તથા તેવા પાણીના નિકાલના સાધનો કરવા વિશે હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે. જે મ્યુનિસિપાલીટીને સદરહુ પ્રકારના નોટીસ આપ્યાવગર અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ જે ફરમાવ્યું હોય તે શિવાય બીજી રીતે, કાંઈપણ ઝુંપડું અથવા છાપરું અથવા કાંઈપણ ઓળ અથવા સમુદાય બાંધવામાં આવે, તો તે ઝુંપડું વિગેરે વાજબી વખતની અંદર તોડી પાડીને લઇ જવા બદલ અથવા આરોગ્યગ્જાણ બાબતનો વિચાર કરતાં મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય દેખાય તેવા તેમાં ફેરફાર કરવા બદલ અથવા તેમાં વધારો કરવા બદલ લેખી નોટીસ તેના ધણીને અથવા તે બાંધનારને, અથવા તે ઝુંપડું અથવા છાપરું વિગેરે જે જમીનમાં બાંધ્યાં હોય અથવા બાંધતાં હોય તે જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને આપવાનો અધિકાર તે મ્યુનિસિપાલીટીને છે; સદરહુ વખત સદરહુ નોટીસમાં લખવો જોઇયે.

૯૮. (૧) જ્યારે જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીનો એવો અસિમાય હોય કે કાંઈપણ ઝુંપડાં અથવા છાપરાં, પછી તે માણસોને રહેવા સાર અથવા તમેલા સાર અથવા બીજાં કાંઈપણ કામસાર વાપરવામાં આવતાં હોય અને આકટ અમલમાં આવતી વખતે વિદ્યમાન હોય અથવા ત્યાર પછી બાંધ્યાં હોય, (અ) તેમાં પુરતી હવાની આવજા ન હોવાને લીધે અથવા જે રીતે એવાં ઝુંપડાં અથવા છાપરાં છેકજ પાસે પાસે બાંધ્યાં હોય તે રીતને લીધે, અથવા (બ) તેને વાટો પહોંચ ન હોવાને લીધે અથવા પુરતો વાટો ન હોવાને લીધે અથવા પાણીના નિકાલનાં પુરતાં સાધન ન હોવાને લીધે, અથવા (ક) તેમાં કચરો વિગેરે કઢાડી શકાય એમ નહિ હોય તેને લીધે, ત્યાંહાંના રહેનારાઓને અથવા આસપાસના રહેનારાઓને રાગ થવાની ધાત્તી છે, સાર ત્યારે તેને એવા દરેક ઝુંપડાંના અથવા છાપરાંના કાંઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોહોડાવીને તેમાં તે ઝુંપડાના અથવા છાપરાંના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને અથવા જે જમીનપર એવું ઝુંપડું અથવા છાપરું બાંધ્યું હોય તે જમીનના ધણીને, પોતે આ અર્થે જે યોગ્ય મુદત ઠરાવે તેટલી મુદતમાં, એવું ઝુંપડું અથવા છાપરું તોડી પાડીને લઇ જવાનું અથવા સદરહુ ધારતી ટાળવા સાર જે કામની પોતાને જરૂર દેખાય તે કામ કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે એવો કાંઈપણ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો ઠરાવેલી મુદતમાં એવાં ઝુંપડાં અથવા છાપરાં તોડી પાડીને લઇ જવાની અથવા એવું કામ કરવાની ના કેહેશે અથવા ગફલત કરશે, તો સદરહુ ઝુંપડાં અથવા છાપરાં તોડી પડાવવાને અથવા સદરહુ ધારતી ટાળવાસાર તે ઝુંપડાંના અથવા છાપરાંના સંબંધમાં જે કામની મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂર જણાય તે કામ કરાવવાને મ્યુનિસિપાલીટી મુખત્યાર છે.

(૩) એવાં ઝુંપડાં અથવા છાપરાં મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી તોડી પાડવામાં આવે, તો તે દરએકનો સામાન જુદો જુદો વેચાય તો તે તેવી રીતે વેચાવવો, અને જે ઉપર તેમાંથી તમામ અર્થ કાપતાં વધે તે આવેજ તે ઝુંપડાંના અથવા છાપરાંના ધણીને આપવો, અથવા ધણી માલમ નહિ હોય અથવા

તે ઉપરના હક આપત તકરાર હોય, તો જે માણસનો તેમાં હિતસંબંધ હોય તે માણસ તે અવેજ મળવાનો હુકમ યોગ્ય કાર્ટમાંથી લાવે ત્યાંહાંસુધી તે અવેજ મ્યુનિસિપાલીટીએ અનામત રાખવો.

પણ હમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે કેઇ જમીન પ્રથમજ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આવે તે વખતે તે ઉપર જે કાંઈ જુદાં પડાં અથવા છાપરાં હોય તે આ કલમ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીના હુકમથી અથવા તેની નોટીસ ઉપરથી તોડી પાડવામાં આવે, તો તેમના ધણીને અથવા ધણીઓને વળી નુકસાનનું વળતર આપવું. અને તે વળતરની રકમ આપત વાંધા પડે, તો, ૧૬૦ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે ચોકસી કરીને તે રકમ નક્કી કરવી.

(૩).—પાણીનો નિકાલ કરવા, વિગેરે આપત અધિકાર.

૯૯. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની સઘળી ગટરો, મોરીઓ, જાજર, વોટર કલેસેટ, ધરની બાજીઓ અને ખાળકુંડીઓ ઉપર મ્યુનિસિપાલીટીની દેખરેખ અને નિર્બંધ રહેશે.

(૨) સાર્વજનિક અથવા ખાનગી સઘળી ઢાંકણવાળી ગટરોને તથા મોરીઓને તથા સઘળી ખાળકુંડીઓને મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા તે જે જુદા જુદા બીજા માણસોની હોય તે માણસોએ યોગ્ય ફટકીયુ ટ્રામ અથવા હવા આવવાજવાના બીજાં ઢાંકણાં અથવા સાધનો કરવાં જોઇયે.

અને સદરહુ પ્રકારની હરકોઈ ઢાંકેલી ગટરના, મોરીના અથવા ખાળકુંડીના ધણીને લેખી નોટીસ આપી તે પ્રમાણે કરવાનું ફરમાવવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

૧૦૦. (૧) ધર વિગેરેના પણીનો નીકાલ કરવાની કાષ્ટપણ જોજના અમલમાં લાવવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને, કાષ્ટપણ મોરી, ગટર, નિક, ટનેલ (વિવર માર્ગ,) કલવર્ટ, (કમાનદાર ધડનાળું) નળ અથવા પાણીનો માર્ગ કાષ્ટપણ ઓટમાંથી, ઓટની આડા અથવા ઓટની હેઠળ, અથવા સ્ટ્રીટ માટે આંકેલી અથવા જોજેલી કાષ્ટપણ જમીનમાંથી, જમીનની આડા અથવા જમીન હેઠળથી, અથવા કાષ્ટપણ સ્ટ્રીટ નિચેના કાષ્ટપણ બોંધરા અથવા વોલ્ટ (મેહેરાખ) ની હેઠળથી, અને મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંહેની હરકોઈ જમીનના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને યોગ્ય લેખી નોટીસ આપ્યા પછી, તે જમીનમાં અથવા જમીનમાંથી અથવા જમીન હેઠળથી લઇ જવાનો, અધિકાર છે.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ તે કારણ સાથે નિમેશ કાષ્ટ પણ અમલદારને, જે કાષ્ટ જમીનમાં મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી કાષ્ટ પણ મોરી અગાઉથી આંધી હશે તે જમીનમાં પ્રવેશ કરીને, વિદ્યમાન મોરી હોય તેને બદલે કાષ્ટ પણ નવી મોરી કરવાનો અથવા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી કાષ્ટ પણ મોરીની મરામત કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અખત્યાર છે.

(૩) આ કલમની રૂએ આપેલો કાષ્ટપણ અધિકાર ચલાવતાં નકામું નુકસાન કરતું નહિ, અને એવો અધિકાર ચલાવ્યાથી જ કાષ્ટ પણ માણસને નુકસાન થયું હોય તેને મ્યુનિસિપાલીટીએ વળતર આપવું જોઇયે, અને એવા વળતર બદલ તકરાર પડે તે પ્રસંગે તેની રકમ ૧૬૦ મી કલમમાં કહેલી રીતે ચોકસી કરીને ઠરાવવી જોઇયે.

૧૦૧. (૧) કાષ્ટપણ ઇમારતનું અથવા જગાનું પાણી જવા સાથે મોરી વગેરેની જોજના કાષ્ટપણ વખતે કરેલી નહિ હોય અથવા તે પાણી મ્યુનિસિપાલીટીની ખાત્રી થાય તેવી રીતે લઇ જવામાં આવ્યું નહિ હોય, તો તે ઇમારતનું અથવા જમીનનું પાણી. (અ) એવી ઇમારતના અથવા જમીનના કાષ્ટપણ ભાગથી પત્યાસ ઝુટની અંદર એકાદી યોગ્ય મોરી અથવા ગટર હોય તો તે મોરી અથવા ગટરમાં, અથવા (બ) એવા ધણીએ રાખવાની ઢાંકેલી ખાળકુંડીમાં. લઇ જવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂર દેખાય તેટલા કદની. તેવા પદાર્થની તથા તેટલી ઉંચાઇની અને તેટલા ઢાળની મોરી અથવા નળ તે ઇમારત આગળથી અથવા જમીન આગળથી આંધવાનું અથવા મુકવાનું તે ધણીને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

(૨) કાષ્ટપણ ઇમારત નવેસરથી આંધવી તે, અથવા કાષ્ટપણ ઇમારત ફરી આંધવી અથવા નવેસર બાંધેલી અથવા ફરિથી બાંધેલી કાષ્ટપણ ઇમારતનો ભોગવટો કરવો તે, હેઠળ મુજબ અંદોખરત કરવામાં ન આવે તો અને ત્યાંસુધી કાયદાસર નથી એમ સમજવું, એટલે—(અ) સદરહુ પ્રકારની ઇમારતનાં

પાણીનો સારી રીતે નિકાલ થવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂરના લાગે તેવા કદની. તેના પદાર્થની તથા તેના પ્રકારની, તથા તેવી ઉચ્ચાઈની તથા તેના ઢાળવાળી મોરી આંધવામાં ન આવે તો અને ત્યાં સુધી (બ) સદરહુ પ્રકારની ઇમારતમાંનું તથા તેને લગતી જમીનમાંનું પાણી ભેગું કરવા તથા મહણુ કરવા સાથે તથા તેમાંનું સદરહુ પાણી બહાર લઈ જવા સાથે તથા સદરહુ ઇમારતની મોરી તથા તેની સાથેના દરેક જડિત સામાનને પાણી વતી ધોઈને સારી રીતે સાફ કરવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂરના દેખાવ તેવાં સખળાં સાહિત્ય તથા શીટીંગ સદરહુ ઇમારત તથા જમીન માટે પુરાં પાડીને તેની અંદર બેસાડવામાં ન આવે તો અને ત્યાં સુધી. કાયદાસર નથી એમ સમજવું,

(૩) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે મોરી આંધવાની હોય તે મોરીનું પાણી, સદરહુ પ્રકારની ઇમારતથી પચાસ શીટથી વધારે નહિ એટલે અંતરે આવેલી મ્યુનિસિપાલીટીની મોરીમાં, અથવા પાણીના નિકાલ સાથે કાયદેસર રીતે જુદી રાખેલી કોઈ જગ્યામાં ખાલી થવું જોઈએ; પણ તે અંતરની અંદર સદરહુ પ્રકારની કોઈ મોરી અથવા જગ્યા ન હોય તો, સદરહુ મોરીનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટી ફરમાવશે તેવી ખાળકુંડીમાં ખાલી થવું જોઈએ.

૧૦૨. મ્યુનિસિપલ ડિસિક્ટ માંહેની કોઈપણ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને પોતાની મોરીનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીની ગટરોમાં વહેવરાવવાનો હક છે, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, તેમ કરવાને તેણે પ્રથમ મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી પરવાનગી મેળવવી જોઈએ, અને મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી પરવાનગી મેળવવી જોઈએ, અને મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી ન હોય એવી મોરીઓ તથા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી હોય એવી મોરીઓમાં જે રીતે તથા જે દેખરેખ હેઠળ જોડાયું કરવું જોઈએ તે રીત તથા તે દેખરેખ બાબત મ્યુનિસિપાલીટી ઠરાવે તેવી શરતો પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ.

૧૦૩. (૧) કોઈ પણ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને તે ઇમારત અથવા જમીનની મોરી, ખીજા કોઈ પણ માણસની માલકીમાં અથવા તેના ભોગવટામાં અથવા વપરાશમાં હોય તેવી જમીનમાંથી આંધીને અથવા તેવી મોરી સાથે જોડીને મ્યુનિસિપાલીટીની કોઈ મોરી સાથે જોડવાની હોય, ત્યારે તેમ કરવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને લેખી અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પછી તે મ્યુનિસિપાલીટી સદરહુ અરજીની બાબતમાં કંઈપણ હરકત હોય તો જણાવવાની યોગ્ય તક તે ખીજા માણસને આપ્યા પછી, જો કંઈ હરકત લેવામાં ન આવે તે અથવા જે કંઈપણ હરકત લેવામાં આવી હોય તે પુરતી નથી એમ મ્યુનિસિપાલીટીને માલમ પડે તો, પોતાને યોગ્ય તથા વાજખી લાગે તે રીતે તથા બાકું અથવા નુકસાનીનો બદલો આપવા બાબત તથા સદરહુ મોરી ટકાવી રાખવાની, તેની મરામત કરવાની, તેને પાણીવતી ધોઈ નાંખવાની, અને પક્ષકારોની પોતપોતાની જવાબદારી બાબત પોતાને યોગ્ય તથા વાજખી લાગે તે શરતે તે અરજદારને લેખી હુકમ કરીને, તેની મોરી, પ્રસંગ પ્રમાણે, તે જમીનમાં અથવા તે જમીનમાં થઈને અથવા તે જમીનના હેઠળથી અથવા સદરહુ મોરીમાં લઈ જવાનો અધિકાર આપવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૩) સદરહુ પ્રકારનો દરેક હુકમ જે માણસના લાભમાં કરવામાં આવ્યો હોય તે માણસને અથવા આ અર્થે તે માણસે કામે લગાડેલા કોઈપણ એજન્ટને અથવા ખીજા માણસને તે હુકમ ઉપરથી, તે હુકમમાં કોઈ નુકસાનીનો બદલો અથવા બાકું આપવાનું બજ્યું હોય તો તે બદલો અથવા બાકું તે જમીનના અથવા મોરીના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને આપ્યા પછી અથવા આપવા માંડ્યા પછી, તથા તે હુકમમાંની શરતો ખીજી રીતે પુરી કરી શકાય એમ હોય તેટલે સુધી તે પુરી કરીને, તથા તે ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને વાજખી લેખી નોટીસ આપ્યા પછી, તે હુકમમાં જણાવેલી જમીનમાં મદદગાર તથા મજૂરો સહિત, સુરોંધ્ય અને સુરોંસ્ત વચમાં ગમે તે વખતે પ્રવેશ કરવાનો, અને આ બાકેદના સખળાં ઠરાવોને પાત રહીને,—

(અ) તે હુકમમાં અધિકાર આપ્યા પ્રમાણે તે મોરી આંધવાસાથે અથવા જોડવાસાથે, (બ) તે મોરી, જરૂર પડે તે પ્રમાણે વખતો વખત, નવી કરવા સાથે, તેની મરામત કરવા સાથે અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા સાથે, અથવા (ક) તે મોરી અથવા તેનો કોઈપણ ભાગ ટકાવી રાખવા બાબત, તેની મરામત

કરવા આવત, તે પાણીવતી ધોવા આવત, સાફ કરવા આવત, અથવા ખાલી કરવા આવત તે હુકમની શરતોની રૂપે તેના ઉપર જે જવાબદારી હોય તે બજાવવા સાફ, જરૂર હોય તેવા સધળા કામ કરવાનો અધિકાર મળે છે એમ સમજવું.

૧૦૪. કલમ ૧૦૩ ની રૂપે કોષપણ કામ કરતી વખતે બને તેટલું થોડું નુકશાન કરવું, અને સદરહુ કામ જે ઇમારતોના અથવા જમીનોના ફાયદા સાફ કર્યું હશે તેમના ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર,

(અ) સદરહુ કામ બને તેટલી થોડી ઢીલે કરાવવું; (બ) સદરહુ કામ કરવા સાફ જે જમીન, અથવા કોષપણ ઇમારતોના અથવા બીજા બાંધકામનો જે કોષપણ ભાગ ખુલ્લો કરવામાં, તોડી પાડવામાં, અથવા કાઢી નાખવામાં આવ્યો હશે તે જમીન અથવા ભાગ પોતાને ખરચે તથા બને તેટલી થોડી ઢીલે પુરી નાંખવો, હતો તેવો કરવો, તથા દુરસ્ત કરવો, અને (ક) સદરહુ કામ કર્યાંથી જે કોષપણ માણસને નુકશાન થાય તે માણસને નુકશાનનો બદલો આપવો.

૧૦૫ જે કોષ પણ જમીનમાં, અથવા તેમાં થઇને અથવા તેની હેઠળથી એકાદી મોરી, જે જમીન ઉપર ઇમારત બોધેલી ન હોય તે દરમિયાન ૧૦૩ જ કલમની રૂપે લઇ જવામાં આવી હોય, તે જમીનનો ધણી ત્યાર પછી કોષ પણ વખતે તે ઉપર કોષ પણ ઇમારત ચણવાની ઇચ્છા કરે તો, મ્યુનિસિપાલીટીએ જે પોતે એવી ઇમારત બાંધવાની મંજૂરી આપે તો, જે ઇમારતના અથવા જમીનના ફાયદા સાફ તે મોરી બાંધી હશે તે ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને, થોભેલી ઇમારત બાંધી શકાય તે માટે અથવા તેનો વગર અડચણ ઉપયોગ થઇ શકે તે માટે મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂર જણાય તેવી રીતે તે મોરી બંધ કરવાનું, કાઢી નાંખવાનું, બીજા ગમ વાળવાનું, તથા તે જમીન પુરી નાંખવાનું, તે હતી તેવી કરવાનું, તથા દુરસ્ત કરવાનું ફરમાવવું જોઇયે.

૧૦૬. (૧) જે મ્યુનિસિપાલીટીનો એવો અભિપ્રાય થાય કે કોષ પણ ઇમારતમાં અથવા જમીન ઉપર કોષ પણ જાળવે અથવા ખાળકુંડી અથવા વધારે જાળવે અથવા ખાળકુંડીઓ કરાવવી જોઇયે, અથવા જે કોષ પણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સાનિટરી ગેર્ડની મંજૂરીથી વોટર કલેસેટની વ્યવસ્થા કામચ કરી હશે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદર કોષ પણ ઇમારતમાં અથવા જમીન ઉપર ચાલુ જાળવેને બદલ વોટર કલેસેટ કરાવવા જોઇયે તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીને, લેખી નોટીસ આપીને, પોતાને યોગ્ય ઢાંગે તેવો જાળવે. ખાળકુંડીઓ અથવા વોટર કલેસેટ કરવાનું એવી ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોષ પણ માણસ અથવા માણસો વીસ કરતા વધુ કારિગર અથવા મજૂરો રાખતા હશે અથવા જે કોષ માર્કેટના, શાળાના, નાટકશાળાના અથવા લોકોને એકઠા થવાની બીજા જગાના ધણી હશે અથવા વહિવટ કરતા હશે તેને અથવા તેમને લેખી નોટીસ આપીને, મ્યુનિસિપાલીટી, પોતે ફરમાવે તેવા પાયખાનાં તથા પિસાબખાનાં કરવા વિશે તથા તે સારી સ્થિતિમાં રખાવવા તથા દરરોજ સાફ કરાવવા વિશે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટી જે કોષ પણ જમીનમાં જાળવે હોય તે જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે એવો ધણીએ અથવા ભોગવટો કરનારે તે જાળવે આવનાર જનાર લોકોની અથવા પાસે રહેનારાઓની નજરે નહિ પડે તે માટે તે જોઇયે તેવું છાપડું તથા લીત અથવા વાડ કરીને બંધ કરાવવું, અથવા જે કોષ પણ જાળવે તે પાસેથી અથવા ફટકીયું હરકોષ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં પડતું હોય અને તેથી અપકારક કૃત્ય થાય છે એવું પોતાને લાગતું હોય તે પાસેથી અથવા ફટકીયું પોતે ફરમાવે તે પાસેથી ફેરવવું.

૧૦૭. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની સધળી ગટરો, મોરીઓ, જાળવે, વોટર કલેસેટો, ધરની ગલીઓ અને ખાળકુંડીઓ મ્યુનિસિપાલીટીના ખરચે બાંધી ન હોય તો, તે જે જમીનોની તથા ઇમારતોની હોય અથવા જે જમીનના અથવા ઇમારતના વાપરસાફ બાંધો હોય અથવા ચાલુ રાખી હોય તે જમીનોના તથા ઇમારતોના ધણીઓને ખરચે તેમાં ફેરફાર કરવો જોઇયે, તથા તેઓની મરામત કરવી જોઇયે તથા તે સારી સ્થિતિમાં રાખવી જોઇયે, અને મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેમાં

ફેરફાર કરવાનો, તેની મરામત કરવાનો અને સારી રીતિમાં આણવાનો એવા ધણીને લેખી નોટીસ આપીને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ આકટ અમલમાં આવતા પહેલાં તે પછી બાંધેલું જે કાષ્ટપણ જાજર અથવા ખાળકુંડી મ્યુનિસિપાલીટીના અભિપ્રાય પ્રમાણે અપકારક કૃત્ય હોય, અથવા એવી રીતે બાંધેલી હોય કે તેમાંનું ગોળું કાઢવા સાફ જવાને રસ્તો નહીં હોય અથવા તે યોગ્ય રીતે સાફ કરી શકાય અથવા સારી વ્યવસ્થામાં રાખી શકાય એવી ન હોય તો મ્યુનિસિપાલીટી લેખી નોટીસ આપીને, તે જાજર અથવા ખાળકુંડી પાડી નાંખવાને અથવા બંધ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૦૮. મ્યુનિસિપાલીટીની હદ માંહેની કાષ્ટ પણ ઇમારતની અથવા જગાની મોરીનું જોડાણ કાષ્ટ પણ ખાળકુંડી સાથે અથવા ગટર સાથે હોય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટી, જે પોતાને એમ લાગે કે, એવી મોરી તે ઇમારત અથવા જગામાંનું પાણી વહી જવાને પુરતી છે તથા તે બીજી કાષ્ટ રીતે વાંધે લેવા-લાયક નથી, તો પણ તે મોરી તે ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની ગટરોની એકંદર વ્યવસ્થાને મળતી આવતી નથી તો, એવી ઇમારતનું અથવા જગાનું પાણી વહી જવાસાફ વપરાતી મોરીના જેવી એક અથવા અનેક મોરી-ઓની તજવીજ કરીને તે મોરી તથા તે ખાળકુંડી અથવા ગટર (પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી જમીનમાં હોય અથવા ન હોય તો પણ) બંધ કરવાને, અને તે કારણુ સાફ જરૂર હોય તે કાષ્ટ પણ કામ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૦૯. મ્યુનિસિપાલીટી લેખી નોટીસથી એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે મ્યુનિસિપાલીટીની હદની અંદરની કાષ્ટ પણ જમીન ઉપર એવી જે કાષ્ટ ગટર, મોરી, જાજર, વૉટર કલૉસેટ, ધરની ગલી અથવા ખાળકુંડી—

(અ) એવી જમીન મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સામેલ થયા પછી, અને (ખ) મ્યુનિસિપાલીટીની સં-મતિ વગર, અથવા તેના હુકમ, ફરમાન અથવા સામાન્ય નિયમ અથવા પેટા કાયદા વિરૂદ્ધ, અથવા તે જ્યારે બાંધી, ફરીથી બાંધી અથવા ઉઘાડી ત્યારે અમલમાં હોય તેવા કાષ્ટ પણ કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ, બાંધેલી હોય, ફરીથી બાંધેલી હોય અથવા ઉઘાડેલી હોય તે,

જે શખસે બાંધી હોય, ફરીથી બાંધી હોય અથવા ઉઘાડી હોય તે શખસે મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય લાગે તેમ તે ભાંગી નાંખવી, સુધારવી અથવા ફેરવવી, અને સદરહુ પ્રકારની કાષ્ટ પણ ગટર, મોરી, જાજર, વૉટર કલૉસેટ, ધરની ગલી અથવા ખાળકુંડી એવી રીતે બાંધનાર, ફરીથી બાંધનાર અથવા ઉઘાડનાર દરેક શખસને, પછી તેને સદરહુ પ્રકારની નોટીસ મળે અથવા ન મળે, અથવા તે નોટીસ પ્ર-માણે તે ચાલે અથવા ન ચાલે તોપણ, સદરહુ નોટીસ પ્રમાણે ન ચાલવાથી જે કાષ્ટ શિક્ષાને તે પાત્ર થાય તે ઉપરાંત વળી પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૦ (૧) જે ગટરો અથવા મોરીઓ મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઈ હોય તેઓમાંની કાષ્ટ પણ ગટરમાં અથવા મોરીમાં અથવા કાષ્ટ પણ ગટરમાંથી અથવા મોરીમાંથી જે કાષ્ટ માણસ, મ્યુનિસિપા-લીટીની લેખી સંમતિ અગાઉથી લીધાવગર, કાષ્ટ પણ મોરી મુકશે અથવા મુકાવશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને તે મ્યુનિસિપાલીટી પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, સદરહુ પ્રકારની મોરી ભાંગી નાંખવાનું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનું અથવા ને ફરીથી કરવાનું અથવા તેની બીજી વ્ય-વસ્થા કરવાનું તે માણસને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કાષ્ટ પણ ગટર (સુવર), મોરી, વિવર માર્ગ, અથવા ગટર મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઈ હશે, તે ઉપર કાષ્ટ પણ ઇમારત મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી સંમતિ લીધા વગર નવેસરથી બાંધવી નહિ અથવા ફરીથી બાંધવી નહિ, અને જે માણસે સદરહુ પ્રકારની ઇમારત બાંધી હશે અથવા ફરીથી બાંધી હશે તે માણસને મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે, તે ઇમારત પાડી નાંખવાનું અથવા તેની બીજી વ્યવસ્થા કરવાનું લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૧૧. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા એવાં કારણુસાફ તેણે નીચેલા કાષ્ટ પણ અમલદારને હરકાષ્ટ જરૂર મોરી, જાજર વૉટર કલૉસેટ, ધરની ગલી અથવા ખાળકુંડી, આ આકટમાં કહેલા બંધનોને પાત્ર

રહીને તપાસી જોવાનો, અને તે કારણસારે સુરજ ઉગે ત્યારથી તે સુરજ આથમે ત્યાંહાંસુધામાં હરકોષ વખતે હરકોષ જમીનોમાં અથવા ઇમારતોમાં મદદગારો તથા મંજુરો લખને પેસવાનો તથા પોતાને યોગ્ય કેબાચ તે જગા અને તેટલું જોઈતું નુકસાન કરીને ખોદાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જો તે ગટર, મોરી, જાજર, વૉટર કલોસેટ, ઘરની ગલી અથવા ખાળકુંડી ખરાબ હાલત અથવા ખરાબ સ્થિતિમાં માલમ ન પડે અથવા તે વખતે ચાલુ હોય એવા કોષ પછી કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ પછી પેટા કાયદા વિરૂદ્ધ બાંધી ન હોય તો એવી તપાસનો અને તે જગા પુરી નાંખવી અસલ પ્રમાણે ખરાબ કરાવવાનો અર્થ મ્યુનિસિપાલીટીએ આપવો જોઈયે. પણ જો તે ઉપર પ્રમાણે માલમ પડે અથવા બાંધી હોય તો, સદરહુ અર્થે એવી ગટર, મોરી, જાજર, વૉટર કલોસેટ, ઘરની ગલી, અથવા ખાળકુંડીના ધણીએ આપવો જોઈયે, અને તે અર્થે બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ પછી કર ખાતે મંજૂરી રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧૨. (૧) આ પેટા બાબ જોને લાગુ હોય તેવા પ્રકારનું કોષ પછી કામ જે માણસને બીજે પ્રસંગે કરવું પડત તેને તે જાતે કરી લેવાની પ્રથમ સ્વડ ન આપતાં મ્યુનિસિપાલીટી પોતાને યોગ્ય લોગે તો, તે કામ પોતે કરવાને અથવા પોતાના હુકમથી બીજા કોષ પાસે કરાવી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટી, આવું કામ મ્યુનિસિપલ ફંડને ખર્ચે કરવાની સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમથી અથવા ઠરાવથી મંજુરી આપે તે શિવાયને પ્રસંગે, એ પરમાણે કરવામાં આવેલાં કોષપછી કામનો ખર્ચ ઉપર કહેલા માણસે આપવો જોઈયે. અને મ્યુનિસિપાલીટીને એવી રીતે મંજુરી આપવાનો આ ઉપરથી અધિકાર આપવામાં આવે છે.

(૩) ખાનગી ઇમારતોમાંનું અથવા જમીનોમાંનું પાણી કાઢાડી નાંખવા માટેની અથવા કાઢાડી નાંખવાને લગતી કોષપછી નળીઓ, શીટીંગો, પાત્રો અથવા બીજાં સાહીત્યો જે મ્યુનિસિપાલીટીને ખર્ચે પુરાં પાડવામાં, બાંધવામાં અથવા ઉઠાં કરવામાં આવ્યાં હોય તો તે, મ્યુનિસિપાલીટીએ તેમાંના પોતાના હિતસંબંધ સદરહુ ઇમારતો અથવા જમીનોના ધણીને તપદીલ કરી આપ્યાં હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકત ગણાશે.

(૪).—બહાર આવનારાં ઉપાંગો વિગેરે બાબત અધિકાર.

૧૧૩. (૧) સાર્વજનિક ક્ષિતેમાંહેની ઇમારતોના ધણીએને અથવા ભોગવટો કરનારાંએને, તે ક્ષિતેની સપાટીથી જે ઉંચાઇ મ્યુનિસિપાલીટી વખતે વખતે પેટા કાયદાથી ઠરાવે તેટલી ઉંચાઇએ અને પ્લાંથની અથવા પાયાની બીંતની લાઇનની બહાર ધણીમાં ધણી આર ક્રુટ બહાર નીકળે તેવી ઉંચાડી ગેલેરી (વરંડા), જરૂમાં (બાલકની) અથવા ઓરડીઓ એવી ઇમારતોના હરકોષ માળે કરવાની લેખી પરવાનગી આપવાને, અને સદરહુ ક્ષિતેમાં ઘરોનાં છાપરાં, પાંખો વાજંટીઆં “ દુકાનનાં પાટીયાં ” છત્યાદિ કેટલી હદસુધી અને શી ચારે બહાર આવવા દેવાં તે ઠરાવવાને મ્યુનિસિપાલીટી મુખત્યાર છે.

(૨) એવી પરવાનગી શિવાય અથવા એવા હુકમોની વિરૂદ્ધ એવો જે કોષ ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર ઉપર કહેલા પ્રકારના કોષપછી બહાર આવનારા ઉપાંગો કરશે તેને પચીસ રૂપયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને એવો કોષ ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એવા કોષપછી ઉપાંગને માટે આ કલમ પ્રમાણે ગ્રુન્ડેગાર ઠરાવવામાં આવ્યા પછી તે ઉપાંગ કાઢાડી નાંખવાને ચુકશે, તો એવી ચુક અથવા ગફલત જારી રહેશે તે દરમિયાનના દરેક દિવસ બદલ તેને પાંચ રૂપિયા સુધીના વધુ દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટીને, જે કોષપછી ઇમારતની સામે અથવા આગળ, કોષપછી બહાર આવેલું ઉપાંગ, અથવા અતિક્રમણ કરનારો અથવા હરકત કરનારો ભાગ, એવી ઇમારતનું ગભાણું મ્યુનિસિપલ ક્રિમિકટમાં સામેલ થયાની પેહેલાં અથવા પછી, બાંધેલો અથવા કરેલો હોય, અને જે, (અથવા) કોષપછી સાર્વજનિક ક્ષિતમાંથી નિર્લેપપણે તથા સુગમતાએ જવા આવવામાં હરકત થાય એવી રીતે તે ક્ષિત ઉપર અથવા ક્ષિતમાં પડતો હોય અથવા આવતો હોય અથવા કોષપછી પ્રકારે બહાર આવતો હોય અથવા અતિક્રમણ કરતો હોય, અથવા (અ) તે ક્ષિતમાંહેના કોષપછી ઉંચાડા નળને, મોરીને અથવા

ગટરને અથવા તેનું કામ બરાબર ચાલવાને હરકત થાય એવી રીતે તે નળ, મોરી અથવા ગટરમાં અથવા તે ઉપર બહાર આવતો હોય અને આંતક્રમણ કરતો હોય, તે ઇમારતના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને તે કહાડી નાંખવાનું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે. પણ હંમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે એવું ઉપાંગ, આંતક્રમણ કરનારો અથવા હરકત કરનારો ભાગ કોઈપણ જગ્યામાં, એવી જગ્યા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સામેલ થયાની તારીખ પેહેલાં અથવા મ્યુનિસિપાલીટી લેખી પરવાનગીથી સદરહુ તારીખ પછી, કરવામાં આવ્યો હોય, તો, તે આ પ્રમાણે કહાડી નાંખવાથી અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાથી જે માણસને નુકસાન થાય તે દરેક માણસને મ્યુનિસિપાલીટીએ વાળખી વળતર આપવું જોઈએ; અને સદરહુ વળતરની રકમ બાબત કાંઈ પણ વધિ પડે તો તે રકમ કલમ ૧૬૦ માં જે રીત કહી છે તે રીતે ચોક્કસ કરીને ઠરાવવી જોઈએ.

૧૧૪. મ્યુનિસિપાલીટી, હરકોઈ જિલ્લામાંની દરએક ઇમારતના છાપરાનું તથા ખીજા ભાગોનું પાણી તે જિલ્લામાંથી આવનાર જનાર લોકોની ઉપર પડે નહિ તેમ કરવા સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય દેખાય તે રીતે તે પાણી ઝીલોને લઈ જવા સારૂ તથા તે વહી જવા સારૂ યોગ્ય પરનાળ તથા નળીઓ મુકવાનું અને તે સારી સ્થિતિમાં રાખવાનું તે ઇમારતના ધણીને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૧૫. મ્યુનિસિપાલીટી, કોઈ ઇમારતની બહારની બાલુએ, તેલના અથવા ગ્યાસના દીવા સારૂ, અથવા સન ૧૮૮૭ ના હિંદુસ્તાનના વિજળીના દીવા બાબતના આકટના ઠરાવને પાત્ર વિજળીના અથવા ખીજા પ્રકારના દિવાસારૂ, અથવા સન ૧૮૮૫ પછી કરેલા કાયદા ઉપરથી સુધારેલા સન ૧૮૮૫ ના હિંદુસ્તાનના ટેલિગ્રાફ બાબતના આકટના ઠરાવોને પાત્ર ટેલિગ્રાફના અથવા ટેલિફોનના તારસારૂ, અથવા સ્થળાંતરના કારણ માટે વીજળી લઈ જવા સારૂ ખુણીમાં અથવા ગટરમાં અને પાણીનાં કામમાં યોગ્ય રીતે હવા જવા આવવા સારૂ પોતાને જરૂરી દેખાય તેવી નળીઓ ઉભી કરવાને અથવા જડવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ પ્રકારના ખુણીમાં તથા નળીઓ, સદરહુ ઇમારતને અથવા પાસેની કોઈ ઇમારતને ગેરસોહ અથવા અપકારકરૂત ન થાય એવી રીતે ઉભાં કરવાં જોઈએ.

૧૧૬. (૧) દરએક જિલ્લા જે નામથી ઓળખાવવી હોય તે નામ તે જિલ્લાના દરએક છેડા ઉપરની અથવા ખુણાં ઉપરની અથવા નાકાં ઉપરની અથવા તેની પાસેની હરકોઈ ઇમારતના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર વખતે વખતે મરાવવાનો અથવા રંગથી કહાડાવવાનો, અને હરકોઈ ઇમારતની બહારની બાલુના એકાદા પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર અથવા તે ઇમારતની વાડોને જે દરવાજા જિલ્લા ઉપર પડતો હોય તે દરવાજા ઉપર વખતે વખતે નંબર મરાવવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) જે કોઈ માણસ સદરહુ નામનો અથવા નંબરનો નાશ કરશે અથવા તે કહાડી નાંખશે અથવા ચેહેરી નાંખશે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ જે નામ અથવા નંબર માર્યો હોય તેથી જુદું નામ અથવા નંબર મારશે તે માણસ, અને કોઈપણ ઇમારતનો જે કોઈ પણ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો એવી ઇમારત ઉપર સદરહુ નંબર માર્યા પછી તેને પોતાને ખરચે ઠીકઠીક નહિ રાખશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૭. જે કોઈ શખસ—

(અ) ધણીની અથવા ભોગવટો કરનારની સંમતિ શિવાય, કોઈપણ પોસ્ટિંગ મિલ, પ્લેકાર્ડ અથવા બહેરખખરનો ખીજો કાગળ અથવા સાધન કોઈપણ ઇમારતને અથવા ઇમારત ઉપર, ભીંતને અથવા ભીંત ઉપર, પાટીયાને અથવા પાટીયા ઉપર, વાડને અથવા વાડઉપર અથવા કઠોડાને અથવા કઠોડાઉપર ચોઢાશે, અથવા (બ) સદરહુ પ્રકારની સંમતિ શિવાય, ચાકથી અથવા રંગથી અથવા કોઈપણ ખીજી રીતે એવી કોઈપણ ઇમારત ઉપર, ભીંત ઉપર, પાટીયા ઉપર, વાડ ઉપર અથવા કઠોડાઉપર કાંઈ લખશે, અથવા તે બગાડશે અથવા તેને ખરાબ કરશે અથવા તે ઉપર કાંઈ નિશાની કરશે, તેને વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૮. મ્યુનિસિપાલીટી લેખી નોટીસ આપીને કોઈપણ જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરના-

રને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તેણે તે જમીનની જે વાડ જે કાષ્ટપણ સાર્વજનિક રિટ્ટની બાબતે હોય તે રિટ્ટની સપાટીથી તે વાડ ચાર ફુટ કર્તા ઉંચી ન રહે અને ચાર ફુટ કર્તા પોહોળી ન રહે તે પ્રમાણે તે કાપવી અથવા ઝાડી નાખવી, અને જે ઝાડ અથવા ઝાડવાં હરકાષ્ટ સાર્વજનિક રિટ્ટઉપર હરકાષ્ટ રીતે લટકતાં હોય, અથવા જેથી તેને હાય પહોંચતો હોય અથવા હરકત થતી હોય તે ઝાડ અથવા ઝાડવાં, અથવા જે ઝાડ અથવા ઝાડવાં તેવી મિટ્ટ ઉપર લટકી આવે અથવા જેથી તે રિટ્ટને હાય પોહોંચે અથવા, હરકત થાય અથવા નુકસાની લાગે તેવા સભવ છે એવું પોતાને લાગતું હોય તે ઝાડ અથવા ઝાડવાં, અથવા જે ઝાડ અથવા ઝાડવાં કાષ્ટ સાર્વજનિક તળાવનું અથવા કુવાનું અથવા પાણી પુરું પાડવાનું બીજું સ્થળ કર્યું હોય તેનું પાણી બગડે અથવા બગડવાનો સંભવ રહે તેવી રીતે તે તળાવઉપર અથવા કુવા ઉપર અથવા પાણી પુરું પાડવાના બીજા સ્થળઉપર લટકતાં હોય તે કાપી નાંખવાં અથવા ઝાડી નાંખવાં.

(૫)-લોકોની આરોગ્યતા, સહીસલામતી અને સગવડ વધારવા આગત અધિકાર.

૧૧૯. (૧) કાષ્ટપણ ઇમારત અથવા તેને કાંઈ જડયું હોય તે જીર્ણ થયું છે, અથવા પડવા જેવું થયું છે, અથવા તેનાથી બીજા કાષ્ટ રીતે તે ઇમારતમાં અથવા તેની પાસેની કાષ્ટપણ ઇમારતમાં રહેનારા કાષ્ટપણ માણસને અથવા તેના ભોગવટો કરનારને અથવા રસ્તે આવનાર જનાર લોકોને બેખમ છે એમ મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે, તો રસ્તે આવનાર જનાર લોકોનો બચાવ થવાસાર વાડબરી લેવાની પોતાને જરૂર દેખાય તો મ્યુનિસિપાલીટીએ યોગ્ય વાડ તાબડતોબ ભરાવવી જોઈએ. આ પેટા કલમની રૂએ મ્યુનિસિપાલીટીને જે અર્થ થાય તે સમજાતો તે ઇમારતના ધણીએ અથવા ભોગવટો કરનારે આપવો, અને તે અર્થ, બાંધ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કાષ્ટપણ કર બદલની રકમ જે રીતે વસુલ કરાય તે રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) વળી મ્યુનિસિપાલીટીએ સદરહુ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને તેમાં તેને ફરમાવવું કે તેણે, જરૂર હોય તે પ્રમાણે, સદરહુ પ્રકારની ઇમારત અથવા તેને જે જડયું હોય તે તાબડતોબ પાડી નાંખવું, નિર્ભય કરવું અથવા તેની મરામત કરવી, અને જે સદરહુ પ્રમાણે નોટીસ બજાયા પછી ત્રણ દિવસની અંદર તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો તે ઇમારત અથવા વસ્તુની મરામત કરવાનું અથવા તે પાડવાનું અથવા તે નિર્ભય કરવાનું શરૂ કરશે નહિ અને તે કામ યોગ્ય ત્વરાથી પુરું કરશે નહિ, તો તે ઇમારત અથવા તેને જોડેલી વસ્તુ અથવા તે પૈકી પોતાને જરૂર લાગે તેટલો ભાગ મ્યુનિસિપાલીટીએ પડાવવો, અથવા તેની મરામત કરાવવી અથવા તે બીજી રીતે નિર્ભય કરાવવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જોખમ તત્કાલિક ન હોય તે પ્રસંગે, પોતે વાડ ન ભરાવતાં યોગ્ય વાડ ભરવાની ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને પ્રથમ લેખી નોટીસ આપવાનું મ્યુનિસિપાલીટીની મરજી ઉપર છે, અને તે નોટીસ બજાયાની તારીખથી બે દિવસની અંદર તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એવે પ્રસંગે મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય લાગે એવી વાડ ભરવાને ચુકશે, તો મ્યુનિસિપાલીટીએ એવી વાડ તરતજ ભરાવવી અને તે પછી પેટા કલમ (૧) તથા (૨) માં કહ્યા પ્રમાણે આગળ તજવીજ કરવી.

૧૨૦. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને, હરકાષ્ટ વખતે, લેખી નોટીસની મારફત, કાષ્ટ કુવાના, ઝરાના, નેહેરના, તળાવના અથવા પાણીના જથ્થાના બીજા કાષ્ટ સાધનના ધણીને અથવા તે ઉપર અધિકાર હોય તેવા કેટપણ શખસને એવો હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે કે, તેણે, તે કુવા વિગેરે ખાનગી મિલકત હોય અથવા ન હોય તેપણ,

(અ) ઝરા શિવાય પાણીના જથ્થાનું એવું બીજું કાષ્ટપણ સાધન સારી રીતિમાં રાખવું તથા ટકાવી રાખવું; અથવા (બ) નોટીસમાં લખવામાં આવે તે વાજબી મુદતની અંદર, એવા કાષ્ટ પાણીના જથ્થાના સાધનમાંથી ગાળ, કચરો તથા દાઢી જતો ઝાડપાલો કઢાડીને તે સાફ કરવું; અથવા (ક) એવા કાષ્ટપણ પાણીના જથ્થાનું સાધન જમીન ઉપરની મોરીના પાણીથી બગડે નહિ માટે, મ્યુનિસિપાલીટી દેહે તે રીતે તેનું સંરક્ષણ કરવું; અથવા (દ) કુદરતી રીતે વેહેનારા ઝરા શિવાય પાણીના જથ્થાનું એવું બીજું જે કાષ્ટપણ સાધન પુરતી મરામત, સંરક્ષણ અથવા વાડ ન હોવાને લીધે લોકોની અથવા તે

વાપરવાનો અથવા ત્યાંથી અથવા તેની પાસે જવાનો જે શખ્સોને પ્રસંગ હોય તે શખ્સોની આરોગ્ય-તાને અથવા સુરક્ષિતપણાને જેખમકારક છે એમ મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે, તો તે સાધન સદરહુ નોટીસ પોહોંચા પછી ચેવીસ કલાકની અંદર મ્યુનિસિપાલીટી પસંદ કરે તે રીતે દુરસ્ત કરવું, અથવા સુરક્ષિત કરવું અથવા તેને વાડ ભરવી; અથવા (૪) એવા પાણીના જથ્થાનું જે કોષ્ટપણુ સાધન કુદરતી રીતે વેહે-નારો ઝરો નહિ હોય અને જેનું પાણી પીવાને નાલાયક છે એવી મ્યુનિસિપાલીટીની ખાત્રી લાયક સા-બિતી થઇ હોય તે સાધનનું પાણી પીવાનાં કારણસાર વાપરવાનું અને ખીજને વાપરવા દેવાનું બંધ કરવું; અથવા (૬) જે (૪) રકમ પ્રમાણે એવી કોષ્ટપણુ નોટીસ આપ્યા છતાં એવો વાપર જરી રહે અને તે બીજી રીતે બંધ કરી શકાય તેમ નથી એવો મ્યુનિસિપાલીટીનો મત હોય તો, એવો વાપર બંધ કરવા સાર જે રીત મ્યુનિસિપાલીટીને પુરતી દેખાય તે રીતે ઉપર કહેલા પ્રકારના પાણીના જ-થ્થાના સાધનને જથ્થાને માટે અથવા થોડા વખતને માટે બંધ કરવું, અથવા તે ભરી નાંખવું અથવા તેની આજુ બાજુ વડો અથવા વાડ કરવી; અથવા (૭) એવા પાણીના કોષ્ટ જથ્થાના સાધનમાંનું અથવા તે સાધનને જોડાયેલી અથવા તેની પાસેની કોષ્ટપણુ જમીન અથવા જગા અથવા ગાત્ર અથવા ટાંકીમાંનું જે કોષ્ટપણુ ભરાય રહેલું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીના મત પ્રમાણે તંદુરસ્તીને નુકસાનકારક અથવા પડોસના લોકોને ત્રાસદાયક હોય તે પાણી તે સાધનમાંથી, જમીનમાંથી, જગામાંથી અથવા પાત્રમાંથી અથવા ટાંકીમાંથી નીકળાડે અથવા બીજી રીતે કાઢાડી નાખવું.

૨) ઉપર કહેલો ધણી અથવા અધિકારવાળો શખ્સ, પેટા કલમ (૧) ના હારાવ મુજબ અથવા હારાવની રૂએ કહેલી મુદતમાં સદરહુ પ્રકારનો કોષ્ટપણુ હુકમ પાળવાને ચૂકે અથવા ગફતત કરે તો, એવી નોટીસની રૂએ જરૂર હોય તે કામ એકદમ શરૂ કરવાને મ્યુનિસિપાલીટી મુખત્યાર છે, અને તેના મતે કોષ્ટપણુ માણસની તંદુરસ્તીના અથવા સુરક્ષિતપણાના અગ્રાવ સાર તાત્કાલિક તજવીજ કરવાની જરૂર હોય તો તેણે તે કામ એકદમ શરૂ કરવું જોઇએ, અને આ મ્યુનિસિપાલીટીને જે કોષ્ટપણુ ખરચ થાય તે સધળો ખરચ, એવા પાણીના જથ્થાના ધણીએ અથવા એવા પાણીનો જથ્થો જેના અધિકારમાં હોય તેણે ભરી આપવો જોઇએ, અને તે ખરચ બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટપણુ કર બદલની રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું હારાવું છે કે, જેનું પાણી સધળા લોકો અથવા તેના કોષ્ટપણુ લાગ હકથી વાપરતા હોય તેવા કોષ્ટપણુ કુવાની અથવા ખાનગી ઝરાની અથવા ખાનગી નહેરની, તળાવની અથવા જથ્થાના બીજા એકાદ સાધનની બાબતમાં મ્યુનિસિપાલીટીએ કૃત્તેલો ખરચ, અથવા ધણીએ અથવા એવા અધિકારવાળો શખ્સો કરેલો જરૂરનો ખરચ, મ્યુનિસિપાલીટી તેવો હુકમ કરે તો મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવાનો અખત્યાર છે.

૧૨૧. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી સંમતિ લીધાવગર અથવા કાયદાસર બીજા અધિકાર વગર કોષ્ટ માણસ કોષ્ટ સર્વજનિક રિટ્ટની ફરસખી, ગટર, લાદી અથવા તેનો બીજો સામાન, અથવા તેની વાડ, ભોંત અથવા થાંભલા અથવા કોષ્ટપણુ મ્યુનિસિપલ દીવા, દીવાના થાંભલા, ખુણીઆં, પાણીના થાંભલા, હાઇડ્રન્ટ અથવા તેમાંની એવી બીજી મ્યુનિસિપલ મિલકત કાઢાડી નાંખશે અથવા ઉખેડશે અ-થવા તેમાં ફેરફાર કરશે, તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે કોષ્ટપણુ માણસ કોષ્ટપણુ સર્વજનિક રિટ્ટમાંહેની સદરહુ પ્રકારની કોષ્ટ ફર સંખધી, ગટર, લાદી અથવા બીજો સામાન, અથવા વાડ, ભીત, થાંભલા અથવા કોષ્ટપણુ મ્યુનિસિપલ દીવા, દીવાના થાંભલા, ખુણીઆં, પાણીના થાંભલા, હાઇડ્રન્ટ અથવા બીજી મ્યુનિસિપલ મિલકત કાઢાડી નાંખ્યા પછી, ઉખેડ્યા પછી અથવા તેમાં ફેરફાર કર્યા પછી, નોટીસ આપ્યા છતાં, મ્યુનિસિપાલીટીની ખાત્રી લાયક રીતે સદરહુ પ્રકારની કોષ્ટ વસ્તુ પાછી ખેસાડવાને અથવા જેમ હતી તેમ કરવાને ચુકશે, તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને તે રિટ્ટ પેહેલાંની સ્થિતિમાં આજુવાનો જે ખર્ચ થાય તે તેણે આપવો જોઇએ, અને તે ખર્ચ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટપણુ કર બદલની રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨૨. (૧) હરકોષ જગા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ થયા પછી, તેમાંની હરકોષ સાર્વજનિક સ્ટ્રીટમાં જે કોષપણ માણસે કોષપણ ભીત અથવા કાંધ વાડ, કંદેરો, થાંભલો, દુકાન, વરંડા (ઓટલો) તબક, પ્લીથ, પગથીઈ અથવા કાંધ દ્વારા આવનાર ઉપાંગ અથવા વસ્તુ અથવા બીજું અતિક્રમણ અથવા હરકત કરનાર કામ બાંધ્યું હશે અથવા કર્યું હશે અથવા જે બાંધેરો અથવા કરશે અથવા જે કોષ માણસ સદરહુ સ્ટ્રીટમાં, અથવા એવી સ્ટ્રીટ માંહેની કે.કે. ઉઘાડી મોરી અથવા ગટર અથવા નેહરમાં અથવા તે ઉપર કાંધ પેટી અથવા ગાંસડી અથવા માલનો દાગીનો અથવા વેપારની જાણ અથવા બીજી કાંઈ જનસ મુકશે અથવા મુકાવશે, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીને, સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અતિક્રમણ કરનાર કામ કહાડી નાંખવાનો તેમજ ખાનગી મિલકત ન હોય એવી કોષ પણ ખુલ્લી જગામાં પછી તે જગા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઈ હોય અથવા ન હોય, તેમાં અધિકાર વગર કરેલું કાંઈ તેવાજ પ્રકારનું હરકત અથવા અતિક્રમણ કરનાર કામ કહાડી નાંખવાનો અધિકાર છે, પણ એવું કરાવ્યું છે કે તે જગા મલિક મુઆઝમની થઇ હોય તો, તેમ કરવાને કલેક્ટરની પરવાનગી પ્રથમ લેવી જોઈએ. અને એ પ્રમાણે કહાડી નાંખવાનો જે ખર્ચ થય તે જે માણસે સદરહુ હરકત અથવા અતિક્રમણ કરનાર કામ કર્યું હોય તે માણસે આપવો, અને તે ખર્ચ, ખાખ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ પણ કર બદલની રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જેને નીચે પ્રમાણે કરવાનો યોગ્ય અધિકાર મળ્યો ન હોય એવો જે કોષ માણસ ખાનગી મિલકત ન હોય એવી કોષપણ ખુલ્લી જગામાંથી માટી, રેતી અથવા બીજી વસ્તુ કહાડી લઇ જશે અથવા તેમાં અથવા તે ઉપર કોષપણ અતિક્રમણ કરશે, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને અતિક્રમણના પ્રસંગે, એવા ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ પેહેલેથી થયાની તારીખ પછી જે જે દિવસ સુધી તે અતિક્રમણ જારી રહેશે તે દરેક દિવસ બદલ વળી દસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૪) લોકોને અથવા કોષપણ રાખસને અડચણ ન થાય તે રીતે, વાર તેહેવારને દહાડે તથા કાર્ય પ્રયોજનની વખતે હરકોષ સાર્વજનિક જિંદને થોડા દહાડા માટે રોકવા દેવાની અથવા તેમાં કાંઈ કામ ઉભું કરવા દેવાની અથવા ચાર દાહાડા કરતાં વધતી નહિ હોય તેટલી મુદત સુધી બાર્ડ જિંટ (ગલી) માં તથા જગામાં સર્પણ સીચી મુકવા દેવાની આ કલમમાંહેના કોષપણ ઠરાવથી મ્યુનિસિપાલીટીને મના છે એવું સમજવું નહિ.

(૫) આ કલમમાંના કોષપણ ઠરાવ, ૧૧૩ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રૂપએ જે બહાર આવનારા ઉપાંગો માટે યોગ્ય અધિકાર મળ્યો હશે તેમને અથવા પેટા કલમ (૪) ની રૂપએ જે બાંધતમાં પરવાનગી આપવામાં આવી હશે તેને લાગુ પડશે નહીં. ”

૧૨૩. (૧) કોષપણ માણસનો હરકોષ ધમારત એવી રીતે અથવા એવે પ્રસંગે બાંધવાનો અથવા તોડી પાડવાનો અથવા તેના બહારના ભાગમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તેની મરામત કરવાનો ઇરાદો હોય કે તે કામથી કોષપણ જિંદમાં હરકત અથવા જોખમ અથવા અડચણ થવા જેવું હોય અથવા થાય, તો તેના દરેક માણસે એવું કામ શરૂ કરતાં પેહેલાં. (અ) તેમ કરવાસાર મ્યુનિસિપાલીટીનું પ્રથમ લેખી લાઇસન્સ લેવું જોઈએ, અને (બ) જ્યાં બાગળ સદરહુ પ્રમાણે કામ ચાલતું હોય ત્યાં બાગળ તે ધમારત જિંદથી જુદી રાખવા સારૂ જોઈએ તેવી વાડ બરાવવી, અને લોકોના સુરક્ષિતપણા સારૂ અથવા તેઓની સગવડ સારૂ જેટલી મુદતસુધી તે વાડની જરૂર હોય તેટલી મુદતસુધી, મ્યુનિસિપાલીટીની ખાતરી લાયક રીતે, તે વાડ ટકાવી રાખીને સારી હાલતમાં રાખવી, અને રાત્રે તેની નજીક જોખમ તેટલું અજવાળું રખાવવું જોઈએ, અને મ્યુનિસિપાલીટી હુકમ કરે ત્યારે તે કહાડી નાંખવી જોઈએ.

(૨) જે કોષ માણસ આ કલમના કોષપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધ ચાલશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પેહેલી વાર ગુન્હો સાબિત થયાની તારીખ પછી, પ્રસંગ પ્રમાણે જે જે દિવસ તથા રાતના સંખ્યામાં તે વિરૂદ્ધ વર્તન ચાલુ રાખશે તેવા દરેક દિવસ બદલ અથવા દરેક રાતબદલ તેને દસ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૪. (૧) જે જિલ્લો, ગટરો, મેરીઓ, અથવા બીજી જગા મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થઇ હશે તેમાંની કોઇપણ જિલ્લો, ગટર અથવા મેરી અથવા બીજી જગા આંધતી વખતે અથવા તેની મરામત કરતી વખતે મ્યુનિસિપાલિટીએ પડોસની ઇમારતોને ટેકા આપીને તથા તેમનો બચાવ કરીને અકસ્માત નહિ થાય એવો યોગ્ય બંદોબસ્ત અને તે કામ ચાલતું હોય ત્યારે ગાડીઓ અથવા ગાડાં અથવા બીજાં વાહનો અથવા ઢોરો અથવા ઘોડા આવતાં જતાં અટકાવવા સારૂ પોતાની નજરમાં યોગ્ય આવે તેવી આડ, સાંકળો અથવા થાંભલા સદરહુ પૈરી હરકોઇ જિલ્લામાં અથવા તેની વચ્ચે આડા ખેસાડાં જોઇયે; અને તે જિલ્લામાં હરકોઇ ગટર અથવા મેરી અથવા બીજી કામ બંધાતું હોય તે વખતે અથવા તેની મરામત થતી હોય તે વખતે મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી અથવા સંમતિ વગર તે આડમાંની કોઇ આડ અથવા તે સાંકળોમાંની કોઇ સાંકળ અથવા તે થાંભલાઓમાંની કોઇ થાંભલો તોડી પાડશે અથવા તેમાં ફેરફાર કરશે અથવા તે કઢાડી લઇ જશે, અથવા એવા હરકોઇ દીવા કઢાડી જશે અથવા ઓતવશે, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૫. (૧) કોઇ માણસે મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી પરવાનગી વગર અથવા તેમાં લખેલી શરતોને અનુસર્યા શિવાય બીજી રીતે કોઇપણ જિલ્લામાં ખાડો ખોદવો નહિ અથવા ઇમારત, બંધાવ સારૂ વપરાયલા અથવા તે વાપરવા બારેલાં ઇમારતી લાકડાં, પથ્થર, ઇંટ, મટોડી અથવા બીજી કોઇપણ સામાન ઉભો કરવો નહીં અથવા મુકવો નહિ; અને તે પરવાનગીનો અમલ મ્યુનિસિપાલિટી પોતાની નજરમાં આવે ત્યારે બંધ કરી શકશે; અને સદરહુ પ્રકારની પરવાનગી કોઇ માણસને આપી હોય, ત્યારે તે સામાન કઢાડી લઇ જવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની ખાત્રી લાયક રીતે ખાડો પુરી નાંખવામાં આવે અથવા બીજી રીતે જોખમ વગરનો કરવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી તે માણસે પોતાના ખર્ચથી તે સામાન અથવા ખાડાની આસપાસ પુરતી વાડ બરાબી લેવી અને રાત્રે ત્યાંહાં આગળ પુરતું અજવાળું કરાવવું જોઇયે.

(૨) જે કોઇ માણસ પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવ વિરૂદ્ધ ચાલશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા હશે, અને પહેલીવાર ગુન્હો સાબીત થયાની તારીખ પછી, પ્રસંગ પ્રમાણે, જે જે દિવસ અથવા રાતના સંબંધમાં તે વિરૂદ્ધવર્તન ચાલુ રાખશે તેવા દરેક દિવસ બદલ અથવા દરેક રાતબદલ તેને દસ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૬. જે મ્યુનિસિપાલિટીના મત પ્રમાણે, કોઇ પણ પથ્થરની ખાણ ખોદવાનું, અથવા કોઇ પણ જગામાં પથ્થર, મટોડી અથવા બીજી પદાર્થ કઢાડી લઇ જવાનું કામ સદરહુ ખાણ અથવા જગાની પડોસમાં રહેનારા અથવા તેની પાસે જવાનો કાયદાસર હક હોય તે માણસોને જોખમ ભરેલું હોય અથવા તેથી અપકારક કૃત્ય થતું હોય અથવા થવાનો સંભવ હોય, તો તે મ્યુનિસિપાલિટી તે ખાણના અથવા જગાના ધણીને અથવા એવા ખોદ કામમાટે અથવા એવા પદાર્થ કઢાડી લઇ જવા માટે જવાબદાર હોય તે માણસને લેખી નોટીસ આપીને એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તેણે એવી ખાણ ખોદવાનું અથવા એવો પદાર્થ કઢાડી લઇ જવાનું કામ આગળ ન ચલાવવું અથવા ન ચલાવવા દેવું અથવા તેથી થતું અથવા થવાનો સંભવ હોય તેવું જોખમ અટકાવવા સારૂ અથવા તેવું અપકારક કૃત્ય દુર કરવા સારૂ પોતે કહે તે બંદોબસ્ત તે ખાણના અથવા જગાના સંબંધમાં કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે તે ખાણ અથવા જગા મલિકમુઆઝમને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા તે ખાણ સદરહુ પ્રમાણે ખોદવાનું અથવા તે જગામાંથી પદાર્થ સદરહુ પ્રમાણે કઢાડી લઇ જવાનું કામ સરકાર તરફથી અથવા સરકારની વતી કરવામાં આવતું હોય અથવા સરકારની અથવા સરકારના અમલદાર તરીકે કામ કરનારા કોઇ અમલદારની પરવાનગીથી અથવા તેણે આપેલા અધિકાર મુજબ ચાલનારા કોઇ માણસથી અથવા તેની વતી કરવામાં આવતું હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટીએ સદરહુ પ્રમાણે કરવા બાજત કલેક્ટર પાસે તેમ કરવાની સંમતિ મેળવ્યા શિવાય તથા મળે ત્યાં સુધી તે પ્રમાણે કરવું નહિ.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ કલમમાં કહેલી કોઇપણ બાજતમાં તાત્કાલિક બંધ દાળવા સારૂ એવી ખાણની પાસે અથવા જગાની પાસે યોગ્ય વાડ બરાબની મ્યુનિસિપાલિટીને જરૂર જણાય તો, આવનાર

જનાર લોકોના સંરક્ષણ સાથે તાપડતોય તેમ કરવાનો તેને અધિકાર છે, અને આ કલમની રૂપે કોષ્ટપણ કામ કરતાં મ્યુનિસિપાલિટીને જે કાંઈ ખર્ચ થાય તે સદરહુ ધણીએ અથવા ખીજા માણસે આપવો જોઈએ, અને તે ખર્ચ બાબતે પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટપણ કર બદલ માંગેલી રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૬)—અપકારક કૃત્ય અટકાવવાનો અધિકાર.

૧૨૭. (૧) મ્યુનિસિપાલિટી જે ટેકાણા, રીત તથા વખત દરાવે તે શિયાય ખીજે ટેકાણે, રીત અને વખતે કોઈ સ્થિતમાં અથવા સ્થિતની નીચેની કમાનમાં અથવા સ્થિતની બાબતની કોષ્ટપણ મેરીમાં, અથવા કોષ્ટપણ ખુલ્લી જગા ઉપર અથવા કોષ્ટ સાર્વજનિક એવાસ (કી) ઉપર અથવા ડક્કા ઉપર (જેટી ઉપર) અથવા ઉતારવાની જગા ઉપર અથવા સમુદ્ર કિનારાના અથવા જેમાં ભરતીઓટ થતી હોય એવી નદીના કીનારાના ભાગ ઉપર, પછી તે ભાગ ભરતીની રેષાની નીચે અથવા ઉપર હોય તે ઉપર. અથવા કોષ્ટપણ નદીના, પાણીના માર્ગના અથવા નાળાના કાંઠા ઉપર જે કોષ્ટ માણસ ધુળ, કચરો, ડાણ, રાખ. વાડીમાંનો અથવા રસોડાનો અથવા તખેલાનો કચરો, અથવા હરકોષ્ટ પ્રકારનો ગોજવાડ અથવા પ્રાણીજન્ય હરકોષ્ટ પદાર્થ અથવા કાચનો અથવા ચિનાઈ માટીનો પુટી ગયેલો કાંઈ સામાન અથવા ખીજે કાંઈ કચરો કે પુત્તે અથવા જે ખીજા કાંઈ વસ્તુ અપકારક હોય અથવા થઈ શકે તે વસ્તુ નાંખશે અથવા પોતાનાં કુટુંબમાંના અથવા ધરમાંના કોષ્ટ માણસ પાસે નાંખાવશે અથવા તેને નાંખવા દેશે, અને જે કોષ્ટ માણસ ઉપર કહેલે કોષ્ટ પણ ટેકાણે અપકારક કૃત્ય કરશે અથવા પોતાના કુટુંબમાંના અથવા ધરમાંના કોષ્ટ માણસને કરવા દેશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(થ) જે કોષ્ટ માણસ હરકોષ્ટ ગટરમાં, મેરીમાં, ગરનાળામાં, વિવરમાર્ગમાં અથવા પાણીના માર્ગમાં ઉપર કહેલો કોષ્ટ પણ પદાર્થ, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી વગર નરક નાંખશે અથવા મુકશે અથવા પોતાના ધરમાંના કોષ્ટ માણસ પાસે નાંખાવશે અથવા મુકાવશે અથવા તેને તેવું કરવા દેશે તેને અને જે કોષ્ટ માણસ એવી કોષ્ટ મેરીમાં, ગરનાળામાં, વિવર માર્ગમાં અથવા પાણીના માર્ગમાં અથવા તો તેમાં બગાડ થાય એવી રીતે તેની નજીકમાં અપકારક કૃત્ય કરશે અથવા પોતાના કુટુંબના કોષ્ટ માણસને કરવા દેશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૮. જે કોષ્ટ માણસ હરકોષ્ટ ટાંકીનું અથવા ગટરનું પાણી અથવા પોતાની ઇમારતમાંનો અથવા પોતાના નિર્બંધ હેઠળની કોષ્ટ જમિનમાંનો ખીજે જે કાંઈ પ્રવાહી અથવા ઇતર પદાર્થ ત્રાસદાયક હોય અથવા ત્રાસદાયક થવા સરખો હોય તે, મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી પરવાનગી વગર, હરકોષ્ટ સ્થિત ઉપર અથવા ખુલ્લી જગા ઉપર જવડાવશે અથવા જવા દેશે, વેહેડાવશે અથવા વહેવા દેશે, નાંખાવશે અથવા નાંખવા દેશે, ઝરફા દેશે, અથવા કોષ્ટ પણ ગટરમાંથી અથવા કોષ્ટપણ બહારની ભીંતમાંથી ઝરફાવશે અથવા હરકોષ્ટ સ્થિતમાંની ઉઘાડી ગટરમાં જવડાવશે અથવા જવા દેશે અથવા વહેડાવશે અથવા વહેવા દેશે અથવા પડાવશે અથવા પડવા દેશે, અથવા એવી પરવ નગીમાં કહેલો કોષ્ટપણ શરત ધાળવાને મુકશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૯. જે કોષ્ટ પણ ઇમારતનો અથવા જમીનનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો હોય તે માણસ તે ઇમારત ઉપર અથવા જમીનઉપર કાંઈ કચરો, ડાણ, લાદ અથવા હાડકાં અથવા રાખ અથવા નરક અથવા ગોજવાડ અથવા હરકોષ્ટ ઉપદ્રવકારક અથવા ગોળે પદાર્થ એવીસ કલાક કરતાં વતીવાર સુધી રાખશે અથવા રાખવા દેશે અથવા યોગ્ય પાત્ર શિયાય ખીજા કક્ષામાં રાખશે અથવા રાખવા દેશે. અથવા સદરહુ પાત્ર ગોળા અથવા ઉપદ્રવકારક સ્થિતિમાં રહેવા દેશે, અથવા તેમાંથી ગોજવાડ કઢાડીને તે સફ અને ચોખ્ખું કરવા માટે યોગ્ય તજવીજ કરવાની ગફલત કરશે, અથવા સદરહુ ઇમારતમાં કે ઇમારત ઉપર અથવા જમીનમાં કે જમીન ઉપર કાંઈ જનાવર અપકારક કૃત્ય કરે તેવી રીતે રાખશે અથવા રાખવા દેશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પહેલીવાર ગુન્હો સાબિત થવાની તારીખ પછી જે જે દિવસના સંબંધમાં એવો ગુન્હો ચાલુ રહેશે તેવા દરેક દિવસ બદલ તેને સાંચ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૦. (૧) નરક અથવા તેવા બીજા દુર્ગંધવાળા પદાર્થ ફાળણીજ વખતે કઢાડી લઇ જવાનું કાયદાસર છે એવું વખતે વખતે ઠરાવવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

(૨) જે કોઇ માણસ—

(અ) મ્યુનિસિપાલિટીએ એ પ્રમાણે વખત ઠરાવીને તેની નોટીસ દાંડી પીટાવીને આપી હશે ત્યાર પછી કોઇ બિટમાંથી એવી રીતે ઠરાવેલા વખત શિવાય બીજા કોઇપણ વખતે સદરહુ પ્રકારનો કોઇપણ દુર્ગંધવાળો પદાર્થ લઇ જશે અથવા લઇ જવડાવશે અથવા (મ) સદરહુ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલિટીએ વખત ઠરાવ્યો હોય અથવા ન હોય, તો પણ હરકોઇ વખતે, (૧) જે કોઇ પણ ગાડી માંહેનો અથવા પાત્ર માંહેનો અથવા વાસણ માંહેનો પદાર્થ તથા તેમાંની ગંધ બહાર નહિ નીકળે તેટલા મટે તેને યોગ્ય ઢાંકણ ન હોય એવું ગાડું અથવા ગાડી અથવા પાત્ર અથવા વાસણ એવા કોઇપણ કામ સાર વાપરશે, અથવા (૨) એવો દુર્ગંધવાળો પદાર્થ કઢાડી લઇ જતી વખતે તે બધી જોઈને અથવા ગફલથી પાડશે અથવા ઢાળશે, અથવા (૩) જે ઠેકાણે એવો કોઇ પણ દુર્ગંધવાળો પદાર્થ પાડ્યો હોય અથવા ઢાળ્યો હોય તે દરેક જગા સંભાળથી વાળીને સાફ કરશે નહિ, અથવા (૪) જે વાસણમાં એવો દુર્ગંધવાળો પદાર્થ હોય તે વાસણ કોઇ સાર્વજનિક જગાએ મુકશે અથવા રાખશે, અથવા (૫) ઉપર કહેલા કોઇપણ કારણ સાર વાપરેલું ગાડું અથવા ગાડી અથવા પાત્ર અથવા વાસણ લઈ જવા સાર મ્યુનિસિપાલિટીએ બહાર નોટીસ આપીને જે બિટ અથવા રસ્તો ઠરાવ્યો હશે તે શિવાયની કોઇ પણ બિટમાંથી અથવા રસ્તેથી તે ગાડું વિગેરે હાંકી જશે અથવા લઇ જશે અથવા હાંકાવશે અથવા લઇ જવડાવશે, તે માણસને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૧. (૧) જે કોઇ માણસ જે કોઇ ઇમારત અથવા જમીન રહેવા લાયક હોય કે ન હોય તેનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો હોય અને જે એવી ઇમારત અથવા જમીનને ગોળ અથવા નુકશાનકારક સ્થિતિમાં રહેવા દેશે, અથવા તે ઇમારતની અથવા જમીનની પાસે રહેનારા લોકોને મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં ઉપદ્રવ થાય તેવી સ્થિતિમાં રહેવા દેશે, અથવા તે ઉપર ફાફડો થોડ અથવા ઉપદ્રવકારક ઘાસ વિગેરે જે ઘાસ થઇ જવા દેશે, અને તે સાફસુક કરવા બાબત અથવા બીજી રીતે યોગ્ય સ્થિતિમાં આણવા બાબત મ્યુનિસિપાલિટી લેખી નોટીસ આપે ત્યાર પછી વાજખી વખતની અંદર તેમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે અમલ નહિ કરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પહેલી વાર ગુન્હો સાતિત થવાની તારીખ પછી જે જે દિવસના સંબંધમાં આવી નોટીસ પ્રમાણે અમલ નહીં કરવા આજુ રહેશે તેના દરેક દિવસ બદલ તેને પંચ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે તે ઇમારત, માણસને રહેવા લાયક સ્થિતિમાં નથી એવું મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં આવશે, તો તે તે પ્રમાણે લાયક થાય ત્યાંહાં સુધી તે કામ સાર વાપરવાની લેખી નોટીસથી મના કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

(૩) જે કોઇપણ ઇમારત પડી જવાની હાલતમાં આવ્યાને લીધે, ગફલતને લીધે, છોડી દેવામાં આવ્યાને લીધે, ઉપયોગમાં ન લેવાયાને લીધે, અથવા માલકોની તકરાર હોવાને લીધે અથવા તેમાં કોઇ રહેતું નહિ હોય તેને લીધે. (અ) આજણ તથા એકઠા લોકોનાં અથવા જેમને દેખીતું ઉપજીવિકાનું સાધન ન હોય એવા અથવા જેઓ પોતાને વિશે ખાત્રી લાયક હકીકત કહી શકતા ન હોય એવા લોકોનું એકઠા થવાનું ઠેકાણું થઇને, અથવા (મ) આરોગ્યતાને નુકશાનકારક હોય એવા અથવા દુરાચરણના કોઇપણ કારણ સાર વાપરવામાં આવતું હોઇને, અથવા (ક) સર્પો, ઉંદરો અથવા તાસદાયક જનાવરોનું અશ્વનું ઠેકાણું થઇને, તે એક પ્રકારનું અપકારક કૃત્ય થયું છે એવી હરકત, અથવા આડોશી પાડોશીને અથવા તે પાસેથી આવનાર જનાર લોકોને અસુખ, ગેરસોઇ અથવા તાસનું સાધન થાય એવી ખરાબ અથવા બેડોળ થઇ છે એવી હરકત, તે બદલ લઇ શકાય એમ હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટીને, તે હરકત આ બાકદના બીજા કોઇપણ ઠરાવ મુજબ બીજી રીતે દુર ન થઇ શકે એમ નથી એમ બાગે તો, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં બળ્ણિતો અથવા રહેતો જે કોઇ સખસ પોતે ઇમારતનો ધણી છે એમ કહેતો હોય તેને લેખી નોટીસ આપીને તે સખસને અથવા બીજા કોઇ પણ પ્રસંગે, તે ઇમારતના કરવાબંધપણ

અથવા બીજો કોઇપણ સહજ નજરે પડે એવા ભાગ ઉપર લેખી નોટીસ ચોઢોડીને એવી ઇમારતમાં હિત સંબંધ હોવાનું કહેનારા સધળા માણસને એમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે, એવી નોટીસની તારીખથી સાત દિવસથી ઓછી નહિ હોય એવી તે નોટીસમાં લખેલી મુદતની અંદર તેણે અથવા તેઓએ તે ઇમારત પડાવીને તેના સામાન કહડાવી લઇ જવો; અને એવો હુકમ પાળવામાં ન આવે, તો તે મ્યુનિસિપાલિટીને, ઉપર કહેલી મુદત પૂરી થયા પછી, તે ઇમારત તરતજ પડાવવાનો તથા તેના સામાન કહડાવી લઇ જઇને તે વેચવાનો, અને તેના વેચાણની ઉપજમાંથી, સદરહુ પ્રમાણે કરતી વખતે પોતાને થયેલો ખર્ચ વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે, અને આ પ્રમાણે વસૂલ ન થયેલો સધળો ખર્ચ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસૂલ કરવાના કોર્ષ પછી કર બદલ મગિલી રકમ જેવી રીતે વસૂલ કરાવ તેવી રીતે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩૨. પ્રેસિડેન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા કોઇપણ કૌન્સિલરને અથવા તે કામ સાફ મ્યુનિસિપાલિટીએ અધિકાર આપેલા કોઇપણ અમલદારને, આમાં આગળ કહ્યા પ્રમાણેની નોટીસ આપીને, સુરજ ઉગે ત્યારથી તે સુરજ આથમે ત્યાંહાં સુધીમાં ગમે તે વખતે સધળી ઇમારતોમાં તથા જમીનોમાં પેસીને જોવાનો, અને લેખી નોટીસ આપીને લોકોની આરોગ્યતાનાં કારણ સાફ તે સર્વને અથવા તેના કોઇ ભાગને માહેથી અને બહારથી તુરત ચુનો ધોળાવવાનું અથવા તે બીજી રીતે સાફસુદ કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

૧૩૩. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીને, જોઇયે ટેટલી સાર્વજનિક જગા અથવા સમુદ્ર કિનારાનો જે ભાગ ખાનગી મિલકત નહિ હોય તે ભાગ નહાવાના કામમાં વાપરવા સાફ કહાડી આપવાનો અધિકાર છે; અને તેમજ રેહેવાસીઓને નાહવાને જોઇયે ટેટલાં વગ પડતાં તળાવો અથવા વેહેળા પછી પુરા પાડવાનો અથવા જુદા રાખવાનો અધિકાર છે; અને તેજ પ્રમાણે જનાવરો અથવા કપડાં ધોવા સાફ અને લોકોની તંદુરસ્તી તથા સ્વચ્છતા અને સુખ સંબંધી બીજા કારણ સાફ તળાવો અથવા હોળે અથવા વેહેળા પછી જુદા રાખવાનો અધિકાર છે. અને મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માહેની કોઇપણ એક અથવા સધળી સાર્વજનિક જગા આ કલમમાં કહેલા કોઇપણ કારણસાફ વાપરવાની મના કરવાનો પણ અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે.

(૨) આ કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટીએ કાહાડેલા તથા વિલમ્બાનકાળે અમલમાં હોય તે સધળા હુકમોની તથા નોટીસોની નકલો મ્યુનિસિપલ ઓફીસમાં રાખવી જોઇયે, અને તે સધળા વાજબી વખતે જોવાની લોકોને છુટ હોવી જોઇયે.

૧૩૪. (અ) જે કોઇ, ૧૩૩ મી કલમ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલિટીએ કરેલા કોઇ હુકમનું અથવા કોઇપણ પેટા કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરીને મ્યુનિસિપાલિટીના કોઇ ઝરામાં, ખાખોચીઆમાં, તળાવમાં અથવા હોળમાં, કુવામાં અથવા ટાંકીમાં અથવા નળમાં અથવા નહેરમાં નાહારો, અથવા તેમાં કાંઈ જનાવર અથવા હરકોઇ પ્રકારની વસ્તુ ધોરી અથવા ધોવડાવશે. અથવા તેમાં કોઇ જનાવર અથવા કોઇપણ વસ્તુ ફેંકશે અથવા નાંખશે અથવા ઝોકાવશે અથવા પેસાડશે, અથવા તેમાં જે કોઇપણ પદાર્થ અપકારક હોય અથવા થાય તેવો હોય તે પદાર્થ તેમાં વેહે તેમ કરશે અથવા વેહેવા દેશે અથવા તેમાં અણ્યાવશે અથવા અણ્યાવા દેશે, અથવા તે માહેનું કાંઇ પાણી જેથી કરીને કાંઇપણ બંશે ખરાબ થાય અથવા બગડે એવું કાંઈ કામ કરશે, અને

(બ) જે કોઇ માણસ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંના અથવા તેની હદઉપરના કોઇ તલાવનું અથવા વેહેળાનું અથવા ચરનું પાણી, ગંધાતુ અથવા અપકારક થવાનો જેથી સંભવ હોય એવા કાંઈ પ્રાણી જન્ય અથવા વનસ્પતીજન્ય અથવા ખનિજ પદાર્થ તે તળાવમાં અથવા વેહેળામાં અથવા ચરમાં મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી વગર ભીંજવશે.

તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૫. કોઇપણ ખાનગી વંડામાં હોય કે બીજે ઠેકાણે હોય એવું ખાખોચીયું, ચર, તળાવ, તળાવડી કુવો અથવા ખાડો અથવા કોઇપણ નિરૂપયોગી અથવા એકંડું થઇને બરાબ રહેલું ગંધાતુ પાણી અથવા

ગંધાતા પાણીની અથવા ત્રાસદાયક અથવા ઇજાકારક બીજા પદાર્થની નેહર અથવા કુંડી રહેનારા લોકોની તબિયતને ઇજાકારક અથવા પડોસીઓને ઉપદ્રવકારક થવાનો સંભવ છે એવું મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં આવે ત્યારે, તે સાફ કરવા અથવા પૂરી નાખવા અથવા તેમાંથી પાણી વહી જાય એમ કરવા બાબત અથવા તે કઢાડી નાખવા બાબત, અથવા તે પીડા કમી કરવાને અથવા તે દુર કરવાને જે બંદોબસ્ત કરવાની પોતાના અભિપ્રાય પ્રમાણે જરૂર હોય તે બંદોબસ્ત કરવા બાબત તેના ધણીને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

૧૩૬. જે કોઇ માણસ, મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી પરવાનગી વગર અને તે પરવાનગીમાં કાંઈ રીત કહી હોય તો તે રીત વગર બીજી રીતે, નરક અથવા જેમાંથી દુર્ગન્ધ નીકળે એવું બીજું ખાતર અથવા પદાર્થ ભરી રાખશે અથવા વાપરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૭. જે કોઇ માણસ, કોઇ સાર્વજનિક સ્થિતિમાં અથવા જગામાં લોકોની રાહદારીને અડચણ અથવા બેખબ થાય અથવા તેમાં અપકારક કૃત્ય થાય તેવી રીતે તેમાં દોરોને અથવા બીજા જનાવરોને બાંધશે અથવા પોતાના કુટુંબમાંના અથવા ધરમાંના કોઇ માણસ પાસે તેવું કરાવશે અથવા તેને તેવું કરવા દેશે, અથવા રખવાળ વગર સદરહુ પ્રકારના જનાવરોને આમ તેમ ભટકાવશે અથવા ભટકવા દેશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૮. (અ) જે કોઇ પશુ જનાવરને દુષ્કાળા (ડેરી)ના કામ સાથે રાખવામાં આવતું હોય અથવા જેનો ખોરાક તરીકે ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો હોય તે જનાવરને જે કોઇપણ માણસ વિષ્ટા, તમેલાનો કચરો, જે જવાક અથવા બીજા ગંદા પદાર્થ ખવડાવશે, અથવા તેને એવો પદાર્થ ખાવા દેશે અથવા ખવડાવવા દેશે તે માણસને વત્તામાં વત્તા પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. "

૧૩૯. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં કાંઈપણ વેપાર અથવા જનસ યનાવવાના કારણસાર વાપરવામાં આવતાં હોય તેવાં કોઈપણ બાંધ કામમાં અથવા ઇમારતોમાં વપરાતી અથવા વપરાવાની દરેક ભઠ્ઠીમાંથી ધુમાડો નીકળે તેનો અને તેટલો નાશ થાય અથવા બળી જાય અથવા ઓછો થાય એવી રીતે તે ભઠ્ઠી સમળે પ્રસંગે બાંધવાનું અથવા તેમાં ઉમેરો કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો હુકમ જાહેર નોટીસ આપીને કરવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે; પછી તેમાં વરાળ સંચાનો ઉપયોગ કર્યો હોય કે નહિ હોય તેની ચિંતા નથી.

(૨) સદરહુ પ્રકારનો હુકમ થયા પછી, એવી રીતે ન બાંધેલી, ઉમેરો કર્યા વગરની અથવા ફેરફાર કર્યા વગરની સદરહુ પ્રકારની ભઠ્ઠી કોઇ માણસ વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે, અથવા સદરહુ પ્રકારની કોઇ ભઠ્ઠીમાંથી ધુમાડો નીકળે તેનો સારી રીતે નાશ ન થાય અથવા અને તેટલો બળી ન જાય તેવી રીતે તે ભઠ્ઠી ગફલતથી વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે તો, સદરહુ પ્રમાણે ગુન્હો કરનારો દરેક માણસ તે કારખાનાનો અથવા ઇમારતનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર હોય અથવા ધણીએ અથવા ભોગવટો કરનારે તેની વ્યવસ્થા કરવા સાથે રાખેલો એજન્ટ અથવા બીજો માણસ હોય, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને ત્યાર પછી તેની ઉપર બીજાવાર ગુન્હો સાબિત થશે તો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે લોકોએ ટિવ ઍન્જિન હરકોઇ રેલ્વે ઉપર લાવ લઇ જા કરવાસાર વપરાતાં હોય તેમની અથવા જે રસ્તાનો મરામત સાથે વપરાતાં હોય તેમને આ કલમનો કોઈપણ ઠરાવ લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

(૭) માર્કીટો બાબત, ખાવાની જાણસોના વેચાણ બાબત [વગેરે બાબત નિયમ.

૧૪૦. (૧) જે સાર્વજનિક માર્કીટો અથવા કસાઇખાનાં મ્યુનિસિપાલિટીએ બાંધ્યાં હોય અથવા ચાલુ કર્યાં હોય અથવા જે બીજા મારકીટોને અથવા કસાઇખાનાં મ્યુનિસિપાલિટીએ લેખી લાઇસેન્સ આપ્યાં હોય તે શિવાય બીજા કોઇ જગા, માણસના ખાવાના કામમાં ચોળેલાં જનાવર, માંસ, માછલી, ફળ અથવા બાજીપાકો વેચવાની મારકીટ દાખલ અથવા કસાઇખાનાં દાખલ સાધારણ રીતે વાપરવી નહિ એવો હુકમ કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે. સદરહુ પ્રકારના લાઇસેન્સ પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે સામાન્યતઃ અથવા કોઇ બાબતમાં વખતે, વખતે આપવાનો, તહકુમ કરવાનો, અથવા

નહિ આપવાનો, અથવા પાછા લેવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અખત્યાર છે.

(૨) એવા પ્રકારનો માલ વેચવા માટે દુકાનોના લાઇસન્સ, જે શરતોએ અને જે શરતોને પાત્ર રહિને, જે પ્રસંગે આપવાં અથવા આપવાં નહિ અથવા તહકુમ કરવા અથવા પાછા લેવા તે શરતો તથા તે પ્રસંગ ઠરાવવાના પેટા કાયદા જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અમલમાં હોય ત્યાં કોઇપણ માણસે, ૪૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (૫) મુજબ કરેલા પેટા કાયદા પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીએ લાઇસન્સ આપ્યા શિવાય, મ્યુનિસિપલ અથવા લાઇસન્સવાળી મારકીટ, શિવાય બીજી કોઇપણ જગા, માણસના આવાના કામમાં ચોળેલાં જનાવરો, માંસ અથવા માછલી વેચવાની દુકાન દાખલ વાપરવી નહિ.

(૩) જે કોઇ માણસ સદરહુ પ્રકારના હુકમ વિરૂદ્ધ, અથવા ઉપર ફરમાવેલા પ્રકારનાં લાઇસન્સ વગર, અથવા સદરહુ લાઇસન્સ જે શરતોએ અથવા જે શરતોને પાત્ર આપવામાં આવ્યું હશે તે શિવાય બીજી રીતે સદરહુ પ્રકારના કાંઈ જનાવરો અથવા માલ વેચશે અથવા વેચવા મુશરો, અથવા કોઇ જગા સદરહુ જનાવરો વિગેરે વેચવા માટે દુકાન દાખલ વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે, અથવા કોઇ જગા કસાઇખાનાં દાખલ વાપરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૪) લાઇસન્સ વગર અથવા તે તહકુમ હોય તે મુદતમાં અથવા તે પાછું લાંબા પંજી જે કોઇપણ જગા ઉપર કહેલા પ્રકારના વેચાણ સારૂ દુકાન દાખલ વાપરી હોય અથવા વાપરવા દીધી હોય તેના અંધમાં ગુન્હાની સામિતીનો ઠરાવ થયા પછી, મ્યુનિસિપાલીટીની અરજી ઉપરથી (બીજી રીતે નહિ) એવી જગા અંધ કરવા આખત માલસેટે હુકમ કરવો જોઇયે, અને પછી તેણે એવી જગાનો એવો ઉપયોગ ન થવા દેવા સારૂ માણસો નિમવા જોઇયે અથવા બીજી તજવીજ કરવી જોઇયે, અને એવી જગા અંધ કરવાનો એવા પ્રકારે હુકમ કર્યા પછી જે કોઇપણ માણસ તે એવી રીતે વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે તે દરેક માણસને તે જગા આ પ્રમાણે અંધ કરવાનો હુકમ થયા પછી જે જે દિવસે તે જગા તે માણસ આ પ્રમાણે વાપરવાનું જરૂરી રાખશે અથવા જરૂરી રાખવા દેશે તેને દરેક દિવસ બદલ પાંચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૫) આ કલમ માંહેના કોઇપણ ઠરાવ જે કોઇપણ હોટેલ અથવા વીશીમાં ખાવા સારૂ આપેલા ખાવાના પદાર્થોના વેચાણ સારૂ તે હોટેલ અથવા વીશી વાપરવાની આખતમાં લાગુ નથી.

૧૪૦. (૧) હરકોઇ સાર્વજનિક માર્કીટ અથવા કસાઇખાનું વખતે વખતે ચાલુ કરવાનો અથવા અંધ કરવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે. સદરહુ પ્રકારની કોઇપણ માર્કીટ અથવા કસાઇખાનું કોઇ માણસ વાપરે તે આખત દુકાનનું લાકું અથવા બીજું લાકું અથવા ફી લેવાનો, અથવા સદરહુ માર્કીટમાંની અથવા કસાઇખાનામાંની કોઇ દુકાનનો અથવા જગાનો ભોગવટો કરવાનો હક અથવા સદરહુ પ્રકારની હરકોઇ માર્કીટ અથવા કસાઇખાનું બીજી રીતે વાપરવાનો હક વખતે વખતે જાહેર લિલામ કરીને અથવા બીજી રીતે વેચવાનો પણ અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) જે કોઇપણ માણસ મ્યુનિસિપાલીટીની પરવાનગી વગર અથવા લાઇસન્સ વગર સદરહુ માર્કીટમાં કોઇપણ જણસ વેચશે અથવા વેચવા મુકશે, અથવા સદરહુ કસાઇખાનાં વાપરશે, તેને પચીસ રૂપિયાસુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૧. કમિશનરની અથવા તેણે કલેક્ટરને અધિકાર આપ્યો હોય તો તેની મંજૂરીથી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદ બહાર કસાઇખાનાં અથવા જનાવરોનાં મુડદાની બવરથા કરવાની જગાઓ નિમવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને કાયદાસર અધિકાર છે. અને મ્યુનિસિપલ હદમાં સદરહુ પ્રકારની જગાનો વહીવટ કરવા સર્વધી આ આક્ટના તથા તેની રૂએ ચાલતા પેટા કાયદાના સઘળા ઠરાવ સદરહુ પ્રકારની જગામાં, તે જગા જાણે મ્યુનિસિપલ હદમાં હોય તે પ્રમાણે પૂર્ણરિતે અમલમાં રહેશે.

૧૪૨. (૧) પ્રેસિડેન્ટને, વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ આ અર્થે અધિકાર આપેલા કોઇપણ કૌન્સિલરને અથવા અમલદારને

(અ) જે જનાવરો, મડદાં, ગોષ, મરધાં, બતકાં, શિકાર, માંસ, માછલી, ફળફળાદીક, બાજીપાંદો, અનાજ, રોટલી, આટો, દુધ, ઘી, માખણ અથવા માણસોના ખોરાક સારૂ અથવા પીવા સારૂ અથવા

દવા સાર થોળેલી ખીજી જનસો વેચવાને માટે મોડેલી હોય અથવા વેચવા સાર ફેરી ફરવામાં આવતી હોય અથવા કોઇ પણ જગાએ વેચવાના અથવા વેચવા માટે નૈયાર કરવાનાં કારણ સાર મુકવામાં અથવા આણુવામાં આવી હોય તે તપાસવાને માટે, સઘળે વાજખી વખતે કોઇ પણ જગામાં પેસીને તે જગો તપાસવાનો, અથવા કસાઇખાના સાર જે જગા વપરાતી હોય તે જગામાં પેસીને તે જગા તપાસવાનો અને તે મહેતી કોઇપણ જનસ તપાસવાનો, અને (બ) એવાં કોઇપણ જનાવરો, મડદાં અથવા ઉપર કહેલી ખીજી જનસ રોગિષ્ટ અથવા નબળી અથવા અવગુણકારક અથવા માણસોના ખોરાક સાર અથવા પીવા સાર અથવા દવા સાર ના લાયક છે એવું જણાય, તો તે પકડવાનો, અધિકાર છે.

જલદી બગડી જનારી કોઇપણ જનસ, પ્રેસિડંટના, વાઇસ પ્રેસિડંટના અથવા મેનેજીંગ કમીટીના ચેરમેનના અથવા આ પેટા બાબતી રૂપે મ્યુનિસીપાલીટીને મળેલા સઘળા અથવા તેમાંના કોઇપણ અધિકાર ચલાવવાને ૨૯ કલમ પ્રમાણે નિમાયલી કમીટીના ચેરમેનના “ અથવા જે કોઇ મ્યુનિસિપલ કમીશનર હોય તો તેના ” મત પ્રમાણે રોગિષ્ટ, નબળી, અવગુણકારક અથવા ખાવાને, પીવાને અથવા દવાને લાયક ન હોય તો તેનો, તેઓના હુકમથી તાબડતોબ નાશ કરવાનો અધિકાર છે.

જે દરેક જનાવર અને જલદી બગડે નહિ એવી જે દરેક જનસ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે પકડવામાં આવે તે માછલેટની રૂપે લઇ જરી નોંધાએ.

જે માછલેટને પુરતા પુરાવા ઉપરથી એમ દેખાય કે એવી કોઇપણ જનસ રોગિષ્ટ અથવા નબળી અથવા અવગુણકારક અથવા માણસને ખાવા પીવા સાર અથવા દવા સાર લાયક નથી તો, તેના ધણીને અથવા તેનો માત્ર નિલેખી અથવા હુડાભાડાગણો ન હોય એવા જે માણસના કબજામાંથી તે મળી આવી હોય તેને, હિન્દુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ પડતા ન હોય તો. સો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને તે માછલેટે તે જનસનો નાશ કરાવવો નોંધાયે અથવા તે જણુસ વેચવા માટે મંડાય નહિ અથવા તેનો ખાવા અથવા પીવા અથવા દવા સાર ઉપયોગ થાય નહિ એવી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરાવવી.

(૨) જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આ પેટા કલમ, સન ૧૮૯૮ના મુખ્યના ભેગ કરવાની મનાઇ કરવા બાબતના આક્ટ મુજબ કાઢાડેલા જહેરનામાની રૂપે જણે તે પેટા કલમ સદરહુ આકટની ૫ મી કલમનો ભાગ હોય એવી રીતે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય અને સઘળી જાતની અથવા કોઇપણ નિર્દિષ્ટ કરેલી જાતની ખાવાની જણુસને લાગુ હોય તે દરેક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, જે કોઇપણ જણુસને આ પેટા કલમ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે લાગુ પડતી હોય તે જણુસ ખાવા અથવા પીવાને થોળેલી હોય અને પેટા કલમ (૧) માં કહેલી કોઇપણ જગામાં હોય તો, પ્રેસિડંટને, વાઇસ પ્રેસિડંટને અથવા ઉપર કલ્લા પ્રમાણે અધિકાર આપેલા અમલદારને, એવી જણુસ, તે વિશે જે પ્રમાણે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી એમ દેખાય તે પ્રસંગે તે પકડવાનો અધિકાર છે, અને જે પુરાવા ઉપરથી માછલેટની નજરમાં આવે કે એવી જણુસ તે વિશે જે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી તો તે માછલેટને, તેનો નાશ કરવાનો અથવા તે વેચવા મંડાય નહિ અથવા તેનો ખાવા અથવા પીવાને ઉપયોગ કરાય નહિ એવી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવા બાબત હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, અને તેના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાંથી મળી આવી હશે તે શખ્સ તેનો માત્ર હુડાભાડાવાળો અથવા નિલેખી ન હોય તો તેને, તે બાબતમાં હિન્દુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડતા ન હોય તો સો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

ખુલાસો—જે એવી કોઇપણ જણુસ પેટા કલમ (૧) માં કહેલી કોઇપણ જગામાં લી દાખલ વેચવા માટે મોડેલી હોય, ભરેલી હોય, અથવા આણેલી હોય અને તેમાં, સર્વાંશે દુધમાંથી નીકળેલી ન હોય એવી વસ્તુ હોય, તો તે જણુસ જે પ્રમાણે તે વિશે દર્શાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ આ પેટા કલમના કારણ સાર સમજવું જોઇએ.

પણુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ પેટા કલમમાં હવાલો આપેલી ખાવાની કોઇપણ જણુસ જેવી હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હોય તેવી તે નથી એમ, તેમાં તંદુરસ્તીને ધનકારક ન હોય એવી કોઇ વસ્તુ

ઉમેર્યાનાજ કારણને લીધે માન્યતાને જણાય. ત્યારે તે જણસનો ધણી અથવા તે જણસ જેના કબજામાંથી મળી આવી હશે તે શખસ માન્યતાની ખાત્રી થાય એવી રીતે નીચે પ્રમાણે સાબિત કરે તો, તે ધણીએ અથવા શખસે ગુન્હો કર્યો નથી એમ સમજવું, એટલે—

(અ) એવી ખાવાની જણસ વેપારની જણસ તરીકે બનીને અથવા તૈયાર થઇને લઇ જવા સાથે અથવા ખપ સાથે ગોળા થવા માટે તેમાં એવી વસ્તુ ઉમેરવાની જરૂર હોવાથી તે ઉમેરી છે, અને તેથી તે જણસનું કદ, વજન અથવા માપ વધે તે માટે અથવા તેની હલકી ભત છુપાય તે માટે તે કપટથી ઉમેરી નથી, અથવા (બ) એવી ખાવાની જણસ બનતી વખતે, તૈયાર થતી વખતે અથવા લઇ જતી વખતે તેમાં સદરહુ બહારની વસ્તુ અનિવાર્ય બેળાઇ ગઇ છે, અથવા (ક) સ્પષ્ટ તથા વંચાય એવી રીતે લખેલું અથવા છાપેલું લેખલ એવી ખાવાની જણસ ઉપર ચઢેલીને અથવા તે સાથે રાખીને અથવા લોકોને જાહેર કરવાની બીજી રીતે તેણે એવી વસ્તુ એવી રીતે ઉમેરવાની વાતની પુરતી સચવા આપી છે, અથવા (ડ)—(૧) સદરહુ જણસ અમુક સ્વરૂપની, સત્વની, તથા પ્રકારની હોવા બાબતની ખાત્રીનો લેખી દાખલો લઇને તેણે તે ખરીદ કરી હતી, (૨) તે ઉપર પ્રમાણેના સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની ન હતી એવું માનવાને તેને કાંઇજ કારણ ન હતું, અને (૩) તે જણસ, તે બાબતના લેખી દાખલામાં જેવા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની લખી હતી તે શિવાય બીજી જણસ તરીકે તેને વેચવા સાથે માંડી ન હતી, ફેરીએ લઇ ગયો નહોતો અથવા આણી ન હતી, અને તેણે તે જે સ્થિતિમાં ખરીદ કરી હતી તેજ સ્થિતિમાં તે હતી.

(૩) આ કલમ મુજબ ચલાવવાનાં સધળા ફાજદારી કામમાં એવી કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યાનું જે શખસની ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસને હાજર રહેવા બાબતના સમન માટેની અરજી, એવા શખસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી વાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ન આવે તો, માન્યતાને તે સમન આપવાની ના કહેવી.

૧૪૩. પ્રેસિડન્ટને, વાઇસ પ્રેસિડન્ટને અથવા આ અર્થે મ્યુનિસિપાલીટીએ અધિકાર આપેલા કોષ્ટક પશુ કૌન્સિલરને અથવા અમલદારને, માણસોના ખોરાક માટે વાપરવાની જણસોનું વેચાણ કરવા માટે વપરાતી કોષ્ટક પશુ જગામાં સધળા વાજબી વખતે પેસવાનો, અને વાપરવામાં આવતાં હોય તે કાટલાં તથા માપ તપાસવાનો અધિકાર છે, અને ખોટાં અથવા ખોટાં કાટલાં અથવા માપ, અથવા જે કાટલાં તથા માપ વાપરવાથી લોકો ઉતરાય એવાં કાટલાં તથા માપ સદરહુ જણસ જે શખસના હવાલામાં હોય તે શખસના કબજામાંથી મળે તો, તેને બસે પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૮).—ભય ભરેલા રોગોનો અટકાવ કરવા બાબત.

૧૪૪. (૧) પેટા કલમ (૨) માં કહેલા સધળા અથવા કોષ્ટકપશુ અધિકાર જાહેરનામાની મારફતે તેમાં લખેલી હરકોઇ મ્યુનિસિપાલીટીને કોષ્ટકપશુ વખતે આપવાનો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અખત્યાર છે, અને તે જાહેરનામામાં અથવા તે પછીના કોષ્ટકપશુ જાહેરનામામાં જાહેરની મ્યુનિસિપાલીટીએ બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અને બીજી બાબતોમાં કમીશનર એ બાબત કાંઇ મર્યાદા, બંધી તથા શરતો કરાવે તે સધળાને પાત્ર રહીને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, આ પ્રમાણે તેને આપેલા દરેક અધિકાર, એવા કોષ્ટકપશુ જાહેરનામામાં એ બાબત કહેલી મુદત સુધી, અથવા એવી મુદત કહી ન હોય તો, તે અધિકાર પાછો લેવામાં આવે ત્યાં સુધી, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ચલાવવો જોઇયે;

(૨) જે અધિકાર સધળે અથવા થોડે અંશે આગલી પેટા કલમ (૧) મુજબ આપી શકાય તે હેઠળ પ્રમાણે છે, એટલે:—

(અ) વિશેષ અથવા સામાન્ય હુકમ કરીને નીચે પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર, એટલે, જે જે વૈદ્યકીય ધંધા કરનાર એમ જણતો હોય અથવા જેને એમ માનવાનું કારણ હોય કે પોતે ઇન્સ્પેક્ટાલ ન હોય એવા કોષ્ટકપશુ રહેણાંમાં જે કોષ્ટક માણસની પોતાના ધંધાની રૂચે મુલાકાત લીધી હોય તે માણસ વાજબી રીતે ભય ભરેલો રોગ કહેવાય એવા રોગથી પીડાય છે તો તે દરેક વૈદ્યકીય ધંધા કરનારે તે બાબતની ખબર, અથવા કોષ્ટકપશુ કારખાનાનો અથવા કેળવણીને લગતા કોષ્ટકપશુ ખાતાનો જે

મેનેજર અથવા કોષપણ કુટુંબનો જે મુખ્ય એમ જાણતો હોય અથવા જેને એમ માનવાનું કારણ હોય કે પોતાના વહિવટ અથવા નિયંત્ર હેઠળના કોષપણ રહેઠાણમાં રહેનારા અમુક માણસ વાજબી રીતે ભય ભરેલો રોગ કહેવાય એવા રોગથી પીડાય છે તો તે દરેક તે બાબતની ખબર, મ્યુનિસિપાલીટી આ અર્થે ઠરાવશે તે શખસને અને તેટલી તાકીદથી આપવી. (૫) જે કોષપણ જગામાં કોષપણ ભય ભરેલો રોગ હોવાની ખબર મળી હોય અથવા સશ્ચ હોય તે જગા, નોટીસ ન આપતાં, અથવા તપાસવાનો હુકમ કરેલા અથવા અખત્યાર મળેલા શખસને વાજબી દેખાય તેવી નોટીસ આપીને તપાસવા બદલ તથા એવી જગા બહાર રોગ ન પસરે તેની તબવીજ કરવા બદલ હુકમ કરવાનો અથવા અખત્યાર આપવાનો અધિકાર; (૬) જેથી કોષ ભય ભરેલો રોગ ઉત્પન્ન થવાનો અથવા ફેલાવવાનો સંભવ છે એમ કોષ વૈદ્યકીય અમલદારની સલાહ ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે એવું કોષપણ કુવાનું, તળાવનું અથવા બીજી જગોનું પાણી પીવા સારૂ લઈ જવાની મનાઈ કરવાનો અધિકાર; (૭) જે માણસને ઉતારાની અથવા રેલ્વેવાની યોગ્ય સગવડ ન હોય અથવા જે એક કરતાં વધારે કુટુંબના ભોગવટામાં હોય એવા ઓરડામાં અથવા સાથે સાથેની કોટડીઓમાં ઉતર્યો હોય અને જે ભય ભરેલા રોગથી પીડાતો હોય તેને સદરહુ રોગથી પીડાતા માણસોને જે કોષપણ ઇસ્તિલાલમાં અથવા જગામાં ઓસડવેસડ કરવા સારૂ દાખલ કરવામાં આવતા હોય ત્યાં મ્યુનિસિપાલીટીએ આ સંબંધમાં અધિકાર આપેલા તથા યોગ્ય રીતે લાયક હોય એવા કોષ વૈદનો ધંધે ચલાવનારા શખસની સહીના દાખલા ઉપરથી, લઈ જવાનો હુકમ કરવાનો અથવા લઈ જવડાવાનો અધિકાર; (૮) કોષપણ ઇમારતના અથવા ઇમારતના ભાગના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને, અથવા તે ઇમારત માંહેની અથવા ભાગ માંહેની કોષપણ વસ્તુ જે માણસની માલકીની હશે અથવા જેના તાબામાં હશે તેને, તેના પોતાના ખરચે, અથવા તે ગરીબ હોય તો અથવા તે બાબતની હકીકત જોતાં મ્યુનિસિપાલીટીને વાજબી લાગે એવું બીજું કારણ હોય તો મ્યુનિસિપાલીટીના ખરચે, તે ઇમારત અથવા તેના ભાગ અથવા વસ્તુ સારૂ કરવાનું લેખી નોટીસથી ફરમાવવાનો અધિકાર; (૯) જે ઓઢવા પાથરવાની અથવા બીજી જથ્થોસો કોષપણ ભય ભરેલા રોગથી દુષિત થવાનો સંભવ હોય તે જથ્થોસોમાંના રોગબીજનો નાશ કરવાનાં અથવા તે જથ્થોસો ધોવાનાં સાધનો પુરાં પાડવાનો તથા તેમ કરવા સારૂ જગા ઠરાવવાનો, અને તેમનો નાશ કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર; (૧૦)—(૧) કોષપણ ભય ભરેલા રોગથી પીડાતા શખસોને મફત લઈ જવા સારૂ યોગ્ય વાહનો પુરાં પાડવાનો તથા તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર. (૨) એવી રીતે વાહનો પુરાં પાડવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે, એવા શખસોને સંધર્ષા અથવા કોષપણ ભાડાનાં વાહનમાં લઈ જવાની મનાઈ કરવાનો અધિકાર, અને (૩) એવા કોષપણ શખસને લઈ જવા માટે જે વાહન કોષપણ વખતે વાપરેલું હોય તેમાંના રોગબીજનો તાબડોતોય નાશ કરવો જોઈએ, એવો હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર; (૬) (૧) કોષપણ ભય ભરેલા રોગથી પીડાતા કોષપણ માણસને સદરહુ રોગ ફેલાતો અટકાવવાને યોગ્ય સાવચેતીઓ લીધા શિવાય કોષપણ બીટમાં અથવા કોષપણ નિશાળ અથવા કારખાનામાં અથવા કોષપણ ધર્મશાળા, નાટકશાળા, મારકિટ અથવા સાર્વજનિક વપરાસની બીજી જગ્યામાં, જાણીજીતને ખુલ્લો રહેતાં અટકાવવાનો અધિકાર; અથવા (૨) એ પ્રમાણે પીડાતા કોષપણ માણસના હવાલાવાળા માણસને એવા દરદીને એ પ્રમાણે ખુલ્લો મુકતાં અટકાવવાનો અધિકાર; (આઇ) જે કોષપણ માણસ એમ જાણતો હોય અથવા જેને એમ માનવાનું કારણ હોય કે અમુક જથ્થોસ હરકોઈ ભય ભરેલા રોગથી કોષપણ પ્રકારે દુષિત થવાનો સંભવ થયો છે તે માણસને જથ્થોસમાંના રોગબીજનો નાશ કરવાનાં કારણ શિવાય બીજા કારણ સારૂ બીજી જગ્યાએ લઈ જવાની અથવા બીજા માણસને આપવાની મનાઈ કરવાનો અધિકાર; (જે) જે કોષપણ વીસીમાં, ઇનમાં (ધર્મશાળામાં), ધર્મશાળામાં અથવા સરાઈમાં કોષ માણસ ભય ભરેલા રોગથી પીડાતો હોય અથવા પીડાય છે એમ માનવાનું કારણ હોય, તે વીસી વીગેરે ભાડે આપવાને ઇચ્છનારા અથવા ત્યાં રહેવાની સગવડ કરી આપનારા શખસે, તે ઇમારત અથવા તેનો ભાગ, અને જેમાં રોગબીજ રહેવાનો સંભવ હશે એવી ત્યાંની જથ્થોસ મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા એ બાબત તેણે નિમેશા અમલદારની ખાત્રી થાય એવી રીતે રોગબીજ વગર ક્યાં વગર અથવા તે તે પ્રમાણે કરાય ત્યાં

સુધી, તે વીસી વિગેરે ભાડે આપવાની અથવા ત્યાં રહેવાની સગવડ કરી આપવાની મનાઈ કરવાનો અધિકાર; (ક) બીજા વર્ગના અધિકારથી ઓછો અધિકાર જેને ન હોય એવા માજિસ્ટ્રેટની દરેક બાબતમાં પ્રથમ પરવાનગી લઇને, આરોગ્યતાને નુકસાનકારક જે ઝુંપડાં અથવા છાપરામાં માણસો ભય ભરેલા રોગથી પીડાય છે એમ માનવાનું કારણ હોય એવાં ઝુપડાં અથવા છાપરાનો નાશ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાની નજરમાં આવે તો, આ કલમ મુજબ કોઇપણ મિલકતનો નાશ કર્યોને લીધે જેને સાફ નુકસાન થયું હોય એવા કોઇપણ માણસને વળતર આપવાને મુખ્યત્વાર છે. પણ મ્યુનિસિપાલીટીએ કયું કયું હોય તે શિવાય. આ કલમમાં કહેલા અધિકાર કોઇપણ પ્રસંગે ચલાવ્યાના કારણથી થયેલા કોઇપણ નુકસાનના અથવા નુકસાનીના વળતર બદલ કોઇપણ દાવો ચાલશે નહિ.

(૪) જે કોઈ માણસ, કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય અને આ કલમની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીને આપેલા કોઇપણ અધિકારની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીએ કર્યો હોય એવા કોઇપણ ઉપયોગનું ઉત્પાદન કરીને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીનો કોઇપણ અમલદાર અથવા તેના હુકમ મુજબ કામ કરનારો કોઇપણ શખસ એવો કોઇપણ હુકમ બજાવતો હોય તે વખતે તેને હરકત કરશે, તેને બસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૫. (૧) કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં અથવા તેના કોઇપણ ભાગમાં કોઇપણ ભય ભરેલો રોગ ફાટી નીકળવાની ધારતી હોય અથવા તે ફાટી નિકળ્યો હોય ત્યારે તેની મ્યુનિસિપાલીટીએ તે રોગનો ઉદભવ અટકાવવા સાફ અથવા તેના બંદોબસ્ત કરવા સાફ અથવા તે ઓછો કરવા સાફ અથવા તેનો નાશ કરવા સાફ તેને જરૂર જણાય તેવી સઘળી તજવીજો કરવી જોઇયે.

(૨) ઉપર કહેલા પ્રકારના પ્રસંગે શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અને બીજા બાબતમાં કમીશનરને વિશેષ જાહેરનામાની મારફત અમુક ડિવિઝનમાં ભય ભરેલો રોગ થવાની ધારતી છે અથવા તે શરૂ થયો છે એવું જણાવીને તે ડિવિઝનની મ્યુનિસિપાલીટીને નીચેની પેટા કલમમાં કહેલા સઘળા અથવા કોઈ પણ જુદા અધિકાર આપવાનો અખત્યાર છે. અને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ તે ઉપરથી, તે જાહેરનામામાં અથવા તે પછીના કોઇપણ જાહેરનામામાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે કોઈ મર્યાદા, બંધન તથા શરતો ફરવી હોય તે તે સઘળાને પાત્ર રહીને પોતાને આ પ્રમાણે મળેલો દરેક અધિકાર, એવો અધિકાર સદરજુ પ્રકારના જાહેરનામા મારફત પાછો લઇ લેવામાં આવે ત્યાંસુધી ચલાવવો જોઇયે.

(૩) જે અધિકાર ઉપરની પેટા કલમ મુજબ સઘળા અથવા થોડા આપવામાં આવે તે નિચે પ્રમાણે છે, એટલે—(અ) જે કોઇપણ રોગબીજ યુક્ત ઇમારત રહેવાના ધર ઢાખલ વાપરવામાં આવતી હોય તે ઇમારતમાં અથવા તેના કોઇપણ ભાગમાં અથવા આવી ઇમારતની પાસેની એવી રીતે વપરાતી ઇમારતમાં જથ્થે માટે અથવા થોડા વખત માટે રહેનાર માણસને અથવા માણસોને તે ઇમારત અથવા તે ભાગ છોડી જવા બાબત નિચેની શરતોને પાત્ર રહીને હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, તે શરતો હેઠળ પ્રમાણે છે, એટલે—

(૧) દરેક બાબતમાં, જેને બીજા વર્ગના અધિકારથી ઓછો અધિકાર ન હોય એવા માજિસ્ટ્રેટની પરવાનગી પ્રથમ મેળવવી જોઇયે, અને,

(૨) જે માણસોના સંબંધમાં તે હુકમ કર્યો હોય તે સઘળાની રહેવાની સગવડ બીજો ઠેકાણો થવા જોગ હોવી જોઇયે અથવા કરવી જોઇયે.

(બ) તે મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનની બાહારની જગાએથી આવનારા અથવા કોઇપણ રોગબીજ યુક્ત ઇમારત પાસેની કોઇપણ ઇમારતમાં રહેનારા માણસોના શરીરની વૈદ્યકીય અમલદાર પાસે તપાસ કરાવવા વિશે અને જરૂર હોય તો એવા માણસોનાં કપડાં, ઓઢવા પાથરવાની અથવા સંશ્લેષ આવતો હોય તેવી બીજા જણસોમાંના રોગબીજનો નાશ કરવા વિશે ફરમાવવાનો, અને એવા કોઇપણ માણસને પોતાનું ઠામ ઠેકાણું આપવાનું, અને ફરમાવે વખતે તથા જગાએ વતનામાં વત્તા ૧૦ દિવસ સુધી રોજ વૈદ્યકીય તપાસણી સાફ હાજર થવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે;

(ક) બિજાના સિવિલ સર્જનના અથવા આ અર્થે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે નિમેશા બીજા કોઈ વૈદ્યકીય

અમલદારના લેખી મત પ્રમાણે, કોષ્ટપણ સાર્વજનિક અથવા ખાનગી જગામાં, અથવા કોષ્ટપણ પ્રસંગે અથવા કોષ્ટપણ કારણસારે પત્યાસથી વધારે લોક એકઠા થયાથી સદરહુ રોગ પસરવાનો અથવા તે વધારે ભયભરેલો થવાનો સંભવ હોય તો, એવી જગાએ અથવા પ્રસંગે અથવા કારણસારે એવી રીતે એકઠા થવાની, સાધારણ રીતે, અથવા કોષ્ટપણ વિશેષ બાબતમાં વિશેષ હુકમ કરીને, મનાઈ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાની નજરમાં આવે તો, આ કલમ મુજબ કોષ્ટપણ મિલકત નાશ કર્યાને લીધે જેને સારજી નુકસાન થયું હોય એવા કોષ્ટપણ માણસને વળતર આપવાને મુખત્યાર છે, પણ મ્યુનિસિપાલીટીએ કચ્છલ કર્યો હોય તે શિવાય, તેમાં કહેલા અધિકાર કોષ્ટ પ્રસંગે ચલાવ્યાના કારણથી થયેલા કોષ્ટપણ નુકસાનના અથવા નુકસાનીના વળતર બદલ કોષ્ટપણ દાવો ચાલશે નહીં.

(૫) પેટા કલમ (૨) મુજબ ઉપર કહેલા પ્રકારનો ઠરાવ જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તેમાં, જે કોષ્ટ પણ સ્થાપસ, (અ) જે કોષ્ટપણ હુકમ તે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય અને જે ૧૪૪ મી કલમ અથવા આ કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલીટીને આપેલા કોષ્ટ પણ અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો હોય તે હુકમ નબી જોઇને તોડશે, અથવા.

(બ) મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ્ટ પણ અમલદારને, અથવા તેણે આપેલા અધિકારની રૂપે કામ કરનારા ખીજ માણસને, એવો કોષ્ટ પણ હુકમ અમલમાં આણવામાં હરકત કરશે, તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૬. (૧) ગવર્નર ઇન કોન્સલને કોષ્ટપણ વખતે—(અ) ૧૪૪ મી કલમ મુજબ અથવા ૧૪૫ મી કલમ મુજબ આપેલા કોષ્ટપણ અધિકાર પાછો લેવાનો (બ) એવા કોષ્ટપણ અધિકારના સંબંધમાં ઠરાવેલી હદ, બંધન અથવા શરત રદ કરવાનો અથવા ફેરવવાનો, અથવા (ક) એવો કોષ્ટપણ અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો કોષ્ટપણ હુકમ રદ કરવાનો. અધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહેલા પ્રકારનો કોષ્ટપણ અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલા દરેક હુકમનો અમલ, તે અધિકાર પાછો લીધા પછી, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં બંધ થશે.

૧૪૭. જે કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદર ઢોરમાં, મેઠાંમાં અથવા બકરામાં કોષ્ટપણ એવી રોગ ઉદભવે, અથવા તેવો કોષ્ટ પણ રોગ દાખલ થવાનો સંભવ જણાય, તો ત્યાંની મ્યુનિસિપાલીટીએ તે રોગ, અથવા તેનો ઉદભવ, અથવા તેનું દાખલ થયું અટકાવવા સાર અથવા તે બાબત ઉપાય કરવા સાર, અથવા તે ઓછો કરવા અથવા દાખી દેવા સાર જરૂર જણાય તેવા સધળા ઉપાય કરવા જોઇએ.

૧૪૮. (૧) જ્યારે જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીને એમ જણાય કે કોષ્ટ ઇમારતની અંદર એટલી બધી ગરદી થઇ છે કે તેથી તેમાં અથવા તેની પાસેની ઇમારતમાં રહેનારાઓની તંદુરસ્તીને હાનિ અથવા નુકસાન થયું છે અથવા થવાનો સંભવ છે, ત્યારે ત્યારે એવી ગરદી અટકાવવાનો હુકમ મેળવવાસાર પેહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની આગળ કામ ચલાવવાની તબવીજ કરાવવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

(૨) એવો માજિસ્ટ્રેટ જે ગરદી વિષે ફરીયાદ કરવામાં આવી છે તેથી રોગ થવાનો સંભવ છે અથવા રોગ થવાની ધારતી છે એવા અભિપ્રાયનો વૈદકીય અમલદારનો દાખલો પોતાની આગળ રજુ કરવામાં આવે, અને પોતાને ખીજ જે કંઈ તબવીજ કરવાની જરૂર જણાય તે કરીને સદરહુ ઇમારતમાં ઉતરનારાઓની, બાકુતોની અથવા ખીજ રહેનારાઓની સંખ્યા, જેટલી હદ સુધી ઓછી કરવાની જરૂર છે એમ પોતે ઠરાવે તેટલી હદ સુધી વાજખી મુદતની અંદર (જે મુદત ૭ અઠવાડિયાથી વધારે નહી હોય એવી અથવા દશ દહાડાથી ઓછી ન હોય એવી હોવી જોઇએ) કરી કરવાનો હુકમ તે ઇમારતના ધણીને કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા પોતાને વાજખી અને યોગ્ય જણાય એવો ખીજે કંઈ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જે સદરહુ ઇમારતના ધણીએ તે ઇમારત પેટા બાડે આપી હોય, તો તેમાં ઉતરનારાઓ બાકુતો અથવા ખીજ ખરેખરા રહેનારાઓએ જેની પાસેથી તે જગા બાડે લીધી હોય તેને આ કલમના કારણસાર, તે ઇમારતનો ધણી સમજવો જોઇએ.

(૪) પેટા કલમ (૨) મુજબ જે કોષ્ટપણ ધરધણીપર હુકમ કહાડવામાં આવ્યો હોય તે ધરધણીની

ફરજ છે કે તેણે એવા હુકમમાં ફરિયાદમાં આવેલી શરતો પુરી કરવાને જરૂર જણાય તેટલા સદરહુ ઇમારતમાંના ઉતરનારાઓ, ભાડુતો અથવા બીજા ખરેખર રહેનારાઓને સદરહુ ઇમારત એવા હુકમમાં કહેલી મુદતની અંદર ખાલી કરવાને લેખી નોટીસ તુરતાતુરત આપવી જોઈએ, અને એવા જે કાંઈ પણ ઉતરનારાઓ, ભાડુતો અથવા રહેનારાઓને એવી નોટીસ મળે તે તે પ્રમાણે ચલાવવાને બંધાયેલા છે.

(૫) પેટા કલમ (૨) ની રૂપે કહાડવામાં આવેલા કાંઈપણ હુકમમાં કહેલી તારીખ પછી જે કાંઈ ધરધણી તે હુકમનો લાગુ કરીને કાંઈપણ મકાનમાં ધણી ગરદી થવા દેશે તેને અને જે કાંઈ માણસ પેટા કલમ (૪) ની રૂપે પોતાને મળેલી નોટીસ મુજબ એવું કાંઈ મકાન ખાલી કરશે નહીં તેને, એવા હુકમમાં કહેલી તારીખ પછીના જેટલા દીવસ સુધી એવી ગરદી જારી રહે અથવા એ પ્રમાણે ખાલી કરવામાં નહીં આવે તે દરેક દીવસ બદલ ૧૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૮. (૧) જે હેઠળ જણાવેલી ખામીઓમાંની કાંઈ પણ ખામીને લીધે કાંઈપણ પ્રદેશમાંના કાંઈ પણ ભાગવટો કરનારામાં અથવા કાંઈ પણ પ્રદેશની પડોસમાં રહેનારાઓમાં રોગનો ભય ઉત્પન્ન થયો છે અથવા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે એમ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને જણાય, તો તેને, જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે મ્યુનિસિપાલિટીના તાબામાં સદરહુ પ્રદેશ હોય તે મ્યુનિસિપાલિટીને પેટા કલમ (૨) માં જણાવેલા સઘળા અથવા તેમાંના કાંઈપણ અધિકાર આપવાનો અપત્યાર છે; અને જે મર્યાદા, બંધન, ફરકાર, શરત અથવા નિયમને પાત્ર રહીને તે મ્યુનિસિપાલિટીએ એવી રીતે આપેલા સઘળા અધિકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના ત્યાર પછી કાઢેલા જાહેર નામાથી તે અધિકાર લાઇ લેવામાં નહીં આવે તો અને લાઇ લેવામાં આવે ત્યાં સુધી, સદરહુ પ્રદેશમાં ચલાવવા જોઈએ, તે મર્યાદા, બંધન, ફરકાર, શરત અથવા નિયમ, પોતાને જરૂર જણાય તો, પોતે કાંઈપણ વખતે કાનુનો કરીને ફરિયાદને મુખત્યાર છે. સદરહુ ખામીઓ નીચે પ્રમાણે, એટલે:—

(અ) સદરહુ પ્રદેશમાં આગળથીજ બાંધેલી હોય એવી અથવા બાંધવા ધારેલી ઇમારતો અથવા ઇમારતોના સમુહ જે રીતે ખીચોખીચ આવેલો હોય, અથવા આવવાનો સંભવ હોય તે રીત; અથવા (બ) એવી આગળથીજ બાંધેલી હોય એવી અથવા બાંધવા ધારેલી કાંઈપણ ઇમારતો અથવા ઇમારતોના સમુહ સાફ કરવાની અસંકમતા; અથવા (ક) ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની કાંઈપણ ઇમારતોમાંથી અથવા ઇમારતોના સમુહમાંથી અથવા પ્રદેશમાંથી ગોળ પાણીનો નીકાલ નહીં થતો હોય, અથવા તેમાંથી નરક વગેરે નહીં કઢાવું હોય અથવા તેમ કરવાની તજવીજ કરવાની અડચણ પડતી હોય તે, અથવા (ક) ઓટો અથવા ઇમારતો અથવા ઇમારતોના સમુહ સાંકડો હોવો, પાસે પાસે હોવો, તેની રચના સારી નહીં હોવી અથવા તે નહારી હાલતમાં હોવો તે.

(૨) જે અધિકાર પેટા કલમ (૧) ની રૂપે સર્વાંશે અથવા થોડે અંશે મ્યુનિસિપાલિટીને આપી શકાય તે હેઠળ પ્રમાણે છે:—

(અ) પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલી કાંઈપણ ખામીને લીધે, જ્યારે આગળથીજ બાંધેલી અથવા બંધાતી હોય એવી કાંઈપણ ઇમારતથી અથવા ઇમારતના સમુહથી ઉપર જણાવેલો ભય ઉત્પન્ન થયો હોય, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના મત પ્રમાણે ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ હોય, ત્યારે એક લેખી નોટીસ, તે ઇમારતના અથવા ઇમારતના સમુહના સેફ્ટ જણાઇ આવે એવા કાંઈપણ ભાગ ઉપર ચોક્કસીને અને, મ્યુનિસિપાલિટીને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે, તેના ધણીઓના નામની અથવા જે જમીન ઉપર તે ઇમારત અથવા સમુહ બાંધેલો હોય અથવા બંધાતો હોય તે જમીનના ધણીઓના નામની કહાડીને તે ઉપરથી, જેમના નામની તે કાઢી હોય તેમને, જે વાજબી મુદત તેમાં જણાવી હોય તેની અંદર, એવી ઇમારત અથવા ઇમારતોના સમુહ તોડી પાડવાનું અથવા કહાડી નાંખવાનું અથવા એવો રોગ ઉત્પન્ન થવાનો ભય સર્વાંશે દુરકરવા સાથે તે મ્યુનિસિપાલિટીને જરૂર જણાય તેવાં તેના સંબંધમાં બાંધકામ અથવા તજવીજ કરવાનું ફરિયાદવાનો અધિકાર; (બ) જેઓનાં નામની સદરહુ નોટીસ કહાડવામાં આવી હોય તેઓ તેમાં જણાવેલી મુદતની અંદર સદરહુ ઇમારત અથવા ઇમારતોના સમુહ તોડી પાડવાની અથવા કહાડી નાંખવાની અથવા તે બાંધકામ અથવા તજવીજ કરવાની કસૂર કરે તો મ્યુનિસિપાલિટીના માણસો

પાસે અથવા બીજા માણસો પાસે તેમ કરવાનો અધિકાર;

(ક) (૧) રકમ (અ) માં કહેલો અધિકાર ચલાવીને જે કોઇ પણ ઇમારત આખી અથવા થોડે ભાગે તોડી પાડી હોય તેના ગભાણુ ઉપર, અથવા

(૨) ઇમારતોથી રોકાયેલી નહીં હોય એવી કોઇ પણ જગા ઉપર, પછી તે જગા ખાનગી મિલકત હોય કેવા ન હોય, તે ઉપર, એવા પ્રકારનો ભય દૂર થાય તેટલા માટે તે ગભાણુ અથવા ખુલ્લી જગા ઉપર ઇમારત અધિષ્ઠિત નહીં એવું તે મ્યુનિસિપાલિટીને જણાય તો, એવા ગભાણુ અથવા જગાના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારના નામની લેખી નોટીસ કઢાડીને અને ૧૫૪ મી કલમની પેટા કલમ(૩) માં કહેલી રીતે સામાન્ય નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઇ પણ ઇમારત અથવા નિરદિષ્ટ કરેલા પરિણામથી મોટી કોઇ પણ ઇમારત અધિવાની, કમિશનર કે જેનો ચુકાદો આખરનો ગણાશે તેને અપીલ કરવાના હકને પાત્ર રહીને, મના કરવાનો અધિકાર, અને સદરહુ પ્રમાણે પાત્ર રહીને, (અ) એવું ગભાણુ અથવા જગા સંપાદન કરવાનો અથવા (બ) તેના ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર જે ઉપયોગ કરી શકે અથવા કરવા દઇ શકે તેના સંબંધમાં જરૂર જણાય એવી શરતો ઠરાવવાનો, અધિકાર છે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવા મનાઈ હુકમથી જે કોઇપણ માણસના હકને બાધ આવે હોય તેને તેવે દરેક પ્રસંગે નુકસાનીનો અદલો આપવો જોઇયે, અને તેની રકમ અદલ કંઈ તકરાર પડે, તો રકમ ૧૬૦ મી કલમમાં ઠરાવી છે તે રીતે ચોકસી કરીને ઠરાવવી જોઇયે.

(૩) જ્યારે પેટા કલમ (૨) ની રૂઝે આપેલી કોઇપણ નોટીસ ઉપરથી કોઇપણ ઇમારત તોડી પાડી હોય ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીએ, તે ઇમારત આ આકટના અથવા તેની રૂઝે કરેલા તથા અમલમાં હોય એવા કોઇપણ પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ અધિક્ષી ન હોય તો, તે તોડી પાડવાથી જે ધણીનું અથવા ભોગવટો કરનારનું નુકસાન થયું હોય તેને વાજબી અદલો આપવો જોઇયે, અને તેની રકમ આખત તકરાર પડે તો તે રકમ કલમ ૧૬૦ માં જણાવેલી રીતે ચોકસી કરીને ઠરાવવી જોઇયે.

(૪) પેટા કલમ (૧) ની રૂઝે કોઇપણ કાનુન કરતી વખતે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને, આ કલમથી અથવા આવી કાનુનોથી મળેલા અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલિટીએ જે કોઇ હુકમ કર્યો હોય અથવા શરતો ઠરાવી હોય તે તોડવામાં આવે તે દરેક પ્રસંગે પાંચસો રૂપિયા સુધીના, તથા તે તોડવાનું જારી રહે તે દરેક દિવસ અદલ બીજા વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૧૫૦ (૧) મડદાની વ્યવસ્થા કરવા માટે વપરાતી કોઇપણ જગા તંદુરસ્તીને જોખમ પહોંચે એવી હાલતમાં છે અથવા તેવી થવાનો સંભવ છે, એમ મ્યુનિસિપાલિટીને લાગે, તો તે પોતાનો એવો અભિપ્રાય તેનાં કારણ સાથે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ આગળ રજૂ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી કમિશનર, પોતાને જે કોઇપણ વધારે ચોકસી કરાવવાનું યોગ્ય લાગે તે કરાવ્યા પછી, જાહેરનામાદ્વારા સદરહુ જગ્યા સદરહુ જાહેરનામામાં તે અર્થે નિરદિષ્ટ કરેલી તારીખથી એ પ્રમાણે વપરાતી બંધ થશે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ જાહેરનામાની નકલ જલ્દામાં બોલાતી બાબમાં તરજુમા સાથે, સ્થાનિક વર્તમાનપત્રો હોય તો તેમાં પ્રસિદ્ધ કરવી, અને મ્યુનિસિપલ ઓફીસ આગળ અને જે જગાને લગતું તે જાહેરનામું હોય તે જગાના અથવા તેની તજવીજના એક અથવા વધારે પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર મ્હોટાડવી જોઇયે.

(૩) એવી કોઇ પણ જગા બંધ કરવાની સદરહુ જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખ પછી જે કોઇ શખ્સ એવી જગામાં કોઈ પણ મુદ્દું દાટસે અથવા તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરશે તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૯) કેટલાએક ધંધાથી તથા રોજગારથી થતાં અપકારક કૃત્યો.

૧૫૧ (૧) જે મ્યુનિસિપાલિટીની ખાત્રીલાયક રીતે એમ બતાવવામાં આવે કે જે કોઇ પણ ઇમારત અથવા જગાનો ઉપયોગી—

(અ) જનાવરોનું નકામું માંસ, લોખી, હાડકાં અથવા ચિથરાં ઉકાળવા સાફ અથવા ભરી મુકવા સાફ; (બ) માછલાંને આથવા સાફ અથવા આથીને મુકવવા સાફ અથવા ભરી મુકવા સાફ; (ક) ચામડાં

સીંગડા અથવા તાતડી ભરી મુકવા સાર; (૩) ચામડા રંગવા સાર; (૪) ચામડા અથવા ચામડાની જાળુસો તૈયાર કરવા સાર; (૫) રંગવા સાર; (૬) ચરબી અથવા ગંધક ગાળવા સાર; (૬) ઉન અથવા વાળ ધોવા અથવા મુકવવા સાર; (આઠ) ઇંટની, માટીનાં વાસણ બનાવવાની અથવા ચુનાની ભઠ્ઠી તરીકે; (૯) સાણુ બનાવવા સાર; (૧૦) તેલ ઉકાળવા સાર; (૧૧) સાણુ ચોખાના કારખાના તરીકે; (મ) દારૂ ગાળવાની ભઠ્ઠી તરીકે; (ન) ઘાસ, પરાળ, ચારો, લાકડાં, વિલાયતી કાયલા અથવા બીજા જવાલાભાલી પદાર્થ ભરી રાખવા સાર; (ઓ) જેમાંથી ત્રાસદાયક અથવા અપકારક ગંધ નીકળતી હોય અથવા જેને લીધે આગ લાગવાની ધારતી હોય એવા કારખાના તરીકે અથવા બીજા કોઇપણ ધંધાની જગા તરીકે; કરવામાં આવે છે અથવા કરવાનો ઇરાદો છે, તે હમારત અથવા જગા તેની પડોસમાં રહેનારાઓને અપકારક છે અથવા તેવી રીતના ઉપયોગને લીધે અથવા તેના સ્થાનને લીધે તેમ થવાનો સંભવ છે, અથવા જીંદગીને, તંદુરસ્તીને અથવા મિલકતને જોખમ લાગે એવી રીતે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અથવા તે તેવી જગાએ આવેલી છે, તો તે મ્યુનિસિપાલિટીને, તેના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારાને લેખી નોટીસ આપીને.

(૧) તે જગાનો તે પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાનું એકદમ બંધ કરવાનું અથવા તેનો તે પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો અમલમાં મુકવાનું અથવા મુકવાદેવાનું એકદમ છોડી દેવાનું, અથવા

(૨) તે અપકારક અથવા જોખમકારક ન થાય અથવા આગળ તેવી ન રહે એવી રીતે મ્યુનિસિપાલિટી તે નોટીસમાં દરમાવે તે પ્રમાણે અથવા બાંધણીમાં તેવો ફેરફાર કરીને, તેનો ઉપયોગ કરવાનું, દરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોઇપણ માણસ પેટા કલમ (૧) ની રૂયે નોટીસ આપવામાં આવ્યા પછી કોઇપણ જગાનો ઉપયોગ પડોસમાં રહેનારાઓને અપકારક થાય એવી રીતે અથવા જીંદગીને, તંદુરસ્તીને અથવા મિલકતને જોખમ થાય એવી રીતે કરે અથવા કરવાદે, તેને બસે રૂપિયા સુધીના, અને પહેલીવાર ગુન્હો સામીત થયાની તારીખ પછી જે જે દીવસના સંબંધમાં એવો ઉપયોગ કરવાનું અથવા કરવા દેવાનું ચાલુ રહે તે દરેક દિવસ બદલ બીજા ૪૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) આ કલમની રૂયે ગુન્હાની સામીતીનો ઠરાવ થયા બાદ માનિસ્ટ્રે, મ્યુનિસિપાલિટીની અરજી ઉપરથી, પણ તે શિવાય નહીં, તે જગા બંધ કરવાનો હુકમ કરવો જોઇયે, અને ત્યાર પછી, પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા કોઇપણ કારણસર તે જગા વપરાતી અટકાવવા સાર માણસોને નીમવા જોઇયે અથવા બીજા કઇ તજવીજ કરવી જોઇયે.

(૪) જે કોઇપણ માણસ લૈસન્સ વગર અથવા લૈસન્સ બંધ કર્યું હોય તે દરમિયાન અથવા તે પાછું લઇ લીધું હોય ત્યાર પછી, પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા કોઇપણ કારણસર કોઇપણ જગાનો ઉપયોગ, જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે કોઇપણ પેટા કાયદા ઉપરથી હેઠળ પ્રમાણે ઠરાવ્યું હોય એટલે, એવાં લૈસન્સ એવા ઉપયોગ માટે કઇ શરતે અથવા કઇ કઇ શરતોને પાત્ર પ્રસંગે તથા કયા સ્થળમાં અથવા કયા ઠેકાણાના સંબંધમાં આપવા, આપવાની ના પાડતી, બંધ કરવા અથવા પાછાં લેવાં તે ઠરાવ્યું હોય તે પેટા કાયદા વિવિધમાનકાળે અમલમાં હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં કરે, તેને ૫૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા અને પહેલી વાર ગુન્હો સામીત થયાની તારીખ પછી જેટલા દીવસ ઉપયોગ જારી રહે તેવા દરેક દિવસ બદલ વળી દશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૫૧. (અ) (૧) કોઇપણ માણસે, કોઇપણ કારખાનામાં અથવા બીજા જગામાં, કામે લગાડેલા કારીગરો અથવા અજસોને કામપર બોલાવવા અથવા યાંત્રિક સાધનથી વગાડવાનો કોઇપણ સીસોડો અથવા તુરાઇ વાપરવાં નહીં અથવા તેમનો ઉપયોગ કરવો નહીં

(૨) પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી શરતોને પાત્ર એવું લાઇસન્સ આપવાનો, અને લાઇસન્સવાળાને એક મહિનાની નોટીસ આપીને ગમે તે વખતે એવું લાઇસન્સ રદ કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે લાઇસન્સ-સવાળાએ લાઇસન્સની શરતોમાંની કોઇપણ શરતનો ભંગ કર્યો હોય ત્યારે, તે લાઇસન્સ એવી કોઇપણ નોટીસ આપ્યા વગર રદ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જે કોઇ માણસ ઉપર કલ્લા પ્રમાણેનો કોઇ સીસેડો અથવા તુરાઇ એવા લાઇસન્સ વગર અથવા એવા લાઇસન્સની શરતોમાંની કોઇપણ શરતનો ભંગ કરીને અથવા એવું લાઇસન્સ રદ થયા પછી, વાપરશે અથવા તેના ઉપયોગ કરશે તેને વધારેમાં વધારે પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે માણસને અત્યાગ્રહ કરવામાં આવ્યો હોય તેની અથવા જીલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ આ આજ્ઞામાં આશ્રય અધિકાર આપ્યો હોય અને પોલીસ થાણું જેના હવાલામાં હોય એવા અમલદારથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવા પોલીસ અમલદારની ફરિયાદ શિવાય કોઇપણ કોર્ટ આ કલમ મુજબનો ગુન્હો સાબિતવો નહીં.

૧૫૩. કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ, (અ) જેનો કોઇપણ ભાગ કેન્ટોનમેન્ટથી ત્રણ માઇલની અંદર હોય, અથવા (ખ) જેને મ્યુનિસિપાલીટીની અરજ ઉપરથી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ગૃહરનામાં ઉપરથી આ કલમ લાગુ પડે છે એમ ઠરાવ્યું હોય.

તેમાં, કોઇપણ પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને ખમર પડે કે એવા ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાંહેનું ધર ખાજરા તરીકે વપરાય છે, તો તેને ધરના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને સમન કરવાનો અધિકાર છે, અને તેની ખાતરી થાય છે કે ધર એ પ્રમાણે વપરાય છે, તો તેનો એ પ્રમાણે ઉપયોગ થતો અટકાવવાને તે ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એવા હુકમનો અમલ પાંચ દિવસની અંદર કરશે નહિ તો તેને ત્યાર પછી તે ધર એ પ્રમાણે વપરાય તેવા દરેક દિવસ બદલ વધારેમાં વધારે રૂ. ૨૫) રૂપિયા સુધીના દંડ કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કલમ પ્રમાણે ચલાવવાનું કામ માત્ર,

(અ) જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની મંજૂરીથી અથવા તેના હુકમથી, અથવા (ખ) જે ધરની ખાજતમાં ફરિયાદ હોય તેની નજદીક રહેતા તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના ત્રણ અથવા વધારે રહેવાસીઓની ફરિયાદ ઉપરથી, ચલાવવું જોઇએ.

(૧૦) નોટીસની ખજવણી તથા તે પ્રમાણે ન આપ્યા બદલ શિક્ષા.

૧૫૪. (૧) આ આક્ટની રૂ. ૧૫૪, કોઇપણ માણસના નામની કોટેલી દરેક નોટીસ તે માણસના ઉપર અજવવાનું તથા તે પ્રમાણે તૈયાર કરેલું દરેક બિલ તેને દેખાડવાનું કામ, જે સધળી ખાજતો વિશે આ આક્ટમાં ખસુસ કરીને ઠરાવ્યું નહીં હોય તે ખાજતોમાં, મ્યુનિસિપલ અમલદારે અથવા નોકરે અથવા આ અર્થે મ્યુનિસિપાલીટીએ અધિકાર આપ્યો હોય એવા ખીજ કોઇ માણસે,

(અ) જે માણસના નામની તે નોટીસ અથવા બિલ કાઢ્યું હોય તે માણસને તે આપીને અથવા આપવા માંડીને; અથવા (ખ) જે એવો માણસ મળે નહીં, તો તે છેલ્લો જે જગામાં રહ્યાનું માલુમ હોય તે જગા તે મ્યુનિસિપાલીટીની હદની અંદર હોય તો તે નોટીસ અથવા તે બિલ ત્યાં મુકી આવીને, અથવા તેના કુટુંબના કોઇપણ પુખ્ત ઉમ્મરના પુરૂષને અથવા નોકરને તે આપીને અથવા આપવા માંડીને; અથવા (ક) જે તે માણસ તે મ્યુનિસિપાલીટીની હદમાં રહેતો ન હોય તો અને તેનો ખીજ જગાનો પત્તો પ્રેસિડેન્ટને અથવા તે નોટીસ અથવા બિલ આપવા વિશે જેણે ફરિયાદો હોય તેને માલુમ હોય તો, એક પાકીટ ઉપર તે પત્તો લખીને તેમાં તે નોટીસ અથવા આપવા બિલ ટપાલ મારફતે રજીસ્ટર કરાવીને મોકલીને; અથવા (ડ) જે ઉપર જણાવેલી કોઇપણ રીતે એ કામ થઇ શકે નહીં તો, તે બિલ અથવા નોટીસ જે ઇમારત અથવા જમીન સંબંધી હોય (જે હોય તો) તેના કોઇપણ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોઢાવીને; કરવું જોઇએ.

(૨) જ્યારે આ આક્ટ પ્રમાણેની કોઇપણ નોટીસ આ ઉપરથી અથવા તેની રૂ. ૧૫૪, કોઇપણ ઇમારત અથવા જમીનના ધણી ઉપર અથવા ભોગવટો કરનારા ઉપર અજવવાની જરૂર હોય અથવા અજવવાની રજા હોય, ત્યારે તેમાં તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનારાનું નામ લખવાની જરૂર નથી, અને આ

આકટમાં ખસુસ કરીને ઠરાવ્યું નહીં હોય તે બાબતોમાં તેની બબવણી.

(બ) તે નોટીસ, તે ધણીને અથવા બોગવટો કરનારને, અથવા એક કરતાં વધારે ધણી અથવા બોગવટો કરનારા હોય તો તેઓમાંના એકને આપીને અથવા આપવા માંડીને; અથવા (બ) જે એવો કોષ્ટ પણુ ધણી અથવા બોગવટો કરનારો ન મળે, તો તે ધણી અથવા બોગવટો કરનારના કુટુંબમાંના કોષ્ટપણુ પુખ્ત ઉમરના પુરૂષને અથવા નોકરને આ નોટીસ આપીને અથવા આપવા માંડીને, અથવા (ક) ઉપર જણાવેલી કોષ્ટપણુ રીતે એ કામ થઇ શકે નહીં, તો આ નોટીસ જે ઇમારત અથવા જમીન સંબંધી હોય તેના કોષ્ટપણુ પ્રસિદ્ધ બાગ ઉપર ચોઢાવીને; કરવી જોઇએ.

(૩) આ આકટ ઉપરથી જે નોટીસ, સાર્વજનિક નોટીસ તરીકે અથવા સામાન્યતઃ અથવા તેમાં જણાવેલા માણસોને નોટીસ આપવી જરૂર છે એમ જે ઠરાવોમાં ખુલ્લે ખુલ્લું જણાવ્યું નહીં હોય એવા ઠરાવોની રૂયે, આપવાનું અથવા બબવવાનું મ્યુનિસિપાલીટીને ફરમાવ્યું હોય અથવા તેમ કરવાનો તેને અધિકાર આપ્યો હોય તે દરેક નોટીસની દરેક નકલ, તે મ્યુનિસિપાલીટી આ સંબંધમાં પેટા કાયદામાં ઠરાવે તેવી રીતે તે મ્યુનિસિપાલીટીની ઓફિસના પ્રસિદ્ધ બાગમાં, તેટલી સુદત સુધી તથા તેવી બીજી ઇમારતો તથા જગામાં ચોઢાવી મુકી હોય અથવા તેવા સ્થાનિક વર્તમાનપત્રોમાં અથવા તેવી બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ કરી હોય, તો તે પૂર્ણ પણુ આપી છે અથવા બબવી છે એમ સમજવું.

(૪) કોષ્ટ પણુ નોટીસ અથવા બિલ નમુનાની ખામીને લીધે ગેરકાયદાસર થતાં નથી.

(૫) જ્યારે આ બાબતની રૂયે આપેલી કોષ્ટ પણુ નોટીસ ઉપરથી કોષ્ટપણુ કામ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય અને તેનું કામ કરવા બદલ આ આકટમાં સુદત ઠરાવી નહીં હોય ત્યારે તે કામ કરવા બદલ તે નોટીસમાં વાજબી સુદત ઠરાવવી જોઇએ.

(૬) નોટીસમાં જણાવેલી શરતો પાળવામાં નહીં આવે, તો તે ઉપરથી કરવાનાં ફરમાવેલાં કામ પુરાં કરવા સારૂ જરૂર હોય તે કૃત્ય અથવા તજવીજ મ્યુનિસિપાલીટીએ કરવી એ કાયદેસર ગણાયે, અને તેમ કરવામાં તે મ્યુનિસિપાલીટીને થયેલો સધળો ખરચ જે માણસ અથવા માણસોના ઉપર તે નોટીસ બબવી હોય તેણે અથવા તેઓએ આપવો જોઇએ, અને તે ખરચ ૧૬૦ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે એમ સમજવું.

૧૫૫. જે કોષ્ટ માણસ આ બાબતની રૂયે આપેલા કોષ્ટ પણુ અધિકાર ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીએ કાટેલી કોષ્ટ પણુ લેખી નોટીસથી આપેલા કોષ્ટ પણુ કાયદાસર હુકમનું ઉલ્લંઘન કરે અથવા તે પ્રમાણે ન આવે અથવા એ પ્રમાણે આપેલા કોષ્ટપણુ અધિકાર ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીએ તેને જે શરતોને પાત્ર રાખીને કોષ્ટ પણુ રજા આપી હોય તે પ્રમાણે ન આવે, તેને, તે ઉલ્લંઘન અથવા તે કસુર બીજી કોષ્ટ પણુ કલમની રૂયે શિક્ષા કરવા સરખો ગુન્હો ન હોય તો, ૫૦ રૂપિયા સુધીના, અને પહેલીવાર ગુન્હો સાબીત થયાની તારીખ પછી જે જે દિવસના સંબંધમાં સદરહુ ઉલ્લંઘન અથવા તે કસુર ચાલુ રહે તે દરેક દિવસ બદલ બીજા પાંચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે સદરહુ નોટીસમાં કોષ્ટ પણુ કૃત્ય કરવા બાબત સુદત ઠરાવી હોય અને આ આકટમાં તે બાબત સુદત ઠરાવી ન હોય, ત્યારે તે પ્રમાણે ઠરાવેલી સુદત આ આકટના અર્થ પ્રમાણે વાજબી છે કે કેમ તે ઠરાવવાનું માજિસ્ટ્રેટને હાથ રહેશે.

૧૫૬. (૧) જ્યારે જ્યારે આ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે કોષ્ટ પણુ અધિકાર કોષ્ટપણુ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીએ અથવા બોગવટો કરનારાએ કરવાની જરૂર છતાં તે કામ કરવામાં નહીં આવે, ત્યારે ત્યારે તે ન કરવા બાબત કોષ્ટ પણુ શિક્ષા ઠરાવેલી હોય અથવા નહીં હોય, તો કામ કરાવવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે; અને તે કામમાં થયેલું ખર્ચ, આ આકટમાં બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, જે માણસે તે કામ કરવું જોઇતું હતું તેણે મ્યુનિસિપાલીટીને આપવો જોઇએ, અને તે ખર્ચ બાબત પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટ પણુ કર બદલ માગેલી રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે પોતાને થોડા દેખાય તે મુજબ એક રકમે અથવા હદેતે હદેતે વસુલ કરવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે, પણુ એવું ઠરાવ્યું છે કે,

(અ) જ્યારે જ્યારે કોષ્ટ પશુ મ્યુનિસિપાલીટીએ કોષ્ટ પશુ પાણીના નિકાલ કરવાની યોજના અથવા પાણીની યોજના શરૂ કરી હોય, ત્યારે ત્યારે કોષ્ટ પશુ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીની સાથે તેમાં પાણીના નિકાલના અથવા પાણી લઇ જવાના સાધનો કરવાની રીત બાબત વિશેષ કચુલાયત પેટા કલમ (૧) અથવા કલમ ૧૦૧ લી અથવા આ આક્ટના બીજા કોષ્ટ પશુ ઠરાવો મુજબના તે મ્યુનિસિપાલીટીના અધિકારને બાધ ન આવે તેમ કરવાનું તેને કાયદેસર છે એમ સમજવું, અને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ પૈસાની અથવા બીજી કંઈ મદદ આપી હોય તો તે બદલની રકમ તથા તે ધણીએ કચુલ કરેલી કંઈ પશુ રકમ તે કચુલતની શરત પ્રમાણે વસુલ કરવી જોઈએ, અથવા તેમ નહીં થઈ શકે તો પેટા કલમ (૨) તથા (૩) માં જણાવેલી રીતે વસુલ કરવી જોઈએ. તેમજ વળી એ પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે કે,

(બ) જ્યારે ૮૦ મી કલમની પેટા કલમ (૩), ૮૧ મી કલમની પેટા કલમ (૨) અથવા (૬) ની રૂએ અથવા ૮૮ મી, ૧૦૧ લી, ૧૦૬ ઠી અથવા ૧૦૭ મી કલમની રૂએ હુકમ આપેલો હોય અથવા જ્યારે ૧૦૨ છ કલમની રૂએ પરવાનગી આપી હોય, અથવા જ્યારે આ પેટા કલમના વિશેષ ઠરાવ (અ) ની રૂએ કચુલત કરી હોય, ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલીટી, આ આક્ટની રૂએ પોતાને મળેલા બીજા કોષ્ટ અધિકારને બાધ ન આવે તે રીતે પોતાને યોગ્ય લાગે તો, પોતે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે કરેલા કોષ્ટ પશુ ખરચ, સુધારાના ખરચ તરીકે ઠરાવવાને મુખ્યત્વે છે. સુધારાના ખરચનો ભોજો તે જગા અથવા જમીનના ઉપર પડશે અને તે દર વર્ષે દર સેંકડે છ ટકાના વ્યાજ સુધાં મ્યુનિસિપાલીટી ઠરાવે તેટલા હુમથી લેવા જોઈએ, અને તે પેટા કલમો (૨) તથા (૩) માં જણાવેલી રીત પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે.

(૨) એવી રીતે કસુર કરનાર સદરહુ ઇમારત અથવા જમીનનો ધણી હોય તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીને તે વખતે અથવા ત્યાર પછી કોષ્ટ પશુ વખતે ધણી તરફથી જે માણસ તે ઇમારતનો અથવા જમીનનો ભોગવટો કરતો હોય તેની પાસેથી, તે ધણીએ તે તે વખતે આપવાનો સધળો ખરચ અથવા તેનો કંઈ ભાગ, તે ધણીના ઉપર દાવો બાંધેલો હોય અથવા ન બાંધેલો હોય અથવા કામ ચલાવ્યું હોય અથવા ન હોય તો પણ, પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવોને પાત્ર રહીને એક જગા ઉપાય તરીકે, માંગવાનો અધિકાર છે; અને એવી રીતે માંગણી કર્યા પછી જો તે ભોગવટો કરનાર તે આપે નહીં, તો તેની પાસેથી તે લેવાનો અધિકાર છે, અને એ પ્રમાણે લેવાની દરેક રકમ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવા જોગ કોષ્ટ પશુ કર બદલ માંગેલી રકમ જે રીતે વસુલ કરી શકાય તે રીતે વસુલ કરી શકાશે; અને એવા કોષ્ટ પશુ ખરચના સંબંધમાં તે ભોગવટો કરનારે એ પ્રમાણે આપેલી અથવા તેની પાસેથી વસુલ કરવામાં આવેલી રકમ તેણે જેની પાસે જગા બાડે રાખી હોય તેને આપવાના બાડામાંથી બાદ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

(૩) કોષ્ટપશુ ઇમારતનો અથવા જમીનનો ભોગવટો કરનાર, એવી ઇમારત અથવા જમીનના ધણીના ઉપર આ આક્ટની રૂએ નાખેલા કોષ્ટપશુ ખરચના સંબંધમાં, જે ઇમારત અથવા જમીનના સંબંધમાં તે ખરચ આપવાના હોય તેનું એવા ભોગવટો કરનારની પાસે ખરચ માંગ્યો હોય તે વખતે જે બાકું લેણું થયું હોય તેના કરતાં, અથવા એવું માગણું કર્યા પછી અને જેની પાસે પોતે જગા બાડે રાખી હોય તેને ન આપવા બાબતની તેને નોટીસ આપ્યા પછી કોષ્ટ પશુ વખતે એકું થાય અને જે તે ભોગવટો કરનારે આપવાનું હોય તેના કરતા વધારે રકમ, તેના બાડાની રકમ તથા બાકું જેને આપવાનું હોય તેનું નામ તથા પતો ખરેખરી રીતે જણાવવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીએ તેને લખ્યા પછી તે જણાવવાની કસુર ન કરે અથવા ના કહે તો, આપવાને તે પાત્ર થશે નહીં; પણ એવા કોષ્ટ પશુ ભોગવટો કરનારા પાસે માંગેલી રકમ તે માગતી વખતે તેની પાસે જે બાડાની રકમ લેણી થઈ હોય અથવા ત્યાર પછી એકઠી થઈ હોય તેના કરતાં વધારે છે એ સાબિત કરવાનો ભોજો તે ભોગવટો કરનારા ઉપર રહેશે.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે આમાંના કોષ્ટ પશુ મજકુર ઉપરથી, ઉપર જણાવેલા કોષ્ટ પશુ સાધનો કરવાનો ખરચ આપવા બાબત એવા કોષ્ટ પશુ ભોગવટો કરનાર તથા ધરધણી વચ્ચે થયેલા ખાસ કરા-

રને બાધ આવે છે એવું સમજવું નહીં.

૧૫૭. જ્યારે જ્યારે જે કાંઈ પણ સાધન કોઈ પણ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીએ કરવું જોઈએ તે તે કરે નહીં, ત્યારે ત્યારે તે ઇમારત અથવા જમીનનો ભોગવટો કરનારને તે મ્યુનિસિપાલીટીની પસંદગીથી તે કરાવી લેવાને અધિકાર છે, અને તેનો ખર્ચ તે ધણીએ તેને આપવો જોઈએ, અથવા તે ધણીનું પોતાના ઉપર વખતો વખત જે લાડું ચઢે તેમાંથી તે ખર્ચની રકમ આદ કરવાનો તે ભોગવટો કરનારને અધિકાર છે.

૧૫૮. કોઈ પણ ઇમારત બાબત અથવા જમીન બાબત આ આક્ટના કોઈપણ ઠરાવ અમલમાં લાવવાનો પોતાનો ધરાદો છે એવી નોટીસ તે ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીએ તે ઇમારતનો અથવા જમીનનો ભોગવટો કરનારને આપ્યા પછી તે ભોગવટો કરનાર તે ધણીને તેમ કરવા નહીં દેશે તો, તે વાત સાબિત થયા પછી અને ધણીએ અરજી કર્યા ઉપરથી હેડેણ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર કો-ઇપણ માજિસ્ટ્રેટને છે, એટલે, આ આક્ટના ઠરાવ અમલમાં લાવવા સારૂ સદરહુ ઇમારતના અથવા જમીનના સંબંધમાં જે જે કામ કરવાની જરૂર હોય તે સર્વ કામ ધણીને કરવા દેવા બાબત સદરહુ ભોગવટો કરનારને લેખી હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, અને પોતાને યોગ્ય દેખાય તો સદરહુ અરજી અથવા હુકમનો ખર્ચ ધણીને આપવા બાબત તે ભોગવટો કરનારને હુકમ કરવાનો પણ અધિકાર માજિસ્ટ્રેટને છે; અને એવા હુકમની તારીખથી ૮ દિવસ પછી સદરહુ ભોગવટો કરનાર સદરહુ ધણીને સદરહુ પ્રકારનું કામ કરવા દેવાની ના કહ્યા કરશે, તો ભોગવટો કરનાર જેટલા દિવસ ના કહ્યા કરશે તેટલા દિવસ બદલ તેને દર દિવસના પચાસ રૂપિયા સુધીના ફંડની શિક્ષા થશે; અને એવી રીતે ના કહ્યાની સુદ્ધતમાં એવો દરેક ધણી એવું કામ ન કર્યાને લીધે જે કાંઈ પણ શિક્ષાને બીજી રીતે પાત્ર થયો હોય તેમાંથી તે મુક્ત થશે.

૧૫૯. પ્રેસિડન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડન્ટને, અથવા એવા કામ સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીએ જે કૌન્સિલરને અથવા અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે કૌન્સિલરને અથવા તે અમલદારને આ આક્ટના કારણ સારૂ સૂરજ ઉગે ત્યારથી તે સૂરજ આથમે ત્યાંનાં સુધીમાં હરકોઇ ઇમારતમાં અથવા જમીનમાં અથવા તે ઉપર હેડેણ લખેલાં કામસારૂ જવાનો અધિકાર છે, એટલે જે સર્વે અથવા તપાસ કરવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર હોય તે સર્વે અથવા તપાસ કરવા સારૂ તેમજ જે કામ કરવાની આ આક્ટ પ્રમાણે તેને મુખત્યારી હોય તે કામ કરવા સારૂ જવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ આક્ટમાં બીજી રીતનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય, હરકોઇ ઇમારત અથવા જમીન કોઇ માણસના ભોગવટામાં હોય તે વખતે ત્યાંનાં જવા બાબતની લેખી નોટીસ તે ભોગવટો કરનારને ૨૪ કલાક આગળ આપ્યા વગર તે ઇમારતમાં અથવા જમીનમાં જવું નહીં. પણ ભોગવટો કરનારો રાજી હશે અને તે નોટીસ આપવામાં નહીં આવશે તો ચાલશે.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, જે ઇમારતો માણસોને રહેવા સારૂ વપરાતી હોય તે ઇમારતોના સંબંધમાં તેમના ભોગવટો કરનારાઓના સંસારી તથા ધર્મ સંબંધી રિવાજ તરફ યોગ્ય ભક્ષ આપવું જોઈએ.

૧૬૦. (૧) આ આક્ટમાં જે કંઈ નુકસાનનો બદલો અથવા નુકસાની આપવાનું ફરમાવ્યું હોય તે બાબત વાંધા પડે, તો તેની રકમ અને તેનો ફાળો પાડવાની જરૂર હોય તો તે ફાળો પાંચ માણસોની પંચાતે ચોકશી કરીને ઠરાવવો જોઈએ; સદરહુ પાંચ માણસોમાંના બે માણસો મ્યુનિસિપાલીટીએ નીમવા અને બે એવા નુકસાનનો બદલો અથવા નુકસાની જેને આપવાની હોય અથવા જેની પાસેથી વસુલ કરવાનો હોય તે પક્ષે નીમવા, અને એક સદરહુ પ્રમાણે જે પંચ નીમાયા હોય તેમણે પસંદ કરીને નીમવો; તે પાંચમે માણસ સરપંચ કહેવાશે.

(૨) એક પક્ષકાર તરફથી બીજા પક્ષકારને સદરહુ નુકસાનના બદલાના અથવા નુકસાનીના ઠાવા બાબત લેખી નોટીસ પહોંચ્યાની તારીખથી એક મહિનામાં બેઉ પક્ષકારોમાંથી કોઈપણ એક પક્ષકાર અથવા બેઉ પક્ષકાર પોત પોતાના પંચ નીમવાને મુકશે, અથવા નીમાયલા પંચ સરપંચ કરવાને મુકશે

તો બેઉ પક્ષકારોમાંથી એક પક્ષકાર અરજી કરે એટલે પંચાયત કરવાને જેટલા પંચની જરૂર હોય તેટલા પંચ ડિસ્ટ્રિક્ટ જડજે નિમવા જોઈએ.

(૩) સરપંચ પંસદ થયાની અથવા પંચાયતને જરૂર જણાય તેટલા પંચો ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે નિમ્યાની તારીખથી એક મહિનામાં સદરહુ પંચ ઠરાવ નહીં કરે, તો તે કામનો નિકાલ બેઉ પક્ષકારોમાંથી એક પક્ષકાર અરજી કરે એટલે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે કરવો, અને તે કોર્ટે, તે નુકસાનનો બદલો જમીનના સંબંધમાં માંગેલો હોય તે બાબતમાં, બની શકે તેટલે સુધી, કોર્ટ તરફથી નિકાલ થવા સાથે લખી મોકલેલી બાબતોમાં કામ ચલાવવા સાથે સન ૧૮૯૪ ના જમીન લેવા બાબતના આક્ટમાં જે રીત ઠરાવેલી છે તેને અનુસરીને કામ ચલાવવું જોઈએ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે,

(અ) બાબતો લખી મોકલવા સાથે કલેક્ટરને અરજી કરવાની જરૂર નથી, તથા (બ) ચલાવેલા સધળા કામનો ખર્ચ તે કોર્ટે, વાજબી જણાય તેવી ગમે તે રીતે આપવાનો તથા વેહેચી આપવાનો તેને પુરું અધિકાર છે.

૧૬૦ અ. આ આક્ટ ઉપરથી આપવાનો હુકમ કર્યો હોય એવા કોઇપણ ખર્ચના સંબંધમાં કંઈ તકરાર ઉભી થાય તો, તે રકમ, તથા તેનો ફાળો પાડવાની જરૂર હોય તો તે ફાળો, આ આક્ટમાં બીજી રીતે સ્પષ્ટ ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય, મ્યુનિસિપાલીટીએ ચોકસી કરીને ઠરાવેલા તથા તે ૮ માં બાબતની રૂએ વસુલ કરવાના કોઇપણ કર માટે માંગેલી રકમ વસુલ કરવામાં આવે તેજ રીતે વસુલ કરી શકાશે."

બાબ ૧૦ ફરીયાદો, દાવા તથા પોલીસના અધિકાર.

૧૬૧. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને " તથા કલમ ૧૮૪ (૩) માં લખેલા આ એક્ટના ઠરાવોમાંના કોઇપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધના ગુન્હાઓની બાબતમાં ચીફ ઓફીસરને " કોઇપણ પ્રકારના ભોક્ષપ્રકારક કૃત્ય બાબત ફરિયાદ કરવાનું ફરમાવવાનો, તથા કોઇ પણ દંડ વસુલ કરવા બાબત અને આ આક્ટના અથવા તે મુજબના કોઇપણ પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનારા માણસોને શિક્ષા કરવા બાબત કામ ચલાવવાનું ફરમાવવાનો, તથા સદરહુ ફરિયાદનો અથવા બીજું કામ ચલાવ્યું હોય તેનો ખર્ચ મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઇપણ ગુન્હો બાબત આ આક્ટ પ્રમાણે ફરિયાદ કરવી હોય તે એવો ગુન્હો થયા પછી જ મહિનાની અંદર કરવી, પછી કરાશે નહીં;

(૨) આ આક્ટની રૂએ અથવા તે મુજબ કરેલા કોઇપણ પેટા કાયદાની રૂએ, કોઇપણ ફરિયાદ કરવી હોય તે આ આક્ટમાં અથવા પેટા કાયદામાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, હર-કોઇ માજિસ્ટ્રેટની આગળ કરવાનો અધિકાર છે, અને આ આક્ટ ઉપરથી અથવા તે મુજબ અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલા કોઇ પણ પેટા કાયદા ઉપરથી અથવા તે મુજબ ઠરાવેલો દરેક દંડ અથવા ગુન્હેગારી, તેમજ નુકસાનીનો જે મોજબલો અથવા બીજો જે ખર્ચ વસુલ કરવાસાથે આ આક્ટમાં બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ કર્યો ન હોય તેવા સધળા નુકસાનીના મોજબલો અથવા ખર્ચ, તે માજિસ્ટ્રેટને અરજી કરીને તથા તે પૈસા જેની પાસે લેવાના હોય તે માણસની તે માજિસ્ટ્રેટની હકુમતની અંદર હોય એવી કોઇપણ જંગમ મિલકત ખર્ચ કરીને તથા વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૬૨. કોઇપણ સમનમાં અથવા ગુન્હાની સાબીતીના ઠરાવમાં અથવા જમીનના વારંટમાં, અથવા તેને લગતાં બીજાં કામમાં કંઈ ખામી હોય અથવા તે પદ્ધતિ મુજબ ન હોય તેને લીધે, આ આક્ટ પ્રમાણે કંઈ જમીં કરી હોય તે કાયદા વિરૂદ્ધ છે એમ, અને તે જપ્તી કરનારો અતિક્રમણ કરનારો થાય છે એમ, સમજવું નહીં તેમજ તે માણસે આગળ જતાં કંઈ કામ ગેરશિસ્તપણે ચલાવ્યું હોય, માટે તે આરંભથીજ અતિક્રમણ કરનારો છે એમ સમજવું નહીં; પણ ઉપર કલા પ્રમાણે ગેરશિસ્ત પણે કામ ચલાવ્યાના સમયથી જે માણસોનું નુકસાન થયું હોય તે સધળા માણસોને યોગ્ય હકુમતવાળી હરકોઇ કાર્ટમાં તે વિશેષ નુકસાનીનો પુરેપુરો બદલો વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૬૩. જે કામ બાબત અથવા ગફલત બાબત અથવા કસુ: બાબત કોઇ માણસ આ આક્ટમાં અથવા આ આક્ટ ઉપરથી ઠરાવેલી કોઇપણ શિક્ષાને પાત્ર થયો હોય તે કામ વગેરેથી તે માણસે

મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકતને કાંઈ નુકસાન કર્યું હોય, તો તે સદરહુ નુકસાન ભરી આપવાને પાત્ર થશે, તેમજ તે શિક્ષાને પાત્ર થશે અને વાંધા પડે તે પ્રસંગે તે નુકસાનની રકમ, તે માણસના ઉપર જે માલસેટે ગુન્હાની સાબીતીના ઠરાવ કર્યો હોય તે માલસેટે ઠરાવવી, અને તે નુકસાનની રકમ માંગે એટલે નહીં આપવામાં આવે તો જમ્તી કરીને વસુલ કરવી જોઈએ, અને તે પ્રમાણે કરવાસાથે તે માલસેટે પોતાનું વારંટ કાઢવું જોઈએ.

૧૬૪. જમ્તી કરીને વેચાણ કરવાને બદલે, અથવા ૮ મા બાબતના ઠરાવની રૂયે વસુલ કરાય એવી કોઈપણ રકમ અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે અપાવેલો નુકસાનનો મોબદલો ખરચ અથવા નુકસાની, સદરહુ પ્રમાણે કામ ચલાવીને સર્વાંશે અથવા થોડે અંશે વસુલ નહીં થાય તે પ્રસંગે તે મ્યુનિસિપાલીટીને, તે આપવાને જે માણસ પાત્ર હોય તેની ઉપર, તેમજ મ્યુનિસિપાલીટીની હરકોષ મિલકતને અથવા હકને અથવા અધિકારને ખીજી કોષ રીતે જે માણસે નુકસાન પહોંચાડ્યું હોય અથવા જેની તરફથી એવું નુકસાન પહોંચવાનો સંભવ જણાતો હોય તે માણસની ઉપર પણ યોગ્ય હકુમતવાળી હરકોષ કોર્ટમાં દાવો માંડવાનો અધિકાર છે.

૧૬૫. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટી ઉપર મંડેલા કોષ પણ દાવાના સંબંધમાં અથવા આ આક્ટની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલા કોષપણ કરાર ઉપરથી ઉત્પન્ન થતા કોષપણ હક અથવા માંગણીના સંબંધમાં તેને પુરતી જણાય એટલી પૈસાની રકમ સાથે અથવા ખીજા મોબદલા સાથે તોડજોડ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોષ પણ કરાર કરવા સાથે આ આક્ટ પ્રમાણે કોષપણ મંજૂરી જોઈ પતી હોય તો એવા કરારથી ઉત્પન્ન થતા કોષપણ હકની અથવા માંગણીની તોડજોડ કરવાસાથે એવીજ મંજૂરી અગાઉથી લેવી જોઈએ.

(૨) આ આક્ટ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીને, તેના અમલદારોને તથા નોકરોને સોંપેલા અધિકાર પૈકી કોષ પણ અધિકાર ચલાવ્યાથી જે કોષ માણસને નુકસાન થયું હોય તેને મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી બદલો આપવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

૧૬૬. (૧) કોષપણ મ્યુનિસિપાલીટીને મળેલી અથવા તેણે ખીજી ધારણ કરેલી કોષપણ જમીનના ભાડાની રકમ કોષ પણ માણસ પાસેથી મ્યુનિસિપાલીટીની લેણી થઈ હોય તે રકમ વસુલ કરવા સાથે તે મ્યુનિસિપાલીટી સન ૧૮૭૭ ના જુલૈઝના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૮૬ મી તથા ૮૭ મી કલમોના અર્થ પ્રમાણે તે જમીનના વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર છે તથા સદરહુ દરેક માણસ તે જમીનનો કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર છે એમ સમજવું જોઈએ, અને તે મ્યુનિસિપાલીટી વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર હોવાના કારણને લીધે તેને એવી દરેક રકમ વસુલ કરવા સાથે, વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓને કનિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓએ આપવાના ભાડા અથવા જમીનનું મેહેસુલ વસુલ કરવા સાથે તે કલમોની રૂયે જે મદદ મળવાનો હક છે તે સહળી મદદ મળવાનો હક છે.

૧૬૭. કોષપણ મ્યુનિસિપાલીટી ઉપર, અથવા મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ અમલદાર અથવા નોકર ઉપર, અથવા મ્યુનિસિપાલીટીના હકમ મુજબ કામ કરનારા કોષ શખસ ઉપર, આ આક્ટ મુજબ કોષ કામ કરવા બાબત અથવા તે આ આક્ટ પ્રમાણે કર્યું છે એમ કહેવામાં આવતું હોય તે કામ બાબત, થોજેલા દાવાની તથા તેનાં કારણની લેખી નોટીસ એક મહિના અગાઉ સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીને, અથવા અમલદારને અથવા નોકરને અથવા શખસને આપ્યા વગર, તેમજ જે કામ બાબત ફરિયાદ કરી હશે તે કામની તારીખથી ૬ મહિના થઇ ગયા પછી, કોષ પણ દાવો મંડાશે નહીં;

અને સદરહુ પ્રકારનો કોષપણ દાવો નુકસાનની બાબત હોય તે પ્રસંગે તે દાવો માંડવાની અગાઉ પુરતો બદલો આપવા માંડ્યો હોય, તો તે આપવા માંડેલી રકમ કરતાં વધારે આવેજ વાહીને મળશે નહીં, અને એવો આવેજ આપવા માંડ્યા પછી પ્રતિવાદીને થયેલો સહળો ખરચ વાહીએ આપવો પડશે.

૧૬૮. (૧) જે કોષ પણ માણસ આ આક્ટના અથવા તે મુજબના કોષપણ પેટા કાયદાના હરકોષ ઠરાવ વિરુદ્ધ પોલીસના કોષ અમલદારના કેખતાં કોષપણ ગુન્હા કરે તેનું નામ તથા પતો તે અમલદારને

માલમ નહિં હોય અને તે પોતાનું નામ તથા પતો આપવાની ના કહે અથવા નામ તથા પતો આપ્યા છતાં તેનાં અરાપણાં બાબત તે પોલીસ અમલદારને શક આવવાનું કારણ હોય, તો તે માણસને ૫૬૩-વાનો અખત્યાર સદરહુ પોલીસ અમલદારને છે; અને તે માણસનું નામ તથા પતો ખરેખરો માલમ પડે ત્યાં સુધી તેને થાણામાં અટકાવી રાખવાનો અખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરવ્યું છે કે ૫૬૩લા હરકોષ માણસને માજિસ્ટ્રેટની આગળ લાવતાં જેટલો વાર લાગે તે કરતાં વતી મુદત સુધી અથવા ધણામાં ધણા ચોવીસ કલાક કરતાં વતી મુદત સુધી માજિસ્ટ્રેટના હુકમ વગર કોષ પછી રીતે અટકાવી રાખવો નહીં.

(૨) તેમજ આ આકટના અથવા તે સુજખના કોષપછી પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ કાંઈ ગુન્હો થયો હોય તે બાબત મ્યુનિસિપાલીટીને તાબડોતોળ ખબર આપવી અને મ્યુનિસિપાલીટીના સધળા અમલદારો અને નોકરો પોતાનો કાયદેસર અખત્યાર ચલાવતા હોય ત્યારે તે સધળા જણાને મદદ કરવી એ સધળા પોલીસ અમલદારોનું કામ છે.

આખ ૧૧.—મ્યુનિસિપાલીટીના હિસાબ.

૧૬૯. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, પોતાની મુદત મુદતની સાધારણ મિટિંગ બરાબ તેમાં તેની તરત અગાઉના એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખથી મ્યુનિસિપાલીટીના જમા ખરચનો પૂરેપૂરો હિસાબ, મુકવો જોઇયે અને સાધારણ મીટિંગ, જે બની શકે તો મ્યુનિસિપાલીટીની કાનુનો સુજખ આ અર્થે ૧૦ મી જાનેવારી અને ૧ લી માર્ચની વચ્ચેનો જે દિવસ ઠરાવવામાં આવે તે દિવસે બરવી જોઇયે તેમાં ત્યારપછીના માર્ચ મહિનાની ૩૧ મી તારીખને રોજ પુરા થનારા હિસાબી વર્ષનો ખરેખરી અને થનારી આવક તથા ખર્ચનો પુરે પુરો હિસાબ, તથા ત્યારપછી તરત આવનાર એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખથી શરૂ થનારા હિસાબી વર્ષ માટેનું મ્યુનિસિપાલીટીથી આવક અને ખરચનું બજેટ એસ્ટિમેન્ટ તૈયાર કરાવીને મુકવું જોઇયે.

(૨) પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીની આવક અને ખરચનું બજેટ એસ્ટિમેન્ટ તૈયાર કરાવીને મુકવું જોઇયે.

(૨) પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, ત્યારપછી તરત આવનારા એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખે શરૂ થનારા વર્ષના બજેટમાં પૈસા જે રીતે વાપરવાનું અને જે રીતે ઉત્પન્ન કરવાનું લખ્યું હોય તે બાબત નિકાલ કરવો જોઇયે. આ પ્રમાણે મંજૂર કરેલું બજેટ પ્રસંગ પ્રમાણે ફેરવવાનું છજ દેખાય, તો તે કારણ સાફ એક વિશેષ સાધારણ મિટિંગ બોલાવીને તેમાં તે ફેરવવાનો અધિકાર છે.

(૩) તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, એપ્રિલ મહિનાની સાધારણ મિટિંગમાં, અથવા ગયા વર્ષના હિસાબની તપાસ તે સાધારણ મિટિંગની આગળ થઇ નહીં હોય તો તે થયા પછી, ગયા વર્ષનો હિસાબ મંજૂર થવો જોઇયે.

૧૭૦ (૧) મ્યુનિસિપાલીટીના હિસાબની તપાસ, વખતે, અને વર્ષમાં નિદાન એકવાર મ્યુનિસિપાલીટીની કાનુનોમાં જે માણસો ઠરાવવામાં આવે તે માણસોને હાથે, અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ તેમ ફરમાવે તો, કોષ સરકારી ઓડિટરને હાથે, થવી જોઇયે.

(૨) સદરહુ ઓડિટરને અથવા ઓડિટરને પોતાના હુદાના કારણ સાફ મ્યુનિસિપાલીટીના સધળા હિસાબ તથા બીજાં દફતરો જોવાનો અધિકાર છે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટીએ, તપાસવા સાફ જે ખરચ કબુલ કરવામાં આવ્યો હોય તે ખરચ અથવા ઓડિટર સરકારી ઓડિટર હોય તો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે ખરચ મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવો જોઇયે.

૧૭૧ મ્યુનિસિપાલીટીએ પોતે વાર્ષિક હિસાબ આખરનો મંજૂર કરે કે તેની એક નકલ અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તે નમુના પ્રમાણેનો હિસાબ તાબડોતોળ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની ઉપર અથવા તે ચોખ્ખી રીતે જે અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારની ઉપર મોકલવો જોઇયે, અને ગવર્નર

ઇન કૌન્સિલ અથવા એવો અમલદાર વખતે ફરમાવે તેવી તે હિસાબ આપતની વિગત તથા વાઉચરો પણ મોકલવાં જોઇએ.

૧૭૨. આવક તથા ખર્ચના ત્રિમાહી અને વાર્ષિક હિસાબ, અને મંજૂર થયેલું બજેટ સઘના લોકોને જોવાની છુટ હોવી જોઇએ અને તે હિસાબ તથા બજેટ તે જિલ્લાની ભાષામાં મ્યુનિસિપાલીટી આ આપતમાં ફરમાવે તેવી રીતે છાપાવીને પ્રસિદ્ધ કરવાં જોઇએ.

આખ ૧૨ મો.—નિર્મિત.

૧૭૩. (૧) કલેક્ટરને—(અ) કોષપણ મ્યુનિસિપાલીટીના ભોગવટા માંહેની કોષપણ સ્થાવર મિલકતમાં અથવા તેના તાબામાં અથવા તેના હુકમ હેઠળ કાંઈ પણ કામ ચાલતું હોય તે કામમાં પેસવાનો તથા તે જોવાનો, અથવા તેમાં ખીજને પેસાડવાનો તથા તે જોવડાવવાનો;

(બ) કોષપણ મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા કોષપણ કમિટીએ ચલાવેલા કોષપણ કામના કાગળોમાંની કોષપણ ઉતારો અથવા તાબામાં હોય તે; અને જે કોષ પણ પત્રક, તપસીલ, હિસાબ અથવા રિપોર્ટ સાદર કરવાનું મ્યુનિસિપાલીટીને ફેરવાવું પોતાને યોગ્ય લાગે તે માંગવાનો.

(૧) મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી થવાની તૈયારીમાં હોય અથવા થતી હોય એવી કોષ પણ આપત કરવામાં જે કંઈ પણ દરકત હોવાનું પોતાને દખાવે તેનો, અથવા જે કંઈ માહિતી પોતે આપી શકે અને જે ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીને ફલાણી એક વાત કરવાનું બધ ન કરવાનાં અથવા એવી વાત ન કરવાનાં જે કારણો હોય તે સુધાં વાજખી વખતમાં પોતાને લેખી ઉત્તર મોકલવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

(થ) આ કલમમાં કલેક્ટરને આપેલા સઘના અથવા કોષ પણ અધિકાર, તાલુકાના અસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરને, તે તાલુકામાંની શહેરના મ્યુનિસિપાલીટી શિવાય ખીજ કોષપણ મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી સોંપવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૭૪. (૧), જે કલેક્ટરને એમ લાગે કે મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ હુકમ અથવા ફરમાવ બળવ્યાથી અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી જે કાંઈ વાત કરવાની તૈયારીમાં હોય અથવા કરવામાં આવતી હોય તે કર્યાથી, લોકોની ધન અથવા ત્રાસ થાય છે અથવા થવાનો સંભવ છે, અથવા સુલેહનો લાગ થવાનો સંભવ છે, અથવા તે બળવણી અથવા વાત ગેરકાયદેસર છે, તો તે પોતાની સહીના લેખી હુકમથી તે બળવણી મોકલુ ફરમાવે અથવા તે વાત કરવાની મના કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કલેક્ટર આ કલમ પ્રમાણે કાંઈ હુકમ કરે ત્યારે તેણે તે હુકમની નકલ તે કરવાના લેખી કારણો સહીત, કમિશનર ઉપર તથા જે મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધ હોય તેની ઉપર તાબડોતોળ મોકલવી જોઇએ; અને તે હુકમ રદ કરવાનું, અથવા તે ફેરફાર સહિત અથવા ફેરફાર વગર હંમેશા અથવા કમિશનરને યોગ્ય લાગે તે મુદત સુધી ચાલુ રહે એવું ફરમાવવાનું, કમિશનરની મુખત્યારી ઉપર રહેશે.

(૩) કમિશનરે આ કલમ પ્રમાણે થનારા દરેક પ્રકરણનો રિપોર્ટ તાબડોતોળ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને કરવો જોઇએ, અને તેમાં કરેલો કંઈપણ હુકમ તપાસવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને, અને તે આપત જે ખીજે કંઈ હુકમ તે કમિશનર કરી શકત તેવો કંઈ હુકમ કરવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે.

૧૭૫. (૧) જે કાંઈ કામ કરવાનો અથવા જે કાંઈ કૃત્ય કરવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર આપેલો હોય તથા જે લોકોના આરોગ્યસાઈ અથવા સલામતિસાઈ એકદમ કરવું તેના મત પ્રમાણે અવશ્ય હોય તે કામ અથવા તે કૃત્ય કરવાની જરૂરની આપતમાં તબવીજ કરવાનો, અને તે કામ અથવા તે કૃત્ય કરવાનો ખર્ચ, તે કરવાસાઈ નિમેલા માણસોના વાજખી મહેતાણાં સુધાં, મ્યુનિસિપાલીટીએ તાબડોતોળ આપવો જોઇએ એવું ફરમાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે,

(૨) જે તે ખરચ તથા મેહેનતાણું સદરહુ પ્રમાણે આપવામાં ન આવે તો, તે ખરચ તથા મેહેનતાણું મ્યુનિસિપાલીટી તરફના કાંઈપણુ પૈસા તે વખતે જે માણસના તાબામાં હોય તે માણસને તેના હાથમાં જે પૈસા હોય અથવા તેને વખતે-વખત મળે તેમાંથી બદા કરવાનું ફરમાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે, અને સદરહુ માણસે તે હુકમ પાળવો જોઈએ.

(૩) કલમ ૧૭૪ ની પેટા કલમો (૨) અને (૩) ના ઠરાવ, અને તેટલે સુધી, આ કલમ મુજબના કાંઈપણુ હુકમને લાગુ પડશે.

૧૮૬. મ્યુનિસિપાલીટીએ પોતાના અમલદારો અથવા નોકરો તરીકે જે માણસોને નીમ્યા હોય તે માણસોની સંખ્યા અથવા તે માણસોને અથવા કાંઈપણુ અમુક માણસને મ્યુનિસિપાલીટીએ આપેલું મેહેનતાણું, વધારે છે એમ કમિશનરને લાગે તો તે મ્યુનિસિપાલીટીએ કમિશનર ફરમાવે એટલે સદરહુ માણસોની સંખ્યા અથવા તેમનું અથવા તેનું મેહેનતાણું ઓછું કરવું જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવું છે કે એવા હુકમની સામે તે મ્યુનિસિપાલીટી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે, અને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને ઠરાવ નિશ્ચય થશે.

૧૮૭. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે નિચે લખ્યા પ્રમાણે કરવું કાયદેસર થશે, એટલે—

(૧) ચીફ એક્ઝિસર, હેલ્થ ઓફિસર અથવા એન્જિનિયરની નીમણુંક કરવાનું તેના મત પ્રમાણે કાંઈ વખતે જરૂરનું જણાય, તો એ અમલદારોની નિણુંક કરવાનું શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીને ફરમાવવું.

(૨) એવી કાંઈપણુ મ્યુનિસિપાલીટીએ એવા કાંઈપણુ હુદાપર નિમવાને વારતે પસંદ કરેલા અથવા નિમેલા કાંઈપણુ માણસની એવી નિમણુંક રદ કરવા બદલ અથવા એવા માણસે તે હુદા આગળ ધારણ ન કરવા બદલ પોતાની નજરમાં આવે તો, હુકમ કરવાનું અને એવા કાંઈપણુ માણસના એવા હુદાની મુદત, એવા હુકમ મ્યુનિસિપાલીટીને જણાવવામાં આવે તે દીવસે અને તે દીવસથી બંધ થઇને પુરી થશે.

(૩) ચીફ ઓફિસર તરીકે નિમાયલા કાંઈપણુ માણસને “ અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરને ” પ્રસંગ પ્રમાણે કલમ ૧૮૩ અથવા બાબ ૧૩ અ. મુજબ તેને મળેલા અધિકાર ઉપરાંત આ આકટની રૂએ અથવા તે વખતે અમલમાં હોય એવી કાંઈપણુ કાનુનોની રૂએ કાયદાસર રીતે તેને સોંપાય તેવા સવળા અથવા કાંઈપણુ અધિકાર એવી કાંઈપણુ મ્યુનિસિપાલીટીએ આપતા જોઈએ એવું ફરમાવવાનું.

(૪) કલમ ૧૪૪ અથવા ૧૪૫ માં (આ કલમો જે પ્રસંગે અમલમાં આવે છે એવા પ્રસંગો હોય તો) કહેલા સર્વ અથવા કાંઈપણુ અધિકાર એવી કાંઈપણુ મ્યુનિસિપાલીટીએ, ચીફ ઓફિસર હોય કે ન હોય તોપણુ પ્રેસિડંટને, વાઇસ પ્રેસિડંટને અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તેવા કાંઈપણુ કૌન્સિલરને સોંપવા એમ ફરમાવવાનું.

(૪) કલમ ૧૪૪ અથવા ૧૪૫ માં (આ કલમો જે પ્રસંગે અમલમાં આવે છે એવા પ્રસંગો હોય તો) કહેલા સર્વ અથવા કાંઈપણુ અધિકાર, એવી કાંઈપણુ મ્યુનિસિપાલીટીએ, ચીફ ઓફિસર હોય કે ન હોય તો પણુ પ્રેસિડંટને, વાઇસ પ્રેસિડંટને અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તેવા કાંઈપણુ કૌન્સિલરને સોંપવા એમ ફરમાવવાનું.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રકમ (૧), (૩) અથવા (૪) ની રૂએ મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો કાંઈપણુ હુકમ, તે સંબંધમાં પ્રત્યેક પ્રસંગે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે મુદત દરમ્યાન માન્ય કરવો જોઈએ.

૧૭૮. (૧) કાંઈ મ્યુનિસિપાલીટીને આ આકટ ઉપરથી અથવા આ આકટ પ્રમાણે અથવા વિદ્ય-માનકાએ અમલમાં હોય એવા કાંઈ કાયદા ઉપરથી અથવા કાયદા પ્રમાણે સોંપેલું કાંઈપણુ કામ કરવાને તે યુક્ત છે એવું જ્યારે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને ફરિયાદ થયા ઉપરથી અથવા ખીજી રીતે જણાય ત્યારે કહેવામાં આવતી યુક્ત તે મ્યુનિસિપાલીટીથી થઇ છે એવી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની યોગ્ય ચોક્કસી કર્યા પછી ખાત્રી થાય, તો તે કામ કરવા સારું મુદત નિમવાનું કમિશનરને ફરમાવવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) જો તે કામ આ પ્રમાણે નિમેલી મુદતમાં કરવામાં ન આવે તો, કમિશનર તે કરવા સાફ હરકાત્ માણસને નીમવાને તથા તે કરવાનો ખર્ચ તે કરવા સાફ નીમેલા માણસને આપવાના વાજબી મેહેનતાણાં સુદ્ધા તે મ્યુનિસિપાલીટીએ તાબડતોય આપવો જોઈએ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, (૩) જો તે ખર્ચ તથા તે મેહેનતાણું સદરહુ પ્રમાણે આપવામાં ન આવે તો, તે ખર્ચ તથા મેહેનતાણું મ્યુનિસિપાલીટી તરફના કાંઈ પણ પૈસા તે વખતે જે માણસના તાબામાં હોય તે માણસને તેના હાથમાં જે પૈસા હોય અથવા તેને વખતો વખત મળે તેમથી અદા કરવાનું ફરમાવવાનો કમિશનરને અધિકાર છે, અને તે હુકમ પાળવાને સદરહુ માણસ અંધાયલો છે.

૧૭૯. (૧) જો કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટી, આ આકટના અથવા આ આકટની રૂઐ અથવા ઇતર પ્રકારે કાયદા ઉપરથી તેને સોંપવામાં આવેલાં કામ કરવાને લાયક નથી, અથવા તેણે તે ન કરવા વિશે હઠ લીધી છે, અથવા તે પોતાના અધિકાર બહાર ગઈ છે, અથવા તેણે તેના ગેરઉપયોગ કર્યો છે એવું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને લાગે તો, તેને મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં એક હુકમ તેના કારણોસહિત પ્રસિદ્ધ કરીને તે મારફત, પ્રસંગ પ્રમાણે, તે મ્યુનિસિપાલીટી નાલાયક છે, અથવા તેણે કામ કર્યું નથી, અથવા તે પોતાના અધિકાર બહાર ગઈ છે, અથવા તેણે તેના ગેર ઉપયોગ કર્યો છે એવું ઠરાવવાનો, અને તે હુકમમાં ઠરાવવામાં આવે તેટલી મુદત સુધી તેને બંધ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટી આ પ્રમાણે બંધ કરવામાં આવી હશે, ત્યારે હેઠળ લખેલું પરિણામ થશે: (અ) તે મ્યુનિસિપાલીટીના સઘળા કૌન્સિલરોની કૌન્સિલર તરીકેની જગા સદરહુ હુકમની તારીખથી ખાલી પડશે; (ખ) તે મ્યુનિસિપાલીટીના સઘળા અધિકાર તથા કામ, તેને બંધ કરવામાં આવી હશે તે મુદતમાં, આ બાબતસર જે માણસને અથવા માણસોને કમિશનર વખતો વખત નિમશે તે માણસે અથવા માણસોએ ચલાવવાં જોઈએ. (ક) તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી સઘળી મિલકત, તે બંધ થઈ હશે તે મુદતમાં, મલિકમુઆજમને સ્વાધીન થશે.

(૩) જો તપાસ કર્યા બાદ, ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ તેમ ફરમાવે તો, તે મ્યુનિસિપાલીટી બંધ કર્યાની મુદત ઉપર જણાવેલાં સઘળાં પરિણામો સુદ્ધા, તે મ્યુનિસિપાલીટી પાછી સ્થાપવા સાફ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે તારીખ સુધી, સદરહુ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલા હુકમથી વખતો વખત ચાલુ રાખવી જોઈએ.

(૪) તે મ્યુનિસિપાલીટી, (અ) પેટા કલમ (૩) મુજબ કંઈ પણ ફરમાવ્યું નહીં હોય, તો પેટા કલમ (૧) મુજબ બંધ કર્યાના હુકમમાં જે મુદત ઠરાવી હશે તે પુરી થયેથી, અને

(બ) પેટા કલમ (૩) મુજબ ફરમાવ્યું હશે, તો તે પેટા કલમ ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટી પાછી સ્થાપવા સાફ જે તારીખ ઠરાવી હશે તે તારીખે, ચુટાણી અથવા નિમણૂક કરીને ફરી સ્થાપવી જોઈએ.

૧૮૦. સાધારણ તથા મુલકી કારભારમાં કમિશનરો ઉપર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ, કલેક્ટરો ઉપર કમિશનરો અને કલેક્ટરના તાબા મહેના અમલદારો ઉપર કલેક્ટરો જે અધિકાર તથા નિર્બંધ ધારણ કરે છે તથા ચલાવે છે તેજ અધિકાર તથા નિર્બંધ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ દરેક કમિશનર ઉપર, દરેક કમિશનર કલેક્ટરો ઉપર તથા દરેક કલેક્ટર પોતાના તાબા મહેના અમલદારો ઉપર આ આકટ સંબંધી સઘળી વાતમાં ધારણ કરશે તથા ચલાવશે.

બાબ ૧૩.

ગ્રેહરની મ્યુનિસિપાલીટી બાબત વિશેષ ઠરાવો.

૧૮૧. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને, કોઈ પણ વખતે, ગ્રેહરનામું કાઢીને જે કોઈ પણ મ્યુનિસિપાલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં પંદર હજાર કરતાં ઓછા માણસોની વસ્તી ન હોય તે ડિસ્ટ્રિક્ટના સંબંધમાં તે ડિસ્ટ્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટી, ગ્રેહરની મ્યુનિસિપાલીટી છે એમ ઠરાવવાનો અખત્યાર છે, અને તે ગ્રેહરનામામાં તે મ્યુનિસિપાલીટીનું નામ લખવું જોઈએ.

(૨) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને, આવી રીતે ઠરાવેલી કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધમાં અથવા ઇ પરિશિષ્ટમાં જણાવેલી કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધમાં ગ્રેહરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તથા એવા

જહેરનામામાં એવી મ્યુનિસિપાલિટીનું નામ લખીને એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે સદરહુ જહેરનામામાં ઠરાવેલી તારીખથી, તેમાં લખેલી મ્યુનિસિપાલિટી શહેરની મ્યુનિસિપાલિટી તરીકે હોવી બંધ પડશે, અને સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટી તે ઠરાવેલી તારીખે શહેરની મ્યુનિસિપાલિટી તરીકે તે પ્રમાણે બંધ પડવી જોઇએ.

૧૮૨. (૧) કોઇ પણ શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીને વાજબી જણાય તો એક ચીફ ઓફિસર અને એક હેલ્થ ઓફિસર અને એક એન્જનીયર અથવા એવા અમલદાર પૈકી કોઇ પણ એક અથવા વધારે અમલદાર નિમવાનો અધિકાર છે, અથવા એવી મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં આવે તો એવા હુદ્દા પૈકી કોઇ પણ બે અથવા સઘળા હુદ્દાનું કામ બજાવવાને એક માણસ થોડી મુદતને માટે અથવા કાયમને માટે નિમવાનો આધિકાર છે.

(૨) એવા કોઇપણ અમલદારને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની અગતિથી મંજૂરી વગર હુદ્દાપરથી દુર કરાશે નહીં; શિવાય કે તેને હુદ્દા પરથી દુર કરવા બાબત કાઉન્સિલરોની એકંદર સંખ્યા પૈકી નિદાન ત્રણ ચતુર્થાંશના મત પડ્યા હોય.

(૩) ચીફ ઓફિસર નિમાયો હોય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલિટીએ નોકરીમાં રાખેલા સઘળા બીજા અમલદારો અને નોકરો તેના તાબામાં રહેશે.

૧૮૩. શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીના ચીફ ઓફિસરે હેઠળ લખેલા અધિકાર અને આ આકટના ઠરાવ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી મળ્યા હોય તેવા બીજા અધિકાર ચલાવવા જોઇએ:—

(અ) આ આકટના તથા આ આકટ મુજબ પેટા કાયદા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તેમના ઠરાવોને પાત્ર, મારકીટો અથવા કસાઇખાનાના લાઇસેન્સો શિવાય બીજા સઘળા લાઇસેન્સો તથા પરવાનગી આ આકટકેપરથી મ્યુનિસિપાલિટી આપી શકે તે સઘળા લૈસન્સ તથા પરવાનગીઓ પોતાની સહીથી આપવાને તેને અધિકાર છે, તથા

(બ) તેને ઉપર કહેલા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, જે કોઇ બાબતમાં સદરહુ પ્રમાણે લૈસન્સ આપવાનો અધિકાર હોય તે બાબતમાં, અને જે બાબતમાં ઉપર કહેલા ઠરાવોની રૂયે મ્યુનિસિપાલિટીને એવા લૈસન્સ મોકુફ કરવાનો. નહીં આપવાનો અથવા પાછા લઇ લેવાનો અધિકાર હોય તે બાબતમાં પોતાની મરજીમાં આવે ત્યારે કોઇ પણ લૈસન્સ મોકુફ કરવાનો, નહીં આપવાનો અથવા પાછું લઇ લેવાનો અધિકાર છે;

(ક) તેણે ઉપર કહેલા અધિકારની રૂયે આપેલ લૈસન્સ તથા પરવાનગી બદલ આપવાની સઘળી ફી તેણે લેવી જોઇએ, વસુલ કરવી જોઇએ; અને મ્યુનિસિપલ ફન્ડ ખાતે જમા કરવી જોઇએ;

(ડ) તેને, હેઠળ જણાવેલી રકમો વગેરે કોઇપણ ઠરાવોની રૂયે મ્યુનિસિપાલિટીને જે કોઇ પણ ફરમાન કરવાનો, લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપવાનો, હુકમ અને મનાઇ હુકમ કાઢવાનો અને અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર હોય તે ફરમાન લેખી નોટીસ આપીને કરવાનો, તે લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપવાનું, તે હુકમ કઢાડવાનો, તથા તે સઘળા અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર છે—

(૧) ૫૧ મી કલમની પેટા કલમ (૨), (૨) ૫૬ મી કલમની પેટા કલમ (૨), પેટા કલમ (૩), અથવા પેટા કલમ (૪) ની રકમ (અ), (૩) ૧૦૨ જી કલમ, (૪) ૧૧૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) (૫) ૧૧૧ મી કલમ, (૬) ૧૧૪ મી કલમ, (૭) ૧૧૫ મી કલમ, (૮) ૧૧૮ મી કલમ, (૯) ૧૧૯ મી કલમ, (૧૦) ૧૨૧ મી કલમ, (૧૧) ૧૨૨ મી કલમ, (૧૨) ૧૨૩ મી કલમ, (૧૩) ૧૨૪ મી કલમ, (૧૪) ૧૨૫ મી કલમ, (૧૫) ૧૨૬ મી કલમ, (૧૬) ૧૨૭ મી કલમ, (૧૭) ૧૨૮ મી કલમ, (૧૮) ૧૩૦ મી કલમ, (૧૯) ૧૩૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧), (૨૦) ૧૩૨ મી કલમ, (૨૧) ૧૩૪ મી કલમ, (૨૨) ૧૪૨ મી કલમ, (૨૩) ૧૪૩ મી કલમ, (૨૪) ૧૪૪ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ની રકમ (બ).

૧૮૪. ચીફ ઓફિસરને આ અર્થે મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી જે અધિકાર આપવામાં આવે તે ઉપરાંત તેને, (અ)—(૧) મ્યુનિસિપાલિટીની આગાઉ મંજૂરી લાધા વગર ૪૬ મી કલમની (બ) રકમ ઉપર

રથી કરેલી કાનુનોમાં ઠરાવેલી જે જગાઓના માસિક પગાર ૧૫ રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી ૧૫ પણ જગા ઉપર, અને (૨) અને દરેક બાબતમાં એવી અગાઉથી મંજૂરી લઇને હેલ્થ ઓફિસરની એન્જિનિયરની, અથવા ચીફ એકાઉન્ટન્ટની જગાએ શિવાયની મ્યુનિસિપાલીટીના તાખાની બીજી કોઇપણ જગા ઉપર; નિમજૂક કરવાનો, અને (બ) ૧૫ રૂપિયાથી જેનો પગાર વધારે ન હોય એવા મ્યુનિસિપાલીટીના નોકરને, અને તે વખતે અમલમાં હોય એવી કાનુનોના ઠરાવોને પાત્ર રહીને, હેલ્થ ઓફિસર, એન્જિનિયર અથવા ચીફ એકાઉન્ટન્ટ શિવાયના બીજા કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ઓફિસર અથવા નોકરને, દંડની, ઉતારી પાડવાની, સસપેન્ડ કરવાની અથવા અરતરફ કરવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એક અઠવાડિયાના પગારની રકમથી વધારે ન હોય એવા દંડ શિવાયની બીજી કોઇ પણ શિક્ષા બાબત તેના હુકમ ઉપર મ્યુનિસિપાલીટીને અપીલ કરી શકાશે.

૧૮૫. ચીફ ઓફિસરને, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરી લઇને પોતાને આપેલા અધિકારમાંના કોઇપણ અધિકાર પોતાના તાખાના કોઇપણ અમલદારને સોંપવાનો, અખત્યાર છે.

૧૮૬. (૧) ચીફ ઓફિસરને, પ્રેસિડન્ટની રજાથી; અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની કોઈ મીટીંગમાં, અથવા કોઇપણ કમિટીની મીટીંગમાં આ બાબતમાં ઠરાવ પસાર થયો હોય તેની રૂએ, એવી મીટીંગમાં, કોઇ બાબત ઉપર વાદવિવાદ થતો હોય તે બાબતમાં ખુલાસો કરવા અખત્યાર છે, પણ એવી કોઈ મીટીંગમાં તે પોતાનો મત આપી શકશે નહીં અથવા કોઇપણ દરખાસ્ત રજુ કરી શકશે નહીં.

બાબ ૧૩ અ મ્યુનિસિપલ કમિશનર, એના અધિકાર તથા કામ.

૧૮૬. અ. (૧) ૧૩ માં બાબમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તો પણ, ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને—

(અ) ઓછામાં ઓછી એક લાખ માણસોની વસ્તીવાળા કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમવાનો અધિકાર છે; તથા (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની તેમ કરવા સાફ અરજ આવે તો બીજા કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમવાનો અધિકાર છે; માત્ર એટલું જ કે એવી અરજીને કૌન્સિલરોની એકંદર સંખ્યાના ઓછામાં ઓછા બે તૃતીયાંશ કૌન્સિલરોએ એવી અરજીને અગાઉથી ટેકા આપેલો હોવો જોઇયે.

(૨) છેલ્લામાં છેલ્લા વસ્તીની ગણતરી વખતે કોઇ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની જે વસ્તી નક્કી થઇ હોય તે વસ્તી તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી ગણાશે, પણ એવી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી નક્કી કરવા સાફ ખાસ વસ્તીની ગણતરી કરવી એવા હુકમ કરવાનું ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તો એવી ખાસ વસ્તીની ગણતરીમાં નક્કી થયેલી વસ્તી તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી ગણાશે.

(૩) પેટા કલમ (૨) માં નક્કી કર્યા પ્રમાણે કોઇ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમજૂક કરતી વખતે ઓછામાં ઓછી એક લાખ માણસની હોય ત્યારે તેને સાફ મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમજૂક એક વખત કરી હોય એવા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી એક લાખ માણસો કરતાં ઓછી થવાનાજ માત્ર કારણસર એવી નિમજૂક બંધ પડશે નહીં.

(૪) મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમજૂક થયા પછી ચીફ ઓફિસરની નિમજૂક (પછી તે ૧૭૭ માં કલમની રૂએ અથવા ૧૮૨ માં કલમની રૂએ કરી હોય તો પણ) તાખડતોબ બંધ પડશે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચીફ ઓફિસર જે કોઇ હોય તો તેને નિમજૂકની શરતો પ્રમાણે જે નોટીસ મેળવવાનો હુક હોય તે નોટીસ આપવામાં આવે ત્યાં સુધી, અને તે નોટીસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદત વીતે ત્યાં સુધી મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમજૂક કરવી નહીં.

(૫) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને, જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમજૂક કરી હોય તે ડિસ્ટ્રિક્ટ માટેની નિમજૂક કોઇપણ વખતે બંધ પાડવાનો અધિકાર છે.

૧૮૬. બ. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનર, પ્રથમ, ત્રણ વર્ષની મુદત માટે પોતાનો હુદો ધારણ કરે, અને ત્યાર પછી ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ દરેક બાબતમાં ઠરાવે તેટલી વધારે મુદત સુધી ધારણ કરે.

(૨) જે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને એમ જણાશે કે કોઇ મ્યુનિસિપલ કમિશનર પોતાના હુદાની દરજ

અનુવવાને અસમર્થ છે અથવા તેણે એવો કાંઈ ગેરવર્તણૂક ચલાવવાનો કે ગૃહસ્થ કરવાનો ગુન્હો કર્યો છે કે જેથી તેને હુદાપરથી દુર કરવો યોગ્ય છે તો, તે ગમે તે વખતે તેને દુર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ આજ્ઞામાં મ્યુનિસિપાલીટીની અરજી આવેથી ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ મ્યુનિસિપલ કમિશનરને તાજ્જોતોળ હુદાપરથી દુર કરશે, માત્ર એટલુંજ કે એવી અરજીને સહળા કૌન્સિલરોની એકંદર સંખ્યામાંના ઓછામાં ઓછા ત્રણ ચતુર્થાંશ કૌન્સિલરોએ અગાઉથી ટેકો આપેલો હોવો જોઈએ.

૧૮૬. ક. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનરને, ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની મંજૂરીને પાત્ર, વખતો વખત જે પગાર મ્યુનિસિપાલીટી ઠરાવશે તે પગાર દર મહિને મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી મળશે.

(૨) મ્યુનિસિપલ કમિશનરે આ આકટમાં અથવા વિદ્યમાન કાળે ખીજે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદામાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે પોતાના હુદાના કામમાં પોતાનો અધેા વખત રોકવો અને તેમાં ધ્યાન આપવું, અને ખીજા કોઈપણ ધંધા, વેપાર અથવા કામમાં રોકાવું નહીં;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે તેને, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરીથી, કોઈપણ સ્થાનિક ચોકસીના કારણસર અથવા સ્થાનિક અગત્યના અથવા હિતના કોઈપણ હેતુને પુષ્ટી આપવા સાર રચાયેલી કોઈપણ કમિટીમાં કોઈપણ વખતે કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૬. ડ. (૧) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ, વખતો વખતે, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરીથી, પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનરને ગેરહાજર રહેવાની રજા આપવાને મુખત્યાર છે,

(૨) મ્યુનિસિપલ કમિશનર રજા ઉપર ગેરહાજર હોય ત્યારે તેને આપવાનું બંધન ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ ઠરાવે તેટલી રકમનું હોવું જોઈએ, અને તે રકમ તેના પગાર કરતાં વધારે ન હોવી જોઈએ:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, મ્યુનિસિપલ કમિશનર સરકારના પગારદાર નોકર હોય તો, એવા બંધાની રકમનું નિયમન તેના વર્ગના સરકારના પગારદાર નોકરના રજા દરમિયાનના બંધાને લગતી જે કાનુનો વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનુનો પ્રમાણે કરવું.

(૩) મ્યુનિસિપલ કમિશનરની રજા ઉપરની કોઈપણ વખતની ગેરહાજરી દરમિયાન અથવા ખીજી રીતે તેની જગા હંગામી ખાલી પડે તે દરમિયાન ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ કોઈપણ લાયક માણસને મ્યુનિસિપલ કમિશનર તરીકે કામ કરવાને નિમવાને મુખત્યાર છે. આવી રીતે નિમાયણા દરેક માણસે જે માણસનું કામ કરવાને તેને નિમવામાં આવ્યો હોય તે માણસને આ આકટ ઉપરથી અથવા આ આકટની રૂયે વિદ્યમાનકાળે જે ખીજે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા ઉપરથી અથવા તે કાયદાની રૂયે આપેલી સત્તા તથા સેપેલી ફરજો ચલાવવી તથા અનુવવી અને જે જુમેદારી બંધન તથા શરતોને સદરજુ માણસ પાત્ર હોય તેજ જુમેદારી, બંધન અને શરતોને તે પાત્ર થશે.

૧૮૬. ઇ. (૧) સરકારના પગારદાર નોકરની નિમણૂક મ્યુનિસિપલ કમિશનર તરીકે થાય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટીએ, ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલે વિશેષ રીતે સદરજુ જવાબદારીમાંથી પુરેપુરી અસ્વા અશ્વતઃ મારી આપી હોય તે શિવાય, જઇ મી કલમના વિશેષ ઠરાવ (બ) ની રૂયે ઠરાવ્યું છે તેટલે સુધી તેના પેનશન તથા રજા દરમિયાનના બંધા માટે ફાળો આપવો જોઈએ.

(૨) સરકારના પગારદાર નોકર શિવાયના ખીજા માણસની નિમણૂક મ્યુનિસિપલ કમિશનર તરીકે થાય ત્યારે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે નક્કી કરેલું રજા દરમિયાનનું આજ્ઞા બંધન મ્યુનિસિપાલીટીએ આમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવું, અને તે નોકરીથી ફારક થાય ત્યારે તેને ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની મંજૂરીથી પેનશન અથવા ડ્રેન્જીસ્ટ્રી આપવાને અથવા તે મરણ પામે ત્યારે તેના કુટુંબને કંપાસનેટ એલાવન્સ (દયા તરીકે આપેલી રકમ) આપવાને મ્યુનિસિપાલિટી મુખત્યાર છે.

૧૮૬. ફ. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને મ્યુનિસિપલ કમિશનર પાસે હેઠળ પ્રમાણેની માંગણી કરવાનો અધિકાર છે—

(અ) આ આકટનો અમલ કરવાને લગતી અથવા મ્યુનિસિપલ ટીઓકટની મ્યુનિસિપલ વ્યવસ્થાને લગતી કોઈપણ આજ્ઞા સંબંધી કોઈપણ રીટર્ન, પત્રક, અંદાજ આંકડાના પત્રક અથવા ખીજા માહિતી પૂરી પાડવાની; (બ) એવી કોઈ આજ્ઞા ઉપર રીપોર્ટ પૂરા પાડવાની; (ક) તેના હવાલામાં હોય એવા કોઈ

પણુ દસ્તાવેજનો નકલ પુરી પાડવાની.

(૨) મ્યુનિસિપાલ કમિશનરે ગેરવાજબી ઢીલ કર્યા વગર એવી રીતની દરેક માંગણી સ્વીકારવી એકથે.

૧૮૬. ગ. મ્યુનિસિપલ કમિશનરે આમાં હવે પછી નિર્દિષ્ટ કરેલા અધિકાર ચલાવવા તેમજ સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટી આ આક્ટના ઠરાવોની રૂથે જે ખીજ અમલ બજાવણીના અધિકાર સોંપે તે ચલાવવા.—

(૧) તેણે શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીમાં આ આક્ટના ઠરાવોથી ચીફ ઓફીસરને સોંપવામાં આવેલા સુધળા અધિકાર ચલાવવા; તથા (૨) તે હેઠળની કલમો અથવા પેટા કલમોના ઠરાવોમાંના કોઇ પણ ઠરાવ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટી લેખી નાટીસ આપીને જે માંગણી કરી શકે, જેવી લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપી શકે, જેવા હુકમ તથા મનાઇ કાઢી શકે, જેવા અધિકાર ચલાવી શકે તથા જેવા કામ કરી શકે તેવી માંગણી કરવાને, તેવી લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપવાને, તેવા હુકમ તથા મનાઇ હુકમ કાઢવાને, તેવા અધિકાર ચલાવવાને તથા તેવા કામ કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે કે:— ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૬, ૬૭, ૬૮, ૬૯, ૭૧, ૭૬, ૭૮, ૭૯, પેટા કલમો (૩), (૪) તથા (૫). ૮૦, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૯૦, ૯૧, ૯૨ અ, ૯૨, ૯૩, ૯૪, ૯૫, ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, પેટાકલમ (૨). ૧૧૨, પેટાકલમ (૧). ૧૧૩, ૧૧૬, ૧૨૦, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૮, પેટાકલમ (૪), ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૫૯, ૧૬૦ અ, તથા ૧૬૧. પણુ એવું ઠરાવું છે કે:—

(અ) કલમ ૭૧, કલમ ૯૦, કલમ ૯૧, કલમ ૯૨ અ, ૧૦૬ ઠી કલમની પેટા કલમ (૧), ૧૧૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧) અને કુવાની બાબતમાં કલમ ૧૩૫ માં સમાવેશ થયેલા ઠરાવો ઉપરથી અથવા તેની રૂથે મ્યુનિસિપાલિટીને સોંપેલા અધિકાર, મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમને પાત્ર હોવા શિવાય, અથવા એવા હુકમની ગેરહાજરીમાં મ્યુનિસિપાલિટીની અગાઉથી મંજૂરી લીધી હોય તે શિવાય ચલાવવા નહી, (બ) આ આક્ટના ઠરાવોમાંના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી અથવા તેની રૂથે મ્યુનિસિપાલિટીને સોંપેલા—

(૧) કાનુનો અથવા પેટા કાયદા કરવાના અધિકાર, તથા (૨) પ્રેસિડન્ટને, અથવા વાઇસ પ્રેસિડન્ટને, અથવા કમિટીને અથવા કૌન્સિલરને કંઇપણુ કરવાની સત્તા આપવાના અધિકાર, મ્યુનિસિપલ કમિશનરે ચલાવવા નહીં;

(ક) મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થયેલી અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની માલકીની અથવા મ્યુનિસિપાલિટીએ ખીજ રીતે ધારણ કરેલી મિલ્કત, સ્થાવર હોય કે જંગમ હોય તોપણુ, મ્યુનિસિપલ કમિશનરને પ્રાપ્ત થયેલી અથવા તેની માલિકીની અથવા તેણે ખીજ રીતે ધારણ કરેલી ગણાશે નહીં; (ડ) હેઠળની કલમો અથવા પેટા કલમોના ઠરાવો વચ્ચે કોઇપણુ શબ્દસ ગુન્હો કરે તેને શિક્ષા કરાવવા માટે ફાજ દારીમાં કામ ચલાવવાનું ફરમાવવાનો અથવા ખીજું કામ ચલાવવાનો હુકમ કરવાનો ૧૬૧ મી કલમ ઉપરથી આપેલો અધિકાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર ચલાવવો નહીં,—કલમ ૪૪, કલમ ૪૫, કલમ ૯૧ ની પેટા કલમ (૪) કલમ ૯૧ અ ની પેટા કલમ (૪) કલમ ૧૩૮, તથા કલમ ૧૪૯ ની પેટા કલમ (૪)

૧૮૬ હ. જ્યારે કોઇ અમલદારને ગમે તે કાંઇપણુ સત્તા ચલાવવાનો અથવા કાંઇપણુ કરવાનો અધિકાર આપવાનો અખત્યાર જે કોઇ મ્યુનિસિપાલિટીને આ આક્ટના કોઇપણુ ઠરાવથી અથવા આ આક્ટની રૂથે કરેલા કોઇપણુ પેટા કાયદાથી આપ્યો હોય તે મ્યુનિસિપાલિટીએ કોઇપણુ અમલદારને તેવો અધિકાર આપ્યો હોય ત્યારે મ્યુનિસિપલ કમિશનરને તેણે રપષ્ટ રીતે તેવો અધિકાર આપ્યો ન હોય તો પણુ તેવો અધિકાર આપ્યો છે એમ ગણવું.

૧૮૬ આઇ. જે કોઇ શબ્દસ મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કોઇપણુ બાબતમાં કરેલો કાયદાસર હુકમ નહીં માનશે અથવા માનવાનું ચુકશે તેને મ્યુનિસિપાલિટીએ તેજ બાબતમાં તેને આપેલો હુકમ ન માનવા અથવા માનવાનું ચુક્યા માટે જેવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવે તેવીજ રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૮૬ જ. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનરને, મ્યુનિસિપાલીટી આ અર્થે જે અધિકાર તેને આપે તે ઉપરાંત મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરી વગર હેઠળ મુજબ કરવાનો અધિકાર છે.

(અ) ૪૬ મી કલમની (અ) રકમની પેટા રકમ (૨) મુજબ વિલ્લમાનકાળે જે કાનુનો અમલમાં હોય તે કાનુનોને પાત્ર, હેલ્થ ઓફિસર, એન્જિનિયર, ચીફ એકાઉન્ટન્ટ, સેક્રેટરી અથવા ઓડિટરની જગા શિવાયની જે બીજી જગાનો માસિક પગાર વત્તામાં વત્તા એકસો રૂપિયા હોય એવી મ્યુનિસિપાલીટીના તાબામાંની કોષ્ટપણ જગા ઉપર કોષ્ટપણ લાયક શખ્સને નિમવાનો; (બ) ૪૬ મી કલમની રકમ (૩) મુજબની વિલ્લમાનકાળે જે કાનુનો અમલમાં હોય તેને પાત્ર મ્યુનિસિપલ કમિશનરને જે જગાની નિમણૂક કરવાનો અધિકાર હોય તેવી કોષ્ટપણ જગા ધારણ કરનારને ગેરહાજર રહેવાની રજા આપવાનો અને એવી ગેરહાજરી દરમિયાન એવા ધારણ કરનારને બદલે કોઈ લાયક શખ્સને કામ કરવા સારું નિમવાનો. (ક) જે કોષ્ટપણ જગા ઉપર નિમવાનો મ્યુનિસિપલ કમિશનરને અધિકાર હોય તે જગાના ધારણ કરનારને દંડ કરવાનો, ઉતારી પાડવાનો, સસપેંડ કરવાનો અથવા કાઢી મુકવાનો. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોષ્ટપણ જગાનો માસિક પગાર પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તે જગાના કોષ્ટપણ ધારણ કરનારને મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરી વગર મ્યુનિસિપલ કમિશનર કાઢી મુકશે નહીં.

(૨) આ આકટના ઠરાવોની રૂએ મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમ્મે હોય ત્યારે મ્યુનિસિપાલીટીએ રાખેલા બીજા સહળા અમલદારો તથા નોકરો તેના તાબામાં રહેશે.

૧૮૬ કે, કલમ ૨૪, કલમ ૧૮૪ તથા કલમ ૧૮૬ જ. માં ગમે તે ઠરાવ્યું હોય તોપણ, આ આકટના ઠરાવોમાંના કોષ્ટપણ ઠરાવ ઉપરથી અથવા ઠરાવની રૂએ મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા ૨૮ મી કલમ ઉપરથી નિમણેલી કમિટીને સોંપેલા, મ્યુનિસિપાલીટીને સોંપેલી અથવા તેણે ચલાવેલી કોષ્ટ પ્રાથમીક અથવા બીજી શાળામાં અથવા મ્યુનિસિપાલીટી મદદ આપતી હોય એવી કોષ્ટ કેળવણી આપવાની સંસ્થામાં નોકરીએ રાખેલા કોષ્ટપણ મેહેતાજી, શિક્ષક અથવા બીજા શખ્સની નિમણૂક કરવાના, ગેરહાજર રહેવાની રજા આપવાના, શિક્ષા કરવાના અથવા કાઢી મુકવાના અધિકાર ચીફ ઓફિસર અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરે ચલાવવા નહીં.

૧૮૬ લ, મ્યુનિસિપલ કમિશનરે, આ આકટ ઉપરથી અથવા આ આકટના ઠરાવોની રૂએ પોતાને આપેલા અધિકાર ચલાવીને કોષ્ટપણ હુકમ કર્યો હશે અથવા કોષ્ટપણ કામ કર્યું હશે તેની સામા મ્યુનિસિપાલીટીને કોષ્ટ પણ અપીલ કરી શકાશે નહીં, પણ હેઠળની પેટા કલમોમાંની કોષ્ટપણ પેટા કલમની રૂએ તેણે જે કોષ્ટ હુકમ કર્યો હશે અથવા કોષ્ટ કામ કર્યું હશે તો અપીલ કરી શકાશે, એટલે કે;— (૧) ૯૨ મી કલમની પેટા કલમો (૧) તથા (૨) (૨) ૯૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧), (૩) ૧૦૩ જ કલમની પેટા કલમ (૨), (૪) ૧૩૧ મી કલમની પેટા કલમ [૨], (૫) ૧૫૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧), અને (૬) ૧૫૬ મી કલમની પેટા કલમ [૧] ની રકમ [બ]

૧૮૬ મ. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનરને, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરીથી આ આકટ મુજબના અથવા આ આકટની રૂએ કરેલી કોષ્ટપણ કાનુન અથવા પેટા કાયદા મુજબના મ્યુનિસિપલ કમિશનરના કોષ્ટપણ અધિકાર, ફરજ અથવા કામ મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ્ટપણ અમલદાર અથવા નોકરને સામાન્ય અથવા વિશેષ લેખી હુકમ કાઢીને સોંપવાનો અધિકાર છે. પણ કલમો ૧૫૧, ૧૬૧ તથા ૧૮૬ જ. મુજબ તેને સોંપેલા અધિકાર તેને માથે નાંખેલી ફરજો અથવા તેણે કરવાનાં કામ સોંપવાનો અધિકાર નથી.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ્ટ પણ અમલદાર અથવા નોકરને પેટા કલમ (૧) મુજબ સોંપેલા કોષ્ટપણ અધિકાર, ફરજ અથવા કામ તેણે ચલાવવાં અથવા બજાવવાં તે સદરહુ હુકમમાં જણાવવામાં આવે તે શરતો તથા બંધનો જે કોષ્ટ હોય તો તેને પાત્ર તથા મ્યુનિસિપલ કમિશનરના નિર્ણય હેઠળ રહીને તથા તેના હાથે તપાસ થવાની શરતને પાત્ર રહીને ચલાવવાં અથવા બજાવવાં.

૧૮૬ ન. જે મ્યુનિસિપાલીટી માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમવામાં આવ્યો હોય તેવી કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપાલીટીમાં ૪૦ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, આ આકટની રૂએ અથવા આ આકટનાં કોષ્ટ પણ કારણ સારું કરાર કરવાના સંબંધમાં નિમ્મે લખેલા ઠરાવો અમલમાં આવશે, એટલે કે;—

(અ) સદરહુ પ્રકારનો દરેક કરાર મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરવો; (બ) કોઇ પણ કામ આપતનો જે કોઇપણ કરાર આ આક્ટના કોઇ પણ ઠરાવ મુજબ મ્યુનિસિપલ કમિશનરને બીજા કોઇ મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકારીની પસંદગી અથવા મંજૂરી શિવાય કરવાનો અધિકાર ન હોય તેવો કોઇપણ કરાર સદરહુ પસંદગી અથવા મંજૂરી પહેલવહેલી યોગ્ય રીતે આપવામાં આવે ત્યાં સુધી અથવા તે શિવાય કમિશનરે કરવો નહીં; (ક) રથાવર મિલકત ખરીદવાનો, તેના વેચાણનો, તે પટે આપવાનો, ગીરા સુકવાનો અથવા બીજી રીતે તબદીલ કરવાનો કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીની પસંદગી અથવા મંજૂરી વગર કરવો નહીં; (ડ) પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવા ખરચવાનો કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીની પસંદગી અથવા મંજૂરી શિવાય કરવો નહીં. (ધ) અઢીસો રૂપિયા કરતાં વધારે હોય અને પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવા ખરચવાનો જે કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કર્યો હોય તે દરેક કરારનો રિપોર્ટ મ્યુનિસિપાલિટીને તે કરાર કર્યા પછી પંદર દિવસમાં કરવો:

(ફ) આ કલમના ઉપર કહેલા ઠરાવો, જેવી રીતે અસલ કરારને લાગુ પડતા હોય તેવીજ રીતે અસલ કરારના દરેક ફેરફારને અથવા તે પુરા કરવાને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૮૬. ઓ. [૧] ૪૦ મી કલમની પેટા કલમો [૬] તથા [૭] માં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરેલો દરેક કરાર જે મ્યુનિસિપલ કમિશનરે તે કરાર પોતાની તરફથી કર્યો હોય તો જે રીતે અને જે નમુના પ્રમાણે કરવાથી તે બંધાય તેવી રીતે અને તેવા નમુના પ્રમાણે કરવો જોઇએ; અને તે દરેક કરારમાં તેજ રીતે અને તેજ નમુના પ્રમાણે ફેરફાર કરવાનો અથવા તે પુરા કરવાનો અધિકાર છે: પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) જે આપતમાં આવા પ્રકારનો કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરેલો હોય તો તેના ઉપર મોહોર કરવાની જરૂર પડે તે આપતમાં તે ઉપર મ્યુનિસિપાલિટીની સામાયિક મોહોર કરવી, અને (બ) કોઇપણ કામ કરવા સાફ અથવા કોઇપણ સાહિત્ય અથવા માલ પુરા પાડવા સાફ પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે ખરચ થાય એવો દરેક કરાર લખીને કરવો અને તે ઉપર મ્યુનિસિપાલિટીની સામાયિક મોહોર કરવી અને તેમાં પ્રસંગ પ્રમાણે જે કામ કરવાનું હશે તે કામ અથવા જે સાહિત્ય અથવા માલ પુરા પાડવાનો હશે તે સાહિત્ય અથવા માલ, તથા સદરહુ કામ, સાહિત્ય અથવા માલ સાફ આપવાની કિંમત, અને કોઇપણ કામ કરવાનો કરાર હોય તે પ્રસંગે જે વખતમાં અથવા જે જે વખતમાં તેમના તે કામોના નિર્દિષ્ટ કરેલા ભાગ પુરા કરવા જોઇએ તે વખત અથવા તે તે વખત એટલું નિર્દિષ્ટ કરવું જોઇએ.

(૨) મ્યુનિસિપાલિટીની સામાયિક મોહોર કોઇપણ કરાર અથવા બીજા દસ્તાવેજ ઉપર કરવી તે. એનેજીંગ કમિટીના બે મેમ્બર હાજર હોયા શિવાય કરવી નહીં. અને સદરહુ બે મેમ્બરોએ તે કરાર અથવા દસ્તાવેજ ઉપર તેમની રૂબરૂ મોહોર થઇ છે તેની નિશાની દાખલ તે કરાર અથવા દસ્તાવેજ ઉપર પોતાની સહી કરવી. સદરહુ મેમ્બરોની સહી સદરહુ પ્રકારનો કોઇપણ કરાર અથવા દસ્તાવેજ કરી આપ્યાના કોઇપણ સાક્ષિઓની સહીઓ હશે તેથી જુદી કરવી જોઇએ.

(૩) આ કલમમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે કરાર કર્યો નહીં હશે તો તેથી મ્યુનિસિપાલિટી બંધાશે નહીં. ૧૮૬ પ. (૧) પેટા કલમ (૩) માં બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, કોઇપણ કરાર કરવા સાફ અથવા કોઇપણ સાહિત્ય અથવા માલ પુરા પાડવા સાફ એક હજાર કરતાં વધારે રૂપિયાનો ખરચ લાગે તેવો કોઇપણ કરાર પોતે કરે તે પહેલાં ઓછામાં ઓછા સાત દિવસ અગાઉ મ્યુનિસિપલ કમિશનરે, સદરહુ કરાર સાફ ટેન્ડરો માંગવાની સ્થાનિક વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખર્ચદારા નોટીસ આપવી.

(૨) આવી નોટીસની રૂબરૂ જે જે ટેન્ડર આપવામાં આવે તે ટેન્ડર કબુલ કરવાને મ્યુનિસિપલ કમિશનરે બંધાયેલો નથી. પરંતુ આ પ્રમાણે આપેલાં ટેન્ડરોમાંનું જે કોઇપણ ટેન્ડર, અધી હકીકત જોતાં, તેને ધણુંજ ફાયદાકારક લાગે તે ટેન્ડર કલમ ૧૮૬ ન. ની રકમ (૩) ના ઠરાવાને અનુસરીને કબુલ કરવો તે સુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ કમિશનરે ટેન્ડરો માંગ્યા શિવાય અથવા ટેન્ડરો માંગ્યા પછી જે કોષ્ટકપત્ર ટેન્ડર પોતાની પાસે આવે તે ટેન્ડર કમિશનરે રાખ્યા શિવાય કરર કરવાની મ્યુનિસિપલ કમિશનરને સત્તા આપવાને મ્યુનિસિપાલિટી મુખત્યાર છે. એ પ્રમાણે સત્તા આપવાનાં કારણો સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટીએ ચલાવેલા કામમાં નેધવા.

૧૮૬. કયુ. મ્યુનિસિપલ કમિશનર જે કરાર તરત ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે કરે તેો દરેક કરાર ચોખ્ખી રીતે પુરો કરવા સાર તેણે તારણ માંગવું, અને આ આકટની રૂયે ખીજે જે કોષ્ટક પત્ર કરાર પોતે કરે તે ચોખ્ખી રીતે પુરો પાડવા સાર પોતાની નજરમાં આવે તેો તારણ માગવાનો તેને અધિકાર છે.

આખ ૧૪—જાહેર કરેલા પ્રદેશ.

૧૮૭. (૧) ગવર્નર ઇન કૉન્સિલને જાહેરનામું કાઢીને, આ આકટની રૂયે જે જે બાબતો સાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે અપરચવાને અપત્યાર છે તે સઘળી અથવા તેમાંની કેટલીક બાબતોના સંબંધમાં અમુક પ્રદેશમાં વધારે સારી વ્યવસ્થા કરવાની જરૂર છે, પણ તે પ્રદેશ ૭ મી કલમની રૂયે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ કરવાનું ચોખ્ખી થશે નહિ એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે પ્રદેશના સંબંધમાં પેટા કલમ (૧) ની રૂયે જાહેરનામું કાઢ્યું હશે તેને આમાં હવે પછી જાહેર કરેલા પ્રદેશ કહ્યો છે.

(૩) (અ) જે કોષ્ટક પત્ર પ્રદેશમાં તાલુકાનું હેડ ક્વાર્ટર હોય એવો કરમો ન હોય તેો, અથવા (બ) જે કોષ્ટક પત્ર પ્રદેશ રેલવે સ્ટેશનથી એક માઇલની અંદર ન હોય તેો, તેને જાહેર કરેલા પ્રદેશ ઠરાવેલો નહીં. અને એવો કોષ્ટકપત્ર પ્રદેશમાં ઘર વગરની એક માઇલ કરતાં વધારે વિસ્તારવાળી જમીનથી છુટાં પડેલાં જે અથવા વધારે કર્યાનો અથવા ગામોનો સમાવેશ થતો નથી.

૧૮૮. (૧) ગવર્નર ઇન કૉન્સિલને જાહેરનામાદાર, (અ) આકટની કોષ્ટકપત્ર કલમના અથવા એવી કોષ્ટકપત્ર કલમના લાગના ઠરાવો અથવા આ આકટના ઠરાવોની રૂયે કોષ્ટકપત્ર મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અમલમાં હોય એવી અથવા લાગુ કરવામાં આવે એવી કોષ્ટકપત્ર અંધનને તથા ફેરફારને પાત્ર કોષ્ટકપત્ર જાહેર કરેલા પ્રદેશને લાગુ કરવો નો અથવા ફેરફાર કરીને લાગુ કરવાનો,

(બ) એવો કોષ્ટકપત્ર પ્રદેશમાં, તે પ્રદેશને મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોત તેમાં કોષ્ટકપત્ર કર આ આકટના ઠરાવોની રૂયે બેત્રાડી શકાતે તે કર બેસાડવાનો,

(ક) રકમ (બ) ની રૂયે બેસાડેલા કોષ્ટકપત્ર કર આકારવાસાર તથા વસુલ કરવા સાર અને એવો કરની ઉપજનો ચોખ્ખી અરચ થાય તેવી, તથા ચોખ્ખી હિસાબ તૈયાર કરવાની તથા રાખવાની તજવીજ કરવાસાર અને સાધારણ રીતે રકમ (અ) ની રૂયે ફેરફાર કંઈ વગર અથવા ફેરફાર કરીને લાગુ પાડેલી કોષ્ટકપત્ર કલમોના અથવા કાનુનોના ઠરાવ અમલમાં લાવવાસાર એક માણસ અથવા કમિટી નીમવાનો અપત્યાર છે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૧૮૭ ની કલમ (૩) ની રકમ (૧) માં કહેલા પ્રકારના કોષ્ટકપત્રપ્રદેશમાં એવો કારણસાર ઓછામાં ઓછા ત્રણ અને વધારેમાં વધારે પાંચ માણસની એક કમિટી નીમવી જોઈએ, અને તેમાંના અડધા કરતાં વધારે માણસો એવો પ્રદેશમાં રહેતા હોવા જોઈએ.

(૨) કોષ્ટકપત્ર જાહેર કરેલા પ્રદેશમાં આ કલમની રૂયે બેસાડેલા કોષ્ટકપત્ર કરની ઉપજ, તે જાહેર કરેલા પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોત તે તેનું મ્યુનિસિપલ કમિશનરે જે કોષ્ટક પત્ર રીતે અરચાત તે રીતે અરચાવવી જોઈએ.

૧૮૯. આ આકટની જે કોષ્ટકપત્ર કલમ કોષ્ટકપત્ર જાહેર કરેલા પ્રદેશને લાગુ કરવામાં આવે તેના કારણસાર, એવો પ્રદેશ સાર નિમેશી કમિટી આ આકટ મુજબની મ્યુનિસિપાલિટી છે એમ સમજવું જોઈએ, તથા તે પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે એમ સમજવું જોઈએ.

૧૯૦. (૧) ૧૮૭ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રૂયે અથવા ૧૮૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમો (અ) અથવા (બ) ની રૂયે જાહેરનામું કાઢાડતાં પહેલાં ગવર્નર ઇન કૉન્સિલે, ખનતાં સુધી, ૮ મી કલમમાં કામ ચલાવવાની જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે કામ ચલાવવું જોઈએ.

(૨) ગવર્નર ઇન કૉન્સિલને ૧૮૭ મી અથવા ૧૮૮ મી કલમ મુજબનું કોષ્ટકપત્ર જાહેરનામું કોષ્ટકપત્ર વખતે રદ કરવાનો અપત્યાર છે.

૧૯૧ જ્યારે જાહેરનામું રદ કરવાનો કોષ્ટકપત્ર હુકમ ઉપરની છેલ્લી કલમ ઉપરથી કરવામાં આવ્યો હોય તે ઉપરથી જે કોષ્ટકપત્ર પ્રદેશ જાહેર કરેલા પ્રદેશ તરીકે હોવાનો બંધ થાય, ત્યારે તે પ્રદેશમાં ૧૮૮ મી કલમની રૂયે બેસાડેલા કોષ્ટકપત્ર કરથી ઉપજમાંની જે રકમ અરચાઈ નહીં હોય તે ગવર્નર ઇન કૉન્સિલને ચોખ્ખી જાણ તો રીતે તે પ્રદેશના રહેવાસીઓના હિતાર્થે વાપરવી જોઈએ.

ઘીમાં તથા માણસને ખાવાની બીજી જાણુસોમાં થતો ભેળ અટ-
કાવવા સાડું મુંબાઈ શહેરમાં તથા બીજે ઠેકાણે વધારે સારી
તજવીજ કરવા બાબતનો આકટ.

સન ૧૮૯૯ નો મુંબાઈનો આકટ નંબર ૨.

પ્રથમ નિયમો.

૧. (૧) આ આકટને “ સન ૧૮૯૯નો મુંબાઈનો ભેળ કરવાની મનાઈ કરવા બાબતનો આકટ ” કહેવો.

(૨) આ આકટ આખા મુંબાઈ પ્રદેશને લાગુ છે, પણ તે આ કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય બીજી રીતે અમલમાં આવશે નહિં.

(૩) આ કલમ તથા ૬ થી કલમ, આ આકટની જગ્યામાં વ્યાપ્તિ હોય તે સધળા પ્રદેશમાં એકદમ અમલમાં આવશે.

(૪) આ આકટની બાકીની કલમો, પેટા કલમ (૫) ના ઠરાવોને પાત્ર, (અ) મુંબાઈ શહેરમાં એકદમ અમલમાં આવશે, અને (બ) બીજે ઠેકાણે, જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના સંબંધમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ્ટ પછી વખતે તેમ ફરમાવે તે દરેક મ્યુનિસિપલ ડીસ્ટ્રિક્ટમાં, તે જાહેરનામાની તારીખથી એક મહિનાની અંદરની ન હોય એવી જે તારીખ તે તેમાં આ અર્થે ઠરાવે તે તારીખે અમલમાં આવશે.

(૫) (અ) પેટા કલમ (૪) ની રૂપે અમલમાં આવનારી કોષ્ટપછી કલમમાંની કોષ્ટપછી મચકુર (૧) મુંબાઈ શહેરમાં; પ્રથમત; ધી શિવાય બીજી કોષ્ટપછી ખાવાની જાણુસને લાગુ પડશે નહિં.

૨ જે કોષ્ટપછી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે જાતની ખાવાની જાણુસને એવી કલમમાં ઠરાવ આ કલમ મુજબના જાહેરનામા ઉપરથી વિદ્યમાનકાળે લાગુ કર્યા હોત તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તે જાતની ખાવાની જાણુસ ન હોય તેને લાગુ પડશે નહિં.

(બ) પણ સદરહુ કલમો પૈકી જે કલમના અને તેમાં કહેલા સુધારા પૈકી જે સુધારાના સંબંધમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ્ટપછી વખતે તેમ ફરમાવે તે દરેક કલમ તથા તે દરેક સુધારો, મુંબાઈ શહેરમાં અથવા એવા જાહેરનામામાં લખેલા કોષ્ટપછી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, એવા જાહેરનામાની તારીખથી એક મહિનાની અંદરની ન હોય એવી જે તારીખ સદરહુ જાહેરનામામાં આ અર્થે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખથી, સધળી જાતની ખાવાની જાણુસને અથવા તેમાં લખેલી કોષ્ટ પછી જાતની જાણુસને લાગુ પડશે.

(ક) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને, આ કલમની રૂપે કરેલું કોષ્ટ પછી જાહેરનામું, આ કલમના ઠરાવોને અનુસરતી હોય તે રીતે, કોષ્ટપછી વખતે રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે,

(૬) કલમ ૩ મુજબ ચલાવવાનું કોષ્ટપછી કામ, (૧) મુંબાઈ શહેરમાં, કમિશનરના, અથવા (૨) એકાદા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, મ્યુનિસિપાલીટીના પ્રેસિડેન્ટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટના લેખી હુકમ અથવા સંમતિ વગર કોષ્ટપછી વખતે ચલાવવું નહિં.

(૭) ૩ થી તથા ૪ થી કલમની રૂપે ચલાવવાનાં સધળાં ફોજદારી કામમાં, એવી કલમ વિરુદ્ધ ગુન્હો કર્યાતું જે કોષ્ટપછી શખસની ઉપર તોહોમત આપ્યું હોય તે શખસને હાજર રહેવાના સમન માટેની અરજી, એવા શખસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી બ્યાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ના આવે, તો માછલેટે તે સમન આપવાની ના કહેવી, અને જે એવું ફોજદારી કામ, એવા શખસ પાસે પ્રથકરણ કરવાના સાડ ખરીદ કરેલી જાલદીથી ખગાડનારી જાણુસ સંબંધી હોય, તો એવા સમન માટે કરેલી અરજી એવી જાણુસ ખરીદ કર્યાની તારીખથી ૨૮ દિવસની અંદર કરવામાં ન આવે, તો તે અરજી નામંજુર કરવી; અને સદરહુ

સમનમાં, આ આકટ વિરૂદ્ધના જે ગુન્હા અથવા ગુન્હાઓ બદલ એવા શખસ ઉપર તોડામત આવ્યું હોય તેની અથવા તેમની તપશીલ, તથા ફરીયાદીનું નામ લખતું જોષ્ટએ, અને તે મુકદ્દમાની સુનાવણી સારૂ ઠરાવવાની તારીખ, એવો સમન એવા શખસ ઉપર જે તારીખે બજાવ્યો હોય તે તારીખથી ૭ દિવસની અંદરની હોવી જોષ્ટએ.

(૬) આ કલમમાં તથા ૬ ઠી કલમમાં લખેલા સુધારામાં “ ખાવાની જાણ ” એ સંજ્ઞામાં વસા-ણા અથવા પાણીનો સમાવેશ થતો નથી, પણ તેમાં જે બીજી જાણસ ખાવામાં અથવા પીવામાં વાપરે છે તે દરેકનો સમાવેશ થાય છે.

૨ કલમ ૧ ના ઠરાવોને પાત્ર આ આકટ જેટલે સુધી મુખ્ય મહેરને લાગુ હોય તેટલે સુધી તે સન ૧૮૮૮ ના મુખ્ય મહેરના મ્યુનિસિપલ આકટની સાથે વાંચવો અને જાણે તે તેનો ભાગ હોય એવી રીતે તેનો અર્થ કરવો જોષ્ટએ, અને તે જેટલે સુધી મુખ્ય ઇલાકાના બીજા કોષ્ટપણ ભાગને લાગુ હોય તેટલે સુધી તે સન ૧૯૦૧ ના મુખ્યના ડિસ્ટ્રીક્ટ મ્યુનિસિપલ આકટની સાથે વાંચવો અને તે જાણે તેમનો ભાગ હોય એવી રીતે તેનો અર્થ કરવો જોષ્ટએ.

જે ઠરાવ ખાવાની જાણસ વેચવા સંબંધી હોઈને જે જાહેરનામા દ્વારે કોષ્ટપણ ખાવાની જાણસને લાગુ કરી શકાય તે ઠરાવ.

૩. (૧) જે કોષ્ટ શખસ ખરીદદારે મગેલા સ્વરૂપની, સત્વની અથવા પ્રકારની નહિ હોય એવી ખાવાની કોષ્ટપણ જાણસ તે ખરીદદારે નુકસાન થાય એવી રીતે વેચશે, તો તેને પેહેલાં ગુન્હા બદલ સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને બીજી વખતે અથવા ત્યાર પછી કોષ્ટપણ વખતે કરેલા કોષ્ટપણ ગુન્હા બદલ પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે હેઠળની બાબતોમાં આ કલમ મુજબ કોષ્ટપણ ગુન્હા કયાં છે એમ સમજવું નહિ, એટલે,—

(અ) કોષ્ટ ખાવાની જાણસ વેપારની જાણસ તરીકે બનીને તૈયાર થઈને લઈ જવા સારૂ અથવા ખપ સારૂ મેળવે થવા માટે તેમાં તંદુરસ્તીને ઇલાકારક ન હોય એવી કોષ્ટપણ વસ્તુ અથવા દ્રવ્ય ઉમેરવાની જરૂર હોવાથી તેમાં ઉમેર્યા હોય, અને તેથી તે જાણસનું કદ, વજન અથવા માપ વધે તે માટે અથવા તેની હલકી બનેલ છુપાય તે માટે તે કપટથી ઉમેર્યા ન હોય ત્યારે,

(બ) એવી ખાવાની જાણસ બનતી વખતે, તૈયાર થતી વખતે અથવા લઈ જતી વખતે તેમાં કોષ્ટ ખાહારની વસ્તુ અનિવાર્ય કારણે લીધે બેળાઈ ગઈ હોય ત્યારે,

(ક) તંદુરસ્તીને ઇલાકારક ન હોય એવી કોષ્ટપણ વસ્તુ અથવા દ્રવ્ય એવી ખાવાની જાણસમાં ઉમેર્યા હોય અથવા બેળ્યાં હોય, અને તે જાણસ વેચતાં પેહેલાં, વેચનારે, સ્પષ્ટ અને વંચાય એવી રીતે લખેલું અથવા છાપેલું લેખલ એવી જાણસ ઉપર મારીને અથવા તેની સાથે રાખીને તે દ્વારે અથવા બીજી રીતે એવી વસ્તુ અથવા દ્રવ્ય એવી રીતે ઉમેર્યાની અથવા બેળાયાની વાત ખરીદદારને જણાવી હોય ત્યારે.

ખુલાસો:—જો ઘી માગવામાં આવે ત્યારે સર્વાંશ દુધમાંથી નીકળેલો ન હોય એવો કોષ્ટપણ પદાર્થ જેમાં હોય એવી કોષ્ટ જાણસ આપવામાં આવે, અને એવી કોષ્ટ જાણસ વેચતાં પહેલાં વેચનારે તે જાણસમાં એવો પદાર્થ હોવાની વાત ખરીદદારને જણાવી હોય, તો તે જાણસ પેદા કલમ (૧) ના અર્થ પ્રમાણે, ખરીદદારને નુકસાન થાય એવી રીતે વેચી છે એમ સમજવું.

(૩) આ કલમ મુજબ ચલાવેલાં કોષ્ટપણ ફોજદારી કામમાં વેચનાર એમ કેહે કે પોતે વેચેલી જાણસના સ્વરૂપ, સત્વ અથવા પ્રકારની પોતાને ખબર ન હતી, અથવા ખરીદદારે તે જાણસ માત્ર પ્રથમ કરેલું સારૂ લીધેલી હોવાથી તેને કોષ્ટ નુકસાન થયું નથી, તો તે કરેલું તેનો બચાવ થશે નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો વેચનાર કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે, હેઠળ કલા પ્રમાણે સાબિત કરે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કયાં છે એમ સમજવું નહિ, એટલે:—

(અ) તેણે, વેચેલી જાણસ ખરીદદારે જે સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની માંગી તેજ સ્વરૂપની,

સત્વની તથા પ્રકારની વેચાતી લીધી હતી, અને તે એવા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની હોવા બાબતની ખાતરીના દાખલો પોતે લીધો હતો.

(૫) તેણે જે વખતે તે વેચી તે વખતે, તે જાણુસ સદરહુ કહેલા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની ન હતી એમ માનવાને તેને કારણુ ન હતું, અને (ક) તેણે જે સ્થિતિમાં વેચાતી લીધી તેજ સ્થિતિમાં તેણે તે વેચી હતી.

૪ (૧) જે મુખ્ય શહેરમાં કમિશનર અથવા તેણે આ અર્થે જે કોષ્ટ અમલદારને અધિકાર આપેલા હોય તે અમલદાર, અથવા બીજે ઠેકાણે જે અમલદારને ત્યાંની મ્યુનિસિપાલિટીએ સન ૧૮૭૩ ના મુખ્ય-ધના ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની ૬૮ મી કલમનાં કારણુસાથે અધિકાર આપેલા હોય તે અમલદાર, વેચવાસાથે માંડેલી ખાવાની કોષ્ટપણુ જાણુસ વેચાતી માગે, અને પ્રથકકરણુના કારણુ સાથે વાજબી રીતે જોઇએ તે કરતાં વધારે નહિ હોય એટલી જાણુસની કિંમત આપવા માંડે, અને જે માણુસે તે વેચવા મુકેલી હોય તે માણુસ તે વેચાતી આપવાની ના કહે, તો એવો માણુસ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(૨) મુખ્ય શહેરમાં કમિશનર અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણે અધિકાર આપેલા અમલદારે, અને બીજે ઠેકાણે મ્યુનિસિપાલિટીએ ઉપર પ્રમાણે અધિકાર આપેલા અમલદારે, આ કલમ મુજબ પ્રથકકરણુનાં કારણુ સાથે કોષ્ટપણુ જાણુસ ખરીદ કયાં પછી, અને ખરીદ પુરી થયા બાદ, એવી જાણુસ વેચનાર તેના એજન્ટને તે જાણુસનું સરકારના કેમિકલ એનેલાઇઝર પાસે પ્રથકકરણુ કરવાનો પોતાનો ધરાદો તાબ-કતોબ જણાવવો જોઇએ, અને તેણે તે જાણુસના ત્રણ ભાગ કરીને ત્યાંની ત્યાંનાં તે જુદા પાડવાનો અને દરેક ભાગ ઉપર તેનું સ્વરૂપ જોતાં જે રીતે નિશાન તથા સિકકા ચર્ધ શકે અથવા તે બંધાઇ શકાય તે રીતે તેમ કરવાનો પોતાનો ધરાદો દરજ્જાવવો જોઇએ અને જે તેને તે પ્રમાણે કરવાનું કહેવામાં આવે તો તેણે તેમ કરવું જોઇએ, અને તેમાંનો એક ભાગ તે વેચનારને અથવા તેના એજન્ટને આપવો જોઇએ.

પછી તેણે સદરહુ ભાગમાંનો એક, ત્યાર પછી સરખામણી કરવા સાથે, પોતાની પાસે રાખવો જોઇએ, અને જે તેને એમ લાગે કે તે જાણુસનું પ્રથકકરણુ કરાવવું યોગ્ય છે તો, તેણે ત્રીજો ભાગ સરકારના કેમિકલ એનેલાઇઝર તરફ રવાના કરવો જોઇએ.

(૩) જે સદરહુ વેચનાર અથવા તેના એજન્ટ સદરહુ ખરીદદાર સદરહુ ખરીદ કરેલી જાણુસના ભાગ તેની રખાઈ કરવાનું કહે તે નાકશુલ્ક કરે, તો સરકારના કેમિકલ એનેલાઇઝર પોતાની તરફ સદરહુ જાણુસ પ્રથકકરણુ માટે આવેથી તેના બે ભાગ કરી તેમાંનો એક ભાગ ઉપર સિકકા કરવો અથવા તે આંધી મુકવો, અને તેણે તે ભાગ પોતાને નમુના મળે ત્યારે અથવા પોતે પોતાનો દાખલો આપે ત્યારે ખરીદનારને સ્વાધીન કરાવવો, અને તે ખરીદદારે તે ભાગ, તે બાબત ત્યાર પછી ફોજદારીમાં કામ ચાલે તો તેમાં રજુ કરવા સાથે રાખી મુકવો.

જે ઠરાવ વેચવા સાથે માંડી મુકવા વિગેરે બાબતના હોઇને જે જાહેરનામાં દ્વારા

કોષ્ટપણુ ખાવાની જાણુસને લાગુ કરી શકાય તે ઠરાવ.

૫. (૧) સન ૧૮૮૮ ના મુખ્ય શહેરના મ્યુનિસિપલ આક્ટમાં—(અ) ૪૧૫ મી કલમમાં હેઠળ લખેલો મત્તકર વધારવો, એટલે:

ખુદાસો—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કોષ્ટપણુ જાગ્યે થી દાખલ વેચવા સાથે માંડેલી, ફેરી કરવામાં આવતી, મુકેલી અથવા આણેથી જે કોષ્ટપણુ જાણુસમાં સર્વાંશે દુધમાંથીજ નિકળેલી નહિ હોય એવી કોષ્ટપણુ વસ્તુ હોય તે જાણુસ, જે પ્રમાણે તે વિશે દરજ્જાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી એમ આ કલમનાં તથા ૪૧૭ તથા ૪૧૭ અનાં કારણુ સાથે સમજવું જોઇએ. ”

(બ) સદરહુ આક્ટનાં ૪૧૭ મી કલમ પછી હેઠળ લખેલી નવી કલમ દાખલ કરવી, એટલે:

૪૧૭ અ. (૧) જે પ્રસંગે અમુક જાણુસ—(અ) થી છે એમ દરજ્જાવવામાં આવ્યું હોય, અથવા

(બ) જેને સન ૧૮૮૬ ના મુખ્ય ધના ભેળ કરવાની મનાઇ કરવા બાબતના આક્ટ મુજબના જાહેરનામાંની

રૂપે આ કલમના ઠરાવ વિષયમાંકાળે લાગુ કર્યા હોય તે જાતની ખાવાની જાણુસ છે એમ દરજાવવામાં આવ્યું હોય, તે જાણુસ, તે વિશે જેવું દરજાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ તે ખાખત ૪૧૭ મી કલમ મુજબ વ્યવસ્થા કરનારા માજીસ્ટ્રેટને જાણાય, તે દરેક પ્રસંગે, તે જનસના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાંથી જડી આવી હોય તે શખસ જે તેનો માત્ર હુંડા લાડાવાળો અથવા નિક્ષેપી ન હોય તો તેને, તે ખાખતમાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ પડતા ન હોય તો; એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે."

(૨) સન ૧૮૭૭ ના મુ'ખાઇના ડિજિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટમાં તેની ૭૮ મી કલમ પછી હેઠળ લખેલી નવી કલમ દાખલ કરવી એટલે;

"૬૮ અ (૧) જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આ કલમ સન ૧૮૬૯ ના મુ'ખાઇના બેળ કરવાની મનાઇ કરવા ખાખતના આક્ટ મુજબના જાહેરનામાની રૂપે વિષયમાં કાળે અમલમાં હોય અને સઘળી જાતની અથવા કોઇપણ નિર્દિષ્ટ કરેલી જાતની ખાવાની જાણુસને લાગુ હોય તે દરેક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં—

જે કોઇપણ જાણુસને આ કલમ ઉપર પ્રમાણે લાગુ હોય તે જાણુસ જે ખાવા અથવા પીવાસાફ થોજેલી હોત અને તે ૬૮ મી કલમમાં લખેલી કોઇપણ જગામાં હોય તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા સદરહુ કલમના કારણસાફ અધિકાર આપેલા અમલદારને એવી જનસ, તે વિશે જે પ્રમાણે દરજાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ દેખાય તે પ્રસંગે, તે પકડવાનો અધિકાર છે, અને જે પુરતા પુરાવા ઉપરથી એકાદ માજીસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે કે એવી જનસ તે વિશે જે પ્રમાણે દરજાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી તો તે માજીસ્ટ્રેટને તેનો નાશ કરવાનો અથવા તે વેચવા મંડાય નહિ અથવા તેનો ખાવા સાફ અથવા પીવા સાફ ઉપયોગ કરાય નહિ એવી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે, અને તેના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાં મળી આવી હશે તે શખસ તેનો માત્ર હુંડા લાડાવાળો અથવા નિક્ષેપી ન હોય તો તેને તે ખાખતમાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડતા ન હોય તો એક સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

ખુલાસો—જે એવી કોઇપણ જાણુસ ૬૮ મી કલમમાં કહેલી કોઇપણ જગામાં લી દાખલ વેચવા માટે મંડેલી હોય, ભરેલી હોય અથવા આણેલી હોય અને તેમાં સર્વાંશે દુધમાંથીજ નીકળેલી ન હોય એવી વસ્તુ હોય, તો તે જનસ જે પ્રમાણે તે વિશે દર્જાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ આ કલમના કારણુ સાફ સમજવું જોઇયે."

(૩) નીચે લખેલા વિશેષ ઠરાવ. (અ) આ કલમની પેટા કલમ (૧) ઉપરથી સુધારેલા મુ'ખાઇ જાહેરના મ્યુનિસિપલ આક્ટની કલમ ૪૧૭ અની પેટા કલમ (૨) તરીકે, અને

(ખ) આ કલમની પેટા કલમ (૨) ઉપરથી સુધારેલા સન ૧૮૭૩ ના મુ'ખાઇના ડિજિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની કલમ ૬૮ અની પેટા કલમ (૨) તરીકે દાખલ કરવો. તે ઠરાવ નીચે પ્રમાણે.

(૨) પછુ એવું ઠરાવ્યું છે કે પેટા કલમ (૧) માં હવાલો આપેલી ખાવાની કોઇ પછુ જનસ જેવી હોવાનું દરજાવવામાં આવ્યું હોય તેવી તે નથી એમ, તેમાં તંદુરસ્તીને ઇજાકારક ન હોય એવી કોઇ વસ્તુ ઉમેરવાના કારણુને લીધે માજીસ્ટ્રેટને જાણાય, ત્યારે તે જાણુસનો ધણી અથવા તે જનસ જેના કબજામાં મળી આવી હશે તે શખસ માજીસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય એવી રીતે નીચે પ્રમાણે સાખીત કરે તો, તે ધણીએ અથવા શખસે ચુનહો કર્યા નથી એમ સમજવું, એટલે—

(અ) એવી ખાવાની જાણુસ વેપારની જાણુસ તરીકે બનીને અથવા તૈયાર થઇને લઇ જવા સાફ અથવા ખપ સાફ થોડય થવા માટે તેમાં એવી વસ્તુ ઉમેરવાની જરૂર હોવાથી તે ઉમેરી છે, અને તેથી તે જનસનું કદ, વજન અથવા માપ વધે તે માટે અથવા તેની હલકી જાત છુપાય તે માટે તે કપટથી ઉમેરી નથી, અથવા (ખ) એવી ખાવાની જનસ બનતી વખતે, તૈયાર થતી વખતે અથવા લઇ જતી વખતે તેમાં સદરહુ ગહારની વસ્તુ અનિવાર્ય કારણુને લીધે બેળાઈ મઇ છે અથવા (ક) સ્પષ્ટ તથા જ્ઞાન એવી રીતે લખેલું અથવા લખેલું લેખલ એવી જનસ ઉપર મારીને અથવા તે સાથે રાખીને

અથવા લોકાને જાહેર કરવાની બીજી રીતે તેણે એવી વસ્તુ એવી રીતે ઉમેરાયાની વાતની પુરતી સુચના આપી છે, અથવા (૩) (૧) સદરહુ જણુસ અમુક સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની હોવા આખતની ખાત્રીના દાખલો લખી લખને તેણે તે ખરીદ કરી હતી,

(૨) તે ઉપર કલ્પા પ્રમાણના સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની નહતી એવું માનવાને તેને કાંઈજ ન હતું, અને

(૩) તે જનસ, તે આખતના લેખી દાખલામાં જેવા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની લખી હતી તે શીવાય બીજી જનસ તરીકે તેણે વેચવા સાફ માંડી નહતી, ફરીએ લખ ગયો નહતો અથવા આપી નહતી, અને તેણે તે જે સ્થિતિમાં ખરીદ કરી હતી તેજ સ્થિતિમાં તે હતી. ”

એકદમ અમલમાં આવનારા અને જેની વ્યાપ્તિ બદલ કંઈ હદ બાંધી નથી એવા ઠરાવો.

૬. (૧) સન ૧૮૮૮ ના મુબબ શહેરના મ્યુનિસિપલ આકટમાં.—

(અ) ૪૧૭ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ના પહેલા પારેઆફમાંની બીજી અને ત્રીજી લીટી-ઓમાંના “ માણસના ખોરાકસાફ અથવા દવાસાફ, જેમ હોય તેમ રોગીજી, નખળી, પ્રકૃતી બગડે તેવી અથવા અયોગ્ય છે ” એ મયકુરને બદલે “ રોગીજી, નખળી, પ્રકૃતિ બગડે તેવી, અથવા, પ્રસંગ પ્રમાણે, માણસના ખોરાકસાફ અથવા દવાસાફ અયોગ્ય છે ” એ મયકુર દાખલ કરવો અને તેના બીજા પારે-આફમાંની પહેલી લીટીમાંના “તેણે” એને બદલે “તેને” દાખલ કરવો, અને છેલ્લી લીટીમાંના “ કરાવવો જોઈએ ” એ શબ્દો કાઢાડી નાંખીને તેમને બદલે “ કરાવવાનો અધિકાર છે, અને જો તે રોગીજી, નખળી પ્રકૃતી બગડે તેવી અથવા માણસના ખોરાક સાફ તથા દવાસાફ, અયોગ્ય હોય તો તેણે તેના ઉપર પ્રમાણે નાશ કરાવવોજ જોઈએ. ” એ મયકુર દાખલ કરવો. (બ) આ આકટની ૫ મી કલમની પેટા કલમ (૧) તથા પેટા કલમ (૩) ઉપરથી સુધારેલા સદરહુ આકટની કલમ ૪૧૭ અ પછી હેઠળ લખેલી નવી કલમો દાખલ કરવી એટલે:—

“ ૪૧૭ બ. જે કાષ્ઠપણ ખાવાની જણુસની વ્યવસ્થા ૪૧૭ મી કલમ મુજબ થતી હોય તે વખતે તે માજીસ્ટ્રેટે તે જનસ રોગીજી, નખળી, પ્રકૃતિ બગડે તેવી અથવા માણસના ખોરાકસાફ અયોગ્ય જણાય તે દરેક આખતમાં, તેના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાંથી મળી આવી હોય તે શખસ તેના માત્ર હુકા ભાડાવાળો અથવા નિલેખી ન હોય તો તે શખસને, તે આખતમાં હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ પડતા ન હોય તો, એકસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

“ ૪૧૭ ક. કલમ ૪૧૭ અ અથવા કલમ ૪૧૭ બ મુજબ ચલાવવાનાં સઘળાં ફેજદારી કામમાં એવી કલમ વીરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યાનું જે શખસની ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસને હાજર રહેવા આખતના સમન માટેની અરજી, એવા શખસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી વાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ન આવે તો, માજીસ્ટ્રેટે તે સમન આપવાની ના કહેવી. ”

(૨) સન ૧૮૭૩ ના મુબબના ડીબીકટ મ્યુનિસિપલ આકટની ૬૮ મી કલમમાં “ માણસ હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમમાં જે શીક્ષા કહી છે તે શીક્ષાને લાયક થશે ” એ મયકુરને બદલે હેઠળના મયકુર દાખલ કરવો એટલે;

“ માણસને, જે આવી આખતમાં હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ ન પડે, તો એક સો રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા થશે. ”

“ આ કલમ મુજબ અથવા કલમ ૬૮ અ મુજબ ચલાવવાનાં સઘળાં ફેજદારી કામમાં એવી કલમ વીરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યાનું જે શખસની ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસને હાજર રહેવા આખતના સમન માટેની અરજી, એવા શખસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી વાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ન આવે તો, માજીસ્ટ્રેટે તે સમન આપવાની ના કહેવી. ”

ચોકસ જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણ માટેનો આક્ટ (સને ૧૯૧૨ નો એક્ટ ૮ મો.)

ચોકસ જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણ માટે તથા તેમની સંભાળ માટે વધારે સારો બંદોબસ્ત કરવો યોગ્ય છે; વાસ્તે આ ઉપરથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે—

૧ (૧) આ આક્ટને સન ૧૯૧૨ નો જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણ બિલનો આક્ટ કહેવો; અને
(૨) તે, બ્રિટિશ બ્લુચિરતાન, સંઘાલ પરગણાં તથા સિપટિ પરગણાં સુદાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ (૧) આ આક્ટ પ્રથમતઃ પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં પક્ષી તથા જનાવરો જંગલી સ્થિતિમાં હોય ત્યારે તેમને લાગુ પડે છે.

(૨) સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ આક્ટના ઠરાવો, પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં પક્ષી, અથવા જનાવરો શિવાયનાં જે જાતનાં જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરનું, પોતાના મત પ્રમાણે, રક્ષણ અથવા સંભાળ કરવાનું ઇષ્ટ હોય તે કોઈપણ જાતનાં જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરોને લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩. સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ આક્ટ લાગુ હોય એવી કોઈ પણ જાતનાં જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરના સંબંધમાં અથવા એવી જાતનાં સ્ત્રી જાતનાં અથવા અપુરું સ્થિતિમાંના જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરના સંબંધમાં આખું વર્ષ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ, પોતાના તાબામાંના સધળા મુલકમાં અથવા તેના કોઈપણ ભાગમાં, બંધીની મોસમ છે એવું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે; અને આમાં હવે પછી આપેલા ઠરાવોને પાત્ર, એવી બંધીની મોસમમાં તથા એવા જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશની અંદર કોઈ પણ શખસ નીચે પ્રમાણે કરશે તો તે ગેરકાયદા સર થશે, એટલે

(અ) એવા કોઈપણ પક્ષી અથવા જનાવરને પકડશે, અથવા એવી બંધીની મોસમની અગાઉ પકડાયેલાં નહિ હશે એવાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઈપણ પક્ષી અથવા જનાવરને મારી નાંખશે; (બ) એવી બંધીની મોસમ અગાઉ પકડાયેલાં નહિ હશે અથવા મારી નાંખવામાં આવેલાં નહિ હશે એવાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઈપણ પક્ષી અથવા જનાવરને અથવા તેના માંસને વેચશે અથવા ખરીદ કરશે અથવા વેચવા અથવા ખરીદવા માંડશે, અથવા કબજામાં લેશે; (ક) એવી બંધીની મોસમ દરમિયાન પકડાયેલાં અથવા મારી નાંખવામાં આવેલાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઈ પણ પક્ષીનાં પીછાં કાઢવામાં આવ્યાં હોય તો તે પીછાં વેચશે અથવા ખરીદ કરશે, અથવા વેચવા અથવા ખરીદ કરવા માંડશે, અથવા કબજામાં લેશે.

૪. (૧) જે કોઈ શખસ ૩ જી કલમનું ઉલ્લંઘન કરીને કોઈ પણ કૃત્ય કરશે અથવા કરવાની કોશિશ કરશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

(૨) જે કોઈ શખસ ઉપર આ કલમ મુજબનો ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયા પછી પાછો તેજ કલમ મુજબ ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થશે તેને, પછીના દરેક ઠરાવ માટે એક મહીના સુધીની કેદની, અથવા એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બન્ને શિક્ષા થશે.

૫. (૧) જ્યારે કોઈપણ શખસ ઉપર આ આક્ટ મુજબ શિક્ષા થઈ શકે એવો ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયો હોય ત્યારે, એવો ઠરાવ કરનાર માજિસ્ટ્રેટ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, જે કોઈ પણ પક્ષી અથવા જનાવરના સંબંધમાં એવો ગુન્હો થયો હોય તે પક્ષી અથવા જનાવર અથવા એવા પક્ષી અથવા જનાવરનું માંસ અથવા બીજો કોઈ પણ ભાગ સરકાર દાખલ કરવાં.

(૨) એવા ગુન્હા માટે ૪ થી કલમ મુજબ જે શિક્ષા ઠરાવી છે તે શિક્ષા ઉપરાંત એવી રીતે સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૬. પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટની અથવા બીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોઈપણ કોર્ટ આ આક્ટ વિરુદ્ધ ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવો નહીં.

૭. જ્યારે સ્થાનિક સરકારનો એવો મત હોય કે ૩ ૭ કલમની રૂયે જે કાંઈપણ કૃત્ય કરવાનું એરકાયદેસરનું છે એમ જાહેર કર્યું હોય તેવું કોઈ પણ કૃત્ય કરવું તે શાસ્ત્રીય શૈધના હિતની ખાતર ઇષ્ટ છે ત્યાં તેવું કૃત્ય કરવાનો હક લાઇસન્સ ધારણ કરનારને મળે એવું લાઇસન્સ, પોતે નાંખે તે અ-રતો તથા બંધનેને પાત્ર, કોઈપણ અપસને આપવાને તે સરકાર મુખત્યાર છે.

૮. આ આકટમાંનો કોઈપણ ઠરાવ, જે કોઈપણ અપસ પોતાના અથવા બીજા કોઈ અપસના અચાવમાં એકાદા જંગલી જનાવરને પકડે અથવા મારી નાંખે તો તેના તેવા કૃત્યને અથવા મિલકતના ખરેખર અચાવ સાર કોઈપણ જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરને પકડે અથવા મારી નાંખે તો તેના તેવા કૃત્યને લાગુ પડશે નહિ એમ સમજવું.

૯. સન ૧૮૮૭ નો જંગલી પક્ષીના રક્ષણનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

પરિશિષ્ટ.

(૧) ઘોરાડ, બતક, ફલોરીકન, રાની મરધાં, તિત્તર, મેર અથવા ઢેલ, તુર્કી મરધો, કબુતર, લાવરી, બતેર, સારસ, રપર ફાઉલ, વુડકોક, બગલાં, ઇમેટ, નીલકંઠ (રોલર), જલકુકડા.

(૨) કલિયાર (એન્ટિલોપ) ગધેડાં, જંગલી બેંસ, (બીસન), બેંસ અથવા પાડા, હરણ, ઘણી ચ-ળકતી આંખોવાળા સુંદર હરણ (ગાઝલ), બકરાં, સસલાં, ગાય, આંવા, બળદ, ગેંડા અને મેંઢાં.

હિંદુસ્તાનનો પુરાવાનો કાયદો

સને ૧૮૭૨ નો એક્ટ ૧ લો. (એવીડેન્સ એક્ટ.)

ભાગ ૧ લો.—હકીકતનું લાગુપણું. આખ ૧ લો.—પ્રથમના વિષય.

૧ આ આક્ટને “ સને ૧૮૮૨ નો હિંદુસ્તાનનો પુરાવાનો કાયદો ” એવું નામ આપ્યું છે. આ આક્ટ સધળા બ્રિટિશ પ્રદિયાને લાગુ છે. તથા કોર્ટ મારશલ સુધાની હરકોઈ કાર્ટમાં અથવા કાર્ટની રૂબરૂ જે ઇન્સાફી કામે ચાલે તે સર્વે કામેન લાગુ છે, પરંતુ હરકોઈ કાર્ટને અથવા અમલદારને આ રીડેવીટ લખી આપવામાં આવે તેને અથવા લવાદની રૂબરૂ કામ ચાલે તેને તે લાગુ નથી.

ટીકા—હિંદુસ્તાન બહાર પણ—અંગ્રીજીયાર, ધરાનનો કિનારો અને ખેટા, સોમાલી લેન્ડ, ટેક્ટર, ઇસ્ટ આફ્રિકા પ્રોટેક્ટરમાં પણ લાગુ છે.

૨ સદરહુ તારીખથી નીચે લખેલા કાયદા રદ કર્યા છે. (૧) બ્રિટિશ પ્રદિયામાં અમલમાં હોય તેવા કોર્ટ પણ સ્ટાડીયુટ આક્ટ ક્રીવા કાયદામાં લખ્યા ન હોય એવા જે પુરાવાના નિયમો હોય તે તમામ (૨) સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનની કૌન્સિલના આક્ટની ૨૫ મી કલમ મુજબ જે નીચેમોને જેટલી ચોખ્ખતા મળી હોય તેવા સર્વ નિયમો કે કાયદા કાનુનો.

૩ આ આક્ટમાં નીચે લખેલા શબ્દો વાપરવામાં આવ્યા છે. તેના અર્થ નીચે લખ્યા મુજબ દરાવ્યો છે.

‘કોર્ટ’—એ શબ્દમાં સર્વ જડજનોના, માલ્સેટોનો તથા લવાદ સિવાય જે બીજા સખસોને પુરાવો લેવાના કાયદા મુજબ અધિકાર હોય તે સર્વ સખસનો સમાવેશ થાય છે.

‘હકીકત’—એ શબ્દના અર્થમાં (૧) હરકોઈ વસ્તુની સ્થિતિ અથવા એક વસ્તુનો બીજી વસ્તુ સાથેનો સંબંધ જેનું જ્ઞાન પ્રદિયો વડે થઇ શકે એવું હોય તે [૨] મનની જે સ્થિતિનું જ્ઞાન કોઈ સખસને હોય તેવી હરકોઈ સ્થિતિ.

દ્રષ્ટાંતો (૧) અમુક વસ્તુઓ અમુક ઠેકાણે ગોઠવેલી છે એ એક હકીકત છે. [૨] અમુક વાત કોઈ એક માણસે સાબળી અથવા જોઈ એ હકીકત છે. (૩) એક માણસ અમુક શબ્દ બોલ્યો એ હકીકત છે. (૪) કોઈ માણસનો અભિપ્રાય અમુક છે. અથવા તેનો ઇરાદો અમુક છે અથવા તે શુદ્ધ બુદ્ધિથી કામ કરે છે, ક્રીવા અર્થ સમજીને તેનો ઉપયોગ કર્યો છે. અથવા પ્રદિયો વડે મનમાં અમુક પદાર્થનો અમુક ભાવ અમુક વખતે થવાનું તેને જ્ઞાન હતું અથવા છે, એ હકીકત છે. (૫) કોઈ માણસની આખર પ્રતીજ્ઞા અમુક રીતની છે. એ એક હકીકત છે.

‘લગતી’—હકીકતના લાગુપણા વીશે આ આક્ટમાં જે નિયમોમાં કહેલી કોઈપણ રીતે એક હકીકત બીજી હકીકત સાથે સંબંધ રાખતી હોય ત્યારે હકીકત મજકુર સદરહુ બીજી હકીકતને લગતી છે એમ સમજવું.

‘મુદ્દાની હકીકત’—એ શબ્દ પ્રયોગનો અર્થ નીચે મુજબ થાય છે. તથા તેમાં નીચે મુજબની બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. કોઈ હક અથવા જવાબદારી, અથવા અસક્ત છે ક્રીવા નથી, એવી કોઈ મુકરદમામાં અથવા કામમાં તકરાર હોય તે હક, અથવા જવાબદારી અથવા અસક્તતા છે ક્રીવા નથી ક્રીવા કેવા પ્રકારની છે; ક્રીવા કેટલે દરજ્જે છે એવું જે હકીકત ઉપરથી માત્ર તે જ હકીકત વડે અથવા બીજી હકીકતોને સંબંધે, અવશ્ય નીકળે યાને માલુમ પડે તે હકીકત મુદ્દાની હકીકત કહેવી.

‘મુદ્દાસો’—દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના જેના વખતના ચાલુ કાયદા પ્રમાણે કોઈ દીવાની કોર્ટ કોઈ હકીકત બાબત મુદ્દા દફતરમાં નોંધે તેવા મુદ્દાના જવાબમાં જે હકીકત સ્થાપન

કરવાની હોય, કોવા જે હકીકતનો ઇન્કાર કરવાનો હોય, તે હકીકતને પણ મુદ્દાની હકીકત સમજવી. દૃષ્ટાંતો:—અ ના ઉપર બ નું ખુંન કરવાનું તોહોમત છે. તેમાં અ ઉપરની તબવીબમાં નીચે લખેલી હકીકત મુદ્દાની હોઇ શકે; અ એ બ નું મોત આણ્યું. અ નો ઇરાદો બ નું મોત આણવાનો હતો. બ એ અ ને બારે તથા આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન કર્યો હતો, જે કૃત્યથી બ નું મોત થયું તે કૃત્ય કરતી વખતે દીવાનગીરીના સમજાથી પોતે જેવું કામ કરે છે, તે બ જાણી શકતો નહોતો.

‘ દસ્તાવેજ ’ એ શબ્દ વડે કોઇપણ બાબત સમજવી, જે બાબત કોઇપણ વસ્તુ ઉપર અક્ષર, અંક કે ચીન્હ વડે અથવા એ માંહેના એકથી વધારે સાધનો વડે, સમજવી અથવા બ્યાન કરેલી હોય અને જે સાધનો તે બાબતતા દસ્તાવેજ હાખલા રાખવા સાફ વાપરવાનો ઇરાદો કર્યો હોય અથવા વપરાય.

દૃષ્ટાંતો:—કોઇ લખાણ એ દસ્તાવેજ છે. જે શબ્દો દસ્તાવેજ હાખવાથી અથવા શીલા હાખથી હાખેલા હોય અથવા ફોટોગ્રાફ પરથી લીધા હોય તે શબ્દો દસ્તાવેજ છે, એમ સમજવું. દેશનો નકશો અથવા પ્લાન એ દસ્તાવેજ છે આ બાબત પીનલોકડોની ૨૯ મી કલમ દસ્તાવેજની વ્યાખ્યા આપી છે તેના જેવીજ છે. “ તે બાબતના પુરાવા તરીકે ” એ શબ્દોને બદલે છેલ્લા સાત શબ્દો મુકવામાં આવ્યા છે.

પુરાવો—એ શબ્દોનો અર્થ—(૧) જે હકીકત વીણે ચોક્કસ ચાલતી હોય તે હકીકતને સંબંધે કોર્ટ પોતાની રૂબરૂ સાહેદોને જે મજબૂર કહેવાની પરવાનગી આપે અથવા જે મજબૂર કહેવાની તેને ફરજ પાડે તેવો સબળો મજબૂર આ મુજબ કહેલ મજબૂરને મુખજુબાની પુરાવો કહેવો; (૨) જે દસ્તાવેજ કોર્ટને તપાસવા સાફ હાજર કરવામાં આવે તે સર્વે એવા દસ્તાવેજને દસ્તાવેજ પુરાવો કહેવો.

દસ્તાવેજ શીવાય બીજી સર્વ પાર્થિવ Material ચીજો કોર્ટને જેવા સાફ રજુ કરવામાં આવી હોય તે એ શબ્દો પુરાવાના આકટના અસલ બીલમાં હતા. એને મટીરીઅલ પુરાવો કહે છે. આવા પુરાવાનું એક દૃષ્ટાંત હથીઆર અથવા બીજી મિલકતની જગ્યાએ જે ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૦૮ પ્રમાણે કોર્ટમાં રજુ કરવામાં આવે છે તે છે બીજી જાતનો મટીરીઅલ પુરાવો જગ્યાની તપાસ છે. દીવાની કાયદાની કલમ ૩૯૨ પ્રમાણે ન્યાયાધિશે પોતે સ્થાનિક તપાસ કરવાની છે. અને ફોજદારી કાયદાની કલમ ૨૫૩ પ્રમાણે જે ઠેકાણે ગુન્હો થયો હોય તે અગર તાબીબમાં મુદ્દાની વાત હોય તે જ્યાં બની હોય તે જગ્યા જુરી અગર આસેસરો જોઇ શકે છે.

સાબીત થઇ—જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ જે બાબતો રજુ હોય તે ઉપર વિચાર કરતાં અમુક હકીકત બનેલી છે એવું કોર્ટના માન્યમાં આવે અથવા કોર્ટની નજરમાં આવે કે તે હકીકત બની નથી એ વાત એવી તો સંભવિત છે કે અમુક તે કામની ફેરીયત જોઇને કોઇ સમજદાર માણસે કાંઇ હકીકત મજબૂર બની છે એવી ખાતરણા ઉપર અમલ કરવો જોઇએ, ત્યારે તે હકીકત સાબીત થઇ એમ સમજવું.

ગેરસાબીત—જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ જે બાબતો રજુ હોય તે ઉપર વિચાર કરતાં અમુક હકીકત બનેલી નથી એવું કોર્ટના મનમાં આવે અથવા કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે તે હકીકત બની નથી એ વાત એવી તો સંભવિત છે કે અમુક તેજ કામની ફેરીયત જોઇને કોઇ સમજદાર માણસે હકીકત મજબૂર બની નથી એવી ખાતરણા ઉપર અમલ કરવો જોઇએ, ત્યારે તે હકીકત ગેર સાબીત થઇ એમ સમજવું.

નાસાબીત—જ્યારે કોઇ હકીકત સાબીત થઇ ન હોય અથવા ગેર સાબીત થઇ ન હોય ત્યારે તે ના સાબીત થઇ એમ સમજવું.

૪ અમુક હકીકત બની છે, એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટ મુખીયાર છે, એમ આ આકટમાં જ્યારે ફરમાવ્યું હોય ત્યારે તે હકીકત ગેર સાબીત કરવામાં અનુમાન કરવામાં ન આવે તો તથા જ્યાં સુધી ગેર સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી તે હકીકત સાબીત થઇ છે એવું માનવાને અથવા તેની સાબીતી માગવાને કોર્ટ મુખીયાર છે. અમુક હકીકત બની છે, એવું કોર્ટે અનુમાન કરવું એવું જ્યારે ફરમાવવામાં આવ્યું હોય ત્યારે કોર્ટે તે હકીકત ગેર સાબીત કરવામાં ન આવે તો, તથા જ્યાં સુધી ગેરસાબીત ન થાય ત્યાં સુધી તે સાબીત થઇ છે એમ માનવું. અમુક હકીકત બીજી હકીકતની નિર્ણય કારક સાબીતી છે એવું આ આકટમાં જ્યારે ફરમાવ્યું હોય, ત્યારે સદરજુ એક હકીકત સાબીત થાય તો સદરજુ બીજી હકીકત સાબીત થઇ એવું કોર્ટે ગણવું, અને તે બીજી હકીકત ગેરસાબીત કરવા સાફ પુરાવો આપવાની

પરવાનગી કોર્ટ આપવી નહીં.

૫ પ્રત્યેક મુદ્દાની હકીકત બની છે કીંવા બની નથી તેનો તથા જે હકીકતો લગતી છે એવું આકટમાં નીચે દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે તેવી બીજી હકીકતોનો પુરાવો હરકોઈ મુકદમામાં કીંવા કામમાં આપી શકાય છે, એ શીવાય બીજી કોઈ હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાતો નથી.

ખુલાસો:— દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના જેના તે વખતના ચાલુ કાયદાના હરકોઈ દર્શાવ ઉપરથી કોઈ એક સમ્પસનો એકાદી હકીકતનો પુરાવો આપવાનો હક ન હોય તો તે હકીકતનો સમ્પસ મજકુર આ કલમ ઉપરથી આપી શકે છે. એમ સમજવું નહિ.

દૃષ્ટાંતો— મોત આણુવાના ઇરાદાથી જ ને ડંગોરા વતી મારે ને તેનું ખુન કરવા બાબત આ ના ઉપર તબવીબ ચાલે છે. સદરહુ તબવીબ વખતે નીચે લખેલી હકીકત મુદ્દાની હકીકત છે;—(અ) આ એ જ ને ડંગોરા વતી માર્યો આ એ જ નું મોત સદરહુ પ્રમાણે માર મારીને આણ્યું. આ નો ઇરાદો જ નું મોત આણુવાનો હતો. (બ) એક વાદી જે ખત ઉપર આધાર રાખે છે, તે ખત તે પોતાની સાથે લાવીને મુકદમાની પહેલી રજુઆતની વખતે હાજર કરવાને સાર પોતાની પાસે તૈયાર રાખતો નથી. કામ ચાલ્યા પછી બીજો વખતે પછાડીથી દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં જે નિયમો દર્શાવ્યા છે, તે નિયમોની વિરૂદ્ધ બીજી રીતે વાદીથી ખત મજકુર આ કલમ ઉપરથી હાજર કરી શકાય છે, અથવા તેનો મજકુર સાબીત કરી શકાય છે, એમ સમજવું નહીં.

ક જે હકીકતો મુદ્દાની ન હોય પણ તેનો કોઈ મુદ્દાની હકીકત સાથે એવો સંબંધ હોય કે તે એક જ પ્રકારનું અંગ યાને એકજ કાર્યનો ભાગ છે, તો તે હકીકતો લગતી છે એમ સમજવું, પછી તે એકજ ઠેકાણે તથા એકજ વખતે બની હોય કીંવા જુદે જુદે વખતે તથા જુદે જુદે ઠેકાણે બની હોય તેની ચિંતા નથી.

દૃષ્ટાંતો—(અ) જ ને માર મારીને તેનું ખુન કર્યું એવું તહોમત આ ઉપર છે. આ કીંવા જ કીંવા પાસે ઉભેલા લોકોએ મારતી વખતે અથવા ત્યાર પછી થોડીવાર ઉપર એવું ગમે તે કોઈ કહ્યું અથવા કર્યું કે તે કહેવું અથવા કરવું એ સદરહુ ખુનના પ્રકરણ કીંવા કાર્યનું અંગ યાને ભાગ હોય તો તે કહેવું અથવા કરવું લગતું છે. એમ સમજવું.

(બ)-હથીયાર બંધ લોકોએ બંડ ઉઘૂં કર્યું તેમાં સામીલ થયાથી રાણીની સામે લકાઇ કરવાનું તહોમત આ ઉપર છે. તે બંડમાં બંડ ખોરોએ માલ મીલકતનો નાશ કર્યો. તથા લશ્કરના ઉપર હુલા કર્યા તથા કેદખાનાં ફેડ્યાં, સદરહુ હકીકતો બની તે સર્વે જગોએ આ હાજર ન હોય તો પણ તે હકીકતો બન્યાની વાત લગતી છે, કારણ કે એકંદરે જે પ્રકરણ યાને કાર્ય થયું તેનાં તે અંગ યાને ભાગ છે.

(ક) કોઈ કાગળ પત્ર લખવામાં આવ્યા હતા તે પૈકી એક પત્રમાં આખર લેવાનું લખાણ કરવા બદલ આ એ જ ના ઉપર દાવો કર્યો છે. જે બાબત ઉપરથી સદરહુ આખર લેવાનું લખાણ ઉત્પન્ન થયું તે બાબતમાં પક્ષકારો મજકુરે એક બીજાને જે પત્રો લખ્યા હોય, તે પત્રો જે સદરહુ લખવામાં આવેલા જે કાગળ પત્રમાં આખર લેવાનું લખાણ છે, તે કાગળમાંની યાને તેના ભાગ હોય તો તેમાં ખુદ સદરહુ આખર લેવાનું લખાણ ન હોય તો પણ તે સર્વે લગતાં છે.

(ડ) અમુક માલ જ ની પાસેથી મંગાવ્યો હતો તે આ ને સ્વાધિન કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં એવી તકરાર છે, માલ વચમાં દરમીયાન કેટલાક સમ્પસોને એક પછી એક અનુક્રમે સ્વાધિન કરવામાં આવ્યો હતો, સદરહુ દરેક માણસને માલ સ્વાધિન કર્યો એ દરેક હકીકત લગતી છે. જે હકીકતો લગતી કીંવા મુદ્દાની હકીકતનું કીંવા બીજી રીતનું પ્રયોજન કારણ અથવા ફળ યાને પરીણામ હોય, અથવા વસ્તુઓની જે સ્થિતિને સંબંધે હકીકત મજકુર બની તે સ્થિતિ હોય અથવા જે ઉપરથી હકીકત મજકુર બનવાને કીંવા કરવાને પ્રસંગ મળી આવ્યો હોય, તે હકીકતો લગતી છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—(અ) તકરાર એવી છે કે આ એ જ ની પાસેથી અપહરણ કર્યું કે નહીં. તેમાં અપહરણ થયું તે પહેલાં થોડીવાર ઉપર જ મેળામાં ગયો હતો, તે વખતે તેની પાસે પૈસા હતા. તેથી

તે પૈસા તેણે ખીજ સખસોને ખતાવ્યા હતા. અથવા મારી પાસે પૈસા છે એવું ખીજ સખસોને કહ્યું હતું, એ હકીકતો લગતી છે.

(બ) તકરાર એવી છે કે, અ એ બ નું ખુન કર્યું કે નહીં. તેમાં ખુન થયું ને ઠેકાણે અથવા તે નજદીક જમીનની ઉપર વળગ્યા જુમીનાં નીચાન પડ્યાં છે, એ હકીકત લગતી છે.

(ક) તકરાર એવી છે કે, અ એ બ ને ઝેર દીધું કે નહીં, તેમાં ઝેર આપ્યાથી જે ચિન્હો થાય છે તે અગાઉ બ ની તખીયતની રિથિત કેવી હતી તથા બ ની ટેવ શી હતી એ અ ને માલમ હતું તેથી ઝેર આપવાની સંધી મળી એ હકીકત લગતી છે.

૮ જે હકીકત ઉપરની મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકતો કરવાનો હેતુ કીંવા તૈયારી માલુમ પડે, અથવા જે હકીકત સદરહુ મુજબનો હેતુ કીંવા તૈયારી હોય, તેવી હરકોઈ હકીકત લગતી છે એમ સમજવું. હરકોઈ મુકદ્દમાને અથવા કામને સંબંધે અથવા તે માહેની મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકતને સંબંધે. એવા મુકદ્દમાના અથવા હરકોઈ પક્ષકારની અથવા તે પક્ષકારના હરકોઈ મુખ્તીઆરની વર્તણૂંક તથા કાંઈ ગુન્હા બદલ, કાંઈ પણ કામ ચાલતું હોય તે ગુન્હો જે સખસના ઉપર યાને વિરૂદ્ધ બન્યો હોય તે સખસની વર્તણૂંક લગતી છે.

ખુલાસો ૨ બે—જ્યારે કોઈ સખસની વર્તણૂંક લગતી હોય, ત્યારે જે મજકુર તેને અથવા તેની રૂબરૂ તથા તે સાંભળી શકે એવી રીતે કહેવામાં આવે અને તે મુજબ કહેવાથી સદરહુ વર્તણૂંકમાં કાંઈ ફેર પડે એવું હોય તો તે મજકુર લગતો છે એમ સમજવું.

દ્રુષ્ટાંતો—બ નું ખુન કર્યા બાબત અ ના ઉપર તજવીજ ચાલે છે. તેમાં અ એ ક નું ખુન કર્યું એ વાત બને માલુમ હતી, તથા પોતાને વાન માલુમ હતી, તે વાત પ્રકટ કરવાની ધાસ્તી આપીને અ ની પાસે પૈસા કઢાવવાનો બ એ પ્રયત્ન કર્યો હતો. એ હકીકતો લગતી છે, (બ) પૈસા વસુલ કરવા સારૂ અ એ બ ઉપર એક ખત ઉપરથી દાવો માંડ્યો છે. ખત લખી આપ્યોનો બ ઇન્કાર કરે છે. તેમાં જે વખતે તકરારી ખત થયાનું કહે છે, તે વખતે બ ને અમુક કારણસર પૈસાની જરૂર હતી એ હકીકત લગતી છે. (ક) બ ને ઝેર ખવડાવીને તેનું ખુન કર્યો બદલ અ ના ઉપર તજવીજ ચાલે છે; તેમાં બ ને ઝેર ખવડાવવામાં આવ્યું છે, તેજ જાતનું ઝેર અ એ બ ના મરવા પહેલાં મેળવ્યું હતું એ હકીકત લગતી છે. (ડ) તકરાર એવી છે કે અમુક દસ્તાવેજ અ નું મૃત્યુપત્ર છે કે નહિ. તેમાં તકરારી મૃત્યુપત્રમાં જે બાબતના ઠરાવ કર્યા છે, તે વીશે જે તારીખે સદરહુ તકરારી મૃત્યુપત્ર થયું તે તારીખની પહેલાં થોડા દીવસ ઉપર અ એ કાંઈ તપાસ કરી હતી. તથા મૃત્યુપત્ર મજકુર કરવાની બાબતમાં તેણે વજીલની સલાહ લીધી હતી. તથા તેણે ખીજ મૃત્યુપત્રના ખરડા કરાવ્યા હતા, પરંતુ તે તેણે પસંદ કર્યા નહીં, એ હકીકતો લગતી છે; (ઇ) અ ના ઉપર એક ગુન્હો કર્યોનું તહોમત છે, તેમાં ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવે છે, તેની પહેલાં કીંવા તે વખતે પછી અ એ એવો પુરાવો આપ્યો કે તે ઉપરથી મુકદ્દમાની હકીકતનું સ્વરૂપ બ ને પોતાને કાયદો થાય એવું બને, કીંવા તેણે પુરાવાનો નાસ કર્યો. કીંવા છુપાવ્યો. કીંવા જે સખસો સાહેદ હોત તે સખસોને હાજર થવાનો અટકાવ કર્યો કીંવા તે ગેરહાજર રહે એવી તજવીજ કરી, કીંવા ગુન્હો મજકુર બાબત ખોટી સાહેદી આપવાનું કોઈ સખસોને શીખવ્યું એ હકીકતો લગતી છે. (ફ) તકરાર એવી છે કે, અ એ બ ની પાસેથી અપહરણ થયા પછી ક એ અ ની રૂબરૂ એમ કહ્યું કે, જે માણસે બ ની પાસેથી અપહરણ કર્યું છે તે માણસને શોધી કાઢવા સારૂ પોલીસના માણસ આવે છે, તથા એમ કહ્યા પછી લાગલોજ અ નાસી ગયો, એ હકીકતો લગતી છે, (ગ) તકરાર એવી છે કે, અ ને બ ના રૂપિયા દશહજાર દેવા છે કે નહીં, તેમાં અ એક પાસેથી કરગળ રૂપિયા માગ્યા તથા ૩ એ ક ને અ ના રૂબરૂ તથા તે સાંભળે એવી રીતે કહ્યું જે ‘હુ’ તમને એવી સલાહ આપું છું કે, અ ઉપર ભરેસો રાખવો નહીં, કારણ તેને બ નું દેવું રૂપિયા દશ હજારનું છે.” અને અ કાંઈ જવાબ ન આપતાં ચાલતો થયો, એ હકીકત લગતી છે (હ) તકરાર એવી છે કે અ એ ગુન્હો કર્યો છે કે નહીં. તેમાં ગુન્હેગારને શોધી કાઢવા બાબતની ચોકસી આવી છે એવી સુચનાનું પત્રક પહેંઆકયા પછી અ છુપાવ્યો

મેટા, એ હકીકત તથા પત્રમાં લખેલો મજકુર એ હકીકત લગતી છે; (આપ) આ ઉપર કોઈ એક ગુ-
ન્હો કર્યાનું તહોમત છે. તેમાં જે ગુન્હાનું તહોમત છે તે ગુન્હો બન્યા પછી આ છુપાઇ મેટા અથવા
ગુન્હો મજકુર કરીને મેળવેલી મીલકત ડાંવા તે મીલકતથી ઉપજેલા પૈસા આ ના કબજામાં હતાં ડાંવા
જે વસ્તુ તે ગુન્હો કરવાના કામમાં વાપરવા સરખી હોય ડાંવા વાપરેલી હોય તે છુપાવવાની કાશીય કરી
એ હકીકતો લગતી છે, (જ) તકરાર એવી છે કે આ ની સાથે બળાતકાર સંભોગ અમુક સખસે કર્યો
છે કે નહીં, તેમાં સદરહુ કલા મુજબના સંભોગ થયા પછી થોડે એક વખતે તે ઓરતે તે ગુન્હા વિશે
ફરીયાદ કરી એ હકીકત, તથા જે બીના ઉપરથી તથા જે લખાણ લખીને ફરીયાદ મજકુર કરી એ
હકીકત, લગતી છે. ફરીયાદ કર્યા બગર ઓરત મજકુરે એવું કહ્યું કે કોઇ સખસે મારી સાથે બળાતકાર
સંભોગ કર્યો, એ હકીકત આ કલમ પ્રમાણે વર્તણુંક તરીકે લગતી થઇ શકે છે; કલમ ૩૨ ની રકમ(૧)
મુજબ મરતી વખતના ઇકરાર તરીકે હોય તો, અથવા કલમ ૧૫૭ મુજબ પુછી કારક પુરાવા દાખલ હોય
તો. (ક) તકરાર એવી છે કે, આ ની ઉપર અપહરણ થયું છે કે નહીં, સદરહુ કલા મુજબનું અપહરણ
થયા પછી થોડી વારે તેણે ગુન્હા વિશેની ફરીઆદ કરી એ હકીકત, તથા જે બીના ઉપરથી
તથા જે લખાણ કરીને ફરીઆદ મજકુર કરી તે હકીકત લગતી છે. ફરીયાદ કર્યા સિવાય
તેણે એવું કહ્યું કે મારી પાસેથી અપહરણ થયું એ હકીકત આ કલમ મુજબ વર્તણુંક તરીકે લગતી
નથી, પરંતુ તે નીચે મુજબ હોય તો તે લગતી થઇ શકે છે. કલમ ૨૨ ની રકમ (૧) મુજબ
મરતી વખતના ઇકરાર તરીકે હોય તો, ડાંવા કલમ ૧૫૭ મુજબ પુછીકારક પુરાવા
તરીકે તે હોય તો.

દ કોઇ મુદ્દાની ડાંવા લગતી હકીકતનો ખુલાસો કરવા સાફ ડાંવા તેના કામમાં પ્રવેશ કરાવવા
સાફ જે હકીકતની જરૂર હોય તે હકીકત અથવા કોઇ મુદ્દાની ડાંવા લગતી હકીકત ઉપરથી જે ધારણા
નીકળતી હોય, તેને જે હકીકત ઉપરથી મજબુતી મળતી હોય ડાંવા તે રદ થતી હોય તે હકીકત અથવા
હરકોઇ વસ્તુ ડાંવા સખસને ઓળખવું એ વાત લગતી હોય તો તે એક રૂપતા જે હકીકત ઉપરથી
સ્થાપન થતી હોય તે હકીકત, અથવા હરકોઇ તકરારી ડાંવા લગતી હકીકત જે વખતે ડાંવા જે ટેકાણે
બની તે વખતે ડાંવા ટેકાણું જે હકીકત ઉપરથી મુકરર થતું હોય તે હકીકત જે પક્ષકારોથી બની તે
પક્ષકારોનો સંબંધ જે હકીકત ઉપરથી માલમ પડે તે હકીકત, એ સર્વે હકીકતો સદરહુ કામ સાફ તેને
જરૂર હોય તેટલે દરજ્જે લગતી છે એમ સમજવું.

દુષ્ટાંતો—(અ) તકરાર એવી છે કે અમુક દસ્તાવેજ આ નું મૃત્યુ પત્ર છે કે નહીં. તકરારી
મૃત્યુ પત્રની તારીખે આ ની મીલકતની તથા તેના કુટુંબની સ્થિતિ કેવી હતી તે હકીકત લગતી છે (બ)
ફજેતી થાય એવી વર્તણુંક આ ચાલ્યો એવો આરોપ મૂકીને આખરે લીધા બાબત આ એ આ ઉપર
દાવો કર્યો છે. આ એવું કહે છે જે, જે વાત આખરે લેવા જેવી કહેવામાં આવે છે, તે વાત સાચી છે.
તકરારી આખરે લેવા જેવી વાત પ્રગટ કરી તે વખતે સદરહુ પક્ષકારોની સ્થિતિ તથા સંબંધ કેવી
રીતનાં હતાં એ હકીકત મુદ્દાની હકીકતના કામમાં પ્રવેશ કરવા સાફ લગતી છે.

૧૦ કોઇ ગુન્હો ડાંવા દાવો ચાલવા લાયક અપકારકનું કૃત્ય કરવા સાફ એ અથવા વધારે સખસો
એ સંપ કર્યો છે, એવું માનવાને યોગ્ય કારણ હોય ત્યારે સદરહુ સખસો પૈકાં કોઇ એકાએક સખસે
તે લોકોના સામાન્ય ઇરાદાને સંબંધે ઇરાદો મજકુર પ્રથમ તેમાંના હરકોઇ એક સખસે કોધા પછી
કોઇ કહ્યું, કોંવા કર્યું, કોંવા લખ્યું હોય તો, એવો સંપ કરનાર હરકોઇ સખસ સંપ મજકુરમાં સા-
મીલ હતો તે બતાવવા સાફ તેમજ સદરહુ મુજબ સંપ થયો છે એવું સાબીત કરવાને સાફ સદરહુ
કહેલી, કરેલી અથવા લખેલી વાત જે સખસોએ સંપ કર્યાનું માન્યામાં હોય તેવા પ્રત્યેક સખસ
વિરૂદ્ધ લગતી છે.

દુષ્ટાંત (અ) રાણીના વિરુદ્ધ લકોઇ કરવા સાફ સંપ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં આ સામીલ
થયો છે એવું માનવાને યોગ્ય કારણ છે. તેમાં જે કારણને સાફ સદરહુ સંપ થયો છે તે કારણને
વાસ્તે આ એ પુરોપથી હુદીયારો મંગાવ્યાં, તથા તેજ કારણને સાફ કે એ કલકતા મધે પૈસા એકઠા

કર્તા, તથા સંપ મજૂરમાં સામીલ થવા હ એ મુખામમાં લોકોને સમજાવ્યા, તથા જે કામ કરવાનો વિચાર છે તે કરવું યોગ્ય છે, એવા વાદીના લખેલા કાગળો ઈ એ આગરામાં પ્રસીદ્ધ કર્યા, તથા જે પૈસા કે એ કલકત્તા મધે એકઠા કર્યા હતા તે ફ એ દીક્ષીથી ગ ઉપર કાબુલ મોકલાવ્યા તથા સંપ મજૂરના હેવાલનો પત્ર હ એ લખ્યો તેમાં મજૂર એ પ્રત્યેક હકીકત સંપ થયો છે. એ વાત સાબીત કરવાને સાર તથા તેમાં આ સામીલ છે એ સાબીત કરવાને સાર લગતી છે. પછી તે સર્વે હકીકતોથી આ અજાણ હોય, તથા જે સખસોએ હકીકત મજૂર મુજબ કર્યું, તે સખસોને આ યોગજનો ન હોય, તથા આ સંપ મજૂરમાં સામીલ થયો તેની અગાડી અથવા તે સંપમાંથી નીકળી ગયો, ત્યાર પછી સદરહુ હકીકતો બની હોય તો ચોંતા નહીં.

૧૧ જે હકીકત બીજી કાષ્ટ રીતે લગતી ન હોય તે જે નીચે મુજબની હોય તો લગતી છે એમ સમજવું (૧) હરકોષ મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકતથી તે વિરૂદ્ધ હોય તો, (૨) હરકોષ મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકત બન્યાનો ઘણો સંભવ છે, કીંવા સંભવ નથી એવું, તથા નહીં બન્યાનો ઘણો સંભવ છે કીંવા સંભવ નથી એવું, સ્વતંત્ર રીતે તે ઉપરથી, અથવા બીજી હકીકત સાથેના તેના જાંખ ઉપરથી, માલુમ પડે એવી હોય તો.

દુષ્ટાંતો—(આ) તકરાર એવી છે કે આ એ કલકત્તા મધે અમુક દીવસે ગુનહો કર્યો કે નહીં, તેમાં—સદરહુ તારીખે આ લાહોર મધે હતો એ હકીકત લગતી છે. (બ) તકરાર એવી છે કે આ એ ગુનહો કર્યો છે કે નહીં, તેમાં ઈશીઅત એવી છે કે ગુનહો મજૂર આ, બ, ક, અથવા ડ, એ પૈકી કાષ્ટ એકે કરેલો હોવો જોઈએ, ગુનહો મજૂર બીજો કાષ્ટ સખસ કરી શકે એમ નહોતું, એવું તથા તે બ, ક, અથવા ડ એ કરેલો નહોતો એવું, જે હકીકત ઉપરથી માલુમ પડે તે પ્રત્યેક હકીકત લગતી છે.

૧૨. જે મુકદ્દમામાં તુકશાનનો દાવો કરેલો હોય તે મુકદ્દમામાં કેટલું તુકશાન આપવું જોઈએ, એ જે હકીકત ઉપરથી કેટલું મુકરર કરી શકે તે હકીકત લગતી છે.

૧૩. હરકોષ હક કીંવા રીવાજ છે કે નથી એ બાબત જ્યારે તકરાર હોય, ત્યારે નીચે લખેલી હકીકત લગતી છે એમ સમજવું.

(આ) જે કાર્ય ઉપરથી તકરારી હક કીંવા રીવાજ ઉત્પન્ન થયો હોય, અથવા તે ઉપર દાવો બતાવવામાં આવ્યો હોય, અથવા તેમાં કાષ્ટ ફેરફાર થયો હોય, અથવા તે કબુલ રાખવામાં આવ્યો હોય, અથવા તે છે એમ કહેવામાં આવ્યું હોય, અથવા તેના ઇન્કાર કરવામાં આવ્યો હોય, તે કાર્ય અથવા જે કાર્ય એવું હોય કે હક કીંવા રીવાજ મજૂર હોય તો કાર્ય મજૂર થયું ન હોય તો તે કાર્ય (બ) હક કીંવા રીવાજ મજૂર ઉપર દાવો બતાવવામાં આવ્યો હોય, અથવા તે કબુલ રાખવામાં આવ્યો હોય, અથવા તેને અમલમાં આવ્યો હોય, અથવા તેને અમલમાં આણતો તકરાર ઉડી હોય, અથવા અમલમાં આપ્યો એમ કહેવામાં આવ્યું હોય, અથવા તેના અમલથી વિરૂદ્ધ કાષ્ટ કીધું હોય એવા અમુક દાખલાઓ બન્યા હોય તે દાખલા.

દુષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે, એનો હક એક માંજલી પકડવાની જગો ઉપર છે કે કેમ એ માંજલી પકડવાની જગા આ ના વડીલોને આપવા બાબતનો લેખ તથા તે જગા આ ના બાપે ગીરો મુકાબી વાત તથા ગીરો મજૂર વીરૂદ્ધ એ જગા આ ના બાપે બીજાને પછવાડેથી આપ્યાની વાત તથા આ ના બાપે હક મુજબ અમલ કર્યાના અથવા તે પ્રમાણે અમલ કરતાં આ ના પડોસ્તીએ અટકાવ કર્યાના અમુક દાખલા બન્યા હોય તો તે દાખલા એ સર્વે હકીકતો લગતી છે.

૧૪. ઇરાદો કીંવા યાન, કીંવા શુદ્ધ શુદ્ધિથી, કીંવા ગફલત, કીંવા બેશીકરાઈ, કીંવા કાષ્ટ અમુક સખસના ઉપરનો દુષ્ટ બાવ, કીંવા સદ્બાવ. એના જેવી મનની હરકોષ સ્થિતિ છે, એવું જે હકીકત ઉપરથી માલુમ પડે તે હકીકત, અથવા શરીરની કીંવા શરીરના સુખ દુઃખની હરકોષ પ્રકારની સ્થિતિ છે એવું જે હકીકત ઉપરથી માલુમ પડે તે હકીકત લગતી છે, તે એવે પ્રસંગે કે જ્યારે એવી મનની અથવા શરીરની કીંવા શરીરના સુખ દુઃખની સ્થિતિ છે કે નહીં, એ વાત મુદ્દાની અથવા લગતી હોય ત્યારે,

ખુલાસો ૧ એ કોઇ હકીકત ઉપરથી મનની કામ લગતી સ્થિતિ છે, એવું માલમ પડે છે, એ કારણને લીધે હકીકત મજબૂર લગતી હોય, ત્યારે તે હકીકત ઉપરથી જે અમુક બાબતની તકરાર ચાલતી હોય તે બાબતને સંબંધે સદરહુ સ્થિત છે. એમ માલમ પડવું જોઇએ. સામાન્ય રીતે એવી સ્થિતિ હોય છે એમ માલમ પડવું જોઇએ નહીં.

ખુલાસો ૨ જે. પરંતુ કોઇ ગુનેહો કર્યા બદલના તહોમત ઉપરથી કોઇપણ સખસની તજવીજ થતી વખતે એવા તહોમતવાળાએ પેસ્તર ગુનેહો કર્યાની વાત આ કલમના અર્થ મુજબ લગતી હોય તે પ્રસંગે એવા સખસ ઉપર ગુનેહની સાબીતી પેસ્તર થઇ હતી, એ વાત પણ લગતી હકીકત છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાન્ત—અ ઉપર એવું તહોમત છે કે, તેને ચોરાએલા માલ જાણીને ચોરીનો માલ લીધો. ચોરીની અમુક જણસ તેના કબજામાં હતી એવું સાબીત થાય છે. સદરહુ વખતે તેના કબજામાં ચોરીની બીજી ઘણી જણસો હતી એ હકીકત લગતી છે. કારણ એ ઉપરથી એવું દેખાય છે કે, જે જણસો તેના કબજામાં હતી તે દરેક તથા સર્વે ચોરીની હતી, એવું તેને માલુમ હતું. (બ) અમુક શીક્ષો ખોટા છે એવું શીક્ષો મજબૂર આપતી વખતે માલમ છતાં તે શીક્ષો બીજાને દગલ બાજુથી આપ્યો એવું તહોમત અ ઉપર છે. તેમાં—જ્યારે સદરહુ શીક્ષો અ એ આપ્યો ત્યારે તેની પાસે બીજા ખોટા શીક્ષો ઘણા હતા, એ હકીકત લગતી છે. (ક) તકરાર એવી હતી કે જે માણસને એક હુડીનું નાણું આપવાનું હતું, તેનું નામ ખોટું લખ્યું હતું, તે વાત હુડી શીકારનાર અ ને માલુમ હતી કે નહીં. તેમાં—એ પ્રમાણે લીધેલી બીજી હુડીઓમાં જેને રૂપિયા આપવાનું લખ્યું હતું, તે સખસ જે ખરોહોત તો તેણે હુડીઓ મજબૂર અ ને જે વખતે મોકલી હોત તે વખતની અગાડી સદરહુ હુડીઓ અ એ શીકારેલી છે એ હકીકત જે સખસને તકરારી હુડીના રૂપિયા આપવાનું લખ્યું છે તે સખસ ખોટો છે એવી માહિતી અ ને હતી, એવું બતાવવાને સાર લગતી છે.

૧૫ કોઇ કૃત્ય અકસ્માત થયું, તે કાંવા ધરાદા પૂર્વક થયું છે, અથવા કોઇ કૃત્ય અમુક ચોક્કસ માનથી અથવા ધરાદાથી થયું છે, “ જ્યારે તકરાર હોય ત્યારે તે કૃત્યના જેવા બીજા ઘણા બનાવેા બન્યા છે તેમાંના કૃત્ય મજબૂર એક લાગ છે, અને તે પ્રત્યેક બનાવમાં સદરહુ કૃત્ય કરનાર સખસ સામીલ હતો, એ હકીકત લગતી છે.

દૃષ્ટાન્ત—(અ) જે રકમને સાર પોતાના ધરનેા વીમો ઉતરાવ્યો છે, તે રકમ મેળવવાના હેતુથી અ એ ધર મજબૂર બાળી મૂક્યું એવું તહોમત તેના ઉપર છે,—તેમાં—અ ઘણાં ધરોમાં અનુક્રમે રહ્યો હતો, તથા તે દરેક ધરનેા તેણે વીમો ઉતરાવ્યો હતો, તથા તે દરેક ધરમાં આગ લાગી હતી. તથા સદરહુ દરેક આગ લાગ્યા પછી અ ને જુદા જુદા વીમા વાળાની દુકાનમાંથી રૂપિયા મળ્યા હતા, એ હકીકતો જે આગેા લાગી, તે આકસ્મિક નહોતી, એ બતાવવાને સાર લગતી છે.

૧૬ અમુક કૃત્ય બન્યું છે કે નહીં, એવી તકરાર હોય ત્યારે જે કામની એવી સાધારણ પદ્ધતિ હોય કે તે પ્રમાણે સદરહુ કૃત્ય સ્વાભાવિક રીતે થવું જોઇએ તો તે પદ્ધતિ છે એ હકીકત લગતી છે.

દૃષ્ટાન્ત—તકરાર એવી છે કે અમુક પત્ર રવાને થયું હતું કે કેમ, સર્વ પત્રો અમુક ઠેકાણે મૂક્યાં હોય તો તેને ટપાલમાં લઇ જાય એવી કામની સાધારણ પદ્ધતિ હતી તથા અમુક પત્ર તે ઠેકાણે મૂક્યું હતું એ હકીકતો લગતી છે. (બ) તકરાર એવી છે કે, અમુક પત્ર અ ને પહોંચ્યો છે કે નહીં, તે પત્ર હંમેશની પદ્ધતિ મુજબ ટપાલમાં નાંખ્યું હતું, તથા ડેડલેટર ઓરીસમાંથી તે પાછું આવ્યું નથી, એ હકીકતો લગતી છે. કાગળ ઉપર ટપાલ ઓરીસની ઓપ હોય તેમાં લખેલે વખતે તથા જગાએ તે ટપાલમાં હતો તેના એ પ્રથમ દર્શનિક પુરાવા છે.

કથ્થુલતો.

૧૭ જે મુખ્ય જુઆની કહેલા કાંવા દસ્તાવેજ લખેલા મજબૂર ઉપરથી હરકોઇ મુદ્દાની કાંવા લગતી હકીકત સંબંધી હરકોઇ ધારણા થાય તથા જે નીચે લખેલા સખસોમાંથી હરકોઇ સખસે નીચે કેશીયતને સંબંધે કહેા હોય, કાંવા લખ્યો હોય તે મજબૂરને અંગીકાર સમજવો.

૧૮ કામના કોઇ પક્ષકારે કહેલો કાંવા લખેલો મજબૂર અથવા એવા કોઇ પક્ષકારે પોતાના તર-

કૃત્રી સદરહુ મજકુર કહેવાનો સ્પષ્ટ રીતે, કાંવા ગર્ભિત રીતે કાષ્ટ મુખત્યારને અખત્યાર આપ્યો છે એવું કામ મજકુરની કદીયત ઉપરથી કાઠ ગણતી હોય તેવા મુખત્યારે કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું. જે પક્ષકારોએ પ્રતિનિધિના સંબંધથી દાવો કર્યો હોય અથવા જે પક્ષકારોના ઉપર સદરહુ સંબંધ દાવો થયો હોય, તે પક્ષકારોએ કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર નથી, પરંતુ સદરહુ પ્રતિનિધિનો સંબંધ ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં એવા પક્ષકારોએ કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું. (૧) જે વિષય આખત કામ ચાલે છે તે વિષય ઉપર જે સખસનો માલીકીનો હક હોય અથવા તેમાં તેનો કાંઈ પૈસા સંબંધીનો હક હોય, તે સખસોએ સદરહુ મુજબના હકવાળા સખસો તરીકે કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર, અથવા (૨) જે વીધય આખત દાવો ચાલ્યો છે, તે વિષય તે દાવાના પક્ષકારોને જે સખસોથી મળ્યો હશે તે સખસોએ કહેલો કાંવા લખેલો, મજકુર જે સદરહુ મજકુર કહેનારા કાંવા લખનારા સખસોનો હક ચલુ હોય તે દરમિયાનમાં તેઓએ કલો હોય, કાંવા લખ્યો હોય તો તે અંગીકાર છે.

૧૯ જે સખસોની સ્થિતિ કાંવા જવાબદારી કાષ્ટ મુકદમામાંના કાષ્ટ પક્ષકાર વિરૂદ્ધ છે કે નહીં એવા સંબંધની સાખીત કરવાની જરૂર છે, તેવા સખસો પોતે જે કાષ્ટ દાવો માંડે અથવા તે સખસોના ઉપર જે ખીજો કાષ્ટ દાવો માંડે તો તે મુકદમામાં સદરહુ સ્થિતિ કાંવા જવાબદારીને સંબંધે સખસો મજકુરે કહેલો કાંવા લખેલો કાષ્ટ મજકુર તેઓને પોતાને વિરૂદ્ધ હોવાથી લગતો હોય, તો તે મજકુર સદરહુ સખસોએ સદરહુ મુકદમામાં કલો હોય કાંવા લખ્યો હોય, ત્યારે તે મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું. પણ સખસો મજકુર સદરહુ સ્થિતિમાં કાયમ હોય કાંવા તેની સદરહુ જવાબદારી ચાલુ હોય તે દરમિયાનમાં સદરહુ મજકુર તેઓએ કલો હોય અથવા લખ્યો હોય તો.

દ્રષ્ટાંત—ખ ના તરફથી બાહુ વસુલ કરવાનું અ પોતાને માથે લે છે. ખ ને જે બાહુ કે ના તરફથી આવવાનું હતું તે અ બ વસુલ કર્યું નહીં, સખખ ખ એ અ ઉપર દાવો કર્યો છે. ખ નું કે પાસેથી કાંઈ બાહુ લેણું હતું એ વાતનો અ ઇન્કાર કરે છે. ખ નું પોતાની પાસે બાહુ લહેણું હતું, એવો કે નો કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે. અને કે ની પાસેથી ખ નું બાહુ લહેણું હતું એ વાતનો જે અ ઇન્કાર કરતો હોય તો સદરહુ મજકુર અ ના વિરૂદ્ધ લગતો છે.

૨૦ તકરારી આખત સંબંધી કાંઈ માલીકી જે સખસો પાસેથી મેળવવાનું મુકદમાના હરકાષ્ટ પક્ષકારે સ્પષ્ટ રીતે બતાવ્યું હોય તે સખસોએ કહેલા કાંવા લખેલા મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે અ એ ખ ને વેચેલો ઘોડો મજબુત છે કે નહીં તેમાં અ ખ ને કહે છે કે 'જખને કે ને પૂછો, કે ને તે આખત સર્વે માલમ છે' તેમાં કે એ જે મજકુર કલો હોય તે અંગીકાર છે.

૨૧ જે સખસે કાંઈ અંગીકાર કીધેલો હોય, તે સખસ વિરૂદ્ધ, અથવા હક સંબંધીના તેના પ્રતિનિધિના તેના પ્રતિનિધીની વિરૂદ્ધ, તે અંગીકાર લગતો છે, તથા તે સાખીત કરી શકાય છે. પરંતુ તે સખસે તે અંગીકાર કીધો હોય તેનાથી અથવા તેના તરફની અથવા તેના હક સંબંધી પ્રતિનિધિથી નીચે બતાવેલી આખત સિવાય ખીજી આખતમાં અંગીકાર મજકુર સાખીત કરી શકાતો નથી.

(૧) જ્યારે અંગીકાર એવા પ્રકારનો હોય કે, તે કરનાર સખસ મરણ પામ્યો હોય તો, તે કલમ ૩૨ મુજબ ત્રાહીત સખસોની વચ્ચે ચાલતા કામમાં લગતો થાય ત્યારે તે અંગીકાર જે સખસે કર્યો હોય, તેનાથી અથવા તેના તરફથી તે સાખીત કરી શકાય છે. (૨) મનની અથવા શરીરની કાષ્ટ સ્થિતિ હતી. એવો જે મજકુર સદરહુ મનની અથવા શરીરની સ્થિતિ ચાલતી હોય, તે વખતે અથવા તે અરસામાં કહેવામાં કે લખવામાં આવ્યો તે મજકુરને રૂપે જ્યારે કાષ્ટ અંગીકાર હોય, તથા જ્યારે તે મજકુર કહેવાની અથવા લખવાની સાથે એવી વર્તણૂક થઈ હોય કે સદરહુ કહેવું કાંવા લખેલું ખોટું છે, એ તે

ઉપરથી અસંભવિત માલુમ પડે, ત્યારે સદરહુ અંગીકારની સાબિતી તે અંગીકાર કરનાર સખસથી અથવા તેની તરફથી કરી શકાય છે. (૩) કાંઈ અંગીકાર, અંગીકાર તરીકે નહિ, પણ ખીજી રીતે લગતો હોય તો તે અંગીકાર જે સખસે કાઢ્યો હોય, તેનાથી અથવા તેના તરફથી સાબિત કરી શકાય છે.

ટીપ્પણી—(અ) અ તથા બ વચ્ચે તકરાર એવી છે કે, અમુક ખત ખતાવટનું છે કે નહીં, અ નું કહેવું એવું છે કે, તે ખડું છે. તથા બનું કહેવું એવું છે કે તે ખતાવટનું છે. તેમાં-સદરહુ ખત ખડું છે એવો મજકુર અ એ કહ્યો અથવા લખ્યો હોય, તે સાબિતી બ થી કરી શકાય છે. તથા ખત મજકુર ખતાવટનું છે એવો મજકુર અ એ કહ્યો અથવા લખ્યો હોય તેની સાબિતી બ થી કરી શકાય છે. પરંતુ તકરારી ખત ખડું છે એવો મજકુર અ એ પોતે કહ્યો, અથવા લખ્યો હોય, તેની સાબિતી અ થી કરી શકાતી નથી. તેમજ તે ખતાવટનું છે એવો મજકુર બ એ કહ્યો અથવા લખ્યો હોય તેની સાબિતી બ થી કરી શકાતી નથી. (બ) કલકતામાં અ એ એક ગુન્હો કર્યો છે એવું તેના ઉપર તહોમત છે, તેમાં-તેણે પોતે લખેલું એક પત્ર તે હાજર કરે છે. તે પત્રમાં લાહોર મુકામે તે દિવસે તારીખ નાંખેલી છે તથા જે તારીખ નાંખેલી છે, તે તારીખની લાહોરની પોસ્ટ ઓફીસની છાપ તે પત્ર ઉપર છે. પત્રમાં તારીખ લખી છે એ મજકુર પુરાવામાં લેવા યોગ્ય છે. કારણકે અ જે મરણ પામેલો હોય તો તે મજકુર કલમ ૩૨ ની રકમ (૨) મુજબ પુરાવામાં લેવા યોગ્ય હોત. (ક) માલ ચોરીનો છે એવું જણવા છતાં તે હાંધા બાખત અ ના ઉપર તહોમત છે સદરહુ માલની જે કીમત છે, તે કીમતની અદર તે વેચવાની તેણે ના કહી હતી, એવું સાબિત કરવા તે માગે છે. તેમાં-સદરહુ મજકુર અંગીકાર છે તો પણ તેની સાબિતી અ કરી શકે છે. કારણકે મુદ્દાની હકીકત ઉપરથી જે વર્તણૂક થઈ તેના ખુલાસા તે ઉપરથી થાય છે.

૨૩ કોઈ એક અંગીકારનો પુરાવો આપવો નહીં, એવી રપટ સરત કરીને અંગીકાર મજકુર કરવામાં આવ્યો હોય તો, અથવા સદરહુ અંગીકાર એવી ફેરીયત ઉપરથી કરવામાં આવ્યો હોય, કે તે ફેરીયત ઉપરથી ટાઈને એવી કારણ થાય કે અંગીકાર મજકુરનો પુરાવો આપવો નહીં, એ પ્રમાણે તે કામના પક્ષકારોએ એક મત થઈ કાગ્ય કર્યો છે. તો દીવાની કામેમાં તે અંગીકાર લગતો નથી.

ખુલાસો—કોઈ પણ બારીસ્ટર કીંવા રલીડર કીંવા એટરની કીંવા વકીલને કલમ ૧૨૬ મુજબ જે બાખતની સાહેબી આપવાની ફરજ પાડી શકાય છે. તે બાખતની સાહેબી આપવાની તેને આ કલમ ઉપરથી કોઈ પણ રીતે મારી થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૨૪ કોઈ ફેજદારી કામમાં કોઈ તહોમતવાળા સખસે કરેલી કબુલત કોઈ અધીકારવાળા સખસ તરફથી તે તહોમતવાળા ઉપરના તહોમતને સંબંધે મળેલી લાલચ કીંવા ધમકી કીંવા વચન ઉપરથી કરવામાં આવી છે. એવું ટાઈની નજરમાં આવે તથા તે લાલચ કીંવા ધમકી, કીંવા વચન ટાઈના અભિપ્રાયમાં એવા હોય કે પોતાના ઉપર જે કામ ચાલે છે. તે કામને સંબંધે પોતાને સદરહુ મુજબ કબુલત કર્યાથી સંસાર વિષયનો હરકાંઈ ફાયદો થશે. અથવા એવી હરકાંઈ આજ્ઞત દુર થશે એમ સમજવાને સદરહુ તહોમતવાળા સખસને યોગ્ય જણાય એવા સજ્યા તેને સદરહુ મુજબની લાલચ કીંવા ધમકી કીંવા વચન ઉપરથી મળ્યા છે તો કબુલત મજકુર સદરહુ ફેજદારી કામમાં લગતી નથી.

૨૫—હરકોઈ પોલીસ અમલદારની આગળ કરેલી કબુલત હરકોઈ ગુન્હાના તહોમતવાળા સખસ વિરૂદ્ધ સાબિત કરવી નહીં.

૨૬ હરકોઈ સખસ કોઈ પોલીસ અમલદારના હવાલામાં હોય તે દરમિયાનમાં તેણે કરેલી કબુલત કોઈપણ માજિસ્ટ્રેટની પ્રત્યક્ષ રૂબરૂ કાંઈ ન હોય તો તેને સદરહુ સખસની વિરૂદ્ધ સાબિત કરવી નહીં.

૨૭ પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ સખસની ઉપર કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું છે, અને તે સખસ પોલીસ અમલદારના હવાલામાં છે. તે સખસ પાસેથી કાંઈ ખચર મળી તે ઉપરથી કોઈ હકીકતનો શોધ લાગ્યો છે, એવી જુગાની પડે ત્યારે એવી ખચરમાંનો જેટલો ભાગ ખચર મજકુર ઉપરથી શોધી કાઢેલી હકીકત સાથે રપટ રીતે સંબંધ રાખતો હોય, તેટલો ભાગ સાબિત કરી શકાય છે. પછી

તે ખર્ચ કમુલત ગણાય એવી હોય કીંવા ન હોય તો પણ

૨૮ કા. ૨૪ થી માં બોધ કર્યા મુજબની લાલચ કીંવા ધમકી કીંવા વચનથી મનઉપર થએલી અસર ફાટના અભિપ્રાયમાં જે વખતે પુરી દુર થઈ હોય, તે વખત પછી સદરહુ કલમમાં બોધ કર્યા મુજબની કમુલત કરવામાં આવી હોય તો તે કમુલત લગતી છે. એમ સમજવું.

૨૯. એવી કમુલત જે બીજી રીતે લગતી હોય તો માત્ર તે ગુપ્ત રાખવાના વચન ઉપરથી કીધાના સખખથી અથવા તે મેળવવાને સાડ તહોમતવાળા સખસ સાથે ફરેખ કર્યાથી, તે કીધાના સખખથી અથવા તહોમતવાળો છાકટો હતો તે વખતે કીધાના સખખથી અથવા જે સવાલોના જવાબ દેવાની તેની ફરજ નહોતી તે સવાલો ગમે તે રૂપે હોય તોપણ તેના જવાબમાં તે કીધાના સખખથી અથવા એવી કમુલત કરવાની તેની ફરજ નહોતી અને તેની વિરૂદ્ધ એવી કમુલતનો પુરાવો આપી શકાશે એમ તેને સુચના નહીં મળ્યાના સખખથી, તે કમુલત ગેરલગતી છે. એમ સમજવું નહીં.

૩૦ જ્યારે એકજ ગુન્હાને સાડ એકથી વધારે સખસો ઉપર એકઠી તજવીજ ચાલતી હોય, અને જ્યારે તે સખસો પૈકી એક જણાએ પોતાને વિષે તથા તે સખસોમાંના બીજા કોઈ સખસને વિષે કીધેલી કમુલત સાખીત થાય ત્યારે, જે સખસે તે કમુલત કીધી હોય તેની વિરૂદ્ધ તેમજ સદરહુ બીજા સખસની વિરૂદ્ધ તે કમુલત વિચારમાં લેવાને ફાટ મુખત્યાર છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં વાપરેલા ‘ગુન્હા’ એ શબ્દોમાં સદરહુ ગુન્હો કરવામાં મદદ કરવાનો અથવા તે ગુન્હો કરવાની કોશીશ કરવાનો સમાસ થાય છે.

દંષ્ટાત—(અ) કનું ખુન કરવા બાબત અ, બ ના ઉપર એકઠી તજવીજ ચાલે છે. બ એ તથા મેં મળીને ક નું ખુન કર્યું છે. ’ એવું અ એ કહ્યાનું સાખીત થાય છે, એનું પરીણામ બ વિરૂદ્ધ શું થાય છે, એનો વિચાર કરવાને ફાટ મુખત્યાર છે.

૩૧ જે બાબતોનો અંગીકાર કરવામાં આવ્યો હોય, તે બાબતોનો અંગીકાર નિર્ણય કારક પુરાવો નથી. પરંતુ આ આદેશમાં હવે પછી જે ફરાવો બતાવ્યા છે તે મુજબ તે અંગીકારનો અમલ પ્રતિબંધનના જેવો થઈ શકે છે.

જે સખસોને સાક્ષીઓ તરીકે બોલાવી શકાતા નથી તે સખસોની કહેલી હકીકતો.

૩૨ જે સખસ મરણ પામ્યો હોય તેણે કીંવા જે સખસ મળી શકતો નહોય તેણે કીંવા ધણો વખત લાગ્યા થીવાય, કે ધણો ખર્ચ કર્યા સિવાય જે સખસને હાજર કરાતો નહોય, અને મુકરદમાની ફરીયાદ ઉપરથી તેમ કરવું ફાટને વ્યાજબી દેખાતું નહોય, તેણે લગતી હકીકતનો માંદો કહેલો કીંવા લખેલો મજબુર તેજ જાતે નીચે લખેલાં કામમાં લગતી હકીકત છે એમ સમજવું.

(૧) પોતાના મોતના કારણ બાબત કીંવા જે કાર્યના પરીણામમાં પોતાનું મૃત્યુ થયું, તે કાર્યની કોઈપણ બીજા બાબત કોઈ સખસે જ્યારે કોઈ મજબુર કહ્યો હોય, અથવા લખ્યો હોય, ત્યારે જે કામમાં તેના મરણની તકરાર નીકળી હોય તે કામમાં સદરહુ મજબુર લગતો છે. જે વખતે સદરહુ મજબુર કહેવામાં કીંવા લખવામાં આવ્યો હોય તે વખતે, પોતાનું મરણ આવ્યું છે એવો તે કહેનાર કીંવા લખનાર સખસના મનમાં ભાસ હોય કીંવા નહોય તોપણ, તથા જે કામમાં તેના મરણ વિશેની તકરાર હોય તે કામ ગમે તે પ્રકારનું હોય તો પણ સદરહુ પ્રકારનો મજબુર લગતો છે. (૨) સદરહુ મજબુર જ્યારે એવા સખસે હંમેશ મુજબતે પોતાના કામના પ્રસંગે કહ્યો કીંવા લખ્યો હોય, ત્યારે તથા વિશેષ કરીને પોતાના કામને હંમેશ મુજબને પ્રસંગે કીંવા પોતાના ધંધારોજગારનું કામ ચલાવવામાં રાખેલી ચોપડીમાં કોઈ નોંધ કીંવા ટીપણ તેણે કરી રાખ્યું હોય તે રૂપે, અથવા પૈસા કીંવા માલ કીંવા દસ્તાવેજ, કીંવા કોઈ પણ જાતની મીલકત પહેંચ્યાની પહેંચ લખી હોય કીંવા તે ઉપર સહી કરી હોય તે રૂપે અથવા જે દસ્તાવેજનો ઉપયોગ વેપાર કરવામાં આવતો હોય ને તેણે લખ્યો હોય, કીંવા તેના ઉપર સહી કરી હોય, તે રૂપે અથવા જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપર, તે હંમેશ તારીખ નાખતો હોય અથવા તે ઉપર સહી કરતો હોય તે પત્ર કીંવા દસ્તાવેજની તારીખને રૂપે સદરહુ મજબુર હોય, ત્યારે તે લગતો છે (૩) જે સખસે સદરહુ મજબુર કહ્યો કીંવા લખ્યો હોય, તે સખસના પૈસા બાબતના કીંવા

માલકી ખાખતના હીત વિરુદ્ધ તે મજકુર હોય ત્યારે તથા જ્યારે કહેલો કીવા લખેલો મજકુર ખરો હોય તો તેના ઉપર તે ઉપરથી ફોજદારીમાં ફરીયાદ કીવા તુકશાન બદલતો દાવો ચાલે કીવા ચાલત, એવું હોય ત્યારે સદરહુ મજકુર લગતો છે.

(૪) કાંઈ સાર્વજનિક હક અથવા રીવાજ અથવા કાંઈ સાર્વજનિક કીવા સામાન્ય ફાયદા જેર ફાયદા સંબંધીની ખાખત હોય તો તે સદરહુ મજકુર કહેનાર કીવા લખનાર સખસને માલુમ હોય એવો હક અથવા રીવાજ અથવા ખાખત છે કે નહીં તે વિષેનો તે સખસનો અભિપ્રાય જ્યારે સદરહુ મજકુરમાં આપ્યો હોય ત્યારે તથા સદરહુ હક અથવા રીવાજ અથવા ખાખત વીશે તકરાર ઉત્પન્ન થઈ તેના પહેલાં જ્યારે તે મજકુર કહેવામાં કીવા લખવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે મજકુર લગતો છે. (૫) જ્યારે સદરહુ મજકુર કાંઈ સખસો વચ્ચે એક લોહીના સંબંધનું અથવા લગનના સંબંધનું અથવા દત્તકપણા સંબંધનું શુ સગપણ છે એ વિષે હોય અને તે સખસોના સગપણ વિષેની માહિતી હોવાને વિશેષ સાધનો તે મજકુર કહેનારા કીવા લખનાર સખસને હતાં એમ હોય ત્યારે તથા તકરારી ખાખતની તકરાર ઉત્પન્ન થઈ તેની પહેલાં તે મજકુર કહેવામાં કીવા લખવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે મજકુર લગતો છે. (૬) જ્યારે સદરહુ મજકુર કાંઈ મરણ પામેલા સખસોના એક લોહીના સંબંધનું અથવા લગનના સંબંધનું અથવા દત્તકપણાના સંબંધનું કાંઈ સગપણ વીશે હોય અને તે મજકુર જે કુટુંબનો તે મરનાર સખસ હતો, તે કુટુંબના કાંઈ કાર્ય સંબંધી કાંઈ મૃત્યુ પત્ર અથવા લેખ થયો હોય તેમાં અથવા તે કુટુંબની કાંઈ વંશાવળીમાં અથવા કાંઈ કબરમાં પથરા ઉપર, અથવા તે કુટુંબના લોકોની તજાખીર ઉપર અથવા જે વસ્તુ ઉપર એવો મજકુર બહુ કરીને બતાવવામાં આવતો હોય, તેની બીજી કાંઈ વસ્તુ ઉપર બતાવ્યો હોય ત્યારે તથા તકરારી ખાખતની તકરાર ઉત્પન્ન થઈ તેના પહેલાં મજકુર બતાવ્યો હોય ત્યારે તે મજકુર લગતો છે. (૭) જ્યારે સદરહુ મજકુર કલમ ૧૩ ની રકમ (અ) માં કહેલા કાર્ય સંબંધી કાંઈ લેખ કીવા મૃત્યુ પત્ર કીવા બીજો દસ્તાવેજ થયો હોય તેમાં લખેલો હોય ત્યારે તે લગતો છે. (૮) જ્યારે સદરહુ મજકુર ધણા સખસોએ કલ્લો કીવા લખ્યો હોય અને તકરારી ખાખતને લાગુ હોય એવા તે સખસોના દીલના કીવા મનના વીચાર તે ઉપરથી માલુમ પડતા હોય ત્યારે તે લગતો છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) તકરાર એવી છે કે, જી એ અમનું ખુન કર્યું છે કે કેમ, કીવા જે કાર્યના દરમ્યાનમાં અ સાથે બળાતકારે સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો, તે કાર્યમાં જે ઇજા થઈ, તેથી અ નું મરણ થયું, ત્યારે તકરાર એવી છે કે, અ ના ઉપર જી એ બળાતકાર કર્યો હતો કે કેમ, કીવા, તકરાર એવી છે કે અ ની વિધવાનો દાવો જી ના ઉપર ચાલે એવી રીતે અ ને જી એ મારી નાંખ્યો કે કેમ—તકરાર ખુન તથા બળાતકાર સંભોગ તથા દાવો ચાલવા લાયક અપકારક કૃત્ય એ વીશે જે મજકુર અ એ પોતાના મોતના કારણ સંબંધી કલ્લો હોય, કીવા લખ્યા હોય, તે મજકુર લગતી હકીકત છે એમ સમજવું. (બ) અ નો જન્મ કઈ તારીખે થયો એ વિશે તકરાર છે, એક મરણ પામેલા અ એ પેદે પોતાના કામને પ્રસંગે નિયમપૂર્વક રાખેલી રોજ નીશીમાં એવી નોંધ રાખી છે કે, અમુક તારીખે તે પોતે અ ની માને કાંઈ ઉપચાર કરવા ગયો હતો અને ત્યાં તેને છોકરાનો પ્રસવ કરાવ્યો હતો એ હકીકત લગતી છે. (૬) તકરાર એવી છે કે અમુક જમીનનું બાડું અ ને આપ્યું છે કે કેમ, તેમાં પોતે સદરહુ બાડું અ ના તરફથી લીધું છે તથા તે અ નો હુકમ આવતા સુધી પોતાની પાસે રાખ્યું છે, એવું અ ના એક મરણ પામેલા ગુમાસ્તાએ લખેલું પત્ર મુકરદમાને લગતી હકીકત છે. (૬) તકરાર એવી છે કે અ નું લગ્ન જી ની સાથે કાયદેસર રીતે થયું છે કે કેમ, તેમાં તેઓનું લગ્ન પોતે એવી બીનાઓમાં કરાવ્યું હતું કે તે લગનનો સમારંભ કરવો, એ ગુન્હો થતો હતો, એ પ્રમાણેનો એક મરણ પામેલા પાદરીએ કહેલો કીવા લખેલો મજકુર લગતો છે.

૩૩—એકાદ ઇન્સારી કામમાં કીવા જે સખસને પુરાવા લેવાનો કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તે સખસની ફરજ કાંઈ સાહેદે સાહેદી આપી હોય, તે સાહેદીમાં લખેલી હકીકત ખરી છે કે કેમ, તે વાત પાછળથી બીજું કાંઈ ઇન્સારી કામ ચાલુ હોય તેમાં કીવા સદરહુ પ્રથમ ચાલેલા કામના પાં,

છતા કાગમાં સાબીત કરવાને સાફ સદરહુ પ્રથમ આપેલી સાહેદો લગતી છે; તે એવે પ્રસંગે કે જ્યારે સાહેદ મજકુર મરણ પામ્યા હોય, કીંવા મળી નહીં શકતો હોય, કીંવા સાહેદો આપવાને અશક્ત હોય કીંવા સામા પક્ષકારે તેને દુર રાખ્યો હોય કીંવા ઘણો વખત લાગ્યા સિવાય કીંવા ઘણો ખર્ચ કર્યો સિવાય તે સખસને હાજર કરી શકતો નથી. અને મુકદમાની કસીયત ઉપરથી તેમ કરવું કોર્ટને બાજબી ન દેખાતું હોય ત્યારે; પરંતુ કામ મજકુર તેજ પક્ષકારે કીંવા હક સંબંધીના તેમના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે ચાલેલું હોવું જોઈએ, તથા ઉલટ તપાસણી કરવાનો હક, તથા સંધી પ્રથમના કામમાં સામા પક્ષકારને મળેલાં હોવાં જોઈએ, તથા પ્રથમના કામમાં, તથા પાછલા બીજા કામમાં તકરારી મુદ્દા મુખ્ય વાતે એકજ હોવા જોઈએ.

ખુલાસો—ફાજદારી કામની તબીબી કીંવા ચોકશી એ ફરીઆદી તથા તહોમતવાળા વચેનું કામ છે, એવો આ કલમનો અર્થ છે. એમ સમજવું.

ખાસ હકીકતો પ્રમાણે કહેલી હકીકતો.

૩૪—કામને પ્રસંગે નીચમ પૂર્વક રાખેલી હોસાબની ચોપડીઓમાં કરેલી નોંધ જે બાબત વીષે કોર્ટને ચોકશી કરવાની હોય તે સંબંધી હોય પરંતુ માત્ર સદરહુ મજકુર એકલો કોઈ સખસ ઉપર જવાબદારી નાંખવાને સાફ પુરતો પુરાવો છે, એમ સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંતો—(અ) અ એ બ ના ઉપર એક હાજર રૂબીઆનો દાવો કર્યો છે. તથા એ રકમ બ પાસે પોતાની લેણી છે, એવું બતાવવા સાફ પોતાના હોસાબની ચોપડીઓમાંથી રકમો બતાવે છે, એ રકમો લગતી છે. પરંતુ કસીયત મજકુર સાબીતી કરવાને સાફ બીજો પુરાવો ન હોય તો તે બસ નથી.

૩૫—તકરારી કીંવા લગતી હકીકત જેમાં બતાવેલી હોય એવી નોંધ કોઈ પણ સારવજનીક કીંવા બીજી સરકારી ચોપડીમાં કીંવા રજીસ્ટરમાં કીંવા દફતરમાં હોય અને તે નોંધ કોઈ સરકારી નોકરે પોતાનું સરકારી કામ કરવાને પ્રસંગે કરી હોય, કીંવા જે દેશમાં સદરહુ ચોપડી કીંવા રજીસ્ટર કીંવા દફતર રાખવામાં આવ્યું હોય તે દેશના કાયદામાં જે કામ કરવાનું વીશેષ કરીને ફરમાવ્યું હોય તે કામ કરવાને પ્રસંગે હરકોઈ બીજા સખસે કરેલી હોય તો તે નોંધ સ્વતઃ લગતી હકીકત છે એમ સમજવું.

૩૬—પ્રસીધ કરેલા દેશના નકશા કીંવા ચાર્ટ સર્વે લોકોને વેચવા સાફ બંદુ કરીને રાખવામાં આવતા હોય તેમાં, અથવા સરકારના હુકમથી દેશના જે નકશા કીંવા પ્લાન કરવામાં આવ્યા હોય, તેમાં એવા દેશના નકશામાં કીંવા ચાર્ટમાં કીંવા પ્લાનમાં જે બાબતો ધણુ કરીને હંમેશ દર્શાવવામાં, કીંવા લખવામાં આવતી હોય તે બાબતો સંબંધીના કોઈ તકરારી કીંવા લગતી હકીકતનો મજકુર બતાવ્યો હોય, તે મજકુર સ્વતઃ લગતી હકીકત છે.

૩૭ સારવજનીક પ્રકારની કોઈ હકીકત બની છે કે નહીં, એ બાબત જ્યારે કોર્ટને અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે પાર્લિમેન્ટના કીંવા હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના કીંવા મદાસના કીંવા મુબાઇના ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના કીંવા બંગાળના લેફ્ટેનેન્ટ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના કોઈપણ આકટ મહિના કીંવા ઇડિયા ગેઝેટમાં છાપેલા કીંવા કોઈ પણ સ્થાનિક સરકારના ગેઝેટમાં છાપેલા કીંવા કોઈ છાપેલા પત્ર લંડન ગેઝેટ છે, કીંવા રાણીના વસાવેલા મુલકનું કીંવા રાણીના કબજામાં આવેલ દેશનું સરકારી ગેઝેટ છે, એવું તે છાપેલા પત્ર ઉપરથી સમજાય તેવા છાપેલા પત્રમાં છાપેલા સરકારના જાહેરનામા મહિના કોઈ ઉદ્દેશ રૂબી લખાણમાં સદરહુ સારવજનીક પ્રકારની હકીકત બન્યાનો કીંવા ન બન્યાનો જે કોઈ મજકુર લખેલો હોય તે મજકુર લગતી હકીકત છે.

૩૮ કોઈ દેશના કોઈ કાયદા બાબત જ્યારે કોર્ટને અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય ત્યારે સદરહુ દેશની સરકારના હુકમથી અમુક ચોપડી છપાઇ છે કીંવા પ્રસીદ્ધ થઇ છે. તથા તેમાં સદરહુ કાયદા લખેલા છે, એવું તે ચોપડી ઉપરથી સમજાય તેવી ચોપડીમાં લખેલો સદરહુ કાયદાનો મજકુર, તથા સદરહુ દેશની કોર્ટમાં કરેલા ફરાવ કોઈ ચોપડીમાં આપ્યા છે, એવું જે ચોપડી ઉપરથી સમજાય તે ચોપડીમાં આપેલા ફરાવ એ જોઈ લગતા છે.

કહેલા કીંવા લખેલા મજકુરનો કેટલો ભાગ સાબીત કરવો જોઈએ.

૩૯ જે મજકુરનો પુરાવો આપવામાં આવતો હોય તેવો હરકોઈ મજકુર જ્યારે તે મજકુર કરતો

લાંબા ખીજ કોઇ મજકુરનો કીંવા કોઇ વાત ચીતનો, કીંવા કોઇ છુટા દસ્તાવેજનો ભાગ હોય ત્યારે અથવા જ્યારે સદરહુ મજકુર જે દસ્તાવેજ, કોઇ ચોપડીનો કીંવા સંબંધવાળા અનુક્રમે રાખેલા પત્રો કીંવા કાગળનો ભાગ હોય તે દસ્તાવેજમાં લખ્યો હોય, ત્યારે તે મજકુરનો પ્રકાર, તથા તે ઉપરથી થતું પરિણામ, તથા જે ખીના ઉપરથી તે કહેવામાં કીંવા લખવામાં આવ્યો હોય, તે ખીના પુરતી રીતે સમજવાને સાર સદરહુ લાંબા મજકુરના, કીંવા વાતચીતના, કીંવા દસ્તાવેજના કીંવા ચોપડીના કીંવા, અનુક્રમે રાખેલા કાગળો અથવા પત્રોના જેટલા ભાગની તે અમુક કામમાં કોર્ટને જરૂર લાગે, તેટલા ભાગનો પુરાવો આપવો, બસતી ભાગનો પુરાવો આપવો નહીં.

ઇન્સાફની કોર્ટોના ફેસલા કયારે લગતા સમજવા તે બાબત.

૪૦ કોઇ કોર્ટ કોઇ એક દાવાની ફરીયાદી સાંભળવી કે નહીં, તજવીજ ચલાવવી કે નહીં, એવી જ્યારે તકરાર હોય ત્યારે જે ફેસલો કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું થયાના કારણને લીધે સદરહુ ફરીયાદી સાંભળવાને, કીંવા સદરહુ તજવીજ ચલાવવાને કાયદાથી કોર્ટને અટકાવ પહોંચતો હોય, તે ફેસલો કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું થયું છે એ વાત લગતી હકીકત છે.

૪૧ કોઇ કાયદેસર સંબંધ કોઇ સખસને છે કીંવા નથી, અથવા કોઇ સખસનો કોઇ અમુક વસ્તુ ઉપર હક છે, કીંવા નથી, એ વાત જ્યારે લગતી હોય, ત્યારે પ્રોબેટ સંબંધીના કીંવા લગત સંબંધીના, કીંવા સમુદ્ર ઉપરના, કીંવા નાદારી સંબંધીના પોતાના અધિકારનો અમલ ચલાવતાં કોઇ અધિકાર વાળી કોર્ટ આખરી ફેસલો, કીંવા હુકમનામું કર્યું હોય, અને તે ઉપરથી સદરહુ કાયદેસર સંબંધ કોઇ સખસને આપ્યો હોય, અથવા તેની પાસેથી છીનવી લીધો હોય, અથવા કોઇ સખસનો એવા સંબંધ ઉપર હક છે. એમ ઠરાવ્યું હોય, અથવા સદરહુ અમુક વસ્તુ ઉપર સદરહુ સખસનો હક છે, એમ ઠરાવ્યું હોય અને તે હક કોઇ ખીજ અમુક માત્ર એકજ સખસના દાવા વિરૂદ્ધ તે સખસનો છે એમ ન ઠરવતાં હક મજકુર સ્વતંત્ર પુરા તે સખસનો છે, એમ ઠરાવ કર્યો હોય તો તે ફેસલો, કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું લગતો છે એમ સમજવું. જ્યારે સદરહુ ફેસલો કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું અમલમાં આવ્યું ત્યારે તે ઉપરથી આપેલો સદરહુ કાયદેસર સંબંધ ઉત્પન્ન થયો એ હકીકતની. તથા જે કાયદેસર સંબંધ ઉપર સદરહુ કોઇ સખસના હકને ફેસલામાં અથવા હુકમમાં, અથવા હુકમનામામાં ઠરાવ્યો હોય તે હક જે વખતે તે સખસને વીશે ઉત્પન્ન થયાનું ફેસલામાં ઠરાવ્યું હોય, તે વખતે હક મજકુર સખસ મજકુરને વીશે ઉત્પન્ન થયો એ હકીકતની તથા સદરહુ સખસ પાસેથી જે કાયદેસર સંબંધ છીનવી લેવામાં આવ્યો હોય એ સંબંધ જે વખતથી બંધ થયાનું ફેસલા મજકુરમાં ફેસલામાં હોય તે વખતે તે સંબંધ થયો અથવા થયો જોઇએ એ હકીકતની તથા કોઇ સખસનો હક જે વસ્તુ ઉપર સદરહુ ફેસલામાં અથવા હુકમમાં અથવા હુકમનામામાં ઠરાવવામાં આવ્યો હોય તે વસ્તુ વખતે તે સખસની થયાનું ફેસલા મજકુરમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હોય તે વખતે વસ્તુ તેની થઇ અથવા થવી જોઇએ એ હકીકતની, સદરહુ ફેસલો કીંવા હુકમ કીંવા હુકમનામું નિર્ણયકારક સાબિત છે.

૪૨-૪૧ માં બતાવ્યા છે તે સિવાયના ફેસલા, હુકમ કીંવા હુકમનામામાં જે ચાલતી ચોક્કશીને લગતી સારવજનિક પ્રકારની બાબત સંબંધી હોય, તો તે ફેસલા, હુકમ, કીંવા હુકમનામામાં જે ચાલતી ચોક્કશીને લગતી સારવજનિક પ્રકારની બાબત સંબંધી હોય તો તે ફેસલા, હુકમ, કીંવા હુકમનામામાં લગતા છે. એમ સમજવું પરંતુ એવા ફેસલા, હુકમ કીંવા હુકમનામામાં તેમાં લખેલા મજકુરની નિર્ણયકારક સાબિતી છે એમ સમજવું નહીં.

દ્રષ્ટાંત—પોતાની જમીન ઉપર પ્રવેશ કર્યા બદલ એ એ ઉપર દાવો કર્યો, એ નું કહેવું એવું છે કે તે જમીન ઉપર સારવજનિક હકનો રસ્તો છે, પરંતુ એ વાત એ ના કબુલ કરે છે;—તેમાં એ જમીન ઉપર પ્રવેશ કર્યા બદલનો દાવો એ એ ઉપર કર્યો હોતો. તે કામમાં કે એ જવા આવવાનો એવોજ હક છે એવી તકરાર કરી હતી, તે કામમાં પ્રતિવાદી તરફનું થયેલું હુકમનામું લગતું છે. પરંતુ જવા આવવાનો સદરહુ હક છે એ વાતની તે હુકમનામું નિર્ણય કારક સાબિતી થતી નથી.

૪૩ કા, ૪૦-૪૧-તથા ૪૨ માં જણાવેલા તે તે સિવાયના ખીજ ફેસલા, હુકમ કીંવા હુકમનામાં થયાં કે નહીં એ મુદ્દાની હકીકત ન હોય કીંવા આ કાયદાના ખીજ કાંઈ ઠરાવ મુજબ તે લગતી હકીકત ન હોય, તે તેવા ફેસલા કીંવા હુકમ કીંવા હુકમનામાં ગેર લગતાં છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—એક આખર લેવા જેવી વાત ઉપરથી અ તથા બ એ બેઠને દોષ લાગે છે. તે બદલ અ એ તથા બ એ કે ઉપર જુદા જુદા દાવા બાંધ્યા છે જે વાત આખર લેવા જેવી છે, એવું કહેવામાં આવે છે તે ખરી છે એવું કે ઉપર બેઠે કામમાં કહે છે, અને ફરીયત એવા પ્રકારની છે કે તે વાત યાતો બેઠે કામમાં ખરી હોવી જોઈએ. યાતો બંનેમાં ખોટી હોવી જોઈએ એવો સંભવ છે. તેમાં—કએ જે જવાબ આપ્યો તે તેણે સાબીત કર્યો નહીં, એવા કારણ ઉપરથી કે ઉપર અ નું નુકસાનનું હુકમનામું થયું, એ હકીકત બ તથા કે વચ્ચેના મુકદ્દમામાં લગતી નથી. (બ) અ ની સ્ત્રી કે એની જોડે બ એ છીનાણુ કર્યા બદલ અ એ બ ઉપર ફેજદારીમાં ફરીયાદ કરી છે, તેમાં કે અ ની સ્ત્રી છે એ વાત બ ના કબુલ કરે, પરંતુ બ ઉપર છીનાણાનો ગુન્હો કોર્ટ સાબીત ઠેરવ્યો, ત્યારપછી અ જીવતો છતાં કે એ બ સાથે ફરી લગન કર્યું માટે કે ના ઉપર ફેજદારીમાં કામ ચાલુ છે, કે નું કહેવું એવું છે, જે હું કોઈ પણ કાળે બ ની સ્ત્રી નહોતી. આમાં બ ની વીરુદ્ધ થયેલો ઠરાવ કે ની વિરુદ્ધ ગેર લગતો છે.

૪૪ કોષ ફેસલો કીંવા હુકમનામું કા.-૪૦-૪૧-કીંવા ૪૨ મુજબ લગતું હોય તથા તેની સાબિતિ સામા પક્ષકારે કરી હોય, તે જે કોર્ટે કહ્યું તેને કરવાનો અધિકાર નહોતો, કીંવા તે દગલખાજીથી નહોતો, કીંવા તે દગલખાજીથી કે દગા ભરેલા સંપત્તી મેળવ્યું છે, એવું કોષ દાવાનો કે ખીજ કામનો પક્ષકાર બતાવી શકે છે.

ત્રાહિત સખસોના અભિપ્રાયો ક્યારે લગતા છે.

૪૫ પારકા દેશના કાયદાની કોષ બાબત વિષે અથવા શાસ્ત્ર કીંવા કળાની કોષ બાબત વિષે અથવા અક્ષર એળખવા વિષે, કોર્ટને જ્યારે અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે તેવા ખીજ દેશના કાયદામાં કીંવા શાસ્ત્રમાં કીંવા કળામાં જે સખસોના જે બાબત વિષેના અભિપ્રાય લગતી હકીકતો છે, એવા સખસોને કુશળ માણસ કહે છે.

દ્રષ્ટાંતો—તકરાર એવી છે કે, બ નું મરણ ઝેરથી થયું છે કે કેમ, તેમાં જે ઝેરથી અ મરણ પામ્યાનું ધારવામાં આવે છે તે ઝેર ખાધાથી જે લક્ષણો થતાં હોય તે બાબત કુશળ માણસોના અભિપ્રાય લગતા છે, (બ) તકરાર એવી છે કે, અમુક દસ્તાવેજ અ એ લખ્યો છે, કે કેમ, ખીજે એક દસ્તાવેજ અ એ લખેલો સાબીત કરવામાં આવ્યો છે, કીંવા અંગીકાર કરવામાં આવ્યો છે, તે દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં આવ્યો, તેમાં બેઠે દસ્તાવેજને એકજ સખસે લખ્યા છે કે કીંવા જુદા જુદા સખસોએ લખ્યા છે એ વિષેના કુશળ માણસોના અભિપ્રાય લગતા છે.

૪૬ જે હકીકતો ખીજ રીતે લગતી ન હોય, તે હકીકતો ઉપરથી જે કુશળ માણસના અભિપ્રાય જ્યારે લગતા હોય ત્યારે તેને પ્રાધ મળતી હોય કીંવા તે અભિપ્રાય મજબૂત વિરુદ્ધ હોય તો હકીકત મજબૂત લગતી છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે અમુક જાતનું ઝેર આપ્યું હતું તેઓમાં જે અમુક લક્ષણો દેખાતાં હતાં તે સદરહુ ઝેરનાં છે કીંવા નથી. એવો કુશળ માણસનો અભિપ્રાય હોય તે હકીકત લગતી છે.

૪૭. અમુક દસ્તાવેજ કયા સખસે લખ્યો છે, કીંવા તેના ઉપર કાંણે સહી કરી છે. એ વિષે કોર્ટને જ્યારે અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય ત્યારે જે સખસે તે દસ્તાવેજ લખ્યાનું કીંવા તેના ઉપર સહી કર્યાનું ધારવામાં આવતું હોય, તે સખસના અક્ષરની જે સખસને માહિતી હોય તે સખસ તે દસ્તાવેજ સદરહુ સખસે લખ્યો છે, કીંવા નથી લખ્યો, અથવા તેના ઉપર સદરહુ સખસે સહી કરી છે, કીંવા નથી કરી એવો અભિપ્રાય આપે તે અભિપ્રાય લગતી હકીકત છે.

ખુલાસો—જ્યારે કોષ એક સખસે કોષ ખીજ સખસને લખતાં જોયા હોય ત્યારે કીંવા જ્યારે

તેણે પોતે કીંવા તેના પોતાના હુકમ ઉપરથી જે દસ્તાવેજ લખ્યા હોય અને તે સદરહુ ખીજ સખસ ઉપર શરનામું કરીને મોકલ્યા હોય તે દસ્તાવેજના જવાબમાં સદરહુ ખીજ સખસે લખેલા છે એવા મજકુરના દસ્તાવેજ તેના ઉપર આવ્યા હોય ત્યારે કીંવા જ્યારે સદરહુ ખીજ સખસે લખેલા છે, એવા મજકુરમાં દસ્તાવેજ તેની પાસે કામને સાધારણ પ્રસંગે આવવાની રીતી હોય, ત્યારે તે સખસને સદરહુ ખીજ સખસના અક્ષરની માહિતી છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે, અમુક પત્ર અ નામના લાંડનમાંના એક વેપારીના હાથનું છે કે કેમ, બ એ કલકત્તા મધે વેપારી છે. તેને અ નામના પત્રો લખ્યા છે. તથા અ એ લખ્યા છે એવા મજકુરના પત્રો તેના ઉપર આવ્યા છે. ક એ બ નો મહેતો છે તેનું કામ બ ના જે કાગળ પત્ર આવે જ્ય તે તપાસવાનું તથા તેને ફાઇલ કરવાનું છે, ડ એ બ નો દલાલ છે. ને અ ના લખેલા છે એવા મજકુરના જે પત્રો બ ની પાસે આવતા તે ડ ની સાથે વિચાર કરવાને તેને બ હંમેશા ખતલાવતો હતો,—તેમાં બ ક તથા ડ પૈકી કોઇએ અ ને લખતાં કદી જોયે નહોય તો પણ તકરારી પત્ર અ ના હાથને લખ્યો છે કે નહીં એ ખાખત જે અબીપ્રાય બ ક તથા ડ આપે તે લગતા છે.

૪૮—અમુક રીવાજ કીંવા હક છે કે કેમ, એ ખાખત જ્યારે કોઈને અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે રીવાજ કીંવા હક મજકુર હોય તો જે સખસોને તેની માહિતી હોવાનો સંભવ હોય તે સખસો, તેવો રીવાજ કીંવા હક છે કે નથી એ ખાખત જે અભિપ્રાય આપે તે લગતી છે.

ખુલાસો—સામાન્ય રીવાજ કીંવા હક, એ શબ્દોમાં જે રીવાજ કીંવા હક કોઇ એક વર્ગના ધણી લોકોમાં સામાન્ય હોય તે હક કીંવા રીવાજનો સમાવેશ થાય છે.

દૃષ્ટાંત—અમુક કુવાનું પાણી અમુક ગામના ગામવાળાઓને વાપરવાનો હક છે, એ આ કલમના અર્થ મુજબ સામાન્ય હક છે.

૪૯ કોઇ પંક્તિના માણસોના કીંવા કોઇ કુટુંબનો વહીવટ તથા સંપ્રદાય કેવા પ્રકારનો છે એ ખાખત અથવા ધર્મ સંબંધીની કીંવા ધરમાદા સંબંધીની કોઈ સ્થાપનાને અર્થે નીમેલો ધરમાદાય કેવી રીતે સ્થપાયલો છે, તથા તેની વ્યવસ્થા કેવા પ્રકારે ચાલે છે એ ખાખત અથવા અમુક જીલ્લામાં કીંવા અમુક વર્ગના લોકોમાં જે શબ્દ કીંવા બોલ વપરાતા હોય તેનો અર્થ શો થાય છે. તે ખાખત કોઈને જ્યારે અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે તે ખાખતની માહિતી હોવાને જે સખસોને વીશેષ રીતનાં સાધનો હોય તે સખસોના અભિપ્રાય લગતા છે.

૫૦ એક સખસનું ખીજ સખસ જોડે શું સગપણ છે, એ ખાખત કોઈને અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, તો જે સખસને તે કુટુંબનું માણસ હોવાને લીધે કીંવા ખીજ કારણને લીધે સગપણ મજકુર વિશેની માહિતી થવાને વિશેષ રીતનાં સાધનો હોય, તે સખસની સગપણ મજકુર સંબંધીની વર્તણૂક ઉપરથી જે અભિપ્રાય દેખાઈ આવે તે લગતો છે. પરંતુ ઇડિયાના છેડા છુટકા આપવા ખાખતના આકટ મુજબ જે કામ ચાલતું હશે તે કામમાં, કીંવા હીંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૪૯૪--૪૯૫--૪૯૭ કીંવા ૪૯૮ મુજબ ચાલતા કામમાં સદરહુ અભિપ્રાય લગ્ન સાખીત કરવા જેટલો પુરતો ગણવો નહીં.

દૃષ્ટાંત—(અ) તકરાર એવી છે કે અ તથા બ નું લગ્ન થયું હતું કે કેમ તેઓના સ્નેહી તેઓને ધણીધણીઆણી સમજીને તે પ્રમાણે હંમેશાં તેઓની સાથે વર્તતાં હતાં એ હકીકત લગતી છે. (બ) તકરાર એવી છે કે અ એ બ નો કાયદેસર છોકરો છે કે કેમ તે કુટુંબના માણસો અ કાયદેસર છોકરો હોય એ પ્રમાણે તેની સાથે હંમેશાં વર્તતા હતા, એ હકીકત લગતી છે.

૫૧ જ્યારે કોઇ હયાત હોય એવા સખસનો અભિપ્રાય લગતો હોય, ત્યારે અબીપ્રાયનો આધાર જે કારણો ઉપર હોય તે કારણો પણ લગતાં છે.

દૃષ્ટાંત—પોતાનો અભિપ્રાય બાંધવાને સાફ જે પ્રયોગો કોઇ કુશળ માણસે કર્યા હોય, તે પ્રયોગોનો હેવાલ તે કુશળ માણસ આપી શકે છે.

૫૨ કોઇ ચાલતા કામ સાથે સંબંધવાળા સખસે અમુક રીતની વર્તણૂક કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય, તે સખસની ચાલ ચલણ એવી છે કે તે ઉપરથી તેણે સદરહુ વર્તણૂક કર્યાનો સંભવ છે કે નહીં,

એ માલમ પડે છે, એ હકીકત દિવાની કામમાં ગેર લગતી છે, પરંતુ જે હકીકતો બીજી રીતે લગતી હોય, તે ઉપરની સદરહુ પ્રકારની જેટલી ચાલચલણ માલુમ પડતી હોય તેટલી ચાલ ચલણ લગતી છે એમ સમજવું.

૫૩ તહોમતવાળો સખસ સારી ચાલચલણનો છે, એવી હકીકત ફોજદારી કામમાં લગતી છે.

૫૪ તહોમતવાળા સખસની ચાલ ચલણ ખરાબ છે, એ હકીકત ફોજદારી કામમાં ગેર લગતી છે, તથાપી તેની ચાલચલણ સારી છે એવો પૂરાવો આપવામાં આવ્યો હોય તો તેની ચાલચલણ ખરાબ છે એ વાત લગતી થાય છે.

ખુલાસો-૧ લો-અમુક સખસની ચાલચલણ ખરાબ છે એજ વાત જે કામમાં મુદ્દાની હકીકત હોય તે કામને આ કલમ લાગશે નહીં. ખુલાસો-૨ જો-ગુન્હાની સાખીત પેસ્તર થઈ હતી એ વાત ખરાબ ચાલ ચલણના પુરાવા તરીકે લગતી છે.

ખુલાસો-અમુક સખસની ચાલચલણ ખરાબ છે, એજ વાત જે કામમાં મુદ્દાની હકીકત હોય તે કામને આ કલમ લાગુ નથી.

૫૫. કોઇ સખસની ચાલચલણ એવા પ્રકારની હોય કે તે ઉપરથી જે નુકશાન તેને મળવાનું હોય તે નુકશાનની રકમ કમી જતી થાય, તો તેની ચાલ ચલણ દિવાની કામમાં લગતી છે.

ખુલાસો-ચાલચલણ એવો શબ્દ કા. ૫૨-૫૩-૫૪ તથા ૫૫ માં લખેલો છે, તેમાં આપર તથા સ્વભાવ એ બેઉનો સમાવેશ થાય છે. પરંતુ, 'પર' શી કલમમાં ઠરાવ્યું છે, તે સિવાયને પ્રસંગે, જે પુરાવો આપવાનો તે માત્ર લોકોમાં સાધારણ રીતે આપર કેવી છે તે વાતનો તથા સાધારણ રીતે સ્વભાવ કેવો છે, તેનોજ આપી શકાય છે. જે અમુક કૃત્ય ઉપરથી આપર કોવા સ્વભાવ દેખાતો આવ્યો હોય તે અમુક કૃત્યનો પુરાવો આપી શકાય નહીં.

ભાગ ૨ જો-સાબિતિ વિષે.

આખ ૩ જો જે હકીકતો સાખીત કરવાની જરૂર નથી તે.

૫૬. જે હકીકત ન્યાયાધિકારની રૂએ કોર્ટ ધ્યાનમાં રાખે તેવી હકીકતો સાખીત કરવાની જરૂર નથી.

૫૭. નીચે લખેલી હકીકતો કોર્ટ ન્યાયાધિકારની રૂએ ધ્યાનમાં રાખવી,

(૧) જે કાયદા કે તેના જેટલા અમલવાળા નિયમો બ્રિટીશ ઈન્ડિયામાં કોઇ પણ ભાગમાં હાલ કે હાલ સુધી અમલમાં છે કે હવે પછી અમલમાં આવે તેવા સર્વે કાયદા કોવા નિયમો (૨) જે સાર્વજનિક આક્રોશ પાર્લામેન્ટે પસાર કર્યા છે કોવા હવે પછી કરશે તે સર્વે આક્રોશ તથા સ્થાનિક તથા અમુક સખસ સખધી જે આક્રોશ ન્યાયાધિકારની રૂએ ધ્યાનમાં રાખવાનું સદરહુ પાર્લામેન્ટે ફરમાવ્યું હોય તેવા સર્વે આક્રોશ, (૩) મદારાણીની ખુસ્કી ઉપરની તથા દરીયાઇ ફોજને સાર કરેલા લસ્કરી કાયદા (૪) સદરહુ પાર્લામેન્ટનું કામ ચલાવવાની તથા હિંદુસ્તાનની કાઉન્સિલના આક્ર મુજબ અથવા તે આપત વખતે વખતે જે કોઇ બીજો કાયદો હોય તે મુજબ કાયદા તથા કાનુન કરવા સાર સ્થાપન કરેલી કાઉન્સિલનું કામ ચલાવવાની પદ્ધતિ.

ખુલાસો-રકમ (૨) તથા (૪) માં પાર્લામેન્ટ એ શબ્દ છે તેમાં નિચે મુજબની સભાઓનો સમાવેશ થાય છે.

(૧) ગ્રેટ બ્રિટન તથા આયર્લેન્ડના સંયુક્ત રાજની પાર્લામેન્ટ, (૨) ગ્રેટ બ્રિટનની પાર્લામેન્ટ, (૩) ઇંગ્લાંડની પાર્લામેન્ટ, (૪) સ્કોટલેન્ડની પાર્લામેન્ટ તથા (૫) આયર્લેન્ડની પાર્લામેન્ટ.

(૫) ગ્રેટ બ્રિટન તથા આયર્લેન્ડના સંયુક્ત રાજનો વખત, તે વખતે જે સત્તાધિશ હોય, તેને રાજ પદ ક્યારે પ્રાપ્ત થયું તે તથા તેના હસ્તાક્ષરની સહી હોય તે. (૬) ઇંગ્લાંડ દેશની કોર્ટો જે શીક્ષા ન્યાયાધિકારની રૂએ ધ્યાનમાં રાખે તે સર્વે શીક્ષા તથા બ્રિટીશ ઇન્ડિયા માંહેની કોવા બહારની સર્વે કોર્ટોના શીક્ષા. (૭) બ્રિટીશ ઇન્ડિયાના કોઇ પણ ભાગમાં જે સખસોને ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરીને સરકારી હોદ્દો આપવામાં આવે તે સર્વેના હોદ્દા, તથા તેમના નામ, ઇન્કલાબ તથા અધિકાર, તથા સહી (૮) બ્રિટીશ સરકારે જે સંસ્થાન કે સત્તાધીશને માન્ય કર્યો હોય તે હોવાની વાત, તેના ઇન્કલાબ તથા તે સુધકનો

સરકારી વાવટો. (૯) કાળના તથા ભૂગોળવિદ્યા સંબંધીના પૃથ્વીના ભાગ તથા સાર્વજનિક તહેવારના દિવસો તથા ઉપવાસના દિવસો તથા જે રખના દિવસો સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર ખચર આપી હોય તે (૧૦) ક્ષીટીશ સરકારના રાજ્ય નીચે મુલકો (૧૧) ક્ષીટીશ સરકાર કે ખીજ કોષ્ટ સરકાર કીંવા માણુસોની મંડળી વચ્ચેની લઢામની શરૂઆત તથા તે ચાલતી હોય તે વાત તથા તેનો અંત (૧૨) કોર્ટના સમાસદ તથા અમલદારનાં નામો, તથા તેના ડેપુટીઓનાં તથા તાખાનાં અમલદારોનાં તથા આસોસ્ટંટોનાં નામો, કોર્ટની પ્રોસેસ અમલમાં લાવવાનું કામ કરનાર અમલદારોનાં આડ-વોકેટ તથા એટરની પ્રાસ્ટર, વકીલ તથા કોર્ટની રૂમર હાજર થવાનો કે કામ ચલાવવાનો કાયદાથી જે ખીજ સખસોને અધિકાર હોય તેઓનાં નામો (૧૩) રસ્તા ખાખતની રૂલ સદરહુ સર્વે ખાખતમાં તથા સાર્વજનિક ઇતિહાસ, વિદ્યા, શાખ, કીંવા કળા, એ ખાખતના સર્વે કામોમાં પણ કોર્ટ યોગ્ય પુસ્તકની કીંવા દાખલા જોવાના દસ્તાવેજની મદદ લેવાને મુખત્યાર છે.

૫૮ કોષ્ટપણ કામના પક્ષકારો, કીંવા તેઓના મુખત્યારો જે હકીકત મુકરદમાની સુનાવણી વખતે અંગીકાર કરવાનું કચુલ કરે, કીંવા સુનાવણીની પહેલાં પોતાની સહી સાથેના લખી આપેલા લેખ ઉપરથી જે હકીકત અંગીકાર કરવાને તેઓ કચુલ કરે, કીંવા જે હકીકત તેઓએ પોતાની જામ જવાખ ઉપરથી અંગીકાર કરી છે, એવું એવા જામ જવાખ ખાખતના તે વીરીતના ચાલુ નિયમો પ્રમાણે ગણાતું હોય, તે હકીકત સાખીત કરવાની જરૂર નથી; પરંતુ કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો સદરહુ અંગીકાર કરેલી હકીકત અંગીકાર શિવાય ખીજ કોષ્ટ રીતે સાખીત કરી આપવાનું પક્ષકાર મજકુરને ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ખાખ ૪ થો મુખ જુખાનીના પુરાવા વિષે.

૫૯ દસ્તાવેજમાંના મજકુર શીવાય સર્વે હકીકતો મુખ જુખાનીના પુરાવાથી સાખીત કરી શકાય છે. ૬૦ હરકોષ્ટ જાતના તમામ કામોમાં મુખ જુખાની પુરાવો પ્રત્યક્ષ હોવો જોઇએ. એટલે જે પુરાવો મજકુર જે હકીકત જોવાઇ શકાતી હતી તે હકીકત વીશે હોય, તો હકીકત મજકુર પોતે જોઇ છે એવું જે સાહેદ કહે તેની સાહેદી આપવી જોઇએ, જે પુરાવો મજકુર જે હકીકત શકાતી હતી તે હકીકત વિશે હોય તો હકીકત મજકુર પોતે સાંકળી છે એમ જે સાહેદ કહે તેની સાહેદી આપવી જોઇએ. જે પુરાવો મજકુર જે હકીકતનું જ્ઞાન ખીજ કોષ્ટ મંદરી વડે કીંવા કોષ્ટ ખીજ રીતે થઇ શકતું હતું. તે હકીકત વીશે હોય તો, હકીકત મજકુરનું જ્ઞાન પોતાને તે મંદ્રિ વડે કીંવા તે રીતે તે થયું છે, એમ જે સાહેદ કહે તેની સાહેદી આપવી જોઇએ.

જે પુરાવો મજકુર અમુક આલપ્રાય વિષે કીંવા જે કારણ ઉપરથી તે અબીપ્રાય ઠરાવવામાં આવ્યો હોય તે વીશે હોયતો જે સખસનો તે કારણ ઉપરથી તેવા અબીપ્રાય હશે તે સખસની સાહેદી આપવી જોઇએ; પરંતુ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે, મુખ જુખાની પુરાવો જે દસ્તાવેજ શીવાય ખીજે કોષ્ટ જડ પદાર્થ છે કે નહી તે વીશે અથવા તેની સ્થિતિ વિષે હોય તો કોર્ટને યોગ્ય જણાય તે પદાર્થ પોતાને તપાસવા સાફ હાજર કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ખાખ-૫ મો-દસ્તાવેજ પુરાવા વિષે.

૬૧ દસ્તાવેજના મજકુરની સાખીતી અવલ પુરાવાથી કીંવા દોયમ પુરાવાથી કરી શકાય છે.

૬૨-કોર્ટ તપાસે તે સાફ હાજર કરેલા ખુદ દસ્તાવેજને અવલ પુરાવો સમજવો.

ખુલાસો-૧ લો-કેટલાએક ભાગો મળીને જે એક દસ્તાવેજ થયો હોય, તો દરેક ભાગ દસ્તાવેજ મજકુરનો અવલ પુરાવો છે. એમ સમજવું. જ્યારે કોષ્ટ દસ્તાવેજ સામા લેખ સહીત થયો હોય, એમ તે પ્રત્યેક સામો લેખ પક્ષકારોમાંથી એક કીંવા કેટલાએક પક્ષકારો એજ માત્ર કરી આપ્યો હોય ત્યારે તે પ્રત્યેક સામો લેખ, તે કરી આપનાર પ્રત્યેક પક્ષકાર વિરૂદ્ધ અવલ પુરાવો છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૨ જે-દસ્તા ડાપથી, કીંવા શીલા ડાપથી, કીંવા ફોટોગ્રાફથી જે પ્રમાણે ધણા દસ્તાવેજ બને છે, તે પ્રમાણે જ્યારે એકજ એક સરખી કીયા વડે ધણા એક દસ્તાવેજ થયા હોય,

ત્યારે પ્રત્યેક દસ્તાવેજ આકાના ખીજ દસ્તાવેજોના મજકુરનો અવલ પુરાવો છે. પરંતુ જ્યારે સદરહુ સર્વે દસ્તાવેજોની નકલો હોય ત્યારે તે દસ્તાવેજો સદરહુ અસલ દસ્તાવેજના મજકુરનો અવલ પુરાવા થતો નથી.

દ્રષ્ટાંત—એવું બતાવવામાં આવ્યું છે કે, એક માણસના ઘણાં જાહેરનામાં છે, અને તે સર્વે એક અસલ ઉપરથી એકી વખતે કસ્ટથી છાપેલાં છે. સદરહુ જાહેરનામાં પૈકી હરકાષ્ટ એક જાહેરનામાં ના મજકુરનો અવલ પુરાવો છે, પરંતુ સદરહુ અસલ જાહેરનામાંના મજકુરનો સદરહુ જાહેરનામાં પૈકી કોઈપણ જાહેરનામું અવલ પુરાવો થતો નથી.

૬૩ હોયમ પુરાવાનો અર્થ નીચે લખ્યા પ્રમાણે છે. અને તેમાં નીચે લખેલી વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે.

(૧) આ આકટમાં હવે પછી જે નીચેના કહેલા છે તે પ્રમાણે આપેલી દાખલાવાળી નકલો. (૨) યંત્રક્રીયા વડે અસલ ઉપરથી કરેલી નકલો જ્યારે તે યંત્રક્રીયા ઉપરથી ખરીજ નકલ થાય એવું હોય ત્યારે, તથા એવી યંત્રક્રીયા વડે કરેલી નકલો સાથે મુકાબીલ કરેલી નકલો.

(૩) અસલ ઉપરથી કરેલી કોંવા અસલ જોડે કરેલી મુકાબીલ હોય એવી નકલો (૪) દસ્તાવેજના સામા લેખ, જે પક્ષકારે તે કરી ન આપ્યા હોય, તે પક્ષકાર વિરૂદ્ધ, (૫) જે સખસને કોઈ દસ્તાવેજ પોતે જાતે જોયો હોય, તેણે તે દસ્તાવેજના મજકુરનો મુખ જુખ્યાની કહેલો હેવાલ,

દ્રષ્ટાંત—(અ) અસલ દસ્તાવેજ તથા તેના ફોટોગ્રાફ એ બેઉને મુકાબલ કયાં ન હોય તો પણ સદરહુ અસલ દસ્તાવેજના મજકુરનો ફોટોગ્રાફ મજકુર હોયમ પુરાવો છે. પરંતુ જે વસ્તુ ઉપરથી ફોટોગ્રાફ મજકુર લીધો હોય તે અસલ હતી એવું સાબીત થવું જોઈએ.

૬૪ હવે પછી જે પ્રસંગો કહ્યા છે, તે સીવાય બીજા પ્રસંગે દસ્તાવેજો અવલ પુરાવાથી સાબીત કરવા જોઈએ.

૬૫ કોઈ દસ્તાવેજ જે કોંવા નથી, એ વાતનો, તથા દસ્તાવેજની સ્થિતિનો તથા તેના મજકુરનો હોયમ પુરાવો નીચે કહેલા પ્રસંગે આપી શકાય છે.

(અ) જે સખસની વિરૂદ્ધ દસ્તાવેજ સાબીત કરવાની ઇચ્છા હોય તે સખસના, કોંવા જે સખસને કોર્ટનો હુકમ પહેલ્યો શકતો નહીં હોય, કોંવા તે હુકમને તે તાબે ન હોય તે સખસનો, કોંવા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાની જે સખસને કાયદાની ફરજ હોય તે સખસના કબજામાં કોંવા અખત્યારમાં અસલ દસ્તાવેજ છે એવું જ્યારે બતાવવામાં આવે, કોંવા એવું માલુમ પડે ત્યારે. તથા જ્યારે કલમ ૬૬ મીમાં કહેલી નોટીસ પહેલ્યો પછી દસ્તાવેજ મજકુર હાજર કરવામાં ન આવે ત્યારે તે પ્રસંગે,

(બ) જે સખસની વિરૂદ્ધ દસ્તાવેજ મજકુર સાબીત કરવાનો હોય તે સખસને અસલ છે એ વાત કોંવા તેની સ્થિતિ, કોંવા તેના મજકુર લખીત વાર અંગીકાર કરવાનું જ્યારે સાબીત થયું હોય ત્યારે, તે પ્રસંગે (ક) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજનો નાશ થયો હોય ત્યારે, કોંવા તે ખોવાઈ ગયો હોય ત્યારે કોંવા તેમાં લખેલા મજકુર વીશે જે પક્ષકાર પુરાવો આપવા માગે છે તે પક્ષકાર તેની પોતાની કસુર કોંવા ગફલતથી ઉત્પન્ન ન થયું હોય એવા બીજા કોઈ કારણને લીધે ચોગ્ય વખતમાં તેને હાજર કરી શકતો ન હોય ત્યારે તે પ્રસંગે; (ઘ) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ સહેલથી ખસેડી શકાય નહીં એવા પ્રકારનો હોય ત્યારે તે પ્રસંગે; જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ કા. ૭૪ મુજબ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ હોય, ત્યારે, (ઙ) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજની કાયદા મુજબ દાખલાવાળી નકલ પુરાવામાં આપવાની પરવાનગી હોય ત્યારે, (ઞ) કે તેમાં લખ્યા હીસાત તથા દસ્તાવેજ હોય ને તેની તપાસણી કોર્ટમાં કરવી સુગમ પડતી ન હોય તથા તે સર્વે દસ્તાવેજો મળીને તેનું એકંદર સરવાળે પરીણામ શું થાય છે એ હકીકત સાબીત કરવાની હોય ત્યારે, અને તે પ્રસંગે.

૬૬ કા. ૬૫. ૨૪મ (અ) માં બોધ કરેલા દસ્તાવેજોના મજકુરનો હોયમ પુરાવો આપવા, જે પક્ષકાર માગતો હોય તેણે તે હાજર કરવાની કાયદેસર કે કોર્ટને ચોખ્ખા જણાવ તેવી નોટીસ જોના કબજામાં તે દસ્તાવેજ હોય તેને, તેના એટર્ની કે પ્લીડરને ન આપી હોય તો સદરહુ મુજબનો હોયમ પુરાવો આપવો નહીં.

પરંતુ નીચે લખેલા કામો પૈકી કોઇપણ કામમાં અથવા કોર્ટેને યોગ્ય લાગે તેવાં બીજાં કામમાં હાયમ પુરાવો લેવાઇ શકાય તે સારૂ સદરહુ પ્રમાણે નોટીસ આપવાની જરૂર નથી, તે કામો નીચે પ્રમાણે,—

(૧) જે દસ્તાવેજ સાબીત કરવાનો હોય તે દસ્તાવેજ જાતે નોટીસ હોય તે કામમાં (૨) જે કામમાં પોતાને દસ્તાવેજ મજબૂર હાજર કરવાનું કહેવામાં આવશે એમ તે કામના પક્ષકાર ઉપરથી સા મા પક્ષકારને માહુમ પડતું નોંધાયે. (૩) અસલ દસ્તાવેજનો મજબૂર સામા પક્ષકારે દગલખાણ કરીવા જખરાઇથી મેળવ્યો છે એવું દેખાય કીંવા સાબીત થાય તે કામમાં, (૪) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ મજબૂર સામા પક્ષકારના કીંવા તેના મુખત્યારની પાસે કોર્ટમાં હોય ત્યારે, (૫) દસ્તાવેજ ખોવાઇ ગયો છે એવું સામા પક્ષકારે અંગીકાર કર્યું હોય તે કામમાં, (૬) જે સખસને કોર્ટનો હુકમ પહોંચી શકતો ન હોય, કીંવા તે હુકમને તે તામે નથી તે સખસના કબજામાં દસ્તાવેજ મજબૂર હોય તે કામમાં

ફૉ કોઇ દસ્તાવેજ ઉપર કોઇ સખસે સહી કરી છે, કીંવા તે સખસો કીંવા તેનો કોઇ ભાગ, સખસ મજબૂરે લખ્યો છે એવું કહેવામાં આવતું હોય તો સહી, તે સખસના હાથની છે એવું, અથવા દસ્તાવેજ મજબૂરનો જેટલો ભાગ માણસ મજબૂરના હાથનો છે, એમ કહેવામાં આવતું હોય તેટલાં લાગુ લખાણુ તે સખસના હાથનું છે, એવું સાબીત થવું નોંધાયે.

ફૉ કોઇ દસ્તાવેજ ઉપર કાયદા પ્રમાણે સાક્ષી થવી જરૂર હોય અને દસ્તાવેજ મજબૂર ઉપરનો સાક્ષી કરનાર સખસ હયાત હોય તથા કોર્ટના અમલમાં હોય, તથા પુરાવો આપવાને શક્ત હોય, તો દસ્તાવેજ મજબૂર થયાની વાત સાબીત કરવા સારૂ યોજામાં યોજા એક સાહેદ પશુ બોલાવ્યા સિવાય તે દસ્તાવેજ પુરાવા દાખલ વાપરવો નહીં.

ફૉ એવો સાહેદ કોઇ મળી શકતો નહોય, કીંવા સંયુક્ત થયેલા ગ્રેટબ્રીટન તથા આયર્લેન્ડના રાજ્યમાં તે દસ્તાવેજ થયો છે, એવું દસ્તાવેજ મજબૂર ઉપરથી સમજાતું હોય તો યોજામાં યોજા એક સાહેદની પશુ સાક્ષી તેના હાથની કરેલી છે, એવું તથા જે માણસે દસ્તાવેજ લખી આપ્યો છે, તેની સહી તેનાજ હાથની છે એવું સાબીત થવું નોંધાયે.

૭૦ જે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થઇ હોય, તે દસ્તાવેજ જે માણસે લખી આપ્યો હોય, તે પોતે દસ્તાવેજ લખી આપ્યાનું અંગીકાર કરે તો તે અંગીકાર દસ્તાવેજ મજબૂર થયો છે એ વાતની લખી-આખનાર મજબૂર વિરુદ્ધ પુરતી સાબીતિ છે એમ સમજવું. પછી તે દસ્તાવેજ એવો હોય કે કાયદા પ્રમાણે તેના ઉપર સાક્ષી થવી નોંધાયે તોપણ.

૭૧ દસ્તાવેજ થયાની વાત દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી કરનાર સાહેદ ના કથુલ કરે કીંવા તેને તેવાત માદ નહોય તો, સદરહુ દસ્તાવેજની વાત બીજા પુરાવા ઉપરથી સાબીત કરી શકાય છે.

૭૨ જે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થવાની કાયદા મુજબ જરૂર નથી, તે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થઇ હોય તો જાણે તે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થઇ નથી એમ સમજાને તેની સાબીતી કરી શકાય છે.

૭૩ કોઇ સહી, કીંવા લખાણુ, કીંવા શીકકો જે સખસે કર્યાનું તે ઉપરથી સમજાતું હોય, તે સખસે તે સહી, લખાણુ કે શીકકો કર્યો છે કે કેમ, એનો નિશ્ચય કરવા સારૂ જે સહી, લખાણુ કે શીકકો સખસ મજબૂરનો છે એવો અંગીકાર કરવામાં આવ્યો હોય, કીંવા કોર્ટની ખાત્રી લાયક સાબીતી થઇ હોય તે સહી, કે શીકકોને મુકાબલો, જે સહી કીંવા લખાણુ કીંવા શીકકો સાબીત કરવાનો છે, તેની જોડે કરી શકાય છે. પછી જેની સાથે મુકાબલો લેવાનો છે, તે સહી, લખાણુ કે શીકકો બીજા કોઇ કારણને સારૂ હાજર કરવામાં આવ્યાં ન હોય, કીંવા તેની સાબીતી કરવામાં નઆવી હોય તોપણ કોર્ટમાં હાજર હોય એવા કોઇ સખસે જે શબ્દો કે આંકડા લખવાનું કહેવામાં આવતું હોય, તે શબ્દ કીંવા આંકડા જોડે મુકાબલો કરવા સારૂ સખસ મજબૂરને દર કોઇ શબ્દો કીંવા આંકડા લખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

સાર્વજનિક દસ્તાવેજો

૭૪ નીચે લખેલા દસ્તાવેજને સાર્વજનિક દસ્તાવેજ સમજવા. (૧) દસ્તાવેજ, નીચે લખ્યા મુજબ

ખના આકટ કે, આકટના લેખ હોય તે દસ્તાવેજ. (૨) રાજના સત્તાધિશી કીધિલા આકટ, કીવા આ-
કટનો લેખ (૩) સરકારી મંડળીએ તથા ઇન્સારી કેટ્ટ કીધિલા આકટ કીવા આકટના લેખ. (૩) બ્રી-
ટીશ ઇંડિયા માંહેના, અથવા મહારાષ્ટ્રીના રાજ્યના, કોઇ પણ બીજા ભાગમાંના અથવા પરરાજ્યમાંના
કાયદા કરનારા, તથા ઇન્સાફ કરનારા તથા રાજ્ય કારભાર ચલાવનારા, સરકારી, અમલદારોએ, કીધિલા
આકટ કીવા આકટના લેખ. (૨) ખાનગી દસ્તાવેજના સાર્વજનિક લેખ, બ્રિટીશ ઇંડિયામાં રાખવામાં
આવતા હોય તે.

૨૭૨૮૨ દસ્તાવેજ.

૭૫. બીજા સર્વે દસ્તાવેજોને ખાનગી દસ્તાવેજ સમજવા.

૭૬. જે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ તપાસવાનો હરકોઇ સખસનો હક છે, તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ, જે
સરકારી અમલદારના હવાલામાં હોય, તે દરેક સરકારી અમલદારે તેની નકલ સદરહુ સખસને માગેથી
તથા તેને સાફ કાયદા મુજબ શી ભરેથી આપવી. તથા તેની સાથે નકલ મજકુરની તમે એવું એક સર્ટી-
ફિકેટ લખી આપવું. કે એ નકલ દસ્તાવેજ મજકુરની અથવા તેનો ભાગ હોય તો, તેના ભાગની ખરી
નકલ છે. એ સર્ટીફિકેટની ઉપર અમલદારે તારીખ નાંખવી તથા તે નીચે પોતાના સરકારી હોદ્દા
સાથે પોતાના નામની સહી કરવી. અને જે તેને શીકો વાપરવાનો કાયદાથી અધીકાર હોય તો તે ઉપર
શીકો મારવો. એ પ્રમાણે જે નકલો ઉપર દાખલો લખ્યો હોય તે નકલોને દાખલાવાળી નકલો કહેવી.

ખુલાસો—જે અમલદારોને સરકારી હોદ્દાના કામના સાધારણ રીતે આવતા પ્રસંગથી એવી
નકલો સ્વાધિન કરવાનો અધિકાર હોય તે દરેક અમલદારના હવાલામાં એવા દસ્તાવેજ છે. એવો આ
કલમનો અર્થ સમજવો.

૭૭ જે સાર્વજનિક દસ્તાવેજની કે તેના ભાગની સદરહુ પ્રમાણે દાખલાવાળી નકલો નકલ છે,
એવું તે ઉપરથી સમજાય, તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજમાંના અથવા તેના ભાગમાંના લખાણની સામિતીમાં
સદરહુ પ્રમાણેની દાખલાવાળી નકલો ગુજરી શકાય છે.

૭૮. નીચે પ્રમાણેના સાર્વજનિક દસ્તાવેજ નીચે પ્રમાણે સાખીત કરી શકાય છે.

(૧) બ્રીટીશ ઇંડિયાનો રાજ્ય કારભાર સરકારના હરકોઇ કારખાનેથી થયેલા અથવા હરકોઇ સ્થા-
નિક સરકારે કરેલા અથવા હરકોઇ સ્થાનિક સરકારના કારખાનેથી થયેલા આકટો, હુકમો, અથવા જાહેર
નામાઓ, એ સર્વે સદરહુ કારખાનાના દફતરો જેના તે કારખાનાના ઉપરી તરફથી દફતર મજકુરો તેજ
કારખાનાના છે એવા દાખલા સહીત મોકલવામાં આવે તે દફતરોથી સાખીત કરી શકાય છે. અથવા
એવા કોઇ સરકારના હુકમથી કોઇ દસ્તાવેજ છપાય છે એવું તે દસ્તાવેજ ઉપરથી જણાય તે દસ્તા-
વેજથી સાખીત કરી શકાય છે. (૨) કાયદા કરનારી સભાઓના પ્રોસીડીંગ, એ સદરહુ જેની તે શાખા-
ના રાજ કારથી અથવા કોઇ પ્રસીદ્ધ કરેલા આકટોથી, અથવા સાર ગ્રંથથી, અથવા કોઇ નકલો સર-
કારના હુકમથી છપાય છે એવું તે નકલો ઉપરથી સમજાય તે નકલોથી સાખીત થાય છે. (૩) મહા-
રાષ્ટ્રીએ અથવા પ્રીવીકાઉન્સિલે કરેલાં અથવા મહારાષ્ટ્રીની સરકારના કોઇપણ કારખાનેથી થયેલાં જાહેર
નામાઓ, હુકમો, અથવા નિયમો એ સર્વે, લંડન ગેઝેટમાં, નકલો કે ઇતેખાઓ હોય તેનાથી અથવા
કોઇ નકલ અથવા અથવા ઇતેખાજ રાષ્ટ્રીના છાપનારે છાપ્યાં છે. એવું તે નકલ અથવા ઇતેખાજ ઉપ-
રથી સમજાય તે નકલો, અથવા ઇતેખાજોથી સાખીત કરી શકાય છે.

(૪) પરરાજ્યના રાજ્ય કારભાર ચલાવનાર સરકારના આકટો, અથવા કોઇ પરરાજ્યની કાયદા
કરનાર પ્રોસીડીંગ, એ-સરકારના અથવા સભાના હુકમથી છપાતાં હોય એવાં, અથવા એ પ્રમાણે છપા-
એલાં રાજ્ય મજકુરમાં સામાન્ય રીતે ગણાતાં હોય એવાં રાજકામથી અથવા તે રાજ્યના અથવા ત્યાં
ના સત્તાધીશના શીકા સાથેની દાખલાવાળી નકલોથી અથવા હિંદુસ્તાન સરકારના કોઇ પ્રસીદ્ધ
આકટમાં સદરહુ આકટો કે પ્રોસીડીંગને કબુલ રાખ્યા હોય તો તેથી સાખીત કરી શકાય છે.

(૫) બ્રીટીશ ઇંડિયામાંની કોઇ મ્યુનિસિપાલ મંડળીનાં પ્રોસીડીંગ, એવાં પ્રોસીડીંગ જેની પાસે કા-
યદા પ્રમાણે રહેતાં હોય, તેણે કરી આપેલા દાખલાવાળી સદરહુ પ્રોસીડીંગની નકલથી અથવા કોઇ જા.

પેલી ચોપડી એવી મંડળીના હુકમથી પ્રસિદ્ધ થાય છે, એવું તે ચોપડી ઉપરથી સમજાતું હોય તે ચોપડીથી સાબીત કરી શકાય છે.

(૬) કોષ પારકા દેશમાંના કોષ ખીજી જાતના સાર્વજનિક દસ્તાવેજ અસલ દસ્તાવેજથી તથા દાખલાવાળી નકલ ઉપરથી સાબીત કરી શકાય છે.

દસ્તાવેજો બાબત અનુમાનો.

૭૬ કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એવું સમજાય કે સરડીરીફ્ટ છે અથવા દાખલાવાળી નકલ છે. અથવા કોષ અમુક હકીકતના પુરાવામાં કાયદાના ઠરાવ ઉપરથી લેવા યોગ્ય ખીજી દસ્તાવેજ છે. તથા દસ્તાવેજ મજકુર ઉપરથી એવું સમજાય કે તે ખરો છે એવો, દાખલો, ખીટીશ ઇડિયામાંના હરકોષ અધિકારીએ અથવા મહારાષ્ટ્રી સાથે દોસ્તી રાખનારા હરકોષ દેશી સંસ્થાનમાંના કોષ અધિકારીને ગવર્નર જનરલ ઇનકોર્પોરેલે યોગ્ય રીતે અખત્યાર આપ્યો હોય એવા અધિકારીએ યોગ્ય રીતે તેના ઉપર આપ્યો છે. એવો પ્રત્યેક દસ્તાવેજ ખરો છે એવું અનુમાન કોર્ટ કરવું. પરંતુ આવા દસ્તાવેજને સાર કાયદામાં જે નમુનો ઠરાવ્યો હોય તે નમુના પ્રમાણે તે દસ્તાવેજ મુખ્ય મુદ્દાની વાતે હોવો જોઈએ, તથા તે દસ્તાવેજ જે રીતે કરવાનું કાયદામાં ઠરાવ્યું હોય, તે રીતે થએલો છે, એવું તે દસ્તાવેજ ઉપરથી માત્ર મ પડવું જોઈએ. એવા કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી જે અધિકારીએ તે ઉપર સહી કીધેલી અથવા દાખલો આપેલો સમજાતો હોય, તે અધિકારીને સદરહુ સહી કરતી વખતે કાળગ મજકુરમાં અધીકારી મજકુરે ખતાવ્યા પ્રમાણેનો સરકારી હોદ્દો હતો એવું પણ કોર્ટ અનુમાન કરવું.

૮૦ જ્યારે હરકોષ કોર્ટની રૂબરૂ એવો હરકોષ દસ્તાવેજ ગુજરાતમાં આવે કે તે દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે દસ્તાવેજ મજકુર કોષ ઇન્સારી મુકદ્દમામાં, કીવા એવો પુરાવો લેવાનો કાયદાથી અખત્યાર હોય એવા હરકોષ અધિકારીની રૂબરૂ કોષ સાહેદે આપેલી સાહેદીનું કીવા તેના બાગનું ફક્તર કીવા યાદ ફાસ્ત છે અથવા તો હરકોષ કદીની કીવા તહોમતવાળા સખસની કાયદા પ્રમાણે લીધેલી જુખાની કીવા કબુલત છે, તથા દસ્તાવેજ મજકુર ઉપરથી એવું સમજવામાં આવે કે, તેના ઉપર કોષ જડજ કીવા માલજેટ કીવા એવા ઉપર કહેલા કોષ અધિકારીએ સહી કીધી છે ત્યારે કોર્ટ મજકુરે એવું અનુમાન કરવું કે; દસ્તાવેજ મજકુર ખરો છે, તથા સદરહુ સાહેદી કીવા જુખાની, કીવા કબુલતના ઉપર સહી કરનાર સખસની તે સાહેદી કીવા જુખાની, કીવા કબુલત કેવી હકીકતની સાથે લેવામાં આવી હતી, તે બાબત જે વાતો લખેલી તે ઉપર નક્કી સમજાય તે વાતો ખરી છે, તથા એવી સાહેદી કીવા જુખાની કીવા કબુલત યોગ્ય રીતે લેવામાં આવી હતી.

૮૧ કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એવું સમજાય કે તે લંડન ગેઝેટ છે. અથવા ઇડિયા ગેઝેટ કે સ્થાનિક સરકારનું કીવા ખીટીશ સરકારે વસાવેલા હરકોષ મુલકનું, કીવા ખીટીશ તાખાના કે હસ્તગત કીધેલા મુલકનું સરકારી ગેઝેટ છે, અથવા મોડ વર્તમાન પત્ર કીવા એ ચોપાનીયું છે. અથવા પાલમિન્ટના સાર્વજનિક આકટના રાણીના છાપનારે છાપેલી નકલ છે, તે પ્રત્યેક દસ્તાવેજ, તથા કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે તે એવો દસ્તાવેજ છે કે તેને કોષ સખસે રાખવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું છે, તે પ્રત્યેક દસ્તાવેજ, જે કાયદામાં ફરમાવેલા નમુના પ્રમાણે મુખ્ય મુદ્દાની વાતે રાખવામાં આવતો હોય, તથા જેના હવાલામાંથી રજુ થવો જોઈએ તેના હવાલામાંથી રજુ થાય તો તે ખરી છે, એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું.

૮૨ કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે, દસ્તાવેજ ઇંગ્લાંડમાં અથવા આયર્લેંડમાં તે વખતના ચાલુ કાયદા પ્રમાણે ઇંગ્લાંડ અથવા આયર્લેંડ માંહેથી હરકોષ ઇન્સારી કોર્ટમાં તે ઉપરના તેના બરાબર પણ બાબતના શીકકા કીવા શહીની અથવા તેના ઉપર જે સંબંધે સહી કરાનું તે ઉપરથી સમજાય તે સખસની ઇન્સારી અથવા સરકારી હોદ્દાની સાબીતી થયા વિના કોષ વાતની સાબીતીમાં લેવા યોગ્ય હોય, એવો દસ્તાવેજ છે, તો તે દસ્તાવેજ જ્યારે કોષ કોર્ટમાં ગુજરાતમાં આવે ત્યારે કોર્ટ અનુમાન કરવું. કે એવો શીકકા, કીવા સ્ટાંપ, કીવા સહી ખરી છે. તથા તે દસ્તાવેજના ઉપર સહી કરનાર સખસને સહી મજકુર કરતી વખતે તે તેના ખતાવેલો ઇન્સારી, કીવા સરકારી હોદ્દો હતો તથા

ખંડાડ તથા આયરલાંડમાં દસ્તાવેજ મળકુર જે વાતના પુરાવામાં લેવા યોગ્ય હોય તે વાતના પુરાવા સાથે તેને કબુલ રાખવો.

૮૩ કોષ્ટ નકશા અથવા પ્લાન ઉપરથી એમ સમજાય કે તે સરકારના હુકમથી કરવામાં આવ્યા છે, તો તે નકશા અથવા પ્લાન એ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યા તે, તથા બરાબર છે. એવું કોર્ટે અનુમાન કરવું, પરંતુ હરકોષ્ટ મુકદ્દમાના કામને સાથે જો નકશા અથવા પ્લાન બતાવ્યા હોય તે નકશા તથા પ્લાન બરાબર છે એવી સાબીતી થવી જોઈએ.

૮૪ કોષ્ટ અંથ ઉપરથી એમ સમજાય કે હરકોષ્ટ દેશની સરકારના હુકમથી હાપવામાં કરવામાં આવ્યા છે, તથા તેમાં દેશ મળકુરના કાયદામાંના કોષ્ટ કાયદા છે. તો એવો પ્રત્યેક અંથ ખરો છે એવું કોર્ટે અનુમાન કરવું તથા કોષ્ટ અંથ ઉપરથી એવું સમજાય કે, તેમાં એવા દેશની કોર્ટોના ફેસલાના રીપોર્ટ છે. તો એવો પ્રત્યેક અંથ ખરો છે એવું કોર્ટે અનુમાન કરવું.

૮૫ કોષ્ટ દસ્તાવેજ ઉપરથી, એમ સમજાય કે, તે મુખત્યારનામું છે, તથા તે હરકોષ્ટ નોટ રીપબ્લીકની અથવા માજીસ્ટ્રેટની અથવા ક્ષીટીશ કોન્સલની કે વાર્ધસ કોન્સલની કે, મહારાષ્ટ્રીના કે હિંદુસ્તાન સરકારના પ્રતીનીધીની રૂબરૂ થયેલું છે, તથા તેના ખરાપણા વિષે તેના ઉપર તેણે સહી કરી છે. તો એવો પ્રત્યેક દસ્તાવેજ એ પ્રમાણે થયેલો છે, તથા તે ઉપર ઉપર પ્રમાણે ખરાપણાની સહી કરી છે એવું કોર્ટે અનુમાન કરવું.

૮૬ કોષ્ટ દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે તે મહારાષ્ટ્રીના તાખાના મુદકનો ભાગ ન હોય, એવા કોષ્ટ દેશના ઇન્સાફના દફતરની દાખલાવાળી નકલ છે, ત્યારે દસ્તાવેજ ઉપરથી જો એવું જણાય કે દેશ મળકુરમાં ઇન્સાફના દફતરની નકલો ખરી કરી આપવા સાથે જે રીતે સામાન્ય રીતે ઉપયોગ આવતી હોય તે રીત કષ્ટ છે તેનો દાખલો મહારાષ્ટ્રીના અથવા હિંદુસ્તાનની સરકારના એવા દેશમાંનો અથવા એવા દેશ માટેનો પ્રતીનીધીએ આપ્યો હોય તે દાખલામાં લખેલી રીત પ્રમાણે દસ્તાવેજ મળકુર ઉપર ખરાપણાનો દાખલો કર્યો છે. તો તે દસ્તાવેજ ખરો તથા બરાબર છે. એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૮૭ જે વિષયોમાં સાર્વજનિક, કીંવા સામાન્ય ફાયદા જેર ફાયદાનો સંબંધ છે. તે વિષયો સંબંધી માહિતી સાથે કોષ્ટ ચોપડી કોર્ટે જોઈ તે ચોપડી તથા કોષ્ટ પ્રતીદ્ધ થયેલો નકશો અથવા ચાર્ટ કોર્ટમાં તપાસવાને સાથે રજૂ કરવામાં આવે, અને તેમાં બતાવેલી વાત લગતી હકીકત હોય, તો તે ચોપડી તથા નકશો અથવા ચાર્ટ જે સંબંધે અથવા જે વખતે અથવા જે જગ્યાએ લખ્યાનું અથવા છાપ્યાનું તે જગ્યાએ સમજાય, તે સખસે તથા તે વખતે તથા તે જગ્યાએ છાપ્યો, તથા પ્રતીદ્ધ કીધો, એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૮૮ કોષ્ટ તાર ચંત્રની કચેરીમાંથી કોષ્ટ સંદેશો તેમાં બતાવ્યા પ્રમાણેના સખસ પાસે મોકલવામાં આવ્યો હોય તે સંદેશો જે તાર ચંત્રની કચેરી તરફથી આવેલો તે સંદેશો ઉપરથી સમજાય તે કચેરીમાં તારચંત્ર માર્ગે મોકલવા સાથે આવેલા સંદેશો સાથે મળતો છે, એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે. પરંતુ એવો સંદેશો તારચંત્ર માર્ગે મોકલવાને જે સખસે આપ્યો હોય તે સખસ બાબત કોર્ટે કોષ્ટ અનુમાન કરવું નહિં.

૮૯ કોષ્ટ દસ્તાવેજ મંગાવ્યો હોય અને તેને હાજર કરવાની નોટીસ આપ્યા પછી રજૂ ન થયો હોય, તો તેવા પ્રત્યેક દસ્તાવેજ ઉપર કાયદામાં ફરમાવેલી રીતી પ્રમાણે સાક્ષી છે. તથા સ્ટાંપ છે, તથા તે થયો છે એવું અનુમાન કોર્ટે કરવું.

૯૦ કોષ્ટ દસ્તાવેજ ઉપરથી એવું સમજાય કે તે ત્રીસ વર્ષનો બુનો છે, અથવા તેવું સાબીત થયું હોય તેવા દસ્તાવેજ કોષ્ટ એવા હવાલામાંથી રજૂ થાય કે તે હવાલો તે અમુક નામમાં કોર્ટની નબરમાં યોગ્ય હોય ત્યારે તે કામમાં કોર્ટ એવું અનુમાન કરવાને મુખત્યાર છે કે એવા દસ્તાવેજ ઉપરની સહી તથા તેનો બીજો પ્રત્યેક ભાગ કોષ્ટ અમુક સખસને અક્ષરે લખેલો છે તથા કામ મળકુર સહી અથવા સાક્ષી થયેલા દસ્તાવેજની તકરારનું હોય તો તે દસ્તાવેજ ઉપર જે સખસેએ સહી તથા સાક્ષી કર્યાં

તે ઉપરથી સમજાય તે સખસોએ તેના ઉપર યોગ્ય રીતે સહી તથા સાક્ષી કરી છે.

ખુલાસો—જ્યારે દસ્તાવેજ જે જગ્યામાં તથા જે સખસની સંભાળ તળે સ્વાભાવિક રીતે હોવા જોઈએ, તે જગ્યામાં તથા તે સખસની સંભાળ તળે હોય, ત્યારે દસ્તાવેજ મજબૂર યોગ્ય હવાલામાં છે એમ સમજવું. પરંતુ એવું સાબિત થાય કે, કોઈ હવાલાની ઉત્પત્તિ યાને મુળ કાયદેસર છે, અથવા તે અમુક કામની હકીકત ઉપરથી તે હવાલાની ઉત્પત્તિ સંબંધિત ઠરતી હોય તો તે હવાલો યોગ્ય નથી. (આ ખુલાસો કા. ૮૧ ને પણ લાગુ છે.)

દ્રષ્ટાંત—અ ની પાસે લાંબી મુદતથી કાંઈ જમીનનો કબજો છે. તે પોતાના હવાલામાંથી જમીન મજબૂરને સંબંધ રાખતા તે ઉપરના પોતાના હકના ખત રજુ કરે છે. એ હવાલો યોગ્ય છે. (૨) કોઈ જમીનની મીલકતનો અ ગીરોદાર છે. તે જમીન સંબંધીના ખત તે રજુ કરે છે. જમીન મજબૂર ગીરો મુકનારના કબજામાં છે. એ હવાલો યોગ્ય છે. (૩) અ બ નો કોઈ સગો છે. તેને બ ના કબજામાં ની જમીન સંબંધીના ખત સંભાળથી સાચવી રાખવા સારુ બ એ અનામત આપી મુકેલા તે અ રજુ કરે છે. એ હવાલો યોગ્ય છે.

આખ ૬ ઠા. દસ્તાવેજ પુરાવા હોય ત્યારે મુખ્યજુઆનિનો પુરાવો નહીં લેવા બાબત.

૯૧ જ્યારે કોઈ કરારની કીંવા દાદની, કીંવા મીલકતની બીજી હરકોઈ વ્યવસ્થાની સરતોનો દસ્તાવેજ થયો હોય, ત્યારે તથા જે કામોમાં કોઈ બાબતનો દસ્તાવેજ કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હેય તે સર્વે કામોમાં એ લખેલા કરારની કીંવા દાદની, કીંવા મીલકતની બીજી વ્યવસ્થાની સરતોની સાખીતીમાં અથવા એવી બાબતની સાખીતીમાં સદરહુ મુળ દસ્તાવેજ સીવાય અથવા આકટમાં ઉપર કહી ગયેલા નિયમો મુજબ જે કામોમાં દોષ્ય પુરાવો લખ શકતો હોય તે કામોમાં સદરહુ દસ્તાવેજના મજબૂરના દોષ્ય પુરાવા સીવાય, બીજો કાંઈ પુરાવો આપવો નહિ.

અપવાદ ૧ લો—જ્યારે કોઈ સરકારી અમલદારને લખાણ કરીને નીમવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય, અને જ્યારે એવું બતાવવામાં આવે કે કોઈ અમુક સખસે એવા અમલદારના હોદાનું કામ કીધું છે. ત્યારે જે લખાણથી તે સખસની નીમણુંક થઈ હોય તે લખાણ સાખીત કરવાની જરૂર નથી.

અપવાદ ૨ જો—જે મૃત્યુપત્રોનો પ્રોબેટ બ્રિટીશ ઇન્ડિયામાં મળ્યો હોય તે મૃત્યુપત્રોને પ્રોબેટ વડે સાખીત કરી શકાય છે.

ખુલાસો ૧ લો—જે કામોમાં ઉપર કહેલા કરાર, કીંવા દાદ, કીંવા મીલકતની બીજી વ્યવસ્થા, એકાદ દસ્તાવેજમાં લખી હોય છે તે કામોને, તથા જે કામોમાં તે સર્વે એક કરતાં વધારે દસ્તાવેજમાં લખ્યા હોય તે કામોને, એ એકને બા કલમ સરખી રીતે લાગુ પડે છે. ખુ-૨ જો—જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ એક કરતાં વધારે હોય, ત્યારે માત્ર એકજ અસલ દસ્તાવેજને સાખીત કરવાની જરૂર પડે છે. ખુ-૩ આ કલમમાં જે હકીકત વિષે લખ્યું છે તે હકીકત સીવાયની બીજી કોઈ હકીકતનો કોઈ પણ મજબૂર કોઈ દસ્તાવેજમાં લખેલો હોય, તો તે પ્રમાણે લખ્યા ઉપરથી સદરહુ બીજી હકીકતનો મુખ્ય જુઆની પુરાવો લેવાઈ શકતો નથી. એમ સમજવું નહિં.

દ્રષ્ટાંત—(અ) કોઈ કરાર કેટલાયેક પત્રોમાં લખ્યો હોય, તે સર્વે પત્રો સાખીત થવા જોઈએ (બ) કોઈ કરાર કોઈ હુડીમાં લખેલો હોય તો તે હુડી સાખીત થવી જોઈએ. (ક) જ્યારે હુડીનો ત્રણ નકલનો શટ લખ્યો હોય ત્યારે માત્ર એકજ નકલ સાખીત થવાની જરૂર છે. (૪) અમુક સરતે ગણી આપવાનો અ લખાણ કરીને બ ની સાથે કરાર કરે છે. કરારમાં એવી એક હકીકત લખી છે કે, કોઈ બીજો પ્રસંગે બીજી ગણી આપવામાં મુખ્ય જુઆની કરાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે ગણીની કૌંમત બ એ બ ને આપી હતી. તેમાં સદરહુ બીજી ગણીના પૈસા આપ્યા નહોતા એવો મુખ્યજુઆની પુરાવો આપવામાં આવે તે પુરાવો લેવા યોગ્ય છે. (ઈ) બ એ આપેલા પૈસાની પહોંચ અ એ બ ને આપી છે. સદરહુ પૈસા આપ્યાનો મુખ્ય જુઆની પુરાવો રજુ કરવામાં આવે તો તે પુરાવો લેવા યોગ્ય છે.

૯૨ જ્યારે એવા કોઈ કરારની કીંવા દાદની, કીંવા મીલકતની વ્યવસ્થાની સરતો અથવા કોઈ

ખાખતનો દસ્તાવેજ કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તે ખાખત ઉપરી છેલી કલમ પ્રમાણે સાખીત કરવામાં આવી હોય, ત્યારે એવા કોઇ દસ્તાવેજની સરતો વિરૂદ્ધ કોઇ વાત સ્થાપન કરવાને, કીંવા તે સરતોમાં કાંઈ ફેરફાર કરવા, કીંવા તેમાં કોઇ ઉમેરવાને, કીંવા તેમાંથી કોઇ કમી કરવાને હરકોઇ મુખ જુખાની કારારનો અથવા મજકુરનો પુરાવો દસ્તાવેજ મજકુરના પક્ષકારોની અથવા હક સંબંધે તે પક્ષકારોના પ્રતીતીધીની વચ્ચેનો કામમાં લેવો નહીં.

સરત ૧ લી—દગો કીંવા ધમકી, કે કોઇ ગેરકાયદે થયું હોય તે કે, દસ્તાવેજ ચોખ્ખી રીતે નહીં થયો હોય, તે કીંવા કરાર કરનાર તરફનોમાંથી કોઇ તરફેણ કરાર કરવાને અશક્ત હોય, તે કીંવા અવેજ નહીં હોય કે અવેજની પ્રાપ્તિ થઇ ન હોય તો કે કાયદાની કે હકીકતની ચુકો, એના જેવી હરકોઇ હકીકતને લીધે કોઇ દસ્તાવેજ ગેરકાયદે થતો હોય, અથવા દસ્તાવેજ મજકુરને સંબંધે કોઇ સખસને હરકોઇ હુકમનામું અથવા હુકમ મળવાનો હક થતો હોય તો, તેવી હકીકત સાખીત કરી શકાય છે.

સરત ૨ જી—જે ખાખત વિશે અમુક દસ્તાવેજ મજકુરમાં લખાણ કરેલું ન હોય, તથા જે ખાખત તે દસ્તાવેજની સરતોથી વિરૂદ્ધ ન હોય તે ખાખત વિષે હરકોઇ નીરાણો મુખ જુખાની કરાર થયેલો છે એ વાત સાખીત કરી શકાય છે. આ સરત લાગુ પડે છે કે નહીં, તે સીવાયનો વિચાર કરતી વખતે દસ્તાવેજ મજકુર કેટલો યથા પદ્ધતિ છે તે ઉપર કોઈ ધ્યાન આપવું.

સરત ૩ જી—કોઇ એવો નિરાણો મુખ જુખાની કરાર થયો હોય કે તે ઉપરથી કોઇ સરત પ્રથમથી બજે તેજ કોઇ એવો કરાર, કીંવા દાન કીંવા મિલકતની વ્યવસ્થાની ઉત્પન્ન થતી ફરજ લાગુ પડે તો તે નીરાણો મુખ જુખાની કરાર થયેલાની વાત સાખીત કરી શકાય છે. સરત ૪ થી—એવા કોઈ કરાર, કીંવા દાન, કીંવા મિલકતથી વ્યવસ્થા રદ કરવાને અથવા તેમાં કાંઈ ફેરફાર કરવાને કોઇ નીરાણો પાછળથી થયેલો મુખ જુખાની કરાર થયેલો છે, એ વાત જે કામોમાં એવો કરાર કીંવા દાન, કીંવા મિલકતની વ્યવસ્થા લખાણ કરીને કરવાની કાયદાથી ફરજ હોય તે સીવાયના અથવા જે કામોમાં દસ્તાવેજ તેલિવા ખાખતના તે વખતના ચાલુ કાયદા પ્રમાણે તે કરાર કીંવા દાન, કીંવા વ્યવસ્થા તોંધાયેલી હોય તેના, બીજા કામોમાં સાખીત કરી શકાય છે.

સરત ૫ મી—હરકોઇ કરારમાં સ્પષ્ટ લખેલી નહીં હોય, એવી તેવા કરારને પ્રસંગે હોનારી કીંવા બનનારી વાત, તે પ્રકારના કરાર સાથે બહુ કરીને જોડી રાખવામાં જે વહીવટ કીંવા દસ્તુર ઉપરથી આવતી હોય, તેવો હરકોઇ વહીવટ કીંવા દસ્તુર સાખીત કરી શકાય છે. પરંતુ એવી વાત જોડી સાથે રાખવી એ સદરહુ કરારની સ્પષ્ટ સરતોથી પ્રતીકુલ કીંવા વિરૂદ્ધ હોવું જોઈએ નહીં. સરત ૬ ઠી—કોઇ દસ્તાવેજનું લખાણ હાલની ચાલતી હકીકત સાથે કેવી રીતે સંબંધ રાખે છે. તે બતાવનારી હરકોઇ હકીકત સાખીત કરી શકાય છે.

દર્જાત—(અ) કોઇ માલ, કંઠકતેથી લંડન જનારા વહાણોમાં છે તે ઉપર બીમો ઉતાર્યો છે. માલ કોઇ અમુક વહાણમાં ચઢાવ્યો છે, તે વહાણ ગુમ થયું. સદરહુ અમુક વહાણ પાલોસીમાંથી મૂખ જુખાનીથી ખાતલ કર્યું હતું એ હકીકત સાખીત કરી શકાતી નથી. (બ) આ લખાણ કરીને તેમાં કોઇ સરત સીવાય કશુંલ કરે છે કે, મારે રૂપીઆ ૧૦૦૦) બ ને તા. ૧ લી માર્ચ ૧૯૧૮ ના રોજ આપવા, તેજ વખતે એવો મુખ જુખાની કરાર કરવામાં આવ્યો હતો કે સદરહુ રૂપીઆ તા. ૩૧ મી માર્ચ સુધી આપવા નહીં. એ હકીકત સાખીત કરી શકાતી નથી. (ક) કોઇ કરારનામાંમાં લખેલું મુકરર કામ કરવાને સાફ આ બ ના ઉપર દાવો મારે છે અને, એવી પણ અર્જ ગુજારે છે કે સદરહુ કરાર નામાંમાં લખેલી વાતોમાંથી એક વાત ખાખત તે કરારનામું દુસ્ત કરવું જોઈએ, કારણકે તે વાત તેમાં ચુકથી લખાયેલી છે. આ એવું સાખીત કરવાને મુખત્યાર છે કે, એવી ચુક થઇ છે કે તે ઉપરથી કરાર મજકુર દુસ્ત કરવાનો કાયદાથી પોતાને હક છે. (ડ) આ એ કાગળ લખીને બ ની પાસે કોઇ માલ મંગાવ્યો છે, કાગળમાં પૈસા ક્યારે આપવા તે ખાખત કોઇ લખ્યું નથી અને માલ આપ્યો, તે આ એ કશુંલ કરી રાખ્યો. બ એ આ ના ઉપર પૈસા સાફ દાવો માર્યો હતો. આ એવું બતાવવાને મુખત્યાર છે કે સદરહુ માલ કેટલીએક મુદત સુધી ઉધાર આપ્યો છે, અને

તે મુદત હજી વીતી ગઇ નથી.

૯૩ ન્યારે કોઇ દસ્તાવેજની ઇમારત ઉપરથી એમ માલુમ પડે કે ઇમારત મજકુર સંસય ભરેલી અથવા અપૂર્ણ છે, ત્યારે જે હકીકત ઉપરથી તે ઇમારતનો અર્થ માલુમ પડે, અથવા તેની અપૂર્ણતા પુરી પડે તે હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય નહીં.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ એ લખાણ કરીને એવો કરાર કર્યો કે, અ એ એક ઘોડો ૫ ને રૂ. ૧૦૦૦ અથવા ૧૫૦૦ સારૂ વેચવો. એમાંની કઇ રીમત આપવાની હતી તે બતાવવાને પુરાવો આપી શકતો નથી. (બ) કોઇ ખતમાં ખાલી જગ્યાએ રાખી છે, તેમાં શું લખવાનો ઇરાદો હતો તે બતાવે એવી હકીકતનો પુરાવો આપી શકતો નથી.

૯૪ ન્યારે કોઇ દસ્તાવેજમાં લખેલી ઇમારત સ્વતઃ સ્પષ્ટ હોય અને ન્યારે તે તે વખતની ચાલુ હકીકતને બરાબર લાગુ પડતી હોય, ત્યારે તે ઇમારત એવી હકીકતને લાગુ પાડવાનો ઇરાદો નહોતો, એવું બતાવવાને પુરાવો અપાય નહીં.

દૃષ્ટાંત—અ એ ૫ ને ખત કરી આપ્યું અને તેમાં એવું લખ્યું કે અમદાવાદમાંની મારી વીધાં ૧૦૦ ની મીલકત વેચું છું. અ ની પાસે અમદાવાદમાં વીધાં ૧૦૦ ની મિલકત મોલુદ છે. બીજી જગ્યામાંની ઓછા વધતાં વીધાંની જમીન વેચવાનો ઇરાદો હતો એ હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય નહીં.

૯૫ ન્યારે કોઇ દસ્તાવેજમાં લખેલી ઇમારત સ્વતઃ સ્પષ્ટ હોય, પરંતુ ચાલુ હકીકતને સંબંધે તેનો અર્થ થતો ન હોય ત્યારે તે ઇમારત કોઇ અમુક અર્થ રાખીને વાપરેલી હતી, એવું બતાવવાને પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ એ ૫ ને પોતાનું કલકત્તામાંનું ઘર વેચીને ખત લખી આપ્યું. તેમાં અ ને કલકત્તામાં કોઇ ઘર નહોતું, પરંતુ એવું માલુમ પડે છે કે હાઉસમાં તેવું એક ઘર હતું, તે ધરતો કબજે ખત થયું ત્યારથી ૫ ની પાસે છે. ખત હાઉસવાળા ધરને સારૂ હતું એવું બતાવવાને સદરહુ હકીકત સાબીત કરી શકાય છે.

૯૬. ન્યારે હકીકત એવી હોય કે લખેલી ઇમારત કેટલાએક સખસો અથવા પદાર્થોમાંથી ગમે તે દરકોઇ એક સખસ અથવા પદાર્થને લાગુ પડવાનો ઇરાદો હોઇ શકે, પરંતુ એક કરતાં વધારે સખસોને અથવા પદાર્થોને કેટલાએક શખ લાગુ પડવાનો ઇરાદો હોઇ શકે, એમ નથી ત્યારે સદરહુ સખસો અથવા પદાર્થોમાંથી કયા સખસ કોવા પદાર્થને ઇમારત મજકુર લાગુ પાડવાનો ઇરાદો હતો, એવું બતાવનારી હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—(અ)-અ પોતાનો સફેદ ઘોડો રૂ. ૧૦૦૦ સારૂ ૫ ને વેચવાનો કરાર કરે છે. અ ની પાસે બે સફેદ ઘોડા છે એ બે ઘોડામાંથી કયા ઘોડો વેચવાનો ઇરાદો હતો તે બતાવનારી હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય છે. (બ) અ, ૫ ની સાથે દ્વિત્રાપદ સીંધમાંનું કે દક્ષીણમાંનું, તે બતાવનારી હકીકતનો પુરાવો આપી શકે છે.

૯૭—ન્યારે લખેલી ઇમારત પૈકી થોડી એક ચાલુ હકીકતોના એક સમુદાયને લાગુ પડતી હોય, અને થોડી એક ચાલુ હકીકતના બીજા સમુદાયને થતી હોય, પણ તે એકંદરે એમાંથી એક સમુદાયને બરાબર લાગુ પડે નહીં ત્યારે એમાંથી કયા સમુદાયને તે લાગુ પાડવાનો ઇરાદો હતો. તે બતાવવાને સારૂ પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ પોતાની એક્સ માહેની વાહના કબજામાંની જમીન ૫ ને વેચવાનો કરાર કરે છે. અ ની એક્સમાં જમીન છે પણ તે વાહના કબજામાં નથી. અને તેની જમીન વાહના કબજામાં છે તે એક્સમાં નથી. એમાંથી કઈ જમીન વેચવાનો તેનો ઇરાદો હતો, તે માલુમ પડે એવી હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાય છે.

૯૮.—નહીં વેચાય એવા કોવા સાધારણ રીતે નહીં સમજાય એવા અક્ષરોનો અર્થ તથા પરદેશના તથા વપરાતા બધ પડેલા તથા કોઈ અમુક હુન્નર વીણા કોવા રોજગારને પ્રસંગે માત્ર વપરાતા, તથા કોઈ અમુક જગોએ વપરાતા તથા ગામડી શબ્દો કોવા વાક્યોનો અર્થ તથા સંક્ષેપમાં લખેલા

લખાણનો અર્થ, તથા કોઇ અમુક અર્થમાં વાપરેલા શબ્દોનો અર્થ એ માટે પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ નામના એક મુર્તિ કરનાર સખસે કરાર કર્યો કે મહારે મહારી સર્વે મુરતિ વેચવી. અ ની પાસે મુરતી તથા મુરતી કરવાની સામગ્રી બેઠી છે. એમાંથી શું વેચવાનો તેનો ઇરાદો હતો. એ ખતાવવાને પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટ ને સખસો કોઇ દસ્તાવેજના પક્ષકાર ન હોય, ક્રીંવા તે પક્ષકારોના હક સંબંધી પ્રતીનીધી ન હોય, તે સખસો, દસ્તાવેજ મજકુર થયો તે વખતે એવો બીજો એક કરાર થયો છે કે તેથી દસ્તાવેજ મજકુરની સરતોમાં ફેરફાર થાય છે. એવું ખતાવનારી હકીકતોનો પુરાવો આપવાને મુખત્યાર છે.

દૃષ્ટાંત—અ તથા બ એ લખેલો કરાર કર્યો કે અ એ બ ને કંઈ અમુક રૂ વેચવું. અને તેના પૈસા સાડે સ્વાધિન કરેથી આપવા તેજ વખતે તેઓએ એવો મુખભુજાની કરાર કર્યો કે રૂપીઆ મજકુર ત્રણ મહીના સુધી અ ની પાસે ઉધાર રહેવા દેવા. અ અને બ ની વચ્ચે ચાલતા કામને પ્રસંગે એ વાતનો પુરાવો આપી શકાતો નથી, પરંતુ તેથી કે ને કાંઈ નફો નુકશાન થતું હોય તો, તે સદરહુ વાતનો પુરાવો આપી શકે છે.

૧૦૦ મુ યુગ્મનો અર્થ કરવા બાબત હિંદુસ્તાનના વારસા બાબતના આકટમાં જે નીયમે આપેલા છે, તેમાં આ બાબતથી કંઈ કમ જાહે થયું સમજવું નહીં.

લાગ ૩ બે. પુરાવો રજુ કરવો અને તેનો હેતુ.

બાબ ૭ બે.—પુરાવાના બોજ વીશે.

૧૦૧ કોઇ હકીકત છે એવું જાહેર કરીને, તે હકીકત ઉપર આધાર રાખનાર કોઇ કાયદેસર હક ક્રીંવા જવાબદારી બાબત જે સખસ કોર્ટ પાસે ઠરાવ કરાવવાની ઇચ્છા ખતાવતો હોય, તે સખસે તે હકીકત છે એવું સાબીત કરવું જોઇએ. હરકોઇ હકીકત છે એવું સાબીત કરવાની જગ્યાએ કોઇ સખસની ફરજ હોય તે સખસના ઉપર સાબીતીનો બોજ છે એવું કહેવામાં આવે છે.

દૃષ્ટાંત—અ એ કાંઈ ગુનહો કીધો છે, એવું કહીને અ કોઇ કોર્ટને ઇચ્છા ખતાવે છે કે તે ગુનહો વારતે અ ને શીક્ષા કરવા વીશેનો ઠરાવ રજુ કરો. તેમાં અ એ સાબીત કરી આપવું જોઇએ કે બ એ ગુનહો મજકુર કર્યો છે. (બ) કોઇ હકીકત છે એવું જાહેર કરીને અ કોઇ કોર્ટ પાસે એવી દાદ માગે છે કે તે હકીકતને લીધે બ ના કબજામાંની અમુક જમીન ઉપર પોતાનો હક છે, એવો ઠરાવ કરો. બ હકીકત મજકુર ખરી નથી એવો ઇન્કાર કરે છે. તેમાં સદરહુ હકીકત છે એવું અ એ સાબીત કરવું જોઇએ.

૧૦૨ કોઇ દાવામાં અથવા કામમાં એમાંથી એક પક્ષકારના તરફથી બીજાકુલ પુરાવો ગુજરવામાં ન આવે તો જે સખસની હાર થાય તે સખસના ઉપર સાબીતીનો બોજ છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ કોઇ જમીનને માટે બ ના ઉપર ફરીયાદ માંડે છે. એ જમીન બ ના કબજામાં છે; પણ અ ના જાહેર કર્યા પ્રમાણે બ નો બાપ કે મુલુ પત્ર કરી ગયો તેમાં જમીન મજકુર પોતાને એટલે અ ને આપેલી છે. તેમાં એમાંથી એક પક્ષકારના તરફથી કાંઈ પુરાવો ગુજરવામાં ન આવે તો જમીન મજકુર બ ના કબજામાં રાખવાનો બ નો હક છે. સખસ સાબીતીનો બોજે અ ના ઉપર છે. (બ) કોઇ ખત ઉપર લેખા થયેલા રૂપીયાને સાડે અ, બ ના ઉપર ફરીયાદ માંડે છે, ખત થયેલી વાતનો અંગીકાર કરવામાં આવ્યો છે, પણ બ કહે છે કે તે દગાથી મેળવેલું છે. અ એ દગાનો ઇન્કાર કરે છે. એમાંથી એક પક્ષકારના તરફથી પુરાવો આપવામાં ન આવે તો અ જીતે. કારણ કે ખત થયું એ વાતની તકરાર નથી અને દગો સાબીત થયો નથી. સખસ સાબીતીનો બોજે બ ના ઉપર છે. કોઇ ફાણી હકીકત છે, એમ કોર્ટ માને એવું જે સખસ ઇચ્છતો હોય તે સખસની ઉપર તે હકીકતની સાબીતીનો બોજ છે, પરંતુ એવી હકીકત વિષે કોઇ અમુક સખસે જ સાબીતી કરવી એવું કોઇ કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તો તે કાયદામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે કરવું.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ બ ના ઉપર ચોરીને માટે ફાજદારીમાં ફરીયાદ માંડે છે. બ એ ચોરીની વાત કે આગળ કબુલ કરી હતી એમ કાર્ટ માને એવું અ ઇચ્છે છે. તો સદરહુ કબુલતની વાત અ એ સાબીત કરવી જોઈએ. તકરાર વખતે બ બીજી જગોએ હતો એમ કાર્ટ માને એવું બ ઇચ્છે છે તો તે વાત તેણે સાબીત કરવી જોઈએ.

૧૦૪ કોઈ હકીકતનો પુરાવો કોઈ સખસ આપી શકે તેને સારૂ પ્રથમ કાંઈ બીજી હકીકત સાબીત કરવાની જરૂર હોય તો તે હકીકત સાબીત કરવાનો બોલો જે સખસ એવો પુરાવો આપવાને ઇચ્છતો હોય તે સખસના ઉપર છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) બ એ મરતી વખતે કાંઈ ઇકરાર કર્યો એ હકીકત સાબીત કરવાને અ ઇચ્છે છે. તેમાં બ મરી ગયો એ હકીકત અ એ સાબીત કરવી જોઈએ (બ) કોઈ બોવાઈ ગયેલા દસ્તાવેજની મજકુર કાયમ પુરાવાથી સાબીત કરવા અ ઇચ્છે છે. દસ્તાવેજ મજકુર બોવાઈ ગયો એ હકીકત અ એ સાબીત કરવી જોઈએ.

૧૦૫ જ્યારે કોઈ સખસના ઉપર કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત હોય ત્યારે જે કીફાયત ઉપરથી તે કામનો સમાવેશ હીદુસ્થાનના ફાજદારી કાયદા મહિના સાધારણ અપવાદોમાંના કોઈએક સાધારણ અપવાદમાં અથવા સદરહુ કાયદાના હરકોઈ બીજા ભાગમાં લખેલા કીંવા ગુન્હા મજકુરનું લક્ષણ જે કાયદામાં લખ્યું હોય તે કાયદામાં લખેલા કોઈ વિશેષ અપવાદ કીંવા સરતમાં થતો હોય તો તે કેફીયત છે, એવું સાબીત કરવાનો બોલો સદરહુ તહોમતવાળા સખસના ઉપર છે. અને કાર્ટ એવું અનુમાન કરવું કે સદરહુ કેફીયત નથી.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ ના ઉપર ખુનનું તહોમત છે, તે જાહેર કરે છે કે દીવાનગીના સખસથી સદરહુ કામ કેવી રીતનું હતું તે હું જાણતો નહોતો—તેમાં સાબીતીનો બોલો અ ના ઉપર છે. (બ) અ ના ઉપર ખુનનું તહોમત છે, તે જાહેર કરે છે કે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન થવાથી મહારી મહારો જીવ વશ રાખવાની શક્તિ ગઈ હતી. તેમાં સાબીતીનો બોલો અ ના ઉપર છે. (ક) ફાજદારી કાયદાની કલમ ૩૨૫ મી માં ફરમાવ્યું છે કે ૩૩૫ મી કલમમાં લખેલી બાબત સિવાય બીજી કોઈ પણ બાબતમાં જે સખસ બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરે તે સખસ અમુક શીક્ષાને પાત્ર છે. અ ના ઉપર કલમ ૩૨૫ મુજબ બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરવાનું તહોમત છે. જે કેફીયત ઉપરથી સદરહુ કામનો સમાવેશ કલમ ૩૩૫ મી માં થાય તે કેફીયત સાબીત કરવાનો બોલો અ ના ઉપર છે.

૧૦૬ જ્યારે હરકોઈ હકીકત વિશેષે કરીને કોઈએક સખસના જાણ્યામાં હોય ત્યારે તે હકીકત સાબીત કરવાનો બોલો તે સખસના ઉપર છે.

દૃષ્ટાંત—કોઈ સખસે કાંઈ કામ કર્યું તે કામની કેફીયત તથા સ્વરૂપ ઉપરથી જે ઇરાદાથી કીધાનું અનુમાન થાય તે ઇરાદા સીવાય બીજા ઇરાદેથી કીધું હોય તો તે બીજો ઇરાદો સાબીત કરવાની જવાબદારી તે સખસના ઉપર છે. (બ) લોઢાની સડક માર્ગે ટીકીટ વગર જવાનું અ ના ઉપર તહોમત છે, તેની પાસે ટીકીટ હતી. એ સાબીત કરવાની જવાબદારી તેના ઉપર છે.

૧૦૭ અમુક માણસ હયાત છે કે મરણ પામ્યો છે, એવી તકરાર પડે અને એવું માલમ પડે કે ત્રીસ વરસના દરમીયાનમાં તે માણસ હયાત હતો. ત્યારે તે માણસ મરણ પામ્યો છે, એવું સાબીત કરવાનો બોલો મરણ પામ્યો છે એમ કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૦૮ પણ એવું ઇરાવ્યું છે કે, અમુક માણસ હયાત છે કે ગુજરી ગયો છે એવી તકરાર પડે, અને એવું સાબીત થાય તે માણસ હયાત હોય તો જે સખસોનો તેની ખબર અંતર સ્વભાવિક પણે આપી હોત, તે સખસોએ સાત વરસ થયાં તે માણસની ખબર અંતર કાંઈ સાંભળી નથી, ત્યારે માણસ મજકુર હયાત છે, એ વાત સાબીત કરવાની જવાબદારી તે હયાત છે એમ કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૦૯ અમુક સખસો પંત્યાળા ભાગીઆ છે, કીંવા માલીક અને ગણોતીઆ અથવા બાકુત છે, કીંવા મુખ્ય અને આડતીયા છે, એવી તકરાર પડે, અને એવું ખતાવવામાં આવ્યું હોય કે સદરહુ જેના તે સંબંધે તે સખસો કામ ચલાવતા આવ્યા છે, ત્યારે સંબંધ મજકુર નથી કીંવા તુટેલો છે,

એ વાત સાબીત કરવાનો બોજો એ પ્રમાણે કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૧૦ કોઇ પદાર્થ કોઈ સખસના કબજામાં છે, એવું બતાવવામાં આવે તો તે સખસ તે પદાર્થનો માલિક છે કે નહીં, એવી તકરાર પડે ત્યારે સદરહુ સખસ માલિક નથી એ વાત સાબીત કરવાનો બોજો તે માલિક નથી એમ કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૧૧ જ્યારે કોઈ કાર્ય થયું હોય અને તે જે પક્ષકારો વચ્ચે થયું હોય તેમાંથી એક પક્ષકારનો સંબંધ બીજા પક્ષકાર સાથે એવો હોય કે તે બીજા પક્ષકારને કાયદો કરવાની તેની ફરજ હોય, તો તે ફરજના સંબંધથી સદરહુ એક સખસ ઉપર બહુસો રાખવામાં આવતો હોય, ત્યારે એવા પક્ષકારની વચ્ચે અમુક કાર્ય શુદ્ધ બુદ્ધિથી થયું છે કે નહીં, એવી તકરાર પડે, ત્યારે સદરહુ કાર્યની શુદ્ધ બુદ્ધિ સાબીત કરવાનો બોજો જે પક્ષકારના ઉપર સદરહુ પ્રમાણે બહુસો રાખવામાં આવતો હોય તેના ઉપર છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) એક અસીલે માટેલી ફરીઆદના કામમાં એવી તકરાર પડી છે કે અસીલ મજકુર પોતાના એક અટરની ને વેચાણ કરેલું તે વેચાણ શુદ્ધબુદ્ધિથી થયું છે કે નહીં, એ કાર્યની શુદ્ધ બુદ્ધિથી સાબીત કરવાની જવાબદારી સદરહુ એટરનીના ઉપર છે. (બ) એક છોકરો હાલ તુરતજ લાયક ઉમરે પહોંચેલો છે. તેણે પોતાના બાપ ઉપર ફરીઆદ માંડી, તે કામમાં છોકરાએ બાપને વેચાણ કરેલું તે શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલું કે નહીં, તે વાતની તકરાર પડી. એ કાર્યની શુદ્ધબુદ્ધિ સાબીત કરવાની જવાબદારી સદરહુ છોકરાના બાપ ઉપર છે.

૧૧૨ કોઇ સખસની માનો કોઇ પુરુષ સાથે કાયદેસર થયેલો લગ્ન સંબંધ જારી હોય તે દરમિયાનમાં, અથવા તે લગ્ન સંબંધ તુટ્યા પછી સખસ મજકુરની મા વગર પરણેલી રહી હોય તો લગ્ન સંબંધ તુટ્યા બાદ ૨૮૦ દિવસ સુધીમાં સદરહુ સખસનો જન્મ થયો, એ હકીકત તે સખસ પુરુષ મજકુરનો કાયદેસર પુત્ર છે, એ વાતની નિર્ણયકારક સાબીતી સમજવી, પરંતુ જો એવું બતાવી શકાય કે સદરહુ લગનવાળા સદરહુ બી પુરુષ એ બેઉને એક બીજાનો સમાગમ કોઇ એવે સમયે થયો નથી કે સખસ મજકુરની ગર્ભ ઉત્પત્તિ થઇ શકે, તો પછી એ પ્રમાણે સમજવું નહિં.

૧૧૩ બ્રિટીશ સરકારના મુલકનો કોઇ ભાગ દેશી સંસ્થાને કાંવા રાજ કાંવા હાકિમને સ્વાધીન કરવામાં આવ્યો છે, એવું જાહેરનામું ગેઝેટ બોર્ડ ઇન્ડિયામાં છાપવામાં આવે તો એવા જાહેરનામામાં લખેલી તારીખે એનો મુલક કાયદેસર રીતે સ્વાધીન કરવામાં આવ્યો, એ વાતનું સદરહુ જાહેરનામું નિર્ણયકારક સાબીતી છે એમ સમજવું.

૧૧૪ કોઇ અમુક કામની હકીકતને સંબંધે કુદરતી બનાવની, તથા મનુષ્યની વર્તણૂકની તથા સરકારી તથા ખાનગી કામકાજની સાધારણ ગતી ઉપર વિચાર રાખતાં કોઇ હકીકત બંધાવેલો સંબંધ છે એવું કાર્ટની નજરમાં આ તો તે હકીકત બનેલી છે, એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે.

દૃષ્ટાંત—નીચે પ્રમાણેના અનુમાન કરવાને કાર્ટની મુખ્તીઆરી છે. (અ) ચોરી થયા પછી થોડી વારે ચોરીનો માલ કોઇ માણસના કબજામાં હોય અને તે માણસ સદરહુ ચોરીનો માલ પોતાના કબજામાં શી રીતે આવ્યો તે ન બતાવી શકે તો માણસ મજકુર ચોરી કરનાર છે. અથવા તેણે ચોરીનો માલ જાણીને તે લીધો છે એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે, (બ) ગુન્હાના કામમાં ગુન્હેગારની સાબીતી જુખાનીને મુખ્ય મુદ્દાની વાત બીજા પુરાવાથી પુષ્ટી ન મળે તો તે સાબીતીનું કહેવું બહુસો રાખવા યોગ્ય નથી એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે. (ક) હુડી શીકારી અથવા તેના ઉપર શેરો થયો તો પછી સારા અવેજ ઉપરથી શીકારી અથવા શેરો થયો એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે. (ડ) જે પુરાવો રજુ કરી શકાય એવો છે. પરંતુ તે રજુ ક્યો નથી, તે પુરાવો રજુ થાય તો રજુ નહીં કરનાર સખસને પ્રતિકુળ છે, એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે. (ઈ) કોઇ માણસને કોઇ સવાલનો જવાબ આપવાની કાયદાથી ફરજ નથી, તે સવાલનો તે સખસ જવાબ ન આપે ત્યારે જવાબ આપ્યો હોય, તો તે સખસને પ્રતિકુળ પડશે એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે.

બાબ ૮ મો. પ્રતિબંધ.

૧૧૫ જ્યારે કોઇ એક સખસે પોતે ધરાર કરીને, કાંવા કોઇ કૃત્ય કરીને, કાંવા કોઇ કરવાનું

તે ન કરીને, કોઈ બીજા સખસ પાસે અમુક વાત ખરી છે, એવી ધારણા કરાવી હોય, અથવા કરવા દીધી હોય તથા તે ધારણા ઉપરથી કોઈ અમલ કરાવ્યો હોય અથવા કરવા દીધો હોય, તો તે સખસની તથા સદહુ બીજા સખસ કો'વા તેના પ્રતિનિધી વચ્ચે ચાલતી ફરીઆદીમાં અથવા કામમાં સદરહુ વાતનો ખરાબણનો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી સખસ મજકુરને કો'વા તેના પ્રતિનિધીને આપવી નહીં.

દુષ્ટાંત—અ જાણી જોઈને એવું કાંઈ કરે છે કે, તે ઉપરથી અમુક જમીન અમી છે, એવું બંને માન્યું અને તેથી જમીન મજકુર ખરીદ કરીને તેના રૂખીઆ આપવાને લક્ષ્યાયો. પાછળથી જમીન મજકુર અમી માલકીમાં આવી ત્યારે અ સદરહુ વેચાણ એવા સખસ ઉપરથી રદ કરાવવા માગે છે કે વેચાણ થયું તે વખતે તે જમીન ઉપર મહારો કાંઈ હક નહોતો. તો પોતાનો હક નહોતો એ વાત અને સામીત કરવા દેવી નહીં.

૧૨૬ સ્થાવર મિલકતના ગણોતીયા કો'વા ભાકુતને અથવા તે ગણોતીયા કો'વા ભાકુતના હક ઉપરથી જે સખસનો હક ઉત્પન્ન થયો હોય તે સખસને સદરહુ ગણોતીયાનો કો'વા ભાકુતનો સંબંધ જરી હોય, તે દરમીયાનમાં એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં, કે સદરહુ સ્થાવર મિલકતના માલિકનો તે મિલકત ઉપર ગણોતીયા કો'વા ભાકુત મજકુરનો સંબંધ થયો, તે વખતે કાંઈ હક હતો નહીં, અને હરકોઈ સ્થાવર મિલકતના કબજેદારના પરવાનગી તે મિલકત જે સખસે પોતાના તાથામાં લીધી હોય તે સખસને એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં કે સદરહુ પરવાનો આપતી વખતે એવા કબજેદારનો એવા કબજા ઉપર હક હતો નહીં.

૧૨૭—કોઈ ડુંડી શીકારનારને એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં કે ડુંડી આપનાર સખસનો એવી ડુંડી આપવાનો કે તે ઉપર શેરો કરવાનો અધિકાર નહોતો. અને કોઈ નીક્ષેપીને અથવા જે સખસને કાંઈ પરવાનો આપ્યો હોય તે સખસને પણ એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં કે નીક્ષેપ અથવા પરવાનો શરૂ થતી વખતે તે નીક્ષેપતાને અથવા પરવાનો આપનાર સખસને એ પ્રમાણે નિક્ષેપ કરવાનો અથવા એવો પરવાનો આપવાનો અધિકાર નહોતો.

ખુલાસો—૧ એા ડુંડી શીકારનાર એવો ઇન્કાર કરવાને મુખત્યાર છે કે, ડુંડી મજકુર ઉપરથી જે સખસ તે ડુંડી આપવાનું સમજાય છે તે ડુંડી ખરેખરો આપી નથી. ખુ. ૨ જે નીક્ષેપી નીક્ષેપતા શીવાય બીજા કોઈ સખસને નીક્ષેપવાળો માલ આપે તો નીક્ષેપી એવું સામીત કરવાને મુખત્યાર છે કે જે સખસને તેણે માલ આપ્યો છે, તે સખસનો નીક્ષેપતા વિરૂદ્ધ માલ મજકુર ઉપર હક હતો.

બાબ ૯ એા સાક્ષીઓ બાબત.

૧૨૮ સર્વ કોઈ સખસ સાહેદી આપવાને શક્ત છે એમ સમજવું, પરંતુ કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે, કાચી ઉમ્મરને લીધે અથવા અતીશય જયહીને લીધે અથવા શરીરના કો'વા મનના કાંઈ રોગને લીધે અથવા એવા પ્રકારના બીજા કોઈ કારણને લીધે તેને જે સવાલ પુછવામાં આવે તે તે સમજી શક્તા નથી અથવા તે સવાલોના સમજણવાળા જવાબ આપી શક્તા નથી તો તે સખસો સાહેદી આપવાને શક્ત છે એમ સમજવું નહીં.

ખુલાસો—દીવાનો માણસ સાહેદી આપવાને અશક્ત નથી, પરંતુ તેને સવાલ પુછવામાં આવે તે જે દીવાનાપણાના નાસખમથી તે સમજી શક્તો ન હોય તો તેને અશક્ત છે.

૧૨૯—જે સાહેદ બોલી શક્તો ન હોય તે સાહેદ લખાણ વડે કો'વા ચીન્હો વડે એવી જે રીતે પોતાની જુથાની સમજાઈ શકે એવી કરી શક્તો હોય, તેવી કોઈ રીતે જુથાની આપવાને મુખત્યાર છે. પરંતુ એવું લખાણ તથા એવા ચીન્હો ખુદ્દી કોર્ટમાં થતાં જોઈએ. એ પ્રમાણે આપેલા પુરાવાને મુખ જુથાની પુરાવો સમજવો.

૧૨૦ તમામ દીવાની કામોમાં દાવાના પક્ષકારો તથા દાવાના હરકોઈ પક્ષકારનો ધણી અથવા તે ધણીઆણી સાહેદી આપવાને શક્ત છે એમ સમજવું. ફાજદારી કામોમાં હરકોઈ સખસની વિરૂદ્ધ પુરાવો આપવાને એવા સખસોનો ધણી અથવા તેની ધણીઆણી અનુક્રમે શક્ત છે એમ સમજવું.

૧૨૧ હરકોઈ જડજ અથવા માછલેને કોર્ટમાંની તેની એવા જડજ અથવા માછલે તરીકેની

વર્તણુક વીશના અથવા એવા જડજ અથવા માણસેના રૂએ જે વાત તેના મુદ્દામાં કોર્ટમાં આવી હોય, તે વીશના હરકોષ સવાલો પુછવામાં આવે, તેવા જવાબ દેવા સદરહુ જડજ અથવા માણસેને જે કોર્ટને તામે તે હોય તેવી કોર્ટના ખાસ હુકમ સીવાય ફરજ પાડવી નહીં, પરંતુ એ પ્રમાણે કામ કરતાં દરમીયાનમાં પોતાની રૂઆ કોષ ખીજી ખીનાઓ બની હોય તે વીશે તેને સવાલ પુછી શકાય.

દૃષ્ટાંત—(અ) સેસનકોર્ટની રૂઆ અના ઉપર તજવીજ ચાલે છે તે વખતે અ જાહેર કરે છે કે જ નામના માણસે એક જુમાની ગેર રીતે લીધી, કોષ ઉપલી કોર્ટના ખાસ હુકમ સીવાય એ વીશના સવાલોના જવાબ આપવાની બને ફરજ પાડી શકાતી નથી. (બ) જ નામના માણસેની રૂઆ પોલીસે આહોદી આપ્યાનું અના ઉપર સેસનકોર્ટમાં તહોમત છે, ઉપલી કોર્ટના ખાસ હુકમ સીવાય અ એ શું કશું તે બંને પુછી શકાતું નથી. (ક) જ નામના સેસન જડજની રૂઆ તજવીજ દરમીયાનમાં એક પોલીસ અમલદારનું ખુન કરવાની કોર્ટીશ કરવાનું અના ઉપર સેસનકોર્ટમાં તહોમત છે. શી ખીના બની એ વીશે બંને સવાલ પુછી શકાય છે.

૧૨૨ જે સખસનું લગન થયેલું છે કીંવા હતું તેવા હરકોષ સખસને લગન સંબંધમાં દરમીયાનમાં જેની જેની સાથે લગન થયેલું છે અથવા થયેલું હતું, તેણે હરકોષ વાત કહી હોય તે વાત સદરહુ કહેનાર સખસની કીંવા હક સંબંધે તેના પ્રતિનીધીની રજા મંદી સિવાય પ્રકટ કરવાની તે સખસને ફરજ પાડવી નહીં, કીંવા એવી કોષ વાત પ્રકટ કરવાની તે સખસને સદરહુ પ્રમાણેની રજા મંદી સિવાય પરવાનગી આપવી નહીં, પરંતુ પરણેલા સખસોની વચ્ચેની માંહેમાંહેની ફરીયાદીઓના કામેમાં અથવા કોષ પરણેલ સખસે પોતાનું જેની સાથે લગન થયું છે, તેના વિરુદ્ધ કોષ ગુન્હો કીધો હોય તે બદલ તેના ઉપર ફોજદારીમાં ફરીઆદ થઇ હોય તેવા કામેમાં ઉપર પ્રમાણેની કોષ વાત પ્રકટ કરવાની તે સખસને ફરજ પાડવાને કીંવા પરવાનગી આપવાને બંધન છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨૩ રાજ્ય પ્રકરણ સંબંધી પ્રસિદ્ધ નહી થયેલા સરકારી દફતર ઉપરથી મળેલો પુરાવો આપવાને કોષ પણ સખસને પરવાનગી આપવી નહીં, પરંતુ જે ખાતાનું સદરહુ દફતર હોય તે ખાતાના ઉપરી અધિકારી પરવાનગી આપે તો સદરહુ પ્રમાણે પુરાવો આપવા દેવો. ઉપરી અધિકારી મજબૂરને યોગ્ય જણાય તે પ્રમાણે તેણે પરવાનગી આપવી કીંવા ન આપવી.

૧૨૪ કોષપણ સરકારી અધિકારીને સરકારી હોદ્દાની રૂબરૂ બંડેસાની વાત કહેવામાં આવી હોય તે વાત પ્રગટ કરવાથી સાર્વજનિક હિતને નુકશાન છે, એવું તે સરકારી અધિકારીની નજરમાં આવે ત્યારે વાત મજબૂર પ્રગટ કરવાની ફરજ અધિકારી મજબૂરને પાડવી નહીં.

૧૨૫ કોષ પણ માણસે અથવા પોલીસ અમલદારે, કોષપણ ગુન્હો બન્યા બાબતની કોષપણ ખબર ક્યાંથી મેળવી તે કહેવાને તે માણસેને અથવા પોલીસ અમલદારને ફરજ પાડવી નહીં, તથા કોષપણ મુલકી અમલદારે સાર્વજનિક મહેસુલ વિરુદ્ધ કોષપણ ગુન્હો બન્યા બાબતની ખબર ક્યાંથી મેળવી, તો કહેવાને તે મુલકી અમલદારને ફરજ પાડવી નહીં.

ખુલાસો—આ કલમમાં “મુદકી અમલદાર” એ શબ્દનો અર્થ એ છે કે સાર્વજનિક મહેસુલના કોષપણ ખાતાના કામેમાં અથવા કામ બાબતની મોકરીમાં રાખેલો કોષપણ અમલદાર—

૧૨૬ કોષપણ બારીસ્ટર કીંવા પ્લીડર કે વકીલને જે વાત તેને તેના અસીલે અથવા તેના તરફથી કોષપણે એવા બારીસ્ટરનું કીંવા બટરનીનું કે વકીલનું કામ કરવા પ્રસંગે તથા કામ મજબૂર કરવાને કહી હોય તે વાત કરવાની પરવાનગી અથવા કોષપણ દસ્તાવેજની સ્થિતિ કીંવા મજબૂરથી તે પોતાના રોજગારનું કામ કરવાને પ્રસંગે તથા કામ મજબૂર કરવાને માટે વાકેફ થયો હોય, તે સ્થિતિ કીંવા મજબૂર પ્રકટ કરવાની પરવાનગી અથવા એવું કામ કરવાને પ્રસંગે તથા કરવાને માટે તેણે પોતાના અસીલને કોષપણ સલાહ આપી હોય તે પ્રગટ કરવાની પરવાનગી તેના અસીલની સ્પષ્ટ રજા મંદી સીવાય કોષપણ સમયે આપવી નહીં. પરંતુ આ કલમ માંહેના કોષપણ મજબૂરને આધારે નીચે લખેલી વાત પ્રગટ થતી બચે છે એમ સમજવું નહિ. (૧) કોષપણ એવી વાત હરકોષ ગુન્હાનું કામ કીધો હોય તે. (૨) હરકોષ બારીસ્ટરનું કીંવા પ્લીડરનું, કીંવા બટરનીનું કીંવા વકીલનું કામ કર-

વાને પ્રસંગે ખારીસ્ટર કીવા પ્લીડર કીવા અટરની કીવા મજકુરના જોવામાં એવી હકીકત આવી હોય કે તે ઉપરથી એમ માન્ય પડે કે કામ મજકુર કરવું શરૂ કર્યા પછી હરકોઇ ગુન્હો અથવા દગો થયો છે. સદરહુ હકીકત સદરહુ ખારીસ્ટર કીવા પ્લીડર કીવા અટરની, કીવા વકીલના ધ્યાન ઉપર તેના અશીલે કીવા અસીલની તરફથી કોઇએ આજી હતી કે નહીં તે કાંઇ જોવાની જરૂર નથી.

ખુલાસો—આ કલમમાં જે ફરજ કહી છે તે સદરહુ કામ ઉપરથી ખારીસ્ટર કીવા પ્લીડર, કીવા અટરની, કીવા વકીલ, મજકુર દુર થયા પછી જરૂર રહે છે.

દર્શાવ—અ) આ નામનો અશીલ આ નામના એક અટરનીને કહે છે કે, મેં ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કર્યો છે. મારી ઇચ્છા એવી છે કે, તમે મારી તરફથી એ તહોમતનો જવાબ કરો. ગુન્હેગાર જાણેલા માણસ તરફથી તહોમતનો જવાબ આપવો એ કાંઇ ગુન્હાનું કામ નથી તેથી સદરહુ વાત પ્રગટ થતી બચે છે આ આ નામનો એક અશીલ આ નામના એક અટરનીને કહે છે કે, એક બનાવટના લેખનો ઉપયોગ કરીને મારે કોઇ મિલકતનો કબજો લેવાની ઇચ્છા છે એ લેખ ઉપર તમે ફરીયાદ માંડો, તેમાં—આ વાત ગુન્હાનું કામ સાધવા માટે કહી તેથી તે પ્રગટ થતી બચતી નથી.

૧૨૭ કા. ૧૨૬ મી માં કહેલા નિયમો ખારીસ્ટરોના તથા પ્લીડરોની તથા અટરનીઓના તથા દુલાસીઆ તથા કારકુનો કીવા નોકરોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૨૮ કોઇ દાવાનો પક્ષકાર પોતાનીજ દરખાસ્ત ઉપરથી અથવા બીજી રીતે તે ફરીઆદીમાં સાહેદી આપે તો તેણે કલમ ૧૨૬ મી માં લખ્યા પ્રમાણેની બાબતો પ્રકટ કરવાની રજા મંદી તે ઉપરથી આપી એમ જણવું નહીં, અને કોઇ દાવાનો અથવા મુકદ્દમાનો હરકોઇ પક્ષકાર એવા કોઇ ખારીસ્ટર, પ્લીડર, અટરની, કીવા વકીલને સાહેદ તરીકે બોલાવે, તો તેણે સદરહુ પ્રમાણે પ્રગટ કરવાની રજા મંદી આપી એમ માત્ર ત્યારે જણવું કે જ્યારે સદરહુ ખારીસ્ટર, અટરની, અથવા વકીલને એવી બાબતો વીશે તે સવાલ પુછે કે, તે એવો સવાલ ન પુછત તો તે બાબત તે ખારીસ્ટર, અટરની કીવા વકીલ પ્રગટ કરી શકત નહીં.

૧૨૯ કોઇ સખસની વચે તથા તેના સંબંધી રોજગાર કરનાર સલાહકારની વચે કાંઇ બાંસની વાત થઈ હોય તે પ્રગટ કરવાને તે સખસને ફરજ પાડવી નહીં. પરંતુ તે સખસ સાહેદ તરીકે સાહેદી આપવા પોતાની મેજેજ ઉભો થાય, તો તેણે જે કાંઇ પુરાવો આપ્યો હોય તે પુરાવાનો ખુલાસો કરવાને એવી જેટલી વાત જણવાની ફાટની નજરમાં જરૂર જણાય તેટલી વાત પ્રગટ કરવાની તેને ફરજ પાડી શકાય છે. પણ બીજી વાત પ્રગટ કરવાની ફરજ પાડી શકાતી નથી.

૧૩૦ જે સાહેદ ફરીયાદીમાં પક્ષકાર નથી, તેવા સાહેદને હરકોઇ મીલકતના પોતાના ખત, કપાલા અથવા જે દસ્તાવેજ ઉપરથી તે હરકોઇ મિલકત ઉપર ગોરાદાર તરીકે, અથવા ધરેણે રાખનાર તરીકે હક રાખતો હોય, તેવા હરકોઇ દસ્તાવેજ, અથવા જે દસ્તાવેજ રજુ કરવા ઉપરથી તે ગુન્હામાં આવે એવું હોય તે દસ્તાવેજ ગુજરવાને ફરજ પાડવી નહિ, પરંતુ જે સખસ એવાં ખત રજુ કરાવવા માગતો હોય, તે સખસ સાથે અથવા તે સખસ ઉપરથી જે સખસનો હક ઉત્પન્ન થયો એવા કોઇ સખસ સાથે સદરહુ સાહેદ ખત મજકુર ગુજરવાને લખાણ કરીને કબુલ કીધું હોય તો સદરહુ પ્રમાણે ફરજ પાડી શકાય છે.

૧૩૧. કોઇ પણ સખસને તેના કબજામાંના એવા દસ્તાવેજો ગુજરવાની ફરજ પાડવી નહીં કે તે દસ્તાવેજ હરકોઇ બીજા સખસના કબજામાં હોત તો તે ગુજરવાની ના પાડવાનો તેનો હક હોત, પરંતુ સદરહુ બીજો સખસ દસ્તાવેજો મજકુર ગુજરવાને રજા મંદી આપતો હોય તો સદરહુ પ્રમાણે ફરજ પાડી શકાય છે.

૧૩૨. હરકોઇ ફરીયાદીમાં અથવા દીવાની કીવા ફોજદારી કામમાં તકરારી બાબતને લગતી હરકોઇ બાબત વીશેના સવાલનો જવાબ કોઇ સાહેદ આપે તો તે જવાબ તે સાહેદને ગુન્હામાં આણવો, અથવા તે જવાબ ઉપરથી પ્રત્યક્ષ કીવા પરંપરા સંબંધે સાહેદ મજકુર ગુન્હામાં આવે એવું થશે. અથવા તે જવાબ એવા સાહેદને દ્રવ્ય દંડને કીવા કાયદો તોડવાની ગુન્હેગારીને પાત્ર કરશે અથવા તે જવાબ

ઉપરથી સાહેદ મજકુર પ્રત્યક્ષ કીંવા પરપરા સંબંધી દ્રવ્ય દંડને કીંવા કોઈ કાયદો તોડવાની ગુન્હેગારીને પાત્ર થાય એવું થશે. એવા સમય ઉપરથી સદરહુ સાહેદને સદરહુ સવાલનો જવાબ આપવાની મારી આપવી નહીં. પરંતુ એવો જે જવાબ આપવાની સાહેદને ફરજ પાડવામાં આવી હોય તે જવાબ ઉપરથી ખોટી સાહેદી આપવા બદલ તેના ઉપર જે ફાજદારી મુકદ્દમો ચાલે તે સીવાય બીજો ફાજદારી મુકદ્દમો તેના ઉપર ચલાવવો નહીં, કીંવા તેને પકડવો નહીં, કીંવા કોઈ પણ ફાજદારી કામમાં જવાબ મજકુર તેની વિરૂદ્ધ સાખીત કરવો નહીં.

૧૩૩. ગુન્હાના કામમાં તહેમતવાળા સખસનો સોખતી તહેમતવાળા સખસની વિરૂદ્ધ સાહેદી આપવાને લાયક છે, અને કોઈ ગુન્હો સાખીત કરવાનો ફરાવ એવા સોખતીની વગર પુછીની સાહેદી ઉપરથી કર્યો છે. એજ કારણને લીધે માત્ર સદરહુ ફરાવ ગેરકાયદો છે. એમ સમજવું નહિં.

૧૩૪. હરકોઈ કામમાં હરકોઈ હકીકત સાખીત કરવાને સાર સાહેદોની અમુક સંખ્યા નોંધએ એમ સમજવું નહીં.

આખ ૧૦ મો—સાક્ષીઓ તપાસવા બાબત.

૧૩૫. સાહેદો કેવા અનુક્રમે ગુજરવા તથા તેની સાહેદી કેવે અનુક્રમે લેવી એ બાબત દીવાની તથા ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી વખતે વખત જે કાયદો તથા વહીવટ હોય તે મુજબ જેના તે કાયદા તથા વહીવટ પ્રમાણે અમલ કરવો, ને એવો કોઈ કાયદો ન હોય તો કોર્ટની નજરમાં દુરસ્ત લાગે તેમ કરવું.

૧૩૬. જ્યારે હરકોઈ હકીકતનો પુરાવો આપવાનું હરકોઈ પક્ષકાર કહે, ત્યારે જાહેર કરેલી હકીકત સાખીત થાય તો તે લગતી થી રીતે છે, એવું સદરહુ પુરાવો આપવાનું કહેનાર સખસને પૂછવાને જડજ મુખત્યાર છે. અને સદરહુ હકીકત સાખીત થાય તો તે લગતી છે એવું જડજની નજરમાં આવે તો તેણે પુરાવો મજકુર લેવો અગર એવું નજરમાં ન આવે તો તે લેવો નહીં. જે હકીકત સાખીત કરી આપવાનું કહેવામાં આવે તે હકીકત એવી હોય કે કોઈ હકીકત સાખીત થાય તોજ માત્ર તેનો પુરાવો લેવાઈ શકાય, ત્યારે સદરહુ પ્રથમ કહેલી હકીકતનો પુરાવો આપતાં પહેલાં સદરહુ પાછળથી કહેલી બીજી હકીકત ન સાખીત થવી નોંધએ. પણ પક્ષકાર મજકુર એવી હકીકતની સાખીતી આપવાનું પોતાને માથે લે અને તે વીશે કોર્ટની ખાત્રી થાય તો તેમ થવાની જરૂર નથી.

એક જાહેર કરેલી હકીકત લગતી છે કે નહીં એ વાત બીજી જાહેર કરેલી હકીકત પ્રથમ સાખીત થયેલી માલમ પડે એવી હોય ત્યારે જડજની નજરમાં યોગ્ય જણાય તે પ્રમાણે સદરહુ બીજી વાત સાખીત કરતા પહેલાં સદરહુ પહેલી વાતનો પુરાવો આપવાની પરવાનગી આપવાને અગર સદરહુ પહેલી વાતનો પુરાવો આપતા પહેલાં સદરહુ બીજી વાતનો પુરાવો આપવાનો હુકમ કરવાને જડજ મુખત્યાર છે.

ટિપ્પણ—(અ) એક લગતી હકીકત વીશે એક જાહેર કર્યા પ્રમાણે ગુજરી ગયલા સખસે કહેલો મજકુર સાખીત કરી આપવાનું કહેવામાં આવ્યું છે. એ મજકુર કલમ ૩૨ મુજબ લગતો છે. એ મજકુરનો પુરાવો આપતાં પહેલાં એવો પુરાવો આપવાનું કહેનાર સખસે સખસ મજકુર ગુજરી ગયો છે, એ હકીકત સાખીત કરવી નોંધએ. (બ) એક જાહેર કર્યા પ્રમાણે જોવાઈ ગયલા દસ્તાવેજનો મજકુર નકલ વડે સાખીત કરી આપવાનું કહેવામાં આવ્યું છે, નકલ મજકુર ગુજરતા પહેલાં તે નકલ ગુજરવાનું કહેનાર સખસે સદરહુ અસલ દસ્તાવેજ જોવાઈ ગયો છે, એ સાખીત કરવું નોંધએ.

૧૩૭ જે પક્ષકારે સાહેદને બોલાવ્યો હોય તે પક્ષકાર તે સાહેદને તપાસે તેને મુખ્ય તપાસણી કહેવી. સામાનો પક્ષકાર સાહેદને તપાસે તેને ઉલટ તપાસણી કહેવી. ઉલટ તપાસણી થયા પછી જે પક્ષકારે સાહેદને બોલાવ્યો હોય તે પક્ષકાર સાહેદને તપાસે તેને ફરી તપાસણી કહેવી.

૧૩૮ સાહેદોની પ્રથમ મુખ્ય તપાસણી કરવી, પછી (જે સામા પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો) ઉલટ તપાસણી કરવી, અને ત્યાર બાદ (સાહેદને બોલાવનાર પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો) ફરી તપાસણી કરવી.

મુખ્ય તપાસણી તથા ઉલટ તપાસણી લગતી હકીકત બાબત હોતી જોઇએ, પણ ઉલટ તપાસણીમાં જે સાહેદે મુખ્ય તપાસણીમાં લખાવી હોય તેજ હકીકત વીશે માત્ર સવાલ પુછવા એવી જરૂર નથી. ઉલટ તપાસણીમાં જે બાબતોનો ખોલ થયો હોય તે બાબતનો ખુલાસો થવાના કારણસર સવાલો ફરી તપાસણીમાં પુછવા, અને ફરી તપાસણીમાં કોર્ટની પરવાનગીથી કાંઈ નરી બાબત નીકળે તો તે બાબત વિષે ફરી ઉલટ સવાલ પુછવાને સામો પક્ષકાર મુખત્યાર છે.

૧૩૬ જે સખસના ઉપર કાંઈ દસ્તાવેજ રજુ કરવાનો સમન્સ થાય તે સખસે તે દસ્તાવેજ રજુ કર્યો એ હકીકત ઉપરથી જ માત્ર સખસ મજકુર સાહેદ બન્યો એમ સમજવું નહીં, અને તેને જ્યાં સુધી સાહેદ તરીકે ખોલાવામાં આવ્યો નથી ત્યાં સુધી તેની ઉલટ તપાસણી કરી શકાતી નથી.

૧૪૦ ચાલ ચલણુ બાબતના સાહેદોની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી કરી શકાય છે.

૧૪૧ સવાલ પુછનાર સખસ જે જવાબ મળવાની ઇચ્છા રાખતો હોય અથવા આશા રાખતો હોય તે જવાબ જે સવાલ ઉપરથી નીકળી આવે તેવા સવાલને સુચક સવાલ કહેવામાં આવે છે.

૧૪૨—મુખ્ય તપાસણીમાં અથવા ફરી તપાસણીમાં સુચક સવાલ સામો પક્ષકાર હરકત લે તો કોર્ટની પરવાનગી સીવાય પુછવા જોઇએ નહીં.

જે બાબતો પ્રસ્તાવનારૂપ હોય અથવા બીજી તકરારી હોય અથવા કોર્ટના અબીપ્રાયમાં પુરતી રીતે સાબીત થઈ ચૂકી હોય તે બાબતો વીશે સુચક સવાલો પુછવાની કોર્ટે પરવાનગી આપવી.

૧૪૩ ઉલટ તપાસણીમાં સુચક સવાલો પુછી શકાય છે.

૧૪૪ હરકાઇ સાહેદની સાહેદી લેવાની હોય તે દરમીયાનમાં તેને એવું પુછી શકાય છે કે જે કારર કીંવા દાન, કીંવા મીલકતની બીજી રીતની વ્યવસ્થા બાબત તે સાહેદી આપે છે, તે કારર કીંવા દાન, કીંવા મીલકતની બીજી રીતની વ્યવસ્થા કોઈ દસ્તાવેજમાં લખેલી નહોતી કે કેમ, અને જો તે એમ કહે કે લખેલી હતી તો, અથવા જે દસ્તાવેજ કોર્ટના અબીપ્રાય પ્રમાણે રજુ થયો જોઇએ, એવા હરકાઇ દસ્તાવેજના મજકુર વીશે તે સખસ કાંઈ વાત કહેવા જતો હોય તો સામો પક્ષકાર એવી હકીકત લેવાને મુખત્યાર છે કે દસ્તાવેજ મજકુર રજુ થતાં સુધી અથવા જે હકીકતો સાબીત થયે સદરહુ સાહેદને ખોલાવનાર પક્ષકારને દસ્તાવેજ મજકુરનો હોયમ પુરાવો આપવાનો હક થતો હોય તે હકીકતો સાબીત થાય ત્યાં સુધી એવો પુરાવો લેવો જોઇએ નહીં.

ખુલાસો—દસ્ત વેગેના મજકુર વિષે બીજા સખસોએ કહેલી વાત સ્વતઃ લગતી હોય તો તે વાતોની મુખબુવાની સાહેદી સાહેદે આપી શકે છે.

દૃષ્ટાન્ત—તકરાર એવી છે કે અ એ બ ના ઉપર હુમલો કીધો છે કે નહીં. તેમાં ક એવી સાહેદી આપે છે કે, અ એ ક ને એવું કહેતાં ક એ સાંભળ્યું કે બ એ કાગળ લખ્યો તેમાં મારા ઉપર ચોરીનું તહોમત મૂક્યું છે અને તેનું વેર હું લઇશ. આ વાત લગતી છે, કારણ કે હુમલો કરવાનો અ નો શું હેતુ હતો, તે એ ઉપરથી માલમ પડે છે, સમગ્ર આગળ વીશે કાંઈ પુરાવો આપવામાં ન આવે તોપણ સદરહુ વાતનો પુરાવો આપી શકાય છે.

૧૪૫—કોઈ સાહેદે પેસ્તર કાંઈ મજકુર લખેલો હોય અથવા કહ્યો હોય તે લખી લેવામાં આવ્યો હોય, તથા તે તકરારી બાબતને લગતો હોય તો તે લખાણ તેને બતાવ્યા સીવાય અથવા સાબીત કર્યા સિવાય સદરહુ બાબત તેની ઉલટ તપાસણી કરી શકાય છે. પરંતુ લખાણ મજકુરથી તેને ખોટા પાડવાનો ઇરાદો હોય તો તે લખાણ સાબીત કરી શકાય તે પહેલાં લખાણ મજકુરના જે ભાગે તેને ખોટા પાડવાના કામમાં લેવાના હોય તે ભાગે તેના લક્ષ ઉપર આજુવા જોઇએ.

૧૪૬ જ્યારે કોઈ સાહેદની ઉલટ તપાસણી લેવામાં આવે ત્યારે આ આકટમાં ઉપર ખોલ કરી અથવા પ્રમાણેના સવાલોની સાથે જે સવાલોથી નીચે લખેલી બાબતોનો ખુલાસો થાય તેજ સવાલો પણ તેને પુછી શકાય છે.

(૧) સાહેદ મજકુર સાચુ બોલે છે કે નહીં તેથી તેની પરીક્ષા લેવા બાબત. (૨) તે કાંણ છે, તથા તેની સંસારમાં કેવી સ્થિતિ છે તે બાબત અથવા (૩) તેની આવશ્યકજીને હાની લગાડી તેના ઉ-

પરના ભંડો નમો પાડવા બાબત-આવા સવાલના જવાબ ઉપરથી પ્રત્યક્ષ કીવા પરંપરા સંબંધે સાહેદ મજકુર ગુન્હામાં આવે એવું થતું હોય અથવા જવાબ મજકુર તેને દ્રવ્ય દંડને કીવા કાયદો તોડવાની ગુન્હેગારીને પાત્ર કરતો હોય, અથવા તે ઉપરથી પ્રત્યક્ષ કીવા પરંપરા સંબંધે તે દ્રવ્ય દંડને કીવા કાયદો તોડવાની ગુન્હેગારીને પાત્ર થાય એવું થતું હોય તો પણ સવાલ મજકુર પુછી શકાય છે.

૧૪૭ જો હરકાષ એવો સવાલ દાવાને કીવા કામને લગતી હોય તેવી બાબત વીશે હોય તો કલમ ૧૩૨ મી માં લખેલા નિયમો તેને લાગુ પડે છે.

૧૪૮ એવા હરકાષ સવાલ એવી બાબત વીશે હોય તે ઉપરથી સાહેદની ચાલચલણને હાની પહોંચાથી તેના ઉપરના ભંડોમાં અંતર પડે, તે શીવાય બીજી રીતે તે બાબત દાવામાં કીવા કામમાં લગતી ન હોય તો તે સવાલને જવાબ દેવાની સાહેદને ફરજ પાડતી કે નહીં તે કોર્ટ દ્વારા, અને જો કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો સવાલ મજકુરને જવાબ દેવાની સાહેદને ફરજ નથી. એવી તે સાહેદને સૂચના આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. સદરહુ મુજબ ઠરાવ કરતી વખતે તીચે લખેલી બાબતો ઉપર કોર્ટ દ્વારા રાખવું.

(૧) સદરહુ સવાલ જો એવા પ્રકારના હોય કે તે ઉપરથી જે આરોપ મુકવામાં આવતો હોય તે સાચો પડે તો જે બાબતની તે સાહેદ આપતો હોય તે બાબતમાં તેના ઉપર ભંડો રાખવા સંબંધીત કોર્ટના અભીપ્રાયમાં ભારે પડે તો તે સવાલ મુનાસીબ છે, એમ સમજવું (૨) સદરહુ સવાલ ઉપરથી જે આરોપ મુકવામાં આવતો હોય તે એવા લાંબા કાળની બાબતો સંબંધી કીવા એવા પ્રકારનો હોય કે તે સાચો પડે તો જે બાબતની સાહેદ મજકુર સાહેદ આપતો હોય તે બાબતમાં તેના ઉપર ભંડો રાખવા સંબંધીત કોર્ટના અભીપ્રાયમાં ફેર પડે એવું નહોય કીવા બુજા ફેર પડે એવું હોય, તો તેના સવાલોને ગેર મનાસીબ સવાલ સમજવા. (૩) સાહેદની ચાલચલણ ઉપર જે આરોપ મુકવામાં આવ્યો હોય તે કેટલો ભારે છે તથા સાહેદ મજકુરની સાહેદી કેટલી અગત્યની છે એ જોવાનું ઉપર વિચાર કરતાં તે બેઉ વચ્ચે મોટો અંતર માલમ પડે તો એવા સવાલ ગેર મુનાસીબ જણવા. (૪) સાહેદ જવાબ આપવાની ના કહે તો તે ઉપરથી કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો એવી ધારણા કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે કે જવાબ આપ્યો હોય તો તે પ્રતીકુળ પડે.

૧૪૯ કલમ ૧૪૮ મી માં બોધ કર્યો છે, તેવા સવાલ ઉપરથી જે આરોપ મુકવામાં આવતો હોય તે આરોપ સારા પાયા ઉપર છે એવું ધારવાને તે પુછનાર સમસને યોગ્ય કારણ નહોય તો તેવા સવાલ પુછવો મુનાસીબ નથી.

ટિપ્પણ—(અ) એક બારીસ્ટરને એક અટરનીએ એવી સમજુત આપી કે, એક અગત્યનો સાહેદ ડાકાઢી કરનાર છે. સાહેદ મજકુર ડાકાઢી કરનાર છે કે શીરીતે ત તે સાહેદને પુછવાનું આ એક યોગ્ય કારણ છે. (બ) એક સાહેદને વીશે કરી વાત જાણ્યું માં નથી તેને વગર સધાને પુછ્યું કે તે ડાકાઢી કરનાર છે કે નહીં, આ સવાલ પુછવાને યોગ્ય કારણ નથી.

૧૫૦ જ્યારે કોર્ટના અભીપ્રાય એવો હોય કે હરકાષ એવો સવાલ યોગ્ય કારણ વગર પુછ્યો ત્યારે જો તે સવાલ હરકાષ બારીસ્ટર અથવા અટરનીએ અથવા પ્લીડર અથવા વકીલે પુછ્યો હોય તો કામ મજકુરની હકીકતનો રીપોર્ટ હાઇ કોર્ટમાં અથવા સદરહુ બારીસ્ટર કીવા અટરની કીવા વકીલ પોતાનું રોજગારનું કામ કરવાને પ્રસંગે જે અધિકારને તાબે હોય તેને કરી મોઝવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫૧ કોર્ટની નજરમાં જે સવાલ અથવા તપાસણી લગતી રહીત કીવા નીંદાયકુલ લાગે તે સવાલ અથવા તપાસણી કોર્ટની રૂઝ ચાલતી તકરારો સાથે કાંઈ લાગતી વગગતી હોય તો પણ તે કરવાની મના કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. પરંતુ તે જો તકરારી હકીકતની સાથે સંબંધ રાખતી હોય, અથવા તકરારી હકીકત હતી કે નહીં તે મુકરર કરવાને જાણવાની જરૂર હોય, એવી બાબતો સાથે સંબંધ રાખતી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે મના કરી શકાય નહીં.

૧૫૨ કોર્ટની નજરમાં એવું આવે કે કોઈ સવાલ અપમાન કરવાના કીવા મનને દુઃખ લેવાના ઇરાદાથી કીધો છે, અથવા સવાલ મજકુર સ્વતઃ મુનાસીબ હોય તો પણ કોર્ટની નજરમાં

એમ આવે કે તેનું રૂપ વગર જરૂરે મન દુખાવા જેવું છે તો તે સવાલ કોર્ટ કરવા દેવા નહીં.

૧૫૩ જ્યારે કોઈ સાહેબને હર કાંઈ સવાલ પુછ્યો હોય તથા તેનો તેણે જવાબ આપ્યો હોય તે ઉપરથી તેની ચાલચલણને હાની પહોંચ્યાથી તેના ઉપરનો ભંડો નખળો થાય એટલેજ માત્ર સવાલ મજબુર થતી તજવીજમાં લગતો હોય, ત્યારે તે સાહેબને ખોટો પાડવા સારું કાંઈ પણ પુરાવો આપવો નહીં, પણ તેણે જે ખોટો જવાબ દીધો હોય તો તેના ઉપર પાછળથી ખોટી સાહેદી આપવાનું તહોમત મુકી શકાય છે.

અપવાદ ૧ લો—કોઈ સાહેબને એવો સવાલ પુછ્યો હોય કે તમારા ઉપર પેસ્ટર કાંઈ ગુન્હો થયો છે કે નહીં, અને તેના જવાબમાં તે ના કહે તો પેસ્ટર ગુન્હો સાબીત થવાની વાતનો પુરાવો આપી શકાય છે. અપવાદ ૨ જે—કોઈ સાહેબને નીરપક્ષપાતીપણીને દોષ પહોંચે એવો હરકાંઈ સવાલ તે સાહેબને પુછવામાં આવે, અને તેના જવાબમાં જે હકીકત સુચવી હોય તેનો તે ઇન્કાર કરે તો તેને ખોટો પાડી શકાય છે.

દ્રષ્ટાંત—અ) એક વીમાદારના ઉપર દાવો થયો તેના જવાબમાં તેણે દગાનો સમજાવતાં બતાવ્યો, દાવેદારને એવો સવાલ પુછ્યો કે પેસ્ટરના એક કામમાં તમે દગલગાળ્યો દાવો કીધો હતો કે નહીં, દાવેદાર ના કહે છે. દાવેદાર મજબુરે એવો દાવો કીધો હતો, તે બતાવવાને પુરાવો આપવા માંડ્યો. એ પુરાવો લેવાઈ શકતો નથી. (બ) એક સાહેબને એવો સવાલ પુછવામાં આવ્યો કે, તમે કોઈ જગો-એથી અપરમાણીકપણીને સારું બતારું કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં, સાહેબ ના કહે છે, તેમાં અપરમાણીકપણીને માટે તે બરતરફ થયો હતો તે બતાવવાને પુરાવો આપવા માંડ્યો, એ પુરાવો લેવાઈ શકતો નથી. (ક) અ તે એવો સવાલ પુછ્યો કે તમે જ ની વીરફ પુરાવો આપો છો તે જ ના કુટુંબને તથા તમારા કુટુંબને માંહિમાંહે હાલેર ચાલ્યું આવે છે કે નહીં. અ ના કહે છે. સવાલ મજબુર ઉપરથી તેના નીરપક્ષપાતીપણીને દોષ પહોંચે એવું, એવા સમજાવથી તેને ખોટો પાડી શકાય છે.

૧૫૪ ઉલટ તપાસણીમાં સામા પક્ષકારથી પુછી શકાય એવા સવાલો કોઈ સાહેબને પુછવાની પરવાનગી તે સાહેબ બોલાવનાર સખસને કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫૫ કોઈ સાહેબ ઉપરના ભરોસાને નીચે લખેલી રીતીઓ એ સામે પક્ષકાર, અથવા કોર્ટ પરવાનગી આપે તો તે સાહેબને બોલાવનાર સખસ દોષ આપી શકે છે. (૧) જે સખસો એવી સાહેદી આપે કે સાહેબ મજબુરને હમે ઝાળખીએછીએ, તે ઉપરથી હમે તેને ભરોસાને પાત્ર માનતા નથી તેવા સખસોના પુરાવાથી (૨) પુરાવો આપવાને સાહેબ મજબુરને રશ્વત આપવામાં આવી છે, અથવા તે રશ્વત આપવામાંથી તે લેવાનું તેણે કબુલ કીધું છે અથવા તેને હરકાંઈ બીજી અયોગ્ય લાલચ મળી છે, એવું સાબીત કરવાથી. (૩) સાહેબ મજબુરની સાહેદીના જે ભાગ વિરફ પુરાવો આપી શકતો હોય તે ભાગ પેસ્ટર તેની કહેલી અથવા લખેલી વાતથી વિરફ છે, એવું સાબીત કરવાથી (૪) જ્યારે કોઈ સખસના ઉપર બળાત્કાર સંભોગ કર્યાને માટે અથવા બળાત્કારે આ ગમન કરવાની કોશીશને માટે ફેબ્રુઆરી મુકરદ્દમે ચાલતો હોય ત્યારે ફરીયાદ કરનાર ઝોરત બહુ કરીને બદ ચાલની છે એવો પુરાવો આપી શકાય છે.

પુસાસો—અમુક સાહેબ ભંડોસને પાત્ર છે, એવું કહેનાર સાહેબ એ પ્રમાણે પોતાને માનવાના કારણે અખ્ય તપાસણી વખતે ન આપે તો તે મુખત્યાર છે, પરંતુ ઉલટ તપાસણી વખતે કારણ મજબુર પુછી શકાય છે અને તે જવાબ આપે તેની વીરફ પુરાવો આપી શકતો નથી, પરંતુ જે તે ખોટો હોય તો તેના ઉપર પાછળથી ખોટી સાહેદી આપવાનું તહોમત મુકી શકાય છે.

દ્રષ્ટાંત—અ) કાંઈ માલ વેચીને જ ને આપ્યો, તેની કીમતને સારું તેના ઉપર અ એ દાવો માંડ્યો. કે કહે છે કે માલ મજબુર જ ને સોંપી આપ્યો નથી એવું બતાવવાને પુરાવો આપવા માંડ્યો. એ પુરાવો લેઈ શકાય છે, (બ) અ ના ઉપર જનું ખુન કર્યાનું તહોમત છે, કે કહે છે કે જ એ મશ્તી વેળા એવું કહ્યું હતું કે જે જખમથી જ મરી ગયો તે જખમ અ એ માર્યો નહોતો. કે એ પેસ્ટર એક પ્રસંગે એવું કહ્યું હતું કે જખમ મજબુર અ એ માર્યો નથી, અથવા તેની રખત મારવામાં

આવ્યો નથી; એવું બતાવવા પુરાવો આપવા માંડ્યો, એ પુરાવો લેવાઈ શકાય છે.

૧૫૬. જ્યારે જે સાહેદની સાહેદીને પુછી આપવાનો ઇરાદો હોય તે સાહેદ કોઈ લગતી હકીકત વિશે સાહેદી આપતો હોય ત્યારે એવી લગતી હકીકત જે જગાએ ડીવા જગોની પાસે અથવા જે વખતે ડીવા વખતના અરસામાં ખીજ કાંઈ વાત તેના જોવામાં આવી હોય તે સાખીત થયેલી જે લગતી હકીકત વીશે સાહેદ મજકુર સાહેદી આપતો હોય તે લગતી હકીકત સંબંધે સાહેદ મજકુરની સાહેદીને પુછી મળશે એવો કાર્ટનો અભાપાય હોય તો તેવી વાત આપત સદરહુ સાહેદને સવાલ પુછી શકાય છે.

દ્રષ્ટાંત—અ નામનો ગુન્હાના કામમાં ગુન્હેગારને એક સોાળતી પેતે જે અપહરણમાં સાખીત હતો તે અપહરણનો હેવાલ આપે છે જે ઠેકાણે અપહરણ મજકુર અન્યું તે ઠેકાણે પોતાના ગયા આવ્યાના રસ્તા ઉપર અપહરણ મજકુર સાથે સંબંધ ન રાખતી કેટલીએક ખીતાઓ બની તેનું તે જ્યાન કરે છે. મૂળ અપહરણ મજકુર આપતના તેના પુરાવાને આપવા સાર સદરહુ હકીકતનો ઇલાખદો પુરાવો આપી શકાય છે.

૧૫૭ કોઈ સાહેદની સાહેદીને પુછી આપવા સાર તે હકીકત જે વખતે બની તે વખતે ડીવા તે અરસામાં અથવા હકીકત મજકુરની તપાસ કરવાને કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય એવા અધિકારની રજા હકીકત મજકુર વીશે સદરહુ સાહેદે પેરતર કહેલી હકીકત સાખીત કરી શકાય છે.

૧૫૮. જ્યારે કોઈ મજકુર કા. ૩૨ કીવા ૩૩ મુજબ લગતો હોય તે સાખીત થાય ત્યારે તે વાતને ખોટી પાડવાને કીવા તેને પુછી આપવાને કીવા જે સખસે તે મજકુર હોય અથવા લખ્ખો હોય તે સખસના ઉપરના ભરંસાને દોષ આપવાને કીવા તે ભરંસાને કાયમ કરવાને જે સખસ મજકુરને સાહેદ તરીકે ખોલાવ્યો હોત અને તેણે ઉલટ તપાસણીમાં સુચવેલી આપતના ખરાપણાની ના કહી હોત. તો જે આપતો સાખીત કરી શકાત તે આપતો સાખીત કરી શકાય છે.

૧૫૯. કોઈ સાહેદને કોઈ કાર્ય સંબંધી સવાલ પુછ્યો હોય તે કાર્ય અન્યું તે વખતે સાહેદ મજકુર પોતાને કાથે કાંઈ લખાણ કયું હોય તે લખાણ વડે અથવા સદરહુ કાર્ય અન્યું ત્યાર પછી એટલા તો નળદીક વખતમાં કાંઈ લખાણ કયું હોય કે તે લખાણ કરતી વખતે કાર્ય મજકુર તેની યાદ દાસ્તમાં તાણું હતું એવો કાર્ટની નળરમાં સંભવ લાગે તો તે લખાણ વડે સાહેદ મજકુર સાહેદી આપતો હોય તે દરખાનમાં પોતાની યાદદાસ્તી તાણ કરી શકે છે, એવું લખાણ હરકોઈ ખીજ સખસે કયું હોય, તથા તે સાહેદ મજકુર ઉપર કહેલા વખતમાં વાંચ્યું હોય, તો તેના લખાણને પણ સાહેદ મજકુર જોઈ શકે છે, જે જે કામોમાં હરકોઈ દસ્તાવેજ જોઈને સાહેદ પોતાની યાદ દાસ્ત તાણ કરી શકે છે, તે તે કામોમાં કાર્ટની પરવાનગીથી એવા દસ્તાવેજની નકલ પણ તે જોઈ શકે છે, પરંતુ કાર્ટની ખાત્રી થવી જોઈએ કે અસલ દસ્તાવેજ રજુ થવાનું પુરતું કારણ છે. કુશળ માણસો પોતાની યાદદાસ્ત પોતાની રાજગાર સંબંધીના પ્રશ્નો વડે તાણ કરી શકે છે.

૧૬૦. કલમ ૧૫૯માં કહેલા છે એવા હરકોઈ દસ્તાવેજમાં લખેલી હકીકત ખુદ તપસીજવાર સાહેદને યાદ ન હોય તો પણ જે તેની ખાત્રી હોય કે દસ્તાવેજ મજકુરમાં તે ખરાખર લખી હતી, તો તે હકીકતની સાહેદ મજકુર સાહેદી પણ આપી શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—કોઈ હીસાખ રાખનાર સખસે પોતાના રાજગારને પ્રસંગે નિયમ પૂર્વક રાખેલા હીસાખ ખરાખર ખરા રાખવામાં આવ્યા હતા એવું જે તે જાણતો હોય તો, તેમાં તેણે લખેલી હકીકતની સાહેદી સખસ મજકુર આપી શકે છે. અગર તેમાં દાખલ કરેલી અમુક લેવડ દેવડની આપતો પોતે જુદી ગયો હોય તોપણ.

૧૬૧. હેલી એ કલમો મુજબ હરકોઈ લખાણ જોવામાં આવ્યું હોય, તે જે સામે પક્ષકાર માગે તે જાનર કરતું જોઈએ અને તેને બતાવતું જોઈએ, એવો પક્ષકાર પોતાની નળરમાં આવે તો સાહેદ મજકુરની તે બદલ ઉલટ તપાસણી કરી શકે છે.

૧૬૨. કોઈ સાહેદને કોઈ દસ્તાવેજ રજુ કરવાનો સમન થયો હોય, તે દસ્તાવેજ રજુ કરવાને અથવા પુરાવામાં લેવા યોગ્ય ગણવાને હરકોઈ હરકત હોય તોપણ તે જે તેના કખખમાં અથવા સજામાં

હોય તો તેણે કોર્ટમાં હાજર કરવો, એવી કાંઈ હરકત કાયદેસર બરાબર છે કે શી રીતે તે બાબત કોર્ટે ઠરાવ કરવો. દસ્તાવેજ મજકુર રાજ્ય પ્રકરણ સંબંધી ન હોય તો કોર્ટની નજરમાં આવે તો તેને તપાસવાનો અથવા તે પુરાવામાં લેવા યોગ્ય છે કે નહીં તે ઠેરવી શકાય, તેને માટે પુરાવો લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, જો એવા કામ સાફ કોષ્ટ દસ્તાવેજનો તરજુમો કરવાની જરૂર હોય તો તે દસ્તાવેજ જ્યારે પુરાવામાં ગુજરવાનો ન હોય ત્યારે કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાયેથી તેનો મજકુર ગુપ્ત રાખવાનો હુકમ તે તરજુમો કરનારને કોર્ટ કરી શકે છે. અને જો તે ભાષાંતર કરનાર તે હુકમ તોડે તો તેણે હોદ્દાસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની કલમ ૧૬૬ મુજબનો ગુન્હો કીધો એમ સમજવું.

૧૬૩. જ્યારે કોષ્ટ પક્ષકારે સામા પક્ષકારને કાંઈ દસ્તાવેજ હાજર કરવાની નોટીસ આપીને તે દસ્તાવેજ મંગાવ્યો હોય, તથા દસ્તાવેજ મજકુર તે મુજબ રજુ થયો હોય અને મંગાવનાર સખસે તેને તપાસી જોયો હોય, ત્યારે જો દસ્તાવેજ રજુ કરનાર સખસ મંગાવનાર સખસને દસ્તાવેજ મજકુર પુરાવામાં ગુજરવાનું કહેતો તેને પુરાવામાં ગુજરવાની સદગુ મંગાવનાર સખસની ફરજ છે.

૧૬૪. કોષ્ટ દસ્તાવેજ રજુ કરવાની નોટીસ કોષ્ટ પક્ષકારને મળી હોય તે પક્ષકારને તે દસ્તાવેજ રજુ કરવાની જો ના કહે તો પાછળથી પક્ષકાર મજકુર દસ્તાવેજ મજકુરનો પુરાવાના કામમાં સામા પક્ષકારની રજા મંદી સીતાય કોર્ટના હુકમ સિવાય ઉપયોગ કરી શકતો નથી.

દ્રષ્ટાંત—કોષ્ટ કરાર ઉપરથી અ એ બ ના ઉપર ફરીયાદ માંડી, અને તે કરાર રજુ કરવાની બ ને નોટીસ આપી, તજવીજ વખતે દસ્તાવેજ મજકુર અ એ આપ્યો, ત્યારે બ એ તે રજુ કરવાની ના કહી, તે ઉપરથી તે દસ્તાવેજ મજકુરનો અ એ હોયમ પુરાવો આપ્યો બાદ તે પુરાવો ખોટો પાડવાને, અથવા તેના ઉપર યોગ્ય સ્ટાંપ નથી એવું બતાવવાને દસ્તાવેજ મજકુર અસત્ય રજુ કરવાની બ આપસ રાખે છે, પરંતુ તે મુજબ તે કરી શકતો નથી.

૧૬૫. લગતી હકીકતોની સાખીતી ખોળી કાઢવા સાફ કીંવા તે મેળવવા સાફ લગતી કીંવા ન હોય તેવી હરકોષ્ટ હકીકત વીશે જડજની મરજીમાં આવે તેવા હરકોષ્ટ રૂપે હરકોષ્ટ વખતે હરકોષ્ટ સાહેદને કીંવા તે કામના પક્ષકારોને પૂછવાને જડજ મુખત્યાર છે, તથા હરકોષ્ટ દસ્તાવેજ અથવા પદાર્થ રજુ કરવાનો હુકમ કરવાને જડજ મુખત્યાર છે, અને એવો હરકોષ્ટ સવાલ કીંવા હુકમ ઉપરથી કાંઈ પણ હરકત લેાનો અથવા એવા હરકોષ્ટ સવાલનો જવાબ આપ્યો હોય તે જવાબ બાબત હરકોષ્ટ સાહેદની કોર્ટની રજા સિવાય ઉલટ તપાસણી કરવાનો પક્ષકારોનો કીંવા તેના મુખત્યારોનો હક નથી.

પરંતુ એવું ઠરાવું છે કે, આ એકટમાં લગતી ઠેરવેલી છે તેવી હકીકતો યોગ્ય રીતે સાખીત થઇ હોય તેના ઉપર આધાર રાખીને ફેસલો કરવો જોઇએ. અને વળી એવું ઠરાવું છે કે, સામા પક્ષકારે સવાલ પૂછ્યો હોય અથવા દસ્તાવેજ મંગાવ્યો હોય, તો એકસો એકવીસથી એકસો એકત્રીસ સુધીના સદરહુ એક કલમો સુધાંતી કલમો મુજબ જે સવાલનો જવાબ દેવાની અથવા જે દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ના કહેવાનો કોષ્ટ સાહેદને હક હોય તેવા હરકોષ્ટ સવાલનો જવાબ દેવાની અથવા તેવા હરકોષ્ટ દસ્તાવેજ રજુ કરવાની સાહેદ મજકુરને ફરજ પાડવાનો આ કલમ ઉપરથી જડજને અપવાર મળ્યો એમ સમજવું નહીં, તેમજ જે સવાલ કલમ ૧૪૮ અથવા ૧૪૯ મુજબ ખીજા કોષ્ટ સખસે પૂછ્યો નહીં તથા આ એકટમાં ઉપર અપવાદ આપ્યા છે તે સીવાય ખીજા કામોમાં હરકોષ્ટ દસ્તાવેજનો અવલ પુરાવો ગુજરવાની તેણે માંડી આપવી નહીં.

૧૬૬. જુરી અથવા આસેસરોથી થતી તજવીજના કામમાં જે સવાલો જડજ પોતે પૂછી શકે છે, તેથી જે સવાલો તેને યોગ્ય લાગે તેવા હરકોષ્ટ સવાલો જુરી અથવા આસેસર મજકુર સાહેદોને જડજની મારફત અથવા જડજની રજાથી પૂછી શકે છે.

બાબ—૧ મો. પુરાવો અઘટીત રીતે દાખલ કરવો અને રદ કરવો તે.

૧૬૭. જ્યારે નહીં લેવા યોગ્ય પુરાવો લીધો હોય, અથવા લેવા યોગ્ય પુરાવો નહીં લીધો હોય, ત્યારે જો કોર્ટની રજા એ બાબત હરકત ઉઠાવવામાં આવી હોય તે કોર્ટની નજરમાં જો એમ આવે કે હરકતવાળા લીધેલા પુરાવા સીવાય ઠરાવ મજકુર કરવાને જેટલો પુરાવો જોઇએ, તેટલો પુરાવો હવો, અથવા નહીં લીધેલો પુરાવો લીધો હોત તો તે ઉપરથી ઠરાવમાં ફેર પડત નહીં. તો સદહુ મુજબ પુરાવો લીધો અથવા નહીં લીધો એટલાજ માત્ર સખસ ઉપરથી ફરી તજવીજ કરાવવી નહીં કીંવા હરકોષ્ટ કામનો હરકોષ્ટ ઠરાવ રદ કરવો નહીં.

સમાપ્ત.

પેઢીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાનો એક્ટ.

(સને ૧૮૯૧ નો એક્ટ ૧૮ માં)

૧ (૧) આ આક્ટને ૧૮૯૧ નો પેઢીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાનો આક્ટ કહેવો. (૨) એ એક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે; અને તે તાત્કાલિક અમલમાં આવશે.

વિષય અથવા આગત્રા પાછલા સંબંધ ઉપરથી વિરૂદ્ધ અર્થ થતો ન હોય તો આ આક્ટમાં (૧) 'કંપની' એ શબ્દનો અર્થ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં કંપની સંબંધી કાયદાની રૂયે નોંધાયેલી અથવા લેટર્સ પેટન્ટથી સંરક્ષિત થયેલી કંપની એવો થાય છે. (૧) 'પેઢી' અને 'પેઢીવાળો' એ શબ્દમાં (અ) પેઢીવાળાનો ધંધો ચલાવનાર હરકોઇ કંપની બીજે કોઇ પંતીયાળાના અથવા સંખસના ચોપડાને આ આક્ટમાં હવે પછી દરોજ્યા પ્રમાણે આ આક્ટના હારો લાગુ પાડવામાં આવ્યા હશે તેવું પંતીયાળું અથવા તેવો સખસ; (ક) પોસ્ટ ઓફીસની કોઇ પણ સેવિંગ બેંક અથવા મનીઓર્ડર ઓફીસ (ડ) 'પેઢીવાળાના ચોપડા' એ શબ્દમાં ખાતાવહી, રેજીમેન, કેશબુક, હીસાબના ચોપડા, તથા બીજા સઘળા ચોપડા જે એકાદો પેઢીનો મામુલ ધંધો ચલાવવામાં વપરાતા હોય તેનો સમાવેશ થાય છે.

(૪) 'કાયદેસર કામ' એ શબ્દનો અર્થ જે કોઇ કામમાં અથવા ચોક્કસીમાં પુરાવો આપ્યો હોય અથવા આપી શકાય તે કામ અથવા ચોક્કસી એવો થાય છે અને તેમાં લવાદીનો સમાસ થાય છે. (૫) 'કાર્ટ' એ શબ્દનો અર્થ જે માણસ અથવા માણસોની આગળ કાયદેસર કામ ચાલ્યું હોય અથવા માંડવામાં આવ્યું હોય તે માણસ અથવા માણસો એવો થાય છે. ૬ 'જડજ' એ શબ્દનો અર્થ એકાદો હાઇકોર્ટનો જડજ એવો થાય છે. (૭) 'ઇન્સાફ' એ શબ્દનો અર્થ કોર્ટની આગળ થયેલી જે સુનાવણીમાં પુરાવો લેવાય છે. તેવી હરકોઇ સુનાવણી એવો થાય છે; તથા (૮) 'દાખલાનાળી નકલ' એટલે પેઢીના ચોપડામાં હરકોઇ નોંધની નકલને છેડે નાંચે મુજબ લખેલો દાખલો એટલે, સદરહુ નોંધની તે ખરી નકલ છે, તથા સદરહુ નોંધ પેઢીના એકાદા મામુલ ચોપડા માંહેની છે તથા ધંધાની ચાલતી આવેલી મામુલ રીત પ્રમાણે તે કરેલી છે તથા સદરહુ ચોપડો હજી પણ પેઢીના હવાલામાં છે એ મુજબ લખેલો દાખલો અને તે ઉપર તે પેઢીના એકાઉન્ટ કે મેનેજરે તારીખ નાખીને પોતાનું નામ તથા સરકારી હુકો લખી સહી કરેલી હોવી જોઇએ.

૩ પોતાના અમલ નીચેના મુલકોની અંદર પેઢીવાળાનો ધંધો ચલાવતા હોય તથા ઓઝામાં ઓઝા ત્રણ મામુલ હીસાબના ચોપડા એટલે કેશ બુક (રોકડમેન) રેજીમેન, અથવા રાજનામું અને ખાતાવહી રખતા હોય એવા હરકોઇ પંતીયાળાના અથવા સખસના ચોપડાઓને આ આક્ટના હારો રથાનિક સરકાર ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને લાગુ કરવાને, તથા તેવીજ રીતે આનું હરકોઇ જાહેરનામું રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪ આ આક્ટના હારોને અનુસરીને પેઢીવાળાના ચોપડામાંની હરકોઇ નોંધની દાખલાવાળી નકલ સઘળા કાયદેસર કામમાં સદરહુ નોંધ હોવાના પ્રથમ દર્શનીય પૂરાવા દાખલ લેવી જોઇએ; અને જે પ્રસંગે અને જેટલે સુધી ખુદ અસલ નોંધ કાયદાની રૂયે હાલ પુરાવા તરીકે દાખલ કરાય છે તેવે દરેક પ્રસંગે અને તેટલે જ સુધી તેમાં લખેલી ખાખતો લેવડ દેવડ તથા હીસાબના પુરાવા તરીકે દાખલ કરવી જોઇએ. પરંતુ તેથી બીજી રીતે અથવા તેથી વધારે દરજ્જે દાખલ કરવી નહીં.

૫ જે કોઇ પણ કાયદેસર કામમાં એકાદો પેઢી પક્ષકાર ન હોય તે કામમાં પેઢીવાળાના જે કોઇ પણ ચોપડામાંનો મજકુર આ આક્ટ મુજબ સાબીત થઇ શકતો હોય તે ચોપડામાં લખેલી ખાખતો, લેવડ દેવડ તથા હીસાબ સાબીત કરવા સાથે સાક્ષી તરીકે હાજર થવાની તે પેઢીના કોઈ અમલદારને ફરજ પાડી શકશે નહીં, પણ ખાસ કારણ માટે કોર્ટ અથવા એકાદો જડજ એવો ચોપડો રજી કરવાનો અથવા એવી રીતે હાજર થવાનો હુકમ કરેતો જુદી વાત છે.

૬ (૧) કોઇ કાયદેસર કામના હરકોઇ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી કોર્ટ અથવા એકાદો જડજ એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, કે સદરહુ કામના હરકોઇ કરણ માટે પેઢીવાળાના ચોપડામાંની હરકોઇ નોંધ તપાસવાની તથા તેની નકલ લેવાની તેવા પક્ષકારને છુટ છે. અથવા એવી સઘળો નોંધની દાખલાવાળી

નકલો નીચે મુજબના ખીજ દાખલા સહીત નીર્દેશ કરેલી મુદતમાં તે પેઢીએ તૈયાર કરીને રજુ કરવી એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. (૨) આ અથવા ઉપરની કલમ પ્રમાણે કરવાનો હુકમ તે પેઢીને સમન કરીને અથવા સમન કર્યા વગર કરવાનો અધિકાર છે. અને તે હુકમ પ્રમાણે જે તારીખે અમલ કરવાનો હોય તેના પહેલાં પેઢીના તહેવારના દીવસો સિવાયના ચોખ્ખા ત્રણ દીવસ આગમ્ય તે હુકમ સદરહુ કેટ અથવા જડજ ખીજ રીતે ન ફરમાવે તો તે પેઢી ઉપર અમલવેા જોઇએ. (૩) ઉપરના હુકમનો અમલ કરવાને ઠરાવેલી મુદત પહેલાં કોઇ પણ વખતે, ઇન્સાફના કામમાં અમારા ચે.પા. રજુ કરવામાં આવશે એવું કહેવાને કે તે હુકમ વિરુદ્ધ કારણ પતાવવાના પોતાના ઇરાદા વીશે નોટીસ આપવાને તે પેઢી મુખત્યાર છે. અને તે પછી ખીજે હુકમ થયા સીવાય, હુકમ અમલમાં આણવેા નહીં.

૭ (૧) આ આકટ મુજબ કોર્ટને કે એકાદ જડજને કરેલી અરજીનું ખર્ચ તેમજ કરેલા હુકમની રૂએ કાંઈ ફૂલ હોય અથવા કરવાનું હોય તેનું ખર્ચ ઠરાવનું તે કોર્ટની અથવા જડજની મરજી ઉપર છે. અને એવું ખર્ચ પેઢીની કાંઈ પણ ચુકથી કે ગેરવાજખી દીક્ષથી થયું હોય તો તે પેઢીએ તે ખર્ચ કે તેના ભાગ કોઇ પણ પક્ષકારને આપવો એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ અથવા જડજને અધિકાર છે. તે ખર્ચ દીવાની કોર્ટને અરજી કરેલી જાણે પૈસાનું હુકમનામું હોય એમ ગણી તે કોર્ટને ખાવવાનો અધિકાર છે.

સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો ગાંડપણા બાબતનો આકટ નંબર ૪ થો.

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો ગાંડપણા બાબતનો આકટ કહેવો તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ ગાંડ માણસની મીલકત કે તેના પાલન કરનાર તરીકે નીમેલા કોઇપણ માણસને આ આકટના ઠરાવથી હરકત થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૩ 'ગાંડ માણસ' એટલે દીવાનો કે ચળી ગયેલો માણસ. ગાંડ કેદી એટલે કોઇ સખસને આશ્રય સ્થાનમાં, તુરંગમાં કે સુરક્ષિત શિખવાની ગઝામાં કેદ રાખવા માટે ફાજદારી કાયદા મુજબ હુકમ કર્યો હોય તે સખસ એવો થાય છે. 'આશ્રયસ્થાન' એટલે સરકારે સ્થાપેલું કે લાઇસન્સ આપેલું ગાંડ માણસોનું આશ્રય સ્થાન.

૪ ગાંડ કેદી સિવાય કે ચોકરી કર્યા પછી ગાંડ થયો હોય તેવા ગાંડ માણસ સિવાય ખીજ કોઇ સખસને એકાદ આશ્રયસ્થાનમાં ૮—૧૬—કે ૯૮ મી કલમના ઠરાવ સિવાયના પ્રસંગે, લેવાના હુકમ સિવાય લેવો નહીં કે અટકારી રાખવો નહીં. પણ આશ્રયસ્થાનના હવાલા વાગે, તેના વીઝીટરો માંના બેની સંમતિથી કોઇ સખસ પોતે એકાદ કરાવવાની ખાયસ રાખતો હોય તેને આવા આશ્રયસ્થાનમાં બોર્ડર તરીકે રાખવાને મુખત્યાર છે.

૫ કહેવાતો ગાંડ માણસ, જે માજીસ્ટ્રેટની હદમાં રહેતો હોય તેને, લેવાના હુકમ બાબતની નમુના પ્રમાણેની લેખી અરજી કરવી અને તેના ટેકામાં બે વૈધજીય દાખલા રજુ કરવા જોઇએ. તેમાંના એક દાખલા ઉપર તે ગાંડના કોઇ સગાએ સહી કરી હોય તો તે વાત અરજીમાં લખવી જોઇએ.

૬ સદરહુ અરજી, કહેવાતા ગાંડ માણસના ધણીએ કે બચડીએ કે, તેના ખીજ સગાવહાણાંએ રજુ કરવી જોઇએ. અરજી ઉપર તેણે સહી કરીને તે ખરી હોવાનો દાખલો લખવો.

૭ સદરહુ અરજી થયે એટલે માજીસ્ટ્રેટ તે અરજીની હકીકત તથા વૈધજીય દાખલા ઉપરથી ગાંડ પણાના પુરાવા ઉપર વિચાર કરવો તે જરૂર જણાય તો તે ગાંડને જાતે તપાસવો ને ખાત્રી થાય કે લેવાનો હુકમ કરી શકાય તેમ છે તો તેવો હુકમ તે કરવાને મુખત્યાર છે, ને ખાત્રી ન થાય તો તેણે એક તારીખ નાંખી વધારે તપાસ કરવી.

૮ અરજી રજુ કર્યા પછી તેની તપાસનું છેવટ આવતા સુધી ગાંડ માણસને યોગ્ય રીતના કબજામાં રાખવા માટે મેજીસ્ટ્રેટ યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરી શકે.

૯ અરજી ઉપર, અરજદાર, ગાંડ માણસ તરફથી નીમેલો સખસ, તથા માજીસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તેવા ખીજ સખસોની રૂબરૂ ખાતરીમાં વિચાર કરવો.

૧૦ અરજનો વિચાર કરવા સાફ નીમેલા વખતે તે માજિસ્ટ્રેટ કોતી લેવાનો હુકમ કરવાને કે અરજ કાઢી નાંખવાને મુખત્યાર છે.

૧૧ જે ગાંડો માણસ ધાત કરે તેવો કે છુટો રહેવાને નાલાયક હોય તેના સંબંધમાં ૭ મી કે ૧૦ મી કલમની રૂયે હેઠળ પ્રમાણે હોવા સિવાય હુકમ કરવો નહીં; એટલે આશ્રય સ્થાનના હવાલા વાળો માણસ તે ગાંડાને લેવાને ખુશી છે એવી માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થવા સિવાય કે, ગાંડાના અનવરજનો ખર્ચ આપવાને અરજદારે ખીજે સખસ માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તેવી લેખી કબુલન આપે તે સિવાય.

૧૨ લસ્કરી કાયદાના ઠગવ લાયુ હોય તેવો કોઈ યુરોપીયન તે કાયદા પ્રમાણે ગાંડો છે એમ દરાખ્યું હોય અને તેને કોઈ આશ્રયસ્થાનમાં લઇ જવાનું કોઈ કારભાર કરનાર વૈદ્યકીય અમલદારને જણાય તો તે તેને ત્યાં દાખલ કરવા સાફ પોતાની સહીનો લેવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩ પોલીસથાણું જેના હવાલામાં હોય એવો દરેક અમલદાર પોતાની હદમાં છુટા બટકતા ફરતા માલમ પડતા જે ગાંડો માણસો જણાય તેમને, તેમજ પોતાની હદની અંદર ગાંડો ઘટ્ટ ગયાના સખમથી જે માણસોના હાથથી ધાત થવાની ધારતી લાગતી હોય તેવા માણસોને પકડવા કે પકડાવવાને મુખત્યાર છે, એવી રીતે પકડીને તેમને તામડતોળ માજિસ્ટ્રેટ પાસે લઇ જવાનેમધ્યે તેમજ પોતાની હદમાં જે ગાંડો માણસનું જતન કે સંભાળ કરવાનો અંદોજરત ન હોય, ને જે સગા વહાલા કે ખીજના હવાલામાં છે ને તેની અરદારત કરતો નથી તો તે આજત તેણે માજિસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો એમ છે.

૧૪ કલમ ૧૦ મુજબ કોઈ એકાદ માજિસ્ટ્રેટની પાસે કોઈ ગાંડો માણસને લાવવામાં આવે ત્યારે તેને તપાસવો ને યેઝ જણાય તો વૈદ્યકીય અમલદાર પાસે તપાસરાવી જો ગાંડો છે, એવી ખાત્રી થાય તો વૈદ્યકીય અમલદાર તેના સંબંધમાં દાખલો આપે તો તે માજિસ્ટ્રેટ તેને એકાદ આશ્રયસ્થાનમાં દાખલ કરવા સાફ હુકમ કરવો પણ જે તે ગાંડાને આશ્રયસ્થાનમાં મોકલવાની કે તેના કોઈ સગાવહાલાની ઇચ્છા હોય ને જે તેને ત્યાં રાખવાના અન વસ્તુનો ખર્ચ આપવાને માજિસ્ટ્રેટને ખાત્રી થાય એવી કબુલત લખી આપે તો તેવા માજિસ્ટ્રેટ એવા આશ્રયસ્થાનના હવાલા વાળો માણસ કબુલ કરે તો તે ગાંડો માણસે તેમાં દાખલ કરવાનો હુકમ કરવો, વળી જે તે ગાંડો માણસની યોગ્ય રીતે સંભાળ કરીશું તથા તેના હાથથી પોતાનો કે ખીજ કોઈનો ધાત થવા દષ્ટિ નહીં, એવી સરત જે માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તેટલી રકમનો જામીનગીરીવાળો લેખ તેના કોઈ મીત્ર કે સગો વહાલો લખા આપે તો તે માજિસ્ટ્રેટ તેને લેવાનો હુકમ કરવાને બદલે તેના મીત્ર કે સગાવહાલાના જતન સાફ તેને રવાણિત કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૫ પોતાની હદમાં ગાંડો છે એમ જણાતા જે માણસનું જતન કે સંભાળ અરોઅર નથી કે જે સગાવહાલાના હવાલામાં તે હોય તે તેની અરદારી કરતા નથી એવું પોત્રીસ અમલદારના રીપોર્ટ કે ખીજ કોઈ સખસની ખબર ઉપરથી માજિસ્ટ્રેટને દેખાય તો તે ગાંડાને પોતાની હજુર બોલાવવાને તથા તેનું જતન કરવાને કે અન્ન વસ્તુ પુરાં કરવાને બધાયલા તેના સગા વહાલાને સમન કરી બોલાવવાને તેમને તેનું જતન કરવાને કે એસડ પાણી કરવાને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, જે તે સગો વહાલો તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને કસુર કરશે તો એક મહીના સુધીની કેદની શીક્ષા તે માજિસ્ટ્રેટ કરી શકે છે. પણ જે તેનું અન્ન વસ્તુ પુરું પાડવાને બધાયલા હોય તેવો કોઈ માણસ ન હોય તો ૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવી જે ગાંડો લાગે તો તેને વૈદ્યકીય અમલદાર દાખલો આપે તો, તેવા ગાંડાને એકાદ આશ્રમ સ્થાનમાં મોકલવાનો હુકમ કરવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૬ કહેવાતા ગાંડો માણસને ૧૩ મી કે ૧૫ મી કલમની રૂયે માજિસ્ટ્રેટ આગળ આજુવામાં આવે ત્યારે વૈદ્યકીય અમલદારને તે ગાંડો છે કે નહીં તેનો નિર્ણય કરવા માટે દસ દિવસથી વધારે ન હોય તેટલી મુદત તેને યોગ્ય જામામાં રાખવાનો અખતિાર આપવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ આ કલમની રૂયે ૩૦ દિવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી રાખવો નહિ.

૧૭ ૧૪, ૧૫ ને ૧૬ મી કલમની રૂયે માજિસ્ટ્રેટને કરવાનાં કામો ઇલાકાના મુખ્ય અફેરમાં પોલીસ કમીશનર કરવાં ને ત્યાં પોલીસ થાણાના અમલદારનાં કામો ઇન્સ્પેક્ટર કરતાં ઉતરતાં ફરજખતો ન હોય તે અમલદારે કરવાં.

૧૮ આ આકટ મુજબ વૈધકીય દાખલો, વૈધકીય ધંધો ચલાવનાર અમલદારે તૈયાર કરી તે ઉપર પોતાની સહી કરવી જોઈએ.

૧૯ ગાંડા માણસની વૈધકીય તપાસના દાખલાની જરૂર હોય ત્યારે તેવા હુકમ કે અરજીની તારીખ થી ૭ દિવસ પહેલાં જો તેને વૈધકીય દાખલા ઉપર સહી કરનાર સખસે જાતે તપાસ્યો ન હોય તો જે હુકમનો આધાર વૈધકીય દાખલા ઉપર રહેવો જોઈએ તે હુકમ કરવો નહીં.

૨૦ જો કોઇ લેવાનો હુકમ આ આકટને અનુસરતો છે એમ જણાય તો તે હુકમ જેને આપ્યો હોય તે સખસને, તે હુકમમાં લખેલા ગાંડા માણસને લઇને તેમાં લખેલી જગામાં કે કોઇ પણ આશ્રય-સ્થાનમાં તેને લેવાનો કે અટકાવી રાખવાનો પુરતો અધિકાર છે.

૨૧ એવા ગાંડા માણસને આશ્રયસ્થાનમાં લેવાના હુકમની દાખલાવાળી નકલ, તે આશ્રયસ્થાન જેના હવાલામાં હોય તે માણસને મોકલવી જોઈએ.

૨૨ ૮૫ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ, જે પ્રાંતમાં તે હકુમત ચલાવતો હોય તેની બહાર સરકારે સ્થાપેલા આશ્રય સ્થાનમાં કોઇ ગાંડાને દાખલ કરવા માટે લેવાનો હુકમ કરવો નહિ.

૨૩ માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય કારણોસર ગાંડા માણસને આશ્રય સ્થાનમાં ખસેડતા પહેલાં, યોગ્ય લાગે એવી જગામાં યોગ્ય જામા હેઠળ રાખવાનો અધિકાર છે.

૨૪ ગાંડા કેદીઓને લેવા માટે ઠરાવેલા કોઇ પણ આશ્રયસ્થાનમાં એકાદ ગાંડા કેદીનો ફોજદારી કામ ચલાવવાના કાયદા કે કેદીઓ બાબતના કાયદાની રૂયે કરેલો હુકમ કોઇ પણ સખસને એવા આશ્રય સ્થાનમાં ખસેડવામાં કે લઇને અટકાવી રાખવાને પુરતો આધાર છે એમ સમજવું.

૨૫ ચોક્કસી થયા પછી ગરિા છોડી હોય એવા ગાંડા માણસને ૪ થા બામ મુજબ હાઇકોર્ટને ૫ મા બામ મુજબ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ કરેલા હુકમ ઉપરથી આશ્રયસ્થાનમાં દાખલ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૬ ૨૫ મી કલમ મુજબ ગાંડા માણસને આશ્રમ સ્થાનમાં દાખલ કર્યો હોય ત્યારે, હાઇ કોર્ટ કે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ તે આશ્રયસ્થાન જેના હવાલામાં હોય તે અરજી કરે એટલે તે ગાંડાને ત્યાં રાખવાનો તે અન્ન વસ્ત્રનો ખર્ચ આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ. આવી રકમ ગાંડા માણસની કે જે તે પુરું કરવાને બંધા-યેલો હોય તે ઇસ્ટેટમાંથી વસૂલ કરવાનું તે કોર્ટ ફરમાવી શકે. પણ જો તેમની મિલકત ન હોય તો ખર્ચ આપવા બાબતનો હુકમ કરવો નહીં.

૨૭ જે લેવાના હુકમ કે જે વૈધકીય દાખલા ઉપરથી તેવો હુકમ કર્યો હોય તેવા હુકમ કે દાખલામાં ચુક કે ખામી છે એમ ગાંડાને આશ્રમ સ્થાનમાં લીધા પછી માલમ પડે તો તે હુકમ કે દાખલા ઉપર સહી કરનારા માણસને આશ્રમ સ્થાનના બે વીઝીટરોનું અનુમત લઇને ગમેતે વખતે તે ચુક કે ખામી સુધારવાનો અધિકાર છે.

૨૮ સ્થાનિક સરકારે દરેક આશ્રમ સ્થાનને માટે એ જામાં એ જા ત્રણ વિઝીટરો નીમવા, તેમના એક જણ વૈધકીય અમલદાર હોવો જોઈએ. તુરંગના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ હોદ્દાના સખસથી વિઝીટર છે એમ સમજવું.

૨૯ આશ્રમ સ્થાનના વિઝીટરોમાંના બે કે વધારે જણોએ દર મહીને એકવાર તે આશ્રમ સ્થાન, તેમાંના ગાંડા માણસને તેને દાખલ કરવાના દાખલા કે હુકમને, ત્યાંની વ્યવસ્થા અને સ્થિતિને તપાસી તે બાબત યોગ્ય લાગે તેવા શેરા ત્યાં રાખેલી ચોપડીમાં કરવા જોઈએ.

૩૦ ગાંડા કેદીને કેદમાં રાખ્યા હોય તો તુરંગના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, અને આશ્રમ સ્થાનમાં જો કેદ રાખ્યા હોય તો બે વિઝીટરો, દર ૭ મહીનામાં એક વાર તેના મનની સ્થિતિ નક્કી કરવા સાથે તેને જોવા જવાને મુખત્યાર છે. અને જેના હુકમની રૂયે તેને કેદ કર્યો હોય તેને તે બાબત રિપોર્ટ મોકલવો જોઈએ.

૩૧ કોઇ પણ આશ્રમ સ્થાનના વિઝીટરોમાંના ત્રણ જણા જેમાંના એક વૈધકીય અમલદાર હોવો જોઈએ તેમના લેખી હુકમથી એવા આશ્રમ સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલા કોઇ પણ માણસને છોડવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. એવો હુકમ થાય એટલે તે સખસને છોડી મુકવો. અને તે હુકમની ખચ જોના હુકમથી અટકાવી રાખ્યો હોય તેવા અમલદારને તેમણે આપવી.

૩૨ ગાંડા માણસ ધાત કરે એવો હોય તે સવાયના પ્રસંગે આશ્રમ સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલા ગાંડા

માણસને જેની અરજ ઉપરથી તેને લેવાનો હુકમ કર્યો હોય તે માણસ આશ્રય સ્થાનના હવાલાવાળા માણસને તેમ કરવાનું લખીને જણાવે તો છોડવો જોઈએ.

૩૩ આશ્રય સ્થાનમાં રાખેલા ગાંડા માણસના કોઇ સગા વહાલા કે મિત્રની ઇચ્છા તેને પોતાના જતન કે કબજામાં લેવાની હોય ત્યારે જે અધિકારીના હુકમથી તેને અટકાવી રાખ્યો હોય તેને અરજ કરવી. તે અધિકારીએ તે આશ્રય સ્થાનના હવાલાવાળા સખસ તથા ડિજીટરોને પુછીને, તથા જો તે સગો વહાલો કે મિત્ર તેની યોગ્ય સંભાળ કરીશ તથા બીજા કોઇને ઇન નહીં કરે એવો અદ્યક્ષસ્ત રાખીશ એવી સરતોના યોગ્ય રકમની જમીનગીરીવાળો કે જમીનગીરી વગરનો લેખ લખી આપે તો તે ગાંડાને છોડવાનો હુકમ કરવાને તે અધિકારી મુખત્યાર છે. હુકમ પછી તેને છોડી મૂકવો.

૩૪ આશ્રય સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલો કોઇ ગાંડા માણસ બાળ ૪ કે ૫ ની રૂએ ચોકસી ઉપરથી ચળી ગયેલા નથી અને પોતાનું કામ કાજ કરવાને અયોગ્ય નથી એમ પાછળથી માલમ પડે તો આશ્રય સ્થાનના હવાલા વાળા માણસે તેવા ફેંસલાના દાખલાની નકલ રજુ થાય એટલે તેને છોડી મૂકવો જોઈએ.

૩૫ સરકારના હુકમ ઉપરથી ગાંડા માણસને તથા ગાંડા કેદીઓને એક આશ્રય સ્થાનમાંથી બીજા આશ્રય સ્થાનમાં ચોકલવાનો અધિકાર છે.

૩૬ આ આકટ પ્રમાણે જે હુકમ ઉપરથી આશ્રય સ્થાનમાં લીધેલા સખસને, લઈ જવામાં કે છોડી મુકવામાં આવે ત્યાં સુધી તે ઠેકાણે રાખવો ને તે નાસી જાય તો તે હુકમના આધારથી તેને કોઇ પોલીસ અમલદાર કે આશ્રય સ્થાનના હવાલાવાળો સખસ કે કોઇ અમલદાર તેને પકડવાને મુખત્યાર છે, ને તેને આશ્રય સ્થાનમાં લઇ જવાનો કે તેમાં લેવાનો કે અટકાવી રાખવાનો તેનો અધિકાર છે. આવો અધિકાર નાસી ગયાની તારીખથી એક મહીના સુધી ચલાવવો.

૩૭ કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબાઇની ન્યાયાધીશ હાઇ કોર્ટેને આ બાબતની રૂએ હકુમત છે એમ સમજવું.

૩૮ કેટ અરજ ઉપરથી પોતાની હકુમતમાં જે માણસો ગાંડા કે ચળી ગયેલા છે, તેની તથા તેની મિલકતના પ્રકાર બાબત ચોકસી કરવાનું ફરમાવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૯ આવી ચોકસી માટેની અરજ ગાંડા માણસના કોઇ સગા કે એડવોકેટ જનરલને કરવાનો અધિકાર છે.

૪૦ તે ચોકસી કરવાની જગા તથા વખતની નોટીસ તે ગાંડા માણસને કે તેને અદલે બીજા કોઇને પહોંચાડવી જોઈએ.

૪૧ ગાંડા માણસને જાતે જોઇને તપાસે તે માટે કે તેની બુદ્ધિ કે મનની સ્થિતિ વિષે, જેની પા-સેથી રીપોર્ટ લખી મંગાવવાની કોર્ટની ઇચ્છા હોય તેને અનુકુળ પડે તેવા વખત તથા જગાએ તેને હાજર થવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૨ કહેવાતું ગાંડુ માણસ બી હોય ને દેશના ચાલ કે રિવાજ પ્રમાણે તેણે ચાર માણસમાં હાજર થવનું યોગ્ય ન હોય તો તેમને તપાસવા કે હાજર થવા માટે બીજી દીવાની બાબતોમાં જે કાયદો કે રીઠી હોય તે મુજબ કરવું.

૪૩ ગાંડા માણસ કોર્ટની સ્થાનિક હદમાં ન હોય ને તેની ચોકસી સગવડતાથી થઇ શકે તેમ ન હોય તો કોર્ટ એવી ચોકસી જેની હદમાં તે ગાંડા હોય તેવી ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટને કરવાનું ફરમાવવાને મુખ-ત્યાર છે ને તેણે તેની ચોકસી કરી કરેલા ઠરાવનો દાખલો તે કોર્ટને મોકલવો.

૪૪ જો ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટનો ઠરાવ ખાત્રી ભરેલો કે અપુરતા નમુનામાં છે એમ ચોકસી કરવાનું ફર-માવનારી કોર્ટને જણાય તો તે કોર્ટ પોતે સુધારવાને કે સુધારવાને માટે તે પાછો મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૪૫ સદરહુ ચોકસીના સંબંધમાં કોર્ટના ઠરાવનો અમલ આ આકટની શરૂઆતની અગાઉ તુરત જેવી રીતે થાય છે તેવી જ રીતે થશે.

૪૬ જે ગાંડા માણસો ચોકસી ઉપરથી ગાંડા ઠર્યા હોય તેને કબજામાં લેવા સાર કે તેમની ઇચ્છા-તની વ્યવસ્થા કરવા સાર હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. જો તે પોતાની જાતની વ્યવસ્થા કરવાને અ-ક્ષિતમાન હોય, ને બીજાને હાત થવાનો સંભવ નથી પણ પોતાના કામકાજની વ્યવસ્થા કરવાને અશક્તિવાન છે, એમ જણાય તો કોર્ટ તેની ઇચ્છાની વ્યવસ્થા કરવા અદલ યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવો. પણ તે માણસની જાતને કબજા બાબત હુકમ કરવાની જરૂર નથી.

૪૭ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટનો વહીવટ કરનારની માત્ર એટલે જ્યાં વહીવટ કરનારને તેની ઇસ્ટેટની વ્યવસ્થા કરવાના અધિકાર આપવા. પણ તે વહીવટ કરનારે કોર્ટની પરવાનગી વગર તેની મિલકત ગીરો વેચાણ, અક્ષિસ કે અદલા અદલીથી તબદીલ કરવી નહીં, કે તેપર બોલો નાંખવો નહીં, કે પાંચ વર્ષ કરતાં વધુ પટે આપવી નહીં.

૪૮ કોર્ટ, ગાંડા માણસ કે તેની ઇસ્ટેટ સાથે સંબંધ ધરાવતી કોઇ પણ બાબતના સંબંધમાં પોતાને લેખી અરજી કરવામાં આવે તો તેને વાજબી જણાય તે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૯ કોર્ટ જો તેમ કરવું વાજબી કે ગાંડા માણસના ફાયદા સારું જણાય તો એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, કે ગાંડાની કોઇ પણ મિલકત હેઠળ લખેલાં કારણો માટે વાપરવા કે વાપરેલા પૈસા ઉભા કરવા કે અત્યંત યોગ્ય જણાય તે રીતે વેચવી, ગીરો મુકવી, કે તે પર બોલો નાંખવો, કે બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવી, એટલે ગાંડા માણસે કરેલાં કરજ કે કણલતોની રકમ આપવા માટે, તેની મિલકત ઉપરનો બોલો ફાડવા માટે, કે તેના અન વસ્તુ કે સાલ સારું કરેલું કરજ કે ખર્ચ આપવા માટે, કે તેના કુટુંબનાં માણસો જે તેના પર આધાર રાખતાં હોય તેના અન વસ્તુ સારું ખર્ચ આપવા માટે કે આ આખી તપાસનો ખર્ચ આપવા માટે.

૫૦ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને તે ગાંડા માણસના નામે કે તેની વતી ઇસ્ટેટના કોઇ પણ વેચાણ, ગીરો કે બીજા નીકાલ સંબંધી કોર્ટ હુકમ કરે, તેવા સંધળા કન્વેન્સો કે તબદીલીના લેખો કરી આપવા.

૫૧ કોઇ માણસ પોતાની ઇસ્ટેટ કે તેનો ભાગ વેચવાનો કે બીજી રીતે નીકાલ કરવાનો કરાર કર્યા પછી ગાંડા થાય ત્યારે, તે કરાર પુરો કરવા જેવો કોર્ટને જણાય તો તે પુરો કરવા સારું જે કન્વેન્સો કે બીજા કૃત્યો પોતાને યોગ્ય જણાય તે કરવાનું તેની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૨ પંત્યાળાની પેઢીનો મેમ્બર ગાંડા થાય ત્યારે, કોર્ટ બીજા ભાગીઆઓની અરજી ઉપરથી પંત્યાળુ છુટું કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૩ ગાંડા માણસ કામકાજમાં રોકાયો હોય ત્યારે, જો તે કામકાજના મકાનનો નિકાલ કરવો તે ગાંડા માણસના ફાયદા માટે છે એમ દેખાય, તો કોર્ટ તે ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને તે મકાન વેચીને તેનો નિકાલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૪ જ્યારે ગાંડા માણસ પટે કે પેટા પટે લેવાને હકદાર હોય ને તેનો નિકાલ કરવો તેના લાભમાં છે એમ દેખાય ત્યારે તે ઇસ્ટેટનો વહીવટ કરનાર, કોર્ટના હુકમથી તે પટે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા સખસને તેવી કોમીતી અવેજ લઇને તેવી સરતે છોડી દેવાને, એસાઇન કરવાને કે બીજી રીતે નિકાલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૫ કોર્ટની હકુમતની હદની બહાર હોય એવી સ્થાવર મિલકત કોઇ ગાંડા માણસના કબજામાં હોય ને તે મિલકત જે પ્રાંતમાં હોય ત્યાંના કાયદાની રૂએ, માલીકને જો તે નાલાયક થયો હોય તો કોર્ટ એક્વૌર્ડસની હકુમતને પાત્ર ઠરતી હોય તો તે કોર્ટ એક્વૌર્ડસને એવી મિલકતનો હવાલો લેવાને, ને તેની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે.

૫૬ ગાંડા માણસની સ્થિતિ જોતાં કોર્ટને એમ જણાય છે કે તેની મિલકત તેને કે તેના કુટુંબનાં અન વસ્તુ સારું લાંબી રીતે તેને મળે એ યોગ્ય છે તો તે કોર્ટને, ઇસ્ટેટનો વહીવટ કરનાર નીમવાને બદલે જો મિલકત નાંખું હોય તો તે, ને તેની ઉપજ આવે તે ઉપર લખેલા કામ માટે ઉપયોગ કરવા સારું યોગ્ય જણાય તે સખસને આપવાનો હુકમ કરવાને અધિકાર છે.

૫૭ જ્યારે કોર્ટ રોક સિક્યુરીટીઓ કે કોઇ કંપનીનો શેર, જે ગાંડા માણસને તેનો ભોગવટો કરવાનો લાભ લેવાનો હક મળ્યો હોય તેના કે કોઇ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટનો વહીવટ કરનાર કે ટ્રસ્ટીના નામ પર હોય ને તેને પ્રાપ્ત થયો હોય ને તે વહીવટ કરનાર મરણ પામે, ગાંડા થાય, કે જીવતો છે કે મરણ પામ્યો છે તે નકી નહાય અથવા કોર્ટ તેમ કરવાનું ફરમાવે ત્યાર પછી ૧૪ દિવસની અંદર તે

રોકા, સીક્યુરીટી, કે શેર નવા વહિવટ કરનારને કે કોર્ટ દ્વારા તે રીતે તબદીલ કરવાને, કે તેનું ડિવીડન્ડ લઈને આપવાની ગફલત કરે કે ન આપે ત્યારે કોર્ટ કોઈ લાયક માણસને તેવી તબદીલી કરવાનો કે કોર્ટ દ્વારા તેવી રીતે તે તબદીલી કરીને કે ડિવીડન્ડ લઈને તે આપી દેવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૮ જે ગણે માણસ ક્ષિત્રિકા હિંદુસ્તાનની કે યુનાઇટેડ કિંગડમની બહાર રહેતો હોય તેની મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાને નિમાયલા માણસને જે ઠેકાણે તે રહેતો હોય ત્યાંના કાયદા મુજબ તે મિલકત પ્રાપ્ત થઈ છે એવી કોર્ટની ખાતરી થાય એટલે તે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે સદરહુ રોકા સીક્યુ-રીટી કે શેર તે નીમાયલા સંપત્તિના નામ પર કે બીજી રીતે તબદીલ કરવાનો કે ડિવીડન્ડ કે ઉત્પન્ન લઈને આપવાનો કે કોઈ લાયક માણસને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૯ જે કોઈ ગાંડા માણસનું મન ચળી ગયું છે તે થોડા વખતને માટે છે, ને તેના કે તેના કુટુંબના અન્ય વચ્ચે માટે થોડા વખત સાફ તબદીલી કરવી યોગ્ય છે તો તેને ૫૬ મી કલમ મુજબની રીતે તેની મિલકતનો કે જોછએ તેટલા ભાગનો ઉપર લખેલા કામમાં ઉપયોગ કરવાનું દરમાવવાનો અધિકાર છે.

૬૦ કોર્ટને ચોક્કસી કર્યા પછી એમ માલમ પડે કે ગાંડા માણસનું ચળીગયેલું મન પાછું સાચું થયું છે તો ગાંડાપણાના સંબંધી કામ ચલાવવું બંધ રાખવું યા રદ કરવાનો હુકમ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

૬૧ આ બાબના હરાવનો અમલ કરવા સાફ કાનુનો કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૬૨ જે કોઈ માણસની પાસે માલમિલકત હોય તે ગાંડા કહેવાતો હોય ત્યારે જે ડીઓક્ટ કોર્ટની હકુમતમાં તે રહેતો હોય તે કોર્ટને અરજી કરે એટલે તે માણસ ચળી ગયેલો છે કે કેમ, કે તે પોતાની કે પોતાના કામકાજની વ્યવસ્થા કરવાને લાયક છે કે કેમ તે નક્કી કરવા સાફ ચોક્કસી કરવાનો હુકમ કરવાને તે ડીઓક્ટ કોર્ટને અધિકાર છે.

૬૩ સદરહુ પ્રકારની અરજી ગાંડા માણસના કોઈ સગાએ કે કોઈ ક્યુરેટર કે સરકારી વડીલે કરવી કે જે તેની મિલકત જમીન હોય તો તે જલ્લાના કલેક્ટરે કરવી જોછએ.

૬૪ ૪૦-૪૧-૪૨ મી કલમોના હરાવો જે બાબતોને લગતા હોય તે સંબંધમાં તે હરાવોથી ડીઓક્ટ કોર્ટમાં ચલાવવાના કામોનું નિયમન કરવું.

૬૫ સદરહુ પ્રકારની ચોક્કસીમાં આસેસર નીમવાનું યોગ્ય જણાય તો જે કે વધારે આસેસર નીમવાને ડિરેક્ટ કોર્ટ મુખત્યાર છે. ચોક્કસી પુરી થયા પછી કહેવાતો ગાંડા માણસ ચળી ગયેલા મનનો ને પોતાની કે મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાને ના લાયક છે કે કેમ તે કોર્ટે હરાવવું.

૬૬ ડીરેક્ટ કોર્ટથી પચાસ માહલ આધે કહેવાતો માણસ રહેતો હોય તો, ચોક્કસી કરવા સાફ પોતાના તાબાની કોર્ટને કમીશન મોકલવાનો અધિકાર તે કોર્ટને છે, કમીશન આપ્યા પછી પાછળ કહેલી રીતે ચોક્કસી કરવી. તાબાની કોર્ટે ચલાવેલા કામના કાગળ પત્રો ડીરેક્ટ કોર્ટને મોકલવા, તે પછી તે અરજીનો કોર્ટ નિકાલ કરવો.

૬૭ જે ગાંડા માણસો ચોક્કસી ઉપરથી ગાંડા હયાં હોય તેને કબજામાં લેવા સાફ તથા તેમની ધર-ટની વ્યવસ્થા કરવા સાફ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૮ ગાંડા માણસની ધરટેટનો વહીવટ કરવાને જે તે નાલાયક હોય તો તે ધણીની તપાસ કોર્ટે ઓફ વોર્ડસની હકુમત હેઠળ જાય તે કોર્ટે ઓફ વોર્ડસને તે પોતાના હવાલામાં લેવાનો અધિકાર છે.

૬૯ ગાંડા માણસની ધરટેટ જમીન હોય તો ડિરેક્ટ કોર્ટ તેની જાત તથા મિલકત સ્થાપિત લેવાનું કલેક્ટરને દરમાવવાને મુખત્યાર છે પણ આવો હુકમ કલેક્ટરની પરવાનગી મેળવ્યા સિવાય કરવો નહિ. પછી તે કલેક્ટરે તેની જાત તથા મિલકતનો પાલન કરનાર નિમવો.

૭૦ કલેક્ટરે આ બાબ પ્રમાણે ગાંડાની જાત કે ધરટેટના સંબંધમાં ચલાવેલા કામ સ્થાનિક સર-કારના નિર્ણયને પાત્ર રહેશે.

૭૧ બીજે પ્રસંગે ડીરેક્ટ કોર્ટને ગાંડા માણસની ધરટેટનો વહીવટ કરનાર નીમવાનો અને તેની જાતનો પાલન કરનાર નિમવાનો અધિકાર છે.

૭૨ ગાંડા માણસના કાયદાસર વારસને, કોર્ટને કે કલેક્ટરને એમ લાગે કે તેવી નીમણુંક માંડીને

કાયદા માટે છે તે સિવાય તેના પાલન કરનાર તરીકે નીમવો નહીં.

૭૩ ગાંડા માણસની જાતના પાલન કરનારને કે તેની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને પ્રસંગ પ્રમાણે કોર્ટને કે કલેક્ટરને યોગ્ય જણાય તે મહેનતાણું આપવું.

૭૪ ગાંડા માણસની જાતના પાલન કરનારે તેની જાતની સંભાળ રાખવી, ને તેના અન્ય વસ્ત્રોનો અંદાજિત રાખવો પાલન કરનાર જુદો હોય તો ગાંડાને કે તેના કુટુંબના માણસોને અન્ય વસ્ત્ર માટે જે નિમણુંક કોર્ટ દ્વારા તે વહીવટ કરનારે પાલન કરનારને આપવી.

૭૫ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને તે ધણી ગાંડા ન હોત ને જે પ્રમાણે વહીવટ કરત તેજ પ્રમાણે વહીવટ કરવા અને તેનું દરેક વાજબી દેણું કે લેણું હોય તે આપવાનો ને વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે. પણ વહીવટ કરનારે કોર્ટની પરવાનગી વગર ગાંડાની કોષ્ટાચાર મિલકત ગીરો મૂકવી નહીં, કે વેચાણથી, બક્ષીસથી કે અદલા બદલીથી કે બીજી રીતે તમદીલ કરવી નહીં કે પાંચ વર્ષથી વધુ મુદત માટે પરે આપવી નહીં, આવી પરવાનગી કોર્ટ યોગ્ય સરતે આપવાને મુખત્યાર છે.

૭૬ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારે પોતાની નીમણુંકથી છ મહીનાની અંદર તેની મિલકતની યાદી તથા જે નાણું કે જંગમ મિલકત તેને પોચે તેની યાદી, તેનું દેણું કે, લેણું હોય તો તેનું પત્રક પ્રસંગ પ્રમાણે કોર્ટમાં રજુ કરવું અથવા કલેક્ટરને આપવું. અને તે પછી તે મિલકતનો હિસાબ વર્ષ પુર થયા પછી ત્રણ મહીનાની અંદર કોર્ટને કે કલેક્ટરને દરસાલ આપવો, ને તેમાં પોતાની પાસે જે રકમ આવે કે ખર્ચ થાય કે શીલીક રહે તે લખવી.

૭૭ ગાંડા માણસનો કોષ્ટ સગો કોર્ટ કે કલેક્ટરને અરજી કરીને તેવા હિસાબ કે પત્રકમાં ચુક છે તેવું જાહેર કરે તો તે વહીવટ કરનારને બેલાવી તપાસ કરીને પોતાની નજરમાં લાગે તેવા હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭૮ ગાંડા માણસના અથવા તેની ઇસ્ટેટના ખર્ચ સાર જેટલા અવેજની જરૂર હોય તે કરતાં વધુ અવેજ વહીવટ કરનાર પાસે આવે તો તે તેણે ઇસ્ટેટને ખાતે સરકારી તીંગેરીમાં ભરવો. ને ટ્રસ્ટ એક્ટ પ્રમાણે સિક્યુરીટીઓ લેવી.

૭૯ ગાંડા માણસનો કોષ્ટ સગો ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટની પરવાનગી લઈને વહીવટ કરનારની પાસેથી તે ઇસ્ટેટ ખાતે જે નાણું કે હિસાબ તેની પાસે હોય તેનો હિસાબ લેવાની ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૮૦ ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ કે કલેક્ટર જેણે ગાંડાનો વહીવટ કરનાર નીમ્યો હોય, તેને જે તે ક્યુરેટર ન હોય તો હરકોષ્ટ યોગ્ય કારણથી તેને કહાડી મુકીને તેની જગાએ ક્યુરેટર કે બીજા લાયક સખસને નીમવાને મુખત્યાર છે તેમ ગાંડાની જાતના પાલન કરનારને પણ કોષ્ટ પુરતાં કારણથી કહાડી મુકીને તેની જગ્યાએ કોષ્ટ લાયક સખસને નીમવાને તે મુખત્યાર છે.

૮૧ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટનો વહીવટ કરનાર, કોર્ટ દ્વારા તે મુદતમાં પોતાનો હિસાબ કે પોતાના તાબાની લાભમિલકત આપવાની જાણી જોઇને ગફલત કરે કે ના કહતો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડ કરવાને ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તે મિલકત આપે ત્યાં સુધી તે ના કહેનારને સીવીલ જેલમાં રાખવાને પણ મુખત્યાર છે.

૮૨ કોર્ટને એમ લાગે કે ગાંડા માણસનું ચળી ગયેલું મન પાછું સાજું થયું છે, તો ગાંડાપણના સંબંધી ચલાવેલું કામ અંત કરવા યા રદ કરવાનો તેણે હુકમ કરવો.

૮૩ આ ખામ પ્રમાણે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ કરેલા હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટને અપીલ ચાલશે.

૮૪ સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તે ઠેકાણે ગાંડા માણસોના આશ્રય સ્થાન સ્થાપવાને અથવા તે સ્થાપવાનાં લાઇસન્સ આપવાને મુખત્યાર છે.

૮૫ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ હુકમ કાઢીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે કોષ્ટ પણ પ્રાંતમાં હુકમત ચલાવનારા માજિસ્ટ્રેટ કે કોર્ટને ગાંડા માણસોને બીજા કોષ્ટ પ્રાંતમાં આવેલાં કોષ્ટ પણ આશ્રય સ્થાનમાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

૮૬ લાઇસન્સ મળેલા આશ્રય સ્થાનમાં ગાંડા માણસને રાખ્યાં કર્યાં હોય અને આ આકેટના દ્વારા

મુજબ ખર્ચ લેવા આપત ગાંડાના મિત્રો કે સગાં વહાલાં પાસેથી કબુલત કરાવી લીધી ન હોય કે કોઈ હુકમ ક્યાં ન હોય ત્યારે, તે ગાંડાના અન્ન વસ્ત્રો ખર્ચ અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવને પાત્ર એવું આશ્રય સ્થાન જેના હવાલામાં હોય તેને સરકારે આપવો.

૮૭ બટકતા પકડાયલા ગાંડા માણસના કબજામાં જે નાણું હોય, તે અને તેની જાત ઉપર જે કાંઈ મિલકત મળે, તે લઇને વેચીને તે ઉત્પન્નનો ગાંડા માણસના અન્ન વસ્ત્રો ખર્ચ તથા તેને સાફ જે ખીજો ખર્ચ થાય તે આપવા સાફ ઉપયોગ કરવાનો માલજેટને અધિકાર છે.

૮૮ આશ્રય સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલા ગાંડા માણસની પાસે તેના અન્ન વસ્ત્રો માટે ઉપયોગમાં લાઇ શકાય તેવી ઇસ્ટેટ હોય કે તે ગાંડાનું પુરૂ કરવાને કાયદા પ્રમાણે બંધાયેલો હોય તે માણસની પાસે તેનું પુરૂ પાડવાની શક્તિ હોય, તો જે અધિકારીએ તેને લેવાનો હુકમ ક્યાં હોય તે અધિકારી, કે જેની હદની અંદર તે મિલકત આવી હોય તે હાઇકોર્ટ કે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટને તે ગાંડા માણસના અન્ન વસ્ત્રો ખર્ચ આપાવવાનો હુકમ કરવા સાફ અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

૮૯ કોર્ટ સક્ષિપ્ત રીતે તપાસ કરવી ને તે ગાંડા માણસના અન્ન વસ્ત્રો સાફ ઉપયોગમાં લેવાય તેવી ઇસ્ટેટ તે ગાંડા માણસ પાસે છે. કે ફલાણો માણસ તેનું પુરૂ કરવાને બંધાયેલો છે તેની પાસે પુરૂ પાડવાની શક્તિ છે, એમ કોર્ટની ખાતરી થાય તો સ્ટેટમાંથી કે એવા માણસ પાસેથી એવા ગાંડા માણસને અન્ન વસ્ત્રો પુરૂ પાડવાનો ખર્ચ ને તે અરજીનો ખર્ચ વસુલ કરવાનો કોર્ટ હુકમ આપવો જોઇએ.

૯૦ કોર્ટ પશુ ગાંડા માણસને અન્ન વસ્ત્રો પુરૂ પાડવાની જે જવાબદારી તેના કોઇ સગાવહાલાને કે ખીજા કોઇ માણસને માથે હોય તે આ આકટના ઠરાવથી જતી રહે છે કે તેને હરકત થાય છે એમ સમજવું નહિં.

૯૧ સ્થાનિક સરકાર આ આકટના કારણેસાફ કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૯૨ ૯૧ મી કલમની રૂએ કરેલી કાનુનો સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ.

૯૩ જે કોઇ માણસ, આ આકટના ઠરાવો સિવાય બીજી રીતે એકાદ ગાંડા માણસને આશ્રયસ્થાનમાં લેશે કે અટકાવી રાખશે, કે આશ્રયસ્થાન સિવાય બીજો ઠેકાણો બે કે વધારે ગાંડા માણસને કાયદા માટે અટકાવી રાખશે તેને બે વર્ષ સુધીની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૯૪ ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદાના ૪૨ મા આખના ઠરાવો, આ આકટની રૂએ લીધેલાં ખતોને લાગુ પડશે.

૯૫ જ્યારે સરકારે પગાર, પેન્શન, ગ્રાન્ટ્સ કે બીજી નિમણૂક કોઇ માણસને આપવાની હોય, તે માણસ ગાંડા હોવાનો માલજેટ દાખલો આપ્યો હોય ત્યારે તે રકમ તે ગાંડા જેના હવાલામાં હોય તે સમ્પસને પોતાને વાજબી લાગે તેટલો તે રકમનો ભાગ આપવાને મુખત્યાર છે ને બાકી રહે તે તેના ઉપર આધાર રાખનારાં તેના કુટુંબના માણસોના અન્ન વસ્ત્રો માટે આપવાને તે મુખત્યાર છે.

૯૬ કોઇ પશુ કાનુનોને પાત્ર પહેલાં પરીશિષ્ટમાંના નમુના તેમાં જણાવેલાં કારણો સાફ વાપરવામાં આવશે તો પુરતા થશે.

૯૭ આ આકટની રૂએ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરેલાં કૃત્ય માટે કોઇ માણસની સામે કાંઈ ફરિયાદ ફોજદારીમાં ચલાવવામાં આવશે નહીં.

૯૮ એકાદ આશ્રયસ્થાનના હવાલાવાળા કોઇ અમલદારને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહારની કોઇપણ કોર્ટ ગાંડા માણસને લેવા માટે, કે અટકાવી રાખવા માટે કરેલા હુકમનો કે વારંટનો અમલ કરવાનો અધિકાર છે.

૯૯ ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહારથી આવેલા ગાંડા માણસો માટે કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૦૦ આ આકટની રૂઆત પહેલાં સન ૧૮૫૮ ના હિંદુસ્તાનના ગાંડા માણસોના આશ્રયસ્થાન આપતના એકટની ૭ મી કલમ મુજબ, લેવાના હુકમ ઉપર સહી કરનાર સમ્પસને અરજદારને જે અધિકાર ને જવાબદારી છે તે સહળા અધિકાર મળશે અને આ ઉપરથી રદ કરેલા કાયદાની રૂએ કરેલા હુકમ તથા કરાર આ આકટ પ્રમાણે ક્યાં હશે તેમ તેના અમલ થશે.

૧૦૧ ખીજા પરીશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા ચોથા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રહ્યાં છે.

હિંદુસ્તાનનો કારખાનાં બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૧૧ નો આકટ ૧૨ એ.)

૧ આ આકટને સન ૧૯૧૧ નો હિંદુસ્તાનના કારખાના બાબતનો આકટ કહેવો તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ ' છોકરું ' એટલે ૧૪ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉંમરનું માણસ ' કારખાનું ' એટલે જે મકાનની અંદર કોઇપણ વસ્તુ વાપરવાના, લઇ જવાના, વેચવાના કારણસાર, વરાળથી ચાલનારી, પાણીથી ચાલનારી, ખીજ યાંત્રિક શક્તિનો કે વીજળીનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હશે એવું કે છપ્પણ મકાન.

૩ નીચેના બાબ કોઇ ખાણને, વીજળી પેદા કરનારા સ્ટેશનને, ગળીના કારખાનાને, ચઢા કે કાઢીના માટે વપરાતા કારખાનાને, જેમાં રોજના ૪૯ સપ્તસો એકી વખતે કામે લગાડેલા નહોય તેને લાગુ પડશે નહીં. ૪ થા તથા ૫ મા બાબના તથા ૩૫ મી ને ૩૬ મી કલમના ઠરાવો કાટન રીલીંગરૂમ કે વાઈડીંગ રૂમ નહોય એવી કારખાનાની હદની જગામાં, કારખાનામાં ચાલતા યંત્રથી માલ તૈયાર કરવાની કૃતિની મદદમાં વરાળની, પાણીની કે ખીજ યાંત્રિક કે વીજળીની શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો નહોય, તેવી જગામાં કામે લગાડેલા કોઇ પણ સપ્તસને લાગુ પડશે નહીં.

૪ સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા માણસોને તેમને ઠરાવી આપે તે સ્થાનિક હદની અંદર કારખાનાના ઇન્સ્પેક્ટરો તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે, જુદા માલ્સ્ટ્રેટ આ આકટ મુજબ ઇન્સ્પેક્ટર છે એમ સમજવું.

૫ ઇન્સ્પેક્ટરને તે જે સ્થાનિક હદમાં નીમાયો હોય તે હદની અંદર આ જે કોઇ જગા કારખાના તરીકે વપરાય છે એમ માનવાનું કારણ હોય તે જગામાં તેને યોગ્ય લાગે તેવા એસોસ્ટેટને સાથે લઇ જવાનો, (કારખાનાના મકાનની, યંત્રની તથા રજીસ્ટરોની તપાસ કરવાનો, તથા કોઇ પણ માણસની જુખાની લેવાનો કે જરૂર હોય તેવા ખીજ અધિકારો ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

૬ સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા માણસોને આ આકટનાં કારણ સાર દાખલા આપનારા સર્જન તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે.

૭ દાખલો આપનારા સર્જને કારખાનામાં કામે લાગવાની ઇચ્છા રાખનાર માણસની ઇચ્છા ઉપરથી તેને તપાસી કારખાનામાં કામે લાગવાને લાયક છે કે નહીં તે લખીને ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણેનો એક દાખલો તેને આપવો જોઇએ.

૮ દાખલો આપનાર સર્જન ૭ મી કલમની રૂયેનાં કામ કોઇ પણ વૈદકીય ધંધો કરનારા માણસને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

૯ હેઠળના ઠરાવ કારખાનાને લાગુ પડશે, (અ) એટલે તે સ્વચ્છ રાખવું તથા ત્યાં કોઇ મેરી, સંઘાસ કે ખીજ અપકારક વસ્તુથી નીકળતી દુર્ગંધ મારવી જોઇએ નહિ. (બ) તેમાં કામે લગાડેલા માણસોની તંદુરસ્તીને હરકત કે નુકશાન થાય તેવી રીતે ત્યાં કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાન તેમાં બીડ થવા દેવી નહીં. (ક) ત્યાં એવી રીતે આવજ થવી જોઇએ કે તેથી તેમાં કામ ચાલતું હોય ત્યારે ઉત્પન્ન થતાં તંદુરસ્તીને નુકશાનકારક કોઇપણ ગ્વાસ વરાળ, ધુળ કે ખીજ ગંદા પદાર્થ બની શકે ત્યાં સુધી વગર નુકશાનકારક થાય.

૧૦ એકાદ કારખાનામાં ચાલતી કૃતિથી ઉત્પન્ન થનારી ધુળ કે ખીજે ગંદો પદાર્થ કામ કરનારાઓના પેટમાં ચાસની સાથે નુકશાન કારક પ્રમાણમાં જતો હોય તો તે અટકાવવા માટે પંખાનો કે ખીજ યાંત્રિક સાધનોનો ઉપયોગ કરવાનો ઇન્સ્પેક્ટરે તે કારખાનાના મેનેજરને લેખી હુકમ કરીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૧ દરેક કારખાનામાં પુરતું અજવાળું હોવું જોઇએ.

૧૨ જે કારખાનામાં વાતાવરણની બીનાસ કૃત્રિમ સાધનોથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવતી હોય ત્યાં તે ઉત્પન્ન કરવામાં આવતી હોય ત્યાં તે ઉત્પન્ન કરવાનું પાણી, પીવાનું પાણી જ્યાંથી લેવામાં આવતું હોય

ત્યાંથી લેવું' જોઈએ ને તે સ્વચ્છ કરવું' જોઈએ.

૧૩ દરેક કારખાનાના કામે લગાડેલા માણસો માટે તે કારખાનામાં પુરતા જનરૂ તથા મુતરડી પુરા પાડવાં જોઈએ.

૧૪ કારખાનાના કામે લગાડેલા માણસોને પીવાને માટે લાયકને પુરતો પીવાના પાણીનો જથ્થો હોવો જોઈએ.

૧૫ દરેક કારખાનાનાં, ઓરડાનાં ખારણાં બહારની બાજુએ ઉધડે એવાં બનાવવાં જોઈએ.

૧૬ કારખાનામાં કામે લગાડેલા માણસો માટે આગને પ્રસંગે બહાર નીકળી જવાનાં સાધનો પુરા પાડવાં જોઈએ.

૧૭ કોઈ પણ માણસે કોઈ પણ કારખાનામાં કોઈ પણ જવાલાગ્રાહી પદાર્થની છેક પાસે બીડી પીવી નહીં, કે ખુલ્લો દીવો વાપરવો નહિં, કે એવો કોઈ દીવો દેવતા વાપરવો નહીં કે વાપરવા દેવો નહીં.

૧૮ કારખાનાના કોઈ પણ ભાગમાંના વરાળ ચંત્રની સાથે કે પાણીથી ચાલનાર ચક્ર સાથે કે બીજા યાંત્રિક કે વીજળીની શક્તિ સાથે સંબંધ હોય, એવા દરેક ક્ષણ, વ્હીલ, આગળ કે તેવા કોઈ ચક્રની આગળ, કે દરેક હોષ્ટક કે ટીગલ આગળ મજબુત વાડ ભરવી જોઈએ, કારખાનાના ચંત્ર કે બોલ્ટરોના ઉપર દેખરેખ રાખવાને કામે લગાડેલા સખસોનું જોખમથી રક્ષણ કરવા માટે જે તબવીજ ઠરાવવામાં આવે તે કરવી જોઈએ.

૧૯ કોઈ પણ સ્ત્રી કે છોકરોને, કારખાનામાં મિલગિયરીંગને કે ચંત્રને કોઈ પણ ભાગ, વરાળ, પાણી, વીજળી, કે બીજા યાંત્રિક શક્તિથી ચાલુ હોય ત્યારે તે સાફ કરવા દેવો નહીં કે કોઈ પોતાની મેળે ચાલનાર ચંત્ર ઉપરની કે ઇ શક્તિથી ચાલતું હોય ત્યારે તેના સ્થાયિ કે ફરતા ભાગની વચ્ચે કામ કરવા દેવું નહિં.

૨૦ કોઈ પણ સ્ત્રી કે છોકરોને, રૂની ગાંસડી બાંધવાના કોઈ કારખાનાના જે ભાગમાં ટાટન-આપતર ચાલતું હોય ત્યાં કામે લગાડવું નહીં. પણ જો તેની બંને ઓરડાની વચ્ચે પડદો બંધો હોય તો કામે લગાડવાને હરકત નથી.

૨૧ દરેક કારખાનામાં, કામ ચાલુ હોય તે દરેક દિવસે વત્તામાં વત્તા છ કલાકને અંતરે ઓછામાં ઓછા અડધા કલાકની છુટી આપવાનું ઠરાવવું જોઈએ, જે દરમિયાન સઘળું કામ બંધ કરવું. (અ) કલમ ૬૫માં વજીવાનાં, કાપડ છાપવાનાં, નીખારવાનાં, રંગવાના કારખાનામાં, સાઇકીંગના, ક્લેન્ડરિંગને, શી-નીશીંગના કે સીવવા વેતરવાના કામને કે રેલ્વે કે ટ્રામના વર્ક શોપોમાં રનીંગ શેડોમાં ઇન્જનીયરીંગના કે વહાણોની મરામતી કરવાના કારખાનામાં અગત્યના કરવાના કામને લાગુ નથી.

૨૨ કોઈ પણ માણસને કોઈ પણ કારખાનામાં હેઠળ હોવા પ્રમાણે હોવા સિવાય રવિવારે કામે લગાડવો નહીં, એટલે કે રવીવારની પહેલાંના ત્રણ દહાડામાંના કોઈ એક આખો દિવસ તેને છુટી મળી હોય કે મળવાની હોય તે સિવાય.

૨૩ કારખાનામાં છોકરોને કામે લગાડવાના સંબંધમાં હેઠળ બાકીના ઠરાવો લાગુ પડશે. (અ) કોઈ છોકરું નવ વર્ષથી ઓછી ઉંમરનું નથી અને કારખાનામાં કામે લગાડવાને લાયક છે એવું દેખાડનારો ૭ મી કે ૮ મી કલમની રૂયે આપેલા તેની પાસે ન હોય તો. તેને કોઈ પણ કારખાનામાં કામે લગાડવું નહીં. (બ) કોઈ પણ છોકરોને કોઈ પણ કારખાનામાં સવારના સાડાપાંચ વાગતાં પહેલાં કે સાંજના ૭ વાગ્યા પછી કામે લગાડવું નહીં. (ક) કોઈ પણ છોકરોને કોઈ પણ એક દિવસમાં સાત કલાક કરતાં વધારે વખત સુધી કામે લગાડવું નહીં,

૨૪ કારખાનામાં સ્ત્રીઓને કામે લગાડવા માટે હેઠળના ઠરાવો લાગુ પડશે. (અ) કોઈ પણ સ્ત્રીને સવારના સાડા પાંચ પહેલાં કે સાંજના સાત વાગ્યા પછી કામે લગાડવો નહીં (બ) કોઈ પણ સ્ત્રીને કોઈ પણ કારખાનામાં કોઈ પણ એક દિવસમાં અગીઆર કલાક કરતાં વધારે વખત સુધી કામે લગાડવો નહીં.

૨૫ જે સ્ત્રી કે છોકરોને અમુક કારખાનામાં કામે લગાડવામાં આવ્યાં છે એમ જે માણસ જણાવે

હોય તેણે તેમને તેજ દીવસે બીજા કારખાનામાં કામે લગાડવાં નહીં,

૨૬ કારખાનાના મેનેજરે સ્ત્રી તથા છોકરાને કામે લગાડવાના કલાક અમુક છે એમ ઠરાવવું જોઈએ, તે કલાક સિવાય બીજા વખતે તેમને કામે લગાડવાં નહીં.

૨૭ કા-૨૪ કે ૨૬ ના ઠરાવ કારખાનામાં ઇન્સ્પેક્ટરના મત પ્રમાણે દરેક સ્ત્રીને કામે લગાડવાના અગીઆર કલાક કરતાં વધારે ન થતાં હોય એટલી સ્ત્રીઓ કામે લગાડેલી હોય તેવા રૂલો કાઢવાના કે રૂની ગાંસડી બાંધવાના કોષ પણ કારખાનામાં કામે લગાડેલી સ્ત્રીને લાગુ પડશે નહીં.

૨૮ કોષ પણ માણસને કોષ પણ વણુવાના કારખાનામાં કોષપણ એક દિવસમાં બાર કલાક કરતાં વધારે વખત સુધી કામે લગાડવો નહીં.

૨૯ કોષ પણ માણસને વણુવાના કારખાનામાં સવારના સાડા પાંચ વાગતાં પહેલાં કે સાંજના સાત વાગ્યા પછી કામે લગાડવો નહીં.

૩૦ ૨૮ મીને ૨૯ મી કલમનો મજકુર, કુંદી કરવાના કામને, સફાઈ કરવાના કામને, સીવવા કે વેતરવાના કામને, કાપડ ઢાપવાના કામને, નિખારવા કે રંગવાના કામને લાગુ નથી.

૩૧ કોષ પણ વણુવાના કારખાનામાં યાંત્રિક શક્તિનો કે વીજળીની શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનો વખત કોષ પણ એક દિવસમાં ૧૨મી કલમથી વધારે હોવો જોઈએ નહીં.

૩૨ કોષ પણ છોકરાને કોષ પણ વણુવાના કારખાનામાં એક દિવસમાં છ કલાકથી વધારે વખત સુધી કામે લગાડવું નહીં.

૩૩ કારખાનાનો ભોગવટો કરનારા દરેક માણસે, વિદ્યમાન કારખાનાના સંબંધી, કારખાનું શરૂ થાય કે શરૂ થયાં પછી એક મહીનાની અંદર ઇન્સ્પેક્ટરને, તે કારખાનાનું નામ, જગા, કાગળો મોકલવાનું સરનામું, જે કામ તેમાં કરવામાં આવતું હોય તેનું સ્વરૂપ, કારખાનામાંની ચાલન શક્તિ કેટલી છે તે, કારખાનાના મેનેજરનું નામ વિગેરે લખી એક નોટીસ મોકલવી જોઈએ.

૩૪ જ્યારે કારખાનામાં કાંઈ અકસ્માતથી મરણ નીપજે કે શારીરિક ઇજા થાય ને તે અકસ્માત થયા પછીના અડતાલીસ કલાક સુધી કામખર પાછો આવી ન શકે ત્યારે મેનેજરે તેવા અકસ્માતની નોટીસ ઠરાવવામાં આવે તે અધિકારીઓને મોકલવી જોઈએ.

૩૫ દરેક કારખાનામાં છોકરાઓ કામે લગાડ્યા હોય, તેમનું અને તે દરેકને શું કામ આપ્યું છે, તેનું એક રજીસ્ટર, ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે રાખવું જોઈએ.

૩૬ દરેક કારખાનાના મુખ્ય દરવાજાની પાસેની રહેજે દેખાય એવી જગાએ અંગ્રેજી ભાષામાં તથા કારખાનાના અડધા કરતાં વધારે લોકોની ભાષામાં લખીને આ આકટના તથા તેની કાનુનોના ઠરાવેલો સારાંશ તથા નોટીસ ચોટાડવી જોઈએ. તેમાં (અ) દરરોજ કામ કરવાનો વખત, (બ) જે મુદત દરમિયાન કામ બંધ રહે તે મુદત, વારા ફરતી કામે લગાડવાની પદ્ધતિ, પ્રમાણે છોકરાં તથા સ્ત્રીઓને કામે લગાડવાના કલાક, આ લખવું જોઈએ. તેની એક નકલ, કારખાનું શરૂ થયા પછી એક મહીનાની અંદર ઇન્સ્પેક્ટરને મોકલવી જોઈએ. તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે તો મેનેજરે સાત દિવસની અંદર ઇન્સ્પેક્ટરને ખબર આપવી જોઈએ, કાનુનોના સારાંશ ચોડવા શિવાગના આ કલમના ઠરાવ મેસમના કારખાનાને લાગુ નથી.

૩૭ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર સ્થાનિક સરકાર આ આકટના ઠરાવ અમલમાં લાવવાના કારણસર, કારખાનાની તપાસ કરવા બાબત, ઇન્સ્પેક્ટરોએ કહી રીતે અધિકાર ચલાવેલા, સ્વચ્છતા રાખવાના ઉપાયો, કોષ પણ ઓરડામાં કેટલાં માણસો કામે લગાડવાં, વીગેરે બાબત કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ આ આકટનો અમલ કરવા માટે નિયમિત મુદતનાં પત્રો પુરાં પાડવાનું કારખાનાનો ભોગવટો કરનારાને કે મેનેજરોને ફરમાવવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને કાનુનો કરીને અધિકાર છે.

૩૯ ૩૭ મી કે ૩૮ મી કલમ ઉપરથી કાનુનો કરવાનો અધિકાર તેવી કાનુનો અગ્રાઉથી ડાખીને પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી કરવી જોઈએ એ સરતને પાત્ર છે.

૪૦ કાનુનો સ્થાનિક સરકારી કે હાડિયા ગેઝીટમાં છાપીને પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

૪૧ જો કોઇ પણ કારખાનામાં, આ આકટના ઠરાવ વિરૂદ્ધ કોઇ માણસને કામે લગાડ્યો હોય, ૫ મી ૧૦, ૧૧, ૧૨, ૧૩, મી, ૧૪, ૧૫ મી, ૧૬ મી ૧૮ થી. ૩૫ મી, કે ૩૬ મી કલમના ઠરાવનો અમલ કરવામાં નહીં આવ્યો હોય તો ભોગવટો કરનાર તથા મેનેજર સામાયિક કે જુદા જુદા બંધે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૨ જ્યારે એકાદો કારખાનાના ભોગવટો કરનારની કે મેનેજરની સામે તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે ખરેખરા ગુન્હાગર તરીકે જે ખીજ સખસ ઉપર પાતે તોહોમત મુકતો હોય તેને સુના વણી વખતે કોર્ટમાં અજીવવાનો હક છે. ને જો ગુન્હો સાબીત કરવામાં આવ્યા પછી તે ભોગવટો કરનાર કે મેનેજર કોર્ટની ખાતી થાય તે રીતે સાબીત કરે કે. આકટની બખવણી કરાવવા સાહે તેણે યોગ્ય કાળજી લીધી છે. તથા તે ખીજ સખસે તે ગુન્હો, પોતાની જાણ, સમ્મતિ કે અપાડા સિવાય કંઈ છે. તો તે ખીજ સખસ ઉપર તે ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ કરવો જોઈએ. અને તે ભોગવટો કરનાર કે મેનેજર જવાબદારીમાંથી મુક્ત થશે. આ પ્રમાણેની જો ઇન્સ્પેક્ટરની કામ ચલાવતા પરેલાં ખાતી થાય તો તેણે ભોગવટો કરનાર કે મેનેજર ઉપર કામ ન ચલાવતાં ગુન્હો કરનારની ઉપર કામ ચલાવવું જોઈએ.

૪૩ જે કોઈ સખસ ૫ મી કલમ મુજબ કોઇ પણ અધિકાર ચલાવવાના કામમાં જણી જોઇને ઇન્સ્પેક્ટરને અટકાવ કરશે. અને રજીસ્ટ્રાર ને દસ્તાવેજ ઇન્સ્પેક્ટર માટે ત્યારે હાજર કરવામાં ચુકશે. કામે લગાડેલા માણસ ઇન્સ્પેક્ટર આગળ હાજર થશે નહીં, ૧૭ મી કલમ મુજબ જવાલામાંથી પદાર્થની પાસે બીઠી પીશે કે જુદો દીવા દેવતાનો ઉપયોગ કરાવશે, કે મના કરેલું કામ કરશે તેને ધણામાં ધણો બંધે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૪૪ જે માણસ ખીજ માણસને ૭ મી કે ૮ મી કલમની રૂપે આપેલા દાખલાનો પોતાના દાખલા પ્રમાણે જણીજીજીને ઉપયોગ કરશે તે ૨૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૫ જે માણસ એકજ જાતનો ગુન્હો ફરી ફરીને દરરોજ કરે તે આ આકટના ઠરાવેલા વધારેમાં વધારે દંડ કરતાં વધારે દંડને તે નીચેની હકીકત ન હોય તો પાત્ર થશે નહિ, એટલે, મુળ ગુન્હા માટે કામ ચાલવા માંડ્યા પછી તે પાછો કરવામાં આવ્યો ન હોય તો કે તે ગુન્હો આ આકટના ઠરાવ વિરૂદ્ધ જે કે વધારે માણસોને કામે લગાડવા દેવાનો ન હોય તો.

૪૬ કારખાનાના જે કોઇ પણ ઓરડામાં છાકરાંને કામે લગાડવામાં આવતાં હોય ને જેમાં યંત્રથી માલ તૈયાર કરવાની કૃતિને અનુષંગિક હોય એવું કામ ચાલતું હોય તે ઓરડા કે ભાગમાં છ વર્ષથી વધારે ઉમ્મરનું કોઇ દોકડું બળી આવે તો, વિરૂદ્ધ રીતે સાબીત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેને તે કારખાનામાં કામે લગાડવું છે એમ સમજવું.

૪૭ જ્યારે કોઇ કૃત્ય કે કસ્ટર, એકાદો માણસ અમુક ઉમર કરતાં ઓછી કે વધારે ઉમ્મરનો હોય તો શિક્ષા કરવા જમ ગુન્હો થતો હોય ને તે માણસ સદરહુ ઉમ્મર કરતાં ઓછી કે વધારે ઉમ્મર નો જણાય છે એમ કોર્ટનો મત હોય તો તે સદરહુ ઉમ્મર કરતાં ઓછી કે વધારે ઉમ્મરનો નથી એવું સાબીત કરવાનો બોળે તહોમતદાર ઉપર છે. ઉમ્મર બાબત સર્જન કરેલો એકરાર પુરાવામાં દાખલ થઈ શકે.

૪૮ કા. ૪૨ ની રકમ (૨) સિવાયના આ આકટની રૂપે ચલાવવાનું કોઇ પણ ફેાજદારી કામ ઇન્સ્પેક્ટર સિવાય ખીજ કોઇએ કે ઇન્સ્પેક્ટરની મંજૂરી લીધા સિવાય ચલાવવું નહિ. પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ કરતાં ઉત્તરતા દરજ્જાની કોઇ પણ કોર્ટ આવા ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવો નહિ.

૪૯ કોઇ પણ કોર્ટ આ આકટની વિરૂદ્ધના ગુન્હાની ફરિયાદ, જે તારીખે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તેથી છ મહીનાની અંદર કરવામાં ન આવે તો સાબળવા નહિ.

૫૦ કા. ૧૦-૧૧-૧૨-૧૫ ને ૧૮ ની રૂપે જેના ઉપર હુકમ બજાવવામાં આવ્યો હોય તે માણસ, તે હુકમની બખવણીની તારીખથી ચૌદ દિવસની અંદર સ્થાનિક સરકારને તે હુકમ સામે અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૧ દિવસના કલાક, વખતનું પ્રમાણ જે સાધારણ : પાળવામાં આવતું હોય તે પ્રમાણે ગણવા જોઈએ પર કલાક ગણતી વખતે અડધા કલાક કે વધારે વખત સુધી કામમાં ખલેલ પડી હોય તો તે વખત બાદ કરવો.

૫૩ કારખાનાના કામની જુદી જુદી શાખાઓ કે ખાતાઓને તે જુદાં જુદાં કારખાનાં છે તેવું સ્થાનિક સરકાર લેખી હુકમથી ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૫૪ આ આકટ સરકારી કારખાનાઓને લાગુ પડશે.

૫૫ બરમા પ્રાંતમાં કોઇ પણ સખસને કારખાનામાંના સંચા કામ કે સાજ સરંજામ સાફ કરવા માટે રવીવારે ચાર કલાક કરતાં વધારે ન હોય તેટલા વખત સુધી કામે લગાડવાને હરકત નથી. પણ તેણે આગલે દિવસે કારખાનામાં જપોરે બે વાગ્યા પછી કામ કરેલું હોવું જોઈએ નહિ.

૫૬ કોઇ પણ કારખાનાને સ્થાનિક સરકાર લેખી હુકમ કરીને પોતાને યોગ્ય જણાય તેટલી હદ કે મુદત સુધી આ આકટમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૭ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને યોગ્ય જણાય તો તે આ આકટ ઉપરથી સ્થાનિક સરકારને આપ્યા હોય તેવા કોઇ પણ અધિકાર ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૫૮ આ આકટની રૂએ કોઇ માણસે કાંઈ કામ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કર્યું હોય તેની સામે કાંઈ ફરીયાદ કરવામાં આવશે નહીં. કે ફેજદારી કાંઈ કામ ચલાવવામાં આવશે નહીં

૫૯ સન ૧૮૮૧ નો તથા ૧૮૯૧ નો હિંદુસ્તાનનો કારખાનાંબાબતનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

મુ'બાઇનો ધોડાની સરતના મેદાનોનું લાઇસન્સ આપવા બાબતનો

કાયદો (સને ૧૯૧૨ નો ૩ જો)

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો મુ'બાઇની સરતના મેદાનોનું લાઇસન્સ આપવા બાબતનો કાયદો કહેવો તે આખા મુ'બાઇ ઇલાકાને લાગુ છે.

૨ ધોડાની સરત—તેમાં જે સરતમાં કોઇ ધોડા, ધોડી, કે ખાસી કરેલો ધોડા, ખીજા કોઈ ધોડા કે ધોડી કે ખાસી કરેલા ધોડા સાથે કોઇ પણ જાતનાં છનામ માટે, તે તેના ઉપર બેસનારાઓના સંખ્યામાં બઝવામાં આવેલી કોઇ હોડ, કે સરત માટે ફરીફાઈમાં દોડે તે જ્યાં વીસથી વધુ માણસો હાજર થાય તેવી કોઇ પણ સરત થાય છે.

સરતનું મેદાન એટલે જે કોઇ જગા ઉપર ધોડાની સરત રમી શકાય તે જગા થાય છે.

૩ ધોડાની સરત માટે મળેલું લાઇસન્સ અમલમાં હોય તેવા સરતના મેદાન સીવાય ખીજા કોઇપણ મેદાનમાં ધોડાની સરત ચલાવવી નહીં.

૪ સરતના મેદાનનો ધણી, પટે લેનાર કે ભોગવટો કરનાર તેવા સરતના મેદાનનાં ધોડાની સરતના લાઇસન્સ માટે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, તે ધોડાની સરતનું લાઇસન્સ આપવાને કે ન આપવાને મુખત્યાર છે. તેમ જે સરતે લાઇસન્સ આપ્યું હોય તે સરતનો ભગ થાય તે પ્રકારે લાઇસન્સ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫ લાઇસન્સ વગરનાં સરતના મેદાનમાં ધોડાની સરતમાં જે માણસ ભાગ લેશે, તેને ખસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬ લાઇસન્સ વગરની જગામાં ધોડાની સરત રમવામાં આવે તો તે ધણી કે ભોગવટો કરનારને એક હજાર રૂપિયા સુધીનો દંડ થશે.

૭ જે સખસ લાઇસન્સની સરતનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૮ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ કે ૧ લા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટની નીચેની કોઇ પણ કોર્ટ આ આકટ મુજબના કોઇપણ ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવો નહીં.

૯ કોઈ પણ ધોડાની સરતને આ આકટમાંથી બાતલ કરવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીઓ બાબતનો આકટ કહેવો.

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીઓ બાબતનો આકટ કહેવો. તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ જાહેર વીમે ઉતારવાનું કામ એનો અર્થ, માણસની જાહેર વીમાની પોલીસી આપવી કે એવી પોલીસીની રૂએ જવાબદારી માથે લેવી કે માણસની જાહેર વીમાના સંબંધમાં વર્ષાસન આપવું એવો થાય છે. “ માણસની જાહેર વીમાની પોલીસી ” એટલે જે લેખ ઉપરથી મરણ પછી નાણાં આપવાની ખાત્રી આપી હોય એવો લેખ થાય છે.

૩ આ આકટ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં જાહેર વીમે ઉતારવાનું કામ ચલાવનારા સંસ્થા માણસોને કે તેના મંડળોને લાગુ પડશે.

૪ જાહેર વીમે ઉતારનારી દરેક કંપનીએ સન ૧૮૮૬ નો સિક્યુરીટીઓના આકટમાં બાબતમાં કયા પ્રમાણેની રૂપ હજાર રૂપીઆની દર્શનિય કામગીરીની કે પાછલી નગદી સાક્ષી ઉત્તરના હિસાબમાં બતાવ્યા પ્રમાણેની જાહેર વીમે ઉતારવાની થયેલી ઉત્તરના એક તૃતીયાંશ જેટલી સરકારી સિક્યુરીટીઓ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની વતી અને તેની તરફથી કંટ્રોલર જનરલને ત્યાં અનામત મુકવી. જ્યાં સુધી તે કંપની બેલાખ રૂપીઆની દર્શનિય કિંમતની સિક્યુરીટીઓ અનામત મુકે નહીં, ત્યાં સુધી તેણે દર વર્ષે, પાછલી સાલના વીમે ઉતારવાના કામમાં થયેલી ઉત્તરના એક તૃતીયાંશ જેટલી સિક્યુરીટીઓની કામગીરી એક લાખ કરતાં વધારે થાય ત્યાં સુધી અનામત મુકવી જોઈએ.

૫ જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપની, વીમે ઉતારવાના કામ સિવાય બીજું કામ કરતી હોય ત્યારે તેણે વીમે ઉતારવા બદલ આવેલાં નાણાંને જુદા હિસાબ તથા ફંડ રાખવું જોઈએ.

૬ જાહેર વીમાના કામમાં ફંડ, જાહેર વીમે ઉતારવાના કામ સિવાય બીજું કામ ન ચલાવનારી કંપનીનું માલિકીનું હોય તે પ્રમાણે જ. જાહેર વીમાની પોલીસી ધારણ કરનારાઓની સ્વતંત્ર સિક્યુરીટી ગણાશે. ને તે ફંડ કંપનીએ કરેલા કરાર માટે જોખમદાર ગણાશે નહીં.

૭ દરેક જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીએ દરેક નગદી સાલ પુર થાય ત્યારે હિસાબ, સરવાળાં તથા પત્રક તૈયાર કરવાં જોઈએ.

૮ દરેક જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીએ દર પાંચ વર્ષમાં એકવાર, પોતાની જવાબદારી કામગીરીની આંકડાં શુદ્ધ પોતાની નાણાં સંબંધી સ્થિતિ વિષે એક એકમ્યુઅરી પાસે ચોકાઈ કરાવી તેના રીપોર્ટની તારીખ તૈયાર કરાવવી,

૯ અરસપરસ જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીને નફો સર્વાંશ કે મુખ્યત્વે કરીને તેના મેમ્બરોને પ્રિમિયમમાં દર વર્ષે ઘટાડો કરી આપવામાં આવતો હોય તે કંપની નાણાં સંબંધી સ્થિતિના એકમ્યુઅરીના રીપોર્ટની એકા પરિશિષ્ટ પ્રમાણે તૈયાર કરવામાં આવેલી તારીખ પાંચ વર્ષથી વધુ નહોતી મુદતને અંતરે તૈયાર કરવાનો ને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૧૦ જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીએ પાંચમા પરિશિષ્ટમાં બતાવેલા નમુના પ્રમાણે તેના વીમા ઉતારવાના કામનું એક પત્રક તૈયાર કરવું જોઈએ.

૧૧ અગાઉ તૈયાર કરવાનું દરમાખતું છે તેવા દરેક હિસાબ, સર્વાંશ, તારીખ કે પત્રક છપાવવાં જોઈએ ને તેની ચાર નકલો, મુદત પુરી થયા પછી છ મહીના કે એક વર્ષની અંદર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને ત્યાં અનામત મુકવાં જોઈએ.

૧૨ જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપનીના દરેક ઉત્તરના હિસાબને સર્વાંશ સાથે, તે કંપનીના શેર તથા પોલીસી ધારણ કરનારાની સમસ્ત રજુ કરેલાં તે કામનો રીપોર્ટ અનામત મુકવો જોઈએ.

૧૩ જ્યારે ૧૮૮૨ ના કંપની બાબતના કાયદા પ્રમાણે નોંધાયેલી એકાદી જાહેર વીમે ઉતારનારી કંપની ૧૧ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ વર્ષનો હિસાબ તથા સર્વાંશ અનામત મુકે ત્યારે તેજ વખતે તે કંપનીને તેની એક નકલ જોઈએ રોકાઈ કંપનીના રજીસ્ટ્રારને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૧૪ કાંઈ પણ શેર કે પોલીસી ધારણ કરનાર અનામત મૂકેલા હિસાબની, સર્વાધાની, તારીખની કે પત્રકની નકલ માગે તો તેને ટપાલ માગે મોકલવી જોઈએ.

૧૫ જી'દગીનો વીમો ઉતારનારી કંપનીનો હિસાબ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ ઠરાવે તે રીતે દર વર્ષે ઠરાવેલા.

૧૬ કંપનીના આકટની રૂયે નોંધાયેલી ન હોય તેવી દરેક જી'દગીનો વીમો ઉતારનારી કંપનીએ પોતાના શેર ધારણ કરનારાઓનાં નામ તથા પતાની એક યાદી રાખવી જોઈએ, અને તેની નકલ શેર કે પોલીસી ધારણ કરનાર માગે તો દર સો શબ્દે એ આના જેટલી શી લખને આપવી જોઈએ.

૧૭ કંપની એકટ પ્રમાણે ન નોંધાયેલી વીમા કંપનીએ પોતાની રચના જે ઉપરથી થઇ હોય તેનાં વ્યવસ્થાપત્ર કે ખીજા કાંઈ લેખની પુરતી નકલો છપાવવી જોઈએ.

૧૮ વીમો ઉતારનારી કંપનીએ જાહેર ખબર કે નેટીસમાં જે બંડોળ કાઢવાનો અધિકાર આપ્યો હોય કે જે લેવા માટે સહી કરવામાં આવી હોય કે જે ભરવામાં આવ્યો હોય તે બંડોળની રકમ પણ લખવી જોઈએ.

૧૯ જે વીમા કંપની બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર ઉભી થયેલી હોય, ને જે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કામ ચલાવવાનું સ્થાપે કે એજન્ટ નીમે તેણે ચલાવવાનું ઠેકાણું કે એજન્ટ સ્થાપ્યા પછી ત્રણ મહીનાની અંદર રજીસ્ટ્રાર પાસે તે કંપનીની રચના થઇ હોય ને સન'દ, કંપનીના મેમોરેન્ડમ કે આર્ટીકલ્સ શી સહી શીક્ષા વાળી નકલ, ડીરેક્ટરોની યાદી, તે કંપની ઉપર અબલવાના પ્રોસેસો, જેને કંપની વતી લેવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે માણસોનાં નામ દાખલ કરવાં જોઈએ. આ કલમ પ્રમાણે જરૂર હોય તેવા દસ્તાવેજ નોંધવાની શી પાંચ રૂપીયા કે સરકાર કરાવે તે આપવી જોઈએ.

૨૦ જી'દગીનો વીમો ઉતારનારી એ કે વધુ કંપનીઓને એકત્ર કરવાનું કે વીમો ઉતારવાનું કામ ખીજા કંપનીને તખ્તીલ કરી આપવાનું થોજ્યું હશે ત્યારે તેવી એક કે વધારે કંપનીના હિરેક્ટરોએ ઠરાવેલી વ્યવસ્થા મંજૂર કરવા માટે કોર્ટને લેખી અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. કોર્ટ આવી અરજી વિરૂદ્ધ પુરતા વાંધા સાબીત કરવામાં ન આવે તો તે વ્યવસ્થા મંજૂર કરવાને અને વાંધા જણાવે તો ન મંજૂર કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૧ જ્યારે વીમા કંપનીઓ એકત્ર થાય કે ખીજા કંપનીને તખ્તીલ કરવામાં આવે ત્યારે, તે પછી એક મહીનાની અંદર તે એકત્ર થયેલી કે ખરીદી લેનારી કંપનીએ નીચેના કાગળ પત્રો ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને ત્યાં રાખવા;—

તે કંપનીઓની માલમતાનાં પત્રકોની શહી શીક્ષાવાળી નકલો તથા એકત્ર થવાના કે તખ્તીલીના પ્રકાર તથા સરતોની વિગત, જે કરાર થયો હોય તેની શહી શીક્ષા વાળી નકલ.

૨૨ વીમા કંપનીનું કામકાજ કંપની એકટની રૂયે બંધ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૩ જે મુખ્ય કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ તરફથી બંધ કરવામાં આવતું હોય તો, તે કોર્ટ સહાયકારી કંપનીનું કામકાજ મુખ્ય કંપનીની સાથેજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ કરવાને કે બંને માટે એક જ માણસને લીક્રીડેટર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૪ વીમા કંપનીનું કામ કોર્ટ તરફથી કે રાજી ખુશીથી બંધ કરવામાં આવતું હોય ત્યારે બંધ કરતી વખતે પોલીસીની કે તેના જવાબદારીની કીમત, છતાં પરીશિષ્ટમાં ઠરાવેલી રીતે તેને લાગુ પડતી રીતે આકારવી જોઈએ.

૨૫ છતાં પરીશિષ્ટમાંની કાનુનો જાણે કંપનીના કાયદાની રૂયે કરેલી હોય તે પ્રમાણે તેનો અમલ થશે.

૨૬ જે વીમા કંપની પોતાનું હેતુ બરવાને અશક્ત છે એમ સાબીત થયું હોય તો તે કંપની બાબતમાં કોર્ટ કામ બંધ કરવાને મદલે, થોગ્ય લાગે તે સરતે કે બોલોએ કંપનીના કરારોની રકમ ઘટાડવાને મુખત્યાર છે.

૨૭ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને ત્યાં રાખેલા દસ્તાવેજો કે તેની નકલો રજીસ્ટ્રારે કે આ બધે

નીમેશા બીજા અમલદારે રાખવી એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. તેવા દસ્તાવેજો વીગેરે જોવા માટે ખુલ્લા હોવા જોઈએ.

૨૮ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલે વીમા ઉતારનારી કંપનીના કામકાજ બાબતના જે રીપોર્ટો, શેર કે પોલીસી ધારણ કરનારાઓ આગળ રજુ કરવામાં આવ્યા હોય તે સિવાયના હીસાબ. તારીખે, દસ્તાવેજો કે પત્રો આગળ વર્ષમાં પોતાને ત્યાં રાખવામાં આવ્યા હોય તે ઇડિયા ગ્રેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવા જોઈએ.

૨૯ આ આક્ટની રૂબે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને ત્યાં રાખેલા તે જે રાખ્યાનો દાખલો રજીસ્ટરે આપ્યો હોય તે દરેક દસ્તાવેજ એવી રીતે રાખેલો દસ્તાવેજ છે એમ સમજવું.

૩૦ જે દસ્તાવેજ એવી રીતે રાખેલા દસ્તાવેજની નકલ છે, એવો દાખલો રજીસ્ટરે આપ્યાનું દેખાતું હોય તે અસલ હોય તેવી રીતે પુરાવામાં લેવા જોગ છે એમ સમજવું.

૩૧ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ, વીમા કંપનીની અરજ ઉપરથી પરીક્ષામાં બતાવેલા નમુનામાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૨ જે જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપની, યુનાઇટેડ કીંગડમમાં એસ્યુરન્સ કંપનીના આક્ટની રૂબે જીંગીના વીમા ઉતારવાનું કામ ચલાવતી હોય તે જે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં વીમા ઉતારવાનું કામ ચલાવતી હોય એવી શરૂઆતથી ત્રણ મહીનાની અંદર પોતે એવું કામ યુનાઇટેડ કીંગડમમાં ચલાવે છે એવું જાપિત કરવા સારૂ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અરજ કરવા મુખત્યાર છે. અને જ્યારે તેમની ખાતરી થાય ત્યારે તે તેણે તે વાત ઇંડિયાગ્રેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરીને જાપિત કરવી જોઈએ.

૩૩ જ્યાર ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ એકાદી જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપનીના સંબંધમાં ૩૨ મી કલમના ઠરાવો જાપિત પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય ત્યારે કા. ૪-૫-૭-૧૩-૧૫-૨૦-૨૧ અને ૩૭ માંના કોષ્ટકો એવી કંપનીને લાગુ પડશે નહીં.

૩૪ જે કોષ્ટક જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપની આ આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે અમલ કરવામાં કસુર કરે તે કંપનીને તેનો દરેક ડિરેક્ટર મેનેજર, સેક્રેટરી કે જે તે કસુરમાં જાણી જોઈને પક્ષકાર હોય તે દરેક એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની સિદ્ધાંતે પાત્ર થશે. આવી કસુર ત્રણ મહીના સુધી ચાલુ રહે તો તેનું કામ કાજ બંધ કરવાનું ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ ફરમાવી શકે.

૩૫ આ આક્ટ મુજબનાં કોષ્ટક હિસાબ, સર્વાયાં, તારીખ પત્રો, કે બીજા દસ્તાવેજ, તે ઉપર લખી કરનાર સખસની જાણ મુજબ ખોટા હોય તો તે સખસ એ વરસ સુધી દંડની સિદ્ધાંતે, અને દંડ અથવા બંનેને પાત્ર થશે.

૩૬ પ્રેસીડેન્સી કે ૧ લા વર્ગના માહિરેટથી ઉતરતા દરજ્જાની કેટ્ટે આ આક્ટ વિરૂદ્ધ ચુન્દાનો ઇન્સાફ કરવો નહીં.

૩૭ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ પોતે ફરમાવે તે રીતે કોષ્ટક જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપનીનું કામકાજ તપાસવા સારૂ તથા તે બાબત રીપોર્ટ કરવા સારૂ નોંધાયેલી નહોતી તેવી જીંગીના વીમા કંપનીની બાબતમાં એક કે વધારે ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ જે નોટીસ કે દસ્તાવેજ કોષ્ટક પોલીસી ધારણ કરનારને મોકલવાનું ફરમાવ્યું છે તે, તે સખસને તેનું કામ ટેકાણું તે ઉપર લખીને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૩૯ આ આક્ટના હેતુ પાર પાડવા માટે કાયુનો કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અધિકાર છે. ૪૦ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ આ આક્ટથી પોતાને મળેલા અધિકાર સ્થાનિક સરકારને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

૪૧ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને ઇંડિયા ગ્રેઝીટમાં જાહેરનામું કાઢીને યોગ્ય સરતોને પાત્ર કોષ્ટક ત્રણ જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપનીને આ આક્ટના ઠરાવોની મારી બાંધવાનો અધિકાર છે.

૪૨ સન ૧૮૮૨ ના કંપની બાબતના આક્ટનો ૧૩૧ મી કલમનો ૩ જે પેરગ્રાફ આ ઉપરથી રદ થયો છે.

મુખાઈનો સને ૧૯૧૨ નો બઠૂઓના ધુમાડાના

ઉપદ્રવ બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૧૨ નો આકટ ૭ મો.

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો મુખાઈના ધુમાડાના ઉપદ્રવ બાબતનો કાયદો, કહેવો તે પ્રથમ મુખાઈ શહેર તથા ટાપુને લાગું છે.

૨ આ આકટ મુખાઈ શહેર સિવાય ઇલાકાના ખીજા કોષ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશને લાગુ કરવાનો ઇરાદો જણાવીને જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૩ 'બટ્ટી' શબ્દનો અર્થ, અંજીન કે વરાળથી ચલાવવા માટે કે ખીજા ગમે તે માટે ઉપયોગમાં લીધેલી બટ્ટી ને દેવતાની જગા થાય છે.

૪ સરકારે આ આકટ અમલમાં આણવાના કામ ઉપર દેખરેખ તથા નિર્ણય રાખવા માટે એક કમીશન નિમણું તેમાં સરકાર ઈરાવે તેટલા મેમ્બરો હોવા જોઈએ પ્રેસીડેન્ટ સરકારે નીમવેા.

૫ સરકાર, એક વીક ઇન્સ્પેક્ટર એન્ડ રમોકનું સન્સીસ તથા યોગ્ય લાગે તેટલા એસીસ્ટન્ટ નીમવાને મુખત્યાર છે.

૬ આવા ઇન્સ્પેક્ટરો સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

૭ સરકાર ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ પશુ પ્રદેશમાં, ઈંટની, નળીઆની, ચુનાની, બટ્ટી કરવાની, કાચી ધાતુ કે ખનીજ પદાર્થો મારવા માટે કે ગાળવા માટે કોષ તૈયાર કરવાની કે બટ્ટી કે વિશેષત્રે વગર કોષ બનાવવાની મનાઈ કરવાને મુખત્યાર છે. જે કોષ પશુ જાહેરનામાનું ઉલ્લંઘન કરીને બટ્ટી કરશે તેા અઢીસો રૂપીઆના દંડને પાત્ર થશે.

૮ ૭ મી કલમની રૂયે કોષ સખસનો દંડ કરનાર માજીસ્ટ્રેટ તેને હુકમ કરીને અમુક મુદતની અંદર તે બહી કાઢી નાંખવાને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. જે કાઢી ન નાંખે તેા દરેક દિવસ માટે વીસ રૂપીઆ સુધીનો દંડ થશે.

૯ જેને બટ્ટીમાંથી પરવાનગી આપી હોય તે તેથી વધારે કે વધારે વખત સુધી ધુમાડો નીકળતો હોય તેા તેને પચાસ રૂપીઆ સુધીનો દંડ થશે. આ કલમ છંટ, નળીઆ કે ચુનાની બહીને લાગુ નથી.

૧૦ જ્યાં બહી હોય તે જગામાં જઈ તપાસવાને, ધુમાડો નીકળતો અટકાવવાના યંત્રની કસોટી કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૧ આ આકટનો હેતુ પાર પાડવા સાફ કાનુનો કરવાને સરકારને અધિકાર છે.

૧૨ વીક ઇન્સ્પેક્ટરે કરેલી ફરિયાદ ઉપરથી જ ને ગુન્હો કચીની તારીખથી બે મહીનાની મુદતની અંદરજ ફરિયાદ સાંભળવાનો માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૧૩ આ આકટની રૂયે વસુલ કરેલા સઘળા દંડની અવરયા સરકાર ફરમાવે તે રીતે કરવી જોઈએ.

મુંબઈનો વૈદકીય ધંધો ચલાવનારાને નોંધવા આખતનો આકટ.

(સને ૧૯૧૨ નો આકટ ૬ ઠા.)

૧ આ આકટને ૧૯૧૨ નો મુંબઈનો વૈદ્યા આખતનો આકટ કહેવો તે આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાયક છે.

૨ મુંબઈ ઇલાકા માટે આ એક “ મુંબઈની મેડીકલ કૌન્સિલ ” નીમવામાં આવશે. તેમાં ૧૩ મેમ્બરો નીમાશે. જેમાં ગવર્નર ઇનકૌન્સિલે નામેલો પ્રેસીડેન્ટથી ૬ મેમ્બરો, મુંબઈ યુનિવર્સિટીના ડાક્ટર્સ, કે લાઇ-સેનસરીએટસ એન્ડ સરજરીના ચાર અને વૈદકીય ધંધો ચલાવનારામાંના ચુટી કાઢેલા બે મેમ્બરો નીમાશે.

૩ મેડીકલ કૌન્સિલના મેમ્બરો પાંચ વર્ષની મુદત માટે હુદ્દા ધારણ કરશે તે તેઓ ફરીથી નીમાવાને લાયક ગણાશે.

૪ મેડીકલ કૌન્સિલે પોતાની પહેલી બેઠક આ આકટની શરૂઆત પછી ત્રણ મહીનાની અંદર ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ નીમે તે જગ્યાએ અને વખતે ભરવી. અને

૫ મેડીકલ કૌન્સિલે એક રજીસ્ટ્રાર નીમવો ને જરૂર જણાય તેટલા અગત્યદારો કે કારકુનો નીમવા તે સર્વ સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

૬ રજીસ્ટ્રારે વૈદકીય ધંધો ચલાવનારાઓનું એક રજીસ્ટર આ આકટના ઠરાવો મુજબ રાખવું. તેમાં આ આકટ મુજબ નોંધાયેલા સખસનું નામ ફેંકાણું તથા જે લાયકાત મળી હોય તે દાખલ કરવું.

૭ જે સખસ વિદ્યમાન કાળે વૈદ્યા આખતના આકટોની રૂયે નોંધાયેલો હોય, તે કે ૧૯ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર આ આકટના પરિશિષ્ટમાં લખેલી લાયકાત ધરાવતો હોય તે, પ્રસંગ પ્રમાણે વૈદ્યા આખતના આકટની રૂયે પોતે નોંધાવા ઇચ્છા રાખતો હોય તે લાયકાત પોતે ધરાવતો હોવા આખતનો રજીસ્ટ્રારને ખાતરી થાય એવો પુરાવો આપેથી, પંદર રૂપિયાની ફી આપે એટલે નોંધવાને હકદાર થશે. પણ જેને ધંધાને લગતી થેર આખર ભરેલી વર્તણૂક ચલાવવા માટે ગુન્હેગાર ઠરાવેલો હોય કે કોગ્નીઝિશન ગુન્હાની સાખીતીનો ઠરાવ થયો હોય તેવા સખસને નોંધવાની ના પાડવાને મેડીકલ કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૮ પહેલીવાર નોંધવાના કે ફેરફારના સંબંધમાં રજીસ્ટ્રારના ઠરાવ વિરુદ્ધ કોઇ પણ અપીલની સુનાવણી મેડીકલ કૌન્સિલ પોતે જે નિયમો કરે તેની રૂયે નીકાલ કરવો. રજીસ્ટ્રારમાંની જે નોંધો કપટથી કે ખોટી રીતે કરી છે એમ મેડીકલ કૌન્સિલની ખાતરી થાય તો તેના હુકમથી તે નોંધ રજીસ્ટરમાંથી કાઢી નાખવાને હરકત નથી.

૯ જે વૈદકીય ધંધો ચલાવનારા ઉપર ફોજદારી કાયદા પ્રમાણે કોગ્નીઝિશન ગુન્હા આખત સાખીતીનો ઠરાવ થયો હોય કે જેને ધંધાને લગતી થેર આખર ભરેલી વર્તણૂક ચલાવવા માટે ગુન્હેગાર ઠરાવેલો હોય તેનું નામ રજીસ્ટરમાંથી કાઢી નાખવાને કે તેવું કાઢી નાખેલું નામ પાછું દાખલ કરવાનું ફરમાવવાને મેડીકલ કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૦ આ આકટની શરૂઆત પછી કાયદાસર લાયકાત ધરાવનારો વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર કે ચોખ રીતે લાયકાતવાળો વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર એ સંજોનો કે જે શબ્દો ઉપરથી કે છ પણ સખસ વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર તરીકે કે વૈદકીય ધંધાના મેમ્બર તરીકે સ્વીકારાયેલો છે એમ દેખાતું હોય તે શબ્દોનો અર્થ, વૈદ્યા આખતના આકટની રૂયે કે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલો વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર થાય છે એમ સમજવું (૨) આ આકટની શરૂઆત પછી કોઇ પણ આકટની રૂયે જોઇતો કોઇ પણ વૈદકીય ધંધો ચલાવનારાનો કે વૈદકીય અમલદારનો દાખલો તે ઉપર સહી કરનાર સખસ વૈદ્યા આખતના આકટોની રૂયે કે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલો ન હોય તો, કાયદાસર ગણાશે નહીં.

૧૧ જે કોઇ સખસ વૈદ્યા આખતના આકટની રૂયે કે આ આકટની રૂયે નોંધાયો ન હોય, તેણે રાજ્યપ્રશાસી કરવામાં આવેલા ઉધરણાંથી જે સર્વિશ નિભાવવામાં આવતા ન હોય તેવા કોઇ પણ દવાખાનાં, ઇસ્પીતાલો, ઇન્ફરમરી કે સુવાવડની ઇસ્પીતાલમાં કે કોઇ પણ સાર્વજનિક ખાતા, મંડળ કે સંસ્થામાં ફિઝીશીયન સરજન કે બીજા વૈદકીય અમલદાર તરીકેનો હુદ્દો કે મેડીકલ ઓફીસર એન્ડ હેલ્થ તરીકેનો હુદ્દો આ આકટની શરૂઆતથી ત્રણ મહીના વીત્યા બાદ ધારણ કરવો નહીં.

૧૨ મરજીની નોંધ રાખનારા દરેક રજીસ્ટ્રારે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલા વૈજ્ઞાનિક ધંધો ચલાવનારના મરજીની ખચર મળે કે તરતજ રજીસ્ટ્રારને ટપાલમાં મોકલવી.

૧૩ મેડીકલ કૌંસિલને, કોઇ પણ મેડીકલ કોલેજના કે સ્કુલ વહિવટ કરનારા મંડળને કે અધિકારીઓને કે પરીક્ષક મંડળને કોઇ પણ મેડીકલ કે સર્જિકલ લાયકાત આપવાની સ્કુલ કે કોલેજના અભ્યાસ ક્રમ કે લીધેલી પરીક્ષા આપત મેડીકલ કૌંસિલ ને જે વિગતો જોઇએ તે પુરી પાડવાનું કહેવાનો, કે એવી પરીક્ષા વખતે મેડીકલ કૌંસિલે તે નીમેલા મેમ્બરને જવા દેવાનું કે હાજર રહેવા દેવાનું કહેવાનો અધિકાર છે,

૧૪ આ આકટની રૂયે નોંધવામાં આવેલા સખસને જે તેની ઇચ્છા હશે તો, કોઇ પણ ઇન્કવેસ્ટમાં કામ કરવાની માસી આપવામાં આવશે.

૧૫ મેડીકલ કૌંસિલના મેમ્બરોને હાજર રહેવા માટે ની શી તથા વાજખી મુસાફરી ખર્ચ આપવામાં આવશે.

૧૬ મેડીકલ કૌંસિલને આ આકટની રૂયે શી તરીકે મળેલા પૈસા આ આકટના સાફ કરેલી કાનુનો પ્રમાણે વાપરવા.

૧૭ રજીસ્ટ્રારે રજીસ્ટરમાં વિલમ્બ કાળે દાખલ કરેલા સધગા સખસોનાં નામ તથા લાયકાતોની નોંધણા સખસોની અટક પ્રમાણેની કકા વાર ખરી યાદી દરવર્ષે મેડીકલ કૌંસિલ ઠરાવે તે તારીખે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવી જોઇએ. તેમાં દાખલ કરેલો ન હોય તે સખસ નોંધાયેલો નથી. અકે દરકે કોઈ અનુમાન કરવું.

૧૮ જે સખસ આ આકટની રૂયે નોંધાયો છે, એમ ખોટો ઢોંગ કરે, કે ન નોંધાયો છતાં તે પોતાનું નામ કે પદ્ધિના સંખંધમાં પોતે નોંધાયેલો છે, એમ ખતાવનારા શબ્દો કે અક્ષરો વાપરે તેને પ્રેસીડેન્સી કે ૧ લા વર્ગનો મ.હરટેટ ત્રણસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા કરશે.

૧૯ આ આકટના ઠરાવોને પાત્ર મેડીકલકૌંસિલે સાધારણતઃ આ આકટને અમલમાં મુકવા માટે વખતો વખત કાનુનોને નિયમો કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૦ મેડીકલકૌંસિલના રીપોર્ટ ઉપરથી પરિશિષ્ટમાં જણાવેલી લાયકાતો એનાયત કરનારી કોમેજોમાંની કોઇ એવી કોલેજ નથી કે તેથી લાયકાત મેળવનારા પોતાનો ધંધો ઉત્તમ રીતે ચલાવી શકે તેટલું જરૂરનું જ્ઞાન કે હોશીયારી સંપાદાન કરે એમ ગવર્નર ઇન કૌંસિલને જણાય તો તે પરિશિષ્ટમાં દાખલ કરેલી કોઇપણ લાયકાત સંપાદન કરવાથી કોઇપણ સખસને આ આકટની રૂયે નોંધવાનો હક થશે નહીં, કે હક થશે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે,

૨૦ ગવર્નર ઇન કૌંસિલ, જે મેડીકલકૌંસિલે આ આકટની રૂયે પોતાને મળેલા અધિકારની બહાર કામ ચલાવ્યું છે કે તેનો દુરુપયોગ કર્યો છે તો તે આપત તેને જાહેર કરવાનો, અને જે તે કસુર તે ન સુધારે તો પોતે યોગ્ય લાગે તેવા મંડળની મારફતે યોગ્ય મુદત સુધી મેડીકલ કૌંસિલના કોઇ પણ અધિકાર ચલાવવાને કે તેની કોઇપણ ફરજ બજાવવાને મુખત્યાર છે.

પરિશિષ્ટ-૧ મુખાઇ, કલકત્તા, મદ્રાસ, અલ્હાબાદ તથા લાહોરની યુનિવર્સીટીઓના ડાક્ટર, ખાચેસરને લાઇસેન્સીએટ ઓફ મેડીસીન તથા માસ્ટર, ખાચરેલ અને લાઇસેન્સીએટ ઓફ સર્જરી,

૨ મેડીસીન, સર્જરી, તથા મિડવાઇફરીના ધંધો ચલાવવાને લાયક છે, એવું અથવા મીલીટરી એસિસ્ટન્ટસર્જન, હોસ્પિટલ આસિસ્ટન્ટ, અથવા સખ આસિસ્ટન્ટ સર્જનનાં કામ કરવાને લાયક છે, એવું જણાવનારો સરકારે આપેલો ડિપ્લોમા કે દાખલો સરકારી મેડિકલ કોલેજ કે સ્કુલમાં શીખેલાને કોઇ પણ સખસ પામે હોય તે સખસ.

ગુન્હા કરનારી જાતોને નોંધવાનો, તેમને નજર કેદમાં રાખવાનો

તથા તેમની ઉપર નિર્બંધ રાખવાનો કાયદો સુધારવા

આખતનો આક્ટ.

(સને ૧૯૧૧ નો આક્ટ ૩ જી.)

૧ આ આક્ટને સન ૧૯૧૧ નો ગુન્હા કરનારી જાતો આખતનો આક્ટ કહેવો. (૨) તે આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં લાગુ છે.

૨ 'ગુન્હા કરનારી જાત' એનો અર્થ ૩ જી કલમની રૂયે જાહેરનામાંથી ગુન્હા કરનારી જાત તરીકે જાહેર કરેલી સખસોની જાત, ટોળી અથવા વર્ગ એવો થાય છે.

૩ જે ગુન્હાને માટે જામીન નહિ લાઇ શકાય તેવા ગુન્હા પદ્ધતિ પૂર્વક કરવાની, કોઇ પણ સખસોની જાત, ટોળી કે વર્ગને ટેવ છે, એવું માનવાનો સ્થાનિક સરકારને સમજ હોય, તો તે સરકાર સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સદરહુ જાત, ટોળી કે વર્ગ આ આક્ટના કારણે માટે ગુન્હા કરનારી જાત છે એમ જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

૪ સ્થાનિક સરકાર જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને, પોતાના જલ્લામાં કોઇ પણ ગુન્હા કરનારી જાતના માણસોનું અથવા તેના કોઇ ભાગના માણસોનું એક રજિસ્ટર તૈયાર કરવાનો અથવા તૈયાર કરવાને મુખત્યાર છે.

૫ સ્થાનિક સરકારના હુકમ આપ્યા પછી, સદરહુ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, જે જગ્યાએ રજિસ્ટર તૈયાર કરવું હોય, તે જગ્યાએ અને તે યોગ્ય ધારે એવી બીજી જગ્યાએએ દરોવેલી રીત મુજબ એક નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવી, અને તેમાં જે ગુન્હા કરનારી જાતને, અથવા તેના જે ભાગને નોંધવાનો હુકમ થયો હોય તે જાતના અથવા તે ભાગના સધળા માણસોને—

(અ) તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વખતે અને જગ્યાએ, આ આખતમાં સદરહુ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ નીમેલા સખસ પાસે હાજર થવાનો (બ) તે સખસ રજિસ્ટર તૈયાર કરી શકે તેટલા માટે જરૂરી હોય તેવી ખર્ચ તેને આપવાનો અને (ક) તેમની આંગળીની છાપ રજિસ્ટરમાં લેવા દેવાનો હુકમ કરવો. પણ એવું દરોવું છે કે, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ એવી ગુન્હા કરનારી જાતના અથવા તેના ભાગના કોઇ એક માણસને નોંધાવવાનું માફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬ રજિસ્ટર તૈયાર થયા પછી સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ એન્ડ પોલીસના તાખામાં રાખવું.

૭ રજિસ્ટ પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટના તાખામાં રાખ્યા પછી તેમાં જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ સિવાય કે તેના લેખી હુકમ સિવાય કોઇ પણ સખસનું નામ ઉમેરવું નહિ કે, નોંધ રદ કરવી નહી, (૨) આ કલમની રૂયે કોઇ પણ સખસનું નામ રજિસ્ટરમાં દાખલ કર્યા પહેલાં માજિસ્ટ્રેટ હિત સંબંધવાળા સખસને દરોવેલી રીતે નોટીસ, પોતાની કે નીમેલા સખસની સમક્ષ હાજર થવાનું, પોતે કે તેવો સખસ નોંધવા દાખલ કરી શકે તેવી જરૂરી ખર્ચ એવા સખસે આપવાનું કે તેની આંગળીની છાપ રજિસ્ટરમાં લેવા દેવાનું કરાવવું જોઇએ.

૮ એવા રજિસ્ટરમાં દાખલ કરવાનું યોજ્યું હોય તેવી કોઇ પણ નોંધ ઉપરથી પોતાને નુંકશાન થયું હોય એવું જે સખસ માનતો હોય તે સખસ તે નોંધ સામે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તેમાં માજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય લાગે તેમ તેનું નામ રજિસ્ટર ઉપર રાખવું, દાખલ કરવું કે છેડી નાખવું.

૯ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા આ આખત અધિકારવાળો કોઇ અમલદાર ગુન્હા કરનારી જાતના નોંધવાળા માણસની આંગળીની છાપ લેવાનો ફરકોષ વખતે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૦ સ્થાનિક સરકાર, ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને. કોઇ પણ ગુન્હા કરનારી જાતના સંબંધમાં એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે, કે તે જાતના દરેક નૌધાયલા માણસે ઠરાવેલી રીત મુજબ (અ) નક્કી કરેલી મુદતોએ પોતાના વિષે રીપોર્ટ કરવો. કે (બ) પોતાની રહેવાની જગા, કે તેમાં ફેરફાર કર્યો હોય તો તે જગા, પોતાને રહેવાની જગામાં પોતે હાજર ન હોય કે હાજર ન હોવાનો ઇરાદો હોય તો તે વાત જાહેર કરવી.

૧૧ જ્યારે સ્થાનિક સરકારને એમ લાગે કે ગુન્હા કરનારી જાતને, (અ) તેની હિલચાલના સંબંધમાં ઓક્સ પ્રદેશ આંકી આપવો ઇષ્ટ છે કે (બ) રહેવાની કોઇ પણ જગામાં વસાવવી યોગ્ય છે, ત્યારે તે સરકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલના હુકમ માટે આ બાબતનો રીપોર્ટ કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) આવા રિપોર્ટમાં, જે ગુન્હામાં તે જાતના માણસો સામેજ હતા તે ગુન્હાના પ્રકારને દર્શાવત, તેમને કાયદેસર ધંધો છે કે નહિ, કે તે ધંધો તેમનો ખરેખરો ધંધો છે, જે પ્રદેશ કે જે જગાએ તેમની હિલચાલને કે વસાવવાનું આંકી આપ્યું હોય તે પ્રદેશ કે જગા જેમણે જે રીતે ગુજરાન કરવું યોગ્ય હોય તે રીત અને ગેઝેટ.

૧૨ એવા રિપોર્ટને વિચાર કર્યા પછી ગવર્નરજનરલ ઇન કાઉન્સિલની ખાત્રી થાય કે, (અ) સદરહુ ગુન્હાકરનારી જાતની હિલચાલને આંકી આપવી, કે તેમને એકાદી રહેવાની જગામાં વસાવવી યોગ્ય છે અને જે સાધનોથી તે પોતાનું ગુજરાન કરશે એમ યોગ્ય હોય તે યોગ્ય છે તો તે તેમને નિર્દિષ્ટ કરેલો પ્રદેશ આંકી આપી, નિર્દિષ્ટ કરેલી રહેવાની જગામાં વસાવવામાં આવશે એવું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર આપવાને સુખત્યાર છે.

૧૩ સ્થાનિક સરકારને તેમને માટે નિર્દિષ્ટ કરેલો પ્રદેશ અથવા રહેવાની જગા, જાહેરનામું કાઢીને બદલવાનો અધિકાર છે.

૧૪ જે ગુન્હા કરનારી જાતની હિલચાલ આંકી આપી હોય કે જે જગામાં વસાવવામાં આવી હોય તે જાતના દરેક નૌધાયલા માણસે આ બાબત ઠરાવવામાં આવે તેવી જગામાં, તેવા વખતે, તેવા સમસની સમક્ષ હાજર થવું જોઇએ.

૧૫ ગુન્હા કરનારી જાતના માણસોની હિલચાલ જે પ્રદેશમાં આંકી આપી હોય તે પ્રદેશ કે રહેવાની જગામાં તેમને વસાવવામાં આવી હોય તે જગા જ્યારે ૪ થી કલમમાં કહેલું રજીસ્ટર જે જલ્લામાં તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય તે સિવાયના જલ્લામાં આવતા હોય ત્યારે તે રજીસ્ટર તે પ્રદેશ જે જલ્લામાં આવતો હોય ત્યાંના પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઉપર મોકલી આપવું જોઇએ.

૧૬ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ કે સ્થાનિક સરકાર, આલોગિક, ખેતીવાડી સંબંધી કે સન્માર્ગ પ્રવૃત્તિ થાણાં સ્થાપવાને અને તેમાં ગુન્હા કરનારી જાતને મુકવાને સુખત્યાર છે.

૧૭ સ્થાનિક સરકાર ઊકરાં માટે આલોગિક, ખેતીવાડી સંબંધી અથવા સન્માર્ગ પ્રવૃત્તિક્ષાળા સ્થાપવાને અને તેમાં ગુન્હા કરનારી જાતના માણસોનાં ઊકરાંને મુકવાને સુખત્યાર છે.

૧૮ સ્થાનિક સરકાર, હરકોઇ વખતે તેવાં થાણાં અથવા ક્ષાળામાં હોય તેવા સખસોને ઊડી મુકવાને અથવા તેવા ખીજ થાણા કે ક્ષાળામાં ખસેડીને લઇ જવાનું ફરમાવવાને સુખત્યાર છે.

૧૯ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ એવોજ હુકમ કરીને કોઇ પણ સખસને શ્રીશિશ્વ હિંદુસ્તાનના કોઇ પણ ભાગમાંનાં થાણા કે ક્ષાળામાં રાખવાનું કે ખસેડી લઇ જવાનું ફરમાવવાને સુખત્યાર છે.

૨૦ સ્થાનિક સરકાર આ આકટનાં કારણો ને હેતુ પાર પાડવા માટે કાતુનો ધડવાને સુખત્યાર છે.

૨૧ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતનો માણસ હોય અને કાયદાસર કારણ સિવાય (અ) ૫ મી અથવા ૭ મી કલમની રૂએ કોટેલી નોટીસ મુજબ હાજર થવાને ચુકે કે (બ) તે કલમોમાં ફરમાવ્યા મુજબ કોઇ પણ ખખર ઇરાદાથી ન આવે, અથવા (ક) જ્યારે તેને ખખર આપવાનું ફરમાવવામાં આવે ત્યારે ખોટી ખખર, સાચી તરીકે આવે, (ડ) કે તેની આંગળીની છાપ લેવા દેવાની નાપાકે, તેને વગર વારંટે પકડવાનો અધિકાર છે, અને તેને વધારેમાં વધારે છ મહીનાની મુદત સુધીની કેદની, અથવા ખસેં રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા તે બંનેની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૨ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતના નોંધાયેલા માણસ હોય અને ૨૦ કલમની રૂપે ધડેલી કાનુન તોડે તેને પહેલીવાર ગુન્હા સાબીત થાય તો એક વરસની, ત્રીજીવાર, બે વરસની અને ત્રીજીવાર થાય તો ત્રણ વરસની કેદની શિક્ષા થશે.

૨૩ જે કોઇ સખસ કોઇ ગુન્હા કરનારી જાતનો માણસ હોય અને તેના ઉપર પ્રથમ પરીશીલ્પમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયા પછી તેમણે પરીશીલ્પમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઇ બીજા એક્કસ ગુન્હાઓ કીધા હોય તો તેમને સાત વરસથી એકાંતી નહીં એટલી મુદત સુધી, ત્રીજીવાર સાબીત થાય તો જન્મ પર્વત સમુદ્રપારની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૪ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતનો નોંધાયેલો માણસ હોય અને કોઇ પણ જગાએ એવી હાલતમાં માલમ પડે કે, તે એવી, કે અપહરણ કરવાની તજવીજમાં કે એવું કામ કરવામાં મદદ કરવાની તજવીજમાં હોય, અથવા તેમ કરવાની તક જોયા કરતો હોય એમ કોર્ટની ખાત્રી થાય તો તેને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની તેમજ વધારેમાં વધારે એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૨૫ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતનો નોંધાયેલો માણસ હોય અને જે (અ) તેની રહેવાની જગા માટે હરેલા પ્રદેશની બહારના ક્ષિત્રીય હિંદુસ્તાનના કોઇપણ ભાગમાં, ઠરાવેલા પાસ વીના કે પાસની સરતમાં જે જગા કે વખત લખેલી ન હોય એવી જગામાં એવા વખતે જડશે, અથવા (બ) આંશોગિક ખેતીવાડી સંબંધી કે સન્માર્ગ પ્રવર્તક થાણા કે શાળામાંથી નશી જશે તેને વગર વારંટ પકડવાનો અને હરકોઇ માલ્સેટ આગળ લઇ જવાનો અધિકાર પોલીસના હરકોઇ અમલદારને કે ગામના મુખીને કે રખવાળને છે. અને તે માલ્સેટ તે વાત સાબીત થાય તો તેને જે જલ્લામાં થાણામાં કે શાળામાં રહેવું જોઇતું હતું ત્યાં મોકલવાનો હુકમ કરેલો.

૨૬ જે ગામમાં ગુન્હા કરનારી જાતના કોઇ સખસો રહેતા હોય તે ગામના દરેક મુખીએ રખવાળે કે જે જમીન ઉપર આવા સખસો રહેતા હોય તે જમીનના દરેક ધણીએ-સદરહુ કોઇ સખસ ૫ મી કલમ પ્રમાણે હાજર થવાને યુક્તે તે બાબત કે તેવો માણસ ગામમાંથી કે જમીનમાંથી જાય તે બાબત તેમજ તેવા મુખી રખવાળ કે જમીનના માલિકે તેવો માણસ પોતાના ગામમાં કે જમીનમાં આવ્યાની ખબર તાજડતોય પાસેના પોલીસ થાણાના અમલદારને ખબર આપવી જોઇએ.

૨૭ જે ગામનો મુખી, રખવાળ કે જમીનનો ધણી ૨૬ મી કલમ પ્રમાણે ચાલવાને યુક્તશે તેણે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૬ મી કલમના પહેલા ભાગ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હા કર્યા છે એમ સમજવું.

૨૮ આ આકટના ઠરાવો પ્રમાણે વહિવટ કરવામાં આવેલા નથી એવા સખસથી ઇન્સાફની કોર્ટ, ૩ જી ૧૨ મી કે ૧૩ મી કલમ મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલું જાહેરનામું કાયદેસર છે કે નહિ, એવી તકરાર કાઢવી નહિ. પણ આનું જાહેરનામું કાયદા પ્રમાણે કાઢવામાં આવ્યું છે તે બાબતનો નિર્ણયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું.

૨૯ સને ૧૮૭૨ નો ૧૮૭૬ નો અને ૧૮૮૭ નો ગુન્હા કરનારી જાતના ભોડો બાબતના આકટ ૨૬ કર્યા છે.

હિંદુસ્તાનનો પેટંટ તથા નમુના બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૧૧ નો આકટ ૨ જો.

૬ (૧) આ આકટને સન ૧૯૧૧ નો હિંદુસ્તાનનો પેટંટ તથા નમુના બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) તે આખા ક્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ કંટ્રોલર આ શબ્દનો અર્થ આ આકટ મુજબ નિમાયલો કંટ્રોલર ઓફ પેટંટ એન્ડ ડિઝાઇન એવો થાય છે.

‘પદાર્થ’ નો અર્થ માન્યકેચરનો કોઇ પણ પદાર્થ ‘કાપીરાઈટ’ નો અર્થ જે નમુનો કોઇ પણ વર્ગમાં નોંધાયેલો હોય તે વર્ગમાંના કોઇ પદાર્થને તે નમુનો લાગુ કરવાનો અનન્યપ્રાણ હક એવો થાય છે. ‘નમુના’ આ શબ્દનો અર્થ કોઇ પણ પદાર્થને લાગુ પડતો કોઇ પણ નમુનો એવો થાય છે, ‘નવી મુક્તિ’ નો અર્થ કોઇ પણ રીતનું નવું માન્યકેચર એવો થાય છે. ‘પેટંટ’ આ આકટના ઠરાવો મુજબ આપેલું

પેટંટ એવો થાય છે,

૩ પેટંટ માટે અરજ કરવાનો કોઈ પણ સમયને અધિકાર છે. પછી તે બ્રિટિશ રાયત હોય કે તેણે એકલાએ કે બીજા કોઈ સમયની સાથે કરી હોય તેની હરકત નહીં. અરજના નમુના પ્રમાણે અરજ લખી પેટંટ ઓફીસમાં આપવી. તે અરજમાં “અરજદાર પાસે નવી યુક્તિ છે અને તે પેટંટ મેળવવા ઇચ્છે છે.” તેવો એકરાર હોવો જોઈએ. અરજ સાથે રપેસીટીફિકેશન તથા ડરાવેલી ફી હોવી જોઈએ.

૪ રપેસીટીફિકેશનમાં તે નવી યુક્તિના પ્રકારનું તથા તે કેવી રીતે કરવાની છે તેનું ખાસ કરીને વર્ણન તથા નિરૂપણ હોવું જોઈએ. તથા તેનો નકશો તથા ટુંકું નામ હોવું જોઈએ.

૫ કંટ્રોલરે દરેક અરજ તપાસીને જો લાગે કે, (૧) નવી યુક્તિનું અરાખર વર્ણન કર્યું નથી, રપે. સીટીફિકેશન કે નકશા ડરાવેલી રીતે તૈયાર કર્યાં નથી, તેનું ટુંકું નામ સ્પષ્ટપણે જણાવું નથી, હક નિરૂપણ ઉપરથી નવી યુક્તિની મર્યાદા નક્કી થતી નથી. કે વર્ણન કરેલી નવી યુક્તિ પ્રથમ દર્શનીય નવું માન્યુફેક્ચર કે સુધારો નથી તો તે અરજ રજીસ્ટ્રારવાની ના પાડવાને, કે અરજ વીગેરેમાં સુધારો કરવાનું દર-માવવાને મુખત્યાર છે. જ્યારે કંટ્રોલર અરજ રજીસ્ટ્રારવાની ના પાડે તો તે ઉપર ગવર્નર જનરલ ઇનકેંસિલને અપીલ-કરવાને મુખત્યાર છે. અરજની તારીખથી ૧૨ મહીનાની અંદર તે અરજ રજીસ્ટ્રારવામાં ન આવે તો તે અરજ રદ થશે એમ સમજવું. અરજ રજીસ્ટ્રારવાની મુદત વધારવા માટે અરજ આવેથી અને ડરાવેલી ફી આપેથી ત્રણ મહીના દરતાં વધારે વખત સુધી ન હોય તેવી મુદત વધારવી.

૬ અરજ રજીસ્ટ્રાર પછી કંટ્રોલરે તે રજીસ્ટ્રારને અરજદારને નોટીસ આપવી જોઈએ અને તે વાત જાહેર કરવી જોઈએ અને તે અરજ, રપેસીટીફિકેશન અને નકશા લોકોને જોવા માટે ખુલ્લા હોવા જોઈએ.

૭ જ્યારે નવી યુક્તિના પેટંટ માટે કરેલી અરજ રજીસ્ટ્રારવામાં આવે ત્યારે, અરજની તારીખની તથા તે પેટંટ ઉપર શીકકો ક્યાંની તારીખની દરમિયાન તે નવી યુક્તિને ઉપયોગ ક્યાંને લીધે કે તે પ્રસિદ્ધ ક્યાંને લીધે તે નવી યુક્તિ માટે આપવાના પેટંટને બાધ આવશે નહીં.

૮ અરજ રજીસ્ટ્રાર પછી તથા પેટંટ ઉપર શીકકો કરતાં પહેલાં કંટ્રોલરે તેમ કરવું યોગ્ય લાગે તો, તેવા કોઈ પણ માણસને સદરજી રપેસીટીફિકેશન ચોકસી કરીને રિપોર્ટ કરવા સાફ મોકલવું જોઈએ.

૯ કોઈ પણ સમય, ડરાવેલી ફી આપીને, અરજ રજીસ્ટ્રારની જાહેર ખાતરની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર કોઈપણ વખતે, પેટંટ ઓફીસમાં નીચેનાં કારણો સર, એટલે, (અ) અરજદારે તે નવી યુક્તિ પોતાની કે પોતે જેનો વારસ છે તેની પાસેથી મેળવેલી છે. [ખ] બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ફાઇલ કરેલા અમુક રપેસીટીફિકેશનમાં તે નવી યુક્તિ ઉપર હક કરેલો છે. (ક) રપેસીટીફિકેશનમાં નવી યુક્તિનું પૂર્ણ કે અરાખર વર્ણન નથી. (ડ) તેવી યુક્તિ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં જાહેર રીતે ઉપયોગમાં આવેલી છે, એ કારણસર પેટંટ આપવાની સામે પોતાની હરકત હોવાની નોટીસ આપવાને મુખત્યાર છે. આવી હરકત બાબત કંટ્રોલરે તે બાબતની અરજદારને નોટીસ આપવી ને ત્રણ મહીના પુરા થયા પછી અરજ આપનાર તથા હરકત લેનારનું કહેવું સાંભળી યોગ્ય નીકાલ કરવો.

૧૦ કોઈ પણ હરકત ન હોય તો અથવા હરકત હોય તે પ્રસંગે કરવામાં આવેલો ડરાવ પેટંટ આપવાની તારીખમાં હોય તો ડરાવેલી ફી આપવામાં આવેથી અરજદારને કે સામાન્ય અરજ કરી હોય તે પ્રસંગે સામાન્ય અરજદારને, ગવર્નર જનરલ ઇનકેસિલને યોગ્ય લાગે તેવી કોઈ સરતો હોય તો તેમને પાત્ર પેટંટ આપવું જોઈએ અને કંટ્રોલરે તે પેટંટ ઉપર પેટંટ ઓફીસનો શીકકો કરાવવો. અરજની તારીખ પછી અઢાર મહીના પછી શીકકો કરાવવો નહિં.

૧૧ પેટંટ ઉપર અરજ જે તારીખની હોય તેજ તારીખ નાંખવી જોઈએ અને તેજ તારીખનો શીકકો કરવો જોઈએ.

૧૨ પેટંટ ઉપર પેટંટ ઓફીસે શીકકો કર્યાં એટલે તે ઉપરથી પેટંટીને આ આકદના બીજા ડરાવેલો પાત્ર બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અર્થ તે નવી યુક્તિ બનાવવાનો, વેચવાનો, ઉપયોગ કરવાનો કે તે

અમાણે કરવાની બીજાને પરવાનગી આપવાનો અનન્ય આશાધિકાર પ્રાપ્ત થશે એમ સમજવું.

૧૩ ખરા તથા પહેલા નવી યુક્તિ કહાડનારને કે તેના કાયદેસર વારસ વહીવટને આપેલું પેટંટ તેની સાથે દમ્ભ આજીવી અરજી કર્યાને લીધે અવ્યવહારોપયોગી થાય છે, એમ સમજવું નહીં. જ્યારે કોઈ પેટંટ દમ્ભજાણના સમજાવસર રદ કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે કંટ્રોલરે, ખરા નવી યુક્તિ કહાડનારે અરજી કરી હોય તો તેને નવી યુક્તિનું, રદ કરવામાં આવેલા પેટંટને બદલે તથા તે પેટંટની તારીખનું પેટંટ આપવાને મુખત્યાર છે,

૧૪ દરેક પેટંટની મુદત તેની તારીખથી ચૈદ વર્ષની હોવી જોઈએ. ઠરાવેલી મુદતમાં પેટંટી શી ન ભરેતો પેટંટ બંધ પડશે. પણ પેટંટી અરજી કરે તો કંટ્રોલરે ઠરાવવામાં આવે તે વધારે શી લખને તે મુદત ત્રણ મહીના પછી વધારવી જોઈએ.

૧૫ દરેક પેટંટની મુદત તેની તારીખથી ચૈદ વર્ષની હોવી જોઈએ. ઠરાવેલી મુદતમાં પેટંટી શી ન ભરેતો પેટંટ બંધ પડશે. પણ પેટંટી અરજી કરે તો કંટ્રોલરે ઠરાવવામાં આવે તે વધારે શી લખને તે મુદત ત્રણ મહીના સુધી વધારવી જોઈએ.

૧૫ પેટંટીએ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અરજી કરીને તેમાં પોતાના પેટંટની મુદત જરતી વધારવાને વિનતી કરવાને મુખત્યાર છે. પણ આવી અરજી પેટંટ પુર થવાની તારીખથી છ મહીના આગમ જ પેટંટ ઓફીસમાં આપી રાખવી જોઈએ. અને તેની સાથે ઠરાવેલી શી પણ આપવી જોઈએ.

૧૬ ઠરાવેલા વખતની અંદર કોઈ પણ ઠરાવેલી શી પેટંટીએ ન ભર્યાને લીધે કોઈ પણ પેટંટ બંધ પડ્યું હોય ત્યારે તે પેટંટ પાછું ચાલુ કરવાનો હુકમ મેળવવા માટે ઠરાવેલી રીત અમાણે કંટ્રોલરને અરજી કરવાને પેટંટી મુખત્યાર છે. અને કંટ્રોલરે તેની સુનાવણી કરી યોગ્ય સરતોને પાત્ર તે પેટંટ પાછું ચાલુ કરવાનો કે તેની અરજી કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવો.

૧૭ અરજદાર કે પેટંટી, પેટંટ ઓફીસમાં અરજી કરીને ઠરાવેલી શી મોકલીને અરજમાં પોતાનો અરજી કે રેપ્રેસિઝિકેશન કે નકશા નાકબુધ કરીને દુરસ્ત કરીને કે ખુલાસો આપીને સુધારવાની પરવાનગી માગવાને, કે સુધારો કરવાનું શું કારણ છે તે લખવાને મુખત્યાર છે અને સુધારો કરવા દેવો કે કેમ તે કંટ્રોલરે ઠરાવવું જોઈએ.

૧૮ પેટંટનું ઉદ્વેગન કરવા આખતની ફરીઆદમાં કોર્ટ હુકમ કરીને પેટંટીને તેનું રેપ્રેસિઝિકેશન કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રીતે નાકબુધ કરીને, તથા ખર્ચના, કે જાહેર ખર્ચના કે બીજી આખતમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે સરતે સુધારવા દેવાને મુખત્યાર છે.

૧૯ જ્યારે રેપ્રેસિઝિકેશન ના કબુલ કરીને તે તેમાં સુધારો કરવાની આ આકટની રૂયે પરવાનગી આપી હોય ત્યારે નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કર્યાં આખતની ફરીઆદમાં પોતાનો દાવો શુદ્ધ સુદ્ધિથી કરવામાં આવ્યો હતો તેમ કોર્ટની ખાત્રી થાય તેવી રીતે પેટંટી સાખીત કરે નહીં તો, કોઈ પણ નું-કશાની આપવી નહીં.

૨૦ પેટંટ ઓફીસમાં પેટંટનું રજીસ્ટર રાખવું તેમાં પેટંટ મેળવનારાનાં નામ, ઠેકાણું, પેટંટ અસાઇન કર્યાનાં લાઇસન્સોનાં. કે ઠરાવવામાં આવે તેવી બીજી વિગતો નોંધવી.

૨૧ પેટંટનું જે પરિણામ એકાદી રીત વીરુદ્ધ થતું હોય તેજ પરિણામ મલિક મુઆઝમ વિરુદ્ધ લખળે પ્રસંગે થશે એમ સમજવું.

૨૨ કોઈ હિત સંબંધ ધરાવનારા સખસને, પેટંટ મળેલી નવી યુક્તિના સંબંધમાં લોકોની જે વાજબી જરૂરીઆત હોય તે પુરી પડી નથી એમ લખીને કોર્ટો ફરજીઆત લાઇસન્સ આપે કે તેમ ન અને તો પેટંટ રદ કરો એવી વિનંતિ કરીને અરજી શી સાથે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને કરવાને અધિકાર છે. ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે તેનો નિકાલ કરવા માટે તે અરજી હા-ક કોર્ટને મોકલવી.

૨૩ આ આકટની રૂયે આપેલા પેટંટની તારીખ પછી ૪ વર્ષયાં ઓછા ન હોય એટલા બધે તે

વખતે કોઇ પણ સખસને પેટંટ મળેલેથી વસ્તુ હિંદુસ્તાનની બહાર બનાવવામાં આવે છે એ કારણ સર તે પેટંટ રદ કરવા માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અરજી કરવાનો અધિકાર છે. અને તે બાબતની ખાત્રી કરીને જો પેટંટી તે વસ્તુ હિંદુસ્તાનમાં બનાવવામાં આવે છે એમ સાબીત ન કરે તો તેનું પેટંટ રદ કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૨૪ પેટંટીને કોઇ પણ વખતે, હાલેલી રીત પ્રમાણે કંટ્રોલરને નોટીસ આપીને હું મારું પેટંટ આપી દઉં છું એમ કહેવાનો અધિકાર છે અને તે પછી તેનું કહેવું સાબીત થાય જણાય તો પેટંટ રદ કરવાનો કંટ્રોલરને અધિકાર છે.

૨૫ પેટંટ તે જે રીતે ચલાવ્યું હોય તે રીત રાખ્યને અપકાર કે ધણું કરીને લોકોને બાધક છે. એવું ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું આપીને જાહેર કરે તો તે પેટંટ રદ કયું છે એમ સમજવું.

૨૬ નવી યુક્તિ ઉપયોગી નથી કે તે અરજીની તારીખે નવી યુક્તિ નહોતી વિગેરે કારણે ઉપરથી હાઇકોર્ટને અરજી કરીને કોઇ પેટંટ સખણું કે થોડું રદ કરાવી લેવાનો અધિકાર છે. પેટંટ રદ કરવા માટેની અરજી સાદર કરવાનો આસવેકેટ જનરલને કે તેણે અધિકાર આપેલા સખસને અધિકાર છે.

૨૭ કા. ૨૬ ની રૂયે પેટંટ રદ કરવા માટે કરેલી અરજીની નોટીસ જે માણસે પેટંટના ધણી છે કે જેમનો તેમાં હિત સંબંધ છે તેમને રજીસ્ટર પોસ્ટથી પોંચાડવી જોઇએ.

૨૮ હાઇકોર્ટને યોગ્ય લાગ્યેથી ૨૬ મી કલમની રૂયે કરવામાં આવેલી અરજી ઉપરથી ઉત્પન્ન થનારા કોઇ પણ સલાહનો પોતાની આગળ કે બીજા કોઇ હાઇકોર્ટ આગળ કે કોઇ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ આગળ ઇન્સાફ થવા સારું ચુદો કાઢીને મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૨૯ પેટંટીને, નવી યુક્તિના સંબંધમાં આ આકટની રૂયે તેને મળેલું પેટંટ ચાલુ હોય તે મુદતમાં જે કોઇ માણસ તેના લાઇસન્સ વગર તે નવી યુક્તિ કરશે કે વેચશે કે તેનો ઉપયોગ કરશે કે બનાવટ કરશે કે નકલ કરશે તે માણસ ઉપર ફરિયાદનો ઇન્સાફ કરવાનો અધિકાર હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડવાનો અધિકાર છે.

૩૦ પેટંટીનો આ આકટની શરૂઆત પછી આપવામાં આવેલા પેટંટનું કોઇ પણ રીતે ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યા બદલ જે કોઇ પ્રતિવાદી પેટંટ ચાલુ હોવાની વાત, ઉલ્લંઘનની તારીખે પેટંટને માહિતી ન હતી, કે માહિતી મેળવવાને પોતાની પાસે વાજબી સાધન ન હતું. એમ સાબીત કરે તેની પાસે કંઈ નુકસાની વસુલ કરવાનો હક નથી એમ સમજવું.

૩૧ પેટંટનું ઉલ્લંઘન કરવા બાબતની ફરિયાદમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા તાકીદનો, તપાસણીનો, કે હિસાબ બાબતનો કે કામ ચલાવા સંબંધનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૨ પેટંટનું ઉલ્લંઘન કર્યા બાબતની ફરિયાદમાં કોર્ટને પેટંટના કાયદેસર પણા બદલ શક આવે છે એવો દાખલો આપવાનો અધિકાર છે.

૩૩ કોર્ટ હુકમનામાની કે હુકમની દલમ કંટ્રોલરને મોકલવી જોઇએ અને તેણે તેની પેટંટ રજીસ્ટરમાં નોંધ કરાવવી જોઇએ.

૩૪ ૨૬ મી કલમ મુજબની અરજી કરી હોય તો હાઇકોર્ટ ચલાવેલું કામ તદ્દકાલ રાખવાને કે અરજી કાઢી નાંખવાને મુખત્યાર છે.

૩૫ પેટંટના ઉલ્લંઘન બાબતની કે પેટંટ રદ કરવા માટેના ચલાવેલા કામમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો તે કોર્ટ લાયક હોય એવા એકાદ આસેસરની મદદથી ઇન્સાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૬ જ્યારે નવી યુક્તિનો પેટંટી છે એમ દાવો કરનાર કોઈ પણ સખસ, સરકયુલરો કે જાહેર ખર્ચ કાઢીને કોઇ પણ બીજા સખસને પેટંટનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે એમ કહેવામાં આવતું હોય તેના સંબંધમાં કંઈ પણ કાયદાસર કામ ચલાવવાની કે જવાબદાર ગણવાની ધમકી આપશે તે ત્યારે તેને લીધે નુકશાન થયું હોય તેવા કોઈ સખસની સામે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવાનો, ને તેની સામે તાકીદ મેળવવાને અધિકાર છે, ને ધમકીને લીધે નુકશાન થયું હોય તો તે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૭ એ કે વધારે સખસોને સામાયિક રીતે પેટંત આપવામાં આવે ત્યારે તેણે સામાયિક ધારણ કરનારા પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ.

૩૮ નવી યુક્તિનું પેટંત મળવા માટેની અરજીની તારીખ પહેલાં તેના બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં જાહેર રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હોય કે પ્રસિદ્ધ થયેલી ન હોય, તે નવી યુક્તિ કાઢનારે શુભ રીતે કે પ્રયોગ તરીકે ઉપયોગ કરીને પોતાની યુક્તિથી વાજબી કરતાં વધુ નફો મેળવ્યો ન હોય તો તે નવી યુક્તિ છે એમ સમજવું.

૩૯ પેટંત જોવાય કે તેનો નાશ થાય તો ઠરાવેલી ફી આપવામાં આવેથી કંટ્રોલરને તેના કુશ્મકિટ ઉપર શિક્કો કરવાનો અધિકાર છે.

૪૦ નવી યુક્તિ કાઢનારાની માહિતી વગર કે સંમતિ વગર, પ્રદર્શનમાં નવી યુક્તિનું પ્રદર્શન કર્યાને લીધે, કે પ્રદર્શનના કારણ માટે તે નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કર્યાને લીધે તે નવી યુક્તિનું પેટંત મળવા માટે અરજી કરીને તે મેળવવાના નવી યુક્તિ કાઢનારાના હક્કને કે અરજી ઉપરથી આપેલા પેટંતના કાયદાસરપણાને બાધ આવતો નથી એમ સમજવું.

૪૧ હિંદુસ્તાન સ્થાપનાના ટ્રાંઝિટ કોઈ પણ વખતે પેટંટીને તેની કરેલી યુક્તિનો ઢાળ કે માસલો મેન્યુફેક્ચર કરવાનો અર્થ આપીને પોતાને પુરા પાડવાનું તે પેટંટીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૪૨ હિંદુસ્તાનની કોઈ પણ કોર્ટની હકુમતની અંદર પારકા દેશના વહાણ અથવા વાહનના કારણસર નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં કે તે હકુમતની અંદર પારકા દેશના વહાણમાં નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં પેટંટને લીધે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૪૩ કંટ્રોલરને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અગાઉ પ્રસિદ્ધ ન થયેલા કોઈ પણ નવા કે મુગતા નમુનાનો માલિક છે એમ દાવો કરનાર કોઈ પણ સખસની નમુના પ્રમાણેની ફી સાથે અરજી આવે એટલે તે તે નમુનો નોંધવાનો અધિકાર છે.

૪૪ નમુનો માલના એક કે વધારે વર્ગમાં નોંધ્યો હોય ત્યારે તે નમુનાના માલિકની તે બીજા કોઈ એક વધારે વર્ગમાં નોંધવા માટેની અરજી નામંજૂર કરવી નહીં.

૪૫ નમુનો નોંધ્યાનો તેના માલિકને કંટ્રોલરે દાખલો આપવો જોઈએ.

૪૬ પેટંત ઓફીસમાં નમુનાનું રજીસ્ટર એ નામની શુક રાખવી તેમાં નમુનાના માલિકનાં નામ, ટેકાણાં કે બીજી વિગતો નોંધવી.

૪૭ નમુનો નોંધ્યા પછી ૫ વર્ષ સુધી તેનો કોપી રાષ્ટ્ર મળશે એમ સમજવું. મુદત પુરી થયા પહેલાં કંટ્રોલર ઠરાવેલી ફી લઈને દર પાંચ વર્ષે મુદત વધારી આપે છે.

૪૮ કોઈ પણ વસ્તુ તૈયાર કરવાના કામમાં નોંધેલા નમુનાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય તે વસ્તુ વેચવા માટે આપતા પહેલાં તેના માલિકે તે નમુનાની આગેહુજા પ્રતિમાં કે માસલા કંટ્રોલરને આપવા જોઈએ ને તે વસ્તુ ઉપર તે નોંધ્યો છે તે અતાવનારી ઠરાવેલી નિશાની, શબ્દ કે આકાશ પાડવા જોઈએ.

૪૯ માલિકે તે નમુનો તે બીજા સખસને જાણીતો કરવા પછી તે નમુનો નોંધવામાં આવે તો તેનો કોપી રાષ્ટ્ર અવ્યવહારોપયોગી થવા જોઈશે તેની પ્રસિદ્ધી થઈ છે એમ સમજવું નહીં.

૫૦ નમુનાનો કોપી રાષ્ટ્ર હસ્તીમાં હોય તે દરમિયાન તે નમુનો નોંધ્યો હોય ત્યારથી એ વર્ષની અંદર કંટ્રોલરે તે નમુનો લખીને પણ તે નમુનો જોવા માટે ખુલ્લો રાખવો નહીં.

૫૧ કંટ્રોલર, નમુનો ઓળખી શકે એવી માહિતી પુરી પાડનારા કોઈ પણ સખસની અરજી ઉપરથી ઠરાવેલી ફી આપવામાં આવે એટલે તેણે તેવા સખસને તે નોંધેલી હસ્તીમાં છે કે કેમ અને કયા વર્ગના માલના સંબંધમાં છે તે જણાવવું જોઈએ તથા નોંધ્યાની તારીખ તથા માલિકનું નામ પણ જણાવવું.

૫૨ માલિકની માહિતી વગર કે સંમતી વગર નમુનાનું કે ગવર્નર જનરલ ઇન કેંસીલે સ્થાપિત કરેલા પ્રદર્શનમાં પ્રદર્શન કર્યાને લીધે તે મુદતમાં નમુનાનું વર્ણન પ્રસિદ્ધ કર્યાને લીધે તે નમુનો

નેધિવામાં આધ આવે છે. કે તે નોંધવું અવ્યવહારપયોગી થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૫૩ કોષ પશુ નમુનાનો કોષી રાષ્ટ્ર ચાલુ હોય તેજ મુદતમાં કોષી પશુ માણસે, વેચવાના કારણસર નોધિલા-માલીકની લેસન્સ કે સંમતિ વગર તે નમુનાનો કે તેની નકલનો ઉપયોગ કરવો, કે તેની કોષ પશુ વરતુ તૈયાર કરવાના કામમાં ઉપયોગ કર્યો છે એમ જાણીને તે વરતુ વેચવા માટે પ્રસીદ્ધ કરવી, કે મુકવી એ કાયદેસર થશે નહીં. જે કોષી આ કલમનું ઉલ્લંઘન કરશે તેવા દરેક ઉલ્લંઘન માટે તેના માલીકને પાંચસે રૂપિયા સુધીની રકમ આપવાને પાત્ર થશે, તે રકમ કરારના કરજ પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૫૪ પેટનું વ્યવહારોપયોગી પશુના દાખલા સંબંધી કે કાયદાસર કામ ચલાવવાની પેટનું વિના કારણ ધમકી આપી હોય ત્યારે તે લેવાના ઇલાજ સંબંધી આ આકટના ઠરાવ જેવી રીતે પેટનું આખતમાં લાગુ પડે. તેવી રીતે નમુનાની આખતમાં લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૫૫ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને આ આકટના કારણ સાર એક પેટનું ઓફીસ સ્થાપવાનો અધિકાર છે. પેટનું ઓફીસ કંટ્રોલર ઓફ પેટનુંસ અને ડિઝાઇનસના પ્રત્યક્ષ નિયંત્ર હેઠળ રહેવી જોઈએ. પેટનું ઓફીસ માટે શિક્ષકો હોવો જોઈએ.

૫૬ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને કંટ્રોલર તથા યોગ્ય લાગે તેવા હોદ્દા તથા તેવા કામ સોંપીને યોગ્ય લાગે તેટલા અમલદારો તથા કલાર્ક નીમવાનો અધિકાર છે.

૫૭ પેટનું નમુના માટે, તથા તે સાર અરજી માટે આ આકટ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે ફી આપવી જોઈએ.

૫૮ કોષ પશુ ટ્રસ્ટ આખતની નોટીસ આ આકટની રૂયે રાખેલા રજીસ્ટરમાં નોંધવી નહીં તથા કંટ્રોલરે લેવી નહીં.

૫૯ આ આકટની રૂયે રાખેલું રજીસ્ટર લોકાને જેવા માટે ખુલ્લું રાખવું જોઈએ અને તેની નોંધની શિક્ષા કરેલી નકલ કોષ પશુ માગે તો ઠરાવેલી ફી લઈને આપવી જોઈએ.

૬૦ કંટ્રોલરના કે તેણે કરેલા રિપોર્ટ પ્રસીદ્ધ કરવા નહીં કે લોકાને જેવા માટે ખુલ્લા મુકવા નહિ.

૬૧ જ્યારે પેટનું માટેની અરજી ઉપરથી હાથ ઉઠાવ્યો હોય કે અરજી રદ થઈ હોય ત્યારે રેપેસીફિકેશન કે નકશા કોષ પશુ વખતે લોકાને જેવા માટે ખુલ્લા મુકવા નહીં. કે કંટ્રોલરે પ્રસીદ્ધ કરવા નહીં.

૬૨ ઠરાવેલી ફી સાથે અરજી કરવામાં આવે તો કંટ્રોલરને, પેટનું માટેની અરજીમાંના કે પેટનુંમાંના કે કોષ રેપેસીફિકેશનમાંના, દરત દોષ સુધારવાનો અધિકાર છે.

૬૩ જ્યારે કોષી સખસ એસાઇન કર્યાંથી કે મોકલી આપ્યાથી ગીરો રાખ્યાથી કે ખીજી રીતે પેટનું ઉપર પોતાનો હક છે એવો દાવો કરે ને ખાત્રી કરી આપે ત્યારે કંટ્રોલરે તેવા પેટનુંમાં તથા નમુનામાં તેનો હિત સંબંધ નોંધવો જોઈએ.

૬૪ હાઇ કોર્ટને કોષ પશુ નોંધ પેટનુંના કે નમુનાના રજીસ્ટરમાં દાખલ કર્યા કે ન કર્યાને લીધે કોષને નુકશાન થયું હશે એમ ઠરાવેલી રીતે અરજી આવે એટલે તે નોંધ કરવાનો, કાઢી નાંખવાનો, ફેરવવાનો કે યોગ્ય લાગે તે હુકમ કરવાને અધિકાર છે. કોર્ટ તે સુધારો કરવા આખતની નોટીસ કંટ્રોલર તરફ બજાવવી એટલે તેણે રજીસ્ટરમાં સુધારવું જોઈએ.

૬૫ આ આકટની રૂયે કંટ્રોલરને, ચલાવવાના કામમાં પુરાવો લેવાના, સોગન ખવડાવવાના સાથી કે દસ્તાવેજ હાજર કરાવવાના, ખર્ચ આપવાના કારણસર દિવાની કોર્ટના અધિકાર છે.

૬૬ કંટ્રોલરે પેટનું આપેલી નવી મુક્તિનું એક પત્રક નિયમિત વખતે પ્રસીદ્ધ કરવું જોઈએ.

૬૭ કંટ્રોલરે કોષ પશુ મુખત્યારીનો અધિકાર અરજદારનું કહેવું સંભળવાની તક આપ્યા વગર ચલાવવો જોઈએ.

૬૮ કંટ્રોલરને શક કે અડચણ આવે તે આખતમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલનો હુકમ મેળવવાનો અધિકાર છે.

૬૯ જે નવી યુક્તિનો કે નમુનાનો ઉપયોગ કરવાથી કાયદા વિરૂદ્ધ કે નીતિ વિરૂદ્ધ થશે એમ કંટ્રોલરને લાગે તે નવી યુક્તિનું પેટન્ટ આપવાની અથવા તે નમુના રજીસ્ટરમાં નોંધવાની ના પાડવાને કંટ્રોલર મુખ્યત્વે છે.

૭૦ કંટ્રોલરે કરેલા હુકમની તારીખથી બે મહીનાની અંદર ગવરનર જનરલ ઇનકૌન્સિલને ઠરાવેલી રી સાથે લેખી અપીલ કરવી જોઈએ.

૭૧ જે નોંધ, વાત કે ખાખત કરવાનો કંટ્રોલરને આ આકટ ઉપરથી અધિકાર આપ્યો હોય તેવી નોંધ કે ખાખત નોંધવાનો દાખલો કંટ્રોલરની સહીનો છે એમ કહેવામાં આવે તે, દાખલો કર્યા બદલ કે ન કર્યા બદલનો પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૭૨ પેટન્ટ ઓફીસમાં જે રેપ્રેસેન્ટેશન, નકશા વગેરે આપી રાખવામાં આવે ને તે સ્વીકારવામાં કે મંજૂર કરવામાં આવ્યા પછી તુરત તે સમજાવી છાપેલી, ને શીક્ષા કરેલી નકલો, મુઆઇ, ને મદા-સના ગવરનર ઇન કૌન્સિલને તથા અલ્લહેશના લેફ્ટનેન્ટ ગવરનરને મોકલવી જોઈએ તેમ તે તે લોકોને જોવા સાર થોગ્ય વખતે મુકરર કરેલી જગ્યાએ ખુલ્લી રાખવી જોઈએ.

૭૩ જે કોઇ અરજી, નોટીસ કે દસ્તાવેજ પેટન્ટ ઓફીસમાં કે કંટ્રોલરને આપવાની હોય તે ટપાલમાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

૭૪ જે કોઇ માણસ બાંધ્યાવસ્થા કે ગાંડપણને લીધે આ આકટની રૂયે ફરમાવેલો મજબૂર કહેવાને અશક્તિમાન હોય તો તેના કાયદેસર પાલન કર્તા, કમીટી કે મેનેજર કે તેની મિલકતના સંભા-લમાં હકુમત વાળી કોર્ટ નીમેલા સખસે તેના વતી કહેવાનો કે કરવાનો અધિકાર છે.

૭૫ પેટન્ટ માટેની અરજી, હરકતની નોટીસ, પેટન્ટની મુદત વધારવાની અરજી, અંધ પડેલાં પેટન્ટ માલુ કરવાની અરજી, લાઇસન્સ માટેની કે તે રદ કરવાની અરજી, અને પેટન્ટ આપી દેવાની અરજી ઉપર, આપી અરજી કે નોટીસ ઉપર કરનારા સખસે ઠરાવેલી રીતે સહી તથા સાચાપણનો એકરાર કરવો જોઈએ.

૭૬ આ આકટની રૂયે કંટ્રોલરને કરવાની બીજી અરજી કે તેની સાથે ચલાવવાનો પત્રવ્યવહાર એ સમજા પડે સહી કરવાનો વકીલનો ધંધો ચલાવનાર એજન્ટને અધિકાર છે.

૭૭ ગવરનર જનરલ ઇનકૌન્સિલને આ આકટના ઠરાવને અનુસરીને કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૭૮ જે કોઇ સખસ પોતાના ધંધાની જગ્યાપર, દસ્તાવેજપર કે બીજી રીતે પેટન્ટ ઓફીસ, આ અબ્દોને ઉપયોગ કરશે તેને બસો રૂપીઆ સુધી દંડ અને ગુન્હો જારી રહે તો રાજના વીસ રૂપીઆ સુધી દંડની રિક્ષા થશે.

૭૯ આ આકટના કોઇપણ મજબૂર ઉપરથી કોઇપણ લેટર્સ પેટન્ટ આપવા કે નહીં આપવા ખાખતના સરકારના વિશેષ અધિકાર લઇ લેવામાં આવે છે કે ઓછા થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦ સન ૧૮૮૮ નો નવી યુક્તિ તથા નમુના ખાખતનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

૮૧ સને ૧૮૮૮ ના આકટની રૂયે જેને અનન્ય ગ્રાહ્યાધિકાર હોય તેવા કોઇ પણુ માણસને આ આકટની શરૂઆતથી બે વર્ષની અંદર પેટન્ટ ઓફીસને અરજ કરીને આ આકટની રૂયે પેટન્ટ લેવાની પરવાનગી માગવાનો અધિકાર છે.

પરિશિષ્ટ-ફી.

પેટન્ટ માટે અરજી વખતે રૂ ૧૦, પેટન્ટ ઉપર શિકો કરતા પહેલાં રૂ ૩૦, પેટન્ટની તારીખથી ૪ થું વર્ષ વીત્યા પહેલાં, ૫૦, ૫ મું વર્ષ વીત્યા પહેલાં ૫૦, ૬ થું વર્ષ વીત્યા પહેલાં ૫૦, ૮ મું વર્ષ વીત્યા પહેલાં ૧૦૦, પેટન્ટની મુદત વધારવા માટેની અરજી વખતે ૫૦, નમુના નોંધવાની અરજી વખતે રૂ ૩. એ પ્રમાણે ફી આપવાનું ઠરાવ્યું છે.

સને ૧૯૧૫ નો આક્ટ ૪—હિંદુસ્તાનના રક્ષણ

બાબતનો આક્ટ.

૧ આ આક્ટને સને ૧૯૧૫ નો હિંદુસ્તાનના રક્ષણ બાબતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે. (૪) આ આક્ટ હાલની લઘાઇ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન અને તે પછી છ મહીનાની મુદત સુધી અમલમાં રહેશે.

૨ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને, લોકોની સલામતિ જાળવવાના તથા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના રક્ષણ કરવાના કારણ સાર તથા તે કારણ આગળ વધારવા સાર સરકારી નોકરો અને બીજા સખસોના અધિકાર તથા ફરજો બાબત કાનુનો ધડવાનો અધિકાર છે.

આસ કરીને આ કલમની રૂયે હેઠળ જણાવ્યા પ્રમાણેની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

(અ) શત્રુની સાથે વ્યવહાર રાખતા કે તે માટે ખર્ચ મેળવતા સખસોનો અટકાવ કરવા માટેની

(બ) મલિકમુઆઝમનાં લશ્કર તથા વહાણોની સલામતિ જાળવવા માટેની તથા તેમને હીલચાલની ફતેહ મંદીને જોખમમાં આણવાનો સંભવ હોય તેવું કે શત્રુને મદદરૂપ થઇ પડવાનો સંભવ હોય તેવું કોઇ પણ કામ થતું અટકાવવા માટેની (ક) ખોટી ખબરો અથવા જે ખબરોથી ખેદિલી કે ભય ઉપજવાનો સંભવ હોય કે જેનાથી પરદેશી રાજ્યો સાથેના મલિકમુઆઝમના સંબંધને હરકત આવવાનો સંભવ હોય કે જેથી જુદા જુદા વર્ગની પ્રજા વચ્ચે દુશ્મનાવટ અને ધિકારની લાગણીઓ વધવાનો સંભવ હોય એવી ખબરો ફેલાતી અટકાવવા માટેની, (ડ) કોઇ પણ દીવાની કે લશ્કરી અધિકારીને, રેલ્વે, અંદરો કે ગેઝેટીઓ, પોસ્ટ ઓફિસ, ગ્રાસ, વીજળીની બત્તી, કે પાણી પુર પાડવાનાં કારખાનાં, કે જાહેરનામાથી પ્રસિદ્ધ કરેલા પ્રદેશોની સલામતિ જાળવવા માટે જરૂર જણાય તેવા હુકમો કાઢવાનો તથા તેના ઉપાયો લેવાનો અધિકાર આપવા માટેની (ઈ) કોઇ નૌકા ખાતાના કે લશ્કરી અધિકારીને, નૌકા ખાતાના કે લશ્કરી કારણસાર કોઇ પણ રયાવર કે જંગમ મિલકતનો કબજો લેવાનો કે લોકોની સલામતી કે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન કે તેના કોઇ ભાગના રક્ષણ માટે કોઇ મિલકતના સંબંધમાં જરૂરના હોય એવા હુકમ કાઢવાનો અને એવાં કામ કરવાનો અધિકાર આપવા માટેની; (ફ) કોઇપણ દીવાની કે લશ્કરી અધિકારીને, લોકોની સલામતિને હરકત આવે એવી રીતે કોઇ પણ સખસ વચ્ચે છે કે વર્તે છે કે વર્તવાનો છે એવી શંકા લાવવા માટે જમારે તે અધિકારીના મત પ્રમાણે વ્યાજબી કારણ જણાય ત્યારે, સદરહુ અધિકારીએ લખીને જણાવેલા કોઇપણ પ્રદેશમાં સદરહુ સખસે આવવું નહિ, વસવું નહિ, કે રહેવું નહિ એમ, અથવા ઉપર મુજબ જણાવેલા કોઇપણ પ્રદેશમાં સદરહુ સખસે વસવું અને રહેવું એમ સદરહુ અધિકારી શરમાવે તે પ્રમાણે તેણે વર્તવું અથવા તે ફરમાવે તેવાં કામ તેણે કરવાં નહીં એમ, અથવા તેના તાબામાં કે તેના નિર્બંધ હેઠળની કોઇપણ મિલકતના સંબંધમાં તે ફરમાવે તેવા હુકમ લેવા એમ ફરમાવવાનો અધિકાર આપવા માટેની;—(ગ) બારી પદાર્થ સળગી ઉઠે તેવા પદાર્થ, હથેલીઓ અને બીજા સધળી લઘાઇની સામગ્રી કબજે રાખવાની મનાઇ અથવા તેનું નિયમન કરવા માટેની; (હ) મલિકમુઆઝમના લશ્કરની કેળવણી કે શિસ્તને જેનાથી હરકત આવવાનો સંભવ હોય તેવી કોઇ બાબતનો અટકાવ કરવા માટેની કે તેમની નોકરીમાં હોય તેવા સખસોની વફાદારીમાં બગાડો કરવાની કે કોઇ કોશીશ અટકાવવા માટેની કે લશ્કરી કે પોલીસની નોકરીમાં દાખલ નહીં થવાનું સમજાવવાની કોઇપણ કોશીશને અટકાવવા માટેની, (આઇ) કોઇપણ દિવાની કે લશ્કરી અધિકારીને, લોકોની સલામતિને અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના રક્ષણને હરકત આવે એવા કોઇપણ કારણસાર કોઇપણ જગા વાપરવામાં આવે છે એમ માનવાનું સદરહુ અધિકારીને કારણ જણાય તો તેવી જગામાં દાખલ થઇને તેનો ઝડપો લેવાનો અને ત્યાં મળી આવેલી જે કોઇપણ ચીજ એવા કોઇપણ કારણસાર વાપરવામાં આવે છે એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તેવી ચીજને કબજે લેવાનો અધિકાર આપવા માટેની; (જ) આ કલમની રૂયે કરેલી કોઇપણ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરનારા અથવા ઉલ્લંઘન કરવાનો જેના ઉપર બ્યાજબી રીતે શક આવતો હોય તેવા

સમસોને પકડવાનો બંદોબસ્ત કરવા માટેની, (ક) આ રૂએ કરેલી કાનૂનોનું ઉલ્લંઘન થતું અટકાવવા આખત સરકારી નોકરોને બીજા સમસની ફરજો ઠરાવવા માટેની (એલ) અને બીજા કાષ્ટ રીતે શત્રુને મદદ મળતી અટકાવવા અથવા કૌટુંબિકી લડાઈ ચલાવવાનું કામ જોખમમાં આવતું અટકાવવા માટેની (ર) આ કલમની રૂએ કરેલી કાનૂનો ઉપરથી એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે તે કાનૂનોના કાષ્ટપણ્ય ઉલ્લંઘન માટે અથવા એવી કાષ્ટપણ્ય કાનૂનોના અધિકારની રૂએ કાટેલા કાષ્ટપણ્ય હુકમના ઉલ્લંઘન માટે સાત વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે. જો એવી કાષ્ટ કાનૂન કે હુકમનું ઉલ્લંઘન કરનારા સમસનો હેતુ રાજના શત્રુઓને મદદ કરવાનો કે રાજની સામે લડાઈ કરવાનો હોય તો એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે સદરહુ ઉલ્લંઘન માટે મોતની કે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે દસવરસ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. તેમાં કાષ્ટપણ્ય શિક્ષામાં દંડ ઉમેરવાનો અધિકાર છે. (૩) આ રૂએ કરેલી કાનૂનો ઇડિયા ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.

૩ રથાનિક સરકારને લેખી હુકમ આપીને એમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે ૨ જી કલમની રૂએ કરેલી કાષ્ટ પણ્ય કાનૂન મુજબ ગુન્હો ગણાય છે એવા કાષ્ટ પણ્ય કૃત્યનું તોહોમત કાષ્ટ પણ્ય સમસના ઉપર આવ્યું હોય, અથવા મોતની, સમુદ્રપારની કે વત્તામાં વત્તા સાત વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવા લાયક કાષ્ટ પણ્ય ગુન્હાનું અથવા એવો કાષ્ટ ગુન્હો કરવામાં સાપરાધ સંપત્તિ કે તેમાં મદદગારી કરવાની કેશિશ કરવાનું તોહોમત જે સમસની ઉપર મુકયું હોય તેવા કાષ્ટ પણ્ય સમસના ઇન્સાફ આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ કરવો.

૪ આ આકટની રૂએ સમસોના ઇન્સાફ કરવા માટેના કમિશનરો રથાનિક સરકારે નીમવા (૨) તે કમિશનરો આખા પ્રાંતને માટે કે કાષ્ટ પણ્ય લાગને માટે કે કાષ્ટ ચોક્સ તહોમતવાળા સમસોના ઇન્સાફ માટે નીમવાનો અધિકાર છે. (૩) આ આકટ મુજબના સળા ઇન્સાફ ત્રણ કમિશનરોએ કરવા તેમાં ઓછામાં ઓછા બે જણે તો ત્રણ વરસ સુધી સેસન જડજી તરીકે કામ કરેલું હોવું જોઈએ કે કાષ્ટ કોર્ટ જડજી તરીકે નિમવા માટેની લાયકાત મળવેલી હોવી જોઈએ.

૫ આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ, તહોમતવાળાને ઇન્સાફ માટે તેમના તરફ કમિટ કરવામાં આવ્યા સિવાય ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર છે. રથાનિક સરકારે કરેલી કાનૂનોને પાત્ર, માન જરૂરેએ વારંટવાળા મુકરદમાનો ઇન્સાફ આપવા માટે ફેજલદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના કાયદાની રૂએ કામ ચલાવવું. કમિશનરોએ તપાસેલા સાક્ષીની જુગાનીના સારાંશની યાદીજી કરવી, અને ન્યાય આપવા માટે મુસ્તવી રાખવાની જરૂર જણાયા સિવાય કાષ્ટ પણ્ય કારણ સાથે તે ઇન્સાફનું કામ મુસ્તવી રાખવાને તે બંધાયેલા નથી. કમિશનરોમાં કાષ્ટ મતભેદ પડે તો બહુમતે ઇન્સાફ કરવો.

૬ આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોનો ચુકાદો છેવટનો અને નિર્ણયક ગણાશે. અને સદરહુ કમિશનરોને જેના ઉપર તેમણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, તેવા કાષ્ટ પણ્ય સમસને જે ગુન્હાની સાબિતનો કરાવ સદરહુ સમસ ઉપર થયો હોય તે ગુન્હાની શિક્ષા માટે કાયદાએ અધિકાર આપ્યો હોય, તેવી કાષ્ટ પણ્ય શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે અને તેમણે કરેલી કાષ્ટ પણ્ય શિક્ષા આખત મંજુરીના હુકમની જરૂર નથી એમ સમજવું.

(૨) આ આકટ મુજબના કાષ્ટ પણ્ય ઇન્સાફના કામમાં એમ સાબિત થાય કે તહોમતવાળા સમસે કાષ્ટ પણ્ય ગુન્હો કર્યો છે તો, ૩ જી કલમમાં અથવા તે મુજબના કાષ્ટ પણ્ય, હુકમમાં તે ગુન્હો નિર્દિષ્ટ કરેલો હોય કે નહીં તોપણ, કમિશનરોને સદરહુ તહોમતવાળા સમસ ઉપર સદરહુ ગુન્હાની સાબિતનો ઠરાવ કરવાનો અને તેની શિક્ષા માટે કાયદાએ અધિકાર આપ્યો હોય, તેવી કાષ્ટ પણ્ય શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૭ સને ૧૮૮૮ ના ફેજલદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના ઠરાવ આ આકટથી અથવા આ આકટની રૂએ ઠરાવેલી કામ ચલાવવાની ખાસ રીતથી તેઓ વિરુદ્ધ હોય એટલે સુધી આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ ચલાવેલાં કામને લાગુ પડતા નથી એમ સમજવું. પરંતુ બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે

સિવાયને પ્રસંગે સદરહુ કાયદો સદરહુ કામને લાગુ પડે છે અને અવલ હકુમત ચલાવનારી સેસન કોર્ટને મળેલા સમગ્રના અધિકાર કમિશનરને છે એમ સમજવું.

૮ (૧) સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવો અથવા વિધાન કાલે અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ્ટ પશુ કાયદાના, અથવા ગમે તે અધિકારીએ કરેલા કાયદામાં અમલ તરીકે હોય એવી બાબતોના, ઠરાવો હોય તો પશુ, આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ કરેલા કોષ્ટ પશુ હુકમ અથવા શિક્ષા ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં. અને કોષ્ટ પશુ કોર્ટને એવા કોષ્ટ પશુ હુકમ અથવા શિક્ષાની તપાસ કરવાનો, અથવા કોષ્ટ પશુ મુકદ્દમા એવા કમિશનરોની પાસેથી બીજાની પાસે મોકલવાનો અથવા સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૪૯૧ મી કલમ મુજબના હુકમ કરવાનો, અથવા આ આકટની રૂએ ચલાવેલા કોષ્ટ પશુ કામની બાબતમાં કોષ્ટ પશુ બાબતની કોષ્ટ પશુ હકુમત નથી એમ સમજવું. (૨) આ આકટની રૂએ કમિશનરોએ શિક્ષા કરી હોય તેવા સખસોના સંબંધમાં સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની કલમ ૪૦૧ અથવા ૪૯૨ ની રૂએ હુકમ કરવાના ગવર્નર બનરલ ઇનકૌસિલના અથવા સ્થાનિક સરકારના અધિકારને પેટા કલમ (૧) માંના કોષ્ટ પશુ મજબુરથી બાધ આવતો નથી એમ સમજવું.

૯ સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવા બાબતના આકટમાં ગમે તે ઠરાવો હોય તોપશુ બ્યારે કોષ્ટ પશુ સખસે કહેલો મજબુર માજરટે નેધી લીધો હોય ત્યારે, સદરહુ સખસ મરી ગયો હોય, અથવા તે ગુમ થયો હોય અથવા તે પુરાવો આપવા અશક્ત હોય અને કમિશનરોનો એવો મત થાય કે એવું મરણ, ગુમ થવું અથવા અશક્તિ તોહોમતવાળાના લાલમાં થયેલા છતાં, સદરહુ મજબુર આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોની આગળ ચાલેલા કોષ્ટ પશુ ઇ-સાફના કામમાં પુરાવામાં કયુલ રાખવાનો અધિકાર છે.

૧૦ સ્થાનિક સરકારને સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કમિશનરોની નિમણૂક તથા અધિકાર તથા કામ ચલાવવાની બાબતોના સંબંધમાં ઠરાવો કરવાની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧. આ આકટની રૂએ કરેલા કોષ્ટ પશુ હુકમ સામે કોષ્ટ પશુ કોર્ટમાં વાંધો ઉઠાવી શકાશે નહિ, અને આ આકટની રૂએ જે કોષ્ટ પશુ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરાવવામાં આવ્યું હોય, અથવા કરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હોય તેને માટે કોષ્ટ પશુ સખસ ઉપર કોષ્ટ પશુ દાવો, ફાજદારી કામ અથવા બીજું કોષ્ટ કાયદેસર કામ ચાલશે નહીં.

હિન્દુસ્તાનનો કોપી રાષ્ટ્રનો આક્ટ (સને ૧૯૧૪ નો ૩ જી.)

બાબ ૧ લો. પ્રથમારંભી ઠરાવો.

૧ (૧) આ આક્ટને સન ૧૯૧૪ નો હિન્દુસ્તાનનો કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે બ્રિટિશ બ્રિટિશ્વરતાન, અંગ્રેજ હસ્તે, તથા સંઘાયપરગણાં સુદાં આખા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ એટલે સન ૧૯૧૧ નો કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ એ નામનો પાલામેન્ટનો આક્ટ સમજવો, તથા (૨) સદરહુ કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આક્ટમાં વ્યાખ્યા કરેલા શબ્દો તથા સંજ્ઞાઓનો જે અર્થ તે આક્ટમાં કર્યો છે તેજ અર્થ થાય છે.

બાબ ૨ જી. કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આક્ટનો અર્થ.

૩ કોપીરાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ કરતી વખતે તેમાં હેઠળના ફેરફાર કરવા એટલે કે,—

(૧) ૩ જી કલમ મુજબના બોર્ડ ઓફ ટ્રેડના અધિકાર, બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિની બાબતમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવા.

(૨) ૧૯ મી કલમ મુજબ બોર્ડ ઓફ ટ્રેડના અધિકાર, બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિની બાબતમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવા.

(૨) ૧૯ મી કલમ મુજબ બોર્ડ ઓફ ટ્રેડના અધિકાર, જેની મુળ પ્લેટ (તકતી) બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં બનાવી હોય, એવા રેકાર્ડો, પ્રેક્ષરેટોડ, રોલો તથા બીજી બનાવટના સંબંધમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવા, આવા અધિકારો ચલાવવા સાથે પાલામેન્ટની બહાલીની જરૂર પડશે નહિ.

(૩) કલમ ૧૯ પેટા કલમ (૪) તથા કલમ ૨૪, પેટા કલમ (૧) માંના લવાઈ સંબંધી હવાલા, એવી તકરાર બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનના જે ભાગમાં ઉભી થાય તે ભાગમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા મુજબ લવાઈ સંબંધી આપેલા હવાલા તરીકે, (૪) જે કૃતિના કરતાઓ તે કૃતિ કરતી વખતે બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં રહેતા હોય, તેમના સંબંધમાં, તથા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિના સંબંધમાં સન ૧૯૦૭ ના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટના સંબંધમાં ૨૨ મી કલમમાં કરેલો હવાલો, સન ૧૯૧૧ ના હિન્દુસ્તાનના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટના સંબંધમાં કરેલા હવાલા તરીકે સમજવો. તથા સદરહુ કલમમાંનો સન ૧૯૦૭ ના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટની ૮૬ મી કલમના સંબંધમાં કરેલો હવાલો, સન ૧૯૧૧ ના હિન્દુસ્તાનના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટની ૭૭ મી કલમના સંબંધમાં કરેલા હવાલા તરીકે સમજવો.

(૫) બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિના સંબંધમાં, કલમ ૨૪, પેટા કલમ (૧) વિશેષ ઠરાવ (અ) માં નો લંડન ગેઝેટ તથા લંડનમાંના જે વર્તમાનપત્રો બાબત આપેલો હવાલો છડિયા ગેઝેટ તથા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ થતાં જે વર્તમાનપત્રો બાબત આપેલા હવાલા તરીકે સમજવો.

૪ (૧) બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિના બાબતમાં કોપી રાષ્ટ્ર નીચેના બંધનને પાત્ર રહેશે, એટલે તે કૃતિ પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થવાની તારીખથી માત્ર દસ વર્ષની મુદત સુધીજ તેનો તરજુમો કરવાના ફરી કરવાના, બજવી બતાવવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના અનન્ય હકનો તે કોપી રાષ્ટ્રમાં સમાવેશ થશે. પણ એવું હરાબું છે કે સદરહુ મુદતની અંદર તે, કર્તા અથવા તેણે તેમ કરવાની પરવાનગી આપી હોય તેવો કોઇ પણ સખસ, એવી કોઇ પણ કૃતિનો કોઇ પણ ભાષામાં તરજુમો પ્રસિદ્ધ કરે તો, સદરહુ કૃતિનો તે ભાષામાં તરજુમો કરવાની, ફરી કરવાના, બજવી બતાવવાના, અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના અનન્ય હક સંબંધી તે કૃતિનો કોપી રાષ્ટ્ર આ પેટા કલમમાં ઠરાવેલા બંધનને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) નાં કારણ માટે 'કર્તા' એ સંજ્ઞામાં મરણ પામેલા કર્તાના કાયદેસર વારસ બજીલનો સમાસ થાય છે.

૫ જે સંગીતની કૃતિના કર્તા તે કરતી વખતે બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં રહેતા હોય તેમની કૃતિને

તથા તેજ કલમની તેજ પેટા કલમના વિશેષ ઠરાવ (બ) માં નો સન ૧૯૧૦ ના જુલાઈ મહિનાની ૨૬ મી તારીખ આપત આપેલો હવાલો, જે કૃતિ બનાવતી વખતે કરતાંઓ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થએલી કૃતિના સંબંધમાં, સન ૧૯૧૨ ના અક્ટોબર મહિનાની ૩૦ મી તારીખ આપત આપેલો હવાલા તરીકે સમજવો.

અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થએલી સંગીતની કૃતિને કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આકટ લાગુ કરતી વખતે, 'સંગીતની કૃતિ' એ સંજ્ઞાનો અર્થ કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આકટમાં ખીજી રીતે સ્પષ્ટ ઠરાવું હોય તે સિવાય, સુસ્વરાનુક્રમ તથા સ્વર મેલનનો જે કોઈ પણ સંયોગ અથવા તેમાંના જે કોઈ પણ એક લખી રાખવામાં આવેલો હોય તે, એવો થાય છે.

૬ (૧) કોઈ પણ કૃતિનો કોપી રાષ્ટ્ર હોય તેની બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર કરેલી નકલો જો તે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કરવામાં આવી હોત તો કોપી રાષ્ટ્રનો લાગુ થાત, તથા જેના સંબંધમાં કોપી રાષ્ટ્રનો માલિક, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં એવી નકલો આપાત કરવી જોઈએ નહિ, એવી પોતાની ઇચ્છા છે એમ સન ૧૮૭૮ ના જળ માર્ગની કરટમના આકટમાં બાબત કર્યા પ્રમાણે કરટમના મુખ્ય અમલદારને પોતાની મેળે, અથવા પોતાના મુખ્યત્વે મારફત લેખી નોટીસ આપે તો તે નકલો એવી રીતે આપાત કરવી નહીં, તથા તે જળ માર્ગની કરટમના આકટની ૧૮મી કલમ પ્રમાણે મના કરેલો માલ છે એમ સમજવું.

(૨) આવી કોઈ પણ નકલો અટકાવી રાખતા પહેલાં અથવા તેને સરકાર દાખલ કરવાના ઇરાદાથી ખીજું કોઈ પણ કામ ચલાવતાં પહેલાં, એવા કરટમના મુખ્ય અમલદારને, અથવા સ્થાનિક સરકારે આ અર્થે નિમેલા ખીજા કોઈ પણ અમલદારને, ખબર, તારણ શરતો અથવા ખીજા બાબતોને લગતા આ કલમના ઠરાવો મુજબ ચલાવવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે; તથા તે નકલો આ કલમ મુજબ આપાત કરવાની મના કર્યા પ્રમાણેની છે, એ બાબતની, આ નિયમો પ્રમાણે, પોતાની ખાત્રી કરવાનો તેને અધિકાર છે.

(૩) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને, ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે નકલો આપાત કરવાની આ કલમ ઉપરથી મના કરી હોય તે નકલો અટકાવી રાખવાના, તથા સરકાર દાખલ કરવાના સંબંધમાં, તથા એવી રીતે અટકાવી રાખતા પહેલાં તથા સરકાર દાખલ કરતા પહેલાં જે શરતો, (જે કોઈ હોય તો,) પાળવી જોઈએ. તે શરતોના સંબંધમાં સામાન્ય અથવા નિયમો કરીને, જે ખબર, નોટીસો તથા તારણ આપવું જોઈએ તે નક્કી કરવાનો તથા આ કલમના કોઈ પણ કારણ સાર જે પુરાવો જોઈએ તે નક્કી કરવાનો, તથા એવો પુરાવો ખરો છે કે ખોટો તે ઠરાવવાની રીત નક્કી કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) આવા નિયમો, જે કૃતિની નકલો આપાત કરવાની આ કલમ ઉપરથી મના કરી છે, એવી સહળી કૃતિની નકલોને લાગુ પાડવાનો અધિકાર છે. અથવા આવી કૃતિના જુદા જુદા વર્ગોના સંબંધમાં જુદા જુદા નિયમો કરવાનો અધિકાર છે.

(૫) સદરજુ નિયમોમાં એવો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે કે, એવી ખબર આપનારની ખબર ઉપરથી કોઈ પણ (વખતે) અટકાવી રાખવાના સંબંધમાં તથા એવી રીતે અટકાવી રાખ્યા પછી ચલાવેલાં કોઈ પણ કામના સંબંધમાં થયેલો સહળો ખર્ચ તથા નુકસાન ખબર આપનારે સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઇન્ડિયા ઇન કૌન્સિલને બરી આપવો તથા તેમાં એવું પણ ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આકટની રૂયે યુનાઇટેડ કીંગડમના કરટમ તથા એકસાઇનના કમિશનરોને આપેલી અને તે અધિકારીઓ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના કોઈ પણ અધિકારીને મોકલી આપેલી નોટીસો તે માલિકે સદરજુ કરટમના મુખ્ય અમલદારને આપેલી છે એમ ગણવામાં આવશે.

(૬) આ કલમનો અમલ કોપીરાષ્ટ્ર બાબતના આકટની ૧૪ મી કલમમાં જરૂરના ફેરફાર કર્યા પ્રમાણે થશે.

બાબ ૩ એ શિક્ષા.

૭ જે કોષ્ટ પશુ માણસ જાણી જોઇને (અ) જે કૃતિનો કોપીરાષ્ટ્ર હોય તેની ભાંગ કરે એવી કોષ્ટ પશુ નકલ વેચવા માટે, કે ભાડે આપવા માટે કરશે, અથવા (બ) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી કોષ્ટ પશુ નકલ વેચશે, અથવા ભાડે આપશે, અથવા વેપાર અર્થે વેચવા સાફ કે ભાડે આપવા સાફ ખુલ્લી મૂકશે કે આપવા માંડશે, અથવા (ક) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિ ભાંગ કરે એવી નકલો વેપારના કારણે સાફ કે કોપીરાષ્ટ્રના માલિકને નુકસાન થાય તેટલે દરજ્જે વહેંચશે, અથવા (ક) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી કોષ્ટ પશુ નકલ વેપાર અર્થે જાહેરમાં ખુલ્લી મૂકશે; અથવા (ઈ) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી નકલ વેચવા કે ભાડે આપવા માટે પ્રિન્ટિશ હિંદુસ્તાનમાં આયાત કરશે. તો આ કલમનું ઉલ્લંઘન કરીને જે નકલના સંબંધમાં વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હશે તેવી દરેક નકલ બદલ તે વત્તા માં વત્તા વીસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે. પશુ એક જ વ્યવહારના સંબંધમાં તે દંડ પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે થવો જોઇએ નહીં.

૮ જે કોષ્ટ પશુ સખસ, જે કૃતિનો કોપીરાષ્ટ્ર હોય એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી નકલો કરવા માટે કોષ્ટ પશુ પ્લેટ જાણી જોઇને બનાવશે અથવા પોતાના કબજામાં રાખશે, અથવા તે કોપી-રાષ્ટ્રના માલિકની સંમતિ વગર એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિ જાણી જોઇને તથા પોતાના ખાનગી લાભ માટે જાળવી બતાવડાવશે, તો તે વત્તામાં વત્તા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૯ જે કોષ્ટ પશુ સખસ ઉપર ૭ મી અથવા ૮ મી કલમની રૂયે શિક્ષા થવા જોગ ગુન્હાની સાબિતિનો ઠરાવ અગાઉ થયા પછી તેમાંની એક પશુ કલમની રૂયે શિક્ષા થવા જોગ ગુન્હાની સાબિતિનો ઠરાવ ફરીથી થશે તો, તે સખસને વત્તામાં વત્તા એક મહિનાની આસાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંને જાતની શિક્ષા થશે.

૧૦ ભાંગ કરે એવી નકલોનો અથવા ભાંગ કરે એવી નકલો કરવા માટેની પ્લેટોનો નાશ કરવાનો કે તે કોપીરાષ્ટ્રના માલિકને સોંપી દેવાનો અથવા તે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબના હુકમની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર, તે હુકમ કરનારી કોર્ટની બપોલો જે કોર્ટને કરવામાં આવતી હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના કે પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટના દરજ્જાથી ઓછા દરજ્જાની કોષ્ટ પશુ કોર્ટ આ આકટ વિરુદ્ધના કોષ્ટ પશુ ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવો નહીં.

૧૨ આ બાયતના ઠરાવો ઇમારત શાસ્ત્રને લગતી કોષ્ટ કૃતિના સંબંધમાં લેવાના ઉપાયોને લગતા બંધનો સંબંધી કોપીરાષ્ટ્ર બાયતના આકટની ૭ મી કલમ જેને લાગુ પડતી હોય તેની કોષ્ટ પશુ બાયતને લાગુ પડશે નહિ.

બાબ ૪ થી. પરચુરણ.

૧૩ કોપીરાષ્ટ્રના ભાંગના સંબંધમાં દરેક ફરિયાદ અથવા બીજી દિવાની કામ હાઇકોર્ટમાં અથવા ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજની કોર્ટમાં માંડવું જોઇએ તથા ત્યાં તેનો ઇન્સાફ કરવો જોઇએ.

૧૪ જે કોષ્ટ પશુ પુસ્તકોના કર્તા તે પુસ્તક કરતી વખતે પ્રિન્ટિશ હિંદુસ્તાનનો રહેવાસી હોય, તે પુસ્તકના અથવા પ્રથમ પ્રિન્ટિશ હિંદુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા કોષ્ટ પશુ પુસ્તકના કોપીરાષ્ટ્રના ભાંગના સંબંધમાં સન ૧૯૧૨ ના અક્ટોબર મહિનાની ૩૦ મી તારીખ પછી માંડેલી કોષ્ટ પશુ ફરિયાદ અથવા ચલાવેલું બીજી કોષ્ટ પશુ દિવાની કામ, એવું પુસ્તક નોંધવાનું કામ સન ૧૯૪૭ ના હિંદુસ્તાનના કોપી-રાષ્ટ્ર બાયતના આકટના ઠરાવો મુજબ કરવામાં આવ્યું ન હતું તેટલાજ કારણસર કાઢી નાંખવું નહિં.

૧૫ બીજા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદાને પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી રદ કર્યા છે.

સને ૧૯૧૩ નો હિન્દુસ્તાનનો કંપનીનો આક્ટ ૭ મો,

ભાગ ૧ લો પ્રથમ નિયમો.

૧ આ આક્ટને સને ૧૯૧૩ નો હિન્દુસ્તાનનો કંપનીઓનો આક્ટ કહેવો, તે આખા બ્રીટીશ હિન્દુસ્તાનને લાયુ છે.

૨ આરટીકેસ એટલે-કોઇપણ કંપનીના મૂળ ધડવામાં આવેલા કે ખાસ ઠરાવથી ફેરફાર કરવામાં આવેલા આરટીકેસ ઓફ એસોસિએશન એવો થાય છે.

‘કંપની’નો અર્થ આ આક્ટની રૂએ સ્થાપવામાં આવેલી નોંધાયેલી કંપની, અથવા કોઇ વિદ્યમાન કંપની એવો થાય છે.

કોર્ટ—આ આક્ટની રૂએ જેને હકુમત હોય એવી કોર્ટ, ડીમેચર એટલે ડીમેચર રટોક. ડીરેક્ટર એટલે જે સખસ ડીરેક્ટરનો દરજ્જો ભોગવતો હોય તે, ડીરેક્ટર કોર્ટ—એટલે ડીરેક્ટરમાંની અસલ હકુમતવાળી મુખ્ય દિવાની કોર્ટ, વિદ્યમાન કંપની એટલે-કંપનીઓના આક્ટની રૂએ સ્થાપન થઇને નોંધાયેલી કંપની, વિષા ઉતારનાર કંપની એટલે જે કંપની વીમો ઉતારવાનું કામ કરતી હોય તે, મેનેજર એટલે મેનેજરનો દરજ્જો ભોગવતો હોય તે સખસ. મેમોરેન્ડમ એટલે મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન; ઓફીસર શુબ્દમાં ડીરેક્ટર, મેનેજર, સેક્રેટરી, અને ૨૩૫, ૨૪૬ તથા ૨૩૭ મી કલમો સિવાયની કલમોમાં ઓડીટરનો સમાવેશ થાય છે; રજીસ્ટ્રાર, એટલે આ આક્ટની રૂએ કંપનીને નોંધવાનું કામ કરનારો કોઇ રજીસ્ટ્રાર કે આસીરંટ રજીસ્ટ્રાર એવો સમજવો. શેર—એટલે કંપનીના શેરના બંડોળમના શેર એવો થાય છે.

૩ આ આક્ટની રૂએ હકુમતવાળી કોર્ટ એટલે કંપનીની નોંધાયેલી ઓફીસ જે જગાએ આવી હોય તે જગામાં હકુમતવાળી હાઇ કોર્ટ સમજવી. પણ સરકાર કોઇ પણ ડીરેક્ટર કોર્ટને આ આક્ટની સદરહુ કોર્ટને આપેલી હકુમત ચલાવવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

ભાગ ૨ જો. રચના અને સંસ્થાપના.

૪ (૧) શરાફીનું કામ ચલાવવા સારૂ દસ કરતાં વધુ સખસોની કંપની, એસોસિએશન કે પંત્યાળુ કરવું હોય તો તે આ આક્ટ પ્રમાણે કે અમલમાં હોય તેવા કોઇ બીજા આક્ટ પ્રમાણેની કંપની તરીકે નોંધાવ્યા વગર કરવું નહીં. (૨) તેમજ કંપની કે એસોસિએશનના જુદા જુદા મેમ્બરોને નફા મળે તેવું બીજું કંઈ કામ વીસ કરતાં વધુ સખસોની કોઇ કંપની કે પંત્યાળુ કરવું હોય તો તે પણ આ આક્ટ પ્રમાણે નોંધાવ્યા વગર કરવું નહીં.

૫ કોઇ કાયદાસર કારણ સારૂ એકઠા થયા હોય, એવા કોઇ પણ સાત કે તે કરતાં વધારે માણસોને (અને જ્યારે ખાનગી કંપની હોય તો બે કે તેથી વધારે માણસોને) મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન ઉપર પોતાના નામનીસહી કરીને અને આ આક્ટના નોંધાવવા બાબતના ઠરાવો પ્રમાણે નિયમિત કે અનિયમિત જોખમવાળી સંસ્થાપિત કંપની એટલે કે,—

(૧) જે કંપનીના મેમ્બરોની જવાબદારી તે દરેક મેમ્બરના શેરના રૂપીઆમાંના જેટલા રૂપીઆ આપ્યા નહીં હોય, તેટલા રૂપીઆ સુધી મેમોરેન્ડમથી નિયમિત કરી હોય તેવી કંપની (૨) જે કંપની અંધ કરવામાં આવે તો તેના અવેજમાં આટલા રૂપીઆ આપીશું, એવું દરેક મેમ્બરે કણલ કર્યું હોય તેટલા રૂપીઆ સુધી મેમોરેન્ડમથી નિયમિત કરી હોય તેવી કંપની, (૩) અથવા જે કંપનીના મેમ્બરોની જવાબદારી કોઇ પણ રીતે નિયમિત કરેલી ન હોય તેવી કંપની તે કરવાનો અધિકાર છે.

૬ શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીની બાબતમાં—(૧) કંપનીનું નામ, તથા તે નામને છેડે “લીમીટેડ” શુબ્દ. (૨) કંપનીની નોંધેલી ઓફીસ જે પ્રાંતમાં રાખવી હોય તે પ્રાંત. (૩) કંપનીનો હેડુ. (૪) મેમ્બરોની જવાબદારી નિયમિત કરી છે એ વાત, (૫) જેટલા શેરના બંડોળથી નોંધાવવાનું ચોખ્યું હોય તેની રકમ, અને આટલા રૂપીઆનો એક શેર, એ પ્રમાણે તે બંડોળના કરેલા શેર (૨) મેમોરેન્ડમ ઉપર સહી કરનાર કોઇ પણ સખસે એક કરતાં ઓછા શેર લેવો નહીં. (૩) અને તે સહી કરનાર દરેક સખસ

જેટલા શેર લે તેટલા શેર પોતાના નામની સામે લખવા.

૭ જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપનીની આજ્ઞામાં (૧) તેના મેમ્બરેન્ડમમાં નીચેની આજ્ઞા લખવી. (૧) કંપનીના નામને છેડે “લીમીટેડ” શબ્દ, (૨) કંપનીની નોંધેલી ઓફીસ ને પ્રાંતમાં રાખવી હોય તે પ્રાંત, (૩) કંપનીનો હેતુ, (૪) મેમ્બરોની જવાબદારી નિયમિત કરી છે એ વાત, (૫) પોતે મેમ્બર હોય તેટલામાં કે તે પછી એક વર્ષની અંદર કંપનીનું કામ બંધ થાય તો, પોતાનું મેમ્બરપણું બંધ થયા પહેલાં કંપનીને જે કરજ થાય તેની જવાબદારી આવી હોય તે કરજ તથા જવાબદારી, અને કંપનીનું કામ આટોપી બંધ કરવાનો સંયોગ ખર્ચ આપવા સાર અને ફાળો આપનારાઓના માં-હોમાદિ હક હોય તેનો નિકાલ કરવા સાર અમુક રૂપિયાની રકમ સુધી જે રકમની જરૂર હોય તે રકમ કંપનીના અવેજમાં ભરવાનું દરેક મેમ્બર કબુલ કરે છે એ વાત.

(૨) જે તે કંપનીના શેરનો બંડોળ હોય તો; (૧) તેના મેમ્બરેન્ડમમાં જેટલા શેરના બંડોળથી કંપની નોંધવાનું યોજ્યું હોય તેની રકમ, અને એકશર કેટલા રૂપિયાનો, એ પ્રમાણે બંડોળના કરેલા શેર એ વાત પણ લખવી. (૨) મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનાર કોઇ પણ સખસે એક કરતાં ઓછા શેર લેવો નહીં. (૩) તે સહી કરનાર દરેક સખસ જેટલા શેર લે તેટલા શેર પોતાના નામની સામે લખવા.

૮ આ લિમીટેડ કંપનીની આજ્ઞામાં,—(૧) તેના મેમ્બરેન્ડમમાં નીચેની આજ્ઞા લખવી—(૧) કંપનીનું નામ, સદરહુ કંપનીની નોંધેલી ઓફીસ ને પ્રાંતમાં રાખવી હોય તે પ્રાંત (૨) કંપનીનો હેતુ. (૨) જે કંપનીનો શેરનો બંડોળ હોય તો (૧) મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનાર દરેક એક કરતાં ઓછા શેર લેવો નહીં. (૨) તે સહી કરનાર જેટલા શેર લે તે પોતાના નામની સામે લખવા.

૯ મેમ્બરેન્ડમ ઉપર, નિદાન એક સાહેબની રૂબરૂ સહી કરવી અને તેની સાખ કરાવવી.

૧૦ આ આકટમાં ખાસ ઠરાવ કર્યો હોય તે સિવાયની આજ્ઞામાં કોઇપણ કંપનીએ પોતાના મેમ્બરેન્ડમમાંની સરતોમાં ફેરફાર કરવો નહીં.

૧૧ (૧) કોઇ કંપની જે નામથી નોંધાઇ ચુકી હોય તેજ નામથી, તેમજ તેના જેવાં નામથી, બીજી કોઇ કંપની નોંધાવવી નહીં. (૨) જે કંપની નોંધાઇ ચુકી હોય, તેવાજ નામથી જે બીજી કંપની ચુકી કે બીજી રીતે નોંધી હોય તો, રજીસ્ટરની મંજૂરીથી તે બીજી કંપનીને પોતાનું નામ બદલવાનો અધિકાર છે. (૩) કાઉન, એમ્પરર, એમ્પાયર, એમ્પ્રેસ, ઇમ્પીરીઅલ, કિંગ, કવીન, રોયલ, એ શબ્દો-માંના કોઇ પણ શબ્દવાળા નામથી, અથવા સરકારની મંજૂરી ગણિત રીતે જાણાતી હોય તેવા શબ્દ વાળા નામથી, કોઇપણ કંપની નોંધવી નહીં, માત્ર સરકારના સેક્રેટરીને લખેલો હુકમ કાઢીને તે કંપનીના નામમાં તે શબ્દો વાપરવા દેવા બદલ પોતાનું અનુમત દર્શાવે તોજ તેવા શબ્દથી કંપની નોંધવી. પણ આ કલમના ઠરાવ આ આકટ પહેલાં નોંધેલી કંપનીને લાગુ પડશે નહિ. (૪) કોઇપણ કંપનીને સરકારની લેખી સંમતિથી પોતાનું નામ બદલવાનો અધિકાર છે. (૫) જ્યારે કોઇ કંપની પોતાનું નામ બદલે ત્યારે રજીસ્ટ્રારે રજીસ્ટરમાં પહેલાંના નામને બદલે નવું નામ દાખલ કરવું. અને તેવી રીતે ફેરફાર કરેલું સરટીફિકેટ ઓફ ઇન્કોર્પોરેશન (એટલે કંપની સંસ્થાપિત થયાનો દાખલો) આપવું એટલે નામ બદલવાનું કામ પૂરું થયું સમજવું. (૧) નામ ફેરફાર થાયથી તે કંપનીના કોઇપણ હક કે જવાબદારીને બાંધ આવશે નહીં.

૧૨ આ આકટના ઠરાવો અનુસાર કોઇ કંપની વિશેષ ઠરાવ કરીને પોતાની નોંધાવણી ઓફીસની જગા એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં બદલવા સાર પોતાના મેમ્બરેન્ડમમાં ફેરફાર કરવાને અથવા, પોતાનું કામ કરકસરથી વધારે સાર કરવાને, પોતાનો મુખ્ય હેતુ નવાં સુધારેલાં સાધનોથી પાર પાડવાને અથવા પોતાનું કામ કરવાનો સ્થાનિક પ્રદેશ વધારવાને કે તેમાં ફેરફાર કરવાને, કે જે કામ સુચમતાથી તેના કામ સાથે જોડી શકાય તે કરવાનો કે મેમ્બરેન્ડમમાં લખેલા કોઇપણ હેતુ મર્યાદિત કરવાને કે ઊંડી દેવાને પોતાને અધિકાર મળે તેટલે સુધી પોતાના મેમ્બરેન્ડમમાં ફેરફાર કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) સદરહુ ફેરફાર કોર્ટ મંજૂર કરે ત્યાંસુધી અમલમાં આવશે નહીં. (૩) તે મંજૂર કરતા પહેલાં કોર્ટની તે કંપનીના ડિરેક્ટર ધારણ કરનાર દરેક સખસને પુરતી નોટીસ આપી છે તે આજ્ઞા લખાઈને

વધી લેવાનો હક હોય તેની સંમતિ લીધી છે, કે તેનું ફેવું પતાવવા કોર્ટની ખાતરી થાય તેનું તેને તારણ આપ્યું છે એ બાબત ખાતરી થવી જોઈએ. પણ ખાસ કારણસર આ પ્રમાણેની નોટીસ નહીં આપી હશે તો ચાલશે એવું કોર્ટ ફરમાવી શકે છે.

૧૩ કોર્ટને તે ફેરફાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતે મંજૂર કરવાનો અને ખર્ચ સંબંધી યોગ્ય હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૪ ૧૨ મી, ૧૩ મી કલમોની રૂયે કોર્ટ પોતાનો અખત્યાર ચલાવતી વખતે કંપનીના મેંબરોના, તેમજ લેજીસલેશનના હક કે હિત સંબંધ ઉપર લક્ષ આપવું. અને વિરુદ્ધ મતવાળા મેંબરોના હિત સંબંધ ખરીદવા સાથે પોતાને યોગ્ય લાગે તો કામ મુલતવી રાખવાનો કે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સુચના કે હુકમ કરવાને તે કોર્ટ અખત્યાર છે. પણ કંપનીના બેરોગરોના કાંઈ પણ બાંજ એવી કાંઈપણ ખરીદી કરવામાં વાપરવાનો નથી.

૧૫ સદરહુ ફેરફાર મંજૂર થયો હોય તે હુકમની દાખલાવાળી એક નકલ, અને એવા ફેરફારવાળા મેમોરેન્ડમની છાપેલી નકલ, તે કંપની એ હુકમની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી જોઈએ અને તેણે નોંધવી જોઈએ, અને તે નોંધ્યાનો દાખલો પોતાની સહી સાથે તે પર લખવો જોઈએ. એવા ફેરફાર કે મંજૂરી સંબંધી આ આકટમાંના સળગા ઠરાવો પ્રમાણે વર્તવામાં આવ્યું છે તે બાબતનો નિર્ણયકારક પુરાવો થશે અને તે ફેરફાર કરેલું મેમોરેન્ડમ તે કંપનીનું મેમોરેન્ડમ થશે એમ સમજવું (૨) જ્યારે સદરહુ ફેરફાર ઉપરથી, કંપનીની નોંધાયેલી ઓફીસ એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં બદલાતી હોય ત્યારે એવા ફેરફારના હુકમની નકલ કંપનીએ એ પ્રાંતના દરેક પ્રાંતના રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી. રજીસ્ટ્રારે તેને નોંધી તે ઉપર સહી સાથે દાખલો લખવો. અને જે પ્રાંતમાંથી તે ઓફીસ બદલી હોય ત્યાંના રજીસ્ટ્રારે કંપનીને લગતા તમામ દસ્તાવેજ બીજા પ્રાંતના રજીસ્ટ્રારને મોકલવા જોઈએ. (૩) રજીસ્ટ્રારને દસ્તાવેજો સ્વાધીન કરવાની મુદત લખાવવાને કોર્ટ અખત્યાર છે.

૧૬ એવા ફેરફાર ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે નોંધવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અમલમાં આવશે નહીં. તે ફેરફાર મંજૂર કર્યાના કોર્ટના હુકમની તારીખ પછી ત્રણ મહીનાની અંદર કે કોર્ટ મુદત વધારે તો તેની અંદર નોંધવામાં ન આવે તો તે મુદત પૂરી થયેથી તે કામ રદ બાતલ થશે. પણ બીજા એક મહીનાની અંદર અરજ કરીને પુરતું કારણ બતાવવામાં આવે તો કોર્ટ તે હુકમ તાજે કરી શકે છે.

આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસીએશન.

૧૭ (૧) મેમોરેન્ડમ નોંધાવતી વખતે તેની સાથે તે ઉપર સહી કરી હોય એવા ને જે ઉપરથી કંપનીને માટે નિયમો ઠરાવ્યા હોય એવા આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસીએશન, શેરથી નીચમીત કરેલી કંપનીની બાબતમાં મરજીમાં આવે તો નોંધાવવા. પણ જ્યારે કંપની જમીનગીરીથી નીચમીત કરેલી હોય કે અન્યથી તેટલું હોય ત્યારે તો તે આર્ટિકલ્સ નોંધાવવા જ જોઈએ.

૧૮ શેરથી નીચમીત થયેલી કે આ આકટ પછી નોંધેલી કંપનીની બાબતમાં જે આર્ટિકલ્સ નોંધ્યા કે ન નોંધ્યા હોય તો પહેલા પરીશીલ્પના કો. અ ના નિયમો આર્ટિકલ્સમાંથી મુકી દીધા કે ફેરવ્યા ન હોય તે નિયમો જેટલા લાગુ હશે તેટલા હેઠળ લખેલી મર્યાદા સુધી કંપનીના નિયમો છે એમ સમજવું.

૧૯ આર્ટિકલ્સો છાપાવા જોઈએ, તેના અનુક્રમવાર પેરા પાડવા જોઈએ. તેપર મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસીએશન ઉપર સહી કરનારા દરેક જણે, એક સાહેબની રજૂ કરી અને તેની સાબ કરાવવી જોઈએ.

૨૦ આ આકટના ઠરાવોને તથા મેમોરેન્ડમમાં લખેલી સરતોને પાત્ર રહીને કંપનીને પોતાના આર્ટિકલ્સો વિશેષ ઠરાવ કરીને ફેરવવાને કે તેમાં વધારો કરવાનો અધિકાર છે.

૨૧ મેમોરેન્ડમ અને આર્ટિકલ્સો નોંધાય ત્યારે, તે કંપની અને તેના મેંબરો, તે ઉપર સહી કરી હોય અને તેની સળગા સરતો પ્રમાણે આ આકટના ઠરાવોને પાત્ર રહીને ચાલવા બાબત પોતાની કે પોતાના વારસ વડેલીની તરફથી કરાર તે મેમોરેન્ડમમાં કે આર્ટિકલ્સમાં દાખલ કર્યો હોત તો જે પ્રમાણે તે બંધાત તે પ્રમાણે બંધાશે. (૨) તે પ્રમાણે કંપનીની કોઈ પણ મેમ્બરના કંપનીને કોઈ નાણાં દેવાં હોય તે સળગા નાણાં તેની પાસે કંપનીમાં લેવાં છે એમ સમજવું.

૨૨ મેમ્બરેન્ડમ અને આર્ટિકલો, કંપનીની નોંધણી ઓફીસ ને પ્રાંતમાં હોય ત્યાંના કંપનીઓના રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવા અને તેણે તે પોતાની પાસે રાખીને નોંધવાં.

૨૩ કંપનીનું મેમ્બરેન્ડમ નોંધાય એટલે રજીસ્ટ્રારે પોતાની સહીના દાખલો આપવો કે કંપની સંસ્થાપિત થઇ છે. અને લીમીટેડ કંપનીની બાબતમાં, તે કંપની લીમીટેડ થઇ છે એવો દાખલો, (૨) કંપની સંસ્થાપિત થયાના દાખલામાં લખેલી તારીખથી, મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનારા સખસો, ને ખીજા ને તેના મેમ્બરો થશે તે સહળા સખસો મળીને મેમ્બરેન્ડમમાં લખેલા નામની એક સંસ્થાપિત મંડળી થશે. તેને કંપનીનાં સહળાં કામો કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થશે, મેમ્બરોની જગા કદી ખાલી પડશે નહીં અને તે બધા વચ્ચે સામાયિક શીકકો રહેશે ને જ્યારે કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવશે ત્યારે તે કંપનીના અધ્યક્ષમાં ફાળો પડતું નાણું ભરવાની જવાબદારી આ આકટમાં કહ્યા પ્રમાણે મેમ્બરોને માથે રહેશે.

૨૪ રજીસ્ટ્રારે આપેલો સંસ્થાપિત થયાનો દાખલો તે કંપની તરીકે નોંધાવાનો અધિકાર મળેલી તથા યોગ્ય રીતે નોંધાયેલી કંપની છે તે બાબત નિર્ણયકારક પુરાવો છે.

૨૫ દરેક કંપની જે ઓછી રકમ ઠરાવે તો તે આખીને મેમ્બરેન્ડમ કે આર્ટિકલોની નકલ મારે તો, તે તેને મોકલવી જોઇએ. જે કંપની આ કલમ પ્રમાણે વર્તવાને કસુર કરશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ વત્તામાં વત્તા દસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

નફા સાડ નહીં' હોય એવાં એસોસિએશનો.

૨૬ લીમીટેડ કંપની થવાને લાયક હોય એવું કોઇ એસોસિએશન, વેપાર કે દાન ધર્મ જેવાં ઉપ-યોગી કામની જરૂર કરવા માટે થયું છે, ને તેનો નફો કે આવક પોતાના હેતુઓ ખીલવવા માટે વાપરે છે ને મેમ્બરોને કોઇ ફાળો નહીં આપવાનો તે એસોસિએશનનો ઇરાદો છે એમ તે સ્થાનિક સરકારને સાબીત કરી આપે તો તે પોતાના એક સેક્રેટરીની સહીવાળો પરવાનો પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતોને અનુસાર આપીને તે એસોસિએશનને તેના નામમાં લીમીટેડ સ્ટાન્ડ ઉમેર્યા વગર તે નિયમિત જોખમમાં છે એ પ્રમાણે નોંધાવવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. રજીસ્ટર થયા પછી સદરહુ એસોસિએશન લીમીટેડ કંપનીઓના સહળા હક તથા જવાબદારીઓ ભોગવી શકશે. આવો પરવાનો કોઇ પણ વખતે પાછો લઇ લેવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે. પણ પરવાનો પાછો લઇ લેતા પહેલાં તે બાબતની નોટીસ આપી તેના વિરૂદ્ધ તેમને કોઇ જણાવવું હોય તો તેની તક આપવી.

જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપનીઓ.

૨૭ જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કે જેના બંડોળના શેર કરેલા નહીં હશે તેવી કંપનીની બાબતમાં તેના મેમ્બરેન્ડમમાં કે આર્ટિકલમાં કોઇ પણ ઠરાવ જે વિશેષ ઠરાવ ઉપરથી કોઇ પણ માણસને મેમ્બર થયા સિવાય તે કંપનીના વહેંચવાના નફામાં ભાગ લેવાનો હક આપવામાં આવ્યાનું જણાવતું હશે તે દરેક વિશેષ ઠરાવ ૨૬ જણવો.

ભાગ ત્રીજો-શેરોના બંડોળ, કોઇ પણ અને લીમીટેડ કંપનીને લિમીટેડ તરીકે નોંધવી તથા ડિરેક્ટરોની અનિયમિત જોખમદારી.

૨૮ (૧) કોઇ કંપનીમાં કોઇ પણ મેમ્બરના શેર કે ખીજો હિત સંબંધ હોય તે તે કંપનીના આર્ટિકલોમાં ઠરાવેલી રીતે ખીજના નામ ઉપર ચઢાવી શકાય તેવી જગમ માલમિલકત છે એમ સમજવું. (૨) શેરના બંડોળવાળી કંપનીના દરેક શેર ઝોળખાઇ આવે તેટલા માટે તે ઉપર તેનો જુદો જુદો નંબર મારવો.

૨૯ જે સર્ટિફિકેટ ઉપર કંપનીનો સામાયિક શિકકો હોય અને જેમાં કોઇ પણ મેમ્બરના શેરો કે રોકા લખેલા હોય તે સર્ટિફિકેટ, તેમાં લખેલા શેરો કે રોકા બાબત તે મેમ્બરના ધણીપણના હક વિષે પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૩૦ કોઇ કંપનીના મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનારાઓને કંપનીના મેમ્બરો થવાને કણુક અથ

ચુક્યા છે એમ સમજવું. ને તે કંપની નોંધાયા પછી તેમને મેંબરોના રજીસ્ટરમાં મેંબર પ્રમાણે દાખલ કરવા.

૩૧ દરેક કંપનીએ એક કે વધારે ચોપડામાં પોતાના મેમ્બરોનું રજીસ્ટર રાખવું. તેમાં નામ, પતો, ધંધો, તેના કેટલા શેર કયા નંબરના છે, દાખલ થયાની તારીખ વીગેરે હકીકત લખવી. આ કલમ પ્રમાણે ચાલવાને જે કંપની કે તેનો અમલદાર જેટલા દહાડા સુધી કસુર કરશે તેનો દરરોજના પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૩૨ દરેક કંપનીએ દરવર્ષે નિદાન એક વખત મેમ્બરોની વાર્ષિક યાદી અને હુંકે હકીકત તૈયાર કરવી, અને તેની એક નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી. આ પ્રમાણે કરવામાં કસુર કરનાર કંપની કે તેનો અમલદાર દરરોજના પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૩૩ કોષ્ટ પશુ ટ્રસ્ટ બાબતની નોટીસ રજીસ્ટ્રારમાં દાખલ કરવી નહીં કે રજીસ્ટ્રારે લેવી નહીં.

૩૪ કોષ્ટ પશુ કંપનીમાંનો હરકોષ્ટ શેર કે તેનો હિત સંબંધ તબદીલ કરનારની અરજી ઉપરથી તે કંપનીએ તે શેર કે હિતસંબંધ જેને નામે તબદીલ કરવાનો હોય તે સખસનું નામ, જણે તેણે જાતે અરજી કરી હોય તેવી રીતે પોતાના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું.

૩૫ કોષ્ટ કંપનીના મરનાર મેમ્બરનો શેર કે બીજો હિત સંબંધ તબદીલ કરવાનો તેના વારસ વફાલે કરી આપેલો લેખ, તે મેમ્બર હોય તેજ પ્રમાણે વ્યવહારોપયોગી છે.

૩૬ (૧) કંપની નોંધાયાની તારીખથી સાર થયેલું મેમ્બરનું રજીસ્ટર કંપનીની નોંધેલી ઓફીસમાં રાખવું અને તે મેમ્બરને મફત અને બીજાને એક રૂપીઆ કે કંપનીએ ઠરાવેલો દર આપે તો તેને જોવા માટે ખુલ્લું રાખવું. (૨) તે રજીસ્ટરની નકલ, દરસો શબ્દે કે તેના ભાગે છ આના આપીને માગવાનો મેમ્બરને કે બીજા સખસને અધિકાર છે. આ પ્રમાણે જોવા દેવાની કે નકલ આપવાની ના કહેશે તો દરેક વાર ના કહેવા બદલ વત્તામાં વત્તા વીસ રૂપીઆ સુધીના દંડને કંપની પાત્ર થશે.

૩૭ કંપની જે રીસ્કીકટમાં હશે તે રીસ્કીકટમાં વેંચાતા કોષ્ટ વર્તમાન પત્રમાં જાહેર ખબર છપાવીને, કંપની, મેમ્બરોનું રજીસ્ટર દરેક વર્ષમાં ધણામાં ધણા ત્રીસ દહાડા સુધી બંધ રાખી શકે છે.

૩૮ કંપનીના મેમ્બરોના રજીસ્ટરમાં કોષ્ટનું નામ દખલગાળાથી દાખલ કર્યું હોય કે, કોષ્ટ સખસ મેંબર બંદ પડે તે વાત તેમાં દાખલ થઈ નહીં હોય તો રજીસ્ટર સુધારવા બાબત મેમ્બરને કે તુક-શાન પામેલા સખસને કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે. આવી અરજી નામંજુર કરવાનો કે રજીસ્ટર સુધારવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૩૯ કોર્ટ રજીસ્ટર સુધારવા માટે હુકમ કરતી વખતે પોતાના હુકમથી તે બાબતની નોટીસ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાનું ફરમાવવું.

૪૦ જે વાતો મેંબરના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાનું આ આકટમાં ફરમાવ્યું છે તે વાતોનો તે રજીસ્ટર પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૪૧ કંપની પોતાના મેંબરોનું એક બ્રાંચ રજીસ્ટર યુનાઇટેડ કાંગડમમાં રખાવવાને સુખત્યાર છે, અને બીટીશ રજીસ્ટર ખોલ્યાની તારીખથી એક મહીનાની અંદર, ઓફીસના ટીકાણાની, તેમાં ફેરફાર થયાની કે બંધ થયાની નોટીસ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી જોઇએ. જે તેમ કરવામાં કસુર કરશે તો કંપની દરેક દિવસ બદલ વત્તામાં વત્તા પચાસ રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૨ બ્રિટીશ રજીસ્ટર કંપનીના મેમ્બરોના રજીસ્ટરનો ભાગ છે એમ સમજવું.

૪૩ શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીને, જે શેર ભરાયા હોય તેમના સંબંધમાં પોતાના સામાન્ય શિક્ષકવાળું વારંટ કાઢીને તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરો કે સ્ટોક ઉપર શેર લાવનારનો હક છે એવું જણાવવાને સુખત્યાર છે, અને તે વારંટમાં સમાવેલા શેરો કે સ્ટોક ઉપર અવિગ્નના ડીવીડંડ આપવા સાર કંપની કાઢીને કે બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવાને સુખત્યાર છે.

૪૪ શેર વારંટ ઉપરથી તે વારંટ લાવનારનો તેમાં લખેલા શેરો કે સ્ટોક મળવાનો હક થશે, અને તે શેર વારંટ સ્વાધિન કરીને તે શેરો કે સ્ટોક તબદીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૫ શેર વારંટ લાવનાર, તે વારંટ રદ કરવા સારૂ આપી દે એટલે તેને તેનું નામ મેમ્બરોના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરાવવાનો હક થશે.

૪૬ શેર વારંટ લાવનાર, તે કંપની સંપૂર્ણ રીતે, કે જે કારણે તે આર્ટિકલોમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા હોય તે કારણે સારૂ મેમ્બર છે એમ ગણવાનો અધિકાર છે.

૪૭ શેર વારંટ કઢાડવામાં આવે એટલે કંપનીએ પોતાના મેમ્બરોના રજીસ્ટરમાં જે મેમ્બરનું નામ વારંટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરો કે સ્ટોકના ધારણ કરનાર તરીકે તે વખતે દાખલ કરેલું હોય તે રજીસ્ટરમાંથી કઢાડી નાંખવું, અને તેમાં વારંટ કાઢવાની વાત તથા તારીખ, શેરની વીગત અને નંબર એ હકીકત દાખલ કરવી. જે આ પ્રમાણે કરવામાં કોઈ કંપની કસુર કરશે તો તે દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૮ શેર વારંટ આપી દેવામાં આવે એટલે તે આપી દેવાની તારીખ જાણે તે તારીખે કોઈ સખસ મેમ્બર થતો બંધ પડ્યો હોય તે તારીખ તરીકે દાખલ કરવી.

૪૯ કંપની—શેરો કાઢવામાં આવે તો, શેરો ધારણ કરનારાઓએ પોતાના શેરોના કાલની રકમ ભરવા સંબંધી, તેના વખત સંબંધી અને શેર ધારણ કરનારાઓ વચ્ચે બેઠ રાખવા માટે જોડવણુ કરવાને, કોઈ પણ મેમ્બર શેરો ઉપરની બાંધીની રકમ, વગર કોલ કર્યે પણ આપે તો તે લેવાને, અને વધારે ભરાયેલી રકમવાળા દરેક શેર ઉપર ભરેલી રકમના પ્રમાણમાં ડીવીડંડ આપવાને મુખત્યાર છે.

૫૦ (૧) શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીને અધિકાર મળ્યો હોય તો તે પોતાના મેમ્બરોન્ડમની શેરોમાં—પોતાના શેરના બંડોળમાં ફેરફાર કરવાને, નવા શેર કાઢી બંડોળ વધારવાને બંડોળ અસલ શેર કરતાં વધુ રકમના શેરોમાં વેંદેથી નાંખવાને, ભરાયેલા શેરના સ્ટોક કરી નાંખવાને, નાની રકમના શેરો કરવાને, ન ભરાયેલા શેરો રદ કરીને બંડોળની રકમ ઘટાડવાને મુખત્યાર છે (૨) શેરના પેટા વિભાગ કરવા બાબતના અધિકાર વિશેષ ઠસવ કરીને અમલમાં આણવા. (૩) ફેરફાર કર્યાની તારીખ પછી તે પ્રમાણે મેમ્બરોન્ડમની કલ ફેરફાર પ્રમાણે હોવી જોઈએ. જે કોઈ કંપની પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવામાં કસુર કરશે તો દરેક નકલ દીઠ દસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૫૧ જ્યારે શેરના બંડોળ વાળી કોઈ કંપનીએ પોતાના શેરોના બંડોળ એકત્ર કરીને તેના શેર પોતાના વિદ્યમાન શેર જેટલી રકમના હોય તે કરતાં વધુ રકમના કર્યા હોય કે તે બદલીને તેના સ્ટોક કર્યા હોય તે સ્ટોકને બદલી પાછા શેર કર્યા હોય ત્યારે તે એકત્ર કર્યા પછી કે વિભાગ કે બદલ્યા પછી પંદર દીવસની અંદર તે બાબતની રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોટીસ ફાઇલ કરવી. તે નોટીસમાં, એકત્ર કરેલા, વિભાગ કરેલા કે બદલેલા શેરો કે સ્ટોક લખવા (૩) જે કંપની આ પ્રમાણે ચાલવામાં કસુર કરશે તે દર દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયાના દંડને પાત્ર થશે.

૫૨ જ્યારે શેરના બંડોળ વાળી કોઈ કંપનીએ પોતાના શેરોમાંના કેટલાકનો સ્ટોક કરી તેની નોટીસ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરી હોય ત્યારે આ આકટના જે ઠરાવ શેરને લાગુ પડતા હશે તે સ્ટોક કરેલા શેરોને લાગુ પડશે નહીં. અને રજીસ્ટ્રારને ત્યાંની મેમ્બરોની યાદીમાં તેની પાસે શેરને બદલે કે-ટલો સ્ટોક છે તે લખવું.

૫૩ કોઈ કંપનીએ પોતાના શેરોના બંડોળ કે મેમ્બરોની સંખ્યા વધારી હોય, ત્યારે તે મંજુર કરવાનો ઠરાવ પસાર કર્યા પછી પંદર દીવસની અંદર તે બાબતની રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોટીસ ફાઇલ કરવી અને તે વધારો રજીસ્ટ્રારે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવો. (૨) જે કંપની તેમ કરવામાં કસુર કરશે તે દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૫૪ શેરથી નિયમિત કરેલી કોઈ કંપનીને, કોર્ટના હુકમથી પોતાના મેમ્બરોન્ડમમાં, બંધેલી સરતોમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે કે જેથી કરીને પોતાના શેરના બંડોળની રચના પોતાના જુદી જુદી બાબતના શેરોને એકત્ર કરીને કે વિભાગ કરીને બદલી શકે. પણ શેર ધારણ કરનારાઓની સલાહમાં મંજુરી મળ્યા સિવાય, તેની ચોક્કસ બાબતના શેરને લાગુ પડતી કોઈ પણ રીતની વધુ પસંદગી કે ખાસ હકમાં બંધેલ પહેલિસે નહીં. આ કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવેલા હુકમની નકલ, હુકમની તારીખથી એકવીસ દિવસ

અની બંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી.

શેરનો બંડોળ ધટાડવા બાબત.

૫૫ કોર્ટ પશુ કંપનીને કોર્ટની મંજૂરીને પાત્ર રહીને પોતાના શેરનો બંડોળ કોઈ પશુ રીતે ધટાડવાનો અધિકાર છે.

૫૬ કોર્ટ કંપનીએ શેરનો બંડોળ ધટાડવાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે તે ઠરાવ મંજૂર કરવાનો હુકમ થવા માટે કોર્ટને અરજી કરવાને તે મુખત્યાર છે.

૫૭ કોર્ટ કંપની પોતાના શેરનો બંડોળ ધટાડવા ઠરાવ કરે ને તે મંજૂર કરે તે તારીખથી તે કોર્ટ ઠરાવે ત્યાં સુધી કંપનીએ પોતાના નામને છેડે “ તથા બંડોળ ધટાડેલી ” આ શબ્દો ઉમેરવા જોઈએ. પશુ બંડોળ ધટાડાયથી કોઈ જાગ્યાદારી ઓછી થતી ન હોય તો, કોર્ટને જો યોગ્ય લાગે તો “ તથા બંડોળ ધટાડેલી ” આ શબ્દો ઉમેરવાનું કાઠી નાંખવાનો અધિકાર છે.

૫૮ જ્યારે શેરનો બંડોળ ધટાડવાનું ચોખ્ખાથી, ન બરાબસા શેરના બંડોળના સંબંધમાં જવાબદારી ઓછી થવા જેવું થાય કે બરેલો શેરનો બંડોળ પાછો આપી દેવા જેવું થતું હોય, અને બીજી બાબતમાં કોર્ટ તેમ ફરમાવે તો, તે કંપનીના જે લેણુદારને માગણા બાબત હક હોય તે દરેક લેણુદારને બંડોળ ધટાડવા સામે વધી ઉઠાવવાનો હક છે. કોર્ટ તે લેણુદારોનાં નામ અને માગણાની યાદી નક્કી કરી રકમની અને તેની ચોકશી કરવી જોઈએ.

૫૯ લેણુદારોનાં લેણાં બાબત તારણ આપવામાં આવે તો કોર્ટ, ને તેની સંમતિની જરૂર નથી એમ ઠરાવવાને અધિકાર છે.

૬૦ જ્યારે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે વધી ઉઠાવનારે લેણુદારની સંમતિ મેળવી છે કે તેનું કરજ વાળ્યું છે તો તે યોગ્ય સરતોએ ધટાડવાનો હુકમ કરી શકે છે.

૬૧ કંપનીના શેરનો બંડોળ ધટાડવાને મંજૂરી આપનારો કોર્ટનો હુકમ રજીસ્ટ્રાર સમક્ષ હાજર કરવામાં આવે એટલે તેની નકલ અને જે મિનીટમાં તે શેર સંબંધી હકીકત લખી હોય તેવી મિનીટની નકલ તેણે પોતાને ત્યાં દાખલ થાય એટલે નોંધવા અને તે નોંધ્યા બાબતનો રજીસ્ટ્રારે દાખલો આપવો.

૬૨ તે મિનીટ નોંધી એટલે તે કંપનીના મેમ્બરેન્સના બાગને બદલે દાખલ કરી છે એમ સમજવું. જે કંપની આમાં કસુર કરશે તેને દરેક નકલ માટે દસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૬૩ કંપનીનો કોર્ટ પશુ મેંબર, જે રકમ શેરની આપેલી હશે તો અથવા કદાચવામાં આવી હશે તે રકમ અને તે મિનીટ પ્રમાણે શેરની જે રકમ ઠરાવી હશે તે રકમમાં જે કોઈ તફાવત હોય તેથી વધારે હોય તેવા કોઈ કોલને કે ફાળાને પાત્ર થશે નહિ. પશુ જે લેણુદાર બંડોળ ધટાડવા માટેના કામની માહિતી ન હોવાને લીધે લેણુદારોની યાદીમાં દાખલ કરી શકાયો નહિ હોય, અને બંડોળ ધટાડ્યા પછી, તે કંપની કોર્ટ કંપનીઓનું કામ આટોપવા બાબતના ઠરાવોના અર્થ પ્રમાણે સદરહુ લેણુદારના લેણાંની રકમ આપવાને અશક્ત હોય ત્યારે બંડોળ ધટાડવા બાબતનો હુકમ નોંધ્યાની તારીખે કંપનીનો મેંબર હોય તેવો દરેક સમજ તે રકમ આપવા સારૂ ફાળો તરીકે આપવાને પાત્ર થશે. અને કંપનીનું કામ બંધ થયું હોય તો કોર્ટને આવા લેણુદારની અરજી ઉપરથી, ફાળો આપવાને પાત્ર થનારા સમજો ની એક યાદી નક્કી કરવાનો અને તેઓની ઉપર કોલ કે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૬૪ જે કંપનીનો અમલદાર કોઈ પશુ લેણુદારનું નામ ભુલિ પુર્વક છુપાવશે કે તેનો માગણુનો પ્રકાર ભુલિ પુર્વક ઓટા કહેશે કે કોઈ તેમ ફરવામાં મદદગારી કરશે તે દરેક અમલદારને એક વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અને બંને પ્રકારની શિક્ષાને તે પાત્ર થશે.

૬૫ શેરનો બંડોળ ધટાડવાનાં કારણો કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો પ્રસિદ્ધ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૬૬ જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપની પાસે જે શેરનો બંડોળ હોય તો તે આ આકટ બુજબ શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીને પોતાના શેરનો બંડોળ જે સરતોને પાત્ર રહીને વધારવા કે ધટાડવાનો અધિકાર છે, તેજ રીતે અને સરતોએ પોતાનો શેરનો બંડોળ વધારવા કે ધટાડવાને મુખત્યાર છે.

અન લિમિટેડ કંપનીને લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધવા બાબત.

૬૭ અન લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધાયેલી કંપનીને આ આકટની રૂયે લિમિટેડ કંપની તરીકે નોં-

ધાવાનો કે તેવી નોંધાયેલી કંપનીને આ આક્ટની રૂએ ફરી નોંધવાનો અધિકાર છે. અને આ કલમ મુજબ કોઈ કંપની નોંધાય એટલે રજીસ્ટ્રારે તેની અગાઉની નોંધણી અંધ કરવી.

૬૮ શેરના બંડોળવાળી કોઈ પણ અનલિમિટેડ કંપની નોંધાય એટલે કંપનીનું કામ આટોપીને અંધ કરવામાં આવે તે સિવાય, બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે, પોતાના શેરના બંડોળની નામની રકમ, શેરની રકમમાં વધારો કરીને વધારવાનો કે વધારો થાય તે રકમના ભાગ ઉપર કોલ કરી શકાશે નહિ; તેમ પોતાના શેરના બંડોળના કોલ ન કરેલા અસુક ભાગ ઉપર કોલ કરી શકાશે નહીં એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

લિમિટેડ કંપનીની રાખી મુકેલી જવાબદારી.

૬૯ કોઈ લિમિટેડ કંપનીને પોતાના શેરના બંડોળના જે ભાગ ઉપર અગાઉથી કોલ થઈ ચુક્યા ન હોય તે ઉપર, પછી કંપનીનું કામ અંધ કરવાના પ્રસંગ સિવાય, કોલ કરી શકાશે નહીં એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

ડિરેક્ટરોની અનિયમિત જોખમદારી.

૭૦ કોઈ લિમિટેડ કંપનીમાં, ડિરેક્ટરોની જવાબદારી, મેમેબેરેન્ડમમાં ઠરાવ્યું હોય તો અનિયમિત રાખવાનો અધિકાર છે.

૭૧ જો કોઈ લિમિટેડ કંપનીને અધિકાર મળ્યો હોય તો તે પોતાના ડિરેક્ટરોની જવાબદારી અનિયમિત થાય એવી રીતે મેમેબેરેન્ડમમાં ફેરફાર કરવાને અધિકાર છે.

ભાગ ૪ થી. વ્યવસ્થા-કારભાર-ઑફીસ અને નામ.

૭૨ દરેક કંપનીની એક નોંધેલી ઑફીસ હોવી જોઈએ, અને તેને નામે સધળા કાગળ પત્રો અને નોટીસો મોકલવાનો અધિકાર છે. તે નોંધેલી ઑફીસના ઠેકાણા બાબત કે તેમાં ફેરફાર થાય તો તે બાબત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં લેખી નોટીસ ફાઇલ કરવી ને તેણે તે દફતરમાં દાખલ કરવી. જો કોઈ કંપની તેમ કરવામાં કસુર કરશે તો દરેક દીવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૭૩ દરેક લિમિટેડ કંપનીએ જે ઑફીસે કામ ચાલતું હોય તેની બહાર પોતાનું નામ અંગરેજી ભાષામાં રંગ વડે ચીતરાવીને ચોટાડવું. અને હાઇકોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદ બહાર તે ઑફીસ હોય તો દેશી ભાષામાં નામ ચીતરાવી બહાર ચોટાડવું. અને પોતાના શિક્કા ઉપર પોતાનું નામ વંચાય તેવા અક્ષરે કાતરાવવું. અને પોતાનું નામ વેચાય તેવા અંગ્રેજી અક્ષરોમાં પોતાના સધળા કાગળપત્રોમાં લખાવવું.

૭૪ જો કોઈ કંપની આ આક્ટ પ્રમાણે પોતાનું નામ ન્યાં સુધી ચીતરાવીને ચોટાડાશે નહીં, ત્યાં સુધી તેનો દરેક દીવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે. તેમજ જે કંપનીનો અમલદાર પોતાના શિક્કામાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કંપનીનું નામ ચીતરાવશે નહિ, કે નામ કાતર્યા વગરનો શિક્કો વાપરશે કે, પોતાના કાગળપત્રોમાં પોતાનું નામ લખશે નહીં તેનો પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને તે ઉપરાંત તે બીલ એફ એક્સચેન્જ. વાયદા ચિટ્ટી, હુડી કે ચેકનાં નાણાં કંપની ચોગ્ય રીતે નહીં આપશે તો રૂપિયા જે માલુસતું તે બીલ કે હુડી હશે તેને તેણે પોતે આપવા પડશે.

૭૫ જ્યારે કંપનીની જાહેર ખબર કે બીજા કાગળપત્રોમાં કંપનીના મંજુર કરેલા બંડોળની રકમની વાત લખી હોય ત્યારે તેમાં બંડોળની જે રકમ ભરાઈ હોય કે વસુલ આવી હોય તે બાબત પ્રસિદ્ધ જગ્યાએ સ્પષ્ટ થઈ વંચાઈ તેવા અક્ષરે લખેલી હોવી જોઈએ, જે કંપની કે અમલદાર આ પ્રમાણે કરવામાં કસુર કરશે તેનો એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૭૬ દરેક કંપનીની જનરલ મીટીંગ દરવર્ષે નિદાન એકવાર, અને છેલ્લી ભરાયેલી મીટીંગ પછી વધારેમાં વધારે ૧૫ મહીના પછી ભરવીજ જોઈએ જે તેમ નહીં ભરે તો પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૭૭ આ આક્ટ શરૂ થયા પછી નોંધાયેલી દરેક કંપનીએ પોતાને જે તારીખથી કામ શરૂ કરવાનો અધિકાર મળે તે તારીખથી છ મહીનાની મુદતની અંદર કંપનીના મેમ્બરોની એક જનરલ મીટીંગ ભરવી અને તેને રેગ્યુલરી મીટીંગ કહેવી. ડિરેક્ટરોએ તે મીટીંગ ભરાય તેના દસ દિવસ અગાઉ એક રીપોર્ટ

કંપનીના દરેક મેમ્બરને મોકલી આપવો રીપોર્ટ ખરો હોવાનો દાખલો ઓછામાં ઓછા એ ડિરેક્ટરોએ તે લખવો જોઈએ, રીપોર્ટમાં વહેંચી આપવામાં આવેલા કુલ શેરો, પુરેપુરા ભરી દેવામાં આવ્યા હોય તે અને થોડા ભરી દેવામાં આવેલા હોય તે શેરો જુદા જુદા બતાવવા. શેરો બદલ કુલ રોકડ રકમ મળી હોય તે રીપોર્ટની તારીખથી ૭ દિવસની અંદર કંપનીને જે નાણાં મળ્યાં હોય તેનું તથા તેમાંથી કરેલાં ભરણાંનું પત્રક, કંપનીના ડિરેક્ટરો મેનેજરો અને સેક્રેટરીનાં નામ, પત્તો ને વર્ણન, જે કાષ્ટ કરારના ફેરફાર મંજૂર કરવા મીટીંગમાં રજુ કરવાનો હોય તો તેની વીમત એ લખવું જોઈએ.

(૪) સ્ટેચ્યુટરી રીપોર્ટ ખરો હોવા બાબત કંપનીના ઓડિટરોએ દાખલો આપવો. (૫) તેની નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં મોકલવી. (૬) તેમ કરવાને જે ડિરેક્ટર કસુર કરશે તે દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે. (૭) કંપનીના મેમ્બરોનાં નામ, વર્ણન, પત્તો, જેટલા શેર ધારણ કરતા હોય તેની ટીપ ડિરેક્ટરોએ મીટીંગની શરૂઆતમાં રજુ કરાવવી ને તે મીટીંગ ચાલે ત્યાંસુધી દરેક મેમ્બરને જોવા માટે ખુલ્લી રહે તેમ કરવું. (૮) હાજર રહેનાર મેમ્બરોને કંપનીની રચના કે સ્ટેચ્યુટરી રીપોર્ટની કાષ્ટ બાબત, ઉપર વાદવિવાદ કરવાની છુટ રહેશે. (૯) મીટીંગો ને પોતાનું કામ મોકલે રાખવાનો કે કાષ્ટ ઠરાવ પસાર કરવાનો અધિકાર છે.

૭૮ આર્ટિકલોમાં ગમે તે ઠરાવું હોય તો પણ શેરના બંડોળવાળી કેમ્પણી કંપનીના ડિરેક્ટરોએ ભરાઈ ગયેલા બંડોળના ઓછામાં ઓછા એક દશાંશ શેર ધારણ કરનારાઓની માગણી થાય તો તાબડ-તોલ કંપનીની અસાધારણ જનરલ મીટીંગ બોલાવવાનું કામ શરૂ કરવું.

૭૯ કંપનીએ કાષ્ટ મીટીંગ બોલાવવી તે દરેક મેમ્બરને ચઉદ દિવસની લેખી નોટીસ આપીને બોલાવવાનો અધિકાર છે. (૨) પાંચ મેમ્બરોને મીટીંગ બોલાવવાનો અધિકાર છે. (૩) હાજર હોય તે મેમ્બરોએ ચુટી કાઢેલા માણસને તેના ચેરમેન થવાનો અધિકાર છે. (૪) દરેક મેમ્બર એક મત આપી શકશે.

૮૦ જે કંપની બીજી કંપનીની મેમ્બર હોય તે, ડિરેક્ટરોના ઠરાવ ઉપરથી, પોતાના કાષ્ટ અમલદારને કે બીજા કાષ્ટ સમક્ષને તે બીજી કંપનીની મીટીંગ વખતે પોતાના તરફથી હાજર રહેવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૮૧ જ્યારે કેઈ પણ ઠરાવ, મત આપવાના અધિકારવાળા મેમ્બરોના ઓછા પોણાભાગ જેટલા મેમ્બરોના વધુ મતે પસાર થયો હોય ત્યારે તે ઠરાવ અસાધારણ ઠરાવ ગણાશે. ત્યારે કાષ્ટ ઠરાવ વધુ મતે મંજૂર થયો હોય તો તે વિશેષ ઠરાવ ગણાશે.

૮૨ દરેક વિશેષ અને અસાધારણ ઠરાવની નકલ, તે ઠરાવ મંજૂર કે પસાર થયાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર છપાવીને કે ટાઇપ કરાવીને રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી ને તેણે તે દફતરે દાખલ કરવી.

૮૩ દરેક કંપનીએ, જનરલ મીટીંગોમાં તથા તેના ડિરેક્ટરોનાં કામેની મીનીટો દાખલ કરવા માટે રાખેલી છુકામાં દાખલ કરાવવી. તે ઉપર ચેરમેને સહી કરી છે એમ જણાવું હોય તો તે ચાલેલા કા-મનો પુરાવો ગણાશે.

૮૪ એકાદા સમયે આર્ટિકલો નોંધાયા પહેલાં કે પ્રોરપેક્ટસ પ્રસિદ્ધ થયા પહેલાં પોતે ડિરેક્ટર થવાને ખુશી છે એવી પોતાની સહીની લેખી કબુલાત રજીસ્ટ્રારની આગળ ફાઇલ કરી નહીં હશે તો, તેમ તેની લાયકાતથી ઓછી ન હોય તેટલી રકમના શેરો માટે મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરી નહીં હશે તો તે સમક્ષને કંપનીનો ડિરેક્ટર નીમી શકાશે નહિ.

૮૫ ૮૪ મી કલમના પ્રતિબંધોને બાદ આવ્યા સિવાય આર્ટિકલો ઉપરથી જે ડિરેક્ટરને નિર્દિષ્ટ કરેલી શેરની લાયકાત ધારણ કરવાનું ઠરાવું હશે, અને જે અગાઉથી લાયક થયો નહીં હશે. તેણે પોતાની નીમણુંક પછી એ મહિનાની અંદર પોતાની લાયકાત મેજત્રવી એ તેની ફરજ છે. જે તે મુદતની અંદર ન મેજત્રવે તો તેની કંપનીના ડિરેક્ટર તરીકેની જગ્યા ખાલી પડશે. અને મુદત પુરી થયા છતાં જે કામ કરશે તો તેનો દરેક દિવસ માટે પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૮૬ કાષ્ટ ડિરેક્ટરની નીમણુંક કે લાયકાતમાં પાછળથી ખામી માલમ પડે તે છતાં તેનાં કામ ચલ-

હારેપયોગી ગણાશે.

૮૭ દરેક કંપનીએ ડિરેક્ટરોનાં નામ, પત્તા અને ધંધાવાળું એક રજીસ્ટર રાખી તેની એક નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી

કરારો.

૮૮ કોઇ કંપનીએ કરાર કરવા હોય તો નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરવા; (૧) ખાનગી લેખો વચ્ચેના કરાર, કાયદા પ્રમાણે લખીને, અને તેનું જોખમ જે પક્ષકારોને માથે નાંખવું હોય તેમની સહીવાળો કરવાની જરૂર પડે તેવા કોઇ કરાર કંપનીના હુકમથી કામ કરનારા કોઇ સમયે, કંપની તરફથી સહી કરવાનો અધિકાર છે. અને તેવીજ રીતે તે ફેરવવા કે રદ ખાતલ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૯ કંપનીના હુકમ પ્રમાણે ચાલનારા કોઇ સમયે કોઇ બીજાએ એકસએક, હુડી કે વાવદા ચીડી કંપનીને નામે કે તેના હિસાબે કરી હોય, લખી હોય, શીકારી હોય કે તે પાછળ શેરો લખ્યો હોય તો તે કંપની તરફથી છે એમ સમજવું.

૯૦ કોઇ કંપની પોતાના સામાજિક શિક્ષાવાળા લખાણથી ખ્રિસ્તિય હિંદુસ્તાનમાં ન આવેલી કોઈ પણ જગાએ પોતાની તરફથી કામો કરવા સંબંધમાં પોતાના ઍટર્નિ તરીકે કોઈ માણસને ખત કરીને અખત્યાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૯૧ જે કંપનીને ખ્રિસ્તિય હિંદુસ્તાનની હદની બહાર કામકાજ ચલાવવા સાફ જરૂર હોય તે કંપની તેવી કોઇ જગામાં પોતાની ઍટીસીસેટો શિક્ષા રાખવાને મુખત્યાર છે.

પ્રોસ્પેક્ટસ.

૯૨ કોઇ કંપનીએ કાઢવામાં આવેલા પ્રોસ્પેક્ટ ઉપર તારીખ નાંખવી જોઈએ અને તેની ડીરેક્ટરે સહી કરેલી નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોંધવા સાફ ફાઇલ કરવી, તે સીવાય પ્રોસ્પેક્ટ કાઢવું નહિ. જે તેની નકલ ફાઇલ થયાં વિના તે કાઢવામાં આવે તો દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૯૩ કોઇ કંપનીએ કે તેની સાથે સંબંધ ધરાવતો હોય તેવા સમયે તરફથી કાઢેલા પ્રોસ્પેક્ટમાં નીચેની વિગતો હોવી જોઈએ, મેમ્બર્-ઝમમાં લખેલી હકીકત, તેમાં સહી કરનારાઓનાં નામ, વર્ણન, પત્તા, તેમજે બરેલા શેરોની સંખ્યા, તેને સંસ્થાપિત કરનારાને વહીવટ કરનાર કેટલા છે, તે ડિવિડેન્ડ શેરો કેટલા છે, તેની મિલકત તથા નફામાં શેર ધારણ કરનારાઓના હિતસંબંધોનો પ્રકાર તથા હવે કેટલા છે, ડિરેક્ટરોની લાયકાત, તેમનાં તથા મેનેજરોનાં નામ, વર્ણન, પત્તા, તથા દરેક શેર માટે અરજી કરતી વખતે આપવાની રકમ વિગેરે હકીકત આવવી જોઈએ.

૯૪ કંપનીએ કોઇ મિલકતના વેચાણ કે ખરીદી માટે કોઇ શરતી કે મિનશરતી કરાર જે સમયે થયો હશે તેને ૯૩ મી કલમના કારણો સાફ વેચનાર સમજવો.

૯૫ જ્યારે કંપની એ કોઇ મિલકત પટે લેવાની હોય ત્યારે વેચનાર-સંજ્ઞામાં પટે આપનારનો સમાવેશ થતો હોત તેમ અને પેટા ખરીદનારમાં પેટા પટે લેનારનો સમાવેશ થતો હોય તેમ ૯૩ મી કલમ લાગુ પડશે.

૯૬ શેરો કે ડિવેન્ડરો માટેના કોઇ અરજદારને ૯૩ મી કલમના કોઇ ઠરાવો મુજબ ચાલવાનું છોડી દેવાનું ફરમાવનારી, કોઇ કરાર, દસ્તાવેજ કે આખત સંબંધી તેને નોટીસ મળે છે એમ જણાતી કોઇ શરત મિનચવહારોપયોગી ગણાશે.

૯૭ પ્રોસ્પેક્ટ માટે જવાબદાર હોય એવા કોઈ ડિરેક્ટર કે બીજો સમયે ૯૩ મી કલમના કોઇ ઠરાવો પ્રમાણે ન ચાલે તો તેમ કયાંને લીધે કોઇ પણ જોખમદારી ખમરી પડશે નહીં.

૯૮ જે કોઇ કંપની પ્રોસ્પેક્ટ કાઢે નહિ તેણે પોતાના કોઇ શેરો કે ડિવેન્ડરો પહેલી વખત વહેંચતા અગાઉ પ્રોસ્પેક્ટને બદલે જેમાં 'મિડિરેક્ટરનું' નામ લખ્યું હોય ને તેણે કે તેના મુખત્યારે સહી કરી હોય એવું પત્રક ફાઇલ કરવામાં આવે નહીં તે પહેલાં વહેંચવા નહિ.

૯૯ કંપનીએ જનરલ મિટીંગની મંજૂરીને પાત્ર રહ્યા સિવાય પ્રોસ્પેક્ટ કે તેને બદલે કાઢેલા પત્રકમાં જણાવેલી કસરની સરતોમાં, કોઇપણ વખતે ફેરફાર કરવા નહિ.

૧૦૦ ન્યારે પ્રોસ્પેક્ટસમાં લોકાને કોષ્ટ કંપનીના શેર કે ડિવેન્ચરો ભરવાની માગણી કરવામાં આવે ત્યારે તે વખતે જે સમ્પત્તિ કંપનીના ડિરેક્ટર હશે તે સમ્પત્તિ તે કંપનીનો પ્રવર્તક, અને તે પ્રોસ્પેક્ટ કાઢવાનો અધિકાર આપનારો દરેક સમ્પત્તિ, જે માણસો પ્રોસ્પેક્ટસ સાચું માની શેરો કે ડિવેન્ચરો ભરી આપશે તેમને, તેમજ જે રિપોર્ટ કે મેમોરેન્ડમમાંની કોઈ જૂથ કે ખોટી હકીકતને લીધે જે કોઈ ખોટા કે નુકસાન થાય તે માટે નિચે પ્રમાણે સાબીત ન થાય તો, બદલો આપવાને પાત્ર થશે.

(અ) દરેક જૂલ ભરેલા કે ખોટા મજબૂરના સંબંધમાં તેનું બરાબર વર્ણન હવું એમ તે સાચો માનવાનું તેને કારણ હવું અને તે શેરો કે ડિવેન્ચરો વહેંચ્યા આપવામાં આવ્યા ત્યાં સુધી તેમ માનતો હતો એમ સાબીત થાય નહીં ત્યાં સુધી.

વહેંચણી

૧૦૧ લોકાને ભરાવવા માટે કાઢેલા કોષ્ટ કંપનીના કોષ્ટપણ શેરના ભંડોળની, નીચે લખેલી સરતો પ્રમાણે આપ્યા સિવાય વહેંચણી કરવી નહિ; એટલે મેમોરેન્ડમ કે આર્ટિકલોમાં નક્કી કરેલી કે પ્રોસ્પેક્ટમાં લખેલી ઓછામાં ઓછી જે રકમ ભરાયા પછી ડિરેક્ટરોની વહેંચણી કરવાનો અધિકાર રહે તે રકમ કે ઉપર પ્રમાણે ભરવા માટે કાઢેલા શેરના આખા ભંડોળની રકમ ભરાઈ ગયા સીવાય કે રકમ રોકડ મળ્યા સીવાય.

૧૦૨ ૧૦૧ લી કલમના હારેલા વિરુદ્ધ કોષ્ટ અરજદારને વહેંચણી કરવામાં આવી હશે તો, નિરચક થવા યોગ્ય ગણાશે જે ડિરેક્ટર આ કલમનું ઉલ્લંઘન કરશે તે કંપનીને જે નુકસાન કે ખોટા ખર્ચા પડશે તેના બદલો ભરી આપવાને પાત્ર થશે.

૧૦૩ કોષ્ટ કંપનીએ, રોકડી રકમ ભરવાની સરતે ધારણ શેરની એકંદર રકમ સુધી વહેંચાઈ ગયા સિવાય, તેમ રોકડમાં ભરવાના શેરો કે વહેંચણી કરતી વખતે આપવાનો ફાળો આપ્યા સિવાય, તેમજ તેવી મતલબનો સેક્રેટરી કે ડિરેક્ટરે કરેલો ખર્ચાપણના દાખલાવાળો એકરાર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કર્યા સિવાય, કોષ્ટપણ કામ શરૂ કરવું નહિ.

૧૦૪ ન્યારે શેરના ભંડોળવાળી કોષ્ટ કંપની પોતાના શેરોની વહેંચણી કરે ત્યારે તેણે ત્યાર પછી એક મહીનાની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં, વહેંચણીનું પત્રક, તેમ શેરો જેને વહેંચવામાં આવ્યા હોય તે દર્શાવનારું પત્રક, ફાઇલ કરવાં જોઈએ.

૧૦૫ જે આર્ટિકલ ઉપરથી કમીશન આપવાને અધિકાર આપવામાં આવ્યો હોય, અને આપેલું કે આપવાને કબુલેલું કમીશન, અધિકાર આપેલા દર કરતાં વધારે ન હોય, અને આપેલા કે કબુલેલા કમીશનની રકમ કે કમીશનના ટકા, પ્રોસ્પેક્ટમાં તેને બદલે કાઢેલા પત્રકમાં જણાવેલા હોય તો તે કંપનીના કોષ્ટ પણ શેરો માટે ભરનારાઓ મેળવી આપવાના અવેજ માટે કોષ્ટપણ સમ્પત્તિને મેળવી આપવાના અવેજ માટે કોષ્ટપણ સમ્પત્તિને કંપની કમીશન આપશે તો તે કાયદેસર ગણાશે.

૧૦૬ ન્યારે કોષ્ટ કંપનીએ, કોષ્ટપણ શેરો કે ડિવેન્ચરોના સંબંધમાં કમીશન કે વટાવ બદલ કોઈ રકમ આપી હોય તે સહળી રકમ માંડી વાળવામાં આવે ત્યાં સુધી કંપનીના સરવાલામાં જણાવવી.

૧૦૭ જેમાંથી લાંબી મુદત સુધી નફો થઈ શકશે નહીં, એવા કોષ્ટ આંધકામ, ધમારત કે પ્લોટ પુરો પાડવાના ખર્ચે સારૂ નાણાં ઉભા કરવા માટે કંપનીના શેરો કાઢ્યા હોય, ત્યારે તે ભંડોળના જેટલા ભાગના નાણાં અપાયાં હોય તેટલા ઉપર આ કલમમાં હારેલી શરતોને બંધોતે પાત્ર બાજ આપવાનો અને તે બાજ તે ધમારત વાગેરે બાધવાના ખર્ચના ભાગ તરીકે ભંડોળ ખાતે લખવાનો તે કંપનીને અધિકાર છે. પણ તેવી રકમ આપવા માટે અધિકાર ન આપ્યો હોય તો તે આપવી નહિ. તેમ અધિકાર આપ્યો હોય તો પણ સરકારની મંજૂરી વગર આપવી નહિ. બાજનો દર સેકંડે ચાર ટકા કરતાં ઓછો હોવો ન જોઈએ.

૧૦૮ દરેક કંપનીએ પોતાના શેર, ડિવેન્ચર કે સ્ટોક વહેંચ્યા પછી ત્રણ મહીનાન અંદર તેનાં સરેરીરીક્ટો આપવા માટે તૈયાર કરીને રાખવાં.

૧૦૯ જે ગીરો કે ચાલં આ આકટ શરૂ થયા પછી કોષ્ટ કંપનીએ કર્યા હોય, અને જે ડિવેન્ચરો

કાઢવા માટેના તારણ માટેનાં હોય જે, કંપનીના કોલ કર્યા વગરના શેર લંડોળ ઉપરનું હોય, જે કોઈ પણ સ્થાવર મિલકત ઉપરનું હોય કે જે શુક્રેડ ઉપરનું હોય કે તે દરેક ધારિ કે ચાર્જ તે ઉપરથી જે-તલે અંશે તે કંપનીની મિલકત કે તારણ કરી આપવામાં આવતું હોય તેટલે અંશે તે કંપનીના લિક્વીડેટર અર્થે કોષ્ટપણ લેણદારની સામે બિન વ્યવહારોપયોગી ગણાશે, પરંતુ જે લેખ ઉપરથી તે કંપનીમાં આવેલું હોય તેની નકલ તેની તારીખ પછી ૨૧ દિવસની અંદર આ આકટમાં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોંધવા માટે ફાઇલ કરવામાં આવ્યાં હોય તો તે બિન વ્યવહારોપયોગી ગણાશે નહિ. જ્યારે કોષ્ટ ગીરો કે ચાર્જ બિનવ્યવહારોપયોગી થાય ત્યારે તે ઉપરથી તારવી આપેલા પૈસા તરતજ ભરી દેવા જોગ થશે.

૧૧૦ જ્યારે અનેક ડિબેન્ચરો કંપની તરફથી કાઢવામાં આવે ત્યારે તે દસ્તાવેજ કર્યા પછી ૨૧ દિવસની અંદર, ડિબેન્ચરોથી તારણ કરી આપેલી કુલ રકમ તેનો ઠરાવ કર્યાની તારીખ, ચાર્જ કરેલી મિલકતની હકીકત, ટ્રસ્ટીઓનાં નામ તથા તે દસ્તાવેજની નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવામાં આવશે તો ૧૦૯ કલમના કારણસાર પુરતું થશે. રજીસ્ટ્રારે ઠરાવેલી શી લખને તે દાખલ કરવાં.

૧૧૧ કંપનીના કોષ્ટ ડિબેન્ચરો જે કોષ્ટ સખસે ભર્યાં હોય કે ભરાવ્યાં હોય કે કશુલ્યાં હોય, તેના અવેજમાં તેને કંપની તરફથી કંઈ પણ કમીશન કે વટાવ આપવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે ૧૦૯ અને ૧૧૦ મી કલમની રૂએ નોંધવા માટે જે વિગતે ફાઇલ કરવી પડતી હોય તેમાં તેની વિગતોનો સમાવેશ કરવો. આમ ન કરવામાં આવે તો કાઢેલાં ડિબેન્ચરો કાયદેસર થવામાં બાધ આવશે નહિ.

૧૧૨ રજીસ્ટ્રારે કંપનીના ગીરો અને ચાર્જનું ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે રજીસ્ટર રાખીને તેમાં તેની વિગતો દાખલ કરવી. ને દાખલ કર્યા પછી નકલો ફાઇલ કરનાર સખસને પાછી આપવી.

૧૧૩ રજીસ્ટ્રારે નોંધાયેલા ગીરો અને ચાર્જની એક અનુક્રમણિકા રાખવી.

૧૧૪ રજીસ્ટ્રારે નોંધેલા ગીરો અને ચાર્જ નોંધ્યા બાબતનો પોતાની સહીવાળો દાખલો આપવો જોઈએ.

૧૧૫ કંપનીએ ડિબેન્ચર અથવા ડિબેન્ચર રોકના સરટીફિકેટ ઉપર નોંધ્યા બાબતના દાખલાની નકલોનો શેરો કરાવવો.

૧૧૬ નોંધાવવા જોઈએ એવા કંપનીએ કરેલા દરેક ગીરો કે ચાર્જની અને અનેક ડિબેન્ચરો કાઢ્યા બાબતની ઠરાવેલી વિગતો નોંધાવવા માટે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરાવવાની ફરજ છે. પણ આવા ગીરો કે ચાર્જમાં હિત સંબંધ ધરાવતા કોષ્ટ પણ સખસની અરજ ઉપરથી તે નોંધવાનો અધિકાર છે. જ્યારે કંપની સિવાય બીજા સખસે નોંધવા માટે શી આપી હોય તે કંપની પાસેથી વસુલ કરવાનો તેને હક રહેશે.

૧૧૭ કંપનીએ નોંધાવવા જોઈએ એવા ગીરો કે ચાર્જના દસ્તાવેજની નકલ રખાવવી.

૧૧૮ જે સખસને કંપનીની મિલકતના રિસિવર નિમવાનો હુકમ મળે તે, રિસિવર નીમેલો, નીમ્યાની કે હુકમ મળ્યાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં તે બાબતની નોટીસ ફાઇલ કરવી ને રજીસ્ટ્રારે તે શી લખને ગીરો કે ચાર્જના રજીસ્ટ્રારમાં દાખલ કરવી. આ પ્રમાણે વત્તામાં કસુર કરનારને દરેક દિવસ બદલ જ્યાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૧૯ નિમાયલા દરેક રિસિવરે, અર્ધા વર્ષમાં એક વખત કંપનીની મિલકતના ઉપજ અને ભરણાના ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણેની તારીખ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી. અને રજીસ્ટ્રારે તે દાખલ કરવી. આ કામ કરવામાં કસુર કરનાર રિસિવરને પાંચસે રૂપીઆ સુધીની દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૦ જે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે ગીરો કે ચાર્જની વિગત મુદતની અંદર ન નોંધાવ્યાની કે અકસ્માત ખોટી કે નજર ચુકથી નોંધ્યાની વાત બની હતી, ને તેથી કંપનીને હરકત થાય તેવી તે નથી કે દાદ આપવી બાજબી છે, તો હિત સંબંધ ધરાવતા કોષ્ટપણ સખસની અરજ ઉપરથી પોતાને ચોખ્ખાએ તે સરતે તે સુધારવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૨૧ ગીરો કે ચાર્જ આપવામાં આવેલું દેણું ભરપણ કે પતાવટ કર્યું છે. તો તેની વાદી રજીસ્ટ્રારમાં દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને રજીસ્ટ્રાર મુખત્યાર છે.

૧૨૨ જે કોષ્ટપણ કંપની, ગીરો ચાર્જની વીગતો માટે ફાઇલ કાઢવાની વાત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોંધાવવા માટે ફાઇલ કરવામાં કસુર કરે તો, દરેક દિવસ બદલ પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૧૨૩ દરેક લિમિટેડ કંપનીએ ગીરોનું રજીસ્ટર રાખવું. ને તેમાં બધાં ગીરો કે ચાર્જ દાખલ કરવાં. જે તે કરવાને કસુર કરશે તો પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૧૨૪ રજીસ્ટ્રારની પાસે નોંધાવવા જોઇતાં કોઇપણ ગીરો કે ચાર્જ ઉસા કરતા દસ્તાવેજોની રાખેલી નકલો અને રાખવામાં આવેલું ગીરોનું રજીસ્ટર, કંઇપણ શ્રી આપ્યા સિવાય, કંપનીના કોઇપણ લેણદાર કે મંચરને તપાસવાને માટે ખુદ્દા રાખવાં જોઇએ. જે તે નકલો કે રજીસ્ટર તપાસવાની કંપનીના કહેશો તો તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. અને જેટલા દહાડા સુધીના કહેશે તે દરેક દિવસ બદલ વીસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. ઉપરાંત કોર્ટ તે નકલો કે રજીસ્ટર તુરત તપાસ કરવા દેવાની ફરજ પાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૨૫ કંપનીના ડિમેન્ચરે ધારણ કરનારનું દરેક રજીસ્ટર ડિમેન્ચર ધારણ કરનારની અને કંપનીના કોઇપણ શેર ધારણ કરનારની તપાસ માટે રોજ એ કલાક ખુદ્દું રાખવું જોઇએ. એને તે જો નકલ માંજે તો સો શબ્દ કે તેના બાગે ૬ આના ફી લઇને આપવી. જે તપાસ કરવાની કે નકલ આપવાની કંપની ના પાડે તો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૧૨૬ કોઇ પણ ડિમેન્ચરમાંની તારણ આપવા માટેના કોઇ દસ્તાવેજમાંની કોઇ સરત તે ઉપરથી તે પાછાં વેચાતાં લઇ ન શકાય એવાં બનતાં હોય કે ગમે તે લાંબે વખતે બનનારી કે કોઇ બીના અને તો કે, ગમે તેટલી લાંબી મુદત પુરી થાય તો જ પાછાં વેચાતાં લઇ શકાય એવાં બનતાં હોય તે કારણથી, બિન વ્યવહારોપયોગી થશે નહિ.

૧૨૭ કોઇ કંપનીએ અગાઉ કાઢેલા ડિમેન્ચરો પાછા વેચાતાં લીધાં હોય, ત્યારે તે કંપનીએ તે કા-દવાની સરતોમાં ખીજી રીતે ઠરાવ્યું ન હોય તો, કે કોઇ પણ સરતની રૂપે પાછાં વેચાતાં લીધેલાં ન હોય તો, તે ડિમેન્ચરો પાછાં કાઢવા માટે તાજ રાખવાનો અધિકાર છે.

૧૨૮ કોઇ કંપનીના કોઇ પણ ડિમેન્ચરો લઇને તે માટે પૈસા ભરવાનો કરાર વિશેષ રીતે પુરો કર-વાના હુકમનામાની રૂપે અમલમાં આણવાનો અધિકાર છે.

૧૨૯ જ્યારે ફ્લોટિંગ ચાર્જથી તારવી આપેલા કંપનીના કોઇ પણ ડિમેન્ચર ધારણ કરનારાઓ તર-ફથી રીસીવર નીમવામાં આવે, અથવા તે આજમાં સમાવેશ થતો હોય તેવી કોઇ મિલકતનો, ડિમેન્ચર ધારણ કરનારાઓ તરફથી કબજે લેવામાં આવે ત્યારે, જે તે કંપનીનું નામ તે વખતે બંધ કરવામાં આવતું ન હોય તો, દરેક બંધ કરતી વખતે જે કર, જે સર્વ કરતાં પહેલાં ભરવાનાં હોય તે રિસીવરના કે કબજે લેનારા બીજા સખસના હાથમાં આવેલી કોઇ મિલકતમાંથી ડિમેન્ચરના સંબંધમાં કોઇ પણ મુદલ કે બ્યાજ માટેના કોઇ પણ દાવા કરતાં પહેલાં આપી દેવાં.

૧૩૦ દરેક કંપનીએ હિસાબના યોગ્ય ચોપડા રાખવાને તેમાં કંપનીના વ્યવહાર અને લેવડ દેવડનો વિગતવાર ખરા અને પુરેપુરા હિસાબ લખવા.

૧૩૧ દરેક કંપનીએ દર વર્ષે એકવાર પંદર મહિનાને અંતરે કંપનીના હિસાબની બાકી કઢાવવી ને સરનામું તૈયાર કરવું, તે કંપનીના ઓડિટરે ઓડિટ કરવું, ને તેનો રીપોર્ટ તે સાથે જોડવો. જે કંપની તેમાં કસુર કરશે તેનો એક હજાર રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૩૨ તે સરવાલામાં તે કંપનીની મિલકત તથા અવેજનો ને લાંડાળ તથા જોખમદારીનો સારાંશ ને તેના પ્રકાર દર્શાવે તેવી વિગતો હોવી જોઇએ.

૧૩૩ તે સરવાલા પર, કંપનીની બાબતમાં, મેનેજરે અને ડિરેક્ટરોએ સહી કરવી જોઇએ. જે ઉપર આ પ્રમાણે સહી ન હોય તે કંપની કે તેના કસુર કરનાર અમલદારને પાંચસો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૩૪ કંપની આગળ જનરલ મીટીંગમાં સરવાળું રજુ કરવામાં આવે પછી તે કંપનીના મેનેજર કે એક્ટ્રીએ સહી કરેલી તેની નકલ ૩૨ મી કલમના ઠરાવ મુજબ તૈયાર કરવામાં આવેલી મેંખરોની વા-લિક યાદી તથા ટુંક હકીકત, જે વખતે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવામાં આવે તે જ વખતે ફાઇલ કરવી. જનરલ મીટીંગ સરવાળું કથુક ન રાખે તો તે હકીકતને કારણેનું પત્રક સરવાલાની સાથે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાની નકલ સાથે રાખવું. આ કલમ ખાનગી કંપનીને લાગુ નથી. જે

કંપની કસુર કરશે તેને ૩૨ મી કલમમાં જે શિક્ષા હરાવી છે તેજ શિક્ષા થશે.

૧૩૫ કાંઈ કંપનીના કામ મેંજરને સરવાયાની તથા ઓડીટરના રીપોર્ટની નકલો દર સો શબ્દ કે તેના ભાગ માટે છ આના આપવાથી મળવાનો હક થશે.

૧૩૬ નિયમીત જોખમવાળી દરેક બેંકિંગ કંપનીએ તથા દરેક ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીએ, અનામત રાખનાર, કે પ્રોવિડન્ટ ફ બેનીફીટ સોસાયટીએ પોતાનું કામ ચલાવતા પહેલાં ફેલ્યુઆરી ને અગષ્ટ મહીનાના પહેલા સોમવારે આ આક્ટને જોડેલા નમુના પ્રમાણે એક પત્રક તૈયાર કરી તેની નકલ, કંપનીની દરેક ઓફીસે પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર રાખવું. આઠ આના આપવાથી કંપનીના દરેક મેંજર તેમ લેણુદારને તેની નકલ મળી શકશે. જે કંપની આમાં જેટલા દીવસ સુધી કસુર કરશે તેનો પાંચસો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૩૭ બ્યારે કોઈ રજીસ્ટરારને કોઈ કંપનીએ પોતાને રજુ કરવાનો દસ્તાવેજ વાંચી જોતાં એમ લાગે કે તે માટે કાંઈ ખુલાસાની જરૂર છે, તો તેને લેખી હુકમ કરી તે ખર કે ખુલાસો લખી પુરો પાડવાને ફરમાવી શકે, કંપનીના દરેક અમલદારે આ પ્રકારનો ખુલાસો પુરો પાડવો. જે કસુર કરશે તેને પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. રજીસ્ટરારે આવો ખુલાસો અસલ દસ્તાવેજ સાથે જોડવો. જે ખુલાસો રજુ ન થાય કે ખુલાસો વાંચી જોતાં વિવક્ષિત દસ્તાવેજમાં વ્યવહારની સ્થિતિ અસંતોષકારક છે તો રજીસ્ટરારે તે બાબતનો સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરવો.

૧૩૮ કોઈ પણ કંપનીનાં કામકાજ પોતે દ્રમાવ્યું હોય તે રીતે ચોકશી કરીને રીપોર્ટ કરવા સાફ એક કે વધારે લાયક ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. એટલે શેર ધારણ કરનારા મેંજરોની ખરજી ઉપરથી કે રજીસ્ટરારના ૧૩૭ મી કલમ મુજબના રીપોર્ટ ઉપરથી.

૧૩૯ ૧૩૮ મી કલમની રૂયે મેંજરોએ કરેલી ખરજીના ટેકામાં તે ચોકસી કરવાનું પાકું કારણ છે, ને તેમણે અદાવતથી તેવું કહ્યું નથી તે બતાવવા સાફ સ્થાનિક સરકાર જે પુરાવો માગે તે આપવો.

૧૪૦ કંપનીને લાગતી જે યુકા કે દસ્તાવેજ હોય તે ઇન્સ્પેક્ટર આગળ હાજર કરવાની કંપનીના અમલદારોની ફરજ છે. ઇન્સ્પેક્ટરને કોઈ સખસની સોગત ઉપર જવાની લેવાનો અધિકાર છે. જે અમલદાર આ કલમ પ્રમાણે દસ્તાવેજે કે યુકા હાજર નહીં કરે કે જવાબ આપવાની ના પાડશે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૪૧ ચોકસીનું કામ પુરૂ થયા પછી, ઇન્સ્પેક્ટરોએ પોતાના અભિપ્રાય સાથે સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરવો.

૧૪૨ કંપનીને વિશેષ ઠરાવ કરીને પોતાનાં કામકાજની તપાસ કરવાસાફ ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાનો અધિકાર છે.

૧૪૩ આ આક્ટની રૂયે નીમેલા ઇન્સ્પેક્ટરોએ કરેલા કંપનીના શિક્ષાથી સપ્રમાણ કરેલી તેના રીપોર્ટના નકલ દરેકાઈ કાયદેસર કામમાં, તેમાં લખેલી વાત બાબત અને તેના ઇન્સ્પેક્ટરોના અભિપ્રાય હોય તે વિષે પુરાવામાં લેવાનો અધિકાર છે.

૧૪૪ પોતે ઓડિટર થવાનો હક ધરાવે છે, એવું સ્થાનિક સરકારનું સર્ટિફિકેટ ધારણ કરનારા સખસ સિવાયના બીજા કોઈ પણ સખસને ખાનગી કંપની સીવાય બીજા કંપનીનો ઓડિટર નીમવો નહિ. અને તેણે ઓડિટર તરીકે કામ કરવું નહિ. કંપનીનો ડિરેક્ટર કે અમલદાર ઓડિટર નીમાઈ શકશે નહીં.

૧૪૫ કંપનીના દરેક ઓડિટરને ગમે તે વખતે કંપનીની યુકા તથા હિસાબ અને તાજેયરો જોવાનો હક રહેશે. અને તેમને જરૂરની હોય તેવી માહિતી ને ખુલાસા કંપનીના ડિરેક્ટરો તથા અમલદારો પાસે માગવાનો તેમને હક રહેશે. તેમણે તપાસેલા હિસાબના સંબંધમાં મેંજરોને રીપોર્ટ કરવો.

૧૪૬ કંપનીના સાધારણ શેર ધારણ કરનારાઓને કંપનીનાં સરવાયાં તથા ઓડિટરોના રીપોર્ટો મેળવવાનો તથા તપાસવાનો જેવો હક છે, તેવોજ હક કંપનીના પ્રેફેરન્સ શેર તથા ડિવિડન્ડ ધારણ કરનારાઓને પણ રહેશે. ખાનગી કંપનીને તેમ આ આક્ટ થયા પહેલાં નોંધાયેલી કંપનીને આ કલમ લાગુ નથી.

૧૪૭ જે કોઈ પણ કંપનીના મેંજરોની સંખ્યા ઘટાડી ખાનગી કંપનીની બાબતમાં એકરતાં ઓછી કરવામાં આવે ને બીજા કંપનીની બાબતમાં સાત કરતાં ઓછી કરવામાં આવે, અને તે ફરમાન

છ મહીનાથી વધારે વખત સુધી કામ ચલાવે તો જેટલી મુદત સુધી તે કંપની છ મહીના પછી કામ ચલાવશે તેટલી મુદત સુધી જે માણસ કંપનીના મેમ્બર હશે, તે દરેક માણસ તેટલી મુદતમાં કંપનીએ જે કરજ કયું હશે તે સઘળું આપવાને પોતે જુદોજ પાત્ર થશે. અને બીજા કોઈપણ મેમ્બરને ફરીયાદીમાં શામેલ થયાં વિના તેના ઉપર તે કરજ બાબત ફરીઆદ માંડવાનો અધિકાર છે.

૧૪૮ કંપની ઉપર બળવવાનો દસ્તાવેજ, કંપનીની નોંધણી એડીસમાં મુકી આવીને કે ટપાલ મારફતે મોકલીને બળવવાનો અધિકાર છે.

૧૪૯ રજીસ્ટર ઉપર બળવવાના દસ્તાવેજને ટપાલ મારફતે મોકલીને કે તેને આપીને કે તેના એડીસમાં, તેને સાફ મુકી આવીને બળવવાનો અધિકાર છે.

૧૫૦ કોષ દસ્તાવેજ કે કામના કાગળ ઉપર કંપનીની સહી જોઈતી હોય તો, તે ઉપર કંપનીના ડિરેક્ટરને કે સેક્રેટરીને કે અખત્યારવાળા બીજા અમલદારને સહી કરવાનો અધિકાર છે. તેની ઉપર કંપનીના મજબૂરા શિક્ષાની જરૂર નથી.

૧૫૧ ત્રીજા પરિશિષ્ટમાંના નમુના કે તેના જેવા નમુના જે કામને લાગુ હોય તે સઘળા કામમાં વાપરવા તે પરિશિષ્ટમાં જે શી રજીસ્ટરને આપવાનું કહ્યું છે તે શી વધે નહિ, એ પ્રમાણે ચોગ્ય ફેરફાર છંડિયા ગેઝેટમાં પ્રસીદ્ધ કરીને કોષપણ કોષ્ટક ને નમુનામાં કરવાના ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૫૨ કોષ કંપનીને બીજી કંપની સાથે વાંધા હોય તે બાબત લવાદી સંબંધી આકટ મુજબ લેખી કબુલત કરીને લવાદોને સોંપવાનો તે કંપનીને અધિકાર છે.

૧૫૩ જ્યારે કોષ કંપની અને તેના લેણદારો વચ્ચે કે તેના મેમ્બરો વચ્ચે, તોડગોડની કે બદો ખરતની યોજના સુચવવામાં આવે ત્યારે, તેમની અરજ ઉપરથી, અથવા કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું હોય તો લિક્વિડેટરની કરેલી અરજ ઉપરથી કોર્ટને ને તેના લેણદારો કે મેમ્બરોની મીટીંગ પોતે ફરમાવે તે રીતે બોલાવવાનો, ભરવાનો ને તેનું કામ ચલાવવાનો અધિકાર છે જે તે મીટીંગમાં તેમાંના કે બાજ વાળા લેણદારો હરકાંઈ બંદોખરત કે તોડગોડ કરવાને કબુલ થશે તો, જે કોર્ટ મંજૂર કરશે તે પ્રમાણે કંપનીના લિક્વિડેટરને અને ફાળો આપનારાઓને ચાલવું ચડશે.

૧૫૪ કોષ પણ કંપનીને તેના મેમેરેન્ડમ કે આર્ટિકલોમાં લખ્યું હોય તેને પાત્ર, કે વિશેષ ઠરાવની નકલ રજીસ્ટરને ત્યાં ફાઇલ કરીને, તે કંપની સાર્વજનિક કંપની હોત, ને પોતાના શેરો કે ડિવિડેન્ડો વહેંચ્યા પહેલાં પ્રેરપેકટને બદલે પત્રક ફાઇલ કરવું પડત, તે પત્રક ફાઇલ કરીને કે જે એકરાર ફાઇલ કરવો પડત, તે સાથે ફાઇલ કરીને પોતે સાર્વજનિક કંપની થઇ જવાનો અધિકાર છે. રજીસ્ટરને તે ફેરફાર પોતાની જુકમાં નોંધવો.

ભાગ-૫ મો—કામકાજ આટોપીને બંધ કરવા બાબત.

૧૫૫ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર, કોર્ટને પોતાને કે કોર્ટની દેખરેખને પાત્ર રહીને છે.

૧૫૬ કોષ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ થાય ત્યારે, હમણાં ને અગાઉનો દરેક મેમ્બર, આ કલમના ઠરાવોને પાત્ર તે કંપનીના કરજને જોખમદારીને કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો સઘળો ખર્ચેને ફાળો, આપનારાઓના મોહિમાહિતા હકનો ઠરાવ કરવાને જેટલા ખર્ચ પડે તેટલા રૂપિયા આપવા સાફ કંપનીના અવેજમાં જોઈતી રકમનો ફાળો, હેઠળ લખેલી શરતોથી આપવાને પાત્ર થશે. એટલે કે.—કામ બંધ કરતા પહેલાં એક વર્ષ કે તેથી વધુ મુદત સુધી જે મેમ્બર બંધ થયો હોય તે, મેમ્બર બંધ થયા પછી કંપનીએ કરજ કયું હશે તે, હમણાં ને મેમ્બર ફાળો આપવાને શક્તિમંત ન હોય તે, મેમ્બર ફાળો આપવાને પાત્ર થશે નહિ, જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી હોય કે જેના ભંડોળના શેર કરેલા હોય તે કંપનીના દરેક મેમ્બરમાંથી લાધેલા ફાળો આપવાની રકમ ઉપરાંત, તેના પાસે જેટલા શેર હોય તેટલા શેર બાબત જેટલા રૂપિયા ભરાયા ન હોય તેટલા રૂપિયા સંધોનો ફાળો આપવાને પાત્ર થશે.

૧૫૭ કોષ લિમિટેડ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવામાં આવે ત્યારે જે કોષ ડિરેક્ટરની જોખમદારી અનિયમિત હોય તે ડિરેક્ટર, મેમ્બર તરીકે જે ફાળો આપવાને પાત્ર હોય તે ઉપરાંત તે

બાજુ અનલિમિટેડ કંપનીનો મેમ્બર હોય તેવી રીતે ફાળો આપવાને પાત્ર થશે; પણ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું શરૂ કર્યા પહેલાં એક વર્ષ કે તેથી વધુ મુદ્દતથી બંધ થયો હોય તો તે તેમ બંધ થયા પછી કંપનીએ કરજ કર્યું હોય તે આપવાને તે ડિરેક્ટર પાત્ર થશે નહિ.

૧૫૮ 'ફાળો આપનાર' એ શબ્દનો અર્થ, કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરે ત્યારે તેના અવેજમાં ફાળો આપવાને જે માણસ પાત્ર હોય તે દરેક માણસ એવો થાય છે.

૧૫૯ ફાળો આપનારા કોઇ પણ સભ્યસની જોખમદારી ઉપરથી તેને માથે જ્યારથી તેની જોખમદારી શરૂ થઇ ત્યારથી તેની પાસે લેણું નીકળે એવી રીતનું કરજ ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું.

૧૬૦ જે કોઇ ફાળો આપનાર, તેનું નામ ફાળો આપનારની યાદીમાં દાખલ કરતાં પહેલાં કે પછી મરી જાય તો તેના વારસ વકીલ કે તેની માલ મિલકતનો વહીવટ કરનાર તેને માથેનું કરજ વાળવાને કંપનીના અવેજમાં ફાળો આપવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

૧૬૧ ફાળો આપનારની યાદીમાં નામ દાખલ કરતા પહેલાં કે પછી જે કોઇ નાદાર થાય તો તેના અસૈનીને કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનાં સધળાં કારણો સાથે તે નાદારને વારસ વકીલ સમજવું.

૧૬૨ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર હેઠળ પ્રમાણે હોય તો કાર્ટને છે એટલે (૧) કંપનીનું કામકાજ કાર્ટે આટોપીને બંધ કરવું; એમ કંપનીએ વિશેષ ઠરાવ કરીને ઠરાવ્યું હોય તો, (૨) સ્ટાન્ડુટરી રીપોર્ટ દાખલ કરવામાં કે મીટીંગ ભરવામાં કસુર કરી હોય તો, (૩) કંપની સંસ્થાપિત થયા પછી એક વર્ષની મુદ્દતમાં પોતાનું કામ ચાલુ કર્યું ન હોય તો કે એક આખા વર્ષ સુધી કામ બંધ રાખ્યું હોય તો, (૪) કે મેમ્બરોની સંખ્યા ખાનગી કંપની માટે ૨ થી કે બીજી માટે ૭ થી ઓછી થઇ ગઇ હોય તો (૫) કંપનીને પોતાનું કરજ વાળવાની શક્તિ ન હોય તો, (૬) અને કામ બંધ કરવાની વાત ન્યાયપુરઃ સર છે એવો કાર્ટનો મત હોય તો.

૧૬૩ કંપનીની પોતાનું કરજ વાળવાની શક્તિ નથી એવું હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હોય તો સમજવું એટલે કે (૧) કંપનીનો જે લેણુદાર કંપની પાસે પાંચસે રૂપીઆ કરતાં વધતા રૂપીઆ માગતો હોય તે રૂપીઆ ઉધારણી કર્યા પછી ત્રણ અડવાડિયા સુધી આપવામાં કંપની ગફલત કરે કે તે બાબત તારણ આપવાની તે તેની તોડ જોડ કરવાની ગફલત કરી હોય તો, (૨) કાર્ટે કરેલું હુકમનામું બળવવાનો હુકમ કે ગ્રોસેસ આપ્યું હોય તેની બધી કે થોડી બધી ભરપાઇ થયા વગર તે પાછું આવે તો, (૩) કે કંપનીની પોતાનું કરજ દાખવાની શક્તિ નથી, એવું કાર્ટની ખાતરી થાય તે રીતે સાબીત કરવામાં આવે તો.

૧૬૪ આ આટ્ટ પ્રમાણે કોઇ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ હાઇકોર્ટ કરે ત્યારે, પોતાને ચોગ્ય લાગે તો તે પછીનું સધળું કામ કોઇ ડિરેક્ટ કાર્ટમાં ચલાવવાનું ફરમાવવાને તે સુખત્યાર છે. તે ઉપરથી ડિરેક્ટ કાર્ટ આ આકટના અર્થ પ્રમાણે કાર્ટ છે એમ સમજવું. અને તેને હાઇકોર્ટની સધળી હુકમત તથા અધિકાર છે એમ સમજવું.

૧૬૫ કોઇ ડિરેક્ટ કાર્ટમાં કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે, તે કામ બીજી કોઇ ડિરેક્ટ કાર્ટમાં ચાલે તો વધુ સુગમ થાય એવું હાઇકોર્ટને દેખાડવામાં આવે તો હાઇકોર્ટ તે કામ તેવી બીજી કાર્ટમાં મોકલવાને સુખત્યાર છે.

૧૬૬ કોઇ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવા બાબતની અરજ કરવી, તે આ કલમના ઠરાવોને પાત્ર કંપનીએ કે કોઇ પણ લેણુદારોએ, ફાળો આપનારાઓએ કે તે સધળાઓએ સામટા કે છુટક છુટક આપવી જોઇએ.

૧૬૭ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવા બાબતના હુકમનો અમલ કંપનીના સધળા લેણુદારોના અને ફાળો આપનારાના લાભમાં થશે.

૧૬૮ કંપનીનું કામકાજ કાર્ટ પાસે આટોપીને બંધ કરાવવાની વાત તેમ કરવાની અરજ આપે ત્યારથી શરૂ થઇ એમ સમજવું.

૧૬૯ આ આકટ પ્રમાણે કંપનીનું કામ કાજ આટોપીને બંધ કરવાની અરજ આવ્યા પછી, તેનું

કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પહેલાં હરકોઇ વખતે કંપનીની કે કોઇ લેણદારની કે કોઇ આપનારની અરજ ઉપરથી, કામ ચલાવવાનું પોતાની નજરમાં આવે તે સરતે બંધ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૦ અરજીની સુવાવણી કર્યા પછી ખર્ચ આપવો કે નહિ તેવો ઠાવ કરીને અરજ કહાડી નાંખવાનો કે સુનાવણી કરવાનું કામ સુલતવી રાખવાનો કે પોતાની નજરમાં આવે તેવો બીજો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. પણ તે અવેજ તેના જેટલી કે વધારે રકમ બદલ ગીરો મુક્યો છે, કે તેનો તે અવેજ નથી એવા કારણથી કોર્ટ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાની ના કહેતી નહીં.

૧૮૧ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ થયો હોય ત્યારે, કોર્ટની પરવાનગી વગર કાંઇ ફરીઆદ કે બીજું કામ કંપનીની ઉપર ચલાવવું નહીં.

૧૮૨ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાના હુકમની નકલ તુરત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાની કંપનીની ફરજ છે.

૧૮૩ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ થયા પછી લેણદારોની કે કોઇ આપનારની અરજ આવે, અને તે કામ અટકાવનું નોંધએ એવી કોર્ટની ખાતરી થાય તેવા પુરાવા થાય એટલે પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતે કામ છેક કે અમુક મુદત સુધી બંધ કરવાનો હરકોઇ વખતે હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૪ આવા સૂઝનાં કામમાં લેણદારોની કે કોઇ આપનારાઓની જે ઇચ્છા સાબિત થઇ હોય તે પ્યાનમાં લેવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૫ કોઇ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનું કામ ચલાવવા સાથે કોર્ટ ઠરાવે તેવા કામ કરવાને કોઇ માણસ નીમવાને કોર્ટે અધિકાર છે, તેઓને ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરો કહેવા. તેણે તારણ આપવું કે કેમ તે કોર્ટ ઠરાવી શકે છે. તેમનાં કામ બવહારોપયોગી ગણાશે.

૧૮૬ કોઈ પણ ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર રાજીનામું આપવાને સુખત્યાર છે. તેમ તેને યોગ્ય કારણ હશે તો કોર્ટ કહાડી મુકવાને સુખત્યાર છે. તેમ તેમની ખાલી જગ્યા કોર્ટ પુરવી. કોર્ટ ફરમાવે તે પ્રમાણે સેંકડે અમુક ટકા પગાર કે મહેનતાણું આપવું.

૧૮૭ ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને કાંઇ લખખંડ પડે તો તેના પોતાના નામથી ન લખખંડા જે કંપની સાથે તેને નીચે હોય તે કંપનીના ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર એ નામથી લખખંડ.

૧૮૮ જે મિલકત ઉપર કે માલ ઉપર ફરીયાદ થઇ શકે કે દાવા ઉપર કંપનીનો હક હોય તે સધળી મિલકત, માલ અને દાવા પોતાના તાબામાં તેણે લેવા. જો ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર ન નીચે હોય કે એવી જગ્યા ખાલી પડે તે દરમિયાન કંપનીની સધળી મિલકત કોર્ટના તાબામાં છે એમ સમજવું.

૧૮૯ ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને કોર્ટની મંજૂરી લઇને નીચે લખેલી બાબતો કરવાનો અધિકાર છે:—

(૧) કંપનીને નામે કોઇ ફેજદારી કે દિવાની કામ ચલાવવાનો કે તેનો જવાબદારનો, (બ) કંપનીનું કામ ફાયદો થાય તેવી રીતે બંધ કરવાને કામ ચલાવવાનો, (ક) કંપની તરફથી સધળાં કામો, ખતો, દસ્તાવેજો કે પહેંચો કરી આપવાનો કે શિક્કો વાપરવાનો, (ઘ) કોઇ આપનારની નાદારીની બાબતમાં તેની દરેક સામે લેણી નીકળતી કાંઈ બાકી માટે પુરાવા આપવાનો, (ઙ) કંપની તરફથી કાંઈ ગિલ, હુડી, કે સીઈ લખવાનો, શિકારવાનો, કરવાનો કે તે પાછળ શેરો કરવાનો, (ગ) જરૂર જેટલાં નાણાંની રકમ કંપનીને, અવેજ તારણમાં આપીને કહાડાવાનો, (હ) મરનાર કોઇ આપનારનું લેટર્સ ઓફ એકમિનિસ્ટ્રેશન પોતાના હુદાને નામે લેવાનો, કે તેની પાસે માગતું હોય તે લેવાનો, (આઘ) કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાને, તેનો અવેજ વહેંચી આપવાને કે જરૂરી સધળી બાબતો કરવાનો અધિકાર છે

૧૮૦ કોર્ટની મંજૂરી કે દરમિયાનગીરી ઉપરના અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને છે એવું ઠરાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૧ કોર્ટની મંજૂરી વગર, ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર પોતાનું કામ કરવામાં પોતાને મદદ કરવાને કોર્ટ બાગળ ઉભા રહેવાનો હક હોય એવો એડવોકેટ કે અર્ટર્ની કે વકીલ નીમવાને સુખત્યાર છે.

૧૮૨ જે કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવતું હોય તેના ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરે ઠરાવેલી રીતે

ને થોડા યુદ્ધો રાખી તેમાં મીટીંગમાં અલેક્ષા કામ તથા એવી બીજી નોંધ દાખલ કરાવવી, તે કોઇ લે-
જુદાર કે ફાળો આપનાર તપાસવાને મુખત્યાર છે.

૧૮૩ લિક્વિડેટરે, કંપનીના અવેજનો વહીવટ કરતી વખતે, કોઇ પણ જનરલ મીટીંગમાં કરેલા
ઠરાવ યુર જે કાંઈ હુકમ કરવામાં આવે તે પ્લાનમાં રાખવા જોઇએ. લેજુદાર કે ફાળો આપનારની ઇચ્છા
જાણવા માટે તેમની જનરલ મીટીંગ બોલાવવાને તેને અધિકાર છે. લિક્વિડેટરે, અવેજનો વહીવટ કરતી
વખતે કે તે લેજુદારોમાં વહેંચી આપતી વખતે પોતાની મુખત્યારી ચલાવવી જોઇએ. તેના કોઇ ચુકાદા
કે કામથી કોઇને નુકશાન થાય તો તેણે કોર્ટની અરજ કરવી. અને તે કામ કે ચુકાદો કાયમ રાખવાનો,
રદ કરવાનો કે ફેરવવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૮૪ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી, જેમ અને તેમ જટલી ફાળો આપનારાઓની
યાદી નક્કી કરવી. અને મેમ્બરોનું રજીસ્ટર દુરસ્ત કરવાનો તેને અધિકાર છે. અને કોર્ટે કંપનીનો અવેજ
એકઠો કરાવીને કંપનીની જોખમદારી વાળી નાંખવામાં વપરાવવો, (૨) યાદી નક્કી કરતી વખતે કોર્ટ પો-
તાના હકથી ફાળો આપનારા અને બીજાના વારસ વકીલ હોવાથી કે કરજ આપવાને પાત્ર હોવાથી ફાળો
આપનારા હોય તેને જુદા કહાડવા.

૧૮૫ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી હરકોઇ વખતે કંપનીના ફાળો આપનારની
યાદીમાં ફાળો આપનારમાં જેનાં નામ હોય તેને, તથા કોઇ ટ્રસ્ટીને, રિસીવરને, સરફને, એજન્ટને કે
કંપનીના અમલદારને તેના હથેમાં જે રકમ, મીલકત કે અવેજ હોય તે તાબડોતોબ કોર્ટ ફરમાવે તે
સુદતમાં લિક્વિડેટરને આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૮૬ કામ બંધ કરવાના હુકમ પછી, ફાળો આપનારની યાદીમાં જેનાં નામ હોય તેને જે કોલ
કર્યા હોય, તે બાબત જે નાણું તેણે આપવાનું હોય તે સીવાય તેની પાસે કંપની રૂપીઆ મંગતી હોય
તે રૂપીઆ આ હુકમમાં ફરમાવેલી રીતે આપવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. (૨) અનલીમીટેડ
કંપનીની બાબતમાં કંપની પાસે ફાળો આપનારા જે માણસ રૂપીઆ માગતો હશે, તે કોર્ટ મજરે
અપાવવાને મુખત્યાર છે પણ જો તે મેમ્બર હોય અને કાંઈ ગિરિફત કે નફા બાબત રૂપીઆ માગતો
હોય તો તે મજરે અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર નથી. અને અનલીમીટેડ કંપનીની બાબતમાં, અનિયમિત
જોખમદારીવાળા ડિરેક્ટરને તેવા પ્રકારની છુટ આપવાને મુખત્યાર છે. પણ લીમીટેડ કે અનલીમીટેડ
મજે તે કંપનીની બાબતમાં માગનારના ચુકતે હિસાબે રૂપીઆ આપ્યા પછી, ફાળો આપનાર રૂપીઆ
માગતો હોય તો તે આગળ જતાં કાંઈ કોલ થાય તેમાં મજરે અપાવવાને અધિકાર છે.

૧૮૭ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી, ને કંપનીનો અવેજ જોઇએ તેટલો છે કે
નહિ તેની તજવીજ કરીને નક્કી કર્યા પહેલાં, કે પછી, ફાળો આપનારની યાદીમાં જેનાં નામો હોય
તેમને, તેઓની જોખમદારી હોય તેટલે સુધી હેલ લખેલાં કારણુ સાફ કોલ કરવાનો કે કોલના રૂપીઆ
આપવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર હરકોઇ વખતે કોર્ટને છે.

૧૮૮ ફાળો આપનારા જે સખસની પાસે કે ખરીદદારની પાસે કંપની રૂપીઆ માગતી હોય તે,
તેણે ઓશીશીયલ લિક્વિડેટરને આપવાને બદલે પ્રસંગ પ્રમાણે બંગાલ બેંકમાં, કે મદ્રાસ બેંકમાં, કે
તે બેંકની કોઇ બ્રેચમાં એક્સિયલ લિક્વિડેટરને ખાતે ભરવા એવો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૮૯ કંપનીનું કામ બંધ કરતી હોય ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, બંગાળ, મદ્રાસ કે મુંબઇ બેંકમાં કે
તેમની શાખામાં ભરેલું સધળું નાણું, બિયો, હંડીઓ, ચીઠ્ઠીઓ કે બીજી સીક્યુરીટી બાબતમાં કોર્ટના
હુકમને પાત્ર થશે.

૧૯૦ કોર્ટે ફાળો આપનાર સખસને કરેલો હુકમ-તેમાં જે બીજી બાબતો લખી હોય તે સધળા
અખસોની વિશ્લેષણે ખરેખરી લખી છે એ વાત બાબત નિરૂપણ પુરાવો છે અમ સમજવું.

૧૯૧ જે લેજુદારોએ પોતાનું લેણું કે દાવો જે મુદતોની અંદર સાબીત કરવું જોઇએ, નહીં તો તે
પહેલાં થયેલી વહેંચણીમાં તેને ફાઇદો નહીં મળે, તેવી સુદત ઠરાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૯૨ ફાળો આપનારાઓના મહિમાહેના હક કોર્ટે ઠરાવવા અને જેનો હક હોય તેમને ફાજલ
અવેજ વહેંચી આપવો.

૧૯૩ જોખમદારી આદા કરવાને જોઇએ તેટલો અવેજ નહોં હોય તો, કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવેલા અર્થે કંપનીના અવેજમાંથી આપવાનો કોર્ટ હુકમ કરી શકે છે.

૧૯૪ કંપનીનું કામ છેક બંધ થઇ રહ્યા પછી કોર્ટે આ હુકમની તારીખથી કંપની ભાગી નાંખી એવો હુકમ કરેલો. તે હુકમની તારીખથી પંદર દીવસની અંદર ઓફિશિયલ લીકવિડેટર રજીસ્ટ્રારને તે આખત રીપોર્ટ કરેલો અને તેણે નોંધ કરવી. જો તેમાં લિક્વિડેટર કસ્ટર કરે તો દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૧૯૫ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી કોર્ટને કંપનીની માલ મિલકત જેની પાસે હોય તેને સમન કરીને બોલાવવાનો, તેના સોગન ઉપર જુલાય લખી લેવાનો, ફરતાવેજ હાજર કરવાનું ફરમાવવાનો અને હક ગાખતની સધળી તકરારો નીકાલ કરવાનો અધિકાર છે. જો તે સમન કર્યા છતાં હાજર ન થાય તો તેને પકડીને બોલાવી મંગાવવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૯૬ જ્યારે કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કર્યો હોય અને તે કંપનીને પ્રવર્તાવવામાં કે બનાવવામાં કોઇ માણસે દગો કર્યો છે કે કંપની બની ત્યારથી તેના સંબંધમાં કોઇ ડિરેક્ટર કે બીજા ઓફીસરે દગો કર્યો છે એવો પોતાનો અભિપ્રાય છે એવું જણાવીને લીકવિડેટર અરજી કરી હોય ત્યારે તેમાં જેણે ભાગ લીધો હોય તેવા પ્રવર્તક ડિરેક્ટર મેનેજરની બહાર રીતે સંબંધમાં સોગન ઉપર જુલાય લેવી એવો કોર્ટ હુકમ કરી શકે. આ વખતે લિક્વિડેટરે ભાગ લેવો તેમ લેણુદાર કે ફાળો આપનાર પણ તે તપાસમાં ભાગ લઇ શકે છે.

૧૯૭ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરે તે પહેલાં કે પછી કોઇ પણ વખતે કોઇના રૂપિયા ન પડે તે માટે કોઇ કંપનીના ફાળો આપનાર સખસ બ્રિટિશ ઇન્ડિયા મુકાને જનાર છે કે નાથી જનાર છે, કે પોતાની માલ મિલકત દુર કરનાર કે સંતાડનાર છે એવું સાખીત થાય તો તેને પકડાવવાનો ને તેની છૂટા, કામગણીના કે તેની જંગમ મિલકત જપ્ત કરાવવાનો, ને પોતે હુકમ કરે ત્યાં સુધી તેઓને સહીસલામત રખાવવાનો અધિકાર કોર્ટને છે.

૧૯૮ આ આકટ ઉપરથી કોર્ટને આપેલા અધિકાર ઉપરાંત અધિકાર છે એમ સમજવું.

૧૯૯ આ આકટ પ્રમાણે કોર્ટે હુકમ કર્યા હોય તે, તે કોર્ટમાં કોર્ટે કરેલાં હુકમનામાં જે રીતે અમલમાં લાવવાનો અધિકાર છે તેજ રીતે અમલમાં લાવવાનો કોર્ટને અખત્યાર છે.

૨૦૦ કોઇ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કે તે કામ બંધ કરવાનું ચાલતું હોય ત્યારે જે કોઇ હુકમ કોર્ટે કર્યો હોય તે હુકમ, જે કોર્ટને બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનની બીજી જગ્યામાં હકુમત હોય તે કોર્ટે અમલમાં લાવવો.

૨૦૧ એક કોર્ટે કરેલો હુકમ બીજી કોર્ટ પાસે અમલમાં લાવવો હોય ત્યારે તે હુકમની સહીચાળી નકલ, તે કોર્ટના અમલદાર આગળ હાજર કરવી. એટલે તે બીજી કોર્ટે તે હુકમ જાણે પોતે કર્યો હોય તે રીતે અમલમાં લાવવાને બંદોબસ્ત કરવો.

૨૦૨ કંપનીનું કામ બંધ કરવાના કામમાં કોર્ટે કોઇ પણ હુકમ કર્યો હોય તેની દૂરી તપાસ કરવી હોય કે તે ઉપર અપીલ કરવી હોય તે, તેજ કોર્ટે કરેલા પોતાના મુકદમાના હુકમ ઉપર જે રીતે થાય છે, તેજ રીતે અને તેજ સરતે કરવી.

૨૦૩ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર હેઠળ લખેલા પ્રસંગેએ, એટલે:-

(૧) કંપની ચાલુ રાખવાની મુદત આર્ટિકલમાં ઠરાવી હોય તે મુદત પુરી થાય ત્યારે, કે કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો જનરલ મીટિંગમાં કર્યો હોય ત્યારે, (૨) કંપનીનું કામ રાજ પુશીથી બંધ કરવાનું કંપની ઠરાવે તો; (૩) કંપનીની જોખમદારીના સબબથી તે કામ ચલાવવાને અશક્ત હોય તો.

૨૦૪ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરવાનો જે વખતે ઠરાવ પસાર થયો તેજ વખતે બંધ કરવાની વાત શરૂ થઇ એવું સમજવું.

૨૦૫ કોઇ કંપનીનું કામ રાજપુશીથી બંધ કરવામાં આવે ત્યારે બંધ કરવાનું શરૂ થયા પછી, કંપનીએ પોતાનું કામકાજ ચલાવવું નહિ. પણ ફાપદો થાય તેવું કામ ચલાવવાની જરૂર હોય તે ચલાવવું.

૨૦૬ કંપનીનું કામ રાજપુશીથી આટોપીને અંધ કરવાનો હાવ કર્યો હોય તે આખતની નોટીસ તે હાવ પસાર થયા પછી દસ દિવસની અંદર સરકારી ગેઝીટમાં ને તે ડિસ્ક્રીક્ટના વર્તમાનપત્રમાં છપાવીને પ્રસિદ્ધ કરવો. (૨) જે કંપની તેમ કરવામાં કસુર કરશે તેનો દરેક દિવસ અદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૦૭ કંપનીનું કામ રાજપુશીથી અંધ કરવામાં આવ્યા પછી હેડંગ લખેલાં પરિણામ થશે.

(૧) કંપનીનો અવેજ કંપનીની જોખમદારી હોય તે અચાનક સરખે ભાગે વાળવામાં વાપરવો, તેમ કર્યા પછી તે કંપનીના હક કે હિત સંબંધ હોય તે પ્રમાણે તેઓને વહેંચી આપવો. (૨) તે કામ સાફ લિ-ક્વિડેટર નીમવા, અને તેને મહેનતાણું આપવાનું હાવવું. (૩) લિક્વિડેટર નીમ્યા પછી, ડિસ્ક્રીક્ટર નીમ્યા પછી, ડિસ્ક્રીક્ટરના અધિકાર અંધ થશે. (૪) કોર્ટ કંપનીનું કામકાજ અંધ કરે તે કામમાં લિક્વિડે-ટરને જે અધિકાર છે તે સઘળા અધિકાર તે ચલાવવાને મુખત્યાર છે. (૫) કંપનીનો ફાળો આપનારાઓ-ની યાદી હાવી નહીં કરવાના કે કાલ કરવાના અધિકાર લિક્વિડેટરને છે.

૨૦૮ રાજપુશીથી કામ અંધ કરવાની આખતમાં લિક્વિડેટર પોતાની નિમણૂક થયા પછી તે આખતની નોટીસ એકવીસ દિવસની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી. જે તેમાં કસુર કરે તો દરેક દિવસ અદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૨૦૯ રાજપુશીથી કામકાજ અંધ કરવાના કામમાં કંપનીએ નીમેલા દરેક લિક્વિડેટર, પોતાની નિમણૂક પછી સાત દિવસની અંદર, કંપનીના લેણદારોને ટપાલ માર્ગે નોટીસ આપવી કે લેણદારોની મીટીંગ તેની નિમણૂક પછી એકવીસ દિવસથી ઓછા, અને મહીના કરતાં વધારે ન હોય તેવા દિવસે ભરવામાં આવશે. મીટીંગ કરવાની જગ્યા અને વખત તેમાં હાવવાં.

૨૧૦ રાજપુશીથી કામકાજ અંધ કરવાના કામમાં કંપનીએ લિક્વિડેટર નીમ્યા હોય તે મરી જવાથી કે રાજનામું આપ્યાથી જગ્યા ખાલી પડે તો તે જગ્યા જનરલ મીટીંગ બોલાવીને ભરી નાંખ-વાનો કંપનીને અધિકાર છે.

૨૧૧ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી અંધ થવાનું હોય ત્યારે લિક્વિડેટર નીમવાનો અખત્યાર તેના લેણદારોને સોંપવાને કંપનીને અધિકાર છે.

૨૧૨ કંપનીએ પોતાના લેણદારોની વચ્ચે કરેલો કોઈ પણ અંદોષસ્ત મંજુર થયેલો હશે તો કંપનીને અને કંપનીના લેણાની કીંમતના કે લેણદારોની સંખ્યાના પ્રમાણમાં ત્રણ ચતુર્થાંશ લેણદારો કબુલ હશે તો અંધન કરી શકે.

૨૧૩ કંપનીની માલ મિલકત વેચવાના અવેજમાં શેર વીગેરે લેવાનો લિક્વિડેટરને અધિકાર છે.

૨૧૪ જે કોઈ મેમ્બર નાકબુજ હોય તેનો હિત સંબંધ ખરીદ કરવા સાફ આપવાની કિમ્મત એકમત થઈ હાવવાનો અધિકાર છે. તકરાર આખત લવાઈની મારફતે નીકાલ કરવો.

૨૧૫ કામકાજ અંધ કરવાની આખતમાં કાંઈ તકરાર નીકળે તે આખત લિક્વિડેટરને કોઈ ફાળો આપનારને કે લેણદારને કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે. કોર્ટ તેવી અરજીનો યોગ્ય નિકાલ કરી યોગ્ય હુકમ કરવો.

૨૧૬ કંપનીની મંજુરી લેવા સાફ વખતો વખત જનરલ મીટીંગ બોલાવવાને લિક્વિડેટરને અધિકાર છે.

૨૧૭ રાજપુશીથી કામકાજ અંધ કરવાના દરેક કામમાં કામ અંધ થયા પછી તુરત લિક્વિડેટરે તે કામ કેવી રીતે અંધ કર્યું તથા કંપનીની માલ મિલકતની કેવી રીતે વ્યવસ્થા કરી તે આખતની હકીકત તૈયાર કરી તે બહુ કરવા સાફ કંપનીની જનરલ મીટીંગ તેણે બોલાવવી. ને મીટીંગ ભરાયા આખત એક પત્રક તેણે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવું. તે પત્રક ફાઇલ કરવામાં આવે કે તુરત તેણે નોંધવું. તે પત્રક નોંધાયા પછી ત્રણ મહીના પુરા થયે કંપની ભાગી ગઈ એવું સમજવું.

૨૧૮ કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને અંધ કરવાનો અર્થ કંપનીના અવેજમાંથી આવના લાયક થશે.

૨૧૯ લેણદારના કે ફાળો આપનારાના હકને કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને અંધ કર્યા-થી હરકત થશે નહિ.

૨૨૦ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું ચાલુ હોય ત્યારે કોર્ટ એવું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે કે કામકાજ રાજપ્રુશીથી આટોપીને બંધ કરતી વખતે જે જે કામ ચાલ્યા હોય તે સઘળાં કામો કે તેમાંનાં હરકોઈ કામો બહાલ રાખવાં.

૨૨૧ કંપનીએ રાજપ્રુશીથી કામ બંધ કરવાનો ઠરાવ કર્યો હોય ત્યારે, કોર્ટ પોતાની દેખરેખ હેઠળ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનું કામ ચલાવવાનો હુકમ કરી શકે છે.

૨૨૨ કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાની અરજ આવે તો તે અરજ, કોર્ટની પાસે કામકાજ આટોપીને બંધ કરાવવાની અરજ છે એવું સમજવું.

૨૨૩ કંપનીનું કામકાજ કોર્ટને આટોપીને બંધ કરવું કે દેખરેખ હેઠળ બંધ કરવું તે ઠરાવતી વખતે લેણદારોની અને ફાળો આપનારાની ધ્રુષ્ટા ઉપર કોર્ટે ધ્યાન આપવાનો અધિકાર છે.

૨૨૪ દેખરેખ હેઠળ કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે લિક્વિડેટરો નીમવાનો અથવા બરતરફ કરવાનો કોર્ટે અધિકાર છે.

૨૨૫ દેખરેખ હેઠળ કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે લિક્વિડેટર, કોર્ટ જે નિર્ણય ઠરાવ્યા હોય તેને પાત્ર કંપનીનું કામકાજ રાજ પ્રુશીથી બંધ કરવાની બાબતમાં જે અધિકાર ચલાવત તે જ રીતે સઘળા અધિકાર કોર્ટની મંજૂરી વગર ચલાવવાને લિક્વિડેટર મુખત્યાર છે.

૨૨૬ દેખરેખ હેઠળ કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે વૉલંટરી લિક્વિડેટરોને ઓરીસી-યલ લિક્વિડેટરો નીમવાને કોર્ટે અધિકાર છે.

૨૨૭ કંપનીનું કામકાજ રાજપ્રુશીથી બંધ કરવામાં આવે ત્યારે તે બંધ કરવા પછી લિક્વિડેટરને કે તેની મંજૂરીથી શેર તબદીલ કર્યા હશે તે તબદીલીના લેખ સિવાય બીજા સઘળા તબદીલીના લેખ, અથવા કંપનીના મેમ્બરોની રિયાતમાં થયેલો દરેક ફેરફાર રદ થશે.

૨૨૮ કામકાજ બંધ કરવું હોય તે દરેક પ્રસંગે, કોર્ટ બનાવ અને ત્યારે આપવાનાં દેણાં કે કંપની ઉપરના દાવા કંપની સામે સાબીત કરવા પડશે, ને તેના અને ત્યાં સુધી બાજબી અંદાજ કાઢવો.

૨૨૯ નાદાર કંપનીઓનું કામ કાજ આટોપીને બંધ કરવામાં નાદારી બાબતની કાનુનો લાગુ પડે.

૨૩૦ કામકાજ આટોપીને બંધ કરતી વખતે હેઠળ લખેલું કરજ બીજા સઘળા કરોનેની અગાઉ આપવું જોઈએ.

(અ) સરકારને સ્થાનિક અધિકારને અપવાનું સઘળું મહેસુલ, કર, ધારા, વેરા, જે તારીખે કંપની પાસેથી લેણા થયા હોય તેની અગાઉના બાર મહીનામાં લેણા અને આપવા લાયક થયા હોય તે (બ) તે તારીખ અગાઉ લગતના બે મહીનામાં કંપનીની ચાકરી કર્યા બાબત હરકોઈ ચાકર નોંકરના રોજ કે પગાર જે હળર રૂપીઆથી વધારે નહીં હોય તે (ક) તેમ મંજૂરનો કે કામ કરનારનો રોજ પાંચસે રૂપીઆથી વધારે નહીં હોય તે,

(ર) ઉપર કહેલાં કરજના પરસ્પર હક એક સરખા ગણાશે તે, અવેજ પુરતો હોય તો પુરેપુરાં ચુકવી આપવાં. પુરો ન હોય તો સરખા પ્રમાણમાં તે ઓછાં કરવાં જોઈએ. (૩) જે રકમ કામકાજ બંધ કરવાના અર્થે ખુટણુ સાફ જરૂર હોય તે રાખીને જેટલે સુધી અવેજ પુરતો હોય તેટલે સુધી ઉપર કહેલાં કરજ તરતજ પતાવવાં જોઈએ.

૨૩૧ જે જે તબદીલી માલ સ્થાપિત કરવો તે નાદાર થાય એટલે કપટ ભરેલી અથવા મળવા સાફ કર્યું હોય એવું માનવામાં આવતાં તે કંપનીનું કામકાજ બંધ થતું હોય ત્યારે તેના લેણદારોને કપટ ભરેલી અથવા મળવા સાફ કર્યું છે એવું સમજવું અને તે વ્યવહારોપયોગી થશે નહીં. (૨) કંપનીનું કામ રાજપ્રુશીથી બંધ કરવામાં આવે કે કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ આટોપાઈને બંધ થાય તે પ્રસંગે કરવા ઠરાવ કર્યો હોય તે, એકાદા સખસની નાદારીના કૃત્ય જેવું કૃત્ય છે એમ આ કલમના કારણુ સાફ સમજવું. (૩) કંપનીએ કોઈ તબદીલી લેણદારોના કાયદા સાફ ટ્રટીઓને કરી આપ્યા હશે તે રદ થશે.

૨૩૨ (૧) કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ કે કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ બંધ થતું હોય ત્યારે કામ બંધ કરવા માંડ્યા પછી કોઈ જમ્મી કે માગણીને પેટે કબજે લેવાનું કે બજાવણી કોર્ટની રજા વગર કંપનીનાં

ઈસ્ટ કે માલમતા ઉપર કરી હશે. તે રદ ખાતલ થશે. (૨) સરકારે ચલાવેલાં કામને આ કલમ હાથ પડતી નથી.

૨૩૩ કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવતું હોય ત્યારે તે બંધ કરવા માંડ્યા પછીના ત્રણ મહીનાની અંદર, કંપનીની જવાબદારી કે મિદકત ઉપર કરવામાં આવેલા ફોર્સીંગ ચાર્જ, તે ક્યાં પછી તરતજ કંપની દાર હની એમ સાબીત થાય નહિ. ત્યાં સુધી ચાર્જ કરતી વખતે કે તે પછી ચાર્જના અવેજમાં કંપનીને આપવામાં આવેલી સેંકડે પાંચ ટકા બાજ સુદાની રોકડ રકમ સિવાયની બીજી રકમના સંબંધમાં બ્યવહારોપયોગી ગણાશે નહિ.

૨૩૪ કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ, કે કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ કે રાજપ્રુશીથી બંધ થતું હોય, ત્યારે કંપનીના અસાધારણ ઠરાવના આધારે લિક્વિડેટર નીચેની કોષ ખાતે કરવાને મુખત્યાર છે.

(૧) કોષ પશુ વર્ગના લેણદારોનાં માગણાં પુરેપુરાં ચુકવવાને (૨) લેણદારો જેડે કોષ પશુ તોડ જેડ કે બદોબરત કરવાને (૩) કબજ કરવામાં આવે તે સરતેએ કોષ પશુ કાલ, કરજ, જવાબદારી કે દાવાનું તોડ જેડ કરવાને કે તારણ લેવાને કે સંપૂર્ણ ફરગતી આપવાને મુખત્યાર છે. (૨) આ કલમની રૂયેના અધિકાર લિક્વિડેટરે કોર્ટના નિર્ણયને પાત્ર રહીને ચલાવવા.

૨૩૫ કોષ કંપની પ્રવર્ત્તિવવામાં ભાગ લેનાર, કે ડિરેક્ટર કે મેનેજર કે લિક્વિડેટરે કે કોષ અમલદારે કંપનીનું લેણું કે માલ મિદકત ગેરવાજબી કામમાં વાપરી છે કે વિશ્વાસઘાત કયો છે, એવું કંપનીનું કામકાજ બંધ કરતી વખતે જણાઇ આવે, ત્યારે જેણે તે પ્રમાણે કર્યું હોય તે નુકશાનના ખદલામાં કોર્ટને વાજબી દેખાય તેટલી રકમ કંપનીના અવેજમાં તેની પાસે આપવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

(૨) જે તે ગુન્હા માટે ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાને યોગ્ય હોય તોપણ આ કલમ હાથ પડશે.

૨૩૬ જે કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવામાં આવતું હોય તેના કોષ ડિરેક્ટર, મેનેજર, અમલદાર કે ફાળો આપનાર, કોષ પશુ સખસનું નુકશાન કરવા સાર કે ઠપવા સાર, કંપનીની કાંઇ છુકનો, કાગળ પત્રનો, સિક્કુરીટીનો નાશ કરશે, કાપશે, કે ફેરફાર કરશે, કે તે ખોટા કરશે કે કપટથી સંતાડશે કે કંપનીના હિસાબની કોષ રજીસ્ટર છુકમાં કે દસ્તાવેજમાં કંઈ ખોટો કે દગલખાજ ભરેલો મજકુર દાખલ કરશે કે દાખલ કરવામાં સામેલ થશે, તે ગુન્હો કરનારા દરેક માણસને સાત વરસ સુધી કેદની શિક્ષા થશે અને વળી તે દંડને પશુ પાત્ર થશે.

૨૩૭ ગુન્હો કરનારા કંપનીના ડિરેક્ટરો વિગેરે ઉપર ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાનું ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને ફરમાવવાને અને ફરીઆદીનો ખર્ચ કંપનીના અવેજમાંથી આપવા ખાતલ હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૩૮ આ આક્ટ પ્રમાણે કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવામાં જે વાત ઉત્પન્ન થાય તેની તપાસણી આ આક્ટ પ્રમાણે સોગન ઉપર કરવાને અધિકાર છે તેમાં કોષ માણસ જણી જેઇને પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક ખોટી સાહેદી પુરે તેને સાત વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે. વળી તે દંડને પાત્ર થશે.

૨૩૯ લેણદારોની અથવા ફાળો આપનારાઓની ઇચ્છાઓ નક્કી જણવા ખાતર મીટીંગ ખેલાવી કામ ચલાવવાનું ફરમાવવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪૦ કંપનીનું કામકાજ બંધ થતું હશે ત્યારે કંપનીના અને લિક્વિડેટરના દસ્તાવેજોમાં જે વાતો લખી હશે તેના ખરાપણા ખાતલ તે દસ્તાવેજો કંપનીના ફાળો આપનારાઓની વચ્ચે પ્રથમ ફરીનીય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૨૪૧ કંપનીના દસ્તાવેજો તેના લેણદારો તથા ફાળો આપનારાઓને જોવા દેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪૨ કંપનીનું કામ બંધ કર્યું હશે ને કંપની ભાગી જવાની હશે ત્યારે કંપનીના અને લિક્વિડેટરના સહળા દસ્તાવેજોની બ્યવસ્થા, જે કંપનીનું કામ કોર્ટ બંધ કર્યું હોય તો કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે ને રાજપ્રુશીથી બંધ કર્યું હોય તો કંપની અસાધારણ ઠરાવ કરીને ફરમાવે તે રીતે કરવી.

(૨) કંપની ભાગી ગયાની તારીખથી ત્રણ વર્ષ થઇ ગયા પછી તે દસ્તાવેજોમાં મારો સંબંધ છે એમ જે માણસ દાવો કરતો હોય તેને તે દસ્તાવેજો મળે નહીં તે કારણ સાફ કંપની, લિક્વિડેટર કે જેને દસ્તાવેજ સોંપ્યા હોય તેને માથે કાંઈ જોખમદારી રહેશે નહિ.

૨૪૩ કંપની ભાગી નાંખ્યા પછી લિક્વિડેટરે, કે તેમાં હિતસંબંધ ધરાવતા જે સખસે તે કારણ સાફ અરજ કરી હોય તે ઉપરથી, કંપની ભાગી નાંખ્યાની તારીખથી એ વર્ષની અંદર કોઇ પણ વખતે ફાઈન થોગ્ય લાગે તે સુરતે કંપની ભાગી નાંખ્યાનું રદ કરાવવાનો હુકમ કરવાનો ફાઈન અધિકાર છે. જે સખસની અરજ ઉપરથી હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તેણે હુકમની તારીખથી ૨૧ દિવસની અંદર તે હુકમની નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઈલ કરવી. તેમ કરવામાં કસુર કરે તે પચાસ રૂપીયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૨૪૪ કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં જે એક વર્ષની અંદર તે કામ પુરૂ ન થાય તો લિક્વિડેશનમાં નું કામકાજ ને રિથિતિ બાજતની વિગતોવાળી હકીકત, લિક્વિડેટરે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઈલ કરવી.

૨૪૫ આર્ડિવિટ લેવાનો જેને કાયદેસર અધિકાર હોય એવી કોઇ ફાઈલ, જડજ કે માણસની આગળ સમ બાદને આર્ડિવિટ કરવાનો અખત્યાર છે.

૨૪૬ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવા માટે, ભડોળ ઓછો કરવા માટે કે કંપનીના શેરોના પેટા વિભાગ પાડવાના હરાવોને અમલમાં લાવવા માટે, જે રીતે કામ ચલાવવું જોઈએ તે રીત સંબંધમાં, દીવાની કામ ચલાવવાના કાયદાને બંધ બેસતી કાનુનો ધડવાનો હાથકોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪૭ બંધ થયેલી કંપનીને રજીસ્ટ્રાર તે બાજતની તપાસ કરીને રજીસ્ટરમાંથી કાઢી નાંખવાને મુખત્યાર છે.

૨૪૮ કંપની નોંધવાના કામ માટે સરકાર થોગ્ય ધારે તે જગાએએ ઓફિસો રાખવી, કંપનીની નોંધેલી ઓફિસ જે પ્રાંતમાં સ્થપાઇ હોય તે ઓફિસ સિવાયની બીજી જગાએ કોઇ પણ કંપનીને નોંધવી નહિ. (૨) કંપની નોંધવા માટે રજીસ્ટ્રારે વિગેરે નીમવાને ને તેમના કામકાજ માટે નિયમો હરાવવાને (૩) ને તેમના પગારો હરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે. (૪) કંપની નોંધવા સાફ જરૂર હોય તે દસ્તાવેજ ખરા છે એવો દાખલો આપવા સાફ રીકો કરાવવાનો હુકમ કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. (૫) રજીસ્ટ્રારે રાખેલા દસ્તાવેજ એક રૂપીયા સુધીની જે ફી હરાવે તે ભરીને જોવાનો કોઇ પણ સખસને અધિકાર છે.

૨૪૯ પહેલા પરીશિષ્ટના બ કોષ્ટકમાં લખેલી જુદી જુદી બાજતના સંબંધમાં લખેલી જુદી જુદી શી ગવર્નર જનરલ ધન કૌન્સિલ વખતો વખત જે ઓછી શી હરાવે તે શી રજીસ્ટ્રારને આપવી, (૨) રજીસ્ટ્રારે તે શીનો સરકારને હિસાબ આપવો.

૨૫૦. અગાઉના કંપનીઓના આકટ પ્રમાણે જે કંપનીઓ થઇ હોય તે કંપનીઓ આ આકટ પ્રમાણે નોંધી હોય તે પ્રમાણે આ આકટ લાગુ પડશે. પણ પહેલા પરીશિષ્ટમાંના કોષ્ટક અને કોઇ મજબુર તેમને લાગુ પડશે નહિ.

૨૫૧. અગાઉના કંપનીઓના આકટો પ્રમાણે નોંધેલી હોય પણ કરી ન હોય તે કંપનીઓને આ આકટ પ્રમાણે નોંધી હોય ને કરી ન હોય તે કંપનીઓની માફક આ આ આકટ લાગુ પડશે.

૨૫૨. સન ૧૮૫૭ ના ૧૯ મા અને સને ૧૮૬૦ ના ૭ મા આકટની રૂયે કોઈ કંપની નોંધી હોય તે કંપનીને પોતાના શેર, જે રીતે આજ સુધી ચાલતી આવી હોય તે રીતે કે પોતે ફરમાવે તેવી બીજી કોઇ રીતે બીજાના નામ ઉપર ચલાવવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૮ ભા-આ આકટ પ્રમાણે નોંધવાનો અધિકાર જે કંપનીઓને આપ્યો હોય તે કંપનીઓ બાજત.

૨૫૩. આ કલમમાં લખેલા ને સમાયલા અપવાદો અને હરાવોને પાત્ર, સાત કે વધારે મેંઅરવાળી જે કોઇ કંપની સને ૧૮૮૨ ના મે મહીનાની ૧ લી તારીખે વિદ્યમાન હોય અને જે સને ૧૮૫૭ ના ૧૬ મા અને ૧૮૬૦ ના ૭ મા આકટની રૂયે નોંધી હોય તેવી કોઇ કંપની અને તે તારીખ પછી પા-

લિમિટેડના કોઇ આક્ટ પ્રમાણે રચાયેલી કે કાયદેસર રીતે થયેલી, સાત કે વધારે મેમ્બરોની અનેલી કોઇ પણ કંપનીને આ આક્ટની રૂએ કંપની તરીકે નોંધવાનો અધિકાર છે. તે કંપનીનું કામ અંધ કરાવવાના હેતુથી કે નોંધ કરવામાં આવી છે એવા કારણથી ગેરકાયદેસર થશે નહિ. પણ જે કંપનીના મેમ્બરોની જવાબદારી સરકારના આક્ટ ઉપરથી નિયમિત કરેલી હોય અને જે જોઇન્ટ સ્ટોક કંપની ન હોય તે કંપની આ કલમ પ્રમાણે નોંધાવવી નહીં, જે કંપની ૧૮૮૨ ના કંપનીના આક્ટ પ્રમાણે નોંધાઇ હોય તેને આ કલમ પ્રમાણે નોંધવી નહીં.

૨૫૪. જોઇન્ટ સ્ટોક કંપની એટલે જે કંપનીનો કાયમનો ભરેલો ભાંડો હોય ને જેના ઠરાવેલા શેર કરેલા હોય ને તે ખીજના નામપર ચઢે તેવા હોય તે ભાંડોળના શેરના સ્ટોકના ધારણ કરનારા કંપનીના મેમ્બર થશે અને ખીજ કોઇ મેમ્બરો થશે નહિ એવા નિયમ ઉપર રચેલી હોય તેવી કંપની છે એમ સમજવું.

૨૫૫. હરકોઇ જોઇન્ટ સ્ટોક કંપની આ ભાગ પ્રમાણે નોંધાયા પહેલાં નીચેના દરતાવેજો રજીસ્ટ્રારને સ્વાધીન કરવા જોઇએ. નોંધવાની તારીખ પહેલાં છ દહાડા કરતાં અગાઉની ન હોય તેવી તારીખે જે માણસે તે કંપનીના મેમ્બરો હોય તેમનાં નામ, ઠેકાણાં, ધંધા, તેમના શેર અને તેના નંબરની યાદી (૨) કંપનીની રચના ને નિયમ આપતના આક્ટ અથવા ખીજ દરતાવેજ હોય તો તે, (૩) જે કંપની લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધવાનો દરોહો હોય તો, (અ) કંપનીના શેરનો ભાંડોળ, શેરની સંખ્યા, અને સ્ટોકની રકમ, દરેક શેર ઉપર કેટલા રૂપિયા ભરાયા છે તે, કંપનીના નામને છેડે “ લિમિટેડ ” આ શબ્દ લખીને કંપનીનું નામ એ વિગતોનું પત્રક.

૨૫૬. જોઇન્ટ સ્ટોક કંપની ન હોય તેવી કોઇ કંપની આ ભાગ પ્રમાણે નોંધાયા પહેલાં રજીસ્ટ્રારને, —તે કંપનીના ડિરેક્ટરોનાં નામો, તથા હમ ઠેકાણાં અને ધંધા લખેલી યાદી આપવી, અને (૨) તે કંપનીની રચના ને નિયમ આપતના કાયદા કે જે ખીજે દરતાવેજ હોય તેની નકલ; અને જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપનીની આપતમાં, તે રકમ જણાવનારા ઠરાવની નકલ પણ આપવી.

૨૫૭. કંપનીના મેમ્બરો કે ડિરેક્ટરોની જે યાદી કે કંપની સંબંધી ખીજ જે વિગત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં સ્વાધીન કરવાનું ફરમાવ્યું છે તે ઉપર તે યાદી કે વિગત ખરી છે એવો એકરાર કંપનીના કોઇ એ કે વધારે ડિરેક્ટરોએ કે ખીજ મુખ્ય અમલદારોએ કરવો જોઇએ.

૨૫૮. નોંધવા ધારેલી કંપની જોઇન્ટ સ્ટોક કંપની છે કે નહીં તે આપત ખાત્રી કરવા જે ચોગ્ય જણાય તેવો પુરાવો લેવાને રજીસ્ટ્રાર મુખત્યાર છે.

૨૫૯. સન ૧૮૮૨ ના મે મહીનાની ૧ લી તારીખે જે બેંકીંગ કંપની વિદ્યમાન હોય તે નિયમિત જોખમવાળી કંપની તરીકે પોતાને નોંધવાનો દરોહો રાખશે તેણે પોતાને ત્યાં જે માણસનું બેંકની પેટે ખાતું હશે તેને પોતાને નોંધાવવાના દરોહાની નોટીસ, નોંધાવ્યા પહેલાં ત્રીસ દહાડા અગાઉ આપવી.

૨૬૦. કોઇ કંપની લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધી ન હોય તો, અથવા નોંધ્યા પહેલાં શેર ધારણ કરનારાઓની જવાબદારી કોઇ આક્ટ ઉપરથી નિયમિત કરેલી હોય તો તે કંપની આ ભાગ પ્રમાણે નોંધવા આપત શી લેતી નહીં.

૨૬૧. કોઇ કંપનીને નિયમિત જોખમવાળી કંપની તરીકે આ ભાગ મુજબ નોંધવામાં આવે ત્યારે ‘ લિમિટેડ ’ એ શબ્દ તે કંપનીના નામનો ભાગ થશે એ પ્રમાણે નોંધાશે.

૨૬૨. કંપની શી આપીને નોંધાયા પછી, આ આક્ટ પ્રમાણે કંપની તરીકે સંસ્થાપિત થઇ છે એવું સરટીફિકેટ અને લિમિટેડ કંપની હોય તો તે લિમિટેડ કંપની છે એવું સરટીફિકેટ રજીસ્ટ્રારે પોતાની સહીનું આપવું. પછી તે કંપની સંસ્થાપિત થશે, ને તેના ગઝીવારો સિક્કો થશે.

૨૬૩. કંપની નોંધાવ્યા પછી, જે જંગમ કે સ્થાવર મિલકત કંપનીની હોય તે તેને ગ્રાપ્ત થશે.

૨૬૪. નોંધાયા પહેલાં કંપનીએ કે તેની સાથે જે કાંઇ કરજ કે જોખમદારી કે કરાર કરવામાં આવ્યા હશે તેને કંપની નોંધાયાથી બાધ આવશે નહિ.

૨૬૫. કંપનીએ કે તેના ઓફીસરે કે મેમ્બર કે તેની ઉપર જે ફરિયાદો કે કાયદાસર કામો ચલાવે

આ હોય તે કામો તે કંપની નોંધી ન હોત ને જે રીતે ચાલત તેજ રીતે ચલાવવા.

૨૬૬ કોઇ કંપની આ આકટ પ્રમાણે નોંધી હોય ત્યારે કંપનીની રચના બાબત જે ઠરાવ હશે, જે તે કંપની આ આકટ પ્રમાણે થયેલી હોત તો જેટલા મેમ્બરેન્ડમ કરવા પડત તે દાખલ કર્યા હોય, એવીજ રીતે અને એવુંજ પરિણામ આવે તે પ્રમાણે તે કંપનીની સરતો અને કાનુનો છે એવું સમજવું. અને આ આકટના સઘળા ઠરાવો તે કંપનીને, મેમ્બરોને ને ફાળો આપનારાઓને તે લેણદારોને લાગુ પડશે.

૨૬૭. આ કલમના ઠરાવોને પાત્ર, આ ભાગ મુજબ નોંધાયેલી કોઇ કંપનીનો વિશેષ ઠરાવ કરીને, ડીડ ઓફ સેટલમેન્ટને બદલે મેમ્બરેન્ડમ અને આર્ટિકલો દાખલ કરીને પોતાની રચનાનું સ્વરૂપ બદલવાનો અધિકાર છે.

૨૬૮. કોઇ કંપનીનું કામ બંધ કરવા બાબતની અરજી આવ્યા પછી અને કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પહેલાં કોઇ પણ વખતે કંપનીની ઉપર ચાલતું કામ કે ફરિયાદ ઓફ રાખવા કે નિયમિત કરવા બાબતના આ આકટના ઠરાવો, નોંધાયેલી કંપનીની બાબતમાં લેણદારો તેની અરજી કરી હોય તો, તે કંપનીના કોઇ ફાળો આપનારની સામે માટેલી ફરિયાદ તથા કાયદેસર કામને લાગુ પડશે.

૨૬૯. નોંધેલી કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી, કંપનીના કરજ બાબત તેની ઉપર કે ફાળો આપનાર ઉપર કોર્ટની પરવાનગી વગર કંઈ ફરિયાદ કે કામ આગળ ચલાવવું નહિ.

ભાગ ૯—નોંધેલી કંપનીઓનું કામ આટોપીને બંધ કરવા બાબત.

૨૭૦ ન નોંધેલી કંપની એ સંસ્થામાં સરકારના આકટથી સંસ્થાપિત થયેલી કોઇ રેલ્વે કંપની કે નોંધાયેલી કંપનીનો સમાવેશ થશે નહિ. પણ તે સિવાય મેમ્બરો કરતાં વધારે મેમ્બરોવાળા કોઇ પણ પંત્યાળા, એસોસીએશન કે કંપનીનો તે સંસ્થામાં સમાવેશ થશે.

૨૭૧ આ ભાગના ઠરાવોને પાત્ર કોઇ ન નોંધેલી કંપનીનું કામ આ આકટ પ્રમાણે આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૭૨ ન નોંધેલી કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવે ત્યારે જે માણસ કંપનીનું કરજ કે કંપનીની જવાબદારી વાળવાને ફાળો આપવાને લાયક હોય, તે દરેક માણસ ફાળો આપનાર છે એમ સમજવું.

૨૭૩ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવા બાબતની અરજી કર્યા પછી અને કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પહેલાં તે કંપની ઉપર ફરિયાદ તથા કાયદેસર કામ ચલાવવાનું બંધ કરવા બાબત આ આકટના ઠરાવો, ન નોંધાયેલી કંપનીની બાબતમાં તેની અરજી કોઇ લેણદારે કરી હશે, તે કંપનીના ફાળો આપનારા સખસની ઉપરની ફરિયાદો તથા કામને લાગુ પડશે.

૨૭૪ ન નોંધેલી કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ થયો હોય ત્યારે કોર્ટની પરવાનગી વગર તેની ઉપર કંઈ પણ ફરિયાદોનું કામ આગળ ચલાવવું નહીં.

૨૭૫ ન નોંધેલી કંપનીને કે કંપની ઉપર તેના સામાન્ય નામથી ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર નહીં હશે, તો તે કોર્ટ, તે કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ કરીને એવું ફરમાવવાને સુબત્યાર છે કે, જે રચાવર તથા જંગમ મિલકત, કે તેમના દાવા, હક કંપનીનીવતી તેના ટ્રસ્ટીના હશે તે સઘળા મિલકત તથા હિત સંબંધ કે હક ઓફિશિયલ ટ્રિબ્યુટેટરને તેના હુદાના નામથી સ્વાધીન થશે. અને સિવિલિયેટરને કોર્ટ ફરમાવે તે નુકસાનોનો બદલો આપ્યા પછી, તે મ.લ મિલકત બાબત કંઈ ફરિયાદ કરવાનો કે તેના જવાબ દેવાનો અધિકાર છે.

૨૭૬ ન નોંધેલી કંપની બાબત આ ભાગના ઠરાવ, કંપનીનું કામકાજ કોર્ટની પાસે આટોપાવીને બંધ કરાવવા બાબત આ આકટમાં પાછળ ઠરાવ કરેલા છે. તે ઉપરાંત પછી કર્યા છે એવું સમજવું.

ભાગ ૧૦ મો. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર સ્થાપેલી કંપનીઓ.

૨૭૭ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર સંસ્થાપિત થયેલી જે કંપની આ આકટની શરૂઆત વખતે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પોતાના કામકાજની જગ્યા હોય અને આ આકટની શરૂઆત પછી આવી જે દરેક

કંપની પ્રિન્ટિંગ પ્રિન્ટિંગમાં એવી કામકાજની જગ્યા સ્થાપે તે દરેક કંપનીએ, આ આક્ટની શરૂઆત પછી છ મહિનાની અંદર અને કામકાજની જગ્યા સ્થાપવાની એક મહિનાની અંદર જે પ્રાંતમાં જગ્યા સ્થાપી હોય તે પ્રાંતના રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નીચેની બાબતો ફાઇલ કરવી:—

તે કંપનીના આર્ટર, સ્ટાટ્યુટો, મેમોરેન્ડમ અને આર્ટિકલોની દાખલાવાળી નકલ, કંપનીની રચના કરનારો લેખ, કંપનીની નોંધણી મુખ્ય એજિસ્ટ્રો પત્રો, કંપનીના ડિરેક્ટરો કે મેનેજરોની યાદી.

ભાગ ૧૧ મા—પુરવણી ઠરાવો.

૨૭૮ પ્રેસીડેન્સી મેજસ્ટ્રેટ કે પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોઈ પણ કોર્ટ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ દરેક ગુન્હો નોનકોગિનજેબલ ગુન્હો સમજાવે.

૨૭૯ આ આક્ટની રૂંધે કોઈ પણ ફંડ કરનારી કોર્ટ, તે ફંડ તે કામકાજના ખર્ચ માટે ઉપયોગમાં લેવો, કે ખર્ચ આપનાર સખસને બદલો આપવા માટે ઉપયોગમાં લેવાને તે મુખત્યાર છે.

૨૮૦ જ્યારે વાદી કે અરજદાર લિમિટેડ કંપની હોય ત્યારે કોર્ટને પ્રતિવાદી જવાબ દેવામાં જીતશે તો તેનો ખર્ચ આપવાને કંપની પાસે અવેજ નથી એમ જણાય તો ખર્ચ પુરતા જમીન આપવાને કોર્ટ ફરમાવી શકે છે.

૨૮૧ જે કંપનીના કોઈ ડિરેક્ટર સામે કસુર કે વિશ્વાસઘાત માટે ચાલતા કોઈ કામમાં કોર્ટને જણાય કે કસુર માટે તે જવાબદાર છે, પણ તે પ્રમાણિકપણે વત્તી છે માટે તેને તે માટે ખાસી આપવી જોઈએ તો કોર્ટ તેને ચેન્ડ લાગે તે સરતેએ તે જોખમદારીમાંથી મુક્ત કરી શકે છે.

૨૮૨ જે કોઈ સખસ આ આક્ટના કોઈ કારણો માટે જોષ્ઠતા પત્રકો, રિપોર્ટ, સર્ટીફિકેટ કે બીજા દસ્તાવેજમાં, કોઈ મદદલ બાબતમાં ભૂલવાળી હકીકત તે ખોટી છે એમ જણીને ઇરાદાપૂર્વક લખે તે સખસને ત્રણ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે. વળી તે ફંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૮૩ જે કોઈ સખસો એવા નામથી ધધો ચલાવે કે જેનો હેતુએ અક્ષર લિમિટેડ હે.ય, તો તે સખસો ચોખ રીતે જોખમદારીથી સંસ્થાપિત થયા ન હોય તો, દરેક દિવસ બેસ પચાસ રૂપિયા સુધીના ફંડને પાત્ર થશે.

૨૮૪ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવા સારૂ આ આક્ટ શરૂ થયા પહેલાં જે કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવતું હોય તેને લાગુ પડશે નહિ, પણ આ આક્ટ પસાર થયો ન હોય તે રીતેજ તે કામ આટોપીને બંધ કરવું.

૨૮૫ આ આક્ટ ચાલુ થયા પહેલાં તમદીત કરવા બાબતનો જે દરેક લેખ કે દસ્તાવેજ આ ઉપરથી ૨૬ થયેલા કાયદા પ્રમાણે કયો હશે તે, આ આક્ટ પસાર થયો નહાં હોત તો જે પ્રમાણે ચાલત તેજ પ્રમાણે ચાલશે.

૨૮૬ આ આક્ટની શરૂઆતમાં જોઈટ સ્ટોક કંપનીઓ નોંધવા માટે જે એજિસ્ટ્રો, રજીસ્ટ્રાર અને રજીસ્ટ્રારો ચાલુ હશે તે આ આક્ટની રૂંધે સ્થપાયલી હશે એમ ચાલુ રહેશે.

૨૮૭ આ આક્ટના કોઈ મજબુરથી સને ૧૯૧૨ ના જુલાઈનો વીમો ઉતારનારી કંપનીઓના આક્ટના તથા સને ૧૯૧૨ના ઓવિડેટ મજબુરન્સ સોસાયટી બાબતના આક્ટના ઠરાવોને બાંધ આવશે નહિ.

૨૮૮ સને ૧૮૬૦ ના ૨૧ મા આક્ટમાં 'જોઈટસ્ટોક કંપનીઓનો રજીસ્ટ્રાર' આ શબ્દો લખેલા છે તેનો અર્થ આ આક્ટ મુજબનો રજીસ્ટ્રાર એવો થાય છે.

૨૮૯ ૧૮૮ મા તથા ૧૮૯ મા કલમોમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાય આ આક્ટનો કોઈ પણ ઠરાવ અંગના બેંકને તથા મદાસની બેંકને તથા મુંબાઈની બેંકને લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

૨૯૦ ચોથા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં જણાવેલા પ્રમાણમાં આ ઉપરથી ૨૬ કયા છે એમ સમજવું.

પરિશિષ્ટ ૧ કે. પ્રક. બ

રજીસ્ટ્રારને આપવાની ફીનું પત્રક.

શેરના ભાગ ધરાવતી કંપનીઓ.

૧ જે કંપનીના નામનો શેરનો ભાગ ૨૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે રૂપિયા ન હોય તે કંપની નોંધવા માટે રૂ. ૪૦-૦-૦-૦

૨ જેનો શેરનો ભાગ રૂ. ૨૦૦૦ કરતાં વધારે હોય તેને નોંધવા માટે ઉપર લખેલી ચાલીસ રૂપિયાની ફી ઉપરાંત વળી નામના ભાગની રકમ પ્રમાણે હિસાબ ગણીને હેઠળ લખેલી બીજી ફી આપવી એટલે પહેલાં ૨૦,૦૦૦ રૂપિયા ઉપર અને ૫૦,૦૦૦ રૂપિયા સુધી નામના શેરના ભાગના દર દસહજાર રૂપિયા કે તેના કાંઈ ભાગ માટે રૂ. ૨૦-૦-૦-૦

પહેલાં ચત્તીસ હજાર રૂપિયા ઉપર અને દસલાખ રૂપિયા સુધી નામના શેરના ભાગના દર દસહજાર રૂપિયા માટે કે તેના ભાગ માટે રૂ. ૫-૦-૦-૦

પહેલાં દસલાખ રૂપિયા ઉપરાંતના નામના શેરના ભાગના દર દસહજાર રૂપિયા માટે કે તેના કાંઈ ભાગ માટે રૂ. ૧-૦-૦-૦

૩ કંપની નોંધાયા પછી શેરના ભાગના રૂપિયા વધાર્યાં હોય તો તે પ્રથમથી વધાર્યાં હોત તે જે ફી આપવી પડત તે ફી દર દસહજાર રૂપિયા માટે કે તેના ભાગ માટે આપવી પડશે પણ નોંધતી વખતે જે ફી આપી હોય તે હિસાબમાં ગણવી.

૪ નોંધવાની ફી જે કંપનીઓને માફ કરી હોય તે સિવાય હમણાંની હરકોઈ કંપની નોંધાવાની ફી નવી કંપની નોંધાવા આવત જેટલી એસે છે તેટલી એસશે.

૫ મેમોરેન્ડમ કે રીસીવરે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાની તારીખ કે કંપનીનું કામ બંધ કરતી વખતે લિક્વિડેટરે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાના પત્રક સિવાય જે દસ્તાવેજ આ આકટ પ્રમાણે ફાઇલ કરવાની જરૂર છે તે ફાઇલ કરવા આવત રૂ. ૫-૦-૦-૦

૬ જે વાત બની હોય તે વાત આ આકટ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કરવાનો રજીસ્ટ્રારને અધિકાર છે તે વાત દફતરમાં દાખલ કરવા આવત રૂ. ૫-૦-૦-૦

શેરના ભાગ નહીં ધરાવતી કંપનીઓ.

૧ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનમાં લખ્યા પ્રમાણે ૨૦ કરતાં વધી ન હોય તે કંપની આવત રૂ. ૪૦-૦-૦-૦

૨ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા ૨૦ કરતાં વધી અને ૧૦૦ કરતાં વધી ન હોય તે કંપની નોંધવા આવત રૂ. ૧૦૦-૦-૦-૦

૩ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા ૧૦૦ કરતાં વધી હોય પણ અનિયમીત છે એવું લખ્યું ન હોય તે કંપની નોંધવા માટે ૧૦૦ રૂપિયાની ફી ઉપરાંત પહેલાં ૧૦૦ કરતાં વધુ મેમ્બર હોય તો દર ૫૦ કે તેની અંદરના મેમ્બર માટે રૂ. ૫-૦-૦-૦

૪ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા અનિયમીત છે એવું આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનમાં લખ્યું હોય તે કંપની નોંધવા આવત રૂ. ૪૦૦-૦-૦-૦

કુલ એકંદર રૂ. ૪૦૦ કરતાં વધુ ફી આપવાને કાંઈ કંપની પાત્ર નથી.

રાજદ્વારી કેદીને દેશપાર કરવાનો કાયદો.

(મુ'ખાઇનો સને ૧૮૨૭ ને ૨૫ મે)

પરરાજ્ય સાથે કરેલો એક સંપં પાળવા માટે, દેશના ખંડીઆ રાજ્યોના મુલકમાં સુવેદ શાંતિ જાળવવા માટે, બ્રીટીશ સરકારના દેશને દુરમનોથી બચાવવા માટે, અને રાજ્યની અંદર થતા શીતર કે ખંડ અટકાવવા સાર, કેાઇ પણ સખસને જામીના રાખવો જોઇએ એમ સરકારને લાગે ત્યારે તેને પકડી મંગાવી, કેાઇ અમલદારના નામનું વારંટ કાઢી તેને રાજ કેદી તરીકે રવાણિન કરવાને અને એવા સખ-સને દેશપાર કરવાને સરકારને અધિકાર છે. તેમજ તેવા કારણસર કેાઇ પણ જમીનદાર, જાગીરદાર, તા-લુકદાર કે તેવા કેાઇ પણ સખસની મિલકત જમીમાં લઈ વહીવટ કરવાને મુ'ખ સરકાર મુખત્યાર છે.

મુ'ખાઇનો ભાડાના વાહન ખાખતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૩ નો આક્ટ ૬ ઠા)

૧ ભાડાનું વાહન--એટલે એ કે તેથી વધારે પૈડાની જે ગાડીઓ ભાડે ફરતી હોય તે અને જેને ધોણ અથવા ખીજ જાનવરો જોડતા હોય તે તથા દરેક બોટ કે વહાણ ભાડે ફરતાં હોય તે.

૨ પોલીસ કમીશનરના પરવાના વગર ભાડાનું વાહન રાખવું નહિ કે ભાડે આપવું નહિ, પરવાના વગર, તે વાહન ઉપર રંગવતી નંબર લખ્યા વગર, ભાડાના દરની યાદી રાખ્યા વગર, ફક્ત આટલા ભા-કુત એસે એવો લેખ લખ્યા વગર, જે કેાઇ ભાડાનું વાહન રાખે, અથવા ભાડે આપે તેને સો રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા ત્રણ મહીના સુધીની સાદી કેદની શિક્ષા થશે.

૩ પરવાના વગર કે પરવાનાનું ખીલું પાસે રાખ્યા વગર, વાહનના ચાકરે, વાહન ફેરવવું નહિ. ખિલું પોતાના પોષાદના પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર વળગી રાખવું જોઇએ. આ કલમ વિરુદ્ધ ચાલનારને વીસ રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા એક મહીના સુધીની સાદી કેદની શિક્ષા થશે.

૪ જે માણસને પરવાનો મળ્યા હોય તે જે પોતાની રહેવાની જગા અદલે તો તેની સૂચના તેણે આઠ દિવસની અંદર પોલીસ કમીશનરને આપવી. આ કલમ વિરુદ્ધ ચાલનારને રૂપીયા વીસ સુધી દંડ થશે.

૫ દરેક પરવાના અદલ નીચે પ્રમાણે ફી પડશે.

અ. એ કે વધારે ધોડાનાં ચાર પૈડાનાં વાહન, છ કરતાં વધારે માણસો લઈ જઈ શકે રૂ. ૨-૦-૦

બ. એક કે વધારે ધોડાનાં ચાર પૈડાનાં વાહન, સીગરામ કે ગાડી છ માણસો સુધી લઈ જઈ શકે રૂ. ૧

ક. એ પૈડાની બગી-ત્રણ માણસ લઈ જઈ શકે ૦-૮-૦

ઠ. એ કે વધારે પૈડાની એ બળદની ગાડી, પાંચ માણસો લઈ જઈ શકે ૦ ૪-૦

ઇ. એ પૈડાની એ બળદની ગાડી ત્રણ માણસ લઈ જઈ શકે ૦-૪-૦

ફ. પાલખીના ૦-૪-૦ (જી) અંદર બોટનો તથા તરનો ૧-૦-૦ (હ) ડીગીના ૦-૮-૦

ઈ. હોડીના ૦-૨-૦ (જે) માલ લઈ જવાની ગાડીના ૦-૪-૦

૮ ઉપર ઠરાવેલી ફી લઈ પરવાના દર વર્ષે નવા કરી આપવામાં આવશે.

૯ પરવાનો મોકુફ કરવાનો કે રદ કરવાનો પોલીસ કમીશનરને અધિકાર છે. જેનો પરવાનો રદ થયો હશે તે નવે પરવાનો મળ્યા પહેલાં વાહન ભાડે ફેરવે તો કલમ ૨ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૦ મોકુફ કરેલા કે રદ થયેલા પરવાના પોલીસ કમીશનરને પાછા આપવા જોઇએ. તેમાં ગફ-લત કરશે તો તેનો વીસ રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા એ મહીના સુધીની આસાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૧ પરવાનો ખોલાય જાય કે ગેરવલે પડે તો ખીજ નક્કલ લેવી જોઇએ, પરવાનો કે નંબર નવો કરી આપતા પહેલાં કલમ ૭ માં ખતાવેલી રીતી અડધી ફી આપવી જોઇએ.

૧૨ પોલીસ કમીશનરની મંજૂરી વગર પરવાનાની પીઠ ઉપર લખ્યા વગર પરવાના ખીજના નામ ઉપર ચઢાવી આપવા નહીં.

૧૩ જે વાહનને સાર જે પરવાનો નંબર કે લેખ આપ્યો હોય તે વાહન તે સિવાય ખીજ વાહને સાર કેાઇ માણસ વાપરે તો તેનો સો રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા ત્રણ મહીના સુધી આસાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૪ પોલીસ કમીશનર ભાડાના વાહનના દર ઠરાવશે તથા ઉભા રહેવાની જગા નક્કો કરશે.

૧૫ જેટલા ભાકુત લઈ જવાનો પરવાનો હોય તે કરતાં વધારે ભાકુત લઈ જશે તો, અથવા

પરવાનાની સરત તોડશે તો પરવાનાવાળો, હાકિનાર અથવા આકર વીસ રૂપિયા સુધી દંડ અથવા બે મહીનાની આસાન કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૬ પરવાનાવાળો, હાકિનાર કે આકર વાહનનો નંબર છુપાવે, કે તે નોંધી લેતાં અટકાવશે તો તેનો વીસ રૂપિયા સુધી દંડ અથવા બે મહીના સુધીની આસાન કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૭ વાહન ભાડે કરનારની સંમતિ વગર તેમાં ખીખાં માણસો બેસાડે તોપણ ઉપર મુજબ શિક્ષા થશે.

૧૮ ભાડા વિગેરેની યાદી, વાહન ભાડે કરનાર બેવા માટે અને બે તે ન બતાવે તો તેને પણ ઉપર પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

૧૯ યાદીની નકલ ચાર આનાની શી આપવાથી પોલીસ કમીશનરની ઓફીસમાંથી મળી શકશે.

૨૦ વાહનનો હાકિનાર ખીખાં ખાનગી વાહનને રસ્તો નહીં આપે અથવા તેનો અટકાવ કરશે તો પણ તેને ઉપર પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

૨૧ વાહન હાકિનાર કે તેનો આકર દારૂ પોતે છાકટો થઈ જશે, ભાડુતો બાજીબી હુકમ માનશે નહીં, અને વાહન સાફ રાખશે નહીં તો તે ઉપર મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૨ હાકિનાર ભાડુ કરવાની ના કહેશે, ભાડુ પહેલું માગશે, વાર લગાડશે, વતું ભાડું માગશે, અને વાહનને ઉભા રહેવા સાફ ઠરાવેલી જગા સીવાય બીજી જગ્યાએ ભાડા સાફ કરશે તો તેને પણ ઉપર મુજબ શિક્ષા થશે.

૨૩ વાહન હાકિનાર કે તેનો આકર ગફલતથી કે ગેરચાલથી ઇજા કે નુકશાન કરે, તેને તેવો ગુન્હો કરતા જે કોઇ દેખે તેણે તેને પકડીને પોલીસ અમલદારને સ્વાધિન કરવો.

૨૪ વાહન હાકિનારને કે તેના આકરની સાથે તકરાર પડે ત્યારે હમણાં ને હમણાં પોલીસ કોર્ટમાં કે પોલીસ અમલદાર પાસે ચાલ એમ કહેવાનો ભાડે કરનારને અધિકાર છે.

૨૫ પરવાનાવાળાને હાકિનારને કે તેના આકરને ભાડાનું વાહન ભાડા માટે ફેરવવાનું કહેવાનો અધિકાર પોલીસ અમલદારને છે. અને તે પ્રમાણે કરવાનું તે વાજબી કારણ વગર ના કહેશે તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૬ હાકિનારને હાજર કરવા સાફ પરવાનાવાળાને સમન કરવાનો પોલીસ માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે અને તે હાજર થવાને સુકશે તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૭ દંડ અને નુકશાન બાજીબત જે રકમ આપવાનું ઠરાવ્યું હોય તે ગુન્હેગારની જંગમ માલમિલકત જમ કરીને વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૮ કાયદાસર ભાડુ આપવાની ના કહેનારને દંડ કરવાનો અને હાકિનારને ખોટી કર્્યા બદલ નુકશાની અપાવાને પોલીસ મેજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૨૯ વાહનમાં બેઠો હોય તે માણસ જાણી જોઇને કે ગફલતથી વાહનને નુકશાન કરશે તો તેનો વીસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે તેટલો નુકશાનીનો બદલો આપવો પડશે.

૩૦ વગર કારણે ફરીઆદ કરી હોય તો હાકિનારને બદલો અપાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૩૧ વાહનમાં રહી ગયેલો માણસ, તેના હાકિનાર કે આકરે, પોલીસ કમીશનરની કોર્ટમાં તાજડોનાજ લઈ જઈ આનામત રાખવો ને ધણી હાજર થાય તો તેને પાછો આપવો.

૩૨ આ આકટ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનારને નજરે પડતાં કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર કે કોન્સ્ટેબલ વગર વારં વાર પકડવાને સુખત્યાર છે અને વાહનને પણ અટકાવી રાખવાને તેને અધિકાર છે.

૩૩ આ આકટ, મુંબાઈ શહેર, કોલામા ટાપુ તથા બંદરને અને એડન, અમદાવાદ, અહમદનગર અલીપાગ, અંડાલા, બાગલકોટ, વાંદરા, વડોદરા કેમ્પ, બારસી, વસઇ, બેલગામ, ભીંગાર, ભીંમડી, બીજાનપુર, ભરૂચ, ડાપોલી, ધારવાડ, હુબલી, કલ્યાણ, પુના, યાણા, સુરત, રાંદેર, લોનાલા, મહામળેશ્વર, વઠાર, નારીક વિગેરે સ્થળોએ લાગુ છે.

મુંબાઈ શહેર સિવાય પોલીસ કમીશનરને બદલે પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આ આકટ મુજબના અધિકાર છે.

ઉપ આ આકટ પ્રમાણે કરેલા ફેસલા ઉપર અપીલ ચાલતી નથી.

હિંદુસ્તાનનો ટ્રામવે બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૬ નો આક્ટ ૧૧ મો.)

ટ્રામવે—એટલે લોખંડના પાટા ઉપર ચાલતી ગાડી. પુરસ્કર્તા—એટલે મ્યુનિસિપાલિટી કે ડીસ્ટ્રિક્ટ લોકલ બોર્ડ જેવી સ્થાનિક સત્તા.

ટ્રામવે બાંધવાની પરવાનગી મળવા બાબતની અરજ આવેથી યોગ્ય તપાસ કરી ટ્રામવે બાંધવાનો અમુક સરતોથી અધિકાર આપવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

આવા હુકમ વિરૂદ્ધ જે કોઇ ટ્રામવે બાંધશે કે ટકાવી રાખશે, રાહદારી માટે ઉધાડશે, હુકમમાં લખેલી સરતો પાળવાને ચૂકશે, હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે, તેને સ્થાનિક સરકાર કે સત્તાની, કે ડીસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટની કે જે સમ્પસને તે કામથી નુકશાન થયું હશે, તે સમ્પસની ઉપર ફરીઆદ ઉપરથી એકસો રૂપિયા સુધી દંડની સજા થશે, અને ગુન્હો જરૂરી રાખશે તો દરદિવસે પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

જે સમ્પસ પુરસ્કર્તાના અખત્યારની રૂએ કામ કરતા કોઇ સમ્પસને, ટ્રામવે બાંધવામાં, ટકાવી રાખવામાં, કે પોતાના અધિકાર ચલાવવામાં જાણી શુદ્ધને હરકત કરશે, કે ટ્રામવેની લાઇન બતાવવા સાથે નિશાની કરી જાણી શુદ્ધને નુકશાન કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની સજા થશે.

જે માણસ—(૧) ટ્રામવેના કે તેની સાથે સંબંધ રાખતા કામના કોઇ ભાગમાં ડબ્બલ કરશે, દુર કરશે કે ફેરવશે, (૨) ટ્રામવે પર આડુ લાકડું, પથ્થર, કચરો કે બીજી ચીજ ચૂકશે કે ફેંકશે, (૩) ટ્રામવેનો ઉપયોગ કરતી કોઇ ગાડીને કોઇ હરકત થાય તેવું કૃત્ય કરશે. (૪) ઉપરનાં કૃત્યોમાં મદદ કરશે તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની સજા કરવામાં આવશે.

જે માણસ ટ્રામમાં મુસાફરી કરતાં કે મુસાફરી કર્યા પછી, લાડુ આપશે નહીં, અને અમુક અંતરનું લાડુ આપી તેથી પેલી બાજુ જશે, અને વધારાનું લાડુ આપશે નહીં, જે જગ્યાનું લાડુ આપ્યું હશે તે જગ્યાએ ઉતરવાનું ના કહેશે તો તેને દસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

ઉપર મુજબનો ગુન્હો જે માણસ કરે તેણે પોતાનું નામ કે ઠેકાણું જે માગે તો તરત આપવું જોઈએ. અને જે તે નામ કે ઠેકાણું નહીં આપે તો તેને પકડીને નજીકના પોલીસ થાણામાં મોકલવાનો દરેક ટ્રામવેના નોકરને અધિકાર છે. ખર્ચ નામ ઠેકાણું નક્કી થયે તેને મેજિસ્ટ્રેટની રૂએ હાજર થવાનો મુયબકા લખી લઇ તેને છોડી દેવો જોઈએ.

જે માણસ નોટીસ આપ્યા વગર બચકારક કે ત્રાસ કરનાર માલ ટ્રામવેમાં થઇ લઇ લઈ જશે કે મોકલશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

મુબંધનો બજારો તથા મેળા બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૨ નો આક્ટ ૪ થો.)

૧. કોઇ પણ સમ્પસે ડીસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટની લખીત પરવાનગી વગર નવું બજાર કે મેળો ભરવો નહિ. તે વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનારને પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને બસો રૂપિયા સુધી દંડની અને તે ન આપે તો બે મહિના સુધીની આસાન કેદની સજા કરવાનો અધિકાર છે.

૨. જે કોઇ માણસ આ પ્રમાણે નવું બજાર કે મેળો ભરવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તેણે તે બાબતની ડીસ્ટ્રિક્ટ માજિસ્ટ્રેટને અરજ કરવી. અને તે અરજમાં જે દિવસે અને જે જગ્યાએ તેવું નવું બજાર કે મેળો ભરવાનો હોય તે દિવસ અને જગ્યાનું નામ, જે નજીકની જગ્યામાં જે દિવસે ચાલુ મેળો કે બજાર ભરાતો હોય તેવું નામ તથા તે બે જગ્યા વચ્ચેનું અંતર, નવું બજાર કે મેળો ભરવાનું કારણ એટલી વિગતો બતાવવી જોઈએ.

૩. આ પ્રકારની અરજ મળ્યા પછી માજિસ્ટ્રેટે તે બાબતનું એક જાહેરનામું કાઢી જેને સામે વાંધા હોય તેને તથા ચાલુ બજાર ચાર માહિતની અંદર ભરાવું હોય તો તેના માધીકને ૭ અઠવાડિયાની અંદર તે સામે વાંધો હોય તો તે બતાવનારી એક નોટીસ કઢાવવી.

૪ તેમાં ખતાવેલી મુદતમાં જે કાંઈ વાંધો ન બતાવતું હોય તો, ડીસ્ટ્રીક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ તે કે લોક અન્નર ભરવાની પરવાનગી આપવી. પણ જે કોઈ વાંધો બતાવતું હોય તો પોતે ચોકેશી કરી તેનો નીકાલ કરવો. ૬ આ હુકમની તારીખથી છ અઠવાડીયાંની અંદર કમીશનર પાસે અપીલ ચાલી શકશે. ૭ જે કોઈ માણસ આ કાયદા પ્રમાણે કરેલી હુકમની સામા થશે કે તે માનશે નહિ કે તેનો અંગ કરશે તેને બસો રૂપીઆ સુધી દંડની શીક્ષા થશે. અને તે ન આપે તો બે મહીના સુધીની કેદની શીક્ષા થશે.

૮ આ કાયદો મુંબાઈ શહેર તથા કોલાબાના ટાપુને લાગુ નથી.

૯ તેવીજ રીતે પવીત્ર મકાનોની સ્થાપના કરતી વખતે લોકો એકઠા થાય તેને તેમજ ધર્મના કારણસર લોકોનો જમાવ થાય તેને પણ આ કાયદો લાગુ નથી.

ડીસ્ટ્રીક્ટ માજિસ્ટ્રેટની વિશેષ સત્તા બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૨૭ નો ૧૨ મો.)

૧ કોઈ પણ સખસ હાજર રહેવાને, જમીન કે મુયરકા આપી શકે નહીં તો તેવા પ્રસંગે તે સખસને કોઈ અડસાવાળા સખસની દેખરેખ તળે રાખવાની, તેમજ (૨) શકદાર સખસોની બાબતમાં તે વખતે પોતાનું ગામ કે ઘર છોડી જાય નહીં, દુધિઆર કે ઘોડા રાખે નહિ, એવો દસ્તાવેજ લખાવી લઈ તેની કમ્પલત લઈ તેના ઉપર દાખ રાખવાની અને તેને જાહેર કરવાની ડીસ્ટ્રીક્ટ માજિસ્ટ્રેટને સત્તા છે. આ દસ્તાવેજની સરતો પ્રમાણે તે સખસ ન ચાલે તો તેને છ મહીના સુધીની કેદની શીક્ષા કરવાને પણ તે મુખત્યાર છે.

હીંદુસ્તાનનો વેપારના માલ ઉપર દગલબાજીથી નિશાનીઓ કરવા બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૯ નો આક્ટ નંબર ૪ થો ઇંડિઆ.)

૧ આ આક્ટને વેપારના માલ ઉપર દગલબાજીથી નિશાનીઓ કરવા બાબતનો કાયદો કહેવો.

૨ વેપારની નિશાની—એ શબ્દમાં—આ આક્ટથી સુધ્યા પ્રમાણેની ઈ. પી. કે. કા. ૪૭૮ માં તે શબ્દોનો જે અર્થ થાય છે તેજ શબ્દો સમજવા. (૨) વેપારના માલનું વર્ણન—એમાં કોઈ માલના નંબર માપ પરીમાણ કે વજન સંબંધ અથવા જે જગ્યા કે પ્રદેશમાં તે માલ બનાવેલો હોય તે સંબંધી, તેને ઉત્પન્ન કરવાની રીત સંબંધી, જે વસ્તુને તે માલ બનાવ્યો હોય તે સંબંધી, જે માલ સંબંધી પેટન્ટ, અનન્ય આલ્ખાધિકાર કે કોપીરાઇટ હોય તે માલ સંબંધી, અને જ્યારે વપરાતા આકડા, શબ્દ અને નિશાની, વેપારની રૂઢી પ્રમાણે ઉપર વર્ણવેલી કોઈ પણ બાબતના સૂચક ચિન્હ તરીકે સામાન્ય રીતે ગણાતી હોય ત્યારે તે આક્ટના અર્થ મુજબ તે વેપારના માલનું વર્ણન છે એવું સમજવું. (૩) વેપારી માલનું ખોટું વર્ણન એ શબ્દમાં જે માલને માટે વર્ણન કરવામાં વેપારના માલનું વર્ણન કરવું અથવા તે માલના વર્ણનમાં કાંઈ કાઢી નાખીને કે કાંઈ ઉમેરીને જે ફેરફાર કર્યો હોય જેથી તે મુદ્દાની બાબતમાં ખોટું થતું હોય તેવા પ્રત્યેક ફેરફારનો સમાવેશ થાય છે. (૪) માલ—એ શબ્દમાં વેપારની જાણસનો સમાવેશ થાય છે.

૩. ઇંડિઅન પીનલકોડમાં કા. ૪૭૮ થી ૪૮૯ સુધી જેમાં વેપારની તથા માલની નિશાનીઓ બાબતના ઠરાવ છે તે લાગુ કરવામાં આવ્યા છે.

૪. જે માણસે ખરી રીતે અમુક માલ બનાવ્યો છે કે જેની તે વેપારની જાણસ હોય તે સિવાયના ખીજા માણસે સદરહુ માલ બનાવ્યો છે કે તેના વેપારની તે વસ્તુ છે એમ લોકોને માનવાનું જેથી થોડા કારણ મળે તેવા કોઈ પણ આકડા, શબ્દ કે નિશાની તે ચાલુ ઉપર કરવાના કૃત્યને, તથા તે જે માલ ઉપર કરવામાં આવ્યા હોય તે માલને, અથવા જે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ સંબંધીના આ આક્ટના ઠરાવો લાગુ પડશે. (૨) કોઈ પણ માણસનું ખોટું નામ કે તેના નામના ખોટા આધારને માલ ઉપર બતાવવાના કૃત્યને, તથા તે જે માલ ઉપર બતાવ્યા હોય તે માલનો અથવા જે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ

સંબંધીના આ આકટના ઠરાવો લાગુ પડશે.

૫. જે કોષ માણસ (અ) વેપારના માલ ઉપર વેપારના માલનું વર્ણન કરે, બ જે કોષ, કવર, લેબલ કે બીજી વસ્તુમાં ઘડીને તે માલ વેચવામાં આવતો હોય તે અનુદાન, લેબલ કે રીત એ વસ્તુ ઉપર વેપારના માલનું વર્ણન કરે, (ક) જે કોષ માલ વેચવામાં કે વેચવા સારૂ કે વેપાર કરવાના કે તે માથી બીજી જણસ તૈયાર કરવાના કોષ કારણસર રાખી મૂકવામાં આવતો હોય તે માલ જે કોષ કવર, લેબલ, સીલ કે બીજી વસ્તુ ઉપર વેપારના માલનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તેમાં ધાલે કે તે સાથે બાંધે કે માલ ઉપર નહોતે છે; (ડ) વેપારના માલના વર્ણનનો એવી રીતે ઉપયોગ કરે કે જે માલના સંબંધમાં તેનો ઉપયોગ કર્યો હોય તે એવા વર્ણનથી ઝાળખાય છે કે એવી રીતે વ્યાખ્યા કરવામાં આવે છે તે માલનું નામ તથા વર્ણન તે વર્ણનમાં કહેલું છે એમ લોકો ખરી રીતે સમજે તો તે માણસે વેપારના માલનું 'ખોટું' વર્ણન કર્યું છે એમ સમજવું. (ર) માલમાં કે કોષ પણુ કવર, લેબલ, સીલ કે બીજી વસ્તુમાં વેપારના માલનું વર્ણન કર્યું કે ચોટ્યું હોય તેની સાથે જોડ્યું હોય તો વેપારના માલનું વર્ણન કર્યું છે એમ સમજવું. (૩) કવર યાને અનુદાન આ શબ્દમાં કોષ પણુ પીપ, પાટરી, પાત્ર, ડબી, ઢાંકણું, ટોપી, પેટી, ખોખું અથવા બાંધણનો સમાવેશ થાય છે. અને લેબલ, આ શબ્દમાં પરી કે ટીકી-ટનો સમાવેશ થાય છે.

૬ માણસ માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરે તો તેને આ આકટના ઠરાવોને અનુસરીને દગલખાજી કરવાના ધરાદાથી તેમ કર્યું નથી એમ સાબીત ન કરે તો તેને ત્રણ મહિનાની સુદત સુધીની કેદની કે બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે. આ ગુન્હો તેના ઉપર બીજી વખત સાબીત થશે તો તેને એક વર્ષની સુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે;— માત્ર—આ કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરવા બાબત સઘળા પૂર્વોપાય લીધા પછી જે ગુન્હો કર્યાનું તહેામત આવ્યું છે તે ગુન્હો કરતી વખતે વેપારના માલના વર્ણન બાબતના ખરાપણા વિશે વહેમ લાવવાને મને કંઈ પણુ કારણ નહોતું, અને (બ) જે માણસો પાસેથી આવેા માલ કે પદાર્થ મને મળ્યો તે માણસો સંબંધી મારી પોતાની યથાશક્તિ પ્રમાણે સઘળી હકીકત ફરીયાદીએ અથવા તેના તરફથી બીજા કોષએ પૂછી એટલે આપી હતી. અથવા (ક) બીજી બધી રીતે હું નિષ્કંપથી ચાલ્યો હતો એમ કોષ સાબીત કરે તો તે આ શિક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

૮ કંઈ પણુ માલ, મિલકત કે બારદાન ઉપર પ્રસંગ પ્રમાણે ઇન્ડિઅન પીનલ કોડની ક. ૪૮૦ કે ૪૮૧ માં કહેલી રીતે કોષ માણસે નિશાની કરી હોય તે કારણથી વેપારની કે મિલકતની ખોટી નિશાની વાપરવાને તેના ઉપર ખી-કો. ની કા. ૪૮૨ મુજબ કે વેપારના માલનું કંઈ ખોટું વર્ણન માલ ઉપર કરવા બાબતના આકટની કા. ૨ પ્રમાણે કે વેપારની નિશાની કે મિલકતની નિશાની ખોટી બનાવવાના કારણસર કંઈ છાપ, પત્ર કે બીજું કંઈ હથીઆર બનાવવા બાબત ઇ-પી-કો-ની કા. ૪૮૫ મુજબ તહેામત હોય અને તે નિચે લખ્યા પ્રમાણે સાબીત કરી આપે તો તેના ઉપરનો ગુન્હો ના સાબીત થવાને ઠરાવ કરવામાં આવશે, એટલે;—

આ વેપારની કે માલની નિશાનીઓ કે વર્ણન કરવાને કે તે કરવા કે બનાવવા માટે ઉપયોગમાં આવે તે સારૂ છાપ, પત્ર કે બીજું હથીઆર કરવાને મને બીજા માણસે કામે લગાડ્યો છે અને તેથી તે માલ કે બીજા પદાર્થ વેચવાથી થતા નફામાં મારો હિત સંબંધ નથી. અને બ જે ગુન્હો કર્યાનું તહેામત આવ્યું છે તે નહીં કરવા માટે મેં યોગ્ય પૂર્વોપાય લીધા હતા, અને ક આ તહેામતવાળો ગુન્હો કરતી વખતે નીશાની કે વર્ણનના ખરાપણા વિશે વહેમ લાવવાને મને કંઈ કારણ નહોતું, અને ૩ જે માણસ તરફથી નિશાની કે વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તે માણસો સંબંધી મેં મારી યથાશક્તિ પ્રમાણે સઘળી હકીકત ફરીયાદી કે તેના તરફથી બીજા કોષએ પૂછી તે વખતે આપી હતી તો.

૯ વેપારની ખોટી નિશાનીનો ઉપયોગ કરવા સારૂ કે ઈ. પી. કો. ની. કા. ૪૮૨ મુજબ કે વેપારની ખોટી બનાવેલી નિશાની કરી હોય એવો કંઈ પણુ માલ કે પદાર્થ વેચવા સારૂ કે તેમાંથી વેચા-રની કે બીજી કોષ વસ્તુ તૈયાર કરવા માટે કમળમાં રાખવા સારૂ પી. કો. ની. કા. ૪૮૬ મુજબ કે ખોટી

નિશાની કરવા કે તેનો ઉપયોગ કરવા સાફ કા. ૪૮૭ કે ૪૮૮ મુજબ તે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરવા સાફ કે તેવો કોઇ માલ વેચવા સાફ આ આકટની કા. ૬ કે ૭ મુજબ જ્યારે કોઇ માણસ ઉપર ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયો હોય કે ઇ.-પી.-કો.-ની કા.-૪૮૬ પ્રા. આ આકટની કા.-૭ કે ૮ માં કહેલી આયત કે આયતોની સાખીતીથી તેના ઉપરનો ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયો હોય, ત્યારે તેના ઉપર ગુન્હો સાબીત અથવા ના સાબીત થયાનો ઠરાવ કરનારી કોર્ટ, જે માલ તથા પદાર્થથી કે જેના સંબંધમાં ગુન્હો થયો હોય, કે ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની સાબિતી થાત તો ગુન્હો થયો હોત તે સમજા માલ તથા પદાર્થ સરકારમાં દાખલ થશે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. (૩) જે તે હુકમ ઉપર ચાલી શકે એમ હોય તો અપીલ ચાલી શકશે. (૪) જે તે પદાર્થ રૂ. ૫૦ કરતાં વધારે હોય અને અપીલ ચાલી શકે તેમ હોય તો હુકમની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર તેને અપીલ કરવાનો અધિકાર છે. કા. ૧૦-૧૧-જળમાર્ગની કર્મચૂરી ૩૫૩ની આયતના આકટમાં સુધારો કર્યા આયતની છે.

૧૨. (૧) કારખાનાના આકટમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે જે જગ્યાએ કારખાનું હોય તે જગ્યામાં બનાવેલા માપ પ્રમાણે કે નંગ પ્રમાણે જે કાપડ વેચવામાં આવતું હોય તે કાપડના દરેક નંગ ઉપર તે નંગ જેટલા ઠરાવેલા યાર્ડ કે તેના કોઇ અંશ વાસ્તવિક રીતે લાંબા હોય તે દેખાડવા માટે અશ્રેણ આંકડાની સહેજ નજરે પડે તેવી જાપ માર્યા સિવાય તે કાપડ ઉપર કહેલી જગ્યામાંથી બહાર લઇ જવું નહીં. (૨) જે કોઇ માણસ પેટા કલમ (૧) માં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે કાપડનું દરેક નંગ કેટલું લાંબુ છે તે આયતની તેના ઉપર જાપ માર્યા સિવાય એવી જગ્યામાંથી બહાર લઇ જશે તો એવા દરેક નંગ કે તેની દરેક ગાંસડી બાંધવામાં કે બહાર લઇ જવામાં જે કંઈ પણ કામ લીધું હશે તે સરકાર દાખલ થશે અને તે માણસનો હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩. બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં જળમાર્ગે માલ આવ્યો હોય, તે પ્રસંગે આ આકટના ઠરાવ વિરૂદ્ધ થયેલા ગુન્હા આયતની ફરીયાદ વખતે તે માલ જે બંદરેથી ચઢાવ્યો હોય તે બંદર આયતનો પુરાવો સદરહુ માલ કઇ જગ્યામાં કે કયા પ્રદેશમાં બનાવવામાં કે ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યો હતો તે આયતનો પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૧૪ (૧) આ આકટની ૧૩ મી કલમ પ્રમાણે કે ઈ. પી. કોડની વેપારની નિશાનીઓ વિશેની કલમો વિરૂદ્ધ થયેલા ગુન્હાની ફરીયાદમાં ખર્ચ ફરીઆદીએ તહોમતદારને કે તહોમતદારે ફરીઆદીને આપવું તેના કોર્ટે ઠરાવ કરવો. (૨) આવો ખર્ચ અરજી કરેથી કોઇ દંડ માફક ગણી વસુલ કરી શકશે.

૧૫ ૧૪ મી કલમ મુજબની ફરીઆદ ગુન્હો બન્યાની તારીખથી ત્રણ વર્ષ પછી કે તે ગુન્હાની ફરીઆદીને પહેલાં એવી ખબર પડે ત્યાર પછી એક વર્ષની મુદત વિત્યા પછી, એટલે બેમાંથી જે મુદત પ્રથમ પુરી થાય ત્યાર પછી શરૂ કરવામાં આવશે નહીં.

૧૬ ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલને આ આકટના ઠરાવો અમલમાં લાવવામાં ફાજદારી કોર્ટેના પાળવા સાફ કોઇ પણ હુકમ ઈડયા કે સ્થાનિક એજીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૭ જે માલ ઉપર વેપારની નિશાની કે તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય, તે માલ વેચતી વખતે તે નિશાની ખરી છે તે ખોટી બતાવતી નથી કે તે વેપારજ માલનું વર્ણન આ આકટની અર્થ મુજબ ખોટું વર્ણન નથી એવી વેચનારે ખાત્રી કરી આપી છે એમ સમજવું. પણ જે વેચતી વખતે કરેલા કસોટીમાં પ્રતિકુળ મજકુર હશે તો વેચનારે ખાત્રી કરી આપી છે એમ સમજવું નહિ.

૧૮ જે ફરીઆદ કે કામ આ આકટના કોઈ પણ ઠરાવ મંજુર થયા ન હોત તો કોઇ પણ માણસ ઉપર ચલાવી શકાત તે ફરીઆદમાંથી કે કામમાંથી સદરહુ માણસનો આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી બચાવ થશે નહિ એમ સમજવું.

હિંદુસ્તાનનો પ્રેસ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૯૧૦ નો આક્ટ નંબર ૧ લો.)

૧. આ આક્ટને સન ૧૯૧૦ નો હિંદુસ્તાનનો પ્રેસ બાબતનો આક્ટ કહેવો. (૨) તે બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાયુ છે.

૨. 'લુક' એ શબ્દમાં દરકોષ બાપમાં દરેક વૉલ્યુમનો તથા વૉલ્યુમના ભાગનો અથવા ખંડનો તથા ચોપાનીઆનો તથા બીબાનાં છાપથી કે શીલા ઉપર જુદા જુદા છાપેલા ગાયનના રાગના દરેક તાલવનો, નકશાનો, આર્ટનો અથવા પ્લાનનો સમાસ થાય છે.

'વર્તમાનપત્ર'નો અર્થ—નિયમિત મુદતના જે ગ્રંથોમાં, સાર્વજનિક વર્તમાન અથવા સાર્વજનિક વર્તમાન ઉપર ટીકા હોય તેવો કોઇ પણ ગ્રંથ એવો થાય છે.

'છાપખાનું' એ શબ્દમાં છાપવાના કારણ સાર ઉપયોગ કરેલાં સધળાં એન્જનોનો, સાંચા કામનો, બીબાનો, છાપવાની શીલાનો, હથિયારોનો, વાસણોનો તથા બીજાં સાધન કે સાહિત્યનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

૩. સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા લોકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૪ થી કલમની રૂએ છાપખાનું રાખનાર દરેક માણસને એકરાર કરવાનું ફરમાવવામાં આવ્યું હોય તે દરેક માણસે, સદરહુ એકરાર કરતી વખતે જે માજિસ્ટ્રેટની સમક્ષ એવો એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય તેની પાસે પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય, અથવા જે હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય તેવી નાણાંની જે રકમ દરેક બાબતમાં માજિસ્ટ્રેટ માગવાનું થોડાં ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરીટીઓ તારણ તરીકે મૂકવી જોઇએ. પણ જે માજિસ્ટ્રેટને થોડાં લાગે તો, વિશેષ કારણોની નોંધ કરીને, તે કારણસર કોઇ પણ તારણ કરવાનું માફ કરવાને કે આ પેટા કલમની રૂએ કરેલો કોઇ પણ હુકમ વખતો વખત રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકારને જ્યારે એમ લાગે કે તેના વહિવટ નીચેના મુલકમાં કોઇ પણ જગ્યાએ રાખવામાં આવેલા જે છાપખાનાના સંબંધમાં આ આક્ટની શરૂઆત પહેલાં સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા લોકો નોંધણી બાબતના આક્ટની ૪ થી કલમની રૂએ એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવું કોઇ પણ છાપખાનું કલમ ૪, પેટા કલમ (૧)માં જણાવ્યા પ્રમાણેના કોઇ પણ કારણ સાર ઉપયોગમાં લેવાય છે ત્યારે સ્થાનિક સરકાર, લેખી નોટીસ આપીને એવા પ્રેસના રાખનારને, જે માજિસ્ટ્રેટની હકુમતમાં તે પ્રેસ આવ્યું હોય, તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય એવી અથવા પાંચહજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી નાણાંની જે રકમ સ્થાનિક સરકાર માગવાનું થોડાં ધારે તે રકમ, અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓ તારણ તરીકે મુકવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૪. જ્યારે સ્થાનિક સરકારને એમ જણાય કે જે કોઇ પણ છાપખાનાના સંબંધમાં ૩ થી કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે કોઇ પણ તારણ મુકવામાં આવ્યું હોય તેવું છાપખાનું, જેથી સીધી કે આડકતરી રીતે પછી કોતો અનુમાનથી, સુચનથી, ઇન્કારથી, રૂપકથી, કે મતલબથી અથવા બીજી રીતે કોઇ રીતે—

(અ) ખુન કરવાની કે સને ૧૯૦૮ ના બાર થનારા પદાર્થો બાબતના આક્ટ મુજબનો કોઇ પણ ગુન્હો કરવાની કે કોઇ પણ બસ્તી ગુમરાવાનું કોઇ પણ કૃત્ય કરવાની ઉત્કેષણી થવાનો, અથવા (બ) મલિક મુઆઝમની જમીનપરની કે દરિયાપરની ફાજમાંનો કોઇ પણ અમલદાર, સોલ્ડાર કે ખલાસીને પોતાના પ્રજા ધર્મથી કે પોતાના સેવા ધર્મથી બદલ થવાનો, કે (ક) મલિક મુઆઝમ તરફ કે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કાયદાની રૂએ જે સરકારનો અમલ સ્થપાયેલો છે, તે સરકાર તરફ અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ઇન્સાફના વહિવટ તરફ અથવા મલિક મુઆઝમની સગોપરિ સત્તા નીચેના કોઇ પણ દેશી રાજ અથવા રજવાડા તરફ, અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના મલિક મુઆઝમની રૈયતના કોઇ પણ વર્ગ અથવા વિભાગ તરફ દેખ અથવા તિરસ્કાર ઉપજાવવાનો અથવા મલિક મુઆઝમ તરફ અથવા સદરહુ

જણાવેલા સરકાર તરફ અથવા એવા કોઇ પણ રાજ કે રજવાડા તરફ બેદિલી ઉત્પન્ન થવાનો, અથવા (ક) કોઇપણ માણસને બચ ઉત્પન્ન કરીને કે તેને દુઃખ કરીને તેને કાંઇ મિલકત અથવા કિંમતી દસ્તાવેજ કોઇ માણસને આપે એમ થવાનો અથવા જે કામ કરવાની તેની કાયદા પ્રમાણે ફરજ ન હોય, તે કામ તે કરે અથવા જે કામ કરવાનો તેનો કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કામ કરવામાં તે કસુર કરે એમ થવાનો અથવા (ધ) કાયદાના વહિવટની વચ્ચે અથવા કાયદા તથા હુકમને ટકાવી રાખવાના કામની વચ્ચે આવવા કોઇ માણસને ઉત્તેજન આપવાનો અથવા ઉત્કેશવાનો, અથવા (ર) સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હુકાના અમલ સંબંધી કાંઇ કામ કરવાને, અથવા કાંઇ કામ ન કરવાને, અથવા કાંઇ કામમાં દીલ કરવાને, લલચાવવાના ધરાદાથી, તે સરકારી નોકરને ખુદને, અથવા જે માણસની સાથે તે સરકારી નોકરને સંબંધ હોવાનું મનાતું હોય એવા કોઇ માણસને, કાંઇ નુકસાન કરવાનો ડર દેખાડવાનો સંબંધ હોય, અથવા જેની એવી મતલબ હોય એવા કોઇ પણ શબ્દ, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો જે વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં, અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં હોય, તેવું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ છાપવાના, કે પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર તેના મત પ્રમાણે જે શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો ઉપર જણાવેલા એવા વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજની બંધી નક્કી ન્યાયી મળે ત્યાંથી મલિક મુઆઝમને જમ થયેલાં બહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

ખુલાસો (૧) (ક) રકમમાં ' બેદિલી ' આ સંજ્ઞામાં બેવફાદારીનો તથા સંભળા પ્રકારના વેરભાવનો સમાવેશ થાય છે.

(૨) સરકારની અથવા ઉપર જણાવેલા હિંદુસ્તાનના કોઇ પણ રાજ અથવા રજવાડાની ચૌજનામાં કાયદેસર સાધનોવાટે ફેરફાર કરાવી લેવાના હેતુથી તે ચૌજના બાબત, અથવા સરકારના કે એવા કોઇ પણ હિંદુસ્તાનના રાજ અથવા રજવાડાના વહિવટને લગતા અથવા બીજા કૃત્ય બાબત, અથવા શ્રિદિશ હિંદુસ્તાનમાં ઇન્સાફને લગતા વહિવટ બાબત નાપસંદગી બતાવવા માટે દેશ, તિરસ્કાર, અથવા બેદિલી ઉત્પન્ન કર્યા વગર અથવા ઉત્પન્ન કરવાની કોશિશ કર્યા વગર કરેલી ટીકા કલમ (ક) ની વ્યાપ્તિની અંદર આવતી નથી.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ નોટીસ કાઢવાની તારીખથી દસ દિવસ વીતી ગયા પછી સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા યુકોની નોંધણી બાબતના આકટની કલમ ૪ મુજબ, એવો પ્રેસના સંબંધમાં કરેલો એકરાર રદ કરવામાં આવેલો ગણવો.

૫. કોઈ પણ પ્રેસના સંબંધમાં આપવામાં આવેલું તારણ ૪ થી કલમની રૂચે જમ કરેલું બહેર કરવામાં આવ્યું હોય તે પ્રસંગે સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા યુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૪ થી કલમ મુજબ એવા પ્રેસના સંબંધમાં નવો એકરાર કરનાર દરેક માણસે, જે માલ્ટ્રેટની સમક્ષ એવો એકરાર કરવામાં આવે તે માલ્ટ્રેટની પાસે, એક હજાર રૂપિયાથી ઓછી ન હોય, અથવા દસ હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી જે નાણાંની રકમ માલ્ટ્રેટ માગવાનું ચોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલી જ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિસ્યુરીટીઓ તારણ તરીકે સુકવી બેઠાં.

૬. આવી વધારાની તારણની રકમ સુકવામાં આવ્યા પછી સદરકુ છાપખાનું જે શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દ્રશ્ય આકારો સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના હોય, તેવા કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો જે કોઇ પણ વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં હોય તેવું વર્તમાનપત્ર, યુક, અથવા બીજા દસ્તાવેજ છાપવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણ માટે, ફરીથી ઉપયોગમાં લેવામાં આવે તો, સ્થાનિક સરકાર એવા શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો, જેમાં જણાવવામાં કે વર્ણવવામાં આવ્યા હોય તેવી બેખી નોટીસ એવા છાપખાનાના રાખનાર ઉપર મોકલીને

(અ) એવી રીતે સુકવામાં આવેલી વધારાની રકમ

(બ) એવું વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ છાપવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણ

માટે ઉપયોગમાં લેવાયેલું, અથવા જે જગ્યાએ એવું વર્તમાનપત્ર, યુક, અથવા બીજા દસ્તાવેજ છપાતો હોય અથવા ફરિયાદ કરવામાં આવેલી બાબત છાપતી વખતે છપાયો હોય તે જગ્યામાં અથવા જગ્યા ઉપર મળી આવેલું છાપખાનું અને (ક) એવા વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજની બધી નકલો, જ્યાંથી મળી આવે ત્યાંથી મલિક સુઆક્રમને જમ થયેલાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

૭. (૧) જ્યારે કોઇ છાપખાનું કે વર્તમાનપત્ર, યુક કે બીજા દસ્તાવેજની કોઇ નકલો આ આક્ટની રૂયે જમ થયેલાં જાહેર કરવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર, સબ ઇન્સ્પેક્ટરના કુદૃષ્ટી ઉત્તરતા દરજ્જાનો ન હોય તેવા કોઇ પોલીસ અમલદારને જમ કરવા માટે ફરમાવવામાં આવેલી મિલકત પકડવાનો તથા અટકાવી રાખવાનો અને જે જગ્યામાં એવી મિલકત હોય, કે હોવાનો શક હોય તે જગ્યામાં કે (૨) એવા વર્તમાનપત્ર, યુક કે દસ્તાવેજની કોઇ પણ નકલ વેચવા માટે, વહેંચવા માટે, પ્રસિદ્ધિ માટે કે લોકોને જોવા માટે રાખી હોય કે એવી રીતે રાખ્યાનો શક હોય તેવી જગ્યામાં પેસવાનો ને એવી મિલકત માટે શોધ કરવાનો જેમાં અધિકાર આપ્યો હોય, એવું વારંટ કાઢવાનું કોઇ પણ માલ્ટ્રેટને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમની રૂયે કાઢવામાં આવેલું વારંટ જેટલા પ્રમાણમાં ઝાડો લેવાને લગતું હોય તેટલા પ્રમાણમાં ફાજલારી કામ ચલાવવાની નીતિના કાયદા મુજબ ઝાડો લેવાનાં વારંટોની બજવણી માટે જે રીત ઠરાવી છે તે રીત પ્રમાણે બજવણું જોઇએ.

૮. સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂયે વર્તમાનપત્રના જે દરેક પ્રસિદ્ધિ કરનારને એકરાર કરવાનું ફરમાવવામાં આવ્યું હોય, તે દરેક પ્રસિદ્ધિ કરનારે સદરકુ એકરાર કરતી વખતે, જે માલ્ટ્રેટની સમક્ષ એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય, તેની પાસે પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય અથવા બે હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય તેવી જે નાણાંની રકમ દરેક બાબતમાં માલ્ટ્રેટ માગવાનું ચોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિસ્ટરીટીઓ તારણ તરીકે મૂકવી જોઇએ, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરકુ આક્ટની રૂયે વર્તમાનપત્રના છાપનાર તરીકે નોંધવામાં આવેલો માણસ, જેમાં સદરકુ વર્તમાનપત્ર છપાતું હોય તે પ્રેસના રાખનાર તરીકે પણ નોંધાયેલો હોય, તો જ્યાં સુધી એવી નોંધણી અમલમાં હોય ત્યાં સુધી પ્રસિદ્ધિ કરનારને તારણ મુકવાનું ફરમાવણું નહિ.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે માલ્ટ્રેટ પોતાને ચોગ્ય લાગે તો વિશેષ કારણોની નોંધ કરીને તે કારણસર, કોઇ પણ તારણ મુકવાનું માફ કરવાને કે આ પેટા કલમની રૂયે કરેલો કોઈપણ હુકમ વખતોવખત રદ કરવાને કે તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકારને જ્યારે એમ લાગે કે પોતાના મુલકની અંદર પ્રસિદ્ધિ થતા જે વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં આ આક્ટની શરૂઆત પહેલાં સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂયે સદરકુ વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધિ કરનાર તરફથી એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવા કોઇ પણ વર્તમાનપત્રની અંદર કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા પ્રકારના કોઈ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો આવે છે. ત્યારે તે સ્થાનિક સરકાર બેખી નોટીસ આપીને એવા પ્રસિદ્ધિ કરનારને, જે માલ્ટ્રેટની હકુમતમાં સદરકુ વર્તમાનપત્ર પ્રસિદ્ધિ કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ્ટ્રેટની પાસે, પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય અથવા પાંચહજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી જે નાણાંની રકમ સ્થાનિક સરકાર માગવાનું ચોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિસ્ટરીટીઓ તારણ તરીકે મુકવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૬) (૧) જે કોઈ પણ વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં ૮ મી કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે કોઈ પણ તારણ મુકવામાં આવ્યું હોય, તેવા વર્તમાનપત્રની અંદર કોઈ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા પ્રકારનાં હોય તો તે સ્થાનિક સરકાર તેવા શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દ્રશ્ય આકારો જેમાં જણાવવામાં અથવા વર્ણવવામાં આવ્યા હોય,

તેથી લેખી નોટીસ એવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર ઉપર મોકલીને એવું તારણ અને એવા વર્તમાન પત્રની બધી નકલો જ્યાંથી મળે ત્યાંથી મલિક સુઆઝમને જમ્ત થયેલાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ નોટીસ કાઢવાની તારીખથી દસ દિવસ વીતી ગયા પછી, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમ મુજબ એવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનારે કરેલો એકરાર રદ કરવામાં આવેલો ગણવે.

૧૦. કોઇ પણ વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં આપવામાં આવેલું તારણ જમ્ત થયેલું જાહેર કરવામાં આવ્યું હોય તે પ્રસંગે, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમ મુજબ એવા વર્તમાનપત્રના કે જે બીજું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર એવા વર્તમાનપત્રના જેવું વસ્તુતઃ હોય તેવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર તરીકે નવો એકરાર કરનાર કોઇપણ માણસો જે માજિસ્ટ્રેટની સમક્ષ એવો એકરાર કરવામાં આવે તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે એક હજાર રૂપિયાથી ઓછી ન હોય અથવા દસ હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી જે નાણાંની રકમ માજિસ્ટ્રેટ માગવાનું યોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરીટીઓ તારણ તરીકે મુકવી જોઇએ.

૧૧. આવી વધારાની તારણની રકમ અનામત મુકવામાં આવ્યા પછી સદરહુ વર્તમાનપત્રમાં જે શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દસ્ય આકારો સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારનાં હોય તેવા કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દસ્ય આકારો આવે તો, તે સ્થાનિક સરકાર, એવા શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દસ્ય આકારો જેમાં જણાવવામાં કે વર્ણવવામાં આવ્યાં હોય, તેવી લેખી નોટીસ એવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર ઉપર મોકલીને.

(અ) એવી અનામત મુકવામાં આવેલી વધારાની તારણની રકમ, અને (બ) એવા વર્તમાનપત્રની બધી નકલો, જ્યાંથી મળી આવે ત્યાંથી મલિક સુઆઝમને જમ્ત થયેલી જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) સ્થાનિક સરકારને ક્યાંય પણ હાપેલા કોઇપણ વર્તમાનપત્ર બુક અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં કલમ ૪, પેટા કલમ (૧)માં વર્ણવેલા પ્રકારના કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દસ્ય આકારો આવતાં લાગે તે પ્રસંગે તે સરકાર પોતાના મતનાં કારણ જણાવીને સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું આપીને, એવું વર્તમાનપત્ર, બુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ મલીક સુઆઝમને જમ્ત થયેલાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે. અને તે ઉપરથી કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર સદરહુ જ્યાંથી મળી આવે ત્યાંથી પકડવાને મુખત્યાર છે; અને સખ ઇન્સ્પેક્ટરના દરજ્જાથી ઉત્તરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારને જે કોઇ જગ્યામાં એવું વર્તમાનપત્ર, બુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ હોય અથવા હોવાનો યોગ્ય રીતે શક હોય ત્યાં પેસરાનો અને સદરહુ માટે શોધ કરવાનો વારંટથી અધિકાર આપવાને કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમની રૂયે કાઢવામાં આવેલું દરેક વારંટ, જેટલા પ્રમાણમાં તે ઝાડો લેવાને લગતું હોય તેટલા પ્રમાણમાં, સને ૧૮૬૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા મુજબ ઝાડો લેવાનાં વારંટોની બળવણી માટે જે રીત કરાવી છે, તે રીત પ્રમાણે બળવવું જોઇએ.

૧૩. જમીન માગે કે દરિયા માગે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં આવેલા જે કોઇ પેકેજમાં કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના વર્તમાનપત્રો, બુકો કે દસ્તાવેજ હોવાનો કરટમ અમલદારને કે આ અર્થે નીમેલા બીજા અમલદારને શક આવે તો તે અટકાવવાનો તેને અધિકાર છે.

૧૪. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં હાપીને પ્રસિદ્ધ કરેલું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર છાપનારે અને પ્રસિદ્ધ કરનારે સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂયે એકરાર કર્યો હોય અને પ્રસિદ્ધ કરનારે જ્યારે આ આક્ટથી તેમ કરવાનું કરમાવ્યું હોય, ત્યારે તારણ મુક્યું હોય તે સિવાય ટપાલ મારફતે મોકલવું નહિ.

૧૫. કાગળ કે પાર્સલ સિવાયની બીજી કોઇ પણ ચીજ ટપાલ મારફતે જતી હોય તે વખતે તેમાં-

(અ) કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દ્રશ્ય આકારો જેમાં હોય એવું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર, યુક કે બીજો દસ્તાવેજ છે, અથવા (બ) જે વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા યુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂએ ફરમાવવામાં આવેલો એકરાર કરવામાં આવ્યો ન હોય, અથવા આ આક્ટથી ફરમાવવામાં આવેલું તારણ તેના પ્રસિદ્ધ કરનારે મુક્યું ન હોય તેવું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર છે, એવો પોસ્ટ ઓફીસ જેના હવાલામાં હોય કે જેને આ બાબત પોસ્ટ માસ્તર જનરલે અધિકાર આપ્યો હોય તેને શક આવે તો તે ચીજ અટકાવવાનો અને તેની સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તેવી વ્યવસ્થા કરવા માટે જેને નીચે તેને સ્વાધિન કરવાનો અધિકાર છે.

૧૬. (૧) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં દરેક વર્તમાનપત્ર છાપનારે, એવા વર્તમાનપત્રનો દરેક અંક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે કે તરતજ તેની બે નકલો, સ્થાનિક સરકાર, જેઝીરમાં જાહેરાતમાં આપીને ફરમાવે તે જગ્યાએ અને તેવા અમલદારને સરકારના ઉપર મફત મોકલવી જોઇએ.

(૨) એવા કોઇ પણ વર્તમાનપત્રનો કોઇ પણ છાપનાર પેટાકલમ (૧) ને અનુસરીને સદરહુતી નકલો મોકલવામાં કસુર કરશે તો, જે અમલદારને તે નકલો આપવી જોઇતી હતી તેની અથવા આ બાબતમાં તે અમલદારે અધિકાર આપેલા કોઇ પણ માણસની ફરિયાદ ઉપરથી જે જગ્યામાં તે વર્તમાન પત્ર છપાઇ હોય તે જગ્યાએ જેની હકુમત હોય તેવા માજિસ્ટ્રેટ તરફથી ચુનહાની સામીતીનો ઠરાવ થયેથી, તે દરેક કસુર બદલ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે એમ સમજવું.

૧૭. જે કોઇ પણ મિલ્કતના સંબંધમાં કલમ ૪, ૬, ૯, ૧૧, અથવા ૧૨ ની રૂએ સરકાર જમ કરવા બાબતનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય, તે મિલ્કતમાં હિત સંબંધ હોય એવા કોઇ પણ માણસને, એવા હુકમની તારીખથી બે મહિનાની અંદર, જેના સંબંધમાં, તે હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય, તે વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દ્રશ્ય આકારો નહતા એ સમજાવે ઉપરથી તે હુકમ રદ કરાવવા માટે હાઇકોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮. ત્રણ જજોની અથવા જ્યાં હાઇકોર્ટ ત્રણ કરતાં ઓછા જજોની બનેલી હોય ત્યાં, બધા જજોની બનેલી હાઇકોર્ટની સ્પેશિયલ બેંચે એવી દરેક અરજી સાંભળવી અને તેનો નીકાલ કરવો.

૧૯. (૧) જેના સંબંધમાં સદરહુ હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તે વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં કે બીજા દસ્તાવેજમાં આવેલા શબ્દો, ચિન્હો કે દ્રશ્ય આકારો કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારનાં નથી એમ સ્પેશિયલ બેંચને લાગે તો સદરહુ સરકાર જપ્ત કરવા બાબતનો હુકમ સ્પેશિયલ બેંચે રદ કરવો જોઇએ.

(૨) જે જજોની સ્પેશિયલબેંચ બનેલી હોય તે, જજોની વચ્ચે મતભેદ પડે ત્યારે, તેવા જજોના (જે હોય તો) બહુ મત પ્રમાણે નીકાલ થવો જોઇએ.

(૩) પ્રસ્તુત હુકમ રદ કરવાનો કામમાં સદરહુ પ્રમાણે બહુમત ન થાય ત્યારે, એવો હુકમ કાયમ રાખવો જોઇએ.

૨૦. કોઇ પણ વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં એવી કોઇ પણ અરજી સાંભળતી વખતે આ આક્ટ શરૂ થયા પછી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી એવા વર્તમાનપત્રની કોઇ પણ નકલ, એવા વર્તમાનપત્રમાંના જે શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો કલમ ૪, પેટા કલમ (૧)માં વર્ણવેલા પ્રકારનાં છે એમ કહેવામાં આવ્યું હોય તેના પ્રકાર અથવા વલણની સામીતીના ટેકામાં પુરાવામાં આપવાનો અધિકાર છે.

૨૧. દરેક હાઇકોર્ટ સવળતા અનુસાર બનતી તાકદિ એવી અરજીની બાબતમાં કામ ચલાવવાની રીતનું, તેના ખર્ચની રકમોનું અને તે ઉપર થનારા હુકમોની બજાવણીના કામનું નિયમન કરવા બાબત કાનુનો ધડવી જોઇએ અને એવી કાનુનો ધડવામાં આવે ત્યાં સુધી ફરિયાદો, અને અપીલો સિવાય બીજાં ચલાવેલાં કામોમાં એવી કોર્ટની જે પદ્ધતિ હોય તે પદ્ધતિ બનતાં સુધી એવી અરજીઓને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૨૨. સરકાર જમ કયાં બાબતનું જે જે જાહેરનામું આ આકટ મુજબ કરવામાં આવ્યાનું દેખાતું હોય તેવું દરેક જાહેરનામું, તેમાં ઉલ્લેખ કરેલી સરકાર જપ્ત કર્યાની બાબત અમલમાં આવ્યા બાબત, બધા માણસોની સામે નિર્ણયાત્મક પુરાવો ગણાશે એમ સમજવું, અને આ આકટ મુજબ ચલાવવામાં આવ્યું છે એમ કહેવામાં આવતા કોઇ પણ કામના સંબંધમાં ઉપર જણાવેલા પ્રકારની અરજી ઉપરથી હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઇ પણ કોર્ટ વધેા ઉઠાવી શકશે નહિ અને આ આકટ મુજબ કરેલા અથવા કરવાનો શુદ્ધ બુદ્ધિથી ઇરાદો હોય તેવા કોઇ પણ કૃત્ય માટે કોઇ પણ માણસનો સામે આ આકટ ઉપરથી ઠરાવ્યું છે તે સિવાય કોઇ પણ દિવાની અથવા ફાજદારી કામ ચલાવી શકાશે નહિ.

૨૩. (૧) જે કોઇ પણ સમ્પત્તિ ૩ અથવા કલમ ૫ મુજબ રકમ અનામત મુકવાનું ફરમાવવામાં આવે, ત્યારે તે સમ્પત્તિ તેમ ન કરતાં બુકો અથવા કાગળો છાપવા માટે પ્રેસ પોતાના કમળમાં રાખશે તે, માજિસ્ટ્રેટ પાસે ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૪ થી કલમમાં ઠરાવેલો એકરાર તેણે કર્યો ન હોય ત્યારે તે જે શિક્ષાને પાત્ર થાય તેજ શિક્ષાને પાત્ર થશે એમ સમજવું.

(૨) જે કોઇ સમ્પત્તિ કલમ ૮ કે ૧૦ મુજબ અનામત રકમ મુકવાનું ફરમાવવામાં આવે ત્યારે તે સમ્પત્તિ તેમ ન કરતાં કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર પ્રસિદ્ધ કરશે, અથવા એવું તારણ મુકવામાં આવ્યું નથી એમ જાણીને એવું વર્તમાનપત્ર પ્રસિદ્ધ કરશે તો માજિસ્ટ્રેટ પાસે ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૫ મી કલમમાં ઠરાવેલો એકરાર તેણે કર્યો ન હોય ત્યારે તે જે શિક્ષાને પાત્ર થાય તેજ શિક્ષાને પાત્ર થશે એમ સમજવું.

૨૪. જ્યારે કોઇ માણસે આ આકટ મુજબ કોઇ તારણ મૂક્યું હોય અને જે પ્રેસના સંબંધમાં તારણ મુકવામાં આવ્યું હોય, તે પ્રેસ રાખવાનું બંધ કરે, અથવા પ્રસિદ્ધ કરનાર હોઇને સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૮ મી કલમની રૂએ એકરાર કરે ત્યારે તેને જે માજિસ્ટ્રેટની હકમતમાં એવું છાપવાનું હોય તેને, સદરહુ તારણ પાછું આપવા માટે અરજી કરવાનો અધિકાર છે; અને પછી એવું તારણ માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી લાયક સાબીતી થયેથી અને આમાં ઉપર જણાવેલા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, એવા માણસને પાછું આપવું જોઇએ.

૨૫. આ આકટ મુજબની દરેકની નોટીસ માજિસ્ટ્રેટને મોકલી જોઇએ અને તેણે તે સન ૧૮૬૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા મુજબ સમન માટે ઠરાવવામાં આવેલી રીત પ્રમાણે બળવડાવવી જોઇએ.

૨૬. આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી, જે કામ અથવા કસુર કરવાથી આ આકટની વિરૂદ્ધ ગુન્હો થતો હોય તેવા કોઇ પણ કામ માટે અથવા કસુર માટે કોઇ પણ માણસ ઉપર બીજી કોઇ પણ કાયદા મુજબ ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાને પ્રતિબંધ થાય છે એમ સમજવું નહિ.

હિન્દુસ્તાનનો વીજળી બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૯૧૦ નો આકટ ૯ મો.)

૧. આ આકટને સને ૧૯૧૦ નો હિન્દુસ્તાનનો વીજળી બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. ટેલીગ્રાફ આકટમાં વ્યાખ્યા કરેલી સંજ્ઞાઓનો જે અર્થ કર્યો છે તેજ અર્થ આ આકટમાં થશે.

૩. સ્થાનિક સરકારે ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે અરજી કરવાથી અને ઠરાવેલી રી આપેથી કોઇ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશમાં વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવા માટે કે લઇ જવા માટે કે મોકલવા માટે વીજળીનો વાહન તાંબવા સાથે લાઇસન્સ આપવાને મુખત્યાર છે અને લાઇસન્સમાં સ્થાનિક સરકારને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો લખાઇ કરવાને અધિકાર છે.

૪. જે લોકોના હિત સાથે કે લાઇસન્સવાળો જાણી જોઇને તથા જેરબ્યાજી કસ્ટર કરે કે લાઇસન્સની સરત તોડે તો લાઇસન્સ રદ કરવાની જરૂર જણાશે તો સ્થાનિક સરકાર લાઇસન્સ રદ કરવાને કે તેમાં સુધારો કરવાને મુખત્યાર છે.

૫. સ્થાનિક સરકારે તે લાઇસન્સ રદ કરવાની નોટીસ લાઇસન્સવાળા કે સ્થાનિક અધિકારી ઉપર બળવવી જોઇએ અને કઇ તારીખથી લાઇસન્સ રદ થશે તે નોટીસમાં બતાવવું. સ્થાનિક અધિકારી નોટીસ બજાવ્યાની તારીખ પછી ત્રણ મહીનાની અંદર સ્થાનિક સરકારની લેખી સંમતિ લાઇને લાઇસન્સવાળાને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવી શકે કે તે અંડરટેકીંગ સ્થાનિક સરકારને વેચવું.

૬. સ્થાનિક અધિકારીનું લાઇસન્સ સ્થાનિક સરકાર રદ કરે ત્યારે તે અંડરટેકીંગ તેણે સરકાર ફરમાવે તે રીતે વેચવું જોઇએ.

૭. પચાસ વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદત સ્થાનિક અધિકારી લાઇસન્સની મુદતની આખરે તે અંડરટેકીંગ વેચાતું લેવાને મુખત્યાર છે.

૮. ૭ મી કલમ મુજબ મુદત પૂરી થયા પછી સ્થાનિક અધિકારી અથવા સ્થાનિક સરકાર અંડરટેકીંગ ખરીદ કરે નહિ અને લાઇસન્સવાળાની સંમતિથી લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવે ત્યારે તે લાઇસન્સવાળો તે અંડરટેકીંગની વ્યવસ્થા કરવાને મુખત્યાર છે.

૯ લાઇસન્સવાળાએ બીજા લાઇસન્સની રથે આપેલાં અંડરટેકીંગ ખરીદ કરવાં નહિ, કે તે સાથે સંબંધ રાખવો નહિ કે પોતાનું અંડરટેકીંગ બીજાને તપદીલ કરી આપવું નહિ.

૧૦ સ્થાનિક સરકારને આ આકટ મુજબ આપવાના કોષ્ટક પશુ લાઇસન્સમાં, લાઇસન્સવાળો જે બોલી કે સરતોએ પોતાનું અંડરટેકીંગ વેચવાને અંધાયલો હોય તેમાં ફરકાર કરવાને અધિકાર છે.

૧૧ લાઇસન્સવાળાએ, પોતાના અંડરટેકીંગના હિસાબનું વાર્ષિક સરવાયું તૈયાર કરી સ્થાનિક સરકારને ડરાવેલી તારીખ પહેલાં મોકલવું જોઇએ.

૧૨ લાઇસન્સવાળો વીજળી પુરી પાડવાના પ્રદેશમાં અથવા લાઇસન્સ ઉપરથી પરવાનગી મળી હોય ત્યારે તે પ્રદેશની બહાર કોષ્ટક પશુ સ્ટ્રીટ, રેલ્વે કે ટ્રામવેની કે ગટર કે મોરી, જમીન ઉઘાડવાને કે ખોદવાને કે વીજળીની શક્તિ યોગ્ય રીતે પુરી પાડવા સાથે જરૂર હોય એવાં સધળાં કામ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩ પરંતુ નવાં બાંધકામ શરૂ કરતા પહેલાં નિદાન એક મહીના આગમજ લાઇસન્સવાળાએ, પ્રસંગ પ્રમાણે જવાબદાર સપસને લેખી નોટીસ આપવી જોઇએ.

૧૪ લાઇસન્સવાળાને જે નળીઓ કે નાર હરકત કરતા જણાય તેની જગા બદલવાનો તેને અધિકાર છે.

૧૫. વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે બીજું બાંધકામ, ગટર પાસે કે નળ પાસે અથવા વીજળી પુરી પાડવાની બીજી લાઇન પાસે અથવા કોષ્ટક બાંધકામ પાસે નાંખવાનું કે કરવાનું હોય ત્યારે લાઇસન્સવાળાએ, તેમાં જે પક્ષકારોનો સંબંધ હોય તેમને તે બાબતની અડતાળીસ કલાકની લેખી નોટીસ આપવી જોઇએ. અને તેમને પસંદ પડે તે રીતે તે કામ કરવું જોઇએ.

૧૬. ખોદેલી સ્ટ્રીટ, રેલ્વે, ટ્રામવે, ગટર, મોરી કે ટેનલ તેણે વગર દીક્ષે કામ થઇ રહે કે તુરત હતી તેવી કરવી જોઇએ. અને કામ ચાલે ત્યાં સુધી ખોદેલા ભાગ આગળ વાડ કરાવીને પ્લેસે રાખવો તથા દીવો રાખવો.

૧૭. ટેલીગ્રાફ લાઇનના કોષ્ટક પશુ ભાગથી ૧૦ વારની અંદર કોષ્ટક પશુ વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે બીજું બાંધકામ કરતા પહેલાં લાઇસન્સવાળાએ તે બાબતની નોટીસ ફસ્ટ દીવસ આગમજ ટેલીગ્રાફ અધિકારીને આપવી જોઇએ.

૧૮. સ્થાનિક સરકાર હવામાંની લાઇન જે રીતે નાંખવાનું લાઇસન્સવાળો ચોખ્યું હોય તે પસંદ કરે નહિ ત્યાં સુધી તેણે તેવી કોષ્ટક લાઇન, કોષ્ટક સ્ટ્રીટ, રેલ્વે, ટ્રામવે કે નાળમાં થઇને ૧૩ મી કલમમાં ડરાખ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે આ ઉપરથી અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૧૯. લાઇસન્સવાળાએ, આ આકટ પ્રમાણે અધિકાર ચલાવવામાં અને તેટલી ઓછી નુકશાની થવા દેવી જોઈએ, અને તેના તરફથી કોઇ પણ માણસે કરેલી નુકશાનીનો તેણે પુરેપુરો મોં બદલો આપવો જોઈએ.

૨૦. લાઇસન્સવાળાએ ભોગવટો કરનારને પોતાનો ધરાહો જણાવ્યા પછી જે કોઇ જગ્યામાં વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવામાં આવતી હોય તે જગ્યામાં પેસવાનો તથા પોતાના શિટીંગ અથવા બીજાં યંત્રો કઢાડી લઇ જવાનો લાઇસન્સવાળાને અધિકાર છે.

૨૧. લાઇસન્સવાળાને વીજળીની શક્તિનો ઉપયોગ કરવા સારું, તે શક્તિના ઉપયોગ ઉપર નિર્બંધ રાખવાની અને તેનો ઉપયોગ કરવાના કામમાં દખલ કરવાનો તેને હક નથી.

૨૨. જ્યારે લાઇસન્સવાળા તરફથી વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવામાં આવતી હોય, ત્યારે દરેક સમયને અરજી કરેલી બીજા સમયને જે સરતે તે શક્તિ મળવાનો હક હોય તેજ સરતે તેવી શક્તિ મળવાનો હક પ્રાપ્ત થશે. પરંતુ તેવી શક્તિ પુરી પાડવા સારું તેને થનારો કાયમનો ખર્ચ મળી આવે એવી ઓછામાં ઓછી વાર્ષિક રકમ તેને આપવાનો તે સમયને અધિકાર છે.

૨૩. વીજળીની શક્તિ બદલના પૈસા અયોગ્ય મહેરબાની ન બતાવતાં આકારવા જોઈએ અને ખર્ચ લેવાનો તેને અધિકાર છે.

૨૪. જે માણસ પુરી પાડેલી વીજળીની શક્તિ બદલ પોતે આપવાનો ખર્ચ આપવાની ગરજત કરે તો તેને વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાનું બંધ કરવું.

૨૫. વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન અથવા બીજાં સાધનો જે સમયના કમળમાં હોય તેની ઉપર દિવાની કોર્ટની પ્રોસેસની બજવણીમાં કે આલેક્ષા નાદારી બાબતના કોઇ પણ કામમાં જમ થવાને પાત્ર થશે નહિ.

૨૬. વાપરનારને પુરી પાડેલી વીજળીની શક્તિનું પરિમાણ ખરા મીટરથી શોધી કઢાડવા માટે જો તે માગે તો તેને તેવું એક મીટર ભાડે કે વેચાતું પુરૂ પાડવું જોઈએ.

૨૭. કોઇ પણ લાઇસન્સવાળાને વીજળી પુરી પાડવાના પ્રદેશની બહાર કોઇ પણ સમયને વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાનો અને તે કારણ સારૂ વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન નાખવાનો કે સુકવાનો સ્થાનિક સરકાર અખત્યાર આપી શકે છે.

૨૮. લાઇસન્સવાળા ન હોય એવા કોઇ પણ માણસે સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી વગર વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાના કોઇ પણ કામમાં રોકાવું નહિ.

૨૯. લાઇસન્સવાળા સિવાય બીજા કોઇ પણ સમયે, વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાના કામમાં રોકાવા માટે ૨૮ મી કલમ મુજબ મંજૂરી મેળવી હશે તે સમયને સ્થાનિક સરકાર ૧૨ થી ૧૯ સુધીની કલમો મુજબના લાઇસન્સવાળાના સહળા કે કોઇ પણ અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૩૦. લાઇસન્સવાળા સીવાયના બીજા જે સમયે કોઇ સ્ટેટમાં કે કોઇ જગ્યામાં એક્સા કે તેવી વધારે માણસો રૂંચે એકઠા થવાનો સંભવ હોય કે જ્યાં કારખાનું કે ખાણ હશે તે જગ્યામાં ૨૫૦ કરતાં વધારે વાટના દરે વીજળીની શક્તિ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે મોકલવી હોય તો તે બાબતની સાત દિવસની લેખી નોટીસ છઠ્ઠા માહિત્યરે કે ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસ કમિશનરને આપ્યા સીવાય તેમ કરવું નહિ.

૩૧. કોઇ પણ સમયે વીજળીની શક્તિ ઉત્પન્ન કરતી વખતે કે બીજા મોકલતી વખતે કોઇ પણ રેલ્વે, ટ્રાન્સે, નેરવે, ગેઝેટ, બ્રાઉન, બ્રાઉન, બ્રાઉન કે પીયાને તે પરના રાહદારીના માર્ગને ધુળ કરવી નહિ.

૩૨. વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે બીજાં બાંધકામ કરવામાં, એવા પૂર્વોપાય કરવા જોઈએ કે, ટેલીગ્રાફથી, ટેલીફોનથી કે વીજળીની સિગ્નલથી વ્યવહાર રાખવા સારૂ ઉપયોગ કરેલા કોઇ તાર કે લાઇનમાંના પ્રવાહમાં, ઇડકશનથી કે બીજી રીતે બગાડ થાય નહિ.

૩૩. વીજળીની શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાના કે મોકલવાના સંબંધમાં થયેલા અકસ્માતથી જીવનું જોખમ થયું હોય કે શારીરિક ધુળ થઇ હોય તે બાબતની લેખી નોટીસ અકસ્માત થયા પછી ૨૪ કલાકની

અંદર, ઇલેક્ટ્રિક ઇન્સ્પેક્ટરને તેમજ જીલ્લા માઈસ્ટરને કે ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસ કમીશનરને મોકલવી જોઈએ.

૩૪. કોઇ પણ સમયે વીજળીક શક્તિ ઉત્પન્ન કરતી વખતે કે મોકલતી વખતે, પોતાની વીજળી પુરી પાડવાનો લાઇનોમાંનો કોઇ ભાગ જમીન સાથે જોડી દેવાનું ઇરાવવામાં આવે કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની ખાસ મંજુરી મળે તેટલે સુધી ન હોય એવો ભાગ એવી રીતે જોડી દેવાની પરવાનગી આપવી નહિ. જે આ કલમ વિરૂદ્ધ વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાની લાઇનનો કોઇ ભાગ જમીન સાથે જોડી દેવામાં આવે તો અથવા વીજળીના કામથી લોકોની સહીસલામતીને કે માણસના જીવને ધોકા પહોંચવા કે ઇજા થવા સરખું, કે આમીવાળું આંધકામ જણાશે તો સ્થાનિક સરકાર લેખી હુકમ કરીને તે હુકમમાં લખેલી રીતે લખેલી સુદતમાં દુરસ્ત કરવાનું અને તે સુદત સુધી તે વાપરવાનું મના કરવાને શરમાવી શકે છે.

૩૫. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અને સ્થાનિક સરકાર પોતાના પ્રાંત માટે એક સલાહ આપનારી બોર્ડ સ્થાપવાને મુખત્યાર છે. તેમાં એક ચેરમેનને બે સભાસદ હોવા જોઈએ.

૩૬. ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઈંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને યોગ્ય ને લાયક થયેલા સમસોને ઇલેક્ટ્રીક ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાને મુખત્યાર છે.

૩૭. વીજળીની શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાનું કે એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે મોકલવાનું કે તેના ઉપયોગ કરવાનું નિયમન કરવા માટે કાનુનો કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૩૮. ૩૭, મી કલમની રૂયે કાનુનો કર્યા પહેલાં તે પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

૩૯. જે કોઇ સમય કોઇ પણ વીજળીની શક્તિ અદ્યધાનતથી કદાહી લે કે તાપરે કે ઉપયોગ કરે તેણે ફાળદારી કાયદા પ્રમાણે ચોરી કરી છે એમ સમજવું.

૪૦. જે કોઇ માણસ દેખણદિથી વીજળીની શક્તિનો ગેરઉપયોગ કરશે કે આંધકામને ઇજા કરશે કે તેમ કરવાનો પ્રયત્ન કરશે તેને બે વર્ષ સુધી કેદની અને એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૪૧. જે કોઇ સમય ૨૮ મી કલમનું ઉલ્લંઘન કરી લાઇસન્સ વગર વીજળીક શક્તિ પુરી પાડવાના કામમાં રોકાશે તેને ત્રણ હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે અને એવું ઉલ્લંઘન ચાલુ રહેશે ત્યાં સુધી રોજના ત્રણસો રૂપિયા સુધીના દંડ થશે.

૪૨. જે કોઇ સમય લાઇસન્સવાળો હોઇ ૨૭ મી કે ૫૧ મી કલમની રૂયે પોતાના લાઇસન્સના રૂયે પરવાનગી હોય તે સિવાય, વીજળી પુરી પાડવાના પ્રદેશની અંદાર વીજળીની શક્તિ પુરી પાડશે કે વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે આંધકામ કરશે કે, આ આકટની રૂયે કરેલી કાનુનોનું ઉલ્લંઘન કરશે, લાઇસન્સની સરતો તોડશે કે ૩૪ મીની પેટા કા. (૨) મુજબ કોઇ હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને ચુકશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે અને કસુર ચાલુ રહે ત્યાં સુધી રોજના સો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૩. જે સમય ૩૦ મી કલમનું ઉલ્લંઘન કરીને નોટીસ આપ્યા વગર વીજળીની શક્તિ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે મોકલશે કે ઉપયોગ કરશે તેના પાંસે રૂપિયા સુધી દંડ અને ચુન્ડો ચાલુ રહે તો રોજનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૪૪. જે કોઇ સમય પોતાના તેવા ઇરાદાની અડતાલીસ કલાકની લેખી નોટીસ લાઇસન્સવાળાને આપ્યા વગર ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧) કે (૭) માં ઉલ્લેખ કરેલું કોઇ પણ મીટર, ઇન્ડીકેટર કે યંત્ર જે વીજળી પુરી પાડવાની લાઇનમાંથી લાઇસન્સવાળા તરફથી વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવામાં આવતી હોય તે લાઇનની સાથે જોડશે, અથવા તેને તેનાથી જુડ પાડશે, કે (બ) લાઇસન્સવાળાની સંમતિ વગર તેના બીજા કોઇ આંધકામ સાથે બહેવાર ચાલુ રાખવાના કારણે સાડ, કોઇ આંધકામ કરશે, કરાવશે કે જોડશે, (ક) તેવા કોઇ મીટર, ઇન્ડીકેટર કે યંત્રને દેશભાવથી ઇજા કરશે.

કે કોઇ તેને દગલખાણથી ફેરવશે કે તેને બરોબર નોંધ કરતું અટકાવશે કે (૩) લાઇસન્સવાળાની વીજળીની શક્તિનો અયોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરશે, તે ત્રણસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને અને જ્યાં સુધી ગુન્હો ચાલુ રહે ત્યાં સુધી રોજના ત્રીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૫. જે કોઇ સખસ સાર્વજનિક દીવા દેખાડેલો હોય તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા ત્રણસો રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૪૬. જે કોઇ સખસ ગદ્દલતથી વીજળીની શક્તિ ફોક્કટ જવા દેશે કે બીજી રીતે ગુમાવશે કે ગદ્દલતથી કોઇ વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન, થાંભલા, પોલ, દીવા, કે વીજળી પુરી પાડવાનાં બીજાં યંત્ર ભાગશે, હેઠળ પાડશે કે તેને નુકશાન કરશે તેને બસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૪૭. જે કોઇ સખસ ૩૯ થી ૪૬ સુધીની સાત કલમોમાં અચાર અગાઉ ઠરાવ ન કરેલી કોઇ પણ બાબતમાં, આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ કે તે આકટની રૂએ કહાડેલા કોઇ હુકમ લાઇસન્સવાળાની બાબતમાં, પોતાના લાઇસન્સની કોઇ પણ સરતો માનવામાં કસુર કરશે તે એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને ગુન્હો ચાલુ રહે તે પ્રસંગે રોજના ત્રીસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે. પણ ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૭, અને ૩૨ મી કલમના કોઈ પણ ઠરાવ માનવાની કોઇ પણ સખસે કસુર કરી હોય ત્યારે તે બાબતની જરૂર હોવાથી ગુન્હેગારો તે પ્રસંગે વાજબી હતા તે પ્રમાણમાં તે ઠરાવ પાળ્યા એવું કોર્ટનું મત હોય તો તે સખસ સદરકુ પ્રકારની શિક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

૪૮ કલમ ૩૯, ૪૪, ૪૫, ૪૬, માંના ઠરાવ, તે લાગુ પડે ત્યાંસુધી તેની રૂએ શિક્ષાને પાત્ર ઠરાવેલાં કૃત્યો સરકારે પુરી પાડેલી વીજળીની શક્તિના સંબંધમાં કે સરકારની માલકીના બાંધકામના સંબંધમાં કરેલા હોય ત્યારે પણ લાગુ પડશે.

૫૦. કોઇ પણ સખસ સામેના આ આકટ વિરૂદ્ધના કે આ આકટ મુજબના કોઇ પણ કાનુન, લાઇસન્સ કે હુકમ વિરૂદ્ધના કોઇ પણ ગુન્હો માટે ફાજદારીમાં કામ ચલાવવું હોય તો તે સરકારના કે ઇલેક્ટ્રીક ઇન્સ્પેક્ટરના હુકમ વગર કે તેથી જેને નુકશાન થયું હોય તે સખસના કહેવા વગર ચલાવવું નહિ.

૫૧. ટેલિગ્રાફ આકટ પ્રમાણે ટેલિગ્રાફ અધિકારીને જે અધિકારો હોય તેમાંના કોઇ પણ અધિકાર, વીજળીની શક્તિ મોકલવા માટે કે સાધનો કે યંત્રો મુકવા માટે કોઇ પણ સરકારી અમલદારને કે લાઇસન્સવાળાને આપવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૫૨. જે કોઇ પ્રકારનો નિકાલ લવાદી આપીને કરવાનો હોય તે બાબતનો નિકાલ બંને પક્ષકારો પૈકી કોઇ પણ પક્ષકારની અરજી ઉપરથી સ્થાનિક સરકારે તે બાબતમાં નિમે તે માથુસે કે માથુસોએ કરેલો.

૫૩. આ આકટની રૂએ નોટીસો, હુકમ, કે દસ્તાવેજ ટપાલ મારફતે મોકલવાનો કે જે સ્થાનિક અધિકારીના નામનાં તે હોય તેનાં આંશીસમાં તેની એક ખરી નકલ આપીને કે તે જગાના બાગ ઉપર ચોટાડીને બળવવાનો અપત્યાર છે.

૫૪. આ આકટની કેટલીએક કલમોની રૂએ વસુલ કરવા તે પાત્ર હોય તે રકમો, તે સખસ જ્યાં રહેતો હોય ત્યાંના માલિકોને અરજી કરેલાં, તે સખસની માલકીની કોઇ પણ જંગમ મિલકત જપ્ત કરીને કે વેચીને વસુલ કરવાનો અપત્યાર છે.

૫૫. સ્થાનિક સરકાર સામાન્ય કે વિશેષ હુકમ કરીને ૧૩ મી કે ૧૮ મી કલમ મુજબનાં કોઇ પણ કામ ઇલેક્ટ્રીક ઇન્સ્પેક્ટરે કરવાં એવો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૫૬. આ આકટની રૂએ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરેલાં કૃત્ય બદલ કોઇ અમલદાર કે સ્થાનિક અધિકારીના કોઇ નોકર ઉપર કોઇ દાવો કે ફરિયાદ કે બીજી કામ ચાલશે નહિ.

૫૭. સન ૧૮૯૪ ના જમીન સંપાદન કરવા બાબતના આકટની ૪૦ ને ૪૧ કલમમાં 'બાંધકામ' એ શબ્દમાં બાંધવાના કામથી પુરી પાડેલી કે પુરી પાડવાની વીજળીની શક્તિનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૫૮. સને ૧૯૦૩ નો ડિફેન્સનાનો વીજળી બાબતનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

હિંદુસ્તાનનો તંબાકુ આબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૫૭ નો ૪ થો.)

૧ આ કાયદાને હિંદુસ્તાનનો તંબાકુ આબતનો કાયદો કહેવો.

૨ મુબઇ શહેરના બપ માટે આણેલા તંબાકુ ઉપર બંગાળી મણે સાડાસાત રૂપીઆ જકાત લેવામાં આવશે. આ જકાતને મુનીસીપલ ડ્યુટી કહે છે.

૩ શહેરમાં તંબાકુ દાખલ કરવામાં આવે કે તુરત જકાત ભરવી અથવા સરકારી કે પરવાનાવાળી વખારમાં બરી મૂકવી હોય તો, તે વખારમાંથી શહેરના ઉપયોગ સાર બહાર કાઢતી વખતે સદરહુ જકાત ભરવી જોઈએ.

૪ જ્યારે એવી બરી મુકેલી તંબાકુ મુબઇ શહેર બહાર પાછી મોકલવામાં આવે, ત્યારે ભરેલી જકાત પાછી આપવામાં આવશે.

૫ આ જકાત વસુલ કરવાનો કર્ટમ કમીશનરને કે તે ખાતાના કોઇ ખીજ અમલદારને અધિકાર છે.

૬ કમીશનરની પરવાનગી સીવાય કે જળમાર્ગ સીવાય ખીજ કોઇ રસ્તેથી તંબાકુ મુબઇ શહેરમાં આયાત કરવો નહિ, અને નીમેલી જગ્યા સિવાય કોઇ ખીજ જગ્યાએ ઉતારવો નહિ.

૭ ખાતાના ઉપયોગ સાર બંગાળી ચારશર તંબાકુ લાવવાની છુટ છે.

૮ પરમીટ સીવાય એક ડેકાણેથી બીજે ડેકાણે તંબાકુ લઈ જવી નહીં. આવી પરમીટ સૂધોદય અને સુચસ્તિ સુધી અમલમાં રહેશે. જર કામને માટે કે ખાતગી વાપરવાને માટે બંગાળી ચાર શર તંબાકુ લઈ જવાને પરમીટની જરૂર નથી.

૯ વખારમાંથી તંબાકુ કઢાડવાને માટે, આખી ગાંસડીની પરમીટ આપવામાં આવશે. ગાંસડીથી ઓછી કાઢવામાં પરમીટ આપવામાં નહીં આવે. ગાંસડી ખુદી કરી જેવાની પરવાનગી કમીશનર આપી શકશે. અને તેમાં કચેરા કે નકામે તંબાકુ જણાશે તો તે પાછો રવાને કરવાની કે નાશ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે.

૧૦ તંબાકુ છુટક વેચવાના બાર મહીનાનું લાઇસેન્સ આપવામાં આવશે.

૧૧ બંગાળી ચૌદ શરની અંદરનું વેચાણ તે છુટક વેચાણ કહેવાય છે.

૧૨ પરવાનામાં લખેલી જગ્યાએજ તંબાકુ છુટક વેચી શકાશે, છુટક વેચનારનારના નામનું પાટીયું, અગ્રીજ, મુજરાતી, તથા મરાઠીમાં છપાવી કે લખાવીને દરેક દુકાને લટકાવવું જોઈએ.

૧૩ છુટક વેચનાર માણસે દર મહીને તંબાકુના વેચાણના હીસાબનું પત્રક મોકલવું જોઈએ.

૧૪ તે જે તંબાકુ લાવે તે એક હીસાબની ચોપડીમાં જમા કરવો, અને તે ચોપડી જેવા માટે લારે બતાવવી. આ કલમ વિરૂદ્ધ વર્તનારને બસો રૂપીઆ સુધીનો દંડ થશે. તેમ તેનું લાઇસન્સ પણ રદ થશે.

૧૫ ગેરકાયદે આણેલા તંબાકુ માટે સર્ચ વારંટ કઢાડવાને કમીશનરને અધિકાર છે.

૧૬ ગેરકાયદે તંબાકુ લાવનારને પકડવાનો, અટકાવમાં રાખવાનો, કોઇ વહાણ કે બોટનો ઝાડો લેવાનો પણ તેને અધિકાર છે.

ટીકા:—કમીશનરને બદલે મુબઇના કર્ટમ કલેક્ટર કે એસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરને પણ આ આકટ પ્રમાણેના અધિકાર છે.

૧૭ આ કાયદા વિરૂદ્ધ આણેલો, ખીજ જગ્યાએ લઈ મૂકેલો, કે વેચેલો સબજો તંબાકુ જપ્ત થવાને પાત્ર છે.

૧૮ જે માણસ આ આકટ વિરૂદ્ધ તંબાકુ આયાત કરશે, ખસેડશે, વેચશે, કે જપ્ત થવા લાયક તંબાકુ કબજામાં રાખશે તે માણસનો તંબાકુની કીંમતથી દસગણા સુધી દંડને પાત્ર થશે. અને જે લાઇસન્સ હશે તો તેનું લાઇસન્સ રદ થશે.

૨૦ આ કાયદા મુજબ જમી કે દંડના હુકમ કરવાનો અધિકાર પોલીસના માજીસ્ટ્રેટને છે.

લશ્કરના કૃત્ય કરવાથી નુકશાન થાય તે બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૨૭ નો ૨૨ મો.)

લશ્કરના કૃત્ય કરવાથી કે મુકામ પહોંચી જે સંબંધને નુકશાન થાય, તે સખસે નુકશાનનો પ્રકાર, તેનું કારણ તથા નુકશાનીનો આંકડો કેટલો થયો તે બતાવનાર સરટીફિકેટ લશ્કરના કમાન્ડીંગ ઓફીસરને આરજ કરીને તેની પાસે લેવું જોઈએ. તે સરટીફિકેટ કલેક્ટરની આગળ દસ દીવસની અંદર રજુ કરવું, જ્યાં તે નુકશાનીનો બદલો આપવાની તબવીબ કરી શકશે. જે કલેક્ટર નુકશાનીનો બદલો ન આપે તો તેના ઉપર દીવાની કોર્ટમાં દાવો થઈ શકે છે.

હિંદુસ્તાનનો વૈદ્યકીય ડિગ્રીઓ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૯૧૬નો આક્ટ નંબર ૭ મો.)

૧. આ આક્ટને સને ૧૯૧૬નો હિંદુસ્તાનનો ડિગ્રીઓ બાબતનો આક્ટ કહેવો.

૨. ' પાશ્ચિમાત્ય વૈદ્યશાસ્ત્ર ' એટલે ઔષોપથીક વૈદ્યક, સૂતિકાશાસ્ત્ર અને શસ્ત્રવિદ્યાની પાશ્ચિમાત્ય પદ્ધતિઓ તેમાં હોમિઓપથી કે આયુર્વેદિક કે યુનાની વૈદ્યક પદ્ધતિઓનો સમાવેશ થતો નથી.

૩. જે કોઈ ડિગ્રી ડિપ્લોમા, લાઇસન્સ, સર્ટિફિકેટ, કે તેનો ધારણ કરનાર પાશ્ચિમાત્ય વૈદ્યશાસ્ત્રનો ધંધો કરવાની લાયકાતવાળો છે તેવી ડિગ્રીઓ વિગેરે બક્ષવાનો કે આપવાનો હક પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા અધિકારીઓએ જ કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ જેને આ અર્થે અધિકાર આપ્યો હોય તે અધિકારીએ જ ચલાવવા.

૪. ૩ ૭ કલમના ઠરાવેલા સિવાયને પ્રસંગે, ક્ષિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના કોઈ પણ સખસે જે કોઈ ડિગ્રી, ડિપ્લોમા, કે સરટીફિકેટ કે જેના ઉપરથી તે ધારણ કરનાર પાશ્ચિમાત્ય વૈદ્યશાસ્ત્રનો વૈદ્યનો ધંધો કરવાની લાયકાતવાળો છે તેવી કોઈ ડિગ્રી વિગેરે આપવા નહિ કે આપવાનો પોતાનો હક છે એમ બતાવવું નહિ.

૫. જે કોઈ સખસ ૪ થી કલમના ઠરાવનું ઉલ્લંઘન કરશે તે એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૬. જે કોઈ સખસ રાજ્યપ્રશાસી તથા ખોટી રીતે ૩ ૭ કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા અધિકારીએ આપેલી કોઈ ડિગ્રી કે ડિપ્લોમા પોતે ધારણ કરે છે, તે પાશ્ચિમાત્ય વૈદ્યશાસ્ત્રનો ધંધો કરવાની લાયકાતવાળો છે એમ જે ઉપરથી જણાય એવી પદ્ધતિ ધારણ કરે કે વાપરે તે સખસ અઢીસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે. પણ જે સખસ જે ડિગ્રી કે ડિપ્લોમા તેને આપવામાં આવ્યું હોય તે આ આક્ટની શરૂઆત પહેલાં વાપરતો હોય તો તે વાપરવાને આ કલમનો કોઈ મજબૂર લાગુ પડશે નહિ.

૭. સ્થાનિક સરકારના હુકમની રૂયે કરેલી શરિયાત સિવાય કે કાયદેસર સ્થપાયેલી કૌન્સિલ ઓફ મેડીકલ રજીસ્ટ્રેશન સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઈને કરેલી શરિયાત સિવાયને પ્રસંગે કોઈ કોર્ટે આ આક્ટની રૂયે શિક્ષાને પાત્ર થતો ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

૮. પ્રેસીડેન્સી કે પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોર્ટે આ આક્ટની રૂયે થતા ગુન્હાનો ઇન્સાફ ચલાવવો નહિ.

પરિશિષ્ટ-(૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના આક્ટની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી દરેક યુનિવર્સિટી. (૨) બંગાળાની સ્ટેટ મેડીકલ ફેકલ્ટી, (૩) મુંબાઈની કૉલેજ ઓફ ફિઝિશ્યન એન્ડ સર્જન્સ. (૪) મદ્રાસની મેડીકલ કૉલેજની બોર્ડ ઓફ એકઝામિનર્સ.

મુખ્યમનો ગામની આરોગ્યતાના રક્ષણ બાબતનો આકટ.

સને ૧૮૮૯ નો આકટ નં. ૧ લો.

(સેનિટરી એકટ.)

૨ આ આકટ શેડ્યુલ્ડ ડિસ્ટ્રીક્ટનાં ગામ સિવાય આખા મુખ્યમ ઇલાકાને લાગુ છે.

૫ કલેક્ટર જે ગામને ખીજે ભાગ લાગુ કરશે તે ગામમાં તે ભાગ અમલમાં આવશે. ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જે ગામને ત્રીજે ભાગ લાગુ કરશે તે ગામમાં ત્રીજે ભાગ અમલમાં આવશે. ખાજે અથવા ત્રીજે ભાગ જે ગામને લાગુ હશે તે ગામમાં ચોથો ભાગ લાગુ થશે.

લાગ ૨ જે-આરોગ્યરક્ષક કમીટી.

૮ આ ભાગ જે ગામને લાગુ કર્યો હશે તે ગામમાં એક આરોગ્યરક્ષક કમીટી હોવી જોઈએ. તેમાં ચેરમેનનું નામ કલેક્ટર રજુ કરશે.

૯ કમીટીએ ચલાવેલ કામની નોંધ તે ગામના તલાટીએ રાખવી અને તે ઉપર ચેરમેને સહી કરવી.

૧૦ કમીટીએ ચલાવેલા કામમાં માજીસ્ટ્રેટને ભાગ લેવાનો અધિકાર છે.

૧૧ કલેક્ટરની મંજુરીથી આરોગ્ય રક્ષક કમીટીએ, મેમ્બરોની મુદત વિષે, સ્વચ્છ પાણી લાવવા તથા તે ઉપર દેખરેખ રાખવા માટે, ગામના રસ્તા અને ખુલ્લી જગા સાફસુદ કરવા માટે, દુર્ગંધકારક તથા અપકારક વસ્તુ એકઠી થતી અટકાવવા માટે વિગેરે બાબત કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૪ કાનુનો વિરુદ્ધ ગુન્હા કમીટી સાંભળી શકશે, કમીટી ગામના ચોરામાં બરવી.

૧૫ કમિટીના ઠરાવ ઉપર માજીસ્ટ્રેટ આગળ અપીલ ચાલશે.

૧૬ જરૂરનાં કામ અથવા ઉપાય સાથે જોઈતો ખર્ચ કરવાનો હુકમ આપવાને આરોગ્યરક્ષક કમીટી મુખત્યાર છે.

૧૮ ખર્ચ કરવા સાથે જોઈતું જરૂરનું નાણું રહેવાસીઓ ઉપર કર નાંખીને એકઠું કરવાનો અધિકાર છે.

લાગ ૩ જે-આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ.

૧૯ આ ભાગ લાગુ કર્યો હોય તે ગામમાં આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ હોવું જોઈએ તેમાં સૌથી મોટા દરજ્જાનો જે માજીસ્ટ્રેટ હશે તેણે અથવા કલેક્ટર ઠરાવશે તેણે પ્રેસીડેન્ટ તરીકે અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું, પ્રેસીડેન્ટની ગેરહાજરીમાં ચેરમેને અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું.

૨૦ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૪ કાનુનો વિરુદ્ધ ગુન્હા બોર્ડ પોતે સાંભળી શકશે.

૨૭ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ કલેક્ટરની મંજુરીથી નીચેનાં કામ કરવાને મુખત્યાર છે:-જોઈએ તેટલું પાણી પુર પાડવું, ઝાડી કાઢેલો કચરો વિગેરે ગાંજવાડ, મુંડલાં જતાવરોનાં મુડાં વિગેરે દુર્ગંધકારક વસ્તુનો નિકાલ કરવા માટે યોગ્ય સગવડ બરેલી જગા, તથા તે જે જગાએ હોય ત્યાંથી ખીજ જગાએ કાઢી લઈ જવાનાં સાધન બાંધવાને મુખત્યાર છે.

૨૮ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડે કરેલો ખર્ચ અદા કરવા સાથે આપોઆપ પૈસા ભરીને નાણું ઉભાં કરવાનો અધિકાર છે.

૨૯ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડે, નોકરોનો પગાર આપવો તથા તેમને જોઈતી રેશનરી પુરી પાડવી, પોતે કરેલો કારાર પુરો કરવો, તથા ૨૭ મી કલમની રૂઝે જરૂરનાં કામો તથા ઇમારતો બાંધવી.

લાગ ૪ થી-સામાન્ય ઠરાવ.

૩૧ સરકારના કેટલાક અમલદારોએ આરોગ્યરક્ષક કમીટીને તથા બોર્ડને સલાહ આપવી.

૩૪ કોઈ પણ બાબત વિષે બહુમતે નિકાલ કરવો.

૩૬ આ આક્ટનો રૂથે કરેલી કાનુનોનું ઉલ્લંઘન કરવા બદલ દસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે. દંડ નહિ આપશે તો ૪૮ કલાકની ચોરામાં કેદની શિક્ષા થશે.

૩૮ જે દંડ વસુલ કરવાનો હોય તે અથવા આ આક્ટની રૂથે ખેસાડેલો જે કર વસુલ કરવાનો હોય તે ચોખ્ખો નોટીસ આપ્યા પછી આપવામાં નહિ આવે તો સદરહુ દંડ તથા રકમો આપવાને પાત્ર થનાર સખસોની જગમ મિત્રકત જન્મ કરીને તથા તે વેચીને પટેલે, અથવા કલેક્ટર નીમે તે બીજા સખસે વસુલ કરવી.

૩૯ દંડનું નક્કી ઉત્પત્ત જે ગામમાં ગુન્હા થયા હોય તે ગામ ઉપર અધિકાર હોય એવી આ-રોગ્યરક્ષક કમિટી અથવા બોર્ડને ખાતે જમા કરવું.

૪૨. ગામના કેટલાક નોકરોને કલેક્ટરે આરોગ્યરક્ષક કમિટી અથવા બોર્ડના તાબામાં આપવા.

૪૩. આરોગ્યરક્ષક કમિટી અથવા બોર્ડના તાબામાં આપેલા ગામના નોકરોને આપવાનો અવેજ નક્કી કરવો તથા તે વસુલ કરાવી આપવો. આ આક્ટ મુજબના કલેક્ટરના અધિકાર તે સરકારની મંજુ-રીથી આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરને કે ડેપુટી કલેક્ટરને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

છાપવાનાં પ્રસો તથા વર્તમાનપત્રો અને બુકો નોંધાવવા બાબતનો ઍક્ટ.

સન ૧૮૬૭ નો આક્ટ નં. ૨૫.

૧ આ આક્ટ બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૩ બ્રિટીશ ઇન્ડિયામાં જે બુક અગર વર્તમાનપત્ર છપાય તે દરેક છાપેલી બુક અથવા વર્તમાન પત્ર ઉપર છાપનારનું નામ અને છાપવાની જગ્યા, તથા પ્રસિદ્ધ કરનારનું નામ અને ઠેકાણું લખવું.

૪ બુકો અથવા વર્તમાનપત્રો છાપવાનાં મેજસ્ટ્રેટ આગળ નીચે પ્રમાણે ઇકરાર કરી તે ઉપર પોતાની સહી કરી પોતાના કબજામાં રાખવાં.

“ હું આ બે ઇકરાર કરું છું કે (જે જગ્યાએ પ્રેસ હોય તે જગ્યાનું વર્ણન તથા નામ) મધ્યે માફ છાપ્યાનું (પ્રેસ) છે.

૫ વર્તમાનપત્રો માટે છાપ્યાનાનો માલીક તથા વર્તમાનપત્રોનો એડીટર માજસ્ટ્રેટ રૂબરૂ ઇકરાર કરી વર્તમાનપત્રો પ્રકટ કરી શકશે.

૯ આ આક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી જે બુકો છપાય તે બુકો સાથેના નકશા, છાપ, અથવા બીજાં ચીત્રો હોય તેની ઉત્તમ નકલો સહિત તે આખી બુકની નકલો (પ્રસિદ્ધ કરી હોય તો) પ્રસિદ્ધ કરનાર તથા છાપનારની વચ્ચે ગમે તે ઠરાવ થયા હોય તો પણ સ્થાનિક સરકાર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે અમલદારને આપવાનું ફરમાવે તે અમલદારને બીનખરચે નીચે પ્રમાણે આપવી. (અ) કોઇ પણ પ્રસંગે કોઇ પણ બુક પહેલ વહેલી જે તારીખે છપાઇ બહાર પડે તે તારીખથી એક ક્યાલંડર મહિ-નાની અંદર સદરહુ પ્રકારની એક નકલ, અને (બ) એવી તારીખથી એક ક્યાલંડર વર્ષની અંદર સ્થાનિક સરકાર સદરહુ પ્રકારની એ નકલો, સુધી આપવાનું છાપનારને ફરમાવે તો એવી બીજી એક અથવા બે નકલો આપવી. નકલો બાંધેલી જોઇએ, પ્રસિદ્ધ કરનારે સદરહુ નકલો છાપનારને આપવી. આ ક-લમના ઉપરના ઠરાવ,--કોઇ પણ ચોપડીની બીજી આવૃત્તિ નીકળે, અને તેમાં ફેરફાર કર્યો નહિ હશે, તો તે બીજી આવૃત્તિને અથવા ત્યાર પછીની આવૃત્તિને, અથવા જે અંથ નિમમિત મુદને પ્રસિદ્ધ થતો હોય તે અંથને લાગુ નથી.

૧૦ સદરહુ પ્રમાણે જે અમલદારને બુકની નકલ આપી હોય તેણે તે બદલ છાપનારને પહોંચ લખી આપવી.

૧૧ ૯ મી કલમની (અ) રકમ મુજબ આવેલી નકલોની સરકાર વખતો વખત ઠરાવે તે પ્રમાણે બચસ્થા કરવી અને (બ) રકમ મુજબ આવેલી નકલો બ્રિટીશ મ્યુઝીઅમ અને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ તરફ રવાના કરવી.

૧૨ ૩ જી કલમ વિરૂદ્ધ યુક ઉપર છાપનારનું' યા પ્રસિદ્ધ કરનારનું' નામ ન લખવા બદલ સદરહુ છાપનારને યા પ્રસિદ્ધ કરનારને રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડની અથવા એ વરસ સુધી આમાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૩ યુકો અથવા કાગળો છાપવાનાં છાપખાનાં માજીસ્ટ્રેટ આગળ ઇકરાર કર્યા સિવાય તથા તે ઉપર છાપખાનાના માલિકે સહી કર્યા સિવાય જે કોઇ પોતાના કબજામાં રાખશે. તેને રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડની અથવા ૨ વર્ષ સુધીની આમાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૪ જે કોઇ સખસ સદરહુ કલમ પ્રમાણે કરવાનો ઇકરાર ખોટો કરશે તેના રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડ થશે.

૧૬ યુકનો છાપનારો, ૯ મી કલમ પ્રમાણે સરકારને યુકો મોકલશે નહીં અથવા જે કોઇ યુકનો પ્રસિદ્ધ કરનારો, સદરહુ પ્રમાણેની યુકો ૯ મી કલમ પ્રમાણે છાપનારને પુરી પાડશે નહિ તો, તે દરેકનો રૂ. ૫૦ સુધી દંડ થશે. તથા તે ઉપરાંત જે નકલો આપવી જોઇતી હતી તેની કીંમત આપવાને પાત્ર થશે.

૧૭ સદરહુ પ્રમાણે કરેલો દંડ ફોજદારી કાયદામાં જે રીત ઠરાવી હોય તે રીતે વસુલ કરશે.

૧૮ ૯ મી કલમના પહેલા પેરગ્રાફની (અ) રકમ પ્રમાણે દરેક યુકની નકલ, તથા રૂ. ૨-૦-૦ ની ફી સદરહુ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરનારે, “ રજીસ્ટ્રાર ઓફ નેટીવ પબ્લિકેશન ” મુખધનો હોદ્દા ધરાવનારને મોકલી આપવી જેથી ગ્રંથ સ્વામિત્વનો હક જળવાય છે. એટલે પછીથી તેજ યુકની બીજો કોઇ સખસ નકલ છપાવી શકે નહિ.

એકસ્ટ્રાડીશન એક્ટ.

હિંદુસ્તાનનો ગુનહેમારોને સ્વાધીન કરવા બાબતનો એક્ટ.

સને ૧૯૦૩ નો આક્ટ નંબર ૧૫ એ.

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ કોઇ સખસ ઇંગ્લેન્ડ સરકારની હદમાં ગુનહો કરી કોઇ દેશી રાજની હદમાં નાશી જાય, અથવા દેશી રાજની હદમાં ગુનહો કરી અંગ્લેન્ડ સરકારની હદમાં આવે તો તે સખસની માંગણી આ કાયદાને આધારે કરવાની છે. નીચે લખેલા ગુનહાઓ માટે અધિકારવાળા માજીસ્ટ્રેટ પ્રથમ દર્શનીક કેસ તૈયાર કરી ડીઝીક્ટ માજીસ્ટ્રેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલવો, જેથી તેઓ જના તે રાજ્યના પોલીટીકલ એજન્ટને લખી તહેમતદારની માંગણી કરે છે. તે ગુનહાઓ ઇડીઅન પીનલકોડની ૨૦૬-૨૦૮-૨૨૩-૨૩૦, થી ૨૬૩ સુધી, ૨૯૯ થી તે ૩૦૪ સુધી, ૩૦૭, ૩૧૦ થી તે ૩૧૭ સુધી, ૩૨૩ થી તે ૩૩૩ સુધી, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૬૦ થી તે ૩૭૩ સુધી, ૩૭૫, ૩૭૭, ૩૭૮ થી તે ૪૧૪ સુધી, ૪૩૫ થી ૪૪૦ સુધી, ૪૪૩ થી તે ૪૪૬ સુધી, ૪૬૪ થી તે ૪૬૮ સુધી, ૪૭૧ થી ૪૭૭ સુધીની કલમોમાં કહેલા ગુનહાઓને માટે, તેમજ પ્રજાના કાયદા પ્રમાણે ચાંચીઆપણું, વહાણને દરિયામાં ડુબાવવું અથવા તેમ કરવાની કોશિશ કરવી અથવા જીવ લેવાના ઇરાદાથી બરદરિયે એવા વહાણ ઉપર હુમલો કરવો અથવા બખેડો કરવો. તેવા ગુનહાઓને માટેજ માંગણી યદ્દ શકે. એ સિવાયના ગુનહા કરી કોઇ અંગ્લેન્ડ હદમાંથી દેશી રાજની હદમાં જાય તો તેની માંગણી થતી નથી.

મીઠા બાબતનો આક્ટ.

(સને ૧૮૯૦ નો મુખાધનો આક્ટ નંબર ૨ એ.)

૧. આ આક્ટને મુખાધનો મીઠાનો આક્ટ કહે છે.

૩ કમિશનર, કલેક્ટર, ડેપુટી તથા આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરનો અર્થ મીઠાના મહેસુલનો કમિશનર કલેક્ટર, ડેપુટી તથા આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર થાય છે.

૧૧. કલેક્ટરના પરવાના સિવાય મીઠું તથા ખારી માટી પકવવાની, ખોદવાની અને પાકેલું મીઠું અથવા ખારી એકઠી કરવાની મના છે.

૧૨. તે પરવાના કલેક્ટરે આપવા.

૧૫. ગેરકાયદેસર મીઠું પકવવાની, ખોદાની, એકઠી કર્યાની, લઇ ગયાની અને નવું મીઠું થયાની ખચર ગામ કામદારોએ ત્રણ દિવસની અંદર મહેસુલના અમલદારને, માછલેટને કે પોલીસ અમલદારને આપવી.

૨૮. કોઇ મીઠાગરમાંથી, અથવા સરકારી વખાણમાંથી પરવાનગી ચીઠ્ઠી વગર મીઠું લઇ જવાની મના છે.

૩૯. મીઠાના મહેસુલનો અમલદાર જેને આ બાબત અધિકાર મળ્યો હોય તે, અમલદારને જે કોઇ પણ જગાએ ગેરકાયદેસર રીતે મીઠું પકવવામાં આવે છે એવો વહેમ આવવો હોય તે જગામાં પેસવાનો, તે જગામાં પ્રવેશ કરવા સારૂ બીજા કોઇ પ્રતિબંધ દુર કરવાનો, ગેરકાયદેસર રીતે પકવ્યું હોય તેવું મીઠું કચળે લેવાનો, તે મીઠું પકવવાના વાસણ નિગેરે વસ્તુ નાશ કરવાનો, કોઇ પણ માણસને અથવા તેને પકડવાનો અધિકાર છે.

૪૨. વગી ગામના કામદારે, તથા પોલીસ, કસ્ટમ, અરીજી, આગધારી, જંગલ તથા મુલકી ખાતાના દરેક અમલદારે આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હાની ખચર મીઠા ખાતાના અધિકારીને આપવી. ગુન્હા થતા અટકાવવા અને મીઠા ખાતાના અમલદારોને મદદ કરવી.

૪૪. ૩૯ મી કલમની રૂપે પકડેલા માણસને માછલેટ પાસે અથવા પોલીસ થાણાના અમલદાર પાસે મોકલી દેવો.

૪૫. આ આક્ટની રૂપે શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હો થયાની ખચર મળ્યા ઉપરથી પોલીસ અમલદારે ૧૮૮૨ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા કોઝીએગસ મુકદ્દમા સંબંધી ઠરાવો પ્રમાણે તે મુકદ્દમાની ચોકસી તથા તજવીજ કરવી.

૪૭. જે કોઇ માણસ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અથવા પરવાના કે પરવાનગી ચીઠ્ઠી વિરૂદ્ધ મીઠું પકવે, લઇ જાય, એક જગાએથી બીજી જગાએ મોકલે, કુદરતી મીઠું અથવા ખારી માટી ખોદે, અને મીઠું ગેરકાયદેસર છે એવું જાણવા છતાં અથવા એવું માનવાનું કારણ હોવા છતાં એવું ગેરકાયદેસર મીઠું લે, અથવા પાસે રાખે તો તેને દરેક ગુન્હા માટે ૫૦૦ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા છ મહિના સુધી કેદની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૮. જે કોઇ સરકારી નોકર આ આક્ટની કા. ૧૫ તથા ૪૧ મી વિરૂદ્ધ ચાલે અથવા કોઇ માણસને હુકુશાન કરવાના ઇરાદાથી પોતાને મળેલા અધિકારનો ત્રાસદાયક રીતે ઉપયોગ કરે તો તેને રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડની સજા થશે.

૪૯. જે કોઇ માણસ પરવાનગી ચીઠ્ઠી માટે ખોટી અરજી કરશે, અથવા ૩૨ મી કલમ પ્રમાણે ખોટા દાખલા તૈયાર કરશે અથવા વાપરશે તેને દરેક ગુન્હા બાબત રૂ. ૫૦૦) સુધીની દંડની શીક્ષા થશે, દંડ ન આપે તો એક મહિના સુધી આસાન કેદની શિક્ષા થશે.

૫૧ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ ગુન્હા માછલેટ સાંભળવા.

હિંદુસ્તાનનો ટેલીગ્રાફ આક્ટ.

(સને ૧૮૮૫નો ૧૩ મો તારાંત્ર બાબતનો કાયદો.)

૧. આ આક્ટ બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૩. “ ટેલીગ્રાફ ” આ શબ્દનો અર્થ ઇલેક્ટ્રિકલ, ગાલવાની અથવા મેગ્નેટિક ટેલીગ્રાફ એવો છે, અને તેમાં ઇલેક્ટ્રીસિટીના, ગાલવાનિજ્ઞાનના અથવા મેગ્નેટિઝમના યોગથી ટેલીગ્રાફમાંથી, ટેલીફોનમાંથી અથવા બીજા કશામાંથી મજબૂર મોકલવાના અથવા જણાવવાના સાધનોનો સમાવેશ થાય છે.

૪. બિડીશ ઇંડીઆમાં ટેલિગ્રાફ છાપવાનો, ચાલુ રાખવાનો તથા ચલાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કંસિલને છે. અને તેનું લાઇસન્સ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો સરતે હરકાઇ માણસને આપવાને મુખત્યાર છે.

૬. તેમજ રેલવે કંપનીની જમીન ઉપર ટેલિગ્રાફ સ્થાપવાનો અધિકાર ઇંડિયા સરકારને છે, અને રેલવે કંપનીએ યોગ્ય સગવડ કરી આપવી જોઇએ.

૧૯. જેથી ટેલીગ્રાફને નુકશાન થવાનો અથવા ટેલીગ્રાફના વ્યવહારમાં દખલ થવાનો સંભવ હોય એવો કાયદેસર હક ચલાવનારા સખસે એક મહીના અગાઉ ટેલીગ્રાફ અધિકારીને નોટીસ આપવી.

૨૦. લાઇસન્સ વગર ટેલીગ્રાફ સ્થાપશે, ચાલુ રાખશે, અથવા ચલાવશે. તેને જે તે વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ હશે તો ત્રણ વર્ષ સુધી કેદની અથવા દંડની અને બીજી બાબતમાં એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે. અને પરવાનાની સરતનું ઉલ્લંઘન કરશે, તો તેને એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને એ ઉલ્લંઘન જેટલાં અઠવાડિયાં ચાલુ રાખશે તેટલા દરેક અઠવાડિયા અદલ ૫૦૦ રૂપિયા સુધી બીજા વધારે દંડ થશે.

૨૧. પરવાના વગર સ્થાપેલા તારયંત્ર ગારફત જે કાંઈ પણ સંદેશો મોકલશે અથવા લેશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૨. ૬ હી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવાને રેલવે કંપની અથવા કોઇ રેલવે અમલદાર ગફલત કરશે તો જેટલા દિવસ ગફલત કરવાનું ચાલુ રહેશે તે દરેક દિવસ અદલ એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૩. જે માણસ સિગ્નલ રમગં પુછ્યા વગર જશે, ટેલિગ્રાફ ઓફીસમાં પ્રવેશ કરશે, અને એવા કોઇ અમલદારને તેનું કામ કરતો અટકાવ કરશે તેને પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૪. જે કોઇ માણસ સંદેશાના મજકુર ગેરકાયદાસર રીતે જાણી લેવાના, અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે શિક્ષા કરવાજોગ કાંઈ ગુન્હો કરવાના ધરાદાથી ૨૩ મી કલમમાં કહેલાં કૃત્યો પૈકી કાંઈ પણ કૃત્ય કરશે તો તેને ૨૩ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ થાય તે દંડ સિવાય વળી ૧ વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૨૫. જે કોઇ સખસ સંદેશો મોકલવાની, અથવા પહોંચાડવાની મના અથવા અટકાવ કરવાના અથવા સંદેશાનો મજકુર કહાડી લેવાના અથવા જાણી લેવાના, અથવા ખિગાડ કરવાના ધરાદાથી બ્લાટરી, યંત્ર, ટેલીફાઇન લાઇન, યાંબલો અથવા તારને નુકશાન કરશે, તે કહાડશે અથવા સ્પર્શ કરશે તેને ત્રણ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની સજા થશે.

અ. અને એવા વ્યવહારથી ટેલીગ્રાફના વ્યવહારમાં ખલેલ થઇ હોય તો એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૬ ટેલીગ્રાફ ઓફીસર પાસે મોકલવા સારૂ અથવા પહોંચાડવા સારૂ સંદેશો આવ્યો હોય તે સંદેશો સંતાડે, ઉઠાવી જાય, તેમાં ફેરફાર કરે, મોકલવાને ચુકે અથવા તેની મતલબ સરકારના હુકમ વગર કહાડી લે, અથવા સંદેશની મતલબ બીજા જણાવે, તો તેને ત્રણ વરસ સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શીક્ષા થશે.

૨૭ જે કોઇ ટેલીગ્રાફ ઓફીસર, નાણું લીધા વગર નુકશાન કરવાના ધરાદાથી સંદેશો મોકલશે તેને ૩ વરસની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષા થશે.

૨૮ કોઇ પણ તાર ઓફીસર છાકટો થઇ જશે, અથવા ગેરચાલ ચાલશે. તાર મોકલતાં વાર લગાડશે તો તેને ૩ વરસ સુધીની કેદની તથા સો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બેકની શીક્ષા થશે.

૨૯ જે સખસ જાણી બુજીને બનાવટનો સંદેશો ટેલિગ્રાફમાં મોકલશે તેને ૩ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષા થશે.

૩૧ ટેલીગ્રાફ ઓફીસર ઇંડિઅન પીનલ કોડની કલમ ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૪ અને ૧૬૫ મી કલમના અથ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

૩૩ જે ટેલિગ્રાફ ટેલીગ્રાફનો ખિગાડ વારે ધડીએ કરવામાં આવે છે તે ટેલિગ્રાફ વધારે પોલીસ રાખવાનો સરકારને અધિકાર છે, અને તેનો ખર્ચ તે ટેલિગ્રાફના રહેવાસીઓ ઉપર નાંખશે.

હિંદુસ્તાનનો પોષ્ટનો આકટ.

(સને ૧૮૯૮ નો આકટ નંબર ૬.)

૧ આ આકટને પોષ્ટ ઓફિસનો આકટ કહેવો. તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૪ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં હેડળ લખ્યા સિવાયના કાગળો એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે ટપાલ મારફતે લઈ જવાનો તથા કાગળો લેવા, એકઠા કરવા, મોકલવા, રવાના કરવા, તથા પહોંચાડવાનાં સમજાં કામો કરવાનો અનન્ય આજ્ઞાધિકાર સરકારે પોતે રાખ્યો છે.

(૧) મજૂરી કે શી લીધા સિવાય જે મિત્ર મુસાફરીએ કે રસ્તે જતો હોય તે વખતે તેની સાથે જે કાગળ મોકલ્યા હોય તે

(૨) જે કાગળો મોકલનારના કે લેનારનાજ ખાનગી કામના હોય અને તે મુદ્દામ કાસદ સાથે મોકલ્યા હોય તો તે,

જે કાગળો માત્ર કે મિત્રકત સંબંધીના હોય અને તે તેજ માલ કે મિત્રકતની સાથે શી લીધા સીરાય જગમાંજ અથવા ખુશી રસ્તે પહોંચાડવાના હોય તે કાગળો.

૭-૮-૯. દેશ માંહેના ટપાલ હાંસલના દર કરાવવાનો, ટપાલ હાંસલ તથા શી આપવા બાબત કાનુન કરવાનો, રજીસ્ટર કરવાનાં વર્તમાનપત્રો બાબત કાનુનો કરવાનો, અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસિલને છે.

૧૨ ટપાલની જલુસો બાબત જે કાંઈ ટપાલ હાંસલ અને બીજી રકમ લેણી થઈ હોય તે આ આકટ મુજબના દંડ પ્રમાણે વસૂલ કરવાનો અધિકાર તે જગાના હકુમતવાળા માણસને છે.

૧૯-૨૦ કાંઈ પણ નુકશાનકારક વસ્તુ, અથવા કાંઈ પણ લજ્જતકારક, ખીમત, છાપેલી કે કાતરેલી વસ્તુ, અથવા ફોટોગ્રાફ વીગેરે ટપાલ મારફતે મોકલવી નહીં.

૨૩-૨૪. આ આકટ વિરૂદ્ધ ટપાલમાં નાંખેલી જલુસો, તેમજ મનાઈ કરેલી અથવા ડંચુડીને પાત્ર હોય તેની કાંઈ ચીજ ટપાલની જલુસમાં છે એવો શક હોય તો તે પ્રસંગે પોષ્ટમાસ્તર જનરલના હુકમથી તે જલુસ ઉઘાડવાનો તથા તેનો નાશ કરવાનો અધિકાર છે, પણ તેના ઉપર જેનો પતો હશે તેની ગેરહાજરીમાં તે જલુસ ઉઘાડના પહેલાં બે આમરદાર મુદ્દસોને સાહેદ તરીકે મોકલાવવા.

૨૮-૩૦. ટપાલની જલુસો રજીસ્ટર કરાવવાનો તેમજ તેનો વીમો ઉતરાવવાનો તે જલુસ મોકલનારને અધિકાર છે.

૩૩. વીમો ઉતરાવેલી જલુસ ગુમ થાય તો જેટલી રકમનો વીમો ઉતાર્યો હોય તે કરતાં વધારે નહીં હોય એવી રકમ બદલા તરીકે આપવાને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઇન્ડિયા ઇન કૌંસિલ જવાબદાર છે.

૩૪. ટપાલની જલુસ ટપાલમાં નાંખતી વખતે મોકલનારે તે ઉપર લખેલા પૈસાની રકમ આ આકટ પ્રમાણે આપવામાં આવેથી તે જલુસ ઉપર જેનો પતો હશે તેની પાસેથી તે પહોંચાડતી વખતે વસૂલ કરી શકાશે અને તે રકમ જલુસ મોકલનારને આપવામાં આવશે. આવી જલુસોને વેલ્યુપેમન્ટ જલુસો કહેવી.

૩૭. નહીં પહોંચાડેલી ટપાલની જલુસો જલ્દી હાંસલ ન લેતાં મોકલનારને પાછી મોકલવા માટે રવાના કરવી.

૩૯. પણ મોકલનાર માણસનો પતો ન લાગે તો છેવટે નાશ કરવી. પણ પૈસા હોય તો તે પોષ્ટ ઓફિસને ખાતે જમા કરવા.

૪૦. બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ બંદરેથી જનારા, મેલનું વહાણ ન હોય એવા વહાણના માર્ગે પોષ્ટ ઓફિસનો અમલદાર મેલની થેલી આપે તે તેણે લેવી જોઈએ અને નીમેલે બંદરે અથવા જગ્યાએ પહોંચાડવી જોઈએ.

મનીઓફરની તજવીજ કરવા સાથે તથા તે મારફત પૈસા મોકલવા બાબત કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસિલને છે.

૪૪. (૧) મનીઓડર પાછો માગવાનો અથવા પૈસા લેનારનું નામ બદલવાનો પૈસા મોકલનારને શીનો જે વધારે દર આપવા વિષે ઠરાવે તેને પાત્ર રહીને અધિકાર છે.

(૨) મનીઓડર કર્યાની તારીખથી એક વરસની મુદતની અંદર એવો લેનાર અથવા મોકલનાર તે પૈસા માગે નહિ તો તે મનીઓડરની રકમ બદલ સરકાર પાસે કાંઈ માગી શકાશે નહિ.

૪૫. પોસ્ટલ ઓડર દશ રૂપિયાથી વધારે રૂપિયાનો કરવો નહિ.

૫૦. મેલની જાણે અથવા ટપાલની જાણે લઈ જવા સારૂ અથવા પહોંચાડવા સારૂ રાખેલો માણસ ગેરવર્તણૂક કરશે, તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને પરવાનગી સિવાય પોતાની મરજીથી કામ ઉપરથી જતા રહેશે તો એક મહીના સુધીની કેદની અથવા પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૫૧. તેમજ પોતે જે રજીસ્ટર રાખ્યું હોય તેમાં પોતે જે જગાએ ગયો ન હોય તે જગાએ ગયો હોય એવો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવાના ધરાદારથી ખોટી નોંધ કરશે તો તેને છ મહીના સુધી કેદની અથવા સો રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૫૨. ટપાલની જાણે ચોરવા માટે, તેનો બદલાવની ખોટી ઉપયોગ કરવા માટે કે નાશ કરવા માટે કે નાંખી દેવા માટે સાત વરસ સુધીની કેદની તથા દંડની શિક્ષા થશે.

૫૩. ટપાલની જાણે ઉઘાડવા માટે, રાખી મુકવા માટે અથવા ખોટો કરવા માટે એ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૫૪. જે માણસ પોષ્ટ ઓફીસનો અમલદાર હોય અને તે ઓફીસના નિશાનના સંબંધમાં દગો કરશે તથા વધારે ટપાલમાં હાંસલ લેશે તેને એ વરસ સુધીની કેદની તથા દંડની શિક્ષા થશે.

૫૫. તેમજ જે માણસ પોષ્ટ ઓફીસના દસ્તાવેજ દગલખાણથી કરશે, ફેરવશે, સંતાડશે અથવા તેનો નાશ કરશે તો તેને એ વરસની મુદત સુધી કેદની અને દંડની શિક્ષા થશે.

૫૬. તેમજ જે માણસ હાંસલ ભર્યા વગરની ટપાલની જાણે દગલખાણથી મોકલશે તેને એ વરસની મુદત સુધીની કેદની અને દંડની શિક્ષા થશે.

૫૮-૫૯. ક. ૪ તથા ૫ વિરૂદ્ધ ચાલનારને દરેક કાગળ-બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને તેજ ચુન્હો ફરી કરશે તો પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૬૦. જે માણસને ટપાલ હાંસલના સ્ટાંપ વેચવાને નીમ્યો હોય તે માણસ ઠરાવેલી કીમત કરતાં વધારે કીમત ખરીદનાર પાસેથી લેશે તો તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા બસો રૂપિયા સુધી દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૧-૬૨. જે માણસ ૧૯ મી અથવા ૨૦ મી કક્ષમ વિરૂદ્ધ ચાલશે તેમજ જે માણસ કાગળ નાંખવાની પેટીઓ બગાડશે અથવા તેમને નુકશાન કરશે તો તેને એક વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૩ જે કોઈ વહાણનો માસ્તર ૪૦ મી તથા ૪૧ મી કક્ષમ પ્રમાણે ચાલવાને કચુર કરશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૬૭. જે માણસ અધિકાર સિવાય તેમજ અધિકારવાળી કોર્ટના ફરમાન્યા સિવાય એક અથવા ટપાલ મોકલતો જતો જાણે રાખી મુકશે અથવા તે ઉઘાડશે તો તેને બસો રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૬૯. જે માણસ પોષ્ટનો અમલદાર હોય તે માણસ કાગળ ઉપર જેમનો પતો હોય તેમને તે ન પહોંચે એવું બહુ બુઝને નુકશાન કરવાના ધરાદારથી કાંઈ કૃત્ય કરશે તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટપાલ હાંસલના દર વિગેરે.

ફરશી ટપાલ હાંસલના દર અને ફી—પોસ્ટના હાંસલના દર-હાંસલ અગાઉથી ભરવામાં આવે ત્યારે.

પોસ્ટકાર્ડો.		કાગળો.		લુક અને નમુનાના પેકેટો.		બેંગીઓ હાંસલ અગાઉથી ભરવું જોઈએ.	
એક વડાં	જવાબ વાળવાના.	૧ તોલા થી વધુ ન હોય તો.	૧ તોલા થી વધુ પણ ૧૦ તોલા થી વધુ ન હોય તો.	વધારાના દરેક દશ તોલા માટેના ભાગ પર.	દરેક દશ તોલા માટેના ભાગ પર.	૪૪૦ તોલા માટેના ભાગ પર.	૧૧૦ તોલા થી વધુ હોય તો (રજીસ્ટર કરાવવીજ જોઈએ.)
						દરેક ૪૦ તોલા માટેના ભાગ પર.	૪૪૦ તોલા થી વધુ પણ ૪૮૦ તોલાના ભાગ પર થી વધુ નહીં ૨૦૦૦ તોલા સુધી.
આનો ૧	આનો ૦-૦-૬	આનો ૦-૦-૬	આનો ૧	આનો ૧	આનો ૦-૧-૬	આનો ૨	રૂપિયા ૩ આનો ૪

હાંસલ અગાઉથી ભર્યું ન હોય અથવા અધૂરું ભર્યું હોય ત્યારે વહેંચતી વખતે અગાઉથી ભરવાના હાંસલનું બમણું તેમજ અધુરા હાંસલનું બમણું લેવાય છે.

રજીસ્ટર કરાવવાના દરેક કાગળ, પોસ્ટકાર્ડ, લુક મા નમુનાના પેકેટ અથવા બેંગી માટે ૨ આના. સાધારણ મનીઓર્ડરની ફી-મનીઓર્ડરની રકમ રૂ. ૫૦૦ થી વધુ અને એક આનાથી ઓછી હોવી ન જોઈએ.

૫ રૂપિયાથી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર-૧ આનો.
 રૂ. ૫ થી વધુ હોય પણ રૂ. ૧૦ થી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર ૨ આના.
 રૂ. ૧૦ થી વધુ હોય પણ રૂ. ૧૫ થી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર ૩ આના.
 રૂ. ૧૫ થી વધુ હોય પણ રૂ. ૨૫ થી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર ૪ આના.
 રૂ. ૨૫ થી વધુ અને રૂ. ૬૦૦ સુધી એવી રકમ ઉપર-દરેક ૨૫ રૂપિયાની પુરી રકમ માટે ૪ આના, અને બાકીની માટે ૪ આના, પરંતુ બાકીની રકમ રૂપિયા ૫ થી વધુ ન હોય તેને માટે ફક્ત ૧ આનો, રૂ. ૧૦ થી વધુ ન હોય તો ફક્ત ૨ આના, અને રૂપિયા ૧૫ થી વધુ ન હોય તો ફક્ત ૩ આના.

તાર મારફતે મોકલવાના મનીઓર્ડરની ફી. (તારના ખર્ચ સુધી)

અ. રૂ. ૨૫ થી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે.

પહેલા રૂપિયા ૧૦ માટે.

બાકીની રકમ માટે.

વ. રૂ. ૨૫ થી વધુ પણ રૂ. ૬૫૦ થી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે પહેલા રૂ. ૨૫ માટે

અને દરેક વધુ રૂ. ૨૫ ની પુરી રકમ માટે રૂ. ૦-૪-૦. જો રૂ. ૨૫ થી ઓછી હોય તો વધારાની રકમ માટે-રૂ. ૫ થી વધુ ન હોય તો ૦-૧-૦, રૂ. ૧૦ થી વધુ ન હોય તો રૂ. ૦-૩-૦, રૂ. ૧૫ થી વધુ ન હોય તો રૂ. ૦-૩-૦, અને રૂ. ૧૫ થી વધુ હોય તો ૦-૪-૦.

રૂ. ૧-૪ જો તાર અરજન્ટ હોય તો.
 રૂ. ૦-૧૨ જો તાર ડીફર્ડ હોય તો.
 રૂ. ૦-૧ જો તે રૂ. ૫ થી વધુ ન હોય તો.
 રૂ. ૦-૨ જો તે રૂ. ૫ થી વધુ હોય તો.
 રૂ. ૧-૪ જો તાર અરજન્ટ હોય તો.
 રૂ. ૦-૧૨ જો તાર ડીફર્ડ હોય તો.

ક શ. ૧૫૦ થી વધુ તે રૂ. ૫૦૦ સુધીની રકમ માટે;

પહેલા રૂ. ૧૫૦ માટે

દરેક વધુ રૂ. ૫૦ ની પુરી રકમ માટે ૦-૮-૦.

મીએ વેશ્યુપેખલ તરીકે આકલવાની ફી—ગીળના મોકલનારે હિપર મોકલવા માટે જણાવેલી રકમ હિપર આ શી ગણવામાં આવે છે, અને તે સાધારણ મતીઓડિંગ માટેની રીત નોટલીન છે. રજીસ્ટર કરાવેલી અને ન કરાવેલી બેગીઓ, રજીસ્ટર કાળો, અને રજીસ્ટર બુકો, પેકેટો, વર્તમાન પત્રો અને રજીસ્ટર ન કરાવેલાં બુકપેકેટો વેશ્યુપેખલ તરીકે મોકલી શકાય છે.

વીમાની ફી—વિમાની રકમ દરેક રૂ. ૫૦ માટે ૧ આનો. જે જે બ્રેચ ઓફીસને વીમા ઉતારવાની સત્તા આપી હોય તે બ્રેચ ઓફીસોમાં રૂ. ૫૦૦ સુધી અને બીજી બધી સત્તા મળેલી પોલ ઓફીસોમાં રૂ. ૨૦૦૦ સુધીનો વીમા ઉતારવી શકાય છે.

પહેાંચ માટે—રજીસ્ટર કરેલી દરેક મીન માટે ૧ આનો પડે છે. કાળો પોલકાડો, બુક અને નમુનાના પેકેટો અને બેગીઓ રજીસ્ટર કરાવી શકાય છે. ખાનગી બનાવટના કાર્ડ પોલકાર્ડ તરીકે મોકલી શકાય. પશુ તેનું કદ ૫૬x૨૬ ૩ હંચથી મોડું યા ૪૬x૨૭ હંચથી નાનું ન બેંકુએ અને તે પોલ ખાતાએ કોટેલા કાર્ડ કરતાં પાતળા હોવો જોઈએ. તેની સરનામાવાળી બાજુએ અર્ધો ભાગ શીરનામા વિગેરે માટે રાખી કાળી બાજુનો અર્ધો ભાગ લખાણ, બહેર ખબર તથા ચિત્રો વારતે વાપરી શકશે.

પરમુલકના ટપાલના હાંસલ અને દર.

દેશ અને જગ્યાઓ.	પોલકાર્ડો.		કાળો.		જા પેલા કાળો ચોપડીઓ અને વર્તમાન પત્રો	વેપાર સંબંધી કાળો.		નંબુના.
	ઝોકવડાં	જવાબ માટેના	૧ ઓસથી ૨૫ ન હોય તેવા માટે.	દરેક વધુ ઝોક ઓસ અથવા તેના ભાગ માટે.		૧૦ ઓસથી ૨૫ ન હોય ઓસ માટે. તેવા માટે.	૪ ઓસ- થી વધુ ન હોય તેવા ઓસ માટે.	
રુદ્ધા અને જગ્યાઓ. ૧ સુનાઇડ કોંગ્રમ અને સમળા બિટીશ સરથાનો ક જેણે છત્રપા- રીઆલ પેતી પોર્ટેન સ્ટીરમાં ભાગ લેધો હોય તે.	આનો ૧	આના ૨	આનો ૧	આનો ૧	આનો અર્ધો	આના અડીઆનો અર્ધો	આનો ૧ આનો અર્ધો	
	આનો ૧	આના ૨	આનો અર્ધો.	આનો દોઢ	આનો ૧	આનો અડી આનો ૧	આનો ૧ આનો અર્ધો	

૨ રજીસ્ટર સુધાંત સીલોન અને હિન્દુસ્તાનમાં પોર્ટુગીઝ સરથાનો સીવાયનો ફીનિઆના કોલ પશુ ભાગ કે જ્યાં પરમુલકના ટપાલ નહીં શકતી નથી.

સીલોન અને હિંદુસ્તાનમાંનાં પોર્ટુગીઝ સંસ્થાનો.

હિંદુસ્તાનમાંજ ચાલતા દર.

૧૭૭૨ કરાવવાના દરેક કાગળ, પોષ્ટકાર્ડ યા પેકેટ માટે બે આના.

પહેાંચની રી—૧૭૭૨ થવાના દરેક કાગળ, પોષ્ટકાર્ડ યા પેકેટ માટે ૨૭૭૨ ફી ઉપરાંત એક આનો (ટીકીટ) સીલોન અથવા હિંદુસ્તાનમાંના પોર્ટુગીઝ સંસ્થાનો માટે, ને બીજા સંસ્થાનો માટે બે આના. (ટીકીટ) બેંગ્લીઆ—૧૧ રતલથી વધુ વજન ન હોય એવી બેંગ્લીઆ પોષ્ટ મારફતે યુનાઇટેડ કીંગડમ નીચેના હાંસલના દર પ્રમાણે મોકલી શકાય છે.

બેંગ્લીનું વજન.	જાણાવેરને રસ્તે	જળ માર્ગ.
૩ પૌંડથી વધુ ન હોય તો.	૦-૧૨	૧-૮
૩ પૌંડથી વધુ પણ ૭ પૌં-	૧-૮	૨-૪
ડથી વધુ ન હોય તો		
૭ પૌંડથી વધુ પણ ૧૧	૨-૪	૩-૦
પૌંડથી વધુ ન હોય તો.		

મનીઓડરો—યુનાઇટેડ કીંગડમ ને ધણાએક બ્રિટીશ સંસ્થાનો ને ધણાએક પરમુલ્કો અને તેમના સંસ્થાનોમાં નીચેના હકસાધના દરો પ્રમાણે સ્ટર્લિંગ મનીઓડરો મોકલી શકાય છે.

૧ પૌંડથી વધુ નહીં હોય એવી રકમ માટે	૦-૩-૦
૧ પૌંડથી વધુ પણ ૨ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે	૦-૫-૦
૨ પૌંડથી વધુ પણ ૩ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે	૦-૮-૦
૩ પૌંડથી વધુ પણ ૪ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે	૦-૧૦-૦
૪ પૌંડથી વધુ પણ ૫ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે	૦-૧૨-૦

૫ પૌંડથી વધુ હોય એવી રકમ માટે-૫ પૌંડની દરેક પુરી રકમ માટે ૧૨ આના અને બાકીની માટે ૧૨ આના, પરંતુ બાકીની રકમ ૧ પૌંડથી વધુ ન હોય તો તે માટે ૩ આના, ૨ પૌંડથી વધુ ન હોય તો ૫ આના, ૩ પૌંડથી વધુ ન હોય તો ૮ આના અને ૪ પૌંડથી વધારે ન હોય તો ૧૦ આના. યુનાઇટેડ કીંગડમ જવાના એક મનીઓડરની રકમ ૪૦ પૌંડથી વધુ હોવી ન જોઈએ.

તાર મારફતે મોકલવાના મનીઓડરો—હિંદુસ્તાનમાં ચાલતાં નાણાંના તારમાર્ફતે મોકલવાના મનીઓડરો સીલોન પણ મોકલી શકાય છે. એક મનીઓડરની કીમત રૂ. ૧૦૦ થી વધુ હોવી ન જોઈએ.

સેવીંગ્સ બેંક.

કોઇ પણ શખસ પોષ્ટ ઓફીસની સેવીંગ્સ બેંકમાં પોતાના નામનું યા તો જે સગીરનો તે સગો કે વાલી હોય તેનાં નામનું ખાતું ઉઘાડી શકે છે. જ્યારે જોઇએ ત્યારે ઉપાડી શકાય એવી રીતે અથવા જ મહિનાની અગાઉથી તોટીસ આપ્યા બાદજ ઉપાડી શકાય એવી બે રીતે થાપણુ મુકી શકાય છે. પરંતુ ચાર આનાથી ઓછી અથવા જેમાં એક આનાનો કોઇ પણ ભાગ હોય એવી રકમ મુકી શકાતી નથી.

દરેક વરસમાં (એટલે તા. ૧ એપ્રિલથી તા. ૩૧ મી માર્ચ સુધીમાં) રૂ. ૧૨૦૦ કરતાં વધુ થાપણુ મુકી શકાતી નથી. જ્યારે જોઇએ ત્યારે ઉપાડી શકાય એવી થાપણુનું દર વરસે દર સેંકડે ૩ ટકા લેખે, અને જ મહિનાની અગાઉથી તોટીસ આપ્યા બાદજ ઉપાડી શકાય એવી થાપણુનું ૩ ફૂ ટકા લેખે બ્યાજ આપવામાં આવે છે.

હિંદુસ્તાનનો નીધી નિલેખનો કાયદો.

સને ૧૮૭૮નો આક્ટ ૬ હો.

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇંડિયાને લાગુ છે.

૩. નિધી આ શબ્દનો અર્થ જમીનમાં અથવા જમીનને જોડેલા કોઈ પણ પદાર્થમાં શુભ રાખેલો કૌમતવાળો કાંઈ પણ પદાર્થ.

૪. દશ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમનો અથવા કૌમતનો નિધી મળે ત્યારે જે માણસને નીધી મળે તેણે તે નિધિના પ્રકાર તથા તેની કૌમત બાબત, જે જગામાંથી તે મળ્યો હોય તે જગા, અને મળ્યાની તારીખ બાબત જલદી કલેક્ટરને તોડીસ આપવી, અને તે નિધી નજીકની સરકારી ટ્રેઝરીમાં અનામત મુકવો, અથવા કલેક્ટર ધરાવે તે જગાએ હાજર કરવા સારું જમીન બાપવો.

૫. અને કલેક્ટરે ત્યાર પછી તે બાબતનું જાહેરનામું કાઢવું તેમાં લખવું કે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કર્યાની તારીખથી ચાર મહિનાની અંદર અથવા છ મહિનાની ઉપરાંત ઠરાવેલા તારીખે તેના ઉપર દાવો રાખનારા શખસોએ કલેક્ટર રૂબરૂ હાજર થવું. આ પ્રમાણે જાહેરનામું કાઢ્યા છતાં તેનો માલિક હાજર થશે નહિ તો તેનો તે નિધી ઉપરનો હક કુબરો.

૬. નીધી બાબત દાવો કરનારા માણસને ફરીવાર કરવા સારું મુદત આપવી.

૬. નીધી મળ્યાની અગાઉ સો વરસની અંદર તે શુભ રાખ્યો ન હોય અથવા આપેલી મુદતમાં ફરીવાર ફરી ન હોય તથા ફરી હોય તો વાલીનો દાવો મંજૂર ના થયો હોય તો તે નિધિનો માલિક નથી એવું જાપિત કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૦. જાપિત કર્યા પછી તે નિધી આગળ કહેલા ઠરાવ પ્રમાણે તેના માલિકને સ્થાપિત કરવો.

૧૧. જે માણસને નીધી મળ્યો હોય તે સિવાય તે ઉપર તે જગાના માલિક તરીકે બીજો કોઈ દાવો કરતો ન હોય ત્યારે જે માણસને નીધી મળ્યો હોય તે માણસને તે આપવો.

૧૨. જે માણસને નીધી મળ્યો હોય તેના સિવાય શક્ત એકજ માણસ દાવો કરવું હોય તથા તેના દાવામાં કોઈ હરકત કરવું ન હોય તો કલેક્ટરે તે નિધી હેઠળ લખેલા ઠરાવ પ્રમાણે વહેંચી આપવો:—નીધીના ઉઠ્ઠું જે માણસને નિધી મળ્યો હોય તેને, તથા બાકીનો નિધી સદરહુ પ્રકારના માણસને આપવો પણ જે તે જાને માણસોએ કાંઈ કરાર કર્યો હોય તો તે કરાર પ્રમાણે તેની વ્યવસ્થા કરવી.

૧૬. નીધી વહેંચી આપ્યા પહેલાં તેમાં જે માણસોનો હક હોય તેમને સદરહુ નિધીની કૌમત જેટલી રકમ તથા તે કૌમતનો ૧૬ જેટલી બીજી રકમ આપીને તે નિધી સરકારની તરફથી લેવાનો પોતાનો ધરાવો છે એવું પોતાની સહી સાથે લખીને જાપિત કરવાનો તથા સદરહુ રકમ ટ્રેઝરીમાં અનામત રાખવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૦. જે માણસને નિધી મળ્યો હોય તે ચોથી કક્ષમ પ્રમાણે નેટીસ આપવા વિગેરે કરવામાં ચુકે તો તે નિધી સરકારનો થશે અને તેને એક વરસ સુધી કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષા થશે.

૨૧. જે જગામાંથી તે નિધી મળ્યો હોય તે જગાનો માલિક કક્ષમ ૨૦ પ્રમાણે ગુન્ડામાં મદદગારી કરશે તો તે નિધી ઉપરનો તેનો હક સરકારનો થશે અને છ મહિના સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષા થશે.

અરીજી સંબંધી કાયદો.

સને ૧૮૭૮ નો આક્ટ ૧ હો.

૧ આ આક્ટને ‘સને ૧૮૭૮ નો અરીજીનો આક્ટ’ કહેવો.

આ આક્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ ઇન્ડિયા એક્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે

૨ સને ૧૮૩૬ ના ૭ મા આક્ટમાં મુંબાઇના સને ૧૮૨૭ ના ૨૧ મા કાયદા ઉપર તથા સને ૧૮૭૦ના ૨૦મા કાયદા ઉપર હવાલો આપ્યો છે તે આ આક્ટની તેવીજ કલમો ઉપર આપ્યો છે એમ સમજવું.

૩ વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો આ આક્ટમાં “અદ્વીણ” આ શબ્દમાં ખસખસના છંડવાનો તથા અરીણનો અથવા અરીણમાં મેળવણી કરીને તૈયાર કરેલા પદાર્થનો અને ખસખસનાં ઝાડથી તૈયાર કરેલા કેદ લાવનારાં વસાણાંનો સમાવેશ થાય છે.

“માજીસ્ટ્રેટ” આ શબ્દનો અરથ, ઇલાકામાં મુખ્ય શહેરમાં પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અને બીજાં કેદાણે પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ અથવા (આ આક્ટ પ્રમાણે મુકદ્દમાનો ઇનસાર કરવા સારૂં સ્થાનીક સરકારે ખસખસ અધિકાર આપ્યો હોય ત્યારે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.)

“અંદર લાવવું” આ શબ્દનો અર્થ જે મુલકનો રાજકારભાર કોઇ સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુલકની બહાર જળમાંજે અથવા પારકા મુલકમાંથી અથવા જે મુલકનો કારભાર બીજા કોઇ સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુલકમાંથી લાવવું.

“બહાર મોકલવું” આ શબ્દનો અર્થ જે મુલકનો રાજકારભાર કોઇ સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુલકની અંદર જળ મારગે અથવા કોઇ પારકા મુલકમાં અથવા જે મુલકનો રાજકારભાર બીજા સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુલકમાં લઇ જવું.

“એક જગાએથી બીજા જગાએ મોકલવું” આ શબ્દનો અર્થ સ્થાનીક સરકાર જે મુલકોનો રાજ્યકારભાર ચલાવતી હશે તે મુલકની અંદર એક જગાએથી બીજા જગાએ લઇ જવું.

૪ આ આક્ટ ઉપરથી અથવા અદ્વીણ સંબંધી બીજા કોઇ ચાલુ કાયદા ઉપરથી અથવા આક્ટ ઉપરથી અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે અથવા સદરહુ પ્રકારના હરકોઇ કાયદા પ્રમાણે અથવા આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કાનુન ઉપરથી પરવાનગી હશે તે સિવાય બીજી રીતે કોઇ માણસે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવું નહીં.

(અ) ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરવું નહીં અથવા

(બ) અદ્વીણ તૈયાર કરવું નહીં, અથવા

(ક) અદ્વીણ કબજામાં રાખવું નહીં, અથવા

(ડ) અદ્વીણ એક જગાએથી બીજા જગાએ મોકલવું નહીં, અથવા

(ઇ) અદ્વીણ અંદર લાવવું નહીં અથવા બહાર મોકલવું નહીં, અથવા

(ફ) અદ્વીણ વેચવું નહીં.

૫ સ્થાનીક સરકાર જે મુલકનો રાજ્યકારભાર ચલાવતી હશે તે સવગા મુલકમાં અથવા તે મુલકના હરકોઇ નીર્દિષ્ટ કરેલા ભાગમાં હેઠળ લખેલી સધળી વાત બાબત અથવા તેઓ પૈકી હરકોઇ વાત બાબત અનિર્ણય રીતે અથવા ડયુટી આપે તો અથવા બીજા કોઇ સરતે પરવાનગી આપવા સારૂં અને નીયમ ન કરવા સારૂં ગવરનર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તથા સ્થાનીક મેજેસ્ટ્રાટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતોવખત આ આક્ટને અનુસરીને કરવાનો અધિકાર સ્થાનીક સરકારને છે એટલે—

(અ) ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરવું, તથા

(બ) અદ્વીણ તૈયાર કરવું તથા

(ક) અરીણ કબજામાં રાખવું તથા

(ડ) અદ્વીણ એક જગાએથી બીજા જગાએ મોકલવું, તથા

(ઇ) અદ્વીણ અંદર લાવવું અથવા બહાર મોકલવું, તથા

(ફ) અદ્વીણનું વેચાણ તથા અરીણના પરચુરણ વેચાણ ઉપર લેવાની ડયુટીનો ઇનસાર.

૫થી એવું ઠરાવ્યું છે કે હેઠળ લખેલા પ્રકારના હરકોઇ અદ્વીણ ઉપર સદરહુ પ્રકારની હરકોઇ કાનુન પ્રમાણે ડયુટી લેવી નહીં એટલે જે કોઇ અદ્વીણ આણ્યું હશે તથા જેની ઉપર જળમાર્ગની જગત સંબંધી ચાલુ કાયદા પ્રમાણે અશવ છડી કલમ પ્રમાણે ડયુટી મેસાડી હશે તે અદ્વીણ ઉપર ડયુટી લેવી નહીં.

૬ બ્રિટીશ ઇંડીઆની અંદર અથવા તેના હરકોઇ નીર્દિષ્ટ કરેલા ભાગની અંદર ખુશ્કીને રસ્તે આજોલા અરીણ ઉપર અથવા આજોલા હરકોઇ જતના અરીણ ઉપર ઇંડીઆ ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને વખતોવખત પોતાને યોગ લાગે તે ડયુટી ખેસાડવાનો તથા સદરહુ પ્રમાણે ખેસારેલી ડયુટીમાં ફેર-શર કરવાનો અથવા તે કહાડી નાંખવાનો અધીકાર ગવરનર જનરલ ઇન કાઉંસીલને છે.

૭ ઇંડીઆ ગેઝેટમાં હુકમ પ્રસીદ્ધ કરીને હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને ગવરનર જનરલ ઇન કાઉંસીલ મુખત્યાર છે. એટલે

(અ) હરકોઇ સ્થાનીક સરકાર જે મુલકનો રાજકારમાર ચલાવતી હશે તે મુલકમાં કાયદાસર રીતે આજોલા અરીણ સાથે અથવા તે મુલકમાંથી જે અરીણ બહાર મોકલવાનો ઇરાદો હોય તે અરીણ સાથે વખાર સ્થાપવાનો અધીકાર સ્થાનીક સરકારને આપવાનો; અને

(બ) સદરહુ પ્રકારનો કોઇ પણ હુકમ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૮ ગવરનર જનરલ ઇન કાઉંસીલની અગાઉથી સંજુરી લખને તથા સ્થાનીક ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને હેડળ અરીણ સંબંધી નીચમ ન કરવા બાબત વખતોવખત આ આક્ટને અનુસરીને કાનુન કરવાનો અધીકાર સ્થાનીક સરકારને છે.

૯ આ આક્ટની પાંચમી અથવા આઠમી કલમ પ્રમાણે કરેલી તથા પ્રસીદ્ધ કરેલી કાનુન તોડીને, જે કોઇ માણસ.

(અ) ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરશે, અથવા

(બ) અરીણ તૈયાર કરશે અથવા

(ક) અરીણ કબજામાં રાખશે, અથવા

(ડ) અરીણ એક જગાએથી બીજી જગાએ મોકલશે, અથવા

(ઈ) અરીણ લાવશે અથવા બહાર મોકલશે, અથવા

(ફ) અરીણ વેચશે, અથવા

(ગ) અરીણ વખારમાં રાખવાનું વરજ કરશે અથવા વખારમાં રાખેલું અરીણ કહાડી લઇ જશે અથવા તે અરીણ બાબત કાંઇપણ કૃત્ય કરશે.

અને જે કોઇ માણસ સદરહુ પ્રકારની કોઇ કાનુન બીજી રીતે તોડશે.

તેની ઉપર માછલેટની રખડ સામેતી થસે તો તેને સદરહુ પ્રકારના દર એક ગુન્હા બાબત ધણામાં ધણા એક વરસ સુધી કેદની શીક્ષા થશે અથવા ધણામાં ધણા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે અથવા આ બેઉ શીક્ષા થશે.

અને દંડ કર્યો હોય ત્યારે દંડ આપવામાં નહી આવે તો ગુનેગારને ધણામાં ધણા છ મહીના સુધી કેદમાં રાખવા બાબતનો હુકમ ગુન્હાની સાબીતી કરનારા માછલેટ કરવો, અને સદરહુ પ્રકારની કેદ, બીજી કાંઇપણ કેદની શીક્ષા તેને કરવા બાબત હુકમ કર્યો હશે તે કેદ સીવાય વળી બીજી છે એમ સમજવું.

૧૦ નરમી કલમ પ્રમાણે રીયાલી યાય તેમાં ઉસડુ સામેત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી હેડળ લખ્યા પ્રમાણે સમજવું એટલે જે અરીણ બાબત તહોમતદાર ખાત્રી યાય એવો જવાબ આપી શકતો નથી તે સઘળું અરીણ જે, અરીણ બાબત તેણે આ આક્ટ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો છે તે અરીણ છે એમ સમજવું.

૧૧ જે કામમાં નરમી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો હશે તે કામમાં.

(અ) સદરહુ પ્રમાણે વાવેતર કરેલાં ખસખસનાં ઝાડો તથા

(બ) જે અરીણ બાબત તેજ કલમ પ્રમાણે કાંઇ ગુન્હો કર્યો હશે તે અરીણ, તેમજ તે સીવાય બીજું અરીણ ગુનેગારના કબજામાં હશે ત્યારે તે સઘળું અરીણ પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર થશે.

સદરહુ પ્રકારનું અશણ સંતાડવું હશે તે પાત્રોમાં અથવા પ્યાકળોમાં બીજો કાંઇ પણ પદાર્થ હશે તો તે તથા તે અરીણ લેઇ જવા સાથે ઉપયોગ કરેલાં જાનવરો તથા વાહનો પણ પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર થશે.

૧૨. ગુનેગાર તકસીરવાર દરે ત્યારે અથવા હરકાંઈ અદીલુ આપન ગુનોહ કર્યાનું તહોમત જે માણસની ઉપર મુકયું હોય તે ખિનનકસીર છે એવો ઠરાવ થાય પણ તે અદીલુ પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર છે એવું માળખેટ ઠરાવે ત્યારે તે અદીલુ સદરહુ પ્રમાણે પકડીને સરકાર દાખલ કરવા આપન તનો હુકમ કરવાનો અધીકાર માળખેટને છે. પણ એવું ઠરાવું છે કે સદરહુ પ્રકારનો હુકમ જે જણસો પકડીને સરકાર દાખલ કરવાનો ધરાદો હોય તે જણસો પકડાવી તારીખથી એક મહીનો થયા વગર અથવા તે જણસો ઉપર હક છે એવો દાવો કરનારો કોઈ માણસ હોય તેનું બેલવું સાંભળ્યા વગર તથા તેના દાવાના પુરાવામાં તે કાંઈ પુરાવો હાજર કરતો હોય તો તે પુરાવો લીધા વગર કરવો નહીં.

૧૩. ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તથા સ્થાનિક એજેન્સીમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને પકડીને સરકાર દાખલ કરેલી સઘળી જણસોની વ્યવસ્થા કરવા આપતની અને પકડીને સરકાર દાખલ કરેલી સઘળી જણસોની વ્યવસ્થા કરવા આપતની અને કરેલા દંડની તથા પકડીને સરકાર દાખલ કરેલી જણસોની ઉત્પન્નમાંથી અમલદારને તથા આતમી આપનારાઓને આપવાની બક્ષીસો આપતની કાનુન કરવાનો અધીકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૧૪. એકસેશનમાં અથવા પોલીસનાં અથવા કર્ટમનાં અથવા મીઠાનાં અથવા અદીલુનાં અથવા મહે-સુલનાં ખાતા પૈકી હરકોઈ ખાતાનો જે કોઈ અમલદાર પટ્ટાવાળા કરતાં અથવા કાનસ્ટેબલના કરતાં ઉંચા દરજ્જાનો હશે તથા જેને તેના હુદાના હકથી સ્થાનિક સરકારે આ કામ આપત અપત્તાર આપ્યો હશે તથા જેને ખુદ પોતાની માહિતી ઉપરથી અથવા કોઈ માણસે આતમી આપી હશે તથા તે લખી લીધી હશે તે આતમી ઉપરથી હેડળ લખ્યા પ્રમાણે લાગવાનો સમય હશે એટલે આ આકટ પ્રમાણે પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને જે અદીલુ પાત્ર હશે તે અરીજુ કોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં તૈયાર કરે છે અથવા રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે એવું લાગવાનો સમય હશે તે અમલદારને સૂચાદયથી સૂચાસ્ત સુધી હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે. એટલે—

(અ) સદરહુ પ્રકારની હરકોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં પેસવાનો અને

(ખ) હરકત કરવામાં આવે તે પ્રસંગે કોઈ બારણું બાગવાનો તથા સદરહુ પ્રમાણે પેસવાને કાંઈ બીજો પ્રતીબંધ હશે તે દૂર કરવાનો, અને

(ક) સદરહુ પ્રકારનું અરીજુ તથા તે તૈયાર કરવામાં ઉપયોગ કરેલા સઘળા પદાર્થ અને જે બીજી કાંઈ જણસો પકડવાને, અને

(દ) જે કોઈ માણસે આ આકટ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે બીજો કાયદો ચાલુ હશે તે કાયદા પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારના અરીજુ સંબંધી, કાંઈ ગુનોહ કર્યો છે એવું લાગવાનો પોતાને સમય હશે તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝાડો લેવાનો અને પોતાને યોગ્ય દેખાય તે તેને પકડવાનો અધીકાર છે.

૧૫. સદરહુ ખાતાંઓ પૈકી કોઈ પણ ખાતાના હરકોઈ અમલદારને હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે. એટલે

(અ) કાંઈ અરીજુ તથા જે બીજી કાંઈ જણસ અગીયારમી કલમ પ્રમાણે અથવા અદીલુ સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર છે એવું પોતાને લાગવાનો સમય હોય તે અદીલુ અથવા તે બીજી જણસ કોઈ ખુદો જગામાં અથવા રસ્તે જતી હોય ત્યારે પકડવાનો.

(ખ) જે કોઈ માણસે આ આકટ વિરૂધ્ધ અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજી કોઈ કાયદા વિરૂધ્ધ ગુનો કર્યો છે એવું લાગવાનો પોતાને સમય હશે તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝાડો લેવાનો અને સદરહુ પ્રકારના માણસના કમળમાં અરીજુ હોય તો તેને તથા તેની સાથે જે કોઈ બીજું માણસ હોય તેને પકડવાનો અધીકાર છે.

૧૬. ચોંદમી કલમ પ્રમાણે અથવા પંદરમી કલમ પ્રમાણે લેવાના સઘળા ઝાડા ફોન્ટેરી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદા મહિના ઠરાવ પ્રમાણે લેવા.

૧૭. ચોંદમી કલમમાં કહેલા જુદા જુદા ખાતાઓના અમલદારને સુચના આપી હોય તો અથવા

દરખાસ્ત કરી હોય તો આ આક્ટ મંડિના ઠરાવ અમલમાં લાવવાના કામમાં એક બીજાઓને મદદ કરવી એ કાયદા પ્રમાણે અવશ્ય છે.

૧૮. સદરહુ ખાતા પૈકી કોઇ પણ ખાતાનો જે કોઇ અમલદાર વહેમના બાબતી સમગ્ર વગર હરકોઇ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં પેસશે અથવા તેનો જાડો લેશે અથવા તેમાં પેશા-ડશે અથવા તેનો જાડો લેવરાવશે અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર હોય એવું કાંઇ અરીજી અથવા બીજી જાણસો પકડવાના અથવા તેને સાફ જાડો લેવાના બહાના ઉપરથી કોઇ માણસનો માલ તેને ત્રાસ યાચ એવી રીતે તથા વગર કારણે પકડશે. તે અમલદારને સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુના બાબત ધણામાં ધણા પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૧૯. કોઇ માણસે અરીજી સંબંધી ગુનો કર્યો છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે માણસને પકડવા સાફ અથવા પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર હોય એવું અરીજી જે ઘરમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે ઘરનો અથવા વહાણનો અથવા જગાનો દીવસે અથવા રાત્રે જાડો લેવા સાફ પોતાનું વારંટ કરવાનો અધિકાર ડીઝીક્ટના કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કમીશનરને છે અથવા સ્થાનિક સરકારે આ કામ સાફ જે બીજા અમલદારને તે પ્રવાણે માણસ છે, માટે અથવા તેના હુદાતા હકથી અધિકાર આપ્યો હશે તેને છે અથવા માજીસ્ટ્રેટને છે. આ કલમ પ્રમાણે કરેલાં સબગાં વારંટો ફાજલારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા મંડિના ઠરાવ પ્રમાણે બજાવવાં.

૨૦. ચૌદમી અથવા પંદરમી કલમ પ્રમાણે પકડેલું દરેક માણસ તથા જાણસ વાર ન લગાડતાં છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તેની પાસે મોકલવી અને ઓગણીસમી કલમ પ્રમાણે પકડેલું દરેક માણસ તથા જાણસ જે અમલદારે વારંટ કર્યું હોય તેની પાસે વાર ન લગાડતાં મોકલવી.

૨૧. કોઇ અમલદાર આ આક્ટ પ્રમાણે કોઇ માણસને અથવા જાણસને પકડશે ત્યારે તેણે સદરહુ પ્રમાણે પકડ્યા પછી અડતાળીશ કલાકની અંદર સદરહુ પ્રમાણે પકડ્યાની સઘણી હકીકતનો સંપૂર્ણ રીપોર્ટ પોતાના ઉપરી અમલદારને કરવો.

૨૨. ખસખસના જાડાનું ગેરકાયદેસર રીતે વાવેતર કર્યાનું કહેતા હોય તેવાં કામમાં પાક કહાડી લઇ જવો નહીં પણ તે પાક તે કામનો નીકાલ યાચ ત્યાં સુધી હેડળ લખેલા અમલદારે જમ કરવો એટલે પટાવાળા કરતાં અથવા કાનરેખલના કરતાં ઉંચા દરજ્જાવાળા જે અમલદારને તેના હુદાતા હકથી આ કામ સાફ સ્થાનિક સરકારે અપત્યાર આપ્યો હશે તે અમલદારે જમ કરવો અને તે કામનો નીકાલ જે માજીસ્ટ્રેટ કરવાનો હોય તે માજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ તે વાવેતર કરનારાએ હાજર થવા સાફ તેને બાબતી રકમનો (તે રકમ સદરહુ અમલદારે ઠરાવવી) જમીન આપવાને સદરહુ અમલદારે ફરમાવવું અને સદરહુ વાવેતર કરનાર સદરહુ જમીન વાજબી વખતમાં આપવાને ચુક્યા વગર તેને પકડવો નહિ.

૨૩. આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કોઇ કાનુન પ્રમાણે ખેસાડેલી કાંઇ શીતો અથવા ડ્યુટીનો કાંઇ ચડેલો અવેજ હશે તે, અને અરીજીના મેહેસુલના કોઇ ઇન્જરદારની પાસે કાંઇ ચડેલો અવેજ લહેણો હશે તે, જે માણસ સરકારને આપવાને પ્રથમતઃ પાત્ર હશે તેની પાસેથી અથવા તેના જમીન હોય તો તેની પાસેથી તે અવેજ જમીનના મેહેસુલનો ચડેલો અવેજ હોય તે પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪. અરીજીના મેહેસુલના ઇન્જરદારની લાઇસન્સ બાબત પોતાના લાઇસન્સવાળાની પાસે કાંઇ રકમ લહેણી હશે ત્યારે સદરહુ પ્રકારના ઇન્જરદારને મારી તરફથી સદરહુ રકમ તમે વસુલ કરો એવા મંજૂરની અરજ હેડળ લખેલા અમલદારને કરવાનો અધિકાર છે. એટલે ડીઝીક્ટના કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કમીશનરને અથવા આ બાબત સ્થાનિક સરકારે જે બીજા અમલદારને અપત્યાર આપ્યો હશે તેને અરજ કરવાનો અધિકાર છે અને સદરહુ પ્રકારની અરજ પહોંચ્યા પછી સદરહુ પ્રકારની રકમ, જમીન મેહેસુલની ચડેલી બાકી હોય તે પ્રમાણે તે પોતાની નજરમાં આવે તો વસુલ કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કમીશનરને અથવા બીજા અમલદારને છે અને સદરહુ

પ્રમાણે વસુલ કરેલી કાંધ પશુ રકમ સદરહુ પ્રકારના કલેક્ટરે અથવા ડેપુટી કમીશનરે અથવા બીજા અમલદારે અરજદારને આપવી.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની રકમ વસુલ કરવા સારૂ સદરહુ પ્રકારના કલેક્ટરે અથવા ડેપુટી કલેક્ટરે અથવા બીજા અમલદારે કરેલા કાંધ પશુ પ્રોસેસની બજાવણી હેઠળ લખેલે પ્રસંગે મોકુફ રાખવી. એટલે ઇન્જરદારના માગણીનો ઇનસાફ થવા સારૂ લાઇસન્સવાળા દીવાની કોર્ટમાં ફરીયાદ કરશે તથા જે રકમ પોતે સદરહુ પ્રકારના ઇન્જરદારને દેવી છે એવું સદરહુ પ્રકારની કોર્ટ ઠરાવશે તે રકમ આપવા બાબત સદરહુ પ્રકારના અમલદારની ખાતરીનો જામીન તે આપે તો મોકુફ રાખવી.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સવાળાની પાસે કાંધ પશુ રકમ અચીજના મેહેસુલના કાંધ ઇન્જરદારની લેહેણી હશે તે દીવાની કોર્ટમાં ફરીયાદ કરાને અથવા બીજી રીતે વસુલ કરવાના તે ઇન્જરદારના હક્કને આ કલમના હરકોઇ ઠરાવ ઉપરથી અથવા આ કલમ પ્રમાણે કરેલી કાંધ વાત ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૨૫. કાંધ પશુ કર્તવ્ય કર્મ અથવા કૃત્ય કરવા સારૂ કાંધ માણસ આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કાંધ કાંતુન મુજબ બાંડ લખી આપે ત્યારે પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારનું કર્તવ્ય કર્મ અથવા કૃત્ય સન ૧૮૭૨ ના ઇંડીઆના કરાર બાબતના આક્ટની ૭૪ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે જે સરકારી કામમાં અથવા કૃત્યમાં સર્વ લોકોનો સમાવેશ છે તેવું કર્તવ્ય કર્મ અથવા કૃત્ય છે એમ સમજવું અને સદરહુ પ્રકારનાં બાંડની સરત તે તોડે તો હેઠળ લખેલી સઘળી રકમ જામીન મેહેસુલની ચઢેલી બાકી પ્રમાણે તેની પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે એટલે બાંડની સરત સદરહુ પ્રમાણે તે તોડે તો જે રકમ આપવાનું તે બાંડમાં લખ્યું હશે તે સઘળી રકમ વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

નાટકના ખેલ બાબતનો આક્ટ.

(૧૮૭૬ નો આક્ટ ૧૯ મો.)

૧. આ આક્ટને “ સને ૧૮૭૬ નો નાટકના ખેલ બાબતનો આક્ટ ” કહેવો. આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇંડીઆને લાગુ છે, અને તે તાબડતોબ અમલમાં આવશે.

૨. આ આક્ટમાં “ માજસ્ટ્રેટ ” શબ્દનો અર્થ ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસનો પ્રિમાજસ્ટ્રેટ તથા બીજા ઠેકાણે ડિસ્ટ્રિક્ટનો માજસ્ટ્રેટ એવો સમજવો.

૩. સાર્વજનિક જગામાં કરેલો અથવા કરવાનો કાંધ ખેલ અથવા પ્યાનટોમાઇમ (બોલવા વગર શક્ત હાવભાવ કરી દેખાડવાનો ખેલ) અથવા બીજું નાટક.

(અ) લાજ કેપબલનાર અથવા આખર ધેરાના પ્રકારનું છે, અથવા (બ) કાયદા ઉપર બ્રિટીશ ઇંડીઆમાં સ્થાપેલી સરકાર બાબત ખેલોલીનો વીચાર ઉત્પન્ન કરવા જેવું છે, અથવા (ક) ખેલની વખતે હાજર હોય તે માણસોની નીતિ બ્રહ્મ કયા જેવું તથા તેઓને દુર્ગુણી કરવા જેવું છે એવું સ્થાનીક સરકારને લાગે ત્યારે, હુકમ કરીને તે ખેલની મના કરવાનો અધિકાર સ્થાનીક સરકારને છે, અથવા ઇલાકાના મુખ્ય શહેરની બહાર તથા રંગુનની બહાર સ્થાનીક સરકારને અથવા જે માજસ્ટ્રેટને આ બાબત સ્થાનીક સરકાર અધિકાર આપશે તે માજસ્ટ્રેટને છે.

ખુલાસો—જે કાંધ ઇમારતમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં પૈસા આપે તો લોકોને ખેલ જોવા સારૂ દાખલ કરે છે તે ઇમારત અથવા તે ઘેરી લીધેલી જગા આ કલમના અર્થ પ્રમાણે સાર્વજનિક જગા છે એમ સમજવું.

૪. સદરહુ પ્રકારના હુકમની એક નકલ જે માણસ સદરહુ પ્રમાણે મના કરેલા ખેલમાં ખેલ કરનાર હશે તેની ઉપર અથવા જે ઘરમાં અથવા ઝોરડામાં અથવા જગામાં સદરહુ પ્રકારનો ખેલ કરવાનો ઇરાદો હશે તે ઘરના અથવા ઝોરડાના જમાના માલિક ઉપર અથવા ભોગવટી કરનારા ઉપર અમલવાને અધિકાર છે, અને જે માણસ ઉપર સદરહુ પ્રકારની નકલ બજાવી હશે તથા જે સદરહુ

પ્રકારનો હુકમ તોડીને જે કાંઈ કૃત્ય કરશે અથવા ખુશીથી કરવા દેશે તેની ઉપર માલ્સેટની રૂબરુ ગુન્હાની સાબીતી થશે તો તેને ધણામાં ધણા તથા મહીના સુધી કેદની અથવા દંડની શીક્ષા અથવા આ બેકે શીક્ષા થશે.

૫. સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ હુકમ દાંડી પીટાવીને નહેર કરવાનો અધિકાર છે તથા તે બાબતની લખેલી અથવા છાપેલી નોટીસ સદરહુ પ્રમાણે મના કરેલા ખેલમાં ખેલ કરવાનો અથવા તે ખેલ જોવાનો જે માલ્સેટનો ધરાદો હોય તે માલ્સેટને તે હુકમની ખખર મળવા જેવી કાંઈ જગામાં અથવા જગાઓમાં લગાડવાનો અધિકાર છે.

૬. જે કાંઈ સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ હુકમ પ્રસીદ્ધ થયા પછી

(અ) તે હુકમ ઉપરથી મના કરેલા ખેલમાં અથવા સદરહુ પ્રમાણે મના કરેલા ખેલ જેવો અર્થાત કાંઈ ખેલ હશે તે ખેલમાં ખેલ કરશે, અથવા

(બ) સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ ખેલ ચલાવવામાં હરકોઈ રીતે મદદ કરશે, અથવા

(ક) સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ ખેલ સધળો થાય ત્યાં સુધી અથવા તેનો કાંઈ ભાગ થાય ત્યાં સુધી સદરહુ પ્રકારનો હુકમ બાળી ખેલને તોડીને તમાસગીર તરીકે હાજર હશે, અથવા

(ડ) કાંઈ ધરનો અથવા ઓરડાનો અથવા જગાનો માલેક અથવા ભોગવટો કરનારો હોય અથવા તેનો ઉપયોગ કરવાનું પોતાની પાસે હોય ત્યારે તે ધર અથવા ઓરડો અથવા જગા સદરહુ પ્રકારના કાંઈ ખેલ સાથે ઉઘાડશે અથવા રાખશે, અથવા તેનો ઉપયોગ કરશે અથવા સદરહુ પ્રકારના હરકોઈ ખેલ સાથે તે ઉઘાડવા અથવા રાખવા દેશે, તેની ઉપર માલ્સેટની રૂબરુ ગુન્હાની સાબીતી થશે તો તેને ધણામાં ધણા તથા મહીના સુધી કેદની અથવા દંડની શીક્ષા થશે અથવા એ બેકે શીક્ષા થશે.

૭. કાંઈ સાર્વજનિક નાટકનો ધરાદો હશે તે કેવા પ્રકારનો છે તે ઠરાવવા સાથે પોતાને જે માલિકીની જરૂર લાગે તે માહિતી જે નાટકનો ખેલ કરવાનો હોય તે નાટકના કરના પાસેથી અથવા તેના માલેક પાસેથી અથવા તેના છાપનાર પાસેથી અથવા જે જગાએ તે ખેલ હોય તે જગાના માલેક પાસેથી અથવા ભોગવટો કરનાર પાસેથી માગવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને અથવા આ બાબત ખસુસ અખત્યાર જે અમલદારને તે સરકાર આપશે તે અમલદારને છે.

જે માણસ પાસે સદરહુ પ્રમાણે માગણી કરી હશે તેણે તે માહિતી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે આપવી જોઈએ. અને જે કાંઈ આ કલમ તોડશે તેણે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૬ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

૮. આ આકટ પ્રમાણે મના કરેલા કાંઈ ખેલ સાથે ફલાણા ધરનો અથવા ઓરડાનો અથવા જગાનો ઉપયોગ કરે છે. અથવા કરવાનો છે એવું લાગવાનો કાંઈ માલ્સેટને સખખ હોય તો સદરહુ પ્રકારના ધરમાં અથવા ઓરડામાં અથવા જગામાં જરૂર હોય તેટલી મદદ લઈને રાત્રે અથવા દીવસે અને જરૂર હોય તો જખરીથી પેસવાનો તથા તેમાં જે માણસો માટે તે સધળાઓને કેદ કરવાના તથા તેમાં જે સીનેરી (દેખાવના પડદા) તથા પોશાક તથા બીજા પદાર્થો મળશે તથા જે સદરહુ પ્રકારના ખેલ સાથે ઉપયોગ કર્યો હોય તે અથવા કરવાનો ધરાદો છે એવો બ્યાખ્યાની શક હોય તે સધળા સીનેરીઓ તથા પોશાક તથા બીજા પદાર્થ પકડવાનો અધિકાર પોલીસના હરકોઈ અમલદારને, પોતાના વારંટ ઉપરથી આપવાનો અખત્યાર તે માલ્સેટને છે.

૯. ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ આ આકટ પ્રમાણે થયો હોય તે ઉપરથી હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૨૪ અ તથા ૨૯૪ પ્રમાણે ફરીયાદીનું કામ ચલાવવાને હરકત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૧૦. આ કલમ માંહેના ઠરાવ કાંઈ પણ પ્રદેશને લાગુ કરવાની જરૂર છે એવું સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે ત્યારે ગવર્નર બનરલ દન દૌ-સીલની મંજૂરીથી હેકળ લખ્યા પ્રમાણે નાખીત કરવાનો અધિકાર તે સરકારને છે. એટલે સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ જાહેરનામાંમાં ઠરાવેલી તારીખથી સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશને લાગુ કર્યો છે એવું જાહેરનામું સ્થાનિક સરકારી એજેન્ટમાં પ્રસિદ્ધ કરીને નાખીત કરવાનો અધિકાર છે.

પોતે આપેલા પરવાના વગર અથવા આ બાબત પોતે જે અમલદારને ખસુસ અખત્યાર આપશે તે અમલદારે આપેલા પરવાના વગર સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશ માંહેની સાર્વજનિક ગમ્મતની કોઇ જગામાં કોઇ નાટકનો ખેલ સદરહુ તારીખથી કરવો નહિ એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

સ્થાનિક સરકારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવાનો પણ અધિકાર છે, એટલે નાટક લખ્યું હોય તો તેની તથા જેટલે સુધી તે લખ્યું હોય તેટલે સુધી તેની એક નકલ અથવા તે પ્યાન્ટોમાઇમ હોય તો તેની અથવા જેટલે સુધી પ્યાન્ટોમાઇમ હોય તેટલે સુધી તેની મતલબની કંઇ પુરતી હકીકત ખેલના નીદાન ત્રણ દીવસ અગાઉ સ્થાનિક સરકારને અથવા સ્થાનિક સરકાર આ બાબત જે ગામવાદારને નીમશે તેને આપ્યા વગર સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશ માંહેની સાર્વજનિક ગમ્મતની કોઇ જગામાં નાટકનો ખેલ કરવો નહિ એવો પણ હુકમ કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

આ કલમ પ્રમાણે કરેલા કોઇ હુકમની નકલ સાર્વજનિક ગમ્મતની જગા રાખનાર હરકોઇ માણસ ઉપર બજાવવાનો અધિકાર છે અને તે બજાવ્યા પછી તે માણસ સદરહુ પ્રકારનો હુકમ તોડીને કંઈ કૃત્ય કરશે અથવા ખુશીથી કરવા દેશે તો તેના ઉપર તે વાતની સાખીતી માજીસ્ટ્રેટની રમર થશે તો તેને ઘણામાં ઘણા ત્રણ મહીના સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા આ એક શિક્ષા થશે.

૧૧. આ આક્ટ ઉપરથી જે અધિકાર સ્થાનિક સરકારને આપ્યો છે તે ચલાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ મુખત્યાર છે.

૧૨-આ આક્ટ માંહેના કોઇ પણ ઠરાવ કોઇ પણ જગાને અથવા ધર્મ સંબંધી ઉત્સાહની વખતે તેથી બતના ખેલને લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

યુરોપિઅન વેગ્રન્સી એક્ટ.

(સને ૧૮૭૪ નો આક્ટ ૯ મો.)

૧ આ આક્ટ બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૩ “યુરોપિઅન પેટનું માણસ” આ શબ્દોમાં યુરોપ, અમેરિકા, ઇસ્ટ ઈન્ડીઝ, આસ્ટ્રેલીઆ, રાસમેનિઆ, ન્યુઝીલેન્ડ, નેટલ અને કેપકોલોનીમાં જન્મેલાં માણસોનો અને તેમનાં પુત્ર પૌત્રનો સમાવેશ થાય છે. “નિરોધોગ બટકનારો” —એ શબ્દોમાં કામ ધંધા વગર, વગર ગુજરાનના સાધન વગર બટકતો માણસ પડે તે માણસ સમજવો.

૪ કલકત્તા, મુંબાઇ અને મદ્રાસ શહેરની હદમાં કોઇ માણસ નિરોધોગ બટકનારો દેખાતો હોય તેને પાસેના માજીસ્ટ્રેટ પાસે હાજર થવાનું, તથા તે શહેરોની બહાર હોય તો એક પાસેનો જે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટનો અધિકાર ચલાવતો હોય તેની પાસે હાજર થવાનું કહેવાને હરકોઇ પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે.

૫ તેની સ્થિતિ બાબત માજીસ્ટ્રેટ સંક્ષેપ રીતે ચોકસી કરવી અને તેનો ઠરાવ લખી મુકવો. જે તેને ચાકરી ધંધો મળે તેમ ન હોય તો તેને સરકારી વર્ક હાઉસમાં જવાનો હુકમ કરવો.

૬ જે ચાકરી ધંધો મળે એવો હોય તો તેને ધંધાની જગાએ મોકલવો.

૧૬ માજીસ્ટ્રેટની પાસે કોઇ માણસ ૪થી કલમ પ્રમાણે કરતા છતાં જશે નહિ તો, તેને વગર વારંટે પકડવાનો પોલીસને અધિકાર છે, અને તે વાત સાબિત થયેથી તેને એક મહીના સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેઉની શિક્ષા થશે.

૨૩ જે યુરોપિઅન પોતાના નિર્વાહનું પુરતું સાધન હોય છતાં બીજા માગતો માલમ પડશે, ધમકી દેખાડીને કે દાંડાઈ કરીને બીજા માગતો માલમ પડશે, અથવા ના કલા છતાં બીજા માગશે તેને બે મહીનાની સજા મજૂરી સાથે કેદની શીક્ષા થશે.

જંગલી પક્ષી તથા શિકારના રક્ષણનો આક્ટ.

(૧૮૮૭ નો આક્ટ ૨૦ મો.)

૧. આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.
૨. “ જંગલી પક્ષી ” એ શબ્દના અર્થમાં, મોર તથા શિકારના દરેક પક્ષીનો સમાવેશ થાય છે.
૩. કોઈ પણ મ્યુનિસિપાલિટી અથવા કન્ટોન્મેન્ટની બાબતમાં સ્થાનિક સરકાર અથવા મ્યુનિસિપાલિટીનો કન્ટોન્મેન્ટનો અધિકારી સદરહુ હદમાં તરતજ મારેલા અથવા પકડેલા જંગલી પક્ષીનો કબજો અથવા વેચાણ, અથવા તેમનાં પીંગાં, લાવવાનું કરેલી કાનુનીની રૂયે બાધ અથવા સરતોને પાત્ર બંધ કરવા વિશેની કાનુની કરવાને મુખત્યાર છે, જેના સંબંધમાં કાનુન તોડવામાં આવશે એવા પ્રત્યેક જંગલી પક્ષી બદલ જેટલો વહેલા ગુન્હાની બાબતમાં પાંચ રૂપિયા સુધી, તથા ત્યારપછીના ગુન્હાની બાબતમાં દશ રૂપિયા સુધીનો દંડની શિક્ષા થશે. પક્ષી સિવાય કોઈ પણ શિકારના પ્રાણીને આ આક્ટ લાગુ કરવાનો અધિકાર છે.

સફેત ફાસ્ફરસની દીવાસળીઓની મના

કરવા બાબતનો આક્ટ

(સને ૧૯૧૩ નો ૫ મો)

- ૧ (૧) આ આક્ટને સફેત ફાસ્ફરસની દીવાસળીઓની મના કરવા બાબતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

- ૨ આ આક્ટમાં ‘ સફેત ફાસ્ફરસ ’ એ શબ્દનો અર્થ સાધારણ રીતે ઘોળા કે પીળા ફાસ્ફરસ તરીકે જાણીતો થએલો પદાર્થ એવો થાય છે.

- ૩ સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગની કસ્ટમના આક્ટની ૧૮ મી કલમમાં હેઠળની રકમ ઉમેરવી. સફેત ફાસ્ફરસની દીવાસળીઓ.

- ૪ (૧) કોઈ પણ સખસે દીવાસળી બનાવવામાં સફેત ફાસ્ફરસ વાપરવો નહિ. (૨) જે કોઈ પણ સખસ દીવાસળી બનાવવામાં સફેત ફાસ્ફરસ વાપરશે કે પોતાના તાબામાંના કોઈ પણ સખસને વાપરવા દેશે તેને વત્તામાં વત્તા બસો રૂપિયા સુધીનો દંડ કરવામાં આવશે.

- ૫ દીવાસળી બનાવનાર દરેક સખસે સને ૧૯૧૧ ના હિંદુસ્તાનના કારખાનાના આક્ટની રૂયે નિમેલા કારખાનાના ઇન્સ્પેક્ટરે એવી બનાવટમાં વાપરેલા કે વાપરવા માટે મિથ્રણ કરેલા કોઈપણ પદાર્થનું પૃથક્કરણ કરવા માટે જોઈએ તેટલા માસત્રા કોઈ પણ વખતે લેવા દેવા જોઈએ પણ તે માસત્રો લેવામાં આવે તે વખતે જરૂરનાં સાહિત્યો પુરાં પાડીને આવી રીતે લીધેલા માસત્રાના એ ભાગ કરવાની અને તેમાંના એક ભાગપર નિશાન કરવાની, મોહોર કરવાની, અને તે પોતાને આપવાની સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટરને ફરજ પાડવાને મુખત્યાર છે.

- (૨) જે કોઈ પણ સખસે ઉપર જણાવ્યું છે તેવા કોઈ કારખાનાના ઇન્સ્પેક્ટરને, પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો મુજબ માસલો લેવા દેવાની ના પાડશે તેવે વત્તામાં વત્તા બસો રૂપિયા સુધીનો દંડની શિક્ષા થશે.

- ૬ (૧) કોઈ પણ સખસે સફેત ફાસ્ફરસની કોઈ પણ દીવાસળી વેચવી નહીં, અથવા વેચવા માટે આપવી નહીં, અથવા માંડવી નહીં, અથવા વેચવાના કારણ માટે પોતાના કબજામાં રાખવી નહીં (૨) જે કોઈ સખસ પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવોનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટને કે પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ કરવામાં આવેલી તેવા કબજામાંની એવી કોઈ પણ દીવાસળી જપ્ત થવા દેવાનો હુકમ કરવાને અધિકાર છે, અને એવી રીતે જપ્ત થયેલી કોઈ પણ દીવાસળીનો નાશ કરવો અથવા તે માજિસ્ટ્રેટ ફરમાવે તેવી બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવી.

ભાગ ૨ એ.

રેવન્યુ વિષયને લગતા કાયદાઓ.

લેન્ડ રેવન્યુ કોડ.

મુંબઇનો જમીન મહેસુલનો કાયદો.

(સને ૧૮૭૯ નો મુંબાઇનો આક્ટ ૫ એ.)

મુલકી અમલદારો સંબંધી, તથા જમીન મહેસુલનો આકાર કરાવવા સંબંધી તથા જમીન મહેસુલના વહીવટ બાબતની બીજી વાત સંબંધી કાયદા છે તે એકઠા કરીને સુધારવા યોગ્ય છે વાસ્તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરાવ્યું છે:—

આખ ૧ લો.

પ્રથમ નિયમ.

૧. આ આક્ટને “ સને ૧૮૭૯ નો મુંબાઇનો જમીન મહેસુલનો કાયદો ” કહેવો.

આ આક્ટ સને ૧૮૭૪ ના ૧૪ મા આક્ટમાં કહેલી શેડ્યુલ્ડ ડીસ્ત્રીક્ટો તથા મુંબાઇ શહેર અને એડન શિવાય સમગ્ર મુંબાઇ જિલ્લાકાને લાગુ પડે છે.

ટીકા—અકલકોટ સંસ્થાન તથા સિંધને આ આક્ટ લાગુ છે.

૨. ૭ કલમ રદ કરી છે.

૩. આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો.

(૧) “ મુલકી અમલદાર ” આ શબ્દનો અર્થ કોઇ પણ દરજ્જાના જે જે અમલદારને આ આક્ટના હારાવો પૈકી કોઈ પણ હારાવ મુજબ નીચેના હશે તથા જમીન મહેસુલના અથવા સરવેનાં અથવા આકાર કરાવવાનાં અથવા હીસાબનાં અથવા તે સંબંધી દફતરનાં કામમાં અથવા કામને સંબંધે રાખેલા હશે તે અમલદાર એવો સમજવો. અને આ શબ્દમાં ૨૫ મી તથા ૨૬ મી કલમોના કારણે સાઈ વંશપર-પરાના હુદાઓ બાબતના સન ૧૮૮૭ ના મતાદારોના આક્ટના હારાવોની રૂઝાએ નિમેલા અધિકારીનો સમાસ થાય છે.

ટીકા—ગામના વંશપર-પરાના કામદાર (વંશપર-પરાના પટેલો તથા કુલકરણીઓ) એ મુલકી અમલદાર નથી. એમીકલચરના ડીસ્ટ્રીક્ટ ઇન્સ્પેક્ટરોને મુલકી અમલદારો ગણવા.

(૨) “ સરવે અમલદાર ” આ શબ્દનો અર્થ આ આક્ટની ૧૮ મી કલમ ઉપરથી અથવા તે કલમમાં હારાવેલી રીતે નીમેલો અમલદાર એમ સમજવો.

(૪) “ જમીન ” આ શબ્દમાં જમીનમાંથી ઉત્પન્ન થનારા ફાયદાનો તથા બોંયને ચોટેલી વસ્તુનો અથવા બોંયને ચોટેલી વસ્તુ જેડે બીયુ જડાયલી વસ્તુનો સમાસ અને ગામના અથવા મુલકના નક્કી કરેલા બીજા ભાગના મહેસુલના અથવા ગણોતના ભાગનો અથવા તેની ઉપર નાંખેલા બોળનો પણ સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

(૫) “ ઇસ્ટેટ ” આ શબ્દનો અર્થ જમીનમાંના કોઈપણ હક સંબંધ તથા તેવા હક સંબંધનો સમુદાય કોઈપણ માણસને અથવા તે ધારણ કરી શકે એવા માણસોનો જે સમુદાય તે સમુદાયને પ્રાપ્ત થયો હશે તે હક સંબંધ તથા તેના હક સંબંધનો સમુદાય એવો સમજવો.

(૮) “ ધરતું ગભાણુ ” આ શબ્દોનો અર્થ જમીનનો જે વીભાગ ઇમારતી કામ સારૂ ધારણુ કરેલો હશે તે જમીનનો વીભાગ; પછી તે વીભાગ ઉપર કોઇ ઇમારત વાસ્તવીક બાંધેલી હોય કે ન હોય અને તે વીભાગ ઉપર બાંધેલી કોઇ ઇમારતથી ઘેરાએલી અથવા તેને લગતી જે ખુલ્લી જમીન અથવા આંગણું હોય તે ખુલ્લી જમીનનો અથવા આંગણાનો “ ધરતું ગભાણુ ” આ શબ્દોમાં સમાસ થાય છે.

(૯) “ હદ નીશાન ” આ શબ્દોનો અર્થ કાંઇપણુ ઉભુ કરેલું નીશાન તે પછી માટીનું હોય કે પથરાનું હોય કે બીજા પદાર્થનું હોય અને તે પ્રમાણે કાંઇપણુ વાડ અથવા નહીં ખેડેલો બાંધ અથવા જમીનનો ચીચરવટો અથવા બીજો પદાર્થ; પછી તે સ્વભાવિક હોય કે કૃત્રીથી કરેલો હોય; અને જે નીશાન વાડ નહીં ખેડવા બાબત જમીનનો ચીચરવટો અથવા બીજો પદાર્થ, સર્વે અમલદારે અથવા આ બાબત અધીકાર હોય તેવા બીજા સુલકી અમલદારે જમીનના કોઇપણુ ભાગની હદ બતાવવા સારૂ ઉભો કરેલો હોય; કામે લગાડેલો હોય કે નક્કી કરેલો હોય તે એવો સમજવો.

(૧૩) “ વરીષ્ટ ધારણુ કરનારો ” આ શબ્દોનો અર્થ બીજા પાસેથી ધારણુ કરનારાઓએ ધારણુ કરેલી જમીન બાબત તેઓની પાસેથી ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ લેવાનો હક જે ધારણુ કરનારને હોય તે ધારણુ કરનાર એવો સમજવો. પછી તે ધારણુ કરનાર તે ગણોત બાબત અથવા જમીન મહેસુલ બાબત અથવા તેના કાંઇ ભાગ બાબત સરકારનો જવાબદાર હોય કે ન હોય.

(૧૪) “ કનીષ્ટ ધારણુ કરનારો ” આ શબ્દોનો અર્થ કોઇ ધારણુ કરનારો પોતે ધારણુ કરેલી જમીન બાબત ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વરીષ્ટ ધારણુ કરનારને આપવાને પાત્ર હશે તે ધારણુ કરનારો એવો સમજવો; પછી તે ધારણુ કરનારો ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ સદરહુ પ્રકારના વરીષ્ટ ધારણુ કરનારનું છે એ રીતે આપવાનો હોય અથવા સરકારનું છે એ રીતે આપવાનો હોય.

(૧૭) “ નોંધેલા ખાતાદાર ” આ શબ્દોનો અર્થ જે એકલાજ ખાતાદારનું; અથવા જુદા જુદા સમાપ્તિ ખાતાદારો પછકી જે વડીલ અથવા મુખ્ય ખાતાદારનું નામ હુકમથી સરકારી દફતરમાં દાખલ કર્યું હશે, પછી તે જતે ધારણુ કરનાર તરીકે હોય, અથવા પોતાના સહ ખાતાદારની અથવા ખેડુતની અથવા મુખ્યત્વારની અથવા નોકરની અથવા બીજા કાંઈક વારસ વડીલની વિદ્યમાન દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનના ધારણુ કરનાર તરીકે હોય તે ખાતાદાર એવો સમજવો.

(૧૯) “ દુમાલા ” આ શબ્દોનો અર્થ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ આપવા બાબત જે સરકારના હક છે તેટલે સુધીજ કોઇ માણસની માલકીમાં સંઘળું અથવા થોડું આપેલું.

(૨૦) “ ગામમાં “ કસબા ” અથવા “ શહેર ” નો અને કસબાની અથવા શહેરની સંઘળી જમીનનો સમાસ થાય છે.

(૨૧) “ સુલકી શાલ ” અથવા “ સાલ ” આ શબ્દોનો અર્થ એક કયાલેન્ડર સાલના જુલાઇ મહિનાની ૩૧ મી તારીખથી તથા તે તારીખ સુધી આગલી કયાલેન્ડર સાલમાંના જુલાઇ મહિનાની ૩૧ મી તારીખ સુધી તથા તે તારીખ ગણતાર જે મુદત થાય છે તે.

નવીન સુધારાથી.

સન ૧૯૦૩ નો મુખ્યત્વે જમીન ઉપરના હકના પત્રકનો (રેકર્ડ ઓફ રાઇટ્સનો) એક્ટ ૨૬ થયો છે.

આ સુધારાથી ૨ ૭ કલમ ૨૬ કરી છે.

૩ ૭ કલમમાંની વ્યાખ્યાઓમાં નિચે પ્રમાણે સુધારો થયો છે.

કલેક્ટરની વ્યાખ્યા કરનારી રકમ (૩) ૨૬ કરવી.

સરવે નંબર—જમીનના જે વિભાગનું ક્ષેત્રફળ તથા ધારો જમીનના દફતરમાં દર્શક નંબર આપીને જુદો નોંધ્યો હોય તે જમીનનો વિભાગ એવો સમજવો.

સરવે નંબરનો પેટા વિભાગ—સરવે નંબરના જે ભાગનું ક્ષેત્રફળ અને ધારો જમીનના દફતરમાં સર્વે નંબરના પેટા નંબર તરીકેનો દર્શક નંબર નાંખીને દાખલ કર્યો હોય એ ભાગ થાય છે.

ચોરો—આ શબ્દોનો અર્થ જે જગાને આ આક્ટના કારણુ સારૂ એક સમજવી એમ કલેક્ટરે ફરમાવે તે જગા.

જમીન ધારણ કરે છે, જમીન ધારણ કરનાર છે અથવા ધારણ કરનાર છે—આ શબ્દોની પ્રથમ કચેલી વ્યાખ્યાઓને બદલે તેનો અર્થ જમીનનો કાયદેસર રીતે કબજે ધારણ કરે છે એવો થાય છે, પછી આગે કબજે ખરેખર ધારણ કરતો હોય કે ન હોય તેની હરકત નથી.

ધારણ કરેલી જમીન—ધારણ કરનારે ધારણ કરતો હોય તે જમીનનો કકડો.

ખેડુત—શબ્દનો અર્થ પટે લેનાર થાય છે.

જમીનદાર—નો અર્થ પટે આપનાર થાય છે.

ખાતેદાર—ખેડુત સિવાયના દુમલા ન હોય તેવી જમીન જેના ખરેખરા કબજામાં હોય એવો ધારણ કરનારો.

ખાતું—ખાતેદારે ધારણ કરેલી જમીનનો ભાગ.

જમીનનો ભોગવટો કરવો—જમીન કબજામાં હોવી તે.

સહુ ધારણ કરનારાઓ—અથવા સહુ ખાતેદારો જે ધારણ કરનારાઓ અથવા ખાતેદારો સહુ ભાગીદારો તરીકે જમીન ધારણ કરતા હોય અને જેમના ચોક્કસ હિસ્સાઓ પાડવામાં આવ્યા ન હોય તેવા ધારણ કરનારાઓ.

જમીનનાં દફતરો—આ આકટના ફરાવોની રૂપે રાખવામાં આવતાં દફતરો.

દાખલા વાળી નકલ—પુરાવાના કાયદાની ૭૬ મી કલમ મુજબ જે નકલ મારે દાખલો આપ્યો હોય તેવી નકલ.

મહાલ—તાલુકાનો ફરાવેલો જે ભાગ મહાલકરીના તાબામાં મૂકવામાં આવ્યો હોય તે.

આખર જો.

મુલકી અમલદારોની નિમણૂકો અને તેઓના અધિકાર.

૪. જમીન મહેસુલ સંબંધી સધળાં પ્રકરણમાં મુખ્ય નિયામક અધિકાર કમીશનરને આપ્યો છે. પરંતુ તે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના હુકમને અનુસરીને જોઇએ.

ઇડીઆ સરકારના આ હુકમને અનુસરીને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ ફરમાવશે તે પ્રમાણે એક અથવા વધારે કમીશનરો હશે, અને તેઓમાંના દર એકના હાથ હેડળ કયા મુલક રહેવા જોઇએ, તે પછી જોઇએ તો સામાન્ય રીતે હોય અથવા કોઈ વિશેષ કારણ સારું હોય, તે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે ફરાવવું જોઇએ. અને સદરહુ પ્રકારના મુલકની હદમાં વખતે વખતે ફેરફાર કરવાનો અધિકાર તેને છે. આ ખાતત કરેલા સધળા હુકમ ચોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરવા જોઇએ.

દરએક કમીશનરના તાબામાં જે મુલક હશે તે સધળા મળીને એક ભાગ થશે અને તેને ભાગ કહેવા. સીધા પ્રાંતના મુલકોને એક ભાગ ગણવો. અને સીધા કમીશનરને તે ભાગનો કમીશનર ગણવો.

૫. કમીશનરોને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે નીમવા જોઇએ, અને આ આકટ ઉપરથી અથવા જે વખતે જે બીજા કોઈ કાયદા ચાલુ હશે તે બીજા કાયદા ઉપરથી કમીશનરોને આપેલા અધિકાર તેઓએ ચલાવવા જોઇએ, અને સોંપેલાં કામ કરવાં જોઇએ. અને આ આકટને તથા સદરહુ કાયદાને અનુસરીને હોય તેટલે સુધી જે બીજા અધિકાર અથવા અપીલના કામ તથા દેખરેખ તથા પોતપોતાના તાબા મહેલા અમલદારો ઉપર જે અમલ સરકાર વખતે વખતે આપશે તે સર્વે તેઓએ ચલાવવા જોઇએ.

૬. દરએક કમીશનરને જેટલા આસીસ્ટન્ટો જોઇએ એવું ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે ફરમાવશે તેટલા આસીસ્ટન્ટો તેને હશે; તેઓની નીમણૂક ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે કરવી. સદરહુ પ્રમાણે નીમેલા આસીસ્ટન્ટો જે જે કમીશનરના તાબામાં હશે તે તે કમીશનર વખતે વખતે ફરમાવશે તે કામ તે આસીસ્ટન્ટોએ કરવાં જોઇએ.

ટીપ—દરેક ભાગના કમીશનરને હાલ બે આસીસ્ટન્ટો આપેલા છે.

૭. કમીશનરના હાથ હેડળના દરએક ભાગના, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ ચોગ્ય રીતે હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે ફરમાવશે તેટલા તે હદના જીલ્લા કરવા.

• સીધા નિમણૂક વચ્ચે કમીશનરો છે. ૧ ઉત્તર ભાગનો, ૧ અર્ધ ભાગનો, અને ૧ દક્ષિણ ભાગનો.

અને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ યોગ્ય રીતે હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે ફરમાવશે તેવા તાલુકા સદરહુ પ્રકારના દરએક જિલ્લામાં જોઇએ, તથા દરએક તાલુકામાં ફરમાવશે તેટલા મહાલ તથા ગામો જોઇએ.

૮. ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ દરએક જિલ્લામાં એક એક અમલદાર નીમવો જોઇએ કે જે તે જિલ્લાનો કલેક્ટર થશે. તથા તે પોતાના ભાગના કમીશનરના હાથ હેઠળ રહેશે અને આ આકટ ઉપરથી અથવા જે વખતે બીજા કોઇ કાયદા ચાલુ હશે તે બીજા કાયદા ઉપરથી કલેક્ટરને અથવા આસીસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટરને જે અધિકાર આપ્યા છે, તથા કામ સોંપ્યાં છે, તે સઘળા અધિકાર પોતાના જિલ્લામાં સઘળે ઠેકાણે ચલાવવાનો, તથા તે સઘળાં કામ કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના અમલદારને છે, અને જે બાબત વીશે કાયદામાં ખસુસ ઠરાવ કર્યો નહીં હોય તે સઘળા બાબતમાં તેણે સરકારના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ.

૯. ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તેટલા આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરો તથા તેટલા ડેપુટી કલેક્ટરો દર એક જિલ્લા સારૂ નીમવાનો અધિકાર તેઓને છે, તે આસીસ્ટન્ટોને તેઓની નીમણૂકના હુકમમાં લખ્યું હશે તે પ્રમાણે “ ફર્સ્ટ ” “ સેકન્ડ ” “ સુપર-ન્યુમરી ” વીગેરે કહેવા.

સદરહુ પ્રકારના સઘળા આસીસ્ટન્ટ તથા ડેપુટી કલેક્ટરો તથા જિલ્લાની જમીનનાં મહેસુલનો વહીવટ કરવાના કામમાં રાખેલા બીજા સઘળા અમલદાર કલેક્ટરના હાથ હેઠળના છે એમ સમજવું.

૧૦. કલેક્ટરને પોતાના જિલ્લા માંહેના તાલુકા પૈકી એક અથવા વધારે તાલુકાના મહેસુલનો કારભાર સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને પોતાના આસીસ્ટન્ટ પૈકી અથવા ડેપુટી પૈકી કોઇ આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટીને સ્વાધીન કરવાનો અધિકાર અથવા તે પોતાને સ્વાધીન રાખવાનો અધિકાર છે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે, પોતાને યોગ્ય દેખાય ત્યારે ફલાણાં કામ કરશે નહીં અથવા ફલાણા અધિકાર ચલાવશે નહીં એવું સદરહુ પ્રકારના કોઈ આસીસ્ટન્ટને અથવા ડેપુટીને ફરમાવવાનો અધિકાર અને તે કામ તથા તે અધિકાર પોતાની પાસે રાખવાનો અથવા પોતાના તાબામાંના બીજા કોઇ આસીસ્ટન્ટને અથવા ડેપુટીને સોંપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

જે આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરના ચારજમાં તાલુકા આપવા શક્ય અથવા યોગ્ય નહીં હોય તેને પોતાને વખતે વખતે યોગ્ય લાગે તે વિશેષ કામ તથા અધિકાર સરકારના સામાન્ય હુકમ પ્રમાણે કલેક્ટરે સોંપવા જોઇએ.

૧૧. કલેક્ટર પોતાના કામ કરવાને અસમર્થ થાય અથવા કોઈ કારણ ઉપરથી તે પોતાનો હુદો છોડી દે અથવા પોતાનો જિલ્લો છોડીને જાય અથવા મરણ પામે ત્યારે સૌથી ઉંચા દરજ્જાનો તેના જે આસીસ્ટન્ટ જિલ્લામાં હાજર હશે તેણે તે હુદા ઉપર સરકારે બીજા તબવીજ કરી ન હોય તો હંગામી સ્થાપન થવું જોઇએ. અને કલેક્ટર પોતાના જિલ્લાનો ચાર્જ પાછો લે ત્યાં સુધી અથવા અગાઉના કલેક્ટરની જગ્યા ઉપર બીજો શખસ ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ નીમે તથા તે નીમેલો શખસ પોતાની નીમણૂકનો ચાર્જ લે ત્યાં સુધી તે આસીસ્ટન્ટ આ આકટ પ્રમાણે જિલ્લાનો કલેક્ટર છે એમ સમજવું.

જે અમલદારનો મુખ્ય હુદો આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુદા કરતાં જુદો હશે તથા જે વિશેષ કારણ સારૂ આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટર હશે તે આ કલમના હેતુ સારૂ આસીસ્ટન્ટ છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨. તાલુકાના સ્થાનિક મહેસુલનો કારભાર જે મુખ્ય અમલદારને સ્વાધીન કર્યો હશે તેને મામલતદાર કહેવો. તેના તાલુકા જે ભાગમાં હશે તે ભાગના કમીશનરે તેની નીમણૂક કરવી જોઇએ.

આ આકટ ઉપરથી અથવા જે વખતે જે બીજો કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદા ઉપરથી જે કામ તેને માથે વિશેષ કરીને નાંખ્યાં હશે અથવા જે અધિકાર વિશેષ કરીને આપ્યા હશે અથવા સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રમાણે કલેક્ટરે તેને માથે નાંખ્યા હશે અથવા આપ્યાં હશે તે તેના કામ તથા તે તેના અધિકાર છે એમ સમજવું.

ટીપ—મામલતદાર માપણીની કીમત બદલ રૂ. ૫ નું રીફન્ડ આપી શકે.

૧૩. ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને જરૂર લાગે ત્યારે ત્યારે કોઈ તાલુકા ઉપર એક અથવા વધારે મામલતદારી નીમવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. અને મામલતદારના કામ પૈકી, તથા અધિકાર પૈકી, પોતાને વખતે વખતે યોગ્ય લાગે તે કામ તથા અધિકાર મહાલદારીને તેના સ્થાનિક અમલમાં સરકારના તથા કમીશનરના

હુકમને અનુસરીને સોંપી દેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે; એને આ આક્ટની ૨૦૩ છ કલમના હેતુ સારૂ મહાલકારીનો અનંતર ઉપરી અમલદાર મામલતદાર સમજવો કે જે આસીરટંટ કે ડેપુટી કલેક્ટર અથવા કલેક્ટરને સમજવો એ પણ વખતે વખતે ફરમાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. જે ભાગ મહાલકારીના તાબામાં મૂકવામાં આવ્યો હોય તેને મહાલ કહેવો.

૧૪. કમીશનર અથવા કલેક્ટર વખતે વખતે જે સામાન્ય હુકમ કરશે તે સામાન્ય હુકમને અનુસરીને પોતાના તાબામાંના કામદારો પૈકી કોઈ કામદારને બીજાની પાસે કરાવી શકાય તેવાં કામ પૈકી કોઈ ભાગ કરવામાં લગાડવાનો અધિકાર મામલતદારને અથવા મહાલકારીને છે. માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે પોતાના તાબામાંના કામદારોને સદરહુ પ્રમાણે લગાડ્યા હશે ત્યારે તેઓએ કરેલાં સઘળાં કામ તથા હુકમ સદરહુ પ્રકારના મામલતદારે અથવા મહાલકારીએ તપાસવાને તથા મંજૂર કરવાને પાત્ર થશે.

૧૫. મામલતદાર અથવા મહાલકારી પોતાના કામ કરવાને અસમર્થ થશે અથવા કોઈ પણ કારણથી પોતાનો હુદો છોડી દેશે અથવા પોતાનો તાલુકો અથવા મહાલ છોડીને જશે અથવા મરણ પામશે તો આ બાબત કલેક્ટર વખતે વખતે કરવાના હુકમમાં જે તાબામાંના કામદારને ઠરાવ્યો હશે તેણે સદરહુ મામલતદારના અથવા મહાલકારીના હુદા ઉપર હંગામી સ્થાપન થવું, અને મામલતદાર અથવા મહાલકારી પોતાના તાલુકાનો અથવા મહાલનો આર્જ પાછો લે ત્યાં સુધી, અથવા બીજાને શખસ યોગ્ય રીતે નીમવામાં આવે તથા તે પોતાની નીમણૂકનો આર્જ લે ત્યાં સુધી સદરહુ પ્રકારનો કામદાર આ આક્ટ પ્રમાણે મામલતદાર અથવા મહાલકારી છે એમ સમજવું.

૧૬. જે ગામમાં વંશ પરંપરાનો પટેલ અથવા તલાટી નહીં હોય ત્યાં સરકારના અથવા કમીશનરના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને પગારદાર પટેલ અથવા તલાટી નીમવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે, અને તે પગારદાર પટેલ અથવા તલાટીએ આ આક્ટમાં આગળ કહેલા અથવા જે વખતે જે બીજા કોઈ કાયદો અમલમાં હશે તે બીજા કાયદામાં કહેલા વંશ પરંપરાના પટેલનાં અથવા તલાટીનાં સઘળાં કામ દરેકે જેનાં તેણે કરવાં જોઈએ, અને તાબામાંના મુલકી અમલદારો બાબત જે કાનુન અમલમાં હશે તે કાનુન તેઓના હુદાને લાયક થશે. કોઈ દુમાલા અથવા બીજા ગામમાં પટેલની તથા તલાટીની નીમણૂક બાબત દુમાલા ગામ ધારણ કરનારાઓને અથવા બીજાઓને હાલમાં કોઈ હક વીઘમાન હશે તે હકને આ કલમના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૧૭. તલાટીએ ક્યાં રજીસ્ટર તથા હીસાબ તથા બીજાં દફતર રાખવાં જોઈએ તે સરકારના તથા કમીશનરના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને કલેક્ટરે વખતે વખતે ઠરાવવું.

ગામના કામ સંબંધી જે લેખ સરકારના અથવા લોકાના ઉપયોગ સારૂ જરૂરના હશે એટલે નોટીસો તથા મૈયતનાં પંચતાનામાં ફેજદારી પ્રકરણની જગ્યાનીઓ તથા તપાસણીઓ એવા સઘળા લેખ તલાટી જે ગામનું કામ કરતો હશે તે ગામના પટેલ, અથવા તાલુકાના અથવા જીલ્લાના કોઈ પણ ઉપરી મુલકી અથવા પોલીસ અમલદારે તૈયાર કરવાને ફરમાવ્યું હશે તો તે તૈયાર કરવાં એ પણ તલાટીનું કામ છે.

૧૮. આ આક્ટના ૮ મા તથા ૯ મા તથા ૧૦ મા બાબતના હેતુના સંબંધથી વખતે વખતે જરૂર લાગશે તે અમલદારોને નીમવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે સદરહુ પ્રકારના અમલદારને.

“ સર્વે કમીશનર તથા “ સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ” તથા “ સર્વે સેટલમેન્ટ ઓફીસર ” તથા “ આસીરટંટ ” એવાં અથવા જરૂર જણાય તેવાં બીજાં નામ આપવાં અને તેઓને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ જે હુકમ ફરમાવશે તે હુકમ પ્રમાણે એક બીજાના તાબામાં રહેવું જોઈએ.

સદરહુ પ્રમાણે નીમેલા અમલદારોને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના હુકમને અનુસરીને સર્વે તથા સેટલમેન્ટ

* સર્વે ડિપાર્ટમેન્ટ હાલ કાઠી નાંખવાથી તેનું કામદાર, લેન્ડ રેકર્ડ્સ, એગ્રીકલ્ચર ડિપાર્ટમેન્ટ એવું રાખવામાં આવ્યું છે. અને તેથી “ સર્વે કમીશનર ” ને બદલે સેટલમેન્ટ કમીશનર અને કાયદેશરને બદલે લેન્ડ રેકર્ડ્સની, “ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ રેવન્યુ સર્વે ” ને બદલે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ લેન્ડ રેકર્ડ્સ અને રજીસ્ટ્રેશનની, “ આસીરટંટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને બદલે ડીરેક્ટર એગ્રીકલ્ચર ઇન્સપેક્ટરની ” મેજિસ્ટ્રેટ અને ક્લાસિસ ” ને બદલે સર્વિસ ઇન્સપેક્ટરની નીમણૂકનો સમાવેશ થાય છે.

સંબંધી સઘળી બાબતનાં કામ તપાસવાનો અધિકાર આપ્યો છે; અને તેઓએ આ અથવા જે વખતે જે બીજા કોઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદામાં કહેલા સઘળા અધિકાર ચલાવવા નોંધએ તથા કામ કરવાં નોંધએ.

૧૯. કોઈ માણસ કાયદા પ્રમાણે બીજી રીતે લાયક હશે તે એકજ માણસને આ બાબતમાં ફરાવેલા કાર્ધ પણ એ અથવા વધારે હુદ્દા ઉપર નીમવાનો અથવા એક નામના એક અમલદારને કોઈ સ્થળ કે શીમમાં અથવા બીજી રીતે યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે બીજા કોઈ અમલદારના અથવા અમલદારોના સઘળા અથવા કોઈ પણ અધિકાર અથવા કામ સોંપવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને છે.

૨૦. ચોથી કલમથી તેરમી કલમ સુધીની કલમોમાં તથા અરાદમી તથા ઓગણીશમી કલમમાં કહેલા સઘળા અમલદારોની નીમણુંકા યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરવી નોંધએ.

સદરહુ પ્રકારના કોઈ અમલદારની જગોએ હંગામી કામ સારૂ નીમેલા કોઈપણ અમલદારે જે અમલદારને બદલે કામ કરવા સારૂ તેને નીમ્યો હશે તે અમલદાર જે અધિકાર ચલાવત તથા જે કામ કરત તે અધિકાર ચલાવવા નોંધએ તથા તે કામ કરવાં નોંધએ.

૨૧. હેડળ લખેલા અમલદારોના હાથ હેડળના સઘળા લોકોની નીમણુંકા સરકારે બીજી રીતે ફરમાવ્યું ન હોય તો તે અમલદારોએ ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી કાનુનને અનુસરીને કરવી નોંધએ તે અમલદારોની તપશીલ.

૧ કમીશનર. ૨ કલેક્ટર. ૩ સરવે કમીશનર. (હાલ મેટલમેન્ટ કમિશનર અને ડાયરેક્ટર ઓફ લેન્ડ રેકર્ડ્સ. (૪ સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ. હાલ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ લેન્ડ રેકર્ડ્સ અને રજીસ્ટ્રેશન) ૫ સરવે મેટલમેન્ટ ઓફીસર.

આ બાબતી પાછલી કલમોમાં કહેલા બીજા સઘળા અમલદારોના હાથ હેડળના સઘળા લોકોની નીમણુંકા કલેક્ટરે તથા સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટે પોત પોતાના ખાતામાં કરવી નોંધએ. માત્ર એવું ફરાવ્યું છે કે આ અધિકારનો જે ભાગ તેને યોગ્ય જણાય તે તાબામાંના કોઈપણ અમલદારને આપવાનો અધિકાર તેઓને છે; પણ એવી સરતે કે સદરહુ પ્રકારના તાબા માંહેના અમલદારોએ કરેલી નીમણુંકા હરકોઈ વખતે તપાસીને ફેરવવાનો હક તેઓની પાસે રહેશે.

૨૨. કયા મુલકી અમલદારોએ સીકાનો ઉપયોગ કરવો તથા સદરહુ પ્રકારના દરેક અમલદારે કેટલા મોટા તથા કયા પ્રકારના સીકાનો ઉપયોગ કરવો એ વખતે વખતે બાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ફરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને છે.

બાબ ૩ ને.

કેટલાએક મુલકી અમલદારોએ આપવાના તારણ બાબત અને મુખ્યોની તથા

જમીનોની જવાબદારી બાબત.

૨૩. સરકારને યોગ્ય લાગે તે મુલકી અમલદારોએ પોતાના હોદ્દા ઉપર રજુ થયાની અગાઉ, દરેકના સંબંધથી સરકારને યોગ્ય લાગે તેટલી રકમનું તારણ તેણે આપવું એવો અને તે તારણ વેચવાનો અધિકાર પત્ર સહિત સરકારી વ્યાજની નોટોની પીઠ ઉપર યોગ્ય શેરો લખીને તે અનામત મુકીને આપવું અથવા આ આકટના બં પરીશિષ્ટમાં નમુનો લખ્યો છે તે નમુના પ્રમાણે લખી આપવું એવો હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

સદરહુ પ્રકારનું તારણ જે રકમનું આપવાનું હોય તે રકમમાં સરકારના હુકમથી વખતે ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે અને બં પરીશિષ્ટના નમુના પ્રમાણે તારણ લેવું હોય ત્યારે કેટલા આશામીના જમીન, લેવા તે આશામીની સંખ્યા પણ સરકારે ફરાવવી.

૨૪. કલેક્ટર અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાં મુલકી અમલદારે તારણ આપ્યા પછી તે લીધેલું તારણ ખાતરીનું નથી એવું જો તેને દેખાય તો અથવા જે હુદ્દા બાબત વધારે તારણની જરૂર છે તેવા હુદ્દા ઉપર તે અમલદારની બદલી થઈ હશે તો અથવા બીજું પુરતું કારણ હશે તો નવું અથવા વધારે તારણ હરકોઈ વખતે માગવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને છે.

૨૫. કલેક્ટરને અથવા સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને તેના ખાતા માંહેના અથવા જીલ્લા માંહેના કોઈપણ મુલકી અમલદાર પાસે અથવા તેના ખાતામાં અથવા જીલ્લામાં અગાઉ ચાકરીમાં હતો એવા કોઈ માણસ પાસે સરકાર પૈસા ખાખત અથવા કાગળ પત્ર ખાખત અથવા સરકારી બીજી માલમિલકત ખાખત માગણી કરવાનો હશે ત્યારે તે સંઘળે પ્રસંગે કલેક્ટરે અથવા સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને અધિકાર આપેલા બીજા અમલદારે, તે માગણી લખીને અને જો તે હુદ્દાનો શીકો વાપરતો હોય, તો તે શીકો કરીને અને પોતાના હુદ્દાની સહી કરીને કરવી; અને તેમાં લખવું કે અટકાવી રાખેલા તે પૈસા અથવા તે વીશેષ કાગળ પત્ર અથવા તે માલ મીલકત સદરહુ લેખ લાવનારને તાખડતોખ આપવી અથવા લેખમાં કહેલાં માણસને લેખમાં કહેલી તારીખે તથા જગાએ આપવી.

સદરહુ પ્રકારનો અમલદાર અથવા બીજો માણસ જો દરમાવ્યા પ્રમાણે તે પૈસાનો નિકાલ નહી કરે અથવા કાગળ પત્ર અથવા માલમિલકત સ્વાધીન નહી કરે તો તેને કેદ કરાવવાનો તથા તેની પાસેથી માગેલી રકમનો તે નિકાલ કરે અથવા કાગળ પત્ર કે માલમિલકત સ્વાધીન કરે ત્યાં સુધી તેને દીવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખવા સાડ (ક) પરીશિષ્ટમાં કહેલા નમુના પ્રમાણે વારંટ સહીત તેને મોકલવાનો અધિકાર તે કલેક્ટરને અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને અથવા તેણે અધિકાર આપેલા બીજા માજસ્ટ્રેટને છે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના કોઈ વારંટ ઉપરથી એક કેલેન્ડર મહિનાથી વધારે મુદત સુધી કોઈ માણસને કેદમાં અટકાવી રાખવો નહી.

૨૬. કલેક્ટરના ખાતામાં તથા જીલ્લામાં સદરહુ અમલદાર અથવા બીજો માણસ ચાકરીમાં છે અથવા હતો એવું હોય ત્યારે કલેક્ટર પોતેજ અને સદરહુ પ્રકારનો અમલદાર અથવા માણસ કલેક્ટરના જીલ્લાના સરવે ખાતામાં ચાકરીમાં છે અથવા હતો એવું હોય ત્યારે સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ દરખાસ્ત કરી હોય તો તે અમલદારની પાસેથી અથવા માણસની પાસેથી આપવાના થએલા કોઈ સરકારી પૈસા વસુલ કરવા સાડ જમીન મહેસુલની યાદી ન આપનારની પાસેથી તે વસુલ કરવા ખાખત આ આકટમાં જે રીત તથા જે કાનુન કહી છે તે રીત તથા તે કાનુન પ્રમાણે કામ ચલાવવાને પણ કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

અને સરકારી કાગળ પત્ર અથવા સરકારની માલ મીલકત પાછી લેવા સાડ ઝાંડો લેવાનું વારંટ આપવાનો તથા તે ખાખત ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત ખાખતના કાયદામાં (સને ૧૮૯૮ ના ૮ મા ખાખતના) ઠરાવ પ્રમાણે માજસ્ટ્રેટ જે અધિકાર કાયદાસર રીતે ચલાવી શકે છે તે સંઘળે અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર કલેક્ટરને છે.

સદરહુ પ્રકારના સરકારી પૈસા અથવા કાગળ પત્ર અથવા સરકારની બીજી માલ મીલકત જે માણસના કબજામાં હશે તેણે તે તાખડતોખ કલેક્ટરને સ્વાધીન કરવી એ તે સંઘળે માણસોનું કામ છે. અને સદરહુ પ્રકારનો માલ ક્યાં સંતાડ્યો છે એ જે જે માણસોને ખચર હોય તે તે માણસે તે ખાખતની ખાતમી કલેક્ટરને આપવી એ તે તે માણસને અવશ્ય છે.

૨૭. ઉપર કહેલા પ્રકારના અમલદારનો અથવા બીજા માણસનો જે જમીન અથવા જે જમીનો ખ પરીશિષ્ટમાં લખેલા નમુના પ્રમાણે ખત લખી આપશે. તે ખતમાં લખી આપ્યા પ્રમાણે ન ચાલે તો તેના અથવા તેઓના મુખ્ય ઉપર કામ ચલાવવું એ જેમ યોગ્ય હશે તેમજ અને મુખ્ય ઉપર સુદ્ધાં કામ ચલાવ્યું હશે તોપણ તેઓની કદર એકાજતે એકામતે તથા દરેક જણ ઉપર કામ ચલાવવું એ યોગ્ય થશે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે સરકારમાં આપવાના પૈસાની કોઈ પણ રકમનો નીકાલ કરવાને અથવા તે ભરી આપવાને ચુક્યાને અથવા ડરાવેલી કીમતનો સરકારનો કોઈ માલ હાજર કરવાને, કોઈ પણ પ્રસંગે મુખ્ય ખત લખી આપ્યા પ્રમાણે, તેણે ન ક્યાંને લીધે સરકારને જે કોઈ ખચેખર નુકશાન અથવા તોડો થયો હોય તે પુરી કરવાની રકમ કરતાં વધારે રકમ જમીન પાસેથી અથવા જમીનો પાસેથી તેણે અથવા તેઓએ કરી આપેલા જમીન ખતની સરત પ્રમાણે આપવાની રકમ તરીકે કદી પણ વસુલ કરવી નહીં.

અને એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે ખતમાં લખેલી સંઘળી યુનેગારી અથવા તે યુનેગારીનો જેટલો ભાગ સદરહુ જમીન પાસેથી અથવા જમીનો પાસેથી માગ્યો હશે તેટલો ભાગ તે અથવા તેઓ સરકારી ટ્રેજરીમાં ભરશે. તો સરકારી કાગળ પત્ર અથવા માલ મીલકત હાજર કરવાને ચુક્યા ખાખત તે અથવા તેઓ કોઈપણ પ્રસંગે કેદને પાત્ર થનાર નથી.

૨૮. ઉપર કહેલા પ્રકારના જે અમલદાર પાસે અથવા બીજા માણસ પાસે અથવા તેના જમીન પાસે અથવા જમીનો પાસે માગણી કરી હશે તે ૩ પરીશીષ્ટમાં કહેલા નમુના પ્રમાણે પુરતું તારણ આપે તો સદરહુ પ્રકારનો અમલદાર અથવા જમીન કેદમાં હોય તો કલેક્ટરે તેને છોડી મુકાવેા જોઇએ તથા કાંઈ પણ માલ જમ કર્યો હોય તેનું વેચાણ બંધ કરવું જોઇએ. અને તે માલ ધણીને પાછો આપવો જોઇએ.

૨૯. જમીનની અથવા જમીનોની જવાબદારીને મુખ્ય મરણ પામ્યાથી અથવા જમીન ખત ન્યારે થયું હોય ત્યારે જે હુદા ઉપર તે હતો તેથી જુદા હુદા ઉપર તેની નીમણુંક થયાથી બાધ આવતો નથી પણ જે કામ બાબત ૨૩ મી કલમ પ્રમાણે તારણની જરૂર હશે તેવાં હરકાઈ કામ ઉપર મુખ્ય હશે ત્યાં સુધી તથા તેનું ખત ૨૬ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે જવાબદારી ચાલુ રહેશે.

અમલદાર મરણ પામે અને તેની ઉપર ખાનગી માણસનું માગણું હોય તે બાબત તેનાથી તે મૈયતના વારસો ઉપર દીવાની કોર્ટમાં જે રીતે દાવો કરી શકશે તેજ પ્રમાણે સરકારનું માગણું મૈયત પાસે કાંઈ હશે તો તે બાબતનો દાવો તેના વારસો ઉપર સરકારથી કરી શકશે.

૩૦. જે અમલદારને ખત કરી આપ્યું હશે તેને માહારી જમીનગીરી કહાડી લેવાની મારી મરણ છે એવું લખી જણાવીને કાંઈ પણ વખતે પોતાની જમીનગીરી કહાડી લેવાનો અધિકાર હરકાઈ જમીનને છે. પછી તે જુદા કે સામાન્ય ખત ઉપરથી જમીન હશે તો પણ ચિંતા નથી, અને જે તારીખે તે સદરહુ પ્રમાણે લખી જણાવે તે તારીખથી સાડ દિવસ પછીના જે કાંઈ પૈસા બાબતના અથવા કાગળ પત્ર બાબતના અથવા બીજા માલ મિલકત બાબતના બોજા વિશેનાં તેનાં મુખ્ય ઉપરનાં માગણું હશે તે સઘળાં માગણું બાબતની તે જમીનની ખત ઉપરથી થએલી જવાબદારી સદરહુ સાડ દિવસની મુદત થયા પછી બંધ થશે. પણ સદરહુ મુદત પુરી થયાની અગાઉ જે કાંઈ માગણું બાબત તેના મુખ્ય જવાબદાર થએલો હશે તે માગણું બાબત તે જમીનની જવાબદારી મુખ્યની જવાબદારી સીદ્ધ કરનારી વાત સદરહુ મુદત પુરી થઈ જાય ત્યાં સુધી જાહેર નહીં હોય તો પણ બંધ થનાર નથી.

બાબ ૪ થો.

કેટલાંએક કામ કરવાની મુલકી અમલદારોને મના કરવા બાબત તથા તેઓની જેરચાલ બદલ તેઓને શિક્ષા કરવા બાબત.

૩૧. કાંઈ મુલકી અમલદારે સરકારની અથવા તે જે કલેક્ટરના અથવા જે સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાં હોય તે કલેક્ટરની અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની સ્પષ્ટ પરવાનગી હોયા વગર,

(૧) વેપાર કરવો નહીં, અથવા કાંઈપણ વેપારમાં મુખ્ય તરીકે અથવા મુખ્યત્વાર તરીકે સાક્ષાત અથવા પરાયાથી કાંઈપણ રીતે સંબંધ રાખવો નહીં.

(૨) તે જે જીલ્લામાં ચાકરીમાં હશે તે જીલ્લાના કોઈ મુલકી અથવા ન્યાય ખાતાના અધિકારીના હુકમ થી આ આકેટના અથવા જે વખતે જે બીજે કોઈ કાયદો ચાલુ હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે કાંઈ માલ મીલકત વેચવામાં આવશે તે પોતે અથવા મુખ્યત્વાર મારફતે અથવા પોતાને નામે અથવા બીજાને નામે અથવા બીજાઓની સાથે રહીને કે જાગમાં વેચાતી લેવી નહીં અથવા તે બાબત લીલામમાં માગણી કરવી નહીં.

(૩) તે જે જીલ્લામાં ચાકરીમાં હશે તે જીલ્લામાં કાંઈપણ ઈજારો સાક્ષાત અથવા પર્યાયથી ધારણ કરવો નહીં અથવા કાંઈપણ પ્રકારનું મહેસુલ પોતાને ખાનગી ખાતે વસુલ કરવામાં અથવા આપવામાં કાંઈ પણ રીતે સંબંધ રાખવો નહીં.

અને કાંઈપણ મુલકી અમલદારે—

(૪) કાંઈપણ સરકારી પૈસા અથવા માલ મીલકત વસુલ કરવાનું કામ અથવા જેનો ચાર્જ પોતાને સોંપ્યો હશે અથવા પોતાનો તેઓની સાથે સંબંધ હશે તે પૈસામાંથી અથવા માલ મીલકતમાંથી, પોતાના કાયદાસર પગાર સિવાય અથવા વેતન (મહેનતાણ) સિવાય બીજા કાંઈ ઉપજ અથવા કાંઈ પોતાને વારસે અથવા બીજા કોઈ માણસને વારસે મેળવવો નહીં અથવા વંશપરંપરાથી જ જમીન મળેલી હોય તે સિવાય બીજા જમીન પગારદાર તલાટીએ વેચાણ કરવી નહીં સરકારી નોકરોને પોતાની હકુમત હેઠળના માણસો પાસેથી કરજ કહાડવાની મનાઈ છે તેમજ તે અદા ન થઈ શકે એવી રીતે કરજ કરવું નહીં.

(૫) જે કાંઈ રકમ અથવા જે કાંઈ અવેજ આ આક્ટના અથવા જે વખતે જે બીજા કાંઈ કાયદો ચાલુ હોય તેવા બીજા કાંઈ કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે માગવાનો અથવા લેવાનો તથા કાયદેસર રીતે હક હોય તે રકમ વધારે કે કાંઈ રકમ અથવા અવેજ પોતે મુલકી અમલદાર હોવાનાં નાતાથી પોતાના અધિકારને બહાને અથવા પોતાનો અધીકાર ચલાવીને અથવા અવેજ દાખલ અથવા બીજી રીતે માગવો નહિ, અથવા લેવો નહીં અથવા પોતાની તરફથી બીજા કાંઈ માણસને અણી નોંધને માગવા દેવો નહિ અથવા લેવા દેવો નહીં.

• **ટીપ**—તલાલીએ નાણાં ધીરનારનું કામ કરવું નહિ.

૩૨. ઉપરની છેલ્લી કલમમાં કહેલા કાંઈ ગુન્હા બાબત અથવા ખાતામાંની કાનુન અથવા બંદોબસ્ત તોડવા બાબત અથવા ગફલત કર્યા બાબત અથવા નાલાયકી બાબત અથવા કામની ગફલત કર્યા બાબત અથવા બીજી ગેરચાલ બાબત સઘળા મુલકી અમલદારોને ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી કાનુનને અનુસરીને દંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અથવા સરપેંડ અથવા બરતરફ કરવાનો અધિકાર જે અધીકારી તેને નીચે છે તેને છે, અથવા તે અધીકારીની ઉપરના કાંઈ પણ અધીકારીને છે અને પ્રથમ કહેલો અધીકારી આ અધિકાર સઘળા અથવા થોડા પોતાના તાબામાંના કાંઈ અમલદારને ૨૧ મી કલમ પ્રમાણે નીમણુંક કરવાનો અધિકાર જે સરતે આપી શકે છે, તેજ સરતે આપી શકે છે, માત્ર એવું ડરાવ્યું છે કે મામલતદાર સીવાય જે બીજા મુલકી અમલદારનો માહેવારી પગાર ૨૫૦ રૂપીઆથી વધારે હશે તે મુલકી અમલદારને ગવરનર ઈનકાઉન્સીલના હુકમ વગર દંડ કરવો નહીં અથવા સરપેંડ કરવો નહિ. અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવો નહીં અથવા બરતરફ કરવો નહીં.

ટીપ—ગામ કામદારોના દંડ કરવાની સત્તા, કલેક્ટર મામલતદારને આપી શકે છે, મુલકી અમલદારોનાં ૭ માસ કરતાં વતી મુદત સુધી સરપેંડ કરી શકાય નહિ.

૩૩. કાંઈ પણ મુલકી અમલદાર પોતાના તાબામાંના કાંઈ પણ અમલદારને દંડ કરવાનાં અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અથવા સરપેંડ અથવા બરતરફ કરવાનાં હુકમ કરે ત્યારે તેણે તે હુકમ તેના કારણ સહીત જજ્જાની ભાષામાં અથવા ઈંગ્રેજ ભાષામાં પોતાની સહી સાથે દફતરમાં લખી મુકવો અથવા લખી મુકાવવો.

૩૪. પાછલા ડરાવ પ્રમાણે કરવાનો દંડ ગુન્હેગારે કર્યો હશે તે વખતે જે હુદા ઉપર તે હશે તે હુદાના બે મહિનાના પગારની રકમ કરતાં કાંઈપણ પ્રસંગે વધારે હોવા ન નોંધએ.

આ બાબ પ્રમાણે કરેલા સઘળા દંડ અમલદારના પગારમાંથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે અથવા જરૂર હોય તો જમીન મહેસુલની બાકી આ આક્ટ પ્રમાણે જે રીતે વસુલ કરી શકાય છે તે રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૫. કલેક્ટર અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ પોતેજ અથવા તાબામાંના જે જે મુલકી અમલદારનાં માહેવારી પગાર પાંતરીસ રૂપીઆ કરતાં વધારે નહીં હોય તેને દંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરની ઉપર ઉતારવાનો અથવા સરપેંડ અથવા બરતરફ કરવાનો હુકમ કરશે તો અથવા,

કલેક્ટરના અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટના કરતાં કાંઈપણ ઉપરી અધિકારી જે મુલકી અમલદારનો માહેવારી પગાર નવાણું રૂપીઆ કરતાં વધારે નહીં હોય તે બાબત સદરહુ પ્રકારનો કાંઈપણ હુકમ કરશે તો તે હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં; માત્ર એવું ડરાવ્યું છે કે જે અમલદારનો માહેવારી પગાર પાંતરીસ રૂપીઆ કરતાં વધારે હશે તે અમલદારને બરતરફ કરવા બાબત સરકાર સીવાય બીજા કાંઈ અધિકારી પોતેજ હુકમ કરશે, ત્યારે દરેક હુકમ ઉપર નિદાન એક અપીલ ચાલવી નોંધએ.

અને એક રૂપીઆ કરતાં વતી નહીં તેટલો દંડ કરવા બાબતના કાંઈપણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલનાર નથી.

૩૬. હરેકાઈ ગુન્હાનું હરેકાઈ અમલદાર ઉપર તહોમત આવે તે બાબત તેની ઉપર ફાજદારીમાં કામ ચાલવાની તેની પાત્રતાને આ બાબના કાંઈપણ ડરાવ ઉપરથી બાધ આવતો નથી.

સદરહુ પ્રકારનું ફાજદારી કામ જે અમલદાર ઉપર ચાલે તેનો ઇનસાફ થતાં સુધી તેને સરપેંડ કરવાનો અને ઇનસાફ પુરો થાય ત્યારે તે તકશીરવાર ઠરે કે નહીં, તો પણ ઇનસાફ ચાલ્યો હશે ત્યારે જે વાત થઈ હશે તેનો વિચાર કરીને તેને સરપેંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અથવા બરતરફ કરવાનો અધિકાર યોગ્ય અધીકારીને છે.

આખ પ મો.

જમીન આખત તથા જમીન મહેસુલ આખત.

૩૭. સધળા સાર્વજનિક રસ્તા, ગલી તથા મારગ, પુલ, ચર, બંધારા તથા તેની ઉપરની અથવા તેની પાસેની વાડ અને ભરતીનાં પાણીની નીશાનીની ફેંછણ સમુદ્રનું તથા બંદરનું તથા ખાડીનું તળીયું, અને નદીનું તથા નેહેરોનું તથા નાળાનું તથા સરોવરનું અને તળાવનું તળીયું, અને સધળી નેહેર તથા પાણીના પાટ તથા સધળું બંધ તથા વહેતું પાણી અને સધળી જમીન, પછી તે ગમે ત્યાં હોય, આ સધળી કોઇ માણસની અથવા માલ મિલકત કાયદાસર રીતે ધારણ કરી શકતા હોય તેવા માણસોના સમુહની માલ મિલકત નહીં હોય તે અને તેમાં અથવા તેની ઉપર સદરહુ પ્રકારના માણસોના કાંઈ પણ હક સામેત થાય એટલે સુધી તે મુકી-દધને અને જે વખત જે કાયદા અમલમાં હોય તેમાં જે બીજી રીતનો ઠરાવ કર્યો હોય તેટલે સુધી તે મુકી દધને તેમાંના અથવા તે ઉપરના અથવા તે સંબંધી સધળા હક સુદ્ધાં સરકારની માલ મિલકત છે. તથા તે સરકારની માલ મિલકત છે એવું આ કલમ ઉપરથી જાહેર રીતે જણાવવામાં આવે છે. અને કમીશનરના હુકમને અનુસરીને કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે રીતે અથવા સરકારે મંજૂર કરેલા સામાન્ય નિયમ ઉપરથી અધિકાર આપેલા હોય તે પ્રમાણે તેની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. પણ જ્યાં આવવાનો હક તથા લોકાને અથવા વીશેષ માણસોને જે બીજા હક કાયદેસર રીતે હશે તે સધળા રાખીને તેઓની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરનો છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં “ ભરતીના પાણીની નીશાની ” આ શબ્દનો અર્થ વરસની કોઇ પણ રીતમાં હામેશની ઉધાનની ભરતીનું પાણી ઉંચામાં ઉંચી જે જગા સુધી ચડે છે તે જગા.

૩૮. દુમાલા નહીં હોય તેવા ગામની અથવા ગામના દુમાલા નહીં હોય તેવા ભાગની જે જમીન સરકારની મીલકત હોય તથા કોઇ માણસના અથવા માણસોના સમુહ કાયદાસર રીતે ખાતાના ભોગવટામાં નહીં હોય તે જમીન ગામના દોર મફત ચરવા સારૂ અથવા રાખી મુકેલા જંગલ સારૂ અથવા બીજા કોઇ સાર્વજનિક અથવા મ્યુનીસીપાલ કામ સારૂ જુદી કાઠાડી મુકવાનો અધિકાર આ આકટના ૮ માં આખ ઉપરથી સરવેનું કામ ચાલ્યું હોય તે મુદતમાં સરવે અમલદારને તથા બીજા કોઈ વખતે કલેક્ટરને, છે, અને આ પ્રમાણે કરવામાં આવશે તેની ઉપર સરકારનો સામાન્ય હુકમ ચાલશે અને સદરહુ પ્રકારના કોઇ કામ સારૂ જે જમીન મુદત જુદી કાઠાડી રાખી હશે તે કલેક્ટરની મંજૂરી વગર બીજા કામમાં વાપરવી નહીં, અને ૩૭ મી કલમ પ્રમાણે જમીનની વ્યવસ્થા કરતી વખતે સદરહુ પ્રમાણે વિશેષ વાપરેલી જમીન તરફ યોગ્ય લક્ષ આપવું જોઈએ.

૩૯. દોર મફત ચારવાની જમીનમાં દોર ચારવાનો હક જે ગામની અથવા ગામોની તે જમીન હશે, અથવા જે ગામને અથવા ગામોને તે સોંપી હશે તે ગામના અથવા ગામોનાં દોરોને માત્ર લાગુ છે; અને તે હકનું નીચમન કલેક્ટરે કમીશનરની મંજૂરીથી જે કાનુન વખતે વખતે સામાન્ય રીતે અથવા કોઈ વિશેષ પ્રસંગે કરી હશે તે કાનુન ઉપરથી થશે. દોર ચારવાના સદરહુ હક આખત કાંઈ પણ તકરાર હશે તે પ્રસંગે કલેક્ટર ફેસલો કરશે તે આખરનો સમજવો જોઈએ.

૪૦. ઝાંઝા વિગેરે—જે ગામોનું અથવા ગામોના પ્રથમ સર્વે સેટલમેંટ આ આકટ હયાંની અગાઉ પુરૂ થયું હશે તે ગામોમાં અથવા ગામોના તે ભાગોમાં દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીન માંહેના સધળા ઝાંઝા ઉપરનો સરકારનો હક ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું. માત્ર સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેંટ થતી વખતે અથવા તે વખતને સુમારે ખસુસ કરેલા હુકમ ઉપરથી અથવા સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેંટ થતી વખતે કાંઈ કાનુન અથવા સાધારણ હુકમ અમલમાં હશે તે ઉપરથી અથવા સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેંટ થતી વખતે અથવા તે થયા પછી હરકોઇ વખતે કરેલાં તથા પ્રસીદ્ધ કરેલાં જાહેરનામા ઉપરથી સરકારે અથવા હરકોઇ સરવે અમલદારે રાખી મુકેલાં ઝાંઝા ઉપરનો સરકારનો હક ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું નહીં. પણ સને ૧૮૬૫ નો મુખાબતો પહેલો આકટ હયાંની અગાઉ જે સરવે સેટલમેંટ પુરો થયો હોય તેઓના સંબંધથી ખાતાદારને હક આપ્યો છે. એ ઠરાવ સાગના અથવા સીશમના અથવા સુખડના ઝાંઝાને લાગુ નથી. સદરહુ પ્રકારના ઝાંઝા ઉપરનો હક આપ્યો છે એવું સમજવું નહીં માત્ર તેવા મચકુરના રપટ તથા મુદ્દામ શબ્દો લખ્યા હોય તોજ આપ્યો છે એમ સમજવું.

જે ગામો સંબંધી અથવા ગામોના જે ભાગો સંબંધી પ્રથમનું સરવે સેટલમેન્ટ આ આકટ હયાં પછી પુરૂ થશે તે ગામોમાં અથવા ગામના તે ભાગોમાં દુમાલા નહી હોય તેવી જમીનમાંનાં સધળાં ઝાડો ઉપરનો સરકારનો હક સદરહુ પ્રકારની જમીનના ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું. માત્ર સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેન્ટ થતી વખતે અથવા તે વખતને શુમારે મુદામ અથવા જે જીલ્લામાં સદરહુ પ્રકારનું ગામ અથવા ગામનો ભાગ હોય તે જીલ્લાનું સરવે સેટલમેન્ટ પુરૂ થવાની અગાઉ હરકોઇ વખતે કરેલાં તથા પ્રસિદ્ધ કરેલાં જાહેરનામાં ઉપરથી સામાન્ય રીતે સરકાર અથવા સરકારની તરફથી કોઈ સરવે અમલદાર સદરહુ પ્રકારનો હરકોઈ હક જેટલે સુધી રાખી મુકે તેટલે સુધી મુકી દઇને હક સદરહુ પ્રકારની જમીનના ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું.

જમીનનું ખાતુ કચ્છલ કરવાની પરવાનગી જે ગામમાં અથવા ગામના જે ભાગમાં જે જમીન હશે તે ગામનું અથવા તે ગામના જે ભાગનું સરવે સેટલમેન્ટ પુરૂ થયા પછી આપી હોય અથવા હવે પછી આપવામાં આવે ત્યારે તે પરવાનગી ઉપરથી તે તે જમીન ઉપર ઉગતારાં જે ઝાડ ખસુસ રાખી મુક્યાં નહી હોય અથવા સદરહુ પ્રકારની પરવાનગી આપતી વખતે હવે પછી રાખી મુકવામાં આવનાર નથી અથવા જે ઝાડ સદરહુ ગામનું અથવા ગામના સદરહુ ભાગનું પ્રથમ સરવે સેટલમેન્ટ થતી વખતે અથવા તે વખતે શુમારે આ કલમના પાછલા ઠરાવો પછકી હરકોઇ ઠરાવ મુજબ રાખી મુકેલાં નહી હોય તેવાં સઘળાં ઝાડ ઉપરનો સરકારનો સધળો હક આપ્યો એમ સમજવું.

૪૧. ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે ખસુસ રાખી મુકેલાં સઘળાં ઝાડો ઉપરનો હક અને સન ૧૮૬૫ ના મુંબાઇના ૧ લા આકટની ૩૨ મી કલમ પ્રમાણે અથવા આ આકટની ૩૮ મી કલમ પ્રમાણે જંગલ રાખી મુકવા સાફ જુદી કાઠાડી મુકેલી જમીન ઉપર ઉગતારાં સઘળાં ઝાડો ઉપરનો, ઝાડી ઉપરનો, જંગલ ઉપરનો તથા બીજી સ્વાભાવીક પેદાસ ગમે ત્યાં ઉગતી હશે તેઓ ઉપરનો હક, તે ઝાડ વીગેરે આશામીઓની અથવા માલ મિલકત ધારણ કરી શકે તેવા આશામીઓના સમુદ્ધની માલ મિલકત હશે તેટલા શિવાય બાકીનો તે હક સરકારનો છે એમ સમજવું, અને સદરહુ પ્રકારના ઝાડ, ઝાડી જંગલ તથા બીજી સ્વાભાવીક પેદાસ સરકાર વખતે વખતે જે રીત ફરમાવે તે રીતે સંભાળ રાખવી જોઇએ અથવા તેઓની વ્યવસ્થા કરવી જોઇએ.

૪૨. ઝાડો—રસ્તાની બાજુ પરનાં જે ઝાડો સરકારે, અથવા સરકારના હુકમથી કે સરકારના ખર્ચે વાવ્યાં કે ઉછેર્યાં હશે, તથા લોકલક્ષ્ડના ખર્ચે સરકારની મિલકત હોય તેવા રસ્તાની બાજુએ વાવ્યાં કે ઉછેર્યાં હશે તેવાં સઘળાં ઝાડો સરકારનાં થશે.

૪૩. કોઇ માણસ કોઇ ઝાડ અથવા તેના કોઇ ભાગ સરકારની માલ મિલકત હશે તે હુકમ વગર કાપશે તથા પોતાના કામમાં વાપરશે અથવા પોતે ધારણ કરેલી જમીનમાંથી બીજી કોઇ એવા પ્રકારની હોય અથવા ન હોય એવી બીજી સ્વાભાવીક ઉપજ સરકારની માલ મિલકત હશે તે હુકમ વગર કાઠાડી લઇ જશે તે માણસ તેની કીમત સરકારને આપવાને પાત્ર થશે, અને તે કીમત જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે તેની પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. અને આ શિવાય તે જમીનનો ભોગવટો કર્યા બાબત આ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા બીજે પ્રકારે કોઇએક દંડને પાત્ર પણ થશે અને સરકારની માલ મિલકત તેણે સદરહુ પ્રમાણે પોતાના કામમાં વાપર્યા બાબત તેની ઉપર ફોજદારીમાં કોઇ કામ ચલાવવું તે પણ ચલાવવામાં આવશે. સદરહુ પ્રકારના કોઇ ઝાડની અથવા તેના કોઇ પણ ભાગની અથવા બીજી સ્વાભાવીક ઉપજની કીમત બાબત કલેક્ટર ઠરાવ કરશે તે આખરનો છે એમ સમજવું જોઇએ.

૪૪. જે ગામમાં અથવા જમીનમાં બાળવાનાં અથવા સુતાર કામનાં લાકડાં ધરણી અથવા બીજા કામ સાફ કાપવા વિશેનાં ગામવાળાઓના અથવા કેટલાએક વર્ગના લોકોના અથવા માણસોના કેટલાએક અધીકાર કાયમ રહેવા દઇને ઝાડ ઉપરના સરકારના હક ૪૦ મી કલમ પ્રમાણે રાખ્યા હશે તે ગામમાં અથવા જમીનમાં અને જે જગા સદરહુ પ્રકારના અધીકાર કાયમ રહેવા દઇને રાખેલા જંગલ સાફ ૩૮ મી કલમ પ્રમાણે જુદી કાઠી રાખી હશે તે જમીનમાં અને જે બીજી વખતે કોઇ દુમાલા જમીન બાબત સદરહુ પ્રકારના અધીકાર વીજમાન હશે તે બીજી સઘળી વખતે સદરહુ અધીકાર ચલાવવાનું નીચમન કલેક્ટર અથવા સરકાર ફરમાવે તે બીજા અમલદાર સામાન્ય રીતે અથવા કોઇ વીશેષ પ્રસંગે જે કાનુન વખતે વખતે કરી હશે તે કાનુન પ્રમાણે થશે. સદરહુ પ્રકારનો કોઇ પણ અધીકાર ચલાવવાની રીત બાબત અથવા વખત બાબત

કોઇ તકરાર ઉત્પન્ન થાય તે પ્રસંગે કલેક્ટર અથવા સદરહુ પ્રકારનો બીજો અમલદાર ફેસલો કરશે તે બાબતનો હે એમ સમજવું જોઇએ.

૪૫. જમીન મહેસુલ-અધી જમીન પછી તે ખેતીના કામમાં વાપરવી કે બીજા કામમાં વાપરવી હોય, તથા તે ગમે ત્યાં હોય તો પણ આ આકટમાં આગળ ઠરાવેલી કાનુન પ્રમાણે જમીન મહેસુલ સરકારને આપવાને પાત્ર છે, માત્ર સરકાર સાથે કરેલા કોઇ પણ વીશેષ કરારના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે કાયદો ચાલુ હોય તે કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે જે જમીનને બીલકુલ માફી હશે તે જમીન પાત્ર નથી.

પણ જમીન ગમે તે હકથી ધારણ કરેલી હોય તો પણ તે કોઇ જમીન ઉપર ન્યારે ન્યારે તથા ન્યાં સુધી સરકારની ગરજ પ્રમાણે મહેસુલ લેવાની જરૂર હશે ત્યારે ત્યારે તથા ત્યાં સુધી તે સંધળી જમીન ઉપર મહેસુલ લેવું એવું ધરમાવવાના કાયદા કરનારી મંડળીના અધિકારને આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવશે એવું સમજવું નહીં.

૪૬. જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદા પ્રમાણે દુમાલા જમીનના કોઇ પણ ધારણ કરનારનો હક જે કોઈ ભાડાની જમીન ઉપર અથવા નવા થએલા ખેત ઉપર અથવા નદીએ તળેલાં તળીયાં ઉપર પહોંચે તો, જમીન મહેસુલ આપવાની જે યોગ્યતા તે યોગ્યતાના સંબંધી તે સંધળી ભાડાની જમીન અથવા ખેત અથવા નદીનાં તળીયાં જે અસલ દુમાલા જમીન ઉપરથી તેના ધારણ કરનારને પાત્ર થશે તે અસલથી ધારણ કરેલી જમીનને જે વીશેષ અધીકાર અથવા સરત અથવા અંધી લાગુ હશે તે અધીકારને અથવા સરતને અથવા અંધીને તે ભાડાની જમીન અથવા નવા થએલા ખેત અથવા નદીએ તળેલાં તળીયાં પાત્ર થશે; પણ સદરહુ પ્રકારની કોઈ ભાડાની જમીનનું અથવા ખેતનું અથવા નદીનાં તળીયાનું ક્ષેત્રશન અડધાએકર કરતાં વધતું થાય ત્યાં સુધી અથવા વધારે ન હોય તો અને તે શીવાય વળી સદરહુ અસલ ધારણ કરેલી જમીનનાં ક્ષેત્રશનના એકદશાંશના કરતાં પણ વધતું થાય ત્યાં સુધી અથવા વધારે ન હોય તો સદરહુ પ્રકારની જમીન બાબત અથવા ખેત બાબત અથવા તળીયાં બાબત મહેસુલ લેવાનો અધીકાર નથી.

૪૭. જમીનનો કોઇ ધારણ કરનારો તે ધારણ કરેલી જમીન બાબત મહેસુલ આપતો હશે એવા દર-એક ધારણ કરનારને અડધા એકરના કરતાં ઓછો નહીં હોય એવો તે જમીનનો કોઈ ભાગ પાણીના પુરથી તથા અન્ય ગણ્યો હોય તો ગવરનર ઇનકંડીસીલ આ બાબત વખતે વખતે કાનુન કરશે તે કાનુનને અનુસરીને ધારાના આકારમાં કોઈ ઓછું થવું જોઇએ એ બાબતનો હક છે.

૪૮. (૧) આ આકટના ઠરાવોની રૂબરૂ કોઇપણ જમીન ઉપર લેવાનો ધારો તે જમીનનો ઉપયોગ (અ) ખેતીનાં મકાન માટે, (બ) ઇમારતોનાં કામ માટે, (ક) ખેતી અથવા ઇમારત સિવાયના બીજા કામ માટે, કરવાનો હોય તે મુજબ પ્રસંગ પ્રમાણે આકારવો. અથવા આકાર્યો છે એમ સમજવું.

(૨) ન્યારે કોઈ ચોક્કસ ઉપયોગ કરવા માટે જેના ઉપર ધારો ઠરાવ્યો હોય તે જમીન બીજા કામમાં વાપરે તો આ આકટના ઠરાવની રૂબરૂ આવી જમીન ઉપર તે ધારો ગમે તે મુદત માટે ઠરાવેલો હશે, તે મુદત પુરી નહીં થઇ હોય તો પણ ચોક્કસ કાનુનોને અનુસરીને બદલીને બુદ્ધા દરે ઠરાવાને પાત્ર થશે. (૩) વગર ધારે આપેલી જમીન જે કારણ માટે તે આપી હોય તેથી બીજા કારણ માટે ઉપયોગ કરશે તો તે ધારાને પાત્ર થશે, (૪) કલેક્ટર અથવા સર્વે અમલદારને ચોક્કસ કાનુનોને અનુસરીને દુમાલા ન હોય તેવી જે જમીન, મહેસુલ આપવાને પાત્ર હશે તે કેટલાંક ચોક્કસ કામમાં વાપરવાની મનાઇ કરવાને, અને જે કોઇ તે મના કરેલા કામમાં વાપરશે તો સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને તેને કાઢી મૂકવાને અધિકાર છે.

૪૯. ન્યારે કોઈએક જમીનને જમીન મહેસુલ બદલ સંધળી અથવા થોડી નામની માફી હશે તો પણ તે જમીનના ધારણ કરનારની પાસેથી કોઈ પણ વીશેષ અથવા વધારાનો બાબ અથવા ફાઇન અથવા કર ગમે તે નામે લેવાની ચાલ પડી હશે અને તે વીશેષ અથવા વધારાનો બાબ અથવા ફાઇન અથવા કર વસુલ કરવામાં આવતો હશે તેથી સરકારનો કર પર્યાયથી ખેંડાજ છે એવું હશે ત્યારે અથવા ન્યારે કોઈ એક જમીનને સામાન્યતઃ અથવા કોઈ પ્રસંગે ધારાની બીલકુલ અથવા થોડી માફી હશે તો પણ તે જમીન પ્રસંગે

* ફાઇન એટલે હરકોઇ સ્થાવર મીલકત વહીવટમાં લેવા સારું નવું પટો કરે ત્યારે તે મીલકતના બધાંને સેલાં પામકીના અથવા નજારાના રૂપિયા આપે છે તે અથવા એના જેવા બીજા કોઈ અવેન.

પાત અથવા વીશેષ કારણ ઉપરથી ધારે આપવાને અથવા હરકાંઈ નામનો કાંઈ બાબ અથવા કર આપવાને પાત્ર હશે ત્યારે.

સદરહુ ધારે અથવા બાબ અથવા ફાઇન અથવા કર બદલીને તે જમીન ઉપર હંમેશાં આપવાનો વાર્ષિક ધારે ઠરાવવાનો અધીકાર છે પણ સદરહુ પ્રકારનો બદલીને ઠરાવેલા ધારે જે ધારાને અથવા બાબને અથવા ફાઇનને અથવા કરને બદલે ઠરાવ્યો હશે તે ધારાના અથવા બાબના અથવા ફાઇનના અથવા કરના ચોખ્ખા બદલા તરીકે જે રકમ કમીશનરને ચોખ્ખા લાગે તે રકમના કરતાં તે બદલીને ઠરાવેલા ધારે વધતો હોવો નહીં જોઇએ અને તે જમીન બાબત માશીનો હક નહીં હોત તો જે ધારાને તે જમીન સામાન્યતઃ પાત્ર હોત તે ધારાના કરતાં વધારે હોવો ન જોઇએ.

૫૦. સદરહુ પ્રકારનો જે કાંઈ બાબ અથવા ફાઇન અથવા કર કનીષ્ટ ધારણ કરનાર આજ સુધી આપતો હશે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસેથી લેવો એવું ઠરાવવામાં આવે ત્યારે તે કનીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસેથી સદરહુ પ્રકારના બાબને અથવા ફાઇનને અથવા કરને બદલે ધારે ઠરાવ્યો હશે તે ધારાની રકમ વસુલ કરવાનો અધીકાર વરીષ્ટ ધારણ કરનારને છે.

૫૧. જમીનના કાંઈ ભાગ ઉપર “ વહેતા ” એ નામથી અથવા બીજા કાંઈ નામથી મહેસુલ લેવાની ચાલ પડી હશે અને તે મહેસુલ તે ભાગની સાથે બીલકુલ અથવા થોડા ધારાની માફી હોય એવી બીજી જમીન ધારણ કરેલી હોવાને લીધે તે ભાગ ઉપર સામાન્યતઃ જે મહેસુલ ખેસાડવાનું હોય તેના કરતાં વધારે હશે ત્યારે જમીનના તે ભાગ ઉપર જેટલું ખેસાડવું જોઇએ તે કરતાં વધારે ખેસાડેલું મહેસુલ આજ સુધી બીલકુલ અથવા થોડી માફીથી ધારણ કરેલી જમીન ઉપર ખેસાડવાનો અધીકાર છે.

૫૨. જે જમીનના સંબંધમાં જમીન મહેસુલ આપવાનું સર્વતઃ માફ કર્યું નહીં હોય અને જેના ઉપરનો ધારે ૧૦૨ છ અથવા ૧૦૬ ડી કલમના ઠરાવો મુજબ ઠરાવ્યો નહીં હોય તે સધળી જમીન ઉપર જમીન મહેસુલ તરીકે લેવાની રકમનો આકાર, કલેક્ટરે ૨૧૪ મી કલમની રૂઝે આ બાબત કરેલી કાનુનોને પાત્ર રહીને જે મુદત ઠરાવવાનો તેને અધીકાર આપ્યો હશે તેટલી મુદત સુધી પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ઠરાવેલો. અને સદરહુ પ્રકારના આકાર પ્રમાણે જે રકમો આપવાની થાય તે સદરહુ પ્રકારની સધળી જમીન ઉપર લેવી જોઇએ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે જમીનના સંબંધમાં જમીન મહેસુલ આપવાનું અંશતઃ તે માફ કર્યું હોય અથવા જમીન મહેસુલ આપવાની જેની પાત્રતાને વિશેષ સરત અથવા બંધી લાગુ હોય તે જમીનનો આકાર ઠરાવતી વખતે તથા તેનું મહેસુલ લેતી વખતે જે હક કાયદાસર રીતે વિદ્યમાન હશે તે સધળા હક તરફ; તે હકના પ્રકાર પ્રમાણે, લક્ષ આપવું જોઇએ. આ પહેલાં કલેક્ટરે ઠરાવેલા જમીન મહેસુલનો જે કાંઈ પણ ધારો પર મી કલમ મુજબ ઠરાવવાનો ઇરાદો હતો એવું વાજબી રીતે ધારી શકાય તે ધારો કાયદેસર છે અને આ આકટની ઉપર ગયેલી કલમ ઉપરથી સુધારેલી પર મી કલમ મુજબ ઠરાવ્યો છે એમ સમજવું જોઇએ, અને એવા ધારો પ્રમાણે જે રકમો આપવાની થાય તે ચોખ્ખી રીતે સુધારવામાં અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે લેવાનું ચાલુ રહેશે.

૫૩. ગવરનર ઇનકાઉન્સીલ જે નમુનો વખતે વખતે ઠરાવશે તે નમુના પ્રમાણે કલેક્ટરે એક પત્રક રાખવું જોઇએ, અને તેમાં જે જમીનનું દુમાલા જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે સ્થાપિત થયું હશે અથવા કણ્ણલ કર્યું હશે તે સધળી જમીન દાખલ કરવી જોઇએ; અને સદરહુ પ્રકારની કાંઈ દુમાલા જમીન સંબંધી આપેલી કાંઈ સનદ બીલકુલ ગુમ થઇ છે અથવા તેનો નાશ થયો છે એવું કલેક્ટરની ખાતરી થાય એ રીતે ઠરાવવામાં આવશે ત્યારે ૨૧૩ મી કલમ પ્રમાણે ગવરનર ઇનકાઉન્સીલે ઠરાવેલી કાનુનોને અનુસરીને તથા ઠરાવેલી શી આપશે તો સદરહુ પત્રક માંહેનો સહી સાથેનો ઉતારો મેળવવાનો હક જે માણસને છે, એવું કલેક્ટરને લાગશે તે માણસને તે ઉતારો આપવાનો અધીકાર તેને છે. સદરહુ પ્રકારના ઉતારાની પીઠ ઉપર જે સનદ ગુમ થઇ છે અથવા જેનો નાશ થયો છે એવું કહેતા હોય તે સનદને બદલે આ ઉતારો આપ્યો છે એવો શેરો કલેક્ટરે લખવો જોઇએ; અને તે ઉતારો સદરહુ સનદ પ્રમાણે જ હક સાબીત કરવા બાબત ચોખ્ખા પુરાવો છે એમ સમજવું.

૫૪. જમીન મહેસુલ બાબત જમીનના દરએક ભાગના અથવા સરવે નંબરોના ધારાનો ઠરાવ

કરવો તે. તે મહેસુલ આપત જે માણસ ૧૩૬ મી કલમ પ્રમાણે સરકારને પ્રથમ જવાબદાર હશે તેની સાથે કરવો.

૫૫. ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે જે પાણી ઉપર હક સરકારનો હશે અને જે પાણી આપત મુઆઇના સન ૧૮૭૯ ના ઇરીગેસન આક્ટ પ્રમાણે કાંઇ આવકાર લેવા નંગ નહીં હશે તે પાણીનો ઉપયોગ જમીન, ધારણ કરનારાએ તથા બીજા માણસે કરવા આપત જે પીઆવો વખતે વખતે મંજૂર કરવાનું ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તે પીઆવો કલેક્ટરે અથવા સરવેનું કામ જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારે અથવા ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તે બીજા અમલદારે ઠરાવવો. સદરહુ પ્રકારનો પીઆવો જે મુદત સરકાર વખતે વખતે ઠરાવશે તે મુદતે ફરી ઓછા વત્તો થવાને પાત્ર છે તથા જમીન મહેસુલ પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૫૬. જમીન આપત મહેસુલની આક્રી કોઇ ધારણ કરનારની પાસે લેહેણી હશે તે તે ધારણ કરેલી જમીન ઉપર તથા તેના દરેક ભાગ ઉપર પહેલો ભોળો છે એવું સમજવું અને તે આક્રી આપવાને ચુકે તો ખાતુ અગર ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન, તથા તે જમીન ઉપરનાં સઘળાં ઝાડ ઉપરના તથા પાક ઉપરના તથા ઇમારત ઉપરના તથા તે જમીનને ચોટેલી વસ્તુ ઉપરના અથવા તે જમીનને ચોટેલી કાંઇ વસ્તુ સાથે જાથુ જડેલું કાંઇ હશે તે ઉપરના ખાતાદારના અથવા ધારણ કરનારના સઘળા હક સુધાં સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે; પછી આપવાની આક્રી રહેલી રકમો તે ખાતું અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન વેચીને વસુલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે એટલે ખાતાની અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનનું વેચાણ કરીને અથવા સદરહુ પ્રકારના ખાતાની અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનની ૨૧૪ મી કલમ મુજબ આ આપત કરેલી કાનુન પ્રમાણે બીજી વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર તેને છે.

“ અને જ્યારે એવા ખાતાની અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનની વ્યવસ્થા ઉપર કલા પ્રમાણે વેચાણ કરીને અથવા જમીન મહેસુલ ન આપનાર માણસને પાછી આપીને, અથવા તે બીજા સમસને નામે કરી આપીને અથવા બીજી કોઇ રીતે કરી હશે ત્યારે, કલેક્ટર બીજી રીતે ફરમાવે નહીં તો, તે ખાતા અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનના સંબંધમાં સરકાર સીવાય બીજા જે કોઇ પણ સમસના લાભમાં તે વખત સુધી જે સત્તા પ્રકાર, હક, દેણાં, તથા ઇકવીટી ઉત્પન્ન કરેલાં હશે તેમાંથી તે ખાતું અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન મુક્ત થઇ છે એમ સમજવું. ”

૫૭. મહેસુલ ન આપ્યાથી અથવા જે બીજી ચુકને લીધે કરેલી જમીન સરકાર દાખલ થાય છે તે બીજી ચુક ક્યાં ઉપરથી કોઈ ધારણ કરેલી જમીન, પાછલી કલમ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે કોઇ કાયદો ચાલુ હોય તે કાયદા પ્રમાણે સરકાર દાખલ થઈ હશે તો ધારણ કરેલી જમીનનો તાબડોતબ કબજે લેવાનો તથા તે ખરીદ કરનારના કબજામાં અથવા આ આકટના અથવા જે વખતે જે બીજે કોઈ કાયદો ચાલુ હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે તે જમીન ધારણ કરવાનો હક બીજા માણસને હશે તેના કબજામાં આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૫૮. જે જે મુલકી અમલદારને જમીન મહેસુલના પૈસા પહોંચે તેણે તે આપત લખેલી પહોંચ આપવી જોઇએ. દુમાલા ગામના અથવા ગામના દુમાલા ભાગના દર એક વરીષ્ટ ધારણ કરનારને કનિષ્ટ ધારણ કરનાર ગણાતના અથવા જમીન મહેસુલના જે જે પૈસા આપે તે તે આપત વરીષ્ટ ધારણ કરનારે લખેલી પહોંચ આપવી જોઇએ અને સદરહુ પ્રકારની દરેક પહોંચ ઉપર ગામનો તલાટી હોય તો તેણે મખલશી કરવી જોઇએ.

૫૯. હરકોઇ માણસ ઉપર ઉપરની છેલી કલમના ઠરાવ તોડ્યાની સાબિતી કલેક્ટરની રૂબરૂ સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને ચોકશી ક્યાં પછી થાય તે માણસ પહોંચેલી જે રકમ આપત યોગ્ય રીતે પહોંચ નહીં આપી હોય તે રકમના ધણામાં ધણા ત્રણ ધણા સુધી દંડને પાત્ર થશે અને તે દંડનો અડધો ભાગ ખાતમી આપનાર હોય તો તેને કલેક્ટરની નજરમાં આવે. તે પ્રમાણે આપવાનો અધિકાર છે. સદરહુ પ્રકારની ચોકશી કલેક્ટરની પાસે કાંઇ ફરીયાદી આવ્યા વગર કોઇ પણ વખતે ખુદ પોતે કરી શકશે.

આખ ૬ ઠો.

દુમાલા નહી હોય તેવી જમીન આપવા આપત, વાપરવા આપત તથા તેનો

કબજો છોડી દેવા આપત.

૬૦. દુમાલા નહી હોય તેવી પડતર જમીન ખેડવા સારૂ રાખવાની જે કાંઈ માણસની ઇચ્છા હશે તેણે તે ખેડવા માંડવા પહેલાં મામલતદારની અથવા મહાલકરીની લખેલી પરવાનગી લેવી જોઈએ.

૬૧. કાંઈ પણ વિશેષ કારણ સારૂ જુદી કહાડી રાખેલી કાંઈ જમીન જે કાંઈ માણસ દુકમ વગર તે ખેડતો હશે તે જમીન ધારો ખેસાડેલા સરવે નંબરનો ભાગ હશે તો તે જેટલી મુદત સુધી ખેડશે તેટલી મુદત બદલ તે આખા નંબરનો ધારો આપવો જોઈએ. અને તેણે સદરહુ પ્રમાણે ખેડેલી જમીનનો આકાર થયેલો નહી હોય તો તેજ ગામમાંની તેવીજ તથા તેટલીજ તથા તેવાજ કામમાં વાપરેલી જમીન ઉપર સદરહુ મુદત આપત ધારાની જેટલી રકમ લેવા લાયક થશે તેટલી રકમ આપવી જોઈએ.

અને તે જમીન તેણે ખેતીના કામ સારૂ લીધી હોય તો તે માણસ કલેક્ટરની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ઘણામાં ઘણા પાંચ રૂપિયા સુધી દંડ અથવા એક વરસનો તેણે જે ધારો આપવાનો હશે તે ધારાની રકમના દસ પટ જેટલી રકમ સુધી દંડને પાત્ર થશે. અને ખેતીવાડીનું નહિ હોય તેવા કાંઈ કામમાં તેણે જમીન વાપરી હશે તો ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે આ આપત કરેલી કાનુનમાં જે મર્યાદા દરાવી હશે તે મર્યાદા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

દુકમ વગર ખેડેલી તથા ભોગવટામાં લીધેલી જમીન આપત આપવાના ધારાની રકમ વિશે કલેક્ટર દરાવ કરશે તે આખરનો છે એવું સમજવું જોઈએ; અને ધારાની રકમ દરાવતી વખતે વરસના અધુરા ભાગ સુધી ખેડી હશે તથા ભોગવટામાં લીધી હશે તે આખા વરસ સુધી ખેડી છે તથા ભોગવટામાં લીધી છે એમ સમજવું જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારની કાંઈ જમીન જે માણસ દુકમ વગર ખેડતો હશે અથવા તેનો ભોગવટો કરતો હશે તેને સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને તે જમીનમાંથી કાહાડી મુકવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે, અને તે જમીન ઉપર કાંઈ ઇમારત અથવા બીજી કાંઈ બાંધવામાં આવ્યું હશે તે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી લખેલી નોટીસ આપ્યા પછી તે કાહાડી નાંખશે તે પણ સરકાર દાખલ થવા ને પાત્ર થાય છે.

આ કલમ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાનો દરાવ કલેક્ટર કરવો જોઈએ અને સદરહુ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થએલી કાંઈ પણ માલ મીલકતની કલેક્ટર ફરમાવે તે પ્રમાણે બ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

૬૨. ભોગવટો કરવાની પરવાનગી ૬૦ મી કલમ પ્રમાણે આપવામાં આવે છે તે પહેલાં દુમાલા નહિ હોય, તેવી જમીન બદલ કાંઈ કિંમત દાખલ પૈસા માગવાનો અથવા તે લીલામ કરીને વેચવાનો, અને સદરહુ જમીન આપવાની સાથે પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતો બેડવાનો અધિકાર, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે, જે કાનુન કરશે તે કાનુનને અનુસરીને કલેક્ટરને છે. આવી જમીન માટે કાંઈ કિંમત આપી હોય તો તેમાં ૪૦ મી કલમના દરાવ પ્રમાણે જે ઝાડો ખસુસ રાખી મુકેલાં નહિ હોય તેવાં સઘળાં ઝાડો ઉપરના સરકારના હકની કીમત આવી જાય છે એમ સમજવું. અને તે કીમત જમીન મહેસુલની આકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૬૩. જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા પ્રમાણે જે કાંઈ ભાગની જમીન સરકારની હશે તે જમીન, સરકારી મહેસુલના ફાયદા તરફ યોગ્ય લક્ષ આપીને વેચવાને હરકત નથી, એવું કલેક્ટરને લાગે ત્યારે, તેણે તે ભાગની જમીન જે કાંઈ કે કીનારા ઉપર થઈ હોય તે કાંઈ કે કીનારાના ખાતેદારને (જે કાંઈ હોય તો તેને) આપવા માંડવી.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે આપવા માંડેલી જમીનની કીમત તે જમીનના વાર્ષિક ધારાના ત્રણ ઘણા કરતાં વધારે હોવી જોઈએ નહિ. જે સદરહુ ખાતેદાર ઉપર કહેલી (જમીન આપવાની) માગણી કયુલ કરવાનું ના પાડે, તો લેવાની કિંમત આપત કાંઈ પણ મર્યાદા ન રાખતાં તેની બ્યવસ્થા કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

આ કલમના કારણ સારૂ ૩ જી કલમમાં ગમે તે દરાવ હોય તોપણ જે તે કાંઈ અથવા કીનારા કબજો સહિત ગીરો મુક્યો હોય તો ગીરો મુકનારને તેનો ખાતેદાર સમજવો જોઈએ.

૬૪. જ્યારે ભાડાની જમીન કોઈ કાંઠા ઉપર અથવા કીનારા ઉપર થાય ત્યારે તે કાંઠાનો અથવા કીનારાનો ખાતાદાર હોય તો તે ખાતાદારને તે ભાડાની જમીનનું ક્ષેત્રફળ એક એકર કરતાં વધારે ન હોય તો અથવા વધારે થાય ત્યાં સુધી ભાડાની જમીનનો થોડો મુદત સુધી ઉપયોગ કરવાનો હક છે. ભાડાની જમીનનું ક્ષેત્રફળ સદરહુ પરીણામના કરતાં વધારે થાય ત્યારે ઉપરની છેલી કલમના ડરાવોને અનુસરીને એવી વ્યવસ્થા કરવાનું કલેક્ટરની પાસે રહે.

૬૫. ખાતાદારનો હક—ખેતીના કારણે માટે જેની ઉપર ધારો આકારવામાં આવતો હોય અથવા જે ધારણ કરવામાં આવતી હોય તેવી જમીનના ખાતાદારને પોતાને તથા તેના નોકરની તથા ખેડુતની તથા મુખ્યત્વારની તથા બીજા કાયદાસર વારસ વહીવટી મારફત ખેતીના કામ સંબંધી ઇમારત અથવા કુવા અથવા તળાવ બાંધવાનો અથવા તે જમીનની વધારે સારી રીતે ખેતી થવા સાટે અથવા સદરહુ કામ સાટે તેના વધારે સગવડ ભરેલી રીતે વાપરી શકાય એટલા સાટે તેની ઉપર બીજા કોઈ સુધારા કરવાનો હક છે. પણ કોઈપણ ખાતાદારે ધારણ કરેલી જમીન અથવા તેના કોઈ ભાગ બીજા કોઈ કામમાં વાપરવાની તેની ઈચ્છા હશે તો નોંધેલા ખાતાદારે કલેક્ટરની પરવાનગી સાટે પ્રથમ અરજી કરવી જોઈએ તેવી અરજી પહોંચ્યા પછી કલેક્ટરે તે પહોંચ્યાની લખેલી પહોંચ અરજદારને તાબડતોમ આપવી જોઈએ, અને ચાકસી કર્યા પછી તે અરજી મંજૂર અથવા ના મંજૂર કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

પણ સદરહુ પહોંચની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર અરજદારને કોઈ જવાબ ના મળે તો કલેક્ટરે પરવાનગી આપી એમ સમજવું. આવી મુદત અરજી પોચાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર નાં કલેક્ટર લખેલો પહોંચ મોકલે તો તે પહોંચની તારીખથી ગણવી બીજા બાબતમાં અરજી પહોંચ્યાની તારીખથી ગણવી વિશેષ પ્રસંગે કલેક્ટરે બીજી રીતે કરવા ફરમાવ્યું ન હોય તો સદરહુ પ્રકારની કોઈ અરજી ખાતાદારે કરેલી હોય તે વગર તે ખ્યાનમાં લેવી નહીં. સદરહુ પ્રકારની કોઈ જમીન ખેતીને લાગતુ વળગતુ ન હોય તેવાં કોઈ કામમાં સદરહુ પ્રમાણે વાપરી હોય ત્યારે ૪૮ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે જે કોઈ નવો ધારો લેવાનો અધિકાર હોય તે સિવાય વળી નજરાણાં માગવાનો અધિકાર કલેક્ટરને સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને છે.

૬૬. સદરહુ પ્રકારની કોઈ જમીન કલેક્ટરની પરવાનગી પ્રથમ લીધા વગર અથવા ૬૫ મી કલમમાં ફરમાવેલી મુદત પુરી થયાની અગાઉ સદરહુ પ્રમાણે વાપરશે તો ખાતાદારને તથા કોઈ ખેડુતને અથવા તેના પેટામાં અથવા તે વીઘમાન (જમીન) ધારણ કરનાર બીજા માણસને સદરહુ પ્રમાણે વાપરેલી જમીનમાંથી તથા તે જમીન જે ખેતરોનો અથવા સરવે નંબરનો ભાગ હોય તે આખા ખેતરમાંથી અથવા સર્વે નંબરમાંથી સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને કલેક્ટર કહાડી મુકશે. અને ખાતાદારે જે મુદત સુધી તે જમીન સદરહુ પ્રમાણે વાપરી હશે તે મુદતનો ૪૮ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે જે નવો ધારો લેવાનો અધિકાર હોય તે નવા ધારો સિવાય વળી સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને જે દંડ લેવાનું કલેક્ટર ફરમાવે તે દંડ આપવાને પણ પાત્ર થશે.

જે કોઈ ખાતાદારનો જે ખેડુત અથવા ખાતાદારના પેટામાં અથવા તેના વીઘમાન (જમીન) ધારણ કરનાર જે બીજા કોઈ માણસ ખાતાદારના અનુમત વગર સદરહુ પ્રકારની કોઈ જમીન સદરહુ પ્રકારના કોઈ કામમાં વાપરશે અને તેથી કરીને સદરહુ નોંધેલા ખાતાદારને સદરહુ દંડ ને પાત્ર કરશે તો તે નુકશાન બદલ સદરહુ નોંધેલા ખાતાદારનો તે જવાબદાર થશે.

૬૭. આ બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે કરેલી કોઈ પણ કાનુનને પાત્ર કલેક્ટરે ડરાવેલી તે સરતો અથવા બોલીથી ઉપર કહેલી પરવાનગી આપવાની ઉપરની છેલી બે કલમના કોઈ પણ ડરાવ ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહીં.

૬૮. ખાતાદારને તે જમીનનો ઉપયોગ કરવાનો તથા તે ખેડવાનો હક તે સત્તા પ્રકારનો હક ફલાણી મુદત સુધી રહેશે એવી મુદતની મર્યાદા ડરાવેલી હોય તો તે મુદત સુધી અથવા મુદતની મર્યાદા નહીં હોય અથવા સર્વે સેટલમેન્ટ તે જમીનને લાગુ કર્યું હોય તે જાણી શકાય છે એમ સમજવું. પણ એવી શરતે કે આ આકટના અથવા આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કાનુનના ડરાવ પ્રમાણે અથવા બીજા કોઈ કાયદો તે વખતે ચાલુ

હોય તો તે બીજા કાયદા પ્રમાણે તે જમીન બાબત જમીન મેજેસ્ટ્રલની જે રકમ લેણી હશે તે તે આપ્યા કરશે તો અને તેના સત્તા પ્રકારને બીજી કાંઈ સરત અથવા બોલી કાયદેસર રીતે જોડેલી હશે તે પુરી કર્યા કરશે તો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કલેક્ટર, આ બાબતમાં ગવર્નર ઇનફોર્સિલે કરેલી કાનુનોને અનુસરીને પોતે ડરાવેલી તેટલી મુદત સુધી તથા તેવી શરતે કાંઈપણ માણસને દુમાલા નહીં હોય તેવી પડતર (ભોગવટામાં નહીં હોય તેવી) કાંઈપણ જમીન ખેડવા (ભોગવટો કરવા) સારૂ કાંઈ પણ વખતે પરવાનગી આપે તે આ અથવા બીજી કાંઈ પણ કલમના ઠરાવ ઉપરથી ગેરકાયદેસર થશે નહીં અથવા કદી પણ ગેરકાયદેસર થઈ હતી એમ સમજવું નહીં, અને એવે કાંઈ પણ પ્રસંગે સદરહુ ખાતું પછી તેને સર્વે સેટલમેન્ટ લાગુ કર્યો હોય અથવા ન કર્યો હોય તોપણ, એવી રીતે ડરાવેલી મુદત સુધીજ અને એવી રીતે ડરાવેલી ને પાત્ર રહીને ધારણ કરવું.

૬૬. દુમાલા નહીં હોય તેવી સઘળી જમીનમાંથી ખાણ ઉપરનો તથા ખનીજ ઉત્પન્ન ઉપરનો સરકારનો હક ખસસ રાખી મુક્યો છે એવું આ કલમ ઉપરથી ફરમાવ્યું છે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની જમીનના કાંઈ ખાતાદારને સદરહુ પ્રકારની ખાણ ઉપર અથવા ખનીજ ઉત્પન્ન ઉપરના કાંઈપણ હક હાલમાં હશે તેઓને આ કલમના કાંઈપણ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એવું સમજવું નહીં.

૭૦. જે અધિકારવાળી કોર્ટ હુકમનામું અથવા હુકમ કરીને એવું ઠરાવે કે ખાતાદાર બીજા કાંઈ માણસના પેટામાંની કમીષ્ટ ધારણ કરનારો છે, અથવા ખાતાનો હક બીજા કાંઈ માણસનો છે, તે અથવા જે સદરહુ પ્રકારનું હુકમનામું અથવા હુકમ બળવ્યાથી ખાતાદારની જમીનમાંનો હક સંબંધ વેચીને, અથવા બીજી રીતે બીજા માણસને પ્રાપ્ત કરી આપ્યો હશે તો, તે બીજા માણસે તે હુકમનામાંની અથવા હુકમની દાખલાવાળી નકલ અથવા વેચાણ બાબત કોર્ટનું સર્ટીફિકેટ અથવા બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યાનો દાખલો હાજર કરે તો તે બીજા માણસ ખાતાદાર છે એમ સમજવું જોઈએ. અને તે પ્રમાણે તેની સાથે વહીવટ કરવો જોઈએ; અને નોંધેલા ખાતાદારનું નામ હોય તે નોંધમાં પ્રસંગે અનુસરીને ફેરફાર કરવાની જરૂર હોય તે કરવા બાબત કલેક્ટરને લખેલી અરજી કરી હોય તો તે ફેરફાર કરવો જોઈએ.

જે ખાતુ કલેક્ટરની પ્રથમ મંજૂરી મેળવ્યા વગર બીજાને નામે કરી શકાતું ન હોય તે ખાતુ, દીવાની કોર્ટે બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યું હોય અથવા કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે બદલ અથવા તે ખાતુ અથવા હક બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યા બાબત દીવાની કોર્ટનું હુકમનામું અથવા હુકમ થયો હોય તે બદલ એવી મંજૂરી આપવામાં આવી ન હોય એવે પ્રસંગે,

(અ) એવું ખાતુ અથવા હક કાંઈ પણ કોર્ટની પ્રોસેસને પાત્ર થવાં ન જોઈએ, અને તે બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યાનો સદરહુ પ્રમાણે કરેલો ઠરાવ રદ અને ગેરકાયદેસર થવો જોઈએ, અને

(બ) તે કોર્ટને કલેક્ટરની સહી સીકાનો નીચેની મતલબનો એટલે એવું ખાતુ તેની પ્રથમથી મંજૂરી મેળવ્યા વગર પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી અને એવી મંજૂરી આપવામાં આવી નથી એ મતલબનો દાખલો મળે એટલે તે કોર્ટે એવા ખાતા ઉપર અથવા તેના સંબંધમાં કરેલી કાંઈ પણ જમીન અથવા બીજા પ્રોસેસ દુર કરવી અથવા એવા ખાતા અથવા હકનું અથવા તે સંબંધમાં જે વેચાણ કર્યું હોય તે રદ કરવું.

૭૧. મી કલમ રદ કરી છે.

૭૨. જે કાંઈ ખાતાદાર જે હિંદુ અથવા મુસલમાન અથવા બૌદ્ધ હોય તે મૃત્યુપત્ર કયાં વગર તથા મશહુર વારસ વગર મરણ પામે તો તે ખાતાદારનું ખાતું કલેક્ટરે આ આકટના ઠરાવને અનુસરીને અથવા સરકાર દાખલ-અથવા ખાતાં જમીન મેજેસ્ટ્રલ વસુલ કરવા સારૂ વેચવા બાબત તે વખતે જે બીજા કાંઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવોને અનુસરીને વેચવું જોઈએ અને મૃત્યુપત્ર કયાં વગર તથા મશહુર વારસ વગર મરણ પામનાર હિંદુની અથવા મુસલમાનની અથવા બૌદ્ધની માલમીલકત બાબત જે કાયદો તે વખતે અમલમાં હોય તે સદરહુ ખાતાને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં; પણ મૈયતની પાસે સરકારની જમીન મેજેસ્ટ્રલની બાકી લહેણી હશે તે સઘળીબાકી તથા સદરહુ વેચાણનો સઘળો ખરચ સદરહુ વેચાણની ઉપજમાંથી બાદ કરીને જે બાકીની ઉપજ રહેશે તેને માત્ર તે કાયદો લાગુ છે એમ સમજવું.

૭૩. ખાતું ૫૬ મી કલમ માંહેના ઠરાવોને અને સત્તા પ્રકારને કાયદેસર રીતે જોડેલી કાંઈ પણ શરતોને અનુસરીને તથા કાયદા ઉપરથી બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે વારસોની તરફ ચાલવા

જેગ તથા બીજાને કરી આપવા જેગ માલમીલકત છે એમ સમજવું.

૭૩. અ. (૧) ઉપરની કલમમાં ગમે તે ઠરાવ્યું હોય તે છતાં, કોઇ પણ પ્રદેશમાં અથવા ગામમાં ૧૦૩ જી કલમની રૂએ અસલ સરવે સેટલમેન્ટ દાખલ કર્યાની અગાઉ પ્રસિદ્ધ કરેલા જાહેરનામા ઉપરથી સરકાર એવું ઠરાવે કે તે પ્રદેશને અથવા ગામને આ કલમના ઠરાવ લાગુ છે તે પ્રદેશમાંના અથવા ગામમાંના ખાતા અથવા તેમાંની જમીનમાંના ખાતાદારને હક એવા જાહેરનામાની તારીખ પછી, કલેક્ટરની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર બીજાને નામે કરી આપી શકશે નહીં.

(૨) સરકાર, મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવા પ્રદેશના અથવા ગામના કોઇ પણ ભાગને અથવા કોઈ પણ શખસને અથવા કોઇ વરગતના શખસને આ કલમના અમલમાંથી ખાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૭૪. ખાતેદારને ૩૧ મી માર્ચ પહેલાં અથવા ગવર્નર ઇન કૌંન્સિલ વખતે વખત ઠરાવે તેવી બીજી કોઇ તારીખ પહેલાં મામલતદાર અથવા મહાલકરીને લેખી નોટીસ આપીને પોતાની જમીનનું રાજનામું આપવાને એટલે તે સરકારના લાભમાં આપી દેવાને અધિકાર છે પણ બીજાના લાભમાં તે વખતે જે હક્ક હશે તે વિદ્યમાન રહેશે. આનું રાજનામું ચાલુ વર્ષની આખરથી અમલમાં આવશે.

પરંતુ કોઇ પણ જમીનનો ભાગ, આખા સર્વે નંબરના પેટાભાગ કરતાં ઓછો હોય તો તેનું રાજનામું આપી શકશે નહીં.

૭૫. મી કલમ ૨૬ કરી છે.

૭૬. છેલી કલમના ઠરાવ અને તેટલા દુમાલા જમીન ધારણ કરનારાઓને લાગુ થશે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે;—

(અ) ૪૯ મી કલમના ૧ લા પારેઆફમાં કહેલા પ્રકારે સઘળી અથવા થોડી ધારાની માફીથી ધારણ કરેલી કોઇ જમીનના કોઇ ભાગનો જદલીને ઠરાવેલા ધારો સદરહુ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે ઠરાવવામાં આવે ત્યાંસુધી તે ભાગનું સદરહુ પ્રમાણે રાજનામું આપવાનો અધિકાર નથી. અને

(બ) જે જમીન ઉપર જે મેહેસુલ સામાન્ય રીતે લઇ શકાય તેના કરતાં વધારે મેહેસુલ ૬૧ મી કલમમાં કહેલો પ્રકાર હોવાથી લેવામાં આવતું હશે તેવી જમીનનું કોઈ માણસ રાજનામું આપે તો તે જમીનની સાથે સઘળી અથવા થોડી ધારાની માફીવાળી જે બીજી જમીન ધારણ કરેલી હશે તેનું પણ તેણે રાજનામું આપ્યું એમ સમજવું.

૭૭. કોઈ માણસ જમીનનું રાજનામું આપે તથા તે જમીન ઉપર જવાનો મારગ તેણે પોતાની પાસે રાખેલી બીજી જમીનમાંથી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે રાખેલી જમીનમાંથી જવાનો હક, રાજનામું આપેલી જમીનનો આગળ જે ધારણ કરનારો થશે તેની તરફ ચાલશે.

૭૮. ૭૪ મી કલમના કોઇ ઠરાવ ઉપરથી હેઠળ લખેલી વાતને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં, એટલે—

(અ) જે ગામની જમીનના મેહેસુલ ખાત સઘળા ભાગીયા કામદા પ્રમાણે અથવા ગામના ચાલ પ્રમાણે એકત્ર જવાબદાર હશે તે ગામના કોઇ ભાગની જવાબદારીને, અથવા;

(બ) જે કોઇ પટા ઉપરથી ખસુસ કરેલા જે બીજા દસ્તાવેજ ઉપરથી સરકારમાંથી જમીન ધારણ કરી હશે અથવા હવે પછી ધારણ કરવામાં આવશે તે પટાની, અથવા બીજા દસ્તાવેજની બંધીની અથવા સરતની યોગ્યતાને,

૭૯. મી કલમ ૨૬ કરી છે.

૮૦. (અ) જે કોઈપણ શખસ—

(અ) જેનો જે કોઇ પણ જમીનનો ઉપયોગ કરવાનો અથવા જે ખેડવાનો (ભોગવટો કરવાનો) હક આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી બંધ થયો હશે તે જમીન અથવા,

(બ) જે જમીન કલમ ૭૩ (અ) ની રૂએ કલેક્ટરની પ્રથમ મંજૂરી લીધા વગર અથવા તે સત્તા પ્રકારને ૬૨ મી, ૬૭ મી અથવા ૬૮ મી કલમના ઠરાવોની રૂએ કાયદેસર રીતે જોડેલી કોઈ પણ શરતની રૂએ બીજાને કરી આપવાનો અધિકાર નહીં હશે તે જમીન,

હુકમ વગર ખેડતો હશે અથવા ગેરકાયદેસર રીતે તેના કબજામાં હશે તે માણસને કલેક્ટર સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને કહાડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

ખાતુ સરકાર દાખલ ન થવા બાબતના ઇલાજ.

૮૦. ખાતા બાબત જમીન મહેસુલ આપવાનું હોય તે ખાતાદારે ન આપ્યાને લીધે ૫૬ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે બીજા કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે ખાતુ સરકાર દાખલ ન થાય એટલા માટે જમીન મહેસુલની જે રકમો દેવી હોય તે સઘળી સદરહુ પ્રકારના ખાતાદારની તરફથી આપવાનો અધિકાર કોઇ પણ હિતસંબંધ ધરાવનાર માણસને છે, અને તે રકમો લેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

અને આવે કોઇ પણ પ્રસંગે જે સખસે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જમીન મહેસુલ આપ્યું હશે તે સખસને, કલેક્ટરને જે જમીન મહેસુલનો કાંઈ પણ ભાગ બીજા સખસોએ યોગ્ય રીતે ભરવો જોઈએ એમ લાગે તે જમીન મહેસુલનો ભાગ વસુલ કરવા માટે, તે ૮૬ મી કલમની રૂયે મદદ આપવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે હક સંબંધ વાળા માણસનો હક યોગ્ય હકુમતવાળી કોર્ટમાં સદરહુ પ્રકારના માણસની દરમીયાન થએલી કોઇ ફરીયાદીમાં સામેત થાય તે હકને આ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે જે કરવાનો અધિકાર આપ્યો છે અથવા જે કર્યું હશે તે ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૮૧. મી કલમ ૨૬ કરી છે.

આ બાબતના કેટલાએક ઠરાવ મોકુફ રાખવા.—૮૨. મુખત્યાર ગેઝીટમાં બહારનામુ પ્રસીદ્ધ કરીને હેડાં લખ્યા પ્રમાણે વખતે વખતે કરવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કૌંઉસીલને છે એટલે,—

(અ) ૬૦ મી અથવા ૭૪ મી કલમનો અથવા આ બેઉ કલમોનો અમલ હરકોઇ ઠરાવેલા પ્રદેશમાં સામાન્ય અથવા કાંઈ વિશેષ વર્ગના અથવા વરગોના ખેતી કરનાર બાબત અથવા ખાતાદાર બાબત મોકુફ કરવાનો અને

(બ) સદરહુ પ્રકારનું કાંઈ બહારનામુ ૨૬ કરવાનો.

ઉપરની (અ) રકમ પ્રમાણે કરેલું કાંઈ બહારનામુ જે મુદત સુધી કોઇ પ્રદેશમાં અમલમાં હશે તે મુદતમાં જે ઠરાવનો અમલ મોકુફ કર્યો હશે તે ઠરાવને બદલે જે કાનુન કમીશનર વખતે વખતે ફરમાવસે તે કાનુન ચાલશે.

બાબ ૭ મો.

વરીષ્ટ તથા કનીષ્ટ ધારણ કરનારા બાબત.

ખેડતના-હક. ૮૩. ખેડુત તરીકે કોઇ માણસના કબજામાં બીજા કોઇ માણસે જમીન આપી હશે અથવા ખેડુત તરીકે કોઇ માણસ બીજા માણસની પરવાનગીથી અથવા તેણે ન કહ્યાને લીધે જમીનનો કબજો ધારણ કરતો હશે અથવા લેતો હશે અથવા પોતાની પાસે રાખતો હશે તે, તે જમીન તેઓની દરમીયાન જે ગણોતની અથવા નોકરીની કચુલાત થઇ હોય તે ગણોત બદલ ધારણ કરે છે, અથવા તે નોકરી બદલ ધારણ કરે છે એમ સમજવું. અથવા સદરહુ પ્રકારની કચુલાયત બાબત ખાત્રી પુરવક પુરાવો ન હોય ત્યારે સ્થાનીક રીવાજ પ્રમાણે આપવાના ગણોત બાબત અથવા કરવાની નોકરી બદલ ધારણ કરે છે એમ સમજવું; અથવા સદરહુ પ્રકારની કચુલાયત અથવા રીવાજ ન હોય તો તે પ્રકરણની સઘળી હકીકત તરફ લક્ષ આપતાં જે ગણોત બ્યાજબી તથા યોગ્ય જણાય તે ગણોતે ધારણ કરે છે એમ અનુમાન કરવું જોઈએ.

અને ખેડ પુરાતન વખતથી હોવાના સખબને લીધે તે ક્યારે શરૂ થઈ તે બાબત ખાત્રી પુર્વક પુરાવો મળતો નહીં હોય અને તે ખેડ કેટલી મુદત સુધી ચાલુ રાખવી તે મુદત જમીનદાર તથા ખેડુતની દરમીયાન અથવા જેના સંબંધથી તે દરેક આશામી દાવો કરતો હશે તેઓની દરમીયાન ઠરાવી હશે તો તે મુદત બાબત ખાત્રી પુર્વક કાંઈ પુરાવો નહીં હશે અથવા સદરહુ ખેડુતની મુદત બાબત કાંઈ સ્થાનીક રીવાજ નહીં હશે ત્યારે તે ખેડ, સદરહુ પ્રકારના જમીનદારના તથા તેના સંબંધી જેઓને હક પ્રાપ્ત થાય છે તેઓની સાથા પ્રકારની મુદત જોટલીજ છે એવું ખેડુતનો પ્રતક્ષ જમીનદાર હોય તેની વિરૂદ્ધ અનુમાન કરવું જોઈએ.

અને જે માણસના કમળમાં જમીન હોય તે માણસ તે જમીનદારની આકરી કરતો હોય અથવા તેને ગણોત આપતો હોય, તે માણસને તે કમળે કયા નાતાથી મળ્યો અથવા તે કમળે કયા નાતાથી ધારણ કરે છે, અથવા રાખે છે તે નાતા બાબત ખાત્રીના પુરાવો ન હોય ત્યારે ખેડુત તરીકે તેના કમળમાં જમીન છે એવું અનુમાન કરવું જોઈએ.

પણ એમ સમજવું ન જોઈએ કે ખેડુતે આપવાનું ગણોત, અથવા કરવાની આકરી, વધારવા વિષેનો અથવા પ્રથમનું ઠરાવેલું અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણે થોડા રીતે વધારેલું ગણોત ન આપ્યા બાબત અથવા નોકરી ન કર્યા બાબત ખેડુતને જમીનમાંથી કાઢી મુકવા વિશેના જમીનદારને જે હક છે તેને, કબજાત ઉપરની અથવા રીવાજ ઉપરની અથવા બીજી રીતે હોય તો આ કલમના કોઈ ઠરાવ ઉપર આધાર વશ નહિ.

૮૪. એક વરસની ખેડ ઉલટ પુરાવો ન હોય ત્યારે ખેડવાની એક મોસમના છેડાથી ખેડવાની આગલી મોસમના છેડા સુધી ચાલે છે એવું અનુમાન કરવું જોઈએ. ખેડવાની મોસમ માર્ચ મહિનાની ૩૧ મી તારીખે પુરી થાય છે એવું અનુમાન કરવું જોઈએ.

એક વરસની ખેડ બંધ કરવી હોય તો ખેડ જે સાલની આખરે બંધ થશે એવું જણાવવાનું હશે તે ખેડની સાલની આખરે અગાઉ નિદાન ત્રણ મહિના આગમ્ય લખેલી સુચના જમીનદાર ખેડુતને અથવા ખેડુતે જમીનદારને આપવી જોઈએ, સદરહુ પ્રકારની સુચના ઇ પરીશીષ્ટમાં લખેલા નમુના પ્રમાણે જોઈએ અથવા તેવા મત્રકરની જોઈએ.

અ (૧) ન્યારે ન્યારે વરીષ્ટ ધારણ કરનારે સરકારને આપવાના જમીન મહેસુલની કાંઈ પણ કારણસર સર્વોંશે અથવા થોડે અંશે તેહકુખી અથવા માશી આપવામાં આવે ત્યારે કલેક્ટર સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રમાણે ચાલીને, કનિષ્ટ ધારણ કરનારે અથવા ધારણ કરનારાઓએ તેવા વરીષ્ટ ધારણ કરનારને સદરહુ જમીન સંબંધમાં આપવાના ગણોતની અથવા જમીન મહેસુલની હેઠળ જણાવ્યા મુજબની રકમ સુધીની પ્રસંગ પ્રમાણે તેહકુખી અથવા માશી આપવાને મુખત્યાર છે. એટલે કે,

(અ) જે જમીન સંબંધી સરકારને પુરેપુરા આકાર આપવાનો હોય તે જમીન બાબતમાં, સદરહુ વરિષ્ટ ધારણ કરનારાઓ આપવાના જમીન મહેસુલની જેટલી રકમની તેહકુખી અથવા માશી સરકારે આપી હોય તેટલી રકમથી બમણી કરતાં વધે નહીં તેટલી રકમ સુધીની, તથા

(બ) જે જમીનના સંબંધમાં પુરેપુરા આકાર કરતાં ઓછું જમીન મહેસુલ સરકારને આપવાનું હોય તે જમીનની બાબતમાં, એવી જમીનના સંબંધમાં સરકારને પુરેપુરા આકાર ભરવાનો હોત તો કલેક્ટરના ધારવા પ્રમાણે સરકાર વરિષ્ટ ધારણ કરનારને જેટલી રકમની તેહકુખી અથવા માશી આપત તેટલી રકમની બમણી કરતાં વધે નહીં તેટલી રકમ સુધીની.

(૨) જે જમીનના સંબંધમાં વરિષ્ટ ધારણ કરનારને કાંઈ પણ જમીન મહેસુલ આપવાનું ન હોય તેવી જમીનની બાબતમાં, ન્યારે ન્યારે તેની પડોશની બીજી કાંઈ પણ જમીનના સંબંધમાં સરકારને આપવાના જમીન મહેસુલની કાંઈ પણ કારણ સારે સર્વોંશે અથવા થોડે અંશે તેહકુખી અથવા માશી આપી હોય ત્યારે ત્યારે, કલેક્ટર સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ મુજબ ચાલીને, કનિષ્ટ ધારણ કરનારે અથવા ધારણ કરનારાઓએ પ્રથમ જણાવેલી જમીનનું જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વરીષ્ટ ધારણ કરનારને આપવાનું હોય તેની પ્રસંગ પ્રમાણે તેહકુખી અથવા માશી એવી જમીનનાં સંબંધમાં સરકારને પુરેપુરા આકાર આપવાનો હોય તો પોતાના ધારવા પ્રમાણે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને સરકાર જેટલી રકમની તેહકુખી અથવા માશી આપત તેટલી રકમની બમણી કરતાં વધે નહીં તેટલી રકમ સુધી આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) તથા (૨) ની રૂપે કોઈ પણ કોર્ટમાં સવાલ ઉઠાવવા નહિ.

(૪) કાંઈ કનિષ્ટ ધારણ કરનારને અથવા ધારણ કરનારાઓને જેની માશી આપી હશે. એવું કાંઈ પણ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વરિષ્ટ ધારણ કરનાર, વસુલ કરશે. અથવા કાંઈ કનિષ્ટ ધારણ કરનાર અથવા ધારણ કરનારાને જેની તેહકુખી આપી હશે તે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ તેહકુખીની મુદત વીત્યા પહેલાં વસુલ કરશે તો, એવા વરીષ્ટ ધારણ કરનારાઓને જે જમીન મહેસુલની માશી અથવા તેહકુખી આપી હશે તે સંબંધે જમીન મહેસુલ વરીષ્ટ ધારણ કરનારાઓ તાબડતોડ પાછું આપી દેવું પડશે; અને જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ એવી રીતે વસુલ કર્યું હશે તે પાછાં મેળવવાના કનિષ્ટ ધારણ કરનારા અથવા ધારણ

કરનારાઓના હકને આધ આપશે નહિ.

(૫) કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર અથવા ધારણ કરનારાઓને જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલનો મારી આપી હોય તે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વસુલ કરવા માટે અથવા તેને જે કોઈપણ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલની તેહેકુખી આપી હોય તે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ તેહેકુખીની મુદત દરમિયાન વસુલ કરવા માટે કોઈ વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર કા. ૮૬ તથા ૮૭ મુજબ મદદ મેળવવા સારૂ અરજ કરશે, તો તે સ્વિકારવામાં આવશે નહીં, તેનાથી તે માટે કોઈ પણ ફરીયાદ માંડી શકાશે નહીં તથા તે માટે દિવાની કોર્ટના કોઈ પણ હુકમનામાની ખબરવણી કરવામાં આવશે નહિ. પણ જ્યારે કોઈ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારે અથવા ધારણ કરનારાઓએ આપવાના ગણોત અથવા જમીન મહેસુલની તેહેકુખી આપી હોય ત્યારે, જે મુદત દરમિયાન તે તેહેકુખી ચાલુ રહી હોય તે મુદત, એવું ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વસુલ કરવા માટે ફરીયાદ માંડવા સારૂ જે મુદત ઠરાવેલી હોય તેમાંથી બાદ કરવી.

(૬) જે કોઈ પણ જમીનના સંબંધમાં ગણોત સર્વોશી, અથવા અંશતઃપાકના હિસ્સાના રૂપમાં આપવામાં આવતું હોય તે જમીનની ખાતતમાં વરિષ્ઠ ધાર કરનાર રિવાજ અથવા કબુલતથી ઠરાવેલા પાકનો હિસ્સો લેશે તો તે કુલ આ કલમના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી ગેરકાયદેસર થશે નહીં.

(૭) ખુલાસો—જે કોઈ જમીન ઉપર ૮ મા ખાતના ઠરાવની રૂપે અથવા ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે હાલ કરેલા કોઈપણ સર્વે સેટલમેન્ટની રૂપે આકાર બેસાડાયો ન હોય તે જમીનના સંબંધમાં, આકાર એ સંજામાં આ કલમનાં કારણ સારૂ તે તે જગાના રિવાજ અથવા રસમથી આપવાના ગણોત અથવા જમીન મહેસુલનો સમાસ થાય છે.

(૮) આ કલમના ઠરાવ સીધામાં આવેલી કોઈ પણ જમીનને લાગુ પડશે નહીં.

૮૫. (૧) વંશપરંપરાના પટેલ તથા વંશપરંપરાના તલાટી જે દુમલા ગામમાં હોય તે ગામના દરેક વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાએ અથવા જે ગામમાં વંશપરંપરાના પટેલ તથા વંશપરંપરાના તલાટી હોય, તે ગામના દુમલા લાગના દરેક વરિષ્ઠ ધારણ કરનારે, કનિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓ પાસેથી તેનાં ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ ખાતતનાં લેણાં, આવા પટેલ અને તલાટી મારફતે લેવાં.

(૨) જ્યારે આવા પટેલ અને તલાટી આવાં વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ ખાતતની લેણી થયેલી કોઈ પણ રકમ તેની વતી વસુલ કરવાને ચુકે, ત્યારે આવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને કલેક્ટરની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, તે લેણું તે કનિષ્ઠ ધારણ કરનારની પાસેથી વસુલ કરવાનો હક પ્રાપ્ત થશે.

(૩) જ્યારે આવા કોઈ પણ પટેલે અથવા તલાટીએ આવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની વતી કોઈ પણ રકમ વસુલ કરી હોય અને તેને તે, તે ખાતતનો હિસાબ આપવાને ચુકે, ત્યારે વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની લખેલી અરજ ઉપરથી, કલેક્ટરને આવા પટેલ અથવા તલાટી કનેથી આવી રકમ જમીન મહેસુલની ચઢેલી બાકી તરીકે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) જ્યારે આવા કોઈ પણ વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર કોઈ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ કોઈ પણ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારની પાસેથી આવા પટેલ અથવા તલાટી મારફત ન માગતાં અથવા ન લેતાં બીજી રીતે માગશે કે લેશે, ત્યારે તેની ઉપર કલેક્ટરની સમક્ષ સંલેપ રીતે ચોક્કસી થઇને સાબીતી થશે તો તે, એવી રીતે માગેલી કે લીધેલી રકમથી ત્રણ ગણી કરતાં વધારે ન હોય તેટલી રકમના દંડને પાત્ર થશે.

વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓનાં લેણાં વસુલ કરવાં—૪૮ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારની પાસેથી અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાએ ધારણ કરેલી જમીનના સહબાગીઆની પાસેથી ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ

* ૮૬ તથા ૮૭ મી કલમ મુજબના અધિકાર મામલતદાર અને મહાલકરીને આપવાને, અને તેમના ઠરાવ ઉપર અપીલ સાંભળવાને તાલુકાના ઈનચાર્જ ઓફિસર કે ડેપુટી કલેક્ટરને અધિકાર આપવાને કલેક્ટર મુખ્યત્વાર છે. મદદને માટે જુદા જુદા કનિષ્ઠ ધારણ કરનારા સામે એકબીજા અરજ બસ છે.

અરજદાર (વાલી)ની ગેરહાજરીમાં કોઈ નાંખેલી અરજ, જે તે હાજર ન થવા બાબત પુરતુ કારણ બતાવે તો ફરીથી દાખલ કરવી. પણ તે વરસ દહાડાની અંદર આવેલી હોવી જોઈએ.

એકુત (પ્રતિવાદી) અરજ આપ્યા પછી મરી જાય તો તેના વારસદાર નામ દાખલ કરવા અરજદારને કહેવું અને સદરજુ વારસદાર નવી નોટીસ આપવી.

વરીષ્ટ ધારણ કરનારને મળવાનું હોય, વસુલ કરવાનું હશે અને વરિષ્ટ ધારણ કરનારે કલેક્ટરને લેખી અરજ કરી હશે ત્યારે જમીન મહેસુલ સરકારે વસુલ કરવા સાડે આ આકટના ૧૧ મા આખમાં જે કાનુન ૧૩૭ મા કલમમાં છે તે સિવાય) તથા જે રીત કહી છે તે કાનુન પ્રમાણે તથા રીત પ્રમાણે પુરવોપાય તથા બીજી તબવીબ યોજનામાં આવે અને તેથી કરીને ગણોત તથા જમીન મહેસુલ વસુલ થવામાં મદદ મળે એ આખ તનો હક વરિષ્ટ ધારણ કરનારને પ્રાપ્ત થશે.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની અરજમાં જે મુલકી સાલમાં અથવા ખેડની જે સાલમાં સદરહુ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ દેવાનું થયું હોય તે સાલમાં કરવી જોઈએ.

ટીપ—પાછલા વરસોનું ગણોત વસુલ આપવાનો આ કાયદાનો ઉદ્દેશ નથી.

*૮૭. (૧) ૮૬ મી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરને અરજ કર્યા પછી તેણે તે આખત લખેલી નોટીસ તે પ્રકરણની ચોકશી કરવા સાડે દીવસ ડરાવીને કતીષ્ટ ધારણ કરનારને અથવા સહભાગીયાને અપાવવી જોઈએ સદરહુ પ્રમાણે ડરાવેલે દીવસે તેણે સંક્ષેપ રીતે ચોકશી કરવી જોઈએ અને તેની પાસે પુરાવો હોય તે ઉપરથી ગણોતની અથવા જમીન મહેસુલની જે રકમ કાયદાસર રીતે (દેવાની હોય તો) દેવી છે એવું તેને લાગે તે વસુલ કરવા સાડે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને મદદ આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ.

(૨) પણ કલેક્ટરને એવું દેખાઈ આવે કે પક્ષકારની દરમ્યાન તકરાર છે તે ગુચવણ લરેલી અથવા કાણુ પ્રકારની છે તો તે તેની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે માગેલી મદદ આપવાની ના કહેવાને, અથવા જે જમીન સંબંધી તકરાર હોય તેની, ઉપરના આ આકટના ૮મા આખના ડરાવ પ્રમાણે અથવા ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે બહાલ કરેલા સરવે સેટલમેન્ટની વખતે આકાર ડ્યોઈ હોય તો સદરહુ જમીન ઉપર સદરહુ પ્રમાણે ડરાવેલા આકાર જેટલીજ મદદ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ ઉપરથી એમ ન સમજવું કે કોઈ પક્ષકારને જે રકમ પોતાને હજી મળવાની છે, અથવા દેવી હતી તેના કરતાં જે વધારે રકમ તેની પાસેથી લીધી છે એવું પ્રસંગ પ્રમાણે કોઈ પક્ષકારને લાગે તે રકમ પ્રતીપક્ષકારની પાસેથી વસુલ કરવા સાડે ખેડ પછકી હરકોઈ પક્ષકારને દીવાની કોર્ટમાં જવાની મના છે.

(૪) આ કલમ ઉપર પસાર કરેલા કોઈપણ હુકમ ઉપર માત્ર એકજ અપીલ થઈ શકશે.

દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારાઓને વિશેષ અધિકાર આપવા આખત-૮૮. દુમાલા જમીનના કોઈ ધારણ કરનારને કમીશન હરકોઈ વખતે આપીને તે કમીશનમાં લખેલી જમીન આખત હેઠળ લખેલા સહળા અથવા તેઓ પછકી કોઈ અખત્યાર આપવાનો અધિકાર કમીશનરને છે. એટલે:—

(અ) જમીન મહેસુલ અથવા ગણોત તેને મળવાનું હોય તે આપવા આખત તારણ માગવાનો અને તે ન આપે તો કલમ ૧૪૧ થી તે ૧૪૩ સુધીની કલમો પ્રમાણે જે પુરવોપાય કરવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે તે પુરવોપાય કરવાનો;

(બ) સદરહુ પ્રકારનું જમીન મહેસુલ અથવા ગણોત આપવાને ચુકનારાં માણસોની માલ મિલકત જપ્ત કરવાનો;

(ક) જમીન મહેસુલ અથવા ગણોત તેને મળવાનું હશે તે કષ્ટ કષ્ટ વખતે તથા ફટલે ફટલે હરતે આપવાનું થશે તે વખતે વખતે ડરાવવાનો;

(ડ) ૬૫ તથા ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરનો અધીકાર ચલાવવાનો

(ઇ) ૭૪ મી કલમ પ્રમાણે રાજનાસુ આપવાની સુચના લેવાનો, અને તે કલમમાં ડરાવ્યા પ્રમાણે કષ્ટ તારીખ સુધી તે સુચના લેવામાં આવશે તે તારીખ ડરાવવાનો.

(સાંચ) મદદની અરજ રજૂમાં આપવી જોઈએ એમ નથી, ટપાલમાં મોકલે તોપણ ચાલે છે.

આવા કામમાં વડીલો, પક્ષકારો અથવા કમુલ કરેલા મુખત્યારો સિવાય કોઈને કોર્ટમાં કામ કરવા દેવામાં આવશે નહિ. અને અપીલોમાં વડીલો પોતાના પક્ષકારના તરફથી કાયદાસર રીતે ઉભા રહી શકે નહીં.

સાંચને નામે બાજ વસુલ કરવા માટે મદદ આપવી નહીં.

ગીરો રાખનારે પોતાનું નામ મુલકી દફતરોમાં નોંધાવ્યું નહીં હશે, તો તેનો હક કમુલ કરવાની મામલતદાર ના પાડી શકે.

તપાસ શરૂ થવાના દિવસ વિશે વરિષ્ટ ધારણ કરનારને નોટીસ મફત મોકલવી મામલતદારના હુકમ ઉપર દિવાની કોર્ટમાં જવાને બાધ નથી.

હુકમોની અમુક મુદતની અંદરજ બાજવણી થવી જોઈએ એમ નથી.

(૬) ૧૨૨ મી કલમમાં સરવે અમલદારો સારૂ જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે હદ નીશાન વધાર્યોત રાખવા બાબત તથા તેની મરામત કરવા બાબત તજવીજ કરવાનો:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે (ક) રકમથી તે (ફ) રકમ સુધીની રકમમાં કહેલા અધિકાર, જે જમીનને સરવે સેટલમેન્ટ ૨૧૬ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે લાગુ કર્યું હશે તે જમીનના ધારણ કરનારાઓને માત્ર આપવા.

૯૯ સદરહુ પ્રકારનું દરએક કમીશન ફે પરીશીષ્ટમાં લખેલા નમુના પ્રમાણે નોંધએ તથા કમિશનરની મરજીમાં આવે ત્યારે રદ થવાને પાત્ર છે અને કમીશનરને યોગ્ય લાગે તો ખુદ દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારને અને તેજ પ્રમાણે તેના એક અથવા વધારે મુખત્યારોનો પણ આપવાનો અધિકાર છે.

૯૦. સદરહુ પ્રકારનું કોઈ કમીશન ધારણ કરનાર ગણોત અથવા જમીન મેહેસુલ આપવાને ચુકનારની માલ મિલકત જમ કરશે તો તેણે તેવું કર્યા બાબત તાબડતાબ કલેક્ટરને રીપોર્ટ કરવો નોંધએ. માગેલી જે રકમ સારૂ જમી કરી હોય તે રકમ કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે ચોકશી કર્યા ઉપરથી વ્યાજખી છે એવું તેની નજરમાં આવે તો તેણે તે માલ મિલકત વેચવા બાબત હુકમ કરવો નોંધએ અને વેચાણનું કામ ૧૬૫ મી કલમથી તે ૧૮૬ મી કલમ સુધીની કલમોમાંના ઠરાવ પ્રમાણે થવું નોંધએ. પણ કમીશન ધારણ કરનારને સન ૧૮૩૦ ના ૧૩ મા કાયદા પ્રમાણે દિવાની હુકમત આપેલી હોય તથા ખુદ પોતાના અથવા પોતાના મુખત્યારના હુકમનામા બખવવાનો અધીકાર આપેલો હોય તો વેચાણનું કામ તેણે કરવું. કલેક્ટરે તથા તેના તાબામાંના અમલદારોએ કરવું નહીં.

૯૧. સવળાં જમીનીનાં પ્રોસેસો હેઠળ લખેલે પ્રસંગે અંધ થવાં નોંધએ એટલે:-

મેહેસુલ ન આપનારની પાસે માગેલી રકમ તેણે વીશેષ કરીને આપી હોય અથવા આપવાને કહાડી હોય તો, અથવા કમીશન ધારણ કરનારને અથવા તેના મુખત્યારોને અથવા કલેક્ટરને ૩ પરીશીષ્ટમાં કહેલા અથવા તેવા મજકુરના નમુના પ્રમાણે ખાત્રીના તે જમીન આપે તો.

અને સદરહુ પ્રકારના કોઈ કમીશનનો કોઈ ધારણ કરનાર સદરહુ પ્રમાણે પૈસા આપ્યા પછી અથવા લે એમ કહ્યા પછી અથવા સદરહુ પ્રકારનો જમીન આપ્યા પછી અથવા લે એમ કહ્યા પછી કોઈ જમીનના પ્રોસેસનું કામ પોતે અથવા પોતાના મુખત્યારની મારફત ચક્કાવશે તો તે ધારણ કરનાર કલેક્ટરની રૂબરૂ સંક્ષેપ રીતે ચોકશીમાં સાબિત થયા પછી સદરહુ પ્રકારનાં જમીનીનાં પ્રોસેસ, ઉપરથી મેહેસુલની જે રકમ વસુલ કરવાનું ધારતો હશે તે રકમના ઘણામાં ઘણા ત્રણ ઘણા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૯૨. સદરહુ પ્રકારના કમીશન ઉપરથી આપેલો અધીકાર ચાલુ સાલના તથા તેની પ્રત્યક્ષ પાછલી સાલના મેહેસુલના અથવા ગણોતના પૈસા જમીરીથી વસુલ કરવાના કામને લાગુ છે પણ પાછલી સાલના મેહેસુલના અથવા ગણોતના પૈસા જમીરીથી વસુલ કરવાના કામને લાગુ નથી.

૯૩. સદરહુ પ્રકારનું કોઈ કમીશન ધારણ કરનારો મેહેસુલ ખદલ અથવા ગણોત ખદલ રકમ માગતો હશે તે માગવાની અગાઉ કનીષ્ટ ધારણ કરનારાએ જે મેહેસુલ અથવા ગણોત આપ્યું હશે તેના કરતાં અથવા જે દેણાનો તેણે લખેલો કરાર કર્યો હશે તેના કરતાં વધારે જમીરીથી તેણે વસુલ કરવું નહીં; જે તકરાર પડે તો કલેક્ટરે સંક્ષેપ રીતે ચોકશી કરવી નોંધએ. તથા વ્યાજખી હોય તે રકમ ઠરાવવી નોંધએ. અને આ પ્રમાણે જે રકમ વ્યાજખી છે એવું ઠરાવવામાં આવે તેના કરતાં વધારે અવેજ કમીશન ધારણ કરનારાએ જમીરીથી વસુલ કરવો નહીં.

જે રકમ કાયદા સર રીતે જમીરીથી વસુલ કરવાનો અધીકાર છે તેના કરતાં વધારે અવેજ જે માણસની પાસેથી જમીરીથી વસુલ કર્યો હોય તેને કલેક્ટરની રૂબરૂ સંક્ષેપ રીતે ચોકશી થઈને તે વાતની સાબિતી કમીશન ધારણ કરનારા ઉપર થાય તો સદરહુ પ્રકારના વધારે અવેજની રકમની ત્રણ ઘણી રકમ નુકશાન ખદલ વસુલ કરવાનો હક છે. અને કમીશન ધારણ કરનારની પાસે જે રકમ સદરહુ પ્રમાણે લેણી થશે તે જમીન મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધીકાર છે.

૯૪. દુમાલા જમીન ધારણ કરનારને પાછલી કલમના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી એવી મના નથી કે તેણે જમીનનો ફરીથી આકાર ઠરાવવા બાબતનો પોતાનો હક અથવા જે પુરેપુરી રકમ પોતાને આપવાને કોઈ કનીષ્ટ ધારણ કરનાર વ્યાજખી રીતે પાત્ર છે એવું તેને લાગતું હોય તે રકમના કરતાં ઓછા અવેજ તે

આપતો હશે તે આપત ફરીથી ફરાવ કરવા આપતનો પોતાનો હક સાબિત કરવા સારૂ યોગ્ય અધિકારવાળી કોરટમાં તેણે દાવો કરવો નહીં. અથવા સદરહુ પ્રકારની કોઈ ફરીઆદીમાં હુકમનામું થયું હોય તે હુકમનામા પ્રમાણે જે રકમ આપવી યોગ્ય છે એવું ફરાવ્યું હોય તે રકમ આ આકટમાં પાછળ કહેલી રીતે વસુલ કરવી નહીં.

૯૪. અ (૧) દુમાલા ગામનો વરીષ્ટ ધારણ કરનાર એસીરટ્ટ કલેક્ટરને લેખી અરજ કરીને પોતાનું જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ લેણું હોય તે મહેસુલના માગણા તરીકે પોતાની અરજમાં લખેલી મુદત દરમ્યાન વસુલ કરવું એવી માગણી કરવાને અધિકાર છે.

(૨) કલેક્ટર પોતાની મરજમાં આવે તો તેની દાદ મંજૂર કરવાને મુખત્યાર છે. આવે પ્રસંગે નીચેના ફરાવો લાગુ પડે છે. (અ) મંજૂર કરેલી મુદત દરમ્યાન અથવા તે અગાઉનાં છ વર્ષ દરમ્યાન લેણું થયું હોય કે થાય એવું ગણોત કે જમીન મહેસુલની જમીન ઉપર ફરાવેલ ધારાના કરતાં વધારે ન હોય તેટલે સુધી મંજૂર કરેલી મુદત દરમ્યાન મુલકી અધિકારીઓના હુકમની રૂપે મહેસુલના માગણાં તરીકે વસુલ કરી શકાશે.

(બ) મંજૂર થયેલી કે તેથી અગાઉની મુદત દરમ્યાન તેની પડોશમાંની દુમાલા ન હોય તેવી જમીન સંબંધમાં સરકારનું જમીન મહેસુલ મુલતવી કે માશી કાંધું હોય ત્યારે તેને મળતી મુદત દરમ્યાન વરીષ્ટ ધારણ કરનારનું લેણું થાય તેટલા ગણોત અથવા જમીન મહેસુલનું પ્રમાણ કે તેથી ઓછું પ્રમાણ તહેકુખ રાખવાને કે માફ કરવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

(ક) ત્યારે તહેકુખ કે માશી કનીષ્ટ ધારણ કરનારને આપી હોય ત્યારે વરિષ્ટ ધારણ કરનારે આપવાનું જમીન મહેસુલ તેટલા પ્રમાણમાં પ્રસંગ પ્રમાણે તહેકુખ કરવું કે માફ કરવું.

(ડ) રકમ (અ) ની રૂપે ઉપર પ્રમાણે વસુલ કરેલી રકમની ખાડીમાંથી વસુલ કરવાનું ખર્ચ પાદ કરી જે વધે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને આપવું.

ખાખ ૮ મો.

સવં ધારા અને જમીન મહેસુલનું સેટલમેન્ટ.

૯૫. જમીન મહેસુલનો ફરાવ કરવા સારૂ, તથા જમીન સંબંધી હકનો દાખલો રાખવા સારૂ, તથા તે કાયમ રાખવા સારૂ, અથવા તેવાજ બીજા કોઈ કારણ સારૂ ઇલાકાના હરકોઈ ભાગના હરકોઈ જમીનની સરવે કરવાનું ફરમાવવાનું ગવરનર ઇનકાઉન્સીલને ન્યારે યોગ્ય લાગે ત્યારે તે પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધીકાર ગવરનર ઇનકાઉન્સીલને છે. અને સદરહુ પ્રકારની સરવેને રેવન્યુ સરવે કહેવી. સદરહુ પ્રકારની સરવે કોઈ ગામની અથવા કચ્છાની અથવા શહેરની એકંદર જમીનને અથવા ગવરનર ઇનકાઉન્સીલ ફરમાવે તે જમીનને જ લાગુ કરી શકાશે. અને જે જમીનને સરવે સેટલમેન્ટ લાગુ કરવા યોગ્ય નથી એવું લાગે તે જમીન તે સેટલમેન્ટ-માંથી કહાડી નાંખવાનો અધીકાર સદરહુ પ્રકારની સરવે કરનારા અમલદારને ગવરનર ઇનકાઉન્સીલના હુકમને અનુસરી છે.

સદરહુ પ્રકારની દરએક રેવન્યુ સરવે ઉપરનો સત્તાધીકાર ગવરનર ઇનકાઉન્સીલની પાસે રહેશે તથા તે ઓએ તે ચલાવવો.

૯૬. સદરહુ પ્રકારની કોઈ સરવે ચલાવવા સારૂ અથવા તેમાં કામ કરવા સારૂ મોકલેલા સરવે અમલદારને એવો અધીકાર છે કે તેણે સાધારણ નોટીસ અથવા સમન કરીને જમીન ધારણ કરનારાઓને તથા જે માણસોનો જમીનમાં સંબંધ હોય તે સધળા માણસોને જાતે અથવા જેઓને બરાબર સમજાવ્યું હોય તથા મુદ્દાના સધળા સવાલોનો ઉત્તર જેનાથી આપી શકાય એવા કાયદાસર મુખત્યારની મારફતે હાજર થવાનું કહેવું, અને તાલુકાના તથા ગામના જે અમલદારોને પોત પોતાના હુદ્દાના નામથી પોતપોતાના ચાણામાં તથા હુદ્દા ઉપર કાયદા ઉપરથી અથવા રીવાજ ઉપરથી આકરી કરવી પડે તેઓને હાજર થવાનું કહેવું અને સરવેના કામમાં તેઓની યોગ્યતા પ્રમાણે મદદ તથા નોકરી કરવી એવું ફરમાવવું.

૯૭. જે જમીનની સરવે હોય તે જમીનની માપણી અથવા પ્રતીષ્ઠ કરવાના કામમાં નીશાનવાળા તમે આપીને મદદ કરો એવું જમીનના સધળા ધારણ કરનારાઓને તથા જે બીજા માણસોનો જમીનના

સંબંધમાં હક હોય તે બીજા માણસોને કહેવાનો અધિકાર સરવે અમલદારને છે અને આ કામ સારૂ અથવા સરવેના કામ સંબંધી તેવાજ બીજા કામ સારૂ મંજૂર રાખવાની જરૂર પડે ત્યારે તે મંજૂરો બાબત અર્થ થાય તેનો તથા સઘળા સાદુ અર્થનો આકાર સર્વે કરેલી જમીન ઉપર કરવો અને મેહેસુલના લેહેણ પ્રમાણે તે વસુલ કરવો.

૯૮. આ કલમમાં આગળ ડરાવ્યું છે તેટલે સુધી ખારેજ કરીને ખેતીનાજ કામ સારૂ ઉપયોગ કરેલી જમીનનું સરવે નંબર કરવું, તે નંબર સરવે કમીશનર સરકારની મંજૂરીથી દરેક જિલ્લામાં જુદી જુદી પ્રતની જમીન સારૂ ક્ષેત્રફળનું ઓછામાં ઓછું જે પ્રમાણ વખતે વખતે ડરાવશે તેના કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળનું કરવું નહીં, ક્ષેત્રફળના ઓછામાં ઓછા સદરહુ પ્રમાણે ડરાવ્યાં હોય તેઓના દાખલો દરેક તાલુકામાં મામલતદારની કચેરીમાં રાખવો જોઈએ. તથા તે સઘળે યોગ્ય વખતે લોકોને જોવા સારૂ મળવો જોઈએ.

ટીપ્પ:—ગુજરાતમાં જરાયત માટે એકર અને બગાયત અને ક્યારી માટે બા એકર સુધી ઓછામાં ઓછું ક્ષેત્રફળ સર્વે નંબરના પેટાભાગ કરવા માટે મંજૂર કર્યું છે.

ક્ષેત્રફળનાં ઓછામાં ઓછાં પ્રમાણ સદરહુ પ્રમાણે ડરાવ્યાં હોય તે પ્રમાણના કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળના જે સરવે નંબર અગાઉ કરવામાં આવ્યા હશે, અથવા સરવે કમીશનરે આ બાબત સામાન્ય રીતે અથવા કોઈ વિશેષ પ્રસંગે હુકમ આપ્યો હશે તે હુકમથી જે તેવા પ્રકારનાં કરવામાં આવશે તે સરવે નંબરોને આ ડરાવ લાગુ થનાર નથી અને કોઈ સરવે નંબર જમીનનાં દફતરોમાં જુદોજ દાખલ કર્યો હશે તેનું ગમે તેટલું ક્ષેત્રફળ હોય તો પણ તે હુકમથી કર્યું છે એમ સમજવું.

૯૯. મી કલમ ૨૬ થઇ છે.

૧૦૦. કોઈ સરવેનો ચાર્જ જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારને એવો અધિકાર છે કે ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે આ બાબત કરેલી કાનુનને અનુસરીને તેણે ૯૫ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમના સ્થાનીક અમલમાંની જે જમીનને જમીન મેહેસુલની સઘળી માશી નહીં હોય તે સઘળી જમીન ઉપર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે જમીન મેહેસુલનો આકાર ડરાવવો અને સદરહુ પ્રકારના આકાર પ્રમાણે જે રકમો લેહેણી હોય તે સદરહુ પ્રકારની સઘળી જમીન ઉપર ૧૦૨ જ કલમના ડરાવને અનુસરીને વસુલ કરવી જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારનો આકાર ડરાવતી વખતે પર મી કલમના વિશેષ ડરાવમાં જે કરવાનું કહ્યું છે તે ઉપર લક્ષ આપવું જોઈએ.

પણ જે જમીનને જમીન મેહેસુલ આપવાની સઘળી માશી હશે તે જમીનનો અથવા જે જમીન ૯૫ મી કલમ પ્રમાણે સર્વે સેટલમેન્ટમાંથી ખસુસ કહાડી નાંખી હશે તે જમીનનો યોગ્ય કમાલ આકાર ડરાવવાની તથા તે નોંધી રાખવાની અથવા સદરહુ પ્રકારની જે જમીનની સર્વે કરી હશે તે સઘળી જમીનના સરવે નંબર કરવાની સદરહુ સરવે અમલદારને આ કલમના કોઈ પણ ડરાવ ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહીં,

૧૦૧ પાછલી કલમ પ્રમાણે આકાર કરવાના અધિકારમાં ખેતીવાડીના કામ સારૂજ ઉપયોગ કરેલી જમીન હોય ત્યારે પ્રત્યક્ષ તે જમીન ઉપર આકાર કરવાના અધિકારનો અથવા ઇરીગેશનના જે સાધનો બાબત ૫૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા મુંબઈના સન ૧૮૭૯ ના ઇરીગેશન આક્ટ પ્રમાણે પીઆવો લેવામાં આવતો ન હોય, તે સાધન ઉપર પીઆવાના અથવા આ બાબના રૂપે આકાર કરવાના અથવા જે બીજી કોઈ રીતે સરકાર મંજૂર કરે તે બીજી રીતે આકાર કરવાના અધિકારનો સમાસ થાય છે.

૧૦૨. સર્વેનો ચાર્જ જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારે ડરાવેલો આકાર સરકારની મંજૂરી વગર વસુલ કરવો નહીં સદરહુ પ્રકારના આકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તે ફેરફાર કરીને ખેતીવાડીના કામ સારૂજ ઉપયોગ કરેલી જમીન હોય ત્યારે ધણામાં ધણા ત્રીસ વરસની મુદત સુધી તથા બીજી સઘળી જમીન બાબત ધણામાં ધણા નવાજી વરસની મુદત સુધી કાયમ રાખ્યા છે એવું જાહેર રીતે ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇનકાઉન્સીલને છે.

૧૦૩. જ્યારે ૧૦૦ મી અને ૧૦૧ મી કલમો મુજબ ડરાવેલો ધારો લેવાનું ૧૦૨ જ કલમની રૂપે મંજૂર કર્યું હોય અને તે બાબતની નોટીસ આ અર્થે ગવર્નર ઇનકાઉન્સીલે કરેલી કાનુનો મુજબ આપી

હોય ત્યારે જે જમીનના સંબંધમાં ધારા મંજૂર કર્યો હોય તે જમીનના સંબંધમાં સેટલમેન્ટ દાખલ કર્યું છે એમ ગણવું.

૧૦૪. અસલ અથવા ફરી આકારેલું સરવે સેટલમેન્ટ જે સાલમાં ઉપરની છેલી કલમ પ્રમાણે ચાલુ કરવામાં આવશે તે સાલમાં જે જમીનનો નવો ફરેલો આકાર અગાઉના કરતાં વધારે હશે તે સઘળી જમીનના જુના તથા નવા આકારમાંના તફાવતની છુટ આપવી નોંધએ અને નવો ખેસાડેલો આકાર આગલી સાલથી માત્ર લેવો નોંધએ.

અસલ અથવા ફરી આકારેલું સરવે સેટલમેન્ટ જે સાલમાં ચાલુ કરવામાં આવશે તે સાલ પછીની સાલમાં જે કોઇ ખાતાદાર તેણે ધારણ કરેલા સરવે નંબર પૈકી કોઇ સરવે નંબરના અથવા તેના પેટા વિભાગના સદરહુ પ્રકારના નવા આકાર ઉપરથી ખેસાડેલા વધારાના દરથી નારાજ થાય તો તે સદરહુ પ્રકારના નંબર અથવા પેટા વિભાગ કલમ ૭૪ માં કહેલી રીતે માર્થ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે અથવા તે તારીખની અગાઉ છોડી દેતો, તેને સદરહુ પ્રમાણે ખેસાડેલા વધારાની છુટ મળવી નોંધએ,

૧૦૫. ૧૦૨ જી કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે આકાર ડરાવવો તે કેવળ સાધારણ જમીન મેહસુલને લાગે છે એમ સમજવું અને તે આકાર ઉપરથી એમ સમજવું કે નીશાળ તથા ગામના જીલ્લાના રસ્તા તથા પુલ તથા તળાવ તથા કુવા તથા મુસાફરો સાફ ધર્મશાળા તથા એવાંજ બીજાં કામ, એવાં સ્થાનિક સુધારાનાં કામ સાફ જે બાબ ખેસાડવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા પ્રમાણે હશે તે બાબ અથવા ૫૫ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે અથવા ઇરીગેશન આકટ પ્રમાણે પીઆવો ખેસાડવાનો અધિકાર છે તે પીઆવો લેવાને હરકત થશે.

૧૦૬. નવેશરથી રેવન્યુ સરવે કરવાનું અથવા તે સરવેને સહાયકારક કાંઇ કામ કરવાનું હરકાઈ વખતે ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે પણ ૧૦૨ જી કલમના ડરાવ પ્રમાણે જે મુદત અગાઉ ડરાવેલી હશે તે મુદત પુરી થાય ત્યાં સુધી વધારેલો આકારમાં અમલમાં આવનાર નથી. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે ત્યારે કોઇ પણ પ્રદેશની જમીનની એકંદર પ્રત બીજી વખતે કરવામાં આવી હોય, અથવા ત્યારે કોઇપણ પ્રદેશની પ્રથમ કરેલી પ્રત આખરની સમજવી એવું સરકારે મંજૂર કર્યું હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રદેશને આકાર ફરી તપાસીને ડરાવવા સાફ તેવી પ્રત ફરીથી કરવામાં આવશે નહીં.

૧૦૭. જમીન મેહસુલનો આકાર ફરી તપાસીને ડરાવતી વખતે જમીનની કીમત, તથા જે જમીન ખેતીના કામમાં લગાડી હોય તો ખેતીથી થનારો નફો ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે આ આકટ પ્રમાણે, અથવા સન ૧૮૬૫ ના મુંબઇના ૧ લા આકટ પ્રમાણે અગાઉ કરેલું કોઇ સરવે સેટલમેન્ટ ચાલુ હશે તે મુદતમાં કોઈ પણ જમીનમાં તે જમીનના ખાતાદારે પોતાના ખર્ચથી કોઇ સુધારો કર્યો હોય તો તે સુધારાના સમયથી સદરહુ જમીનની કીમતમાં, અથવા સદ્દુ જમીનના ખેતીથી થનારા ફાયદામાં કોઇ વધારો થયો હશે તો તે વધારો, સદરહુ જમીનનો આકાર ફરી તપાસીને ડરાવતી વખતે ગણવામાં આવશે નહીં.

૧૦૮. જમીન મેહસુલનો આકાર કરવાને અથવા તપાસીને ફરી આકાર કરવાને પ્રસંગે દરએક સરવે નંબરનું ક્લેરફણ તથા આકાર તથા ડરાવવામાં આવે એવી બીજી કોઇ વિગતો એ જેમાં ખતાવેલા હોય એવું એક પત્રક તથા બીજા કોઈ પત્ર સરકાર વખતે વખતે હુકમ કરે તે હુકમ પ્રમાણે તપાસ કરવા એ સરવે અમલદારનું કામ છે તે પત્રકને “ સેટલમેન્ટ પત્રક ” કહેવું.

૧૦૯ અને ૧૧૦ કલમો ૨૬ કરી છે.

૧૧૧. કોઇ દુમાલા ગામ અથવા ઇરટેટ સરકારી અમલદારના વહીવટમાં થોડી મુદત સુધી આવે ત્યારે તેમાંની જમીન સરવે સેટલમેન્ટ ઉપરથી ડરાવેલા દરે અથવા બીજા દર તેને વ્યાજબી લાગે તે બીજા દર ડરાવીને તે બીજા દરે ખેડવા સાફ આપવાનો ભોગવટામાં ન હોય તેવી જમીન પર આપવાનો અને દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનનો વહીવટ કરવા બાબતની કાનુન જેટલી લાગુ થાય તેટલી તે લાગુ કરીને તથા સદરહુ ગામ અથવા ઇરટેટ સરકારી અમલદારના વહીવટમાં હોય ત્યાં સુધી તેના મેહસુલનો બીજી રીતે વહીવટ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના ગામના અથવા ઇરટેટના વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ જમીન સંબંધી કોઇ લખેલી કચુલત કરી આપી હશે તે કચુલત ઉપરથી તે જમીન ઉપરના

સરકારના કાયદાસર હકને નુકશાન થતું નહીં હોય તેટલે અંશે તે કચ્છલાયત આ કલમ પ્રમાણે ચલાવેલાં કાંઈ કામથી નીરબાધીત રહેશે.

૧૧૨. ગરનર ઇનકાઉન્સીલના હુકમ ઉપરથી કરેલાં તથા બહાલ કરેલાં તથા મંજૂર કરેલાં જમીન મહેસુલનાં સરવે સેટલમેન્ટો જે હાલ ચાલુ હશે તે અમલમાં રહેશે તથા અમલમાં છે એવું આ કલમ ઉપરથી ખુલ્લું કહેવામાં આવે છે પણ તેઓને આ આકટના ડરાવ લાયક થશે.

૧૧૩. સરકારને મહેસુલ આપતી હોય તેવી ઇસ્ટેટની વહેંચણી કરવામાં થયેલો ખર્ચ, જે ભાગીદારોની માગણી ઉપરથી વહેંચણી કરી હોય તેમની પાસેથી મહેસુલના માગણા તરીકે વસુલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૧૪. જે ખેતી ઇસ્ટેટમાં રેવન્યુ સર્વે ચાલુ કરી હશે તે ખેતી ઇસ્ટેટના (અથવા કોઈ તાલુકદારી ઇસ્ટેટના) એક અથવા વધારે સહભાગીઆ સદરહુ ઇસ્ટેટની વહેંચણુ કરવાને કચ્છ લેય તો તે સહભાગીઆના પરસ્પર હક પ્રમાણે સદરહુ ઇસ્ટેટના ભાગ કરવાનો તથા તે સહભાગીઆને સદરહુ પ્રકારના ભાગ આપવાનું ડરાવવાનો અધીકાર કલેક્ટરને અથવા આ આજ્ઞત તેણે યોગ્ય રીતે અધીકાર આપેલા ખીજ કોઈ અમલદારને છે.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે હેડળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત હોવા વગર સદરહુ પ્રકારની વહેંચણુ કરવી નહીં એટલે (અ) ઇસ્ટેટમાં ખેત ખેતાનો હક કેટલે સુધી છે એ ખાજ્ઞત સઘળા સહભાગીઆ કચ્છલત થએલા હોવા વગર અને; (બ) સદરહુ પ્રકારની વહેંચણુ થવા ખાજ્ઞત કચ્છલ હોય એવા ભાગીઆના ભાગનો અથવા કચ્છલ હોય એવા ભાગીઆઓના ભાગોનો આકાર આખા ઇસ્ટેટના આકારના નીમે કરતાં વધારે હોવા વગર. સદરહુ પ્રકારને પ્રસંગે વહેંચણુ કરવાનો ખૂંચ વહેંચણુ કરેલા ઇસ્ટેટના સઘળા સહભાગીઆઓની પાસેથી મહેસુલના માગણા પ્રમાણે વસુલ કરવો નેઈએ.

૧૧૫. મી કલમ ૨૬ થઈ છે.

૧૧૬. જ્યારે વાવેતર કરવા લાયક જમીનનો કોઈ ભાગ ૬૫ મી કે ૬૭ મી કલમના ડરાવોની રૂએ ખેતી સિવાયના ખીજ કામો માટે વાપરવાની પરવાનગી આપી હોય અને જમીનનો કોઈ ભાગ ૩૮ મી કલમની રૂએ મુદત જુદો કાઢી મુક્યો હોય અથવા ૪૮ મી કલમ પ્રમાણે ધારામાં ફેરફાર કર્યો હોય કે તે લીધો હોય ત્યારે તેનો કલેક્ટરની મંજૂરી લઈને જુદો નંબર પાડવાનો અધિકાર છે.

૧૧૭. ૧૧૬ મી કલમના કોઈ ડરાવ ઉપરથી સને ૧૮૬૨ ના મુબાઈના ૫ મા આકટના ડરાવોને આધ આપતો નથી.

૧૧૭. અ (૧) સર્વે નંબરના જમીન ઉપરના જે હક મેળવવામાં આવે તે ધ્યાનમાં લઈને અથવા ખીજ કારણ સર જરૂર પડે તેટલા પેટા વિભાગ કરવાનો કોઈ પણ વખતે અધિકાર છે.

(૨) સર્વે નંબરના પેટા વિભાગ કરવાનું તથા તેનો ધારો ડરાવવાનું કામ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જે કાનુનો કરે તે મુજબ કરવું. પણ ડરાવ્યું છે કે કોઈ પણ સર્વે નંબર કે પેટા વિભાગના ધારાની કુલ રકમ ૧૦૨ ૭ કલમની રૂએ જે મુદત માટે ધારો ડરાવ્યો હોય તે મુદત દરમ્યાન ૪૮ મી કલમ મુજબ ધારો ફેરફારને પાત્ર હોય તે સીવાય વધારવી નહિ.

(૩) આવા પેટા વિભાગનું ક્ષેત્રફળ તથા ધારો જમીનના ફક્તરોમાં દાખલ કરવાં.

૧૧૭ બ. જે સર્વે નંબરના કોઈ પેટા વિભાગનું ૭૪ મી કલમ મુજબ રાજનામું આપ્યું હોય કે, જમીન મહેસુલ આપવાની કસુર કરવાથી સરકાર દાખલ થયો હોય તો તે સર્વે નંબરને કલેક્ટરે ખીજ પેટા વિભાગના ખાતેદારોને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી કીમતે આપવાની માગણી કરવી. જે તે સઘળા ના પાડે તો પછી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો નિકાલ કરવો.

પણ ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પેટા વિભાગનો ભોગવટો કરવામાં આવે ત્યાં સુધી અથવા આખા સર્વે નંબરનું રાજનામું આપે ત્યાં સુધી અથવા એમાંથી એક ખાજ્ઞત પહેલી અને ત્યાં સુધી તે પેટા વિભાગનો ધારો તે સર્વે નંબરના ખીજ પેટા વિભાગોના ખાતેદાર પાસેથી, તેમના પોતાના પેટા વિભાગો માટે જે ધારો લેણુ થતો હોય તેની રકમના પ્રમાણમાં લેવો.

જે એવા પેટા વિભાગનો કોઈ પેટા વિભાગ કબજગીરો આપ્યો હોય તો 'ગીરો આપનારાને ૩ ૭ કલમમાં ગમે તે ડરાવ હોય તોપણ આ કલમના કારણ સાફ તેને ખાતેદાર ગણવા.

આખ હ મો.

હદ ઠરાવવી તથા હદ નિશાન બાંધવા તથા ઠીકઠીક રાખવાં.

૧૧૮. ખીટીશ સરકારના મુલકમાંના ગામની હદ સરવે અમલદારોએ અથવા આ કારણુ સાડ સરકાર જે બીજા અમલદારને નીમશે તે બીજા અમલદારોએ ઠરાવવી જોઈએ તથા તે સંબંધી સઘળી તકરારનો નીકાલ કરવો જોઈએ તથા સદરહુ અમલદારોએ હેઠળ લખેલી કાનુનો પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ.

કાનુન ૧—લગતાં હોય એવાં કોઇ પણ બે અથવા વધારે ગામના પટેલ તથા બીજા અમલદાર અને દુમાલા ગામ હોય ત્યારે તેનો ધારણુ કરનાર અથવા યોગ્ય રીતે અધીકાર આપેલો તેનો મુખત્યાર તેઓના ગામની પરસ્પર સામાઈક હદ ફલાણી લીટી પ્રમાણે છે એમ આપ ખુશીથી કમુલ કરે ત્યારે હદ ઠરાવનારા અમલદારે સદરહુ પક્ષકારની પાસેથી તે પ્રમાણે કમુલાયત લખાવી લેવી અને પછી કમુલ કરેલી રીત પ્રમાણે હદ ઠરાવવી અને આ પ્રમાણે કોઇ ગામની હદ ફરી એટલે તે આખરની ફરી એમ સમજવું પણ તે કમુલાયત કપટથી અથવા ધમકી આપીને અથવા કાયદા વીરૂદ્ધ બીજા કોઈ ઇલાજ કરીને લીધી એવું સદરહુ અમલદારને દેખાઈ આવે તોજ માત્ર તે આખરની ફરી એમ સમજવું નહીં.

કાનુન ૨—પટેલ તથા ગામના બીજા અમલદાર અને દુમાલા ગામ હોય તો તે ગામનો ધારણુ કરનાર અથવા યોગ્ય રીતે અધીકાર આપેલો તેનો મુખત્યાર ઉપરની કાનુનમાં કહેલી રીતે પાત પોતાના ગામની હદ ઠરાવવાને રાજી ન થાય અથવા કમુલાયત લીધી તે કપટથી અથવા ધમકી આપીને અથવા કાયદા વીરૂદ્ધ બીજા કોઈ ઇલાજ કરીને લીધી એવું સદરહુ અમલદારને દેખાઈ આવે તો, અથવા કોઈ તકરાર ચાલુ હોય તો તકરારી જમીનની સદરહુ અમલદારે સરવે કરીને તેના નકશો કરવો અને તે નકશામાં તકરાર કરનાર પક્ષકાર જે જમીન આખત ઘરો કરતા હોય તે જમીન તથા તે સંબંધી સઘળી વીગત બતાવવી અને સદરહુ પક્ષકારના ઘવાની રીત પ્રમાણે ચોક્કસી કરવી અને પછી તે મુકદ્દમાનો ચુકાદો કરવો. સંબંધવાળા ગામે પછકી એક ગામ દુમાલા હોય તો સરવે અમલદાર સરવે સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ ન હોય તો તેણે કરેલો ચુકાદો સરવે સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ મંજૂર કરવો જોઈએ અને ચુકાદો બીજા કોઈ અમલદારે કર્યો હોય તો તે કારણુ સાડ સરકાર જે બીજા અમલદારને નીમે તે બીજા અમલદારે મંજૂર કરવો જોઈએ.

૧૧૯. સરવેની વખતે ખેતરની અથવા ધારણુ કરેલી જમીનની હદ આખત તકરાર ન હોય તથા તે બરોબર છે એવું ગામના અમલદાર તે વખતે હાજર હોય તે કહે તો ધારણુ કરનારાએ અથવા બોગવટો કરનારા માણસે બતાવ્યા પ્રમાણે હદ ઠરાવવી અને તકરાર હોય તો અથવા સદરહુ ધારણુ કરનારા અથવા બોગવટો કરનારા માણસ હાજર ન હોય તો સરવે અમલદારે જમીનનાં દફતરો પ્રમાણે અને ગામના અમલદારના તથા લગતી જમીનના ધારણુ કરનારાના કહેવાથી બોગવટો સાબિત થાય તે પ્રમાણે અથવા સરવે અમલદાર જે બીજા પુરાવો અથવા માહિતી મેળવી શકે તે પુરાવા ઉપરથી અથવા માહિતી ઉપરથી તે હદ ઠરાવવી.

જે ખેતરની અથવા ધારણુ કરેલી જમીનની સરવે થઇ નહીં હોય તે ખેતરની અથવા જમીનની હદ આખત તકરાર ઉત્પન્ન થાય તો સરવે પુરી થયા પછી હરકોઈ વખતે કોઇ સરવે નાંખતી કે તેના પેટવિજાગની હદ આખત તકરાર ઉત્પન્ન થાય તો તેનો નિકાલ કલેક્ટરે કરવો જોઈએ; અને જમીનના દફતરોમાંથી અગાઉ ઠરાવેલી હદ આખત ખાત્રી થાય તેવો પુરાવો મળતો હોય તો કલેક્ટરે સરવેના દફતરો પ્રમાણે નીકાલ કરવો અને તેવો ખાત્રીના પુરાવો ન મળતો હોય તો જે બીજા પુરાવો તે મેળવી શકે તે પુરાવા પ્રમાણે નીકાલ કરવો.

૧૨૦. હવની તકરારમાં જે પક્ષકારોનો સંબંધ હોય તે પક્ષકાર તકરારનો નીકાલ પંચ કમીટીની મારફત કરવાને રાજી હોય અને તે પ્રમાણે લખેલી અરજી કરે તો અરજી ન કરી હોય ત્યારે હદ ઠરાવવી એ જે અમલદારનું કામ હોય તે અમલદારે નીરદોષ કરેલી મુદતમાં ઓછામાં ઓછા ત્રણ માણસોની કમીટી નીમી આપવાનું સદરહુ પક્ષકારોને કહેવું અને સદરહુ પ્રમાણે નીમેલી કમીટી અથવા તે કમીટીના આજ્ઞાથી પૈકી

નીમે કરતાં વધારે આશામી સદરહુ અમલદાર મુદત નીમે તે મુદતમાં ફેંસલો કરે અને તે ફેંસલો સદરહુ અમલદાર મંજુર કરે એટલે અથવા તે અમલદાર સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો સરવે અમલદાર હોય તો સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ મંજુર કરે એટલે, આખરનો થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે પંચનો નિવાડો અથવા પંચને સોંપેલાં કામ પૈકી કાંઈ કામ સીવીલ પ્રોસીજર કોડના બીજા પરિશિષ્ટના ૧૪ માં પેરેગ્રાફમાં કહેલા કાંઈ પણ કારણ સાફ તેજ પંચની પાસેથી ફરીથી વિચાર કરવા સાફ મોકલવાનો અધીકાર સદરહુ અમલદારને અથવા સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને છે.

સદરહુ રીતે નીમેલી કમીટી નીરદોષ કરેલી મુદતમાં તકરારનો નીકાલ કરવાને ચુકે અને મુદત વધારવાનું સદરહુ અમલદારને અથવા સદરહુ અમલદાર સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો સરવે અમલદાર હોય તો સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને યોગ્ય ન લાગે તો આ આકટમાં કહેલી બીજી રીતે તે તકરારનો નીકાલ કરવો એ સદરહુ અમલદારનું કામ છે.

૧૨૨. (૧) આ બાબ માહેલા પાછલા ઠરાવો પૈકી કોઈ પણ ઠરાવ પ્રમાણે હદનો ઠરાવ થાય તે હેઠળ લખેલી વાતને નિર્ણયકારક છે એમ સમજવું.

(અ) હદની લોટીની અથવા દર નીશાનની ખરી જગોનો અને

(બ) ફરેલી હદની ખેડ બાણ ઉપરની જમીન ધારણ કરનારના તેઓએ દરએક ધારણ કરેલી જમીનમાં નીવાડાની જમીન આવે છે કે નથી આવતી એવું ઠરાવ્યું હશે તે નીવેડાની જમીન સંબંધી હકના.

(૨) જ્યારે આવી રીતે હદ નક્કી કરવામાં આવે ત્યારે જે કોર્ટ પણ જમીન ધારણ કરનારના કબજામાં તેણે ધારણ કરેલી જમીનને જે જમીન લાગુ નથી એમ નિકાલ કરવામાં આવ્યો હોય તેવી કોઈ પણ જમીન ખોટી રીતે હશે ત્યારે તેને કોઈ પણ વખતે જમીનમાંથી સક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને કાઢી મૂકવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

હદ નીશાન.

૧૨૨. જે સરવે અમલદારને સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અથવા સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અધીકાર આપ્યો હશે તેને ગામ અથવા સરવે નંબર અથવા સર્વે નંબરના પેટાવિભાગ પછી તે સરવે નંબર ખેડેલાં હોય કે પડતર હોય તેઓના હદ નીશાન નીરદોષ કરવાનો અથવા બંધાવવાનો અથવા અંકાવવાનો અથવા ટકાવી રખાવવાનો અથવા તેમની મરામત કરાવવાનો અને તે બાબત ખરચ થાય તે ધારણ કરનાર ઉપર અથવા જે બીજા માણસોનો તેમાં હક સંબંધ હશે તે બીજા માણસો ઉપર નાખવાનો અધીકાર છે.

જમીન ધારણ કરનારાઓને તેઓનાં હદ નીશાન બાંધવાનું, આંકવાનું, ટકાવી રાખવાનું, અથવા તેઓની મરામત કરવાનું જાહેરનામું જે જમીનની સરવે ચાલતી હશે તે જમીન જે ગામની હશે તે ગામના ચોરામાં અથવા બીજા પ્રસિદ્ધ જગાએ લગાડવું; અને તે જાહેરનામામાં સરવે નંબર કે તેના પેટાવિભાગના ધારણ કરનારાએ પોતપોતાનાં સરવે નંબરનાં કે તેના પેટાવિભાગનાં હદ નીશાન નીરદોષ મુદતમાં બાંધવાં, આંકવાં, ટકાવી રાખવાં, અથવા તેઓની મરામત કરવી એવું તેઓને ફરમાવેલું જોઈએ, અને સદરહુ પ્રમાણે ફરમાવ્યા મુજબ તેઓ કરવાને ચુકે ત્યારે સરવે અમલદારે તે બાંધવા, આંકવાં અથવા તેઓની મરામત કરવી અને તેઓ બાબત થયેલો સબજો ખરચ આ કલમમાં પાછળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે નાંખવો.

સદરહુ રીત પ્રમાણે સામાન્ય જાહેરનામું લગાડ્યું એટલે જે જમીનને તે સરવે લાગુ હશે તે જમીનની હદ માહેલા કોઈ સરવે નંબરનાં કે તેના પેટાવિભાગમાં જે જે માણસનો કાંઈ હક સંબંધ હશે. તે તે દરએક માણસને અશોખર તથા પુરતી નોટીસ આપી એમ સમજવું.

હદ નીશાન, સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ આ બાબતમાં ૨૧૪ મી કલમની રૂયે કરવામાં આવેલી કાનુનોને પાત્ર રહીને જમીનનો તથા હવાના પ્રકાર પ્રમાણે ઠરાવે તેવા પ્રકારનાં હોવાં જોઈએ; અને તેવી રીતે બાંધવાં, આંકવાં, ટકાવી રાખવાં જોઈએ અથવા તેઓની મરામત કરવી જોઈએ અને તેટલાં મહોટાં તથા તેવા પદાર્થોનાં હોવાં જોઈએ,

૧૨૩. ધારણ કરેલી જમીનનાં હદ નીશાન યથાર્થીત રાખીને તેઓની સારી મરામત રાખવા બાબત અને તેઓમાં ફેરફાર થવાની અથવા જગા ઉપરથી તેઓને હલાવ્યાથી અથવા તેઓની મરામત ન રાખ્યાથી

તે આપત મુલકો અમલદારોએ વ્યાજની રીતે જે ખર્ચ કર્યો હશે તે સવળા આપત દર એક જમીન ધારણ કરનાર જવાબદાર છે, ગામના હદ નીશાનનો નાશ અથવા હુકમ વગર તેમાં ફેરફાર ન કરવા દેવો એ ગામના અમલદારો તથા નોકરોનું કામ છે.

૧૨૪ કોષ પશુ જીલ્લામાં સરવે સેટલમેન્ટ ચાલુ કરવામાં આવ્યું એટલે હદ નીશાનનો ચારજ કલેક્ટર પાસે જશે. અને તે આંધવા આપત, આંકવા આપત, ચધાર્થીત રાખવા આપત અને તેઓની મરામત કરવા આપત તજવીજ કરવી એ તેનું કામ છે અને કલમ ૧૨૨ મી ઉપરથી સરવે અમલદારને આપેલો અધિકાર આ કારણુ સાર કલેક્ટરને પ્રાપ્ત થશે.

૧૨૫. હદ નીશાન જાણી જોઈને કહાડી નાંખ્યાની અથવા જગા ઉપરથી હલાવ્યાની અથવા તેને નુકશાન કર્યાની કલેક્ટરની રૂબરૂ અથવા સરવે અમલદારની રૂબરૂ અથવા માલિકકરીની રૂબરૂ સંલેપ રીતે ચોકશી થઈને કોષ માણુસ ઉપર સાબિતી થશે તે માણુસ સદરહુ પ્રમાણે કહાડી નાંખેલા અથવા જગા ઉપરથી હલાવેલા અથવા નુકશાન કરેલા દરેક નીશાન આપત ધણામાં ધણા પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

આ કલમ પ્રમાણે કરેલો દરએક દંડનો અડધો ભાગ આપતની આપનાર હોય તો તેને આપવાનો ઠરાવ કરવાનો અધીકાર દંડ કરનાર અમલદારને છે અને રહેલા અરધા ભાગમાંથી તે નીશાન દુરસ્ત કરવાનો ખર્ચ લેવાનો અધીકાર છે.

આખ ૧૦ મો.

ગામનાં તથા કસબાનાં તથા શહેરનાં ગભાણુ માંહેની જમીન આપત-ગભાણુ કરવાં.

૧૨૬. જમીનના ધારણુ કરનારના હક વીજમાન હશે તે સવળા હક તરફ લક્ષ આપીને સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રમાણે ચાલીને કષ્ટ જમીન ગામના અથવા કસબાના અથવા શહેરના ગભાણુમાં છે એ ઠરાવવાનો અને તેઓની હદ ઠરાવવાનો તથા તે હદમાં વખતે વખતે ફેરફાર કરવાનો અધીકાર કલેક્ટરને અથવા સરવે અમલદારને છે.

જમીન મેહેસુલની માફી.

૧૨૭. સને ૧૮૫૨ નો ૧૧ મો આક્ટ તથા સને ૧૮૮૩ નો મુ'બદ્દો ૨ જે તથા સાતમો આક્ટ એ દરેક જે મુલકને લાગુ છે તે મુલકમાં તે આક્ટ જે કસબામાં અથવા શહેરમાં હક આપતની ચોકશી સને ૧૮૬૮ ના મુ'બાઇના ચોથા આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે થઈ છે, તે કસબાના અથવા શહેરના ગભાણુની હદમાં એવી જમીન હશે કે જેનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સાર ધણુ કરીને ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હશે તે સવળા જમીનને લાગુ છે, તથા હંમેશાં લાગુ હતા એમ સમજવું, પણ સદરહુ આક્ટોના ઠરાવ સદરહુ પ્રકારના કોષ કસબાનાં અથવા શહેરનાં ગભાણુની હદ માંહેની બીજી કોષ જમીનને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨૮. જે કસબામાં તથા શહેરમાં હક આપતની ચોકશી સને ૧૮૬૮ ના મુ'બદ્દો ૪ થા આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે થઈ છે તે કસબાનાં તથા શહેરનાં ગભાણુ માંહેની જે જમીનનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સાર ધણુ કરીને ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે જમીન સિવાય જે બીજી જમીનને જમીન મેહેસુલની દાલ માપી હશે તે હેડળ લખ્યા પ્રમાણે ચાત હશે તો ચલાવવામાં આવશે, એટલે:—

૧ લી—જો સદરહુ પ્રકારની જમીન. જે સર્વે આ કલમના કારણુ સાર સરકાર કબુલ કરે છે તેવી સર્વે કોષ કસબાની અથવા શહેરની અગાઉના વખતમાં થયેલી હશે, તે કસબામાં અથવા શહેરમાં હશે, અને તે જમીન તે સર્વેના નકશામાં અથવા બીજા કાગળ પત્રમાં જમીન મેહેસુલ આપવાની સવળા અથવા થોડી માપીથી ધારણુ કરેલી છે એવું દર્શાવેલું હશે તો.

૨ જી—જો સદરહુ પ્રકારની જમીન સદરહુ પ્રકારના કસબાને અથવા શહેરને મુ'બાઇનો સને ૧૮૬૫ નો ૧ લો આક્ટ અથવા સને ૧૮૬૮ નો ૪ થો આક્ટ લાગુ કર્યાનો અગાઉ જમીન મેહેસુલ આપવાની સવળા અથવા થોડી માપીથી પાંચ વરસથી ઓછી નહીં હોય એવી મુદત સુધીમાં ધારણુ કરેલી હશે તો.

૩. જી—સદરહુ પ્રકારની જમીન, મેહેસુલ આપવાની સવળા અથવા થોડી માપીથી જમીન ધારણુ કરવી એવી સનદ આપવાનો અથવા એવા દેણા આપત મંજુરીનો લેખ આપવાનો અધિકાર જે અમલદારને હોતો

એવું સરકાર કબુલ કરે છે તે અમલદારની સનંદ ઉપરથી અથવા મંજૂરીના લેખ ઉપરથી જમીન મહેસુલ આપવાની સઘળી અથવા થોડી માફીથી ધારણ કરેલી હશે તો, પછી ધારણ કરી તે ગમે તેટલા વરસ ધારણ કરેલી હોય તો પણ ચીંતા નહીં.

૧૨૯. ઉપરની છેલી કલમ પ્રમાણે માશીના દાવાનો કલેક્ટરે સંકેપ રીતે ચોકશી કરીને નીકાલ કરવો અને તેનો ડરાવ આપવો છે એમ સમજવું.

૧૩૦. જે કસ્યાને તથા શહેરને ૧૨૮ મી કલમ લાગુ છે તે કસ્યામાં તથા શહેરમાં જે જમીનનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સારૂ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે જમીન શીવાય બીજી જે જમીનનો ભોગવટો તે જમીન જે કસ્યામાં અથવા શહેરમાં હશે તે કસ્યાને અથવા શહેરને મુંયાઇનો સને ૧૮૬૫ નો ૧ લો અથવા ૧૮૬૮ નો ૪ થો આકટ લાગુ કર્યાની અગાઉ એ વરસના કરતાં ઓછી મુદત સુધી અધીકાર વગર કર્યો હશે તે બીજી જમીનના ધારણ કરનાર તે જમીન ઉપર જમીન મહેસુલ આકાવું હશે તે ઉપરાંત તે જમીનની કીમત પણ આપવાને પાત્ર થશે. સદરહુ કિંમત ૬૨ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે ડરાવવી નેંઇએ.

પરચુરણ.

૧૩૧. કોઇ ગામનાં અથવા કસ્યાનાં અથવા શહેરનાં ગભાણુમાંની જે જમીનનો ખેતીનાજ કામ સારૂ વાપું કરીને ઉપયોગ કરવામાં આવતો હશે તે જમીન શીવાય બીજી જમીનની ૯૫ મી કલમ પ્રમાણે સરવે અથવા ૧૦૬ ડી કલમ પ્રમાણે નવેસરથી સરવે કરવાનું ફરમાવવાનું ગવરનર ઇનકાઉન્સીલને દરકોઇ વખતે યોગ્ય લાગે તો તેવી સરવે કરવી તે તથા તે સંબંધી સઘળા કામનો અદાખત કરવો તે આ આકટના ૮ મા તથા ૯ મા આજના ડરાવ પ્રમાણે કરવો નેંઇએ પણ એવું ડરાવ્યું છે કે જે કસ્યામાં અથવા શહેરમાં એ હજાર લોકો કરતાં વધારે લોકોની વસ્તી હોય તે કસ્યાની અથવા શહેરની સદરહુ પ્રકારની કોઇ સરવેને સદરહુ આજની ૯૬ મી અથવા ૯૭ મી અથવા ૧૦૧ મી અથવા ૧૦૪ થી અથવા ૧૧૮ મી કલમના કોઇ પણ ડરાવ લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

૧૩૨. જે કસ્યામાં અથવા શહેરમાં એ હજાર લોકોના કરતાં વધારે લોકોની વસ્તી હોય તે કસ્યાના અથવા શહેરના ગભાણુની ઉપરની છેલી કલમના ડરાવ પ્રમાણે સરવે કરવામાં આવે ત્યારે ધરના ગભાણુનો દર એક ધારણ કરનાર સરવે આપત એક શી આપવાને પાત્ર થશે; તે શીનો આકાર આ આપત સરકાર વખતે વખતે જે કાનુન કરશે તે કાનુન પ્રમાણે કલેક્ટરે કરવો નેંઇએ; પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ શી કોઇ પણ પ્રસંગે દરેક ધરના ગભાણુ અથવા તેના બુદ્ધા ધારણ કરેલા કોઇ પણ ભાગ માટે દશ રૂપીઆ કરતાં વધારે હોવી નહીં નેંઇએ, સદરહુ સરવેની ફી તે કસ્યાના અથવા શહેરના ગભાણુની અથવા જાહેર ખર્ચમાં ખતાવેલા તે કસ્યાના અથવા શહેરના ભાગની, સરવે પુરી થયા પછી; કલેક્ટર આ આપત પ્રસીદ્ધ જાહેર ખર્ચ આપે તે જાહેર ખર્ચની તારીખથી છ મહીનાની અંદર આપવી નેંઇએ.

૧૩૩. સદરહુ પ્રકારના ધરના ગભાણુના દર એક ધારણ કરનારે સદરહુ સરવેની ફી આપ્યા પછી, તેને કલેક્ટરની પાસેથી હું પરીશીષ્ટના નમુના પ્રમાણે અથવા તેવાજ કોઇ નમુના પ્રમાણે એક અથવા વધારે સનંદો બીજી કોઇ પણ ખર્ચ પડ્યા વગર મળવાનો હક પ્રાપ્ત થશે; તેણે ધારણ કરેલી જમીનનો વિસ્તાર તથા સરત આ સનંદમાં નક્કાથી તથા વરણન લખીને દાખલ કરવી નેંઇએ,

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારનો ધારણ કરનાર સરવેની ફી આપતી વખતે, અથવા ઉપરની છેલી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરે પ્રસીદ્ધ જાહેર ખર્ચ આપી હોય તે જાહેર ખર્ચની તારીખથી છ મહીનાની અંદર સદરહુ પ્રકારની સનંદ અથવા સનંદો મળવા સારૂ અરજ ન કરે તો દર એક સનંદ બદલ ધણીમાં ધણી એક રૂપીઆ સુધી સુધી બીજી ફી આપવાનું તેને કહેવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે.

સદરહુ પ્રકારની સનંદ ઉપર ઈડીઆના સેક્ટરી ઓફ રેટ ઇનકાઉન્સીલ એઓની તરફથી સહી કરી આપવા આપત જે અમલદારને વખતે વખતે કાયદાસર રીતે અધીકાર આપ્યો હશે તે અમલદારે સદરહુ પ્રકારની દર એક સનંદ ઉપર ઈડીઆના સેક્ટરી ઓફ રેટ ઇનકાઉન્સીલની તરફથી સહી કરી આપવી નેંઇએ.

૧૩૪. કોઇ ગામનાં અથવા કસ્યાનાં અથવા શહેરનાં ગભાણુ માંહેની જે જમીનનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સારૂ વાપું કરી ઉપયોગ કરવામાં આવેલો છે તથા જે આપત સરકાર તથા ધારણ કરનાર એની

દરમ્યાન જે વખતે જે કાયદો ચાલુ હશે તે કાયદા પ્રમાણે સમરી સેટલમેન્ટ થયું હશે: તે જમીન બીજા કોઈ કામમાં વાપરશે તો તે જમીન તેજ પરદેશમાં તેવાજ કામમાં વાપરેલી હુમાલા નહીં હોય તેવી જમીન સારૂ જે દર દરોગ્યો હશે તે દરનો એક અષ્ટમાંશ પણ સદરહુ પ્રકારની સમરી સેટલમેન્ટની શરત પ્રમાણે જે સલામી લેવાની હશે તે સલામી શીવાય આપવાને પાત્ર થશે.

૧૩૫. કોઈ ગામના અથવા કસબાનાં અથવા શહેરનાં ગણાણ માંહેની કાંઈ જમીન ખાખત કલેક્ટરે ૩૭ મી અથવા ૧૨૯ મી કલમ પ્રમાણે કરેલો કાંઈ હુકમ રદ કરવા ખાખત દીવાની કોર્ટમાં કરેલી કાંઈ ફરી-આદ તે હુકમની તારીખથી એક વરસની અંદર કરી નહીં હોય, તો તે ફરીઆદ મુદત અહાર છે એવો જવાબ આપ્યો ન હોય તોપણ કહાડી નાંખવી જોઈએ.

આમ ૧૦ અ. હકના પત્રક ખાખત,

૧૩૫. અ. ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ગવર્નમેન્ટ ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખ-ત્યાર છે કે આ ખાખતો, અથવા કોઈ નિર્દોષ કરેલા સ્થાનિક પ્રદેશમાં અથવા કોઈપણ જમીનોના કે કોઈ પણ વર્ગના ગામો કે કોઈપણ વર્ગની જમીનના સંબંધમાં કે સામાન્ય રીતે અમલ થશે નહિ.

૧૩૫ બ (૧) દરેક ગામમાં હકનું પત્રક રાખવું અને તે પત્રકમાં નિચેની વિગતો હોવી જોઈએ.

(અ) તેમાં જે જમીન ધારણ કરનારા, ખાતેદારો, ધણીઓ, ગીરો રાખનારા હોય અથવા જમીન ગણાતના કે મહેસુલના અસાધનીઓ હોય (ખેડુતો સિવાયના) તે સધળા સખસોનાં નામ;

(બ) એવા સખસોનો પોતાનો કેવો તથા કેટલો હિત સંબંધ છે તે અને તે રી સરત તથા જવા-બદારીને પાત્ર છે તે: (ક) એવા કોઈપણ સખસોએ અથવા સખસોને આપવાનું ગણાત અથવા મહેસુલ;

(ડ) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ આ અર્થે કાનુનો કરીને ફરમાવે તેવી બીજી વિગત.

(૨) પણ દરોગ્યું છે કે, સદરહુ વિગતો કાયમના ખેડના સંબંધમાં, તેમ બીજા જે કોઈ વર્ગની ખેડને આ કલમના દરોગ લાગુ પડે છે એવું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તેવા કોઈ પણ વર્ગની ખેડના સંબંધમાં હકના પત્રકમાં દાખલ કરવી.

૧૩૫ ક (૧) જે કોઈ પણ સખસ વારસાની રૂપે, પરંપરાની રૂપે, વહેંચણુની રૂપે, ખરીદીની રૂપે, ગીરાની રૂપે, બક્ષીસની રૂપે, પટાની રૂપે, અથવા બીજી કોઈ રીતે જમીનના ધારણ કરનાર તરીકે, ખાતેદાર તરીકે, ધણી તરીકે, ગીરો રાખનાર તરીકે, જમીનદાર તરીકે, ખેડુત તરીકે, અથવા તેના ગણાત કે મહેસુલના અસાધની તરીકે કોઈ પણ હક સંપાદન કરે, તેણે એવો હક સંપાદન કયાનો રીપોર્ટ એવી રીતે સંપાદન કયાની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર તલાટીને મહોંટથી કે લખીને કરવો જોઈએ, અને તેને તલાટીએ તે ખાખત લેખીત પહોંચ આપવી જોઈએ.

પણ જે તે સગીર કે ન લાયક થયેલો હોય તો તેના વાલીએ કે તે મીલકત જેની પાસે હોય તેણે તલાટીને તેવો રીપોર્ટ કરવો જોઈએ.

પણ નોંધેલા દસ્તાવેજની રૂપે જે માણસ હક સંપાદન કરતો હોય તેણે એવો રીપોર્ટ કરવાની જરૂર નથી.

ખુલાસો—૧ ઉપર કહેલા હકમાં સાનગીરોનો સમાસ થાય છે પણ તેમાં ૧૮૮૨ ના મિલકત તખ-દીલ કરવાના એક્ટની ૧૦૦ ની કલમમાં ખતાવેલા પ્રકારના ઇજિમેન્ટનો અથવા ગીરો થતો ન હોય તેવા કોઈ ખાખતોનો સમાસ થતો નથી.

ખુલાસો—૨ જે સખસ ગીરો છોડાવે અથવા તેના લાભમાં પટો પુરો થતો હોય તે સખસ હક સંપાદન કરે છે એમ સમજવું.

૧૩૫. (ડ) (૧) તલાટીએ ફેરફારના રજીસ્ટરમાં આ પ્રમાણે કરવામાં આવેલો રીપોર્ટ દાખલ કરવો. તેમ કોઈ હક સંપાદન કરવામાં આવ્યો છે એમ માનવાનું તેને કારણે હોય પણ તેને આ કલમ પ્રમાણે રીપોર્ટ મળ્યો ન હોય તો તે હક સંપાદન થવાના સંબંધમાં પણ તેણે નોંધ કરવી.

(૨) જ્યારે તલાટી ફેરફારના રજીસ્ટરમાં નોંધ કરે ત્યારે તેણે તેજ વખતે તે નોંધની પુરેપુરી નકલ

ચોરામાં નજરે પડે તેવી જગ્યાએ ચોટાડવી, અને તેમાં જેનો હિત સંબંધ જણાય તેને લેખી ખખર આપવી.

(૩) જ્યારે આવી નોંધના સંબંધમાં તલાટીને કોઇ મ્હેતિથી કે લેખીતવાર વાંધો ખતાવે ત્યારે તેણે તેની વિગત તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધવી.

(૪) તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધેલા વાંધાનો નિકાલ કરનારા હુકમો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ધડેલા કાનુ-નોની રૂયે ફરમાવવામાં આવે તેવા અમલદારોએ કરવા અને તે ફેરફારના રજીસ્ટરમાં નોંધવા.

(૫) ફેરફારના રજીસ્ટરમાંથી હકના પત્રકમાં કરવાની નોંધ આ અર્થે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ તરફથી જે કાનુનો ધડવામાં આવે તેને પાત્ર કરવી. પણ ફેરફારના રજીસ્ટરની અંદરની નોંધ આખત રીતસર દાખલો આપવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તે નોંધ હકના પત્રકમાં દાખલ કરવી નહીં.

(૬) ફેરફારના રજીસ્ટરની નોંધ તપાસી જો તે ખરી માલુમ પડે તો, અથવા સુધારો કરવામાં આવે ત્યાર પછી તે આખત મામલતદારના અવલ કારકુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય તેવા મુલકી અમલદારે દાખલો આપવો.

(૭) આ કલમના ડરાવો કાયમની ખેડના સંબંધમાં અને કા. ૧૩૫ ખ ની પેટા કલમ (૨) મુજબના જાહેર નામાની અંદર લખેલી કોઇ પણ ખેડના સંબંધમાં પણ લાગુ પડશે. પણ આ કલમના ડરાવો બીજી ખેડના સંબંધમાં લાગુ પડશે નહીં; અને તે ખેડ ખેડના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી.

૧૩૫. ઇ. જે જે કોઈ પણ સખસના હક હિત સંબંધ કે જવાબદારી આ આખ મુજબ કોઇપણ પત્રક અથવા રજીસ્ટરમાં નોંધવાં પડે છે અથવા નોંધેલાં હોય છે તે સખસ, આ પત્રક લખવા કે તપાસી જોવામાં રોકાયેલા કોઇપણ મુલકી અમલદાર કે તલાટીના હુકમ ઉપરથી એવા હુકમની તારીખથી ૧ મહીનાની અંદર તે પત્રક કે રજીસ્ટર ઉપખતી કલાડવા સાફ, કે તપાસી જોવાસાફ જરૂરની હોય એવી જે ખખર અથવા દસ્તાવેજ તેની જાણમાં અથવા કમળમાં કે અખત્યારમાં હોય તેવી સધળી ખખર અથવા દસ્તાવેજ તેની તપાસ માટે પુરાં પાડવાને અથવા હાજર કરવાને બંધાયેલો છે.

(૨) આવી ખખર કે દસ્તાવેજ રજુ કરનારને તે આખતની લેખી પહોંચ આપવી જોઇએ અને દસ્તાવેજ ઉપર તે હાજર કર્યાની વાત તથા તારીખ લખીને તે નીચે તે મંગાવનાર મુલકી અમલદારે સહી કરવી જોઇએ.

૧૩૫ ફ. જે કોઇ સખસ કા. ૧૩૫ (ક) માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે રીપોર્ટ કરવામાં અથવા કા. ૧૩૫ ઇ માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ખખર આપવામાં અગર દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં ગફલત કરશે તે સખસની પાસેથી કલેક્ટરની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે વધુમાં વધુ રૂપ રૂપીયા સુધીની ફી લેવામાં આવશે અને તે રકમ જમીન મહેસુલની ચડેલી ખાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે.

૧૩૫ ગ. આ અર્થે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે ધડેલી કાનુનોને પાત્ર (અ) આ આખ મુજબના કોઇપણ પત્રક અથવા રજીસ્ટર અથવા તેના સંબંધમાં જોઇતા નકશા અથવા પ્લાન તૈયાર કરવાના કે સુધારવાના કારણ સાફ કોઇપણ મુલકી અમલદાર અથવા તલાટી ૯૬ મી અને ૯૭ મી કલમો મુજબના સર્વે અમલદારના, ૯૭ મી કલમની રૂયે કામે લગાડેલા મજુરોના ખર્ચ આકારવાના અધિકાર શિવાયના કોઇપણ અધિકાર ચલાવવાને મુખતિયાર છે. અને (બ) અમિસ્ટેટ કે ડેપુટી કલેક્ટર અથવા સર્વે અમલદારથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવો કોઇ પણ મુલકી અમલદાર આવા નકશા અથવા પ્લાન તૈયાર કરવાનો અથવા સુધારવાનો ખર્ચ તથા આવા નકશા તથા પ્લાનો જે જમીનને લગતા હોય તે ઉપરની હેખરેખના ખર્ચ તથા કારકુનના કામના ખર્ચ સુદ્ધાંતનો સધળો સાદિલવાર ખર્ચ આકારવાને મુખતિયાર છે. અને તેવો ખર્ચ મહેસુલના માગણી તરીકે વસુલ કરવો.

૧૩૫ હ. (૧) જે કોઇ પણ પ્રદેશને આ આખ લાગુ પડે છે તે પ્રદેશમાં આવેલી જમીનને લગતી આમાં હવે પછી બાખ્યા કર્યા પ્રમાણેની દરેક ફરિયાદ અથવા અરજીની વાદી અથવા અરજદાર તે ફરિયાદ અથવા અરજીને એવી જમીનને લગતી હકના પત્રકમાંની ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની, અથવા ખેડના રજીસ્ટરમાંની કોઇ પણ નોંધની દાખલાવાળી નકલ જોડવી જોઇએ.

(૨) જો વાદી કે અરજદાર કોઇ પણ કારણસર તેમ કરવાને ચુકે તો કોર્ટ ડરાવે તે મુદતની અંદર તેવી

નકલ રજુ કરવી; અને એવી દાખલાવાળી નકલ એવી રીતે જોડવામાં કે રજુ કરવામાં નહીં આવે તો, ફરીઆદ અરજ અથવા અરજ કાઢી નાંખવી, પણ તે કાઢી નાંખ્યાથી તેવી દાખલાવાળી નકલ સાથે નવી અરજ કરવાને બાધ આવશે નહિં.

(૩) આવી કોઇ નોંધની નકલ દાખલ કરવામાં આવી હોય તેવા કોઇ મુકદ્દમાનો નિકાલ થઇ ગયા પછી કોર્ટ એવી નોંધમાં માલમ પડતી કોઈ પણ ચુક તથા હુકમનામાં અથવા હુકમના કારણસર તેમાં જે કોઈ ફેરફાર કરવાની જરૂર હોય તે કલેક્ટરને લખી જણાવવાં અને એવા લખાણની નકલ પત્રક સાથે સામેલ કરવી. એવી બાબતમાં કલેક્ટર, હકના પત્રકમાં, કે ફેરફારના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાની જરૂર હોય એવા કોઇ પણ હકના સંબંધમાં જેટલે સુધી ચુકાદો કર્યો હોય તેટલે સુધી એવા હુકમનામાંના અથવા ચુકાદાની રૂએ તે નોંધ સુધરાવવી. આ ઠરાવ અપીલ કોર્ટને પણ લાગુ પડશે.

(૮) આ કલમમાં—

અ ફરીઆદ—આ શબ્દનો અર્થ જે ફરીઆદને સન ૧૯૦૮ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના અથવા સને ૧૯૦૬ ના મામલતદારની કોર્ટના આકેટના ઠરાવ લાગુ પડતા હોય તે ફરીઆદ એવો થાય છે.

(૧) અરજ એ શબ્દનો અર્થ, (૧) ફરીઆદમાં હુકમનામાંની અથવા હુકમની બબલણી માટેની અરજ;

(૨) સને ૧૯૦૮ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ કોર્ટના અભિપ્રાય માટે મુકદ્દમો નિવેદન કરવાનું કરારનામું દાખલ કરવા માટેની અરજ;

(૩) સદરહુ કાયદાના પરિશિષ્ટ ના ૧૭ મા પેરાની રૂએ વાદી ઉપર સોંપવાનું કરારનામું દાખલ કરવાની અરજ.

(૪) સદરહુ પરિશિષ્ટના ૨૦ મા પેરાગ્રાફની રૂએ નિવાડો દાખલ કરવા માટેની અરજ.

(૫) સને ૧૮૭૯ ના ખેડૂતના એક્ટ પ્રમાણે કોન્સીલેટરને કરવાની અરજ.

(૬) જે બાબતની અરજને આ કલમ લાગુ પાડવાનું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તેવી અરજ

(૭) જે હુકમનામાં કે બીજી બાબતના સંબંધમાં અરજ કરી હોય તે જમીનને લગતો હોય તો તે અરજ જમીનને લગતી છે એમ ગણવું.

(૮) જે ફરીઆદ, હુકમનામું અથવા બીજી બાબત જમીનને લગતી હોય તેમાં આ સંજ્ઞાના સામાન્ય પણાને કોઈ પણ બાધ ન આવે તેવી રીતે જમીનના ગણાત અથવા ખેડ હકને લગતી ફરીઆદ, હુકમનામાં અથવા બીજી બાબતનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

૧૩૫ (આખી) જે મદદ માટે દાવો કરનાર કોઇ પણ વરીટ ધારણ કરનારા દાવાને હકના પત્રકમાં, ફેરફારના રજીસ્ટરમાં અથવા ખેડના રજીસ્ટરમાં યોગ્ય રીતે કરેલી નોંધ અથવા નોંધા જોડેલી ન હોય તો તેને ૮૧ મા કલમમાં ગમે તે ઠરાવું હોય તોપણ તે કલમની રૂએ મદદ આપવાની કલેક્ટર ના પાડવી.

૧૩૫ (જે.) હકના પત્રકમાંની નોંધ તથા ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની દાખલાવાળી નોંધ, તે ખરી નથી એવું સાબીત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, તેને બદલે નવી નોંધ કાયદાસર રીતે દાખલ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ખરી છે એવું અનુમાન કરવું.

૧૩૫ (કે.) હકના પત્રકમાંની, ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની તથા ખેડના રજીસ્ટરમાંની નોંધની દાખલાવાળી નકલો માટેની અરજ તલાલીને, મહાલકારીને અથવા મામલતદારને કરવાનો અધિકાર છે, અને તેવી નકલો આપવાનો તેમને અધિકાર છે.

૧૩૫ (એલ.) (૧) આ બાબતની રૂએ રાખવામાં આવતા કોઇ પણ પત્રકમાં અથવા રજીસ્ટરમાં નોંધ ઠરાવવાના અથવા એવી કોઈ પણ નોંધ કઢાડી નાંખાવવાના, અથવા સુધરાવવાના હક સંબંધમાં સેક્ટરી ઓફ રેટ ઉપર અથવા સરકાર ઉપર કે સરકારના કોઈ પણ અમલદાર ઉપર ફરીઆદ ચાલશે નહિ. તેમ ૧૩ મા બાબતના ઠરાવો આ બાબત મુજબના કોઇ પણ ચુકાદા અથવા હુકમને લાગુ પડશે નહિ.

(૨) હકના પત્રક તથા ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની નોંધના ખરાપણા બાબત, તપાસ કરવાનું કામ અને તેની વિમતો તપાસી જોવાનું કામ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ વખતે વખતે આ અર્થે કાનુનો કરીને ઠરાવે તેવા મુલકી અમલદારો તે ઠરાવે તેવી રીતે અને તેટલા દરજ્જે અથવા તે ઠરાવે તેવી અપીલને પાત્ર કરવું.

આખ ૧૧ મો.

જમીન મહેસુલ તથા મહેસુલનાં બીજાં લેણાં વસુલ કરવા આખત જમીન મહેસુલ આખતની જવાબદારી.

૧૩૬. (૧) દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીનની આખતમાં ખાતેદાર, દુમાલા જમીનની આખતમાં વરીષ્ટ ધારણ કરનાર, જમીનના સંબંધમાં લેણું હોય તે સઘળા જમીન મહેસુલની બાકી સુદ્ધાં સરકારમાં ભરવાને પ્રથમ જવાબદાર છે. જે સહ ખાતેદારો કે ધારણ કરનારાઓ આ કલમની રૂપે પ્રથમ જવાબદાર હોય તેઓ એકઠા અથવા છુટા છુટા જવાબદાર ગણાશે.

(૨) જે કોઇ સખસ આ કલમની રૂપે પ્રથમ જવાબદાર હોમ તે કસુર કરે તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની ચઢેલી બાકી સુદ્ધાંનું જમીન મહેસુલ જે કોઇ સખસના કબજામાં જમીન હોય તેની પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. પણ એવું દરાવ્યું છે કે, આવો સખસ ખેડૂત હોય તો તેની પાસેથી વસુલ કરવાની રકમ જે વર્ષે સદરહુ માગણું વસુલ કર્યું હોય તે વરસના માગણા કરતાં વધારે હોવી નોંધએ નહિ.

વળી દરાવ્યું છે કે જ્યારે જમીન મહેસુલ માટે પ્રથમ જવાબદાર ન હોય એવા કોઇ સખસ પાસેથી આ કલમની રૂપે વસુલ કરવામાં આવે ત્યારે જે સખસ પ્રથમ જવાબદાર હોય તેને તેણે યોગ્ય રીતે જે કાંઈ રકમ આપી હોય તે રકમ તેને મજરે આપવામાં આવશે, અને તેની પાસેથી વસુલ કરેલી રકમ જે સખસ પ્રથમ જવાબદાર હોય તેની સાથેના તેના હિસાબમાં મજરે મળવાનો તેને હક થશે.

જમીન મહેસુલ આખત સરકારનાં માગણાંની અપ્રદેયતા.

૧૩૭. જે પૈસા વસુલ કરવાનો અધીકાર આ આખના દરાવ પ્રમાણે છે તે પૈસા આખતનું લેહેણું; કોઇ જમીન ઉપર અથવા તેના ધારણ કરનાર ઉપર ગીરવી ઉપરથી અથવા ફેંસલા ઉપરથી અથવા હુકમનામા ઉપરથી અથવા હુકમનામું અળવવાના હુકમ ઉપરથી અથવા જમી ઉપરથી અથવા બીજા કાંઈ પણ ઉપરથી બીજું કાંઈ કરજ અથવા દેવું અથવા દાવો હશે તેના કરતાં અપ્રદેય થશે.

૧૩૮. ખેતીના કામમાં ઉપયોગ કરેલી જમીનના ચાલતી સાલના મહેસુલનો બીજી રીતે ફરિયાદ નહીં કર્યો હોય તો તે મહેસુલ આપવાને પાત્ર હશે તે જમીનના પાકમાંથી બીજા સઘળા દાવાઓની અગાઉ સંખળે પ્રસંગે વસુલ કરવાનો અધીકાર છે.

જમીન મહેસુલ ક્યારે લેવાનો અધીકાર છે.

૧૩૯. જમીન મહેસુલ જે મુલકી સાલ બદલ દેવું હોય તે સાલને પેહેલે દિવસે અથવા તે દિવસ પછી હરકોઇ વખતે તે વસુલ કરી શકાશે પણ ૧૪૦ મીથી ૧૪૪ મી કલમ સુધીની કલમોમાંના દરાવ પ્રમાણે પુરવો-પાપની તજવીજની જે પ્રસંગે જરૂર લાગી હશે તે પ્રસંગે શીવાય બીજે પ્રસંગે આ આકટમાં આગળ દરાવ છે તે પ્રમાણે જે તારીખો દરાવવામાં આવશે તે તારીખોએ માત્ર પૈસા માગવા.

જમીન મહેસુલ નિરલય કરવા સાડ પુરવોપાપની તજવીજ.

૧૪૦. જ્યારે કોઇ જમીનનો પાક, દીવાની કોર્ટના કે સરકારી બીજા અધિકારીના હુકમથી કે ખાનગી કબજાતથી વેચ્યો હશે, ઘરેણું મુક્યો હશે કે બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરી હશે ત્યારે તે જમીન સંબંધી ચાલુ સાલનું લેણું આપવામાં આવે ત્યાં સુધી તે પાક અથવા પાકનો તે ભાગ સદરહુ જમીનમાંથી કાઢી લઇ જવાની મના કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. પછી તે આપવામાં ડરાવેલી મુદત આપી હોય કે ન હોય તેની હરકત નથી પણ તે પાક જે વરસમાં અટકાવી રાખ્યો હશે તેજ વરસના લેણા કરતાં વધારે રકમ બદલ કોઈ પણ પ્રસંગે અટકાવી રાખવો નહિ.

૧૪૧. પાક ઉપરનું સરકારનું લીયન અમલમાં આણીને જમીન મહેસુલ નીરલય રીતે મળે એવું કરવા સાડે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે એટલે:—

(અ) જમીન મહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય તેવી કોઇ જમીન ઉપર થએલો પાક કલેક્ટરને અથવા આ આખત તેણે નીમેલા બીજા કોઇ અમલદારને લખેલી નોટીસ પ્રથમ આપવામાં આવે ને તે નોટીસ પહોં-આની પહોંચ તેની પીઠ ઉપર લખીને તે પાછી આપવામાં આવે ત્યાં સુધી કાપવો નહીં એવું ફરમાવવું.

(ખ) સદરકુ પ્રકારનો પાક જે જમીન ઉપરથી કાપ્યો હોય તે જમીન ઉપરથી અથવા જે જગ્યાએ તે મુક્યો હોય તે જગ્યામાંથી તે પાક કલેક્ટરની અથવા સદરકુ પ્રકારના બીજા કોઇ અમલદારની લખેલી પરવાનગી વગર કાઢાડી લઈ જવો નહીં એવું ફરમાવવું.

(ક) સદરકુ પ્રકારનો કાંઈ પાક ગેરકાયદેસર રીતે કાપવાની અથવા કાઢાડી લઈ જવાની મના કરવા સાથે તેની ઉપર રખવાળદાર રાખવાનો અને કલેક્ટરનાં એક્ઝામ્પ્લીશમેન્ટમાંના પટાવાળાને જે દરે પગાર મળતો હશે તે દરના કરતાં વધારે નહીં હોય એવો જે દર કલેક્ટરને ચોગ્ય લાગે તે દર પ્રમાણે સદરકુ રખવાળને મહેનતાણી બદલ જરૂર હોય તે રકમ જે જમીનનો સદરકુ પ્રકારનો પાક હોય તે જમીન બાબત જમીન મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવી.

૧૪૨. ઉપરની છેલી કલમની (અ) રકમ પ્રમાણે અથવા (ખ) રકમ પ્રમાણે કલેક્ટરે જે હુકમ કરવો તે સરકારને મહેસુલ આપનારી ગામની જમીનના સંઘળા ધારણ કરનારાઓને એકંદર રીતે કયો હશે તો ચાલશે. અથવા ધારણ કરનાર આશામીઓનેજ માત્ર કયો હશે તો ચાલશે.

હુકમ એકંદર રીતે કયો હોય તો તે ગામમાં દાંડી પીટાવીને તથા હુકમની નકલ ગામના ચોરામાં અથવા બીજા કોઈ સાર્વજનિક ધમારત ઉપર લગાવીને બહાર કરવો નોંધએ તે ધારણ કરનાર આશામીઓને કયો હોય તો તેની નોટીસ સંબંધવાળા દરેક ધારણ કરનાર ઉપર બજાવવી નોંધએ.

જે કોઈ સદરકુ પ્રકારનો કાંઈ હુકમ સદરકુ પ્રમાણે બહાર કયાં પછી અથવા તેની ઉપર તેવી નોટીસ બજાવ્યા પછી અમાન્ય કરશે અથવા જે કોઈ સદરકુ પ્રકારનો હુકમ અમાન્ય કરવામાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના અરથ પ્રમાણે મદદ કરશે તે કલેક્ટરે સંલેપ ચોકશી કયાં પછી સાબિત થશે તો જે પાક બાબત ચુનુંદો કયો હશે તે પાક જે જમીનનો હશે તે જમીન મેહેસુલની રકમના ઘણામાં ઘણા બમણા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૧૪૩. પાક કાપવાની અથવા રાખી મુકવાની મુદત કલેક્ટરે ઉત્પન્નની ખરાબી થાય એવી અચોગ્ય રીતે લંબાવવી નહીં અને આપવા અથવા મેહેસુલનો ફરજી પાક રાખી મુક્યા પછી બે મહિનાની અંદર ન કરે તો તેણે પાક ઉપરની જમી ઉઘાડીને આ બાબતમાં કહેલી બીજા કોઈ રીતે મેહેસુલ વસુલ કરવાના કામમાં લાગવું નોંધએ અથવા જે મેહેસુલ લેણું હોય તે અને કાયદાસર સંઘળા ખરચ વસુલ થવા સાથે જંગમ માલના વેચાણને આ બાબતો જે ડરાવ લાગુ હશે તે ડરાવ પ્રમાણે વેચવા સાથે પાકનો જે ભાગ પોતાને ચોગ્ય લાગે તે લઈને બાકીના પાક ઉપરની જમી ઉઘાડવી નોંધએ.

૧૪૪. ધારણ કરેલી જમીન આખું ગામ હશે અથવા ગામનો ભાગ હશે ને તે જમીનનું જમીન મેહેસુલ જેમ જેમ લેહણ થતું જશે તેમ તેમ તે ભાગીઆઓમાં ટંટા હોવાને લીધે અથવા બીજા કારણોને લીધે આપવામાં આવશે નહીં એવું લાગવાનો સંભવ છે એવું કલેક્ટરને લાગશે તો તે ગામ અથવા ગામનો તે ભાગ જમ કરાવવાનો અને ખુદ પોતાના વહીવટમાં લેવાનો અથવા આ કામ સાથે જે કોઈને તે મુખત્યાર નીમશે તે મુખત્યારના વહીવટમાં લેવરાવવાનો તેને અધીકાર છે.

૧૬૦ મી કલમના ડરાવ સદરકુ પ્રમાણે જમ કરેલાં કોઈ ગામને અથવા ગામના ભાગને લાગુ થશે અને સદરકુ પ્રકારની જમીનો તથા વહીવટનો ખરચ તથા જમીન મેહેસુલ આપવાનું હોય તે તથા રેવન્યુ સરવે ૧૧૧ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે ચાલુ કરી હોય તો તે ચાલુ કરવાનો ખરચ બાદ કરીને જમ કરેલી જમીનની ફાજલ ઉત્પન્ન રહે તે સંઘળી મળવાનો જે માણસને અથવા માણસોને હક હશે તેને અથવા તેઓને છેલ્લે સરવાળે મળવા સાથે અનામત રાખવી અથવા કમીશનરના હુકમને અનુસરીને કલેક્ટર ફરમાવે તે પ્રમાણે સદરકુ માણસને અથવા માણસોને વખતે વખતે આપવી નોંધએ.

૧૪૫. ઉપરની છેલી પાંચ કલમો ઉપરથી પુરવોપાયની જે તજવીજો કરવાનો અધીકાર આપ્યો છે તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે થાય તો છોડી દેવી નોંધએ એટલે મેહેસુલ આપવા બાબત જે જે માણસ પ્રથમ જવાબદાર હોય તે માણસ અથવા પ્રથમ જવાબદાર હોય તે માણસો મેહેસુલ આપવાને ચુકે તો તે આપવા બાબત જે કોઈ માણસ જવાબદાર થશે તે માણસ સદરકુ પ્રમાણે તજવીજ છોડી દેવાની વખત સુધી કલેક્ટરે કાયદેસર રીતે કોઈ ખરચ કયો હોય તે ખરચ બે આપે અને આ આંકડામાં આજણ

ડરાવ કર્યો છે તે ડરાવ પ્રમાણે મહેસુલ આપવાની વખતે તે આપવા બાબત અથવા તે હકે તે હકે આપવાનું હોય તો હકે તે હકે આપવા બાબત કલેક્ટરની બાબતનું તારણ આપે તો છોડી દેવી જોઈએ.

જમીન મહેસુલ આપવા બાબતનું નીચમન.

૧૬૬. પાછલી ૧૪૦ મીથી તે ૧૪૪ મી સુધીની કલમોના ડરાવ પ્રમાણે જમીન મહેસુલ વસુલ કરવામાં આવશે તે સિવાય બીજે પ્રસંગે જમીન મહેસુલ સરકારના હુકમ ઉપરથી વખતે વખતે ડરાવનું હશે તે વેળાએ તથા તે હકે તે તથા તે માણસોને તથા તે જગોએ આપવું જોઈએ.

મહેસુલ ન આપનારા.

૧૪૭. કોઈ પણ રકમ સદરહુ પ્રમાણે આપી નહીં હોય તો તે વખત પછી જમીન મહેસુલની બાકી થાય છે અને તે આપવા બાબત જે માણસો જવાબદાર હશે તે જવાબદારી ૧૩૬ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે હોય અથવા બીજા કોઈ કલમના ડરાવ પ્રમાણે હોય તે માણસો મહેસુલ ન આપનારા થાય છે.

૧૪૮. જે જમીન મહેસુલ ડરાવેલી મુદતની અંદર આપવામાં ન આવે તો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના હુકમ પ્રમાણે વખતે વખતે જે પરિમાણ ડરાવનું હોય તે પરિમાણ પ્રમાણે એવા હમો ઉપર અને આગલા વર્ષોની બાકી કાંઈ હોય તો તે ઉપર દંડ તરીકે અથવા બીજા તરીકે જે બોલે નાંખવાનો અધિકાર હશે તે બોલે નાંખવાનો અને મહેસુલ ન આપનાર સખસ પાસેથી ચાલુ સાલ બદલ જમીન મહેસુલની જે બાકી લેણી હોય તે સઘળી બાકી એકદમ વસુલ કરવાની તજવીજ કરવાનો કલેક્ટરને કાયદાસર રીતે હક થશે.

પણ ડરાવનું કે સરકારના હુકમથી જે હમો ભરવાનું તેહકુચ કર્યું હોય તેવા કોઈ હમો ઉપર તે જે મુદત માટે ભરવાનું તેહકુચ કર્યું હશે તે મુદતના સંબંધમાં એવો કોઈ પણ બોલે નાંખવો નહિ.

ટીપ-ધણમાં ધણ જે બાકી હોય તેના એક ચતુર્થાંશ કરતાં વધારે દંડ કરવો નહીં.

૧૪૯. હીસાબનું પત્રક કલેક્ટરે અથવા આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરે સહી કરેલું હોય તે આ બાબત કારણ સાફ જમીન મહેસુલની રકમો બાકી લેણી છે એ વિશે તથા મહેસુલ ન આપનારો કોણ છે એ વિશે નીર્ણયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું.

સદરહુ પ્રકારનું સહી કરેલું પત્રક પહોંચ્યા પછી કોઈ પણ જાણના કલેક્ટરને બીજા કોઈ જાણના કલેક્ટરનું લેણું પોતાના જ જાણમાં લેણી થએલી રકમો પ્રમાણે આ બાબત ડરાવ મુજબ વસુલ કરવાની તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે. મુબાઇના કલેક્ટરે સહી કરેલાં આવાં જ હીસાબનાં પત્રક મુબાઇના કલેક્ટરની સહી કરીને મોકલ્યાં હોય તો તે ઉપરથી આ આકટ પ્રમાણે જાણના કલેક્ટરે સહી કરેલું પત્રક હોય તે પ્રમાણે તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે.

બાકીનું વસુલ.

૧૫૦. જમીન મહેસુલની બાકી હેઠળ લખેલા પ્રોસેસથી (મારગથી) વસુલ કરવાનો અધિકાર છે:—

(અ) મહેસુલ ન આપનાર ઉપર ૧૫૨ મી કલમ પ્રમાણે માગણીની લખેલી નોટીસ બજાવીને

(બ) જે ખાતા બદલ અથવા બારણ કરેલી દુમાલા જમીન બદલ બાકી લેણી હશે તે ખાતું અથવા

બારણ કરેલી દુમાલા જમીન ૧૫૩ મી કલમ પ્રમાણે સરકાર દાખલ કરીને.

(ક) મહેસુલ ન આપનારનો જંગમ માલ ૧૫૪ મી કલમ પ્રમાણે જપ્ત કરીને તથા વેચીને.

(ડ) મહેસુલ ન આપનારની સ્થાવર મીલકત ૧૫૫ મી કલમ પ્રમાણે વેચીને.

(ધ) મહેસુલ ન આપનારને ૧૫૭ મી તથા ૧૫૮ મી કલમ પ્રમાણે પકડીને તથા કેદમાં રાખીને.

(ફ) બારણ કરેલી દુમાલા જમીન આખું ગામ અથવા ગામનો ભાગ હોય તે પ્રસંગે સદરહુ ગામ

અથવા ગામનો ભાગ ૧૫૯ મીથી તે ૧૬૩ મી કલમ સુધીની કલમો પ્રમાણે જપ્ત કરીને.

૧૫૧. ઉપર કહેલા પ્રોસેસનો ઉપયોગ ચાલુ શાલની તથા તેમજ પાછલી શાલોની પણ બાકી વસુલ કરવા સાફ કરવો પણ ૧૩૭ મી તથા ૧૩૮ મી કલમ ઉપરથી અગ્રેહ્યતા આપી છે ચાલુ સાલના લેણા-નેજ માત્ર લાગુ છે.

પણ એવું ડરાવનું છે કે ચાલુ સાલમાં વસુલ કરવાનો કાંઈ પણ પ્રોસેસ શરૂ કર્યો હશે તે તેજ સાલમાં પુરેપુરો બજાવવામાં ન આવે તો પણ તે પ્રોસેસને ઉપર કહેલી અગ્રતા મળવી જોઈએ.

માગવાની નોટીસ.

*૧૫૨. જે તારીખે બાકી હેણી થાય તે તારીખને આગલે દીવસે અથવા તે આગલા દીવસ પછી માગવાની નોટીસ કરવાનો અધિકાર છે.

સદરહુ પ્રકારની નોટીસ કરવા બાબતની કાનુન વખતે વખતે કરવાનો અધિકાર કમીશનરને છે અને મેહેસુલ ન આપનારની પાસેથી મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો ખરચ ગવરનર ઇન કાઉન્સીલની મંજૂરીથી કમીશનરે દરાવવો અને સદરહુ પ્રકારની નોટીસ કયા અમલદારે કરવી તે દરમાવવું.

ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થવી.

૧૫૩. જે ખાતા બાબત અથવા ધારણ કરેલી જે દુમાલા જમીન બાબત જમીન મેહેસુલની બાકી લેણી હોય તે ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થઈ એવું દરાવીને કહેવાનો અને તે પદ મી તથા પાઠ મી કલમના દરાવ પ્રમાણે વેચવાનો અથવા તેની બીજી વ્યવસ્થા કરવાનો અને ઉત્પન્ન આવે તે તે મેહેસુલ ન આપનારને ખાતે જમે કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે કલેક્ટરે એવું કાંઈ પણ ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થઈ છે એવું નીચે પ્રમાણે કયાં શીવાય તથા નીચે લખેલી મુદત વીતી જાય ત્યાંસુધી કરાવવું નહીં એટલે (અ) એવી રીતે દરાવ કરતાં પહેલાં એવો દરાવ કરવાના ઇરાદાની જાહેર ખબર, તથા લેખી જાહેર ખબર, સ્થાવર મીલકતના વેચાણના મંજૂરિયાં કલમો ૧૬૫ તથા ૧૬૬ માં જે રીત દરાવી છે તે રીતે પોતે કાઢાડ્યા શીવાય, અને.

(ખ) સદરહુ જાહેર ખબરમાંની કાંઈ પણ જાહેર ખબર ૧૬૬ મી કલમમાં દરમાવ્યા પ્રમાણે ચોઢાડ્યાની મોઝામાં મોઝી તારીખથી નિદાન ૧૫ દીવસની મુદત વીતી જાય નહીં ત્યાં સુધી

સરકાર દાખલ થઈ છે એવું દરાવવું નહીં.

મેહેસુલ ન આપનારની માલ મીલકતનું વેચાણ.

+૧૫૪. મેહેસુલ ન આપનારનો જગમ માલ જમ કરાવવાનો તથા વેચવાનો અધિકાર પણ કલેક્ટરને છે.

સદરહુ પ્રકારની જમી, કમીશનર સરકારના હુકમથી વખતે વખતે દરમાવે તે અમલદારોએ અથવા તે વર્ગના અમલદારોએ કરવી જોઈએ.

૧૫૫. જે જમીન બાબત બાકી લેણી હોય તે જમીન શીવાય બીજી કાંઈ સ્થાવર મીલકતમાં મેહેસુલ ન આપનારનો હક તથા દાવો તથા સંબંધ હોય તે પણ વેચવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૫૬. હુકમનામું બજાવવા સાર જમીન અથવા વેચાણ થવાની જે માલ મીલકતને દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા ઉપરથી મારી છે તે સઘળી માલ મીલકતને ઉપરની છેલી એ કલમો પછકી હર કાંઈ કલમ પ્રમાણે જમીન અથવા વેચાણ થવાની પણ મારી છે એમ સમજવું.

ફાણી માલ મીલકતને મારી મળવાનો સદરહુ પ્રમાણેનો હક છે એ બાબતનો કલેક્ટરનો જે ફેસલો તે આખરનો છે એમ સમજવું.

પકડવું તથા કેદમાં રાખવું.

*૧૫૭. બાકી લેણી થયા પછી હરકાંઈ વખતે મેહેસુલ ન આપનારને પકડવાનો તથા તેને કલેક્ટરની અથવા મામલતદારની અથવા માહાલકરીની કચેરીમાં દશ દીવસ સુધી અટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે, પણ

* માગણીની નોટીસ બાકી લેણી થયાની તારીખથી દશ દિવસ થાય ત્યાં સુધી કાઢવી નહીં. બાકી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધુ ન હોય તે ચાર આના અને બીજી બાબતમાં આઠ આના નોટીસ ફી તરીકે લઈ શકાય. આવી નોટીસ ફી મારફ પણ થઈ શકે છે.

+ જમીન મામલતદારના કારકુન, તળાટી અથવા પટેલે કરવી. અથવા કલેક્ટર જે માણસને અધિકાર આપે તેણે કરવી.

x સીવીલ પ્રોસીજરકોડ પ્રમાણે નીચેનાં વાનાં જસ તથા વેચાણને પાત્ર થશે નહીં,

(અ) હુકમનામાનું હેણદારનાં, તેની સ્ત્રીનાં, તથા છોકરાઓનાં જરૂરીઆતનાં પહેરવાનાં વસ્ત્ર, (ખ) કાસીમશાના ઓભર અને હેણદાર ખેડુત હોયતો તેની ખેતીવાડીનાં હથીયાર તથા ખેડુત તરીકે તેને પોતાની ઉપજીવીક મેળવવા માટે જે ટોમ તથા બી

જે મેહેસુલ લહેણું હોય તે તથા દંડ અથવા બ્યાજ તથા પકડવાનો તથા માગવાની નોટીસ કરી હોય તો તેનો ખરચ તથા તેને અટકાવી રાખવાની મુદતમાંનો તેનો પેટ ખરચ સદરહુ મુદતની અંદર આપે તો તેને ત્યાર પછી અટકાવી રાખવો નહીં.

મેહેસુલ ન આપનારની પાસે રકમ લેણી હોય તે દસ દીવસ થયા પછી આપવામાં ન આવે તો અથવા દસ દીવસની અંદર હરકોઇ દીવસે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તો કે પરીશીષ્ટના નમુના પ્રમાણે વારંટ કરીને તે વારંટ સહિત તેને જીલાની દીવાની તુરંગમાં કેદમાં રાખવા સારૂ મોકલવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે.

પણ એવું ફરોગ્યું છે કે કોઇ પણ મેહેસુલ ન આપનારને તેની પાસે મેહેસુલની બાકી લહેણી હોય તે બાકી, જેટલી રકમના કરજ બાબત દીવાની કોર્ટનું હુકમનામું બળવવા સારૂ કેદમાં રાખવાની જે મુદત કાયદા પ્રમાણે ઠરાવેલી હોય, તે મુદત કરતાં વધારે મુદત સુધી કેદમાં રાખવો નહીં.

*૧૫૮. ૧૫૭ મી કલમમાં પકડવાનો અધીકાર આપ્યો છે તે કયા અમલદારોએ અથવા કયા વર્ગના અમલદારોએ ચલાવવો એ ગવર્નર ઇન કાઉન્સીલની મંજૂરીથી વખતે વખતે ફરમાવવાનો અને પકડવા બાબતનો ખરચ તથા મેહેસુલ ન આપનારને અટકાયતમાં અથવા કેદમાં રાખ્યો હોય ત્યારે તેને સરકારે આપવાની પેટ ખરચી રકમ ફરાવવાનો પણ અધીકાર કમીશનરને છે.

ગામીની જમી.

૧૫૮. ધારણ કરેલી જે જમીન બાબત બાકી લહેણી હોય તે જમીન આખું ગામ હોય અથવા ગામોનો ભાગ હોય અને અગાઉ કહેલા વસુલ કરવાના બીજા પ્રોસેસ પૈકી કોઇ પ્રોસેસ અમલમાં લાવવા યોગ્ય નથી એવું લાગે તો કલેક્ટરને એવો અધિકાર છે કે તેણે કમીશનરની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તે ગામ અથવા ગામોનો ભાગ જમ કરાવવો તથા તેનો વહીવટ તેણે પોતે કરવો અથવા આ કારણ સારૂ તેણે નીમેલા મુખત્યાર પાસે કરાવવો.

૧૬૦. સદરહુ પ્રમાણે જમ કરેલાં કોઇ ગામની અથવા ગામના ભાગની જમીન સરકારમાં પાછી આવશે; અને તેના વરીષ્ટ ધારણ કરનારાનાં. અથવા ભાગીયાઓ પૈકી કોઇ ભાગીયાઓ અથવા તે જમીન ઉપર કોઇ પણ બોર્ન અથવા જવાબદારી હશે અથવા તે જમીનમાં જે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને અથવા ભાગીયાનો

કોર્ટની નજરમાં જરૂર જણાય તે દોર તથા બી (ક) ખેડુતની માલકીના અને તેનાં તાબામાં હોય તેવા તેના ઘરનો અને બીજા ધમારતોનો સામાન, (ક) હિસાબનો ચોપડો, (ઇ) નુકસાનને વાસ્તે ફરીયાદ કરવાનો માત્ર હક, (ક) બતીકી નોકરીનો કાંઇ હક, (ગ) સરકારના લશ્કરી તથા મુલકી પેન્શનરને કરી આપેલી નેમલુંક તથા બટીસ (મેન્યુઇટી) તથા રાજકિય પેન્સન, (હ) જ્યારે કોઈ સરકારી અમલદારનો અથવા રેલવેના નોકરનો પગાર દર માસે વીસ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે તે પગાર અને જ્યારે દર માસે રૂ. ૨૦ થી વધારે પગાર હોય પણ રૂ. ૪૦ થી વધારે નહીં હોય તો રૂ. ૨૦. તથા બીજે પ્રસંગે પગારનો અડધો ભાગ (આઈ) જે લોકોને નેટીવ આર્ટીકલ્સ આફ વાર લાગુ પડે છે તેમના પગાર એલાવન્સ, (જે) મજૂરોનો તથા ઘરના નોકરોનો મુસારો (કે) યવતો રહેવાથી ઉત્તરાધિકાર મળવાની ઉમેદ હોય તે અથવા બીજે અવલંબી કે શક્ય હોય તેવા હક્ક અથવા સંબંધ, (બ) લશ્ચીબની ખોરાગી પોશાકોનો હક, (મ) ૧૮૬૧ ના કોંલિસ એક્ટ પ્રમાણે કરેલા કોઇ કાયદાથી કાંઇપણ હક્ક હુકમનામાની બળવણીમાંથી જમી કરવાને કે વેચાણ કરવાને મુક્ત ક્રીયા હોય તે હક. (ન) બીજા જે જંગમ મિલકત કાયદે-સર વેચાણ કરવાને પાત્ર ઠરાવી નહીં હોય તે જંગમ મિલકત.

હવે પછી સબ ડીવીઝનલ કામદારની પરવાનગી સિવાય, ખાટલા, બાળકનાં ઘોડીયાં, ઘરઠામને લગતાં વાસણો, બંદી અને એવી ભતની બીજા બીજા જમ કરવી નહીં.

૧ પકડવાનો અધીકાર આસીરહટ કે ડીપોટી કલેક્ટરને કલેક્ટરે આપ્યો હોય તો તેમના હુકમથી કામ કરનારા અમલદારોએ ચલાવવો.

૨ પકડવાનો ખર્ચ જે રકમ વસુલ કરવા પકડયો હોય તે રકમ રૂ. ૨૫ થી વધારે ન હોય તો ચાર આના, રૂ. ૨૫ થી વધારે પણ રૂ. ૧૦૦ થી વધારે ન હોય તો આઠ આના, ૧૦૦ થી વધારે પણ રૂ. ૫૦૦ થી વધારે ન હોય તો એક રૂપિયા, રૂ. ૫૦૦ થી વધારે પણ રૂ. ૧૦૦૦ થી વધારે ન હોય તો બે રૂપિયા, રૂ. ૧૦૦૦ થી વધારે પણ રૂ. ૫૦૦૦ થી વધારે ન હોય તો ચાર રૂપિયા અને રૂ. ૫૦૦૦ થી વધારે હોય તો આઠ રૂપિયા લેવા.

પકડેલા શખસનો પેટ ખરચ નીચે પ્રમાણે લેવો.

જે તે યુરોપીઅન હોય તો રૂ. ૧-૦-૦ થી રૂ. ૧-૮-૦ સુધી યુરોપીઅન કે પોર્ટુગીઝના વંશનો કોઇ દેશો હોય તો રૂ. ૦-૮-૦ થી રૂ. ૧-૦-૦ સુધી અને બીજા કોઈ બાબતમાં રૂ. ૦-૩-૦ થી રૂ. ૦-૧૨-૦ સુધી.

હક સંબંધ હશે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનાર ઉપર અથવા ભાગીઆ ઉપર કાંઈ બોને અથવા જવાબદારી હશે તેઓથી તે જમીનને સરકારી મેહેસુલના સંબંધથી નુકશાન થનાર નથી.

અને જમ કરેલી જમીનનો વહીવટ કલેક્ટર તે જમીનના વરીષ્ટ ધારણ કરનારને પાછો આપે ત્યાંહાં સુધી તેનો વરીષ્ટ ધારણ કરવાને અથવા સમજા ભાગીઆઓને એક કોરે મુકીને તે જમ કરેલી જમીનનો વહીવટ કરવાનો તથા તે જમીનથી ઉત્પન્ન થનાર સમજા ગણાત તથા નફા લેવાનો અધીકાર કલેક્ટરને અથવા સદરહુ પ્રમાણે નીમેલા મુખત્યારને છે.

૧૬૨. જમ કરેલી જમીનની ઉત્પન્નમાંથી સદરહુ પ્રકારની જમીનો તથા વહીવટનો ખરચ તથા ચાલુ સાલનું મેહેસુલ તથા રેવન્યુ સરવે આ આકટની ૧૧૧ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલુ કરી હોય તો તે રેવન્યુ સરવેનો ખરચ જતાં ફાજલ ઉત્પન્ન રહે તે સમજી સદરહુ બાકીનો ફૂડ્યો કરવામાં વાપરતી.

૧૬૨. જમી પછીના આગષ્ટ મહીનાની ૧ લી તારીખથી બાર વરસની અંદરની હરકોષ વખતે વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ સદરહુ પ્રમાણે જમ થએલાં ગામની અથવા ગામના ભાગની જમી ઉઘાડીને તેનો વહીવટ પાછો મેળવવો જોઈએ એવી કલેક્ટરને અરજી કરી હોય તો કલેક્ટરે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હોય તો તે જમી ઉઘાડીને તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને વહીવટ પાછો આપવો.

સદરહુ પ્રકારની અરજી કરવામાં આવશે તે વખતે બાકીનો ફૂડ્યો થયો છે એવું જો દેખાઈ આવે તો અથવા સદરહુ વરીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસે બાકી લેહેણી હોય તો તે આપવાને રાજી હોય અને તે બાબત કલેક્ટર જે મુદત ઠરાવે તે મુદતમાં તે તે પ્રમાણે તે બાકી જો આપે તો

વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ ગામ અથવા ગામોનો ભાગ પાછો મળવા બાબત જે સાલમાં અરજી કરી હશે તે સાલમાં સમજી બાકી તથા ખરચ અદા કરીને ફાજલ ઉત્પન્ન રહી હોય તો તે કલેક્ટરે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને સ્વાધીન કરવી જોઈએ પણ સદરહુ પ્રકારની ફાજલ ઉત્પન્ન પાછલી સાલોની હોય તો તેની વ્યવસ્થા કરવાનું સરકાર તરફ રહેશે.

૧૬૩. સદરહુ પ્રમાણે જમ કરેલું ગામ અથવા ગામોનો ભાગ પાછો મળવા બાબત સદરહુ બાર વરસની મુદતમાં અરજી કરવામાં નહી આવે તો અથવા સદરહુ પ્રકારની અરજી કર્યા પછી વરીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસે તે વખતે બાકી લેણું હોય તો તે આપવા બાબત કલેક્ટરે ઠરાવેલી મુદતમાં વરીષ્ટ ધારણ કરનારો તે આપવાને ચુકે તો પછી સદરહુ ગામ અથવા ગામોનો ભાગ સરકારનો થશે. અને તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ અથવા ભાગીઆ પછકી કોષ ભાગીઆએ અથવા તેના અથવા તેઓની અગાઉ જે માણસોને હક હતો તેઓ પછકી કોષ માણસોએ ઉત્પન્ન કરેલા જે બોજ અથવા સદરહુ પ્રકારના વરીષ્ટ ધારણ કરનાર ઉપર અથવા ભાગીઆઓ પછકી કોષ ભાગીઆ ઉપર કોઈ પણ રીતે હોય તે બોજ તે ગામને અથવા ગામના ભાગને લાગુ રહેશે નહી મણુ જમીન જે સમસોના વસ્તુતઃ કબજામાં હશે તેઓના હકને નુકશાન થનાર નથી.

ચાલુ હોય તે કામ બંધ કરવાં.

૧૬૪. અટકાયત અથવા કેદમાં રાખેલો મહેસુલ ન આપનાર કલેક્ટર આગળ અથવા આ કારણ સાર કલેક્ટરે જે બીજા માણસોને નીમ્યા હોય તે માણસની આગળ અથવા મહેસુલ ન આપનારો તુરંગમાં હોય તો તે તુરંગ જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારની આગળ ૩ પરીશીષ્ટના નમુના પ્રમાણે તારણ કલેક્ટરની અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજા માણસની અથવા અમલદારની ખાતરીનું આપે તો તેને તાબડોતબ છોડી મુકવો જોઈએ અને વસુલ કરવાના કાંઈ પણ પ્રોસેસ બંધવવાનું હરકોષ વખતે બંધ કરવું જોઈએ.

અને જે કોઈ માણસ ઉપર આ બાબત પ્રમાણે કામ ચલાવ્યું હશે તે માણસનું સદરહુ પ્રકારનું કામ ચલાવનારા અમલદારને માગેલી રકમ અમારી તકરાર છે એવું કહીને આપવાનો અધીકાર છે અને સદરહુ પ્રમાણે રકમ આપ્યા પછી કામ ચલાવવાનું બંધ કરવું જોઈએ.

વેચાણ બાબત કામ ચલાવવાની રીત.

૧૬૫. આ બાબતના ઠરાવ પ્રમાણે જંગમ અથવા સ્થાવર મીલકતના વેચાણ કરવા બાબતનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે વેચાણ કરવાની જાહેર ખબરમાં વેચાણનો વખત તથા જગા લખીને અને જંગમ માલનું વેચાણ

હોય ત્યારે તે વેચાણ મંજુર થવું જોઈએ કે નહીં તે લખીને સરકારને મેહેસુલ આપનારી જમીન વેચવાની હોય ત્યારે તેની ઉપરનું આકાર કરેલું મહેસુલ ફટલુ છે તે તથા કલેક્ટરને જે બીજી તપસીલ જરૂરની લાગે તે લખીને જીલ્લાની દેશી ભાષામાં જાહેર ખખર કલેક્ટરે આપવી જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારની જાહેર ખખર સ્થાવર મીલકતના વેચાણુ આખતની હોય તો તાલુકાના ચાણામાં, તથા જે ગામમાં તે સ્થાવર મીલકત હોય તે ગામમાં દાંડી પીટાવીને આપવી (અને) જંગમ માલના વેચાણુ આખત હોય તો જે ગામમાં સદરહુ પ્રકારનો માલ પકડયો હોય તે ગામમાં તથા જે બીજી જગા કલેક્ટર ફરમાવે તે બીજી જગાએ દાંડી પીટાવીને આપવી.

૧૬૬. સ્થાવર મીલકતનું વેચાણુ કરવાનું હોય તે વેચાણુ આખત તથા તેની વખત આખત તથા જગા આખત લખેલી જાહેર ખખર હેઠળ લખેલી જગા પછકી દરેક જગાએ લગાડવી જોઈએ એટલે જીલ્લાના કલેક્ટરની કચેરી, અને જે તાલુકામાં અથવા મહાલમાં તે સ્થાવર મીલકત હોય તે તાલુકાના મામલતદારની અથવા તે મહાલના મહાલકરીની કચેરી, અને જે જગામાં તે સ્થાવર મીલકત હોય તે ગામનો ચોરો અથવા બીજી કાંઈ સાર્વજનિક ઇમારત, અને મેહેસુલ ન આપનારનું રહેવાનું કેકાણુ.

જંગમ માલ હોય ત્યારે લખેલી જાહેર ખખર મામલતદારની અથવા મહાલકરીની કચેરીમાં અને જે ગામમાં તે માલ પડયો હોય તે ગામના ચોરામાં અથવા બીજી કાંઈ સાર્વજનિક ઇમારત ઉપર લગાડવી જોઈએ.

કલેક્ટરને ચોગ્ય લાગે તે બીજી કાંઈ રીતે વેચવાની કાંઈ જાહેર ખખર તે પછી જંગમ માલ આખત હોય તે પ્રસીદ્ધ કરવાનો પણ અખત્યાર કલેક્ટરને છે.

૧૬૭. વેચાણુ કલેક્ટર ફરમાવે તે માણસે લીલામ કરીને કરવાં જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારનું વેચાણુ રવાનારે અથવા સરકારે મંજુર કરેલા બીજા સાધારણ દિવસે કરવું નહીં અથવા સદરહુ જાહેર ખખર પછકી કાંઈ જાહેર ખખર ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે છેલ્લે જે દિવસે લગાડી હશે, તે દિવસથી સ્થાવર મીલકત હોય ત્યારે ઝોજામાં ઝોજા ત્રીસ દિવસ થાય ત્યાં સુધી, અથવા જંગમ માલ હોય ત્યારે સાત દિવસ થાય ત્યાં સુધી કરવું નહીં.

કાંઈ પુરતા કારણુ ઉપરથી વખતે વખતે આગલા કાંઈ દિવસ સુધી વેચાણુ મોકુફ રાખવાનો અધીકાર છે.

૧૬૮. ઉપરની છેલ્લી ત્રણ કલમના કાંઈ કસોડી જનારા પદાર્થના વેચાણુને લાગુ નથી, આ આખત કલેક્ટરે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ વખતે વખતે કયો હોય તે હુકમને અનુસરીને સદરહુ પ્રકારના પદાર્થ અને તેટલી થોડી દીલથી લીલામ કરીને વેચવા જોઈએ.

૧૬૯. જે બાકી આખત માલ મીલકત વેચવાની હોય તે બાકી તથા મેહેસુલ ન આપનારની પાસે જે બીજા ખરચ કાયદાસર રીતે લહેણુ હોય તે સંઘળા ખર્ચ, વેચાણુ સાર જે દિવસે કરાવ્યો હોય તે દિવસની અગાઉ હરકાઈ વખતે મેહેસુલ ન આપનાર, અથવા તેની તરફથી કાંઈ માણસ જમીન મેહેસુલ લહેણું હોય તે લેવા આખત જે માણસને ૧૪૬ મી કલમ પ્રમાણે નીમ્યો હોય તે માણસને અથવા વેચાણુ કરવા આખત નીમેલા અમલદારને આપે, તો અથવા ૧૬૪ મી કલમ પ્રમાણે તે તારણુ આપે તો વેચાણુ ખર્ચ કરવું જોઈએ.

૧૭૦. સડી જનારા પદાર્થના વેચાણુનું કામ જે અમલદાર ચલાવતો હશે તેણે તે વેચાણુ એકદમ કાયમનાં કરવાં. જંગમ માલનાં બીજાં સંઘળાં વેચાણુનું કામ જે અમલદાર ચલાવતો હશે તેણે તે વેચાણુ આ આખત કલેક્ટરે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ફરમાવ્યું હોય તે પ્રમાણે કાયમનાં કરવાં, અથવા મંજુરી ઉપર રાખીને કરવાં મંજુરી ઉપર રાખીને વેચાણુ કયો હોય ત્યારે તે વેચાણુ કાણે મંજુર કરવાં તે કલેક્ટરે ફરમાવવું જોઈએ.

૧૭૧. વેચાણુ કરનાર અમલદારે વેચાણુ કાયમનું કયું હોય ત્યારે દરએક લાટની કીમત વેચાણુ વખતે આપવાનું સદરહુ અમલદાર ફરમાવે તે વખતે આપવી જોઈએ, અને તે પ્રમાણે નાણું આપવામાં નહીં આવે તો તે માલ મીલકત ફરીથી તાબડોતબ લીલામ કરીને વેચવી જોઈએ. ખરીદીનું નાણું આપ્યા પછી વેચાણુ કરનારા અમલદારે તે આખત પહોંચ આપવી જોઈએ, અને તે વેચાણુ સંઘળાં માણસો વિરૂદ્ધ સંકેત રહીત થશે.

૧૭૨. વેચાણ મંજૂરી ઉપર રાખ્યું હોય ત્યારે જે માણસ ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવશે તેને તેણે માગણી કરેલી રકમના દર સેંકડે પચીસ ટકા તાખડતોખ અનામત રાખવાનું કહેવું અને સદરહુ રકમ અનામત મુકવામાં ન આવે તો તે માલ તાખડતોખ ફરીથી લીલામ કરીને વેચવો નોંધએ. ખરીદીના પૈસાની પુરેપુરી રકમ ખરીદદારે વેચાણ મંજૂર થવાનું. જે દિવસે તેને જણાવવામાં આવે તે દિવસને બીજે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી નોંધએ, અથવા તે દિવસ રવિવાર હોય અથવા સરકારે મંજૂર કરેલા બીજા રજાનો દિવસ હોય તો તે દિવસ પછી કચેરીના જે પહેલો દિવસ હોય તે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી નોંધએ. ખરીદીના પાંચસાની સદરહુ પુરેપુરી રકમ આપ્યા પછી તે બાબત ખરીદદારને પહેલે આપવી નોંધએ અને તે વેચાણ સંધળા માણસો વીરૂદ્ધ સંકેત રહીત થશે.

૧૭૩. સ્થાવર મિલકતના વેચાણને સંધળે પ્રસંગે જે માણસ ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવે તેને તેણે માગણી કરેલી રકમના દર સેંકડે ૨૫ ટકા તાખડતોખ અનામત મુકવાનું કહેવું નોંધએ અને સદરહુ પ્રકારની રકમ અનામત મુકવામાં ન આવે તો તે મિલકત તાખડતોખ ફરી લીલામ કરીને વેચવી નોંધએ.

૧૭૪. ખરીદીના પૈસાની પુરેપુરી રકમ ખરીદદારે, સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ જે દિવસે થયું હોય તે દિવસથી પંદરમે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી નોંધએ, અથવા સદરહુ પંદરમે દિવસ રવીવાર હોય અથવા સરકારે મંજૂર કરેલા બીજા રજાનો દિવસ હોય તો તે પંદર દિવસ પછી કચેરીના જે પહેલો દિવસ હોય તે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી નોંધએ.

૧૭૫ માલ મીલકતના (તે પછી જંગમ હોય કે સ્થાવર હોય) ખરીદીના પૈસાની પુરેપુરી રકમ ફાવેલી મુદતમાં ભરવામાં નહીં આવશે તો અનામતની રકમમાં વેચાણનો ખરચ અદા કરવા પછી બાકી રહેશે તે સરકાર દાખલ થવી નોંધએ અને માલ મીલકત ફરીથી લીલામ કરીને વેચાવી નોંધએ; અને ખરીદીના પાંચસા ન આપનાર ખરીદદારનો તે માલ મિલકત ઉપરનો અથવા જે રકમે તે માલ મિલકત આગળ વેચાય તે રકમના કોઈ પણ ભાગ ઉપરનો સંધળો દાવોવો હુખશે.

૧૭૬ છેલ્લે સરવાળે જે વેચાણ કરવામાં આવશે તેની ઉત્પન્ન, કાંમતના પાંચસા ભરવાને ચુકનારો સદરહુ પ્રકારના ખરીદદારે માગણી કરેલી કાંમતના કરતાં ઓછી હોય, તો તેની પાસેથી જમીન મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૭૭ ખરીદીના પૈસા ન ભરાયા બદલ, અથવા મેહેસુલ વેચાણ આગલા દિવસ સુધી મોકૂફ કર્યા પછી માલ મીલકતનું જે જે ફરી વેચાણ કરવામાં આવે તે તાખડતોખ ન કર્યું હોય ત્યારે, અસલ વેચાણ બાબત જે રીત કહી છે તે રીતે નવેસરથી જાહેર ખખર આપ્યા પછી કરવું નોંધએ.

૧૭૮ સ્થાવર મીલકતનાં વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર હરકોઈ વખતે તે વેચાણ હેઠળ લખેલા સમ્બંધી રદ કરવા બાબત કલેક્ટરને અરજી કરવાનો અધીકાર છે.

એટલે તે વેચાણ જાહેર ખખર આપવાના કામમાં, અથવા તે વેચાણ કરવામાં કાંઈ મુદ્દાની ગેરચાલ અથવા ચુક અથવા કપટ થયું છે એવા સમ્બંધ ઉપરથી અરજી કરવાનો અધીકાર છે;

પણ આગલી કલમમાં જુદો કસો છે તે ખારજ કરીને સદરહુ પ્રકારની ગેરચાલને લીધે અથવા ચુકને લીધે કાંઈ વેચાણ રદ કરવું તે અરજદારનું વાસ્તવિક નુકસાન થયું છે એવું તે. કલેક્ટરની ખાત્રી પુર્વક સાબિત ન કરે તો તે સમ્બંધને લીધે વેચાણ રદ કરવું નહીં.

અરજી મંજૂર કરવામાં આવે તો તે કલેક્ટરે વેચાણ રદ કરવું નોંધએ તથા નવેસરથી વેચાણ કરવાનું ફરમાવવું નોંધએ.

૧૭૯. ઉપરની છેલી કલમમાં કહેલી સદરહુ પ્રકારની અરજી કરવામાં ન આવે તો અથવા સદરહુ પ્રકારની અરજી કરી હોય તે ના મંજૂર કરી હોય તે વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસ પછી મંજૂર કર્યું છે એવો હુકમ કલેક્ટરે કરવો નોંધએ. પણ એવું કસો છે કે સદરહુ પ્રકારની અરજી કરવામાં ન આવી હોય તોપણ અથવા જે અરજી કરવામાં આવી હોય તથા ના મંજૂર કરવામાં આવી હોય તેમાં લખેલા સમ્બંધ સિવાય બીજા સમ્બંધ ઉપરથી તે વેચાણ રદ કરવું નોંધએ એવું માનવાનો કલેક્ટરને સમ્બંધ હોય તો પોતાનાં કારણો લખી મુજબ તે વેચાણ રદ કરવાનો અધીકાર તેને છે.

૧૮૦ કોઇ માલ મિલકતનું વેચાણ મંજૂર કરવામાં ન આવે અથવા રદ કરવામાં આવે ત્યારે ખરીદદારે મુકેલા અથવા વેચાણના ભરેલા પાછા ભાગ જેમ હોય તેમ પાછા મળવાનો તેને હક છે.

૧૮૧. કોઇ જમીનનું વેચાણ પાછળ કહેલી રીતે મંજૂર થયા પછી સદરહુ જમીન જે માણસ ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવશે. તેના કબજામાં કલેક્ટરે આપતી જોઇએ અને તેનું નામ મહેસુલ આપનારના નામને બદલે ખાતાદાર અથવા ધારણ કરનાર તરીકે જમીનના દફતરમાં દાખલ કરવું જોઇએ અને તેને દાખલો આપવો તે દાખલામાં કહેલી જમીન તેણે ખરીદ કરી છે એવું તેમાં લખવું જોઇએ.

૧૮૨. વેચાણની વખતે જે માણસ વાસ્તવિક ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે માણસનું નામ દાખલામાં લખવું જોઇએ અને માંહે માંહેની સમજુત ઉપરથી દાખલા વા ખરીદદારના નામનો જો ઉપયોગ કર્યો હોય તો પછી દાખલાવાળા ખરીદદાર શીવાય બીજા માણસની તરફથી ખરીદ કરી એવા સમગ્ર ઉપરથી દાખલાવાળા ખરીદદાર ઉપર દીવાની કોર્ટમાં કોઇ ફરીઆદી થાય તો તે કહાડી નાંખવી.

૧૮૩. આ બાબ પ્રમાણે કરેલું જંગમ માલનું વેચાણ પકુ થાય એટલે તથા સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ મંજૂર થાય એટલે વેચાણની ઉપર વેચાણના ખરચનો ફરજી કરવા તથા સદરહુ પ્રકારનું વેચાણ મંજૂર થયાની તારીખે મહેસુલ ન આપનારની પાસે જે કોઇ બાકી લેણેણી હોય તથા જે જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધીકાર હોય તે આપવામાં વાપરવી જોઇએ.

અને ફાજલ અવેજ રહ્યો હોય તો તે જે માણસની મીલકત વેચી હોય તે માણસને આપવો જોઇએ. † સરકારના હુકમ પ્રમાણે કમીશનર વખતે વખતે જે દર તથા કાનુન મંજૂર કરે તે દર પ્રમાણે વેચાણના ખરચનો આકાર કરવો જોઇએ.

૧૮૪. સદરહુ ફાજલ અવેજ જે માણસની માલ મીલકત વેચી હોય તેના કોઇ લેણદારને દીવાની કોર્ટના હુકમ વગર આપવો નહીં.

૧૮૫. ૧૩૬ મી કલમમાં ગમે તે રાશ્યું હોય તે છતાં જે માણસનું નામ હક બાબતના દાખલામાં ખરીદદાર તરીકે લખ્યું હશે તે માણસ તે જમીનના સંબંધમાં વેચાણની તારીખ પહેલાં કોઈ પણ મુદત બાબત લેણાં થયેલાં જમીન મહેસુલ માટે જવાબદાર થશે નહિ.

૧૮૬. આ બાબતના દરાવ પ્રમાણે જમ કરેલા જંગમ માલ બાબત ત્રીજા માણસે દાવો કર્યો હોય તો કલેક્ટરે માફક મુદતની નોટીસ આપીને તેની સંક્ષેપ ચોકશી કરીને તેનો દાવો મંજૂર અથવા ના મંજૂર કરવો જોઇએ એ દાવો સઘળો અથવા થોડા મંજૂર કર્યો હશે તો તે માલની તે પ્રમાણે તજવીજ કરવી જોઇએ દાવો જેટલે સુધી મંજૂર કરવામાં આવશે તેટલે સુધી તે ખારેજ કરીને તે માલ વેચવો જોઇએ તથા ખરીદદારનો હક સઘળાં કારણ સાર પુરતો છે એમ સમજવું જોઇએ અને ઉત્પન્નની વ્યવસ્થા આ આકટમાં પાછળ કલા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે.

આ બાબતના દરાવ લાગુ કરવા.

* ૧૮૭. જમીન મહેસુલ તથા સઘળા પ્રકારની સલામી તથા નજરાણા તથા વારસાની રૂઢિએ માલ મીલકત પ્રાપ્ત થાય છે તે બદલ આપવાનો કર, તથા માલમિલકત બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપવા બાબતનો કર, તથા દંડ તરીકે સરકાર દાખલ થયેલો અવેજ, અને સઘળા પ્રકારના બાજ, તથા જમીનની ઉત્પન્ન, તથા વેતનો તથા ફી, તથા ખરચ, તથા ચુનેગારીઓ, તથા દંડ, અને આ આકટ પ્રમાણે અથવા આ આકટ ઉપરથી રદ કરેલા કોઇ આકટ પ્રમાણે અથવા કાયદા પ્રમાણે અથવા જમીન મહેસુલ સંબંધી જે વખતે જે કોઇ આકટ અમલમાં હોય તે આકટ પ્રમાણે આપવાનો અથવા વસુલ કરવાનો ખરચ બાબત, જે રકમો લેણેણી હોય તે સઘળી.

અને કર્તબ ડ્યુટીના, અથવા બીજી કોઈ જગ્યાતના, અથવા કરના, અથવા મહેસુલના બીજા કોઈ બાબતના

+ વેચાણનો ખર્ચ જંગમ મીલકત હોય તો, બે આના, અને સ્થાવર મીલકત હોય તો, ચાર આના; અથવા વેચાણની રકમના ફાઈ આ લેમાંથી જે વધારે હોય તે લેવા.

* ઇન્ડિગેશનની પરચુરણ ઉપર ઉપર લોકલ દંડ લેવાય નહિ.

ઈન્જિના આગત કોઇ ઇન્જિનરદાર પાસે પૈશા લેણુ હશે તે પૈશા, અને સદરહુ પ્રકારનો કોઈ ઇન્જિનરદાર પોતાની કબુલત કે સરત પ્રમાણે પૈશાની જે વીશેજી ગુનેગારીને પાત્ર થશે તે સઘળી પૈશાની ગુનેગારીઓ.

અને આકાર તરીકે અથવા મહેસુલના લેણુ તરીકે અથવા જમીન મહેસુલની બાકી તરીકે જે રકમો લેવાનો અધીકાર છે એવું આ આકટમાં અથવા જે વખતે જે બીજો કોઇ આકટ અથવા કાયદો અમલમાં હોય તે આકટમાં અથવા કાયદામાં કહ્યું હશે તે પણ સઘળી રકમો.

આ બાબના પાછલા ડરાવ પ્રમાણે વસુલ કરવી જોઇએ અને આ બાબના પાછલા સઘળા ડરાવો લાગુ કરી શકાય તેટલે સુધી તેને લાગુ કરવા જોઇએ.

અને જે માણસો આ આકટના અથવા આ આકટ ઉપરથી કર ડરેલા કોઇ આકટના અથવા કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે અથવા પૈશાની કાંઇ રકમ બાબત સદરહુ પ્રકારના કોઇ ઇન્જિનરદારના જમીન થયા હોય તે માણસો પોતાના જમીન ખતની સરત પ્રમાણે જે રકમ બાબત પાત્ર થયા હશે તે રકમ અથવા તેનો કાંઇ ભાગ આપવાને ચુકશે તો મહેસુલ ન આપનારા પ્રમાણે આ બાબના ડરાવ મુજબ તેઓની ઉપર કામ ચલાવવું યોગ્ય થશે. અને આ બાબના પાછલા સઘળા ડરાવો લાગુ કરી શકાય તેટલે સુધી તેવા માણસોને લાગુ કરવા જોઇએ.

અને સદરહુ પ્રકારનો ઇન્જિનર પાછો લેવામાં આવ્યો હોય તો ઇન્જિનરદારને અગાઉ જે પૈશા કોઇ પણ માણસને આપ્યા હોય તે તેને મજરે મળવાનો હક નથી એમ સમજવું,

અને જે કોઇ માણસને સરકાર તરફથી પૈશાની કોઇ પણ બક્ષીસ કાંઇ પણ ખેતીવાડીના કામ માટે એવી બોલીએ મળી હોય કે તે શખસ તે બક્ષિસની સરતોમાંની કોઇપણ સરત પ્રમાણે ન ચાલે તો તેણે તે પાછી આપવી પડશે, તે શખસ આવી કોઈ સરત પ્રમાણે ચાલવાનો તથા બક્ષિસની રકમ સરકારને પાછી આપવાને ચુકે તો, તેની સામે આ બાબના ડરાવોની રૂયે મહેસુલ ન આપનારા તરીકે કામ ચલાવી શકશે. અને આ બાબના પાછળના સઘળા ડરાવો લાગુ થાય ત્યાં સુધી લાગુ કરવા જોઇએ.

મુલકી અમલદારોની કામ ચલાવવાની રીત.

૧૮૮. હુદાના સઘળા કૃત્યો કરવામાં તથા કામો ચલાવવામાં મુલકી અમલદાર ખસુસ કાયદામાં ઉલટો ડરાવ ન હોય તો તે જે અમલદારના તાબામાં હશે તે અમલદારના હુકમને તથા નીરખધને પોતાનાં કામ કરવાની જગા બાબત તથા વખત બાબત તથા રીત બાબત પાત્ર છે એમ સમજવું.

૧૮૯. મુલકી ખાતામાં મામલતદારના અવલ કારકુનના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો નહીં હોય એવા અથવા સરવે ખાતામાં આસીસ્ટન્ટ સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો નહિ હોય એવા તે તે ખાતાના દરેક મુલકી અમલદારને જે ચોકરી કરવાનો કાયદેસર રીતે અધીકાર હોય તે ચોકશીમાં જે માણસે હાજર થવું અવશ્ય છે એવું તે અમલદારને લાગે તે માણસની પક્ષકાર પ્રમાણે જગ્યાની લેવા સાડ અથવા સાહેદ તરીકે તેની સાહેદી આપવા સાડ અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડ તેને સમન કરવાનો અધીકાર તે દરેક અમલદારને છે. દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડ સમન કરવા તે કેટલાએક વીશેષ નીરદીષ્ટ કરેલા દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડ અથવા સમન કરેલા માણસના કમજબમાંના કાંઇ વીશેષ પ્રકારના સઘળા દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડ કરી શકશે. સદરહુ પ્રમાણે સમન જે માણસોને કર્યો હશે તે સઘળા માણસોએ સદરહુ પ્રકારનો અમલદાર ફરમાવે તે પ્રમાણે જતે અથવા અધીકાર આપેલા મુખત્યારની મારફતે હાજર થવું જોઇએ પણ એવું ડરાવ્યું છે કે દીવાની ઇનસાફતું કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૧૩૨ થી તથા ૧૩૩ થી કલમ માંહેની માફી આ કલમ પ્રમાણે હાજર થવા સાડ કરેલા હુકમને લાગુ થશે.

અને સદરહુ પ્રમાણે સમન જે માણસોને કર્યો હશે તે સઘળા માણસોની જે વિષય બાબત જગ્યાની લેવામાં આવશે અને સાક્ષી લેવામાં આવશે તે વિષય બાબત તેઓ ખરેખર કહેવાને બંધાયેલા છે.

અને ફરમાવ્યું હોય તે દસ્તાવેજ તથા બીજી જગ્યા હાજર કરવાને બંધાયેલા છે.

૧૯૦. દરેક સમન લખેલો જોઇએ અને તેની બે પ્રતો જોઇએ તથા તે જે કારણ સાડ કર્યો હોય તે કારણ તેમાં લખવું જોઇએ તથા તે કરનારા અમલદારે તેની ઉપર સહી કરવી જોઇએ અને તેની ખસે સીકકા હોય તો તે સીકકા પણ તે સમન ઉપર મારવો જોઇએ.

અને તે સમન જે માણસને તે કર્યો હશે તેને સમનની નકલ આપવાને કહાડીને અથવા નકલ આપીને અથવા તે મળતો ન હોય તો તેની નકલ તેને હમેશની રહેવાની જગાએ હરકાષ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર લગાવીને બળવવો નોંધાશે.

તેની હમેશની રહેવાની જગ્યા બીજા જગ્યામાં હોય તો તે સમન તે જગ્યાના કલેક્ટર ઉપર ટપાલમાં મોકલવો અને તેણે તે આ કલમની પાછલી રકમ પ્રમાણે બળવવો નોંધાશે.

૧૯૧. આ આક્ટ પ્રમાણે નોટીસ બળવવી તે દરેક બીજી રીતનો ખસસ કરાવ ન હોય તો જે માણસ ઉપર બળવવાની હોય તે માણસને અથવા જે માણસ ઉપર તે બળવવાની હોય તેનો મુખત્યાર હોય તો તે મુખત્યાર તે તેની નકલ આપવાને કહાડીને અથવા આપીને બળવવી નોંધાશે.

અથવા સદરહુ પ્રકારની નોટીસ જે જમીન બાબત હોય તો તે જમીન ઉપરની હરકાષ પ્રસિદ્ધ જગાએ નોટીસની નકલ લગાડીને બળવવી નોંધાશે.

સદરહુ પ્રકારની નોટીસમાં લખેલાં કાંઈ માણસનાં નામમાં અથવા 'હુદામાં કાંઈ ચુક હોવાથી ખરેખર ગેરબનસાદ થયો ન હોય તો તે ચુકને લીધે સદરહુ પ્રકારની કાંઈ પણ નોટીસ રદ થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૧૯૨. કાંઈ પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોકશીમાં સાહેદાએ હાજર થવું એવી કાંઈ પદ્ધતીવારની ઈચ્છા હોય તો સાક્ષીઓને માટે સમન કાઢવાની અરજ કરનાર અશામીઓ માટે દીવાની ઇનસાફતુ કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં કહેલી રીતે તેણે કામ ચલાવવું નોંધાશે.

પદ્ધતીવાર ચોકશી.

૧૯૩. પદ્ધતીવાર ચોકશીમાં સાહેદા લેવી તે તપાસ અથવા ચોકશી કરનારા અમલદારે અથવા તેની રૂબરૂ તથા તે સાંભળી શકે એવી રીતે તથા તેની ખુદની દેખરેખ હેઠળ તથા તેના હુકમ પ્રમાણે જગ્યામાં જે બાપા ઘણું કરીને ચાલતી હોય તે બાપામાં પુરેપુરી લખી લેવી નોંધાશે તથા તેની ઉપર તેણે સહી કરવી નોંધાશે.

જે પ્રકરણમાં ચોકશી કરનારા અમલદાર પ્રેરેપુરી સાહેદા ન લખી લે તે પ્રકરણમાં તેણે દર એક સાહેદા જે કહે તેના સારાંશની યાદી તે સાહેદા સવાલના જવાબ જેમ હોય તેમ લખવી નોંધાશે અને સદરહુ પ્રકારની યાદી સદરહુ પ્રકારના અમલદારે પોતે લખીને તેની ઉપર સહી કરવી નોંધાશે અને તે યાદી તે પ્રકરણના કાગળ પત્રોના ભાગ થશે.

સદરહુ પ્રકારના અમલદારથી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે યાદી લખી શકાતી ન હોય તો તેનાથી કેમ લખી શકાતી નથી તેનો સમજ તેણે લખી મુકવો નોંધાશે.

સાહેદા ઈંગરેજમાં આપી હોય ત્યારે તે તે બાપામાં સદરહુ પ્રકારના અમલદારે પોતાને હાથે લખવી નોંધાશે, અને જગ્યામાં જે બાપા ચાલતી હોય તે બાપામાં ઘણું કરીને લેવી.

ચાલતી હોય તે બાપામાં તેની સહીતુ બાપાંતર કરવું નોંધાશે અને તે પ્રકારનાં કાગળ પત્રોના ભાગ તરીકે તે બાપાંતર તેમાં રાખવું નોંધાશે.

૧૯૪. પદ્ધતીવાર ચોકશી કર્યા પછી ફેંસલો કરનારા અમલદારે ફેંસલો પોતાના હાથે લખવો નોંધાશે તથા જે કારણ ઉપરથી તે કર્યો હોય તે પુરેપુરાં કારણો લખવાં નોંધાશે.

સંક્ષેપ ચોકશી.

૧૯૫. સંક્ષેપ ચોકશી કરનારા અમલદારે પોતે સદરહુ પ્રકારની ચોકશી જેમ જેમ ચાલે તે પ્રમાણે ચાલેલાં કામની યાદી પોતાના હાથે ઈંગરેજમાં અથવા જગ્યાની બાપામાં લખવી નોંધાશે અને તેમાં જે પદ્ધતીવારના સંબંધ હોય તે પદ્ધતીવારે કહેલી સુદાની વાત તથા સાહેદા પુરાવાના મુખ્ય ભાગ તથા ફેંસલો તથા તેનાં કારણ તે યાદીમાં લખવાં નોંધાશે.

પણ એવું કારણ છે કે કાંઈ પણ ચોકશી સંક્ષેપ નોંધાશે એવું આ આક્ટમાં ફરમાવ્યું હોય તે ચોકશી પદ્ધતીવાર ચોકશીને જે કાનુન પ્રમાણે ચલાવવી યોગ્ય છે એવું સદરહુ અમલદારને લાગે તો તે પ્રમાણે ચલાવવાનો અધીકાર તેને હરકાષ વખતે છે.

૧૯૬. આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી પદ્ધતીવાર ચોકશી અથવા સંક્ષેપ ચોકશી હિંદુસ્તાનના કોઈદારી

કાયદાની ૧૯૩ મી ૨૧૯ મી તથા ૨૨૮ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે “ ઇનતસ કામ ” છે એમ સમજવું અને પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કશી કરનારા કોઇ અધીકારીની કચેરી સદરહુ પ્રકારની ચોક્કશીના કારણ સાર દીવાની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કશીમાં ચલાવેલું દરએક કામ તથા ફેંસલો ખુલી રીતે કરવો નોંધએ અને પક્ષકારોને અથવા અખત્યાર આપેલા મુખત્યારોને હાજર થવા બાબતે યોગ્ય નોટીસ મળવી નોંધએ.

૧૯૭. જે ચોક્કશી પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ નોંધએ એવું આ આકટમાં ફરમાવ્યું નહીં હોય અથવા જે કોઈ મુલકી અમલદારને પોતાનાં કાયદેસર કામ બજાવવા સાર કોઇ પ્રસંગે કરવાની જરૂર લાગે તે ચોક્કશી ગવરનર ઇનકોઉન્સીલે અથવા સદરહુ પ્રકારની ચોક્કશી કરનારા અમલદારના વરીષ્ટ અધીકારીએ સદરહુ પ્રકારની ચોક્કશીને લાગુ હોય એવી જે સામાન્ય અથવા વિશેષ કાનુન ડરાવી હોય તે કાનુન પ્રમાણે અને સદરહુ પ્રકારની કાનુન ઉપરથી જેટલે સુધી નીરબંધ હોય તેટલે સુધી તે નીરબંધ પાળીને સઘળી મુખ્ય વાતનો નીર્ણય કરવા સાર તથા સાર્વજનીક કલ્યાણ વધી ગત કરવા સાર જે રીત તેની નજરમાં યોગ્ય લાગે તે રીતે ચલાવવી નોંધએ.

૧૯૮. જે મુકદમાની પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કશી કરવામાં આવશે તે સઘળા મુકદમામાં ફેંસલાની તથા હુકમની તથા તેઓનાં કારણની, તથા પુરાવાના કાગળ પત્રોની સહીવાળી નકલો તથા ભાષાંતરો પક્ષકારોને આપવાં નોંધએ અને જે અસલ દસ્તાવેજનો પુરાવા સાર ઉપયોગ કર્યો હશે તે અસલ દસ્તાવેજ જે માણુ-સોએ હાજર કર્યો હશે તેઓ અથવા તેઓના સંબંધી જે માણુસો દાવો કરતા હશે તે માણુસો તે દસ્તાવેજ બાબત યોગ્ય રીતે ચરહુ કરે તો તે માણુસોને તે પાછા આપવા નોંધએ પણ નકલ વીગેરે સાર જે ખરચ લેવાનો સરકારે વખતે વખતે અધીકાર આપ્યો હશે તે ખરચ આપવો પડશે.

૧૯૯. મેહેસુલ ન આપનારને અથવા બીજા કોઇ માણુસને પકડવાનો અધીકાર છે એવો ડરાવ આ આકટમાં કર્યો હોય ત્યારે તે માણુસને પકડવાનું ફરમાવવાનો અધીકાર જે કોઇ અમલદારને હશે તેણે કરેલા વારંટ ઉપરથી પકડવો.

૨૦૦. હરકોઇ મુલકી અમલદારને હરકોઇ વખતે તથા વખતે વખતે જે કોઇ જમીન અથવા ઘર કે વાડી સરકારની હોય અથવા ખાનગી આશામીઓની હોય અને જેની ઉપર જમીન મેહેસુલ પુરેપુરે ખેસાયું હોય અથવા જેને જમીન મેહેસુલની થોડી અથવા સઘળી માફી હોય તે જમીનમાં અથવા ઘરવાડીમાં જ્યારે જરૂર હોય ત્યારે માપણીના અથવા હદ ડરાવવાના અથવા હદ તપાસી જોવાના અથવા જમીનની પ્રત ડરાવવાના અથવા આકાર ડરાવવાના કારણ સાર અથવા આ આકટના ડરાવ પ્રમાણે અથવા જમીન મેહેસુલ સંબંધી જે વખતે જે બીજે કોઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે પોતાના હોદાનું કામ કાયદાસર રીતે ચલાવવા સંબંધી બીજા કોઈ કારણસારે જવાનો અધીકાર છે પણ એવું ડરાવ્યું છે કે જે ઇમારત માણુસને રહેવાના ઘર તરીકે વાપરવામાં આવતી હશે તેવી કોઈ ઇમારતમાં તેનો વહીવટદાર રાજ ન હોય તો સદરહુ પ્રમાણે ખેસવાની અગાઉ ઓછામાં ઓછા સાત દીવસ આગમય સદરહુ ઇમારતમાં નોટીસ આપ્યા વગર તેમાં કદી ખેસવું નહીં.

વળી એવું ડરાવ્યું છે કે સઘળા પ્રકારની ઇમારત બાબત તેઓના વહીવટદારના જાત સંબંધી તથા ધર્મ સંબંધી વીચાર તરફ યોગ્ય લક્ષ આપવું નોંધએ.

૨૦૧. જીલ્લામાં ધણું કરીને કઇ ભાષા ચાલે છે એમ સમજવું એ આ આકટના કારણ સાર ડરાવવાનો અધીકાર ગવરનર ઇન કોઉન્સીલને છે.

૨૦૨. જ્યારે જ્યારે આ આકટમાં અથવા જે વખતે બીજા કોઈ આકટ અમલમાં હોય તે આકટમાં એવું ડરાવ્યું હોય કે કોઇ માણુસના કબજામાં જમીન ગેરબાજબી રીતે હોય તેને તે જમીનમાંથી કહાડી મુકવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે અથવા તેને તે જમીનમાંથી કલેક્ટરે કહાડી મુકવો નોંધએ ત્યારે ત્યારે સદરહુ પ્રમાણે કહાડી મુકવાનું કામ હેલ્ડ લખેલી રીતે ચલાવવું નોંધએ એટલે:

જે માણુસના અથવા માણુસોના કબજામાં જમીન હશે તેની ઉપર અથવા તેઓની ઉપર નોટીસ પોઆથી ફલાણી મુદતમાં જમીન છોડી દેવી એવી નોટીસ યોગ્ય લાગે તે મુદત નીમીને બજાવવી, અને

સદરહુ પ્રકારની નોટીસ માન્ય કરવામાં નહીં આવે તો જે માણસ જમીન છોડી દેવાની ના કહે તેને કહાડી મુકવો અથવા કહાડી મુકવા સાડે તાબામાંના કામદારને મોકલવો, અને

સદરહુ પ્રકારના કોઇ માણસને કહાડી મુકનાર અમલદારને કોઇ માણસ હરકત અથવા અડચણ કરે તો તે પ્રકરણની વાત વિષે કલેક્ટરે સંલેપ ચાકશી કરવી જોઇએ અને હરકત અથવા અડચણ કોઇ વાજબી કારણ વગર કરી અને તે હરકત અથવા અડચણ હજુ ચાલુ છે એવી કલેક્ટરની ખાત્રી થાય તો સદરહુ પ્રકારના માણસને પકડવાનું વારંટ કરવાનો અને તે હાજર થયા પછી તેને સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અડચણ આગળ ચાલુ રહેવાનું બંધ કરવા સાડે ધણામાં ધણા ત્રીશ દીવસ સુધીની જે મુદત જરૂર હોય તે મુદત સુધી પોતાની અથવા કોઇ મામલતદારની અથવા મહાલકરીની કચેરીમાં બંદોબસ્તથી અટકાયતમાં રાખવાનો અથવા અધ પરીશીલના નમુના પ્રમાણે વારંટ સાથે તેને જલ્લાની દીવાની તુરંગમાં કેદ કરવા સાડે મોકલવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે પણ સદરહુ પ્રકારની હરકત બાબત અથવા અડચણ બાબત શીક્ષા કરવાનો જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદા પ્રમાણે સદરહુ માણસ ઉપર કામ ચલાવવાનો બાધ આવનાર નથી.

બાબ ૧૩ મો.

અપીલો તથા તપાસ.

૨૦૩. આ આક્ટમાં અથવા જે વખતે જે બીજો કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તેમાં ખસુશ કાંઇ ઉલ્ટો ફરાવ નહીં હોય ત્યારે આ આક્ટ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે બીજા કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા પ્રમાણે મુલકી અમલદારે કરેલા કોઇ ફેંશલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ તે અમલદારના અંતર વરીષ્ટ અમલદારને ત્યાં ચાલશે પણ સદરહુ પ્રકારનો ફેંશલો અથવા હુકમ તાબાના અમલદારના ફેંશલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર થએલી અપીલમાં કરેલો હોય કે ન હોય તો પણ ચીંતા નથી.

૨૦૪. કમીશનરે અથવા સર્વે કમીશનરે કોઇ ફેંશલો અથવા હુકમ કર્યો હોય તે ઉપર ગવર્તર ઇનકાઉન્સીલમાં અપીલ ચાલશે પણ કમીશનરના અથવા સર્વે કમીશનરના તાબામાંના કોઇ અમલદાર પાસે અપીલ થઇ ને તે અપીલમાં થએલા ફેંશલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર કમીશનરે અથવા સર્વે કમીશનરે અપીલમાં ફેંશલો અથવા હુકમ કર્યો હશે તેની ઉપર માત્ર અપીલ ચાલનાર નથી.

૨૦૫. જે ફેંસલા બાબત અથવા હુકમ બાબત ફરિયાદ હોય તે ફેંસલો અથવા હુકમ કલેક્ટરના અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાના તે દરેક ખાતાના અમલદારે કર્યો હોય તો સાડે દીવસ થયા પછી અપીલ ચાલશે નહીં અથવા આ શીવાય બીજા કોઇ પણ પ્રકારના ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર નેવુ દીવસ થયા પછી અપીલ ચાલશે નહીં.

સદરહુ મુદત ગણતી વખતે જે ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હોય તે ફેંસલાની અથવા હુકમની નકલ તૈયાર કરવામાં લાગેલો વખત ગણવો નહીં.

૨૦૬. અપીલ કરવા સાડે ડરાવેલી મુદતમાં અપીલ ન કરવાનું અપીલ કરનારને પુરતું કારણ હવુ એવી તે જે અમલદારને ત્યાંના અથવા ગવનર ઇન કાઉન્સીલમાં અપીલ કરી હશે તે અમલદારની અથવા ગવનર ઇન કાઉન્સીલની ખાત્રી કરશે તો સદરહુ પ્રકારની મુદત પછી આ બાબ પ્રમાણે અપીલ લેવાનો અધીકાર છે. અપીલ લેવા બાબત આ કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

૨૦૭. અપીલ કરતા વીશેની આ બાબતમાં ડરાવેલી કોઇ પણ મુદતનો છેલ્લો દીવસ ન્યારે ન્યારે રવીકારે અથવા સરકારે મંજુર કરેલા બીજા રજાને દિવસે આવે ત્યારે રજાની આખર પછીનો જે દીવસ તે દીવસે સદરહુ પ્રકારનો છેલ્લો દીવસ સમજવો.

૨૦૮. દરએક અપીલ અરજીની સાથે જે ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હશે તે ફેંસલો અથવા હુકમ જોઇએ અથવા તેની સહી વાળી નકલ જોઇએ.

૨૦૯. તાબાના અમલદારના જે ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હોય તે ફેંસલા અથવા હુ-

કમ રદ કરવાનો, ફેરવવાનો તેમાં કંપેસ કરવાનો અથવા તે મંજૂર કરવાનો અધીકાર અપીલ અધીકારીને છે અથવા તેને અવશ્ય લાગે તેવી વળી વધારે તપાસ કરવા બાબત અથવા તેવો વળી વધારે પુરાવો લેવા બાબત તે તાબાના અમલદારને ફરમાવવાનો અધીકાર તેને છે અથવા સદરહુ પ્રકારનો વળી વધારે પુરાવો ખુદ પોતે લેવાનો તેને અધીકાર છે.

૨૧૦. જે કોઈ પ્રકરણમાં અપીલ ચાલતી હોય તે પ્રકરણમાં આપીલનો ફેંશલો થાય ત્યાંહાં સુધી તાબાના અમલદારનો ફેંશલો અથવા હુકમ બળવવાનું મોકુફ રાખવું એવું ફરમાવવાનો અધીકાર અપીલ અધીકારીને છે.

૨૧૧. ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને અને મુલકી ખાતામાં આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરના અથવા સર્વે ખાતામાં સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરબજા કરતાં ઓછા દરબજાના નહીં તેવા કોઈપણ મુલકી અધીકારીને એવો અધીકાર છે કે તેણે તાબામાંના મુલકી અમલદારે કરેલો કોઈ ફેંશલો અથવા હુકમ કાયદાસર અથવા યથાચોગ્ય છે કે નહીં અને તે અમલદારે ચલાવેલાં કામ નીચમને અનુસરીને છે કે નહીં એ બાબત પોતાની ખાત્રી કરી લેવા સારૂ તે અમલદારે કરેલી ચોક્કશીના અથવા ચલાવેલા કામના કાગળ પત્ર મંગાવીને તપાસવા

જે બાબતમાં પદ્ધતિવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કશી થઈ નહિ હોય તે બાબતમાં પોતાના તાબામાંના કોઈ પણ અમલદારે ચલાવેલાં કામ સદરહુ રીતે મંગાવીને તપાસવાનો અધીકાર હેઠળ લખેલા અમલદારોને છે એટલે મામલતદાર તથા મહાલકારી તથા આસિસ્ટન્ટ સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તથા આસિસ્ટન્ટ સેલેમેન્ટ ઓફીસર.

જે કોઈ પ્રકરણમાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલનો અથવા સદરહુ પ્રકારના અમલદારને લાગે કે સદરહુ પ્રમાણે મંગાવેલા કોઈ ફેંસલામાં અથવા કામમાં કંપેસ કરવું જોઈએ અથવા તે રદ કરવું જોઈએ. અથવા ફેરવવું જોઈએ તો તે બાબત તેને ચોગ્ય ચોગ્ય લાગે તે હુકમ કરવાનો અધીકાર તેને છે.

પણ એવું કરાવ્યું છે. કે જે બાબતમાં કાયદેસર તપાસ ચલાવવામાં આવી હોય તે બાબતમાં આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરે આંવો હુકમ જાતે કરવો નહીં. પણ તેણે તે સંબંધી કાગળ પત્ર પોતાના અભિપ્રાય સાથે કલેક્ટરને મોકલવા અને કલેક્ટરે પોતાને ચોગ્ય લાગે તેવો હુકમ તે બાબતમાં કરવો.

૨૧૨. કોઈ ફેંસલો અથવા હુકમ આખરનો છે એવું આ આકટમાં જ્યાં જ્યાં કહ્યું હોય ત્યાં ત્યાં તે તે જગ્યાનો અર્થ સદરહુ પ્રકારના ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં એવો સમજવો.

તે પ્રકારના કોઈ ફેંસલામાં અથવા હુકમમાં ઉપરની છેલી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે કંપેસ કરવાનો અથવા ફેરવવાનો અધીકાર ફક્ત ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે.

બાબ ૧૪ મો.

પરચુરણ.

૨૧૩. સઘળા નકશા તથા સરવેના કાગળપત્ર તથા ગામના સઘળા હીસાબ તથા જમીનનાં સઘળાં પત્રકો ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ આ બાબત વખતે વખતે જે કાનુન તથા શી ઠરાવે તે કાનુનને અનુસરીને તથા તે ફી આપે તો ચોગ્ય વખતે લોકોને જેવા સારૂ ખુલાં રાખવાં જોઈએ અને સદરહુ પ્રકારના નકશામાંના, પત્રકમાંના તથા હીસાબમાંના દાખલા સહીત ઉતારા અથવા દાખલાવાળી તેની નકલો જે માણસો માગે તે સઘળા માણસોને તે આપવી.

૨૧૪. (૧) ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને મુંબઈ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ આકટના કારણ અને હેતુ પારપાડવાને આ આકટ જે બાબતમાં અમલમાં લાવવાનો હોય તે બાબતમાં, અથવા જે બાબતો માટે તેની અંદર ખાસ ઠરાવ કર્યો ન હોય તેવી બાબતોમાં સઘળા સમસોને માર્ગ સુચવવાને આ આકટના ઠરાવોની વિરૂદ્ધ ન હોય એવી કાનુનો કરવાનો અધીકાર છે તથા તે વખતે વખતે બદલવાનો અથવા રદ કરવાનો અધીકાર છે.

(૨) ખાસ કરીને અને ઉપર જણાવેલા અધિકારના સાધારણ સ્વરૂપને બાધ ન આવે તેવી રીતે સદરહુ પ્રકારની કાનુનો નીચેની બાબતો માટે બડવાનો અધિકાર છે.

(અ) મુલકી અમલદારોની નિમજ્જકતું અને તેમના અધિકાર તથા કામ ચલાવવાનું નિયમન કરવા આપત.

(બ) જમીન ઉપર જમીન મહેસુલ આકારવાનું અને આવા આકારવાના કામમાં ફેરફાર કરવાનું, તે ફરી તપાસવાનું અને જમીન મહેસુલ વસુલ કરવાનું નિયમન કરવા આપત.

(ક) ૩૭ મી કલમ મુજબની તપાસ અને હુકમોની આપતમાં આપવાની નોટીસ ઠરાવવા આપત.

(દ) જમીન મહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય તેવી દુમાલા ન હોય તેવી જમીન કયા કામમાં વાપરવાનો, અને કયા કામમાં ન વાપરવાનો અધિકાર છે તે ઠરાવવા આપત અને ખેતીને લગતી જમીન ખેતીને લગતાં નહિ હોય તેવાં ખીજાં કામમાં વાપરવાની પરવાનગી આપવાનું નિયમન કરવા આપત.

(ઈ) સરકાર પ્રાપ્ત થયેલી જમીન અને ખીજી મિલકતની વ્યવસ્થાનું નિયમન કરવા આપત.

(ફ) સરકાર દાખલ થયેલી જમીનની વ્યવસ્થાનું નિયમન કરવા આપત.

(ગ) ભોગવટામાં ન હોય અને દુમાલા ન હોય તેવી જમીન કઇ સરતે બોલીએ અને કેટલી મુદત સુધી આપી શકાય તે ઠરાવવા આપત.

(હ) ૬૧ મી કલમ મુજબ લેવાના દંડ ઘણામાં ઘણો કેટલો લેવો તે ઠરાવવા આપત.

(આઈ) સર્વેનું અને જમીન મહેસુલનું સેટલમેન્ટનું કામ ચલાવવાનું નિયમન કરવા આપત અને સેટલમેન્ટ દાખલ કરતા પહેલાં ૧૦૩ જી કલમ મુજબ આપવાની નોટીસ ઠરાવવા આપત.

(જે) કલમ ૧૧૮ અ ની રૂયે સર્વે નંબરના પેટા વિભાગ કરવાનું અને કરેલા પેટા વિભાગના ધારો ઠરાવવાનું નિયમન કરવા આપત.

(કે) હદ નિશાન કરવાનું, આંકવાનું, રીકાક રાખવાનું અને તેની મરામત કરવાનું નિયમન કરવા આપત.

(એલ) હકના પત્રકનો, ફેરફારના રજીસ્ટરનો, તકરારી આપતોનાં રજીસ્ટરનો, અને ખેડનાં રજીસ્ટરો સંગ્રહ કરવા, તેમને જાળવી રાખવા અને તેમને સુધારવાનું નિયમન કરવા આપત, તેમનો કેવા નમુનામાં સંગ્રહ કરવો તે અને સદરહુ પત્રકો અને રજીસ્ટરો કયા અમલદારે તપાસવાં અને સુધારવાં તે ઠરાવવા આપત.

(મ) તલાટીઓ અને મુલકી અમલદારોએ સર્વે અમલદારના અધિકાર ચલાવવાનું અને કલમ ૧૩૫ ગ ની રૂયે થયેલા ખર્ચ આકરવાનું નિયમન કરવા આપત.

(ન) ૧૩ મા આજ પ્રમાણે અપીલો શા નમુના પ્રમાણે તથા શી રીતે તૈયાર કરવી તથા આપવી તે ઠરાવવા આપત.

(ઓ) આ આકટનાં કારણ સારૂ કેવાં પત્રકો, રજીસ્ટરો, હિસાબ, નકશા, અને પ્લાન રાખવાં, તે કમ રીતે કેવા નમુના પ્રમાણે તૈયાર કરવાં અને રાખવાં તે ઠરાવવા આપત.

(૩) આ કલમ મુજબની કાનુની કરવાનો અધિકાર એવી કાનુની અગાઉથી પ્રસિદ્ધ કરવાની સરતને પાત્ર રહેશે.

૨૧૫. ૨૧૪ મી કલમની રૂયે કોઈપણ કાનુન કરતી વખતે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે તે કાનુન તોડનાર સખસને, તે તોડવાનાં ખીજાં ગમે તે પરિણામ આવે તે ઉપરાંત માહુરદાર પાસે ચુન્યાની સાબિતીનો ઠરાવ થયે ઘણાંમાં ઘણી એક મહીના સુધીની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બેઉ શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૬. ૧૧૧ મી કલમમાં તથા આ કલમમાં આગળ ઠરાવ્યું છે તે ખારેજ કરીને આ આકટના ૮ માથી તે ૧૦ મા સુધીના આજ માહેના ઠરાવ કોઈ પણ દુમાલા ગામને લાગુ થશે નહીં. માત્ર દુમાલા ગામની હદ ઠરાવવાના અથવા તે સંબંધી કોઈ પણ તકરારોની નીકાલ કરવાના કામને લાગુ કરી શકાશે પણ સદરહુ આજ માહેના ઠરાવ હેઠળ લખ્યું છે તેને લાગુ થશે એટલે:—

(અ) કોઈ પણ દુમાલા ગામની હદમાં દુમાલા નહીં હોય તેવી જે જમીન હશે તે સખણી જમીનને.

(બ) જે ગામનો કોઈ નીરણીત ભાગ દુમાલા હશે પણ જેનો બાકીનો ભાગ દુમાલા નહીં હશે તે ગામોને,

(ક) જે દુમાલા ગામના ધારણ કરનારાઓને મહેસુલની કોઈ રકમ મળવાનો હક હશે પણ તે રકમના કરતાં વધારે મહેસુલ હશે તો તે વધારે અવેજ સરકારનો થાય છે એવું હશે તે દુમાલા ગામોને.

પણ સદરહુ આળના સઘળા અથવા કાંઈ પણ ડરાવ સદરહુ પ્રકારના કોઈ ગામને લાગુ કરવા એવી સદરહુ પ્રકારના કોઈ ગામના ધારણ કરનારાએ લખેલી અરજી કરી હોય તો તે પ્રમાણે લાગુ કરવા એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર કમીશનરને છે.

૨૧૭. સરવે સેટલમેન્ટ ઉપરની છેલ્લી કલમના અથવા જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે કોઈ દુમાલા ગામમાં ચાલુ કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે સેટલમેન્ટ જે જમીનને લાગુ હશે તે સઘળી જમીનના ધારણ કરનારાઓને દુમાલા નહીં હોય તેવા ગામના જમીન ધારણ કરનારાને આ આકટના ડરાવ પ્રમાણે જે હક છે તથા જે જવાબદારી લાગુ છે તે હક તેઓના વહીવટ માંહેની જમીનના સંબંધથી છે તથા જવાબદારી તેઓને લાગુ થશે એમ સમજવું અને દુમાલા ન હોય તેવા ગામોમાં જમીન ધારણ કરનારા સંબંધી આ આકટના સઘળા ડરાવ તેઓને અને ત્યાં સુધી લાગુ થશે.

૨૧૮. આ આકટના જે કોઈ ડરાવ શબ્દો ઉપરથી દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનને અથવા દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનના ધારણ કરનારાઓને માત્ર લાગુ છે તે કોઈ ડરાવ ઉપર દુમાલા જમીનને અથવા દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારાઓના હકને અથવા સદરહુ પ્રકારની કોઈ જમીન આપત સરકારના હકને આધ આપે છે એમ સમજવું નહીં અને આ આકટના કોઈ ડરાવ શબ્દો ઉપરથી કેવળ બીન દુમાલા જમીન સંબંધી હશે તે ડરાવના દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારાના હિત તરફ અથવા તેની વીરૂદ્ધ કાંઈ પણ અનુમાન ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું નહીં.

લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૨૧૩ ઉપર થયેલી રૂલ.

૧—એવું.

૧. જે દસ્તાવેજો, નકશા, રજીસ્ટરો, હિસાબ તથા કાગળપત્રો ગંતવાના હક આપત સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવાના આકટ ૩ ની ૯૧ મી કલમમાં, તથા સન ૧૮૯૮ ના મુંબઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૨૧૩ મી કલમમાં ડરાવ કર્યા છે, તે દસ્તાવેજો, નકશા, રજીસ્ટરો, હિસાબ તથા કાગળપત્રો અને બીજા સાર્વજનિક દસ્તાવેજ વીધમાનકાળે જે કોઈ કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદાના ડરાવ મુજબ કોઈપણ માણસને જોવાનો હક છે તે બીજા સઘળા સાર્વજનિક દસ્તાવેજો જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારની કચેરીમાં તે, આ આપત આ કાનુનમાં આગળ શી ડરાવી છે તે ફી આપેથી રવીવાર તથા *પબ્લિક હોલિડે સિવાય દરરોજ કચેરીના મામૂલ વખતમાં જોવા સાર પુછા રહેશે. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે ગામના જે અમલદારોને સ્વાધીન ઉપર કહેલા કોઈ પણ દસ્તાવેજ, નકશા રજીસ્ટર, હિસાબ અથવા બીજા સાર્વજનિક દસ્તાવેજ હશે તે ગામના અમલદારે તે ગંવા દેવા બદલ કાંઈ પણ ફી લેવી નહીં.

૨. પાછલી કાનુનમાં કહેલી આપતમાં માત્ર ખારેજ કરીને કોઈ પણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ જોવા દેવામાં આવશે નહીં.

૨. ઉતારા તથા નકલ.

૩. ૧ લી કાનુનમાં કહેલા દસ્તાવેજો સિવાય બીજા કોઈ પણ દસ્તાવેજની દાખલો ન લખેલી નકલ અથવા દાખલો ન લખેલો તેમાંનો ઉતારો મળનાર નથી, અને આ કાનુન પ્રમાણે તૈયાર કરેલો હોવા વગર બીજી રીતે પણ મળનાર નથી.

જે કોઈપણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ જોવાનો હક જે કોઈ માણસને ૧ લી કાનુન પ્રમાણે હશે તેને જે કોઈ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ યોગ્ય રીતે જોવાને મળ્યો હશે તે દસ્તાવેજની અથવા તેના કોઈપણ ભાગની નકલ ખુદ પોતે કરવાનો, અથવા નકલ કરવાને ખુદ પોતાનું માણસ લગાડવાનો અધિકાર છે. પણ આ પ્રમાણે કરેલી કોઈપણ નકલ ઉપર કોઈપણ સરકારી અમલદારે દાખલો લખવો નહીં.

૪. ૧ લી કાનુનમાં કહેલા કોઈપણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારે તે દસ્તાવેજની નકલ સાર, અથવા તેના કોઈપણ ભાગની નકલ સાર કોઈ માણસ અરજી કરશે તે નકલ

* પબ્લિક હોલિડે એટલે જે દિવસે સરકારી કચેરીઓમાં રજા હોય છે તે દિવસ.

આમત આ કાનુનમાં આગળ દરાવેલી શી આપશે તો તેને નકલ કરાવીને પોતાની સહી કરીને દાખલાવાળી નકલ આપવી જોઈએ પણ એવું દરાવ્યું છે કે ગામના અમલદારને સ્વાધીન જે કોઈ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ હશે તેની નકલ સાડ કરવાની દરએક અરજી, જે મામલતદારના અથવા મહાલકરીના તાબામાં સદરહુ અમલદાર હશે, તે મામલતદારને અથવા માહાલકારીને કરવી જોઈએ અને તેણે તે નકલ ગામના તલાટી પાસે તૈયાર કરાવવી જોઈએ. સદરહુ દરએક નકલ ગામના તલાટીએ અસલ દસ્તાવેજની સાથે મુકાબલો કરીને પછી તે યરોઅર હોવા બદલ તેણે તેની ઉપર સહી કરવી જોઈએ, અને તેની ઉપર દાખલો લખીને અરજદારને તે આપવા સાડ સદરહુ મામલતદાર ઉપર અથવા મહાલકરી ઉપર મોકલવી જોઈએ. ગામના કોઈપણ અમલદારે કોઈપણ નકલ ખરી નકલ છે એવો તેની ઉપર પોતે દાખલો લખવો નહીં, અથવા એવી કોઈપણ નકલ મળવા આખતની અરજી લેવી નહીં, અથવા અરજી ઉપરથી નકલ આપવી નહીં.

૫. ૧ લી કાનુનમાં કહેલા સાર્વજનિક દસ્તાવેજો સિવાય બીજા સાર્વજનિક દસ્તાવેજોની, અથવા તેઓના ભાગોની દાખલાવાળી નકલો આખત જે કોઈ માણસ અરજી કરશે અને તે નકલો આખત આ કાનુનમાં આગળ દરાવેલી શી આપશે તો તેને તે નકલો, ઉપરની છેલ્લી કાનુન માંહેના વિશેષ દરાવને અનુસરીને આપવાનો અધિકાર તે દસ્તાવેજો જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારને છે, પણ એવું દરાવ્યું છે કે:—

(અ) સદરહુ પ્રકારની કોઈપણ અરજી જે અમલદારને કરી હોય તેણે, તે અરજીનો નિકાલ કરવામાં સરકારના તથા પોતે જે અમલદારના તાબામાં હોય તે અમલદારના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ, અને શકની આખતમાં તે અરજીનો નિકાલ કરવાની અગાઉ પોતાના પ્રત્યક્ષ ઉપરીને હુકમ થવા સાડ લખી મોકલવું જોઈએ.

(બ) કોઈપણ સરકારી પત્ર વ્યવહારની અથવા સરકારી લૉ ઓફીસરે આપેલા અનુમતની અથવા જે કોઈ હુકમમાં અથવા દરાવમાં સદરહુ પ્રકારનું કાંઈ અનુમત હશે તે હુકમની અથવા દરાવની નકલ કલેક્ટરના તાબા માંહેના કોઈ પણ અમલદારે તે કલેક્ટરની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર અથવા કોઈ પણ સર્વેના અમલદારે સર્વે કમીશનરની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર આપવી નહીં.

(ક) જે કોઈપણ કાગળપત્ર અથવા નકસા સરકારના હુકમથી છાપ્યા હશે અથવા શિક્ષા છાપથી છાપ્યા હશે અને પ્રસિદ્ધ કર્યા હશે તેની નકલ આપવી નહીં.

(ડ) કોઈપણ દસ્તાવેજની નકલ આપવી જે આખતમાં સરકારને અપકારક છે એ ખુલ્લું હોય તે આખતમાં દસ્તાવેજની નકલ આપવી નહીં.

૫. અ કોઈ સરકારી કામદારને ખાતા તરફથી (ડીપાર્ટમેન્ટલ) ચોક્કસીથી દંડ કર્યો હશે, ઓછા પગાર ઉપર મોકલ્યો હશે સસપેન્ડ કર્યો હશે, અથવા અરતરફ કર્યો હશે તો તેના મુકરદમામાં લખેલા છેલ્લા દરાવની ખરી નકલ શી વગર મળવાનો તેને હક છે.

૬. આ કાનુન પ્રમાણે આપવાની તથા વેલ્યુપેબલ પોષ્ટ સિવાય બીજી રીતે સ્વાધીન કરવાની દરએક દાખલાવાળી નકલ ઉપર અથવા ઉતારા ઉપર તે નકલ આખત અથવા ઉતારા આખત જે અમલદાર શી લેશે તેણે હેડળ લખેલા નમુના પ્રમાણે શેરો લખવો જોઈએ (એટલે):—

“આ દાખલાવાળી નકલ આખત શીના રૂ. _____ આના _____ પોહોંચ્યા. તારીખ મી માહે _____ સને ૧૯ _____ (સહી) અ. બ. ”

૭. આ કાનુન મુજબ આપવાની સઘળી દાખલાવાળી નકલ ઉપર જે દાખલો લખવો તે ઈડીઆના પુરાવા આખતના આકટની ૭૬ મી કલમમાં કહેલા નમુના પ્રમાણે હોવો જોઈએ.

૩—શોધ.

૮. બ્યારે કોઈ પણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ અથવા કોઈ પણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજનો ભાગ જોવા સાડ અથવા તેની નકલ સાડ અરજી કરી હોય તથા જે દસ્તાવેજ જોઈતો હશે તેનો નંબર, તારીખ તથા પ્રકારની તપશ્ચક્ષ તે અરજીમાં સ્પષ્ટ લખેલી નહિ હશે અથવા તે અરજીમાં જે તપશ્ચક્ષ લખેલી હશે તે યરોઅર નહીં હશે, અને તેથી તે દસ્તાવેજ જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારને તે દસ્તાવેજ શોધી કાઢવા સાડ પોતાના ફક્તરમાં શોધ કરવાની જરૂર પડશે ત્યારે તે શોધવા આખત આ કાનુનમાં આગળ કહેલા દરે શી,

દસ્તાવેજ અથવા તેનો ભાગ જેવા બાબત અથવા તેની નકલ કરવા બાબત અરજી કરી હશે તે દસ્તાવેજ સદરહુ અમલદારે તપાસ્યા પછી તે દસ્તાવેજ તેને જેવા દીધો ન હોય અથવા નકલ આપી ન હોય તો પણ, તે અરજદારે આપવી જોઈએ; પણ એવું હરાબું છે કે ગામના અમલદારે સદરહુ પ્રકારની કાંઈ શી લેવી નહીં.

૪-ફી.

૬. આ કાનુન મુજબ હેડળ લખેલી શી રોકડી લેવી જોઈએ.

(એટલે);—

શી લેવાની તેનું કોષ્ટક.

(૧) ગામના અમલદાર શિવાય બીજા કોઈ પણ અમલદારે ૧ લી કાનુન પ્રમાણે કરવા દીધેલી દરએક તપાસ બદલ. ... .. } ૮ આના.

(૩) આ કોષ્ટકની ૩ જી કલમમાં ન આવનારા સાર્વજનિક દસ્તાવેજની દરએક દાખલાવાળી નકલ બદલ:—

(અ) અસલ દસ્તાવેજ ઇંગ્રેજમાં હશે તો દર ૧૦૦ શબ્દે અથવા ૧૦૦ શબ્દોના અંશે... .. } ૨ આના.

(બ) અસલ દસ્તાવેજ દેશી ભાષામાં હશે તો દર ૧૦૦ શબ્દે અથવા ૧૦૦ શબ્દોના અંશે ... .. } ૧૧ આનો.

(૬) અસલ દસ્તાવેજ તકતા પ્રમાણે લખેલા હોય તો પછી તે ઇંગ્રેજમાં હોય કે દેશી ભાષામાં હોય. ... .. } (અ) તથા (બ) રકમમાં અનુક્રમે લખેલા દરની બમણી.

(૩) દુમાલાના પત્રકમાંથી મુમ્બઈના જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૫૩ મી કલમ મુજબ આપેલા દરએક દાખલાવાળા ઉતારા બદલ. ... .. } દુમાલા થયેલા મેહેસુલની રકમને દર રૂપિયે ૧ આનો, પણ કોઈપણ બાબતમાં તે શી ૧૦ રૂપિયાથી વધારે હોવી નહિ જોઈએ અથવા ૮ આનાથી ઓછી હોવી નહિ જોઈએ. (પણ જોવાઈ ગયેલી અથવા નાશ થયેલી સર્વે સન ૧૮૬૮ ના આક્ટ ૪ પ્રમાણે અથવા લે. રે. કોડની કલમ ૧૩૩ પ્રમાણે આપવામાં આવી હોય તો જો તેને કલમ ૧૩૨ ના પારેગ્રાફ ૨ પ્રમાણે માશી મળી નહીં હોત તો કલમ ૧૩૨ ને રકમ લેવાની થાત તેની નીચે કીમત લેવી.)

(૪) સર્વે નંબરના અથવા સર્વે નંબરના હિસાબમાં દાખલ થયેલા હિસ્સાના અથવા ખેતરના નકશાની અથવા સાધારણ (વગર રંગેલા) નકશાની અથવા કોઈપણ રચાવર મીલકતના નકશાની દરએક દાખલાવાળી નકલ બદલ. ... .. } ૧ રૂપિયો.

(૫) આ કોષ્ટકની ૪ થી કલમમાં ન આવનારા નકશાની અથવા નકશાના કોઈપણ ભાગની દરએક દાખલાવાળી નકલ બદલ ... ..

જે અમલદાર તે નકલ ઉપર દાખલો લખી આપશે તે અમલદાર પંદર રૂપિયા કરતાં વધારે નહીં હોય અને એક રૂપિયા કરતાં ઓછી નહીં હોય એવી જે શી હરાવશે તે શી; પણ હરાબું છે કે પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે કાંઈ પણ શી કલેક્ટરના તાબા માંહેના કોઈપણ અમલદારે તે કલેક્ટરની પરવાનગી વગર તથા સર્વે અમલદારે સર્વે કમિશનરની પરવાનગી વગર લેવી નહીં.

(૬) ગામના અમલદાર સિવાય બીજા કોઇપણ અમલદારે } જે જે વરસનાં દફતરો શોધવામાં આવે
કરેલી દરએક શોધ બદલ. ... } તે દરએક વરસ બદલ એક રૂપિયો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે કોઇ પણ શ્રી વેલ્યુએબલ પોષ્ટની મારફત વસુલ કરવાની જરૂર હોય ત્યારે તે શ્રી ઉપરાંત ટપાલ હાંસલ તથા ટપાલની ફી લેવી નોંધાયે. અને જ્યારે એવી શ્રી ટપાલ હાંસલ તથા ટપાલની ફીની રકમમાં આનાનો કોઇ અપુર્ણાંક હોય ત્યારે તેને બદલે પુરો આનો લેવો નોંધાયે.

૧૦. પાછલા કોષ્ટક પ્રમાણે આપવાની દરએક ફી અગાઉ આપવી નોંધાયે અથવા તેમ કરમાવવામાં આવે તો વેલ્યુએબલ પોષ્ટ મારફત આપવી નોંધાયે.

૧૧. આ પ્રમાણે પોહોંચેલી સઘળી ફીની રકમ, જે ઓફીસરને સ્વાધીન દફતરો હશે તે ઓફીસરે આ કારણ સાર એક જુદી જુદી રાખી ને તેમાં દાખલ કરવી નોંધાયે, અને નંબર ૩૩૫૬ તારીખ ૧૧ મી નવેમ્બર સને ૧૮૭૪ ના ફિન્ચાન્સશિયલ ડિપાર્ટમેન્ટમાંના સરકારના ઠરાવ મુજબ, અથવા હવે પછી સરકારનો બીજો કોઇ હુકમ થશે તે મુજબ ફોર્કશન રાઇટરોને દાખલાવાળી નકલોની તથા ઉતારાની આખતમાં આપેલી રકમ અદરજ રકમમાં બાદ કરીને રહેશે તે દર મહિનાની આખરે અગાઉ છે કે નહીંકની સરકારી ટ્રેઝરીમાં મોકલવી નોંધાયે.

૫-પરચુરણ.

૧૨. ગામના અમલદારને ૧ લી કાનુન પ્રમાણે કરવાની અરજ ખારેજ કરીને આ કાનુન મુજબ કરવાની બીજી દરએક અરજ લખીને કરવી નોંધાયે. અને તે અરજમાં

(દસ્તાવેજી) નકલ ઉતારે અથવા તરજુઓ જે પોષ્ટઓશીસ મનીઓર્ડર ઓફીસ પણ હોય એવી કોઇ પણ પોષ્ટ ઓફીસમાં વેલ્યુએબલ પોષ્ટથી મોકલવાની વિનંતી કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩. સદરજ પ્રકારની દરએક અરજ જે અમલદારને આપી હશે તે અમલદારે તેની ઉપર નંબર નાંખીને તે દાખલ કરવી નોંધાયે. અને તેની ઉપર જે તારીખે તે પહોંચી તે તારીખ, તે અરજ આપતી વખતે અથવા આગળ કોઇપણ વખતે શ્રી પહોંચી હોય તો તેની રકમ તથા જે તારીખે તથા જે રીતે તે અરજનો નિકાલ કર્યો હોય તે તારીખ તથા રીત એવી વિગતે મજબૂરો શેરો લખવા અને તેના ઉપર પોતાની સહી કરવી નોંધાયે.

૧૪. સન ૧૮૭૩ ના ફિન્સ્ટાનના નોંધવાના આકટની ૯૦ મી કલમ મુજબ, અથવા સન ૧૮૭૯ ના મુંબઈની જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૨૧૩ મી કલમ મુજબ અથવા જે બીજા કાયદા પ્રમાણે (દસ્તાવેજ) નોંધવાનો હક કોઇ માણસને આપ્યો હશે તે કાયદા મુજબ કરેલી કોઇ અરજ હશે તેના વિચાર કરવાનો હક છે માટે તે અરજ કબુલ કરવાની અગાઉ હેડગ લખેલી વાત તરફ વિશેષ લક્ષ આપવું નોંધાયે, એટલે જે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ આખત તે અરજ કરી હશે તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ, જે કાયદાના આધાર ઉપરથી તે કરી હશે તે કાયદો લાગુ છે એવો દસ્તાવેજ છે કે નહિ, એ વાત ઉપર અને દસ્તાવેજ નોંધવાનો હક હોય એવું માણસ અરજદાર છે કે નહિ એ વાત ઉપર (અને એટલા માટે ઈડીઆના પુરાવાના આકટની ૭૫ મી કલમ મુજબ તેને નકલ નોંધતી હશે તો તેને નકલ મળવાનો હક છે એવું માણસ છે કે નહિ એ વાત ઉપર) વિશેષ લક્ષ આપવું નોંધાયે.

૧૫. આ કાનુન માંહેના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી સ્ટાંપ આકટના અથવા કોર્ટ ફીના આકટના કોઇપણ ઠરાવને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં. કોઇપણ અરજ બદલ, અથવા આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી અથવા આપેલી નકલ બદલ અથવા ઉતારા બદલ જે સ્ટાંપ ડ્યુટી અથવા કોર્ટ ફી લેવાનો અધીકાર હશે તે સ્ટાંપ ડ્યુટી અથવા કોર્ટ ફી ૯ મી કાનુનમાં કહેલી ફી સિવાય વળી બીજી છે એમ સમજવું. અને સદરજ પ્રકારની દરએક અરજ આખત, નકલ આખત, અથવા ઉતારા આખત સ્ટાંપ આકટમાં તથા કોર્ટ ફીના આકટમાં કહેલું સઘળું ચોગ્ય રીતે કરવામાં આવે એ વાત ઉપર લક્ષ આપવું નોંધાયે.

૧૬. આ કાનુન માંહેના સાર્વજનિક દસ્તાવેજ શબ્દનો અર્થ સન ૧૮૭૨ ના ઈડીઆના પુરાવાના ૧ લા આકટમાં (તે આકટની ૭૪ મી કલમ જુઓ,) જે અર્થ કહ્યો છે તેજ અર્થ સમજવો.

૧૭. આ કાનુન માંહેના કોઇ પણ ઠરાવ મુંબઈ શહેરને અથવા કોઇ પણ દિવાની અથવા ફોજદારી કોર્ટને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

નોંધકશન રાઇટર એટલે નકલ કરનારા. સરકારી નોકરે નકલ કરવા બદલ પૈસા લેવા નહીં; કારકુનો ફરીયાના વખત બહાર ખાનગી માણસોને નકલો કરી આપે તો તે બદલ લખાઈના દર પ્રમાણે શ્રી લેવાનો તેઓને હક નથી. નકલો વિગેરે કરી આપવાની તલાકીઓને પરવાનગી છે.

જમીન મેહેસુલના કાયદાની કલમ ૨૧૪ ની રૂયે કરેલ કાનુનો.

૧—પ્રથમ નિયમો.

૧. આ કાનુનોને તથા હુકમોને જમીન મેહેસુલના કાયદાની કાનુનો કહેવી.

૨. આ કાનુનોમાં તથા હુકમોમાં વિષય ઉપરથી અથવા, આગલા પાછલા સંખંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો,—

(અ) સન ૧૮૭૯ ના મુબાઇના જમીન મેહેસુલના કાયદામાં બ્યાખ્યા કરેલા શબ્દોનો તથા સંજ્ઞાનો તે કાયદામાં જે જે અર્થ કર્યો છે તે તે અર્થ છે એમ સમજવું; અને

(બ) “બાબ” અને “કલમ” એટલે સદરહુ કાયદાનો અનુક્રમે બાબ અને કલમ છે એમ સમજવું.

૨.—મુલકી અમલદારોએ તારણ આપવું.

[કલમ ૨૩ મી તથા ૨૧૪ (ઐ).]

૩. હેઠળ લખેલા મુલકી અમલદારોએ, તેઓનાં નામની સામે લખેલી રકમોનું, હેઠા ઉપર રજુ થવાની અગાઉ, તારણ આપવું જોઇએ, એટલે:—

	રૂપિયા.
૧. હેડ એકાઉન્ટ	} ૫,૦૦૦
૨. મામલતદાર	
૩. મામલતદારના અવલ કારકુન...	૧,૦૦૦
૪. મામલતદારના તીજેરી કારકુન	૫૦૦
૫. તીજેરી સ્વાધીન હોય તે મહાલકરી	૧,૫૦૦
૬. એજન — નો અવલ કારકુન	૫૦૦
૭. તીજેરી સ્વાધીન ન હોય તે મહાલકરી	૫૦૦
૮. પુનાનો (ટ્રેઝરર) તીજેરી વાળો	૮૦,૦૦૦
૯. કાનડા, કુલાબા તથા રત્નાગિરીના ટ્રેઝરર	૨૦,૦૦૦
૧૦. બીજા સધળા ટ્રેઝરર	૪૦,૦૦૦
૧૧. કાનડા તથા રત્નાગિરીના ટ્રેઝરરના અવલ કારકુન	૧,૦૦૦
૧૨. ટ્રેઝરરોના બીજા સધળા અવલ કારકુન	૨,૦૦૦
૧૩. પુનાના ટ્રેઝરરનો દુયમ કારકુન	૨,૦૦૦
૧૪. ઉપરના કારકુનો સિવાય બીજા કારકુન, જેમને હજુર અથવા માલલતદાર કચેરીઓમાં શરાફનાં કામ ઉપર રાખ્યા હશે તે	૧,૦૦૦
૧૫. એજન-એજન-મહાલકરીઓની કચેરીઓમાં રાખ્યા હશે તે... ..	૫૦૦
૧૬. જેનો પગાર ૨૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવા સિંધ પ્રાંત માહેના તપેદાર	૫૦૦
૧૭. સિંધ પ્રાંત માહેના બીજા તપેદાર	૩૦૦

૧૮. ૧૬ મી કલમ પ્રમાણે જે પગારદાર પટેલ અથવા તલાટીનું વાર્ષિક લવાજમ ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તે પટેલ અથવા તલાટી.

} ૩. ૨૦૦, અથવા
એવા અમલદારના
એક વરસના લવા-
જમની રકમ; આ-
માંથી જે રકમ
ઓછી હોય તે.

૧૯. નકલો કરવાની, રજુઆત કરવાની, સોધવાની તથા તપાસ કરવાની ફીનું રજીસ્ટર લખવાનું કામ જે કારકુનો અથવા કલાર્કો કરતા હોય અને તે કામ માટે મુલકી કોર્ટમાં ભરેલા પૈસા જેના તાબામાં રહેતા હોય તે કારકુનો અથવા કલાર્કો ૨૦૦

પણ એવું કશું છે કે, નંબર ૩ અને ૧૪ માં નીરદાષ્ટ કરેલા અમલદારોની ખાખતમાં, તેઓએ આપવાના તારણની રકમ, કમીશનર પાંચ લાખરૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવી જે રકમ પોતાને યોગ્ય જણાય તેટલી રકમ સુધી, વધારી શકશે.

૪. જેણે તારણ આપ્યું ન હોય એવા કોઈ પણ શખસની ૩ ૭ કાનુનમાં નીરદાષ્ટ કરેલા કોઈપણ હોદ્દા ઉપર નીમણૂક કરવામાં આવે તે પ્રસંગે તેને ગમે તેટલી મુદતને માટે તે હોદ્દા ઉપર નીમ્યો હોય તો પણ તેણે પોતાના હોદ્દા ઉપર રજુ થયા પહેલાં નીર્દિષ્ટ કરેલી રકમ સુધીનું તારણ, અથવા કલેક્ટર તે ખાખતમાં જે ઓછી રકમનું તારણ વાળખી તથા પુરતુ ગણે તે આપવું નેંધએ.

૫. (૧) જે કોઈપણ અમલદારે ૩ ૭ કાનુનમાં કહેલી કોઈ પણ રકમનું તારણ આપ્યું હશે, તે અમલદારને જેના સંબંધમાં ૩ ૭ કાનુનની રૂયે સદરહુ રકમ કરતાં વધારે રકમનું તારણ આપવાની જરૂર પડે એવા કોઈ પણ હોદ્દા ઉપર હંગામી રીતે નીમે તો તેને તે હોદ્દા ઉપર ધણું કરીને ત્રણ મહીના કરતાં વધારે મુદત સુધી રહેવાનો સંભવ છે એવું કલેક્ટરને ન જણાય તો તેને ધણું કરીને વધારે તારણ આપવા વિશે કહેવું નહીં.

(૨) કાનુન ૩ માં કહેલા ગમે તે હોદ્દાનું કામ કરવાને નીમેલો જે અમલદાર તેને તે હોદ્દા ઉપર ત્રણ મહીના કરતાં વધારે મુદત સુધી રહેવાનો સંભવ છે એમ કલેક્ટરને જણાય ત્યારે તેવા દરેક અમલદારે, હોદ્દા ઉપર રજુ થવાની અગાઉ તે ખદલ ૩ ૭ કાનુનમાં કહેલી પુરેપુરી રકમનું તારણ આપવું નેંધએ.

૬. (૧) જે અમલદારે તારણ આપવું નેંધએ તેણે, તેની મરજીમાં આવે તો પોતાનાં તારણની રકમ ખદલ સરકારી વ્યાજની નોટ અનામત મુકવી, અથવા તે ખાખત ખત લખી આપવું.

(૨) જે તે ખત લખી આપે તો તેણે, જમીન આપવાના તે, તારણની રકમ ૧,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો તેની મરજીમાં આવે તે પ્રમાણે તેણે એક અથવા વધારે જમીન આપવા, અને, જે તારણની રકમ ૧,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તો, જમીન બે કરતાં ઓછા નહિ નેંધએ.

૭. (૧) જેણે તારણ આપવું નેંધએ એવો કોઈપણ અમલદાર જે કચેરીમાં ચાકરી કરતો હશે તે કચેરીના મુખ્યને, જે તારણ અવશ્ય છે તે યોગ્ય રીતે આપ્યું છે કે નહિ એ અને પ્રથમ આપ્યું હશે તે વખતે, અને ત્યારપછી પણ હવે તારણની જરૂર નથી એમ થાય ત્યાંસુધી તે સાદ તથા પુરતું છે કે નહિ એ નેંવા ખાખત જવાબદાર ગણવામાં આવશે.

(૨) આ કારણે સાડે કચેરીના મુખ્યે, તે તારણ ત્યારે પ્રથમ આપવા કહાડ્યું હશે ત્યારે, અને તે કણલ કયાં પછી પણ દર વર્ષે એક વખત સંભાળથી, ખારીકોથી એ ખાખત ચોકશી કરવી નેંધએ અને તે પુરતું છે કે કેમ એ ખાખત પોતાની ખાતરી કરી લેવી નેંધએ, અને જે સદરહુ મુખ્યોને તે પુરતું ન લાગે તો જે અમલદારનો સંબંધ હોય તે અમલદારને ખીજું વધારે અથવા નવું તારણ આપવાનું તેણે ફરમાવવું નેંધએ.

(૩) ધણા અમલદારોની વતી એકજ માણસને જમીન ન લેવા ખાખત ધ્યાનમાં રાખવું નેંધએ, પછી સદરહુ અમલદાર એકજ કચેરી અથવા ખાતાના હોય કે ન હોય.

૮. (૧) કલેક્ટરે, પોતાના જીલ્લા માંહેના દરેક અમલદારે ૩ ૭ અથવા ૪ થી કાનુનની રૂયે આપેલા સઘળા તારણનું એક રજીસ્ટર, કમીશનર વાર્ષિક ફેરી ઉપર હોય તે વખતે તેના તરફથી ખારીકોથી તપાસવા માટે રાખવું નેંધએ, અને દરસાલ તારીખ ૧ લી અક્ટોબર અથવા તેની પહેલાં એવા સઘળા તારણો સારાં તથા પુરતાં હોવા ખદલનો દાખલો કમીશનરને મોકલવો નેંધએ.

(૨) પેટા કાનુન (૧) ની રૂઢએ કસેલેલા રજીસ્ટરમાં, કમીશનર વખતે ફરમાવે તેવી વિગત દાખલ કરવી.

૩—જે જમીન વિગેરે સરકારી મિલકત હશે તેની વ્યવસ્થા.

(કલમ ૩૭, ૫૨, ૬૨, અને ૨૧૪ (ઐ.))

(૧) ખાતાં આપવાં.

(અ) સામાન્ય.

૬. જે જમીન અન તેમાંના અથવા તે ઉપરના અથવા તે સંબંધી જે સઘળા હક સરકારી માલ-

મિલકત હશે તે જમીનની તથા તે સઘળા હકની વ્યવસ્થા આ ભાગમાં દરાવેલી કોષપણુ રીતે કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે; પણ સરકારની સ્પષ્ટ મંજૂરી અગાઉથી લીધા વગર બીજી કોષ પણુ રીતે સદરહુ પ્રકારની વ્યવસ્થા કરવાનો તેને અધિકાર નથી.

માત્ર એટલું દરાવ્યું છે કે:—

(અ) ખારી જમીનના અથવા જે જમીન ખારા પાણીથી કોષ કોષ વાર રવી જતી હોય તેવી જમીનના ખાતાની વ્યવસ્થા ઘણું કરીને તે જમીનમાં મીઠું પકવવાની જરૂર છે કે કેમ અથવા તેની જરૂર લાગવાનો સંભવ છે કે કેમ તે આખત પહેલેથી મીઠા ખાતાને પુછ્યા વગર કરવી નહીં અને

(બ) જીલ્લાના કલેક્ટરના હાથમાંની અસુક પડતર જમીનમાં મીઠું પકવવાની જરૂર છે અથવા જરૂર લાગવાનો સંભવ છે એવી સૂચના સૉલ્ટ રેવન્યુ કલેક્ટર તરફથી આવેથી તે જમીનનો તે કામ સારૂ ઉપયોગ કરવાને બિલકુલ હરકત નથી એમ જીલ્લાના કલેક્ટરને દેખાઇ આવે તો તેને તે જમીન સૉલ્ટ ડીપાર્ટમેન્ટને સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે; અને તે જમીન આ પ્રમાણે સ્વાધીન કર્યા પછી, તે વાત કલેક્ટરે ગામના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાને ખેતીના કામ માટે ઉપયોગ કરવાની જમીન પ્રમાણે તે જમીન ઉપર ખેસાડેલા ધારાની જે નોંધ તે રજીસ્ટરમાં હોય તે રદ કરાવવી.

પછી તે જમીન, સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને, તે સૉલ્ટ કલેક્ટરના હાથમાં રહેશે. અને સદરહુ યોગ્ય લાગે તે સરતે અને તેવી મુદત સુધી તે જમીન મીઠું પકવવાના કામ સારૂ ભાડે આપવાનો અથવા તેનો તે કારણ સારૂ ઉપયોગ કરવા માટે બીજી વ્યવસ્થા કરવાનો તે કલેક્ટરને અખત્યાર છે.

(બ) મહેસુલ માફીનાં ખાતાં.

૧૦. મહેસુલ માફીથી ધારણ કરેલી જમીન તરીકે ગણવામાં આવેલી જે કોષ પણુ જમીનની કીમત સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય, અને તે ખાતું બીજી કોષ પણુ રીતે વેચ્યા કરતાં મહેસુલ માફીથી વેચવામાં આવે તો સરકારને તેમજ લાગતા વળગતા પક્ષકારોને દેખાઈતી રીતે સગવડ ભરેલું હોવાને લીધે વધારે પસંદ કરવા બેગ છે એમ દેખાય તે જમીન શિવાયની બીજી કોષ પણુ જમીનનું ખાતું હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર કોષપણુ ખાનગી શખ્સને, કોષપણુ ખાનગી કારણ માટે, મહેસુલ હમેશન માટે માફ કરીને વેચવું નહિ; અને આ કાનુનોમાં બીજી રીતે દરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, કોષપણુ જમીનનું ખાતું ગવરનર ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર, મહેસુલ માફ કરીને કોષ પણુ મુદત સારૂ વેચવું નહિ.

૧૧. મહેસુલ માફીથી ધારણ કરેલી જમીન તરીકે ગણવામાં આવેલી જે કોષપણુ જમીનની કીમત, આમાં નીચે લખેલા કોષપણુ કારણના સંબંધમાં આમાં નીચે લખેલી રકમ કરતાં વધારે હોય ત્યારે તે જમીનનું ખાતું, હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર એવા કારણ સારૂ મહેસુલ હમેશન માટે અથવા કોષ મુદતને માટે માફ કરીને આપવું નહિ.

જમીન આપવાનું કારણ.

હિંદુસ્તાન સરકારની મંજૂરી વગર જે રકમ કરતાં વધારે કીમતની જમીન આપવી નહિ તે રકમ.

(૧) લોકલ અથવા મ્યુનિસીપાલ કંડના ખરચે:—

- (અ) નિશાળો અથવા કોલેજો,
- (બ) ઇસ્પીતાલો,
- (ક) દવાખાનાં. અને
- (ડ) બીજા સાર્વજનિક કામ. આપવાના ગણાણુ સારૂ,

રૂપિયા ૩,૦૦૦

(૨) બીજા કોષ્ટકમાં સાર્વજનિક કારણ માટે અથવા સરકાર ઉપયોગી નોકરી સાર કોષ્ટક પછી ખાનગી શખસને.	}	રૂપિયા ૫૦૦
(૩) રેલવે ઉપયોગી નોકરી માટે ખાનગી શખસને		રૂપિયા ૧૦૦

૧૨. જે કોષ્ટક પછી જમીન મેહેસુલ માફીથી ધારણ કરેલી જમીન તરીકે ગણવામાં આવે તે જમીનની કીમત સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે તેવી જમીનનું ખાતું ધર્મ સંબંધી, દાનધર્મ સંબંધી ઇમારતો સાર અથવા સંસ્થા સાર મેહેસુલ માફીથી આપવાનો કમીશનરને અધીકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, રેલવે સ્ટેશનોની પાસેની જમીનનાં ખાતાં ખાનગી શખસોને ધર્મશાળા બાંધવા સાર મેહેસુલ માફીથી આપવાના હશે તો તે એવી ધર્મશાળા બાંધ્યા પછી તે ધર્મશાળા લાગતી વળગતી લોકલ બોર્ડને અથવા મ્યુનીસિપાલીટીને સ્વાધીન કરવાની નહીં હશે તો આપવાં નહિ.

૧૩. (૧) ૧૨ મી કાનુન પ્રમાણે આપેલી કોષ્ટકપછી જમીનનો ગેરઉપયોગ કરવામાં ન આવે એટલા માટે જેને જમીન આપી હશે તેને કલેક્ટરે વખતે વખતે સરકાર ઠરાવે તેવા નમુનાની સનંદ આપવી નેંધયે. ૧૨ મી કાનુનમાં કહ્યું નહિ હોય તેવાં કોષ્ટક કારણ સાર જે સરકારની મંજૂરી લઈને, મેહેસુલ માફીથી જમીનનું ખાતું આપ્યું હશે તો કલેક્ટરે આપવાની સનંદનો નમુનો સરકાર તરફથી ખાસ ઠરાવી આપવામાં આવશે.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે આપેલી દરએક સનંદ ૫૮ મી કાનુનમાં કહેલા પત્રકમાં નોંધવી નેંધયે.

(૩) સદરહુ પ્રકારની સનંદોનો સરત વિરૂદ્ધ વલિવટ ન કરવા દેવા બાબત અથવા તે ઉઘાવવા ન દેવા બાબત કલેક્ટરે તથા તેના તાબામાંના સવળા મુલકી અમલદારોએ યોગ્ય સાવધગિરી રાખવી નેંધયે.

૧૪. (૧) ધારવાડ જીલ્લામાં, જ્યારે જ્યારે બોગવટમાં ન હોય તે જમીન તેવા કારણોને સાર આપવા જેવી હોય ત્યારે ત્યારે, કલેક્ટર, ત્રીસ રૂપિયાથી વધારે નહીં એટલા વાર્ષિક મેહેસુલના જમીનના ખાતા જે શેત સનંદી પોતાના હમશેના વાર્ષિક રોકડ મેહેનતાણાને બદલે ધારણ કરવાને ખુશી હશે તેને મેહેસુલ માફીથી આપવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે જમીનની કીમત ૫૦૦ રૂપિયાથી વધારે હોય તેવી જમીન સદરહુ પ્રમાણે આપવી નહીં.

(૨) આ કાનુનની રૂઢીએ જમીન આપી હોય ત્યારે જે શખસને જમીન આપી હોય તેને સનંદ કરી આપવાની જરૂર નથી, પણ એવું સ્પષ્ટ સમજવું કે, તે જમીનનું ખાતું મેહેસુલ માફીથી આપેલું છે તે માત્ર શેત સનંદીની નોકરી બ્યાનમાં લેઈને આપેલું છે, અને તે જમીન નેંધયે ત્યારે પાછી લેવાનો સરકારને અધીકાર છે.

૧૫. (૧) ૧૨ મી કાનુનમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય બીજી રીતે સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર કોષ્ટક પછી જમીનનું ખાતું મ્યુનીસિપાલીટીને અથવા લોકલબોર્ડને મેહેસુલ માફીથી આપવું નહીં, અને સરકારી કોષ્ટક પછી જમીન માંહેના અથવા જમીન ઉપરના અથવા જમીન સંબંધી હક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર મ્યુનીસિપાલીટીએ અથવા લોકલબોર્ડે ચલાવવા નહીં.

(૨) દરએક બાબતમાં જે શરતો કરવાનું સરકારને યોગ્ય લાગશે તે શરતોને પાત્ર એવી મંજૂરી આપવામાં આવશે.

(૩) પણ બીજા માણસોને જે શરતો ખાતાં આપવામાં આવે છે તેજ શરતો મ્યુનીસિપાલીટીને અથવા લોકલબોર્ડને ખાતાં આપવાની આ કાનુનના કોષ્ટક પછી ઠરાવ ઉપરથી મના કરી છે એવું સમજવું નહીં.

૧૬. (૧) કાનુનો ૧૧ થી ૧૫ માંની કોષ્ટકપછી કાનુનની રૂઢી આપવાનું દરેક ખાતું, વિશેષ પ્રસંગે, જે કોષ્ટક વધારે શરતો નાંખવામાં આવે તે ઉપરાંત હેઠળની શરતોને પાત્ર આપવું નેંધયે, એટલે:--

(અ) સદરહુ મિલકત જે એક અથવા વધારે નિરહીટ કરેલા કામ માટે આપી હશે, તે કામ શિવાય

બીજા એકાદ કામ સાડે તે મિલકતનો ઉપયોગ કર્યો હશે અથવા સાર્વજનિક કામ માટે તે મિલકત સરકારને જોઈતી હોય તો, તે મિલકત સરકાર પાછી લઈ શકશે; અને

(બ) તે મિલકત સરકાર (અ) શરતની રૂપે હરકોઈ વખતે પાછી લઈ લે તો તેને માટે આપવાના બદલાની રકમ, તે જમીન આપતી વખતે સરકારને જે કાંઈ રકમ આપવામાં આવી હશે તે રકમ, અને તે જમીન લેનારે તે ઉપર, પરવાનગીથી જે ઇમારતો બાંધી હોય અથવા બીજું કામ કર્યું હોય તે બદલ થએલો ખર્ચ અથવા તે જમીન પાછી લેતી વખતે તે ઇમારત અથવા કામની કીમત (આ બેમાંથી જે રકમ ઓછી હશે તે ગણવી) મળીને જે રકમ થાય તેના કરતાં વધારે રકમ આપવી નહીં.

(૨) જેને જમીન આપવાની હોય તેના વહીવટમાં તે જમીન અગાઉથી હોય અને તે ઉપરનું મહેસુલ માફ કરવામાં આવે ત્યારે, વિશેષ પ્રસંગે, જે કાંઈ વધારે શરત ઠરાવવામાં આવે તે ઉપરાંત હેડગની સરત દાખલ કરવી જોઈએ, એટલે, જે એક અથવા વધારે વિશેષ કામ માટે માફી આપી હોય તે શિવાય બીજા કોઈ કામને માટે તે જમીનનો જે ઉપયોગ કરે તો, ફક્ત ખેતીના કામ સાડે લીધી હોય અને ખેતીનો સંબંધ ન હોય એવા કામમાં વગર હુકમે ઉપયોગ કર્યો છે એમ સમજીને ૪૮ મી કલમની રૂપે તે જમીન જે આકારને પાત્ર થશે તે શિવાય સદરહુ જમીન કલમ ૬૬ ના ઠરાવની રૂપે કલેક્ટર તે આખતમાં જે દંડ ઠરાવે તે દંડને પાત્ર થશે.

(ક) ખેતીના કામ સાડે ખાતાં.

૧૭. (૧) જે કોઈ પણ પડતર સર્વે નંબર ફલાણું કારણુ સાડે યોજેલો નહીં હશે તે ખેતીના કામ માટે, કલેક્ટરે ઠરાવેલી કીમત આપેથી અથવા કાંઈ પણ ચાજ લીધા વગર, સદરહુ કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે માણસને આપવાનું અથવા કલેક્ટરે વેચાણ પોતાની મંજૂરી ઉપર રાખીને, જાહેર લિલામથી, સૌથી વધારે કીમતે માગણી કરનારને વેચવાનું કલેક્ટરની મરજી ઉપર છે.

(૨) અસુક કિંમતની હેડગ તે ખાતું વેચવું નહીં એવું કલેક્ટરે અગાઉ ઠરાવ્યું હોય અને સદરહુ કોઈ પણ લિલામમાં છેલ્લી માગણી કરેલી રકમ તે ઠરાવેલી કીમત કરતાં ઓછી ન હોય, ત્યારે વેચાણ કાયમ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરે, તેની નજરમાં આવે તો, મામલતદારને અથવા મહાલકરીને આપવો.

૧૮. કાનુન ૧૭ મુજબ વ્યવસ્થા કરેલા સર્વે નંબરનો આકાર ઠરાવેલો નહીં હોય ત્યારે (સર્વે કમીશનરને પુછી મંગાવ્યા પછી) કલેક્ટરે તે જ ગામમાં અથવા પડોશના ગામમાં તેવી જમીન ઉપર જે દર ઠરાવ્યા હોય તે જ દરે આકાર ઠરાવવો; સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલો આકાર જે ગામમાં તે જમીન આવેલી હોય તે ગામના ચાલુ સર્વે સેટલમેંટની બાંહેધરી જે મુદત સાડે આપી હશે તે મુદત સુધી અમલમાં રહેશે, અને ત્યારપછી તે સદરહુ ગામનું સામાન્ય સેટલમેંટ થશે ત્યારે દર વખતે ફરી તપાસને પાત્ર થશે.

૧૯. જ્યારે એમ માલમ પડે કે કોઈ પણ સર્વે નંબર ખેડાણ કરવામાં આવે તો ઘણો ખર્ચ થાય એવું છે ત્યારે અથવા બીજા ખાસ કારણોથી એમ કરવું ઇષ્ટ લાગે ત્યારે કલેક્ટરને એવો અધિકાર છે કે તેણે તે નંબર (આપવાની એકદર જમીન ઉપરનો આકાર સો રૂપિયા કરતાં વધારે હોય ત્યારે કમીશનરની અગાઉથી મંજૂરી લઇને) અસુક મુદત સુધી મહેસુલ માફીથી અને ત્યારપછીની બીજી મુદત સુધી કમી આકારે આપવો, અને ઉપર કહેલા ખર્ચને લીધે અથવા બીજા કારણને લીધે તે નંબરના ખાતાને જે ખાસ સરતો જોડવાનું તેને યોગ્ય લાગે તે શરતો જોડીને તે સર્વે નંબર ખાતું મહેસુલ માફીથી અથવા કમી આકારે અસુક મુદત સુધી આપવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, સદરહુ મુદત અથવા મુદતો વિત્યાબાદ સર્વે સેટલમેંટ લાગુ કરેલું હશે તે જમીનને તે વખતે જે કાનુન લાગુ કરી હશે તે કાનુન પ્રમાણે સદરહુ સર્વે નંબર ઉપર પુરો ધારો ખેસાડી શકશે.

૨૦. મીઠું પકવવાના કામ સાડે જેની જરૂર નથી, અથવા તે કામ સાડે જેની જરૂર પડવાનો સંભવ નથી એવી ખારી જમીનનું અથવા જે જમીન ખારાં પાણીથી કોઈ કોઈવાર રવી જતી હોય તેવી જમીનનું ખાતું, નવ સાધ્ય કરવા સાડે, તે કમીશનરની મંજૂરીને પાત્ર હેડગ લખેલી ઘણામાં ઘણી શરતોએ અને કોઈ

વિશેષ બાબતમાં તે શરતોમાં ફેરફાર કરવાનું યોગ્ય લાગે તો તેવો ફેરફાર કરીને આપવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે:—

(અ) પહેલા દશ વરસ સુધી કાંઈ પણ મહેસુલ ખેસાડવું નહીં.

(બ) ઉપલી દશ વરસની મુદત પછીનાં વીસ વરસ સુધી આપેલી સઘળી જમીન ઉપર બીજા વીસ વરસ સુધી, દર એકરે ચાર આના પ્રમાણે મહેસુલ લેવું; પછી તે જમીન નવસાધ્ય કરી હોય કે ન હોય.

(ક) ત્રીસ વરસને છેડે તે જમીન ઉપર, સરવે સેટલમેન્ટ લાગુ કરેલી જમીન સાડે વિઘમાનકાળે જે કાનુનો અમલમાં હશે તે કાનુનો પ્રમાણે જમીન મહેસુલ ખેસાડીને લેવું.

(ડ) તે જમીનનો જે કાંઈ પણ ભાગ સાર્વજનિક રસ્તા સાડે લીધો હોય તેને મહેસુલની માત્રી આપવી નોંધાયે.

(ધ) જે દશ વરસની આખર સુધીમાં તે જમીનનો અડધો ભાગ તથા વીસ વરસની આખર સુધીમાં સઘળી જમીન ખેતીના કામ સાડે ઉપયોગ કરવાને યોગ્ય થાય એવા પ્રકારે નવસાધ્ય કરી ન હોય તો, અથવા નવસાધ્ય કરવાનું કામ બે વરસની અંદર યોગ્ય તત્પરતાથી ચલાવવામાં આવ્યું નહીં હશે તો, અથવા રકમ (ક) અમલમાં આવે ત્યાં સુધી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે એક વખત નવસાધ્ય કરેલી જમીન ખેતીના કામ સાડે ઉપયોગ કરવાને યોગ્ય થાય એવી સ્થિતિમાં રાખવામાં ન આવે તો સદરહુ આપેલું ખાતું કલેક્ટરની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે રદ કરી શકાશે.

(ર) એવી નવસાધ્ય કરેલી જમીનનો ખેતી શિવાય બીજા કામમાં ઉપયોગ કરે તો ઉપર નિર્દીષ્ટ કરેલી મુદત પૈકી એકાદી મુદત પૂરી થઈ ન હોય તોપણ કાનુન ૫૬ ની રૂયે તે જમીનની વ્યવસ્થા કરી શકાશે.

૨૧. કાંઈ પણ નદીના તળીયાની જમીનનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હશે એવી અને જેનો સમાવેશ સરવે નખરમાં કર્યો નહીં હોય એવી જમીનનું ખાતું ૪૬ મી કાનુનમાં બીજી રીતે ઠરાવેલું છે તે શિવાય વરસો વરસ એક વરસની મુદત સાડે અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગતી હોય તેવી બીજી વધારે મુદત સાડે સૌથી વધારે રકમે માગણી કરનારને જાહેર લિલામ કરીને વેચવું; અને માગણી કરનારને જણાવવું નોંધાયે કે ૫૪ મી કાનુન પ્રમાણે તે જમીન જમીન-મહેસુલ આપવાને પાત્ર થશે નહિ.

(૩) ખેતી શિવાય બીજા કારણ સાડે ખાતાં.

૨૨. ધરનાં-ગભાણુસાડે અથવા ખેતી શિવાય બીજાં કારણ માટે લોકાને જમીનની જરૂર છે એમ ન્યારે ન્યારે કલેક્ટરને લાગે ત્યારે એવી જમીનનું ખાતું સામાન્યતઃ લીલામ કરીને સૌથી વધારે રકમે માગણી કરનારને વેચવું; પણ કલેક્ટરની નજરમાં આવે તો એવી જમીનનું ખાતું પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે ખાનગી અંદાજસ્તથી પોતે ઠરાવેલી કિંમત લઈને અથવા મફત આપી દેવાનો તેને અધિકાર છે.

૨૩. ૨૨ મી કાનુન પ્રમાણે કરવાનું લિલામ, સામાન્યતઃ સદરહુ જમીન જે કસબામાં અથવા ગામમાં હોય તે ગામમાં અથવા કસબામાં કરવું નોંધાયે, અને એવું વેચાણ મંજૂર કરવાનો અધીકાર મામલતદારને અથવા મહાલકરીને આપવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

૨૪. જે વિશેષ બાબતમાં સરકારની મંજૂરી લઈને કલેક્ટર જુદો હુકમ કરે તે બાબત શિવાય, અથવા હિલ રેશનેમાંના ધરનાં ગભાણુની બાબતમાં સરકારે હેડળની કાનુનોની વિરૂદ્ધ હોય એવી વિશેષ કાનુન કરી હોય તે બાબત શિવાય ધરના ગભાણુના ખાતાની હેડળ લખેલી કાનુનો પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી નોંધાયે:—

૧. ૬૮ મી કલમના પહેલા પારેઆક્રમાં ઠરાવે પાત્ર, સદરહુ પ્રકારના ખાતાં હમેશને માટે આપવાં નોંધાયે, દરેક બાબતમાં ૬૯ મી કલમના ઠરાવે પાત્ર ખાતાનો ફક્ત હક આપવો નોંધાયે, જમીન ઉપરની માલકીની પૂર્ણ હક આપવો નહિ.

૨. જમીનનો અગાઉ આકાર ઠરાવવામાં ન આવ્યો હોય ત્યારે, કલેક્ટરે (કરેલા અંદાજ પ્રમાણેની) ધરના ગભાણુની કિંમત ઉપર વ્યાજનો બજાર ભાવ ખ્યાનમાં લઈને જેટલા ટકા સરકાર વખતે વખતે સામાન્ય હુકમ કરીને ફરમાવશે તેટલા ટકા જેટલી રકમનો આકાર કલેક્ટરે ખેસાડવો નોંધાયે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૫૬ મી કાનુનની રૂયે જે કાંઈ પણ પ્રદેશ માટે આકારનો જે પ્રમાણે દર ઠરાવ્યો હોય તે પ્રદેશમાં કલેક્ટરે સામાન્યતઃ તેજ દરે આકાર ઠરાવવો નોંધાયે.

૩. જ્યારે જમીનનો આકાર ફક્ત ખેતીના કામ સાથે અગાઉથી દરાવ્યો હશે ત્યારે, કાનુન ૫૬ (૨ થી ૪) ના દરાવોને અનુસરીને તે આકાર બદલવો જોઈએ.

૪. રકમ ૨ અથવા ૩ ની રૂયે સામાન્યતઃ જે મુદતને માટે આકાર ખેસાડવો હોય તે મુદત, જમીનનો ભોગવટો કરવાની પરવાનગી આપ્યાની તારીખ અથવા પ્રત્યક્ષ ભોગવટો શરૂ કર્યાની તારીખ આ ખેતીની જે અગાઉની હોય તે તારીખથી ૫૦ વરસ સુધીની હોવી જોઈએ, એવી મુદત વિત્તાબાદ અને આ બાબતમાં સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તેટલી વધારે મુદત પછી, સદરહુ આકાર મુંબઈનો જમીન મેહેસુલનો કાયદો અને તેની રૂયે કરેલી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનુનો તથા હુકમને અનુસરીને ફરી તપાસવાને પાત્ર થશે.

૫. જ્યારે આકાર કાનુન ૪ ની રૂયે ૫૦ વરસની મુદત સુધી ખેસાડયો હોય, ત્યારે તે મુદતનો આકાર દર સાલ આપવાને બદલે, ખાતેદારે કલેક્ટરની સંમતીથી ૨૫ વરસના આકારની ઉધડ રકમ એકદમ આપીને તોડખોડ કરવી અથવા સરકાર વખતે વખતે જે બીજી શરત દરાવે તે શરત પ્રમાણે તેનું રૂપ બદલવું અને એવી ઉધડ રકમ આપ્યા બદલ અથવા રૂપાંતર કર્યો બદલની નોંધ ૩૧ મી અથવા ૩૨ મી કાનુનની રૂયે તે ખાતા બદલ જે પટો અથવા કચુલત લેવાની હોય તેમાં અથવા તેની હેડીંગ કરવી.

૬. જે કસબામાંની તથા જે બીજી જગા ધણી મોટી હોય અથવા જેનું મદત્ત વધતું હોય તેવી બીજી જગાઓમાંની જમીનનું ખાતુ, તેવી જમીન ઉપર જે ઇમારત બાંધવી હોય તેના પ્રકાર સંખ્યા, તથા કદના સંબંધમાં સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમની રૂયે કલેક્ટર જે શરતો ફરમાવે તે શરતોને પાત્ર આપવું; અને કાનુન ૫૬, રકમ (૩) માં કહેલા ઓછા આકારનો દર, આકાર ખેસાડતાં, લાગુ કરવામાં આવે ત્યારે આ બાબતમાં વખતે વખતે દરાવવામાં આવે તે નમુના પ્રમાણે ખાતેદારે સરકારને લેખી કચુલત આપવી જોઈએ.

૨૫. (૧) કાનુન ૨૪ (૬) માં કહેલા પ્રકારની જમીનનું ખાતું જ્યારે આપવાનું હોય ત્યારે પ્રથમતઃ એવી જમીનના જુદા જુદા સગવડ પડતાં નિશાન કરીને લાટ કરવા તથા તેના નકશા તૈયાર કરવા જોઈએ, તે એવી રીતે કરવા કે જે લોકો ખાતાદાર થવાની ઇચ્છા રાખતા હોય તેઓને સ્પષ્ટ રીતે જણાય કે કઈ કઈ જગા આપવાની છે.

(૨) નકશામાં રસ્તા સાથે તથા આવવા જવાના માર્ગ સાથે તથા પવન તથા અજવાળુ આવવા સાથે યોગ્ય દરાવ કરવા જોઈએ, અને આરોગ્યતા રાખવા સંબંધી ગોડવણુ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું જોઈએ.

૨૬. કોઈ પણ કારણ સાથે જ્યારે જ્યારે જુનું ગામનું ગભાણુ છોડી દેવાનું નક્કી કર્યું હોય, અને તેને બદલે ગામનું ગભાણુ નવું દરાવ્યું હોય ત્યારે ત્યારે ૨૫ મી કલમમાં કહેલી રીતે નવું ગભાણુ સંભાળથી આંકી કઢાડવું જોઈએ અને તેનો નકશો કરવો જોઈએ, અને ૬૦ મી કલમ પ્રમાણે કોઈપણ લાટનો ભોગવટો કરવાની પરવાનગી આપવાની અગાઉ લાટ લેનારા દરએક નોંધેલા ખાતાદારની પાસેથી એ પુરવણીના નમુના પ્રમાણે એક કચુલત કરાવી લેવી જોઈએ.

જ્યાં બિલકુલ નવું ગામનું ગભાણુ દરાવ્યું હોય, અથવા જે ગભાણુ હોય તેમાં કોઈ વધારો કર્યો હોય, ત્યારે સદરહુ પ્રકારના નવા અથવા વધારો કરેલા ગભાણુની હદ દરાવવા સાથે ૨૫ મી કાનુનના દરાવ પ્રમાણે ચાલવું, પરંતુ તેમાંના લાટ આપવા તે ધરના ગભાણુ આપવાને જે સામાન્ય કાનુનો લાગુ હશે તે કાનુનો પ્રમાણે આપવા.

૨૮. ધરના ગભાણુ સિવાય ખેતી વગરના બીજા કામ માટે દુમાલા નહિ હોય એવી જમીનનાં ખાતાં આપવામાં આવે ત્યારે કલેક્ટરે સરકાર ફરમાવે તે શરત તે ખાતાને જોડવી જોઈએ, અથવા સરકારનો કોઈ હુકમ ન હોય તો કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો જોડવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે, પણ તેમાં કમળસ્ત કરવાનો અધિકાર કમીશનરને છે; અને ખેતીના કામ સાથે તે જમીનનો આકાર અગાઉ દરાવ્યો હશે ત્યારે, અને સરકાર બીજો હુકમ ન કરે તો, એવી જમીન ઉપરનો કર ૫૬ મી કાનુન માંહેના દરાવને અનુસરીને બદલવો જોઈએ, સદરહુ જમીનનો આકાર અગાઉ દરાવ્યો ન હોય, તો તેજ દરાવોના તત્વોને અને જ્યાં સુધી અનુસરીને કલેક્ટરે તેજ રીતે ખેસાડવો જોઈએ.

(ઈ) સઘળાં ખાતાં.

૨૯. જમીનના જે ખાતાને ઉપરની કાઠપણુ કાનુન લાયુ નહિ હશે, અને જે ખાતત સરકારે ખાસ હુકમ કરેલા નહિ હશે તે ખાતુ, કમિશનરના નિર્ણયને અનુસરીને કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે રીતે, તે સુદત સારે, અને તે ખાસ શરતોને (જે કાંઈ હોય તો) અનુસરીને આપવું.

૩૦. કાંઈ ખાતુ જાહેર લિલામતી વેચવામાં આવે ત્યારે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તો, તેણે ફલાણી કીમતી ઓછી કીમતે વેચવા નહીં એવી કીમત ઠરાવવી.

૩. (૧) જ્યારે જ્યારે જમીનનું ખાતું વિશેષ શરતોએ આપ્યું હોય પછી આવી શરતો આકારની રકમ ખાતત હોય અથવા કાનુન ૩૨ ની પેટા કાનુન (૨) માં ઠરાવેલી ખાતત શિવાયની બીજી ખાતતમાંના સત્તા પ્રકારની શરતો ખાતત હોય, ત્યારે ત્યારે કલેક્ટરે તે ખાતું આપ્યાની શરતો સ્પષ્ટપણે નિરદીષ્ટ કરીને એક લેખી પત્રો આપવો.

(૨) એવો દરએક પત્રો સરકારે મંજૂર કરેલા નમુના પ્રમાણે હોવો જોઈએ, અને સદરહુ પ્રમાણે કાંઈ યોગ્ય નમુનો પહેલેથીજ મંજૂર કરેલો ન હોય તો, પત્રો કરી આપવાની અગાઉ સરકારને લખી મોકલીને મંજૂર કરેલો નમુનો મંગાવી લેવો.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે કરી આપેલી દરેક પટ્ટાની ફુલ્ફિકટ *નકલ રાખવી જોઈએ.

૩૨. (૧) ૩૧ મી કાનુન પ્રમાણે પટો નહિ કરી આપ્યો હોય એવો દરેક ખાતતમાં, જે શખસ નોંધેલો ખાતાદાર થવાનો હોય તેની પાસેથી (ખ) પુરવણીના નમુના પ્રમાણે એક કચુલત લખાવી લેવી, અને એવી દરેક કચુલત ઉપર બે આખરદાર સાહેદોએ તથા જે ગામની જમીન ખાતત તે કચુલત હોય તે ગામના પટેલે તથા તલાટીએ સદરહુ નમુનાની હેઠળ છાપેલા મજકુરના શેરા લખવા જોઈયે; અને સદરહુ કચુલત જે મામલતદાર અથવા મદાલકારી કરાવી લે તે, આ કાનુનમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તે કચુલત ઉપર યોગ્ય શેરા કયાં હશે તો પણ, તે ઉપર સહી કરનારાની ઓળખ વિશેની તથા તેમને ખાતાદાર કરવામાં આવે તો તેઓ જમીન મહેસુલ આપવાને જવાબદાર ગણવા જોગ હોવા વિશેની તપાસ કરવાની યોગ્ય કાળજી લીધા બદલ જવાબદાર ગણવામાં આવશે.

પણુ હમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે, ૨૬ મી કાનુન પ્રમાણે અ પુરવણીના નમુના પ્રમાણેની કચુલત લીધી હશે, ત્યારે સદરહુ પ્રકારની કચુલત લેવાની જરૂર નથી.

(૨) જ્યારે જમીનનું ખાતું એવી સરતે આપ્યું હોય કે ખાતાદારે તે ખાતું કલેક્ટરની મંજૂરી સિવાય બીજા કાંઈ માણસને કાઠપણુ પ્રકારે નામે કરી આપવું નહિ, ત્યારે અ પુરવણીના નમુનો તેની બીજી રકમ ઉપર આપેલી રીપ પ્રમાણે બદલવો.

૩૩. (૧) દરએક તલાટીની ફરજ છે કે તેણે, તેના ગામના કાઠપણુ ખાતાદારે અથવા તેના ગામમાંની કાંઈ જમીનનો જે શખસ ખાતાદાર થવાનો હોય તે શખસે ૨૬ મી કાનુન પ્રમાણે અથવા ૩૨ મી કાનુન પ્રમાણે જે કચુલતની જરૂર હોય તેવી કચુલત લખી આપવાને કહ્યું હોય, તો કાઠપણુ જતની શી અથવા અરય લીધા વગર તે લખી આપવી.

(૨) જે તલાટી એવી કાઠપણુ કચુલત લખી આપે તેણે તે કચુલતની કાંઈ બાબતના હેઠળના ખુણા ઉપર “લખનાર” આ શબ્દની પછી પોતાની સહી કરવી.

૩૪. (૧) ખાતાદાર થવાની ઇચ્છા રાખનાર શખસ ભોગવટો શરૂ કરી શકે એટલા માટે ૬૦ મી કલમ પ્રમાણે મામલતદારે અથવા મદાલકારીએ જે લેખી પરવાનગી આપવી જોઈયે તે કે પુરવણીના નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈયે.

(૨) પ્રસંગ પ્રમાણે ૩૧ મી, ૩૨ મી અથવા ૨૬ મી કાનુન પ્રમાણે પટો કચુલત યોગ્ય રીતે કરી આપવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી સદરહુ પ્રકારની કાઠપણુ પરવાનગી આપવી નહિ.

(ફ) વિશેષ કાનુનો.

૩૫. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે ઘરનાં ગણાણુ તથા જે ખુદ્દી જમીનના કડકા, સાર્વજનિક

ઉપયોગ સાડે આખ્યાં નહિ હોય અથવા મ્યુનિસિપાલિટીને તખ્તદાલ કરી આખ્યાં નહિ હોય તે ગભાણુ તથા કડકા સન ૧૯૦૧ ના મુંબઈના ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની ૫૦ મી કલમની પેટાકલમ (૨) મુજબ સરકારે ખાસ પોતે રાખી મુક્યા છે.

સબજે ઠેકાણે એક સરખી નહિ હોય એવી સ્ટ્રીટમાંનાં અથવા રસ્તામાંનાં ઘર અને માર્ગની દરમિયાન જમીનના જે નાના નાના કડકા હશે તેમને સદરહુ નિર્બંધ લાગુ નથી. તે કડકા ઉપર કોઈ ખાનગી માણસનો હક્ક ન હોય તો, તે સદરહુ સ્ટ્રીટના ભાગ છે અને મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થયાં છે એમ સમજવું. પણ ધરોની દરમિયાન જે જુદી જુદી જગા પુલ્લી હશે તે, આડ ભરી લીધેલી નહિ હોય તો, પણ સરકારે મ્યુનિસિપાલિટીને આપી નહિ હશે તો, મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થશે નહિ.

(૨) જ્યારે જમીનના કોષ્ટકપણુ કડકા ઉપર હક્ક આપત મ્યુનિસિપાલિટી તથા સરકાર વચ્ચે તકરાર ઉત્પન્ન થાય, ત્યારે કલેક્ટરે સદરહુ તકરારનો નિકાલ ઉપર કહેલા ધોરણને અનુસરીને કરવાની કોશિશ કરવી. જે કલેક્ટરને શક પડે અથવા તેનો નિકાલ મ્યુનિસિપાલિટી કણુલ ન કરે તો તે આપત કમીશનર તરફ હુકમ સાડે મોકલવી.

૩૬. સરકારે બીજી રીતે ખાસ ફરમાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે ૧૭ થી ૩૪ સુધીની ૧૮ કાનુનોમાં કોષ્ટકપણુ હરાવ અમદાવાદ, (સરસપુર, દરિયાપુર, કાજીપુર, હિરપુર અને અસારવા પરાં સુધાં) ભરચ, સુરત, રાંદેર, વલસાડ અને ગોધરા કસબા તથા શહેરોમાંના ગભાણુની જે જમીનને, સન ૧૮૬૮ ના મુંબઈના ચોથા આક્ટની ૩૫ અથવા ૧૩૧ મી કલમની ૩૫ સિટી સર્વે લાગુ કરવામાં આવી હોય, તે જમીનના, અથવા બીજા કોષ્ટકપણુ કસબાને અથવા શહેરને સરકાર આ કાનુન મુંબઈ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરશે, તેના ગભાણુમાંની કોષ્ટકપણુ જમીનના ખાતા આપવાને, લાગુ પડશે નહીં. એવી આપતમાં ઉપર કહેલો પ્રસંગ આદ કરીને, કલેક્ટરે હેડાળના નિયમોને અનુસરીને ખાતાં આપવાં જોઈએ.

૧. જ્યારે જ્યારે ધરના ગભાણુનો ધારણુ કરનાર પોતાના ગભાણુની નજીકની સરકારી જમીનનો નાનો કડકા લેવા ઇચ્છતો હોય અને તે કડકાની વ્યવસ્થા જુદા ગભાણુ તરીકે વાજખી રીતે કલેક્ટર કરી શકતો ન હોય ત્યારે ત્યારે, કલેક્ટર તેવો કડકા પોતાને યોગ્ય લાગે તો ૧૦ મી કાનુનમાં વિરૂદ્ધ હરાવ હોય તો પણ, સદરહુ ગભાણુ જે જે સત્તા પ્રકારથી તે ધણી ધારણુ કરતો હોય તથા બોંબલાડાનાં અથવા આકારના જે દર (જે કોષ્ટક હોય તો) તે આપતો હોય તેજ સત્તાપ્રકારનો તથા તેજ દરને પાત્ર, તેને વેચ્યતો આપવાને મુખત્યાર છે.

૨. સદરહુ શહેરો અથવા કસબામાંના કોષ્ટકપણુ શહેર અથવા કસબાના ગભાણુમાંની વિશેષ કારણુ સાડે આપેલી ન હોય એવી ભોગવટામાં ન લીધેલી કોષ્ટક જમીનનું ખાતું કલેક્ટર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે પોતાને યોગ્ય લાગે તે માણસને ફક્ત ખેતીવાડીના કામકાજ સાડે અથવા બીજા કામ સાડે આપવાને મુખત્યાર છે. પણ ૧ લા નિયમમાં હરાવ્યું છે તે શીવાયને પ્રસંગે, કલેક્ટરે—

(અ) એવી કોષ્ટક પણ જમીનની સપાટી ઉપરના ધણીપણુનો હક્ક વેચવો નહીં, અથવા

(બ) અનુક્રમે નિયમો ૪, ૫ અને ૬ માં હરાવેલી મુદત કરતાં કોષ્ટક પણ વધારે મુદત સુધી તેનું ખાતું આપવું નહિ.

૩. કોષ્ટકપણુ જમીનનું ખાતું સાધારણુ રીતે હરાજીથી વધારેમાં વધારે કિંમતે માગણી કરનારને વેચવું પરંતુ કલેક્ટરની મરજીમાં આવે તો તે ખાતું ખાનગી ગોદવણુથી વેચવાનો તેને અખત્યાર છે;

પણુ એવું હરાવ્યું છે કે, કલેક્ટરે ધરના ગભાણુ માટેની જમીનનું ખાતું, ખાસ પ્રસંગ જિવાય, દર ચોરસ વારે ૧ રૂપિયાથી ઓછી કિંમતે વેચવું નહિ.

૪. ધરના ગભાણુની જમીનનું ખાતું જે નમુનો સરકાર મંજૂર કરશે તે નમુના પ્રમાણે આ કારણુ સાડે દરએક કસબા અથવા શહેર સાડે જે તારીખ સરકાર હરાવશે તે તારીખે પુરી થનારી મુદત સુધીના લેખી પટાથી દર વર્ષે દર ચોરસ વારે જે પાંચ લેખેની બોંબ ભાડે આપવામાં આવશે.

૫. જે જમીન આખરે ધરના ગભાણુ સાડે વાપરવાનો ઇશદો હોય પણ જે તરત તે કારણુ સાડે આપવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય જણાતું નહિ હોય તે જમીનનું ખાતું કોષ્ટકપણુ આપતમાં સાત વર્ષ કરતાં

વધારે ન હોય એટલી ટુંકી મુદતને માટે દર વર્ષે દર ચોરસ વારે એક આના લેખનું ભાંડું ડરાવીને જે નમુના સરકાર મંજૂર કરે તે નમુના પ્રમાણે લેખી પઠાથી ભાંડું આપવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

૬. ફક્ત ખેતીનાંજ કામ સાટે આપવાની જમીનનું ખાતું કલેક્ટરે માત્ર એક વર્ષની મુદત માટે આપવું. આ નિયમ પ્રમાણે જે શખસ જમીનનો મોંઘેલો ખાતાદાર થવાનો હોય તે દરેક શખસની પાસેથી પુરવણી (ખ) ના નમુના પ્રમાણે તેમાં જરૂરનો ફરફાર કરીને એક કચુલત લખાવી લેવી, અને એ પ્રમાણે લખાવી લીધેલી દરેક કચુલતને ૩૨ મી કાનુનના ડરાવ લાગુ પડશે.

૭. ખાતાદાર થવાનો ઇરાદો રાખનાર શખસ પોતાના ખાતાનો ભોગવંટો શરૂ કરી શકે એટલા માટે ૬૦ મી કલમ મુજબ જે લેખી પરવાનગી જોઈએ છે તે, જીલ્લાના કલેક્ટર સિવાય અથવા કલમ ૧૦ ની રૂયે કલેક્ટરે આ બાબતમાં જેને અધિકાર આપ્યો હોય એવા આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટર સિવાય બીજા અધિકારીએ, અથવા પ્રસંગે પ્રમાણે નિયમ ૪, ૫ અથવા ૬ ની રૂયે પટો અથવા કચુલત યોગ્ય રીતે લખી આપવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી, આપવી નહિ. એવી પરવાનગી પુરવણી ક ના નમુનામાં જરૂર હોય તેવો ફરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે આપવી.

(૨) નાના હક્કની વ્યવસ્થા કરવા બાબત.

૩૭. (૧) સરકારી ઝાડનું ઉત્પન્ન દર વર્ષે લીલામથી વેચવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે કલમ ૪૧ ની રૂયે એવા કોઇપણ ઝાડનું વેચાણ કરવામાં આવે, ત્યારે તેનું વેચાણ લીલામથી અથવા કલેક્ટર દ્વારાવે તે પ્રમાણે બીજી રીતે કરવું જોઈએ.

*૩૮. જે પડતર જમીન સરકારની હોય અને જેને સર્વેસેટલમેન્ટ લાગુ કર્યું હોય કે નહિ હોય અને જેનો આકાર ડરો હોય કે નહિ હોય તેવી સઘળી પડતર જમીનમાં થનારું અને જે જમીન (ઢોરા મક્કત ચારવા સાટે ગામને આપી હોય તે જમીન સિવાય) ઘણું કરીને ઢોર ચારવા સાટે અથવા ઘાસ સાટે રાખી હોય તેવી સઘળી જમીનમાં થનારું ઢોર માટેનું અથવા બીજું ઉત્પન્ન જાહેર લિલામ કરીને અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી રીતે વરસો વરસ અથવા પાંચ વરસથી વધારે નહિ એવી કોઇ પણ મુદતને માટે કાંતો ખેતરવાર અથવા લતાવાર અને કલેક્ટર ડરાવે તેવે વખતે વેચાણનો અધીકાર છે.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે, ખરીદદારનો સદરજી જમીન ઉપર હક, હેઠળ લખેલાં કોષ્ટકમાં કહેલા જીલ્લાઓ તથા પ્રગણ્યો વાસ્તે જે જુદી જુદી તારીખો તેમની સામે આપી છે તે તારીખોએ બિલકુલ બંધ થશે: માત્ર આ પ્રમાણે ડરાવેલી મુદત કોઇ વિશેષ પ્રસંગે વધારવાની કલેક્ટરને જરૂર જણાઇને તે એવી મુદત એક મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એટલી મુદત સુધી વધારે તો જુદી વાત છે:—

જિલ્લો.	પડતર આકાર ડરાવેલી જરાયત જમીન.	પડતર આકાર ડરાવેલી રાખી મુકેલાં કુરણ (બીડ) તથા કચારી જમીન.	આકાર ન ડરાવેલી પડતર જમીન.
બીજાપુર	૩૧ મી માર્ચ	૩૧ મી માર્ચ.	૧ લી મે
સતારા	એજન...	એજન ...	એજન.
બેલગામ	એજન...	૧ લી ડિસેમ્બર	એજન.
ધારવાડ	એજન...	એજન ...	એજન.
કાનકા	એજન...	૧ લી એક્ટોબર	એજન.
દક્ષિણ માંહેના બીજા જીલ્લા...	એજન...	૩૧ મી માર્ચ	એજન.
કોક્ણ માંહેના જીલ્લા ...	એજન...	એજન ...	૩૧ મી ડિસેમ્બર સુધી કાપવા સાટે અને ચોમાસા સુધી ચારવા ચાટે.
સુજરાત માંહેના જીલ્લા ...	એજન...	એજન ...	૧ લી મે.

*સરકારી જમીનમાંથી રેતી, સુરમ, મટોડા, કાંકરી, વિગેરે લઈ જવાની રીતીએ પ્રમાણે ડરાવી છે.

૧૦૦ થનકુટે ઇમારતી પથ્થર, બદલ ૦-૮-૦ બોહારટ (રેલવે સડકપર નાંખવાની માટી રેતી વિગેરે,) તથા કાંકરી બદલ ૦-૨-૦ અને ખેડાણ પુરાવા સરખા ખાસ કામમાં વાપરવામાં આવે તો ૦-૪-૦, અને રેતીને માટે ૦-૧-૦ લેવા.

ઉદા. સરકારની મિલકત હોય એવી માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી, મુરમ અથવા બીજી કોઈ વસ્તુ પોતાને યોગ્ય લાગે તે સુદત સુધી, તેટલી અને તે શરતે કઢાડી લઈ જવાના હકની વ્યવસ્થા. કલેક્ટર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, બહાર લિલામથી વેચીને કે બીજી રીતે કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, સદરહુ પ્રકારનું વેચાણ અથવા બીજી વ્યવસ્થા, ૪૦ મી તથા ૪૧ મી કાનુનો ઉપરથી જે વિશેષ હક આપ્યા છે તે વિશેષ હક રાખીને કરવી નોંધએ.

(૨) જ્યારે સદરહુ હક, બહાર લિલામથી વેચવાનો ન હોય, ત્યારે આ કાનુન પ્રમાણે કલેક્ટરે ઠરાવવાની કીમત ઉધડી રકમ હોવી નોંધએ અથવા ખોદેલી જમીનના દરેક ઘનફુટે અમુક ચોક્કસ રકમ હોવી નોંધએ, અથવા એકાદી રેલવે કંપનીને બાલાસ્ટ (ખડી) ખોદી કાઢાડવા સારૂ જમીન નોંધતી હશે તે પ્રસંગે જે રેલવે લાઇન સારૂ બાલાસ્ટ લેવામાં આવે તે લાઇનના દર મેલે અમુક રકમ હોવી નોંધએ અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી રીતે ઠરાવવી. (કા. ૩૮ નીચે બુઝો ફુટનોટ.)

ટીપ—રેતી, કાંકરી તથા ખાણોની શી લેવામાં આવે છે તે ચોક્કસ ફ્રન્ડ ખાતે આપવાની છે. ધર્મ સંબંધી કામમાં લગાડવાની ખાણની શીની રૂ. ૧૦૦ સુધી છુટ આપવાનો કલેક્ટરને અને તે ઉપરાંત કમીશનરને અધિકાર છે.

૪૦. (૧) આ કાનુનમાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે,

(અ) કોઈપણ શ્રમસને ખુદ પોતાના ખરેખરા ધર કામ સારૂ અથવા ખેતીનાં કામ સારૂ અને

(બ) કોઈપણ કુંભાર અથવા ઈંટ તથા નળીયાં બનાવનારને ખરેખર તેના પોતાના વેપારના કામ સારૂ તથા ધરકામ સારૂ તથા ખેતીનાં કામ સારૂ.

જે ગામમાં તે રહેતા હોય તે ગામની હદની અંદર, માટી, પથ્થર કંકર, રેતી; મુરમ અથવા બીજી કોઈ વસ્તુ દરીઆના તળીઆમાંથી અથવા ખાડી, નદી તથા નાળાંના તળીઆમાંથી અથવા આકર ઠરાવ્યા વગરની જે પડતર જમીન વિશેષ કારણ સારૂ ન હોય તેવી કોઈપણ જમીનમાંથી, મુલકી પટેલની લેખી પરવાનગી અગાઉથી લઇને શી આપ્યા વગર; લઈ જવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોઈપણ બાબતમાં.

(અ) માટી ખોદવાથી કોઈપણ કીમતી ઇમારતનું અથવા કોઈપણ વિશેષ અથવા સાર્વજનિક કારણ સારૂ નોંધતી કોઈપણ જમીનનું નુકસાન અથવા નાશ થવાનો સંભવ હોય અથવા

(બ) કુંભારો અથવા ઈંટ અથવા નળીયાં બનાવનારા આ પદાર્થોના મોહોટો વેપાર ચલાવતા હોય, તે બાબતમાં એવા પદાર્થો સદરહુ પ્રમાણે કાઢાડી લઈ જવા સારૂ મામલતદારની અગાઉથી મંજૂરી નોંધએ; અને એવી બાબત ઉપર લખેલી બાબત પૈકી એક બાબત છે એમ મુલકી પટેલને માલમ પડે, ત્યારે તેણે તે પદાર્થો કાઢાડી લઈ જવાની પરવાનગી બાબતની અરજ મામલતદારને હુકમ માટે મોકલવી.

(૩) જ્યારે મામલતદારને એમ જણાય કે એવો કોઈપણ પદાર્થ કાઢાડવાથી કોઈ કીમતી ઇમારતોનું અથવા કોઈપણ બાસ અથવા સાર્વજનિક કારણ સારૂ નોંધતી કોઈપણ જમીનનું નુકસાન અથવા નાશ થવાનો સંભવ છે ત્યારે, તેણે પોતાની તરફ પેટા કાનુન (૨) મુજબ મોકલેલી અરજની બાબતમાં અથવા બીજી રીતે જેના ઉપર પોતાનું લક્ષ્ય ખેંચાયું હોય એવી બાબતમાં; એવું નુકસાન અથવા નાશ થતો અટકાવવાને જરૂર હોય તેટલે સુધી મંજૂરી આપવાની ના કહેવી નોંધએ અને એવાં કારણો સારૂ, તેણે નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઈપણ જગાએથી અથવા તેણે નિર્દિષ્ટ કરેલી જગા સિવાય બીજી કોઈપણ જગાએથી એવા પદાર્થો કાઢાડવાની મનાઈ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

(૪) જ્યારે મામલતદારને એમ જણાય કે, કોઈપણ કુંભારે અથવા ઈંટ અથવા નળીયાં બનાવનારાએ ચલાવેલો વેપાર એટલો મોટો અને ફાયદા કારક છે કે, તે ઉપર આગળ લખ્યા પ્રકારનો બોજો બેસાડવો યોગ્ય તથા વાજબી થશે ત્યારે; પોતાની તરફ પેટા કાનુન (બ) મુજબ મોકલેલી અરજની બાબતમાં અથવા બીજી કોઈપણ રીતે પોતાની નજરે કોઈપણ બાબતમાં, કાનુન ૩૬ મુજબ આ બાબતમાં કલેક્ટરે જે દર ઠરાવ્યો હશે તે દર પ્રમાણે શી આપે તોજ માત્ર પરવાનગી આપવાનો તેને અધિકાર છે.

(૫) કલેક્ટરને એવો અધીકાર છે કે, પોતાની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર જે બાબતમાં મામલતદારે અથવા મુલકી પટેલે પરવાનગી આપવી નહિ એવી મના કરવાનું તેને યોગ્ય જણાય તે બાબતમાં તેણે તે પ્રમાણે મના કરવી. અને એવી કાંઈપણ બાબતમાં પરવાનગી મળવા સાડ મુલકી પટેલની પાસે આવેલી તે અરજી તે પટેલે કલેક્ટરના હુકમ માટે મામલતદાર તરફ મોકલવી જોઈએ.

(૬) પેટાકાનુન (૧) ની રૂઠાંચે જ્યારે મુલકી પટેલની પરવાનગી માગી હોય અને તે તેણે આપવાની ના કહી હોય અથવા પેટા કાનુન (૨) અથવા (૫)ની રૂઠે સદરહુ અરજી મામલતદાર પાસે તેણે મોકલી ન હોય ત્યારે મામલતદાર તરફ અપીલ કરવાનો અધીકાર છે એમ સમજવું.

(ટીપ—ગલાણુની જમીનમાંથી માટી લઈ જવાની મના છે.)

૪૧. કાંઈ પણ શખસને મુલકી પટેલની મંજૂરી લઈને ગામના તળાવમાંથી તેને જોઈતી હોય તેટલો માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી, મુરમ, અથવા બીજી વસ્તુ, કાંઈ પણ કીમત ન આપતાં મફત લેવાનો અધીકાર છે, પણ તેણે આંધિલાં તળાવની પાળમાંથી જે પથ્થર અંદર પડ્યા હોય તે લઈ જવા નહિ, અને સદરહુ કાંઈ તળાવના બાંધ કામના પાયાથી દશ હાથની અંદર કાંઈ પણ ખોદાણુ કરવું નહીં.

(૩) પરચુરણ.

૪૨. આ કાનુનો પ્રમાણે અથવા જમીન મહેસુલના કાયદાના ડરાવોમાંના કાંઈપણ ડરાવ પ્રમાણે જે વેચાણુ લીલામતથી કરવાનાં હોય તે દરેક વેચાણુ અને ત્યાં સુધી, જમીન મહેસુલના કાયદાની કલમો ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૭૦ થી તે ૧૭૭ સુધી, બેઠ સુદ્ધાં, તથા ૧૮૦ પ્રમાણે કરવાં. કલમો ૧૬૫ અને ૧૬૬ ની રૂઠાંચે કલાડવાનાં લીલામતનાં જાહેરનામાં તથા લેખ, નોટીસ, પુરવણી કાંઈપણ એક નમુના પ્રમાણે હોવાં જોઈએ. માત્ર તેમાં જરૂરનો ફેરફાર કરવો હોય તો તે કરવો જોઈએ.

પણ એવું ડરાવું છે કે, હેઠળનાં વેચાણુ કરતી વખતે, એટલે:—

(અ) પડતર જમીનમાં દોર ચારવાના હકનું અને તેમાંનું લીલું ઘાસ લેવાના અથવા કાપવાના હકનું.

(બ) નિરદોષ કરેલાં સરકારી ઝાડોનાં ફળ અમુક મુદત સુધી લેવાના હકનું, અને

(ક) સુકા લાકડાનું.

વેચાણુ કરતી વખતે, કલેક્ટર વખતે વખતે આ બાબતમાં જે સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ કરે તે પ્રમાણે કામ કરવું જોઈએ. કલમો ૧૬૫ અને ૧૬૬ માં ડરાવેલી રીત પ્રમાણે કામ કરવું નહિ.

૪—વિશેષ કારણુ સાડ જમીન આપવી તે.

(કલમ ૩૮.)

૪૩. મુઝાં દાટવા તથા બાળવાની જગા, ગામનાં ગોદરા, અને ગામના ધોખી તથા કુંભાર સાડ જમીન, ગામના લોકોને તેની વાજખી જરૂર હોય તે પ્રમાણે, મફત કલાડી આપવી.

૫—લાક્ષાની જમીન તથા પાણીથી તણાઈ ગયેલી જમીન.

(કલમો ૪૭ તથા ૨૧૪ (ઓ.))

૪૪. જ્યારે એકાદી ધારણુ કરેલી જમીનની કાંઈ પણ હદ એકાદી નદીનો, ખાડીનો, નાળાનો અથવા દરીઆનો કાંઠો અથવા કિનારો હોય ત્યારે એવી જમીન ધારણુ કરનારને, ધારણુ કરેલી જમીન દુમાલા નહીં હોય તેવી બાબતમાં ૪૬ મી કાનુન પ્રમાણે કાયદેસર રીતે કરવામાં આવે તે હુકમને પાત્ર, એવા કાંડા સુધી અથવા કિનારા સુધી તે જમીનનો ઉપભોગ તથા ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે, પછી એવા કાંડાની અથવા કિનારાની હદ વખતે આવી પાછી થાય તોપણ હરકત નહિ.

૪૫. ગામના અમલદારોની ફરજ છે કે તેમણે મામલતદારના અથવા મહાલકરીના તથા કલેક્ટરના અથવા તાલુકાના ઇનચાર્જ આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરના હુકમને અનુસરીને, લાકાં થઈ જવાને તથા પાણીથી તણાઈ જવાને પાત્ર હોય તેવી ધારણુ કરેલી દરએક જમીનમાં લાકાં થઈ જવાથી તથા તણાઈ જવાથી જે ફેરફાર થયા હોય તેમની વખતે વખતે ચેકસ્ટી કરીને તે નોંધી રાખવા.

૪૬. (૧) જે નવી થયેલી લાક્ષાની જમીનને અથવા એકને, અથવા જે નદીએ તળેલાં તળીયાંને ૪૬મી

અથવા ૬૪ મી કલમના ઠરાવ લાગુ થતા હોય તે નવી થએલી ભાડાની જમીનનું અથવા ખેતનું, અથવા તળીયાનું ક્ષેત્રફળ સદરહુ કલમોમાં જે હદ કહી છે તે હદથી વધે, ત્યારે ગામના અમલદારોએ મામલતદારને રીપોર્ટ કરવો, અને મામલતદારે તેની વ્યવસ્થા, સદરહુ કલમોમાં કહેલી રીતે કલેક્ટરના અથવા આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુકમ મુજબ કરવી જોઈએ.

(૨) જે નવી થએલી ભાડાની જમીનને તથા ખેતને અને નદીએ તળેલાં તળીયાંને સદરહુ કલમોના ઠરાવ લાગુ થતા ન હોય તેઓની વ્યવસ્થા, સરકારી પડતર જમીનને જે કાનુનો તથા હુકમ લાગુ હોય તે મુજબ કરવાનો કલેક્ટરને અધીકાર છે.

૪૭. (૧) જમીન પાણીથી તણાઇ ગયાના સમજાથી આકાર ઓછા કરવા બાબતના જે દાવા ૪૭ મી કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવે તેનો ઇનસાફ તથા નિકાલ જે અમલદાર વારસીક જમાબંધી કરતો હોય તેણે કરવો.

(૨) જ્યારે જ્યારે આવા પ્રકારના દાવા કચુલ કરવામાં આવે, ત્યારે ત્યારે મહેસુલમાં અયોગ્ય રીતે ટોટા ન આવે માટે જે ગામમાં જમીન પાણીથી તણાઈ ગઈ હોય તેજ અથવા બીજા કોઈપણ ગામમાં જે કોઈ ભાડાની જમીન વધી હોય તે તે શોધી કાઢાડીને તેની ઉપર આકાર ઠરાવવાની તજવીજ રાખવી.

ટીપ—ધારણ કરેલી જમીન એટલે સર્વે નંબર કે તેના ભાગ પૈકી પાણીથી તણાઈ ગયેલી જમીન અડધા એકરથી ઓછી નહીં હોય તથા ધારણ કરેલી જમીનના એક દશાંશ કે તેથી વધારે હશે તોજ માત્ર ધારા કમી કરવામાં આવશે.

૬—જે કામમાં દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીન લગાડવાની મનાઈ છે તેવાં કામો.

(કલમો ૪૮, ૬૫ તથા ૨૧૪ (ક) તથા ઝાં.)

૪૮. ફક્ત ખેતીનાજ કામ સારે આકાર ઠરાવેલા કોઈ સર્વે નંબરમાં જે જમીન ખેડવા જોગ ન હોય એવી રીતે ખાતામાં દાખલ કરેલી હશે તે જમીન સદરહુ નંબરના ખાતાદારને અથવા તેની મારફત દાવા કરનારા કોઈ બીજા શખસને ઘણું કરીને વધારે આકાર આપ્યા વગર ખેડવાનો અધીકાર છે; પણ આ પ્રમાણે ખેડ કરવાની હેઠળની બાબતોમાં મના છે, એટલે:—

(અ) જ્યારે એવી જમીનમાં રસ્તો હોય અથવા કચુલ કરેલી પગવાટ હોય અથવા જે તળાવનું પાણી જમીનને પાવા માટે અથવા લોકોને પીવા માટે અથવા ઘર કામ માટે વપરાતું હોય તેવું તળાવ હોય ત્યારે.

(બ) જ્યારે એવી જમીન મુઠાં દાટવા અથવા બાળવા તરીકે વાપરવામાં આવતી હોય ત્યારે.

(ક) જ્યારે એવી જમીન ગામના કુલારના ઉપયોગ સારૂ અથવા બીજા કારણ સારૂ આપેલી હોય ત્યારે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે સદરહુ તળાવ પીત કરવા સારૂ વાપરવામાં આવતું હશે અને જે ખાતાદારની જમીનમાં હશે તેના એકલાની ભોગવટા માંહેની જમીનને તેમાંથી પાણી પાવામાં આવતું હશે અથવા તે તળાવનું તળીયું ખેડવાનો હક ખાતાદારને ખસુસ આપ્યો હશે ત્યારે આ બીના સદરહુ તળાવને લાગુ પડશે નહીં.

૪૯. દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનના ખાતાદારે એવી જમીન અથવા તેનો કોઈ પણ ભાગ અથવા સોલ્ટ રેવન્યુના કલેક્ટરની તથા તે પછી જિલ્લાના કલેક્ટરની અગાઉથી લેખી પરવાનગી મેળવ્યા શિવાય મીઠું પકવવાના કામમાં વાપરવી નહીં. જે કોઈ પણ બાબતમાં એવી પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તો તે બાબતમાં જિલ્લાના કલેક્ટરને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અખત્યાર છે:—

(અ) અરજદારે પોતાના ખાતાના હકનું રાજીનામું આપીને મીઠાના મહેસુલનો કલેક્ટર સરકારના સામાન્ય હુકમ મુજબ ઠરાવે તેવી સરતોએ પોતાના નામનો પટો કરી લઇને તે ખાતાની જમીન મીઠા ખાતાને હવાલે કરી આપવાની કચુલાત કરી આપવાનું તે અરજદારને કહેવાનો અખત્યાર છે અથવા.

(બ) તે ખાતાદારે:—

(૧) વગર હુકમે જમીન કામમાં લગાડવાની બાબતમાં ૬૫ મી કલમ મુજબ લેવાજોગ દંડની રકમના એક દશાંશથી વધારે નહીં હોય એવી જે રકમ કલેક્ટરને વાજબી લાગે તે ભરેલી અને

(૨) હેકગ કલ્યા પ્રમાણે કબુલત કરી આપેથી.

તેને તેના ખાતાના હકનું રાજીનામું આપવાનું ન કહેતાં અરજમાં માગ્યા પ્રમાણે તે જમીનનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપવાનો અખત્યાર છે. તે કબુલત એવી કે:—

(અ) ચાલુ આકાર તથા લોકલક્ષ્ણને બદલે, સરકારના સામાન્ય તથા વિશેષ હુકમ મુજબ મીઠાના મહેસુલના કલેક્ટર તરફથી આપવામાં આવે તે લાઇસેન્સમાં જે રકમ અથવા જે દર બેસાડવામાં આવે તે રકમ અથવા તે દર પોતે આપશે તથા એવી રીતે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનના સંબંધમાં એવી લાઇસેન્સ-માંની સઘળી શરતો પાળશે. અને

(બ) તે જમીનનો અથવા તેના કોઇ ભાગનો મીઠું પકવવામાં ઉપયોગ કરવામાં આવતો નથી અથવા ઉપયોગ કરવાનું બંધ થયું છે એવું મીઠાના મહેસુલના કલેક્ટર જ્યારે જ્યારે જાહેર કરે ત્યારે ત્યારે, તે જમીનનો મીઠું પકવવાના કામમાં ઉપયોગ કરવાને પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તેની તરત અગાઉ જે સર્વેના આકારને પાત્ર હતી તે આકારને તે તાબડોતો પાત્ર થશે.

૫૦. કલમ ૬૫ અને કાનુન ૪૯ માં ઠરાવ્યું છે તે બાદ કરીને, માત્ર ખેતીનાજ કારણ માટે જેનો આકાર ઠરાવ્યો હોય અથવા જે ધારણ કરી હોય એવી જમીનના કોઇ પણ ખાતાદાર અને એવા કોઇપણ ખાતાદારની મારફત દાવો કરનાર કોઇપણ શખસે, (અ) એવી જમીન, કલેક્ટરના મત પ્રમાણે, ખેતી કરવા માટે નાલાયક થાય અથવા ધણી બગી જાય એવી રીતે, અથવા (બ) વેપારના અથવા કાયદાના કારણ સારૂ અથવા તેના પોતાના ખરેખરા ધરગુતી અથવા ખેતીના કારણ શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ, ખોદવી નહીં અથવા તેમાંથી માટી છુટા પથ્થરા શિવાય બીજા પથ્થરા કંકર, રેતી, મુરમ અથવા તેની સપાટી ઉપરનો કોઇ પણ બીજો પદાર્થ કઢાડી લઇ જવો નહીં અથવા તે જમીનનો બીજી રીતે કોઇ ઉપયોગ કરવો નહિ.

૫૧. ધરના ગભાણુ તરફ આકાર કરેલી અથવા ધારણ કરેલી જમીનના કોઇ પણ ખાતાદારે અથવા *લિવરટેશનમાંનું ધરનું ગભાણુ પટે લેનારાએ, અને એવા ખાતાદારની અથવા પટે લેનારની મારફત દાવો કરનારે કક્ષમ દર અથવા ૬૭ ની રૂબરૂ અથવા બીજી રીતે તેના ખાતાને જોડેલી અથવા તેના પટામાં ઠરાવેલી શરતોના કોઇ પણ વિશેષ પાત્રને રહીને, કોઇ પણ કારણ સારૂ, કલેક્ટરની; અથવા લિવરટેશનની બાબતમાં એવા લિવરટેશનના સુપરીન્ટેન્ડેન્ટની, અગાઉથી લેખી પરવાનગી લીધા વગર, અને સદરહુ કલેક્ટરને અથવા સુપરીન્ટેન્ડેન્ટને દરેક બાબતમાં જે શરત (ખોદાણુ કરવા બદલ અથવા માટી વિગેરે કઢાડી લઇ જવા બદલ શી આપવાની શરતો સુદ્ધાં) કરવાનું યોગ્ય લાગે તે શરતોને અનુસર્યા વગર, ખોદાણુ કરવું નહીં, અથવા માટી, સપાટી ઉપરના છુટા પથરા શિવાય બીજા પથ્થરા કંકર, રેતી, મુરમ અથવા તેની સપાટી ઉપરનો કોઇ પણ પદાર્થ કઢાડી લઇ જવો નહીં.

૫૨. કોઇ પણ શહેરનાં, કસબાનાં અથવા ગામનાં ગભાણુ માંહેની હુમાલા નહીં કરેલી જમીન કલેક્ટરની અગાઉથી લેખી મંજૂરી મેળવ્યા વગર ઇમારતોના પાયો નાખવાનાં, કુવો ખોદવાનાં તથા અનાજ સારૂ ખાડા ખોદવાના કારણ શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ ખોદવી નહીં. જ્યારે ઉપર કહેલાં કારણ શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ સદરહુ પ્રકારની કોઇ જમીન ખોદવાની પરવાનગી કલેક્ટરે આપી હોય ત્યારે સદરહુ ખોદાણુ દરએક બાબતમાં કલેક્ટરને જે શરતો એવા ખોદાણુ બદલ શી આપવાની શરત સુદ્ધાં ઠરાવવાનું યોગ્ય લાગે તે શરતોને અનુસર્યા વગર કરવું નહીં.

૫૩. અમદાવાદ (સરસપુર, દરિયાપુર, કાજીપુર, રાયપુર, હિરપુર અને અસારવાનાં પરાં સુદ્ધાં) બરૂચ, સુરત, રાંદેર, વલસાડ અને ગોધરા શહેરોનાં તથા કસબાઓનાં અથવા મુંમઇ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર જે બીજા કોઇ પણ શહેરને અથવા કસબાને આ કાનુન લાગુ કરે તે શહેરનાં અથવા કસબાનાં ગભાણુમાંની જે કોઇ પણ જમીનને સને ૧૮૬૮ ના મુંબાઇના ૪ થા આક્ટની રૂબરૂ અથવા કલમ ૧૩૧ ની રૂબરૂ સીટી સરવે લાગુ કરેલી હોય તે જમીન ખેતીવાડી શિવાયના કામમાં લેવા માટે, અથવા કલમ

૧૧૬ મુજબ સદરહુ પ્રમાણે કામમાં લીધેલી જમીનમાં હદ નિશાન કરીને તેને જુદા નંબર આપવા માટે પરવાનગી મળવા સાડે ૬૫ મી કલમ મુજબ કરેલી અરજી, જે જમીનના સંબંધમાં તે અરજી હોય તે જમીનનું ક્ષેત્રફળ બસો ચોરસ વારના કરતાં ઓછું હોય તો, કલેક્ટરે મંજૂર કરવી નહીં.

૭. જમીન મહેસુલનો આકાર.

(કલમો ૪૮, ૫૨, ૧૦૦ તથા ૨૧૪ (૬).)

(૧).—સરવે ન કરેલી જમીન.

૫૪. જેના સંબંધમાં ૨૧ મી કાનુનમાં ઠરાવ કર્યો છે એવી કોઇ પણ નદીનાં તળીયાંની જમીન ઉપર લેવાના જમીન મહેસુલનો, તે કાનુન પ્રમાણે વિલામમાં તેના ખાતાની જે કિંમત ઉપજી હોય તેમાં સમાવેશ થયો છે એમ સમજવું.

(૨) સરવે કરેલી જમીન.

૫૫. ખેતીના કામ સાડે ઉપયોગમાં લેવાનો સંભવ હોય એવી જમીનની મુલકી સરવેનું કામ ચલાવતી વખતે, સરકારે બીજી વખતે ફરમાવ્યું ન હોય તો હેજન લખેલા નિયમ પ્રમાણે ચાલવું.

૧. (અ) ગામના હિસાબમાં જુદા નામથી દાખલ કરેલું દરેક ખાતું કલમ ૯૮ મુજબ એવી જમીનના સંબંધમાં સરવે નંબર સાડે ઠરાવેલા ઓછામાં ઓછા ક્ષેત્રફળ કરતાં ઓછું ન હોય તો, જુદી માપણી તથા પ્રત કરવી જોઈએ અને તેનો સરવે નંબર કરવો જોઈએ.

(બ) ગામના હિસાબમાં જુદા નામથી દાખલ કરેલું દરેક ખાતું ૯૮ મી કલમની રૂઢિએ એવી જમીનના સંબંધમાં સરવે નંબર સાડે ઠરાવેલા ઓછામાં ઓછા ક્ષેત્રફળ કરતાં ઓછું હોય તો, સરવે કમીશનરે બીજી રીતે હુકમ કર્યો ન હોય તે પ્રસંગે, તેની જુદી માપણી તથા પ્રત કરવી જોઈએ અને ઉપર જુદો આકાર બેસાડવો જોઈએ, અને તેની હદ, હદ નિશાનીથી જુદી બતાવવી જોઈએ અને સરવે કમીશનરને, હરકોઈ વખતે, સાધારણ હુકમ કરીને, અથવા હરકોઈ ચોક્કસ બાબતના સંબંધમાં અથવા ચોક્કસ વર્ગની બાબતોના સંબંધમાં એમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે માપણી વિગેરે કરવાનું કામ, તે બાબત સાથે સંબંધવાળા પક્ષકારો નરફથી અરજી આવ્યા વગર તથા તે અરજીની સાથે તે કામમાં ધાય તે સધળા ખર્ચ અથવા સરવે કમીશનર ફરમાવે તેટલો તેનો ભાગ અગાઉથી આપ્યા વગર અને આપવામાં આવે ત્યાં સુધી શરૂ કરવું નહીં.

આ પ્રમાણે હદ નિશાનથી હદ બતાવેલા સરવે નંબરોના જે ભાગ કમ્પલ કરવામાં આવ્યા હોય તે ભાગને “ પેટા સરવે નંબર કહેવા, પણ તે સરવે કમ્પલ કરેલા ભાગ છે એમ સધળાં કારણો સાડે સમજવામાં આવશે.

૨. જ્યારે એકાદુ ખાતું બે અથવા વધારે સહ ખાતાદારોએ ભાગમાં ધારણ કરેલું હોય અને સદરહુ ખાતાદારે પૈકી દરેક ખાતાદારનું જુદું ખાતું હોય અને તે દરેક ખાતાદાર તે આખા ખાતા માટે આપવાના જમીન મહેસુલ પૈકી પોતાના ભાગનું જમીન મહેસુલ તે ખાતામાં ભરતો હોય, પરંતુ તે દરેક ખાતાદારનો યોગ્ય ભાગ આખા ખાતામાંથી કાયમનો જુદો પાડ્યો નહીં હોય ત્યારે તે આખા ખાતાનો એક સરવે નંબરમાં સમાવેશ કરવો જોઈએ. અને દરેક સહ ખાતાદારનો તેમનો ભાગ, તે સરવે નંબરના કમ્પલ કરેલા ભાગ તરીકે દફતરમાં દાખલ કરવો જોઈએ, અને તે ભાગ તે આખા સરવે નંબરના પ્રમાણમાં કેટલા આના છે તે ગણીને તે આના તથા તે ભાગનો આકાર પણ લેખી રાખવો જોઈએ.

૩. સરવે કમીશનર દરએક સરવે સાડે જે નમુનો ઠરાવે તે પ્રમાણે એક થુક રાખીને તેમાં સધળી માપણી નોંધવી. સદરહુ થુકમાં માપણી નોંધવામાં આવે એટલે તે થુક તે સરવેના દફતર તરીકે રાખી મુકવી જોઈએ.

૪. માપણીનાં કામ સાડે તાબાના સર્વે અમલદારોએ કરેલી અસલ માપણી સર્વે કમીશનરને યોગ્ય લાગે તેવી રીતે તથા તેટલી હદ સુધી માપણી ખાતા ઉપરના અમલદારોએ તપાસવી જોઈએ.

૫. સર્વે કમીશનર હુકમ કરે તે પ્રમાણે ગામના નકશા તૈયાર કરીને તેમાં દરએક સર્વે નંબર દાખલ કરવો જોઈએ, સદરહુ નકશામાં દરએક સરવે નંબરનાં હદ નિશાનનાં ઠેકાણાં પણ બતાવવાં જોઈએ.

૬. આકાર ઠરાવવાનાં કામ સારૂ સધળી જમીનની પ્રત, તેના ફળવંતપણાના પ્રમાણમાં બાંધવી. પ્રતના નંબર તથા આનામાં ગણવાની તેમની જુદી જુદી કીમત. કરેલી સરવે જે પ્રદેશને લાગુ હોય તેની જુદી જુદી સ્થિતિની પ્રમાણે તથા ખેડના પ્રમાણે સરવે કમિશનરના હુકમ મુજબ ઠરાવવી જોઈએ.

૭. દરએક પ્રતબંધી કરનારાએ (કલાસરે) એક શીટ હુક રાખવી અને તેમાં દરએક સર્વે નંબરની તથા પેટા સર્વે નંબરની પોતે કરેલી પ્રતબંધીની વિગત, અને એવો સરવે નંબર તથા પેટા નંબર અમુક પ્રતમાં ગણવો જોઈએ એમ તેને લાગ્યાથી તે પ્રતમાં તેણે જે કારણથી ગણ્યો હોય તે કારણ લખવું જોઈએ, સદરહુ શીટ હુક જે સર્વે સબંધી હોય તે સર્વેના કાયમ દફતર તરીકે રાખવી.

૮. પ્રતબંધી કરવા સારૂ નીમેલા તાબાના અમલદારોએ કરેલી અસલ માપણીનું નીમતાણું સરવે કમિશનર ફરમાવે તેવી રીતે તથા તેટલી હદ સુધી પ્રતિબંધી કરવાના ખાતા ઉપરના અમલદારે કરવું. સદરહુ નીમતાણું સ્વતંત્ર રીતે કરવું. એટલે, નીમતાણું પુરૂં કરવામાં આવે ત્યાં સુધી અને તેનું આખરનું પરિણામ આવે ત્યાંહાં સુધી અસલ પ્રતબંધી કરનારે પ્રતબંધી સંબંધી કરેલું કામ અથવા તેનો તે સંબંધી લેખ બિલકુલ ન જોતાં કરવું. અને પછી અસલ પ્રતબંધીનો આકાર તથા નીમતાણાનો આકાર મેળવીને તેનું જે પરિણામ આવે તે જુદુ જુદું લખવું.

૯. આકારનો દર સરકાર મંજૂર કરે એટલે, દરેક સરવે નંબર અથવા પેટા સરવે નંબર ઉપર એવા સરવે નંબરની અથવા પેટા સરવે નંબરની જમીનની પ્રતબંધીની જે કીમત હોય તે પ્રમાણે આકાર ખેસાડવો;

૧૦. ઉપરના સર્વેના નિયમોમાં જે પરચુરણ બાબતો વિશે ઠરાવ કર્યો ન હોય તે બાબતોનો નીકાલ દરએક સરવેમાં સરકારના સામાન્ય નિયમને અનુસરીને સરવે કમિશનરને જે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરવાનું વખતે વખતે યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે કરવો.

૩. સામાન્ય.

૫૬. દુમાલા કરેલી જે જમીન ઉપર ફક્ત ખેતીનાંજ કામ સારૂ આકાર ખેસાડેલા હોય અથવા જે ફક્ત એવાજ કારણ માટે ધારણ કરેલી હોય તે જમીન પછીથી ખેતી સિવાયના બીજા કાંઈ કામમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે, ત્યારે એ પ્રમાણે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનનો આકાર, મીડુ પકવવાનાં કામમાં લગાડેલી જમીન (એવી જમીન બદલ ૪૯ મી કાનુનમાં વિશેષ ઠરાવ કર્યો છે) બાદ કરીને, અથવા સરકારે બીજી રીતે ફરમાવ્યું ન હોય તો, ૪૮ મી કલમના બીજા પારેઆફના ઠરાવ મુજબ બદલીને કલેક્ટરે હેઠળ લખેલા નિયમોને પાત્ર ઠરાવવો તથા તેમાં ફેરફાર કરવો:—

૧ નિયમ ૨ અથવા ૩ માં જે જગા બદલ ઠરાવ હોય તે જગા સિવાય બીજી સધળી જગામાં હેઠળ લખેલા દરે આકારની જે રકમ થાય તેના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી જે રકમ કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે રકમનો આકાર ખેસાડવો જોઈએ.

સદરહુ જમીન જે ગામ, કસબા અથવા શહેરમાં હોય તે ગામ,

કસબા અથવા શહેર ૭૧ મી કાનુન પ્રમાણે.

૧ લા વર્ગમાં દાખલ કરેલું હોય તો.....દર એકરે રૂ. ૧૦ અથવા ખેતીનાં કામ સારૂ ખેસાડેલા આકારથી દસ ગણા રૂપિયા, આમાંથી જે વધારે હોય તે.

૨ જા " " " રૂ. ૫, અથવા એજન પાંચગણા, એજન.

૩ જા " " " રૂ. ૨, અથવા એજન ત્રણગણા, એજન.

સદરહુ જમીન જે ગામ, કસબા અથવા શહેરમાં હોય તે ગામ, કસબો અથવા શહેર, ૭૧ મી કાનુન પ્રમાણે ૫ મા વર્ગમાં દાખલ કરેલું હોય તો સાધારણ રીતે આકારમાં કાંઈ ફેરફાર કરવો નહિ.

૨. ધરના ઘલાણની ઘણી માગણી હોવાને લીધે અથવા બીજા કાંઈપણ વિશેષ કારણને લીધે સરકાર જે પ્રદેશને અથવા સ્થળને, મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ નિયમ લાગુ કરે તેવા કાંઈ પણ પ્રદેશમાં અથવા સ્થળમાં સદરહુ જમીન હોય તો (ખેતી સિવાયના બીજા કાંઈ હંજામી કારણ માટે તે જમીન લીધી હશે. અથવા તેનો ઉપયોગ કર્યો હશે અને તેની બ્યવસ્થા સરકારના સામાન્ય અથવા

વિશેષ હુકમને અનુસરીને ૧ લા નિયમ મુજબ કરી રાકાય એમ હોય તે સિવાયની (આબતોમાં) એવી માગ-ણીને લીધે તે જમીનની (કલેક્ટર અડસટા મુજબ) જે કીંમત ઉત્પન્ન થવા જોગ હોય તે પ્રમાણમાં તે આકારમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ.

આ નિયમ મુજબ જુદા જુદા પ્રદેશમાં લેવાના આકારનો પ્રમાણ દર વખતે સરકારની અગાઉથી મંજુરી લઇને, ડરાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. એવો દર ડરાવતી વખતે સદરકુ પ્રદેશમાંની અથવા બીજા લતામાંની સરકારી પડતર જમીનના અથવા ઇનામી જમીનના ધરના ગભાણુ સાથે થયેલા પ્રત્યક્ષ વેચાણ ઉપરથી માલમ પડતો સરાસરી ખર્ચ ભાવ લક્ષમાં લેવો જોઈએ, અને એવા ખર્ચ ભાવમાંથી સરાસરી ખેતી વાડીના કારણ માટેની કીંમત, જે જમીનની ઇમારત માટે માપણી ન હોય તે જમીનના તે જગ્યામાં થયેલા વેચાણની કિંમતના આધારે ડરાવવી જોઈએ. આ બંને સરાસરી કિંમત વચ્ચેના તફાવત ઉપર સરકાર આજુબાજુના દરના પ્રમાણમાં જે ટકા ડરાવે તે સાધારણ રીતે આકારનો ડરાવેલો દર હોવો જોઈએ, અને આવે પ્રસંગે ખેતીવાડીના આકાર માફ કરવામાં આવશે કોઈપણ પ્રદેશ માટે સરકારની મંજુરીથી ડરાવેલા પ્રમાણના દર વિશેષ કારણ વગર (એવાં કારણો લખી સુધમાં જોઈએ) સુધીને બીજો દર બેસાડવો નહિ. પણ વિશેષ વગ પડતે ટેકાણે આવેલા ગભાણી આબતમાં અથવા ખેતીના કારણ સાથે ભારે આકાર બેસાડેલી જમીનની આબતમાં કમીશનરની મંજુરી લઇને, (સદરકુ પ્રમાણે દર કરતાં) વધારે અથવા ઓછા દર બેસાડવાનું કલેક્ટરની મરજી ઉપર છે; ઉપરની બીજી આબતમાં (ખેતી સાથે ભારે દર બેસાડેલી જમીનની આબતમાં ધરના ગભાણુ માટે તે જમીનના અંદાજેલા ખર્ચ ભાવમાંથી તે જમીનની અંદાજેલી ખેતીની કીંમત બાદ કરીને સદરકુ સ્થાનિક કીંમત ડરાવવી જોઈએ. અને એ પ્રમાણે ડરાવેલી સ્થાનિક કીંમત ઉપરના ટકા ખેતીના કામ સાથે બેસાડેલા આકાર ઉપરાંત લેવા જોઈએ.

આ નિયમની રૂપે વ્યવસ્થા કરેલી જમીનની આબતમાં પુરવણી ફોર્મમાં આપેલા નમુના પ્રમાણે અથવા બંને ત્યાં સુધી તે નમુના માફકના નમુના પ્રમાણે કલેક્ટરે ખાતાદારને સનંદ આપવી જોઈએ.

૩. આસપાસના કસબામાં વધેલી વસ્તી ઓછી થવા માટે ઇમારત બાંધવાને વિશેષ ઉત્તેજન આપવું જોઈ છે એવું જે કોઈ પણ પ્રદેશના સંબંધમાં જરૂરનું દેખાય અને જે પ્રદેશને અથવા જગાને મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર આ નિયમ લાગુ કરે તે પ્રદેશમાં અથવા જગ્યામાં, ધરના ગભાણુ સાથે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનની આબતમાં નિયમ ખેતી રૂપે બેસાડવાના આકારને દર, સરકાર સામાન્ય હુકમ ફરમાવે તે પ્રમાણે ઓછો કરવો જોઈએ, માત્ર આ આબતમાં વખતે ડરાવવામાં આવે તે નમુના પ્રમાણે કલમ ૬૭ મુજબ ખાતાદારે સરકારને કમુલત લખી આપવી જોઈએ.

૪. ધરના ગભાણુ માટે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનની આબતમાં, બદલેલા આકાર જેટલી જગ્યામાં ઇમારત હશે તેટલી જગ્યા ઉપરજ માત્ર ન લેતાં ઇમારતના કંપાઉન્ડની અંદરની સઘળી જમીન ઉપર લેવો જોઈએ, પણ રહેવાના ધરની આસપાસ ખુદી જગ્યા રાખવાનું યોગ્ય જણાયાથી સરકાર જે કોઈ પણ પ્રદેશ બદલ મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ આબતમાં સામાન્ય હુકમ કરીને ફરમાવે તે પ્રદેશમાં, ઇમારત હેઠળની જમીન ઉપર, ખેતીના કર કરતાં ઓછો નહિ હોય એવો જે ઓછો કર સરકાર વખતે વખતે ડરાવે તે લેવો જોઈએ.

૫. બદલેલો આકાર સાધારણ રીતે જે મુદત સુધી બેસાડવો જોઈએ તે મુદત, નીચમ ૧ લાની આબતમાં, ખેતીવાડી સીવાય બીજા કારણ સાથે ઉપાયોમાં લીધેલી જમીનના સર્વે સેટલમેન્ટ સાથે પુરી થાય છે એમ સમજવું, અને નીચમ, ૨ અથવા ૩ ની અંદર આવનારી આબતમાં, ખેતી સીવાય બીજા કામ માટે સદરકુ જમીનનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપ્યાની તારીખથી અથવા જ્યારે પરવાનગી આપી ન હોય ભારે સદરકુ પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાની શરૂઆત થયાની તારીખથી ૫૦ વર્ષ સુધી છે એમ સમજવું.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે નીચમ ૨ અથવા ૩ ની અંદર આવનારી આબતમાં જે મુલકી સાલમાં, પ્રસંગ પ્રમાણે પરવાનગી આપી હોય, અથવા ઇમારત બાંધવાની અથવા બીજો ઉપયોગ કરવાની શરૂઆત થઈ હોય તે મુલકી સાલ માટે વધારેલો આકાર લેવો નહી. પણ નવેબરની ૧ લી તારીખની અગાઉ પરવાનગી આપી હોય અથવા ઇમારત બાંધવાની અથવા બીજો ઉપયોગ કરવાની શરૂઆત કરી હોય તો તે વધારેલો આકાર લેવો.

સદરકુ મુદત પુરી થયા પછી. અને આ આખતમાં વખતે વખતે સરકાર ફરમાવે તે તે બીજી મુદતે, મુબાઇના જમીન મહેસુલના કાયદા મુજબ અને તેની રૂયે જે કાનુનો અને હુકમો વિલમ્બાન કાજે અમલમાં હોય તે મુજબ સદરકુ ખેસાડેલા આકારમાં ફરકાર કરી શકાશે.

૬. બદલેલો આકાર નિયમ ૫ ની રૂયે ૫૦ વર્ષની મુદત સુધીનો ફરાવેલો હોય તો તે મુદતનો આકાર દર સાલ આપવાને બદલે, ખાતાદાર કલેક્ટરની મંજુરીથી ૨૫ વર્ષનો આકાર સામટો આપીને તોડનેડ કરવા મુખત્યાર છે, અથવા વખતે વખતે સરકાર જે બીજી સરત મંજુર કરે તે શરતે તે આકાર આપવો અને એવી સામટી રકમ આપ્યા બદલ અથવા રૂપાંતર કર્યા બદલ એક રીપ, નિયમ ૨ અથવા ૩ ની રૂયે ખાતા બદલ આપેલી સનદમાં અથવા લખેલી કજીલતમાં અથવા તેને છેડે લખી મુકવી જોઇયે.

૭. કલમ ૬૭ ની રૂયે બીજી કોઇ પણ રીતે વિશેષ બાબતમાં વ્યવસ્થા કરવાના સરકારના અધીકારને સદરકુ નિયમના કોઈપણ મજકુરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ; અને જે કોઇપણ બાબતમાં સદરકુ નિયમ લાગુ પડશે નહિ, અથવા તે લાગુ કરવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય જણાશે નહિ તે બાબત, તેણે કમિશનરની મારફત સરકારના હુકમ માટે મોકલવી.

૫૭. (૧) ૫૬ મી. કાનુનમાંનો કોઇપણ મજકુર, (સરસપુર, દરિયાપુર, કાજીપુર, રાવપુર, હીરપુર તથા અસારવા પરાં સુદ્ધાં) અમદાવાદ, ભરૂચ, સુરત, રાંદેર, વલસાડ તથા ગોધરા શહેરો તથા કસબામાંના ગભા-જામાંની અથવા જે કોઈ પણ કસબાને અથવા શહેરને મુબઇ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર આ કાનુન લાગુ કરશે તે કસબાના અથવા શહેરના ગભાજામાંની જે કોઈ પણ જમીનને સન ૧૮૬૬ ના મુબઇના ૪ થા આક્ટની રૂયે અથવા કલમ ૧૩૧ મુજબ સિટી સરવે લાગુ કરી હશે, તે જમીનને લાગુ થશે નહિ એમ સમજવું.

(૨) સદરકુ ગભાજામાં, ઉપર કહેલા કામમાં વાપરેલી જમીન ઉપર દર ચારસ વારે ૨ પૈ પ્રમાણે દર ખેસાડવો.

૮—દુમાલા જમીનનું પત્રક.

(કલમો ૫૩ તથા ૨૧૪ આઇ.)

૫૮. ૫૩ મી કલમ પ્રમાણે રાખવાનું દુમાલા જમીનનું પત્રક રૂ પુરવણીના નમુના પ્રમાણે રાખવું જોઇયે.

૫૯. સરકાર શિવાય બીજા કોઇએ જમીન દુમાલા કરી આપવી નહિ નવી દુમાલા કરી આપેલી દરેક જમીનની બાબતમાં હેડળ લખેલી શરતો લખીને અથવા તે મજકુરની શરતો લખીને સરકારનો ખાણ તથા ખનીજ ઉત્પન્ન ઉપરનો હક સ્પષ્ટપણે રાખી મુકવો જોઇયે, એટલે:—

“ આ જમીન સઘળી ખાણ તથા ખનીજ પદાર્થ ઉપર સેક્ટરી ઓફ રેટ ફાર ઇંડીયા ઇનકોર્પોરેશનને જે હક છે તે રાખીને, અને આવી ખાણનું કામ ચલાવવા સાર તથા ખનીજ પદાર્થ શોધવા સાર જવાની સઘળી વાજબી સગવડ સહિત પુરેપુરી છૂટ મળવાની તેને જે હક છે તે રાખીને આપી છે. ”

૯—સરકાર દાખલ થયેલી જમીનની વ્યવસ્થા.

(કલમો ૫૬ તથા ૨૧૪ (ઇ) તથા (આઇ).)

૬૦. જમીન મહેસુલ નહિ આપનારે ખારણ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ કર્યા પછી તે જમીન, કલેક્ટરની અગાઉથી લેખી પરવાનગી લીધા વગર કોઇપણ રીતે બીજા કોઈ પણ રાખસને નામે કરીશ નહી એવી શરતે તેને પાછી આપવાનું અથવા બીજા કોઈ રાખસને આપવાનું ન્યારે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે ત્યારે જમીન મહેસુલની બાકી વસુલ કરવા સાર બાબ ૧૧ માં જે બીજા ઉપાય ફરાવ્યા છે તે પૈકી કે કોઇ પણ ઉપાય લીધા વગર, તે જમીન સરકાર દાખલ કરી છે એવો ફરાવ કરીને, સદરકુ રીતે, પ્રસંગ પ્રમાણે, જમીન મહેસુલ નહી આપનારને અથવા બીજા આશામીને આપવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬૧. ૬૦ મી કાનુન લાગુ પડતી ન હોય ત્યારે ચંદેલી બાકી ૧૧ મા બાબમાં જે ઉપાય ફરાવ્યા છે તે ઉપાયથી સહજ વસુલ થઇ શકે એમ નથી એમ કલેક્ટરને જણાયા વગર, ખારણ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ કરવી નહી.

૬૨. જે ધારણ કરેલી જમીન આખત જમીન મહેસુલ લેણું હશે તેમાં જે અથવા વધારે સર્વે નંબર હશે, અથવા જુદો જુદો આકાર ડરાવેલા જમીનના જે અથવા વધારે ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ હશે, અને એવી ખાકીની એકંદર રકમ, એવા નંબરો, ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ પૈકી ફક્ત એક અથવા વધારે વેચાથી વસુલ થઇ શકશે એમ કલેક્ટરને લાગે, તો એવા નંબરો, ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ પૈકી એવો માત્ર એકજ અથવા અમુકજ નંબર, ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ સરકાર દાખલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬૩. જે મહેસુલ ન ભરનારો એવી ઇચ્છા ખતાવે કે તેની સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીન નીચેના સમ્બંધસર વેચવા કહાડવી, એટલે:—

(અ) સદરહુ જમીન મેળવવા સારૂ, તેને, સરકારને, અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને, અથવા તેની અગાઉના ધારણ કરનારને, અવેજ આપવો પડ્યો હતો અથવા

(ખ) સદરહુ જમીન સરકાર પાસેથી અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર પાસેથી અથવા અગાઉના ધારણ કરનાર પાસેથી તેને મળી તે પછી તેમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે.

તો, કલેક્ટરે તે વિષં ચોક્કસ કરવી અને મહેસુલ ન ભરનારની અરજ ઉપરથી કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તો તેણે સદરહુ ધારણ કરેલી જમીન વેચવા કહાડવી.

૬૪. કાનુન ૬૩ ની હેઠળ આવનારી એકાદી સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીન એકાદા સર્વે નંબરનો કમુલ કરેલો ભાગ હોય, તો તે સર્વે નંબરના કમુલ કરેલા ખીજા ભાગોના ધારણ કરનારાઓને કલમ ૯૯ (ખ)માં જે અનુક્રમ ડરાવ્યો છે તે અનુક્રમમાં કલેક્ટરે પોતાની નજરમાં યોગ્ય જણાય તેટલી કિંમતે પ્રથમ વેચવા માંડવી જ્ઞ તેમાંના કોઇપણ તે જમીન ખરીદ ન કરે, તો પછી કલેક્ટરે તે જમીનની વ્યવસ્થા ૬૩ મી કાનુનમાં કહ્યા પ્રમાણે કરવી.

૬૫. કાનુનો ૬૨ તથા ૬૩ માં બીજી રીતે ડરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનો, હેઠળ લખેલી બાબતોમાં વેચવા કહાડાવી નહિ: પણ હેઠળ લખેલી બાબતો પૈકી જે બાબત હેઠળ તે આવતી હોય તે પ્રમાણે તેમ વ્યવસ્થા કરવી, એટલે:—

(અ) ખેતીની સ્થિતી સાધારણ રીતે નિકૃષ્ઠ થવાને લીધે અથવા વેચવા કહાડાડેલી ધારણ કરેલી જમીન જે જાતની હોય તે જાતની જમીનનો ખપ ન હોવાને લીધે અથવા પડોશની જમીન ધારણ કરનારાઓ મિલાપી થઇ જવાને લીધે, અથવા ખીજા કોઇ પણ વિશેષ કારણને લીધે વેચાણની વખતે કોઇ માગણી કરવા આવશે નહિ, અથવા સૌથી વધારેમાં વધારે માગણી કરેલી રકમ ધારણ કરેલી જમીનની અમુક કિંમતની હેઠળ તે વેચવી નહિ એવી જે કિંમત ડરાવી હોય તે કિંમત કરતાં અથવા તેની વાસ્તવિક કિંમત કરતાં ઘણીજ ઓછી આવશે તેમ કલેક્ટરને જણાય તો, તેણે તે જમીન (ભોગવટામાં નહિ લીધેલી) જમીન તરીકે દફતરમાં દાખલ કરાવવી, અને તેવી (ભોગવટામાં નહિ લીધેલી) જમીનની વ્યવસ્થા બાબત જે કાનુનો તથા હુકમો અમલમાં હોય તે મુજબ તેની વ્યવસ્થા કરવાનો હુકમ કરવો.

(ખ) ૩૮ મી કલમમાં કહેલા કોઇપણ કારણ સારૂ તાખડતોળ અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે મુદતની અંદર સદરહુ ધારણ કરેલી જમીન પૈકી જમીન જોઇશે એવો સંભવ છે, એવું કલેક્ટરને લાગે તો, તેણે સદરહુ કારણ સારૂ તે જમીન કાયદેસર રીતે જુદી કરી રાખવાની એકદમ તજવોજ કરવી.

(ક) જે ખાતાની બાબતમાં કલેક્ટરને એમ લાગે કે પોતાની અગાઉ લેખી પરવાનગી લીધા વગર તે ખાતું કોઇ પણ રીતે ખીજા કોઇપણ શખસને નામે ન કરી આપે એ શરતે તે ખાતું મહેસુલ નહિ ભરનારને પાછું આપવું યોગ્ય છે, તે ખાતાની બાબતમાં કલેક્ટરે કાનુન ૩૨, પેટા કાનુન (૨) માં કહ્યા પ્રમાણે દુરસ્ત કરેલી પુરવણી બતા નમુના પ્રમાણે કમુલત લખી લીધા પછી, તે ખાતું, પ્રસંગ પ્રમાણે, મહેસુલ નહિ ભરનારને પાછું આપવાનો અથવા ઉપર કહેલા બીજા માણસને આપવાનો હુકમ કરવો.

(ડ) સરકારની ચઢેડેલી જમીન મહેસુલની ખાકી માટે સરકાર દાખલ થયેલી જે ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનની બાબતમાં કલેક્ટરને એમ લાગે કે, તે જમીન પ્રત્યક્ષ ધારણ કરનારના અથવા ખેડુતના તાબામાં ખાતા તરીકે રહેવા દેવી યોગ્ય છે, અથવા તે દુમાલા નહિ હોય એવી પડતર જમીન સમજીને વેચાણ ન કરતાં બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવી યોગ્ય છે, ત્યારે તે જમીનની બાબતમાં તેણે તેવી જાતની જમીનના

સંબંધમાં અમલમાં હોય એવી કાનુનો પ્રમાણે તથા હુકમ પ્રમાણે તે જમીન ખાતા તરીકે સદરહુ ધારણ કરનાર પાસે અથવા ખંડુત પાસે રહેલા દેવાનો અથવા દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીન સમજીને તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવાનો હુકમ કરેલો.

(૬) વરિષ્ઠ ધારણ કરનારના ચહડેલા ગણોત્તરી અથવા જમીન મેહેસુલની જે બાકી વસુલ કરવા માટે ૮૬ મી તથા ૮૭ મી કલમો મુજબ મદદ આપવામાં આવે, તે બાકી માટે સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જે દુમાલા જમીનની બાબતમાં કલેક્ટરને એમ જણાય કે, તે જમીન સદરહુ વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને નામે કરી આપવા યોગ્ય છે, તે બાબતમાં તે જમીન ૫૬ મી કલમની રૂયે કલેક્ટર હુકમ કરે તેવા (કાંઈ હોય તો) સત્તાપ્રકારને, હકને, ચાર્જને અથવા ઇક્વીટીસને પાત્ર તે વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને નામે કરી આપવાનો કલેક્ટરે હુકમ કરેલો.

(૭) જે કાંઈપણ બીજી બાબતમાં સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનની વ્યવસ્થા વેચાણ શિવાય બીજીરીતે કરવી યોગ્ય છે એમ કલેક્ટરને જણાયથી તેણે તેમ કરવાને સરકારની મંજૂરી મેળવી હોય તે બાબતમાં તેણે તે જમીનની વ્યવસ્થા કરવા માટે જે વિશેષ હુકમ સરકારે ફરમાવ્યો હોય અથવા મંજૂર કર્યો હોય તે હુકમને અનુસરીને તે જમીનની વ્યવસ્થા કરવી.

૬૬. કાનુન ૬૫ માં ન આવનારી બાબતોમાં, સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનની ચહડેલી બાકી વસુલ કરવા માટે, ૬૮ મી કાનુનના ઠરાવોને પાત્ર વેચવા કલાડવી બેંકએ.

૬૭. (૧) પડતર (બીન કમન્ટી) દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીનના વેચાણને જે કાનુનો તથા હુકમો લાગુ હોય તે કાનુનો તથા તે હુકમો ૧૧ મા બાબતના ઠરાવને જેટલે સુધી મળતા આવતા હોય તેટલે સુધી, સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનનું એવી જમીન તરીકે જે વેચાણ કરવાનું તે દરેક વેચાણને લાગુ કરવા; અને ૩૧ થી તે ૩૩ સુધીની કાનુનોના ઠરાવ એવા દરેક વેચાણને લાગુ થશે,

અ ન દરેકાઈ સરકાર દાખલ થયેલી જમીનના વેચાણ વખતે કલેક્ટરને એમ લાગે કે—

(અ) એવા વેચાણ વખતે લોલામમાં બોલાયલી કિંમત શુદ્ધભાવથી બોલવામાં આવતી નથી, અથવા

(બ) સરકારની અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની જે બાકી લેહેણી રહેશે તે ખર્ચ સુધાં પુરેપુરી આપ્યા વગર ધારણ કરેલી જમીન પછવાડેથી મળવા સાડે એકમત થયો છે, અથવા

(ક) એવા વેચાણની જાહેર ખર્ચ પ્રસિદ્ધ કરવામાં અથવા વેચાણ ચલાવવામાં એવું કાંઈ ગેરશિસ્ત-પાણું અથવા ભુલ અથવા કપટ થયું છે કે તેને લીધે ધણું કરીને સૌથી વધારે બોલાયલી રકમ વસુલ કરવાને હરકત હાથ છે અથવા બીજી રીતે એકાદ શખસને ધણું નુકસાન થયું છે, તો એવું વેચાણ તેણે ૧૭૯ મી કલમની રૂયે સાધારણતઃ રદ કરવું.

૬૮. (૧) સરકાર દાખલ થયેલી કાંઈપણ ધારણ કરેલી જમીન જે બાકી માટે સરકાર દાખલ થયેલી હોય તે બાકી, તથા તે ન આપનારા માણસ પાસે કાયદાસર રીતે લેહણ થયેલો સંબંધ ખર્ચ, આ કાનુનની રૂયે કાંઈપણ વેચાણ અથવા બીજી વ્યવસ્થા થયાની પેહેલાં હરેકાઈ વખતે આપવામાં આવે, તો અથવા સદરહુ બાકી તથા ખર્ચ વાજબી મુદતની અંદર આપવા સાડે કલેક્ટરની ખાત્રી થાય એવું તારણ આપવામાં આવે તો, તે જમીન પાછી આપવી કે કેમ તે કલેક્ટરની મરજી ઉપર છે,

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચાર્જને પેટે ધારણ કરેલી નહિ હોય એવી, કાનુન ૬૫, રકમ (૬) માં કહેલી કાંઈપણ ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન દાખલ થયેલી હોય તે જમીન સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર પાછી આપવી નહિ.

(૨) વતનદારે ચાર્જને પેટે ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થઈ હોય તે પ્રસંગે, તેનું લેણું થયેલું જમીન મેહેસુલ વતનદાર અશક્ત હોવાના કારણથીજ આપવામાં યુક્ત્યો છે એવી કલેક્ટરની ખાત્રી થાય તો, સદરહુ જમીનના જેટલા કડકાના ખાતાની કિંમત, વસુલ કરવાની બાકી જેટલી થવાનો સંભવ હોય તેટલો કડકા સદરહુ જમીનમાંથી બાદ કરવાનો, તથા તેની વ્યવસ્થા ૬૩ થી તે ૬૭ સુધીની કાનુનોમાંથી જે કાનુનો લાગુ પડે તે પ્રમાણે કરવાનો, અને બાકીની જમીન મેહેસુલ નહિ ભરનારને પાછી આપવાનો, અથવા એવી સંબંધી જમીન મેહેસુલ ન ભરનારને પાછી આપવાનો, અને લેહેણ થયેલા જમીન મેહેસુલની

આકી નજરમાં આવે તો મુકી દેવાનો, અને આચંદે તે આપવામાં આવે તે માટે પોતાને યોગ્ય જજાય એવી જોઈવણ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬૮. જ્યારે કોઇ ધારણ કરેલી જમીન ઉપર લેણું થયેલું જમીન મહેસુલ આપવામાં કસુર કર્યાના સમયથી તે જમીન સરકાર દાખલ થઇ હોય (અને) તે વેચવામાં આવી ન હોય ત્યારે, મહેસુલ ન આપનારની ઉપર જમીનીની બીજી વધારે તજવીજ કર્યા વગર તે લેણી આકી સામાન્યતઃ માફ કરવી પણ આનો હેતુ એવો નથી કે મહેસુલ ન આપનારની પાસે લેહણી થયેલી આકી બીજા ઉપાયથી વસુલ કરવાનો હક, તેણે ધારણ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ કરી હોય તથા લેખી સિવાય બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરી હોય તો પણ બિલકુલ છોડી દેવો. વિશેષ આપતોમાં હક કમિશનરની મંજુરીથી અમલવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૦—૬૧ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના દંડની હદ.

(કલમો ૬૧ અને ૨૧૪ ફ.)

૭૦. જ્યારે જમીન હુકમ વગર ભોગવટામાં લઇને ખેતીવાડીને લગતું નહિ હોય તેવા કોઇ કામમાં વાપરી હોય, ત્યારે ૬૧ મી કલમ પ્રમાણે પ્રમાણે લેવાના દંડની હદ, જે તે જમીન પ્રવેશ કરનારના કાયદા-સર ભોગવટામાં હોઇને કલેક્ટરની પરવાનગી વગર તેજ કામ સાર તેણે વાપરી હોત તો ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડની રકમ લઇ શકાત તેની અમલી હોવી જોઇએ.

૬૧.—દુમલા નહિ હોય તેવી જમીન અસલ ખેતીવાડીને લગતાં કામમાં વાપરી હોય તે, શિવાય બીજાં કામમાં વાપરી હોય ત્યારે લેવાનો દંડ.

(કલમો, ૬૫, ૬૬ અને ૨૧૪ (આઇ.))

૭૧. ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના દંડની રકમ કરાવવાના કારણે સાર કમિશનરોએ મુંબાઇ સરકારી ગેઝીટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને પોતપોતાના ભાગમાંના ગામ, કસબા તથા શહેરના પાંચ વર્ગો કરવા. પાંચ વર્ગો પૈકી પહેલા ચાર વર્ગોમાં દરએક જીલ્લાનાં ક્યાં ક્યાં ગામ નાંખ્યાં છે તેમનાં નામ એવાં જાહેરનામામાં પ્રસિદ્ધ કરવાં; પહેલાં ચાર વર્ગોમાં દાખલ કર્યાં ન હોય એવા “ તાલુકા માહેના બીજાં સઘળાં ગામો ” પાંચમા વર્ગમાં આવશે, માટે તે નામ દઇને નિરદેશ કરવાની જરૂર નથી.

૭૨. જે કોઇ પણ આપતમાં—

(અ) જમીન ધરના ગણાણમાં લીધેલી હોય. અથવા

(બ) કુંભારે, અથવા ઈંટો તથા નળીયાં બનાવનારે પોતાના ખાતાની જમીનમાંનું કોઇ પણ દ્રવ્ય ખરેખર પોતાના ધંધાના કારણે સાર વાપર્યું છે એવું કલેક્ટરને જણાય, અથવા તેવી રીતે પોતાનો ધંધો વધારે સગવડથી ચલાવી શકાય એટલા માટે તેણે પોતાની જમીન ઉપર કુંપકુ અથવા ઈમારત બાંધી હોય અને તેથી કરીને તે જમીનનો ખેતીના કામ સાર કાયમનો નાશ થયો ન હોય અથવા તેને ઘણું નુકશાન થયું ન હોય, તે આપતમાં કલેક્ટરે ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે દંડ લેવો નહિ.

પણ એવું કારણ છે કે, ૪૮ મી કલમનો ૨ જે પારેઆફ લાગુ પડતો ન હોય એવા લત્તામાં, ખેતી શિવાયના બીજા કોઇપણ કામમાં જમીન લીધેલી હોય તે તારીખથી બીજું રિવિઝન સેટલમેન્ટ થાય તે તારીખ સુધી જે બીજા આકાર લીધો હોય તે આકાર અને ખેતીના કામ સાર ખેસાડેલા આકાર બે વચ્ચેના તફાવત કરતાં વધારે નહિ હોય એટલો દંડ લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૭૩. બીજા આપતોમાં ૬૫ મી કલમ મુજબ લેવાના દંડનો દર, કાનુન ૭૧ ની રૂંચે વિધિમાનકાળે સદરજુ પ્રકારના જાહેરનામાથી પહેલા ચાર વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામમાં, કસબામાં તથા શહેરમાં બાજુ કરીને હેઠળ પ્રમાણે હોવો જોઇએ:—

ખેતીવાડીને લગતું નહિ હોય તેવાં કોઇ કામમાં ખરેખર જોડેલી જમીન વાપરી હશે તેટલીના,		
દર એકરે	૧ લો વર્ગ	રૂ. ૨૫૦
"	૨ જો વર્ગ	રૂ. ૧૫૦
"	૩ જો વર્ગ	રૂ. ૧૦૦
"	૪ થો વર્ગ	રૂ. ૫૦

એને તેજ દરે એક એકરના અંશ બદલ પ્રમાણમાં જે દંડનો દર આવે તે પ્રમાણે દંડ લેવો જોઈયે. એવા જાહેરનામાથી પાંચમા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામમાં કસબામાં તથા શેડેરમાં ધણું કરીને દંડ લેવો નહિ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ઉપરની કાનુનમાં અને ૭૧ મી કાનુનમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, રેલવે સ્ટેશનોની, મોટા કસબાઓની લશ્કરી જાવણીઓની તથા સરકારને યોગ્ય લાગે તે બીજાં ઠેકાણાંની આસપાસની જે હદ સુધી સરકારી જમીનમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તે હદમાંની જમીન બાબત જમીન મહેસુલના કાયદાની ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે લઈ શકાય તે દંડની રકમ, એવી રીતે નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશમાં દર એકરે ૫,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવા દરે કલેક્ટરે પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ઠરાવવી.

૭૪. ૫૬ મી કલમ મુજબ લઈ શકાય તે દંડ કલેક્ટરે પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ઠરાવવો, પણ તે દંડ ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ પોતે કરી શકે તેના પાંચ ધણા કરતાં વધારે હોવો ન જોઈયે. આ કાનુનના કારણે સાર,

(અ) ૭૧ મી કાનુનમુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલા જાહેરનામાથી પાંચમા વર્ગમાં દાખલ ગામ, કસબા અથવા શેડેર ચોથા વર્ગમાં દાખલ કરેલા છે એમ સમજવું; અને

(બ) ૭૨ મી કાનુનની રકમ (અ) અથવા (બ) માં કોઈ પણ આવેલી બાબતમાં ઠરાવવાનો દંડ, ૭૩ મી કાનુનના ૧ લા વર્ગની રૂપે કલેક્ટરે જે દંડ લેવાનો હોય તે દંડ છે એમ સમજવું.

૭૫. જે પ્રસંગ અપવાદનો અથવા અસાધારણ છે એવું સરકારને લાગશે તે પ્રસંગે, કલેક્ટરે ઠરાવવાના દંડની રકમ, (પછી તે ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે હોય કે ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે હોય,) ઉપરની કાનુનોમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, સરકારને યોગ્ય લાગે તે દરે સરકાર તરફથી વિશેષ રીતે ઠરાવવામાં આવશે.

૧૨—ખાતાનું રાજનામું આપવું.

[કલમો ૭૪ તથા ૨૧૪ (એ).]

૭૬. ૧૧૪ મી કલમ મુજબ જે ખાતાનું રાજનામું આપવા બાબત મામલતદારને અથવા મહાલકારીને લેખી નોટીસ આપવી જોઈયે તે પુરવણી ગ માંહેના કોઈપણ એક નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈયે.

૭૭. ખાતાનું રાજનામું આપીને જો તે બીજા માણસને પ્રાપ્ત કરી આપ્યું હશે તો એવા બીજા માણસેએ અથવા તે માણસનો કોઈ મુખ્ય હોય તો તેણે કરી આપવાની લેખી કચુલત પુરવણી બ ના નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈયે, માત્ર કાનુન ૩૧ મુજબ તે ખાતાના સંબંધમાં પટો કરી આપ્યો હોય તો તે કચુલત, એવા પદાના નમુનામાં કોઈ ફેરફાર કરવાનો જરૂરનો હોય તો તે કરીને, તે નમુના પ્રમાણેની હોવી જોઈયે.

૭૮. કાનુનો ૭૬ તથા ૭૭ પ્રમાણે આપેલી દરેક નોટીસ તથા કચુલત ઉપર બે પ્રતિષ્ઠિત સાહેબોએ સદરજુ નમુના પૈકી દરેકની હેડિંગ લખેલા મજકુરો શેરા લખવો જોઈયે, અને જે મામલતદાર અથવા મહાલકારી એવી કોઈ પણ નોટીસ અથવા કચુલત લેશે તેને,

(અ) એવી નોટીસ ઉપર અથવા કચુલત ઉપર આમાં ઉપર કહ્યા મુજબ યોગ્ય રીતે શેરા થયો હશે તોપણ, તે ઉપર સહી કરનારા માણસની ઝોળખાણુ વીશે, અને

(બ) સદરજુ ખાતું બીજાને નામે કરી આપવા જેવું છે એ વિષે, અથવા કલેક્ટરની મંજૂરી શિવાય અથવા વિશેષ શરત શિવાય તે બીજાને નામે કરી આપવા જેવું ન હોય ત્યારે એવી મંજૂરી મેળવેલી છે અથવા એવી શરતો પ્રમાણે યોગ્ય રીતે વહિવટ થયો છે એ વિશે.

ખાત્રી કરી લેવાની યોગ્ય કાળજી રાખવા માટે જવાબદાર ગણવામાં આવશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે આવી નોટીસ અને કરારનામું મામલતદાર અથવા મહાલકારીને બદલે સમ્પરજીતદાર આગળ કરવામાં આવ્યું હશે ત્યારે, તેના ઉપર સહી કરનારા સમ્પરજીત આગળખાણુ સંબંધી ખાત્રી કરી લેવા વિષે ઘટતી સલાહ લેવા બાબત સમ્પરજીતદાર જવાબદાર રહેશે અને તેણે, આવી નોટીસ અને કરારનામું, તે તેની રૂબરૂમાં કરવામાં આવ્યું છે એવા શેરા સાથે મામલતદાર અથવા મહાલકારી ઉપર મોકલવું જોઈએ.

૭૯. ૭૪ મી અથવા ૭૬ મી કાનુન પ્રમાણે મળેલી સઘળી નોટીસ તથા કબુલત તે જે વર્ષે આપી હોય અથવા લખી આપી હોય તે વર્ષ પુરું થઇને બીજું એક વર્ષ પુરું થાય ત્યાં સુધી ગામના તલાટીના દફતરે તેની જુદી જુદી કાંઈલ કરીને રાખવી નોંધયે અને ત્યારપછી તે મામલતદારના અથવા મહાલકરીના દફતરમાં રાખવી નોંધયે.

૮૦. (૧) કોઇપણ તલાટીને તેના ગામનો કોઇપણ ખાતાદાર અથવા તેના ગામનો કોઇ ખાતાદાર જમીનનું રાજનામું આપીને તે જમીન જે માણસને નામે કરી આપે તે માણસ ૭૬ મી અથવા ૭૭ મી કાનુન પ્રમાણે જરૂરની હોય એવી નોટીસ અથવા કબુલત લખી આપવાનું કહે ત્યારે તે તલાટીનું કામ છે કે તેણે કોઇ પણ જાતની શી અથવા ચાજી લીધા વગર તે લખી આપવી.

(૨) જે તલાટી સદરહુ પ્રકારની નોટીસ અથવા કબુલત લખી આપે તેણે એવી નોટીસ અથવા કબુલતની ડાખી બાજુના ખુણા ઉપર “ લખનાર ” આ શબ્દની પછી પોતાની સહી કરવી નોંધએ.

કલમ ૮૧ ને ૮૨ રદ કરી છે.

૮૩ (૧) ન્યારે કોઇ કરખા અથવા શહેરના ગભાણને સરવે લાગુ કરી હોય ત્યારે કલમ ૧૩૨ ની રૂપે આપવાની શી સાધારણ રીતે એવી ડરાવવી કે એવા ગભાણના સંબંધમાં આપવાની કુલ રકમથી તેની સરવેનો ખર્ચ પૂરો થાય.

(૨) ધરના દરેક ગભાણની અથવા જુદા ધારણ કરેલા તેના કોઇ ભાગની કિંમત ડરાવવામાં, કલેક્ટરે પેટા કાનુન (૧) ના ડરાવને, અને સદરહુ ગભાણની અથવા તેના ભાગની જગા, કિંમત, ભાડુ, અને ક્ષેત્રફળને ધ્યાનમાં લેવાં, પરંતુ એવી શી કલમ ૧૩૨ ની રૂપે ડરાવેલી વત્તામાં વતી શી કરનાં વધારે હોવી નોંધએ નહિ.

૧૪ જમીન મહેસુલ વસુલ કરવું.

(કલમો ૧૪૬ તથા ૨૧૪ એ.)

૮૪. જમીન મહેસુલના સઘળા પૈસા, જે ગામમાં એવું મહેસુલ દેવું હોય તે ગામના અમલદારોને બરવા નોંધએ; પણ એવું ડરાવ્યું છે કે, કલેક્ટરની મંજૂરીથી, વિશેષ યાજનમાં, એવા પૈસા જે જીલ્લા માટે હોય તે જીલ્લાની સરકારી તીબેરીમાં અથવા બીજા કોઇ પણ જીલ્લાની સરકારી તીબેરીઓમાં બરવાનો અધિકાર છે.

૮૫. ફક્ત ખેતીના કામ સાર આકાર ડરાવેલી જમીનના સંબંધમાં આપવાનું જમીન મહેસુલ. સરખે અથવા લગભગ સરખે હકતે હેડળ લખેલી તારીખોએ બરવું નોંધએ, એટલે:—

(અ) સિંધ પ્રાંતમાં, ખરીફની ખેતી બદલ ફેબ્રુઆરીની ૧૫ મી તારીખે અને એપ્રિલની ૧૫ મી તારીખે, અને રબીની ખેતી બદલ જુનની ૧૫ મી તારીખે અને જુલાઈની ૧૫ મી તારીખે;

(બ) રત્નાગીરી તથા કાનડા જિલ્લાઓમાં તથા કુલાબા જિલ્લામાંનાં ખેતી ગામોમાં, ડિસેમ્બરની ૧૫ મી તારીખે, ફેબ્રુઆરીની ૧ લી તારીખે, માર્ચની ૧૫ મી તારીખે અને મેની ૧ લી તારીખે;

(ક) ચાણા તથા કુલાબા જિલ્લાઓમાં (કુલાબા જિલ્લામાંનાં ખેતીગામ બાદ કરીને) જાનવારીની ૧ લી તારીખે તથા ફેબ્રુઆરીની ૧૬ મી તારીખે; (ક ડ) કાનડા જિલ્લામાં ફેબ્રુઆરીની ૧ લી તથા એપ્રિલની ૧ લી તારીખે.

(ડ) બીજા જિલ્લાઓમાં:—

૮૬ મી કાનુનમાં ૧ લા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામોમાં ડિસેમ્બરની ૫ મી તારીખે તથા જાનવારીની ૫ મી તારીખે.

સદરહુ કાનુન પ્રમાણે ૨ જા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામમાં જાનવારીની ૫ મી તારીખે તથા માર્ચની ૫ મી તારીખે.

સદરહુ કાનુન પ્રમાણે ૩ જા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામોમાં ફેબ્રુઆરીની ૫ મી તારીખે તથા એપ્રિલની ૫ મી તારીખે.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે,—

(૧) જે જીલ્લામાં અથવા જિલ્લાના જે કોઇપણ ભાગમાં સદરહુ તારીખો મળવડ બરેલી નથી એવું દેખાય, ત્યારે તે જીલ્લામાં અથવા જિલ્લાના તે ભાગમાં મોસમની સ્થિતિ પ્રમાણે તથા સદરહુ જિલ્લામાંના અથવા જિલ્લાના ભાગમાંનાં ગામની હકિકત પ્રમાણે તથા જે પાક ધણું કરીને વાવવામાં આવતો હોય તેના પ્રકાર પ્રમાણે જે બીજી તારીખો કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે બીજી તારીખો કમિશનરની મંજૂરી લઇને ઠરાવવાનો તેને અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે આકારની કુલ એકંદર રકમ ૪ રૂપિયા અથવા તેથી ઓછા રૂપિયા હશે, ત્યારે જે કલેક્ટર તે પ્રમાણે હુકમ કરશે તો, તે પહેલા હકતાની તારીખે એકી રકમે આપવી પડશે.

(૩) જે માણસની પાસે વરસતું મહેસુલ લેણું થયું હશે તેની ઇચ્છા કોઇપણ પ્રસંગે હકતાને બદલે એકદમ આપવાની હશે તો તેને તેમ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૬. ૮૫ મી કાનુનની (૬) રકમનાં કારણ સારૂ, જે જીલ્લાને તે રકમ લાગુ હોય તે જીલ્લાના કલેક્ટર, જે કમિશનરના તાબામાં તે કલેક્ટર હોય તે કમિશનરની મંજૂરી લઇને, સદરહુ જીલ્લા માંહેના કોઇ ગામોના હેઠળ કલા પ્રમાણે ત્રણ વર્ગ કરવા નોંધાવે.

૧ લા વર્ગમાં, ઘાટ ઉપરના જિલ્લામાંનાં ખરીદનાં ગામ તથા ન્યાં મહેસુલ ખસુસ જલદી વસુલ થવાની તબવીજ કરવી જરૂરની હોય ત્યાંનાં ખરીદ ગામ દાખલ કરવાં નોંધાવે.

૨ બા વર્ગમાં, યુજરાતનાં ખરીદનાં ગામ તથા ન્યાં સદરહુ પ્રમાણે ખસુસ તબવીજ કરવાની જરૂર ન હોય ત્યાંનાં ખરીદનાં ગામ દાખલ કરવાં નોંધાવે.

૩ બા વર્ગમાં, સામાન્યતઃ રખીનાં ગામ દાખલ કરવાં નોંધાવે.

૮૭ કાનુનો ૮૫ અને ૮૬ ના ઠરાવ જે જમીન મહેસુલને લાગુ નહિ હોય તેવું જમીન મહેસુલ સાધારણ રીતે એક હકેતે, દરએક બાબતમાં જે તારીખ નીમવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે તારીખે આપણું નોંધાવે; પણ વિશેષ બાબતમાં કલેક્ટરને એવો અધિકાર છે કે તેણે, પોતાની નજરમાં આવે તો, એવું મહેસુલ બે અથવા વધારે હકેતે, પોતે નીમે તે તારીખોએ આપવાની છુટ આપવી.

૮૮ (૧) ૧૫૨ મી કલમ પ્રમાણે કરવાની માગણીની નોટીસ હુ પુરવણીના નમુના પ્રમાણે હોવી નોંધાવે.

(૨) જમીન ધારણ કરનારાઓએ જે તારીખોએ પોતાના હકતા ભરવા નોંધાવે તે તારીખોની તેઓને વખતે વખતે ચેતવણી આપવા માટે અને માગણીની નોટીસ અથવા બીજી કોઇ શખ્તીની તબવીજ ક્યાં વગર મહેસુલ જલદીથી વસુલ કરવા સારૂ ખુદ પોતાની વગ ચલાવવા માટે સદરહુ પ્રકારના ગામના અમલદારને કલેક્ટર જવાબદાર ગણશે, અને આ કામ બળવવાને જે કોઇ ગામનો અમલદાર ચુકશે તેને બીજાને દાખલો મળે તેવા પ્રકારની શિક્ષા કરવી નોંધાવે.

૮૯. ગામના અમલદારો જે મામલતદારોને અથવા મહાલકરીઓને તાબે હોય તેમને જે જમીન ધારણ કરનારા પોતાના હકતા વખતસર આપશે નહિ એમ માનવાનો સદરહુ પ્રકારના ગામના અમલદારોને સખ્ત હશે.

તે જમીન ધારણ કરનારાઓનાં નામ, ૧૪૦ મીથી તે ૧૪૫ મી કલમો સુધીની કલમોમાં ઠરાવેલી પૂર્વાપાયની તબવીજો કરવાની જરૂર હશે તે યોગ્ય વખતે કરી શકાય એ હેતુથી લખી મોકલવાં નોંધાવે; અને જે બાબતમાં જમીનનો આકાર ન આપ્યાને લીધે તેમાંનો પાક દિવાની કોર્ટ જમ કર્યો હોય તે બાબત વિશે તેણે તાબડોતાય રિપોર્ટ કરવો નોંધાવે.

૧૫.—સર્વે સેટલમેંટનો વહિવટ કરવા બાબત તથા હુદના

નિશાન ટકાવી રાખવા બાબત.

[કલમ ૨૧૪ (ગ).]

(૧) સર્વે સેટલમેંટનું બહેરનામું.

૯૦. (૧) જ્યારે ૧૦૨ જી કલમ પ્રમાણે સરકાર તરફથી સર્વે સેટલમેંટ કરવાની મંજૂરી મળી હોય, ત્યારે જે જિલ્લાને અથવા જિલ્લાના ભાગને તે સેટલમેંટનું લાગુ થયું હોય તે જિલ્લામાં અથવા જિલ્લાના ભાગમાં આદ્ય પુરવણીના નમુના પ્રમાણેનું બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવું, અને જ્યારે અવરનર ઇનકૌન્સિલે પોતાને

જરૂર લાગે તે ફેરફાર કરીને આ પ્રમાણે નાખેલો આકાર અમુક વર્ષની મુદતસુધી કલમ ૧૦૨ મુજબ જાહેર કર્યો હોય, ત્યારે તે વાત મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર કરવી.

(૨) જે કોઈ પણ તાલુકાના ફેટલાક ભાગમાં સેટલમેંટ ડરાવ્યું હોય તે તાલુકાના બીજા ભાગમાં સેટલમેંટ દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે તે તાલુકાના જે ભાગ વાળત પ્રથમ સેટલમેંટ થયું હોય તે ભાગમાં જે મુદત સુધીનું સેટલમેંટ થયું હશે તે મુદત પૈકી જેટલી મુદત વાકી રહી હશે તેટલીજ મુદત માટે માત્ર વાહિવરી આપવી.

(૨) ઝાડ.

૯૧. (૧) ઝાડો ઉપરનો સરકારનો હક ૪૦ મી કલમના બીજા પારેઆફ્ર પ્રમાણે ફેટલે સુધી સાધારણતઃ આપ્યો છે તે ૯૦ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે કરવાનાં જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવું જોઈએ. સદરહુ પ્રમાણે સાધારણતઃ આપેલો હક હેડળ લખેલાં ઝાડો શિવાય બીજાં સઘળાં ઝાડોને ધણું કરીને લાગુ થશે એટલે:—

(અ) રસ્તાની વાજી ઉપર સરકારે અથવા સરકારના હુકમથી રોપેલાં સઘળાં ઝાડો;

(બ) સાગ, સીસમ તથા સુખડ;

(ક) જે ઝાડોની ઉપજની આજસુધી સરકારે વ્યવસ્થા કરી હોય તે ઝાડો.

(૨) ઝાડના ઝુંડ, દેવળની આસપાસનાં તથા જાવણીની આસપાસનાં જે ઝાડો, ઝુંડો હોવા વાળત કલેક્ટરે ડરાવ કર્યો હોય તે ઝાડો, અને સાગ, સીસમ અથવા સુખડ શિવાય બીજાં ઝાડો કોઈપણ કારણ-સર વિશેષ મહત્વનાં અથવા ઉપયોગનાં હશે તે ઝાડો સેટલમેંટની વખતે ખસુસ રાખી મુકવામાં આવશે અને તે ખસુસ રાખી મુક્યા વાળતની સેટલમેંટના દફતરમાં નોંધ કરવામાં આવશે.

(૩) સદરહુ વર્ગો પૈકી હરકોઈ વર્ગનાં જે ઝાડો ખાતાદારને અગાઉથી ખસુસ સોંપી દીધેલાં હશે અથવા તેણે ખરીદ કર્યાં હશે તે ઝાડો ઉપરના, અથવા સાર્વજનિક જગ્યામાં જે ઝાડો ઉભાં હશે તે ઝાડો ઉપરના હકને આ કાનુન ઉપરથી અથવા ૯૦ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૧) ની રૂયે પ્રસિદ્ધ કરેલા કોઈ જાહેરનામા ઉપરથી વાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

ટીપ્પ:—માલીકાના હક વગર ચાકરીવાળા જમીન ધારણ કરનારના પોતાની જમીનમાંનાં ઝાડોપર, માલીક પ્રમાણે કે ખાતેદાર પ્રમાણે હક છે એમ કહી શકાશે નહિ.

૯૨. ૯૧ મી કાનુનમાં ગમે તે ડરાવ હશે તોપણ, જ્યારે સરકારને સઘળાં ઝાડો ઉપરનો અથવા સદરહુ કાનુનમાં કહેલી જાતનાં ઝાડ શિવાય બીજા જાતનાં ઝાડો ઉપરનો પોતાનો હક ખસુસ રાખી મુકવો યોગ્ય છે એવું પોતાને લાગશે, ત્યારે સરકાર તે પ્રમાણે હક રાખી મુકવાને સુખત્યાર છે.

૯૩. કાનુનો ૯૪ તથા ૯૫ માંના ડરાવોને અનુસરીને ભોગવટામાંનાં અને ભોગવટા માટે આપવામાં આવે તે જમીનમાંનાં ઝાડોની વ્યવસ્થા હેડળના નિયમ પ્રમાણે કરવી જોઈએ:—

(૧) જે ઝાડો ઉપરના સરકારના હક રાખી મુકેલા હશે તે ઝાડો પૈકી સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તેટલાં અથવા તેટલી જાતનાં ઝાડો જંગલ ખાતાને સ્વાધીન કરવાં. ભોગવટામાંહેતા નંબરોમાંના જે ઝાડો ઉપર જંગલખાતાનો કોઈ નિર્બંધ અથવા લીયન હોય તે સઘળા નંબરોની યાદી કરી મુકવી; આ નંબરો-માંનાં ઝાડો જંગલખાતાએ કાપી લઈ જવાનો બંદોબસ્ત કલેક્ટરને પુછીને કરવો; અને જે જે નંબરોમાંનાં ઝાડો કાપી લઈ જવામાં આવે તે તે નંબરોમાં આગળ જંગલ ખાતાનો કોઈ સંબંધ રહેલો નથી એવું દફતરમાં લખી મુકવું.

૨. રાખી મુકેલાં જે ઝાડો જંગલખાતાને સ્વાધીન કરેલાં નહિ હોય તે સઘળાં કલેક્ટરને સ્વાધીન રહેશે અને તે ઝાડોની અથવા તેમની ઉપજની વ્યવસ્થા કલેક્ટરે વખતે વખતે યોગ્ય લાગશે તે રીતે કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૩. જે તાલુકામાં જંગલની હદ ડરાવવાનું કામ પૂરું થયું હશે તે તાલુકામાં, જ્યારે કોઈપણ રાખી મુકેલાં જંગલમાં જેનો સમાવેશ કરેલો નહિ હોય તેવા કોઈ જંગલવાળા અથવા કિમતી ઝાડવાળા કોઈપણ પહોર નંબરના ખાતાનો હક કોઈપણ માણસને આપ્યો હોય ત્યારે, તેવી જમીન જંગલ સાફ રાખવા કરતાં

વાવેતર કરવા સારૂ આપવી ઠીક છે એવું કલેક્ટરને લાગે તો તેમાંનું જંગલ અથવા ઝાડો પૈકી જે ઝાડો તેને યોગ્ય લાગે તે ઝાડો, તેને યોગ્ય લાગે તે કિંમતે, ખાતાદારને આપવા માંડવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે. જે તે ખરીદવાને ખાતાદાર કબુલ હશે, તો તેની પાસેથી કલેક્ટરે કિંમત વસુલ કરીને જમીન મેહેસુલ ખાતે જમે કરવી નોંધવે.

૪. જે તાલુકામાં જંગલ રાખી મુકેલી જગાની હદ ઠરાવવાનું કામ પુરૂ થયું નહિ હોય તે તાલુકામાં, કલેક્ટરને, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, જે કોઇપણ જમીનમાં જંગલ અથવા કિંમતી ઝાડો હોય તેનું ખાતું આપવાની અગાઉ કન્સર્વેટર ઓફ ફોરેસ્ટરસની સલાહ લેવી; અને એવી કોઇપણ જમીનનું ખાતું જે કોઇ માણસને આપવામાં આવે, તો તેને ૩ જી કાનુનના ઠરાવ લાગુ થશે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કિંમતી જાતનાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં ઝાડ કાપવાં નહિ, અને જે તે જમીન જંગલ સારૂ નોંધશે એવો સંભવ હોય તો તેનું ખાતું કોઇપણ પ્રસંગે આપવું નહિ.

૫. સર્વે સેટલમેંટ પહેલ વેહેલુંજ દાખલ કર્યા પછી હરકોઈ વખતે એકાદા સર્વે નંબરનું ખાતું જ્યારે આપ્યું હશે, ત્યારે ૯૧ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (ક) માં નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રકારનાં ઝાડ રાખી મુકવાનાં ઝાડમાંથી બાદ કરવાં, અને તે ૬૨ મી કલમના બીજા પારેઆફના ઠરાવ મુજબ ખાતાની સાથે આપવાં.

૬ જ્યારે કોઇ સર્વે નંબરમાંનાં રાખી ન મુકેલાં ઝાડ ઉપરનો હક તથા સદરહુ નંબરનું ખાતું એકી વખતે સરકારના અધિકારમાં હોય, ત્યારે સદરહુ ઝાડ જે શખસને તે ખાતું મળે તે શખસનેજ હમેશા આપવાં, બીજા કોઇ શખસને આપવાં નહિ.

૭ એકાદા સર્વે નંબરમાંનાં ઝાડ ઉપરનો સરકારનો હક એક વખત ખાતાદારને આપ્યો એટલે, અથવા રાખી મુકેલાં સઘળાં ઝાડ—

(અ) ખાતું આપતી વખતે, અથવા

(બ) તે આપ્યા પછી, અથવા

(ક) સિંધ પ્રાંતમાં, તે આપવાની અગાઉ, અથવા

(ડ) સિંધ પ્રાંત શિવાય બીજે ઠેકાણે તે આપવાની અગાઉના પાંચ વર્ષની અંદર,

કાઠી લઈ જવામાં આવે એટલે, સદરહુ ખાતાદારનું ખાતું ચાલે ત્યાં સુધી, તે નંબરમાં ત્યારપછી જે કોઇ ઝાડ થાય અથવા જીનાં મુળીઆમાંથી અથવા કુંડામાંથી ઉગી નીકળે તેમની ઉપર સરકારનો હક રહેશે નહિ.

૯૪. (૧) કાનુન ૯૩ માંના કોઇપણ ઠરાવ થાણા, કુલાબા તથા રત્નાગિરી જિલ્લામાંની વરક્સ જમીનને તથા કાનડા જિલ્લામાંની બેટ જમીનને, અથવા નાસીક જિલ્લાના દિંડોરી તાલુકામાંની અથવા પેંક તાલુકામાંની કોઈ પણ દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીનને, અથવા પંચમહાલ જિલ્લાના ગોધરા તાલુકા માંહેના ઓઢ તથા તાલાના કાંડા ઉપરની કોઇપણ જમીનને. અથવા અહમદનગર જિલ્લાના પારનેર, રાહુરી, સંગમનેર, તથા આકાલા તાલુકામાંની હાંસિયામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી નદીના કાંડા ઉપર ભોગવટામાંની જમીનમાં નદીની બાજુએ જે કોઇપણ જાંજીના ઝાડ હશે તેને લાગુ થાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) સદરહુ જમીનમાંનાં જે ઝાડો ઉપર સરકારનો હક રાખી મુક્યો છે તે ઝાડો કલેક્ટરની સલાહથી જંગલખાતા તરફથી અથવા તે ખાતાના હુકમથી વખતે વખતે કાપવા માટે મળી શકશે.

(૩) એવા પ્રકારનું એકાદું ઝાડ અથવા તેનું ઇમારતી લાકડું વેચ્યાથી એવી રીતે કાપેલા ઝાડના મૂલીઆમાંથી અથવા કુંડાઆમાંથી બીજા ફણુગા ઉગી નિકળે તે ઉપર લેનારને હક પ્રાપ્ત થશે એમ સમજવું નહિ. સદરહુ ઝાડ ઉપર રાખી મુકેલા સરકારનો હક તે ઝાડમાંથી બીજા ફણુગા ઉગે તેને પણ લાગુ પડે છે.

૯૫. (૧) અને, હવેલી, પુરંધર તથા જુજર તાલુકા અને અંબેગામ પેટામાંહેનાં જંગલોની મંજુર થયેલી હદની અંદરની ભોગવટાની સઘળી જમીન સરકારમાં લેવાનું કામ પુરૂ થાય ત્યાં સુધી ૯૩ મી કાનુન માંહેના કોઇ પણ ઠરાવ સદરહુ હદની અંદર દુમાલા નહિ થયેલી જમીનમાં ઉગેલાં સાગના ઝાડોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) એવી કાંઈપણ જમીનમાંનાં સાગનાં ઝાડાં કલેક્ટરની સલાહથી જંગલ ખાતા તરફથી અથવા તે ખાતાના હુકમથી વખતે વખતે કાપવા માટે મળી શકશે, અને એવી કાંઈપણ જમીનમાંનું એકાદું સાગનું ઝાડ અથવા તેનું ઇમારતી લાકડું વેચ્યાથી તે પ્રમાણે કાપેલા ઝાડના મુળીઆમાંથી અથવા હુડીઆમાંથી બીજા કશુંકા ઉગે તે ઉપર લેનારને હક પ્રાપ્ત થશે એમ સમજવું નહિ. પણ સાગના ઝાડ ઉપર રાખી મુકેલા સરકારના હક તે ઝાડમાંથી ઉગી નીકળે તે કશુંકાને પણ લાગુ પડે છે.

(૩)—સહ ખાતાદારના નામની નોંધ.

૯૬. કાંઈ પણ સર્વે નંબરના નોંધેલા ખાતાદારના સહ-ખાતાદારનાં નામ, અને તે ખાતા માંહેના સદરહુ દરએક સહ-ખાતાદારનો જેટલી આની ભાગ હોય તે ભાગ, તે સર્વે નંબરના નોંધેલા ખાતાદારનાં નામ તથા ભાગની સાથે દફતરમાં નોંધવાની કલેક્ટરને અથવા સર્વેનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે કાંઈ સર્વે અમલદારને લખીને અરજી કરી હોય તો તેમાં તે પ્રમાણે નોંધવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ફરિયાદી છે કે સદરહુ કાંઈપણ નોંધ ઉપરથી—

(અ) સદરહુ નંબરના જમીન મહેસુલ માટે જે ખાતાદાર સરકારને અથવા માંહેમાંહે જવાબદાર હોય તે જવાબદારીને બાંધ આવવો નહિ જોઈએ, અથવા

(બ) તે નોંધ જે ભાગ સંબંધી હોય તે ભાગ સદરહુ સર્વે નંબરનો કમલ કરેલો હિસ્સો થાય છે એમ સમજવું નહિ,

(૪)—હદ નિશાન બરાબર રાખવા તથા તેની મરામત કરવી.

૯૭. કાંઈ જગ્યામાં સર્વે સેટલમેંટ દાખલ કર્યા પછી સર્વેના સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટે, સર્વે ડિપાર્ટમેંટે અથવા તે ડિપાર્ટમેંટના હુકમથી બાંધેલાં અથવા ફેરાવેલાં હદ નિશાન કયે કયે ઠેકાણે છે તથા કેટલાં મોટાં છે તથા કેવા પ્રકારનાં છે તે એક નકશામાં તથા પત્રકમાં બતાવીને તે કલેક્ટરને આપવું જોઈએ, કે જેથી કરીને સદરહુ હદ નિશાન યથારીત રાખવા સાડ તથા તેની મરામત કરવા સાડ ૧૨૪ મી કલમ પ્રમાણે જે તજવીજ કરવી જોઈએ તે કરી શકાય.

૯૮. (૧) હદ નિશાન માટીનાં કર્યાં હોય ત્યારે તેની મરામત કરવા સાડ તેની આસપાસની માટી ખાદી કઢાડવાની મના છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારનાં હદ નિશાનની મરામત કરવા સાડ માટી ખાદી કઢાડવાથી ખાડા પડશે તેમાં પાણી ભરાઈને તે હદ નિશાનને નુકશાન નહિ થવા દેવા સાડ દરએક હદ નિશાનની આસપાસ બે હાથ પહોળી જમીન કાયમ રાખી મુકવી જોઈએ,

૯૯. (૧) સવળા જમીન ધારણ કરનારાઓએ પોતાનાં હદ નિશાનની દશ દિવસની મુદતમાં મરામત કરવી એમ ફરમાવનાર ૧૨૨ મી કલમના ૨ ના પારેઆફની રૂબે સામાન્ય જાહેરનામું થઈ કરીને દરેક ગામ માટે દર વરસે અક્ટોબર મહિનામાં પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ.

(૨) હેઠળ લખેલાં હદ નિશાન મરામત કર્યા વગરનાં સમજવાં અને તે અત્યેકના સંબંધમાં હેઠળ કરેલી રીતે મરામત કરવી જોઈએ, એટલે:—

(અ) જે કાંઈ પણ બાંધ એક આના કરતાં ઓછા ઉંચા, પાંચ આના કરતાં ઓછા લાંબા, તથા તળીયેથી ૨ ફૂટ આના કરતાં ઓછા પહોળા હોય તેવા કાંઈપણ બાંધ.

મરામતનો પ્રકાર—સદરહુ બાંધ પુરેપુરા ક્ષેત્રફળનો નાંખવો જોઈએ, એટલે, ૧ ફૂટ આનો ઉંચો, ૫ આનો લાંબો તથા તળીયેથી ૨ ફૂટ આનો પહોળો.

(બ) જે બાંધની મરામત સાડ બાંધની પાસેથી બે હાથની અંદર માટી ખાદી કઢાડવાથી બાંધની મજબુતાઈ ઓછી થઈ હોય એવા કાંઈપણ બાંધ (કાનુન ૯૮ જુઓ).

મરામતનો પ્રકાર—ખાદેલા ખાડા પુરી દેવા જોઈએ.

(ક) જે બાંધ યોગ્ય ઠેકાણેથી થઈ જઈ દુર હોય અથવા એવી રીતે મરામત કરેલા અથવા નાંખેલા હોય કે જેથી કરીને લાઇન ખોટી છે એમ જણાય તેવા કાંઈપણ બાંધ.

મરામતનો પ્રકાર—આંધ તેની યોગ્ય જગાએ કરવો જોઈએ.

પણુ આ વાત ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે, સરવે નંબરની હદની રેખા ઉપર વચમાં આવેલાં નિશાન નકશામાં ખતાવેલી જગાએ બરાબર મુકેલાં હોતાં નથી. વાસ્તે, એવા નિશાનની સંખ્યા ખરી હોય, તો આંધમાં કાંઈ ફેરફાર કરવો નહિ.

(૬) ૧૩ હાથથી ઓછી લંબાઈનો તથા ત્રણ આંગળથી ઓછી જડાઈનો કોઈ પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—બરાબર કદનો પથ્થર ઝાટવો જોઈએ.

(૭) જમીન ઉપર આવેલો અથવા જમીનમાં ફેંકેલાં ઓછા ઉંડા પુરેલો તથા છુટો પડેલો પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—સદરદુ પથ્થર ફરીથી પુરવો જોઈએ અથવા મજબુત બેસાડવો જોઈએ.

(૮) યોગ્ય ઠેકાણે ન હોય એવા પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—પથ્થરનું યોગ્ય સ્થળ બરાબર નક્કિ કરવું જોઈએ.

(૯) આંધને બદલે વગર હુકમે બેસાડેલો એક અથવા વધારે પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—આંધ કરવો જોઈએ.

(૧૦) જે કોઈ પણ આંધ ઉપર અથવા તેની આસપાસ કોઈપણ પ્રકારનો જંગલી ઝાડપાલો એટલો અથવા ઉગ્યો હોય કે, છેક પાસેના આંધ ઉપરથી અથવા પથ્થર પાસેથી સેહેજ રીતે નજરે પડે નહિ એવો આંધ અથવા પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—તે પથ્થર અથવા આંધ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સેહેજ રીતે નજરે પડે એવા રીતે તે ઝાડપાલો કઢાડી નંખાવીને જગા સાફ કરવી જોઈએ.

(આઈ) નકશામાં કાયમ નિશાની તરીકે ખતાવેલો એક આનાથી ઓછી ઉંચાઈનો તથા તળીયેથી ૨ આનાથી ઓછી પહોળાઈનો કોઈ પણ સરખાંધ અથવા અખંડ આંધ,

મરામતનો પ્રકાર—સદરદુ આંધ સમગ્રે ઠેકાણેથી પુરેપુરાં એક આના ઉંચાઈનો તથા તળીયેથી ૨ આના પહોળાઈનો કરવો જોઈએ. પણુ આ પ્રમાણે સરખાંધ ન કરતાં તેને બદલે આંધ તથા પથ્થર નાંખવાની ખાતાદાર પોતાની મરજી ખતાવે, તો તે પ્રમાણે આંધ તથા પથ્થર નાંખીને નકશામાં પણુ તે પ્રમાણે દુરસ્તી કરવી જોઈએ.

ટીપ—કોઈપણ જમીન ધારણ કરનારને પોતાના નંબરની હદની રેખાની અંદર સરખાંધ આંધવાનો અધિકાર છે. પણુ એવા સરખાંધ હદ નિશાન સમગ્રશે નહિ. કારણુ તે હદની રેખા ઉપર હોતો નથી. તે તદ્દન નાંખ્યો નથી એમ સમજીને હદ નિશાન કરવાં જોઈએ.

પણુ જે હદની રેખા ઉપર સરખાંધ અથવા બીજા કાયમ નિશાન કરેલા માલમ પડે અને તે નકશામાં ખતાવેલા ન હોય, તથા તે કાયમ નિશાન સમગ્રવા એવી ખાતાદારની મરજી હોય, તો તે બદલ હુકમ મળવા માટે સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરે અથવા તલાટીએ હુકમ કરવો જોઈએ, ખાતાદારની તેવી મરજી ન હોય તો, એવી જગાના આંધ તથા પથ્થર નાશ થયેલા હોય તો તે ફરીથી નાંખવા જોઈએ.

(જે) ઉપર લખ્યા પ્રમાણે નકશામાં કાયમ નિશાન તરીકે ખતાવેલા જે સરખાંધની અથવા બીજા આંધની મરામત કરવા માટે સાર્વજનિક રસ્તા ઉપરની માટી ખોદી લીધી હશે તેવા સરખાંધ અથવા આંધ.

મરામતનો પ્રકાર—તુકસાન થયેલા રસ્તાની મરામત જમીન ધારણ કરનારાએ અથવા તેને ખરચે કરવી જોઈએ.

(કે) નકશામાં ખતાવેલી જે કોઈ વાડ અથવા બીજું કાયમનું નિશાન એક સરખું ન હોવાને લીધે અથવા મરામત ન થયાને લીધે કાયમના નિશાન જેવું ન હોય તે વાડ અથવા નિશાન.

મરામતનો પ્રકાર—જે મરામત કરવી પડે તે બદલ હુકમ મળવા માટે રિપોર્ટ કરવો જોઈએ.

(લ) જે હદની પટ્ટી ખેડી હોય અથવા જેમાં વાવેતર કર્યું હોય તે.

મરામતનો પ્રકાર—અનેલી હકીકતનો સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરે અથવા તલાટીએ હુકમ મળવા માટે રિપોર્ટ કરવો જોઈએ.

ટીપ—કુંદા તથા હરીયાળીના વેલા ખેડેલી જમીનમાં પથરાય નહિ માટે તે જમીન સાફ રાખવાના ખરા હેતુથી જે પટ્ટી ખોદી હોય તે પટ્ટી મરામત ન કરેલું હદ નિશાન છે એમ સમજવું નહિ.

(મ) જર્તા રહેલાં નિશાન.

મરામતનો પ્રકાર—નવાં નિશાન કરવાં.

પણ એવું ફરવ્યું છે કે, જે પ્રસંગે હદ નિશાન એકાદો માટીનો બાંધ હોય અને તે બાંધ નાળાના અથવા નદીના પુરને લીધે મરામત સ્થિતિમાં રાખી શકાતો ન હોય તે પ્રસંગે ડિસ્ટ્રિક્ટ ઈન્સ્પેક્ટરની મંજુરીથી તે રદ કરવો અને તેને બદલે જે પથ્થરો બેસાડવા; માત્ર તે બાંધ એક બે સાંકળ પાછળ હડાબાથી તે કાયમ રહેવાની સારી આશા હોય, તો તેવી રીતે પાછળ હડાવવો. શંકાની આત્મતામાં. તે બાંધ પાસે એક પથ્થર બેસાડવો, એટલે રેલથી કદી બાંધ ધોવાઈ જાય તોપણ તેની કાયમની જગા તે પથ્થરના નિશાનથી સમજશે.

૧૬—અપીલ.

(કલમ ૨૨૪ (હ))

૧૦૦. (૧) જે અધિકારી પાસે અપીલ ચાલતી હોય તે અધિકારીને દરએક અપીલ, અરજના રૂપમાં કરવી જોઈએ, અને તે મુખતેસર, સમજાય એવી અને વિનયપૂર્વક ભાષામાં લખવી જોઈએ, અને તેની ઉપર અપીલ કરનારની અથવા તેના યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યારની સહી અથવા નિશાની હોવી જોઈએ:—

અપીલ કરનારનું તથા તેના આપનું નામ, તેનો ધંધો તથા રહેવાની જગા અથવા ઠામ ડેકાણું; અરજ લખનારનું નામ તથા ઠામ ડેકાણું; અને, જો બંને તો, જે હુકમ ઉપર અથવા ફરાવ ઉપર અપીલ હોય તે હુકમની અથવા ફરાવની તારીખ અને તે જે અમલદારે કર્યો હશે તેનું નામ તથા હોદ્દો.

(૩) સદરહુ અરજમાં અપીલ કરનારને હોતાની અપીલની પુછીમાં જે બાબત લખનાની હશે તે હુકમમાં તથા લખાણુ કર્યા વગર લખવી જોઈએ; અને જે હુકમ ઉપર અથવા ફરાવ ઉપર અપીલ કરી હશે તે બાબત અપીલ કરનારને વાંધો લેવાનું જે કારણ હશે તે પણ લખવું.

૧૦૧. (૧) જે અધિકારી પાસે અપીલ ચાલતી હશે તે અધિકારીને અપીલ કાંતો ખુદ જાતે આપવી, અથવા ટપાલ મારફત તેની ઉપર મોકલવી.

(૨) જ્યારે અપીલ ટપાલ મારફત મોકલી હોય ત્યારે જે લખાણમાં તે અપીલ બીડી હશે તેની ઉપર હંમેશાં પુરેપુરું ટપાલનું હાંસલ અગાઉથી આપવું જોઈએ.

૧૦૨. કાનુનો ૧૦૦ અથવા ૧૦૧ પૈકી કોઈપણ કાનુનના ફરાવ ઉપર કોઈપણ અગત્યની બાબતના સંબંધમાં દુર્લક્ષ થયું હશે તો, અપીલના ગુણ દોષની ચોકશી કર્યા વગર તે નામંજુર કરી શકશે.

૧૭—શિક્ષા.

(કલમ ૨૧૫)

૧૦૩. હેડળ લખેલી સામાન્ય કાનુનો તોડવામાં આવશે અને તે તોડવાની વાત માહિત્રદેતની આગળ સાબિત થશે, તો હેડળ લખ્યા પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

(૧) જે કોઈ શખ્સ યોગ્ય અધિકાર વગર, જમીનમાંની માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી અથવા મુરમ અથવા બીજી કોઈપણ વસ્તુ ખોદી કાઢાડીને અથવા લઈ જઈને કાનુન ૪૦, ૪૧, ૫૦ અથવા ૫૧ તોડશે તેને, એક મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચશે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે કોઈ શખ્સ યોગ્ય અધિકાર વગર, મના કરેલી રીતથી અથવા મના કરેલા કામ સાફ જમીન કામે લગાડીને, ઉપયોગમાં લઈને અથવા ખાડા કરીને કાનુન ૪૮, ૪૯, ૫૦ અથવા ૫૧ તોડશે તેને, ૫૦૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) જે કોઈ શખ્સ માટીના કોઈ પણ હદ નિશાનથી જે હાથની અંદર જમીન ખોદીને ૯૮ મી કાનુન તોડશે, તેને ૧૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૪) જે કોઈ શખ્સ ગામના અમલદાર હશે ને તે, કાનુન ૩૨, ૩૩, ૪૦, ૪૧, ૪૫, ૪૬, ૭૯, ૮૦, ૮૮, અથવા ૯૮ હેડળ લખ્યા પ્રમાણે તોડશે, એટલે,

(અ) સદરહુ કોઇ પણ કાનુન ઉપરથી જે કોઇ દસ્તાવેજ અથવા કોઇ પણ દસ્તાવેજની નકલ અથવા ઉતારો મફત તૈયાર કરી આપવાને અંધાયાં હોય તે દસ્તાવેજ અથવા દસ્તાવેજની નકલ અથવા ઉતારો તૈયાર કરવા સારું કોઇ શી લેશે અથવા વસુલ કરશે; અથવા

(બ) સદરહુ કોઇ પણ કાનુન પ્રમાણે જે પરવાનગી આપવાનો તેને અધિકાર હોય, પરંતુ જે આમત કાંઇપણ શી કાયદાસર રીતે તેનાથી લઇ શકાય નહિ એવી કાંઇપણ પરવાનગી આપવા અદલ કાંઇપણ શી લેશે. તેને એક મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચશો રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે.

(ક) સદરહુ કોઇપણ કાનુનમાં કહેલી રીતે, કાંઇપણ દસ્તાવેજ અથવા કોઇપણ દસ્તાવેજની નકલ અથવા ઉતારો તૈયાર કરવાની અથવા તેની ઉપર સહી કરવાની અથવા દાખલો લખવાની ના કહેશે અથવા ગફલત કરશે, અથવા

(ડ) સદરહુ કોઇ પણ કાનુન ઉપરથી જે કાંઇ રીપોર્ટ અથવા જે કાંઇ કામ તેને કરવું જોઇએ તે રીપોર્ટ અથવા તે કામ કરવાની ગફલત કરશે તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

હકના પત્રકના નિયમો.

હકના પત્રકના આ નિયમો રત્નાગિરી જિલ્લા સિવાયના તમામ ગામોને લાગુ પડે છે. પણ વાંટાની, તાલુકદારી જમીનને તેમજ ખેડી, માલેદી, તથા લાગદારી જમીનને માટે આ નિયમોમાં ખાસ ફેરફાર કરેલો છે.

હકના પત્રકમાં વારસાધર્મી, મ્હોદ્દાની કબુલતથી, નોંધેલા કે વગર નોંધેલા દસ્તાવેજથી, અથવા બીજી રીતેના જમીનના માલિકીના, કબજેદારોના, ગીરો રાખનારાના, ખેડુતોના, વિગેરેના જમીન ઉપરના સવળા ખાનગી હકોની વિગત આપવામાં આવે છે. તેમાં સરવે નંબરના અનુક્રમ મુજબ દરેક માણસના કબજાવાર નોંધ કરવામાં આવે છે.

ગામ તળીયાની જે જમીનની માપણી થઇ હોય છે તથા આકાર કર્યો હોય છે તેની પણ આમાં નોંધ કરવામાં આવે છે.

મુલ્કી હીસાબો આ પત્રક ઉપરથી તૈયાર થતા હોવાથી આ પત્રક હક નોંધવું તથા સરકાર લેણાનું પત્રક થાય છે.

પ્રથમ જેમ જમીન કબજામાં ન હોય અને ખાતું ચાલતું હતું એવું હાલ નથી. નમુના નં. ૮ માં જેનું ખાતું ચાલે છે તેવો કબજેદાર તેજ ખાતેદાર છે. જમીનનો ખરેખરો કબજો હોવા વગર કોઇપણ માણસનું ખાતું પાડી શકશે નહીં. દરેક કબજેદાર પોતાનું જમીન મહેસુલ પરભાર્યું ભરી શકવાને હવે જવાબદાર છે. ઇનામી જમીન ધારણ કરનાર પૈકી જુડી ભરવાને કયો માણસ જવાબદાર છે તે હકના પત્રક ઉપરથી જણાઇ આવે છે.

સરવે નંબરોના પેટા વિભાગના આકાર અને ક્ષેત્રફળ તેની માપણી કરી ચોક્કસ ક્ષેત્રફળ અને આકાર કરાવવાનું લેન્ડરેકર્ડ ખાતેથી પુરૂ થતા સુધી હાલ ફાળવણી કરીને લખવો.

કબજા સાથેના હકો ઉપરાંત આ પત્રકમાં કબજા સિવાયના ગીરોની, સાનખતની, જમીન ખેડતી તથા જમીનમાંના બીજા હકો તથા હીતની, અને એક જુદા નમુનામાં ખેડુતોની નોંધ કરવામાં આવે છે. જેથી આ પત્રક હકો નકી કરવાના સંબંધમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

કોઇપણ માણસ નવો હક પ્રાપ્ત કરે તો તેણે તે હક પ્રાપ્ત કર્યાની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર તે આમત તલાટીને રીપોર્ટ કરવો. પણ રજીસ્ટર દસ્તાવેજથી હક પ્રાપ્ત કર્યો હોય તો તેને તેમ કરવાની જરૂર નથી. અને તે સિવાયના જે ઉપર પ્રમાણે મુદત અંદર ખર્ચ ન આપે તો પત્તીસ રૂપિયા સુધી શી આપવાને પાત્ર થાય છે.

આ કાયદો લાગુ થયો હોય તેવા ગામોની જમીનને લગતા દાવાના કામમાં વાદીએ દાવાવાળી જમીનને લગતી હકના પત્રકમાંની નોંધની ખરી નકલ રજુ કરવી જોઇએ.

તેમજ પેટા વિભાગના નકશા તૈયાર થયા પછી જે જમીનનો દસ્તાવેજ રજીસ્ટર કરાવવાનો હોય તે જમીનનો નકશો દસ્તાવેજ સાથે રજુ કર્યા સિવાય તે નોંધાવી શકાય નહિં.

તલાટીએ આ પત્રકના હકની નોંધ કરવા માટે પોતાના ગામમાં તેવા હકના ફેરફાર થયાની તપાસ કરતા રહેવું, તેમજ લોકોએ પણ નવા સંપાદન કરેલા હકના રીપોર્ટ કરવામાં તત્પર રહેવું.

હકના પત્રકના ત્રણ ભાગ પાડેલા છે. ગામનો નમુનો નં. ૬-૭ અને ૧૨. તેમાં ગમે ત્યારે કાઢી મૂકી શકાય તેવા ખેડુતોના ખેડ હક નમુના નં. ૧૨ માં નોંધાય છે. તેમાં પાકની હકીકત પણ નોંધાય છે તે પાંચ વરસ સુધી ચલાવવાનું છે.

બીજા સમજા પ્રકારના હક નમુના નં. ૬ માં નોંધવાના છે. તે પત્રક પાંચ વરસ ચાલવાનું છે. અને તેમાં પ્રાંત ઓરીસર સાહેબના હુકમ વગર કાંઈ પણ ફેરફાર થઈ શકતો નથી. જેથી નવા સંપાદન કરેલા હક પાંચ વરસ સુધી ફેરફારના પત્રક નમુના નં. ૭ માં નોંધાય છે, અને તેમાં તકરાર હોય તો લાગતા વળગતાને નોટીસ આપી તકરારી રજીસ્ટર ભરવું તેનો મામલતદાર નીકાલ કરે તે પ્રમાણે નોંધ કરવી.

તકરાર ન હોય તો કરેલી નોંધ સરકલ ઇન્સપેક્ટર અને ચઢતા દરજ્જાના અમલદારોએ તપાસ કર્યા પછી કાયમ થાય છે, અને આમાં પાંચ વરસ સુધીમાં ફેરફાર થયેલા નવીન હક પાંચ વરસ પછી નમુના નં. ૬ ફરીથી લખવામાં આવે ત્યારે તેમાં દાખલ કરવા.

નમુનો નં. ૭ ફેરફારનું રજીસ્ટર લખવા સંબંધી તલાટીએ દસ્તાવેજના ઉતારા ઉપરથી, હક સંપાદન કર્યાના ખાનગી માણસોના રીપોર્ટ ઉપરથી તથા પોતાની ખાનગી ખાતરી ઉપરથી જ્યારે હકના સંબંધમાં ફેરફાર થાય ત્યારે તેણે તે ફેરફાર રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવા.

તેમાં આ સજ રજીસ્ટરને ત્યાંથી આવેલા ઉતારા ઉપરથી તેણે નમુના નં. ૭ માં જોઈતી નોંધ કરી તેનો અનુક્રમ નંબર તે પત્રકના છેલા કોષ્ટકમાં લખવો, અને તેમાં કોઈ પક્ષકાર હોવાનું તલાટીને જણાય તો તેણે તેમને નોટીસ આપી અને નંબર ૭ માં કરેલા નોંધની નકલ, તથા તેમાં હીત સંબંધવાળાએ પોતાની તકરાર એક માસમાં જાહેર કરવા સંબંધીની નોટીસ જાહેર જગ્યાએ ચોટાડવી. તેમ તેવા માણસોને મોરિથી પણ ખબર આપવી. અને તેમની કબુલાત લઈ દફતરમાં રાખવી. પછી કોઈ તકરાર ઉઠવે તો તે તકરારી રજીસ્ટરમાં લખી લેવી.

દસ્તાવેજમાં જમીન સંબંધી બૂઝ હોય તો તેણે આસપાસ દસ્તાવેજ મંગાવીને ખરી હકીકત હોય તે તેના ઉપર લખી તે ઉપર તારીખ નાંખી મઢી કરી પાછો આપવો.

ફેરફારના રજીસ્ટરમાં નોંધ કરતી વખતે નમુના નંબર ૬ માં ફેરવી આગલી નોંધ તપાસવી. તેમાં નવી સરતે આપેલી જમીન કલેક્ટરની પરવાનગી વગર તખ્તીલ કરવામાં આવી હોય તો તેવી, મામલતદારનો હુકમ મેળવવાની જરૂર હોય તેવા કોઈ પ્રસંગમાં તેમજ જેણે હક આપ્યો હોય તેનું નામ, હકના પત્રકમાં ન હોય તો તેવી નોંધ તકરારી રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી.

મૈથ કમજેદારોની અને તેમના પછી કમજેદારો કરનારા તેમના વારસાની એક યાદી તલાટીએ નીચેના નમુના પ્રમાણે ગામે રાખવી. તેમાં

૧ અનુક્રમ નંબર, ૨ મૈથ કમજેદારનું નામ, ૩ જે તારીખે મરણ નીપજ્યું તે તારીખ, ૪ નં. ૮ માંના જુના પાતેદારનો નંબર, ૫ જમીન જેના કબજામાં હોય તેવા સ્થાનાપનોનાં નામ, ૬ નમુના નં. ૭ માંની તથા તકરારી રજીસ્ટરમાંની નોંધનો નંબર આ પ્રમાણેનાં કોષ્ટક પાડી એક પત્રક ભરવું.

જ્યારે કોઈ કમજેદાર કે સગીર કમજેદારનો વાલી મરણ પામે ત્યારે તેના મરણ પછી જમીન કોના પ્રત્યક્ષ કબજામાં છે તે તલાટીએ પટેલની મદદથી શોધી કઢાડવું. ઇનામી જમીન આખત ઇનામદારને જાહેર કરવાની ફરજ છે.

જે મીલકતના જુદા જુદા ભાગ જુદા જુદા સખસોના કબજામાં ગયા હોય તો તેમનાં નામ કો. ૫ માં લખી તે ક્યા ભાગ ધારણ કરે છે તે નં. ૭ માં ખતાવવું.

પણ કોઈ તકરાર ન હોય તો તલાટીને નોંધ કરવાનો અધિકાર છે.

જ્યારે વારસાઈની આખતમાં કે જમીન કોના પ્રત્યક્ષ કબજામાં છે તેનો વાંધો હોય તો તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધ કરવી જેથી તેનો મામલતદાર નીકાલ કરે તે પ્રમાણે નોંધ કરવી.

નોંધના વગરના દસ્તાવેજે અથવા મોંઘની કબુલાતથી હક સંપાદન થયો હોય તો પણ તેને માટે નોંધવા.

દસ્તાવજના સંબંધમાં કરવામાં આવતી તજવીજ કરીને તેવા હક તલાટીએ નોંધવા, અને તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધ કરવી.

હક સંપાદન કર્યાનો રીપોર્ટ ન મળે અને તેવી તલાટીને ખબર મળે તો તેણે પૂરેપૂરી તપાસ કરી હકના પત્રકમાં તેવી નોંધ કરવી, અને તે નોંધની નકલ જાહેર જગ્યાએ ત્રણ મહીના સુધી ચોટાડી રાખવી. અને તેવા માણસોએ ત્રણ માસની અંદર હક સંપાદન કર્યાનો રીપોર્ટ ન કર્યો હોય તો તલાટીએ તેની નીચેના પત્રકમાં નોંધ કરવી.

૧ ગામના નમુના નં. ૭ માંની નોંધનો નંબર, ૨ હક સંપાદન કરનારનું નામ, ૩ શી વસુલ લેવા સંબંધી થયેલા હુકમ, ૪ ફી વસુલ કરી રાજમેળમાં જમાં કર્યાની તારીખ.

આ પ્રમાણેનું પત્રક ભરવું. તેમજ જેના કબજામાં તેવો કોઇ દસ્તાવેજ હોય અને દસ્તાવેજ રજુ કરવાની તલાટી તેને નોટીસ આપે છતાં જો તે માણસ તે દસ્તાવેજ એક મહીનાની મુદતની અંદર રજુ ન કરે તો તે સંબંધી પણ આ પત્રકમાં નોંધ કરવી.

પાંચ રૂપિયા સુધી શી લેવાનો હુકમ કરવાનો મામલતદારને અધિકાર છે. તે ઉપર શી લેવા જેવું જણાય તો તેણે પ્રાંત ઓફીસરને રીપોર્ટ કરવો. અને જે ઉપજ વસુલ લેવાનું આવે તે હુકમ રજીસ્ટર સાથે સામેલ રાખી તલાટીએ પરચુરણ ઉપજ તરીકે શી વસુલ કરી નં. ૪ માં પકડવો. આ પત્રક જુલાઇ આખરે દફતરે રાખી લેવું. અને જો કોઇ નોંધ બાકી હોય તો તેને નવા પત્રકમાં ઉતારી લેવી. આવા હુકમ ઉપર કોઇને અપીલ કરવી હોય તો તેણે આ પત્રકની નકલ તથા નમુના નં. ૭ માંની નોંધની નકલ માટે શી આપવી. આવી ફી તલાટીએ રાખી લેવી. આવી દરેક નોંધ બદલ ૩ પાઇ જાપેલા ફારમ માટે, અને ૦-૦-૯ પાઇ નકલ શી લેવાની છે.

ગીરો છોડાવવાની આખતમાં પણ જો મુદત અંદર ખબર ન આવે તો શી લેવી નોંધએ. આની આખતમાં તલાટીએ ખાસ ખ્યાનમાં રાખતા રહેવું.

દીવાની કોર્ટનાં હુકમનામાં, રાજનામાં, કચ્છલતો તેમજ બીજા આવા ફેરફારો થયાની ખબર મળે કે તુરત નોંધ કરવી.

આ પત્રક સંબંધી પટેલે તલાટીને મદદ કરવી અને દરેક નોંધ નીચે તલાટીની સહી તળે પટેલે સહી કરવી અને જોટી નોંધ ન થાય તેની સાવચેતી રાખવી.

તલાટી કે સરકલ ઇન્સ્પેક્ટરોની નોટીસો તથા હુકમો લાગતાવળગતા સખસો ઉપર બજાવવાનું, લોકોની જરૂર પડે તો બોલાવી બેગા કરવાનું, અને હક નોંધ સંબંધી માહિતીને લોકોમાં ફેલાવો કરી તેમની જવાબદારીઓ સમજાવવાનું પટેલનું કામ છે.

ત્રણ મહીનાની અંદર લોકો પોતાના હક સંપાદન કર્યાનો તલાટીને રીપોર્ટ કરે તે તથા હકના પત્રકમાં જરૂર પડે તેવા દસ્તાવેજ તલાટીને જરૂર પડે તો એક મહીનાની અંદર રજુ કરવાની લોકોને સમજાવત આપવી. તેમ દરેક કબજેદાર પોતાની કબજાની જમીનનું જમીન મહેસુલ ભરે તેવી તેમને તાકીદ આપવી નોંધએ.

હકના પત્રક સંબંધી સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરોએ તલાટીઓ ફેરફારનું રજીસ્ટર બરાબર લખે તથા લોકો પોતાની જોખમદારી બરાબર સમજે તેની તપાસ રાખવી તેમજ દરેક કરેલ નોંધ ખરી હોવા આખત તેણે ખાત્રી કરી પોતાની ટુંકી સહી કરવી નોંધએ. તેમજ હકનું પત્રક રોજનું રોજ ભરાય છે કે કેમ તેની ખાત્રી કરવી નોંધએ. અને નોંધો દાખલ કરવાની રહી ન જાય તેની ખાત્રી કરતા રહેવું નોંધએ.

કબજેદાર મરણ પામે અને ફેરફાર થાય તેની ખાત્રી કરવા નં. ૮ ના સાંકળીયા સાથે જન્મ મરણના પત્રકનો મુકાબલો કરી તપાસ કરવી. બીજા ગામના કબજેદારો પૈકી લોકોને પૂછી મરણની ખાત્રી કરવી.

કોઇપણ નંબર ઉપરનો બોલો વધ્યો હોય તો કબજેદારોને પુછી ખાત્રી કરવી.

રજીસ્ટ્રેશન ખાતેથી આવેલા ઉતારા તથા કમી જરૂરીનાં પત્રકો અને તગાવી આખતના દસ્તાવેજો તપાસી બેગા.

તકરારી આખતોની નોંધ કરવામાં આવી છે કે નહીં તેની તપાસ કરવી તેમજ તલાટીએ લીધેલા દસ્તાવેજો પાછા આપ્યા છે કે કેમ ? વારસાના કેસ આખત તપાસ કરવી, તુલની પહાણી વખતે ખેડ હકની તપાસ

કરવી અને ઇનામી જમીનના ફેરફાર બાબતની નકલો તલાટીએ તાલુકે મોકલેલ છે કે નહીં તેની તપાસ કરવી જોઈએ.

ઇનામી જમીનના સાત વર્ગ પાડવામાં આવ્યા છે. તે દરેક ગામમાં વર્ગ ૨ માં બતાવેલી કુદદીથી નીશાન કરેલી અને નિશાન નહીં કરેલી એવા બે ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે.

વર્ગ ૨ પૈકી કુદદીથી નિશાન કર્યા વગરની જમીન સંબંધમાં જે ફેરફાર થાય તે ખાલસા જમીનના સંબંધમાં થયેલા ફેરફારના જે નિયમો પ્રમાણે દાખલ કરવામાં આવે છે તેજ નિયમો પ્રમાણે દાખલ કરવાના છે.

માર્ચ, જુન, સપ્ટેમ્બર અને ડીસેમ્બર માસની આખરે તલાટીએ નમુના નં. ૭ નાં ત્રણ છુટાં ફારમ લઈ તેમાંના એકમાં વર્ગ, ૩-૪-૬ અને ૭ માંની જમીન બાબત પાછલા ત્રણ માસમાં જે ફેરફાર થયા હોય તેની નકલ કરવી.

બીજા ફારમમાં વર્ગ ૧-૨ અને ૫ માંની જમીનના સંબંધી થયેલા ફેરફારની નકલ કરવી.

ત્રીજા ફારમમાં સરકારી અમલદારોએ આપેલા હુકમથી નવી આપેલી અગર ખાલસા કરેલી વર્ગ ૧ થી ૭ સુધીમાં આવનારી તમામ જમીન દાખલ કરવી. પણ વર્ગ ૨ પૈકીની જે જમીન સામે કુદદીથી નીશાન કરેલું નથી તે સંબંધી ફેરફારની નકલ ન કરવી.

આ પ્રમાણે ત્રણ ફેરફાર તલાટીએ ઉપર પ્રમાણે દર ત્રણ માસે મામલતદાર તરફ મોકલવાં. જે તેવો ફેરફાર ન હોય તો રીપોર્ટ કરવો. તેમાંથી મામલતદારે ૧ લું ફારમ પ્રાંત સાહેબ તરફ બીજું અને ત્રીજું કલેક્ટર તરફ રવાના કરવું.

આ પ્રમાણે ફેરફાર બાબત કાંઈ હરકત નથી એવો પ્રાંત સાહેબનો હુકમ આવે તો તેની નોંધ તલાટીએ નં. ૭ ના શેરાના આસનમાં કરવી પણ હરકત જણાવે તો તેવી નોંધ તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધવી.

ફેરફારનું રજીસ્ટર ૩૧ મી માર્ચ બંધ કરી તે પછી થયેલા ફેરફાર નવા રજીસ્ટરમાં નોંધવા. ૩૧ મી માર્ચ પહેલાં આવેલા દસ્તાવેજો જુના રજીસ્ટરમાં નોંધવા.

હકના પત્રકની પાંચ વરસની મુદત દરમિયાન ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની ઘણી નોંધો ઉપરી અમલદારોએ તપાસી ખરાપણ બાબત સહીઓ કરેલી હોવીજ જોઈએ અને તેમાં કાંઈ ભુલ રહેલી નથી એમ પ્રાંત ઓફીસરને જણાય ત્યારે તેણે તે તમામ ફેરફારોને હકના કાયમના રજીસ્ટરમાં ઉતારી લેવા હુકમ કરવો.

મોઝામાં મોઝા ફેરફારનાં રજીસ્ટરો ૩૧ મી માર્ચ પછી અને મોઝામાં મોઝા ૧૫ મી મેં સુધીમાં ફરી લખવાને રજીસ્ટરો તૈયાર હોવાં જોઈએ. સાર પછી તલાટીએ એવી નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવી કે આ નોટીસની તારીખથી એક માસ સુધી દરેક માણસને જોવા માટે ફેરફારનું રજીસ્ટર ખુલ્લું રહેશે. સાર પછી તેમાંની સઘળી નોંધો હકના પત્રકમાં દાખલ કરવામાં આવશે આવી નોટીસ મોઝામાં મોડી ૧ લી જુને પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

તે પછી તલાટીએ ગામનો નમુનો નં. ૭ તપાસી તેમાંની નોંધનો અનુક્રમ નંબર નમુના નં. ૬ ના ૧૨ મા કોષ્ટકમાં અને જે એકજ નોંધના સંબંધમાં વધુ ફેરફારો હોય તો નમુના નં. ૭ ના ૩ જ ૪ થા કોષ્ટકમાં દાખલ કરવામાં આવેલો છે કે કેમ તે જોવું, અને સરકલ ઇન્સપેક્ટરે તેનો નિમત્રણ લેવો પછી નમુના નં. ૭ ની દરેક નોંધ તલાટીએ તપાસવી અને પછી થયેલી નોંધોને લીધે રદ થઈ હોય તેવી દરેક નોંધનો અનુક્રમ નંબર, નંબર ૭ ના ત્રીજા કોષ્ટકમાંથી કાઢી નાંખ્યો છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવી પછી નમુના નં. ૬ ની દરેક નોંધ તપાસવી જે તેમાં કાંઈ ભુલ જણાય તો તેના સંબંધમાં નોંધ કરવી.

ત્યાર પછી નોટીસનો મહીનો પુરો થાય ત્યાં સુધી નમુનો નં. ૬ લખવાની સમજૂતીનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરવો અને તેની તપાસ સરકલ ઇન્સપેક્ટરે અને મામલતદારે પણ કરવી.

જુન મહીનામાં પત્રક લોકોને જોવા માટે ખુલ્લું રાખવું જે તેમાં તકરારો હોય તો તકરારી રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી તેનો મામલતદારે નવું પત્રક મંજૂર થતા પહેલાં નિકાલ કરવો.

આવી તકરારોનો જે નોંધ સાથે સંબંધ હોય તે નોંધો નમુના નં. ૬ માં દાખલ કર્યા સિવાય રહેવા દેવી અને સઘળા અનુક્રમ નંબરો પેનસીલથી લખવા અને છેવટનું પત્રક મંજૂર થઈ સહી થાય ત્યારે તે ઉપર અનુક્રમ નંબર સહીથી લખવા.

હકના પત્રકની નોંધ જીલાઈની ૧ લી તારીખ સુધીમાં સઘળા રજીસ્ટ્રેશન તલાટીએ તાલુકે લખ જવાં લાં સર્કલ ઇન્સપેક્ટર અને મામલતદારની દેખરેખનીચે હકનું પત્રક ફરી લખવાનું કામ નીચે પ્રમાણે થઈ કરવું. નમુના નં. ૬ ની નોંધોં તપાસી જતાં જ્યાં ફેરફાર કરવાનો ન હોય તે જેમની તેમ રહેવા દેવી. જેના સંબંધમાં ફેરફાર થયો હોય તેવી નોંધો નમુના નં. ૬ નાં છુટાં પાનાં ઉપર પેન્સિલથી ફરી લખવી, અને જીની નોંધ ઉપર લીટી દોરવી. (પેન્સિલથી છેકવું).

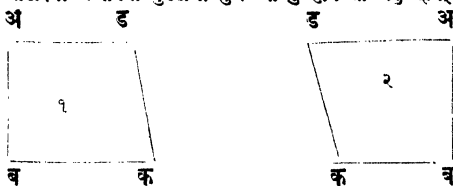
પેટા વિભાગોમાં એક કરતાં વધુ ફેરફારો થયા હોય તો છેલ્લો ફેરફાર સમજાવવા સારું વચ્ચગાળાની હકીકત જણાવવાની જરૂર લાગે તો નવી નોંધમાં તેવી નોંધો કરતાં કાળજી રાખવી જોઈએ. નોંધો પાસે ન લખવી. તે પછી પાકી નકલ કરી સરકલ ઇન્સપેક્ટરે તેની દરેક નોંધ તપાસવી અને મામલતદારે ૧૦ ટકા જેટલો નિમત્તાનો લેવો.

આ પ્રમાણે આ પત્રક ફરીથી લખવાનું કામ પૂરું થાય ત્યારે હકનું નવું પત્રક ખર્ચે હોવા બાબતનો ખાત ઓશીસરે તેમાં દાખલો લખવો પછી તેને અમલમાં મુકવો.

આ પત્રકના સંબંધમાં તૈયાર કરેલા કાગળો કે ટાંચણો જોવાનો કે નકલ માગવાનો લોકોને હક નથી.

માપણીની રૂલ.

હેકળ ખતોવેલા આકારની જમીનના ટુકડામાં તુલ આબું હોય તો તેનું ક્ષેત્રફળ નીચે પ્રમાણે કહાડવું.

અ ક x વ ક

રીત—પાયો અ વ x ————— = ક્ષેત્રફળ કહાડતી વખતે

(ક ક) બાબતના લંબાઈ દ્વિસામમાં બિલકુલ ગણવી નહિ.

કોઈ પણ સપાટીવાળી ભુમિતિમાંથી આકૃતિના પૃષ્ઠના માપને ક્ષેત્રફળ કહે છે.

જમીનની સરવે કરવામાં નીચેના વિષયો (બાબતો) આવે.

૧ લંબાઈની માપણી એટલે સીધી લીટીની માપણી, ૨ કોણ માપણી, એટલે દિશા કાઢવા માટે ખુ-
ણાની માપણી. ૩ પૃષ્ઠફળની માપણી એટલે ક્ષેત્રફળ કાઢવા માટે સપાટીની માપણી, ૪ નકશા કાઢવા.

સાંકળની લંબાઈ ૩૩ ફુટ, એટલે ૧૧ વાર સાંકળ લાંબી હોય છે તેને ૧૬ કડીઓ (આના) છે
દરેક કડીની લંબાઈ ૨૬ ફુટ લાંબી હોય છે. કોઈપણ ખેતર ત્રણ બાજુથી ઓછી બાજુનું હોઈ શકે નહિ.

ડાયગ્રામ એટલે કણું લીટી.

રેક્ટીલીનીઅલ આકૃતિની જેટલી બાજુ હોય તેટલા ત્રિકોણ પડી શકે.

મુંબઈ ઇલાકાની રેવન્યુ સરવેમાં નીચેના ચંત્રાનો ધણો ખર્ચ ખપ પડે છે.

૧ સાંકળ—લંબાઈના માપને માટે, ૨ લાકડાની પાટી—સાંકળ બરોબર છે કે કેમ તે જોવા સારું, ૩
શંકુ—કાટખુણાના માપ સારું, ૪ સ્કેલપટ્ટી અને કંપાસ—નકશા દોરવા માટે ૫ એરીઆકામ્પ નંબરોના ક્ષેત્રફળ
કાઢવા માટે કામમાં આવે છે.

સાંકળ પકડનાર સીધા ચાલ્યા જાય તેની ખાત્રી રહે માટે સરવેએરે તેની પાછળ જવું અને તેણે
તેઓને અને ખુંડાઓની સીધી લીટીમાં રહેતાં શીખવવું.

ગામના નકશાનું મામુલ રહેલ એક ઈંચમાં ૨૦ સાંકળ છે.

ડાઈંગ ક'પાસને એક સાધાની આસપાસ ફરે એવાં બે પાંખીઆં હોય છે, તેથી કરીને પાંખીઆના છેડાઓ એક બીજાથી જોડાયે તે અંતરે રાખી શકાય છે. તે અંતરોનું માપ લેવામાં તથા એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યા પર મુકવાના તથા કમાન અને વર્તુલો કાઢવાના કામમાં આવે છે.

શંકુ એ જ ચોરસ ઈંચ લાકડાનો ચોરસ કકડો છે અને તે દોઢ ઈંચ જડો હોય છે અને પાંચ ફુટ લાંબા લાકડા પર જડેલો હોય છે એ લાકડાને બીજે છેડે, જમીનમાં સીધો ખોસી રાખવા માટે લોહાની અણીવાળી ખોળી જડેલી હોય છે.

સ્કેલપટ્ટી કાર્ડબોર્ડના, લાકડાના અથવા દાંતના ચપટા કકડાની બનેલી હોય છે, અને તેની સીધી કોર હોય છે આ પ્રથમ ભાગના દશ સરખા વિભાગ કરેલા હોય છે અને આ વિભાગો પરથી સ્કેલનું નામ આપવામાં આવે છે, આ સ્કેલ જમીન અને નકશાનું પ્રમાણ બતાવવામાં આવે છે.

એક એકરમાં ૪૮૪૦ ચોરસ યાર્ડ હોય છે અને તેના ગુંઘા અને આનામાં ભાગ પાડવામાં આવે છે.

સાં.   આં.
૧૬   ૪

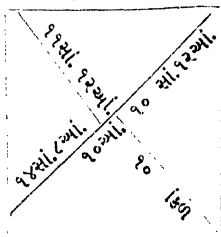
દાખલો—નીચેના ખેતરનું ક્ષેત્રફળ નિચે પ્રમાણે નીકળી શકે.

સાં. આં.   સાં.   સાં.   આં.   સાં.   આં.   આં.   સાં.   આં.   સાં.   આં.

૧૧-૧૨ + ૧૦ = ૨૧-૧૨   ૧૦-૧૨ + ૦-૧૦ + ૧૪-૮ = ૨૫-૧૪

સાં.   આં.   સાં.   આં.   સાં.   આં.   પ્રતીઆ.   ગું.   આં.   પ્રતીઆના

૨૧-૧૨ x ૨૫-૨૪ = ૨૮૧-૬   -૪ = એકર ૭-૧-૬-૪ જવાબ.

લંબાઈના માપનું કોષ્ટક.

૧૨ ઈંચ = ૧ ફુટ.

૩ ફુટ = ચાર (યાર્ડ)

૧૧ ચાર = ૧ સાંકળ.

૧૬૦ સાંકળ = ૧ માઇલ.

ચોરસ માપનું કોષ્ટક.

૧૬ ચોરસ કડી* = ૧ આના.

૧૬ આના = ૧ ગુંઘો.

૪૦ ગુંઘા = ૧ એકર.

૬૪૦ એકર = ૧ ચોરસ માઇલ

એરીઆકામનું આ યંત્ર પીતળ અથવા કાર્ડ બોર્ડના ચોકડાનું હોય છે તેના ઉપર દોરીઓ સીધી સમાંતર ભરેલી હોય છે જે નંબરના ક્ષેત્રફળનો નકશો કાઢવો હોય તે નકશાના સ્કેલ પ્રમાણે આ દોરીઓ ગોઠવેલી હોય છે. એકર માપવાને મોટા, અને ગુંઘાનું માપ બતાવવાને નાના ભાગ પાડ્યા હોય છે.

કોઈ પણ ત્રિકોણની બે બાજુ ભેગી લઇએ તો તે તેની ત્રીજી બાજુ કરતાં વધારે લાંબી થાય છે. કાર્પણ ચોખ્ખાના બે સામસામાના ખુણા સીધી લીટીથી જોડીએ તો તેના બે ત્રિકોણમાં ભાગ પડે છે, અને ખુણા સાંધનાર સીધી લીટીને કર્ણ લીટી કહે છે. માપવાની સીધી લીટીના જે બીંદુથી માપણી શરૂ કરવામાં આવે છે. તેને આરંભ બીંદુ અને તે સીધી લીટીના છેડાને અંત્ય બીંદુ કહે છે. આ બંને બીંદુઓ આગળ અંકકો ઝુંડો ખોસવો, અને એક બીજે આ બેની બરાબર શિસ્તમાં આવે એવી રીતે વચમાં ખોસવો. આ ઝુંડા બરાબર સીધા ઉભા રાખવા.

ખેતરના નકશા કાઢતી વખતે પાનાના મથાળાને ઉત્તર દિશા ગણવી. એટલે પાનાનો નીચલો ભાગ દક્ષિણ દિશા થશે, જમણી બાજુ પૂર્વ અને ડાબી બાજુ પશ્ચિમ થશે, આ દિશાઓ આશરે કાઢેલી કહેવોશે.

સાધારણ સમજ—વસલા બે જાતના ગણવામાં આવે છે. ૧ ચોક અને ૨ ત્રિકોણ.

૧. ચોક વસલાનું બાંધ માપ કાઢવું હોય ત્યારે, મોટી પહોળાઈમાંથી નાની પહોળાઈ બાદ કરવી અને જે વધે તેનો વર્ગ કરવો તથા લાંબીના આંકડાનો વર્ગ કરવો, બંનેના વર્ગનો સરવાળો કરી મુળનો આંકડો જોવો જે આવશે તે બાંધ માપ સમજવું.

૨. ચોક વસલાની લંબાઈ કહાડવી હોય ત્યારે, ઉપર પ્રમાણે મોટી પહોળાઈમાંથી નાની પહોળાઈ બાદ કરી જે વધે તેનો વર્ગ કરવો. અને બાંધ માપનો વર્ગ કરવો. તે બંનેની બાદબાકી કરી મુળ જોવું જે આવે તે લાંબી સમજવી.

૩. ચોક વસલાની પહોળાઈ કહાડવી હોય તો લાંબીનો તથા બાંધ માપનો વર્ગ કરી તેની બાદબાકી કરવી જે બાકી રહે તેનું મુળ જોવું પછી જે બાજુનું માપ કહાડવું હોય તે બાજુ પાસેથી બીજી પહોળાઈ કરતાં કમી અગર જરૂરી છે. એ રપટ્ટ બ્યાનમાં લઈ જે પહોળાઈ જરૂરી હશે તો આવેલો વર્ગ તે પહોળાઈમાં મેળવવો એટલે મોટી પહોળાઈ નીકળશે અને જે કહાડવાની પહોળાઈ કમી હશે તો આવેલો વર્ગ મોટી બીજી પહોળાઈમાંથી બાદ કરવો એટલે જે આવશે તે નાની પહોળાઈ સમજવી.

૪. ત્રિકોણ વસલાની લંબાઈ કહાડવી હોય તો, પહોળાઈના અને બાંધ માપના આંકડાનો વર્ગ કરી બાદબાકી કરવી પછી તે બાકી રહેલો રકમનું મુળ જોવું જે આવશે તે લાંબી સમજવી.

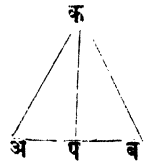
૫. ત્રિકોણ વસલાની પહોળાઈ કહાડવી હોય ત્યારે ઉપર પ્રમાણે બાંધ માપ તથા લાંબીનો વર્ગ કરી બાદબાકી કર્યા પછી વર્ગથી રકમનું મુળ જોવું જે આવશે તે પહોળાઈ સમજવી.

ત્રિકોણ વસલાનું બાંધ માપ કહાડવું હોય ત્યારે લાંબી અને પહોળાઈના વર્ગનો સરવાળો કરવો. અને તેનું મુળ જોવું જે આવશે તે બાંધ માપ સમજવું.

દ્રષ્ટાંતો— આ અ બ ક ખેતરનું ક્ષેત્રફળ નીચે પ્રમાણે માપણી કરી કાઢવું.

અ બ ક ત્રણ ખુણા આગળ ત્રણ ઝુંડા રાખવા. ક ખુણાથી દોરેલો ક પ લંબ જ્યાં આગળ અ બ ને મળે તે પ જગ્યા ધારી અ પ અંતર સાંકળથી માપવું. બ આગળ એક નિશાન કરવું અને અ પ અંતર નોંધી લેવું. પ બ નું અંતર માપીને નોંધી લેવું.

આ આકૃતિનું ક્ષેત્રફળ અ બ લંબાઈને પ ક એ ગુણી ૨ એ ભાગવાથી અથવા અ બ લંબાઈને નીમે ક પ એ ગુણવાથી આવે છે. જેમકે—

અ બ=૨૪ સાંકળ છે તેનું અર્ધું કરવાથી =૧૨ સાંકળ થાય તેને પ ક ૧૬ સાંકળે ગુણવા.

પ ક=૧૬ સાંકળ છે | $૧૨ \times ૧૬ = ૧૯૨$ ઝુંડા $\frac{૧૯૨}{૨} = ૯૬$ એ. ૪-૩૨ ઝુંડા ક્ષેત્રફળ થાય.

૨ ચોખ્ખુનું ક્ષેત્રફળ કાઢવામાં અ બ પાયાની લંબાઈ ૨૫ સાંકળ છે અને અ ઢ લંબની પહોળાઈ

ઢ	ક		ક
			૧૨ સાંકળ છે તેમજ બ ક લંબની લંબાઈ ૧૮ સાંકળ છે એટલે
સાં.		સાં.	પાયાને, બંને લંબના સરવાળાનું નિમે કરી તે રકમે ગણવા,
૧૨		૧૮	જેમકે—
અ	બ		
		સાં. ૨૫	

લંબ અ ઢ ૧૨+૧૮ બ ક ૧૮=૩૦ તેનું નિમે ૧૫ સાંકળ ગુણવા $\times$ અ બ પાયા ૨૫ સાંકળ=૩૭૫ ઝુંડા એટલે એ. ૯-૨૫ ઝુંડા થાય.

૩ કોઈ પણ ખેતરની માપણી કરી ક્ષેત્રફળ કાઢવું હોય તો સામ સામા ખુણા લીટીથી જોડી બાંધ્યા અને ખુણાઓ તથા વાંક ઉપરથી ઓફસેટ કાઢી તે ખેતરના ત્રિકોણ અને ચોખ્ખુ (ટ્રેપીઝીયા) આકૃતિના બાજુ પાડી નાંખવા પછી દરેક ત્રિકોણ અને ચોખ્ખુનું માપ પહેલી અને બીજી આકૃતિમાં બતાવ્યા પ્રમાણે કાઢવું આ બધાનો સરવાળો આવશે તે ક્ષેત્રફળ.

માપણી સારૂ સમજાવતી.

૧. માપણી શરૂ કરતાં પહેલાં બરાબર જગ્યાએ જંડા ગોઠવવા અને જંડાના ખાડ ઉપર નીશાની રાખવી.
૨. નંબરની આકૃતિને બરાબર મલતુ આવે એવું ટીપણુ મોટા માપ ઉપર અંદર માપના આંકડા લખી શકાય એવું કાઢવું ઉત્તર બાજુ પાનાની ટોચ ઉપર રાખવી. વળી ટીપણુના લાગુ નંબરો, તેમજ પગ રસ્તો હદે પકડેલો રસ્તો, નદી, વહેણો, વિગેરે નંબરની અંદર કે લાગુ આવતો હોય તે બતાવવો.
૩. સાધારણ રીતે નંબરના દુરના કર્ણુ (ખુણા) થી સીરત કરવી.
૪. મેજપટીથી સાંકળ તપાસી જોવી.
૫. સીરતની સામી બાજુના છેડા તરફના જંડાની નજીકમાં સીરતનો જંડા મુકાવવો. તે જંડાના ખાડ આગળ પથ્થર કે માટીના ટેપાં મુકી નિશાની રાખવી કે જેથી નીશાનવાળો ખાડો અવળો જાય તો જણાઇ આવે.
૬. સાંકળ ખેંચનાર માણસ જે આગળના છેડા ઉપર હોય તેને દસે ખીલા તમારી જાતે ગણી આપવા.
૭. સાંકળને ચાર ચાર આનાને અંતરે ત્રણ જુદાં નિશાન રાખો મધ્યનું નીશાન કે જે અડધી સાંકળ જણાવનાર છે તે, બીજાં બે નીશાન કે જે એકજ જાતનાં રાખવાં જોઈએ. તેનાં કરતાં જુદી જાતનાં રાખો.
૮. જ્યારે સાંકળ ભરતા હો ત્યારે સાંકળની પાછળ પાછળ ચાલો અને જે બાજુ એ માપ લેતા હો તે તરફ સાંકળ સીધી ચલાવો.
૯. દરેક માપ લીધા પછી આગલા તથા પાછલા દરેક સાંકળવાળા પાસે ફેટલા ખીલા છે તે તપાસો, પછી તમામ ખીલા ભેગા કરીને નવું માપ શરૂ કરતાં પહેલાં આગળ સાંકળ તાણનાર માણસ પાસે દસ ખીલા છે એમ ખાતરી કરો. આ ખાતરી સાંકળવાળાના એક હાથમાંથી એકે એકે બીજા હાથમાં ખીલા મુકાવીને કરવી કે જેથી તમે દરેક ખીલા જોઈ શકો. અથવા તમામ ખીલા ભેગા કરીને નવું માપ શરૂ કરતાં પહેલાં આગળ સાંકળ તાણનાર માણસ પાસે દસ ખીલા છે એમ ખાતરી કરો, આ ખાતરી સાંકળવાળાના એક હાથમાંથી એકે એકે બીજા હાથમાં ખીલા મુકાવીને કરવી કે જેથી તમે દરેક ખીલા જોઈ શકો અથવા તમામ ખીલા જમીન ઉપર ફેંકવી પછી એકે એકે લેઇ એક હાથમાંથી બીજા હાથમાં મુકાવવા કે જેથી તમે દરેક ખીલા જોઈ શકો.
૧૦. તમારા સાંકળવાળા બદલતા નહિ એટલે કે આગળવાળો આગળ રાખવો અને પાછળવાળાને પાછળજ રાખવો.
૧૧. સીરત ઉપરથી માપણી શરૂ કરો અને દરેક બાજુની પોહોળાઇનાં માપ જેમ જેમ વાંક આવે તેમ તેમ લેતા જાઓ. શંકુ મારેલી જગ્યા ઉપર પથર અથવા માટીના ઢગલાની નીશાની રાખો.
૧૨. શંકુ હંમેશાં સાંકળની નજીકનો આનો પુરો થાય ત્યાં રાખવો, અને સાંકળની અગાડી શંકુ લઇ જવો નહિ.
૧૩. તમે એક લાઇન ઉપર સાંકળ ભરાવતા હો, કે જ્યાં તમારી સામે આગળની બાજુ ઉપર બે જંડા હોય અને વાંક કાપ્ય કરવા શંકુ મારેલો હોય તો તમે સીધી લાઇનમાં છો એમ ખાતરી કરવા તમારી પાછળનો શંકુ જોવો નહિ પણ તમારી સાથે જે બે જંડા છે, તે જોવા, તોપણ શક પડે તો તેવી વખતે પાછલો જંડા જોવો જોઈએ.
૧૪. બધા વાંકના માપ લીધા પછી બાંધ માપ ભરાવવા.
- તમામ મોટાં ઝડ અથવા ઝડોને જોશો, કુવા, દેવલ, વિગેરે નંબરમાં બતાવવા અને છેલ્લા બે (કુવા દેવળ) તથા નંબરમાં વહેણ કાતર અથવા રસ્તો પેટામાં હોય તેનો ખરાબો બાદ કરો.
૧૬. જો નંબરમાં બે પોત હોય તો સિરતના કયા બીંદુ આગળથી બંને સામાન્ય હદ જુદી પડે છે તે નીચે પ્રમાણે શોધી કાઢાડવું.
- હદ તુટવાની જગ્યા વાળી બીંદુ અંદર આવી જાય એવી રીતે સીરત ઉપર તમારી સાંકળ લંબાવો અને એક જંડાવાળાને સાંકળ ઉપર બે પગ મુકા ઉભો રાખો, પછી સામાન્ય હદની લીટીના એક છેડાના નીશાન પાસે તમે જાતે જાઓ અને ત્યાંથી તે લીટીના સામેની બાજુના જંડા તરફ જુઓ. અને બંને નીશાનનાર બરાબર આવે ત્યાં સુધી તેને થોડો સાંકળ ઉપર આમ તેમ ખસેડો હવે જે જગ્યા ઉપર તે આવશે તેજ હદ તુટવાનું બીંદુ થશે. આ વિશે પાકી ખાતરી કરવા સારૂ સીરત ઉપર તે બીંદુની જેમ બંને તેમ નજીકમાં શંકુ

મારે આ પ્રમાણે જે કરવું તે હમેશના રીવાજ મુજબ સીસ્ત ઉપરનાં બંને અંડા બોધને કરવું પછી શંકુ જે જગ્યા ઉપર લાગેલો છે તે સ્થળ ફેરવ્યા સિવાય શંકુ એવી રીતે ફેરવવો કે જેથી સામાયિક હદના એક છેડાનું નીશાન શંકુના ચોકઠાની લીટીમાંથી જણાય એમ કરવાથી શંકુ એક પણ બાબુ ઉપર ફેરવ્યા સિવાય સામાયિક હદની લીટી ઉપરની બીજી બાબુનું નીશાન શંકુની ફાટમાંથી જણાય તો જે જગ્યાએ શંકુ લાગેલો છે તેજ બીંદુથી હદ તુટે છે એમ સમજવું. જે છેવટ કહેલું નીશાન ના દેખાય તો ન્યાં સુધી સામાયિક હદના બંને છેડાના નિશાન એકા વખતે બરાબર જણાય ત્યાં સુધી શંકુ થોડો થોડો વારે ઘડી ફેરવશો. આ પ્રમાણે જ્યારે બંને નીશાન દેખાય ત્યારે શંકુ બરાબર બીંદુ ઉપર લાગેલો છે. એમ સમજવું અને તે બીંદુએ રીતસર નીશાની કરવી.

સરવૈની રૂલ.

રીવીઝન માપણીમાં નીચે પ્રમાણે કામ કરવાનું છે.

૧ મોટા નંબરના નાના નંબર કરવાનું. ૨ ભેગા હિસ્સા બુદ્ધ પાડવાનું, ૩ મુળ સરવૈ પછી જે ફેરફાર થયેલા છે અને તે પ્રમાણે હજુર સરવૈયે ફેરફાર ન કર્યો હોય તે ફેરફાર કરી દુરસ્ત કરવાનું કામ, ૪ જે બૂલ માલુમ પડે તે દુરસ્ત કરવાનું કામ.

મોટા નંબરના નાના નંબર કરવા બાબત.—વગર કબજના ખેડવા લાયક સરવૈ નંબર જે કે સાવજનીક—જેવાં કે ગૌચરણ, એવાં કામ માટે બુદ્ધાં કાઢેલાં નથી તેના નીચે પ્રમાણે નંબર કરવાના છે પણ નવા નંબર જેમ અને તેમ ચોગ્ય આકૃતિના કરવા અને ત્રીકાણુ આકૃતિના ન થાય એની સંભાળ રાખવી જોઈએ. કાળી જમીન—નવ એકર ઉપરાંતથી પંદર એકર સુધીના બરાબર કદના બે નંબર કરવા. એકવીશ એકર સુધીના ત્રણ નંબર કરવા. ગારાડુ—૭ એકર ઉપરાંતથી ૧૦ એકર સુધીના બરાબર કદના બે નંબર કરવા. ચૌદ એકર સુધીના ત્રણ નંબર કરવા. ક્યારી જમીન—ત્રણ એકર ઉપરાંતથી પાંચ એકર સુધીના બરાબર કદના બે નંબર કરવા. પાંચ એકર ઉપરાંતથી સાત એકર સુધીના ત્રણ નંબર કરવા.

ભેગા હિસ્સા હોય તે બુદ્ધા કરવા બાબત.—હાલના સરવૈ નંબરમાં એક કરતાં વધારે હિસ્સેદાર હોય ને ગામના દફતરે બુદ્ધ લખાતા હોય તો દરેક જરાયતના હિસ્સા એક એક કરતાં ઓછો ન હોય તો, અને ક્યારીબગાયતના વીશ ગુંડા કરતાં ઓછો ન હોય તો બુદ્ધા નંબર કરવા, જે એ કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળના હોય તો તેના પોત નંબર કરવા અને બીજા એવા નજીકના પોત નંબર સાથે સામેલ કરવા.

નોટ—ધણા સહ લાગીઆ લખીતવાર આવા હિસ્સા બુદ્ધ માપવા અરજ કરે તે સિવાય જરાયત નંબરમાં બુદ્ધ કરવાના નથી.

પરચુરણ માપણી-વાડા જમીન—ન્યાં વાડા જમીન દસ ગુંડા અથવા તે ઉપરાંતની બુદ્ધી મપાઈ ન હોય તે તેના આકાર આવતો હોય કે નહિ. તોપણ બુદ્ધા નંબર કરવા હાલના વાડા નંબર દસ ગુંડા કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળના હોય પછી તેનો આકાર આવતો હોય કે નહિ, તો પણ કમજે દારની માગણી સિવાય રદ કરવા નહિ.

ઓરીજનલ સરવૈ બાબત.

માપણીનું કામ ખતતાં સુધી શંકુ સાંકળથી ચલાવવું, સાંકળથી માપણી કરવામાં ફે આનાની ધરછોડ મુકવી. તે એવી રીતે કે બરેબરી લંબાઈ કે પહોળાઈ ધારો કે ૧૦ સાંકળને ૧૧૧ આનો છે, તો તેને બદલે ૧૦ સાંકળ ને એક આનો લેવો; તેમ જ્યાં ૧૦ સાંકળ ને ૧૧૧ આના હોય ત્યાં ૧૦ સાંકળ અને ૨ આના લેવા.

જમીન ત્રણ ખતતની છે. જરાયત, બાગાયત, અને ક્યારી.

જરાયત—જે જમીનમાં બાગાયતની જણુસ અથવા ડાંગર (ભાત)નું વાવેતર કોઈ વખત થયેલું નહી હોય તે જમીન વાવેતર અગર પડતર હોય તો પણ જરાયત સમજવી.

ક્યારી—જે જમીનમાં ક્યારડાની પાણી છે તથા પાણી પાવાનો આસરો હોય તથા પાણી હોય પણ જ્યારે વાવેતર થાય ત્યારે ઘણું કરીને ડાંગરનું અથવા ડાંગરના ધરતું વાવેતર થાય તે જમીન ક્યારડા સમજવી.

બાગાયત—જે જમીનમાં કુવા તથા પાકી ટેકડી તથા ઝીલથી તથા પાટ સ્થળ વીગેરેથી પાણી લખને બાગાયતની જણુસ કરવાનો વહીવટ હોય તે જમીન બાગાયત સમજવી.

મામલતદારોની કોર્ટોનો આકટ.

(કબજા હકનો કાયદો.)

સને ૧૯૦૬ નો મુંબઈનો આકટ નંબર ૨.

૧. આ આકટને સને ૧૯૦૬ નો મામલતદારોની કોર્ટોનો એકટ કહેવો. તે મુંબઈ શહેર તથા એડન મિનાવ આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ પડશે.

૨. સને ૧૮૭૬ નો મામલતદારોની કોર્ટોનો એકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

૩. (અ) “ મામલતદાર ” એ શબ્દમાં જે કોઈપણ મુલકી અમલદાર, મામલતદારનો, મુખત્યારકારનો, અથવા મહાલકરીનો અધિકાર વિષમાન કાળે ચલાવતો હશે તેનો, અને ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ જે કોઈપણ બીજા માણસને આ આકટ મુજબના મામલતદારના અધિકાર ચલાવવા સાડ ખાસ અધિકાર આપશે તેનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું. અને

(બ) “ વાદી ’ તથા ’ પ્રતિવાદી ” એ શબ્દમાં. (૧) એવા વાદી અથવા પ્રતિવાદી તરફથી કામ ચલાવવા સાડ ગોચ રીતે નિમાયલા પ્લીડરનો, અને (૨) ફિવાની કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદાની ૨૭ મી કલમમાં બ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારના વાદીના અથવા પ્રતિવાદીના કણુલ કરેલા મુખત્યારનો સમાસ થાય છે.

૪. (૧) ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ, મુંબઈ મરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઈપણ તાલુકામાં આ આકટની રૂયે જોઈન્ટ મામલતદાર નિમવાને મુખત્યાર છે, એવા જોઈન્ટ મામલતદાર પોતાને મામલતદાર તરફથી જે ફરિયાદીયો મળે તેમનોજ ફકત નિકાલ કરવો જોઈએ. એટલીજ વાત યાદ કરીને તેને મામલતદારના અધિકાર પ્રમાણેનાજ અધિકાર તથા તેની હકુમત જેવીજ હકુમત આપવી જોઈએ. (૨) આ આકટ મુજબની જે કોઈ પણ ફરિયાદમાંની ફરિયાદ ચરણ ૭ મી કલમની રૂયે મામલતદાર પાસે રજુ કરી હશે તે ફરિયાદ જોઈન્ટ મામલતદાર તરફ નિકાલ થવા સાડ મોકલવાનો અને એવી જે કોઈપણ ફરિયાદનો નિકાલ કરવાને જોઈન્ટ મામલતદાર, મરણ પામ્યાને લીધે, મંદવાડને લીધે અથવા બીજા કોઈપણ કારણને લીધે અસમર્થ હશે તે ફરિયાદ પોતાની ફાઇલ ઉપર પાછી લઈ લેવાનો મામલતદારને આ ઉપરથી અધિકાર આપ્યો છે. (૩) ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ પેટા કલમ (૧) મુજબના પોતાના અધિકાર કમિશનરને સોંપી દેવાને મુખત્યાર છે.

૫. (૧) દરેક મામલતદારે કોર્ટમાં પ્રમુખસ્થાને બેસવું જોઈએ, તે કોર્ટને મામલતદારની કોર્ટ કહેવી, અને મુલકની જે હદ ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ વખતો વખત ઠરાવે તે હદમાં, તે કોર્ટને કલમો ૬ તથા ૨૬ ના ઠરાવોને પાત્ર નિચે લખેલો અધિકાર છે, એટલે ‘ કાયદા પ્રમાણે ’ કામ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે જે કોઈપણ માણસ પાસેથી ખેતીની અથવા ચરવાની જમીનનો અથવા જગાનો અથવા ઝાડનો, પાકનો અથવા માછલી મારવાની જગાનો કબજો લઈ લીધો હશે, અથવા ખેતીના કામ સાડ વાપરવામાં આવતા કોઈપણ કુવાના, તળાવના, નહેરના અથવા કુદરતી અથવા કૃત્રિમ કાંસના પાણીનો ઉપયોગ કરવાનું છીનવી લીધું હશે, તે માણસને, અથવા દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો એવો ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં પાર વર્ષની અંદર અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી ન હોય અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદે-સર વારસ વકીલ ન હોય એવા કોઈપણ બીજા માણસના કોઈપણ ભોગવરાની અથવા બીજા હકની મુદત પુરી થયાને લીધે જે કોઈપણ માણસને તેનો કબજો મળવાનો અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછું મળવાનો હક પ્રાપ્ત થયો હશે તે માણસને, સદરહુ પ્રકારનો કબજો તાબડોતો આપવાનો અથવા સદરહુ પ્રકારનો ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે કોઈ પણ આખતમાં મામલતદારને એમ લાગે કે એવા કોઈ ભોગવરાની

અથવા બીજા હકની મુદત પુરી થઇ છે એટલાજ કારણને લીધે એવી કોઇ પણ મિલકતનો કબજો મલવાનો અથવા એવો કોઇ પણ ઉપયોગ કરવાનું પાછું મલવાનો હક જે માણસને પ્રાપ્ત થયો હશે તેને તે મિલકતનો કબજો આપવો અથવા તે ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપવું અન્યાયનું કામ થશે અથવા ગેરબ્યાબખી રીતે જીલમનું કામ થશે તો, અથવા જો તેને એમ લાગે કે એકાદિ દિવાની કોર્ટ એવા મુકદ્દમાનો ઇન્સાફ વધારે યોગ્ય રીતે કરી શકશે તો, તે પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, સદરહુ કહેલો અધિકાર પોતે ચલાવતો નથી એમ કહેવાને મુખત્યાર છે, પણ એવી રીતે ના પાડવાનાં કારણ પોતે લખી મુકવાં જાઇએ.

(૨) સદરહુ કોર્ટને તેજ કરાવોને પાત્ર રહીને, સદરહુ હદની અંદર, કોઇ પણ ખેતીની અથવા ચરવાની જમીનના અથવા જંગાના, અથવા ઝાડના, પાકના અથવા માછલી મારવાની જંગાના કોઇ પણ માણસના કબજાને, અથવા ખેતીના કામ સાફ વાપરવામાં આવતા કોઇ પણ કુવાના, તલાવના, નહેરના અથવા કુદરતી અથવા કૃત્રિમ કાંસના પાણીનો કોઇ પણ માણસને ઉપયોગ કરવાને અથવા લાં જવાના રસ્તાનો અથવા મામુલ માર્ગનો ઉપયોગ કરવાને કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા સદરહુ પ્રમાણે હરકત અથવા અડચણ કરવાનો યત્ન કર્યો હશે, ત્યારે એવી હરકત અથવા અડચણ વળી કરતો નહિ અથવા કરવાનો યત્ન કરતો નહિ એવી તાકીદ, જે માણસે એવી હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા કરવાનો યત્ન કર્યો હશે તેને આપવાનો અધિકાર છે.

(૩) ફરિયાદનું કારણ જે તારીખે ઉત્પન્ન થયું હશે તે તારીખથી જ મહિનાની અંદર ફરિયાદ કરી ન હોય તો. મામલતદારની કોર્ટ તે ફરિયાદ લેવી નહિ.

(૪) જે તારીખે કબજો કદાવી લીધો હોય અથવા છીનવી લીધો હોય અથવા ભોગવટાની અથવા બીજા હકની મુદત પુરી થઇ હોય તે તારીખે, અથવા જે તારીખે હરકત અથવા અડચણ અથવા યત્ન કરેલી હરકત અથવા અડચણ પ્રથમ શરૂ થઈ હોય તે તારીખે, ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું છે એમ સમજવું.

મુદતસો—કોઇપણ સદમજબીને સદમિલકત ઉપર જે હકક હશે તે હકક તેણે ચલાવ્યો હોય તો, આ કલમના અર્થ પ્રમાણે બીજા સદમજબીનો અથવા ધણીઓનો કબજો કદાવી લીધો અથવા તેના અથવા તેમના કબજાને હરકત કરી એમ થતું નથી.

દ્રષ્ટાંત—(૧) અ પોતાનું ખેતર એક અથવા વધારે વરસની નિયમિત મુદત સુધી વાવેતર કરવા સાફ અ તે ગણીતે આપે છે. અ તે મુદત પુરી થયા પછી કબજો છોડી દેવાનો ના કહે છે. અ સદરહુ મિલકતનો એવી ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વર્ષની અંદર અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદેસર વારસ વકીલ ન હોય તો; સદરહુ મુદત પુરી થયાની તારીખથી જ મહિનાની અંદર કોઇ પણ વખતે મામલતદારની કોર્ટમાં કબજો મળવા સાફ અ ફરિયાદ કરી શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—(૨) અ, અ નો એક વર્ષનો ખેતુત છે, સન ૧૮૭૯ ના મુઅઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૮૪ મી કલમની રૂયે નોટીસ આપવાની અ ને જરૂર છે. તે પ્રમાણે તે, તે વખતે ચાલતા ભોગવટાના વર્ષની આખરની નિદાન ત્રણ મહિનાની અગાઉ અ ને જમીન છોડી દેવાની નોટીસ આપે છે, આવતા વર્ષની શરૂઆતમાં અ છોડી દેવાની ના કહે છે. અ સદરહુ મિલકતનો એવી ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વરસની અંદરનો અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી, અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદેસર વારસ વકીલ ન હોય તો, તે વરસ શરૂ થયાથી જ મહિનાની અંદર કોઇ પણ વખતે અ મામલતદારની કોર્ટમાં અ ઉપર ફરિયાદ કરી શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—(૩) અ, અ ને પોતાના કુવાના અથવા પોતાના કાંસના પાણીનો નિયમિત મુદત સુધી ઉપયોગ કરવાસાફ પરવાનગી આપે છે તે મુદત પુરી થયા પછી અ, અ ની સંમતિ વગર તે કુવામાંથી અથવા કાંસમાંથી પાણી લેવાનું ચાલુ રાખે છે. અ તે પાણીના ઉપયોગનો ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વરસની અંદરનો અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદેસર વારસ વકીલ ન હોય તો, અ ને પાણી લેવાનું અંધ કરવાની તાકીદ મળવા સાફ અ ઉપર મામલતદારની કોર્ટમાં સદરહુ મુદત પુરી થયા પછી જ મહિનાની અંદર હરકોઇ વખતે ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર અ ને છે.

દ્રષ્ટાંત—(૪) અ તથા બ ની જમીનો કાંસને અથવા વહેલીયાને લગતી અથવા એવાજ કૃત્રિમ કાંસને અથવા વહેલીયાને લગતી છે, તેનો ઉપયોગ બ એકલોજ માત્ર આજ સુધી કરતો આવ્યો છે અ તેમાંથી પાણી લે છે. અ ને તેમ કરવાની મના કરવા બાબત તાકીદ થવા સારું. અ એ પાણી લેવાનું શરૂ કર્યાની તારીખથી ૭ મહિનાની અંદર હરકોઇ વખતે મામલતદારની કાર્ટમાં ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર બને છે.

ટીકા—દાવો જેના કબજામાં પ્રત્યક્ષ કબજો હોય તે લાવી શકે. દાવો લાવતા પહેલાં માલીક ગુજરી જાય તો તેના વારસ ઉપર દાવો લાવી શકાય. રહેવાના ઘરોની બાબતમાં મામલતદારને અખત્યાર નથી. પણ વાદીની જમીનમાંથી વાડ પ્રતિવાદી પાડી નાંખે તો મામલતદાર દરમ્યાનગીરી કરી શકે છે. જમીનમાંથી માટી લેવાના હક બાબત મામલતદારને અધિકાર નથી. પ્રતિવાદીએ વાવેતર કર્યું છે તે સમયથી તરત કબજો આપવાની ના પાડી શકાય નહિં. કબજો એટલે મિલકતનો બોગવટો વાદી પોતાની જમીનમાં દીવાલ અથુતો હોય અને પ્રતિવાદી હક જણાવી હરકત કરતો હોય તો મામલતદારને હકુમત છે. તકસારી ગીરાની બાબતમાં પણ હકુમત નથી.

૬. કલેક્ટર પક્ષકારોને ચોગ્ય નોટીસ આપ્યા પછી, એકાદિ ફરિયાદ પોતાના જીલ્લામાંના કોઇપણ મામલતદારની કાર્ટમાંથી પોતાના જીલ્લામાંના બીજા કોઇ પણ મામલતદારની કાર્ટમાં લેખી હુકમથી મોકલવાને સુખત્યાર છે, અને જે મામલતદારની કાર્ટમાં, તે ફરિયાદ મોકલવામાં આવી હોય તેણે એવી ફરિયાદના સંબંધમાં પોતાની હકુમત ચલાવવી, પણ ૨૧ મી કલમની રૂએ જે કોઇ પણ હુકમ ગામના કામદારોને કરવાના હોય તે હુકમ એવા કામદાર જે મામલતદારના તાબામાં હોય તે મામલતદારે કરવા.

૭. આ આકટ પ્રમાણે કરવાની સઘળી ફરિયાદો ફરિયાદ અરજ કરીને શરૂ કરવી, તે અરજ વાદીએ ભરકોર્ટમાં મામલતદારને આપવી, અને તેમાં હેઠળ લખેલી વિગત લખીનેકરવી, અ વાદીનું નામ, ઉમર, ધર્મ, જાત, ધંધો, તથા રહેવાનું ઠેકાણું, (બ) પ્રતિવાદીનું નામ, ઉમર, ધર્મ, જાત, ધંધો તથા રહેવાનું ઠેકાણું. (ક) જે મિલકતનો કબજો અથવા ઉપયોગ કરવાનું માગ્યું હશે તે મિલકતનો પ્રકાર તથા ઠેકાણું, અથવા જે તાકીદ આપવાની હશે તેનો પ્રકાર જેમ હોય તેમ, (ડ) જે તારીખે ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે તારીખ, (ધ) જે હકીકત ઉપરથી ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે હકીકત, અને (ફ) વાદીના દસ્તાવેજ હોય તો તેમની અથવા તેના સાહેદો હોય તો તેમની વાદી, અને દરેક સાહેદ શો શો પુરાવો આપશે તે, અને ૧૪ મી કલમ પ્રમાણે નીચેલે દહાડે તથા જગાએ હાજર થવા સારું તેવા સાહેદોને સમત કરવાના છે કે વાદી તેઓને તે દહાડે તથા જગાએ હાજર કરશે તે.

ટીકા—દાવો અરજ તથા અપીલો ઉપર આદ આનાની કાર્ટ શી સ્ટેમ્પ ચોડવો જોઇએ.

૮. જ્યારે, ફરિયાદ અરજના રૂપમાં ન હોય એવી કોઇ અરજ મામલતદારને રજુ કરવામાં આવે, અને તે અરજનો વિષય ૫ મી કલમમાં સમાઈ જાય છે એમ દેખાય ત્યારે, મામલતદારે, આ આકટ મુજબ શી શી દાદ મળી શકે છે તેનો પ્રકાર તે અરજ કરનારને સમજાવવો, અને તે અરજદાર એવી રીતે દાદ મેળવવાની ઇચ્છા દેખાડે તો, મામલતદારે તે ઇચ્છા તે અરજ ઉપર લખવી, અને ત્યાર પછી તે અરજ ૭ મી કલમની રૂએ રજુ કરેલી ફરિયાદ અરજ છે એમ ગણવું.

૯. જ્યારે ફરિયાદ અરજમાં ૭ મી કલમમાં નિરદિષ્ટ કરેલી વિગતો લખી ન હોય અથવા તેમાં નકામું લંબાણ કર્યું હોય, ત્યારે, મામલતદારે વાદીની સોગત ઉપર તાબડોતો જમાની લેવી, અને ૭ મી કલમમાં કહેલી જે વિગતો ફરિયાદ અરજમાં સ્પષ્ટ રીતે અને ખરેખરી લખેલી ન હોય તે તેની પાસેથી જાણી લેવી. અને તે જમાની, તે ફરિયાદ અરજ ઉપર શેરાના રૂપમાં અથવા તેને જોડેલી પુરવણીના રૂપમાં લખી રાખવી. અને પછી તે લેખી જમાની તે ફરિયાદ અરજનો એક ભાગ છે એમ ગણવું. જ્યારે વાદી ૭ મી કલમમાં લખેલી વિગતોમાંની કોઇપણ વિગત મેળવવા માટે મુદત માગે, ત્યારે મામલતદારે, સઘળી બાબતોનો એકંદર વિચાર કરતાં જે મુદત ચોગ્ય લાગે તે તેને આપવી.

૧૦. ફરિયાદ અરજ રજુ કરવામાં આવી હોય અને તેના સંબંધમાં, જરૂર હોય તો ૯ મી કલમમાં કહેલી રીતે વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હોય ત્યારે, મામલતદારે વાદીને તે અરજ ઉપર પોતાની રૂપરે ભર કોર્ટમાં સહી કરવાનું અને તેના ખસાપણની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ હેઠળ લખેલી રીતે અથવા તેવા મજકુરનો કરવાનું ફરમાવવું.

“હું અ, બ, વાદી, એકરાર કરું છું કે આ ફરિયાદ અરજીમાં જે લખ્યું છે તે મારી ઉત્તમ માહિતગારી તથા સમજણ પ્રમાણે ખરું છે.”

ટીકા—વાદી એ શબ્દમાં તેના વકીલનો અથવા કબુલ કરેલા મુખત્યારનો સમાવેશ થાય છે.

૧૧. (૧) ફરિયાદ અરજી ઉપર સહી તથા ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ યોગ્ય રીતે કર્યો છે એવા શેરા મામલતદારે તે ફરિયાદ અરજી ઉપર લખવાં.

(૨) વાદીને લખતાં આવડ્યું નહિ હોય ત્યારે ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ તેની તરફથી ભર કોર્ટમાં બીજા પાસે લખાવવો, અને તેના ખરાપણા બાબત તેણે પોતાનાં નામ આગળ પોતાની નિશાની કરવી, અને એવે પ્રસંગે મામલતદારે લખવું કે વાદાનો કલ્યાણી મારી રૂબરૂ ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ કર્યો છે અને વાદીએ પોતાની નિશાની મારી રૂબરૂ કરી છે.

૧૨. જ્યારે (અ) વાદી કલમ ૯ પ્રમાણે સોગન ઉપર જખાની આપવાની ના કહે અથવા, (બ) વાદી ૯ મી કલમ પ્રમાણે સોગન ઉપર જખાની આપવાને ખુશી હોય અથવા તેણે તેવી જખાની આપી હોય, પણ ૭ મી કલમમાં લખેલી વિગત ૯ મી કલમમાં કહેલી મુદતનો અંદર આપવાની ના કહે, અથવા બીલકુલ આપેજ નહિ, અથવા, (ક) (૧) ફરીયાદ અને અરજી ઉપરથી એમ દેખાય કે દાવો કરેલી મિલકત અથવા ઉપયોગ ૫ મી કલમમાં લખેલા પ્રકારનો નથી. અથવા (૨) ફરિયાદ અરજી આપ્યાની અગાઉ છ મહિનાથી વધારે મુદત ઉપર ફરીયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું હતું, અથવા (૩) વાદી, ફરીયાદ અરજી ઉપર કલમો ૧૦ તથા ૧૧ પ્રમાણે સહી અથવા તેના ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ કરવાનું ના કહે ત્યારે મામલતદારે તે ફરીયાદ અરજી ના મંજૂર કરવી.

૧૩. ફરિયાદ અરજીનો વિષય પોતાની હકુમતમાં નથી એવું મામલતદારની નજરમાં આવે તો તે અરજી યોગ્ય કોર્ટમાં આપવા સારૂ તેણે પાછી આપવી.

૧૪. (૧) ફરિયાદ અરજી લેવા લાયક હોય તો મામલતદારે તે લખને ફાઇલ કરવી. તેણે પછી તે મુકદમાના ઇન્સાફ સાફ એક સગવડ ભરેલો દિવસ તથા જગા નીમવી, અને આ પરિશિષ્ટના નમુના પ્રમાણેની નોટીસ વાદીને ખરચે પ્રતિવાદી ઉપર કાઢવી. પછી તેણે વાદીને નિમેસે દહાડે તથા જગાએ, પોતાના દસ્તાવેજ તથા સાહેદો (જો હોય તો) સાથે લખને હાજર થવાનું ફરમાવવું. (૨) મુકદમાના ઇન્સાફ સાફ તારીખ ઠરાવવી તે, જે તારીખ નોટીસ કરી હોય તે તારીખથી દસ દિવસનો અંદરની તથા પંદર દિવસ પછીની ઠરાવવી નહિ પણ મામલતદાર પુરતાં કારણ સર તેમ ન કરવાને મુખત્યાર છે. અને તે પ્રસંગે તેણે તે કારણો પોતાને હાથે નોંધી મુકવાં. (૩) મુકદમાના ઇન્સાફ સાફ જગા ઠરાવવી તે, કોતો મામલતદારની કચેરી ઠરાવવી અથવા મામલતદારના મત પ્રમાણે જે બીજી જગા પક્ષકારોને સગવડ ભરેલી હોય તે ઠરાવવી.

૧૫. (૧) જે દિવસ તથા જગા નીમી હશે તે દિવસે તથા તે જગાએ પોતાના સાહેદોએ હાજર રહેવા સારૂ તેઓને સમન કરવા એવું હરકોઈ પક્ષકાર કહે તો તે કામ સારૂ મામલતદારે સમન આપવા. (૨) કોઈ સાહેદ એવ વખતે હાજર થવાને ચૂકે અને સમન પ્રમાણે હાજર થવાનું તેને બની આવે એવી મુદતમાં આવ્યો છે એમ સાબિત થાય અને તે એવી રીતે હાજર ન થયો તેનો યોગ્ય સમય બતાવવામાં ન આવે તો, મામલતદાર, એવા સાહેદને પકડવા સારૂ વારંટ કહાડવાનાં પોતાનાં કારણ લખીને વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે. (૩) સાહેદોને આ પ્રમાણે હાજર કરવામાં થયેલો ખર્ચ આપવા બાબતનું નિયમન, સંબોડીનેટ સીવીલ કોર્ટમાં સાહેદોને હાજર કરાવવાના સંબંધમાં વખતે વખતે અમલમાં હોય તે કાનુનો પ્રમાણે કરવું.

ટીકા—સાક્ષીઓને બધ્યાં સી. પ્રો. કા. ઓ. ૧૬ ની રૂલ ૨ તથા ૪ મુજબ આપવા.

૧૬. (૧) નિમેસે દિવસે તથા જગાએ વાદી હાજર થવાનો અથવા પોતાના દસ્તાવેજ હોયતો તે રજુ કરવાને અથવા પોતાના સાહેદો હોય તો તેમને હાજર કરવાની તજવીજ કરવાનું ચુકશે. તો મામલતદારે પ્રતિવાદી હાજર થાય કે ન થાય તોપણ પ્રતિવાદી દાવો કબુલ કરે તે સિવાયને પ્રસંગે, ફરિયાદ અરજી ખર્ચ મુકાં કહાડી નાંખવી. (૨) કલમ ૧૪, પેટા કલમ (૧)માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે વાદી હાજર થાય પણ પ્રતિવાદી હાજર ન થાય, અને પ્રતિવાદી ઉપર યોગ્ય રીતે નોટીસ બજાવીને, અને નોટીસમાં ઠરાવેલે દિવસે પ્રતિવાદી હાજર થઈ શકે તથા જવાબ દઈ શકે એવા પુરતા વખતમાં તે બજાવી છે એવી પોતાની આગળ પડેલા પુરાવા ઉપરથી મામલતદારની

ખાત્રી થાય તો, તેણે ફરિયાદ અરજીની એક તરફી ચોકશી કરીને નિકાલ કરવો. પણ એવું કરાવ્યું છે કે, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ ફરિયાદ અરજી કહાડી નાંખ્યાની અથવા પેટા કલમ (૨) પ્રમાણે એક તરફી નીકાલ કર્યાની તારીખથી ૨૦ દિવસમાં કોઇ પણ વખતે કોઇ પક્ષકાર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે મામલતદારની ખાત્રી કરશે, એટલે પ્રસંગે પ્રમાણે, કોઇ લાચારીની હકીકતથી મારાથી હાજર થવાયું નહીં, અથવા મારા દસ્તાવેજ રજુ કરાયા નહિ અથવા મારા સાહેબો હાજર કરી શક્યા નહિ એવી ખાત્રી કરશે. તો મામલતદારને અરજદારને ખર્ચે પ્રતિ પક્ષકાર ઉપર બે પરિશિષ્ટના નમુના પ્રમાણેની નોટીસ કરવાનો, અને પ્રતિ પક્ષકારનું કહેવું સાંભળ્યા પછી અરજદાર કહે છે તે પ્રમાણે તેને હાજર રહેવામાં ખર્ચખર્ચે અટકાવ થયો હોતો એવી પોતાની ખાત્રી થાય તો, પોતે તે વખતે ડરાવે તે જગાએ તથા વખતે તે મુકદમાની ફરી ચોકશી કરવાનો અધિકાર છે. વળી એવું ડરાવ્યું છે કે, વાદીને, પ્રતિવાદીનો ખર્ચ આપીને પોતાની ફરિયાદ પાછી ખેંચી લેવાનો ઉપરના કોઈ પણ ડરાવો ઉપરથી બાધ આવતો નથી.

૧૭. (૧) જ્યારે ૧૬ મી કલમની પેટા કલમ (૨) માં લખેલે પ્રસંગે, મામલતદારની પોતાની આગળ પડેલા પુરાવા ઉપરથી પ્રતિવાદી ઉપરની નોટીસ યોગ્ય રીતે અને તેમાં લખેલે દિવસે તથા જગાએ પ્રતિવાદી હાજર થઈને જવાબ દઈ શકે એટલી પુરતી મુદતની અંદર બજવવામાં આવી છે એવી ખાત્રી ન થાય ત્યારે, તેણે તે મુકદમાનું કામ મુલતવી રાખવું, અને પ્રતિવાદી ઉપર ૧૪ મી કલમની પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે નવી નોટીસ કહાડવી.

(૨) જે સાહેબને યોગ્ય રીતે સમન કર્યો હોય અથવા જેને પકડવા માટે ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ની રૂએ વારંટ કહાડ્યું હોય તે સાહેબ ડરાવેલે દલાડે તથા જગાએ હાજર થયાને ચુકશે તો, મામલતદાર, હાજર હોય તે લોકોની સાહેદી ઉપરથી પોતાને એમ દેખાય કે તેમ કરવા સારું પુરતું કારણ છે તો તે સાહેબને જખરીથી હાજર કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ફરિયાદની ચોકશી કરવાનું કામ વખતે વખતે મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

(૩) મામલતદાર, કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોઇ પણ પુરતા કારણસર (આ કારણ તેણે લખી રાખવાં) એવા કામનો ઈન્સાફ પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત સુધા મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે, પણ તે મુદત મામુલ પ્રસંગે દશ દિવસથી વધારે હોવી ન જોઇએ.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે જે તારીખ ઉપર કામ મુલતવી રાખ્યું હોય તે તારીખને ચોકશી સારું મુળતી ડરાવેલી તારીખ હોય તે પ્રમાણે તે તારીખને ૧૫ મી તથા ૧૬ મી કલમોનો ડરાવ લાગુ પડશે.

૧૮. (૧) જે એકાદ સગીરનો કુદરતી અથવા યોગ્ય રીતે નિમાયલો વાલી હોય તો, તેને ફરિયાદ કરવાનો, અથવા તેના ઉપર ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) મામલતદાર, કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોઇપણ વખતે, જે શખસને દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો અથવા એવા કોઇપણ લાગનો કબજો અથવા બોગવટો તખ્તીલ કરી આપ્યો હશે તે શખસનું નામ, અથવા મુદાનો પરિપુર્ણ રીતે અને ઉત્તમ રીતે ડરાવ કરવાનું કોર્ટને બની આવે તેટલા માટે જેને પક્ષકાર તરીકે દાખલ કરવાની જરૂર હોય તે શખસનું નામ, તે મુકદમાની હકીકત ઉપરથી, જરૂર હોય તે પ્રમાણે, વાદી અથવા પ્રતિવાદી તરીકે દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે કોઇપણ શખસને તેની સંમતી વગર વાદી તરીકે દાખલ કરવો નહિ. વળી એવું ડરાવ્યું છે કે, ફરિયાદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન જેને નામે મિલકત વિગેરે તખ્તીલ કરી આપી હોય તેવા શખસ સિવાયના બીજા જે શખસનું નામ સદરહુ પ્રમાણે ઉમેર્યું હોય તેની ખામતમાં સદરહુ ફરિયાદ ૫ મી કલમની પેટા કલમ (૩) ના કારણ સારું, એવા શખસનું નામ જે તારીખે ઉમેર્યું હોય તે તારીખે માંડવામાં આવી છે એમ સમજવું.

(૩) ફરિયાદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન કોઇપણ પક્ષકાર મરણ પામે તે પ્રસંગે, (૧) એવાં મરણની તારીખ પછી એક મહિનાની અંદર અરજી કરવામાં આવે તો, મામલતદારે તે મૈયત પક્ષકારનો કાયદાસર વારસ વફીલ કાણ છે તે સંક્ષિપ્ત ચોકશી કરીને ડરાવવું અને એવા વારસ વફીલનું નામ દફતરમાં તેણે દાખલ કરવું. (૨) જે એવી અરજી કરવામાં ન આવે તો, તે ફરિયાદ બંધ પડશે.

(૪) જ્યારે મામલતદાર કોઇપણ શખસનું નામ પ્રતિવાદી તરીકે ઉમેરવાનો હુકમ કરે અથવા મૈયત પ્રતિવાદીના કાયદેસર વારસ વકીલ તરીકે કોઇપણ શખસનું નામ દફતરમાં દાખલ કરે ત્યારે, તેણે એવા શખસ ઉપર ૧૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણેની નોટીસ કાઢાડવી, અને ઇન્સાફનું કામ એવી નોટીસમાં લખેલે દિવસે ચાલશે.

૧૯. નીચેલે દહાડે અથવા જે દિવસ ઉપર કામ મુલતવી રાખ્યું હોય તે દહાડે મામલતદારે, ૧૬ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર પોતાની રૂબરૂ જે પુરાવો ત્યાંને ત્યાં હોય તે સંબંધે, સાંભળવો તથા હેડળ લખેલા મુદ્દાઓનો ઇન્સાફ કરવા માંડવું એટલે:—

અ. જે વાદી એમ કહેતો હશે કે મારો અમુક મિલકતનો કબજો ગેરકાયદેસર રીતે તોડવામાં આવ્યો છે અથવા અમુક ઉપયોગ કરવાનું છીનવી લેવામાં આવ્યું છે, તો;—

(૧) દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો કબજો અથવા ઉપભોગ વાદીની પાસે અથવા તેના વતી કોઇ માણસની પાસે અથવા જેની મારફત તે દાવો કરેલો હોય તેની પાસે, ફરિયાદ ફેલ થયાની અગાઉના છ મહિનાની અંદર કોઇપણ વખતે હતો કે કેમ;

(૨) ફરિયાદની વખતે પ્રતિવાદીનો કબજો છે કે કેમ, અને હોય તો તેણે તે કબજો કાયદા પ્રમાણે યોગ્ય રીતે કામ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે લીધો છે કે કેમ;

બ. જે વાદી એમ કહેતો હશે કે અમુક મિલકત આખત અથવા ઉપયોગ આખત પ્રતિવાદીનો સત્તા પ્રકાર અથવા બીજો હક પુરો થયાને લીધે તે મિલકતનો કબજો કરવાનો તથા તે ઉપયોગ કરવાનું પાછું મળવાનો મારો હક છે તો;

(૧) વાદી પાસેથી અથવા જે માણસની મારફતે વાદી દાવો કરતો હોય તે માણસ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલા હકથી તે મિલકતનો કબજો અથવા તે ઉપયોગનો ઉપભોગ પ્રતિવાદી કરે છે કે કેમ;

(૨) ફરિયાદ ફેલ કર્યાની અગાઉના છ મહિનાની અંદરના હરકોઇ વખતે એવો હક પુરો થયો છે કે કેમ,

(૩) સદરહુ પ્રતિવાદી જે માણસ દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો ફરિયાદ માંડયાની અગા-ગઉનાં બાર વર્ષની મુદતની અંદર અગાઉના ધણી અથવા અંશતઃ ધણી હોય તે માણસ સિવાય તથા એવા અગાઉના ધણી અથવા અંશતઃ ધણીના કાયદેસર વારસ વકીલ સિવાય બીજો કોઇ માણસ છે કે કેમ;

ક. જે વાદી એમ કહેતો હશે કે તે મિલકતનો કબજો અથવા ઉપયોગનો ઉપભોગ હજી સુધી મારી પાસે છે, પણ મારા કબજાને અથવા ઉપયોગને પ્રતિવાદી હરકત અથવા અડચણ કરે છે અથવા હરકત અથવા અડચણ કરવાનો તેણે યત્ન કર્યો છે, તો;—

(૧) દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો કબજો અથવા ઉપભોગ વાદીની પાસે અથવા તેની વતી કોઇપણ માણસની પાસે ખરેખર છે કે કેમ ?

(૨) તેના સદરહુ પ્રકારના કબજાને અથવા ઉપભોગને પ્રતિવાદી હરકત અથવા અડચણ કરે છે કે કેમ અથવા પ્રતિવાદીએ હરકત અથવા અડચણ કરવાનો યત્ન કર્યો છે કે કેમ;

(૩) ફરિયાદ ફેલ થયાની અગાઉના છ મહિનાની અંદર, સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અડચણ અથવા સદરહુ પ્રકારની યત્ન કરેલી હરકત અથવા અડચણ પ્રથમ શરૂ થઇ છે કે કેમ; ?

(૪) મામલતદારને તેમ કરવું જરૂરનાં કારણસર યોગ્ય લાગે તો તેને પક્ષકારોને યોગ્ય નોટીસ આપીને તથા તેમની સમક્ષ, જે કોઇપણ શખસને સમન કર્યો ન હોય અથવા હાજર કર્યો ન હોય તે શખસને સાહેદ તરીકે સમન કરીને તેની જગ્યાની લેવાનો અને જે દસ્તાવેજ ખેતમાં એકે પક્ષકારે માગ્યો અથવા હાજર કર્યો ન હોય તે માગવાનો અને સાબિત કરાવવાનો અધિકાર છે, અને પોતાને યોગ્ય લાગે, તો તકરારી મિલકત પક્ષકારની રૂબરૂ અથવા તેમને યોગ્ય નોટીસ આપ્યા પછી જાતે જઈને તપાસવાનો અધિકાર છે.

(૫) મામલતદારે, દરેક સાહેદની જગ્યાની લેવાતી જગ્યા તેમ તેમ તેની જગ્યાનીની મતલબનું પોતાને હાથે ટાંચણ કરવું. અથવા તે ઉપર સહી કરવી અને પોતાના ઠરાવનાં કારણો હુકમમાં લખવાં.

(૬) સદરહુ મુદ્દા આખતનો મામલતદારનો ઠરાવ વાદીની તરફેણમાં હોય ત્યારે મુકદમાની હકીકત પ્રમાણે હુકમ કરવાનું મામલતદારને અવશ્ય લાગે અને જે પોતાને ૫ મી કલમની રૂબરૂ મળેલા અધિકારની જવાબદારી

હોય તે હુકમ તેણે કરવો, અને તેનો ઠરાવ પ્રતિવાદીની તરફેણમાં હોય ત્યારે, તેણે ફરિયાદી કાઢાડી નાંખવી. સદરહુ એ પ્રસંગે પૈકી કોઇપણ પ્રસંગે ફરિયાદનો ખર્ચ, બળવણીના ખર્ચ સુદ્ધાં, જેની વિરૂદ્ધ નીકાલ થાય તેણે આપવો.

ટીકા—જમીનના માર્ફીક પોતાની જમીન ભાડુતોને ભાડે આપી હોય તે પોતાના ભાડુતનો કબજો છીનવી લે તો તેની ફરીઆદ મામલતદાર કાર્ટમાં લાવવાનો હક નથી.

૨૦. મામલતદારનો દરએક હુકમ. પછી તે ફરિયાદ અરજી ના મંજુર કરવા બાબતનો કે પાછી આપવા બાબતનો હોય અથવા દાવો મંજુર કરવા બાબત કે ના મંજુર કરવા બાબત હોય તે હુકમ મામલતદારે તે અરજી ઉપર લખવો તથા ભરકારટમાં, તેજ દીવસે અથવા બીજે કોઈ પણ દીવસે વાંચવો, અને એવા બીજા દીવસની યોગ્ય નોટીસ તેણે તે પક્ષકારોને અથવા તેમના પ્લીડરોને આપવી, અને તે હુકમના કારણો તેણે ટુંકમાં દફતરમાં લખવાં.

૨૧. (૧) મામલતદારનો નીકાલ કબજે આપવા બાબત અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપવા બાબત હોય તો તે નીકાલ તેણે ગામના કામદારોને અથવા પોતાના તાબામાંના કોઇ પણ અમલદારને અથવા બીજા કોઈ માણસને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરીને અમલમાં આણવો. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય પણ, જ્યારે મામલતદારે જમીનનો કબજો આપવાનો નીકાલ કર્યો હોય તે વખતે એવી જમીનમાં પ્રતિવાદીએ અથવા તેના ખર્ચે વાવેલું તુલ ઉભું હોય અને મામલતદારની ખાતરી થાય કે તે શુદ્ધ બુદ્ધિથી વાવવામાં આવેલું છે, ત્યારે મામલતદાર એવી જમીનનો કબજો માગનાર વાદીને તે કબજો નિચે લખ્યું છે ત્યાં સુધી નહિ આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને જો પ્રતિવાદી તે મતલબની અરજી કરે અને ફરિયાદીનો ખર્ચ આપવા સાફ પુરતું તારણ આપે અથવા કાર્ટમાં પુરતી રકમ અનામત મુકે, તો મામલતદારે તેવા હુકમ કરવોજ જોઇએ.

(અ) એવા તુલનો એવી વખતે જો બનર ભાવ હોય તે ભાવે મામલતદારના હુકમની રૂપે તેની જો કિંમત ઠરાવવામાં આવે તે કિંમતે વાદીને તે તુલ લેવાનું કબુલ કરે ત્યાં સુધી, એવી કિંમતમાં પ્રતિવાદીએ સરકારના ધારાના હક્કોની જો રકમ ચાલુ વરસ માટે ભરી હોય તે રકમનો સમાવેશ થશે, અથવા (બ) જ્યારે સદરહુ વાદી ઉપરની કિંમતે તુલ લેવાને નારાજ હોય, ત્યારે પ્રતિવાદીને તે તુલ એકઠા કરવા સાફ જેટલો વખત પુરતો હોય તેટલો વખત વીતે ત્યાં સુધી—આ પેટા કલમના વિશેષ ઠરાવની રકમ (અ ની રૂપે કરેલી કિંમત મામલતદારની મારફત પ્રતિવાદીને આપવી. અને તે વાદી પાસેથી જમીન મહેસુલની ખાતરી પ્રમાણે વસુલ કરી શકશે.

(૨) મામલતદારનો નીકાલ તાકીદ આપવા બાબત હોય, તો તેણે તે તાકીદ કે પરિશીલના નમુના પ્રમાણે તૈયાર કરાવવી તે પ્રતિવાદી હાજર હોય તો, તેને લાંબ આપવી, અથવા આપવા તે હાજર ન હોય તો તેની ઉપર બળવવા સાફ ગામના કામદારોની પાસે અથવા પોતાના તાબા હેઠળના કોઇ પણ માણસની પાસે મોકલવી.

(૩) મામલતદાર ખર્ચ અપાવવાનો ઠરાવ કરે, ત્યારે તે ખર્ચ બળવણીના ખર્ચ સુદ્ધાં તે આપવાનો જો પક્ષકારને હુકમ કર્યો હોય તેની પાસેથી જમીન મહેસુલની ખાતરી પ્રમાણે વસુલ કરી શકશે.

(૪) પેટા કલમ (૨) ની રૂપે આપેલી તાકીદ ન માનનાર શખસને હિંદુસ્તાનના કોઈદારી કાયદાની કલમ ૧૮૮ મી પ્રમાણે શિક્ષા કરી શકશે.

૨૨. ૨૩ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ના અને કલમ ૨૪ ના ઠરાવોને પાત્ર જો પક્ષકારને મામલતદાર કબજે આપશે અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપશે અથવા જેના લાભમાં તાકીદ હુકમ આપશે, તે પક્ષકાર કબજે અથવા ઉપયોગ કહાડી લેવામાં આવશે ત્યાં સુધી તે કબજે અથવા ઉપયોગ રહેશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો પક્ષકારથી વિરૂદ્ધ મામલતદારનો નીકાલ થયો હશે, તે પક્ષકારને જેટલી મુદત સુધી કોઈ મિલકતનો કબજો મળ્યો નહિ હોય અથવા કોઇ ઉપયોગનો ઉપભોગ કરવા દીધો નહિ હોય તે મુદતની દરમિયાનની ઉપજ યોગ્ય દીવાની કાર્ટમાં ફરિયાદ કરીને વસુલ કરવાને તે પક્ષકારને આ કલમના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી હરકત આવે છે એમ સમજવું નહિ. વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઇ પણ મિલકતના કબજા બા-

ખત અથવા ૨૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ દરાવની રૂએ જેની વ્યવસ્થા કરી હોય એવા તુલ ઉપરના હક બાબત અથવા તેની કીમત બાબત મામલતદારે કરેલો નીકાલ કોઇ પણ દિવાની કોર્ટમાં તેના પક્ષકારોની અથવા તેઓના સંબંધથી દાવો કરનારા બીજા માણસોની દરમિયાન આગળ કોઇ ફરિયાદ થાય તેમાં અથવા બીજી કામ ચાલે તેમાં નિરંતર છે એવું સમજવું નહિ.

૨૩. (૧) આ આકટ પ્રમાણે મામલતદારે કરેલા કોઇ પણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

(૨) પણ કલેક્ટર આ આકટ મુજબની ફરિયાદના કાગળ પત્ર મંગાવીને તપાસવાને મુખત્યાર છે, અને જે તેને એમ લાગે કે એવી ફરિયાદમાં ચલાવેલું કોઇ પણ કામ કે કરેલો કોઇ પણ દરાવ અથવા હુકમ ગેર-કાયદેસર છે, અથવા અયોગ્ય છે તો, તે આ આકટને વિરૂદ્ધ ન હોય એવો તથા પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ પક્ષકારોને યોગ્ય નોટીસ આપ્યા પછી કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કલેક્ટર આ આકટ પ્રમાણે કોઇ પણ કામ ચલાવે ત્યારે તે આ આકટ પ્રમાણેની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

૨૪. મુખ્યની હાઇકોર્ટ મુખ્ય ઇલાકાના બીજા ભાગોમાં મામલતદારોની કોર્ટો ઉપર જે અધિકાર ચલાવે છે તેજ અધિકાર, સિંધના જ્યુડિશીયલ કમિશનરની કોર્ટ સિંધ પ્રાંતમાંની મામલતદારોની કોર્ટો ઉપર ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૨૫. જે કોઇ પણ વાદીને આ આકટ મુજબની ફરિયાદ અરજી અમુક મુદ્દાની બાબતમાં ખોટી છે એવું માલુમ હોય અથવા લાગતું હોય અથવા ખરી છે એવું લાગતું નહિ હોય તે અરજી ઉપર સહી કરશે તથા તેના ખરાપણની પ્રતિજ્ઞાને લેખ કરશે તેણે હીંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૯૩ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હો કર્યો છે એવું સમજવું.

૨૬. આ આકટની રૂએ નીચે લખેલા પ્રકારની ફરિયાદ ચાલશે નહિ,

અ સરકારનો જે કોઇ પણ અમલદાર વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ પણ કાયદાની રીતે યોગ્ય રીતે નિભાવવા મેનેજર અથવા પાલન કરનાર તરીકે કામ કરતો હોય તે સિવાયને પ્રસંગે તેણે પોતાના હુદ્દાની રૂએ કરેલા અથવા કર્યાનું કહેવામાં આવતા કોઇ પણ કૃતના સંબંધમાં સરકાર સામેની અથવા એવા અમલદાર સામેની ફરિયાદ, અથવા.

(બ) કોઇ પણ કમળે છોડાવ્યાની, કમળે પાછો મળવાની અથવા તેને દરકત કર્યાની જે બાબત, આ આકટની રૂએ અથવા કોઇ પણ દિવાની કોર્ટમાં, અથવા સન ૧૮૮૯ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ૧૨ મા બાબતની રૂએ, અગાઉ ચાલેલા જે કામમાં વાદી અથવા તેની પહેલાંના હિત સંબંધ ભોગવનાર શખ્સ પક્ષકાર હોય તે કામનો વિષય હોત તે બાબત સંબંધી ફરિયાદ.

નરવાદારી અથવા ભાગીદારોનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૨ નો એક્ટ ૫ એ)

૧ ભાગદારી અથવા નરવાના ગામના ભાગનો પેટાનો ભાગ મંજુર કર્યો હોય તે સિવાય તે ભાગનો બીજો કંઈ પેટા ભાગ, દીવાની કોર્ટના હુકમથી જન્મ થવાને, કે વેચાવાને લાયક નથી. અને ધરધારની જમીન કે ઇમારત બાંધવાની જમીન, કે ધરવાડો, સદરહુ પ્રકારના જે ભાગના અંગતું કે મંજુર કરેલા પેટા ભાગના અંગતું હોય તેને, ભાગથી કે પેટાના ભાગથી જુદું પડે એવી રીતે સદરહુ કોર્ટનો કોઇ પણ હુકમ બળવવો નહિ.

ટીકા—ભાગ અથવા હુકડો જે મંજુર કરેલો નથી તે જમીનમાં મુજી શકાતાં નથી પણ આખો ભાગ મુજી શકાય છે નરવાનો આખો ભાગ કે તેનો પેટા ભાગ જે મંજુર કરેલો છે તે વેચી શકાય છે સરકારી દફતરે નરવાનાં જેટલાં ખાતાં ચાલતાં હોય તેટલાંજ નરવાના મંજુર કરેલા ભાગ સમજવા. મંજુર કર્યા વગર નો નરવાનો પેટાભાગ દીવાની કોર્ટના હુકમથી જમીનમાં લઈ શકાય નહીં તેમ વેચી શકાય નહીં.

૨. જ્યારે હરકોઇ ભાગદારી કે નરવાના ગામના પેટા ભાગ મંજુર કર્યા હોય તે સિવાય તે ભાગનો બીજો કંઇ હિસ્સો, જમ કરવાનો, કે વેચવાનો કે સદરહુ પ્રકારના ભાગના અંગની કે મંજુર કરેલા પેટાના ભાગના અંગની કંઇ ધરધારની જમીન કે ઇમારત બાંધવાની જમીન (ગભાણુ) કે ધરવાડો હોય તે જમી કરવાના કે તે વેચવાનો કોઇ દીવાની કોર્ટનો હુકમ થયો હોય, ત્યારે તે ભાગદારી કે નરવાનું ગામ જે જીલ્લામાં હોય તે જીલ્લાના કલેક્ટરને કે બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારને, તે મુકદ્દમાનો પક્ષકાર નહિ હોય તોપણ, સદરહુ રકમ રદ કરીને આ આકટના ઠરાવો અમલમાં લાવવાને માટે દિવાની કોર્ટને અરજ કરવાને અધિકાર છે. અને મુકદ્દમાને આ એક્ટ લાગુ છે. એવું સદરહુ પ્રમાણે દરખાસ્ત કરતી વખતે, જીલ્લાના કલેક્ટરે અથવા બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારે હાજર કરેલા પુરાવા ઉપરથી, કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે હુકમ કોર્ટ રદ કરેલો, અને આ એકટના ઠરાવ અમલમાં લાવવા કોર્ટના હુકમનામા ઉપર જે પ્રમાણે અપીલ ચાલે છે, તે પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારની દરખાસ્ત ઉપર સદરહુ કોર્ટ હુકમ કરશે, તે ઉપર અપીલ ચાલશે.

ટીકા—નરવાની જમીનની પેટા ભાગદારોમાં વહેંચણી થઇ શકે છે. વહેંચણીના હુકમનામાની બજાવણીને આ કલમ લાગુ નથી,

૩. હરકોઇ ભાગીદારી કે નરવાદારી ગામના ભાગનો પેટાનો ભાગ મંજુર કર્યો હોય, તે સિવાયનો બીજો કંઇ હિસ્સો, બીજાને કરી આપવો, અથવા ધરેણે મૂકવો, કે બીજી રીતે તે ઉપર કરજ લાગુ કરવું કે તેને જોખમમાં નાંખવો તે કાયદેસર નથી, અથવા સદરહુ પ્રકારના ભાગના અંગની કે મંજુર કરેલા પેટાના ભાગની અંગની, ધરધારની જમીન, કે ઇમારત બાંધવાની જમીન, કે ધરવાડો, હોય તેને ભાગથી કે તે ભાગના મંજુર કરેલા પેટાના ભાગથી જુદું પાડીને, બીજાને કરી આપવું. અથવા વખત લખી આપીને સોંપવું, અથવા ધરાણે મુકવું, કે તે ઉપર બીજા કોઇ રીતે કરજ લાગુ કરવું, કે તે જોખમમાં નાંખવું તે કાયદેસર નથી.

આ કલમના ઠરાવ વિરૂદ્ધ બીજાને કરી આપ્યું હોય, કે ખત લખી આપીને સોંપ્યું હોય, કે ધરાણે મુકવું હોય, કે તે ઉપર કરજ લાગુ કર્યું હોય, કે તેને જોખમમાં નાંખ્યું હોય તો તે રદ છે, એમ સમજવું. અને જે ભાગદારી કે નરવાના નામના ભાગનો પેટાનો ભાગ, મંજુર કર્યો હોય તે સિવાય તે ભાગનો બીજો કંઇ હિસ્સો, અથવા તે ભાગના અંગની કે મંજુર કરેલા પેટા ભાગના અંગની ધરધારની જમીન, કે ઇમારત બાંધવાની જમીન એટલે ગભાણુ કે ધરવાડો, આ કલમના ઠરાવ વિરૂદ્ધ દલાણા માણસના કે માણસોના કબજામાં છે, એવું યોગ્ય રીતે ચોકસી કર્યા પછી જીલ્લાના કલેક્ટરની કે મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારની નજરમાં આવે તો, સંક્ષેપ્ત રીતે કામ ચલાવીને તે માણસોના કે માણસોના કબજે દૂર કરવાનો, અને પોતાની નજરમાં જોના હક આવતો હોય તેને તે કબજે આપવાનો, જીલ્લાના કલેક્ટરને કે બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારને અધિકાર છે.

અને આવી બાબતમાં કલેક્ટર જે હુકમ કરે, તે કાયદેસર છે કે નહીં, તેના કાયદાસરપણા બાબત ચોકસી કરવાની ફરિયાદ સદરહુ પ્રકારનો હુકમ બજાવવાની તારીખથી ત્રણ માસમાં કરવી જોઇએ.

ટીકા—આ કલમ ખાનગી રીતે થતા વેચાણ કે ગીરોને લાગુ પડે છે. આ એક્ટ અમલમાં આવતા પહેલાં થયેલા નરવાના મંજુર કર્યા સિવાયના હુકમના વેચાણ, ગીરો, કે પટા કાયદેસર સમજવા તેમ આ આકટ પહેલાંના ન્યુ ખેડુતે ખેડ હક વેચાણ આપ્યો હોય તો તે પળી શકે છે. આ કલમ પ્રમાણે નરવાની જમીન ના મંજુર કર્યા સિવાયના ભાગનું વીલ, બક્ષીસ કે ટ્રસ્ટ થઇ શકે નહિ. પણ જે કોઇ દત્તક લે, તો દત્તક લીધેલો છોકરો તેના ખાતા પૈકીની જમીન ભોગવી શકે છે ખાતાની જમીનનો પેટા ભાગદાર પોતાના ભાગની જમીન વેચાણ કે ગીરો આપી શકતો નથી, પણ તે તેના ખા ખા પૈકીના બીજા પેટા ભાગદારને આપી શકે છે. નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ વેચાણ કે ગીરો કોઈ રાખે અને તે પછી કબજે ન મળવાથી, દાવો કરે તો તે રદ કરવામાં આવે છે. કારણ વેચાણ કે ગીરો આ કલમ પ્રમાણે રદ બાતલ છે. એક માણસ નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ વેચાણ કે ગીરો રાખીને તે આપનારને જ ગણવત લખી લઇ ખેડવા આપે, પછી તે કબજે ન આપે તો, તેના વેચાણ કે ગીરો ખત રદ બાતલ હોવાથી દાવો રદ થાય છે, નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ અથવા બીજા પાસે ગીરો રાખી, કે ન ખેડવા આપી, પછી જે કે તેને જમીનનો કબજે કે દાણ ન આપતો હોય તો અથવા દાવો કરે, તેમાં જે કે ગણવત નરવાના મંજુર કરેલા

ભાગનું ન હોવાથી રદ પાતલ છે, પણ ક એ તે જમીન ખેડી છે, તેથી તેની ઉપજ એ ને આપવા તે જવાબદાર છે. જેથી તે જમીન એ ને આપવાને અને ખેડે ત્યાં સુધી ઉપજ આપવાને બંધાયેલો છે. વેચાણ વીગેરે કલેક્ટરજ રદ કરી શકે છે તેમ નથી પણ દીવાની કોર્ટ પણ રદ કરી શકે છે. કલેક્ટરને આ કલમ પ્રમાણે વેચાણ રદ કરી કબજે પાછો અપાવવાને મુદતનો બાધ આવતો નથી. કલેક્ટરના હુકમ ઉપર દીવાની કોર્ટમાં દાવો હુકમની તારીખથી ૩ માસની અંદર કરી શકાય છે. વેચાણ કે ગીરો વીગેરે રાખનાર પાસે જ્યારે કલેક્ટરે કબજે લઈ લીધો હોય ત્યારે તેણે વેચાણ વીગેરે માટે આપેલો અવેજ પાછો મેળવવા, કબજે ગયો ત્યારથી ૩ વરસની અંદર દીવાની કોર્ટમાં કરી શકાય છે. તેવા દાવામાં ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટની ૫૫ મી કલમ પ્રમાણે વેચાણ આપનાર, રાખનારની સાથે બંધાય છે કે તેને વેચવાનો હક છે. પણ નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો દુકડો વેચવાને તેને હક નથી, છતાં તે વેચે છે તો તે ઉપરની કલમથી વેચાણ રાખનારના લાભમાં ઉત્પન્ન થતો કરાર તોડે છે. તેથી તેના ઉપર કરાર તોડ્યા બદલ દાવો લાવી શકાય તે દાવો વેચાણ ખત રજીસ્ટર્ડ થયાની તારીખથી ૬ વરસમાં કરવાને રજીસ્ટર વગરનું હોયતો ૩ વરસમાં કરવો. વળી તેમાં “ આ જમીન આજ રોજ તમારે કબજે હવાલે સોંપી છે, તેમાં જે કાંઈ હેલો હરકત કરે તેનો અમે તથા અમારા વારસો જવાબદાર છીએ ” આવો કરાર લખેલો હોય છે તેથી તે વેચાણ કે ગીરો રાખનારને કબજે મળ્યા પછી તેનો કબજો જતો રહ્યો હોય તો તેને લાગુ પડે છે તેમજ કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટની ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે જમીનનો કબજો લઈ લે છે ત્યારે કરાર રદ થાય છે, ત્યારે તે કરારના પક્ષકારો તેઓએ એક બીજાની પાસેથી જે કંઈ લીધું હોય તે પાછું આપવાને બંધાયેલો છે. આ એક્ટનું ઉલ્લંઘન કરીને કરેલો કરાર ૬૫ મી કલમમાં આવી જાય છે. તેથી તે કલમના આધારે વેચાણ વીગેરે આપનાર, પોતે લીધેલા પૈસા પાછા આપવા બંધાયેલો છે, પણ ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૮૪ પ્રમાણે ગેરકાયદેસર કરારનો કાંઈપણ પક્ષકાર પોતે જે કંઈ બીજાને આપ્યું હોય તે બીજા પાસેથી, (૧) જ્યારે કરાર પ્રમાણે પક્ષકારોનું વર્તન થયું ન હોય ત્યારે, અને (૨) કરાર ગેરકાયદેસર છે, એવું તે કરાર કરતી વખતે જાણતા ના હોય ત્યારે એવા સંજોગો સિવાય પાછા માગી શકતો નથી. આમાં પૈસા લઈ દસ્તાવેજ થાય છે એટલે ૧ લો અપવાદ લાગુ પડતો નથી પણ બીજા અપવાદમાં કેસ આવતો હોય તો વેચાણ વીગેરે રાખનાર પૈસા પાછા માગી શકે. બીજા અપવાદ પ્રમાણે પૈસા માગનારની કરાર કરતી વખતે શુદ્ધ દાનત હોવી જોઈએ. તેથી જો વેચાણ રાખનાર પોતે જે જમીન રાખે તે જો નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ છે. એમ જાણીને રાખતો હોય તો તેની શુદ્ધ દાનત નથી એમ કહી શકાય, અને જ્યારે શુદ્ધ દાનતથી તે કેસ બીજા અપવાદમાં આવતો નથી જેથી વેચાણ વીગેરે રાખનારનો પૈસા પાછા લેવાનો દાવો રદ કરવો જોઈએ (૧૯. અલ્લા. પા. ૩૫ પી. જે ૮૮ પા. ૯) નરવાના મંજુર કર્યા વગરના ભાગનું ગીરો કરવામાં કે જથ્થાના પટે આપવામાં આવ્યું હોય, અને ગીરો રાખનાર કે ખેડુતના કબજામાં તે જમીન ૧૨ વરસ ઉપરાંતથી કબજામાં હોય, તો તેનો ગીરો પુરતો અને ખેડુત તરીકેનો પૂર્ણ હક થઈ જાય છે એટલે તે કાયદેસર ગીરોદાર કે ખેડુત છે એમ સમજવું. નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ વેચાણ રાખ્યો હોય અને તે વેચાણ થયા બાદ ૧૨ વરસ ઉપરાંતનો કબજો થઈ ગયો હોય તો તેનો કબજો પાછો લઈ શકતો નથી.

૪. સદરહુ પ્રકારના હરકોષ ગામનો ભાગ, કે ભાગનો મંજુર કરેલો પટાનો ભાગ, તથા તે ભાગના અંગની, કે પટાના ભાગના અંગની, ધરધારની જમીન, તથા ઇમારતની જમીન એટલે ગભાણુ તથા ધરવાડા એ બધું મળીને તે બાબત સદરહુ પ્રકારનો હુકમ આપીને, તે અમલમાં લાવવાનો અધિકાર બીજી રીતે કાયદા ઉપરથી હોય, તો તેવો હુકમ આપીને તે અમલમાં લાવવાની, આ એક્ટના કાંઈપણ ઠરાવથી મના થાય છે એમ સમજવું નહિ.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે નરવાનું આખું ખાતું, તેના અંગના ગભાણુ સાથે જમીનમાં સુક્રી શકાય છે. ખેડુતનું ધર જો નરવાના આખા ભાગ સાથે હોય તો જમીનમાં સુક્રી શકાય છે.

૫. સદરહુ પ્રકારના કાંઈ ગામનો ભાગ, કે ભાગનો મંજુર કરેલો પટાનો ભાગ, ધરધારની જમીન, અથવા ઇમારતની જમીન એટલે ગભાણુ, કે બીજું જે કંઈ તેના અંગનું હોય તે સુદ્ધાંત, બીજાને કરી આપવાનો, કે ખત લખી આપી બીજાને સોંપવાનો, કે ધરેણે સુકવાનો, કે તે ઉપર કરજ લાગુ કરવાનો, કે તેને

નેખમમાં નાંખવાનો અધિકાર; બીજી રીતે કાયદા ઉપરથી હોય, તો તે પ્રમાણે બીજાને કરી આપવાની, કે ખત લખી આપી બીજાને સોંપવાનો કે ઘરેણું મુકવાની કે તે ઉપર કરજ લાગુ કરવાની, કે તેને નેખમમાં નાંખવાની, આ એકટના કોઇ ઠરાવ ઉપરથી મના થાય છે, એમ સમજવું નહિ. ભાગદારી કે નરવાના ગામના ભાગ, કે ભાગના મંજુર કરેલા પેટાના ભાગ છે, તેના વળી દીસા નહીં પડે તથા ભાગના અંગની કે ભાગના મંજુર કરેલા પેટાના ભાગની અંગની ધરધારની જમીન, અથવા ઇમારત બાંધવાની જમીન એટલે ગભાણુ, અથવા બીજાને ધરવાડો હોય, તે તે ભાગથી કે મંજુર કરેલા પેટાના ભાગથી જુદું નહીં પડે એવી આ એકટની મતલબને ઉદ્દેશ છે.

૬. (૧) જ્યારે ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટ પ્રમાણે ધારણ કરેલી કોઇપણ જમીન, સને ૧૯૧૦ નો ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટનો એકટ શરૂ થતા પહેલાં કે પછી, તે વહીવટ પ્રમાણે ધારણ કરવામાં આવતી બંધ પડી હોય, ત્યારે તે જમીન અમુક દર્શાવેલી તારીખથી પાછી ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટ મુજબ ધારણ કરવી એવું જાહેર કરવાનો ગવર્નર ઈન કાઉન્સિલને અધિકાર છે, અને એવું જાહેર કરવામાં આવે ત્યારે, આ એકટના ઠરાવો એવી જાહેર ખબરમાં જણાવેલી તારીખથી સદરજુ જમીનને લાગુ પડશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે કોઇ પણ જમીનના સંબંધમાં આ કલમની રૂએ જાહેર ખબર કાઢવામાં આવી હોય, ત્યારે ૧-૨-૩ કલમોના ઠરાવો, સદરજુ જમીન જે મુદત સુધી ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટ પ્રમાણે કરવામાં આવી ના હોય, તે મુદત દરમિયાન કરેલા કોઈ પણ દુમાલા, એસાઇમેન્ટ, ગીરો, ચાર્જ કે બોળના સંબંધમાં લાગુ પડશે નહિ.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલી જાહેર ખબર મુબાઇ સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું જાપીને આપવી જોઈએ. તથા અમુક નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખે તેવી જાહેર ખબર આપવાના સરકારના ઇરાદાની નોટીસ તે જાહેર ખબર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે તેની પહેલાં એક મહિના અગાઉ મુબાઇ સરકારી ગેઝેટમાં આપવી જોઈએ. અને એવી રીતે નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખથી ઓછામાં ઓછા એક અઢવાડીયા અગાઉ હિત ધરાવનાર સખસોમાંનો કોઇપણ સખસ, કાંઇ સુચના કે હરકત રજુ કરશે, તો તે ઉપર સરકાર ગોચ વિચાર કરશે.

ટીકા—આ કલમ સને ૧૯૧૦ ના સુધારાના કાયદાથી દાખલ કરી છે.

ગુજરાતના તાલુકદારો બાબતનો આકટ.

(સને ૧૮૮૮ નો ૬ ઠા.)

૧. (૧) આ આકટને સને ૧૮૮૮ નો ગુજરાતના તાલુકદારો બાબતનો કાયદો કહેવો (૨) તે અમદાવાદ, ખેડા, ભરૂચ અને પંચમહાલ જિલ્લાઓનેજ લાગુ પડે છે.

૨. અ ‘તાલુકદાર’ એ શબ્દમાં ઠાકોરનો, મેવારીનો, કસબાતીનો, તથા નાયકનો અને જે મુળ ગામેતી પ્રત્યક્ષ સરકાર પાસેથી જમીન ધારણ કરતો હોય તે મૂળ ગામેતીનો સમાવેશ થાય છે.

અ ‘નોંધેલા તાલુકદાર’ એનો અર્થ જે કોઈ એકના એક તાલુકદારનું નામ, કે તાલુકદારી એસ્ટેટના કેટલાક સહભાગીદારો પૈકી જે સૌથી વડા કે મુખ્ય તાલુકદારનું નામ સરકારી દફતરમાં સદરજુ પ્રકારની એસ્ટેટ ધારણ કરનાર તરીકે કે સદરજુ એસ્ટેટ ધારણ કરનારા જુદા જુદા સહ ભાગીદારોના વારસ વડીલ તરીકે કાયદેસર નોંધ્યું હશે તે એકનો એક તાલુકદાર કે તે સૌથી વડો કે મુખ્ય ભાગીદાર.

૩ ‘જમા’ એટલે તાલુકદારે સરકારમાં આપવાનું જમીન મહેસુલ.

૪ ‘બીજાને નામે કરી આપવું’ એટલે માલગીરપણું બીજાને નામે કરી આપવું.

‘બોળો’ આ શબ્દમાં ધરાણીઆ હકનો, ચાર્જનો, બીજાની વસ્તુનો ઉપભોગ કરવાના હકની દેણગીનો તથા સામાન્ય બેજુતના કે જોને નામે કરી આપ્યું હોય તે માણસના કે તાલુકદારના હિતસંબંધ સિવાયના બીજા કંઈ પણ હિત સંબંધનો સમાવેશ થાય છે. “બોળવાળો” આ શબ્દમાં જે માણસને બોળનો હક સ્વાધિન થાય તે માણસ.

(૩) ૨ જ ભાગમાં તાલુકદાર એ શબ્દમાં દુમાલા નહીં હોય એવી જે એસ્ટેટનું જમીન મહેસુલ

ધારાથી ડરાબું હોય તે એસ્ટેટના કાંઈ પણ વર્ગના ધારણ કરનારાઓને તે સદરહુ ડરાવો લાગુ પાડવાનું યોગ્ય લાગે તે ધારણ કરનારાઓનો સમાસ થાય છે.

૪ જમીન મહેસુલના કાયદાના જે ડરાવો રેવન્યુ સર્વેને લાગુ પડે એવા હશે તે ડરાવો મુજબ તાલુકા-દારી એસ્ટેટની રેવન્યુસર્વે કરવાનું પ્રમાણવાને સરકારને અધિકાર છે.

૫ તે કાયદાની ૧૦૮ મી કલમ મુજબ સર્વે અમલદારે સદરહુ પ્રકારની કાંઈપણ સર્વે કરતી વખતે તૈયાર કરેલા સેટલ મેન્ટ પત્રકમાં કે સરકાર બીજી રીતે ફરમાવે નહીં તે સદરહુ કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી વિગતને બદલે હેઠળ લખેલી વિગત હોવી જોઈએ.

(અ) દરેક સર્વે નંબરનું ક્ષેત્રફળ તથા આકાર, (બ) નોંધેલા તાલુકાદારનું નામ, તેના સહ ભાગીદારો હોય તો તે દરેકનાં નામ અને તેમાં દરેકનો હિત સંબંધ કેટલે સુધી છે, તે (ક) જે એસ્ટેટ અધિકાર હશે તે;—(૧) સવળા સહભાગીદારોને સામાન્ય હશે એવાં સાધનથી જે નક્કી મળે તે, તેઓમાં કંઈ રીતે વહેંચવો તે રીત (૨) દરેક સહભાગીદારે જમીનો, પોલીસ ચાર્જનો, તથા વિદ્યમાન કાળે જે કાંઈપણ બીજા ચાર્જને સહભાગીદારો સામાન્ય રીતે પાગ્ર હોય તે બીજા ચાર્જનો જે ભાગ આપવાનો હોય તે ભાગ (૩) સહભાગીદારોએ ખેડુતો પાસેથી કંઈ (ગણાત) ઉધરાવવું તે રીત; (૪) જે એસ્ટેટની વહેંચણી થઈ હશે અને સહ ભાગીદારો પોતપોતાના ભાગ જુદા જુદા ધારણ કરતા હશે તે; (૧) દરેક જુદા ભાગ કેટલો છે તે, તથા તેની વિગત. (૨) સદરહુ દરેક ભાગના જુદા જુદા પેટા ભાગીદારો જે કાંઈ હોય તો તેઓની આખતમાં, જ્યારે કાંઈ એસ્ટેટ અધિકાર હોય ત્યારે સવળા સહભાગીદારોના આખતમાં જે વિગત આપવાની જરૂર છે તેજ વિગત; (૬) એસ્ટેટ અથવા તેનો કાંઈપણ ભાગ જે માણસને નામે આપ્યો હોય, તે દરેક માણસનું નામ તથા વર્ણન તેમજ તે એસ્ટેટ અથવા તેનો કાંઈ ભાગ ઉપરનાં દરેક બોજવાળા માણસનું નામ તથા વર્ણન તથા દરેકના હિત સંબંધનો પ્રકાર તથા વિસ્તાર, અને તેમાં હેઠળ લખેલી વાતો સ્પષ્ટ કરીને હોવી જોઈએ (૧) સદરહુ પ્રકારનો હિત સંબંધ જેટલા કુલ ક્ષેત્રફળ ઉપર લાગુ હોય તે ક્ષેત્રફળ;

(૨) જે માણસને નામે કરી આપ્યું હોય તે દરેક માણસે તથા દરેક બોજ વાળાએ આપવાનું અથવા તેણે લેવાનું જે કાંઈ ભાગ કે જમીન મહેસુલ હોય તો તેની રકમ તથા પ્રકાર; (૩) સદરહુ હિત સંબંધનો આધાર એટલે તે બક્ષીસ છે, કરાર છે, રિવાજ છે કે બીજું કાંઈ છે; (૪) નોકરીની અથવા બીજી જે કાંઈ સરતો ઉપર સદરહુ હિત સંબંધનો આધાર હશે તે સરતો; (૫) સરકાર વખતે વખતે જે બીજી વિગતો ફરમાવે તે બીજી વિગતો.

૬. (૧) સદરહુ પત્રકમાં આખત ૫ મી કલમ મુજબ નોંધવાની છે તે સંબંધી તકરાર પડે તો તેને નિકાલ સર્વે અમલદારને જે લાગે કે તે તકરારનો આખરનો નિકાલ કાંઈ હકુમત વાળી કોર્ટ કરી ચૂકી છે, તો તે પત્રકમાં, તે ડરાવ મુજબ નોંધ કરવી જોઈએ.

૭. (૧) તાલુકા દારી એસ્ટેટનું સર્વે સેટલ મેન્ટ પુરું થયા પછી સદરહુ પત્રક તથા તેના બીજા કાગળ પત્રા કલેક્ટરે રાખવા જોઈએ અને તેની અંકે નકલ દરેક નોંધેલા તાલુકાદારને મક્ક મળવાનો હક છે, પણ નકલ કરામણ શી આપવી પડશે. (૨) તે પત્રક કે કાગળપત્રો જ્યાં સુધી સર્વે અમલદારના તાબામાં હોય ત્યાં સુધી તે સર્વે અમલદારે અને ત્યાર પછી કલેક્ટરે, જે ફેરફાર થાય તે સવળા તથા તે પત્રકમાં તથા કાગળ પત્રમાં નોંધેલા હક તથા હિત સંબંધ પૈકી કાંઈપણ હક અથવા હિત સંબંધને અસર કરતી દરેક વાત તેમાં નોંધાવવી જોઈએ. તેમ તેમાં કાંઈ હસ્તદોષની કે બીજી ભૂલ થઈ હોય અને તે હિત સંબંધવાળા કચુલ કરતા હોય તે બીજી જુલ કાંઈપણ વખતે સુધારવી કે સુધારાવવી જોઈએ.

૮. કાંઈ સર્વે અમલદારનો કે કાંઈ કલેક્ટરનો હુકમ કલમ ૬ હી કે ૭ મી મુજબ કરેલો કાંઈપણ ડરાવ કે હુકમ રદ કરવા માટે સરકાર ઉપર કે સરકારના કાંઈ અમલદાર ઉપર કાંઈપણ ફરિયાદ ચાલશે નહિં.

(૨) પરંતુ તે પત્રક કે બીજા કાગળપત્રો સુધારવા સારૂ સર્વે અમલદારને સર્વે સેટલમેન્ટ પુરું થયું હોય ત્યારે કે કલેક્ટરને પક્ષકારોએ પોતપોતાની દરમ્યાન યોગ્ય હકુમત વાળી કાંઈ કોર્ટ પાસેથી મેળવેલા હરકાંઈ આખરના હુકમનામાની સહીવાળી નકલ સાથે રાખી યોગ્ય રીતે અરજ કરેલી સદરહુ હુકમનામા મુજબ તે

પત્રક તથા બીજા કાગળપત્રો સદરહુ સર્વે અમલદારે કે કલેક્ટરે વખતે વખતે સુધારવાં જોઈએ. (૩) પક્ષકારોની કે તેઓના સંબંધથી દાવો કરનારા બીજા માણસોની દરમ્યાન દિવાની કાંઈ ફરિયાદ થાય તેમાં કલમ ૬ હી કે ૭ મી મુજબ કાંઈ સર્વે અમલદારે કે કલેક્ટરે કરેલો ઠરાવ કે હુકમ તેમાં ઠરાવેલી કાંઈ પણ બાબત સંબંધી નિર્ણયકારક પુરાંવો છે, એમ ગણાશે નહિ.

૯. સદરહુ પત્રકમાં તથા બીજા કાગળ પત્રોમાં કરેલા દરેક ફેરફારથી અસર થતા પક્ષકારો પૈકી દરેકને તે બાબતની ખબર કાંઈપણ ઢીલ કર્યા સિવાય સદરહુ ફેરફાર કરનાર અમલદારે આપવી.

વહેંચણી બાબત.

૧૦. (૧) કાંઈ તાલુકદારી એસ્ટેટના કાંઈ ભાગ ઉપર તેનો હક છે એમ ઠરાવનારે કાંઈ યોગ્ય હકુમત વાળી કોર્ટનું આખરનું હુકમનામું જે સખસે મેળવ્યું હોય, તે દરેક સખસને તથા જે સહભાગીદારનું નામ સહભાગીદાર તરીકે ૫ મી કલમ મુજબ તૈયાર કરેલા સેટલમેન્ટ પત્રકમાં નોંધ્યું હોય, તે દરેક સહભાગીદારને તથા સદરહુ પત્રક તૈયાર થતા સુધીમાં, ઉપર કહેલા કાંઈપણ ભાગ ઉપરના જે સખસના હક બાબત તેજ એસ્ટેટમાંના કાંઈ ભાગ ઉપર દાવો કરનાર બીજા કાંઈપણ સખસે તકરાર લીધી નહીં હોય, તે દરેક સખસને પોતાનો ભાગ બાકીની એસ્ટેટમાંથી છુટા પડાવવાનો તથા તે ભાગ એક જુદી એસ્ટેટ તરીકે ધારણ કરવાનો હક છે. (૨) સદરહુ પ્રકારના કાંઈપણ જે કે વધારે સહભાગીદારોને અથવા સખસોને પોતાના ભાગ બાકીની એસ્ટેટમાંથી છુટા પડાવવાનો તથા તે ભાગો એક જુદી એસ્ટેટ તરીકે એકઠા ધારણ કરવાનો હક છે.

૧૧. વહેંચણી કરવા બાબતની અરજી તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને અથવા આ અર્થે નિર્ધારિત ઇન કૌન્સિલ જે કાંઈ બીજા અમલદારને નીમે તે અમલદારને કરવી જોઈએ.

૧૨. (૧) વહેંચણી કરવા બાબતની અરજી આવ્યા ઉપરથી તે દેખીતી રીતે વાંધો લેવા લાયક નહીં હોય તો તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે, તે અરજી જે એસ્ટેટ બાબત હોય તે એસ્ટેટ જે તાલુકામાં આવી હોય તે તાલુકાના મામલતદારની કચેરીમાં તથા જે ગામમાં તે આવી હોય તે ગામમાં પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે અથવા સદરહુ એસ્ટેટની અંદર આવી જતા ગામો પૈકી દરેક ગામમાં, જેમ હોય તેમ, તે અરજી બાબતનું જાહેરનામું ચોંટાડી પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ.

(૨) વળી તેણે જણાવેલા સહભાગીદારો પૈકી જે ભાગીદાર અરજી કરવામાં સામેલ થયો નહીં હોય, તે દરેક સહભાગીદારના ઉપર એક નોટીસ બજાવવી અને તે નોટીસમાં મુકરર કરેલે દિવસે પોતાની અરજી તે સહભાગીદારો પૈકી જે કાંઈને સદરહુ વેચાણ કરવા બાબત કાંઈ હરકત હશે તેણે જાતે અથવા કાંઈ યોગ્ય અધિકારવાળા મુખત્યાર મારફત હાજર થઈ તે હરકત કહેવાનું ફરમાવવું. અને તે મુકરર કરેલો દિવસ તે નોટીસ કહાડ્યાની તારીખથી ત્રીસ દિવસ કરતાં ઓછો તથા સાઠ દિવસ કરતાં વધારે હોવો જોઈએ.

૧૩. કાંઈપણ કારણને લીધે કાંઈપણ સહભાગીદારની ઉપર નોટીસ હાથોહાથ બજાવવી શકાય નહીંતો તે ધરમાં રહેતો હોય તેના પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર તેની એક નકલ ચોટીને બજાવવી. એવો હુકમ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસર કે ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે કરવો.

૧૪. મુકરર કરેલે દિવસે કે તે પહેલાં કાંઈપણ ભાગીદારે વેચાણ બાબત કાંઈપણ હરકત લીધી હોય અને તે હરકત ખ્યાનમાં લીધા પછી તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરના કે ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે વહેંચણી ન કરવા દેવાનું કે કાંઈ કરવાની ના કહેવાનું સખસ કે પુરતું કારણ છે, તો તે અરજી નામંજુર કરવાનો તેને અધિકાર છે. તેમ કરવાનાં કારણો તેણે દફતરમાં નોંધવાં.

૧૫. (૧) સદરહુ હાલતમાં વહેંચણી સંબંધી અરજદારના હક બાબત કાંઈપણ સવાલ અથવા ટાઇટલ બાબત કાંઈપણ સવાલ અથવા ટાઇટલ બાબત બીજા કાંઈપણ સવાલ ઉઠે અને તેનો કાંઈ યોગ્ય અધિકારવાળા કોર્ટ તરફથી નિકાલ થઈ શક્યો નહીં હોય તો તે સવાલનો કાંઈ યોગ્ય અધિકારવાળા કોર્ટથી નિકાલ થતાં સુધી સદરહુ અરજી મંજુર કરવાની ના કહેવાને, અથવા તે વખતે એવી કોર્ટમાં સદરહુ સવાલનો નિકાલ થવાનો સંભવ હોય એવી કાંઈ ફરિયાદ ચાલતી નહીં હોય તો તે હરકતના ગુણદોષ તપાસવાને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) હરકતના ગુણદોષ તપાસવામાં આવે તે પ્રસંગે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા

બીજા અમલદારે જરૂરી ચોકશી કર્યા પછી તથા જે પુરાવો આપવામાં આવે તે લીધા પછી તે બાબતનો ઠરાવમાં, વહેંચણુ થવા માટે અરજ કરનાર પક્ષકાર અથવા પક્ષકારોના તથા એસ્ટેટના બીજા કોઈ સહ-બાગીદારો હોય તે તેઓના હિતસંબંધ કેવા પ્રકારના તથા કેટલે સુધીના છે તે જણાવવું. અને તે ચોક-શીનો ખર્ચ તથા વહેંચણુનો ખર્ચ કાણે અને શા પ્રમાણમાં આપવો તે ફરમાવવું. અને એ ખર્ચ જમીન મહેસુલની બાકી તરીકે વસુલ કરી શકાશે.

(૩) સદરહુ પ્રકારની કોઈપણ ચોકશી કરતી વખતે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે સને ૧૮૮૨ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદામાં અવલ ફરિયાદોની તબીબી કરવા બાબત જે રીત ફરમાવી છે તેજ રીતે કામ ચલાવવું. અને સદરહુ કાયદાના ૪૭ મા બાબતના ઠરાવો જેટલે સુધી અવલ ફરિયાદમાં કહેલા ફેસલાની ફરી તપાસને લાગુ પડે છે તેટલે સુધી સદરહુ ઠરાવો તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે કરેલા ઠરાવને લાગુ પડશે. સદરહુ તપાસમાં ઉત્પલ થતો કોઈપણ સવાલ પક્ષકારોની સંમતિથી લવાદીપર સોંપવાને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે. અને સદરહુ સોંપણને તેજ કાયદાના લવાદો સંબંધી ઠરાવેલા ઠરાવ લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૬. (૧) ૧૫ મી કલમ મુજબ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરના અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપર અથવા તેના કોઈપણ ભાગ ઉપર અપીલ, જાણે સદરહુ પ્રકારનો ઠરાવ જે કોર્ટના ઠરાવ ઉપર અપીલ સાંભળવાનો ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને અધિકાર હશે તે કોર્ટનું હુકમનામું હોય તે પ્રમાણે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં ચાલશે.

(૨) સદરહુ પ્રકારની અપીલ થયા ઉપરથી તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરને અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારને તે અપીલનો નિકાલ થતાં સુધી વહેંચણુ કરવાનું બંધ રાખવા બાબત હુકમ કરવાને તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૭. (૧) જ્યારે વહેંચણુ કરવાનો ઠરાવ થયો હોય ત્યારે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે પક્ષકારોની નજરમાં આવે તો જ્યારે વહેંચણુ કરવાનું તેમની ખુશી ઉપર રાખવું; તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે ઠરાવેલી મુદતની અંદર વહેંચણુ કરવાને તે પક્ષકારો કબુલ ન થાય, અથવા તેઓ વહેંચણુ ન કરે તો તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે પડે વહેંચણુ કરવી. અથવા તેને યોગ્ય લાગે તો વહેંચણુ કરવા સાફ તે પક્ષકારોએ નિમેલા લવાદોને સદરહુ કામ સોંપવું.

(૨) સદરહુ વહેંચણુ કરવામાં તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરને અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારને તથા તેના હુકમ મુજબ કામ કરનાર હરકોઈ સમસને જે એસ્ટેટની વહેંચણુ કરવાની હશે તેની હદ ઠરાવવા સાફ, જમીનની સર્વે કરવા સાફ તથા બીજાં કારણ સાફ તે એસ્ટેટમાં પેસવા બાબત જે અધિકાર સર્વે અમલદારોને સને ૧૮૭૯ ના મુતબના જમીન મહેસુલના કાયદાથી આપ્યા છે તેજ અધિકાર છે.

૧૮. (૧) વહેંચણુ પુરી થાય એટલે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે તે મંજૂર કરવાનો હુકમ કરવો. (૨) સદરહુ પ્રકારનો હુકમ કર્યા પછી, તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે તે વાતનું જાહેરનામું, જે એસ્ટેટના ભાગ કર્યા હોય તે એસ્ટેટ જે તાલુકામાં આવી હોય તે તાલુકાના મામલતદારની કચેરીમાં તથા જે ગામમાં, તે આવી હોય તે ગામમાં, અથવા સદરહુ એસ્ટેટમાં આવી જતા ગામે પૈડા દરેક ગામમાં, જેમ હોય તેમ, કોઈ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે ચોહોડી પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ. અને તે વહેંચણુ સદરહુ જાહેરનામાની તારીખ પછીના બીજા મહિનાની પહેલી તારીખ અને અકટોબર મહિનાની પહેલી તારીખની દરમિયાન બીજા જે તારીખ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર સદરહુ એસ્ટેટમાં ખેડાણ હાંમેશા કંઈ રૂબરૂ થાય છે તે ઉપર નજર રાખી ઠરાવે તે તારીખે તથા તે તારીખથી અમલમાં આવશે.

૧૯. કોઈપણ સહબાગીદારને ભાગે આવેલા ભાગ અથવા તેના કોઈપણ હુકડા તે સહબાગીદારને કોઈપણ દિવાની કોર્ટ, કોઈ હુકમનામાની બળવણીમાં એવો ભાગ અથવા હુકડા જે રીતે તેને સ્વાધિન

કરવાનો સન ૧૮૮૨ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા મુજબ હુકમ કરી શકે તે રીતે સ્વાધિન કરવાનો ઉપર કહેલી તારીખ પછી કોઇ પણ વખતે જે જરૂર પડે તો હુકમ કરવાને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરના અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના હુકમની બળવણી કરવાનું સોંપ્યું હોય તે અમલદારને કોઇપણ સમય હરકત અથવા અડચણ કરે, અથવા કોઇ સહભાગીદારને ભાગે આવેલા ભાગનો અથવા તે ભાગના કોઇ પણ ટુકડાનો કમળે મેળવતાં તેને કોઇ હરકત અથવા અડચણ થાય તો સન ૧૮૭૯ ના મુંબાઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૨૦૨ જી કલમ પ્રમાણે કરેલા કોઇ હુકમની બળવણી કરવામાં જે હરકત અથવા અડચણ થઈ હોય તેનાં બાજબીપણાં બાબત તપાસ કરવાનાં કારણે સારે તથા તે હરકત અથવા અડચણ આગળ ચાલુ રહેવાનું બંધ કરવા સારે સદરહુ કલમથી કલેક્ટરને જે પ્રમાણે ચાલવાનો અધિકાર આપ્યો છે, તે પ્રમાણે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે ચાલવું.

૨૦. તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરના અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના વહેંચણું મંજૂર રાખવાના કાગળ ઉપર અપીલ કમીશનરને સદરહુ પ્રકારની વહેંચણીની મંજૂરીના હુકમની તારીખથી એક વર્ષની અંદર કરી હશે તો ચાલશે.

૨૧. કોઇ તાલુકદારી એસ્ટેટની વહેંચણું કરવા માટેની કંઈ પણ ફરિયાદ અથવા અરજી કોઇ પણ દિવાની કોર્ટ લેવી નહીં. પણ એવું કરાવ્યું છે કે, મલિક માઆઝમની ન્યાય ખાતાની મુંબાઇની હાઇકોર્ટની હકુમતની આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

મહેસુલી વહીવટ.

તાલુકદારની જમા.

૨૨. જે કોઇ તાલુકદારની એસ્ટેટ અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ ઉપરનું જમીન મહેસુલ સર્વતઃ અથવા અંશતઃ માફ થયેલ નહીં હોય તથા જમીન મહેસુલ આપવાની તેની પાતતાને વિશેષ શરતો અથવા બંધીઓ લાગુ નહીં હોય તો સદરહુ પ્રકારની એસ્ટેટ અથવા તેના ભાગ બાબત સરકારને આપવાની જમા, જે તે એસ્ટેટને અથવા તેના ભાગને સર્વે સેટલમેન્ટ લાગુ કર્યું હોય તો, સદરહુ એસ્ટેટમાં અથવા તેના સદરહુ ભાગમાં આવેલી જમીનોના સર્વે આકારોની એકંદર રકમમાંથી સરકારે પ્રત્યેક પ્રસંગે કોઈ રકમ બાદ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તો તે રકમ બાદ જતાં જે રહે તે છે એમ સમજવું.

(૨) સદરહુ પ્રમાણે નક્કી થયેલી જમાની રકમ ત્રીસ વરસથી વધારે નહીં એવી અમુક મુદત સુધી કાયમ રહેશે, એમ જાહેર કરવાનો અધિકાર આલીજ ગવર્નર ઇન કૉંસિલને છે.

૨૩. (૧) કોઇપણ તાલુકદારની જમાની રકમ બાબત અત્યાર સુધીમાં જે કોઈપણ કચુલાયત તેણે કરી હોય અથવા તેની સાથે થઈ હોય અને જે અઘાપિ સુધી અમલમાં હોય તે કચુલાયતનાં અથવા સરકારે કે સરકારના હુકમ મુજબ કોઇ મુદત સુધી જમાની રકમ બાબત જે કોઈ સેટલમેન્ટ કર્યું હોય અને જે અઘાપિ સુધી અમલમાં હોય તે સેટલમેન્ટનાં કાયદેસરપણાને આ આકટ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) સદરહુ પ્રકારની દરેક કચુલાયતનો તથા સેટલમેન્ટનો અમલ જાણે આ આકટ પાસ નહીં થયો હોય તેવી રીતે થશે.

૨૪. (૧) નેધિલે તાલુકદાર પોતાના ગામની જમા બાબત સરકારના પ્રથમ જવાબદાર છે, અને જે ભાગીદારો હોય તો તે જમા માટે સંખ્યા સહભાગીદારો એકામતે તથા એકાજતે જવાબદાર છે.

(૨) જે નેધિલે તાલુકદાર જમા આપવા બાબત કાયદેસર રીતે દરોવેલી કાનુનો પ્રમાણે જમાં આપવાને મુકે તો તે જમા તેના કોઈ પણ સહ ભાગીદારો હોય તો તેમની પાસેથી અથવા કમળ સહિત કોઈપણ ધરણે લેનારે ધારણ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં અથવા કનિષ્ઠ ધારણ કરનારના કે સમ્પત્તિના વારસાવિક કમળ.

જામાં તે એસ્ટેટ અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગ હોય તેણે ધારણ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં જેટલી જમા લહેણી હોય તેટલી જમા સદરહુ મુજબ કમળ સહિત ધરણે લેનાર પાસેથી અથવા સદરહુ કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર કે સદરહુ સખસ પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જમા સદરહુ પ્રકારના કાંઈ પણ સહ ભાગીદાર પાસેથી કમળ સહિત ધરણે લેનાર પાસેથી, કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર કે ખીજ સખસ પાસેથી વસુલ કરવામાં આવે ત્યારે તાલુકદારને મહેસુલ આપવાના ડરાવેલા કે મામૂલ વખતે કે તે વખત પછી જે પૈસા તાલુકદારને તેણે આપ્યા હોય તે સખળા તેને મળે આપવા. અને તેની પાસેથી જે રકમ વસુલ કરવામાં આવે. તે તાલુકદારની સાથે તેના જે હિસાબ હશે તેમાં મળે મળવાનો તેને હક છે.

૨૫. (૧) જ્યારે વહેંચણુ થઈ હોય અને તાલુકદારી એસ્ટેટ જુદી જુદી ધારણ કરવામાં આવતી હોય ત્યારે તે એસ્ટેટ જે જુદા ભાગમાં વહેંચાઈ હોય તે દરેક ભાગની ખાખતમાં આપવાની જમા કલેક્ટરે નક્કી કરવી જોઈએ અને ત્યાર પછી એવો દરેક ભાગ ૨૪ મી કલમનાં કારણો સાફ જુદી એસ્ટેટ છે એમ સમજવું.

(૨) પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ એસ્ટેટ જે જુદા જુદા ભાગોમાં વહેંચાઈ હોય તે જુદા જુદા ભાગોની ખાખતમાં આપવાની એકંદર જમા, તે આખી એસ્ટેટ જે હજી અવિભક્ત રહી હોત તો તેના ઉપર જે જમા આપવી પડત તેના કરતાં વધારે હોવી ન જોઈએ.

૨૬. (૧) કાંઈપણ તાલુકદારી એસ્ટેટના ભાગીદારો વચ્ચે તકરાર પડ્યાના સખળથી અથવા કાંઈ ખીજ કારણથી અલીજ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને એમ જણાય કે દેશની સુલેહને જોખમ પહોંચવાનું અથવા કનિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓના સુખને હાની થવાનું કારણ છે, તો સદરહુ એસ્ટેટને જમા કરાવીને વહીવટ પોતાના હાથમાં લેવો, અથવા આ કારણ સાફ પોતે જે કાંઈ એજન્ટ નીમે તેને તે વહીવટ સોંપવો એમ કલેક્ટરને ફરમાવવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે; અને એવો હુકમ સરકારે જે કારણો ઉપરથી ફરમાવ્યો હોય તેની નકલ મળવા ખાખત હરકાંઈ નોંધેલો તાલુકદાર કે સહભાગીદાર અરજ કરે એટલે કલેક્ટરે તે નકલ તેને આપવી.

(૨) ઉપર કહ્યાના પ્રમાણે જમ કરીને કાંઈ પણ એસ્ટેટ વહિવટમાં લીધી હોય ત્યારે, તેના ભાગદારો અથવા તે પૈકી એક અથવા વધારે ભાગદાર સદરહુ એસ્ટેટનો વહિવટ પાછો મળવા ખાખત જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટને હરકાંઈ વખતે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની ધાસ્તી રાખવાને હવે કાંઈ પણ કારણ નથી એમ તે અરજદારો જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય એવી રીતે સાબિત કરશે તો તે એસ્ટેટનો વહીવટ તાલુકદારને પાછો સોંપવાનો હુકમ કરવાને જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૭. (૧) કમિશનરની મંજુરી લઈને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને કે સરકારે નિમેલા ખીજ કાંઈ અમલદારને જે એસ્ટેટની વહેંચણી થી હોય તે એસ્ટેટ તે વહેંચણુ પૂરી થતાં સુધી પોતાના વહિવટમાં લેવાનો અધિકાર છે.

(૨) પરંતુ એમ ડરાવ્યું છે કે, આ કલમ મુજબ મંજુરી મળવા સાફ કમિશનરને લખાણ કરતા પહેલાં તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા ખીજ અમલદારે તેમ કરવાનો પોતાનો ઇરાદો છે. એ ખાખતની યોગ્ય નોટીસ પક્ષકારોને આપવી, તથા પક્ષકારો પૈકી કાંઈ પણ પક્ષકાર સદરહુ લખાણ વિરૂદ્ધ હરકતનો કંઈ પણ લખેલો મજકુર તેની આગળ રજુ કરે, તે તેણે પોતાના લખાણ સાથે કમિશનરને ખ્યાનમાં લેવા સાફ મોકલવો.

૨૮. (૧) સરકારની મંજુરીથી, તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને કે આ કામ સાફ સરકારે નિમેલા ખીજ કાંઈપણ અમલદારને, તાલુકદારની લખેલી અરજ ઉપરથી, સદરહુ તાલુકદારની એસ્ટેટ તાત્કાલિક લઈને કણલ થએલી સુદત સુધી સદરહુ એસ્ટેટ પોતાના વહિવટમાં રાખવાનો અધિકાર છે; પરંતુ એવું ડરાવ્યું છે કે તાલુકદારી એસ્ટેટના અવિભક્ત ભાગના સંબંધમાં એવી કાંઈ અરજ હોય તે લેવામાં આવશે નહીં. તેમજ સહભાગીદારોએ ધારણ કરેલી એસ્ટેટના સંબંધમાં તે અરજ હોય ત્યારે તે સખળા સહભાગીદારની સંમતિ સિવાય તે લેવામાં આવશે નહીં.

(૧) જો હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર મુજબ અવિભક્ત કુટુંબમાંના સહભાગીદાર સિવાયનો તાલુકદારી એસ્ટેટના કોઈ પણ સહભાગીદાર આવી એસ્ટેટમાંના પોતાના ભાગના સંબંધમાં પેટા કલમ (૧) મુજબ અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે અથવા બીજી રીતે અવિભક્ત કુટુંબમાંના સહભાગીદારો તાલુકદારી એસ્ટેટ ધારણ કરતા હોય તેવી દરેક આયતમાં આખી એસ્ટેટનો એકંદર ઓછામાં ઓછો પોણા ભાગ જેટલો હિત સંબંધ ધારણ કરનારા સહભાગીદારોની સહીની અરજી, પેટા કલમ (૧) ના કારણે સાફ, એવી એસ્ટેટના સંબંધમાં તાલુકદારે કરેલી અરજી છે એમ સમજવું.

પણ પ્રથમ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવી કોઈ અરજી ઉપર સહીઓ કરનારા સહભાગીદારોનો એકંદર હિત સંબંધ આખી એસ્ટેટના પોણા ભાગ જેટલો થાય છે કે નહીં તે વિશે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને શક પડે, તે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે આવી કોઈપણ અરજીને મંજૂરી આપવી નહીં. અને બીજું એવું ઠરાવ્યું છે કે, તે અરજી ઉપર સહી કરનારા સહભાગીદારો સિવાયના બીજા કોઈપણ સહભાગીદારને પોતાના ભાગનો દિરસો પડાવવાનો આ આક્ટના કોઈપણ મંજૂર ઉપરથી હરકત આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૨૯. (૧) ઉપરની છેલ્લી ત્રણ કલમો માંહેની ગમે તે કલમ મુજબ કોઈપણ તાલુકદારી એસ્ટેટ સરકારી અમલદારોએ પોતાના વહિવટમાં લીધી હોય, ત્યારે સને ૧૮૭૯ ના મુગાઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૧૬૦ મી કલમના ઠરાવ તેને લાગુ પડશે.

(૨) પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કલમ ૨૬ મુજબ એસ્ટેટના વહીવટ કરનાર સરકારી અમલદારે સદરજુ એસ્ટેટમાંની કોઈપણ જમીનના સંબંધમાં કોઈપણ તખ્તીલી કરી હોય, અથવા કોઈપણ કચુલાત કરી હોય તે તખ્તીલી કે કચુલાત, તે જે તારીખે કરવામાં આવે તે તારીખથી પાંચ વર્ષ કરતાં વધારે મુદત સુધી નહીં જોઈએ. અને ૨૭ મી કલમ મુજબ એસ્ટેટના વહિવટ કરનાર સરકારી અમલદારે સદરજુ પ્રમાણે કોઈ તખ્તીલી અથવા કોઈ કચુલાત કરી હોય તે, જે મુલકી સાલમાં સદરજુ અમલદારના વહિવટનું કામ પુરું થાય તે સાલની આખર પછી અમલમાં રહેશે નહિ. પણ સદરજુ એસ્ટેટની વહેંચણી પુરી થાય તે વખતે જે સહભાગીદારના ભાગમાં સદરજુ જમીન આખરે આવે તે સહભાગીદાર તે તખ્તીલી કે કચુલાત મંજૂર કરે તે જુદી વાત છે.

(૩) સદરજુ પ્રકારના વહીવટની દરમ્યાન જે કોઈ ફાજલ વસુલ આવે તો તેમાંથી ચાલુ સાલનું જમીન મહેસુલ તથા તેની સઘળી બાકીની રકમ તથા તે એસ્ટેટને રેવન્યુ સર્વે લાગુ કરવાનું ચોથી કલમ મુજબ ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ ફરમાવે અથવા તેમણે ફરમાવ્યું હોય તો રેવન્યુ સર્વે તે એસ્ટેટને લાગુ કરવામાં જે ખર્ચ થાય તે સુદ્ધાં વહીવટનો ખર્ચ બાદ કરતાં જે બાકી રહે તે સઘળા સહભાગીદારોમાં તેમના પોતાપોતાના ભાગના પ્રમાણમાં તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે પોતાને જે જે મુદત યોગ્ય લાગે તે તે મુદતે વહેંચી આપવું જોઈએ.

૨૯. (અ) (૧) જે તાલુકદારની એસ્ટેટ સરકારી અમલદારોએ ૨૬ મી અથવા ૨૮ મી કલમની રૂએ પોતાના વહીવટ હેઠળ લીધી હોય તે તાલુકદાર, વહિવટ કરનારા અમલદારની સંમતિ વગર, પોતાની મિલકત ઉપર અથવા તેના કોઈપણ ભાગ ઉપર કોઈપણ બોજો તખ્તીલી કરવાને અથવા ઉત્પન્ન કરવાને અથવા તેમાંથી અથવા તેમાં કોઈપણ હિત સંબંધ તખ્તીલી કરવાને અથવા ઉત્પન્ન કરવાને, અથવા જે કરાર ઉપરથી પોતાના ઉપર નાણાંની જવાબદારી આવી પડે એવો કોઈપણ કરાર કરવાને ન લાયક છે, એમ સમજવું. અને એવો વહિવટ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન કરેલું કોઈપણ કરજ આપવા સાફ જે વચન એવો વહિવટ પુરો થયા પછી કર્યું હોય તે વચન ઉપરથી, અથવા એવો વહિવટ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન કરેલું જે કોઈ પણ વચન કે કરાર એવો વહિવટ પુરો થયા પછી કાયમ કરી આપ્યું હોય તે ઉપરથી તેના ઉપર બોજો નાંખવાની ફરિયાદ કોઈપણ દિવાની કોર્ટમાં આણી શકાશે નહિ. પછી એવા વચન માટે કે કાયમ કરી આપવા માટે નવો મોં બદલો લીધો હોય કે ન હોય તેની હરકત નહીં.

(૨) પણ પેટા કલમ (૧) ના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી એવા કોઈપણ તાલુકદારને લગતો કરાર કરવાને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવા તાલુકદારને જે કાયદો લાગુ હોય

તે કાયદા જોતાં તથા તેનો દરજ્જો તથા તેની સ્થિતિ જોતાં વહિવટ કરનાર અમલદાર ને રકમ ચોગ્ય છે એવો લેખી ઠરાવ કરે તે રકમ સિવાય બીજી કોઇપણ નાણાં સંબંધી જવાબદારી એવા તાલુકદારે એવા કરારના સંબંધમાં માથે લેવી નહીં.

(૩) એવા કોઇપણ તાલુકદારના મરણ પછી (અંતિમ) મિલકત અથવા તેના કોઇપણ ભાગના વારસા આપત વાંધા ઉઠે, ત્યારે વહિવટ કરનાર અમલદાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઇને, દાવો કરનારાઓ- માંનો કોઇપણ એક જણ પોતાનો દાવો એકાદી ચોગ્ય અધિકારવાળી દિવાની કોર્ટમાં સાબિત કરે ત્યાં સુધી તે મિલકત પોતાની દેખરેખ હેઠળ રાખવાને, અથવા સધળા દાવા કરનારા વિરૂદ્ધ ઇન્ટર પ્લીડરની ફરિયાદ માંડવાને મુખત્યાર છે, અને (બ) તેની મિલકત ઉપર કરજ તથા જવાબદારીનો બોજો ચાલુ હોય, ત્યારે વહિવટ કરનાર અમલદાર, ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઇને, એવું કરજ તથા જવાબદારી પતી નાચ ત્યાં સુધી, સદરહુ મિલકત પોતાની દેખરેખ હેઠળ રાખવાને મુખત્યાર છે.

૨૯. (બ) જ્યારે એકાદી તાલુકદારી એરેટેડ સરકારી અમલદારોએ ૨૬ મી અથવા ૨૮ મી કલમની રૂઢિએ પોતાના વહિવટમાં લીધી હોય, ત્યારે વહિવટ કરનારા અમલદાર, મુખાધ સરકારી એજેન્ટમાં અને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ફરમાવે તેવી બીજી રીતે, એક નોટીસ અંગ્રેજીમાં તથા દેશી ભાષામાં પ્રસિદ્ધ કરવાને મુખત્યાર છે: અને તે નોટીસમાં તેણે લખવું કે, એવા તાલુકદાર સામે થવા તેની મિલકત સામે જે કોઇ પણ સખસ દાવો કરતો હોય તેણે પોતાનો દાવો તે નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી છ મહીનાની અંદર મને લખી મોકલવો. (૨) જ્યારે વહીવટ કરનાર અમલદારની ખાત્રી થાય કે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસ મુજબ ચાલવા ને કોઇ દાવો કરનાર અશક્ત હતો, ત્યારે તે સદરહુ નોટીસમાં લખેલી મુદત પુરી થયા પછી કોઇપણ વખતે તેવો દાવો રજુ કરવા દેવાને મુખત્યાર છે; પણ કોઇ પણ કાયદામાં, કરારમાં, હુકમનામાં કે ઠરાવમાં વિરૂદ્ધ લખાણ હોય તો પણ, એવા દાવા ઉપર એવી મુદત પુરી થયાની તારીખ પછી તે દાવો રજુ થાય ત્યાં સુધી બ્યાજ ચઢતું બંધ રહેશે. (૩) (સરકારના દાવા સિવાયનો) એવા તાલુકદાર સામેનો અથવા તેની મિલકત સામેનો જે દાવો પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસ પ્રમાણે વહિવટ કરનાર અમલદારને લખી મોકલવામાં આવ્યો નહીં હોય અથવા પેટા કલમ (૨) પ્રમાણે રજુ કરવા દેવામાં આવ્યો ન હોય તે દરેક દાવો કલમ ૨૯ (૩) પેટા કલમ (૨) રકમ (ક)માં તથા મુદત આપતતા આકટમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, સધળાં કારણ સાર તથા સધળે પ્રસંગે, પછી એવા વહિવટની દરમ્યાન અથવા ત્યાર પછી (દાવો કરનારે અથવા તેની મારફતે દાવો કરનાર કોઇ પણ સખસે એવા કોઇ પણ દાવાના સંબંધમાં આણેલી કોઇ ફરીયાદમાં અથવા કામમાં પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસ પ્રમાણે વહિવટ કરવાને તે અશક્ત હતો એવી કોર્ટની ખાત્રી કરીને સાબિત ન કરે તો) ચોગ્ય રીતે અદા કરવામાં આવ્યું છે એમ સમજવું.

૨૯. (ક) (૧) વહીવટ કરનાર અમલદાર લેખી હુકમથી એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે કલમ ૨૯ બી પટા કલમ (૧) માં પ્રસિદ્ધ થયેલી નોટીસ પ્રમાણે દાવો રજુ કરનાર દરેક દાવેદારે એવા હુકમમાં જે ચોગ્ય મુદત ઠરાવવામાં આવી હોય તે મુદતની અંદર તેની પુરેપુરી હકીકત રજુ કરવી. અને તે પોતાના દાવાનો આધાર જે દસ્તાવેજ ઉપર રાખતો હોય તે સધળા દસ્તાવેજ (તેમજ પોતાના હીસાબના ચોપડામાં ની નોંધ) તથા એવા દરેક દસ્તાવેજની ખરી નકલ રજુ કરવી નોંધએ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે બદલ હુકમનામું અથવા ઠરાવ થયો હોય એવી રકમ બદલ સદરહુ દાવો હોય, ત્યારે એવો દાવો કરનાર પ્રસંગ પ્રમાણે, એવા હુકમનામાની સહી સીકાવાળી નકલ તથા એવું હુકમનામું જે કોર્ટ કયું હોય અથવા જે કોર્ટ બળવતી હોય તે કોર્ટ એવા હુકમનામાની રૂઢિએ કેટલી રકમ વસુલ કરવા લાયક છે તે આપત આપેલો દાખલો, અથવા ઠરાવની ખરી નકલ તથા તેની રૂઢિએ કેટલી રકમ વસુલ કરવા બોગ છે તે આપતની ક્રિયા-પત એવા વહિવટ કરનારની આગળ રજુ કરશે તે બસ થશે, અને જ્યારે સદરહુ દાવા આપત ઠરાવ કરવાનું કામ કોઈ પણ કોર્ટમાં ચાલતું હોય અથવા તે લવાઈ ઉપર સોંપ્યો હોય, ત્યારે સદરહુ દાવો કરનાર, પ્રસંગ પ્રમાણે, ફરિયાદ અરજીની સહી સીકાવાળી નકલ અથવા લવાઈનામાની ખરી નકલ રજુ કરશે તો બસ થશે.

(૨) વહીવટ કરનાર અમલદારે એવી રીતે રજુ કરવામાં આવેલા દરેક અસલ દસ્તાવેજ ઓળખી શકાય તે સાથે તેની ઉપર નીચાની કરીને અને તેની નકલ ખરી છે તેની ખાત્રી કરીને તે નકલ પોતાની પાસે રાખવી, અને અસલ દસ્તાવેજ દાવો કરનારને પાછો આપવો. (૩) જ્યારે કોઇપણ દસ્તાવેજ દાવો કરનારના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ હોય અને તે પેટા કલમ (૧) ની રૂઝમે કરેલા હુકમ પ્રમાણે હાજર ન કરે ત્યારે, તે દસ્તાવેજ એવા દાવો કરનારે અથવા તેની વતી દાવો કરનાર કોઇપણ સખસે એવો દસ્તાવેજ જે દાવાને લગતો હોય તે દાવાના સંબંધમાં માંડેલી ફરિયાદમાં એવો દસ્તાવેજ જે તાલુકદારની એરેટ વહિવટમાં હોય તે તાલુકદારની વિરૂદ્ધ, એવો વહિવટ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન અથવા ત્યાર પછી, પુરાવામાં લઈ શકાશે નહિ, પણ જો એવો દાવો કરનાર કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે સાબિત કરે કે એવો દસ્તાવેજ એવા હુકમમાં ફરમાવ્યા મુજબ હાજર કરવાનું મારા અધિકારની બહાર હતું તો તે દાખલ કરી શકશે.

૨૯. (૩) (૧) કલમો ૨૯ બ તથા ૨૯ કના ઠરાવોને અનુસરી તે રજુ કરવામાં આવેલા સઘળા દાવા દાખલ કર્યા પછી વહિવટ કરનાર અમલદારે એવા દાવા બાબત ચોક્કસ કરવી, અને તેમાંના કયા દાવા પ્રમાણે, સર્વતઃ કે અંશતઃ દાખલ કરવા જોઈએ અથવા સર્વતઃ કે અંશતઃ રદ કરવા જોઈએ તે વાતનો નિઃકાલ પેટા કલમ (૩)ના ઠરાવોને પાત્ર કરવો અને પોતે કરેલા નિકાલ હિત સંબંધ વાળા દરેક દાવો કરનારને લખી મોકલવો.

(૨) જ્યારે વહિવટ કરનાર અમલદારે પેટા કલમ (૧) ની રૂઝમે કોઇ પણ દાવો દાખલ કર્યો હોય, ત્યારે તેને એવા દાવાની રકમ ઘટાડવાની, અથવા આપદે આપવાના બ્યાજના દરમાં ઘટાડો કરવાની, અથવા તે બંને બાબતની લેખી સુચના તે દાવો કરનાર ઉપર મોકલવાનો અધિકાર છે; અને જો એવી સુચના અથવા તેમાં ફેરફાર કરેલી સુચના સદરજુ દાવો કરનાર કરે તો, અને તેની કમુલત છેવટે વહિવટ કરનાર અમલદારે, અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ, સામાન્ય કે વિશેષ હુકમ કરીને આ અર્થે નિમે એવા આસિસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટરના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાના ન હોય એવા કોઈ પણ મુલ્કી અમલદારે દફતરમાં નોંધીને તે ઉપર સાખ કરી હોય તો તે ઉપરથી સદરજુ દાવો કરનાર પુર્ણપણે બંધાશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો વહિવટ બંધ થયા પછી, ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઘટાડેલા દાવાનો કોઇ પણ ભાગ પત્યા વગર રહ્યો હોય, તો સદરજુ દાવો કરનારને પત્યા વગર રહેલો ભાગ અને ઘટાડેલો દાવો એ બે વચ્ચે જો પ્રમાણ હોય તેટલુંજ પ્રમાણ પેટા કલમ (૧) ની રૂઝમે દાખલ કરવામાં આવેલો અસલ દાવો તથા જે રકમ વચ્ચે હોય તે રકમ વસુલ કરવાનો હક છે એમ સમજવું.

(૩) પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવોને પાત્ર, આ કલમમાંના કોઇ પણ મજકુરનો એવો અર્થ કરવો નહીં કે જેથી જેની એરેટ વહિવટમાં લીધેલી હોય એવા તાલુકદાર સામેનો, અથવા તેની જે મિલકત વહિવટ કરનાર અમલદારને યોગ્ય રીતે સોંપવામાં આવી હોય તે મિલકત સામેનો દાવો વસુલ કરવા સાથે દિવાની કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડવાને હરકત આવે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કલમની રૂઝમે વહીવટ કરનાર અમલદારે કરેલો નિકાલ એવી કોઇ પણ ફરિયાદમાં પ્રતિવાદીની સામે સાબિત કરવો નહીં.

૨૯ ઈ. (૧) કલમ ૨૯ બ, પેટા કલમ (૧) ની રૂઝમે નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે એટલે, જેની એરેટ વહિવટમાં લીધેલી હોય એવા તાલુકદારની સામે અથવા તેની મિલકતની સામે કોઇ પણ હુકમનામાની બજાવણીનું કામ હુકમનામા મુજબ દાવો યોગ્ય રીતે રજુ કરવામાં આવ્યો છે, એવો વહિવટ કરનાર અમલદારને દાખલો હુકમનામું ધારણ કરનાર રજુ કરે નહીં ત્યાં સુધી, અથવા હુકમનામાની સહી સીક્રાવાળી નકલ તથા એવા દાખલો માટેની લેખી અરજી વહિવટ કરનાર અમલદારને મળે તે તારીખથી એક મહિનો પુરો થાય ત્યાં સુધી, શરૂ કરવું નહીં, અથવા ચાલુ રાખવું નહીં.

(૩) એવા તાલુકદાર સામે અથવા તેની મિલકત સામે હુકમનામું ધારણ કરનાર કોઇ પણ સખસને વહિવટ કરનાર અમલદાર પાસેથી પેટા કલમ (૧) મુજબનો દાખલો વગર ખર્ચે મળવાનો હક છે. (૩) જે હુકમનામાની બજાવણીનું કામ દાવો યોગ્ય રીતે રજુ નહીં કર્યાના કારણે લીધે તહકુમ કર્યું હોય, અથવા

થોડા વખત માટે બંધ કર્યું હોય, તે હુકમનામાની બળવણીની દરખાસ્ત માટે સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાયતના આક્ટની રૂઢિએ, અથવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાયતના કાયદાની કલમ ૨૩૦ ની રૂઢિએ ઠરાવેલી મુદત ગણતી વખતે, કલમ ૨૬ (બ), પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસની તારીખથી અથવા એવું હુકમનામું એવી નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયા પછી કરવામાં આવ્યું હોય, તો તેની તારીખથી દાવા ચોખ્ખી રીતે રજુ કર્યાની તારીખ સુધીની મુદત બાદ કરવી જોઈએ.

૨૯. (ક) (૧) જ્યારે કલમ (૩) ની રૂઢિએ સંખ્યા દાવાની તપાસ કરવામાં આવી હોય, ત્યારે વહીવટ કરનાર અમલદારે જેની એસ્ટેટ વહીવટમાં લીધી હોય, એવા તાલુકદારના કરજ તથા બીજા દેવાની એક યાદી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને મોકલવી અને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જ્યારે સદરહુ મિલકત છુટી કરવાની કોઈપણ આશા ન રહે, એવી રીતે ગુંથાઇ ગઇ હોય ત્યારે, અથવા બીજા કોઈપણ પુરતા કારણને લીધે મુંબાઇ સરકારી ગેઝીટમાં એક હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, એવા હુકમમાં ઠરાવેલી તારીખે એવી એસ્ટેટનો વહિવટ પાછો ખેંચી લેવામાં આવશે.

(૨) સદરહુ ઠરાવેલી તારીખે, (અ) સદરહુ વહીવટની મુદત પુરી થશે. (બ) તે એસ્ટેટના સંરક્ષણ સારૂ અથવા લાભ સારૂ વહિવટ કરનાર અમલદારે જે કોઈ પણ કરાર કર્યા હશે તેમને પાત્ર તે એસ્ટેટનો કબજો તેના ધણીને પાછો આપવામાં આવશે, અને (ક) કલમ ૨૯ (બ), પેટા કલમ (૩) માં હવાલો આપેલા દાવા પાછા તાજ થશે.

(૩) પેટા કલમ (૨) રકમ (ક) ની રૂઢિએ તાજ થએલા દાવાઓ વસુલ કરવાનો તથા અમલમાં આણવાની ફરિયાદોને લાગુ કરવાની મુદત ગણતી વખતે, સદરહુ વહિવટ જેટલી મુદત સુધી ચાલુ રહ્યા હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૨૯. (ગ) આ આક્ટ જે પ્રદેશને લાગુ હોય તે આખા પ્રદેશ માટે અથવા તેના કોઈ ભાગ માટે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરને કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસ તરીકે નિમવાનું જાહેરનામું સન ૧૯૦૫ ના મુંબાઇના કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસના આક્ટની ૩ જી કલમના વિશેષ ઠરાવની રકમ (ક) ની રૂઢિએ પ્રસિદ્ધ થાય એટલે, સદરહુ સન ૧૯૦૫ ના મુંબાઇના કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસના આક્ટના ઠરાવો આ આક્ટમાંના કોઈપણ ઠરાવને બાધ નહીં આવે તે રીતે અને તેની સાથે બંધ બેસતા હોય તેટલે સુધી, જે કોઈપણ એસ્ટેટ સદરહુ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે કલમ ૨૬ અથવા ૨૮ ની રૂઢિએ પોતાના વહિવટમાં લીધી હોય, અથવા જે હવે પછી લે તે એસ્ટેટને અથવા તેના સંબંધમાં, જાણે તે એસ્ટેટ તેની દેખરેખ હેઠળ એવી કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસ તરીકે હોય તે પ્રમાણે લાગુ પડશે, અને જે તાલુકદારની એસ્ટેટ વહીવટમાં લીધી હોય તે તાલુકદાર તે આક્ટના અર્થ પ્રમાણે સરકારી વૉર્ડસ છે એમ સમજવું.

પોલીસ અમલદારો તથા તાખાના નોકરો.

૩૦. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને વખતે વખતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર છે, એટલે:-

(અ) તાલુકદારી એસ્ટેટમાંનાં દરેક ગામમાં ક્યા ક્યા પોલીસ અમલદારોની તથા તાખાના નોકરોની જરૂર છે તે ફરમાવવાનો; (બ) તે પોલીસ અમલદારો તથા તાખાના નોકરો કાણે તથા કઈ કઈ સરતોએ નીમવા તથા તેમને શિક્ષા કરવી તથા બરતરફ કરવાને ફરમાવવાનો; (ક) દરેક પોલીસ અમલદારને તથા પોલીસ ખાતાના દરેક નોકરને શું મહેનતાણું આપવું તે ફરમાવવાનો;

(૨) પોલીસ બાયતનો ખર્ચ સરકાર વખતે વખતે ફરવે તેવે વખતે તાલુકદાર આપવો જોઈએ, અને સદરહુ પ્રમાણે આપવાની કોઈપણ રકમ જે વખતે તે દેવી થાય તે વખતે તાલુકદાર આપવાને ચુકે તો સદરહુ રકમ જાણે જમાના ભાગ હોય તેવી રીતે જમા ઉપરાંત સદરહુ તાલુકદાર પાસેથી વસુલ કરી શકશે.

(૩) જે વહેંચણુ થઇ હોય અને એસ્ટેટ જુદી જુદી ધારણ કરવામાં આવતી હોય તો સદરહુ ખર્ચ તે એસ્ટેટ જે જુદા જુદા ભાગમાં વિભક્ત થઈ હોય તે તે ભાગના ધારણ કરનારોઓએ તે એસ્ટેટમાં તેમના પોત પોતાના ભાગના પ્રમાણમાં આપવી પડશે. તથા તે પ્રમાણે તેમની પાસેથી વસુલ કરી શકશે.

પરચુરણ.

*૩૩ (૧) કોઇ તાલુકદારે આ આકટ અમલમાં આવ્યા પછી પોતાની એસ્ટેટ અથવા તેના કોઇ પણ ભાગ ઉપર તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરની અથવા આ કલમનાં કારણ સારૂ ગવર્નર ઈન કૌન્સિલ જે બીજા અમલદાર નિમે તે બીજા અમલદારની અગાઉથી લેખી સંમતિ લીધા સિવાય કંઈ પણ બોજો નાંખ્યો હોય તે સદરહુ તાલુકદારની સ્વાભાવિક હયાતી પછીના કોઇ પણ વખતે કાયદેસર ગણાશે નહીં અને તાલુકદારના મરણ પછી એવા તાલુકદાર અથવા તેના કાયદેસર વારસ વડીલ સામે ઉપર કહેલી મંજુરીથી નાંખેલા અથવા આ આકટ અમલમાં આવે તે પહેલાં નાંખેલા બોજ સંબંધી મેળવેલા હુકમનામા સિવાયના બીજા કોઇપણ હુકમનામાની બળવણીમાં તે તાલુકદારી એસ્ટેટ અથવા તેનો કોઇ પણ ભાગ જત કરવા સારૂ વેચવા સારૂ અથવા સ્વાધિન કરવા સારૂ ચલાવેલું કોઇ પણ કામ, અથવા એવી એસ્ટેટ અથવા ભાગના કમળ અથવા માલકોપણને બાધ કરે એવી બીજી કોઇપણ પ્રોસેસ, એવી મંજુરી વગર ચલાવવી નહીં અથવા ચાલુ રાખવી નહીં.

(૨) આ આકટ અમલમાં આવ્યા પછી કોઇ તાલુકદારી એસ્ટેટ અથવા તેનો કોઇ પણ ભાગ અથવા તેમાંના કોઇ પણ હિસ્સો અથવા હિત સંબંધ ગવર્નર ઈન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજુરી લીધા સિવાય બીજાને નામે કરી આપ્યો હશે તો તે કાયદેસર ગણાશે નહીં. અને એ મંજુરી આપવી તે જે પ્રદેશ બીજાને નામે કરી આપ્યો હોય, તે પ્રદેશને સંબંધે જમાના તથા ગામ ખર્ચનાં તથા પોલીસ ખર્ચના દેવા ચએલા ભાગની સઘળી જવાદારી ત્યાર પછી સદરહુ તાલુકદારને શિર નહીં પણ જેને નામે કરી આપ્યું હોય તેને શિર રહેશે એવી સરત ક્યાં સિવાય આપવી નહીં.

૩૨. (૧) ૩૧ મી કલમ મુજબ આપેલી કોઇપણ સંમતિથી અથવા મંજુરીથી સન ૧૮૬૩ ના મુબા-ઇના ૭ મા આકટની ૩ ૯ કલમ મુજબના સરકારના હકને કોઇ બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

* તાલુકદારે જે દેવું કર્યું હોય તે તેના વારસાને તાલુકદારની હયાતી બાદ બંધનકારક નથી તે બાબતની તાલુકદારોને ખબર આપવા માટે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર સાહેબે નીચે પ્રમાણેનું એક નહેરનામું તા. ૩૧-૭-૧૯૦૫ ના રોજ બહાર પાડ્યું છે.

“ગુજરાત પ્રાંતના તાલુકદારી એસ્ટેટના તાલુકદાર, મેવાસદાર, કર્મચાતી તથા કાકોરોને આ નહેરખબરથી ખબર આપવામાં આવે છે કે તાલુકદારી એક્ટની ૩૧ મી કલમ પ્રમાણે કોઇપણ તાલુકદાર, મેવાસદાર, કર્મચાતી, કે નાયકે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર સાહેબની મંજુરી લીધા વગર આ કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પછી એટલે ૨૫ મી માર્ચ ૧૮૮૯ પછી પોતાની એસ્ટેટ અથવા તેનો કોઈ ભાગ ગીરો કે વેચાણ કોઈપણ શાહુકારને કરી આપેલો હોય અને લખી આપનાર તાલુકદાર ગુજરી ગયો હોય તો ગુજરાતના પોતાની ઈસ્ટેટનો જે ભાગ ગીરો લખી આપ્યો હોય, તે ભાગ ગુજરાતના વારસાને ઈસ્ટેટમાં પાછો લેવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે, અને તે જમીન ઉપર લખાવી લેનારના કોઈ હક રહેતો નથી અને ગીરોવાળી જમીન ગુજરાતના વારસાને પાછી મળી શકે છે. માટે જે કોઈ તાલુકદાર આ પ્રમાણે જમીન ગીરો મુક્યા બાદ ગુજરી ગયો હોય તેના વારસાને આથી ખબર આપવામાં આવે છે કે ગુજરાતના લખી આપેલી જમીન બાબતનો ક્યારે દસ્તાવેજ કરી આપેલો તેનો દાખલો મામલતદાર પાસે રજુ કરવો કે તેમના તરફથી એકંદર દાખલો અમારા તરફ આવેથી જમીનનો કબજો પાછો લઈ તેના ચોચ વારસાને સોંપવા તબીબ થશે.”

“(૨) જે દસ્તાવેજ લખી આપવામાં આપની હયાતીમાં દીકરા કે દીકરાના દીકરાનું નામ દાખલ કરાવી તેમની સહીઆ દસ્તાવેજમાં લીધેલી હોય તેપણ કયદા પ્રમાણે તે બંધનકારક થતો નથી. માટે જે આવી રીતે કોઇપણ દસ્તાવેજ થયેલો હોય અને તે પૈકી બાપ ગુજરી ગયો હોય તો તે લખી આપેલી મિલ્કત પાછી લેવાનો હક દીકરાને પ્રાપ્ત થાય છે માટે તેના કેસોનો દાખલો પણ મામલતદારને આપવો. કેટલાક કેસોમાં એવું બનેલું છે કે, અસુક મિલ્કત ઉપર સામાન્ય રીતે હક ધરાવનાર એકથી વધારે ભાગીદાર મળી ગીરો અમર બીજી રીતના દસ્તાવેજે એક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી કરી આપેલા જણાય છે, અને લખી આપનાર પૈકી કેટલાક ગુજરી ગયા છતાં લખી આપેલી મિલ્કત લખાવી લેનારના કબજામાં ગેરકાયદેસર રહેલી છે, આવા કેસોમાં પણ ગુજરાતના વારસાને પોતાના હક પુરતી મિલ્કત પાછી મેળવવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે. માટે તેવા કેસોને દાખલો પણ મામલતદારને આપવો. મળકર એક્ટ અમલમાં આવ્યા પહેલાં થયેલા ગીરો દસ્તાવેજોમાં હિસાબ કરી એક્ટ પછી એક્ટની કલમ ૩૧ મુજબ મંજુરી વગર નવા ગીરો દસ્તાવેજ થયા હોય તે પણ લખી આપનાર તાલુકદારના ગુજરી બાદ ઉપર પ્રમાણે રદબાતલ છે માટે તેના દાખલો પણ આપવો.”

(૨)* અને ૩૧ મી કલમ માંહેના કોઇપણ મજૂર કોઇપણ ડાક્ટરની જે મિલકતને સન ૧૮૮૧ ના બંદેશ તથા ખેડાના કરજદાર એસ્ટેટના આકટની ૨૮ મી કલમ લાગુ પડતી હશે, તેને લાગુ પડશે નહીં અથવા તેથી કોઇપણ ડાક્ટરની સ્થાવર મિલકતના સદરહુ આકટની ૨૪ મી કલમ મુજબના વહિવટદારના અધિકારને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિં.

૩૩. (૧) સન ૧૮૭૯ ના મુબાઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની કલમ ૩૮ થી ૪૦ બંને સુદ્ધાં, ૪૪, ૬૦ થી ૬૭ બંને સુદ્ધાં ૭૬, ૮૨, ૮૫, ૧૧૬, ૧૧૭ અ, ૧૨૭, થી ૧૩૪ બંને સુદ્ધાં, ૧૩૬, ૧૬૩, ૨૧૬, તથા ૨૧૭ માંહેના કોઇપણ મજૂર જે એસ્ટેટને આ આકટ લાગુ છે તેને લાગુ પડતો નથી એમ સમજવું.

૩૪. સદરહુ સને ૧૮૬૨ ના મુબાઇના ૬ ડા આકટની ૧ લી કલમ પ્રમાણે કોઇ પણ નવો દસવ આ આકટ જે તારીખે અમલમાં આવે તે તારીખથી છ મહિના વીતી ગયા પછી કોઇ પણ વખતે કરવો જોઇએ.

સહકારી મંડળીઓ બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૧૨નો આકટ નંબર ૨ જો.)

૧. આ આકટને સન ૧૯૧૨ નો સહકારી મંડળીઓ બાબતનો આકટ કહેવો ને તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨. નોંધાયેલી મંડળી-એટલે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલી મંડળી.

૩. સ્થાનિક સરકાર કોઇ પણ સખસને સહકારી મંડળીઓના રજીસ્ટ્રાર તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે.

૪. જે મંડળીનો હેતુ પોતાના સભાસદોના આર્થિક હિતને માટે સહકારી નિયમો પ્રમાણે ઉત્તેજન આપવાનો હોય તે મંડળી, અથવા કોઇ મંડળીના કામકાજમાં સગવડ આપવાના હેતુથી સ્થાપવામાં આવેલી હોય એવી કોઇપણ મંડળીને નિયમિત જોખમદારી સાથે કે તે વગર આ આકટની રૂયે નોંધવાનો અધિકાર છે.

૫. જ્યારે એકાદી મંડળીના સભાસદોની જોખમદારી શેરો કાઢીને નિયમિત કરી હોય ત્યારે, નોંધાયેલી મંડળી સિવાયના બીજા કોઇ સભાસદે તે મંડળીની મુડીનો જે હિસ્સો કાનુનોમાં દરાવવામાં આવે તે કરતાં વધારે ધારણ કરવો નહીં. તે મંડળીના એક હજાર કરતાં વધારે રૂપિયાની કામતના શેરોમાં કોઇ પણ હિત સંબંધ રાખવો નહીં કે દાવો કરવો નહીં.

૬. જેનો એકાદ સભાસદ નોંધાયેલી મંડળી હોય, એવી મંડળી સિવાયની બીજી જે કોઇ મંડળીને આ આકટની રૂયે નોંધવી હોય ત્યારે, તેમાં અદાર વર્ષની ઉપરની ઉમરના ઓછામાં ઓછા દસ સખસો હોય નહીં તો, તથા તે મંડળીનો હેતુ પોતાના સભાસદોને ધીરવા માટે નાણાં ઉભાં કરવાનો હોય તે પ્રસંગે એવા સખસો એકજ ગામ, કર્યા કે ગામોના એકજ સમુદાયમાં રહેતા ન હોય તો, કે રજીસ્ટ્રાર બીજી રીતે પ્રમાણે તે સિવાય, એકજ જાતના, વર્ગના, ન્યાતના કે ધંધાના હોય નહીં તો નોંધવી નહીં નિયમિત જોખમવાળી જે દરેક મંડળી આ આકટની રૂયે નોંધાયેલી હોય તેના નામની છેડે 'લીમિટેડ' એ શબ્દ હોવો જોઇએ.

૭. આ આકટના કારણે સારૂ અમુક સખસ ખેડુત છે કે નહીં, કે અમુક કર્યા, ગામ કે સમુદાયનો રહેવાસી છે કે નહીં, કે અમુક સખસ ઓક્સ જાત, વર્ગ કે ધંધાનો છે કે નહીં એ બાબત તકરાર ઉઠે તો તેનો રજીસ્ટ્રાર નિકાલ કરવો જોઇએ. તે નિકાલ આપરનો સમજવો.

૮. નોંધાવાના કારણે સારૂ રજીસ્ટ્રારને નોંધવા માટે યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલા દસ સખસોએ સહી કરીને અરજ કરવી.

*ટીકા—બીજી જમીન માફક ગામ તળીયું પણ દરબારની મિલકત છે. જ્યારે ખેડુત ગામ છોડી બીજા ત્યારે તેના ઘરનો કાટ માળ દરબારની જ મિલકત છે. દરબારની મરજ સીવાય કોઇપણ માણસ તેમના ગામમાં કોઇપણ જગ્યા ધારણ કરી શકતો નથી. તાલુકાદારી પોતાની મરજમાં આવે તે દરથી પોતાની જમીન ખેડવા આપે તેવા તેમનો હક છે અને રૂયતનું ધારણત્વ તાલુકાદારની મરજને આધીન છે. તાલુકાદારી ગામમાં પોલીસ પટેલ તાલુકાદાર નીમે અને તેને જ કલેક્ટર સનંદ આપે. જમીનનો કબજો સખસો બદલ નજરાણા લેવાનો દરતુર છે. (અમ. ગે. પા. ૧૮૪ તથા પી. રી. પા. ૧૩)

૯. રજીસ્ટ્રારની ખાત્રી થાય કે કોઈ મંડળીએ આ આકટના ડરાવો તથા કાનુનો પાળી છે તો પોતાને ચોખ્ખા લાગે તો તે મંડળી તથા તેના પેટા કાયદા નોંધવાને મુખત્યાર છે.

૧૦. રજીસ્ટ્રારે સહી કરેલો નોંખા બાબતનો દાખલો, તે મંડળી ચોખ્ખા રીતે નોંધવામાં આવી છે એ બાબતનો નિર્ણાયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું.

૧૧. નોંધાયેલી મંડળીના પેટા કાયદાનો કોઈ પણ સુધારો આ આકટ મુજબ નોંધાય નહીં ત્યાં સુધી કાયદેસર ગણવો નહીં.

૧૨. નોંધાયેલી મંડળીનો કોઈ સભાસદ સદરહુ કાનુનો કે પેટા કાયદા મુજબ આપવાના પૈસા આવે નહીં ત્યાં સુધી તે સભાસદના હક ચલાવી શકશે નહીં.

૧૩. દરેક સભાસદને એવા સભાસદ તરીકે તે મંડળીના કામકાજમાં એકજ મત આપવાનો અધિકાર છે.

૧૪. કોઈ સભાસદ નોંધાયેલી મંડળીની મુદીમાં જે શેર કે હિત સંબંધ ધારણ કરતો હોય તે શેર કે હિત સંબંધ તપ્પીલ કરી આપવો હોય તો આ આકટના ડરાવથી જે સરતો ડરાવવામાં આવે તેને પાત્ર તેમ હોવા નોંધ્યે.

૧૫. નોંધાયેલી મંડળીનું કાનુનો મુજબ નોંધાયેલું હોય એવું એક ઠંકાણું હોવું નોંધ્યે. તે ઠંકાણે સઘળી નોટીસો કે કાગળપત્રો મોકલવાનો અધિકાર છે. ઠંકાણામાં ફેરફાર થાય તેની રજીસ્ટ્રારને નોટીસ આપવી નોંધ્યે.

૧૬. દરેક નોંધાયેલી મંડળીએ આ આકટની તથા તે સંબંધી કાનુનો તથા પેટા કાયદાની એક નકલ નોંધાયેલે ઠંકાણે વગર શીએ નેવા મુકવી નોંધ્યે.

૧૭. દરેક નોંધાયેલી મંડળીનો હિસાબ દર વર્ષે એક વખત રજીસ્ટ્રારે ઓડિટ કરવો નોંધ્યે.

૧૮. કોઈ એક મંડળી નોંખાથી તે જે નામથી નોંધાઈ હશે તે નામની એક સનંદી મંડળી બનશે એમ સમજવું ને તેનો એક સમાધક શિક્ષો રહેશે. તેને મિલકત ધારણ કરવાનો, કરાર કરવાનો, દિવાની શરિયાહ કે બીજા કામો કરવાનો તેમાં બચાવ કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થશે.

૧૯ બીજા મહેસુલનાં નાણાં સંબંધમાં સરકારનો કે ગણેત તરીકે વસુલ કરવા લાયક નાણાં સંબંધમાં બીજાના ધણીનો જે હક હોય તેને પાત્ર રહીને નોંધાયેલી મંડળીને કોઈ પણ સભાસદ પાસેથી કે માથા સભાસદ પાસેથી (અ) વડી કે ખાતર ખરીદ કરવા માટે ધીરેલા પૈસાના સંબંધમાં, તે મંડળીનું જે કોઈ લેણું થયું હશે તે પુરૂ પાડ્યાની તારીખથી ૧૮ મહીનાની અંદર કોઈપણ વખતે તેના પાક ઉપર કે ખેતીવાડીના બીજા ઉત્પન્નમાંથી કે ઘોર કે ઘોરને માટે ખાસ, ખેતીવાડીના ધંધાનાં ઓળર કે સાંચા કામ પુરાં પાડ્યાં હોય તેના સંબંધમાં તે ખરીદવા કે કાચા માલમાંથી તૈયાર કરેલી કોઈ વસ્તુમાંથી વસુલ કરવાનો બીજા લેણુદારો કરતાં પહેલાં હક છે.

૨૦. મંડળીના જે કોઈ પણ સભાસદ કે માથા સભાસદ પાસે નોંધાયેલી મંડળીનું કોઈ લેણું હોય તે સભાસદની મુદીમાંના શેર ઉપર કે હિત સંબંધ ઉપર કે અનામત મુકેલી રકમ ઉપર કે તેને આપવાના કોઈ ક્વિટાન્સ ઉપર, બોનસ ઉપર કે નફા ઉપર તે મંડળીનો બોલો રહેશે ને તે મંડળી તેવા સભાસદને નામે જમે કરેલી કે તેને આપવાની કોઈ પણ રકમ કે કોઈ પણ લેણું વસુલ કરવા સાદું મળે લેવાને મુખત્યાર છે.

૨૧. ૨૦ મી કલમના ડરાવોને પાત્ર એકદા સભાસદનો નોંધાયેલી મંડળીની મુદીમાં જે શેર કે હિત સંબંધ હોય તે એવા સભાસદે જે કોઈ કરજ કર્યું હોય કે બેંકમદદારી હોય તેના સંબંધમાં ન્યાયની કોર્ટ કરેલા કોઈ પણ હુકમનામાની રૂએ જમ કરી શકશે નહિ કે વેચી શકશે નહીં.

૨૨. સભાસદનાં મરણ પાદ તેના શેરને હિત સંબંધ આ અર્થે કાનુનો પ્રમાણે નિમાયલા સમ્પત્તિ તપ્પીલ કરવાને કે મરનારના વારસ વધીલ તરીકે હક હોય તે સમ્પત્તિ તપ્પીલ કરવાને કે તેની જે કીમત હરે તેટલી રકમ આપવાને મુખત્યાર છે,

૨૩. નોંધેલી મંડળીમાં માથા સભાસદ જે તારીખથી સભાસદ બંધ થયો હોય તે તારીખે મંડળીનું જે કરજ હોય તે કરજ પદલની તેની બેંકમદદારી પોતે એવી રીતે જે તારીખથી સભાસદ તરીકે બંધ થયો હોય તે તારીખથી બે વર્ષ સુધી ચાલશે.

૨૪. નોંધાયેલી મંડળીના મૈયત સભાસદની ઇસ્ટેટ જે તારીખે તે મરણ પામ્યો હોય તે તારીખે તે મંડળીનું જે કરજ હશે તે બદલ તેના મરણની તારીખથી એક વર્ષ સુધી નોખમદાર રહેશે.
૨૫. કોઈ પણ મંડળીએ રાખેલું સભાસદોનું કે શેરોનું રજીસ્ટર કે યાદી, તેમાં જેનું નામ સભાસદ તરીકે દાખલ કર્યું હોય તે તારીખના કે તે જે તારીખે બંધ પડ્યો તે તારીખના પ્રથમ દર્શનીય પુરાવો ગણવો.
૨૬. કામકાજ દરમિયાન નોંધાયેલી મંડળીની નિયમિત રીતે રાખેલી છુકમાંની નોંધની નકલનો, કોઈ પણ ફરીયાદમાં એવી નોંધ હોવાના પ્રથમ દર્શનીય પુરાવા તરીકે ગણવી નોંધએ.
૨૭. સને ૧૯૦૮ના નોંધવા બાબતના આક્ટની ૧૭ મી કલમની પેટા કલમ ૧ ની હકમ બંને ક નો કોઈ મજબુર, નોંધેલી મંડળીની માલ મિલકત સ્થાવર હોય તો તે મંડળીના ભાગ બાબતના કોઈ પણ દસ્તાવેજનો કે મંડળીનું કાદેલું ડિમેંચર કે શેરને લગતા દસ્તાવેજને લાગુ પડશે નહીં.
૨૮. ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, કોઇપણ નોંધાયેલી મંડળીના નફા ઉપર કે નફામાંથી મળેલા ડીવીડન્ડ ઉપર લેવાનો આવકનો કર માફ કરવાને, તેણે કરી આપેલા લેખી દસ્તાવેજ ઉપર અમલમાં હોય એવા કોઈ કાયદાની રૂયે પડનારી સ્ટાંપડયુટી માફ કરવાને મુખત્યાર છે.
૨૯. નોંધાયેલી મંડળીએ, સભાસદ સિવાય બીજા કોઇ સખસને નાણું કરજે આપવું નહીં. પણ રજીસ્ટ્રારની સમતિથી બીજી નોંધાયેલી મંડળીને નાણું ધીરી શકે છે.
૩૦. નોંધાયેલી મંડળીએ સભાસદો ન હોય એવા કોઇ સખસો પાસેથી પૈસા અનામત કે કર જે લેવા તે કાયદેસર ઠરાવેલી હદ સુધીજ અને તે અનુસરીનેજ લેવા.
૩૧. નોંધાયેલી મંડળીની તેના સભાસદ સિવાય બીજા સખસો સાથેની લેવડદેવડ, સ્થાનિક સરકાર કાનુનો કરીને ઠરાવે તે મનાઇ અને બંધનને પાત્ર કરવી.
૩૨. નોંધાયેલી મંડળી પોતાનું નાણું. (અ) સરકારી સર્વિસ બેંકમાં કે ટ્રસ્ટ એક્ટની ૨૦ કલમમાં લખેલી કોઇ સિક્યુરીટીમાં કે બીજીનોંધાયેલી મંડળીના શેરોમાં તેના તારણ ઉપર કે રજીસ્ટ્રારે પસંદ કરેલી બેંકમાં કે પરવાનગી આપી હોય તેવી બીજી કોઇ રીતે રોકવાને કે અનામત મુકવાને મુખત્યાર છે.
૩૩. એકાદી નોંધાયેલી મંડળીના ફંડનો કોઇ પણ ભાગ તેના સભાસદોમાં, બોનસ તરીકે કે ડીવીડન્ડ તરીકે કે બીજી રીતે વહેંચી આપવો નહીં. પણ નફાનો ૪ થો ભાગ રીઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ ગયા પછી બાકીના નફામાંથી મળી શકે તેવા પાછળના વર્ષોના નફામાંથી કાનુનોમાં હદ જેટલી રકમો ઠરાવેલી સરતોની રૂયે સભાસદોમાં આપવાનો અધિકાર છે.
૩૪. નોંધાયેલી મંડળી રજીસ્ટ્રારની મંજુરીથી નફાનો ૧ ભાગ રીઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ ગયા પછી બાકીના નફાના ૧૦ ટકા જેટલી રકમ ધર્માર્થના કાયદા પ્રમાણેના કોઇ પણ ધર્માર્થ કામમાં આપવાને મુખત્યાર છે.
૩૫. રજીસ્ટ્રાર પોતાની મેળે કોઈ પણ નોંધાયેલી મંડળીની રચના કામકાજ ને નાણું સંબંધી સ્થિતિ માટે ચોક્કસી કરવાને મુખત્યાર છે.
૩૬. નોંધેલી મંડળીના માંગનારની અરજ ઉપરથી સદરજુ મંડળીની છુકા રજીસ્ટ્રારે તપાસવી નોંધએ.
૩૭. ક. ૩૫ ને ૩૬ ની રૂયે તપાસ કે ચોક્કસી કરવામાં આવે ત્યારે તેના ખર્ચ મંડળીને કે તે વીમા કરનાર સભાસદોને કે માંગનારને માથે ફાળો પડે તો નાંખવાનો અધિકાર છે.
૩૮. ૩૭ મી કલમ પ્રમાણે ખર્ચની રકમ માજીસ્ટ્રેટને અરજ કરીને તેની જંગમ મિલકત જમ કરી તથા વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.
૩૯. ૩૫ ને ૩૬ મી કલમ પ્રમાણે તપાસ કર્યા પછી અથવા નોંધાયેલી મંડળીના સભાસદોમાંના ફંડ ની અરજ આવેથી રજીસ્ટ્રારનો મત થાય કે તે મંડળીનું કામ બંધ કરી નાંખવું નોંધએ તો તે મંડળીની નોંધ રદ કરવાનો તેને અધિકાર છે. તે ઉપર બે મહીનાની અંદર સ્થાનિક સરકાર પાસે અપીલ ચાલી શકશે.
૪૦. જે મંડળીમાં દસ સભાસદો હોવા નોંધએ તેમાં તેથી ઓછા સભાસદો થયા છે તેવી રજીસ્ટ્રારની ખાત્રી થાય તો તે મંડળીની નોંધ લેખી હુકમ કાઢીને રદ કરવાને મુખત્યાર છે.
૪૧. ન્યારે કોઇ મંડળીની નોંધ રદ કરી હોય ત્યારે તે મંડળી તેવા હુકમની તારીખથી સનદી મંડળી તરીકે ચાલુ રહેવાને બંધ પડશે.

૪૨. (૧) જ્યારે ૩૯ મી કે ૪૦ મી કલમની રૂએ મંડળીની નોંધ રદ કરવામાં આવે ત્યારે રજીસ્ટ્રાર એકાદ લાયક માણસને તે મંડળીના લિક્વીડેટર નીમવાને મુખત્યાર છે. (૨) તે લિક્વીડેટરને, તે મંડળીની વતી ફરિયાદ માંડવાનો કે તેમાં બચાવ કરવાનો, તેની માલમતામાં સલાસદોએ ફેટલી વર્ગેણી આપવી તે હરાવવાનો, મંડળી ઉપરના દાવાની ચોકસી કરવાનો, ને અર્થ કોણે આપવો તે હરાવવાનો ને મંડળીનું કામ આટોપી દેવા સાફ મંડળીની માલમતા એકલી કરી વહેંચી આપવાના પોતાને જરૂર જણાય તે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે. (૩) આ કલમના હેતુ પાર પાડવા સાફ લિક્વિડેટરને દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં જે રીત હરાવી છે તેજ રીતે સમન કરવા તથા દસ્તાવેજ હાજર કરવાની ફરજ પાડવાનો અધિકાર છે. (૪) લીક્વીડેટરના હુકમ ઉપર અપીલ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને કરવી. (૫) લીક્વીડેટરે કરેલા હુકમ દિવાની કોર્ટના હુકમનામા પ્રમાણે બળવવા. (૬) ઉપર હરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે આ આકટની રૂએ નોંધાયેલી મંડળીનું કામ બંધ કરી નાંખવા સંબંધી કોઈપણ દિવાની કોર્ટને કાંઈ હકુમત નથી એમ સમજવું.

૪૩. સ્થાનિક સરકાર કોઈપણ નોંધાયેલી મંડળી માટે આ આકટનો ઉદ્દેશ પાર પાડવા માટે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૪. કા. ૩૭ ની રૂએ સરકારને અપાવેલા અર્થ સુદ્ધાં નોંધાયેલી મંડળી પાસે કે તેના સિલાસદ પાસે સરકારની જે રકમો લેણી હોય તે સઘળી રકમો જમીન મહેસુલની ચટ્ટેલી ખાફી તરીકે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૫. સ્થાનિક સરકાર વિશેષ હુકમ કાઢીને, ને નાંખે તે સરતોને પાત્ર કોઈપણ મંડળીને આ આકટની નોંધવા બાબતની પાળવાની શરતોમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૬. સ્થાનિક સરકાર, હુકમ કાઢીને કોઈપણ નોંધાયેલી મંડળીને આ આકટના હરાવમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૭. નોંધાયેલી મંડળી સિવાય કોઈપણ માણસે “સહકારી” શબ્દ જેનો લાગ હોય તેવા નામ કે સંજ્ઞા વડે સરકારની પરવાનગી લીધા વગર વેપાર કે ધંધો ચલાવવો નહીં. આ કલમ વિરૂદ્ધ વતનારને ૫૦ રૂપિયા દંડ થશે. પણ જો આ આકટ અમલમાં આવતા પહેલાં જો કોઈ તે શબ્દ કે સંજ્ઞાવડે વેપાર કરતો હોય તેને આ હરાવ લાગુ પડશે નહીં.

૪૮. કંપની એકટના હરાવ નોંધાયેલી મંડળીને લાગુ પડશે નહીં.

૪૯. હાલમાં જે મંડળી ૧૯૦૪ ના આંટ વધારનારી સહકારી મંડળી બાબતના આકટ રૂએ નોંધાયેલી હોય તે આ આકટની રૂએ નોંધાયેલી છે એમ ગણાશે.

૫૦. ૧૯૦૪ નો સહકારી મંડળીઓ બાબતનો કાયદો રદ કર્યો છે.

સાર્વજનિક રસ્તા અને પુલો ઉપર વેરા લેવાનો કાયદો.

કયા રસ્તા ઉપર કે પુલ ઉપર ટોલ લેવો તે હરાવવાને સરકારને અધિકાર છે. હરાવેલા રસ્તા કે પુલ ઉપર ટોલ માગ્યા છતાં જે માણસ તે ન આપે તો તે ગાડા કે જનવર ઉપરનો માલ જપ્ત કરવો. ટોલની રકમ પુરતો માલ ન હોય તો તે ગાડા કે જનવર જપ્ત કરવાં. જો પોલીસ કક્કાકમાં ટોલ વસુલ ન થાય તો તે બાબતનો ઉપરી અમલદારને રીપોર્ટ કરવો તે પછી બીજે દિવસે ઉપરી અમલદારે આવીને સદરજુ માલ જાહેર લીલામથી વેચવાની નોટીસ કહાડવી. આ પ્રમાણે જમીનો માલ વેચાતા પહેલાં જો તે ટોલની બમણી રકમ અને થએલો અર્થ આપે તો જમી કહાવી લેવી. પરંતું લશ્કર, લઘાઈનો સામાન, પોલીસ ઓફીસર અને પોલીસના હવાલામાં હોય તે માણસો ટોલ આપવામાંથી બાતલ છે. આ પ્રમાણે ટોલના નાકેદારોને મદદ કરવાની પોલીસ અમલદારની ફરજ છે.

નાકા ઉપર ટોલના દરનું પાટીયું લટકાવી રાખવું. તેમ તેમાં ટોલ ન આપવાથી શું શિક્ષા થાય છે તે પણ જણાવવું. ગેરકાયદે ટોલ માગનારનો ખસેં રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

મુંબાઈનો સાર્વજનિક હોડીઘાટ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૮ નો એક્ટ ૨ નો.)

૧. આ આક્ટને સાર્વજનિક હોડીઘાટ બાબતનો કાયદો કહેવો.
૨. મુંબાઈ ઇલાકામાં કયો હોડીઘાટ સાર્વજનિક છે તે, તથા નવો સાર્વજનિક હોડીઘાટ સ્થાપવો હોય તો તે કે બંધ કરવો હોય તો તે સરકાર એક જાહેરનામું કાઢીને ઠરાવશે.
૩. આવા હોડીઘાટ ઉપર થઈને પસાર થનારા સધળા ઉતાડેઓ પાસે, ગાડાં, વાહન, ઘોર કે વેપારના માલ બદલ સરકારે મંજૂર કરેલા દર મુજબ ટોલ લેવામાં આવશે. પરંતું, નોકરી ઉપરના સોલ્જરોને, નોકરી ઉપરના પોલીસ અમલદારોને, પોલીસને સ્વાધીનમાં હોય તેવા માણસોને, અને સરકારે જે સખસોને ખાસ ખાતલ કર્યા હોય તે સખસોને આ વેરામાંથી ખાતલ કરવામાં આવ્યા છે. સધળા ખાતાના પટાવાળા, આબકારી ઇન્સ્પેક્ટરો વિગેરે ખાતલ છે.
૪. આ પ્રમાણેનો ટોલ (વેરા) વસુલ કરવા માટે ટોલકીપર રાખવાને સરકાર મુખત્યાર છે.
૫. કોઇપણ સાર્વજનિક હોડીઘાટનો દર વરસે કે અમુક સાત વરસ સુધીનો ઇન્જીનેર કે કોન્સ્ટ્રાક્ટર આપવાને સરકાર મુખત્યાર છે.
૬. ઇન્જીનેર કે કોન્સ્ટ્રાક્ટરનો દરેક નોકર લોકોની સહીસલામતી માટે જે જે ફૂલ કરવું જોઈએ તે કરવાને બંધાએલો છે.
૭. જે દર મુજબ વેરા લેવાનો હોય તે દર એક પાટીઆ ઉપર લખીને કે જાપીને તે પાટીયું હોડીઘાટ પાસે પ્રસિદ્ધ જગાએ લટકાવી રાખવું જોઈએ.
૮. જે કોઇ ટોલકીપર, કે કોન્સ્ટ્રાક્ટર કે ઇન્જીનેર આ કલમ વીરૂદ્ધ ચાલશે તો તેનો દશ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૯. જે કોઇ વેરા વસુલ કરનાર, કોન્સ્ટ્રાક્ટર કે ઇન્જીનેર ગેરકાયદે ટોલ વસુલ કરશે તો તે પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.
૧૦. જે કોઇ ટોલ વસુલ કરનાર, કોન્સ્ટ્રાક્ટર, ઇન્જીનેર કે તેનો નોકર યોગ્ય કારણ વગર ઉતાડેને નકામી વાર ખોટી કરશે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૧. જે કોઇ માણસ વ્યાજબી ટોલ આપવાની ના કહેશે કે ટોલ આપવાનું ઉડાવશે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૨. મુંબાઈ શહેર માટે વડો પોલીસ માજીસ્ટ્રેટ, અને બીજા ડેકાણે ડીઝીક્ટનો કલેક્ટર દરેક સફર વખતે હોડીમાં ફેટલા ઉતાડે એસાડવા તથા ફેટલો માલ ભરવો તે બાબતના નિયમો સરકારી કુકમ અનુસાર કરવાને મુખત્યાર છે. આ પ્રકારે કરેલી રેલોનો લંગ કરનાર તેથી થતું નુકશાન ભરી આપવાને જવાબદાર છે.
૧૩. સરકારના ખાસ પરવાના વગર જે માણસ મુંબાઈ શહેરના કોઇ ભાગમાંથી સામે કાઢે કે બીજા કોઇ નજીકના સામા ટાપુએ, ઉતાડે, વાહન કે જનવર ભાડ માટે લઈ જશે તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. શહેરમાં એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં લઈ જવા લાવવાને બાધ નથી. તેમજ જે કોઇ માણસ ખાસ પોતાને માટે કે પોતાના કુટુંબને માટે કે દોસ્તોને માટે કે આકરને માટે ખાસ હોડી ભાડે કરે, તેને તથા હોડી ભાડે આપનારને આ કલમથી બાધ આવતો નથી.
૧૪. હોડીઘાટથી ત્રણ માઇલની અંદર જે કોઇ માણસ, કલેક્ટરની ખાસ પરવાનગી વગર, ઉતાડે જનવર, વાહન કે માલ, હોડીમાં ભાડુ લઈને લાવશે કે લઈ જશે તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૫. જે પુલ ઉપર થઈને જવા આવવા બદલ ઉતાડેઓને કોઇ કાયદેસર ટોલ આપવો પડતો હોય, તેવા પુલની ત્રણ માઇલની અંદર જે કોઇ ઉતાડે, માલ કે જનવર હોડી મારફતે લઈ જશે, લાવશે, કે જે કોઇ ઉતાડેને પાલખી કે ડોળીમાં લાવશે કે લઈ જશે તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૬. આ આક્ટ વિરૂદ્ધના ગુનાની ચોક્કસી કરી સજા કરવાને મુંબાઈમાં પોલીસ માજીસ્ટ્રેટને અને મુંબાઈ જહાર જજામાં કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

હિંદુસ્તાનનો ખુસ્કી જકાત બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૫૭ નો ૨૬ મો)

૧. આ આક્ટને ખુસ્કીની જકાત બાબતનો કાયદો કહેવો.

૪. પર મુલકમાં ખુસ્કી એટલે જમીનને રસ્તે જે માલ જાય અથવા ત્યાંથી આવે તેની ઉપર જકાત લેવાનાં નાકાં બેસાડવાં.

‘ પર મુલકમાં ’ દીવ, દમણ, ગોવા, જવ્હાર, ગાયકવાડનો, કાઠિયાવાડનો, વાંસદા ધરમપુરનો, કે બીજા દેશી રાજાઓનો મુલક સમજવો.

૭. સુર્યાસ્ત પછીથી સુર્યાસ્ત થતા પહેલાં જેરકાયદે લઇ જવામાં આવેલો માલ સરકાર દાખલ કરવામાં આવશે.

૮. માલ લઇ જવાની પરવાનગી માટે અરજી કરવી. તે અરજીમાં માલની વીગત, ગાંસડીઓની નિશાની, નંબર વર્ણન, અને માલની કીમત બાબત એકરાર લખવો જોઇએ.

૯. અરજીમાં માલની ખોટી વિગત લખી હશે તો, જે માલ અરજીમાં દાખલ નહીં હશે તે સખજા માલ સરકાર દાખલ થશે.

૧૦. જે કીમત પ્રમાણે જકાત લેવાની હોય તે માલની કીમત સરકારે સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર કરાવવી જોઇએ.

૧૧. જે જકાત માલની કીમત ડરાવી ન હોય તેના ઉપર જનર લાવે જકાત લેવામાં આવશે.

૧૨. જે માલ ઉપર જનર લાવ પ્રમાણે જકાત લેવાની હોય તે માલની કીમત એકરારમાં ઓછી લખી હોય તો, નાકાનો અમલદાર તે માલ એકરાર કરેલી કીમતે સરકાર તરફથી ખરીદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩. મુસાફરના પોતાના પ્રત્યક્ષ ઉપયોગમાં આવતા સામાન ઉપર જકાતની માફી છે.

૧૪. જકાત લેવા બાબતનો દાખલો તેને આપવો જોઇએ. આ દાખલો જે કોઇ કર્ટમ ખાતાનો અમલદાર જેવા માગે ત્યારે બતાવવો જોઇએ. દાખલા વગરનો માલ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે.

૧૫. ખોવાયેલા દાખલાની બીજી નકલ એક રૂપીઆથી તે દશ રૂપીઆ સુધીની ફી લઇને કમીશનરને આપવાનો અધિકાર છે.

૧૬. નાકા ઉપરનો અમલદાર જકાતી માલ, જકાત લીધા વગર જવા દેશે તો તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની, અથવા એ બેઉની સજા થશે.

૧૭. જે કોઇ નાકા ઉપરનો અમલદાર હેરાન કરવા સાડે માલ બગાડશે, અટકાવી રાખશે તો તે ઉપરની કલમ મુજબ સજાને પાત્ર થશે.

૧૮. જે કોઇ જાણી જોઇને અમલદારને કામ કરતાં હરકત કરે તેને છ મહીના સુધી કેદની અને હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની સજા થશે.

૧૯. જે કોઇ માણસ એ અમલદારને લાંચ આપવાનું કહેશે તેને ઉપરની કલમ પ્રમાણે સજા થશે.

તોડા ગીરાસ હકનો કાયદો.

(સન ૧૮૮૭ નો ૭ મો)

૩. તોડા ગીરાસ—એટલે સરકાર તરફથી કે દુઆલા જમીનના ધારણ કરનાર કે તેના તરફથી ગીરાસ, વેલ, તોડાગીરાસ એ નામે કોઇ પણ માણસને નીચેલે વખત આપવાની રોકડ રકમ સમજવી. દરેક તોડા ગીરાસ હક બીટીશ રાજ્યમાં તે હક પામનારના વંશમાં સીધી લીટીના પુરૂષ વારસોને વંશપરંપરા જારી રહી શકે છે. તેના વારસો ન હોય તો તે હક, પહેલ વહેલા પામનારના બાઇના પુરૂષ વંશમાં સીધી લીટીના પુરૂષ વારસોને વંશપરંપરાજારી રહી શકે છે.

૪. તોડગીરાસ હક કે તેના કાંઈ ભાગ, કે તેના હીત સંબંધ તે હક પામનાર કોઈ માણસે ગીરો મુક્યો હોય, તેના ઉપર કાંઈ બોળે નાંખ્યો હોય કે તે બીજાને નામે કરી આપ્યો હોય તો તે વ્યવસ્થા સદરહુ હક પામનારની કુદરતી હયાતી પછી નકામી થઈ પડે છે. એટલે હકદાર પોતાની જાંદગી સુધીનો હકજ માત્ર વેચી શકે કે ગીરો મુકી શકે છે.

૫. આ હક હુકમનામું બળવવામાં જમી કે વેચાણ ને પાત્ર નથી. પણ જ્યારે તે ગીરો મુક્યો હોય ત્યારે તે જમ કરી શકાય છે પણ તે ગીરો મુકનારે પણ પછી એ હક ખાતે જે નાણું લેણું થાય તે ઉપર જમી થઈ શકે નહીં.

૬. આ કાયદો અમલમાં આવતા પહેલાં જે હક બીજાને નામે કરી આપ્યો હશે તેને આ કાયદો લાગુ નથી.

સરકારી કાગળનાં ચલણી નાણાં ખાખતનો કાયદો.

(સને ૧૮૧૦ નો આક્ટ ૨ જી.)

૧. આ આક્ટને સને ૧૮૧૦ નો હિંદુસ્તાનનો કાગળનાં ચલણી નાણાં ખાખતનો કાયદો કહેવો તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. ચલણી નોટ એટલે પાંચ, દસ, કે પચાસ રૂપિયાની કે સરકાર જણાવે તે કીંમતની નોટ.

૩. ચલણી નોટો આપવા સારૂ કાગળનાં ચલણી નાણાંનું એક સરકારી ખાતું ચાલુ રહેશે.

૪. કાગળનાં ચલણી નાણાંનો એક હેડ કમિશનર નામનો અમલદાર તે ખાતાનો ઉપરી થશે.

૫. નોટો આપવાનાં, (જેમાં કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબાઈ, રંગુન, લાહોર, કાનપોર તથા કરાંચી એ સાત શહેરો આવવા જોઈએ.) સર્કલો કચેરીઓ અને ચલણી એજન્સીઓ સ્થાપવાનો છંડિયા સરકારને અધિકાર છે.

૬. એવું નોટો આપવાનું સર્કલ હેડ કમિશનરના હવાલામાં રહેશે.

૭. કમિશનરો હેડ કમિશનરોના તાબામાં રહેશે.

૮. આ આક્ટ પ્રમાણે અમલદારોને ગવર્નર જનરલ ઇન્ટ્રીસિલે નીમવા.

૯. આ આક્ટ પ્રમાણે ઠરાવેલી કીંમતની ચલણી નોટો હેડ કમિશનર તૈયાર કરી રાખવી અને કમિશનરોને તથા ચલણી એજન્ટોને તે પુરી પાડવી.

૧૦. હેડ કમિશનર કે બીજા જે કમિશનરને અધિકાર આપ્યો હોય તેનું નામ દરેક નોટની હેડળ હોવું જોઈએ. તે નામ તે નોટ ઉપર ચત્ર વડે છાપવાનો અધિકાર છે. તે છાપેલું નામ ખરી અને કાયદાસર સહી છે એમ સમજવું.

૧૧. સર્કલ જેના હવાલામાં હોય તેવા અમલદારોએ રૂપા અથવા સોનાનાં નાણાંને બદલ ચલણી નોટો આપવી.

૧૨. ચલણી એજન્ટોએ રૂપા અથવા સોનાનાં નાણાંને બદલે ચલણી નોટો આપવી.

૧૩. જેના હવાલામાં સર્કલ હોય તેવા અમલદારોએ કાયદેસર અવેજ ન હોય એવા સોનાનાં નાણાંને બદલે, એક રૂપિયાના ૭૪૫૩૩૪૪ ગ્રેન વજનના ચોખા સોનાને દરે, સરકારી તીજેરીઓને ચલણી નોટો આપવી.

૧૪. જે હિંદુસ્તાનનો સેક્રેટરી ઓફસ્ટેટ ઇનકૌંસિલ હિંદુસ્તાનમાં કહાડવાની નોટોની કીંમત જેટલું સોનાનું નાણું અથવા સોનું, અથવા ચાંદી અથવા રર મી કલમમાં લખેલા પ્રકારની સિક્કુરીટીઓ, એવી નોટોના પૈસા વગર હરકતે આપવાનું બની આવે તે સારૂ, પોતાના હવાલમાં રાખી મુકવાનું બની આવે તે સારૂ, પોતાના હવાલામાં રાખી મુકવાનું કચુલ કરે તો, તેણે પોતાને હવાલે રાખેલાં નાણાંની કીંમત જેટલી રકમની ચલણી નોટો કહાડવી એવું ફરમાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇનકૌંસિલ મુખત્યાર છે.

૧૫. સર્વ સાધારણ ચલણી નોટ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાન માંહેની કોઈ પણ જગ્યાએ કાયદેસર અવેજ છે એમ સમજવું. અને બીજી કોઈ પણ ચલણી નોટ જે સર્કલમાંથી તે આપી હશે તેમાંની કોઈ પણ જગ્યાએ આપવા માંડી હોય તે તે નોટમાં લખેલી રકમ જેટલો કાયદેસર અવેજ છે એમ સમજવું.

૧૬. ચલણી નોટો અવેજ નોટો આપવાની કોઇ પણ કચેરીમાંથી મળશે.

૧૭. ચલણી એજન્સીમાંથી આપેલી ચલણી નોટો, તે એજન્સી જે સર્કલમાં હોય તે સર્કલમાં નોટો આપવા માટે નિમેલા શહેરમાંથી આવી છે એમ સમજવું.

૧૮. નોટો આપવાની કચેરી બંધ કરવામાં આવે ત્યારે તેમાંથી આપેલી ચલણી નોટો બીજી કચેરીમાંથી આપવામાં આવી છે એમ ગણવું એવું ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ દ્વરમાવી શકે છે.

૧૯. કોઇપણ વખતે ફરતી ચલણી નોટોનો એકંદર અવેજ, સદરહુ નોટોનો અવેજ આપવા કે વાળવા સાર, વિદ્યમાન કોળે હિંદુસ્તાનના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે પોતાની પાસે રાખી મુકેલા, સોવેરીન, અડધા સોવેરીન, રૂપિયા, અડધા તથા સોનું એનો જે એકંદર એવેજ થાય તે અવેજ ચાંદી કે સિક્યુરીટીઓ ખરીદવામાં જે અવેજ રોકાયો પોય તે અવેજ કરતાં વધારે હોયો નોંધએ. નહીં અને સદરહુ નોટો હિંદુસ્તાન સરકારતી આંટ ઉપર તેમજ સદરહુ નાણું સોનું, રૂપું, તથા સિક્યુરીટીઓના તારણ ઉપર આપવામાં આવી છે એમ સમજવું.

૨૦. જે નાણું, સોનું કે રૂપુ રાખી મુક્યું હોય તેની વ્યવસ્થા કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૨૧. જે નાણું તથા સોનું કે રૂપુ, રાખી મુકેલા અવેજના ભાગ તરીકે રાખી મુક્યું હોય તે સ્ટેટ સેક્રેટરી, ગવર્નર જનરલને મોકલે કે ગવર્નર જનરલ, સ્ટેટ સેક્રેટરીને મોકલે તો તે સદરહુ જવા આવવાની મુદત દરમ્યાન તે રાખી મુકેલા અવેજના ભાગ તરીકે ગણાશે.

૨૨. સિક્યુરીટીઓ, ગ્રેટબ્રિટન અને આયર્લેન્ડના સંયુક્ત રાજ્યની, કે હિંદુસ્તાન સરકારની કે હિંદુસ્તાનના મહેસુલ ઉપર બોર્ન નાંખેલી હોવી જોઇએ. અને તેની કીમત વીસ કરોડ રૂપીઆ કરતાં વધારે હોવી ન જોઇએ.

૨૩. આ આકટ પ્રમાણે ખરીદ કરેલી હિંદુસ્તાનની સિક્યુરિટીઓ, હેડ કમિશનરે કે કલકત્તાની કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ દ્વરમાવે તેવા કોઇ ટંકશાળના માર્તરે ટ્રેસ્ટ તરીકે પોતાની પાસે રાખવી.

૨૪. હિંદુસ્તાનની સિક્યુરીટીઓ વેચીને તેને અદલે બીજી લેવાનો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના હુકમથી હેડ કમિશનરને અધિકાર છે.

૨૫. સિક્યુરીટી ઉપરના વ્યાજનો હિસાબ, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને હેડ કમીશનરે મોકલવો.

૨૬. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના કોઇપણ માણસે શાહાજોગ વગર મુદતનું કોઇપણ બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુંડી, વાયદા ચીડી, કે નાણું આપવા બાબતનો લેખ લખી આપવો નહીં કે સ્વીકારવો નહીં.

૨૭. જે કોઇ ૨૬ મી કલમનું ઉલ્લંઘન કરશે તેનો પ્રેસીડેન્સી કે પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ, જે બીલ કે હુંડી બાબત ગુન્હો કર્યો હશે તે લેખની રકમ જેટલા દંડની શિક્ષા કરશે.

૨૮. કાગળનાં ચલણી નાણાંના ખાતાના હિસાબની તારીજ હેડ કમિશનરે દર મહિને ચાર વખત તૈયાર કરી ઇડિયા ગેઝેટમાં છપાવીને જાહેર કરવી.

૨૯. આ આકટનાં કારણો તથા હેતુ પાર પાડવા માટે કાનુનો કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

સ્થાનિક અધિકારીઓને કરજે નાણું આપવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરીને સુધારવા બાબતનો આકટ.

(સન ૧૯૧૪ નો આકટ ૯ એ.)

૧. (૧) આ આકટને ‘સન ૧૯૧૪નો સ્થાનિક અધિકારીઓએ કરજ કાઢવા બાબતનો આકટ કહેવો.’

(૨) તે સોચલ પરગણાં સુદ્ધાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨. આ આકટમાં “સ્થાનિક અધિકારી” આ શબ્દનો અર્થ જે કોઇપણ શખસને કોઇપણ લોકલ

ફંડ ઉપર અથવા મ્યુનિસિપલ ફંડ ઉપર સત્તાધિકાર ચલાવવાનો અથવા તેનો વહિવટ કરવાનો હક કાયદાસર રીતે હશે અથવા જે કાંઈપણ શખસને કાંઈપણ સ્થાનિક પ્રદેશમાં કાંઈપણ બાબ, રેટ, ડ્યુટી અથવા કર ખેસાડવાનો હક કાયદાસર રીતે હશે તે શખસ એવો થાય છે.

“ ફંડ ” આ શબ્દનો હરકાંઈ સ્થાનિક અધિકારીના સંબંધથી ઉપયોગ કર્યો હશે ત્યારે તે શબ્દમાં, જે લોકલ ફંડ અથવા મ્યુનિસિપલ ફંડ ઉપર સત્તાધિકાર ચલાવવાનો અથવા તેનો વહિવટ કરવાનો સદરહુ પ્રકારના અધિકારીને કાયદાસર રીતે હક હશે તે લોકલફંડ અથવા મ્યુનિસિપલ ફંડનો, અને જે કંઈ બાબ, રેટ, ડ્યુટી અથવા કર ખેસાડવાનો સદરહુ અધિકારીને કાયદાસર રીતે હક હશે તે બાબ, રેટ, કમ્યુટી અથવા કર ખેસાડવાનો અને સદરહુ અધિકારીને પ્રાપ્ત થયેલી કાંઈ પણ માલ મિલકતનો સમાસ થાય છે.

“ ઠરાવેલું ” એ શબ્દનો અર્થ આ આકટની રૂયે કરેલી કાનુનો ઉપરથી ઠરાવેલું એવો થાય છે; અને “ કામ ” એ શબ્દમાં સર્વેનો સમાસ થાય છે પછી તે બીજા કાંઈ કામને લગતી હોય કે ન હોય તેની હરકત નથી.

૩. (૧) કાંઈ સ્થાનિક અધિકારીને નિચે લખેલાં કામોમાંના કાંઈ પણ કામ કરવા સારું, તેના ફંડના હરકાંઈ ભાગના તારણ ઉપર ઠરાવેલી શરતોને પાત્ર કરજ કાઢવાનો અધિકાર છે એટલે:—

(૧) જે કાંઈપણ કામ કરવાનો તેને કાયદાસર રીતે અધિકાર હોય તે કામ કરવા સારું.

(૨) દુકાળ અથવા મોંઘવારીના વખતમાં મદદ આપવા સારું અને મદદનાં કામ સ્થાપીને ચાલુ રાખવાનાં કારણ સારું;

(૩) કાંઈ પણ ભય ભરેલો મરકીતો રોગ શરૂ ન થવાનાં અથવા તેનો ફેલાવો અટકાવવાનાં કારણ સારું;

(૪) રકમો (૨) તથા (૩) માં લખેલાં કામોમાંના કાંઈપણ કામ સાંથે સંબંધ ધરાવતી હોય અથવા અનુપગિક હોય તેવી કાંઈપણ તજવીજ કરવા સારું:

(૫) કાયદા પ્રમાણે અગાઉ કરજે લીધેલા પૈસા પાછા આપવા સારું:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે રકમ (૫) માંના કાંઈપણ ફરાવ ઉપરથી કાંઈ સ્થાનિક અધિકારીને પોતા તે કલમની રૂયે કરજે કાઢાડેલા પૈસા પાછા આપવા સારું એવી કાંઈપણ મુદત ઠરાવવાનો અધિકાર મળતો નથી કે જે મુદત, અગાઉ કરજે કાઢાડેલા પૈસા પાછા આપવા સારું ઠરાવેલી મુદત ગણતાં, કરજ ફેડવા સારું વિવ-માનકાળે અમલમાં હોય એવા કાંઈપણ કાયદા ઉપરથી અથવા કાયદાની રૂયે વત્તામાં વત્તી જે મુદત ઠરાવી હોય તે કરતાં વધી જાય.

(૨) આ કલમમાંના કાંઈપણ ફરાવ ઉપરથી કાંઈપણ સ્થાનિક અધિકારીને નિચે પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર મળે છે એમ સમજવું નહીં, એટલે:—

(અ) વિવમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂયે જે કાંઈપણ કારણસર પોતાનું ફંડ વાપરવાનો અધિકાર ન હોય તે સારું પૈસા કરજે કાઢવાનો અથવા ખરચવાનો, અથવા

(બ) બાર મહીના કરતાં વધારે ન હોય એવી કાંઈપણ મુદતની અંદર જેના પૈસા પાછા આપી શકાય એવાં બીલો અથવા વાયદા ચિઠ્ઠીઓ કઢાડી પૈસા કરજે લેવાનો.

૪. (૧) હેઠળ લખેલી વાતો બાબત આ આકટને અનુસરતી હોય એવી કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને છે:—

(૧) જે ફંડના તારણ ઉપર પૈસા કરજે કાઢી શકાય તે ફંડના પ્રકાર બાબત.

(૨) જે કામ સારું પૈસા કરજે કાઢી શકાય તે કામ બાબત;

(૩) પૈસા કરજે કાઢવા સારું પરવાનગી મેળવવાની અરજી કરવાની રીત બાબત;

(૪) એવાં કરજ બાબત જે ચોક્કસી કરવી જોઈએ તે ચોક્કસી બાબત અને તે ચોક્કસી કરવાની રીત બાબત;

(૫) અરજીની અને ચલાવેલા કામની વિગત અને તે બાબતમાં થયેલા હુકમ કયે પ્રસંગે અને કેવા નમુના પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરવા તે બાબત;

(૬) ગવર્નર જનર ઇન્ કૌન્સિલની અગાઉ મંજૂરી લીધા વગર સ્થાનિક સરકાર કયે પ્રસંગે નાણું કરજે આપવાને મુખત્યાર છે તે બાબત અને કયે પ્રસંગે સદરહુ પ્રકારની મંજૂરી અગાઉથી લેવી જોઈએ તે બાબત;

(૭) સ્થાનિક સરકાર શિવાય બીજા શખસો પાસેથી કરજ કાઢવાનો સ્થાનિક અધિકારીઓને સ્થાનિક સરકાર ક્યે પ્રસંગે અધિકાર આપી શકે તે આપત અને એવા કરજના સંબંધમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી અગાઉથી કયા પ્રસંગે લેવી જોઈએ તે આપત;

(૮) જે શરતથી પૈસા કરજે લેવા હોય તે શરતો લખી રાખવાની અને અમલમાં લાવવાની રીત આપત;

(૯) પૈસા ધીરવાની અથવા કરજે કાઢવાની રીત અને વખત આપત;

(૧૦) કરજ કાઢીને જે કાંઈપણ કામો કર્યાં હોય તેની તપાસ કરવા આપત;

(૧૧) કરજ જે હરતે (જે કાંઈ હોય તે) પાછું આપવું જોઈએ તે હક્ક આપત; કરજ ઉપર લેવાનાં બ્યાજ આપત, તથા કરજ પાછું આપવાની તથા તે ઉપર બ્યાજ આપવાની રીત તથા વખત આપત;

(૧૨) જે ફંડ કરજનું તારણ થનાર હશે તે ફંડને ખાતે તે કરજ કાઢવાના ખર્ચ તરફ જે રકમ ઉધારવાની હોય તે રકમ આપત;

(૧૩) એવા ફંડની જમી આપત, અને તેની વ્યવસ્થા કરવાની અથવા તે વસુલ કરવાની રીત આપત;

(૧૪) કરજનો દિસાખ રાખવા આપત;

(૧૫) કરજની ખર્ચા વગર રહેલી બાકી સ્થાનિક અધિકારીનું દેવું કાંઈપણ રીતે ઓછું કરવામાં આવે તે અધિકારીને જે કાંઈપણ કામ કરવાનો કાયદેસર રીતે અધિકાર હોય તે કામ કરવામાં ઉપયોગમાં લેવા આપત, અને એવો ઉપયોગ કરવા માટે જરૂર હોય તે મંજૂરી આપત;

અને આ આકટ અમલમાં લાવવાનાં કામને લગતી સઘળી વાતો આપત.

(૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો તથા બંધનોને પાત્ર, પેટા કલમ (૧) મુજબ કાનુનો કરવાના પોતાના સઘળા અથવા કાંઈપણ અધિકાર, કાંઈ સ્થાનિક સરકારને અથવા સામાન્ય રીતે સ્થાનિક સરકારોને સોંપવાને મુખત્યાર છે,

(૩) આ આકટની ક્યે કરેલી સઘળી કાનુનો જે તે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરી હોય તે, ઇડિયા ગેઝેટમાં, અથવા જે તે સોંપેલા અધિકાર ચલાવીને સ્થાનિક સરકારે કરી હોય તે, સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવા જોઈએ; અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થયા પછી તેમનો અમલ, જાણે તે આકટમાં લખી હોય તે પ્રમાણે થશે.

૫. આ આકટના ઠરાવો પ્રમાણે કરજે કાઢેલા કાંઈપણ પૈસા અથવા તેનું કાંઈ બ્યાજ અથવા ખર્ચ આપવો થયો હોય તે, એવા પૈસા જે શરતે ધીરવા હોય તે શરત પ્રમાણે ન આપવામાં આવે તો. સ્થાનિક સરકારે પોતે તે પૈસા ધીર્યાં હોય તો તે સરકારને, જે ફંડના તારણ ઉપર તે ધીર્યાં હોય તે ફંડ જમ કરવાનો અધિકાર છે; અને જે સ્થાનિક સરકારે પોતે પૈસા ધીર્યાં ન હોય તો તે સરકારે, પૈસા ધીરનારની અરજી ઉપરથી જે ફંડના તારણ ઉપર તે પૈસા ધીર્યાં હોય તે ફંડ જમ કરવું. સદરહુ પ્રમાણે જમી કર્યા પછી, જમ કરેલાં ફંડનો વહિવટ, સ્થાનિક સરકારે વહિવટ કરવા સારૂ જે અમલદારને નીમ્યો હોય તે અમલદાર શિવાય બીજા કાંઈ માણસે કાંઈ રીતે કરવો નહીં; પણ જમી થઈ ન હોય તો કરજ કાઢનારા તે ફંડના સંબંધમાં જે કામ કરત તે સઘળાં કામ કરવાનો અધિકાર તે અમલદારને છે, અને જે ઉપજે તે કરજ વાળવામાં અને તે કરજનું બ્યાજ તથા ખર્ચ દેવો થયો હોય તે વાળવામાં, અને જમી કરવામાં અને ત્યારપછી કામ ચલાવવામાં જે ખર્ચ થયો હોય તે વાળવામાં વાપરવાનો અધિકાર તે અમલદારને છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જમ કરેલાં ફંડ જે કાંઈ દેવા માટે કાયદા પ્રમાણે અગાઉ ધરણે મુક્યાં હશે તે દેવું સદરહુ પ્રકારની જમીથી કુબંધી નહીં અથવા તેને હરકત થશે નહીં; પણ તે ફંડની ઉપજનો કાંઈ ભાગ જે કરજના સંબંધમાં આવી જમી થઈ હશે તે કરજ વાળવામાં વાપર્યાં પહેલાં તે ઉપજમાંથી પેહેલાંનું સઘળું દેવું આપવું જોઈએ.

૬. (૧) સન ૧૯૧૦ ના હિંદુસ્તાનના કાગળનાં ચલણી નાણાં આપતના આકટની ૨૬ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, ૧ લા પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા સ્થાનિક અધિકારીઓ, તથા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ જે બીજા કાંઈપણ સ્થાનિક અધિકારીને, ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ કલમના ઠરાવો લાગુ કરે તે સ્થાનિક અધિકારી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને, પોતે વિદ્યમાનકાળે અમ-

લમાં હોય એવા કોષ્ટકો કાયદાની રૂપે જે કોષ્ટકો કારણે સારૂ પૈસા કાયદેસર રીતે કરજે કાઢી શકે તે કારણસર, બાર મહિના કરતાં વધારે ન હોય એવી કોષ્ટકો સુદતની અંદર જેના પૈસા પાછા આપી શકાય એવાં બીલો અથવા વાયદાચિઠ્ઠીઓ કાઢીને, પૈસા કરજે કાઢવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી રીતે કાઢવામાં આવે તે બીલો અથવા વાયદાચિઠ્ઠીઓની રકમ, એવા સ્થાનિક અધિકારીએ વિશ્વમાનકાણે કરજે કાઢેલા બીજા પૈસાની રકમ સુદાં એવા અધિકારીને એકંદર નેટલી રકમ સુધીનું કરજ કાઢવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તેના કરતાં વધારે હોવા બેંચએ નહિ.

(૨) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને, આ કલમની રૂપે પૈસા જે શરતોએ કરજે કાઢી શકાય અથવા પાછા આપી શકાય તે શરતોનું નિયમન કરવાને મુખત્યાર છે.

૭. આ આકટમાં અથવા આકટની રૂપે જે ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય બીજી રીતે હરકોષ્ટ સ્થાનિક અધિકારીએ કોષ્ટકો કારણે સારૂ, પોતાના ફંડ ઉપર પૈસા કરજે કાઢવા નહીં; અને આ આકટ પસાર થયા પછી તે કારણસારૂ બીજી કોષ્ટ રીતે કરવામાં આવેલો કોષ્ટકો કરાર રદ બાતલ થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આમાંના કોષ્ટકો ઠરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહીં કે,—

(અ) કોષ્ટ વિશેષ આકટ હમણાં અથવા હવે પછી અમલમાં હશે તે ઉપરથી પૈસા કરજે કાઢવાનો જે અધિકાર જે કોષ્ટકો સ્થાનિક અધિકારીને હશે તે અધિકાર તે અધિકારીને ચલાવવાની મના છે; અથવા

(બ) જે કોષ્ટકો કારણસારૂ કોષ્ટકો સ્થાનિક અધિકારીનું ફંડ વાપરવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય એવા કારણસારૂ વાપરવાના પૈસાનું બ્યાજ આપવાની હામી આપીને તે સ્થાનિક અધિકારીને તેનાં ફંડ ઉપર બોલે નોંખવાના એવા કોષ્ટકો આકટ ઉપરથી આવેલા અધિકારને બાધ આવે છે.

૮. સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ઇન કૌન્સિલે સને ૧૮૭૧ ના સપ્ટેમ્બર મહિનાની ૫ મી તારીખની અગાઉ હર-કોષ્ટ પૈસા કોષ્ટકો સ્થાનિક અધિકારીને કરજે આપ્યા હશે તે તથા તેની ઉપર આપવું થયેલું બ્યાજ વસુલ કરવા સારૂ ૫ મી કલમમાં કહેલા ઇલાજ કરવાનો હક સદરહુ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ઇન કૌન્સિલને છે.

૯. બીજા પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કાયદા તેના ૪ થા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કાયદાઓમાંના કોષ્ટકો કાયદાની રૂપે કરેલી સઘળી અરજીઓ, એકરાર, અધિકાર આપનારા લેખ, જમીનો, કરજે અને કાનુનો આ આકટની રૂપે કર્યા છે એમ સમજવું.

સરકારી નોકરોની વર્તણુક બાબતની કાનુનો.

સને ૧૮૦૪. (આજ સુધી સુધારેલી).

પૈસા કરજે કાઢવાના સંબંધમાં, માનપત્ર લેવાના સંબંધમાં તથા બીજી બાબતોના સંબંધમાં સરકારી નોકરોએ કેવી રીતે વર્તવું તે બાબતની ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની કાનુનો તથા હુકમો નીચેની કાનુનોને પુરવણી તરીકે જાહેરાત કાયદાઓમાં તથા વખતો વખત કાઢવામાં આવેલા સંખ્યાબંધ તુમારોમાં, વટહુકમોમાં તથા ઠરાવોમાં સમાયલા છે. આથી કરીને સદરહુ હુકમોનું રૂપ પુરાણું તથા યુગ્યતા ભરેલું થઈ પડેલું છે, સખ્ય હિંદુસ્તાન સરકારે તેમની મતલબ કાનુનોના રૂપમાં ધડી કાઢાડીને તે કાનુનો સરકારી નોકરોની સમ-જુતી સારૂ પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઇષ્ટ ધાર્યું છે.

અર્થ.

૧—આ કાનુનોમાં—

(અ) “ સરકારી નોકર ” એ શબ્દોમાં જે કોષ્ટ શબ્દ સરકારમાં છેક હવકા પ્રકારના (પટાવાળા જેવા) હુદા શિવાય બીજા કોષ્ટ પણ સિવિલ હુદા ધારણ કરતો હોય અથવા ચલાવતો હોય તેવા દરેક શબ્દ-સનો સમાવેશ થાય છે.

(બ) “ હિંદુસ્તાનનો દેશી ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે કોષ્ટ શબ્દ એશીઆની અમિશ્રિત ઓલાદનો હોઈને હિંદુસ્તાનમાં જન્મી રહેતો હોય તે શબ્દ એવો થાય છે.

૨—અક્ષિસ. કોષ્ટકો સરકારી નોકર, હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી સંમતિ મેળવ્યા વગર, સાક્ષત

અથવા પર્યાયથી, પોતાની તરફથી અથવા બીજા કોઇ શખસની તરફથી હિંદુસ્તાનના કોઇ પણ દેશી પાસેથી કોઇપણ અક્ષિસ, ગ્રેયુઇટી અથવા ઇનામ, અથવા કોઇ અક્ષિસ, ગ્રેયુઇટી અથવા ઇનામ લેવાનું વચન કયુલ કરવાને મુખત્યાર નથી.

કોઇ સરકારના અથવા આડમિનિસ્ટ્રેશનના ઉપરીને અથવા કોઇ પોલીટીકલ ઓફીસરને કોઇપણ દેશી રાજ અથવા હાકીમ પાસેથી જે નજરાણું સરકારના તોશાખાનામાં રાખવામાં આવતું હોય અને જેને બદલે સરકારને ખરચે પાછું નજરાણું આપવામાં આવતું હોય એવું નજરાણું લેવાનો અધિકાર છે. તેજ પ્રમાણે કોઇ પણ સરકારી નોકરને યુલ અથવા શળની અથવા એવીજ જાતની હલકી કિંમતની બીજી વસ્તુ આદર સત્કારાર્થે બેટ તરીકે લેવાનો અધિકાર છે. છતાં આવી બેટ આપવાનો રિવાજ અટકાવવો જોઇએ.

જ્યારે જારી કિંમતની અક્ષિસ ના કયુલ કર્યાંથી અપમાન આપવા જેવું થાય તેમ હોય ત્યારે હિંદુસ્તાન સરકાર વિશેષ હુકમ કરીને બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે, તે અક્ષિસ સરકારમાં આવી દેવી જોઇએ.

૩.—કોઇપણ સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતી લીધા વગર, કોઇ પણ માનપત્ર અથવા જતી વેળાનું આશિર્વચન પત્ર અથવા કોઇ પણ ટેસ્ટીમોનિયલ (સુનામપત્ર) લેવાનો અથવા પોતાના માનમાં જે કોઇ પણ સાર્વજનીક સભા અથવા સમારંભ થાય તેમાં હાજર થવાનો અધિકાર નથી: તેજ પ્રમાણે તેને, બીજા કોઇ પણ સરકારી નોકરની અથવા જે શખસે થોડા વખત અગાઉ સરકારી નોકરી છોડી દીધી હોય તેની નોકરીની જે પીછાણ કરવામાં આવે તેમાં એવીજ રીતે ભાગ લેવાનો અધિકાર નથી.

પણ સદરહુ કાનુનને નીચેના અપવાદ છે:—

(અ) કોઇ પણ સરકાર અથવા આડમિનિસ્ટ્રેશનના ઉપરીને માનપત્ર લેવાનો અધિકાર છે.

(બ) કોઇ પણ સરકારી નોકર કોઇ પણ સાર્વજનીક મંડળીની વિનંતી ઉપરથી, જે જમી, મુખવટો (ખરટ) અથવા પુતળું તેને બેટ આપવાનો ઇરાદા ન હોય તે પડાવવા માટે અથવા તૈયાર કરાવવા માટે એસે તો હરકત નથી.

(ક) કોઇ પણ સરકારી નોકર, બીજા કોઇ પણ સરકારી નોકરની નોકરીની પીછાણમાં એકાદી સ્કોલરશિપ (પોડિત્યવેતન) અથવા બીજા કોઇ સાર્વજનીક અથવા ધર્મર્થ સંસ્થા સ્થાપવામાં ખરચવા સારૂ અથવા એવા સરકારી નોકરને બેટ આપવાનો ઇરાદો ન હોય એવી જમી, મુખવટો અથવા પુતળું પડાવવામાં અથવા તૈયાર કરાવવામાં ખરચવા સારૂ ફંડ ઉભું કરવામાં ભાગ લેશે તો હરકત નથી. પણ તેને સદરહુ કારણ સારૂ ઉધરાણું કરવાનો અધિકાર નથી.

(ડ) કોઇ સરકારી નોકર, પોતે નોકરી છોડી જાય ત્યારે અથવા જે જીજ્ઞા અથવા થાણામાં પોતે હોય તે જિલ્લા અથવા થાણું છોડી જાય ત્યારે તેના તરફની અથવા તેવાજ સંજોગોમાં બીજા કોઇ સરકારી અમલદાર તરફની લાગણી દર્શાવવા સારૂ જે ખાનગી વિદ્યાયગિરીનો સમારંભ તેના ખાનગી મિત્રો તરફથી કરવામાં આવે તેમાં ભાગ લેશે તો હરકત નથી.

૩—અ. કોઇપણ સાર્વજનીક ઇમારતનો પાયો નાંખવાના અથવા તે ખુલ્લી મુકવાના સમારંભને પ્રસંગે કોઇપણ સરકારી નોકરને કોઇપણ લેણી, કુચી અથવા તેના જેવી બીજી વસ્તુ આપવામાં આવે તો તેને તે સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી મેળવ્યા શિવાય લેવાનો અધિકાર નથી.

૪—કોઇ વૈદ્યકીય અમલદારે વૈદ્યકીય રીતે બળવેલી સેવાની પીછાણમાં કોઇ પણ શખસ અથવા મંડળી તેને જે કોઇ અક્ષિસ, ગ્રેયુઇટી અથવા ઇનામ હુલ્લુ હુલ્લિથી આપે તે લેવાનો તે વૈદ્યકીય અમલદારને અધિકાર છે. માત્ર તેમ કરવામાં તેણે વૈદ્યકીય ખાતાની તે બાબત જે કાનુનો હોય તેમને અનુસરવું જોઇએ.

૫—કોઇ પણ સરકારી નોકરને કોઇ પણ હેતુ પાર પાડવા સારૂ કોઇ પણ ઉધરાણું અથવા પૈસાની મદદ, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતી લીધા વગર, કોઇ પણ દેશી રાજ અથવા હાકીમ પાસેથી અથવા કોઇ પણ દેશી રાજ અથવા હાકીમના એજન્ટ પાસેથી માગવાનો અથવા લેવાનો અધિકાર નથી.

૬—સરકારી નોકરોને પોતામાંના એક નોકરને બાકીના નોકરોના લાભ માટે સરકારી હોદ્દાનું રાજનામું અપાવવા સારૂ તેની સાથે નાણાં સંબંધી કોઇ પણ ગોઠવણ કરવાનો અધિકાર નથી. જે આ કાનુનનો

ભંગ કરવામાં આવશે તો એવા રાજનામાને લીધે જે કાંઈ પણ નિમણુંક થઈ હશે તે રદ કરવામાં આવશે, અને ગોડવણ કરનારા પક્ષકારોમાંના જે આસામીઓ હજી નોકરીમાં હશે તેમને, પ્રસંગ પ્રમાણે, સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટના અથવા સરકારના હુકમ આવે ત્યાં સુધી, સરપેન્ડ કરવામાં આવશે.

૯—કોઈ પણ ગેઝીટેડ ઓફિસરને પોતાના અધિકાર માંહેના સ્થાનિક પ્રદેશમાં જે કોઈ પણ શખસ જમીન ધારણ કરતો હશે તેને પૈસા ધીરવાનો અધિકાર નથી, તેમજ તેને, નેન્ટ-સ્ટોક બેન્ક અથવા જીની પહેડી સાથેના વ્યવહારના મામુલ ક્રમ શિવાયને પ્રસંગે, પોતાના હોદ્દાની રૂએ પોતાના અધિકારમાં હોય અથવા સદરહુ અધિકારીના સ્થાનિક પ્રદેશમાં રહેતો હોય, જમીન ધારણ કરતો હોય અથવા ધંધો કરતો હોય એવા કોઈ પણ શખસની પાસેથી પૈસા કરજ લેવાનો અથવા બીજી રીતે તેની સાથે નાણાં સંબંધી જવાબદારીમાં ઉતરવાનો અધિકાર નથી.

ન્યારે એકાદ ગેઝીટેડ ઓફિસરને એવી જાતના હોદ્દા ઉપર નીમવામાં અથવા બદલવામાં આવે કે જેથી જે શખસની પાસેથી તેણે પૈસા કરજ લેવા હોય અથવા બીજી રીતે જેની સાથે તે નાણાં સંબંધી જવાબદારીમાં ઉતર્યો હોય તે શખસ પોતાના હોદ્દાની રૂએ પોતાના અધિકારમાં આવસે અથવા એવા અધિકારીના પ્રદેશમાં રહેશે અથવા સ્થાવર મિલકત ધારણ કરશે અથવા ધંધો ચલાવશે, ત્યારે તે અમલદારે તે હકીકત મામુલદારાએ સરકારને તાબડોતોબ જણાવવી નેન્ટ છે.

આ પેરેગ્રાફમાં લખેલા હુકમ નોન-ગેઝીટેડ ઓફિસરોને પણ લાગુ પડશે. પણ તેમની ખાતમાં તેમની કચેરીના ઉપરી અમલદારે તે હુકમનો અમલ કરતી વખતે અપવાદને પ્રસંગે છુટ મુકવાને હરકત નથી, નોન-ગેઝીટેડ ઓફિસરોએ બીજા પેરેગ્રાફમાં લખેલા રીપોર્ટ પોતાની કચેરીના ઉપરીને કરવો નેન્ટ છે.

૮—ન્યારે હિંદુસ્તાનનો દેશી નહોય એવો કોઈ સરકારી નોકર જે થાણામાં, જીલ્લામાં અથવા બીજા સ્થાનિક પ્રદેશમાં પોતે નીમાયો હોય તે થાણા, જીલ્લા અથવા સ્થાનિક પ્રદેશમાં રહેનારા. સ્થાવર મિલકત ધારણ કરનારા અથવા ધંધો કરનારા કોઈપણ હિંદુસ્તાનના દેશી પાસેથી કોઈપણ ઘર, હાથી, ઘોડા, વાહન અથવા બીજી કીમતી વસ્તુ ખરીદવાનો ઇરાદો રાખતો હોય અથવા તેને તે વેચવાનો ઇરાદો રાખતો હોય, ત્યારે તેણે પોતાનો ઇરાદો તથા તે ખાતતની હકીકત તથા પ્રસંગ પ્રમાણે જે કિંમત આપવાની અથવા લેવાની હોય તે કિંમત કમિશનરને અથવા સ્થાનિક સરકાર દ્રમ્ભે તેવા કોઈપણ બીજા અધિકારીને લખી જણાવવાં નેન્ટ છે. ન્યારે એવી રીતે લખી જણાવવામાં આવે ત્યારે તે કમિશનર અથવા આ અર્થે સ્થાનિક સરકાર અધિકાર આપેલો બીજો અમલદાર દરખાસ્ત રજુ થયે પોતાને બાજબી લાગે તેવા હુકમ કાઢવાને મુખત્યાર છે. પણ આ હુકમ જે લેવડદેવડ નિયમીત રીતે ધંધો કરનાર સાથે શુદ્ધશુદ્ધિ કરી હોય તેને લાગુ પડશે નહિ.

કોઈપણ સરકારી નોકર જે થાણા, જીલ્લા અથવા બીજા સ્થાનિક પ્રદેશ માટે નિમાયો હોય તે થાણું, જીલ્લો અથવા પ્રદેશ પોતે છોડી જવાની તૈયારીમાં હોય ત્યારે તેને, કોઈપણ અધિકારીને રીપોર્ટ કર્યા વગર પોતાનું રાયરચીલું, ઘરસંસારનો સામાન, ઢોરઢાંકર તથા તેવીજ બીજી જણસો, તેની યાદી સામાન્ય લોકોમાં વહેંચીને વેચવાનો અથવા તે જાહેર લીલામ કરાવીને વેચવાનો અધિકાર છે.

ટીપ્સ:—કમિશનરને અથવા આવી અરજીનો નિદાલ કરવાનો અધિકાર હોય તેવા બીજા અમલદારને પોતાને તેમ કરવું યોગ્ય લાગે તો કોઈપણ અરજ સરકારને તે ખાત સલાહ અથવા હુકમ મેળવવાને મોકલવાની છુટ છે એમ સમજવું. ચોક્કસ લેવડદેવડમાં કમિશનર અથવા આ અર્થે અધિકાર મળેલો બીજો અમલદાર પોતેજ હીત ધરાવતો હોય તેવે પ્રસંગે તેણે તે ખાત સરકારનો હુકમ મેળવવાને લખી મોકલવું નેન્ટ છે.

૯—જે સરકારી નોકર ઇંડિયન સીવિલ સર્વિસનો આસામી હોય અથવા મિલિટરી (લશ્કરી) અમલદાર હોય તેને કોઈપણ દેશી રાજ અથવા હાકેમના મુલકમાં કોઈપણ સ્થાવર મિલકત ધારણ કરવાનો અથવા સંપાદન કરવાનો અધિકાર નથી.

જે સરકારી નોકર હિંદુસ્તાનનો દેશી ન હોય પણ ઇંડિયન સિવિલ સર્વિસનો આસામી હોય અથવા મિલિટરી અમલદાર હોય અથવા જે એવો કોઈપણ હોદ્દો ધારણ કરતો હોય કે તે હોદ્દો સામાન્યતઃ ઇંડિયન

સિવિલ સર્વિસના આસામી અથવા મિલિટરી અમલદારો ધારણ કરતા હોય તેને, પોતે જે પ્રાંતમાં નોકરીએ હોય તે પ્રાંતમાં અથવા જે પ્રાંતના રાજ્યકારભાર સાથે પોતાનો સંબંધ હોય તે પ્રાંતમાં (પછી એવી નોકરી અથવા સંબંધ કાયમનાં હોય કે થોડાં વખતના હોય તેની હરકત નહીં) કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત, સાક્ષાત અથવા પર્યાયથી ધારણ કરવાનો અથવા સંપાદન કરવાનો અધિકાર નથી.

હિંદુસ્તાનનો જે દેશી ઈડિયન સિવિલ સર્વિસનો આસામી હોય અથવા ઈડિયન સિવિલ સર્વિસના આસામીઓ સારૂ સામાન્યતઃ રાખી મુકેલો કાંઈપણ હોદ્દો ધારણ કરતો હોય તેને, તથા પ્રોવિન્સિયલ અથવા સબોર્ડિનેટ સિવિલ સર્વિસમાંના કાંઈપણ સરકારી નોકરને, પોતે સરકારી નોકરીમાં દાખલ થયો તે વખતે જે કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત તે ખરેખર ધારણ કરતો હશે તે ધારણ કર્યા કરવાનો અધિકાર છે, અને તેને ત્યાર પછી કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત વંશપરંપરાની રૂએ અથવા વારસાની રૂએ, મૃત્યુ પત્રની રૂએ અથવા સ્થાનિક સરકારની અથવા આ અર્થે સ્થાનિક સરકાર તરફથી વિશેષ રીતે અધિકાર આપવામાં આવે એવા ખાતા-ઓના ઉપરીઓની અગાઉથી મંજૂરી લઈને, ખરીદીની અથવા અક્ષિસની રૂએ સંપાદન કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવી સ્થાવર મિલકત જે જલ્લામાં અથવા બીજા સ્થાનિક પ્રદેશમાં આવેલી હશે તે જલ્લામાં અથવા પ્રદેશમાં તેનાથી નોકરી રહેવાશે નહિ.

કાંઈપણ સરકારી નોકર કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત પોતાને રહેવાના કારણ સારૂ શુદ્ધિ યુદ્ધિથી ધારણ કરશે અથવા સંપાદન કરશે તો હરકત નથી.

૧૦—દરેક સરકારી નોકરે અથવા સરકારી નોકરી માટે ઉમેદવારી કરનારાએ, જે સ્થાવર મિલકત તે પોતે, અથવા તેની સ્ત્રી, અથવા તેની સાથે રહેનારો, અથવા તેના ઉપર આશરો રાખનારો તેના કુટુંબના કાંઈપણ આસામી વખતો વખત ધારણ કરે અથવા સંપાદન કરે તે સઘળી સ્થાવર મિલકત આખતનો એકરાર મામુલદારાએ સરકારને કરવો જોઈએ.

એવા એકરારમાં તે મીલકત કયા જલ્લામાં અથવા કયા દેશી રાજના અથવા હાકિમના મુલકમાં છે તે લખવું જોઈએ. અને તે ઉપરાંત સરકાર, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને જે વધારે માહિતી માગે તે પણ તેમાં લખવી જોઈએ.

૧૧—સરકારી નોકરને ૯ મી કાનુન ઉપરથી સ્થાવર મીલકતમાં નાણું રોકવાની જે પરવાનગી આપી છે તે શિવાય બીજી રીતે પોતાનું નાણું એવી રીતે રોકવાનો અધિકાર નથી કે જેથી જે આખતોની સાથે તેના હોદ્દાનો સંબંધ હોય એવી આખતોમાં તેને એવો ખાનગી સંબંધ પ્રાપ્ત થાય કે જેથીકરીને સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે તેની ફરજ અદા કરવામાં તેને યુગ્યવસ્તુમાં આવવાનો તથા તે પર અસર કરવાનો સંભવ પ્રાપ્ત થાય.

આ શરતને પાત્ર, તેને ખાણુ ખોદવાની અથવા ખેતીવાડીને લગતી મુદ્દાં કાંઈપણ કંપનીમાં શેર (ભાગ) ધારણ કરવાનો અથવા સંપાદન કરવાનો અધિકાર છે; માત્ર એવી કંપનીનો હેતુ દેશના સાધનોની વૃદ્ધિ કરવાનો હોવો જોઈએ; પણ એવી કંપનીનું કામ જે કાંઈપણ જલ્લામાં ચાલતું હોય તે જલ્લામાં તેને નોકરીમાં રાખવો નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કાનુન, સરકારી નોકરોએ સને ૧૯૦૪ ના દસમા આકટની રૂએ નોંધાવેલી આંટ વધારનારી સહકારી મંડળીમાં નાણું રોકવાના સંબંધમાં અથવા અનામત મુકવાના સંબંધમાં જેટલે દરજ્જે તે લાગુ પડે છે તેટલે દરજ્જે સ્થાનિક સરકારે કરેલા કાંઈપણ સામાન્ય અથવા વિશેષ નિર્બંધ અને છુટને પાત્ર રહીને નીચેનાં બંધનોને લઈને વાંચવી:—

(અ) કાનુન ૯ ના બીજા પારેગ્રાહમાં જણાવેલા વર્ગના સરકારી નોકરોએ, તેઓને જે પ્રાંતમાં નોકરીએ રાખવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંતની અંદર, આવી રીતે નાણું રોકવાં નહીં.

(બ) કાનુન ૯ ના ત્રીજા પારેગ્રાહમાં જણાવેલા વર્ગના સરકારી નોકરોએ, તેઓને સ્થાવર મીલકત રાખવાને અથવા મેળવવાને પરવાનગી હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, આવી રીતે નાણું રોકવાં નહીં અથવા અનામત મુકવાં નહીં.

(ક) બીજા સમજાવવા વર્ગના સરકારી નોકરોને આવી રીતે નાણું રોકવાની તથા અનામત મુકવાની છુટ છે.

૧૨. સરકારી નોકરોને નાણું રોકવાની આજ્ઞામાં સદો કરવાને અધિકાર નથી.

આ સામાન્ય કાનુન લાગુ કરતી વખતે, જેમાં ખતીબ પદાર્થ હોવાનું ધારવામાં આવતું હોય એવી જમીન કંપનીઓને વેચાતી આપી દેવાના ઇરાદાથી ખરીદ કરવી તે, તથા જેમની કિંમતમાં વારે ધડીએ વધવડ થતી હોય એવી સીક્યુરીટીઓ ખરીદવી તથા વેચવી તે, નાણું રોકવાની આજ્ઞામાં સદો કરવા જેવું છે એમ ગણવામાં આવશે.

૧૩. ૨મ ઉપર હોય અથવા પ્રત્યક્ષ નોકરી ઉપર હોય એવા એગ્રીટેડ ઓફીસરને, સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટની વિશેષ મંજૂરી વગર, કોઈ પણ બેંક અથવા બીજી કંપની ઉમી કરવાના, નોંધવાના અથવા તેના વહીવટ કરવાના કામમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર નથી.

આ કાનુન, જે કોઈ પણ સરકારી નોકર, હીંદુસ્તાન સરકારની સમંતીથી એવી રેલવે કંપનીની નોકરીમાં દાખલ થાય કે જે રેલવે કંપની તે સરકારે આપેલી સવડ પ્રમાણે કામ કરતી હોય તે સરકારી નોકરને અથવા જે એસોસિએશન (મંડળી) નફાને માટે નહીં પણ એકમેકને જીજુસો પુરી પાડવા માટે સ્થાપવામાં આવી હોય તથા ચલાવવામાં આવતી હોય તે એસોસિએશનનો કોઈ સરકારી નોકર વહીવટ કરે અને તે વહીવટ કરવાથી તેના હુદ્દાને લગતાં કામમાં ખલલ પોહોંચે એમ ન હોય ત્યારે એવી રીતે વહિવટ કરનારા સરકારી નોકરને, અથવા (તેજ શરતને પાત્ર) જે કોઈ પણ સરકારી નોકર સન ૧૯૦૪ ના ૧૦ મા આક્ટની રૂએ નોંધવામાં આવેલી આંટ વધારનારી સહકારી મંડળીના વહિવટમાં સ્થાનિક સરકારની સામાન્ય અથવા વિશેષ મંજૂરીથી ભાગ લેતો હોય તે સરકારી નોકરને લાગુ પડતી નથી.

કલકત્તા મદ્રાસ અથવા મુંબઈ આતેના સરકારી સોલીસિટરો, સરકારી વેફીલો, સરકારી પ્રોસીક્યુટરો (સરકારી ફોજદારી ધારાના દિમાયતીઓ), ડાયોસીશન રજીસ્ટ્રારો તથા કોરોનરો કોઈ બેંક અથવા બીજી કંપનીના ડિરેક્ટરો તરીકે કામ કરી શકશે; માત્ર એવી રીતે કામ કરવાથી તેમની સરકારી ફરજ બજાવવામાં ખલલ પડતી ન બેંકએ, અને એવી બેંક અથવા કંપનીના લાભ સરકારના લાભની વિરૂદ્ધ હોવા ન બેંકએ.

૧૪. સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતિ મેળવ્યા વગર પોતાની સરકારી ફરજ શિવાય બીજો કોઈ પણ વેપાર કરવાનો અથવા બીજો કોઈ પણ ધંધો કરવાનો અધિકાર નથી.

તોપણ એકાદો સરકારી નોકર કોઈ કોઈ વખત, સાહીત્યને લગતું અથવા હુનરને લગતું કોઈ પણ કામ માથે લેવાને મુખત્યાર છે; માત્ર તેમ કરવાથી તેની સરકારી ફરજ બજાવવામાં ખલલ પડતી ન બેંકએ, પણ સરકાર પોતાની મરજીમાં આવે તો જે કોઈ પણ ધંધો સરકારના મત પ્રમાણે ઇજ ન હોય તે ધંધો કરતો તેને અટકાવવાને અથવા તે ધંધો છોડી દેવાનું તેને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૫. (૧) જ્યારે કોઈ સરકારી નોકરને નાદાર ઠરાવવામાં અથવા જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય, અથવા જ્યારે એવા નોકરના, પગારનો અડધો ભાગ હંમેશા જમ કરવામાં આવતો હોય અથવા બે વર્ષ કરતાં વધારે મુદત સુધી જાગુ જમીમાં હોય, અથવા એટલી રકમ માટે જમ કરવામાં આવ્યો હોય કે જે રકમ, માસુલ પ્રસંગે, બે વર્ષની મુદતની અંદર ફેડાય એમ ન હોય, ત્યારે તેને, નોકરીમાંથી કાઢી મુકવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

(૨) જ્યારે એવા સરકારી નોકરને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ તરફથી હોવા વગર અથવા તેની સંમતિ વગર નોકરીમાંથી કાઢાડી મુકાય એમ ન હોય ત્યારે, જે તેને નાદાર જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય તો તે વાતનો રિપોર્ટ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટને કરવો જોઈએ, અને જે તેના પગારનો અડધો ભાગ જમ કરવામાં આવ્યો હોય તો તે વાતનો રિપોર્ટ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટને કરવાનો અધિકાર છે. અને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટનો હુકમ આવે ત્યાં સુધી તેને નોકરીમાંથી સસ્પેન્ડ કરવો.

(૩) બીજા કોઈ પણ સરકારી નોકરની આજ્ઞામાં એવી વાતનો રિપોર્ટ સ્થાનિક સરકારને અથવા વિશેષ અથવા સામાન્ય હુકમ કરીને તે સરકારનો જે તાબા હેઠળનો અધિકારી ઠરાવવામાં આવે તેને કરવો જોઈએ.

(૪) જ્યારે કોઇ અમલદારના પગારનો અડધો ભાગ જમ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે રીપોર્ટમાં નીચેની વિગત લખવી જોઈએ; તેના પગારના પ્રમાણમાં કરજ કેટલું છે; તે કરજને લીધે કરજદારની સરકારી નોકર તરીકેની લાયકાતમાંથી કેટલો ઘટાડો થાય છે; કરજદાર કરજમાંથી છુટો થઈ શકે એમ છે કે કેમ, અને સંજોગો જોતાં જે વખતે તે વાત સરકારની જાણમાં આણવામાં આવી તે વખતે તે જે હુદો ધારણ કરતો હોય તે હુદો ઉપર અથવા ખોળ કોઈ સરકારી હુદો ઉપર તેને રાખવો ઇષ્ટ છે કે કેમ.

(૫) આ કાનુન મુજબની દરેક આખતમાં, સદરહુ નાદારી અથવા કરજઉપાણું એવા સંજોગોને લીધે થયું હતું કે જે સંજોગો સદરહુ કરજદાર, સામાન્ય કહાપણ વાપરતાં, ચેતી શક્યો ન હતા અથવા જેના ઉપર તેનો નિર્ભર ન હતો અને તે નાદારી અથવા કરજઉપાણું તે કરજદારની ઉડાઉ અથવા લક્ષ્મી ટેવોને લીધે થયું નથી એ વાત સાબીત કરવાનો જોગો તે કરજદાર ઉપર છે એમ સમજવું.

૧૬. સરકારી નોકરને જે કોઈ પણ દસ્તાવેજ અથવા ખર્ચ તેની સરકારી ફરજ બજાવતી વખતે મળી હોય અથવા જે તેણે પોતાની સરકારી ફરજ બજાવતી વખતે તૈયાર કર્યો હોય અથવા એકઠી કરી હોય (પછી તે હુદાને લગતા સાધનો દ્વારા હોય અથવા બીજી રીતે હોય) તે તેને આ અર્થે સ્થાનિક સરકાર તરફથી સામાન્ય અથવા વિશેષ અધિકાર મળ્યો હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ખોળ ખાતાના સરકારી નોકરાને, અથવા સરકારી ન હોય એવા શખસોને અથવા જાપાવાળાઓને, પ્રત્યક્ષ અથવા આડકતરી રીતે જણાવવાનો અધિકાર નથી.

૧૭. સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર, કોઈપણ વર્તમાન પત્રનો અથવા બીજો મુદતે મુદતે પ્રસિદ્ધ થનારા પત્રનો સર્વતઃ અથવા અંશતઃ માલેક થવાનો અથવા તે ચલાવવાનો અથવા તેના અધિપતિપણાના અથવા વહીવટ ચલાવવાના કામમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર નથી.

આવી મંજૂરી આપવી તે, જે વર્તમાનપત્ર અથવા બીજું મુદતે મુદતે પ્રસિદ્ધ થતું પત્ર રાજકીય ન હોય તેજ પત્રની આખતમાં આપવી, અને એવી મંજૂરી કોઈપણ વખતે સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે તો પાછી ખેંચી લેવાનો અધિકાર છે.

૧૮. ૧૬ મી કાનુનના કાર્યોને પાત્ર, કોઈપણ સરકારી નોકર જાપામાં નનામાં લેખ લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે, પણ તેમ કરતી વખતે તેણે નીચમીત તથા વારંતરીક હદની અંદર રહીને તકરાર ચલાવવી જોઈએ; અને જે તેના જાપા સાથેના સંબંધ સરકારના હિતની વિરૂદ્ધ હોય તો સ્થાનિક સરકારને તેના એવી રીતે લેખ લખી મોકલવાનો અધિકાર છીનવી લેવાનો અધિકાર છે. અમુક સરકારી નોકરોને જાપા સાથેના સંબંધ સરકારના હિતની વિરૂદ્ધ છે કે નહીં તે આખત થકા ઉત્પન્ન થવાનું કારણ હોય, ત્યારે તે વાત હુકમ માટે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને લખી મોકલવી જોઈએ.

આ આખત સંબંધી વિદ્યમાન કાળે જે રેગ્યુલેશનો અમલમાં હોય તેમના અમલ આ કાનુનમાંના કોઈ પણ કસવ ઉપરથી નીચમીત થશે નહીં અથવા તેને બાધ આવશે નહીં.

૧૯. સરકારે પસંદ કરેલા કોઈ પણ નીચમ આખત અથવા સરકારે ભરેલા કોઈ પણ પગલા આખત અથવા સરકારની રાજનીતીને લગતી વાત ઉપર લોકો વીવેચન કરતા હોય અથવા જે વીવેચનનો વિષય થવાનો સંભવ હોય તે વાત આખત કોઈ પણ સરકારી નોકરને, પોતાને નામે પોતાનો અભિપ્રાય લોકોને લખીને મોકલવાનો અથવા તે, ભાષણદ્વારા અથવા બીજી રીતે જાહેર કરવાનો અધિકાર નથી.

૧૯. અ. (અ) સરકારી નોકરે જાહેરમાં પોતાના નામથી લેખ લખીને અથવા જાહેર મેળાવડામાં ભાષણ કરીને અથવા વ્યાખ્યાન આપીને પારકા દેશના રાજ્ય ચલાવવાના ધોરણ સંબંધી અથવા તેના કારભાર સંબંધી લેખકના અથવા ભાષણ કરતાના સરકારી દરજ્જાને લખીને, તેવા દેશને ગુરૂસો ઉપજાવે અથવા બીડીશ અથવા હીંદુસ્તાન સરકારને અને તેવા દેશની વચ્ચેના સંબંધમાં ગુચ્ચણ ઉત્પન્ન કરે તેવા અભિપ્રાય આપવો નહીં અથવા તેવી તેના વિરૂદ્ધ ટીકા કરવી નહીં.

(બ) પારકા દેશના કારભાર વીશેની કોઈ પણ આખતનું પોતાના નામથી લખાણ પ્રસિદ્ધ કરવાનો ઇરાદો હોય તેવા સધળા સરકારી નોકરાએ તેનાં મુદ્દ હીંદુસ્તાન સરકારને સાદર કરવાં.

ખુલાસો—દાખલો આપવા માટે અથવા સરખામણી કરવા માટે પારકા દેશના કારભારનો ફક્ત ઉલ્લેખ કર્યો હોય તો મુક સાદર કરવાની જરૂર નથી.

૨૦. સરકારી નોકરને હીંદુસ્તાનમાંની અથવા હીંદુસ્તાનના કારભારને લગતી કોઈ પણ રાજકીય ચળવળમાં ભાગ લેવાનો અથવા તેની મદદ માટે પૈસા ભરવાનો અધિકાર નથી; તેમજ જે રાજકીય સભામાં હાજર થવાથી તેની હાજરીનો ખોટો અર્થ ઉઠાવવાનો અથવા તેનું સરકારી ઉપયોગીપણું ઘટી જવાનો સંભવ હોય તે સભામાં તે હાજર થવાનો અધિકાર નથી. અમુક સરકારી નોકર, જે પગલું ભરવાનો હોય તેથી આ કાનુનના ઠરાવનો ભંગ થશે કે કેમ તે બાબત શંકા લાવવાનું કારણ હોય ત્યારે, તેણે તે બાબત કુકમ થવા માટે જે સ્થાનિક સરકારના અથવા જે સરકારી નોકરના તરત તાબા હેઠળ પોતે હોય તે સરકારને અથવા નોકરને લખી મોકલવી જોઈએ.

૨૧. સરકારી નોકરીનાં સરકારી કૃત્ય ઉપર અથવા ચાલ ચલણ ઉપર ખદનક્ષી ભરેલા દુમલા કરવામાં આવે તેની સામે બચાવ કરવા સાડ, તે સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતિ મેળવ્યા વગર કોઈ પણ કોર્ટમાં અથવા જાપામાં જવાનો અધિકાર નથી. કોર્ટમાં જવાની સંમતી આપતી વખતે સ્થાનિક સરકારે દરેક પ્રસંગે નીચેની બાબતનો, એટલે, તે કામનો ખરચ તેણે પોતે ખર્ચવો અથવા તે સરકારી નોકરે તે કામ પોતાને ખરચે ચલાવવું કે કેમ તે બાબતનો, અને જો તે પોતાને ખરચે કામ ચલાવે તો તેની તરફમાં ઠરાવ થાય તે પ્રસંગે સરકાર તેનો સંધળો ખરચ અથવા થોડો ખરચ આપશે કે કેમ તે બાબતનો નીકાલ કરવો.

સરકારી નોકરને પોતાના ખાનગી કૃત્ય અથવા ચાલચલણ સામે બચાવ કરવાનો જે હક છે તે આ કાનુનના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી નિયમિત થાય છે અથવા તેને તેથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

તગાવી બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૭ નો આક્ટ નંબર ૧૯.)

ખેતી સંબંધી સુધારો કરવા સાડ સરકારે પૈસાનું કરજ આપવા બાબત નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૩. કલેક્ટર એટલે જીલ્લાના મહેસુલનો કલેક્ટર સમજવો.

૪. ખેતીનો સુધારો કરવા એટલે કુવા, તળાવ અને ખેતીના કામ સાડ કામે લગાડેલાં માણસોના ઉપયોગ સાડ પાણી ભરી રાખવાનાં અથવા પાણી પુર પાડવાનાં બીજાં કામ બાંધવા, ખીત કરવા સાડ જમીન તૈયાર કરવા, નદીના અથવા એવા બીજા જળાશયથી જમીનને નવસાધ્ય કરવા, અને જમીનનો કાચમનો સુધારો કરવા વિગેરે કારણો માટે નાણું ધીરવામાં આવે છે.

૬. આ આક્ટ પ્રમાણે ધીરેલું કરજ ધીયાંની તારીખથી અથવા છેલ્લો હપતો આપ્યાની તારીખથી જે મુદત ઠરાવવામાં આવે તે મુદત અંદર પાછું વાળવું જોઈએ.

૭. સદરહુ કરજ કલેક્ટર જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકે છે.

કરજ લેવાની અરજ કરતી વખતે જે જમીન તારણમાં આપવાની હોય તે તથા જમીન આપવાના હોય તો તે અરજમાં બતાવવા, જેથી પુરતું તારણ લઈ કરજ ધીરવામાં આવે છે.

તગાવી બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૪ નો આક્ટ ૧૨ એ.)

૪. આ આક્ટ પ્રમાણે દુઃખ પરીહાર કરવા માટે (જેમકે આગથી કે રેલથી, ઘરાં નાશ પામે તે માટે) બી અથવા ઢોર ખરીદ કરવા સાડ અને સને ૧૮૮૩ ના આક્ટમાં કહેલાં નહીં હોય પણ ખેતીના કામની સાથે સંબંધ હોય એવાં બીજાં કોઈ પણ કામ સાડ જમીનના માલિકોને તથા વહીવટ કરનારાઓને કરજ આપી શકાય છે.

૫. અને તેવું કરજ તથા બાજ ખર્ચ સુદ્ધાં જે માણસને કરજ આપ્યું હોય તેની પાસે અથવા તેના જનમીન પાસે જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે.

લોકલક્ષ્ડના બાબતનો એકટ.

સને ૧૮૮૪ નો આક્ટ ૧ લો. (મુખ્યધનો)

૪. જમીન મહેસુલના આકાર ઉપર દર રૂપીએ એક આના પ્રમાણે સરકાર લોકલક્ષ્ડ વસુલ કરે છે. તેમાંથી એક આને ચાર પાઈ યુજરાતી નિશાળોના ઉપયોગમાં, અને આઠ પાઈ રસ્તા, તળાવ, કુવા વિગેરે બાંધકામોમાં વાપરે છે. લોકલક્ષ્ડનો વહીવટ જીલ્લા સારૂ જીલ્લા લોકલખોર્ડે અને તાલુકા સારૂ તાલુકા લોકલખોર્ડે કરવો.

૧૦. જેઓ ૪૮ રૂપીઆથી ઓછો નહીં હશે એવો જમીન મહેસુલનો આંકડો સરકારમાં ભરતા હશે, તેઓ, જેને પાંચ હજાર રૂપીઆ કરતાં ઓછી નહીં હોય એટલી સ્થાવર મિલકત હશે તે, જેઓની વરસ દહાડે પાંચસે રૂપીઆની ઉપજ હશે તે, જે પેન્શનરનું પેન્શન દર માસે પચાસ રૂપીઆથી ઓછું નહીં હોય તે. ઓનરરી મેજિસ્ટ્રેટ, મુલકી અને પોલીસ પટેલો, અથવા સરકાર દ્વારા તે બીજા તાલુકામાં રહેનારા સખસો તાલુકા લોકલખોર્ડના મેમ્બર તરીકે ચુંટી કહાડવાને લાયક છે.

૧૧. કોઈ પણ સ્ત્રી, જેની ઉંમર ૨૧ વરસથી ઓછી હોય તે પુરૂષ, જીલ્લા અથવા સબોર્ડિનેટ જડજી હોય તે, જેને ફોજદારી રાહ શિક્ષા થઈ હોય તે, જે લોકલ ખોર્ડના તાબાનો નોકર હોય તે, આવી ખોર્ડનો મેમ્બર થઈ શકે નહીં.

૧૪. સદરહુ મેમ્બરોએ ત્રણ વરસ સુધી હોદ્દો ધારણ કરવો.

૨૧. તાલુકા લોકલ ખોર્ડના મેમ્બર થવાને લાયક હોય તેઓની, તથા મત આપનારાઓની એવી બે યાદી કલેક્ટરે તૈયાર કરાવી ચુંટણી કરવાની તારીખની અગાઉ બે મહીના આગમજ દરેક ગામના ચોરે અને કચેરીના પ્રસિદ્ધ ભાગ પર લગાવી પ્રસિદ્ધ કરવી.

૨૪. ચુંટણી કરતી વખતે જેના મત વધારે પડે તેને મેમ્બર નીમ્યો એમ સમજવું. આવી ચુંટણીમાં કોઈ લાયક સખસ ચુંટી કહાડવામાં આવ્યો નહીં હોય તો તાલુકા ખોર્ડ માટે કલેક્ટરે અને જીલ્લા ખોર્ડ માટે કમીશનરે એવા લાયક સખસને સરકારની પસંદગીથી નીમવો જોઈએ.

૨૬. ચુંટી કહાડેલા મેમ્બરોનાં નામ સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાં.

૨૭. સદરહુ મેમ્બરો પૈકી એક આસામીને અધ્યક્ષ તરીકે ચુંટી કહાડવો, અને તેની નીમણુંક સરકારે કરવી.

૨૮. તેવા અધ્યક્ષે ખોર્ડની સભાઓમાં અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું અને ખોર્ડના ઉપજ ખર્ચના કારભાર ઉપર નજર રાખવી.

૩૦. લોકલ ખોર્ડે પોતાના તાબાના પ્રદેશમાં લોકલ ફંડમાંથી નીચે પ્રમાણે તજવીજ કરવી. ૧ રસ્તા તથા રાહદારીનાં બીજાં સાધનો બાંધવા અને તેની મરામત કરવવી. હોસ્પીટલો, બજાર, ધર્મશાળા તથા બીજા સાર્વજનિક ઇમારતો બાંધવી અને તેની મરામત કસવવી, સાર્વજનિક તળાવ, કુવા તથા પાણીનાં કામ બાંધવાં અને તેની મરામત કરાવવી, કનિષ્ઠ પ્રતિની નિશાળો સારૂ યોગ્ય જગાની સગવડ કરી આપવી, તથા તે જોવી અને ચાલુ રાખવી. કનિષ્ઠ પ્રતિની વિદ્યાની વૃદ્ધિ તથા પ્રસાર કરવો, શિળી કહાડવાનું કામ તથા આરોગ્યતા સારૂ જરૂરની તજવીજ કરવી, ખોર્ડના રસ્તાની બાજુ ઉપર ઝાડ રોપવાં.

૫૦. લોકલખોર્ડના અધ્યક્ષે તથા બીજા એક મેમ્બરે સહી કરેલા એક સીવાય લોકલક્ષ્ડનું નાણું સરકારી ટ્રેઝરીમાંથી આપવું નહીં.

૫૫. તાલુકા લોકલખોર્ડે મંજૂર કરેલું દરેક બજેટ એસ્ટીમેટ જીલ્લા લોકલખોર્ડને મંજૂરી સારૂ મોકલવું.

૬૨. લોકલખોર્ડનાં કામો તપાસવાનો તથા દેખરેખ રાખવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૭૦. લોકલખોર્ડના મેમ્બરોનો, અમલદારનો, અથવા નોકરનો, ખોર્ડના હુકમથી કરવામાં આવતું હોય તે કામમાં, કે ખોર્ડની સામે કરેલા કોઈ પણ કારરમાં કોઈ પણ ભાગ અથવા હિત સંબંધ હશે તો તે ફોજદારી કોર્ટમાં સાબીત થયેથી પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૭૧. લોકલબોર્ડોના દરેક મેમ્બર, જીલ્લા બોર્ડો રાજેસી દરેક અમલદાર તથા નોકર હીંદુસ્થાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૧ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

ઇનકમટેક્સ એક્ટ સને ૧૮૮૬ નો આક્ટ ૨ જો.

ખેતી સિવાય બીજા દ્વારથી મળેલી આવક ઉપર કર નાંખવા નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૩. “ કલેક્ટરનો અર્થ જીલ્લાની મહેસુલનો કારભાર જે અમલદારને શિર હશે તે અથવા આ આક્ટમાં જણાવેલા કામને માટે કલેક્ટર નીચે તે અમલદાર.

૪. નીચેની આવકો સિવાયની આવકો ઉપર આગળ લખ્યા મુજબ કર આપવો પડશે.

૫. ખેતીવાડીમાં વપરાતી જમીનમાંથી મળતું ગણત અથવા મહેસુલ, ખેતીવાડીની પેદાસનું કરેલું વેચાણ, જે વહાણની કંપનીને બ્રિટીશ ઈન્ડિયાની બહારની સનંદ મળી હોય અને જેનું વેપારનું મથક ઈન્ડિયાની બહાર હોય, અને હીંદી સમુદ્રની હદ બહાર દરિયાઇ વેપારમાં યુથાયાં હોય તે વહાણની કંપનીના કંઈ પણ નફો, સાર્વજનિક કે ધર્મ સંબંધી કામોને માટેજ વપરાતી મિલકતમાંથી મળેલી આવક, સ્ટોકનોટ ઉપરનું કાંઈપણ વ્યાજ, અને જેની ઉપજ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં ઓછી હોય તે. કરને પાત્ર નથી.

૭. સરકારી અમલદારો અને પેન્શનરોની આવકમાં તે જે કરને પાત્ર હોય તેવી રકમ તેના પગાર, પેન્શન કે રેન્ડ્યુઇટીમાંથી ઓછી કરવી જોઇએ.

૯. કંપની અને ખાનગી કામ લેનારાઓનાં નોકરો અને પેન્શનરોની આવકમાં તે જે કરને પાત્ર હોય તે કર, પગાર, પેન્શન કે રેન્ડ્યુઇટીના કાંઈપણ ભાગ તેને જે વખતે મળે તે વખતે તેણે આપવો.

૧૧. દરેક કંપનીના અમલદારો દર વર્ષે માર્ચની ૩૧ મી તારીખ સુધીમાં પોતાને નક્કી નફો મળ્યો હોય તે બતાવનાર પત્રક તા. ૧૫ એપ્રિલ સુધીમાં કલેક્ટરને મોકલવું.

૧૨. કંપનીઓના અમલદારોને હીસાબ બતાવવાની ફરજ પાડવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૪-૧૫. ૩૧ મી માર્ચે પુરા થતા વર્ષમાં મળેલી આવક ઉપર કરનો આકાર કલેક્ટરે ઠરાવવો જોઇએ.

૧૬. જે માણસોની ૨૦૦૦ રૂપિયાની અંદરની વાર્ષિક આવક હોય તેની દરવરસે ટીપ તૈયાર કરાવવી. તેમાં નામ તથા કેટલી રકમ આપવાની તે લખવું. અને તે કર બતાવેલી તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર આપવાની અથવા તે તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર કર ઓછો કરવા કલેક્ટરને અપીલ કરવાની નોટીસ તે ટીપ સાથે જોડીને ફાઇલ કરવી. વળી ટીપ તથા નોટીસ લાગતા વળગતાને ખચ આપવા પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ.

૧૭. ૨૦૦૦ રૂપિયા અને તેની ઉપરના આવકવાળા માણસોને ઉપર પ્રમાણેની નોટીસ બજાવવી જોઇએ.

૧૮. જે સમસો ૧૭ મી કલમ મુજબ નોટીસ બજાવવાને પાત્ર હોય તેમને તે બજાવ્યા ઉપરાંત તેમનું નામ ૧૬ મી કલમ મુજબ ટીપમાં દાખલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૦. બાળકની, સ્ત્રીની, ગાંડા કે મુઠ માણસની મીલકત ઉપરનો કર, તેના વાલી, ટ્રસ્ટી કે કમિટી ઉપર નાંખવો જોઇએ.

૨૧. જે માણસ બ્રિટીશ ઈન્ડિયામાં ન રહેતો હોય તેના ઉપર તેના એજન્ટને નામે કર નાંખવો.

૨૪. જ્યારે કોઇ ઈમારત તેના ધણીના કબજામાં હોય ત્યારે તે આવકનું એક સાધન છે એમ ગણી તેનું એક વર્ષને માટે જેટલું ભાડુ આવે તેટલી રકમના ૫ જેટલી રકમ ઉપરના કરને પાત્ર થશે.

૨૫. આ આક્ટ મુજબ ઠરાવેલા કરના આકારની વિરૂદ્ધ ૧૬ મી કલમમાં બતાવેલી જાહેર ખચરમાં બતાવેલા વખતની અંદર કાંઈપણ માણસ કલેક્ટરને અરજી મુજારી શકે.

૨૬. કલેક્ટરે સુકરર કરેલે દીવસે અરજી સાંભળવી અને બ્યાજબી લાગે તેવો હુકમ કરવો.

૨૭. ફરી તપાસને માટે કોઇ માણસની અરજી ઉપરથી પોતાને બ્યાજબી લાગે તો કમીશનર તે બ્યાજબી લેખી હકીકત માગી શકે અને જેવો ગમે તેવો હુકમ કહાડી શકે.

૨૯. દર વર્ષે જુનની ૧ લી તારીખે કર આપવો જોઇએ.

૩૦. આ આક્ટ મુજબના કરની અમલદારી રકમ કરતાં વધારે ન હોય એવી રકમ જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે. જે વરસને માટે આ આક્ટ મુજબ રકમ આપવાની હોય તે વરસના છેલ્લા દિવસથી ત્રણ મહિના પુરા થયા પછી તે રકમ વસુલ કરવાને માટે કંઈ પણ કામો શરૂ થઈ શકે નહિ.

૩૪. જો કોઈ માણસ કર આપવામાં, અથવા ૧૦ મી ૧૧ મી કે ૧૨ મી કલમ પ્રમાણે લેખી હકીકતો પત્રકા કે હીસાબો મોકલવાને સુકશે તો તેને જે દીવસને માટે કસુર કરી હશે તે દરેક દિવસને માટે રૂ. ૧૦ સુધી દંડ થશે.

૩૬. આ આક્ટ મુજબનો કર કહાડી નાંખવા, કે ઓછો કરવા દિવાની કોર્ટમાં ફરીઆદ ચાલશે નહિ. આ આક્ટની રૂયે કરની રકમ પાછી મેળવવાનો દાવો એક વરસની અંદર કરવો.

૪૦. આ આક્ટ મુજબના કલેક્ટરના અને કમીશનરના સધળા અધિકાર સ્થાનિક સરકાર બીજા જે અમલદારને નીમે તે ચલાવી શકશે.

૪૧. જે અમલદાર કલેક્ટરનો બધો, અથવા કંઈ અધિકાર ચલાવતો હોય તે અમલદાર કોઈપણ માણસને નોટીસ આપીને નીચેની બાબતો મોકલવાની ફરજ પાડી શકે, જ જે ધરનો પોતે ઉપયોગ કરતો હોય અથવા બાડે આપ્યું હોય તે ધરમાં રહેનારા દરેક માણસનું નામ, પોતાની ચાકરીમાં રાખેલો જે માણસ દર મહિને તારી રૂપિયા પાંચ આના ચાર પાંચ અથવા દર વરસે હજાર કે તેથી વધારે રકમનો પગાર કમાતો હોય તેનું નામ અને રહેવાની જગ્યા.

નીચે પ્રમાણે કર આકારવામાં આવે છે.

૧. પગાર અને પેન્શનો.

બ્રિટીશ ઈન્ડિઆમાં રહેનારા કોઈપણ માણસને બ્રિટીશ ઈન્ડિઆમાં અપાતો કંઈ પગાર વિગેરે

જો આવકનો આંકડો દર વરસે ૨૦૦૦ કે તેથી વધારે અથવા દર માસે રૂપિયા ૧૬૬-૧૦-૮ અથવા વધારે થાય તો દર રૂપિએ પાંચ પાંચ.

સરકારની સાથે મૈત્રી રાખનારા રાજા કે સંસ્થાનના મુલકમાં રહેનાર બ્રિટીશ સરકારની રૈયતને સરકારથી અપાતો કંઈપણ પગાર વિગેરે:

જો આવકનો આંકડો દર વરસે ૨૦૦૦ કરતાં ઓછો અથવા દર મહિને રૂ. ૧૬૬-૧૦-૮ કરતાં ઓછો થાય તો દર રૂપિએ ચાર પાંચ.

૨. કંપનીના નફા ઉપર દર રૂપિએ એક આનો.

૩. સિક્યુરિટી ઉપર બાબતી પેદાશ ઉપર દર રૂપિએ એક આનો, પણ ૨૦૦૦ કરતાં ઓછી છે અને તેથી દર રૂપિએ ચાર પાંચ દર લેવો એવું કલેક્ટરની સહીવાળું સરટીફિકેટ સીક્યુરિટીનો માલિક રજુ નહિ કરે તો બાબત ૨૦૦૦ થી ૫૦૦૦ ની અંદર ઉપર દર રૂપિએ પાંચ પાંચ લેવી.

૪. ઉપરની આવકમાં નહિ આવી જાય તેવી આવકનું સાધન જો રૂ. ૧૦૦૦ કરતાં વાર્ષિક ઉપજ ઓછી નહિ. પણ ૧૨૫૦ થી ઓછી આકારવામાં આવે તો કર રૂ. ૨૦ થશે.

વાર્ષિક આવક રૂ. ૧૨૫૦ કરતાં ઓછી નહિ પણ રૂ. ૧૫૦૦ થી ઓછી આકારવામાં આવે તો રૂ. ૨૮

” ૧૫૦૦ ” ૧૭૫૦ ” ૩૫

” ૧૭૫૦ ” ૨૦૦૦ ” ૪૨

જો વાર્ષિક ઉપજ ૨૦૦૦ અથવા ઉપરની અને ૫૦૦૦ ની અંદર આકારવામાં આવે તો આવકના દરેક રૂપિયા ઉપર પાંચ પાંચ.

આવક ૫૦૦૦ થી ઉપર અને ૧૦૦૦૦ કરતાં ઓછી હોય તો દર રૂપિએ છ પાંચ

” ૧૦૦૦૦ ” ૨૫૦૦૦ ” ” નવ પાંચ

” ૨૫૦૦૦ ઉપર હોય તો દર રૂપિએ એક આનો.

મતાદાર બાબતનો એક્ટ.

(સન ૧૮૮૭ નો મુખ્યનો આક્ટ નં. ૬.)

ઉદ્દેશ—મતાદારોની આકરીનું નિયમન કરવા સંબંધી વિશેષ ઠરાવો કરવા સારૂ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવું છે.

૨. મતાદારનું કુટુંબ—એ શબ્દનો અર્થ જે કુટુંબમાં ગામના પટેલનો હોદ્દો વંશપરંપરાનો હોય એવું કોઈ કુટુંબ. “ મતાદાર ” આ શબ્દનો અર્થ પછી કલમ મુજબ રાખેલા રજીસ્ટરમાં મતાદાર કુટુંબના જે આશામીનું નામ દાખલ થયું હોય તેવા કોઈ આશામી. મતાદારનો વારસ કોણ છે. તે ઠરાવતી વખતે પરંપરાગત જોષ્ઠપણના વારસનો નિયમ તે મતાદાર કુટુંબમાં ચાલુ છે એમ ગણવું જોઈએ.

૩. “ વતન ” આ શબ્દનો અર્થ ગામના સંઘના તથા દરેક મતાં થાય છે અને મતાદાર કુટુંબનો આશામી વતનદાર છે એમ સમજવું.

૪. મતાદારોની આકરી કરવાના રજીસ્ટરમાં કલેક્ટરે દરેક ગામનું રજીસ્ટર નીચે પ્રમાણે રાખવું. ૧ મતાદાર કુટુંબોની સંખ્યા, ૨ પટેલનો હોદ્દો ધારણ કરવાનો હોય એવા મતાદારનું નામ, ૩ પટેલના હુદ્દા ઉપરનો હક્ક, સદરહુ વારસ વડીલ મતાદારોને જે વારાફરતા કમમાં સ્વાધીન રહેવાનો હોય તે વારાફરતા કમ. ૪ પટેલોની સંખ્યા. ૫ મતાદારની આકરીઆત જમીનનું વર્ણન, ૬ રોકવું તથા બીજી નીમણૂકા વિગેરે બાબતો આવવી જોઈએ.

૬. પટેલનો હોદ્દો ધારણ કરવાનો હક સામાન્યતઃ દરેક મતાદાર કુટુંબને છે, પરંતુ એકજ મતાદાર કુટુંબને અંગે ખાસ હક છે એવું જાહેર કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૭. મતાદાર કુટુંબના દરેક માણસનું નામ ૫ મી કલમ પ્રમાણે તૈયાર કરેલાં રજીસ્ટરમાં કલેક્ટરે દાખલ કરવું.

૮-૯. મતાદાર મરી જાય તો તેના વારસ તરીકે એક મતાદારનું નામ નોંધવામાં આવશે. મૈયત મતાદારને નામે રજીસ્ટરમાં નોંધેલો તે મતાદારના હિસ્સો હયાત વારસ વડીલ મતાદારને મળવો જોઈએ.

૧૧. મતાદારોને શિરસ્તા મુજબ જે કર્તવ્ય કર્મો કરવાનાં હોય તે કર્તવ્યો કલેક્ટર ફરમાવશે ત્યારે દરેક મતાદાર કરવાને બંધાયેલો છે અને ગામના ઠરાવ બંધ તથા બીજા ગામના જે કાગળો ઉપર મતાદારોએ સહી કરવી એવો શિરસ્તા હોય તે ઉપર સહી કરવાનો તેનો વિશેષ હક્ક છે.

૧૪. જે ગામના સંબંધમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ૬ ડી કલમની રૂયે જે કુટુંબો જાહેર ક્યાં હોય તેઓ પૈકી દરેક કુટુંબના વારસ વડીલને પટેલનો હુદ્દો ધારણ કરવાનો હક તે ઠરાવમાં નક્કી કરેલા કમ મુજબ સ્વાધીન થશે. અને બીજા કોઈપણ મતાદારને તેમાં ભાગ મળશે નહિ.

૧૫. બીજા દરેક બાબતમાં હુદ્દો ધારણ કરવાનો હક મતાદાર કુટુંબે વારાફરતી ભોગવવો.

૧૬. વારાનો કમ ઠરાવવા કલેક્ટરે સદરહુ ગામના મતાદારોને પોતાની રૂબરૂ ભેગા થવા ફરમાવવું. મતાદારોનો મોટો ભાગ વારાનો કમ કબુલ રાખવામાં ચુકે તો કલેક્ટરે તે ચીકી નાંખીને ઠરાવવો.

૧૭. જે ગામને ક-૧૫ લાગુ પડતી હોય તે ગામમાં પટેલનો હુદ્દો ખાલી પડેથી તે જગ્યા પુરવાને જે મતાદાર કુટુંબના આસામીનો વારો હોય એવાને ચુંટી કાઢવાનો સદરહુ ગામના મતાદારો ઉપર પ્રમાણે ચુંટી કાઢવાને ચુકે તો હુદ્દો ધારણ કરવાનો હક સદરહુ કુટુંબના વારસ વડીલ મતાદારને સ્વાધીન રહેશે.

૧૮. વારસ વડીલ મતાદારે સામાન્યતઃ જાતેજ વહીવટ કરવો જોઈએ જે જાતે વહીવટ કરવાની ના કહે તો હોદ્દો ધારણ કરવાના હકનો વારો બીજા સખસને પ્રાપ્ત થશે.

૨૦. જે વારસ વડીલ મતાદાર હુદ્દા માટે નાલાયક હોય અથવા તેની જાતે વહીવટ કરવાની ઇચ્છા ન હોય અથવા એક અથવા વધારે બીજા વહીવટદારોની જરૂર હોય તો ગુમાસ્તો નીમવાનો તેને અધિકાર છે, સદરહુ ગુમાસ્તાને કાઢી ચુકવા મતાદાર અરજ કરે અને તેમ કરવાનું પાકુ કારણ કલેક્ટરને જણાય તો તેને કાઢી ચુકવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે. નાલાયક મતાદારને ગુમાસ્તો નીમવાનો હક પ્રાપ્ત થશે નહીં.

૨૧. જ્યારે ગુમાસ્તાની નીમણુંક કરવાની હોય ત્યારે કલેક્ટરે વીસ દીવસની તે મતાદારને નોટીસ આપવી, તે મુદત દરમિયાન તેણે જે માણસ મતાદાર કુટુંબનો આસામી હોય અને હુદ્દાને માટે લાયક હોય તેને નીમવો.

૨૨. તેમ કરવાને ચુકે તો કલેક્ટરે ગુમાસ્તો નીમવો, ગુમાસ્તો મતાદાર કુટુંબનો આસામી હોવો જોઈએ પણ એવા કુટુંબનો કોઈ પણ સખસ વહીવટ કરવાને રાજ ન હોય તો કોઈ પણ બીજા સખસને નીમવાનો અધિકાર છે.

૨૩. જે કોઈ મતાદાર અદાર વર્ષથી ઓછી ઉમરનો હોય અથવા કાયદાસર રીતે નાલાયક હોય ત્યારે તેને બદલે તેના વાલીને કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪. એકના એક વારસ વડીલ મતાદારના હુદ્દાની મુદત તેની હયાતી સુધી હોવી જોઈએ અને ચુંટી કાઢેલા વહીવટદારના હુદ્દાની મુદત પાંચ વરસની, અથવા મતાદારોનો મોટો ભાગ બીજા જેટલી લાંબી મુદત કરાવે તેટલી મુદત સુધી હોવી જોઈએ.

૨૫. ચુંટણી ન થાય ત્યારે મતાદારોની સંખ્યા નવથી વધારે હોય, ત્યારે પાંચ વરસ, સંખ્યા ચારથી વધારે અને નવથી ઓછી હોય ત્યારે સાત વરસ, અને સંખ્યા ચારથી વધારે ન હોય ત્યારે દસ વરસ સુધી હુદ્દો ધારણ કરવાનો હક રહેશે.

૨૬. ગુમાસ્તા નીમવા તે તેમના મુખ્યત્વી હુદ્દાની મુદત સુધી નીમવા.

૨૭. ૧૫ મી કલમ લાગુ પડતી હોય તે ગામમાં વારસ વડીલ મતાદારના હુદ્દાની મુદતના છેલ્લા વરસમાં જતે વહીવટ કરવા દેવામાં આવશે નહીં તેમ નવો ગુમાસ્તો નીમાશે નહીં.

૨૮. થોડી મુદત માટે કામ ચલાઉ વહીવટદારોની કલેક્ટરે નીમણુંક કરવી.

૨૯. વહીવટદારોએ પોતાની ગેરહાજરીને અથવા માંદગીને પ્રસંગે બદલી તરીકે યોગ્ય આસામીને સુકવા જોઈએ.

૩૦. ઓછો, અદાર વર્ષથી ઓછી ઉમરનો સખસ, જે સખસ સાઠ વરસનો હોય, જે સખસ ગાંડો, મનનો નબળો, બહેરો, આંધળો, અને અપંગ હોય તે સખસ, ખરાબ ચાલનો તથા વહીવટ કરવાને નાલાયક હોય તે સખસ, ફેજદારી રાહે દંડ કેદની સજા પામેલો, અને હુદ્દા ઉપરથી ૩૧ મી કલમ પ્રમાણે દુર કરેલો સખસ અને સરકારે કળવણી સંબંધી પરીક્ષા કરાવી હોય તે પરીક્ષા પસાર નહીં થયો હોય તે જે સખસ જમીન મહેસુલ જાણી જોઇને ન આપ્યાના સખસને લીધે હું હુદ્દાને માટે અયોગ્ય છે તે સખસ, તેવા સખસો પટેલના હુદ્દાને માટે નાલાયક છે એમ સમજવું.

૩૦. (૧) કોઈ મતાદાર ખરાબ ચાલનો હોવાનું કારણ હોય કે નાલાયક હોય તેને વહીવટદારની ચુંટણી કરવામાં મત આપવાનો અથવા ગુમાસ્તો નીમવાનો હક છીનવી લેવામાં આવશે.

૩૧. જે મતાદાર પોતાના કર્તવ્ય કમો કરવાને ગણત કરે તો તેને દરેક ગુન્હા બદલ તેના વાર્ષિક વેતનના ધણમાં ધણા એથા ભાગ સુધીની દંડની શિક્ષા કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. તેમજ તેને સરપેન્ડ કરવાની અને સરકારની મંજુરી લઇને તેને હુદ્દા ઉપરથી દુર કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. તેમજ તેને દુર કયો હોય ત્યારે તેની હયાતી લગીને હક સંબંધ જમ કરી ખાલસા કરવાનો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૩૨. વહીવટદાર ઉપર ફેજદારી કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાન તેને સરપેન્ડ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે અને તે પુર થયા પછી ફેજદારી કાર્ટનો કારાવ પોતાના ધ્યાનમાં લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

હિંદુસ્તાનના બંદરો બાખતનો આકટ.

(સને ૧૯૦૮ નો આકટ નંબર ૧૫ મી.)

૭. કાન્સરવેટરની નીમણુંક સરકારે કરવી. પલાવણી તથા દોરડાં કાપવાનો બંદરની હદની બંદર અડ-અણકારક ચીજો હોય તે કહાડી નાંખવાનો ભાગેલા વહાણને બહાર કઢાવવાનો, વહાણ ઉપર જવાનો તથા વહાણ બદલ શી વીજેરે વસુલ કરવા ઈમારતમાં પેસવાનો, કોઈપણ વહાણના માસ્તર પાસે આગ ન લાગવા

દેવા સારૂ અથવા હોલવવા સારૂ ખલાસીઓ માગવાનો, અધિકાર કોન્સરવેટરને છે, કોઇપણ બંદરમાં સ્થાનિક સરકારના હુકમથી બાલેલાં બોયાં બીકીન તથા મુરીંગ કોઇ માણસે કાયદાસર કારણ વગર ઉચકવું નહિ તેમ તેને નુકસાન કરવું નહિ. તેમ કરશે તો નુકસાની આપવા ઉપરાંત બે હજાર રૂપિયાના દંડની અથવા બે વર્ષની કેદની શિક્ષા થશે.

૨૦. જે માણસ કોઇ પણ બંદરમાં કોઈ વહાણુને, તેના ધણીની પરવાનગી વગર તેના મુરીંગમાંથી ગળણી બેંધને છુટું કરશે કે કહાડશે તેને અસે રૂપિયા સુધી દંડની અથવા છ મહિના સુધી કેદની શિક્ષા થશે.

૨૧-૨૨. જે કોઈ વહાણુનો માસ્તર નિરમ અથવા ક્યારે કોઇ પણ બંદરમાં અયોગ્ય રીતે કાયદાસર કારણ વગર નાંખશે તેનો તેમજ મના કરેલી હદમાં કોન્સરવેટરના હુકમ વિરુદ્ધ વહાણુને ચોપડશે કે તેમાંની ગંદવાડ બાળી નાંખશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૨૩-૨૬. જે માણસ મના કરેલી હદમાં વહાણુ ઉપર કાચો ઝમર, રાગ વિગેરે સળગી ઉઠે તેવો પદાર્થ ઉકાળશે, તેમજ પોતાના વહાણુને બાંધેલી પલાવણી કે હાજર સુરજ આથમ્યા પછી બહાર રાખશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ બસો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૭. જે માણસ બંદરમાં કાયદાસર કારણ વગર કોઇપણ અગ્નિ શસ્ત્ર છોડશે તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે. પણ સંકટની સુચના કરવા સારૂ બંદુકનો ખાલી બાર કરશે તેનો દંડ થશે નહિ.

૨૮. જે વહાણુનો માસ્તર, વહાણુમાં આગ લાગતી હોય તે વેળા તે હોલવવાનો તજવીજ કરવાનું વર્ગ્ય કરશે તેને છ મહિના સુધીની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૯. કોન્સરવેટરની પરવાનગી વગર બોચાયલા સ્ટોર સારૂ બંદરના તળીયામાં શેષ કરશે તેનો સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૦. બંદરના કાંઠાના કે કીનારાના કોઇ પણ ભાગમાંથી કોન્સરવેટરની પરવાનગી વગર જે કોઇ માણસ ખડક, પથરા, જાડી રેતી, કાંકરા, રેતી અથવા માટી કહાડી નાંખશે અથવા લઇ જશે તેનો નુકસાની આપવા ઉપરાંત સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૧. પેલટ વગર અથવા હાઈર માસ્તરની પરવાનગી વગર વહાણો એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાં નહિ.

૩૩. બંદરોનું દેણું ત્રીજા પરિશિષ્ટ પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે લેવું. માછલી મારવાની હોડીઓ સિવાય મુખ્યધનાં દશ ટનનાં તથા તેથી વધારે ટનનાં સમુદ્રમાં જનારાં વહાણોનાં દર ટને ચાર આના એક મહીનામાં એકજ વખત આપવા. બંદરોના બે વર્ગ પાડ્યા છે તેમાં ઉત્તર વર્ગમાં-ચોધાથી ચરનાલા સુધી અને દક્ષીણ વર્ગમાં વાંદ-બાથી લટકળ સુધીના દશ ટનનાં તથા તેથી વધારે ટનનાં સમુદ્રમાં જતાં વહાણો માટે ધણામાં ધણા ત્રણ આના ત્રીસ દીવસમાં એકજ વખત આપવા કરાંચીના ત્રણ મહીનામાં દર ટને ચાર આના અને એડનના એક મહીનામાં દર ટને ત્રણ આના આપવા.

૩૪. બંદરનાં દેણાં સ્થાનિક સરકાર ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૬. બંદરનાં દેણાંની શી વિગેરેનો હિસાબ રાખવા કોઇ અમલદારની સ્થાનિક સરકારે નિમણૂક કરવી.

૩૮. અને તેને તેણે બંદરનાં દેણાંની વિગેરે બદલ પહોંચ આપવી.

૩૯. બંદરની હદની બંદર વહાણુ આવ્યા પછી ચોવીશ કલાકની બંદર વહાણુનો માસ્તર કોન્સરવેટરને વહાણુ આવ્યાનો રીપોર્ટ કરવાને ચુકશે તો તેનો સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૪૨-૪૩. વહાણુનો માસ્તર બંદરનું દેણું વિગેરે આપવાને ના કહેશે તો તે વહાણુ વિગેરે જામ કરવાને દેણું આપવામાં આવે ત્યાં સુધી અટકાવી રાખવાને, અને પાંચ દીવસમાં ન આપે તો તે વેચવાને પ્રાપ્ત થશે. તેમજ તે ન આપે ત્યાં સુધી વહાણુ માટે પોર્ટ ફિલચરન્સ આપશે નહીં.

૪૫. બંદર દેણાં વિગેરે આપવાનું ઉઠાવવા બદલ સદરહુ રકમની પાંચ ગણી રકમ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૪૬-૪૭. નિરમ ભરેલા વહાણુ બદલ બંદરે દેણું પોણા ભાગ કરતાં વધારે લેવું નહિ. અને જે વહાણુ માલ અથવા ઉતાર ઉતરતાં અથવા લેતાં નહિ હોય તેનું બંદરે દેણું અડધા ભાગ કરતાં વધારે લેવું નહીં.

૪૮. કોઈ પણ વિહાર-નૌકા આખત અથવા તોફાનથી વહાણ પાછાં આવે તે આખત બંદરે દેખાં લેવાનો અધિકાર નથી.

૫૧. જે વહાણનો માસ્તર વહાણનો નંબર અને નામ જણાવવાની સિમ્બલ ચઢાવશે નહિ તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૫૪. સ્થાનિક સરકારે કરેલી કાનુન તથા હુકમ જે સખસ માન્ય નહીં કરે તેનો દરેક ગુન્હા બદલ સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૬૨. બંદરમાં કાયદા વિરૂદ્ધ વહાણ તથા વાવટા વિગેરે ચઢાવશે તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૬૬. કાન્સરવેટરના અધિકાર તેના આસરટોને છે.

દેશી ઉતાડ લઈ જનારાં વહાણો આખતનો એકટ.

સને ૧૮૮૭ નો આક્ટ નંબર ૧૦ મો. (ઇંડિયાનો).

૨. આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇંડિયાને લાગુ છે.

૬. સરકારે નિમ્ના સિવાયના બીજા કોઈ પણ બંદરમાંથી ઉતાડ લઈ જનારાં વહાણો રવાનાં થવું નહિ. તેમ તેવા બંદરે ઉતાડને ઉતરવા નહિ તેમ લેવા નહિ.

૭. જે વહાણ સદરહુ પ્રમાણે રવાના થાય તે વહાણના માસ્તરે આ અરથે નિમેલા અમલદારને ઉપડી જતા અગાઉ ચોવીસ કલાકની અંદર તે આખત સુચના આપવી.

૮-૧૦-૧૧. અ અને બ જે દાખલા માસ્તર પાસે હોવા સિવાય સફર કરવી નહિ. અ દાખલામાં-વહાણ દરીઓ જવા લાયક છે તથા તે ઉપર જોઇતાં માણસ તથા સામાન છે અને તેમાં હવા સારી પેઠે જવા આવવાનું સાધન છે, અને જેટલા ઉતાડ લઈ શકે તેની સંખ્યા લખવી. બ દાખલામાં સફર વચ્ચેનાં બંદરો. તેમ તે ઉપર જોઇએ તેટલા અમલદાર અને ખલાસીઓ છે તે વિગેરે આખત હોવી જોઇએ.

૧૮. સારી હવાની મોસમમાં નાની સફર કરનારા વહાણમાં વચ્ચેના માળના દરેક ઉતાડને ઉપયોગ કરવા જોગ છ ચોરસ ફુટ તથા છત્રીસ ધનકુટ અને ઉપરના માળમાં ચાર ચોરસ ફુટ, જગા જોઇએ. તોફાની હવાની મોસમમાં વચ્ચેના માળમાં દરેક ઉતાડને ઉપયોગ કરવા જોગ બાર ચોરસ ફુટ તથા બોતર ધનકુટ, અને ઉપરના માળ ઉપર ચાર ચોરસ ફુટ જગા જોઇએ.

૨૧. મોટી સફર કરનારા સડના જોરથી ચાલનારા વહાણમાં દરેક ઉતાડને ઉપયોગ કરવા જોગ વચ્ચેના માળમાં બાર ચોરસ ફુટ તથા બોતર ધનકુટ જગા જોઇએ.

૨૨-૨૬-૨૭. બ્રિટીશ હીંદુસ્તાનમાંના બંદરની અથવા બંદરે લાલ સમુદ્રમાંના, કોઈ પણ બંદરે અથવા બંદરથી ઉતાડ લઈ જનારું વહાણ ધણું ખર્ચે વરાળના જોરથી ચાલનારું હોવું જોઇએ. તેમ તેમાં સો કરતાં વધારે ઉતાડ હોય તો પરવાનો મળેલો એક વૈદિકાય અમલદાર તેમાં હોવો જોઇએ, અને તેઓએ એડન બંદરે કરવું.

૩૧. કોઈ વહાણ કાયદા વિરૂદ્ધ રીતે રવાને થશે, અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ તે ઉપર ઉતાડ લેશે તો તે વહાણના માસ્તરને સો રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એક મહીના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૩૬. ડરાબ્યા પ્રમાણે ખોરાક, ઇંધણાં અને પાણી ઉતાડ્યોને પુરો પાડવાને વ્યાજબી સખસ સિવાય જે માસ્તર ચુકશે. તો જે ઉતાડને નુકશાન થયું હશે તે દરેક ઉતાડ બદલ વીસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૭. તેમજ વહાણ ઉપર જોઇએ તે સંખ્યાથી વત્તા ઉતાડ્યો હોય તો જેટલાં વત્તાં હશે તે દરેક ઉતાડ બદલ વીસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૮. ઉતાડ્યો જે જગાએ ઉતરવાને કરાર કર્યો હોય તે જગા સિવાય તેની સંમતિ લીધા વગર અથવા વ્યાજબી કારણ વગર બીજી જગાએ તેને ઉતારશે તો તે માસ્તરને દરેક ગુન્હા બદલ બસો રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એક મહીના સુધીની કેદની અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૫૧. ઉતારે લઈ જનાર કોઈ વહાણુ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન માંહેના જે બંદરે પહોંચે તે બંદરના મુખ્ય અમલદારે તે વહાણુ બાબત અને ઉતારાઓ બાબત-જે બંદરેથી તે વહાણુ સફર શરૂ કરી હોય તે બંદરના અને જે જગ્યાએથી સફર હુ ઉતારાઓ ચઢ્યાં હોય અને જે બંદરે ઉતરવાનાં હોય તે બંદરના અમલદાર ઉપર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો મજકુર મોકલવો.

જમીન લેવા બાબતનો આકટ. (ઈંડિયા.)

૧૮૯૪ નો આકટ ૧ લો.

૧. આ આકટ આખા બ્રિટિશ ઇંડિયાને લાયક છે.
૪. સાર્વજનિક કામ સારૂ જરૂર પડવાનો સંભવ હોય તેવી જમીન બાબત સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવું તથા લાગતાવળગતાને તેની ખબર આપવી અને જે અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તેને તે જમીનમાં જવાનો, માપણી કરવાનો, ખાદવાનો તથા પાક વીગેરે કાપી સાફ કરાવવાનો અધિકાર છે; પણ તે પહેલાં સાત દિવસ અગાઉ તેના ધણીને નોટીસ આપવી.
૫. તે અમલદારે તે જમીનમાં જતી વખતે નુકશાનનો ખદલો આપવો.
૬. સાર્વજનિક કામ સારૂ અથવા કોઈ કંપની સારૂ તે જમીન જોઈએ છે એવો ઠરાવ સરકારના સેક્રેટરીની સહીથી કરવો.
૭. ઠરાવ થયા પછી કલેક્ટરે જમીન લેવાનો બંદોબસ્ત કરવો.
૮. તે જમીન કબજે લેવાનો સરકારનો ઇરાદો છે અને તેનું નુકશાન લેવા માટે દાવા કરવાની નોટીસ હીત સંબંધ વાળા માણસોને કલેક્ટરે આપાવવી.
૧૧. ઠરાવેલે દિવસે કલેક્ટરે નુકશાનનો ખદલો કટલો કાને કાને આપવો તે ઠરાવનું.
૧૬. ફેસલો ક્યાં પછી જમીન કબજે લેવાનો અધિકાર છે.
૧૭. રેલવે સારૂ ન્યારે એકદમ જમીન જોઈતી હોય ત્યારે નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયા પછી કલેક્ટરે તે જમીન ઉપર જઈને કબજા લેવો, પરંતુ કબજે લેવાનો પોતાનો ઇરાદો તેના ધણીને અડતાણીસ કલાકની નોટીસ આપીને જણાવવો.
૧૮. કલેક્ટરનો ફેસલો જે માણસ કબુલ ન કરે તેણે તે કામનો નિકાલ થવા સારૂ કોર્ટને લખી મોકલવા કલેક્ટરને અરજ કરવી. ફેસલાની તારીખથી છ અઢવાડીયાની અંદર એવી અરજ કરવી.
૧૯. એ ઉપરથી કલેક્ટરે જમીન સંબંધી, તથા ઠરાવેલી નુકશાનની રકમ બાબત, મજકુર કોર્ટને લખી મોકલવો.
- ૨૦ થી ૨૨. તે ઉપરથી કોર્ટ નોટીસ કાઢી ઠરાવેલે દિવસે તબ્બીજ કરવી.
૨૩. નુકશાનનો ખદલો ઠરાવતી વખતે, જમીનની બજાર કાંમત, તે ઉપરના પાકથી કે અડધી નુકશાન થયું હોય તે, જમીન જુદી પાડવાથી થયેલું નુકશાન, તેથી તેની કમાઈને નુકશાન થયું હોય તો તે, પોતાની રહેવાની જગા ખદલવાથી ખર્ચ થયો હોય તો તે, અને તેમ કાંધાથી જે બીજું ખરેખર નુકશાન થયું હોય તો તે ઉપર કોર્ટ વિચાર કરવો જોઈએ.
૨૫. નુકશાનના દાવાની રકમ કલેક્ટરે ઠરાવેલી રકમ કરતાં કમી અને દાવો કરેલી રકમ કરતાં વધારે ઠરાવવી નહિ.
૨૬. કલેક્ટરે નુકશાનનો ખદલો જેનો હક હોય તેને આપવો, અને તકરાર હોય તો તે રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવી. અને તે જમીન ઉપરનો ધારો માફ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.
૨૭. પકતર તથા ખેડાણુ જમીનનો થોડી મુદત સુધી ઉપભોગ કરવાની જરૂર જણાય ત્યારે ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે નહિ એવી મુદત સુધી નુકશાનનો ખદલો આપીને ઉપભોગ કરવાનો કલેક્ટરને હુકમ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૪૬. જે કોઈ સખસ જણી સુઝીને પછી તથા ૮ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે કૃત્ય કરવામાં હરકત કરશે તેને એક મહીના સુધી કેદની અથવા પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બેઉની શિક્ષા થશે.

૪૭. કલેક્ટરને આ આકટ અન્વયે જમીનનો કચળો લેતાં અટકાવ અથવા હરકત કરવામાં આવે ત્યારે તેને માછરૂંદેટ હોય તો તેણે જમીનીથી સદરહુ જમીન પોતાને સ્વાધિન કરી લેવી જોઈએ, અને જો તે માછરૂંદેટ હોય તો માછરૂંદેટને અરજી કરવી જોઈ તે માછરૂંદેટ જમીનીની તે જમીન કલેક્ટરને સ્વાધિન કરાવવી.

૪૮. ધર અથવા ઇમારતનો કંઈ ભાગ લેવો હોય ત્યારે તેનો ધણી તે આખું ધર તથા ઇમારત આપવાનું કહે તો તે ભાગ લેવા સારું આ આકટના ડરાવ અમલમાં લાવવા નહિ.

સુતરાઉ માલ ઉપર જકાત બેસાડવા બાબતનો આકટ.

(સને ૧૮૯૬ નો આકટ નં. ૨ જો.)

૧. આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨. બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાંની દરેક મીલમાં ખતાવેલાં સવળાં સુતર ઉપર એવા માલની કીંમતના દર સે-કંડે આ ટકા લેખે એવી મીલમાં જકાત બેસાડીને વસુલ કરવી.

૩. મીલના ધણીએ ખતાવેલા સુતરનું મારીક પત્રક કલેક્ટરને મોકલવું.

૪. નોટીસની મુદતની અંદર ન ભરેલો જકાત બદલ બમણી જકાત લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૫. મીલ તપાસવાનો અને કાગળ પત્રાની તથા હિસાબની નકલો લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬. જકાતી સુતર પારકે અંદરે મોકલવું હોય ત્યારે કલેક્ટરે સરટીફિકેટ આપવું.

૭. આ પ્રમાણે સરટીફિકેટ આપવામાં આવે ત્યારે માલ ઉપરની જકાત માફ થશે.

૮. આ આકટની રૂયે કરેલી કાનુન તોડશે તો પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે. આ આકટની રૂયે કોઈ પણ અધિકાર કલેક્ટર અથવા બીજાને જે અમલદાર ચલાવતો હોય ત્યારે તેને ઇરાદાપુર્વક હરકત કરશે તો છ મહીના સુધીની કેદની અથવા હજાર રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૯. માલની પરિક્ષા કરવા સારું નમુના લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૦. પારકા મુલકમાંથી બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આવનારા સુતર તથા સુતરની ખર્ચલી જણસો ઉપર તારી-ખના આકટ પ્રમાણે જકાત લેવામાં આવશે.

હિંદુસ્તાનનો નાણું બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૦૬નો આકટ નં. ૩ જો.)

૧. આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨. “ રમેડી ” એ શબ્દનો અર્થ પ્રમાણ વળનના તથા પ્રમાણ કસના કરતાં વધુ ઓછું થવું તે.

૩. રૂપિયા, અડધો, પાવલી, અને બેઆની એટલાંજ રૂપાનાં નાણાં ટંકશાળમાં પાડવાં જોઈએ.

૪. સરકારી રૂપિયાનું વળન એકસો એસી એન દ્રોય હોવું જોઈએ, તેમાં ચોખું રૂપું અગીયાર બારેસ અથવા એકસો પાંસડ એન અને બેજ એક બાર એસ અથવા પંદર એન હોવું જોઈએ. રૂપાનાં બીજાં નાણાંનું વળન પણ આજ પ્રમાણે હોવું જોઈએ.

૫. નીચે લખેલું જ નીકલવું નાણું ટંકશાળમાં પાડવું જોઈએ, “ એકઆની ” એક આનીનું પ્રમાણ વળન સાડ એન હોવું જોઈએ.

૬. નીચે લખેલાં જ કાંસાનાં નાણાં ટંકશાળમાં પાડવાં જોઈએ;—પૈસા, અડધો પૈસો અને પૈ.

૭. પૈસાનું વળન પચોતેર એન દ્રોય હોવું જોઈએ, અને બીજાં કાંસાનાં નાણાંનું વળન તેજ પ્રમાણે હોવું જોઈએ, કાંસાનું નાણું, તાંબુ, કથીર, અને જસત જેમાં મિશ્ર હોય એવી ધાતુનું પાડવું જોઈએ.

૧૦. નાણું પાડવાનું ફરમાવવાનો, અને તેનું કદ તથા જાપ કરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૧. સોનાનું નાણું, એક સોવેરનના પંદર રૂપિયાના દરે કાયદાસર અવેજ છે એમ સમજવું.

૧૬ થી ૨૦. જે સમસને સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપ્યો હોય તે સમસને રૂપાનાં ઓછાં થયલાં, અથવા ખેડોલ કરેલાં અથવા ખોટાં ખનાવેલાં રૂપાનાં નાણાં કાપવાનો અધિકાર છે. કાપેલા કડકા ધણીને પાછા આપવા અથવા તે બદલ કરાવેલા દરે તેને પૈસા આપવા.

હિંદુસ્તાનનો તારીફનો આકટ.

(સન ૧૮૯૪ નો આકટ નં ૮ એ)

ઉદ્દેશ—સમુદ્ર રસ્તે માલ જાય આવે તેની ઉપર જકાત લેવાનો કરાવ કરવો યોગ્ય છે વાસ્તે હેડગ લખ્યા પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૧. આ આકટ આડન તથા પેરીમ સિવાય આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૪. કાચીન બંદરથી બહાર મોકલેલાં મરી ઉપર દર ખાંડીએ નવ રૂપિયા સુધી જકાત લેવી. હેડગ લગેલા સંસ્થાન અથવા મુલકમાંથી ખુશકીને રસ્તે બહાર જનારા માલ ઉપર કસ્ટમની જકાત આ આકટને બોડેલા બીજા, ત્રીજા તથા ચોથા પરિશિષ્ટમાં કરાવેલા દરે લેવી, અને એવા સંસ્થાન અથવા મુલકમાં ખુશકીને રસ્તે આવનારા માલ ઉપર કસ્ટમની જકાત પાંચમા પરિશિષ્ટમાં કરાવેલા દરે લેવી.

હિંદુસ્તાનમાંનાં પારકાં યુરોપિઅન સંસ્થાનો અને જે મુલકને પારકા મુલક કરાવ્યો હશે તે મુલક.

પરિશિષ્ટ બીજું-જે જહુસો ઉપર જકાત માફ કરી છે તે જહુસો.

૧. ખાવા પીવાની જહુસો તથા તમાકુ—૧ હોપ્સ, ૨ મીડું, સરકારે કરેલી કાનુનો મુજબ ખનાવવાની કાંઈ પણ ક્રિયામાં વાપરવા સારૂ આપેલું. ૨ કાચા પદાર્થો તથા નિમજ મુખ્યત્વે કરીને તૈયાર નહીં કરેલી જહુસો, ૩ ચામડાં તથા કાનડાં, કાચાં અથવા મીડું દીધેલાં, ૪ તેલ કાડવાનાં બીયાં, ૫ રૂ, કાચુ, ૬ જીન કાચુ, ૭ ખાતર, ૮ લાકડાં. ચીથરાં, કે કાગળ બનાવવાની ચીજોનો મેદો, ૯ સરકારી નોકરે પોતાના ખાનગી ઉપયોગ માટે આયાત કરેલા યુનિફોર્મ તથા તેના એકઠિન્ટમેન્ટ. ૧૦ હથિયાર. તથા યુદ્ધ સામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોરના વર્ગો, ૧૧ મરકી અટકાવવાનો રસ, ૧૨ કિત્તાઇન તથા સિંકોનાના બીજા અલક લોહડો, ૧૩ ખેતીવાડીનાં ઓજારો, જે મનુષ્ય કે જનાવરની શક્તિથી વાપરી શકાય તેવાં બનાવ્યાં હોય તે, ૧૪ ડેરીને લગતાં ઓજારો, ૧૫ ઉતાડેઓના પોતાના ધંધા રોજગાર સારૂ આણેલાં ઓજારો, ૧૬ પાણી કઢાડવાનાં યંત્રો, કોલાં, તેલની લાણીઓ ને તેના બાગો, ૧૭ રૂ કાંતવાની સુતરાઉ કાપડ વણવાની મિલના ધણીએ આયાત કરેલું સાંચા કામ, ૧૮ રૂની જહુસો તૈયાર કરવાના કામમાં વાપરવાની ચીજો, ૧૯ સુતરાઉ કાપડ વણવાના કામમાં વાપરવાનાં એવાં ડોઇંગને ઇન-ક્રમ, ૨૦ હિંદુસ્તાન સરકારના રૂપાના, નિકલના ઓન્ઝના તથા તાંબાનાં ચાલુ શિકકાઓ, ૨૧ સોનાની લગડી તથા નાણું, ૨૨ પેકેટ, બુક કે પાર્સલ પોસ્ટ મારફતે આયાત કરેલાં ટ્રેક, કેટલોગ, કે જાહેર ખખરના સમુદાયરો. ૨૩ રૂ તું ટિવસ્ટ કે સુતરને રૂના શીવવાના તથા રફ કરવાના દોરા, ૨૪ જુટના બનાવેલ, જુતા કે વાપરેલા કાચગા, ૨૫ કળા કૌશલ્યનાં સાર્વજનિક જગ્યાએ મુકવાનાં આવલાં કે સ્મારકો માટેના પદાર્થો, ૨૬ જાપેટી બુકો, પુસ્તકો સહાં નકશા, પ્લાન, ત્રક, ગાયનનાં સુર સંબંધી પુસ્તકો, હસ્ત લેખ, ૨૭ સુતરાઉ કાપડ વણવામાં કે ગાંસડી બાંધવામાં વાપરવાની હોય એવી હેડગની જહુસો, એની લાઇન બ્લેડ, સોડા બાય સલ્ફેટ, ચીનાઇ માટી, મેગ્નેશિયમ કલોરાઇડ, ગ્રીક કલોરાઇડ, ડેસામીન, એ સ્વમ સોલ્ટ, વરિના, ફ્લાવીનની ટીપ, ગ્લોબર સોલ્ટ, ઝમુટીના, ગ્લિસરાઇન સમ્પ્લિટયુટ, હેડગ વાનિશ, લોહના કુપ, પોલાહના કુપ, ગાંસડીઓ માટેના રિવેટ, સીવવાની સોયો, આરની લાહી, આરનું મીણુ, સોડા એશ, સ્ટાર્ચ અને લેલ્વેટ પદ્ધ, ૨૮ જવતાં સઘળી જાતનાં જનાવરો ૨૯ પદાર્થો વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર સંબંધી નમુનાની જહુસો, પ્રાચીન શિકકા અને ચાંદ સહાં.

ભાગ ૨ ને જકાતના ખાસ ફરને પાત્ર હોય એવી જાણસો.

૧. ખાવા પીવાની જાણસો તથા તમાકુ—૩૦ મીઠું દીધેલી માછલી, લીલી કે સુકી ૮૨૬ સ્તલના અંગાળી મણે—ઈડિયા સરકાર ખાર આના કરતાં વધારે ન હોય એવો જે દર કરાવે તે, દારૂ—૩૧ એલ, બીર, અને પોર્ટર—ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૬ ક્વાર્ટની બાટલીઓ ૪૧૧ આના, ૩૨ કેસાઇડર કે અનાજનો તૈયાર કરેલો શીશુ આવે તેવો બીજો દારૂ. ૩૩ પીવા સારૂ નાલાયક કર્યો હોય તે ગાળેલો દારૂ—કીમત ઉપર ૭૫ ટકા, ૩૪ સુગંધી કરેલો ગાળેલો દારૂ—ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૧૮—૧૨, ૩૫ દારૂ, કોર્ડિયલ, મિસ્તૂર કે ગાળેલો દારૂવાળી બીજી બનાવટો—(અ) કસ કાઢવાના નથી એમ જણાય તેવી રીતે દાખલ કરેલો—ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૧૪—૧૦—૦ અને (બ) જે કસ કાઢ્યા હોય તો—ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૧૧—૪—૦ ૩૬ બીજી બધી જાતનો ગાળેલો દારૂ—૩, ૧૧—૪—૦ ૩૭ વાઇન—જેમાં ૪૨ ટકા કરતાં વધારે મુક ગાળેલો દારૂ ન હોય એવા ચળકતા વાઇન—(ક) ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૪—૬—૦ અને ૪૨ ટકા કરતાં વધારે હોય તો કે ૧—૧૨—૦. ખાંડ, ૩૮ મીઠાઈ સિવાય સઘળી જાતની ખાંડ, ગોળ તથા સાકરાઇન—કીમત ઉપર ૧૦ ટકા. ૩૯ મીઠું. નં ૨ ની રૂયે માફી આપી ન હોય તે ૮૨૬ સ્તલના અંગાળી મણે—પકવેલા મીઠા ઉપર લેવાનો દર, તમાકુ—૪૦ તૈયાર ન કરેલો તમાકુ રતલે ૧ રૂપીઆ. ૪૧ સિગાર કે સિગારેટો—કીમત ઉપર ૫૦ ટકા. ૪૨ બીજી સઘળી જાતનો તૈયાર કરેલો તમાકુ રતલે કે ૧—૮—૦ ૪૩ વિઝાયની ડાલસા, કાક અને પેટ્ટ ક્યુએલ—ટકને ૦—૮—૦

તેલ ૪૪. પેટ્રોલીયમ—ઇમ્પીરીયલ આલને ૧૧ આનો ૪૫—નં ૧૦ માં નિર્દિષ્ટ કરેલી માશીને પાત્ર—(૧) પીસ્તોલ સિવાયનાં બીજાં અગ્નિશસ્ત્રો, એરગન, રાઇફલ શુદ્ધ—દરેકે કે ૫૦—(૨) તેઓની સારૂ એકવડી કે એવડી નળીઓ—૩. ૩૦—(૩) પીસ્તોલ કે ૧૫—(૪) તેની નળીઓ કે એકવડી કે એવડી કે ૧૦—(૫) અગ્નિશસ્ત્રો માટે વાપરવાની મેન, ગેસગન તથા રાઇફલ શુદ્ધ કે ૮—(૬) બંદુકના કુંદા અને ક્ષીય બ્લોક કે ૫—(૭) રિવોલ્વર સિલિન્ડરો કે ૨—૮—૦ (૮) એક્શન ક્ષીય બોલ્ટ તથા તેમનાં ભાગો કે ૧—૮—૦ (૯) પેચ વાળાં હથિયારો માટે કારતુસો કરવાનાં, ભરવાનાં કે બંધ કરવાનાં યંત્રો કે ૧૦—(૧૦) પેચ વાળાં હથિયારો માટે કારતુસોને ટોટી ચઢાવવાનાં યંત્રો કે ૨—૮—૦ ઉપર પ્રમાણે અથવા નં. ૧ થી ૧૦ માટે કીમત ઉપર ૨૦ ટકા, એમાંથી જે વધારે હોય તે ૪૬ તોપો, રાઇફલો, બંદુકો, પિસ્તોલો માટે તથા શિકાર સારૂ બંદુકો દારૂ કીમત ઉપર ૨૦ ટકા ૪૭ નં. ૧૦ માંની માશીને પાત્ર, ૪૫ મા નં અરની નોંધમાં હોય તે સિવાયનાં હથિયારો—સેંકડે ૨૦ ટકા, ૪૮ અશીશુ તથા તેના આલ્કલોઇડો ૮૦ તોલાના શેરે કે ૨૪—૦; ૪૯ રૂપું લગડી કે નાણું બીજી રીતે નિર્દિષ્ટ નહિં કરેલું ઔસે ૦—૪—૦ ૫૦ રૂપાનાં વાસણો તાર તથા સઘળી બનાવટો કીમત ઉપર સેંકડે ૧૦ ટકા;

ભાગ ૩ જે-જે જાણસોની કીમત ઉપર દર સેકડે ૨૫ ટકા પ્રમાણે જકાત લેવાની હોય તે જાણસો પર અનાજ તથા કઠોળ, દાળ શુદ્ધ, પશુ લોટ સિવાય પૃષ્ઠ, સરકા, પીપમાં, પૃષ્ઠ લોટું કે પોલાદ બુનું, પપ બાળવાનાં લાકડાં પદ હીરાકસી, પૃષ્ઠ રેલ્વે કંપનીએ આણેલાં તાર યંત્ર સંબંધી હથિયારો ને સંચા પટ યંત્રો—પ્રાઇમમુવરો, બોઇલરો કે લોકમોટીવ એજીનો સ્ટીમરોલરો, આગના બંખા, પદ લોહના એંગલ—ગજ, સળીઆ, પાટ, દેગ, ૬૦ લોહ કે પોલાદનાં લંગર, સાંકળ, થાંભલા, પુલનો સામાન, છાપરા માટે નાના કુપ, પટા, ખીલા, નળ. પાટા, ખુરશી, પત્રાં, વાડ કરવાના તાર ૬૭. પોલાદના એંગલ—ગજ, સળીઆ, ગજા, દર સીસાનાં પત્રાં, ચાની પેટીઓ સારૂ. ૬૩ રેલ્વેનો સામાન ૬૪ બીમાં કે શિલા છાપનો સામાન—પ્રેસ. ટાઇપ શાહી વીગેરે, ૬૫ રેકમ, ૬૬ દેશમાંના બંદરોમાં ફરનારાં વહાણ, આગમોટો, હોડીઓ. ૬૭ ચાની પેટીઓ.

ભાગ ૪ થી કીમત ઉપર ૭૫ ટકાની જકાતને પાત્ર છે તે જાણસો.

૬૮ માછલી, ૬૯ શીશો, ૭૦ ફળો ને લાજ પાલો, ૭૧ લોટ, ૭૨ ખોરાકી સામાન તથા કરીઆણું, ૭૩ તેજનો, ૭૪ મીઠાઈ, ૭૫ ચાહ, ૭૬ કોફી, ૭૭ બીજી સઘળી જાતની ખાવા પીવાની જાણસો, ૭૮ ચુંદર, રેડીન ને લાખ, ૭૯ કાચી ધાતુ, ૮૦ પેટ્રોલીયમ સિવાયનાં જનાવરનાં સાર, ચીનરલ (ખતીજ) કે વનસ્પતિનાં તેલ, ૮૧ બીઆં, ૮૨ ચરબી, મીઠું, ૮૩ રેશમના કે શણના વણવાના પદાર્થ, ૮૪ ઇમ્પરતી લા-

કડાં, ૮૫ નેતર, ૮૬ કોટી તથા શીપ, ૮૭ હાથીદાંત, ૮૮ ઝવેરાતને મોતી, ૮૯ બીજા કાચા પદાર્થો, ૯૦ પોશાક, ડ્રેપરી, જુટને શુક શુદ્ધાં. ૯૧ બારી પદાર્થ એટલે સુરંગ ફેડવાનો દારૂ, ૯૨ ગાડીઓ ને ગાડાં, મોટરકાર, મોટર સાઇકલ, બાઇસીકલ ને બીજી સઘળી જાતનાં વાહનો, ૯૩ રસાયણો, વસ્ત્રાણું ને ઓસડો સઘળી જાતનાં, ૯૪ કલોક, ચાંચ ને તેના ભાગો, ૯૫ કટલરી, ૯૬ ઇલેક્ટ્રીક પ્લેટેડ સામાન, ૯૭ લોહનો સામાન, તથા ઓજારો, ૯૮ બીજી સઘળી જાતનાં ઓજારો, ૯૯ રંગવાનાં કે ચામડાં ફેળવવાનાં પદાર્થ, રંગ કે રંગનારનો સામાન, ૧૦૦ ફર્નિચર, ટેબલ, ખુરસી, કપાટ વીગેરે, ૧૦૧ કાચ ને કાચનાં સઘળી જાતનાં ચીનાઇ કે જપાનીઝ વાસણો, માટીનાં કે ચીનાઇ વાસણો, ૧૦૨ ચામડાં તથા કાતડાં, ફેળવેલાં ચામડાં, ૧૦૩ હાથની કે જનાવરની મહેનતથી ચલાવવાના યંત્રો, ૧૦૪ સઘળી જાતનું લોહું ને તેની બનાવેલી ચીજો, ૧૦૫ લોહને પોલાદ સિવાયની સઘળી જાતની ધાતુઓ ને તેનો બનાવેલો સામાન, ૧૦૬ કાગળ ને તેની બનાવેલી જથ્થોસો, પોસ્ટ બોર્ડ, કાર્ડ બોર્ડ, સ્ટેશનરી, હાથે લખવાની જુકો, લેખલો વીગેરે, ૧૦૭ ચાર્ન ને વજ્રુલું કાપડ, શણી, હેમ્પની કે જ્યુટની બનાવેલી જથ્થોસો ૧૦૮ કળા કૌશલ્યની જથ્થોસો, ૧૦૯ ઘસ ને ઝાડુ, ૧૧૦ બાંધવાના કે ઇજીનિયરીંગ કામનો સામાન, ઈટા, સીમેન્ટ, ચાક, માટી, ચુનો, નળીયાં વીગેરે, ૧૧૧ મીજબુત્તીઓ, ૧૧૨ નાનાં મોટાં રેસાનાં બનાવેલાં દોરડાં, ૧૧૩ દારૂખાનું, ૧૧૪ વહાણોનો સામાન—સદ વીગેરે, ૧૧૫ હાથીદાંતની જથ્થોસો, ૧૧૬ જડાવ દાગીના ને ઝવેરાત તથા સોનાની જથ્થોસો, ૧૧૭ દીવાસળી, ૧૧૮ સાદડી, ૧૧૯ ઓળ, ૧૨૦ ઓઇલ કલોથ, ૧૨૧ પેકીંગ-એજન્ટ બોર્ડલરનું, ૧૨૨ સુગંધી પદાર્થ, ૧૨૩ પીચ, તાર, ને ડામર, ૧૨૪ પાલિશ અને કમ્પોઝીશન, ૧૨૫ જાપ, કોતરકામ ને ફોટોગ્રાફ, પિક્ચર કાર્ડ શુદ્ધાં, ૧૨૬ મોટર કે મોટર સાઇકલ કે ઢાયર માટે રબ્બર કે રબ્બરની જથ્થોસો, ૧૨૭ બીડી પીનારની તમાકુ સિવાયની જથ્થોસો, ૧૨૮ સાથુ, ૧૨૯ સ્ટાર્ચ, અને ફરીના, ૧૩૦ પથ્થર અને આરસ કે તેની જથ્થોસો, ૧૩૧ શણગાર સજવાની સામગ્રી, ૧૩૨ રમકડાં ને રમવાનાં પાનાં, ૧૩૩ છત્રીઓ, ૧૩૪ બીજી જથ્થોસો, ૧૩૫ પરવાળાં, ૧૩૬ બાસચારો ને જુસુ, ૧૩૭ બીજી જથ્થોસો.

નિકાસ માલની તારીફ.

૧ જ્યુટ-કાચુ જ્યુટ-કટકા-૪૪૦ રતલની ગાંસડીએ રૂ. ૧-૪-૦ બીજી જાતનું રૂ. ૪-૮-૦ ૨ જ્યુટની બનાવેલી જથ્થોસો-ગુણ પાટ કાથળા વીગેરે ૨૨૪૦ રતલના ટને રૂ. ૨૦ અને ડેલિવરીના રૂ. ૩૨ ૩ ચાખા-૮૨૬ રતલના ઇંડિયન મણે ૦-૩-૦ અને ચ્હા ૧૦૦ રતલે રૂ. ૧-૮-૦

જળ માર્ગની કસ્ટમની ડ્યુટી (જકાત) લેવા સંબંધી કાયદો.

સન ૧૮૭૮ નો આક્ટ ૮ મો.

૧. આ આક્ટ આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૧૦. કસ્ટમના અમલદારોને જુરીનું અથવા મરજીનાં કારજીની ચોક્કસી કરવાનું અથવા આસેસરનું કામ કરવાની ફરજ પાડવી નહિ.

૧૧. બંદરો તથા ડકા તથા મોડલોઓ નીમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૪-૧૫. સરકારી વખાર નીમવાનો તથા ખાનગી વખારોને લેસન્સ આપવાનો કસ્ટમના મુખ્ય અધિકારીને અધિકાર છે.

૧૮. હેડલ લખેલી રકમોમાં કહેલો માલ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ખુરદીને રસ્તે અથવા જળ માર્ગે લાવવો નહિ એટલે—અથ સ્વામિત્વ બાબત કાયદો તોડીને જાપેલું પુસ્તક ખોલો બનાવટનો શિક્ષક, કાંઈ બીજા પુસ્તક, ચોપાનીયું, અને ફેસ્ટરસની દીવાસળીઓ, ચિત્ર અથવા નકસો, જે પ્રદાર્થ ઉપર નામ અથવા ડાહમી કહાડેલું નિશાન હશે તે. જે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્જન કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ. જે માલ ઉપર લંબાઇના યાર્ડની જાપ મારી ન હોય તે માલ,

૧૯. કોઇ ડરાવેલા પ્રકારનો માલ, બિટીશ ઇન્ડીયામાં કે તેના કોઈ નફી કરેલા ભાગમાં જળ માર્ગ કે ખુશ્કીના રસ્તે લાવવાની કે તેમાંથી લઈ જવાની મના કે મર્યાદા કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલને છે.

૨૦. હેડળ લખેલા માલ ઉપર કસ્ટમની ડ્યુટી લેવી એટલે;—કસ્ટમના અંદરમાં કોઇ પારકે અંદરથી જળ માર્ગે આણેલા કે મોકલેલા માલ ઉપર, અરીણ, મીઠાં અને મીઠું દીધેલી માછલી ઉપર, પણ સદરહુ પ્રકારની ડ્યુટી સરકારના માલ ઉપર લેવી નહીં.

૨૪. જે સામાન ખરેખર વાપરવાનો હોય તે ડ્યુટી લીધા વગર પસાર કરવાનો કસ્ટમના કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૫. આ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલો માલ ફરીથી આપ્યો હોય ત્યારે તે જાણે પ્રથમ આપ્યો હોય તેમ તેની ઉપર ડ્યુટી લેવી. પણ જો તે ત્રણ વરસની અંદર પાછો આપ્યો હોય, અને જે માણસે જેના તરફ મોકલ્યો હોય તે માણસ તરફ તે માલનું સ્વામિત્વ ચાલતું આવ્યું છે એવી ખાત્રી થાય તો તે માલ ડ્યુટી આપ્યા વગર આવવા દેવો.

૨૭. ધણીએ નાંખી દીધેલો માલ તથા ભાગેલાં વહાણુ ઉપરનો માલ તથા આપ્યો હોય તે માલ અંદરમાં લાવશે તો તેવા માલ ઉપર જે ડ્યુટી પડત તેટલી જ ડ્યુટી પડશે.

૨૮. ગામઠી અન્ન સામગ્રી તથા સ્ટોર, ડ્યુટી આપ્યા વગર વહાણુ ઉપર ચઢાવવાનો અધિકાર છે.

૩૩. બગડેલા માલ ખાત્રી છુટ આપવી.

૪૦. ખરચ જીલ્લો લીધો હોય અથવા આપ્યો હોય તે, ત્રણ મહિનાની અંદર દાવો કર્યા વગર પાછો આપવો નહિ.

૫૩. અંદરમાં આવનારા વહાણુના માસ્તરે ડરાવેલી જગાની બહાર અથવા નીચે વહાણુ લંગાર્યા પછી ચોવીસ કલાકની અંદર પેલટની અથવા કસ્ટમના અમલદારને મ્યુનિફેસ્ટ આપવી જોઈએ.

૫૭. મ્યુનિફેસ્ટ વિગેરે આપ્યા વગર તથા વહાણુ આવ્યાનું નોંધાવ્યા વગર માલ ઉતારવા દેવો નહિ.

૬૦. મ્યુનિફેસ્ટ વિગેરે આપવાનો અધિકાર વહાણુના માસ્તરને છે.

૬૧. વહાણુ બહાર જવાનું છે, એમ નોંધવા ખાત્રીનો હુકમ, બહાર મોકલવાનો માલ, વહાણુ ઉપર ચઢાવાની અગાઉ લેવો.

૬૨. પોર્ટફિલચરન્સ વગર વહાણુ હંકારી જવું નહિ.

૬૭. વહાણુ ઉપર કસ્ટમના અમલદારને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૬૯. કસ્ટમના અમલદારને વહાણુના સધળા ભાગમાં જવાની છુટ છે તથા માલ ઉપર મહોર કરીને તે સંભારી રાખવાનો અધિકાર છે. તેમ તેને ઝાડો લેવાનો તથા તાળા ફેડવાનો અધિકાર આપવાને કસ્ટમના કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૭૨. માલ પરવાનગી વગર બહાર અથવા તહેવારને દીવસે અથવા ડરાવેલા કલાકની દરમિયાનના વખત સિવાય બીજી વખતે વહાણુ ઉપરથી ઉતારવો નહિ.

૭૩. ડંકા સીવાય બીજા ડેકાણેથી માલ વહાણુ ઉપર ચઢાવવો નહીં અથવા ઉતારવો નહીં.

૭૭. પાણીને રસ્તે આણેલો માલ તાપડતોય જમીન ઉપર ઉતારવો અથવા વહાણુ ઉપર ચઢાવવો.

૭૮. સદરહુ પ્રકારનો માલ પરવાનગી વગર બીજી હોડીમાં ચઢાવવો નહીં.

૭૯. માલની જે હોડીને લેસન્સ આપ્યું નહીં હોય તેઓને ફરવાની મના કરવાનો અધિકાર છે.

૮૧. ચોખ્ખા પરવાનગી મળી હોય તો વહાણુ ઉપરનો માલ ઉતારવા માંડવાનો અધિકાર છે.

૮૨. માલ મ્યુનિફેસ્ટમાં દાખલ કર્યા વગર વહાણુમાંથી ઉતારવો નહિ.

૮૬. જ્યાં માલ આપ્યો હોય ત્યાંજ ખપ થવા સાફ નોંધાવવો અથવા વખારમાં ભરી રાખવો.

૮૮. બગડી જાય તેવો માલ વેચવાનો હુકમ કરવાનો કસ્ટમ કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૯૭. ખાનગી વખારમાં કસ્ટમના અમલદારે જવાની છુટ છે.

૯૮. તેમજ વખારમાં મુકેલા પાકેજ ઉપરથીને તપાસવાનો અધિકાર છે.

૧૦૫. એક બંદરથી બીજે બંદર માલ લઈ જવા અધિકાર છે.

૧૨૨. વખારમાં ભરી રાખેલો માલ ખોવાઈ જાય તો અથવા તો નાશ થાય તો ડ્યુટી માફ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨૩. અને તે તોટા મળવા બાબત અથવા નુકશાન મળવા બાબત કસ્ટમના અમલદાર અથવા વખાર વાળાએ જાણી જોઈને કાંઈ કૃત્ય કર્યાને લીધે તેમ થયું એવું સાબીત કરે તો માલના ધણીને દાવો કરવાનો હક છે. વખારવાળો વજન બાબત અથવા માપ બાબત જવાબદાર છે.

૧૬૩. કાંઈ કાંઈ ફરતારાં વહાણ ઉપરનો માલ એકમૈસની ડ્યુટી આપવાને પાત્ર હોય તો તે પરવાનગી વગર ઉતારવો નહિ.

૧૬૭ ક. ૧૮ તથા ૧૯ ના દરાવ વિરૂદ્ધ જે માલ અંદર લાવશે કે બહાર મોકશે, તે માલ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે. અને ગુન્હેગારને તે માલની કીમતના ત્રણગણા સુધી અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડને પ્રાપ્ત થશે.

હિંદુસ્તાનના જંગલનો આક્ટ-ફોરેસ્ટ એક્ટ.

(સન ૧૮૭૮ નો આક્ટ ૭ મો.)

૧. મુખ્ય ગવર્નર અને લોવર પ્રાવિન્સ તથા વાવ્ય પ્રાંતના તથા પંજાબના લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર અને અથોરિટી તથા સેન્ટ્રલ પ્રાવિન્સના તથા આસામના ચીફ કમીશનર એ દરેક જે મુલક ઉપર રાજકારભાર ચલાવે છે તે મુલકમાં આ આક્ટ અમલમાં આવશે.

૩. જંગલો રાખવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૮. ફોરેસ્ટ સેટેલમેન્ટ ઓફીસરને હરકાઈ જમીન ઉપર જવાને તેની સર્વે કરવાને અને ફરીયાદીનો ઇન્સાફ કરવામાં દીવાની કોર્ટના અધિકાર ચલાવવાને અધિકાર છે.

૨૪. રાખેલાં જંગલ માંહેનો માર્ગ તથા પાણીનો પાટ બંધ કરવાનો ફોરેસ્ટ ઓફીસરને અધિકાર છે.

૨૫. જે કોઈ માણસ મના કરી હશે તેવો પ્રદેશ નવો સાફ કરશે, રાખેલા જંગલને આગ લગાડશે, અથવા તેમાં જોખમ થાય તેવી રીતે વસ્તેવ પેટવશે, અથવા દરાવેલી મોસમ સિવાય બીજી મોસમમાં વસ્ટેવ પેટવશે, રાખશે કે લઈ જશે, અતિ કમણુ કરશે, દોર ચારશે, દોરને અતિ કમણુ કરવા દેશે, કોઈ ઝાડ કે સુતાર કામનાં લાકડાં કાપવામાં કે ખેતી લઈ જવામાં ગફલત કરીને કાંઈ નુકશાન કરશે, કાંઈ ઝાડ કાપશે, છેદશે. બાળશે કે તેની છાલ કે પાંદડાં તોડશે અથવા નુકશાન કરશે, બાણુ ખોદી પથ્થર કાઢશે કે ચુનો પકવશે કે કોયલા તૈયાર કરશે અથવા જંગલનું કાંઈ ઉત્પન્ન એકઠું કરશે, વાવેતર કરવા સાફ જમીન સાફ કરશે અથવા ખોદશે, દરાવેલી કાનુન તોડીને હાથી પકડશે, કે શિકાર કરશે, માછલી મારશે, પાણી ઝેરી કરશે. અથવા પાંજરું મુકશે, તેને નુકશાનીના બદલા સિવાય છ મહીના સુધી કેદની શીક્ષા અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડ અથવા એ બેઉ શીક્ષા થશે.

૨૭. રાખેલા જંગલની જમીન સંબંધી સરકારના હક્ક કોઈ ગામના લોકોને સોંપી દેવાનો તથા તે રદ કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. આ પ્રમાણે સોંપી દીધેલા જંગલોને ગામનાં જંગલો કહેવા.

૨૮. જે જંગલની જમીન રાખેલા જંગલમાં સામેલ કરી નહિ હોય પણ જે સરકારની મિલકત હશે તે જંગલને આ બાબત દરાવ લાગુ છે એવું સાબીત કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. આવા જંગલને સંરક્ષણ કરેલું જંગલ કહેવું.

૨૯. સ્થાનિક સરકારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને છે:-ઝાડ રાખી મુકવાનો, જંગલ બંધ કરવાનો, જંગલનું ઉત્પન્ન એકઠું કરવા વિગેરેની મના કરવા બાબતનો, અને જમીન ખોદવાની અથવા સાફ કરવાની મના કરવા બાબતનો.

૩૨. ૨૯મી કલમ પ્રમાણે કરેલું જાહેરનામું તોડીને જે સખસ, ઝાડ, કાપશે, બાણુ ખોદી પથ્થર કા-

દશે કે ચુનો પકવશે, કાપલા તૈયાર કરશે, જંગલનું ઉત્પન્ન એકઠું કરશે, વાવેતર સાફ જમીન ખોદશે કે કરશે, આગ લગાડશે, વસ્તેવ પેટવશે, પેટવેલો વસ્તેવ સળગતો મુકી જશે, નુકશાન થાય તેવી રીતે ઝાડ કાપશે કે લાકડાં ખેંચી જશે, કે ઝાડને નુકશાન કરશે તેને જ મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બેઉની શિક્ષા થશે,

૩૯. સુતાર કામનાં લાકડાં ઉપર ડ્યુટી બેસાડવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪૩. ડીપોમાં જંગલના ઉત્પન્નને નુકશાન થયા બાબત સરકાર તથા ફોરેસ્ટ ઓફીસર જવાબદાર નથી.

૪૪. ડિપોમાં આકૃતને પ્રસંગે સઘળાં માણસોએ મદદ કરવી અવશ્ય છે.

૪૫. કેટલીએક જાતના સુતાર કામનાં લાકડાં ઉપર હક સાબેત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે સરકારનો માલ છે એમ સમજવું તથા તે પ્રમાણે તે એકાં કરવાનો અધિકાર છે.

૫૨. જંગલ સંબંધી ગુન્હા કરવામાં વાપરેલાં હથીયારો, ઘોર, ગાડાં વિગેરે માલ પકડવાનો અધિકાર ફોરેસ્ટ ઓફીસરને અથવા પોલીસના ઓફીસરને છે.

૬૩. જે કોષ્ટ સખસ ઝાડ ઉપરની તથા સુતાર કામના લાકડાં ઉપરની નિશાની ખોટી બનાવટની કરશે, છેકી નાંખશે, તથા હદ નિશાનીમાં ફેરફાર કરશે તેને એ વરસ સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા બેઉની શિક્ષા થશે.

૬૫. ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવાનો અધિકાર, અધિકાર આપેલા પહેલા વર્ગના માણસોને છે.

૭૨. ફોજદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે ફોરેસ્ટ ઓફીસરો સરકારી નોકર છે.

૭૪. ફોરેસ્ટ ઓફીસરોએ વેપાર કરવો નહીં. આ આકટ પ્રમાણે જમીન જોષ્ટી હોય ત્યારે તે જમીન, જમીન લેવા બાબતના આકટ પ્રમાણે સાર્વજનિક કામ સાફ જોષ્ટીએ છીએ એમ સમજવું.

વતન એકટ.

મુંબઈનો વંશ પરંપરાના હુદાઓ બાબતનો એકટ.

સન ૧૮૭૪ નો આકટ ૩ બે.

૩. આ આકટનો ૬-૭-૮ અને ૯ મો ભાગ પટેલ તથા કુલકર્ણી (તલાટી) ના દરજ્જા કરતાં નીચા દરજ્જાના વંશ પરંપરાના હુદાઓને અથવા વતનને લાગુ નથી.

૫. સરકારની મંજૂરી વગર વતનદારે અથવા તેના વારસે હરકોઈ વતન, અથવા વતનનો ભાગ અથવા તેમાંનો હક સંબંધ પોતાની હયાતી કરતાં વધારે મુદત માટે જે માણસ તેજ વતનનો વતનદાર નહીં હોય તેવા કોઈ પુરૂષને અથવા પુરૂષના હિત સાફ વેચવો નહીં, અથવા ધરેણે મુકવો નહીં અથવા બીજી રીતે હુમલા કરી દેવો નહિ. કે પટે આપવો નહિ. મરદ માલિકની વિધવા સિવાયની દરેક સ્ત્રી આસામીને તે કુટુંબનો વારસો લેવાને લાયક હોય તેવા મરદ આસામીની પાછળ રાખવી, હરકોઈ વતનમાં અથવા તેના ભાગમાં વિધવાનો હક સંબંધ તેની હયાતીની મુદત સુધી અથવા તેનું લગ્ન થતા સુધી છે, એમ સમજવું.

૬. વતનના સંરક્ષણ સાફ ફરીઆદી કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૭. મહેનતાણા દાખલ જે વતન કહાડી આપ્યું હોય તે વતન સરકારની મંજૂરી વગર હુમલા કરી શકાશે નહિ,

૮. વતનની માલ મિલકત વહિવટદાર સિવાય બીજા માણસના કબજામાં ગઈ હોય તો તે વહીવટદારના મહેનતાણા બાબત અવેજ આપવાને પાત્ર થશે.

૯. (૧) વતનદાર સિવાય બીજા કોઈ માણસના કબજામાં વતન અથવા તેનો કોઈ ભાગ કોર્ટના હુકમ સિવાય કે કલેક્ટરની મંજૂરી વગર આ આકટ અમલમાં આવતાં પહેલાં ગયો હશે, ત્યારે તે રદ કરવાનો, તથા તે વતન ઉપર જે વતનદારનો અગાઉ હક હતો, તેને તે વતન, અથવા તેની ઉપજ આપ તેવો હુકમ કરવાનો તથા તેની ઉપજ વસુલ કરીને વતનદારને આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. (૨) વતનનો ભાગ જમીન હોય તો હુમલાબાદુ વસુલ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૦. વહીવટદારનાં મહેનતાણાં દાખલ કહાડી આપેલી, વતનની માલમિલકત ઉપરની જમી, કલેક્ટરને દાખલો આવ્યા પછી દિવાની કોર્ટ કહાડી નાંખવી ને વેચાણનો હુકમ રદ કરવો.

૧૧. આ આકટ હયાં પછી વતનની માલમિલકત દુમાલા કરી આપી હશે તે દુમાલા રદ પાતલ છે. એવું હરાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. ૧૦ મી અથવા ૧૧ મી કલમ પ્રમાણે કરેલો હુકમ જે મિલકતને લાગુ પડતો હોય તે મિલકતનો કમળે એકદમ પાછો લેવો.

૧૨. ૮ મી ૯ મી તથા ૧૧ મી કલમના હરાવ અમલમાં લાવવા આખન સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને જમીનનો કમળે કહાડી લેવાનો અથવા ભાડુ વસુલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૩. મહેનતાણા દાખલ કહાડી આપેલુ વતન કોર્ટના પ્રોસેસને પાત્ર નથી.

ભાગ ૩ જે વતન આપત.

૧૪. વતન ધારણ કરનારાની લખેલી સંમતિથી તેને તથા તેના વારસનો ચાકરી કરવાની પાત્રતામાંથી કલેક્ટર અને તે વતન ધારણ કરનારો જે સરતો કબુલ કરશે તે સરતો પ્રમાણે નિરંતર મુકત કરવાને અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૬. ગામના નોકરો પાસેથી મામુલ પ્રમાણે ચાકરી લેવાનો જે હક કોઇ આસામાંનો કે ગામના લોકોનો હોય તે હકને આ આકટ ઉપરથી બાધ આવતો નથી.

૧૭. દુમાલા ગામમાંથી અવેજ આપવો હોય તેની રકમ હરાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૮. જ્યારે પંટલ કે કુલકર્ણી કરતાં ઓછા દરજ્જાના વતનદારોની વતનની માલમિલકત લોકોની પાસેથી આરોગ્યાર રોકડા અથવા એનજીનસી અવેજ લેવાનો હક હોય ત્યારે તે માણસની અરજ ઉપરથી તે હકનો તથા કર્તવ્ય કમેનો પ્રકાર તથા માન અને તે હકનો અવેજ આપવાને કયા માણસે અથવા કુટુંબો પાત્ર છે તે વાતનો લખેલો હરાવ પંચ પાસે કરાવી લેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. સાત દાકામાં પંચ હરાવ નહીં કરશે તો કલેક્ટરે જાતે હરાવ કરવો.

ભાગ ૪ થા. નવાં વતનો કરવા આપત.

૨૨. અસલનું વતન નહીં હોય ત્યારે નવું વતન કરવાનો અને તે પ્રમાણે કરતી વખતે પોતાને યોગ્ય જણાય તેવી સરકારી માલમિલકત કહાડી આપવાનો અધિકાર સરકારને છે. વતન અથવા વતનનો કોઇ ભાગ સરકારમાં આવ્યો હોય અથવા દંડ આપત ખાત્રસા કર્યો હોય, અથવા વતન ધારણ કરવાનો હરકોઇ વિશેષ કુટુંબને હક નહીં હોય ત્યારે પોતાને યોગ્ય જણાય તે માણસને તે વતનનો ભાગ કહાડી આપવાનો અધિકાર સરકારને છે.

ભાગ ૫ મો વહીવટદારોનું મહેનતાણું.

૨૩. આ આકટ મુજબ નીમેલા વહીવટદારોનાં વાર્ષિક વેતનો કલેક્ટરે હરાવવાં, તે કારણ સાદું વતનની માલમિલકત કહાડી આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે,

ભાગ ૬ ઠો. વારસ વકીલ વતનદાર.

૨૪. વંશપરંપરાના હુદાના કર્તવ્ય કમેની વારસ વકીલ વતનદારોએ, ગુમાસ્તાઓએ અથવા બદલીઓએ કરવાં

૨૫ વારસ વકીલ વતનદાર હરાવવા અને રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવા.

૨૮. વારસ વકીલ વતનદાર દાખલ કુટુંબના મુખ્યનું નામ રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું. અને વારસદારી ચાકરી કરવાનો વહીવટ છે એવું સાબિત થાય તો તેમણે શા અટકમ પ્રમાણે કામ કરવું તે અનુક્રમ કલેક્ટરે હરાવવો.

૨૯. કેટલાએક કુટુંબ એક મુળ પુરૂષમાંથી થયલાં નહીં હોય તેવે પ્રસંગે જુદાં જુદાં કુટુંબનાં મુખ્યોનાં નામો રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાં તથા વારસદારી ચાકરી કરવાનો વહીવટ સ્થાપવો.

૩૧. વારસ વકીલ વતનદાર કોણ એ બાબત કુટુંબના મુખ્યો કબુલ થશે તો તે કબુલાત પ્રમાણે રજીસ્ટર તૈયાર કરવું.

૩૨. વતનની માલમિલકત મુકા દીધી હોય તોપણ ચાકરી કરવાનો હક રહેશે.

૩૪. આ આકટ હયાં પછી દત્તક લઈને વારસ કરવામાં આવે ત્યારે દત્તવિધાન આપત ત્રણ મહીનાની

અંદર તે વતનદારે અથવા તે મરણ પામ્યો હોય તો તે દત્તક વારસે કલેક્ટરને રીપોર્ટ કરવો, અને કલેક્ટરે તે વારસનું નામ તે પ્રમાણે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું.

૩૫. દત્તવિધાનની નોટીસ યોગ્ય રીતે આપવામાં નહિ આવે તો વારસાનું સર્ટિફિકેટ હાજર કર્યા વગર, અથવા તેના ખરાપણા બાબત કોર્ટનું આખરનું હુકમનામું હાજર કર્યા વગર તે દત્તવિધાન કલેક્ટરે કચુલ કરવું નહિ.

૩૬. વારસ વકીલ વતનદારના મરણ બાબત પટેલ તલાટીએ કલેક્ટરને રીપોર્ટ કરવો એ પટેલનું તથા તલાટીનું કર્તવ્યકર્મ છે. રીપોર્ટની ખાત્રી થયા પછી તે મરી ગયેલા વતનદારની જગ્યાએ તે વતનદારના પડા દીકરાનું, અથવા જે બીજો પાસેનો વારસ હોય તેનું નામ વતનદાર દાખલ કલેક્ટરે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું.

૩૭. નાની ઉમરના વતનદારનાં કર્તવ્ય કર્મો તેના વાલીએ કરવાં.

લાગ ૭ માં ચાકરીની મુદતો.

૩૮. વારસ વકીલ વતનદારે ચાકરી કરવાની મુદત હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે જોઈએ. ચાકરી એકજ વખતે હોય તો ચાકરીની મુદત હયાતી સુધીની જોઈએ અને વારા ફરતી હોય તો તે મુદત કલેક્ટરે ફરાવવી, પણ આ મુદત પાંચ વર્ષ કરતાં ઓછી અથવા દશ વર્ષ કરતાં વધારે હોવી ન જોઈએ.

૩૯. દરેલી મુદત પુરી થયા પહેલાં તે વતનદાર ગુજરી જાય તો બાકી રહેલી મુદત સુધી ચાકરી કરવાનાં હક તેના વારસને છે.

૪૦. વારા ફરતી કામ કરવાના વતનમાં વારા કરવાનો હક કોઈ વતનદારનો આવે ત્યારે તે નક્કી કરવા સારૂ રજીસ્ટરમાં જે વતનદારોનાં નામ હોય તેમને એક મુદતે કલેક્ટરે નોટીસ કાઢી બોલાવવા અને તે બધામાંથી ત્રણ ચતુર્થાંશથી ઓછા નહીં હશે તેમણે જેનો વારા હશે તેને ચુટી કઢાડવો.

૪૧. વારસ વકીલ વતનદારો, વહીવટદાર જમીન આપેલો વહીવટ કરવાનો હક જે વારસ વકીલ વતનદારને હોય તેને ચાકરી કરવા બાબતના તથા ગુમાસ્તો નીમવા બાબતના આ આકટના ફરાવ લાયક થશે.

લાગ ૮ માં તથા ૯ માં વહીવટ કરનારા વતનદારો તથા તેઓના ગુમાસ્તા બાબત.

૪૨. વારસ વકીલ વતનદારોએ હુદનાં કર્તવ્યકર્મો પોતાની જાન કરવાં, પણ ગુમાસ્તો નીમવાની પરવાનગી તેને આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૪૩. વારસ વકીલ વતનદાર અથવા તેણે જે ગુમાસ્તો નીમ્યો હોય તે સમસ અદાર વર્ષથી ઓછી અથવા ૬૦ વર્ષ કરતાં વધારે વર્ષનો હોય તેને, જાહેર રીતે ખરાબ ચાલનો ફરાવ્યો હોય તેને, દંડ કે કેદની શીક્ષા થયેલ હોય તેને, ગાંડા કે મનનો નમજો હોય અથવા બેહેરા બાંધણો કે અપંગ હોય તેને, અને હુદના કર્તવ્યકર્મો અજાણ રીતે કરવાને શરીરની અથવા મનની અશક્તિને લીધે કે બીજા ઉલ્લેખને લીધે ના લાયક છે. તેમ જમીન મહેસુલ ન આપ્યાને માટે તે નાલાયક છે એમ માનવાને કલેક્ટરને પાકું કારણ જણાવું હોય તો તેની પાસેથી ચાકરી લેવાની ના કહેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૪૪. જ્યારે વારસ વકીલ વતનદાર અથવા તેનો ગુમાસ્તો વહીવટ કરવાને ના લાયક હોય ત્યારે કલેક્ટરે તેને હુદ ઉપરથી કાઢી મુકી પોતે ગુમાસ્તો નીમવો.

૪૫. ના લાયકી દુર થયા પછી વારસ વકીલ વતનદારને ચાકરી કરવાનો હક છે.

૪૬. ગુમાસ્તો મરી જાય કે તેને નામજુર કરવામાં આવે કે તે વહીવટ કરતો બંધ થાય ત્યારે બીજો ગુમાસ્તો નીમવાનો અધિકાર છે.

૪૭. વંશપરંપરાના હુદનાં કર્તવ્ય કર્મો બાકી માણસે કરાશે નહીં, પણ ગુમાસ્તો નીમવાને તે મુખ્ય ત્યાર છે.

૪૮. આ આકટ મુજબ નીમેલો ગુમાસ્તો જે વારસ વકીલ વતનદારનું કામ વહીવટ કરવાનું હોય તે વારસ વકીલ વતનદાર જે કુટુંબનો હોય તેજ કુટુંબનો આસામી જોઈએ, જે તેવા કુટુંબના કોઈ અસામી એવા કોઈ ચાકરી કરવાને લાયક અને રાજ હોય તો તે સમસને ઉપર કલ્લા પ્રમાણે નીમવાની જો કોઈ વારસ વતનદાર ના કહે તો કલેક્ટરે તેવી નીમણુંક કરવી.

૫૪. ગુમાસ્તાની નીમણુક પાંચ વરસની હોવી જોઈએ.

૫૮. વહીવટદાર દગલખાજીથી ખોટા દફતર બનાવે કે બીજી મોટી ગેરવર્તણુક કરે તો તેને સરકારની મંજુરીથી દુર કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૬૦. જો કોઇ વારસ વકીલ વતનદારને અથવા તેના ગુમાસ્તાને અથવા અવેજીને તે સેમન કોર્ટ કરતાં કનિષ્ઠ નહિ હોય એવી કોઇ ફેજદારી કોર્ટ તેના હુકામા લગતાં કર્નબ્યકર્મો કરવા સંબંધી અથવા ૨ જી પર્સિશિયમાં ફરિયાદીના ગુન્હામાં કોઈ ગુન્હાનો અથવા એવા ગુન્હામાં મદદગારી કરવાનો તકસીરવાર ઠરાવો હોય અને એવો ઠરાવ પછીથી કરવો નહિ હોય. ત્યારે તેનું વતન જમ કરીને ખાત્રા કરવાનું શરમાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

ભાગ ૧૦ મો—વંશ પરંપરાના હુકામો દરમિયાન આખત.

૬૩. પટેલ તથા કુલકર્ણીના દરમિયાન કરતાં નીચા દરમિયાનના ગામના વંશ પરંપરાનાં હુકામોનેજ આ ભાગ લાગુ છે.

૬૪. કલેક્ટર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે;—વતનદાર અશામીઓનાં નામ રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાં, તેમનાં કર્તવ્યકર્મો તથા જવાબદારી ઠરાવવી, તેમજ તે કરવા સાદ જરૂર હોય તો તેટલા માણસો નીમવાનું ઠરાવવું, તેઓની કસુરથી વતન જમ કરવાં, અને વહીવટ કરનારા માણસો નીમવા આખત, તેમના મહેનતાણાં આખત, ચાકરીની મુદત આખત, શીક્ષા આખત, આ આકટમાં ઠરાવ કર્યો નહિ હશે તે વાતો આખત હુકમ કરવો.

ભાગ-૧૧ રજીસ્ટર.

૬૫. આ આકટના કારણે સાદ કલેક્ટરે રજીસ્ટર તૈયાર કરીને રાખવું ચાકરી કરવી પડતી હોય તે જમીનનું અને નીમણુકોનું એક રજીસ્ટર જોઈએ બીજું ચાકરી કરવી પડતી નહીં હોય તેનું જોઈએ.

ભાગ-૧૨ પરચુરણ.

૬૬. ગમે તે પ્રકારના વતનદાર હોય પણ ચાકરી કરવાની તેઓની પાત્રતા હોય તેના બદલો થયો નહીં હોય તો તે સવળા જણાને સિરસ્તા પ્રમાણે અથવા કાયદાસર ચાકરી કરવી પડશે.

૭૦. વતનનાં દફતર એ સરકારની મિલકત છે.

૭૧. ગામના કાગળ પત્રો ઉપર સહી કરવાનો અધિકાર વતનદારને છે.

ભાગ-૧૩ અપીલો તથા કામ ચલાવવાની રીત.

૭૩ ૩ જી, ૫ મા, ૬ મા, તથા સાતમા ભાગ પ્રમાણે હુકમ કરવા હોય તે લખેલી ચોકસી કરીને પછી કરવા.

૭૪. કલેક્ટરે ચલાવેલા કામ ઉપર દેવન્યુ કમીશનરનો સામાન્ય નિર્બંધ રહેશે.

૭૫. ૧૦ મા ભાગ પ્રમાણે ચોકસી કરવાનો અધિકાર મામલતદારને અથવા મહાલકરીને છે પણ તેનો ફેંસલો કલેક્ટરે કરવો.

૭૭. આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર કે ડેપુટીકલેક્ટરે કરેલા કરાવ ઉપર એકજ અપીલ ચાલશે, અને તે હુકમની તારીખથી સાડ દહાડામાં કલેક્ટરને ત્યાં કરવી, કલેક્ટરના ઠરાવ ઉપર હુકમની તારીખથી નેવુ દહાડામાં કમીશનરને ત્યાં અપીલ ચાલશે, હુકમની નકલ તૈયાર કરતાં જોટલી મુદત લાગે તેટલી મુદત ગણવી વખતે મુદ્દી દેવી.

૭૮. અપીલની અરજ સાથે હુકમની નકલ જોઈએ. જેને અપીલ કરી હોય તેને અપીલ સંક્ષેપ રીતે ના મંજુર કરવાનો અધિકાર છે.

૭૯. ચલાવેલું કામ મંગાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

૮૪. જે અધિકાર દેવન્યુ કમીશનર અથવા કલેક્ટર આ આકટ પ્રમાણે ચલાવી શકે તે અધિકાર ખસુસ ટાળી કહાડેલા કોઈ અમલદારને અથવા દુમાલા કરેલા ગામના સંબંધમાં એવા ગામના ધારણ કરનાર વિગેરેને સોંપવાનો અને વંશપરંપરાના ગામના અમલદારોને જે રૂપિયા સુધી દંડ કરવાનો અધિકાર મામલતદાર અથવા મહાલકરીને આપવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇનકૉઉસિલને છે.

(પર્સિશિય-૨)

ફેજદારી કાયદાની ૧૨૧, ૧૨૧ અ, ૧૨૨, ૧૨૪ અ ૧૨૫, ૧૩૦, ૨૦૧ ૨૧૨, ૨૧૩ અને ૨૧૬ મી કલમો પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે તેવા ગુન્હા,

મુંબઈનો ઇરીગેશન આક્ટ.

સન ૧૯૭૯ નો આક્ટ ૭ એ.

ઉપદેશ—મુંબઈ પ્રલાકમાં નહેર બાંધવા તે ચાલુ રાખવા તથા તેઓનું નિયમન કરવા બાબતના, તેમાંથી પાણી આપવા બાબતના તથા સદરહુ પ્રમાણે આપેલાં, પાણી બાબત પીઆવો લેવા બાબતને વારતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવેલું છે,

૧. આ આક્ટ મુંબઈ શહેર સિવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે.
૫. પાણી નહેરના કારણુ સારૂ વાપરવાનું હશે ત્યારે જાહેરનામું કરવું.
૬. પાણી સદરહુ પ્રમાણે વાપરવાનાં કારણુ સારૂ કનાલ ઓશીસરને ગમે તે જગા ઉપર જવાનો, પ્રતિ-બંધ કાઢી નાંખવાનો, ડ્રાંસ બંધ કરવાનો, અને જરૂરનું સઘળું કામ કરવાનો અધિકાર છે.
૧૧. નહેરની ઉપર થઇને પેલી તરફ જવા આવવાનાં, અને નિરૂપયોગી પાણી કાઢી નાંખવાનાં સાધન જરૂરનાં લાગે તે સરકારે કરવાં.
૧૬. ખાનગી બંદોબસ્ત કરીને નવી નીક બાંધવી.
૧૭. પોતાથી નવી નીક બાંધી શકાતી નહિ હશે ત્યારે કનાલ ઓશીસરની પાસે નવી નીક બંધાવવા બાબત અરજી કરવાનો અધિકાર છે.
૨૨. માલેક સિવાય બીજા માણસે નીકમાંથી પાણી મળવા માટે માલિકની સાથે ખાનગી બંદોબસ્ત કરવો અથવા પાણી લેવાનો અધિકાર મળવા વિષે અથવા પોતાને સમાઇક માલિક તરીકે ઠરાવવા વિષે કનાલ ઓશીસરને અરજી કરવી.
૨૪. નીક સારૂ લીધેલી જમીનનો ઉપયોગ બીજા કારણુ સારૂ કરવાનો અધિકાર નથી.
૨૬. નીક ઉપર હક સંબંધ હોય એવા માણસના પરસ્પર હક બાબતની અને પાત્રતા બાબતની તક-સારનો નિકાલ કનાલ ઓશીસરે કરવો.
૨૭. કોઈ પણ નહેરમાંથી જે માણસની પાણી લેવાની ઇચ્છા હશે તેણે તે મજકુરની લખેલી અરજી અધિકારવાળા કનાલ ઓશીસરને કરવી. અરજી સરકારે ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે કરવી જોઈએ. અને જમીનને પાણી પાવાના કારણુ સિવાય બીજા કારણુ સારૂ કનાલ ઓશીસરને સરકારની મંજુરીથી પાણી આપવાનો અધિકાર છે.
૨૮. યોગ્ય કારણુ સિવાય કોઈ પણ નીકને, અથવા પાણી મળવાનો જે જે કોઈ માણસને હક હશે તેને, પાણી આપવાનું બંધ કરવું નહિ.
૨૯. નહેરનું પાણી એક અથવા વધારે પાકને વારતે જમીનને પાવાને આપવામાં આવતું હશે ત્યારે સદરહુ પાણીનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી તે પાક તૈયાર થાય ત્યાં સુધી માત્ર ચાલુ રહેશે. અને તે પાકને માત્ર લાગુ છે.
૩૦. પાણી આપવા બદલના કરાર જે-મિલકતને પાણી આપ્યું હશે તે મિલકતની સાથે બીજાને ગ્રાસ કરી આપી શકાશે. પણ પાણીનો ઉપયોગ કરવાનો હક બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે કનાલ ઓશીસરની પરવાનગી સીવાય બીજાને કરી આપવાનો અધિકાર નથી.
૩૧. જે નુકશાન આ આક્ટ મુજબ અમલ ચલાવતાં થયું હશે તે અને જે બાબતમાં ખરેખર થયેલું નુકશાન ઠરાવી શકાતું હશે એવી સઘળી બાબતમાં બદલો આપવો. પાણી મળતું હશે તે બંધ થયાથી કે ઓછું થયાથી પીઆવામાં છુટા આપવાનો અધિકાર છે.
૩૨. નુકશાનની વિષેની ફરીઆદ નુકશાન શરૂ થયાના વખતથી બાર મહિના પછી સાંભળવી નહિ.
૩૩. નુકશાનના બદલા વિષેની માગણી કલેક્ટર પાસે કરવી.
૪૨. પાણી મળવાને હરકત થઈ હોય તો મહેસુલની માગણી ઓછી કરવી.
૪૪. નહેરનું પાણી આપવા બદલ પીઆવા સરકારે ઠરાવવા.

૪૭. હુકમ વગર પાણીનો ઉપયોગ કરવા બદલના, અથવા પાણી નકાસુ વહેવા દેવા બદલના સઘળા આજ્ઞા વસુલ કરવા તે, દંડ લેઈને વળી પીઆવા પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૫૭. પીઆવો ક્યારે કાને આપવો તે સરકાર કરાવશે. પીઆવાની બાકી, તથા નીકળા માલીકનું લેખું ભાડું, જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૬૧. જે કાંઈ સખસ કાંઈ પશુ નહેરને નુકશાન કરશે, નહેરના પાણીને બગાડશે, કાંઈ નિશાનીનો કે પાણી માપવાના યંત્રનો નાશ કરશે, નહેરના કોઈ પશુ ડામ, કે કાંસ ઉપર જનાવર કે ગાડી લઈ જશે, કે દોર ચારશે અને સરકારે કરેલી કાનુનો તોડશે વિગેરે કૃત્યો કરશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની, અથવા એક મહિના સુધી કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૨. નહેરની મજબુતીને નોખમ કરવા વગેરે બદલ ખસેં રૂપિયા સુધી દંડની અથવા છ મહિના સુધી કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૪. નહેર ઉપર રાખેલા માણસો અપરાધીઓને કેદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬૬. આ આકટ મુજબ કરેલા ગુન્દાની બાતમી આપનારને દંડ બક્ષીસ તરીકે આપવો.

૬૭. ૧૩, ૧૮, ૨૫, ૩૦, ૪૫, ૪૬, અને ૪૮ મી કલમ મુજબ કનાલ ઓફીસરે કરેલા હુકમ ઉપર, તે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દીવસની અંદર કલેક્ટર આગળ અપીલ ચાલશે. કલેક્ટરે ચલાવેલા કામ ઉપર કમિશનરની દેખરેખ રહેશે.

૭૧. આ આકટના કારાવ જે નહેર, કાંસ કે તળાવ બ્યુનિસિપાલીટીનું હશે તેને લાગુ નથી.

મુંબઈનો જિલ્લામાં સીતળા કાઢવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૮૯૨ નો આકટ નંબર ૧ લેા.

ઉદ્દેશ—‘ઈન ઓક્યુલેશનના ચાલની મના કરવાનું’ તથા ઓકરાને સીતળા કાઢવાની જરૂર પાડવાનું વિગેરે જે અર્થે ચોખ્ખું છે તે અર્થે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૨. આ આકટની ૩૩ મી કલમ આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે અને બાકીનો ભાગ મુંબઈ શહેર તથા કરાંચી શહેર સીવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે.

૫. સેનીટરી કમિશનરે સીતળા કાઢવાના કામ સારું સરકલ કરવા, પ્રચેક સરકલ સારું એક સીતળા કાઢનાર નીમવો. સીતળા કાઢનારને નોકરી ઉપરથી કઢાડી મુકવાનો અધિકાર સેનેટરી કમિશનરને છે.

૯. સીતળા કાઢવાના પ્રદેશની હદની અંદર જન્મેલા ઓકરાંની બાબતમાં તેના જન્મ પછી ૧૨ મહિનાની અંદર, અને સદરહુ હદની અંદર રહેવાને આણેલાં નિર્ભય ન થયેલાં ઓકરાંની બાબતમાં, જે તે ઓકરાંની ઉંમર નવ મહિના કરતાં ઓછી હોય તો તેમના જન્મ પછી ૧૨ મહિનાની અંદર, અને નવ મહિના કરતાં વધારે ઉંમર હોય, પરંતુ ચૌદ વર્ષ કરતાં ઓછી હોય, તો સદરહુ હદમાં તેમને આણ્યા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર તેવાં દરેક ઓકરાંને તેના મા કે બાપે અથવા પાલન કરનારે સીતળા કઢાવવા. પોતાની પાસે આણેલાં સઘળાં ઓકરાંને સીતળા કાઢવાને સરકારી સીતળા કાઢનાર બંધાયેલો છે.

૧૦. એક વખત સીતળા કઢાયા પછી તે પછીના બીજા અડવાડીઆમાં સીતળા કાઢનાર પાસે તે ઓકરાંને ફરીથી તપાસવા સારું લઈ જવું. સીતળાના દાણા ન ઉડે તો સીતળા કાઢનાર ફરમાવે તો ફરીથી સીતળા કઢાવવા.

૧૪. સીતળા કાઢવા તે બાબતું કરીને ઓકરાંની મા કે બાપ અથવા પાલન કરનાર કહે તેના ચેપથી કાઢવા નોંધાયે. પશુ જનાવરાનો ચેપ તુરત મળી શકે તેમ ન હોય તો. માણસના ચેપથી સીતળા કાઢવા, જે ઓકરે તંદુરસ્તવાળું દેખાતું ન હોય અથવા જેના માબાપ રોગીષ્ટ હોય તેવાં ઓકરાંનો ચેપ લેવો નહિ.

૧. પોતાની મેળે નિયમેલા સીતળાના ફાલ્લાનો ચેપ લઈ સીતળા કઢાડવો તે.

૨. માથા આંચળ પાસેના સીતળાના ફાલ્લાનો ચેપ લઈ કઢાડવા સીતળા.

૧૫. સીતળા કાઢવાના સરકારી સ્થળમાં સીતળા કાઢવા બદલ અથવા સરટીફિકેટ બદલ શી લેવી નહિ.

૨૨. જે સખસ સ્વાભાવિક નિકળેલા સીતળાના એપથી ઇન ઑક્યુલેશન કરીને, અથવા કોઈ પણ માણસના શરીરમાં બીજા કોઈ ઉપાયથી સીતળાનો રોગ જાણી જોઈને ઉત્પન્ન કરશે. અથવા ઇનઑક્યુલેશન કર્યા પછી એકાદા સીતળા કાઢવાના સ્થળમાં દાખલ થશે તે સખસને ત્રણ મહીના સુધીની કેદની અથવા બસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૩. સીતળા કાઢવાના કામ ઉપરનો સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ એકાદા માજીસ્ટ્રેટને એવી ખબર આપે કે અમુક પ્રદેશમાંનું ચૌદ વર્ષ કરતાં કમી ઉમરનું નિર્ભય ન થયેલું છોકરું છે. અને તે છોકરાને સીતળા કાઢવાવા સારૂ તેની મા કે બાપને અથવા પાલન કરનારને મેં નોટીસ આપ્યા છતાં સદરજી નોટીસનો અનાદર કરવામાં આવ્યો છે. તો તે ઉપરથી સદરજી માજીસ્ટ્રેટને ચોકસી કર્યા પછી તે છોકરું નિભય થયેલું નથી એવું લાગે તો તે છોકરાને અમુક માજીસ્ટ્રેટ સુખત્યાર છે, સદરજી વખત બે મહિના કરતાં વધારે હોવા ન જોઈએ. સદરજી હુકમ નહિ માનશે તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૪. ઉપરની કલમ પ્રમાણે સમન કર્યા છતાં છોકરું હાજર નહિ કરશે તો તેને ત્રણ મહિના સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૫. જે કોઈ સખસ સીતળા કાઢવાવા સારૂ અથવા કાઢાવ્યા પછી તપાસવા સારૂ છોકરાને લઈ જવામાં યોગ્ય સમય સિવાય ગફલત કરશે, અથવા સીતળા કાઢેલા છોકરાંથી સીતળા કાઢનારને એપ લેવા દેશે નહિ. તેને દરેક ગુન્હા બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૭. જે કોઈ સરકારી સીતળા કાઢનાર ગેરકાયદેસર શી અથવા મહેનતાણું સ્વિકારશે તેને ઝ. પી. કા. કલમ ૧૬૧ મુજબ શિક્ષા થશે.

૨૮. આ આકટ મુજબના ગુન્હા સાંભળવાનો અધિકાર પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટને છે.

૩૬. તુરંગ વિજેરેમાં કેદીઓને તથા બીજાઓને સીતળા કાઢવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૩જો.

દિવાની વિષયને લગતા કાયદાઓ.

સીવીલ પ્રોસીજર કોડ.

દિવાની ન્યાયાધિકારી કોર્ટોનું કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા એકત્ર કરવાનો તથા સુધારવાનો આકટ.

(સને ૧૯૦૮ નો આકટ નંબર ૫ એ)

દિવાની ન્યાયાધિકારી કોર્ટોનું કામ ચલાવવાની રીતબાબતના કાયદા એકત્ર કરવા તથા સુધારવા ચોચાં છે; માટે આ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

પ્રારંભનો વિષય.

૧ (૧) આ આકટને સને ૧૯૦૮ નો દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદો કહેવો;

(૨) તે સન ૧૯૦૮ ના બનેવારી મહિનાની પેહેલી તારીખ અમલમાં આવશે; અને (૩) આ કલમ તથા કલમો ૧૫૫ થી ૧૫૮ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે; બાકીનો કાયદો, શેડ્યુલ્ડ ડિસ્ટ્રિક્ટો સિવાય આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે;

૨. વિષયમાં અથવા પૂર્વાપર સંબંધમાં કંઈ બાંધ ન આવે તો, આ આકટમાં નીચેના શબ્દોનો અર્થ નીચે પ્રમાણે કરવો:—

(૧) “ કાયદો ” આ શબ્દમાં કાનૂનોનો સમાવેશ થાય છે.

(૨) “ હુકમનામું ” એટલે જે ઠરાવ ઉપરથી, ઠરાવ કહેનારી કોર્ટ પુરતો, ફરિયાદમાં તકરારી હોય એવી સઘળી અથવા કોઈ પણ બાબતના સંબંધમાં પક્ષકારોના હક્કોનો નિર્ણય કારક રીતે નિકાલ થતો હોય તે ઠરાવ પદ્ધતિ પ્રમાણે કહેવો; અને તે પ્રાથમિક અથવા આખરનું હોઈ શકે. હુકમનામું એ શબ્દમાં ફરિયાદ અરજી નામંજૂર કરવાનો તથા ૪૭ મી અથવા ૧૪૪ મી કલમ પ્રમાણેની કોઈ પણ તકરારના નિકાલનો સમાવેશ થાય છે. પણ તેમાં નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થતો નથી, એટલે,—

(અ) હુકમ ઉપરની અપીલ માફક જે કોઈ પણ ઠરાવ ઉપર અપીલ ચાલતી હોય તે ઠરાવનો, અથવા

(બ) કસુર માટે કાઠી નાંખવાના કોઈ પણ હુકમનો.

‘મુલાસા’—ફરિયાદનો પૂર્ણ રીતે નિકાલ કરી શકાય તે પેહેલાં વધારે કામ ચલાવવાનું હોય છતાં હુકમનામું કર્યું હોય ત્યારે, તે હુકમનામું પ્રાથમિક છે એમ સમજવું; પણ જ્યારે એવા ઠરાવ ઉપરથી ફરિયાદનો પૂર્ણ રીતે નિકાલ થતો હોય ત્યારે તે આખરનું છે એમ સમજવું કોઈ પણ હુકમનામું ફેટલેક અંશે પ્રાથમિક ને ફેટલેક અંશે આખરનું હોઈ શકે;

(૩) “ હુકમનામાવાળો ” એટલે, હુકમનામું અથવા બબલી શકાય તેવા હુકમ જેની તરફથી થયો હોય એવો કોઈ રાખસ સમજવો;

(૪) “ ડિસ્ટ્રિક્ટ ” એટલે, અવલ હકુમતવાળી મુખ્ય દિવાની કોર્ટ (જેને આમાં આગળ કિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ એવું નામ આપ્યું છે તે) ની હકુમતની સ્થાનિક હદ સમજવી, અને તેમાં હૈ કોર્ટની સાધારણ અવલ દિવાની હકુમતની સ્થાનિક હદનો સમાવેશ થાય છે;

(૫) “ પરરાજ્યની કોર્ટ ” એટલે, જેની સત્તા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ન હોય, અને જે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી ન હોય, એવી બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની હદ બહારની કોર્ટ સમજવી;

(૬) “ પરરાજ્યનો ફેસલો ” આ સંજ્ઞાનો અર્થ પરરાજ્યની કોર્ટનો ફેસલો એવો થાય છે;

(૭) “ સરકારી પ્લીડર ” એ સંજ્ઞામાં, આ કાયદામાં જે કામો સરકારી પ્લીડર કરવાં એમ સ્પષ્ટ રીતે કહેલું હોય તેવાં બધાં અથવા તેમાંનાં કંઈ કામ કરવા સાફ સ્થાનિક સરકારે જે કોઈ અમલદારને નિમ્નો હોય તેનો તમજ એવા સરકારી પ્લીડરના હુકમ પ્રમાણે કામ કરનારા કોઈ પણ પ્લીડરનો સમાવેશ થાય છે.

(૮) “ જડજ ” એટલે દિવાની કોર્ટનો અધ્યક્ષસ્થાને બેસનાર અમલદાર સમજવો.

(૯) “ ફેસલો ” આ શબ્દનો અર્થ હુકમનામાંનાં અથવા હુકમનાં કારણનું જડજે કરેલું બયાન એવો સમજવો.

(૧૦) “ હુકમનામાંનો ફેણદાર ” એટલે જેની વિરૂદ્ધ હુકમનામાં અથવા બજાવી શકાય એવો હુકમ થયો હોય તેવા કોઈ શખસ સમજવો.

(૧૧) “ કાયદેસર વારસ વગીલ ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે શખસ કાયદા પ્રમાણે કોઈ મૈયત શખસની ઇરિટેટનો વારસ વગીલ હોય તે શખસ એવો થાય છે, અને તે સંજ્ઞામાં જે કોઈ પણ શખસ મૈયતની ઇરિટેટનો કારભાર જોતો હોય તે શખસનો તથા જ્યારે કોઈ પક્ષકાર વારસ વગીલ તરીકે ફરિયાદ કરે અથવા જ્યારે કોઈ શખસના ઉપર વારસ વગીલ તરીકે ફરિયાદ થાય ત્યારે એવી રીતે ફરિયાદ કરનાર અથવા જેના ઉપર ફરિયાદ થઈ હોય તે પક્ષકારના મરણ પછી જે શખસને તે ઇરિટેટ પ્રાપ્ત થાય તે શખસનો સમાસ થાય છે.

(૧૨) મિલકતની “ દરમ્યાનની ઉપજ ” એટલે, તે મિલકતનો ગેરબ્યાજબી કબજે રાખનાર માણસને તેની જે ખરેખરી ઉપજ મળી હોય તે, અથવા સાધારણ ઉપયોગથી તે જે ઉપજ મેળવી શકત તે ઉપજ તથા તે ઉપજનું બ્યાજ; પણ તેમાં ગેરબ્યાજબી કબજે રાખનારે કરેલા સુધારાથી થયેલા નફાનો સમાવેશ થતો નથી;

(૧૩) “ જંગમમિલકત ” એમાં ઊગતા તુલનો સમાવેશ થાય છે;

(૧૪) “ હુકમ ” એટલે હુકમનામાં નહિ હોય એવો દિવાની કોર્ટનો કોઈ નિર્ણય પદ્ધતિ પ્રમાણે કરેલો તે.

(૧૫) “ પ્લીડર ” એટલે, કોર્ટમાં બીજાને હાજર થવાનો અને તેનો પક્ષ લઈને બોલાવવાનો જેને હક મળ્યો હોય તેવો કોઈ પણ શખસ સમજવો, અને તેમાં એડવોકેટ, વગીલ અને હૈકોર્ટના અટર્નીનો સમાવેશ થાય છે;

(૧૬) “ ડરાવેલું ” એટલે કાનુનો ઉપરથી ડરાવેલું.

(૧૭) “ સરકારી અમલદાર ” એટલે. નીચે લખેલા પ્રકારો પૈકી કોઈ પણ પ્રકારમાં સમાવેશ થાય એવો કોઈ શખસ સમજવો એટલે—

(અ) દરેક જડજ;

(બ) ઇન્ડિયન સિવિલ સર્વિસનો દરેક આસામી;

(ક) મલિક મુઆઝમની લશ્કરી અથવા આરમારી ફોજમાંની અથવા ઇન્ડિયન મરીન સર્વિસમાંની હરએક સર્નદી અથવા ગેઝીટેડ અમલદાર સરકારની નોકરી કરતો હોય ત્યાં સુધી;

(ડ) ન્યાયની કોર્ટનો હરેક અમલદાર, જેનું કામ, પોતાના હોદ્દાને લીધે, કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબત ઉપર તબવીબ કરવાનું કે રિપોર્ટ કરવાનું હોય, અથવા કોઈ લેખ કરવાનું કે કોઈ લેખના ખરાપણા વિશે સહી કરવાનું કે તે લેખ રાખવાનું હોય, અથવા કોઈ મિલકત પોતાના હવાલામાં લેવાનું કે તેની વ્યવસ્થા કરવાનું હોય, અથવા ન્યાયની બાબતની કંઈ પ્રોસેસ બજાવવાનું હોય, અથવા કોર્ટમાં કંઈ સોગત આપવાનું કે અર્થ સમજાવવાનું કે

ખંદોખસ્ત રાખવાનું હોય તે, તથા તે કામ માંહેનું કાંઈપણ કામ કરવાને કોઈ ન્યાયની કોરે મુદામ અખતીયાર આપેલો હરકોઈ શખસ.

- (દ) કોઈ શખસને કેદ કરવાનો અથવા કેદમાં રાખવાનો અધિકાર જે હોદ્દાને લીધે મળે તેવો હોદ્દો ધરાવનાર હરકોઈ શખસ,
- (ક) સરકારનો હરએક અમલદાર જેનું કામ, પોતાના હોદ્દાને લીધે, ગુન્હા અટકાવવાનું, ગુન્હાની ખબર આપવાનું, ગુન્હેગારોને તેઓના ઇન્સાફ થવા સારૂ કોર્ટમાં હાજર કરવાનું, અથવા લોકોની તંદુરસ્તી, સલામતી કે અનુકૂળતા સંભાળવાનું હોય તે;
- (ગ) હરએક અમલદાર, જેનું કામ, પોતાના હોદ્દાને લીધે, સરકારની વતી કોઈ માલમિલકત લેવાનું સ્વીકારવાનું, રાખવાનું કે ખરચવાનું હોય, અથવા સરકારની વતી માપણી કરવાનું કે જમાખંદી કરવાનું કે કરાર કરવાનું હોય, અથવા મહેસુલ આપતની કાંઈપણ પ્રોસેસ ખાતવવાનું હોય, અથવા સરકારના પૈસા સંબંધી લાલની કંઈ ખાખતની તજવીજ કરવાનું કે તે વિષે રિપોર્ટ કરવાનું હોય અથવા સરકારના પૈસા સંબંધી લાલ આખતનો કાંઈ લેખ કરવાનું, તેના ખરાપણા વિષે સહી કરવાનું કે તે લેખ રાખવાનું હોય અથવા સરકારના પૈસા સંબંધી સંભાળને માટે કરેલા કોઈ કાયદા તોડતા અટકાવવાનું હોય તે અને
- (હ) હર એક અમલદાર જે સરકારની આકરીમાં હોય કે સરકારનો પગાર ખાતો હોય, અથવા જેને કંઈ સરકારી કામ કરવા સારૂ કમિશન મળતું હોય તે:
- (૧૮) “કાનુનો” એટલે પહેલાં પરિશિષ્ટમાં દાખલ કરેલી અથવા કલમ ૧૨૨ ની રૂયે અથવા કલમ ૧૨૫ ની રૂયે કરેલી હોય તે કાનુનો તથા નમુના.

(૧૯) “કોરપોરેશનનો શેર” એ સંજામાં સ્ટોકનો, ડિબેન્ચર સ્ટોકનો, ડિબેન્ચરોનો અથવા બોન્ડોનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

(૨૦) “સહી કરેલું” એ સંજામાં ફંસલો અથવા હુકમનામું બાદ કરીને બીજા ઉપર જાપ મારેલાનો સમાવેશ થાય છે.

૩. આ કાયદાનાં કારણ સારૂ ડિરિટ્કટ કોર્ટ હઈ કોર્ટના તાબા હેઠળ છે, અને ડિરિટ્કટ કોર્ટથી હલકા દરજ્જાની દરેક દિવાની કોર્ટ તથા પ્રત્યેક સમાલકાજ કોર્ટ, હાઈ કોર્ટના અને ડિરિટ્કટ કોર્ટના તાબા હેઠળ છે એમ સમજવું.

૪. (૧) કોઈપણ વિશેષ ડરાવ વિરૂદ્ધ ન હોય ત્યારે, આ કાયદામાંના કોઈપણ ડરાવ ઉપરથી લાલ અમલમાં હોય એવો કોઈ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદો અથવા વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈપણ કાયદા ઉપરથી અથવા તેની રૂયે આપેલી કોઈપણ વિશેષ હકુમત અથવા સત્તા અથવા ડરાવેલી કામ ચલાવવાની કોઈપણ વિશેષ પદ્ધતિ મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) વિશેષ કરીને અને પેટા કલમ (૧) માં જે સામાન્ય ડરાવ કલ્હો છે તેને બાધ ન આવે તે રીતે, આ કાયદામાંના કોઈપણ ડરાવ, વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોઈપણ કાયદા ઉપરથી જમીનદારને અથવા જમીનના ધણીને ખેતીવાડીની જમીનનું ગણીત એવી જમીનના ઉત્પન્નમાંથી વસુલ કરવાનો જે ઇલાજ છે તે ઇલાજ મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૫. (૧) કોઈપણ રેવન્યુ કોર્ટને લાગુ હોય એવા કોઈપણ ખાસ કાયદામાં કામ ચલાવવાની કોઈ ખાખતો વિષે મુદલ ડરાવ ન હોય અને તે ખાખતોમાં આ કાયદાના ડરાવો સદરહુ કોર્ટને લાગુ હોય ત્યારે, સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી એમ દરમાવવાને મુખ્યત્વારે છે કે સદરહુ ડરાવોના જે ભાગ આ કાયદા ઉપરથી વિશેષ રીતે લાગુ કર્યાં નહિ હશે તે સદરહુ કોર્ટને લાગુ પડશે નહિ, અથવા તે ભાગ સ્થાનિક સરકાર ઉપર કલ્હા મુજબ મંજૂરી લઈને મુકરર કરે એવા ફેરફારો સહિત માત્ર લાગુ પડશે.

(૨) પેટા કલમ (૧) માંના “રેવન્યુ કોર્ટ” એ શબ્દોનો અર્થ ખેતીના કારણ માટે વપરાતી જમીનના ગણીત, મહેસુલ અથવા ઉપજ સંબંધી ફરિયાદો અથવા બીજા કામ અથવા કામો દાખલ કરવાની કોઈપણ

સ્થાનિક કાયદાની રૂએ જેને હકુમત હોય એવી કોર્ટ થાય છે; પરંતુ એવી ફરીયાદોનો ઇન્સાફ દિવાની કોર્ટનો સમાવેશ સદરહુ શબ્દોમાં થતો નથી.

૬. બીજી રીતે ખાસ ઠરાવું હોય તેટલું ખાદ કરીને કોઇ કોર્ટની સાધારણ હકુમતની પૈસા સંબંધી મર્યાદા (જે હોય તો તે) કરતાં કોઇ ફરીયાદના વિષયની રકમ કે કિંમત વધી જતી હોય, તો આ આકટ- માંના કોઇપણ ઠરાવ ઉપરથી તેવી ફરીયાદો ઉપર તે કોર્ટને હકુમત મળતી નથી એમ સમજવું.

૭. (૧) સને ૧૮૮૭ ના પ્રોવિન્સિયલ સ્મોલકોઝ કોર્ટો બાબતના આકટની રૂએ સ્થાપેલી કોર્ટોને અથવા તે આકટની રૂએ સ્મોલકોઝ કોર્ટની હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોને નીચેના ઠરાવ લાગુ પડશે નહિ. એટલે:-

(અ) આ કાયદાનો જે ભાગ—

(૧) સ્મોલકોઝ કોર્ટોની હકુમતમાંથી ખાતલ કરેલી ફરીયાદોને લાગુ હોય, અથવા.

(૨) એવી ફરીયાદોમાં હુકમનામામાંની બળવણીને લાગુ હોય.

(૩) સ્થાવર મિલકત ઉપર કરવાની હુકમનામામાંની બળવણીને લાગુ હોય, તે ભાગ; અને

(બ) નીચેની કલમો, એટલે:-

કલમ ૯. કલમ ૯૧ તથા ૯૨. કલમો ૯૪ તથા ૯૫, તાકીદના હુકમને અથવા વચગાળેના હુકમને લાગુ હોય તેટલે સુધી; અને કલમો ૯૬ થી ૧૧૨ તથા ૧૧૫, લાગુ પડશે નહિ.

૮. કલમો ૨૪, ૩૮ થી ૪૧, ૭૫, (અ), (બ) તથા (ક), ૭૬, ૭૭ તથા ૧૫૫ થી ૧૫૮ માં તથા સને ૧૮૮૨ ના પ્રેસિડેન્સી સ્મોલકોઝ કોર્ટ આકટમાં ઠરાવું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં લખેલા ઠરાવો, કલકત્તા, મદ્રાસ, તથા મુંબઇ શહેરમાં સ્થાપેલી કોઇપણ પ્રેસિડેન્સી સ્મોલકોઝ કોર્ટ- માંની કોઇપણ ફરીયાદમાં અથવા કામમાં લાગુ પડશે નહિ.

ભાગ ૧ લો.

સામાન્ય રીતે ફરીયાદો વિશે.

કોર્ટોની હકુમત તથા નિર્ણયિતવાત (રેસ બ્યુડિક્ટા) વિશે.

૯. જે ફરીયાદો સાંભળવાની કોર્ટોને વિશેષ રીતે અથવા ગર્ભિત રીતે મનાઇ કરી હોય તે સિવાયની બધી દિવાની ફરીયાદોનો (આ કાયદામાં જે ઠરાવો છે તેમને અનુસરીને) ઇનસાફ કરવાની હકુમત કોર્ટોને છે.

ખુલાસો:—જે ફરીયાદમાં મિલકતના અથવા કામ કરવાના હક વિશે તકરાર હોય તે દિવાની ફરી- યાદ કહેવાય. પછી તે હકનો તમામ આધાર ધર્મ સંબંધી ક્રિયા અથવા વિધિ બાબતની તકરારોના નિર્ણય ઉપર હોય તેની ચીંતા નહિ.

ટીકા:—આ કલમ હાઇકોર્ટને લાગુ પડે છે. પણ ઇલાકાની સ્મોલકોઝ કોર્ટને લાગુ પડતી નથી. ગેર- કાયદેસર કરારની રૂએ પૈસા આપ્યા હોય તો તે પાછા મળી શકે નહીં. (૨૪. કરી. બે. ડી, ૭૪૨) જાણી- યુજને વેસ્ટાને તેના ધંધો ચલાવવાને મકાન ભાડે આપ્યું હોય, તેનું ભાડું લેવાનો દાવો ચાલી શકતો નથી. ડગનના અવેજ માટે દાવો ચાલી શકે છે.

૧૦. કોઇ ફરીયાદમાં જે તકરારી બાબત હોય તેજ પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી બાબત કોઈ પહેલાં માંડેલી ફરીયાદમાં હોય, અને તે પહેલાં માંડેલી ફરીયાદના તેના તેજ પક્ષકારો વચ્ચે અથવા જે પક્ષકારો તરફથી તેઓ અથવા તેઓમાંનો કોઇ પોતાને હક્ક મળેલો કહેતો હોય અને તેજ હક્કથી વાદ કરતો હોય તેમની વચ્ચે, તેજ કોર્ટમાં, અથવા તે દાદ આપવાની હકુમત હોય તેવી બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની બીજી કોઇ કોર્ટમાં, અથવા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની હદની બહાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલે સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી અને તેથીજ હકુમતવાળી કોઇ કોર્ટમાં, અથવા મલિક મુઆઝમ ઇન કાઉન્સિલની રૂએ,—ચાલુ હોય તો, પછીની ફરીયાદોના કોર્ટ ઇનસાફ કરવા માંડવો નહિ.

ખુલાસો.—કોઇ ફરિયાદ પરરાજ્યની કોર્ટમાં ચાલુ હોય તેટલા ઉપરથી તેજ દાવાના કારણને આધારે કરેલી ફરિયાદનો ઇનસાફ કરવાની બ્રિટિશ ઇંડિયાની કોર્ટોને મનાઇ નથી.

૧૧. એકજ હકથી વાદ ચલાવનારા તેના તેજ પક્ષકારોની દરમ્યાન અથવા જે પક્ષકારોની તરફથી તેઓ કે તેઓમાંનો કોઇ પોતાનો હક મળેલો કહેતો હોય તેમની દરમ્યાન પહેલાં ચાલેલી કોઇ ફરિયાદમાં જે આખત પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી હોય તેજ આખત કોર્ટ પાછળની ફરિયાદમાં અથવા મુદ્દામાં પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી હોય, અને તે પાછળની ફરિયાદ અથવા જે ફરિયાદમાં તે મુદ્દો પાછળથી નીકળ્યો હોય તે ફરિયાદ સાંભળવાના યોગ્ય અપત્યારવાળી કોર્ટ તે પ્રથમની ફરિયાદની ચોક્કસ કરી આખરનો નિકાલ કર્યો હોય, તો તેવી પાછળની ફરિયાદની અથવા તેવા મુદ્દાની કોઇ કોર્ટ તેજવીજ કરવી નહીં.

ખુલાસો ૧.—“ પહેલાં ચાલેલી કોઇ ફરિયાદમાં ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે ફરિયાદનો નિકાલ ચાલુ ફરિયાદ પહેલાં થયો હોય તે ફરિયાદ એવો સમજવો; પછી તે એવી ચાલુ ફરિયાદ પહેલાં માંડવામાં આવી હોય કે ન હોય તેની હરકત નહીં.

ખુલાસો ૨.—આ કલમનાં કારણસાર, કોઇ કોર્ટને યોગ્ય અધિકાર છે કે નહિ તે વાતનો નિકાલ એવી કોર્ટના ઠરાવ સામે અપીલ કરવાના હકને લગતા ઠરાવો ઉપર જ્યાં આપ્યા વગર કરવો.

ખુલાસો ૩.—ઉપર આખત દર્શાવી તે પ્રથમની ફરિયાદમાં એક પક્ષકાર છે એમ કેહેવી જોઇયે, અને સામા પક્ષકારે સ્પષ્ટરીતે કે ગર્ભિતરીતે તે કયુલ અગર નાકયુલ કરવી જોઇયે.

ખુલાસો ૪.—તેવી પ્રથમની ફરિયાદમાં દાવો માગવાના અથવા જવાબ આપવાના એક કારણ તરીકે જે આખત બતાવી શકત અને જે બતાવવી જોઇતી હતી, તે આખત તે ફરિયાદમાં પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી આખત છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૫.—ફરિયાદ અરજીમાં જે દાદ માગી હોય પણ જે હુકમનામાં સ્પષ્ટ રીતે ન અપાવી હોય તે દાદ, આ કલમના કારણ સાર, આપવાની ના પાડી છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૬.—કોઇ સાર્વજનિક હક વિષે અથવા પોતાનો અને બીજાઓનો મળીને એકઠો દાવો રાખેલા કોઇ ખાનગી હક વિશે કોઇ શખસો શુદ્ધબુદ્ધિથી કોર્ટમાં વાદ ચલાવતા હોય ત્યારે તે હકથી સાથે લાગતા વળગતા બધા શખસો, આ કલમનાં કારણસાર, તે વાદ ચલાવનારા શખસો તરફથી હક રાખનારા શખસો છે એમ ગણવું.

૧૨. ન્યારે દાવાના કોઇપણ ચોક્કસ કારણના સંબંધમાં જતી ફરિયાદ માંડવાનો વાદીને કાનુનો ઉપરથી પ્રતિબંધ હોય ત્યારે. આ કાયદો લાગુ હોય એવી કોઇપણ કોર્ટમાં એવા દાવાના કારણના સંબંધમાં ફરિયાદ માંડવાનો તેને હક પ્રાપ્ત થશે નહિ.

૧૩. પરરાજ્યના જે કોઇ ફેંસલાથી કોઇ આખતનો નિકાલ એકજ હકથી વાદ ચલાવનાર તેના તેજ પક્ષકારોની દરમ્યાન અથવા જે પક્ષકારોની તરફથી તેઓ કે તેઓમાંનો કોઇ પોતાને હક મળેલો કહેતો હોય તેમની દરમ્યાન પ્રત્યક્ષ થઇ ગયો હોય તે ફેંસલો તે આખતના સંબંધમાં નિરંતર થશે એમ સમજવું; પણ નીચેને પ્રસંગે તેમ થશે નહિ, એટલે:—

(અ) તે ફેંસલો યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટ કહ્યો નહિ હોય ત્યારે;

(બ) તે ફેંસલો કામના ગુણદોષ તપાસીને આપ્યો નહિ હોય ત્યારે;

(ક) કામના કાગળ જોતાંજ એમ જણાય કે દેશદેશના અરસપરસ વ્યવહારના કાયદો (ઇન્ટરનેશનલ લો) ની જૂઠા ભરેલી સમજૂતી અથવા બ્રિટિશ ઇંડિયાનો કાયદો જે મુકદ્દમામાં લાગુ પડતો હોય તેમાં તે લાગુ પાડવાની ના કહીને તે ફેંસલો કરેલો હોય ત્યારે;

(ડ) તે ફેંસલો જે કામમાં મેળવ્યો હોય તે કામ વાસ્તવિક ન્યાયથી ઉલટું હોય ત્યારે;

(ઇ) તે કપટથી મેળવેલો હોય ત્યારે;

(ફ) બ્રિટિશ ઇંડિયામાં અમલમાં હોય એવો કોઇ કાયદો તોડીને તેને આધારે કરેલો દાવો તેમાં સાબિત ઠરાવ્યો હોય ત્યારે.

૧૪. પરરાજ્યના ફેંસલાની સહી સીકવાળી નકલ દેખાતી હોય એવો કોઇ દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં

આવે ત્યારે. લેખ ઉપરથી વિરૂદ્ધ પ્રકારે નજરે ન આવે તો, તે ફેંસલો યોગ્ય હકુમતવાળી કોર્ટ કલ્પો હતો એનું અનુમાન કોર્ટ કરવું. પરંતુ કોર્ટને હકુમત નહોતી એ વાત સાબિત કરીને તે અનુમાન રદ થઈ શકશે.

ફરિયાદ કરવાની જગ્યા વિષે.

૧૫. પ્રત્યેક ફરિયાદ, તેનો ઇનસાફ કરવાનો સૌથી નીચેના દરજ્જાની જે કોર્ટને અપ્પત્યાર હોય તે કોર્ટમાં કરવી.

૧૬. કોઈપણ કાયદામાં પૈસાની અથવા બીજી મર્યાદા ફરમાવેલી હોય તે ઉપર નજર રાખીને—

(અ) ભાડુ, ગણેત અથવા ઉપજ સાથે અથવા તે વગર સ્થાવર મિલકત પાછી લેવાની દરેક ફરિયાદ,

(બ) સ્થાવર મિલકતની વેહેંચણ કરવાની દરેક ફરિયાદ,

(ક) ગીરો મુકલી અથવા બોજો નોંધેલી સ્થાવર મિલકતની આખતમાં તે ઉપરનો ગીરો છોડવવાનો હક અંધ કરવાની, તે વેચવાની અથવા તે ઉપરનો ગીરો હક છોડવવાની દરેક ફરિયાદ,

(ડ) સ્થાવર મિલકતમાંનો અથવા તે ઉપરનો બીજો કોઈ હક અથવા સંબંધ નક્કી કરવાની દરેક ફરિયાદ,

(ધ) સ્થાવર મિલકતને કરેલી નુકસાનીનો ખદલો લેવા આખતની દરેક ફરિયાદ,

(ફ) ખરેખર કબજા કરેલી કે ટાંચ મારેલી જંગમમિલકત પાછી લેવાની દરેક ફરિયાદ,

એ ફરિયાદો, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકત હોય, તે કોર્ટમાં કરવી:

પરંતુ પ્રતિવાદીના કબજામાં હોય અથવા તેની વતી બીજાના કબજામાં હોય તેવી સ્થાવર મિલકત સંબંધી કંઈ દાદ મેળવવાની, અથવા તે સ્થાવરમિલકતને કરેલી નુકસાનીનો ખદલો લેવાની ફરિયાદ કરવાની હોય તે, જે માગેલી દાદ કોર્ટના હુકમ પ્રમાણે પ્રતિવાદી જતે વર્તવાથી તમામ મળી શકે એમ હોય તો, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકત હોય તે કોર્ટમાં અથવા જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે પ્રતિવાદી ખરેખર ને આપ ખુશીથી રહેતો હોય કે ધંધો ચલાવતો હોય કે કમાઈને વારતે જતે કામ કરતો હોય તે કોર્ટમાં કરી શકાય.

ખુલાસો.—આ કલમમાં “મિલકત” એનો અર્થ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં હોય તે મિલકત એવો સમજવો.

૧૭. જ્યારે જુદી જુદી કોર્ટોની હકુમતમાં આવેલી સ્થાવર મિલકત આખત અથવા સ્થાવરમિલકતને કરેલી નુકસાનીનો ખદલો લેવા આખત દાદ મળવાની ફરિયાદ હોય ત્યારે, તે ફરિયાદ, જે કોઈપણ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકતનો કંઈપણ ભાગ આવેલો હોય તે કોર્ટમાં થઈ શકે:

પરંતુ ફરિયાદના વિષયની કિંમત આખતનો તમામ દાવો તે કોર્ટ સાંભળી શકે એવો હોવો જોઈએ.

૧૮. (૧) ફલાણી સ્થાવરમિલકત એ અથવા વધારે કોર્ટોમાંની કંઈ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં છે એ વાત અનિશ્ચિત હોવાનું જ્યારે કહેવામાં આવે ત્યારે, જે સદરહુ કોર્ટમાંની કોઈપણ કોર્ટની એવી ખાત્રી થાય કે એ પ્રમાણે કહેવામાં આવેલા અનિશ્ચિતપણા વિશે કાંઈ આધાર છે, તો તે મતજામનો મજકુર નોંધવાનો તથા ત્યાર પછી સદરહુ મિલકત સંબંધી કોઈપણ ફરિયાદ દાખલ કરવાનો તથા તેનો નિકાલ કરવાનો તે કોર્ટને અધિકાર છે; અને સદરહુ ફરિયાદમાં તે કોર્ટનું હુકમનામું તે મિલકત તેની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય તો જેવી રીતે અમલમાં આવે તેવી રીતે અમલમાં આવશે.

પરંતુ સદરહુ ફરિયાદ એવી હોવી જોઈએ કે જનને તેનો પ્રકાર તથા કિંમત જોતાં તેના સંબંધમાં સદરહુ કોર્ટ હકુમત ચલાવવાને યોગ્ય હોય.

(૨) જ્યારે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે મજકુર નોંધવામાં આવ્યો ન હોય, અને સદરહુ મિલકત જ્યાં આવેલી છે તે ઠેકાણે હકુમત ધારણ નહિ કરનારી કોર્ટ તે મિલકત સંબંધી ફરિયાદમાં હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો છે એવી હરકત અપીલ અથવા રિવિઝન કોર્ટ ફરિયાદ લેવામાં આવી હોય ત્યારે, જે સદરહુ અપીલ અથવા રિવિઝન કોર્ટના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે સદરહુ ફરિયાદ કરતી વખતે સદરહુ મિલકતના સંબંધમાં કંઈ કોર્ટને હકુમત છે તે આખત અનિશ્ચિતપણું હોવાનો કાંઈપણ વાજબી સબબ ન હોતો, અને તેથી કરીને અન્યાય થયો નથી તો તે કોર્ટ સદરહુ હરકત ચાલવા દેવી નહિ.

૧૯. જ્યારે જતને અથવા જંગમ માલ મિલકતને કરેલી નુકસાનીનો ખદલો વારતે ફરિયાદ હોય ત્યારે, જે તે નુકસાન એક કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં થયું હોય અને પ્રતિવાદી બીજી કોર્ટની હકુમતની સ્થા-

નિક હદમાં રહેતો હોય કે ધંધો ચલાવતો હોય કે કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતો હોય, તો વાદી તે કોર્ટો પૈકી પોતાની નજરમાં આવે તે કોર્ટમાં ફરિયાદ કરી શકે.

દષ્ટાંત.

(અ) અ દિલ્હીનો રહેનાર છે, તે બે ને કલકત્તામાં મારે છે, તો અ ના ઉપર બ દિલ્હીમાં અથવા કલકત્તામાં ફરિયાદ કરી શકે.

(બ) અ દિલ્હીનો રહેનાર છે, તે બ ની આખરને હાની પોંચે એવો મજદૂર કલકત્તામાં પ્રસિદ્ધ કરે છે. અ ના ઉપર બ કલકત્તામાં અથવા દિલ્હીમાં ફરિયાદ કરી શકે.

૨૦. ઉપર કહેલી મર્યાદા ઉપર નજર રાખીને, દરેક ફરિયાદ એવી કોર્ટમાં કરવી કે જેની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં—

(અ) ફરિયાદ શરૂ થતી વખતે પ્રતિવાદી અથવા જે પ્રતિવાદી એક કરતાં વધારે હોય તો દરેક પ્રતિવાદી ખરેખરા અને આપખુશીથી રહેતો હોય, અથવા ધંધો ચલાવતો હોય, અથવા કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતો હોય; અથવા.

(બ) ફરિયાદ શરૂ થતી વખતે જે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય તો તે પૈકી કોઈ પ્રતિવાદી ખરેખરા અને આપખુશીથી રહેતો હોય, અથવા ધંધો ચલાવતો હોય, અથવા કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતો હોય; પરંતુ આવે પ્રસંગે કોર્ટની પરવાનગી મેળવવી જોઈએ, અથવા જે પ્રતિવાદીઓ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે રહેતા ન હોય, કે ધંધો ચલાવતા ન હોય, કે કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતા ન હોય તેમની તે ફરિયાદ માંગવામાં માન્યતા હોવી જોઈએ; અથવા

(ક) દાવાનું કારણ સર્વતઃ અથવા અંશતઃ ઉત્પન્ન થયું હોય.

ખુલાસો ૧ લો.—જ્યારે, કોઈપણ માણસનું કાયમનું રહેવાનું ઘર એક ઠેકાણે હોય, અને માત્ર કંઈ હંગામી કામ સારૂ તેનો બીજે ઠેકાણે પણ મુકામ હોય, ત્યારે તેનો હંગામી મુકામ હોય ત્યાં કંઈ દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થાય તે બાબતમાં, તે બંને ઠેકાણે રહે છે એમ ગણવું.

ખુલાસો ૨ જો.—કોઈ કારપોરેશન બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની પોતાની એકની એક અથવા મુખ્ય ઓફિસમાં ધંધો ચલાવે છે એમ ગણવું, અથવા જે ઠેકાણે તેના તાબાની આફિસ પણ હોય તે ઠેકાણે ઉત્પન્ન થતા દાવાના કારણની બાબતમાં તે તેવે ઠેકાણે ધંધો ચલાવે છે એમ ગણવું.

દષ્ટાંત.

(અ) અ કલકત્તામાં વેપાર કરે છે. બ દિલ્હીમાં ધંધો ચલાવે છે. બ પોતાના કલકત્તાના આડતીયાની મારફતે અ ની પાસેથી માલ ખરીદ કરે છે, અને તે માલ ઇસ્ટઈન્ડિયા રેલવે કંપનીને સ્વાધીન કરવાને અ ને કહે છે; અ તે પ્રમાણે કલકત્તામાં માલ સ્વાધીન કરે છે અ માલની કિંમતને વાસ્તે બ ના ઉપર જ્યાં દાવાનું કારણ બન્યું છે ત્યાં, એટલે, કલકત્તામાં, અથવા જ્યાં બ ધંધો ચલાવે છે ત્યાં, એટલે, દિલ્હીમાં ફરિયાદ કરી શકે.

(બ) અ સિમલામાં, બ કલકત્તામાં અને ક દિલ્હીમાં રહે છે. અ. બ. ક. બનારસમાં એકઠા થયા, અને ત્યાં બ અને ક એ, જ્યારે ધણી માગે ત્યારે એકમતે દેવા એવી વાયદાચિઠ્ઠી (પ્રામિસરી નોટ) લખી આપીને તે અ ને સ્વાધીન કરી. અ જ્યાં દાવાનું કારણ બન્યું ત્યાં, એટલે, બનારસમાં બ અને ક ના ઉપર ફરિયાદ માંડી શકે. વળી તે જ્યાં બ રહે છે ત્યાં, એટલે, કલકત્તામાં, અથવા જ્યાં ક રહે છે ત્યાં, એટલે, દિલ્હીમાં, તેમના ઉપર ફરિયાદ માંડી શકે; પરંતુ તે બંને પ્રસંગે, તે ઠેકાણે ન રહેનારો પ્રતિવાદી હરકત લે તો કોર્ટની રજા વગર ફરિયાદ ચલાવી શકાય નહિ.

૨૧. ફરિયાદ કરવાની જગ્યા સંબંધી કોઈપણ હરકત અવલ કોર્ટમાં જતી પહેલી તકે અને જે બાબતમાં મુદ્દા ફરાવવામાં આવતા હોય તે દરેક બાબતમાં મુદ્દા ફરાવવામાં આવે ત્યારે અથવા તે પહેલાં લેવામાં આવી ન હોય અને એથી અન્યાય થયો ન હોય તો, તે હરકત કોઈપણ અપીલ કોર્ટ અથવા રિવિઝન કોર્ટ લેવા દેવી નહિ.

૨૨. જ્યારે કોઈપણ ફરિયાદ બે અથવા વધારે કોર્ટોમાંની કોઈપણ એક કોર્ટમાં માંડી શકાય એમ હોય

અને તે એવી કોર્ટોમાંની એકાદી કોર્ટમાં માંડી હોય ત્યારે, કોઇપણ પ્રતિવાદી બીજા પક્ષકારોને નોટીસ આપ્યા પછી, બની શકે તેટલી વહેલામાં વહેલી નોગવાઇએ અને મુદ્દા ઠરાવવામાં આવના હોય તે દરેક બાબતમાં એવા મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે ત્યારે અથવા તે પહેલાં, સદરહુ ફરિયાદ બીજા કોઇ કોર્ટમાં મોકલવા માટે અરજ કરી શકે; અને જે કોર્ટને એવી અરજ કરી હોય તે કોર્ટ, સદરહુ બીજા પક્ષકારો કંઇ હરકત લે તો તેનો વિચાર કર્યા પછી, હકુમતવાળી કોર્ટો પૈકી કંઇ કોર્ટમાં તે ફરિયાદ ચલાવવી એનો નિર્ણય કરવો.

૨૩. (૧) જ્યારે હકુમતવાળી એવી અનેક કોર્ટો એકજ અપીલ કોર્ટોના તાબામાં હોય ત્યારે, ૨૨ મી કલમ મુજબની અરજ તે અપીલ કોર્ટને કરવી.

(૨) જ્યારે એવી કોર્ટો જુદી જુદી અપીલ કોર્ટોના પણ એકજ હાઇ કોર્ટના તાબામાં હોય, ત્યારે સદરહુ અરજ સદરહુ હાઇકોર્ટને કરવી.

(૩) જ્યારે એવી કોર્ટો જુદી જુદી હાઇ કોર્ટોના તાબામાં હોય ત્યારે, જે કોર્ટમાં ફરિયાદ આપી હોય તે કોર્ટ જે હાઇ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય તે હાઇ કોર્ટને સદરહુ અરજ કરવી.

૨૪. (૧) પક્ષકારો પૈકી કોઇની અરજ ઉપરથી તથા પક્ષકારોને નોટીસ આપીને તથા તેમનામાંથી જેમને કંઇ જણાવવાનું હોય તેમનું સાંભળીને અથવા પોતાનીજ મેળે તેવી નોટીસ આપ્યા શિવાય, હાઇકોર્ટ અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ, ફરિયાદ ચાલતાં ગમે તે વખતે,—

(અ) પોતાની આગળ ચાલતી કોઇપણ ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા બીજું કામ, પોતાના તાબાની અને એવી ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા કામનો ઇન્સાફ કરવાનો અથવા નિકાલ કરવાનો અધિકાર હોય તે કોર્ટમાં ઇનસાફ અથવા નિકાલ થવા સારું મોકલવાને, અથવા

(બ) પોતપોતાના તાબાની કોઇ કોર્ટમાં ચાલતી કોઇપણ ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા બીજું કામ કાઢી લઇને—

(૧) તેનો પોતેજ ઇન્સાફ અથવા નિકાલ કરવાને, અથવા

(૨) પોતાના તાબાની અને એવી ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા કામનો ઇન્સાફ અથવા નિકાલ કરવાનો અધિકાર હોય તેવી કોઇપણ કોર્ટમાં ઇન્સાફ અથવા નિકાલ કરવા સારું તે મોકલવાને, અથવા

(૩) જે કોર્ટમાંથી તે પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય તે કોર્ટમાં તેનો ઇનસાફ અથવા નિકાલ થવા સારું પાછું મોકલવાને, મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોઇપણ ફરિયાદ અથવા કામ પેટા કલમ (૧) ની રૂપે બીજા કોર્ટમાં મોકલવામાં આવ્યું હોય અથવા બીજા કોર્ટમાંથી પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, તે ફરિયાદનો ત્યાર પછી ઇનસાફ કરનારી કોર્ટ, મોકલવાનો હુકમ કર્યો હોય તે પ્રસંગે તે હુકમમાં જે વિશેષ ફરમાન કર્યું હોય તેને પાત્ર, તેનો ફરી ઇનસાફ કરવાને અથવા જેટલું કામ ચાલ્યા પછી તે મોકલવામાં આવી હોય અથવા પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હોય તેટલા કામ પછી આગળ કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમનાં કારણ સારું, એડિશનલ અને આસિસ્ટન્ટ જડ્જોની કોર્ટો, ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટના તાબાની કોર્ટો છે એમ ગણવું.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે સ્મોલકોઝ કોર્ટમાંથી મોકલાવેલી અથવા કાઢી લીધેલી કોઇ ફરિયાદનો ઇનસાફ કરનારી કોર્ટ, તે ફરિયાદની બાબતમાં, સ્મોલકોઝ કોર્ટ છે એમ ગણવું.

૨૫. (૧) જ્યાં એકજ જડ્જ અધ્યક્ષસ્થાને બેસેલા હોય એવી હાઇ કોર્ટમાં ચાલતી કોઇપણ ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજા કામનો કોઇપણ પક્ષકાર એવી હરકત લે કે એવા જડ્જને તે ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા બીજું કામ સાંભળવું નહિ, એને સદરહુ જડ્જની એવી ખાતરી થાય કે સદરહુ હરકત માટે વાજબી સમ્મત છે ત્યારે, તેણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને રીપોર્ટ કરવો, અને તે એવી ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજું કામ, ઈડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને બીજા કોઇપણ હાઇ કોર્ટમાં મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવી કોઇપણ ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજું કામ જે કોર્ટમાં પ્રથમ માંડ્યું હોય તે કોર્ટ એવે પ્રસંગે જે કાયદો લાગુ કરવો જોઇતો હતો, તેજ કાયદો એવી રીતે મોકલાવેલી ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજા કામને લાગુ પડશે.

ફરિયાદ માંડવા વિશે.

૨૬. પ્રત્યેક ફરિયાદ, ફરિયાદઅરજી આપીને અથવા ડરાવવામાં આવે તેવી બીજી રીતે માંડવી.

સમન કરવા તથા (દસ્તાવેજોની) શોધ લાવવા વિશે.

૨૭. ફરિયાદ યોગ્ય રીતે માંડવામાં આવે તે પ્રસંગે. પ્રતિવાદીને હાજર થઇને દાવાનો જવાબ આપવાનો, સમન કાઢવાનો તથા તે ડરાવેલી રીતે બળવવાનો અધિકાર છે.

૨૮. (૧) બીજા પ્રાંતમાં બળવવા સારૂ મોકલવાનો સમન, સદરજી પ્રાંતમાં અમલમાં હોય એવી કાનુ-નોમાં ડરાવવામાં આવે તે કોર્ટને તથા તે રીતે મોકલવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોર્ટને એવો સમન મોકલવામાં આવે તે કોર્ટે, સમન પોતે એટલે, બહુ પોતેજ તે સમન કાઢ્યો હોય તેવી રીતે તબીબી કરવી, અને પછી તેના સંબંધમાં કાંઈ કામ આવ્યું હોય તો તેના લખાણ સહિત તે સમન જે કોર્ટે કાઢ્યો હોય તે કોર્ટમાં પાછો મોકલવો.

૨૯. બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની હદ બહારની કોઈપણ દિવાની કે મુલકા કોર્ટે કાઢેલા સમન બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ની કોર્ટમાં મોકલવાનો અને બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોર્ટે કાઢેલા સમન પ્રમાણે તે બળવવાનો અપત્યાર છે;

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે, એવા સમન કાઢનારી કોર્ટો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના હુકમથી સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી હોવી જોઈએ, અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે, ઇન્ડિયા ગ્રાંટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ કલમના ડરાવ સદરજી પ્રકારની કોર્ટોને લાગુ છે એમ બહેર કરેલું હોવું જોઈએ.

૩૦. ડરાવવામાં આવે તેવી શરતોને તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોર્ટ ગમે તે વખતે, પોતાની મેજે અથવા કોઈપણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે,—

(અ) સચાલનામું આપવા તથા તેનો જવાબ દેવા સંબંધી, દસ્તાવેજો તથા હકીકતો કમ્પુલ કરવા સંબંધી, તથા પુરાવા તરીકે રજુ કરી શકાય એવા દસ્તાવેજો અથવા બીજી મહત્વની વસ્તુનો શોધ લાવવા સંબંધી, તથા તે જોવા, હાજર કરવા, અટકાવી રાખવા તથા પાછા આપવા સંબંધી સઘળી બાબતોમાં જરૂરના અથવા યોગ્ય હોય એવા હુકમ કરવાને;

(બ) જે શખસોને જગ્યાની આપવા અથવા દસ્તાવેજો રજુ કરવા અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારની બીજી વસ્તુઓ રજુ કરવા હાજર થવાની જરૂર હોય તે શખસોને સમન કરવાને;

(ક) કોઈ પણ હકીકત સોગનનામું આપીને શાબિત કરવાનું ફરમાવવાને, મુખત્યાર છે.

૩૧. કલમો ૨૭, ૨૮ તથા ૨૯ ના ડરાવો, સાક્ષી આપવાના સમનને અથવા દસ્તાવેજ અથવા બીજી મહત્વની વસ્તુઓ રજુ કરવાના સમનને લાગુ પડશે.

૩૨. ૩૦ મી કલમની રૂયે જેના ઉપર સમન કાઢ્યો હોય તે શખસને હાજર થવાનું ફરમાવવાને અને તે કારણ સારૂ નીચે પ્રમાણે કરવાને કોઈપણ કોર્ટ મુખત્યાર છે, એટલે.—

(અ) તેને પકડવાનું વારંટ કાઢવાને,

(બ) તે મિલકત જપ્ત કરીને વેચવાને અને

(ક) તેને વત્તામા વત્તા ૫૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ કરવાને,

(ડ) હાજર રહેવા સારૂ જમીન આપવાનું ફરમાવવાને અને તે હાજર ન થાય તો તેને દિવાની તુરંગમાં મોકલવાને

ફેસલા અને હુકમનામા વિશે.

૩૩. કોર્ટે, મુકદમાની સુનાવણી થયા પછી, ફેસલો કહી સંભળાવવો, અને એવા ફેસલાને અનુસરીને હુકમનામું હોવું જોઈએ.

બ્યાજ વિષે.

૩૪. (૧) બ્યારે અને જેટલે સુધી હુકમનામું પૈસા આપવા બાબતનું હોય ત્યારે અને તેટલે સુધી કોર્ટે જે મુદ્દલ રકમ અપાવવાનો ડરાવ કર્યો હોય તેનું ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાંની કંઈ પણ મુદતનું બ્યાજ અપાવ્યા ઉપરાંત, ફરિયાદની તારીખ સુધીનું બ્યાજ અપાવ્યા ઉપરાંત, ફરિયાદની તારીખથી તે હુકમનામાની તારીખ સુધીનું પોતાને વાજબી લાગે તે દરજી તે મુદ્દલ રકમ ઉપર બ્યાજ અપાવવાનો હુકમનામામાં હુકમ

કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, વળી તેની સાથે આ પ્રમાણે કુલ રકમ ઠરાવવામાં આવે તેનું હુકમનામાની તારીખથી વસુલની તારીખ સુધીનું, અથવા તેમના પહેલાંની કોર્ટને યોગ્ય લાંબે તે તારીખ સુધીનું, કોર્ટ વ્યાજની ધારે તે દરથી વ્યાજ અપાવવાનો હુકમનામામાં હુકમ કરવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની કુલ રકમનું હુકમનામાની તારીખથી વસુલની તારીખ સુધીનું અથવા તેની પહેલાંની બીજી કોઈ તારીખ સુધીનું વધારે વ્યાજ આપવા સંબંધી જ્યારે સદરહુ પ્રકારના હુકમનામામાં ઠરાવ ન હોય ત્યારે, તે કોર્ટ એવું વ્યાજ અપાવ્યું નથી એમ સમજવું, અને તેને માટે જુદી ફરિયાદ ચાલશે નહિ. **અરચવિશે.**

૩૫. (૧) ઠરાવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર તથા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈપણ કાયદાના ઠરાવોને પાત્ર, સઘળી ફરિયાદોનો તથા તેમને લગતો અરચ અપાવવો તે કોર્ટની મરજી ઉપર છે, અને એવો અરચ કોણે આપવો, કઈ મિલકતમાંથી આપવો અને કેટલો આપવો તે ઠરાવવાનો અને તે કારણ સારૂ જરૂરના સઘળા હુકમ કરવાનો કોર્ટને પુર્ણ અધિકાર છે. સદરહુ ફરિયાદનો ઇનસાફ કરવાની કોર્ટને હકુમત ન હોય એટલા ઉપરથી સદરહુ અધિકાર ચલાવવાને હરકત આવે છે એમ સમજવું નહીં.

(૨) જ્યારે (કોઈ ફરિયાદનો) અરચ તેના નિકાલને અનુસરતી રીતે ન આપવાનું કોર્ટ જરૂર માને, ત્યારે તેણે પોતાનાં કારણ લખવાં.

(૩) અરચ ઉપર દર વરસે દર શેકેન્ડ છ ટકા સુધીના દરનું વ્યાજ અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને તે વ્યાજ અરચમાં ઉમેરવું અને તે પ્રમાણે વસુલ કરવું.

ભાગ ૨ જો.

બળવણી વિશે.

સામાન્ય.

૩૬. હુકમનામાની બળવણી સંબંધી આ કાયદાના ઠરાવો, લાગુ પડે ત્યાંસુધી, હુકમની બળવણીને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૩૭. ‘ હુકમનામું કરનારી કોર્ટ ’ આ અથવા એવાજ અર્થના શબ્દો હુકમનામાની બળવણીના સંબંધમાં વાપર્યાં હોય ત્યારે, વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી કોઈપણ બાંધ આવતો ન હોય તો, તેમાં.—

(અ) બળવવાનું હુકમનામું અપીલ સંબંધી હકુમત ચલાવીને કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, અવલ ઇનસાફ કરનારી કોર્ટનો, અને

(બ) અવલ ઇનસાફ કરનારી કોર્ટનું અસ્તિત્વ બંધ થયું હોય અથવા તે બળવવાની તેની હકુમત બંધ થઈ હોય ત્યારે, જે ફરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય તે ફરિયાદ, એવું હુકમનામું બળવવાની દરખાસ્ત કરતી વખતે થઈ હોત તો તેનો ઇનસાફ કરવાની હકુમત જે કોર્ટને હોત તે કોર્ટનો, સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

કઈ કોર્ટથી હુકમનામાં બળ શકે તે વિશે.

૩૮. કોઈપણ હુકમનામું, જે કોર્ટ તે કર્યું હોય તે કોર્ટથી, અથવા જે કોર્ટને સારૂ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટથી બળ શકે.

૩૯. (૧) હુકમનામું કરનારી કોર્ટ, હુકમનામાવાળાની અરજ ઉપરથી, નીચે લખેલે પ્રસંગે, તે હુકમનામું બીજી કોર્ટને બળવવા સારૂ મોકલવાને મુખત્યાર છે:—

(અ) જેના ઉપર હુકમનામું થયું હોય તે શખસ તે બીજી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ખરેખર અને ખુશીથી રહેતો હોય કે ધંધો ચલાવતો હોય કે કમાઈને વારતે જાતે કામ કરતો હોય તો, અથવા

(બ) હુકમનામું કરનારી કોર્ટને હકુમતની સ્થાનિક હદમાં, તે હુકમનામું પુરું થાય એટલી તે શખ-સની મિલકત ન હોય, અને તે બીજી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તેની મિલકત હોય તો, અથવા

(ક) હુકમનામું કરનારી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદની બહારની સ્થાવર મિલકત વેચવાને અથવા સ્વાધીન કરવાને હુકમનામામાં ફરમાવ્યું હોય તો અથવા,

(ડ) હુકમનામું કરનારી કોર્ટને બીજા કોર્ષ કારણથી એમ લાગે કે તે બીજી કોર્ટ હુકમનામું બળવડુ બોધે તો; આ કારણ કોર્ટે લખી રાખવું બોધે.

(ર) હુકમનામું કરનારી કોર્ટ પોતાને મનથી તે હુકમનામું બળવડુ સારૂ પોતાના તાબાની કોષ્ટ યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટને મોકલવાને મુજ્ત્યાર છે.

૪૦. જ્યારે હુકમનામું બીજા પ્રાંતમાંની કોર્ટમાં બળવડુ સારૂ મોકલવાનું હોય ત્યારે, એવા પ્રાંતમાં અમલમાં હોય તેવી કાનૂનોમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણેની કોર્ટમાં મોકલવું તથા ઠરાવેલી રીતે તે બળવડુ.

૪૧. બળવડી સારૂ જે કોર્ટને હુકમનામું મોકલ્યું હોય તે કોર્ટે, તે બળવડીની વાત, અથવા તે બળવડુ ન અને તો જે હકીકતોને લીધે તે બળવડુ ન બન્યું હોય તે હકીકતો, હુકમનામું કરનારી કોર્ટને લખી જણાવવી.

૪૨. જે કોર્ટને હુકમનામું બળવડુ સારૂ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટને હુકમનામું બળવડુમાં, બજે તે મોકલેલું હુકમનામું પોતે જ ક્યું હોય તો તે બળવડુમાં પોતાને જે અખત્યાર હોય તેજ અખત્યાર ગણાશે આવું હુકમનામું બળવડુમાં હરકત કરનારા અથવા હુકમ માનનારા સદગા સખસોને તે કોર્ટે, બજે તે હુકમનામું પોતે જ ક્યું હોય તે રીતે શિક્ષા કરશે. અને તે હુકમનામું બળવડુમાં તે કોર્ટના હુકમોને, બજે તે હુકમનામું પોતે જ ક્યું હોય તેવી રીતે, અખીલ સંબંધી નિયમો લાગુ પડશે.

૪૩. બળવડી સંબંધી ઠરાવો લાગુ ન હોય એવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના કોષ્ટપણ લાગમાં સ્થપાયેલી દિવાની કોર્ટનું અથવા કોષ્ટપણ પરરાજ્યના અથવા સંસ્થાનના મુલકમાંની ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલના હુકમથી સ્થપાયેલી અથવા ચાલુ રાખવામાં આવેલી કોષ્ટ કોર્ટનું હુકમનામું, તે કરનારી કોર્ટની હકુમતમાં બજી શકે નહીં તો, આ કાયદામાં ઠરાવ્યું છે તે રીતે બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોષ્ટપણ કોર્ટની હકુમતમાં બળવી શકાય.

૪૪. ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલ, ઇન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, મલીક મુઆઝમ સાથે દોસ્તીમાં હોય તેવા કોષ્ટ દેશી રાજના અથવા સંસ્થાનના મુલકમાંની, અને ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલના હુકમથી સ્થપાયેલી અથવા ચાલુ રાખેલી ન હોય તેવી કોષ્ટ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટોનાં હુકમનામાં અથવા એવા વર્ગનાં કોષ્ટપણ હુકમનામાં, બજે તે બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની કોર્ટોએ ક્યું હોય તે રીતે, બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં બળવી શકાય એવું ઠરાવવાને મુજ્ત્યાર છે.

૪૫. આ લાગતી ઉપરની કલમોમાંના જે ઠરાવોમાં એક કોર્ટને હુકમનામું બીજી અથવા સંસ્થાનના મુલકોમાંની ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલના હુકમથી સ્થપાયેલી અથવા ચાલુ રાખવામાં આવેલી જે કોષ્ટપણ કોર્ટને ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલે, ઇન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ કલમ લાગુ પાડી હોય તે કોર્ટને હુકમનામું બળવડુ સારૂ મોકલવાનો અધિકાર બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની કોષ્ટપણ કોર્ટને મળે છે એવો સદરહુ ઠરાવોનો અર્થ કરવો.

૪૬. (૧) હુકમનામાવાળાની ફરખાસ્ત ઉપરથી, હુકમનામું કરનારી કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે ત્યારે, એવું હુકમનામું બળવડુનો અધિકાર હોય તેવી બીજી કોષ્ટપણ કોર્ટે ઉપર પ્રીસેપ્ટ કાઠીને હુકમનામાના દેખાડારની જે મિલકત સદરહુ પ્રીસેપ્ટમાં લખી હોય તે જમ કરવાનું ફરમાવવાને મુજ્ત્યાર છે.

(ર) જે કોર્ટે ઉપર પ્રીસેપ્ટ મોકલી હોય તે કોર્ટે સદરહુ મિલકત, હુકમનામાની બળવડીમાં મિલકત જમ કરવા સંબંધી જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે, જમ કરવા માંડવી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે પ્રીસેપ્ટ મુજબ ચલાવવાનું જમીનું કામ, જમીની મુદત હુકમનામું કરનારી કોર્ટના હુકમ ઉપરથી વધારી ન હોય તો અથવા એવી જમીની મુદત પુરી થતાં પહેલાં જમી કરનારી કોર્ટને હુકમનામું મોકલવામાં આવ્યું ન હોય અને હુકમનામાવાળાએ એવી મિલકત વેચવા માટે હુકમ મળવા સારૂ અરજ કરી ન હોય તો, જે મહિના કરતાં વધારે મુદત સુધી ચાલુ રહેવું નબંધ.

હુકમનામું અજવનારી કોર્ટ નિકાલ કરવાની તકરારો.

૪૭. (૧) જે દરિયાદ ઉપરથી હુકમનામું થયું હોય તે દરિયાદના પક્ષકારો વચ્ચે અથવા તેમના વારસ વફીલો વચ્ચે હુકમનામું અજવવા વિશે, અથવા તેમાંથી છુટા થવા વિશે અથવા તેની ભરપાઈ વિશે જે તકરારો ઉત્પન્ન થાય તે સંબંધીનો નિર્ણય હુકમનામું અજવનારી કોર્ટ કરવો. તેમને વારંવાર જૂદી દરિયાદ નહીં આલે.

(૨) કોર્ટને, મુદત સંબંધી અથવા હકુમત સંબંધી જે હરકત લેવામાં આવે તેને પાત્ર, આ કલમ મુજબ આલેલા કામને દરિયાદ તરીકે ગણવાનો અથવા આલેલી દરિયાદને કામ તરીકે ગણવાનો, અને જરૂર હોય તો કાંઈપણ વધારાની કોર્ટ શી આપવાનું દરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૩) કોર્ટપણ શખસ પક્ષકારનો વારસ વફીલ છે કે નહિ એ વિશે કાંઈપણ તકરાર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે, એવી તકરારનો નિર્ણય આ કલમનાં કારણ સાર કોર્ટ કરવો જોઈએ.

ખુલાસો.—આ કલમનાં કારણ સાર, જે વાદીની દરિયાદ કાઢાડી નાંખી હોય તે વાદી અને જે પ્રતિવાદી સામેની દરિયાદ કાઢી નાંખી હોય તે પ્રતિવાદી દરિયાદના પક્ષકાર છે.

અજવણીની મુદત વિશે.

૪૮. (૧) જ્યારે મનાઈ હુકમ આપવાનું ન હોય એવું હુકમનામું અજવવાને દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, નીચેની તારીખથી એટલે—

(૧) જેની અજવણી કરવા માગી હોય તે હુકમનામાની તારીખથી, અથવા.

(૨) હુકમનામામાં અથવા ત્યાર પછીના કોઈ હુકમમાં એમ દરમાવ્યું હોય કે ફલાણી તારીખે અથવા ફલાણી તેને તેજ પાછી આવનારી મુદતે કાંઈ પૈસાનું ભરણું કરવું અથવા કંઈ મિલકત સ્વાધીન કરવી, ત્યારે દરખાસ્ત કરનાર જે પૈસાને અથવા મિલકતને વારંવાર હુકમનામું અમલમાં લાવવા માંગતો હોય તે પૈસાનું ભરણું કરવાને અથવા તે મિલકત સ્વાધીન કરવાને ચુક્યાની તારીખથી.

આ વરસ થઈ ગયા કેટલે નવી દરખાસ્ત ઉપરથી તેજ હુકમનામું અજવવાનો હુકમ કરવો નહીં,

(૨) આ કલમના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી—

(અ) સદરહુ આ વરસ વીતી ગયા પછી રજુ કરેલી દરખાસ્તની તારીખ પહેલાનાં લાગલાંજ આ વરસમાં કોઈ પણ વખતે હુકમનામાના દેણદારે દગાથી અથવા બળજબરીથી હુકમનામાની અજવણી થવા દીધી ન હોય, ત્યારે સદરહુ દરખાસ્ત ઉપરથી હુકમનામાની અજવણી કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટને અટકાવ થશે એમ સમજવું નહીં; અથવા.

(બ) સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત આમતના આક્ટના બીજા પરિશિષ્ટની ૧૮૦ મી આર્ટીકલનો અમલ થતો બંધ પડે છે અથવા તેમાં બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

હુકમનામું ચલાવી લેનાર તથા કાયદેસર વારસ વફીલ વીરો.

૪૯. મુજ હુકમનામાવાળા ઉપર હુકમનામાનો દેણદાર જે કંઈ હક (ઇકિવટીઝ) હોય તે તે) અમલમાં લાવત તેને પાત્ર, હુકમનામું લેનારને તે હુકમનામું મળ્યું છે એમ ગણાશે.

૫૦. (૧) હુકમનામાની પુરેપુરી ભરપાઈ થાય તે પહેલાં હુકમનામાનો દેણદાર ગુજરી જાય ત્યારે, મૈયતના કાયદેસર વારસ વફીલ ઉપર તે અજવવા સાર હુકમનામાનો માલીક હુકમનામું કરનારી કોર્ટને દરખાસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે એવા કાયદેસર વારસ વફીલની ઉપર હુકમનામું અજવ્યું હોય ત્યારે, તે વારસ વફીલના હાથમાં આવેલી મૈયતની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરી નહીં હોય, તેટલી મિલકત પુરતોજ તે જવાબદાર થશે; અને આ જવાબદારી નક્કી કરવા સાર હુકમનામું અજવનારી કોર્ટ, પોતાને મનથી અથવા હુકમનામાવાળાની અજવ ઉપરથી, પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હિસાબે એવા કાયદેસર વારસ વફીલપાસે હાજર કરાવવાને મુખત્યાર છે.

અજવણીમાં કામ ચલાવવાની રીત વિશે.

૫૧. દરમાવમાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોર્ટ હુકમનામાવાળાની દરખાસ્ત ઉપરથી તે હુકમનામું નીચે પ્રમાણે અજવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે—

- (અ) જે કોઇ મિલકત સ્વાધીન કરવાનું હુકમનામાં સ્પષ્ટ કયું હોય તે મિલકત સ્વાધીન કરીને,
 (ખ) કોઇ પણ મિલકત જપ્ત કરીને વેચીને અથવા જપ્ત કર્યા વગર વેચીને,
 (ક) પકડીને તથા તુરંગમાં ફેદ કરીને,
 (ડ) વસુલદાર નીમીને, અથવા,
 (ધ) આવેલી દાદના પ્રકાર પ્રમાણે જે બીજી રીત કરવી જોઇયે તે રીતે.

૫૨. (૧) કોમ્પ મૈયત શખસના કાયદેસર વારસ વડીલ તરીકે કોઇ પક્ષકાર ઉપર હુકમનામાં થયું હોય, અને તે હુકમનામાં મૈયતની મિલકતમાંથી પૈસા આપવા એવું હોય, ત્યારે એવી કોમ્પ પણ મિલકત જપ્ત કરી તથા વેચીને તે બખવી શકાય.

(૨) એવી મિલકત હુકમનામાંના દેણદારના કબજામાં રહી ન હોય અને મૈયતની જે મિલકત પોતાના (હુકમનામાંના દેણદારના) કબજામાં આવેલી શાખિત થાય તે મિલકત પોતે બરાબર રીતે કામે લગાડી છે એમ તે કોર્ટની ખાત્રી ન કરે ત્યારે, જાણે તેની જાત ઉપરજ તે હુકમનામાં થયું હોય તે રીતે, જેટલી મિલકતના સંબંધમાં તે સદરહુ પ્રમાણે કોર્ટની ખાત્રી કરી ન શકે એ હોય તેટલી મિલકત પુરતું, તે હુકમનામાં તેના ઉપર બખવી શકાય.

૫૩. ૫૦ મી તથા ૫૨ મી કલમોનાં કારણ સારૂ, છોકરાના અથવા બીજા વારસના હાથમાંની મૈયત વડીલનું કરજ આપવાને હિંદુ કાયદા પ્રમાણે જવાબદાર હોય અને જેના સંબંધમાં હુકમનામાં થયું હોય તે મિલકત મૈયતની મિલકતજ છે અને તે તેના છોકરાના અથવા વારસના હાથમાં તેના કાયદેસર વારસ વડીલ તરીકે આવેલી છે એમ સમજવું.

૫૪. (૧) જેના ઉપર સરકારને ધારે આપવા માટે આકાર પેસાડેલો હોય એવી અવિભક્ત ઇસ્ટેટની વેહેંચણ બાબત અથવા એવી ઇસ્ટેટમાંના કોઇ હિસ્સાનો જુદો કબજો લેવા બાબત સદરહુ હુકમનામાં હોય ત્યારે, તે ઇસ્ટેટની વેહેંચણ કરવાનું અથવા તે હિસ્સો જુદો પાડવાનું કામ, એવી ઇસ્ટેટની વેહેંચણ બાબત અથવા તેમના હિસ્સાનો જુદો કબજો લેવા બાબત કોઇ પણ કાયદો વિધાનકાળે અમલમાં હોય તો તે કાયદા પ્રમાણે કલેક્ટરે અથવા તેના તાઆમાંના જે કોઇ પણ ગેઝીટેડ અમલદારને આ અર્થે તેણે નીમી આપ્યો હોય તેણે કરવું જોઈયે.

પકડવા તથા ફેદ કરવા વિશે.

૫૫. (૧) હુકમનામાં બખવવામાં હુકમનામાંના દેણદારને કોમ્પ પણ દિવસે અને કોઇ પણ કક્ષાકે પકડી શકાય, અને પકડ્યા પછી અને તેટલો જલદી કોર્ટની રૂમ્સ તેને આણવો. અને ફેદ કરવાનો હુકમ કરનારી કોર્ટ જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હોય તે ડિસ્ટ્રિક્ટની દિવાની તુરંગમાં તેને ફેદ કરી શકાય અથવા તેવી દિવાની તુરંગમાં જોઇએ તેવી સગવડ ન મળે તો, તે ડિસ્ટ્રિક્ટની કોર્ટો જે શખસોને ફેદ કરવાનો હુકમ કરે તેમને ફેદમાં રાખવા સારૂ સ્થાનિક સરકાર જે કોમ્પ બીજી જગા નીમે ત્યાં ફેદ કરી શકાય:

(અ) પરંતુ એવું ફરાવવામાં આવ્યું છે કે, આ કલમ પ્રમાણે પકડવા સારૂ સ્થાનિક પછી અને સર્વોદય પેહેલાં રહેવાના ઘરમાં પેસવું નહીં.

(ખ) વળી એવું ફરાવ્યું છે કે કોઇ પણ રહેવાના ઘરમાં હુકમનામાંના દેણદાર રહેતો હોય અને તે તે ઘરમાં જવાની ના કહે અથવા તેમાં પેસવાને હરકત કરે તે શિવાયને પ્રસંગે એવા રહેવાના ઘરનો કોઇ પણ બહારનો દરવાજો ફોડવો નહીં; પણ પકડવાનો અખત્યાર મળેલો અમલદાર કોઇ રહેવાના ઘરમાં યોગ્ય રીતે દાખલ થયો હોય તો પછી જે ઓરડામાં હુકમનામાંના દેણદાર મળશે એવું માનવાનું તેને કારણ હોય તે ઓરડાનાં બારણાં તોડીને ઉઘાડવાને તે મુખત્યાર છે.

(ક) વળી એવું પણ ફરાવવામાં આવ્યું છે કે, તે ઓરડામાં હુકમનામાંની દેણદાર નહીં હોય તેવી કોઇ સ્ત્રી ખરેખર રહેતી હોય અને તે દેશ રિવાજ પ્રમાણે લોકોમાં બહાર ન દેખાતી હોય તો, તે પકડવાનો અખત્યાર મળેલા અમલદારે તેને ખખર આપવી કે તમને લાંથી જવાની છુટ છે, અને તે સ્ત્રીને જવાને યોગ્ય વખત આપ્યા પછી તથા જતા રહેવાને યોગ્ય સુગમતા આપ્યા પછી, પકડવા સારૂ તે ઓરડામાં જવાને તે મુખત્યાર છે.

(ડ) વળી એવું પણ ફરાવ્યું છે કે જે હુકમનામાં બખવવામાં હુકમનામાંના દેણદારને પકડ્યો હોય તે હુકમનામાં

પૈસા આપવા આપતનું હોય અને હુકમનામાનો હેજુદાર પોતાને પકડનાર અમલદારને પકડવાનું ખરચ તથા હુકમનામાની રકમ આપે ત્યારે તે અમલદારે તેને એકદમ છોડી મુકવો.

(૨) સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું આપીને એવું જાહેર કરવાને મુખ્યત્વાર છે કે જે કોઈ શખસને અથવા જે કોઈ વર્ગના શખસોને એકદમ કેદ કરવાથી કોર્ટમાં ખીક પ્રસરશે અથવા તેમને અગવડ થશે તે શખસ અથવા તે વર્ગના શખસો આ અર્થે સ્થાનિક સરકારે જે રીત ઠરાવી હોય તે રીત શિવાય બીજી રીતે હુકમનામાની અળવણીમાં પકડવાને પાત્ર નથી.

(૩) પૈસા આપવા આપતનું હુકમનામું અળવવામાં આ કલમ પ્રમાણે હુકમનામાના હેજુદારને પકડીને કોર્ટની રૂમ્સ આણ્યો હોય, ત્યારે કોર્ટ તેને ખચર આપવી કે, નાદાર ઠરાવ સાડે અરજ કરવાને તને અપ્ત્યાર છે, અને જે તારી અરજના મજકુર આપત કપટ હુદ્દિનું કંઈ કૃત્ય તેં નહીં કર્યું હોય, અને વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા નાદારીના કાયદાના ઠરાવો પ્રમાણે તું અમલ કરશે, તો તારો છુટકો થશે.

(૪) જ્યારે હુકમનામાનો હેજુદાર નાદાર ઠરાવ સાડે અરજ કરવાનો પોતાનો ઇરાદો જણાવે, અને એક મહિનાની અંદર એવી અરજ કરીશ એવી અને તે દરખાસ્તને લગતા અથવા જેની અળવણીમાં તેને પકડ્યો હોય તે હુકમનામાને લગતા કોઈપણ કામમાં બોલાવશે ત્યારે હાજર થઈશ એવી કોર્ટને ખાતરી લાવક જમીનગીરી આપે ત્યારે, કોર્ટ તેને કેદમાંથી છુટો કરવો; અને એ રીતે અરજ કરવામાં અથવા હાજર થવામાં તે કસુર કરે તો, જમીનગીરીની રકમ વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને અથવા તે હુકમનામાની અળવણીમાં તેને દિવાની તુરંગમાં મોકલવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૫૬. આ ભાગમાં ગમે તે મજકુર હોય તોપણ, પૈસા આપવાનું હુકમનામું અળવવામાં જીને પકડવાનો અથવા દિવાની તુરંગમાં અટકાયતમાં રાખવાનો કોર્ટે હુકમ કરવો નહિ.

૫૭. હુકમનામાના હેજુદારની પદવી, જાત તથા તેના દેશ રીવાજ પ્રમાણે ખોરાકીને સાડે આપવાની માસિક રકમના ચઢતા ઉતરતા દર વખતે વખતે ઠરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

૫૮. (૧) હુકમનામું અળવવામાં જે દરેક શખસને દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખ્યો હોય તેને--

(અ) પચાસ રૂપિયા કરતાં વતી રકમ આપવાનું હુકમનામું હોય, ત્યારે છ માસની મુદત સુધી, અને

(બ) બીજે કોઈપણ પ્રસંગે, છ અઠવાડીયાની મુદત સુધી,

એવી રીતે અટકાયતમાં રાખવો:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે નીચેની આપતમાં, પ્રસંગ પ્રમાણે, છ માસની અથવા છ અઠવાડીયાની સદરહુ મુદત વિત્યા પહેલાં, તેને એવી અટકાયતમાંથી છોડી મુકવો જોઈએ:--

(૧) તેને અટકાયતમાં રાખવા વિશેના વારંટમાં કહેલી રકમ જે અમલદારને સ્વાધીન દિવાની તુરંગ હોય તેને ભરે ત્યારે; અથવા

(૨) તેની સામેનું હુકમનામું બીજી રીતે પુરેપુરું ભરપાઈ થાય ત્યારે; અથવા

(૩) જે શખસની દરખાસ્તથી તેને એવી અટકાયતમાં રાખ્યો હોય તે શખસની અરજ ઉપરથી; અથવા

(૪) જે શખસની દરખાસ્ત ઉપરથી તેને એવી અટકાયતમાં રાખ્યો હોય તે શખસ ખોરાકીની રકમ ભરવાનું ચુકે ત્યારે;

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે રકમ (૨) અથવા રકમ (૩) ની રૂએ એવી અટકાયતમાંથી કોર્ટના હુકમ વગર તેને છોડી મુકવો નહીં.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે હુકમનામાના હેજુદારને અટકાયતમાંથી છોડી મુક્યો એટલાજ કારણ ઉપરથી તે પોતાના કરજમાંથી છુટો થતો નથી, પરંતુ જે હુકમનામું અળવવામાં તેને દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખ્યો હોય તે હુકમનામા ઉપરથી ફરી પકડાવાને તે પાત્ર થશે નહીં.

૫૯. (૧) હુકમનામાના હેજુદારને પકડવાનું વારંટ કાઢ્યા પછી કોઈપણ વખતે કોર્ટ, તેને ભારે મંદવાડ થયાના સખખથી, તે વારંટ રદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) હુકમનામાના હેજુદારને પકડવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, તેને દિવાની તુરંગમાં રાખવા જેવી તેની તખીયત નથી એમ કોર્ટને લાગે તો તેને છોડી મુકવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

(૩) જ્યારે હુકમનામાંના દેણદારને દિવાની તુરંગમાં મોકલવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, તેને

(અ) ઉડતો અથવા ચેપીરોગ ચાલુ છે એ સમયથી સ્થાનિક સરકાર, અથવા

(બ) તેને કંઈપણ ભારે મંદવાડ હોવાના સમયથી કેદમાં મોકલનાર કોર્ટ અથવા જે કોઈપણ કોર્ટના તાબામાં સદરહુ કોર્ટ હોય તે કોર્ટ,

તે તુરંગમાંથી છોડી દેવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે છોડી મુકેલા હુકમનામાંના દેણદારને ફરીથી પકડવાનો અધિકાર છે, પરંતુ તેને દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખવાની એકંદર મુદત કલમ ૫૮ માં ઠરાવેલી છે તે કરતાં વધી જવી નહિ બેઠએ.

જમી વિશે.

૬૦. (૧) હુકમનામું અભવવામાં નીચેની મિલકત જમ્ત કરીને વેચવાને પાત્ર છે, તે એ કે:—જે હુકમનામાંના દેણદારની માલકીની હોય અથવા જેની અથવા જેના ઉત્પન્નની વ્યવસ્થા કરવાની સત્તા તેને હોય અને તે સત્તા પોતાને માટે વાપરી શકે તે જમીન, ઘર અથવા બીજી ઇમારતો, માલ, પૈસા, એકનોટ, ચેક, બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુડી, વાયદાચીટ્ટી (પ્રામિસરી નોટ), સરકારી સિક્યુરીટી, બોન્ડ અથવા પૈસાની બીજી સિક્યુરીટી, કરજ, કારપોરેશનના શેર, તથા હવે પછી ઇરાબું છે તે શિવાય વેચાય એવી બીજી બધી સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકત; પછી તે ગમે તો હુકમનામાંના દેણદારના નામ ઉપર હોય કે તેને માટે અથવા તેની વતી સોંપી દીધાને લીધે બીજા શખસની પાસે હોય;

પરંતુ નીચેનાં વાનાં સદરહુ જમી કે વેચાણને પાત્ર થશે નહીં, (તે એક) :—

(અ) હુકમનામાંનો દેણદાર, તેની સ્ત્રી તથા છોકરાં, એઓનાં જરૂરીઆત પેહેરવાનાં વસ્ત્ર, રાંધવાનાં વાસણ તથા પથારીનું સાહિત્ય, અને ધર્મસંબંધી રીવાજને અનુસરીને કોઈ સ્ત્રી પોતાના જે દાગીના તથા શકે નહીં તે દાગીના;

(બ) કારીગરોનાં ઓજાર, અને હુકમનામાંનો દેણદાર ખેડૂત હોય ત્યારે તેનાં ખેતીવાડીનાં હથીઆર, તથા ખેડૂત તરીકે તેને પોતાની ઉપજવિકા મેળવવા માટે જે દોર તથા અનાજનાં બી કોર્ટની નજરમાં જરૂર જણાય તે દોર તથા અનાજના બી, અને ખેતીના ઉપજનો અથવા કોઈપણ જાતની ખેતીના ઉપજનો જેટલો ભાગ જવાબદારીને પાત્ર નથી એમ તરત હેડગની કક્ષમના ઇરાવોની રૂએ ઇરાબું હોય તેટલો ભાગ;

(ક) ખેડૂતની માલકીનાં અને ખેડૂત તરીકે તેના પોતાના તાબામાં હોય તેવાં તેનાં ઘર અને બીજી ઇમારતો (તથા તેના સામાન તથા ગભાણસુઢાં તથા તેને લગતી અને તેનાં ઉપભોગ માટે જરૂરની હોય એવી જમીન સુઢાં);

(૩) હિસાબના ચોપડા;

(૪) નુકસાનીને વાસ્તે ફરિયાદ કરવાનો માત્ર હક્ક;

(૫) જાતીકી નોકરીના કંઈ હક્ક;

(૬) સરકારી પેન્શનશોને આપેલી અથવા આ બાબત ગવર્નર જનરલ ઇન્ ટ્રસ્ટિસે ઇડિયા ગેઝીટમાં જાહેર કરેલા કોઈપણ સર્વિસ ફેમીલી પેન્શન ઇન્ડમાંથી આપવાની નેમણુક તથા ગ્રાન્ડુઈટી તથા રાજકીય પેન્શન;

(૭) જ્યારે કોઈ સરકારી અમલદાર અથવા રેલવે કંપનીનો અથવા સ્થાનિક અધિકારીનો નોકર રજા ઉપર ગેરહાજર હોય ત્યારે (તેના પગાર કરતાં ઓછી રકમનું) તેને મળતું) સંધળું એલાવન્સ;

(આઠ) રકમ (૬) માં લખેલા પ્રકારના કોઈપણ સરકારી અમલદાર અથવા નોકર કામગીરી ઉપર હોય ત્યારે તેનો નીચેની હદ સુધીનો પગાર અથવા પગાર જેટલું એલાવન્સ, એટલે—

(૧) પગાર દરમાસે વીસ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે, તે આખો પગાર

(૨) પગાર દર માસે વીસ રૂપિયાથી વધારે અને આઠીસ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે, દર માસે વીસ રૂપિયા; અને

(૩) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે, પચાસનો નીચે ભાગ;

(જે) જે લોકોને હિંદુસ્તાનની આર્ટિકલ્સ ઓફ વૉર લાગુ પડે છે તેમનો પગાર તથા અલાવન્સ;

(કે) જે ક્રાઇપણ ફંડને સને ૧૮૯૭ નો પ્રોવિડન્ટ ફંડ બાબતનો આકટ વિધમાનકાળે લાગુ હોય તે ફંડમાંની અથવા તેમાંથી મળતી જે સઘળી ફરજિયાત થાપણો તથા બીજી રકમો જમીનો પાત્ર નથી એમ સદરકુ આકટમાં ઠરાવ્યું હોય તેટલે સુધી તે સઘળી થાપણો તથા રકમો;

(લ) મજુરોનો તથા ઘરના નોકરોનો ઐનજનસી અથવા રોકડો આપવાને મુસારો;

(મ) જીવતો રહેવાથી ઉત્તરાધીકાર મેળવવાની ઉમેદ હોય તે, અથવા બીજો કેવળ અવલંબી કે શક્ય હોય તેવો હક અથવા સંબંધ;

(ન) ભવિષ્યની ખોરાકી પોશાકીનો હક;

(ઓ) સને ૧૮૬૧ તથા સને ૧૮૯૨ ના ઇન્ડિયન કૌન્સિલો બાબતના આકટોની રૂએ જે ક્રાઇ અલાવન્સ હુકમનામાની બળવણીમાં જમ થવાને અથવા વેચવાને પાત્ર નથી એમ ઠરાવ્યું હોય તે અલાવન્સ, અને

(પી) હુકમનામાનો દેણદાર જમીન મેહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય ત્યારે, એવા મેહેસુલની ચદેલી ખાફી વસુલ કરવા સારૂ જે ક્રાઇપણ જંગમ મિલકત વિધમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂએ વેચાણમાંથી ખાતલ કરી હોય તે મિલકત.

ખુલાસો.—(ગ), (હ), (આઇ), (જે), (લ), તથા (ઓ) એ રકમોમાં કહેલાં વાનાં, તે ખરોખર આપવાને પાત્ર થાય તે પહેલાં અથવા પછી પણ જમી કે વેચાણને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) આ કલમ માંહેના ક્રાઇપણ મજકુર ઉપરથી—

(અ) ભાડાને વારતે થએલું હુકમનામું બળવવામાં ઘર અથવા બીજી ઇમારતો (તથા તેનો સામાન તથા ગણાણુ તથા તેમના ભોગવટા સારૂ જરૂરની હોય તેવી જમીનો) જમી કે વેચાણમાંથી ખાતલ થાય છે એમ સમજવું નહીં, અથવા

(બ) લરકરના આકટના અથવા તેના જેવા વિધમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા ક્રાઇપણ કાયદાના ઠરાવોને આધ આપે છે એમ સમજવું નહિ.

૬૧. સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ધન કૌન્સિલની અગ્રાઉથી મંજુરી લઇને તથા સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે કે ખેતીવાડીની ઉપજનો જે ભાગ અથવા ખેતીવાડીની ક્રાઇપણ વર્ગની ઉપજનો જે ભાગ જમીનનું યોગ્ય રીતે વાવેતર કરવા માટે અને હુકમનામાના દેણદારના તથા તેના કુટુંબના ગુજરાન માટે આવતી કાપણી સુધી ખંદોખરત કરવા સારૂ જરૂરનો હોય એમ સ્થાનિક સરકારને દેખાય તે ભાગ, સઘળા ખેડુતોની અથવા ક્રાઇપણ વર્ગના ખેડુતોની બાબતમાં હુકમનામાની બળવણીમાં જમ કરવાને અથવા વેચવાને પાત્ર થશે નહિ.

૬૨. (૧) જંગમ મિલકત પકડવાનું ફરમાવ્યું હોય અથવા સત્તા આપી હોય તેવી આ કાયદા પ્રમાણે આપેલી ક્રાઇ પ્રોસેસ બળવનાર સખસે સૂચિત પછી અને સૂચિત પહેલાં ક્રાઇપણ રહેવાના ઘરમાં પેસવું નહીં.

(૨) ક્રાઇપણ રહેવાના ઘરમાં હુકમનામાનો કેણદાર રહેતો હોય અને તે એવા ઘરમાં આવવાની ના કહે અથવા તેમાં પેસવાની ક્રાઇપણ રીતે ના કહે તે શિવાયને પ્રસંગે એવા ઘરનો ક્રાઇપણ બહારનો દરવાજો ફોડવો નહિ; પણ એવી ક્રાઇપણ પ્રોસેસ બળવનારો અમલદાર એવા રહેવાના ઘરમાં યોગ્ય રીતે દાખલ થયો હોય, ત્યારે જે ઓરડામાં તેવી મિલકત છે એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તે ઓરડાનું બારણું ફોડવાને તે મુખત્યાર છે.

(૩) બ્યારે દેશ રિવાજ પ્રમાણે લોકોમાં બહાર ન દેખાતી હોય એવી સ્ત્રી જે એવા ઘરના ક્રાઇ ઓરડામાં ખરોખર રીતે હોય, ત્યારે પ્રોસેસ બળવનાર સખસે તે સ્ત્રીને ખખર આપવી કે, તમને ત્યાંથી જવાની જીટ છે, અને તે સ્ત્રીને જવાને યોગ્ય વખત આપ્યા પછી તથા જતા રહેવાને યોગ્ય સુગમતા આપ્યા પછી તે મિલકત પકડવાને વારતે તે ઓરડામાં જવાને તે મુખત્યાર છે, પરંતુ તેણે તે મિલકત જાનીમાની ખસે નહીં એટલા માટે, આ ઠરાવોથી વિરૂદ્ધ ન હોય એવી બધી સાવચેતી રાખવી.

૬૩. (૧) ક્રાઇ કોર્ટની સંભાળમાં ન હોય એવી મિલકત એક કરતાં વધારે કોર્ટોના હુકમનામાની બળવણીમાં જમ થઇ હોય ત્યારે, તે કોર્ટોમાં સૌથી ઉચા દરજ્જાની જે કોર્ટ હોય તે કોર્ટે અથવા તે કોર્ટોના

દરબજામાં કંઈ તફાવત ન હોય ત્યારે જે કોર્ટના હુકમનામાની રૂંધે તે મિલકત ઉપર પ્રથમ જમી થઈ હોય તે કોર્ટ તે મિલકત લેવી અથવા વસુલ કરવી નોંધાયે અને તે ઉપરના કોઈ દાવાનો તથા તેની જમીમાં લીધેલી હરકતનો નિર્ણય કરવો.

(૨) એવાં હુકમનામાનું એક હુકમનામું અગત્યનારી કોર્ટ ચલાવેલું કોઈપણ કામ આ કલમમાંના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૬૪. જ્યારે જમી કરી હોય ત્યારે, જમ કરેલી મિલકત અથવા તેમાંના કોઈપણ હિતસંબંધ ખાનગી આપી દેશે અથવા સ્વાધીન કરશે તો અને હુકમનામાંના હેજુદારને એવી જમી વિરૂદ્ધ કોઈ લેહેણું અથવા ડિવિડેન્ડ અથવા બીજા પૈસા સ્વાધીન કરશે તો તે બંધારણને, જમી ઉપરથી અમલમાં લાવી શકાય એવા બધા દાવાની સામે નિર્ણય ગણાશે.

ખુલાસો.—આ કલમનાં કારણો સાફ, જમી ઉપરથી અમલમાં લાવી શકાય એવા દાવાની અંદર એવજ કાળે પડતો વેહેંચવા બાબતના દાવાનો સમાવેશ થાય છે.

વેચાણ વિશે.

૬૫. જ્યારે સ્થાવર મિલકત એકાદ હુકમનામાની અગત્યનીમાં વેચવામાં આવે ત્યારે તે મિલકત વેચાણ પાકું થાય તે તારીખથી નહિ, પણ વેચાણની તારીખથી ખરીદદારને પ્રાપ્ત થઈ છે એમ સમજવું,

૬૬. (૧) વાદીની વતી અથવા જે બીજા માણસની મારફત વાદી દાવો કરતો હોય તેની વતી ખરીદી કરી હતી એ સમજથી દરાવેલી રીતે કોર્ટ સરટિફિકેટ આપ્યું હોય એવા ખરીદીની રૂંધે દાવો કરનાર કોઈપણ શખસ ઉપર ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

(૨) ઉપર પ્રમાણે સરટિફિકેટ આપેલા કોઈપણ ખરીદદારનું નામ દગાથી અથવા ખરા ખરીદદારની સંમતી વગર સરટિફિકેટમાં દાખલું છે એવું ગ્રાપિન કરાવવાની ફરિયાદને, અથવા સરટિફિકેટમાં લખેલા ખરીદદારને મિલકત વેચેલી છે એવું દેખાય છે તોપણ તેના ખરા માલિકની સામા કોઈ ત્રીજા શખસનો દાવો ચલા કરવાને તે મિલકત પાત્ર છે એવા સમજથી તે મિલકત સામા કામ ચલાવવાના એવા ત્રીજા શખસના હક્કને, આ કલમની કોઈ વાતથી પ્રતિબંધ થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૬૭. કોઈ સ્થાનિક હક્કમાં જમીનના કોઈ જાતના હક્ક સંબંધ એવા અનિશ્ચિત અથવા અનિર્ણીત હોય કે તેમની કિંમત દરાવવી અશક્ય થાય, એવું સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને, સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તેવી સ્થાનિક હક્કમાં, પૈસા આપવા બાબતનાં હુકમનામાં અગત્યનાં જમીનમાંના કોઈ પણ વર્ગના હક્ક વેચવાની બાબતમાં શરતો નોંધીને વખતે વખતે નિયમ કરવાને મુખત્યાર છે.

સ્થાવર મિલકત સામાં હુકમનામાં અગત્યના અધિકાર કલેક્ટરને સોંપવા બાબત.

૬૮. ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર ખબર આપીને નીચે પ્રમાણે દરાવ કરવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે, એટલે:—કોઈપણ સ્થાનિક હક્કમાં, કોર્ટ કંઈ સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તેવાં કામોમાં હુકમનામાંની અગત્યનીનું કામ, અથવા કોઈ વિશેષ જાતનાં તેવાં હુકમનામાંની અગત્યનીનું કામ, અથવા કોઈ વિશેષ જાતની સ્થાવર મિલકત કે સ્થાવર મિલકતમાંનો હક્ક સંબંધ વેચવાનું જે હુકમનામાંમાં ફરમાવ્યું હોય તે હુકમનામાંની અગત્યનીનું કામ,—કલેક્ટરને મોકલવું.

૬૯. ઉપરની છેલ્લી કલમની રૂંધે હુકમનામાંની અગત્યની જે કામમાં મોકલી હોય તે સંબંધાં કામોને ત્રીજા પરિશિષ્ટના દરાવ લાગુ પડશે.

૭૦. (૧) સ્થાનિક સરકાર ઉપરના દરાવોને અનુસરતી હોય એવી કાનુનો નીચેની બાબતો સાફ કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે:—

(અ) કોર્ટમાંથી કલેક્ટરને ત્યાં હુકમનામું મોકલવા બાબત, તથા તે અગત્યનાં કલેક્ટરની અને તેના

તાબાના માણસોની કામ ચલાવવાની રીત નિયમસર કરવા આપત, તથા કલેક્ટરની પાસેથી કોર્ટને હુકમનામું પાછું મોકલવા આપત;

(બ) એવું હુકમનામું કલેક્ટર તરફ અળવવા માટે મોકલવામાં આવ્યું ન હોત તો તે અળવવામાં કોર્ટ જે અધિકાર ચલાવી શકત તે સર્વે અથવા તેમાંના કોઈપણ અધિકાર કલેક્ટરને અથવા કલેક્ટરના તાબાના કોઈપણ જેજેટડ અમલદારને આપવા આપત;

(ક) સદરહુ હુકમનામું કલેક્ટર તરફ મોકલવામાં આવ્યું ન હોય તો, તે કોર્ટ કરેલા હુકમ ઉપર અથવા તેવા હુકમના સંબંધમાં અપીલ કર્યા ઉપરથી થયેલા હુકમ ઉપર આ કાયદાની રૂએ અથવા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કાયદાની રૂએ જેવી રીતે અપીલ કોર્ટને અપીલ થઇ શકત તથા રિવિઝન (તપાસણી) કોર્ટથી તે હુકમની જેવી રીતે તપાસણી થઇ શકત તેવીજ રીતે બનતાં સુધી કલેક્ટરે અથવા કલેક્ટરના તાબાના કોઈપણ જેજેટડ અમલદારે કરેલા હુકમ ઉપર, અથવા એવા હુકમના સંબંધમાં અપીલ કર્યાથી થયેલા હુકમ ઉપર, વરિષ્ઠ મુલકા અધિકારીઓને અપીલ કરવાની તથા તે અધિકારીઓથી તે હુકમોની તપાસણી થવાની સત્તા છે એવું દરાવવા આપત;

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કરેલી કાનુનો ઉપરથી કલેક્ટરને અથવા કલેક્ટરના તાબાના કોઈપણ જેજેટડ અમલદારને અથવા અપીલ સાંભળનાર અથવા તપાસણી કરનાર અધિકારીને આપેલો અખત્યાર, સદરહુ કોર્ટથી અથવા સદરહુ કોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમના સંબંધમાં અપીલ સાંભળવાની કે તપાસણી કરવાની જે હકુમત જે કોર્ટને હોય તે હકુમત ચલાવતાં તે કોર્ટથી ચલાવી શકાશે નહીં.

૭૧. ૬૮ મી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટર તરફ મોકલેલું હુકમનામું અળવવામાં કલેક્ટર તથા તેના તાબાના માણસો ન્યાયખાતાનું કામ ચલાવે છે એમ સમજવું.

૭૨. (૧) જે સ્થાનિક હદમાં કલમ ૬૮ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલો દરાવ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં ન હોય તેવી સ્થાનિક હદમાં જન્મ કરેલી મિલકત જમીન અથવા જમીનમાંનો કંઈ હિસ્સો હોય, અને કલેક્ટર કોર્ટને એવું જણાવે કે, તે જમીન અથવા હિસ્સાનું બહાર વેચાણ હરકત ભરેલું છે, તથા તે જમીન કે હિસ્સો કોઈ થોડી વખત કોઈને આપવાથી, યોગ્ય મુદ્દતમાં હુકમનામું પુરું થાય તેમ છે, ત્યારે તે જમીન અથવા હિસ્સો વેચવાનું કામ ચલાવ્યાને બદલે કલેક્ટરે ભલામણ કરી હોય તે રીતે હુકમનામું પુરું થાય તેવો અંદોખરત કરવાનો કલેક્ટરને અખત્યાર આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) આવે દરેક પ્રસંગે કલમો ૬૮ થી ૭૧ સુધીના દરાવો તથા તેમની રૂએ કરેલી કાનુનોના દરાવો લાગુ પડી શકે તેટલા લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

અવેજ વહેંચી આપવા વિશે.

૭૩. (૧) જ્યારે કોર્ટની પાસે વસુલ થયેલો અવેજ હોય અને તે અવેજ એવી રીતે વસુલ થતાં પેહેલાં એક કરતાં વધારે શખસોએ તેજ હુકમનામાના દેખાદારની ઉપર પૈસા આપવા આપતનાં હુકમનામામાં અળવવાને દરખાસ્તો કરી હોય, અને તે હુકમનામાં પુરાં થયાં ન હોય ત્યારે, વસુલ કરવાનું ખરચ આદ કરીને આકાનો અવેજ ફાળે પડતો તે બધા શખસોને વેહેંચી આપવો;

પરંતુ એવું દરાવ્યું છે કે:—

(અ) ગીરો હક અથવા બીજા બોજા કાયમ રાખીને કંઈ મિલકત વેચાઈ હોય ત્યારે, તે વેચાણથી કંઈ વધારો રહે તેમાંથી હિસ્સો લેવાનો ગીરોદારને અથવા જેનો બોજો હોય તેને હક્ક રહેશે નહીં,

(બ) હુકમનામું અળવવામાં વેચવાને પાત્ર જે મિલકત હોય તેના ઉપર ગીરો હક અથવા બીજા બોજા હોય ત્યારે, ગીરો રાખનારની અથવા બોજાવાળાની સંમતીથી, ગીરો હક અથવા બોજા રાખ્યા શિવાય તે મિલકત વેચવાનો અને વેચેલી મિલકત ઉપર ગીરો રાખનારનો અથવા બોજાવાળાનો જે હક હોય તેજ હક તેને વેચાણમાંથી ઉપજેલી રકમ ઉપર આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે;

(ક) કોઈ પણ સ્થાવર મિલકત ઉપરનો બોજો કાઢીનાંખવા માટે તેનું વેચાણ જે હુકમનામામાં દરખાસ હોય તે હુકમનામાની અળવણીમાં તે મિલકત વેચી હોય, ત્યારે વેચાણની ઉપજ હેઠળ લખેલી આપતમાં વાપરવી:—

પહેલી—વેચાણનો ખર્ચ આપવામાં;

બીજી—હુકમનામાની રૂયે જે લેહેણું હોય તે આપવામાં;

ત્રીજી—ત્યાર પછીના કાંઇ બોળ હોય તો; તે આખત જે મુદ્દલ તથા વ્યાજ દેવું હોય તે આપવામાં; અને

ચોથી—હુકમનામાના દેણદારની વિરૂદ્ધ પૈસા આપવા આખતના હુકમનામાના જે ધારણ કરનારાઓએ સદરહુ મિલકતનું વેચાણ થયાની અગાઉ પોતાનાં હુકમનામાં બજવવા સારૂ સદરહુ વેચાણ ફરમાવનારૂં હુકમનામું જે કોર્ટે કર્યું હોય તે કોર્ટને દરખાસ્ત કરી હોય અને જેમનાં હુકમનામાંની ભરપાઇ થઇ ન હોય, તેમને ફાળે પડતી વેહેંચી આપવામાં.

(૨) આ કલમની રૂયે શણે પડતો વેહેંચી આપવા જોગ સદરહુ સધળો અવેજ અથવા તેનો કંઈ ભાગ લેવાને જે શખસ હકદાર ન હોય તેને તે આપવામાં આવે ત્યારે, તે અવેજ પાછો ભરવાની તે શખસને જરૂર પાડવા સારૂ તે શખસ ઉપર કોઇપણ હકદાર શખસ ફરિયાદ કરી શકે.

(૩) આ કલમમાં કહેલી કોઇ વાતથી સરકારના કોઇપણ હકને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

બજવણીમાં હરકત થાય તે વિશે.

૭૪. ન્યારે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે સ્થાવર મિલકત કબજામાં લેવાનું હુકમનામું ધારણ કરનારને અથવા એકાદ હુકમનામાની બજવણીમાં વેચાયેલી સ્થાવર મિલકત ખરીદ કરનારને તે મિલકત કબજામાં લેવામાં તે હુકમનામાના દેણદારે અથવા હુકમનામાના દેણદારની વતી કોઇ બીજા શખસે હરકત કરી છે અથવા અટકાવ કર્યો છે અને તે હરકત અથવા અટકાવ કંઈ વાજબી કારણગર કર્યો હતો ત્યારે, તે હુકમનામાવાળાની અથવા ખરીદદારની અરજ ઉપરથી, તે દેણદારને અથવા તે બીજા શખસને એવા ગુન્હા માટે ત્રીસ દિવસ સુધીની દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખવાનો હુકમ કરવાને તથા વળી મિલકતનો કબજો તે હુકમનામાવાળાને અથવા ખરીદદારને આપવો એવું ફરમાવવાને કોર્ટ મુજબાર છે.

ભાગ ૩ જો.

પ્રસંગોપાત ઉત્પન્ન થનારાં કામો વિશે.

કમિશન વિશે.

૭૫. ફરાવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોર્ટ નીચેનાં કામ સારૂ કમિશન કાઢવાને મુજબાર છે:—

(અ) કોઇપણ શખસોની જાણની લેવાને;

(બ) સ્થાનિક તપાસ કરવાને;

(ક) હિસાબ તપાસવા અથવા નકી કરવાને, અથવા

(ડ) હિસ્સા પાડવાને.

૭૬. (૧) કમિશન કાઢનારી કોર્ટ જે પ્રાંતમાં આવેલી હોય તે શિવાયના પ્રાંતમાં આવેલી હાઇ કોર્ટ શિવાયની બીજી જે કોઇપણ કોર્ટની હકુમતની જગ્યામાં જે શખસની જાણની લેવાની હોય તે શખસ રહેતો હોય તે કોર્ટ ઉપર કમિશન મોકલવાનો અપ્ત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે કોઇ શખસની જાણની લેવાનું કમિશન જે કોર્ટને મળ્યું હોય તે પ્રત્યેક કોર્ટે તે કમિશનને અનુસરીને તે શખસની જાણની લેવી અથવા લેવડાવવી, અને સદરહુ કમિશન બરાબર રીતે બજવ્યા પછી તે કમિશન મુજબ લીધેલા પુરાવા સુધાંત તે જે કોર્ટમાંથી નિકળ્યું હોય તે કોર્ટમાં પાછું મોકલવું, પરંતુ કમિશન કાઢવાના હુકમમાં બીજી રીતે ફરમાવ્યું હોય ત્યારે એવા હુકમની શરતોને અનુસરીને તે પાછું મોકલવું.

૭૭. બ્રિટિશ ઇંડિયામાં ન હોય એવી કોઇપણ જગ્યામાં રહેનારા શાહેદની જગ્યાની લેવા સાફ કમિશન કાઢવાને બદલે વિનંતી પત્ર લખવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૭૮. શાહેદોની જગ્યાની લેવાના કમિશન બજાવવા તથા પાછા મોકલવા બાબતના ઠરાવો નીચે કહેલી કોર્ટોએ કાઢેલા કમિશનને લાગુ પડશે—

(અ) જે કોર્ટો બ્રિટિશ ઇંડિયાની હદની બહાર હોય, અને જે મલીક મુઆઝમના અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના હુકમથી સ્થાપેલી હોય અથવા ચાલુ હોય તે કોર્ટોએ, અથવા

(બ) બ્રિટિશ ઇંડિયા શિવાયના બ્રિટિશ શહેનશાહાતના કોઇપણ ભાગમાં આવેલી કોર્ટોએ, અથવા

(ક) મલીક મુઆઝમની સાથે તે વખતે દોસ્તીમાં હોય તેવા કોઇ પરરાબ્દની કોર્ટોએ,

ભાગ ૪ થો.

ખાસ પ્રસંગોની ફરિયાદો વિશે.

સરકારે અથવા સરકારના ઉપર કરવાના અથવા સરકારી અમલદારોએ અથવા

તેમના ઉપર હુદ્દાની રૂએ કરવાની ફરિયાદો વિશે.

૭૯. (૧) સરકારે કરવાની ફરિયાદો હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલના નામથી કરવી, અને સરકાર ઉપરની ફરિયાદો હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપર કરવી.

(૨) આ કલમના કોઇપણ મજકુર ઉપરથી, સને ૧૮૧૩ ના ઇસ્ટ ઇંડિયા કંપનીના આક્ટની ૧૧૧ મી કલમમાં કહેલો અધિકાર ચલાવીને ઑડવોકેટ જનરલે આપવાની કોઇપણ માહિતી મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૮૦. હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપર, અથવા કોઇ સરકારી અમલદાર ઉપર તેણે પોતાના હોદ્દાની રૂએ કંઇ કૃત્ય કર્યાનું કહેવાનું હોય તે કૃત્યના સંબંધમાં કોઇપણ જાતની ફરિયાદ કરવી હોય તો, તેને લખેલી નોટીસ આપ્યા પછી લાગલા એ માસ વીતે ત્યાં સુધી ફરિયાદ માંડી શકાશે નહીં, તે નોટીસમાં દાવાનું કારણ, તથા વાદીનું નામ વર્ણન તથા રહેવાનું ઠેકાણું તથા જે દાદ તે માંગતો હોય તે દાદ જણાવવી; અને તે નોટીસ આપવાની તે, સદરહુ સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપરની હોય તો, સ્થાનિક સરકારના સેક્રેટરીને સ્વાધીન કરવી અથવા તેની આફિસમાં મુકી આવવી, કે તે ડિરિટકટના કલેક્ટરને સ્વાધીન કરવી અથવા તેની આફિસમાં મુકી આવવી; અને જો તે સરકારી અમલદાર ઉપરની હોય તો, તે અમલદારને સ્વાધીન કરવી અથવા તેની આફિસમાં મુકી આવવી; અને તેવી નોટીસ સદરહુ પ્રમાણે કરી છે અથવા મુકેલી છે એ મજકુર ફરિયાદ અરજમાં લખવો જોઇએ.

૮૧. કોઇ સરકારી અમલદારે પોતાના હોદ્દાની રૂએ કંઇ કૃત્ય કર્યાનું કહેવાનું હોય એવા કૃત્યના સંબંધમાં તે અમલદાર ઉપર કોઇપણ ફરિયાદ માંડી હોય તેમાં—

(અ) હુકમનામું બજાવવામાં પ્રતિવાદીને પકડવામાં આવે અથવા તેની મિલકત જપ્ત થાય તે શિવાય બીજી રીતે તે પકડવાને અથવા તેની મિલકત જપ્ત થવાને પાત્ર થશે નહિ, અને

(બ) કોર્ટની એવી ખાતરી થાય કે, સરકારી કામને હરકત થયા વગર પ્રતિવાદી નોકરી ઉપરથી જોર-હાજર રહી શકતો નથી તો, જાતે હાજર થવાનું કોર્ટે તેને માફ કરવું.

૮૨. (૧) હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપર અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારના કંઇ કૃત્ય સંબંધી સરકારી અમલદાર ઉપર હુકમનામું થાય તો, કઇ મુદતમાં તે હુકમનામું પુરું કરવું એ વાત તે હુકમનામામાં દર્શાવવી; અને તે દર્શાવેલી મુદતમાં હુકમનામું પુરું કરવામાં ન આવે તો, સ્થાનિક સરકારનો હુકમ મળવા સાફ તે બાબતનો કોર્ટે રિપોર્ટ કરવો.

(૨) આનું કોઇ હુકમનામું સદરહુ રિપોર્ટની તારીખથી ત્રણ માસની મુદત સુધીમાં પુરું ન થાય તો, પછી તે બજાવવાનો હુકમ કરવો.

પરરાજ્યના લોકો કરે તે ફરિયાદો વિશે, તથા પરદેશી અને દેશી રાજ્યકર્તાઓ કરે તે અથવા તેમના ઉપર થાય તે ફરિયાદો વિશે.

૮૩. (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પરવાનગીથી બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં રહેતો દુશ્મનીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો કોઇ માણસ અને મિત્રાચારીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો માણસ, જાણે તે મલીક મુઆઝમની રૈયત હોય તે પ્રમાણે, બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) દુશ્મનીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો કોઇ પણ માણસ એવી પરવાનગી વગર બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં રહેતો હોય અથવા પારકા દેશમાં રહેતો હોય તેણે એવી કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવી નહિ.

ખુલાસો.—બ્રિટિશન તથા આયલીડના સંયુક્ત રાજ્ય સાથે જે પરરાજ્ય લડાઇ ચલાવતું હોય તેના મુલકમાં રહેતો હોય, અને તે મુલકમાં વેપાર ધંધો ચલાવવા સારૂ મલીક મુઆઝમના એકાદ રેટ સેક્રેટરીની સહીનો અથવા હિંદુસ્તાન સરકારના કોઇ સેક્રેટરીની સહીનો પરવાનો લીધા વગર તે દેશમાં વેપાર ધંધો ચલાવતો હોય તે શખસ, પેટા કલમ (૨) નાં કારણે સારૂ દુશ્મનીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો પારકા દેશમાં રહેનારો શખસ ગણાશે.

૮૪. (૧) પરદેશી રાજ્ય બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોઇપણ કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે: પણ એવું ફરાગ્યું છે કે મલીક મુઆઝમે અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે તે રાજ્ય કબુલ કરેલું હોવું જોઇએ.

વળી એવું ફરાગ્યું છે કે એવા પરદેશી રાજ્યના મુખ્યને અથવા એવા રાજ્યના કોઇપણ અમલદારને તેના હુદ્દાની રૂયે પ્રાપ્ત થયેલો ખાનગી હક્ક અમલમાં લાવવાનો સદરહુ ફરિયાદનો હેતુ હોવો જોઇએ:

(૨) મલીક મુઆઝમે અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે પરદેશી રાજ્ય કબુલ કર્યું છે અથવા નથી કર્યું એ વાત દરેક કોર્ટે ન્યાયાધિકારની રૂએ ખ્યાનમાં લેવી જોઇએ.

૮૫. (૧) કોઇ સત્તાધિકારી રાજના અથવા રાજ્ય ચલાવનાર રજવાડાના કહેવાથી અથવા એવા રાજ અથવા રજવાડા તરફથી કામ કરવાને સરકારની નજરમાં યોગ્ય આવે એવા કોઇ પણ શખસના કહેવાથી તેની વતી કોઇ ફરિયાદ ચલાવવા સારૂ અથવા તેનો જવાબ કરવા સારૂ સરકારના હુકમથી મુદ્દામ નીમેલા શખસો કબુલ કરેલા મુખ્યત્વારો ગણાશે, અને આ કાયદા પ્રમાણે હાજર થવાનું, કામ કરવાનું અને અરજી કરવાનું કામ તે રાજની અથવા રજવાડાની વતી તેઓ કરી શકશે; પછી તે રાજ અથવા રજવાડા બ્રિટિશ સરકાર સાથે ગમે તો તાબેદારીની અથવા બીજી રીતની દોસ્તીમાં હોય, અને તે ગમે તો બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં અથવા તેની બહાર રહેતા હોય.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કરવાની નીમણૂક, કોઇ એક દર્શાવેલી ફરિયાદને માટે અથવા કેટલીક દર્શાવેલી ફરિયાદોને માટે અથવા વખતે વખત સદરહુ રાજ અથવા રજવાડા તરફથી જે ફરિયાદો સામુ બચાવ કરવો પડે તે સર્વ ફરિયાદોને માટે કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે નિમણૂકો કોઇ શખસ જાણે સદરહુ પ્રકારની ફરિયાદ અથવા ફરિયાદોમાં પોતે જ એક પક્ષકાર હોય તેમ સદરહુ ફરિયાદ અથવા ફરિયાદોમાં હાજર થવા માટે, અરજી કરવા માટે, તથા કામ કરવા માટે બીજા શખસોને અપ્પત્તાર આપવા અથવા નિમવા મુખ્યત્વાર છે.

૮૬. (૧) સદરહુ પ્રકારના કોઇ રાજ અથવા રજવાડા ઉપર અને પરદેશી સંસ્થાના કોઇ એલચી અથવા વકીલ ઉપર કોઇ પણ યોગ્ય હકુમતવાળી કોર્ટમાં હિંદુસ્તાન સરકારના એક સેક્રેટરીની સહીથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સંમતિનો દાખલો આપી તે ફરિયાદ કરી શકાય પણ એવા સંમતિના દાખલા વગર ફરિયાદ કરી શકાય નહિ.

(૨) સદરહુ સંમતિ કોઇ દર્શાવેલી ફરિયાદ માટે અથવા કેટલીક દર્શાવેલી ફરિયાદો માટે અથવા કોઇ દર્શાવેલા વર્ગ અથવા વર્ગોની સઘળી ફરિયાદો માટે આપી શકાય, અને તે સંમતિમાં કોઇ ફરિયાદ અથવા કોઇ વર્ગની ફરિયાદોના સંબંધમાં સદરહુ રાજ, રજવાડા એલચી અથવા વકીલ ઉપર કઈ કોર્ટમાં ફરિયાદ ચલાવાય, તે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે; પણ નિચે પ્રમાણે હકીકત છે એમ સરકારને ન દેખાય તો તે સંમતિ આપવી નહિ, એટલે:—

(અ) તે રાજ, રજવાડા, એલચી અથવા વકીલ ઉપર ફરિયાદ કરવા ઈચ્છનાર શખસ ઉપર તે રાજ, સરદાર, એલચી અથવા વકીલે તે કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડી છે, અથવા

(બ) તે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે રાજ, રજવાડો, એલચી અથવા વકીલ પોતે અથવા બીજાની મારફતે વેપાર છે. અથવા

(ક) તે રાજ, રજવાડો, એલચી, અથવા વકીલના કબજામાં સદરહુ હદની અંદર આવેલી કોઇ સ્થાવર મિલકત છે અને એવા કબજા સંબંધી અથવા તે મિલકત ઉપર જે નાણાંનો બોજો હોય તે નાણાં સંબંધી તેના ઉપર ફરિયાદ કરવાની છે.

(૩) તેવા કોઇ રાજ, રજવાડા, એલચી અથવા વકીલને આ કાયદા પ્રમાણે પકડવામાં આવશે નહીં, અને સદરહુ કલ્લા પ્રમાણે દાખલા સુધાની ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સંમતિ શિવાય તેવા કોઇપણ રાજની, રજવાડાની, એલચીની, અથવા વકીલની મિલકત ઉપર કોઈ હુકમનામું બજાવવામાં આવશે નહીં.

(૪) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઈંડિયા ગેઝીટમાં જાહેર ખબર આપીને તે જાહેર ખબરમાં કહેલા રાજ, રજવાડા, એલચી, અથવા વકીલના સંબંધી જે જે કામો ઉપરની પેટા કલમો પ્રમાણે અનુક્રમે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને તથા હિંદુસ્થાન સરકારના કોઇ એક સેક્રેટરીને સોંપવામાં આવ્યા છે તે તે કામો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને કોઇ સ્થાનિક સરકારને તથા તે સરકારના કોઈપણ સેક્રેટરીને કરવાનો અધિકાર આપવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૫) સ્થાવર મિલકતના ભાડૂત તરીકે કોઈપણ શખસ, સદરહુ મિલકત જે રાજ, રજવાડા, એલચી અથવા વકીલ પાસેથી તે ધારણ કરતો હશે અથવા ધારણ કરવાનો દાવો કરતો હશે તે રાજ, રજવાડા એલચી અથવા વકીલ ઉપર આ કલમમાં કહેલી છે એવી સંમતિ શિવાય ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

૮૭. કોઈ સત્તાધિકારી રાજ અથવા રાજ્ય ચલાવનાર રજવાડા પોતાના રાજ્યના નામથી ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે અને તેના ઉપરની ફરિયાદ તે નામથી કરવી:

પરંતુ ઉપરની કલમમાં કહેલી સંમતિ આપતી વખતે સદરહુ કોઈપણ રાજ અથવા રજવાડા ઉપર કોઈ એજન્ટના નામથી અથવા બીજા કોઈ નામથી ફરિયાદ કરવી એમ હુકમ કરવા, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

ઇન્ટરપ્લીડર (વિરુદ્ધ હકકોનો નિર્ણય કરવાની તિરાહિત કરે તે ફરિયાદ) વિશે.

૮૮. જ્યારે કોઈ કરજ, પૈસાની રકમ અથવા બીજા જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતમાં જે શખસ ખર્ચ અથવા બોજા શિવાય બીજા કોઈપણ સંબંધ માટે હક કહેતો ન હોય અને જે તે કરજ, પૈસાની રકમ અથવા જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકત ખરા હકદારને આપવાને અથવા સ્વાધીન કરવાને તૈયાર હોય, તેની પાસેથી તે કરજ વિગેરે લેવાનો એ અથવા વધારે શખસો એક બીજાને વિરોધ આવે એવી રીતે હક કરતાં હોય ત્યારે તે કરજ, વિગેરે કોને આપવું અથવા સ્વાધીન કરવું એ બાબત અને પોતાને નુકસાન થાય તે લેવા બાબત બંધા હકદાર ઉપર ઇન્ટર પ્લીડરની ફરિયાદ કરવાને તે શખસ મુખ્યત્વાર છે:

પરંતુ જે ફરિયાદમાં બંધા પક્ષકારોના હકકોનો ખરોખર રીતે નિર્ણય થઈ શકે તેવી કોઈ ફરિયાદ આણ હોય તો, એવી ઇન્ટર પ્લીડરની કોઈપણ ફરિયાદ કરવી નહીં.

ભાગ ૫ મો.

વિશેષ કામો વિશે.

લવાઈ ઉપર સોંપવાનું.

૮૯. (૧) સને ૧૮૯૯ ના હિંદુસ્તાનના લવાઈ બાબતના આક્ટ ઉપરથી અથવા નિર્વાહનમાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈ કાયદા ઉપરથી બીજા રીતે હસબું છે તે બાદ કરીને ફરિયાદમાં હુકમ કરીને

અથવા બીજી રીતે, લવાદી ઉપર સોંપવાના સમજા લેખને તથા તે મુજબ ચલાવેલાં સમજાં કામને બીજા પરિશિષ્ટમાં લખેલા ઠરાવો લાગુ પડશે.

(૨) સદરહુ બીજા પરિશિષ્ટના ઠરાવો આ કાયદો શરૂ થયો તે વખતે ચાલુ હોય તે લવાદીને લાગુ પડશે નહિ, પણ આ કાયદો શરૂ થાય તે પહેલાં કરેલા કરાર અથવા લખાણ મુજબની સદરહુ તારીખ પછીની લવાદીને લાગુ પડશે.

વિશેષ હકીકત (કેસ) વિશે.

૯૦. જ્યારે કોઈપણ શખસો કોર્ટના અભિપ્રાય સારૂ કોઈપણ હકીકત લખવાની લેખી કશુલત કરે ત્યારે કોર્ટ તે હકીકતોનો ઠરાવેલી રીતે ઇન્સાફ કરીને નિર્ણય કરવો.

સાર્વજનિક બાબતો સંબંધી ફરિયાદો વિશે.

૯૧. (૧) લોકાપકારક કૃત્યની બાબતમાં એડવોકેટ જનરલ અથવા જે એ અથવા વધારે શખસોએ એડવોકેટ જનરલની લેખી સંમતી લીધી હોય તે શખસો વિશેષ નુકશાન થયું ન હોય તો પણ, માંપીત કરાવવા સારૂ તથા તાકીદનો હુકમ મળવા સારૂ અથવા તે કૃત્યની હકીકતને યોગ્ય હોય એવી બીજી દાદ મળવા સારૂ ફરિયાદ માંડવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) આ કલમમાંના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી, ફરિયાદ કરવાનો જે કોઈ હક તે કલમના ઠરાવથી સ્વતંત્ર હશે તે હક મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૯૨. (૧) ધર્માંદાય અથવા ધર્મ સંબંધી સાર્વજનિક કામ સારૂ સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિતરીતે ઉત્પન્ન થયેલો કંઈ જુમ્મો (ડ્રસ્ટ) તોડયો છે એમ કહેવામાં આવતું હોય ત્યારે, અથવા તેવા કોઈ જુમ્માનો (ડ્રસ્ટનો) વહિવટ કરવા સારૂ કોર્ટના હુકમથી જરૂર જણાય ત્યારે, આડવોકેટ જનરલ અથવા ટ્રસ્ટમાં જેમનો સંબંધ હોય અને જેમણે આડવોકેટ જનરલની લખેલી સંમતી મેળવી હોય તેવા જે અથવા વધારે શખસો, ટ્રસ્ટનો વિષય બધો અથવા થોડો ઘણો જે અવલ હકુમતની મુખ્ય દિવાની કોર્ટની અથવા આ અર્થે સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપેલી બીજી કોઈપણ હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય તે મુખ્ય દિવાની કોર્ટમાં અથવા તે બીજી કોર્ટમાં નીચે પ્રમાણેનું હુકમનામું મેળવવા સારૂ તકરારી અથવા બીજા પ્રકારની ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, એટલે:—

(અ) કોઈપણ ટ્રસ્ટીને કહાડી મુકવાનું;

(બ) એકાદો નવો ટ્રસ્ટી નિમવાનું;

(ક) ટ્રસ્ટીને કોઈપણ મિલકત પ્રાપ્ત થવાનું;

(ડ) હિસાબ તથા ચોક્કસી કરવાનું;

(ધ) ટ્રસ્ટની મિલકતનો કેટલો હિસ્સો અથવા કેટલો હિત સંબંધ તે ટ્રસ્ટનો અમુક હેતુ પાર પાડવા સારૂ આપવો તે ઠરાવવાનું;

(ફ) ટ્રસ્ટની બધી મિલકત અથવા તેના કોઈપણ ભાગ ભાડે આપવાનો, વેચવાનો બરાણે મુકવાનો, અથવા બદલવાનો અપ્ત્યાર આપવાનું;

(ગ) યોજના કરી આપવાનું; અથવા

(હ) કામના સ્વરૂપ પ્રમાણે નોંધયે તેવી જરૂરી અથવા બીજી કંઈ દાદ આપવાનું.

(૨) સને ૧૮૬૩ ના ધર્મ સંબંધી ફેજુગી બાબતના આક્ટની ૧૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે બાદ કરીને, પેટા કલમ (૧) માં લખેલી દાદમાંની કોઈપણ દાદ જે ફરીઆદમાં માગી હોય તે ફરીઆદ, સદરહુ પેટા કલમના ઠરાવોને અનુસર્યા શિવાય બીજી રીતે, તે પેટા કલમમાં લખેલા કોઈપણ ટ્રસ્ટના સંબંધમાં માંગવી નહિ.

૯૩. આડવોકેટ જનરલને કલમો ૯૧ તથા ૯૨ માં જે અપ્ત્યાર આપેલા છે તે ઇલાકાના મુખ્ય શહેર બહાર સ્થાનિક સરકારની અંગાઉથી મંજૂરી લઈને કલેક્ટર પણ ચલાવે, અથવા સ્થાનિક સરકાર આ કામને વારંવાર નીચે તેવો કોઈ અમલદાર ચલાવે.

ભાગ ૬ ઠો.

પુરવણી કામ ચલાવવા વિશે.

૯૪. ન્યાયના હેતુનો ભંગ ન થાય તે માટે, કોર્ટ, નીચે પ્રમાણે કરવાનું ઠરાવ્યું હોય તો તે પ્રમાણે કરવાને મુખ્યત્વાર છે, એટલે—

(અ) પ્રતિવાદીએ હાજર રહેવા સારૂ જમીન શા માટે ન આપવા તેનું કારણ બતાવવા સારૂ તેને પકડીને કોર્ટમાં લાવવાનું વારંટ કાઢવાને અને જમીન સંબંધી કોષ્ટકપણ હુકમ પ્રમાણે તે ન ચાલે તો તેને દીવાની તુરંગમાં મોકલવાને;

(બ) પ્રતિવાદીની માલકીની કોષ્ટકપણ મિલકત હાજર કરવાનો જમીન આપવાનું અને તે મિલકત કોર્ટના અખત્યાર હેઠળ મુકવાનું પ્રતિવાદીને ફરમાવવાને અથવા કોષ્ટકપણ મિલકત જમ કરવાનો હુકમ કરવાને;

(ક) થોડા વખત માટેના તાકીદનો હુકમ કાઢવા અને તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવામાં ન આવે તો તે હુકમ તોડનાર શખસને દીવાની તુરંગમાં મોકલવાને અને તેની મિલકત જમ કરીને વેચવાનો હુકમ કરવાને;

(ડ) કોષ્ટકપણ મિલકતનો વસુલદાર (રીસીવર) નીમવાને અને એવા વસુલદારનું કામ તેની મિલકત જમ કરીને તથા વેચીને બજાવવાને;

(ધ) કોર્ટને વાજબી તથા યોગ્ય દેખાય એવા બીજા દરમ્યાનના હુકમ કરવાને.

૯૫. (૧) જે ફરિયાદમાં સદરહુ છેલ્લા કલમની રૂયે કોષ્ટકને પકડયો હોય અથવા જમી કરી હોય અથવા થોડા વખત માટેના તાકીદનો હુકમ આપ્યો હોય તે ફરિયાદમાં,—

(અ) કોર્ટને એવું જણાય કે, તે પકડવાની અથવા જમીની અથવા તાકીદના હુકમની અરજ અપૂર્તાં કારણ ઉપરથી કરવામાં આવી હતી, અથવા;

(બ) વાદીની ફરિયાદ નિષ્ફળ જાય અને કોર્ટને એવું જણાય કે ફરિયાદ કરવાનું વાજબી અથવા સંભવિત કારણ નહોતું,

ત્યારે પ્રતિવાદી કોર્ટને અરજ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, અને સદરહુ કોર્ટ એવી અરજ કરવામાં આવે એટલે પકડવાથી અથવા જમીથી પ્રતિવાદીને જે ખર્ચ અથવા નુકસાન થયું હોય તેના બદલામાં પોતાને યોગ્ય જણાય તેટલી એક હજાર રૂપિયા સુધીની રકમ વાદી પાસેથી પ્રતિવાદીને અપાવવાનો હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટ પોતાની પૈસા સંબંધી હકુમતની હદ કરતાં વધારે રકમ આ કલમ ઉપરથી અપાવવી નહીં.

(૨) આવી કોષ્ટકપણ અરજીનો નીકાલ કરવાનો હુકમ થયા પછી સદરહુ કેદ બાબત અથવા જમી બાબત અથવા તાકીદના હુકમ બાબત નુકસાનીનો બદલો લેવાની કોષ્ટકપણ ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

ભાગ ૭ મો.

અપીલો વિષે.

અવલ હુકમનામા ઉપરની અપીલો વિશે.

૯૬. (૧) આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં અથવા તે તે વખતે અમલમાં હોય તેવા બીજા કોષ્ટક કાયદામાં બીજી રીતે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું ન હોય તો, અવલ હકુમતવાળી કોર્ટોના ઠરાવો ઉપર અપીલો સાંભળવાને જે કોર્ટોને અખત્યાર છે તે કોર્ટોમાં, એવી અવલ હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોનાં હુકમનામાં ઉપર અપીલ ચાલશે.

(૨) એક તરફી થયેલા અવલ હુકમનામા ઉપર અપીલ ચાલી શકશે.

(૩) જે હુકમનામું કોર્ટ પક્ષકારોની સંમતિથી કર્યું હશે તે ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

૯૭. આ કાયદો શરૂ થયાની તારીખ પછી કરેલા પ્રાથમિક હુકમનામાથી જેને તુકસાન થયું હોય એવો કોઇ પક્ષકાર એવા હુકમનામા ઉપર અપીલ ન કરે સારે, આખરના હુકમનામા ઉપર જે કોઇપણ અપીલ થાય તેમાં એવા પ્રાથમિક હુકમનામાના વાળખીપણા આખત તે તકરાર લઇ શકશે નહિ.

૯૮. (૧) બે અથવા વધારે જડજોની બેન્ચ અપીલ સાંભળી હોય ત્યારે, તે જડજોના અભિપ્રાય પ્રમાણે અથવા તે જડજો પૈકી વધારે જણના અહુમત થાય તો તે અહુમત પ્રમાણે અપીલનો નિકાલ કરવો.

(૨) જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામામાં ફેરફાર કરવાના અથવા તે રદ કરવાના ફેંસલા સાથે તેવા અહુ મત મળતા ન આવે ત્યારે, તે હુકમનામું કાયમ રાખવું.

પરંતુ જે કોર્ટમાં બે કરતાં વધારે જડજો હોય તે કોર્ટના બે જડજોની અપીલ સાંભળનારી બેન્ચ મળેલી હોય અને સભામાં બેઠેલા જડજોના કાયદાના મુદ્દાની આખતમાં ભુદે ભુદો અભિપ્રાય થાય, ત્યારે કાયદાના જે મુદ્દાની આખતમાં તેઓનો મતબંદ હોય તે મુદ્દો તેમણે લખી રાખવો અને પછી તેજ મુદ્દા ઉપર બીજા જડજોમાંના એક અથવા વધારે જડજો આગળ અપીલની સુનાવણી થવી જોઇએ, અને તે અપીલ જે જડજોએ પ્રથમ સાંભળી હોય તેમના સુદ્ધાં તે અપીલની સુનાવણી જેટલા જડજોએ કરી હોય તેમના અહુમત (થાય તો તે) પ્રમાણે તે મુદ્દાનો નિકાલ કરવો.

૯૯. મુકદ્દમાનાં ગુણદોષને અથવા કોર્ટની હુકમતને બાધ ન આવે એવી રીતે ફરિયાદમાં ખોટા પક્ષકારો જોડાયા હોય અથવા દાવાનાં કારણ ખોટાં જોડાયાં હોય, અથવા તેમાં ચાલેલા કામમાં કંઈ ભુલ અથવા ખામી હોય, અથવા તેમાં કંઈ ગેરરીતિ કામ થયું હોય, કંઈ લાગતું વળગતું ન હોય તો, તે સમય ઉપરથી અપીલમાં કોઇપણ હુકમનામું રદ કરવું નહીં, અથવા તેમાં કંઈ મહત્વનો ફેરફાર કરવો નહીં અથવા કોઇ કામ પાછું મોકલવું નહીં.

અપીલમાંનાં હુકમનામા ઉપરની અપીલો વિશે.

૧૦૦. (૧) આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં અથવા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદામાં બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ્યું ન હોય તો, હૈ કોર્ટના તાબાની કોઇ કોર્ટ અપીલમાં કરેલાં સઘળાં હુકમનામાં ઉપર નીચેનાં કારણો પૈકી કોઇપણ કારણને લીધે તે હૈ કોર્ટને અપીલ ચાલશે, તે કારણ એ કે—

(અ) કોઇ કાયદાથી અથવા જે રિવાજ કાયદા જેટલો બળવાન હોય તે રિવાજથી ફેસલો ઉલટો હોય;

(બ) કાયદાના અથવા જે રિવાજ કાયદા જેટલો બળવાન હોય તે રિવાજના કોઇ અગત્યના મુદ્દાનો ફેંસલામાં નિર્ણય કર્યો ન હોય;

(ક) આ કાયદામાં અથવા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદામાં કામ આવવાની જે રીત કહેલી છે તે રીતમાં એવી ખોટી ભુલ અથવા ખામી રહી હોય, કે જેથી ગુણદોષ ઉપર મુકદ્દમાનો ફેંસલો આપવામાં વખતે ભુલ અથવા ખામી રહી હોય.

(૨) અપીલમાં કરેલા એક તરફી હુકમનામા ઉપર આ કલમની રૂએ અપીલ ચાલી શકશે.

૧૦૧. કલમ ૧૦૦ માં ઠરાવ્યાં છે તે શિવાયનાં બીજાં કારણસર બીજી અપીલ ચાલશે નહીં.

૧૦૨. સ્મેલફ્રોડ કોર્ટો જેનો ઇનસાફ કરી શકે એવા પ્રકારની કોઇપણ ફરિયાદમાં, અસલ ફરિયાદના વિષયની રકમ અથવા કિંમત પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે બીજી અપીલ ચાલશે નહિ.

૧૦૩. કોઇપણ બીજી અપીલમાં હૈ કોર્ટ, દફતરમાંનો પુરાવો પુરતો હોય તો, એવી અપીલના નિકાલ માટે હકીકતના જે મુદ્દાનો નિર્ણય કરવાની જરૂર હોય પણ જેનો નિચલી અપીલ કોર્ટ નિર્ણય કર્યો નહિ હોય તે મુદ્દાનો નિર્ણય કરવાને મુખત્યાર છે.

હુકમો ઉપરની અપીલો વિશે.

૧૦૪. (૧) નીચેના હુકમો ઉપર અપીલ ચાલશે, અને આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં અને વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદામાં સ્પષ્ટ રીતે બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે બીજા કોઇ પણ હુકમો ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં, એટલે—

(અ) લવાદી રદ કરવાના હુકમ ઉપર, જ્યારે લવાદનો નિવાડો કોર્ટ આપેલી મદતમાં પુરો થયો ન હોય ત્યારે;

- (બ) રોશિયલ કેસના નમુના પ્રમાણે લખી મોકલેલા લવાદના નિવાડ ઉપર કરેલા હુકમ ઉપર;
 (ક) લવાદના નિવાડમાં ફેરફાર અથવા દુરસ્તી કરવા વિશેના હુકમ ઉપર;
 (ડ) લવાદી ઉપર સોંપવાની કબુલત શરૂ કરવાના અથવા ફાઇલ ન કરવાના હુકમ ઉપર;
 (ધ) લવાદી ઉપર સોંપવાની કબુલત અંત હોય ત્યારે ફરિયાદ બંધ પાડવાના અથવા બંધ પાડવાની ના કહેવાના હુકમ ઉપર;

(ફ) કોર્ટ વચમાં પડ્યા શિવાય થયેલો લવાદીમાં કરેલો નિવાડ શરૂ કરવાના અથવા ફાઇલ કરવાની ના કહેવાના હુકમ ઉપર;

(ગ) કલમ ૮૫ ની રૂયે કરેલા હુકમ ઉપર;

(હ) દંડ કરવાના અથવા કોઈ પણ શખસને હુકમનામાની બળવશીમાં પકડવાનું અથવા દિવાની તુરંગમાં રાખવાનું હોય તે શિવાય બીજે પ્રસંગે તે શખસને પકડવાનું અથવા તુરંગમાં રાખવાનું ફરમાવવાના આ કાયદાના કોઈપણ ઠરાવ પ્રમાણે કરેલા હુકમ ઉપર;

(આઈ) કાનુનો પ્રમાણે કરેલા જે હુકમ ઉપર અપિલ ચાલશે એવું સદરહુ કાનુનોમાં સ્પષ્ટ રીતે ઠરાવ્યું હોય તે હુકમ ઉપર;

(૨) આ કલમ પ્રમાણે અપીલમાં થએલા કોઈપણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

૧૦૫. (૧) બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય, કોઈ કોર્ટે પોતાની અવલ હકુમત કિંવા અપીલ હકુમત ચલાવતાં કરેલા કોઈ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં; પરંતુ કોઈ હુકમનામા ઉપર અપીલ થઈ હોય ત્યારે, તેવા કોઈ હુકમમાં કંઈ ભૂલ, ખામી, કે ગેરશિસ્તપણું હોવાને લીધે મુકદ્દમાના ફેસલામાં કંઈ કમી બસતી થતું હોય તો અપીલની યાદીમાં હરકત લેવાના એક કારણ તરીકે તે ભૂલ, ખામી કે ગેરશિસ્તપણું લખવાને હરકત નથી.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં ગમે તે ઠરાવ હોય તો પણ, આ કાયદાની શરૂઆત પછી કરેલા પાછા મોકલવાના જે ઠરાવ ઉપર અપીલ ચાલતી હોય તે ઠરાવથી નારાજ થયેલા કોઈપણ પક્ષકાર તે ઉપર અપીલ ન કરે ત્યારે, તેના વાળખીપણા વિશે તેનાથી ત્યાર પછી કોઈપણ તકરાર લેવાશે નહીં.

૧૦૬. કોઈપણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલતી હોય ત્યારે તે અપીલ, જે ફરિયાદના સંબંધમાં તે હુકમ થયો હોય તે ફરિયાદના હુકમનામા ઉપર જે કોર્ટને અપીલ ચાલે તે કોર્ટને, અથવા (જે કોર્ટ શિવાયની) કોઈ કોર્ટ અપીલ હકુમત ચલાવતાં તેવો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે જે કોર્ટને ચાલશે.

અપીલ સંબંધી સામાન્ય ઠરાવ.

૧૦૭. (૧) અપીલ કોર્ટને ઠરાવવામાં આવે તે શરતોને તથા બેલીને પાત્ર—

(અ) મુકદ્દમાનો આખરનો નિકાલ કરવાનો,

(બ) મુકદ્દમો પાછો મોકલવાનો,

(ક) મુદ્દા કાઢીને તે ઇનસાફ થવા સાફ મોકલવાનો,

(ડ) વધારે પુરાવો લેવાનો અથવા એવો પુરાવો લેવાનું ફરમાવવાનો, અધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાત્ર રહીને અપીલ કોર્ટને અવલ હકુમતવાળી કોર્ટમાં માંડેલી ફરિયાદો સંબંધી તે કોર્ટને આ કાયદા ઉપરથી જે અખત્યાર આપ્યા છે તથા તે કોર્ટને જે કામ સોંપ્યાં છે તેજ અખત્યાર છે, અને તેને બનશે તેટલે મુદ્દો તેજ કામો કરવાં પડશે.

૧૦૮. અસલ હુકમનામાં ઉપરની અપીલ સંબંધી આ ભાગના ઠરાવ બનતાં મુદ્દો જે અપીલો—

(અ) અપીલનાં હુકમનામાં ઉપર હોય, અને

(બ) આ કાયદાની રૂયે અથવા બીજા જે કોઈપણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદામાં કામ ચલાવવાની બીજી રીત ઠરાવી ન હોય તેની રૂયે કરેલા હુકમ ઉપર હોય; તે અપીલોને લાયુ પડશે.

કિંગ ઇન કૌન્સિલને અપીલો.

૧૦૯. બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોર્ટો ઉપર અપીલ કરવા બાબત મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલ વખતે વખતે

જે નિયમો કરે તેમને અનુસરીને તથા આ આકટના આગળ લખેલા ઠરાવોને અનુસરીને, નીચે લખેલાં હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર, એટલે—

(અ) હૈ કોર્ટ અથવા અપીલ લેવાની આખરની હુકમતવાળી ખીજ કોર્ટ અપીલમાં કરેલા દરેક હુકમનામાં અથવા આખરના હુકમ ઉપર,

(ખ) હૈ કોર્ટ અવલ દિવાની હુકમત ચલાવીને કરેલા દરેક હુકમનામાં અથવા આખરના હુકમ ઉપર; અને
(ક) મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવા લાયક કામ છે એવું સરટિફિકેટ આમાં હવે પછી ઠરાવ કર્યા છે તે પ્રમાણે મળ્યું હોય ત્યારે તે કામના દરેક હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર,

મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ ચાલશે.

૧૧૦. (૧) કલમ ૧૦૯ ની રકમો (અ) તથા (ખ) માં કહેલા દરેક સુદહમાં અવલ કોર્ટમાં કરેલી ફરિયાદના વિષયની રકમ અથવા કિંમત દસ હજાર રૂપિયા અથવા તે કરતાં વધારે હોવી જોઈએ, અને મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલમાં કરવાની અપીલમાં જે તકરારી વિષય હોય તેના વિષયની રકમ અથવા કિંમત પણ તેજ રકમ જેટલી અથવા તેથી વધારે હોવી જોઈએ,

અથવા તેટલી રકમની કે કિંમતની મિલકતનો અથવા મિલકત સંબંધી કંઈ દાવો અથવા તકરાર હુકમનામાં અથવા આખરના હુકમમાં રપજી રીતે કે ગર્બિતરીતે હોવાં જોઈએ;

અને જે હુકમનામાં ઉપર અથવા આખરના હુકમ ઉપર અપીલ કરવામાં આવે તે હુકમનામાં અથવા હુકમમાં તે હુકમનામું અથવા હુકમ કરનારી કોર્ટના તરત નીચલી કોર્ટનો ઠરાવ આદાલ રાખ્યો હોય ત્યારે, અપીલ કરવામાં કાયદાની કંઈ સંગીન તકરાર આવવી જોઈએ.

૧૧૧. કલમ ૧૦૯ માં ગમે તે કહેલું હોય તે છતાં—

(અ) સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હૈ કોર્ટો બાબતના આકટ પ્રમાણે રચપાયલી હૈ કોર્ટના એક જડજો કરેલા અથવા ડિવિઝન કોર્ટના એક જડજો કરેલા હુકમનામાં ઉપર અથવા હુકમ ઉપર, અથવા તે હૈ કોર્ટના બે કે વધારે જડજોએ હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય અથવા એરી હૈ કોર્ટના બે કે વધારે જડજો મળીને થયેલી ડિવિઝન કોર્ટના બે કે વધારે જડજોએ હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય અને તે જડજોની સરખી સંખ્યાના બે પક્ષ થયા હોય તથા ઉભય પક્ષમાં જુદા મત પડ્યા હોય અને તે સંખ્યા હૈ કોર્ટના તે વખતના જડજોની સંખ્યાના અડધ કરતાં વત્તી ન હોય ત્યારે તે બે અથવા વધારે જડજોએ કરેલા હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર, અથવા

(ખ) કલમ ૧૦૨ પ્રમાણે જે કોર્ટપણ હુકમનામાં ઉપર ખીજ અપીલ ચાલતી ન હોય તેના ઉપર, મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ ચાલશે નહીં.

૧૧૨. (૧) આ કાયદામાં કહેલી કોઈ વાતથી એમ સમજવું નહીં કે:—

(અ) મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને કરેલી અપીલો દાખલ કરવાના અથવા નામંજૂર કરવાના અથવા ખીજ કોર્ટપણ રીતે કામ કરવાના સંબંધમાં મલીક મુઆઝમની મરજીમાં આવે તે પ્રમાણે સંપૂર્ણ રીતે અને પ્રતિબંધ રહિત ચાલવાના અધિકારને હરકત થાય છે; અથવા

(ખ) મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલો આપવા વિશે, અથવા પ્રીવિડેન્સિલની ન્યુડિશિયલ કમિટીની રૂબરૂ તે અપીલો ચલાવવા વિશે તે ન્યુડિશિયલ કમિટીએ જે કંઈ નિયમો કર્યા હશે અને જે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હશે તેમાં કંઈ કમી જરૂરી થાય છે.

(૨) આમાં લખેલી કંઈ વાત ફેજદારી અથવા આડમીરદ્દી અથવા વાઇસ આડમીરદ્દીની હુકમતની બાબતને લાગુ પડતી નથી અથવા પ્રાઇઝ કોર્ટના કંઈ હુકમો અથવા હુકમનામાં ઉપર અપીલો થાય તેને લાગુ પડતી નથી એમ સમજવું.

ભાગ ૮ મો.

હકીકત લખી મોકલવા વિશે, ફરી તપાસ વિશે તથા તપાસણી વિશે.

૧૧૩. હસવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોઇપણ કોર્ટ કોઇ મુકદ્દમાની હકીકત લખી કાઢીને તે હાઇકોર્ટના અભિપ્રાય સાથે મોકલવાને મુજ્બાર છે, અને તે હાઇકોર્ટ પોતાનો યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુજ્બાર છે.

૧૧૪. ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાત્ર રહીને, કોઇપણ શખસની નજરમાં એમ આવે કે:--

(અ) જે હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર આ કાયદાની રૂએ અપીલ ચાલતી હોય પણ તેવી અપીલ ન કરી હોય તે હુકમ અથવા હુકમનામાથી,

(બ) જેના ઉપર આ કાયદાની રૂએ અપીલ ન ચાલતી હોય તેના હુકમનામા અથવા હુકમથી, અથવા

(ક) સ્માલકાજ કોર્ટ અભિપ્રાય સાથે લખી મોકલેલી હકીકત ઉપરથી કરેલા ફેંસલાથી,

મને ખરેખર ઈન્સાફ મળ્યો નથી, તે શખસ જે કોર્ટ તે હુકમનામું કે હુકમ કરેલો હોય તેને તેની ફરી તપાસને વાસ્તે અરજ કરવાને મુજ્બાર છે, અને તે કોર્ટ તે બાબત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુજ્બાર છે.

૧૧૫. હાઇકોર્ટના તાબાની કોઇપણ કોર્ટ જે કોઇપણ ફરિયાદ અથવા કામનો ફેંસલો કર્યો હોય અને જેના ઉપર અપીલ ચાલતી ન હોય તે ફરિયાદ અથવા કામના કાગળ, તે હાઇકોર્ટ મંગાવવાને મુજ્બાર છે, અને જે--

(અ) એવી તાબાની કોર્ટને કાયદા પ્રમાણે જે હકુમત મળી ન હતી તે હકુમત વાપરી છે એમ દેખાય તો, અથવા

(બ) એવી રીતે જે હકુમત મળી હોય તે એવી તાબાની કોર્ટ વાપરી નથી એમ દેખાય તો, અથવા

(ક) એવી તાબાની કોર્ટ પોતાની હકુમત વાપરવામાં ગેરકાયદાસર અથવા ભારે અનિયમિત રીતે કામ કર્યું છે એમ દેખાય તો,

સદરહુ કોર્ટ તે મુકદ્દમામાં પોતાને યોગ્ય દેખાય એવો હુકમ કરવાને મુજ્બાર છે.

ભાગ ૯ મો.

સનંદી હાઇકોર્ટો વિશે વિશેષ ઠરાવ.

૧૧૬. સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો બાબતના આક્ટ પ્રમાણે જે હાઇકોર્ટો સ્થપાઇ હોય અને જે હવે પછી સ્થપાય તેમનેજ માત્ર આ ભાગ લાગુ પડે છે.

૧૧૭. આ ભાગમાં અથવા ૧૦ મા ભાગમાં અથવા કાનુનીમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ કાયદાના ઠરાવો સદરહુ હાઇકોર્ટોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૧૮. જ્યારે એવી કોઇપણ હાઇકોર્ટ પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવીને કરેલું હુકમનામું, ફરિયાદમાં થએલા ખરચની આકારણી કરીને આંકડો નક્કી કર્યા પહેલાં, બજાવવું જરૂર છે એમ તેની નજરમાં આવે ત્યારે એવો હુકમ કરવાને તે મુજ્બાર છે કે ખરચ શિવાયનું બાકીનું હુકમનામું લાગલુંજ બજાવવું; અને ખરચ પુરતું હુકમનામું, ખરચનો આંકડો આકાર કરીને નક્કી થતાંજ બજાવવું.

૧૧૯. આ કાયદામાં કહેલી કોઇ વાતથી, કોર્ટ પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે ત્યાં બાપણ કરવાનો અથવા સાક્ષી તપાસવાનો અપ્પેલાર પોતાની સનંદથી મળેલો અધિકાર ચલાવીને કોર્ટ જે શખસને આપ્યો હોય તે શિવાયના કોઇ શખસને બીજા શખસની વતી કોર્ટમાં બાપણ કરવાનો અથવા સાક્ષી

તપાસવાનો અપ્પત્યાર મળે છે એમ, અથવા આડવોકેટ, વકીલ અને અટર્ની વિશે નિયમ કરવાની હાઇકોર્ટને જે સત્તા છે તે સત્તામાં ઓછું વર્તુ થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨૦. (૧) હાઇકોર્ટને પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતાં આ કાયદાના નીચેના ઠરાવો લાગુ પડશે નહીં એમ સમજવું, તે એ કે—કલમો ૧૬, ૧૭, તથા ૨૦.

(૨) હાઇકોર્ટ નાદારી કોર્ટ તરીકે હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે એવી હાઇકોર્ટના કોષ્ટકપણું જડજને આ કાયદાની કંઈ વાત લાગુ પડશે નહીં એમ સમજવું.

ભાગ ૧૦ મા.

કાનુનો વિશે.

૧૨૧. પહેલા પરિશિષ્ટમાંની કાનુનો આ ભાગના ઠરાવોને અનુસરીને રદ કરવામાં અથવા બદલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, જાણે તે આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં સામેલ હોય તેવી રીતે તેમનો અમલ ચાલશે.

૧૨૨. સને ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો બાબતના આક્ટની રૂયે સ્થાપાયેલી હાઇકોર્ટો તથા પંજાબ અને દક્ષિણ પ્રદેશની ચીફ કોર્ટો, બુદ પોતાનું કામ ચલાવવાની રીત બાબત તથા પોતાની દેખરેખ હેઠળ દિવાની કોર્ટોનું કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી કાનુનો વખતો વખત, પ્રથમ છાપી પ્રસિદ્ધ કરીને, કરવાને, અને એવી કાનુનોની રૂયે, પહેલા પરિશિષ્ટમાંની સઘળી અથવા કોષ્ટકપણું કાનુન રદ કરવાને, બદલવાને અથવા તેમાં વધારો કરવાને મુખ્ત્યાર છે.

૧૨૩. (૧) કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ, અલાહાબાદ, લાહોર તથા રંગુન શહેરમાં એક કમિટી નીમવી અને આ કમિટીને કાનુન કરનારી કમિટી કહેવી.

(૨) એવી દરેક કમિટીમાં નીચેના શખ્સો હોવા જોઈયે, એટલે:—

(અ) જે શહેરમાં એવી કમિટી નીમી હોય તે શહેરમાં સ્થાપેલી હૈ કોર્ટના ત્રણ જડજને; આમાંના નિમ્ન એક જડજને ડિસ્ટ્રિક્ટ જડજ તરીકે અથવા (પંજાબ અથવા પ્રદેશમાં) ડિવિઝનલ જડજ તરીકે ત્રણ વર્ષ સુધી કામ કરેલું હોવું જોઈયે.

(બ) તે કોર્ટમાં કામ કરનારો એક બેરિસ્ટર,

(ક) તે કોર્ટમાં ચાલીમાં નામ દાખલ થયેલો (બેરિસ્ટર ન હોય એવો) એક એડવોકેટ અથવા વકીલ અથવા પ્લીડર;

(ડ) તે હાઇ કોર્ટના તાબામાંની એકાદી દિવાની કોર્ટનો એક જડજ, અને

(ધ) કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબઈ શહેરમાં એક અટર્ની.

(૩) એવી દરેક કમિટીના મેમ્બરોની નીમણૂક ચીફ જસ્ટીસે અથવા ચીફ જડજને કરવી, અને તેણે તે મેમ્બરોમાંના એકને પ્રેસિડન્ટ નીમવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે સદરહુ ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ એવી કમિટીનો પોતાનેજ મેમ્બર નીમે તો મેમ્બર તરીકે નીમાયલા બીજા જડજને બેજ હોવા જોઈયે, અને એવો ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ તે કમિટીનો પ્રેસિડન્ટ હોવો જોઈયે.

(૪) એવી કોષ્ટકપણું કમિટીના દરેક મેમ્બરે ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ આ અર્થે ઠરાવે તેટલી મુદત સુધી હુદો ધારણ કરવો અને જ્યારે કોષ્ટકપણું મેમ્બર હુદો છોડી જાય, રાજીનામું આપે, મરણ પામે અથવા જે પ્રાંતમાં તે કમિટી નીમાઈ હોય તે પ્રાંતમાં રહેતો બંધ પડે અથવા એવી કમિટીના મેમ્બર તરીકે કામ કરવાને અશક્ત થાય ત્યારે, સદરહુ ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ બીજા કોષ્ટક સખસને તેની જગ્યાએ મેમ્બર નીમવાને મુખ્ત્યાર છે.

(૫) એવી દરેક કમિટીનો એક સેક્રેટરી હોવો જોઈયે, અને તેની નિમણૂક ચીફ જસ્ટીસે અથવા ચીફ

જરૂર કરવી, અને, પ્રગંઘ પ્રમાણે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર આ અર્થે ઠરાવે તે મહેનતાણું તેને મળવું જોઈએ.

૧૨૪. પહેલા પરિશિષ્ટમાંની કાનુનો ૨૬ કરવા આપતની, અથવા તેમાં ફેરફાર અથવા વધારો કરવા આપતની અથવા નવી કાનુનો કરવા આપતની કોઈપણ દરખાસ્ત આપત દરેક કાનુન કરનારી કમિટીએ, એવી કમિટી જે શહેરમાં નીમાઈ હોય તે શહેરમાં સ્થાપવામાં આવેલી હાઈ કોર્ટને રિપોર્ટ કરવો, અને ૧૨૨ મી કલમ પ્રમાણે કોઈપણ કાનુનો કરતાં પહેલાં સદરહુ હાઈ કોર્ટ એવા રિપોર્ટ ઉપર વિચાર કરવો.

૧૨૫. ૧૨૨. મી કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી હાઈ કોર્ટ શિવાયની હાઈ કોર્ટ, તે કલમની રૂએ આપેલા અધિકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તેવી રીતે તથા તેવી શરતોને પાત્ર, ચલાવવાને મુજબ છે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી કોઈપણ હાઈ કોર્ટ, બીજી કોઈપણ હાઈ કોર્ટ કરેલી કાનુનો પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં પ્રથમ છાપી પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરવાને મુજબ છે.

૧૨૬. ઉપરના ઠરાવોની રૂએ કરેલી કાનુનો પ્રથમ નીચે લખેલા અધિકારીઓએ મંજૂર કરવી જોઈએ એટલે:

(અ) સને ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઈ કોર્ટ આપતના આકટની રૂએ સ્થપાયેલી એકાદી હાઈ કોર્ટ એવી કાનુન કરી હોય તો, સદરહુ આકટની ૧૫ મી કલમ મુજબ કરેલી કાનુનના સંબંધમાં સદરહુ કલમ પ્રમાણે જે અધિકારીની મંજૂરી જોઈએ છે તે અધિકારીએ;

(બ) બીજી કોઈપણ કોર્ટ એવી કાનુન કરી હોય તો, સ્થાનિક સરકારે, મંજૂર કરવી જોઈએ.

૧૨૭. ઉપરના ઠરાવો પ્રમાણે કરેલી તથા મંજૂર કરેલી કાનુનો, પ્રગંઘ પ્રમાણે ઈંગ્લિશ ગેઝીટમાં અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ, અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ કર્યાની તારીખથી અથવા બીજી જે કોઈપણ તારીખ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખથી તે કાનુનો જે હાઈ કોર્ટ કરી હોય તે હાઈ કોર્ટની હકુમતની હદમાં તેમનો અમલ જાણે તે પહેલા પરિશિષ્ટમાં સમાયેલી હોય તે પ્રમાણે થશે.

૧૨૮. (૧) એવી કાનુનો આ કાયદાના મુખ્ય ભાગના ઠરાવોથી વિરૂદ્ધ હોવી ન જોઈએ, પણ તે ઠરાવોને પાત્ર, તે કાનુનોમાં, દિવાની કોર્ટોમાં કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી કોઈપણ આપતો વિશે ઠરાવ કરી શકાય.

(૨) વિશેષ રીતે, અને પેટા કલમ (૧) ની રૂએ આપેલા કોઈપણ સામાન્ય અધિકારને બાંધ ન આવે તે રીતે, સદરહુ કાનુનોમાં નીચેની સંખ્યા અથવા કોઈપણ આપતો માટે ઠરાવ કરી શકાય, એટલે:—

(અ) સમન, નોટીસ તથા બીજી પ્રોસેસ ટપાલ મારફત અથવા બીજી રીતે સામાન્યતઃ અથવા કોઈપણ નિર્દિષ્ટ પ્રદેશમાં બળવવા આપત તથા તેવી બળવણીના પુરાવા આપત;

(બ) જીવતાં જનાવર તથા બીજી જંગમ મિલકત જમીનમાં હોય ત્યારે તે રાખવા આપતના તથા તેમની રખેવાલી આપત, એવી રાખણ તથા રખેવાલી માટે લેવાની રી આપત, એવાં જનાવર તથા મિલકતના વેચાણ આપત તથા એવા વેચાણના ઉત્પન્ન આપત;

(ક) વિરૂદ્ધ હક તરીકે કરેલી ફરિયાદોમાં કામ ચલાવવાની રીત આપત અને હકુમતનાં કારણ સાદે એવી ફરિયાદોની કિંમત આંકવા આપત;

(ડ) કરજ જમ કરીને વેચવાને બદલે અથવા તે ઉપરાંત કરેલા ગારનીથી સંબંધી તથા બોળે નાંખવા સંબંધી હકુમતમાં કામ કેવી રીતે ચલાવવું તે આપત;

(ઘ) ફરિયાદમાં પક્ષકાર હોય કે ન હોય એવા કોઈપણ સમસ ઉપર ફાળા માટે અથવા હમી માટે પ્રતિવાદી દાવો કરે ત્યારે, કામ ચલાવવાની રીત આપત;

(ઙ) નીચે લખેલી ફરિયાદોમાં સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવવા આપત; એટલે:—

(૧) રપષ્ટ અથવા ગર્ભિત કરાર ઉપરથી; અથવા વસુલ કરવાની રકમ ચોક્કસ નક્કી કરેલી રકમ હોય અથવા દંડ શિવાયનું કરજ હોય ત્યારે એકાદ કાયદા ઉપરથી; અથવા મુખ્ય ઉપરનો દાવો એકાદ કરજના અથવા તોડબોડ કરેલા માંગણાના સંબંધમાં હોય ત્યારે હમી ખત ઉપરથી; અથવા ટ્રસ્ટ ઉપરથી; ઉત્પન્ન થનારું જે કરજ અથવા પૈસાની ઠરાવેલી રકમ પ્રતિવાદી પાસેથી લેણી નીકળે તે કરજ અથવા રકમ બાબત સુદ્ધાં અથવા વગર બાબતે માત્ર વસુલ કરવા સાદે વાદીએ જે ફરિયાદમાં માંગણું કર્યું હોય તેવી ફરિયાદોમાં અથવા

(૨) જે ખેડુત (ગણોતીઆ) ની મુદત ખલાસ થઈ ગઈ હોય અથવા છાડી દેવાની નોટીસ ઉપરથી યોગ્ય રીતે પુરી થઈ હોય અથવા ગણોત ન આપ્યાને લીધે જમ થવાને પાત્ર થઈ હોય તેની વિરૂદ્ધ અથવા એવા ખેડુતની મારફત દાવો કરતા હોય તે સમસો વિરૂદ્ધ જમીનદારે ગણોત અથવા દરમિયાનના ઉત્પન્નનું માંગણું કરીને અથવા તેવું માંગણું કર્યા વગર સ્થાવર મિલકત પાછી મળવા સારૂ માંડેલી ફરિયાદોમાં;

(ગ) સમન કાઢવા સંબંધી કામ ચલાવવાની રીત આપત;

(હ) ફરિયાદો, અપીલો તથા બીજાં ચલાવેલાં કામ એકત્ર કરવા આપત;

(આઇ) સદરહુ કોર્ટના કોઇપણ રજિસ્ટ્રારને, પ્રોચોનોટરીને અથવા માર્શરને અથવા બીજા કોઇપણ અમલદારને ન્યાય સંબંધી અંશતઃ ન્યાય સંબંધી તથા ન્યાય સંબંધી ન હોય એવાં કામ સોંપવા આપત; અને

(જે) દિવાની કોર્ટોનું કામ ચલાવવા સારૂ જરૂરના હોય અથવા ઇષ્ટ હોય એવા સઘળા નમુના, રજિસ્ટરો, શુકો, નોંધો અને હિસાબો આપત.

૧૨૯. આ કાયદામાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, સને ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો આપતના આક્ટની રૂયે સ્થાપન થયેલી હરકોઇ હાઇકોર્ટ પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે તેનું પોતાનું કામ ચલાવવાની રીતનું નિયમન કરવા સારૂ પોતાને યોગ્ય લાગે એવી અને જે સનદની રૂયે પોતાની સ્થાપના થઈ હોય તે સનદને (લેટર્સ પેપર્) અનુસરતી હોય એવી કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે. અને આમાં ગમે તે કહ્યું હોય તેથી આ કાયદાની શરૂઆત વખતે અમલમાં હોય એવી કાનુનોના કાયદેસરપણાને આધ આવશે નહિ.

૧૩૦. સન ૧૮૭૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો આપતના આક્ટ મુજબ નહિ સ્થપાયેલી કોઇપણ હાઇકોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની પ્રથમ મંજુરી મેળવીને, કામ ચલાવવાની રીત શિવાય બીજી હરકોઈ આપતના સંબંધમાં, હેઠળ લખેલી કાનુનો, એટલે, સદરહુ આક્ટની કલમ ૧૫ પ્રમાણે સદરહુ પ્રમાણે સ્થપાયેલી કોઇ કોર્ટ સદરહુ પ્રકારની કોઈ આપતમાં ઇલાકના મુખ્ય શહેરની હદમાં નહિ હોય એવા પોતાની હકુમત નિચેના મુલકના કોઇ ભાગને સારૂ કરી શકે, તેવી કોઇપણ કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩૧. કલમ ૧૨૯ અથવા ૧૩૦ મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રસંગ પ્રમાણે, ઇડિયા અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાપી પ્રસિદ્ધ કરવી, અને તે જાપીને પ્રસિદ્ધ કર્યાંની તારીખથી અથવા બીજી જે તારીખ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખથી તેમનો કાયદા પ્રમાણે અમલ થશે.

ભાગ ૧૧ મા.

પરચુરણ.

૧૩૨. (૧) દેશના રીવાજ અને રીતભાત પ્રમાણે જે સ્ત્રીઓને લોકોમાં હાજર થવાની જરૂર પાડવી ન જોઇએ, તેઓને કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની માફી આપવી જોઇએ.

(૨) પરંતુ જે કોઇપણ આપતમાં સ્ત્રીઓને પકડવાની આ કાયદાથી મના કરી ના હોય તેવી આપતમાં દિવાની પ્રોસેસ બજાવવામાં તેવી સ્ત્રીઓને પકડવાની માફી કરી છે એમ આ કલમમાં કહેલી કોઇ વાતથી સમજવું નહીં.

૧૩૩. (૧) કોઇ સમસનો દરજ્જે એવો હોય કે તેને કોર્ટમાં હાજર થવાની માફી કરવી જોઇએ એમ સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે તો, સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર ખબર આપીને તે સમસને કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની માફી આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રમાણે માફી મળેલા સમસોનાં નામ અને તેમનાં રહેવાનાં ઠેકાણાં વખતે વખતે સ્થાનિક સરકારે હાઇકોર્ટને લખી મોકલવાં; અને તેવા સમસોની એક યાદી તે કોર્ટમાં રાખવી, તથા હાઇકોર્ટના તાજાની પ્રત્યેક કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તેવા જે સમસો રહેતા હોય તેમની યાદી તે તાજાની કોર્ટમાં રાખવી.

(૩) આ પ્રમાણે માફી મળેલો કોષ્ટ શખસ, મને કોર્ટમાં હાજર થવાની માફી મળી શકે એમ કહે, અને તેટલા માટે કમીશનથી તેની શાહેદી લેવાની જરૂર પડે તો, તે કમીશનનો ખર્ચ તેણે આપવો. પણ તેની શાહેદી હોય એમ કહેનાર તે ખર્ચ ભરે તો તેમ ન કરવું.

૧૩૪. કલમો ૫૫, ૫૭, તથા ૫૯ માંના ઠરાવો, ખતતાં સુધી, આ કાયદા ઉપરથી પકડેલા સધળા સખસોને લાયુ પડશે એમ સમજવું.

૧૩૫. (૧) જરૂર, માજીસ્ટ્રેટ અથવા ન્યાયના કામ બાબતનો બીજો કોષ્ટ અમલદાર પોતાની કોર્ટમાં જતા હોય ત્યારે, અથવા કોર્ટમાં અધ્યક્ષસ્થાનને ભેટો હોય ત્યારે, અથવા કોર્ટમાંથી પાછો આવતો હોય ત્યારે તેને દિવાની પ્રોસેસથી પકડી શકાય નહીં.

(૨) કોષ્ટ ન્યાય સભાની રૂબરૂ કોષ્ટ વિષય ચાલુ હોય અને તે વિષયમાં તે ન્યાય સભાની હકુમત હોય અથવા પોતાને હકુમત છે. એમ તે શુદ્ધલક્ષિથી માનતી હોય ત્યારે, તે વિષયના પક્ષકારોને, તેઓના પક્ષીકારોને, મુખ્યત્વારોને, રેવેન્યુ એજન્ટોને, કચુલ કરેલ મુખ્યત્વારોને અને સમતમાં કહ્યા પ્રમાણે વર્તનારા તેઓના શાહેદોને, તે વિષયના કામ સાર તે સદરહુ ન્યાય સભામાં જતા હોય, અથવા હાજર રહ્યા હોય તે વખતે, અને ત્યાંથી પાછો આવતા હોય તે વખતે કાર્યનો નિરસ્કાર કર્યાને લીધે કહાડેલી પ્રોસેસ શિવાય બીજી કોષ્ટ દિવાની પ્રોસેસથી પકડવાનું ખાતલ કર્યું છે.

(૩) હકુમતામાના દેણદારને તાબડોતોબ બળવવાના હકુમની રૂબે પકડવામાંથી માફી મળવાનો અથવા હકુમતામાની બળવણીમાં તુરંગમાં કેદ શા વાસ્તે કરવો નહિ તેનું કારણ બતાવવા સાર પોતે હાજર થાય તે વખતે પકડવામાંથી માફી મળવાનો કોઈ પણ પેટા કલમ (૨) માંના કોષ્ટ પણ મજબૂર ઉપરથી હક મળે છે એમ સમજવું નહીં.

૧૩૬. (૧) હકુમતામાની બળવણી સંબંધી ન હોય એવા આ કાયદાના કોષ્ટ પણ ઠરાવ પ્રમાણે કોષ્ટ સખસને પકડવો અથવા કોષ્ટ પણ મિલકત જપ્ત કરવી એમ દરખાસ્ત કરવામાં આવે અને જે કોર્ટને તે દરખાસ્ત કરી હોય તેની હકુમતની સ્થાનિક હદની આધાર તે સખસ રહેતો હોય અથવા તે મિલકત હોય ત્યારે તે કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો પકડવાનું વારંટ કાઢીને અથવા જમીનો હુકમ કરીને જે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં સદરહુ સખસ રહેતો હોય અથવા સદરહુ મિલકત હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને તે વારંટની અથવા હકુમતની નકલ, તથા પકડવાના કે જપ્ત કરવાના ખર્ચની આશરે રકમ, મોકલવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) તે નકલ અને રકમ મળે એટલે તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ પોતાના અમલદાર મારફતે, અથવા પોતાના તાબાની કોર્ટ મારફતે તે સખસને પકડાવવો અથવા તે જમી કરાવવી. અને જે કોર્ટ તે સખસને પકડવા બાબત અથવા તે મિલકત જપ્ત કરવા બાબત વારંટ અથવા હુકમ કાઢાડ્યો હોય તે કોર્ટને તેને પકડવાની અથવા જપ્ત કર્યાની ખબર કરવી.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે જે કોર્ટ કોષ્ટને પકડ્યો હોય તે કોર્ટ તે પકડેલા સખસને પકડવાનું વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટમાં મોકલવો જોઈએ. પણ તે વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટમાં શા માટે નહીં મોકલવો જોઈએ તે વિષેની પકડનારી કોર્ટની ખાત્રી થાય એવાં કારણો તે બતાવે, અથવા તે વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટમાં હાજર થવા બાબત અથવા સદરહુ કોર્ટ તેની વિરૂદ્ધ જે હકુમતાનું કરે તે ભરપાઈ કરવા બાબત પુરતો જમીન આપે તો, પકડનારી કોર્ટ તેને છોડી દેવો.

(૪) જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે પકડવાનો સખસ અથવા જપ્ત કરવાની જગમ મિલકત બંગાળના કોર્ટ વિલિયમની (કલકત્તાની) અથવા મદ્રાસની અથવા મુંબઈની ન્યાયાધિકારી હાઈકોર્ટની અથવા દક્ષિણ બ્રહ્મદેશની ચીફ કોર્ટની સાધારણ અવલ દીવાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય ત્યારે, પકડવાના વારંટની જપ્ત કરવાના હુકમની નકલ, તથા પકડવાના અથવા જપ્ત કરવાના ખર્ચની આશરે રકમ, કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ અથવા રંગુન જે હોય ત્યાંની સમાલકાજકોર્ટને મોકલવી અને તે કોર્ટ સદરહુ નકલ અને રકમ પોહોંચેથી પોતે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ હોય એમ અમલ કરશે.

૧૩૭. (૧) આ કાયદો શરૂ થાય તે વખતે હાઈકોર્ટના તાબાની કોષ્ટ પણ કોર્ટની જે લાખા હોય તેજ લાખા સ્થાનિક સરકાર બીજી રીતનો હુકમ કરે ત્યાંસુધી તે બાબતની કોર્ટમાં ચાલુ રહેશે.

(૨) આવી કોઇપણ કોર્ટની કંઈ લાખા ગણુવી અને એવી કોર્ટને કરવાની અરજી તથા એવી કોર્ટમાં ચાલતું કામ કેઈ લીપીમાં લખવું એ ડરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે એવી કોઇ પણ કોર્ટમાં પુરાવો લખવા શિવાય બીજું કોઈ પણ લખવાનું આ કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય અથવા છુટ આપી હોય ત્યારે એવું લખાણ અરજીમાં હશે તો ચાલશે, પણ જો કોઈ પણ પક્ષ કાર અથવા તેનો પક્ષીયર ઇંગ્રેજ બાણુતો ન હોય તો તેની અરજી ઉપરથી તેનો કોર્ટની લાખામાં તરબુમો તેને પુરા પાડવો, અને એવા તરબુમાનો ખર્ચ આપવા આખત કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવો.

૧૩૮. (૧) સ્થાનિક સરકાર સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે જે જડજ સદરહુ જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલો હોય, અથવા જેને તેમાં કરેલું વર્ણન લાગુ પડતું હોય તેવા કોઈ પણ જડજે અપીલ થઈ શકે એવા મુકદમાઓમાં જખાની અંગ્રેજ લાખામાં અને ડરાવેલી રીતે લખી લેવી.

(૨) પેટાકલમ (૧) મુજબના ફરમાન પ્રમાણે ચાલવાને કોઈપણ પુરતા કારણથી જડજ અટકવો હોય ત્યારે, તેણે તે કારણ દફતરમાં લખવું, તથા જડજ મોંઢેથી બોલે તેમ બીજો લખે એવી રીતે બીજા પાસે સદરહુ જખાની ખુદી કોર્ટમાં લખાવવી.

૧૩૯. આ કાયદા પ્રમાણે કોઈપણ સોગનનામું કરવાનું હોય, તો તેમાં—

(અ) કોઈ કોર્ટ અથવા માજિસ્ટ્રેટ, અથવા

(બ) તે કામને વારતે હાઈકોર્ટ નીમેલો કોઈ અમલદાર અથવા બીજો શખસ, અથવા

(ક) તે કામને વારતે સ્થાનિક સરકારે સામાન્ય રીતે કે વિશેષ રીતે જે બીજી કોર્ટ કોર્ટને અધિકાર આપે તે કોર્ટ નીમેલો કોઈ અમલદાર,

સોગનનામું કરનારને સોગન આપી શકે.

૧૪૦. (૧) આડમીરલ્ટી (દરીઆઈ) અથવા વાઇસ આડમીરલ્ટી સંબંધી સાર્વજનિક (વહાણુ અથવા તેમાંનો માલ જોખમમાંથી બચાવવાને જે મદદ કરે તેનું મેહેનતાણું) ટાવેજ (પાગડ બાંધીને લાવવા બાખ-તનું મેહેનતાણું) અથવા કાલીશન (વહાણુનું અરરપરસ અથડાવવું) બાખતના દાવામાં કોર્ટ, પક્ષી તે ગમે તો અવલ કે અપીલ હકુમત ચલાવતી હોય તો પણ પોતે ફરમાવે તે રીતે અથવા ડરાવવામાં આવે તે રીતે પોતાને મદદ કરવા સાર, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, બે લાયક આસેસરોને સમન કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે દાવાના કોઈ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તેણે તેમ કરવું જોઈયે. અને તે આસેસરોએ હાજર રહીને તે પ્રમાણે મદદ કરવી જોઈયે.

(૨) સદરહુ પ્રમાણેના પ્રત્યેક આસેસરને હાજર રહેવા બદલ કોર્ટ ફરમાવે અથવા ડરાવવામાં આવે તેટલી શી મળશે; અને તે શી કોર્ટ ફરમાવે તે અથવા ડરાવેલા પક્ષકારે આપવી પડશે.

૧૪૧. દિવાની હકુમતવાળી કોઈપણ કોર્ટમાંનાં બધાં કામોમાં, આ કાયદામાં ફરિયાદોના સંબંધમાં કહેલી કામ ચલાવવાની રીત જોટલી લાગુ પડે તેટલી લાગુ પાડીને કામ ચલાવવું.

૧૪૨. આ કાયદાની રૂયે કોઈપણ શખસ ઉપર બજાવવાની અથવા આપવાની સઘળી નોટીસો તથા હુકમ લેખી હોવાં જોઈયે.

૧૪૩. આ કાયદાની રૂયે કોટેલી નોટીસ અથવા સમન અથવા પત્ર ટપાલમાં મોકલવાના હોય અને તે બાખત ટપાલનો ખરચ લેવાનો હોય ત્યારે, તે ખરચ તથા તે નોટીસ અથવા સમન અથવા પત્ર રજીસ્ટર કરીને મોકલવાની શી, એવી નોટીસ, સમન અથવા પત્ર મોકલતાં પહેલાં ડરાવેલા વખતની અંદર ભરવાં જોઈયે; પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ઈન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લખને, એવો ટપાલ ખરચ અથવા શી, અથવા તે બંને માફ કરવાને અથવા તેને બદલે લેવાની કોર્ટની શીનો દર ડરાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૪૪. (૧) એકાદુ હુકમનામું બદલવામાં અથવા રદ કરવામાં આવે ત્યારે અને તેટલે સુધી, પહેલી કોર્ટ, પૂર્વસ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈને અથવા બીજી રીતે કોઈપણ લાભ મેળવવાનો હક્ક હોય તે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, તે પૂર્વ સ્થિતિ એવી રીતે પ્રાપ્ત કરાવી આપાવવી જોઈયે કે તેથી કરીને, જે હુકમનામું અથવા તેનો

જે ભાગ ફેરવવામાં અથવા રદ કરવામાં આવ્યો હોય તે હુકમનામું અથવા તે ભાગ થયો ન હોત તો પક્ષકાર જે સ્થિતિમાં હોત તે સ્થિતિમાં બનતાં સુધી આવે; અને આ કારણ સાર સદરહુ કોર્ટ, એવી રીતે બદલવાથી અથવા રદ કરવાથી જે હુકમ કરવા અગત્યના હોય તે કરવાને તેમજ ખર્ચ પાછો આપવા સાર તથા બ્યાન, નુકસાની વળતર તથા દરમિયાનનું ઉત્પન્ન આપવા સાર વાજબી રીતે અનુસંગિક હોય તે હુકમ પણ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂએ અરજ કરીને જે કોષપણ પૂર્વસ્થિતિ પ્રાપ્ત થઇ શકે અથવા બીજી દાદ મળી શકે તે મળવા સાર કોષપણ ફરિયાદ માંડવી નહિ.

૧૪૫. ન્યારે કોષપણ સખસ જમીન તરીકે—

(અ) કોષપણ હુકમનામું અથવા તેનો કોષપણ ભાગ અદા કરવાને, અથવા

(બ) હુકમનામાની બજવણીમાં લીધેલી કોષપણ મિલકત પાછી આપવા સાર, અથવા

(ક) કોષ પણ ફરિયાદમાં અથવા તે ઉપરથી ચાલેલા કોષ પણ કામમાં, થયેલા કોર્ટના હુકમની રૂએ પૈસા આપવાને અથવા કોષ પણ સખસ ઉપર નાંખેલી શરત પુરી કરવાને,

જવાબદાર થયો હોય ત્યારે, તે જેટલે સુધી જતે જવાબદાર થયો હોય તેટલે સુધી તે હુકમનામું અથવા હુકમ, હુકમનામાં બજવવા સાર આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીતે, તેની સામે બજવી શકાશે; અને એવો સખસ, અપીલનાં કારણ સાર, ૪૭ મી કલમના અર્થ મુજબ પક્ષકાર છે એમ સમજવું;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે દરેક બાબતમાં કોર્ટને પુરતી લાગે તેવી લેખી નોટીસ જમીનને આપવી જોઇયે.

૧૪૬. આ કાયદામાં અથવા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ પણ કાયદામાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ન્યારે કોષ પણ સખસ કોષ કામ ચલાવી શકે અથવા અરજ કરી શકે અથવા કોષ પણ સખસ વિરૂદ્ધ કોષ પણ કામ ચલાવી શકાય અથવા અરજ કરી શકાય ત્યારે, એવું કામ અથવા એવી અરજ એવા સખસની વતી અથવા મારફત દાવો કરનાર કોષ પણ સખસ કરી શકે અથવા તેની વિરૂદ્ધ કરી શકાય એમ સમજવું.

૧૪૭. જે જે ફરિયાદોમાં કોષ નાલાયક સખસ પક્ષકાર હોય તે તે ફરિયાદોમાં કોષ પણ કામના સંબંધમાં આપેલી સંમતિ અથવા કચુલત ઇજમિત્રે અથવા ફરિયાદ પુરતા વાલીએ જે કોર્ટની ખાસ રજથી આપી હોય તો, એવો સખસ એવી કોષ પણ નાલાયકીવાળો ન હોય અને તેણે એવી સંમતિ અથવા કચુલત આપી હોય તે પ્રમાણે તે સંમતિ અથવા કચુલત અમલમાં આવશે અને તેનું પરિણામ થશે.

૧૪૮. આ કાયદામાં ઠરાવ્યું અથવા આ કાયદાની રૂએ કરવાનું કોષ પણ કામ કરવા સાર કોષ પણ મુદત કોર્ટ નક્કી કરી હોય અથવા આપી હોય ત્યારે, તે કોર્ટ, પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, એવી અસલ નક્કી કરેલી અથવા આપેલી મુદત પુરી થઈ ગઇ હોય તો પણ તે વખતે વખતે વધારવાને મુખત્યાર છે.

૧૪૯. કોર્ટની શી સંબંધી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા ઉપરથી કોષ પણ હસ્તાવેજના સંબંધમાં ઠરાવેલી સઘળી અથવા થોડી કોર્ટ ફી આપવામાં આવી ન હોય ત્યારે કોર્ટ, પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ફરિયાદ ચાલતી હોય તેવા કોષપણ વખતે, જે સખસ એવી શી આપવાને જવાબદાર હોય તે સખસને પ્રસંગ પ્રમાણે, સઘળી અથવા થોડી શી આપવા દેવાને મુખત્યાર છે, અને તે કોર્ટ ફી એવી રીતે આપવામાં આવે એટલે, જે હસ્તાવેજના સંબંધમાં તે આપવાની થઇ હોય તે હસ્તાવેજ થયો હોય તે વખતે તે આપવામાં આવી હોત તો તેની જેવી અસર અથવા પરિણામ થાત તેવીજ અસર અથવા પરિણામ તેનું થશે.

૧૫૦. બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ન્યારે કોષપણ કોર્ટનું કામ બીજી કોર્ટમાં મોકલવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, જે કોર્ટમાંથી એવું કામ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટને આ કાયદાની રૂએ જે અધિકાર છે અથવા જે કામ કરવાનું છે તેજ અધિકાર તથા તેજ કામ કરવાનો અખત્યાર જે કોર્ટમાં તે કામ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટને છે એમ સમજવું.

૧૫૧. ન્યાયનો હેતુ પાર પાડવા સાર અથવા કોર્ટની પ્રોસેસનો ગેરઉપયોગ થતો અટકાવવા સાર જરૂરના હોય એવા હુકમ કરવાનો કોર્ટને જે નૈસર્ગિક અધિકાર છે તે આ કાયદાના કોષપણ મજકુર ઉપરથી મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૧૫૨. ફેંસલા, હુકમનામાં અથવા હુકમમાં હસ્તદોષ સંબંધી અથવા ગણિત સંબંધી ભુલો અથવા તેમાં જે કાંઈ ચુક આકસ્મિક દોષથી અથવા કસુરથી થઇ હોય તે ચુક કોર્ટ પોતાની મેજે અથવા કોઇપણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી કોઇપણ વખતે સુધારવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

ટીકા-હુકમનામાં ઉપર અપીલ થઇ ગયો અને તેમાં અપીલમાં ફેરફાર થયો હોય તો તે હુકમનામાં સુધારો થઇ શકતો નથી.

૧૫૩. એકાદી ફરિયાદમાંના કોઇપણ કામમાં કોઇ ખામી અથવા ભુલ થઇ હોય તે કોર્ટ ગમે તે વખતે અને ખરચ સંબંધી અથવા બીજી બાબત સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતે સુધારવાને સુખત્યાર છે; અને એવા કામમાં જે ખરી તકરાર અથવા મુદ્દો ઉત્પન્ન થયો હોય અથવા જે તેના ઉપર આધાર રાખતો હોય તે નક્કી કરવા સાફ સમજણા જરૂરના સુધારા કરવા.

૧૫૪ આ આકટ શરૂ થતી વખતે કોઈ પણ પક્ષકારને અપીલ કરવાનો જે વિદ્યમાન હક પ્રાપ્ત થયો હોય તેને આ કાયદામાંના કોઈ પણ મંજૂર ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૧૫૫. ચોથા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટના ૪ થા આસનમાં કહ્યું છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી સુધાર્યા છે.

૧૫૬. પાંચમા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં કહ્યું છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી રદ કર્યા છે.

૧૫૭. સને ૧૮૫૯ ના ૮ મા આકટની રૂયે અથવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કોઇપણ કાયદાની રૂયે અથવા તે કાયદો સુધારનારા કોઇપણ આકટની રૂયે અથવા આ ઉપરથી રદ કરેલા બીજા કોઇપણ કાયદાની રૂયે પ્રસિદ્ધ કરેલાં જાહેરનામાં, કરેલા ફરાચ તથા કાનુનો, નીમેલી જગ્યાઓ, ફાઇલ કરેલી કથુલતો, ફરાવેલા દર, તૈયાર કરેલા નમુના, કરેલી નીમણૂકો અને આપેલા અધિકાર, આ કાયદાને અનુસરતા હોય તેટલે સુધી, જાણે તે આ કાયદાની રૂયે અને આ અર્થે અખત્યાર આપેલા અધિકારની રૂયે અનુક્રમે પ્રસિદ્ધ કર્યા હોત, કરેલા હોત, નીમેલા હોત, ફાઇલ કરેલા હોત, ફરાવેલા હોત, તૈયાર કરેલા હોત, અને આપેલા હોત તો તે જેવી રીતે અમલમાં આવત તથા તેની અસર થાત તેવી રીતે તે અમલમાં આવશે અને તેની અસર થશે એમ સમજવું.

૧૫૮. આ કાયદાની શરૂઆત પહેલાં પસાર કરેલા કોઇપણ કાયદામાં અથવા કાઢેલા કોઇપણ જાહેરનામાંમાં જે કોઇપણ હવાલો સને ૧૮૫૯ ના ૮ મા આકટ ઉપર અથવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કોઇપણ કાયદા ઉપર અથવા તે સુધારનારા કોઇપણ આકટ ઉપર અથવા આ ઉપરથી રદ કરેલા બીજા કોઇપણ કાયદા ઉપર અથવા તેના કોઇપણ બાબ અથવા કલમ ઉપર આપ્યો હશે તે, બનતાં સુધી આ આકટ ઉપર અથવા તેને મળતા તેના ભાગ અથવા કલમ અથવા કાનુન ઉપર આપ્યો છે એમ સમજવું.

પેટેન્ટ પરિશિષ્ટ.

ઑર્ડર ૧ લો.

ફરિયાદના પક્ષકારો વિશે.

૧. એકજ કામના અથવા વ્યવહારના અથવા અનેક કામના અથવા વ્યવહારના સંબંધમાં અથવા એકજ કામ અથવા વ્યવહાર ઉપરથી અથવા ઘણા કામો અથવા વ્યવહાર ઉપરથી ઉત્પન્ન થતો દાદ માગવાનો કોઈપણ હક જે શખસોનો છે એમ કહેવામાં આવતું હોય તે અથા શખસોને, તેઓ જુદી જુદી ફરિયાદ માંડે તો, તે સંબંધાને સામાન્ય એવો કોઈપણ કાયદાનો અથવા હકીકતનો સવાલ ઉભો થવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે, વાદી તરીકે એકજ ફરિયાદમાં સામીલ કરી શકાય; પછી તે હક ગમે તો બધાનો મળીને હોય, કે પૃથક પૃથક હોય કે એકનો નહીં તો બીજાનો એમ હોય તેની ચિંતા નહીં.

૨. જ્યારે કોર્ટને એમ જણાય કે કેટલાક શખસોને વાદી તરીકે દાખલ કરવાથી ફરિયાદનો ઇન્સાફ કરવાના સંબંધમાં અડચણ થવાનો અથવા વિલંબ લાગવાનો સંભવ છે, ત્યારે કોર્ટને વાદીની મરજી પ્રમાણે કામ ચલાવવાનો અથવા જુદો જુદો ઇન્સાફ કરવાનો હુકમ કરવાનો અથવા યોગ્ય જણાય તેવો બીજો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૩. જેમની વિરૂદ્ધ એકજ કામના અથવા વ્યવહારના અથવા અનેક કામના અથવા વ્યવહારના સંબંધમાં અથવા એકજ કામ અથવા વ્યવહાર ઉપરથી અથવા અનેક કામ અથવા વ્યવહાર ઉપરથી ઉત્પન્ન થનારો દાદ માગવાનો, બધાનો મળીને અથવા પૃથક પૃથક અથવા એકનો નહીં તો બીજાનો એ રીતે પ્રાપ્ત થનારો, કોઈપણ હક છે એમ કહેવું હોય તે અથા શખસોને તેમની વિરૂદ્ધ જુદી જુદી ફરિયાદો કરવામાં આવે ત્યારે તે બધાને સામાન્ય એવો કોઈપણ કાયદાનો અથવા હકીકતનો સવાલ નિકળવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે પ્રતિવાદી તરીકે સામીલ કરી શકાય.

૪. ફરિયાદ અરજીમાં કંઈ દુરસ્તી—કર્ચા વગર, ફેંસલો—

(અ) વાદીઓ પૈકી જે એક અથવા વધારે આસામીઓ કંઈ દાદના હકદાર માલમ પડે તેની અથવા તેમની તરફમાં તે અથવા તેઓ જેટલી દાદના હકદાર હરે તેટલી દાદનો;

(બ) પ્રતિવાદીઓમાંના જે એક અથવા વધારે આસામીઓ જવાબદાર માલમ પડે તેની અથવા તેમની વિરૂદ્ધ તેમની પોતપોતાની જવાબદારી પ્રમાણે, આપી શકાય.

૫. દરેક પ્રતિવાદીનો, તેના ઉપર માંડેલી કોઈપણ ફરિયાદમાં માંગેલી સંબંધી દાદની આખતમાં સંબંધ હોવો જોઈએ એમ સમજવું નહીં.

૬. કોઈપણ એક કરારથી કંઈ શખસો પૃથક પૃથક અથવા એકમતે અને પૃથક પૃથક જવાબદાર થતા હોય, ત્યારે વાદીની મરજીમાં આવે તો તે બધાને અથવા તેમાંના કોઈને એકજ ફરિયાદમાં પક્ષકાર તરીકે સામીલ કરવાને વાદી મુજબાર છે. એક કરારથી પૃથક પૃથક અથવા એકમતે અને પૃથક પૃથક જવાબદાર થતા શખસોમાં, બિલ ઓફ એક્સચેન્જ હુડી તથા વાયદા ચિટ્ટી (પ્રોમિસરી નોટ) ના પક્ષકારોનો સમાવેશ થાય છે.

૭. જે શખસ પાસેથી દાદ મેળવવાનો પોતાને હક છે તે શખસ ક્યો તે આખત વાદીને સંશય હોય ત્યારે, તે પ્રતિવાદીઓમાંનો ક્યો પ્રતિવાદી જવાબદાર છે તથા તે કેટલે દરજ્જે જવાબદાર છે તેનો નિર્ણય સંબંધી પક્ષકારો વચ્ચે થાય તેટલા સારૂ બે અથવા વધારે પ્રતિવાદી સામીલ કરવાનો વાદીને અધિકાર છે.

૮. (૧) કોઈએક ફરિયાદમાં એકજ સંબંધવાળા ઘણા શખસો હોય ત્યારે, કોર્ટની પરવાનગી લેઈને, તેવા સંબંધવાળા અથા શખસોની વતી અથવા તેમના હિત સારૂ વાદી અથવા પ્રતિવાદી થવાને અથવા જવાબ કરવાને એવી ફરિયાદમાં તે શખસોમાંના કોઈ એક અથવા વધારે શખસો મુજબાર છે. પણ આવે પ્રસંગે, તે ફરિયાદ માંડવાની નોટીસ એવા અથા શખસોને, વાદીના અરજી પ્રત્યેક કામમાં કોર્ટ ફરમાવે તે

પ્રમાણે, જો તે પોંચાડવી, અથવા શખસોની સંખ્યા કે બીજા કોઈ કારણને લીધે, તે રીતે, નોટીસ પોંચાડવાનું વાજબી રીતે જોતાં અને તેમ ન હોય તો, તે આખત પ્રસિદ્ધ જાહેર ખર્ચ આપીને આપવી.

(૨) જે કોઈ શખસની વતી અથવા જેના હિત સારૂ પેટા કાનુન (૧) મુજબ ફરિયાદ માંડી હોય અથવા જવાબ કર્યો હોય તે શખસને એવી ફરીયાદમાં પોતાને પક્ષકાર કરવા સારૂ કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

૯. ખોટી રીતે પક્ષકાર સામીલ કરવાને લીધે અથવા જે પક્ષકારને સામીલ કરવાના હોય તેને સામીલ નહીં કરવાને લીધે કોઈ ફરિયાદ નિષ્ફળ જવાની નહીં. અને દરેક ફરિયાદમાં પોતાની આગળ ખરેખરા જે પક્ષકાર હોય તેમના હક્ક તથા સંબંધ તંટાના વિષયને જેટલા લાગુ પડે તેટલા પુરતું કામ ચલાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૦. (૧) જે શખસને વાદી કરવો ન જોઈયે તેનું વાદી તરીકે નામ દાખલ કરીને ફરિયાદ કરી હોય, અથવા ખરેખરા વાદીના નામથી ફરિયાદ કરી છે કે નહીં એનો સંશય હોય ત્યારે, વાજબી જણાય એવી શરતો કરીને, ફરિયાદની કોઈપણ પાયરીએ કોઈ બીજા શખસ અથવા શખસોને વાદીને બદલે વાદી કે વાદીઓ તરીકે દાખલ કરવાનો, અથવા તેમનામાં સામીલ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ તંટાની ખરેખરી આખતનો નિર્ણય કરવાને તેમ કરવું જરૂરનું છે, તથા શુદ્ધશુદ્ધિથી ભુલ થઇને એ રીતે ફરિયાદ માંડવામાં આવી છે, એમ કોર્ટની ખાતરી થાય તો એ રીતે હુકમ કરવો.

(૨) કોર્ટ ચલાવેલા કામ દરમ્યાન કોઈપણ વખતે, કોઈપણ પક્ષકારની અરજી ઉપરથી કે અરજી શિવાય, પોતાને વાજબી લાગે એવી શરતો કરીને એવો હુકમ કરે કે-વાદી અથવા પ્રતિવાદી તરીકે અયોગ્ય રીતે સામીલ કરેલા કોઈ પક્ષકારનું નામ કાઢી નાંખવું તથા ફરિયાદમાં નીકળનારી બધી તકરારનો પૂર્ણ રીતે અને કાર્યસાધક ચોકશી કરીને નિર્ણય કોર્ટથી થઈ શકે એટલા સારૂ, કોર્ટની રૂબરૂ જેની હાજરીની જરૂર જણાય તેનું અથવા વાદી કે પ્રતિવાદી તરીકે જેનું નામ દાખલ કરવું જોઈતું હતું તેનું નામ સામીલ કરવું.

(૩) કોઈપણ શખસને તેની પોતાની સંમતિ શિવાય, ઇશ્મિત્ર શિવાય ફરિયાદ કરનારા વાદી તરીકે અથવા કોઈપણ પ્રકારે નાલાયક થયેલા વાદીના ઇશ્મિત્ર તરીકે, સામીલ કરવો નહીં.

(૪) પ્રતિવાદી સામીલ કરવામાં આવે ત્યારે, જે કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, જરૂર હોય તે રીતે ફરીયાદ અરજી દુરસ્તી કરવી અને સમતની તથા ફરીયાદ અરજીની દુરસ્ત કરેલી નકલો નવા પ્રતિવાદીને તથા, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો, મુળ પ્રતિવાદી ઉપર બજાવવી.

(૫) સને ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદતના આક્ટની કલમ ૨૨ ના કારાવને પાત્ર કોઈપણ શખસનું નામ પ્રતિવાદી તરીકે સામીલ કરવામાં આવે તેની વિરૂદ્ધ ચલાવવાનું કામ, સમન પોંચે ત્યારથીજ માત્ર શરૂ થયું એમ સમજવું.

૧૧. પોતાને યોગ્ય જણાય તે શખસને ફરિયાદ ચલાવવાનું કામ સોંપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) એક કરતાં વધારે વાદીઓ હોય ત્યારે તેમાંનો કોઈ, પોતામાંના કોઈ એક અથવા વધારેને, ચાલતા કોઈ કામમાં પોતાની તરફથી હાજર થવાનો, પોતાનો પક્ષ લઇને બોલવાનો, અથવા પોતાની તરફથી કામ કરવાનો અખત્યાર આપી શકે; અને તેજ પ્રમાણે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય ત્યારે, તેમાંના કોઈ પોતામાંના કોઈ એક અથવા વધારેને સદરહુ પ્રમાણે કોઈ કામમાં પોતાની તરફથી હાજર થવાનો, પોતાનો પક્ષ લઇને બોલવાનો, અથવા પોતાની તરફથી કામ કરવાનો અખત્યાર આપી શકે.

(૨) તે અખત્યાર લખેલો જોઈયે અને તે ઉપર અખત્યાર આપનાર પક્ષકારની સહી હોવી જોઈએ અને તે કોર્ટમાં દાખલ કરવો જોઈયે.

૧૩. જોઈયે તેટલા આસામીઓને પક્ષકારો તરીકે સામીલ કરેલા નથી અથવા લલતાજ શખસોને પક્ષકારો તરીકે સામીલ કર્યા છે, એ કારણને લીધે જેટલી હરકતો લેવાની હોય તેટલી બધી, હરકતનું કારણ પાછળથી ઉત્પન્ન થાય, તે પ્રસંગ શિવાય, બીજી શકે તેટલી વહેલામાં વહેલી, અને મુદ્દા કરાવવામાં આવે છે તેવી સઘળી બાબતોમાં મુદ્દા કરાવવામાં આવે તે વખતે અથવા તે પહેલાં લેવી, અને તેવી કોઈ હરકત એ રીતે નહીં લીધી હોય તો તે દુર કરી છે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૨ નો.

ફરિયાદ તૈયાર કરવા વિશે.

૧. પ્રત્યેક ફરિયાદ, અને ત્યાં સુધી, એવી રીતે તૈયાર કરવી કે તેથી પેટાની બાબતો ઉપર આખરનો ઠરાવ કરવાનું કારણ મળી આવે, અને તેથી તે બાબતોનો વધારે વાદ ચાલતો અટકે.

૨. (૧) પ્રત્યેક ફરિયાદમાં દાવાના કારણ સંબંધી જે દાવો માંગવાનો હકક વાદીને હોય તે તમામ દાવો આવે એ નોંધે; પરંતુ કોઈ કોર્ટની હકુમતમાં ફરિયાદ લાવવાને માટે પોતાના દાવાનો કંઈ ભાગ છોડી દેવાને વાદી મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે વાદી, પોતાના દાવાના કોઈ ભાગ વિશેની ફરિયાદ કરવી રહેવા દે અથવા તે ભાગ છુદ્ધિ પૂર્વક છોડી દે, ત્યારે એ પ્રમાણે રહેવા દીધેલા અથવા છોડી દીધેલા ભાગ વિશેની ફરિયાદ વાદી પછીથી આણી શકશે નહીં.

(૩) એકજ દાવાના કારણની બાબતમાં એક કરતાં વધારે દાદ મેળવવાનો જે શખસને હક હોય તે શખસ, સદરહુ બંધી દાદ અથવા તે પૈકી કોઈપણ દાદ મેળવવા વિશે ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે; પરંતુ, કોર્ટની પરવાનગી મેળવી હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, સદરહુ દાદો માંગવાની ફરિયાદ કરવાનું વાદી છોડી દે તો, એવી રીતે છોડી દીધેલી કોઈપણ દાદ બદલ પછીથી ફરિયાદ ચાલી શકશે નહીં.

ખુલાસો—આ કાનુનના કારણ સાર, ખત, અને તે પ્રમાણે વર્તવાને પેટા તારણ તરીકે જે દસ્તાવેજ કરી આપ્યો હોય તે તથા તેવા ખત ઉપરથી ઉત્પન્ન થતો એક પછી એક હક અનુક્રમે દાવાનું માત્ર એકજ કારણ છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત.

દરસાલ રૂ. ૧,૨૦૦ ભાડું કરીને અ એ બ ને ઘર આપ્યું. સને ૧૯૦૫, ૧૯૦૬ તથા ૧૯૦૭ એ ત્રણ સાલનું ભાડું લેણું થયું છતાં તે મળ્યું નહીં, ફક્ત સને ૧૯૦૬ ની સાલના ભાડા બદલ અ એ બ ઉપર ૧૯૦૮ માં ફરિયાદ કરી; તો પછીથી સને ૧૯૦૫ અથવા ૧૯૦૭ ની સાલના ભાડા બદલ બ ઉપર અ ની ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

૩. (૧) બીજી રીતે દરબંધ હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, એકજ ફરિયાદમાં, વાદી, તેના તેજ પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ અથવા તેના તેજ પ્રતિવાદીઓ મળીને તેઓની વિરૂદ્ધ, દાવાનાં ઘણાં કારણ એકત્ર કરી શકે; અને જે ફરિયાદમાં તેનાં તેજ પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ અથવા તેના તેજ પ્રતિવાદીઓ મળીને તેઓની વિરૂદ્ધ જે કોઈ વાદી-ઓનાં સમાધક હક સંબંધ હોય તે વાદીઓ તેવા દાવાનાં સદરહુ પ્રકારનાં કારણ એકજ ફરિયાદમાં એકત્ર કરી શકે.

(૨) દાવાનાં કારણ એકજ ફરિયાદમાં એકત્ર કર્યાં હોય ત્યારે, તે ફરિયાદ માંડવાની તારીખે ફરિયાદના વિષયોની એકંદર કિંમત અથવા રકમ ઉપર, તે ફરિયાદ સાંભળવાને કોર્ટની હકુમત છે કે નહીં તેનો આધાર રહેશે.

૪. સ્થાવર મિલકત લેવાની ફરિયાદમાં, કોર્ટની રજા વગર, બીજા કોઈ દાવાનું કારણ સામીલ કરવું નહીં; પરંતુ—

(અ) દાવાવાળી મિલકત સંબંધી અથવા તેના કોઈ ભાગ સંબંધી ચઢેલા ભાડાના અથવા તે સંબંધી દરમ્યાનની ઉપજના દાવા;

(બ) જે કરારની રૂએ તે મિલકત કે તેનો કંઈ ભાગ તાબામાં હોય તે કરાર તોડવાથી થએલા નુકસાનના દાવા; તથા

(ક) જે દાવાઓમાં માંગેલી દાદ તેજ દાવાના કારણ ઉપર અધાર રાખતી હોય તે દાવા, તેમાં સામીલ કરવાને હરકત નથી,

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે બીરો છોડવાનો હક બંધ કરવાની અથવા બીરો હક છોડવાની ફરિયાદમાં

ગીરો મિલકત પોતાના કબજામાં રવાના કરવાનો હુકમ માંગવામાં કોઈપણ પક્ષકારને આ કાનુન માંહેના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહીં.

૫. મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર તરીકે અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર તરીકે અથવા વારસ તરીકે કોઈ દાવો કરે અથવા તે તરીકે તેના ઉપર દાવો થાય તેમાં, પોતાના જાતીકા હક્કથી કરે તે અથવા તે હક્કથી તેના ઉપર કરવામાં આવે તે દાવા સામીલ કરવા નહીં. પરંતુ મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર તરીકે અથવા મૈયતની મિલકતના વહિવટ કરનાર તરીકે અથવા વારસ તરીકે જે ઇસ્ટેટ વિશે વાદીએ ફરિયાદ કરી હોય કે પ્રતિવાદીના ઉપર ફરિયાદ થઈ હોય તે ઇસ્ટેટના સંબંધમાં છેલ્લા કહેલા દાવા ઉત્પન્ન થયા છે એમ કહેવામાં આવતું હોય અથવા જે મૈયતનો તે વારસ વધીલ હોય તેની સાથે મળીને તે હક્કદાર થાય કે તેના ઉપર જવાબદારી પડે એવા તે (છેલ્લા કહેલા) દાવા હોય, તો તે સામીલ કરી શકાય.

૬. જ્યારે દાવાનાં કોઈપણ કારણ એક ફરિયાદમાં એકત્ર કર્યાં હોય તે દાવાનો એકઠો ઇન્સાફ કે નીકાલ કરવો સોંપવાર નથી એમ કોર્ટને જણાય તે પ્રસંગે જુદો જુદો ઇન્સાફ કરવાનો હુકમ કરવાને અથવા યોગ્ય જણાય તેવા બીજો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૭. ભલતાજ દાવાનાં કારણો સામીલ કર્યાની જે હરકતો લેવાની હોય તે સઘળી હરકતો, હરકતોના કારણ પાછળથી ઉત્પન્ન થાય તે શિવાયને પ્રસંગે બની શકે તેટલી વેહેલામાં વેહેલી અને મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે તે સઘળી બાબતોમાં મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે તે વખતે અથવા તે વેહેલાં લેવી, અને તેવી કોઈ હરકત એ રીતે નહીં લીધી હોય, તો તે મુકી દીધી છે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૩ એ.

કચુલ કરેલા મુખ્યત્વારો અને પ્લીડરો.

૧. કોઈ કોર્ટમાંની ફરિયાદના કોઈ પક્ષકારને તે કોર્ટમાં હાજર થવાની, કામ કરવાની અથવા અરજ કરવાની કાયદા પ્રમાણે જરૂર હોય અથવા અખત્યાર મળ્યો હોય, તે હાજર થવાનું, અરજ કરવાનું અને કામ કરવાનું, વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ કાયદાની રૂયે બીજી રીતે સ્પષ્ટપણે ન ઠરાવ્યું હોય તો પક્ષકાર પોતે જાતે અથવા પોતાના કચુલ કરેલા મુખ્યત્વાર મારફત, અથવા પોતાની વતી કામ કરવાને યોગ્ય રીતે નીમેલા કોઈ પ્લીડર મારફત કરી શકે.

પરંતુ પક્ષકારને જાતે હાજર થવાને કોર્ટ ફરમાવે, તો તેમ પક્ષકારે જાતે હાજર થવું પડશે.

૨. પક્ષકારોના જે કચુલ કરેલા મુખ્યત્વારોથી સદરહુ પ્રમાણે હાજર થવાનું, અરજ કરવાનું અને કામ કરવાનું કરી શકાય તે નીચે પ્રમાણે છે—

(અ) પક્ષકારોએ પોતાની વતી હાજર થવાનો, અરજ કરવાનો અને કામ કરવાનો અખત્યાર જેમાં આપ્યો હોય તેવાં મુખ્યત્વાર નામાં જેમની પાસે હોય તે શખસો;

(બ) કોર્ટની હકુમતની જે સ્થાનિક હદમાં હાજર થવાનું, અરજ કરવાનું કે કામ કરવાનું હોય, તે હદમાં રહેતા ન હોય એવા પક્ષકારોની વતી અને તેમને નામે વેપાર અથવા ધંધા ચલાવનારા શખસો તે વેપાર અથવા ધંધાને લગતી બાબતમાંજ, અને તે પણ સદરહુ પ્રમાણે હાજર થવાનો અને કામ કરવાનો અખત્યાર મુદ્દામ બીજા કોઈ મુખ્યત્વારને આપ્યો ન હોય ત્યારે.

૩. (૧) પક્ષકારના કચુલ કરેલા મુખ્યત્વારને જે પ્રોસેસો પોંચાડવામાં આવે તે, કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, જાણે તે પક્ષકારને હાથોહાથ પોંચાડી છે એમ સમજવું.

(૨) ફરિયાદના પક્ષકારને પ્રોસેસ પોંચાડવાને આ કાયદામાં જે ઠરાવો કરેલા છે તેજ તેના કચુલ કરેલા મુખ્યત્વારને પોંચાડવામાં લાગુ પડશે.

૪. (૧) કોઈપણ શખસ તરફથી હાજર થવા સારું, અરજ કરવા સારું અથવા કામ કરવા સારું પ્લીડર નીચેના તે લેખથી નીમવો અને તે લેખપર એવા શખસે અથવા તેના કચુલ કરેલા મુખ્યત્વારે અથવા આ અર્થે કામ કરવાને મુખ્યત્વારનામાં ઉપરથી યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા બીજા કોઈ શખસે સહી કરવી જોઈએ.

(૨) એવી દરેક નિમણૂક પ્લીડર કબુલ કરે ત્યારે, તેનો લેખ કોર્ટમાં દાખલ કરવો, અને તે લેખ દાખલ થયો એટલે, પ્રસંગે પ્રમાણે અસીલ અથવા પ્લીડરની સહીનો બીજો લેખ કોર્ટમાં દાખલ કરીને કોર્ટની પરવાનગીથી તે પહેલાં લેખ રદ થાય ત્યાં સુધી, અથવા અસીલ કે પ્લીડર ગુજરી જાય ત્યાં સુધી, અથવા અસીલ વિશેના ફરિયાદના બધા કામનું છેવટ આવે ત્યાં સુધી, તે અમલમાં છે એમ સમજવું.

(૩) સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇ કોર્ટ ઓફ આપતના આક્ટની રૂએ સ્થાપન થયેલી કોઇપણ હાઇ કોર્ટના, અથવા કોઇપણ ચીફ કોર્ટના કોઇપણ આડવોકેટને, અને કોઇપણ બીજા હાઇ કોર્ટનો જે કોઇપણ એડવોકેટ બારીસ્ટર હોય તેને કામ કરવાનો અપત્યાર આપ્યાનો કંઈ લેખ હાજર કરવાની જરૂર નથી.

૫. કંઈ પ્રોસેસ-પછી તે પક્ષકારને જાતે હાજર થવા સારું હોય કે નહીં-પક્ષકારના પ્લીડરને પોત્તાડી હોય, અથવા તે પ્લીડરની આફિસમાં કે હમેશના રહેવાના ઘરમાં મુકી હોય તો, જે પક્ષકારનો તે પ્લીડર છે તે પક્ષકારને તે યોગ્ય રીતે પોત્તાડી તથા જાણવી છે એમ અનુમાન કરવું; અને તે બધા કામ સારું, કોર્ટ બીજી રીતે ન કરાવે તો, જાણે તે પક્ષકારને હાથોહાથ આપી છે અથવા પોત્તાડી છે એમ સમજવું.

૬. (૧) કાનુન ૨ માં કબુલ કરેલા મુખત્યાર લખ્યા છે તે શિવાય કોર્ટની હકુમતમાં રહેનારા કોઇપણ શખસને પ્રોસેસ લેવા સારું મુખત્યાર નીચી શકાય.

(૨) એ નિમણૂક વિશેષ અથવા સાધારણ હશે તો પણ ચાલશે, અને તે મુખ્યની સહી સુધાંતના લેખી દસ્તાવેજથી કરવી જોઈએ, અને તે દસ્તાવેજ અથવા તે નિમણૂક સાધારણ હોય તો તેની સહી સુધાંતની નકલ કોર્ટમાં દાખલ કરવી.

ઓર્ડર ૪ થો.

ફરિયાદો માંડવા વિશે.

૧. (૧) પ્રત્યેક ફરિયાદ, ફરિયાદ અરજી કોર્ટને અથવા કોર્ટ તે આપતને વાસ્તે નીચે તે અમલદારને આપીને માંડવી.

(૨) દરેક ફરિયાદ અરજી, ઓર્ડર ૬ તથા ૭ માંની કાનુનો જેટલે સુધી તેને લાગુ પડે તેટલે સુધી તે પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૨. દિવાની ફરિયાદોનું રજિસ્ટર એ નામની એક બુક રાખીને તેમાં દરેક ફરિયાદની વિગતો કોર્ટ નોંધાવવી; અને ફરિયાદ અરજીઓ જે અનુક્રમ પ્રમાણે મંજૂર થાય તે અનુક્રમ પ્રમાણે તે નોંધાના પ્રત્યેક વર્ષમાં નવર પાડવા.

ઓર્ડર ૫ મો.

સમન કાઢવા તથા પોંચાડવા વિશે.

સમન કાઢવા વિશે-

૧. ફરિયાદ અરજી યોગ્ય રીતે માંડ્યા પછી સમનમાં લખેલે દિવસે હાજર થઇ જવાય આપવા સારું પ્રતિવાદીને સમન કાઢવાનો અધિકાર છે:—

પરંતુ ફરિયાદ અરજી આપવામાં આવે તે વખતેજ પ્રતિવાદી હાજર થઇને વાદીનો દાવો કબુલ કરે, ત્યારે સદરજી સમન કાઢવો નહીં.

(૨) જે પ્રતિવાદીને પેટા કાનુન (૧) મુજબ સમન કાઢવો હોય તે—

(અ) જાતે, અથવા

(બ) કામની બરાબર સમજણ પાડેલા તથા ફરિયાદ આપત જરૂરીઆત સવાલોના જવાબ દઇ શકે તેવા પ્લીડરની મારફતે, અથવા

(ક) તેવા બધા સવાલોના જવાબ દઇ શકે એવા કોર્ટ બીજા શખસને પ્લીડર સાથે રાખીને તે પ્લીડરની મારફતે,
હાજર થવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આવા દરેક સમન ઉપર જડજે અથવા તેણે નીમેશા અમલદારે સહી કરવી, તથા કોર્ટના શિક્ષાથી શિક્ષો કરવો.

૨. ફરિયાદ અરજીની એક નકલ, અથવા, જો રજા આપવામાં આવે તો, ટુંકા હકીકતની એક નકલ સદરજુ પ્રત્યેક સમન સાથે રાખવી.

૩. (૧) જ્યારે પ્રતિવાદીને જાતે હાજર રાખવાનું કોર્ટને કારણ જણાય ત્યારે સમનમાં લખેલે દિવસે પ્રતિવાદીએ જાતે કોર્ટમાં હાજર થવું એમ સમનમાં ફરમાવવું.

(૨) જ્યારે તેજ દિવસે વાદીને જાતે હાજર રાખવાનું કોર્ટને કારણ જણાય ત્યારે તે પ્રમાણે હાજર થવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪. કોષપણ પક્ષકાર—

(અ) કોર્ટની સાધારણ અવલ હકુમતની સ્થાનિક હદમાં, અથવા

(બ) તે હદની બહાર પણ કોર્ટના મકાનથી ૫૦ મૈલ કરતાં થોડા અથવા (પક્ષકારનું રહેવાનું ડેકાણું અને કોર્ટ ખેસે છે તે ડેકાણું એ બેની વચ્ચે જે અંતર હોય તેના પાંચ શતાંશ અંતરમાં આગગાડી અથવા આગગોટ ચાલતી હોય અથવા બીજું ડરાવેલું સાર્વજનિક વાહન ફરતું હોય તો) કોર્ટના મકાનથી ૨૦૦ મૈલ કરતાં થોડા અંતર ઉપર,

રહેતો ન હોય તો, તેને જાતે હાજર થવાનો હુકમ કરવો નહીં.

૫. સમન કાઢવો તે માત્ર મુદ્દાજ ડરાવવા સારૂ કે ફરિયાદનો આખર નિકાલ કરવા સારૂ કાઢવો, એ વાતનો સમન કરતી વખતે કોર્ટ ડરાવ કરવો; અને તે ડરાવ પ્રમાણે સમનમાં જણાવવું.

પરંતુ સ્મેલકોજ કોર્ટ સાંભળી શકે એવી પ્રત્યેક ફરિયાદમાં, ફરિયાદના આખર નિકાલનો સમન કરવો.

૬. કોર્ટમાં ચાલુ કામ કેટલું છે, પ્રતિવાદીને રહેવાનું ડેકાણું કેટલું દુર છે, અને તેને સમન પોંચાડવાને કેટલી મુદત લાગશે, એ બધું લક્ષમાં લેધને પ્રતિવાદીને હાજર થવાનો દિવસ ડરાવવો; અને તે એવી રીતે ડરાવવા કે ડરાવેલે દિવસ હાજર થઇને જવાબ આપવાને પ્રતિવાદીને પુરતો વખત બળે.

૭. હાજર થઇને જવાબ આપવાના સમનમાં પ્રતિવાદીને એમ ફરમાવવું કે, તમે તમારા પોતાના મુકદ્દમાની પુછીમાં જેના ઉપર આધાર રાખવા ધારતા હોય તેવા જે સધળા દસ્તાવેજ તમારા કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તે તમારે હાજર કરવા.

૮. જ્યારે ફરિયાદના આખર નિકાલનો સમન કર્યો હોય, ત્યારે તેમાં પ્રતિવાદીને એમ ફરમાવવું કે, તમારા મુકદ્દમાની પુછીમાં જે સાક્ષીઓની શાહેદી ઉપર તમે આધાર રાખવા ધારતા હો તે સાક્ષીઓ તમારે હાજર થવાનો જે દિવસ ડરાવ્યો છે તે દિવસે હાજર કરવા.

સમન પોંચાડવાનું.

૯. (૧) જે કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડી હોય તે કોર્ટની હકુમતમાં પ્રતિવાદી રહેતા હોય ત્યારે, અથવા સદરજુ હકુમતમાં રહેનાર કોષ જણુને સમન લેવાનો અખત્યાર આપી તેનો મુખત્યાર નિમ્નો હોય ત્યારે, કોર્ટ બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે, તે સમન પોંચાડવા સારૂ યોગ્ય અમલદારને આપવા અથવા મોકલવો, અને પછી તે સમન તેણે જાતે અથવા તેના હાથ નીચેના કોષ નોકરે પોંચાડવો.

(૨) સદરજુ યોગ્ય અમલદાર જે કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડી હોય તે શિવાયની બીજી કોર્ટનો અમલદાર હોઇ શકે, અને સદરજુ પ્રકારનો અમલદાર હોય ત્યારે, સદરજુ સમન, ટપાલની મારફત અથવા કોર્ટ ફરમાવે તેવી બીજી કોષ રીતે તેને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૧૦. સમન પોંચાડવો તે એવી રીતે કે, જડજની અથવા તે કામને વારતે જડજે નીમેશા અમલદારની સહીવાળી તથા કોર્ટના શિક્ષાથી શિક્ષો કરેલી સમનની નકલ આપવી અથવા આપવા માંડવી.

૧૧. બીજી રીતે કરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, જ્યારે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય ત્યારે, પ્રત્યેક પ્રતિવાદીઓને સમન પોંચાડવાં.

૧૨. બની શકે ત્યાં સુધી, ખુદ પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડવો, પરંતુ તેણે સમન લેવાનો અખત્યાર આપીને કોઈ મુખત્યાર નીચે હોય, ત્યારે તે મુખત્યારને સમન પોંચાડવો હોય તો યસ થશે.

૧૩. (૧) કંઈ ધંધા અથવા કામ સંબંધી કોઈ શખસ ઉપર ફરિયાદ હોય, અને જે કોર્ટમાંથી સમન કાઢવામાં આવે તે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે શખસ રહેતો ન હોય ત્યારે, સમન પોંચાડતી વખતે તે હદમાં તે શખસની વતી તે ધંધા જતે ચલાવનાર અથવા કામ કરનાર જે વહિવટદાર કે મુખત્યાર હોય, તેને સમન પોંચાડવાથી તે સમન બરાબર પોંચ્યો એમ સમજવું.

(૨) આ કાનુનનાં કારણુ સારૂ વાહાણુનો માસ્તર તેના માલકનો અથવા નોરે માંડનારનો મુખત્યાર છે એમ સમજવું.

૧૪. જ્યારે સ્થાવર મિલકત સંબંધી દાદ મેળવવાને અથવા સ્થાવર મિલકતને કરેલા નુકસાનનો બદલો લેવાની શરિયાદમાં, ખુદ પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડી શકાતો ન હોય, અને સમન લેવાનો અખત્યાર આપીને પ્રતિવાદીએ કોઈ મુખત્યાર નીચે ન હોય ત્યારે, તે મિલકત પ્રતિવાદીના જે મુખત્યારના હવાલામાં હોય તેને સમન પોંચાડી શકાય.

૧૫. જ્યારે કોઈ ફરિયાદમાં પ્રતિવાદી મળતો ન હોય અને પોતાની વતી સમન લેવાનો અખત્યાર આપીને તેણે કોઈ મુખત્યાર નીચે ન હોય ત્યારે, તેની સાથે રહેનારા તેના કુટુંબમાંના કોઈ પાકી ઉમરના મરદને સમન પોંચાડી શકાય.

ખુલાસો:—આ કાનુનનાં કારણુ સારૂ ચાકર કુટુંબનો માણસ છે એમ સમજવું નહિ.

૧૬. જ્યારે સમન પોંચાડનાર અમલદાર સમનની નકલ પ્રતિવાદીને હાથેહાથ અથવા તેની વતી કોઈ મુખત્યારને કે બીજા શખસને આપે અથવા આપવા માંડે ત્યારે, તેને અસલ સમન પાછળ સમન પોંચ્યાનો શેરો લખીને તે ઉપર, જેને એવી રીતે નકલ આપી અથવા આપવા માંડી હોય તેની સહી માગવી.

૧૭. પ્રતિવાદી અથવા તેનો મુખત્યાર અથવા ઉપર કલ્લા પ્રકારનો બીજો શખસ પોંચ્યા બાબતના શેરા ઉપર સહી કરવાની ના કહે, ત્યારે અથવા જ્યારે સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારે સઘળી યોગ્ય તથા વાસ્તવીક હોશિયારી વાપર્યા છતાં તેને પ્રતિવાદી જડે નહીં, અને તેની વતી સમન લેવાને અખત્યાર આપેલો તેનો કોઈ મુખત્યાર ન હોય, તેમ જેને સમન પોંચાડી શકાય તેવો કોઈ બીજો શખસ ન હોય ત્યારે, સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારે પ્રતિવાદી હમેશા જે ઘરમાં રહેતો હોય અથવા ધંધા ચલાવતો હોય અથવા શયદા માટે જતે કામ કરતો હોય તે ઘરને બહારને બારણે અથવા કોઈ પ્રસિદ્ધ લાગ ઉપર સમનની એક નકલ ચોઢવી, અને પછી અસલ ઉપર શેરો લખીને અથવા અસલ સાથે શેરો જોડીને તે અસલ સમન જે કોર્ટ કાઢ્યો હોય તે કોર્ટમાં પાછો મોકલવો; તે શેરામાં, સદરહુ રીતે નકલ ચોઢી છે તે વાત તથા જે હકીકતોને લીધે તેણે તેમ કહ્યું હોય તે હકીકતો જણાવવી અને જે શખસે તે ઘર ઓળખાવ્યું હોય તથા જેના દેખતાં નકલ ચોઢી હોય એવો કોઈ શખસ હોય તો તેનું નામ તથા પંત્તા લખવાં.

૧૮. કાનુન ૧૬ પ્રમાણે સમન પોંચાડ્યો હોય તેવે બધે પ્રસંગે સમન પોંચાડનાર અમલદારે, સમન ક્યારે પોંચાડ્યો અને તે કી રીતે પોંચાડ્યો એ વિશેનો અને જેને સમન પોંચાડવાનો હોય તેને ઓળખનાર તથા સમન આપ્યાની અથવા આપવા માંડ્યાંની વાત જ્ઞેનાર શખસ (જે કોઈ હોય તો) તેના નામનો તથા પંત્તાનો શેરો અસલ સમન ઉપર કરવો કે બીજા પાસે કરાવવો, અથવા તે શેરો અસલ સાથે જોડવો કે જોડાવવો.

૧૯. કાનુન ૧૭ પ્રમાણે સમન પાછો આવે ત્યારે, જે સદરહુ કાનુનની રૂયે કરેલા શેરાના ખરાબજીયા વિશે સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારે સોગનનામા ઉપર એકરાર કર્યો ન હોય ત્યારે, સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારની તેણે કરેલા કામ સંબંધી કોર્ટ સોગન ઉપર જખ્યાની લેવી અથવા બીજી કોર્ટ પાસે એવી રીતે તેની જખ્યાની લેવડાવવી, અને જે તે શેરાના ખરાબજીયા વિશે સદરહુ રીતે એકરાર કર્યો હોય તો, સદરહુ કોર્ટને સદરહુ પ્રમાણે જખ્યાની લેવાનો અથવા બીજી કોર્ટ પાસે લેવડાવવાનો અધિકાર છે. અને તે બાબતમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી વધારે તપાસ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને પછી સમન બરાબર રીતે મળ્યો છે એમ કોર્ટ જણાવવું, અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે સમન પહોંચાડવાનો હુકમ કરવો.

૨૦. (૧) કોર્ટની ખાત્રી થાય કે,—પોતાને સમન ન પોંચે એ હેતુથી પ્રતિવાદી ચુકવા ચુકવી કરે છે, અથવા બીજા કોઇ સંબંધથી હંમેશાની રીતે સમન બીજા શકે તેમ નથી એમ માનવાનું કારણ છે,—ત્યારે સમનની એક નકલ કોર્ટના મકાનમાં કોઇ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે ચોઢવી, અને એક નકલ, પ્રતિવાદી છેલ્લા કયા ધરમાં રહેતો હતો અથવા ધંધો ચલાવતો હતો અથવા કાયદા માટે જાતે કામ કરતો હતો એ જાણવામાં હોય તો, તે ધરના કોઇ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે પણ ચોઢવી એવો, અથવા કોર્ટની નજરમાં બીજા જે રીતે યોગ્ય જણાય તે રીતે સમન પોંચાડવાનો કોર્ટ હુકમ કરેલો.

(૨) કોર્ટના હુકમથી સમન બીજા રીતે પોંચાડ્યો હોય ત્યારે તે જાણે ખુદ પ્રતિવાદીને પોંચાડ્યો છે એમ ગણવામાં આવશે.

(૩) બીજા રીતે સમન પોંચાડવાનો કોર્ટ હુકમ કર્યો હોય ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તેટલી મુદત પ્રતિવાદીને હાજર થવા સાડે કોર્ટ ડરાવવી.

૨૧. જે કોર્ટ સમન કાઢ્યો હોય તે કોર્ટ તે સમન, તે પ્રાંતની અંદર અથવા બહાર, પ્રતિવાદીનું રહેવાનું ઠેકાણું હાઇકોર્ટ શિવાયની બીજા જે કોર્ટની હકુમત હોય તે કોર્ટમાં, પોતાના કોઇ અમલદાર સાથે અથવા ટપાલ મારફતે મોકલવાનો અધિકાર છે.

૨૨. કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ, અને રંગુન એ શહેરોની હદની બહાર સ્થપાયેલી કોઇ કોર્ટ કાઢેલો કોઇ સમન સદરહુ કોઇ હદમાં પોંચાડવો હોય ત્યારે જે સ્મોલકાજ કોર્ટની હકુમતમાં તે સમન પોંચાડવો હોય તે સ્મોલ કાજ કોર્ટને તે મોકલવો.

૨૩. જે કોર્ટને સમન કાનુન ૨૧ અથવા ૨૨ મુજબ મોકલવામાં આવે તે કોર્ટ, સમન પોંચે એટલે જાણે પોતેજ તે સમન કાઢ્યો હોય તેવી રીતે તજવીજ કરવી. અને પછી તેના સંબંધમાં જે કાંઈ કામ ચલાવવામાં આવ્યું હોય તેનું જે કંઈ લખાણ થયું હોય, તો તે સહિત તે સમન, પ્રથમ જે કોર્ટ કાઢ્યો હોય, તે કોર્ટમાં પાછો મોકલવો.

૨૪. પ્રતિવાદીને કોઈ તુરંગમાં કેદ કર્યો હોય ત્યારે, સમન પ્રતિવાદીને પોંચાડવા સાડે તે તુરંગ જેના તાબામાં હોય તે અમલદારને આપવો અથવા તેના ઉપર ટપાલ મારફતે અથવા બીજા રીતે મોકલવો.

૨૫. જ્યારે પ્રતિવાદી બ્રિટિશ ઈન્ડિયાની બહાર રહેતો હોય, અને સમન લેવાને અખત્યાર આપેલો કોઈ તેનો મુખત્યાર બ્રિટિશ ઈન્ડિયામાં ન હોય ત્યારે, પ્રતિવાદી રહેતો હોય તે ઠેકાણાનું સરનામું કરીને તેને સમન મોકલવો અને તે ઠેકાણું તથા કોર્ટ બેસતી હોય તે ઠેકાણું એ બેની વચ્ચે ટપાલનો સંબંધ હોય તો તે સમન ટપાલ મારફતે રવાના કરવો.

૨૬. જ્યારે—

(અ) મલીક મુઆઝમને અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને મળેલી પરમુલકની હકુમત ચલાવીને જે કોઇ પરમુલકમાં પ્રતિવાદી રહેતો હોય તે પરમુલકની અંદર પોલીટીકલ એજન્ટ નિમાયલો હોય, અથવા એકાદી કોર્ટ સ્થાપવામાં અથવા ચાલુ રાખવામાં આવેલી હોય અને તે પોલીટીકલ એજન્ટને અથવા કોર્ટને આ કાયદાની રૂયે કોઇ કોર્ટ કાઢેલો સમન પોંચાડવાનો અધિકાર આપ્યો હોય ત્યારે, અથવા

(બ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ઈન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું છાપીને એવું પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય કે સદરહુ રીતે કાઢેલો કોઇપણ સમન એવા કોઇ મુલકમાં આવેલી અને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની હકુમત ચલાવીને સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી ન હોય તે કોર્ટ પોંચાડી શકે,

ત્યારે તે સમન પ્રતિવાદીને પોંચાડવા સાડે એવા પોલીટીકલ એજન્ટ ઉપર અથવા કોર્ટ ઉપર ટપાલ મારફતે અથવા બીજા રીતે મોકલી શકાય; અને આ કાયદામાં પાછળ બતાવી છે તે રીતે પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડ્યો છે એવો પોતાની સહી સહીનો શેરા લખીને તે પોલીટીકલ એજન્ટ અથવા તે કોર્ટનો જાજ અથવા બીજો અમલદાર તે સમન પાછો મોકલે તો, તે શેરા તે સમન પોંચાડવાનો પુરાવો છે એમ સમજવું બોધ્યે.

૨૭. જ્યારે પ્રતિવાદી સરકારી અમલદાર હોય (પણ તે મલિક મુઆઝમની લશ્કરી અથવા દરિયાઈ ફોજનો અથવા મલિક મુઆઝમની ઈન્ડિઅન મરીન સર્વિસના ન હોય) અથવા કોઇ રેલ્વે કંપનીનો અથવા

સ્થાનિક અધિકારીનો નોકર હોય ત્યારે, પ્રતિવાદી જે આદિસમાં નોકર હોય તે આદિસના મુખ્ય અમલદારને સમનની એક નકલ પ્રતિવાદીને પોંચાડવા સારૂ મોકલવાથી ઘણી અનુકૂળતાથી તે સમન પોંચાડી શકશે એમ કોર્ટને જણાય તો, તે રીતે બળવવા સારૂ તે સમન તે અમલદારને મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તેની સાથે તે સમનની એક નકલ પ્રતિવાદીને રાખવા સારૂ મોકલવી.

૨૮. જ્યારે પ્રતિવાદી સોલજર હોય ત્યારે, તેને સમન પોંચાડવા સારૂ તેના કમાન્ડિંગ ઓફિસર ઉપર કોર્ટ તે સમન મોકલવે, તથા તેની સાથે તે સમનની એક નકલ પ્રતિવાદીને રાખવા સારૂ મોકલવી.

૨૯. (૧) જ્યારે ૨૪ મી અથવા ૨૮ મી કાનુનની રૂએ પોંચાડવા સારૂ કોઈ શખસને સમન આપ્યો હોય અથવા મોકલ્યો હોય, ત્યારે તે શખસ તે સમન જો બની શકે તો પોંચાડવાને અને પ્રતિવાદીની લેખી કબુલાત સાથે તથા પોતાની સહી સાથે તે પાછો મોકલવાને બંધાયેલો છે, અને સદરહુ સહી તે સમન પોંચાડવાના પુરાવા તરીકે ગણાશે.

(૨) જ્યારે કોઈપણ કારણને લીધે તે સમન પોંચાડી શકાય એમ ન હોય ત્યારે, તે સમન કોર્ટને પાછો મોકલવો અને તેની સાથે એવા કારણની તથા સમન પોંચાડવા સારૂ લીધેલાં પગલાંની વિગતવાર ક્રિયત મોકલવી, અને એવી ક્રિયત તે સમન ન પોંચાડવાના પુરાવા તરીકે ગણાશે.

૩૦. (૧) આમાં અગાઉ ગમે તેમ કહ્યું હોય તે છતાંએ, કોર્ટના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે સમનને બદલે પત્ર લખવો જોઈએ એવો પ્રતિવાદીનો મર્તબો છે ત્યારે, જડજની અથવા તે કામને વારતે જડજ નીમે તે અમલદારની સહી સુધાંતનો પત્ર સમનને બદલે મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) સમનમાં જે જે વિગતો લખવી જોઈએ તે બધી વિગતો પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ બદલે લખેલા પત્રમાં લખવી અને પેટા કાનુન (૩) માં ફરબ્યું છે તેને અનુસરીને બધી રીતે તે પત્ર સમન તરીકે ગણવો.

(૩) સમનને બદલે સદરહુ પ્રમાણે પત્ર લખવામાં આવે ત્યારે, તે ટપાલ મારફતે અથવા કોર્ટ પસંદ કરે તે મુદ્દામ માણસની સાથે અથવા કોર્ટને યોગ્ય લાગે એવી બીજી કોઈ રીતે, પ્રતિવાદીને મોકલવાનો અધિકાર છે; પણ સમન લેવાનો અખત્યાર આપેલો પ્રતિવાદીનો કોઈ મુખત્યાર હોય, ત્યારે તે મુખત્યારને તે પત્ર આપવાને અથવા મોકલવાને હરકત નથી.

ઓર્ડર ૬ ઠા.

સાધારણતઃ પ્લીડિંગ વિશે.

૧. “ પ્લીડિંગ ” એટલે ફરિયાદ અરજ અથવા લેખી ફરીયાત.

૨. દરેક પ્લીડિંગમાં, તકરાર કરનારો પક્ષકાર, પ્રસંગ પ્રમાણે, પોતાના દાવાના અથવા બચાવના સંબંધમાં જેના ઉપર આધાર રાખતો હોય એવીજ માત્ર મુદ્દાની હકીકત ટુંકમાં લખવી જોઈએ અથવા હોવી જોઈએ, પણ તેમાં, જે ઉપરથી તે હકીકત સાબિત કરવાની હોય તે પુરાવા લખવો નહીં, અને જરૂર હોય ત્યારે, તેના પારેઆફ કરીને તેને એક પછી એક અનુક્રમમાં નંબર આપવા જોઈએ. તારીખો, રકમો તથા નંબર આંકડાથી બતાવવા જોઈએ.

૩. આ પુરવણીમાંના નમુના લાગુ પડતા હોય ત્યારે, તેમનો, અને તે લાગુ પડતા ન હોય ત્યારે બની શકે ત્યાં સુધી તેવીજ બાતના બીજા નમુનાનો, સઘળી પ્લીડિંગ સારૂ ઉપયોગ કરવો.

૪. જે બાબતોમાં તકરાર કરનારો પક્ષકાર કોઈપણ ગેરસમજાતીની, કપટની, વિશ્વાસઘાતની, શુદ્ધિપૂર્વક કસરતી, અથવા ગેરબ્યાજબી દાખની વાત ઉપર આધાર રાખતો હોય તેવી સઘળી બાબતોમાં તથા બીજી જે બાબતોમાં ઉપર જણાવેલા નમુનામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી વિગતો ઉપરાંત વધારે વિગત લખવી જરૂર હોય ત્યારે તે સઘળી બાબતોમાં, પ્લીડિંગમાં (જરૂર હોય તો તારીખ તથા રકમો સહિત) વિગત લખવી જોઈએ.

૫. સદરહુ દાવાના અથવા બચાવના પ્રકાર બાબત વધારે સારી હકીકત, અથવા કોઈપણ પ્લીડિંગમાં લખેલી કોઈપણ વાત બાબત વધારે તથા વધારે સારી વિગત, અરજ તથા બીજી બાબતના સંબંધમાં વાંજબી હોય તે કારતે, લખી આપવાનો હુકમ કરવાનો સઘળે પ્રસંગે અધિકાર છે.

૬. જે કોઈ અગાડીની શરત પુરી કરવાના અથવા પાળવાના સંબંધમાં તકરાર કરવાની હોય તે શરત, પ્રસંગ પ્રમાણે, વાદીએ અથવા પ્રતિવાદીએ પોતાની પ્લીડિંગમાં સ્પષ્ટ રીતે નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ; અને તેને અનુસરીને વાદીના અથવા પ્રતિવાદીના દાવાને જરૂરની સઘળી અગાડીની શરતો પુરી કર્યાની અથવા પાળ્યા આખતની ખાત્રી તેની પ્લીડિંગમાં ગભીર રીતે દર્શાવવી જોઈએ.

૭. કોઈપણ પ્લીડિંગમાં સુધારો કરવાનો હોય તે શિવાયને પ્રસંગે તેમાં તે પ્લીડિંગ કરનારા પક્ષકારની અગાડીની વિરૂદ્ધ હોય એવા દાવાનો કોઈપણ નવો મુદ્દો કાઢવો નહીં, અથવા તેવી કોઈપણ વાત અન્યાયનું લખવું નહીં.

૮. ન્યારે કરાર થયો છે એમ કોઈપણ પ્લીડિંગમાં જણાવ્યું હોય ત્યારે, તે કરાર થયાની વાત વિરૂદ્ધ પક્ષ માત્ર ના કબુલ કરે તો, કરાર થયાનું જણાવ્યું હોય તે કરાર ખરેખર થયો નથી એમ અથવા જે ઉપરથી તે થયાનું અનુમાન થઈ શકે એવી મુદ્દાની આખત નાકબુલ કરી છે એટલુંજ માત્ર સમજવું. અને એવા કરારનું કાયદેસરપણું અથવા કાયદા પ્રમાણે પુરતાપણું ના કબુલ કર્યું છે એમ સમજવું નહીં.

૯. ન્યારે ન્યારે કોઈપણ દસ્તાવેજનો મજકુર મહત્વનો હોય ત્યારે ત્યારે તે દસ્તાવેજના અથવા તેના કોઈ ભાગના ચોક્કસ શબ્દો મહત્વના હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, કોઈપણ પ્લીડિંગમાં તે સઘળા દસ્તાવેજનો અથવા તેના કોઈ ભાગનો ઉતારો ન કરતાં તેની મતલબ ખતતાં સુધી ટુંકમાં લખી હોય તો ખસ થશે.

૧૦. ન્યારે ન્યારે કોઈપણ શખસની દૈયથુદ્ધિ વિશે અથવા તેના કપટના ધરાદા વિશે અથવા તેની માહિતી વિશે અથવા મનની બીજી સ્થિતિ વિશે ઉલ્લેખ કરવાનું મહત્વનું દેખાય ત્યારે, જે પ્રસંગે ઉપરથી તેનું અનુમાન કરી શકાય તેનું વર્ણન નહીં કરતાં તે હકીકત અન્યાયનું જણાવવું ખસ થશે.

૧૧. કોઈપણ શખસને કોઈપણ હકીકતની, આખતની અથવા વસ્તુની નોટીસ મળી છે એમ કહેવું મહત્વનું હોય ત્યારે ત્યારે, તેવી નોટીસનો નમુનો અથવા તેની ચોક્કસ શરતો અથવા જે પ્રસંગે ઉપરથી તેનું અનુમાન કરવાનું હોય તે તે મહત્વનું ન હોય તો, એવી નોટીસની વાત અનેકી હકીકત તરીકે જણાવી હોય તો ખસ થશે.

૧૨. ન્યારે ન્યારે ઘણા કાગળો અથવા ઘણી વાતચીત ઉપરથી અથવા બીજી રીતે કેટલાક પ્રસંગે ઉપરથી કોઈપણ શખસે વચ્ચે કોઈપણ કરાર અથવા સંબંધ થયાનું અનુમાન કરવાનું હોય ત્યારે ત્યારે, એવા કરાર અથવા સંબંધને ખરી હકીકત તરીકે જણાવી હોય તો ખસ થશે, અને એવા કાગળો, વાતચીત, અથવા પ્રસંગોની વિગત ન જણાવતાં સાધારણ રીતે તેનો ઉલ્લેખ કર્યો હોય તો ખસ થશે. અને એવે પ્રસંગે એ પ્રમાણે પ્લીડિંગ કરનારો શખસ એવી હકીકતો ઉપરથી અનુમાન થતા એકથી વધારે કરારો અથવા સંબંધો પર વૈકલ્પિક રીતે આધાર રાખવા માગતો હોય, તો તેને વૈકલ્પિક રીતે તે કરાર અથવા સંબંધ દાખલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩. બેમાંના કોઈપણ પક્ષકારને, જે કોઈપણ મુદ્દાની હકીકત તેની તરફની છે એવું કાયદા ઉપરથી અનુમાન થઈ શકે તેવી હકીકત, અથવા જે સાબિત કરવાનો બોલો સામાવાળો ઉપર હોય અને જે પહેલાંથી સ્પષ્ટ રીતે નાકબુલ કરી ન હોય (જેમ કે, વાદી બિલ ઓફ એક્સચેન્જના મોખદલાને મુખ્ય મુદ્દો ગણીને તે મોખદલા સાફ ફરિયાદ ન કરતાં ફક્ત તે બિલ ઉપરથીજ ફરિયાદ કરે ત્યારે તે બિલનો મોખદલો) તેવી હકીકત પોતાની પ્લીડિંગમાં દાખલ કરવાની ગરજ નથી.

૧૪. દરેક પ્લીડિંગ ઉપર પક્ષકારે તથા તેનો કોઈ પ્લીડર હોય તો તેણે સહી કરવી જોઈએ. પણ એવું ફરાવ્યું છે કે પ્લીડિંગ કરનારો પક્ષકાર ગેરહાજર હોવાના કારણથી, અથવા બીજા સમગ્ર કારણથી પ્લીડિંગ ઉપર સહી કરી શકે તેમ નહીં, હોય ત્યારે, તેની તરફથી તે ઉપર સહી કરવા સાફ અથવા ફરિયાદ કરવા સાફ અથવા ખચાવ કરવા સાફ તેણે જે કોઈ શખસને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે તે ઉપર સહી કરી શકે.

૧૫. (૧) વિષમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈપણ કાયદામાં બીજી રીતે ફરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, દરેક પ્લીડિંગ ઉપર તેની નીચે પ્લીડિંગ કરનારા પક્ષકારે અથવા પક્ષકારોમાંના એકે અથવા મુકદ્દમાની હકીકતથી જે બીજો કોઈ શખસ વાકેફ છે એમ કોર્ટની ખાત્રી લાયક સાબિત થયું હોય તે શખસે પ્લીડિંગના ખરાપણા આખતનો દાખલો લખવો જોઈએ.

(૨) ખરાપણુનો દાખલો લખનાર શખસે, કયો મજકુર પોતાની જાણ પ્રમાણે ખરો છે એવો દાખલો લખ્યો છે અને કયો મજકુર મળેલી ખબર ઉપરથી તથા ખરો છે એમ માન્યા ઉપરથી દાખલો લખ્યો છે. તે, પ્લીડિંગમાંના પારેઆફને નંબર આપીને તથા તે નંબર ઉપર હવાલો આપીને નિર્દિષ્ટ કરવું નોંધવું.

(૩) ખરાપણુનો દાખલો લખી આપનારા શખસે તે ઉપર સહી કરવી નોંધવું, અને તે ઉપર જે નંબર રીખે તથા જે જગ્યાએ સહી કરી હોય તે તારીખ તથા જગ્યા લખવી નોંધવું.

૧૬. ફરિયાદ ચાલતી હોય ત્યારે ગમે તે વખતે, કોઈપણ પ્લીડિંગમાં જે કોઈ બાબત જરૂરની ન હોય અથવા નિંદા લરેલી હોય અથવા જેને લીધે ફરિયાદનો વાજબી ઇનસાફ થવામાં હરકત થાય અથવા ત્રાસ પડે અથવા વિલંબ થાય એમ હોય તે બાબત છેડી નાંખવાનો અથવા સુધારવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૭. ફરિયાદ ચાલતી હોય ત્યારે ગમે તે વખતે, એમાંના કોઈપણ પક્ષકારને પોતાનાં પ્લીડિંગ, ચોગ્ય હોય તેવી રીતે તથા તેવી શરતે ફેરવવા અથવા સુધારવા દેવાનો કોર્ટને અધિકાર છે, અને આ પ્રમાણે જે સુધારો કરવાનો હોય તે સધળો, પક્ષકારો વચ્ચે તકરારના ખરા મુદ્દા થું છે તે ડરાવવાના કારણ સાર જરૂર હોય તે પ્રમાણે કરવો નોંધવું.

૧૮. કોઈપણ પક્ષકારે સુધારો કરવાનો હુકમ મેળવ્યો હોય છતાં તે હુકમમાં જણાવેલી મુદતની અંદર અથવા તે હુકમમાં કોઈપણ મુદત ડરાવી નહીં હોય તો તે હુકમની તારીખથી ૧૪ દિવસની અંદર, સદરહુ પ્રમાણે સુધારો કરે નહીં તો તેને, પ્રસંગ પ્રમાણે, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે નિમેશી મુદત અથવા સદરહુ ૧૪ દિવસની મુદત પુરી થાય તે પછી, કોર્ટ તે મુદતમાં વધારો ન કરે તો, સુધારો કરવાની પરવાનગી આપવી નહિ.

ઓર્ડર ૭ મો.

ફરીયાદ અરજી વિશે.

૧. ફરિયાદ અરજીમાં નીચેની વિગતો આવવી નોંધવું, એટલે:—

(અ) જે કોર્ટમાં ફરિયાદ આણી હોય તે કોર્ટનું નામ;

(બ) વાદીનું નામ, વર્ણન અને રહેવાનું ઠેકાણું;

(ક) નિશ્ચય થઈ શકે ત્યાંસુધી પ્રતિવાદીનું નામ, વર્ણન તથા રહેવાનું ઠેકાણું;

(ડ) વાદી અથવા પ્રતિવાદી સગીર હોય અથવા ગાંડા જેવો હોય તો તે મતલબની હકીકત;

(ધ) જે હકીકતથી દાવાનું કારણ બનતું હોય તે હકીકત; તથા તે કારણ ક્યારે ઉત્પન્ન થયું તે;

(ફ) કોર્ટની હકુમત છે એમ જણાવનારી હકીકત;

(ગ) વાદી માંગતો હોય તે દાદ;

(હ) વાદીએ સામે દાવો મજરે આપ્યો હોય અથવા પોતાના દાવાનો કંઈ ભાગ છોડી દીધો હોય તે પ્રસંગે તે મજરે આપેલી અથવા છોડી દીધેલી રકમ, અને

(આઇ) બંને ત્યાંસુધી હકુમતના તથા કોર્ટની શીના કારણ સાર ફરિયાદના વિષયની કિંમત.

૨. જ્યારે વાદી પૈસા વસુલ કરવાની તજવીજ કરતો હોય, ત્યારે માંગેલી ખરેખરી રકમ ફરિયાદ અરજીમાં લખવી નોંધવું.

પણ જ્યારે દરમ્યાનની ઉપજની અથવા વાદી પ્રતિવાદી વચ્ચે રજુઆત ન થએલો હિસાબ નક્કી કરીને જે બાકી લેહેણી નિકળે તે લેવાની વાદી ફરિયાદ કરે, ત્યારે દાવાની, રકમનો અજમાસ કાઢીને તે રકમ ફરિયાદ અરજીમાં લખવી નોંધવું.

૩. ફરિયાદનો વિષય સ્થાવર મિલકત હોય, ત્યારે તે ઓળખાવી શકાય તેટલું તેનું વર્ણન ફરિયાદ અરજીમાં લખવું, અને તે મિલકત ચતુઃસિમાથી અથવા જમાબંદીના કે મોજબૂદીના દફતરમાંના નંબરથી ઓળખાતી હોય તે પ્રસંગે, તે ચતુઃસિમા અથવા નંબર ફરિયાદ અરજીમાં લખવા.

૪. વાદી વારસ વકીલ તરીકે ફરિયાદ કરે ત્યારે, ફરિયાદના વિષયમાં તેને પ્રત્યક્ષ ચાલુ હક સંબંધ છે એમ ફરિયાદ અરજીમાં દર્શાવવું જોઈએ એટલું જ નહીં, પરંતુ તે આપતની ફરિયાદ માંડવાને જે (કાંઈ) જરૂરની તબીબી કરવી જોઈએ તે તેણે કરી છે તે પણ દર્શાવવું જોઈએ.

૫. ફરિયાદના વિષયમાં પ્રતિવાદીનો હિત સંબંધ છે, અથવા તેમાં મ્હારો હિતસંબંધ છે એમ પ્રતિવાદી કહે છે એમ અને વાદીની માગણીનો જવાબ દેવાને પ્રતિવાદી પાત્ર છે એમ ફરિયાદ અરજીમાં દર્શાવવું જોઈએ.

૬. મુદતના કાયદામાં જે મુદત કહી હોય તે મુદત વીતી ગયા પછી ફરિયાદ કરી હોય તે પ્રસંગે, તે કાયદો લાગુ ન પડવાનું કારણ ફરિયાદ અરજીમાં બતાવવું.

૭. જે કાંઈ દાદ અથવા તેને બદલે બીજું જે કાંઈ વાદી માંગતો હોય તે દાદ અથવા તે બીજું દરેક ફરિયાદ અરજીમાં સ્પષ્ટ રીતે લખવું, અને સાધારણ અથવા બીજી દાદ માંગવાની જરૂર નથી; કારણ તે માંગેલી હોય તે પ્રમાણેજ, કોર્ટને ચોખ્ખા લાગે તેટલે સુધી આપવાનો હમ્મેશ અધિકાર છે. અને આજ નિયમ પ્રતિવાદીએ પોતાની લેખી કેફીયતમાં માંગેલી કાંઈપણ દાદને લાગુ છે એમ સમજવું.

૮. જુદા જુદા મુદા ઉપર આધાર રાખતા હોય એવા અનેક જુદા જુદા હકના અથવા દાવાના કારણના સંબંધમાં વાદી દાદ માંગતો હોય ત્યારે, તે મુદા, બની શકે તેટલે સુધી, જુદા જુદા તથા સ્પષ્ટ રીતે લખવા.

૯. (૧) વાદીએ ફરિયાદ અરજીની સાથે કાંઈપણ દસ્તાવેજો હાજર કર્યા હોય તો તેમની વાદી તેણે ફરિયાદ અરજી નીચે શેરાથી લખવી, અથવા તે વાદી ફરિયાદ અરજી સાથે જોડવી. અને ફરિયાદ અરજી મંજૂર કરવામાં આવે તો, જેટલા પ્રતિવાદીઓ હોય તેટલી ફરિયાદ અરજીની નકલો સાદા કાગળ ઉપર વાદીએ આપવી. પરંતુ ફરિયાદ અરજી લખાણ હોવાના સમયથી, અથવા પ્રતિવાદીઓ ધણા હોવાના સમયથી, અથવા બીજા કાંઈ પુરતા કારણને લીધે, તેવી નકલોને બદલે,—દાવો કર્યો હોય તેના પ્રકારની અથવા ફરિયાદમાં માંગેલી દાદની—ટુંકી હકીકતની પ્રતિવાદીઓ હોય તેટલી નકલો હાજર કરવાની વાદીને કોર્ટ રજા આપે તો, વાદીએ તેવી ટુંકી હકીકતની નકલો હાજર કરવી.

(૨) વારસ વકીલ તરીકે વાદીએ ફરિયાદ કરી હોય, અથવા તે તરીકે પ્રતિવાદીએ કે પ્રતિવાદીઓ પૈકી કાંઈ ઉપર ફરિયાદ થઈ હોય, ત્યારે શા સંબંધથી વાદીએ ફરિયાદ કરી છે અથવા પ્રતિવાદી ઉપર ફરિયાદ થઈ છે તે એ હકીકતમાં જણાવવું.

(૩) આ હકીકત ફરિયાદ અરજીની સાથે મળતી કરવાને માટે કોર્ટની રજાથી વાદી તે હકીકત દુરસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે.

(૪) કોર્ટના મુખ્ય કારભારીને તે યાદ અને નકલો અથવા હકીકત તપાસતાં એમ માલમ પડે કે તે ખરાબર છે તો તેણે તેમના ઉપર સહી કરવી.

૧૦. (૧) ફરિયાદઅરજી, ફરિયાદ ચાલતાં ગમે તે વખતે, તે જે કોર્ટમાં માંડવી જોઈતી હતી તે કોર્ટમાં આપવા સારું, પાછી આપવી.

(૨) ફરિયાદઅરજી પાછી આપતી વખતે જડને તેના ઉપર પોતાને હાથે શેરા કરવો. તેમાં, ફરિયાદઅરજી કાણે આપી. તે કંઈ તારીખે આપી, તે કંઈ તારીખે પાછી આપી, એ અને તે પાછી આપવાનાં કારણ, ટુંકામાં લખવાં.

૧૧. નીચેના પ્રસંગે ફરિયાદ અરજી નામંજૂર કરવી:—

(અ) તે ઉપરથી દાવાનું કારણ જણાવતું ન હોય ત્યારે;
(બ) માંગેલી દાદની કમી કિંમત બાંધી હોય, અને કોર્ટ ડરાવેલી મુદતમાં કિંમતનો આંકડો દુરસ્ત કરી આપવાનું કહ્યા છતાં વાદી તેમ ન કરે ત્યારે;

(ક) માંગેલી દાદની ખરાબર કિંમત બાંધી હોય, પણ કમી સ્ટાંપ મારેલા કાગળ ઉપર ફરિયાદઅરજી લખી હોય, અને કોર્ટ ડરાવેલી મુદતમાં જોઈતો સ્ટાંપ કાગળ પુરો કરી આપવાનું કહ્યા છતાં વાદી તેમ ન કરે ત્યારે;

(ડ) ફરિયાદઅરજીમાં લખેલા કાંઈપણ મજબૂર ઉપરથી એમ જણાય કે કાંઈ કાયદા ઉપરથી ફરિયાદ ચલાવાને અતિશય થાય છે ત્યારે.

૧૨. ફરિયાદ અરજી નામંજુર કરવામાં આવે ત્યારે, તેવી મતલબનો હુકમ તથા તે હુકમ કરવાનાં કારણ જડજો લખી રાખવાં.

૧૩. આમાં ઉપર કહેલા કોઈપણ કારણને લીધે ફરિયાદઅરજી નામંજુર કરી હોય ત્યારે, તેટલાજ ઉપરથી તેજ દાવાનાં કારણની ખાખતમાં નવી ફરિયાદઅરજી આપવાને વાદીને હરકત નથી.

ફરિયાદ અરજીમાં જે દસ્તાવેજો પર આધાર રાખવામાં આવતો હોય તે દસ્તાવેજો વિષે.

૧૪. (૧) પોતાના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તેવા દસ્તાવેજ ઉપરથી વાદી ફરિયાદ કરે ત્યારે, ફરિયાદ અરજી આપતી વખતે તેણે તે દસ્તાવેજ કોર્ટમાં હાજર કરવો. અને તેજ વખતે ફરિયાદ અરજી સાથે દાખલ કરવા સાફ તે દસ્તાવેજ અથવા તેની નકલ તેણે આપવી.

(૨) પોતાના દાવાની પુછીમાં પુરાવાતરીકે કોઈ બીજા દસ્તાવેજો ઉપર (પછી તે તેના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય કે ન હોય) વાદી આધાર રાખતો હોય ત્યારે, ફરિયાદઅરજીમાં સામીલ કરવાની અથવા તેની સાથે જોડવાની યાદમાં તેવા દસ્તાવેજો ખતાવવા.

૧૫. તેવો કોઈ દસ્તાવેજ વાદીના કબજામાં કે અખત્યારમાં ન હોય, ત્યારે જની શકે તો તેણે જણાવવું કે તે કોના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં છે.

૧૬. જ્યારે વેચાય એવા દસ્તાવેજની રૂપે કોઈ ફરિયાદ કરી હોય અને તે દસ્તાવેજ ખોવાયો છે એવું સાબિત કરવામાં આવે, અને તે દસ્તાવેજ ઉપરથી બીજા કોઈ શખસનો હક્ક કરે તેને નુકસાની ભરી આપવાની કોર્ટની ખાત્રીલાયક વાદી હામી આપે ત્યારે, ફરિયાદ અરજી આપતી વખતે વાદીએ તે દસ્તાવેજ કોર્ટમાં હાજર કર્યો હોત તથા તેની નકલ ફરિયાદઅરજી સાથે દાખલ થવા આપી હોત, તો જે રીતે કોર્ટ હુકમનામું કરત તે રીતે હુકમનામું કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૭. (૧) સન ૧૮૯૧ ના પેટીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાના આકટમાં બીજી રીતે કરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, જે દસ્તાવેજ ઉપરથી વાદી ફરિયાદ કરે તે દુકાનના ચોપડામાંના અથવા હિસાબમાંના લખેલો મજકુર હોય, અને તે ચોપડો તેના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય, ત્યારે ફરિયાદ અરજી દાખલ કરતી વખતે તે ચોપડો અથવા હિસાબ હાજર કરવો, અને તેની સાથે જે લખેલા મજકુર ઉપર વાદી આધાર રાખતો હોય તેની નકલ તેણે હાજર કરવી.

(૨) કોર્ટે અથવા આ કામને વાસ્તે કોર્ટ નીમે તે અમલદારે, તે દસ્તાવેજની ઓળખ રહેવાસાફ લાગલીજ તેનાઉપર નિશાની કરવી; અને નકલ તપાસીને અસલસાથે મુકાબલ કર્યાપછી તથા તે નકલ બરાબર છે એમ જણાય તો તે ઉપર ખરી છે એવો દાખલો તે ઉપર લખવો અને વાદીને ચોપડો પાછો આપવો અને નકલ દાખલ કરાવવી.

૧૮. (૧) ફરિયાદઅરજી કોર્ટમાં આપતી વખતે વાદીએ જે દસ્તાવેજ કોર્ટમાં હાજર કરવો જોઈએ, અથવા ફરિયાદઅરજીમાં સામીલ કરવાની કે ફરિયાદઅરજી સાથે જોડવાની યાદમાં તે દાખલ કરવો જોઈએ, તે તેણે તે પ્રમાણે હાજર કર્યો ન હોય અથવા દાખલ કર્યો ન હોય, તો પછી ફરિયાદની સુનાવણી વખતે કોર્ટની રજાશિવાય તેની તરફના પુરાવામાં તે લેવામાં નહીં આવે.

(૨) પ્રતિવાદીના સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસણીને વાસ્તે હાજર કરેલા-અથવા પ્રતિવાદીએ કંઈ તકરાર ખતાવી હોય તેના જવાબમાં હાજર કરેલા અથવા સાક્ષીની ફક્ત યાદદસ્ત તાજ કરવાને વાસ્તે તેના હાથમાં આપેલા-દસ્તાવેજોને આ કાનુનની કોઈપણ વાત લાયુ પડતી નથી.

ઓર્ડર ૮ મો.

લેખી કેફીયત તથા સામા દાવાવિશે.

૧. પ્રતિવાદીને, ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે અથવા તે પહેલાં અથવા કોર્ટ પરવાનગી આપે તે વખતની અંદર, પોતાના બચાવની લેખી કેફીયત આપવાનો અધિકાર છે, અને તે આપવાને કોર્ટ ફરમાવે, તો તેણે તે આપવી જોઈએ.

૨. પ્રતિવાદીએ, પોતાની પ્લીડિંગમાં, ફરિયાદ ચાલે તેમ નથી અથવા કરેલું કામ કાયદા પ્રમાણે રદ છે અથવા રદ થવા જોગ છે એવું બતાવનારી સઘળી બાબતો, અને બચાવનાં જે કારણો દાખલ કરવામાં ન આવે તો વિરૂદ્ધ પક્ષને યોદ્ધાળામાં પડવાનો સંભવ હોય અથવા ફરિયાદ અરજી ઉપરથી હિભા થતા ન હોય એવા, દાખલા તરીકે, કપટ, મુદત, ફારગતી, પૈસા અદા કરવા, શરત પુરી કરવી એવા હકીકતના મુદ્દા અથવા ગેરકાયદેસરપણું બતાવનારી બાબતો ઉત્પન્ન થાય તેવાં સઘળાં કારણો દાખલ કરવાંજ નોંધયે.

૩. વાદીએ જણાવેલાં કારણોનો પ્રતિવાદી પોતાની લેખી કેદિયતમાં સામાન્ય રીતે ઇનકાર કરે તો બસ થશે નહીં, પણ નુકસાનની બાબત સિવાય, દાખલ કરેલી જે જે બાબતોનું ખરાપણું તે કબુલ કરતો ન હોય તે દરેકનું જુદું જુદું વિવેચન કરવું નોંધયે.

૪. જ્યારે ફરિયાદ અરજીમાં લખેલી કોઈ હકીકતનો પ્રતિવાદી ઇનકાર કરે, ત્યારે તેણે તે ઇનકાર ઉડાઉ રીતે ન કરતાં મુદ્દાના પ્રશ્નો જવાબ આપવો નોંધયે. દાખલા તરીકે, પૈસાની અમુક રકમ તેણે લીધી એમ કહેવામાં આવે ત્યારે, તેણે તે ચોક્કસ રકમ લીધી નથી એવો ઇનકાર કરશે તો ચાલશે નહીં; પણ તેણે તે રકમ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ લીધાનો ઇનકાર કરવો નોંધયે, અથવા તેણે કેટલી રકમ લીધી તે લખવું નોંધયે. અને જુદા જુદા પ્રસંગોને લીધે એકાદ વાત બન્યાનું કહેવામાં આવે, ત્યારે તે વાત તથા તે પ્રસંગો ઇનકાર કર્યા એટલે બસ થશે નહીં.

૫. ફરિયાદ અરજીમાં જે દરેક હકીકત લખી હોય તે, પ્રતિવાદીની પ્લીડિંગમાં ખાસ રીતે અથવા અવશ્ય ગણિત રીતે ના કબુલ કરી ન હોય, અથવા કબુલ કરવામાં આવી નથી એમ જણાવવામાં આવ્યું ન હોય તો તે, નાલાયક શખસના સંબંધમાં હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, અંગીકાર કરવામાં આવી છે એમ સમજવું.

પરંતુ કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો, કોર્ટ એવી રીતે અંગીકાર કરેલી કોઈપણ હકીકત, તે અંગીકાર શિવાય ખીજ કોઈ રીતે, સાબીત કરી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૬. (૧) જ્યારે પૈસા વસુલ કરવાની ફરિયાદમાં, વાદી પાસેથી પ્રતિવાદી કાયદાપ્રમાણે લેઈ શકે તેવી નકી કરેલી પૈસાની કોઈ રકમનો, કોર્ટના અધિકારમાંની પૈસા સંબંધી હદની બહાર નહીં હોય એવો, વાદીની માગણી સામે પ્રતિવાદી સામે દાવો કરવા માગતો હોય, અને વાદીએ કરેલી ફરિયાદમાં બંને પક્ષકારોનું જે સ્વરૂપ હોય તેજ વાદી ઉપરના પ્રતિવાદીના આ દાવામાં બંને પક્ષકારોનું સ્વરૂપ હોય ત્યારે, પ્રતિવાદી ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે, સામા દાવામાં માંગવાના લેહેજાની વિગત સુધાંતની લેખી કેદિયત આપવાને મુખત્યાર છે. પરંતુ તેવી કેદિયત પહેલી સુનાવણી પછી કોર્ટ પરવાનગી ન આપે તો આપવાનો પ્રતિવાદીને અધિકાર નથી.

(૨) સામી ફરિયાદમાંની ફરિયાદ અરજી પ્રમાણેજ સદરહુ લેખી કેરીયતથી કાર્ય થશે, એટલે, તેની એકજ ફરિયાદમાં મળે દાવો અને સામા દાવાનો આખર ફેસલો કોર્ટથી આપી શકાશે; પરંતુ તેથી, હુકમનામાથી કોઈ પ્લીડરને જે ખરચ મળવા જેવો થતો હોય તેના સંબંધમાં હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ ઉપરના તે પ્લીડરના હક (લીયન) ને હરકત થશે નહીં.

(૩) પ્રતિવાદીએ લેખી કેરીયત આપવા સંબંધી કાનુનો, સામા દાવાના જવાબ તરીકે આપેલી લેખી કેદિયતને લાગુ છે.

દંકાંત.

(અ) અ ૨,૦૦૦ રૂપિયાનું મૃતલેખાપિતદાન બ ને કરે છે, અને ક ને બાકીનું મૃતલેખાપિતદાન લેનાર તથા મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમે છે. બ ગુજરી જાય છે અને બ ની માલમિલકતનો વહિવટ કરવાનું ડ સરદિક્ષિટ લે છે. જમીનદારી તરીકે ડ ને વારસે ૧,૦૦૦ રૂપિયા ક આપે છે, પછી મૃતલેખાપિતદાનને વારસે ક ઉપર ડ ફરિયાદ કરે છે. ત્યારે મૃતલેખાપિતદાનની ફરિયાદમાં ૧,૦૦૦ રૂપિયાના લેહેજાનો સામોદાવો ક કરી શકે નહીં; કારણ કે ૧,૦૦૦ રૂપિયા આપવાની બાબતમાં ક નું તથા ડ નું સ્વરૂપ છે તેજ સ્વરૂપ તેમનું મૃતલેખાપિતદાનની બાબતમાં નથી.

(બ) અ મૃત્યુપત્ર કર્યા વગર અને બ નો કરજદાર રહીને ગુજરી જાય છે. અ ની માલમિલકતનો વહિવટ

કરવાનું સરટિફિકેટ કે લે છે, અને તે માલમિલકતનો કંઈ ભાગ કે ની પાસેથી બ ખરીદ કરે છે. બ ઉપર કે ખરીદીના પૈસાની ફરિયાદ કરે, તેમાં બ પોતાના લેહેણનો સામો દાવો ન કરી શકે; કારણ કે, કે નાં જુદાં જુદાં બે સ્વરૂપ છે; એક તો બ ને વેચાણ આપનાર તરીકે, જે સ્વરૂપથી તે બ ના ઉપર દાવો કરે છે; અને બીજું બ ના વારસ વકીલ તરીકે.

(ક) બ બિલ ઓફ એક્સચેન્જ ઉપરથી બ ના ઉપર ફરિયાદ કરે છે. બ એમ કહે છે કે મારા માલનો વિમો ઉતારવાને બ એ ગેરવાજબી રીતે ગફલત કરી છે અને તે નુકસાનીના બદલાનો જવાબદાર છે. તે નુકસાનીના બદલાનો જવાબદાર છે. તે નુકસાનીના બદલાને વારસે હું સામો દાવો કરું છું. આ રકમ નક્કી કરેલી નથી તેથી તેનો સામો દાવો ચાલી શકે નહીં.

(ડ) બ રૂ. ૫૦૦ ની બીલ ઓફ એક્સચેન્જ ઉપરથી બ ના ઉપર ફરિયાદ કરે છે. બ ની પાસે બ ના ઉપર મેળવેલો રૂ. ૧,૦૦૦ નો ફેંસલો છે. બને દાવા નક્કી કરેલી પૈસાની માગણીના છે, માટે તે સામસામા અપાવી શકાય.

(ધ) હક અથવા સત્તા વગર બ એ પ્રવેશ કર્યા બદલ તેના ઉપર આ નુકસાનીના બદલાની ફરિયાદ કરે છે. બએ લખી આપેલી રૂ. ૧,૦૦૦ ની પ્રોપ્રીસરી નોટ (વાચદાચીઠી) બની પાસે છે. તે રકમ સદરહુ ફરિયાદમાં બ ને જે રકમ મળે તેમાં બ મજરે માગે છે. બ એ રકમ મજરે લેઈ શકે. કારણ કે બ ને નુકસાનીના બદલો મળે એટલે બનેની પૈસા સંબંધી માગણીની રકમ નક્કી થાય છે.

(ફ) બ ને બ રૂ. ૧,૦૦૦ ની ફરિયાદ કે ના ઉપર કરે છે, ત્યારે ફક્ત બ ની પાસે માગતો હોય તે લેહેણનો કે સામો દાવો ન કરી શકે.

(ગ) બ રૂ. ૧,૦૦૦ ની ફરિયાદ બ ને કે ઉપર કરે છે. તેમાં બ પાસે બ એકલો માગતો હોય તે લેહેણનો બ થી સામો દાવો ન થાય.

(હ) બ ને કે ની પંત્યાળાની પેઢીમાં બ ને રૂ. ૧,૦૦૦ દેવું છે. કે ને પાછળ મુકી બ ગુજરી ગય છે. જુદા સ્વરૂપથી કે પાસે બ ના રૂ. ૧,૫૦૦ લેહેણ છે, તેને વારસે કે ઉપર બ ફરિયાદ કરે છે, આમાં કે થી રૂ. ૧,૦૦૦ ના લેહેણનો સામો દાવો થઈ શકે.

૭. જ્યારે પ્રતિવાદી, જુદી જુદી અને ઓક્સ હકીકતનો આધાર જેને હોય એવા બચાવ અથવા સામા દાવાના અનેક જુદાં જુદાં કારણો ઉપર આધાર રાખતો હોય ત્યારે, તે બનતાં સંધી જુદાં જુદાં તથા સ્પષ્ટ રીતે લખવાં જોઈએ.

૮. ફરિયાદ માંડ્યા પછી અથવા સામા દાવાની માંગણી કરીને લેખી કેદિયત આપી હોય ત્યાર પછી બચાવનું જે કાંઈ કારણ ઉભું થયું તે, પ્રસંગ પ્રમાણે, વાદી અથવા પ્રતિવાદીને લેખી કેદિયતમાં દાખલ કરવાનો અધિકાર છે.

૯. પ્રતિવાદીએ લેખી કેદિયત આપ્યા પછી સામા દાવાના બચાવ તરીકે ન હોય એવી બીજી કોઈ પણ પ્લીડિંગ, કોર્ટની પરવાનગી વગર તથા કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતો શિવાય રજુ કરવી નહીં. પરંતુ કોર્ટ, કોઈ પણ વખતે, કોઈ પણ પક્ષકાર પાસેથી લેખી કેદિયત માગવાને, અને તે આપવાનો વખત ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૦. જે પક્ષકાર પાસેથી સદરહુ પ્રમાણે લેખી કેદિયત માગી હોય તે પક્ષકાર કોર્ટ ઠરાવેલી મુદતમાં તે કેદિયત આપવાને કસુર કરે તો તેના વિરુદ્ધ ફેંસલો કહેવાને અથવા ફરિયાદની બાબતમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૯ મો.

પક્ષકારોએ હાજર થવા વિશે તથા ન થવાના પરિણામ વિશે.

૧. પ્રતિવાદીને હાજર થવને જવાબ દેવાનો સમનમાં જે દિવસ ઠરાવ્યો હોય, તે દિવસ પ્રક્ષકારોએ બંને અથવા પોતપોતાના પ્લીડરોની મારફતે કોર્ટના મકાનનાં હાજર રહેવું; અને આગળનો એક દિવસ ઠરાવીને તે ઉપર ફરિયાદની સુનાવણી કોર્ટ મુલતવી ન રાખે, તો ફરિયાદની સુનાવણી તેજ વખતે કરવી જોઈએ.

૨. જ્યારે સદરદુ રીતે ઠરાવ્યો હોય તે દિવસે એમ માલમ પડે કે; સમન પોંચાડવાને જે કોર્ટ શી, તથા ટપાલ ખરચ (જે હોય તો) લાગવો જોઈએ તે ભરવાને વાદી ચુકવે તથા સમન પ્રતિવાદીને પોંચાડ્યો નથી, તો તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે :

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડ્યો ન હોય તોપણ, તેણે હાજર થઈ જવાખ દેવા સાફ જે દિવસ ઠરાવ્યો હોય તે દિવસે પ્રતિવાદી જતે હાજર રહે તો, અથવા મુખત્યારની મારફત હાજર થવાની તેને પરવાનગી હોય ત્યારે, મુખત્યારની મારફતે હાજર રહે તો, સદરદુ પ્રકારનો હુકમ કરવો નહીં.

૩. જ્યારે ફરિયાદ સુનાવણી સાફ નીકળે ત્યારે બેમાંથી કોઈ પણ પક્ષકાર હાજર ન થાય, ત્યારે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪. જ્યારે કાનુન ૨. અથવા ૩ પ્રમાણે ફરિયાદ કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે, (સુદતના કાયદાને અનુસરીને) વાદી નવી ફરિયાદ આજુવાને અથવા ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ મળવા માટે અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. અને સમન કાઢતાં પહેલાં ઠરાવેલી સુદતમાં ભરવાની અથવા આપવાની કોર્ટ શી તથા ટપાલ ખરચ (હોય તો) ન ભરવાનો કે પોતે ગેરહાજર રહ્યો હોય તો, હાજર ન થવાનો, જેમ હોય તેમ, પુરતો સખળ હતો, એમ વાદી કોર્ટની ખાત્રી કરે વા, કોર્ટે તે ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ કરવો. અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવાનો દિવસ નીમવો.

૫. (૧) જ્યારે કોઈ સમન પ્રતિવાદી ઉપર અથવા ધણા પ્રતિવાદીઓ પૈકી એક પ્રતિવાદી ઉપર કાઢ્યો હોય ને તે પોંચ્યા શિવાય પાછો આવે, અને સમન પોંચાડનાર અમલદારોએ સમન પાછો મોકલ્યાની વાત, સાધારણ રીતે કોર્ટને જે અમલદાર લખી જણાવતો હોય તે અમલદારે તે કોર્ટને નવી રીતે લખી મોકલ્યાની તારીખથી એક વર્ષ સુધી વાદી નવો સમન કાડવા સાફ અરજ ન કરે, તથા જે પ્રતિવાદીને સમન પહોંચાડ્યો ન હોય તે પ્રતિવાદીનું રહેવાનું કેકાણું શોધી કહાડવાની પોતાથી બની તેટલી કોશિષ કરી છે, અથવા સદરદુ પ્રતિવાદી પ્રોસેસની બજાવણી ચુકાવે છે એવી કોર્ટની ખાત્રી ન કરે, ત્યારે સદરદુ પ્રકારના પ્રતિવાદી ઉપરની ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) એવે પ્રસંગે (સુદતના કાયદાને અનુસરીને) વાદી નવી ફરિયાદ આજુવાને મુખત્યાર છે.

૬. (૧) જ્યારે ફરિયાદ સુનાવણી સાફ નીકળે ત્યારે વાદી હાજર થાય અને પ્રતિવાદી હાજર ન થાય ત્યારે:—

(અ) જે સમન યોગ્ય રીતે પોંચાડ્યો છે એમ શાખિત થાય તો એક તરફી કામ ચલાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે;

(બ) સમન યોગ્ય રીતે પોંચાડ્યો છે એમ શાખિત ન થાય, તો પ્રતિવાદી ઉપર બીજો સમન કાઢીને તે પોણેચાડવાનું કોર્ટે ફરમાવવું;

(ક) પ્રતિવાદીને સમન પોંચ્યો, પણ સમનમાં ઠરાવેલે દિવસે તથા કલાકે હાજર થઈને જવાખ આપવાને જેટલી જોઈએ તેટલી સુદતની અંદર તે પોંચ્યો નથી, એમ શાખિત થાય તો, કોઈ આગળનો દિવસ નીમીને તે દિવસ ઉપર ફરિયાદની સુનાવણી કોર્ટે સુલતવી રાખવી, અને તે દિવસની નોટીસ પ્રતિવાદીને આપવી એમ ફરમાવવું.

(૨) જ્યારે વાદીની કસુરને લીધે યોગ્ય રીતે અથવા પુરતા વખતમાં સમન પોંચાડવામાં ન આવ્યો હોય, ત્યારે સુનાવણી સુલતવી રાખવાથી થએલો ખરચ વાદીએ આપવો એમ કોર્ટે હુકમ કરવો.

૭. કોર્ટે ફરિયાદની એક તરફી સુનાવણી અમુક દિવસ ઉપર સુલતવી રાખી હોય અને તે સુનાવણીની વખતે અથવા તે પહેલાં પ્રતિવાદી હાજર થાય અને પ્રથમ હાજર ન થવાનું સખળ કારણ જતાવે ત્યારે, ખરચની અથવા બીજી રીતની કોર્ટે ફરમાવે તે શરતે હાજર થવા સાફ ઠરાવેલે દિવસે તે હાજર થયો હોત તો તેનો જવાખ જે રીતે સાંભળ્યો હોત તે રીતે ફરિયાદનો જવાખ તેની પાસેથી સાંભળી શકાય

૮. જ્યારે ફરિયાદ સુનાવણી સાફ નીકળે ત્યારે પ્રતિવાદી હાજર થાય અને વાદી હાજર ન થાય ત્યારે કોર્ટે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવો જોઈએ. પરંતુ પ્રતિવાદી દાવો અથવા તેનો કંઈ ભાગ કચલ કરે તો, તે કચલત ઉપરથી પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ કોર્ટે હુકમનામું કરવું, અને દાવાનો માત્ર એક ભાગ કચલ કર્યો હોય, ત્યારે બાકીના ભાગ પુરતી ફરિયાદ કાઢી નાંખવી.

૬. (૧) જ્યારે ૮ મી કાનુન પ્રમાણે તમામ ફરિયાદ અથવા તેનો કંઈ ભાગ કાઢી નાંખવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે હાવાના તેજ કારણ સંબંધી વાદીની નવી ફરિયાદ ચાલશે નહીં; પરંતુ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરાવવા સાફ અરજ કરવાને વાદી મુખત્યાર છે; અને ફરિયાદ સુનાવણીને વારસે નિકળી ત્યારે કોઈ પુરતા કારણને લીધે પોતાથી હાજર થવાનું બંધું નહીં, એમ વાદી કોર્ટની ખાત્રી કરે તો, ખરચ અથવા બીજી રીતની પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને કોર્ટ ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવો, અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવા સાફ દિવસ નીમવો.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે કરવાનો હુકમ, વાદીએ પોતાની અરજ વિશેની નોટીસ વિરૂદ્ધપક્ષને પોંચાડી ન હોય તો, કરવો નહીં.

૧૦. જ્યારે એક કરતાં વધારે વાદીઓ હોય, અને તેમાંનો એક અથવા વધારે હાજર થાય અને બીજા હાજર ન થાય, ત્યારે હાજર થયેલા વાદી અથવા વાદીઓની અરજ ઉપરથી, જાણે મધ્ય વાદીઓ હાજર થયા હોય તે રીતે ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવાની પરવાનગી આપવાને અથવા પોતાને યોગ્ય જણાય તેવા હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૧. જ્યારે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય અને તેમાંનો એક અથવા વધારે હાજર હોય અને બીજા હાજર ન હોય, ત્યારે ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું. અને હાજર ન થયા હોય તે પ્રતિવાદી અથવા પ્રતિવાદીઓની ખાખતમાં ફેંસલો આપતી વખતે, યોગ્ય જણાય તેવા હુકમ કોર્ટ કરવો.

૧૨. જ્યારે જે કોઈ વાદી અથવા પ્રતિવાદીને જાને હાજર થવાનો હુકમ કર્યો હોય તે જાને હાજર ન થાય, અથવા તે પ્રમાણે હાજર ન થવાનું કોર્ટની ખાત્રી લાયક પુરતું કારણ ન આપે ત્યારે હાજર ન થનારા વાદી તથા પ્રતિવાદી પ્રત્યેકને લાગુ પડે એવા જે ફાવે પાછળ ગએલી કાનુનોમાં લખેલા છે તે બધા વાદીને અથવા પ્રતિવાદીને અનુક્રમે લાગુ પડશે.

એક તરફી હુકમનામાં રદ કરવા વિષે.

૧૩. કોઈ કામમાં પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ એક તરફી હુકમનામું થયું હોય ત્યારે, તે રદ કરવાનો હુકમ કરાવવા સાફ તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને તે પ્રતિવાદી અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને જે તે કોર્ટની ખાત્રી કરે કે સમન યોગ્ય રીતે પોંચાડવામાં આવ્યો ન હતો, અથવા ફરિયાદ સુનાવણીને વારસે નિકળી તે વખતે કોઈ પુરતા સખખને લીધે પોતે હાજર થઈ શક્યો નહીં, તો ખરચ વિશે કોર્ટમાં રકમ ભરવા વિશે અથવા બીજી રીત વિશે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને, હુકમનામું પ્રતિવાદીના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી રદ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવા સાફ દિવસ નીમવો;

પણ એવું ફાવ્યું છે કે એવું હુકમનામું એવા પ્રતિવાદી પુરતું રદ ન કરી શકાય એવું હોય ત્યારે તે બીજા સઘળા અથવા કોઈ પણ પ્રતિવાદી પુરતું રદ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૪. સદરહુ પ્રકારની કોઈ પણ અરજની નોટીસ વિરૂદ્ધ પક્ષકારને પોંચાડી ન હોય તો એવી અરજ ઉપરથી હુકમનામું રદ કરવું નહીં.

ઓર્ડર ૧૦ મો.

કોર્ટ પક્ષકારોની જગ્યાની લેવા વિશે.

૧. ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે ફરિયાદ અરજમાં અથવા વિરૂદ્ધ પક્ષકારે (જે કોઈ) લેખી દર્શાવત આપી હોય તો તેમાં હકીકતની ખાખતો જણાવેલી હોય, અને જે પક્ષકારની વિરૂદ્ધ તે ખાખતો હોય તે પક્ષકારે સ્પષ્ટ રીતે અથવા અર્થ ઉપરથી અવશ્ય સમજાય એ રીતે તે કચુલ અથવા ના કચુલ કરી ન હોય, તો તે ખાખતો કચુલ છે કે નાકચુલ છે એ વાત દરેક પક્ષકારથી અથવા તેના પ્લીડરથી કોર્ટ નક્કી કરી લેવી. આવી કચુલતો તથા નાકચુલતો કોર્ટ દરતરમાં લખવી.

૨. જે પક્ષકાર જાને હાજર થયો હોય, અથવા જે કોર્ટમાં હાજર હોય તેની અથવા ફરિયાદની ખાખતના કોઈ સુદાના સવાલના જવાબ દેઈ શકે તેવા કોઈ શખસ તે પક્ષકારની સાથે કે તેના પ્લીડરની સાથે

આવ્યા હોય તેની ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે અથવા ત્યાર પછીની કોઇ સુનાવણી વખતે મોંઘાના સવાલ કરીને જખાની લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે: અને કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો, તે જખાની લેતાં કોઇ પણ પક્ષકાર સુચવે તેવા કોઇ પણ સવાલ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩. તે જખાનીની મતલબ જડજે પોતે લખી લેવી અને તે દફતરનો એક ભાગ ગણવો.

૪. (૧) જે પક્ષકાર પ્લીડરની મારફતે હાજર થયો હોય તેનો પ્લીડર અથવા ૨ જ કાનુનમાં જખાની લેવા પ્રકારનો પ્લીડરની સાથે આવેલો શખસ ફરિયાદ સંબંધી કોઇ મુદ્દાના સવાલનો જવાબ આપવાની ના કહે, અથવા તેનાથી જવાબ ન આપી શકાય અને કોર્ટના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે જે પક્ષકાર તરફથી તે પ્લીડર છે તે પક્ષકારે તે સવાલનો જવાબ આપવો જોઇએ, અને તે પક્ષકારને જાતે પુછવાથી તે જવાબ આપી શકશે એવું સંભવે છે, ત્યારે ફરિયાદની સુનાવણી આગળના એક દિવસ ઉપર મુલતવી રાખીને તે દિવસે તે પક્ષકારે જાતે હાજર થવું એમ ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે તે પક્ષકાર કાયદેસર કારણ વિના જાતે હાજર ન થાય ત્યારે, તેના વિરૂદ્ધ ફેસલો આપવાને અથવા ફરિયાદની ખાખતમાં પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૧૧ મો.

શોધ લાવવા તથા જોવા વિશે.

૧. કોઇ પણ ફરિયાદમાં વાદી અથવા પ્રતિવાદી કોર્ટની રજ લઇને, વિરૂદ્ધ પક્ષકારને અથવા એવા પક્ષકારમાંના એક અથવા વધારે ને પુછવા સાર કોઇ પણ વખતે લખેલા સવાલનામાં આપવાને મુખત્યાર છે. અને એવા સવાલનામાં આપવામાં આવે ત્યારે એવા શખસોમાંના દરેકે કયા કયા સવાલનો જવાબ દેવાનો છે એ તે નીચે ટીપમાં જણાવવું; પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે તેમ કરવા સાર હુકમ મેળવ્યા વગર કોઇપણ પક્ષકારે એકજ શખસને એક કરતાં વધારે સવાલનામાં આપવાં નહીં: વળી એમ પણ ઠરાવવામાં આવે છે કે જે સવાલ ફરિયાદમાંની કોઇપણ તકરારને લગતા ન હોય તે, એકદ સાક્ષીની મ્હોની ઉલટ તપાસમાં આવે હોય તોપણ તે લાગુ નથી એમ સમજવું જોઇયે.

૨. સવાલનામાં આપવાની પરવાનગી માટે અરજ કરતી વખતે જે અમુક સવાલનામાં આપવાનો ઇરાદો હોય તે કોર્ટને સાર કરવાં જોઇયે. એવી અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે જે પક્ષકાર જે સવાલનામાં આપવાનું યોજ્યું હોય તે પક્ષકાર તકરારી ખાખતો સંબંધી અથવા તેમાંની કોઇપણ ખાખત સંબંધી જે હકીકત આપવાનું કહે અથવા જે કમુલત કરવાનું કહે અથવા જે દસ્તાવેજો આપવાનું કહે તે વિશે કોર્ટ વિચાર કરવો જોઇયે. અને ફરિયાદનો વાજખી રીતે નિકાલ કરવા સાર અથવા ખરચનો ખચાવ થવા સાર કોર્ટને જરૂરનાં જણાય એટલાંજ સવાલનામાં ખાખત પરવાનગી આપવી જોઇએ.

૩. ફરિયાદના ખરચનો ઠરાવ કરતી વખતે, કોઇપણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, સદરહુ સવાલનામાં આપવા ઘટારત હતાં કે નહીં તે ખાખતની ચોકશી કરવી જોઇયે, અને ચોકશી સાર અરજ કરવામાં આવ્યા ઉપરથી અથવા અરજ કરવામાં આવ્યા વગર ટ્રિકિંગ ઓફિસરને અથવા કોર્ટને એમ લાગે કે, તે સવાલનામાં વિનાકારણ અથવા હેરાન કરવાસાર અથવા અમસ્તુ લખાણ કરીને આપ્યાં છે, તો સદરહુ સવાલનામાંની લીધે તથા તેમના જવાબોને લીધે જે ખરચ થાય તે દરેક પ્રસંગે જોનો દોષ હોય તે પક્ષકારે આપવો પડશે.

૪. સવાલનામાં ક. પુરવણીમાંના નમુના નંબર ૨ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવાં જોઇયે.

૫. જ્યારે ફરિયાદનો કોઇ પક્ષકાર, જેને અથવા જેના ઉપર પોતાને નામે અથવા કોઇપણ અમલદારને અથવા ખીજ શખસને નામે ફરિયાદ મોંઘાનો કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય એવી એકાદી કારપોરેશન અથવા લેડિની મંડળી (પછી તે સંસ્થાપિત હો કે ન હોય) હોય ત્યારે, તેની કારપોરેશનના અથવા મંડ-

ગીના કોષપણ સભાસદને અથવા અમલદારને સવાલનામું આપવાની પરવાનગીનો હુકમ મેળવવા સાફ કોષપણ વિરૂદ્ધ પક્ષકાર અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે પ્રમાણે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૬. અમુક સવાલનામું નિંદાયુક્ત છે, અથવા લગતું નથી અથવા ફરિયાદના કામ સાફ શુદ્ધિથી થઈ નથી, અથવા જે બાબત ચોક્કસી કરવામાં આવે છે તે બાબત ફરિયાદની તે પાયરીએ નોંધાયે તેટલી જરૂરી નથી, એ સમજાઈ અથવા બીજા કોષ પણ સમજાઈ તે સવાલનામાનો જવાબ આપવામાં જવાબ તરીકે આપેલા સોગનનામામાં હરકત લેવાનો અધિકાર છે.

૭. અમુક સવાલનામું ગેરવાજબી રીતે અથવા હેરાન કરવા સાફ આપેલું છે એવા સમજા ઉપરથી તે રદ કરવાનો, અથવા તે લખાણ, ત્રાસદાયક, વગર જરૂરું અથવા નિંદાયુક્ત હોવાના સમજા ઉપરથી કાઢી નાંખવાનો અધિકાર છે; અને આ કારણસાફ કરવાની કોષપણ અરજ સવાલનામું પહોંચાડ્યા પછી સાત દિવસની અંદર કરવી નોંધાયે.

૮. સવાલનામાનો જવાબ દશ દિવસની અંદર અથવા કોર્ટ રજા આપે તેટલી વધારે મુદતની અંદર સોગનનામું કરીને ફાઇલ કરવો નોંધાયે.

૯. સવાલનામાના જવાબ દાખલ કરેલું કોષપણ સોગનનામું ૬ પુરવણીમાંના નમુના નંબર ૩ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવું નોંધાયે.

૧૦. સવાલનામાના જવાબ દાખલ કરેલા કોષપણ સોગનનામાના સંબંધમાં હરકત લેવી નહિ, પણ અપુરતું હોવાની હરકત લીધી હોય એવું કોષપણ સોગનનામું પુરતું છે કે નહીં તે કોર્ટ ઠરાવવું નોંધાયે.

૧૧. જ્યારે જે શખસને સવાલ પુછેલો હોય તે કોઈ શખસ જવાબ દે નહીં, અથવા અધુરો જવાબ દે ત્યારે, તમે જવાબ દો, અથવા પુરો જવાબ દો એમ-જે પ્રસંગ હોય તે પ્રમાણે, હુકમ કરવાસાફ કોર્ટને અરજ કરવાને સવાલ કરનાર પક્ષકાર મુખત્યાર છે. અને સોગનનામાથી અથવા મોંઢાની જખાનીથી કોર્ટ જે ફરમાવે તે રીતે તમારે જવાબ આપવો અથવા પુરો જવાબ આપવો એમ હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨. કોઈ ફરિયાદની કોષ તકરારી બાબત સંબંધી જે દસ્તાવેજે ફરિયાદના કોઈ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હાલ અથવા પેલેલીથી હોય તે દસ્તાવેજની સોગનઉપર શોધ લગાડવાનો તે પક્ષકારને હુકમ કરવાસાફ કોર્ટને, સોગનનામું ફાઇલ કર્યા વગર, અરજ કરવાનો અધિકાર તે ફરિયાદના બીજા કોષ પણ પક્ષકારને છે. તેવી અરજ સાંભળ્યા પછી, જે કોર્ટની એમ ખાત્રી થાય કે સદરહુ પ્રમાણે શોધ લગાડવાની જરૂર નથી અથવા ફરિયાદની તે પાયરીએ જરૂર નથી, તો તે અરજ નામંજૂર કરવાનો અથવા તે મુલતવી રાખવાનો અથવા સાધારણ રીતે સઘળા દસ્તાવેજના સંબંધમાં અથવા અમુક વર્ગના દસ્તાવેજ પુરતા, પોતાની નજરમાં યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ ફરિયાદનો વાજબી રીતે નિકાલ કરવા સાફ અથવા ખરચનો ખચાવ કરવા સાફ શોધ લગાડવાનો હુકમ કરવાની જરૂર નથી એમ કોર્ટને લાગે ત્યારે અને તેટલે સુધી એવો હુકમ કરવો નહીં.

૧૩. જે પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ઉપરની છેલ્લી કાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો હુકમ કર્યો હોય તે પક્ષકારે કરેલા સોગનનામામાં, જે દસ્તાવેજે તે હુકમમાં લખેલા હોય તેમાંના કોષ દસ્તાવેજ હાજર કરવાને સોગનનામું કરનારને હરકત હોય તો, તે દસ્તાવેજ કયો તે લખવું નોંધાયે, અને તે સોગનનામું ૬ પુરવણીમાંના ૫ માં નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર પડે તેવા ફેરફાર કરીને તે પ્રમાણે હોવું નોંધાયે.

૧૪. કોર્ટમાં કોઈ ફરિયાદ ચાલુ હોય તે દરમિયાન કોષપણ વખતે, તે ફરિયાદમાં જે તકરારી બાબત હોય તે સંબંધી જે દસ્તાવેજે ફરિયાદના કોષ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તે પૈકી જે દસ્તાવેજે તે પક્ષકારે હાજર કરવા વાજબી છે એમ કોર્ટને જણાય તે દસ્તાવેજે સોગન ઉપર હાજર કરવા સાફ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને તે દસ્તાવેજે હાજર કરવામાં આવે એટલે પોતાને વાજબી જણાય તે રીતે તેમની વ્યવસ્થા કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫. ફરિયાદની દરેક પક્ષકારને, કોષ બીજા પક્ષકારની પ્લીડિંગમાં અથવા સોગનનામામાં જણાવેલા કોષપણ દસ્તાવેજ પોતાને અથવા પોતાના પ્લીડરને એવા સાફ હાજર કરવા તથા પોતાને કે પોતાના પ્લીડરને તેની નકલો કરી લેવા દેવી, એવી લેખી નોટીસ કોષપણ વખતે તે બીજા પક્ષકારને આપવાનો, અધિકાર

છે એમ સમજવું; અને સદરહુ નોટીસ જે પક્ષકાર માન્ય ન કરે તેને તે ફરિયાદમાં પોતાના તરફથી તે દસ્તાવેજ પુરાવામાં આપવાની પછીથી છુટ મળશે નહીં. પરંતુ પોતે ફરિયાદમાં પ્રતિવાદી છે અને તે દસ્તાવેજ માત્ર તેના પોતાનાજ હક વિશે છે એવી અથવા તે નોટીસ માન્ય ન કરવાનું કોર્ટને પુરતું જણાય એવું બીજું કોઈ કારણ અથવા સખખ હતો એવી, કોર્ટની ખાતરી કરે તો, તે દસ્તાવેજ તેને, ખરચના તથા બીજી ખાખતના સંબંધમાં કોર્ટને વાજખી લાગે તે શરતથી, પુરાવામાં આપવા દેવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૬. કોઈ પણ પક્ષકારની પ્લીડિંગમાં અથવા સોગનનામાંમાં જણાવેલા કોષપણ દસ્તાવેજ હાજર કરવા સારૂ તે પક્ષકારને આપવાની નોટીસ કે પુરવણીના ૭ મા નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તો તેટલો ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૧૭. જે પક્ષકારને એવી નોટીસ આપી હોય તે પક્ષકાર, તે નોટીસ પહોંચે ત્યારથી ૧૦ દિવસમાં, તે નોટીસ આપનાર પક્ષકારને સામી નોટીસ આપવી અને સદરહુ દસ્તાવેજને અથવા તે પૈકી જે દસ્તાવેજ હાજર કરવાની ખેને હરકત ન હોય તેવા દસ્તાવેજને તેના પ્લીડરની ઓફિસમાં, અથવા પેટીવાળાના ચોપડાના સંબંધમાં અથવા બીજા હિસાખના ચોપડાના સંબંધમાં અથવા કોષ પણ વેપાર અથવા ધંધાના કારણ સારૂ હમેશ ઉપયોગમાં આવતા હોય એવા ચોપડાના સંબંધ, તે ચોપડા જ્યાં હમેશ કખખમાં રાખવામાં આવતા હોય તે ઠેકાણે, નોટીસ પહોંચ્યા પછી ત્રણ દિવસમાં અચુક વખતે જોવા મળશે એમ તેમાં લખવું જોઈએ, અને તેમાંના કોષ પણ દસ્તાવેજ હાજર કરવાને તેને હરકત હોય તો. કચો દસ્તાવેજ હાજર કરવાને હરકત છે તથા હરકતનાં કારણ શાં છે એ પણ તે નોટીસમાં જણાવવું. આ નોટીસમાં કે પુરવણીના ૫ મા નંબરના નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તેટલો ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૧૮. (૧) જ્યારે ૧૫ મી કાનુન પ્રમાણે જે પક્ષકારને નોટીસ પહોંચાડી હોય તે પક્ષકાર દસ્તાવેજ કચે વખતે તપાસવા સારૂ મળશે તે ખાખતની સદરહુ પ્રકારની નોટીસ નહીં આપે અથવા દસ્તાવેજ તપાસવા દેવામાં હરકત લે, અથવા તે જોવા સારૂ તેના પ્લીડરની ઓફિસ શિવાય બીજું ઠેકાણું નીમે, ત્યારે જે પક્ષકારને તે દસ્તાવેજ જોવાની મરજ હોય તે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તે દસ્તાવેજ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી જગાએ તથા તેવી રીતે જોવા દેવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે, પણ એવું કરાવ્યું છે કે ફરિયાદનો વાજખી નિકાલ થવા સારૂ અથવા ખરચનો ખચાવ થવા સારૂ જોવા દેવાનો હુકમ કરવાની જરૂર નથી એમ કોર્ટને લાગે તો અને તેટલે સુધી એવો હુકમ કરવો નહીં.

(૨) દસ્તાવેજને જોવા ખાખતની જે પક્ષકારની વિરૂદ્ધ અરજ કરવાની હોય તે પક્ષકારની પ્લીડિંગમાં વિગતવાર હેવાલમાં અથવા સોગનનામાંમાં જે જે દસ્તાવેજને હવાલો આપ્યો હોય તે સિવાય દસ્તાવેજને અથવા તે પક્ષકારે કરેલા સોગનનામાંમાં જે દસ્તાવેજને બહાર પાડ્યા હોય તે સિવાયના દસ્તાવેજને જોવા દેવાની કોષ પણ અરજ સોગનનામાંમાં આધારે કરવી જોઈએ. અને તે સોગનનામાંમાં કયા દસ્તાવેજને જોવાને જોઈએ છે તે, દસ્તાવેજને જોવાનો અરજ કરનાર પક્ષકારને હક છે તે, તથા તે દસ્તાવેજને વિરૂદ્ધ પક્ષકારના કખખમાં અથવા અખત્યારમાં છે તે વાંત લખવી જોઈએ. ફરિયાદનો વાજખી રીતે નીકાલ થવા સારૂ અથવા ખરચનો ખચાવ થવા સારૂ એવા દસ્તાવેજને જોવા દેવાનો હુકમ કરવાની જરૂર નથી એમ કોર્ટને લાગે તે પ્રસંગે અને તેટલે સુધી કોર્ટ એવો હુકમ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૯. (૧) જ્યારે કોષપણ ધંધાના ચોપડા જોવા દેવાની અરજ કરવામાં આવે, ત્યારે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો, અસલ ચોપડા જોવાનો હુકમ કરવાને બદલે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે તેમાંની અચુક નોંધની નકલ આપવી અને તેના ઉપર જે માણસે તે નકલ અસલ નોંધની સાથે સરખાવી હોય તે માણસે તેના ખરાપણ બદલ સોગન ઉપર લેખ લખવો, અને એવા સોગનનામાંમાં, તે અસલ ચોપડામાં કોષ છેકછુક, બે લીટીઓ વચ્ચે લખેલો કોષ મજબૂર, અથવા ફેરફાર છે કે નહીં અને હોય તો શું શું છે તે લખવું જોઈએ. પણ એવું કરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની નકલ આપેલી હોય તોપણ, તે નકલ જે ચોપડામાંથી કરી હોય તે ચોપડા જોવા દેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે દસ્તાવેજ જોવા દેવાનો હુકમ મળવા સારૂ અરજ કરવામાં આવે તે દસ્તાવેજ ન દેખાડ-

વાનો હક છે એમ કહેવામાં આવે ત્યારે તે હક કાયદેસર છે કે નહીં, તેનો નિર્ણય કરવા સારૂ તે દસ્તાવેજ જોવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

(૩) કોર્ટ કોઇ પણ વખતે; ફરિયાદના કોઇપણ પક્ષકારની અરજી ઉપરથી, અને દસ્તાવેજ બાબતનું સોગનનામું કરવાનો હુકમ થયો હોય અથવા ન હોય, અથવા તે સોગનનામું આપ્યું હોય અથવા ન હોય તો પણ, બીજા કોઇપણ પક્ષકારને, તે અરજીમાં લખેલો કોઇપણ એક અથવા વધારે ચોક્કસ દસ્તાવેજ તેના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં છે કે નહીં અથવા કોઇપણ વખતે હતો અથવા હતા કે નહીં અથવા તે તેના કબજામાં ન હોય તો તે તેની પાસેથી ક્યારે ગયો અથવા ગયા અને તેનું શું થયું તે બાબત સોગનનામું આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. આવી અરજીની સાથે સોગનનામું હોવું જોઇએ, અને તેમાં એવું લખેલું હોવું જોઇએ કે તેને કરનારની સમજ પ્રમાણે તે અરજી જે પક્ષકારની સામા કરી હોય તે પક્ષકારના કબજામાં અથવા અધિકારમાં તે અરજીમાં લખેલો અથવા લખેલા દસ્તાવેજ છે, અથવા અમુક વખતે હતો અથવા હતા. અને તે દસ્તાવેજ ફરિયાદમાંની તકરારી બાબતો સંબંધી અથવા તેમાંની અમુક બાબત સંબંધી છે.

૨૦. જે પક્ષકાર પાસેથી કોઇ જાતના દસ્તાવેજોની શોધ કાઢવાનું અથવા તે જોવાનું હોય તે પક્ષકાર તેવી શોધ અથવા શોધી શોધ થવાને કે તે દસ્તાવેજો અથવા તેમાંના કોઇપણ દસ્તાવેજો જોવા દેવાની હરકત લે, અને કોર્ટની એવી ખાત્રી થાય કે, તે શોધ કાઢવાનો અથવા જોવાનો હક ફરિયાદમાંની કોઇ તકરારી બાબત અથવા મુદ્દા ઉપર આધાર રાખે છે, અથવા એવી ખાત્રી થાય કે બીજા કોઇ કારણને લીધે શોધ કાઢવાના કે જોવાના હક વિશે ઠરાવ ક્યાં પહેલાં તે તકરારી બાબત કે મુદ્દાનો નિર્ણય કરવા જોઇએ છીએ, ત્યારે કોર્ટ તે તકરારી બાબત અથવા મુદ્દાનો નિર્ણય પ્રથમ કરવો એવો હુકમ કરવાને અને શોધ કાઢવા અથવા જોવા વિશેની વાતનો નિકાલ બાકી રાખવાને, મુખત્યાર છે.

૨૧. સવાલનામાનો જવાબ દેવા સારૂ અથવા દસ્તાવેજોની શોધ કાઢવા સારૂ અથવા તે જોવા દેવા સારૂ કોઇ પક્ષકારને હુકમ કરવામાં આવે છતાં તે માન્ય ન કરે ત્યારે, જે તે પક્ષકાર વાદી હોય તો, તે કામ ચલાવતો નથી એમ ગણીને તેની ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને તે પાત્ર થશે; અને જે તે પ્રતિવાદી હોય તો, તેણે જે કંઈ જવાબ આપ્યો હોય તે કાઢી નાંખવાને, તથા તેણે જવાબ ન આપ્યો હોત તો તે જે સ્થિતિમાં હોત તે સ્થિતિમાં રહેવાને પાત્ર થશે; અને સવાલ કરનાર અથવા શોધ કાઢવાનો અથવા જોવાનો પ્રયત્ન કરનાર પક્ષકાર તેવી મતલબનો હુકમ થવા સારૂ કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, અને કોર્ટ તે પ્રમાણે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૨. કોઇપણ પક્ષકારને, ફરિયાદનો ઇનસાફ થતો હોય તે વખતે, સવાલનામાના વિરૂદ્ધ પક્ષકારે આપેલા જવાબમાંના કોઇ જવાબ અથવા કોઇ આગે જવાબ દાખલ ન કરતાં તેમાંના કોઇ એક અથવા વધારે જવાબનો અથવા કોઇ જવાબના કોઇ પણ ભાગનો પુરાવામાં ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે; પણ હમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટને સદરદુ સઘળા જવાબ જોવાનો અધિકાર છે, અને જે કોર્ટને એમ જણાય કે તેમાંના દાખલ કરેલા જવાબ સાથે બીજા કોઇપણ જવાબનો એવો સંબંધ છે કે તે જવાબોના તે બીજા જવાબ સિવાય ઉપયોગ કરવો દુરસ્ત નથી, તો તે બીજા જવાબ દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૩. આ ઓર્ડર સગીર વાદી તથા પ્રતિવાદીને તથા નાલાયક મનુષ્યોના ઇજ મિત્ર તથા ફરિયાદ પુરતા વાલીને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૧૨ મો.

કચ્છલત વિશે.

૧. ફરિયાદના કોઇ પણ પક્ષકારને, બીજા કોઇ પક્ષકારનો સઘળો મુકદ્દમો અથવા તેનો કોઈ ભાગ ખરો હોવાનું પોતાને કચ્છલ છે એવી નોટીસ પોતાની પ્લીડિંગથી અથવા બીજા લેખથી આપવાનો અધિકાર છે.

૨. એમાંના કોઇપણ પક્ષકારને, વાજબી હરકતો હોય તે સઘળી બાદ કરીને, કોઇપણ દસ્તાવેજ ખરો છે એમ કચ્છલ કરવાનું બીજા પક્ષકારને કહેવાનો અધિકાર છે, અને એવી નોટીસ આપ્યા પછી, તે દસ્તા-

વેળ કચુલ નહીં કરે અથવા ગફલત કરે તો, તેવો દસ્તાવેજ સાબિત કરવાનો ખીચ ફાર્યાદનો નિકાલ ગમે તે થાય તો પણ, કોર્ટ બીજી રીતનો હુકમ ન કરે તો, સદરહુ પ્રમાણે ના કચુલ કરનાર અથવા ગફલત કરનાર પક્ષકારે આપવો જોઈએ. અને સદરહુ પ્રમાણેની નોટીસ આપી ન હોય તો, કોઈ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાનો ખરચ આપવો નહીં, પણ એવી નોટીસ ન આપ્યાથી કોર્ટના મત પ્રમાણે ખરચનો ખચાવ થાય તેમ હોય તો તે ખરચ આપવાને હરકત નથી,

૩. દસ્તાવેજ કચુલ કરવાનું કહેવાનું નોટીસ ક પુરવણીમાંના ૯ મા નંબરના નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના મુજબ હોવી જોઈએ. •

૪. કોઈપણ પક્ષકાર, કોઈપણ સામા પક્ષકારને, સુનાવણી માટે નીમેલા દિવસ પહેલાં નવ દિવસથી ઓછી નહીં એટલી સુદતમાં, લેખી નોટીસ આપીને, તેમાં લખેલી કોઈપણ ચોક્કસ હકીકત અથવા હકીકતો ફક્ત ફરિયાદનાં કારણ સર કચુલ કરે એમ કહેવાને મુખત્યાર છે. અને એવી નોટીસ પોંચાડ્યા પછી જ દિવસની અંદર, અથવા કોર્ટ વધારે સુદત આપે તો તે સુદતની અંદર, તે હકીકત અથવા હકીકતો કચુલ કરવાની ના કહે અથવા ગફલત કરે તો, સદરહુ હકીકત અથવા હકીકતો સાબિત કરવાનો ખરચ, ફરિયાદનો ગમે તે નિકાલ થાય તોપણ, કોર્ટ બીજી રીતનો હુકમ નહીં કરે તો, સદરહુ પ્રમાણે ના કચુલ કરનાર અથવા ગફલત કરનાર પક્ષકારે આપવો જોઈએ, પણ એવું ફરાવ્યું છે કે, એવી નોટીસને અનુસરીને જે કોઈ કચુલત કરી હોય તે તે ચોક્કસ ફરિયાદનાં કારણ સારૂ માત્ર કરી છે એમ સમજવું, અને તેનો ઉપયોગ સદરહુ પક્ષકારની વિરુદ્ધ બીજે કોઈ પ્રસંગે અથવા નોટીસ આપનાર પક્ષકાર શિવાય બીજા કોઈપણ શખસની તરફથી કરવા નહીં; વળી એવું પણ ફરાવ્યું છે કે, સદરહુ પ્રમાણે આપેલી કોઈપણ કચુલત વાજબી હોય એવી શર. તોએ, કોઈપણ પક્ષકારને કોઈપણ વખતે સુધારવા દેવાને અથવા ખેંચી લેવાદેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. હકીકતો કચુલ કરવાનું કહેવાની નોટીસ તથા હકીકતની કચુલતો, અનુક્રમે, ક પુરવણીના નમુના નં. ૫૦ તથા ક પુરવણીના નમુના નં. ૧૧ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના મુજબ હોવી જોઈએ.

૬. કોઈપણ પક્ષકાર, ફરિયાદની કોઈપણ પાયરીએ, ન્યારે પ્લીડીંગથી અથવા બીજી રીતે, હકીકત કચુલ કરી હોય ત્યારે, તેવી કચુલત ઉપરથી જે ફેસલો અથવા હુકમ તેને મેળવવાનો હક હોય તે ફેસલો અથવા હુકમ, ફરિયાદના પક્ષકારો વચ્ચે બીજી તકરારનો નિર્ણય થતાં સુધી નહીં શોભતાં, કરવા સારૂ કોર્ટને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. અને એવી અરજી કરવામાં આવે એટલે, કોર્ટને વાજબી લાગે તેવો હુકમ કરવાને અથવા તેવો ફેસલો આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭. દસ્તાવેજ અથવા હકીકત કચુલ કરવા સારૂ આપેલી કોઈપણ નોટીસની રૂયે કરેલી કચુલતો સંબંધી પુરાવાની જરૂર હોય તો, તે કચુલતો ઉપર કરવી. સહી યોગ્ય રીતે કરી છે એમ પ્લીડર અથવા તેના કારકુન સોગંનનામું કરે તો, તે તે બાબતનો પુરતો પુરાવો છે એમ સમજવું.

૮. દસ્તાવેજો હાજર કરવાનું કહેવાની નોટીસ ક પુરવણીના નમુના નં. ૧૨ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના મુજબ હોવી જોઈએ; દસ્તાવેજો હાજર કરવાનું કહેવા સારૂ કરેલી કોઈપણ નોટીસ પોંચાડ્યા બાબત તથા તે ક્યારે પોંચાડી તે બાબત પ્લીડર અથવા તેના કારકુન શોગંનનામું કરે તો તે સોગંનનામું તથા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું કહેવાની નોટીસની નકલ, દરેક પ્રસંગે, તે નોટીસ પોંચાડ્યાનો તથા તે સદરહુ વખતે પોંચાડ્યાનો પુરતો પુરાવો છે એમ સમજવું,

૯. કચુલ કરવાનું અથવા હાજર કરવાનું કહેવાની નોટીસમાં, જેમની જરૂર નહીં હોય એવા દસ્તાવેજો નિર્દિષ્ટ કર્યા હોય તો, તેને લીધે થનારો ખરચ એવી નોટીસ કરનાર પક્ષકારે ખમવો જોઈએ.

ઓર્ડર ૧૩ મો.

દસ્તાવેજો હાજર કરવા, અટકાવી રાખવા તથા પાછા આપવા વિશે.

૧. (૧) પક્ષકારોના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય એવો દરેક પ્રકારનો જે દસ્તાવેજ પુરાવો

પોતાપોતાના કજીઆમાં અગત્યનો હોવાથી તેના ઉપર આધાર રાખવાનો તેમનો ધરાદો હોય, અને જે પુરાવો કોર્ટમાં પ્રથમ દાખલ થઇ ગયો ન હોય તે તમામ દસ્તાવેજ પુરાવો તથા જે દસ્તાવેજો હાજર કરવાને કોર્ટ દુકમ કર્યો હોય તે સર્વ દસ્તાવેજો, પક્ષકારોએ અથવા તેમના પ્લીડરોએ ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે હાજર કરવા.

(૨) એવી રીતે હાજર કરેલા દસ્તાવેજો કોર્ટ લેવા: પરંતુ તેમની સાથે હાઇ કોર્ટ ફરમાવે તેવા ન-સુના પ્રમાણે તૈયાર કરેલી તેની ખરી યાદ હોવી જોઈએ.

૨. કોઇપણ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અપ્પ્યારનો હોય તેવા દસ્તાવેજ પુરાવો પેટા કાનુન (૧) ના ઠરાવ પ્રમાણે હાજર કરવો જોઈતો હતો એવું જતાં તે હાજર કર્યો ન હોય તો, તે દસ્તાવેજ પુરાવો, તે હાજર ન કરવાનું કોર્ટની ખાત્રી લાયક સમજા કરણુ બતાવ્યા વગર તે કામની પછીની કોઇપણ સુનાવણી વખતે લેવો નહીં. અને એવો કોઇપણ પુરાવો કોર્ટ લે તો, કોર્ટ તે લેવાનાં કારણો લખી રાખવાં જોઈએ.

૩. કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે કોઇ દસ્તાવેજ લખતો નથી અથવા બીજી રીતે અગ્રાહ છે તો તે દસ્તાવેજ ફરિયાદની કોઇપણ પાયરીએ ના મંજુર કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, પણ તે ના મંજુર કરવાનાં કારણુ તેણે લખી રાખવાં.

૪. (૧) ફરિયાદની અંદર પુરાવામાં લીધેલા દરેક દસ્તાવેજ ઉપર, તુરત હેડળની પેટા કાનુનના ઠરાવોને અનુસરીને, હેડળ લખેલી વિગત લખવી, એટલે:—

(અ) ફરિયાદનો નંબર તથા સરનામું;

(બ) દસ્તાવેજ હાજર કરનાર શખસનું નામ;

(ક) તે હાજર કર્યાની તારીખ, અને

(ડ) તે સદરજી રીતે પુરાવામાં લીધાની વાત.

અને તે ઉપર જડજો આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

(૨) જ્યારે સદરજી રીતે પુરાવામાં લીધેલો દસ્તાવેજ ચોપડામાં, ખાતામાં અથવા દફતરમાં લખેલો મજ-કુર હોય અને તુરતની હેડળની કાનુન મુજબ અસલને બદલે તેની નકલ રજુ કરવામાં આવી હોય ત્યારે તે નકલ ઉપર સદરજી જણાવેલી વિગતો લખવી અને તે ઉપર જડજો પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

૫. (૧) સન ૧૮૯૧ ના પેટીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાના આકટમાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ફરિયાદની અંદર પુરાવામાં લીધેલો દસ્તાવેજ ચાલુ ઉપયોગમાં હોય એવી લેટર યુકમાં અ-થવા દુકાનના ચોપડામાં અથવા બીજા ખાતામાં લખેલો મજકુર હોય ત્યારે, જે પક્ષકારની તરફથી તે યુક અથવા તે ખાતું હાજર કરવામાં આવ્યું હોય તે પક્ષકાર તે લખેલા મજકુરની નકલ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે સદરજી પ્રકારનો દસ્તાવેજ સરકારી કચેરીમાંથી અથવા સરકારી અમલદારે હાજર કરેલા સરકારી દફતરમાં લખેલો મજકુર હોય, અથવા કોઇ ચોપડામાં અથવા ખાતામાં લખેલો મજકુર હોય અને તે ચોપડા અથવા ખાતું જે પક્ષકાર તરફથી હાજર કરવામાં આવ્યું હોય તે પક્ષકાર શિવાયનો બીજો કોઇ શખસ તેનો ધણી હોય તો, તેની નકલ,

(અ) સદરજી દફતર, ચોપડા અથવા ખાતું એકાદા પક્ષકાર તરફથી હાજર કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે પક્ષકારે, અથવા

(બ) સદરજી દફતર, ચોપડા અથવા ખાતું કોર્ટ પોતાની મેજ કાઢેલા દુકમ પ્રમાણે હાજર કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે બંને પક્ષકારોએ અથવા કોઇપણ પક્ષકારે,

આપવી એવું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) આ કાનુનના ઉપલા ઠરાવની રૂયે એકાદા મજકુરની નકલ આપવામાં આવી હોય ત્યારે, સદરજી કોર્ટ, ૭ મા ઓર્ડરની ૧૭ મી કાનુનમાં કહેલી રીત પ્રમાણે સદરજી નકલ તપાસાવ્યા પછી, (અસલ સાથે) મુકાબલ કરાવ્યા પછી, અને તે ઉપર તે ખરી હોવાનો દાખલો લખાવ્યા પછી, સદરજી મજકુર ઉપર નિશા-ની કરવી, અને જે ચોપડામાં, ખાતામાં અથવા દફતરમાં તે લખેલો હોય તે ચોપડા, ખાતું અથવા દફતર તે હાજર કરનાર શખસને પાછું અપાવવું.

૬. જ્યારે બેમાંથી કોઇપણ પક્ષકારે પુરાવા તરીકે જેના ઉપર આધાર રાખ્યો હોય એવો દસ્તાવેજ પુરાવામાં લેવા લાયક નથી એમ કોર્ટની નજરમાં આવે ત્યારે, કાનુન ૪ ની પેટા કાનુન (૧) ની રકમો (અ) (બ) તથા (ક) માં કહેલી વિગતો તથા તે ના મંજૂર કર્યા વિશેનો મજકુર તેના ઉપર લખવો, અને તે શેરા ઉપર જડજો પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

૭. (૧) પુરાવામાં લીધેલો દરેક દસ્તાવેજ, અથવા કાનુન ૫ મુજબ અસલને બદલે નકલ રજૂ કરવામાં આવી હોય ત્યારે તે નકલ, ફરિયાદના દફતરમાં દાખલ કરવી.

(૨) પુરાવામાં નહીં લીધેલા દસ્તાવેજો સદરજૂ દફતરમાં દાખલ કરવા નહીં, અને જે જે પક્ષકારે તે હાજર કર્યા હશે તેને તે પાછા આપવા.

૮. આ કોર્ટની ૫ મી અથવા ૭ મી કાનુનમાં અથવા ૭ મા કોર્ટની ૧૭ મી કાનુનમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, જે કોર્ટને પુરતું કારણ જણાય તો, કોર્ટની રૂબરૂ કોઇપણ ફરિયાદમાં હાજર કરેલો કોઈ દસ્તાવેજ અથવા ચોપડો કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત સુધી અને તેવી શરતોથી અટકાવીને કોર્ટના કોઇ અમલદારના હવાલામાં રાખવો એમ ફરમાવવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૯. (૧) ફરિયાદમાં પક્ષકાર હોય અથવા ન હોય એવા જે કોઇપણ માણસની એવી મરજી હોય કે તેણે ફરિયાદમાં હાજર કરેલો અને દફતરે દાખલ થયેલો કોઇ દસ્તાવેજ પોતાને પાછો મળવો જોઇયે તેને કાનુન ૮ પ્રમાણે તે દસ્તાવેજ અટકાવી રાખ્યો ન હોય તો, તે દસ્તાવેજ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે પાછો મળવાનો હક છે:—

(અ) જે ફરિયાદ ઉપર અપીલ થઇ શકતી ન હોય ત્યારે, તેવી ફરિયાદનો નિકાલ થયા પછી, અને

(બ) જે ફરિયાદ ઉપર અપીલ થઇ શકે તેવી ફરિયાદ હોય તે પ્રસંગે, અપીલ કરવાની મુદત વીતી ગઇ છે તોપણ અપીલ કરી નથી એવી કોર્ટની ખાતરી થાય ત્યારે, અથવા અપીલ થઇ હોય તો તે અપીલનો નિકાલ થઇ ગયો હોય ત્યારે;

પરંતુ જે દસ્તાવેજ પાછો લેવાની અરજ કરનાર શખસ, તે દસ્તાવેજની સહી સુધાંતની નકલ અસલ દસ્તાવેજને ઠેકાણે મુકવા સારૂ યોગ્ય અમલદારને આપે અને અસલ દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું તેને કહેવામાં આવે એટલે તેમ કરવાનું તે માથે લે, તો આ કાનુનમાં ઠરાવેલી મુદત પહેલાં કોઇપણ વખતે તે દસ્તાવેજ પાછો આપી શકાય:

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે હુકમનામું થવાથી જે દસ્તાવેજ આપો ૨૬ અથવા નકામો થયો હોય તે પાછો આપવો નહીં.

(૨) જે દસ્તાવેજ પુરાવામાં દાખલ કર્યો હોય તે પાછો આપતી વખતે તે પાછો લેનાર શખસે પોંચ આપવી.

૧૦. (૧) કોર્ટ પોતાની મેળે, અને ફરિયાદના કોઈ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, પોતાની મરજીમાં આવે તો, પોતાના દફતરમાંથી અગર બીજી કોઈ કોર્ટમાંથી બીજી કોઇ ફરિયાદના અથવા કામના કાગળ મંગાવીને જોવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી પ્રત્યેક અરજની સાથે (કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો) સોગનનામું આપવું તે સોગનનામું આપવું તે સોગનનામામાં જે ફરિયાદમાં તે અરજ કરી હોય તે ફરિયાદમાં તે કાગળો શી રીતે જરૂરના છે, તથા તે કાગળોની કે તે પૈસી અરજદારને જોઇયે તેટલા તેના ભાગની યોગ્ય રીતે સહી સુધાંતની નકલો ધણી ઢીલ અથવા ખરચ કર્યા વગર મળે તેમ નથી, અથવા ઇનસાફ થવા સારૂ અસલ હાજર કરવાની જરૂર છે,—એ લખવું.

(૩) પુરાવાના આકટ પ્રમાણે જે દસ્તાવેજ ફરિયાદમાં અમાલ હોય, તે દસ્તાવેજ કોર્ટ પુરાવામાં ચાપરી શકે એમ આ કાનુનની કોઇપણ વાતથી સમજવું નહીં.

૧૧. દસ્તાવેજો સંબંધી આમાં જે ઠરાવો છે તે, પુરાવા તરીકે હાજર કરી શકાય એવા બીજા બધા સાકાર પક્ષકારને લાગુ પડે તેટલે સુધી લાગુ પડશે.

ઓર્ડર ૧૪ મો.

મુદ્દા ઠરાવવા વિશે તથા કાયદાના મુદ્દા ઉપરથી અથવા કબુલ કરવામાં આવેલા મુદ્દા ઉપરથી ફરિયાદનો નિકાલ કરવા વિષે.

૧. (૧) હકીકતનો અથવા કાયદાનો કોઇ જરૂરનો વિચારમાં લેવાનો મજકુર એક પક્ષકાર ખરો છે એમ કહે, અને બીજો તે ના કબુલ કરે ત્યારે મુદ્દા નિકળે.

(૨) ફરિયાદ કરવાનો હક ખતાવવાને વાસ્તે કાયદાના અથવા હકીકતના જે વિચારમાં લેવાના મજકુરો વાદીએ સ્પષ્ટ રીતે કહેવા જોઇએ, અથવા પ્રતિવાદીએ પોતાના બચાવ સાથે કહેવા જોઇએ, તે જરૂરના વિચારમાં લેવાના મજકુરો સમજવા.

(૩) કોઇ જરૂરના વિચારમાં લેવાનો મજકુર એક પક્ષકાર ખરો છે એમ કહે અને બીજો તે ના કબુલ કરે ત્યારે તેવા પ્રત્યેક જરૂરના વિચારમાં લેવાના મજકુરને વાસ્તે જુદા મુદ્દા ઠરાવવા.

(૪) મુદ્દા બે જાતના હોય છે: (અ) હકીકતના મુદ્દા, (બ) કાયદાના મુદ્દા.

(૫) ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે ફરિયાદ અરજી, તથા લેખી દેખિત હોય તો તે, વાંચીને તથા જરૂર જણાય તે પ્રમાણે પક્ષકારોની જગ્યાની લેઇને કોર્ટ નક્કી કરવું કે હકીકતના, અથવા કાયદાના કયા જરૂરના વિચારમાં લેવાના મજકુર વિશે પક્ષકારોમાં તફાવત છે, અને પછી જે મુદ્દા ઉપર મુદ્દમાના ખરો નિવેદાનો આધાર કોર્ટને જણાતો હોય તે મુદ્દા કાઢીને દફતરમાં નોંધવા.

(૬) ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે પ્રતિવાદી કંઇ જવાબ ન આપે ત્યારે, કોર્ટ મુદ્દા કાઢીને નોંધવા જોઇએ એમ આ કાનુનમાં કહેલી કોઇ વાતથી સમજવું નહીં.

૨. જ્યારે એકજ ફરિયાદમાં કાયદા તથા હકીકત બંનેના મુદ્દા નિકળતા હોય અને કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે માત્ર કાયદાના મુદ્દા ઉપરથીજ મુદ્દમાનો નિકાલ થાય તેમ છે, તો કોર્ટ પ્રથમ કાયદાના મુદ્દાની ચોક્કસી કરવી, અને તેમ કરવાને વાસ્તે જે ચોગ્ય જણાય તો કાયદાના મુદ્દાનો નિર્ણય થઇ રહે ત્યાંસુધી હકીકતના મુદ્દા ઠરાવવાનું મુલતવી રાખવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૩. નીચેનાં બધાં અથવા તેમાંનાં કોઇ એક સાધન ઉપરથી મુદ્દા કાઢવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે, એટલે:-

(અ) પક્ષકારોએ અથવા તેમની વતી હાજર હોય તે શખસોએ સોગન ઉપર કહેલી હકીકત, અથવા તે પક્ષકારોના પ્લીડરોએ કહેલી હકીકત;

(બ) પ્લીડિંગમાં કહેલી હકીકત, અથવા ફરિયાદમાં સવાલનામાં આપેલાં હોય તેના જવાબમાં કહેલી હકીકત;

(ક) બેમાંથી કોઇ પક્ષકારે હાજર કરેલા દસ્તાવેજોમાંનો મજકુર.

૪. જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ હાજર ન હોય એવા કોઇ શખસની જગ્યાની લીધા શિવાય, અથવા ફરિયાદમાં હાજર કર્યો ન હોય એવો કોઇ દસ્તાવેજ જોયા વગર મુદ્દા બરાબર રીતે કાઢી શકાશે નહીં, એમ કોર્ટની નજરમાં આવે ત્યારે, કોઇ આગળનો દિવસ ઠરાવીને તે ઉપર મુદ્દા કાઢવાનું બંધ રાખવાને તથા (વિષમાન-કાળે અમલમાં હોય એવા કોઇપણ કાયદાને પાત્ર) સમન અથવા બીજી પ્રોસેસ કાઢીને કોઇ શખસને હાજર રહેવાની જરૂર પાડવાને અથવા જેના કબજા અથવા અખતારમાં કોઇ દસ્તાવેજ હોય તેને તે હાજર કરવાની જરૂર પાડવાને, કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૫. (૧) હુકમનામું કરતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે, કોર્ટને ચોગ્ય જણાય તે શરતો કરીને મુદ્દા દુરસ્ત કરવાને અથવા નસતી મુદ્દા કાઢવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે. અને પક્ષકાર વચેની તકરારનો નિર્ણય કરવાને મુદ્દામાં દુરસ્તી કરવાની અથવા નસતી મુદ્દા કાઢવાની જરૂર હોય તો સદરહુ રીતે દુરસ્તી કરવો અથવા નસતી મુદ્દા કાઢવા.

(૨) કોઇ મુદ્દા ખોટી રીતે કાઢ્યા છે અથવા દાખલ કર્યા છે એમ કોર્ટને જણાય તો, તે મુદ્દા હુકમનામું કરતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે કબી કરવાને પણ કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૬. ફરિયાદના પક્ષકારો, પોતાની વચે હકીકતની અથવા કાયદાની અમુક ખામતને ઠરાવ કરવાનો છે એમ એક મત થાય, તો તેઓ તે એક મુદ્દાના આકારમાં જણાવે, અને એવું લખેલું કરારનામું કરે કે:-

(અ) તે મુદ્દાનો કોર્ટ હા કે નાનો ઠરાવ કરેથી કરારનામામાં બતાવેલી, અથવા કોર્ટ ઠરાવે તે અથવા કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે ઠરાવે તે રકમ પક્ષકારે બીજા પક્ષકારને આપવી, અથવા તેમાંના એકને કરારમાં બતાવેલી કંઈ જવાબદારી અથવા હુકમ છે એમ ઠરાવવું.

(બ) તે મુદ્દાનો કોર્ટ હા કે નાનો ઠરાવ કરેથી કરારનામામાં બતાવેલી તથા ફરિયાદમાંની તકરારી મિલકત પક્ષકારો પૈકી એક પક્ષકારે બીજા પક્ષકારને આપવી અથવા તે બીજો પક્ષકાર ફરમાવે તે રીતે આપવી; અથવા

(ક) તે મુદ્દાનો કોર્ટ હા કે નાનો ઠરાવ કરેથી કરારનામામાં બતાવેલું તથા તકરારી બાબતને લગતું કોઈ વિશેષ કામ એક અથવા વધારે પક્ષકારે કરવું કે કરવાથી દુર રહેવું.

૭. જ્યારે પોતાને યોગ્ય જણાય તેરી તપાસ કર્યા પછી કોર્ટની ખાત્રી થાય કે:—

(અ) પક્ષકારોએ કરારનામું યોગ્ય રીતે કરેલું છે,

(બ) સદરહુ એક મત થયેલી બાબતનો ઠરાવ થવામાં તેમનો ખરેખરો સંબંધ છે, અને

(ક) તે ચોકશી કરીને ઠરાવ થવા લાયક છે:—

ત્યારે કોર્ટ તે મુદ્દો દફતરમાં દાખલ કરીને તેની ચોકશી કરવી, તથા જાણે તે મુદ્દો પોતેજ કાઢ્યો હોય તે રીતે તેના ઉપર પોતાનો ઠરાવ કે ચુકાદો લખવો;

અને તે મુદ્દાના ઠરાવ અથવા ચુકાદા ઉપરથી કરારનામાની શરતો પ્રમાણે કોર્ટ ફેંસલો કહી સંબંધાવવો અને આ રીતે આપેલા ફેંસલાને અનુસરીને હુકમનામું કરવું.

ઓર્ડર ૧૫ મો.

પેહેલી સુનાવણી વખતે ફરિયાદનો નિકાલ કરવા વિશે.

૧. જ્યારે ફરિયાદની પેહેલી સુનાવણી વખતે એમ જણાય કે કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબતમાં પક્ષકારોને તકરાર નથી. તે પ્રસંગે એકદમ ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨. એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય અને તેમાંના કોઈને વાદી સાથે કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબતમાં તકરાર ન હોય તે પ્રસંગે તે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધમાં એકદમ ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને પછી ફરિયાદ માત્ર બાકીના પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ ચાલશે.

૩. (૧) જ્યારે કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબત વિશે પક્ષકારો વચ્ચે તકરાર હોય, અને આમાં પાછળ ઠરાવ કર્યા છે તે રીતે કોર્ટ મુદ્દા કાઢ્યા હોય ત્યારે, જો કોર્ટની ખાત્રી થાય કે ફરિયાદનો ફેંસલો કરવાને બસ થાય તેટલા મુદ્દા ઉપર જે પુરાવો અથવા દલીલો પક્ષકારો એકદમ આપે તે કરતાં વધારે જોઈતી નથી, તથા તેજ વખતે ફરિયાદ આગળ ચલાવવાથી ગેર ધનસાફ થાય તેમ નથી, તે પ્રસંગે તે મુદ્દાનો ઠરાવ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તે મુદ્દા ઉપરનો ઠરાવ નિકાલ કરવાને વાસ્તે બસ હોય, તો તે પ્રમાણે ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પછી ગમે તો માત્ર મુદ્દા ઠરાવવાને વાસ્તે સમન કાઢ્યો હોય કે ફરિયાદના આખર નિકાલને વાસ્તે કાઢ્યો હોય તેની અંત નહીં.

પણ માત્ર મુદ્દા ઠરાવવાને વાસ્તે સમન કાઢ્યો હોય ત્યારે, પક્ષકારો અથવા તેમના ખીડરો હાજર હોવા જોઈએ અને તેમાંના કોઈએ હરકત લેવી ન જોઈએ.

(૨) જો તે ઠરાવ નિકાલ કરવાને વાસ્તે બસ ન હોય, ત્યારે કોર્ટ ફરિયાદની આગળની સુનાવણી મુલતવી રાખવી, અને મુકદ્દમામાં જોઈએ તેવો વધારે પુરાવો અથવા તેવી વધારે દલીલો હાજર કરવાને દિવસ મુકરર કરવો.

૪. ફરિયાદનો આખર નિકાલને વાસ્તે સમન કાઢ્યો હોય, અને તેમાંથી એક પક્ષકાર પોતે જે પુરાવા ઉપર આધાર રાખતો હોય તે પુરાવો પુરતા કારણ શિવાય, હાજર કરવાને ચુકે ત્યારે, કોર્ટ એકદમ ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તો મુદ્દા કાઢીને દફતરમાં દાખલ કર્યા પછી, તે મુદ્દા ઉપર પોતાનો ઠરાવ અથવા બીજો ચુકાદો આપવાને વાસ્તે જરૂર હોય તે પુરાવો હાજર કરવા સાફ ફરિયાદ મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૧૬ મો.

સાક્ષીઓને સમન કરવા તથા તેમણે હાજર રહેવા વિશે.

૧. ફરિયાદ માંડવામાં આવે પછી ગમે તે વખતે કોર્ટને અથવા બાબતને વાસ્તે કોર્ટ નિમે તે અમલદારને અરજ કરીને, શાહેદી આપવાને અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાને જે શખસોની હાજરીની જરૂર હોય, તેમના ઉપર સમન કઢાવવાને પક્ષકારો મુખ્યત્વાર છે.

૨. (૧) સમન કરેલા શખસને જે કોર્ટમાં બોલાવવો હોય તે કોર્ટ સુધી તેને આવવાના તથા ત્યાંથી પાછા જવાના તથા એક દિવસ હાજર રહેવાના વાટ ખરચ તથા બીજા ખરચને સાડ જેટલી રકમ કોર્ટની નજરમાં બસ જણાય તેટલી રકમ, સમનને વાસ્તે અરજ કરનાર પક્ષકારે સમન નિકળ્યા પહેલાં અને કરાવવામાં આવે તે મુદતની અંદર કોર્ટમાં ભરવી.

(૨) આ કાનુની રૂયે આપવાની રકમ કરાવતી વખતે કોર્ટ, કાબેલ માણસ તરીકે પુરાવો આપવાને સમન કરીને બોલાવેલા કોઈપણ માણસની બાબતમાં, પુરાવો આપવામાં તથા તે કલ્યાણને માટે જરૂરનું હોય એવું કાબેલ માણસનું કામ કરવામાં જે વખત જાય તે માટે વાસ્તવીક મેહનતાણું અપાવવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૩) તે કોર્ટ હાઇ કોર્ટના તાબાની હોય ત્યારે, સદરહુ ખરચનું પ્રમાણ કરાવતી વખતે, તેના સંબંધમાં કરેલી કોઈપણ કાનુનો ઉપર ધ્યાન રાખવું.

૩. એ પ્રમાણે કોર્ટમાં ભરેલી રકમ જેના ઉપર સમન કાઢેલો હોય તેને સમન હાથોહાથ પોંચાડી શકાય ત્યારે, તે શખસને સમન બજાવતી વખતે આપવા માંડવી.

૪. (૧) કોર્ટની અથવા આ બાબતમાં કોર્ટ નિમે તે અમલદારની નજરમાં એવું આવે કે કોર્ટમાં ભરેલી રકમ સદરહુ ખરચ અથવા વાજબી મેહનતાણું પુરું પાડવાને બસ નથી, ત્યારે કોર્ટ એવા કારણસર જરૂર જણાય તેટલી વધારે રકમ સમન કરેલા શખસને આપવી એવું ફરમાવવાને, અને તે આપવામાં કસુર હોય તો, સમન કઢાવનાર પક્ષકારની જંગમ મિલકત જપ્ત કરી વેચીને તે રકમ વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે; અથવા સમન કરેલા શખસને શાહેદી લીધા વગર રજા આપવાને, અથવા સદરહુ પ્રમાણે વસુલ કરવું તથા સાક્ષીને સદરહુ પ્રમાણે રજા આપવી એ બંને વાનાં કરવાને, મુખ્યત્વાર છે.

(૨) જ્યારે સમન કરેલા શખસને એક દિવસ કરતાં વધારે મુદત રાખવાની જરૂર પડે ત્યારે કોર્ટ, વખતે વખતે જે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી સમન કાઢ્યો હોય તેને તે વધારે મુદત સુધી રહેવાનો ખરચ પુરો પડે તેટલી રકમ કોર્ટમાં ભરવાનું ફરમાવવાને, અને તે રકમ ભરવામાં કસુર થાય, તો તે પક્ષકારની જંગમ મિલકત જપ્ત કરી વેચીને તે રકમ વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને, અથવા સમન કરેલા શખસની શાહેદી લીધા વગર તેને રજા આપવાને, અથવા સદરહુ પ્રમાણે વસુલ કરવું તથા સાક્ષીને રજા આપવી એ બંને વાનાં કરવાને, મુખ્યત્વાર છે.

૫. શાહેદી પુરવાસાડ અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાસાડ હાજર રહેવાના પ્રત્યેક સમનમાં તેણે ક્યારે અને કયે ઠેકાણે હાજર રહેવું એ લખવું; વળી, શાહેદી પુરવાસાડ તેણે હાજર રહેવાનું છે કે દસ્તાવેજ રજૂ કરવા સાડ છે. કે તે બંને વાસ્તે તેણે હાજર રહેવાનું છે એ પણ લખવું, તથા સમન કરેલા સાક્ષીને કોઈ અમુક દસ્તાવેજ હાજર કરવા બોલાવવો હોય, તો તે દસ્તાવેજનું સમગ્ર એમ બરાબર વર્ણન સમનમાં લખવું.

૬. કોઈ પણ શખસને શાહેદી પુરવાનો સમન ન કરતાં દસ્તાવેજ હાજર કરવાનો સમન થઈ શકે; અને જે શખસને માત્ર દસ્તાવેજ હાજર કરવાનો સમન કર્યો હોય, તે બંને આવીને દસ્તાવેજ હાજર ન કરતાં બીજા પાસે હાજર કરાવે, તો તેણે સમન માન્ય કર્યો એમ સમજવું.

૭. કોર્ટમાં હાજર હોય એવા કોઈ શખસને શાહેદી પુરવાનું કહેવાને અથવા તેજ વખતે અને તેજ ઠેકાણે તેના કબજામાં કે અજબ્બારમાં હોય તેવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું કહેવાને, કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૮. આ આરડરની રૂયે કરેલો દરેક સમન અને ત્યાં સુધી પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડવાને જે રીત કહી

છે તે રીતે પોંચાડવો, અને પોંચ્યાની શાખિતી વિશે ૫ મા ઓરડરમાં જે કાનુનો છે તે આ કાનુન પ્રમાણે પોંચાડેલા દરેક સમનને લાગુ પડશે.

૯. સમન કરેલા શખસને હાજર રહેવાને સમનમાં જે વખત લખ્યો હોય, તે વખતથી હંમેશાં દરેક આખતમાં એટલી મુદત પહેલાં સમન પોંચાડવો, કે તેથી તેને તૈયારી કરવાનો તથા જે જગ્યાએ હાજર રહેવાનું હોય તે જગ્યાએ જવાનો પુરતો વખત મળે.

૧૦. (૧) જ્યારે શાહેદી પુરવાને અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાને હાજર રહેવા સાર જે કોઇ શખસને સમન કર્યો હોય, તે શખસ તે સમન પ્રમાણે હાજર થવાને કે તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાને ચુકે ત્યારે, કોર્ટ, સમન પોંચાડનાર અમલદારના સર્ટીફિકેટની નીચે સોગનનામું કરીને ખરાપણાનો એકરાર કરવામાં આવ્યો ન હોય તો તે સમન પોંચાડ્યો છે કે નથી, પોંચાડ્યો તે આખત તે અમલદારની સોગન ઉપર જગ્યાની લેવી અથવા ખીજ કોર્ટ પાસે લેવડાવવી, અને જે એવી રીતે એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો સદરહુ કોર્ટને સદરહુ પ્રમાણે જગ્યાની લેવાનો અથવા ખીજ કોર્ટ પાસે લેવડાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) સદરહુ શાહેદી લેવી અથવા દસ્તાવેજ હાજર થવા જરૂરના છે એમ, તથા એવા શખસે, કાયદા સર કારણુ વગર, એવા સમન પ્રમાણે હાજર થવામાં અથવા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં કસૂર કરી છે અથવા તેણે જાણી છુટ્ટને સમન પોતાના ઉપર બજવા દીધો નથી એમ, માનવાનું કોર્ટને કારણુ દેખાય ત્યારે, કોર્ટ, અમૂક દિવસે અને અમૂક જગ્યાએ શાહેદી પુરવા અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવા તમારે હાજર રહેવું એમ જાહેરનામામાં લખીને એક જાહેરનામું કાઢવાને મુખત્યાર છે અને તે જાહેરનામાની નકલ તે શખસ હમેશ રહેતો હોય તે ઘરને બહારને બારણે અથવા કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોટવી.

(૩) તે જાહેરનામું કાઢવાને બદલે અથવા તે કાઢતી વખતે અથવા ત્યાર પછી કોઇ પણ વખતે, કોર્ટ, પોતાની નજરમાં આવે તો, એવા શખસને પકડવાનું જામીનવાળું અથવા જામીન વગરનું વારંટ કાઢવાને મુખત્યાર છે, અને પોતાની નજરમાં યોગ્ય આવે તેટલી તેની મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે; પણ જપ્તીના ખરચ કરતાં તથા કાનુન ૧૨ પ્રમાણે દંડ કરવામાં આવે તેની રકમ કરતાં વધારે મિલકત જપ્ત કરવી નહીં.

પરંતુ કોઇ સ્માલ કાજ કોર્ટે સ્થાવર મિલકતની જપ્તીનો હુકમ કરવો નહીં.

૧૧. જ્યારે, એવો શખસ, પોતાની મિલકત જપ્ત થયા પછી કોઇ પણ વખતે હાજર થઈને કોર્ટની ખાત્રી કરી આપે કે—

(અ) સદરહુ સમન પ્રમાણે ચાલવાને, કાયદાસર કારણુ વગર, જાણી જોઇને હું ચુક્યો નહોતો અથવા તે સમન ન બજે એ હેતુથી જાણી છુટ્ટને નાસી ગયો નહોતો, અને

(બ) ઉપરની છેલ્લી કાનુનની રૂયે કહાડેલા જાહેરનામામાં લખેલે વખતે તથા દેકાણે હાજર થવામાં તે ચુક્યો હોય ત્યારે, એવા જાહેરનામાની મને વેળાસર ખખર પડી નહોતી,

ત્યારે કોર્ટે તેની મિલકત ઉપરથી જપ્તી ખસેડવાનો હુકમ કરવો તથા જપ્તીના ખરચ આખત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવો.

૧૨. એવો શખસ હાજર ન થાય, અથવા હાજર થયા છતાં ઉપર પ્રમાણે કોર્ટની ખાત્રી ન કરે, ત્યારે તેની સંસારી હાલત તથા મુકદ્દમાની બંધી હકીકત ઉપર ધ્યાન રાખીને ૫૦૦ રૂપીયા કરતાં વધારે નહીં એવો કોર્ટને યોગ્ય લાગે એટલો તેનો દંડ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. તથા સદરહુ રીતે દંડ થયો હોય તો તે રકમ અને જામીને લીધે થએલો બંધો ખરચ વસૂલ કરવા સાર તેની મિલકત અથવા તેનો કંઈ ભાગ જપ્ત કરવાનો તથા વેચવાનો હુકમ કરવાને, અથવા જો તે કાનુન ૧૦ ની રૂયે અગાઉ જપ્ત થઈ ગયાં હોય તો તે વેચવાનો હુકમ કરવાને, કોર્ટ મુખત્યાર છે:

પરંતુ એવો શખસ સદરહુ દંડ તથા ખરચની રકમ કોર્ટમાં ભરે ત્યારે તે મિલકત ઉપરથી જપ્તી ખસેડવાનો કોર્ટે હુકમ કરવો.

૧૩. હુકમનામાની બળવણીમાં મિલકત જપ્ત કરવા આખતના તથા વેચવા આખતના દરોવો લાગુ પડવા જેવા હોય તેટલે સુધી તે જે માણસની મિલકત આ ઓર્ડરની રૂએ જપ્ત કરવામાં આવે તે માણસ હુક-

મનામાનો દેખાદાર હોય તે પ્રમાણે, આ ઓર્ડર મુજબની કોષપણુ જમી તથા વેચાણને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૪. હાજર થવા તથા હાજર રહેવા વિશે આ કાયદાના ઠરાવને તથા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તેવા કોષપણુ કાયદાને અનુસરીને ફરિયાદના પક્ષકાર શિવાય બીજા કોષ શખસની જગ્યાની લેવાની કોષપણુ વખતે કોર્ટને જરૂર જણાય, અને ફરિયાદના કોષ પક્ષકારે તેને સાક્ષી તરીકે બોલાવ્યો ન હોય ત્યારે કોર્ટ, પોતાની મેળે, તે શખસને સાક્ષી તરીકે શાહેદી પુરવા સાડે અથવા તેના કબજામાંના દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડે એક દિવસ ઠરાવી તે દિવસનો સમન કઢાવીને સાક્ષી તરીકે તેની જગ્યાની લેવાને અથવા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું તેને કહેવાને મુખત્યાર છે.

૧૫. ઉપર છેલ્લું કહ્યું છે તેને અનુસરીને, ફરિયાદમાં હાજર થઇને શાહેદી પુરવાનો જેને સમન થયો હોય, તેણે તે કામને વાસ્તે સમનમાં લખેલે ઠેકાણે અને વખતે હાજર રહેવું, અને દસ્તાવેજ હાજર કરવાને જેના ઉપર સમન થયો હોય તેણે સદરહુ વખતે તથા ઠેકાણે તે હાજર કરવા સાડે હાજર રહેવું અથવા બીજા પાસે તે હાજર કરાવવો.

૧૬. (૧) જે શખસને સદરહુ પ્રમાણે સમન થયેલો હોય તથા જે હાજર રહેલો હોય તેણે કોર્ટ બીજી રીતે ફરમાવે નહીં તો ફરિયાદનો નિકાલ થાય ત્યાંસુધી દરેક સુનાવણી વખતે હાજર રહેવું જોઇએ.

(૨) એમાંનો કોષપણુ પક્ષકાર અરજ કરે અને જરૂરનો સબજો ખર્ચ (જે કોષ હોય તો) કોર્ટમાં આપવામાં આવે ત્યારે, તેવી રીતે સમન કરેલા અને હાજર રહેલા કોષપણુ શખસને ત્યાર પછી તરતની અથવા બીજી કોષપણુ સુનાવણી વખતે અથવા તે ફરિયાદનો નિકાલ થાય ત્યાંસુધી હાજર રહેવા માટે તારણ આપવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને એવી રીતનું તારણ આપે નહીં તો દિવાની તુરંગમાં કેદ કરવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૭. સમન પ્રમાણે જે કોષ શખસ હાજર થયો હોય તે શખસ, ૧૬ મી કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરીને કાયદેસર કારણ વગર, જતો રહે તેને કાનુનો ૧૦ થી ૧૩ ના ઠરાવો લાગુ પડે તેટલે સુધી લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૮. જ્યારે વારંટની રૂયે પકડેલા કોષ શખસને કોર્ટની રૂખર પહેરામાં આપ્યો હોય ત્યારે, પક્ષકારોની અથવા તે પૈકી કોષની ગેરહાજરીને લીધે, જે સાહેદી પુરવા સાડે અથવા જે દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડે તેના ઉપર સમન બળબે હોય તે શાહેદી ન પુરી શકે અથવા તે દસ્તાવેજ હાજર ન કરી શકે તો કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે જગ્યાએ ને તે વખતે હાજર થવા સાડે યોગ્ય જમીન અથવા બીજું તારણ આપવાનું ફરમાવવાને તથા તે જમીન કે તારણ આપેલી તેને છુટો કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને એવો જમીન અથવા તારણ નહીં આપે તો તેને દીવાની તુરંગમાં કેદ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૯. કોષપણુ શખસ—

(અ) કોર્ટની સાધારણુ અવલ હકુમતની સ્થાનિક હદમાં, અથવા

(બ) તે હદની બહાર પણુ કોર્ટના મકાનથી ૫૦ મૈલ કરતાં ઓછા અંતર ઉપર કોષ ઠેકાણે, અથવા (તેનું રહેવાનું ઠેકાણું અને કોર્ટ એસે છે તે ઠેકાણું એ જ વચ્ચે જે અંતર હોય તેના પાંચ શતાંશ અંતરમાં આગગારી અથવા આગબોટ અથવા બીજું મંજૂર થયેલું વાહન ચાલતું હોય તો) કોર્ટના મકાનથી ૨૦૦ મૈલ કરતાં ઓછા અંતરે—રહેતો ન હોય, તેને શાહેદી પુરવા સાડે જતે હાજર રહેવાને ફરમાવવું નહિ.

૨૦. જ્યારે કોર્ટમાં હાજર હોય એવા ફરિયાદના કોષ પક્ષકારને શાહેદી પુરવાનું અથવા ત્યાં ને ત્યાં તેજ વખતે તેના ખરેખરા કબજામાં કે અપ્પ્યારમાં હોય એવો કોષ દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું કોર્ટ ફરમાવે, અને કાયદાસર સખખ વિના, તે તેમ કરવાને ના પાડે ત્યારે, કોર્ટની નજરમાં આવે તો તેના વિરૂદ્ધ હુકમનામું કરવાને કે, ફરિયાદની બાબતમાં પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૧. જ્યારે ફરિયાદના કોષ પક્ષકારને શાહેદી પુરવા કે દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાડે કહેવામાં આવે ત્યારે, સાક્ષીઓ વિશેના નિયમો તેને જોડેલા લાગુ પડી શકે તેટલા લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૧૭ મો.

મુલતવી રાખવા વિષે.

૧. (૧) કોર્ટ પુરતું કારણ દેખાડવામાં આવે તો, ફરિયાદની કોઇપણ સુનાવણી વખતે, પક્ષકારોને અથવા તેમાંના કોઈને મુદત આપવાને તથા ફરિયાદની સુનાવણી વખતે વખતે મુલતવી રાખવાને મુખ્યત્વાર છે, (૨) આમ કરવામાં આવે તે દરેક પ્રસંગે કોર્ટે ફરિયાદની આગળ સુનાવણી કરવાનો દિવસ ઠરાવવો, અને મુલતવી રાખવાને લીધે જે ખર્ચ થાય તેની આગતમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે:

પરંતુ એક વખત પુરાવો સાંભળવાનું કામ શરૂ થાય એટલે કોર્ટમાં હાજર હોય તે બધા સાક્ષીઓનો જખાની લેવાઇ રહે ત્યાં સુધી, ફરિયાદની સુનાવણી અત્યેક દિવસે ચાલુ રાખવી. પણ સુનાવણી બીજા દિવસ પછી મુલતવી રાખવાની જરૂર છે એમ કોર્ટને જણાય તો, તેમ કરવાનાં કારણ દફતરમાં લખીને, તે સુનાવણી મુલતવી રાખી શકે.

૨. જ્યારે જે દિવસ ઉપર ફરિયાદની સુનાવણી મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે પક્ષકારો અથવા તેમાંના કોઇ હાજર થવાને ચુકે ત્યારે, ૯ મા ઓર્ડરમાં આ અર્થે જે રીતો ફરમાવેલી છે તેમાંની એક રીતે ફરિયાદનો નિકાલ કરવાને, અથવા પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો બીજો કોઇ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૩. ફરિયાદના જે પક્ષકારને મુદત આપી હોય તે, જેને વાસ્તે મુદત આપી હોય તે કરવાને—એટલે પોતાનો પુરાવો હાજર કરવાને અથવા પોતાના સાક્ષીઓને હાજર રાખવાને અથવા ફરિયાદ આગળ ચલાવવાને જરૂરનું હોય એવું બીજું કોઇ કૃત્ય કરવાને—કસુર કરે, ત્યારે તે કસુર છતાંએ લાગલોજ ફરિયાદનો ચુકાદો કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

ઓર્ડર ૧૮ મો.

ફરિયાદની સુનાવણી તથા સાક્ષીઓની જખાની વિશે.

૧. શરૂ વાત કરવાનો હક વાદીનો છે, પરંતુ વાદીએ કહેલી હકીકતો કમુલ કરીને પ્રતિવાદી એવી તકરાર લે કે,—કાયદાની કંઇ બાબતને લીધે અથવા પોતે જણાવેલી વધારે હકીકતોને લીધે વાદી માગે છે તેમાંની કંઇ દાદ તેને મળવાનો હક નથી,—તો શરૂવાત કરવાનો હક પ્રતિવાદીનો થાય છે—

૨. (૧) ફરિયાદની સુનાવણીને વાસ્તે જે દિવસ ઠરાવ્યો હોય તે દિવસે, અથવા સુનાવણી જે દિવસ ઉપર મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે, શરૂવાત કરવાનો જે પક્ષકારને હક હોય તે પક્ષકારે પોતાનો મુકદ્દમા કહી ખતાવવો; અને જે મુદ્દા શામિત કરવાને તે બધાએલો હોય તેની પુછીમાં તેણે પોતાનો પુરાવો હાજર કરાવવો.

(૨) પછી સામા પક્ષકારે પોતાનો મુકદ્દમા કહી ખતાવવો અને પોતાનો કંઇ પુરાવો હોય તો તે આણવો; અને પછી તેને સામાન્ય રીતે આખા મુકદ્દમા વિષે કોર્ટ આગળ લાઇશુ કરવાનો હક છે.

(૩) પછી શરૂવાત કરનાર પક્ષકારને સામાન્ય આખા મુકદ્દમા વિષે પ્રત્યુત્તર આપવાનો હક છે.

૩. ઘણા મુદ્દા હોય અને તેમાંના કેટલાક શામિત કરવાનો બોળે સામા પક્ષકાર ઉપર હોય ત્યારે શરૂવાત કરનાર પક્ષકાર, પોતાની નજરમાં આવે તો તે મુદ્દા ઉપર પોતાનો પુરાવો આણે, અથવા સામા પક્ષકાર જે પુરાવો આણે તેના જવાબ તરીકે તે રાખી મુકે. અને જો તે પુરાવો રાખી મુકે તો, સામા પક્ષકારે પોતાનો બધો પુરાવો આણ્યા પછી તે મુદ્દા ઉપર શરૂવાત કરનાર પક્ષકાર પુરાવો આણવાને મુખ્યત્વાર છે; અને પછી શરૂવાત કરનાર પક્ષકારે આવી રીતે જે પુરાવો આણ્યો હોય તે ઉપર સામા પક્ષકાર વિશેષ ઉત્તર આપે; પરંતુ શરૂવાત કરનાર પક્ષકારને પછીથી સામાન્ય રીતે આખા મુકદ્દમા ઉપર પ્રત્યુત્તર આપવાનો હક થશે.

૪. જે સાક્ષીઓ હાજર હોય તેમની શાહેદી ખુલ્લી કોર્ટમાં જડજની રખડે જડજ પોતે ફરમાવે એ રીતે અને તેની નિબંધાની નીચે મોહાના સવાલ પૂછીને લેવી.

૫. અપીલ થઇ શકે એવા મુકદ્દમાઓમાં પ્રત્યેક સાક્ષીની શાહેદી કોર્ટની ભાષામાં જડાવે અથવા જડાવે જની રૂબરૂ તેના પોતાના રસ્તાઓ મુજબ અને તેની નિધેખાની નીચે લખી લેવી. તે ઘણું કરીને સવાલ જવાબના રૂપમાં નહીં પણ એક હકીકતના રૂપમાં લખી લેવી. અને પૂરી થઇ રહે એટલે જડાવે તથા સાક્ષીની રૂબરૂ વાંચી સંભળાવવી. અને જરૂર પડે તો જડાવે તે સુધારવી, તથા તેના ઉપર સહી કરવી.

૬. જે ભાષામાં સાક્ષીએ શાહેદી પુરી હોય તેનાથી જુદી ભાષામાં તે લખી લીધી હોય, અને જે ભાષામાં તે લખી લીધી હોય તે ભાષા સાક્ષી સમજતો ન હોય તો. લખી લીધેલી શાહેદી, જે ભાષામાં તે આપી હોય તે ભાષામાં તેને સમજાવવી.

૭. ૧૩૮ મી કલમ મુજબ લખી લીધેલી શાહેદી ૫ મી કાનુનમાં ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ અને તે કાનુન પ્રમાણે લખી લીધેલી શાહેદી પ્રમાણેજ તે વાંચી સંભળાવીને તે ઉપર સહી કરવી, અને પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર પડે તો તેનું ભાષાંતર કરી સમજાવવી અને સુધારવી.

૮. ન્યારે જડાવે પોતે શાહેદી લખી ન લે ત્યારે પ્રત્યેક સાક્ષીની શાહેદી લેવાતી જાય તેમ તે સાક્ષીની જખાનીની મતલબનું એક ટિપ્પણ જડાવે કરવું જોઈએ. અને તે ટિપ્પણ જડાવે પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી તથા તેને દફતરનો એક ભાગ ગણવો.

૯. ન્યારે કોર્ટની ભાષા અંગ્રેજી ન હોય પણ જે જાતે હાજર થએલા ફરિયાદના બધા પક્ષકાર તથા પ્લીડરની મારફતે હાજર થએલા પક્ષકારોના પ્લીડરો, અંગ્રેજી ભાષામાં પુરેલી શાહેદી અંગ્રેજીમાં લખી લેવાને હરકત ન લે તો, જડાવે તે અંગ્રેજીમાં લખી લેવાને મુખત્યાર છે.

૧૦. કોઇ મુકદ્દમ સવાલ જવાબ, અથવા કોઇ સવાલ ઉપરની કંઈ હરકત લખી લેવાનું કંઈ વિશેષ કારણ જણાય તો, પોતાનીજ મેળે, અથવા કોઇ પક્ષકારની અથવા તેના પ્લીડરની અરજ ઉપરથી તે લખી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૧. ન્યારે સાક્ષીને કોઇ સવાલ પૂછવાની કોઇ પક્ષકાર અથવા તેનો પ્લીડર હરકત લે અને કોર્ટ તે સવાલ પૂછવા દે તો, તે સવાલ જવાબ, હરકત, હરકત કરનાર શખસનું નામ તથા તે ઉપરનો કોર્ટનો ઠરાવ એ બધું જડાવે લખી લેવું.

૧૨. કોઇ સાક્ષીની જખાની અપાતી વખતની વર્તણૂક વિશે જણાય તેવો શેરો દફતરમાં લખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૩. જે મુકદ્દમાઓ ઉપર અપીલ થઇ શકે નહીં તે મુકદ્દમાઓમાં સાક્ષીઓની શાહેદી લેવાતી જાય તેમ તે સાક્ષીની જખાનીની મતલબનું ટિપ્પણ જડાવે પોતાને હાથે કરવું, અને તે ટિપ્પણ જડાવે પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી તથા તેને દફતરનો એક ભાગ ગણવું.

૧૪. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે સદરહુ મુજબ કરવાનું ટિપ્પણ જડાવેથી ન થઇ શકે તેમ હોય ત્યારે તે ન થઇ શકવાનું કારણ તેને દફતરમાં લખાવવું, અને જડાવે મોડેથી બોલે તેમ બીજો લખે એવી રીતે બીજા પાસે તે ટિપ્પણ ખુલ્લી કોર્ટમાં લખાવવું.

(૨) આ પ્રમાણે કરેલા પ્રત્યેક ટિપ્પણને દફતરનો ભાગ ગણવો.

૧૫. (૧) ન્યારે કોઇ જડાવે મૃત્યુના, બદલીના અથવા બીજા કારણને લીધે કોઇપણ ફરિયાદની ચોકસી પુરી કરી શકે નહીં ત્યારે, તેની પછી થનાર નવા જડાવે, ઉપરની કાનુનોની રૂબરૂ, જે શાહેદી લખી લીધેલી હોય અથવા ટિપ્પણ લખાવ્યું હોય તે શાહેદી અથવા ટિપ્પણ સદરહુ કાનુનો પ્રમાણે જણે પોતે લખી લીધી હોય અથવા લખાવ્યું હોય તે પાયરીથી આગળ ચલાવવાનો અધિકાર તેને છે.

(૨) ૨૪ મી કલમની રૂબરૂ બીજી કોર્ટને મોકલેલી ફરિયાદમાં લીધેલી શાહેદીને પેટા કાનુન ૧ નો ઠરાવ જેટલે સુધી લાગુ થાય તેટલે સુધી લાગુ છે એમ સમજવું.

૧૬. (૧) ન્યારે કોઇ સાક્ષી કોર્ટની હકુમતની બહાર જવાનો હોય, અથવા તેની શાહેદી લાગલીજ લેવાનું બીજું પુરતું કારણ કોર્ટની ખાત્રી લાયક બતાવવામાં આવે ત્યારે, ગમે તે પક્ષકારની કે સાક્ષીની અરજ ઉપરથી, ફરિયાદ થયા પછી કોઈપણ વખતે પાછળ ઠરાવેલી રીતે તે સાક્ષીની શાહેદી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે સદ્દુર્ શાહેદી પક્ષકારોનાં દેખતાં લાગલીજ ન લેવાય ત્યારે; જુબાની લેવા સારૂ દિવસ દરાવીને તે દિવસની કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી નોટીસ પક્ષકારોને આપવી.

(૩) આ રીતે લીધેલી શાહેદી સાક્ષીને વાંચી સંભળાવવી, અને તે શાહેદી ખરાબર છે એમ તે કશુંલ કરે તો તે ઉપર તેણે સહી કરવી, અને જરૂર જણાય તો જડજો તે સુધારવી અને તે ઉપર પોતાની સહી કરવી અને પછી તે ફરિયાદની કોષ્ટપણ સુનાવણી વખતે વાંચવાનો અધિકાર છે.

૧૭. જેની જુબાની લેવાઇ હોય તેવા કોષ્ટ સાક્ષીને ફરિયાદ ચાલતાં કોષ્ટપણ વખતે શાહેદી પુરવા પાછો બોલાવીને (વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા પુરાવાના આક્ટને પાત્ર) કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા સવાલ તેને કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૮. જે કોષ્ટપણ મિલકત અથવા વસ્તુના સંબંધમાં કંઈપણ સવાલ ઉત્પન્ન થાય તે મિલકત અથવા વસ્તુ ફરિયાદ ચાલતાં કોષ્ટપણ વખતે જોવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

ઓર્ડર ૧૯ મો.

સોગનનામાં વિષે.

૧. કોષ્ટપણ વખતે પુરતું કારણ હોય તો, કોર્ટને યોગ્ય જણાય તે સરતો કરીને, કોષ્ટ વિશેષ હકીકત અથવા હકીકતો સોગનનામાથી સાબિત કરવી અથવા કોષ્ટ સાક્ષીનું સોગનનામું સુનાવણી વખતે વાંચવું, એવો હુકમ કરવાને કોષ્ટપણ કોર્ટ મુખત્યાર છે:

પરંતુ કોર્ટને એમ જણાય કે, બેમાંથી એક પક્ષકાર શુદ્ધજુદ્ધિથી કોષ્ટ સાક્ષીને ઉદ્ધત તપાસણી કરવા સારૂ બોલાવવા માગે છે, અને તે સાક્ષી હાજર કરાય તેમ છે, તો તે સાક્ષીને સોગનનામાથી સાહેદી આપવાનો અપત્યાર મળે તેવો હુકમ ન કરવો.

૨. (૧) કોષ્ટપણ અરજ ઉપર સોગનનામું કરીને સાહેદી આપી શકાય; પરંતુ સાહેદી આપનારની ઉલટ તપાસણી કરવા સારૂ તેને હાજર રાખવાની બેમાંથી કોષ્ટ પક્ષકાર અરજ કરે, તો તે પ્રમાણે હાજર રહેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોર્ટમાં જતો હાજર રહેવાની સાક્ષી આપનારને માફી ન મળી હોય, અથવા કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, તેણે સદ્દુર્ પ્રમાણે કોર્ટમાં હાજર રહેવું.

૩. (૧) સાહેદી આપનાર પોતાની જાતીકી માહિતીથી સાબિત કરી શકે તેટલીજ હકીકતો સોગનનામામાં લખવી. પરંતુ ફરિયાદ ચાલતાની દરમ્યાનની અરજોમાં, પોતે માનતો હોય તે મજકુરનાં જો યોગ્ય કારણ બતાવવામાં આવે તો તેવો મજકુર દાખલ થઇ શકે.

(૨) જે સોગનનામામાં અમસ્તી સાંભળેલી બાબતો લખી હોય અથવા દલીલ ભરેલી બાબત લખી હોય, અથવા દસ્તાવેજની નકલો કે તેમાંના ઉતારા લખ્યા હોય તેવા પ્રત્યેક સોગનનામાનો ખરચ (કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો) તે કાઇલ હાજર કરનાર પક્ષકારે આપવો.

ઓર્ડર ૨૦ મો.

ફેસલો અને હુકમનામાં વિશે.

૧. મુકદ્દમો સાંભળી લીધા પછી કોર્ટ તેજ વખતે અથવા કોષ્ટ આગળને દિવસે, ખુદી કોર્ટમાં ફેસલો કહી સંભળાવવો. જે આગળને દિવસે ફેસલો કહી સંભળાવવો હોય તો તે દિવસની યોગ્ય ખબર પક્ષકારોને અથવા તેમના પ્લીડરોને આપવી.

૨, પોતાની પહેલાં થઇ ગએલા જડજો ફેસલો લખ્યો હોય પણ તે કહી સંભળાવ્યો ન હોય તો, તે ફેસલો કહી સંભળાવવાને જજ મુખત્યાર છે.

૩. ફેસલો કહી સંભળાવતી વખતે ખુદી કોર્ટમાં જડજો તે ઉપર તારીખ નાંખીને સહી કરવી; તે ઉપર એક વખત સહી કરી એટલે ૧૫૨ મી કલમમાં દરાવેલા પ્રસંગ અથવા ફેસલાની ફરી તપાસ કરવાની હોય

તે પ્રસંગ શિવાય તે ફેસલામાં કંઈ ફેરફાર કરવો નહીં કે કંઈ વધારવું નહીં.

૪. (૧) સ્કોલકોન કોર્ટોના ફેસલામાં, નિર્ણય કરવાની આખતો તથા તે ઉપરનો હરાવ, એ કરતાં વધારે લખવાની જરૂર નથી.

(૨) બીજી કોર્ટોના ફેસલામાં મુકદ્દમાની સંક્ષેપમાં હકીકત, નિર્ણય કરવાની આખતો, તે ઉપરનો હરાવ, અને તે હરાવનાં કારણ, એટલું આવવું જોઈએ.

૫. મુદ્દા કાઢવામાં આવ્યા હોય તેવી ફરિયાદોમાં પ્રત્યેક બુદ્ધ મુદ્દા ઉપર કોર્ટ પોતાનો હરાવ અથવા નિવેદા તથા તેનાં કારણો લખવાં. પરંતુ ફરિયાદના નિવેદાને વારતે એક અથવા વધારે મુદ્દા ઉપરનો હરાવ ખસ હોય તો, અથવા મુદ્દાઓ ઉપર હરાવ તથા કારણો લખવાની જરૂર નથી.

૬. (૧) હુકમનામું ફેસલાની સાથે મળતું આવવું જોઈએ ફરિયાદના નંબર, પક્ષકારોનાં નામ તથા વર્ણન, અને દાવાની વિગત તેમાં આવવી જોઈએ; તથા જે દાદ અપાવી હોય તે અથવા ફરિયાદનો જે બીજો ચુકાદો કર્યો હોય તે તેમાં સ્પષ્ટ રીતે લખવો.

(૨) ફરિયાદમાં થએલા ખરચની રકમ, તથા તે ખરચ કયા પક્ષકારે કર્યું મિલકતમાંથી તથા શા પ્રમાણમાં આપવો, એ પણ હુકમનામામાં લખવું.

(૩) એક પક્ષકારે બીજા પક્ષકારને આપવાનો ખરચ, તે પક્ષકારને તે બીજા પક્ષકાર પાસેથી જે રકમ લેણી થયાનું કબુલ કરવામાં અથવા હરાવવામાં આવે, તે રકમમાં મજરે આપવો એમ ફરમાવવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૭. જે તારીખે ફેસલો કહી સંભળાવ્યો હોય તે તારીખ હુકમનામા ઉપર નાંખવી, તથા ફેસલા પ્રમાણે હુકમનામું લખેલું છે એવી પોતાની ખાત્રી કરીને જડજે તે હુકમનામા ઉપર સહી કરવી.

૮. જ્યારે કોઈ જડજ ફેસલો આપ્યા પછી પણ હુકમનામાપર સહી કર્યા વગર પોતાનો હુદ્દો ખાલી કરે, ત્યારે એવા ફેસલા પ્રમાણે તૈયાર કરેલા હુકમનામાં ઉપર સહી કરવાનો તેની પછીના જડજને, અથવા જો તે કોર્ટ કહાડી નાંખવામાં આવી હોય તો જે કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ હોય તે કોર્ટના જડજને સહી કરવાનો અધિકાર છે.

૯. ફરિયાદનો વિષય સ્થાવર મિલકત હોય; ત્યારે એવી મિલકત ઓળખવાને ખસ થાય, તેટલું તેનું વર્ણન તે હુકમનામામાં હોવું જોઈએ અને તે મિલકત ચતુઃસીમાથી અથવા જમાબંદીના કે મોજણીની દૃશ્ય-સ્પર્શનાં નંબરથી ઓળખાતી હોય, ત્યારે તે ચતુઃસીમા અથવા નંબર હુકમનામામાં લખવા.

૧૦. જ્યારે ફરિયાદ જંગમ મિલકત આખત હોય, અને તે મિલકત અપાવવાનું હુકમનામું થાય ત્યારે, તે મિલકત ન આપી શકાય તો તેને બદલે આપવાની પૈસાની રકમ પણ તેમાં લખવી.

૧૧. (૧) હુકમનામું રૂપીયા આપવા સંબંધી હોય ત્યારે અને તેટલે સુધી કોર્ટ, પુરતું કારણ હોય તો, જે કરારની રૂયે તે પૈસા આપવાના હોય તે કરારમાં ગમે તે લખ્યું હોય તોપણ, હુકમનામામાં અપા-વેલી રકમ આપવાનું મુલતવી રાખવાનો હુકમ કરવાને અથવા બાજ સાથે અથવા વગર બાજે હુત્તાથી રૂપીયા આપવાનો હુકમ, હુકમનામું કરતી વખતે કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવું કોઈ હુકમનામું થયા પછી, કોર્ટ હુકમનામાના ફેણદારની અરજ ઉપરથી તથા જેના લાભમાં હુકમનામું થયું હોય તેની સમ્મતિથી, પોતાની નજરમાં આવે તો, હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ આપવાનું મુલતવી રાખવાનો હુકમ કરવાને, અથવા બાજ આપવા વિશે, પ્રતિવાદીની મિલકત જપ્ત કરવા વિશે, અથવા તેની પાસેથી જમીન લેવા વિશે, અથવા બીજી કોઈ આખત વિશે પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને, હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ હાસાથી આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) જ્યારે સ્થાવર મિલકત પાછી કમળમાં લેવા વિશે તથા ભાડું કે દરમીઆનની ઉપજ સાથે ફરિયાદ હોય ત્યારે, કોર્ટને—

(અ) તે મિલકતનો કબજો આપવાનો.

(બ) સદરહુ મિલકતનું ભાડું અથવા દરમીઆનની ઉપજ, ફરિયાદ માંડતા પહેલાંની મુદતમાં અદમાં હોય

તે બાકું અથવા દરમ્યાનની ઉપજ આપવાનો અથવા એવા બાકા બાબત અથવા દરમ્યાનની ઉપજ બાબત ચોક્કસી કરવાના હુકમવાળું,

(ક) ફરિયાદ માંડ્યા પછી—

(૧) તે હુકમનામાવાળાને કમળે મળે,

(૨) હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામાવાળાને કોર્ટની મારફત નોટીસ આપીને કમળે છોડી દે, અથવા

(૩) હુકમનામાની તારીખથી ત્રણ વરસ પુરાં થાય,

એમાંનો જે કાંઈ બનાવ પેહેલાં અને ત્યાં સુધીની સુદન માટેના બાકાના અથવા દરમ્યાનની ઉપજના સંબંધમાં ચોક્કસી કરવાના હુકમવાળું.

હુકમનામું કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે રકમ (ખ) અથવા રકમ (ક) ની રૂએ ચોક્કસી કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે, સદરહુ બાકા તથા દરમ્યાનની ઉપજની રકમ બાબત આખરનું હુકમનામું, એવી ચોક્કસીના નિકાલને અનુસરીને કરવું.

૧૩. (૧) જ્યારે કાંઈ મિલકતનો હિસાબ લેવાની તથા કોર્ટના હુકમનામા પ્રમાણે તે મિલકતનો યોગ્ય વહિવટ કરવાની ફરિયાદ હોય ત્યારે, આખરનું હુકમનામું કરતાં પહેલાં કોર્ટે પ્રારંભનું હુકમનામું કરીને તેમાં પોતાને યોગ્ય લાગે એવા હિસાબ લેવાનું તથા એવી ચોક્કસી કરવાનું ફરમાવવું તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા બીજા હુકમો કરવા.

(૨) મૈયત થયેલા કાંઈ શખસની મિલકતનો વહિવટ કોર્ટ મારફત થતો હોય તેમાં તે શખસનાં શાખિત કરી શકાય તેવાં કરજ અને જવાબદારી પૂરેપુરાં અદા કરવાને માટે તે મિલકત અપૂર્ત જણાય તો, નાદાર તરીકે જાહેર કરેલા શખસોની ઇસ્ટેટની બાબતમાં સદરહુ વહિવટની ફરિયાદ જેમાં ચાલુ હોય તે કોર્ટની સ્થાનિક હદની અંદર, તે વખતે જે નિયમ ચાલુ હોય તેજ નિયમ, તારણવાળા અથવા તારણ વગરના લેણદારોના પોતપોતાના હકોના સંબંધમાં, તથા સાખિત કરી શકાય તેવાં દેવાં અને જવાબદારીના સંબંધમાં અને અનુક્રમે વર્ગીકરણ તથા ભાવી અને અવલંબી જવાબદારીઓની કિંમત કરવાના સંબંધમાં પાળવા નોંધે; અને આવા કાંઈપણ પ્રસંગે, મિલકતમાંથી પૈસા મળવાનો જે શખસોનો હક હોય તે તમામ શખસોને સદરહુ પ્રારંભના હુકમનામાના કામમાં કોર્ટમાં આવીને આ કાયદાની રૂએ તે મિલકત ઉપર તેમને અનુક્રમે જે હક હોય તે માગવાનો અખતાર છે.

૧૪. મિલકતના કોર્ટ અમુક વેચાણમાં અગ્રક્યાધિકારનો હક કોર્ટ હુકમનામામાં અપાવે અને ખરીદીની રકમ કોર્ટમાં ભરી ન હોય, ત્યારે હુકમનામામાં.—

(અ) એક દિવસ જણાવીને લખવું કે તે દિવસ પહેલાં અથવા તે દિવસે તે રકમ ભરવી, તથા

(બ) એવો ઠરાવ કરવો કે, એવી ખરીદીની રકમ તથા હુકમનામામાં વાદીના ઉપર ખરચ નાંખ્યો હોય તો તે ખરચ (અ) રકમમાં કહેલે દિવસે અથવા તે પેહેલાં કોર્ટમાં ભરે તો, પ્રતિવાદીએ તે મિલકતનો કમળે વાદીને આપવો અને તે ઉપર તેનો સત્તાધિકાર સદરહુ પ્રમાણે પૈસા ભર્યાં તે તારીખથી ઉત્પન્ન થયે એમ સમજવું; પરંતુ આ ખરીદીના પૈસા તથા ખરચ (કાંઈ હોય તો) સદરહુ પ્રમાણે ન ભરે, તો ફરિયાદ ખરચ સુદાં કાઢી નાંખવી.

(૨) જ્યારે કોર્ટે અગ્રક્યાધિકાર સંબંધી સામસામા દાવાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે હુકમનામામાં એવો હુકમ કરવો કે—

(અ) જ્યારે તથા જેટલે સુધી, તે હુકમનામામાં અપાવેલા દાવા સમાન પ્રમાણમાં હોય ત્યારે તથા તેટલે સુધી, પેટા કાનુન (૧) ના ઠરાવોને અનુસરીને ચાલનાર દરેક અગ્રક્યાધિકારવાળા શખસનો દાવો, કાંઈપણ અગ્રક્યાધિકારવાળા શખસે સદરહુ ઠરાવોને અનુસરીને ચાલવામાં કસ્ટ કર્યાંથી, તેણે તેવી કસ્ટ કરી ન હોત તો તેનો જે કાંઈપણ ફાળે પડતા હિસ્સા સંબંધી દાવો અમલમાં આવી શકત તે હિસ્સા સુદાં, તે મિલકતના ફાળે પડતા હિસ્સાના સંબંધમાં અમલમાં આવશે; અને

(બ) જ્યારે તથા જેટલે સુધી તે હુકમનામામાં અપાવેલા દાવા સમાન પ્રમાણમાં ન હોય ત્યારે તથા

તેલે સુધી વરિષ્ઠ અગ્રક્રયાધિકારવાળો શખસ સદરહુ ઠરાવને અનુસરીને ચાલવામાં કસર ન કરે તો અને ત્યાં સુધી, કનિષ્ઠ અગ્રક્રયાધિકારવાળો શખસનો દાવો અમલમાં આવશે નહિ.

૧૫. જ્યારે પંત્યાળું તોડવાની અથવા પંત્યાળાને હિસાબ લેવાની ફરિયાદ હોય ત્યારે કોર્ટ આખરનું હુકમનામું કરતાં પહેલાં પક્ષકારના લાગતું પ્રમાણુ ઠરાવવાનું તથા જે દિવસે પંત્યાળું તુટશે અથવા તુટ્યું એમ ગણાશે તે દિવસ ઠરાવવાનું અને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હિસાબ લેવાનું તથા બીજાં કૃત્ય કરવાનું પ્રારંભનું હુકમનામું કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૬. મુખ્ય તથા મુખત્યારની વચ્ચે પૈસા સંબંધી લેણદેણનો હિસાબ લેવાની ફરિયાદમાં, તથા જે ફરિયાદો વિશે આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવ કરવામાં આવ્યો ન હોય એવી બીજી કોર્ટ પણ ફરિયાદમાં, કોઈ પક્ષકારને મળવાની કે કોઈ પક્ષકાર પાસેથી મળવાની રકમ નક્કી કરવા સારું હિસાબ લેવાની જરૂર હોય ત્યારે, કોર્ટને આખરનું હુકમનામું કરતાં પહેલાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હિસાબ લેવાનું પ્રારંભનું હુકમનામું કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૭. કોર્ટ, હિસાબ લેવાનું ફરમાવણ આપતું હુકમનામું કરીને અથવા કોઈપણ પછીનો વિશેષ હુકમ કરીને, કઈ રીતે હિસાબ લેવો અથવા તે બાબતના ઓશરીયાં લેવા તે ફરમાવવાને અને મુખ્યત્વે કરીને, હિસાબ લેતી વખતે, સદરહુ હિસાબ જે ચોપડામાં હોય તે ચોપડામાં લખેલી બાબતોના ખરાપણા વિષે તે ચોપડા પ્રથમ દર્શનીય પુરાવો છે એમ સમજવું તથા હિતસંબંધ હોય એવા પક્ષકારોને સલાહ આપવામાં આવે તે પ્રમાણે તે બાબત હરકત લેવાની ને પક્ષકારોને છુટ છે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૮. જ્યારે કોર્ટ મિલકતની વહેંચણુ બાબત અથવા તે માંહેના હિસ્સાનો જુદો જુદો કબજો આપવા બાબત હુકમનામું કરે, ત્યારે—

(૧) જો તથા જેટલે સુધી, તે હુકમનામું સરકારને મેહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય તેવી ઇસ્ટેટ બાબત હોય, તો અને તેટલે સુધી તે હુકમનામામાં, તે મિલકતમાં હિતસંબંધ હોય એવા જુદા જુદા પક્ષકારોના હક ઠરાવવા, પણ તે હુકમનામામાં એમ ફરમાવવું કે કલેક્ટરે, અથવા કલેક્ટરના તાબામાંના જે કોર્ટ એગ્રીટડ અમલદારને, આ સંબંધમાં કલેક્ટર નિમે તેણે, સદરહુ ઠરાવને તથા ૫૪ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને, એવી વહેંચણી કરી આપવી અથવા એવો કબજો જુદો પાડી આપવો;

(૨) જો તથા જેટલે સુધી એવું હુકમનામું બીજી કોઈપણ રચાવર મિલકત સંબંધી અથવા જંગમ મિલકત સંબંધી હોય, તો અને તેટલે સુધી, તે કોર્ટ, જાસ્તી ચોકસી કર્યા શિવાય સદરહુ વહેંચણી કરવાનું અથવા હિસ્સો જુદો પાડી આપવાનું કામ સગવડ ભરેલી રીતે થઈ શકે એમ ન હોય, તો પ્રારંભનું હુકમનામું કરીને તેમાં તે મિલકતમાં હકસંબંધ હોય એવા જુદા જુદા પક્ષકારોના હક ઠરાવવાને, અને જરૂર જણાય તેવા બીજા હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૯. (૧) વાદીના દાવાની સામે પ્રતિવાદીએ કરેલો સામો દાવો આવ્યો હોય ત્યારે, વાદીની કેટલી રકમ લેણી થઈ તથા પ્રતિવાદીની કેટલી રકમ લેણી થઈ તે હુકમનામામાં લખવું, અને તે હુકમનામું બેમાંથી જે પક્ષકારનું જેટલું લેણું દેખાતું હોય તેટલું વસુલ કરવાનું કરવું.

(૨) જે ફરિયાદમાં સામા દાવાની માંગણી કરી હોય તે ફરિયાદમાં કરેલા હુકમનામાને, સામા દાવાની માંગણી કરી નહીં હોત તો અપીલના જે ઠરાવો લાગુ પડત, તેજ ઠરાવો લાગુ પડશે એમ સમજવું.

(૩) આ કાનુનના ઠરાવ, સામો દાવો ૮ માં ઓર્ડરની ૬ કી કાનુન મુજબ કચુલ કરવા એમ હોય અથવા બીજી રીતે કચુલ કરવા એમ હોય તોપણ, લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૨૦. ફેસલાની તથા હુકમનામાની સહી સાથેની નકલો સારું કોર્ટને અરજ કરવામાં આવે તો પક્ષકારોને, તેમને ખરચે આપવી જોઈશે.

ઓર્ડર ૨૧ મો.

હુકમનામાં તથા હુકમની બબવણી વિશે.

૧. (૧) હુકમનામા ઉપરથી જે પૈસા ભરવાના તે સર્વ નીચે પ્રમાણે ભરવા, એટલે:—

(અ) જે કોર્ટનું કામ હુકમનામું બબવવાનું હોય તે કોર્ટમાં; અથવા

(ખ) કોર્ટની બહાર હુકમનામાવાળાને; અથવા

(ક) જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટ ફરમાવે તેવી બીજી કોષ્ટ રીતે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (અ) ની રૂયે કોષ્ટપણ પૈસા ભર્યા હોય ત્યારે તે તે પ્રમાણે ભર્યાની નોટીસ હુકમનામાવાળાને આપવી જોઈયે.

૨. (૧) ન્યારે કોષ્ટપણ જાતના હુકમનામા ઉપરથી ભરવાના કોષ્ટપણ પૈસા કોર્ટની બહાર આપ્યા હોય, અથવા હુકમનામાવાળાનું મન માને એવી બીજી રીતે હુકમનામાનો બધો અથવા થોડો ધણો તોડ કર્યો હોય ત્યારે, જે કોર્ટનું કામ તે હુકમનામું અજવવાનું હોય તે કોર્ટને તે ભર્યાની અથવા તોડ કર્યાની વાત હુકમનામાવાળાએ જાહેર કરવી જોઈયે, અને કોર્ટે તે ભરણું અથવા તોડ દાખલ કરવો જોઈયે.

(૨) હુકમનામાનો દેખાદર પણ, એવું ભરણું અથવા તોડ કર્યાની ખબર કોર્ટને આપીને એવી અરજ કરી શકે કે, તે ભરણું અથવા તોડ જાહેર કર્યો એવું કાં દાખલ ન કરવું તેનું કારણ કોર્ટ નીમે તે દિવસે ખતાવવા સારૂ હુકમનામાવાળાને નોટીસ કાઢે; અને એવી નોટીસ પહોંચાડવા પછી, હુકમનામાવાળો સદરહુ ભરણું અથવા તોડ જાહેર કર્યો એવું કાં દાખલ ન કરવું તેનું કારણ ખતાવવાને ચુકે, તો કોર્ટે સદરહુ ભરણું અથવા તોડ દાખલ કરવો જોઈયે.

(૩) જે કોષ્ટપણ ભરણું અથવા તોડ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે જાહેર કરેલો અથવા દાખલ કરેલો નહીં હશે તે, હુકમનામું અજવનારી કોષ્ટપણ કોર્ટે કબુલ કરવો નહીં.

હુકમનામા અજવનારી કોર્ટે વિશે.

૩. ન્યારે સ્થાવર મિલકત એક ઇસ્ટેટ અથવા સત્તા પ્રકાર હોય અને તે બે અથવા વધારે કોર્ટોની હુકમતની સ્થાનિક હદમાં હોય ત્યારે, તેવી કોર્ટોમાંની કોષ્ટ એક કોર્ટને, તે સંબંધી ઇસ્ટેટ અથવા સત્તા પ્રકાર જામ કરીને વેચવાનો અધિકાર છે.

૪. ન્યારે ફરિયાદ અરજીમાં લખ્યા પ્રમાણેની જેની કિંમત બે હજાર રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય અને જે, તેના વિષય જોતાં, વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂયે, પ્રેસિડેન્સી સ્મૉલકોઝ કોર્ટના અથવા પ્રેસિડેન્સી સ્મૉલકોઝ કોર્ટના સાંભળવામાંથી ખાતલ કરી ન હોય એવી ફરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય, અને જે કોર્ટે તે હુકમનામું કર્યું હોય, તે કોર્ટની એવી મરજી હોય કે તે કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ અથવા રંગુનમાં અજવવું ત્યારે, ૬ ઠી કાનુનમાં કહેલી નકલો અને સર્ટિફિકેટ, પ્રસંગ પ્રમાણે, કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ અથવા રંગુનની સ્મૉલકોઝ કોર્ટને મોકલવાને તે કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે; અને તે પ્રમાણે મોકલવામાં આવે એટલે તે સ્મૉલકોઝ કોર્ટે જાણે તે હુકમનામું પોતેજ કર્યું હોય તે રીતે અજવવું.

૫. ન્યારે, જે કોર્ટને હુકમનામું અજવવા મોકલવું હોય તે કોર્ટે, જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટ જે જિલ્લામાં હોય તેજ જિલ્લામાં હોય ત્યારે, હુકમનામું કરનારી કોર્ટે તે હુકમનામું એવી બીજી કોર્ટને પરભાર્યું મોકલવું. પણ ન્યારે જે કોર્ટને હુકમનામું અજવવા મોકલવું હોય તે કોર્ટ બીજા જિલ્લામાં હોય ત્યારે જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટે જે જિલ્લામાં હુકમનામું અજવવાનું હોય તે જિલ્લાની ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટમાં તે મોકલવું જોઈયે.

૬. અજવવા સારૂ હુકમનામું મોકલનારી કોર્ટ, નીચે લખેલા કાગળો મોકલવા, એટલે:—

(અ) હુકમનામાની નકલ;

(બ) હુકમનામું કરનારી કોર્ટની હુકમતમાં અજવણી કરીને હુકમનામું પુરું થયું નથી, અથવા, થોડું હુકમનામું અજવું હોય ત્યારે, હુકમનામું કેટલું પુરું થયું છે અને તેના કેટલો ભાગ અજવ્યા વગરનો છે, એ વિશેનું સર્ટિફિકેટ; અને

(ક) હુકમનામું અજવવા સારૂ કરેલા કોષ્ટપણ હુકમની તકલ, અને, એવો હુકમ ન કર્યો હોય તો, તેવી મતલબનું સર્ટિફિકેટ.

૭. જે કોર્ટને સદરહુ પ્રમાણે હુકમનામું મોકલ્યું હોય તે કોર્ટે હુકમનામાની કે અજવવાના હુકમની, અથવા તેની નકલોની વધારે સાબિતી કંઈ વિશેષ કારણસર માગી ન હોય તો એવી સાબિતી વગર તે કોર્ટે

એવી નકલો ને સરટિફિકેટ દાખલ કરાવવાં; અને એવાં કાંઈ વિશેષ કારણો હોય તો તે જડને લખી રાખીને તે ઉપર પોતાની સહી કરવી.

૮. સદરકુ નકલો એ પ્રમાણે દાખલ થાય એટલે, તે હુકમનામું અથવા તે હુકમ જે કોર્ટને બળવવા સાફ મોકલ્યાં હોય તે કોર્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ હોય ત્યારે તે હુકમનામું અથવા હુકમ તે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ બળવે, અથવા તે હુકમનામું અથવા હુકમ યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટ તાબાની કોર્ટને બળવવા સાફ મોકલી શકાય.

૯. જે કોર્ટને બળવવા સાફ હુકમનામું મોકલ્યું હોય તે કોર્ટ હાઈ કોર્ટ હોય ત્યારે, જાણે તે કોર્ટે પોતાની સાધારણ અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતાં તે હુકમનામું કયું હોય તે રીતે તે કોર્ટે તે હુકમનામું બળવવું.

બળવણીની દરખાસ્ત વિશે.

૧૦. જ્યારે હુકમનામાવાળાની તે હુકમનામું બળવવાની ઇચ્છા હોય ત્યારે, તેણે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને, અથવા, તે કામને વાસ્તે જે કોઈ અમલદાર નીમ્યો હોય તો તે અમલદારને, અથવા પાછળ ગએલા કારો વે પ્રમાણે બીજી કોર્ટને હુકમનામું મોકલ્યું હોય તો તે કોર્ટને કે તેના યોગ્ય અમલદારને, દરખાસ્ત કરવી જોઈએ.

૧૧. (૧) પૈસાની રકમ આપવા બાબતનું હુકમનામું થયું હોય, ત્યારે હુકમનામું કરતી વખતે હુકમનામાવાળાએ મેટિથી દરખાસ્ત કરી હોય તો, કોર્ટ, હુકમનામાનો ફેણદાર કોર્ટની હદમાં હોય તો, વારંટ નૈયાર કરતાં પહેલાં તેને પકડીને હુકમનામું તાબડતોબ બળવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) માં કસબું છે તે શિયાયને પ્રસંગે, હુકમનામું બળવવાની દરેક દરખાસ્ત લખેલી કરવી, અને અરજદારે અથવા જે શખસને કામની હકીકતની માહિતગારી છે એમ કોર્ટને ખાત્રીપૂર્વક સાબિત થયું હોય એવા કોઈ બીજા શખસે તે દરખાસ્ત ઉપર સહી કરીને તેના સામાપણાનો એકરાર કરવો, તથા તેમાં નીચેની વીગતો આસન પાડીને લખવી:—

(અ) ફરિયાદનો નંબર;

(બ) પક્ષકારોનાં નામ;

(ક) હુકમનામાની તારીખ;

(ડ) હુકમનામા ઉપર કંઈ અપીલ થઈ છે કે નહીં તે;

(ધ) હુકમનામું થયા પછી તકરારી બાબત વિષે પક્ષકારો વચ્ચે માંહોમાંહે કાંઈ રકમ આપવામાં આવી છે કે નહીં અથવા બીજી કંઈ ગોડવણ થઈ છે કે નહીં, અને એવી રીતે થયું હોય તો તે કેટલે સુધી થયું છે તે;

(ફ) હુકમનામું બળવવાને વાસ્તે પહેલાં કંઈ દરખાસ્તો કરી છે કે નહીં, કરી હોય તો શી શી અને તે કઈ કઈ તારીખે કરી તથા તેમનું પરિણામ શું થયું તે;

(ગ) હુકમનામા ઉપર મુદલ તથા તે ઉપર (જે કાંઈ) બ્યાજ ચડ્યું હોય તો તેમની કેટલી રકમ છે તે અથવા હુકમનામામાં બીજી જે દાદ આપવી હોય તે, તથા જે હુકમનામું બળવવાનું હોય તે હુકમનામાની તારીખ પહેલાં અથવા પછી સામું હુકમનામું થયું હોય તો તેની વિગત;

(હ) કંઈ ખરચ અપાવ્યો હોય તો તેની રકમ;

(ઝ) જેના ઉપર હુકમનામું બળવવાનું હોય તે શખસનું નામ; અને

(જ) કોર્ટની મદદ કઈ રીતે જોઈએ છીએ તે, એટલે,—

(૧) હુકમનામામાં લખેલી કોઈ પણ વિશેષ મિલકત સ્થાપિત કરવી,

(૨) કોઈપણ માલમિલકત જમ કરીને વેચવી અથવા જમ કર્યા વગર વેચવી,

(૩) કોઈપણ શખસને પકડીને તુરંગમાં રાખવો.

(૪) વસુલદાર નીમવો;

(૫) જે દાદ અપાવી હોય તે દાદના સ્વરૂપને જરૂર હોય તેવો બીજો પ્રકાર.

(૩) જે કોર્ટને પેટા કાનુન (૨) ની રૂઝે દરખાસ્ત કરી હોય તે કોર્ટને હુકમનામાની સહી સીકાવાળી નકલ હાજર કરવા અરજદારને દરખાવવાનો અધિકાર છે.

૧૨. કોઈ હુકમનામાના દેણદારની કંઈ જગમ મિલકત જમ કરવાની દરખાસ્ત કરી હોય, પરંતુ તે મિલકત તેના કબજામાં ન હોય ત્યારે, હુકમનામાવાળાએ જમ કરવાની મિલકતની જોઈએ તેટલા બરોબર વર્ણનવાળી યાદ તે દરખાસ્ત સાથે આપવી.

૧૩. કોઈ હુકમનામાના દેણદારની કંઈ રચાવર મિલકત જમ કરવાની દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, તે દરખાસ્ત નિચે:—

(અ) તે મિલકત ઓળખવાને બસ થાય એવું તેનું વર્ણન અને જમામંદી અથવા મોજણીના કાગળ પત્રમાં આપેલી હદ ઉપરથી અથવા નંબર ઉપરથી તે મિલકત ઓળખી શકાય તે પ્રસંગે તે હદ અથવા નં. બર લખવાં જોઈયે; અને

(બ) હુકમનામાના દેણદારનો તે મિલકતમાં હિસ્સો અથવા હક સંબંધ હોય તેની તપસીલ, દરખાસ્ત કરનાર બરોબરી રીતે માનતો હોય અને તપાસ કરતાં તેનાથી નક્કી થઈ શકી હોય તે પ્રમાણે આપવી.

૧૪. કલેક્ટરની ઓફિસમાં નોંધાએલી જમીન જમ કરવા માટેની દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, તે જમીનના કે તેના મેહેસુલના માલિક તરીકે, અથવા વેચી શકાય એવા તેમાં હક સંબંધ રાખનાર તરીકે, અથવા તે જમીનનું મેહેસુલ આપવાને જવાબદાર તરીકે ક્યા શખસોનાં નામ નોંધ્યાં છે તે, તથા નોંધેલા માલિકાના હિસ્સા શા છે એ બતાવનારો, તે ઓફિસના રજીસ્ટરમાંથી સહી સીકાવાળો ઉતારો હાજર કરવાનું દરખાસ્ત કરનારને ફરમાવવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૫. (૧) એક કરતાં વધારે શખસોની તરફેણમાં એકદું હુકમનામું થયું હોય ત્યારે, તેમાંના કોઈએક શખસ અથવા વધારે શખસો હુકમનામામાં કોઈપણ ઉલટી શરત ન હોય તો, તે બધાના હિતને વાસ્તે, અથવા તેમાંના કોઈ મરી ગયો હોય તો બાકીના જીવતા તથા મૈયતના કાયદાસર વારસ વડીલના હિતને વાસ્તે, સદરહુ આપું હુકમનામું બળવવાની દરખાસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે આ કાનુનની રૂએ કરેલી દરખાસ્ત ઉપરથી હુકમનામું બળવવા દેવાનું પરંતુ કારણ કોર્ટને જણાય ત્યારે, દરખાસ્તમાં જે શખસો સામિલ થયા ન હોય તેમના હક જાળવવા સાથે જરૂર જણાય તેવો હુકમ કોર્ટ કરેલો.

૧૬. પોતાનો હક બીજાને આપી દેવાના વખત (અસાઇનમેન્ટ) થી અથવા કાયદાના અમલથી, કોઈ હુકમનામાની માલકી, અથવા જો કોઈ હુકમનામું બે અથવા વધારે શખસોની તરફેણમાં એકદું થયું હોય તો કોઈપણ હુકમનામાવાળાને તે હુકમનામામાંનો હક સંબંધ હુકમનામાવાળા પાસેથી બીજા કોઈ શખસને મળે તો, જેને તે મળ્યો હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને તે બળવવાની દરખાસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે; અને જો તે હુકમનામાવાળાએ તે દરખાસ્ત કરી હોય તે રીતે અને તેજ સરતોથી તે હુકમનામું બજી શકે:

પરંતુ પોતાનો હક બીજાને આપી દેવાના વખત (અસાઇનમેન્ટ) થી હુકમનામું અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો હક સંબંધ બીજાને તબદીલ કરી આપ્યો હોય, ત્યારે તે આપનારને તથા હુકમનામાના દેણદારને તે દરખાસ્ત વિશેની લખેલી નોટીસ આપવી. અને તે હુકમનામાનો બળવણીને વાસ્તે તેમની હરકતો (જે કંઈ હોય તો) કોર્ટ સાંભળે ત્યાં સુધી તે હુકમનામું બળવવું નહીં:

વળી, બે અથવા વધારે શખસો ઉપરનું પૈસા બાબતનું હુકમનામું હોય અને તે તેઓમાંના એકને તબદીલ કરી આપ્યું હોય તો તે બાકીનાઓ ઉપર બળવવું નહીં.

૧૭. (૧) ૧૧ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે હુકમનામું બળવવાની દરખાસ્ત મળ્યા પછી કોર્ટ, ૧૧ મી થી ૧૪ મી કાનુનોના ઠરાવ પ્રમાણે જે કરવું જોઈએ તે કર્યું છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવી જોઈયે; અને તે પ્રમાણે કર્યું ન હોય, તો દરખાસ્ત નામંજૂર કરવાને અથવા તેમાં જે ખામી હોય તે તેજ વખતે લાંબ, અથવા કોર્ટ નીમે તે વખતની અંદર દુરસ્ત કરવા દેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે પેટા કાનુન (૧) ના ઠરાવોની રૂએ દરખાસ્ત દુરસ્ત કરવામાં આવે, ત્યારે તે દરખાસ્ત કાયદા પ્રમાણેની દરખાસ્ત છે એમ અને તે જે તારીખે પ્રથમ કરવામાં આવી હોય તે તારીખે કરવામાં આવી છે એમ સમજવું.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી પ્રત્યેક દુરસ્તી ઉપર જજને પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

(૪) દરખાસ્ત મંજૂર થાય ત્યારે, કોર્ટ તે દરખાસ્ત મળ્યાનો શેરો અને જે તારીખે દરખાસ્ત કરી હોય તે તારીખ થોડા રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી, અને આમાં હવે પછી લખેલા ઠરાવોને પાત્ર, દરખાસ્તના સ્વરૂપ પ્રમાણે હુકમનામું બળવવાની તબવીબ કરવી.

પરંતુ પૈસા આપવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે, જમ કરેલી મિલકતની કિંમત અને તેટલી હુકમનામાની રૂંચે લેણી નીકળતી રકમ સાથે મળતી આવવી જોઈએ.

૧૮. (૧) તેના તેજ પક્ષકારો વચે કરેલા અને એકજ કોર્ટ બળવી શકે એવાં પૈસાની બે રકમો આપવા બાબતનાં જુદી જુદી ફરિયાદમાં સામસામાં થએલાં હુકમનામાની બળવણી સારૂ તે કોર્ટને દરખાસ્ત કરવામાં આવે, ત્યારે—

(અ) જો બંને રકમો સરખી હોય તો, બંને હુકમનામાં ઉપર ભરપાઇ થયાનું લખવું જોઈએ, અને

(બ) જો બંને રકમો સરખી ન હોય તો, જે હુકમનામાવાળાની પાસે વધારે રકમનું હુકમનામું હોય તેજ હુકમનામું બળવી શકે અને તે ઓછી રકમ બાદ કરતાં બાકી રહે તેટલીજ રકમને સારૂ તે હુકમનામું બળવી શકે, અને ઓછી રકમના જેટલી ભરપાઇ થયાનું વધારે રકમના હુકમનામામાં લખવી તેમજ ઓછી રકમનું હુકમનામું પણ ભરપાઇ થયાનું લખવું.

(૨) એવાં હુકમનામાં પૈકી એક હુકમનામાની માલકી બેમાંથી એક પક્ષકારને કાઢી લખી આપી હોય ત્યારે, આ કાનુન લાગુ પડશે એમ સમજવું, તથા માલકી લેનારે હુકમનામાની રૂંચે આપવાના કરજની બાબતમાં તેમજ મુળ માલકી સોંપનારે હુકમનામાની રૂંચે આપવાના કરજની બાબતમાં પણ આ કાનુન લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

(૩) (અ) જે ફરિયાદોમાં હુકમનામા થયાં હોય તે પૈકી એકનો હુકમનામાવાળો બીજામાં હુકમનામાનો હેજુદાર ન હોય, અને પ્રત્યેક પક્ષકારનું બંને ફરિયાદોમાં એકજ સ્વરૂપ ન હોય તો, અને

(બ) એવાં હુકમનામાને આધારે લેહેણી રકમો નક્કી ન હોય તો, આ કાનુન લાગુ પડતી નથી એમ સમજવું.

(૪) જે હુકમનામું કેટલાએક શખસો પર જુદી જુદી તથા એકઠી રીતે થયું હોય તે હુકમનામાનો માલીક એવા શખસોમાંના ફક્ત એક કે વધારેની તરફેણમાં પોતાની વિરુદ્ધ થયેલા હુકમનામાના સંબંધમાં સામસામું હુકમનામું ગણવાને મુખત્યાર છે,

દખાંતો.

(અ) અ ની પાસે બ ઉપરનું રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામું છે. આગળ ઉપરના કોઇ દિવસે અમુક માલ અ સ્વાધીન ન કરે તો, રૂ. ૧૦૦૦ આપવા એવું અ ઉપરનું હુકમનામું બ પાસે છે. આ કાનુન પ્રમાણે બ થી પોતાનું હુકમનામું સામસામા હુકમનામા તરફે ગણી શકાય નહીં.

(બ) અ ને બ એ સહ વાદીઓ ક ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામું મેળવે છે. અને બ ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામું ક મેળવે છે. આ કાનુન પ્રમાણે ક થી પોતાનું હુકમનામું સામસામા હુકમનામા તરીકે ગણી શકાય નહીં.

(ક) બ ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામું અ મેળવે છે. ક જે બ નો એક ટ્રસ્ટી છે તે, બ પૂંની પત્ની અ ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામું મેળવે છે. આ કાનુન પ્રમાણે બ થી ક નું હુકમનામું સામસામા હુકમનામા તરીકે ગણી શકાય નહીં.

(૬) ક એ મેળવેલા હુકમનામાની રૂંચે અ, બ, ક, ડ, અને ઇ એકઠા અને જુદા જુદા ૧૦૦૦ રૂપીઆ આપવાને જવાબદાર છે. એકલા ક પર અ ૧૦૦ રૂપીઆનું હુકમનામું મેળવે છે, અને જે કોર્ટમાં સદરજુ સામાયિક હુકમનામું બળવવાનું કામ ચાલે છે તે કોર્ટને તે હુકમનામું બળવવા સારૂ દરખાસ્ત કરે છે. આ કાનુનની રૂંચે પોતાના સામાયિક હુકમનામાને સામસામા હુકમનામાં તરીકે ગણવાને ક મુખત્યાર છે.

૧૯. જે એકજ હુકમનામામાં બંને પક્ષકારો એક બીજા પાસેથી પૈસાની રકમો લેવાને હજુદાર ઠરાવ્યા હોય, તે હુકમનામાની બળવણી સારૂ કોર્ટને દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે,

(અ) જે જાને રકમો સરખી હોય તો, જાને રકમની ભરપાઈ હુકમનામા ઉપર લખવી; અને

(બ) જે જાને રકમો સરખી ન હોય તો, જે પક્ષકારને વધારે રકમ લેવાનો હક્ક હોય તે પક્ષકાર ઓછી રકમ આદ કરતાં આકી રહે તેટલીજ રકમને સાર તે હુકમનામું જાળવી શકે, અને ઓછી રકમ જેટલી ભરપાઈ હુકમનામાં ઉપર લખવી.

૨૦. કાનુન ૧૮ તથા ૧૯ માતા ઠરાવ ગીરો અથવા બોજો અમલમાં આણવા માટે વેચાણ કરવા ખામતના હુકમનામાને લાગુ છે એમ સમજવું.

૨૧. કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો હુકમનામાના દેણદારની જાન અને મિલકત એ જાને ઉપર એકજ વખતે બજાવણીનો હુકમ કરવાની ના પાડવાને મુખત્યાર છે.

૨૨. (૧) જ્યારે—

(અ) હુકમનામાની તારીખથી એક કરતાં વધારે વરસ પડી, અથવા (બ) હુકમનામાના પક્ષકારના કાયદેસર વારસ વકીલ ઉપર, બજાવણીની દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, જે શખસની ઉપર બજાવણીની દરખાસ્ત કરી હોય તે પક્ષકારને હુકમનામું કરનારી કોર્ટે નોટીસ કહાડવી અને તેમાં તારીખ ઠરાવીને એમ લખવું કે તમારા ઉપર હુકમનામું શા માટે ન બજાવવું તેનું કારણ તે તારીખે તમારે બતાવવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે પક્ષકાર ઉપર હુકમનામું બજાવવાની દરખાસ્ત કરી હોય તે પક્ષકાર વિરુદ્ધ છેલ્લો હુકમ કોઈ પહેલાંની બજાવણીની દરખાસ્ત ઉપર કર્યો હોય તે તારીખથી, એક વરસમાં દરખાસ્ત કરી હોય તો હુકમનામાની તારીખ અને તે બજાવવાની દરખાસ્તની તારીખ વચ્ચે એક વરસ કરતાં વધારે મુદત વીતી ગઈ છે તે સમજથી, અથવા વારસ વકીલ ઉપરની દરખાસ્તમાં, તેજ શખસના ઉપર બજાવણીની કોઈ પહેલાંની દરખાસ્ત ઉપરથી તેના ઉપર હુકમનામું બજાવવાનો કોર્ટે હુકમ કાઢ્યો હોય તો, હુકમનામાના દેણદારના કાયદેસર વારસ વકીલ ઉપરની દરખાસ્ત છે એ સમજથી તેની નોટીસ આપવાની જરૂર નથી.

(૨) પણ એવી નોટીસ કહાડવાથી અયોગ્ય ઢીલ થશે અથવા ન્યાયનો હેતુ પાર પડશે નહિ એમ પોતાને કાંઈ કારણસર લાગે તો (તે કારણો લખી મુકવાં), સદરજી કોર્ટને ઉપરની પેટા કાનુનોમાં ઠરાવેલી નોટીસ કહાડવા વગર હુકમનામાની, બજાવણીમાં કોઈ પણ પ્રોસેસ કહાડવાની ઉપરની પેટા કાનુન ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહિ.

૨૩. (૧) જ્યારે ગઈ છેલ્લી કાનુન પ્રમાણે જેને નોટીસ કાઢો હોય તે શખસ હાજર ન થાય, અથવા હુકમનામું શા માટે ન બજાવવું તેનું કોર્ટની ખાતી લાયક કારણ ન બતાવે, ત્યારે કોર્ટે તે હુકમનામું બજાવવાનો હુકમ કરવો.

(૨) જ્યારે એવો શખસ હુકમનામું બજાવવાને કંઈ હરકત બતાવે, ત્યારે કોર્ટે તે હરકત ધ્યાનમાં લેવી અને પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવો.

૨૪. (૧) જ્યારે પાછળની કાનુનો પ્રમાણે પ્રથમની તજવીજી (કાંઈ હોય તો) તે સર્વ કર્યા પછી, પ્રોસેસ ન કાઢવાનું કાંઈ કારણ કોર્ટને નહીં જણાય તો હુકમનામું બજાવવાને કોર્ટે પ્રોસેસ કાઢવી.

(૨) એવી દરેક પ્રોસેસ ઉપર જે તારીખે તે કાઢી હોય તે તારીખ લખવી, તથા જડને અથવા તે કામને વાસ્તે કોર્ટ નીમે તે અમલદારે સહી કરવી તથા કોર્ટના શિક્ષકથી શિક્ષો કરવો અને તે બજાવવાને યોગ્ય અમલદારને સ્વાધીન કરવી.

(૩) એવી દરેક પ્રોસેસમાં એક દિવસ મુકરર કરી લખવું કે, તે દિવસ અથવા તે પહેલાં તે પ્રોસેસ બજાવવામાં આવશે.

૨૫. (૧) પ્રોસેસ બજાવવાને જે અમલદારે સોંપી હોય તેણે તે ઉપર શેરો કરવો. તેમાં કઈ તારીખે અને કઈ રીતે તે બજાવી તે લખવું; તથા પ્રોસેસ પાછી લાવવાને મોડામાં મોડો દિવસ તેમાં લખ્યો હોય તે વીતી ગયો હોય તો ઢીલ થવાનું કારણ લખવું; અથવા પ્રોસેસ ન બજાવી હોય તો તે કેમ બજાવવામાં ન આવી તેનું કારણ લખવું; અને તે શેરા સહિત કોર્ટમાં તે પાછી મોકલવી.

મારાથી પ્રોસેસ બંધવી શકાય તેમ નથી એવી મતલબનો શેરો તે અમલદારે કર્યો હોય ત્યારે, જે અશક્તતા બજાવવામાં આવી હોય તે આખત કોર્ટે તેની જુગ્યાની લેવી, અને યોગ્ય લાગે તો તે અશક્તતા વિશે સાક્ષીઓને સમન કાઢી જુગ્યાની લેઇને કોર્ટે પરિણામ દ્વિતરમાં લખવું.

બજાવણી બંધ રાખવા વિશે.

૨૬. (૧) જે કોર્ટેને હુકમનામું બજાવવા સારૂ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટેને પુરતું કારણ દેખાડવામાં આવે તો તે કોર્ટે યોગ્ય મુદતસુધી તે હુકમનામું બજાવવું બંધ રાખવું, એટલા માટે કે જે કોર્ટે તે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટ પાસે, અથવા તે હુકમનામા બાબત કે તેની બજાવણી બાબત જે કોર્ટેને અપીલ હકમત હોય તે કોર્ટ પાસે, બજાવણી બંધ રાખવાને હુકમ કરાવવાસારૂ, અથવા તે અવલ કે અપીલ કોર્ટ પોતે બજાવણીનો હુકમ કાઢ્યો હોત ત્યારે કે તે કોર્ટેને બજાવણીની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હોત ત્યારે તે અવલ કે અપીલ કોર્ટે કે તે કોર્ટેને બજાવણીની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હોત ત્યારે તે અવલ કે અપીલ કોર્ટે હુકમનામા બાબત કે બજાવણી બાબત ખીજે જે હુકમ કરી શકત તે કરાવવા સારૂ હુકમનામાનો દેણદાર તે અવલ કે અપીલ કોર્ટેને અરજ કરી શકે.

(૨) જ્યારે બજાવવાના કામમાં હુકમનામાના દેણદારને પકડ્યો હોય અથવા તેની મિલકત જપ્ત કરી હોય ત્યારે, સદરહુ હુકમને વાસ્તે કરેલી અરજનો નિકાલ થતાં સુધી જે કોર્ટે બજાવવાનો હુકમ કાઢ્યો હોય તે કોર્ટ પ્રતિવાદીને છોડાવાના અથવા મિલકત પાછી આપવાને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) બજાવણી બંધ રાખવાનો, અથવા મિલકત પાછી આપવાનો, અથવા હુકમનામાના દેણદારને છોડી દેવાનો હુકમ કરતાં પહેલાં હુકમનામાના દેણદાર પાસે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવું તારણ માગવાને, અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી તેની સાથે સરતો કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૭. કાનુન ૨૬ પ્રમાણે હુકમનામાના દેણદારની મિલકત પાછી આપવાનો, અથવા તેને છોડી દીધાનો હુકમ કર્યો હોય અને તેથી બજાવણીને વાસ્તે મોકલેલું હુકમનામું બજાવવામાં તે મિલકત ફરી ધરવાને અથવા તે જપ્તસને ફરી પકડવાને દરકત નથી.

૨૮. હુકમનામું કરનારી કોર્ટનો અથવા ઉપર લખેલા પ્રકારની અપીલ કોર્ટનો તે હુકમનામું બજાવવાની બાબતમાં જે હુકમ થાય તે, જે કોર્ટેને હુકમનામું બજાવવા મોકલ્યું હોય તે કોર્ટે માન્ય કરવો.

૨૯. કોઇ કોર્ટમાં હુકમનામું થયું હોય અને તેજ કોર્ટમાં તે હુકમનામાના માલીક ઉપર, જેની વિરુદ્ધ તે હુકમનામું થયું હોય તેની ફરિયાદ ચાલતી હોય, ત્યારે ચાલુ ફરિયાદનો નિકાલ આવે ત્યાંસુધી તારણ સંબંધી અથવા બીજી બાબતો સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો કરી તે હુકમનામું બજાવવું બંધ રાખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

બજાવણી કેવી રીતે કરવી તે વિશે.

૩૦. પૈસા આપવાનું રરમાબંધું હોય તે પ્રત્યેક હુકમનામું તથા બીજી કોમ દાદને બદલે અપાવેલી પૈસાની રકમ આપવાનું હુકમનામું હુકમનામાના દેણદારને દિવાની તુરંગમાં દેવ કરીને, અથવા તેની મિલકત જપ્ત કરી તથા લેવીને, અથવા તે બંને વાનાં કરીને અમલમાં લાવી શકાય.

૩૧. (૧) જ્યારે કંઈ ખાસ જંગમ મિલકત વિશે, અથવા ખાસ જંગમ મિલકતના હિસ્સા વિશે હુકમનામું હોય ત્યારે, તે હુકમનામું આ પ્રમાણે અમલમાં લાવી શકાય:—એટલે અને તો તે જંગમ મિલકત કે તેના હિસ્સા જપ્ત કરીને જે પક્ષદારને તે આપવાનું ઠરાવ્યું હોય તેને સ્વાધીન કરવો, અથવા તે પક્ષદાર પોતાની વની સ્વાધીન લેવાને જે જપ્તસને નીચે તેને સ્વાધીન કરવો; અથવા હુકમનામાના દેણદારને દિવાની તુરંગમાં રાખવો અથવા તેની મિલકત જપ્ત કરવી, અથવા બંને વાનાં કરવાં.

(૨) જ્યારે પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે કરેલી કોઇ જમીન મહિનાસુધી અમલમાં રહેલી હોય તે હુકમનામાના દેણદાર હુકમનામા પ્રમાણે ન વર્યો હોય, અને હુકમનામાવાળાએ જપ્ત કરેલી મિલકત વેચવી એવી દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે સદરહુ પ્રકારની મિલકત વેચાતાનો અધિકાર છે; અને વેચવાથી જે ઉપજ તેમાંથી જંગમ મિલકત સ્વાધીન કરવાને બદલે કંઈ રકમ આપવાનું હુકમનામામાં ઠરાવ્યું હોય તેવી બાબતોમાં, હુકમનામાવાળાને તે ઠરાવેલી રકમ અપાવવાને તથા બીજી બાબતમાં કોર્ટેને યોગ્ય લાગે

તેટલી ખદશાની રકમ આપવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે, અને જે કાંઈ બાકી વધે તો તે બાકી હુકમનામાનો દેણદાર અરજ કરે ત્યારે તેને કોર્ટ આપવી.

(૩) જ્યારે હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામું માન્ય રાખીને સદરહુ હુકમનામાની બજાવણીનો જે ખર્ચ આપવાને તે બંધાયેલો હોય તે સવળો ખર્ચ આપે ત્યારે, અથવા જ્યારે જમીની તારીખથી ૬ માસની આખરે સદરહુ મિલકત વેચવા બાબત દરખાસ્ત ન થઈ હોય ત્યારે અથવા દરખાસ્ત થઈ હોય પણ તે નામંજુર કરી હોય ત્યારે, જમીનો અમલ બંધ થશે.

૩૨. (૧) કરાર વિશેષ રીતે પૂરો કરવા બાબત અથવા લગના હક પાછા મળવા બાબત અથવા તાકીદ આપવા બાબત જે પક્ષકાર ઉપર હુકમનામું થયું હોય, તે પક્ષકારને તે હુકમનામા પ્રમાણે વર્તવાને તક મળ્યા છતાં, જાણી જોઇને તે પ્રમાણે ન વર્ત્યો હોય તો, તેને દિવાની તુરંગમાં રાખીને અથવા તેની મિલકત જમ કરીને અથવા તે બંને વાનાં કરીને અમલમાં આણવાનો અધિકાર છે.

(૨) વિશેષ રીતે કરાર પૂરો કરવાનું અથવા તાકીદ આપવાનું જે પક્ષકારના ઉપર હુકમનામું થયું હોય તે પક્ષકાર કોઈ કોરપોરેશન હોય ત્યારે તે હુકમનામું તે કોરપોરેશનની મિલકત જમ કરીને અથવા કોર્ટની પરવાનગીથી તેના ડાયરેક્ટરોને અથવા મુખ્ય અમલદારોને દિવાની તુરંગમાં રાખીને, અથવા કેદ અથવા જમી એ બંને કરાવે તે હુકમનામું અમલમાં લાવી શકાય.

(૪) જ્યારે પેટા કાનુન (૧) અથવા (૨) પ્રમાણે કરેલી કોઈ જમી એક વરસસુધી અમલમાં રહેલી હોય તે જે હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામા પ્રમાણે ન વર્ત્યો હોય અને હુકમનામાવાળાએ જમ કરેલી મિલકત વેચી એવી દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે તે મીલકત વેચવાનો અધિકાર છે; અને વેચવાથી જે ઉપજ તેમાંથી કોટને ચોગ્ય લાગે તેટલી ખદશાની રકમ હુકમનામાવાળાને આપવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે. અને જે કાંઈ બાકી વધે તો તે બાકી હુકમનામાનો દેણદાર અરજ કરે ત્યારે તેને કોર્ટ આપવી જોઈએ.

(૪) જ્યારે હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામા પ્રમાણે વર્તીને સદરહુ હુકમનામાની બજાવણીનો જે ખર્ચ આપવાને તે બંધાયેલો હોય તે સવળો ખર્ચ આપે ત્યારે, અથવા જ્યારે જમીની તારીખથી એક વરસની આખરે સદરહુ મિલકત વેચવા બાબતની દરખાસ્ત ન થઈ હોય અથવા થઈ હોય તો તે નામંજુર કરી હોય ત્યારે, સદરહુ જમીનો અમલ બંધ થશે.

(૫) જ્યારે વિશેષ રીતે કરાર પૂરો કરવાના અથવા તાકીદ આપવાના હુકમનામા પ્રમાણે વર્તવામાં ન આવ્યું હોય ત્યારે તે કોર્ટને ઉપર કહેલી સવળી અથવા કોઈ પણ રીતને બદલે અથવા તે ઉપરાંત જે કાંઈ પણ કામ કરવાની જરૂર હોય તે કામ મની શકે ત્યાંસુધી, હુકમનામાવાળાને અથવા કોર્ટ નિમે તે બીજા શખસને હુકમનામાના દેણદારને ખર્ચે, કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે; અને એવું કામ કરવામાં આવે એટલે, જે ખર્ચ થયો હોય તે કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે ઠરાવીને જાણે તેનો હુકમનામામાં સમાસ થયેલો હોય તેવી રીતે વસુલ કરી શકાશે.

દર્શાવ.

અ, એક મુદ્દસજ માણસ એક ઘર બાંધે છે, જેથી બ ની હવેલી ન રહેવા લાયક થાય છે. અને તુરંગમાં કેદ કર્યા છતાં અને તેની મીલકત જમ કર્યા છતાં તે સદરહુ ઘર પાડી નાંખવા બાબત બ એ તેની ઉપર મેળવેલું હુકમનામું પાળવાને ના પાડે છે. બ ની હવેલીની કીમતમાં જે ઘટાડો થયો છે તે ઘટાડો અ ની મીલકત વેચવાથી જે રકમ વસુલ થશે તેથી પૂરો થશે એમ કોર્ટને લાગતું નથી. બ સદરહુ ઘર પાડી નાંખવા માટે કોર્ટને અરજ કરવાને અને એવી રીતે પાડી નાંખવાનો ખર્ચ અ પા-સેથી બજાવણી સંબંધી ચાલેલા કામમાં વસુલ કરવાને સુખત્યાર છે.

૩૩. (૧) કાનુન ૩૨ માં ગમે તે કરાવ્યું હોય તોપણ, કોર્ટ લગના હક પાછા મળવાનું હુકમનામું કરતી વખતે અથવા ત્યાર પછી કોઈ પણ વખતે, એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે કે તુરંગમાં કેદ કરીને હુકમનામું બજાવવું નહિ.

(૨) જ્યારે કોર્ટ પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ હુકમ કર્યો હોય અને હુકમનામાવાળી વહુ હોય તો, કોર્ટ એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે કે આ અર્થે જે સુદત ઠરાવમાં આવે તે સુદતની અંદર તે

હુકમનામું માનવામાં ન આવે, તો હુકમનામાના દેણદારે હુકમનામાવાળાને વ્યાજબી હોય એવી રકમ મુદતે મુદતે આપવી, અને જે પોતાને યોગ્ય લાગે તો તે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે હુકમનામાના દેણદારે હુકમનામાવાળાને સદરહુ મુદતે મુદત આપવાની રકમના સંબંધમાં કોર્ટની ખાત્રી થાય એવું તારણ આપવું.

(૩) પૈસા મુદતે મુદતે આપવા બદલ પેટા કાનુન (૨) ની રૂએ કરેલા કોઇ પણ હુકમમાં પૈસા આપવાની મુદતમાં ફેરફાર કરીને અથવા રકમમાં વધારો ઘટાડો કરીને તેમાં વખતે વખતે ફેરફાર કરવાને અથવા સુધારો કરવાને, અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે પૈસા આપવા બાબત હુકમ કર્યો હોય તે સંબંધી પૈસાના સંબંધમાં અથવા તેના કોઇ પણ ભાગના સંબંધમાં તે હુકમ થોડા વખત સુધી મોકૂફ કરવાને અને પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ તે સર્વાંશે અથવા થોડે અંશે પાછો તાજું કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૪) આ કાનુનની રૂએ જે પૈસા આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે પૈસા, પૈસા આપવાના હુકમનામાની રૂએ આપવાના પૈસા હોય તે પ્રમાણે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૪. (૧) જ્યારે કોઇ લેખ કરી આપવા બાબત, અથવા વેચાય એવા દસ્તાવેજ પાછળ શેરો કરી આપવા બાબત હુકમનામું હોય, અને હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામામાં દૂરમાવ્યા પ્રમાણે કરવાને ગૃહીત કરે અથવા ના પાડે તો, હુકમનામાવાળો હુકમનામાની શરતો પ્રમાણે લેખ અથવા શેરાનો મુસદ્દો તૈયાર કરીને ન કોર્ટને આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે ઉપરથી, તે મુસદ્દો તથા એક લેખી નોટીસ કોર્ટ હુકમનામાના દેણદારને પહોંચાડાવવી: તે નોટીસમાં મુદત ઠરાવીને એમ લખવું કે તમારે તે મુસદ્દા વિશે કંઈ હરકતો લેવી હોય તો સદરહુ મુદતની દરમ્યાન લેવી.

(૩) જ્યારે હુકમનામાનો દેણદાર તે મુસદ્દાના સંબંધમાં હરકત લે, ત્યારે તેની હરકતો સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલી મુદતની દરમ્યાન લખીને જણાવવી, અને કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા મુસદ્દો મંજૂર કરવા બાબતનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા બાબતનો હુકમ કરવા.

(૪) વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા પ્રમાણે સ્ટાંપ જોડતો હોય તો યોગ્ય સ્ટાંપવાળા કાગળ ઉપર, તે મુસદ્દામાં જે કોઈ ફેરફાર કરવાનું કોર્ટ દરમાબંધુ હોય તે ફેરફાર કરીને તે મુસદ્દાની એક નકલ કરીને તે હુકમનામાવાળાએ કોર્ટને આપવી જોઈએ. અને સદરહુ રીતે આપેલા દસ્તાવેજ ઉપર જડજે અથવા તે કામને વારો નીમવામાં આવે તે અમલદારે સહી કરવી.

(૫) આ કાનુનની રૂએ લેખ ઉપર સહી અથવા વેચાય એવા લેખ ઉપર શેરો નીચેના નમુના પ્રમાણે કરી શકાય એટલે:—

“ અ. બ. ઉપર ઇ. ફ. એ કરેલી ફરિયાદમાં અ. બ. ની વતી ક. ડ. ની કોર્ટના જડજ (અથવા જે હોય તે પ્રમાણે) ”.

અને જે પક્ષકારને લેખ કરી અથવા વેચાય એવા લેખ ઉપરનો શેરો કરી આપવા હુકમ કરેલો હોય, તેજ પક્ષકારે તે લેખ અથવા શેરો કરી આપ્યા હોય તે પ્રમાણે તે લેખ અથવા શેરો ગણાશે.

(૬) સદરહુ દસ્તાવેજ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા ઉપરથી નોંધવાની જરૂર હોય તો અથવા હુકમનામાવાળો તે નોંધાવવાને ઇચ્છતો હોય તો, તે મુસદ્દો અથવા નકલ કોર્ટ અથવા આ અર્થે કોર્ટ નિમે એવા અમલદારે નોંધાવવી, અને નોંધવાનો ખર્ચ આપવા બાબત પોતાને યોગ્ય લાગે એવું હુકમ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

૩૫. (૧) કંઈ સ્થાવર મિલકત સ્વાધીન કરવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે, તેનો કબજો જે પક્ષકારને આપવાનો ઠરાવ થયો હોય તે પક્ષકારને તે મિલકત સ્વાધીન કરવી, અથવા તે પક્ષકાર પોતાની વતી કબજો લેવાને જે શખસને નિમે તે શખસને તે સ્વાધીન કરવી, અને જરૂર પડે તો, જે શખસ તે મિલકત ખાલી કરવાને હુકમનામા પ્રમાણે બંધાએલા છતાં તેમ કરવાને ના પાડે તેને કહાડીને કબજો આપવો.

(૨) સ્થાવર મિલકતનો સામાયિક કબજો આપવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે તેવો કબજો તે મિલકતમાં કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર વારંટની એક નકલ ચોડીને અને હુકમનામાની મતજન્ય કોઇ પણ યોગ્ય જગાએ ડાંડી પોટીને અથવા દસ્તુર પ્રમાણે બીજી રીતે જાહેર કરીને સ્વાધીન કરવો જોઈએ.

(૩) કોઇ પણ દ્ધમારતનો અથવા ઘેરી લીધેથી જગાનો કબજો સ્વાધીન કરવાનો હોય અને તે દ્ધમારત અથવા જગા જેના કબજામાં હોય તે સખસ હુકમનામાથી બંધાયેલો હોય તે છતાં તે દ્ધમારતમાં અથવા જગામાં કોઇને ખીનહરકતે જવા ન દે, ત્યારે કોર્ટ પોતાના અમલદારોની મારફત, દેશના રિવાજ પ્રમાણે લોકોમાં બહાર દેખાતી ન હોય એવી કોઇ પણ સ્ત્રીને ત્યાંથી જતાં રહેવાની વાજબી સુચના તથા સવડ કરી આપ્યા પછી, કોઇ પણ તાળું ઉઘાડવાને અથવા આગળીએ કઢાડવાને અથવા કોઇ પણ બારણું ઉઘાડવાને અથવા હુકતનામાવાળાને કબજો આપવા સારૂ જરૂર હોય એવું ખીજું કોઇ પણ કૃત્ય કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૬. ભાડુતના ભોગવટામાંની અથવા જેને મિલકતનો ભોગવટો રાખવાનો હક હોય અને તે ભોગવટો રાખવાનો હક છોડી દેવાને હુકમનામા ઉપરથી બંધાયેલો ન હોય તેવા ખીજ સખસના કબજામાંની કોઇ સ્થાવર મિલકત સ્વાધીન કરવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે તે સ્વાધીન કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો, તે એવી રીતે કે—તે મિલકત ઉપર કોઇ પ્રસિદ્ધ ડેકાણે વારંટની એક નકલ ચોઢવી, અને કોઇ સોઇવાર ડેકાણે ડાંડી પીટીને અથવા દસ્તુર પ્રમાણે ખીજ રીતે, તે મિલકત સંબંધી હુકમનામાની મતલબ ભોગવટો કરનારને પ્રસિદ્ધ કરવી.

પકડવા વિશે તથા દિવાની તુરંગમાં કેદ કરવા વિશે.

૩૭. (૧) આ કાનુનોમાં ગમે તે મજકુર હોય તોપણ, જ્યારે દરખાસ્ત, હુકમનામાના દેણદારને પકડીને તથા દિવાની તુરંગમાં કેદ કરીને પૈસા આપવાના હુકમનામાની બજવણી ખાખન હોય તથા તે મુજબ સદરહુ દેણદાર પકડાવાને પાત્ર હોય, ત્યારે સદરહુ માણસને પકડવાનું વારંટ કાઢવાને બદલે, કોર્ટ તેના ઉપર એક નોટીસ કાઢીને એમ કરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તે નોટીસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખે તેણે કોર્ટની રૂબરૂ હાજર થઇને હુકમનામાની બજવણીમાં તેને દિવાની તુરંગમાં શા માટે મોકલવો નહિ તેનું કારણ બતાવવું.

(૨) સદરહુ નોટીસ પ્રમાણે હુકમનામાનો દેણદાર હાજર નહિ થાય, તો કોર્ટ હુકમનામાવાળો તેમ કહે તો તેને પકડવાનું વારંટ કાઢવું.

૩૮. હુકમનામાના દેણદારને પકડવાના પ્રત્યેક વારંટમાં, તે વારંટ બજવવાને જે અમલદારને સોંપ્યું હોય તેને એવું શરમાવવું કે,—જે રકમ આપવાનો હુકમનામાના દેણદારને હુકમ થયો છે તે રકમ, તથા તેનું જે વ્યાજ ને ખરચ (હોય તો) આપવાને તે જવાબદાર હોય તે જવડી બરવામાં ન આવે તો, જેટલી અને તેટલી ઉતાવળથી હુકમનામાના દેણદારને કોર્ટની રૂબરૂ આણવો.

૩૯. (૧) હુકમનામાના દેણદારને કેદ કર્યો હોય ત્યારથી તેને કોર્ટની રૂબરૂ આણી શકાય ત્યાં સુધીની તેની ખોરાકી સારૂ, જડજને જે રકમ બસ લાગે તે રકમ હુકમનામાવાળો કોર્ટમાં બરે નહોં તો અને બરે નહોં ત્યાં સુધી હુકમનામાની બજવણીમાં કોઇ હુકમનામાના દેણદારને પકડવો નહોં.

(૨) હુકમનામું બજવવામાં હુકમનામાના દેણદારને દિવાની તુરંગમાં મોકલવામાં આવે ત્યારે પૉ ખી કલમની રૂબે કરાવેલા દર પ્રમાણે જેટલી માસિક રકમ મળવાને તે યોગ્ય હોય તેટલી માસિક રકમ અથવા તેના દર કરાવવામાં ન આવ્યા હોય તો, જે વર્ગમાં તે હોય તે વર્ગને વારંટ કોર્ટને બસ લાગે તેટલી રકમ તેની ખોરાકી બદલ કોર્ટ કરાવવી.

(૩) જે પક્ષકારનો અરજ ઉપરથી હુકમનામાના દેણદારને કેદ કર્યો હોય તે પક્ષકારે, દરેક મહિનાની પહેલી તારીખ પહેલાં કોર્ટ કરાવેલી માસિક રકમ માસિક બરણું કરીને અગાકથી આપવી.

(૪) પહેલું બરણું, ચાલુ માસના જેટલા દિવસ બાકી રહ્યા હોય તેટલા દિવસને માટે, હુકમનામાના દેણદારને તુરંગમાં મોકલવા પહેલાં કોર્ટના યોગ્ય અમલદારને કરવું. અને ત્યાર પછીનાં કોઇ બરણું (જે હોય તો) જે અમલદારને સ્વાધીન તુરંગ હોય તેને કરવાં.

(૫) તુરંગમાં હોય તેવા હુકમનામાના દેણદારની ખોરાકી સારૂ હુકમનામાવાળાએ જે રકમો આપી હોય તે ફરિયાદનું ખરચ ગણાશે. પરંતુ તે આપેલી કોઇ રકમને વારંટ હુકમનામાના દેણદારને તુરંગમાં રખાશે નહોં અથવા પકડાશે નહોં.

૪૦. (૧) જ્યારે હુકમનામાના દેણદાર કાનુન ૩૭ ની રૂએ કાઢેલી નોટીસ મુજબ કોર્ટની રજા હાજર થાય, અથવા કોઇ હુકમનામાના દેણદારને પૈસા આપવાના હુકમનામાની બાબતોમાં પકડા પછી કોર્ટમાં આપ્યો હોય, અને હુકમનામાનો દેણદાર ગરીબાઇને લીધે અથવા બીજા પુરતા કારણોને લીધે હુકમનામાની રકમ આપવાને અથવા તે રકમ હપતે હપતે આપવાની હોય તે બાબતમાં, તે હુકમનામાના કોઇ પણ હપતાની રકમ આપવાને અસક્ત છે એમ કોર્ટને લાગે ત્યારે, સદરહુ કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી કોઇ પણ કારણોએ, તેને પકડવાની તથા કેદમાં રાખવાની દરખાસ્ત નામજુર કરવાને, અથવા તેને છોડી મુકવાને, હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) મુજબ હુકમ કરવાની આગમજ નિચે લખેલી બાબતોમાંની કોઇ પણ બાબત સંબંધી હુકમનામાવાળાનો કહેલી હકીકત ધ્યાનમાં લેવાનો કોર્ટને અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) જે નાણું સાફ હુકમનામાનો દેણદાર બરોસાના સંબંધને લીધે હિસાબ આપવાને બંધાયેલો છે તે નાણું માટે તે હુકમનામું છે;

(બ) જે ફરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય તે ફરિયાદ માંડવાની તારીખ પછીથી હુકમનામાના દેણદારે તે હુકમનામાની બાબતોમાં હુકમનામાવાળાને હરકત કરવાના અથવા ઢીલ કરવાના હેતુથી અથવા હરકત અથવા ઢીલ થાય એવી રીતે, પોતાની મિત્રકતમાંના કોઇ પણ ભાગ બીજાને નામે કરી આપેલો છે, અથવા છુપાવેલો છે, અથવા ખસેડેલો છે અથવા સદરહુ તારીખ પછીથી પોતાની મિત્રકતના સંબંધમાં પોતે કુલુદિતું કાંઈ પણ બીજું કૃત્ય કરેલું છે;

(ક) હુકમનામાના દેણદારે પોતાના બીજા લેણદારોમાંના કોઇ એક લેણદારને કંઈ પણ અયોગ્ય લક્ષ્ય આપ્યું છે;

(હ) હુકમનામાંની રકમ અથવા તેના કોઇ પણ ભાગ આપવાને તેની પાસે સાધન છતાં અથવા હુકમનામું થયું ત્યારથી તે આપવાને તેની પાસે સાધન મળી આવ્યાં છતાં તે આપવાને હુકમનામાંના દેણદારે ના પાડી છે અથવા તે આપવામાં તેણે ગંધત કરી છે;

(ઘ) હુકમનામાની બાબતો કરવામાં હુકમનામાવાળાને હરકત કરવાના અથવા ઢીલ કરવાના હેતુથી અથવા હરકત અથવા ઢીલ થાય એવી રીતે હુકમનામાનો દેણદાર નાસી જશે અથવા તે કોર્ટની હુકમત છોડી દેશે એવો સંભવ છે.

(૩) પેટા કાનુન (૨) માં કહેલો બાબતોમાંની કોઇ પણ બાબત વિશે વિચાર ચાલતો હોય તે વખતે, કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો, હુકમનામાના દેણદારને દિવાની તુરંમમાં અગત્યની રાખવાનો હુકમ કરવાને, અથવા કોર્ટના અમલદારના પહેરામાં તેને રાખવાને, અથવા કોર્ટને જરૂર હોય ત્યારે હાજર થઇ જાય એવી રીતના કોર્ટના ખાત્રી લાયક જામીન તે આપે તો તે વખતે તેને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આ કાનુન મુજબ છોડી મુકેલા હુકમનામાના દેણદારને ફરીથી પકડી શકાય.

(૫) પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ કોર્ટ હુકમ ન કરે, ત્યારે હુકમનામાના દેણદારને પ્રથમથી પકડવામાં આવ્યો ન હોય તો તેને તે કોર્ટે પકડાવેલો, અને આ કાયદાના બીજા કસોવોને પાત્ર રહીને, તેને દિવાની તુરંમમાં મોકલવો.

મિલકતની જમતી.

૪૧ જ્યારે હુકમનામું પૈસાની રકમ બરવા સાફ હોય ત્યારે, હુકમનામાવાળાનું કંઈ કરજ આપ્યું વાતું છે કે કેમ અથવા કેટલું કરજ આપવાતું છે તથા હુકમનામાના દેણદારની કંઈ બીજી મિત્રકત છે કે કેમ અથવા હુકમનામું બરપાઇ કરવાતું બાબતું કંઈ સાધન છે કે કેમ અને તે બીજી મિત્રકત તથા સાધન કયાં કયાં છે તે બાબત—

(અ) હુકમનામાના દેણદારની, અથવા (બ) કારપોરેશનના સંબંધમાં તેના કોઇ અમલદારનો, અથવા (ક) બીજા કોઇ સમ્પત્તી, મોહોડાની જગ્યાની લેવાનો હુકમ કરવા સાફ કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર હુકમનામાવાળાને છે; તથા એવા હુકમનામાના દેણદારને અથવા એવા અમલદારને અથવા બીજા સમ્પત્તને હાજર રહેવાનો તથા તેની જુગ્યાની લેવાનો તથા કોઇપણ ચોપડા અથવા દસ્તાવેજો હાજર કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૨. ભાડાની અથવા દરમ્યાનની ઉપજની અથવા બીજી કોઈ બાબતની ચોક્કસી કરવાનું હુકમનામામાં ધર્યાવળું હોય, ત્યારે પૈસાની કેટલી રકમ તેણે આપવી એ નક્કી થયા પહેલાં, પૈસા બાબતના સમ્બંધારણ હુકમનામાંની પેઠે, તેના મિલકત જપ્ત કરી શકાય.

૪૩. જ્યારે જમ કરવાની મીયકન કોઈ હુકમનામાના દેણદારના કબજામાંની ખેતીવાડીના ઉત્પન્ન શિવાયની જંગમ મિલકત હોય ત્યારે, ખરેખરે કબજે લેખને તેની જપ્તી કરવી, અને જપ્તી કરનાર અમલદારે તે મિલકત પોતાનીજ સંભાળમાં અથવા પોતાના હાથ નીચેના કોઈ શખ્સની સંભાળમાં રાખવી, અને તેની યોગ્ય સંભાળને માટે તે જવાબદાર થશે; પરંતુ કબજે લીધેલી મિલકત જલદીથી અને સ્વાભાવિક રીતે આપોઆપ બગડી જાય એવી હોય અથવા તેને સંભાળવાનું ખરચ તેની કૌમત કરતાં કદાચ વધારે થાય તેમ હોય, ત્યારે તે એકદમ વેચી નાખવાને તે જમી કરનાર અમલદાર મુખત્યાર છે.

૪૪. (૧) જમ કરવાની મિલકત ખેતીનું ઉત્પન્ન હોય, ત્યારે જમીના વારંટની એક નકલ,—

(અ) એવું ઉત્પન્ન ઉગતો પાક હોય તે પ્રસંગે, જે જમીનમાં તે પાક હોય તે ઉપર, અથવા
(બ) એવું ઉત્પન્ન કાપીને એકઠું કર્યું હોય તે પ્રસંગે, જે ખાખમાં અથવા અનાજના પાર નાંખવાની અથવા તેના જેવી જે જગામાં અથવા ઘાસ બરવાની જે જગામાં અથવા જગા ઉપર તે ઉત્પન્ન મુક્યું હોય તે જગામાં અથવા તે જગા ઉપર ચોહોડીને, અને બીજી એક નકલ હુકમનામાનો દેણદાર જે ઘરમાં હરહમેશ રહેતો હોય તે ઘરના બહારના આરણા ઉપર અથવા કોઈ બીજા પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર, અથવા, કોર્ટની પરવાનગી લઇને, જે ઘરમાં તે કામ ધંધો કરતો હોય અથવા કમાણ સારૂ જાને કામ કરતો હોય અથવા જ્યાં તે છેલ્લે રહ્યાનું અથવા કમાણ સારૂ જાને કામ કર્યાનું માલમ પડ્યું હોય તે ઘરના બહારના આરણા ઉપર અથવા બીજા કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોહોડીને જમી કરવી, અને પછી તે ઉત્પન્ન કોર્ટના તામામાં ગયું છે એમ સમજવું જોઈએ.

૪૫ (૧) જ્યારે ખેતીનું કમલ જમ કર્યું હોય ત્યારે, કોર્ટે તેની રખેવાળી સારૂ પોતાને પુરતી લાગે તે તજવીજ કરવી જોઈએ, અને એવી તજવીજ કોર્ટ કરી શકે તેટલા સારૂ ઉભો પાક જમ કરવા બાબતની દરેક અરજીમાં તે પાક કબજા વખતે લણવામાં અથવા એકઠો કરવામાં આવવાનો સંભવ છે તે લખવું જોઈએ.

(૨) જમીના હુકમમાં અથવા પછીના કોઈ પણ હુકમમાં આ અર્થે કોર્ટ જે સરતો ઠરાવે તે સરતોને પાત રહીને, હુકમનામાનો દેણદાર સદરહુ ઉત્પન્નની રખેવાળી કરવાને, તે લણવાને, એકઠું કરવાને તથા બરવાને અને તે પકવવા સારૂ અથવા તેનું જતન કરવા સારૂ જરૂરનું બીજું કોઈપણ કામ કરવાને મુખત્યાર છે; અને જે હુકમનામાનો દેણદાર એવાં સમજાં કામ અથવા તેમાંનું કોઈપણ કામ કરવામાં કસ્ટર કરશે તે, હુકમનામાવાળો કોર્ટની પરવાનગીથી તથા તેવાજ પ્રકારની દરતોને પાત રહીને, તે સમજાં કામ અથવા તેમાંનું કોઈ પણ કામ પોતે જાને અથવા આ અર્થે જે કોઈ સમસને તે નીચે તે શખ્સની મારફત કરવાને મુખત્યાર છે; અને હુકમનામાવાળાએ કરેલો ખરચ જાણે તેનો હુકમનામામાં સમાલ્લ યતો હોય અથવા તેનો ભાગ હોય તે રીતે હુકમનામાના દેણદાર પાસેથી વસુલ કરી શકાશે.

(૩) ઉભા પાક તરીકે જમ કરેલું ખેતીનું ઉત્પન્ન ફક્ત કાપીને જમીનથી જુદું પાડ્યું હોય તેટલાં દરણુ ઉપરથી તે જમીમાં નવી અથવા તેને ધરીથી જમ કરવાની જરૂર છે એમ સમજવું નહિ.

(૪) ઉભો પાક જમ કરવાનો હુકમ, તે પાક જે વખતે લણવામાં અથવા એકઠો કરવામાં આવવાનો સંભવ હોય તે વખત પહેલાં ઘણી મુદત આગમય કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુદત સુધી તે હુકમ અજાત્રવાનું કામ તદ્દકબ રાખવાને મુખત્યાર છે, અને પોતાની નજરમાં આવે તો જમીના હુકમની અમલણી થાય ત્યાં સુધી તે પાક ત્યાંથી લઈ જવાની મનાઇનો બીજો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) જે ઉભો પાક, તેની જાતને લીધે, બરવાળોગ ન હોય તે, જે વખતે તે લણવા અથવા એકઠો કરવા જોગ થવાનો સંભવ હોય તે વખત અગાઉ વીસ દીવસ કરતાં વધારે લાંબી કોઈ પણ મુદતે આ હુકમની રૂએ જમ કરવો નહિ.

૪૬. (૧) હેઠળ લખેલી આપતોમાં, એટલે:—

(અ) વેચી શકાય એવા લેખ ઉપર ન હોય તેવું લહેજું હોય, (ખ) કોઈ કોરપોરેશનના બંડોળના શેર હોય, (ક) કોઈ કોર્ટમાં અથવા કોર્ટની સંભાળ તળે રાખેલી મિલકત શિવાયની, હુકમનામાંના દેણદારના કમળમાં ન હોય તેવી બીજી જંગમ મિલકત હોય ત્યારે લખેલા હુકમથી મનાઈ કરીને જમી કરવી, અને તે મનાઈ હુકમમાં નીચે પ્રમાણે લખવું, એટલે

(૧) લેહેજું હોય ત્યારે, કોર્ટનો બીજો હુકમ થતાં સુધી દેણદારે આપવું નહીં તથા લેહેજુદારે તે લેવું નહિ; (૨) શેર હોય ત્યારે, જે શખસના નામ ઉપર તે શેર ચાલતો હોય તે શખસે શેર બીજાના નામ ઉપર ચલાવી આપવો નહીં, અથવા તે ઉપર નફાનો ફાળો (ડીવીડેન્ડ) લેવો નહિ.

(૩) સદરહુ બાનલ ક્યો શિવાયની બીજી જંગમ મિલકત હોય ત્યારે, તે જેના કમળમાં હોય તે શખસે તે મિલકત હુકમનામાંના દેણદારને આપવી નહિ.

(૨) તે મનાઈના હુકમની એક નકલ કોર્ટના મહાતમાં કોઈ પ્રસિદ્ધ દેકાણે ચેતવી, અને તેની એક બીજી નકલ લેહેજુની આપતમાં દેણદારને મોકલવી; શેરની આપતમાં કંપની અથવા કોરપોરેશનના ચોખ્ખા અમલદારને મોકલવી; અને (સદરહુ પ્રમાણે બાનલ કરી છે તે શિવાયની) બીજી જંગમ મિલકતની આપતમાં, જે શખસના કમળમાં તે હોય તે શખસને મોકલવી.

(૩) પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (૧) પ્રમાણે જેને મનાઈ યદ હોય તે દેણદાર પોતાનું દેવું કોર્ટમાં ભરી શકે; અને તે પ્રમાણે બધું એટલે તે લેવાને હકદાર શખસને આપવાથી તેનો જેવી રીતે હુટકા યાત, તેવો છુટકો થશે.

૪૭. જ્યારે જમ કરવાની મિલકત, હુકમનામાંના દેણદારની તથા બીજીની સહભાવકાની જંગમ મિલકતમાં તે હુકમનામાંના દેણદારનો દિસ્સો અથવા દિતસંબંધ હોય, ત્યારે તેની જમી હુકમનામાંના દેણદારને નોટીસ આપીને કરવી, અને તે નોટીસમાં તેને ફરમાવું કે તમારે તે દિસ્સો અથવા દિતસંબંધ બીજાને નામે કરી આપવો નહિ અથવા તેના ઉપર કોઈ પણ રીતે બોળે નાંખવો નહિ.

૪૮. (૧) જ્યારે જમ કરવાની મિલકત સરકારી અમલદારનો અથવા રેલ્વે કે સ્થાનિક અધિકારીના નોકરોનો પગાર અથવા નિમણૂક હોય ત્યારે, હુકમનામાંના દેણદાર અથવા પગાર આપનાર અમલદાર કોર્ટની સ્થાનિક હકુમતમાં હોય અથવા ન હોય તોપણ, કોર્ટ એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે કે કલમ ૬૦ ના ઠરાવોને પાત્ર, એવા પગારમાંથી અથવા નિમણૂકમાંથી કોર્ટ હુકમ કરે તે પ્રમાણે એકી વખતે અથવા માસિક હપ્તે તે રકમ કાપી લેવી; અને એવા હુકમની નોટીસ સરકાર આ સંબંધમાં, પ્રસંગ પ્રમાણે, ઇંડિયા ગેઝેટમાં અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામાદારા જે અમલદારને તીમે તેને મળ્યા પછી, સદરહુ પ્રકારના પગાર અથવા નિમણૂક આપવાનું જે અમલદારનું અથવા બીજા શખસનું કામ હોય, તેણે પ્રસંગ પ્રમાણે તે હુકમ પ્રમાણે તીકગતી રકમ અથવા માસિક હપ્તો કાપી લઇને કોર્ટને મોકલવા જોઇએ.

(૨) જ્યારે એવા પગારનો અથવા એવી નિમણૂકનો જમ કરવા જોગ ભાગ એકાદ અગાડીના તથા બરપાઈ ન થયેલા જમીના હુકમની રૂએ અગાડીથીજ કાપી લઇને કોઈ કોર્ટને મોકલવામાં આવતો હોય ત્યારે આ અર્થે સરકારે નિમેશ અમલદારે તે પછીનો હુકમ તે કરનારી કોર્ટને તાબડોતોબ મોકલવો તથા તેની સાથે અમલમાં હોય એવી જમીની સહજી તપસીલ મોકલવી જોઇએ.

(૩) આ કાનુનની રૂએ કરેલા દરેક હુકમ, પેટા કાનુન (૨) ના ઠરાવોની રૂએ પાછો મોકલવામાં ન આવેલો હોય તો તે બીજી નોટીસ અથવા પ્રોસેસ શિવાય, પ્રસંગ પ્રમાણે સરકાર અથવા રેલ્વે કંપની અથવા સ્થાનિક અધિકારી ઉપર, તે હુકમનામાંના દેણદાર આ કાયદો જે સ્થાનિક હકમાં તે તે વખતે લાજુ હોય તે હદની અંદર હોય ત્યાં સુધી, અને તે એવી હદની બહાર હોય પણ જો તેને મલિક મુબ્તલા-અમના હિંદુસ્તાનના મહેસુલમાંથી અથવા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં કામ કરતી રેલ્વે કંપનીના ક્ષેત્રમાંથી અથવા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના સ્થાનિક અધિકારીના ક્ષેત્રમાં અપાતો પગાર અથવા નિમણૂક મળતી હોય તો અધન કર્તા થશે; અને આ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરીને જે કોઈ પણ રકમ આપવામાં

આવશે તે બાબત પ્રસંગ પ્રમાણે સરકાર અથવા રેલવે કંપની અથવા ગ્રામીણ અધિકારી જવાબદાર ગણાશે. ૪૯. (૧) આ કાનુનમાં બીજી રીતે દર્શાવ્યું છે તે શિશ્યને પ્રમત્તે પંત્યાળાની માલકીની મિલકત તે પંત્યાળાની પેઢી ઉપર અથવા તે પેઢીના ભાગીદારો ઉપર એવા ભાગીદારો તરીકે કરેલા હુકમનામાં સિવાય બીજા હુકમનામાંની બળવણીમાં જન્મ કરવી અથવા વેચવી નહિ.

(૨) એકાદ ભાગીદાર વિરૂદ્ધના હુકમનામાવાગાની દરખાસ્ત ઉપરથી તે ભાગીદારના તે પંત્યાળાની મિલકતમાંના તથા નફામાંના હિતસંબંધપર તે હુકમનામાંની રકમ આપવાનો બોજો રાખવાનો હુકમ કરવાને, અને તેજ અથવા તે પછીના હુકમમાં, (અગાધીથીજ ગઢેર કરેલા અથવા નિકળતા) નફાના તે ભાગીદારના હિસ્સાના સંબંધમાં તથા તે પંત્યાળાના સંબંધમાં તેને જે કાંઈ પણ બીજા પૈસા મળતા હોય તેના સંબંધમાં વસુલદાર નિમવાને અને એવા ભાગીદારો તે હુકમનામાવાગાના કાબમાં બોજો રાખ્યો હોય તો જેવા હિસાબ નાપવાનું તથા જેવી ચોકશી કરવાનું ફરમાનવામાં આવત તથા સદરહુ હકક સંબંધ વેચવાનો હુકમ અથવા બીજા હુકમો કરવામાં આવત તેવા હિમામ આપવા બાબત તથા તેવી ચોકશી કરવા બાબત ફરમાનવાને તથા તેના બીજા હુકમ કરવાને અથવા તે પ્રકરણની લડીકત ગેતાં જરૂર હોય તેવા હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) બીજા ભાગીદાર અથવા ભાગીદારો કોઈ પણ વખતે, સદરહુ પ્રમાણે બોજાવાળો હિતસંબંધ છોડવાને, અથવા તે હિતસંબંધ વેચવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તે પ્રમત્તે તે વેચાતો લેવાને મુખત્યાર છે.

(૪) પેટા કાનુન (૨) ની રૂઝે હુકમ થવા સાર કરેલી દરેક અરજી હુકમનામાના દેણુદાર ઉપર તથા તેના ભાગીદારો ઉપર અથવા તેઓ પૈકી જે ભાગીદાર ખિરીશ હિંદુસ્તાનમાં હોય તે ભાગીદાર ઉપર પહોંચાડવા જોઈએ.

(૫) હુકમનામાના દેણુદારના કોઈ પણ ભાગીદારે પેટા કાનુન (૩) ની રૂઝે કરેલી દરેક અરજી હુકમનામુ ધારણ કરનાર ઉપર અને હુકમનામાના દેણુદાર ઉપર અને જે બીજા ભાગીદારો તે અરજીમાં સામીલ થયા ન હોય અને ખિરીશ હિંદુસ્તાનમાં હોય તે ભાગીદારો ઉપર પહોંચાડવી જોઈએ.

(૬) પેટા કાનુન (૪) અથવા (૫) ની રૂઝે અરજી પહોંચાડ્યાથી તે સમગ્ર ભાગીદારોને પહોંચાડી એમ સમજવું જોઈએ, અને એવી અરજી ઉપર કરેલા સમગ્રા હુકમો એજ પ્રમાણે પહોંચાડવા જોઈએ.

૫૦ (૧) જ્યારે હુકમનામુ એકાદી પેઢી વિરૂદ્ધ થયું હોય ત્યારે બળવણીનો હુકમ:—

(અ) પંત્યાળાની કોઈ પણ મિલકત ઉપર; (બ) જે કોઈ પણ શખસ ૩૦ માં ઓડરની ૬ ડી અથવા ૭ મી કાનુન મુજબ પોતાને નામે હાજર થયો હોય અથવા જેણે પોતે ભાગીદાર હોવા બાબત પ્લીડીંગ ઉપરથી કમુલ કર્યું હશે અથવા જેને ભાગીદાર ઠરાવ્યો હશે તે શખસ ઉપર; (ક) જે કોઈ પણ શખસ ઉપર ભાગીદાર તરીકે જુદા સમન બળવ્યો હોય અને જે હાજર થયો હોય તે શખસ ઉપર આપવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું દર્શાવ્યું છે કે આ પેટા કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકર ઉપરથી, સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કરાર બાબતના આકટની ૨૪૭ મી કલમના ઠરાવ મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) જ્યારે હુકમનામાવાળો, પેટા કાનુન (૧), રકમો (બ) તથા (ક) માં કહેલા પ્રકારના શખસ સિવાયનો બીજો કોઈ પણ શખસ સદરહુ પેઢીમાં ભાગીદાર હોવાને લીધે તેના ઉપર હુકમનામુ બળવવાનો અને હક છે એમ કહે ત્યારે તેને હુકમનામુ કરનારી કોર્ટને, પરવાનગી મળવા માટે અરજી કરવાનો અધિકાર છે, અને તે કોર્ટ જવાબદારી બાબત તકરાર કરી ન હોય ત્યારે દાવાના કોઈ પણ મુદ્દાનો જે રીતે ઇનસાફ કરીને નીકાલ કરી શકાય તેવી રીતે એવા શખસની જવાબદારી બાબત ઇનસાફ કરીને નીકાલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કોઈ પણ શખસની જવાબદારીનો પેટા કાનુન (૨) મુજબ ઇનસાફ કરીને નીકાલ કર્યો હોય ત્યારે તેના ઉપર કરેલો હુકમનો હુકમનામા પ્રમાણે અમલ થશે. અને તે હુકમ હુકમનામાં પ્રમાણેજ અપીલ સંબંધી અથવા બીજી બાબતો સંબંધી કરતોને પાત્ર થશે.

(૪) પંચાગાની કોઠ પશુ મિલકત વિરૂદ્ધ થએલું હુકમનામું બાદ કરતાં એકાદી પેટી વિરૂદ્ધ થયેલા હુકમનામા ઉપરથી તેમાંના કોઠ પશુ ભાગીદાર ઉપર હાજર થઇને જવાબ દેવાનો સમન બળભેા ન હોય તો, તે ભાગીદાર રૂબરૂક થાય છે કે જવાબદાર થાય છે એમ અથવા તે હુકમનામું તેને બીજ કોઠ રીતે લાચુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

૫૧. જ્યારે મિલકતમાં, કોર્ટમાં અનામત સુકેશો ન હોય અથવા સરકારી અમલદારના કબજામાં ન હોય, એવો વેચાય એવો શેખ હોય ત્યારે ખરેખર કબજે લેખને તે જમ કરવો, અને તે શેખ કોર્ટમાં આણવો તથા કોર્ટનો બીજો હુકમ થાય તે પ્રમાણે તજવીજ કરવા સાર તે રાખવો.

૫૨. જ્યારે જમ કરવાની મિલકત કોઠ કોર્ટના અથવા સરકારી અમલદારના કબજામાં હોય, ત્યારે તે કોર્ટ અથવા અમલદારને નોટીસ આપીને જમી કરવી; તે નોટીસમાં નોટીસ કરનાર કોર્ટ એમ લખવું, કે અમારો બીજો હુકમ થાય તે પ્રમાણે તે મિલકતની અથવા તે ઉપર કંઈ બ્યાજ કે ડીરીડેન્ડ આપવાનું થાય તેની તજવીજ કરવાને તે આપની પાસે રાખશો:—

પરંતુ જ્યારે એવી મિલકત કોઠ કોર્ટના કબજામાં હોય ત્યારે, અસાધન કર્યાના સમયથી જમ કર્યાના સમયથી, અથવા બીજા કોઠ સમયથી હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજો કોઠ શખસ તે મિલકતમાં પોતાનો હક સંબંધ છે એમ કહે, અને તે શખસ તથા હુકમનામાવાળો એ એની વચ્ચે તે મિલકતની માલકીના હક વિશે, અથવા પહેલો હક કોનો છે એ વિશે તકરાર કે ત્યારે તેના નિવેડો કોર્ટ કરવો.

૫૩. (૧) જમ કરવાની મિલકત પૈસા આપવાનું અથવા ગીરો અથવા બોજો અપવમાં આણવા સાર વેચાણ કરવા આમનનું હુકમનામું હોય, ત્યારે જમી કરવી તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી, એટલે:—

(અ) તે હુકમનામામાં એકજ કોર્ટ કર્યા હોય તો, તે કોર્ટના હુકમ ઉપરથી કરવી, અને (બ) જે હુકમનામું જમ કરવાનો પ્રયત્ન હશે તે હુકમનામું બીજ કોર્ટ કર્યું હોય તો, જે હુકમનામું બળવવાનો પ્રયત્ન હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ, તે બીજ કોર્ટને લેખી નોટીસ આપીને તે નોટીસમાં—

(૧) જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ નોટીસ રદ કરે અને તે રદ કરે ત્યાં સુધી, અથવા

(૨) જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળો અથવા તેના હુકમનામાનો દેણદાર, નોટીસ મળે તે કોર્ટ કરેલું હુકમનામું બળવવાની દરખાસ્ત નોટીસ મળે તે કોર્ટને ન કરે તો અને તે કરે ત્યાં સુધી, તે બીજ કોર્ટ પોતાનું હુકમનામું તદ્દકય કરવું એવી નિર્ણય કરવી જોઈએ.

(૨) જ્યારે એકાદી કોર્ટ પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (અ) ની રકમ હુકમ કરે અથવા તેને તે પેટા કાનુનની રકમ (બ) ની પેટા રકમ (૨) મુજબની દરખાસ્ત મળે, ત્યારે તેણે હુકમનામું જપ્ત કરનાર દેણદારની અથવા તેના હુકમનામાના દેણદારની દરખાસ્ત મળે ત્યારે જપ્ત કરેલું હુકમનામું બળવવાનું કામ ચલાવવું, અને તેથી જે ઉપર તે, જે હુકમનામું બળવવાને યત્ન હોય તે હુકમનામું પૂર્વ કરવામાં કામે લગાડવું.

(૩) પેટા કાનુન (૧) માં જણાવેલા પ્રકારનું બીજું કોઠપશુ હુકમનામું જપ્ત કરીને જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળો જપ્ત કરેલા હુકમનામાવાળોના વારસ વધીય છે અને એવું જપ્ત કરેલું હુકમનામું તેના ધારણ કરનાર જે કોઠ પશુ કાયદેસર રીતે બજારી શકે તે રીતે તે બળવવાનો તેને હક છે એમ સમજવું.

(૪) હુકમનામાની બળવણીમાં જપ્ત કરવાની મિલકત, પેટા કાનુન (૧) માં કહેલા પ્રકારના હુકમનામા શિવાય બીજું કંઈ હુકમનામું હોય ત્યારે, જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ જે હુકમનામું જપ્ત કરવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળોને લેખી નોટીસ આપીને જપ્ત કરવી તે નોટીસમાં તેને એવી મનાઇ કરવી કે સદર હુકમનામું તમારે બીજાને નામે કહી આપવું નહીં, અથવા તેના ઉપર કંઈ પ્રકારનો બોજો નાંખવો નહીં; અને તે હુકમનામું કોઠ બીજ કોર્ટ કર્યું હોય ત્યારે, જે હુકમનામું જપ્ત કરવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામું, તે નોટીસ મોકલનારી કોર્ટ તે રદ કરી ત્યાંસુધી તમારે બળવવું નહીં એવી નોટીસ તે બીજ કોર્ટને લખી મોકલવી.

(૫) આ કાનુન પ્રમાણે જપ્ત થએલાં હુકમનામાનાં ધારણ કરનારાઓ, એવું હુકમનામું બળવા-
નારી કોર્ટને વાજબી રીતે જોઈએ તે માહિતી અને મદદ આપવી.

(૬) બીજું હુકમનામું જપ્ત કરીને જે હુકમનામું અજલવાનો ચલ હોય તે હુકમનામાવાળાની
દરખાસ્ત ઉપરથી, આ કલમની રૂએ જપ્તીનો હુકમ કરનારી કોર્ટ એવા હુકમની નોટીસ જપ્ત થએલા
હુકમનામાથી બંધાયેલા હુકમનામાના દેણદારને આપવી; અને તે હુકમનામાનો દેણદાર સદરહુ હુકમની
નોટીસ મળ્યા પછી તે હુકમની વિરુદ્ધ કોર્ટ મારફત અથવા બીજી રીતે જપ્ત થએલા હુકમનામાના પૈસા
બરે અથવા તોડ કરે, તો જપ્તી અમલમાં હોય ત્યાં સુધી, કોઈ પણ કોર્ટ તે કબુલ કરવું નહીં.

૫૪. (૧) મિલકત સ્થાવર હોય ત્યારે મનાઇ હુકમ કરીને તે જપ્ત કરવી. તે મનાઇ હુકમમાં
એવી મનાઇ કરવા કે હુકમનામાના દેણદારે તે મિલકત બીજાને તમદીસ કરવી નહીં અથવા તેના ઉપર
કંઈ પ્રકારનો બોલો નાંખવો નહીં, અને કોઈ પણ શખસે એવી રીતે બીજાને તમદીસ કરવાથી અથવા
તેના ઉપર કંઈ પ્રકારનો બોલો નાંખવાથી કાંઈપણ લાભ લેવો નહીં.

(૨) તે મિલકત ઉપર અથવા તેની પાસે કોઈ ડેકાણે, તે હુકમ ઘાંડી પોટીને અથવા દસ્તુર પ્રમાણે
બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ કરવો, અને તે હુકમની એક નકલ તે મિલકતના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોટવી અને
ત્યાર પછી કોર્ટના મકાનના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોટવી અને મિલકત સરકારને મેદેસ્ટ્રલ ભરવું પડે
એવી જમીન હોય ત્યારે, જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તે જમીન હોય તે તે ડિસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરની કચેરીમાં પણ તે
હુકમની એક નકલ ચોટવી.

૫૫. બ્યારે:—

(અ) ખરચ સુદ્ધાંત હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ તથા કંઈ નિલકત જપ્ત કરવાને લીધે થયેલું
ખરચ ખરા જત કોર્ટમાં ભરવામાં આવે, અથવા (બ) હુકમનામાની ભરપાઇ કોર્ટની મારફતે બીજી રીતે
થાય, અથવા તે ચયાનો કોર્ટને દાખલો આપવામાં આવે, અથવા (ક) હુકમનામું કાઢી નાંખવામાં
કે રદ કરવામાં આવે,

ત્યારે જપ્તી ઉઠાડવામાં આવી છે એમ સમજવું, અને સ્થાવર મિલકતનો ખાખામાં, જે હુકમ-
નામાના દેણદારની તેવી ઇચ્છા હોય તો જપ્તી ઉઠાડવાની વાત તેને ખરચે જાહેર કરવી અને એવા
જાહેરનામાની એક નકલ ઉપરની કાનુનમાં ઠરાવેલી રીતે ચોટવી.

૫૬. જપ્ત કરેલી મિલકત નાણું અથવા ચલણી નોટા હોય ત્યારે, જપ્તી ચાલુ હોય તે દરમ્યાન
કોઈ પણ વખતે, તે નાણું અથવા નોટા, અથવા હુકમનામાની ભરપાઇ થવાને ખસ હોય તેટલો તેના
ભાગ, હુકમનામા પ્રમાણે તે લેવાને જે હકદાર હોય તે પક્ષકારને આપવો એમ ધરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૭. બ્યારે કોઈ પણ મિલકત એકાદ હુકમનામાની અજલણીમાં જપ્ત કરવામાં આવા હોય, પણ
તે હુકમનામું ધારણ કરનારની કસુરથી કોર્ટ અજલણીની દરખાસ્તનું કામ અગાડી ચલાવવાને અશક્ત
હોય ત્યારે, તેણે કાંતો તે દરખાસ્ત કાઢી નાંખવી અથવા કાંઈ પણ પુરતાં કારણસર તે કામ આગલી તા-
રખ ઉપર સુલતવી રાખવું. એવી દરખાસ્ત કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે તે જપ્તી બંધ પડશે.

દાવા તથા હરકતનો તબવીજ.

૫૮. (૧) હુકમનામું અજલવામાં જપ્ત કરેલી કોઈ મિલકત એ જપ્તીને પાત્ર નથી એમ કહીને
તે મિલકત ઉપર કોઈ દાવો કરે અથવા તેની જપ્તીમાં કંઈ હરકત લે, તો દાવેદાર અથવા હરકત કર-
નારની જુબાની લેવાની ખાખતમાં તથા બીજી બધી ખાખતમાં જણે તે દાવેદાર અથવા હરકત કરનાર
દરખાસ્તનો પક્ષકાર હોય એવા અખત્યારથી, તે દાવાની અથવા હરકતની કોર્ટ તબવીજ કરવી; પરંતુ
કોર્ટના તિયારમાં એમ આવે કે તે દાવો અથવા હરકત કરવામાં ઇરાદાપૂર્વક વિનાકારણ દીસ કરવામાં
આવો છે તો પછી તેવી તબવીજ કરવી નહીં.

(૨) જે મિલકતને વાસ્તે દાવો અથવા હરકત કરો હોય તે વેચવાને જાહેરનામું પ્રગટ થયું હોય
ત્યારે, વેચાણનો હુકમ કરનાર કોર્ટ, તે દાવાની અથવા હરકતનો તબવીજ થઈ રહે ત્યાંસુધી તે વેચાણ
સુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

૫૯. જમીને દિવસે જમ કરેલી મિલકતમાં પોતાનો કંઈ સંબંધ હતો, અથવા તે પોતાના કબજામાં હતી, એવું બતાવવાને દાવેદારે કે હરકતદારે પુરાવો આપવો જોઈએ.

૬૦. સદરહુ તબવીજ કરવાથી કોર્ટની ખાત્રી થાય કે દાવામાં અથવા હરકતમાં જણાવેલા કારણોને લીધે, જમી કરી તે વખતે તે મિલકત હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં, અથવા તેની વતી દૂસરી દાખલ કોષ્ટ શખસના કબજામાં, અથવા તેને બાહુ આપનાર કુળ કે બીજા શખસના કબજામાં નહોતી, અથવા જમી કરી તે વખતે હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં હતી ખરી, પરંતુ તે કબજે તેને પોતાને સાર અથવા પોતાની મિલકત તરીકે નહોતો પણ કોઈ બીજા શખસને વાસ્તે અથવા તેના દૂસરી દાખલ હતો, અથવા થોડાક પોતાને વાસ્તે અને થોડાક કોષ્ટ બીજા શખસને વાસ્તે હતો, ત્યારે કોર્ટે બધી અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મિલકત ઉપરથી જમી દૂર કરવાનો હુકમ કરવો.

૬૧. જમી કરતી વખતે તે મિલકત હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં બીજા કોષ્ટ શખસની વતી નહોતી પણ તેની પોતાની મિલકત તરીકે હતી, અથવા તેની વતી દૂસરી દાખલ કોષ્ટ બીજા શખસના કબજામાં હતી, અથવા તેને બાહુ આપનારા કોષ્ટ કુળ કે બીજા શખસના તાબામાં હતી એવી કોર્ટની ખાત્રી થાય ત્યારે, કોર્ટે દાવો નામંજુર કરવો.

૬૨. જોના કબજે ન હોય એવા કોષ્ટ શખસનો ધરાણીઆ હક અથવા બીજું લીયન તે મિલકત ઉપર છે એવી કોર્ટની ખાત્રી થાય, અને જમી ચાલુ રાખવી યોગ્ય લાગે ત્યારે, તે ધરાણીઆ હક અથવા બીજું લીયન કાયમ રાખીને જમી ચાલુ રાખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૩. જ્યારે કોષ્ટ દાવો અથવા હરકત કરવામાં આવે ત્યારે, જે પક્ષકાર વિરૂદ્ધ હુકમ કર્યો હોય તે પક્ષકાર, ટંટાની મિલકતમાં પોતે દાવો રાખતો હોય તે હક ઠરાવવાની ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે; પરંતુ આવી ફરિયાદ જો થાય તો તેના નિકાલ થાય તેને પાત્ર, સદરહુ હુકમ નીચર ગણાશે.

સામાન્યતઃ વેચાણ વિશે.

૬૪. પોતે જમત કરેલી અને વેચાવાને પાત્ર હોય એવી કોષ્ટ મિલકત, અથવા હુકમનામાની અરપાઇ સાર જરૂર જણાય તેટલો તે મિલકતનો ભાગ વેચવાનો અને વેચાણથી જે ઉપજ તે અથવા તેના પુરતો ભાગ, હુકમનામા પ્રમાણે લેવાને જે પક્ષકાર હકદાર હોય તે પક્ષકારને આપવાનો, હુકમ કરવાને હુકમનામું બજાવનારી કોષ્ટ પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૫. બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, હુકમનામાં બજાવવામાં વેચાણ કરવું પડે તે દરેક વેચાણ કોર્ટના કોષ્ટ અમલદારે અથવા કોર્ટ આ અર્થે નીમે તેવા બીજા કોષ્ટ સમસે કરવું અને તે વેચાણ ઠરાવેલી રીતે જાહેર લીલામથી કરવું.

૬૬. (૧) હુકમનામાંની બજાવણીમાં કોષ્ટ મિલકત જાહેર લીલામથી વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે, કોર્ટે કરવા ધારેલા વેચાણનું જાહેરનામું તે કોર્ટની બાપામાં કઢાવવું.

(૨) એવું જાહેરનામું હુકમનામાવાળાને તથા હુકમનામાના દેણદારને નોટાસ આપ્યા પછી તૈયાર કરવું અને તેમાં વેચવાનો વખત તથા ઠેકાણું જણાવવું, તથા નીચેનો મજકૂર બની શકે તેટલી સ્પષ્ટ રીતે અને ચોક્કસાધથી તેમાં જણાવવો.

(અ) વેચવાની મિલકત; (બ) વેચવાનો મિલકત, સરકારને મહેસુલ ભરનારી ઇસ્ટેટમાંનો અથવા તેના કંઈ ભાગમાંનો હક સંબંધ હોય તો, તે ઇસ્ટેટ અથવા તેના ભાગ ઉપર ઠરાવેલો જમાવંદી આકાર;

(ક) મિલકત ઉપર કંઈ બોજો હોય તો તે;

(ડ) જે રકમ લેવાને વાસ્તે વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તે; અને (ધ) મિલકતની કિંમત તેથી સ્વચ્છેના વિચાર આવવાને ખરીદનારને જે બીજા બાબતો જણવાની જરૂર છે એમ કોર્ટને જણાય તેવી દરેક બાબત.

(૩) આ કાનુન મુજબ વેચાણ કરવાના હુકમ માટેની દરેક અરજીની સાથે એક પત્રક એવું જોઈએ અને પબ્લીકશન ઉપર સહી કરવાની તથા તે ખર્ચે હોવાનો એકસર કરવાની આમાં આગળની રીત ઠરાવી છે તે રીતે એવા પત્રક ઉપર સહી કરવી તથા તે ખર્ચે હોવાનો એકસર કરવો, અને જાહેર

નામાંના પેટા કાનુન (૨) મુજબ જે જે બાબતો થપવાની છે તે તે બાબતો એવો એકરાર કરનાર અબસને માલમ હોય અથવા તે નક્કી કરી શકે એમ હોય તેટલે સુધી એવા પત્રમાં લખવી જોઈએ.

(૪) સદરહુ જાહેરનામાં જણાવવાની બાબતો નક્કી કરવા સાડ જરૂર લાગે તેવા કોઇ અબસને સમન કાઢવાને તથા તેવી કોઇ બાબતો વિશે તેની જુબાની લેવાને તથા તે બાબતો વિશે તેના કબજામાં કે અખત્યારમાં હોય તેવા દસ્તાવેજો હાજર કરવાનો તેને હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૭. (૧) દરેક જાહેરનામું બનતાં સુધી ૫૪ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) માં ઠરાવેલી રીતે કરવું તથા પ્રસિદ્ધ કરવું.

(૨) સ્થાનિક સરકારી જોડીટમાં અથવા કોઇ સ્થાનિક વર્તમાનપત્રમાં અથવા તો બન્નેમાં તે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવાને કોર્ટ શરમાવે ત્યારે તેમ કરવું, અને તે રીતે પ્રસિદ્ધ કરવાનો ખરચ તે વેચાણનો ખરચ ગણવો.

(૩) જ્યારે મિલકત જુદી જુદી વેચવા સાડ તેના લોટ કર્યા હોય ત્યારે, એક દરેક લોટ સાડ જુદાં જુદાં જાહેરનામું કાઢવાની જરૂર નથી, પણ જે કોર્ટના મત પ્રમાણે તે વેચાણની યોગ્ય નોટીસ બીજી રીતે આપી શકાય તેમ ન હોય તો તેમ કરવું.

૬૮. કાનુન ૪૩ ના વિશેષ ઠરાવમાં કહેલી ખતતી મિલકત શિવાયની બીજી મિલકતની બાબતમાં આ કાયદા પ્રમાણેનું કોઇ પણ વેચાણ, હુકમનામાનો દેણદાર લેખી સંમતી ન આપે તો, સ્થાવર મિલકત હોય ત્યારે ઓછામાં ઓછા ત્રીસ દિવસ વિત્યા વગર ન કરવું, અને જંગમ મિલકત હોય ત્યારે ઓછામાં ઓછા પંદર દિવસ વિત્યા વગર ન કરવું; અને એ મુદત વેચાણનો હુકમ કરનાર જાહેરનામું કોર્ટના મકાનમાં જાહેરનામું ચોઢવાની તારીખથી ગણવી.

૬૯. (૧) કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે આ કાયદા પ્રમાણે કોઇ વેચાણ કોઇ નિર્દિષ્ટ કરેલા દિવસ તથા કલાક સુધી મુજતવી રાખે; અને સદરહુ પ્રકારના વેચાણનું કામ ચલાવનાર અમલદારની નજરમાં આવે તો, વેચાણ મુજતવી રાખવાનાં પોતાનાં કારણ લખીને તે વેચાણ મુજતવી રાખે; પરંતુ કોર્ટના મકાનમાં અથવા મકાનની હદમાં વેચાણ કરવામાં આવે તો, કોર્ટની રજા વગર સદરહુ પ્રમાણે મુજતવી રાખવું નહિ.

(૨) પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે જ્યારે સાત દિવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી વેચાણ મુજતવી રાખ્યું હોય ત્યારે, ૬૭ મી. કાનુન પ્રમાણે નવું જાહેરનામું કાઢવું જોઈએ, પણ હુકમનામાનો દેણદાર તે પ્રમાણે ન કરવાને કબુલ હોય તો તેમ કરવું નહીં.

(૩) લીલામમાં ભાગ (લોટ) ત્રણ વાર થયા પહેલાં લહેણું તથા ખરચ (વેચાણના ખરચ સહાં) વેચાણ કરનાર અમલદારને આપવા માંડે અથવા જે કોર્ટ વેચાણનો હુકમ કર્યો હોય તે કોર્ટમાં તે લેહેણાની અને ખરચની રકમ ભરી છે એમ તે અમલદારની ખાત્રી થાય એવી સાબિતી આપવામાં આવે, તો સદરહુ પ્રમાણેનું પ્રત્યેક વેચાણ બંધ રાખવું.

૭૦. જે મુકદમામાં હુકમનામું બજાવવાનું કામ કલેક્ટરને ત્યાં મોકલ્યું હોય તે મુકદમાને કાનુનો ૬૬ થી ૬૯ સુધીના ઠરાવ લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૭૧. ખરીદદાર કસુર કરે તે કારણને લીધે ફરી વેચાણ કરવું પડે તેથી જે કંઈ ઓછી કિંમત હવજે તે, તથા તે ફરી વેચાણને લીધે થએલો સહજો ખરચ વેચાણનું કામ ચલાવનાર અમલદારે અથવા બીજા અબસે, પ્રસંગ પ્રમાણે, કોર્ટને અથવા કલેક્ટરને અથવા કલેક્ટરના તાબાના અમલદારને લખી જણાવવો. અને હુકમનામાવાળાની અથવા હુકમનામાના દેણદારની અરજ ઉપરથી, પૈસા બાબતનું હુકમનામું બજાવવાને જે ઠરાવ છે તે પ્રમાણે, કસુર કરનાર ખરીદદાર પાસેથી તે વસુલ કરી શકાશે.

૭૨. (૧) જે હુકમનામાની બજાવણીમાં મિલકત વેચાતી હોય તે હુકમનામાવાળાએ, કોર્ટની રજા પરવાનગી લીધા વગર, તે મિલકતની ભાગણી કરવી નહીં, કે તે ખરીદવી નહીં.

(૨) સદરહુ પરવાનગીથી હુકમનામાવાળો ખરીદ કરે ત્યારે, હુકમનામા ઉપરનું લેહેણું અને ખરી-

દીની રકમ ૭૩ થી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, એક બીજામાં મળેરે લેવાનો અધિકાર છે, અને હુકમનામું બળવનારી કોર્ટ આખા હુકમનામાની અથવા તેના ભાગની તે પ્રમાણે બરપાઈ લખવી.

(૩) હુકમનામાવાળો, સદરહુ પ્રકારની પરવાનગી વગર પોતે અથવા બીજા શખસની મારફત ખરીદ કરે ત્યારે, કોર્ટ હુકમનામાના દેણદારની અથવા વેચાણથી જેના હિતસંબંધને બાદ આવતો હોય તેવા કોઈ બીજા શખસની અરજી ઉપરથી, પોતાને થોડા લાગે તો હુકમ કરીને સદરહુ વેચાણ રદ કરવાને મુખત્યાર છે; અને એવી અરજી અને હુકમનો ખરચ તથા ફરીથી વેચાણ કરવાથી કિંમતમાં જે કાંઈ ઓછું ઉપજે તે રકમ અને તે વેચાણ સંબંધી સહજો ખરચ હુકમનામાવાળાએ આપવો પડશે.

૭૩. કોઈ પણ વેચાણને લગતું કંઈ કામ જેણે કરવાનું હોય તે અમલદાર અથવા બીજા શખસે વેચાણેલી મિલકતનો કંઈ પણ હક્ક સંબંધ; ઉલાડી રીતે અથવા પરબાર્યો ભાગવો નહીં, કે મેળવવો નહીં, કે મેળવાનો ચત્ન કરવો નહીં.

જગમ મિલકતના વેચાણ વિશે.

૭૪. (૧) જ્યારે વેચવાની મિલકત ખેતીચાડીનું ઉત્પન્ન હોય ત્યારે, વેચાણ નીચેની જગ્યાએ કરવું, એટલે:—

(અ) જે તે ઉત્પન્ન ઉગતું તુલ હોય તો, એવું તુલ જ્યાં ઉગતું હોય તે જમીન ઉપર અથવા તેની પડોસમાં, અથવા

(બ) જે એવું ઉત્પન્ન લણવામાં અથવા એકઠું કરવામાં આવ્યું હોય તો, ખજામાં અથવા તેની પાસે અથવા જે જગ્યાએ અનાજ મુકવામાં આવતું હોય તે જગ્યામાં અથવા તેની પાસે અથવા તેના જેવા બીજા ઠેકાણે અથવા જે ગંજમાં અથવા ગંજ ઉપર તે મુક્યું હોય ત્યાં અથવા તેની પાસે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે તે ઉત્પન્ન સૌથી નજીકની, ભોકાની આવજવાળી કોઈ જગ્યાએ વેચવાથી વધારે ઉપજશે એમ કોર્ટનો અભિપ્રાય થાય તો, તે જગ્યાએ વેચવાનો કોર્ટ હુકમ કરી શકે.

(૨) જ્યારે એવા ઉત્પન્ન લીલામ કરતી વખતે—

(અ) લીલામ કરનાર શખસના મત પ્રમાણે તેની વાજમાં કિંમત બોલવામાં આવી નથી, અને

(બ) તે ઉત્પન્નનો ધણી અથવા તેની વતી કામ કરવાનો જેને અધિકાર હોય તે શખસ બીજા દિવસ સુધી અથવા વેચાણની જગ્યાએ બજાર બરાતો હોય તો તે બજારના દિવસ સુધી તે લીલામ મુલતવી રાખવાની અરજ કરે,

ત્યારે તે લીલામ તે પ્રમાણે મુજતબી રાખવું અને ત્યાર પછી તે ઉત્પન્ન બદલ જે કિંમત બોલવામાં આવે તે કિંમતે પુરું કરવું.

૭૫. (૧) જ્યારે વેચવાની મિલકત ઉગતું તુલ હોય અને તે તુલ તેનું સ્વરૂપ જોતાં બરી મુકવા જેવું હોય પણ હજી તે બરી મુક્યું ન હોય ત્યારે, વેચાણનો દિવસ એવી રીતે ઠરાવવો કે તે દિવસ પાંદેલાં તે બરી મુકી રાખવા સાડ તૈયાર થઈ શકે, અને એવું તુલ કાપીને અથવા એકઠું કરીને બરી મુકવા સાડ તૈયાર થાય તે પહેલાં તેનું વેચાણ કરવું નહિ.

(૨) જ્યારે તે તુલ તેનું સ્વરૂપ જોતાં બરી મુકવા જેવું ન હોય ત્યારે, તે કાપીને એકઠું કરવામાં આવે તે પહેલાં તે વેચી શકાય, અને તેના ખરીદ કરનારને તે જમીન ઉપર જગ્યા અને તેની સંબાળ રાખવાસાડ તથા કાપવા અથવા એકઠું કરવા સાડ તથા જરૂરનું હોય એવું સંપત્તિ કામ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થશે.

૭૬. વેચવાની મિલકતમાં વેચાય એવો દસ્તાવેજ અથવા કોઈ કોરપોરેશનનો શેર હોય ત્યારે; જાહેર લીલામથી વેચાણ કરવાનું શરમાવ્યાને બદલે; તેવો દસ્તાવેજ અથવા શેર દલાલની મારફતે વેચવાનો અખત્યાર આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭૭. (૧) જગમ મિલકત જાહેર લીલામથી વેચી હોય ત્યારે, પ્રત્યેક ભાગ (લોટ) નો કિંમત વેચાણ વખતે અથવા ત્યાર પછી વેચાણ કરનાર અમલદાર અથવા બીજો શખસ દરમિયાને કે તરત આપવી, અને તે આપવામાં કસુર થાય તો તે મિલકત લાગલી જ રીતે લીલામમાં મુકીને વેચવી.

(૨) વેચાણની રકમ બંને એટલે, વેચાણ કરનાર અમલદારે અથવા બીજા શખસે તેની પૈચિ આપવી, અને તે વેચાણ પાકું થશે.

(૩) વેચવાની જગમ મિલકત માલનો કાંઈ હિસ્સો હોય અને તે માલ હુકમનામાના દેણદારનો તથા તેના સહમાલિકનો હોય, અને જે અથવા વધારે શખસો જોમતો એક શખસ એવો સહમાલિક હોય તેઓ એવી મિલકત માટે અથવા લાટ માટે એક સરખીજ રકમની માગણી કરે ત્યારે, સહમાલિકની માગણીનેજ માંગણી ગણવી.

૭૮. જગમ મિલકતનું વેચાણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં અથવા તેના વેચાણનું કામ ચલાવવામાં કાંઈ ગેરશિસ્તે કામ થયું હોય તેટલા ઉપરથી તે વેચાણ ખોટું થશે નહીં; પરંતુ તે ગેરશિસ્તપણાને લીધે કાંઈ શખસનું કાંઈ બીજા શખસને હાથે નુકસાન થાય તો તેના ઉપર નુકસાનીનો બદલો લેવાની શરિયાદ માંડવાને તે નુકસાન ખમનારો શખસ સુખત્યાર છે; અથવા (તે બીજો શખસ વેચાણ લેનારજ હોય તો) તે ખાસ મિલકત આપવી અને તે ન આપે તો નુકસાનીનો બદલો આપવો એવી શરિયાદ કરવાને, તે નુકસાન ખમનારો શખસ સુખત્યાર છે.

૭૯. (૧) વેચેલી મિલકત જગમ મિલકત હોય, અને તે ખરેખર જમ કરવામાં આવી હોય, ત્યારે તે મિલકત ખરીદદારને સ્વાધીન કરવી.

(૨) વેચેલી મિલકત જગમ મિલકત હોય અને તે હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજા કાંઈ શખસના કમળમાં હોય, ત્યારે તે મિલકત ખરીદદારને સ્વાધીન કરવો. તે એવી રીતે કે કમળવાળા શખસને નોટીસ આપવી, ને તેમાં એવો મનાઇ કરવી કે ખરીદદાર શિવાય બીજા કાંઈ શખસને તમારે એવી મિલકતનો કમળે આપવો નહીં.

(૩) વેચેલી મિલકતમાં, જેને માટે વેચાય એવો લેખ તારણ ન હોય એવું કરજ હોય, અથવા કાંઈ કારપોરેશનનો શેર હોય, ત્યારે તે મિલકત કોર્ટના લેખી હુકમથી કમળમાં આપવી અને તેમાં લેડેન્સદારને એવી મનાઇ કરવી કે તમારે તે કરજ અથવા તેનું વ્યાજ લેવું નહીં; તથા દેણદારને એવી મનાઇ કરવી કે ખરીદદાર શિવાય કાંઈપણ શખસને તમારે તે કરજ અથવા વ્યાજ આપવું નહીં, અથવા જેના નામ ઉપર શેર હોય તે શખસને એવી મનાઇ કરવી કે તમારે ખરીદદાર શિવાય કાંઈ પણ શખસને નામે કાંઈ રીતે તે શેર ચલાવી આપવો નહીં, અથવા તેના કાંઈ ડિવિડન્ડ કે વ્યાજના રૂપિયા લેવા નહીં; અને એવી કારપોરેશનના મેનેજર, સેક્રેટરી અથવા બીજા યોગ્ય અમલદારને એવી મનાઇ કરવી કે, તમારે ખરીદદાર શિવાય કાંઈ પણ શખસને નામે તેવો શેર ચલાવેલો નહીં અથવા ખરીદદાર શિવાય કાંઈ પણ શખસને ઉપર કહેલા ડિવિડન્ડ કે વ્યાજના રૂપિયા આપવા નહીં.

૮૦. (૧) વેચાય એવો લેખ અથવા કાંઈ કારપોરેશનનો શેર બીજાને નામે ચલાવી આપવામાં, જે પ્રમોટરના નામ ઉપર તે લેખ અથવા શેર ચાલેલો હોય તેના દસ્તાવેજ અથવા શેરો જોખના હોય ત્યારે, જરૂરનો દસ્તાવેજ અથવા શેરો કરવાને તે જરૂર અથવા તે આ અર્થે જે અમલદારને નીમે તે અમલદાર સુખત્યાર છે. અને એવી રીતે કરેલો દસ્તાવેજ અથવા શેરો જાણે તે પ્રમોટરે કર્યો હોય તે પ્રમાણે અમલમાં આવશે.

(૨) આજો લેખ અથવા શેરો નીચેના નમુના પ્રમાણે કરાય એટલે:—

“ આ. બ. ઉપર ઇ. ફ. એ કરેલી શરિયાદમાં આ. બ. ની વતી ક. ડ. ની કોર્ટના જરૂર (અથવા જે હોય તે) ”

(૩) એવા વેચાય એવા લેખ અથવા શેર બીજાને નામે ચલાવવા સુધી, તેનું ચલેલું વ્યાજ કે ડિ. વિડન્ડ લેવા સાર તથા તે બદલની પાવતી ઉપર સહી કરવા સાર કાંઈ શખસને હુકમ કરીને નીમવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; અને સરહુ પ્રમાણે સહી કરેલી કાંઈ પણ પોહોંચ જાણે તે પોહોંચ ઉપર પ્રમોટરે સહી કરી હોય તે પ્રમાણે તે કમલેસર ગણશે તથા અમલમાં આવશે.

૮૧. જેને ખાસતે ખાજી દલાલ કરવામાં આજો ન હોય એવી કાંઈ જગમ મિલકતની આખતમાં

ખરીદદારને અથવા તે કહે તેને તે મિલકતનો હક પ્રાપ્ત થયો છે એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; અને તે પ્રમાણે તે મિલકતનો હક પ્રાપ્ત થશે.

સ્થાવર મિલકતના વેચાણ વિશે.

૮૨. હુકમનામાં બજવણીમાં સ્થાવર મિલકતના વેચાણનો હુકમ કરવાને સમાલકોઝ કોર્ટ શિ નાયની બીજી કોષ્ટ પણ કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૮૩. (૧) સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ થયો હોય ત્યારે, જે હુકમનામાંનો હેણદાર કોર્ટ ન એવી ખાત્રી કરી આપે કે, તે મિલકત અથવા તેનો કંઈ ભાગ અથવા તેની બીજી કોષ્ટ ભાગ અથવા તેની બીજી કોષ્ટ સ્થાવર મિલકત ગીરો મુકવાથી કે બાંહે આપવાથી કે ખાનગી રાહ વેચવાથી હુકમનામાંની રકમ જેટલા રૂપિયા વિના થશે એમ માનવાનું કારણ છે ત્યારે હુકમનામાંનો હેણદાર તે રકમ મેળવી શકે એટલા સાત તેની અરજ ઉપરથી, કોર્ટને યોગ્ય જણાય તેવી શરતે તથા તેટલી મુદત સુધી, વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તેવી મિલકતનું વેચાણ મુદતની રાખવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

(૨) આને પ્રસંગે કોર્ટે હુકમનામાંના હેણદારને એક મરડીરીકેટ આપવું. તેમાં મુદત નાંખીને તેને એવો અખત્યાર આપવો કે, તેમાં લખેલી મુદતની અંદર અને ૧૪ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં પણ તેણે કરવા ખારેલું ગીરો, બાડાવિડી કે વેચાણ કરવું:

પરંતુ તે ગીરો, બાડાવિડી, અથવા વેચાણને લાંબે જે રૂપિયા આપવાના તે હુકમનામાંના હેણદારને ન આપતાં ૭૨ મી કાનુનના ઠરાવની રૂએ એવા પંચા મજરે લેવાનો હુકમનામાંનાનો હક હોય તે શિવાયની બાબતમાં, કોર્ટમાં ભરવા. વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ કાનુન પ્રમાણે કરેલું કોષ્ટ પણ ગીરો, બાડાવિડી અથવા વેચાણ કોર્ટ કાયમ કરે ત્યાં સુધી તે પાકું થશે નહીં.

(૩) એવી મિલકત ઉપરનો ગીરો હક અથવા બોન્ડે અમલમાં આવવા માટેના વેચાણના હુકમનામાંની બજવણીમાં વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તેની મિલકતના વેચાણને આ કાનુનમાંનો કોષ્ટ પણ મજર લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૮૪. (૧) સ્થાવર મિલકતના પ્રત્યેક વેચાણ વખતે જે શખસ ખરીદદાર હરે તેણે તેમ કર્યા પછી તરતજ પોતાની ખરીદીની રકમમાંથી સેંકડે પચીસ ટકા વેચાણ ચલાવનાર અમલદારને અથવા બીજા શખસને અનામત ભરવા; અને તે રીતે રૂપિયા ન ભરે તો, તે મિલકત લાગલીજ ફરી લીલામ કરીને વેચવી.

(૨) જ્યારે હુકમનામાંના ખરીદદાર હોય અને તેને ૭૨ મી કાનુનની રૂએ એવી રકમ મજરે લેવાનો હક હોય ત્યારે, કોર્ટ આ કાનુનના ઠરાવ અમલમાં ન આણવાને સુખત્યાર છે.

૮૫. (૧) મિલકતના વેચાણ પછી પંદરમે દિવસે કોર્ટ બંધ થાય તે અગાઉ ખરીદદારે ખરીદીની પુરેપુરી રકમ કોર્ટમાં ભરવાની ભરવી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી રીતે કોર્ટમાં રકમ ગણતી વખતે ૭૨ મી કાનુનની રૂએ ખરીદદારને જે રકમ મજરે લેવાનો હક હોય તે રકમ તેમાંથી બાદ કરવાનો તેને લાભ મળશે.

૮૬. તરત ઉપરની કાનુનમાં કહેલી દરમ્યાન ભરણું નહીં થાય તો, તે અનામતમાંથી વેચાણનો ખરચ બાદ કરીને બાકી રકમ, કોર્ટની નજરમાં તેમ આવે તો, દંડ દાખલ સરકારમાં વસૂલ થશે, અને તે મિલકત ફરી વેચવામાં આવશે; અને કસુર કરનારા ખરીદદારનો તે મિલકત ઉપર કે તે ફરી વેચવાથી ઉપજેલા રૂપિયાના કંઈ ભાગ ઉપર કંઈ લાંબો રહેશે નહીં.

૮૭. ખરીદીની રકમ ભરવાને જે મુદત ઠરાવી છે તે દરમ્યાન તે રકમ ભરવાથી સ્થાવર મિલકતનું જે ફરી વેચાણ કરવું પડે તે નવું જાહેરનામું કાઢીને કરવું. તે જાહેરનામું પહેલાં વેચાણને વાસ્તે આમાં આગળ ઠરાવી છે તેટલી મુદતનું અને તે રીતે કાઢવું.

૮૮. વેચવાની મિલકત, અવિભક્ત સ્થાવર મિલકતનો હિસ્સો હોય, અને એવી મિલકતની અથવા લાટની કોષ્ટ ભાગણીમાં બે અથવા વધારે શખસો અનુક્રમે એકજ રકમ એકલે ને તેમાં એક જણ સહ-હિસ્સેદાર હોય, ત્યારે તે ભાગણી તે સહહિસ્સેદારની ભાગણી ગણાશે.

૮૯. (૧) હુકમનામાંની બજવણીમાં સ્થાવર મિલકત વેચવામાં આવી હોય ત્યારે, જે કોષ્ટ પણ શખસ તે મિલકતનો માલિક હોય અથવા એવા વેચાણની પહેલાં અમલદાર કરેલા સત્તાધિકારની રૂએ કંઈ

હિતસંપદ ધારણ કરતો હોય તે શખસ કોર્ટમાં હેડલ લખેલાં કામ સાડ નીચેની રકમ અનામત સુક્રી સદરહુ વેચાણ રદ કરવાની અરજી કરવાને મુખત્યાર છે:—

(અ) ખરીદીના પૈસાના સેંકડે પાંચ ટકા જેટલી રકમ ખરીદનારને આપવા સાડ, તે રકમ, અને

(બ) જે રકમ વસુલ કરવા માટે વેચાણ કરવાનો હુકમ થયો હોય તેવી રકમ વેચાણના જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી હોય તેમાંથી, સદરહુ હુકમનામાવાળાને એવા વેચાણના જાહેરનામાની તારીખ પછીથી જે કંઈ રકમ મળી હોય તે રકમ બાદ કરી મછી બાકી રહે તે હુકમનામાવાળાને આપવા સાડ તેટલી રકમ.

(૨) જ્યારે કોઈ પણ શખસ પોતાની સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ રદ કરવા સાડ ૬૦ મી કાનુન મુજબ દરખાસ્ત કરે ત્યારે તેને તે પોતાની દરખાસ્ત પાછી ખેંચી ન લે તો આ કાનુન મુજબ દરખાસ્ત કરવાનો અથવા દરખાસ્તનું કામ આગળ ચલાવવાનો હક્ક રહેશે નહિ.

(૩) વેચાણના જાહેરનામામાં જેનો સમાવેશ ન કર્યો હોય એવા ખરચ તથા બ્યાજના સંપદમાં હુકમનામાના હેજુદારની જે કંઈ પાત્રતા હોય તેમાંથી તે હેજુદાર મુક્ત થાય છે એવો આ કાનુન માહેના કોઈ પણ મજકુરનો અર્થ કરવો નહિ.

૯૦. (૧) હુકમનામાની બજવણીમાં કોઈ પણ સ્થાવર મિલકત વેચવામાં આવી હોય, ત્યારે હુકમનામાવાળો અથવા જે કોઈ શખસનો અવેજની દાણે પડતી વેડંબણીમાં હિસ્સો મેળવવાનો હક હોય અથવા જેના હિતસંપદને તે વેચાણથી બાદ આવતો હોય તે શખસ વેચાણ કરવાની વાત પ્રસિદ્ધ કરવામાં અથવા વેચાણ ચલાવવામાં બારે ગેરશિસ્ત કામ ચાલ્યું છે અથવા દમવબાજી થઇ છે એ સંબંધી વેચાણ રદ કરવાની કોર્ટને અરજી કરી શકે; પણ તે બારે ગેરશિસ્તે કામ ચાલ્યાથી અથવા દમવબાજી થયાથી અરજદારને ખરેખરે નુકશાન થયું છે, એમ હકીકત પુરવાર કર્યાથી કોર્ટની ખાતરી ન થાય તો ગેરશિસ્તપણાના અથવા દમવબાજીના સંબંધી કોઈ પણ વેચાણ રદ કરવું નહિ.

૯૧. હુકમનામાની બજવણીમાં થયેલા વેચાણ વખતનો ખરીદદાર, વેચેલી મિલકતમાં હુકમનામાના હેજુદારનો વેચાય એવો કંઈ હક્ક સંપદ ન હતો. એ સંબંધી વેચાણ રદ કરવા સાડ કોર્ટને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

૯૨. (૧) જ્યારે ૮૯ મી, ૯૦ મી અથવા ૯૧ મી કાનુનમાં કલા પ્રમાણે અરજી કરવામાં ન આવે, અથવા જ્યારે તેવી અરજી થયા છતાં નામંજૂર કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટે તે વેચાણ કાયમ કરવાનો હુકમ કરવો, અને ત્યાર પછી તે વેચાણ પાકું થશે.

(૨) જ્યારે તેવી અરજી કરવામાં આવી હોય અને તે મંજૂર થાય અને કાનુન ૮૯ ની રૂપે અરજી કરવામાં આવે તે પ્રસંગે તે કાનુનની રૂપે જે કોઈ અનામત રકમ સુક્રીની હોય તે વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર સુક્રીમાં આવે, ત્યારે કોર્ટે વેચાણ રદ કરવાનો હુકમ કરવો. પરંતુ એવી અરજીની સાથે જેમને લાગતું વળમતું હોય તે સહળા શખસોને નોટીસ આપ્યા વગર તેવો હુકમ કરવો નહિ.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે જે કોઈ પણ શખસની વિરૂદ્ધ એવો હુકમ થયો હોય તે શખસથી તે હુકમ રદ કરાવવાની દરિયાદ થશે નહિ.

૯૩. કાનુન ૯૨ પ્રમાણે સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ રદ થાય ત્યારે જે કોઈ શખસને ખરીદીની રકમ આપી હોય તેની પાસેથી, બ્યાજ સુધાં અથવા વગર બ્યાજ જેમ કોર્ટ દરમિયાને તેમ પોતાની ખરીદીની રકમ પાછી લેવાનો હુકમ મળવાને ખરીદદાર હક્કદાર થશે.

૯૪. સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ પાકું થયા પછી વેચેલી મિલકત તથા વેચાણ વખતે જે શખસ ખરીદદાર કર્યો હોય તેનું નામ નિર્દિષ્ટ કરીને કોર્ટે સર્ટિફિકેટ આપવું. તે સર્ટિફિકેટમાં વેચાણ પાકું થવાના દિવસની તારીખ નાંખવી.

૯૫. વેચાણેલી સ્થાવર મિલકત હુકમનામાના હેજુદાર કમળમાં અથવા તેની વતી બીજા કોઈ શખસના કમળમાં અથવા તે મિલકતની જમીન થયા પછી હુકમનામાના હેજુદારે ઉત્પન્ન કરેલા હક્કથી કોઈ શખસને કોઈ શખસના કમળમાં હોય, અને તે વીરો સર્ટિફિકેટ કાનુન ૯૪ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, ખરીદદારની અરજી ફરજી કોર્ટે તેનો કમળે આપવાનો હુકમ કરવો, તે એવી રીતે

કે, ખરીદદારને અથવા ખરીદદાર પોતાની વતી કબજે લેવાને જે કોષ શખસને નીચે તેને તે મિલકતનો કબજો આપવો, અને જરૂર પડે તો જે કોષ શખસ તે મિલકત ખાલી કરવાનો કહે તેને કાઢી ખુલ્લો.

૯૬. વેચેલી મિલકત બાકુતના અથવા જેને તેનો કબજો રાખવાનો હક હોય તેવા બીજા શખસના કબજામાં હોય, અને તે વિશે સર્ટિફિકેટ કાનુન ૯૪ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે ખરીદદારે કરેલી અરજી ઉપરથી કોર્ટ તે અપાવવાનો હુકમ કરેલા, તે એવી રીતે કે, તે મિલકત ઉપર કોષ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે વેચાણના સર્ટિફિકેટના નકલ ચોહોડવી અને કોષ કોષવાર પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે ઢાંડી પીટીને અથવા દરેક પ્રમાણે બીજી રીતે કબજેદારને જાહેર કરવું કે હુકમનામાના દેણદારનો હકમ અંધ ખરીદદારને તબદીલ કરેલો છે.

હુકમનામાવાળાને અથવા ખરીદદારને કબજે લેવામાં અટકાવ થાય તે વિશે.

૯૭. (૧) સ્થાવર મિલકતનો કબજો આપવા બાબતના હુકમનામાવાળાને અથવા હુકમનામું બળવવામાં એવી કોષ પણ મિલકત વેચી હોય તેના ખરીદદારને તે મિલકતનો કબજો લેવામાં કોષ શખસ અટકાવ અથવા હરકત કરે ત્યારે તે હુકમનામાવાળાને અથવા ખરીદદારને એવો અટકાવ અથવા હરકત બદલ કોર્ટને અરજ કરીને શરિયાદ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) તે બાબતની તબવીબ કરવા સાડ કોર્ટ એક દિવસ ઠરાવવો, અને જે શખસની સામે શરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેને તેનો જવાબ દેવા સાડ સમન કરવો.

૯૮. (૧) તે હરકત અથવા અટકાવ કોષ પણ વાજબી કારણે શિવાય હુકમનામાના દેણદાર અથવા તેની ઉત્કરણીથી બીજા કોષ શખસોએ કર્યો હતો એવી કોર્ટની ખાતરી થાય ત્યારે, કોર્ટ અરજદારને મિલકતનો કબજો આપવા સાડ હુકમ કરેલા જેમજે અને મિલકતનો કબજો લેવામાં અરજદારને હજીએ હરકત અથવા અટકાવ થાય તો કોર્ટ અરજદારની અરજ ઉપરથી, તે દેણદારને અથવા તે બીજા શખસને ત્રીશ દિવસ સુધી દિવાની તુરંગમાં રાખવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે.

૯૯. મારી પોતાની વતી અથવા હુકમનામાના દેણદાર શિવાયના બીજા કોષની વતી તે મિલકત મારા કબજામાં છે, એન શુદ્ધ બુદ્ધિની દાવે રાખીને (હુકમનામાના દેણદાર શિવાય) બીજા કોષ શખસે અટકાવ અથવા હરકત કરી છે એવી કોર્ટની ખાતરી થાય ત્યારે કોર્ટે સદરહુ અરજ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરેલા.

૧૦૦. (૧) સ્થાવર મિલકતનો કબજો મળવાના હુકમનામાના ધણીએ અથવા એવી મિલકત હુકમનામાની બળવણીમાં વેચી હોય ત્યારે તે ખરીદદારે હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજા કોષ પણ શખસના કબજામાંથી તેનો કબજો લીધો હોય, ત્યારે તે શખસ કોર્ટને અરજ કરીને શરિયાદ કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) તે બાબતની તબવીબ કરવા સાડ કોર્ટ એક દિવસ ઠરાવવો, અને જે શખસની સામે શરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેને તેનો જવાબ દેવા સાડ સમન કરવો.

૧૦૧. જ્યારે કોર્ટની ખાતરી થાય કે અરજદારની પોતાની વતી અથવા હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજા શખસની વતી તે મિલકત અરજદારના કબજામાં હતી ત્યારે તે મિલકતનો કબજો અરજદારને આપવાનો કોર્ટે હુકમ કરેલા જેમજે.

૧૦૨. જે શરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય તે શરિયાદ માંડવા પછી હુકમનામાના દેણદારે જે શખસને સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપી હોય તેણે તે મિલકતનો કબજો સોંપવાના હુકમનામાની બળવણીમાં કરેલી હરકતને અથવા અટકાવને અથવા એવા કોષ પણ શખસનો કબજો લેઈ લીધાની વાતને કાનુન ૯૯ અથવા ૧૦૧ માંનો કોષ પણ ઠરાવ લાગુ પડશે નહિ એમ સમજવું.

૧૦૩. હુકમનામાના દેણદાર ન હોય એવા જે કોષ પક્ષકારની વિરુદ્ધ કાનુન ૯૮, ૯૯ અથવા ૧૦૧ ની રૂએ હુકમ કરવામાં આવે તે પક્ષકાર મિલકતનો તુરત કબજો લેવાનો જે હકનો તે દાવો રાખતો હોય તે હક ઠરાવવાની શરિયાદ માંડવાને સુખત્યાર છે. પરંતુ તેવી શરિયાદ કરી હોય તો તેમાં જે નિકાલ થાય તેને અનુસરીને સદરહુ પ્રમાણે કરેલો હુકમ નિરતર ગણાશે.

ઓર્ડર ૨૨ માં.

પક્ષકારોનાં મરણ, લગ્ન, અને તેમની નાદારી વિશે.

૧. વાદીના અથવા પ્રતિવાદીના મરણ પછી જે શરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો હોય તો તે મરણ પછી ફરિયાદ બંધ પડશે નહિ.

૨. જ્યાં એક કરતાં વધારે વાદીઓ અથવા પ્રતિવાદીઓ હોય, અને તેઓમાંનો કોઈ મરી જાય અને એકલા બાકી રહેલા વાદી અથવા વાદીઓને વારસેજ અથવા એકલા બાકી રહેલા પ્રતિવાદી કે પ્રતિવાદીઓની ઉપરજ ફરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો હોય ત્યારે દફતરમાં તેવી મતલબનું લખાણ કોર્ટ કરાવવું, અને બાકી રહેલા વાદી અથવા વાદીઓની અરજ ઉપરથી અથવા બાકી રહેલા પ્રતિવાદી કે પ્રતિવાદીઓની ઉપર તે શરિયાદનું કામ આગળ ચલાવશે.

૩. (૧) જ્યારે જે અથવા વધારે વાદીઓ હોય અને તેમાંનો કોઈ પણ મરી જાય, અને એકલા બાકી રહેલા વાદી અથવા વાદીઓને વારસેજ શરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો ન હોય, અથવા વાદી એકજ હોય તો તે અથવા એકજ જીવતો રહેશે વાદી મરણ પામે અને ફરિયાદ કરવાનો હક્ક ચાલુ રહે ત્યારે, કોર્ટને અરજ કરવામાં આવેથી મરનાર વાદીના કોઈ કાયદેસર વારસ વહીવટને પક્ષકાર કરાવવો, અને શરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું.

(૨) કાયદામાં જે મુદત ઠરાવી હોય તે મુદતમાં પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ અરજ નહિ કરી હોય ત્યારે ફરિયાદ મૈયત વાદીના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી બંધ પડવી જોઈએ, તથા પ્રતિવાદી અરજ કરે તો તે ફરિયાદનો જવાબ કરવામાં પ્રતિવાદીને જે ખર્ચ થયો હોય તે આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે અને આ ખર્ચ મૈયત વાદીની માલમિલકતમાંથી વસુલ કરવો જોઈએ.

૪. (૧) જે અથવા વધારે પ્રતિવાદીઓ પૈકી એક જ મુજરી જાય, અને એકલા બાકી રહેલા પ્રતિવાદી અથવા પ્રતિવાદીઓ ઉપરજ ફરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો ન હોય ત્યારે, અથવા એકનો એક પ્રતિવાદી અથવા બીજા મરતાં બાકી રહેલો એકનો એક પ્રતિવાદી મુજરી જાય અને ફરિયાદ કરવાનો હક્ક ચાલુ રહેતો હોય ત્યારે કોર્ટે તે બાબત અરજ કરવામાં આવે એટલે મૈયત પ્રતિવાદીના કાયદેસર વારસ વહીવટને પક્ષકાર કરીને શરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું.

(૨) જે કોઈ પણ શખસને સદરહુ પ્રમાણે પક્ષકાર કર્યો હોય તે મૈયત પ્રતિવાદીના કાયદેસર વારસ વહીવટ તરફ તેના સ્વરૂપને યોગ્ય હોય એવા કોઈ પણ જવાબ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કાયદા ઉપરથી ઠરાવેલી મુદતમાં પેટા કાનુન ૧ પ્રમાણે અરજ કરવામાં ન આવે ત્યારે મૈયત પ્રતિવાદી સામેની ફરિયાદ બંધ પડવી જોઈએ.

૫. જ્યારે અમુક માણસ મૈયત વાદીનો અથવા મૈયત પ્રતિવાદીનો કાયદેમર વારસ વહીવટ છે કે નહિ એવો સવાલ ઉઠે, ત્યારે એવા સવાલનો નિકાલ કોર્ટે કરેલા.

૬. ઉપરની કાનુનોમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં, દાવાનું કારણ ચાલુ રહે કે ન રહે તોપણ સુનાવણી પુરી થયા પછી અને ફેસલો કહી સંજાવાતાં પહેલાં કોઈ પણ પક્ષકારનું મરણ થયાને લીધે ફરિયાદ બંધ પડશે નહીં. પણ એવું મરણ થયું હોય તે છતાં તે દાવામાં ફેસલો આપી શકાશે અને તે ફેસલો તે પક્ષકારના મરણ અગાઉ આપ્યો હોય તે પ્રમાણેજ તેનો અમલ થશે તથા પરિણામ થશે એમ સમજવું.

૭. (૧) જો વાદી અથવા પ્રતિવાદી હોય તેનું લગ્ન થવાથી શરિયાદ બંધ પડશે નહીં, પરંતુ લગ્ન થયા છતાં એ ફરિયાદનું કામ ચાલીને ફેસલો થાય; અને જો પ્રતિવાદી ઉપર હુકમનામું થાય ત્યારે તે, તે એકલીના ઉપર હુકમનામું બજા શકે.

(૨) પોતાની સ્ત્રીને કરેલા દેણાનો કાયદા પ્રમાણે ધણી જવાબદાર હોય ત્યારે, કોર્ટની રજાથી અગાઉના ઉપર પણ હુકમનામું બજા શકે; અને સ્ત્રીની તરફનો ફેસલો થાય તો, તે હુકમનામાના વિષયમાં ધણીને કાયદા પ્રમાણે હક્ક પહોંચતો હોય તો, તેની રજાથી ધણીની દરખાસ્ત ઉપરથી પણ હુકમનામું અમલવાનો હુકમ થઈ શકે.

૮. (૧) વાદીના લેહેણદારના લાભને માટે જે ફરિયાદ, તેનો અસાધની અથવા વસુલદાર ચલાવી શકે તેવી ફરિયાદમાં વાદી નાદાર હરે તેથી તે ફરિયાદ બંધ પડશે નહીં; પરંતુ તે ફરિયાદ ચલાવવાને અથવા (બીજા કોષ્ટ પશુ વિશેષ કારણને લીધે) કોર્ટ બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે, કોર્ટ હુકમ કરે તે મુદતમાં તેના ખર્ચનો જમીન આપવાને તે અસાધની અથવા વસુલદાર ના પાડે તો હરકત થશે.

(૨) તે અસાધની અથવા વસુલદાર ફરિયાદ ચલાવવાને તથા સદરહુ પ્રમાણે હુકમમાં કહી હોય તેટલી મુદતમાં જમીન આપવાને મરજત કરે અથવા ના પાડે ત્યારે, વાદી નાદાર થયો છે એ સમજથી ફરિયાદ કોર્ટ નાંખવાની અરજ કરવાને પ્રતિવાદી મુખત્યાર છે; અને કોર્ટ ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો તથા તેનો જવાબ કરવામાં પ્રતિવાદીને યએક્ષા ખર્ચ તેને અપાવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. તે ખર્ચ વાદીની માલમિલકત ઉપર લેહેણ તરીકે સાબીત કરવો.

૯. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે ફરિયાદ બંધ પડે અથવા કોર્ટ નાંખવામાં આરે ત્યારે તેના તેજ દાવાના કારણ ઉપરથી નવી ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

(૨) વાદી અથવા મૈયત વાદીના કાયદેસર વારસ વહીવટીઓને દાવો રાખનાર શખસ અથવા નાદાર વાદીનો અસાધની અથવા વસુલદાર બંધ થયાનો અથવા કોર્ટ નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરાવવા સાડ અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને કોષ્ટ પુરતાં કારણને લીધે તેનાથી ફરિયાદ ચલાવાઈ નહોતી એમ સાબીત થાય તો, ખર્ચ અને બીજી રીતની પોતાને થોડા લાગે તેવી સરતો કરીને બંધ પાડવાનો અથવા કોર્ટ નાંખ્યાનો હુકમ કોર્ટ રદ કરવો.

(૩) સને ૧૮૭૭ ના હિન્દુસ્તાનના મુદત આયતના આક્ટની ૫ માં કલમની પૈટા કાનુન મુજબ કરેલી અરજીઓને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૦. (૧) ફરિયાદ ચાલુ હોય તેવામાં તેમાંનો કંઈ હક્ક સંબંધ બીજાને અસાધન કરી આપવામાં આવ્યો હોય, કૃત્યન કરવામાં આવ્યો હોય કે મળ્યો હોય તેવે બીજે પ્રસંગે, તે હક્ક સંબંધ જે શખસની પાસે આવ્યો હોય અથવા જેને મળ્યો હોય તે શખસથી અથવા તે શખસના ઉપર કોર્ટની રજાથી ફરિયાદ ચાલી શકે.

(૨) કોષ્ટ હુકમનામાં ઉપર અપીલ થઈ હોય તે દરમિયાન તે હુકમનામાંની જમી ઉપરથી, એવી જમી મેળવનાર શખસને પૈટા કાનુન (૧) ના લાભ મળવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય એવો દિન સંબંધ છે એમ સમજવું.

૧૧. આ ઓર્ડર અપીલોને લાગુ કરતી વખતે બનતાં સૂચી “વાદી” એ શબ્દમાં અપેલેન્ટનો અને ‘પ્રતિવાદી એ શબ્દમાં’ રીસ્પોન્ડેન્ટનો અને ‘ફરિયાદ’ એ શબ્દમાં “અપીલ” નો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૧૨. કાનુનો ૩, ૪ તથા ૮ માંનો કોષ્ટ પશુ ઠરાવ હુકમનામાંની અથવા હુકમની બજલવણીમાં ચાલતા કામને લાગુ પડશે નહીં.

ઓર્ડર ૨૩ મે.

ફરિયાદો કાઢી લેવા તથા માંડી વાળવા વિશે.

૧. (૧) ફરિયાદ કયા પછી કોષ્ટ પશુ વખતે વાદી સહજા અથવા કોષ્ટ પશુ પ્રતિવાદી ઉપરની ફરિયાદ કાઢી લેવાને અથવા પોતાના દાવાનો કોષ્ટ ભાગ છોડી દેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) બ્યારે કોર્ટની ખાતરી થાય કે—(અ) રીતીસર કરવામાં કંઈ ખામી હોવાને લીધે ફરિયાદ નિષ્ફળ થવી જોઈએ, અથવા (બ) વાદીને ફરિયાદના વિષય સાફ અથવા દાવાના ભાગ સાફ નવી ફરિયાદ આજુવાની છુટ આપવાનાં પુરતાં કારણ છે, ત્યારે કોર્ટ પોતાને થોડા લાગે તેવી સરતો કરીને એવી ફરિયાદના વિષયના અથવા દાવાના એવા ભાગના સંબંધમાં નવી ફરિયાદ આજુવાની છુટ આપીને

વાદીને તે ફરિયાદ કાઢી લેવાની અથવા એવો ભાગ છોડી દેવાની રજા આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) પેટા કાનુન (૨) માં કહેલી રજા શિવાય વાદી ફરિયાદ કાઢી લે અથવા પોતાના દાવાનો કંઈ ભાગ છોડી દે ત્યારે, કોટ કરાવે તે ખરચનો તે જવાબદાર થશે, અને તેજ વિષય સંબંધી અથવા તેજ ભાગ સંબંધી નવી ફરિયાદ આજીવાનો તેને પ્રતિબંધ થશે.

(૪) ધણા વાદીઓમાંના એકને બીજા વાદીઓની સંમતિ શિવાય તે ફરિયાદમાંથી નિકળી જવા દેવાનો આ કાનુનની કોઈ વાતથી કોર્ટને અખત્યાર મળે છે એમ સમજવું નહીં.

૨. તરત ઉપરની કાનુન પ્રમાણે રજા મળ્યાથી કોઈ નવી ફરિયાદ કરવામાં આવે તેમાં જાણે પ્રથમની ફરિયાદ આજીજ નહોતી તે રીતે, મુદતનો કાયદો વાદીને લાગુ પડશે.

૩. જ્યારે કોર્ટની ખાતરી થાય એવી રીતે સાબિત થાય કે કોઈપણ કાયદેસર કરારનામું અથવા સમજૂત કરીને કોઈ ફરિયાદનો તમામ અથવા થોડો ધણો તોડીનેડ થયો છે અથવા પ્રતિવાદી ફરિયાદના તમામ કે થોડા ધણા વિષય સંબંધી વાદીનું મન બનાય, ત્યારે તે કરારનામું, સમજૂત અથવા મન બનાવવું દફતરમાં દાખલ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો. અને ફરિયાદને લાગુ પડે તેટલું તેમાં જે હોય તે પ્રમાણે હુકમનામું કરવું.

૪. હુકમનામાની અથવા હુકમની બજાવણીમાં ચલાવેલાં કોઈ પણ કામને આ ઓર્ડરમાંહેનો કોઈ પણ મજકર લાગુ પડશે નહિ એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૨૪ મા.

કોર્ટમાં ભરણું કરવા વિશે.

૧. કોર્ટેનું અથવા નુકસાન લેવાની કોઈ ફરિયાદમાં ફરિયાદ ચાલતાં કોઈ પણ વખતે, જે રકમથી દાવો પુરેપુરો પતી રહેશે એમ પ્રતિવાદીને લાગતું હોય, તે રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવાને પ્રતિવાદી મુખત્યાર છે.

૨. એવી અનામત મુકવાની લેખી નોટીસ કોર્ટની મારફત પ્રતિવાદીએ વાદીને આપવી, અને તે અનામત મુકેલી રકમ (કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો) વાદીને તેની અરજ ઉપરથી આપવી.

૩. પ્રતિવાદીએ અનામત મુકેલી કોઈ રકમથી દાવો પુરેપુરો પતતો હોય કે કંઈ ઓછું પડતું હોય તોપણ, તે અનામત મુકવાની નોટીસ વાદીને મળે તે તારિખથી તે મુકેલી રકમ ઉપર વાદીને કંઈ બાજબી અપાવવામાં નહીં આવે.

૪. (૧) એવી અનામત મુકેલી રકમથી પોતાના દાવાનો માત્ર કંઈ ભાગ પત્યા દાખલ તે રકમ વાદી સ્વીકારે ત્યારે બાકીને વાસ્તે પોતાની ફરિયાદ ચલાવવાને તે મુખત્યાર છે. અને પ્રતિવાદીએ અનામત મુકેલી રકમથી વાદીનો દાવો પુરેપુરો પત્યો છે, એમ કોર્ટ કરાવ કરે ત્યારે, અનામત મુક્યા પછી થએલો ફરિયાદનો ખરચ તથા તે પહેલાંના વાદીના દાવાની વધારાની રકમથી થએલો ખરચ હોય તે વાદીએ આપવો.

(૨) એવી અનામત મુકેલી રકમમાંથી પોતાનો દાવો પુરેપુરો પત્યા દાખલ તે રકમ વાદી સ્વીકારે ત્યારે, તે મતલબનું તેણે કોર્ટને લખીને આપવું; અને તે લખેલું દાખલ કરીને તે પ્રમાણે કોર્ટ ફેસલો કહી સંબંધાવવો; અને દરેક પક્ષકારનો ખરચ કોણે આપવો એ ફરમાવવામાં તે કજીઆમાં કયો પક્ષકાર વધારે ઠપકો આપવા જોશે છે એ વાત કોર્ટ વિચારમાં લેવી.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) અ ને બ ના રૂ. ૧૦૦ દેવા છે. રૂપિયાની ઉત્તરાણી ન કરતાં તથા ઉત્તરાણી કરવાથી જે દીલ થશે તેથી પોતાને કંઈ ગેરફાયદો થશે એમ માનવાનું કારણ ન હતાં તે રકમને વાસ્તે અ ના ઉપર બ ફરિયાદ કરે છે. ફરિયાદ દાખલ થયા પછી અ તે રૂપિયા કોર્ટમાં ભરે છે. બ તે રકમ પોતાનો દાવો પુરેપુરો પત્યા તરીકે સ્વીકારે છે, તો એ કોર્ટ તેને કંઈ ખરચ અપાવવો ન જોઈએ. કેમકે તેની તરફનો વાદ વિનાકારણ હતો એમ અનુમાન થાય છે.

(ખ) દહાંત (અ) માં કહેલી હકીકતો છતાં અ ના ઉપર ય ફરિયાદ કરે છે. ફરિયાદ દાખલ થયા પછી અ દાવામાં વાંધો લે છે. ત્યારપછી અ કોર્ટમાં તે રકમ ભરે છે, ય તે રકમ પોતાનો દાવો પુરે-પુરો પત્યા તરીકે સ્વીકારે છે. આમાં કોર્ટે ય નો ખરચ પશુ આપાવવો જોઈએ. કેમકે વાદ ચલાવવો જરૂર હતો એમ અ ની વર્તણૂક બતાવે છે.

(ક) અ ને ય ના રૂ. ૧૦૦ દેવા છે, અને તે રકમ ફરિયાદ થયા શિવાય આપવાને તે ખુશી છે. ય રૂ. ૧૫૦ માગે છે, અને તેટલી રકમની અ ઉપર ફરિયાદ કરે છે. ફરિયાદ દાખલ થયા પછી અ રૂ. ૧૦૦ કોર્ટમાં ભરે છે, અને બાકીમાં રૂ. ૫૦ આપવાની તેની જવાબદારી બદલ માત્ર તે વાંધો લે છે. ય તે સો રૂપિયાની રકમ પોતાનો દાવો પુરેપુરો પત્યા તરીકે સ્વીકારે છે, કોર્ટ તેને અ નો ખરચ આપવાનો હુકમ કરેલો.

ઑર્ડર ૨૫ મો.

ખરચને વાસ્તે જમીન વિશે.

૧. (૧) એકતો એક વાદી અથવા (બેથી વધારે વાદીઓ હોય ત્યારે) બધા વાદીઓ બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર રહેનારા છે, અને તે વાદી પાસે અથવા તે જે અથવા વધારે વાદીઓ પૈકી કોઇની પાસે ફરિયાદની મિત્રકત શિવાય પુરતી સ્થાવર મિત્રકત બ્રિટિશ ઇંડિયામાં નથી, એમ ફરિયાદનું કામ ચાલતાં કોઇ વખતે કોર્ટને જણાય ત્યારે, પોતાને મનથી અથવા કોઇ પ્રતિવાદીને થએલો તથા હવે પડી થવાનો સંભવ હોય તે બધો ખરચ આપવાના જમીન, મુદત ઠરાવીને તે ઠરાવેલી મુદતની અંદર આપવા વાદી અથવા વાદીઓને હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોઇ શખસ એવે પ્રસંગે બ્રિટિશ ઇંડિયા છોડીને જાય કે તે ઉપરથી ખરચ આપવાનું તેને કહેવામાં આવે ત્યારે તે મળવાનો નહોં એવો વાજબી સંભવ જણાય ત્યારે તે પેટા કાનુન (૧) ના કારણ સારૂ બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર રહેનારો ગણાશે.

(૩) પૈસા આપવા માટેની જે ફરિયાદમાં સ્ત્રી વાદી હોય તે ફરિયાદમાં કોઇ પશુ પ્રતિવાદીની અરજ ઉપરથી જો કોર્ટની એમ ખાતરી થાય કે સદરહુ વાદી પાસે ફરિયાદની મિત્રકત શિવાય પુરતી સ્થાવર બ્રિટિશ ઇંડિયામાં નથી, તો કોર્ટે ફરિયાદનું કામ ચાલતાં કોઇ પશુ વખતે તેવોજ હુકમ કરવા મુખત્યાર છે.

૨. (૧) ઠરાવેલી મુદતમાં એવા જમીન આપવામાં ન આવે ત્યારે. કોર્ટે તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરેલો. પશુ તેની ફરિયાદમાંથી નીકળી જવાની વાદીને અથવા વાદીઓને રજા આપવામાં આવે તો તેમ કરવું નહોં.

(૨) જ્યારે આ કાનુન પ્રમાણે ફરિયાદ કહાડી નાંખવામાં આવે ત્યારે, વાદી તે કહાડી નાંખવાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ મેળવવા અરજી કરવા મુખત્યાર છે, અને જો કોર્ટની ખાતરીપૂર્વક સાબિતી થાય કે ઠરાવેલી મુદતની અંદર જમીન આપવામાં કાંઇ પુરતા કારણથી તેને અટકાવ થયો હતો તો સદરહુ કોર્ટે સદરહુ હુકમ જમીન, ખરચ અથવા બીજી રીતની પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને રદ કરેલો, અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવાનો દિવસ નિમવેલો.

(૩) પશુ એની અરજીની નોટીસ પ્રતિવાદીને પહોંચાડી ન હોય તો સદરહુ હુકમ રદ કરેલો નહિ.

ઑર્ડર ૨૬ મો.

કમિશન વિશે.

સાક્ષીઓની જુખાની લેવાનું કમિશન.

૧. કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં રહેનારા જે શખસોને કોર્ટમાં હાજર રહેવાની આ બાબત પ્રમાણે માંથી મળી હોય, અથવા મંદવાડ કે નખગાઇને લીધે જે કોર્ટમાં હાજર રહી શકે એવા ન હોય, તેની સલાહનામાથી અથવા બીજી રીતે જુખાની લેવા સારૂ કોઇ પશુ કોર્ટ કોઇ પશુ ફરિયાદમાં કમિશન કાઢવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨. પોતાની મેળે, કે ફરિયાદનો કોઇ પક્ષકાર અથવા જેની સાહેદી લેવી હોય તે સાક્ષી સોગળનામાને આધારે અથવા બીજી રીતે અરજ કરે ત્યારે સાક્ષીની જુબાની લેવા સારૂ કમિશન કાઢવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૩. કમિશન કાઢનારી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં રહેનારા કોઇ શખસની જુબાની લેવાનું કમિશન, તે બજાવવાને માટે કોર્ટને જે કોઇ શખસ લાયક લાગે તેના ઉપર મોકલી શકાય.

૪. (૧) કોર્ટ પશુ ફરિયાદમાં નીચેના શખસોની જુબાની લેવાનું કમિશન કાઢી શકે:—

(અ) પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદની બહાર રહેનારા કોઇ શખસની; (બ) જે તારીખે તેની જુબાની કોર્ટમાં લેવાની હોય તે પહેલાં તે હદ છોડી જવાનો હોય તે શખસની; અને (ક) સરકારનો જે દિવાની અથવા લશ્કરી અમલદાર કોર્ટની અબિલાયા પ્રમાણે સરકારી કામમાં ખસેલ પહોંચ્યા શિવાય હાજર થઇ શકે નહીં તેની.

(૨) એ કોર્ટ શિવાયની બીજી જે કોઇ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે શખસ રહેતો હોય તે કોર્ટ ઉપર અથવા કમિશન કાઢનારી કોર્ટને જે ખીડરને અથવા બીજા શખસને નીમવાનું યોગ્ય લાગે તેના ઉપર તે કમિશન મોકલવાનો અપત્તાર છે.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે કોઇ કમિશન કાઢતી વખતે કોર્ટે શરમાવડું કે, તે કમિશન પોતાને ત્યાંજ પાછું મોકલવાનું છે કે કોઇ તાબાની કોર્ટમાં પાછું મોકલવાનું છે.

૫. બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની બહાર કોર્ટે ઠેકાણે રહેનારા કોઇ શખસની જમાનો લેવા સારૂ કમિશન કાઢવાની જે કોર્ટને અરજ કરવામાં આવી હોય તે કોર્ટનો ખાતરી થાય કે તે શખસની સાહેદી જરૂરની છે ત્યારે તે કમિશન અથવા વિનંતીપત્ર કાઢવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૬. કોઇ શખસની જુબાની લેવાનું કમિશન જે કોર્ટને મળ્યું હોય તે પ્રત્યેક કોર્ટે કમિશનને અનુસરીને તે શખસની જુબાની લેવી અથવા લેવરાવવી.

૭. કમિશન બરાબર રીતે બજાવ્યા પછી તે કમિશન મુજબ લીધેલા પુરાવા સુધાંત તે, જે કોર્ટ-માંથી નિકળ્યું હોય તે કોર્ટમાં પાછું મોકલવું. પરંતુ કમિશન કાઢવાના હુકમમાં બીજી રીતે શરમાવડું હોય ત્યારે તે ફરમાવ્યા મુજબ તે પાછું મોકલવું. અને તે કમિશન તથા તે ઉપર કરેલો રિપોર્ટ તથા કમિશન પ્રમાણે લીધેલો પુરાવો (તરત નીચેની કાનુનના કસાવને બાધ ન આવે એ રીતે) તે ફરિયાદના દફતરનો ભાગ ગણવો.

૮. કમિશન ઉપરથી લીધેલો પુરાવો જે પક્ષકારની વિરુદ્ધ તે આપ્યો હોય તેની સંમતિ શિવાય ફરિયાદમાં પુરાવા દાખલ વાંચવો નહીં, પરંતુ:—

(અ) સાહેદી આપનાર શખસ કોર્ટની હકુમત બહાર હોય, અથવા મરી ગયો હોય; અથવા મંદવાડ કે નબળાઇને લીધે જાતે સાહેદી આપવાને હાજર રહી શકતો ન હોય અથવા કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની મારી મળી હોય તો અથવા કોર્ટના અબિપ્રાય પ્રમાણે સરકારી કામમાં ખસેલ પહોંચ્યા શિવાય હાજર થઇ શકે નહીં તેવો સરકારનો કોઇ દિવાની અથવા લશ્કરી અમલદાર હોય તો અથવા (બ) રકમ (અ) માં કહેલી બાબતો પૈકી કોઇની સાબિતી ન લેવી એમ કોર્ટની નજરમાં આવે, અને જે કારણને લીધે કમિશનથી સાહેદી લેવામાં આવી હોય તે કારણ બંધ થયું છે એવી સાબિતી છતાંએ કોઇ શખસની સાહેદી ફરિયાદમાં પુરાવા દાખલ વાંચવાને કોર્ટ અપત્તાર આપે તો, તેવી સંમતિની જરૂર નથી.

સ્થાનિક તજવીજ કરવા સારૂ કમિશન.

૯. જે કોઇ ફરિયાદમાં ટંટાનો કોઇ બાબત સ્પષ્ટ કરવા સારૂ અથવા કોઇ મિલકતનો બજાર કિંમત કે કોઇ દરમ્યાનની ઉપજ કે નુકસાન કે વાર્ષિક ચોખો નફો નફો કરવા સારૂ સ્થાનિક તજવીજ કરવી કોર્ટને જરૂરની અથવા યોગ્ય લાગતી હોય, તે ફરિયાદમાં કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા શખસ ઉપર કમિશન મોકલવાને મુખ્યત્વાર છે, અને તેનો કોર્ટને રિપોર્ટ કરવો; પરંતુ આનું કમિશન કયા શખસોને આપવું એ વિશે સ્થાનિક સરકારે કંઇ નિયમ કર્યા હોય ત્યારે તે નિયમો પ્રમાણે કોર્ટે ચાલવું પડશે.

૧૦. (૧) પોતાને જરૂર જણાય તેવી સ્થાનિક તપાસ કર્યા પછી તથા પોતે લીધેલો પુરાવો લખી લીધા પછી કમિશનરે તે પુરાવો તથા તેની સાથે પોતાનો લખેલો રિપોર્ટ પોતાની સહી કરીને કોર્ટમાં મોકલવો.

(૨) કમિશનરનો રિપોર્ટ તથા તેણે લીધેલો પુરાવો (પશુ રિપોર્ટ શિવાયના પુરાવો નહીં) એ ફરિયાદમાં પુરાવો ગણાશે; તથા તે દફતરનો ભાગ ગણાશે; પરંતુ કમિશનરને સોંપેલી અથવા તેના રિપોર્ટમાં કહેલી કોઈ બાબત વિશે, અથવા તેના રિપોર્ટ વિશે અથવા તેની તજવીજ કરવાની રીત વિશે કોર્ટે અથવા કોર્ટની રજાથી ફરિયાદનો કોઈ પક્ષકાર ખુદી કોર્ટમાં ખુદ કમિશનરની જુગ્યાની લેવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કમિશનરનાં કામકાજથી કોર્ટને સંતોષ ન થાય ત્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે એવી બંસતી તપાસ કરવાનું ફરમાવવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

હિસાબ તપાસવાના કમિશન.

૧૧. જે કોઈ ફરિયાદમાં હિસાબ તપાસવાની કે નક્કી કરવાની જરૂર હોય તે ફરિયાદમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા શખસને તે તપાસ અથવા નક્કી કરવાનું ફરમાવીને તેના ઉપર કમિશન મોકલવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) જરૂર જણાય તેવા કામના કાગળ તથા જરૂર જણાય તેવા તપસીચત્રાર હુકમો કોર્ટે કમિશનરને આપવા, અને તપાસ કરવામાં કમિશનર જે કામ ચઢાવે તેજ માત્ર તેણે મોકલવું, કે તપાસને વાસ્તે તેને સોંપેલી બાબત ઉપર તેણે પોતાનો અભિપ્રાય પશુ લખી મોકલવો, એ વિષય તે હુકમોમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવવું.

(૨) કમિશનર આગળ આવેલું કામ તથા તેના રિપોર્ટ (હોય તો) તે ફરિયાદમાં પુરાવામાં લેવાશે. પરંતુ તે કામથી કોર્ટને નારાજ થવાનું ડરજી હોય તો જરૂર હોય તેવી બંસતી તપાસ કરવાનું કોર્ટે ફરમાવવું.

ભાગ પાડવાનાં કમિશન.

૧૩. ભાગ પાડવાનું પ્રાથમિક હુકમનામું થયું હોય ત્યારે ૫૪ મી કલમમાં જે બાબત વિશે ઠરાવ ન કર્યો હોય તે બાબતમાં એવા હુકમનામામાં ઠરાવેલા હક પ્રમાણે ભાગ પાડવા સાફ અથવા જુદું કરવા સાફ પોતાને યોગ્ય જણાય તે શખસ ઉપર કમિશન મોકલવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૩. ભાગ પાડવાનું પ્રાથમિક હુકમનામું થયું હોય ત્યારે, ૫૪ મી કલમમાં જે બાબત વિશે ઠરાવ ન કર્યો હોય તે બાબતમાં, એવા હુકમનામામાં ઠરાવેલા હક પ્રમાણે ભાગ પાડવા સાફ અથવા જુદું કરવા સાફ પોતાને યોગ્ય જણાય તે શખસ ઉપર કમિશન મોકલવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૪. (૧) કમિશનરે જરૂર હોય તેવી તપાસ કર્યા પછી કમિશન કાઢવાના હુકમમાં ફરમાવ્યા હોય તેટલા તે મિત્રકના હિસ્સા પાડવા, અને તે હિસ્સા પક્ષકારોને વેચી આપવા, અને જે હિસ્સાની કિંમત બરાબર કરવા સાફ એક બીજને આપવાની રકમ ઠરાવવાનો સદરહુ હુકમમાં અખત્યાર આપ્યો હોય તો તેમ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) પછી કમિશનરે રિપોર્ટ તૈયાર કરીને તે ઉપર સહી કરવી, અથવા (કમિશન એક કરતાં વધારે શખસ ઉપર કાઢ્યું હોય અને તે એકમત ન થઈ શકે તો) જુદા જુદા રિપોર્ટ કરવા. તેમાં દરેક પક્ષકારનો હિસ્સો ઠરાવવો અને દરેક હિસ્સો (જે સદરહુ હુકમમાં તે રીતે ફરમાવ્યું હોય તો) માપણી તથા ચતુઃસીમાથી ઓળખાવવો. તે રિપોર્ટ અથવા રિપોર્ટો કમિશનની સાથે જોડીને કોર્ટને મોકલવા; અને તે રિપોર્ટ અથવા રિપોર્ટો વિશે પક્ષકારો જે કંઈ હરકત લે તે સાંભળ્યા પછી કોર્ટે કાયમ કરવો, ફેરવવો અથવા રદ કરવો.

(૩) જ્યારે કોર્ટ તે રિપોર્ટ અથવા રિપોર્ટો કાયમ કરે અથવા ફેરવે ત્યારે તેણે તે પ્રમાણે હુકમનામું કરવું; પશુ જ્યારે કોર્ટ તે રદ કરે ત્યારે તેણે કાંતા નવું કમિશન કાઢવું અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવો.

સામાન્ય ઠરાવ.

૧૫. જે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી અથવા જોના લાભને માટે કમિશન કાઢ્યું હોય તેણે કમિશનના અરજને વાસ્તે કોર્ટને વાજબી લાગે તે (જે કોઈ હોય તો) રકમ કોર્ટ નીમે તે વખતની અંદર

કોર્ટમાં બરવી, એવો આ ઓર્ડર પ્રમાણે કોઇ કમિશન કાઢવા પહેલાં હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૬. કમિશનર નીમવાના હુકમમાં ખીજી રીતે ફરમાવ્યું ન હોય તો આ ઓર્ડર પ્રમાણે નીમશે કોઇ કમિશનર નીચે પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે:—

(અ) પક્ષકારોની પોતાની તથા તેઓ અથવા તેઓમાંના કોઇ જે સાક્ષીને હાજર કરે તેની, તથા પોતાને સોંપેલી આપતમાં જે કોઇ ખીજ સમ્પત્તિને ખોલાવીને તેની સાહેલી લેવી કમિશનરની નજરમાં યોગ્ય જણાય તે શખસની શાહેલી લેવાને; (બ) તજવીજ કરવાની આપતને લાગુ પડે તેવા દસ્તાવેજો અને ખીજ વસ્તુઓ મંગાવીને તપાસવાને; (ક) હુકમમાં કહેલી કોઇ જમીન અથવા ઇમારતમાં કોઇ પણ વાજખી વખતે દાખલ થવાને.

૧૭. (૧) સાક્ષીઓને સમન કાઢવા આપત, તેમના હાજર રહેવા આપત, તેમની જુથાની આપત તથા તેમના બધા આપત અને તેમને શિક્ષા કરવા આપત, આ કાયદામાં જે દરાવે છે તે ઓર્ડર પ્રમાણે સાહેલી આપવાનું અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું જે શખસોને કહ્યું હોય તેમને લાગુ પડશે. પછી જે કમિશનની જાવજણીમાં તેમને એ રીતે કહ્યું હોય તે કમિશન ક્રિટિશ ઇંડિયાની હદની અંદરની કે તે હદની બહારની કોઇ કોર્ટ કાઢ્યું હોય તેની ચિંતા નહીં, અને આ કલમમાં કારણે સાફ કમિશનર એ દિવાની કોર્ટ ગણવામાં આવશે.

(૨) જેની હુકમતની સ્થાનિક હદમાં શાહેદ રહેતો હોય એવી (હૈ કોર્ટ શિવાયની) કોઇ કોર્ટને કમિશનર પોતે એવા કોઇ સાહેદને અથવા તેની ઉપર પ્રોસેસ કાઢવાનું જરૂરનું જુલે તેની ઉપર તે કહાડવા સાફ અરજી કરવાને મુખત્યાર છે, અને એવી કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો પોતાને જરૂરનું અને યોગ્ય જણાય તેવું પ્રોસેસ કાઢવાને મુખત્યાર છે.

૧૮. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે કમિશન કાઢવામાં આવે ત્યારે, કોર્ટે ફરમાવવું કે ફરિયાદના કમિશનરની રૂબરૂ પક્ષકારોએ પોતે અથવા પોતપોતાના મુખત્યારો કે પ્લીડરોની મારરતે કમિશનરની રૂબરૂ હાજર થવું.

(૨) સવળા અથવા કોઇ પણ પક્ષકારો એ પ્રમાણે હાજર ન થાય ત્યારે, કમિશનર તેમની ગેર-હાજરીમાં કામ ચલાવે.

ઓર્ડર ૨૭ મો.

સરકાર કરે તે અથવા સરકાર ઉપર થાય તે અથવા સરકારી અમલદાર પોતાના હુકામી

રૂએ કરે અથવા તેમના ઉપર થાય તે ફરિયાદો વિશે.

૧. હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલે કરવાની અથવા હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલ ઉપર કરવાની ફરિયાદોમાં, ફરિયાદ અરજી અથવા લેખી કદાવત ઉપર સહી કરવી તે આ અર્થે સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી નીમે તે શખસે કરવી, અને તેના ખરાપણાની સહી કરવા સાફ જે શખસને સરકાર નીમે અને જે શખસ મુકદમાની હકીકત જાણતો હોય તે શખસે તેના ખરાપણાની સહી કરવી.

૨. કોઇ ન્યાયના કામ આપત સરકારની વતી કામ કરવાને જમને નોકરીને લીધે અથવા ખીજ રીતે અખત્યાર મળ્યો હોય તેવા શખસો, કમુલ કરેલા મુખત્યારો ગણાશે; અને સરકારની વતી આ કાયદા પ્રમાણે હાજર થવાનું, કામ કરવાનું અને અરજી કરવાની તે તેઓ કરશે.

૩. હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલે કરવાની અથવા તેમના ઉપર કરવાની ફરિયાદમાં વાહીનું અથવા પ્રતિવાહીનું નામ, વર્ણન અને રહેવાનું ડેકાણું ફરિયાદ અરજીમાં ઘાલવાને બદલે “હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલ” એ શબ્દો લખ્યા એટલે બસ થશે.

૪. કોઇ કોર્ટનો સરકારી પ્લીડર અથવા સ્થાનિક સરકાર આ અર્થે કોઇ કોર્ટ માટે નીમે તેવો ખીજો કોઇ શખસ તે કોર્ટમાંથી સદરહુ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલ ઉપર નિકળેલી પ્રોસેસો લેવા સાફ સરકારનો મુખત્યાર ગણાશે.

૫. સદરહુ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલને ફરિયાદ અરજીનો જવાબ દેવા સાફ કોર્ટ દિવસ દરાવવો તેમાં, યોગ્ય અમલદારોની મારફતે સરકારને જરૂરનું લખાણ કરવા સાફ તથા તે સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલની અથવા સરકારની વતી હાજર થઈને જવાબ દેવા સાફ સરકારી પ્લીડર ઉપર લખાણ આવવાને જોઈએ તેટલી વાજબી મુદત આપવી. અને કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે મુદત વધારવાને તે મુખત્યાર છે.

૬. ફરિયાદ સંબંધી જરૂરીમાન સવાલોના જવાબ દેખ શકે એવો શખ્સ કોઇ કામમાં સદરહુ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ તરફથી સરકારી પ્લીડરની સાથે આવ્યો ન હોય તો, તે શખ્સને હાજર રહેવાનું ફરમાવવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭. (૧) જ્યારે પ્રતિવાદી અમલદાર હોય અને સમન મળ્યા પછી તેની નજરમાં એમ આવે કે, ફરિયાદ અરજીનો જવાબ આપવા અગાઉ મારે સરકારમાં લખાણ કરવું જોઈએ, ત્યારે તે પ્રમાણે સરકારને લખવાને તથા યોગ્ય અમલદારોની મારફતે હુકમ થઇ આવવાને જેટલી મુદતની જરૂર હોય તેટલી સમનમાં દરાવેલી મુદતમાં વધારી આપવા સાફ કોર્ટને અરજ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) એવી અરજ કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટની નજરમાં જરૂર જણાય તેટલી મુદત કોર્ટ વધારી આપવી જોઈએ.

૮. (૧) સરકારી અમલદાર ઉપરની ફરિયાદોનો જવાબ કરવાનું કામ સરકાર માથે લે ત્યારે સરકારી પ્લીડર, ફરિયાદ અરજીનો હાજર થઈને જવાબ દેવા સાફ પોતાને અખત્યાર મળ્યા પછી કોર્ટને અરજ કરવી, અને તે અરજ થાય એટલે કોર્ટ તેના અખત્યાર વિશેની નોંધ દિવાની ફરિયાદોના રજીસ્ટરમાં કરાવવી.

(૨) પ્રતિવાદીને ફરિયાદ અરજીનો હાજર થઈને જવાબ આપવા સાફ નોટીસમાં જે દિવસ દરાવ્યો હોય, તે દિવસે અથવા તે પહેલાં સરકારી પ્લીડર પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે અરજ ન કરે તો ખાનગી પક્ષકારો વચ્ચે ફરિયાદ હોય તે રીતે કામ ચલાવવું; પરંતુ હુકમનામું અખત્યારમાં પ્રતિવાદીને પકડવામાં આવે અથવા તેની મિલકત જમ થાય તે જિવાય બીજી રીતે તેને પકડવો નહીં અથવા તેની મિલકત જમ કરવી નહીં.

ઓર્ડર ૨૮ મો.

લશ્કરી માણસોએ તથા તે માણસો ઉપર કરવાની ફરિયાદો.

૧. (૧) લશ્કરી હોદ્દાથી સરકારની ખરોખર નોકરી અખત્યાર હોય તેવો કોઇ અમલદાર અથવા સોલજર ફરિયાદોના પક્ષકાર હોય, અને જતે ફરિયાદ ચલાવવા સાફ અથવા તેનો જવાબ કરવા સાફ કોઇ પણ શખ્સને અખત્યાર આપવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) તે અખત્યાર આપવો તે લખીને આપવો, અને તે લેખ ઉપર તે અમલદારે અથવા સોલજરે, - (અ) પોતાના કમ્બાંડિંગ ઓફીસરની સમક્ષ સહી કરવી; અથવા તે પક્ષકાર પોતેજ કમ્બાંડિંગ ઓફીસર હોય તો તેના હાથ નીચેના પહેલા અમલદારની સમક્ષ સહી કરવી; અથવા (બ) તે અમલદાર કે સોલજર લશ્કરી સ્ટાફની નોકરીમાં કામ કરતો હોય તો, જે આફીસમાં તે નોકર હોય તેના મુખત્યારે અથવા બીજા ઉપરી અમલદારની સમક્ષ સહી કરવી. સદરહુ કમ્બાંડિંગ ઓફીસરે અથવા બીજા અમલદારે તે અખત્યારપત્ર ઉપર મખલસી કરવી, અને તે પછી તે અખત્યારપત્ર કોર્ટમાં દાખલ કરવું.

(૩) તે લેખ કોર્ટમાં ઉપર પ્રમાણે દાખલ થયો એટલે, તે અખત્યારનામું ખરોખર રીતે લખી આપ્યું છે તે વાતનો તથા તે લખી આપનાર અમલદારને કે સોલજરને જતે ફરિયાદ ચલાવવાને કે તેમાં જવાબ કરવાને ગેરહાજર રહેવાની રજા મળી નહીં, એ વાતનો તે કમ્બાંડિંગ ઓફીસરની અથવા બીજા અમલદારની સહી એ પુરતો પુરાવો ગણવો.

ખુલાસો:—આ ઓર્ડરમાં “ કમાડિંગ ઓફીસર ” એટલે તે અમલદાર અથવા સોલજર જે કોષ્ટ રેજમેન્ટમાં, કોરમાં, ડીપાર્ટમેન્ટમાં અથવા ડીપોમાં હોય, તે રેજમેન્ટ, કોર, ડીપાર્ટમેન્ટ અથવા ડીપો ઉપર તે તે વખતે ખરોખર હુકમ ચલાવનાર અમલદાર સમજવો.

૨. પોતાની તરફથી ફરિયાદ ચલાવવાને અથવા જવાબ કરવાને કોષ્ટ અમલદારે અથવા સોલજરે જેને અખત્યાર આપ્યો હોય તે શખસ, અખત્યાર આપનાર અમલદાર અથવા સોલજર હાજર હોય અને કામ કરી શકે તે રીતે, જાતે તે ફરિયાદ ચલાવવાને કે જવાબ કરવાને મુખત્યાર છે; અથવા તે અમલદારની કે સોલજરની વતી ફરિયાદ ચલાવવા સાથે કે જવાબ કરવા સાથે પ્લીડર નીમવાને મુખત્યાર છે.

૩. કાનુન ૧ પ્રમાણે કોષ્ટ અમલદારે અથવા સોલજરે અખત્યાર આપેલા કોષ્ટ શખસને અથવા ઉપર કલ્પા પ્રમાણે તે શખસે તે અમલદારને કે સોલજરને ખદ્દે અથવા તેમની વતી કામ કરવાને નીમેલા પ્લીડરને પહોંચાડેલી પ્રોસેસો, જાણે તે પક્ષકારને હાથોહાથ પહોંચાડી હોય એમ સમજવું.

—૬૬૬૬૬૬—

ઓર્ડર ૨૯ મો.

કોરપોરેશન તરફની અને તેના ઉપરની ફરિયાદો.

૧. કોરપોરેશને કરેલી અથવા તેના ઉપર કરેલી ફરિયાદોમાં, તે કોરપોરેશનની તરફથી તેના સેક્રેટરીને અથવા મુકદ્દમાની હકીકત બાબત જમાની આપવાને શક્તિવાન હોય એવા તેના ડિરેક્ટરને અથવા બીજા મુખ્ય અમલદારને તે કોરપોરેશનની વતી કોષ્ટ પશુ પ્લીડિંગ ઉપર સહી તથા સાચાપણના એકરાર કરવાનો અધિકાર છે.

૨. પ્રોસેસ પહોંચાડવાનું નિયમન કરવા સંબંધી કાયદાના કોષ્ટ પશુ દરાવ હોય તેને પાત્ર, કોરપોરેશન ઉપર ફરિયાદ હોય ત્યારે, નીચે પ્રમાણે સમન પહોંચાડી શકાય:—

(અ) તે કોરપોરેશનના સેક્રેટરીને, કોષ્ટ પશુ ડિરેક્ટરને અથવા બીજા મુખ્ય અમલદારને. (બ) તે કોરપોરેશનની રજીસ્ટર કરાવેલી ઓફીસમાં સમન મુકી આવવો અથવા પોસ્ટ મારફત મોકલવો અથવા એવી રજીસ્ટર કરાવેલી ઓફીસ ન હોય તો તે કોરપોરેશન જે ડેકાણે કામ ચલાવતી હોય તે ડેકાણે મુકી આવવો અથવા મોકલવો.

૩. સદરહુ કોર્ટ, ફરિયાદ ચાલતી હોય તે વખતે કોષ્ટપશુ વખતે, તે કોરપોરેશનના કોષ્ટ ડિરેક્ટરને, સેક્રેટરીને કે ફરિયાદ સંબંધી જરૂરના સલાહોનો જવાબ દેખ શકે એવા બીજા મુખ્ય અમલદારને જાતે હાજર થવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૩૦ મો.

પેઢીઓએ તથા જે શખસો પોતાના નામ શિવાય બીજાના નામથી ધંધો કરતા હોય

તેમણે કરવાની અથવા તેમના ઉપર કરવાની ફરિયાદો વિશે.

૧. (૧) કોષ્ટપશુ એ અથવા વધારે શખસો પોતે ભાગીઆ છે એમ દાવો કરતા હોય અથવા ભાગીઆ તરીકે જવાબદાર હોય અને બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ધંધો કરતા હોય તેઓ દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે વખતે જે પેઢી (હોય તો તે) ના ભાગીઆ હોય તે પેઢીના નામે ફરિયાદ કરે; અથવા તેમના ઉપર તે પેઢીના નામથી ફરિયાદ થાય; અને ફરિયાદનો કોષ્ટ પશુ પક્ષકાર, એવી કોષ્ટપશુ બાબતમાં, દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે વખતે જે શખસો એવી પેઢીમાં ભાગીઆ હોય તેમનાં નામ તથા રહેવાનાં ડેકાણાંની યાદી પોતાને મળવા માટે અને તે યાદીના ખરાપણા વિશે કોર્ટ દસાવે તે રીતે એકરાર થવા માટે કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોષ્ટ શખસો પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે પોતાની પેઢીના નામથી ભાગીઆ તરીકે ફરિયાદ કરે અથવા તેમના ઉપર એવી રીતે ફરિયાદ થાય ત્યારે, આ કાયદા પ્રમાણે જે કોષ્ટ પશુ પ્લીડિંગ અથવા

ખીજ દસ્તાવેજ ઉપર વાદીએ અથવા પ્રતિવાદીએ સહી કરવાની હોય અથવા તેના ખરાપણાવિશે એકરાર કરવાનો હોય અથવા તે ખરા હોવા બાબતનો દાખલો આપવો હોય તે “પ્લોડીંગ” અથવા દસ્તાવેજની બાબતમાં, તે ઉપર એવા શખસોમાંના કોઇ પણ શખસ સહી કરશે અથવા તેના ખરાપણાનો એકરાર કરશે અથવા તે ખરા હોવાનો દાખલો લખશે તે બસ થશે.

૨. (૧) જ્યારે કોઇ ફરિયાદ ભાગીઆઓએ પોતાની પેઢીના નામથી કરી હોય ત્યારે વાદીઓએ અથવા તેમના પ્લોડર, કોઇ પણ પ્રતિવાદીની અથવા તેની વતીની લેખી માગણી થયેથી, જે પેઢીની વતી તે ફરિયાદ માંડી હોય તે પેઢીના સઘળા ભાગીઆઓનાં નામ તથા તેમના રહેવાનાં ઠેકાણાં તાબ-હતોબ લખી જણાવવાં જોઇએ.

(૨) જ્યારે એવા વાદીઓ અથવા તેમનો પ્લોડર પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે કરવામાં આવેલી માગણી પ્રમાણે ચાલવાને ચુકે ત્યારે, તે ફરિયાદનું સઘળું કામ કોર્ટ ઠરાવે તેવી શરતોએ બંધ રાખવાની અરજ કરવામાં આવે એટલે તે સદરજી પ્રમાણે બંધ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

(૩) જ્યારે સદરજી ભાગીઆઓનાં નામ પેટા કાનુન (૧) માં લખેલી રીતે જણાવવામાં આવે ચારે જાણે એવા નામ ખુદ ફરિયાદ અરજમાં લખ્યાં હોય તે પ્રમાણે તે ફરિયાદનું કામ આગળ ચાલશે અને તેના સંબંધમાં તેવાંજ સઘળાં પરિણામ સઘળી બાબતોમાં આવશે, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ઉપર કહ્યું છે છતાં એવું સઘળું કામ સદરજી પેઢીને નામે ચાલશે.

૩. જ્યારે કોઇ શખસો ઉપર તેમની પેઢીના નામથી ફરિયાદ માંડવામાં આવે ત્યારે સમન કોર્ટ ફરમાવે તે પ્રમાણે,—

(અ) સદરજી ભાગીઆઓમાંના એક અથવા વધારે ભાગીઆ ઉપર બળવલો, અથવા

(બ) એવી ભાગીદારીનું કામ ક્ષિટિક ઇંડિયામાં જે મુખ્ય ઠેકાણે ચાલતું હોય તે ઠેકાણે એવી ભાગીદારીનું કામ એવી બળવલ્લી વખતે જેના નિર્બંધ અથવા વહિવટ હેઠળ હોય તે શખસ ઉપર બળવલો અને આવી રીતે કરેલી બળવલ્લી, એવા રીતે ફરિયાદ માંડેલી પેઢી ઉપર ચોખ્ખરીતે બળવલ્લી થઇ છે એમ ગણાશે. પછી એવા સઘળા અથવા કોઇ પણ ભાગીઆ ક્ષિટિક ઇંડિયામાં હોય કે તેની બહાર હોય તેની હરકત નથી: પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે ભાગીદારી વાદીની જાણ પ્રમાણે ફરિયાદ માંડતાં પહેલાં છુટી થઇ ગઇ હોય તે ભાગીદારીની બાબતમાં, ક્ષિટિક ઇંડિયામાં રહેનારા જે જે ભાગીઆને પાત્ર કરવાનો પ્રયત્ન હોય તે દરેક ભાગીઆ ઉપર એવો સમન બળવલો જોઇએ.

૪. (૧) સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કરાર બાબતના આક્ટની ડ્રપ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, જ્યારે ઉપરના ઠરાવો પ્રમાણે બે અથવા વધારે શખસો પેઢીના નામથી ફરિયાદ માંડી શકે અથવા તેમના ઉપર એવી રીતે ફરિયાદ માંડાઇ શકે અને તેમાંના કોઇ પણ એક જણ, તે ફરિયાદ માંડતા પહેલાં અથવા તે ચાલુ હોય તેવામાં મરણ પામે ત્યારે મૈયતના વારસ વડીલને તે ફરિયાદના પક્ષકાર તરીકે સામેલ કરવાની જરૂર નથી,

(૨) મૈયતના વારસ વડીલને—

(અ) એવી ફરિયાદમાં પક્ષકાર કરવાસાર અરજ કરવાનો, અથવા (બ) બાકી રહેલા એક અથવા વધારે શખસો ઉપર કંઇ હક બળવવાનો હક હોય તેને પેટા કાનુન (૧) માંના કોઇ પણ મજકુર ઉપરથી બાંધ આવે છે અથવા તે મર્યાદિત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૫. જ્યારે સમન એકાદી પેઢી ઉપર કાઢ્યો હોય અને તે કાનુન ૩ માં ઠરાવ્યા પ્રમાણે બળવવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે જેના ઉપર બળવલો હોય તે દરેક શખસને એવી બળવલ્લી વખતે નોટીસ આપીને ખબર આપવી કે તેના ઉપર તે સમન ભાગીઆ તરીકે બળવલો છે કે ભાગીદારીના ધંધા ઉપર નિર્બંધ રાખનાર અથવા તેના વહિવટ કરનાર તરીકે બળવલો છે કે તે બંને સંબંધથી બળવલો છે, અને જો એવી નોટીસ નહિ આપવામાં આવે તો, જેના ઉપર તે બળવલો હોય તે શખસના ઉપર તે ભાગીઆ તરીકે બળવલો છે એમ સમજવું.

૬. જ્યારે કોઇ શખસોના ઉપર તેમની પેઢીના ભાગીઆ તરિકે ફરિયાદ માંડવામાં આવી હોય ત્યારે, તેમણે પોતપોતાના નામથી જાતે હાજર થવું, પણ તે છતાં ત્યાર પછીનું સઘળું કામ તે પેઢીના નામથી ચાલશે.

૭. જ્યારે એકાદો સમન ૩ જી કાનુનમાં ઠરાવેલી રીતે, જે શખસ ભાગીદારીના ધંધા ઉપર નિર્બંધ રાખતો હોય અથવા તેના વહિવટ કરતો હોય તેના ઉપર બળવવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, જે પેઢી ઉપર ફરિયાદ માંડી હોય તે પેઢીના તે ભાગીઓ ન હોય તો તેને હાજર થવાની જરૂર નથી.

૮. જે કોઈ પણ શખસ ઉપર ૩ જી કાનુન પ્રમાણે ભાગીઆ તરીકે પ્રોસેસ બળવી હોય તે શખસ વાંધા લઇને હાજર થઇ શકે કે હું ભાગીઓ નથી, પણ આવી રીતે હાજર થવાથી વાદીને એવી પેઢી ઉપર બીજી રીતે સમન બળવવામાં અને જ્યારે કોઇ પણ ભાગીઓ હાજર ન થાય ત્યારે હાજર થવામાં ચુકાયાથી તે પેઢી ઉપર હુકમનામું મેળવવામાં બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૯. આ ઓર્ડર એકાદી પેઢી તથા તેમાંના એક અથવા વધારે ભાગીઆ વચ્ચેની, એ ફરિયાદને તથા જેમાં એક અથવા વધારે શખસો સામાન્ય રીતે ભાગીઆ હોય તેવી પેઢીઓ વચ્ચેની ફરિયાદોને લાગુ પડશે. પણ આવી ફરિયાદોમાં કોર્ટની ફરવાનગી વગર બળવણીનું કામ કાઢવામાં આવશે નહિ, અને એવું કામ કાઢવા સાર કોર્ટને અરજ કરવામાં આવે એટલે વાજબી લાગે તેવા હિસાબ ક્ષેવાનો તથા ચોક્કસી કરવાનો તથા હુકમ આપવાનો અધિકાર છે.

૧૦. જે કોઇ પણ શખસ પોતાના નામ અથવા અટક કરતાં જુદાં નામ અથવા અટકથી ધંધા કરતો હોય તે શખસના ઉપર એવા નામ અથવા અટકથી, જાણે તે નામ અથવા અટક પેઢીનું નામ હોય તે રીતે ફરિયાદ થઇ શકે, અને મુકદ્દમાની હકીકત જોતાં બીજી શકે એમ હોય એટલે સુધી આ ઓર્ડર મુજબની સઘળી કાનુની તેને લાગુ પડશે.

ઓર્ડર ૩૧ મો.

ટ્રસ્ટી, મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર અને મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર કરે તે તથા તેમના ઉપર થાય તે ફરિયાદો વિશે.

૧. ટ્રસ્ટીને, મૃત્યુપત્ર ચલાવનારને અથવા મૈયતની મિલકતના વહિવટ કરનારને જે મિલકતનો હક્ક પ્રાપ્ત થયો હોય તે મિલકત સંબંધી બધી ફરિયાદોમાં, તે મિલકતમાં હિતસંબંધવાળા શખસોની તથા ત્રાહેલની વચ્ચે ટોટા હોય ત્યારે, તે હિતસંબંધવાળા શખસોની વતી તે ટ્રસ્ટી મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર વારસવંશીય તરીકે હાજર થયેલો ગણાશે અને સાધારણ રીતે તેમને ફરિયાદના પક્ષકાર કરવાની જરૂર નથી, પરંતુ કોર્ટને યોગ લાગે તો તેમને અથવા તેમાંના કોઇને તેવા પક્ષકાર થવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૨. ટ્રસ્ટી મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર ધણા હોય ત્યારે, તેમાંના એક અથવા વધારે ઉપરની ફરિયાદમાં તે બધાને પક્ષકાર કરવા; પરંતુ જે મૃત્યુપત્ર ચલાવનારાઓએ મૃત્યુક્ષેપ કરનારનું મૃત્યુપત્ર સામિત કર્યું ન હોય તેમને તથા ક્ષિતિશ હિંદુસ્તાનની બહાર જે ટ્રસ્ટી મૃત્યુપત્ર ચલાવનારા અને મૈયતની મિલકતના વહિવટ કરનારા હોય તેમને પક્ષકાર કરવાની જરૂર નથી.

૩. ટ્રસ્ટી, મૃત્યુપત્ર ચલાવનારી અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનારી પરણેલી સ્ત્રી ફરિયાદ કરે તેમાં અથવા તેના ઉપર ફરિયાદ થાય તેમાં કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, તેના ધણીએ પક્ષકાર થવું નહિ.

ઓર્ડર ૩૨ મો.

સગીર તથા દીવાના એઓની તરફની અને તેમના ઉપરની ફરિયાદો વિશે.

૧. સગીર કરવાની પ્રત્યેક ફરિયાદ તેના નામથી કોઇ શખસે કરી, અને તેને તે ફરિયાદમાં સગીરનો દૃષ્ટિગત કહેવો.

૨. (૧) ઇષ્ટમિત્ર વગર સગીરે અથવા તેની વતી કોઇએ ફરિયાદ અરજ દાખલ કરી હોય ત્યારે જે પ્લીડરે અથવા ખીજ શખસે ફરિયાદઅરજ આપી હોય તેની પાસેથી ખરચ અપાનીને ફરિયાદઅરજ દાખલમાંથી કાઢી નાંખી એવી અરજ પ્રતિવાદી કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે અરજની નોટીસ તે શખસને આપવી, અને તેની કંઈ હરકત હોય તો તે સાંભળ્યા પછી તે કામમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩. (૧) ફરિયાદનો પ્રતિવાદી સગીર હોય ત્યારે તેના સગીરપણાની ખાત્રી થયા પછી તે સગીરને વારતે જવાબ દાખલ કરવાને અને મુકદ્દમો ચલાવવામાં તેની વતી સામાન્ય રીતે કામ કરવાને કોર્ટ કોર્ષ લાયક શખસને તે સગીરનો તે ફરિયાદ પુરતો વાલી નીમવો.

(૨) સગીરને નામે અને સગીરની વતી, અથવા વાદીએ અરજ કરવાથી; ફરિયાદ પુરતો તેના વાલી નીમવાનો હુકમ મળી શકે.

(૩) ફરિયાદમાંની તકરારી બાબતોમાં સગીરથી ઉલટો લાભ મુચવેલા વાલીને નથી, તથા તે વાલી તરીકે નીમવાને લાયક છે એ વાત ખરી કરી બતાવનારા સોગનનામાંથી તે અરજને પુટી આપવી.

(૪) આ કાનુન મુજબની અરજ ઉપરથી હુકમ કરવાનો હોય તે, સગીરને અથવા એવા સગીરનો વાલી નીમવાનો અથવા ઠરાવવાનો જેને અધિકાર હોય તે અધિકારીએ નીમેલા અથવા ઠરાવેલા વાલીને, અથવા એવા વાલી ન હોય તે પ્રસંગે, એવા સગીરના બાપને અથવા ખીજ કુદરતી વાલીને અથવા જ્યારે બાપ અથવા ખીજે વાલી ન હોય ત્યારે, એવો સગીર જેની સંભાળમાં હોય તેને, નોટીસ આપ્યા વગર તથા આ પેટા કાનુન મુજબ જેના ઉપર નોટીસ બળવી હોય તેની વતી જે હરકત લેવામાં આવે તે સાંભળ્યા વગર કરવો નહીં.

૪. (૧) ઉમરે પહેંચેલો અને પાકી સમજનો હોય એવો કોઈ શખસ સગીરના ઇષ્ટમિત્ર અથવા ફરિયાદ પુરતાવાલી તરીકે કામ કરી શકે; પરંતુ તે સગીરના લાભથી તેના લાભ ઉલટો ન હોવો જોઈએ, અને તે ઇષ્ટમિત્રની બાબતમાં પ્રતિવાદી, અને ફરિયાદ પુરતા વાલીની બાબતમાં વાદી ન હોવો જોઈએ.

(૨) જ્યારે કોઈ યોગ્ય અધિકારીએ સગીરનો વાલી નીમ્યો હોય અથવા ઠરાવ્યો હોય ત્યારે, જો કોર્ટને કાંઈ પુરતાં કારણસર (આ કારણ તેણે લખી રાખ્યાં) એમ જણાય કે ખીજ કોઈ શખસને એવા સગીરના વાલી તરીકે-પ્રસંગ પ્રમાણે-કામ કરવાની રજા આપવાથી, અથવા નીમવાથી વાદીને લાભ થશે તો તે શિવાયને પ્રસંગે, એવા વાલી શિવાય ખીજ કોઈ શખસે સગીરના ઇષ્ટમિત્ર તરીકે કામ કરવું નહીં અથવા તેને ફરિયાદ પુરતો વાલી નીમવો નહીં.

(૩) કોઈ પણ શખસને તેની સંમતિ વગર ફરિયાદ પુરતો વાલી નીમવો નહીં.

(૪) ફરિયાદ પુરતા વાલી તરીકે કામ કરવાને યોગ્ય તથા ખુશી હોય એવો કોઈ શખસ ન હોય તો, કોર્ટને પોતાના કામદારો પૈકી કોઈને એવા વાલી તરીકે નીમવાનો અધિકાર છે; અને તેને એવું કરમાવવાનો અધિકાર છે કે એવો કામદાર પોતાની ફરજ બજાવનાં જે કાંઈ ખરચ કરે તે ખરચ કાંતો તે ફરિયાદના પક્ષકારોએ અથવા તેમાંના એક અથવા વધારે પક્ષકારોએ આપવો અથવા તે કોર્ટમાં હોય એવા જે ફંદમાં તે સગીરનો હિતસંબંધ હોય તેમાંથી આપવો, અને તે મુકદ્દમાંની હકીકત તથા ન્યાય જેતાં યોગ્ય દેખાય તે પ્રમાણે તે ખરચ અદા કરવા બાબત અથવા આપવા બાબત હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. (૧) સગીરના વતી (૧૦ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) મુજબની અરજ શિવાયની) દરેક અરજ કોર્ટને કરવી તે તેના ઇષ્ટ મિત્રે કરવી અથવા તેના ફરિયાદ પુરતા વાલીએ કરવી.

(૨) કોઈ સગીરની વતી કોઈ ઇષ્ટ મિત્ર અથવા ફરિયાદ પુરતો વાલી (જે હોય તે) હાજર થયા વગર કોઈ ફરિયાદમાં અથવા કોર્ટને કરેલી કોઈ અરજ ઉપરથી કંઈ હુકમ થયો હોય, અને તે હુકમમાં અથવા તે હુકમ ઉપરથી તે સગીરનો કોઈ રીતે સંબંધ હોય અથવા તેને લાગતું વળગતું હોય તો તે હુકમ રદ થઈ શકે; અને જે પક્ષકારની અરજથી તેવો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તેના પ્લીડરને તે

સગીરપણાની વાત માલમ હોય અથવા વાળખી રીતે માલમ પડી હોત એમ હોય તો, તે પ્લીડર પાસેથી ખરચ આપવીને તે હુકમ રદ થઇ શકે.

૬. (૧) ઇષ્ટમિત્રે અગર ફરિયાદ પુરતા વાલીએ કોર્ટની રજા વગર સગીરની વતી કાંઇ પણ નાણાં અથવા ખીજી જગમ મિલકત—

(અ) હુકમનામું અથવા હુકમ થતાં પહેલાં તોડખેડ કરીને લેવી નહિ, અથવા (બ) સદરહુ સગીરના લાભમાં થયેલા હુકમનામા મુજબ અથવા હુકમ મુજબ લેવી નહિ.

(૨) જ્યારે સદરહુ ઇષ્ટમિત્રને અગર ફરિયાદ પુરતા વાલીને, યોગ્ય અપત્યાર હોય એવા અધિકારીએ સદરહુ સગીરની મિલકતના વાલી નિમ્ને અગર હરાબો ન હોય અથવા એ પ્રમાણે નિમ્ને અગર હરાબો હોય તથાપિ કોર્ટને માલિન હોય એવા કાંઇ પણ કારણને લીધે તે સદરહુ નાણાં અથવા ખીજી જગમ મિલકત લેવાને નાલાયક હોય તે પ્રસંગે, જે કોર્ટ તેને સદરહુ મિલકત લેવા વિશે રજા આપે તો એવી મિલકતની ખરાખી ન થાય તે સારૂ તથા તેના યોગ્ય માર્ગે ઉપયોગ થાય તે સારૂ કોર્ટે પોતાને જરૂર જણાય એવું તારણ માગવું અને એવા હુકમ કરવા.

૭. (૧) જે ફરિયાદમાં કાંઇ ઇષ્ટ મિત્ર તરીકે કે વાલી તરીકે કામ કરતો હોય તે ફરિયાદની ખાખતમાં તે ઇષ્ટમિત્રે અથવા ફરિયાદ પુરતા વાલીએ તે કામમાં સ્પષ્ટ રીતે લખેલી કોર્ટની રજા શિવાય તે સગીરની વતી કાંઇ કમુક્તાયત અથવા તોડખેડ કરવી નહિ.

(૨) એવી રીતે લખેલી કોર્ટની રજા શિવાય કરેલી કાંઇ કમુક્તાયત અથવા તોડખેડ સગીર શિવાયના ખીજા બધા પક્ષકારો વિરુદ્ધ નિરર્થક કરવા યોગ્ય થશે એમ સમજવું.

૮. (૧) કોર્ટ ખીજી રીતે હુકમ ન કરે તો, પોતાની જગાએ દાખલ કરવાસાર કાંઇ લાયક શખસ પ્રથમ મેળગ્યા વગર, અને થઇ ગયેલા ખરચને વાસ્તે તારણ આપ્યાવગર કોર્ટ ઇષ્ટમિત્ર નિકળી શકશે નહીં.

(૨) નવો ઇષ્ટમિત્ર નીમવાસાર કરેલી અરજીને સોગનનામાથી પુછી આપવી; અને જે શખસનું નામ સુચવું હોય તે લાયક છે તથા સગીરથી ઉલટો તેના લાભ નથી એવું તે સોગનનામામાં ખતાવવું.

૯. (૧) સગીરના ઇષ્ટમિત્રનું હિત તે સગીરના હિતથી વિરુદ્ધ હોય ત્યારે, અથવા સગીરથી ઉલટો જેનો લાભ હોય તેવા પ્રતિવાદી સાથે તે ઇષ્ટમિત્રને એટલું લાગતું વળગતું હોય કે તે ઉપરથી સગીરનો લાભ તેનાથી ખરાખર સચવાશે એવો સંભવ ન હોય ત્યારે, અથવા તે પોતાનું કામ ખજાવે નહીં ત્યારે, અથવા ફરિયાદ ચાલતી હોય તેવામાં તે બ્રિટિશ છંડિયામાં રહેતો બંધ થાય ત્યારે. અથવા ખીજા કાંઇ પુરતા કારણને લીધે, તેને દુર કરવાસાર કાંઇ પ્રતિવાદી અથવા સગીરની વતી કોર્ટ શખસ અરજ કરવાને મુખત્યાર છે. અને ખતાવેલું કારણ બસ છે એ વિશે કોર્ટની ખાત્રી થાય તો ઇષ્ટમિત્રને તે પ્રમાણે દુર કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને ખરચ ખાખત પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ ઇષ્ટમિત્ર, વાલી નિમવાને અગર હરાવવાને અપત્યાર હોય એવા અધિકારીએ નિમેલો અગર હરાવેલો વાલી ન હોય, અને સદરહુ પ્રમાણે નિમેલો અગર હરાવેલો કાંઇ વાલીની તે ઇષ્ટમિત્રની જગાએ નિમાવાની ખુશી હોય અને તે સારૂ પોતે અરજી કરે ત્યારે, સદરહુ વાલીને સદરહુ સગીરના ઇષ્ટમિત્રની જગાએ નિમવા નહિ, એમ કોર્ટને કાંઇ કારણસર (તે કારણો લખી રાખવાં) લાગતું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તે કોર્ટે સદરહુ ઇષ્ટમિત્રને કામ ઉપરથી દુર કરવો અને ત્યાર પછી તે ફરિયાદમાં થઇ ગયેલા ખરચને વાસ્તે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતોએ સદરહુ અરજદારને તે કોર્ટે ઇષ્ટમિત્ર તરીકે નીમવો.

૧૦. (૧) સગીરનો ઇષ્ટમિત્ર પોતાનું કામ છોડે અથવા તેને દુર કરવામાં આવે અથવા તે ગુજરી જાય ત્યારે, તેની જગાએ ઇષ્ટમિત્ર નીમવામાં આવે ત્યાંસુધી આગળ કામ ચલાવવું બંધ રાખવું.

(૨) તે સગીરનો પ્લીડર યોગ્ય મુદતમાં નવો ઇષ્ટમિત્ર નીમવાની તજવીજ ન કરે ત્યારે, સગીર સાથે અથવા તકરારી ખાખત સાથે સંબંધ હોય તેવો કાંઇ શખસ નવો ઇષ્ટમિત્ર નીમવા સારૂ કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને પોતાને યોગ્ય લાગે તે શખસને ઇષ્ટમિત્ર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૧. (૧) ફરિયાદ પુરતા વાલી પોતાનું કામ છોડી દેવાની ઇચ્છા ખતાવે અથવા તે પોતાનું કામ ન કરે, અથવા ખીજું પુરતું કારણ જણાવવામાં આવે ત્યારે, કોર્ટ તેને છોડી દેવાની રજા આપવાને અથવા તેને દુર કરવાને તથા ખરચ ખાખત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) ફરિયાદ પુરતો વાકી ફરિયાદ ચાલતાં પોતાનું કામ છોડી દે, ગુજરી જાય અથવા કોર્ટ તેને દૂર કરે ત્યારે, કોર્ટ તેની જગાએ નવો વાલી નીમવો.

૧૨. (૧) સગીર વાદીએ અથવા જે સગીર ફરિયાદનો પક્ષકાર ન હોય તેની વતી કંઈ અરજ ચાલુ હોય તેણે, ઉમરે પહોંચે એટલે, ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ ચલાવવું કે નહીં એ વાત પસંદ કરવી.

(૨) જ્યારે એવો સગીર અમુક ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ ચલાવવાનું પોતે પસંદ કરે ત્યારે, ઇષ્ટમિત્રને કાઢી નાંખીને પોતાના નામથી કામ ચલાવવાની પોતાને રજા મળવાને હુકમ કરાવવા સાફ તેણે અરજ કરવી.

(૩) આવે પ્રસંગે ફરિયાદનું અથવા અરજનું મથાળું, ત્યારથી નીચે પ્રમાણે વંચાય એવી રીતે સુધારવું:— “આ. બ. માછ સગીર તેનો ઇષ્ટમિત્ર ક. ડ. હવો પરંતુ હમણાં તે ઉમરમાં આવેલો હોવાથી.”

(૪) ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ છોડી દેવાનું તે પસંદ કરે, અને તે એકલોજ વાદી અથવા એકલોજ અરજ કરનાર હોય ત્યારે, પ્રતિવાદીએ અથવા વિરૂદ્ધ પક્ષકારે કરેલો ખર્ચ અથવા તેના ઇષ્ટ-મિત્રે આપેલો હોય તે ખર્ચ પાછો આપીને તે ફરિયાદ અથવા અરજ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરાવવા સાફ તેણે અરજ કરવી.

(૫) આ કલમની રૂએ કરવાની કોઈ અરજ એક તરફથી થઈ શકે; પરંતુ ઇષ્ટમિત્રને છોટા કરવાનો અને સગીર વાદીને પોતાના નામથી કામ આગળ ચલાવવાની રજા આપવાનો હુકમ ઇષ્ટમિત્રને નોટીસ આપ્યા વગર કરવો નહિ.

૧૩. (૧) સગીર સહ-વાદી ઉમરે પહોંચ્યા પછી ફરિયાદ નાકબુલ કરવાની પ્રવ્જા રાખે ત્યારે, સહ-વાદી તરીકે પોતાનું નામ કાઢી નાંખવાને તેણે અરજ કરવી. અને તે જરૂરનો પક્ષકાર નથી એમ કોર્ટને જણાય તો, ખર્ચ અને બીજી બાબતને વાસ્તે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને, ફરિયાદમાંથી તેનું નામ કોર્ટ કાઢી નાંખવું.

(૨) આ કલમની રૂએ કરેલો અરજની નોટીસ ઇષ્ટમિત્ર ઉપર, કોઈપણ સહ-વાદી ઉપર તેમજ પ્રતિવાદી ઉપર બળવવી.

(૩) આ અરજનો સઘળા પક્ષકારોનો ખર્ચ અને ત્યાં સુધીમાં ફરિયાદમાં ચાલેલા બધા અથવા કંઈ કામનો ખર્ચ કોર્ટ ફરમાવે તે શખસોએ આપવો.

(૪) અરજદાર ફરિયાદમાં જરૂરનો પક્ષકાર હોય ત્યારે, તેને પ્રતિવાદી કરવાને કોર્ટ ફરમાવવા મુખત્યાર છે.

૧૪. (૧) કોઈ સગીર ઉમરે પહોંચ્યા પછી, જે તે એકલોજ વાદી હોય તો, પોતાને નામે ઇષ્ટ-મિત્રે કરેલી ફરિયાદ ગેરવાજબી અથવા અયોગ્ય છે એવા સબબથી તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને તે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ અરજની નોટીસ લાગતા વળગતા બધા પક્ષકારો ઉપર બળવવી. અને તેની ગેરવા-જબીયણ અથવા અયોગ્યપણા વિશે કોર્ટની ખાત્રી થયા પછી, તે અરજ મંજૂર કરવાને તથા ફરિયાદમાં કંઈ કામ ચાલ્યું હોય તેનો અને તે અરજ સબબથી બધા પક્ષકારનો ખર્ચ આપવાનો તે ઇષ્ટમિત્રને હુકમ કરવાને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫. જે શખસો દિવાના ઠરેલા હોય તેમની બાબતમાં અને જે શખસો સદરહુ પ્રમાણે દિવાના ઠરેલા ન હોય તોપણ પોતાના મનની સ્થિતિ બરાબર ન હોવાથી અથવા માનસિક દુર્બળતાથી પોતાની તરફથી અથવા પોતાની ઉપર થયેલી ફરિયાદમાં પોતાના લાભનું રક્ષણ કરવાને અસમર્થ છે એમ કોર્ટને તપાસની અંતે માલમ પડે તે શખસોની બાબતમાં ૧ થી ૧૪ સુધીની કાનુનોમાંના કારાવો જેટલે સુધી લાગુ પડી શકે તેટલેસુધી લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૬. કોઈ સત્તાધિકારી રાજ્યે અથવા રાજ્ય ચલાવનાર સરદારે પોતાનાં સંસ્થાનના નામથી ફરિયાદ કરી હોય અથવા તેના ઉપર તેના સંસ્થાનના નામથી ફરિયાદ થઈ હોય, અથવા ગવર્નર જનરલ

રલ ઇન કૌસીયના અથવા કોઇ સ્થાનિક સરકારના હુકમથી કોઇ એજન્ટના નામથી અથવા ખીજા કોઇ શખસના નામથી તેના ઉપર ફરિયાદ થઇ હોય તેને, આ ઓર્ડરમાં કહેલો કોઇ વાત લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ. અથવા તે વાત ઉપરથી સગરે અથવા ગાંડા માણસે અથવા ખીજા ચિત્તભ્રમ થયેલા માણસોએ કરેલી અથવા તેની ઉપર કરવાની ફરિયાદમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ સ્થાનિક કાયદાના ઇરાવોને બાધ આવે છે અથવા તેમાં કોઇ વતું ઓછું થાય છે એમ સમજવું નહીં.

ઓર્ડર ૩૩ મો.

નાદારોની ફરિયાદો.

૧. નીચેના ઇરાવોને અનુસરીને કોઇ પણ ફરિયાદ નાદાર આણી શકે.

ખુલાસો:—આવી ફરિયાદ કરવામાં ફરિયાદ અરજીને વારને કાયદામાં ઇરાવેલી જી બનવા નેટલાં કોઇ શખસ પાસે પુરતાં સાધન ન હોય, અથવા જ્યાં તેની શી ન ઇરાની હોય ત્યાં ફરિયાદના વિષય તથા તેનાં જરૂરીયાત પહેરવાનાં વસ્ત્ર શિવાય તેની માલિકીની સો કૃપિયાની મિલકત ન હોય, ત્યારે તે શખસ 'નાદાર' કહેવાય.

૨. નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની પરવાનગીની દરેક અરજમાં, ફરિયાદમાંની ફરિયાદ અરજીઓમાં જે વિગતો લખવાની કહી છે તે લખવી. અરજદારની સ્થાવર અથવા જંગમ જે કંઈ મિલકત હોય તેનું તેની આશરે કિંમત સૂઝાંતનું એક પત્રક તેની સાથે બેઠવું, અને પ્લીડિંગ ઉપર સહી કરવા વિશે તથા તેના સાચાપણના એકરાર કરવા વિશે પાછળ જે રીત કહી છે તે રીતે તે ઉપર સહી તથા સાચાપણના એકરાર કરવા.

૩. આ કાનુનોમાં ગમે તેમ કહેલું હોય તે છતાંએ, અરજદારે પોતે જાતે કોર્ટને અરજ આપવી, પરંતુ કોર્ટમાં દાજર થવાની તેને માફી મળી હોય તો તે અરજ આપત બધા અગત્યના સવાલોના જવાબ દેઈ શકે તેવો યોગ્ય રીતે અખત્યાર મળેલો મુખત્યાર તે અરજ આપી શકે, અને જે ઘણીને તે મુખત્યાર હોય તે ઘણી જાતે દાજર થયો હોત ત્યારે તે ઘણીની જે રીતે જુગાની લેઈ શકાય તે રીતે તે મુખત્યારની જુગાની લેવાય.

૪. (૧) અરજ રીતસર લખીને બરાબર રીતે આપી હોય ત્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે તો દાવાના ગુજુદોષ વિશે તથા અરજદારની મિલકત વિશે અરજદારની અથવા અરજદારને મુખત્યાર મારફતે દાજર થવાને રજા આપી હોય ત્યારે તેના મુખત્યારની જગાની લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) મુખત્યારે અરજ આપી હોય ત્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે તો ગેરદાજર હોય તેવા સાક્ષીની જુગાની જે રીતે લેવાય છે તે રીતે, કમિશન મારફત અરજદારની જુગાની લેવી, એમ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. કોર્ટને એવું માલમ પડે કે, (અ) નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની અરજી કાનુનો (૨) તથા (૩) માં ઇરાબ્યા પ્રમાણે તૈયાર કરીને રજુ કરી નથી, અથવા (બ) અરજદાર નાદાર નથી, અથવા (ક) અરજ આપ્યા પહેલાંના લાગલાજ એ માસની અંદર અરજદારે દગલખાણથી અથવા નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની પરવાનગી મેળવવા માટે અરજ કરી શકે તે વિચારથી કંઈ મિલકત વેચી લીધી છે, અથવા (દ) અરજદારે લખેલી ખાખતો ઉપરથી દાવાનું કારણ ઉપનંત થાય છે એમ જણાતું નથી, અથવા (ઇ) કરવા પારેલી ફરિયાદના વિષયના સંબંધમાં તેણે કોઇ એવો કરાર કર્યો છે કે તેથી તે વિષયમાં ખીજા કોઇ શખસનો હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થયો છે, ત્યારે કોર્ટે તેવી નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની અરજ નામંજુર કરવી.

૬. કાનુન ૫ માં કહેલા કોઇ સમજાથી અરજ નામંજુર કરવાનું કંઈ કારણ કોર્ટને જણાય નહિ ત્યારે પોતાની નાદારી સાબીત કરવામાં અરજદાર જે પુરાવો આપે તે લેવાને તથા તેની ગેરસાબિતિમાં

જે પુરાવો આપવામાં આવે તે સાંભળવાને કોર્ટ એક દિવસ દરાવવો. (તે દિવસ બાબતની ચોખ્ખા દશ દિવસ પહેલાં સામા પક્ષકારને તથા સરકારી પ્લીડરને નોટીસ આપવી.)

૭. (૧) તે પ્રમાણે દરાવેલે દિવસે અથવા ત્યારપછી અનુક્રમ પડે તેટલું જલદી, એમાંથી ગમે તે પક્ષકારે હાજર કરેલા (જે કોષ્ટ હોય તો) સાક્ષી કોર્ટ તપાસવા અને અરજદારની અથવા તેના મુખ્ય-ત્યારની સાહેદી લેવાને કોર્ટ તપાસવા અને અરજદારની અથવા તેના મુખ્યત્યારની સાહેદી લેવાને કોર્ટ મુખ્યત્યાર છે. અને તેમની સાહેદીની મતલબનું એક ટિપ્પણ કોર્ટ કરવું.

(૨) સદરહુ અરજ તથા આમાં દરાવ્યા પ્રમાણે કોર્ટ લીધેલો (કોષ્ટ હોય તો) પુરાવો વાંચવાથી કાનુન ૫ માં કહેલી કોષ્ટ દરકતો અરજદારને લાગે છે કે નહીં એ વિશે પક્ષકારો જે દલીલો કહે તે પણ કોર્ટ સાંભળવી.

(૩) પછી અરજદારની નાદાર તરીકે શરિયાદ કરવાની અરજ કોર્ટે મંજૂર રાખવી અથવા મંજૂર રાખવાને ના પાડી.

૮. અરજ મંજૂર રાખવામાં આવે ત્યારે તેના ઉપર નંબર પાડીને તે નોંધવી, અને શરિયાદમાં તે ફરિયાદ અરજી તરીકે ગણવી, અને સાધારણ રીત પ્રમાણે માંડેલી શરિયાદ તરીકે બધી રીતે તે ફરિયાદનું કામ આગળ ચાલશે; પરંતુ કોષ્ટ અરજી બાબત, કે વડીલની નેમણુક બાબત કે ફરિયાદને લગતા બીજા કામ બાબત (પ્રોસેસ બજાવવાને જે ફી આપવો પડે તે શિવાય) કંઈ કોર્ટ ફી વાદીને આપવી પડશે નહિ.

૯. પ્રતિવાદીની અથવા સરકારી પ્લીડરની અરજ ઉપરથી તે બાબતની ચોખ્ખા સાત દિવસની લખેલી નોટીસ વાદીને આપીને નીચે લખેલે પ્રસંગે વાદી નાદાર નથી એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્યાર છે; તે પ્રસંગો એ કે (અ) શરિયાદ ચાલતાં તેની વર્તણુક અધિષ્ટિત અથવા સંતાપકારક છે એવો તેના ઉપર દોષ આવે તો; (બ) નાદાર તરીકે તેણે ફરિયાદ ચાલુ ન રાખવી જોઈએ એવાં સાધન તેની પાસે છે એમ જણાય તો, અથવા (ક) ફરિયાદના વિષયના સંબંધમાં તેણે કોષ્ટ એવો કરાર કર્યો હોય કે તેથી તે વિષયમાં બીજા કોષ્ટ શખસનો હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થયો હોય તો.

૧૦. ફરિયાદમાં વાદી જીતે ત્યારે નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવા ન દીધી હોત તો તેને કોટલી કોર્ટ ફી ભરવી પડત તેના કોર્ટે હિસાબ ગણવો, અને હુકમનામાંમાં જે પક્ષકારને તે રકમ આપવાનું ફરમાવ્યું હશે તેની પાસેથી તે રકમ સરકાર વસુલ કરશે અને તે રકમ દાવાના વિષય ઉપરનો પહેલો બોજો ગણવો.

૧૧. વાદી ફરિયાદમાં હારે અથવા તે નાદાર નથી એમ હારે અથવા (અ) પ્રતિવાદી હાજર થઈને જવાબ આપવા સાડ કાટેલો સમન બજાવવા સાડ જે કોષ્ટ ફી અથવા બીજો ટપાલનો ખર્ચ (જે હોય તો તે) વાદીએ ન આપ્યાને લીધે તે સમન પ્રતિવાદી ઉપર બજ્યો ન હોવાના કારણસર અથવા (બ) ફરિયાદની સુનાવણી પોકારવામાં આવે તે વખતે વાદી હાજર ન થવાના કારણસર, ફરિયાદ કાઠો નોંખવામાં અથવા પાછી ખેંચી લેવામાં આવે ત્યારે નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની રજા ન મળી હોત તો જે કોર્ટ ફી વાદીને ભરવી પડત તે ભરવાને સાડ વાદીને અથવા ફરિયાદમાં સહ-વાદી કર્યો હોય તેને કોર્ટ હુકમ કરવો.

૧૨. ૧૦ મી, અથવા ૧૧ મી કાનુન પ્રમાણે જે કોર્ટ ફી લેવાની હોય તે ભરવા સાડ હુકમ થવા માટે કોર્ટને કોષ્ટ પણ વખત અરજ કરવાનો સરકારને હક છે.

૧૩. ૧૦ મી, ૧૧ મી અથવા ૧૨ મી કાનુન મુજબ સરકાર અને કોષ્ટ પણ પક્ષકાર વચ્ચે ઉત્પન્ન થતી બાબતો ૪૭ મી કલમના અર્થ મુજબ તે ફરિયાદના પક્ષકારો વચ્ચે ઉત્પન્ન થતી બાબતો છે એમ ગણવું.

૧૪. ૧૦ મી ૧૧ મી અથવા ૧૨ મી કાનુન મુજબ હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટ હુકમનામાંની નકલ કલેક્ટરને તાબડોતો મોકલાવવી.

૧૫. અરજદારને નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની રજા ન આપવાનો હુકમ કર્યા પછી ફરિયાદ કરવાના તેના તેજ હક પરથી તેવી બાબતની ફરી અરજી તેનાથી થશે નહિ. પરંતુ નાદારીમાં ફરિયાદ કર-

વાની રજા મળવા સાફ તેણે જે અરજ કરી હોય તેની સામે થવામાં સરકારને અથવા સામા પક્ષકારને ખરચ થયો હોય (તો) તે, એ અરજદાર પ્રથમ આપે તો તેને તેજ હકથી હમેશની રીતે શરિયાદ કરવાને છુટ મળશે.

ફરિ. નાદારીમાં શરિયાદ કરવાની રજાને વાસ્તે કરેલી અરજનો નાદારીની તપાસનો ખરચ તે શરિયાદનો ખરચ ગણાશે.

ઓર્ડર ૩૪ માં.

સ્થાવર મિલકતના ગીરો બાબતની ફરિયાદો વિશે.

૧. આ કાયદાનો દરારોને પાત્ર, ગીરોના તારણમાં અથવા ગીરો છોડવાના હકમાં હિતસંબંધ હોય એવા સજ્જા શખસોને એવા ગીરો સંબંધી હરકાઇ શરિયાદમાં પક્ષકારો તરીકે સામેલ કરવા જોઇએ. ખુલાસો:—પછીનો ગીરો રાખનાર અગાઉના ગીરો રાખનારને ફરિયાદમાં પક્ષકાર કર્યા વગર, ગીરો છોડવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની અથવા વેચાણ કરાવવા બાબતની ફરિયાદ કરી શકે, અને અગાઉના ગીરો રાખનારને પાછળનું ગીરો છોડવા બાબતની ફરિયાદમાં સામેલ કરવાની જરૂર નથી.

૨. ગીરો છોડવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની શરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય તો, કોર્ટ હુકમનામું કરીને:—

(અ) આમાં હવે પછી કહેલે દિવસે ગીરો સંબંધી મુદ્દલ તથા બાજ બાબત તથા ફરિયાદનો વાદીને કાંઇ ખરચ અપાવ્યો હોય તો તે બાબત તેને ફેટલી રકમ દેવી થશે તેનો હિસાબ લેવાનું ફરમાવવું જોઇએ, અથવા (બ) એવા હુકમનામાની તારીખે આ પ્રમાણે ફેટલી રકમ દેવી નિકળી છે તે દરારીને જણાવવી જોઇએ; (ક) અને તે હુકમનામામાં એવું ફરમાવવું જોઇએ કે, સદરહુ પ્રમાણે દેવી નીકળેલી રકમ, કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદરની જે તારીખ કોર્ટ દરારે તે તારીખે, પ્રતિવાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે વાદીએ પોતાની પાસે અથવા પોતાના તાબામાં હોય તે ગીરો મિલકત સંબંધી સજ્જા દસ્તાવેજ પ્રતિવાદીને અથવા પ્રતિવાદી નિમે તે શખસને સ્વાધીન કરવા જોઇએ, અને તે મિલકત ગીરો રહિત તથા તેના ઉપર વાદીએ અથવા વાદીની વતી દાવો કરનારાઓએ અથવા બીજાની પાસેથી નીકળેલા હક ઉપરથી વાદી દાવો કરતો હોય ત્યારે જેની વતી તે દાવો કરતો હોય તે શખસે જે બોજ ઉપનન કર્યા હશે તે સજ્જા બોજ વગર તે મિલકત વાદીએ પ્રતિવાદીને તખ્તીલ કરી આપવી જોઇએ; અને વળી તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાની જરૂર હશે તો તેના કબજામાં આપવી જોઇએ, પણ (૬) તેમાં એવું પણ ફરમાવવું જોઇએ કે એવી રકમ કોર્ટ નીમે તે દિવસે અથવા તેની અગાઉ પ્રતિવાદી ભરશે નહીં તો, તે મિલકત છોડવાનો પ્રતિવાદીનો સર્વ પ્રકારનો હક મિલકત જતો રહેશે.

૩. (૧) જ્યારે સદરહુ પ્રમાણે દરારેલે દિવસે અથવા તેની અગાઉ, સદરહુ પ્રકારની દેવી નિકળતી દરારેલી રકમ તથા ૧૦ મી ફાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો પાછલથી થયેલો ખરચ પ્રતિવાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે કોર્ટ હુકમનામું કરીને તેમાં:—

(અ) પ્રાથમિક હુકમનામાની સરતો પ્રમાણે જે દસ્તાવેજ આપી દેવાને વાદી બંધાયેલો હોય તે દસ્તાવેજે આપી દેવાને વાદીને ફરમાવવું જોઇએ, અને જરૂર હોય તો, (બ) સદર હુકમનામામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગીરો મિલકત પાછી તખ્તીલ કરી આપવાનું તેને ફરમાવવું જોઇએ, અને વળી, જરૂર હોય તો, (ક) તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો તેને હુકમ કરવો જોઇએ.

(૨) એવી રકમ એવી રીતે ભરવામાં ન આવે ત્યારે, કોર્ટ, વાદી તે બાબત અરજ કરે તો ગીરો મિલકત છોડવાનો પ્રતિવાદીનો તથા તેના સંબંધી અથવા તેની તરફથી દાવો કરનાર સજ્જા શખસોનો સર્વ હક પુણ્યપણે જતો રહેશે એવું હુકમનામું કરવું જોઇએ અને તેમાં જરૂર હોય તો તે

મિલકત વાદીના કબજામાં આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ; પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે યોગ્ય કારણ બતાવવામાં આવે તો કોર્ટને કાંઈ સરત કરવાનું પોતાને યોગ્ય લાગે તો તેવી શરતે, તે રકમ ભરવા સાથે નિમેશો દિવસ વખતે વખતે તહકુમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) પૈદા કાનુન (૨) ની રૂએ હુકમનામું કરવામાં આવે એટલે તારણવાળું કરજ વળી ગયું એમ સમજવું.

૪. (૧) વેચાણ કરવા બાબતની ફરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય તો, કોર્ટ ૨ જ કાનુનની (અ), (બ) તથા (ક) રકમોમાં કહેલી મતલબનું હુકમનામું કરીને તેમાં એવો પણ હુકમ કરવો કે, પ્રતિવાદી સદરહુ હુકમનામામાં લખ્યા પ્રમાણે રકમ ભરવાને ચુકે તો, ગીરો મિલકત અથવા તેનો જોઈએ તેટલો ભાગ વેચવો; અને વેચાણના પૈસા (તેમાંથી વેચાણનો ખર્ચ બાદ કરીને) કોર્ટમાં ભરવા, અને વાદીના લેહેણ તરીકે જે રકમ સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલી હશે તે તથા ત્યાર પછીનું બ્યાજ તથા ખર્ચ પતાવીને જે કાંઈ બાકી વધે તે પ્રતિવાદીને અથવા તે લેવાનો હક હોય એવા કાંઈ પણ બીજા આસામીને આપવી જોઈએ.

(૨) ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની ફરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય. અને ગીરો વેચાણની શરતે કરેલું ગીરો ન હોય તો, વાદીના અથવા ગીરોની રકમમાં અથવા ગીરો છોડાવવાના હકમાં દ્વિતસંબંધ હોય એવા કાંઈ પણ શખસના કહેવા ઉપરથી કોર્ટને (ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા બાબતનું) હુકમનામું કરવાને બદલે, ઉપર કહેલા હુકમનામા જેવું જ હુકમનામું પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતોએ અને તેમાં, વેચાણનો ખર્ચ બાદ કરવા સાથે તથા તે સરતો પુરી કરવાનું સુરક્ષિત કરવા સાથે કોર્ટ ઠરાવે તેવી યોગ્ય રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવી એવી સરત દાખલ કરીને કરવાનો અધિકાર છે.

૫. (૧) જ્યારે ઠરાવેલે દિવસે અથવા તેની અગાઉ પ્રતિવાદી ઉપર પ્રમાણે ઠરાવેલી દેવી નીકળનારી રકમ, તથા ૧૦ મી કાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો પાછળથી થયેલો ખર્ચ, કોર્ટમાં ભરે ત્યારે, કોર્ટ હુકમનામું કરીને તેમાં;—

(અ) પ્રાથમિક હુકમનામાની સરતો પ્રમાણે જે દસ્તાવેજો આપી દેવાને વાદી બંધાયેલો હોય તે દસ્તાવેજો આપી દેવાને વાદીને શરમાવવું જોઈએ, અને જરૂર હોય તે, (બ) સદરહુ હુકમનામામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગીરો મિલકત પાછી તમદીલ કરી આપવાનું તેને ફરમાવવું જોઈએ, અને વળી જરૂર હોય તો; (ક) તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો તેને હુકમ કરવો જોઈએ.

(૨) એવી રકમ એ પ્રમાણે ભરવામાં ન આવે ત્યારે કોર્ટે, વાદી અરજ કરે તો ગીરો મિલકત અથવા તેનો જરૂર હોય એટલો ભાગ વેચવાનો અને તે વેચાણના ઉત્પન્નની વ્યવસ્થા ૪ થી કાનુનમાં કહ્યા પ્રમાણે કરવા બાબત હુકમનામું કરવું.

૬. એવા કાંઈ પણ વેચાણનું નક્કી ઉત્પન્ન વાદીની લેહેણી નીકળતી રકમ વાળી દેવા જેટલું ન હોય ત્યારે બાકીની રકમ વેચેલી મિલકતમાંથી વસુલ કરવાના કરતાં ખાજી રીતે પ્રતિવાદી પાસેથી કાયદેસર રીતે વસુલ થઈ શકે એમ હોય તો, કોર્ટને તે રકમ બદલ હુકમનામું કરવાનો અધિકાર છે.

૭. ગીરો છોડાવવા બાબતની ફરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય તો કોર્ટે હુકમનામું કરીને;

(અ) આમાં હવે પછી કહેલે દિવસે ગીરોની મુદત રકમ તથા બ્યાજ બાબત અને ફરિયાદનો કાંઈ ખર્ચ અપાવ્યો હોય તો તે ખર્ચ બાબત પ્રતિવાદીને કેટલી રકમ દેવી નીકળશે તેને દ્વિસામ લેવાનું ફરમાવવું જોઈએ, અથવા (બ) એવા હુકમનામાની તારીખે આ પ્રમાણે કેટલી રકમ દેવી નીકળી છે તે ઠરાવીને જણાવવી જોઈએ; અને તે હુકમનામામાં એવું ફરમાવવું જોઈએ કે:—(ક) સદરહુ પ્રમાણે દેવી નીકળેલી રકમ કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદરની જે તારીખ કોર્ટ ઠરાવે તે તારીખે વાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે પ્રતિવાદીએ ગીરો મિલકત બાબત પોતાની પાસે અથવા પોતાના તાબામાં જે દસ્તાવેજ હોય તે સંબંધી દસ્તાવેજ વાદીને અથવા વાદી નીમે તે શખસને સ્વાધીન કરવા જોઈએ, અને તે મિલકત, ગીરો રહિત તથા તેની ઉપર પ્રતિવાદીએ, અથવા તેના સંબંધી દાવા કરનારા કાંઈ શખસે,

અથવા પ્રતિવાદી ખીજની તરફથી મળેલા હક ઉપરથી દાવો કરતો હોય તો તે જેના સંબંધથી દાવો કરતો હોય તેમણે જે બોજ ઉત્પન્ન કર્યો હશે તે સર્વ બોજ રહિત, પ્રતિવાદીએ વાદીને પાછી તખ્તીલ કરી આપવી જોઈએ, અને ગીરો મિલકત વાદીના કબજામાં આપવાની જરૂર હોય તો તેણે તે તેના કબજામાં આપવી જોઈએ; પણ તેમાં એવું પણ ફરમાવું જોઈએ કે; (૬) કોર્ટ નીમે તે દિવસે અથવા તેની અગાઉ એવી રકમ ભરવામાં ન આવે તો, (તે ગીરો સાદું અથવા ભોગવટા ગીરો ન હોય તો) વાદીના તે મિલકત છોડાવી લેવાના સર્વ પ્રકારના હક મિલકત જતા રહેશે, અથવા (તે ગીરો વેચાણની સરતથી કરેલું ગીરો ન હોય તો,) તે મિલકત વેચવી.

૮. (૧) જ્યારે સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા તેની અગાઉ, સદરહુ પ્રકારની દેવી નિક-બતી ઠરાવેલી રકમ તથા ૧૦ મી કાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો પાછળથી થયેલો ખરચ પ્રતિવાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે કોર્ટ હુકમનામું કરીને તેમાં—

(અ) પ્રાથમિક હુકમનામાની સરતો પ્રમાણે જે દસ્તાવેજો આપી દેવાને પ્રતિવાદી બંધાયેલો હોય તે દસ્તાવેજો આપી દેવાને પ્રતિવાદીને ફરમાવું જોઈએ અને જરૂર હોય તો; (બ) સદરહુ હુકમનામામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગીરો મિલકત પાછી તખ્તીલ કરી આપવાનું તેને ફરમાવું જોઈએ, અને જરૂર હોય તો, (ક) તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો તેને હુકમ કરવો જોઈએ.

(૨) એવી રકમ એવી રીતે ભરવામાં ન આવે તથા ગીરો સાદું અથવા ભોગવટા ગીરો ન હોય ત્યારે કોર્ટ પ્રતિવાદી તે બાબત અરજી લાવે તો વાદીનો તથા તેની તરફથી અથવા તેના સંબંધથી દાવો કરતા હોય એવા સથળા શખસોને ગીરો છોડવવાનો સર્વ હક ખીલકત જતો રહેશે છે એવું હુકમનામું કરવું જોઈએ, અને તેમાં જરૂર હોય તો તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ.

(૩) પેટા કાનુન (૨) ની રૂયે હુકમનામું કરવામાં આવે એટલે તારણવાળું કરજ વળી ગયું એમ સમજવું.

(૪) એવી રકમ સદરહુ પ્રમાણે ભરવામાં આવી ન હોય તથા ગીરો વેચાણની સરતને પાત્ર ન હોય ત્યારે પ્રતિવાદી તે બાબત અરજી કરે તો કોર્ટે હુકમનામું કરવું કે ગીરો મિલકત અથવા તેનો જરૂર હોય તેટલો ભાગ વેચવો જોઈએ તથા વેચાણના પૈસામાંથી વેચાણ સંબંધી થયેલો સર્વ ખરચ બાદ કરીને બાકી રહે તે પૈસા કોર્ટમાં ભરીને પ્રતિવાદીને દેવી નીકળેલી રકમ ભરવામાં વાપરવા અને તેમાંથી સીલક બાકી રહે તો તે વાદીને અથવા લેવાનો હક હોય એવા ખીજ શખસને આપવી; પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે સખળ કારણ બતાવવામાં આવે એટલે કોર્ટને કાંઈ સરત કરવાનું યોગ્ય લાગે તો તે સરતે પ્રતિવાદીએ એવી રકમ ભરવા સાફ નીમેલો દિવસ વખતે વખતે તહકુમ રાખવાનો અધિકાર છે.

૯. આમાં ઉપર ગમે તે ઠરાવ હોય તો પણ ૭ મી કાનુનમાં લેવાલો આપેલો હિસાબ લીધા પછી એમ માલમ પડે કે પ્રતિવાદીનું કાંઈ પણ લહેલું નીકળતું નથી અથવા તેને વધારે રકમ પહોંચ્યો છે તો કોર્ટે હુકમનામું કરીને તેમાં ફરમાવું કે જરૂર હોય તો પ્રતિવાદીએ તે મિલકત પાછી તખ્તીલ કરી આપી તે વાદીનું જે લહેલું નીકળતું દેખાતું હોય તે તેને આપવું; અને ગીરો મિલકત જરૂર હોય તો વાદીના કબજામાં આપવી.

૧૦. ગીરો છોડવાનો હક રદ કરવાની બાબતમાં અથવા વેચાણની બાબતમાં અથવા ગીરો છોડવવાની બાબતમાં ગીરો રાખનારને આપવાની રકમ કોર્ટ આપેરે ઠરાવે તે વખતે, ગીરો છોડવવાનો હક રદ કરવા બાબતનું અથવા વેચાણ કરવા બાબતનું અથવા ગીરો છોડવવા બાબતનું હુકમનામું થયાની તારીખથી તે રકમ ખરેખર આપવામાં આવે ત્યાં સુધી ગીરો રાખનારને ફરિયાદ સંબંધી યોગ્ય રીતે થયેલો ખરચ ગીરોની રકમમાં ઉમેરવો જોઈએ; માત્ર એવો ખરચ મળવાનો પોતાનો હક જતો રહે એવી રીતે ગીરો રાખનાર આધ્યા હોય તો તેને ખરચ અપાવવો નહિ.

૧૧. જ્યારે કોઈ મિલકત જુદી જુદી રકમ માટે જુદા જુદા શખસોને ત્યાં ગીરો મુકી હોય ત્યારે, કોઈ પણ વચમાંનો ગીરો રાખનાર પોતાની અગાઉના કોઈ પણ ગીરો રાખનારના હક છોડવવા સાફ તથા પોતાની પછીના જે ગીરો રાખનાર હોય તેમનો તથા ગીરો મુકનારનો ગીરો છોડવવાનો હક બંધ કરવા સાફ ફરિયાદ માંડી શકે.

૧૨. જે કોષ્ટ પણ મિલકતનું વેચાણ કરવાનો આ ઓર્ડરની રૂએ હુકમ થયો હશે તે મિલકત ઉપર અગાઉના ગીરોનો ભોજ હોય ત્યારે, કોર્ટને અગાઉના ગીરો રાખનારની સંમતિથી, તે મિલકત સદરહુ ગીરોના ભોજ વગર વેચવાનો હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે; માત્ર એવા અગાઉના ગીરો રાખનારનો તે વેચેલી મિલકતમાં જે હિતસંબંધ હોય તેટલોજ હિતસંબંધ તે વેચાણના ઉત્પન્નમાં તેને આપવો જોઈએ.

૧૩. (૧) એવા પ્રકારના વેચાણનું ઉત્પન્ન કોર્ટમાં આણીને તેની બપરથા હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી જોઈએ, એટલે પ્રથમતઃ વેચાણ ખાતે અથવા જે કાંઈ વેચાણ કરવાની કોશીશ કરી હોય તે ખાતે જે વાજબી ખર્ચ થયો હોય તે તમામ ખર્ચ આપવો જોઈએ; પછી અગાઉના કોષ્ટ પણ ગીરોવાળાનું અગાઉના ગીરો ખાતે જે કાંઈ પણ દેવું હોય તે તથા તેના સંબંધમાં જે વાજબી ખર્ચ થયો હોય તે આપવો જોઈએ; પછી જે ગીરોને લીધે વેચાણનો હુકમ થયો હશે તે ગીરો ઉપર લહેણું થયેલું સઘળું બાજ સુકાવી આપીને જે ફરિયાદમાં તે વેચાણ કરવા બાબતનું હુકમનામું થયું હશે તે ફરિયાદનો ખર્ચ આપવો જોઈએ; પછી તે ગીરો સંબંધી દેવો હોય તે સુદ્ધ રકમ આપવી જોઈએ; અને છેવટે, કાંઈપણ બાકી રહે તો તે, વેચેલી મિલકતમાં પોતાનો હિતસંબંધ હોવાની સાબિતી કરનારા આસામીને આપવી જોઈએ, અથવા એવા આસામી એક કરતાં વધારે હોય તો, તેઓના પોતપોતાના તેમાં જે હિતસંબંધ હોય તે પ્રમાણે અથવા તેઓ સઘળાની એક એકી પહેાંચ લઈને તેઓને તે આપવી જોઈએ.

(૨) આ કાનુનના અથવા ૧૨ મી કાનુનના કોષ્ટ પણ ઠરાવ ઉપરથી સને ૧૮૮૨ ના મિલકત તખ્તીલ કરવા બાબતના આકટની ૫૭ મી કલમથી આપેલા અધિકારને બાધ આવે છે એવું સમજવું નહિ.

૧૪. (૧) જ્યારે ગીરો રાખનારે ગીરોની રૂએ નીકળતો દાવો બરવાઈ થવા સાથેપૈસા મળવા માટેનું હુકમનામું મેળવ્યું હોય ત્યારે તેને ગીરો અમલમાં આણવાને માટે વેચાણ કરવાની ફરિયાદ માંડવા શિવાય બીજી રીતે ગીરો મીલકત વેચવાનો હક નથી એમ સમજવું અને ઓર્ડર ૨ કાનુન ૨ માં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ તેને એવી ફરિયાદ માંડવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) માં ઠરાવેલું કાંઈપણ સને ૧૮૮૨ નો મિલકત તખ્તીલ કરવા બાબતનો આકટ જે કોષ્ટ પણ મુલકને લાગુ કર્યો નહિ હશે તે મુલકને લાગુ નથી એમ સમજવું.

૧૫. ગીરોમિલકતના વેચાણ સંબંધી અથવા તે ઉપરનો ગીરો હક છોડવવા સંબંધી આ ઓર્ડરમાં કહેલા સઘળા ઠરાવ અને ત્યાં સુધી, જે મિલકત સને ૧૮૮૨ ના મિલકત તખ્તીલ કરવા બાબતના આકટની ૧૦૦ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે જોખને પાત્ર હશે તે મિલકત લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૩૫ મો.

ઇન્ટરપ્લીટર (વિરુદ્ધ હુકોનો નિર્ણય કરવાની તિરાહિત કરે તે ફરિયાદ) વિશે.

૧. ઇન્ટરપ્લીટરની પ્રત્યેક ફરિયાદમાં, જે જે ખીના ફરિયાદ અરજીઓમાં લખવાની જરૂર છે તે શિવાય નિચે પ્રમાણે બીજા વધારે ખીનાઓ લખવી:—

(અ) તકરારી વિષયમાં વાદી ફક્ત ખરાજત અથવા ખર્ચ શિવાય બીજી રીતનો કંઈ સંબંધ માગતો નથી. (બ) એ પ્રતિવાદીઓએ જુદા જુદા માગેલા હક; અને (ક) વાદી અને કોઈ પ્રતિવાદી વચ્ચે મીલાપીપણું નથી.

૨. દાવો કરેલી વસ્તુ કોર્ટમાં ભરાય એવી અથવા કોર્ટની સંભાળમાં રખાય એવી હોય ત્યારે, વાદીને તે ફરિયાદમાં કોષ્ટ પણ હુકમ મેળવવાનો હક પ્રાપ્ત થાય તે ખહેલાં તેણે તે ભરવાનું અથવા કોર્ટની સંભાળમાં રાખવાનું તેને કહેવાય.

૩. ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદમાંના પ્રતિવાદીઓ પૈકી કોઇ પ્રતિવાદી તે ફરિયાદના વિષયની બાબતમાં વાદી ઉપર ખરેખર ફરિયાદ કરે ત્યારે, જે કોર્ટમાં વાદી ઉપરની ફરિયાદ ચાલતી હોય તે કોર્ટ, ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદ જે કોર્ટમાં માંડી હોય તે કોર્ટ તરફથી ખબર મળે એટલે તે વાદી ઉપરનું કામ બંધ રાખવું, અને બંધ કરેલી ફરિયાદમાં થએલા તેના ખર્ચનો તેજ ફરિયાદમાં ઠરાવ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ તે ફરિયાદમાં ખર્ચનો ઠરાવ ન કર્યો હોય તો અને તેટલે સુધી ખર્ચ, ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદમાં થએલા તેના ખર્ચમાં ઉમેરી શકાય.

૪. (૧) પહેલી સુનાવણી વખતે કોર્ટ નીચે પ્રમાણે કરી શકે : એટલે

(અ) દાવો કરેલી વસ્તુની બાબતમાં પ્રતિવાદીઓ પ્રત્યે વાદીની બધી જવાબદારીમાંથી તેને દૂર કરીને તેને ખર્ચ આપવાનો, તથા તે ફરિયાદમાંથી તેનું નામ કાઢી નાંખવાનો ઠરાવ કરે; અથવા
(બ) ઇનસાફ કે સુગમતાને સાફ નીચે પ્રમાણે કરવાની જરૂર છે એમ કોર્ટને લાગે તો, ફરિયાદનો આખર નિકાલ થતાં સુધી બધા પક્ષકારોને રહેવા દે.

(૨) દાવો રાખેલી વસ્તુના હકકનો નિર્ણય કરી શકાય તેવી રીતની પક્ષકારોની કબુલતો અથવા બીજા પુરાવો છે એમ કોર્ટને જણાય ત્યારે, દાવો રાખેલી વસ્તુ ઉપર હકકનો તે નિર્ણય કરે.

(૩) જ્યારે પક્ષકારોની કબુલતો ઉપરથી દાવો રાખેલી વસ્તુના હકકનો નિર્ણય કોર્ટ કરી શકે એમ ન હોય ત્યારે, તે નીચે પ્રમાણે કરાવી શકે—

(અ) પક્ષકારો વચ્ચે એક અથવા વધારે મુદ્દા ધડવા અને તેમનો ઇનસાફ કરવો, અને
(બ) અસલ વાદીને બદલે અથવા તે ઉપરાંત કોઇ પણ હકકદારને વાદી કરવો, અને ત્યાર પછી તેણે ફરિયાદનો ઇનસાફ સાધારણ રીતે કરવા માંડવો.

૫. મુખ્યની અથવા જમીનના માલીકની મારફત દાવો રાખતા ન હોય એવા બીજા શખસોની સામે, તે મુખ્યને અથવા જમીનના માલીકને વાદ કરવાની જરૂર પડવા સાફ, મુખત્યાર પોતાના મુખ્ય ઉપર અથવા બાહ્ય માલીક ઉપર ફરિયાદ કરી શકે એમ આ ઓર્ડરની કોઇ વાતથી સમજવું નહિ.

દૃષ્ટાંતો. (અ) એ એક ઝવેરાતની પેટી પોતાના મુખત્યાર તરીકે બ પાસે અનામત મુકે છે. એ એ મારી પાસેથી એ ઝવેરાત ગેરવાજખી રીતે લીધું છે એમ કહીને ક તે બ પાસેથી માગે છે. એ તથા ક ના ઉપર બ ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદ માંડી શકે નહીં. (બ) એ એક ઝવેરાતની પેટી પોતાના મુખત્યાર તરીકે બ પાસે અનામત મુકે છે. પછી ક ને એ લખે છે કે મારી પાસે તમારૂં લેહેણું છે તેમાં તે ઝવેરાત તારણ કરી આપું છું. ત્યાર પછી એ કહે છે કે ક નું કરજ અદા કરેલું છે. અને ક તે વાત નાપાડે છે. તે બન્ને બ ની પાસેથી ઝવેરાત માગે છે. આમાં એ તથા ક ની ઉપર ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદ કરવાને બ મુખત્યાર છે.

૬. બરોખર રીતે ફરિયાદ માંડી હોય ત્યારે દાવો રાખેલી વસ્તુ ઉપર બોળે રાખીને અથવા બીજા કોઇ અમલમાં આવે એવી રીતે વાદીને તેનો ખર્ચ આપવાનો ઠરાવ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૩૬ મો.

વિશેષ હકીકત (કેસ) વિશે.

૧. હકીકતની અથવા કાયદાની કોઇ તકરારનો ચુકાદો થવામાં પોતાનું લાગતું વળગતું છે એમ જે પક્ષકારો દાવો રાખતા હોય તે એક લેખી કરારનામું કરે તે કરારનામામાં તેમણે તે તકરાર હકીકત (કેસ) તરીકે કોર્ટના અભિપ્રાય સાફ લખવી, તથા તેમાં એવો ઠરાવ કરવો કે તે તકરાર વિશે કોર્ટનો નિર્ણય થએલો:—

(અ) પક્ષકારોએ ઠરાવેલા અથવા કોર્ટ ઠરાવે તેટલા રૂપિયા તેઓમાંના એક જણે બીજાને આપવા ; અથવા

(બ) કરારનામાં લખેલી કંઈ સ્થાવર કે જંગમ મિલકત તેઓમાંના એક જણે બીજાને આપવી અથવા (ક) કરારનામાં દર્શાવેલું બીજું કંઈ વિશેષ કામ તેઓમાંથી એક અથવા વધારેજણે કરવું; અથવા ન કરવું.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે કોર્ટને લખી આપેલી પ્રતેક હકીકતના (કેસના) અનુક્રમે નંબર પાડીને પારેઆદ કરવા, અને તેમાં કહેલી તકરારનો નિર્ણય કરવા સારૂ કોર્ટને જે હકીકતોની તથા દસ્તાવેજોની જરૂર પડે તે હકીકતો અને દસ્તાવેજો તેમાં સંક્ષિપ્તમાં જણાવવા.

૨. કંઈ મિલકત આપવા બાબત અથવા કંઈ વિશેષ કામ કરવા કે ન કરવા બાબત કરારનામાં હોય ત્યારે, જે મિલકત આપવાની હોય તેની અથવા જે મિલકત સાથે કરારનામાં દર્શાવેલું કામ નિસબત રાખતું હોય તેની કિંમતનો આંકડો કરારનામાં અટકળે લખવો.

૩. (૧) ઉપર કહેલા નિયમો પ્રમાણે કરારનામાં તૈયાર કર્યું હોય તો, તે કરારનામાંના વિષયની જે રકમ અથવા કિંમત હોય તેટલીજ રકમ અથવા કિંમતવાળા વિષયની ફરિયાદ સાંભળવાની જે કોર્ટને હકુમત હોય તે કોર્ટમાં તે કરારનામાં દાખલ થઈ શકે.

(૨) એ પ્રમાણે કરારનામાં દાખલ થાય એટલે જે પક્ષકારો લાગતા વળગતાપણાનો દાવો રાખતા હોય તે પૈકી એક અથવા વધારેને વાદી અથવા વાદીઓ ગણીને તથા બીજા કે બીજાઓને પ્રતિવાદી કે પ્રતિવાદીઓ ગણીને, તેમની વચ્ચે ફરિયાદ હોય તે પ્રમાણે, તે કરારનામાં ઉપર નંબર પાડીને તે નોંધવું, અને જે શખસે અથવા શખસોએ તે કોર્ટમાં આપ્યું હોય તે શિવાયના તે કરારનામાં કરનારા બીજા સમગ્ર શખસોને નોટીસ આપવી.

૪. કરારનામાં દાખલ થાય ત્યારે તે કરારનામાં કરનારા સમગ્ર શખસો ઉપર કોર્ટની હકુમત ચાલશે, અને કરારનામાં લખી આપેલી વાત તેમને બંધનકારક થશે.

૫ (૧) સાધારણ રીતે કરેલી ફરિયાદ માશક તે કેસ સુનાવણીને વારતે રાખવો, અને આ કાયદાના ઠરાવો આ ફરિયાદને લાગુ પડે તેટલા લાગુ પાડવા.

(૨) પક્ષકારોની જુગાની લીધા પછી અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા બીજા પુરાવા લીધા પછી કોર્ટની ખાત્રી થાય કે:—

(અ) તે પક્ષકારોએ બરોબર રીતે કરારનામાં કરેલું છે, (બ) તે કરારનામાં લખેલી તકરારમાં તેઓ શુદ્ધપ્રતિષ્ઠિ હક્કસંબંધ ધરાવનારા છે, અને (ક) તે નિર્ણય કરવાલાયક છે, ત્યારે સાધારણ ફરિયાદ માશક તે ઉપર કોર્ટ ફેસલો કહી સંભળાવવો અને તે પ્રમાણે કહેલા ફેસલાને અનુસરતું હકુમત કરવું.

ઓર્ડર ૩૭ મો.

વેચાય એવા લેખ ઉપરથી સંક્ષિપ્ત કામ ચલાવવાની રીત વિશે.

૧. આ ઓર્ડર ફક્ત નીચે કહેલી કોર્ટોને લાગુ પડે છે, એટલે:—

(અ) કોર્ટ ઉચ્ચમ, મદ્રાસ અને મુંબઈની ન્યાયાધિકારી હૈ કોર્ટોને; (બ) દક્ષિણ પ્રાન્તેશની ચીફ કોર્ટોને; (ક) સિંધના જુડીસિયલ કમિશનરની કોર્ટોને; તથા (ડ) જે બીજી કોર્ટોને સને ૧૮૮૨ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની પૃથક થી પૃથક સુધીનો કલમોના ઠરાવો અત્યાર આગમજ લાગુ કર્યા હોય તે કોર્ટોને.

૨. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે કામ ચલાવવાની વાદીની ખુશી હોય તો, બીલ્સ ઓફ એક્સચેન્જની, હુડીઓનો, અથવા વાયદા ચીટીઓ (પ્રોપીસરી નોટ), ની બધી ફરિયાદો ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે ફરિયાદ અરજ આપીને ભાંડી શકાય; પરંતુ સમન કાઢવો તે પુરવણી બ માં કહેલા નમુના નંબર ૪ પ્રમાણે, અથવા વખતો વખત ઠરાવવામાં આવે તેવા બીજા નમુના પ્રમાણે કાઢવો.

(૨) જે મુકદ્દમામાં ફરિયાદ અરજ અને સમન અનુક્રમે ઉપર કહેલા પ્રમાણે કરેલા હોય તેમાં હાજર થઈને જવાબ કરવા સારૂ આમાં હવે પછી કહ્યું છે તે રીતે પ્રતિવાદીએ જડજની રજ લીધા વગર, તેણે હાજર થવું નહીં અથવા ફરિયાદનો જવાબ કરવો નહીં, અને તે પ્રમાણે રજ લેવામાં તે કસ્ટર કરે,

અથવા રજા પ્રમાણે હાજર થઇને જવાબ કરવામાં કસુર કરે તો ફરિયાદ અરજીમાં લખેલી વિગતો તેણે કબુલ કરી છે એમ સમજાશે, અને સમતમાં લખેલી રકમથી વધારે ન હોય એવી કોઇ રકમનું, તથા (કંઈ દર લખ્યો હોય તો તે) લખેલા દર પ્રમાણે હુકમનામાની તારીખ સુધીના વ્યાજનું તથા અરચતે બદલે જે રકમ અગાઉથી ઠરાવવામાં આવે તે સુધ્ધાંતું હુકમનામું મેળવવાને વાદી હકદાર થશે; પરંતુ અરચતે વારતે ઠરાવેલી રકમ કરતાં વાદી વધારે માગે તો બીજાં કામમાં થાય છે તે રીતે અરચતો આંકડો નક્કી કરીને તે સુધ્ધાંતું હુકમનામું મેળવવાને વાદી હકદાર થશે, અને તે હુકમનામું લાગુજન બમ્બની શકશે.

૩. (૧) પ્રતિવાદી અરજ કરે એટલે કોર્ટે સોગનનામું કરવામાં આવેલી હાજર થઇને ફરિયાદમાં બચાવ કરવાની રજા આપવી, સદરહુ સોગનનામામાં જે ઉપરથી માલેકને મોબદ્દો સાબિત કરવાની ફરજ પડે એવી કંઈ હકીકતો અથવા અરજીની પુછીમાં કોર્ટને ખસ લાગે એવી બીજી હકીકતો જણાવ આપવી જોઇએ.

(૩) બચાવ કરવાની રજા, બીનસરને, અથવા કોર્ટમાં પૈસા ભરવાની બાબતમાં, જમીનની બાબતમાં, મુદ્દા તૈયાર કરીને તોંધવાની બાબતમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને આપવાનો અપત્ત્યાર છે.

૪. હુકમનામું થયા પછી વિશેષ પ્રસંગ હોય તો, હુકમનામું રદ કરવાને અને જરૂર પડે તો બાબતવાનું કામ બંધ રાખવાને અથવા રદ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને સમત પ્રમાણે હાજર થઇને ફરિયાદનો જવાબ કરવાની પ્રતિવાદીને રજા આપવાનું કોર્ટને વાજબી લાગે તો, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતોથી, તે રજા આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. આ ઓર્ડર પ્રમાણે ચાલતા કોઇ કામમાં, જે બીજા, હુદી અથવા ચીડી ઉપર ફરિયાદનો આધાર હોય તે લાગવીજ કોર્ટના કોઇ અમલદારની પાસે રાખવાનો હુકમ કરવાને, તથા વળી તે કામના અરચતે વારતે વાદી જમીન આપે ત્યાં સુધી અધુ કામ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવાને, કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬. બીજા ઓફ એક્સચેન્જ અથવા વાવદા ચીડી નકારાથી, તેના માલેકનો તે બીજા અથવા ચીડીની રકમ લેવા સારૂ આ ઓર્ડર પ્રમાણે જે ધલાજ ચાલે તેજ ધલાજ, તે નકારવાને લીધે, તે નકાર્યાબદ્ધ અથવા ભરણું ન કર્યાબદ્ધ તોંધ કરાવવામાં અથવા બીજી રીતે તેને જે ખર્ચ ગાળ્યો હોય તે ખર્ચ લેવાને ચાલશે.

૭. આ ઓર્ડરમાં જે ઠરાવ કરેલા છે તે શિવાય, સાધારણ રીત પ્રમાણે કરેલી ફરિયાદોમાં કામ ચલાવવાની જે રીત છે તેજ આ ઓર્ડર પ્રમાણે કરેલી ફરિયાદોમાં કામ ચલાવવાની રીત સમજવી.

ઓર્ડર ૩૮ મો.

ફેસલો થતાં પહેલાં પકડવા તથા જમી કરવા વિશે.

ફેસલો થતાં પહેલાં પકડવાનું.

૧. ૧૬ મી કલમની રકમો (અ) થી (૬) સુધીમાં લખેલા પ્રકારની ફરિયાદ શિવાયની બીજી કોઇ ફરિયાદમાં કામ ચાલતાં કોઇ પણ વખતે સોગનનામાથી અથવા બીજી રીતે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે:—

(અ) વાદીને ઢીલ થાય એ હેતુથી, અથવા કોર્ટની કોઇ પ્રોસેસ ટાળવાના હેતુથી અથવા પોતાના ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજાતાં હરકત પડે કે ઢીલ થાય એ હેતુથી, (૧) પ્રતિવાદી સંતોષ પેડા છે અથવા તેણે કોર્ટની હુકમતની સ્થાનિક હદ છોડી છે, અથવા (૨) પ્રતિવાદી સંતોષ પેસવાનો છે અથવા કોર્ટની હુકમતની સ્થાનિક હદ છોડવાનો છે, અથવા (૩) પ્રતિવાદીએ પોતાની બધી કે થોડી ઘણી મિલકત કોઇને વેચી કે આપી દીધી છે અથવા કોર્ટની હુકમતની સ્થાનિક હદમાંથી ખસેડી છે; અથવા (બ) પ્રતિવાદી એવા પ્રસંગમાં બિડીશ ઈડિયા છોડવાનો છે કે તે ઉપરથી ફરિયાદમાં પ્રતિવાદી ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજાવવામાં વાદીને હરકત કે ઢીલ પડશે અથવા પડે એવો વાજબી સંભવ રહે છે, ત્યારે હાજર થવા માટે જમીન પ્રતિવાદીએ શા માટે ન આપવા તેનું કારણ બતાવવા સારૂ પ્રતિવાદીને પકડવાનું તથા કોર્ટની ફરજ આજુવાનું વારંદ કાઢવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, પણ એનું ઠરાવું છે કે

વાદીનો દાવો પુરો કરવાને જે રકમ પુરતી છે એમ વારંટમાં લખ્યું હોય તે રકમ એવું વારંટ બબ્બેનારા અમલદારને પ્રતિવાદી આપે તો તેને પકડવો નહિ; અને એવી રકમ એવી ફરિયાદનો નીકાલ થાય અથવા કોર્ટનો ખીજો હુકમ થાય ત્યાં સુધી કોર્ટ અનામત રકમ તરીકે પોતાને પાસે રાખવી.

૨. (૧) તે કારણ પ્રતિવાદી ન બતાવે ત્યારે કોર્ટ તેને એવો હુકમ કરવો કે, તમારા ઉપરનો દાવો અદા થવાને ખસ થાય એટલા પૈસા અથવા બીજી મિલકત તમે કોર્ટમાં અનામત રાખો અથવા ફરિયાદ ચાલે છે ત્યાં સુધી અને ફરિયાદમાં તમારા ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજી રહે અથવા પતી રહે ત્યાં સુધી કોઈ પણ વખતે તમને બોલાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થવાના તમે જામીન આપો, અથવા તે કોર્ટ ઉપરની કાનુનના વિશેષ ઠરાવની રૂએ જે રકમ પ્રતિવાદીએ આપી હોય તે રકમના સંબંધમાં પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ કરવો.

(૨) પ્રતિવાદીને હાજર કરાવે ત્યારે દરેક જામીને એવી રીતે લખી આપવું કે, જે પ્રતિવાદી તે રીતે હાજર નહિ થાય તો ફરિયાદમાં જે રકમ આપવાનો પ્રતિવાદીને હુકમ થશે તે રકમ હું આપીશ.

૩. (૧) પ્રતિવાદીને હાજર કરવાને થએલો જામીન, જે કોર્ટમાં પાતે જામીન થયો હોય તે કોર્ટને કોઈ પણ વખતે પોતાની જવાબદારી રદ કરવાની અરજ કરી શકે.

(૨) આવી અરજ થાય ત્યારે, કોર્ટ પ્રતિવાદીને હાજર થવાનો સમન કરવો, અથવા કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો પહેલેથીજ તેને પકડવાનું વારંટ કાઢવાને મુખત્યાર છે.

(૩) એવા સમન અથવા વારંટ પ્રમાણે પ્રતિવાદી હાજર થાય એટલે, અથવા પોતે પોતાની ખુશીથી આવીને હાજર થાય ત્યારે કોર્ટ જામીનને દરમાવવું કે તમે જામીનીમાંથી છુટા થયા છો અને નવો જામીન લાવવાને પ્રતિવાદીને કહેવું.

૪. કાનુન ૨ અથવા કાનુન ૩ પ્રમાણેનો કોઈ હુકમ પ્રતિવાદી માન્ય ન કરે ત્યારે ફરિયાદનો નીકાલ થતાં સુધી અથવા પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ હુકમનામું કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે હુકમનામું બરપાછ થાય ત્યાં સુધી પ્રતિવાદીને દિવાની તુરંગમાં મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ આ કાનુન પ્રમાણે કોર્ટ શખસને ગમે તેમ હોય તો એ જ માસ કરતાં જારી મુદત તુરંગમાં અટકાવી રાખવો નહિ, અથવા ફરિયાદના વિષયની રકમ કે કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો જ અડવાડીયાં કરતાં વધારે મુદત અટકાવી રાખવો નહિ. વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ શખસે એવા હુકમ પ્રમાણે ચાલ્યા પછી તેને આ કાનુન પ્રમાણે તુરંગમાં અટકાવી રાખવા નહીં.

ફેસલો થતાં પહેલાં જમી કરવાનું.

૫. (૧) કોઈ પણ ફરિયાદ ચાલતાં કોઈ પણ વખતે સોગનનામાંથી અથવા બીજી રીતે કોર્ટની ખાતરી થાય કે, પોતાના ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજાવવામાં હરકત અથવા દીલ થાય એ ધરાદાયી પ્રતિવાદી

(અ) પોતાની બધી અથવા થોડી ધણી મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો છે, અથવા (બ) કોર્ટની હુકમતની સ્થાનિક હદની બદલાર પોતાની સઘળી ધોડીધણી મિલકત ખસેડવાનો છે. ત્યારે તે મિલકત અથવા તેની કિંમત અથવા હુકમનામું પૂરું કરવા જેટલા તેનો ભાગ ભાગવામાં આવે ત્યારે હાજર કરીને કોર્ટની વ્યવસ્થા તળે મુકવા સાર તે હુકમમાં લખેલી રકમના જામીન કોર્ટ દરમાવે તે મુદતની દરમીયાન આપવાનું અથવા તેણે જામીન શા સાર ન આપવા તેનું હાજર થઈને કારણ બતાવવાનું પ્રતિવાદીને શરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોર્ટ બીજી રીતે ન દરમાવે તો, જમ કરવાની મિલકત અને તેની અટકળે કિંમત વાદીએ જણાવવી જોઈએ.

(૩) આ પ્રમાણે લખેલી મિલકત પૈકી તમામ મિલકત અથવા તેનો કોઈ ભાગ સરતથી જમ કરવાનું હુકમમાં દરમાવવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬. (૧) કોર્ટ ઠરાવેલી મુદતમાં પ્રતિવાદી દરમાવેલા જામીન ન આપે અથવા પોતે જામીન શા સાર ન આપવા તેનું તે કારણ ન બતાવે, ત્યારે લખેલી મિલકત અથવા ફરિયાદમાં જે હુકમનામું થાય તે પૂરું કરવાને ખસ જણાય તેટલો તે મિલકતનો ભાગ જમ કરવાનું શરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) પ્રતિવાદી તેણે કારણ બતાવે અથવા ફરમાવેલા જામીન આપે, ત્યારે જો લખેલી મિલકત અથવા તેનો કંઈ ભાગ જપ્ત થયો હોય તો કોર્ટે તે જમી ઉઠાવવાનો હુકમ કરવો અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવો.

૭. બીજી રીતે સ્પષ્ટ દરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે જપ્તી કરવી તે હુકમનામું અજવવામાં મિલકત જપ્ત કરવાની જે રીત કહેલી છે તે રીતે કરવી.

૮. ફેંસલો થતાં પહેલાં જપ્ત થએલી મિલકત ઉપર કંઈ દાવો કરવામાં આવે ત્યારે તેની તજવીજ, પૈસા આપતલું હુકમનામું અજવવામાં જપ્ત થએલી મિલકત ઉપરના દાવાની તજવીજને વાસ્તે આમાં પાછળ જે રીત ફરમાવી છે તે રીતે કરવી.

૯. ફેંસલો થતા પહેલાં જમી કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે ફરમાવેલા જામીન તથા જપ્તીના ખર્ચનો જામીન પ્રતિવાદી આપે ત્યારે અથવા ફરિયાદ કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે કોર્ટે જમી ફર કરવાનો હુકમ કરવો.

૧૦. ફેંસલો થતાં પહેલાંની જપ્તીથી, ફરિયાદમાં પક્ષકાર ન હોય તે શખસોના જપ્તી પહેલાંના જે હક હોય તેને હરકત થશે નહિ, તથા પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ હુકમનામું ધારણ કરનાર શખસને તે હુકમનામું અજવવામાં તે જપ્તીમાંની મિલકત વેચવાની દરખાસ્ત કરવાને પણ પ્રતિબંધ થશે નહિ.

૧૧. આ ઓર્ડરના દરાવોને આધારે મિલકત જપ્તીમાં હોય, અને વાદીની તરફમાં પાછળથી હુકમનામું થાય, ત્યારે તે હુકમનામું અજવવા દરખાસ્ત કરવામાં આવેથી તે મિલકત ફરી જપ્ત કરવાની અરજ કરવાની જરૂર નથી.

૧૨. ખેડુતના કમળમાં હોય એવી ખેતીવાડીને લગતી કોઈ પણ ઉપજ જપ્ત કરવા સાર અરજ કરવાનો આ ઓર્ડર માંહેના કોઈ પણ દરાવ ઉપરથી વાદીને અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે એમ અથવા એવી ઉપજ જપ્ત કરવાને અથવા હાજર કરવાને ફરમાવવાનો કોર્ટને અધિકાર મળે છે એમ સમજવું નહિ.

ઓર્ડર ૩૯ મો.

કામચલાઉ તાકીદ અને દરમ્યાનના હુકમો વિશે.

કામચલાઉ તાકીદ.

૧. કોઈ પણ ફરિયાદમાં સોગમનામાથી અથવા બીજી રીતે એવું સાબત થાય કે—

(અ) ફરિયાદનો કોઈ પક્ષકાર ફરિયાદમાંની કોઈ પણ તકરારી મિલકતનો નાશ કરશે, અથવા તેને કંઈ નુકશાન કરશે અથવા તે કોઈને આપી દેશે અથવા એકાદ હુકમનામું અજવણીમાં તે ગેરવાજબી રીતે વેચાશે એવી દેશત છે, અથવા (બ) પોતાના લેહેણદારોને દગો દેવાને ઇરાદે પ્રતિવાદીએ પોતાની મિલકત ખસેડવાની અથવા વ્યવસ્થા કરી નાંખવાની બીક બતાવી છે, અથવા તેમ કરવાના વિચારમાં તે છે, ત્યારે હુકમ કરીને કોર્ટે એવી કામચલાઉ તાકીદ આપે કે તારે તે કૃત્ય કરવું નહીં અથવા તે ફરિયાદનો નિકાલ થતાં સુધી અથવા બીજો હુકમ થતાં સુધી તે મિલકતનો નાશ થતો હોય તે તેને નુકશાન થતું હોય તે, તે બીજાને આપી દેવાતી હોય તે, વેચાતી હોય તે, ખસેડવી હોય તે, અથવા તેની વ્યવસ્થા થતી હોય તે અંધ રાખવાને તથા અટકાવવાને સાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૨. (૧) કરાર તોડવાથી અથવા કોઈ પણ જાતની બીજી નુકશાની કરવાથી પ્રતિવાદીને અટકાવવાની ફરિયાદ હોય તેમાં નુકશાનીનો ખદ્દો માગ્યો હોય કે નહિ તો પણ ફરિયાદ કર્યા પછી કોઈ પણ વખતે ફેંસલો થતાં પહેલાં કે ફેંસલો થયા પછી, પ્રતિવાદીએ જને માંડે ફરિયાદ કરી હોય તે કરાર તોડવો નહિ અથવા હોય તે નુકશાન કરવું નહિ, અથવા તેજ કરારમાંથી ઉત્પન્ન થતું અથવા તેજ મિલકત કે હક્ક સંબંધી તેની જાતનું કંઈ નુકશાન કરવું નહીં કે કંઈ કરાર તોડવો નહિ. એવી પ્રતિવાદીને અટકાવવાની કામચલાઉ તાકીદ કરવા સાર કોર્ટને અરજ કરવાને વાદી મુખત્યાર છે.

(૨) તે તાકીદ કંટલી મુદત સુધી અમલમાં રાખવી તે વિશે, હિસામ રાખવા વિશે, જમીન આપવા વિશે, અને બીજી આખત વિશે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને તે તાકીદ હુકમ કરી આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) એવી કોઇ પણ સરત ન માનવામાં આવે અથવા તેનો ભંગ કરવામાં આવે તો, તાકીદનો હુકમ કરનારી કોર્ટ એવી રીતે ન માનનાર અથવા ભંગ કરનાર શખસની મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ કરવાને તેમજ એવા શખસને છ મહિનાથી વધારે નહિ એવી કોઇ મુદત સુધી દિવાની તુરંગમાં રાખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. પણ જો દરમિયાન તે કોર્ટ તેને છોડી મુકવાનો હુકમ કરે તો તેમ કરવું.

(૪) આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી કોઇ જાતની એક વરસ કરતાં વધારે મુદત અમલમાં રહેશે નહિ. એક વરસની આખરે એવું વર્તન અથવા કસુર ચાલુ હોય તો જપ્ત કરેલી મિલકત વેચી શકાશે. અને જે ઉપર તેમાંથી પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી અદલાની રકમ અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને જો કંઈ આજી રહે તો તે મળવાનો જેને હુકમ હોય તેને કોર્ટ આપવી.

૩. તાકીદનો હુકમ આપ્યા પહેલાં હંમેશાં તાકીદની અરજ વિશેની નોટીસ વિરૂદ્ધ પક્ષકારને આપવાનું કોર્ટ ફરમાવવું, પરંતુ દીક્ષ યત્તાથી તાકીદ આપવાનો હેતુ ધુળ મળશે એમ જણાય તો તેવી નોટીસ આપવાની જરૂર નથી.

૪. તાકીદના હુકમથી જે કોઇ પક્ષકાર નારાજ હોય તેની તે વિશેની અરજ ઉપરથી, તાકીદનો કોઇ પણ હુકમ કાઢી લેવાને, તેમાં ફેરફાર કરવાને અથવા તે રદ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. કોરપોરેશનને આપેલી તાકીદ તે કોરપોરેશનને બંધનકારક છે એટલુંજ નહીં પણ તે કોરપોરેશનના કે કંપનીના જે મેંબરોનાં અને અમલદારોનાં જતીલો કામ અટકાવવાનું તે તાકીદમાં માગ્યું હોય તે બધા મેંબરોને તથા અમલદારોને પણ તે બંધનકારક છે.

દરમિયાનના હુકમ.

૬. કોઇ ફરિયાદના વિષયની અથવા એવી ફરિયાદમાં ફેસલો થતાં પહેલાં જન્મ કરેલી, કોઇ પણ જંગમ મિલકત જલદી અને સ્વાભાવિક રીતે પોતાની મેજે બગડી જાય એવી હોય અથવા જે બીજા કોઇ પણ વાજબી અને પુરતાં કારણને લીધે તાત્કાલિય વેચવાનું ઇષ્ટ દેખાતું હોય તો, ફરિયાદના કોઇ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તે વેચવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તે હુકમમાં જે શખસનું નામ લખ્યું હોય તે શખસે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રીતે અને તેવી સરતોથી તે વેચવી.

૭. (૧) ફરિયાદના કોઇ પણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી અને પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતોથી નીચે પ્રમાણે કરવાને, એટલે—

(અ) તે ફરિયાદનો વિષય હોય એવી અથવા જે આખત તેમાં કોઈપણ તકરાર ઉઠે એમ હોય તેવી કોઈ મિલકત અટકાવી રાખવાનો, સાચવી રાખવાનો, અથવા નજરે જોવાનો હુકમ કરવાને, (બ) તે ફરિયાદના બીજા કોઈ પક્ષકારના કમજબમાં કંઈ જમીન અથવા હામારત હોય તે જમીન ઉપર અથવા હામારતમાં સદરહુ તમામ કારણ સાર અથવા તે પૈકી કોઈ કારણ સાર કોઈ શખસને જવાનો અખત્યાર આપવાને, અને (ક) સદરહુ તમામ કારણ સાર અથવા તે પૈકી કોઈ કારણ સાર, પુણી માહિતી અથવા પુરાવો મળે એટલા માટે જરૂર અથવા યોગ્ય જણાય તેવા કંઈ નમુના લેવાનો, અથવા કંઈ અવલોકન કરવાનો અથવા પ્રયોગ કરવાનો અખત્યાર આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) પ્રોસેસ બંધનવા વિશે કહેલા છે તે ઠરાવો, પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને, આ કાનુન પ્રમાણે જવાનો અખત્યાર આપવા શખસાને લાયક પડશે.

૮. (૧) ફરિયાદ માંડ્યા પછી કોઇ પણ વખતે પ્રતિવાદીને નોટીસ આપીને કાનુન ૬ અથવા કાનુન ૭ પ્રમાણે હુકમ કરાવવાની અરજ કરવાને વાદી મુખત્યાર છે.

(૨) તેવો હુકમ મેળવવાને વારતે પ્રતિવાદીએ અરજ કરવાની હોય તો, (અરજદાર) હાજર થયા પછી કોઈ પણ વખતે વાદીને લેખી નોટીસ આપીને તે અરજ કરવાને પ્રતિવાદી મુખત્યાર છે.

૯. સરકારમાં મેહેસુલ ભરનારી જમીન વિશે અથવા જમીન ઉપરના વેચાય એવા સત્તા-પ્રકાર વિશે ફરિયાદ હોય અને જેના કબજામાં તે જમીન અથવા સત્તા-પ્રકાર હોય તે શખસ સરકારનું મેહેસુલ અથવા સત્તા-પ્રકારના માલેકની ચંદલી સાંથ, જે હોય તે આપવાને ચુકે અને તેને લીધે તે જમીન અથવા સત્તા-પ્રકાર વેચવાનો હુકમ થાય ત્યારે, તે જમીનમાંના અથવા સત્તા-પ્રકારમાંના હક સંબંધનો દાવો રાખતો હોય એવો ફરિયાદનો બીજો કોષ્ટક પણ પક્ષકાર વેચાણ પહેલાંનું ચહેલું મેહેસુલ અથવા સાંથ આપે એટલે (કોર્ટની નજરમાં આવે તો જમીન લેધને અથવા વગર જમીન) તે જમીનનો અથવા સત્તા-પ્રકારનો કબજો તેને લાગલોજ આપી શકાય; અને આ પ્રમાણે ભરેલી રકમ કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે દરના બ્યાજ સુદ્ધાંત કસુર કરનારે આપવી એમ પોતાના હુકમનામાં દરાવવાને, અથવા ફરિયાદમાં હુકમનામું થાય તેમાં કંઈ હિસાબ નક્કી કરવાનું ફરમાવવામાં આવે તો, હિસાબમાં આ પ્રમાણે ભરેલી રકમ કોર્ટ ફરમાવે તે દરથી બ્યાજ સુદ્ધાં મળે ધરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૦. પૈસા વિશે અથવા સ્વાધીન કરી શકાય એવી બીજી કોષ્ટક વસ્તુ વિશે ફરિયાદ હોય, અને ફરિયાદનો કોષ્ટક પણ કબજા કરે કે, -કોર્ટ બીજી શખસની વતી ટ્રસ્ટી દાખલ મારી પાસે તે પૈસા અથવા વસ્તુ છે, અથવા તે કોષ્ટક બીજી શખસની છે કે તે બીજી શખસની લેહેણી છે ત્યારે, -કોર્ટ ત્યાર પછી બીજો હુકમ કરે તેને પાત્ર તે કોર્ટમાં અનામત મુકવાનો અથવા જમીન લેધને કે વગર જમીન છેવટ કહેલા શખસને આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૪૦ મો.

વસુલદારની નીમણૂક.

૧. (૧) જ્યારે કોર્ટને જાણી તથા સગવડ ભરેલું જણાય ત્યારે કોર્ટ હુકમ કરીને:--

(અ) કોષ્ટક પણ મિલકતનો વસુલદાર હુકમનામું થયા પહેલાં અથવા પછી, નીમવાને; (બ) જે શખસના કબજામાં અથવા હવાલામાં તે મિલકત હોય તેની પાસેથી તે કબજો અથવા હવાલો લેધ લેવાને: (ક) તે વસુલદારના કબજામાં, હવાલામાં અથવા વલિવટમાં સોંપવાને, અને (ડ) ફરિયાદ આ-ણવા વિશે, ફરિયાદનો જવાબ કરવા વિશે, તથા મિલકતના પૈસા કરવા વિશે, વલિવટ વિશે, રક્ષણ કરવા વિશે, સાચવી રાખવા વિશે, અને સુધારવા વિશે, તથા તે મિલકતનું બાકું અને કતબ્બ વસુલ કરવા વિશે, તથા તે બાકું અને કતબ્બ કામે લગાડવા તથા ખરચવા વિશે, તથા લખેલા દસ્તાવેજો કરી આપવા વિશે, માલેકને પોતાને જે અખત્યાર હોય તે અથવા તે પૈકી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે અખત્યાર તે વસુલદારને આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) મિલકત જેના કબજામાં અથવા હવાલામાં હોય તેના કબજો અથવા હવાલો લેધ લેવાનો ફરિયાદના કોષ્ટક પણ પક્ષકારને હાલ હક ન હોય તો તેની પાસેથી કબજો અથવા હવાલો લેધ લેવાને આ કાનુનની કોષ્ટક વાતથી કોર્ટને અખત્યાર મળતો નથી.

૨. વસુલદારને મહેનતાણા અદલ આપવાની રકમ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરી નક્કી કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩. એ પ્રમાણે નીમવા પ્રત્યેક વસુલદાર:-(અ) તે મિલકત આપત તેના હાથમાં જે આવે તેનો ખરોખર હિસાબ આપવા સાદ (કોર્ટ જમીન લે તો) કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા જમીન આપવા, (બ) કોર્ટ ફરમાવે તે તે મુદતે અને તેવા નમુનામાં પોતાનો હિસાબ સાદર કરવો, (ક) પોતાની પાસે જે બાકી લેહેણી નિકળે તે કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે આપવી, અને (ડ) પોતાની જણી જોધને કરેલી કસુરથી અથવા મોટી ગફલતને લીધે મિલકતને જે નુકસાન થાય તેનો તે જવાબદાર થશે. જ્યારે વસુલદાર:-

૪. (અ) કોર્ટ ફરમાવે તેવી મુદતે તથા તેવા નમુના પ્રમાણે પોતાનો હિસાબ આપવાને ચુકે, અથવા (બ) પોતાની પાસે બાકી લેહેણી રકમ નીકળે તે કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે આપવાને ચુકે અથવા (ક) જાણી જોધને કરેલી કસુરથી અથવા ભારી ગફલતથી મિલકતને નુકસાન કરે, ત્યારે કોર્ટ તેની

મિલકત જમ કરીને વેચવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તેની ઉપજેલી રકમ, તેની પાસે નીકળતી રકમ અથવા તેણે એવી રીતે કરેલું નુકસાન ભરી લેવામાં વાપરવાને તે મુખત્યાર છે, અને (કંઈ) ખાકી વધે તો તે વસુલદારને આપવું જોઈએ.

૫. તે મિલકત સરકારને મેહેસુલ ભરનારી જમીન હોય, અથવા જે જમીનનું મેહેસુલ આપી દીધેલું કે છોડી દીધેલું હોય એવી જમીન હોય, અને કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે કસ્ટોરે વહિવટ કરવાથી લાગતાવળગતા લોકોને ફાયદો થશે ત્યારે કસ્ટોરને તેની સંમતિથી તે મિલકતનો વસુલદાર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૪૧ મો.

અવલ હુકમનામા ઉપરની અપીલો વિશે.

૧. અપીલ કરવી તે યાદીના રૂપમાં કરવી અને તે ઉપર અપેક્ષાએ અથવા તેના પ્લીડરે સહી કરવી, અને તે કોર્ટને અથવા કોર્ટ આ અર્થે નીમે તે અમલદારને આપવી; અને જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરી હોય તે હુકમનામાની નકલ તથા (અપીલ કોર્ટ ચલાવી ન લે તો) જે ફેસલા ઉપર તે હુકમનામું આધાર રાખતું હોય તે ફેસલાની નકલ તે યાદીની સાથે જોડવી તે યાદમાં જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાની હોય તે હુકમનામા ઉપર હરકત લેવાનાં કારણો, સંક્ષેપમાં કલમવાર લખવાં; તેમાં કંઈ ફલીલ અથવા હકીકત લખવી નહીં; અને તે કારણો ઉપર અનુક્રમે નંબર પાડવા.

૨. અપીલની યાદીમાં લખ્યું ન હોય એવું હરકત લેવાનું બીજું કોઈ કારણ કોર્ટની રજા વગર અપીલ કરનારે કાઢવું નહીં, અથવા બીજા કોઈ હરકત લેવાના કારણની પુછીમાં તેનું કંઈ સાંભળવું નહીં; પરંતુ અપીલનો નિકાલ કરવામાં અપીલની યાદીમાં લખ્યાં હોય અથવા આ કાનુન પ્રમાણે કોર્ટની રજાથી લીધા હોય તે શિવાયનાં બીજાં કારણોના વિચાર કરવાની અપીલ કોર્ટને મનાઈ નથી, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, અપીલ કરનારે જે કારણ લખ્યું ન હોય તે કારણ ઉપર મુકદ્દમા લઢાવાની નુકસાન પામેલા પક્ષકારને પુરતી તક ન મળી હોય તો, કોર્ટે તેવા કારણ ઉપર પોતાના ફેસલાનો આધાર રાખવો નહીં.

૩. (૧) પાછળ બતાવી તે રીતે અપીલની યાદ લખી ન હોય ત્યારે તે નામંજુર થઈ શકે, અથવા કોર્ટ ઠરાવે તે મુદતમાં દુરસ્ત કરવા સાથે અપીલ કરનારને પાછી અપાય, અથવા ત્યાંને ત્યાં તેજ વખતે તે દુરસ્ત થઈ શકે.

(૨) કોઈ યાદ કોર્ટ નામંજુર કરે ત્યારે તે નામંજુર કરવાના સમય કોર્ટે લખવા.

(૩) અપીલની યાદ દુરસ્ત કરવામાં આવે ત્યારે, જડને અથવા આ કામ સાથે જડજ નીમે તે અમલદારે તે દુરસ્તી ઉપર પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

૪. કોઈ ફરિયાદમાં એક કરતાં વધારે વાદીઓ અથવા પ્રતિવાદીઓ હોય, અને જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તે હુકમનામું બધા વાદીઓને અથવા બધા પ્રતિવાદીઓને લાગુ પડે એવા કોઈ કારણ ઉપરથી આપ્યું હોય ત્યારે વાદીઓમાંથી અથવા પ્રતિવાદીઓમાંથી ગમે તે એક જણ આખા હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે. અને પછી બધા વાદીઓના કે પ્રતિવાદીઓના, જેના હોય તેના લાભમાં તે હુકમનામું ફેરવવાને અથવા તેમાં ઓછું વર્ણ કરવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ચકાવેલું કામ અને બજાવણીનું કામ બંધ રાખવા બાબત.

૫. (૧) અપીલ કરવામાં આવે એટલે તે ઉપરથી જે હુકમનામા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તે હુકમનામા અથવા હુકમની ફેર ચાલેલું કામ, અપીલ કોર્ટ ફરમાવે તેથી વધારે પ્રમાણમાં બંધ થશે નહિ. તેમજ હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તેટલાજ કારણ

ઉપરથી તે હુકમનામું બજાવવાનું કામ બંધ થશે નહીં; પરંતુ પુરતું કારણ હોય તો એવા હુકમનામાની બજાવણીનું કામ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જેના ઉપર અપીલ થઈ શકે તેવા હુકમનામાની, તેના ઉપર અપીલ કરવાની કાનેલી મુદત વીત્યા અગાઉ, બજાવણી બંધ રાખવાની અરજ કરવામાં આવે, ત્યારે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ પુરતા કારણ બતાવવામાં આવે તો બજાવવાનું કામ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) હુકમ કરનારી કોર્ટની નીચે પ્રમાણે, એટલે (અ) હુકમ નહીં કરવામાં આવે તો બજાવવાનું કામ બંધ રાખવાની અરજ કરનાર પક્ષકારને ખરેખરે નુકસાન થાય તેમ છે; (બ) અરજ કરવામાં ગેરવાજબી દીલ કરેલી નથી; અને (ક) જે હુકમનામું અથવા હુકમ અરજ કરનારને આખરે બંધનકારક થાય તે હુકમનામું અથવા હુકમ બરાબર રીતે પુરો કરી આપવાને તે અરજદારે તારણ આપેલું છે; એવી ખાત્રી થયા વગર પેટા કાનુન ૧ અથવા પેટા કાનુન ૨ પ્રમાણે બજાવણીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કરવો નહીં.

(૪) પેટા કાનુન (૩) માં ગમે તે હસાવ હોય તે છતાં, સદરહુ કોર્ટ અરજની સુનાવણી પુરી થાય ત્યાંસુધી બજાવણીનું કામ બંધ કરવાનો એકતરફી હુકમ કરી શકે.

૬. (૧) જે હુકમનામાના ઉપર અપીલ ચાલુ હોય તે હુકમનામું બજાવવાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે, હુકમનામું કરનારી કોર્ટને અપેલેન્ટ પુરતું કારણ બતાવે તો, હુકમનામું બજાવવામાં જે મિલકત લેવામાં આવે અથવા લેવામાં આવી હોય તે પાછી આપવાને, અથવા તે મિલકતની કિંમત આપવાને, અને અપીલ કોર્ટથી હુકમનામું અથવા હુકમ થાય તે બરાબર રીતે પુરો કરવાને, તારણ આપવાનું હુકમનામું કરનારી કોર્ટે શરમાવવું, અથવા તેવા કારણ ઉપરથી હુકમનામું કરનારી કોર્ટને તેવું તારણ લેવાનું ફરમાવવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) હુકમનામું બજાવવામાં અથવા સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય, અને તે હુકમનામા ઉપર અપીલ ચાલુ હોય ત્યારે હુકમનામાના હેબુદારે એવો હુકમ કરનારી કોર્ટને અરજ કરવાથી, તારણ આપવા વિષેની અથવા બીજી રીતની હુકમનામું કરનારી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને અપીલનો નિકાલ થતાં સુધી વેચાણ બંધ રાખવું.

૭. કાનુનો ૫ તથા ૬ માં કહેલું છે તેવું તારણ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ પાસેથી, અથવા કોષ સરકારી અમલદારે કંઈ કામ પોતાના હોદાને લીધે કર્યું છે એમ કહીને તે કામબદલ તેના ઉપર ફરિયાદ કરી હોય, ત્યારે (ફરિયાદનો જવાબ કરવાનું સરકારે માથે લીધું હોય તો) તે અમલદાર પાસેથી માગવું નહીં.

૮. જ્યારે એકાદી અપીલ હુકમનામા ઉપર નહીં પણ એવા હુકમનામાની બજાવણીમાં કરેલા હુકમ ઉપર કરવામાં આવે અથવા કરી હોય તે પ્રસંગે કાનુનો ૫ તથા ૬ ઉપરથી આપેલા અધિકાર ચલાવી શકાશે.

અપીલ મંજૂર થયા પછી કામ ચલાવવાની રીત.

૯. (૧) અપીલની યાદ મંજૂર કરવામાં આવે એટલે અપીલ કોર્ટે અથવા તે કોર્ટના યોગ્ય અમલદારે તેના ઉપર અપીલ આપ્યાની તારીખનો શેરા કરવો, અને અપીલ નોંધવા સાર એક ચોપડી રાખી તે ચોપડીમાં તે અપીલ નોંધવી.

(૨) તે ચોપડીને અપીલનું રજિસ્ટર કહેવું.

૧૦. (૧) રેસ્પોન્ડન્ટને હાજર થઇને જવાબ આપવાનું ફરમાવતાં પહેલાં અથવા ત્યારપછી રેસ્પોન્ડન્ટની અરજ ઉપરથી, અપીલ કોર્ટની નજરમાં આવે તો, અપીલના ખરચના અથવા અવલ ફરિયાદના ખરચના અથવા તે બંનેના ખરચના અપેલેન્ટ પાસેથી જમીન માગવાને અપીલ કોર્ટે મુખત્યાર છે; પરંતુ કોષ કામમાં અપેલેન્ટ બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની બહાર રહેતો હોય, અને જે મિલકત (જે કંઈ હોય તો તે) બાબત અપીલ હોય તે શિવાય તેની કંઈ પુરતી સ્થાવર મિલકત બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ન હોય, તો તે કામમાં હમેશા કોર્ટે ખરચના જમીન માગવા.

(૨) કોર્ટ હુકમ કરે તેટલી મુદતમાં તે જમીન આપવામાં ન આવે ત્યારે, કોર્ટ તે અપીલ નામંજુર કરવી.

૧૧. (૧) અપેલેટ કોર્ટ તે કામના કાગળપત્ર મંગાવવાનું હસ્ત ધારે તો તે મંગાવ્યા પછી અને અપેલેટ અથવા તેના પ્લોડર કહે તે સાંભળવાની મુદત હરાવ્યા પછી અને તે મુદતે હાજર થાય તો તે પ્રમાણે તેનું કહેવું સાંભળ્યા પછી, અપીલ કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને તે અપીલ વિશેની નોટીસ મોકલ્યા વગર, અને રેસ્પોન્ડન્ટને અથવા તેના પ્લોડરને નોટીસ પહોંચાડ્યા વગર, તે અપીલ કાઢી નાંખવાને મુખત્યાર છે.

(૨) હરાવેલે દિવસે અથવા સુનાવણી જે બીજા દિવસ ઉપર મુલતવી રહે તે દિવસે અપીલની સુનાવણી પોષ્ટરવામાં આવે ત્યારે અપેલેટ હાજર ન હોય તો કોર્ટને અપીલ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કાનુન મુજબ અપીલ કાઢી નાંખ્યાનો હરાવ જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ તે કોર્ટને લખી જણાવવો જોઈએ.

૧૨. (૧) કાનુન ૧૧ પ્રમાણે અપેલેટ કોર્ટ અપીલ કાઢી ન નાંખે તો, તે અપેલેટ કોર્ટ અપીલ સાંભળવાનો એક દિવસ મુકરર કરવો.

(૨) કોર્ટમાં ચાલુ કામ કેટલું છે, રેસ્પોન્ડન્ટને રહેવાનું કેટલાં કેટલું દુર છે, અને અપીલની નોટીસ પહોંચાડવાને કેટલી મુદત લાગશે તે ઉપર વિચાર કરીને તે દિવસ એવી રીતે હરાવવો કે જેથી તે દિવસે હાજર થઇને અપીલનો જવાબ આપવાને રેસ્પોન્ડન્ટને પુરતો વખત મળે.

૧૩. (૧) અપીલ કાનુન ૧૧ પ્રમાણે કાઢી નાંખવામાં આવી ન હોય ત્યારે જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને, તે અપીલ વિશેની નોટીસ અપેલેટ કોર્ટ મોકલવી.

(૨) જે કોર્ટમાં દફતર અપેલેટ કોર્ટમાં રખાતાં નથી તે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ હોય ત્યારે જે કોર્ટને તે નોટીસ મળે તે કોર્ટે બની શકે તેટલી ઝડપથી તે રિયાલમાંના બધા જરૂરી કાગળો અથવા અપેલેટ કોર્ટ નામ લેખને મંગાવેલા કાગળો મોકલી દેવા.

(૩) જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટમાંના કોઇ કાગળોની નકલ કરી રાખ્યા એમાંથી કોઇ પક્ષદાર માગતો હોય તો, તે કાગળોનાં નામ સુધાંત તે કોર્ટને લખેલી અરજ કરવાને તે મુખત્યાર છે, અને તેવા કાગળોની નકલો તે અરજદારને ખરચે કરીને તેને આપવી.

૧૪. (૧) ૧૨ મી કાનુન પ્રમાણે હરાવેલા દિવસની નોટીસ અપેલેટ કોર્ટના મકાનમાં ચોઢી, અને તેની એક નોટીસ અપેલેટ કોર્ટ, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને મોકલવી અને હાજર થઇને જવાબ દેવાસાર પ્રતિવાદીને સમન પહોંચાડવા વિશે જે રીત કહી છે તે રીતે તે નોટીસ રેસ્પોન્ડન્ટને અથવા અપીલ કોર્ટમાંના તેના પ્લોડરને પહોંચાડવી; અને તે સમનને તથા તે પહોંચાડવા સંબંધી કામને લાગુ પડે તેવા બધા હરાવો આ નોટીસ પોંચાડવા સંબંધી કામને લાગુ પડશે.

(૨) જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને નોટીસ મોકલ્યાને બદલે, ઉપર કહેલા નિયમ પ્રમાણે અપીલ કોર્ટ પોતે રેસ્પોન્ડન્ટને અથવા તેના પ્લોડરને તે નોટીસ પહોંચાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૫. રેસ્પોન્ડન્ટની નોટીસમાં એવું જણાવવું કે જે તમે સદ્દુ પ્રમાણે હરાવેલે દિવસે અપીલ કોર્ટમાં હાજર નહોં થાઓ તો અપીલ એક તરફ સાંભળવામાં આવશે.

સુનાવણી વખતે કામ ચલાવવાની રીત.

૧૬. (૧) સદ્દુ પ્રમાણે હરાવેલા દિવસે અથવા બીજા જે દિવસ ઉપર સુનાવણી મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે અપીલની તરફેણમાં અપેલેટ જે કહે તે સાંભળવું.

(૨) પછી કોર્ટ એકદમ અપીલ કહાડી ન નાંખે તો અપીલની વિરુદ્ધ રેસ્પોન્ડન્ટ જે કહે તે સાંભળવું જોઈએ, અને એવી બાબતમાં અપેલેટને જવાબ આપવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થશે.

૧૭. (૧) સદર્જ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા બીજા જે દિવસ ઉપર સુનાવણી મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે અપેલેન્ટ જાતે અથવા પોતાના પ્લીડર મારફતે અપીલની સુનાવણી પોકારવામાં આવે ત્યારે હાજર ન થાય ત્યારે અપીલ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

(૨) અપેલેન્ટ હાજર થાય અને રેસ્પોન્ડન્ટ હાજર ન થાય ત્યારે તેની ગેરહાજરીમાં અપીલ સાંભળી.

૧૮. સદર્જ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા બીજા જે દિવસ ઉપર સુનાવણી મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે એવું માલમ પડે કે, કોર્ટ ઠરાવેલી મુદતમાં નોટીસ પહોંચાડવાને જોઈએ તે ખરચની રકમ અપેલેન્ટે ભરી નહીં એટલા માટે રેસ્પોન્ડન્ટને નોટીસ પહોંચી નથી, ત્યારે અપીલ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે રેસ્પોન્ડન્ટને નોટીસ ન પહોંચાડી હોય તોએ, સદર્જ પ્રમાણે અપીલની સુનાવણીને વાસ્તે ઠરાવેલે દિવસે સુનાવણી પોકારવામાં આવે ત્યારે જો રેસ્પોન્ડન્ટ હાજર થાય તો ઉપર પ્રમાણે હુકમ કરવો નહીં.

૧૯. કાનુન ૧૧ ની પેઠા કાનુન (૨) અથવા કાનુન ૧૭ અથવા કાનુન ૧૮ પ્રમાણે કોઈ અપીલ કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે તે અપીલ ફરી ફાઇલ ઉપર લેવા સાફ અપેલેન્ટ કોર્ટને અરજ કરવાને અપેલેન્ટ સુખત્યાર છે, અને જો એવું સાબિત કરવામાં આવે કે, અપીલ સુનાવણીને વાસ્તે નિકળી તે વખતે કોઈ પુરતા સબખને લીધે અપેલેન્ટથી હાજર રહેવાયું નહિ અથવા સદર્જ પ્રમાણે જોઈએ તે રકમ ભરાઈ નહીં ત્યારે ખરચની અથવા બીજા બાબતમાં જે સરતો તેના ઉપર નાંખવી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે સરતોથી અપીલ ફરી ફાઇલ ઉપર લેવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૦. સુનાવણી વખતે કોર્ટને એવું જણાય કે, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઈ છે તે કોર્ટમાં કોઈ શખસ દરિયાદતો પક્ષકાર હતો, પણ અપીલમાં તેને પક્ષકાર ક્યો નથી, અને અપીલના નિવેડામાં તેનો સંબંધ છે, ત્યારે આગળનો કોઈ દિવસ ઠરાવીને તે દિવસ ઉપર સુનાવણી મુલતવી રાખવાને અને તે શખસને રેસ્પોન્ડન્ટ કરવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૧. અપીલની એકતરફી સુનાવણી થયેને રેસ્પોન્ડન્ટ વિરૂદ્ધ ફેસલો કહી સંભળાવ્યો હોય ત્યારે તે અપીલ ફરી સાંભળવા સાફ અપેલેન્ટ કોર્ટને અરજ કરવાને રેસ્પોન્ડન્ટ સુખત્યાર છે, અને નોટીસ યોગ્ય રીતે પહોંચાડી ન હતી અથવા અપીલ સુનાવણીને વાસ્તે નિકળી તે વખતે કોઈ પુરતા સબખને લીધે પોતાથી હાજર રહેવાયું નહિ, એમ કોર્ટની ખાતરી રેસ્પોન્ડન્ટ કરી આપે તો ખરચની અથવા બીજા બાબતમાં જે સરતો તેના ઉપર નાંખવી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે સરતોથી અપીલ ફરી સાંભળવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૨. (૧) કોઈ રેસ્પોન્ડન્ટે હુકમનામાના કોઈ ભાગ ઉપર અપીલ કરી ન હોય તોએ સુનાવણી વખતે નીચલી કોર્ટમાં તેના વિરૂદ્ધ ઠરાવ ક્યો હોય તેવા કોઈ પણ કારણ ઉપર હુકમનામાનું તે પ્રતિપાદન કરે એટલુંજ નહિ પણ અપીલ કરીને હુકમનામામાં જે વિરૂદ્ધ હરકત તે લઈ શક્યો હોત તે હરકત લેવાને તે સુખત્યાર છે; પરંતુ અપીલની સુનાવણીને વાસ્તે ઠરાવેલા દિવસની નોટીસ તેને અથવા તેના પ્લીડરને જે દિવસે પહોંચાડી હશે તે દિવસથી એક મહિનાની અંદર અથવા અપેલેન્ટ કોર્ટ જે વધારે મુદત આપવાનું યોગ્ય ધારે તે મુદતની અંદર તે હરકત તેણે અપેલેન્ટ કોર્ટમાં ફાઇલ કરી હોવી જોઈએ.

(૨) તે વિરૂદ્ધ હરકત લેવી તે યાદીના રૂપમાં લેવી, અને કાનુન ૧ માં અપીલની યાદીના નમુના તથા મંજૂર વિશે જે ઠરાવો છે તે તેને લાગુ પડશે.

(૩) એવી તકરારથી જેને વાંધો હોય એવા પક્ષકારે અથવા તેના પ્લીડરે તેની નકલ મળ્યાની આપેલી ભેખી પહોંચ સદરજ હરકતની સાથે રિસ્પોન્ડન્ટ ફાઇલ ન કરે તો, અપેલેન્ટ કોર્ટ એવી હરકત શાખ કરવામાં આવ્યા પછી ખતતી તાદિદે તેની એક નકલ એવા પક્ષકારને અથવા તેના પ્લીડરને રિસ્પોન્ડન્ટને ખરચે પહોંચાડાવી.

(૪) જે મુદદામાં કોઈ પણ રિસ્પોન્ડન્ટ આ કાનુન મુજબ હરકતની યાદ ફાઇલ કરી હોય તે મુદદામાં અસલ પાછી ખેંચી લેવામાં આવે અથવા કસુરને લીધે કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે, આ પ્ર-

માણે અને તોપણ એવી રીતે શાબ્દ કરેલી હરકત સદરહુ કોર્ટ યોગ્ય ધારે એવી નોટીસ બીજા પક્ષકારને આપ્યા પછી તે સાંભળવાનો તથા તેનો નીકાલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૫) નાદારની અપીલો સંબંધી ઠરાવો આ કાનુન મુજબની હરકતને લાગુ પાડી શકાય તેટલે સુધી તે તેને લાગુ પડશે.

૨૩. જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટે કંઈ પ્રારંભની આખત ઉપરથી ફરિયાદનો નિકાલ કર્યો હોય, અને તે હુકમનામું અપીલમાં રદ થાય ત્યારે, અપીલ કોર્ટ પોતાને યોગ્ય જણાયેથી, હુકમ કરીને તે કામ પાછું મોકલવાને મુખત્યાર છે. અને આ પ્રમાણે પાછા મોકલેલા કોઈ કામમાં, અમુક એક અથવા વધારે મુદ્દાની ચોકસી કરવી એમ ફરમાવવાને પણ મુખત્યાર છે. અને તેણે પોતે કરેલા ફેસલા તથા હુકમની નકલ જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને મોકલવી અને એવું ફરમાવવું કે દિવાની ફરિયાદોના રજીસ્ટરમાં તે ફરિયાદનો જે મુળ નંબર પડ્યો હોય તે નંબર ઉપર તેને પાછી દાખલ કરીને તેનો નીકાલ કરવા સાફ તબવીજ કરવી. અને મૂળ ઇનસાફ વખતે કંઈ પુરાવો દાખલ થયો હોય તો તે સંજ્ઞા વાળખી અપવાદોને પાત્ર તે પાછા મોકલેલા કામના ઇનસાફમાં પુરાવો ગણાશે.

૨૪. અપીલ કોર્ટને ફેસલો કહી સંભળાવવાને વાસ્તે દફતરમાં પડેલો પુરાવો બસ હોય ત્યારે, જરૂર હોય તો મુદ્દા ફરી ઠરાવીને અપીલ કોર્ટે તે ફરિયાદનો આખરનો નિર્ણય કરવો; પછી જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ કરી હોય તે કોર્ટે, અપીલ કોર્ટ જે કારણ ઉપરથી ફેસલો કરે તે કરતાં જુદાજ કારણ ઉપરથી બધો ફેસલો આપ્યો હોય તેની ચિંતા નથી.

૨૫. જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટે કોઈ મુદ્દો કાઢવો અથવા તેનો તપાસ કરવો, અથવા હકીકતની કોઈ તકરારનો નિર્ણય કરવો છોડી રીધો હોય, અને ગુણદોષ ઉપરથી ફરિયાદનો ખરો નિકાલ કરવા સાફ તે મુદ્દો કાઢવો અથવા તેનો તપાસ કરવો અથવા હકીકતની તકરારનો નિર્ણય કરવો અગત્યનો છે એમ અપીલ કોર્ટને લાગે, ત્યારે જરૂર જણાય તો ચોકસીને વાસ્તે મુદ્દા કાઢવાને તથા જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટ તરફ ચોકસી સાફ તે મુદ્દા મોકલવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને આવે પ્રસંગે જરૂર હોય તે જાસ્તી પુરાવો લેવાને તે કોર્ટને ફરમાવવું; અને તે કોર્ટે તે મુદ્દાની ચોકસી કરવી, અને અપીલ કોર્ટને તે પુરાવો તથા તે મુદ્દા ઉપરનો પોતાનો ઠરાવ તથા તેનાં કારણો મોકલવાં.

૨૬. (૧) તે ઠરાવ તથા પુરાવો તે ફરિયાદના દફતરનો ભાગ ગણાશે; અને એમાંના ગમે તે પક્ષકાર અપીલ કોર્ટ ઠરાવે તે મુદ્દતમાં, તે ઠરાવ ઉપરની પોતાની હરકતોની યાદ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે યાદ આપવાને વાસ્તે એવી રીતે ફરિયાદી મુદ્દત વીત્યા પછી અપીલ કોર્ટે અપીલનો નિર્ણય કરવો.

૨૭. (૧) અપીલના પક્ષકારને અપીલ કોર્ટમાં મોકલેલો ફેસલાવેળ જાસ્તી પુરાવો હાજર કરવાનો હક નથી; પરંતુ (અ) જે પુરાવો લેવો જોઈએ તે લેવાને, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટે ના કહી હોય તો, અથવા (બ) ફેસલો પોતાથી આપી શકાય તેટલા માટે કોઈ પાછા કારણને લીધે તે પુરાવો હાજર કરવા દેવાને અથવા તે દસ્તાવેજ લેવાને અથવા સાક્ષીની જુબાની લેવા દેવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) અપીલ કોર્ટ જાસ્તી પુરાવો લેવા દે ત્યારે તે લેવાનાં કારણ તે કોર્ટે પોતાના દફતરમાં લખવાં.

૨૮. જ્યારે જાસ્તી પુરાવો લેવાની રજા આપવામાં આવે ત્યારે, અપીલ કોર્ટ પોતે તે પુરાવો લે, અથવા જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને કે બીજા કોઈ તાબાની કોર્ટને એવું ફરમાવે કે તમારે એવો પુરાવો લેવો અને તે લેવાય એટલે અપીલ કોર્ટને મોકલવો.

૨૯. જરૂરી પુરાવા લેવાને ફરમાવવામાં આવે અથવા રજૂઆતમાં આવે ત્યારે જે બાબતો વિશે પુરાવા લેવાનો હોય તે બાબતો સ્પષ્ટ રીતે અપીલ કોર્ટ જણાવવી, અને તે જણાવેલી બાબતો પોતાના દસ્તાવેજોમાં નોંધવી.

અપીલના ફેસલા વિશે.

૩૦. અપીલ કોર્ટ પક્ષકારોનું કહેવું સાંભળીને, તથા સુકદમાં કોઇ પણ કાગળ, (પછી તે અપીલમાંનો હોય અથવા જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટમાંનો હોય તે) જવાબી જરૂર જણાય તો તે જોઇને, બુદ્ધિ કોર્ટમાં તેજ વખતે અથવા કોઇ આગળને દિવસે ફેસલો કહી સંભળાવેલો. કોઇ આગળને દિવસે ફેસલો કહી સંભળાવેલો તો તે દિવસની નોટીસ પક્ષકારોને અથવા તેમના પરીકારોને આપવી.

૩૧. અપીલ કોર્ટનો ફેસલો લખેલો હોવા જોઇએ અને તેમાં નીચેની વિગતો લખવી:—

(અ) નિર્ણય કરવાની બાબતો; (બ) તે ઉપરનો ઠરાવ; (ક) તે ઠરાવનાં કારણો; અને (ડ) જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું ૨૬ કર્યું હોય અથવા તેમાં ફેરફાર કર્યો હોય ત્યારે, અપેલેન્ટને શી દાદ મળવાનો હક છે તે; અને ફેસલો કહી સંભળાવતી વખતે જે તારીખે તે કહી સંભળાવ્યો હોય તે તારીખ નોંધીને તેના ઉપર જડને અથવા તે ફેસલા સાથે મળતા આવતા હોય તે જડને સહી કરવી.

૩૨. જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટનું હુકમનામું કાયમ રાખવાનો, તેમાં ફેરફાર કરવાનો, અથવા તે રદ કરવાનો ફેસલો થઇ શકે; અથવા અપીલમાં કેવા નમુનાનું હુકમનામું કરવું, કે અપીલમાં કેવા પ્રકારનો હુકમ કરવો એ વિશે અપીલના પક્ષકારો એકમત થાય તો, તે પ્રમાણે હુકમનામું અથવા હુકમ કરવાને અપીલ કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૩૩. અપીલ કોર્ટે જે કોઇ પણ હુકમનામું અથવા હુકમ કરવો જોઇતો હતો તે હુકમનામું અથવા હુકમ કરવાનો હક છે તેમજ સુકદમાંની હકીકત પ્રમાણે જે બીજું હુકમનામું અથવા હુકમ કરવો જોઇએ તે કરવાનો પણ અધિકાર છે, અને એવી અપીલ એવા હુકમનામાના કાંઇ ભાગના સંબંધમાં હોય તો પણ આ અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર છે, અને તે અધિકાર કોઇ પણ રિસ્પોન્ડન્ટ અથવા પક્ષકારે કાંઇ પણ અપીલ અથવા હરકત દાખલ કરી ન હોય તો પણ તેના લાભમાં ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

દૃષ્ટાંત—ક્ષ. અથવા હ. પાસેથી લેણા નીકળતા પૈસાની રકમ માટે આ દાવો કરે છે, અને તે બંને સામે માટેલી શરિયાદમાં ક્ષ. સામે હુકમનામું મેળવે છે. ક્ષ. અપીલ કરે છે, અને અ. તથા હ. રિસ્પોન્ડન્ટ છે. અપીલ કોર્ટે ક્ષ. ના લાભમાં ઠરાવ કરે છે. તેને હ. ની સામે હુકમનામું કરવાનો અધિકાર છે.

૩૪. અપીલ એક કરતાં વધારે જડને સાંભળી હોય ત્યારે, કોર્ટના ફેસલાથી કોઇ જડને માત્ર જુદો પડે તો અપીલમાં શો હુકમ અથવા નિકાલ કરવાનો તેના મનમાં આવે છે, એ તેણે લખવું; અને તે બાબતનાં કારણ લખવાને તે સુખત્યાર છે.

અપીલમાંના હુકમનામા વિશે.

૩૫. (૧) જે તારીખે ફેસલો કહી સંભળાવ્યો હોય તે તારીખ અપીલના હુકમનામામાં લખવી.

(૨) અપીલનો નંબર અને અપેલેન્ટ તથા રિસ્પોન્ડન્ટનાં નામ ને વર્ણન હુકમનામામાં લખવાં, અને જે દાદ અપાવી હોય તે અથવા અપીલનો જે બીજો નિર્ણય કર્યો હોય તે તેમાં સ્પષ્ટ રીતે લખવો.

(૩) વળી અપીલમાં કેટલો ખર્ચ થયેલો છે તે, તથા તે ખર્ચ અને શરિયાદનો ખર્ચ કોણે અથવા કઇ મિલકતમાંથી શા પ્રમાણમાં આપવો તે પણ હુકમનામામાં લખવું.

(૪) જે જડને અથવા જડને અપીલ કર્યું હોય તે જડને અથવા જડને તેના ઉપર સહી કરીને તારીખ નોંધવી; પરંતુ એક કરતાં વધારે જડને હોય અને તેમનામાં મતભેદ પડે, ત્યારે કોર્ટના ફેસલાથી જે જડને અભિપ્રાય જુદો હોય તેણે હુકમનામા ઉપર સહી કરવાની કંઇ જરૂર નથી.

૩૬. પક્ષકારો અપીલ કોર્ટે અરજ કરે તો તેમને ખર્ચે, અપીલમાં થયેલા ફેસલાની અને હુકમનામાની તેમના ખરાપણા વિષેની સહી સુધાંતની નકલો તેમને આપવી.

૩૭. ફેસલાની અને હુકમનામાની એક નકલ ઉપર અપીલ કોર્ટની અથવા તે કોર્ટ આ કામને વારતે નીમે તે અમલદારની તેના ખરાબણા વિષે સહી લેખને તે નકલ જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને મોકલવી, અને તે ફરિયાદના અસલ : કામ સાથે દાખલ કરવી, અને દિવાની ફરિયાદના રજીસ્ટરમાં અપીલ કોર્ટનો ફેસલો નોંધવો.

ઓર્ડર ૪૨ મો.

અપીલનાં હુકમનામાં ઉપરની અપીલ વિશે.

૧. ૪૧ મા ઓર્ડરમાંની કાનુની લાગુ પડે તેટલે સુધી અપીલમાં થયેલાં હુકમનામાં ઉપરની અપીલોને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૪૩ મો.

હુકમો ઉપરની અપીલો વિશે.

૧. ૧૦૪ થી કલમના ડરાવ પ્રમાણે, નીચેના હુકમો ઉપર અપીલ ચાલશે, એટલે:—

(અ) ચોખ્ખા કોર્ટમાં આપવા સાફ ફરિયાદ અરજી પાછી આપવા વિશેનો ૭ મા ઓર્ડરની ૧૦ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (બ) પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ફેસલો કહી સંભળાવતાં ૮ મા ઓર્ડરની ૧૦ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક) ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ ફરમાવવા સાફ (અપીલ થાય એવા કામોમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ઓર્ડર ૯ ની કાનુન ૯ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક) ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ ફરમાવવા સાફ (અપીલ થાય એવા કામોમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ઓર્ડર ૯ ની કાનુન ૯ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ડ) એકતરફી કરેલું હુકમનામું રદ કરવાનો હુકમ ફરમાવવા સાફ (અપીલ થાય એવા કામમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ઓર્ડર ૯ ની કાનુન ૧૩ મુજબ કરેલો હુકમ; (ધ) પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ફેસલો કહી સંભળાવતાં ૧૦ મા ઓર્ડરની ૪ થી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ધ) ૧૧ મા ઓર્ડરની ૨૧ મી કાનુન મુજબ કરેલો હુકમ; (ગ) મિલકત જમ કરવા બાબત ૧૬ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧૦ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ઘ) પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ફેસલો કહી સંભળાવતાં ૧૬ મા ઓર્ડરની ૨૦ મી કાનુન મુજબ કરેલો હુકમ; (આઇ) કોષ ખતના અથવા શેરાના ખરડામાં લીધેલી હરકતો ઉપરથી ૨૧ મા ઓર્ડરની કાનુન ૩૪ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (જ) વેચાણ રદ કરવા બાબત અથવા રદ કરવાની ના કહેવા બાબત ૨૧ મા ઓર્ડરની ૭૨ મી અથવા ૬૨ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (કે) દાવો બંધ પડ્યાનો અથવા કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાની ના કહેવા બાબત ૨૨ મા ઓર્ડરની ૯ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એલ) રજા આપવા બાબત અથવા રજા આપવાની ના પાડવા બાબત ૨૨ મા ઓર્ડરની ૧૦ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એમ) કલુ-લત, તોડળોડ અથવા ભરપાઇની નોંધ કરવાનો અથવા નોંધ કરવાની ના કહેવાનો ૨૩ મા ઓર્ડરની ૩ ૭ કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એન) ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનું રદ કરવાનો હુકમ મળવા સાફ (અપીલ થાય તેવાં કામમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ૨૫ મા ઓર્ડરની ૨ ૭ કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ઓ) ગીરોના પૈસા ભરવાની મુદત વધારવાની ના કહેવાનો ૩૪ આ ઓર્ડરની ૩ ૭ અથવા ૮ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (પી) ઇન્ટરપીડરની ફરિયાદોમાં ૩૫ ઓર્ડરની કાનુનો ૩, ૪ અથવા ૬ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક્યુ) ૩૮ મા ઓર્ડરની કાનુન ૨, ૩ અથવા ૬ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (આર) ૩૯ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧, ૨, ૪ અથવા ૧૦ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એસ) ૪૦ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧ અથવા ૪ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ટી) ૪૧ મા ઓર્ડરની ૧૯ મી કાનુન પ્રમાણે અપીલ ફરી દાખલ ઉપર લેવાની અથવા ૪૧ મા ઓર્ડરની કાનુન ૨૧ પ્રમાણે અપીલ ફરી ફરી સાંભળવાની ના કહેવાનો હુકમ; (યુ) અપીલ કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ શકે એમ હોય તે પ્રસંગે મુકદ્દમો પાછો મોકલવા વિશે ૪૧ મા ઓર્ડરની ૨૩ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (વી) હે કોર્ટ સિવાય બીજી કોષ કોર્ટ સર્ટિફિકેટ

આપવાની ના કહેવાનો ૪૫ મા ઑર્ડરની ૬ ઠી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ડબલ્યુ) ૪૭ મા ઑર્ડરની ૪ થી કાનુન પ્રમાણે શ્રી તપાસ કરવાની અરજ મંજૂર કરવાનો હુકમ.

૨. ૪૧ મા ઑર્ડરની કાનુનો, લાગુ પડે તેટલે સુધી હુકમો ઉપરની અપીલોને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઑર્ડર ૪૪ મા.

નાદારીમાં અપીલ કરવા વિશે.

૧. અપીલ કરવાનો જે કોઈ શખસને હક્ક હોય, અને અપીલની અરજીને વારતે જે શી જોઈએ તે આપવાની જેને તાકાત ન હોય તે શખસ અપીલની યાદી સાથે અરજ આપી શકે; અને એવી અરજી રજુ કરવાની આખત સુદ્ધાં સઘળી આખતોમાં, જે ઠરાવો નાદારે કરવાની શરિયાદમાં લાગુ પડે છે તે ઠરાવો લાગુ પડી શકે તેટલે સુધી તેમને અનુસરીને, તેને નાદારીમાં અપીલ કરવાની રજા આપી શકાય; પરંતુ તે અરજ અને જે હુકમનામા તથા ફેસલા ઉપર અપીલ કરી હોય તે હુકમનામું અને ફેસલો વાંચવાથી જે કોર્ટની તબવીજમાં એમ આવે કે, જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરી છે તે હુકમનામું કાયદાથી ઉલટું કે કાયદા જેટલો બળવાન હોય એવા રિવાજથી ઉલટું અથવા બીજી રીતે બૂલ કરેલું કે ગેરવાજબી છે એમ ધારવાનું કંઈ કારણ બજાવતું નથી, તો કોર્ટે તે અરજ નામંજૂર કરવી.

૨. અરજદારની નાદારી વિશેની તબવીજ અપીલ કોર્ટે કરે અથવા કોર્ટના ઠરાવ ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટના હુકમ ઉપરથી કરે.

પરંતુ જે કોર્ટમાં હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટમાં અરજદારને નાદાર તરીકે ફરિયાદ અથવા અપીલ કરવા દીધી હોય તો, અપીલ કોર્ટે નાદારી વિશેની તબવીજ કરવાનું ફરમાવવા સાર વિશેષ કારણ બજાવ્યા વિના, તેની નાદારી આખતની ફરી તબવીજ કરવાની કંઈ જરૂર નથી.

ઑર્ડર ૪૫ મા.

મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને કરવાની અપીલો વિશે.

૧. આ ઑર્ડરમાં, વિષયમાં અથવા પૂર્વાપર સંબંધમાં કંઈ વિરૂદ્ધ ન હોય તો, 'હુકમનામું' એ શબ્દમાં આખરના હુકમનો સમાવેશ થાય છે.

૨. મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવાની જેની ઇચ્છા હોય તેણે, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર તે નાખુશી બતાવતો હોય તે કોર્ટે અરજ આપીને અરજ કરવી.

૩. (૧) પ્રત્યેક અરજમાં અપીલનાં કારણો લખવાં, તથા કલમ ૧૧૦ માં કહ્યાં છે તે પ્રમાણે મુકદ્દમાની રકમ, કિંમત કે પ્રકાર છે એવું અથવા બીજી રીતે તે મુકદ્દમા મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવા લાયક છે એવું સર્ટિફિકેટ માગવું.

(૨) આવી અરજ મળે એટલે, સદરહુ પ્રમાણે સર્ટિફિકેટ શા માટે ન આપવું તેનું કારણ બતાવવા સાર સામા પક્ષકાર ઉપર કોર્ટે નોટીસ બજાવવા સાર હુકમ કરેલો જોઈએ.

૪. કિંમત આંકવાનાં કારણ સાર, જે ફરિયાદોમાં નક્કી કરવાની તકરારો વાસ્તવિક રીતે તેની તેજ હોય અને જેનો નિકાલ તેના તેજ ફેસલામાં થયો હોય તે શરિયાદો એકત્ર કરી શકાય; પણ જે ફરિયાદોનો નીકાલ જુદા જુદા ફેસલાથી થયો હોય તે ફરિયાદોમાં નીકાલ કરવાની તકરારો વાસ્તવિક રીતે તેની તેજ હોય તોપણ તે એકત્ર કરી શકાય નહિ.

૫. અવલ કોર્ટમાંની ફરિયાદના વિષયની રકમ અથવા કિંમત આખત અથવા મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને કરવાની અપીલના તકરારી વિષયની રકમ અથવા કિંમત આખત પક્ષકારો વચ્ચે વાંધો ઉઠે તો ૨ જી કાનુનની રૂયે જે કોર્ટે સર્ટિફિકેટ માટે અરજ કરી હોય તે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો, એવો વાંધો અવલ કોર્ટે રિપોર્ટ કરવા સાર લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે. અને તે અવલ કોર્ટે

એવી રકમ અથવા કિંમત ઠરાવવા સાર કામ ચલાવવું અને તેણે પોતાનો રિપોર્ટ તથા પોતે લખેલો પુરાવો લખી મોકલનાર કોર્ટને મોકલવો.

૬. જ્યારે લેવું સર્ટિફિકેટ આપવાની ના કહેવામાં આવે ત્યારે તે અરજી કાઢી નાંખવી.

૭. (૧) જ્યારે સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે ત્યારે જે હુકમનામા બાબત તકરાર હોય તે હુકમનામાની તારીખથી છ માસ, અથવા સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે ત્યારથી છ અઠવાડિયા, એ બેમાંથી જે તારીખ છેલ્લી આવે તેની અંદર અરજદારે:—

(અ) રેસ્પોન્ડેન્ટના ખર્ચને વાસ્તે જમીન આપવા, તથા (બ) નીચેના ચાર પ્રકારના કાગળો શિવાય, એટલે:—(૧) મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલના જે હુકમ તે તે વખતે અમલમાં હોય તે હુકમમાં જે પર્કતિના દસ્તાવેજો બાતલ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તે દસ્તાવેજો; (૨) જે કાગળો બાતલ કરવાને પક્ષકારો એકમત થાય તે કાગળો; (૩) કોર્ટ તે કામને સાર અખતાર આપેલા અમલદારને જે હિસાબ અને હિસાબના ભાગો જરૂર વગરના લાગે, અને પક્ષકારોએ જે સુદામ સામીલ કરવાને માગ્યા ન હોય તે હિસાબ તથા હિસાબના ભાગે અને (૪) હાઇકોર્ટ બાતલ કરવાનું ફરમાવે તેવા ખીન્ન દસ્તાવેજો એ શિવાય ફરિયાદના બધા દફતરનો તરજુમો કરવા સાર, તેની નકલ ઉતારી લેવા સાર, અનુકંમણિકા કરવા સાર, અને એક ખરી નકલ મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલવા સાર ખર્ચવાને જે રકમ જોઇએ તે અનામત મુકવી.

(૨) ઉપર બાતલ કર્યા છે તે શિવાયના દફતરના કાગળોની નકલ હિંદુસ્તાનમાં છપાવવાનું અરજદાર પસંદ કરે ત્યારે, પહેલી પેટા કાનુનમાં કહેલી મુદતની દરમ્યાન, તે નકલ છાપવાના ખર્ચ આપવા સાર જે રકમ જોઇએ તે પણ તેણે અનામત મુકવી.

૮. કોર્ટને સંતોષ થાય તેવી રીતે એવા જમીન આપવાનું કામ પુરું થાય અને રકમ અનામત મુકાઇ રહે ત્યારે, કોર્ટે:—

(અ) અપીલ મંજૂર કરી છે એમ ઠરાવવું, (બ) તે બાબતની નોટીસ રેસ્પોન્ડેન્ટને આપવી, (ક) ઉપર બાતલ કર્યા છે તે શિવાયના દફતરની ખરી નકલ, કોર્ટનો શિક્કો કરીને મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલવી, અને (ડ) ફરિયાદના કોઇ કાગળોની ખરાબજીની સહી સુદાંતની એક અથવા વધારે નકલોને વાસ્તે ગમે તે પક્ષકાર અરજ કરે, અને તે તૈયાર કરવાનો વાજખી ખર્ચ આપે તો તે નકલો તેને આપવી.

૯. ઉપર પ્રમાણે જે કોઇ જમીનને કબુલ કર્યો હોય તે અપીલ મંજૂર કર્યા પહેલાં કોઇ પણ વખતે કારણ દેખાડવામાં આવે તો, રદ કરવાને તથા તે વિશે વધારે હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૦. અપીલ મંજૂર કર્યા પછી, પરંતુ સદરહુ બાતલ કર્યા શિવાયના દફતરની નકલ મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલવા પહેલાં કોઇ પણ વખતે, તે જમીન અપૂર્ણ માલમ પડે, અથવા સદરહુ બાતલ કર્યા શિવાયના દફતરનો તરજુમો કરવા સાર, તે ઉતારી લેવા સાર, છાપવા સાર, તેની અનુકંમણિકા કરવા સાર, અથવા નકલ મોકલવા સાર જરૂરી રકમ ભરવી જોઇતી હોય, ત્યારે કોર્ટ ઠરાવે તે મુદતમાં બીજા અને પુરતો જમીન આપવા અથવા તે મુદતમાં જોઇતી રકમ ભરવા અપેલેન્ટને હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૧. તે હુકમ માન્ય કરવામાં અપેલેન્ટ કસ્ટર કરશે, ત્યારે કામ ચાલતું બંધ થશે; અને તે બાબતમાં મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલનો હુકમ થયા વગર અપીલનું કામ આગળ ચાલશે નહીં. અને તેની દરમ્યાન જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હશે તેની બળવણી બંધ રહેશે નહિ.

૧૨. ઉપર બાતલ કરેલી છે તે શિવાયની દફતરની નકલ મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલી મુક્યા પછી અપેલેન્ટ કાનુન ૭ પ્રમાણે અનામત મુકેલી રકમમાંથી કંઈ બાકી રહી હોય તો તે અપેલેન્ટ પાછી લેવાને સુખત્યાર છે.

૧૩. (૧) કોઇ અપીલ મંજૂર કરવાની સર્ટિફિકેટ આપી હોય તે છતાંજે, કોર્ટ બીજી રીતે ન રરમાવે તો જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બીનસરતે બજાવવું.

(૨) રરિયાદમાં જેનો હિતસંબંધ હોય તે પક્ષકાર કંઈ વિશેષ કારણ બતાવે અથવા બીજી રીતે કોર્ટને કંઈ કારણ જણાવ ત્યારે, કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો નીચે પ્રમાણે કરવાને, ઐટલે—

(અ) કોઇ તકરારી જંગમ મિલકત અથવા તેના કંઈ ભાગ અટકાવી રાખવાને, અથવા (બ) અપીલમાં મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલ જે હુકમ કરે તે પ્રમાણે બરાબર રીતે વર્તવા સાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા રેરપોન્ડેન્ટની પાસેથી જમીન લેઇને, જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બજાવવાની રજા આપવાને, અથવા (ક) જેના ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામા પ્રમાણે અથવા અપીલમાં મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલ જે હુકમ કરે તે પ્રમાણે, બરાબર રીતે વર્તવા સાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા અપેલેન્ટ પાસેથી જમીન લેઇને, જેના ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બજાવવું બંધ રાખવાને, અથવા (ડ) કોર્ટની મદદ માગનાર કોઇ પક્ષકાર ઉપર વસુલદાર નીમીને અથવા બીજી રીતે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો ઠરાવવાને અથવા અપીલના વિષય સંબંધી બીજા હુકમો ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૪. (૧) અપીલ ચાલુ હોય તેવામાં કોઇ પણ વખતે બેમાંથી કોઇ પણ પક્ષકારે ઉપર પ્રમાણે આપેલા જમીન પુરતા નથી એમ માલમ પડે, ત્યારે બીજા પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, જસ્ટી જમીન માગવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોર્ટ માગે તેવા જસ્ટી જમીન આપવામાં કસુર થાય ત્યારે,—

(અ) જે મુજ જમીન અપેલેન્ટ આપેલા હોય તો, અપેલેન્ટ જણે તે જમીન આપ્યો ન હોય એ રીતે રેરપોન્ડેન્ટની અરજ ઉપરથી જેના ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બજાવવાનો હુકમ કાઢવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; (બ) જે મુજ જમીન રેરપોન્ડેન્ટ આપેલા હોય તો, હુકમનામાની બધી આગળ ચાલતી બજાવણી બની શકે તેટલી અટકાવવી. અને જે જમીન પુરતા નથી એમ માલમ પડે તે આપતી વખતે પક્ષકારો પોત પોતે જે સ્થિતિમાં હતા તે સ્થિતિમાં તેમને લાવવા, અથવા અપીલના વિષય સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી રીતે ફરમાવવું.

૧૫. (૧) મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલનો કોઇ હુકમ બજાવવાની જેની ઇચ્છા હોય તેણે જે કોર્ટની મારફત મલીક મુઆઝમને અપીલ કરી હોય તે કોર્ટને અરજ આપીને દરખાસ્ત કરવી અને તે અરજીની સાથે અપીલમાં જે હુકમનામું અથવા હુકમ કરેલો હોય અને જે બજાવવાનો હોય તેની, બરાબર વિષે સંઘી સુદ્ધાંતની નકલ સામીલ કરવી.

(૨) તે કોર્ટ મલીક મુઆઝમનો હુકમ, જે પહેલાં હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને મોકલવો, અથવા મલીક મુઆઝમ પોતાના તે હુકમમાં ફરમાવે તેવી બીજી કોર્ટને મોકલવો, અને (બેમાંથી ગમે તે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી) તે હુકમ બજાવવાની જરૂર હોય તેવા હુકમો કરવા. અને જે કોર્ટને સદરહુ હુકમ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે મોકલ્યો હોય તેણે, પોતે કરેલા અસલ હુકમનામાં બજાવવામાં જે રીત તથા ઠરાવો લાગુ પડે છે તે તે રીત તથા ઠરાવો પ્રમાણે તે હુકમ બજાવવો.

(૩) તે હુકમમાં ક્ષિતિશ ચલણી નાણાંમાં આપવાને ઠરાવેલી કંઈ રકમ હિંદુસ્તાનમાં આપવાની હોય ત્યારે, વિશાયત સરકારની તથા હિંદુસ્તાન સરકારની નાણાં સંબંધી બેજુદેજ બરાબર કરવા સાર મલીક મુઆઝમની લીગેરીના લાર્ડસ કમીશનરોના અનુમતથી હિંદુસ્તાનના રેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલે સદરહુ હુકમ થયાની તારીખે વટાવનો જે દર ઠરાવ્યો હોય તે પ્રમાણે તે આપવાની રકમની મુશ્વરી કરવી.

૧૬. મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલનો હુકમ જે કોર્ટ બજાવે તે કોર્ટ તે બજાવણી સંબંધી કરેલા હુકમો ઉપર, તે કોર્ટ પોતાનાં હુકમનામાં બજાવવા બાબત જે હુકમો કરે તેના ઉપર જે રીતે અપીલ ચાલે અને જે નિયમો લાગુ પડે તેજ રીતે અને તેજ નિયમો પ્રમાણે અપીલ ચાલશે.

ઓર્ડર ૪૬ મો.

હકીકત લખી મોકલવા વિશે.

૧. જે દરિયાદમાં અથવા અપીલમાં હુકમનામા ઉપર અપીલ ન હોય તે દરિયાદની અથવા અપીલની સુનાવણી વખતે અથવા તે પહેલાં, અથવા તેવું કોઇ હુકમનામું બજાવતી વખતે, કાયદા સંબંધી અથવા કાયદા પ્રમાણે અમલ થતા રીવાજ સંબંધી કંઈ તકરાર નિકળે, અને તે બાબત દરિયાદની અથવા અપીલની ચોકસી કરનારી કોર્ટને અથવા હુકમનામું બજાવનારી કોર્ટને વાળખી શકા ઉત્પન્ન થાય ત્યારે પોતાની મેળે અથવા કોઈ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તે મુકદ્દમાની હકીકત તથા તેમાં જે બાબત શંકા ઉત્પન્ન થઇ હોય તે બાબત લખી કાઢેને, તે બાબત ઉપરના પોતાના અભિપ્રાય સૂચાંત, તે કોર્ટનો ઠરાવ થવા સાથે તે મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨. સદરહુ પ્રમાણે હાઇકોર્ટને લખી મોકલ્યું હોય તે છતાંજે, મુકદ્દમાનું કામ બંધ રાખવાને અગર આગળ ચલાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને જે બાબત હાઇકોર્ટને લખી મોકલી હોય તે બાબત હાઇકોર્ટનો અભિપ્રાય લખાઇ આવશે તે પ્રમાણે હુકમનામું અથવા હુકમ શરૂ એવી સરતથી કોઇ હુકમનામું અથવા હુકમ કરવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ જે મુકદ્દમામાં સદરહુ પ્રમાણે લખી મોકલ્યું હોય તેમાં લખી મોકલેલી બાબત વિષે હાઇકોર્ટના ફેસલાની નકલ આવે નહીં ત્યાંસુધી, હુકમનામું અથવા હુકમ બજાવવો નહીં.

૩. પક્ષકારો હાજર થઇને પોતાનું કહેવું સાંભળવાની ઇચ્છા બતાવે તો હાઇકોર્ટ તેમનું કહેવું સાંભળીને સદરહુ પ્રમાણે પુછેલી વાતનો ઠરાવ કરવો. અને લખી મોકલનાર કોર્ટને પોતાના ફેસલાની એક નકલ રજીસ્ટ્રારની સહીથી મોકલવી. અને તે કોર્ટ તે નકલ મળે એટલે હાઇકોર્ટના ઠરાવને અનુસરીને તે કામનો નિકાલ કરવો.

૪. હાઇકોર્ટના ઠરાવ સાથે મુકદ્દમો મોકલવાને લીધે જે કંઈ ખર્ચ થાય તો તે મુકદ્દમાનો ખર્ચ ગણાશે.

૫. ૧ લી કાનુન પ્રમાણે હાઇકોર્ટને કોઇ મુકદ્દમો લખી મોકલ્યો હોય ત્યારે, તે મુકદ્દમો દરસ્ત કરવા સાથે પાછો મોકલવાને હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે, અને જે મુકદ્દમામાંથી હાઇકોર્ટને લખી મોકલવાની બાબત નિકળી તે મુકદ્દમામાં લખી મોકલનારી કોર્ટ કંઈ હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય તેમાં ફેરફાર કરવાને, તે રદ કરવાને અથવા કાઢી નાંખવાને તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરવાને હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬. (૧) જે કોર્ટમાં દરિયાદ કરી હોય તે કોર્ટને, તે દરિયાદ કોઇ સ્માલકાજ કોર્ટથી સાંભળી શકાય એવી છે કે નહીં એ વિશે ફેસલો આપ્યાની અગાઉ કોઇ પણ વખતે શંકા ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તે કોર્ટ તે દરિયાદના સ્વરૂપ સંબંધી શંકાનાં પોતાનાં કારણોની વિગત સાથે તે કામનું દ્વિતર હાઇકોર્ટને મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવું દ્વિતર તથા કારણોની વિગત આવેથી હાઇકોર્ટ તે કોર્ટને હુકમ કરી એમ શરમાવવા મુખત્યાર છે કે તેણે તે દરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું અથવા ખીજ ફલાણી કોર્ટ તે દરિયાદ સાંભળવાને યોગ્ય છે એવું પોતાના હુકમમાં જાહેર કરે તે કોર્ટમાં સદરહુ દરિયાદ અરજ રજુ કરવા સાથે પાછી આપવી.

૭. (૧) અસુક દરિયાદ સ્માલકાજ કોર્ટથી સાંભળી શકાય એવી છે અથવા એવી રીતે સાંભળી શકાય એવી નથી એમ પોતાના તાબામાંની કોઇ કોર્ટ ભુલથી ઠરાવ્યાને લીધે તેને કાયદા પ્રમાણે સોંપવામાં આવેલી હકમત ચલાવી નથી અથવા એવી રીતે સોંપવામાં ન આવેલી હકમત ચલાવી છે એવી ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટની ખાત્રી થાય ત્યારે, તે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ તે દરિયાદના સ્વરૂપ સંબંધી સદરહુ તાબાની કોર્ટનો વિચાર હુકમ ભરેલો ગણવાનાં પોતાનાં કારણોની વિગત સાથે તે કામનું દ્વિતર હાઇકોર્ટને મોકલવા મુખત્યાર છે, અને કોઇ પક્ષકાર માગે તો તેણે તેમ કરવું જોઇએ.

(૨) એવું દર્શતર તથા કારણોની વિગત આવેથી હાઇકોર્ટ તે મુકદમા સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી હુકમ કરવા મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે હાઇકોર્ટને લખી મોકલેલા હરકાઈ મુકદમામાં, હુકમનામા પછી ચલાવેલા કોઇ પણ કામના સંબંધમાં, હકીકત જોતાં પોતાને યોગ્ય અને વાજબી લાગે તેવો હુકમ કરવા હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૪) આ કાનુનનાં કારણો માટે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ પોતાના તાબાની કોર્ટ પાસે જે દર્શતર અથવા અબર માગે તે તેણે આપવી જોઇએ.

ઓર્ડર ૪૭ મો.

(ફેસલાની) ફરી તપાસ વિશે.

૧. (૧) કોઇ શખસની નજરમાં એમ આવે કે:—

(અ) જે હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર અપીલ કરવાની છુટ હોય, પણ તેવી અપીલ ન કરી હોય તે હુકમ અથવા હુકમનામાથી;

(બ) જેના ઉપર અપીલ કરવાને છુટ ન હોય તેવા હુકમનામાં અથવા હુકમથી; અથવા (ક) રમાલકાજ કોર્ટ અભિપ્રાય સાથે મોકલ્યા ઉપરથી કરેલા ફેસલાથી; મને અરોબર ઇનપ્રાઇઝ મળ્યો નથી, તથા હુકમનામું કે હુકમ કરતી વખતે યોગ્ય મહેનત કર્યા છતાં એ મારા જાણવામાં નહોતો તે, અથવા મારાથી હાજર ન થઇ શક્યો તે, નવો અને અગત્યનો પુરાવો અથવા મજકુર જડી આવ્યો છે તે કારણથી, અથવા બીજા કોઇ પુરાતા કારણથી પોતાના ઉપર હુકમનામું કે હુકમ થએલો હોય તેની ફરી તપાસ કરાવવાની જેની ઇચ્છા હોય તે શખસ, હુકમનામું અથવા હુકમ કરનારી કોર્ટને ફેસલાની ફરી તપાસને વાસ્તે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કોઇ એક પક્ષકારે હુકમનામા ઉપર કરેલી અપીલ ચાલુ હોય તે છતાં, તે હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર પોતે અપીલ કરી ન હોય તેવો બીજો કોઇ પક્ષકાર ફેસલાની ફરી તપાસસાથે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; પરંતુ સદરહુ અપીલનાં કારણ અપીલ કરનારને તથા આ અરજ કરનારને સામાન્ય હોય, અથવા ફરી તપાસની અરજ કરનાર રેસ્પોન્ડન્ટ હોય અને તેથી જે મજકુરને લીધે તે ફરી તપાસની અરજ કરે છે તે અપીલ કોર્ટને તે બતાવી શકે એમ હોય, તો તે પ્રમાણે ફરી તપાસની અરજ ન થઇ શકે.

૨. (૧) લી કાનુનમાં કલા પ્રમાણે નવો તથા અગત્યનો મજકુર કે પુરાવો જડયાના સમય જિવાય, અથવા હુકમનામું જોતાં કંઇ હસ્તક્ષેપની અથવા ગણીતની દેખાઇતી ભુલ જણાયાના સમય જિવાય બીજા કોઈ સમયથી, હાઇકોર્ટ જિવાયની બીજા કોઈ કોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમની ફેર તપાસથીની અરજ, જે જડને એવું હુકમનામું કર્યું હોય અગર હુકમ કર્યો હોય તે જડજનેજ કરી શકાય; પણ જે જડને એવું હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય તેણે ૪ થી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) ના વિશેષ ફરાવ (અ સુબ્ય નોટીસ કાઢવાનો હુકમ) કર્યો હોય તો, એવી અરજનો નીકાલ તેની જગ્યાએ આવનાર બીજાને કરવાનો અધિકાર છે.

૩. અપીલ તૈયાર કરવાના નમુના વિષેના ફરાવો પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર સહિત ફરી તપાસની અરજને લાગુ પડશે.

૪. (૧) ફરી તપાસ કરવાનું પુરતું કારણ નથી એમ કોર્ટની નજરમાં આવે, ત્યારે કોર્ટ તે અરજ નામંજુર કરેવી.

(૨) કોર્ટનો અભિપ્રાય એમ થાય કે ફરી તપાસની અરજ મંજુર કરવી જોઇએ, ત્યારે તેણે તે મંજુર કરવી; પરંતુ (અ) જે હુકમનામાની અથવા હુકમની ફરી તપાસ સાથે અરજ થઇ હોય તે હુકમનામાની પુષ્ટિમાં સામા પક્ષકારને જે કહેવાનું હોય તે હાજર થઇને કહેવા સાથે તેને પ્રથમ નોટીસ આપ્યા વગર તે અરજ મંજુર કરવી નહીં; તથા (બ) હુકમનામું અથવા હુકમ કરતી વખતે મારા જાણવામાં નહોતો અથવા હું આપી શકું તેમ નહોતો તેવો નવો પુરાવો અથવા મજકુર જડી આવ્યો છે

એવો સમય લગાડીને ફરી તપાસની અરજ કરી હોય તો, તે સમયની ખરેખરી સાબીતી વગર તે અરજ મંજૂર કરવી નહીં.

૫. જે હુકમનામાની અથવા હુકમની ફરી તપાસ કરવાની અરજ કરી હોય, તે હુકમનામું અથવા હુકમ કરનાર જડજને અથવા જડજને, અથવા તેમાંના કોઇ જડજ ફરી તપાસની અરજ કોર્ટમાં આપતી વખતે તેજ કોર્ટમાં હોય, અને-તે અરજ આપેલા પછીના લાગુલાજ છ માસની મુદત સુધીમાં, જેરહા-જરી અથવા બીજા કારણથી, અરજમાં બતાવેલા હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર વિચાર કરવાને તેને અથવા તેમને અડચણ ન હોય તો, -તે જડજે અથવા જડજનેએ અથવા તેમાંના કોઇએ તે અરજ સાંભળવી, અને કોર્ટમાં બીજા કોઇ જડજે અથવા જડજનેએ તે સાંભળવી નહીં.

૬. (૧) એક કરતાં વધારે જડજે ૪૧ તપાસની અરજ સાંભળે અને કોર્ટના મત સરખા વહેંચાઇ જાય તો તે અરજ નામંજૂર કરવી.

(૨) એક તરફ વધારે મત પડે ત્યારે વધારે મત પ્રમાણે ઠરાવ કરવો.

૭. (૧) અરજ નામંજૂર કરવાના કોર્ટના હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં; પરંતુ તે અરજ મંજૂર કરવાના હુકમ સામે નીચેનાં કારણોથી હરકત લેઇ શકાશે. તે એ કે:—

(અ) તે અરજ ૨ જી કાનુનના ઠરાવથી ઉલટી છે, (બ) તે અરજ ૪ થી કાનુનના ઠરાવથી ઉલટી છે, અથવા (ક) ૪૧ તપાસની અરજ કરવાને વાસ્તે ઠરાવેલી મુદત વીતી ગયા પછી અને પુરતા કારણ વગર તે કરી છે; એવી હરકત, અરજ મંજૂર કરવાના હુકમ ઉપર એટલમ અપીલ કરીને અથવા ૪૧યાદમાં જે છેવટનું હુકમનામું અથવા હુકમ થાય તેના ઉપરની અપીલ દરમ્યાન લઇ શકાય.

(૨) અરજદારે હાજર થવામાં કસુર કરવાને લીધે અરજ નામંજૂર કરી હોય ત્યારે, ના-મંજૂર કરેલી અરજ પાછી શાઇલ ઉપર લેવાનો હુકમ કરવા સાથે અરજ કરવાને તે અરજદાર મુખત્યાર છે, અને તે અરજ સુનાવણીને વાસ્તે નિકળી તે વખતે કોઇ પુરતા કારણને લીધે હાજર થઇ શકાયું નહીં એમ કોર્ટના સંતોષપૂર્વક સાબિત થાય ત્યારે,—ખરચ અને બીજા બાબતને વાસ્તે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને તે અરજ પાછી શાઇલ ઉપર લેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને તે અરજની સુનાવણીનો એક દિવસ તેણે નિમવો.

(૩) સદરહુ અરજની લેખી નોટીસ સામા પક્ષકારને પહોંચાડયા વગર (૨) જી પેટા કાનુન પ્રમાણે હુકમ કરવો નહીં.

૮. ફરી તપાસની અરજ મંજૂર કરવામાં આવે એટલે, તે બાબતની નોંધ રજિસ્ટરમાં લખવી, અને પછી મુકદ્દમાની લાગલીજ ફરી ચોકસી કરવાને અથવા ફરી ચોકસી કરવા વિશે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૯. ૪૧ તપાસની અરજ ઉપરથી કરેલા હુકમની અથવા ફરી તપાસ ઉપરથી કરેલા હુકમનામા અથવા હુકમની ફરી તપાસ કરવાની અરજ ચાલશે નહિ.

ઓર્ડર ૪૮ મો.

પરચુરણ.

૧. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કાઢેલી પ્રત્યેક પ્રોસેસ, કોર્ટે બીજી રીતે ન ૪૨માને તો, જે પક્ષકારની વતી તે કાઢેલી હોય તે પક્ષકારને ખરચે પોંચાડવામાં આવશે.

(૨) પહોંચાડવાને વાસ્તે જે કોર્ટ ફી લાગવી એછાએ તે પ્રોસેસ નિકળ્યા પહેલાં કોર્ટ નીમે તે વખતની અંદર આપવી જોઈએ.

૨. જે હુકમો, નોટીસો તથા બીજા દસ્તાવેજો કોઇ પણ શખસને આ કાયદા પ્રમાણે આપવાના અથવા પહોંચાડવાના હોય તે હુકમો, નોટીસો અને બીજા દસ્તાવેજો સમન પહોંચાડવાને માટે કાઢેલી છે તે રીતે પોંચાડવા.

૩. પુરવણીમાં આપેલા નમુના, પ્રત્યેક મુકદ્દમાની હકીકત પ્રમાણે જોઇએ તેવો ફરદાર કરીને, જે કામમાં ઉપયોગમાં લેવાનું તેમાં કહેલું છે તે કામમાં વાપરવા.

ઓર્ડર ૪૯ મો.

સન'દી હાઇકોર્ટ વિશે.

૧. પોતાની અવલ દીવાની હકુમત ચલાવતાં અને લમ સંબંધી, મૃત્યુપત્ર સંબંધી અને મૃત્યુપત્ર ન કરનારા ચૈત્ય સંબંધી હકુમત ચલાવતાં, પ્રતિવાદીઓ ઉપરના સમન, બળવણીનાં વારંટ (રિટ) અને રેસ્પોન્ડન્ટને નોટીસો શિવાય બીજી હાઇકોર્ટ કોટેલી, ફરતાવેળ હાજર કરવાની નોટીસો, સાક્ષી સમન અને બીજી હરેક ન્યાયના કામની પ્રોસેસ, ફરિયાદના અટર્ની અથવા તેણે રાખેલા સ્વપસો અથવા હાઇકોર્ટ કંઈ નિયમ કે હકુમ કરીને ફરમાવે તેવા બીજા સ્વપસો પહોંચાડી શકે.

૨. સન'દી હાઇકોર્ટએ પુરાવો લેવા બાબત અથવા ફેસલા તથા હકુમ ફક્તરમાં લખવા બાબત આ કાયદો અમલમાં આવતી વખતે જે કાનુનો અમલમાં હોય તેમને આ પરિશિષ્ટમાંના કોઈ પણ મળ-કર ઉપરથી બાધ આવે છે અથવા બીજી રીતે તેમને હરકત આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૩. કોઈ પણ સન'દી હાઇકોર્ટને પોતાની સાધારણ અથવા અસાધારણ અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતાં નીચેની કાનુનો લાગુ પડશે નહીં:—

(૧) ૭ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧૦, તથા કાનુન ૧૧, ની રકમો (બ) તથા (ક); (૨) ૧૦ મા ઓર્ડરની કાનુન ૩; (૩) ૧૬ મા ઓર્ડરની કાનુન ૨; (૪) ૧૮ મા ઓર્ડરની કાનુનો ૫, ૬, ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૩, ૧૪, ૧૫ અને ૧૬; (પુરાવો લેવાની રીત બાબત હોય તેટલે સુધી); (૫) ૨૦ મા ઓર્ડરની કાનુનો ૧ થી ૮; અને (૬) ૩૩ મા ઓર્ડરની કાનુન ૭ (વાદી કરવા બાબત હોય તેટલે સુધી), અને ઓર્ડર ૪૧ ની કાનુન ૩૫, એવી કોઈ પણ હાઇકોર્ટ પોતાની અપીલ સંબંધી હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે તેને લાગુ પડશે નહીં.

ઓર્ડર ૫૦ મો.

પ્રેવિન્શિયલ સ્માલકાઝ કોર્ટ વિશે.

૧. નીચે લખેલા ઠરાવો સને ૧૮૮૭ ના પ્રેવિન્શિયલ સ્માલકાઝ કોર્ટો બાબતના આક્ટની રૂયે સ્થાપેલી કોર્ટોને અથવા સદરહુ આક્ટની રૂયે સ્માલકાઝ કોર્ટની હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોને લાગુ પડશે નહીં એટલે:—

(અ) આ પરિશિષ્ટમાંના જટલો ભાગ—

(૧) સ્માલકાઝ કોર્ટની હકુમતમાંથી બાતલ કરેલી ફરિયાદોને અથવા એવી ફરિયાદોમાંના ફુક-મનામાંની બળવણીને;

(૨) સ્થાવર મિલકત સામેના હકુમનામાંની બળવણીને અથવા પંત્યાજાની મિલકતમાંના ભાગી-દારના હિત સંબંધને;

(૩) મુદ્દા ઠરાવવાની બાબતને લાગુ હોય તેટલો ભાગ; અને (બ) નીચે લખેલી કાનુનો તથા ફુક-મો, એટલે:—ઓર્ડર ૨, કાનુન ૧ (ફરિયાદ તૈયાર કરવા વિશે); ઓર્ડર ૧૦, કાનુન ૩ (પક્ષકારોની જુખાનીનું ફક્તર); ઓર્ડર ૧૫ (ફેસલો તાખડતાય કહી સંભળાવવા બાબત ૪ થી કાનુનમાં ઠરાવ છે તે બાદ કરીને); ઓર્ડર ૧૮, કાનુનો ૫ થી ૧૨ (પુરાવા વિશે); ઓર્ડર ૪૧ થી ૪૫ (અપીલ વિશે); ઓર્ડર ૪૭, કાનુનો ૨, ૩, ૫, ૬, ૭ (ફરી તપાસ વિશે); ઓર્ડર ૫૧.

ઓર્ડર ૫૧ મો.

પ્રેસિડેન્સી સ્માલકાઝ કોર્ટો વિશે.

૧. ૫ મા ઓર્ડરની ૨૨ મી તથા ૨૩ મી કાનુનોમાં, ૨૧ મા ઓર્ડરની કાનુનો ૪ તથા ૭ માં, અને ૨૬ મા ઓર્ડરની ૪ થી કાનુનમાં, અને સને ૧૮૮૨ ના પ્રેસિડેન્સી સ્માલકાઝ કોર્ટો બાબતના આ-ક્ટમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ પરિશિષ્ટ, કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબઈ શહેરોમાં સ્થાપેલા કોઈ પણ સ્માલકાઝ કોર્ટોમાંની કોઈ પણ ફરિયાદ અથવા કામને લાગુ પડશે નહિ.

મુદત બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૦૮ નો આકટ નંબર ૯ મો.)

ફરિયાદ કરવાની મુદત ઠરાવવા બાબતનો તથા બીજાં કારણો બાબતનો આકટ એકત્ર કરીને સુધારવા બાબતનો આકટ.

જે અર્થે ફરિયાદ કરવાની તથા કોર્ટને અપીલ કરવાની તથા કોટલીકએક અરજીઓ કરવાની મુદત ઠરાવવા બાબતનો કાયદો સુધારવો તથા એકત્ર કરવો યોગ્ય છે, તથા જે અર્થે કબજા ઉપરથી ઇજમેન્ટનું તથા બીજા માલમિલકતનું ધણીપણું સંપાદન કરવા બાબતની કાનુનો કરવી યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપરથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

ભાગ ૧ લો.

પ્રથમ નિયમો.

૧. (૧) આ આકટને “ સને ૧૯૦૮ નો હિંદુસ્તાનનો મુદત બાબતનો આકટ ” કહેવો.

(૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે; અને

(૩) આ કલમ અને ૩૧ મી કલમ તાબડતોબ અમલમાં આવશે. આ આકટનો બાકીનો ભાગ સને ૧૯૦૯ ના જાનેવારી મહિનાની ૧ લી તારીખે અમલમાં આવશે.

૨. આ આકટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાંધ આવતો ન હોય તો—

(૧) “ અરજદાર ” આ શબ્દમાં, જે કોઈ પણ માણસની તરફથી અથવા જે કોઈ પણ માણસની મારફતે અરજદારને અરજી કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય છે તે માણસનો સમાસ થાય છે.

(૨) “ બિલ ઓફ એક્સચેન્જ ” આ શબ્દમાં હુકીનો તથા ચેકનો સમાસ થાય છે.

(૩) “ બોંડ ” (ખત) આ શબ્દમાં હેઠળ લખેલા દસ્તાવેજનો સમાસ થાય છે. એટલે ફલાણું એક નિર્દિષ્ટ કરેલું કૃત્ય પ્રસંગ પ્રમાણે કરવામાં આવે અથવા ન કરવામાં આવે તો જવાબદારી રદ થશે એવી સરતે જે દસ્તાવેજ ઉપરથી કોઈ માણસ બીજા માણસને નાણું આપવાની જવાબદારી લે તે દસ્તાવેજનો સમાસ થાય છે.

(૪) “ પ્રતિવાદી ” આ શબ્દમાં જે કોઈ પણ માણસની તરફથી અથવા જે કોઈ પણ માણસની મારફતે પોતાની ઉપર ફરિયાદ થવાની પાતતા પ્રતિવાદીને પ્રાપ્ત થાય છે તે માણસનો સમાસ થાય છે.

(૫) “ ઇજમેન્ટ ” આ શબ્દમાં કરાર ઉપરથી ઉત્પન્ન ન થનારા એવા જે હક્ક ઉપરથી બીજાની જમીનમાંથી મારી અથવા જમીનમાં ઉગનારા અથવા તેને ચોટલા અથવા તેની ઉપર રહેનારા કોઈ પદાર્થ લઈ જવાનો અને પોતાના કામમાં લગાડવાનો અધિકાર કોઈ માણસને પ્રાપ્ત થાય છે તે હક્કનો સમાસ થાય છે;

(૧) “ પાકો મુલક ” આ શબ્દનો અર્થ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન શિવાય બીજો કોઈ મુલક એવો સમજવો;

(૭) “ શુદ્ધમુદ્દિયી ” જે કોઈ કૃત્ય યોગ્ય રીતે સંભાળીને અને ધ્યાન રાખીને કર્યું નહિ હોય તે “ શુદ્ધમુદ્દિયી ” કહ્યું છે એમ સમજવું નહિ.

(૮) “ વાદી ” આ શબ્દમાં, જે કોઈ માણસની તરફથી અથવા જે કોઈ માણસની મારફતે ફરિયાદ કરવાનો હક્ક વાદીને પ્રાપ્ત થાય છે તે માણસનો પણ સમાસ થાય છે;

(૯) “ વાયદાચિદી ” આ શબ્દનો અર્થ જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપરથી તે દસ્તાવેજ કરી આપનાર,

પૈસાની નિર્દિષ્ટ કરેલી રકમ તે હસ્તાવેજમાં ઇરાવેલે વખતે અથવા લાગે ત્યારે અથવા તે હસ્તાવેજ દેખાડે એટલે આપવાનું પૂર્ણપણે કમુલ કરે છે તે હસ્તાવેજ એમ સમજવા.

(૧૦) “ શરિયાદ ” આ શબ્દમાં અપીલનો અથવા અરજીનો સમાસ થતો નથી;

(૧૧) “ દરદી ” (એટલે જુએદાર) આ શબ્દમાં ખીનામીદાર, અથવા જે ગીરવી રાખનારનો બળે ગીરવીનું નાણું આપ્યા પછી પણ રહ્યો હોય તે ગીરવી રાખનાર, અથવા જે અપકૃત્ય કરનારનો હક નહિ હોય ને કબજે હોય તે અપકૃત્ય કરનારનો સમાસ થતો નથી,

ભાગ ૨ નો.

ફરિયાદો તથા અપીલો અને અરજીઓ કરવાની મુદત.

૩. ફરિયાદ કરવાની, અપીલ કરવાની અને અરજી કરવાની જે મુદત ૧ લા પરિશિષ્ટમાં કહી છે તે મુદત વીતી ગયા પછી જે ફરિયાદ, અપીલ અને અરજી કરવામાં આવશે તે દરેક મુદત વીતી ગઈ છે એવા જવાબ આપ્યો નહિ હોય તોપણ, ૪ થી ૨૫ સુધીની (બે મુદતો) કલમોના ઇરાવેને પાત્ર, કહાડી નાંખવી જોઈએ.

ખુલાસો—સાધારણ પ્રસંગે યોગ્ય અમલદારને ફરિયાદ અરજી આવી એટલે ફરિયાદ કરી એવું થાય છે. નાદારની બાબતમાં, નાદારીમાં ફરિયાદ કરવાની પરવાનગી મળવા બાબતની તેણે અરજી કરી એટલે તેણે ફરિયાદ કરી એવું થાય છે. અને, જે કંપનીનું કામકાજ કોર્ટની મારફત આટોપવામાં આવતું હોય તે કંપનીની ઉપર દાવા હોય, તે પ્રસંગે દાવો કરનારે પોતાનો દાવો ઓફિશિયલ લિફ્ટિન્ટરને પ્રથમ મોકલ્યો તે વખતે તેણે ફરિયાદ કરી એવું થાય છે.

૪. કોષ્ટ ફરિયાદ સાફ, અપીલ સાફ અથવા અરજી સાફ કહેલી મુદત જે દિવસે કોર્ટ બંધ હોય તે દિવસે પુરી થતી હોય ત્યારે, તે ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા અરજી, જે દિવસે કોર્ટ પાછી ઉઘડે તે દિવસે કરવાનો અધિકાર છે.

૫. કોષ્ટ પણ અપીલ, અથવા ફેસલાની ફરી તપાસ સાફ અથવા અપીલ કરવાની પરવાનગી મળવાસાફ કોષ્ટ પણ અરજી, અથવા તે વખતે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટ પણ કાયદા અથવા કાનુન ઉપરથી આ કલમ જે કોષ્ટ પણ બીજી અરજીને લાગુ કરવામાં આવે તે અરજી, તેના સંબંધમાં જે મુદત કહી છે તે મુદતની અંદર નહિ કર્યાનું પુરતું કારણ હતું એવી અપેક્ષે અથવા અરજદાર કોર્ટની ખાતરી કરે ત્યારે તેવી મુદત પછી પણ તે અપીલ અથવા અરજી મંજૂર કરવાનો અધિકાર છે.

ખુલાસો—ઇરાવેલી મુદત નક્કી કરવામાં અથવા ગણવામાં અપીલ કરનારની અથવા અરજદારની, કોષ્ટકોર્ટના કોષ્ટ પણ હુકમને લીધે અગર વહિવટને લીધે અગર ફેસલાને લીધે ગેરસમજીત થઈ હતી એ વાત, આ કલમના અર્થ મુજબ પુરતું કારણ છે એમ માનવાને હરકત નથી.

૬. (૧) ફરિયાદ કરવાનો અથવા હુકમનામાની બળવણી સાફ અરજી કરવાનો હક હોય તે માલુસ જે વખતથી મુદત ગણવાની હોય તે વખતે સગીર અથવા ચળી ગએલો અથવા દિવાનો હોય ત્યારે, તેને, તે નાલાયકી દુર થયા પછી, ૧ લા પરિશિષ્ટના ૩ ના આસનમાં તેના સંબંધમાં કહેલા વખતથી જે મુદત બીજે પ્રસંગે આપવામાં આવત તેટલી મુદતમાં તે ફરિયાદ અથવા અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે વખતથી મુદત ગણવાની હોય તે વખતે તેને સદરહુ પ્રકારની બે નાલાયકી હોય ત્યારે અથવા તેની નાલાયકી દુર થયાની અગાઉ તેને બીજી કોષ્ટ નાલાયકી આવી હોય ત્યારે, તેને તે એક નાલાયકી દુર થયા પછી સદરહુ પમાણે ઇરાવેલા વખતથી જે મુદત બીજે પ્રસંગે આપવામાં આવત તેટલી મુદતમાં તે ફરિયાદ કરવાનો અથવા તે અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) એવા શખસના મરણ સુધી સદરહુ નાલાયકી આણુ રહે ત્યારે, તેના કાયદાસર વારસ વધી-લને, તેના મરણ પછી સદરહુ પ્રમાણે ઇરાવેલી વખતથી જે મુદત બીજે પ્રસંગે આપવામાં આવી હોત તેટલી મુદતમાં તે ફરિયાદ કરવાનો અથવા તે અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) સદરહુ મરણની તારીખે એવા વારસ વકીલને સદરહુ પ્રકારની કોઇ નાલાયકી હોય ત્યારે, પેટા કલમ (૧) તથા (૨) ના નિયમો લાગુ પડશે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંતો—(અ) હોડીના બાડા બાબત શરિયાદ કરવાનો હક્ક અને તે ન્હાની ઉમરમાં હોય ત્યારે પ્રાપ્ત થાય છે. સદરહુ પ્રમાણે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી ચાર વરસે તે ઉમરમાં આવે છે. ઉમરમાં આવ્યાની તારીખથી ત્રણ વરસની અંદર ગમે તે વખતે પોતાની ફરિયાદ કરવાનો તેને અધિકાર છે. (બ) જ ને તેની ન્હાની ઉમરમાં ફરિયાદ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય છે. તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી પણ પોતાની ન્હાની ઉમરમાંજ જ ગડિ થાય છે. જે તારીખે જ નું ગાંડાપણું જાય તથા ન્હાની ઉમર પુરી થાય તે તારીખથી તેના સંબંધમાં મુદત શરૂ થાય છે. (ક) જ ને તેની ન્હાની ઉમરમાં શરિયાદ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય છે તે ઉમરમાં આવતાં અગાઉ મરણ પામે છે, તથા તેનો સ્થાનાપત્ર તેનો ન્હાની ઉમરનો છોકરો થાય છે. થ ઉમરમાં આવ્યાની તારીખથી તેના સંબંધમાં મુદત શરૂ થાય છે.

૭. સામાયિક રીતે શરિયાદ કરવાનો અથવા હુકમનામાની બળવણી કરવા સારૂ અરજી કરવાનો હક્ક હોય એવા કેટલાક માણસોમાંના કોઇ એકને સદરહુ પ્રકારની કોઇ નાલાયકી હોય અને સદરહુ પ્રકારના માણસના અનુમત વગર ફારગતી અપાતી હોય ત્યારે, તે સંબંધના સંબંધમાં મુદત ચાલુ થાય છે એવું સમજવું. પણ સદરહુ પ્રકારની ફારગતી અપાતી નહિ હોય ત્યારે, ખીજાઓના અનુમત વગર સદરહુ પ્રકારની ફારગતી આપી શકવાને તેઓ પૈકી એક લાયક થાય ત્યાંસુધી અથવા સદરહુ નાલાયકી દુર થાય ત્યાંસુધી તેઓ પૈકી કોઇના સંબંધમાં પણ મુદત ચાલુ થતી નથી.

દૃષ્ટાંતો—(અ) અ એક પેઢીનું કરજ કરે છે. તે પેઢીના બ, ક તથા ડ ભાગીઆ છે. બ ગડિ છે, તથા ક ન્હાની ઉમરનો છે. બ તથા ક ના અનુમત વગર ડ તે કરજની ફારગતી આપી શકે છે. બ તથા ક, તથા ડ ના સંબંધમાં મુદત ચાલુ થાય છે. (બ) અ એક પેઢીનું કરજ કરે છે. તે પેઢીના ઇ, ફ તથા ગ ભાગીઆ છે. ઇ તથા ફ ગાંડા તથા ગ ન્હાની ઉમરનો છે. ઇ અથવા ક નું ગાંડાપણું જાય ત્યાં સુધી અથવા ગ ઉમરમાં આવે ત્યાંસુધી તેઓ પૈકી કોઇના સંબંધમાં મુદત ચાલુ થતી નથી.

૮. ૬ હી અથવા ૭ મી કલમના કોઇ ઠરાવ અમલમાં અધિકારના હક્ક અમલમાં લાવવા બાબતની શરિયાહોને લાગુ નથી, અથવા તે કલમના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી નાલાયકી દુર થાય ત્યારથી અથવા જે માણસને નાલાયકી હતી તે માણસ મરણ પામે ત્યારથી જે મુદતમાં કોઇ પણ ફરિયાદ કરવી જોઇએ અથવા અરજી કરવી જોઇએ તે મુદત ત્રણ વરસ કરતાં વધારે વધે છે એવું સમજવું નહિ.

(અ) અ નાની ઉમરનો હોય ત્યારે મૃત્યુએપાર્ષિતદાન બાબત ફરિયાદ કરવાનો હક્ક તેને પ્રાપ્ત થાય છે, તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી અગીયાર વરસે તે ઉમરમાં આવે છે. અ ને સામાન્ય કાયદા પ્રમાણે શરિયાદ કરવા સારૂ માત્ર એકજ વરસ રહ્યું છે, પણ ૬ હી કલમ પ્રમાણે તથા આ કલમ પ્રમાણે તેને ખીજાં જે વરસ આપવામાં આવશે એટલે કે તે ઉમરમાં આવ્યાની તારીખથી જે મુદતમાં તેને ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર છે તે મુદત એકંદર ત્રણ વરસની થાય છે. (બ) વંશપરંપરાનો હોદ્દો મળવા સારૂ ફરિયાદ કરવાનો હક્ક અને પ્રાપ્ત થાય છે તે તે વખતે ગાંડા છે. તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી જ વરસે અ નું ગાંડાપણું દુર થઇને તે ઠેકાણે આવે છે. અનું ગાંડાપણું ગયાની તારીખથી જે મુદતમાં તે ફરિયાદ કરી શકે છે તે મુદત સાધારણ કાયદા રૂયે તેને જ વરસની છે. તે મુદત ૬ હી કલમની સાથે આ કલમ વાંચતાં તે ઉપરથી વધતી નથી. (ક) ખેડૂતની પાસેથી કબજે મળવા સારૂ જમીનદાર તરીકે શરિયાદ કરવાનો હક્ક અ ને પ્રાપ્ત થાય છે. તે વખતે તે દિવાનો છે. તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી અ ત્રણ વરસે મરણ પામે છે, અને તેના મરણની તારીખ સુધી તેનું દિવાનાપણું રહે છે. અ ના મરણની તારીખથી જે મુદતમાં અ ના હક્ક સંબંધનો વારસ વકીલ ફરિયાદ કરી શકે તે મુદત સાધારણ કાયદાની રૂયે નવ વરસની છે. તે મુદત, વારસ વકીલની પાસે વારસ વકીલપણું આવ્યું ત્યારે તે પોતે નાલાયકીમાં હોય તે જિવાયને પ્રસંગે, ૬ હી કલમની સાથે આ કલમ વાંચતાં તે ઉપરથી વધતી નથી.

૬. મુદત એકવાર ચાલુ થઇ ત્યાર પછી ફરિયાદ કરવાની નાલાયકી અથવા અસમર્થપણ આ-
બાધી તે બંધ પડતી નથી, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, લેણદારની ઇસ્ટેટનો ખરજીતર વહિવટ ચલાવવાની
સનદ તેના દેણદારને આપી હોય ત્યારે, એવો વહિવટ ચાલુ હશે ત્યાંસુધી, તે કરજ વસુલ કરવા સાર
ફરિયાદ કરવાની જે મુદત કહી છે તે મુદત ચાલુ રહેવાનું મોકુફ રહેશે.

૧૦. આ આક્ટમાં આગળ ગમે તે ઠરાવ્યું હોય તોપણ, કાંઇ વિશેષ કારણ સાર કોઇ માણસની
પાસે માલમિલકત ટ્રસ્ટમાં આવી હોય તે માણસ ઉપર અથવા તેના કાયદાસર વારસવડીલો ઉપર અથવા
આસૈનીઓ ઉપર (જે કિંમતદાર મોબદલા બદલ અસૈનીઓ નહિ હોય) તેના અથવા તેઓના હાથ-
માંથી તે માલમિલકત અથવા તેની ઉપજ, લેવા સાર, અથવા એવી માલમિલકતનો અથવા ઉપજનો
હિસાબ લેવા સાર ફરિયાદ કરવાને, ગમે તેટલી મુદત થઇ ગઇ હોય તોપણ હરકત થતી નથી
એમ સમજવું.

૧૧. (૧) પારકા મુલકમાં થયેલા કરારો ઉપરથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ફરિયાદો કરવામાં આવે
તેઓને આ આક્ટમાંના મુદત બાબતના નિયમ લાગુ છે.

(૨) પારકા મુલકમાં થયેલા કરાર ઉપરથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં જે ફરિયાદ કરવામાં આવે તે
ફરિયાદના જવાબમાં તે પારકા મુલકના મુદતના નિયમની હરકત, હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત ન હોય
તો ચાલશે નહીં એટલે કે, તે નિયમ ઉપરથી તે કરાર નહિ સરખો થયો નહિ હોય તથા તે નિયમમાં
કહેલી મુદત દરમ્યાન પક્ષકારોની તે મુલકમાં સ્થાપક રહ્યા નહિ હોય તો, તે નિયમની હરકત ચાલશે નહિ.

ભાગ ૩ એ.

મુદત ગણવા બાબત.

૧૨. (૧) હરકોઇ ફરિયાદ, અપીલ અથવા અરજી કરવાની જે મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે
જે દહાડાથી તે ગણવાની હોય તે દહાડો બાદ કરવો.

(૨) અપીલ કરવાની તથા અપીલ કરવાની પરવાનગી બાબત અરજી કરવાની તથા ફેસલાની
ફરી તપાસ સાર અરજી કરવાની જે મુદત કહી છે તે મુદત ગણતી વખતે જે ફેસલા બાબત તકરાર
હોય તે ફેસલો જે દિવસે કહી સંભળાવ્યો હોય તે દિવસ અને જે હુકમનામા ઉપર અથવા શિક્ષાના
ઠરાવ ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હોય અથવા જે હુકમનામાની અથવા શિક્ષાના ઠરાવની અથવા હુકમની
ફરી તપાસ થવી જોઇએ એવી માગણી હોય તે હુકમનામાની અથવા શિક્ષાના ઠરાવની અથવા હુકમની
નકલ મળવા સાર જેટલી મુદતની જરૂર હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

(૩) હુકમનામા ઉપર અપીલ હોય અથવા હુકમનામાની ફરી તપાસ થવી જોઇએ એવી માગણી
હોય ત્યારે જે ફેસલા ઉપરથી તે હુકમનામું કર્યું હોય તે ફેસલાની નકલ મળવા સાર જેટલી મુદતની
જરૂર હોય તેટલી મુદત પણ બાદ કરવી.

(૪) નિવાડો (પંચનો) રદ કરવા સાર અરજી કરવાની જે મુદત કહી છે તે ગણતી વખતે,
(પંચનો) નિવાડાની નકલ મળવા સાર જેટલી મુદતની જરૂર હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૧૩. હરકોઇ ફરિયાદ કરવાની જે મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે પ્રતિવાદી જેટલી મુદત મુધી
બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંથી તથા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન બહારનો જે મુલક સરકારના અમલ હેઠળ હોય તે મુલ-
કમાંથી ગેરહાજર હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૧૪. (૧) હરકોઇ ફરિયાદ કરવાની જે મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે, વાદી અવલ કોર્ટમાં
અથવા અપીલ કોર્ટમાં તેજ પ્રતિવાદી ઉપર બીજી દિવાની ફરિયાદ ચોખ્ખ તપરતાથી ચલાવેલો હોય તે
ફરિયાદને જેટલી મુદત લાગી હોય તેટલી મુદત હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત હોય તો બાદ કરવી; એટલે
ઉપર કહેલી તે બીજી ફરિયાદ ફરિયાદનાં જે કારણ ઉપરથી પહેલી ફરિયાદ ફરી હોય તેજ કારણ ઉપરથી
ફરી હોય તથા હુકમ ન હોવાને લીધે અથવા તેવા પ્રકારનાં બીજાં કારણને લીધે જે કોર્ટમાં તે ફરિયાદ

ધ્યાનમાં લઈ શકાતી ન હોય તેવી કોર્ટમાં પ્રમાણિકપણે તે ફરિયાદ ચલાવી હોય તો તે મુદત બાદ કરવી.

(૨) કોષ અરજ કરવાની જે મુદત કહી હોય તે મુદત ગણતી વખતે અરજદાર અથવા કોર્ટમાં અથવા અપીલ કોર્ટમાં તેજ ન્યાય મળવા સાર તેજ પક્ષકાર ઉપર જેટલી મુદત સુધી બીજું દિવાની કામ યોગ્ય તત્પરતાથી ચલાવતો હોય તેટલી મુદત, તે બીજું કામ હકુમતમાં ખામી હોવાને લીધે અથવા તેવા પ્રકારનાં બીજાં કારણને લીધે જે કોર્ટથી ચલાવી શકાય નહીં એવી કોર્ટમાં પ્રમાણિકપણે ચલાવતો હોય ત્યાર બાદ કરવી.

ખુલાસો. ૧.—જેટલી મુદત સુધી આગળની ફરિયાદ અથવા અરજ ચાલુ હતી તે મુદત બાદ કરતી વખતે જે દિવસે તે ફરિયાદ અથવા અરજ કરી તે દિવસ તથા જે દિવસે તે ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ પૂરું થયું તે દિવસ એ બેઠક દિવસ ગણવા.

ખુલાસો. ૨.—આ કલમના કારણ સાર અપીલ સામે હરકત લેનારો વાદી અથવા અરજદાર કામ ચલાવતો હતો એમ ગણવું બેઠકએ.

ખુલાસો ૩.—આ કલમના કારણ સાર ખોટી રીતે પક્ષકારો અથવા ફરિયાદનાં કારણો સામેલ કર્યો હોય એ હકુમતમાં ખામી હોવા જેવા પ્રકારનાં કારણ છે એમ ગણવું બેઠકએ.

૧૫. (૧) કોષ ફરિયાદ કરવાની અથવા હકુમનામું બળવવાની દરખાસ્ત કરવાની મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે, તે ફરિયાદ કરવાનું અથવા હકુમનામું બળવવાનું કામ જે તાકીદ ઉપરથી અથવા હકુમ ઉપરથી બંધ રહ્યું હોય તે તાકીદ અથવા હકુમ જેટલી મુદત સુધી ચાલુ રહેશે તેટલી મુદત તથા જે દિવસે તે તાકીદ અથવા હકુમ કર્યો હોય તે દિવસ તથા જે દિવસે તે તાકીદ અથવા તે હકુમ રદ કર્યો હોય તે દિવસ બાદ કરવો.

(૨) તે તે વખતે અમલમાં હોય એવા કોષ પણ કાયદાના ઠરાવ ઉપરથી જેની નોટીસ આપવામાં આવી હોય એવી કોષ પણ ફરિયાદ કરવાની જે મુદત ઠરાવી હોય તે ગણતી વખતે તે નોટીસની મુદત બાદ કરવી.

૧૬. હકુમનામું બળવવા સાર કરેલા વેચાણમાં જે ખરીદદાર હોય તેને કબજે મેળવવાની ફરિયાદ કરવી પડે તે ફરિયાદ બાબત જે મુદત કહી હોય તે મુદત ગણતી વખતે તે વેચાણ રદ કરવા બાબતનું કામ જેટલી મુદત સુધી ચલાવવામાં આવ્યું હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૧૭. (૧) જે અમુક માણસ જીવતો હોત તો તેને ફરિયાદ કરવાનો અથવા અરજ કરવાનો હક્ક હોત તે માણસ તેવો હક્ક પ્રાપ્ત થયા પહેલાં મરણ પામે ત્યારે તે ફરિયાદ અથવા તે અરજ કરવાની મુદત, તે મરનારનો કોષ કાયદેસર વારસ વહીવ તે ફરિયાદ અથવા તે અરજ કરવાને લાયક થાય ત્યારથી ગણવી.

(૨) અમુક માણસ જીવતો હોત તો તેની ઉપર ફરિયાદ કરવાનો અથવા અરજ કરવાનો જેને હક્ક પ્રાપ્ત થયો હોત તે માણસ તેવો હક્ક પ્રાપ્ત થયા પહેલાં મરણ પામે ત્યારે તે ફરિયાદ અથવા અરજ કરવાની મુદત વાદી જેની ઉપર એવી ફરિયાદ અથવા અરજ કરી શકે એવો કોષ તે મૈયતનો કાયદાસર વારસ વહીવ જે વખતે થાય તે વખતથી ગણવી.

(૩) અગ્રધાધિકાર અમલમાં આણવા બાબતની અથવા સ્થાવર મિલકતનો અથવા વંશપરંપરાના હોદ્દાનો કબજે મળવા બાબતની ફરિયાદોને પેટા કલમ (૧) તથા (૨) નો કોષ ઠરાવ લાગુ નથી.

૧૮. કોષ માણસને ફરિયાદ કરવાનો અથવા અરજ કરવાનો હક્ક હોય ને તેને તે હક્ક હોવાનું કપટથી માલમ પડવા દીધું નહિ હોય અથવા જે અધિકાર ઉપરથી તે હક્ક હોય તે અધિકાર તેને કપટથી માલમ પડવા દીધો નહિ હોય ત્યારે, અથવા સદરહુ પ્રકારનો હક્ક સાબિત કરવાને જે દસ્તાવેજની જરૂર હોય તે દસ્તાવેજ તેનાથી કપટથી સંતાડયો હોય ત્યારે હેઠળ લખેલાં માણસો ઉપર એટલે (અ) જે માણસે કપટ કર્યું હોય, અથવા કપટ કરવામાં જેણે મદદ કરી હોય તે માણસ અથવા માણસ ઉપર અથવા (બ) તે માણસના સંબંધથી જે કોષ માણસ અપ્રમાણિકપણે તથા કિંમતી બદલો આપ્યા શિવાય બીજી રીતે ઘવો કર્યો હોય તે માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાની અથવા અરજ કરવાની મુદત ગણવી તે

એવા કપટથી જે માણસને નુકસાન થયું હોય તે માણસને કપટ પહેલવહેલું જ્યારે સમજાયું હોય તે વખતથી અથવા સંતાડેલા દસ્તાવેજની બાબતમાં તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું અથવા હાજર કરાવવાનું સાબન તેને પ્રથમ જ્યારે પ્રાપ્ત થયું હોય તે વખતથી ગણવી.

૧૬. (૧) કોઇ માલમિલકત બાબત અથવા હક્ક બાબત કોઇ પણ શરિયાદ અથવા કોઇ પણ અરજી કરવાની જે મુદત કહી હોય તે મુદત પુરી થયાની અગાઉ તે માલમિલકત બાબતની અથવા હક્ક બાબતની જવાબદારીનું અંગીકરણ લખવામાં આવેલું હોય ને તે માલમિલકત બાબત અથવા હક્ક બાબત જે આસામી ઉપર દાવો હોય તે માણસે અથવા જે માણસના સંબંધથી તેને અધિકાર અથવા જવાબદારી પ્રાપ્ત થઇ હોય તે માણસે તે લેખ ઉપર સહી કરી હોય ત્યારે અંગીકરણના લેખ ઉપર જે વખતે સદરજુ પ્રમાણે સહી થઇ તે વખતથી નવી મુદત ગણવી.

(૨) અંગીકરણના લેખ ઉપર તારીખ ભરી ન હોય ત્યારે, કઇ વખતે તે લેખ ઉપર સહી થઇ એ બાબત મહેડાનો પુરાવો આપવાનો અધિકાર છે; પણ સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આક્ટના ઠરાવોને પાત્ર તે લેખમાંના મજકુર બાબત મહેડાનો પુરાવો લેવા નહિ.

ખુલાસો ૧.—અંગીકરણના લેખમાં, માલમિલકતનો અથવા હક્કનો ઘરોઝર પ્રકાર લખેલો નહિ હોય, અથવા અવેજ આપવાનો સ્વાધીન કરવાનો, પુરો કરવાનો અથવા ઉપભોગ કરવાનો વખત હજુ આવ્યો નથી એવું તેમાં લખ્યું હોય અથવા અવેજ આપવાની, સ્વાધીન કરવાની, પુરો કરવાની અથવા ઉપભોગ કરવા દેવાની ના તેમાં હોય, અથવા કોઇ રકમ મજરે લેવાનો દાવો તેમાં સામેલ કર્યો હોય તે છતાં અથવા માલમિલકત ઉપર અથવા હક્ક ઉપર જે માણસનો અધિકાર હોય તે માણસ સિવાય ખીજા માણસના નામનો તે લેખ હોય તો પણ તે અંગીકરણનો લેખ આ કલમનાં કારણ સાર પુરતો છે એમ સમજવાને હરકત નથી.

ખુલાસો ૨.—આ કલમના કારણ સાર “સહી કરી” આ શબ્દોનો અર્થ, જાતે અથવા આ બાબતમાં યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યાર મારફત સહી કરી એવો સમજવો.

ખુલાસો ૩.—આ કલમનાં કારણ સાર, હુકમનામાની અથવા હુકમની ખમવશી થવા સાર કરેલી અરજી હક્ક બાબતની અરજી છે એમ સમજવું.

૨૦. (૧) કરજનું અથવા મૃત્યુલેખાર્પિત દાનનું વ્યાજ ઠરાવેલી મુદત પુરી થયા પહેલાં, તે કરજ અથવા મૃત્યુલેખાર્પિત દાન આપવાને જે માણસ પાત્ર હોય તેણે અથવા આ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યારે વ્યાજ એવું સમજીને આપ્યું હોય ત્યારે અથવા કરજના મુદતનો ભાગ, ઠરાવેલી મુદત પુરી થયા પહેલાં દેણદારે અથવા આ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા તેના મુખત્યારે આપ્યો હોય ત્યારે નવી મુદત અવેજ આપ્યો તે વખતથી ગણવી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કરજના મુદતનો ભાગ આપ્યો હોય તે પ્રસંગે, અવેજ આપ્યાની વાત અવેજ આપનારા માણસના ખુદના હાથના લેખ ઉપરથી દેખાઇ આવવી જોઇએ.

(૨) ગીરવી મુકેલી જમીન ગીરવી રાખનારાના કબજામાં હોય ત્યારે તે જમીનનું બાકું અથવા ઉપજ પહેંચી હોય તે પેટા કલમ (૧) ના કારણ સાર અવેજ આપ્યા પ્રમાણે સમજવી.

ખુલાસો—કરજ આ શબ્દમાં કોર્ટના હુકમનામાની રૂયે અથવા હુકમની રૂયે અદા કરવાના પૈસાનો સમાસ થાય છે.

૨૧. (૧) ૧૯ મી તથા ૨૦ મી કલમોમાં “યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલો મુખત્યાર” આ સંજ્ઞામાં નાલાયકીવાળા શખસની બાબતમાં તેના કાયદેસર પાલન કરનારાનો કમીટિનો અથવા મેનેજરનો અથવા એવા પાલન કરનારે કમીટિએ અથવા મેનેજરે અંગીકરણના લેખ ઉપર સહી કરવા માટે અથવા પૈસા આપવા માટે યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યારનો સમાસ થાય છે.

(૨) કેટલાએક સામાયીક કરાર કરનારાઓ પૈકી અથવા બાગીઆઓ પૈકી અથવા મૃત્યુપત્ર ચલાવનારાઓ પૈકી અથવા ગીરવી રાખનારાઓ પૈકી એક આસામી હેકળ લખેલા સળખથી એટલે તેઓ પૈકી ખીજા કોઇ એકે અથવા અધિકે અથવા તેઓ પૈકી ખીજા કોઇ એકના અથવા અધિકના મુખત્યારે

અંગીકરણના લેખ ઉપર સહી કરી અથવા અન્ય આપ્યો હોય એટલાજ કારણ ઉપરથી સદરહુ કલમના કોષ્ટક હેઠળ ઉપરથી પાત્ર થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૨૨. (૧) ફરિયાદ માંડ્યા પછી વાદી અથવા પ્રતિવાદી બદલીને નવો દાખલ કર્યો હોય અથવા કોષ્ટક નવા વાદી અથવા પ્રતિવાદીને સામેલ કર્યો હોય ત્યારે તેની આખતમાં તે ફરિયાદ તેને જે વખતે સદરહુ પ્રમાણે પક્ષકાર કર્યો હોય તે વખતથી થઇ એવું સમજવું.

(૨) ફરિયાદ ચાલુ હોય તે વખતે કોષ્ટક હિતસંબંધ અસાધન ક્યારે લીધે અથવા પ્રાપ્ત થયાને લીધે બ્યારે પક્ષકારને સામેલ કર્યો હોય અથવા બદલીને નવો દાખલ કર્યો હોય ત્યારે અથવા વાદીને પ્રતિવાદી કર્યો હોય અથવા પ્રતિવાદીને વાદી કર્યો હોય ત્યારે તે પ્રસંગોને પેટા કલમ (૧) નો મજકુર લાગુ પડશે નહિ.

૨૩. કરાર તોડવાનું કૃત્ય સતત ચાલુ હોય તે પ્રસંગે અને કરાર ઉપર અવલંબિત ન હોય એવું નુકશાન કરવાનું કૃત્ય સતત ચાલુ હોય તે પ્રસંગે, જે મુદત દરમિયાન કરાર તોડવાનું કૃત્ય અથવા નુકશાન કરવાનું કૃત્ય (પ્રસંગ પ્રમાણે જેમ હોય તેમ) ચાલુ હોય તે મુદતની દર એક ક્ષણે નવી મુદત શરૂ થાય છે.

૨૪. જે કૃત્યથી, કોષ્ટક વિશેષ નુકશાન વસ્તુતઃ થયા વગર ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થતું નથી એવાં કૃત્ય આખત નુકશાનનો બદલો મળવા વિશેની ફરિયાદ હોય તે પ્રસંગે જે વખતે સદરહુ નુકશાન થયું હોય તે વખતથી મુદત ગણવી.

દૃષ્ટાંત—અ. એક ખેતરની ઉપલી સપાટીના ધણી છે. બ. એ ખેતરની જમીનના નીચલા પડનો ધણી છે. બ. ખેતરની સપાટીને કંઈ પણ પ્રત્યક્ષ દેખીતું નુકશાન કર્યા વગર તે જમીનમાંથી કાચલા ખોદી કાઢે છે, પણ છેલ્લે સરવારે સપાટી નીચે બેસી જાય છે, અ એ બ ઉપર કરવાની ફરિયાદને પ્રસંગે સપાટી નીચે બેસી ગયાની તારીખથી મુદત શરૂ થાય છે.

૨૫. આ આકટના કારણે સારૂ સઘળા દસ્તાવેજો ટ્રિગોરિયન ક્લાસેન્ડરને ઉદેશીને કર્યા છે. એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક હિંદુ ફક્ત દેશી મિતી નાખીને ચાર મહિને અગાઉ આપીશ એવી વાયદા-ચિઠી લખી આપે છે. તે ચિઠી ઉપરથી ફરિયાદ કરવાની મુદત તે મિતીથી ટ્રિગોરિયન ક્લાસેન્ડરના કાલ-માન પ્રમાણે ગણેલા ચાર મહિના પુરા થાય તે વખતથી શરૂ થાય છે. (બ) એક હિંદુ ફક્ત દેશી મિતી નાખીને એક વરસમાં નાણું પાણું આપીશ એવું ખત લખી આપે છે. તે ખત ઉપરથી ફરિયાદ કરવાની મુદત તે મિતીથી ટ્રિગોરિયન ક્લાસેન્ડરના કાલમાન પ્રમાણે ગણેલું એક વરસ જે વખતે પૂર્ણ થાય તે વખતથી શરૂ થાય છે.

લાગ ૪ થો.

કબજા ઉપરથી ધણીપણું પ્રાપ્ત થવું.

૨૬. (૧) કોષ્ટક ઇમારતમાં તથા ઇમારતને સારૂ અજવાળું અથવા હવા આવવી તથા તેનો ઉપયોગ થવો આ વાતનો ઉપભોગ ઇજમેન્ટ તરીકે તથા હક્ક તરીકે ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે ઇમારત સાથે કર્યો હોય ત્યારે અને હરકોઈ માર્ગોના અથવા પાણીના પાટનો (પાણી જવાના માર્ગો) અથવા કોષ્ટક પાણી વાપરવાનો અથવા બીજા કોષ્ટક ઇજમેન્ટનો (તે વિધિપદ્ધતિ હોય કે નિષેધપદ્ધતિ હોય) ઉપભોગ, તે આખત દાવો કરનારા કોષ્ટક માણસે ઇજમેન્ટ તરીકે તથા હક્ક તરીકે ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે તથા ઉઘાડી રીતે કર્યો હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રમાણે અજવાળું અથવા હવા આવવી તથા તેનો ઉપયોગ થવો એ આખતનો હક્ક અથવા સદરહુ પ્રકારના માર્ગોના અથવા પાણીના પાટનો અથવા પાણી વાપરવાનો અથવા બીજા ઇજમેન્ટનો હક્ક અનિબંધ તથા અપરિહાર્ય થશે એમ સમજવું.

ઉપર વીસ વીસ વરસની મુદતો કહી છે તેમાંની દરેક મુદત, જે દાવાને તે મુદત લાગુ હશે તે દાવા બાબતની જે ફરિયાદમાં તકરાર હશે તે ફરિયાદ કર્યાની અગાઉનાં બે વરસની અંદર પુરી થનારી મુદત છે એમ સમજવું.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે જે મિલકત ઉપર હક કર્યો હોય તે મિલકત સરકારની હોય ત્યારે, તે પેટા-કલમમાં “વીસ વરસ” આ શબ્દોને બદલે “સાઠ વરસ” આ શબ્દો દાખલ કર્યા હોય તે પ્રમાણે તે પેટા કલમ વાંચવી.

ખુલાસો:—દાવો કરનાર શિવાય બીજા કોઇ માણસના કૃત્યથી હરકત થઇ હોય તે કારણથી કબજે અથવા ઉપભોગ ખરેખાર સંબંધ પડ્યા વગર અને તે હરકત બાબતની તથા તે હરકત કરનારા અથવા કરવા અધિકાર આપનારા માણસ બાબતની ખબર દાવો કરનારને પડ્યા પછી એક વરસ સુધી તે હરકત ખત્તા વગર અથવા કબજા કર્યા વગર કોઇ પણ કૃત્ય અ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખાડો છે એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંતો:—(અ) માર્ગના હક્કને હરકત કર્યા બાબત સન ૧૯૧૧ ના વરસમાં ફરિયાદ થઇ છે. પ્રતિવાદી હરકત કબજા કરે છે, પણ માર્ગનો હક્ક કબજા કરતો નથી. વાદી એવું સાબિત કરે છે કે, તેણે ઇંજિનેટ તરીકે તથા હક્ક તરીકે તે હક્ક બાબતના અધિકારનો દાવો કરીને તે હક્કનો ઉપભોગ, સન ૧૮૯૦ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૧ લી તારીખથી સન ૧૯૧૦ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૧ લી તારીખ સુધી ખાડો પડ્યા વગર બિનહરકતે તથા ઉઘાડી રીતે કર્યો છે. વાદીને હુકમનામું મળવાનો હક્ક છે. (બ) તેવીજ એક ફરિયાદમાં વાદી સાબિત કરે છે કે તે હક્કનો મેં વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે તથા ઉઘાડી રીતે ઉપભોગ કર્યો છે. અને પ્રતિવાદી એવું સાબિત કરે છે કે તે હક્કનો ઉપભોગ કરવા સાથે વાદીએ વીસ વરસની અંદર એક પ્રસંગે મ્હારી પરવાનગી માગી હતી. તે ફરિયાદ કહાડી નાંખવી જોઇએ.

૨૭. કોઇ ઇંજિનેટ જે કોઇ પણ જમીન ઉપર અથવા પાણી ઉપર અથવા જે કોઇ પણ જમીન-માંથી અથવા પાણીમાંથી ભોગવાતું હોય અથવા મળતું હોય તે જમીન અથવા પાણી, હવાતી સુધીના હક્ક સંબંધ ઉપરથી અથવા હક્ક સંબંધ આપ્યા પછીની તારીખથી ત્રણ વરસ કરતાં વધુ મુદતના હક્ક સંબંધ ઉપરથી ધારણ કરેલું હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રકારનો હક્ક સંબંધ અથવા મુદત ચાલુ હોય ત્યારે જેટલા વખત સુધી સદરહુ પ્રકારનાં ઇંજિનેટો ઉપભોગ થયો હોય તેટલો વખત વીસ વરસની મુદતમાંથી હેઠળ લખેલે પ્રસંગે બાદ કરવો, એટલે કે, સદરહુ પ્રકારનો હક્ક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછી તે જમીન ઉપર અથવા પાણી ઉપર જે માણસનો અધિકાર હોય તે માણસે તે હક્ક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછી ત્રણ વરસમાં તે દાવા બાબત તકરાર કરી હોય તો બાદ કરવો.

દ્રષ્ટાંત:—(બ) ની જમીનમાંથી જવાનો મને હક્ક છે એવું સાબિત થવા બાબત આ ફરિયાદ કરે છે. મેં પચીસ વરસ સુધી તે હક્ક ભોગવ્યો છે એવું આ સાબિત કરે છે, પણ તે પચીસ વરસ માંહેનાં દસ વરસ સુધી કે નામની એક હિંદુ વિધવાનો તે જમીન ઉપર હવાતી લગી હક્ક સંબંધ હતો અને કે મરણ પામ્યા પછી બે નો તે જમીન ઉપર હક્ક પ્રાપ્ત થયો અને કે મરણ પામ્યા પછી બે વરસની અંદર આ ના તે હક્ક સંબંધના દાવા બાબત મેં તકરાર કરી એવું આ સાબિત કરે છે. ત્યારે આ ફરિયાદ કહાડી નાંખવી જોઇએ, કારણ આ કલમના ઇરાવ પ્રમાણે આ એ પદર વરસ સુધીજ ઉપભોગ કર્યાની વાત સાબિત કરી છે.

૨૮. કોઇ માલમિલકતનો કબજો લેવા સાથે કોઇ માણસને ફરિયાદ કરવી હોય તેની મુદત આ આક્ટ ઉપરથી ઇરાવા છે તે મુદત પુરી થયા પછી તે માલમિલકત ઉપરનો તેનો હક્ક નહિ સરખો થઇ જાય છે એવું સમજવું.

ભાગ ૫ મો.

કાયમ રાખવા બાબત તથા રદ કરવા બાબત.

૨૯. (૧) આ આક્ટના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી—(અ) સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કરાર બાબતના આક્ટની ૨૫ મી કલમને આધ આપે છે એમ સમજવું નહિ; (બ) હવે અથવા હવે પછી સ્થિતિ હિંદુસ્તાનમાં અમલમાં હોય એવા કોઈ પણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદાથી હરકોઈ ફરિયાદની, અપીલની અથવા અરજીની વિશેષ કરીને કહેલી મુદતને આધ આપે છે અથવા બદલાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) આ આક્ટનો કોઈ પણ ઠરાવ હિંદુસ્તાનના તલાક બાબતના આક્ટ પ્રમાણે કરેલી ફરિયાદને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

(૩) ૨૬ મી તથા ૨૭ મી કલમો અને ૨ જી કલમમાંની ‘ઇઝમેંટ’ ની વ્યાખ્યા સન ૧૮૮૨ નો હિંદુસ્તાનનો ઇઝમેંટનો આક્ટ વિધિમાનકાળે જે મુલકોને લાગુ હોય તેમાં ઉત્પન્ન થનારા મુકદ્દમાઓને લાગુ થી એમ સમજવું નહીં.

૩૦. આ આક્ટમાં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ, કોઈ પણ ફરિયાદ કરવાની આ આક્ટમાં કહેલી મુદત સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટમાં કહેલી મુદત કરતાં ઓછી હોય તે ફરિયાદ, આ આક્ટ પસાર થયા પછીના બે વરસની અંદર અથવા સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટમાં એવી ફરિયાદ કરવા સાફ કહેલી મુદતની અંદર, એટલે એમાંની જે મુદત પેહેલી પુરી થતી હોય તે મુદતની અંદર કરવાનો અધિકાર છે.

૩૧. (૧) આ આક્ટમાં અથવા સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટમાં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ, બીજા પરિશિષ્ટમાં કહેલા મુલકોમાં ગીરવી રાખનારે ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા સાફ કરવાની ફરિયાદ અથવા વેચાણ કરવા સાફ કરવાની ફરિયાદ, આ આક્ટ પસાર થયા પછીના બે વરસની અંદર અથવા જે નાણું બાબત તારણ આપ્યું હોય તે નાણું લહેણું થાય તે તારીખથી સાઠ વર્ષની અંદર, એટલે, એમાંની જે મુદત પેહેલી પુરી થતી હોય તે મુદતની અંદર, કરવાનો અધિકાર છે. અને સદરહુ મુલકોમાં સદરહુ સાઠ વર્ષની મુદતની અંદર કરેલી તથા આ આક્ટ પાસ થયાની તારીખે અવલ કોર્ટમાં અથવા અપીલ કોર્ટમાં ચાલુ હોય એવી કોઈ પણ ફરિયાદ બાર વરસના મુદતના સંબંધથી કહાડી નાખવી નાહ.

(૨) અગાઉ કહેલા મુલકોમાં ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા બાબતનો અથવા વેચાણ કરવા બાબતનો ગીરો રાખનારનો દાવો સન ૧૯૦૭ ના ગ્રુલાઇ મહિનાની ૨૨ મી તારીખ પછી તથા આ આક્ટ પસાર થયા પેહેલાં, ૧૨ વરસની મુદત ઉપરથી સંબંધો અથવા ચોડા, અવલ કોર્ટમાં અથવા અપીલ કોર્ટમાં, કહાડી નાખ્યો હોય અથવા તે કોર્ટમાંથી ખેંચી લીધો હોય તે દાવો જે કોર્ટ, તે કહાડી નાખ્યો હશે અથવા જે કોર્ટમાંથી તે ખેંચી લીધો હશે તે કોર્ટને લેખી અરજ કરેથી તે મુકદ્દમો પાછો ફાઇલ ઉપર લેવાનો અધિકાર છે, માત્ર એટલુંજ કે એવી અરજ આ આક્ટ પસાર થયાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર કરવી જોઈએ: અને તે મુકદ્દમો એવી રીતે પાછો ફાઇલ ઉપર લીધા પછી પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો તેને લાગુ પડશે.

૩૨. ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં કહેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટ ૪ થા આસનમાં નિર્દિષ્ટ કર્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

પહેલું પરિશિષ્ટ.

પહેલો ભાગ ફરિયાદો.

આ આક્ટ મુજબ ફરિયાદો કેટલી મુદતની અંદર કરવી તે મુદતો તથા જે વખતથી મુદત ચાલુ થાય છે તે વખત નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યો છે.

વિભાગ ૧ લો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત ત્રીસ દિવસની ઠરાવી છે.

૧. પકતર જમીન ઉપરના દાવાના સન ૧૮૬૩ ના આકટ પ્રમાણે રેવન્યુ ઓર્ડર કરેલા નિવેડા બાબત તકરાર કરવા સાર;-નિવેડાની નોટીસ વાંદીને આપવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

વિભાગ ૨ નો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત નેવુ દિવસની ઠરાવી છે.

૨. બ્રિટિશ ઇંડિઆમાં કોઇ આકટ ચાલુ હોય તે વખતે તે આકટ પ્રમાણે ફલાણું કૃત્ય છે એમ કહેતા હોય, તે કૃત્ય કર્યા બદલ અથવા ન કર્યા બદલ નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-કૃત્ય અથવા કમર કરવામાં આવે ત્યારથી.

વિભાગ ૩ નો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત છ મહિનાની ઠરાવી છે.

૩. સન ૧૮૭૭ ના વિશેષ ન્યાયના આકટની ૯ મી કલમ પ્રમાણે સ્થાવર મિલકતનો કબજો પાછો લેવા બાબત;-કબજો લઇ લેવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪. કામ કરનારા અને તેઓને કામે રાખનારની તકરારો પડે તે બાબતના સન ૧૮૬૦ ના આકટની ૧ લી કલમ પ્રમાણે;-જે પગાર બાબત કે ભાડા બાબત દાવા હોય તે પગાર અથવા ભાડું અથવા કિંમત આપવાની થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫. દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવવું હોય ત્યારે, કરજ આપવાનું થાય ત્યારથી અથવા મિલકત પાછી લેવાની હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

વિભાગ ૪ થો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત એક વરસની ઠરાવી છે.

૬. દંડ બાબત, અથવા ગુન્હેગારી બાબત કોઇ રટાકુટ પ્રમાણે અથવા આકટ પ્રમાણે, પેટાની કાનુન પ્રમાણે:-દંડનો અથવા ગુન્હેગારીનો પેચ આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭. ધરના આકરના અથવા કારીગરના, અથવા મજૂરના પગાર બાબત જે વિષે આ પરિશીલના ૪ થા આર્ટિકલમાં ઠરાવ કરેલા નહિ હોય તે વિષે:-પગાર જ્યારથી દેવો થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮. હોટેલના, ટાવરના, અથવા લોજીંગ હાઉસના કીપર ખાવા પીવાની જાણ આપવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૯. રહેવાનાં ભાડાં બાબત:-ભાડું આપવાનું થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૦. અગ્રમુખિકાર (એટલે બીજાના કરતાં પહેલાં ખરિદ કરવાનો અધિકાર) અમલમાં લાવવા:-ખરીદદાર વેચેલી મિલકતનો કબજો લે ત્યારથી અથવા વસાણોનો દસ્તાવેજ નોંધવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૧. જે માણસ વિશ્દ નીચેનો કોઇ પણ હુકમ થયો હોય તેણે હુકમ માંહેની માલમિલકત ઉપર પોતાનો હક સાબીત કરવા સારું. હુકમની તારીખની તુદત ગણવી.

(૧) હુકમનામાની બજાવણીથી જન્મ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં જે હરકત લીધી હોય તેની બાબત સી. પ્રો. કોડ મુજબ કાઢેલો હુકમ, અને (૨) પ્રેસિડેન્સી રમાલકોઝ કોર્ટસ આકટની ૨૮ મી કલમની રૂએ કાઢેલો હુકમ.

૧૧. આ સ્થાવર મિલકતનો કબજો મેળવવાનું હુકમનામું બારણું કરનારે, અથવા ખરીદદારે તે મિલકતનો કબજો સોંપવામાં કરેલા પ્રતિબંધ બાબતની અરજ ઉપર કરેલા હુકમ વિરૂદ્ધ, તે હુકમમાં જખ્ખા-વેલી મિલકત ઉપર પોતાનો હાલના કબજાનો હક સાબીત કરવા સાર કોઈ સખસે કરેલી;—હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૨. હેઠળ લખેલાં પૈકી કોઈ વેચાણ રદ કરવા બાબતની:—

અ દિવાની કોર્ટનું હુકમનામું બળવવા સાર કરેલું વેચાણ.

બ. કલેક્ટરના કે બીજા રેવન્યુ ઓફીસરના હુકમનામા પ્રમાણે અથવા હુકમ પ્રમાણે કરેલું વેચાણ.

ક. સરકારી મહેસુલની ચઢેલી બાકી બાબત અથવા સદરહુ પ્રકારની ચઢેલી બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવા ભોગ કોઈ માંગણી બાબત કરેલું વેચાણ.

દ. બાડાની ચાલુ બાકી બાબત પટણી તાલુકાનું કરેલું વેચાણ:—વેચાણ કાયમ કરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૩. ફરિયાદ સિવાય બીજા કોઈ ચલાવેલાં કામમાંનો દિવાની કોર્ટનો ફેસલો અથવા હુકમ ફરવવા કે રદ કરવા બાબત:—આખરના ફેસલાની કે હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૪. સરકારી અમલદારે પોતાના હુદાના સખખથી કાંઈ કૃત્ય અથવા હુકમ કર્યો હોય, તે કૃત્ય અથવા હુકમ રદ કરવા બાબત:—તે કૃત્યની અથવા હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૫. સરકારી મહેસુલની ચઢેલી બાકી બાબત રેવન્યુ ઓફીસરે કાંઈ સ્થાવર મિલકતની જખ્ખી કરી હશે કે તે બીજાને કરી આપી હશે તે રદ કરવા સરકાર ઉપર કરવાની;—જખ્ખી કે પટો કરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૬. મહેસુલની ચઢેલી બાકી બાબત કે તે પ્રમાણે વસુલ થઈ શકે તેવા બીજા લેણા બાબત રેવન્યુ અધિકારીએ કરેલા દાવાનો નિકાલ કરવા સાર તકરાર કરીને પૈસા આપ્યા હોય તો પાછા લેવા સરકાર ઉપર કરવાની;—નાણું બરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૭. સાર્વજનિક કામ સાર જખ્ખી લીધી હોય તેનો ખદલો મળવા સાર સરકાર ઉપર કરવાની;—ખદલાની રકમ ઠરાવ્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૮. જખ્ખી લેવાનું કામ પુર થયું નહિ હોય ત્યારે ખદલો બાબત તેની જ ફરિયાદ;—ના કલ્લા તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૯. ખોટી રીતે કેદ કર્યા બાબતનો ખદલો મળવા બાબતની;—કેદ પુરી થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૦. સન ૧૮૫૫ ના કાયદેસર વારસ વકીલોએ કરવાની ફરિયાદ બાબતના આકટ પ્રમાણે એકઝીક્યુટરોએ, આડમિનીસ્ટ્રેટરોએ અથવા વારસ વકીલોએ કરવાની;—મરણની તારીખથી મુદત ગણવી.

૨૧. પ્રાણધાતક, અકસ્માત બાબતના આકટ પ્રમાણે વારસ વકીલોએ, એકઝીક્યુટરોએ, અને આડમિનીસ્ટ્રેટરોએ કરવાની;—મરણ પામેલા માણસના મરણની તારીખથી મુદત ગણવી.

૨૨. જીરોને થયેલાં બીજાં કાંઈ નુકશાન બાબતનો ખદલો મળવા સાર નુકશાન કરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૩. અદાવતથી ફેજદારીમાં કામ ચલાવ્યું હોય તે બાબતના નુકશાનનો ખદલો મળવા સાર;—વાદી બીનતકસીરવાર છે એવો ઠરાવ થાય ત્યારથી, અથવા ફરીઆદનો બીજી રીતે છેડો આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૪. લાખખ બાબત (આખર લેનારો મજકુર પ્રસિદ્ધ કર્યા બાબત) નુકશાનનો ખદલો મળવા સાર;—લાખખ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે ત્યારથી ગણવી.

૨૫. આખર લેનારો મજકુર બોલ્યા બાબત નુકશાનનો ખદલો મળવા સાર;—તે જખ્ખ બોલવામાં આવે ત્યારથી અથવા તેથી નુકશાન થાય ત્યારથી.

૨૬. વાદીના ચાકરને અથવા છાકરીને રીઠબાથી ચાકરીનું નુકશાન થયા બાબતનો ખદલો મળવા સાર;—નુકશાન થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૭. વાદીની સાથે કરેલો કરાર તોડવાને કાંઈ માણસને પ્રવૃત્ત કરવા બાબત બદલો મળવા સાર;- કરાર તોડવાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૨૮. કાયદા વિરૂદ્ધ અથવા ગેરરીતિની, અથવા વધારે જંગમ માલની જમી કયાં બાબતનો બદલો મળવા સાર, જમીની તારીખથી ગણવી.

૨૯. કાયદાપર પ્રોબેટ ઉપરથી જંગમ માલ ગેરબાજબી રીતે કબજા કર્યા બાબતનો બદલો મળવા સાર;-કબજા કર્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૩૦. માલ ખોયા બાબત, કે તેને નુકશાન કર્યા બાબતનો બદલો મળવા સાર હુડીબાડાવાળા ઉપર;-માલ ખોવાય, અથવા તેને નુકશાન લાગે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૩૧. માલ ન પહોંચ્યા બાબત પહોંચ્યાડવામાં ઢીલ કર્યા બાબતનો બદલો મળવા સાર હુડીબાડાવાળા ઉપર;-માલ જ્યારે પહોંચ્યાડવો જોઈતો હતો ત્યારથી મુદત ગણવી.

વિભાગ ૫ માં.

નીચેની ફરીઆદો નીચે કહેલા વખતથી એ વરસની મુદતની અંદર કરવી.

૩૨. કાંઈ વિશેષ કારણ સાર માલનો ઉપયોગ કરવો હોય ને તે માલ ખીજ કામમાં વાપરે તો તેની ઉપર;-ખીજ કામમાં માલ વાપર્યાની વાત પહેલ વહેલી જણાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૩૩-૩૪-૩૫ સન ૧૮૫૫ ના કાયદેસર વારસ વરીસોએ કરવાની ફરીયાદ બાબતના આકટ પ્રમાણે એક્સિક્યુટરી ઉપર;-અથવા આડમિનિસ્ટ્રેટર કે રેપ્રિઝન્ટેટીવ ઉપર કરવાની,-અપકૃતી કરવામાં આવે ત્યારથી.

૩૬. જે વાત કરારને લાગુ નહિ હોય, તથા જે વિષે આ આકટમાં ખસુસ ઠરાવ કર્યો નહિ હોય એવું કાંઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય કરવા બાબતના કે કાંઈ કાયદાસર કૃત્ય અયોગ્ય રીતે કરવા બાબતના, કે જે કરવાની અવસ્ય હોય તે વર્જ કરવા બાબતના બદલા બાબત; તે વાત અને ત્યારથી ગણવી.

વિભાગ ૬ ઠો.

નીચેની ફરીયાદો નીચે લખેલા વખતથી ત્રણ વરસની મુદતની અંદર કરી શકાશે.

૩૭-૩૮. માર્જને અથવા પાણીના પાટને અટકાવ કર્યા બાબતના કે પાણીના પાટને ખીજ તરફ વાળ્યા બાબતના નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-અટકાવ કર્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૩૯. સ્થાવર મિલકત ઉપર અતિક્રમણ કર્યા બાબતના નુકસાનનો બદલો મળવા સાર;-અતિક્રમણ કરવાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૪૦. કોપીરાઇટનો (ગ્રંથ સ્વામિત્વનો) હક્ક અથવા કાંઈ અનન્ય ગ્રાહ્યધિકાર તોડવા બાબતના નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-તોડવાની તારીખથી.

૪૧. બ્યર્થ નુકશાન (મિલકતનું) કરવાનો પ્રતિબંધ કરવા બાબત;-નુકશાન થવાનો પ્રારંભ થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪૨. ગેરબાજબી રીતે મળેલી તાકીદ ઉપરથી નુકશાન થયું હોય તે બાબતનો બદલો મળવા સાર;-તાકીદ બંધ થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪૩. જે માણસને એક્ઝિક્યુટર કે આડમિનિસ્ટ્રેટર વસીઅતનામાં લખેલું દાન આપ્યું હોય તે માણસની પાસેથી તે અવેજ પાછો અપાવવા બાબત સન ૧૮૫૫ ના વારસા બાબતના આકટની કા. ૩૨૦ તથા ૩૨૧ મી પ્રમાણે કરવાની અથવા ૧૮૮૧ ના પ્રોબેટના આકટની ૧૩૯ મી કે ૧૪૦ મી કલમ પ્રમાણે કરવાની,-દાન આપ્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૪૪. પોતાના પાલન કરનારા (વાલી) એ કરેલી મિલકતની તબદીલ રદ કરવા બાબત જે વાડે (સગીર) પુખ્ત ઉંમરમાં આવ્યો હોય તેણે કરવાની,-તે પુખ્ત ઉંમરમાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪૭. કીમીનલ પ્રોસીજર કોડના ૧૨ મા બાબ પ્રમાણે અથવા સન ૧૯૦૬ ના મામલતદાર કોર્ટના એક્ટ પ્રમાણે કરેલા હુકમ પ્રમાણે જેને જરૂર હોય તેણે તે હુકમમાં લખેલી મિલકત પાછી લેવા બાબતની;—કામના આખરના હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૪૮-૪૯. જે વિશેષ જંગમ માલ ખોલ ખોવાયો હશે, ચોરીથી મેળવ્યો હશે, જેનો બદલાતથી ખોટો ઉપયોગ કર્યો હશે, અથવા તેનું રૂપાંતર હતું હશે તે વિશે અથવા ખીન વિશેષ જંગમ માલ સાફ કે તે ગેરબાજબી અટકાવી રાખવા બાબતના નુકશાનનો બદલા મળવા સાફ:—અટકાવી રાખનારનો કબજો ગેરકાયદેસર થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૦. જનાવરનાં, વાહનનાં, હોડીનાં અથવા ઘરગણુ સામાનનાં બાડાં બાબત:—બાડું આપવાનું થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૧. માલ સ્થાપિત કરવા હોય તેને પેટે નાણું આપ્યું હોય તેની બાજી બાબત:—માલ આપવો એમણે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૨-૫૩. વેચેલા કે સ્થાપિત કરેલા માલની કિંમત બાબત, જ્યારે નાણું આપવાની મુદત દરાવી નહીં હોય તો માલ આપવાની તારીખથી અને તે નાણું આપવાની મુદત જ્યારે પુરી થયા પછી આપવાનું હોય તો નાણું આપવાની મુદત જ્યારે પુરી થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૫. વાદીએ પ્રતિવાદીને વેચેલાં જાડતી અથવા ઉછરતા પાકની કિંમત બાબત નાણું ક્યારે આપવું તેની મુદત દરાવી ન હોય તો, વેચાણની તારીખથી મુદત ગણવી.

૫૬. પ્રતિવાદીના કહેવાથી વાદીએ કરેલા કામની કિંમત બાબત-નાણું આપવાની મુદત દરાવી ન હોય તો, કામ કરવામાં આવે ત્યારથી ગણવી.

૫૭. નાણું ધીરું હોય તે બાબત નાણું લેવાનું હોય તે બાબત-નાણું ધીરવામાં આવ્યું ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૮. નાણું ધીરનારે નાણું બાબત એક આપ્યો હોય ત્યારે;—તેવી જ ફરિયાદ;—એકનું નાણું આપવામાં આવ્યું ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૯. નાણું માગે ત્યારે આપવું એવી કમુલતથી નાણું ધીરું હોય તે બાબત-નાણું ધીરવામાં આવ્યું ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૦. નાણું માગે ત્યારે આપવાનું થશે એવી કમુલતથી નાણું સુક્યું હોય, તેમજ ધરાકનું નાણું તેના સાહુકારના હાથમાં એવી રીતે આપવા લાયક હોય તે બાબત:—ઉછરાણી કરી હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૧. પ્રતિવાદીની વતી રૂપીઆ બચાં હોય તે બાબત-વાદીને રૂપીઆ મળવાના હોય તે રૂપીઆ બાબત, નાણું આપ્યું હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૩. પ્રતિવાદી પાસે વાદીનું નાણું લેણું હોય તેના વ્યાજના રૂપીઆ મળવાના હોય તે બાબત:—વ્યાજ આપવાનું થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૪. વાદી પ્રતિવાદીની વચ્ચે નક્કી થયેલા હિસાબ ઉપરથી પ્રતિવાદીની પાસે વાદીના રૂપીઆ લેણા નિકળ્યા હોય તે બાબત વાદીને રૂપીઆ મળવાના હોય તે બાબત—પ્રતિવાદીએ કે તેના મુખત્યારે સહી કરેલા લેખ ઉપરથી હિસાબ નક્કી થાય ત્યારથી, પણ કરજ આગળ ફલાણી વખતે વાળવું એવી તેજ વખતે લખેલી કમુલત થઇને તેની ઉપર સહી થઇ હોય તો તે વખત આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૫. નિર્દિષ્ટ કરેલે વખતે, કે નિર્દિષ્ટ કરેલી અનિશ્ચિત વાત અને ત્યારે કોઇ વાતે કરવાનો કરાર હોય તે તોડયા બાબતના નુકશાનના બદલા સાફ:—વખત આવે ત્યારથી કે વાત અને ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૬-૬૭. જે સિંગલ બાંડમાં નાણું આપવા બાબત દિવસ નિર્દિષ્ટ કર્યો હોય તે ઉપરથી નિર્દિષ્ટ કરેલા દિવસથી અને દિવસ નિર્દિષ્ટ કર્યો નહીં હોય તો બાંડ કરી આપવાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૬૮. જે બાંડમાં સરત હોય તે બાંડ ઉપરથી,—સરત તોડવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭૧. ફલાણી વિશેષ જગાએ અવેજ આપવાને સીકારેલાં બિલ બૉર્ એક્સચેન્જ ઉપરથી:—તે જગાએ તે બિલ ફેખાડવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭૭. ફોરેન બીલ ન કર્યાને લીધે ફોરેસ્ટ કરીને નોટીસ આપો હોય તે ન કરેલાં ફોરેન બીલ ઉપરથી;—નોટીસ આપવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭૮. નહિ નીતરીને જે બિલ એક એક્સચેન્જ ન કર્યું હોય તે બીલ જેણે લખ્યું હોય તેની ઉપર જેને આવેજ મળવાનો હોય તે સીકારવાની ના કલ્લાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૮૧. જમીને, મુખ્ય દેણદાર ઉપર કરવાની—જમીન લેણદારને અવજન આપે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮૨. એક જમીને સામાયિક જમીન ઉપર કરવાની;—જમીન પોતાના દિસ્સા કરતાં વધારે આવેજ આપે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮૪. અહર્નિએ, અથવા વકીલે ફરિઆદના અથવા મિશેષ કામના પોતાના ખર્ચ આપત કરવાની, ખર્ચ ક્યારે આપવો તેવી કયુલત ન થઇ હોય તો;—સદરહુ અહર્નિ વકીલ ફરિઆદ કે કામ ચલાવવાનું બંધ કરે ત્યારથી.

૮૫. માંહોમાંહે ઉઘાડ તથા ચાલુ ખાતા ઉપરથી આકી દેવો હોય તે આપતની ફરિઆદ;—જ્યારે પક્ષકારોની દરમિયાન માંહોમાંહે ઉઘરાણી થઇ હોય ત્યારે કયુલત કરેલી, કે સામીત કરેલી છેલ્લી રકમ જે વરસમાં ખાતામાં દાખલ કરેલી હશે તે વરસની આખરથી સદરહુ વરસ ખાતામાં હોય તે પ્રમાણે ગણવું.

૮૬. જે રકમનો વિમો ઉતરાવ્યો હોય તે રકમ, મરણનો કે નુકસાન થયાનો પુરાવો વિમાવાળાને આપ્યા પછી કે પહેલ્યા પછી તાખડતોમ આપવી પડતી હશે. ત્યારે વિમાના ખત ઉપરથી—મરણનો કે નુકસાનનો પુરાવો વિમાવાળાને આપ્યો હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮૮. દિસામ લેવા સાડ આડતિઆ ઉપર;—દિસામ આપવાની ના કહે ત્યારથી કે આડત બંધ થાય ત્યારથી.

૯૦. ગણત આપત કે ગેરચાલ આપત મુખ્યે મુખત્યાર ઉપર કરવાની બીજી ફરિઆદ—ગણતની કે ગેરચાલની વાદીને ખખર પડે ત્યારથી.

૯૧. જે દસ્તાવેજ આપત બીજી રીતનો દરાવ કરેલો નહિ હોય તે રદ કરવા કે ખાતલ કરવા આપત; તે રદ કરવાનો ને ખાતલ કરવાનો અધિકાર જે વાત ઉપરથી વાદીને પ્રાપ્ત થાય તે વાતની તેને ખખર પડે ત્યારથી.

૯૨. જે દસ્તાવેજ આપ્યો, અથવા નોંધાવ્યો તે દસ્તાવેજ ખોટા મનાવટનો છે એવું માપિત થવા સાડ;—આપ્યાની કે નોંધાવ્યાની વાદીને ખખર પડે ત્યારથી.

૯૪. વાદી દિવાનો હોય ત્યારે જે માલમિલકત તેણે બીજાને કરી આપી હોય તે માલમિલકત આપત, વાદી દિવાનો હતો તે કેકાણે આવ્યા પછી;—તેને માલમિલકત બીજાને કરી આપ્યાની ખખર પડે ત્યારથી.

૯૫. કપટથા મેળવેલું હુકમનામું રદ કરવા આપત, અથવા કપટની કે, ચુકના સમજથી બીજા ન્યાય મળવા સાડ;—જે માણસને નુકસાન થયું હોય તેને તે કપટ, કે ચુક માલમ પડે ત્યારથી.

૯૬. ચુકના સમજથી ન્યાય મળવા સાડ;—ચુક વાદીને માલમ પડે ત્યારથી.

૯૭. જે વિદ્યમાન બદલા સાડ નાણું આપ્યું હોય તે બદલો આગળ જતાં હુખ્યો હોય તો તે નાણું આપત;—બદલો હુખ્યાની તારીખથી.

૯૮ ટ્રસ્ટ તોડ્યાથી થયેલું નુકસાન મરનાર ટ્રસ્ટીના કુલ એકંદર ઇસ્ટેટમાંથી ભરી લેવા આપત, નુકસાન થયાની તારીખથી.

૧૦૦. મરનાર ટ્રસ્ટીની ઇસ્ટેટ ઉપર શાળાનો દાવો અમલમાં લાવવા આપત, સામાયિક ટ્રસ્ટીએ કરવાની—શાળા માનવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૦૧. ફરિઆપારના લોકાના પગાર આપત; જે સફર બદલ પગાર મળવાનો હોય તે સફરની આખરથી.

૧૦૨. જે પગાર આપત આ પરિશીસ્ટમાં ખસુસ બીજી રીતે દરાવ કર્યો નહિ હોય તે પગાર આપત. તે પગાર ક્યારે દેવાનો થાય ત્યારથી.

૧૦૩ (મુઅજ્જલ બાબત) એટલે તુરત માગી લેવાય તવી મેહેર બાબત મુસલમાને કરવાની, મહેર આપવાની ના કહેવામાં આવે કે લગ્ન સંબંધ તુરે ત્યારથી.

૧૦૪. ગીરવી રાખનારને વધારે ઉપજ પડેથી હોય તે, ગીરવી નાણું વળ્યા પછી પાછી લેવા બાબત ગીરવી મુકનારે કરવાની;—ગીરવી મુકેલી મિલકતનો કબજો ગીરવી મુકનાર પાછો લે ત્યારથી.

૧૦૬. બંધ થયેલા પંત્યાળાના નશાના હિસાબ બાબત તથા હિસ્સા બાબત કરવાની—બંધ થયાની તારીખથી.

૧૦૭. અવિબક્ત કુટુંબના સામાયિક ઇરિટેટના વહિવટદારે તે ઇરિટેટ ખાતે નાણું આપ્યું હોય તે નફો લેવા સાફ તે વહીવટદારે કરવાની;—નાણું આપ્યાની તારીખથી.

૧૦૮. પટે રાખનારે પટાની સરત વિરૂદ્ધ જાડ કાપ્યાં હોય તેની કીમત બાબત પટે આપનારાએ કરવાની;—જાડ કાપ્યાં હોય ત્યારથી.

૧૦૯. વાદીની સ્થાવર મિલકતની ઉપજ પ્રતિવાદીએ અન્યાયથી લીધી હોય તે ઉપજ બાબત;—ઉપજ લેવામાં આવે ત્યારથી.

૧૧૦. બાડાની ચઢેલી બાકી બાબત, —ચઢેલી બાકી દેવી થાય ત્યારથી. ખરિદીનું નાણું દેવું રહેતું હોય તેમને આપવા સાફ સ્થાવર મિલકત વેચનારે કરવાની;—વેચાણુ પૂર કરવા દરાવેલા વખતથી અથવા તે કબજાત કર્યાની તારીખથી

૧૧૨. કોષ સ્ટાટ્યુટ પ્રમાણે નોંધેલી કંપનીના કાંલ બાબત.—કાળ આપવાનો થાય ત્યારથી.

૧૧૩. કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવા બાબત; ને પુરો કરવાની ના કહે ત્યારથી.

૧૧૪. કરાર રદ કરવા સાફ; તે રદ કરવાનો દક જે વાત ઉપરથી વાદીને પ્રાપ્ત થયો હોય તે વાત તેને પ્રથમ માલમ પડે ત્યારથી.

૧૧૫. જે સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત અર્થનો કરાર લખેલો કે નોંધેલો નહિ હોય તે કરાર તોડવા બાબતના નુકસાનના બદલા સાફ; કરાર તોડવામાં આવે ત્યારથી.

વિભાગ ૭ મો.

નીચેની ફરિઆદો નીચે કહેલા વખતથી ૭ વરસની મુદતની અંદર ચાલી શકશે.

૧૧૬. લખેલો કરાર નોંધેલો હોય તે તોડ્યા બાબતના નુકસાનના બદલા સાફ; તે વ્યાજ વગર નોંધેલા કરાર ઉપરથી ફરિઆદીની મુદત ચાલુ થાય ત્યારથી.

૧૧૮. દત્ત વિધાન થયાનું કહેવામાં આવતું હોય, તે રદ ખાતલ છે અથવા ખરેખર તે કદી થયુંજ નથી એવું સાબીત કરી લેવા સાફ; દત્ત વિધાન થયાનું કહેવામાં આવતું હોય તેની વાદીને ખબર પડે ત્યારથી.

૧૧૯. દત્ત વિધાન કાયદાસર છે એવું ગાંધિત કરી લેવા સાફ;—દત્તક છોકરાને દત્તકપણાના સમ-બથી જે હક્ક હશે તે હક્કને હરકત થાય ત્યારથી.

૧૨૦. જે ફરીઆદ કરવાની મુદત આ પરિશીષ્ટમાં બીજે કોઇ કાયદાએ કરાવી નહી હોય તે ફરી-આદ;—ફરીઆદ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

વિભાગ ૮ મો.

નીચેની ફરીઆદોની મુદત નીચે બતાવેલા વખતથી બાર વરસની કરાવી છે.

૧૨૧. ક્ષિતિજ ઇડિઆમાં કરાવી લીધેલા ફેસલા ઉપરથી, અથવા મુચરકા ઉપરથી, કરવાની;—ફેસલાની અથવા મુચરકાની તારીખથી.

૧૨૩. વસિઅતનામું કરનારાએ, વસિઅતનામું કરીને આપેલા દાવા બાબત, અથવા શેષ ધનના હિસ્સા બાબત અથવા વસિઅતનામું કર્યા વગર કોઇ મરણ પામ્યું હોય તેની માલમિલકતની વહેંચણુના હિસ્સા બાબત,—મૃત્યુ લેખાર્જિત દાન અથવા હિસ્સો આપવાનો અથવા સ્વાધિન કરવાની થાય ત્યારથી,

૧૨૪. વંશપરંપરાના હુદાના કબજા સાર,—વાદીનો વિરોધપૂર્વક હુદાનો કબજો પ્રતીવાદી છે ત્યારથી.

૧૨૫. કોઇ હિંદુ અથવા મુસલમાન સ્ત્રી ફરીઆદ કરવાની તારીખે મરણ પામે તો જમીનનો કબજો જે હોંડુ અથવા મુસલમાનને પ્રાપ્ત થાય, તેણે, તે સ્ત્રીએ જમીન ખીજીને કરી આપી હોય તો તે કરી આપવાનું તે જીવતી છે ત્યાંસુધી, અથવા તે પાછી લગ્ન કરે ત્યાં સુધી કાયમ રહે અને ત્યાર પછી રદ છે એવું સાપિત થવા સાર કરવાની ફરિઆદ;—ખીજીને કરી આપ્યાની તારીખથી.

૧૨૬. વડિલોપાઈત મિલકત આપે ખીજીને કરી આપી હોય તે કરી આપવાનું રદ કરવા સાર;—મિતાક્ષરાના નિયમ જે હિંદુને લાગુ હોય તે હિંદુએ કરવાની;—મિલકત જેને કરી આપી હશે તે, તેનો કબજો છે ત્યારથી.

૧૨૭. અવિભક્ત કુટુંબની મિલકતમાંથી જે માણસને ખાતલ કર્યું હશે, તે માણસે તે મિલકતમાંના હિસ્સાનો હક અમલમાં લાવવા સાર કરવાની;—ખાતલ કર્યાની વાત વાદીને માલમ પડે ત્યારથી.

૧૨૮. અન્ન વસ્ત્રની ચઢેલી બાકી ખાખત હિંદુએ કરવાની;—ચઢેલી બાકી આપવાની થાય ત્યારથી.

૧૨૯. અન્ન વસ્ત્ર ખાખતનો હક સાપિત થવા સાર હિંદુએ કરવાની;—હક નથી એવું કહેવામાં આવે ત્યારથી.

૧૩૦. વસુલખાશીની જમીન પાછી લેવા સાર, અથવા તેની ઉપર આકાર ખેસાડવા સાર;—જમીન પાછી લેવાનો અથવા આકાર ખેસાડવાનો હક પ્રથમ પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૩૧. મુદતે મુદતે જે હક્ક પાછો મળવાનો હોય તે સાખીત કરવા ખાખતની;—તે હકનો કિપ-ભોગ કરવાની વાદીને પ્રથમ ના કહેવામાં આવે ત્યારથી,

૧૩૨. જે નાણાંનો ચાર્જ સ્થાવર મિલકત ઉપર હશે તે નાણું અપાવવા ખાખતની,—જે નાણાં ખાખત શરિઆદ હોય તે નાણું આપવાનું થાય ત્યારથી.

૧૩૫. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો લેવા સાર ગીરવી રાખનારે, બાદશાહી સનંદ ઉપરથી સ્થાપેલી નહિ હોય તેવી કોર્ટમાં કરવાની ફરિઆદ;—કબજા ખાખતનો ગીરવી મુકનારનો હક જ્યારે પુરો થાય ત્યારથી.

૧૩૬. સ્થાવર મિલકત ઘર મેળે વેચી તે તારીખે તે મિલકતનો કબજો વેચનાર પાસે નહિ હોય ત્યારે, જેણે ઘર મેળે વેચાતી લીધી હોય તેણે તે મિલકતના કબજા સાર કરવાની;—વેચનારને કબજો લેવાનો હક જ્યારે પહેલ વહેલો પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૩૭. હુકમનામું બળવવા સાર કરેલા વેચાણની તારીખે હુકમનામાના દેણદારનો કબજો નહિ હોય ત્યારે તે વેચાણમાંથી ખરીદનારે કરવાની તેવીજ શરિઆદ;—દેણદારને કબજા ખાખત જ્યારે પહેલ-વહેલો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૩૮. ખેડુત પાસેથી કબજો પાછો લેવા સાર જમીનદારે કરવાની;—ઉપભોગ કરવાનો અધિકાર પુરો થાય ત્યારથી.

૧૪૧. કોઇ હિંદુ અથવા મુસલમાન સ્ત્રી મરણ પામી હોય ત્યારે સ્થાવર મિલકતના કબજા ખાખત જે હિંદુને અથવા મુસલમાનને હક્ક હોય તેણે કરવાની તેવીજ શરિઆદ;—તે સ્ત્રી મરણ પામે ત્યારથી.

૧૪૨. સ્થાવર મિલકતનો કબજો વાદીની પાસેથી લઇ લીધો હોય અથવા તેણે છોડ્યો હોય, તે મિલકતના કબજા સાર;—તે કબજો લઇ લેવાની કે છોડી દેવાની તારીખથી.

વિભાગ ૯ મો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત નીચે લખેલા વખતથી ત્રીસ વરસની ઠરાવી છે.

૧૪૫. જંગમ માલ અનામત મુક્યો હોય, અથવા ગીરવી મુક્યો હોય, તે પાછો લેવા ખાખત તે અનામત રાખનાર ઉપર, અથવા ગીરવી રાખનાર ઉપર કરવાની,—તે અનામત મુક્યાની તારીખથી.

૧૪૬. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો ગીરવી મુકનારની પાસેથી લેવા સાર, ગીરવી

રાખનારાએ બાદશાહી સનંદ ઉપરથી સ્થાપેલી કોર્ટમાં કરવાની;—ગીરો મીલકતના કરજ આપત મુદ્દલને કે બ્યાબને પેટે છેલ્લેલું કાંઈ ભરવામાં આવ્યું ત્યારથી.

૧૪૬. એ જે કોઈ સ્થાનિક અધિકારી પાસેથી સાર્વજનિક સ્ટ્રીટ કે રસ્તાનો કબજો લઈ લીધો હોય તે અધિકારીએ કરવાની;—કબજો લઈ લીધાની તારીખથી.

વિભાગ ૧૦ મો.

નીચેની ફરિયાદો નીચે કહેલા વખતથી સાઠ વરસની ઠરાવી છે.

૧૪૭. ગીરવી મુકનારનો ગીરો છોડવવાનો હક રદ કરવા સાર, અથવા વેચાણ સાર, ગીરવી રાખનારે કરવાની;—ગીરોને આધારે ધીરેલું નાણું બ્યારે આપવાનું થાય ત્યારથી.

૧૪૮. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો છોડવવા સાર, અથવા પાછો લેવા સાર ગીરવી રાખનાર ઉપર કરવાની;—કબજો છોડવવાનો અથવા પાછો લેવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૪૯. ઈંડિઆના સેક્રેટરી ઓફ રેટ ઇન કૌન્સિલે અથવા એગ્રોની તરફથી કરવાની કોઈ ફરી-આદ:—ખાનગી માણસે કરવાની તેવીજ શ્રીયાદ આપત;—આ આકટ ઉપરથી મુદત ચાલુ થાય ત્યારથી.

બીજો ભાગ.

અપીલો.

નીચેની અપીલો કરવાની મુદત તેની સામે ખતાવેલા વખતમાં કરવી.

૧૫૦. સેસન જડને કરેલા મોતની શિક્ષાના ઠરાવ ઉપર સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદા પ્રમાણે કરવાની;—શિક્ષાના ઠરાવની તારીખથી સાત દિવસમાં.

૧૫૧. કલકત્તા, મદ્રાસ અને મુંબાઈની હાઇકોર્ટે ઇન્સાફની પૈકી કોઈ હાઇ કોર્ટ, પંચમની મુખ્ય કોર્ટ, અને લોઅર બરમાની મુખ્ય કોર્ટ અસલ ફરીયાદ લેવાની પોતાની હકુમત ચલાવીને કરેલા હુકમનામાં ઉપર અથવા હુકમ ઉપર કરવાની;—હુકમનામાંની અથવા હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૨. સને ૧૯૦૮ ના દીવાની કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદા પ્રમાણે ડિસ્ટ્રીક્ટ જડ-બને કરવાની;—જે હુકમનામાં કે હુકમ ઉપર અપીલ હોય તે હુકમનામાંની કે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૩. મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવાની તાબાની કોર્ટે કલાના હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટને તેજ કાયદાની કલમ પ્રમાણે કરવાની;—તે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૪. હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઈ કોર્ટને સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદા પ્રમાણે કરવાની;—શિક્ષાના ઠરાવની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૫. બીનતકસીર છે એવા ઠરાવના ફેસલા ઉપર સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદા પ્રમાણે કરવાની;—ફેસલાની તારીખથી છ મહિનામાં.

ત્રીજો ભાગ.

અરજીઓ.

નીચેની અરજીઓ તેની સામે ઠરાવેલી મુદતમાં કરવી.

૧૫૬. પંચનો નિવેડો રદ કરવા આપત સન ૧૯૦૮ ના સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે કરવાની;—પંચનો નિવેડો કોર્ટમાં ગુજરવામાં આવે ત્યારથી દસ દિવસમાં.

૧૫૮. તેજ કાયદાની ૧૫૮ (૨) (ક) માં જણાવ્યા પ્રમાણે જ્યારે સંક્ષિપ્ત કામ ચલાવી શકાય એવા દાવામાં હાજર થઇને જવાબ કરવાની પરવાનગી મળવા સારૂ કરવાની;—સમન બાબતવામાં આવે ત્યારથી દસ દિવસમાં.

૧૬૦. અરજી સુનાવણી સારૂ નીકળી ત્યારે અરજદાર જેરહાજર હોવાથી નામંજુર કરેલી ફરી તપાસની અરજી, ફરીથી કાબલ ઉપર લેવા સારૂ તેજ કાયદા પ્રમાણે હુકમ થવા સારૂ કરવાની—અરજી નામંજુર કરવામાં આવે ત્યારથી પંદર દિવસમાં.

૧૬૧. જીલ્લા સ્માલકોર્ટ કોર્ટ, અથવા તે કોર્ટની હકુમત મળેલી કોર્ટ તે હકુમત બાબતી હોય ત્યારે તે કોર્ટ કરેલો ફેસલો ફરી તપાસવા સારૂ કરવાની;—હુકમની તારીખથી પંદર દિવસમાં.

૧૬૩. કસુરને લીધે કે ખર્ચને સારૂ તારણ નહિ આપ્યાને લીધે (ફરીઆદ વિગેરે) કહાડી નાંખી હોય તે કહાડી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવા સારૂ હુકમ થવા બાબત વાદીએ કરવાની;—કહાડી નાંખ્યાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૪. એકતરફી થયેલો ફેસલો રદ કરવાનો હુકમ થવા સારૂ પ્રતીવાદીએ કરવાની હુકમનામાની તારીખથી, અથવા સમન્સ યોગ્ય રીતે બજાવ્યો નહોતો હોય તો અરજદારને હુકમનામાની ખબર મળે ત્યારથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૫. સ્થાવર મિલકતનો કબજો જે માણસની પાસેથી લઇ લીધો હોય, અને જે હુકમનામા-વાળાના, કે તે વેચાણના ખરીદનારના કબજો મળવાના હક બાબત, જે માણસ તકરાર કરતો હોય તેણે સને ૧૯૦૮ ના સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે કરવાની;—કબજો લઇ લીધાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૬. હુકમનામું બાબતવા સારૂ વેચાણ કીધું હોય તે સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે રદ કરવા સારૂ;—વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૭. જે સ્થાવર મિલકત બાબત હુકમનામું થયું હોય, અથવા જે હુકમનામું બાબતવા સારૂ તે વંચી હશે તેનો કબજો આપવાને હરકત અથવા અટકાવ ક્યાં બાબત;—હરકત અથવા અટકાવની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૮. આગળ કામ ચલાવવામાં આવ્યું નહિ હોય તેથી અપીલ કાઢી નાંખી હોય તે પાછી લેવા બાબત,—કહાડી નાંખ્યાથી તારીખની ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૯. અપીલની એકતરફી ચોકસી કરી હોય તેની ફરી ચોકસી થવા સારૂ કરવાની;—અપીલના હુકમનામાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૭૦. નાદારીમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી સારૂ, જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાની હોય તે હુકમનામાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૭૧. ફરીઆદ અથવા અપીલ બંધ થયાનો હુકમ રદ કરવા સારૂ;—સને ૧૯૦૮ના સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે કરવાની;—બંધ થયાના હુકમની તારીખથી સાઠ દિવસમાં.

૧૭૨. શરિયાદ અથવા અપીલ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવા સારૂ;—સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે, એસાઇનીએ, નાદાર વાદીના રીસીવરે, અપેલેટ કરવાની;—કાઢી નાંખ્યાના હુકમની તારીખથી સાઠ દિવસમાં.

૧૭૩. ખાજે પ્રસંગે ફેસલાની ફરી તપાસ થવા સારૂ;—હુકમની તારીખથી નેવુ દિવસમાં.

૧૭૪. હુકમનામાની રકમ હપતે હપતે આપવા બાબત,—હુકમનામાની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૬. સીવીલ પ્રોસીજર કોડ પ્રમાણે મૈયતવાદીના કે મૈયત અપેલેન્ટના કાયદેસર વારસ વકીલને પક્ષકાર તરીકે દાખલ કરવાની;—અરજીની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૭. સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે મૈયત પ્રતિવાદીના, કે મૈયત રીસ્પોન્ડન્ટના કાયદેસર વારસને પક્ષકાર કરવાની;—અરજીની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૮. લવાઈને સોંપેલી કોઇ શરિઆદનો નિવેડો કોર્ટમાં શૈલ કરવા સારૂ કરવાની;—પંચના નિવે-કાની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૯. સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે સરટીરીકેટ મેળવવાની ખાચેસ રાખનાર સખસે મલીક મુઆઝમ ઇન કોસિલને કરવાની,—હુકમનામાની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૮૧. જે અરજીઓ બાબત મુદત ઠરાવી નહિ હોય તે અરજીઓ, અરજી કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી ત્રણ વરસમાં.

૧૮૨. કોઇ પણ દિવાની કોર્ટનું હુકમનામું અથવા હુકમ જે બાબત ૧૮૩માં નંબરમાં ઠરાવ કરેલો નથી, અથવા સી. પ્રો. કોડમાં ઠરાવ કરેલો નથી તે હુકમનામું અથવા હુકમ બજાવવા સાર કરવાની;—હુકમનામાની તારીખથી ત્રણ વરસમાં, અથવા હુકમનામાની નકલ તોંધી હોય ત્યારે છ વરસમાં.

૧૮૩. ખાતશાહી સનદ ઉપરથી સ્થાયેલી કોઇ કોર્ટ પોતાની અસલ અવલ સાધારણ દિવાની હકુમત ચલાવીને કરેલો કોઇ ફેસલો, અથવા હુકમનામું, અથવા હુકમ અથવા મલિકા મુઆઝમ ઇન કોન્સિલનો હુકમ અમલમાં લાવવા બાબત કરવાની;—ફેસલો અથવા હુકમનામું, અથવા હુકમ અમલમાં અણુવવાનો હાલનો હક જે માલુસથી છોડી દેવાતો હોય તે માલુસને તે હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી બાર વરસ.

પરીશીષ્ટ ૨ જી.

(કા. ૩૩ જીઓ) મદ્રાસ ઇલાકા, મુંબાઇ ઇલાકા, ફોર્ટ વિલિયમના ઇલાકામાંના બંગાલ ડીવીઝનનો સંબલપુર જિલ્લો, આમ તથા આધિપતિ સંયુક્ત પ્રાંત, બ્રહ્મદેશ, મધ્યપ્રાંત, અજમેર અને મેરવારા.

હિંદુસ્તાનનો વારસા બાબતનો કાયદો.

સન ૧૮૬૫ નો ૧૦ મો.

વસીઅતનામું ક્યાં વગર કે કરીને ગુજરી જનાર માલુસોના વારસા બાબત નિયમો ઠરાવવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

૨ આ બંગાળા ઇલાકાના મુલક મધ્યે, અને મુંબાઇ તથા મદ્રાસની હાઇકોર્ટની અસલ દિવાની ફરિઆદ લેવાની હકુમતની હદમાં, હિંદુ, જૈન, સીખ, અથવા બોધ વસિઅતનામું કરે તેને આ આક્ટ લાગુ છે. આ બંગાળા ઇલાકાની બહાર તથા મુંબાઇ અને મદ્રાસ શહેર બહાર સદરહુ પ્રકારના વસીઅતનામા, તે મુલકની હદમાંની સ્થાવર મિલકતનાં હશે તેને જે કલમો લાગુ છે તેમાંની કેટલીક નીચે આપી છે. ૪૬ સગીર કે ગાંડો ન હોય એવા કોઇ પણ માલુસ, પોતાની મિલકતની વ્યવસ્થા વીલ કરીને કરી શકે છે.

૪૮ કોઇ પણ વીલ, દગલમાજીથી, જોરજુલમથી, કે આજીજીથી મેળવેલું હોય તો તે નિરર્થક છે.

૪૯ કોઇ પણ વીલ ગમે તે વખતે રદ કરી શકાય છે તેમજ બદલી પણ શકાય છે.

૫૦ વસિઅતનામું કરનાર માલુસે વસિઅતનામા ઉપર પોતાની સહી અથવા ખીજ કાંઇ નિશાની કરવી જોઇએ, અથવા તે બજેલો ન હોય તો તેના કહેવાથી તેની હાજરીમાં તેની વતી ખીજ કોઇ માલુસે સહી કરવી જોઇએ. તેમ વસિઅતનામા ઉપર બે કે વધારે સાહેદોએ સાખ કરવી જોઇએ, સદરહુ સાખ કરનાર સાહેદોએ, વસિઅતનામું કરનારને સહી અથવા ખીજ કાંઇ નિશાની કરતાં, અથવા ખીજની પાસે સહી કરાવતાં, નજરે જોવું જોઇએ, અને વસીઅતનામું કરનાર સખસની રૂમર દરેક સાહેદોએ પોતાની સાખ કરવી જોઇએ.

હિંદુ ધર્મ શાસ્ત્ર (હિંદુ લૉ.)

આ શાસ્ત્રમાં નિચે પ્રમાણે વિષયોનું વર્ણન કરેલું છે. ૧ લગ્ન, ૨ દત્તક, ૩ સર્ગાર ઉમ્મર, ૪ મિલકત, ૫ ઉત્તરાધીકાર, ૬ સ્ત્રી ધન, ૭ દાય વિભાગ અને પરચુરણ વિષય.

ઉપરના વિષયોની તકરારનો નિવેડો આ શાસ્ત્રને આધારે થાય છે.

લગ્ન બાબત.

ઐટલે સ્ત્રી પુરુષનું જોડાણ, સ્ત્રી પુરુષના જોડાયા પછી એ અંગનું એક અંગ થાય છે, લગ્ન કરવું એ શાસ્ત્ર પ્રમાણે બહુજ નજરનું છે. જે કોઇ પુરુષ વાંદો (કુંવારો) રહે તો ધર્મ શાસ્ત્ર પ્રમાણે તે ધર્મ ક્રીયા કરી શકતો નથી તેથી મિલકતના હક સંબંધમાં લગ્નનો વિષય પ્રથમ ઉપયોગનો છે. લગ્નની આઠ જાતી છે. ૧ બ્રહ્મ, ૨ દૈવ, ૩ આર્ષ, ૪ પ્રજાપત્ય, ૫ અસુર, ૬ ગાંધર્વ, ૭ રાક્ષસ, અને ૮ પિશાચ.

(૧) જ્યારે બધા ખર્ચ કન્યાના પિતાને ખમવાનો હોય છે ત્યારે તે જાતીના લગ્નને બ્રહ્મ જાતીનું લગ્ન કહે છે. (૨) જ્યારે વિપ્ર હોમ કરતો હોય ત્યારે તેને કન્યા આપવામાં આવે અને લગ્ન થાય તેને દૈવ લગ્ન કહે છે. (૩) જ્યારે ગાય અને બળદના બદલામાં કન્યા આપી લગ્ન કરવામાં આવે ત્યારે તે આર્ષ લગ્ન કહેવાય છે. (૪) સંતાન પ્રાપ્તિના હેતુથી પ્રજાપત્ય જાતીનું લગ્ન કરવામાં આવે છે. (૫) અસુર જાતીનું લગ્ન કન્યાના બાપને શુદ્ધ (પૈસા) આપી કરવામાં આવે છે, શાસ્ત્ર પ્રમાણે કન્યાને વેચવું એ દોષ ભરેલું છે. (૬) સ્વયંવર લગ્ન તે ગાંધર્વ જાતીનું લગ્ન ગણાય છે. (૭) કન્યાને જોરજીલમથી પકડી જઈ લગ્ન કરવામાં આવે તેને રાક્ષસ જાતીનું લગ્ન કહે છે. (૮) રાત્રીના વખતે કન્યાને શયનગૃહમાંથી ચોરી લઈ જઈ પછીથી તેની જોડે લગ્ન કરવામાં આવે તેને પિશાચ લગ્ન કહે છે.

(૧) હાલમાં જે જાતનાં ઐટલે બ્રહ્મને અસુર જાતનાં લગ્ન કાયદેસર ગણાય છે. ગાંધર્વ લગ્ન વિષે જુદા જુદા હલાકામાં જુદો જુદો મત છે. બંગાળમાં તે કાયદેસર ગણાય છે. મદ્રાસમાં જે તે લગ્ન અસુર ક્રીયાઓ સાથે કરવામાં આવે તો કાયદેસર ગણાય છે. અને અહ્મદાબાદમાં તે કાંઈ પણ રીતે કાયદેસર ગણાતું નથી. મુઝાઈમાં કંઈ ચોક્કસ જણાતું નથી, ઐટલે મુઝાઈ જે જાતનાં લગ્ન હાલમાં ચાલે છે. એવો નીચમ નથી કે સારા માણસો ફક્ત બ્રહ્મ વિવાહથીજ પરણી શકે, અને શુદ્ધ લોકો અસુર વિવાહથી પરણી શકે. ગમે તેવી જાતનો માણસ આ એ પૈકી કોઈ પણ જાતના લગ્નથી પરણી શકે છે, પરંતુ કાયદાનું અનુમાન એવું છે કે સારા લોકોનો વિવાહ બ્રહ્મ લગ્નથી થયેલો હશે અને શુદ્ધ લોકોનો વિવાહ અસુર લગ્નથી થયો હશે.

લગ્ન થતા પહેલાં વિવાહ ઐટલે લગ્નનો કરાર કરવામાં આવે છે. તો જે વરનો બાપ કે કન્યાનો બાપ વિવાહ તોડે તો તેની જવાબદારી ફેટલી હોવી જોઈએ. લગ્નનો કરાર ઐટલે વિવાહનો અમલ કોર્ટ કરાવી શકતી નથી. (જેમ કે ધારો કે કન્યાના બાપે વિવાહ તોડ્યો. વરનો બાપ કન્યાના બાપ ઉપર તેની છોડીનું વિવાહના કરાર પ્રમાણે લગ્ન કરાવવા દાવો કરે. આવા દાવામાં પોતે કોઈ પણ રીતે મદદ કરી શકે નહીં.) પરંતુ જે કોઈ માણસ વિવાહનો કરાર તોડે તો, તેના માણસ ઉપર નુકસાનીનો દાવો ખીજી તરફનો માણસ કરે તો આવા કેસમાં કોર્ટ વાતનો કરાર તોડ્યો તેની નુકસાની અપાવી શકે.

વિવાહનો કરાર જે કાંઈ પણ યોગ્ય કારણ સાર તોડવામાં આવ્યો હોય જેવાં કે મરણ, રાંડવો, ન મટે એવો રોગ, તો અને પક્ષકારો વચ્ચે જે કોઈ જણસો વીગેરે આપવામાં આવ્યું હોય તે જણે આપ્યું હોય તે પાછું લઈ શકે છે.

આ ઉપર બતાવેલી કલ્પો અસુર લગ્નને લાગુ પડતી નથી. અસુર લગ્નમાં વરનો આપ કે કન્યાનો આપ કંઈ પણ પોતાના લાભને વારતે લે છે. અસુર લગ્નનો કરાર ઉપર નુકસાનીનો દાવો લાવી શકાય નહીં. અસુર લગ્નમાં જે કંઈ પણ પૈસા આપવાનો કરાર કર્યો હોય તે પૈસા જે સામાવાળો ના આપતા હોય તો તે વિષે દાવો ચાલે નહિ. વળી જે પૈસા આપી દીધા હોય તો તે પાછા લેવા પણ દાવો ચાલે નહિ.

કન્યાને તેનો આપ, દાદા, ભાઈ, કાકો, મામી, પુરૂષ જાતિના પીત્રાઈઓ, અને જે આવા સગા મા તો તેની મા એકના અભાવે બીજા એમ અનુક્રમે પરણાવો શકે છે. જે પુખ્ત ઉમર થતા સુધીમાં કન્યાને પરણાવવામાં ન આવે તો પછી તે કન્યા ત્રણ વર્ષ સુધી સખુર ખમી પોતાને માટે વર પસંદ કરવાને લાયક થાય છે. વરને પોતાની પરણેલ સ્ત્રીને તાબે લેવાનો હક જ્યાં સુધી તે કન્યા પુખ્ત ઉમરની ન થઈ હોય ત્યાં સુધી નથી. પણ વર પોતાની સ્ત્રી સગીર હોય તો પણ તેનો કબજો કન્યાના લાભને વારતે માગી શકે.

કાયદાસર ખોટ, અસાધ્ય રોગ કે બીજી સગાઈને લીધે અથવા કન્યાના મરણને લીધે લગ્ન કરવામાં ન આવે, તો તેણીને પ્યારને માટે જે બક્ષીસ આપી હોય તે પાછી લેવાનો તેના ધણીને હક છે.

લગ્નની બે ક્રિયા છે. ૧ પાણીગ્રહણ અને લગ્નની પરિપૂર્ણતા. વિવાહ એ બંનેમાં અને પુર્ણ થયેલું લગ્ન ગણવું ન જોઈએ. પાણીગ્રહણ લગ્ન થવાની બંદોબસ્ત છે. પ્રથમ પુનર્જન કરવાની મનાઈ હતી પણ હવે સને ૧૮૫૬ ના ૧૫ મા આઈટ પ્રમાણે છુટ છે. લગ્ન કરતી વખતે જે ક્રિયાઓ કરવામાં આવે છે તેમાં મુખ્ય ક્રિયા સપ્તપદી એટલે કે વર કપાએ પાણીગ્રહણ (હાથ ઝાલ્યા) કરી મંગળ ફરા ફરવા તે છે. લગ્નની સંપૂર્ણતા ફક્ત કન્યાદાન કરવું, કબુલ રાખવું, અને સપ્તપદી નામની ક્રિયા કરવી તેજ છે. ત્યાર પછી લગ્નનો કરાર ન ભાંગે તો તેના ધર્મ જાય છે. જે ધણી નીચ જાતનો છે એમ માલમ પડે, અને ગર્ભાધાન નામની ક્રિયા કરવામાં ન આવી હોય તો કન્યા પ્રાયશ્ચિત કરે એટલે તેને પુનર્જન કરવાની છુટ છે. જે સ્ત્રી નીચ જાતની માલમ પડે તો ધણીએ પ્રાયશ્ચિત કરવું જોઈએ અને તેણીને ખોરાકી આપી જુદી કઠાડવી જોઈએ. લગ્નની વખતે તે કન્યાના આપ તરથી વરને જે દાન મળે છે તે તેની સંપાદિત મિલકત છે અને તેજ પ્રમાણે લગ્નની વખતે કન્યાને દાન મળે છે તે તેનું સ્ત્રી ધન છે.

પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીને જે કંઈ બક્ષીસ કરી દીધું હોય તેજ સ્ત્રીનું સ્ત્રી ધન ધર્મ શકે છે. જે પુરૂષે તેની સ્ત્રીને કંઈ પણ જાણસ ભાવ બક્ષીસ કરેલું ન હોય તે મરી જાય તો તે મિલકત સ્ત્રીનું સ્ત્રી ધન ધર્મ શકતી નથી પણ તે તેના વારસોને જાય છે. સ્ત્રી પુખ્ત ઉમરની થાય ત્યાં સુધી પોતાના મા આપના કુટુંબમાં રહી શકે છે.

વર કન્યા પરણ્યા પછી કદાપી વરનું મોત થાય તો કન્યાને રંડાપો આવે છે, અને તેણીનો વારસાનો હક, અથવા તેણીના ધણીના કુટુંબના માણસો પાસેથી મરણપોષણ લેવાનો હક થાય છે. પણ ધણી વિભક્ત હોય અને પોતાના ધણીને પુત્ર ન હોય તો તે સ્ત્રીને પોતાના ધણીના વારસ તરીકે વારસો લેવાનો હક થાય છે. પરંતુ હિંદુ લગ્ન હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે તોડી શકાતું નથી પરંતુ જે નાતો રીવાજ હોય તો તોડી શકાય છે. તેથી બીજે સવાલ એ ઉઠશે કે લગ્ન તોડવાનો ધારો કાયદેસર ગણાય કે કેમ, કાન્ટ્રાન્ટ એક્ટની કા. ૨૨ પ્રમાણે જે છુટક છેડા, વર અને વહુ બન્નેની સંમતિથી થાય છે તેજ કાયદેસર ગણાય છે. ન્યાતનું પત્ર કે, ધણી, વર અને વહુ બન્નેની સંમતિ વગર લગ્નના છુટા છેડા કરી શકતા નથી.

જે કાંઈ બદલાય ચાલતી હોય તેને કાંઈ પણ મરણપોષણ આપવાને ધણી કે તેના સગા બંધાયલા નથી. મરણ પોષણ લેવાનો હક અને પોતાના મરણ પછી વારસ થવાનો હક જે તેની બદલાય માર કરવામાં ના આવી હોય તો તેના પતિવ્રતા ઉપર આધાર રાખે છે. ધણીને, જરૂરી પાસેથી પોતાની સ્ત્રીની બદલાયને માટે નુકસાન લેવાનો હક નથી.

લગ્નનો કરાર પાળવાને દરેક જણ બંધાયલા છે, લગ્ન એ ભાંગે તો નહિ એવો કરાર છે. શાંતિ એક હોય તો પણ સગા સગાની અંદર કાંઈ પુરૂષ પોતાની માના ચાર પેઢી સુધીના સગાઓની અને

પોતાની છૂટી પહેડીના આપ તરફના વડીલોની વંશજ સ્ત્રીને પરણી શકતો નથી, નાતના ધારા પ્રમાણે કાકા, બાપ, બેન અને તેઓના વંશજોના સાથે લગ્ન થઈ શકતું નથી. કાકા પુરૂષ પોતાની મા, વડી-આઈ, સાસુ, ઝોરમાન મા, ઝોરમાન વડીઆઈ, દીકરી, દીકરીની અથવા દીકરાની દીકરી, દીકરા, વહુ, આંમળીઆટ છોકરી, બેન, દુધ બેન, બત્રીજી, માસી, કાંઈ, મામી કાકી અને પોતાને ઉછેરનારા એઓને પરણી શકતો નથી.

લગ્નની ક્રિયા, માગશર, માહ, શાગણુ, વૈશાક, જેઠ અને અશાઢ માસમાં થઈ શકે છે. સીંહસ્ત વર્ષમાં એટલે બારે વર્ષે એક વર્ષ આવે છે તેમાં લગ્ન કરવાની મનાઈ છે. દરેક છોકરો લગ્નની આખત-માં અને સગાઈની આખતમાં જન્મેલા છોકરાના જેવોજ છે. કારણ તે પોતાના નવા કુટુંબમાં તેમજ પોતાના પ્રથમના કુટુંબમાં પણ પરણી શકતો નથી. શાસ્ત્ર પ્રમાણે સ્ત્રીના ચુંદાના મહત્વમુજબ તેને શિક્ષા કરવાની પોતાના ધણીને છૂટ છે. હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે યોગ્ય કારણસર ધણી સ્ત્રીને શિક્ષા કરી શકે છે. પણ આ નિયમ કામદાઓના આધારે નથી. હાલમાં સ્ત્રી જે સગીર હોય અને ધણીના રક્ષણ નીચે રહેતી હોય તો તેને સુધારવાને માટે જેમ શિક્ષક કે આપ નિશાળીઆને તેમજ છોકરાને. તેમને સુધારવાને શિક્ષા કરી શકે છે તેમ તે શિક્ષા કરી શકે. જે પુખ્ત ઉમરની સ્ત્રી થઈ હોય તો ધણીને તેને શિક્ષા કરવાનો હક નથી. બારે જરૂરની આખતમાં સ્ત્રીને ઘરમાંથી બહાર કાઢી તેનો ત્યાગ કરી શકાય. સ્ત્રી જાતે કાંઈ દિવસ સ્વતંત્ર નથી; તેના બાળપણમાં તેના આપના તાબામાં, યુવાનીમાં પોતાના પતિના તાબામાં, પતિ ન હોય તો છોકરાના, અને છોકરો ન હોય તો જે પુરૂષોની પાસેથી તેનો બર-ણુપોષણ લેવાનો હક છે તે માણસના તાબામાં, અને તે ન હોય તો રાજના તાબામાં છે. સ્ત્રીનું કામ ઘરની વ્યવસ્થા કરવાનું, રસોઈ તૈયાર કરવાનું તથા છોકરાઓનું પાલણુપોષણ કરવાનું છે. સ્ત્રીની દરજ્જા છે કે પતિવ્રતા હોવું જોઈએ.

પ્રથમ પરણેલી સ્ત્રી પાટવી કહેવાય છે. અને પોતાના ધણીના મરણ પછી દરેક વિગેરે ક્રિયા કરવાનો હક તેનો છે, તે કુટુંબમાં આગેવાન કહેવાય છે.

જે દંપતિમાંથી કાઠને નાત બહાર મુકવામાં આવે તો દંપતિ સમાગમ બંધ પડે છે (નાત બહાર મુકવાથી વારસાનો હક જતો નથી) જે ધણીને નાત બહાર મુકવામાં આવે તો તેની સ્ત્રીને પોતાની મિલકત લઈ જુદા રહેવાનો હક છે, બદલાલ સિવાય જુદા થવાના બીજા કારણો છે તે નિચે પ્રમાણે;— પુરૂષ કે સ્ત્રીના કબજાના દાવાને નિચેના કારણોથી બચાવ થઈ શકે છે. (૧) ધર્મનો ફેરફાર, (૨) મારજુડ, (૩) મીસકોન્ડક્ટ—એટલે ધણીની સ્ત્રી પ્રત્યે એવી વર્તણૂક હોય કે બાળબાળી રીતે કાંઈ સાધારણ માણસને પણ યોગ્ય લાગે નહિ. (૪) રાંડવો, (૫) અસાધ્ય રોગ, (૬) ન્યાત બહાર. પણ આવા કેસમાં કોર્ટ એવું હુકમનામું કરી શકે. જે ધણી ન્યાતમાં પેસે તો તેને સ્ત્રીના કબજાને મળે એટલે આવી સરતે કોર્ટ હુકમનામું કરી આવે.

પણ આ આખતમાં એક વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે. પ્રતિવાદી વાદીની ખોડ વાદીના દાવાના બચાવમાં ખતાવી શકે. પણ પ્રતિવાદી પોતાનીજ ખોડ વાદીના દાવાના બચાવમાં ખતાવી શકે નહિ જેમકે એક પુરૂષે સ્ત્રી કબજા લેવા દાવો કર્યો તેમાં સ્ત્રીએ કહ્યું કે તેને એવો રોગ છે કે જે તેને તેના ધણી સંભોગ કરે તો ધણીને રોગ થાય તેમ છે. પણ કોર્ટે એવો ઠરાવ કર્યો કે તે ધણીને જોવાનું છે અને સ્ત્રીને જોવાનું નથી. આવા કેસમાં સ્ત્રી કંઈ બચાવ કરી શકે નહિ.

વધારે સ્ત્રી કરવાનો આલ. — સ્ત્રી વંધ્યા હોય અથવા દશ વર્ષ સુધી પુત્રીને જ જન્મ આપતી હોય, અથવા કાંઈ અસાધ્ય રોગ થયો હોય, અથવા ધણી ખરચાળુ, ભુડી, નુકસાનકારક કે છાકટી હોય તો અથવા સ્ત્રીની સંમતી હોય તો પુરૂષને ફરી લગ્ન કરવાનો હક છે. સ્પષ્ટ રીતે શુદ્ધ જાતિમાં સ્ત્રીના છાકટાપણાથી પુરૂષને ફરીથી લગ્ન કરવાનો સંપૂર્ણ હક છે. બપારે સ્ત્રી તરફથી પોતાના ધણીને ફરી લગ્ન કરવાની સંમતિ આપવામાં આવે ત્યારે તેનો પતિ સ્ત્રીધનની સાથે પુનર્લગ્નના ખર્ચની બરાબર બદલો આપવાને બંધાયેલો છે. આવા બદલાને માટે સ્ત્રી દાવો આણી શકે છે, પરંતુ આવી વખતે સ્ત્રીની બદ-લાલ તે સારો બચાવ છે. બ્રાહ્મણને ચાર, ક્ષત્રીને ત્રણ, વણિકને બે અને શૂદ્રને એક સ્ત્રી પરણવાને માટે

શાસ્ત્રમાં ઠરાવ છે. હાલમાં તો એક સ્ત્રી ઉપર ખીજી સ્ત્રી લાવવાનો ચાલ વધી પડ્યો છે. કંસારાની ન્યાતમાં જો જોરજુલમથી છુટાછેડા બેરી મેળવી શકતી હોય અથવા તો ન્યાતમાં અરજ કરવાથી પંચ લોકો બેરીને છુટી કરી શકતા હોય તો તે રીવાજ કાયદેસર નથી તેથી છુટાછેડા રદ બાતલ છે કારણ કે ધણીની અને બૈતીની બંનેની મરણ સિવાય છુટાછેડા યમ શકતા નથી.

હિંદુ શાસ્ત્રની અંદર છેડાછુટકા કરવાનો કાંઈ ઠરાવ નથી, પણ હાલમાં કેટલીએક નીચ જાતીમાં એટલે, કણ્થી, કાઠીઆ વિગેરેમાં છેડાછુટકા થઈ શકે છે. અને છેડાછુટકા થયા પછી એ લોકો નાનરે જાય છે. વિધવા પોતાના ધણીની મરણ કીયા એટલે શ્રાદ્ધ, વિગેરે જો મરનારને પુત્ર, પૌત્ર, ભાઈ અથવા ભત્રીજો ન હોય તો તે કરી શકે છે. વિધવા સ્ત્રીએ ધર્મકીયા કરવી, શ્રિયવ્રત પાળવું, બ્રાહ્મણ જમાડવા, દાન આપવું અને બધી જાતનો વીકાર કાઢી નાંખી તિર્થયાત્રા કરવી. વિધવા સ્ત્રી પોતાના ધણી મરી જાય તે વખતે જો ખરાબ કામ કરતી હોય તો તેને વારસો મળી શકતો નથી. પણ વારસો મળ્યા કેડે જો સ્ત્રી ખરાબ કામ કરતી હોય તો તેને મળેલો વારસો કોઈ લઈ શકતું નથી.

સ્ત્રીને નાન બહાર મુકવાથી તેના વારસાને કોઈ પણ રીતનો બાધ નહીં શકતો નથી. ફક્ત ખરાબ ચાલ તેજ તેના હકને વારસો મળતી વખતે નુકસાન કરતા નીવડે છે. વિવાહનો કરાર તોડ્યા બાબત તે છોકરાના બાપ પાસેથી નુકસાની કાઢી અપાવશે. ધણી જીવતો છતાં હાજર નહિ હોવાના કારણથી 'કુટુંબના નિર્વાહ સાથે યોગ્ય કારણસર સ્ત્રીએ કરેલું કરજ ધણી અથવા દીકરાએ આપવું' પણ ગેરબ્યાબની હોય તો આપવું નહિ.

દત્તક બાબત.

દત્તક કરવાનો હેતુ:—દત્તક લેવાથી માબાપ નકમાં જતાં બચે છે. દત્તક છોકરો અથવા તેના વંશજો તેઓને માટે મરણ કીયા, સુતક અને શ્રાદ્ધ સર્પોડદાન કરે તેથી તેઓને ભવિષ્યમાં સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, અને આ દુનિયામાં દત્તક થનાર છોકરાના દાન કરવાથી, બ્રાહ્મણને જમાડવાથી, યાત્રાઓ કરવાથી અને બીજાં સુકામ કરવાથી, દત્તક માબાપનું સુનામ રહે છે. તે દત્તક લેવાનો હેતુ છે. ત્રણ, દત્તક, કનિષ્ઠ, હામુસ્થાન આ ચાર દત્તકનો જાતિ છે. હાલમાં ફક્ત દત્તક અમલમાં છે, ભત્રિજનું હામુસ્થાન દત્તક મંજૂર છે, બીજા સખસનું મંજૂર નથી.

પ્રથમ સર્પોડ તથા સગો હોય તેને દત્તક લેવા, તેમાં ભાગનો છોકરો પ્રથમ ગણેલો છે, તેને અબાવે સર્પોડ સગોત્ર અને તેને અબાવે અસર્પોડ સગોત્ર, અને તેને અબાવે અસગોત્ર સર્પોડ, પરંતુ એવું જરૂરનું નથી કે ભાગનો છોકરો હોય એટલે બીજા કોઈ પણ સગપણ વગરનાને દત્તક લેનારો દત્તક ન લઈ શકે, એનનો છોકરો તથા છોકરીનો છોકરો દત્તક લઈ શકાતા નથી. પણ કેટલીક જાતિઓમાં જાતિઓના રિવાજથી એનના છોકરા તથા છોકરીના છોકરાને દત્તક લઈ શકાય છે. કાયદાનો તત્વ એવો છે કે દત્તક લેનાર જે છોકરો દત્તક લેવાનો હોય તે છોકરાની માની કુવારી અવસ્થામાં તેને પરણી શકે તેમ હોય તો તેવા છોકરાને દત્તક લઈ શકાય. જેટપુત્રને પણ દત્તક આપી શકાય છે. કોકો, મામો, ભાઈ એઓને દત્તક લેવા નહિ; સાળાને દત્તક લઈ શકાય છે. દત્તક થનારો એકજ જાતીનો હોવો જોઈએ, અને એકજ જાતીનો ન હોય તો તે દત્તક લેનારનો વારસ થઈ શકતો નથી પણ ફક્ત તેને ભરણ પોષણ લેવાનો હક છે. દત્તક છોકરાની વધારેમાં વધારે ઉંમર પાંચ વર્ષની કહેલી છે, પણ ગમે તેટલી ઉંમર હોય તો પણ દત્તક થઈ શકે એવું કેટલાકનું માનવું છે. જે સખસ પરણેલો હોય અગર કુવારો હોય અને જો તેને સંતાની ન હોય તો બીજાનો દત્તક છોકરો લઈ શકે છે. એકનો એક છોકરો દત્તક લઈ શકાય છે. અનાથ છોકરાને, અને માબાપ વગરના છોકરાને દત્તક લઈ શકાતો નથી, અતીરમ છોકરો દત્તક આપી શકાતો નથી, પરંતુ જો દત્તક છોકરાના શાયદાને માટે હોય તો દત્તક આપવાને અડચણ નથી.

નિચેના માણસો દત્તક લઈ શકે છે.

માણસ કે તેની સંગતીથી તેની સ્ત્રી.

હવે માણસમાં કોણ.

(૧) હોંડુ જૈન પણ દત્તક લઇ શકે. (૨) ઊકરા, ઊકરાના ઊકરા, ઊકરાના ઊકરાના ઊકરા વગરના દત્તક લઇ શકે. (૩) કુંવારો પણ લઇ શકે. (૪) ગર્ભવન્તી સ્ત્રીવાળો લઇ શકે. (૫) સગીર કે જને સમજણી ઉમર આવી હોય તે અને (૬) જેને વારસો મળવાનો હક નથી એવા કેટલાક રોગ-વાળા માણસો દત્તક લઇ શકે.

સ્ત્રી-ધણીના જીવતાં સ્ત્રીએ દત્તક લેવા માટે ધણીની મરજી મેળવવી જોઇએ. ધણીના મરો ગયા પછી સ્ત્રી દત્તક લઇ શકે, પણ ખાસ ધણીએ પ્રતિજ્ઞા ના કર્યો હોય તો લઇ શકે. જે ધણીએ અમુક ઊકરાને દત્તક લેવાનું કહ્યું હોય તો પણ, સ્ત્રી ખીજા ઊકરાને, ખતાવેલો ઊકરો મળી શકતો ના હોય તો દત્તક લઇ શકે, પણ જે ખાસ ધણીએ કહ્યું કે અમુક ઊકરો દત્તક લેવા અને ખીજા ના લેવા તો તેજ ઊકરો લઇ શકાય અને ખીજા લઇ શકાય નહિ.

નીચેની સ્ત્રીઓને દત્તક લેવાનો અધિકાર છે.

- (૧) સગીર સ્ત્રી જે પોતાના ધણીએ સત્તા આપી હોય તો.
- (૨) સગીર સ્ત્રી પોતાના ધણીની સત્તા ના હોય તો પુખ્ત ઉમરના થતાસુધી દત્તક લઇ શકતી નથી.
- (૩) મોટી ઉમરની સ્ત્રી જે કે તેનો ધણી મરી ગયો ત્યારે સગીર હતો તો પણ,
- (૪) બ્યભિચારી સ્ત્રી લઇ શકતી નથી. પણ જે તે શુદ્ધ થાય તો લઇ શકે.
- (૫) સ્ત્રી શોકમાં હોય ત્યારે એટલે ધણીનું મડક ઘરમાં પડયું હોય તે વખતે.
- (૬) માથાના વાળ મુઝાયા પહેલાં પણ સ્ત્રી દત્તક લઇ શકે છે.
- (૭) ખીજા સ્ત્રીઓ હોય તો નીચેના અનુક્રમ પ્રમાણે લઇ શકે.
- (૧) જે ધણીની ખાસ સત્તા એકને હોય તો તે સત્તાવાળી સ્ત્રી ખીજીની મરજી હો કે ના હો તો પણ દત્તક લઇ શકે. (૨) જે સત્તા ધણીએ બધાને આપી હોય તો મોટી વહુ લઇ શકે. અને જે તે ના કહેતી હોય તો નાની દત્તક લઇ શકે. (૩) જે સત્તા કોઇ પણ રીતે ના આપી હોય તો મોટી સ્ત્રી એકલી કરી શકે. નાની સ્ત્રી મોટીની મરજી વગર કરી શકે નહિ. પણ જે મોટી સ્ત્રી ખરાબ ચાલ ચાલતી હોય તો નાની સ્ત્રી કરી શકે.

(૮) એકત્ર કુટુંબમાં જે ધણી ગુજરી ગયો હોય તો સસરાની કે દીપર જેકની મરજી વગર સ્ત્રી દત્તક લઇ શકતી નથી.

(૯) નાતરે ગયેલી સ્ત્રીને દત્તક લેવાની સત્તા નથી.

કિસમણુનો ધંધો ચલાવનાર સ્ત્રી, ઊકરીને દત્તક લઇ શકે છે.

નિચેના માણસો દત્તક આપી શકે.

આપ અને તેની મરજીથી મા.

આપ:—

(૧) આપ સ્ત્રીની મરજી વગર દત્તક આપી શકે. દાદો, ભાઇ કે કોઇ ખીજાને દત્તક આપવાની સત્તા નથી.

(૨) આપ મુસલમાન થાય તો, પણ દત્તક આપવાની સત્તા છે.

મા:—

(૧) આપના જીવતાં તેની મરજીથી દત્તક આપી શકે.

(૨) આપના મરજી બાદ જે આપે ચોખી ના, ના કહી હોય તો મા દત્તક આપી શકે.

(૩) જે પોતાના ધણીએ સત્તા આપેલી હોય તો નાતરે ગયેલી સ્ત્રીને પોતાના પહેલા ધણીનો ઊકરો દત્તક આપવાનો હક છે. વળી મુબ્બહ હાઇકોર્ટના હાલનો અભિપ્રાય એવો છે કે સત્તા ના હોય તો પણ હક છે.

નિચેના માણસોને દત્તક લઇ શકાય.

(૧) એકજ જાતનો.

(૨) એક જાતનો પણ જુદા તડનો હોય તો પણ લઇ શકાય.

(૩) પરણેલો લગ્ન શકાય.

(૪) એકનો એક છોકરો લગ્ન શકાય.

(૫) મા કે બાપ વાળો.

(૬) છોકરો જે દત્તક લે તેના કરતાં નાનો હોવો જોઈએ.

(૭) છોકરો દત્તક માના કરતાં નાનો હો કે મોટો હો તો પણ ચાલે.

(૮) છોકરાની માને કુવારી અવસ્થામાં દત્તક લેનારો પુરુષ કે જે દત્તક લેનારી સ્ત્રી હોય તો તેના ધણી પરણી શકે તેમ ના હોય તો તેને દત્તક લઈ શકાય નહિ. પણ આ નિયમ હમણાં સાધારણ રીતે બધા કુટુંબમાં લાગુ પડતો નથી. હાલમાં આ નિયમ ફક્ત છોડીનો છોકરો, ખેનનો છોકરો, માસીનો છોકરો એટલાને જ માટે લાગુ પાડેલો છે. બાળ્યોને માટે લાગુ પાડતા નથી. એટલે આ નિયમ અમુક કેસ વગર નકામો છે. કેટલીક ન્યાયોમાં ખેનનો ને છોડીનો છોકરો દત્તક લેવાનો રીવાજ છે.

દત્તક લેવામાં નિયેની ક્રિયા થવી જોઈએ.

(૧) આપણું ને લેવું.

(૨) દત્ત હોમ, બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી ને વૈશ્યમાં જરૂરનો છે.

(૩) લેખી કરારની જરૂર નથી.

(૪) શુદ્રમાં દત્ત હોમની જરૂર નથી.

(૫) પણ જે એક ગામમાં દત્તક લેનાર અને દત્તક છોકરો હોય તો દત્ત હોમની કોઈ પણ જાતીમાં જરૂર નથી.

સ્વાભાવિક કુટુંબ સંબંધ તથા દત્તક છોકરાના હક અને ધર્મ.

દત્તક થનારો છોકરો જે કુટુંબમાં જન્મ્યો હોય તે કુટુંબમાંથી ખાતલ થઈ વારસાના તમામ હક ખોઈ દત્તક લેનારના કુટુંબમાં જણે જન્મ્યો હોય એમ ગણાય છે, અને ઔરસ પુત્રની મારફત વારસા ઉપરના સરવે હક દત્તક લેનારના કુટુંબમાં તેને પ્રાપ્ત થાય છે. સ્વાભાવિક અને દત્તક કુટુંબના શાસ્ત્રની મનાઈ કરેલા સગામાં દત્તક છોકરાનું લગ્ન થઈ શકતું નથી, તેમજ દત્તક થયા પછી તેને પુત્ર નહિ હોય તો પોતાના તથા દત્તક કુટુંબના સખસો જણે તેજ કુટુંબમાં જન્મેલ ન હોય તે પ્રમાણે પ્રતિબંધ કરેલા સખસોને દત્તક થનાર દત્તક લઈ શકતો નથી. દત્તક થયા પછી દત્તક નહિ થયો હોત ને જે સખસોને શાસ્ત્રથી દત્તક લેવાનું પ્રતિબંધ થાત તેઓને પણ દત્તક લઈ શકતો નથી. દત્તક થયા પછી કાંઈ પણ કારણને લીધે તેનું દત્તક વિધાન રદ થાય તો તેનો પોતાના જનક કુટુંબમાં વારસા ઉપર કાંઈ હક રહેતો નથી. પણ દત્તક કુટુંબમાંથી તેને બરણપોષણ મળે છે. પણ સર ગ્રેડી સાહેબના મત પ્રમાણે તેના સ્વાભાવિક જનક કુટુંબમાં વારસા ઇત્યાદીના હક જતા નથી. દત્તક લીધા પછી પુત્ર જન્મે તો મિલકતમાંથી તે ઔરસ પુત્રને જોઈતું મળે તેનો ચોથો ફિરસો દત્તક પુત્રને મળે છે. શુદ્ર જાતીમાં દત્તક લીધેલા છોકરાના અને પાછળથી જન્મેલા છોકરાના દત્તક હક સરખા છે.

જે દત્તક છોકરો બાપનો મિલકતનો વારસ થયો હોય અને પછી પોતે નિર્વંશ મરી જાય તો તે મિલકતના વારસ તેના દત્તક બાપના સ્વાભાવિક વારસો થાય છે. પોતાનો સગો બાપ પણ વારસ થતો નથી. અને જે પોતપોતાની વિધવા સ્ત્રી પણ મુકા સિવાય મરી જાય તો પોતાની દત્તક મા વારસ થાય છે. એક વખત દત્તક વિધાન થયું એટલે ફરીને રદ થઈ શકતું નથી. જ્યારે દત્તક વિધાન તેત્રીસ વર્ષ સુધી કયુલ રાખવામાં આવે તો એમ અનુમાન થાય છે કે દત્તક છોકરોને દત્તક આપવાને લાયક માણસની સંભાવના મેળવવામાં આવી છે.

સગીર ઉમર.

હિંદુ શાસ્ત્રનો સાધારણ નિયમ એવો છે કે સતરમું વરસ એસે અને સોળમું વરસ પુરું થાય એટલે તે સખસ પુખ્ત ઉમરનો થયો એમ કહેવાય. પણ સવાલ ઉઠશે કે જે બાપ કે મા કે સગીર-રમાંથી કોઈ પણ ધર્મ (પોતાનો) ધારી પારકા ધર્મનો આશ્રય લે તો વાલીપણનો હક મળે છે. તે નીચેથી જણાશે:—

૧ આપ—આપનો ધર્મ તેજ ઓકરાનો ધર્મ. તેથી જો આપ ક્રીશ્ચીયન કે મુસલમાન થઈ જાય પણ મા મુળ ધર્મમાંજ રહી હોય તોપણ આપ પોતાના ઓકરાને પોતાની સાથે લઈ શકે છે. આપનો જો ધર્મ હોય તેજ ધર્મ કાયદા પ્રમાણે ઓકરાનો ધારી શકાય તો તેથી કરીને આવા કેસનો માનો કંઈ પણ હક હોતો નથી. પરંતુ આપ વટલાઈ ગયા પછી પોતાનાં ઓકરાને ધણી વરસ મુળ ધર્મમાં રહેવા દે, એટલે પોતાના હાંદુ બાઈ બાઈમાં રહેવા દે તો આપનો ઓકરા ઉપર કંઈ હક ચાલતો નથી. વળી જો આપ ખરાબ ધંધો કરતો હોય તો પણ તેને ઓકરાનું વાલીપણું લેવાનો હક નથી.

૨ મા—મા ધર્મ બ્રહ્મ ધાય તો તેને ઓકરા ઉપર કંઈ અધિકાર નથી. કારણકે ઉપર ખતાવ્યા પ્રમાણે આપનો ધર્મ તે ઓકરાનો ધર્મ અને એમ કરીને મુળ ધર્મમાં રહેલાં ઓકરાને માને પોતાની સાથે રાખવાનો હક નથી. પણ જો ઓકરા માની સાથે વટલાયા પછી ધણી વખત રહ્યાં હોય અને ત્યાં રહીને નવા ધર્મનાં બીજ તેઓનાં મગજમાં ઉતરેલાં હોય તો આવાં ઓકરાને તેઓની મા પાસેથી ઓકરાનાં હાંદુ સગાં લઈ શકતાં નથી.

૩ ઓકરા—ઓકરા ઉપર મા આપની સત્તા છે. અને તેથી જો ઓકરું વટલઈ ગયું હોય તો પણ તેના ઉપર તેના માબાપોનો હક છે. તેથી જો કોઈ ઓકર ક્રીશ્ચીયન થઈ ગયું હોય તો તેને તાબે લેવા માબાપ દાવો કરી શકે છે પણ નીચે ખતાવેલા સંજોગોમાં ઓકરાના હાંદુ સગાઓને કબજાની દાદ મળી શકતી નથી.

(અ) મા કે આપ વેચ્યાનો અગર ખરાબ ધંધો કરતા હોય. (બ) ઓકરું ધમ ફેર કર્યા પછી ભણી હુશીયાર થતું હોય અને નવા ધર્મનાં તત્ત્વો ખરાબર મનમાં ડંસી ગયાં હોય અને નવા ધર્મમાં રહેવાથી તેને વધારે શયદા ભવિષ્યમાં થાય એવા હોય તો, (ક) જો ઓકરાની વય પુખ્ત ઉમરની થઈ ગઈ હોય તો ત્યાર પછી મા આપને કોઈ દાદ મળી શકે નહિ.

સગીર ઉમ્મર.

હિંદુસ્તાનનો પુખ્ત ઉમરનો સન ૧૮૭૫ નો ૯ મો આક્ટ.

આ આક્ટ લગન, પેહેરામણી, તલાક અને દત્તકની બાબતમાં લાગુ નથી તેમ ' રાણી સાહેબ'ની રચતનો કોઈ પણ જાતિના રીવાજોને તથા ધર્મ અથવા ધર્મની ક્રિયાઓને આ આક્ટ લાગુ નથી.

૩ જે સગીર ઉમરનો સખસ કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસની હકુમતમાં હોય તે સખસ જ્યારે પુરી એક-વીશ વર્ષની ઉમ્મરનો થાય ત્યારે તે મોટી ઉમ્મરનો છે એમ સમજવું. બીજો કોઈ પણ સખસ—ખ્રિષ્ટિશ ઇઝિઆમાં રહેનાર જ્યારે તેમની ઉમ્મર પુરી ચારાઠ વર્ષનાં થાય છે ત્યારે તેઓ પુખ્ત ઉમ્મરના થાય છે એમ સમજવું.

૪ ઉમ્મર ગણવામાં જન્મનો આખો દિવસ ગણવા.

×

×

×

×

જ્યારે ઓકરાનો આપ જીવતો હોય ત્યારે તેનો વાલી તેનો આપ થઈ શકે, અને આપ મુજબ રોકો અથવા ગાંડછાને લીધે નાલાયક હોય તો તેની મા થઈ શકે છે. એરમાન મા પણ સમજવી, તેના કાકાના તથા બાઈના કરતાં માને વાલી થવાનો સારો હક છે. મા ન હોય તો તેનો મોટો બાઈ, મોટા બાઈ ન હોય તો, તેના આપના સગાઓ અને આપના સગાઓ ન હોય તો તેની માના સગાઓ વાલી થઈ શકે છે. દુરના સગાઓ કરતાં પાસેના સગાઓનો વધારે હક છે. છેવટે કોઈ સગો ન હોય તો રાજ, તેનો પાલણીકર્તા, અને મીલકતનો રાજી કર્તા થઈ શકે છે. વાલી ફરાવવાનો હક રાજને છે.

સ્ત્રીઓ—કોઈ પણ સ્ત્રી જ્યાં સુધી પરણેલી નથી ત્યાં સુધી ગમે તો તે સગીર ઉમરની હોય या પુખ્ત ઉમરની હોય તોપણ તે પોતાના આપના તાબામાં છે, અને આપ ન હોય તો આપના નજીકના સગાઓના તાબામાં છે. તેના લગન પછી પોતાના ધણીના તાબામાં છે, ધણી ન હોય તો પોતાના પુત્ર, પુત્ર ન હોય તો પૌત્ર, પૌત્ર ન હોય તો પરપૌત્ર, અને તે બધા ન હોય તો, પોતાના ધણીના વારસોના અન્ય જ્યારે ધણી તરફનું કોઈ સગું ન હોય તો પોતાના આપ તરફના સગાઓના તાબામાં છે, કોઈ ન

હોય તો રાજ તેની સંભાળ લે છે, ગમે તેવી જાતની જીને કરાર કરવાનો હક છે પણ તેની જવાબદારી કેટલી છે તે જોવાનું છે.

હક અને જવાબદારી—સગીર ઉમરનો સખસ મોટી ઉમરનો યાવ ત્યાં સુધી પોતાના વાલીની પાસેથી હીસાખ લેવાને લાયક નથી. તે કરાર અથવા કમદેસર કોન્ટ્રાક્ટ કરી શકતો નથી, તેને કળવણીને સાર અથવા જરૂરીયાત કામને માટે પૈસા ધીરવામાં આવ્યા હોય તો તેને માટે સગીર જાતે નહિ પણ તેની મિલકત જવાબદાર છે, તે ખાતગી અપકૃત્ય જેમકે અતિક્રમણ, પ્રવેશ અને હુમલા કરે તેને માટે તે જવાબદાર છે. સગીર ઉમરના સખસે બક્ષીસ આપી હોય તો તે નાગજીર છે.

મિલકત બાબત.

મિલકતની જાતિ—(૧) આક છે; વડીલોપાજીત અથવા પીત્રાજીતા એટલે જે મિલકત બાપ અથવા દાદાએ મેળવેલી હોય અને વારસાના હકથી માલેક મેળવે છે તે.

૨. સ્વોપાજીત, જે મિલકત પોતાની મહેનતથી, અને વડીલોપાજીત મિલકતની મદદ સિવાય પોતે મેળવે છે તે, જેવી કે જ્ઞાનથી પ્રાપ્ત કરેલી, મિત્રે આપેલી, લગ્નથી મેળવેલી, અરદાસ્ત કરવાથી પ્રાપ્ત કરેલી, અને રણસંગ્રામ, નોકરી, વ્યાપાર, ખેતીવાડી અને દુતમાં સંપાદન કરેલી મિલકત.

૩. સ્થાવર મિલકત આ શબ્દમાં જમીનનો, ઇમારતનો અને જમીનની ઉપજના વર્ષાશન, વેચાણ, બક્ષીસ, અથવા જાત્રુ પટાથી મળેલા જાત્રુ હકનો સમાવેશ થાય છે. જાત્રુ હક મળવાની દસ્તુરાઈ જેને નિયંધ કહે છે તેનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૪. જંગમ મિલકત, -સ્થાવર મિલકત સીવાયની બીજી સવળા મિલકત, ઝીરો અને અમુક મુદતના પટા અને જે ઉપજ જંગલી જનાવર પક્ષીઓ ઇત્યાદીને જાત્રુ મિલકતની સાથે સંબંધ છે તેનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૫. સ્ત્રી ધન, -એટલે સ્ત્રીની ખાસ મિલકત એ વિષે આગળ કહેવામાં આવશે.

૬. દેવ દ્રવ્ય-દેવસ્થાનની મિલકત.

૭. વિભક્ત અથવા ઇલાયદી મિલકત-પોતાને મળેલી હોય અને પોતાના સહબાગીઆઓને જેનો ભાગ મળવાનો હક ન હોય તે મિલકત.

૮. અવિભક્ત અથવા કુટુંબી જે મિલકત મળ્યારી છે તે.

મિલકત ઉપર ત્રણ જાતના ભોગ છે. ૧ બ્યાજબી દેવું, ક્રયુ લેખાપિત દાન, ૨ માસીઓ, છ માસી, વરસી, લગ્ન, અને ઉપનય ઇત્યાદી ક્રીયાઓ, અને ૩ બરણુપોષણના હકદારોને માટે બરણુપોષણ, વારસો અમુક ભોગની સાથે મળે છે.

-૬૬૬૬૬૬૬૬-

હિંદુના વારસોને કરજમાંથી છોડાવવા બાબતનો આકટ.

સન ૧૮૮૬ નો આકટ ૭ મો.

૧. કોઈ માણસ મરનાર હિંદુનો હોય, અથવા હોકરાનો હોય તેટલાજ સખબથી તેની ઉપર તે મરનાર હિંદુના કરજ બાબત હરિઆદ ચાલશે એમ સમજવું નહિ.

૨-૩. તેમ મરનાર માણસની માલ મિલકત મળી હોય તે ધણી, હોકરો અથવા હોકરાનો હોકરો કે વારસ છે એટલાજ સખબથી તે માલ મિલકતની રકમ કરતાં તે ધણીને પોતાના આપદાદાના વત્તા કરજનો જવાબ દેવો પડતો નથી.

૪. જે માણસ હિંદુ વિધવાની સાથે પરણે છે તેને તે લગ્નના સખબથી તેણીના પહેલા અથવા હરકોઈ આગલા મરનાર ધણીના કરજનો જવાબ દેવો પડતો નથી.

૫. અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબના એક માણસે કાંઈ કરજ ભરવું અવિભક્ત કુટુંબને કહ્યું હોય તેવી રીતે કહ્યું હોય તો, તે કરજ કર્યાની વખતે અવિભક્ત કુટુંબનું જે માણસ જન્મ્યું નહિ હોય અથવા એકવીસ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉંમરનું હોય તે માણસને જાતે તે કરજ વાળવું પડશે નહિ.

* * * * *

મરનાર હિંદુની મિલકત—તેના દેવા પેટે એટલે બધે સુધી સાનમાં નથી કે તેનો વારસ શ્રાક્ષિત સખસને તે આપી શકે નહિ. કોઈ સખસની વિધવા પોતાના પતિના કરજને માટે જવાબદાર નથી, જે તેનો પતિ કાંઈ આરથા મુજા મરી ગયો હોય તો, તેણીના મુજરાનને સાર રહે કે ન રહે તો પશુ દેવું પ્રથમ આપવું જોઈએ. બધા વારસોને આ નિયમ લાગુ છે, અવિભક્ત કુટુંબના દેવાને માટે કુટુંબનો વહિવટ કરનાર સખસ જવાબદાર છે. પશુ તે કુટુંબના ખીજ સખસોની સાથે જવાબદાર છે. જેના કબજામાં મરનારની મિલકત આવે છે તે માણસ મરનારના કરજ સાર પ્રથમ જવાબદાર થાય છે. જરૂરી કામને સાર જે સ્ત્રી દેવું કરે તો, તેને માટે તેનો ધણી જવાબદાર છે. વિધવા સ્ત્રીએ જે કાંઈ કરજ કહ્યું હોય તે કરજને માટે તેના વારસો જવાબદાર નથી. જે જરૂરીઆત કામને સાર એટલે કે ભરણપોષણ તથા પોતાના ધણીનું દેવું આપવાને માટે કરજ કહાડવામાં આવ્યું હોય તો તેઓ જવાબદાર છે. વિધવા સ્ત્રીનો ફક્ત જીંદગી પર્યંત સુધીનો હક જે મિલકત પોતાના ધણીના વારસામાં છે તે ઉપર છે. જોનાઈ દેવાને સાર અને કુંવારા (છોકરા અથવા છોકરી)ઓને પરણાવવાને સાર જે ખર્ચ કરવામાં આવે તે પશુ મજબૂરી મિલકત ઉપર બોલે છે.

ભરણપોષણ બાબત.

સ્ત્રી;—પરણી ત્યારથી ભરણપોષણનો હક છે. પુખ્ત ઉમરની ધાય ત્યાં સુધી તેને પીયર રહેવાનો હક છે છતાં તે ભરણપોષણ માગી શકે છે.

તેણે પતિવ્રતા રહેવું જોઈએ—અને જે ના રહે તો ભરણપોષણનો હક નથી. જે કોઈ પશુ ચોગ્ય કારણ વગર ધણીથી જુદી રહે તો પશુ તેને તેનો હક નથી. ધણી પોતાની સ્ત્રીને પોતે ગરીબ હો કે પૈસાદાર હો તો પશુ પાળવાને બંધાયેલો છે. સ્ત્રી પોતાના ધણીની સમતીથી બદલાય ચાલતી હોય, અગર બદલાયની ખાતરી મળી હોય તો પતિ તે સ્ત્રીને પાળવા બંધાયેલો છે.

મા;—તે પતિવ્રતા હોવી જોઈએ, છોકરા ગરીબ હો કે પૈસાદાર હો તો પશુ માને પાળવી જોઈએ. સવાલ ઉઠે કે બાપ જીવતો હોય ત્યારે માને પાળવાને છોકરા બંધાયેલો છે કે કેમ ? પશુ એ તો ચોક્કસ છે કે મા રાંડયા પછી તેને પાળવાનો બોલે છોકરાને માથે પડે છે.

બાપ;—બરડા બાપને પાળવાનો બોલે છોકરા ઉપર પડે છે. છોકરા ગરીબ કે પૈસાદાર હોય પશુ પાળવાને બંધાયેલો છે.

બેન;—લગ્ન ના થયું હોય ત્યાં સુધી બાપ પાળવાને બંધાયેલો છે કે કેમ ? જે બાપ તરફથી મીલકત મળેલી હોય તો તેને પાળવી જોઈએ, અને જે ના મળેલી હોય તો બાપ ઉપર કંઈ બોલે નથી. જે બાપની મીલકત ધણીને હોય તો બેન ફક્ત લગ્ન થતા સુધીનું ભરણપોષણ અને લગ્નનું ખર્ચ માગી શકે, પશુ જે મીલકત થોડી હોય તો ફક્ત ભરણપોષણ અને લગ્નના ખર્ચ બદલામાં વધારે તે આખી મીલકતનો ચોથો ભાગ માગી શકે.

છોડી;—મીલકત હો કે ના હો તો પશુ લગ્ન થતા સુધી બાપ છોડીને પાળવાને બંધાયેલો છે. ધારો કે છોડી પરણ્યા પછી રાંડી તો રાંડયા પછી તેને બોરાઈ પોષાઈ માટે પોતાના બાપ ઉપર અથવા તો બાપની મીલકત ખાતરા ઉપર કંઈ પશુ ભરણપોષણનો હક છે કે કેમ તે બાબત મુબ્ત કલાકમાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે કે તેને તે બાબત કંઈ પશુ હક નથી, છોડી પતિને કે અપવિત્ર એ સવાલ ઉઠતો નથી.

છોકરાની વહુ;—જે છોકરા વહુ મુકીને મરી ગયો હોય તો તેની સ્ત્રીને ભરણપોષણનો હક હોય છે—જે સ્ત્રીનો ધણી મજબૂરી મીલકત મુકીને મરી ગયો હોય તો સસરા પાળવાને બંધાયેલો છે, પશુ જે બધી મીલકત સસરાની જાતની રહેલી હોય અને તેમાં તેના છોકરાનો કંઈ પશુ હક

ના હોય તો તેની સ્ત્રીને કંઈ પણ હક બરણપોષણ માટે નથી. પણ વડીલોપાજ્ઞત મિલકત સસરાના હાથમાં હોય તો તે પાળવાને અધાયક્ષો છે. પણ જે સસરા મરી જાય અને તેની પોતાની રજેલી મિલકત તેના વારસોના હાથમાં જાય તો તે વારસો ઉપર વિધવા સ્ત્રીને હક છે. પણ તેણે પતિવ્રતા રહેવું જોઈએ.

બીજી કોષ કુટુંબની સ્ત્રી:—મજબૂરી મિલકત મુકાને પોતાનો ધણી મરી ગયો હોય તો હક છે. નહિ તો હક નથી.

રાખનાં છોકરાં:—શુદ્રમાં તે બીજા છોકરાઓ સાથે બાગ લે છે. પણ હિંદી ન્યાતોમાં તો તેને શક્ત બરણપોષણનો હક છે. પણ રાખના છોકરાના છોકરાને કંઈ હક નથી.

રાખની છાત્રી:—કંઈ પણ જાતનો હક નથી.

છોકરો:—આપ છોકરાને પાળવાને અધાયક્ષો છે. પણ આ અધન છોકરો પુખ્ત ઉમરનો થાય ત્યાં સુધીનું છે.

કુટુંબના મુખ્યે તેના આખા કુટુંબનું બરણપોષણ કરવું એ તેની ફરજ છે અને તે એક કુટુંબી મિલકત ઉપર ભોજી છે. પોતાની સ્ત્રીનું અને પોતાની સંતતીનું તેણે શક્ત બરણપોષણ કરવું. એટલુંજ નહિ પણ પોતાના આપનું, પોતાના આપની વિધવાનું, વડુવાનું, વડીઆઇનું, કુંવારી બેનનું, વિધવા બેનનું, અનૌરસ પુત્રનું, અને તેની માનું, અને જે સખસ કાયદેસર વારસો લેવાને નાવાયક છે તે સખસોનું તથા તેમની વિધવા સ્ત્રીઓ અને છોકરીઓનું પોષણ કરવાને પોતે અધાયક્ષો છે. જે સગીર ઉમ્મરની સ્ત્રી પોતાના પીયરમાં રહેતી હોય તેનું પણ બરણપોષણ કરવાને માટે તેના ધણી અધાયક્ષો છે. પોતાના છોકરાની વિધવા અને પુત્રીઓનું બરણપોષણ કરવાને માટે તે અધાયક્ષો છે. જે કોઇ સ્ત્રી પોતાના ધણીથી બ્યાજબી કારણસર જુદી રહે તો, તેના ધણીએ તેનું બરણપોષણ કરવું જોઈએ, તેણીના ધણીના મરણ પછી કુટુંબના ફંડમાંથી બરણપોષણ લેવાનો તેનો હક છે. પરંતુ તેની સારી ચાલ હોવી જોઈએ. હિંદુ વિધવાનો, પોતાના ધણીની જે જમીન પોતાના છોકરાને વારસામાં આવેલી હોય તે જમીનમાંથી બરણપોષણ લેવાનો પોતાનો હક છે. અને આ હક હુકમનામાની બળવણીમાં અથવા બીજી રીતે વેચી શકતો નથી. કી. પ્રો. કોઠ પ્રમાણે કોઇ પણ સ્ત્રીને માટે બરણપોષણ કરવાનો હુકમ કયો હોય અને પાછળથી તેના ધણી જે એમ સાબિત કરી આપે કે તે સ્ત્રી છીનાળુ કરે છે તો માજસેટ ને હુકમ રદ કરી શકે છે. બરણપોષણ એટલે ખોરાકી, પોષાકી અને રહેવાને માટે આપેલું ઘર સમજવું. આપ મુઆ પછી છોકરાઓ જુદા પડે તો તેઓએ માનો સરખો દિરસા પાડવો.

પરહસ્ત દાન.

આપે પોતાના છોકરાની સાથે વહેંચણ કરેલી ન હોય તો જે સ્થાવર મિલકત વડીલોપાજ્ઞત હોય તેનું પણ છોકરાઓની સંમતિ સિવાય પરહસ્ત દાન આપ કરી શકતો નથી. છોકરા ન હોય તો છોકરાના છોકરાની સંમતિની જરૂર છે, અને છોકરાના છોકરા ન હોય તો તેમના છોકરાની સંમતિની જરૂર છે. આપ જંગમ મિલકત ગમે તો તે વડીલોપાજ્ઞત હોય या સ્વોપાજ્ઞત હોય તો પણ તેનું, અને પોતાની સ્વોપાજ્ઞત મિલકતનું છોકરાઓની સંમતિ સિવાય શક્ત, જરૂરની આવતમાં જેમકે ફરજનાં કામ, હેતની બક્ષીસો, કુટુંબનું બરણપોષણ, દુઃખમાંથી છુટવા વિગેરે આવતમાં તેનું પરહસ્ત દાન કરી શકે છે. હેતની બક્ષીસો કોઇ મિલકતના પ્રમાણમાં જોઈએ, કોઇ સખસને સંતતિ ન હોય એટલે કે પુત્ર, પૌત્ર અને પરપૌત્ર ન હોય તો સ્થાવર મિલકતનું પણ બીજા વારસોની સંમતિ સિવાય પણ તે પરહસ્ત દાન કરી શકે છે. હિંદુ સખસ વીલ અથવા બક્ષીસ પત્ર પણ કરી શકે છે. બીજા છોકરાના લાભમાં—વડીલોપાજ્ઞત મિલકતનું વીલ થઇ શકતું નથી. પણ સ્વોપાજ્ઞત મિલકતનું વીલ એક છોકરાના લાભમાં પણ થઇ શકે. વડીલોપાજ્ઞત મિલકત વીલથી અથવા બક્ષીસથી પોતાના છોકરાને વારસામાંથી ખાતલ કરી આપ આપી શકતો નથી. જે મિલકતનું કોઇ હિંદુ સખસ પરહસ્ત દાન કરી શકે છે તેજ મિલકતનું તે વિલ કરી શકે છે. હિંદુશાસ્ત્રમાં વીલ કરવાનો અધિકાર આપેલો નથી, કારણ કે હિંદુશાસ્ત્રમાં દુરના દુર સ્થાનો વારસ થઈ શકે છે. હિંદુ શાસ્ત્રના નિયમ વિરૂદ્ધ વિલ કરવામાં આવ્યું હોય તો તે નામજુર છે. જેટલે દરજ્જે હિંદુ સખસ બક્ષીસ કરી શકે છે તેટલા દરજ્જા સુધી હિંદુ સખસ વીલ પણ કરી શકે.

છે. કોઇ હિંદુ સખસ પોતાના એક છોકરાને વધારે, અને બીજા છોકરાને ઓછી, વડીલોપાજીત મિલકત આપી શકતો નથી. અને વહેંચણી કરતી વખતે છોકરાઓમાં બીજતા રાખવી નહિ, અને કોઇ છોકરાને પુરતું ધરણ ન છતાં આગમાંથી ખાતલ કરવો નહિ. જ્યારે મરનારને પુત્ર ન હોય તો તેની વિધવા સ્ત્રી વારસ થાય છે. પણ તેણીને ફક્ત તેમાં જીવતાં સુધીનો હક સંબંધ છે. પણ મરનારના શયદાને માટે, અથવા ગરૂરી ગુજરાતને માટે, કુટુંબની આખર સાચવવાને માટે અને આશતની વખતે કુટુંબને માટે તે મિલકતનું વચાણ, ગીરો અથવા દાન કરી શકે છે. નહિ તો તેણીને તે મિલકત વશીયત, ગીરો કે વેચાણ કરવાનો બીલકુલ હક નથી. કોઇ હિંદુ વિધવાને તેના ધણીએ તેની દયાતીમાં સ્થાવર મિલકત આપી હોય, અને તે તેના સ્વાધિનમાંનું સ્વીધન થતું હોય તોપણ તેને તે પરદસ્તગત કરવાને અધિકાર નથી, વંશપરંપરા ગોરપદુ બે પોતાના પછી થનાર સખસોને વેચાણ આપવામાં આવ્યું હોય તો તે મંજૂર રાખવા લાયક છે. ગાંડા માણસો, સગીર હિમ્મતના માણસો, વ્રદપણ, રોગ, ધમકી, કામ (ખ્યાર) અથવા ધિક્કાર વિગેરે મનોવિકારના દાખથી નાલાયકી ઉત્પન્ન થતી હોય તેવા સખસો પરદસ્ત દાન કરવાને ના-લાયક છે. હિંદુ વિધવા સ્ત્રીને વડીલોપાજીત ઘરમાં રહેવાનો હક છે, અને તેમાંથી તેને કોઇ કાઠી શકે નહિ.

ઉત્તરાધિકાર.

કોઇ હિંદુ સખસ મજબૂઆરામાં મરી જાય તો સંવાજીત મિલકત સિવાય મજબૂઆરી મિલકત તેના આજીના પાછળ રહેનાર અવિભક્ત કુટુંબના સખસોને મળે છે. જે છોકરા હોય તો છોકરા અને તે ન હોય તો પાછળ રહેનાર અવિભક્ત સખસોને વારસો મળે છે. જે કોઇ સ્ત્રીના ધણી અવિભક્ત મરી જાય તો તે સ્ત્રીના ફક્ત ભરણપોષણ લેવાનો હક છે. મુશુધી વારસો ઉત્પન્ન થાય છે. મોતના બે વર્ગ છે. ૧. જાણીતું, અને ૨. અનુમાની. જ્યારે કોઇ વાલિકની ધણી મુદત સુધી ખખર સાંભળી યા તેની બાળ લાગી ન હોય, અથવા પોતાની ખુશીથી સંસાર ત્યાગ કરી વેરાગી થાય તેના મોત વિષે અનુમાન થાય છે. મરણનું અનુમાન તે માણસની હિમ્મતના પ્રમાણ ઉપર આધાર રાખે છે. કોઇ પણ માણસની સાત વરસ સુધી બીલકુલ બાળ લાગી ન હોય તો તેના મરણનું અનુમાન થાય છે.

વારસા આખત.

માલીકના મુઆ પછી તેના રક્ત સંબંધ અને સગપણના સંબંધથી બીજા માણસોને તેની મિલકત મળે છે તે મિલકતને વારસો કહે છે. મિલકત ઉપર પ્રમાણે જે સખસને મળે તે વારસ કહેવાય છે. વારમાના હક સંબંધ છ પ્રકારના છે. લોહીના સગા, દત્તક સંબંધ, લગ્ન સંબંધ, ગુરૂ સંબંધ, કોઇ મંડળીના માણસોનો પરસ્પર સંબંધ, અને રાજા રૈયતનો સંબંધ. મરનારની પછવાડે જે માણસને પિન્ડ મુકવાનો અધિકાર છે. તેનો પ્રથમ હક વારસા ઉપર ગણવામાં આવ્યો છે.

વારસો લેવાને અગ્રેષ્ઠ પુરો-નપુષક, શાનડાઓ, આંધળા, લંગડા લુસો, મુગો, કોઇ પણ ઈન્દ્રિની ખામીવાળો યા અસાધ્ય રોગથી પીડીત, કોહોડીઓ વિગેરે; ગાંડો, કાલણ, ક્ષત્રી, અને વૈશ્યના અનૌરસ પુત્રો, બ્યભિચારી અને કુકર્મી વિધવાઓ, નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી અથવા સન્યાસી, અશક્તતા હોવાને લીધે જેને વારસો મળવાને પ્રતિબંધ છે તેનો હિસ્સો જે માણસને મળે તેણે તેનું પોષણ કરવું, પણ પતિત, સન્યાસી, બ્રમ્હ તથા તેના છોકરાનું પોષણ કરવું નહિ નાલાયક પુરોના નીષ્કલકી છોકરાઓ પોતાનો હિસ્સો લઇ શકે છે. વડીલોપાજીત મિલકતનો આવા માણસના ઔરસ છોકરાઓ પણ ભાગ લઇ શકે છે. ખુની માણસ જે માણસનું ખુન કરે તેનો વારસો લઇ શકે નહિ.

ઉત્તરાધિકાર—હિંદુ વારસાના ત્રણ વર્ગ છે. ૧ સપીડ, સમાનોદક અને બધુ. સપીડના બે વર્ગ છે. પાસેના અને દુરના સપીડ. સાધારણ રીતે એક લોહીની સાધારણ ઉત્પત્તિ તે ઉતરતી તથા ચઢતી અને પડખાની છઠ્ઠેથી સુધીના સંબંધી સપીડ ગણાય છે. કોઇ એકાદ પુર્વજથી સંબંધનું સામાન્ય લોહી ગણતું હોય તે પ્રથમ વર્ગના સપીડ ગણાય છે, અને જેઓ ફક્ત પિન્ડદાનથીજ મરનારની સાથે સંબંધી છે તેઓ બીજા વર્ગના સપીડ છે, એથી પેદીવાળો વારસને પિન્ડ પાણી આપી શકે છે, પરંતુ પાંચમાને એ આખત સંબંધ નથી. મરનારની ત્રણ ઉતરતી અને પડખાની બે પહેડીનાત્રો સમા-

વેશ પાસેના અથવા પહેલા વર્ગના સર્પિન્ડમાં થાય છે. એકજ વડીલથી ઉતરેલા છ પેઢીમાંના સગાઓ પિંડદાન કરી શકે છે. મરનારની સાત પેઢીના સગાને દશ દહાડાતું સુતક આવે. જે ચૌદ પેઢીની અંદરનો સગો હોય તો સાડાત્રણ દહાડાતું સુતક આવે છે અને એકવીશ પેઢી ઉપરાંતનો સગો હોય તો ફક્ત સ્નાન આવે છે. શ્રાદ્ધ ક્રિયા કરવાનો અધિકાર નિર્ણય સીધું પ્રમાણે પુત્રના અભાવે નીચે લખેલા સમ્પ્રદાયોમાં છે.—પૌત્ર, પરપૌત્ર, દત્તક પુત્ર, વિધવા, ભાઇ ભત્રીજા, બાપ, મા, બેન, બેનનો છોકરો અને બીજા ગોત્ર સર્પિન્ડ અને છેવટે પુરોહિત અથવા આચાર્યને છે. શ્રાદ્ધ ક્રિયા કરવાના ઉપર વારસાનો હક આધાર રાખતો નથી.

પહેલા વર્ગના સર્પિન્ડ.—(૧) પુત્ર, પૌત્ર, પરપૌત્ર, વિધવા, પુત્રી, દોહિત્રી મા, બાપ, ભાઇ, ભત્રીજા, બાપની મા, બેન, બાપનો બાપ અને સાવકા ભાઇ, કાકા, કાકાના છોકરા, બાપના બાપની મા, બેન, બાપનો બાપ અને સાવકા ભાઇના છોકરા, કાકાનો કાકા અને કાકાના કાકાનો છોકરો ઉપર કહેલા સર્પિન્ડ અનુક્રમે વારસ થાય છે, જેમકે પુત્રના અભાવે પૌત્ર, પૌત્રના અભાવે પરપૌત્ર, ઇત્યાદી જ્યાં સુધી પહેલા વર્ગના સર્પિન્ડ હોય ત્યાં સુધી બીજા વર્ગના સર્પિન્ડ વારસ થઇ શકતા નથી.

બીજા વર્ગના સર્પિન્ડ.—મરનારની છઠ્ઠી સીધી પેઢીના વડીલો અને વંશજો અને તેઓની છઠ્ઠી પેઢી સુધીના પડખાના પુરૂષો બીજા વર્ગના સર્પિન્ડમાં આવે છે. દુરના સગા કરતાં પાસેના સગાનો પ્રથમ હક વારસો લેવાનો છે. બીજી પેઢીના પત્રાઇ હોય ત્યાં સુધી પત્રાઇને વારસો મળતો નથી.

સમાનોદક.—આમાં સર્પિન્ડ પછી છઠ્ઠી પેઢી સુધીના સીધા પુરૂષ વંશજો તથા વડીલો અને તેઓના છઠ્ઠી પેઢી સુધીના પડખાના મર્દ સમ્પ્રદાય આવી જાય છે. જે માણસે ખાત્રીપૂર્વક ખતાવી શકે કે અમે એકજ પુર્વજના ઉતરેલા છીએ તેઓનાં પણ સમાનોદકમાં સમાસ થાય છે. સર્પિન્ડ ન હોય તો સમાનોદકને વારસો મળે છે.

બંધુ.—જે સંબંધીઓ ભિન્ન ગોત્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા હોય, અને જેઓ મરનારના કુળના સર્પિન્ડ નહિ હોય પરંતુ પિંડદાનથી જોડાયેલા હોય તેઓને બંધુ કહે છે. સમાનોદક ન હોય તો વિભક્ત પુરૂષની મિલકત બંધુ એટલે ભિન્ન ગોત્ર સર્પિન્ડને મળે છે. બંધુના ત્રણ વર્ગ છે. પહેલા વર્ગને આત્મબંધુ કહે છે. એમાં ફાઇના છોકરા, માશીના છોકરા, અને મામાના છોકરા આવી જાય છે. બીજા વર્ગને પિતૃ બંધુ કહે છે;—એમાં બાપની ફાઇના છોકરા, બાપની માશીના છોકરા, અને બાપના મામાના છોકરા આવી જાય છે. ત્રીજા વર્ગને માતૃ બંધુ કહે છે. અને એમાં માની ફાઇના છોકરા, માની માશીના છોકરા, અને માના મામાના છોકરા આવી જાય છે. અને જે ગોત્ર જ નથી એવા બધા સર્પિન્ડો પણ બંધુ તરીકે વારસો લઇ શકે છે. એ લોકો મરનારના નજીકપણા પ્રમાણે વારસાના અધિકારી થાય છે.

ઉપર જે વારસનો અનુક્રમ ખતાવ્યો છે તે એક બીજાના અભાવે વારસ થાય. કોઇ સમ્પ્રદાયે વારસામાં મિલકત મળે એટલે પછી તેના પોતાના વંશમાં તે મિલકત ઉતરે છે.

અવિભક્ત કુટુંબના વારસ.—હિંદુઓના વારસોમાં પ્રથમ વારસ તેના ઔરસ પુત્ર છે અને ઔરસ પુત્ર ન હોય તો દત્તક પુત્ર તેનો વારસ થાય છે. પુત્ર એ શબ્દમાં પૌત્ર અને પરપૌત્રનો સમાવેશ થાય છે. પરપૌત્રના પુત્ર પરપૌત્રની માફક વારસ થઇ શકતો નથી. પુત્ર અને પરપૌત્ર થડ દીક વારસો લે છે. જે છોકરાઓ બાપથી જુદા હોય તેઓને છાદી દમ તે સાથે રહેલા હોય તેઓને અગર જે જુદા રહેલા હોય તે પછી જેઓ જન્મેલા હોય તેઓને વારસો મળે છે. ઉપર કહેલ વંશજો ન હોય તો અવિભક્તિની મિલકત તેના સહભાગીઓને જાય છે. ભાઇઓમાંથી કોઇનો વંશ જાય અથવા કોઇ મોસાંધ થઇ જાય તો તેની બૈરીના સ્ત્રીના સિવાયની તમામ મિલકત તેના બીજા ભાઇઓને લેવાનો હક છે. બાપના અર્થે છોકરાને બહુવચમાં આવ્યો હોય તો તેની મેળવેલી મિલકત વિભક્ત ગણાય નહીં.

વિધવાને ફક્ત ભરણપોષણ લેવાનો હક છે.

અવિભક્ત કુટુંબ વિશે વધારે હકીકત હાથ વિભાગમાં આવશે ત્યાં જોવી.

સંસ્કૃતિ.—એકવાર વિભાગ પાડી જુદા થઇ પોતાની મિલકત બીજા સાથે સમાધીક રાખી હોય, અથવા મિલકત નહિ હોય તો, જે દ્રવ્ય મળે તે એકઠું રાખવાનો જે વારસોએ નિશ્ચય કર્યો હોય તેઓ

સંસદિ કહેવાય છે. બાપ, ભાઈ, કાકા અને ભત્રિજાઓ સાથે સંસદિ થઈ શકાય. સંસદિ થયા પછી એક જણ મરુઈ પામે તો તેની મિલકત પુત્ર, પૌત્ર, અને પરપૌત્રને અને તેના અભાવે બીજા સંસદિ ભાગીદારને મળે છે પણ મરનારની વિધવા વારસ થતી નથી. વિધવાઓને ફક્ત ખેરાકી મળે છે.

શુદ્ધ જ્ઞાતિ સિવાય અનૌરસ પુત્રનો જો કે તેને ભરણપોષણ લવાનો હક છે તોપણ વારસો લેવાનો હક નથી.

વડીલોની મરુઈકીયા કરવામાં ઊકરીના ઊકરાઓ, ઊકરાઓ જેવા ગણાય છે. મરનાર વડીલની સાથે દોહિત્રનો ઊકરાના ઊકરા જેવા મરુઈની ક્રિયા કરવાનો સંબંધ છે, તેથી તેઓને વારસો લેવાનો પણ હક છે. ઊકરાના ઊકરાઓ માથા દીઠ વારસો લે છે. ઊકરીના ઊકરાના ઊકરાઓ હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે વારસ નથી. ઊકરીઓમાં પ્રથમ કુંવારી ઊકરીઓ વારસ થાય છે તેના અભાવે પરણેલી પણ ગરીબ છોડી, અને તેના અભાવે વિધવા પુત્રોઓ વારસ થાય. છોડીના સબન છોડી કરતાં વારસો લેવાનો પહેલો હક છે. દોહિત્રી વારસ થઈ શકતી નથી. દોહિત્રના અભાવે દોહિત્રના વંશજોના ઉત્તરાધિકાર બંધ પડે છે. પુત્ર, પૌત્ર, પરપૌત્ર, સ્ત્રી, ઊકરી, દોહિત્ર અને માથાપતે અભાવે મરનારની મિલકત તેના સગા ભાઈને મળે છે, સગા ભાઈના અભાવે મરનારની મિલકત ભત્રીજાને મળે છે, અને તે બધાના અભાવે બાપની મા વારસ થાય છે. બાપની મા પછી બેન લે છે. આત્મબંધુ, માત્ર બંધુ ઇત્યાદીના અભાવે મરનારની મિલકત આચાર્યને લેવાનો અધિકાર છે અને તેના અભાવે શિષ્યને લેવાનો અધિકાર છે.

ગોસામ્, યતિ અથવા નૈષ્ઠક બ્રહ્મચારીના વારસો ગુરુ, સદગુણી ચેલો, ધર્મ ભાઈ અથવા ગુરુનો બીજો ચેલો અનુક્રમે થાય છે.

જૈન—શ્રી પુજ પાસેથી ધન નીકળે તો તેના માલેક સંધ છે.

નાનકશાઈની મિલકત તેના ગુરુ અગર ચેલાને લેવાનો અધિકાર છે. વરાગીના વારસ બાબત તેઓના પંથના રીવાજ પ્રમાણે થતું જોઈએ.

સ્ત્રીધન બાબત.

સ્ત્રીધન—એટલે જે ધન ઉપર કેવળ સ્ત્રીનું હિત રહેલું છે તે ધનને સ્ત્રીધન કહે છે. તેની જાતિ—૧ બાપે આપેલું, ૨ માએ આપેલું, ૩ ધણીએ સ્વતંત્ર આપેલું, ૪ ભાઈએ આપેલું, ૫ વિવાહ વખતે મળેલું, ૬ બીજાનું લગ્ન કરતી વખતે પહેલી સ્ત્રીને ધણી જે આપે છે તે, ૭ કન્યાને સાસરે લઈ જતી વખતે મળે તે, ૮ લગ્ન થયા પછી ધણીને ઘેર કિંવા માંદરામાં ભાઈ પાસેથી તથા માથાપ અથવા સગાંઓ પાસેથી મળેલું, ૯ સાસુ સસરાએ પ્રીતિથી આપેલું, ૧૦ મુલ લઈને કન્યા આપવામાં આવે છે તે, ૧૧ લગ્ન થયા પછી જે આપવામાં આવે છે તે, ૧૨ લગ્ન વખતે વરકન્યા એક આસને બેસે છે તે વારે જે મળ્યું હોય તે. તેમજ મામા, કાકા, માશી, વિગેરેએ લગ્ન સમયે હોમ કરતી વખતે જે આપેલું હોય તે, અને જે મિલકત સ્ત્રીને પોતાના બાપ તરફથી લગ્ન થયા પછી મળે છે તે, તેણીની ખાસ મિલકત છે. હિંદુ સ્ત્રીના શરીર ઉપર જે ધરેણું હોય તે તેણીનું સ્ત્રીધન છે.

સ્ત્રીધન ઉપર વારસાનો હક.

સ્ત્રીધનના વારસામાં બે જાત છે. એક મિતાક્ષરા પ્રમાણે અને બીજો મયુખ પ્રમાણે. મુંબઈ તળ અને આખા ગુજરાતમાં મયુખ પ્રમાણે ચાલે છે, અને રત્નાગીરી, મહારાષ્ટ્ર અને ઉત્તર કોંકણમાં મિતાક્ષરા પ્રમાણે ચાલે છે. મિતાક્ષરા પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે;—સ્ત્રીના મરણ ઉપર તેનું સ્ત્રીધન તેણીની ઊકરીને જાય છે, ઊકરીના મરણ પછી બીજા મિલકતની માફક તે ઊકરીના વારસને જાય છે, આવી મિલકત જો કોઈ કુંવારી સ્ત્રી મુઠ્ઠી મરી ગઈ હોય તો તે મિલકતના વારસ તેણીના ભાઈ, બાપ, અને તેણીની મા અનુક્રમે વારસ થાય છે. ઊકરીઓ વિગેરે ન હોય તો વારસનો હક તેઓના સંબંધથી ઊકરાઓને જાય છે. ઊકરીઓ અને તેની પ્રજાના અભાવે ઊકરાઓ, ઊકરાના ઊકરાઓ ઇત્યાદિ વારસ થાય છે. પ્રજાના અભાવે એટલે ઊકરી અથવા બીજો કોઈ ત્રણ પેઢીએ પુત્ર, પૌત્ર ન હોય તો વારસાના નિયમ આ છે.—એટલે બ્રહ્મ, અથવા દેવ, આર્ષ અને પ્રજાપત્ય એ નિર્દોષ વિધીથી જે સ્ત્રીનું

લગ્ન થયેલું હોય તે આ નિર્વશ મરી ગઈ હોય તો તેની મિલકત તેના ધણીને પહેંચે છે, પણ તેણીની પગ હોય તો, તેણીની પ્રજાને તે પહેંચે છે. જો અસુર અથવા બીજા અયોગ્ય લગ્ન વિધીથી લગ્ન થયું હશે તો તેનું ધન જો તે નિર્વશ મરે તો આ તથા બાપને મળે છે, એમાં બાપ કરતાં માનું અધિ-ષ્ઠ્યું છે. માબાપના અભાવે માબાપના પાસેના સગાઓ વારસ થાય છે. ધણી અને માબાપના અભાવે વારસાનો અનુક્રમ, માશી, મામી, કાકી, કોઈ, સાસુ અને જોડાણીને પહેંચે છે. સુલક (છોકરીને પર-ણાવતી વખતે જે પૈસા લેવામાં આવે છે તે) અથવા શી જે છે, તે સગા ભાઈને પહેંચે છે. આંધન જંગમ હો કિંવા સ્થાવર હો તો પણ તેનું દાન, વેચાણ અથવા બક્ષિસ આપવાને આંધને પૂર્ણ અધિકાર છે. જે આંધને પોતાના ધણીની તરફથી કે પોતાના છોકરા તરફથી જે કાંઈ સ્થાવર મિલકત મળેલી હોય તે સ્થાવર મિલકતનું પરહસ્ત દાન કરવાને તેણીને અધિકાર નથી. ફક્ત તેણીના જન્મ સુધી ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે. ધણીને બહુ જ સંકટ વખત સિવાય પોતાની આંધનું આંધન વાપરવાનો બીલકુલ હક નથી.

મધુખ પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે છે,—તેમાં ત્રણ જુદી જુદી જાત પ્રમાણે ત્રણ જાતના વારસાનો નિયમો છે.

૧ લગ્ન વખતની બક્ષીસોના વારસો મિતાક્ષરા પ્રમાણે છે.

૨ લગ્ન પહેલાં અને લગ્ન પછી ગમે ત્યારે સગા તરફથી બક્ષીસમાં મળેલી મિલકતના વારસો નીચે પ્રમાણે:—

છોકરા, છોકરી, (કુંવારી સાથે), છોકરા, પરણેલી છોકરી જે વિધવા નથી તે સાથે, છોકરાના છોકરાના છોકરા અને તે બધાના અભાવે મિતાક્ષરા પ્રમાણે વારસો પહેંચે છે.

૩ ઉપર રકમ (૧) તથા (૨) માં બતાવ્યા વગરની તમામ મિલકત જેવી કે બાપ તરફથી વાર-સામાં મળેલી, જાતની રળેલી, બરણુપોષણ માટે મળેલી વીજેરેનો વારસો નીચે પ્રમાણે પહેંચે છે.

છોકરા, છોકરાનો છોકરા, છોકરાના છોકરાનો છોકરા, છોડી, છોડીના છોકરા, અને તે બધાના અભાવે મિતાક્ષરા પ્રમાણે વારસો પહેંચે છે.

હાલમાં જે આદાણ વીજેરેની ન્યાતોમાં પલ્લુ આપવાનો રીવાજ છે તે પલ્લુ પ્રમુખતા પહેલા કલાસ પ્રમાણે વારસામાં જાય છે. તે કાંઈ પણ રીતે સુલક કહી શકાશે નહીં.

દાય વિભાગ.

હિંદુ શાસ્ત્રમાં અવિભક્ત કુટુંબની બાબતમાં એક અનુમાન છે કે કુટુંબની બધી મિલકત અવિ-ભક્ત છે, અને આવી મિલકતનો કાંઈ ભાગ ઇલાયદી પોતાની મિલકત છે. એમ સ્થાપન કરવાનો બોજો જે સખસ દાવો રાખતો હોય તેને શિર છે. મિલકતની વ્યવસ્થા ત્રણ રીતે થાય છે:—૧. વિભાગથી, ૨. પરહસ્તદાન અથવા બક્ષીસથી, અને ૩ વિલથી. આ વિભાગમાં વિભાગ વિશે કહેવામાં આવશે.

એકત્ર રહેતું કુટુંબ:—એકત્ર કુટુંબ અવિભક્ત યા સંસ્પૃષ્ટ હોય છે. અવિભક્ત કુટુંબમાં મુળ પુરુષ અને તેના વંશજો તથા મુળ પુરુષથી ઉતરેલા વંશજો ઔરસ એક પીંડના અથવા કાયદાસર ફત્તે લીધેલા પુત્રો હોવા જોઈએ. પણ શુદ્રોમાં ઔરસ પુત્રો ઔરસ પુત્રોના હક જેવા સરખા હકના માલીક છે. ત્રણ પેઢી સુધીજ એકત્ર રહેનાર અને કુટુંબનો વડીલ અથવા અમુક શાખાના મુળ પુરુષથી વંશજો હક પહેંચે છે. શકત મરહોતેજ બાઈઓ બાઈના પુરા હિસ્સા મળી શકે છે, પણ ધણી ધણીઆણી, મા, દાદી અને છોકરાઓનો વારસો લેવાનો ગુપ્ત એટલે અપૂર્ણ હક રહેશે છે તે, વિભાગ થયેથી અમલ પકડે છે. જો કાંઈ સગો ભાઈ અવિભક્ત મરી જાય તો તેનો ભાગ તેના પુત્રને આપવો. એકત્ર સ્થિતિનો નાશ અવિભક્ત મિલકતની વહેંચણી કરી દરેક સહવારસ પોતાનો મુકરર કરેલો હિસ્સો લે એટલે થાય છે. વહેંચણી કરતી વખતે બાપના અથવા બીજા વડીલના કરજના વિભાગ લેણદારોની અનુમતિથી પાડવા જોઈએ. વહેંચણી થયા પછી કરેલા કરજ અને બોજાઓ જે સખસો કરજ કરે છે અને બોજાઓ માથે લે છે તેજ સખસોને બંધનકારક છે. દીકરા, દીકરાના દીકરાઓ અને તેઓના દીકરાઓ વડીલો-

પાછુંત અવિભક્ત મિલકતમાં આપ પાસેથી જે વ્યાજબી કારણ હોય અથવા આપની ઇચ્છા હોય તો ભાગ લઇ શકે છે.

વિભાગ—જે વહેંચણી કરતી વખતે મા ગર્ભવંતી હોય તો ન્યા સ્ત્રી તેને પ્રસવ થાય ત્યાં સુધી વહેંચણી મોકુફ રાખવી. પણ ખબર ન હોય અને વહેંચણી કરતી વખતે ગર્ભસ્થાનની અંદર હોય એવા છોકરાનો પછીથી જન્મ થાય તો, ને છોકરાનો હિસ્સો પોતે પોતાના ભાઈઓ પાસેથી જાણે વહેંચણી કરતી વખતે જન્મેલો હતો તે પ્રમાણે તે પોતાનો હિસ્સો પુરો કરાવી લઇ શકે છે. પણ જે છોકરાની હયાતી વહેંચણી કરતી વખતે ગર્ભસ્થાનમાં ન હોય અને પછીથી જન્મે તો તેનો આપના હિસ્સામાંથી ભાગ લેવાનો હક છે. અથવા જે ભાઈઓ આપના સાથે સંતુષ્ટ થયેલા છે તેઓના સાથે તે ભાગ લે છે. જ્યારે પછીથી જન્મેલા કે સંતુષ્ટ થયેલા છોકરાઓ ન હોય ત્યારે વિભક્ત થયેલા છોકરાઓ આપના હિસ્સાના વારસ થાય છે.

નાતરાની ઔરતથી જે છોકરાં થયાં હોય તે ન્યાતના રીવાજ પ્રમાણે ઔરસ છે, અને તે વારસાના હક અને હિસ્સાની આખતમાં લગ્ન થયેલા છોકરા બરાબર છે.

એકત્ર મિલકતમાંથી સહવારસનો વારસાના વિભાગ લેવાના હક વિષે વિભાગ માગવાનો હક ફક્ત જેઓ વારસ છે તેમને છે. જીઓને બરણપોષણ લેવાનો હક છે તેથી તેઓ એકત્ર મિલકતમાંથી હિસ્સો માગી શકતી નથી.

વહેંચણી એકવાર કરવામાં આવે એટલે તે આખરની છે.

વિભાગ કરવાની રીત—વડીલોપાછુંત જન્મ યા સ્થાવર મિલકતની વહેંચણી બરાબર એક સરખી હોવી જોઈએ, આપને બચણો હિસ્સો લેવાનો હક નથી.

યજ્ઞમાન જ્ઞાતાના વારસા વિષે કંઈ હીંદુ લોક પ્રમાણે બીજી મીલકતના વારસા કરતાં ભેદ નથી. બીજી મીલકતની પેઠે એ પણ કાયદામાં સુકર કરેલા વારસો લે છે.

સ્વપારજીત મીલકતની આખતમાં માનિતી સ્ત્રીના છોકરાને વધારે અને જીજ્ઞાઓને ઓછું અથવા એક વહાલા છોકરાને વધારે અને અજાણ્યા છોકરાઓને ઓછું એવી રીતે વહેંચણી કરવાને કોઈ હિંદુ સખસને અધિકાર નથી. છોકરાઓ પોતાની માના પ્રમાણ સિવાય એટલે કે ગમે તો એક માના છોકરા હોય યા ન હોય તો પણ તેઓને માયાદીક હિસ્સો મળે છે, તેઓના હિસ્સા માત્ર ભાગ પ્રમાણે થતા નથી. છોકરાઓ સિવાય બાળ સહવારસો થઇ દીક વારસો લે છે એટલે કે જેની તરફથી તેઓ દાવો રાખે છે તેનો હિસ્સો તેઓ લે છે. જુદા જુદા ભાઈઓની અંદર તેઓના આપના પ્રમાણે વહેંચણી થાય છે.

વિભાગ કરવાનો કાળ—વડીલોપાછુંત મિલકતના વિભાગ પાડવાના ચાર કાળ ઠરાવ્યા છે.

(૧) વિભાગ પાડવાની પિતાની ઇચ્છા હોય ત્યારે, (૨) પિતા જીવતા છતાં સંતતી થવાની આશા ન હોય અને માને સ્ત્રી ધર્મ આવતો અંધ થયો હોય ત્યારે પિતા ખુશી નહિ છતાં પણ પુત્રની ઇચ્છાથી, (૩) માને સ્ત્રી ધર્મ આવતો હોય અને પિતાની ઇચ્છા વિભાગ પાડવાની ન હોય અને મિલકત ઉડાવી દેતો હોય અથવા તે અસાધ્ય રોગથી પીડીત હોય તો પુત્રની ઇચ્છાથી અને (૪) પિતાના મરણ પછી વડીલોપાછુંત મિલકતની વહેંચણી માની અનુમતિ સિવાય સુઅધમાં થઇ શકે છે. આપ અને દીકરા વડીલની તરફથી નિયમસર મળેલા ઘર અને જમીનમાં સરખા હિસ્સેદાર છે. પણ જે ધન આપે પોતે મેળવેલું છે તે ધનમાં જે આપ નાખુશ હોય તો છોકરાઓ પોતાના હકથી હિસ્સો લેવાને નાલાયક છે. વડીલોપાછુંત મિલકતની વહેંચણી કરવાને પિતામકની સામે દાવો આપી શકાય નહિ, જે આપ જીવતો હોય તો.

વિભાગ્ય અને અવિભાગ્ય મિલકત—અવિભક્ત કુટુંબમાંની મીલકતમાંથી ખર્ચ કરી તથા જીજ્ઞાન ચલાવી મેળવેલું વિદ્યાદાન, મેળવનારના મરણ પછી કુટુંબની મિલકત ગણાય છે, અને તે મીલકત ઉપર તેની વિધવાનો હક નહિ પડેલેલતાં કુટુંબના માગીદારોને મળે છે.

વિધાવન નીચે પ્રમાણે છે.—(૧) તકરારી આખતનો માહોમાહે નિકાલ કરવાથી મળેલું ધન,

(૨) વિદ્યાભ્યાસ કરાવવામાં મળેલું ઇનામ યા ૬૦૫, (૩) ગૌરપદમાં મળેલું ૬૦૫, (૪) એકાદી વિદ્યા સંબંધી વાદવિવાદમાં નીકળેલા સવાલનો જવાબ સંતોષકારક પુરો કરી આપવાથી મળેલું ૬૦૫, (૫) કોઇ પણ વાક્યના શબ્દાર્થનો વહેમ દૂર કરો આપવાથી મળેલું ૬૦૫, (૬) પોતાની વિદ્વતાની પ્રસીદ્ધિ યથાથી મળેલું ૬૦૫, (૭) એકાદી વખતે વીઠતા સરખાવવામાં મળેલું ૬૦૫, (૮) શ્રેષ્ઠ રીતે વંચકથી મળેલું ૬૦૫, (૯) કળા કૌશલ્ય હોંશીયારીમાં મળેલું ૬૦૫, (૧૦) અને અમુક પ્રકારના ખેલમાં જીતવાથી, યા સ્તુતીપાત્ર રચનાથી મળેલું ઇનામ, તથા,—

યુદ્ધમાં જીત મેળવ્યાથી તેની બહાદુરીને યોગ્ય જે ઇનામ મળ્યું હોય તે, તથા યુદ્ધ યથા પછી અથવા પહેલાં લુંટમાં મળેલી મીલકત તે મેળવનારનું સૌર્યધન કહેવાય છે, માટે તે વિભાગથી ખાતર છે પણ જ્યારે સૌર્યધન મળ્યુંઆરી મીલકતના સાધનથી જેમકે રથ, શાસ્ત્ર વડે—વીજેરથી પ્રાપ્ત કર્યું હોય તો તેના ભાગ પાડી શકાય છે. સૌર્યધન મેળવનારને એ હિસ્સા મળે છે, અવીભાજ્ય દ્રવ્યની વ્યવસ્થા એવી રીતે કરવી કે બધા ભાગીઆઓને ધણીમાં ધણી રાયદો મળી શકે.

રસ્તા, માર્ગ, કુવા, ટાંકાં, બીક વિગેરે બધાઓએ મળ્યારાં રાખવાં, યજ્ઞમાનવૃત્તી અથવા વતનની ઉપજ વહેંચી લેવી, અથવા વારા ફરતી ચલાવવી, પુજા અને બળીદાનની જગાઓ વિભાજ્ય ન હોવાથી ભાગીઆઓએ જુદા યથા પછી તેના વારા બાંધી પુજા કરવી. જે દેવની એક મૂર્તિ હોય તો જેટલું પુત્રને લેવા દેવી. ધણી મૂર્તિઓ હોય તો મુખ્ય દેવ જેટલું પુત્રે રાખવા બાકીના વહેંચી લેવા. દેવ ખર્ચ માટે કાંઈ મીલકત કહાડી મુકી હોય તો બધા સખસે વારા ફરતી પુજા કરો તેનું ઉત્પન્ન લેવું. ચોપડીઓ, હથીઆર અને હુનરના ઓળર રાયરચીલાં વીગેરે જે સખસો સારી રીતે તેના ઉપયોગ કરી શકે તે સખસો ધણું કરીને લે છે, ને બાકી મીલકતના બીજા ભાગ લે છે. રાજ્ય અને પ્રાચીન જમીન. દારી વડીલ છોકરાને લેવાનો હક છે. અને તેના વિભાગ યથા શક્તિ નથી. પણ નહાના છોકરાઓને ભરણપોષણ લેવાનો હક છે. અને કુટુંબના મહેલમાં અથવા બીજાં કેકાણે રહેવાનો તેઓનો હક છે એમ જણાય છે. કુટુંબની આખર પ્રતિષ્ઠા રાખવાને માટે ખસુસ કરીને જમીન આપવામાં આવી હોય તે તથા સરકારે જે જમીન આપેલી હોય તે વડીલ છોકરાને મળે છે. લગ્ન સમયે જે માણસને તેની સ્ત્રીની સાથે જે કાંઈ બક્ષીસ મળી હોય તે માણસની જોડે એકત્ર મીલકતમાંથી લગ્નનું ખર્ચ કરવામાં આવ્યું હોય તો પણ તેની સ્વતંત્ર માલીકીની છે. તેમજ લગ્ન સમયે અસુર લગ્નમાં જે વરકન્યાના બાપને અથવા તેના સગાને બક્ષીસ આપી હોય તે પણ અવિભાજ્ય મીલકત છે.

જે વસ્તુને હંમેશાં ધારણ કરતો હોય, જે ઘરેણાંને હંમેશાં પહેરતો હોય, જે વાહન ઉપર હંમેશાં બેસતો હોય, તે વસ્તુ, તે અલંકાર, અને તે વાહન તેની જ પાસે રહેવા દેવું, પણ તે કમજરતી કીમતના હોય તો વહેંચી લેવાં, જનવર વીગેરે ન્યુનાધોક હોવાને લીધે વિભાગ પાડવામાં હરકત હોય તો, વડીલ ભાઈ પાસે રહેવા દેવાં. પણ જે માણસે જનવર વંચવાથી નીવોહ ચલાવતા હોય તેઓએ વિભાગ પાડી લેવા. કુવા વીગેરે જળાશય ન્યુનાધોક હોય તો તેના વીભાગ કરવા નહીં, પણ સર્વ ભાગોદારે અનુક્રમે ઉપયોગ લેવા, પીતાનાં વસ્ત્ર આદી જે હોય તે તેના શ્રાધ સરાવનાર બ્રાહ્મણને આપી દેવાં. રાંધેલું અન્ન, ઘર, જમીન અને જમીન ઉપર આવવા જવાના રસ્તા અથવા બીજા જે વસ્તુ ધર્મર્થિ સંકલ્પ કરી હોય તેના પણ વિભાગ પાડવા નહી. સ્ત્રીઓ (સહવારસની સ્ત્રીઓ)ના વીભાગ યથા શક્તિ નથી.

નીચે લખેલી મીલકત વિભાજ્ય છે. ૧ દક્ષીણ મહારાષ્ટ્ર દેશમાં ઇનામી મીલકત. ૨ મુબંધમાં વતન, ૩ એકત્ર પ્રાપ્ત કરેલી જમીન, ૪ ટોડાકાસ, ૫ સ્વતંત્ર મીલકત નહીં પણ ધ્યાવદા રહી પેદા કરેલી મીલકત, ૬ રાજની ખાનગી મીલકત, ૭ જે જંગમ યા સ્થાવર મીલકત કુટુંબી મીલકતના ઉપયોગથી મેળવેલી હશે તે, ૮ કુટુંબી મીલકતથી ખરીદ કરેલી કાંઈ મીલકત, ૯ ધાર્મિક કામને માટે જે જમીન આપેલી હોય તેનો વહીવટ હેંચી શકાય છે. તે જમીનના વિભાગ યથા શક્તિ નથી. તે જમીન વેચી શકાતી પણ નથી. ખર્ચ ખુટણ કહાડતાં જે કાંઈ ખચે તેના વિભાગ યથા શકે છે. ૧૦ કીમતવાન લુગડાં લત્તાં જેવાં કે તરહેવાર વિગેરે શુભ અવસરે પહેરવાના પોષાક, ઘરેણાં ગાંઠાં વિગેરે મઝીયારાં છે, ૧૧ કુટુંબની આખર પ્રતિષ્ઠા રાખવાને માટે જે જમીન આપવામાં આવી હોય તેમાંથી જમીન વિગેરે ખરીદ

કરવામાં આવે તેના વિભાગ યદ્ય શકે છે. ૧૨ વર્ષાંશન જે સખસને મળ્યું હોય તેના છોકરાઓ વચ્ચે તેવર્ષાંસનના વિભાગ યદ્ય શકે છે. ૧૩ જે મીલકત સ્થાવર યા જંગમ કુટુંબની મીલકત મદદ સીવાય કોઇ સહવારસે મેળવેલી હોય તો તે મીલકત તેજ સહવારસની છે. અને તેના ભાઇઓનો અથવા બીજા સહવારસોના કાંઇ હક નથી. ૧૪ દોસ્તદાર તરફથી જે કાંઇ બક્ષીસ મળી હોય તે બક્ષીસ મેળવનારની સ્વતંત્ર માલકીની મીલકત છે.

વિભાગ વિષેના પુરાવો.—વિભક્તપણું સાબિત કરવાને માટે શરગતીની જરૂર નથી. બીજા કોઇ પણ મજકુરની પેઠે વિભાગ પણ સાબિત કરાય. પણ લખેલી શરગતી યથેલી હોય તો તે બહુ સરસ પુરાવો છે. વહેંચણુના દસ્તાવેજમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે હરેક હિસ્સેદારને પોતાનો જુદો કબજો મળ્યો નથી ત્યાં સુધી ફક્ત તે દસ્તાવેજ ઉપરથી કુટુંબ વિભક્ત છે એમ સમજવું નહિ. હિંદુ કુટુંબની પ્રથમ સ્થિતિ એકત્ર છે એમ અનુમાન થાય છે, આવું અનુમાન સહવારસોના જુદા જુદા કૃત્ય બતાવવાથી રદ થઇ શકે છે. જુદી જુદી રસોઇ યદ્ય જુદુ જમણુ થતુ હોય તો તેથી કરીને વિભાગ થયા તેવું સાબિત થતું નથી. જે ભાઇઓ અવિભક્ત હોય તો રાંડેલી વહુને મિલકતમાંથી અન્ન વસ્ત્ર મળશે. એકત્ર ખાવાથી અવિભક્તપણાની નિર્ણયકારક સાબિતી નથી. જેઓની પેદાશ, ખર્ચ અને દોલત જુદાં જુદાં છે, અને જેઓ એક એકમાં આપ લે કરી વેપાર કરે છે તે નિઃસંશય વિભક્ત કહેવાય. ધણી, સ્ત્રી, બાપ અને છોકરા વિભાગ થયા પહેલાં એક બીજાને માટે જમીન યદ્ય શકતા નથી. જ્યારે ખરેખર વિભાગ કરવામાં આવે ત્યારે ધાર્મિક ફરજો પણ દરેકને માટે જુદી જુદી થાય છે. કુટુંબની એકત્ર મિલકતમાં પ્રત્યેક જણનો જુદો જુદો કબજો હોવાને લીધે તેઓ જુદા છે. લાગલાગટ દશ વર્ષ સુધીનો કબજો હશે તો વિભાગનો પુરાવો યદ્ય ચુક્યો એમ સમજવું. ઉપજના વિભાગ પાડવાથી કુટુંબનું વિભક્તપણું યદ્ય શકતું નથી. અવિભક્ત ભાઇની નિઃપુત્ર વિધવા પોતાના ધણીનો હિસ્સો લેઇ શકતી નથી તેમજ જુની બાયડીની છોડી પોતાના પિતાના ભાગ પડતી શકતી નથી. જે માણસ મિલકત વિભક્ત છે એમ કહે તેને શીર તે સાબિત કરવાનો ખોજો છે.

પરચુરણ.

સાધારણ હિંદુ શાસ્ત્રના વારસાના નિયમથી જુદો કુટુંબનો રીવાજ સ્થાપન કરવાને તે (રીવાજ) ધણો જુનો અને અચળ છે એમ સાબેત કરવાની જરૂર છે. સારી રીતે સ્થાપન થયેલા રીવાજનો અમલ કાયદા જેટલો છે. કોઈ હિંદુ કુટુંબમાં અમુક વારસાનો નિયમ છે એમ સાબેત થયેલું હોય અને તે પુરાતન, એક સરખો અને બ્યાજબી છે અને હિંદુ શાસ્ત્રના મુખ્ય મુળતત્વોની વિરુદ્ધ નથી તે ધ્યાનમાં લેવાને ના કહેવી ન જોઇએ. કુટુંબની જમીર વડીલ છોકરાને ઉતરે અને તેના નાના અને બીજા છોકરાઓનો ફક્ત બરણ પોષણનોજ હક રહે એ રીવાજને કદી પુષ્ટી આપી શકાય નહિ. મુંબઇ ઇલાકાના ઠાકોર અને સરકારોમાં ચાલતા આવા રીવાજને જુદો નિયમ લાગુ પડશે.

બક્ષીસ.

કુટુંબનું પોષણ કરતાં બાકી રહે તે મિલકત બક્ષીસ યદ્ય શકે, જે સખસો કાયદાસર ધારસ થવાને શરીરની કીંવા મનની અશક્તતા ધરાવતો હોય તેમને બક્ષીસ આપવાને પ્રતિબંધ છે. વિધવાએ બક્ષીસ આપી હોય તો તેમાં વાલીની અથવા વારસની સંમતિની જરૂર જણાય છે.

મુસલમાની શરેહ.

મુસલમાની લોકોનો દિવાની કાયદો હિંદુઓની પેઠે ખેશક ધર્મને લગતો છે, કાયદાના બે મોટા શાખા સંપ્રદાય છે. એક સુની અને બીજો શિયા. સુનીનો મત હિંદુસ્તાનના ઘણા ભાગમાં ચાલે છે, અને શિયાનો પંથ લખનૌરમાં ચાલે છે.

વારસા આખતમાં—સ્થાવર અને જંગમ અથવા બાપ દાદાની અને બાપ કમાઈની મિલકતમાં કાંઈ બેદ નથી, ઐશ્વર્યના કારણથી કાંઈ જેટ હક મળતો નથી. મિલકતનો વારસો લેવામાંથી બાપડી-ઓને બાતલ કરવામાં આવી નથી. તેમ મિલકતપર સ્વાધીન કરવાનો સંપૂર્ણ અખત્યાર છે. કોઈ માણસની મિલકત તેના મુઆ પછી તેના હવાત વારસોને મળે છે પણ પ્રતિનિધીત્વનો હક ચાલતો નથી, કેમકે નજદીકનાં સગાં હોય તો દુરનાં સગાં વારસામાંથી બાતલ થાય છે. વારસોમાંથી કાંઈ પણ કાંઈ અર્ધ માટે પોતાના ભાગના વારસા ઉપરથી હાથ ડિકાવો શકે છે. તોપણ વહેંચણી કરતી વખતે તેને વારસામાં ગણવો જોઈએ; નહિ તો બીજા ભાગીદારના હિસ્સામાં ફેર પડે. અનારસ સંતતિને તેમની મા અને મા બહીનાં સગાં તરફથીજ વારસો મળી શકે છે. વારસનો જન્મ થવોજ જોઈએ એમ નથી, પણ જે સખસને વારસો લેવાનો તે દાવો કરે છે તેના મરણ પહેલાં જ તે ગર્ભમાં હોય, અને પછી જીવતો જન્મ્યો હોય, તો કાયદા સંબંધી કાર્યને માટે બસ છે. સામાન પાવરીનાં જ્વા અને પુરૂષોને જ્યારે સધાતે વારસો મળે છે, ત્યારે સ્ત્રીનો ભાગ પુરૂષના ભાગ કરતાં અડધો છે. આ નિયમ આંગળીયાટ બાઇઓ અને બેનોની (જેમની મા એક અને બાપ જુદા જુદા) આખતમાં લાગુ પડતો નથી. બાકી બીજા સર્વ આખતમાં લાગુ પડે છે. મનુષ્ય વધ થવાથી વારસો મળવાનો અટકાવ થાય છે. વહેંચણી થાય નહિ ત્યાં લગી મિલકત મરનારની ગણાય છે. તેથી તેના મુઆ પછી તેમાં કાંઈ વધારો થાય તો તે એ મિલકતનો ભાગ ગણાય છે.

સુનીના મત પ્રમાણે ઉત્તરાધિકાર.

ગુજરી ગયેલા સખસની મિલકતનો વારસો લેવાને સાત હકદાર છે, ૧ કાયદાસર હિસ્સેદાર, ૨ શેષાધિકારી, ૩ દુરનાં સગાં, ૪ કરારથી કરાવેલો ઉત્તરાધિકાર, ૫ માની લીધેલો સગો, સર્વસ્વમૃતદાન ગ્રાહી, ૭ સરકાર.

૧. કાયદાસર હિસ્સેદાર—એટલે ગુજરી ગયેલાના અમુક સગાઓ જેઓને વાસ્તે કાયદામાં કેટલાક મુકરર ભાગ કરાવેલા છે તે.

૨. શેષાધિકારી—એટલે કાયદાસર હિસ્સેદારના હક પતાવ્યા પછી બાકી રહેલી મિલકત લેવાને મરનાર જે બીજાં સગાંનો હક પહેાંચે છે તેમને શેષાધિકારી કહે છે.

૩. દુરનાં સગાં—એટલે જેઓ કાયદાસર વારસ નથી અને શેષાધિકારી પણ નથી એવાં ગુજરનારનાં સર્વ સગાંને દુરનાં સગાં કહે છે.

૪. કરારથી કરાવેલો ઉત્તરાધિકાર—એટલે આ ત્રણ વર્ગનાં સગાં ન હોય તો વારસો કરારથી કરાવેલા ઉત્તરાધિકારને મળે છે તે.

૫. માની લીધેલો સગો—એટલે કોઈ પરાયો માણસ જે પોતાના સગા જેવો છે એવું ગુજરનારે માન્યું હોય અને એ રીતનું તેનું માનવું પાછળથી કદી ફર્યું ન હોય એવો સખસ ઉત્તરાધિકારી થાય છે.

૬. સર્વ સ્વમૃતદાન ગ્રાહી—એટલે જેને ગુજરનારે પોતાની બધી મિલકતનું વસિખતનામાંથી દાન આપ્યું હોય તે છે. પણ મરનારના સગામાંથી કોઈ પણ જીવતું હોય તો મરનાર આવું દાન કરી શકતો નથી.

૭. સરકાર દાખલ થવું—એટલે ઉપર લખેલા સખસોમાંનો કોઈ પણ ન હોય તો મિલકત સરકાર દાખલ થાય છે.

૧ કાયદાસર હિસ્સેદાર.

આ હિસ્સેદાર (મરનારનાં સગાં) આર છે. તેમાં પુરૂષ ચાર, અને સ્ત્રીઓ આઠ છે તેમાં પુરૂષ વર્ગમાં—૧ બાપ, ૨ ખરા દાદો, ૩ આંગળીયાટ ભાઈ, અને ૪ વર; સ્ત્રીઓમાં—૧ દીકરી, ૨ દીકરી ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીએ, ૩ સગી બેન, ૪ હોરમાન બહેન, ૫ આંગળીયાટ બેન, ૬ મા, ૭ ખરી દાદી અને, ૮ વહુ.

તમામ હિસ્સેદારને એકજ વખતે સંવાને હિસ્સા મળતા નથી. બાપ, મા, વર, વહુ અને દીકરી-ઓને હમેશાં કાંઈ પણ ભાગ મળવાનો હક છે. બાકીના સાત હિસ્સેદાર પોતાના કરતાં ગુજરનારનાં વધારે પાસેનાં સગાંની હયાતીના વારસામાંથી ખીલકુલ અથવા થોડા ખાતલ થવાને પાત્ર છે. માની હયાતીના કારણથી આંગળીયાટ ભાઈ અને બેન વારસામાંથી ખાતલ થતાં નથી. ખાતલ થવાનો આ નિયમ શેષાધિકારીઓને પણ લાગુ પડે છે. કાયદાસર હિસ્સેદારનો જે હિસ્સા ઉપર હક પહોંચે છે તે નીચે મુજબ.

હિસ્સા આ પ્રમાણે હોય છે, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$, અને $\frac{1}{7}$.

૧ વરને જે મરનાર બાપડીને છોકરાં અથવા દીકરાઓનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં હોય તો $\frac{1}{2}$, અને જે ખીલકુલ ન હોય તો $\frac{1}{3}$ મળે છે.

૨ વહુને—જે મરનાર ધણીને છોકરાં, અથવા છોકરાનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં હોય તો $\frac{1}{2}$, અને જે ખીલકુલ ન હોય તો $\frac{1}{3}$ હિસ્સો મળે છે; જે એક કરતાં વધારે વહુ હોય તો તેમણે સર્વે ઠરાવેલો હિસ્સો સરખે ભાગે વહેંચી લેવો જોઈએ.

દીકરીઓને—જે મરનાર સખસને દીકરા ન હોય તો, એક દીકરીને $\frac{1}{2}$, અને બે અથવા વધારે દીકરીઓ વચ્ચે $\frac{1}{3}$,

૪. દીકરાની દીકરીઓ—જે મરનાર સખસને દીકરીઓ અને દીકરાના દીકરા ન હોય તો દીકરાની દીકરીઓને, દીકરીઓ ભાઈક વારસો મળે છે. એટલે એક દીકરીને $\frac{1}{2}$, અને બે અથવા વધારે દીકરીઓ હોય તો $\frac{1}{3}$; જે દીકરા અથવા દીકરાના દીકરા ન હોય, પરંતુ માત્ર એક દીકરી હોય તો, દીકરીની દીકરીને $\frac{1}{3}$ ભાગ, જે બે અથવા વધારે દીકરીઓ હોય તેમાંથી $\frac{1}{3}$ ભાગ જે એ એક દીકરી લેશે, તે બાદ કરતાં જે રહે તેટલો હિસ્સો મળશે. એટલે $\frac{1}{3}$, દીકરાના દીકરા સાથે તેઓ શેષાધિકારી થાય છે, જે એક કરતાં વધારે દીકરીઓ હોય તો દીકરાની દીકરીને કાંઈ મળતું નથી.

૫ બાપને—જે મરનારને દીકરા અથવા દીકરાના દીકરા ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના હોય તો $\frac{1}{2}$ પણ દીકરા વિગેરે ન હોય તો બાપ શેષાધિકારી થાય છે.

૬ માને—જે મરનારને છોકરું હોય અથવા દીકરાનું છોકરું ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનું હોય અથવા બે કે વધારે ભાઈઓ અને બહેનો હોય પછી તેઓ પુરૂષ રક્તાનાં હોય અથવા અર્ધ રક્તાનાં હોય તો $\frac{1}{2}$, પણ જ્યારે ધણી અથવા ઝોરત અને મામાપ મુકીને કોઈ ગુજરી ગયું હોય ત્યારે ઝોરત, અથવા ધણીના હિસ્સા આપ્યા પછી જે બાકી રહે તેનો $\frac{1}{3}$ માને મળે છે. બીજી બધી આબતમાં પણ $\frac{1}{3}$ મળે છે. ઝોરમાન મા કાયદામાં આ ગણાતી નથી.

૭ ખરા દાદો—મરનારને બાપ ન હોય અને જે હકીકત છતાં બાપને વારસો મળે છે તેવી જ હકીકત હોય ત્યારે ખરા દાદાને બાપનો હિસ્સો મળે છે એટલે $\frac{1}{2}$ હિસ્સો મળે છે.

૮ ખરી દાદી—મરનારને મા ન હોય તો તેને $\frac{1}{2}$ મળે છે. માની હયાતીના કારણથી બાપની મા અને માની માને વારસો મળતો નથી, પણ બાપની હયાતીના કારણથી તો માત્ર બાપની મા વારસામાંથી ખાતલ થાય છે.

૯ સગી બેનો—મરનારને છોકરાં અથવા દીકરાના છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં અને બાપ અથવા ખરા દાદો અને સગો ભાઈ, એઓ ન હોય ત્યારે સગી બેનોને દીકરીઓની પેઠે મળે છે; એટલે એક બેન હોય તો તેને $\frac{1}{2}$, બે અથવા વધારે બેનો હોય તો તેઓ વચ્ચે $\frac{1}{3}$ ભાઈઓ સાથે સગી બેનો શેષાધિકારી થાય છે.

૧૦ ઝોરમન બેનો—મરનારને સગી બેનો ન હોય અને જે હકીકત છતાં સગી બેનોને વારસો

મળે છે તેવી હકીકત હોય ત્યારે તેમને સગી બેનોતો હિસ્સો મળે છે, એટલે એક ઝોરમાન બેન હોય તો તેને ૧, અને બે અથવા વધારે ઝોરમાન બેનો હોય તો તેઓ વચ્ચે ૩, પરંતુ બે એક સગી બેન હોય તો ૩ માંથી ૧ બાદ કરતાં બે બાકી રહે તેટલો હિસ્સો તેમને મળે છે એટલે ૧.

૧૧ આંગળીયાટ બાઇઓ અને બેનો—મરનારને છોકરાં ન હોય અથવા છોકરાનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં ન હોય, અને બાપ અને ખરા દાદો ન હોય, ત્યારે જો એક હોય તો ૧ અને બે અથવા વધારે હોય તો ૩ મળે છે, આ વર્ગના હિસ્સેદારોમાં સ્ત્રી પુરૂષમાં ભેદ રાખ્યા વગર પુરૂષને સ્ત્રીના જેટલુંજ મળે છે.

N. B. બધા હિસ્સેદારોનો હિસ્સાનો સરવાળો એક કરતાં વધી જાય તો બધામાંથી પ્રમાણ-સર કમી થાય.

૧૨ શેષાધિકારી—શેષાધિકારી બે પ્રકારનાં છે. એક સગાઈથી અને એક વિશેષ કારણથી. સગાઈથી થયેલા શેષાધિકારીના ત્રણ વર્ગ થઈ શકે, ૧ પોતાનાજ હકની, ૨ જેઓ બીજાની સાથે શેષાધિકારી થાય છે તે, અને બાળ કાષ્ટના હકથી થયેલા.

પહેલા વર્ગમાં ગુજરનારની સાથેના જેના સગપણની ઓળખાં કોઇ બાપડી આવી જતી નથી, એવો હરેક પુરૂષ આવે છે. તેમના પણ વળી ત્રણ વિભાગ થઈ શકે. ૧ ઉતરતી પેઢીના; ૨ ચઢતી પેઢીના, ૩ શાખા સંબંધી; ઉતરતી પેઢીના શેષાધિકારી, એઓ ગુજરનારના સીધાવંશની નર જાતીની પ્રજા છે. એટલે દીકરો, દીકરાનો દીકરો, દીકરાના દીકરાનો દીકરો, છત્યાદિ, ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના, જ્યાં લગી પાસેની પેઢીમાં કોઇ હોય ત્યાં લગી દુરની પેઢીવાળાનો હક પહોંચતો નથી. ચઢતી પેઢીના, શેષાધિકારી, એઓ ગુજરનારના બાપ ભણીના પુર્વજો છે, એટલે બાપ, દાદો, દાદાનો બાપ, છત્યાદિ જ્યાં સુધી પાસેની પેઢીવાળો હોય ત્યાં લગી દુરની પેઢીવાળાનો હક પહોંચતો નથી.

શાખા સંબંધીમાં—પ્રથમ બાપની પ્રજા આવે છે. એટલે મરનારના બાઇઓ અને તેમના દીકરા ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના. પછી દાદાની સંતતી આવે છે, એટલે મરનારના કાકા અને તેમના દીકરા આધામાં આધી પેઢીના. ત્યાર પછી દાદાના બાપની સંતતી અને તેમના દીકરા ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના આવે છે અને એ રીતે તેથી આધેના પુર્વજો વિષે સમજવું. છેક પાસેના સગાનો હક તેથી દુરના સગા કરતાં પહેલો પહોંચે છે અને સરખા પાયરીવાળામાં અર્ધરક્તના સગાં કરતાં પુર્ણ રક્તના સગાને હક અધિક પહોંચે છે.

સગાઈના કારણથી થયેલા બીજા વર્ગમાં શેષાધિકારી એઓ અમુક સ્ત્રીઓ છે કે જેમને પોતાના સરખી પાયરીના પુરૂષો ન હોય ત્યારે કાયદાસર હિસ્સો લેવાનો હક છે, તોપણ તેઓ એવા પુરૂષો હોય ત્યારે તેમની સાથે શેષાધિકારી થાય છે. દીકરીઓ, દીકરાની દીકરીઓ, સગી બહેનો, અને ઝોરમાન બેનો એ આ પ્રકારના શેષાધિકારી છે.

ગુજરનારની એક અથવા વધારે દીકરીઓની હયાતીમાં તેની બેનો ત્રીજા વર્ગના શેષાધિકારીમાં આવે છે.

કોઇ છોકાવેસો ગુલામ મરી જાય અને તેની પાછળ નર જાતિના કોઇ શેષાધિકારી ન હોય તો તે ગુલામનો મુક્ત કરનાર અથવા મુક્ત કરનારી વિશેષ કારણથી શેષાધિકારી થાય છે. સાથી કે મરનારના હિસ્સેદારને તેમજ નારી જાતિની શેષાધિકારીને આવી બાબતમાં વારસો મળતો નથી.

૩. દુરનાં સગાં—કાયદાસર હિસ્સેદાર અને શેષાધિકારીમાંનું કોઇ પણ ન હોય તો વારસો દુરનાં સગાંને મળે છે. તેના ચાર વર્ગ થઈ શકે, ૧ દીકરીઓનાં અને દીકરાની દીકરીઓનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં, પછી તેઓ પુરૂષ હો કે સ્ત્રી હો. ૨ ખોટા દાદા અને ખોટી દાદી. ગમે તેટલી ચઢતી પેઢી, ૩ સગી અને આંગળીઆટ તથા ઝોરમાન બેનનાં છોકરાં અને બાઇની દીકરીઓ. ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીની, અને આંગળીઆટ બાઇના દીકરા. ૪ બાપની બેનો, આંગળીઆટ કાકા, અને મામા તથા માસીઓ તથા તેમનાં છોકરાં.

આ વર્ગમાંના હરેક વર્ગવાળા પોતાનાથી ઉતરતા વર્ગવાળાને વારસામાંથી બાતલ કરે છે. હરેક વર્ગવાળા સખસોમાંથી વારસો લેવાનો વધારે હક કોનો છે તે સંબંધી ધોરણ આ પ્રમાણે છે. ૧ પાસેના

સગાં હોય ત્યાં લગી દુરનાં સગાતું પહોંચતું નથી ૨ વારસ નથી એવા કોઇ સખસના હકથી દાવો રાખતો હોય તેઓના કરતાં કોઇ વારસની તરફથી દાવો રાખનારનો હક અધિક ગણાય છે.

૩ પૂર્ણ રક્તવાળાં સગાં હોય તો અર્ધ રક્તવાળાં સગાં વારસામાંથી બાતલ થાય છે. ૪ પુરૂષની તરફથી વારસાનો હક રાખનારાને સ્ત્રીની તરફથી હક રાખનારા કરતાં બમણું મળે છે. ૫ માની બધીથી વારસાનો દાવો રાખનારા કરતાં આપની બધીથી વારસાનો દાવો રાખનારને બમણું મળે છે. ૬ વારસાનો દાવો રાખનારમાં નરનારીના બેદને લીધે તેમના વારસા લેવાના હકમાં કે તેમના હિસ્સાના વિસ્તારમાં કંઇ ન્યુનાધિક થતું નથી.

પરચુરણ—જે સખસની ભાગ લાગતી ન હોય એવા માણસની મિલકત ૬૦ વર્ષ લગી અના-મત રહેવા દેવી, બે અથવા વધારે સખસો એકજ વખત ગુજરી જાય અને પ્રથમ કોણ ગુજરી ગયું તે નક્કી થતું ન હોય તો સર્વે એકજ વખતે ગુજરી ગયા અને મરનારની પાછળ જે જીવતા રહ્યા તેમને તેનો વારસો એવી રીતે વહેંચી આપવો જેમણે કે મુળ માલિકની સાથે જે વચલા વારસો ગુજરી ગયા તે જાણે જન્મ્યાજ નહોતા.

શિયા સંપ્રદાય.

આ મત પ્રમાણે ઉત્તરાધિકારની વ્યવસ્થા કરવાનાં ત્રણ ધોરણ છે. ૧ લગ્ન, ૨ રક્ત સંબંધ, અને ૩ વિલ. લગ્નના કારણથી થયેલાં વારસ વર અને વહુ છે. તેઓ અધી આખતોમાં સુની લોકની પેઠે પોતાના હિસ્સા લે છે. એક લોકના વારસ ન હોય તો વહુની તમામ મિલકત તેનો વર લે છે પણ એવીજ હકીકત હોય ત્યારે વહુનો તો માત્ર પોતાના કાયદાસર હિસ્સા ઉપર હક પહોંચે છે અને શેષ ધન સરકારમાં જાય છે.

૨ એક લોકના વારસના ચાર વરસ થઇ શકે. પહેલા વર્ગમાં બે ભાગ છે. ૧ માઆપ અને ૨ છોકરાં અને છોકરાંનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં. બીજા વર્ગમાં પણ બે ભાગ છે. ૧ માઆપના આપ, તેમનાં માઆપ અને બીજા પૂર્વજો ગમે તેટલી ચઢતી પેઢીનાં અને ૨ ભાઇઓ અને બેનો અને તેમનાં વંશજ ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના. ત્રીજા વર્ગમાં કાકા અને મામા, ફાઇઓ અને માસીયો અને ગમે તેટલી આઘી પેઢીના તેમના વંશજ આવે છે. ચોથા વર્ગમાં આપના અને મામા કાકા અને મામા, ફાઇઓ અને માસીયો અને ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના તેમજ વંશજ આવે છે. આ ચાર વર્ગોમાંનો પ્રત્યેક પોતાનાથી ઉતરતી પેઢીને વારસામાંથી બાતલ કરે છે પરંતુ વર્ગના એક ભાગથી બીજો ભાગ બાતલ થતો નથી. સરખો પાયરીના સગામાં પૂર્ણ રક્તનાં સગાં હોય તો અર્ધરક્તનાં સગાતું કંઇ પહોંચતું નથી. વારસો અથવા તેઓ જેની તરફથી વારસના કારણથી તે દાવો કરે છે, તે માણસો નરનારી હોવાના કારણથી, સુનીવાળા સંપ્રદાયમાં બેદ રાખવામાં આવે છે તેવો બેદ શિયા સંપ્રદાયમાં રાખવામાં આવતો નથી. પ્રત્યેક વર્ગમાં પાસેનો સગો પોતાનાથી વેગળાનાં સગાને વારસામાંથી બાતલ કરે છે. કાયદેસર હિસ્સેદારો સુની લોકના પ્રમાણે છે.

વીલ.

પુખ્ત ઉમ્મરનો માણસ; કોઇપણ માણસના લાભમાં વીલ કરી શકે છે પણ તે માણસ હયાતીમાં હોવો જોઇએ. બક્ષીસમાં જેમ હયાતી, બક્ષીસ કરતી વખતે જોવાની છે, તેમ આ બાબતમાં હયાતી વીલ કરનારના અરજ વખતે જોવાની છે.

વીલ કરનારની પાસે કબજો હોવાની આ કેસમાં ખાસ જરૂર નથી.

જેના લાભમાં વીલ કરવામાં આવ્યું હોય તેણે તે વીલના લાભ મુદ્દણ કરવા જોઇએ પણ જો આ માણસ કંઈ હા, અગર ના કહેતો હોય નહિ તો, અનુમાનજ યશ કે તેણે તે રિવાજો છે.

બક્ષીસની પેઠે જાહેરી પરીતની મિલકત વીલથી થઇ શકતી નથી. આખી મિલકત આખી શકાય. પારકા માણસના લાભમાં વીલ હોય તો કુ ણે પણ વારસો કબજા કરે તો આપ્યું મળે. પણ જો વીલ વારસના લાભનું હોય તો વારસને બીલકલ મળતું નથી પણ જો બીજા વારસો હા કહે તો તે આપ્યું લે. મુસાનો નિયમ આમાં લાગુ પડતો નથી. મુસાના નિયમ માટે જુઓ બક્ષીસ.

અક્ષીસ.

ક્રાન્સદર એક પ્રોપર્ટી એક લાણુ પડતો નથી તેથી મુસલમાની સરેહ પ્રમાણે અક્ષીસ થઇ શકે. પુખ્ત ઉમરનો માણસ એટલે ૧૮ વરસનો અને કોઇક બતાવવા કેસમાં.

૨૧ (પુખ્ત ઉમરનો કાયદો) વરસનો માણસ.

જીવતા માણસને અથવા જર્મિયા હોય તેને, અક્ષીસ આપી શકે છે. નીચેની મિલકત અક્ષીસ આપી શકાય.

હયાતીમાં હોય તે મિલકત.

જે મિલકતની કીમત થઇ શકતી હોય તેવી અમુક મિલકત,

જે મિલકત અક્ષીસ આપનારના કબજામાં હોય તે, કારણ કે અક્ષીસ આપતી વખતે કબજે આપવામાં આવે છે પણ જે મિલકતનો કબજો હોઇજ શકે નહિ તેમાં કબજાની જરૂર નથી.

અક્ષીસ આપનારે નીચે પ્રમાણે કરવું જોઇએ;—

અક્ષીસ લેનારને અથવા તો તે સગીર હોય તો તેના વાલીને કબજે આપવો જોઇએ.

પણ જો તે પોતાની સ્ત્રી હોય તો પોતે રાખે તેમાં કંઇ વધી નથી. જે વાલી પોતાના હાથ નીચેના સગીરને આપે અને પોતે કબજે રાખે તો વાંધો નહી.

જે અક્ષીસ આપનારની કંઇ પણ મિલકત અક્ષીસ આપેલી મિલકત ઉપર હોય તો અક્ષીસ કાયદેસર ગણાતુ નથી.

અક્ષીસ લેનારે અક્ષીસનું ગૃહણ કરવું જોઇએ.

અક્ષીસમાં નિચેના હક પેદા કરી શકાય;—

જીંદગી પર્યંતના હકનું અક્ષીસ થઇ શકતું નથી. એટલે કે આ માણસ પોતાની મિલકત બે માણસને જીવતાં સુધી ભાગવવા આપે અને પછી જ ના મરણ બાદ કોને લેવાનું અક્ષીસ કરે તો તે ખોટું છે આવા કેસમાં જ માણસ સંપૂર્ણ મિલકત લઇ લે છે.

મિલકત જીદી કરીને આપવી જોઇએ. જે એક મિલકત બે જણાને સમયારી આપે તો તે ખોટું. અથવા તો જે આ માણસ પોતાનો વગર વહેંચાયેલા ભાગ કોઇને આપે તો તે ખોટું. અમુક ચોક્કસ કરેલા ભાગ અક્ષીસમાં આપવા જોઇએ, આ નિયમના અપવાદ નીચે પ્રમાણે.

(૧) મોટી જમીનદારીમાં જેમાં વહેંચણુ થઇ શકતી નથી, પણ જમીનની આવક ફક્ત ખવાય છે. (૨) વીલમાં (૩) વકફમાં, (૪) જ્યારે અક્ષીસ લેનારો તેજ મિલકતમાં ભાગીઓ હોય તો. (૫) જે વગર વહેંચાયેલી મિલકતનો પછીથી વચીને અક્ષીસ લેનારો કબજે લે તો, આ નિયમનો મુસાનો નીચમ કહે છે.

અક્ષીસ બધી મિલકતનું થઇ શકે—પણ મરણ વખતની અક્ષીસ વીલથી આપેલી મિલકત જેવી છે. પણ મરણ વખત કોને કહેવા એ સવાલ ઉઠશે. જે માણસને મનમાં માતનું ભય આવી ગયું હોય અને આવી સ્થિતિમાં જે કંઇ અક્ષીસ કરે તો તે મરણ વખતની અક્ષીસ કહેવાય. પણ માણસ હમેશાં માંદો રહેતો હોય અને આ માણસ અક્ષીસ કરે તો કંઇ નહી. કારણ કે હમેશા માંદો રહેનારને મરણનો ભય છે એવું કહી શકાય નહી. પણ હમેશાના મંવાદ કરતાં કંઇ વધુ હોય, એવા સંજોગોમાં કહે તો, મરણ વખતની અક્ષીસ કહેવાય.

ધર્માદિથ.

(૧) મુસલમાની સરેહ પ્રમાણે આને (વકફ) કહે છે. વકફમાં નીચેના નીચેના લાણુ પડે છે. (૧) વકફ એટલે દેવની સેવાને અર્થે કાંઇ મિલકત અપણુ કરવી. (૨) વકફ નિચેના માણસ કરી શકે;—પુખ્ત ઉમરનો માણસ (પુખ્ત ઉમરના કાયદા પ્રમાણે) મુસલમાની સરેહ પ્રમાણે પાકી ઉમરનો માણસ પણ હાલમાં પુખ્ત ઉમરનો કાયદો લાગુ પડે છે નિચેની મિલકત વકફ તરીકે આપી શકાય છે;—(૩) સ્થાવર મિલકત, વકફ હંમશને માટે રહેવાનું છે તેથી જગમ મિલકતનું વકફ થઇ શકતું નથી. પણ હાલમાં પૈસાનું વકફ કરાવવા દેવામાં આવે છે. તેમ છતાં પણ કેટલીક વસ્તુઓ જેનો જલદીથી નાશ થાય તેમ છે તેનું વકફ થઇ શકતું નથી. (૪) વકફની કીયામાં અમુક સંપ્દોની કાંઇ જરૂર નથી, પણ સંપ્દોમાંથી એક અર્થ નીકળવો જોઇએ કે હાલથી મિલકત મુસલમાની સરેહ પ્રમાણેના ધર્માદના કામે માટે અક્ષીસ કરે

વામાં આવી છે. (૫) નીચેના કામો માટે વક્ષ થઇ શકે,—જે ધર્મદા કામો હમેશાં ટકે એવાં હોય તેને માટે જે કામો મુસલમાની સાહેબથી ધર્મદા ગણાય તેવાં જેવાં કે, ગરીબ માટે જમરા માટે (લોકોને) લગ્ન લોકોનાં દેવલ માટે, કોઇ મોટા માણસની મસીદ ઉપર અબ્બી રીતે. (૬) વક્ષ કરનારે તેણે વક્ષ કરતી વખતે કમળે વિગેરે આપી દેવું જોઇએ અને પોતે કંઇ પણ હક રાખે એ જોઇએ નહિ. (૭) વક્ષ કંઇ પણ સરત વગર કરવો જોઇએ. (૮) નવા વક્ષ એકટ પ્રમાણે વક્ષ કરનાર પોતાને ને પોતાના વંશજોનો વહીવટનો હક રાખી શકે.

ધર્મદા ધન—બીજી મીલકત સાટે બદલામાં આપી શકાય નહિ, પણ આ બદલામાં ધર્મદા ધનના કાયદાની વાત હોય, અને રાજ કર્તાનો અનુમત હોય તો, એ પ્રમાણે થઇ શકે. ધર્મદા ધનના ઉઘાડા શાયદ સિવાય તે ત્રણ વરસ કરતાં વધારે મુદતને માટે ઇજારે આપી શકાતું નથી. અર્પણ કરનારની ધારણાના તાત્પર્ય પ્રમાણે સદા અમલ કરવો જોઇએ. વંશજોના ગુજરાતને માટે આપેલા ધર્મદાયમાંથી જે લાભ ઉત્પન્ન થાય તે એ વંશજો વચ્ચે સરખે ભાગે વહેંચી આપવો જોઇએ ધર્મદા ધનના ધર્મ કામના તપાસ રાખનારની જગો સ્ત્રીને મળી શકતી નથી, પરંતુ તે વ્યવહારિક કામની તપાસ રાખનારી થઇ શકે.

કરાર વિષે.

દેવું અને ગીરો—વારસો પોતાના વડીલોના દેવાને સારૂ માત્ર તેમણે મિલકત મુકી હોય તેટલે દરજ્જે જવાબદાર પોતાના લેણુદારોને નુકશાન થાય એવી રીતે પોતાના મરણ વખતે પોતાની મિલકત વસિઅતનામાંથી અથવા બીજી રીતે પરહસ્તગત કરી શકતો નથી.

લેણુદારો હોય તોપણ, કોઇપણ માણસ પોતાની મીલકત વેચાણ અથવા ગીરો મુકી શકે છે. આવા કેસમાં લેણુદારોનો ફક્ત ઉભય એટલેજ છે કે તેઓએ એવું સાબીત કરવું જોઇએ કે તેઓના દેવાદારે પોતાની મીલકત લેણુદારોમાંથી ઉગારવા માટે બીનઅવજને ગીરો અથવા વેચાણ કરી છે અથવા તો જો, એવેજ આપવામાં આવ્યો હોય તો વેચાણ ગીરો રાખનારે લેણુદારોને ઠગવા વાસ્તે રોકડા પૈસા આપી દેવાદારને નસાડી મુક્યો છે. (ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ કલમ ૫૩.)

દેવાદાર વીલ કરે તો લેણુદારો પોતાના લેણા પૈસા વીલથી લેનાર પાસેથી વસુલ કરી શકે છે.

દેવાદાર બક્ષીસ કરે તો લેણુદારો પોતાના લેણા પૈસા બક્ષીસ કરેલી મીલકતથી વસુલ કરી શકે છે પણ આ હકનો ઉપયોગ કરવાને માટે એવું સાબીત કરવું જોઇએ કે બક્ષીસ કરતી વખતે બક્ષીસ કરનારની પાસે પોતાના લેણુદારોને આપવા જેટલી મીલકત હતી નહીં.

દેવાદાર મરી ગયા પછી જો તેના છોકરાઓ અથવા વારસો મીલકતનો કમળે કરી મીલકત વેચી ખાય તો લેણુદારોનો તે મીલકત વેચાતી રાખવા ઉપર કંઇ પણ હક નથી. પણ જો વેચાણ રાખનારા વારસોનો અભિપ્રાય લેણુદારોને ઠગવાનો છે એવું જણાવે વેચાણ રાખે તો તેઓ લેણુદારોને પૈસા આપવા બંધાવેલા છે—કલમ ૩૯ ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ.

૧ મરતી વખતે કબુલ કરેલા કરજ કરતાં તન્દરસ્તીના સમયમાં કાઢેલું કરજ પ્રથમ ચુકવી આપવું જોઇએ. હુડી શીકરાયો એટલે જેની પાસે હુડી હોય તેને હુડી લખનાર જવાબદાર નથી. મહોદાના કરારની રૂબેરૂ દાવો લેખન દસ્તાવેજથી મળ્યુત કરેલા દાવાના જેટલોજ વળનદાર છે. વ્યાજ લેવામાં કા-બદમાં મનાઇ છે. પણ આ પ્રતિબંધ હાલની કાયદા બાંધનારી સભાએ રદ કર્યાં જેવો છે.

સંસારનાં સગાંવહાલાં.

લગ્ન અને માબાપ—લગ્નના કરારમાં માગણી અને કબુલત અવશ્ય જોઇએ. લગ્નની સરતો—કરાર કરનાર પક્ષકારોમાં સારા નરતાની સમજણ, તેઓની પુર્વાવસ્થા, અને સ્વતંત્રતા. પહેલી સરત પાળવામાં આવી ન હોય એટલે પક્ષકારોમાં સારાનરસાની સમજણ ન હોય તો લગ્નનો કરાર ધર મુળથી જ રદ છે. જો પાછલી એ સરતો પાળવામાં આવી ન હોય તો એ કરાર રદ થઇ શકે એવો છે; પણ કરાર કરનાર પક્ષકારના વાલી અથવા મુરમીની સમ્મતિ હોય તો હરકત નથી. વળી એવી એક સરત છે કે સગાં કાયદાસર અયોગ્યતા ન જોઇએ. દરેક પક્ષકારે બીજાનો કરાર જાણવો જોઇએ. એ કરારના સાક્ષી જોઇએ. અને માગણી અને સ્વિકાર એક જ વખતે અને એકજ જગ્યાએ થવાં જોઇએ. લગ્નના

કરારની વ્યવહારિક અસર એ થાય છે કે વહુને મહેર, ખોરાકી પોશાકી અને રહેઠાણનો હક મળે છે, અને તેથી એ પક્ષકારોની વચ્ચે સમાધાની મના કરેલી પાયરી અને વારસના પરસ્પર હક ઉત્પન્ન થાય છે. રજત્ર નાખુસ ચાર બાઈડીઓ કરી શકે, પણ ગુલામ બેગ કરી શકે. કોઈ પુરૂષ પોતાની મા, વડીઆઈ, સાસુ, ઓરમાન મા, ઓરમાન વડીઆઈ, દીકરાની અથવા દીકરીની દીકરી, દાકરાની વહુ, આંગળીઆઈ છોકરી, બહેન, દુધબહેન, બત્રીજી, માથી, ફેઈ, મામી, કાકી અને પોતાને ઉછેરનારી એઓને પરણી શકતો નથી. વળી જે એ ઓરતો વચ્ચે અન્યોઅન્ય પણ એવું સગપણ થતું હોય કે જે તેમાંથી એક પુરૂષ હોત તો તેઓનું એક ત્રીજા સાથે લગ્ન થઈ શકત નહિ, એવી બે ઓરતોને કોઈ પુરૂષ એકજ વખતે પરણે તો તે કાયદાસર નથી. કોઈ મનુષ્ય પોતાના ગુલામ સાથે લગ્ન કરી શકતો નથી. ખ્રિસ્તી, બાહુદી, અને ખીબા ધર્મના સખસો જેઓ એક ધર્મરતે માનતા હોય તેઓની સાથે મુસલમાન સગાઈ કરી શકે. પરણવાનો કરાર મહોકાનો અથવા દસ્તાવેજ ગમે તેવો હોય તો પણ તે કરારની રૂયે પરણવાની જરૂર પાડી શકાતી નથી. કરાર તોડવામાં આવે તો લગ્નની બક્ષીસ, અથવા તે બદલ જે કોઈ આપવામાં આવ્યું હોય તે પાછું આપવું જોઈએ. ધણી કે વહુ એક ખીબાના સામે કબજાનો દાવો કરે તો બચાવ આ છે. (૧) ધાતકીપણું. (૨) મીસકોન્ડકટ, લગ્નના કરાર પ્રમાણે ના ચાલતાં ધણીજ ખરાબ વર્તણૂક રાખે, (૩) વરવહુ વચ્ચે છેટા રહેવાનો કરાર થયો હોય તો, (૪) તલાક, (૫) ધર્મ બેદ, (૬) જે મહેર આપી ના હોય તો ઉપરના કારણોથી બચાવ થઈ શકે. કોઈ સ્ત્રીપુરૂષ ધણી દિવસ લાગઠ વરવહુ પેઠે એકઠાં રથાનું સાબિત થાય તો, તેઓનું લગ્ન થયું એવું અનુમાન સાક્ષીઓ વગર કરવામાં આવશે નહિ. તથાપિ સબજા લગ્ન વખતે સાક્ષીઓ હાજર રાખવાની જરૂર છે. કોઈ સુવાવસ્થામાં આવેલી સ્ત્રી પોતાની નજરમાં આવે તેની સાથે પોતાનું લગ્ન કરવાનો કરાર કરી શકે છે, અને જે એ જોડું સરખું હોય તો વાલીને વચમાં પડવાનો હક નથી. જે એ જોડું સરખું ન હોય તો એ લગ્ન રદ કરવા સાફ વચમાં પડવાનો વાલીનો હક છે. સુવાવસ્થામાં આવેલી નથી એવી કોઈ સ્ત્રી પોતાના વાલીની સમ્મતિ વગર પોતાનું લગ્ન કરવાનો કરાર કાયદા પ્રમાણે કરી શકતો નથી. અને એ કરાર વાલીની સમ્મતિ હોય તોજ મંજૂર ગણાય, પરંતુ સદરહુ બન્ને બાબતોમાં વાલીએ સંતાનનો જન્મ થતા પહેલાં વચમાં પડવું જોઈએ. કોઈ બાળકને માટે તેના બાપે અથવા દાદાએ કરેલો લગ્નનો કરાર મંજૂર અને બંધનકારક છે. અને તે બાળક પાછી ઉંમરે પહોંચેથી તે કરાર રદ કરવા ચલાય તો તે તેમ કરી શકતું નથી. પરંતુ જે એવો કરાર ખીબા કોઈ વાલીએ કર્યો હોય તો જે બાળકને વિશે તે કરાર કરવામાં આવ્યો હોય તે બાળક પોતે પાછી ઉંમરનું થયેથી એ જગ્ન રદ કરી શકે છે, તથાપિ એટલો વિલંબ ન થવો જોઈએ કે જેથી બાળકે એ કરાર કબુલ કર્યો એવું સમજાય. જ્યાં બાપ તરફનો વાલી ન હોય ત્યાં મા તરફનાં સગાં બાળકનું લગ્ન કરે અને મા તરફનો વાલી ન હોય તો તેમને ઠેકાણે સરકાર એ કામ કરે. મહેર લગ્નના કરાર સાથેજ વળગેલી છે. મહેર બે જાતની છે—(૧) લગ્ન થતી વખતે આપવાની, અને (૨) તલાક વખતે અથવા તો બન્નેમાંથી એકના મરણ વખતે. મહેર લગ્ન સંપૂર્ણ થયેથી લેણી થાય છે, અથવા બંનેમાંથી એક પક્ષકારનું મરણ થયેથી અથવા તલાક આપેથી વહેમથી થાય છે. જ્યારે મહેરનો આંકડો નક્કી ઠરાવ્યો ન હોય ત્યારે, તે સ્ત્રીના બાપના કુળની સ્ત્રીઓને જે મહેર મળી હોય તેની સરાસરી કાઠનાં જે આંકડો આવે, તેટલી મહેર મળવાનો તેનો હક છે. રક્ત સંબંધના કારણથી જે કોઈ વાતની મના કરવામાં આવી છે તે વાતની ઉછેરના કારણથી પણ મના કરવામાં આવી છે પણ લગ્નની બાબતમાં અપવાદ છે. જેમ કે, કોઈ પુરૂષ પોતાની બહેનની દુધમાને અથવા પોતાના દુધદીકરાની બહેનને, અથવા પોતાના દુધબાઈની બહેનને પરણી શકે. કોઈ ધણી પોતાની સ્ત્રીની કોઈ કુચાલ વગર અથવા કોઈ કારણ મતાબ્યા વગર તેને તલાક આપી શકે. પરંતુ તલાક ફેરવી ન શકાય એવી થતા પહેલાં તલાક ત્રણ વખત આવવી જોઈએ, અને દરેક વખતની વચમાં એક માસની મુદત વિતવી જોઈએ, અને આ વચલી મુદતમાં ધણી તે સ્ત્રીને ખુશી રીતે અથવા ગર્ભિત રીતે પાછી સમઠે તો તલાકનો અમલ થાય નહીં. કોઈ ધણી પોતાની બાવડીને ત્રણ વખત ફેરવી ન શકાય એવી રીતે તલાક આપ્યા પછી તેની સાથે પતિભાવે રહી શકતો નથી. પરંતુ તે સ્ત્રી કોઈ ખીબા

સખસને પરણે અને મોત અથવા તલાકના કારણથી તેનાથી જુદી પડે તો, તે સ્ત્રી અને તેનો આગલો બચાર દંપતિ બાવે રહી શકે; પણ જો તે સ્ત્રી આગલા ધણીથી માત્ર એક કે બે તલાકથી જુદી પડી હોય તો ફરી મેળો સારૂ સદરહુ રીતે કરવાની જરૂર નથી. જો કોઈ ધણી પોતાના મરણાવસરે પોતાની સ્ત્રીને તલાક આપે, અને તે સ્ત્રી પોતાનું ફરી લગ્ન કર્યા પહેલાં જો મુદત લગી તપાસ ઉપર રહેવાને અંધામણી છે તે મુદત વિત્યા પહેલાં જો તે ધણી ગુજરી જાય તો વારસો લેવાનો તે સ્ત્રીનો હક છે. તલાક આપેલી સ્ત્રી તપાસ ઉપર હોય તે મુદતમાં ખોરાકી પોશાકી અને રેદાણ મળવાનો સ્ત્રીનો હક છે. ધણીએ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય કે, મારે મારી સ્ત્રીથી અલગ રહેવું, અને ચાર માસની મુદત લગી તે પ્રતિજ્ઞા તુટી ન હોય તો ફરવી ન શકાય તેવી તલાક આપ્યા બરાબર છે. વહુ પોતાના ધણીની સમ્મતિ હોય તો લગ્નના અંધનમાંથી તેની પાસેથી પોતાનો છુટકો ખરીદ કરવાને મુખત્યાર છે. ધણી પોતાની ઓરત બિભિચારીણી છે એવું કહી તેને તજવી એવા સોગન આપ અને તે વખતે એ ઓરતના ગર્ભમાં જો છોકરું હોય તે વિષે તે એવીજ રીતે કહે કે એ છોકરું મારા પેટનું નથી તો તે છોકરું અનારસ છે એમ ગણાશે. ધણી નામરદ છે એવું સાબિત થયું હોય, તો તે વાત ઓરતે તલાક લેવાને ફરેસા દાવો કયુલ કરવાનો વળી એક સખખ છે. લગ્ન થયા પછી છ મહિને જો છોકરું અવતર્યું હોય તે તમામ કાર્યને માટે વરતું છોકરું ગણાય છે. તેમજ ધણીના મરણ પછી અથવા તલાક આપ્યા પછી બે વરસની અંદર જન્મેલું છોકરું પણ એ ધણીનું છોકરું ગણાય છે. કોઈ સખસની છુટીને પેટે અવતરેલું પહેલું છોકરું તે સખસનું છોકરું ગણાય છે, પરંતુ જો તે સખસ આપ થવાનો દાવો કર્યા પછી જો સ્ત્રી એજ સ્ત્રીને બીજું છોકરું થાય, અને તે સખસ એ બાળકનો હું આપ છું એવું કહે નહિ તો પણ તે બીજા બાળકનો તે આપ છે, એવું સાબિત ગણવામાં આવશે. જો કોઈ માણસ એવું કયુલ કરે કે ફલાણો સખસ મારો દીકરો છે. અને તેમની વચ્ચે આવું સગપણ હોય એ વાત અશકય છે એવું ખુલી રીતે કશાથી જણાતું ન હોય તો તે આપ છે એવું નક્કી ગણવામાં આવશે.

વાલીપણા વિષે—પુરૂષ અને સ્ત્રી બેઉની બાબતમાં કાચી ઉમ્મર સોળમું વર્ષ પુરૂ થતા સુધી ગણાય છે. પણ જો યુવાવસ્થાનાં ચિન્હ વહેલાં નજરે પડે તો ત્યારથી પાકી ઉમ્મર ગણાય. કોર્ટ ઓફ વાડ્સની સંભાળ નીચેનાં બાળકની બાબતમાં કાચી ઉમ્મર અઠારમું વર્ષ પુરૂ થતાં લગી ચાલે છે. **વાલી** બે પ્રકારના છે. સ્વાભાવિક, અને વસિઅતનામાથી હરાવેલા. **વળી વાલી**ના બીજા બે ભેદ છે. (૧) નજીકના અને (૨) દુરના. નજીકના વાલીમાં આપ, દાદો, તેઓનું વસિઅતનામું અમલમાં લાવનાર, અને એ વસિઅતનામું અમલમાં લાવનારનું વસિઅતનામું અમલમાં લાવનાર એઓ છે. તેમનું વાલીપણું તેમની સંભાળ નીચેના બાળકની કેળવણી અને લગ્ન સંબંધી બાબતોમાંજ ચાલે છે. વધારે નજીકના વાલીઓની સત્તા તેમની સંભાળ નીચેના બાળકને ફાયદો થાય એવા કામ માટે તે બાળકની મિલકત ઉપર છે. આવા વાલી ન હોય તો આ સત્તા વેગળાના વાલીને મળતી નથી; પણ કાળકતાને મળે છે. **માની તરફનાં** સગાં એ સઉથી ઉત્તરતા દરજ્જાનાં વાલી ગણાય છે. લગ્ન અને કેળવણીની બાબતોમાં તેમના વાલીપણાનો હક માત્ર જ્યારે આપ તરફનાં સગાં અથવા મા ન હોય ત્યારે જ ચાલે છે. **દીકરો** સાત વર્ષનો થતા લગી, અને દીકરી સ્ત્રી ધર્મમાં આવતાં લગી તેમની રક્ષાનો માને હક છે. આ પરાયા માણસને પરણે તો તેનો સદરહુ હક જતો રહે છે. પણ તે પાછી વિધવા થયેથી એ હક તેને પાછો મળે છે. તે કોઈ પાસેનાં સગાં સાથે પરણે તો તેના વાલીપણાના હક જતા નથી. **આપની** તરફનાં સગાંને બાળકની મિલકતનો વારસો લેવાનો જન્મ નજીકનો હક, તે પ્રમાણે તેઓને એ બાળકની કેળવણી અને તેના લગ્ન બાબતોમાં વાલીપણાનો હક મળે છે, કોઈ વાલીએ પોતાની સંભાળ નીચેના બાલકના પોપણુ અથવા કેળવણી માટે જરૂરિયાત કરજ કાઢ્યું હોય તે, એ બાળકે પોતે પાકી ઉમરનો થયેથી વાળી આપનું જોષ્ઠએ. **બાળક** બક્ષીસ લાઇ શકે છે. બાળકની સ્થાવર મિલકત સંબંધી વાલીનાં કાર્ય બાળકની ઉપર અંધનકારક નથી. પરંતુ જો તે કાર્ય જરૂરિયાત અર્થનાં હોય અથવા બાળકના ફાયદા માટે હોય તો, બાળકના ઉપર અંધનકારક છે. બાળકની જન્મ મિલકત સંબંધી વાલીનાં કાર્ય બાળક

ઉપર બંધનકારક છે. પણ જો તે કાર્યમાં દેખીતો કાંઈ ફગો ન હોય તો, બાળકો બીજાની મિલકત અથવા લાભને મળી જોઈને નુકસાન અથવા હાનિ કરે તો તેઓ દિવાની કાયદાની રૂઝમે જવાબદાર છે.

સફીલનો હક.

(પ્રીએમ્પ્શન)

એક મીલકત વેચાતી હોય તે કોઈક માણસ રાખે, મીલકતના પાડોસીઓને તે મીલકત ઘણીજ શ્રમદાકારક હોય પણ તેના ઘણી તેને તેમને વેચાતી આપતો ના હોય આવા સંજોગોમાં પાડોશીને સદ્-રહુ વેચાણ થયેલી મીલકત વેચાણ રાખનારની પાસેથી તેની વેચાણ કીમત આપી પાછી લેવાનો હક છે. કયા સંજોગોમાં આવે હક પ્રાપ્ત થાય છે, તે જોવાનું છે.

સફીલદારી.

(૧) મુસલમાનોને આ કાયદો લાગુ પડે છે, વળી કટલીક જગ્યાએ હિંદુઓને પણ લાગુ પડે છે, જેથી જ્યાં આગળ હિંદુઓમાં આવેલ હકનો રીવાજ પડ્યો હોય ત્યાં આગળ આવેલ હક હિંદુઓ ભોગવી શકે છે. ગુજરાતમાં હિંદુઓમાં આવેલ રીવાજ છે.

(૨) નિચેના માણસો સફીલનો દાવો લાવી શકે; —

અ મીલકતનો ભાગીદાર કે વેચાણ થયેલી મિલકતનો કંઈ પણ ભોજો પોતાની મિલકત ઉપર હોય તે અથવા તો પોતાની મિલકતનો કંઈ પણ ભોજો વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર હોય તેને અથવા તો બંને મિલકતોને કાંઈ પણ મિલકત ઉપર સમાન હક હોય તેને કંઈ પાડોશી. આ વાળાનો પહેલો હક એ વાળો, આ વાળો હક ભોગવવાને ઇચ્છા રાખતો ના હોય તો અને, તો વાળો જો આ વાળો, અને એ વાળો હક ભોગવવાને ઇચ્છતા ના હોય તો.

(૩) રકમ (૨) માં બતાવેલો માણસ જે મિલકતના અંગથી વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર સફીલદારીનો હક માગે છે તે માણસ તે મિલકતનો માલીક હોવો જોઈએ. ગૌરાદાર, બાહુઆત હક ભોગવી શકે નહિ.

(૪) સફીલનો હક વેચાણ થાય ત્યારે ભોગવાય એટલે પાડોસીની જમીન અથવા જે જમીનમાં ભાગીદાર હોય અને તે જમીન જ્યારે વેચાણ થતી હોય ત્યારેજ આવેલ હક પ્રાપ્ત થાય છે.

(૫) આવેલ હક ભોગવવાને નિચે પ્રમાણેની ક્રિયાઓ કરવી.

(અ) વેચાણ થવાની ખબર પડી કે તરતજ એકદમ વગર વિલંબે જે માણસ સફીલનો હક ભોગવતો હોય તેણે બેલાયું જોઈએ કે વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર મારો સફીલનો હક છે અને તે રાખવાને હું ખુશી છું.

(બ) ઉપર પ્રમાણે વેચાણ થવાની ખબર મળ્યા પછી તરતજ આવી માગણી કર્યા પછી બ્યાન્ખી વખતે તેજ માણસે સાક્ષીઓ બોલાવી વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર અથવા તો વેચાણ રાખનારને ઘેર અથવા તો વેચાણ આપનારને ઘેર બીજી માગણી કરવી જોઈએ કે, “ વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર મારો સફીલનો હક છે અને તે મિલકત જેટલી રૂપિયા વેચાણ રખાઈ હોય તેટલા રૂપિયા આપી રાખવા હું ખુશી છું. આવી રીતની પહેલી માગણી મેં કરી છે. આ બાબત સાક્ષીઓને સરત રાખવા.”

(ક) ઉપર બતાવેલી માગણી હક ભોગવવા ઇચ્છનાર માણસ જાતે અથવા તો તેનો મુખત્યાર પણ કરી શકે.

(ડ) માગણીઓ પ્રમાણે જો માગણીઓ કરનારને વેચાણ કરનારને વેચાણ રાખનારે પાછું ના આપે તો તેને દાવો કરવો પડે છે. એ દાવાને ૧૨ માસની મુદત છે. તે મુદત વેચાણ રાખનારે કબજે લીધો હોય ત્યાંથી ચાલે છે.

(ઈ) સફીલનો હક મોટી જમીનદારીઓમાં લાગુ પડતો નથી.

(ઉ) વેચાણ થયેલી બધી મિલકત ઉપર સફીલનો હક ભોગવવો જોઈએ, કોઈ માણસ વેચાણ થયેલી મિલકત પૈકી કોઈ અમુક ભાગ ઉપર સફીલનો હક ભોગવી શકે નહિ.

(૧૦) જે વેચાણ દસ્તાવેજમાં ખરી કીમત ના લખતાં વધારીને મોટી કીમત લખી હોય તો ખરી કીમત આપી હક ભોગવવાનો હક છે.

હિંદુસ્તાનનો સ્ટાંપ એકટ.

સન ૧૮૯૯ નો આકટ નંબર ૨ એ.

ઉદ્દેશ—ખોટા દસ્તાવેજ થતા અટકાવવા માટે સરકારથી દસ્તાવેજ વખવાના કાગળો પુરા પાડવા અને તે બદલ યોગ્ય લાગત લેવાને નિચે પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૧. આ આકટ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. બીલ એક એકસએન્જ, એ શબ્દોમાં હુડી વીગેરેનો સમાવેશ થાય છે. 'લીસ' આ શબ્દમાં પટાનો, કરારનો અને કબુલાવતનો સમાસ થાય છે, 'બાંડ' (બંડ)—એ શબ્દમાં જે લેખ ઉપરથી એક માણસ બીજા કોઇ માણસને પૈસા; અનાજ વિગેરે આપવાની જવાબદારી પોતાને માથે એવી સરતે લે કે, પ્રસંગ પ્રમાણે અમુક નિર્દિષ્ટ કરેલું કામ કરવામાં આવે, અથવા ન આવે તો તે જવાબદારી રદ થશે એ લેખનો સમાવેશ થાય છે.

૧૪. એક સ્ટામ્પ ઉપર એકજ લેખ જોઇએ.

૧૭. ડ્યુટી પડવા જોગ લેખ ઉપર તે કરી આપતી વખતે સ્ટામ્પ મારવો.

૨૮. આકમિનિસ્ટ્રેશન બાંડ, ગીરિ મુકવા બદલ કબુલત, બાંડ, ડિમેન્ચર, વધારે બોન્ડ, ગીરિખત, વાયદા ચીડી, ફારગતી, જમીનખત અને વ્યવસ્થા પત્રની ખાખતમાં લેખ લખનારે, કરનાર અથવા કરી આપનાર માણસે સ્ટામ્પ ડ્યુટી આપવી, અને વિમાની પાલીસીને પ્રસંગે—(વીએ ઉતારનારે) પાલીસી આપનારે, લીસના સામા લેખને પ્રસંગે લીસ આપનારે, અદલાબદલીના લેખને પ્રસંગે સરખે હિસ્સે, વહેંચણના લેખને પ્રસંગે તે લેખના પક્ષકારોએ અને વેચાણના સરટીફિકેટને પ્રસંગે—તે સરટીફિકેટ જે મિલકત સંબંધી હશે તે મિલકતના ખરીદદારે ડ્યુટી આપવી જોઇએ.

૩૦. વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમની પહોંચ, હુડી, એક, કે જંગમ મિલકત લેનારા સખસે તેની ઉપર સ્ટામ્પ ચોઢવો જોઇએ.

૩૩. પોલીસ અમલદાર સિવાય જે સરકારી અમલદાર પાસે યોગ્ય સ્ટામ્પ વગરનો લેખ રજુ કરવામાં આવે તો, તે તેણે અટકાવી રાખવો જોઇએ.

૩૫. યોગ્ય સ્ટામ્પવાળા નહિ હોય એવા લેખ પુરાવામાં લેવા નહિ. તેમ તે ઉપરથી કામ ચલાવવું નહિ અથવા તે નોંધત્રા નહિ, પણ જે ડ્યુટી પડવા જોગ હોય તે ડ્યુટી આપે, તથા પાંચ રૂપિયા દંડ આપે, અથવા ડ્યુટીની રકમની દશગણી રકમ પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે થતી હોય તો, તે ડ્યુટીની દશગણી જેટલી રકમ આપવામાં આવે એટલે તે પુરાવામાં લેઇ શકાશે. વગર સ્ટામ્પની પહોંચ બદલ તે પહોંચ આપનાર એક રૂપિયાનો દંડ ભરે તો તે પુરાવામાં લઇ શકાશે.

૩૮-૩૩ મી કલમ પ્રમાણે યોગ્ય સ્ટામ્પ વગરનો અટકાવી રાખેલો લેખ અટકાવી રાખનાર અમલદારે કલેક્ટર પાસે ચોકસવો.

૪૦. જ્યારે ૩૮ મી કલમ પ્રમાણે અટકાવી રાખેલો લેખ કલેક્ટર ઉપર આવે ત્યારે તેણે તે લેખ જેટલી ડ્યુટી પડવા જોગ હોય તે ડ્યુટીની રકમ, અને પાંચ રૂપિયા દંડ અથવા યોગ્ય ડ્યુટીની રકમની દશગણી રકમ એ બેમાંથી જે વધારે હોય તે રકમ આપવાને શરમાવવું.

૪૧. જ્યારે અકસ્માતથી, ચુકથી કે ધણીજી જરૂરીના સંબંધથી યોગ્ય સ્ટામ્પ માર્યો નહિ હોય, ત્યારે તે ખાખત એક વરસની અંદર કલેક્ટરને જાહેર કરવું.

૪૮. અમુક કારણોસર બગડેલા સ્ટાંપનો અવેજ પાછો આપવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૫૦. એવા બગડેલા સ્ટાંપનો અવેજ પાછો લેવા માટે બગડેલા લેખની તારીખ પછી છ મહિનાની અંદર કલેક્ટરને અરજ કરવી જોઇએ.

૫૩ બગડેલા સ્ટાંપનો અવેજ પાછો લેવાની અરજ ઉપરથી કલેક્ટરે ચોકસી કરી તેટલીજ કીમતના બીજા સ્ટામ્પ અથવા તો દરેક રૂપીએ એક આનો કમીશન કાપી લઇને પાકીના પૈસા પાછા આપવા હુકમ કરવો.

પરિશિષ્ટ ૧ લું.

લેખ ઉપર સ્ટામ્પ ડ્યુટી.

કયા દસ્તાવેજ અથવા લેખ ઉપર કેટલી ડ્યુટી જોઇએ તે નીચેના કોષ્ટકમાં જોવાથી જાણી આવશે.

લેખનો પ્રકાર.	સ્ટામ્પ ડ્યુટી.
૧. પહોંચ.—વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમના અથવા કીમતના કરજની (પેઢીવાળાની તપાસ બુક સિવાય ખીજી) કોષ્ટ પણ બુકમાં અથવા જુદા કાગળ ઉપર દેણદાર અથવા દેણદાર તરફથી લખેલી અથવા સહી કરેલી હશે અને તે બુક અથવા કાગળ લેણદારના કબજામાં રાખ્યો હશે ત્યારે માત્ર તે પહોંચમાં તે કરજ આપવાનો કોષ્ટ પણ વાપરો અથવા વ્યાજ આપવા બદલ અથવા કોષ્ટ પણ માલ અથવા ખીજી મિલકત સ્થાપિત કરવા બદલ કોષ્ટ પણ મજકુર હોવો જોઇએ નહિ.	એક આનો. (હાલ પોષ્ટની ડીકીટ વાપરનાને મંજૂ થયું છે.)
૨. આઈમિનિસ્ટ્રેશન બોર્ડ (માલમિલકતનો વહીવટ કરવા વિષેનું ખત) એમાં સન ૧૮૬૫ ના હિંદુસ્તાનના વારસા બાબતના આક્ટની ૨૬૬ મી કલમ મુજબ, સન ૧૮૭૩ ના સરકારી સર્વીંગ્સબેંકના આક્ટની ૬ ઠી કલમ મુજબ, સન ૧૮૮૧ ના પ્રોબેટ બાબતના તથા વહિવટ ચલાવવા બાબતના આક્ટની ૭૮ મી કલમ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૯ ના વારસાના સર્ટીફિકેટના આક્ટની ૯ મી અથવા ૧૦ મી કલમ મુજબ આપેલા બોર્ડનો સમાવેશ થાય છે.	
અ. રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે.	તે રકમના બોર્ડ ઉપર (નં. ૧૫) ને ડ્યુટી પડે છે તે, પાંચ રૂપિયા.
બ. ખીજી કોષ્ટ પણ પ્રસંગે.	
૩. દત્તકપત્ર, એટલે જેમાં દત્તવિધાનની નોંધ હોય અથવા જેના ઉપરથી દત્તક લેવાનો અધિકાર (આપ્યો) હોય અથવા આપ્યાનું જણાવું હોય એવો (મૃત્યુપત્ર સિવાયનો બીજો) કોષ્ટ પણ લેખ.	દશ રૂપિયા.
એડવોકેટ—એડવોકેટ દાખલ નોંધ જુઓ (નં. ૩૦)	
૪ એફિડેવિટ—એમાં સમ ખાવાને બદલે પ્રતિજ્ઞા અથવા એકરાર કરવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તે સખસોએ કરેલી પ્રતિજ્ઞા અથવા એકરારનો સમાવેશ થાય છે.	એક રૂપિયા.
આફી—નીચેની એફિડેવિટ અથવા લેખી કરાર જ્યારે, (અ) હિંદુસ્તાનના લશ્કરી આમન પ્રમાણે નામ દાખલ થવાની સરત તરીકે કર્યો હશે ત્યારે, (બ) પ્રત્યક્ષ કોષ્ટ પણ કોર્ટમાં અથવા કોષ્ટ પણ કોર્ટના અમલદાર આગળ દાખલ અથવા ઉપયોગ કરવાના કારણે સાર કર્યો હશે ત્યારે, અથવા (ક) કોષ્ટપણ માણસ કોષ્ટપણ પેન્સન અથવા ધર્મદા નેમણક લેવાને શકિતવાન થાય તેટલાજ કારણે સાર કર્યો હશે ત્યારે સ્ટામ્પ ડ્યુટીની માફી છે.	

૫ કબુલાત અથવા કબુલાતની યાદી.

અ કોઇ પણ બીલ ઓફ એક્સચેન્જના વેચાણ સંબંધી હશે તો (એ) કોઇ પણ સરકારી સિક્યુરિટીના અથવા સંસ્થાપિત કંપની મહિના અથવા બીજી એક વ્યક્તિ ભૂતમંડળી મહિના શેરના વેચાણ સંબંધી હશે ત્યારે.

(બ) તે બાબત બીજી રીતનો ઠરાવ કર્યો ન હોય તો...

નીચેની કબુલાત અથવા કબુલાતની યાદીને સ્ટામ્પ ડ્યુટીની માફી છે (અ) માલ અથવા વેપારની જથ્થાસનાજ ફક્ત વેચાણ બાબત અથવા વેચાણ સંબંધી હશે, અને તે ૪૩ મા નંબર પ્રમાણે ડ્યુટી પડવા જોગ ચીઠી અથવા યાદી નહિ હશે તે, (બ) કોઇપણ લોન સાફ અથવા લોન સંબંધી હિંદુસ્તાન સરકારને આપેલા ટેંડરના નમુના પ્રમાણે કરી હશે તે, (ક) સન ૧૮૭૪ ના યુરોપિઅન વેઇનસી આક્ટની ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી હોય તે.

લીસ કરી આપવા વિષેની કબુલાત લીસ જુઓ (નં. ૩૫).

૬ રાસ્તગીરો (ઇક્વિટીબલ માર્ટિંગેજ) દાખલ કબુલાત, એટલે સત્તાધિકારનાં ખતો, (ટાઇટલ ડીડ) અથવા બીજી કીંમતી તારણ અનામત રાખીને અથવા જંગમ મિલકત રાખીને ધીરેલાં નાણાં પાછાં મળવાના બંદોબસ્ત સાફ કરેલી કબુલાત દર્શાવનારો કોઇપણ લેખ—

(અ) જ્યારે એવાં નાણાં તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે હોય, પણ એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય, એવી મુદતે પાછાં આપવાનાં હોય ત્યારે.

(બ) જ્યારે એવાં નાણાં તે લેખની તારીખથી.

ત્રણ મહિના કરતાં વધારે મુદતે પાછા આપવાના ન હોય ત્યારે...

માફી—ગીરો ખત નીચે આપેલી માફી જુઓ (નં. ૪૦)

૭ અધિકાર ચલાવીને કરેલું એપ્રોપ્રિએટ, તે પછી ટ્રસ્ટી-ઓતું હોય અથવા સ્થાવર કે જંગમ મિલકતનું હોય અને મૃત્યુપત્ર નહિ હોય એવા કોઇ પણ લેખથી કર્યું હોય ત્યારે.

૮ આકારેલી કીંમત, શરિઆદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન કાર્ટના હુકમ મુજબ આકારવાની તે સિવાય બીજી રીતે:—

(અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...

નીચેની કીંમતને માફી છે—(અ) જે કિંમત માત્ર એક જ પક્ષકારની માહિતી સાફ આકારેલી હોય અને જે કબુલાતને લીધે અથવા કામદાના અમલને લીધે પક્ષકારોને કોઇ પણ રીતે માન્ય કરવાની જરૂર ન હોય તે.

(બ) જમીનદારને ગણોત તરીકે આપવાની રકમ ઠરાવવા સાફ પાકની આકારેલી કીંમતને સ્ટામ્પડ્યુટી માફી છે.

૯ એપ્રોપ્રિસિપીટીડ (શિખવા સાફ રહેવાના કરાર બદલનું ખત) એમાં કોઇ પણ પેશા, ધંધો અથવા કામ શિખવા સાફ કોઇ પણ ધણીના હાથ નિચે મુકેલા કોઇ પણ એપ્રોપ્રિસિપીટીડ (શિખાઉ) કારકુન અથવા

જે આના.

એક આનો.

આઠ આના.

તેટલીજ રકમના બિલ ઓફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩ બ) ઉપર જે ડ્યુટી પડે છે તે.

તેટલીજ રકમના બિલ ઓફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩ બ) ઉપર પડનારી ડ્યુટીની અડધી ડ્યુટી.

પંદર રૂપિયા.

એવી રકમના ખાંડ પર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

પાંચ રૂપિયા.

નોકરની ચાકરી સંબંધી અથવા તેને શિખવવા સંબંધી આર્ટિકલ્સ આદિ કલાર્ક શિપ (નં. ૧૧) નહિ હોય એવા દરેક લેખનો સમાવેશ થાય છે....

પાંચ રૂપિયા.

માફી—જે અપ્રેન્ટિસશિપનો લેખ સન ૧૮૫૦ ના અપ્રેન્ટિસ આક્ટ મુજબ માલુમેટરી કરી આપ્યો હશે, અથવા જે ઉપરથી કોઇ પણ માણસને કોઇ પણ સાર્વજનિક ધર્મીદા સંસ્થાએ અથવા તેના પૈસાને ખર્ચે અપ્રેન્ટિસ રાખ્યો હશે તેને સ્તામ્પ ડ્યુટી માફ છે.

૧૦ કંપનીની આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન.

...

પચીસ રૂપિયા

માફી—નશ વારંતે ન સ્થાપેલી તથા સન ૧૮૮૨ ના હિંડુસ્તાનના કંપનીના આક્ટની ૨૫ મી કલમ મુજબ રજીસ્ટર કરેલી કોઇ પણ એસોસિએશનની આર્ટિકલ્સને સ્ટામ્પ ડ્યુટી માફ છે.

કંપનીનું મેમ્બરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન (નં. ૩૯) પણ જુઓ.

૧૧ આર્ટિકલ્સ ઓફ કલાર્કશિપ અથવા કરાર—જે ઉપરથી કોઇ સખસ કોઇ પણ હાઇકોર્ટમાં એટર્ની દાખલ રજુ થવા સાથે કલાર્કનું કામ કરવાને પ્રથમ બંધાય છે તે.

...

બસોપચાસ રૂપિયા.

અસૈનમેન્ટ—પ્રસંગ પ્રમાણે, કન્વેન્સ (નં. ૨૩) તખ્તિલી (નં. ૬૨) અને લીસની તખ્તિલી (નં. ૬૩) જુઓ.

અટર્ની—અટર્ની દાખલ નોંધ (નં. ૩૦) તથા મુખત્યારનાનું નં. ૪૮ જુઓ.

દત્તક લેવાનો અધિકાર પત્ર—દત્તક પત્ર (નં. ૩) જુઓ.

૧૨ નિવાડો એટલે ફારઆદ—ચાલતી હોય તે દરમિયાન કોર્ટના હુકમથી પ્રકરણ સોંપવામાં આવે છે તે સિવાય બીજીરીતે પ્રકરણ સોંપવામાં આવ્યાથી, વિભાગ કરવા વિષેના હુકમ ફરમાવવા બાબતનો નિવાડો ન હોય એવો લવાદો અથવા સરખંચે કરેલો કોઇ પણ લેખી કરાવ.

(અ) જે મિલકત સંબંધી તે નિવાડો હોય તેની તે નિવાડો હોય તેની તે નિવાડામાં લખેલી રકમ અથવા કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ...

એટલીજ રકમના બોંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

(બ) બીજો કોઇ પણ પ્રસંગે ...

...

...

પાંચ રૂપિયા.

માફી—સન ૧૮૭૩ ના મુંબઇના ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની ૮૧ મી કલમ મુજબનો, અથવા સન ૧૮૭૪ ના મુંબઇના વંશ પરંપરાના હોદ્દાઓ બાબતની આક્ટની ૧૮ મી કલમ મુજબના નિવાડાને સ્તામ્પ ડ્યુટીની માફી છે.

૧૩ બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુડી અને પ્રોપ્રિસરી નોટ— (કલમ ૨ (૨) તથા (૩) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનું બોંડ ન હોય એવું, અથવા એકનોટ અથવા ચલણી નોટ:—

(અ) માગે કે તરત પગાર કરવાનું હોય ત્યારે ...

...

એક આનો.

(બ) માગે કે તરત નહિ, પણ બીજી રીતે પગાર કરવાનું હોય, પણ તેની તારીખથી અથવા તે દેખાડયા પછી એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય, એટલી મુદતે પગાર કરવાનું હોય ત્યારે.—

		અને સેટ લખ્યા હોય તો તે સેટ- ના દરેક ભાગ ઉપર.	ત્રણનો સેટ લખ્યો હોય તો તે સેટ- ના દરેક ભાગ ઉપર.
બિલની અથવા નોટની રકમ ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો.		૦—૩—૦	૦—૨—૦
તે ૨૦૦ રૂ. કરતાં વધારે હોય,	પણ ૪૦૦ રૂ. કરતાં વધારે નહીં હોય તો.	૦—૬—૦	૦—૩—૦
તે ૪૦૦ „	૬૦૦ „	૦—૮—૦	૦—૫—૦
તે ૬૦૦ „	૧૦૦૦ „	૦—૧૫—૦	૦—૮—૦
તે ૧૦૦૦ „	૧૨૦૦ „	૧—૨—૦	૦—૯—૦
તે ૧૨૦૦ „	૧૬૦૦ „	૧—૮—૦	૦—૧૨—૦
તે ૧૬૦૦ „	૨૫૦૦ „	૨—૪—૦	૧—૨—૦
તે ૨૫૦૦ „	૫૦૦૦ „	૪—૮—૦	૨—૪—૦
તે ૫૦૦૦ „	૧૫૦૦૦ „	૬—૧૨—૦	૩—૬—૦
તે ૭૫૦૦ „	૧૮૦૦૦ „	૮—૦—૦	૪—૮—૦
તે ૧૦૦૦૦ „	૨૦૦૦૦ „	૧૩—૮—૦	૬—૧૨—૦
તે ૧૫૦૦૦ „	૨૫૦૦૦ „	૧૮—૦—૦	૮—૦—૦
તે ૨૦૦૦૦ „	૩૦૦૦૦ „	૨૨—૮—૦	૧૧—૪—૦
તે ૨૫૦૦૦ „		૨૭—૦—૦	૧૩—૮—૦
અને ૩૦૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૧૦૦૦૦ રૂપિયા અથવા ૧૦૦૦૦ રૂપિયાના ભાગે.		૮—૦—૦	૪—૮—૦

(ક) તારીખ પછી અથવા બેઠા પછી એક વર્ષ કરતાં વધારે મુદતે પગાર કરવાનું હોય ત્યારે....

તે રકમના બોંડ ઉપર (નં. ૧૫) નેટલી કચુટી પરે તેટલી.

૧૪ બિલ ઓફ લોડિંગ (એમાં બિલ ઓફ લોડિંગનો સમાવેશ થાય છે) ટીપ ને બીલ ઓફ લોડિંગ કટકે કટકે લખ્યું હશે તો તે બદલનો થોડો સ્ટામ્પ સેટમાંના દરેક ભાગ ઉપર હોવા જોઈએ.

ચાર આના.

માફી—(અ) જ્યારે બિલ ઓફ લોડિંગમાં લખેલો માલ સન ૧૮૮૯ ના હિંદુસ્તાનના અંદરો આખતના આકટમાં કરેલી વ્યાખ્યા પ્રમાણેના કોઈ પણ અંદરની હદ માંહેની બીજી કોઈ પણ જગ્યાએ સ્થાપિત કરવાનો હશે ત્યારે તે....

માફી.

(બ) જ્યારે બિલ ઓફ લોડિંગ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર કર્યું હશે અને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં સ્થાપિત કરવાની મિલકત આખતનું હશે ત્યારે તે....

માફી.

૧૫ બોંડ (કલમ ૨ (૫) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનું) રિપોર્ટ (નંબર ૨૭) ન હોય એવું, તથા જે આખત આ આકટમાં અથવા સન ૧૮૭૦ ના કોર્ટ ફીના આકટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો ન હોય એવું;—

તેની રકમ અથવા કિંમત ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે... એ આના.

તે ૧૦ રૂ. કરતાં વધારે હોય પણ ૫૦ રૂ. કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

તે ૫૦	કીતો	૧૦૦	કીતો
તે ૧૦૦	કીતો	૨૦૦	કીતો
તે ૨૦૦	કીતો	૩૦૦	કીતો
તે ૩૦૦	કીતો	૪૦૦	કીતો
તે ૪૦૦	કીતો	૫૦૦	કીતો
તે ૫૦૦	કીતો	૬૦૦	કીતો
તે ૬૦૦	કીતો	૭૦૦	કીતો
તે ૭૦૦	કીતો	૮૦૦	કીતો
તે ૮૦૦	કીતો	૯૦૦	કીતો
તે ૯૦૦	કીતો	૧૦૦૦	કીતો

અને આડમિનિસ્ટ્રેશન બાંડ (નં-૨), બાટમરી બાંડ (નં. ૧૬), કર્ટમ્સ બાંડ (નં-૨૬), ઇટેમિની બાંડ (નં-૩૪), રિસ્પોન્સિબા બાંડ (નં-૫૬) સિક્યુરિટી બાંડ (નં-૫૭) જુઓ.

માફી-બચારે-બાંડ-(અ) સન ૧૮૭૬ ના બંગાલાના ઇરીગેશન બાયલ્તના આક્ટની નીમણુક મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રમાણે નિમેલા મુખીઓ તે આક્ટ પ્રમાણે પોતાનું કર્તવ્ય કર્મ થોડા રીતે કરવા સારું કર્યું હોય ત્યારે તે. ...

(બ) કોઇ પણ માણસે ધર્મના દવાખાના અથવા હોસપિટલ અથવા લોકોપયોગી બીજા કોઇ પણ કામ સારું ખાનગી ઉદ્યોગાના સ્થાનિક ઉપજ દર મહિને અમુક રકમ કરતાં કમી થશે નહિ એવી હામી આપવા સારું કર્યું હોય ત્યારે તે ...

૧૬ બાટમરી બાંડ, એટલે સમુદ્રમાં જનારા વહાણોનો મારતર પોતાનું વહાણ સહી સલામત રાખી શકે એટલા માટે અથવા તે આગળ સફરે જઇ શકે એટલા માટે તે વહાણના તારણ ઉપર જે લેખ ઉપરથી પૈસા કરજો કઠાડે છે તે લેખ ...

૧૭ રદ કરવાનો લેખ—અગાઉ કરી આપેલો કોઇ પણ લેખ જે ઉપરથી રદ કર્યો હોય તે સુદ્ધાં, જે તે ઉપર સાખ કરી હોય તથા તે બાયલ્ત બીજી રીતે હરાવ કર્યો ન હોય તે ...

ફારગતી (નં. ૫૫), વ્યવસ્થા પત્ર રદ કરવાનો લેખ (નં. ૫૮ બ) લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ (નં. ૬૧) ટ્રસ્ટ રદ કરવાનો લેખ (નં. ૬૪ બ) પણ જુઓ.

૧૮ વેચાણનો દાખલો (જુદા જુદા લાટમાં હરાવ કરીને વેચેલી દરેક મિલકત બાયલ્તનો), દિવાની અથવા રેવન્યુ કોર્ટ અથવા કલેક્ટરે અથવા બીજા કોઈ રેવન્યુ આધીસરે જાહેર લીલામ કરીને વેચેલી કોઇ પણ મિલકતના ખરીદદારને આપેલો

(અ) ખરિદીના પૈસા ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે. ...

(બ) ,, ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય ૨૫ રૂપિયા આથી વધારે ન હોય ત્યારે. ...

ચાર આના.

આઠ આના.

એક રૂપિયા.

એક રૂપિયા આઠ આના.

બે રૂપિયા.

બે રૂપિયા આઠ આના.

ત્રણ રૂપિયા.

ત્રણ રૂપિયા આઠ આના.

ચાર રૂપિયા.

ચાર રૂપિયા આઠ આના.

પાંચ રૂપિયા.

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

(ક) બીજે કોષ્ટ પશુ પ્રસંગે.

પરિદીના પૈસાની રકમ જે-
ટલા અવેજ બદલના કન્વ-
યન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી
ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

૧૮ દાખલો અથવા બીજે દસ્તાવેજ—તેના ધારણ કરનારનો
અથવા કોષ્ટ પશુ માણસનો, કોષ્ટ પશુ સંસ્થાપિત કંપની માહેના અથવા
બીજ એક વ્યક્તિ ભૂત મંડળી માહેના અથવા કોષ્ટ પશુ સંસ્થાપિત મંડ-
ળીના અથવા બીજ એક વ્યક્તિ ભૂત મંડળીના કોષ્ટ પશુ શેરો વિષે,
રિકપવિષે (ભંડોળના ભાગના દાખલા વિષે) અથવા સ્ટોક (ભંડોળ)
વિષે હક અથવા સત્તાધિકાર છે એવું અથવા એવી કંપની માહેના અથવા
મંડળી માહેના અથવા એવી કંપનીના અથવા મંડળીના શેરોનો રિકપનો
અથવા સ્ટોકનો ધણી થવાનો હક અથવા સત્તાધિકાર છે એવું દર્શાવનારો...

એક આનો.

શેરોનો લેટર ઓફ એસોસિએટ (નં-૩૬) પશુ બુઓ.

૨૦ ચાર્ટર પાર્ટી, એટલે વડાણ અથવા તેનો કોષ્ટ પશુ નિર્દિષ્ટ
કરેલો મુખ્ય ભાગનો રમાડનારનાં (ચાર્ટરરનાં) નિર્દિષ્ટ કરેલાં કારણ
સાર જે લેખ ઉપરથી તોરે આપ્યો હશે તે લેખ (પાગડ બાંધીને લઇ
જનારી આગમોટ ભાડે લેવાની કમુલાન સિવાય) પછી તેમાં શિક્ષા બદલ
કરાવ હોય અથવા ન હોય

... એક રૂપિયા.

૨૧ ચેક (કલમ ૨ (૭) માં વ્યાખ્યા) કર્યા પ્રમાણેનો

... એક આનો.

૨૨-તોડ જોડનું ખત, એટલે જે લેખ કોષ્ટ હેણદારે કરી આપ્યો
હોય અને જે ઉપરથી તે પોતાની મિલકત પોતાના હેણદારના હિતસાર
કન્વે કરી આપે છે, અથવા જે ઉપરથી તે હેણદારોના હેણાની તોડજો-
ડનો અવેજ અથવા વહેંચણી તેઓને મળવાનો બદોબસ્ત કરવામાં આવે
છે, અથવા તે હેણદારનું કામ ઇન્સપેક્ટરોની દેખરેખ હેઠળ અથવા લેટર્સ
પ્રમાણે તેના હેણદારોના હિત સાર ચલાવવા વિષે જે ઉપરથી ઠરાવેલું
હોય છે તે લેખ

... દસ રૂપિયા.

૨૩ કન્વેયન્સ—(કલમ (૧૦) માં વ્યાખ્યા (કર્યા પ્રકારનું), જે
બદલ ૬૨ મા નંબર મુજબ ડ્યુટી કહી હોય અથવા માફી આપી હોય
એવી તબદીલી ન હોય એવું;—

એવા કન્વેયન્સના અવેજની જે રકમ અથવા કિંમત તેમાં લખી
હોય તે ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો

... આઠ આના.

તે ૫૦ રૂ. કરતાં વધારે હોય પશુ

૧૦૦ રૂ. વધારે ન હોય તો

” ૧૦૦ ”
” ૨૦૦ ”
” ૩૦૦ ”
” ૪૦૦ ”
” ૫૦૦ ”
” ૬૦૦ ”
” ૭૦૦ ”
” ૮૦૦ ”
” ૯૦૦ ”

૨૦૦ ”
૩૦૦ ”
૪૦૦ ”
૫૦૦ ”
૬૦૦ ”
૭૦૦ ”
૮૦૦ ”
૯૦૦ ”
૧૦૦૦ ”

એક રૂપિયા.
બ રૂપિયા.
ત્રણ રૂપિયા.
ચાર રૂપિયા.
પાંચ રૂપિયા.
છ રૂપિયા.
સાત રૂપિયા.
આઠ રૂપિયા.
નવ રૂપિયા.
દસ રૂપિયા.

અને ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૫૦૦ રૂપિયા અથવા તેના કોઇ પણ ભાગે

માફી—સન ૧૮૪૭ ના હિંદુસ્તાનના ગ્રંથ સ્વામિત્વ બાબતના (કોપીરાઇટના) આક્ટની ૫ કલમ મુજબ મજકુર દાખલ કરીને ગ્રંથ સ્વામિત્વ સોંપી દેવાનો લેખ

સહપંત્યાળાનું ખત પંત્યાળું (નં. ૪૬) જુઓ

૨૪ નકલ અથવા ઉતારો—જે ખરી નકલ અથવા ઉતારો હોવા બદલ કોઇ પણ સરકારી અમલદારે અથવા તેના હુકમ ઉપરથી સહી કરી હોય અને જે કોર્ટની શીનો જે કાયદો વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય તે કાયદા મુજબ શી પડવા જોગ નહિ હશે તે.

(૧) જે તેનો અસલ ડ્યુટી પડવા જોગ નહિ હશે અથવા તે ઉપર પડવા જોગ ડ્યુટી એક રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હશે તો.

(૨) બીજે કોઇ પ્રસંગે.

માફી—(અ) કોઇ પણ કાગળની નકલ જે કોઇ પણ સરકારી કચેરીના દફતરમાં રાખવા સારૂ અથવા કોઇ પણ સરકારી અમલદારે કરવાની અથવા આપવાની જરૂર છે એમ કાયદામાં સ્પષ્ટપણે કહ્યું હોય તે.

(બ) નકલો;—(૧) સન ૧૮૮૬ ના જન્મ મરણ તથા લગન છુટા છેડા નોંધવાના આક્ટની ૮ મી કલમની રૂઝે આપેલી રજિસ્ટ્રારોમાંની દાખલાવાળી નકલોમાંની નોંધાની, (૨) સદરહુ આક્ટની ૨૫ મી કલમની રૂઝે જન્મ, તથા મરણના કોઇ પણ રજિસ્ટ્રારે આપેલી રજિસ્ટ્રાર બુકમાંની નોંધાની, અથવા (૩) કોઇ સોલજરે, સોલ્ટરે, અથવા વગર સનંદી અથવા નાના અમલદારે માગ્યા ઉપરથી સદરહુ આક્ટની ૩૫ મી કલમની રૂઝે આપેલી રજિસ્ટ્રારોમાંની તથા દફતરોમાંની નોંધાની.

(૬) સરકારી આપ્લેન, સબસીડાઇઝડ અથવા સબસીડાઇઝડ પૈસાની મદદ જેઓને મળતી હોય અથવા મળતી ન હોય એવા પાત્રીઓના અને ડાયોસેસનના અથવા લગ્નોનાં રજિસ્ટ્રારોના દાખલાવાળી સોલજર, સેલર અથવા વગર સનંદી અથવા નાના અમલદારોને આપેલી બાપ્તીસ્મા સંબંધી અથવા લગ્ન સંબંધી રજિસ્ટ્રારોમાંની નકલો અથવા તેમાંના ઉતારા.

૨૫ સામો લેખ અથવા ડુપ્લિકેટ, ડ્યુટી પડવા જોગ હશે એવા અને જે બાબત થોડી ડ્યુટી આપી હશે એવા કોઇ પણ લેખનો,—

(અ) અસલ લેખ ઉપર જે ડ્યુટી પડવા જોગ હોય તે એક રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે

માફી—ખેડુતને આપેલા જે કોઇ પણ લીસની ડ્યુટી માફ હશે તેનો સામો લેખ.

૨૬ કન્ટેમ્પ્સબાંડ (અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે.

પાંચ રૂપિયા.

માફી.

આઠ આના.
એક રૂપિયા.

માફી.

માફી

માફી.

અસલ લેખ ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડવા જોગ હશે તેટલી ડ્યુટી.
એક રૂપિયા.

માફી.

જેટલીજ રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી ડ્યુટી.
પાંચ રૂપિયા.

૨૭ ડિએચર (ગીરો આખત હોય અથવા ન હોય), જે બજારમાં વેચવા લાયક સીક્યુરીટી હોય અને જે શેરો લખીને અથવા તખ્તીલીનો જુદો લેખ કરીને સ્વાધિન કરીને તખ્તીલ કરવા જોગ હોય તે

ખુલાસો—ડિએચર આ શબ્દમાં ડિએચરને જોડેલા કોઇ પણ વ્યાજના કંપનોનો સમાવેશ થાય છે. પણ હુદી આકારતી વખતે આવા કંપનોની રકમ ગણવી નહિ.

મારી—જે નોંધેલા ગીરો ખત ઉપર તેની રૂએ કહાડવાના ડિએચરોની પુરી રકમ બદલ થોડા સ્ટામ્પ હોય તથા જેને થોડે કોઇ સંસ્થાપિત કંપની અથવા એક વ્યક્તિ ભૂત મંડળી ડિએચરો ધારણ કરનારાઓના હિત સાથે પોતાની મીલકત સર્વાશે અથવા કોઇ અંશે દૂરદીઓને સ્વાધિન કરે છે તે ગીરો ખતના મચકુર પ્રમાણે તે કરજ કાઢનારી કંપનીએ અથવા મંડળીએ કહાડેલું ડિએચર પણ એવું હરાવ્યું કે એવા કહાડેલાં ડિએચરો સદરહુ ગીરો ખતના મચકુર પ્રમાણે કહાડેલાં છે એવું નિર્દિષ્ટ કરેલું હોવું જોઇએ.

વળી નં. (નં. ૧૫) તથા કલમો ૮ અને ૫૫ જુઓ.

કોઇ પણ દ્રુસ્ટ આખત જાપન—દ્રુસ્ટ (નં. ૬૪) જુઓ.

૨૮ માલ આખતનો હિલિવરી આરકર. એટલે કોઇ પણ ગોદીમાં અથવા બંદરમાં હોય તેવો અથવા જે વખારમાં માલ બાંડે ભરી રાખવામાં આવે છે તે વખારમાં હોય તેવો અથવા કોઇ પણ ડંકા ઉપર હોય તેવો માલ લેવાને હક્ક જે લેખ ઉપરથી તે લેખમાં લખેલા માણસને અથવા તેના આસાનને અથવા તે લેખ ધારણ કરનારાને મળે છે, અને જે ઉપર તે માલ ઉપરનું સ્વામિત્વ વેચવાના અથવા તખ્તીલ કરવાના પ્રસંગે તે માલના માલકે અથવા તેની તરફથી સહી કરી હશે એવો લેખ તે માલની કિંમત વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય ત્યારે.

સત્તાધિકારના ખત (ટાઇટલ ડીડસ) અનામત મુકવાનો દસ્તાવેજ, રાસ્તગીરો આખત કચુલાત (નં. ૬) જુઓ. **પંત્યાળુ તોડવાનો લેખ**—પંત્યાળુ (નં. ૪૬) જુઓ.

૨૯ છુટાછેડા આખતનો લેખ—એટલે જે લેખ ઉપરથી કોઇ પણ માણસ પોતાનો વિવાહ સંબંધ તોડે છે તે.

સી ધન આખત લેખ, વ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮) જુઓ.

હુલિકેટ—સામે લેખ (નં. ૨૫) જુઓ.

૩૦ સનંદ ઉપરથી અથવા સન ૧૮૮૪ ના કાયદાના હિમાયતીઓ આખતના આકટ ઉપરથી કોઇ પણ હાઇ કોર્ટનો આપેલો અધિકાર ચલાવીને તે કોર્ટની ચાદીમાં આડવોકેટ, વકીલ અથવા અટર્ની તરીકે ફરેલી નોંધ.

(અ) આડવોકેટ અથવા વકીલની આખતમાં.

(બ) આટર્નીની આખતમાં.

માફી—કોઇ હાઇ કોર્ટની ચાદીમાં જેનું નામ અગાઉ દાખલ થયું હોય તેની એવા આડવોકેટ, વકીલ અથવા અટર્ની તરીકે કોઇ પણ હાઇ કોર્ટની ચાદીમાં ફરેલી નોંધ.

તેટલીજ રકમના ખાં ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હુદી પડે છે તેટલી.

એક આ. ના.

એક રા. ના.

પાંચસો રૂ. ના.
અસો પચાસ રૂપિયા.

રાસ્તગીરો—રાસ્તગીરો દાખલ કયુલાત (નં.

૬) જુઓ.

૩૧ મિલકત અદલ અદલ કરવાનો લેખ.

ઉતારો—તકલ (નં. ૨૪) જુઓ.

૩૨—વધારે બોળ અદલનો લેખ, એ-
ટલે ગીરો મિલકત ઉપર વધારે બોળે નાંખવા વિ-
શેનો કોષ પણ લેખ.

(અ) જ્યારે અસલગીરો ૪૦ મા નંબરની
(અ) રકમમાં કહેલા પ્રકારનું (એટલે કમળ સાથે-
નું) હશે ત્યારે.

(બ) જ્યારે એવું ગીરો ૪૦ મા નંબરની
(બ) રકમમાં કહેલા પ્રકારનું (એટલે કમળ સિવા-
યનું) હશે ત્યારે.

(૧) વધારે બોળ અદલનો લેખ કરી આપતી
વખતે મિલકતનો કમળે તે લેખ મુજબ આપ્યો
હોય અથવા આપવાનું કમળ કર્યું હોય તો.

(૨) કમળે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આપ્યો ન
હોય તો.

૩૩ અક્ષિસ પત્ર—વ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮)
અથવા મૃત્યુ પત્ર અથવા તખ્તીલી (નં. ૬૨) ન
હોય એવું.

ભાડે રાખવા અદલ કયુલાત અથવા નોકરી
અદલ કયુલાત—કયુલાત (નં. ૫) જુઓ.

૩૪ ઈન્ડેમનિટીબાંડ.

ઇન્સપેક્ટરશિપ ડીડ તોડ જોડનું ખત (નં.
૨૨) જુઓ.

વિમો—વિમાની પોલિસી (નં. ૪૭) જુઓ.

૩૫ લીસ, એમાં અંડર લીસનો અથવા
પેટા લીસનો તથા ભાગે અથવા પેટા ભાડે આપ
વાની કોષ પણ કયુલાતનો સમાવેશ થાય છે;—

(અ) તે લીસ ઉપરથી ભાડું ઠરાવ્યું હશે
અને કોષ પણ પ્રિમિયમ આપ્યું અથવા સ્વાધિન
કર્યું ન હશે ત્યારે,—

(૧) તે લીસ એક વર્ષ કરતાં ઓછી મુદતનું
છે એમ દેખાતું હશે ત્યારે.

તે લેખમાં વત્તામાં વતી કીમતની જે મિલકત
લખી હશે તેની કીમતના જેટલા અવેજના કન્વેન્સ
ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

તે લેખ ઉપરથી નાંખેલા વધારે બોળની રકમ
જેટલા અવેજના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી

એવા બોળની (અસલ ગીરો તથા અગાઉના
કોષ વધારે બોળ સુદાં) એકંદર રકમ જેટલા અ-
વેજના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હયુટી પડે
છે તેટલી હયુટીમાંથી તે અસલ ગીરો ઉપર તથા
વધારે બોળ ઉપર અગાઉથીજ આપેલા હયુટી બાદ
કરીને જે રહે તે.

તે લેખ ઉપરથી નાંખેલા વધારેના બોળની રકમના
બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

તે લેખમાં લખેલી કીમત જેટલા અવેજના કન્વે-
ન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

તેટલી જ રકમના ઝમીન ખત ઉપર (નં. ૫૭)
જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી

તે લીસ મુજબ જે રકમ આપવાની અથવા
સ્વાધિન કરવાની હોય તે સમગ્રી રકમ અદલના બાંડ
ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

(૨) તે લીસ એક વર્ષ કરતાં ઓછી નહિ પણ ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે નહિ એવી મુદતનું દેખાતું હશે ત્યારે.

(૩) તે લીસ ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે મુદતનું દેખાતું હશે ત્યારે.

(૪) તે લીસ કાઠ પણ નિયમીત મુદતનું દેખાતું ન હોય ત્યારે.

(૫) તે લાસ હમેશનું દેખાતું હોય ત્યારે.

(ખ) કાઠન અથવા પ્રિમિયમ સાર અથવા ધીરેલા પૈસા સાર લીસ આપ્યું હશે અને બાડા બદલ ઠરાવ લખ્યો નહિ હશે ત્યારે.

(ક) કાઠન અથવા પ્રિમિયમ સાર અથવા પૈસા સાર લીસ આપ્યું હશે અને વળી તેમાં બાડા બદલ ઠરાવ લખ્યો હશે ત્યારે.

ઠરાવેલા સરાસરી વાર્ષિક બાડાની રકમ અથવા કોમત બદલના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

ઠરાવેલા સરાસરી વાર્ષિક બાડાની રકમ જેટલા અવેજ બદલના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

જો લીસ પહેલાં દશ વર્ષ સુધી ચાલે તો તે માટે જે સરાસરી વાર્ષિક બાડું આપવામાં અથવા સ્થાપિત કરવામાં આવે તેની રકમ જેટલા, અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

તે લીસના પહેલા પચાસ વર્ષ બદલ જે બાડું આપવામાં અથવા સ્થાપિત કરવામાં આવે તેની સઘળી રકમના એક પંચમાસ જેટલા અવેજ બદલના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

તે લીસમાં તે કાઠનની અથવા પ્રિમિયમની અથવા ધીરેલા પૈસાની રકમ અથવા કોમત લખી હશે તેટલી રકમ અથવા કોમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી એવું કાઠન અથવા પ્રિમિયમની અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

એવું કાઠન અથવા પ્રિમિયમ અથવા એવા પૈસા આપ્યા ન હોય અથવા સ્થાપિત કર્યા ન હોય તો તે લીસ ઉપર જે ડ્યુટી પડે તે અને તે ઉપરાંત તે લીસમાં કાઠનની અથવા પ્રિમિયમની અથવા પૈસાની જે રકમ અથવા કિંમત લખી હશે તેટલી રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સનો તે (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોમત પ્રમાણે લીસ ઉપર જે સ્ટામ્પની જરૂર હોય તેટલો સ્ટામ્પ લીસ કરી આપવા વિષેની કચ્છલાતને માર્યો હશે અને તે કચ્છલાત પ્રમાણે પછીથી તે લીસ કરી આપવામાં આવ્યું હશે, ત્યારે તે લીસ ઉપરની ડ્યુટી આઠ આનાથી વધારે હોવી જોઈએ નહિ.

માફી (અ) આ કોષ પશુ ખેડૂતની ખાતતમાં તથા ખેતીના કારણ સાર કોષ પશુ ફાઇન અથવા પ્રિમિયમ આપ્યા સિવાય અથવા સ્વાધિન ક્યાં સિવાય કરી આપેલું લીસ (એમાં ખાવાના અથવા પીવાના પદાર્થ ઉત્પન્ન કરવા ખાતતના ઝાડના લીસનો સમાવેશ થાય છે.) જ્યારે નિયમિત મુદત લખી હોય અને તે મુદત એક વર્ષથી વધારે ન હોય ત્યારે, અથવા જ્યારે હરાવેલું સરાસરી વાર્ષિક બાકું સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

(બ) સન ૧૮૭૫ ના બ્રહ્મદેશના માછલી મારવાની જગા ખાતતના આઠ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૯ ના ઉત્તર બ્રહ્મદેશના જમીન તથા મહેસુલ ખાતતના કાયદા મુજબ આપેલું માછલી મારવાની જગાનું લીસ.

૩૬ લેટર એફ એલ્ટરમેન્ટ—(શેરો વહેંચી આપવાનું પત્ર) કોષ પશુ કંપની માંહેના અથવા કર વધારેલી કંપની માંહેના શેરોનો, અથવા કોષ પશુ કંપનીએ કઠાડવાના લોન ખાતતના શેરોનો.

ફાખલો—અથવા બીજો દસ્તાવેજ (નં. ૧૯) જુઓ.

૩૭ લલામણ પત્ર—એટલે જે કોષ શેષ ઉપરથી એક માણસ બીજા માણસને, જે માણસ સાર તે શેષ લખ્યો હશે તેને ઉધાર આપવાનો અધિકાર આપે છે તે શેષ.

લેટર એફ ચાર્ટી—કચુલાત (નં. ૫) જુઓ.

૩૮ લેટર એફ લાઇસન્સ—એટલે શેણદારે પોતાનાં માગણ્ય અચૂક મુદત સુધી મોકુફ રાખવાં અને શેણદારને પોતાની નજરમાં આવે તેમ તેનું કામ ચલાવવા દેવું એવી રીતની શેણદાર અને તેના શેણદાર વચ્ચે થયેલી કોષ પશુ કચુલાત.

૩૯ કંપનીનું મેમોરેન્ડમ એફ એસોસિએશન.

(અ) તેની સાથે સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આઠની ૩૭ મી કલમ મુજબ આપેલી આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન હોય તો.

(બ) તેની સાથે તે આર્ટિકલ્સ ન હોય તો.

માફી—જે એસોસિએશન કાયદા સાર સ્થાપેલી ન હોય અને જે સને ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આઠની ૨૬ મી કલમ મુજબ રજીસ્ટર કરેલા હોય એવી કોષ પશુ એસોસિએશનનું મેમોરેન્ડમ.

૪૦ ગીરાખત—સત્તાધિકારના ખત અનામત રાખવા ખાતત જે ગીરા ખાતત (નં. ૬) બાટમરી બાંડ (નં. ૧૬) પાકતું ગીરા (નં. ૪૧) રિરપોઝિશન બાંડ (નં. ૫૬) અથવા જમીન ખત (નં. ૫૭) ન હોય તે:—

(અ) તે ખતમાં લખેલી મિલકતનો અથવા તે મીલકતનો કોષ પશુ ભાગનો કચળો ગીરા ચુકતારે આપ્યો હશે અથવા આપવાની કચુલાત કરી હશે ત્યારે.

(બ) તે કરતી વખતે સદરકુ પ્રમાણે કચળો આપ્યો ન હોય અથવા આપવાની કચુલાત કરી ન હોય ત્યારે.

માફી.

માફી.

એક:આનો.

એક આનો.

દશ રૂપિયા.

૫૬૨ રૂપિયા.

ચાલીસ રૂપિયા.

માફી.

તે ખતની રકમ જેટલા અવે-
જના કન્વેયન્સ (નં. ૨૩)
ઉપર જેટલી હયુટી પડે છે
તેટલી.

તે ખતની રકમના બોંડ (નં.
૧૫) ઉપર જેટલી હયુટી પડે
છે તેટલી.

ખુલાસો—જે કોઇ ગીરો રાખનારને બાકુ વસુલ કરવા સારૂ મુખત્યારનાયું અથવા ગીરો મુકેલી મીલકતનું અથવા તેના બાગનું લીસ આપતો હોય તે આ નંબરના અર્થ મુજબ કબજો આપે છે એમ સમજવું.

(ક) તે ખત પેટા તારણ અથવા મદદગારી તારણ અથવા વધારે તારણ અથવા બદલે આપેલું તારણ હોય અથવા તે સદરહુ કારણ સારૂ વીશેષ બંદોબસ્ત કરવાના હેતુથી કરેલું હોય અને મુખ્ય અથવા મુળ તારણ ખત ઉપર યોગ્ય સ્ટામ્પ લગાડેલો હોય ત્યારે:—

૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહીં હોય એવી દરેક રકમે.

અને ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરાંત દર ૧૦૦૦ રૂપિયા અથવા તેના બાગે.

માફી—(૧) સન ૧૮૮૩ ના જમીન સુધારવા બાબતના કર-જના આક્ટ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૪ ના ખેડૂતોને કરજ આપવા બાબતના આક્ટ મુજબ તગાવી લેનાર માણસોએ અથવા તે માણસોના જમીનોએ તે તગાવી ફેકવા સારૂ તારણ દાખલ કરી આપેલો લેખ.

(૨) બીલ ઓફ એક્સચેન્જ સાથે હોય એવો લેટર ઓફ હૈપાર્સાઈઝન.

(૩) માલ ગીરો મુકવાનો લેખ તે ઉપર સાખ કરી ન હોય તો.

૪૧ પાકનું ગીરો ખત—એમાં કોઇ પાક ગીરો મુકીને પછી તે પાક એ પ્રમાણે ગીરો મુકતી વખતે વિદ્યમાન હોય કે નહિ, એવા ગીરો ઉપર ધીરેલું કરજ અદા કરવાના બંદોબસ્ત સારૂ કરેલી કમ્યુલાત દર્શાવનારા કોઇ પણ લેખનો સમાવેશ થાય છે;—

(અ) કરજ ધીરેલું નાણું તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી મુદતની અંદર પાછું આપવાનું હોય ત્યારે:—

૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ એવી દરેક રકમ ઉપર.

અને ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવી દર ૨૦૦ રૂપિયાની રકમે અથવા તેના બાગે.

(બ) એવું કરજ ધીરેલું નાણું તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે પણ એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદતની અંદર પાછું આપવાનું હોય ત્યારે:—

૧૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય એવી દરેક રકમે.

અને ૧૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવી દર ૧૦૦ રૂપિયાની રકમે અથવા તેના બાગે.

૪૨ નોટરી પબ્લિકના લખાણ, એટલે પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતી વખતે નોટરી પબ્લિક અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદેસર રીતે કામ કરનાર બીજા કોઇ પણ માણસે કરેલો અથવા સહી કરેલો, પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૦) ન હોય એવો કોઇ પણ લેખ, શેરો, ચીટી, સાખ, દાખલો અથવા નોંધ.

૪૩ ચીટી અથવા ચાટી—હાલે અથવા એજંટે પોતાના મુખ્યને ખાતે વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે કિંમતનો કોઇ પણ માલ.

વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે કિંમતનો કોઇ પણ સ્ટોક અથવા બન્ન-રમાં વેચવા બેગ સિક્યુરીટી વેચાતી લીધાનું અથવા વચ્ચાનું જણાવવા વિષે તે મુખ્યને હાલે અથવા એજંટે મોકલેલી...

આઠ આના.
આઠ આના.

મારી.
માફી.
માફી.

એક આનો.

એક આનો.

એ આના.

એ આના.

એક રૂપિયા.

એ આના
સ્ટોક કે સિક્યુરીટીની કિંમતના
દર ૧૦૦૦૦ રૂપિયા કે તેના
બાગ ઉપર એક આનો.

૪૪ નોટ ઓફ પ્રોટેસ્ટ-વહાણના માસ્તરે કરેલી ... * ...

વહાણના માસ્તરે કરેલો પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૧) જુઓ.

આઠ આના.

પૈસા આપવાનો હુકમ—બિલ ઓફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩) જુઓ.

૪૫ વહેંચણુનો લેખ—(કલમ ૨ (૧૫) માં વ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારનો.)

મિલકતમાંથી જુદા કરેલા હિસ્સા અથવા હિસ્સાઓની કિંમતની રકમના બાંડ (નં. ૧૫) નેટલી કુચી પડે છે તેટલી.

૪૬ પંત્યાણુ—(અ) પંત્યાણાનો લેખ:—

(૧) પંત્યાણાની થાપણુ ૫૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

(૨) બીજા કોષ્ટ પણુ પ્રસંગે .. ...

(બ) પંત્યાણુ તોડવાનો લેખ .. ...

બે રૂપિયા આઠ આના.

દશ રૂપિયા.

પાંચ રૂપિયા.

૪૭ વિમાની પાલીસી—(અ) સમુદનો વિમો (કલમ ૭

જુઓ.)—

(૧) કોષ્ટ પણુ સરર આપત અથવા સરર ઉપર;—

(૧) સલામતી અથવા અવેજ તે પાલીસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમ ઉપર સેંકડે બે આનાના અથવા $\frac{1}{2}$ દર કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

એક આનો.

(૨) બીજા કોષ્ટ પણુ આપતમાં તે પાલીસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમના દર હજાર રૂપિયાની પુરી રકમ અદલ અને હજાર રૂપિયાના કોષ્ટ પણુ ભાગ અદલ.

બે આના.

(૨) મુદત આપત—(૩) તે પાલીસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમના દશ હજાર રૂપિયાની પુરી રકમ અદલ અને હજાર રૂપિયાના કોષ્ટ પણુ ભાગ અદલ,—

વિમો છ મહિના કરતાં વધારે ન હોય એવી કોષ્ટ પણુ મુદતનો ઉતાર્યો હોય ત્યારે.

બે આના.

વિમો છ મહિના કરતાં વધારે અને ચાર મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી મુદતનો ઉતાર્યો હોય ત્યારે.

ચાર આના.

(બ) આગનો વિમો. (૧) અસલ પાલીસીની આપતમાં,—૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવી વિમો ઉતારેલી દરેક રકમે, અને તેમજ ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૧૦૦૦ રૂપિયે અથવા તેના કોષ્ટ પણુ ભાગે;—

(૧) મુદત એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

બે આના.

(૨) મુદત એક મહિના કરતાં વધારે પણુ ત્રણ મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

ત્રણ આના.

(૩) મુદત ત્રણ મહિના કરતાં વધારે, પણુ છ મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

ચાર આના.

(૪) મુદત છ મહિના કરતાં વધારે હોય ત્યારે.

(૨) જે પાલીસી છ મહિનાની અથવા તે કરતાં કાંઈ પણ ઓછી મુદતની આપેલી હોય તે જે બદલ અને તે અગાઉ નવી કરી આપી હોય તો તે બદલ પાલીસી પ્રથમથીજ છ મહિના કરતાં વધારે મુદતની આપી હોય તો જેટલી ડયુટી પડવા જોગ હોય તેટલી ડયુટી અગાઉથી આપી નહિ હોય એવી પાલીસી ચાલુ રાખવા સારૂ નવી કરી આપવા બાબત.

(ક) અકસ્માત તથા મંદવાડ બાબતનો વિમો.

(અ) રેલ્વે ઉપરના અકસ્માત બાબત શક્ત એકવાર મુસાફરી માટે ચાલનારો.

માફી—કોઈ પણ રેલ્વેમાં વચલા અથવા ત્રીજા વર્ગમાં પ્રવાસ કરનારા ઉતારના સંબંધમાં ઉતાર્યો હોય ત્યારે.

(બ) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે કોઈ પણ એકજ અકસ્માત અથવા મંદવાડ બાબત આપવાની વત્તામાં વતી રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયાથી વધારે ન હોય તો તે બાબત, અને તેમજ એવી રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તો, દર ૧૦૦૦ રૂપિયા બાબત અથવા તેના ભાગ બાબત.

(ક) જીંદગીના વીમો અથવા જે બદલ સ્પષ્ટપણે ઠરાવ કર્યો નથી એવો બીજો વીમો, આ નંબરના (ધ) ભાગમાં કહ્યા છે તેવા ફરીથી ઉતારેલા વીમા સિવાય.

૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય એવી વીમો ઉતારેલી દરેક રકમ બદલ અને તેમજ ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપર વીમો ઉતારેલા દર ૧૦૦૦ રૂપિયા બદલ અથવા તેના ભાગ બદલ—

(૧) એકજ પ્રત હોય ત્યારે.

(૨) બે પ્રતો હોય તો દરેક બદલ.

માફી—પોસ્ટ ખાતાના જીંદગીના વિમા બાબત હિંદુસ્તાન સરકારના અધિકારની રૂએ કરેલી કાનુનો મુજબ હિંદુસ્તાનના પોસ્ટ ઓફીસના ડાયરેક્ટર જનરલે આપેલી જીંદગીના વીમાની પાલીસી. ...

ધ—સમુદ્રના વિમાની પાલીસી અથવા આગના વિમાની પાલીસી જે વિમાની કંપનીએ આપી હોય તે કંપની, અસલ વિમા ઉપરથી ઉતારેલી રકમનો અમુક ભાગ તે વિમાના સંબંધમાં આપવાની હામી અથવા જામીનગીરી તરીકે બીજા કોઈ પણ કંપની સાથે ફરીથી વીમો ઉતારાવે ત્યારે ...

સાધારણ માફી—વિમાની પાલીસી આપવા વિષેનો લેટર ઓફ કવર અથવા એન્જેન્મેન્ટ, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે પાલીસી માટે આ આક્રમમાં જે સ્ટામ્પ કહ્યા છે તે સ્ટામ્પ લેટર ઉપર અથવા એન્જેન્મેન્ટ ઉપર હોય, સિવાય તે ઉપરથી કંઈ પણ દાવો કરી શકાશે નહિ તેમજ તેમાં લખેલી પાલીસી આપવાની શરજ પાડવા સિવાય બીજા કોઈ પણ કારણ સારૂ તે ચાલશે નહીં.

૪૮ મુખ્યત્વારનાથું—કલમ ૨ (૨૨) માં આપ્યા કરેલા પ્રકારનું માફી (નં. ૫૨) ન હોય તે.—

છ આના.

એવી નવી કરી આપેલી પાલીસી જે રકમની અને જે મુદતની હોય તે રકમ અને મુદતની અસલ પાલીસી બાબત જેટલી ડયુટી આપવી પડત તેટલી ડયુટી.

એક આનો.

માફી.

છ આના.

પણ આના.

માફી.

અસલ વિમાના સંબંધમાં આપવાની ડયુટીની રૂ ડયુટી, પણ તે એક આનાથી ઓછી અથવા એક રૂપિયાથી વધારે હોવી જોઈએ નહીં.

(અ) એકજ વ્યવહારના સંબંધમાં એક અથવા વધારે દસ્તાવેજ નોંધાવવાનાજ કેવળ કારણ સારૂ, અથવા એવા એક વધારે દસ્તાવેજ કરી આપવાનું કબ્જા કરવાના કારણ સારૂ કર્યું હશે ત્યારે ... આઠ આના.

(બ) સન ૧૮૮૨ ના પ્રેસીડેન્સી રેમોલકોઝ કોર્ટ એક્ટ મુજબ શરિયાદોમાં અથવા ચલાવેલા કામમાં જોઇનું હશે ત્યારે ... આઠ આના.

(ક) રકમ (અ) માં કહેલી બાબત સિવાય બીજા એકજ વ્યવહારમાં કામ કરવા સારૂ એક અથવા વધારે માણસને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે ... એક રૂપિયા.

(દ) એક કરતાં વધારે વ્યવહારમાં અથવા સામાન્યતઃ એકામતે અથવા પ્રત્યેકને કામ કરવા સારૂ પાંચ કરતાં વધારે નહિ એટલા માણસોને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે ... પાંચ રૂપિયા.

(ઇ) એક કરતાં વધારે વ્યવહારમાં અથવા સામાન્યતઃ એકામતે એકામતે અથવા પ્રત્યેકને કામ કરવા સારૂ પાંચ કરતાં વધારે પણ દસ કરતાં વધારે નહીં એટલા માણસોને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે... દસ રૂપિયા.

(ફ) તે અવેજ સારૂ આપ્યું હશે તથા તે ઉપરથી કોઇ પણ સ્થાવર મિલકત વેચવાનો અધિકાર અટર્નિને આપવાનો હશે ત્યારે તે અવેજની રકમના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

(જ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે ... અધિકાર આપેલા દરેક માણસ દીઠ એક રૂપિયા.

ખુલાસો—એકજ પેદીના એક કરતાં વધારે માણસો આ નંબરના કારણ સારૂ એકજ માણસ છે એમ સમજવું.

૪૯ વાયદા ચીઠી-(કલમ ૨ (૨૨) માં બ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારની)...

૫૦ બિલનું અથવા ચીઠીનું પ્રોટેસ્ટ—એટલે બિલ ઝોફ એક્સચેન્જ અથવા વાયદા ચીઠી સીકારવાની ના કહેવા બદલ નોટરી પબ્લીકે અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદાસર રીતે કામ કરનાર બીજા કોઇ માણસે કરેલો કોઇ પણ લેખી એકરાર... એક રૂપિયા.

૫૧ વહાણના માસ્તરનું પ્રોટેસ્ટ,—એટલે તોટાના હિસાબની વ્યવસ્થા થવાના અથવા સરકારી ગણતરી થવાના હેતુથી તેણે તે વહાણની સફરની વિગતનો જે કોઇ પણ એકરાર લખ્યો હોય તે, અને વહાણમાં માલ ન ચઢાવ્યા બાબત અથવા વહાણમાંથી માલ ન ઉતાર્યા બાબત ચાર્ટરર અથવા કન્સેની વિરૂદ્ધ તેણે જે એકરાર કર્યો હશે તે, જ્યારે એવા એકરાર ઉપર નોટરી પબ્લીકે અથવા નોટરી પ્રબ્લિક તરીકે કાયદાસર રીતે કામ કરનાર બીજા માણસે સાખ કરી હશે અથવા દાખલો લખ્યો હશે ત્યારે ... એક રૂપિયા.

વહાણના માસ્તરે કહેલી નોટ ચાર પ્રોટેસ્ટ (નં. ૪૪) પણ જુઓ.

૫૨ પ્રોસેસી—(મત આપવાનો અધિકાર પત્ર) જલ્લા અથવા સ્થાનિક મોડેના અથવા મ્યુનિસિપલ કમીશનરોની મંડળીના સભાસદોની કોઇ

તે અવેજની રકમના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી. અધિકાર આપેલા દરેક માણસ દીઠ એક રૂપિયા.

પ્રસંગ પ્રમાણે, માગે એટલે અવેજ આપવા જોગ અથવા માગે ત્યારે અવેજ આપવો એ સિવાય બીજી રીતે અવેજ આપવા જોગ બીજા ઝોફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩ બ) ઉપર જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી. એક રૂપિયા.

એક રૂપિયા.

પણ એક ચુટણીમાં, અથવા (બ) જે સંરચાપિત અથવા એક વ્યક્તિ જૂન મંડળીના સ્ટાકના અથવા ફંડના શેર કર્યા હશે અને તે તબદીલ કરી અપાતાં હશે તેના સભાસદોની, (બ) સ્થાનિક અધીકારીઓની, અથવા (ક) કોઇ પણ સંરચાના પ્રોપ્રાએટરોની (માલીકોની) અથવા સભાસદોની, અથવા તેના ફંડોના વર્ગીકરણોની કોઇ પણ એક સભામાં માન આપવાનો અધીકાર કોઇ પણ માણસને આપવા વિષયો ...

એક આનો.

પડ પહોંચ જે કંઈ પણ નાણાંની અથવા બીજી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત વીમ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તેની ...

એક આનો.

માફી-પહોંચ (બ) ચોખ્ખ સ્ટામ્પવાળા, અથવા ત્રીજી કક્ષમ માંહેના વિશેષ દરાવ મુજબ માફી હોય એવા (સરકારની તરફથી કરી આપેલા લેખ) કોઇ પણ લેખમાં લખેલા અવેજના પૈસા પહોંચ્યાનું, અથવા તે લેખમાં લખેલા કોઇ પણ મુદ્દલ પૈસા, વ્યાજ અથવા વર્ષાસન, અથવા મુદતે મુદતે આપવાનો બીજે અવેજ પહોંચ્યાનું, કમુત્ત કરવા બાબતની તે લેખની પાછળ અથવા તે લેખમાં લખેલી, ...

મારી.

માફી.

(બ) અવેજ વગર કાંઈ પણ પેસા આપ્યા બદલના. ...

(ક) સરકારી મહેસુલનો આકાર દરાવ્યો હોય એવી જમીન બાબત અથવા (મદ્રાસ અને મુંબઈ ઇલાકામાં) ઇનામી જમીન બાબત ખેડુ-તોએ કંઈ પણ ગણીત આપ્યા બદલની ...

માફી.

(ડ) મલિકા મુઆઝમના લશ્કર માંહેના અથવા મલિકા માઆઝમના હિંદુસ્તાનના લશ્કર માંહેના બિનસનંદી અમલદારો અથવા સિપાઇઓ બ્યારે તેઓ અમલદાર દાખલ અથવા સિપાઇ દાખલ ચાકરી કરતા હશે ત્યારે તેઓએ અથવા પોલીસ સ્થાનોએ (મેન્ડેટ પોલીસ કોન્સ્ટેબલોએ) પગાર અથવા નિમણૂક પહોંચ્યા બદલ આપેલી. ...

માફી.

(ઈ) ફેમીલી સર્ટીફિકેટો ધારણ કરનારાઓએ આપેલી માત્ર એવા પ્રસંગે પહોંચ્યાની રકમ જે માણસના પગારમાંથી અથવા નિમણૂકમાંથી સોંપી આપી હશે તે માણસ સદરહુ બે લશ્કરો પૈકી કોઇ પણ એક લશ્કરનો બિનસનંદી અમલદાર હશે અથવા સિપાઇ હશે અને સદરહુ પ્રકારના સંબંધથી ચાકરી કરતો હશે... ...

માફી.

(ફ) જે માણસોને સદરહુ પ્રકારની બિનસનંદી અમલદારો અથવા સિપાઇઓ તરીકે તેમની ચાકરી બાબત પેન્સન અથવા નિમણૂક મળતાં હશે અને જેઓ બીજા કોઇ પણ સંબંધથી સરકારની ચાકરી કરતા નહિ હશે તેમણે તે પેન્સન બદલ અથવા નિમણૂક બદલ આપેલી... ...

માફી.

(ગ) પોતે વસુલ કરેલી જમીન મહેસુલ બદલ અથવા કર બદલ મુખીએ અથવા અમલદારે આપેલી... ...

માફી.

(હ) કોઇ પણ પેટીવાળા પાસે પૈસા અથવા પૈસાની સિક્કયુરિટી અનામત મુકી હોય અને તેના હિસાબ આપવાનો હોય તે પૈસા બદલ અથવા સિક્કયુરિટી બદલ આપેલી ...

માફી.

પરંતુ એવું દરાવ્યું છે કે જે માણસને તે પૈસાનો અથવા સિક્કયુરિટીનો હિસાબ આપવાનો તે માણસ સિવાય બીજા કોઇ માણસ પાસેથી અથવા કોઇ માણસને હાથે તે પૈસા અથવા સિક્કયુરિટી પહોંચ્યા એવું તે પહોંચ્યામાં લખેલું ન હોયું એમ છે. ...

માફી.

વળી એવું દરાવ્યું છે કે આ માફી કોઇ પણ સંસ્થાપિત કંપની અથવા બીજા એક વ્યક્તિભૂત મંડળીના અથવા તેની જે કંપની અથવા મંડળી સ્થાપન કરવાનું થોભ્યું હોય અથવા ધરાદો કર્યો હોય તેના શેર વહેંચી આપવાના પત્ર બદલ અથવા પત્ર ઉપરથી, અથવા તેના સ્થિપના અથવા શેરના કોલ બાબત, અથવા જે ડિમેન્ડર; અગ્રરમાં વેચવા ભેગ સિદ્ધિરિટી હોય તે બાબત ભરેલી અથવા અનામત મુકેલી રકમની પહોંચને અથવા પાવતીને લાગુ નથી. ...

૫૪ ગીરો મુકેલી મિલકતનું રીકન્વેન્સ—(અ) જે અવેન્જને માટે મિલકત ગીરો મુકી હશે તે ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો....

(બ) બીજે કોઇ પ્રસંગે ...

૫૫ ફારગતી—એટલે જે કોઇ પણ લેખ ઉપરથી કોઇ માણસ બીજા માણસ ઉપરના અથવા કોઇ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલી મિલકત ઉપરના દાવા છોડી દે છે તે,—(અ) દાવાની રકમ અથવા કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિયાથી વધારે ન હોય તો....

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે. ...

૫૬ રેસ્પોન્સિબા બાંડ—એટલે વહાણ ઉપર ચઢાવેલા અથવા ચઢાવવામાં માલ ઉપર કરજે કાઢેલા પૈસા બાબત જે ઉપરથી બંદોબસ્ત કર્યો હશે અને તે માલ જે બંદરે આપર હોય તે બંદરને પહોંચે તો તે પૈસા પાછા આપવાનો જેમાં દરાવ હોય તેવો કોઇ પણ લેખ. ...

કોઇ પણ ટ્રસ્ટ અથવા વ્યવસ્થા પત્ર રદ કરવાનો લેખ—વ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮); ટ્રસ્ટ (નં. ૬૪) જુઓ.

૫૭ જામીનખત અથવા ગીરો ખત—કોઇ પણ હોદ્દાનું કામ યોગ્ય રીતે કરવા વિષેના અથવા હોદ્દાના સમયગાળા જે પૈસા અથવા બીજા મિલકત મળે તેના હિસાબ આપવા વિષેના તારણ તરીકે કરી આપ્યું હશે તે, અથવા કરારની યોગ્ય ખામચણી થયા સાર જાળીને કરી આપ્યું હશે તે;—

(અ) રકમ ૧૦૦૦, રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ...

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે ...

માફી—ખાંડ અથવા બીજે લેખ—(અ) સન ૧૮૭૬ ના બંગાળના ઇરીગેશન આક્ટની ૯૯ મી કલમ મુજબ કરેલી કાનૂનો પ્રમાણે નિમેશા મુખીઓએ તે આક્ટ પ્રમાણેનું પોતાનું કામ યોગ્ય રીતે કરવા સાર કર્યો હોય ત્યારે. ...

(બ) ધર્મના દવાખાના અથવા હોસ્પિટલ અથવા હોકાપોગ્રી બીજા કોઇ પણ સંસ્થા સાર ખાનગી ઉધરાણાની સ્થાનિક ઉપજ દર મહિને અમુક રકમ કરતાં કમી થશે નહીં, એવી હામી આપવા સાર કોઇ પણ માણસે કર્યો હોય ત્યારે, ...

રીકન્વેન્સમાં જે અવેન્જ લખ્યો હશે તેટલા અવેન્જની રકમના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી. ... રૂપિયા.

ફારગતીમાં એવી જે રકમ અથવા કિંમત લખી હશે તેના બાંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી, પાંચ રૂપિયા.

તે કરજ કાઢેલી રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

તે રકમના બાંડ (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી. પાંચ રૂપિયા.

માફી.

માફી.

(ક) સન ૧૮૭૯ ના મુંબઈના ઇરિગેશન આક્ટની ૭૦ મી કલમ મુજબ મુંબઈના ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ફરેલી કાનુનો પૈકી કાનુન નંબર (અ) ની રૂએ કર્યો હોય ત્યારે ... ..

મારી.

(ઠ) સન ૧૮૮૩ ના જમીનના સુધારા બાયલના કલમ ૭૦ મી કલમ મુજબ તમાવી લેનાર સમસોએ અથવા તે માણસોના જમીનોએ સદરહુ તમાવીનો અવજ પાછો આપવા સાર તારણ બદલ કર્યો હોય ત્યારે. ...

મારી.

(છ) કોઈ પણ હોદ્દાનું કામ યોગ્ય રીતે બજાવવા સાર અથવા તે હોદ્દાના સબબથી જે પૈસા અથવા જીજી મિલકત મળે તેનો યોગ્ય રીતે હિસાબ આપવા સાર સરકારી અમલદારોએ અથવા તેમના જમીનોએ કર્યો હોય ત્યારે. ... ..

મારી.

૫૮ વ્યવસ્થા પત્ર (અ) — વ્યવસ્થા પત્રનો લેખ (સ્ત્રી ધન બાયલના ખત સુદાં.)

એવા પત્રમાં લખ્યા મુજબ વ્યવસ્થા કરેલી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે વ્યવસ્થા કરવાની કમ્યુલત ઉપર જેટલો સ્ટામ્પ વ્યવસ્થાપત્ર ઉપર જોઈએ તેટલો સ્ટામ્પ માર્યો હોય અને એવી કમ્યુલત મુજબ પાછળથી વ્યવસ્થાપત્ર તૈયાર કર્યું હોય સાર એવા પત્ર ઉપરની ડયુટી બાંડ આનાથી વધારે હોવી ન જોઈએ.

મારી.

માફી—(અ) મુસલમાનો વચ્ચે થયેલા લગ્નને પ્રસંગે કરી આપેલું મહેરનું ખત. ... ..

(બ) હલદંશ, એટલે જેમાં કોઈ પણ કિંમત નિર્દિષ્ટ કરેલી ન હોય તથા જે બદલ ૧૦ રૂપિયા ડયુટી જારી હોય એવા ધર્મ સંબંધી કારણો સાર બહાદેશ મહિના કોઈ બૌદ્ધ ધર્મવાળાએ કરી આપેલું સ્થાવર મિલકતનું કોઈ પણ વ્યવસ્થાપત્ર.

મારી.

(બ) વ્યવસ્થાપત્ર રદ કરવાનો લેખ ... ..

મારી. રદ કરવાના લેખમાં સંબંધ વાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત લખી હોય તેટલા અવેજના બાંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલો, પણ તે દશ રૂપિયા કરતાં વધારે ન જોઈએ. એવા વારંટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરોની નોમિનલ રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે તેના દોઢ ગણી ડયુટી.

ફસ્ટ (નં. ૬૪) પણ જુઓ.

૫૯ શાહજોગ શેર વારંટો—સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આક્ટ મુજબ કહાડેલાં.

મારી—સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપની આક્ટની ૩૦ મી

કલમને અજસ રીતે કોઈ કંપનીએ કહાડેલા જે શેરવારંટો સદરહુ ડ્યુટીની તોડ બેડ તરીકે હેડળ લખેલી રકમ સ્ટામ્પ રેવન્યુના કસેક્ટરને આપવામાં આવેથીજ માત્ર અમલમાં આવવાના હોય તે,—

(અ) કંપનીની ભરાયેલી સધળી થાપણ ઉપર સેંકડે દોઢ ટકા, અથવા

(બ) જે કોઈ પણ કંપનીએ સદરહુ ડ્યુટી અથવા તોડબેડની રકમ પુરેપુરી ભરી હોય, તે કંપની પાછળથી સદરહુ ભરાયેલી થાપણમાં વધારે શેર વારંટો કહાડીને વધારો કરે તો આ પ્રમાણે વધારેલી થાપણ ઉપર સેંકડે દોઢ ટકા.

રિફપ દાખલો (નં. ૧૯) જુઓ.

૬૦ શિપિંગ આર્ડર માલ કોઈ પણ વહાણ ઉપર લઈ જવાનો અથવા લઈ જવા સંબંધી

૬૧ લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ—(અ) તે લીસ ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ...

(બ) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે ...

આફી—લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ, જ્યારે તે લીસ ઉપર ડ્યુટી આફ કરી હશે ત્યારે;—

૬૨ તખ્તીલી—(અવેજ સહિત અથવા અવેજ વગર) (અ) કોઈ પણ સંસ્થાપિત કંપની માહેના અથવા બીજી કોઈ એક વ્યક્તિભુત મંડળી માહેના શેરોની.

(બ) ૮ મી કલમમાં જે ડિમેંચરોના સંબંધમાં ડરાવ કર્યો છે તે ડિમેંચરો સિવાય, ખાતરમાં વેચાતો બેગ સિક્કુરીટીવાળા બીજા ડિમેંચરોની, પછી તે ડિમેંચર ઉપર ડ્યુટી પડવા બેગ હોય અથવા ન હોય.

(ક) જે બદલ બાંડ, ખત, અથવા વિમાની પાલિસી ઉપરથી બદોબસ્ત કર્યો હોય એવા હિત સંબંધની;—

(૧) એવા બાંડની, ગીરો ખતની, અથવા પાલિસીની ડ્યુટી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો.

(૨) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે ...

(૩) સન ૧૮૭૪ ના એક્ટમિનિસ્ટ્રેટર જનરલના આક્ટની ૩૧ મી કલમ મુજબ કોઈ પણ મિલકતની ...

(૪) એક ટ્રસ્ટી પાસેથી બીજા ટ્રસ્ટીને, અથવા ટ્રસ્ટી પાસેથી બેનીફીશીયરી (હિતાધિકારી) ને અવેજ વગર કરેલી કોઈ પણ ટ્રસ્ટની મિલકતની....

આફી—શેરો લખીને કરેલી તખ્તીલી—

(અ) બિલ બોલ એકસએજ, એક અથવા વાવદા ચીટ્ટીની ...

એક આનો.

૧ લીસ ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડવા બેગ હશે તેટલી ડ્યુટી.

પાંચ રૂપિયા.

શેરની કિંમત જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટીની એક દ્વિતિયાંશ ડ્યુટી.

ડિમેંચરના મુખ્ય પૃષ્ઠ ઉપર લખેલી રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટીની એક દ્વિતિયાંશ ડ્યુટી.

તે બાંડ, ગીરો ખત અથવા વિમાની પાલિસી ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટી. પાંચ રૂપિયા.

દશ રૂપિયા.

પાંચ રૂપિયા, અથવા આ નંબરથી (અ) થી (ક) સુધીની રકમો ઉપરથી જે બોલી રકમ પડવા બેગ હોય તે.

માગી.

(ખ) ખામિલ ઝોર લેડીંગ, ડિલીવરી આર્ડર, માલ બદલના વારંટ, અથવા માલ ઉપરના સત્તાધિકારના ખીજા વેપાર સંબંધી દતાવેજની...	માફી.
(ક) વિમાની પાલીસીની. ...	માફી.
(ઢ) હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓની ...	માફી.

કલમ ૮ પણ જુઓ.

૬૩ લીસની તખ્તીલી—એસાઇનમેન્ટથી કરેલી હોય અને પેટા-લીસથી કરેલી ન હોય એવી. ...

તખ્તીલીના અવજની જે રકમ હોય તે રકમ જેટલા અવજના કન્વેન્સ (નં. ૧૩) કેપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

માફી—જેના ઉપરની ડ્યુટી માફ હોય એવા કોઇ પણ લીમની તખ્તીલી ...

માફી.

૬૪ ટ્રસ્ટ—(અ.) કોઇ પણ મિલકતના અથવા મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટનું ગ્રાપન, મૃત્યુ-પત્ર ન હોય એવા કોઇપણ લખાણ ઉપરથી કેન્સુ.

લિત સબધવાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત તે લેખમાં લખી હોય તેના જેટલા અવજના (નં. ૧૫) કેપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી પણ તે પદર રૂપિયાથી વધારે ન જોઇએ.

(ખ) કોઇ પણ મિલકતનું અથવા મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટ, મૃત્યુ પત્ર ન હોય એવા કોઇ પણ લખાણ ઉપરથી રદ કરવું.

લિત સબધવાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત તે લેખમાં લખી હોય તેના અવજના (નં. ૧૫) કેપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી, પણ તે દસ રૂપિયા કરતાં વધારે ન જોઇએ.

વ્યવસ્થાપત્ર (નં. ૫૮) પણ જુઓ.

આકારેલો કિંમત (નં. ૮) જુઓ.

વકિલ—વકીલ તરીકે નોંધ (નં. ૩૦) જુઓ.

૬૫ માલ બાબતનું વારંટ—જેટલે જે કોઇ પણ લેખ ઉપરથી, તેમાં નામથી લખેલા માણસનો અથવા તેના અસૈનોનો અથવા તે ધારણ કરનારાનો, કોઇ પણ મોદીમાં અથવા વખારમાં અથવા ડંકા ઉપર હશે એવા કોઇ પણ માલ ઉપર સ્વામિત્વનો હક છે એમ દેખાતું હોય તે લેખ; ઉપર, સદરકુ માલ જે માણસના તામામાં હશે તે માણસ અથવા તે માણસની તરફથી સહી કરેલી હોવી જોઇએ અથવા દાખલો લખેલો હોવો જોઇએ

ચાર આના.

ટાટ યાને અપકૃત્ય શાસ્ત્ર.

અપકૃત્ય—એ શબ્દ એટલે અપ એટલે નહાં અને કૃત્ય એટલે કામ. એટલે ખરાબ કામ. કાયદા વિરુદ્ધ જે કૃત્ય કરવાથી કે કાયદેસર જે કૃત્ય કરવાની શરજ હોય તે ન કરવાથી ખીજા માણસના સ્થાપિત હકોનું ઉલ્લંઘન થાય છે તેને નુકસાન થાય તો તેવું કૃત્ય કરનાર કે ન કરનાર પોતાની વર્તણૂકનું જે સ્વભાવિક અને કાયદેસર પરિણામ થાય તેને માટે જવાબદાર છે. અને એવી જવાબદારી જે કૃત્ય કરવાથી ઉત્પન્ન થાય છે તે કૃત્યને ‘અપકૃત્ય’ કહે છે. કોપની મિલકતનો શરીરનો સ્વતંત્રતાને કે આત્મકતા હકનું ઉલ્લંઘન જે માણસ કરે તો તે કૃત્ય અપકૃત્ય સમજવું.

મુળાત્મક—એ શબ્દમા—ખીજાના હકનું ઉલ્લંઘન કરનાર દરેક માણસ પોતાના કૃત્ય કે કસરથી નિપજતા સ્વાભાવિક કે કાયદેસર પરિણામને માટે જવાબદાર છે.

ઇજ્જત અને નુકસાન એ બે વસ્તુ અપકૃત્યમાં હોય છે. ઇજ્જત થયેલી જ હોવી જોઈએ, અને નુકસાન ઘણે ભાગે હાજર હોય છે. ઇજ્જત વગર માત્ર નુકસાન માટે દાંવા ચાલી શકતો નથી પરંતુ નુકસાન વગર માત્ર ઇજ્જત માટે દાંવા ચાલો શકે છે કેમકે ઇજ્જત શબ્દ નુકસાનનો ભાવાર્થ બતાવે છે. જો કોઈ હકનું ઉલ્લંઘન થાય તો કાયદો નુકસાનનું અનુમાન કરી શકે છે. કારણ કે ઇજ્જત એટલે સ્થાપિત હકનું ઉલ્લંઘન એવો અર્થ છે. કોજદારી ગુન્હામાં ગેરકાયદેસર કૃત્ય અને સાર્વજનિક નુકસાન હોય છે જ્યારે અપકૃત્યમાં ગેરકાયદેસર કૃત્ય અને ખાનગી મલસોને નુકસાન થયેલું હોય છે. કોજદારી ગુન્હાથી જનસમુદાયને હાનિ પહોંચે છે, અને મસાગની વ્યવસ્થામાં ભંગાણ પડે છે જેથી તેવા ગુન્હા આખા પ્રજા વિરુદ્ધ માનવામાં આવે છે. અને એવા ગુન્હાને સાર્વજનિક અપરાધ પણ કહે છે. અને તેથી સઘળી પ્રજાને કોઈ નુકસાન ભરી અપાતું નથી તેથી ગુન્હાનો અટકાવ થાય એવી પીનલ કોર્ટમાં શિક્ષા ઇરાવેલી છે. અપકૃત્યમાં દીવાની કોર્ટથી નુકસાન અપાવવામાં આવે છે. જે ગુન્હામાં જ્યારે કોઈ માણસને કોઈ ખાનગી નુકસાન થાય છે ત્યાં તે કૃત્ય, ગુન્હો અને અપકૃત્ય બંને થાય છે એટલે એવા ગુન્હાને માટે કોજદારી અને દીવાની બંને ધલાળે લઈ શકાય છે જેમકે ચોરી, વ્યથા તથા લોકાપકારક કૃત્ય એવા ગુન્હામાં બંને ધલાળ લઈ શકાય છે.

અપકૃત્યમાં તે કરનારનો ઇરાદો કે હેતુ જોવામાં આવતો નથી. માત્ર પરિણામ ઉપરથી તેનું અનુમાન કરવામાં આવે છે.

ઘણે ભાગે નુકસાની મેળવવાના દીવાની દાવા બે પ્રકારના હોય છે. (૧) કરાર તોડવાથી ઉત્પન્ન થતા દાવા અને (૨) અપકૃત્યથી ઉત્પન્ન થતા દાવા.

માત્ર કરાર તોડવાથી આવા દાવાઓ ઉત્પન્ન થતા નથી, પરંતુ કોઇએ કોઇને ઇજ્જત નહીં કરવી જોઈએ એવો એક નીતિનો મુખ્ય નિયમ છે, અને તેને તોડવાથી પણ આવા અપકૃત્યના દાવા ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. આવા કૃત્યને ‘ટાટ’ કહે છે.

જે કામમાં સ્પષ્ટ વચન આપ્યું હોય અને તે ઉપરથી કાયદેસર જવાબદારી ઉત્પન્ન થતી હોય, તો તેવા કામમાં કરાર તોડવાનો દાંવા કરી શકાય છે. પરંતુ જે કામમાં આપેલી હકીકતથી અસુક કામ કરવાને દુનીઆદારીના સર્વમાન્ય નિયમો કે વિશેષ કાયદાથી ફરજ ઉત્પન્ન થતી હોય તેવા કામમાં અપકૃત્યનો દાંવા કરવા જોઈએ.

કરારમાં સ્પષ્ટ વચન આપેલું હોય છે અને અપકૃત્યમાં વચન હોતું પણ નથી અને હોય છે તો ગર્ભિત હોય છે.

કરારના કાયદાની ૧૧ મી કલમથી સગીર કરાર કરવાને નાલાયક છે અને જો તેમ છતાં પણ તેણે કરાર કર્યો હોય તો તે તેને માટે જવાબદાર થઈ શકતો નથી. પરંતુ અપકૃત્ય માટે—જેમકે ડુમ્મો, આગર વિરુદ્ધ લખાણ કરવું વીગેરે માટે સગીર નુકસાન આપવાને માટે જવાબદાર થઈ શકે છે.

અપકૃતના નીચે પ્રમાણે તેની જાતી અને ગુણ પ્રમાણે ત્રણ વર્ગ થઈ શકે છે.

જેમકે (૧) જે કૃત્ય કે કસુરથી કાયદેસર હકનું ઉલ્લંઘન થાય તેવાં કૃત્ય કે કસુર; (૨) સાર્વજનિક ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય, પણ તેવી કસુરથી વિશેષ નુકસાન થયેલું હોવું જોઈએ અને (૩) ખાનગી ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય; આ વર્ગમાં વિશેષ નુકસાનની જરૂર નથી, કેમકે કાયદો નુકસાનનું અનુમાન કરી શકે છે.

પ્રથમ વર્ગનાં અપકૃત્ય નીચે પ્રમાણે છે.

૧ શારીરિક અપકૃત્ય, ૨ ગેરકાયદે કેદ કે અટકાવ કરવા કે પકડવું. ૩ દ્વેષપૂર્વક અપરાધી ઠરાવવું. ૪ દ્વેષપૂર્વક પકડવું. ૫ આખર વિરૂદ્ધ લખાણ. ૬ નિંદા. ૭ સાર્વજનિક હોદ્દાને માટે ચુટણી વખતે મત આપવાનો અધિકાર. ૮ તેના હોદ્દાને માટે ચુટણીમાં ઉમેદવાર થવાનો હક. ૯ હોદ્દા કે પદોના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૦ વિરૂદ્ધ કબજો. ૧૧ ગેરકાયદે પ્રવેશ. ૧૨ માલકી હકની નિંદા. ૧૩ ટ્રેડમાર્કના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૪ અંધ સ્વામિત્વના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૫ નવી શોધના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૬ ખાનગી કાગળ પત્રોના સ્વામિત્વનું ઉલ્લંઘન. ૧૭ નામના સ્વામિત્વ હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૮ સંબંધથી પ્રાપ્ત થયેલા હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૯ પારકા માલનો બીગાડ કે ગેરઉપયોગ અને ૨૦ દ્વેષપૂર્વક કોજલારી ફરીઆદ-એ સર્વે પહેલા વર્ગનાં અપકૃત્ય છે. જેમકે:—

૧ શારીરિક અપકૃત્ય એટલે હુમલો કરવા કે માગ નારવા, જેમકે બીજાના ઉપર લાકડી કે લથિયાર ફેંકવું, પાણી રેડવું, હુળ નાંખવી, બીજાના ઉપર યુક્તિ, બીજેનો સમાવેશ થાય છે.

પરંતુ-વિદ્યાર્થી કે નાની ઉંમરનાં છોકરાને સુધારવાના હેતુથી સાધારણ શિક્ષા કરે, ધાન મારે કે ધીમેથી સોટી મારે તે કાંઈ અપકૃત્ય નથી.

મનુષ્ય વધ એ પણ અપકૃત્ય છે. જ્યારે કોઈ સખમ્મ કે કંપનીની ગરજની, કસુરથી કે ગેરકાયદેસર કૃત્યથી બીજા સખસનું મૃત્યુ થયું હોય તો તે મરનાર માણસના સ્ત્રી, ધણી, મામાપ કે તેનાં છોકરાં નુકસાનોનો દાવો લાવી શકે. જે હાજરી મૃત્યુ થયું હોય તે હાજર એવી હોતી જોઈએ કે તેને માટે મરનાર જીવતો હોય તો પોતે પણ દાવો લાવી શકે. આવા દાવા મૃત્યુ થયા પછી પાર મળી-નાની અંદર ચાલી શકે છે.

૨ ગેરકાયદે કેદ, અટકાવ કે પકડવું; એટલે, વારંટ વાના કોઈ માણસને અટકાવનાં રાખવો, સરીયા-મ રસ્તામાં બળ વાપરીને કોઈ માણસને રોડી રાખવો, વારંટ પાસે રાખ્યા વિના પકડે કે પકડાયા પછી વારંટ માગ્યા છતાં બતાવે નહીં તો તે પકડનાર જવાબદાર થાય છે. કોઈ માણસ કે તે બદલે અ તે કે છે એમ કહી પકડાવે તો તે જવાબદાર છે. કોઈ માણસને કારકુન પામે જીખાતીઆ લેવારાવે અને તે આધારે આરોપીને સજા કરે તો તે જવાબદાર છે. અધિકારની રૂએ કરેલું કામ જો શુદ્ધ્યુદ્ધિથી કર્યું હોય તો તે અપકૃત્ય નથી. જે કોઈ જડજ, માજિસ્ટ્રેટ કે કલેક્ટર કંઈ કામ યોગ્ય સંભાળ અને શુદ્ધ્યુદ્ધિથી એટલે યોગ્ય અકલ, સંભાળ અને સાવચેતીયા જે કામ કરે તેના ઉપર દિવાની રાહે ઇલાજ ચાલો શકતો નથી.

૩ દ્વેષપૂર્વક અપરાધી ઠરાવવું-શુદ્ધ્યુદ્ધિ હોવા છતાં પણ જો કાંઈ ભૂત થઈ હોય તો તેથી જડજ જવાબદાર થતો નથી.

૪ દ્વેષપૂર્વક પકડવું-આમાં ધરાદો કે હેતુ હોવો જોઈએ. દ્વેષ એ પ્રકારના છે:—એક કાયદાપૂર્વક કે જેમાં ગેરકાયદે કૃત્ય ધરાદાપૂર્વક કે બ્યાજથી દારણ કે બહાના વિના કરવામાં આવે છે અને બીજું વાસ્તવિક દ્વેષ કે જેમાં પોતાની જાતની ઇર્ષ્યા હોય છે.

૫ આખર વિરૂદ્ધ લખાણ—એટલે કોઈ અસત્ય, અને આખર જાય એવો મજકુર જાણીને લખીને બીન્દ કરીને, કે છબી ચીતરીને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે, અને તેથી તેના ઉપર શિક્ષક કે કંટાળો ઉત્પન્ન થાય કે ભોક્ષમાં હાંસી થાય એવું કાંઈ કૃત્ય આપા દાવામાં-દાવા અરજીનાં જે સબ્જો નુકસાનકારક હોય તે બતાવવા જોઈએ તેમ લખાણ ગમીત હોય તો દ્વેષપૂર્વક કરેલું છે એવું સાબીત થવું જોઈએ. પ્રસિદ્ધ

કરનાર કંઈ લખાણ પોતાના હાથમાંથી બીજાને આપે અને તે ઉપરથી પોતાની સત્તા ખુલે એટલે તે લખાણ પ્રસિદ્ધ થયું એમ બાબતું.

૬ નિંદા—એટલે મોટેથી ગાળ દેવી, કે કોઈની આચરને હાનીકારક શબ્દો બોલવા તે પણ બે વાસ્તવિક નુકસાન થયું હોય તો જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે. દર્શાવે-દુશાણો માણસ અમુક ચોરી કરનાર છે. દુશાણો વેપારી જુદાં કાટલાં અને ગજ રાખે છે. કોઈ અમુક વૈદ 'ઉટવેડ' છે એવું કહેવું, અમુક વકીલે કે બારીસ્ટરે પોતાના અસીલને દબા છે. કોઈ ધર્માચાર્ય અનીતિવાન છે, અમુક સરકારી નોકર લાંચ લે છે વિગેરે કહેવાથી કહેનાર માણસની જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ તું ચોર છે. છુતારો છે કે અનીતિવાન છે એમ કહેવાથી ખાસ નુકસાન સાબીત કર્યા શિવાય જવાબદારી ઉત્પન્ન થતી નથી.

૭ સાર્વજનિક હોદ્દાને માટે ચુંટણી વખતે મત આપવાનો અધિકાર કે

૮ ત્રીજા હોદ્દાને માટે ચુંટણીમાં ઉમેદવાર થવાનો હક જે મત લેનાર અધિકારી દ્વેષપૂર્વક એમાંના કોઈ પણ હકનું ઉલ્લંઘન કરે તો તે જવાબદાર થાય છે.

૯ હોદ્દાને પદ્ધતિ હકનું ઉલ્લંઘન જેમકે ગામ ગોર, ડામોપાધ્યાય, કુળગુરુ, કુળ શુક્લ, ગામ બેશી વીગેરેના લાગાઓ, જે કોઈ બીજાને સખસ કામ કરીને લઈ ગય તેના ઉપર, તે કુળગોર વિગેરેના દાવા ચાલી શકે. આવા દાવા માત્ર નુકસાની મેળવવા માટે થઈ શકે છે. પણ તેવાં કામ કરતા રોકવાનો દાવો ચાલી શકતો નથી કેમકે કોઈની મરજી વિરૂદ્ધ અમુક માણસ પાસેજ કામ કરાવવું. એવી કોઈને ફરજ પાડી શકાતી નથી.

૧૦ વિરૂદ્ધ કબજા—એટલે એ એક જમીનના હકદાર માલિક છે, પણ તે જમીન બાર વર્ષ ઉપરાંત બીના કબજા વહીવટમાં આવી હોય અને એ ને કાંઈ પણ બાહુડું બાર વર્ષ સુધીમાં બંધે આપ્યું ન હોય અગર એએ કાંઈ માલકી હક ભોગચો ન હોય અને બંધે બીના માલકી વિરૂદ્ધ વર્તન ચલાવ્યું હોય તો એ વિરૂદ્ધ કબજાના હકથી તે જમીનનો માલિક થઈ જાય છે. માટે હકદાર માલિકનો કબજો તુટે કે કબજો તોડવાની તારીખથી બાર વર્ષની મુત્તમાં હકદાર માલિકે દાવો કરવો બેઠકો. દાવાદારે પોતાના હકના લેખ ઉપર આધાર રાખવો બેઠકો; પ્રતીવાદીના હકના નમૂનાપણા ઉપર આધાર રાખવો નહીં. બાહુત પાસેથી કબજો લેવાનો દાવો કરવામાં આવે, ત્યારે વાદીએ માલકી હક સાબીત કરવાની જરૂર નથી. કેમકે બાહુ આપનારનો માલકી હક નહોતો એવી બાહુત તકરાર ઉઠાવી શકતો નથી.

૧૧. ગેરકાયદેસર પ્રવેશ—કબજાના હકના ઉલ્લંઘનથી ગેરકાયદે પ્રવેશ થઈ શકે છે. જેમકે કબજેદારની ગેરકાજરીમાં કોઈ સખસ તેની જમીનનો કબજો કરી બેસે, તો તે વાતની મૂળ કબજેદારને ખબર ન પડે ત્યાં સુધી પ્રવેશ કરનારનો કબજો ગણાતો નથી, કેમકે કબજેદારને ખબર થતાં સુધી તેના હકને બાધ આવતો નથી. તેમજ ગેરકાયદે પ્રવેશ કરનારનો કબજો ગણાતો નથી. કેમકે ખરો કબજેદાર તેને ખસેડી શકે છે. પરંતુ ખરો કબજેદાર સુસ્ત થઈને બેસી રહે તો પછી કાયદેસર મલાજ લીધા સીવાય તે પ્રવેશ કરનારને ખસેડી શકતો નથી, તેમજ કોઈ સખસે ગેરકાયદેસર પ્રવેશ કરેલો હોય, ને પછી ખરો હકદાર પ્રવેશ કરે, તો તે મૂળ કબજેદાર ગણાય છે. જે તે ગેરકાયદે પ્રવેશ કરનાર પોતાનો કબજો રાખી રહે તો તેની વિરૂદ્ધ તે દાવો લાવી શકે છે, અને ગેરકાયદે પ્રવેશ બદલ નુકસાની મેળવી શકે છે. કબજો એટલે—જે સખસના વહીવટમાં જમીન હોય અને તેની તાત્કાલીક વ્યવસ્થા કરવાની તેને સત્તા હોય, અને તેથી બીજાના અધિકારને પ્રતિબંધ થતો હોય, તો તે જમીન તે સખસના કબજામાં છે એમ સમજવું. હકની ભીંત, અથવા જે જમીન વચ્ચેની દીવાલ જેની જમીન ઉપર બાંધેલી હોય તેની માલકીની ગણાય છે. જે બંનેની જમીન ઉપર બાંધેલી હોય તો તે બંનેની માલકીની હોઈ શકે છે. વાડમાં જે ઝાડો હોય તે પણ જેની માલકીની વાડ હોય તેની માલકીનાં ગણાય છે. એક પાડોશીના ઝાડનાં મૂળ બીજા પાડોશીની જમીનમાં જાય તો એ મૂળ તે કાઢી નાંખી શકે છે. એક પાડોશીના ઝાડની ડાળીઓ બીજા પાડોશીની જમીનમાં જઈને તેને વણુછો લગાડે તો એ ડાળીઓ તે કાપી શકે છે. પણ વીસ વરસ ઉપરાંતથી તેવી ડાળીઓ પડતી હશે તો તે કાપી શકે નહીં.

ચાલુ પ્રવેશ થાય તો તે અટકાવવાને તાકીદ હુકમ મેળવવાનો દાવો લાવી શકાય છે. પરચરના ઉગમ કરવા, ઘાંબલા દાટવા, લોહાની પારી જડવી એના કૃત્યથી ચાલુ ગેરકાયદેસર પ્રવેશ થઈ શકે છે. સહકર્મજોદારોમાંનો એક જમીનમાંથી મારી ખેદી જમ્ય તો તેના ઉપર ખીજે ગેરકાયદે પ્રવેશનો દાવો લાવી શકે છે. મજાખારી જમીનમાં ખીજ ભાગીદારોની સંમતિ સિવાય એક ભાગીદાર ઘર બાંધે તો અસહ સ્થિતિમાં તે જમીન રાખવાનો ખીજે ભાગીદાર દાવો કરી શકે છે. મિલકતને કાયમનું નુકસાન થયું હોય તો માલીક હકદાર દાવો લાવી શકે છે. પરવાનગીથી પ્રવેશ કરવામાં આવે તો દાવો ચાલી શકે નહીં. નીચેનાં દ્રષ્ટાંતોમાં પ્રવેશ માટે કાયદેસર પરવાનગી સમજવી. જેમકે, અ લેણા પૈસાની ઉધરાણી સાર કે દેવા પૈસા આપવા સાર, બાહુત મીલકતને નુકસાન કરતો હોય તો તે જોવા સાર મૂળ માલીકને પ્રવેશ કરવાનો, (ક) ભાડાની મુદત પુરી થયા પછી મૂળ માલીકને પ્રવેશ કરવાનો, (ડ) ઉપદ્રવ ઓછો કરવાને માટે કે (ઇ) ભારે ગુન્હો થતો અટકાવવાને માટે, કે (ફ) ભયમાંથી જીવનું જોખમ અટકાવવાને માટે કે (હ) પાડોશોના ખેતરમાં પોતાનું ઝાડ ઉથલી પડે તો તે લેવા જવાને પ્રવેશ કરવો તે કાયદેસર પરવાનગી સમજવી.

૧૨. માલકી હકની નીંદા એટલે મીલકતમાંના ખીજના હકને નુકસાનકારક જુડી અને દ્રેષ ભરેલી ખીના પ્રસિદ્ધ કરવી તે.

૧૩. ટ્રેડમાર્કના હકનું ઉલ્લંઘન એટલે અમુક ચિન્હ કે નિશાનવાળો માલ અ નો બનાવેલો છે એવી શાખ બંધાઇ ગઇ હોય, અને બ તેનું ચિન્હ કે નિશાન, પોતાનો માલ અ નો બનાવેલો છે એમ જાણી લોકો લે, એવા હેતુથી વાપરે ત્યારે બ એ અ ના હકનું ઉલ્લંઘન કર્યું એમ સમજવું.

૧૪. અંધસ્વામિત્વના હકનું ઉલ્લંઘન કોંપીરાઇટના આકર મુજબ અંધકર્તા કે પ્રસિદ્ધ કર્તાનેજ અમુક મુદત સુધી પોતાના અંધની નકલો છપાવવાનો ને વેચવાનો હક મળે છે, તે હકનું ઉલ્લંઘન, તે અંધની નકલ કરવાથી કે તત્વ કાઢી લઇ ખીજે અંધ બનાવી મૂળ અંધ નકામો પડી જવાથી કે તેમજ પુસ્તકનું નામ તેજ પાડવાથી થાય છે એમ સમજવું.

૧૫. નવી શોધના હકનું ઉલ્લંઘન, એટલે પોતે કરેલો શોધ અમુક મુદત સુધી વાપરવાનો હક પેટન્ટના કાયદાથી મળે છે. તે હકનું ઉલ્લંઘન કે તે શોધની નકલ કરવાથી તેને મળતી શોધ કરવાથી કે તે શોધનું જે ધોરણ હોય તેનો ઉપયોગ કરવાથી થાય છે.

૧૬ ખાનગી કાગળ પત્રોના સ્વામિત્વના હકનું ઉલ્લંઘન-અંધ જ્યાં સુધી પ્રસિદ્ધ ન થયો હોય, ત્યાંસુધી તેની માલકી અંધ લખનારની છે, અને તે પોતાના ઉપયોગ સાર રાખી મૂકવો કે ખીજને બતાવવો એ તેની મરજીની વાત છે. તેથી લેખી અંધો માલીકની પરવાનગી વગર પ્રસિદ્ધ કરવાથી અપકૃત્ય થાય છે. કોઇના ઉપર ખાનગી પત્ર લખ્યો હોય તે પણ લખનારની માલકીનો ગણાય છે. જેનાં ઉપર લખ્યો હોય તેને તે પ્રસિદ્ધ કરવાની છુટ નથી. પ્રસિદ્ધ કરવાથી અપકૃત્ય થાય છે.

૧૭. નાગરા સ્વામિત્વના હકનું ઉલ્લંઘન અમુક પુરાક એક પ્રખ્યાત અંધકારનું બનાવેલું ન છતાં, તે તેનું બનાવેલું છે એમ કહીને કોઇ વેચે તો તે વેચનારે અપકૃત્ય કર્યું એમ સમજવું. કોઇ આબરૂદાર કે પૈસાદાર માણસ અમુક કંપનીનો ડીરેક્ટર ન હોય છતાં તે, તેનો ડાયરેક્ટર છે એમ પ્રસિદ્ધ કરવું તે પણ અપકૃત્ય છે.

૧૮ સંબંધથી ગ્રામ ધએલા હકાનું ઉલ્લંઘન-જેમકે અ અને બ ની વચ્ચે થયેલા કરારમાં કે દેશપૂર્વક અને સમજની કરાર તોડાવે તો તેથી અ ને નુકસાન થાય તે માટે કે એ અપકૃત્ય કર્યું એમ સમજવું. વળી અ જાણી જાણે કે ધરાદાપૂર્વક બ ચાકરને નસાડી મૂકે કે પોતે રાખીને શેડ અને ચાકર ના સંબંધમાં બંગાણ પાડે, અને તેથી શેડને નુકસાન થાય તો અ અપકૃત્યનો બદલો આપવાને જવાબદાર થાય છે એમ સમજવું.

૧૯ પારકા માલનો ખીજાડ કે ગેરઉપયોગ-એટલે કોઇનાં કુતરાં, ઢોર વીગેરે પાળેલાં જાનવરોને માર મારવાથી આ અપકૃત્ય થાય છે. તેમ જુલમાં પાણી મેળવવામાં આવે તોપણ અપકૃત્ય થાય છે.

૨૦ દેશપૂર્વક ફોજદારી ફરીઆદ-માત્ર લેણું વસુલ કરવાના ઇરાદાથી કંઈ પણ વાજખી કારણ સીવાય, ફોજદારી ફરીઆદ કરવી એ અપકૃત્ય છે. પરંતુ ખરા ગુન્હેગારની વિરૂદ્ધ ફરીઆદ સ્પષ્ટ દેખથી કર્યા છતાં તે અપકૃત્ય નથી.

બીજા વર્ગનાં અપકૃત્ય

વિશેષ નુકશાન થાય એવી જનમુદ્ધ પ્રત્યે ફરજનું ઉત્તરંધન જેવાં કે

૧ સાર્વજનિક રસ્તાના રીપેરમાં કસુર થવાથી થતાં અપકૃત્ય.

૨ જંગલી કે પાંખેલાં પ્રાણીને રાખવામાં કસુર કરવાથી અપકૃત્ય થાય છે, જેમકે કોમ માણસ કરડકળા કુતરો પોતાના ઘરના આવવાના રસ્તામાં એવી રીતે રાખે કે ત્યાં દીવસના કાચદેસર કામ સાર આવનારને તે કરડે, તો તે કુતરાનો માલીક જવાબદાર થાય છે. પરંતુ માલીક પોતાના મકાનના રક્ષણ સાર રાત્રીએ પોતાના મકાનમાં કુતરાને છુટા મૂકવાને માટે ગુપ્તચાર છે.

૩ સ્થાવર મિલકતના ઉપભોગમાં કસુર થવાથી થતાં અપકૃત્ય, જેવાં કે જમીનના માલીકે તેને એવી રીતે વાપરતી કે તેથી બીજાને નુકસાન ન થાય. એવો ન્યાય શાસ્ત્રનો ધોરી નિયમ છે. જેમકે અ પોતાની જમીનમાં ગંદકીનું પાણી ભરી મૂકે ને તેથી પડોશીની આરોગ્યતાને હાની પહોંચે તો અ જવાબદાર થાય છે. વળી કે જે પોતાની જમીનમાં પાડોશીને ઇજા થાય તેવા ધધેા ચઢાવે ને તેથી ઇજા થાય તો તે જવાબદાર છે. વળી અ નું ઘર પડવા સરખું થયું છે ને જાણ્યા છતાં જો અ તે ઘર બાંહે આપે અને અ જાણીને તે રાખે અને ઘર પડી જાય અને કે ને વાગે તો અ અને અ બન્ને જવાબદાર છે.

૪ વિશેષ કાયદાથી ઉત્પન્ન થતી સાર્વજનિક ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી થતાં અપકૃત્ય-રેલ્વે, ટેલીગ્રાફ, પોસ્ટના કાયદા, મ્યુનીસીપાલિટી કે લોકલ બોર્ડના આક્ટોમાં બતાવેલી ફરજો કે જવાબદારી અદા કરવામાં કસુર કરવી તે.

૫ સાર્વજનિક ઉપદ્રવ-દ્રષ્ટાંત-સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર કોઈ કારખાનામાંથી ઉપદ્રવકારક ધુમાડો કાઢવો; સાર્વજનિક રસ્તામાં ખાદ્ય ખોદવી, વડાણોની આવજા કરી શકે એવી સાર્વજનિક નદીમાં વહાણ આડું રાખી અટકાવ કરવો તે.

ઉપદ્રવ એટલે કોઈને હુમ્મ થાય, અગવડ થાય કે નુકસાન થાય એવું કૃત્ય કરવું તે. ઉપદ્રવ બે પ્રકારના છે, એક સાર્વજનિક એટલે જોડાને સંબંધ હોય તેવા બધા લોકોને જે ઉપદ્રવથી નુકસાન થાય તે. સાર્વજનિક ફરજમાં કસુર કરવાથી સાર્વજનિક ઉપદ્રવ થાય છે, અને ખાનગી ઉપદ્રવ ખાનગી ફરજમાં કસુર કરવાથી થાય છે. સાર્વજનિક ઉપદ્રવનો સામાન્ય ઇલાજ ફોજદારી ફરીઆદ છે. પરંતુ તેથી જો કોઈને વિશેષ નુકસાન થાય તો તેનો દિવાની દાવો પણ ચાલી શકે. ગમે તેટલી મુદતથી સાર્વજનિક ઉપદ્રવ જાડે હોય છતાં લાંબી મુદતને લીધે તે કાચદેસર થઈ શકતો નથી.

૬ કમરૂ લેવાનો અધિકાર ગેરકાયદે વાપરવા. દોર અતિક્રમણ કરે કે નુકસાન કરે તો તેમને ડાખામાં પુરવાનો અધિકાર ડાખા એક્ટ જોને નુકસાન થયું હોય તેને આપે છે, પણ તે અધિકાર ગેરકાયદે વાપરવામાં આવે તો અપકૃત્ય થયું કહેવાય. પોતાની જમીનમાં ચરતાં કે નુકસાન કરતાં દોરને પકડી ડાખામાં લઈ જવાનો હક છે પણ તેને ઇજા કરવાનો કોઈને હક નથી. ઇજા કરે તો ઇજા કરનાર અપકૃત્યનો જવાબદાર થઈ શકે. ત્રાહીતની જમીનમાં ચરતાં દોર ડાખામાં પૂરનાર જવાબદાર થાય છે.

ત્રીજા વર્ગનાં અપકૃત્ય

ખાનગી ફરજ અદા કરવામાં કસુર કરવાથી કોઈને વિશેષ નુકસાન થાય તે ખાનગી.

૧ ધંધાદારી માણસોની કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય-વેદ કે ઝાઝરાની પોતાના દર-દીના સંબંધમાં યોગ્ય ચતુરાઈ વાપરવાની કે તેની યોગ્ય સંભાળ રાખવાની ફરજ છે. પણ જો તેઓથી એવી ચતુરાઈ કે સંભાળના અભાવથી કે કસુરથી કોઈને નુકસાન થાય તો તેણે અપકૃત્ય કર્યું એમ સમજવું.

૨ વાહનદારની કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય-ઉતારાએને માટે વાહન બાંહે ફેરવનારા

અને તેમના નોકરો યોગ્ય ચતુરાધવાળા હોવા જોઈએ. તેઓની ફરજ છે કે યોગ્ય સંભાળ, ખર્ચદારી કે અગમચેતી રાખવી. એ ફરજમાં કસુર કરવાથી ઉતાડિયાને નુકસાન થાય તો તેઓ જવાબદાર થાય છે. વાહનદારો બાકુ આપનાર બધા ઉતાડિને જે તેમની ગાડીમાં જગા હોય તો ખેસાડવાને બંધાયલા છે, પરંતુ શકવાળા માણસને ખેસાડવાની તે ના કહી શકે છે.

૩ સંબંધના કારણથી ઉત્પન્ન થતી ખાનગી ફરજમાં કસુર યત્તાથી યથેચ્છા અપકૃત્ય—ચાકરોની સલામતી માટે તમામ વાજખી સાવચેતી રાખવાની શંકનો ફરજ છે, તેમાં જે તે કસુર કરે અને તેથી જે ચાકરને ઇજા થાય તો શેઠ જવાબદાર થાય છે તેવીજ રીતે ગૃહસ્થ અને મેમાનનો સંબંધ છે. ગૃહસ્થની ફરજ છે કે તેણે મેમાનની યોગ્ય સંભાળ રાખવી જોઈએ.

૪ હાનીકારક ખોરાક વેચવાથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—વેપારી જે હાનીકારક ખોરાક વેચે અને તેથી કોઈ આહતને ઇજા થાય તો તે વેપારી જવાબદાર થાય છે.

૫ ડગાધથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—જેમકે કપટથી અથવા એક ભરેલી ગાંધુક, અથવા તે વાપરવાનો છે એમ જાણ્યા છતાં તે ભરેલી છે એવી ખર્ચ આપ્યા વગર તેને વેચે, અને તેથી તે ખાંડક કુટે અને અથવા ના છોકરાને ઇજા થાય તો અથવા જવાબદાર થાય છે.

૬ કોષપથુ વસ્તુ મફત આપનારની કે ઉછીતી આપનારની, મરત કે ઉછીતી આપેલી ચીજમાં કંઈ ખામી હોય તેની ખર્ચ કરવાની ફરજ છે.

એક તોફાની ઘોડો તેની ખરાબ ટેવની ખર્ચ આપ્યા વગર જે કોઈ અથવા બાકે કે મફત વાપરવાને આપે અને તે જે ઇજા કરે તો તે માણસ જવાબદાર છે.

૭ ખાનગી ઉપદ્રવ—કોઈ કૃત્ય એવું હોય કે તેથી માત્ર પાસે રહેનારાઓને ઇજા થાય, પણ દુર રહેનારાઓને ઇજા ન થાય, પણ વખતે આનંદ ઉત્પન્ન થાય એવું કોઈ કૃત તે ખાનગી ઉપદ્રવ ગણવો.

દૃષ્ટાંત—ચુનાની ભડી કરવી, ચમારની કુંડીઓ કરવી, કુંભારનો નીમાડો ગાળવો, જાજર કે ખાળકોને કરવાથી કોઈના રહેવાના ઘરમાં દુર્ગંધ પેસે ને તેથી તે ઘર રહેવાને નાલાયક થાય, કે રહેવાના ઘરની પાસે ઘોટા કે ચુનો ખાળવામાં આવે તેના કુમાડો તેમાં પેસે ને તેથી તે ઘર રહેવાને નાલાયક થાય; તેમજ ઘાંટા પાડીને ગાયન કરવું તે પણ પાડોશીને ઉપદ્રવ કરનાર છે. રાત્રે ઘર આગળ રણુશીંગુ કુકવું કે બીજી ઘોંઘાટ કરવા કે ગાયન કરીને, દારૂખાતું ફેંકીને ઘોંઘાટ કરતા લોકોનું ટોળું ભેગું કરવું, તે સંધળા ખાનગી ઉપદ્રવો ગણાય છે.

વીસ વર્ષની મુદત સુધી ઉપદ્રવ જરૂર રહ્યો હોય તો તે કરવાનો હક થાય છે. વીસ વર્ષની અંદરનો ઉપદ્રવ બંધ કરી શકાય છે.

૮ પાણીના હકનું ઉલ્લંઘન—જેની જમીનમાં યમને પાણી જતું હોય તેને તે પોતાના કોઈ પણ વાજખી ઉપયોગમાં લેવાનો હક છે, પરંતુ તેનાજ હક તેની ઉપરવાળા કે નીચેવાળાઓને પણ છે. તેને હરકત થાય તેવી રીતે વાપરવાથી અપકૃત્ય થાય છે. પાણીમાં કોઈને માલકી હક નથી, જમીનના કબજા પ્રમાણે તે ઉપરના પાણીનો હક પ્રાપ્ત થાય છે.

૯ ટેકાના હકનું ઉલ્લંઘન—કે પોતાની જમીનમાં બીની જમીનની એટલી નજીક ખાડો ખોદે કે બીની જમીન તેમાં પડી પડે તો કે અપકૃત્ય કરે છે. તેવીજ રીતે કે પોતાની જમીનમાં પોતાના પાડોશી બીની જમીનની છેક થડમાં એક કુવો ખોદે છે. અથવા પણ પોતાની જમીનમાં કુવો ખોદે છે, તેથી કંના કુવાનું પાણી સુકાઈ જાય છે તો તેમાં કંનો બીના ઉપર દાવો ચાલી શકે નહીં.

સપાટીનો માલીક જમીન ખેડાવે એ એનો વાજખી ધધી કહેવાય, પરંતુ ખેડાણને માટે જરૂર હોય તે કરતાં અધિક ખેડીને તેમાં મોટાં બાકારાં પાડે તો તે અપકૃત્ય કરે છે. સપાટીનો માલીક જમીન ખેડાવે એ એનો વાજખી ધધી કહેવાય, પરંતુ ખેડાણને માટે જરૂર હોય તે કરતાં અધિક ખેડીને તેમાં મોટાં બાકારાં પાડે તો તે અપકૃત્ય કરે છે.

સપાટીનો માલીક સપાટી એટલી બધી ખસેડે કે નીચેની જમીનમાં પાણી ભરાઈ જાય તો તે અપ-

કૃત્ય કરે છે. જ્યારે જમીનનો માલિક જમીનની સપાટીનો હક પોતે રાખી સપાટી નીચેની જમીન ખીજાને આપે ત્યારે ઉપર લખેલાં બે અપકૃત્યો બને છે.

કેને એક ખીજાના ટેકાની જરૂર પડે એવાં બે ઘર જોડા જોડ છે. કે તેમાંથી એક ઘર બંને વેચાણ આપે છે; બન્ને માલિકાને અસ્પર્શ ટેકાનો હક રહે છે.

એક માણસ નખળું ઘર બાંધીને પાડોશીની ધમારતના ટેકાનો હક મેળવી શકતો નથી, પરંતુ પાટડી, મોભ કે એવું બીજું કંઈ સાહિત્ય પાડોશીની દીવાલમાં ટેકા સાર મૂક્યું હોય તો યોગ્ય મુદતના ઉપભોગથી તે રાખવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૦ ઉપભોગના હકનું ઉલ્લંઘન—જેમકે કોઈ મકાનના લાભ સાર હવા કે અજવાળાનો હક પ્રાપ્ત થાય તે, તથા રસ્તા કે પાણીના વહનનો હક એ ભોગવટાનો હક છે. જમીનની ઉપરની બાજુએથી હવા કે અજવાળું લેવાનો જમીનના માલિકનો હક છે, પરંતુ પાડોશીની મિલકતમાં યધને હવા કે અજવાળું લેવાનો હક ભોગવટાનો હક છે, અને તે યોગ્ય મુદતના ભોગવટાથી પ્રાપ્ત થાય છે. એવો હક પ્રાપ્ત થવા પછી તેનો વાસ્તાવિક અટકાવ થાય એવી રીતે તે જમીન ઉપર ધમારત બાંધી શકાય નહીં અથવા બીજું કંઈ કૃત્ય યધ શકે નહીં.

ભોગવટાનો હક પ્રાપ્ત થવાનાં સાધનો નીચે પ્રમાણે છે:—આપવાથી, કરારથી, યોગ્ય મુદતના ઉપભોગથી, અને કાયદાસર અનુમાનથી એ અનુમાન બે રીતે ઉત્પન્ન થાય છે. એક અગત્યના કારણથી અને બીજું મિલકત છુટી પડવાના કારણથી.

અ પોતાની જમીન ઉપર આવવાની બંને રજા આપે એ પરવાનગી છે પણ તે હરકાંઈ વખતે રદ કરી શકે છે. પોતાની જમીન ઉપર કંઈ કૃત્ય કરવાની, કે તે ઉપર આવી આરપાર પાણીનું વહન કાઢવાની, કે તે ઉપર યધ જવાથી બંને અ રજા આપે તો તે આપેલો હક છે.

પરવાનગીથી કાંઈ હક્ક પ્રાપ્ત થતો નથી. માલકી હક બદલાતો નથી કે કાંઈ ફેરફાર થતો નથી, કાયદો એકે, પરવાનગીથી કરેલું કૃત્ય કાયદેસર ગણાય છે. આવી પરવાનગી હરકાંઈ વખતે રદ થઈ શકે છે. આપેલા હકથી કાંઈ લાભ પ્રાપ્ત થાય છે એમાં પરવાનગીનો સમાસ થાય છે. આપેલો હક રદ થઈ શકતો નથી.

અને એક ખાનગી રસ્તા ઉપર યધ જવાનો ભોગવટાનો હક પ્રાપ્ત થયો છે. તેથી તે રસ્તા દુરસ્ત રાખવાની તેની ફરજ છે. તે રસ્તા બગડે તો અ બાજુની જમીન ઉપર યધ જઈ શકતો નથી, કેમકે તે તેણે દુરસ્ત રાખવા જોઈતો હતો.

સાર્વજનિક રસ્તા બગડે તો લોકો, પાસેની ગમે તે બાજુની જમીન ઉપર યધ જઈ શકે છે, કારણ કે તેમનો જવાનો હક ભોગવટાનો હક કહેવાતો નથી ને તેઓની તે રસ્તા દુરસ્ત રાખવાની ફરજ નથી.

અના ખેતરમાં યધ બંને જવાનો માત્ર પગથી છે તો બીજી તે રસ્તા ગાડી લઈ જઈ શકાય નહીં, અમુક મુદતે કે અમુક મોસમમાં કે અમુક મેળાને દહાડે રસ્તા વાપરવાનો હક હોય તો તેથી બીજી રીતે તે રસ્તા વાપરી શકાય નહીં. ભોગવટાના હકના ઉલ્લંઘન માટે નુકસાની લેવાનો તથા કાયમ તાકીદ માગવાનો કે બેમાંથી ગમે તે પ્રકારનો દાવો લાવી શકાય છે.

૧૧ ચતુરાઈની ખામીથી ઉત્પન્ન થતા અપકૃત્ય—એક સુતાર એક ઘર બાંધવાનું માથે રાખે, તે બાંધવામાં એવી કસુર કરે, કે યોગ્ય સંભાળ કે ચતુરાઈ વાપરે નહીં કે તેથી ઘર બગડે સ્થિતિનું થાય તો સુતાર જવાબદાર થાય છે.

૧૨ ભાડુતના અપકૃત્યનો ખોગાડમાં સમાસ થાય છે. જેમકે ભાડુત જે ઘરની એકાદ બારી બંધ કરે તો તે જવાબદાર થાય છે. ભાડુતની મિલકત અને ભાડે રાખેલી મિલકત જોડાજોડ હોય તો બંનેની હદ જુદી જુદી રાખવી જોઈએ. ન રાખે તો ભાડુત જવાબદાર થાય છે.

૧૩ કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—પામશાઓનો ધોરી નિયમ છે કે, દરેક માણસે પોતાની મિલકત એવી રીતે વાપરવી, કે ભોગવવા કે બીજા બીજા માણસને કે બીજાની મિલકતને હાનિ થાય નહીં. દરેક માણસને પોતાની મિલકત ઉપર પાણી કે અગ્નિ રાખવાનો હક છે, પરંતુ તે હક ભોગવવામાં કસુર

કરવાથી તે પાણી કે અગ્નિ બીજની મિશ્કતમાં પસરીને નુકસાન કરે તો તે કસુર કરનાર જવાબદાર થાય છે.

દૃષ્ટાંત—ક પોતાનું ઘર કસુરથી સળગાવે અને તે અગ્નિ તેના પાડોશીના ઘરમાં પસરીને નુકસાન કરે તો તે જવાબદાર છે. ઘણે પવન હોવા છતાં કોઇ ખેડુત પોતાના ખેતરમાં દેવતા સળગાવે ને તે દેવતા હોડીને પાડોશીના ખેતરને નુકસાન કરે તો તે જવાબદાર છે. જો કોઇ પોતાની જમીનમાં કાચે-સર અધિકાર વગર વરાળચંત્ર રાખે ને તેમાંથી તથુખા હોડીને પાડોશીની મિશ્કતને નુકસાન થાય તો તે જવાબદાર છે.

૧૪. નિક્ષેપના સંબંધના અપકૃત્ય બાબત, અનામત ચીજો—કંઈ પણ બદલા વગર મુગ ઠરાવ પ્રમાણે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે નિક્ષેપતાને કે બીજ સખસને પાછી આપવા જે રીત રાખી હોય તે અનામત ચીજ કહેવાય છે. હજીતી ચીજ—હજીતી લેનારે પોતાના ઉપયોગ સાર ચીજ ભાગી લીધી હોય, તેના ઉપયોગના બદલામાં કશું આપવાનું ન હોય, અને લીધેલી ચીજ પાછી આપવાની હોય ત્યારે તે હજીતી લીધેલી ચીજ કહેવાય છે.

બદલો—હજીતી લીધેલી અને બદલો લીધેલી ચીજમાં ફેર છે. બદલામાં વાપરવા આપેલી ચીજ વપરાય જાય એવી હોય છે. તે લેનાર તેની તે ચીજ પાછી આપતો નથી, પણ તેટલીજ કીંમતની બીજ ચીજ પાછી આપે છે.

ધરેણીઆ ચીજો—હેવું આપવાની કે વચન પુર કરવાની જમીની સાર આપેલી ચીજ ધરેણીઆ ચીજ કહેવાય છે. ધરેણે મુક્યા પછી તે માલ ઉપર મારો હક નથી એમ કહી, હેવું આપ્યા સિવાય તે માલ તે પાછો મેળવી શકતો નથી. ધરેણે મુકેલા માલમાં વધારો થાય તે પણ ધરેણેજ ગણાય છે. ધરેણે મુકેલી ચીજ વાપરી શકાય છે. પરંતુ વાપરવાથી બમડે એમ હોય તો તે વાપરી શકાતી નથી. અને વાપરવાથી જે નુકસાન થાય તેની જવાબદારી વાપરનારને શીર પડે છે. ધરેણે મુક્યાની તારીખથી ત્રીસ વર્ષમાં તે ચીજ પાછી લેવા દાવો કરવો જોઈએ. વચ્ચે કબુલત થઈ હોય, તો કબુલતની તારીખથી નવી મુદત ગણાય છે.

મરત કામ કરવામાં જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે.

દૃષ્ટાંત—ક ને અમુક વખતે હુંડી સ્વીકારવા પોતાના શાહુકારને પૈસા મોકલવાના છે. તે પૈસા એક કાગળ સાથે પહોંચાડવા બં ને સોંપે છે. બં તે પ્રમાણે વખતસર પહોંચાડતો નથી તેથી નુકસાન થાય છે. બં નુકસાનને માટે ક ને જવાબદાર થાય છે. (૨) એક કંપનીનો વહીવટ મરત કરવાનું ક કબુલ કરે છે. તેના વહીવટમાં કસુર થવાથી બાગીદારને નુકસાન થાય તો ક જવાબદાર છે.

સાર્વજનિક વીથીવાળા બાહુ લઈ માલ કચળે રાખનારા છે. દારૂનું પીંદું, કોફી ગૃહ, મોજન-ગૃહ, ખાનગી વીથી કે ધર્મશાળાઓ એ સાર્વજનિક વીથી નથી. જો મેમાનનો માલ સાર્વજનિક વીથી-માંથી જાય અને વીથીવાળાની કસુર ન હોય તો પણ તે જવાબદાર થાય છે.

૧૫. ઠગાઈથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—કરાર એકટની કલમ ૧૭-૧૮ તથા ૧૦૯ થી ૧૧૮ જુવો. એક જવેરી એક પથ્થરને હીરા કહી વેચે તો તે જવાબદાર છે. (૨) જાહેર ખાતરમાં જે ખરી હકીકત લખવી જોઈએ તે ન લખી હોય ને તેથી કોઇને નુકસાન થાય તો તે માટે જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૬. સરકારી અમલદારના કપટ કે કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—કોર્ટના હુકમ અમલમાં લાવનાર દરેક અમલદાર તે હુકમો યોગ્ય રીતે અમલમાં લાવવા બંધાયેલો છે, એટલે તેની ફરજ છે. એ ફરજ અદા કરવામાં કસુર કરે તો તે અમલદાર જવાબદાર થાય છે.

૧૭. વકીલની ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી થતાં અપકૃત્ય—જો કોઇ વકીલ પોતાના અસીલનો દાવો બીનકાગળ કે બીનમાહીતીથી ચલાવે તો તે જવાબદાર છે. એક વકીલ પોતાના અસીલને બરાબર સમજ પાડ્યા વગર અસાધારણ કરાર કરવા દે તો તે જવાબદાર છે. પોતાના અસીલની જે હકીકત વકીલના જણવામાં આવી હોય તે તેની વિરૂદ્ધ વાપરે તો તેની પાસેથી નુકસાનની લઈ શકાય છે. વકીલે સામાન્ય તત્પરતા, ધંધાનું સાધારણ યોગ તથા ચતુરાઈ વાપરવી જોઈએ.

વકીલો સંબંધી રેગ્યુલેશન.

૪૭-૪૮. જે સખસો વકીલાત કરવાને લાયક જણાય તેમને કોર્ટમાં વકીલાતનો ધંધો કરવાની સનંદ આપવામાં આવશે.

૫૦. વકીલાતનામું રજુ કર્યા સિવાય વકીલને કોઇ દાવામાં દાખલ થવા ન દેવો જોઇએ. જે પક્ષકાર વકીલને રોકે તેણે રીટઇનરશીના આઠ આના આપવા જોઇએ. અને તે બદલ વકીલે તેની યોગ્ય આપવી જોઇએ. આ પ્રમાણે ફી લીધા પછી જે કોઇ વકીલ સામા પક્ષકારનો વકીલ માત્ર, કે કામ કરવાને ના પાડે, કે કસુર કરે તો તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. જે દાવાની રકમ અઢીસો રૂપીઆથી ઓછી હોય તો, દાવાની રકમથી બમણા રૂપીઆ દંડ થશે. અને ગંભીર હકીકત હશે તો તેને વકીલાત કરતો બંધ કરવામાં આવશે. જે કોર્ટમાં દાવા હોય તે કોર્ટ વકીલને ઉપલી કસુર માટે દંડ કરી શકશે.

૫૧. વકીલે, પોતાના અસીલ તરફથી જે હીસાખના કાગળો, કે દસ્તાવેજો મળે તેની લેખી પહોંચ આપવી, અને તેના કાગળો જ્યારે અસીલ માગે ત્યારે પાછા આપવા. જે નહીં આપે તો તેનો રૂ. ૧૦૦ સુધી દંડ થશે.

૫૨. વાદી કે પ્રતીવાદી તરફથી દાવાનું કામ ચલાવવા માટે, હુકમનામું ચતા સુધી અને હુકમનામું થયા પછી તે ભરપાઇ થાય ત્યાં સુધીના કામ માટે વકીલને નીચે પ્રમાણે ફી મળી શકે છે.

દાવાની રકમ એ હજારથી વધારે ન હોય તો સેંકડે ત્રણ ટકા, અને એ હજારની ઉપર અને દશ હજારની અંદર સુધીને માટે સેંકડે એ ટકા ફી લેવી. દશ હજારની ઉપર અને વીસ હજારની અંદર હોય તો સેંકડે ૧ ટકા, અને વીસ હજાર ઉપરની રકમ માટે સેંકડે અડધો ટકા ફી મળશે. અપીલના કામમાં પણ ઉપર મુજબ ફી લેવાને તેનો હક છે. ઉપરની ફી કરતાં કોઇ ઓછીવત્તી ફી લેવાના ખાસ ઠરાવને આથી કોઇ બાધ આવતો નથી.

૫૩. એકથી વધુ વકીલ રોકી શકાય ખરા, પણ એકજ વકીલની ફી કોર્ટ અપાવી શકે છે. અસીલ કોર્ટને લેખી અરજી કરીને વકીલાતનામું પાછું લઇ શકે, પરંતુ વકીલે તેના અસીલની સંમતિ વગર કે કોર્ટની ખાસ પરવાનગી વગર કામ કરતાં બંધ થવું ન જોઇએ.

૫૪. વકીલથી જે માંદગી કે કોર્ડ ખીજ કારણસર કોર્ટમાં હાજર ન થવાય તો તેણે તેનો લેખી ખબર કોર્ટને આપવી જોઇએ. આ પ્રમાણે લેખી ખબર આપ્યા વગર ગેરહાજર રહેનાર વકીલને સો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. વકીલ રાજીનામું આપે, બરતરફ થાય કે ગુજરી જાય તો કોર્ટ યોગ્ય લાગે ત્યાં સુધી કામ ચલાવવાનું મુસ્તવી રાખવું.

છેક અણીના વખતે વકીલ કામ ઊરાડી મૂકે, કે અસીલ પોતાનું કામ ચલાવી ન શકે કે અન્યથા ન મળી શકે તો ઈન્સાફની ખાતર કામ મુસ્તવી રાખવું.

કોઇ વકીલ ફોજદારી ગુન્હાનો તકસીરવાન કરે, ખરાબ ચાલનો નીકળે કે પોતાની ફરજ બતાવવામાં કસુર કરે તો તે અમુક વખતને માટે કે કાયમને માટે બંધ થવાને પાત્ર થશે.

૫૬ કોઇપણ વકીલના કૃત્યથી કોઇ પક્ષકારને કોઇ નુકસાન થાય તો તે પક્ષકાર વકીલ સામે નુકસાનનો દાવો લાવી શકે છે.

મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવા સર્ટીફિકેટ લેવા બાબતનો કાયદો.

વારસાના સંબંધમાં કરજ વસુલ કરવાનું કામ સરળ કરવા બાબત તથા મૈયત માણસના વારસ વકીલને ફરજ બરતારા પક્ષકારોનું રક્ષણ કરવું જે અર્થે યોગ્ય છે તે અર્થે નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૪ પ્રોપેટ અથવા લિવિટ ચલાવવાની સનંદ અથવા ૧૮૭૪ ના આડમીનીસ્ટ્રેશન જનરલના આ-ક્ટની ૩૬ તથા ૩૭ મી કલમની રૂયે આપેલાં સર્ટીફિકેટ, અથવા ૨૬ થયેલા કોઇ કાયદાની રૂયે આપેલું અથવા ૧૮૨૭ના ૮ મા કાયદાની રૂયે આપેલું સર્ટીફિકેટ રજુ કર્યા વગર મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવા બાબતની અરજી કોઇપણ કોર્ટ સાંભળવી નહી, અને હુકમનામું કાવું નહિ.

૫. સરટીફિકેટ આપવાની હકુમત ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને છે.

૬. સરટીફિકેટ માટેની અરજીમાં-મૈયત માણસના મરણની વેળા, તેની રહેવાની જગા, તેના કુટુંબ તથા ખીજા પાસેના સગાવહાલાનાં નામ અને ઠેકાણું, જે હકકથી પોતે દાવો કરતો હોય તે હક્ક, સરટીફિકેટ આપવામાં હરકત નથી એવો મજકુર, અને જે કરજ તથા સિઝ્યુરીટી માટે અરજી કરી હોય તે કરજ તથા સિઝ્યુરીટીઓ, એટલી હદીકત આવવી જોઈએ.

૭. આવી અરજી આવ્યા ઉપરથી લાગતા વળગતાને નોટીસ આપી નીમેલી તારીખે કામ ચલાવીને અરજદારનો હક સાબિત થાય તો તેને સરટીફિકેટ આપવાનો કોર્ટે હુકમ કરવો જોઈએ.

૮ જે માણસને સરટીફિકેટ આપવામાં આવે તેની પાસેથી સરટીફિકેટ આપતા પહેલાં તારણ માગવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૪ માંગેલા સરટીફિકેટ બદલ કોર્ટે ફી સ્ટેમ્પની આપવાની શી જેટલી રકમ અરજી માથે અનામત મુકવી જોઈએ.

૧૫ આ આક્ટની રૂબે આપેલું સરટીફિકેટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડીઆમાં ચાલશે.

૧૮ સરટીફિકેટ દગલખાણથી મેળવ્યું હશે તો હકુમત વાળી કોર્ટે તે રદ કરવું.

૧૮ સરટીફિકેટ આપવાનો ડીસ્પોઝિટ કોર્ટ ઇનકાર કરે તો હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

૨૨ જેર કાયદેસર સરટીફિકેટ ધારણ કરનારાને શુદ્ધચુદ્ધિથી નાણાં આપ્યાં હોય તો તે કાયદેસર છે.

સગીરની જાત અને મીલકતના વાલી નીમવા બાબતનો કાયદો.

હિંદુસ્તાનનો સન ૧૮૯૦ નો આક્ટ ૮ મો.

આ આક્ટ મુજબ સગીરની જાત અને મીલકતના વાલી નીમવા બાબત નીચે પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૫ રાણીની વિધાયતી રૈયતની બાબતમાં વાલી નીમવાનો અધિકાર બાપ અને માને છે.

૭ વાલીપણા વિષે હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૮ સગીરના વાલી થવાની ઇચ્છા રાખનાર તેના સગાની કે મિત્રની, અથવા જે પ્રદેશમાં સગીર રહેતો હોય તે ડીસ્પોઝિટ કલેક્ટરની અરજી આવ્યા સિવાય ઉપરની કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવો નહિ,

૯ અરજી લેવાનો અધિકાર તે સગીર જે ડીસ્પોઝિટ કોર્ટની હદમાં રહેતો હોય તે ડીસ્પોઝિટ કોર્ટને છે.

૧૦ અરજીમાં સગીરનું નામ, જાતી, ધર્મ, જન્મની તારીખ, રહેવાનું ઠેકાણું, સગીર સ્ત્રી હોય તો તે પરણેલી છે કે કેમ અને છે તો તેના ધણીનું નામ, ઉંમર, સગીરની મીલકતનું વર્ણન તથા કીંમત અને તે કોના કબજામાં છે તે, તેના નજદીકના સગાનું નામ-ઠેકાણું, અને પોતાને વાલી તરીકે નીમવાનો જે આધાર હોય તે વિગેરે બાબતો લખી નીચે સહી કરી એકરાર કરવો.

૧૧ અરજી દાખલ કર્યા પછી કોર્ટે સુનાવણીને દિવસ નક્કી કરી લાગતા વળગતાને નોટીસ આપવી તથા પ્રસિદ્ધ કરવી.

૧૨ સગીરને રજુ કરવા બાબત તથા દરમીઆન તેની જાત તથા મીલકતનાં રક્ષણ સાથે હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૩ હુકમ કરતા પહેલાં પુરાવો સાંભળવો જોઈએ.

૧૫ એકથી વધારે સહવાલી નીમવા અગર ઠરાવવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે, તેમ સગીરના જાતના અને મિલકતના જુદા જુદા વાલી નીમવાનો અથવા ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૧૬ કોર્ટની હકુમત અહારની મીલકત માટે, વાલી નીમવા અથવા ઠરાવવા બાબતના હુકમની દાખલાવાળી નકલ રજુ કરેથી તેને યોગ્ય રીતે નીમ્યો છે એમ ગણીને હુકમ અમલમાં લાવવો.

૧૭ વાલી નીમવામાં કોર્ટે વાલીની ચાલ ચલગત, તથા સગીર સાથેના તેના સગપણ બાબત તરફ લક્ષ આપવું.

૧૮ કલેક્ટરને તેના હુકામી દ્વારા વાલી નીમ્યો હોય અગર દરમ્યાન હોય ત્યારે, તે હુકમ ઉપરથી વિધવાનાકાળે સદરહુ હુકામ ઉપર જે સખસ હોય તેને વાલી તરીકે કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૯ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસની દેખરેખ નીચે જે સગીરની મીલકત હોય તેની મીલકતનો વાલી તેમજ તેની જાતનો વાલી નીમવાને કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ લાયક હોય તે સગીરની, અને પરચુટી સગીર જાતના ધણી વાલી થવાને લાયક હોય તો તે સગીરની, જાતનો વાલી નીમવાને કોર્ટને અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી.

૨૧ કોઈ પણ સગીર પોતાની જાત અગર બાળક સિવાય કોઈ પણ સગીરનો વાલી યથા શક્ય નહિ.

૨૨ વાલીનું મહેનતાણું દરાવવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪ વોર્ડની જાતના વાલીએ વોર્ડની રખવાળી કરવી જોઈએ તેમજ તેના બરણપોષણ, તંદુરસ્તી, અને કેળવણી તરફ લક્ષ આપવું જોઈએ.

૨૫ વોર્ડ પોતાની જાતના વાલીની રખવાળીમાંથી જતો રહે, તો તેને પોતાના વાલીની રખવાળીમાં પાછા જવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૬ કોર્ટે નીમેલા વાલીએ કોર્ટની પરવાનગી સિવાય કોર્ટની હકુમતની હદ બહાર વોર્ડને લઈ જવો નહીં.

૨૭ વોર્ડની મિલકતના વાલીને મીલકતની વસુલાત, સંરક્ષણ અને હીત સંબંધી જે જે કૃત્ય કરવાને બાંધબંધી લાગે તે તે કૃત્ય કરવાને અધિકાર છે.

૨૮ વાલીને વસીયતનામાંથી અગર બીજા દસ્તાવેજથી નીમ્યો હોય તે પ્રસંગે વોર્ડની સ્થાવર મિલકત ગીરો મુકવાનો અથવા તે ઉપર બોજો નાંખવાનો, અથવા વેચાણથી, બક્ષીસથી કે મોંઘદારથી બીજાને નામે કરી આપવાનો સદરહુ વાલીનો અધિકાર સદરહુ દસ્તાવેજની મર્યાદાને પાત્ર રહેશે.

૨૯ પણ કલેક્ટર કે વસીયતનામાંથી નીમેલા વાલી સિવાય બીજા સખસને કોર્ટે વોર્ડની મીલકતનો વાલી નીમ્યો હોય તો, તેણે કોર્ટની પરવાનગી મેળવ્યા સીવાય પોતાના વોર્ડની સ્થાવર મિલકતનો કોઈ પણ ભાગ ગીરો, વેચાણ કે બક્ષીસ આપવો નહિ. તેમ તે ઉપર બોજો નાંખવો નહિ, અથવા બીજાને નામે કરી આપવો નહિ, અથવા પાંચ વર્ષથી વધારે મુદત સુધી તે મીલકતનો કોઈ પણ ભાગ પટે આપવો નહિ.

૩૦ ઉપલી બે કલમો વિરુદ્ધ મીલકત બીજાને નામે કરી આપવી હોય ત્યારે બીજા જે સખસને તેથી નુકશાન થયું હોય તેની અરજ ઉપરથી તે વ્યવસ્થા રદ થવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

૩૧ ૨૯ મી કલમ મુજબ કોઈ પણ કૃત્ય કરવાની પરવાનગી જરૂરના પ્રસંગે સિવાય, અથવા વોર્ડને દેખીતો ફાયદો થતો હોય તે સિવાય બીજા પ્રસંગે આપવી નહિ.

૩૨ વોર્ડની મીલકતનો વહીવટ ચલાવતાં કોર્ટનો મત પુછવાનો હક કોર્ટે નીમેલા વાલીને છે. મીલકતનો વાલી કોર્ટે નીમ્યો હોય ત્યારે તેણે કોર્ટ માગે તો એક ખત, ફરમાવવામાં આવે તે પ્રમાણે જામીનો સાથે અગર તે વગર લખી આપવું. અને તેમાં વોર્ડની મીલકતનો બરાબર હીસાબ આપવાની કબજત કરવી જોઈએ. અને પોતાને નીમે તે તારીખથી છ મહિનાની અંદર વોર્ડની મીલકત જે પોતાને મળી હોય તેનું એક પત્રક કોર્ટને આપવું જોઈએ.

૩૩ પોતાના ટ્રસ્ટનો ગેરકપયોગ કરવા માટે કસુર કરવા બદલ, વોર્ડની સંભાળ લેવામાં ગફલત કરવા બદલ, દેવાળું કઢાવા બદલ, અથવા વાલીપણું બંધ પડવાથી, વાલીને દુર કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૦ વાલી પોતાના હુકામું રાજનામું આપેથી તેને છુટો કરવો.

૪૨ મરણ પામેલા, છુટા કરેલા અથવા દુર કરેલા વાલીની જગાએ બીજા વાલી નીમવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૪ કોર્ટે નીમેલો વાલી ૨૬ મી કલમ વિરુદ્ધ વોર્ડને કોર્ટની હકુમતની હદમાંથી ખસડશે તો એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ અથવા છ મહિના સુધી દીવાની તુરંમમાં કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૫ જેના હવાલામાં સગીર હોય તે સગીરને ૧૨ મી કલમ પ્રમાણે હાજર કરવાને, અથવા તેને

૨૫ મી કલમ પ્રમાણે વાલીની રખવાળીમાં પાછા જવાને ફરજ પાડવામાં કસુર કરે, અથવા ૩૪ મી કલમ મુજબ પત્રક આપવામાં, અથવા હીસામ બતાવવામાં કસુર કરે, અથવા પોતાની પાસે નીકળતું લેખું કોર્ટમાં ભરવાને કસુર કરે અથવા વાલીપણું બંધ થવાથી હીસામ અથવા મીલકત સ્વાધિન કરવામાં કસુર કરે તો સદરહુ સખસ કોર્ટના હુકમથી ૧૦૦ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે અને જ્યાં સુધી હુકમ ન માને ત્યાં સુધી દરેક દીવસ બદલ દશ રૂપિયા સુધી દંડ આપવાને પાત્ર થશે. દંડની રકમ પાંચસોથી વધારે થવી ન જોઈએ અને તેમ કરવાને જ્યાં સુધી કબુલ ન કરે ત્યાં સુધી તે દિવાની તુરંગમાં રહેવાને પાત્ર થશે.

૪૭ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે વાલી નીમવા બાબત અથવા નીમવાની ના પાડવા બાબત ૭ મી કા. મુજબ વાડને વાલીની રખવાળીમાં પાછા જવા ફરમાવવા બાબત ૨૫ મી કલમ મુજબ, ૨૬ મી કલમ મુજબ કોર્ટની હકુમતની બહાર વાડને ખસેડવાની પરવાનગી ન આપવા બાબત, ૨૮ મી અથવા ૨૯ મી કલમ મુજબ કોષ્ટક કામ કરવાને વાલીને પરવાનગી ન આપવા બાબત, વાલીને દુર કરવા બાબત ૩૬ મી કલમ મુજબ, ૮૦ મી કલમ મુજબ વાલીને છુટો કરવાની ના પાડવા બાબત, અને ૪૪ મી અથવા ૪૫ મી કલમ મુજબ શીક્ષા કરવા બાબત હુકમ કર્યો હશે ત્યારે તે હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

મુંબઈનો કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ આક્ટ.

સન ૧૯૦૫નો આક્ટ નંબર ૧

૩ ૧૨ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, કમીશનર કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ છે એમ સમજવું. પણ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ કમીશનરને બદલે કોર્ટ ખાસ અમલદારની કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ તરીકે નીમણુંક કરવાને મુખત્યાર છે.

૪ નાલાયક થયેલા જમીન ધારણ કરનારની મીલકતની દેખરેખ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ સંમતી લઇને કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પોતાને સ્વાધિન લેવી.

૫ સગીર, ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે જે ઓગ્રીમેન્ટ પોતાની મીલકતનો કારભાર કરવાને નાલાયક ઠરાવી હોય તે ઓગ્રીમેન્ટ, જે સખસ શારીરિક કે માનસિક ખોડને લીધે, કે અશક્તતાને લીધે, અથવા જે ટેવથી તેમની મિલકતને ઇજા થવાનો સંભવ હોય એવી ટેવને લીધે પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરવાને નાલાયક છે એમ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ ઠરાવે તે સખસો, અને દિવાની કોર્ટ ઠરાવે તે ગાંધા સખસો, ૪ થી કલમના કારણ સાર નાલાયક છે એમ સમજવું.

૬ જ્યારે સરકારી અમલદારને વાલી નીમવામાં આવે ત્યારે તેણે તે વાત કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને જાહેર કરવી, અને પછી તે કોર્ટે તે સગીરની મીલકતની દેખરેખ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની અગાધી સંમતિ લઇને પોતાને સ્વાધિન લેવાં.

૭ સરકારી અમલદાર સિવાય બીજા જે સખસને વસીઅતનામાની રૂપે અથવા બીજી રીતે વાલી નીમવામાં આવ્યો હોય તે પ્રસંગે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની સંમતી વગર સગીરની જાતની તથા મિલકતની દેખરેખ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પોતાને સ્વાધિન લેવી નહિ.

૮ અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબના સમજા ભાગીદારો નાલાયક હોય તો મિલકતની દેખરેખ કમીશનર લઈ શકે છે.

૯ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જમીન ધારણ કરનારની અરજી ઉપરથી કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને દેખરેખ સ્વાધિન લેવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૦ જ્યારે કલેક્ટરને એવી ખબર મળે કે ૫ મી કલમ મુજબ અમુક જમીન ધારણ કરનાર, અથવા તે મરી જવાથી તેનો વારસ નાલાયક થયો છે ત્યારે તેણે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને, તેની મીલકત કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે

અને તાજે લખને રક્ષણ કરવા સાથે હુકમ કરવાને અરજી કરવી, તે ઉપરથી ડીરેક્ટરી કોર્ટ પોતાને યોગ્ય બાજે તેવો કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સને હુકમ કરવો.

૧૧ જ્યારે ૫ મી કલમ પ્રમાણે નાલાયક થયેલા જમીન ધારણ કરનારની મિલકત ઉપર દેખરેખ રાખવાનું કામ કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સ પોતાને સ્વાધિન લેવારે તેની જાત ઉપર દેખરેખ રાખવાનું કામ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઈને પોતાને સ્વાધિન લેવાનો અધિકાર છે.

૧૩ દેખરેખ સ્વાધિન લીધાની વાત તથા મંજૂરીની તારીખ ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી, એવી દેખરેખ સરકારના વોર્ડની સઘળી મિલકત ઉપર રાખવી જોઈએ.

૧૪ સરકારના વોર્ડ સામે જેમના દાવા હોય તેમને છ મહીનાની અંદર તે દાવા રજૂ કરવા સાથે, એક નોટીસ ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.

૧૫ દાવાની પુરેપુરી વીગત તથા હસ્તાવેજ રજૂ કરવાનું દાવાદારને પ્રમાણવાને કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સને અધિકાર છે.

૧૬ સદરહુ દાવાની તપાસ ચલાવી કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સે નીકાલ કરવો.

૧૮ સરકારના વોર્ડનું કરજ તથા દેવું, એટલું બધું વધી ગયું હોય કે તેમાંથી મુક્ત થવા સરખું ન હોય તો તેની જાત તથા મિલકત ઉપરની કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સની દેખરેખ કહાડી નાંખવામાં આવશે.

૧૯ કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સની ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઈને પોતાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા આસીસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટરને સોંપેલા અધિકાર પાછા ખેંચી લેવાને મુખત્યાર છે. અને તેઓ પોતાને મળેલા અધિકાર મહાલકરીનાથી કિરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા મુલકી અમલદાર મારફત ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૨૦ કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સ મેનેજર નીમવાને મુખત્યાર છે.

૨૧ આવો દરેક મેનેજર અથવા બીજો નોકર લીડુસ્થાનના કોન્ટ્રારી કાયદાના હ મા ભાગના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું. સદરહુ મેનેજરોએ જમીન સહીત તારણ આપવું જોઈએ.

૨૨ કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સને વોર્ડની જાતની સંભાળ લેવા સાથે વાલી નીમવાનો અધિકાર છે.

૨૩ મિલકતની યોગ્ય સંભાળ તથા વહીવટ સાથે સઘળું કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪ વોર્ડની રખવાણી, રહેઠાણ તથા સગીર હોય તો તેના શિક્ષણ બાબત યોગ્ય હુકમ કરવાને કમિશ્નર મુખત્યાર છે.

૨૫ વોર્ડના તથા તેના કુટુંબના ખર્ચની રકમ કટલી આપવી તે કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સે દરાવવી.

૨૬ કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સે અથવા મેનેજરે વોર્ડની મીલકતનો વહીવટ પ્રમાણીકપણે જાને તે પોતાની હોય તે પ્રમાણે કરવા.

૨૭. કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સ તે વોર્ડના હિતાર્થે સરકારના વોર્ડની સઘળી અથવા થોડી મીલકત ગીરો અથવા ગણોતે આપવાને કે તેના કોષ્ટ પશુ ભાગ વેચવાને કે અદલા બદલી કરવાને મુખત્યાર છે. દશ વર્ષ સુધીના ગણોતપટા માટે મંજૂરીની જરૂર નથી, પણ સ્થાવર મિલકતના ગીરો વેચાણ માટે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી જોઈએ. મિલકતના ૪ થા ભાગથી વધારે વેચાણ કે અદલાબદલી કરવો નહિ.

૨૮. કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સ જે માણસનો કબજો કરવાનો હક પુરો થયો હોય તેને લેન્ડ રેવન્યુ કો-ડની ૨૦૨ થી કલમ મુજબ કહાડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

૨૯. પોતાની દેખરેખ હેઠળની મીલકતની ગણોતની ચડેલી બાકી કલેક્ટરના હુકમની રૂએ જમીન મહેસુલની ચડેલી બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાને કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સને અધિકાર છે.

૩૦. દેખરેખ હેઠળની મીલકત ચઢી ગયેલી જમીન મહેસુલની બાકી માટે વેચી શકાશે નહિ.

૩૧. વોર્ડની સામેની ફરીઆદ નોટીસ આપ્યા પછી બે મહીનાની અંદર દાવાની કોર્ટમાં આણવી નહિ.

૩૨. સરકારના વોર્ડોએ કરવાની અથવા તેમની સામે કરવામાં આવે તે ફરીઆદમાં કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સ અથવા તેના મેનેજર ઇલિમિન અથવા વાલી થઈ શકે.

૩૩. સરકારના વોર્ડ ઉપરની પ્રોસેસો ઇલિમિન અથવા વાલી ઉપર બજાવવી.

૩૫. કોર્ટ ઓફ વોર્ડની ઉપર પ્રોસેસો ઇજ્જિન અથવા વાલીએ વોર્ડની વતી ફરીઆદ કરવી નહિ.

૩૭. કોર્ટ ઓફ વોર્ડસની સંમતિ સિવાય સરકારનો વોર્ડ પોતાની મીલકત ઉપર કાંઈ પણ ખોળે ઉત્પન્ન કરવાને નાલાયક છે.

૩૮. સરકારના વોર્ડે કોઈ પણ વસીઅતનામું સરકારની સંમતિ સિવાય કરવું નહિ.

૪૦ જે મિલકત દેવામાંથી મુક્ત થઈ હોય તેની દેખરેખ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પાછી ખેંચી લેવી. તેમ પ મી કલમ પ્રમાણે એવો નાલાયક થયેલો સખ્સ પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરવાને લાયક થાય કે તરત કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પોતાની દેખરેખ પાછી ખેંચી લેવી. પણ પ મી કલમ પ્રમાણે એવો નાલાયક થયેલો સખ્સ પોતાની મીલકત પાછી મળે ત્યાર પછી કમેસ્ટરની સંમતિ લીધા વગર એવી મીલકત ઉપર કંઈ પણ ખોળે પોતાની હયાતી કરતાં વધારે મુદત સુધી ઉત્પન્ન કરવાને લાયક થશે નહિ.

૪૧. એવી દેખરેખ પાછી ખેંચી લેતાં પહેલાં સગીરની જાત તથા મીલકતનો વાલી નીમવા તે કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને અધિકાર છે.

૪૨. દેખરેખ પાછી ખેંચી લીધાની વાત ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.

૪૩. આ આક્ટની રૂપે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે કરેલા હુકમ સિવાયના દરેક હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે.

દક્ષિણના ખેડુતોને મદદ કરવા બાબતનો એક્ટ.

સન ૧૮૭૯ નો આક્ટ ૧૭ મો.

(સુધારેલો દક્ષિણ રીલીફ એગ્રીકલચર એક્ટ.)

ઉદ્દેશ. કેટલાક ખેડુતો કરબમાં ડુબી ગયા છે તેમને મદદ કરવી યોગ્ય છે. વાસ્તે નીચે પ્રમાણે ઇરાવ્યું છે.

૧. આ આક્ટની કલમ ૧૧, ૫૬, ૬૦ અને ૬૨ આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ પડે છે અને બાકીનો ભાગ પુના, સતારા, સોલાપુર અને અહમદનગર જિલ્લાઓને લાગુ પડે છે અને કલમ ૭, ૧૧ થી ૨૧ સુધી, તથા ૨૩, બાબ પ. ૬, ૭ અને કલમ ૭૧ મુંબાઈ પ્રજાકાને લાગુ છે. પણ આ આક્ટનો સઘળો ભાગ મુંબાઈ પ્રજાકાના કોઈ પણ જિલ્લાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સંમતિ મેળવીને લાગુ કરવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

૨. જે કોઈ પણ માણસ પોતે જને અથવા પોતાના નોકર કે ગણેાતીઆ મારફત ખેતી દ્વારા સર્વાંશે અથવા મુખ્યત્વે કરીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હોય; અથવા જે જાને સાધારણ ખેતીનું કામ કરતો હોય તેને ખેડૂત કહેવો. જે ખેડુતે પોતાની સ્થિતિ બદલવાનો કાંઈ પણ ઇરાદો ન રાખતાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પોતાનું ગુજરાન ખેતીદ્વારા ચલાવવાનું અથવા ખેતીનું કામ જાતે કરવાનું થોડી મુદત સુધી બંધ કર્યું હોય, અથવા વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે કે શારીરિક અશક્તિને લીધે ખેતી કરી શકે નહિ તેને લીધે તે ખેડૂત નવી એમ સમજવું નહિ, કોઈ પણ ગીરો રાખનાર કે સરકારી ધારાનો એસાઈની પોતાના એવા સંબંધને લીધે આ આખા પ્રમાણે ખેડૂત નથી.

બાબ ૨ નો.

૩ આ બાબના ઇરાવ નીચેની ફરીઆદને લાગુ પડશે;—

એકાદા ખેડુતે લીસાબ સાઝ માંડેલી ફરિયાદો, પ્રતિવાદીને ધીરેલા પૈસા બદલ, વચે વેચેલા માલની કીંમત બદલ, લેણા પૈસા વસુલ કરવા બાબતની અને ગીરો મીલકત છોડાવવાની ફરીઆદો.

૭. ફરિઆદના સમન આખર નીકાલના કરવા અને પ્રતિવાદીની જુબાની કોર્ટ સાહેદ પ્રમાણે લેવી

૧૦ જે ફરીઆદને આ બાબ લાગુ હોય તેમાં કોઈ પણ હુકમનામા ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

(૩) જેમાં ખેડૂત પક્ષધાર હોય એવી ફરીઆદમાં એમ કહેવામાં આવે કે ખેડુતે કરેલો બપહાર એવા

પ્રકારનો હતો કે તે ઉપરથી ઉત્પન્ન થતી જવાબદારીનો ઇન્સાફ આ માખતની રૂએ કરવા લાયક છે ત્યારે કોર્ટને તે વાત નક્કી કરવા સાર મોકો કરેલી કયુલતનો, કે વાતનો પુરાવો લેવાનો અધિકાર છે.

૧૧ ખેડુતો જ્યાં રહેતા હોય ત્યાંજ તેમની ઉપર ફરીઆદ માંડવી.

૧૨ પ્રતિવાદી ખેડુત હોય એવી ફરીઆદમાં સેણદારનું કેટલું સેણું છે તે માખત તકરાર હોય તો કોર્ટ વાદી તથા પ્રતિવાદીને સાહેદ પ્રમાણે તપાસવા, અને તેમની વચ્ચે જે વ્યવહારથી તે ફરીઆદ ઉત્પન્ન થઇ હોય તે વ્યવહારથી તે ફરીઆદ ઉત્પન્ન થઇ હોય તે વ્યવહારની શરૂઆતથી તે પ્રકરણના ઇતીહાસની તથા તેના ગુણદોષની ચોકસી કરવી જોઇએ. અને તેવા ઇરાદાથી કે પ્રથમતઃ ફરીઆદમાં દગો જૂલ, અકસ્માત ગેરવ્યાજખી દાવ વીગેરે માખતોના સળખને લીધે કાંઈ અચાવ સરખો છે કે કેમ તે જોવું અને પક્ષકારો વચ્ચેના હિસાબ સેરો. જ્યારે દાવાની રકમ કયુલ કરવામાં આવે અને કોર્ટને કોઈ કારણને લીધે કયુલત ખરી લાગે ત્યારે કોર્ટને ઉપર પ્રમાણે ચોકસી કરવાની જરૂર નથી.

૧૩ પક્ષકારોની વચ્ચે ચર્ચકદિ વ્યાજ આપવાની અથવા ખીજ ગમે તેવી કયુલત થઇ હોય અથવા આગલી સેવડદેવડ બંધ કરીને નવી જવાબદારી ઉત્પન્ન કરી છે એવો કરાર થયો હોય તો પણ પક્ષકારોની વચ્ચેના હિસાબ સેવડદેવડ શરૂ થઇ હોય ત્યારથી મુદત તથા વ્યાજનો જુદો જુદો લેવો.

અ ગીરી મુકેલી મિલકત ગીરી રાખનાર અથવા મુકનાર સિવાય તેના ખીજ ગણેતાનીઆના કબજામાં હોય અને ઉત્પન્ન કેટલું મળ્યું તે શોધી કહડાવું ન હોય તો કોર્ટ વ્યાજખી ગણેત દરાવીને તે ઉત્પન્ન તરીકે ગણીને ગીરી રાખનારને ખાતે જમા કરવું.

૧૪ ગીરીની રકમ આપવા સાર દરાવેલી મુદત આવી પહોંચી ન હોય, અથવા ગીરીનું કરજ પુરેપુરું ફેરવું ન હોય એટલાજ કે રદ કરવાના કારણને લીધે, ગીરી છોડાવવાનું હુકમનામું કરવાને કોર્ટ ના કહેવી નહિ.

અ ગીરી છોડાવવાના રદ દરેક હુકમનામાં, જે પૈસા આપવાના હોય તે કયે દિવસે આપવા તે કોર્ટે દરાવવું, પણ તે દિવસ હુકમનામાંની તારીખથી છ મહિનાની અંદર હોવો ન જોઇએ.

બ (૧) ગીરી મુકનારે જે રકમ આપવી તે કોર્ટને ચોખ દેખાય તેવા હસાથી આપવી એવો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે. (૨) અથવા તે ગીરી મિલકતનો જેટલો ભાગ વેચવાની જરૂર લાગે તેટલો જ ભાગ માત્ર કોર્ટે વચવાનો હુકમ કરવો જોઇએ. (૩) અથવા ગીરી રાખનાર પોતાની મુદત રકમ વ્યાજ સાથે વસુલ કરી શકે, એટલી વધારે મુદત સુધી તે મિલકત તેના કબજામાં રહેવા દધને ગીરી મુકનારે તે દેવી થયેલી રકમ અદા કરી લેવી, અને એવી મુદત પુરી થાય એટલે તે મિલકત તેના કબજામાં રહેવા દધને ગીરી મુકનારે તે દેવી થયેલી રકમ અદા કરી લેવી, અને એવી મુદત પુરી થાય એટલે તે મિલકત ગીરી મુકનારને પાછી આપવી એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. (૪) અથવા ગીરી મુકનારે આપવાની રકમ, ગીરી મિલકતના ઉત્પન્નમાંથી વસુલ કરી લેવાને ગીરી રાખનારને કોર્ટના મત પ્રમાણે, જેટલી મુદત ખસ થાય તેટલી મુદત સુધી તે મિલકત તેના કબજામાં રહેવા દેવી, અને એવી મુદત પુરી થાય એટલે ગીરી મુકેલી મિલકત ગીરી મુકનારને પાછી આપવી.

ક (૧) ગીરી મુકેલી મિલકતનો કબજો મળવા બાબતની ફરીઆદમાં કોર્ટને ચોખ લાગે તો તે મિલકતના કબજા માખત હુકમનામું ન કરતાં એવો હુકમ કરવો કે ગીરી મુકનારે આપવાની રકમ હપતે, હપતે આપવી, (૨) અને એવા હુકમની રૂએ સેણી થયેલી રકમ આપવામાં ન આવે તો ગીરી મુકેલી સમજી મિલકત અથવા તેનો કોઈ ભાગ ગીરી રાખનારના કબજામાં આપવો.

દ ગીરીની રૂએ મુદત તથા વ્યાજની જે રકમ અપાયા વગર રહી હશે તેનો હિસાબ મળવા માખત ફરીઆદ કરવાને ખેડુત મુખત્યાર છે.

૧૬. સેણદારે ખેડુતને આપેલા પૈસાનો તથા પોતે સેણદારને આપેલા પૈસાનો હિસાબ માગવા સાર, અને ખેડુતને સેણદારનું હજી સુધી કાંઈ દેવું હોય તો તે કેટલું છે, તે દરાવી હુકમનામું મળવા સાર ફરીઆદ આજીવાનો અધિકાર ખેડુતને છે.

૧૭. જો પક્ષકારોનામાં સેણી રકમ દરાવવા ઉપરાંત સદરજી રકમ હપતે હપતે આપવાનો હુકમ

કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. અને એવા હુકમની રકમ કોર્ટમાં ભરવાનો વાદીને અધિકાર છે, અને તેમ કરવામાં ચુકે તો પ્રતીવાદીને હુકમનામું બજાવવાનો અધિકાર છે.

૧૮ ૧૬ મી કલમની રૂએ કરેલી ફરીઆદમાં વાદી, પ્રતિવાદીના હકની ભરપાઈ જે રકમથી થાય તે રકમ કોર્ટમાં અનામત ચુકવાને મુખત્યાર છે. તે અનામત રકમની નોટીસ કોર્ટ પ્રતીવાદીને આપવી જોઈએ. નોટીસ પહોંચ્યાની તારીખથી પ્રતિવાદીને વ્યાજ મળશે નહિ.

૨૦ એકાદા ખેડુતની સામે થયેલા હુકમનામાની રકમ હપતે હપતે હપતે આપવી, એવો હુકમ કોર્ટ કોઈ પણ વખતે કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૧. કોઈ પણ ખેડુતને પૈસા બાબતના હુકમનામાની બજાવણીમાં પકડવો નહિ. અથવા તેને કેદ કરવો નહિ, પછી તે હુકમનામું આ આકટ અમલમાં આવ્યા પહેલાં થયું હોય કે પછી થયું હોય.

૨૨. કોઈ પણ હુકમનામું બજાવવા સાથે, ખેડુતની સ્થાવર મિલકત જપ્ત કરવી નહિ, અથવા વેચવી નહિ, પણ જે કરમના સંબંધમાં તે હુકમનામું હશે તે કરમ આપવા સાથે જે સદરહુ સ્થાવર મિલકત ગીરા ચુકી હશે તો જુદી વાત છે. ઉમા પાકને જંગમ મિલકત સમજવી, ખેડુત ઉપર હુકમનામું કરતી વખતે કોર્ટ કલેક્ટરને એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે કલેક્ટર જે મિલકત ઉપર હુકમનામા બેંચદારનો કબજા હક હોય, તથા જે મિલકત તેના ચુગરાન સાથે જરૂરી ન હોય તે મિલકત વત્તામાં વત્તા સાત વર્ષની મુદત સુધી કબજામાં લેવી.

અ ખેડુતની સ્થાવર મિલકત લીલામતી વેચવામાં આવે, ત્યારે માગણી કરેલી રકમ કલેક્ટરને ઓછી જણાય, તો તે વેચાણ લીલામતી તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર રદ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૩ આ બાબતના ઠરાવ ગામના મુનસફની કોર્ટમાં ચાલનારા કામને લાગુ પડશે નહિ.

બાબ ૪ થા-નાદારી બાબત.

૨૪. ખેડુતોને નાદાર ઠરાવના બાબતની અરજીની વ્યવસ્થા સમોર્ડિનેટ જડજાએ કરવી.

૨૫. જે ખેડુતનું કરજ પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તે પોતાને નાદાર ઠરાવવાને સમોર્ડિ-નેટ જડજાને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૬. અને તે ઉપરથી કોર્ટની એમ ખાત્રી થાય કે તે નાદારીમાં આવી પડ્યો છે તો તેણે તે ખેડુતને નાદાર ઠરાવવો.

૨૭. કોર્ટના નાજર સિવાય બીજા સપ્તસને રીસીવર નીમવો નહિ. અને કોઈ પણ રીસીવરને કમીશન મળશે નહિ.

૨૮. નાદારની સ્થાવર મિલકત રિસીવરને સ્વાધીન થશે નહિ. પણ બેંચદારના લાભ માટે સાત વર્ષ સુધીની કોઈ પણ મુદત સુધી તેનો વહીવટ કરવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૯ ઉપરની કલમ પ્રમાણે જેની વ્યવસ્થા કરી હોય એવી મિલકત વેચવા, ગીરા મુકવા કે તે ઉપર બીજા બાબતે નાંખવા નાદારને અધિકાર નથી.

બાબ ૫ મો-ગામના મુનસફ બાબત.

૩૦. સ્થાનિક સરકારના ગામના પટેલને કે બીજા વજનદાર માણસને ગામના મુનસફ તરીકે નિમ-વાને મુખત્યાર છે.

૩૧. આવા દરેક મુનસફે દાવાની રકમ દશ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તેની ચોકસી કરી નીકાલ કરવો; ગામ મુનસફે તપાસ કરવા લાયક ફરીઆદની સુનાવણી બીજી કોઈ પણ કોર્ટ કરવી નહિ. અને જેમાં પોતાનો હિત સંબંધ હોય તેનો ઈન્સાફ કરવો નહિ.

૩૨. ગામના મુનસફે કરેલું હુકમનામું ડીઓકટ જડજા રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૬ મો-લવાદી બાબત.

૩૩. પોલીસ અમલદાર સિવાય બીજા કોઈ પણ માણસને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધી લવાદ નીમ-વાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. આવા કવાદે ખેડુતોને લાગુ પડતાં હોય એવાં કામ આ આક-ટની રૂએ અજાવ્યાં.

૩૯. જ્યારે એવો ખેડૂત પક્ષકાર હોય અને તેવા હુકમનામાની અમલણી સાથે દરખાસ્ત નાંખવાનો વિચાર હોય ત્યારે તે પક્ષકારોમાંનો કોઈ પણ પક્ષકાર તેમની વચ્ચે આપસથી સમાધાન કરાવી આપવાની અરજ સદરફુ લવાદને કરવાને સુખત્યાર છે.

૪૧. જ્યારે પક્ષકારો હાજર થાય ત્યારે લવાદે તેમને માંહોમાંહે સમજાવ કરવાને કહેવું.

૪૩. લવાદે સાહેદો વીગેરેની હકીકત સાંભળી લેવી, અને પક્ષકાર આખરનો નીકાલ કરવાને કમ્પલ કરતા હોય તો તેણે તે કમ્પલ લખી લેવી જોઈએ.

૪૪. કમ્પલ ઉપરથી મુકદ્દમાનો આખરનો નીકાલ થતો હોય ત્યારે તેની અસલ પ્રત સર્પોર્ડિનેટ જડજને મોકલવી. તે કોર્ટને તે કમ્પલાત વ્યાજખી જણાય તો તેણે એક મહીનાની મુદત પુરી થયા પછી તે કમ્પલત ફાઇલ કરવી.

૫૦. આ આકટની રૂયે ચલાવેલાં કામ ડીલીકટ જડજને તપાસવાં.

બાબ ૭ એ-દેખરેખ તથા તપાસણી.

૫૧. લવાદ પાસેથી અથવા સર્પોર્ડિનેટ જડજ પાસેથી મુકદ્દમો કાઢી લેવાનો, અથવા સર્પોર્ડિનેટ જડજની સાથે ન્યાય સભા (બેંચ) તરીકે ખેસવાનો ડીસ્ટ્રીકટ જડજને અધિકાર છે.

બાબ ૮ એ-ગામના રજીસ્ટ્રારોએ નોંધવા આપત.

૫૫. ગામના રજીસ્ટ્રારોને નીમવાને સરકારને અધિકાર છે.

૫૬. ગામના રજીસ્ટ્રારની રૂયર કરી આપ્યા સિવાય ખેડૂતે કરી આપેલા દસ્તાવેજ કાયદેસર ગણાશે નહિ, અને તે પુરાવામાં લેવો નહિ.

૫૭. આવા દસ્તાવેજ ગામ-રજીસ્ટ્રારે લખવા અથવા તેની દેખરેખ હેઠળ લખાવવા, અને તેની સમક્ષ તેની ઉપર ખેડૂતની સહી કરાવવી જોઈએ, અને તે ઉપર ગામના રજીસ્ટ્રારે સાખ કરવી જોઈએ.

૫૮. ગામના રજીસ્ટ્રારે પોતાની રૂયર કરી આપેલા દસ્તાવેજે પોતાના રજીસ્ટરમાં નોંધવા જોઈએ, અને તે બદલ તે ઉપર તારીખ નાંખી સહી કરવી જોઈએ.

૬૦. આ આકટની રૂયે દસ્તાવેજ નોંધ્યો એટલે તે હોંદુસ્તાનના નોંધવા આપતના આકટની રૂયે નોંધ્યો છે એમ સમજવું.

૬૪. કોઈપણ ખેડૂત કરજ પતાવવા સાથે જે કોઈ સખસને પૈસા આપે તે સખસ તેને તે બદલ લેખી પહોંચ આપવી.

૬૬. ખેડૂતને સાહુકારે એક પાસ યુકમાં વખતો વખત એકંદર હીસાખ ચાલુ તારીખ રૂંધુ લખી આપવો, અને તે નીચે પોતાની સહી કરી આપવી.

૬૭. જે માણસ ૬૪ થી ૬૬ કલમ પ્રમાણે ચાલવાને ગફલત કરે તેને દરેક ગુન્દા બદલ ૧૦૦ રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૬૮. લવાદ અથવા ગામના મુનસફની સામે ચાલનારા મુકદ્દમામાં કોઈ પણ પક્ષકાર તરફથી કોઈ પણ પ્લીડર, વકીલ અથવા સુખત્યારને કામ ચલાવવાની પરવાનગી આપવી નહિ.

૬૯. સખ જડજની કોર્ટમાં ખેડૂતને વાસ્તે પ્લીડર નીમવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૭૦. ખેડૂતની સ્થાવર મિલકતનો ગીરા, લીમન અથવા ખોળે, તે ઉત્પન્ન કરનારાએ પોતાની સહીનો લેખી દસ્તાવેજ કરી આપીને ઉત્પન્ન કર્યો ન હોય તો તે કાયદેસર ગણાશે નહિ.

૭૧. હીસાખ લેતી વખતે વ્યાજ અપાવવું તે અને પક્ષકારોએ પોતપોતાની વચ્ચે જે દર ઠરાવ્યો હોય, અને તે કોર્ટને ગેરબ્યાજખી દેખાતો ન હોય તે દરે, અથવા એવો દર ગેરબ્યાજખી લાગે તો કોર્ટને વ્યાજખી લાગે તે દર ઠરાવીને અપાવવું.

૭૩. ખેતીનું કેટલુંક ઉત્પન્ન જમ થવાને પાત્ર નથી.

સ્માલકોઝ કોર્ટ આકટ.

સને ૧૮૮૭ નો આકટ નંબર ૯. (ઇંડીઆ)

૧૫. આગળ બીજા પરિશીષ્ટમાં બતાવેલી ફરીઆદો સિવાય સઘળી દીવાની ફરીઆદો જેની કીમત પાંચસે રૂપીઆથી વધારે ન હોય તેવી ફરીઆદો સ્માલકોઝ કોર્ટથી સાંભળી શકાશે. ૧ હજાર રૂપીઆથી વધારે ન હોય એવી ફરીઆદો સાંભળવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકાર તે કોર્ટને આપી શકે છે.

૧૬. સ્માલ કોઝ કોર્ટથી સાંભળી શકાય તેવી ફરીઆદોનો ઇન્સાફ તે કોર્ટની હદમાં બીજા કોઝ પણ કોર્ટ કરવો નહિ.

૨૭. આ આકટમાં દરાવ્યું હોય તે સિવાય સ્માલ કોઝ કોર્ટ આ આકટના કાર્યો પ્રમાણે કરેલું હુકમનામું અથવા હુકમ આપરનો છે એમ સમજવું.

પરિશીસ્ત ૨.

સ્માલ કોઝ કોર્ટને નીચે લખેલી ફરીઆદો સાંભળવાનો અધિકાર નથી-

૧ સરકારે, કોર્ટે કે કોઈ સરકારી અમલદારે પોતાના હુદાનું કામ બળવતાં કાંઈ કૃત્ય કર્યું હોય તે સંબંધી ફરીઆદ.

૨ સ્થાવર મીલકતનો કબજો લેવા, વહેંચણું કરવા, ગીરો હક છોડવવા, બાહું આકારવા, વસુલ કરવા, અને બીજા કોઈ હક નક્કી કરવાની ફરીઆદો.

૩ વંશપરંપરાના હુદાના હકસંબંધના કબજા બાબત, તેમજ તેની નીમણુંક અપાવવાની ફરીઆદો.

૪ ૧૮૭૦ ના જમીન લેવા બાબતના આકટ મુજબ આપેલા નુકસાનીના બદલામાંથી તેનો કોઈ પણ ભાગ વસુલ કરવા બાબત,

૫ કરાર પુરો કરવા અથવા રદ કરવા બાબતની, દસ્તાવેજ દુરસ્ત કરવા કે છેડી નાંખવા બાબત.

૬ તાકીદ મેળવવા બાબત.

૭ ટ્રસ્ટ બાબત.

૮ ગાંધીત કરવાનું હુકમનામું મેળવવા બાબત.

૯ કોર્ટે કે રેવન્યુ અધિકારીએ કરેલી જમિ, વેચાણ કે ગીરો વીગેરે રદ કરવા બાબત.

૧૦ દિવાના વાદીએ બીજાને નામે કરી આપેલી મિલકત બાબત,

૧૧ નિવેદા બાબત તકરાર કરવા સાર.

૧૨ પરરાબ્યના ફેસલા ઉપર અથવા બ્રિટિશ ઇંડિઆમાં મેળવેલા ફેસલા ઉપર.

૧૩ સી. પ્રો. કોડની ૭૩મી કલમ પ્રમાણે અસોગ્ય રીતે વહેંચી આપેલો અવેજ પાછો મળવા બાબત.

૧૪ મૃત્યુપત્ર કે વહીવટ ચલાવનારે વસીયતનામાંની રૂંચે આપેલું દાન કે અવેજ પાછો અપાવવા બાબત,

૧૫ મરતાર માલુસની માલમીલકત બાબત,

૧૬ પત્યાણા બાબત,

૧૭ મીલકતનો હિસાબ લેવા બાબત અને વહિવટ કરવા બાબત.

૧૮. વીમાના ખન ઉપર આપેલું પ્રીમીઅમ પાછું લેવા સાર.

૧૯ નુકસાનીનો બદલો મળવા બાબત.

૨૦ મહેર બાબત મુસલમાને કરવાની ફરીઆદ.

૨૧ લગ્નના હક પાછો મળવા, બાયડી પાછી લેવા, છુટાછેડા કરવા અને સમીરના કબજા બાબત.

૨૨ ખોરાકી પોષાકી બાબત.

૨૩ જમીન મહેસુલની બાકી વીગેરે આપવાની ફરીઆદ.

૨૪ કુટુંબના હિસાબે આપેલી રકમમાંથી ફાળો મળવાની ફરીઆદ.

૨૫ ગીરી મિલકત ઓઠાવવા સાર આપેલા પૈસાના સંબંધમાં ફાળો મળવા બાબત.

૨૬ જમીન મહેસુલની બાકી બાબત રેવન્યુ અધિકારીએ કરેલા દાવાનો નીકાલ કરવા સાર તકરાર કરીને પૈસા આપ્યા હોય તે પાછા લેવા બાબત સરકાર ઉપર ફરીઆદ.

૨૭. કાયદેસર જે ફરીઆદ સાંભળવાની મના હોય એવી તમામ ફરીઆદો,

વારસાનું સરટીફિકેટ લેવા બાબતનો એક્ટ.

સને ૧૮૨૭ નો ૮ મો (મુ'બાઈ)

૧ મરનાર માણસનો કોઈ વારસ હોય અને તકરાર ન હોય તો તેણે જીલ્લા કોર્ટની રજા લીધા વગર મરનારની મીલકતનો વહીવટ કરવો.

૨ પણ જો કે ત્રણ માણસ તે મીલકત ઉપર હક રાખતા હોય તો લોકોને વિશ્વાસ આવવા સાર સરટીફિકેટ કોર્ટને સરટીફિકેટ લેવા અરજ કરવી. કોર્ટ અરજી લીધા પછી એક મુદત દરાવી તે બાબતનું નિર્ણયનું કાઢવું.

૩ મુદતે તપાસ ચલાવી કોઈને તકરાર ન હોય તો સરટીફિકેટ આપવું.

૪ પણ જો કોઈ સરટીફિકેટ ન આપવાનું કારણ મુદતે બતાવે અને તે સાબીત થાય તો સરટીફિકેટ આપવું નહિ.

૫ સરટીફિકેટ આપતા પહેલાં મૃત્યુ પત્ર ખર કરવું. પછી કોરટે તે મૃત્યુ પત્રની પીઠ ઉપર સરટીફિકેટ લખવું.

૭ જેને સરટીફિકેટ આપ્યું હોય તેજ વારસ સમજવો.

૮ મરનારની મિલકતના ધણા વારસ હોય તો વારસ નક્કી થતા સુધી કોરટે વહીવટ કરનાર દરાવવો.

૧૦ કોઈ માણસ મૃત્યુ પત્ર કર્યા વગર મરી ગયો હોય અને તેનો વારસ કોણ છે તે જણાવું ન શકાય તો કોરટે વહીવટ કરનાર દરાવવો, અને તે બાબત નિર્ણયનું કાઢવું અને જો કોઈ માણસ હાજર થઈ પોતે વારસ છે એવું સાબીત કરે તો, વહીવટ કર્યાનો ખર્ચ મળે લઈ મીલકત તેને હવાલે કરવાનો હુકમ કરવો.

ટીકા—વારસાનું સરટીફિકેટ સગીરને આપી શકાતું નથી.

હીંદુ વિધવાના પુનર્લગ્ન બાબતનો એક્ટ. (ઈંડિઆ)

સને ૧૮૫૬ નો ૧૫ મો.

૧ હિંદુમાં લગ્ન થયા પછી કોઈ સ્ત્રી ફરીથી લગ્ન (પુનર્લગ્ન) કરે તો તે કાયદા વિરુદ્ધ છે, તથા તે લગ્નથી ક્રિપ્ત થયેલી પ્રજા અનેરસ છે એમ સમજવું નહિ.

૨ કોઈ વિધવાનું ગુજરાન ચાલવા વગેરેનો પોતાના મૈયત ધણીની માલ મિલકત ઉપરનો તેનો તમામ હક તે મરી જાય અને જે પ્રમાણે બંધ થાય તેવીજ રીતે તેનું પુનર્લગ્ન થયું એટલે બંધ થશે, અને મરનારના બીજા જે સગાનો હક પહોંચતો હશે તે તે મિલકતનો ધણી થશે.

૩ મરનાર માણસની વિધવા સ્ત્રી પુનર્લગ્ન કરે અને તેના ઓકરાનું પાલણુ પોષણ કરવા સાર કોઈને નીમ્યો ન હોય તો, તેમનું પાલણુ પોષણ કરવા સાર થોડા માણસ નીમવાને ડીસ્પોઝિટ કોર્ટને અરજ કરવાનો, તેના મરનાર ધણીના બાપને, વડુવાને, માને, બાપની માને અથવા હરકોઈ કુટુંબીને છે. અને તે ઉપરથી તેના વાલી નીમવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૪ કોઈ વિધવા સ્ત્રી સંતાન રહિત હોય તે સમયથી તેના ધણીની માલ મીલકત ઉપર તેનો હોદ્દો ચાલશે નહિ.

૫ પાછલી કલમમાં દરાવ છે તે સિવાય કોઇ વિધવા સ્ત્રીનો કોઈ પણ માલ મિલકત ઉપર દાવો હશે તે તેનો પુનર્વિવાહ થયાના સમયથી હુમશે નહિ. અને તેનું પહેલીવારનું લગ્ન હોત તો વારસા આપત તેનો જેવો હક ચાલત તેવોજ હક ચાલશે.

૬. પ્રથમનું લગ્ન જે શબ્દોના ઉચ્ચારથી કે વિધીથી, કરારથી કાયદેસર ગણાય છે તેજ શબ્દોના ઉચ્ચાર અથવા વિધી અથવા કરાર હોઈ વિધવાના લગ્ન સમયે ક્યાંથી તે પુનર્વિવાહ કાયદેસર થાય છે એમ સમજવું.

૭ પુનર્વિવાહ કરનારી વિધવા સ્ત્રી સગીર હોય અને તેનો પોતાનો પહેલો વર સાથે સમાગમ ન થયો હોય તો તે સ્ત્રીએ પોતાના પિતા કે માતા વગેરે નજીકના કુટુંબીની અનુમતિ વગર પુનર્વિવાહ કરવો નહિ, અને કરશે તો તે રદ કરવાને તેમજ તેવાને જાણી જોઇને જે મદદ કરશે તેને એક વર્ષ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શીક્ષા કરવાને મન્સાફની કોર્ટેને અધિકાર છે પણ વરની સાથે સમાગમ થયા પછી લગ્ન રદ થશે નહિ. વિધવા સ્ત્રી પુખ્ત ઉમરની હોય અને તેનો વરની સાથે સમાગમ થયો હોય તો તેનો પુનર્વિવાહ કાયદાસર થવાને તેનીજ અનુમતી બસ છે એમ સમજવું.

પારસી લોકોનાં લગ્ન તથા તલાક આખતનો કાયદો.

સને ૧૮૬૫ નો આક્ટ ૧૫ મો. (ઇંડીઆ)

૨ અધ્યાય એ શબ્દમાં દસ્તુરનો તથા મોબેદનો સમાસ થાય છે.

પારસી લોકોના લગ્ન આખત.

૩ આ આક્ટ ચાલુ થયા પછી જે લગ્ન થાય તે હકદાર ગણુવાં. પણ જે લગ્ન લોકોના ખેશી-પણાના તથા લગ્નના ખેશીપણાના સમયને લીધે વરવહુને એક બીજા સાથે સગપણ હોય તો તે લગ્ન તેમજ લગ્ન કરાવનાર અધ્યાય સિવાય બીજા બે પારસી સાક્ષીઓની હજુરમાં તે અધ્યાયએ પારસીઓમાં ચાલતી “ આશિર્વાદ ” ની ક્રિયા કરીને લગ્ન કરાવ્યાં નહિ હોય તો તે લગ્ન, અને જે જરથોસ્તી પુરુષ અથવા સ્ત્રીની ઉમર ૨૧ વર્ષથી ઓછી હોય ત્યારે તેઓના આપ અથવા વાલીની પરવાનગી મેળવ્યા સિવાય તેઓનાં લગ્ન થાય તો તે લગ્ન હકદાર ગણુવાં નહિ.

૪ કોઇ પારસીએ પોતાની ઓરતની હયાતીમાં અથવા પારસણે પોતાના ખાવંદની હયાતીમાં કોર્ટના દરાવથી તલાક મેળવ્યા વગર લગ્ન કરવાં નહી. કરશે તો તે રદ આતલ છે.

૫ અને ઉપલી કલમ વિરુદ્ધ જે સખસ લગ્ન કરશે તેને ૬૦ પી૦ કો૦ કા૦ ૪૯૩ મી અને ૪૯૫ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થશે.

૬ લગ્ન થયા પછી તાબડતોબ અધ્યાયએ તે આખતનો એક દાખલો આપવો.

૮ તે દાખલા ઉપર તે અધ્યાયએ તથા ધણીધણીઆણીએ અને તે સગીર હોય તો તેમના વાલીએ અને લગ્ન વખતે હાજર હોય તે બે સાક્ષીઓએ પોતાની સહીઓ કરવી પછી તે અધ્યાયએ તે દાખલો બે રૂપીઆ રી સાથે તે ડેકાણાના રજીસ્ટ્રાર પાસે મોકલવો. રજીસ્ટ્રારે તે દાખલો નોંધવો અને લગ્નની નોંધ સરવે લોકોને જોવા સાર ઉઘાડી રાખવી. અને જે ધણી તેની નકલ માગે તેને બે રૂપીઆ રીના લઈને નકલ આપવી.

૯ ૪ થી કલમ વિરુદ્ધ જે અધ્યાય જાણી જોઇને લગ્ન કરાવશે તેને છ મહિના સુધી આસાન કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૧૦ છઠી કલમમાં કહેલી વાતો કરવાની અધ્યાય ગફલત કરશે તો તેને ત્રણ મહીના સુધી આસાન કેદની અથવા સો રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૧૧ આવા દાખલા ઉપર જે બીજા માણસો સહી તથા સાહેદી નહિ કરશે તો તેઓને એવા દરેક ગુન્હા બદલ સો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૨. સદરહુ દાખલો જે માણસ જાણી મુજને ખોટા કરી આપશે અથવા તે ઉપર સહી કે સા-
હેદી કરશે તેને ઇ. પી. કોડની ૩૬૬ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થશે.

૧૩. કોઇ રજીસ્ટ્રાર છઠી કલમ પ્રમાણે દાખલો નોંધવાને ચુકશે તો તેને એક વર્ષ સુધી આસાન
કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ મેકની શિક્ષા થશે.

૧૪. કોઈ માણસ સદરહુ રજીસ્ટરના કોઇ ભાગ સંતાડશે, નાશ કરશે અથવા બદલાતથી તેમાં
ફેરફાર કરશે તો તેને બેમાંના ગમે તે પ્રકારની એ વર્ષ સુધીની કેદની અને જે તે રજીસ્ટર હશે તો
તેને પાંચ વર્ષ સુધીની કેદની અને પાંચસે રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે.

લગ્ન આખતના મુકદ્દમાની કોર્ટ વિષે.

૧૫. આ આક્ટ પ્રમાણે મુકદ્દમાની તજવીજ કરવા સાર કચકતા, મદ્રાસ અને મુંબઈ એ દરેક
ધલાકાના મુખ્ય શહેરમાં અકેકી વિશેષ કોર્ટ સ્થાપવી.

૧૬. અને તેને પારસી લોકોના લગ્ન આખતના મુકદ્દમાની મુખ્ય કોર્ટ કહેવી. હાઇકોર્ટના ચીફ
જસ્ટીસે અથવા તે કોર્ટના બીજા જે જજને નીમે તે જજને તે કોર્ટના જજનું કામ ચલાવવું, અને
ઇનસાફ કરવામાં ૧૧ પ્રતિનિધીની મદદ મળશે.

૧૭. ધલાકાના મુખ્ય શહેરો શિવાય જે ડેકાણે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે કોર્ટ સ્થાપી હોય તેને
જુદા કોર્ટ કહેવી, અને સદરહુ ડેકાણે અસલ દીવાની ફરીઆદ લેવાની હકુમતવાળી મુખ્ય કોર્ટના જે
જજ હોય તેજ એ કોર્ટનો જજ છે એમ સમજવું. તેના ઇનસાફ કરવામાં સાત પ્રતિનિધીની મદદ મળશે.

૨૧. આ આક્ટના કારણુ સાર પ્રતિનિધી નીમવા તે પારસી હોવા જોઇએ અને હાઇકોર્ટની મા-
મુલ હકુમતની સ્થળ સીમામાં તેઓની સમ્યા ત્રીશ કરતાં વધારે નહીં જોઇએ અને મદારના જુદામાં
વીસ કરતાં વધારે નહીં જોઇએ.

૨૨. પ્રતિનિધીની નીમણૂક હયાતી સુધી કરવી, પણ જે તે મરણ પામે, હુદાનું રાજીનામું આપે,
નાલાયક થાય અથવા તેના ઉપર કોઇ ફેજવાદી ચુન્ન સાબીત થાય તો તેની જગાએ બીજા કોઇ પા-
રસીને પ્રતિનિધી નીમવાનો અધિકાર સરકારને છે.

૨૩. આ પ્રતિનિધીઓને ફેજવાદી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર સમજવા.

૨૪. ૧૬ મી અને ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે પ્રતિનિધી પસંદ કરવા, અને ૨૧ મી કલમ પ્રમાણે
નીમેલા પ્રતિનિધીઓમાંથી જજના હુકમ મુજબ પાળી પ્રમાણે નીમવા.

૨૬. પ્રતિવાદી જે કોર્ટની હદમાં રહેતો હોય તે કોર્ટને ફરીઆદ કરવી; અને જે તે બ્રિટીશ
ઇન્ડિઆમાંથી ગયો હોય તો છેવટે જે ડેકાણે તે રહેતો હોય તે ડેકાણાની કોર્ટમાં તે ફરીઆદ કરવી.

લગ્ન આખતના મુકદ્દમા વિષે.

૨૭. કોઇ પારસી અથવા પારસેણુ લગ્નની વખતે દિવાની અથવા હંમેશની ચળેલી હતી અને હજી
તે જીવી છે એ વાત સાબીત થયેથી લગ્ન રદ બાતલ કે નિરૂપયોગી ડરાવવાનો અખત્યાર છે. પણ લ-
ગ્નની વખતે પ્રતિવાદી દીવાનો છે એ વાતના જાણવામાં હોય તો આ કલમ પ્રમાણે ફરીઆદ કરવી નહિ.

૨૮. વળી હરકોઈ સ્વાભાવિક કારણને લીધે જે લગ્નની પૂર્ણતા થઇ શકતી નહીં હોય તો તે
લગ્ન ફરીઆદ કરેથી રદ બાતલ ડરાવવાનો અધિકાર છે.

૨૯. કોઈ પુરૂષ પોતાની સ્ત્રી અથવા સ્ત્રી પોતાના પુરૂષથી સાત વર્ષની મુદત સુધી લાગલાગટ
ફર ગેરહાજર રહે, અને ત્યાં સુધી તેમની હયાતી વિષે કશી ખબર ન મળે તો તે પુરૂષ અથવા સ્ત્રીની
દરખાસ્તથી તેનાં લગ્ન ભાગવાનો અધિકાર છે.

૩૦. લગ્ન થયા પછી પોતાની ઝોરતની બદલેલીના સબબથી તલાક મળવાને પુરૂષ ફરીઆદ કરી
શકે છે; અને લગ્ન થયા પછી પરણેલી અથવા વગર પરણેલી સ્ત્રી જે વેશ્યા નહિ હોય તેની સાથે
જીનસુક કરવાની અથવા જીવની બાયડી ઉપર બીજી બાયડી કરીને તેની સાથે બદલેલી કરવાની અથવા

બદ્દેલી કરીને ધાતકીપણથી તેને મારકુટ કરવાની, અથવા બદ્દેલી કરીને બે વર્ષ અથવા તેથી વધારે મુક્ત સુધી જાણી જોઇને તેને તજ મુકવાની, અથવા જખરદસ્તીથી તેની સાથે સંભોગ કરવાની, અથવા સ્પષ્ટિકમ વિરુદ્ધ સંભોગ કરવાની તકસીરમાં પોતાનો ધણી આવ્યો છે, એવા સમયથી હરકોઈ બીને પોતાનાં લગ્ન બાગીને તલાક મળવા ફરીઆદ કરવાને અધિકાર છે. જે માણસની સાથે બદ્દેલી (છીનાળું) કર્યાનું કહેતા હોય તેને સહ પ્રતીવાદી, વાદીએ કરવો અને ધણીએ ફરીઆદી કરી હોય તો બદ્દેલી કરનારે ફરીઆદીનો સબજો અથવા થોડો ધણો ખર્ચ આપવો એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૧ જે આવંદ પોતાની ઝારતની સાથે ધાતકીપણથી ચાલ ચલાવે, માર મારે, મરદની ચાલને લીધે તેનો જન ધાર્તીમાં રહે, તેના શરીરને ઇજા પહોંચે, એવી તે ધાર્તી રાખતી હોય, અથવા તેનો આવંદ હરકોઈ વેશ્યાને ઉઘાડી રીતે પોતાની ઝારતના ઘરમાં લાવે, અને રાખે તો તે ઝારતને ઇન્સાફની રીતે જુદી રહેવાનો દાવો કરવાનો હક છે.

૩૨ આવી ફરીઆદમાં કોર્ટની ખાત્રી થાય કે ફરીઆદમાં લખેલી બીના ખરી છે, તથા તેમાં જાણવેલો અપરાધ માફ કીધો નથી. અને તે મરદ તથા ઝારત સંપ કરીને તલાક લેવા આવ્યાં નથી; અરજદારે તે અપરાધ દરજુર કીધી નથી; અને તે અપરાધમાં અરજદાર સામેલ નથી અને ફરીઆદી કરવામાં કોઈ અણુઘટતી અથવા વગર કારણની દીલ થઇ નથી અને તે અરજનું માગવું કમુલ નહીં રાખવાનો કાંઈ વ્યાજબી સમય નથી. એવું હોય તો કોર્ટે તલાક આપવાનો અથવા ઇન્સાફની રીતે જુદાં પડીને રહેવાનો હુકમ કરવો, નહિ તો કરવો નહિ.

૩૩ મુકદ્દમાનો નિકાલ થતાં સુધી જુદી રહેલી ઝારતના ગુજરાનને સાડ તેના ખાવંદની પાસે તે ઝારતને દર માસે અથવા દર અઠવાડીએ તેની ઉપજતા પૈ લગી લવાજમો અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૪ જુદી રહેલા ઝારતના ગુજરાનને સાડ એક રકમે અથવા દર માસે તેની હયાતી સુધીનાં લવાજમ આપવાનો બંદાબસ્ત કરવાને તેના ખાવંદને હુકમ કરવાને, અને જરૂર હોય તે સબજાં માણસો પાસે યોગ્ય દસ્તાવેજ લખાવી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. ખાવંદ હુકમ નહિ માનશે તો તે ઉપર તુકસાની ખાબત તે ઝારતની ફરીઆદી ચાલશે.

૩૫. ઝારતનાં ગુજરાનનાં લવાજમો ઝારતને અથવા તેના દૂરદીને આપવાં એમ શરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૬. જ્યારે ધણીએ પોતાની ઝારતને અગર ઝારતે પોતાના ધણીને તજ કીધો હોય, અને વ્યાજબી સમય વગર તેઓ અરસપરસ ધણીધણીઆણી માફક રહ્યાં નહિ હોય ત્યારે તે ધણી અથવા ઝારત એક બીજા ઉપર પોતાનો સાથે ઝારત અથવા ધણી તરીકે રહેવાને ફરીઆદ કરી શકે છે, અને અરજ ના મંજૂર કરવાને વ્યાજબી કારણ ન હોય તો કોર્ટે તે ઝારત તથા મરદને એક બીજા સાથે રહેવાનું હુકમનામું કરવું. જેની ઉપર હુકમનામું થયું હશે તે હુકમનામું નહિ માનશે તો તેને એક મહિના સુધી આસાન કેદની અથવા ખસેં રૂખીઆ સુધી દંડની અથવા એ બેઠની શિક્ષા થશે.

૩૭. જ્યારે ધણી સોળ વર્ષની અંદરની ઉંમરનો હોય અથવા ઝારત ચૌદ વરસની અંદરની ઉંમરની હોય ત્યારે લગ્ન અથવા લગ્નમાંથી જે કરાર નીકળે તે અમલમાં લાવવાની ફરીઆદી કરવી નહિ.

૩૮. ખાવંદ પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો બારણાં બીડીને ફરીઆદીનો ઇન્સાફ કરવો.

૩૯. ફરીઆદ અરજી તથા અપીલ ઉપર ખત્રીસ રૂખીઆનો સ્ટામ્પ જોઇએ. અને બીજા જે દસ્તાવેજ તથા લેખ પુરાવામાં આપવા હોય તે ઉપર સ્ટામ્પ એકટ પ્રમાણે ફી જોઇએ.

૪૧ કાયદા ખાબત તથા કામ ચલાવવાની રીત ખાબત વાંધા પડે તેનો નિકાલ જડને કરવો, પણ બનેલી હકીકતપરથી ફેંસલા કરવો હોય તો જે પ્રતિનીધીઓની રૂબરૂ મુકદ્દમાનો ઇન્સાફ થાય તેઓનાં ધણા જણાના અનુમત પ્રમાણે કરવો.

૪૨ મુખ્ય કોર્ટનો અથવા જિલ્લા કોર્ટનો ચુકાદો કાયદા અથવા રિવાજ વિરુદ્ધ થયો છે, અથવા કોઈ મુખ્ય ખાબતની જુલ યા ખામીને લીધે ચુકાદો કરવામાં ચુક પડી છે એ સમયથી તે ચુકાદા ઉપર ફેંસલાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર હાઇ કોર્ટમાં અપીલ ચાલશે. બીજા સમયથી ચાલશે નહિ.

૪૩ અપીલની મુદત પુરી થઇ હોય, અને અપીલ કરી નહીં હોય. અથવા અપીલ કહાડી નાંખી હોય અથવા લગ્ન ભાંગવાનું અપીલના ફેસલામાં ઠરાવ્યું હોય તો તે પક્ષકાર મરી ગયો હોત તો આગલાં લગ્ન ભાંગ્યાં હોત તે પ્રમાણે તેને ફરીથી પોતાનાં લગ્ન કરવાની છુટ છે. તે પહેલાં નથી.

૪૪ મુકદ્દમો ચાલુ હોય ત્યાં મુધી અને આખરનું હુકમનામું થયા પછી પક્ષકારનાં સગીર છોકરાંની સંભાળ બાબત, ગુજરાત બાબત તથા વિધાબ્યાસ બાબત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવા હુકમનામું આમાં ઠરાવ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૫ જે ફરીઆદમાં ઝોરતની બદ્દેલીને લીધે તલાક આપવાનું કે ઇન્સાફની રીતે જુદાં પડવાનું હુકમનામું કોર્ટ કરે તે ફરીઆદમાં લગ્નથી થયેલા છોકરાંઓના ફાયદા સારે ઝોરતની માલ મીલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ નીમી આપવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૬ આ આક્ટ પ્રમાણે ગુન્હાનો ઇન્સાફ માછીએટ કરવો.

૪૮ આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલા દંડ જમી કરીને વસુલ કરવો.

૪૯ ગુન્હેગાર દંડ ન આપે અને જોષ્ટએ તેટલી માલ મિલકત જમીમાં ન જડે તો તેને કેદમાં રાખવો

વસીઆતનામું કર્યા સિવાય મરનાર પારસીઓના વારસા બાબતનો કાયદો, સને ૧૮૬૫ નો ૨૧ મો (ઇંડીઆ)

૧. જે પારસી વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે તેની માલ મીલકત તેની વિધવા સ્ત્રી અને છોકરાંને વહેંચી આપવી તેમાં દરેક છોકરાને વિધવાના ભાગ કરતાં બમણો માલ મળે એવી રીતે વહેંચવી.

૨. અને કોઈ પારસણ વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે તો તેણીની માલ મીલકત તેણીના રંડાયલા ધણીને તથા છોકરાને એવી રીતે વહેંચી આપવી કે રંડાયલા ધણીને દરેક છોકરાના ભાગ કરતાં બમણો ભાગ મળે.

૩. કોઈ પારસી વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે અને તેની વિધવા સ્ત્રી નહિ હોય તો તેની માલ મિલકત એવી રીતે વહેંચી આપવી કે દરેક છોકરાને દરેક છોકરીના ભાગ કરતાં ચોગણો ભાગ મળે.

૪. કોઈ પારસણ વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે અને તેનો રંડાયેલો ધણી નહીં હોય તો તેની માલ મિલકત છોકરાંઓને સરખે ભાગે વહેંચી આપવી.

૫. કોઈ પારસી અગર પારસણ વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે ત્યારે તેની હયાતીમાં જે છોકરો અથવા છોકરી મરી ગઇ હોય તો તે મરનાર છોકરો અથવા છોકરી હયાત હોત અને વારસ તરીકે તેનો હિસ્સો પહોંચત તે હિસ્સો તે મરનાર છોકરા અથવા છોકરીના ફરજંદોને તથા રંડાયેલા ધણીને અથવા વિધવાને પહોંચે.

૬. વસીઆતનામું કર્યા વગર કોઈ પારસી અથવા પારસણ મરણ પામે તેની વિધવા સ્ત્રી અથવા તેનો રંડાયેલો ધણી હોય, પણ સીધા વારસ એટલે તેની એલાદથી ઉતરતા વારસ નહીં હોય ત્યારે તે મરનારનાં મા અને બાપ જીવતાં હોય તો તે બે જણને અથવા તેમાંથી એક જણ મરી ગયું હોય તો બીજાને, તેની માલ મીલકતમાંથી અરધો ભાગ મળે, તેમાં તે બાપને માના કરતાં બમણો ભાગ મળે અને અર્ધો ભાગ તે વિધવા અથવા રંડાયેલા ધણીને મળે, પણ તેનાં મા અને બાપ મરણની વખતે હયાત ન હોય તો તેના બાપની તરફનાં જે સગાં (૧ લા પરિશિષ્ટમાં લખેલે અનુક્રમે) હોય તેઓને મા બાપ જીવતાં હોય અને જે અરધો ભાગ મળત તે અરધો ભાગ મળશે. પુરુષ અને સ્ત્રી સરખી પદવીનાં સગાં હોય તો દરેક પુરુષને સ્ત્રીના કરતાં બમણો ભાગ મળશે, બાપના સગા તરફનાં સગાં નહીં હોય તો મરનારની વિધવા સ્ત્રીને અથવા રંડાયેલા ધણીને સધળી માલ મીલકત મળે.

૭. વસિયતનામું કર્યા વગર મરનાર પારસી અથવા પારસણની માલ મિલકત જે તેની વિધવા સ્ત્રી તથા તેના રંડાયેલો ધણી નહીં હોય અને સિધાવારસ (એટલે તેની ઓલાદથી ઉતરેલા વારસ) પણ નહિ હોય તો બીજા પરીશીષ્ટમાં લખેલા અનુક્રમ પ્રમાણે જે નજીકનો સગો હોય તેને તેની સઘળી માલ મિલકત મળે, સગપણમાં સ્ત્રી અને પુરૂષ સરખાં પદવીનાં હોય તો પુરૂષને સ્ત્રી કરતાં બમણો ભાગ મળશે, સદરહુ પરીશીષ્ટમાં જેનું પહેલું નામ હોય તેને પ્રથમ મળે તે નહીં હોય તો બીજા નામવાળાને એમ એકના અભાવે બીજાને અનુક્રમે મળે

૮. વારસા બાબત સન ૧૮૬૫ નો ૧૦ મો આકટ છે તેના ત્રીજે ભાગ, ૨૫ મી કલમ સિવાય બાકીનો એથો ભાગ, સઘળો પાંચમો ભાગ, અને ૪૩ કલમ પારસીઓને લાગુ નથી.

પહેલું પરીશીષ્ટ.

૧ ભાઇઓ, તથા બેનો, મરનારનાં છોકરાં ગુજરી જનારની હયાતીમાં તેમાંથી કોઇ મરી ગયું હોય તો તેઓના સીધા વારસ (તેઓની ઉતરતી ઓલાદ.) ૨ બપાવો અને બપાઇ. ૩ બપાવાના છોકરા છોકરીઓ, ગુજરી જનારની હયાતીમાં તેમાંથી જે કોઇ મરી ગયું હોય તો તેઓના સીધા વારસ. ૪ બપાવાનો બાપ અને બપાવાની મા. ૫ બપાવાના બાપના છોકરા તથા છોકરીઓ અને ગુજરી જનારની હયાતીમાં જે કોઇ મરણ પામ્યું હોય તો તેઓના સીધા વારસ.

બીજું પરીશીષ્ટ.

૧ બાપ અને મા. ૨ ભાઇઓ અને બહેનો. ૩ બપાવો અને બપાઇ. ૪ બપાવાનાં છોકરાં. ૫ બપાવાનો બાપ અને મા. ૬ બપાવાનાં બાપનાં છોકરાં. ૭ માના પેટનાં (એટલે મા એક અને બાપ બુદ્ધો.) ભાઇઓ તથા બેનો. ૮ મમાવો અને મમાઇ. ૯ તેમનાં છોકરાં. ૧૦ દીકરાની વિધવા. ૧૧ ભાઇની વિધવા. ૧૨ બપાવાના દીકરાની વિધવા. ૧૩ મામાના દીકરાની વિધવા. ૧૪ મરનારની ગુજરી મયેલી છોકરીઓનાં ખાવંદ. જે-તે-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪ સ્ત્રીઓ તેમ પુરૂષે ગુજરનારની મરણની વખતે બીજી વારનાં લગ્ન કર્યાં નહીં હોય તો, ૧૫ મમાવાનો બાપ અને મા, ૧૬ તેનાં છોકરાં. ૧૭ બપાઇનો બાપ અને મા. ૧૮ બપાઇના બાપનાં છોકરાં. નં ૨-૪-૬-૭-૮-૧૬ અને ૧૮ માં લખેલાં માણસો ગુજરનારની હયાતીમાં મરી ગયાં હોય તો તેમના પછી તેઓના સીધા વારસ (એટલે તેઓની ઉતરતી ઓલાદ) ને તેમના પછી વારસો મળે.

કોર્ટ ફીનો આકટ (ઈંડીઆ.)

સન ૧૮૭૦ નો આકટ ૭ મો.

૧ આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઈંડીયાને લાગુ પડે છે.

૭ આ આકટ પ્રમાણે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ફી ગણવી;—

૧ પૈસા બાબતની ફરીયાદીમાં જેટલા ફીઆનો દાવો કર્યો હોય તેટલી રકમ પ્રમાણે ફી ગણવી.

૨ ગુજરાત બાબતના તથા આન્યુઇટી બાબતના દાવામાં એક વર્ષના જેટલા ફીઆનો દાવો કર્યો હોય તેથી દશ ગણી રકમ ઉપર ફી ગણવી,

૩ જંગમ માલ મિલકત બાબત, અવિભક્ત કુટુંબની માલ મિલકત બાબત, હિરસા સંબંધી હક અમલમાં લાવવા બાબત, તાકીદ થવા બાબત, મૅજમેન્ટ બાબત, અને હીસાબ બાબતની ફરીઆદીમાં જે કોઈમત અરજીમાં લખી હોય તે રકમ પ્રમાણે ફી લેવી.

૪ દાવાનો વિષય જમીન હોય તો તે જમીનનું જે મહેસુલ વરસો વરસ સરકારમાં આવતું હોય તેથી દશગણી રકમ ઉપર ફી લેવી. પણ મહેસુલની માશી હોય તો તે જમીનમાં અરજી આપ્યા તારીખના અગાઉના વારસે જે એન ડાન આવી હોય તેથી પંદરગણી રકમ ઉપર ફી ગણવી મુંબઇ દખાકા બાબત જમીનની કોઈમત નીચે પ્રમાણે સમજવી, ત્રીસ વરસ સુધીની સુદતને ઠરાવે જમીન રાખીને કમામ દર પ્રમાણે સરકાર ભરતા હોય તો ધારાની રકમથી પાંચગણી રકમ ઉપર પણ ધારાના કાયમ

કરાવે. ત્રીસ વર્ષ કરતાં વધારે મુદતને કારણે જમીન રાખીને કમાલ દર પ્રમાણે સરકાર ધારે બરતા હોય તો ધારાની રકમથી દસ ગણી રકમ ઉપર ફી લેવી, દાવાનો વિષય ઘર કે વાડી હોય તો તેની બજાર કીંમત ઉપર ફી લેવી. ધરણે મુકદ્દમ છોડાવવા અથવા રદ કરવાની ફરીઆદમાં ગીરોની કીંમત પ્રમાણે શી સમજવી, કરાર પુરો કરાવવાની ફરીઆદમાં કરારનામાં લખેલી કીંમત પ્રમાણે તથા માત્ર મિલકતની રકમ પ્રમાણે ફી ગણવી.

નીચે લખેલા દસ્તાવેજો બાબત શી બેસશે નહિ;—

- ૧ મુકદ્દમીઆતમાં આકરીએ નહિ હોય એવા લશ્કરી અમલદારે લખી આપેલું મુખતીઆરનામું.
- ૨ મુકદ્દમાની પહેલી રજુઆત પછી કોર્ટ માંગેલી લેખી હકીકત ઉપર
- ૩ ગામના મુનસફાને આપેલી ફરીઆદ અરજી.
- ૪ વિલનો, પ્રોબેટ તથા લેટર્સ ઓફ આડમિનીસ્ટ્રેશન અને ૧ લા પરીશીલના ૧૨ મા નંબરમાં કહેલો દાખલો જેમાં લખેલી મિલકત રૂ. ૧૦૦૦ ઉપર નહીં હોય ત્યારે.

૫ જમીન ઉપર ધારે બેસાડવા સંબંધી હરકંઈ બાબતમાં, તથા તે કપરનો હક સંબંધ કરાવવાની બાબતમાં કરાવ કરનારા રેવન્યુ આશીતરને અરજ આપી હોય તે કરાવ આખરનો મંજુર થયા પહેલાં આપશે તો.

૬ સરકારનું પાણી ખેતીવાડીના કામ સાર મળવા બાબત અરજી.

૭ વતી જમીન ખેડવાની પરવાનગી બાબતની અથવા જમીન મુકી દેવા બાબતની અરજી.

૮ જમીન મુકી દેવા બાબતની અથવા બાડુ વધારવા બાબતની નોટીસ પહોંચાડવાની અરજી.

૯ જમી કરવા બાબત મુખત્યારે અધિકાર પત્ર લખી આપ્યું હોય તે.

૧૦ સાહેદી પુરાવા કે દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાર હાજર થવા બાબત સાહેદને સમન કરવાની પહેલવહેલી આશીરવીટ કે દરખાસ્ત નહીં હોય તેવા કોઈ પુરાવાનો કાગળ હાજર કરવા કે શાબલ કરવા બાબત પહેલવહેલી અરજી.

૧૧ ફોજદારી કામમાં હાજર જમીન ખત, તથા ફરીઆદી કરવાના કે સાહેદી પુરાવાના કે જતે હાજર થવાના કે બીજા કશા બાબતના મુચરકા.

૧૨ હરકોઈ ગુન્હા બાબત પોલીસ અમલદારને, મુખીઆને અને ગામની પોલીસની આગળ અરજી કે ફરીઆદ કરવી હોય ત્યારે.

૧૩ કેદીની કે બીજી જે માણસ કેદમાં કે કોર્ટના અટકાવમાં હોય તેની અરજી.

૧૪ ઇ. પી. કોડમાં બ્યાન કરેલા સરકારી નોકરોની, મ્યુનીસીપાલ ખાતાના અમલદારોની, રેલવે કંપનીના અમલદારોની અને નોકરોની ફરીઆદ.

૧૫ સરકારી રાન (જંગલ) નાં ધમારતી લાકડાં કાપવાની રજા મળવાની કે એવા રાન બાબત બીજી કોઈ અરજી કરવી હોય ત્યારે.

૧૬ સરકારનો પાસે રૂપિયા લેણા હોય તે મળવા બાબતની અરજી

૧૭ ચોક્કસ પદોના કરાવ બાબત કે મ્યુનીસીપલ કર બાબત અપીલ કરવી હોય તેની અરજી.

૧૮ સાર્વજનિક કામ સાર મિલકત લેવા બાબત કાયદેસર નુકસાનનું વળતર મળવા સાર કરવાની.

૨૫ આ આકટ મુજબ શી લેવાની તે સ્ટામ્પ વડે વસુલ કરવી.

૩૧ જે ગુન્હાને વાસ્તે પોલીસ અમલદારે વગર વારંટ પકડવાને મુખત્યાર છે તે ગુન્હા સિવાય બીજા ગુન્હાની ફરીઆદની અરજીમાં ફોજદારી કોર્ટને કરેલી અરજીઓ બાબત જે શી આપી હોય તે પાછી આપવી.

૩૪ નીચેના દસ્તાવેજોને સરકારના પાસે કરાવવી મારી છે—તકામા સ્ટેમ્પ કાગળની કીંમત પાછી મળવા બાબતની અરજી, સરકારી વખતરમાંથી મીઠું ખરીદ કરવાની અરજી, જમીનદાર અથવા ખેડૂત પ્રત્યક્ષ થતી હોય ત્યારે તે દફતરના કાગળોની નકલ માંગે તો તે, સુલેહ રાખવા બદલ જમીન ખત, સહી શીક્ષા વગરની નકલો, તગાની મળવાની અરજી, વારંટ કેસના જજમેન્ટની કે જ્યુરીને કહી સંભળાવેલા તહોમતનામાંની નકલ, કેદી કેદમાં હોય તો સમન કેસના જજમેન્ટની નકલ ફી. પ્રો. કોડ

પ્રમાણે ઝોરત તથા બાળકના યુજ્જરાન આપતના હુકમની નકલ ફોજદારી કેસમાં તહોમતનામાની નકલ, રજીસ્ટર કરવા આપેલો દસ્તાવેજ પાછો લેવાની અરજ, ચાલુ કામમાં સરકારી વકીલો, કે પોલીસ અમલદાર નકલો ભાગે તે નકલો, કોર્ટમાં હાજર કરેલા દસ્તાવેજો પાછા મળવા આપતની અરજ, જમીન ખેડવા શરૂઆત માટેની અરજ, આકાર ફરદી જમીન ન લેવા માટેની અરજ, કમીટ કરેલા કેસમાં સાક્ષી-દારોની યાદીની નકલ મળવા કરેલી અરજ.

સ્ટામ્પ વેચવા સંબંધી, તથા વેગનારને મહેનતાણું આપવા આપતની કાનૂનો કરવાને સરકારને અધિકાર છે. જે સ્ટામ્પ વેચનારો આ કલમ પ્રમાણે કરેલી કાનૂનો તોડશે, તેમજ વગર નીમેલો જે સખસ સ્ટામ્પ વેચશે તેને છ મહિના સુધી કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

પરિશીષ્ટ ૧ લું. કીમત પ્રમાણે ફી બેસશે ને.

દીવાની અથવા રેવન્યુ કોર્ટમાં આપતની ફરીઆદોની અરજ અથવા અપીલની યાદી આપત:—
દાવાની રકમ કે આકેરી કીમત રૂ. ૫ ઉપર નહિ હોય તો... .. છ આના.
દાવાની કીમત રૂ. ૫ ઉપર હોય ત્યારે રૂ. ૧૦૦ સુધી, ઉપરના દર પાંચ રૂપિયા કે તેના ભાગે છ આના.

,, ૩. ૧૦૦	,, ૩. ૧૦૦૦	,, દર દશ	,,	,, ચાર આના
,, ૩. ૧૦૦૦	,, ૩. ૫૦૦૦	,, દર સો	,,	,, પાંચ રૂપિયા
,, ૩. ૫૦૦૦	,, ૩. ૧૦૦૦૦	,, દર ટસોપચાસ	,,	,, દશ રૂપિયા
,, ૩. ૧૦૦૦૦	,, ૩. ૨૦૦૦૦	,, દર પાંચસો	,,	,, પંદર રૂપિયા
,, ૩. ૨૦૦૦૦	,, ૩. ૩૦૦૦૦	,, દર હજાર	,,	,, વીસ રૂપિયા.
,, ૩. ૩૦૦૦૦	,, ૩. ૫૦૦૦૦	,, દર એ હજાર..	,,	,, વીસ ,,
,, ૩. ૫૦૦૦૦ ઉપર હોય, ત્યારે ઉપરના દર પાંચ હજાર રૂપિયા કે તેના ભાગે પચીસ રૂપિયા ઉપર પ્રમાણે વધારામાં વધારે ત્રણ હજાર રૂપિયા ફી બેસશે.				

૪ ફેસવાની ફરી તપાસ કરવાની અરજ હુકમનામાની તારીખથી નેવુમે દવાડે અથવા ત્યાર પછી આપી હોય તો ઉપલા કોષ્ટક પ્રમાણે ફી લેવી જોઈએ.

૫ પણ નેવુમા દવાડા પહેલાં આપી હોય તો ઉપરની રીધી અડધી ફી ગણવી.

૬ જે ફેસલો અથવા હુકમ હુકમનામું નહીં હોય તેની નકલ આપત સદરદુ ફેસલો હાઇ કોર્ટ સીવાય બીજી દીવાની કે રેવન્યુ કોર્ટ કયો હોય ત્યારે.

અ દાવાની રકમ પચાસ રૂપિયા કે તેથી ઓછી હોય તો ચાર આના. બ સદરદુ રકમ પચાસ રૂપિયા ઉપર હોય તો આઠ આના. ક સદરદુ ફેસલો હાઇ કોર્ટ કયો હોય તો એક રૂપિયા.

૭ સદરદુ ફેસલો હુકમનામું હોય ત્યારે.

અ દાવાની રકમ પચાસ રૂપિયા કે તેથી ઓછી હોય તો આઠ આના. બ અને પચાસ રૂપિયા ઉપર હોય તો એક રૂપિયા, સદરદુ હુકમનામું હાઇ કોર્ટ કયું હોય તો ચાર રૂપિયા.

૮ જે દસ્તાવેજ ઉપર સ્ટામ્પ બેસતો હોય તે દસ્તાવેજ કહાડી લખતે તેની જગ્યાએ તેની નકલ મુકે તો

અ અસલ દસ્તાવેજનો સ્ટામ્પ આઠ આના ઉપર નહીં હોય ત્યારે દસ્તાવેજ ઉપર જોડેલો કર બેઠો હોય તેટલી ફી. બ બીજો હરકાઇ પ્રસંગે...આઠ આના.

૯. હિસાબની, પત્રકની અથવા રીપોર્ટની કે તેવા પ્રકારના કાગળની નકલ કે જેને માટે આ આક્ટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કીધો નથી તેની દિવાની, ફોજદારી કે મુન્સફી કોર્ટમાં ફી લેવી હોય ત્યારે દર ત્રણસો સાઠ શબ્દોએ અથવા તેના હર કંઈ ભાગે...આઠ આના.

૧૦. બંગાળના સન ૧૮૫૮ ના ૪૦ મા આક્ટ મુજબ કે મુન્સિપલિટી સન ૧૮૬૪ ના ૨૦ મા આક્ટ પ્રમાણે નાની ઉમરના છોકરાંઓની તથા તેઓની માલ મિલકતનો વહિવટ કરવા સાર આપેલો

દાખલો—જે તેની કીમત પાંચસો રૂપિયા ઉપર નહિ હોયતો...પાંચ રૂપિયા, પણ પાંચસે ઉપર પણ એક હજાર ઉપર નહીં હોયતો—દશ રૂપિયા અને એક હજાર રૂપિયા ઉપરના દર એક હજાર રૂપિયા કે તેના બાગે...પાંચ રૂપિયા.

૧૧. *વિચનો, પ્રોપર્ટ અથવા લેટર્સ ઓફ આડમિનિસ્ટ્રેશન તેને ઠીક જોડેલું હોય કે ન હોયતો—જે માલ મિલકત બાબત દાખલો આપેલો હોય તેની રકમ એક હજાર રૂપિયા ઉપર હોય તો...દર સેંકડે બે ટકા.

પરીશીષ્ટ ૨ બું.

મુકદ્દર કરેલી ફી.

૧. અરજી—જે નીચેની અરજીઓ ઉપર એક આનાની કોર્ટ શી ડીક્રીટ જોઇએ.

અ કસ્ટમ ખાતાના અમલદારની અથવા માછલેટની હજુરમાં, સરકારની સાથે વહેવાર રાખનારા માણસને, તે વ્યવહારની સાથે સંબંધ રાખતા વિષયની અરજી કરવી હોય ત્યારે જે જમીનના ધારાને ઠરાવ થોડી મુદતને વાસ્તે કીધો હોય તે જમીન સરકારની સાથે કબુલ કરીને જેણે રાખી હોય તેણે રેવન્યુ અમલદારને તે બાબત કરવાની અરજી, કોઇ જગાનું જનન તથા સુધારા કરવા બાબત મ્યુનિસીપલ કમીશનરને કરવાની અરજી, ૫૦ રૂપિયાથી ઓછી રકમની કે કીમતની ફરીઆદી (સાંચની) રેવન્યુ કલેક્ટરને કે મામલતદારને આપવી હશે ત્યારે, ફિવાની ફાજદારી કે રેવન્યુ કોર્ટમાં, ફેસવાની, હુકમનામાની, હુકમની, કે કોર્ટના ખીખ દસ્તાવેજની નકલ સાથે સદરહુ કોર્ટમાં આપવાની અરજી. જે નીચેની અરજીઓ ઉપર આઠ આનાની કોર્ટ શી ડીક્રીટ જોઇએ.

પોલીસ અમલદારો જે ગુન્હાને વાસ્તે વગર વારંટ પકડવાને મુખત્યાર છે તે ગુન્હા સિવાય ખીખ કોઇ ગુન્હાની ફરીઆદ બાબત અરજી કોઇ ફાજદારી કોર્ટમાં આપવી હશે ત્યારે દીવાની. ફાજદારી કે રેવન્યુ કોર્ટમાં અરજી આપો હશે તે બાબત આ આક્ટમાં ખીજી રીતે ઠરાવ કર્યો નહીં હશે ત્યારે, મહે-સુલ કે બાહુ (ગણોત) અનામત મુકદ્દર હશે ત્યારે. જમીનદારે ખેડુતને તુકશાનનું વળતર કેટલું આપવું તે કોર્ટે ઠરાવવા બાબત આપવાની અરજી.

કે કમીશનરને આપવાની અરજી ઉપર એક રૂપિયાની અને, કે હાઇકોર્ટમાં આપવાની અરજી ઉપર બે રૂપિયાની શી જોઇએ.

૨. નાદારીમાં ફરીઆદ કરવાની પરવાનગી બાબતની અરજી ઉપર...આઠ આના.

૩. નાદારીમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી બાબતની અરજી, જે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં. આપવી હશે તો એક રૂપિયા, અને કમીશનરને કે હાઇકોર્ટને આપવી હશે ત્યારે બે રૂપિયા.

નીચેની અરજી ઉપર આઠ આનાની ફી જોઇએ:—

૪. સન ૧૯૦૬ ના એક્ટ ૨ મુજબ કમળ બાબતની મામલતદાર કોર્ટને આપવાની અરજી અથવા અપીલની યાદી.

૫. તેમજ કમળ ભોગવટાનો હક સાબિત કરવાની અથવા ખોટા કરવા બાબતની ફરીઆદની અરજી કે અપીલની યાદી.

૬ ફાજદારી કે દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના એકટ મુજબ, કોર્ટને કે માછલેટને આપેલું જમીન ખત અથવા દસ્તાવેજ,

૭ તથાક આપવા બાબતની કાયદેસર કબુલત,

૮ ધનકમટેક્ષ એકટ પ્રમાણે ઠરાવેલા આંકડા બાબત હરકત લેવાની અરજી.

* વિલ એટલે હરકોઇ સાવધ માણસે સુલુ પત્ર કરીને કાયદેસર તે ઉપર સહી તથા સાક્ષી કરાવીને પ્રસિદ્ધ કરે છે તે સુલુ પત્ર; પ્રોપર્ટ—એટલે. વિલ વિગેરે કોર્ટમાં સાબિત કરીને તે પ્રમાણે અરનાર માણસની માલમિલકતનો વહિવટ કરવા સાથે અધિકાર પત્ર મળે છે તે; લેટર્સ ઓફ આડમિનિસ્ટ્રેશન એટલે—અરનારની માલ મિલકતનો વહિવટ કરવા સાથે કોર્ટમાંથી અધિકાર પત્ર મળે છે તે.

૯ ઇનકમટેક્સ એક્ટ મુજબ અપીલ કરવી હોય તો તે અપીલની ઉપર એક રૂપિયા ફી જોડાયે.

૧૦ મુખ્તીઆરનામું અથવા વકીલાતનામું;

અ હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઇ દિવાની, ફોજદારી કે રેવન્યુ કોર્ટમાં હરકોઇ મુકદ્દમા ચલાવવા સાથે આપવું હશે ત્યારે, આઠ આના; જે કમિશનરને આપવું હોયતો—એક રૂપિયા, જે અને હાઇકોર્ટમાં કે ચીફ કમીશનરની હજુરમાં આપવું હશે તો એ રૂપિયાની ફી જોડાયે.

૧૧ ફરીઆદો નામંજુર કરવાના હુકમ કે હુકમનામા ઉપર અપીલ નહીં હોય તે અપીલની યાદી;—હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઇ દિવાની કોર્ટમાં કે નિર્મલ રાખનારા બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદાર સિવાય બીજી કોઇ રેવન્યુ કોર્ટમાં આપવી હશે તો આઠ આના, અને હાઇકોર્ટને કે ચીફ કમીશનરને આપવી હશે તો એ રૂપિયા ફી જોડાયે.

નીચેની અરજી ઉપર પાંચ રૂપિયા ફી જોડાયે.

૧૨ કવિઅન (એટલે પ્રોમેટ કે લેટર્સ ઓફ આડમિનિસ્ટ્રેશન નહીં આપવા બાબતની અરજી.)

૧૪ એટલેથીયે લોકો પોતાનો ધર્મ મુકી પારકા ધર્મમાં જાય તેઓનાં લગ્ન ભંગવા બાબતના એક પ્રમાણે કરેલી ફરીઆદોની અરજી.

૧૫ બાયડી કબજે લેવાની ફરીઆદોની અરજી કે અપીલની યાદી

નીચેની અરજીઓ ઉપર દશ રૂપિયાનો સ્ટામ્પ જોડાયે.

૧ બાદશાહી સનંદ ઉપરથી સ્થાયી નહીં હોય તેવી દીવાની કે રેવન્યુ કોર્ટનો સંક્ષેપ રીતે કરેલો ફેસલો ફેરવવાની કે રદ કરવા બાબતની.

૨ જેનું મહેસુલ સરકારમાં આવતું હોય તે ઇસ્ટેટના ધણીઓના નામોની નોંધ રજીસ્ટ્રારમાંથી ફેરવવા બાબત કે રદ કરવા બાબતની.

૩ પંચનો ફેસલો રદ કરવા બાબતની,

અને ૪ દત્તક રદ કરવા બાબતની, અરજીઓ.

૨૧ પારસી લોકોનાં લગ્ન તથા તલાક બાબતના એક્ટ મુજબ કરવાની ફરીઆદોની અરજી કે અપીલની યાદી ઉપર વિસ રૂપિયા ફી જોડાયે.

પ્રોસેસ શી—દિવાની, ફોજદારી કે રેવન્યુ કામમાં સમન, વારંટ કે નોટીસ બજાવવા સાથે જે રકમ આપવી પડે છે તેને પ્રોસેસ શી કહે છે. પ્રોસેસ ન બજાવે તે ફરી પ્રોસેસ કાઢવી પડે તો અડધી ફી, નીમેલે દીવસે કોર્ટ હાજર ન હોય તો ફરી પ્રોસેસ આપવી નહિ.

દિવાની કામ માટે નીચે પ્રમાણે ફી લેવી.

અ સમન્સ, નોટીસ, અને જાહેરનામા માટે નીચે પ્રમાણે ફી બેસશે.

દિવાની રકમ કે આંકેલી કીમત રૂ.	રૂ. ૨૫ કરતાં વધારે ન હોય તો	બે આના
રૂ. ૨૫ ની ઉપર અને	રૂ. ૧૦૦ ની અંદર હોય તો	રૂ. ૦—૪—૦
„ ૨૦૦ „	„ ૫૦૦ „	„ ૦—૮—૦
„ ૫૦૦ „	„ ૧૦૦૦ „	„ ૧—૦—૦
„ ૧૦૦૦ „	„ ૫૦૦૦ „	„ ૨—૦—૦
„ ૫૦૦૦ ની ઉપર હોય તો	...	„ ૪—૦—૦
જે દાવામાં રૂ. ૫ કોર્ટ ફી બેસે તે દાવામાં	...	„ ૦—૪—૦
જેમાં રૂ. ૧૦ કોર્ટ ફી બેસે તેમાં	...	„ ૦—૮—૦

જે પકડવાના વારંટમાં, મનાઇ હુકમમાં અને જપ્તીના હુકમ માટે ઉપરની ફીથી બમણી સમજવી.

જે દરેક સમન્સ તથા નોટીસ બહલ ત્રણ આના અને તે બજાવવા સિવાય પાછી આવે તો ફરી બજાવવા માટે બે આના. ત્રણ દીવસથી વધારે દીવસ બેઝીફ રોકવાનો હોય તો વધારાના દિવસનો પગાર પડશે.

ફોજદારી કામમાં—પોલીસ અધ્યક્ષારીના ગુન્હા બાબત શી આપવી નહિ. લગ્ન સંબંધી, આબરૂ લેવા સંબંધી, અને કરાર તોડવા સંબંધીના ગુન્હા માટે—દરેક સમન્સ કે નોટીસ માટે ચાર આના,

પકડવાના વારંટ માટે અને નાસી ગયેલા ગુન્હેગાર માટે જાહેરનામું કહાડવા માટે તેમજ જમીના વારંટ માટે એક રૂપિયા શી આપવી પડશે. બીજા ગુન્હાઓ માટે ઉપરની ફીનો ચોથો ભાગ સમજવો. સરકારી નોકરીઓ પોતાની નોકરીની રૂયે કરેલી ફરીઆદોમાં શી આપવી નહિ.

રેવન્યુ કામ માટે—દરેક સમન્સ અગર નોટીસ બદલ ત્રણ આના, અને વારંટ માટે છ આના.

પરચુરણ કામમાં—દસ્તાવેજના ખરાપણા માટે માજસ્ટ્રેટ સહી કરી આપે તો કોર્ટ શી ટીકીટ નો એક રૂપિયા, અને સુખત્યારના ખરાપણા માટે—હાઇકોર્ટ ના નાજર સહી કરે તો આઠ આના, અને સબોર્ડીનેટ કે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટના નાજર સહી કરે તો ચાર આના, રોકડ શી, અને તેટલોજ કોર્ટ ફી સ્ટામ્પ આપવો પડે, એશીડેવીટ માટે ઉપર પ્રમાણે કોર્ટ ફી ટીકીટ તથા રોકડ શી આપવી પડશે:—

દિવાની તેમજ રેવન્યુ કામ માટે સાક્ષીઓનું ભથ્થું—નીચે પ્રમાણે રોકડ કોર્ટમાં આપવું:—

દરેક સાહેબ માટે—યુરોપીયન અથવા ઇષ્ટ ઇન્ડિઅનને દર માઇલે છ આના પ્રમાણે ગાડી ભાડું અને દરરોજના ખોરાકીના રૂ. ૨-૮-૦ આપવા, પટેલ, વેપારી, વકીલ અને એવાજ બીજા જે ઉચ્ચ વર્ગના સાહેબ હોય તેને દરરોજના આઠ આનાથી એક રૂપિયા સુધી; સરકારી નોકર, કારીગર અને એવાજ બીજા લોકોને દરરોજના છ આના, ખેડુત અને ખાનગી નોકરોને દરરોજના ચાર આના, ઉપરાંત રેલવેના તથા જવા આવવાનો બીજો વ્યાજબી ખર્ચ આપવો.

દિવાની કેદમાં કાઢ દેણદારને મોકલવો પડે તો તેને ખોરાકીના—જે તે યુરોપિઅન હોય તો—દરરોજના રૂ. ૧ થી તે રૂ. ૧-૮-૦ સુધી, યુરોજીઅન કે પોર્ટુગીઝ હોય તો—દરરોજ આઠ આનાથી એક રૂપિયા સુધી અને બીજા લોકોને દરરોજના ત્રણ આનાથી ચાર આના સુધી આપવા જોઈએ.

ફોજદારી કામમાં—યુરોપિઅન અને ઇષ્ટ ઇન્ડિઅન સાહેબને દર માઇલે છ આના ગાડીભાડાના તથા ખોરાકીના દરરોજના રૂ. ૨-૬-૦ સુધી; પટેલ, વેપારી, વકીલ અને તેવા દરજ્જાના બીજા જે ઉચ્ચ વર્ગના લોકોને દરરોજના ખોરાકીના છ આના અને મુસાફરી ખર્ચ જુદો; ખેડુ તથા બીજા ખાનગી લોકોને દરરોજના ખોરાકીના ચાર આના અને મુસાફરી ખર્ચ જુદાં.

સેશન કોર્ટમાં કામ ચાલી શકે તેવા જમીન નહીં લેખ શકાય તેવા અને જમીન લખ શકાય તેવા, મુકદ્દમામાં અને કોઈ અમલદારના હુકમથી ચાલેલા કામમાં કોર્ટને વ્યાજબી લાગે તો ઉપર પ્રમાણે મુસાફરી તથા બધાનો ખર્ચ સરકાર તરફથી આપવો.

દિવાની તથા ફોજદારી કામમાં તેમજ મામલતદાર એક મુજબ ચલાવેલા કમળના કામમાં નકલ ફી તથા મુકાબલ શી નીચે મુજબ આપવી.

નકલ શી.

મુકાબલ શી.

અગ્રેજી નકલમાં દર ૨૫ શબ્દે તથા તેના ભાગે છ પાઇ. { દર સો શબ્દે તથા તેના
દેશીભાષામાં દર ૩૩ „ „ „ „ } ભાગે અડધો આનો.

મુલકી કામમાં—દર સો શબ્દે તથા તેના ભાગે એક આનો નકલ શી તથા અરધો આનો મુકાબલ ફી આપવી.

કોર્ટમાં સમ ખાવા બાબતનો એક્ટ.

હિંદુસ્થાનનો સન ૧૮૭૩ નો એક્ટ ૧૦ મો.

૧ આ આક્ટ બ્રિટિશ ઇન્ડિઆને લાગુ છે. (બીજી કલમ ૨૬ થઇ છે)

૩ આ આક્ટનો કોઈ પણ ઠરાવ કોર્ટ માર્શલથી ચાલેલા કામને લાગુ નથી.

૪ જે કોર્ટને અથવા માણસોને કાયદેસર જુબાની લેવાનો અધિકાર છે તે કોર્ટો અથવા માણસો સમ ખવડાવવાને અથવા પ્રતિજ્ઞા કરાવવાને સુખત્યાર છે.

૫ જે કોર્ટને જુખાની લેવાનો કે પુરાવો લેવાનો અધિકાર છે તે કોર્ટમાં કાયદા પ્રમાણે જુખાની આપતાં સધળા સાહેદોએ, સાહેદાની જુખાની તરજુમો કરીને સમજવનારાએ, અને જુરેરાએ જુખાની આપતી વખતે સમ ખાવા બેઠાએ, ફાજદારી કામમાં તહોમતદારને સમ ખવસવવાની જરૂર છે એમ સમજવું નહીં.

૬ સાહેદ હિંદુ અથવા મુસલમાન હોય અને સમ ખાવાને હરકત હોય તો તેણે સમ ખાવાને બદલે પ્રતિજ્ઞા કરવી, બીજે પ્રસંગે તેણે સમ ખાવા.

૭ હાથકોર્ટ જે રીતે કરાવે તે રીતે સમ ખવડાવવા કે પ્રતિજ્ઞા કરાવવી.

૮ તે જે જાતનો અથવા પંથનો હોય અને તે જાતના તથા પંથના ભેડાને જે તરફનો સમ ખાવાનો વહીવટ હોય તે તરફના સમ ખવરાવવા તથા પ્રતિજ્ઞા કરાવવી.

૯ કોઇ પક્ષકાર કહેશે કે સામાવાળો અથવા શલાણો સાહેદ ૮ મી કા. પ્રમાણે સમ ખાશે તો તે જે કહેશે તે મારે કયુલ છે, ત્યારે તે સમ તમે ખાશો કે નહિ એવું સામાવાળાને અથવા સાહેદને પૂછવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૦ જે તે પક્ષકાર કે સાહેદ સમ ખાવાનું કયુલ કરે તો તેને સમ ખવરાવવા.

૧૧ મ્હારે કયુલ છે એ રીતે જે માણસે કહ્યું હોય તે માણસ ખાખત તે જુખાની નકી પુરાવો છે.

૧૨ સમ ખાવાની ના કહે તો જખરજસ્તીથી સમ ખવરાવવા નહિ.

૧૩ સમ ખવડાવ્યા નહીં હોય અથવા કાંઇ ગેરચાલ થઇ હોય તેથી ચાહેલું કામ અને જુખાની કામમાં નહિ આવશે એવું સમજવું નહિ.

૧૪ પુરાવો આપતી વખતે જુખાની આપનારાં માણસને સાચે સાચું બોલવાની જરૂર છે.

હિંદુસ્તાનનો કરારનો આકટ.

(સન ૧૮૭૨ નો આકટ ૯ મો.)

૨ કોઇ વસ્તુ કરવાની કે ન કરવાની ખુશી જણાવવી તેને સુચના કહે છે; સુચના કરે તે વચન આપનાર અને સુચના સ્વિકારે તે વચન લેનાર સમજવો. જે કયુલત કાયદાના જરૂરી અમલમાં લાવી શકાય છે તેને કરાર કહે છે.

૧૦ કરાર કરવાને લાયક હોય એવા પક્ષકારોની રાજખુશીથી આપેલી સંમતીથી કરેલી કયુલતોને કરાર સમજવા.

૧૧ લાયક ઉમરે પહોંચેલા, સાવધ બુદ્ધિવાળા અને કાયદેસર અશક્તતા ન હોય તેવા સર્વ સખસો કરાર કરવાને લાયક છે.

૧૨ કપટથી આપેલી સંમતીથી થયેલી કયુલતો નિરર્થક થવા યોગ્ય છે. ગેરબાજખી દાખના ચોગે કરી લીધેલા કરાર રદ કરવા યોગ્ય થાય છે.

૨૦ હકીકત વિષે બંને પક્ષકારોની ચુક થઇ હોય તો તે કયુલતો નિરર્થક છે.

૨૧ કાયદા વિશેની ચુકને લીધે કરાર નિરર્થક થતો નથી.

૨૨ હકીકત વિષે કરારના એક પક્ષકારની ચુક થઇ હોય તો માત્ર તેજ કારણથી કરાર નિરર્થક થતો નથી.

૨૩ કોઇ કયુલતનો અવેજ કિંવા ઉદ્દેશ નીચે લખ્યા મુજબનો ન હોય તો તે કાયદેસર છે. કાયદામાં મનાઈ કરી હોય તેવો, જેમાં કપટ હોય તેવો, જે ખીજ સખસના શરીરને કિંવા મિલકતને હાની કર્તા હોય; અને જેને કોર્ટ અનાંતિનો અથવા રાજ્યનીતિ વિરૂદ્ધ બહુતી હોય, તેવો અવેજ કિંવા ઉદ્દેશ ગેરમંયદે છે.

૨૪ અવેજ તથા ઉદ્દેશ કાંઇ ભાગે ગેરકાયદે હોય તે કમુલ્લત નિરર્થક છે.

૨૫ અવેજ સિવાયની કમુલ્લત નિરર્થક છે; પણ તે લખેલી તથા તોંધેલી હોય તો કાંઇ વસ્તુ કરી હોય, તેનો બદલો આપવાનું વચન હોય તો, મુદતના કાયદાથી ૨૬ થયેલું કરજ આપવાનું વચન હોય તો, તે કમુલ્લત કરાર થાય છે અને તે નિરર્થક થતી નથી.

૨૬ કામી ઉમરના સખસો સિવાય બીજા સખસોના લગ્નમાં હરકત કર્તા કમુલ્લતો નિરર્થક છે.

૨૭ વેપારમાં હરકત કર્તા કમુલ્લતો નિરર્થક છે.

૨૮ કાયદા મુજબ કામ ચલાવવામાં હરકત કર્તા કમુલ્લતો, જે કમુલ્લતનો અર્થ નક્કી કરી શકાય નહીં તેવી કમુલ્લતો નિરર્થક છે.

૩૦ અને સરત તરીકે કરેલી કમુલ્લતો નિરર્થક છે પણ ધોડાની સરતમાં જીતેલાં ધનાઓ આપવાની કમુલ્લત ગેરકાયદે નથી.

૪૦ કરારના પક્ષકારોએ પોતપોતાનાં વચનો પુરાં કરવાં જોઇએ. વચન આપનારે વચન પુરૂં કરવું જોઇએ.

૪૬ વચન પુરૂં કરવાનો વખત નીચેનો ન હોય તો એવું વચન યોગ્ય મુદતમાં પુરૂં થવું જોઇએ.

૫૧ પરસ્પર વચન લેનાર પોતાનું વચન પુરૂં કરવાને તૈયાર તથા રાજી ન હોય તો વચન આપનારને પોતાનું વચન પુરૂં કરવાની ફરજ નથી.

૫૬ અશક્ય કૃત્ય કરવાની કમુલ્લત નિરર્થક છે.

આપેલા પૈસા કયા ઉપયોગમાં લેવા તે આખત.

૫૯ દેણદાર સખસ કાંઇ રકમ આપતી વખત તે ફલાણા કરજ પેટે મજરે લેવી, એવું સ્પષ્ટ જણાવે તો તે રકમ તે કરજને પેટે મજરે લેવી જોઇએ.

૬૦ કયા કરજને પેટે રકમ મજરે લેવી એવું દેણદારે જણાવ્યું ન હોય તો આપેલી રકમ સાફ-કારે પોતાને યોગ્ય ભાગે તે કરજને પેટે મજરે લેવી.

૬૧ આવેલી રકમ કાંઇ અમુક કરજને પેટે બેમાંથી એકે પક્ષકારે મજરે પકડી ન હોય તો તે રકમ કરજને પેટે મજરે લેવી.

જે કરાર પુરૂં કરવાની જરૂર નથી તે વિષે.

૬૨ જે કરાર બદલ્યા હોય, ૨૬ કર્યા હોય, કે જેમાં ફેરફાર કર્યો હોય તે કરારો પુરાં કરવાની જરૂર નથી.

૬૩ વચન લેનાર વચન પુરૂં કરવાની વાત માંડીવાળી શકે છે.

૬૫ નિરર્થક કમુલ્લત અથવા નિરર્થક થયેલા કરારની રૂયે જે સખસને કાંઇ ફાયદો થયો હોય, તે સખસે તે ફાયદો જેની પાસેથી મળ્યો હોય તેને પાછો આપવો.

૬૭ વચન પુરૂં કરવાને જે યોગ્ય સાધન જોઇએ તે આપવામાં વચન લેનાર ગરજત કરે, તો તેને બીધે જેટલું વચન પુરૂં થવાનું રહ્યું હોય તેટલું પુરૂં કરવાની માફી થઇ એમ સમજવું.

કરારથી ઉત્પન્ન થયેલા સંબંધો જેવા બીજા કેટલાએક સંબંધો વિષે.

૬૮ કરાર કરવાને જે અશક્ય છે તેને કિંવા તેના તરફથી બીજા કાંઇને ખોરાકી પોશાકીની જરૂરી જણસો કાંઇ બીજો સખસ પુરી પાડે તો, તેની કીમત તેને સદરહુ અશક્ય સખસની મિલકત-માંથી મળવાનો તેનો હક છે.

૬૯ એક સખસે આપવાના પૈસા બીજા સખસ તે વાતમાં પોતાનો સંબંધ હોવાથી આપે તો તો આપનારને પૈસા પાછા મળવાનો હક છે.

૭૦ જ્યારે એક સખસ બીજા સખસને કાંઇ વસ્તુ આપે, પરંતુ તે પ્રમાણે મફત આપવું એવો તેનો ધરાહો ન હોય, અને બીજા સખસે તે આપેલી વસ્તુનો ઉપભોગ કીધો હોય, ત્યારે તે બીજા સખસે તેનો બદલો પહેલાં સખસને ભરી આપવો અથવા આપેલી વસ્તુ તેને પાછી આપવી.

૭૧ કાંઇ સખસને બીજા કાંઇનો કાંઇ માલ જડે અને તે પોતાના હવાલામાં લે તો નિષેધીત.

ઉપર જે જવાબદારી છે તે જવાબદારી તેના ઉપર છે.

૭૨ કોષ સખસને ચુકથી અગર સખતીના કારણથી પૈસા અગર કાંઈ વસ્તુ આપવામાં આવી હોય તે સખસે તે પૈસા અગર તે વસ્તુ પાછી આપવી જોઈએ.

કરાર તોડ્યાના પરિણામ વિષે.

૭૩ કરાર તોડ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલો ટોટો કિંવા નુકસાનનો ખદ્દો કરાર તોડનાર પાસેથી મળવાનો હક છે.

૭૪ કરાર તોડ્યો તો અસુક રકમ આપવી એવું જે કરારમાં ઠરાવ્યું હોય તે કરાર તોડ્યાથી નુકસાનીનો ખદ્દો ઠરાવેલી રકમથી વધારે ન હોય તેટલો તેને મળવાનો હક છે.

૭૫ વ્યાજબી રીતે કરાર બંધ પાડનાર પક્ષકારને નુકસાનીનો ખદ્દો ભરી લેવાનો હક છે.

(માલના વેચાણ બાબત બાબ ૭ મો.)

વેચેલા માલ ઉપર માલકી ક્યારે ઉત્પન્ન થાય છે.

૭૬ માલ એટલે જંગમ મિલકત.

૭૭ વેચાણ એટલે કીમતના ખદ્દામાં મિલકત આપવી તે.

૭૮ કાંઈ કીમતે કોઈ મુકરર કરેલા માલની કીમત આપવામાં, તથા સ્વીકારી, અને તેની સાથે કીમત આપ્યાથી, કે માલ સ્વાધિન કર્યાથી કે જાંતુ આપ્યાથી વેચાણ થાય છે.

૭૯ જે વસ્તુ મુકરર કરવાની, બનાવવાની કે પુરી કરવાની હોય તે વસ્તુ વેચવાનો કરાર થયો હોય, ત્યારે તે વસ્તુ મુકરર કરવામાં આવે, બનાવવામાં આવે કે પુરી કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ખરીદદારને તે વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી.

૮૦ વેચનાર માલ પસંદ કરીને કાઢે તો માલ મુકરર થયો એમ સમજવું.

૮૧ જંગમ મિલકત સ્થાવર મિલકત જોડે વેચી હોય ત્યારે સ્થાવર મિલકત ઉપર હક પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં જંગમ મિલકત ઉપરનું સ્વામિત્વ ઉત્પન્ન થતું નથી.

૮૨ જ્યારે માલ ઉપર ખરીદદારની માલકી થઈ હોય ત્યારે તે માલ નાશ થયાથી કે તેને નુકસાન થયાથી કાંઈ ટોટો થાય તો તે ખરીદદારે ખમવો જોઈએ.

૮૩ કરારથી કીમત ઠરી ન હોય તો તે કોટને યોગ્ય દેખાય તે કીમત ખરીદદારે આપવી.

સ્વાધીન કરવું.

૮૪ વેચેલો માલ ખરીદદારના કબજામાં જવાથી સ્વાધિન કરી શકાય છે.

૮૫ ખરીદદાર વિનંતી કરે ત્યાં સુધી માલ સ્વાધિન કરવાની ફરજ વેચનારને નથી.

૮૬ વેચતી વખતે માલ જે ઠેકાણે હોય તે ઠેકાણે સ્વાધિન કરવો.

વેચનારનું લીયન.

૮૭ વેચેલો માલ વેચનારના કબજામાં જ્યાં સુધી રહે અને તેની કીમત આપવાની બાકી હોય ત્યાં સુધી વેચનારનું તે માલ ઉપર લીયન છે.

૮૮ કીમત પાછળથી આપવાની હોય પણ સ્વાધિન કરવાનો વખત ન નીચ્યો હોય તો વેચનારનો લીયન નથી, માલ સ્વાધિન કર્યાની પહેલાં ખરીદદાર નાદાર થાય તો વેચનાર કીમતને માટે માલ અટકાવી શકે છે.

૮૯ ઠરાવેલે વખતે કીમત ન મળે તો, વેચનાર કીમતને માટે માલ અટકાવી શકે છે.

માલ રસ્તામાં જતા રોકવા બાબત.

૯૦ જે ખરીદદાર નાદાર થાય અને માલની કીમત પોતાને પહોંચી ન હોય તો, વેચનાર માલ ખરીદદાર તરફ જતાં રસ્તામાં રોકી શકે છે.

૯૧ ખરીદદાર માલ વેચી બીજાને સ્વાધિન કરે ત્યાં સુધી રોકવાનો હક જારી રહે છે.

૯૨ માલ રોક્યાથી વેચનારને તેની કીમત આપવામાં આવે ત્યાં સુધી માલ રાખવાનો તેનો હક થાય છે.

ફરી વેચાણ.

૧૦૭ ખરીદદારે કરાર પુરો ન કર્યાથી, વેચનાર ખરીદદારને પ્રથમ ખબર આપી તે માલ ફરી વેચી શકે છે, અને તેમાં ટોટો આવે તો પ્રથમના ખરીદદારે ભરી આપવો જોઈએ. પણ નશા ઉપર ખરીદદારનો હક નથી.

૧૦૮ વેચનારનો પોતાના માલ ઉપર જે હક હોય તેથી વધારે હક તે માલ ખરીદનારને તે આપી શકતો નથી.

૧૦૯ વેચનારનો હક કાયદેસર નહીં હોવાને લીધે ખરીદદારના હાથમાંથી વેચેલી વસ્તુ પાછી જાય તો ખરીદનારને તેથી જે ટોટો થાય તેનો જવાબદાર વેચનાર છે.

ખાત્રી.

૧૧૦ માલ સારો છે, તથા અમુક જાતનો છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી ધંધાના રીવાજ વડે સાબિત કરી શકાય છે.

૧૧૧ ખાત્રીના પદાર્થ સારો છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી આપી શકાય.

૧૧૨ નમુનો જતાવીને માલ વેચ્યો હોય તો નમુના પ્રમાણે સહજો માલ છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી આપી સમજવી.

૧૧૩ અમુક નામનો માલ કહીને વેચ્યો હોય તો તેજ નામનો માલ છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી આપી સમજવી.

૧૧૪ જ્યારે માલ કોઈ જણાવેલા કામને સાફ મંગાવ્યો હોય, ત્યારે આપેલો માલ તે કામને માટે ઉપયોગમાં આવે એવો છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી કર્યાનું સમજવું.

૧૧૫ પ્રસિદ્ધ તથા મુકરર કરેલી જાતનો માલ વેચ્યાથી ખાત્રી આપી સમજવી નહીં.

૧૧૬ કપટ ન હોય તો, તથા જાત વિષે સ્પષ્ટ ખાત્રી આપવામાં આવી ન હોય તો તેમાંની છુપી ખામીઓ વિષે વેચનાર જવાબદાર નથી.

૧૧૭ ખાત્રી આપીને માલ વેચ્યો હોય, અને પછી ખાત્રી તોડ્યાથી ખરીદનારને જે નુકસાન થાય તેનો બદલો વેચનારે ભરી આપવો જોઈએ.

૧૧૮ જે માલ મુકરર નથી તે બદલ આપેલી ખાત્રી તુટે તે ખરીદનાર તે માલ ના લેવાને મુખત્યાર છે.

પરચુરણ.

૧૧૯ મંગાવેલા માલ સાથે ન મંગાવેલો માલ મોકલે તો ખરીદદાર મોકલેલો માલ સ્વીકારવાની ના કહી શકે છે.

૧૨૦ ખરીદદાર માલ સ્વિકારવાની ગેરવ્યાજબી રીતે ના કહે તો વેચાણનો કરાર તેણે તોડ્યો એમ સમજવું.

૧૨૨ લીલામથી જથ્થાબંધ માલ વેચવામાં આવે તે ઉપર જેને છેલ્લી માગણીએ આપવામાં આવે તેની માલિકી થાય છે.

૧૨૩ હરાજમાં વેચનારે કોમત વધારવા સાફ બનાવટની માગણીઓ વાપરો હોય તો ખરીદદારની ઇચ્છા ઉપરથી વેચાણ નિર્ણયક થાય છે.

હામિ તથા જામિનગીરી.

૧૨૪ જે કરાર ઉપરથી એક પક્ષકારની વર્તણૂકથી બીજા પક્ષકારને ટોટો આવે તેથી તેને બચાવવાનું વચન આપે તે કરારને હામિનો કરાર કહે છે.

૧૨૫ હામિ જેને આપી હોય તેના ઉપર દાવો થાય તો તેને દાવાના ખર્ચ સાથે નુકસાની મળવાનો હક છે.

૧૨૬ કોઇ ત્રાહીત સખસ પોતાનું વચન દીવા જવાબદારી પુરી કરવામાં કસુર કરે તો તે પુરી કરવાના કરારને જમીનગીરીના કરાર સમજવો. જમીનગીરી આપે તેને જમીન કહેવો.

૧૨૮ કરારમાં ખીજ રીતનો કરાર ન હોય તો જમીનની જવાબદારી મુખ્ય દેણદારની જવાબદારી જેટલીજ છે.

૧૨૯ જે જમીનગીરી કેટલાંક અનુક્રમવાર કાર્યોને લાગુ હોય તેને સ્થીર જમીનગીરી કહે છે.

૧૩૧ જમીન મર્જી પામ્યાથી સ્થિર જમીનગીરી રદ થાય છે.

૧૩૩ કરારમાંની સરતોમાં ફરાર થયાથી જમીન છુટા થાય છે.

૧૩૪ મુખ્ય દેણદાર છુટ્યે અથવા મોકળો થયો તો જમીન મુક્ત થાય છે.

૧૩૫ માગનાર મુખ્ય દેણદાર સાથે ફરાર કરે અથવા તેને મુદત આપે અથવા દાવો ન આપ્યું તો વચન આપે તો જમીન છુટા થાય છે.

૧૩૬ મુખ્ય દેણદારને મુદત આપવાનો કરાર ત્રીજા સખસ જોડે કર્યો હોય તો જમીન છુટા થતો નથી.

૧૩૭ માગનાર દાવો માંડવાની ખામોશ રાખે તેથી જમીન છુટા થતો નથી.

૧૩૮ કેટલાંક સહ જમીનોમાંના એકને છુટા કર્યો તો ખીજ છુટા થતા નથી.

૧૪૦ જમીને રૂપિયા આપ્યા અગર કામ પૂરું થાય તો માગનારના દેણદાર ઉપર જે હકો હોય તે હકો જમીનને પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૪૧ માગનારને કરજની ખાત્રી સારૂ મિલકત વીજેરે જે હોય તેનો રાખદો મળવાનો જમીનનો હક છે.

૧૪૨—૧૪૩ ગેરસમજુતી કરીને કે કોઇ વાત છુપાવી રાખીને મેળવેલી જમીનગીરી બ્યથ છે.

૧૪૫ જમીનને ટોટાથી બચાવવા સારૂ દેણદારનું ગર્ભિત વચન હોય છે એમ સમજવું.

૧૪૬ સહજમીનો સરખે ભાગે જવાબદાર છે.

૧૪૭ જે સહજમીનોએ જુદી જુદી રકમો આપવાની જવાબદારી લીધી હોય તો તેઓ પોતા-પોતાની જવાબદારીની હદ સુધી સરખે ભાગે રૂપિયા આપવાને જવાબદાર છે.

નિક્ષેપ વિષે.

૧૪૮ જ્યારે એક સખસ કોઇ માલ કોઇ કામ સારૂ ખીજ સખસને સ્વાધિન કરે અને તે એવા કરારથી કે કામ મજૂર પુર્ણ થાય એટલે તે માલ પાછો આપવો, અથવા સ્વાધિન કરનારના હુકમ પ્રમાણે તેની ખીજ રીતે વ્યવસ્થા કરવી, ત્યારે એ પ્રમાણે માલ સ્વાધિન કરવો તેને નિક્ષેપ કહે છે, જે માલ સ્વાધિન કરે તેને નિક્ષેપી કહે છે, અને જેને માલ સ્વાધિન કરવામાં આવે તેને નિક્ષેપી કહે છે.

૧૪૯ કોઇ માલ નિક્ષેપીના અથવા તેના તરફથી ખીજ કોઇ સખસના કમળમાં આપવાથી માલ સ્વાધિન કરી શકાય છે.

૧૫૦ નિક્ષિપ માલમાં જે ખામી હોય તે જણાવવાનું કામ નિક્ષેપીનું છે, અને પ્રકટ ન કરે તો તેથી નિક્ષેપીને જે નુકસાન થાય તેનો તે જવાબદાર છે. જે માલ ભાડાના સારૂ નિક્ષેપમાં આપ્યો હોય, તો જદરહ પ્રકારના નુકસાનનો જવાબદાર નિક્ષેપી છે.

૧૫૧ નિક્ષેપીએ પોતાના માલના જેટલી નિક્ષેપમાં આપેલા માલની સંખ્યા લેવી જોઇએ.

૧૫૨ નિક્ષેપીએ કલમ ૧૫૧ માં કહ્યા જેટલી સંખ્યા લીધી હોય ત્યારે નિક્ષેપ વસ્તુ ખોવાઇ જાય કીંવા તેનો નાશ થાય કીંવા તે બગડે તેનો નિક્ષેપ જવાબદાર નથી.

૧૫૩ સરત વિરૂદ્ધ નિક્ષેપીએ કોઇ કૃત્ય કર્યું હોય તો, નિક્ષેપનો કરાર રદ થાય છે.

૧૫૪ નિક્ષેપ માલનો વગર અધિકારે ઉપયોગ કરે તો તેથી માલને જે નુકસાન થાય તેનો બદલો નિક્ષેપીને મળવાનો હક છે.

૧૫૬ નિક્ષેપીની સંમતિ સિવાય તેનો માલ નિક્ષેપીએ પોતાના માલ સાથે ભેળ્યો હોય, પણ જુદો કરી શકાય એવો હોય તો તે જુદો પાડવાનું ખર્ચ તથા તેથી જે નુકસાન થાય તે નિક્ષેપીએ ભોગવવું.

૧૫૭ અને જુદો પડાતો ન હોય તો માલ ગુમ થયાનો અદલો નિક્ષેપીએ ભરી આપવો.

૧૫૮ વાપરવા સારૂ જ્યારે કોષ્ટએ કાંઈ વસ્તુ મજત ધીરી હોય ત્યારે ધીરનાર સખસ ગમે તે વખતે તે પાછી માગી શકે છે. પછી તે નિમેલા વખત સુધી કે નિમેલા કામ માટે ધીરી હોય તેની ચિંતા નહીં. પણ નિમેલા વખતની પહેલાં પાછા આપ્યાથી નફા કરતાં ટોટો તેને વધારે થાય તો, તે જસ્ટી ટોટો ધીરનાર સખસે ભરી આપવો.

૧૬૦ વખત પુરો થયાથી અથવા કામ પુરૂ થયાથી નિક્ષેપી માલ પાછો આપવો જોઈએ.

૧૬૧ જે થોડા વખતે માલ પાછો આપવામાં ન આવે તો.

૧૬૨ તે મુદત પછી તે માલ ખોવાઈ જાય કે નાશ થાય તેનો નિક્ષેપા જવાબદાર છે. નિક્ષેપ મજત કર્યો હોય તો તેની સમાપ્તી મળ્યાથી થાય છે.

૧૬૩ નિક્ષેપ માલથી વધારો થયો હોય અથવા નફો થયો હોય તે નિક્ષેપાને મળવાનો હક છે.

૧૬૬ જે નિક્ષેપાનો હક ન હોય તેના સ્વાધિનમાં નિક્ષેપી શુદ્ધ ખુદ્દીથી માલ પાછો આપે તો તે ખાખત નિક્ષેપી જવાબદાર નથી.

૧૬૭ નીક્ષેપ માલ ઉપર ત્રીજા માલુસનો હક હોય તો તે સખસ તે ખાખત કોર્ટને અર્જ કરી શકે છે.

૧૬૮ જે સખસને કાંઈ માલ જડે તે સખસે તે માલ સંભાળીને રાખવામાં તથા ધણીની શોધ કરવામાં પોતાની ખુશીથી મહેનત લીધી હોય, તથા ખર્ચ કર્યો હોય તેનો ખર્ચો મળવાને માલીક ઉપર દાવો માંડવાનો તેનો હક નથી, પણ એવો અદલો મળે ત્યાં સુધી તેને તે માલ માલીક વિરુદ્ધ અટકાવી રાખવાનો હક છે; પણ ખોવાયેલો માલ પાછો લાવી આપવા અદલ કાંઈ ઇનામ આપવાનું કશું હોય તો તે ઇનામ સારૂ દાવો માંડી શકે છે, અને ઇનામ મળતા સુધી તે માલ અટકાવી શકે છે.

૧૬૯ હમેશ વેચવામાં આવતી હોય એવી વસ્તુ જડે, ત્યારે માલીક મળતો ન હોય તો અથવા કાયદેસર થયેલા ખર્ચ માલીક આપતો ન હોય તો, તે સખસ વસ્તુ મજકર વેચી શકે છે. પરંતુ જે તે વસ્તુનો નાશ થવાની કે તેની કોમતમાં ઘટાટો થવાની ધાસ્તી હોય અથવા તે વસ્તુને સંબંધે તે વસ્તુના કુ જેટલો કાયદેસર ખર્ચ તે વસ્તુ જડનારને થયો હોય તો તે સદરહુ મુજબ વેચી શકે છે.

૧૭૧ પેદીવાળા, ફેક્ટરો, ડકકાવાળા, એટરનીઓ અને વિમા દલાલો એકંદર હીસાબની ખાફીની ખાત્રી સારૂ નિક્ષેપમાં આપેલો માલ અટકાવી શકે છે.

ધરેણે આપેલી વસ્તુનો નિક્ષેપ

૧૭૨ કોષ્ટ કર્જ અદા કરવાના અથવા કોષ્ટ વચન પુરૂ કરવાના તારણ દાખલ કંઈ માલનો નિક્ષેપ કર્યો હોય તે નિક્ષેપને ધરેણે કહે છે, એવા પ્રકારના નિક્ષેપાને ધરેણે આપનાર અને નિક્ષેપીને ધરેણે લેનાર કહે છે.

૧૭૩ ધરેણે લેનાર ધરેણે મુકેલો માલ કરજ વાળી લેવાને માટે, કોંવા વચન પુરૂ કરવા માટે, કરજના બ્યાજને માટે અને તે જળગવી રાખવા જે જરૂરી ખર્ચ લાગે તેને માટે અટકાવી શકે છે.

૧૭૪ જે કર્જને માટે માલ ધરેણે મુક્યો હોય તે સિવાયના બીજા કર્જ અથવા વચનને સારૂ ધરેણે લેનાર માલ અટકાવી શકતો નથી.

૧૭૫ ધરેણે લેનારને જે વિશેષ ખર્ચ કરવો પડ્યો હોય તે ભરી લેવાનો તેનો હક છે.

૧૭૬ કરજ અદા કરવામાં કે વચન પુરૂ કરવામાં ધરેણે મુકનાર કસુર કરે તો ધરેણે લેનાર દાવો માંડી શકે છે. તથા ધરેણે મુકેલો માલ અટકાવી શકે છે, અથવા ધરેણે મુકનારને વેચાણની થોડા ખખર આપીને તે માલ વેચી શકે છે. વેચાણમાં જે પૈસા લેણા હોય તેથી કમી પૈસા ઉપજે તો ખાફીના પૈસા આપવાને ધરેણે મુકનાર પાત્ર છે; અને કરજ કરતાં વધારે ઉપજે તો ફાજલ આંકડો ધરેણે મુકનારને આપી દેવો.

૧૭૭ નીમેશે વખતે ધરેણે આપનાર કન્ઈ અદા ન કરે કીંવા વચન પુર ન કરે, તો પણ મુદત ગયા પછી વેચાણુ ચતા પહેલાં તે માલ છોડાવી શકે છે.

૧૭૮ જેના કબજામાં માલ અથવા માલ લપરના હકના દસ્તાવેજ હોય તેણે તે ધરેણે મુખ્યાં હોય તો તે કાયદેસર છે.

૧૭૯ જ્યારે ધરેણે મુકનારનો હક અમુક મર્યાદા સુધીનોજ હોય ત્યારે તે હક જેટલું ધરેણે મુકી શકાય.

આડતીઆની નીમણુંક તથા તેના અધિકાર આખત:-

૧૮૨ કોઇ બીજા સખસને સાર કોઈ પણ કૃત્ય કરવા સાર, અથવા ત્રીજા સખસો સાથેના બ્યવ-હારમાં કોઇ બીજા સખસના પ્રતિનિધી દાખલ કામ ચલાવવા સાર નીમેશો સખસને આડતીઓ સમ-જવો, જેને સાર કૃત્ય કરવામાં આવે તેને મુખ્ય કહેવો.

૧૮૩ પાકી ઉમરે પહોંચેલો અને સાવધ બુદ્ધિનો સખસ આડતીઓ નીમી શકે.

૧૮૪ તેમ પાકી ઉમરે પહોંચેલો સાવધ મનુષ્ય આડતીઓ યદ શકે.

૧૮૫ આડત બિત્તન કરવા સાર અવેજની જરૂર નથી.

૧૮૬ આડતીઆનો અખત્યાર સ્પષ્ટ કીંવા ગર્ભિત હોઇ શકે છે.

૧૮૭ ખોલેલા અથવા લખેલા શખ્સોથી જે અખત્યાર આપવામાં આવે તેને સ્પષ્ટ અખત્યાર કહેવો.

૧૮૮ જે આડતીઆને એકાદ કૃત્ય કરવાનો, કીંવા કોઈ ધધો ચલાવવાનો અખત્યાર હોય તો તે કૃત્ય કીંવા ધધો ચલાવવા જે કાયદેસર કામ કરવાની જરૂર હોય તે સર્વે કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૧૮૯ અણચિંતબ્યાં તાકીદનાં કામમાં સાધારણુ સમજણુવાળુ માણસ ખુદ પોતાના કામનાં તેવીજ બીના હોવાથી જે કૃત્ય કરે તે સર્વે, કૃત્ય પોતાના મુખ્ય ટોટામાંથી અચાવવા સાર કરવાનો અધિકાર આડતીઆને છે.

૧૯૦ જે કૃત્ય આડતીઆએ પોતે જાતે કરવાનું માથે લીધું હોય તે કરવાને બીજા સખસને તે નીમી શકતો નથી, પરંતુ વેપારના સાધારણુ રીવાજ પ્રમાણે પેટા આડતીઓ નીમી શકાતો હોય તો તે આડતીઓ તે પ્રમાણે બીજા સખસને નીમી શકે છે.

૧૯૧ ચોગ્ય રીતે નીમેશો હોય એવો આડતીઓ મુખ્યનો પ્રતિનિધી છે. પેટા આડતીઓ જે કૃત્ય કરે તેના આડતીઓ મુખ્યનો જવાબદાર છે.

૧૯૨ કોઇ એક સખસ બીજા સખસને સાર તેના અધિકાર સિવાય કોઈ કૃત્ય કરે તો તે બહાલ રાખવાને તે બીજો સખસ મુખત્યાર છે.

૧૯૩ કાયદેસર બહાલી આપવાને માટે શક્તિ અવશ્ય જેઇએ.

અખત્યાર રદ કરવા વિષે.

૨૦૧ મુખ્યે પોતાને આપેલો અખત્યાર રદ કરવાથી, આડતીઆએ આડતનું કામ છોડી દીધાથી, આડતનું કામ પુર થયાથી, મુખ્ય તથા આડતીઆ મધ્યેથી એક જણ મર્જી પામ્યાથી, કે અસાવધ બુ-દ્ધિનો થવાથી, અથવા કાયદેસર મુખ્ય નાદાર હરેથી આડતની સમાપ્તિ થાય છે.

૨૦૨ જે વસ્તુ વિષે આડત છે તે વસ્તુમાં આડતીઆનો શાયદા જેરફાયદાનો સંબંધ હોય ત્યારે સ્પષ્ટ કરાર ન હોય તો તે સંબંધને નુકસાન પહોંચે એવી રીતે આડત મજકુર સમાપ્ત કરી શકાતી નથી.

૨૦૩ આડતીઆને આપેલો અધિકાર પોતે જવાબદારીથી બંધાય એવી રીતે વાપરવામાં આવ્યો હોય તે પહેલાં ગમે તે વખતે સદરહુ અધીકાર મુખ્ય રદ કરી શકે છે.

૨૦૪ હરાવેલી મુદત પહેલાં પુરતાં કારણ સિવાય મુખ્ય આડત રદ કરે તો મુખ્યે, અને આડ-તીઓ પુરતાં કારણ સિવાય આડતનું કામ છોડી દે તો આડતીઆએ નુકસાનનો બહોલો ભરી આપવો જેઇએ.

૨૦૫ જપર પ્રમાણે આડત મુખ્ય રદ કરે અગર આડતીઓ છોડી દે તો તેણે વિશેની ખબર એક બીજાને આપવી જેઇએ.

૨૦૬ આડતીઆને સંબંધે તથા ત્રીજા સખસોને સંબંધે આડતીઆનો અખત્યાર સમાપ્ત કર્યાની વાત તેઓના જાણવામાં આવે ત્યાંસુધી અખત્યાર સમાપ્ત થયો એમ જાણવું નહીં.

૨૧૦ આડતીઆનો અખત્યાર સમાપ્ત થયો એટલે તેણે નીમેલા સર્વે પેટા આડતીઆના અખત્યાર સમાપ્ત છે.

૨૧૧ મુખ્યના હુકમ પ્રમાણે આડતીઆએ પોતાનું કામ ચલાવ્યું, અને હુકમ હોય તો તેવા પ્રકારનું કામ ચલાવવાને જે રીવાજ હોય તે રીવાજ પ્રમાણે ચાલવું, જે તે ખીજી રીતે ચાલે અને ટોટો થાય તેણે મુખ્યને બરી આપવો.

૨૧૨ આડતીઆએ પોતાનું કામ ચલાવવામાં યોગ્ય ઉદ્યમ રાખવો, અને કુશળતા વાપરવી.

૨૧૩ મુખ્ય દિસામ માગે ત્યારે આડતીઆએ હીસામ આપવો.

૨૧૪ મુશ્કેલીના કામોમાં આડતીઆએ પોતાના મુખ્યને હકીકત લખવી, કહેવી એ તેની રરજ છે.

૨૧૫ જ્યારે આડતીઆ મુખ્યની સંમતિ સીવાય આડતના કામમાં ખુદ પોતાની તરફથી કાંઈ ધંધો કરે ત્યારે તેમાં જે એવું માલમ પડે કે તેણે મુદ્દાની વાત બદલાવતી કુપાવી છે, અથવા તે ધંધાથી ગેરશયદો થયો છે. તો મુખ્ય તે કાર્ય નામંજુર કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૧૬ મુખ્યના જણવા વિના આડતીઆએ આડતના કામમાં પોતાના તરફથી ધંધો કર્યો તો તેથી જે નફો થાય તે માગવાનો મુખ્યને હક છે.

૨૧૭ મુખ્યને સાફ આવેલી રકમોમાંથી, પોતાના ધણા પૈસા અથવા પોતાનું મહેનતાણું કાપી રાખવાનો આડતીઆને હક છે.

૨૧૮ મુખ્યને ખાતે જમાં થયેલા પૈસા આડતીઆએ તેને આપવા એ તેની ફરજ છે.

૨૨૦ જે કામમાં આડતીઆએ ગેરવર્તણુંક કરી હોય તે કામમાં તેને મહેનતાણું મળવાનો હક નથી.

૨૨૧ પોતાની લેણી રકમો મળે ત્યાં સુધી મુખ્યનો માલ, તથા કાગળપત્રો અટકાવી રાખવાનો આડતીઆને હક છે.

૨૨૨ આડતીઆએ કરેલા કાયદેસર કૃત્યના પરિણામમાં તેને ટોટો થાય તો તે મુખ્યે બરી આપવો જોઈએ.

૨૨૪ કાંઈ ગુન્હાનું કૃત્ય કરવા સાફ આડતીઆ નીચો હોય તો તે પ્રસંગે નીમનાર સખસ નુકસાનીનો જવાબદાર નથી.

૨૨૫ મુખ્યની ગફલતને લીધે આડતીઆને હાની થાય તો તે બાબત નુકસાનનો બદલો મુખ્યે આડતીઆને બરી આપવો જોઈએ.

ત્રીજા સખસો સાથે કરેલા કરારો ઉપર આડતની અસર.

૨૨૬ આડતીઆએ કરેલા કરારોને તથા કૃત્યોને તે જણે મુખ્યે પોતેજ કર્યો હોય તેજ પ્રમાણે અમલમાં આણી શકાય છે. તથા પરિણામ કાયદેસર તેવાંજ થાય છે.

૨૨૭ જે આડતીઆ પોતાના અધિકાર બહાર કામ કરે તો અખત્યાર જેટલોજ ભાગ તે તથા તેનો મુખ્ય એ બેઠેને સંબંધે ફરજ ઉત્પન્ન કર્યા થાય છે.

૨૨૮ આડતીઆએ જે પોતાના અધિકાર બહાર કર્યું હોય તે જે જુદું ન પડાય તો તે કૃત્ય કશુંજ રાખવાની મુખ્યને રરજ નથી.

૨૩૦ આડતીઆએ મુખ્યને માટે કરેલા કરારો આડતીઆ ખુદ જાતે અમલમાં લાવી શકતો નથી અને તેથી તે પોતે જાતે બંધાતો પણ નથી.

૨૩૧ આડતીઆએ કરાર કર્યો પણ કરાર કરનાર આડતીઆ છે એવું તે કરારનો ખીજો પક્ષકાર ન જાણતો હોય તો તે કરાર તેનો મુખ્ય પુરો કરાવી શકે છે.

૨૩૨ આડતીઆને મુખ્ય સમજીને તેની સાથે કરેલા કરાર તેનો મુખ્ય પુરો કરાવી શકે છે.

૨૩૩ જ્યારે આડતીઆ પોતે જાતે જવાબદાર હોય ત્યારે તેની સાથે ધંધો કરનાર સખસ ખુદ તે આડતીઆને અથવા તેના મુખ્યને અથવા ને બંનેને જવાબદાર કરી શકે છે.

૨૩૫ પોતે બીજા સખસનો આડતીઓ છે. એવું કોઇ ત્રીજા સખસને ખોટું સમજાવીને તેનો સાથે કાંઈ કૃત્ય કરે તેમાં ત્રીજા સખસને કાંઈ ટોટા થાય તો તેનો જવાબદાર તે મિથ્યા આડતીઓ છે.
૨૩૬ પોતે આડતીઓ છે. એવું ખોટું કહીને જે સખસ કરારમાં પક્ષકાર થાય તે સખસને કરાર પુરો કરાવવાનો હક નથી.

૨૩૭ આડતીઓએ વગર અધિકારે કરેલાં કૃત્યો અધિકારથી ક્યાં છે. એવી ધારણા મુખ્યત્વે ઉત્પન્ન કરી હોય તો તે કૃત્યોનો મુખ્ય જવાબદાર છે.

૨૩૮ મુખ્યત્વે કામ ચલાવવાને આડતીઓએ ગેરસમજુતી કે કપટ કર્યું હોય તો તેનું પરિણામ તે જાણે મુખ્યે કીધાં હોય તેજ પ્રમાણે થાય છે.

પંત્યાળાં વિષે.

૨૩૯ જે સખસોએ પોતાની મિલકત, અથવા મહેનત અથવા કુશળતા કાંઈ ઉદ્યોગમાં એકત્ર કરવાની તથા તેથી જે નફો ઉત્પન્ન થાય તે પોતપોતામાં વહેંચી લેવાની કબુલત કરી હોય, તે સખસો મધ્યે જે સંબંધ છે તે સંબંધને પંત્યાળું સમજવું.

૨૪૦ જે સખસોએ પરસ્પર પંત્યાળું કર્યું હોય તે સખસોને એકંદર પેઢી એવું નામ આપ્યું છે. કર્જ આપનારાએ બ્યાજ મળવા કે નફાનો ભાગ મળવાના કરારથી કર્જ આપ્યું હોય તો તે ઉપરથી તે પંત્યાળો થતો નથી.

૨૪૧ પંત્યાળામાંથી છુટો પડનાર પંત્યાળાએ અથવા મરનાર પંત્યાળાના પ્રતિનિધીએ કાંઈ મિલકત પંત્યાળાના કામમાં વાપરવા સાર રહેવા દીધાં હોય તો તેણે કર્જ ધીર્ય એવું સમજવું.

૨૪૨ નોકરને અથવા આડતીઓને નફામાંથી હિસ્સા તરીકે મહેનતાણું આપ્યું હોય તો તેથી તે પંત્યાળો થતો નથી.

૨૪૩ મરનાર પંત્યાળાની વિધવાને અગર બચ્ચાને નફામાંથી વરસાસન મળતું હોય તો તેથી તેઓ પંત્યાળા થતા નથી.

૨૪૪ ગુડ-વીલ વેચનાર સખસને નફામાંથી કાંઈ ભાગ મળતો હોય તો તેથી તે પંત્યાળો થતો નથી.

૨૪૫ કોઇ સખસ પોતે અમુક પેઢીનો પંત્યાળો છે, એવી ધારણા બીજાના મનમાં ઉત્પન્ન કરે તો, તે સખસ બીજા સખસને તે પેઢીના પંત્યાળા તરીકે જવાબદાર છે એમ સમજવું.

૨૪૬ કોઇ સખસ પોતે પંત્યાળો છે એવી સમજુતી બીજાને કરવા દે તો, તે ત્રીજા સખસો તે પંત્યાળા તરીકે જવાબદાર છે.

૨૪૭ પંત્યાળો સગીર હોય તો તે જાતે જવાબદાર નથી પરંતુ તેનો હિસ્સો જવાબદાર છે.

૨૪૮ સગીર પંત્યાળો ઉમરે પહોંચ્યાથી પંત્યાળાની જવાબદારીને પાત્ર છે.

૨૪૯ પંત્યાળાના કરજ બાબત એવા દરેક સખસ જવાબદાર છે.

૨૫૦ એક પંત્યાળાની ગણતરને લીધે અથવા કપટને લીધે ત્રીજા સખસને નુકસાન થાય તો તે બદલ પ્રત્યેક પંત્યાળો તેનો જવાબદાર છે.

૨૫૧ જે કરાર ઉપરથી પંત્યાળાના હકો તથા જવાબદારી ઠરેલી હોય તે કરાર સર્વેની સમતિથી રદ કરી શકાય છે તથા ફેરવી શકાય છે.

૨૫૨ જુદી રીતે ઠરાવ ન હોય તો પંત્યાળાઓના પોતપોતાના હકો નીચે લખેલા નીચેનાથી ઠરાવવામાં આવશે. પંત્યાળામાં લીધેલી મિલકતના સર્વે માલિક છે, ધંધામાં નફો ટોટો થાય તો સરખે હોસ્સે વેચી લેવાનો, દરેક પંત્યાળાને ધંધાનો વહીવટ કરવામાં સામીલ થવાનો, અને તેનું કામ ઉદામ રાખીને કરવાનો હક છે.

૨૫૩ કોઇ પંત્યાળાએ દાવો ક્યાં ઉપરથી નીચે લખેલે પ્રસંગે કોઇ પંત્યાળા ભાંગી શકે છે; બ્યારે કોઇ પંત્યાળો અસાવધ બુદ્ધિનો થાય, કોઇ પંત્યાળો કાયદેસર નાદાર ઠરાવવામાં આવ્યો હોય, કોઇ પંત્યાળાનો નફો ટોટોનો સંબંધ કાયદા મુજબ ત્રીજા સખસ પાસે જતો હોય, કોઇ પંત્યાળો કરાર મુજબ

પોતાને ભાગ જે કરવાનું હોય તે કરવાને અશક્ત થાય, કોઇ પંત્યાળો કામકાજમાં બારે મેરવર્ત્યુક કર્યાં નો તકસીરવાર હોય, અને પંત્યાળાનો ધંધો ચલાવ્યાથી માત્ર ટોટાજન થતો હોય ત્યારે.

૨૫૫ જે ધંધા વિષે પંત્યાળું કર્યું હોય તે ધંધો કરવાની કાયદેસર મનાઇ યાય તો પંત્યાળું ભાંગી પડે છે.

૨૫૬ જે મુદતને માટે પંત્યાળું કર્યું હોય તે મુદત થઇ ગયા પછી પંત્યાળું ચાલ્યું રાખ્યું તો પંત્યાળાઓના હકો અને ફરજો મુદત પુરી થતી વખતે જેવી હતી તેવીજ કાયમ રહે.

૨૫૭ પંત્યાળાઓને સર્વોદ્દેશ્ય કાયદો યાય એવો રીતે ધંધો ચલાવવો, તથા પરસ્પર ન્યાયથી તથા ઇમાનદારીથી વર્તવું. પંત્યાળા સંબંધીની સંપુર્ણ હકીકત તથા ખરા હિસાબ હરકોઇ પંત્યાળાને આપવા એ તેઓની ફરજ છે.

૨૫૮ જે પંત્યાળા સંબંધીના કાર્યમાં થયેલા લાભનો હિસાબ પેદાને આપવો જોઇએ.

૨૫૯ જે પંત્યાળા સંમતિ સિવાય પેદાના ધંધા જોડે સ્પર્ધાવાળો બીજો ધંધો કરે તે પંત્યાળાએ તેમાં મેળવેલો નફો પેદાને આપવો જોઇએ.

૨૬૧ કોઇ પંત્યાળો મરણ પામ્યા પછી જવાબદારી ઉત્પન્ન થઇ તો તેને વાસ્તે મરનારનો મિલકત જવાબદાર નથી.

૨૬૩ પંત્યાળો ભાગ્યા પછી પંત્યાળાઓના હક અને ફરજો કાયમ રહે છે.

૨૬૫ પંત્યાળું સમાપ્ત થયા પછી પેદાનો ધંધો આટોપીને બંધ કરવા સાર. તથા પેદાનું કરજ અદા કરવાની તજવીજ કરવા સાર, તથા જે ફાજલ રહે તે વહેંચી આપવા સાર પ્રત્યેક પંત્યાળો ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને અરજ કરી શકે છે.

હસ્તાવેજો નોંધવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરવાનો આક્ટ.

સને ૧૯૦૮ નો હિંદુસ્તાનનો નોંધવા બાબતનો આક્ટ.

ભાગ ૧ લો—પ્રારંભનો વિષય.

૧ આ આક્ટને હિંદુસ્તાનનો નોંધવા બાબતનો આક્ટ કહેવો.

૨ સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને જે ડિસ્ટ્રીક્ટોને અથવા પ્રદેશને આ આક્ટ લાગુ નથી એવું ઠરાવશે તે સિવાય આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને તે લાગુ છે. (૩) તે સન ૧૯૦૯ ના જાનેવારી મહિનાની ૧ લી તારીખે અમલમાં આવશે.

ભાગ ૨ જો—નોંધવાના એસ્ટાબ્લિશમેંટ બાબત.

૩ સ્થાનિક સરકારે પોતાના તાબાના મુલકને સાર ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ રજીસ્ટ્રેશન એ નામનો એક અમલદાર નીમવો.

૪ સિંધ પ્રાંતને સાર બ્રાંચ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ એ નામનો એક અમલદાર નીમવો.

૫ આ આક્ટના કારણે સાર સ્થાનિક સરકારે ડિસ્ટ્રીક્ટો તથા સબ ડિસ્ટ્રીક્ટો કરવી તથા તેની હક ઠરાવવી.

૬ સ્થાનિક સરકાર સદરહુ ડિસ્ટ્રીક્ટના રજીસ્ટ્રાર તરીકે અને સબ ડિસ્ટ્રીક્ટના સબ રજીસ્ટ્રાર તરીકે પોતાને યોગ્ય જણાય તે માણસોને નિમવાને મુખત્યાર છે.

૭ (૧) સ્થાનિક સરકારે દરેક ડિસ્ટ્રીક્ટમાં રજીસ્ટ્રારની અને સબ ડિસ્ટ્રીક્ટમાં સબ રજીસ્ટ્રારની કચેરીઓ કહાડવી. (૨) સબ રજીસ્ટ્રારની કચેરી રજીસ્ટ્રારની કચેરી સાથે જોડી દેવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૮ નોંધવાની કચેરીઓના ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાને સરકારને અધિકાર છે.

૯ દરેક લશ્કરી છાવણી આ આક્ટના કારણે સારૂ સખ ડિસ્ટ્રીક્ટ અથવા ડિસ્ટ્રીક્ટ હોઇ સકશે, અને કન્ટોન્મેન્ટ માજીસ્ટ્રેટ પ્રસંગ પ્રમાણે સખ રજીસ્ટ્રાર અથવા રજીસ્ટ્રાર છે એવું સમજવું.

૧૦ જે ડિસ્ટ્રીક્ટમાં ધલાકાતું સુખ્ય શહેર હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટના રજીસ્ટ્રારની ગેરહાજરી હોય અથવા તેની જગા થોડી મુદત સુધી ખાલી પડે ત્યારે જે માણસને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ નીમશે ત્યારે તે, તે જગા સ્થાનિક સરકાર ભરી નાંખે નહિ ત્યાં સુધી રજીસ્ટ્રાર છે એવું સમજવું.

૧૧ રજીસ્ટ્રાર પોતાની કચેરી મુકીને પોતાના ડિસ્ટ્રીક્ટમાં કામગીરી ઉપર જાય ત્યારે તેની ગેર હાજરીમાં કામ કરવા સારૂ પોતાની ડિસ્ટ્રીક્ટમાંના હરકોઇ સખ રજીસ્ટ્રારને અથવા ખીજા માણસને નીમવાને મુખત્યાર છે.

૧૨ ૧૦ મી ૧૧ મી અને ૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી નિમણૂકા બાબત ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરેવા. (૩) આ આક્ટના ડરાવ પ્રમાણે નીમેલા હરકોઇ માણસને કામ ઉપરથી સસ્પેન્ડ કરવાનો અથવા ફર કરવાનો અથવા ખરતરફ કરવાનો અને તેની જગા ઉપર ખીજો માણસ નીમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૪ નોંધનારા અમલદારોના મહેનતાણા ડરાવવાનો તથા તેઓના એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ રાખવાની પરવાનગી આપવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૫ રજીસ્ટ્રારોએ તથા સખ રજીસ્ટ્રારોએ શિક્ષો વાપરેવા.

૧૬ રજીસ્ટર છુકો તથા આગમાં બળે નહિ તેવો પેટીઓ સ્થાનિક સરકાર નોંધનારા દરેક અમલદારની કચેરી વાસ્તે પુરી પાડશે.

ભાગ ૩ જે.

નોંધવા લાયક દસ્તાવેજો.

૧૭ હેડિંગ લખેલા દસ્તાવેજો નોંધાવવાજ જમએ.

અ. સ્થાવર મિલકતનાં બક્ષીસ પત્રો. બ મરણોત્તર વ્યવસ્થા કરવા બાબતના નહિ હોય એવા જે બીજા લેખો ઉપરથી હરકોઇ સ્થાવર મિલકતમાં સો રૂપીઆની તથા તે કરતાં વધારે રૂપીઆની કીમતનો હક અથવા દાવો અથવા હિતસંબંધ હમણું ઉત્પન્ન થતો હોય કે આગળ ઉત્પન્ન થવાનો હોય અથવા હમણું ગ્રાપિત થતો હોય કે આગળ ગ્રાપિત થવાનો હોય, અથવા હમણું બીજાને કરી આપવામાં આવતો હોય, કે આગળ બીજાને કરી આપવામાં આવવાનો હોય અથવા તે હમણું નહિ સરખો થઇ જતો હોય કે આગળ નહિ સરખો થઇ જવાનો હોય તે લેખો, પછી તે હકનો અથવા દાવાનો અથવા હિતસંબંધનો હક પહેંચો હોય કે નૈમિત્તિક હોય તે વાતની ચિંતા નથી. ક સદરહુ પ્રકારનો કોઇ પણ હક, દાવો અથવા સંબંધ ઉત્પન્ન થવા બાબત, ગ્રાપિત થવા બાબત, બીજાને કરી આપવા બાબત અથવા તેની હદ બંધાવવા બાબત તે અથવા તે નહિ સરખો થવા બાબત મોં બદલાનો આવેજ પહેંચ્યાનું અથવા આપ્યાનું મરણોત્તર વ્યવસ્થા કરવા બાબતના નહિ હોય તેવા જે લેખોમાં કશલ કયું હોય તે લેખો; અને જ વરસોવરસના અથવા એક વરસ કરતાં વતી મુદતના અથવા વરસ દહાડાનું બાહુ ડરાવીને કરેલા સ્થાવર મિલકતના પટા; પથુ એવું ડરાવ્યું છે કે જે પટા કર્યા હોય તેની મુદત પાંચ વરસ કરતાં વતી નહિ હોય અને જેમાં ડરાવેલું વરસનું બાહુ પચાસ રૂપીઆ કરતાં વધતું નહિ હોય તે પટાને આ કલમનો ઉપરનો ભાગ લાગુ નથી એવું સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં હુકમ છપાવીને ડરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની બ અને ક રકમનો કોઈ પણ ડરાવ હેડિંગ લખેલા દસ્તાવેજોને લાગુ નથી એટલે કે;

(૧) હરકોઇ તોડ જોડના ખતને, (૨) હરકોઈ જોઈન્ટ સ્ટોક કંપનીના શેરો (ભાગ) બાબતના કોઇ પણ દસ્તાવેજો, (૩) જે કોઇ પણ ડિમેન્ડર એવી કોઇ કંપનીએ કહાડયું હશે અને જેના ઉપરથી

તેના ધારણ કરનારને સદરહુ કંપનીએ કોઈ નોંધેલા દસ્તાવેજ ઉપરથી પોતાની સખળી સ્થાવર મિલકત અથવા તેના કંઈ ભાગ ધરણે આપ્યો હશે તે નોંધેલ દસ્તાવેજ ઉપરથી મળેલા તારણ બાબત હક પ્રાપ્ત થાય તે સિવાય, બીજી કોઈ રીતે સ્થાવર મિલકત ઉપર કાંઈ પણ હક દાવો અથવા હીત સંબંધ ઉત્પન્ન થતો ન હોય તે ડિમેન્ડર, (૪) સદરહુ કંપનીએ આપેલા ડિમેન્ડર ઉપર લખેલા શેરાને અથવા બીજાના નામ ઉપર ચઢાવી આપવાના લેખને અથવા (૫) જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપરથીજ સ્થાવર મિલકત ઉપર અથવા સ્થાવર મિલકતમાં સો રૂપિયાની તથા તેથી વધારે કિંમતનો કાંઈ હક, દાવો અથવા હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થતો નહિ હોય, અથવા ગાપિત થતો નહિ હોય પણ જે ઉપરથી માત્ર હેટળ લખ્યા પ્રમાણેનો હક ઉત્પન્ન થતો હોય એટલે જે બીજો કોઈ દસ્તાવેજ કરવામાં આવે ત્યારે તે ઉપરથી સદરહુ પ્રકારનો કોઈ હક, દાવો અથવા હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થાય તેની મર્યાદા થાય અથવા તે નહીં જેવો થાય તે દસ્તાવેજ મળવાનો માત્ર હક ઉત્પન્ન થતો હોય તે દસ્તાવેજને અથવા, (૬) કોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમને અને નિવેદાને અથવા, (૭) સ્થાવર મિલકત બાબત સરકારે આપેલી કોઈ પણ સનંદને અથવા, (૮) રેવન્યુ ઓફીસરોએ કરેલી વહેંચણીને કોઈપણ લેખને અથવા, (૯-૧૦) ૧૮૮૩ ના જમીન સુધારવા બાબતના તથા ૧૮૮૪ ના ખેડુતોને કરજ આપવા વીશેના આકટ પ્રમાણે કરજ ધીરવા બાબતના કોઈ પણ હુકમને અથવા તેની સાથે હામી સાર આપેલા કોઈ પણ લેખને. (૧૧) કોઈ પણ ગીરીના દસ્તાવેજ ઉપર, ગીરીની આખી રકમ અથવા તેના કાંઈ ભાગ આપ્યાનું કયુલ કરવાના કોઈ શેરાને અને કોઈ ગીરીની રૂપે લેણું થતાં નાણાં આપ્યાની બીજી કોઈ એવી રસીદ કે જે ઉપરથી ગીરો બંધ પડતું ન હોય તે રસીદને અથવા, (૧૨) દિવાની અથવા મુલકી અમલદારે જાહેર લીલામથી વેચેલી કોઈ પણ મિલકતના ખરીદનારને આપેલા વેચાણના દાખલાને લાગુ નથી.

૩ છોકરો દત્તક લેવા બાબત અધિકાર આપનારાં જે પત્રો સન ૧૮૭૨ ના જન્યુઆરી મહીનાની ૧ લી તારીખ પછી કરી આપ્યાં હશે તે અને એવા અધિકાર વસિયતનામા ઉપરથી આપ્યો નહિ હશે ત્યારે તે પત્રો પણ નોંધાવવાં જોઈએ.

૧૮ આ કલમમાં હેટળ લખેલા દસ્તાવેજોમાંનો હરકોઈ દસ્તાવેજ જોઈએ તો (મરજ હોય તો) આ આકટ પ્રમાણે નોંધાવવો.

અ બહીસપત્ર અને વસિયાતનામાં સિવાય બીજા જે લેખ ઉપરથી કોઈ સ્થાવર મિલકત ઉપર અથવા મિલકતમાં સો રૂપિયા કરતાં ઓછી કિંમતનો હક દાવો અથવા હિતસંબંધ હમણું ઉત્પન્ન થતો હોય કે આગળ ઉત્પન્ન થવાનો હોય અથવા તે હમણું નહિ સરખો થઈ જતો હોય કે આગળ નહિ સરખો થઈ જવાનો હોય તે બીજા લેખો; પછી તે હકનો, દાવાનો અથવા હિતસંબંધનો હક પહોંચ્યો હોય કે નૈમિત્તિક હોય તે વાતની ચિંતા નથી. જ સદરહુ પ્રકારનો કોઈ પણ હક, દાવો અથવા હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થયા બાબત અથવા નહિ સરખો થયા બાબત મોંઘલાનો એવેજ પહોંચ્યાનું અથવા આપ્યાનું જે લેખોમાં કયુલ કર્યું હોય તે લેખો. ક ધણીમાં ધણી એક વરસની મુદતના સ્થાવર મિલકતના પટા, અને જે પટાને ૧૭ મી કલમ ઉપરથી માફી આપી છે તે પટા. ડ જંગમ માલ મિલકત ઉપર અથવા માલ મિલકતમાં કાંઈ પણ હક, દાવો અથવા હિતસંબંધ જે લેખો ઉપરથી ઉત્પન્ન થતો હોય કે તે નહિ સરખો થઈ જતો હોય તે લેખો; ઈ વસીઆતનામાં, અને ફ જે બીજા દસ્તાવેજો ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે નોંધાવવાની જરૂર ન હોય તે સખળા દસ્તાવેજો.

૧૯. જે ભાષા નોંધનારો અમલદાર સમજતો નહિ હોય અને જે ડિસ્ટ્રીક્ટની સામાન્ય ભાષામાં નહિ હોય તે ભાષાના દસ્તાવેજની ખરી નકલ ડિસ્ટ્રીક્ટની ભાષામાં રજુ ન કરે તો તે અમલદારે તે દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહેવી.

૨૦ જે દસ્તાવેજોમાં અંતર ઓળ હોય અથવા કોરી જગા મુકી હોય અથવા ચહેરું હોય અથવા ફેરફાર થયો હોય તે ઉપર સહી નહીં કરે તો, નોંધનાર અમલદાર તે દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહેવાને મુખત્યાર છે. અને તે ચહેરો બાબત એવા અમલદારે રજીસ્ટ્રમાં દીપ કરવી.

૨૧ દસ્તાવેજમાં મિલકતનું વર્ણન કરેલા નંબર અને તેની લગોલગના નંબરનું વર્ણન તે મિલકત ઝાળખાય તેવું હોવું જોઈએ.

૨૨ કરી તથા જમીનોનું વર્ણન સરકારી નકસાનો અથવા સર્વેનો દાખલો આપીને લખવું.

ભાગ ૪ થો.

નોંધવા સારૂ આણી આપવાની મુદત.

૨૩ વસીઆતના સિવાયનો બીજો દસ્તાવેજ જે તારીખે થયો હોય તે તારીખથી ચાર મહિનાની અંદર નોંધાવવા સારૂ યોગ્ય અમલદારની પાસે તે આણી આપવામાં નહિ આવે તો તે નોંધવા સારૂ ભેવો નહિ.

૨૪ દસ્તાવેજ નોંધવા સારૂ જે મુદત આ આકટમાં પાછળ કહો છે તે પુરી થતાં સુધી બહુજી નજરીનાં કારણને કોઈ દસ્તાવેજ નોંધવા સારૂ લીધે આણી આપવામાં આવ્યો નહિ હોય તો તે આણી આપતાં ધણમાં ધણા ચાર મહિના કરતાં વધી વાર લાગી નહિ હોય, તે પ્રસંગે રજીસ્ટ્રાર એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે નોંધવાની યોગ્ય રીતી ધણમાં ધણો દશગણો દંડ આપવામાં આવે તો તે દસ્તાવેજ અથવા તે નકત્ર નોંધવા સારૂ ભેવી. સદરહુ પ્રકારની અરજ સમ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં લઈ જઈને આપવાનો અધિકાર છે અને તેણે પોતે જે રજીસ્ટ્રારના તાબામાં હોય તે રજીસ્ટ્રાર ઉપર તાબડોતોમ મોકલવી.

૨૬ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનની બહાર કરી આપેલા દસ્તાવેજો આ આકટમાં કહેલી મુદતની અંદર નોંધવા સારૂ આપ્યો નહિ હોય ત્યારે નોંધનારા અમલદારની ખાત્રી થાય કે તે લેખ સદરહુ પ્રમાણે કરી આપ્યો છે અને તે લેખ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આવી પહોંચ્યા પછી ચાર મહિનાની અંદર નોંધવાને આણી આપ્યો છે તો તે અમલદારને નોંધવાની યોગ્ય ફી આપવામાં આવેથી તે દસ્તાવેજ નોંધવા સારૂ ભેવાનો અધિકાર છે.

૨૭ વસીઆતનાં ગમે તે વખતે નોંધવા સારૂ આણી આપવાનો અથવા આકટમાં આગળ કહેલી રીતે અનામત રાખવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૫ થો.

નોંધવાની જગા બાબત.

૨૮ જમીન બાબતનો દસ્તાવેજ તે જે મિલકત બાબતનો હોય તે મિલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ જે સમ રજીસ્ટ્રારના સમ ડિસ્ટ્રીક્ટમાં હોય તે સમ રજીસ્ટ્રારની કચેરીમાં નોંધવા સારૂ આણી આપવાનો અધિકાર છે.

૩૦ (૧) પોતાના તાબાના સમરજીસ્ટ્રારને દસ્તાવેજ નોંધવાને અધિકાર છે તે દસ્તાવેજ નજરમાં આવે તો લઈને નોંધવાનો અધિકાર રજીસ્ટ્રારને છે. (૨) ૨૮ મી કલમમાં કહેલા પ્રકારનો હરકોઈ દસ્તાવેજ જે મિલકત બાબતનો હોય તે મિલકત બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના ગમે તે ભાગમાં હોય તો પશુ તે વાત ઉપર નજર ન રાખનાં, જે ડિસ્ટ્રીક્ટમાં પ્રધાકાનું મુખ્ય શહેર હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટનો રજીસ્ટ્રાર તથા લાહોર ડિસ્ટ્રીક્ટનો રજીસ્ટ્રાર તે દસ્તાવેજ લઈને નોંધવાને મુખત્યાર છે.

૩૧ રહેવાની ખાનગી જગાએ જઈને દસ્તાવેજ નોંધવા સારૂ ભેવાને અથવા અનામત રાખવા સારૂ ભેવાને જે અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદાર તેમ કરવાને મુખત્યાર છે.

ભાગ ૬ ઠો.

નોંધવા સારૂ દસ્તાવેજ આણી આપવા બાબત.

૩૧ દસ્તાવેજ નોંધાવવા સારૂ હેઠળ લખેલા માણસોએ આણી આપે, એટલે કે,

અ તે દસ્તાવેજ કરી આપનારા માણસે અથવા તે દસ્તાવેજ ઉપરથી જે માણસ દાવો કરતો હોય તે માણસે. બંને માણસના વારસ વગર અથવા અસેને, અથવા કો તે માણસના અથવા વારસ વગરના જે મુખત્યારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે મુખત્યારે.

૩૩ ૩૨ મી કલમમાં કહેલા કારણ સાર ને મુખત્યારનામાં ઉપર તેના અગ્રપણા બાબત રજીસ્ટ્રારે, સબરજીસ્ટ્રારે, માજીસ્ટ્રેટે, પબ્લિક કોર્ટ, જડજે અથવા કોન્સલે, સહી કરી હોય તે મુખત્યારનામાં કમુલ કરવામાં આવશે.

૩૪ નોંધનારા અમલદારે દસ્તાવેજ કરી આપનારાં માણસો દસ્તાવેજ નોંધવા સાર ને હુદત આ આકટમાં કહી છે તે મુદતની અંદર નોંધનારા અમલદારની આગળ હાજર થાય નહિ તો નોંધવો નહિ. પણ ધણાજ જરૂરના કારણને લીધે કે અનિવાર્ય અકસ્માતને લીધે હાજર નહિ થાય અને ધણામાં ધણી ચાર મહિના કરતાં વતી વાર લાગી નહિ હોય તો ૨૫ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના દંડ ઉપરાંત વળી નોંધવાની યોગ્ય ફીથી ધણામાં ધણો દશગણો દંડ લઇને તે દસ્તાવેજ નોંધવાનો મુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૭ મો.

દસ્તાવેજ કરી આપનારા માણસો તથા સાહેદો હાજર થાય તેમ કરવા બાબત.

૩૬ દસ્તાવેજ કરી આપનારને અથવા સાહેદને હાજર કરવાની ઇચ્છા બતાવવામાં આવે ત્યારે નોંધનારા અમલદારે સરકાર હુકમ કરે તે અમલદારને તે માણસના ઉપર સમન્સ કાઢીને હાજર થવાને ફરમાવવું.

૩૭ સદરજી અમલદારે તે માણસને હાજર કરવાનો સમન્સ કરવા.

૩૮ જે માણસ શરીરે અશક્ત હોય, જે દિવાની અથવા ફોજદારી પ્રોસેસ ઉપરથી તુરંગમાં હોય, અને જેને કોર્ટમાં હાજર થવાની કાયદેસર ખાશી હોય, તે માણસને નોંધવાની કચેરીમાં હાજર થવાનું ફરમાવવું નહિ. એવી બાબતમાં નોંધનારા અમલદારે તેવા માણસને ઘેર અથવા તુરંગમાં હોય તો ત્યાં જઇને જીબાની લેવી અથવા કમિશન કાઢવું.

ભાગ ૮ મો.

વસિઅતનામાં તથા દત્તક લેવાના અધિકાર પત્રો આણી આપવા બાબત.

૪૦ (૧) વસિઅતનામું કરનારને, અથવા તેના મન્સુ પછી હું મત્સુપત્ર ચલાવનારો છું એ રીતે જે માણસ તેના ઉપર દાવો કરતો હોય તેને, અને દત્તક લેવાનો અધિકારપત્ર કરી આપનારને, અને તે મરણ પામ્યા પછી જેને તે કરી આપ્યું હોય તેને અથવા દત્તપુત્રને તે નોંધવા સાર સબરજીસ્ટ્રારને ત્યાં આણી આપવાનો અધિકાર છે.

૪૧ અને તે વસિઅતનામું કરી આપનારા એકજ કે અધિકારપત્ર કરી આપનારાએજ કરી આપ્યું છે એવી નોંધનારા અમલદારની ખાત્રી થાય તો તે તેણે નોંધવું.

ભાગ ૯ મો.

વસિઅતનામાં અનામત મુકવા બાબત.

૪૨ વસિઅતનામું કરનારો પોતાના વસિઅતનામાંનો મહોરખંધ લખોટો કરીને તથા તેની ઉપર પોતાનું તથા પોતાનો મુખત્યાર હોય તો તેનું નામ તથા તે દસ્તાવેજનો પ્રકાર લખીને, તે વસિઅતનામું હરકોઇ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં પોતાની જાતે અથવા યોગ્ય રીતે અનામત મુકવાને મુખત્યાર છે.

૪૪ ૪૨ મી કલમ પ્રમાણે અનામત મુકેલો મહોરખંધ લખોટો પાછો લેવા વસિઅતનામું કરનારો અરજ કરે તો તે પાછો આપવો.

ભાગ ૧૦ મો.

નોંધાવવાના તથા નહિ નોંધાવવાના ફજ બાબત.

૪૭ નોંધશે દસ્તાવેજ નોંધાવ્યો નહિ હોત તો જે તારીખથી ચાલુ થતે તે તારીખથી ચાલુ થશે.

૪૮ મિલકત બાબતના નોંધેલા દસ્તાવેજની આગળ તેજ મિલકત બાબતની બીજી મહોંડાની કમુલ લેત હોય તો તે ૨૬ પડશે.

૪૯ જે દસ્તાવેજ ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે નોંધાવવાજ નોંધ્યો તે દસ્તાવેજ આ આકટના ફરાવ પ્રમાણે નોંધાવ્યો નહિ હોય તો:—

અ તે દસ્તાવેજ તેમાં લખેલી કોઈ સ્થાવર મિલકતને લાગુ થશે નહિ. જો અથવા તે દસ્તાવેજ ઉપરથી દત્તક લેવાનો કોઈ પણ અધિકાર મળશે નહિ. જો તે દસ્તાવેજ જે વ્યવહાર સદરહુ ગણાવવામાં આવે તે લાગુ હોય અથવા જે ઉપરથી સદરહુ અધિકાર મળતો હોય તે વ્યવહારના પુરાવામાં લેવામાં આવશે નહિ. ૫૦ જમીન આપતના નોંધાવેલા દરેક દસ્તાવેજોની આગળ તેજ મિલકત આપત નોંધાવ્યા વગરના બીજા જે દસ્તાવેજ હશે તે રદ થશે.

ભાગ ૧૧ મો.

નોંધનારા અમલદારોનાં કર્તવ્ય કર્મો તથા આધિકાર બાબત.

૫૨ નોંધનારા અમલદારે, નોંધવા સાર આણી આપેલા દસ્તાવેજ ઉપર આણી આપ્યાની તારીખ, વખત તથા જગા લખવી અને નોંધવા સાર આણી આપનારની સહી લેવી. અને તે આણી આપનારને તે દસ્તાવેજની પહેલો આપવી.

૫૩ નોંધનારા અમલદારોએ ફેલીએક બુકો તથા અનુક્રમણિકા ચોગ્ય રીતે આપેલી જોવા દેવી, તથા તે મજકુરની દાખલાવાળી નકલો આપવી.

૬૮ દરેક સમરજીસ્ટ્રારે રજીસ્ટ્રારની દેખરેખ હેઠળ રહીને તેના નિયંધ પ્રમાણે કામ ચલાવવાં.

૬૯ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને નોંધાવાની કચેરીઓની તપાસ રાખવાનો તથા કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૧૨ મો.

નોંધવાની ના કહેવા બાબત.

૭૧ મિલકત પોતાના સખ ડીલીક્ટમાં નથી એ સખમ સિવાય બીજા સખમથી સમરજીસ્ટ્રાર દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહે તેો તેણે ના કહેવાનો હુકમ કરે તેો તેના સખમો દફતરમાં લખી મુકવા અને “ નોંધવાની ના કહી ” આ શબ્દો તે દસ્તાવેજ ઉપર લખવા. અને તેની નકલ દસ્તાવેજ કરી આપનાર અરજ કરીને માગે તેો તેને મદદ આપવી.

૭૨ દસ્તાવેજ કરી આપ્યાની ના કહેવાના સખમ સિવાય બીજા સખમ ઉપરથી તે નોંધવાની ના કહેવાના સમરજીસ્ટ્રારના હુકમ ઉપર તે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં અપીલ થઈ શકે.

૭૩ જો રજીસ્ટ્રાર, દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહે તેો હુકમનામું થયા પછી ત્રીસ દિવસની અંદર દિવાની કોર્ટમાં ફરિઆદ થઈ શકે.

ભાગ ૧૪ મો.

શિક્ષા બાબત.

૮૧ જો કોઈ નોંધનારા અમલદારે નુકસાન કરવાના ધરાદારી અશુદ્ધ રીતે દસ્તાવેજની પછાડી શેરો લખ્યો હશે અથવા તેની નકલ કરી હશે અથવા તેનો તરજુમો કર્યો હશે અથવા તે નોંધ્યો હશે તેો તેને સાત વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે અથવા દંડ અથવા બેઠક થશે.

૮૨ જે કોઈ માણસ આ આક્ટ પ્રમાણે કોઈ અમલદાર કામ ચલાવતો હશે તેની આગળ ખોટો મજકુર કહેશે, ખોટી નકલ અથવા ખોટો તરજુમો આપશે અથવા હું શલાજો છું એ રીતે ખોટું કહેશે અને આ આક્ટમાં જે બદલ શિક્ષા ઠરાવી છે તેવી કોઈ વાતમાં મદદ કરશે તેને ધણામાં ધણા સાત વરસની કેદની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બેઠક શિક્ષા થશે.

૮૪ નોંધનારા અમલદારો સરકારી નોકર છે એવું સમજવું.

ભાગ ૧૫ મો પરચુરણ.

૮૫ (વસિયતનામા સિવાય) દસ્તાવેજો, પાછા માગવામાં આવ્યા વગર એ વરસ કરતાં વતી મુદત સુધી નોંધવાની કોઈ પણ કચેરીમાં પડી રહેશે તેનો નાશ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૭ કોષ પશુ નોંધનારા અમલદારે પોતાના હુદાતા સમયથી કોષ વાત શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરી હોય અથવા કરવાની ના કહી હોય તે બાબત તેની ઉપર ફરિયાદ અથવા દાવો થવાને તે અમલદાર પાત્ર થશે નહિ.

૮૮ સરકારી અમલદારોએ અથવા કેટલાએક સરકારી અધિકારીઓએ કરી આપેલા દસ્તાવેજો નોંધવા સાર પોતાની જાતે નોંધવાની કચેરીમાં હાજર થવાની તેમને જરૂર નથી એમ સમજવું.

૮૯ સન ૧૮૮૩ ના તથા સન ૧૮૮૪ ના આક્ટ મુજબ તમાવી આપી હશે તે બદલ તારણ-માં આપેલી મિલકત બાબતનું તારણ બત તથા ૧૯૦૮ ના દિવાની કાયદા પ્રમાણે સર્ટિફિકેટ આપનારી દરેક કોર્ટ તે સર્ટિફિકેટની નકલ, તથા જરૂર લીધામથી વેચેલી મિલકત ખરીદનારને વેચાણનો દાખલો આપનાર દરેક મુશ્કરી અમલદારે તે દાખલાની નકલ, તે મિલકત જે નોંધનારની હકુમતની હદમાં હોય તે અમલદારને મોકલવી અને તે અમલદારે તે નકલ પોતાની બુક નંબર ૧ માં દાખલ કરવી જોઈએ.

૯૦ હેઠળ લખેલા દસ્તાવેજોમાંના કોષ દસ્તાવેજ અથવા નકશાઓમાંના કોષ નકશો નોંધવાની જરૂર નથી.

અ જમીન મહેસુલનો ઠરાવ કરવાનું કામ કરનારા અમલદારે જે દસ્તાવેજો આપ્યા હોય અને તે દસ્તાવેજો તે ઠરાવના દફતરના ભાગ હોય તે દસ્તાવેજો. બે કોષ પશુ જમીનની માપણી કરવાનું કામ સરકારની તરફથી કરનારા હરકોષ અમલદારે જે દસ્તાવેજો અથવા નકશા આપ્યા હોય અને તે માપ-ણીના દફતરના ભાગ હોય તો તે, કે પટવારીઓ, અથવા ગામનું દફતર તૈયાર કરનાર અમલદાર જે દસ્તાવેજ મુદતે મુદતે મુલકી કચેરીમાં દાખલ કરે છે તે. ઢ સનદો તથા ઇનામપત્રો, અને જમીન અથ-વા જમીન ઉપરનો હક સંબંધ સરકારે કરી આપ્યો હોય તેવા મળકુરના દસ્તાવેજો. ઈ ખાતેદારોએ, ખાતાનું રાજીનામું આપવા બાબત આપેલી નોટીસો, પશુ સદરજી દસ્તાવેજો નોંધવા છે એમ સમજવું.

દસ્તાવેજો નોંધવાની, તથા શોધવાની તથા નકલ કરવાની શી બાબત
દસ્તાવેજો નોંધવા બાબત.

દસ્તાવેજમાં લખેલી રકમ અથવા હિસાબની એકંદર કિંમત રૂ. ૫૦ થી વધારે હોય તો. ૦-૪-૦.

રકમ રૂ. ૫૦	થી વધારે પણ રૂ. ૧૦૦	ની અંદર હોય તો રૂ. ૦-૮-૦
„ રૂ. ૧૦૦	„ રૂ. ૨૦૦	„ રૂ. ૧-૦-૦
„ રૂ. ૨૦૦	„ રૂ. ૪૦૦	„ રૂ. ૨-૦-૦
„ રૂ. ૪૦૦	„ રૂ. ૬૦૦	„ રૂ. ૩-૦-૦
„ રૂ. ૬૦૦	„ રૂ. ૧૦૦૦	„ રૂ. ૪-૦-૦
„ રૂ. ૧૦૦૦	„ રૂ. ૧૫૦૦	„ રૂ. ૫-૦-૦
„ રૂ. ૧૫૦૦	„ રૂ. ૨૦૦૦	„ રૂ. ૬-૦-૦
„ રૂ. ૨૦૦૦	„ રૂ. ૩૦૦૦	„ રૂ. ૭-૦-૦
„ રૂ. ૩૦૦૦	„ રૂ. ૪૦૦૦	„ રૂ. ૧૦-૦-૦
„ રૂ. ૪૦૦૦	„ રૂ. ૫૦૦૦	„ રૂ. ૧૨-૦-૦
„ રૂ. ૫૦૦૦	„ રૂ. ૭૫૦૦	„ રૂ. ૧૪-૦-૦
„ રૂ. ૭૫૦૦	„ રૂ. ૧૦૦૦૦	„ રૂ. ૧૬-૦-૦
„ રૂ. ૧૦૦૦૦	„ રૂ. ૧૫૦૦૦	„ રૂ. ૧૮-૦-૦
„ રૂ. ૧૫૦૦૦	„ રૂ. ૨૦૦૦૦	„ રૂ. ૨૦-૦-૦

રૂ. ૨૦૦૦ ઉપરના દર એક હજારે અથવા એક હજારના કોષ પશુ ભાગ ઉપર રૂ. ૧-૦-૦ નોંધવા દસ્તાવેજ બાબત અવેજ પહોંચ્યાની પાવતી નોંધવા માટે, જે તે દસ્તાવેજ નોંધવાની શી રૂ. ૨-૦-૦ થી વધારે ન હોય તો રૂ. ૨-૦-૦ અને વધારે હોય તો પણ રૂ. ૨-૦-૦ શી પડશે. મુખ્તિઆરનામાંની વસિયતનામાં નોંધવાની, અને મહોરબંધ વસિયતનામું અનામત મુકદ્દમોની તથા હપ્તોની જોવાની તથા પાછો લેવાની દરેક બદલ રૂ. ૨-૦-૦ શી પડશે.

૨ દસ્તાવેજો શોધવા બાબત—શોધવાની કે કાગળ જોવાની શી દર વરસ બદલ રૂ. ૧-૦-૦ લેવામાં આવશે.

૩ નકલ કરવાની શી બાબત, નકલ કરવાની, તથા નકલ આપવાની શી દર સો શબ્દે રૂ. ૦-૨-૬ અને નકશાની નકલ હોય તો રૂ. ૦-૮-૦ શી બેસે.

૪ પરચુરણ—કમિશન કાઢવા બાબત—મંદવાડને લીધે હાજર ન થવાય તો પોતાના મુકામ પર લઈ જવાની શી રૂ. ૫-૦-૦ અને બીજે પ્રસંગે રૂ. ૧૦-૦-૦ શી બેસે.

લાખાંતર કરવા બદલ—રૂ. ૨-૦-૦ મુખ્તીઆરનામા ઉપર સહી શિકેડો કરવા બદલ વિશેષ મુખ્તીઆરનામા ઉપર રૂ. ૧-૦-૦, કુલ મુખ્તીઆરનામા ઉપર રૂ. ૨-૦-૦, સમન્સ માટે રૂ. ૧-૦-૦, અને વારંટ માટે રૂ. ૧-૦-૦ શી બેસે.

નોંધેલા દસ્તાવેજ મુદતસર લઈ ન જાય તો તે સંબાળી રાખવાની શી, ત્રીજા મહિનાના દરેક દિવસ બદલ રૂ. ૦-૧-૦ ચોથા મહિનાના દરેક દિવસ બદલ રૂ. ૦-૨-૦ પણ વધારેમાં વધારે રૂ. ૫ થી વધારે શી લઈ શકાય નહિ.

એકજ મિલકતના બે દસ્તાવેજમાં પહેલો લખાયેલો દસ્તાવેજનો હક બીજા કરતાં અગ્રેય છે. પછી તે પેલો દસ્તાવેજ બીજા પછી રજીસ્ટર થયેલો હોય કે પહેલાં તોપણ.

વહેંચણુ કરવા બાબતનો કાયદો.

(સન ૧૮૯૩ નો આક્ટ નંબર ૪ થી.)

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨ વહેંચણુ બાબતની ફરીઆદમાં મિલકતના ભાગ પાડવાનો હુકમ કરવાને બદલે કોર્ટને ચોખ્ખા લાગશે તો તે વેચીને તેની કીંમત વેચી આપવાને કોર્ટ મુખ્તીઆર છે.

૩ કોઈ હિસ્સેદાર હિસ્સા ખરીદ કરવાની પરવાનગી મળવા અરજી કરે તો તેને તે હિસ્સો આંકેલી કીંમત આપવાથી વેચવો. વધારે હિસ્સેદારો માગણી કરનાર હોય તો આંકેલી કીંમત કરતાં જે વધારે કીંમત આપવાનું કહે તેને વેચવાં.

૪ રહેવાના ધરનો હિસ્સો જેને નામે ચઢાવી આપ્યો હશે તે વહેંચણુ કરવા ફરીઆદ માંડે તે વખતે તે કુટુંબનો હિસ્સેદાર તે હિસ્સો ખરીદ કરવાને કબુલ કરે તો કોર્ટ આંકેલી કીંમત આપેથી તેને વેચવો.

૮ બીજા પ્રસંગે વેચાણ કરવું તે સીવીલ પ્રોસીજરમાં જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે કરવું.

ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ.

(મિલકત તબદીલ કરવા બાબતનો કાયદો.)

(સને ૧૮૮૨ નો આક્ટ નંબર ૪ થી.)

૧ આ આક્ટ મુબાઇ ઇલાકાને તા. ૧ જાન્યુઆરી ૧૮૮૩ ના રોજથી લાગુ થયો છે. અને પંજાબ તથા બ્રિટીશ બ્રહ્મદેશ સિવાય બાકીના સમગ્ર બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે. પણ તે સરકારી ઇનામોને લાગુ નથી, આ આક્ટની કલમ ૫૪ પેરા. ૨-૩ તથા કા. ૫૯-૧૦૭ તથા ૧૨૩ એ કલમોના અમલ ઉપરની તારીખથી મુબાઇ ઇલાકાને લાગુ છે.

૩ “ સ્થાનર મિલકત ” એ શબ્દોમાં ક્યાં હમારતી લોકડાંનાં ગાડ, તુલ, અથવા ઉગતા ધાસનો સમાસ થાય છે.

૪ કરાર સંબંધી આ આક્ટના ઠરાવ કરાર બાબતના આક્ટના ભાગ છે એવું સમજવું, અને

આ આકટની કા. ૫૪ પેરેગ્રાફ ૨-૩ તથા કા. ૫૯, ૧૦૭, અને ૧૨૩ એ કલમો નોંધવા બાબતના એકટની પુરવણી કલમો છે એમ સમજવું.

મિલકત તબદીલ કરી આપવા: બાબત.

પછી તે જંગમ હોય કે સ્થાવર.

૫ મિલકત તબદિલ કરી આપવી એટલે જે કૃત્યથી પ્રાપ્ત પણ જીવનો સમસ વિદ્યમાન કાળે અથવા ભવિષ્યમાં બીજા કોઈ એક અથવા અનેક જીવના સમસોને અથવા પોતાને તથા બીજા એક અથવા અનેક જીવતા સમસોને મિલકત આપતો હશે તે કૃત્ય એવો થાય છે.

૬ કામદેસર જુદી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે કોઈ પણ જાતની મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે. પણ નીચેની મિલકત તબદિલ કરી આપી શકાતી નથી.

૦૧ છેક નજીકના વારસને કાંઈ ઇસ્ટેટ પ્રાપ્ત થવાનો સંભવિત હક, કોઈ સગાને તેના કુટુંબીના મરણ પછી વસીઅતનામા ઉપરથી વારસો મળવાનો હક, અથવા એવાજ બીજા સંભવિત હક. ૦૨ પાછાની સરતનો જામ કર્યા બદલ મિલકત પાછી મળવાનો કેવળ હક, તે મિલકતના ધણી સિવાય બીજા કોઈ પણ સમસને કરી આપતો નથી. ૦૩ કાંઈ સુબાધિકાર પ્રધાન સ્થળથી જુદો. ૦૪ ફક્ત ધણીએ જાતે ભાગવવાનો કોઈ પણ મિલકતમાંનો હિત સંબંધ. ૦૫ ફગલગાજ બદલ અથવા ગેરકાયદેસર રીતે હાની કર્યા બદલ બદલો મળવાની ફરીઆદ કરવાનો કવળ હક. ૦૬ કોઈ પણ સરકારી હુકો, તથા સરકારી નોકરનો પગાર, તે લેણા થયો હશે તે પહેલા કે પછી. ૦૭ લગ્નકરી તથા સીનીય પેન્શનરોને કરી આપેલી નિમજીકો, તથા રાજકીય કારણ સાક કરી આપેલાં પેન્શન. ૦૮ મિલકત તબદિલ કરી આપવાનું કામ (૧) હિત સંબંધના સ્વરૂપને પ્રતિકૂળ હશે તેટલે સુધી, (૨) અથવા કાંઈ ગેરવ્યાજથી કારણ સાર, (૩) અથવા જેને મિલકત તબદિલ કરી આપવાનું ગેરકાયદેસર હશે તેવા સમસની તરફથી કરી શકાતું નથી. (આદ) તબદિલ કરી ન શકાય એવો ભાગવવાનો હક જેને હોય એવા ખેડૂતને, પંટે રાખનારને કે ઇજા રહારને પોતાનો હિતસંબંધ બીજાને આપવાનો અધિકાર નથી.

૭ જે સમસ કરાર કરવાને યોગ્ય હોઈને તબદિલ કરી શકાય એવી મિલકતના ધણી હોય, અથવા એવી પારકી મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો જેને અધિકાર હોય તે સમસને, મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે.

૮ મિલકત તબદીલ કર્યાથી, તે મિલકતમાંનો સધળો હિતસંબંધ મિલકત જેને તબદીલ કરી આપી હશે તેને તરતજ પ્રાપ્ત થાય છે.

૯ ભેખ થયોજ નેઈએ એવો જે બાબતોમાં કાયદાનો સ્પષ્ટ ઠરાવ નહિ હોય તે બાબતોમાં મિલકત ભેખ સિવાય તબદીલ કરી આપવાને હરકત નથી.

૧૦ નાદાર થયેથી અથવા હિતસંબંધ બીજાને આપી દેવાની કોશિશ કરેથી હિતસંબંધ જોનો રહેશે એવી સરતે કોઈ મિલકત તબદીલ કરી આપી હોય તો એવી સરત નિર્ણય છે એમ સમજવું.

૧૧ તબદીલ આપતી વખતે એકાદ વર્ગના જે સમસો અમુક ઉમરે પહોંચે તેને માટે હિતસંબંધ ઉત્પન્ન કર્યા હોય તો તે વર્ગમાંના ઉમરે ન પહોંચેલા સમસોને તે હિસાબ સંબંધ નિર્દિષ્ટ થયો નથી.

૧૨ નિર્દિષ્ટ ન કરેલા વખતે ફલાણા સમસોમાંથી જે જીવતા હોય તેમને હિતસંબંધ પ્રાપ્ત થાય એવી સરત હોય તો; તે હિતસંબંધ બંધ પડતી વખતે હયાત હોય તેવા સમસોને મળશે.

૧૩ ઉત્પન્ન કરી આપેલો હિતસંબંધ કોઈ બોલી ઉપર આધાર રાખતો હોય, અને તે બોલી પુરી કરથી અલગ હોય, અથવા પુરી કરવાની કાયદામાં મના હોય તો તે હિતસંબંધ નિરૂપયોગી થાય છે.

૧૪ મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર ન હોય તે સમસ તે મિલકત તબદીલ કરી આપે અને તેજ કામમાં તે મિલકતના ધણીને કાંઈ પણ ફાયદો કરી આપે ત્યારે તે ધણીએ તે કામ મંજૂર કરેલું અથવા નામંજૂર કરવું.

૧૫ વિભાગ થયા પછી કર્તવ્યતાનો ફાયદો હિસ્સા પ્રમાણે વહેંચી આપવો.

સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપવા આખત.

૩૮ જેનો પ્રકાર બદલાયા કરે એવી અમુક હકીકત હોય તોજ જે સખસને સ્થાવર મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર હશે તે સખસ એવી હકીકત છે એમ કહીને તેની મીલકત અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપે તે પ્રસંગે, તબદીલ કરી લેનાર તેવી હકીકત હોવા વિષે પોતાની ખાત્રી થવા સાર યોગ્ય કાળજી રાખીને શુદ્ધ બુદ્ધિથી ચાલ્યો હોય તો, તેવી હકીકત હતી એવું, એક તરફથી તબદીલ કરી લેનાર, બીજી તરફથી તબદીલ કરી આપનાર તથા તબદીલ કરી આપવામાં જેનો સંબંધ હોય તે સખસો, એઓની વચમાં સમજાશે.

૩૯ સ્થાવર મિલકતના ઉત્પન્નમાંથી, ત્રીજા સખસને શુજરાન મળવાનો, માપાપની હયાતીમાં અગા-લ્થી જે પૈસા મળે છે તે મળવાનો, અથવા લગ્નનો ખર્ચ મળવાનો હક હોય, અને તેવા હક હુઆડવાના ઇરાદાથી તે મિલકત તબદીલ કરી આપવામાં આવી હોય તે પ્રસંગે, તે મિલકત તબદીલ કરી લેનારને તે ઇરાદાની ખબર હશે તો, અથવા તે મીલકત અવેજ સિવાય તબદીલ કરી આપી હશે તો, તે હક તેની વિરૂદ્ધ અમલમાં લાવવાનો અધિકાર છે. પણ તે મિલકત અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપી હશે, અને તેને તે હકની ખબર નહીં હશે તો, તે હક તેની વિરૂદ્ધ અથવા તેના કબજામાંની તે મિલકત વિરૂદ્ધ અમલમાં લાવવાનો અધિકાર નથી.

૪૦ સ્થાવર મિલકતમાં જે સખસોનો દિનસંબંધ હોય તે સખસોની સંમતિથી કોઇ સખસ તે મિલકતનો દેખીતો ધણી હોય અને તે સખસ તે મિલકત કાંઇ અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપે ત્યારે તે તબદીલ કરી આપનારને તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર નહોતો એ સખસ ઉપરથી તે નિરર્થક થવા યોગ્ય છે એમ સમજવું નહિ, માત્ર જેને મિલકત તબદીલ કરી આપી હશે તેણે તબદીલ કરી આપનારને તે કામ કરવાનો અધિકાર હોવા આખત પોતાની ખાત્રી કરવા સાર યોગ્ય કાળજીથી શુદ્ધ બુદ્ધિથી વર્તવું જોઇએ.

૪૧ જ્યારે કોઇ સખસ સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપે પણ તે તબદીલ કરી આપવાનું કામ રદ કરવાનો અધિકાર પોતે ગાંધ, અને પછી તે મિલકત કાંઇ અવેજ લઇને બીજા સખસને તબદીલ કરી આપે ત્યારે તે બીજા સખસને તબદીલ કરી આપવાના કામનો અમલ તે સખસના લાભમાં થઇને અગાઉ તબદીલ કરી આપવનું કામ સદરહુ રાખેલા અધિકારના પ્રમાણમાં રદ થાય છે એમ સમજવું.

૪૨ અધિકાર વગરના સખસ કાંઇ અવેજ લઇને મિલકત તબદીલ કરી આપે તે પ્રસંગે, તે મિલકત તબદીલ કરી લેનારની મરજીમાં આપે તો, તે તબદીલ કરી આપનારને સદરહુ કરાર ચાલુ હોય તે મતમાં કોઇ પણ વખતે તે મિલકતમાં જે કાંઇ સંબંધ પ્રાપ્ત થાય તે ઉપર તે તબદીલ કરી આપવાના કામનો અમલ કરી શકશે. આવું પ્રસંગે અવેજ આપીને તબદીલ કરી લેનારના હકને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૩ સ્થાવર મિલકતના એ અથવા વધારે સહમાલીકોમાંનો જે કોઇ એક માલીક તે મિલકતમાંનો પોતાના હિસ્સા અથવા કાંઇ પણ હિતસંબંધ તબદીલ કરી આપે હોય ત્યારે, તબદીલ કરી લેનારને એવી આખતમાં તે મિલકતના મજબૂરો કબજા મળવાનો હક, અથવા તેના બીજા સામાઈક કે અંશતઃ ભાગવટો કરવાનો હક તથા તેની શેંચણ કરાવવાનો હક તબદીલ કરી આપવાની તારીખે તે હિસ્સાને જે સરતો તથા જવાબદારીઓ લાગુ હશે તેને પાત્ર રહીને તે હક તેને પ્રાપ્ત થશે. અવિભક્ત કુટુંબની માલકીના એકાદ રહવાના ઘરનો કાંઇ હિસ્સો જેને તબદીલ કરી આપે હોય તે સખસને કુટુંબનો આસામી ન હોય ત્યારે, આ કલનના કોઇ ઇરાવ ઉપરથી તે સખસને તે ઘરનો મજબૂરો કબજા મળવાનો, કે બીજા સામાઈક કે અંશતઃ ભાગવટો કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે એવું સતજવું નહિ.

૪૪ એ અથવા વધારે સખસોને અવેજ લઇને મિલકત એકઠી તબદીલ કરી આપવામાં આવે ત્યારે, તે સખસો તે મજબૂરો પૈસામાં જેઠેઠલો હિતસંબંધ હશે તેના સરખોજ હિત સંબંધ તે મિલકતમાં મળવો જોઇએ.

૪૫ મજબૂરો મિલકતમાંનો હિસ્સો સહમાલીકઃ તબદીલ કરી આપે અને તે કામ પોતાના હિસ્સા

પૈકી અમુક હિસ્સાના સંબંધમાં અમલમાં આવશે એમ નિર્દિષ્ટ ન કરે ત્યારે, તે તખ્તીલ કરી આપનારા-ઓની વચમાં તે કામ તેમના હિસ્સાના પ્રમાણમાં અમલમાં આવશે.

૪૮ કોઇ સખસ એકજ સ્થાવર મિલકત જુદે જુદે વખતે તખ્તીલ કરી આપીને તે ઉપર જુદા જુદા હક ઉત્પન્ન કરતો હોય, અને તે બધાનો પુરેપુરી રીતે સાથે અમલ કરી શકાય નહીં ત્યારે તે મિલકત જેમને અગાઉ તખ્તીલ કરી આપી હશે તેઓ કાંઇ વિશેષ સરતથી બંધાયો ન હોય તે પ્રસંગે તેઓના હકને અગ્રેસર ગણવો.

૪૯ એવેજ લઇને તખ્તીલ કરી આપેલી મિલકતનો, તખ્તીલ કરી આપવાની તારીખે આમનો વિભો ઉતરાવ્યો હોય ત્યારે, તેનો નાશ થાય તો તે મિલકત તખ્તીલ કરી લેનાર સખસ, મિલકત તખ્તીલ કરી આપનારને પાલીસી ઉપરથી જે પૈસા મળે, તે સંધળા તે મિલકતને અગાઉની સ્થિતિમાં લાવવા સાર વાપરવાની ફરજ પાડી શકે છે.

૫૦ જે સખસ પાસેથી કોઇ સખસે શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાંઇ સ્થાવર મિલકત ધારણ કરી હશે તે સખસને તે ધારણ કરનારા સખસને તે મિલકતનું બાકું અથવા ઉત્પન્ન શુદ્ધ બુદ્ધિથી આપ્યું હોય તો, સદરહુ પ્રમાણે તે સખસને બાકુ કે ઉત્પન્ન લેવાનો હક ન હતો એવું પાછળથી માલમ પડે તો પણ તેને બાકુ કે ઉત્પન્ન ફરીથી આપવું નહિ પડે.

૫૧ કાંઇ સ્થાવર મિલકત જેને તખ્તીલ કરી આપી હશે તે સખસ તે મિલકત ઉપર પોતાનો પુણું હક છે એમ સમજીને શુદ્ધ બુદ્ધિથી તેમાં કાંઇ સુધારો કરે, અને પછી તેના કરતાં વધારે મજબુત હકવાળો કોઇ સખસ તેને ત્યાંથી કાઢી મુકે ત્યારે તખ્તીલ કરી લેનાર સખસ તે સુધારાની કીમતનો અડ-સટો પોતાને આપવાની, અથવા તે મળે ન લેતાં કાઢી મુકનારનો તે મિલકતમાંથી હિતસંબંધ બગ્ગર ભાવે પોતાને લેવાનો આપવાની, તે કાઢી મુકનારને ફરજ પાડી શકે છે.

૫૨ ખ્રિદીશ ઇડિઆમાં અધિકારવાળી, અથવા ખ્રિદીશ ઇડિઆની બહાર ગવર્નર જનરલ ઇન-કૌન્સિલે સ્થાપેલી કોઇ પણ કોર્ટમાં કોઇ પણ સ્થાવર મિલકતના હકના સંબંધમાં તકરાર હોય એવી એકાદી તકરારી ફરીઆદ ચાલતી હશે તે ફરિઆદના તે ફરીઆદના કોઇ પણ પક્ષકારે તે ફરીઆદમાં જે હુકમનામું કરવામાં આવે તે ઉપરથી તે મિલકતના બીજા કોઇ પક્ષકારના ઉત્પન્ન થનારા હકને બાધ આવે એવી રીતે, કોર્ટે અધિકાર આપ્યા સિવાય ને મિલકત તખ્તીલ કરી આપવી નહિ; અથવા તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવી નહિ.

૫૩ તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ, તે મિલકત એવેજ આપીને પહેલાં કે પછી તખ્તીલ કરી લેનાર સખસને, અથવા સહમાલીફોને કે તે મિલકતમાં જેના હિતસંબંધ હોય એવા બીજા સખસોને, કમતાના ઇરાદાથી, અથવા તખ્તીલ કરી આપનાર સખસના લેહેણદારોને હુબાવવાના, કે નાણું આપતાં વિલંબ લગાડવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવે ત્યારે, તે કામ આ પ્રમાણે કમચલા કે હુબાડેલા કે જેને નાણું મળતાં વિલંબ થયો હોય એવા કોઇ પણ સખસની ઇચ્છા ઉપરથી નિરર્થક થવા યોગ્ય છે, તે મિલકત એવેજ સિવાય કે છેક થોડો એવેજ લઇને તખ્તીલ કરી આપી હોય તે પ્રસંગે તે કામ સદરહુ ઇરાદાથી કર્યું એવું અનુમાન કરવું; પણ શુદ્ધ બુદ્ધિથી એવેજ આપીને જે સખસે તે મિલકત તખ્તીલ કરી લીધી હશે તે સખસના હકને આ કલમના કોઇ ફાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

સ્થાવર મિલકતના વેચાણ બાબત.

૫૪ વેચાણ એટલે આપેલી અથવા આપવાને કમુલ કરેલી અથવા અંશતઃ આપેલી કે આપવાને કીમતના બદલામાં માલિકી તખ્તીલ કરી આપવી તે. સો રૂપિયાની તથા તેના કરતાં વધારે કીમતની રૂપ-રૂપ સ્થાવર મિલકતની બાબતમાં, અથવા ઉત્તરાધિકારના હકની અથવા બીજા અરૂપરૂપ વસ્તુની બાબતમાં, એવી રીતે તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ ફક્ત નોંધિલા દસ્તાવેજીય કરવાનો અધિકાર છે. સો રૂપિયાથી ઓછી કીમતની રૂપરૂપ સ્થાવર મિલકત નોંધિલા દસ્તાવેજ ઉપરથી, અથવા સ્વાધિન કરીને તખ્તીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે. વેચનાર તે મિલકતનો કમળે ખરીદનારને આપે ત્યારે તે મિલકત સ્વાધિન કરવામાં આવી છે એમ સમજવું. વેચાણનો કરાર છે કે તે ઉપરથી તે વેચાણ પક્ષકારોએ એકબેકની સાથે

નક્કી કરેલી શરતો મુજબ થવું જોઈએ, ફક્ત એવા કરાર ઉપરથીજ તેમાં હિતસંબંધ કે તેના ઉપર ઓળંગે ઉત્પન્ન થતો નથી.

૫૬ કોઈ મિલકત ઉપર એક સમાધક બોળે હોય અને તેમાંની એક મિલકત વેચી નાંખવામાં આવે ત્યારે હિસ્સો કરાર ન હોય તો, ખરીદનારને તે બોળે વેચનારની વિરૂદ્ધ, તે ખીજી મિલકતમાંથી જોડેલે સુધી અદા કરી શકાય તેટલે સુધી તેમાંથી અદા કરવાનો હક છે.

સ્થાવર મિલકત ગીરો મુકવા બાબત.

૫૮ ગીરો એટલે કરજે આપેલા પૈસા અદા કરવાનું કામ સુરક્ષીત કરવા સારૂ અમુક સ્થાવર મિલકતમાંનો એકાદો હિતસંબંધ તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ. એવા તખ્તદિલ કરી આપનારને ગીરો મુકનાર કહેવો, અને તખ્તદિલ કરી લેનારને ગીરો રાખનાર કહેવો; જ્યારે ગીરો મુકનાર મિલકતનો કબજો સ્વાધીન કરી આપ્યા વગર ગીરોની રકમ આપવા ખુદ પોતે બંધાય, અને કરાર પ્રમાણે આપવામાં કસુર કરે તો તે મિલકતથી ગીરોની રકમ વસૂલ કરી લેવા કબુલ કરે ત્યારે તે ગીરોને સાદુ ગીરો કહેવું. જ્યારે ગીરો મુકનાર ગીરો મુકેલી મિલકત એવી સરતે દેખીતી વેચાણુ આપે કે, ગીરોની રકમ અમુક તારીખ પછી આપવામાં કસુર કરે તો તે વેચાણુ નકી થશે, અથવા ગીરોની રકમ અદા કરવામાં આવે તો તે વેચાણુ રદ થશે; અથવા તે ખરીદદારે વેચનારને તે મિલકત તખ્તીલ કરી આપવી, ત્યારે તે કામને વેચાણુની સરતે કરેલું ગીરો કહેવું. જ્યારે ગીરો મુકેલી મિલકતનો કબજો સ્વાધિન કરીને, ગીરોની રકમ અદા કરતાં સુધી તે મિલકતનું બાડું કે ઉત્પન્ન વ્યાજને બદલે કે ગીરોની રકમને પેટે તેણે લેવું એવો અખતીઆર આપે ત્યારે તે ગીરોને ભોગવટા ગીરો કહેવું. જ્યારે ગીરોની રકમ અમુક તારીખે આપવાને બંધાઈને મિલકત પુર્ણપણે તખ્તીલ કરી આપે, પણ એવી સરત કરે કે કબુલ કર્યા પ્રમાણે ગીરોની રકમ અદા કર્યા પછી તેણે તે મિલકત ગીરો મુકનારને પાછી તખ્તીલ કરી આપવી ત્યારે તે કામને ઇત્તેજ રીતનું ગીરો કહેવું.

૫૯ સુરક્ષીત કરવાની મુદ્દલ રકમ રૂ. ૧૦૦, અથવા તેથી વધારે હોય ત્યારે ગીરો મુકનારની સહી હોય તથા નિદાન બે સાક્ષીઓની સાખ હોય એવો નોંધિલો દસ્તાવેજ લખી આપીને માત્ર ગીરો કરી શકાય છે. સુરક્ષીત કરવાની મુદ્દલ રકમ રૂ. ૧૦૦ કરતાં ઓછી હોય ત્યારે કાંતો ઉપર કલા પ્રમાણે સહી સાખવાળો દસ્તાવેજ લખી આપીને અથવા સાદુ ગીરો હોય તે સિવાયને પ્રસંગે મિલકત સ્વાધિન કરી આપીને ગીરો કરી શકાય છે. કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબાઈ, કરાંચી, તથા રંગુન એ શહેરોમાં, સ્થાવર મિલકત ઉપરના હક સંબંધી દસ્તાવેજ તે ઉપર તારણુ ઉત્પન્ન કરવાના ઇરાદાથી કોઈ પણ લેણુદારને અથવા તેના એજન્ટને સ્વાધીન કરી આપીને કરેલું ગીરો આ કલમના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી જરૂર કાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહિ.

ગીરો મુકનારના હક તથા જવાબદારી.

૬૦ ગીરો મુકનાર ગીરોની રકમ યોગ્ય વખતે તથા યોગ્ય જગ્યાએ ભરવા માટે એટલે તેને, ગીરોખત પોતાને સ્વાધિન કરવાને, ગીરો મિલકતનો કબજો સ્વાધિન કરી લેવાને, પોતાને ખર્ચે ગીરોની મિલકત પોતાને કે પોતે કહે તો ખીજાને તખ્તીલ કરી લેવાને, અથવા ગીરો રાખનારને તખ્તીલ કરી આપેલો કોઈ પણ હક રહ્યો નથી એવો લેખ કરી લેવાને અધિકાર છે.

૬૨ મિલકતના બાડા તથા ઉત્પન્નમાંથી ગીરોની રકમ વસૂલ કરી લેવાનો ગીરો રાખનારને અધિકાર આપ્યો હશે ત્યારે ગીરોની રકમ વસૂલ કરી લેવામાં આવે એટલે, અથવા બાડા અને ઉત્પન્નથી મુદ્દલ પૈસા ઉપરનું વ્યાજ વસૂલ કરી લેવાનો ગીરો રાખનારને અધિકાર આપ્યો હશે તે પ્રસંગે રકમ ભરવાને મુદ્ત ઠરાવી હશે તો તે મુદ્ત પુરી થયા પછી મુદ્દલ રકમ ભરે ત્યારે તેને, તે મિલકત પાછી પોતાને કબજો લેવાનો અધિકાર છે.

૬૬ ગીરો મુકનાર પાસે કબજો હોય તે દરમિયાન તેની તરફથી તે મિલકત ખગડવા દેવા બાબત તે ગીરો રાખનારનો જવાબદાર નથી.

ગીરો રાખનારના હક તથા જવાબદારી.

૬૭ ઉલ્લેખ કરાર ન હોય ત્યારે ગીરો રાખનારને, ગીરોની રકમ લેણી થવા પછી, ગીરો મિલકત છોડાવવા બાબત હકમનામું થવાની અગાઉ, અથવા ગીરોની રકમ ભર્યાની અગાઉ કાંઈ પણ વખતે ગીરો મુકનારનો મિલકત છોડાવવાનો હક અંધ પડવાનો હકમ અથવા મિલકત વેચાવવાનો હકમ કોર્ટ પાસેથી મેળવવાનો હક છે.

૭૦ ગીરોની તારીખ પછી ગીરો મિલકતમાં કાંઈ વધારો થાય તો તે ઉપર ગીરો રાખનારનો હક છે.

૭૨ ગીરો રાખનારની પાસે કબજે હોય ત્યારે તેને, તેનો યોગ્ય રીતે વહીવટ કરવા સાથે અને તેનું બાકી અને ઉત્પન્ન વસુલ કરવા સાથે, મિલકત નાશ પામતી, દંડમાં જતી, અથવા વેચાતી અટકાવવા સાથે, તે ઉપરના ગીરો મુકનારના હકને ટેકા આપવા સાથે, ગીરો મુકનાર વિરૂદ્ધ તે મિલકત ઉપરનો પોતાનો હક સાબિત કરવા સાથે, અને ગીરો મિલકતના નોકરી આપવા લાયક પડા હશે ત્યારે, તે પડે તાજે કરી લેવા સાથે જોટલા પૈસા ખર્ચવાની જરૂર હોય તેટલા પૈસા ખર્ચવાનો અધિકાર છે. અને ઉલ્લેખ કરાર ન હોય તો ખર્ચેલા પૈસા મુદ્દલ રકમમાં મેળવીને તે ઉપર તે મુદ્દલ રકમના વ્યાજના દરે અથવા દર કરાવેલા નહીં હોય તો દરસાલ દર સેંકડે નવ ટકા પ્રમાણે વ્યાજ લેવાનો અધિકાર છે.

૭૪ અગાઉના ગીરો રાખનારનું લેહેણું આપવાનો પછવાડેના ગીરો રાખનારનો હક છે.

૭૬ ગીરો રાખનારની પાસે કબજે હોય ત્યારે તેણે તે મિલકત પોતાની હોય તેમ વહીવટ કરવો, અને તેનું બાકી તથા ઉત્પન્ન વસુલ કરવું. ઉત્પન્નમાંથી સરકાર મેહેસુલ ભરવું, મિલકતની મરામત કરાવવી; તેનો નાશ થાય તેવું કૃત્ય કરવું નહિ, પોતે ખર્ચેલી રકમનો હિસાબ રાખવો, ગીરો મુકનાર દેવી થયેલી રકમ આપે એટલે તેને ગીરો મિલકતમાંથી જે પૈસા મળ્યા હશે તેનો હિસાબ આપવો.

કોર્ટમાં અનામત મુકવા બાબત.

૮૩ મુદ્દલ રકમ ભરવાની મુદત થવા પછી. ગીરો મુકનારને ગીરો મદલ લેણા પૈસા કોર્ટમાં અનામત મુકવાને અધિકાર છે, કોર્ટે તે બાબતની ગીરો રાખનારને નોટીસ આપવી, ને ત્યાર પછી ગીરો રાખનારને ગીરોમત કોર્ટમાં અનામત મુકીને પૈસા લેવાનો અધિકાર છે. અનામત મુકેલું ખત કોર્ટે ગીરો મુકનારને આપવું.

૮૪ ગીરોની રકમ આપવા માંડવાની તારીખથી અથવા કોર્ટમાં અનામત મુકવાની તારીખથી મુદ્દલ રકમ ઉપરનું વ્યાજ ચઢતું બંધ થશે.

ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરાવવા બાબત તથા વેચાણ કરાવવા બાબત.

૮૫ ગીરો મિલકતમાં હિતસંબંધ હોય એવા સઘળા આસામિએને આ બાબ મુજબની ફરીઆમાં પક્ષકારો તરીકે દાખલ કરવા.

૮૬ ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની ફરીઆદમાં કરેલા હકમનામામાં, ગીરો સંબંધી મુદ્દલ, વ્યાજ વિગેરે જે રકમ દેવી નીકળે તે રકમ કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર જે તારીખ કોર્ટ ઠરાવે તે તારીખે પ્રતિવાદી વાદીને અથવા કોર્ટમાં ભરે. એટલે વાદીએ તે મિલકત, સંબંધી જે દસ્તાવેજ પોતાની પાસે હોય તે પ્રતિવાદીને આપવા, અને તે મિલકત, વાદીએ ઉત્પન્ન કરેલા બોજા વગર, પ્રતિવાદીને તપ્પદીલ કરી આપવો; અને જે તે રકમ નીમેલે દીવસે અથવા તેની અગાઉ પ્રતિવાદી અરજી નહિ તો, તે મિલકત છોડાવનારો પ્રતિવાદીનો સર્વ પ્રકારનો હક ખીલકુલ જતો રહેશે, એવું ફરમાવવું જોઈએ.

૮૭ દેવી થયેલી રકમ ભરવામાં આવે તો મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં અપાવવી. એવી રકમ જ ભરે તો કોર્ટે ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા બાબતનો પક્ષો હુકમ કરવો. અને કોર્ટે ગીરો મિલકત વાદીના કબજામાં અપાવવી.

૮૮ અથવા નજરમાં આવે તો તે વચીને તેમાંથી વાદીના પૈસા અપાવીને જે કાંઈ વધે તે રકમ પ્રતિવાદીને આપવી.

૯૦ વેચેલી મિલકતમાંથી વાદીની રકમ વસુલ કરતાં બાકી રહે તો તે, બીજી રીતે વસુલ કરવા કોર્ટ હુકમ કરેલો.

ગીરો છોડવવા બાબત.

૯૧ ગીરો મુકનાર સિવાય હેઠળ લખેલા સખસોને ગીરો છોડાવવાનો હક છે. (૧) ગીરો મીલકત ઉપર જેનો હિતસંબંધ કે બોળે હોય તે સખસો, (૨) ગીરોની રકમ ભરવા જે જમીન થયે હોય તે સખસ, (૩) સગીર કે ગાંડા માણસનો વાલી, ગીરો મુકનારના હુકમનામાના લેણુદારે તે મિલકત જપ્ત કરીને બળવણી કરી હશે તે લેણુદાર, ગીરો મીલકત વેચાવવા બાબત હુકમનામું મેળવ્યું હશે તે લેણુદાર.

૯૨ ગીરો છોડાવવાની ફરીઆદમાં-હુકમનામું કરીને ગીરોની રકમ તથા અર્થ મળી દેવી રકમ કેટલી નીકળે તે ઠરાવીને, તે દેવી રકમ કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર જે તારીખ કોર્ટ ઠરાવે તે તારીખે તે રકમ વાદી પ્રતીવાદીને આપે કે કોર્ટમાં ભરે, એટલે પ્રતીવાદીએ તે મિલકત સંબંધી તમામ દસ્તાવેજ વાદીને આપવા, અને મીલકત બોળ રહિત પ્રતિવાદીએ વાદીને પાછી તખ્તીલ કરી આપવી, અને નીમેલી તારીખે એવી રકમ ભરવામાં ન આવે તો (સાદુ કે ભોગવટાતું ગીરો ન હોય તો) તે મિલકત છોડવી લેવાના વાદીના હક ખીલકુલ જતા રહેશે અથવા તે મિલકત વેચવાનો કોર્ટ હુકમ કરેલો.

૯૩ સદરહુ રકમ તથા અર્થ ભરવામાં આવે એટલે મિલકત વાદીના કબજામાં આપવી.

૯૪ કેટલાએક સદગીરો મુકનારાઓમાંનો એક જણ (ગીરો મિલકત છોડવી તેનો કબજો મેળવે, ત્યારે તેના બાકીના) સદગીરો મુકનારાઓમાંના દરેકના તે મિલકતમાંના હિસ્સા ઉપર, તે દરેકને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ગીરો છોડાવવાના કામમાં યોગ્ય રીતે થયેલા અર્થમાં જેટલો ભાગ આપવાનો હશે; તેટલો બોળે રહેશે.

૯૬ અગાઉના ગીરોનો બોળે હોય તો કોર્ટને અગાઉના ગીરો રાખનારની સંમતિથી, તે મિલકત સદરહુ ગીરોના બોળ વગર વેચવાનો હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે.

૯૮ કોઇ ગીરો રાખનાર જ્યારે કોઇ દાવાની ભરપાઇ કરવા બાબતના હુકમનામાની બજવણીમાં ગીરો મિલકત જપ્ત કરે ત્યારે, ૬૭ મી કલમ મુજબ ફરીઆદ કર્યા સિવાય બીજી રીતે તે મિલકત વેચાવવાનો હક પ્રાપ્ત થશે નહીં.

સ્થાવર મિલકતના પટા બાબત.

૧૦૫ સ્થાવર મિલકતનો પટો એટલે-મિલકતનો ભોગવટો કરવાનો હક નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદત સુધી અથવા હમેશને માટે હેઠળ લખેલા અવેજના બદલામાં તખ્તીલ કરી આપવું તે, આપેલી કે આપવાને કબુલ કરેલી કીમતના બદલામાં, મુદતે મુદતે અથવા ઠરાવેલા પ્રસંગે આપવાના પૈસાના બદલામાં, પાકના હિસ્સાના બદલામાં, નોકરીના બદલામાં, અથવા આપવાની કોઇ કીમતી વસ્તુના બદલામાં તખ્તીલ કરી આપવું તે.

૧૦૭ વર્ષ વર્ષ સુધી ચાલવાનો અથવા એક વર્ષથી વધારે મુદત સુધી ચાલવાનો, અથવા જેમાં વાર્ષિક બાહુ ઠરાવ્યું હોય એવો સ્થાવર મિલકતનો પટો માત્ર કોઇ નોંધેલા દસ્તાવેજ કરી આપીને જ કરી શકાય છે. સ્થાવર મિલકતના બીજા સર્વ પટા નોંધેલા દસ્તાવેજથી અથવા મોઢાની કબુલત કરીને તથા કબજો આપીને કરવાનો અધિકાર છે.

અદલાબદલી બાબત.

૧૧૮ જ્યારે બે આસામી એક બીજાને એક વસ્તુની માલકી બીજી વસ્તુની માલકી બદલ તખ્તીલ કરી આપે અને તે બેમાંની કોઇ પણ વસ્તુ કેવળ નાણું ન હોય અથવા બંને વસ્તુ કેવળ નાણું ન હોય ત્યારે તે કામને “ અદલા બદલી ” કહેવી. અદલા બદલી પુર્ણ કરવા માટે મિલકત તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ, માત્ર એવી મિલકત વેચાણ કરીને તખ્તીલ કરી આપવા બાબત ઠરાવેલી રીતે જ કરી શકાશે.

૧૧૯. અદલાબદલીમાં મળેલી વસ્તુનો કબજો જેની પાસેથી છીનાવી લેવામાં આવ્યો હોય તેને તુરંત ભરી લેવાનો અથવા આપેલી વસ્તુ પાછી મળવાનો હક છે.

૧૨૧. નાણાંની અદલાબદલી કરવામાં આવે ત્યારે તે કૃત્ય ઉપરથી દરેક પક્ષકાર પોતે આપેલું નાણું ખર્ચ હોવાની ખાત્રી આપે છે એમ સમજવું.

બક્ષીસ બાબત.

૧૨૨. બક્ષીસ એટલે એક સખસે ખીજ કાંઈ સખસને રાજ્યખુશીથી તથા કાંઈ પણ અવેજ લીધા વગર અમુક વિદ્યમાન સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકત તબદીલ કરી આપવી તે, માત્ર તે મિલકત તેણે સ્વિકારવી જોઈએ. સદરહુ મિલકતનો સ્વિકાર બક્ષીસ આપનાર જીવતો હોય તથા તે મિલકત આપવાને સક્તિવાન હોય ત્યારે કરવો જોઈએ. બક્ષીસ લેનાર સખસ બક્ષીસ સ્વિકાર્યા અગાઉ મરી જાય તો તે બક્ષીસ નિરર્થક છે.

૧૨૩. સ્થાવર મિલકતની બક્ષીસ કરવાના કારણ સાફ તે મિલકત, જેની ઉપર બક્ષીસ આપનારે પોતે સહી કરી હોય અથવા તેની તરફથી સહી યદ્ય હોય અને જેની ઉપર નિદાન બે સખસોએ સાખ કરી હોય એવા નોંધેલા દસ્તાવેજ ઉપરથી તબદીલ કરી આપવી જોઈએ. જંગમ મિલકતની બક્ષીસ તે મિલકત સદરહુ પ્રમાણે નોંધેલા તથા સહી કરેલા દસ્તાવેજથી, અથવા મિલકત સ્વાધીન કરીને તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે. વેચેલો માલ જેની રીતે સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે તેવીજ રીતે સદરહુ મિલકત પણ સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે.

૧૨૪. વિદ્યમાન હોય તથા હવે પછી ઉત્પન્ન થવાની હોય એવી મિલકતની બક્ષીસ પાછલી જાતની મિલકતના સંબંધમાં નિરર્થક છે.

૧૨૬. બક્ષીસ આપનાર તથા લેનાર સખસો વચ્ચે, આપનારની મરજી ઉપર આધાર રાખતી ન હોય એવી કાંઈ પણ નિર્દોષ કરેલી વાત અને તો તે બક્ષીસ તદ્દક્રમ રહેશે અથવા રદ થશે એવી કચ્છલત કરવાને અખત્યાર છે. કાંઈ બક્ષીસ ફક્ત બક્ષીસ આપનારની મરજીથી સઘળી અથવા અંશતઃ રદ કરી શકાશે એવી કચ્છલાત પક્ષકારો કરે તો તે બક્ષીસ પ્રસંગ પ્રમાણે સઘળી અથવા અંશતઃ નિરર્થક છે એમ સમજવું. તે કરાર જે બાબતોમાં રદ કરી શકાય છે તે બાબતો પૈકી, ^૧ અવેજ ન હોવાની અથવા પ્રાપ્ત નહિ થવાની બાબત સિવાય ખીજ હરકોઈ બાબતોમાં બક્ષીસ રદ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨૮. બક્ષીસ આપનારની સઘળી મિલકત બક્ષીસ આપી હોય, ત્યારે તે આપતી વખતે આપનારને જે કાંઈ કરજ હોય તે સઘળું કરજ, તે બક્ષીસમાં આવેલી મિલકતના પ્રમાણમાં બક્ષીસ લેનાર સખસ જાતે આપવાને જવાબદાર છે એમ સમજવું.

૧૨૯. આ બાબતો કાંઈ પણ ઠરાવ અતકાળ વખતે આપેલી જંગમ મિલકતની બક્ષીસને લાજુ પડશે નહિ, અને એવા કાંઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી મુસલમાની શરેહતી કાંઈ પણ કાનુનને અથવા ૧૨૩ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, હોંદુ અથવા બુદ્ધ લોકોના કાયદાની કાંઈ પણ કાનુનને બાંધ આવે છે, એમ સમજવું નહિ.

જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તે દાવો તબદીલ કરી આપવા બાબત.

૧૩૦ જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તેવો દાવો તબદીલ કરી આપનારાએ લેખી દસ્તાવેજ દ્વારાએ તબદીલ કરી શકાશે. જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તેવો દાવો તબદીલ કરી લેનારને તબદીલ કરી આપનારની સમતી લીધા વગર તે દાવાના સંબંધમાં ફરિઆદ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩૧ તેવા દાવાની નોટીસ લેવી જોઈએ.

૧૩૨ ફરિઆદ ચાલી શકે એવો દાવો જેને તબદીલ કરી આપ્યો હોય તેણે તે દાવો તબદીલ કર્યાની તારીખે તબદીલ કરનાર તેના સંબંધમાં જે જવાબદારીને તથા હકને પાત્ર થશે તે સર્વને પાત્ર તે દાવો લેવો જોઈએ.

૧૩૫ જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તે દાવો વેચવામાં આવે તો જેના ઉપર તે દાવો હોય તેણે ખરીદદારને, તે દાવાની કીમત તથા વેચાણનું ખર્ચ અને જે દાવસે ખરીદદારે તે કીમત આપી હશે તે દિવસથી તે કીમતનું બ્યાજ આપ્યું એટલે તે પુર્ણ છુટો થશે.

૧૩૬ ન્યામની કોઇ પણ કોર્ટ સાથે તેનો સંબંધ હોય એવા કોઇ પણ માણસે, કામદાનો હીમાયતીએ, અથવા અમલદારે, જે દાવા આપત શરિઆદ આદી શકે તેવો કોઇ દાવો ખરીદ કરવો નહિ.

૧૩૭ ઉપરની કલમોનો મજબૂર સ્ટોકને, શેરોને અથવા ડીમેન્ડરોને અથવા જે દસ્તાવેજો કાયદેસર વેચાય એવા હોય તેમને અથવા માલ ઉપરના સત્તાધિકારના કોઇ પણ વેપારી દસ્તાવેજને લાગુ પડશે નહિ.

મુંબઈની સીવીલ કોર્ટોનો એક્ટ,

(સન ૧૮૬૯ નો આક્ટ ૧૪.)

મુંબાઇ ધલાકા માટે એક હાઇ કોર્ટ છે. તેની બે શાખા હોય છે. ઓરિજીનલ સાઇડ-એટલે દીવાની હકુમત ચલાવનારી શાખા અને બીજી અપેલેટ એટલે અપીલ સાંભળનારી શાખા.

૫ દરેક ડિસ્ટ્રીક્ટમાં એક ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજ નેમ્ડએ,

૬ ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને પોતાની ડિસ્ટ્રીક્ટના સદર સ્ટેશનમાં ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ બરવી.

૧૨ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને અસલ દિવાની ફરીઆદ લેવાની, તથા સબોર્ડિનેટ કોર્ટના જે હકુમતામા ઉપર અપીલ ચાલે તે હકુમતામાઓ ઉપર અપીલ લેવાની સત્તા છે. ડીસ્ટ્રીક્ટમાં જે જેઈટ જડજ નિમવો પડે તો તે નિમવાનો. અને ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજની પેઠે સધળો અપત્યાર તેને આપવાનો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૪ ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને સાર એક અથવા વત્તા આસિસ્ટન્ટ જડજ નિમવાનો અધિકાર છે.

૧૬ આસિસ્ટન્ટ જડજને દસ હજાર રૂપિયાથી ઓછી કીમતના દાવા, ચુકવવાનો અને અપીલ સિવાયની બીજી પરચુરણ અરજીઓનો નિકાલ કરવાનો અધિકાર છે. દાવાની રકમ પાંચ હજાર રૂપિયા ઉપર નહિ હશે તો હાઇ કોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

૧૭ ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજ જે અપીલો આસિસ્ટન્ટ જડજને ત્યાં મોકલે તેનો ઇનસાફ કરવાનો તેને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અધિકાર આપી શકે છે.

૨૧-૨૨ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટના તાબાની દિવાની કોર્ટો માટે સબોર્ડિનેટ જડજો નિમવા.

૨૪ તેના બે વર્ગ છે. પહેલા વર્ગના સબોર્ડિનેટ જડજની હકુમત સધળી અસલ ફરીઆદના મુકદ્દમા ઉપર તથા દિવાની કામ ઉપર ચાલશે, બીજા વર્ગના સબોર્ડિનેટ જડજને પાંચ હજાર રૂપિયાની કીમતની અંદરના દાવાનો નિકાલ કરવાનો અધિકાર છે. અને તે ઉપર ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને અપીલ થશે. ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને ગમે તેટલી કીમતના દાવાની અવલ ચોકશી કરી ફેસલા આપવાનો અધિકાર છે. તેમ નીચલી કોર્ટોના ફેસલા ઉપર અપીલ સાંભળવાનો અધિકાર છે. તેની હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

૨૬ પાંચ હજાર રૂપિયા ઉપરના દાવાનોજ ફેસલો પહેલા વર્ગના જડજે આપ્યો હોય તો તે ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે. અને તેથી અંદર માટે ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને અપીલ થશે.

૨૭ જે અપીલો ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજ પહેલા વર્ગના સબોર્ડિનેટ જડજ પાસે મોકલે તે અપીલોનો નીકાલ કરવાનો તેને અધિકાર આપવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે.

૨૮ ન્હાના મુકદ્દમાઓમાંનો અધિકાર સબોર્ડિનેટ જડજને આપવાનો અધિકાર છે.

૩૨ જે ફરીઆદમાં સરકાર અથવા સરકારનો કોઇ અમલદાર પોતાના હુદ્દાની રૂબે પ્રતીવાદી હોય તે ફરીઆદી સબોર્ડિનેટ જડજે લેવી નહિ પણ તેણે તેવી અરજી આપનારને ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં મોકલવો.

૩૮ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને દિવાની કોર્ટના નોકરો નિમવાનો, અને તેજ પ્રમાણે તેમને દંડ કે અતરફની શીક્ષા કરવાનો પણ તેને અધિકાર છે.

પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદો આપવા બાબતનો આકટ.

(સન ૧૮૮૧ નો આકટ ૫ મો.)

ઉદ્દેશ—જે પ્રકરણોને સને ૧૮૬૫ નો હિંદુસ્તાનનો વારસા બાબતનો આકટ લાગુ નથી તે પ્રકરણોમાં મૈયત માણસની માલમિલકતને મૃત્યુ પત્રોના પ્રોબેટો, અને વહીવટ ચલાવવા બાબતની સનંદ આપવાનો ઠરાવ કરવો યોગ્ય છે, વારંતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧ આ આકટ આખા બ્રિટિશ ઈન્ડિયાને લાગુ છે.

૪ મૈયત માણસનું મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારો, અથવા વહીવટ ચલાવનારો સઘળા કામમાં તેનો કાયદાસર વારસ વકીલ છે, તથા સઘળી માલમિલકત તેના હાથમાં આવશે.

૬ વસિઆતનામું કરીને જેને મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારો નિમ્નો હશે તેનેજ પ્રોબેટ આપશે.

૮-૧૩ જે માણસની નાની ઉંમર હોય અથવા જેની અક્લ ન હોય એવા કાંઈ માણસને પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપશે નહિ.

૧૧ મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારામાંથી જે જીવતો રહ્યો હોય તે વારસ વકીલ થાય છે.

૧૩-૧૪ પ્રોબેટ તથા વહીવટ કરવાની સનંદ જ્યારે આપી હશે ત્યારે જે તારીખથી તે વસીઆતનામું કરનારો મરી ગયો તે તારીખથી તે વસીઆતનામું ચાલુ થયું એવું દરે છે. અને વહીવટ કરનારને સનંદ ઉપરથી મરનારના સઘળા હક મળશે.

૩૪ કોર્ટમાં મુકદ્દમો ચાલતો હોય ત્યાં સુધી વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવી નહિ.

૫૧ પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવાનો તથા રદ કરવાનો ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને અધિકાર છે.

૫૨ બિનતકરારના પ્રકરણોમાં આ કામ ચલાવવા સાડે ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને ડેલીગેટ નીમવાનો અધિકાર છે.

૫૮ પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવાનો ડેલીગેટને પણ અધિકાર છે. પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપી હોય તે છલાકામાં ગમે તે ઠંકાણે તે મરનારની માલમિલકત ઉપર ચાલશે.

૫૯ પણ તે માલમિલકતની કીમત દશ હજાર રૂપીઆથી વધારે ન હોય તો તે ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને કે હાઇકોર્ટ આપેલ પ્રોબેટો અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદો આખા બ્રિટિશ ઈન્ડિયામાં અમલમાં આવશે.

૬૧ પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ માગવાથી અરજી યોગ્ય રીતે કરી હોય અને તે ઉપર ખરાપણની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ હોય તો પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવાને તે અરજી ખરાબર છે.

૬૨ પ્રોબેટ માગવાની અરજી અંગ્રેજી કે દેશી ભાષામાં કરવી અને તેની સાથે વસિઆતનામું જોડવું તથા અરજીમાં હેઠળ લખેલી વાતો લખવી. વસિઆતનામું કરનારના મરણની વેળા, બાંધેલો દસ્તાવેજ તેનું છેલ્લું વસિઆતનામું તથા માલમિલકતનું વ્યવસ્થાપત્ર છે, અથવા જેવી બાબત હોય તેવી લખવી તે ઉપર સહી સાખ ખરાબર થઈ છે, અને અરજદારના હાથમાં કેટલી માલમિલકત આવવાનો સંભવ છે, અને જ્યારે પ્રોબેટ માગવા બાબત હોય ત્યારે વસિઆતનામામાં નિમેક્ષો મૃત્યુપત્ર ચલાવનારો હુંજ અરજદાર છું. વળી અરજી ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને કરી હોય ત્યારે મૈયત ગુજરી ગયો ત્યારે તેની રહેવાની કાયમ જગા અથવા કાંઈ માલમિલકત તે જડજની હકુમતની હદની અંદર હતી, અને તે અરજી ડિસ્ટ્રીક્ટ ડેલીગેટને કરી હોય, ત્યારે મૈયત ગુજરી ગયો ત્યારે તે સદરહુ ડેલીગેટની હકુમતની હદમાં રહેતો હતો એવો મજબૂર લખવો જોઈએ.

૬૬ પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ માગવાની અરજી ઉપર સહી તથા ખરાપણની પ્રતિજ્ઞા જોઈએ.

૬૭ ગ્રોએટ લેવાની અરજ હોય તો વસિઅતનામાના સાહેદોમાંથી કોઈ સાહેદે તે અરજના ખર્ચ પછા આપત પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઈએ.

૮૬ ડિસ્ટ્રીક્ટ જજના હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ થઇ શકે.

૯૦ મરનારની મિલકતનો વહિવટ કરવાનો મૃત્યુપત્ર ચલાવનારને, અથવા વહીવટ ચલાવનારને અધિકાર છે.

૯૭ મરનારની ઉત્તરક્રિયા તેની માલ મિલકતમાંથી મૃત્યુપત્ર ચલાવનારે કરવી જોઈએ.

૧૦૦ મરનારની મિલકત તથા લેણું વહીવટ ચલાવનારે ક્ષિરાવીને એકઠું કરવું.

૧૦૧ થી ૧૦૪ તેમાંથી તેની ક્રીયા ખર્ચનું, મંદવાડનું, ખાવા પીવાનું, ગ્રોએટ કે સનંદ મેળવવાનું અને ખર્ચનું કરજ આપવું જોઈએ. અને ત્યાર પછી સર્વે કરજ આપવાં જોઈએ.

૧૪૬ મૃત્યુપત્ર ચલાવનારે અથવા વહીવટ ચલાવનારે માલમિલકતનું નુકસાન કરશે તે આપતનું જોખમ તેને શિર છે.

ઈલાકાનો નાદારીનો આકટ.

સન ૧૯૦૭ નો આકટ ૩ જો.

૨ આ આકટ રોડયુલ્ડ ડિસ્ટ્રીક્ટો સિવાય આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૩ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટો આ આકટ મુજબ હકુમત ચલાવનારી કોર્ટો છે. પણ સ્થાનિક સરકાર કોર્ટની તાબાની કોર્ટને આ આકટ મુજબ હકુમત આપી શકે છે.

૪ દેણદાર, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર પોતાની મિલકત પોતાના લેણદારોના કાયદા માટે ત્રીજા સખસને તખદીલ કરી આપે તો, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પોતાના લેણદારોને ડુબાવવાના ઇરાદાથી પોતાની મિલકત તખદીલ કરી આપે તો, પોતાના લેણદારોના પૈસા ડુબાવવાના ઇરાદાથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર જતો રહે તો, તે નાદાર ઠરાવવા અરજ આપે તો, અને હુકમનામાની બખવણીમાં તેને કેદ કરવામાં આવે તો, તે નાદારીનું કૃત્ય કરે છે એમ સમજવું.

૫ કોઇ દેણદાર નાદારીનું કૃત્ય કરે, તો કોઇ પણ લેણદાર અથવા દેણદાર નાદારીની અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, અરજ ઉપરથી નાદાર ઠરાવવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬ (૨-૧) નાદારીની અરજ લેખી હોવી જોઈએ, (૨) અને તે અરજ દેણદાર જે પ્રદેશમાં રહેતો હોય તે પ્રદેશમાં જે કોર્ટ હકુમત ચલાવતી હોય તે કોર્ટને કરવી (૩) દેણદારને નીચે પ્રમાણે ન હોય તો નાદારીની અરજ કરવાનો હક નથી. **અ** તેનું કરજ ૫૦૦ રૂપિયા જેટલું ન હોય તો, **બ** હુકમનામાની બખવણીમાં તેને કેદ કર્યો ન હોય તો, **ક** અને હુકમનામાની બખવણીમાં તેની મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ કરવામાં આવીને તે અમલમાં ન હોય તો. (૪) લેણદારને દેણદાર વિરૂદ્ધ નીચે પ્રમાણે હકીકત ન હોય તો નાદારીની અરજ કરવાનો હક નથી;—**અ** સદરહુ લેણદારના દેવાની રકમ, અથવા વધારે લેણદારો હોય તો તે બધા લેણદારોના વેચાણની એકંદર રકમ પાંચસો રૂપિયા ન હોય તો, દેવાનો ૧૬એ કરી જે રકમ ઠરાવી હોય તે રકમ તાબડતોબ, અથવા અમુક ચોક્કસ વખતે આપવાની ન હોય તો, નાદારીનું કૃત્ય એવી અરજ કર્યાની તારીખ અગાઉના ત્રણ મહિનાની અંદર થયું ન હોય તો, નોંધાયેલી કંપની વિરૂદ્ધ નાદારીની અરજ કરવી નહિ.

૭ આવી કરેલી અરજ કોર્ટની પરવાનગી વગર પાછી ખેંચી લેવી નહિ.

૧૧ દેણદારે કરેલી નાદારીની અરજમાં નીચેની બાબતો લખવી જોઈએ; દેણદાર પોતાનું દેવું આપવાને અશક્ત છે એ વાત, રહેવાની જગા, જે હુકમનામા સાંચે તેને કેદ કર્યો હોય કે મિલકત જપ્ત કરી હોય તે હુકમનામા સંબંધમાં એવો હુકમ કર્યો હોય તેની વીગત, તથા તેની સઘળી મિલકતની

કિંમત તથા વિગત. (૧) લેણુદારે કરેલી અરજીમાં લેણુદાર સંબંધી વિગતો લખવી, લેણુદારે જે તારીખે નાદારીનું કૃત્ય કર્યું હોય તે તારીખ, દાવાની રકમ તથા વિગત.

૧૬ લેણુદાર કોઇ પશુ તોડબેડ કરવાને શક્તિવાન ન હોય તો કોર્ટ નાદારીને હુકમ કરવો.

૧૮ નાદારીને હુકમ કરતી વખતે કે પછી નાદારની મિલકતનો વસુલદાર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને એવી મિલકત વસુલદારને પ્રાપ્ત થશે.

૨૦ વસુલદારે લેણુદારની મિલકત તાર્કિક વસુલ કરવી અને લેણુદારોને જે ફાળો મળવાનો હક હોય તે તેમને વહેંચી આપવો.

૨૩ વસુલદાર નીમવામાં ન આવે તે પ્રસંગે વસુલદારના સધળા અધિકાર કોર્ટ ચલાવી શકશે.

૩૨ દેવાના બ્યાજની રકમ ઠરાવી ન હોય તો છ ટકા લેણે સાબિત કરવાને લેણુદાર મુખત્યાર છે.

૪૦ નાદારની મિલકતનો વહીવટ કરવા સારૂ નાદારને નિમવાને, અને તેને તે બદલ લવાજમ આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૧ લેણુદારોને બ્યાજ સાથે પુરેપુરી રકમ આપ્યા પછી તમામ ખર્ચ જતાં બાકી રહે તો તે લેવાને નાદારને હક છે.

૪૪ લેણુદાર નાદાર થયા પછી હરકોઇ વખતે છુટકારાના હુકમ સારૂ કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે. અરજ ઉપરથી તપાસ કરતાં લેણુદારોની હરકતો ઉપર વિચાર કર્યા પછી કોર્ટ તેનો છુટકારો કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૩ છુટકારો ન થયેલો નાદાર સખસ પોતે નાદાર છે એવું જણાવ્યા સિવાય ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમ ઉધારે લેશે તો તેને છ મહિના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ઇઝમેન્ટ એક્ટ.

(સને ૧૮૮૨ નો આક્ટ.

(સુખાધિકાર બાબતનો કાયદો.)

૧. આ આક્ટને સુખાધિકાર બાબતનો કાયદો કહેવો. તે મુઆઇ ઇલાકાને લાગુ છે.

૨. આ આક્ટથી નીચેના હકમાં કમતરતા થશે નહિ. નદીઓ, નાળાં તથા તળાવના પાણીના કે નહેરમાં કે બીજા કોઇ બાંધ કામમાં વહેતા, જમાવ કરેલા કે રાખેલા કે વહેંચેલા પાણીના જમાવનો તે રાખવાનો કે તેની વહેંચણીનો બંદોબસ્ત કરવાનો સરકારનો કોઇ હક (આ સ્થાવર મિલકત કે કોઇ સાંપ્રદાયિક કોઇ બીજો હક જે સરકારને અથવા તમામ લોકોને અથવા કોઇ સખસને હોય તે, (કે) આ આક્ટ અમલમાં આવતા પહેલાં જે હક પ્રાપ્ત થયો હોય કે ઉત્પન્ન થયો હોય તે.

૩. મુદતના આક્ટની ૨૬ ને ૨૭ સંબંધી કરેલાં સધળા ઉલ્લેખો જે મુલકમાં આ આક્ટ લાગુ પડે છે તે મુલકમાં આ આક્ટની કલમ ૧૫ ને ૧૬ મી સંબંધી કરેલા છે એમ વાંચવું.

૪. સુખાધિકાર-એટલે કોઇ જમીનના માલીકને કે કબજેદારને, માલીક કે કબજેદાર તરીકે તે જમીનના હિતકર ઉપભોગને માટે, પોતાની ન હોય એવી બીજા કોઇ જમીનમાં કે તે ઉપર કે તે સંબંધી કંઇ કૃત્ય કરવાનો કે કૃત્ય જારી રાખવાનો કે કંઇ કૃત્ય થતું અટકાવવાનો કે અટકાવ જારી રાખવાનો જે હક હોય તેને સુખાધિકાર કહે છે.

પ્રધાન અને ગૌણ સ્થળ તથા પ્રધાન અને ગૌણપતિ-એ જગ્યામાં જે જમીનના હિતકર ઉપભોગ ને માટે સદરજુ હક હોય તે જમીન પ્રધાન સ્થળ કહેવાય છે. અને તેનો માલિક અથવા કબજેદાર ગૌણપતિ કહેવાય છે.

ખુલાસો.—જમીન એ અખંડમાં પૃથ્વીને નિરંતર વળગેલી વસ્તુનો હિતકર ઉપભોગ-એમાં સંભવિત સમવક કે દુરનો લાભ એનો સમાસ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત.—(અ) અ ને અસુક ધરના માલીક તરીકે, તે ધરના હિતકર ઉપભોગને માટે, પોતાના પાડોશી ય ની જમીન ઉપર થઇને તે ધરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક છે, આ સુખાધિકાર છે.

૫ સુખાધિકાર સતત તથા તુટક તેમ દૃશ્ય કે અદૃશ્ય હોય છે, મનુષ્ય કૃત્ય વગર જેનો વહીવટ જરી રહે છે તે સતત સુખાધિકાર છે અને જેનો વહીવટ કરવામાં મનુષ્ય કૃત્યની જરૂર પડે છે તે તુટક સુખાધિકાર છે. જેના અસ્તિત્વની કોઇ કાયમની નિશાની ન હોય એને તે તપાસતાં જણાઇ આવે તે દૃશ્ય સુખાધિકાર છે. અને જેની તે પ્રમાણે નિશાની હોતી નથી તે અદૃશ્ય સુખાધિકાર છે.

દ્રષ્ટાંત.—(અ) પોતાના પડોશી અ ની તરફથી હરકત થયા વગર બારીઓમાંથી અજવાળુ બેવાનો હક ય ના ધરની સાથે રહેલો છે. આ સતત સુખાધિકાર છે, (બ) ય ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક અ ના ધરની સાથે રહેલો છે, આ તુટક સુખાધિકાર છે, (ક) ય ની જમીનમાં થઇને નળવાટે પોતાની જમીનમાં પાણી લાવવાનો અને મોરી વાટે પાણી કાઢવાનો હક અ ની જમીન સાથે રહેલો છે આ દૃશ્ય સુખાધિકાર છે કારણ કે તે જોઇ શકાય છે. (ઢ) ય ને પોતાની જમીન ઉપર ઇમારત બાંધતાં અટકાવવાનો હક અ ના ધરની સાથે રહેલો છે, આ અદૃશ્ય સુખાધિકાર છે.

૬ સુખાધિકાર નિરંતરનો કે કેટલાંક વર્ષ સુધીનો કે બીજી કોઇ નિયમિત મુદત સુધીનો હોઇ શકે; કે નિયમિત વખતે તેમાં અટકાવ થાય એવો હોઇ શકે, કે અસુક વખતે કે અસુક સ્થળે, અસુક કલાકની દરમ્યાન, કે કોઇ વિશેષ કારણસારે તેનો વહીવટ કરાય એવો હોઇ શકે, કે કોઇ નિર્દિષ્ટ કરેલો બનાવ કે કૃત્ય બને કે ન બને તે શરૂ થાય કે નિરર્થક થાય એવી શરતવાળો હોઇ શકે.

૭ નીચે કહેલા હરકોઇ હકના પ્રતિબંધરૂપ એટલે હરકત કર્યા સુખાધિકાર છે.

(અ) સ્થાવર મિલ્કતના પ્રત્યેક માલીકનો, તે મિલ્કતનો કે તેની તમામ પેઢાજનો કે તેમાં ધએલા વધારાનો ઉપભોગ કરવાનો કે તે આપી દેવાનો આખા હક, (બ) સ્થાવર મિલ્કતના પ્રત્યેક માલીકનો તે મિલ્કતની સ્થિતિથી નીપજતા સ્વાભાવિક લાભનો બીજીની હરકત વગર ઉપભોગ કરવાનો હક.

૮ જે સ્થળ ઉપર જવાબદારી રાખવાની હોય, તે સ્થળમાં પોતાનો હક સંબંધ કોઇ પણ સખસ જે પ્રસંગે અને જેટલો બીજીને આપી શકે તે પ્રસંગે અને તેટલે સુધી સુખાધિકાર સ્થાપવાને તે સુખત્યાર છે.

દ્રષ્ટાંત.—બરાયા વગરની ૨૦ વરસની મુદતના પટાની રૂએ ય ની જમીનનો અ મણીતદાર છે, અને પટા પ્રમાણે પોતાનો હક સંબંધ બીજીને આપવાનો તેનો અખત્યાર છે, પટા રહે ત્યાંસુધી અથવા તે કરતાં કંઇ યોડી મુદત સુધી કાયમ રહે એવો સુખાધિકાર તે જમીન ઉપર સ્થાપવાને અ સુખત્યાર છે.

૯ આઠમી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને, ગૌણસ્થળ ઉપરના ચાલુ સુખાધિકારનો ઉપયોગ કમી ના થાય, એવી રીતે ગૌણ સ્થળ ઉપર સુખાધિકાર સ્થાપવાને ગૌણપતિ સુખત્યાર છે. પરંતુ સદરૂઢ ઉપયોગ જેથી કમી થાય તેવો સુખાધિકાર પ્રધાન પતિની સંમતિ વગર ગૌણ સ્થળ ઉપર તે સ્થાપી શકતો નથી.

દ્રષ્ટાંત.—અ ને પોતાના ધરના સંબંધમાં ય ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. પડોશીના બેતરના માલીક તરીકે ક ને તે માર્ગ ઉપર ઉગેલા ઘાસમાં પોતાનાં ઢોર ચરાવવાનો હક આપવાને ય સુખત્યાર છે; પરંતુ તેથી અ ના જવા આવવાના માર્ગના હકમાં હરકત થતી ન હોય તો.

૧૦ આઠમી કલમને અનુસરીને પટે લેનારના હક કમી ન થાય તેવો કોઇ પણ સુખાધિકાર પટે આપેલી મિલ્કત ઉપર સ્થાપવાને પટે આપનાર સુખત્યાર છે; તથા જેથી તારણ પુરતું અપુરતું નથાય એવો કોઇ સુખાધિકાર ગીરો આપેલી મિલ્કત ઉપર સ્થાપવાને ગીરો આપનાર સુખત્યાર છે. પરંતુ જે સુખાધિકારનો અમલ પટો પુરો થયેથી કે ગીરો છુટેથી થાય એવા સુખાધિકાર સિવાયનો બીજો કોઇ પણ સુખાધિકાર, પટે લેનારની કે ગીરો રાખનારની સંમતિ વગર પટે આપનાર કે ગીરો આપનાર તે મિલ્કત ઉપર સ્થાપી શકતો નથી.

ખુલાસો.—ગીરોની રૂએ વિદ્યમાન કાળે જે રકમ બેણી હોય તે રકમથી કે ધણી વધારે ગીરો

આપેલી મિલકતની કૌમત ન હોય કે તે મિલકત ઇમારત હોય ત્યારે, ૧ ગણી વધારે ન હોય તો આ કલમના અર્થ પ્રમાણે તે તારણ અપુરતું છે.

૧૧ પટે રાખનાર કે જેને બીજી સાપેક્ષથી હક પ્રાપ્ત થયો હોય તે સખસ પોતે રાખેલી મીલકત ઉપર પોતાનો હક સંબંધનો અતઃ આવ્યા પછી અમલ થાય એવો, અથવા પટે આપનાર કે વરીટ માલીકનો, હક કમા થાય એવો સુખાધિકાર સ્થાપી શકતો નથી.

૧૨ જે સ્થાવર મિલકતના હિતકર ભોગને માટે હક ઉત્પન્ન કર્યો હોય, તે મિલકતનો માલીક અથવા તેના તરફથી તે મિલકત જેના કબજામાં હોય તે સખસ સુખાધિકાર મેળવી શકે છે. સ્થાવર મિલકતનો પટે રાખનાર, પોતાની બીજી સ્થાવર મિલકતના હિતકર ઉપભોગને માટે, પોતાના પટામાંથી મિલકતમાં કે તે મિલકત ઉપર સુખાધિકાર મેળવી શકતો નથી.

૧૩ કોઇ પણ સખસ બીજા સખસને સ્થાવર મિલકત આપે કે મૃત્યુ પત્રમાં લખી આપે ત્યારે; (અ) જે વિષય આપ્યો હોય તેના હિતકર ઉપભોગને માટે, તે આપનારની બીજી સ્થાવર મિલકતમાંના સુખાધિકારની આવશ્યકતા હોય, તો જેને તે આપ્યો હોય તે સખસ તે સુખાધિકારનો હકદાર થાય છે. તેમજ (બ) સદરહુ સુખાધિકાર દ્રવ્ય અને સતત હોય, તથા આપ લે કે મૃત લેખાર્પિત દાન અમલમાં આવતી વખતે એ વિષયનો જેવી રીતે ઉપભોગ થતો હોય તેવી રીતે તેનો ઉપભોગ કરવાને તે સુખાધિકારની આવશ્યકતા હોય, ત્યારે બિન્ન ઇરાદો દર્શાવ્યો ન હોય કે તે ગર્ભિત રીતે આવશ્ય જણાતો ન હોય તો જેને વિષય આપ્યો હોય તે અથવા મૃતલેખમાં આપવાનો ઇરાવ હોય તે સખસ સદરહુ સુખાધિકારનો હકદાર થાય છે. કે આપનારની કે મૃત્યુપત્ર કરનારની બીજી સ્થાવર મિલકતના ઉપભોગને માટે, જે વિષય આપ્યો હોય કે મૃત્યુપત્રમાં લખી આપ્યો હોય તે વિષયમાંના સુખાધિકારની તદન આવશ્યકતા હોય તો, આપનાર કે મૃત્યુપત્ર કરનારનો કાયદેસર વારસ વડીલ તે સુખાધિકારનો હકદાર થાય છે. તેમજ ઘણા સખસોની સામાયિક મિલકતની વહેંચણી થાય ત્યારે, તેનામાં કોઇ એકના હિસ્સા ઉપરનો સુખાધિકાર, તે પૈકી કોઈ બીજાના હિસ્સાના ઉપભોગને માટે તદન આવશ્યકતાનો હોય, તો તે સુખાધિકારનો તે બીજો હકદાર થાય છે.

કાયદાના અમલથી સ્થાવર મિલકત મળે ત્યારે જેની પાસેથી તે જેને મળે તે સખસો આ કલમના કારણ સાફ અનુક્રમે આપનાર અને લેનાર ગણવા.

દૃષ્ટાંત—વેચતી વખતે શક્ત ખેતીવાડીના કામમાં વપરાતું ખેતર બ ને અ વેચે છે. પાસેની અ ની જમીન ઉપર યદને ગયા સિવાય, અથવા કોઇ પરાયાની જમીન ઉપર પ્રવેશ કર્યા સિવાય તે જમીનમાં જવાય તેમ નથી. શક્ત ખેતીવાડીના કામ સાફ અ ની પાસેની જમીન ઉપર યદને વેચેલા ખેતરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક બ ને છે.

૧૪ ઉપરની કલમ પ્રમાણે આવશ્યકતાના માર્ગનો હક ઉત્પન્ન થાય ત્યારે, પ્રસંગ હોય તે પ્રમાણે, આપનારને મૃત્યુપત્ર કરનારના કાયદેસર વારસ વડીલને અથવા જે હિસ્સા ઉપર હક ભોગવાતો હોય તે હિસ્સાના માલીકને માર્ગ કાઢી આપવાનો હક છે. પરંતુ તે માર્ગ પ્રધાનપતિને વાજબી રીતે અનુકુળ પડતો હોવો જોઇએ. સદરહુ પ્રમાણે માર્ગ કાઢી આપવાનો જે સખસને હક છે તે તેમ કરવાને ના કહે કે ચુકે, તો પ્રધાનપતિ તે માર્ગ કાઢવાને મુખત્યાર છે.

૧૫ કોઇ ઇમારતમાં તથા ઇમારતને માટે અજવાળું કે, હવા આવવાનો તથા તે ઉપયોગમાં લેવાનો ઉપભોગ તે ઇમારતની સાથે, સુખાધિકાર તરીકે અને ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે કર્યો હોય ત્યારે તથા કોઇ સખસની કૃત્રિમ દબાણવાળી જમીનને કે તે જમીનને વળગેલી વસ્તુઓને કે કોઇ બીજા સખસની જમીનનો કે તે જમીનને વળગેલી વસ્તુઓનો આધાર સુખાધિકાર તરીકે અને ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે મળ્યો હોય ત્યારે, તથા માર્ગના હકનો કે બીજા કોઇ સુખાધિકારનો દાવો રાખનાર સખસે તે માર્ગનો હક કે બીજો કોઇ સુખાધિકાર, સુખાધિકાર તરીકે અને હકથી ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે અને ખુલ્લી રીતે ભોગવ્યો હોય ત્યારે,

સદરહુ પ્રમાણે હવા કે અજવાળુ આવવાનો કે તે ઉપયોગમાં લેવાનો હક, આધારનો હક કે બીજો સુખાધિકાર પુર્ણ થશે.

સદરહુ વીસ વીસ વરસની પ્રત્યેક મુદત, જે ફરીઆદના કામમાં તે મુદતવાળા દાવા વિષે તકરાર ચાલે તે ફરીઆદ મંડાતા પહેલાંના બે વરસની અંદર પુરી થનારી મુદત છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ હો—જે મિલકત ઉપર હક ચલાવવાનો દાવો કર્યો હોય, તે મિલકતના માલીકની અથવા કબજાદારની સાથેના કરારની રૂએ ઉપભોગ કર્યો હોય, અને કરાર ઉપરથી એ સ્પષ્ટ હોય કે તે હક સુખાધિકાર તરીકે આપ્યો નથી. અથવા સુખાધિકાર તરીકે આપ્યો હોય તો, કોઇ નિયમિત મુદતને માટે તે આપેલો છે, અથવા અમુક સરત પુરી પડ્યાથી તે અંધ થાય, એવી સરતે આપેલો છે તો તે ઉપભોગ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ઉપભોગ ગણવો નહિ.

ખુલાસો ૨ જે—દાવો કરનાર સિવાયના બીજા કોઇ સખસના કૃત્યથી થયેલી હરકતને લીધે ઉપભોગ ખરેખર અંધ થયો ન હોય, તથા તે હરકતની અને હરકત કરનાર સખસની અથવા તે કરવાને અખત્યાર આપનાર સખસની ખબર દાવો કરનારને થયા પછી એક વરસ સુધી તે હરકત ખમી ના હોય અથવા માન્ય કરી ન હોય, તો આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખાડો પડ્યો છે એમ સમજવું.

ખુ. ૩ જે—પ્રધાનપતિ અને ગૌણપતિ વચ્ચેના કરારની રૂએ ઉપભોગ અંધ રહે તેથી આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખાડો પડ્યો છે એમ સમજવું નહિ.

ખુ. ૪ થી—પાણીમાં ખગાડ કરવાના સુખાધિકારની ખાખતમાં, તે ખગાડ દીસી આવે તેમ ગૌણસ્થળને પહેલવહેલો હાનિકારક થાય ત્યારથી સદરહુ વીસ વરસની મુદત શરૂ થાય છે.

જે મિલકત ઉપર હક ચલાવવાનો દાવો આ કલમ મુજબ કર્યો હોય, તે મિલકત સરકારની હોય ત્યારે ‘વીસ વરસ’ એ શબ્દોને બદલે ‘સાઠ વરસ’ એ શબ્દો બજાએ દાખલ કર્યા હોય એવી રીતે આ કલમ વાંચવી.

૧૬ પશુ એવું દરાવ્યું છે કે, જે જમીન અથવા પાણી ઉપર કે તે થકી કોઇ સુખાધિકાર ભોગવ્યો હોય, કે મળ્યો હોય, તે જમીન અથવા પાણી હયાતી સુધીના હક સંબંધની રૂએ કે તેને લીધે, અથવા તે આખ્યાની તારીખથી ત્રણ વરસ કરતાં વધારે મુદત સુધીના હક સંબંધની રૂએ કે તેને લીધે કબજામાં હોય, ત્યારે તે હક સંબંધ અથવા મુદત જરો હોય તે દરમ્યાન જેટલા વખત સુધી તે સુખાધિકારનો ઉપભોગ કર્યો હોય, તેટલો વખત સદરહુ છેવટ કહેલી વીસ વરસની મુદત ગણવામાં આવે કરવો; પરંતુ તે હક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછી જે સખસને સદરહુ જમીન અથવા પાણીનો હક મળે તે સખસે તે હક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછીનાં લાગણાં ત્રણ વરસમાં તે અધિકારના દાવા ખાખત હરકત કરી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે વખત આવે કરવો.

દપ્તાંત—ખ ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો મને હક છે. એમ ઠરાવવા સારૂ આ ફરીઆદ કરે છે, અને તે સાબીત કરે છે કે, પચીસ વરસ સુધી તે હક મેં ભોગવ્યો છે, પણ ખ એવું બતાવે છે કે, તે પચીસ વરસમાંના દસ વરસ સુધી કે તે તે જમીનમાં હયાતી સુધીના હક સંબંધ હતો, તથા કે ના મરણ પછી હું તે જમીનનો હકદાર થયો તથા કે ના મરણ પછી બે વરસમાં તે હક સંબંધી આ ના દાવા બદલ મેં તકરાર કરી હતી. આ ફરીઆદ કાઢી નાંખવી જોઇએ, કારણ કે આ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે પંદર વરસ સુધીજ ઉપભોગ કર્યાની વાત આ એ સાબીત કરી છે.

૧૭ પંદરમી કલમ પ્રમાણે મેળવેલા સુખાધિકાર પ્રાચીન ભોગવટાથી મળેલા કહેવાય છે. અને તેમને પ્રાચીન ભોગવટાના હક એવું નામ આપવામાં આવે છે. નીચેના કોઇ પણ હક સદરહુ પ્રમાણે મેળવી શકાતા નથી:—

અ હકનો વિષય બિલકુલ, કે તે હક પ્રાપ્ત થાય તો જે મિલકત ઉપર જવાબદારી પડે તે મિલકત બિલકુલ નાશ થાય, એવી રીતનો હક. (ખ) ઉઘાડી જમીનમાં અજવાળું અને હવા ખુલ્લી રીતે આવવા જવાનો હક. કે વહેણામાં બેસવું ન હોય કે ખાખોખીયા કે તળાવમાં હંમેશને માટે જમાવ થએલું ન હોય, એવા સપાટી ઉપરના પાણીનો હક. કે કોઇ નિશ્ચિત વાટે જવું ન હોય એવા જમીન નીચેના પાણીનો હક.

૧૮ સુખાધિકાર સ્થાનિક રીવાજથી પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. આવા સુખાધિકાર સાંપ્રદાયિક સુખાધિકાર કહેવાય છે.

દૃષ્ટાંત—કોઇ ધરનો માલીક કે કબજેદાર પોતાના પડોશીના ખાનગી ભાગનો મલાઓ દુટે એવી રીતે પોતાના ધરમાં નવી ખારી સુધી શકે નહિ, એવા કોઇ શહેરનો સંપ્રદાય છે. તે શહેરમાં જ ના ધરની જોડે જ ધર બાધે છે. આથી જ ના ધરનો જે ભાગ સાધારણ રીતે જોવામાં આવતો નથી તે ભાગ ઉપર નજર પડે એમ જ પોતાના ધરમાં નવી ખારીઓ સુધે નહિ, એવા સુખાધિકાર જ ને પ્રાપ્ત થાય છે; તથા જ ના ધરની ખાખતમાં તેવોજ સુખાધિકાર જ ને પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૯ પક્ષકારોના કૃત્યથી કે કાયદાના અમલથી પ્રધાન સ્થળ ખીજને આવવામાં આવે કે ખીજને મળે, ત્યારે વિરૂદ્ધ કરાશે જણાતો ન હોય તો તે આપ લેથી અથવા મળવાથી, જે સખસને તે સ્થળ આપ્યું હોય કે મળ્યું હોય તેને સુખાધિકાર પ્રાપ્ત થયો છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—અની પાસે જમીન છે તે જમીનની સાથે જવા આવવાનો માર્ગનો હક રહેલો છે. જ તો જમીન અને ૨૦ વરસને માટે પડે આપે છે. પડે કાયમ રહે ત્યાં સુધી જવા આવવાના માર્ગનો હક અને તથા તેના કાયદેસર વારસ વહીવટને પ્રાપ્ત થાય છે.

૨૦ ગૌણસ્થળ સંબંધી પ્રધાનપતિ અને ગૌણપતિની દરમ્યાનમાં કોઈ કરારથી કે જે લેખ, કે હુકમનાનામાં હવાલો આપેલો સુખાધિકાર સ્થાપન કર્યો હોય તેવો કોઇ લેખ કે હુકમનાયું હોય તો તેમાંના ઠરાવથી કલમ ૨૧ થી તે ૩૧ સુધીમાં કહેલા નિયમો પ્રતિબંધમાં રહે છે. અને કોઇ સાંપ્રદાયિક સુખાધિકારને લગતી કંઈ ખાખત આ નિયમોથી વિરૂદ્ધ હોય ત્યારે, કલમ ૨૧ થી ૩૧ સુધીમાં કહેલા નિયમો પ્રતિબંધમાં રહે છે અને કોઇ સાંપ્રદાયિક સુખાધિકારને લગતી કંઈ ખાખત આ નિયમોથી વિરૂદ્ધ હોય ત્યારે કલમ ૨૧ થી ૩૧ સુધીમાં કહેલી કોઇ વાત તે ખાખતને લાગુ પડશે નહીં.

૨૧ પ્રધાનસ્થળના ઉપભોગની સાથે સંબંધ ન હોય એવા કોઇ કારણ સાથે સુખાધિકારનો વહીવટ કરવો ન જોઇએ.

દૃષ્ટાંત—(અ) અને ય ખેતરના માલીક તરીકે, ખની જમીન ઉપર યદને યમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. યની પેલી તરફ અનુ ધીજી ખેતર જ છે. યના હિતકર ઉપભોગને માટે જ્ઞના હિતકર ઉપભોગની જરૂર નથી. જમાં જવા આવવાને માટે તેણે તે સુખાધિકારનો વહીવટ કરવો ન જોઇએ. (બ) અને અનુક ધરના માલીક તરીકે, તે ધરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. તે ધરમાં જવા આવવા માટે તે રસ્તાનો વહીવટ ફક્ત અનુ નહીં, પણ તેના કુટુંબનાં માણસો, તેના પરોણા, તેને ત્યાંના ઉતાર, તેના નોકર, તેને ત્યાં કામ કરવા આવનાર માણસો, તેને મળવા આવનાર માણસો, તથા તેના ધરાક એ બધા કરી શકે, કેમકે પ્રધાન સ્થળના ઉપભોગની સાથે સંબંધ રાખવું આ કારણ છે. તેમજ, જો અ તે ધર બાંડે આપે તો, બાંડું વસુલ કરવા સાથે તથા ધરની મરામત કરેલી છે કે નહીં તે જોવા સાથે માર્ગનો હકનો તે વહીવટ કરી શકે.

૨૨ ગૌણપતિને ઝોછામાં ઝોછો બારે પડે એવી રીતે પ્રધાનપતિએ પોતાના હકનો અમલ કરવો જોઇએ અને પ્રધાનપતિને નુકશાન થયા વગર ગૌણસ્થળના નિયમિત ભાગમાં સુખાધિકાર વપરાઇ શકે ત્યારે, ગૌણપતિ કહેતો, તે પ્રમાણે નિયમિત ભાગમાં તે હક વાપરવો.

દૃષ્ટાંત—(અ) અને ખના ખેતરમાં યદને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. અએ ગમે તે ઝોંકે છેડાથી માર્ગમાં પેસવું જોઇએ, પણ વચેની કોઇ જગાએથી તેણે પેસવું ન જોઇએ.

૨૩ બાવીસમી કલમના ઠરાવો અનુસાર સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરવાનો પ્રકાર અને જગા વખતે વખતે બદલાવને પ્રધાનપતિ સુખત્યાર છે. પરંતુ તે બદલાવથી ગૌણસ્થળ ઉપર કંઈ વધારે બોળે પડતો હોય તો તે બદલાય નહીં.

અપવાદ—માર્ગના હકવાળો પ્રધાનપતિ, પોતાનો માર્ગ જો તરફ હોય તે બદલાવથી ગૌણસ્થળ ઉપર કંઈ વધારે બોળે પડતો હોય તો પણ મરજીમાં આવે તેમ પોતાના માર્ગની દિશા બદલી શકેતો નથી.

દૃષ્ટાંત—અને પોતાના ધરના નેવાંડું વરસાદનું પાણી ખની જમીનમાં પાડવાનો હક છે. જો

નેવાં વધારવાથી બની જમીન ઉપર તે વધારે બોલે નાંખે તો તે નેવ, વધારવાનો તેને હક નથી.

૨૪ સુખાધિકારનો પુરેપુરો ઉપભોગ સુરક્ષિત રાખવા સાર જે જે કૃત્યોની જરૂર હોય, તે તમામ કરવાનો ગૌણપતિ ઉપર પ્રધાનપતિનો હક છે, પરંતુ તે કૃત્યો એવે વખતે ને એવી રીતે કરવાં જોઈએ કે જેથી પ્રધાનપતિને હાનિ ન થતાં ગૌણપતિને જેમ અને તેમ ઓછી અગવડ થાય, અને તે કૃત્ય કરવાથી ગૌણસ્થળને કાંઈ નુકસાન થાય તો તે પ્રધાનપતિએ અને તેટલું મરામત કરીને આપવું જોઈએ.

સુખાધિકારનો પુરેપુરો ઉપભોગ સુરક્ષિત રાખવા સાર જે કૃત્યોની જરૂર હોય તે કૃત્યો કરવાનો હક તે સહાયકારી હક છે.

૨૫ સુખાધિકારીનો વહીવટ કરવા સાર કે તે જાળવી રાખવા સાર જરૂર હોય તેવાં બાંધકામ કરવાનું, મરામત કરવાનું કે બીજું કાંઈ કૃત્ય કરવાનું જે અર્થ થાય તે પ્રધાનપતિએ કરવું જોઈએ.

૨૬ કોઈ હસ્તકૃત કામવડે સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરવાનો હોય ત્યારે તે કામની મરામત ન કરવાને લીધે ગૌણસ્થળને જે કાંઈ નુકસાન થાય તે ભરી આપવાને પ્રધાનપતિ જવાબદાર છે.

૨૭ પ્રધાન સ્થળના હિતને માટે કાંઈ પણ કૃત્ય કરવાને ગૌણપતિ બંધાયેલો નથી. તથા સુખાધિકારના ઉપભોગમાં હરકત ન થાય એવી કોઈ પણ રીતે ગૌણસ્થળનો વહિવટ કરવાનો પ્રધાનપતિ વિરુદ્ધ તેને હક છે પરંતુ સુખાધિકારને પ્રતિબંધ થાય એવું કે જેથી તેનો અમલ કરવામાં ઓછી સુગમતા થાય એવું કંઈ કૃત્ય તેણે કરવું ન જોઈએ.

ટીપ્પણી—અને એક ધરના માલીક તરીકે બની જમીનમાં થઇને પાણી તથા ખાળની દુર્ગંધી કઢાડવાનો હક છે. પાણી જવાનો રસ્તો સાફ કરવાને અથવા મોરી ધસીને ઓખી કરવાને ગૌણપતિ તરીકે બંધ બંધાયેલો નથી.

૨૮ સુખાધિકારની મર્યાદા કે તેના ઉપભોગ કરવાના પ્રકાર વિષે નીચેના ઠરાવો અમલમાં આવશે. જેમકે આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર તે સ્થાપન થતી વખતે જે આવશ્યકતા હોય તેની સાથે સમવ્યાપક છે. બીજા કોઈ સુખાધિકારની મર્યાદા અને તેનો ઉપભોગ કરવાનો પ્રકાર નક્કી કરવાં તે, પક્ષકારોના સંબંધિત ઇરાદા કે જે હેતુને માટે હક સ્થાપનનો સંબંધિત ઇરાદા કે જે હેતુને માટે હક સ્થાપન કે સંપાદન કર્યો હોય તે હેતુ જોઇને નક્કી કરવાં. સદરહુ ઇરાદા વિષે તથા હેતુ વિષે પુરાવા ન હોય તો:—
અ એક જાતના માર્ગના હકમાં બીજા કોઈ જાતના માર્ગના હકનો સમાવેશ થતો નથી. (બી) કોઈ બારીમાં, બારણામાં કે બીજા દારમાં થઇને અજવાળું કે હવા આવવાનો હક, લખતથી કે મૃત્યુપત્રથી સ્થાપવામાં આવ્યો હોય તો તે લખત કરતી વખતે કે મૃત્યુપત્ર કરનાર ગુજરી જાય તે વખતે તે દારમાં જેટલું અજવાળું કે હવા દાખલ થઇ શકે તેટલી તે હકની મર્યાદા સમજવી, કે કોઈ બારીમાં, બારણામાં કે બીજા દારમાં થઇને અજવાળું કે હવા આવવાનો હક પ્રાચીન ભોગવટાથી મળ્યો હોય તો જે હેતુને માટે તે હક વપરાતો હોય તે બાબત પર રાખીને, જે મુદતના ભોગવટાથી હક મળવાનું કાયદામાં ઠરાવ્યું હોય તે તમામ મુદતમાં તે દારમાં જેટલું અજવાળું કે હવા આવવાનો પરિપાક હોય તેટલી તે હકની મર્યાદા સમજવી. (ડ) હવા કે પાણી બગાડવાનો હક પ્રાચીન ભોગવટાથી મળ્યો હોય, તો જેટલી મુદત સુધી વહીવટ કરવાની હક ઉત્પન્ન થયો હોય તે મુદતની શરૂઆત વખતે બગાડની જે મર્યાદા હોય તે હકની મર્યાદા સમજવી. (ઈ) પ્રાચીન ભોગવટાના બીજા દરેક હકની મર્યાદા કે તેનો ઉપભોગ કરવાનો જે પરિપાક હોય તે ઉપરથી નક્કી કરવો.

૨૯ પ્રધાન સ્થળમાં ફેરફાર કરીને કે વધારો કરીને પ્રધાનપતિ સુખાધિકાર વસ્તુતઃ વધારી શકતો નથી. પ્રધાન સ્થળના વધઘટના પ્રમાણમાં સુખાધિકારની વધઘટ થાય એવી રીતે સુખાધિકાર આપ્યો હોય અથવા મૃત્યુપત્રમાં ઠરાવ્યો હોય ત્યારે પાણીની જગાએ કાદવ, કચરો જમીને જમીન થવાથી પ્રધાન સ્થળમાં વધારો થાય તો તે પ્રમાણમાં સુખાધિકાર વધે છે. અને પાણી જમીન ઉપર થઇને જવાથી પ્રધાન સ્થળમાં ઘટાડો થાય તો તે પ્રમાણમાં સુખાધિકાર ઘટે છે. સદરહુ જણાવેલા પ્રસંગે પ્રધાન સ્થળની કે ગૌણસ્થળની મર્યાદામાં કંઈ ફેરફાર થવાથી સુખાધિકારમાં કાંઈ ઓછું વધતું નથી.

૩૦ પ્રધાન સ્થળ એ કે વધારે સમસોની વચ્ચે વહેંચાઈ જાય તો, પ્રત્યેક હિસ્સાની સાથે સુખાધિકાર જોડાએલો રહે છે; પણ ગૌણસ્થળ ઉપર વસ્તુતઃ બોળે વધે એવી રીતે જોડાતો નથી. પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કંઈ લેખથી, હકમનામાંથી, કે સુલકી કામથી વિભાગ પડ્યા હોય તો તે લેખના, હકમનામાંના કે સુલકી કામના ઠરાવની સાથે તથા પ્રાચીન ભોગવટાના હકની ખાખતમાં જે મુદતના ભોગવટાથી હક મળવાનું કાયદામાં ઠરાવ્યું હોય તે મુદતમાંના વહિવટની સાથે ખેસતો આવે એવી રીતે તે જોડાએલો હોવો જાણીએ.

૩૧ સુખાધિકારનો વહીવટ હદથી વધારે કરવામાં આવે તો, ગૌણપતિને ખીજા જે ઈલાજ કરવાનો હક હોય તેને હાનિ ન પહોંચતો, ગૌણપતિ વહીવટમાં હરકત કરવાને સુખત્યાર છે; પણ તે હરકત રકત ગૌણસ્થળ ઉપર કરવી જોઈએ. વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, હરકત કરવાથી સુખાધિકારના કાયદેસર ઉપભોગને નડતર થતું હોય તો તે વહિવટમાં હરકત થઈ શકે નહિ.

ટૂંકાંત—છ કુટ લાંબી અને ચાર કુટ પહોળી એવી ચાર બારીઓમાં બ ની જમીન ઉપર થઈને અજવાળું આવવાના ખુલ્લા માર્ગનો અ ને હક છે. તે બારીઓની સંખ્યા તથા કદ અ વધારે છે. જુની બારીઓમાં અજવાળું આવવાના માર્ગને હરકત કર્યા વગર નવી બારીઓમાં અજવાળું આવવાના માર્ગને હરકત કરવી અશક્ય છે. હદથી વધારે આ વહીવટમાં બ હરકત કરી શકતો નથી.

૩૨ પ્રધાન સ્થળના માલીકને કે કમજોદારને ખીજા કોઈ સમસે હરકત કર્યા વગર સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરવાનો હક છે.

ટૂંકાંત—અ ને ધરના માલીક તરીકે, બ ની જમીન ઉપર થઈને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. કે ગેરકાયદેસર બ ની જમીનમાં પ્રવેશ કરે છે. અને અ ના માર્ગના હકમાં હરકત કરે છે, પ્રવેશ બદલ નહિ પણ હરકત કર્યા બદલ કે ના ઉપર નુકસાનીની ફરીઆદ અ કરી શકે.

૩૩ સુખાધિકારમાં અથવા તેના કંઈ સહાયકારી હકમાં હરકત થયા બદલ પ્રધાન સ્થળમાંના કંઈ હક સંબંધનો માલીક અથવા તે સ્થળનો કમજોદાર નુકસાની ભરી લેવાની ફરીઆદ માંડવાને સુખત્યાર છે; પરંતુ તે હરકતથી વાદીને વાસ્તવિક નુકસાન થયું હોય તો.

ખુલાસો ૧ લો—જે કૃત્યથી સુખાધિકારના પુરાવામાં બાધ આવીને અથવા પ્રધાન સ્થળની કીમત વસ્તુતઃ ઘટી જઈને વાદીને નુકસાન થવાનો સંભવ હોય એવું કોઈ પણ કૃત્ય કરવું તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાસ્તવિક નુકસાન છે.

ખુ. ૨ જે—જે સુખાધિકારમાં હરકત થઈ હોય તે, ધરની બારીઓ વિગેરે દ્વારા એ અજવાળું આવવાના ખુલ્લા માર્ગનો હક હોય ત્યારે, પહેલા ખુલાસામાં આવી ન જાય એવું અથવા વાદીના દૈહિક સુખમાં ભારે નડતર ન કરે એવું, અથવા ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં જે હિતકારક રીતે પોતાનો હંમેશનો ધંધો તે ચલાવતો હતો તે રીતે પ્રધાન સ્થળમાં ચલાવવાને અટકાય ન થાય એવું કંઈ પણ નુકસાન આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાસ્તવિક નથી.

ખુ. ૩ જે—જે સુખાધિકારમાં હરકત થઈ હોય તે ધરની બારીઓ વિગેરે દ્વારા આવવાની હવાના ખુલ્લા માર્ગનો હક હોય, ત્યારે કંઈ નુકસાન વાદીની તંદુરસ્તીને હાનીકારક ન હોય પણ તેના દૈહિક સુખમાં ભારે નડતર કરતો હોય તો તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાસ્તવિક નુકસાન છે.

ટૂંકાંત—જે રસ્તા ઉપર થઈને કે ના ભાડૂત તરીકે બ ને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે, તે રસ્તામાં અ કાયમની અડચણ નાંખે છે. કે ને આ વાસ્તવિક નુકસાન છે. કેમકે બ પછી મળવાના તેના સુખાધિકારના હકના પુરાવાને તેથી બાધ આવી શકે. (બ) અ ને એક ધરના માલીક તરીકે, બ ના ધરની એક બાજુએ ચાલી જવાનો હક છે, જમીનથી આશરે દશ કુટ ઉપર રસ્તામાં પ્રડે તથા પૂજે ચાલીને જનારાઓને તે રસ્તા વાપરતાં કંઈ અગવડ ન થાય એવી રીતે બ ઓસરી બાંધે છે. અને આ વાસ્તવિક નુકસાન નથી.

૩૪ જે આધારનો પ્રધાનપતિને હક હોય તે આધારના સાધનો દુર કરવાથી, વાસ્તવિક નુકસાન અરેખર રીતે થાય નહીં તો અને ત્યાં સુધી નુકસાન ભરી લેવાનો હક ઉપજ થતો નથી.

૩૫ વિશેષ ન્યાયના આકટની પર થી ૫૭ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને (અ) સુખાધિકારમાં ખરેખર હરકત થઈ હોય તો, તે હરકત બદલ ૭૨ થી ૭૬ પ્રમાણે નુકસાન મેળવી શકાય એમ હોય ત્યારે, અને (બ) હરકત કરવાની શક્તિ ધમકી આપી હોય અથવા કરવાનો શક્તિ ધરાવે હોય તો જે કૃત્ય કરવાની ધમકી આપી હોય અથવા જે કરવાનો ધરાવે હોય તે કૃત્ય કરવામાં આવે તો, સુખાધિકારમાં જરૂર હરકત પડવાની એમ હોય ત્યારે, તે સુખાધિકારમાં થતી હરકત બંધ કરવાની તાકીદ આપી શકાય.

૩૬ ચોવીસમી કલમમાં ઠરાવ કરેલા છે તે છતાં પણ સુખાધિકારમાં થએલી અન્યાય બરેલી હરકત પ્રધાનપતિ પોતે દુર કરી શકતો નથી.

૩૭ જે સખસે સુખાધિકાર સ્થાપ્યો હોય તે સખસને સુખાધિકાર સ્થાપન થયાની પહેલાં બનેલાં કારણને લીધે ગૌણસ્થળમાં કાંઈ પણ હક ન રહે ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

અપવાદ—દશમી કલમ પ્રમાણે ગીરિ આપનારે કાયદેસર રીતે સ્થાપેલા સુખાધિકારને આ કલમમાં કહેલી કંઈ વાત લાગુ પડતી નથી.

૩૮ પ્રધાનપતિ સ્પષ્ટ રીતે કે ગર્ભિત રીતે ગૌણપતિને સુખાધિકારથી છુટો કરે ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. જે પ્રસંગે અને જેટલા પુરતું પ્રધાન સ્થળ, પ્રધાનપતિ બીજાને આપી શકે, તે પ્રસંગે તેટલાજ પુરતો તેનો છુટકો થઈ શકે છે. ગૌણસ્થળના માત્ર ભાગ પુરતો સુખાધિકાર છોડી શકાય છે.

ખુલાસો ૧—નીચેના પ્રસંગે સુખાધિકાર ગર્ભિત રીતે છોડેલો ગણાય છે.—

અ સુખાધિકારનો હવે પછીનો ઉપભોગ બંધ થાય એમ જેનું અવશ્ય પરિણામ નીપજે એવું કંઈ કાયમતું કૃત્ય ગૌણસ્થળ ઉપર કરવાનો સ્પષ્ટ અપ્તીઆર પ્રધાનપતિ આપે અને તે અપ્તીઆરની રૂએ તે કૃત્ય કરવામાં આવે ત્યારે, બ પ્રધાન સ્થળમાં કોઈ કાયમતો ફેરફાર એવી તરેહનો કર્યો હોય કે જેથી હવે પછી સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરતા બંધ થવાનો પ્રધાનપતિનો ધરાવે જણાઈ આવે ત્યારે.

ખુલાસો ૨—સુખાધિકારનો માત્ર વલિવટ ન કર્યો હોય તેટલા ઉપરથી તે કલમના અર્થ પ્રમાણે ગર્ભિત રીતે છોડી દીધેલો ગણાતો નથી.

દાંટાં—(અ, બ, તથા ક એક ધરના સહમાલીક છે. તે ધરને એક સુખાધિકાર જોડાએલો છે. બ તથા કની સંમતિ વગર અ સુખાધિકાર છોડી દે છે. આ છુટકો ફક્ત અ તથા તેના કાયદેસર વારસ વહીવટની વિરુદ્ધ અમલમાં આવી શકે છે. (બ) બને પોતાના ધરના હિતકર ઉપભોગને માટે અની જમીન ઉપરનો સુખાધિકાર અ આપે છે. બ તે ધર કને લખી આપે છે. પછી તે સુખાધિકાર છોડી દેવાનું બ જણાવે છે. આ છુટકો નકામો છે. (ક) બના ચોકમાં પોતાનાં નેવાં પાડવાનો હક અ ને છે. નેવાં પાડવામાં નડતર થાય એટલી ઉચાઈ સુધી, તે ચોક ઉપર ચણતર કરવાને બ ને અ સ્પષ્ટ અપ્તીઆર આપે છે. બ તે પ્રમાણે ચણતર કરે છે. આથી જેટલું નડતર થાય તેટલા પુરતો અ નો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૩૯ સુખાધિકાર રદ કરવાનો અખત્યાર રાખ્યો હોય તે વાપરીને ગૌણપતિ તે રદ કરે ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૪૦ નિર્ધારિત મુદતને માટે સુખાધિકાર સ્થાપ્યો હોય અથવા કોઈ નિર્દિષ્ટ કરેલું કૃત્ય બને તો તે નિર્ધારક થાય એવી સરતથી સુખાધિકાર સંપાદન કર્યો હોય ત્યારે તે મુદત વિતે અથવા સરત પુરી પડે એટલે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૪૧ આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર આવશ્યકતાનો અંત આપ્યાથી નષ્ટ થાય છે.

દાંટાં—અ, બને એક બેતર આપે છે, અ ની પાસેની જમીન ઉપર થઇને ગયા વગર તે બેતરમાં જવાય તેવું નથી. પછીથી તે જમીનના જે ભાગ ઉપર થઇને પોતાના બેતરમાં જઈ શકાય તેવો કંઈ ભાગ અ ખરીદ કરે છે. અની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાનો જે હક અ સંપાદન કર્યો હોય તે નષ્ટ થાય છે.

૪૨ કોઈ પણ વખતે અને કોઈ પણ પ્રસંગે સુખાધિકાર પ્રધાનપતિને વાબદાયક ન થાય ત્યારે તે નષ્ટ થાય છે.

૪૩ પ્રધાન સ્થળમાં કરેલા કાયમના કોષ ફેરફારથી ગૌણસ્થળ ઉપરનો ભોળે વસ્તુતઃ વધતો હોય, અને સુખાધિકારના કાયદેસર ઉપભોગમાં નકતર નાંખ્યા વગર ગૌણપતિથી તે ઘટાડી શકાતો હોય ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. પરંતુ નીચેના પ્રસંગે તેમ થતું નથી.

(અ) પ્રધાન સ્થળના હિતકર ઉપભોગને માટે ગમે તેટલી હદ સુધી સુખાધિકારનો વહીવટ કરવા એવો ધરાદો હોય તો, (બ) તે ફેરફારથી ગૌણપતિને જે હાની થાય તે એટલી કુદ્દલક હોય કે કોષ વિચારવાન સમ્પત્તિ તે વિશે ખેદ ન કરે તો, અથવા (ક) તે સુખાધિકાર આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર હોય તો.

જે સુખાધિકારથી પ્રધાનસ્થળને આધાર મળવાનો હક પ્રધાનપતિને પ્રાપ્ત થયો હોય તેવા સુખાધિકારને આ કલમમાંડેનો કોષ પણ મજકુર શ્રાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૪ પ્રધાનપતિથી પોતાનો હક વધારે વાર ભોગવી શકાય નહીં એવી રીતે વરીષ્ટ સત્તાથી ગૌણ સ્થળમાં કાયમનો ફેરફાર થાય ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. પરંતુ, વરીષ્ટ સત્તાથી આવશ્યકતાનો જવા આવવાનો માર્ગ નષ્ટ થાય તો, ગૌણસ્થળ ઉપર થઇને જવા આવવાનો ખીળ માર્ગનો હક પ્રધાનપતિને તથા તે માર્ગને ચોદમી કલમના ઠરાવોને લાગુ છે.

દૃષ્ટાંત--અ ની જમીનમાં થઇને વહેતી નદીમાં માછલાં પકડવાનો હક જ ને અમુક માલીક તરીકે અ આપે છે. ની પોતાનો પ્રવાહ કાયમનો બદલી કે ની જમીનમાં થઇને વહે છે. જ નો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

(બ) અ ને જે વાટે જવા આવવાના માર્ગનો હક છે, તે વાટે જવાનું ધરતીકંપથી હંમેશને માટે બંધ થઇ જાય છે. અ નો હક નષ્ટ થાય છે.

૪૫ પ્રધાન સ્થળ અને ગૌણ સ્થળ એ એમાંથી એક છેક નાશ પામે એટલે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

દૃષ્ટાંત--સમુદ્રકાંઠે ઉંચા ખડકની તળેટી આગળ થઇને જતા રસ્તા ઉપર જવા આવવાના માર્ગ નો હક અ ને છે. સમુદ્ર આગળ વધી આવવાથી રસ્તા હંમેશને માટે ધોવાઇ જાય છે. અ નો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૪૬ તમામ પ્રધાન સ્થળ તથા તમામ ગૌણ સ્થળની પુર્ણ માલકી એકજ સમ્પત્તિને મળે તો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

દૃષ્ટાંત--અ ને એક ઘરના માલીક તરીકે બે ના ખેતરમાં થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. અ પોતાનું ઘર તથા બે પોતાનું ખેતર ક ને ગીરો આપે છે પછી એ બંને ગીરો છોડાવવાના હક ક રદ કરે છે. અને તમ કરીને ઘર તથા ખેતર એ બંનેનો પોતે પુરો માલીક થાય છે.

બે ના રસ્તા ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો અ ને હક છે. એ રસ્તા બે સાર્વજનિક ઉપયોગમાં આપે છે. અના માર્ગનો હક નષ્ટ થતો નથી.

૪૭ ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી સુખાધિકાર તરીકે તેનો ઉપભોગ બીકુલ બંધ રહે એટલે સતત સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. તેટલીજ મુદત સુધી સુખાધિકાર તરીકે તુટક સુખાધિકારનો ઉપભોગ ન કર્યો હોય, ત્યારે તે તુટક સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. આ મુદત ગણવાની તે, મતત સુખાધિકારની બાબતમાં, ગૌણપતિએ તેનો ઉપભોગ કરવામાં જે દિવસે હરકત કરી હોય તે દિવસથી, અથવા પ્રધાનપતિએ તેનો ઉપભોગ કરવાનું જે દિવસથી અશ્વકથ કર્યું હોય તે દિવસથી ગણવી; અને તુટક સુખાધિકારની, તો પ્રધાનપતિ તરીકે કોષ સમ્પત્તિ છેક છેલ્લે જે દિવસે ઉપભોગ કર્યો હોય તે દિવસથી ગણવી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, તુટક સુખાધિકારની બાબતમાં જે પ્રધાનપતિ તે સુખાધિકાર રાખવાના પોતાના ધરાદાનો એકરાર સદરહુ મુદતની અંદર નોંધણીના આકટ મુજબ નોંધાવે તો તે નોંધણીની તારીખથી વીસ વર્ષની મુદત વીતે ત્યાં સુધી તે સુખાધિકાર નષ્ટ થશે નહિ. કોષ સુખાધિકારનો ઉપભોગ કાયદા પ્રમાણે ફક્ત અમુક જગાએ, અથવા અમુક વખતે, અથવા અમુક કલાકોની વચ્ચે અથવા કોઇ ખાસ હેતુને માટે કરી શકાય એમ હોય ત્યારે, સદરહુ મુદતની દરમ્યાન બીજી જગાએ અથવા બીજી વખતે કે બીજી કલાકોની વચ્ચે કે બીજી કોષ હેતુને માટે તેનો ઉપભોગ કરવાથી આ કલમ પ્રમાણે તે

નષ્ટ થતો બંધ રહેતો નથી. સદરહુ મુદતની દરમ્યાન ગૌણ સ્થળનો કબજો કાઢી પાસે નહોતો એ વાતથી કે સુબાધિકાર ભોગવી શકાય એમ નહોતું એ વાતથી, કે સુબાધિકારના સહાયકારી હકનો ઉપ-ભોગ કર્યો હતો એ વાતથી, અથવા સુબાધિકારના અસ્તિત્વની માહિતિ પ્રધાનપતિને નહોતી એ વાતથી, અથવા તે પ્રમાણે કરવાના પોતાના હકના અનુપયુક્તિમાં તેણે તે ભોગવ્યો હતો એ વાતથી, આ કલમ પ્રમાણે સુબાધિકાર નષ્ટ થતો બંધ રહેતો નથી.

આ કલમ પ્રમાણે નીચેના પ્રસંગે પણ સુબાધિકાર નષ્ટ થતો નથી. (અ) પ્રધાનપતિ તથા ગૌણપતિની દરમ્યાનમાં કરારની રૂએ સુબાધિકારનો ઉપભોગ બંધ રાખ્યો હોય ત્યારે; (બ) પ્રધાન સ્થળ સહમાલીકાના કબજામાં હોય અને સહમાલીકામાંનો કાઢ એક સદરહુ મુદતમાં તે સુબાધિકારનો ઉપભોગ કરે ત્યારે; કે સુબાધિકાર આવશ્યકતાનો સુબાધિકાર હોય ત્યારે.

એકજ સ્થળના લાભને માટે અનુક્રમે ધણું સ્થળો ઉપર જવા આવવાના માર્ગનો હક હોય, અને તે માર્ગ એક જીજને લગતા હોય તો તે હક, આ કલમના કારણે સાફ એકજ સુબાધિકાર ગણવો.

દ્રષ્ટાંત—રાજ્યમાંથી ક્ષેત્ર તથા જમીન ઉપર થઈને તથા તેમની દરમ્યાનના ય સ્થળ ઉપર થઈને પોતાને ઘેર જવા આવવાના માર્ગનો હક એ ને પોતાના ઘરની સાથે રહેલો છે. વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં ક્ષેત્ર ઉપર થઈને જવા આવવાના માર્ગનો પોતાના હકનો એ વહિવટ કરે છે. ય તથા જ ઉપર થઈને જવા આવવાના માર્ગનો તેના હક નષ્ટ થતા નથી.

૪૮ સુબાધિકાર નષ્ટ થાય એટલે તેને સહાયકારી હક હોય તો તે પણ નષ્ટ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત—બેના કુવામાંથી પાણી કાઢવાનો એ ને સુબાધિકાર છે. બે ની જમીન ઉપર થઈને તે કુવે જવા આવવાના માર્ગનો સહાયકારી હક અને છે. કા. ૪૭ પ્રમાણે પાણી કાઢવાનો હક નષ્ટ થાય છે. અને જવા આવવાના માર્ગનો હક પણ નષ્ટ થાય છે.

૪૯ ગૌણ સ્થળમાંના નિયમિત હક સંબંધને માટે તે સ્થળનો કબજો લેવાનો હક પ્રધાનપતિને થાય છે. ત્યારે, અથવા પ્રધાન સ્થળમાંના નિયમિત હક સંબંધને માટે તે સ્થળનો કબજો લેવાનો હક ગૌણપતિને થાય ત્યારે, સુબાધિકાર મોકુફ રહે છે.

૫૦ સુબાધિકાર ભરી રાખે એમ કહેવાનો ગૌણપતિને હક નથી. તથા છવીસમી કલમમાં ઠરાવ કર્યો છે તે છતાં પણ, સુબાધિકાર નષ્ટ થવાને લીધે અથવા મોકુફ રહેવાને લીધે ગૌણસ્થળને થતા નુક-શાનમાંથી બચાવવાને બહુ ખર્ચ કર્યા વગર ગૌણપતિ શક્તિવાન થાય એવી રીતની નોટીસ પ્રધાનપતિએ ગૌણપતિને આપી હોય તો, તે નુકસાન ભરી લેવાનો ગૌણપતિને હક નથી. સદરહુ નોટીસ ન આપી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે નષ્ટ થવાને લીધે અથવા મોકુફ રહેવાને લીધે ગૌણસ્થળને નુકસાન થાય તે ભરી લેવાનો ગૌણપતિને હક છે.

દ્રષ્ટાંત—એ સુબાધિકારનો વહીવટ કરતાં બેના વહેજાનું પાણી પોતાની કેનાલ (નહેર) માં વાળે છે. ધણું વરસ સુધી તે વજણ ભરી રહે છે અને તે મુદતની દરમ્યાન તે વહેજાની તળેટીનો થોડો ભાગ પુરાઇ જાય છે. પછી એ પોતાનો સુબાધિકાર છોડી દે છે, અને વહેજા પ્રથમના માર્ગમાં આણે છે અને લીધે બેની જમીન ઉપર પાણી ફરી વહે છે. એ રેલથી થયેલું નુકસાન ભરી લેવાની એ ઉપર બે ફરીયાદ કરે છે. તેમાં એવું સાબીત થયું છે કે, સુબાધિકાર છોડી દેવાના પોતાના ઇરાદાની એ એ બેને એક માસ પહેલાં નોટીસ આપી હતી. અને બહુ ખર્ચ કર્યા વગર નુકસાન અટકાવવાને બે શક્તિવાન થાય એ માટે તે નોટીસ પુરતી હતી, તો ફરીયાદ કાઢી નાંખવી જોઈએ.

૫૧ નષ્ટ થયેલું સ્થળ વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં, કાઢવ કચરો જમવાથી પહેલાંના જેવું થાય ત્યારે તે નષ્ટ થયેલું સ્થળ ગૌણ ઇમારત હોય અને વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં તેજ જમીન ઉપર તે ઇમા-રત ફરી બાંધવામાં આવે ત્યારે, અને કે નષ્ટ થયેલું સ્થળ પ્રધાન ઇમારત હોય અને વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં, ગૌણ સ્થળ ઉપર વધારે બોલે ન પડે એવી રીતે, તેજ જમીનએ તે ઇમારત ફરી બાંધવામાં આવે ત્યારે, પીસતાણીસમી કલમ પ્રમાણે નષ્ટ થયેલો સુબાધિકાર સજીવન થાય છે. છતાંજીસમી કલમ પ્રમાણે નષ્ટ થયેલા સુબાધિકાર, જે દેણગીથી અથવા મૃતલેખ દાનથી એકત્ર માલીકી થઇ હોય તે

યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટના હુકમનામાથી હદ થાય એટલે સજાન થાય છે. તેજ કલમ પ્રમાણે નષ્ટ થએલો આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર ખીજ કોઇ કારણને લીધે એક જ માલીફી બંધ થાય એટલે સજાન થાય છે. મોકુફ રહેલો સુખાધિકાર મુકનાળીસમી કલમ પ્રમાણે તે અધિકાર નષ્ટ થવા પડેલાં મોકુફ રહેવાનું કારણ દુર થાય તો સજાન થાય છે.

દૃષ્ટાંત—જેના ખેતરમાં યદને પોતાના ખેતરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક અને તે ખેતરના પુર્ણ માલીફ તરીકે છે. જેની પામેથી ત્રીસ વરમને માટે તે ખેતર આ પટે રાખે છે. તેમાં આ જ્યાં સુધી તે ખેતરનો પટે રાખનાર રહે ત્યાં મુખી સુખાધિકાર મોકુફ રહે છે. પણ આ તે પટે કને આપે કે બને પાઠો સોંપે એટલે માર્ગનો હક સજાન થાય છે.

પર કોઈ મખસ પોતાની સ્થાર મિલકતમાં અથવા સ્થાવર મિલકત ઉપર કંઈ કૃત્ય કરવાનો અથવા ચાલુ રાખવાનો હક ખીજ કોઈને કે ખીજ મખસો પૈકી મુક્કર સંખ્યાને આપો અને તે હક ન હોય તો તે કૃત્ય ગેરકાયદેસર થાય એમ હોય તથા તે હક સુખાધિકાર ન થતો હોય કે મિલકતમાંનો કોઈ હક સંબંધ ન થતો હોય ત્યારે તે હક પરવાનો કહેવાય છે.

પર જે મિલકતને પરવાનો લાગુ હોય તેમાંનો પોતાનો હક સંબંધ ખીજે કોઈ મખસ જે પ્રસંગે અને જેટલો ખીજને આપી શકે તે પ્રસંગે તેટલે સુધીનો પરવાનો આપવાને તે મુખત્યાર છે.

પર પરવાનો આપવાનો તે સ્પષ્ટ શબ્દોથી અથવા આપનારની વર્તણૂક ઉપરથી જાણાઈ આવે એમ ગર્ભિત રીતે આપી શકાય તથા સુખાધિકાર કત્ત કરવાની મતલબનો જે કરાર, તે કારણ સાર અનુપયોગી હોય તે પરવાનો ઉત્તર કરવાના ઉપયોગમાં આવી શકે.

પર કોઈ પણ હક સંબંધનો ઉભોગ કરવા માટે, અથવા કોઈ હકનો વહીવટ કરવા માટે જે જે પરવાનાની આવશ્યકતા હોય તે બધા તે હક સંબંધમાં અથવા હકમાં ગર્ભિત રીતે આવી જાય છે. આવા પરવાના સદાયકારી પરવાના કહેવાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ પોતાની જમીન ઉપર ઉગતાં ઝાડ બ ને તેંચ છે તે જમીન ઉપર યદને ઝાડ ઉપાડી લાવવાને બ હકદાર છે.

પર જુદો ધરાદો જાણુઓ ન હોય અથવા ગર્ભિત રીતે અવશ્ય જાણુનો ન હોય તો સાર્વજનિક ગમ્મતની જગ્યાએ હાજર રહેવાનો પરવાનો પરવાનાદાર ખીજને આપવાને મુખત્યાર છે. પરંતુ સદરકુ પ્રસંગ સિવાય પરવાનાદારથી પરવાનો ખીજને આપી શકાય નહીં. અથવા તેના નોકરોથી કે તેના આડતીયાથી તે પરવાનાનો ઉપયોગ કરી શકાય નહીં.

દૃષ્ટાંત—બ ની મરજીમાં આપે ત્યારે અ ના ખેતરમાં યદને ચાલવાનો હક બ ને અ આપે છે. બ ની કોઈ સ્થાવર મિલકતની સાથે તે હક જોડાયેલો નથી. તે હક બ થી ખીજને આપી શકાય નહીં (બ) સરકારી જમીન ઉપર થોડી મુદતને માટે છાપરાં બાંધીને તે વાપરવાનો પરવાનો સરકાર બ ને આપે છે. સ્પષ્ટ રીતે વિશ્દ્ધ દરાવ ન હોય તો બ ના નોકર ને જમીન ઉપર છાપરાં બાંધવા સાફ જબ અને બાંધી શકે અને તેનો ઉપયોગ કરી શકે.

પર પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકતમાં પરવાનાદારની જાતને અથવા મિલકતને જોખમ બરેલી યદ પડે એવી કંઈ ખોડખાંપણુ હોય અને તેની પરવાનો આપનારને માહિતી હોય, તથા પરવાનાદારને માહિતી ન હોય ત્યારે તેની ખોડખાંપણુ પરવાનાદારને જાણવાના દરવાનો આપનાર બંધાયેલો છે.

પર પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકત પરવાનાદારની જાતને અથવા મિલકતને જોખમ બરેલી યદ પડે એવું કંઈ કૃત્ય ન કરવાને પરવાનો આપનાર બંધાયેલો છે.

પર પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકત પરવાનો આપનારો ખીજને આપી દે, ત્યારે તે કોનારો મખસ તે મિલકત કોનાર તરીકે તે પરવાનાથી બંધાતો નથી.

૬૦ પરવાનો આપનાર માણસ પરવાનો રદ કરવાને મુખત્યાર છે, પરંતુ નીચેના પ્રસંગે તે પરવાનો રદ કરી શકાતો નથી.

અ પરવાનાની સાથે મિલકત આપી હોય, અને તે મિલકત આપ્યાની વ્રાત અમલમાં હોય તો, બી પરવાનાની રૂએ પરવાનાદારે કાયમનું કંઈ કામ કર્યું હોય અને તે કરવામાં ખર્ચ કર્યું હોય તો.

૬૨ સ્પષ્ટ રીતે કે ગર્ભિત રીતે પરવાનો રદ થઈ શકે છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ નામનો એક ખેતરનો માલીક પોતાના ખેતરમાં થઈને જતો રસ્તો વાપરવાનો પરવાનો બી ને આપે છે. પછી પરવાનો રદ કરવાના ધરાદારથી રસ્તા ઉપરના દરવાજે તે તાળું મારે છે. તો તેથી પરવાનો રદ થાય છે. (બ) અ પોતાના ખેતરમાં ધાસની ગંજી કરવાને બંને પરવાનો આપે છે. પણ પછી અ તે ખેતર કે ને ગણોતે કે વેચાણ આપે તો તે પરવાનો રદ થાય છે.

૬૨ નીચેના પ્રસંગે પરવાનો રદ થયેલો ગણાશે. અ જે મિલકતને પરવાનો લાગુ હોય તે મિલકતમાંના પરવાનો આપ્યા પહેલાં બંધ થતો હોય તો, (બ) પરવાનાદાર સ્પષ્ટરીતે કે ગર્ભિતરીતે, પરવાનો આપનાર કે તેના વારસ વફીલને પરવાનાથી મુક્ત કરે તો, (ક) કોઈ નિયમિત મુદતને માટે કે અમુક કૃત્ય અને તો પરવાનો નિરર્થક થાય એવી સરને પરવાનો આપ્યો હોય તો તે મુદત વીને કે સરત પુરી થયે પરવાનો બંધ પડે છે. (ડ) જે મિલકતને પરવાનો લાગુ હોય, તે મિલકત નાશ થાય કે વરીષ્ટ સત્તાથી તેમાં કાયમનો ફેરફાર થાય કે જેથી પરવાનાદાર પોતાના હક વધારે વખત વાપરી શકે નહીં ત્યારે; (ઈ) પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકતની પુર્ણ માલીકીનો હક પરવાનાદારને મળે ત્યારે (ફ) કોઈ નક્કી કરેલા હેતુને માટે પરવાનો આપ્યો હોય અને તે હેતુ પાર પડે કે છોડી દેવામાં આવે કે અશક્ય થાય ત્યારે (ગ) કોઈ ખાસ હોદ્દો, નિમણુંક કે સ્વરૂપ ધરાવનાર તરીકે પરવાનો આપ્યો હોય તો તે હોદ્દો નિમણુંક કે સ્વરૂપનું અસ્તિત્વ બંધ થાય ત્યારે, (આઈ) સદાયકારી પરવાનાની બાબતમાં જે હકસંબંધ કે હકની મદદને માટે તે હોય તો તે હકસંબંધ કે હકનું અસ્તિત્વ બંધ થાય ત્યારે પરવાનો બંધ પડે છે.

૬૩ પરવાનો રદ કરવામાં આવે ત્યારે પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકત છોડી દેવાની તથા તે મિલકત ઉપર જે માલ મુકવાની તેને રજા મળી હોય તે સ્થલે લેવાની બ્યાજબી મુદત મળવાનો પરવાનાદારને હક છે.

૬૪ પરવાનો નો કંઈ મોંબદલાને માટે આપવામાં આવ્યો હોય, અને જે હકને માટે પરવાનાદારે કરાર કર્યો હોય તે હકનો પરવાનાની રૂએ પુરેપુરો વહાવટ કર્યા પહેલાં પરવાનાદારની પોતાની કાંઈ કસર વગર ખવાનો આપનારની પાસેથી નુકસાની બરી લેવાનો તેને હક છે.

કોર્ટોના વિશેષ અધિકાર બાબતનો કાયદો.

(મુ'બાઈનો સને ૧૮૨૭ નો રેગ્યુલેશન ૨ નો.)

ન્યાત સંબંધી.

૨૧ કોઈ પણ કોર્ટ નાતના સવાલોમાં દરમીયાનગીરી કરશે નહીં પરંતુ કોઈપણ માણસને કે ન્યાતને આપણનું નુકસાન થતું હોય એવા કૃત્યને માટે નુકસાનીનો દાવા દાખલ કરી શકાશે. અને તેનો ઇન્સાફ કરવાને કોર્ટને હરકત નથી.

ન્યાતના સવાલમાં—ન્યાતને માટે રાંધવાના વાસણોનો ઉપયોગ કરવા દેવાના દાવાનો, જૈરવાજબી રીતે લગ્ન પ્રસંગે લગ્નની ફી, પાન કે નાળીએર લીધાં હોય તે બદલ હકદારે આજીલા દાવાનો, ખતીબ કે ઉપદેશકના હોદ્દાના હક સંબંધી દાવા, ન્યાતે અમુક જગાએ સ્થાપન કરેલી મૂર્તિની પૂજા કરવાના હક બાબતના દાવા, ન્યાતના માગી લઈ ગયેલા રાંધવાના વાસણો પાછા લેવા બાબતના દાવાનો સમાસ થતો નથી. મુસલમાનોને આ કલમ લાગુ નથી.

વળી ન્યાતના સવાલમાં—ન્યાતમાંથી જુદા પડેલા માણસો ન્યાતની મિલકતમાંથી પોતાનો હિસ્સો લેવાનો દાવો કરે તો તે, દાવાનો, નાતના હોદ્દા (ન્યાત પટેલ જેવા) ને લગતા, તે હોદ્દાની ફરજને

બાબતના કે તે હોદ્દાના સબબથી મળતા માનવ્યકરામના દાવાનો, ન્યાત બહાર મુકેલા માણસને ન્યાતમાં પાછાં દાખલ કરવા સંબંધી દાવાનો, લગ્ન વખતે ન્યાત રીવાજ પ્રમાણે પંચને આપેલા પૈસાની વ્યવસ્થા કરવા સાર ન્યાતના પંચ કે પચના કોઇ માણસ ઉપર કરેલા દાવાનો સમાસ બાબ છે.

દેણીની સાબીતી બાબત કાયદો.

મુ'આઈનો સને ૧૮૨૭ નો ૫ મો.

૯ ખાતાની પુરેપુરા રકમ મળી નથી એ સાબીત કરવાનો બોલ પ્રતિવાદીને માથે છે.

૧૪ દેણદાર સાબીત કરે કે તેણે લેણદારને દેણી રકમ પુરેપુરી કે થોડી બાળી આપવા માંડો હતી. તો તે આપવા માંડેલી રકમ ઉપર બાજ ચઢતું બધ થશે.

૧૫ જે મિલકત મુદ્દલ કે બ્યાજને માટે ગીરો મુકી હોય તે મિલકત દેણને માટે જવાબદાર છે. મિલકતમાંથી થતો નફો બ્યાજ પેટે ગણી શકાય છે. દીવાની કોર્ટમાં હાજર કરીને ગીરો મિલકત ગમે તે પક્ષકાર વંચાવીને દેણ પતાવી શકે છે. દેણ કરતાં કીંમત વધારે ઉપજે તો તે વધારાનો રકમ બેના માલિકને આપવી જોઈએ.

વિશેષ ન્યાય આપવા બાબતનો કાયદો

૧ વાદીએ માગેલી સ્થાવર કે જંગમ મિલકતનો કબજો અપાવે. (૨) પ્રતિવાદીએ કરેલા કરારને પુરો કરાવે. (૩) જે કામ ન કરવાનો પ્રતિવાદીએ કરાર કર્યો હોય તે કામ શરૂ કરે તો તે ન કરવાનો મનાઇ હુકમ કરવો; (૪) અંગત વગર કે બીજી રીતે પક્ષકારો નાદુરુદ, જેવા કે ઈન્ડમેન્ટનો, દસ્તાવેજ રદ કરાવવાનો, અને (૫) રીસીવરની નીમણુંક કરવાનો, આ પાંચ પ્રકારના દીવાની કોર્ટ વિશેષ ન્યાય આપી શકે છે.

મુસલમાનોનો વકફ કાયદેસર ઠરાવવા બાબતનો આકટ

(સન ૧૯૧૩ નો ૬ ઠો)

૧ (૧) આ આકટને સને ૧૯૧૩ નો મુસલમાનોનો વકફ કાયદેસર ઠરાવવા બાબતનો આકટ કહેશે. (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ 'વકફ' એટલે મુસલમાન ધર્મ પાળનારા સખસે મુસલમાન કાયદાની રૂએ ધાર્મિક, પવિત્ર અથવા ધર્મદા ગણાતા કોઇ પણ કારણ માટે, કોઈ પણ મિલકત કાયમતે માટે અપેક્ષ કરી રાખેલા થાય છે.

૩ નરી મુસલમાન' એટલે મુસલમાન ધર્મ પાળનારા જે સખસ મુસલમાન કાયદાના હનફી પંથના ફરમાન કે મત પ્રમાણે ચાલતો હોય તે.

૪ મુસલમાન ધર્મ પાળનાર કોઇ સખસ મુસલમાન કાયદાની રૂએ હોય તેવા વકફ ખીજા કારણો સાથે નીચેનાં કારણ માટે કરશે તો તે કાયદાસર થશે.

અ પોતાના કુટુંબના, પોતાના છોકરાના અથવા પોતાના વંશજોના સર્વતઃ કે અંશતઃ ભરણ-પોષણ તથા ગુજરાન માટે; અને (બ) વકફ કરનાર હનફી મુસલમાન હોય તે પ્રસંગે, અપેક્ષ કરેલી મિલકતના ભાડા અને નફામાંથી પોતાની હયાતીમાં પોતાનાજ ગુજરાન તથા ભરણપોષણ માટે કે પોતાના કુટુંબના કેડવા માટે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, આવા બાબતોમાં આખરનો લાભ ખાસ રીતે કે ગર્ભિત રીતે, ગરીબ લોકોને માટે અથવા મુસલમાન કાયદાની રૂએ ધાર્મિક કે પવિત્ર કે ધર્મદા ગણાતા ખીજા કોઇ કબજા કામ માટે રાખી મુકેલા હોવા જોઈએ.

૫ આવો કોઇ પણ વકફ, તેમાં ગરબ હોયને સર અથવા કાયમના કોઇ ખીજા ધાર્મિક પવિત્ર

કે ધર્મદા કામ હાર રાખી મુકેલો લાભ વકફ કરનારનું કુટુંબ હાકરાં અથવા વશને નાણું માફ ત્યાં સુધી મુદતવી રાખવાનાજ માત્ર કારણસર, ગેરકાયદેસર થયેલો ગણાશે નહિ.

૫ આ આક્ટના કોષ્ટક પશ્ચ કાયદાથી, કોષ્ટક પશ્ચ ચોક્કસ વર્ગ અથવા પંચના મુસલમાનોમાંના કોષ્ટક પશ્ચ સ્થાનિક કે પ્રચલિત રિવાજ અથવા રસમને બાધ આવશે નહિ.

હીંદુસ્તાનનો ટ્રસ્ટ તથા ટ્રસ્ટીઓ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૨ નો ૨ જો.)

૧ આ આક્ટને ટ્રસ્ટ એક્ટ કહેવો.

૨ 'ટ્રસ્ટ' એ શબ્દમાં જે ફરજ મિલકતના સ્વામિત્વ સાથે જોડેલી હોય, અને જે બીજા કોઈના હિતને માટે કે બીજા કોઈના કે માલીકના હિતને માટે, કે માલેક ઉપર રાખેલા કે તેણે કબુલ કરેલા વિશ્વાસ ઉપરથી કે તેણે જણાવીને કબુલ કરેલા વિશ્વાસથી ઉત્પન્ન થઈ હોય તે. એટલે વિશ્વાસ ઉપરથી ઉત્પન્ન થયેલી ફરજ એનું નામ ટ્રસ્ટ સમજવું.

'ટ્રસ્ટ કરનાર'—જે સમક્ષ એવો વિશ્વાસ રાખે કે જણાવે તે; 'ટ્રસ્ટી'—એ શબ્દમાં જે સમક્ષ એવો વિશ્વાસ કબુલ કરે તે 'હિતાધિકારી' જે સમક્ષના હિતને માટે એવો વિશ્વાસ કબુલ કર્યો હોય તે. 'ટ્રસ્ટની મિલકત'—એટલે ટ્રસ્ટનો જે વિષય તે, એટલે જે વસ્તુના સંબંધમાં ટ્રસ્ટી થયો હોય તે વસ્તુ. 'વિશ્વાસમાંત' એટલે આ કાયદાથી ટ્રસ્ટીને માથે તેવા ટ્રસ્ટી તરીકે નાખેલી કોષ્ટક ફરજ તોડતી તે.

આ આક્ટ, વકફ સંબંધી મુસલમાની શરહના નિર્ણયને, અવિભક્ત કુટુંબના માણસોના પરસ્પર સંબંધ લોક સંપ્રદાયના કાયદાથી કે તેમની જાતને લાગુ હોય એવા કાયદાથી નક્કી કરેલો હોય તેને, સાંવર્ણનિક કે ખાનગી ધર્મદા દાન કે દયાદાનને આ એક્ટ લાગુ નથી.

૩ કોષ્ટક પશ્ચ કાયદેસર હેતુને માટે ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે. નીચેના હેતુ કાયદેસર છે. (૧) જેની કાયદામાં મનાઈ કરી ન હોય, (૨) કાયદાનો ઠરાવ વ્યર્થ થઈ ન પડે તેવો કોષ્ટક માન્ય કરેલો ઠરાવ, (૩) કપટ ન હોય તે, (૪) જે બીજાને હાનિકર્તા ન હોય તે, અને (૫) જેને કોર્ટ રાજનીતિ વિરુદ્ધ કે અનીતિનો ગણતી ન હોય તે.

૪ જે ટ્રસ્ટનો હેતુ ગેરકાયદેસર હોય તે ટ્રસ્ટ નિરર્થક છે.

૫ સ્થાવર મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટ, ગ્રંથ કરનારની કે ટ્રસ્ટીની સહીવાળા નોંધેલા દસ્તાવેજથી કરવું જોઈએ. જંગમ મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટ નોંધેલા દસ્તાવેજથી અથવા મિલકતનું ધણીપણું ટ્રસ્ટીને આપી દહને કરવું જોઈએ.

૬ ટ્રસ્ટ કરનાર બ્યાજખી નિશ્ચિતપણાથી (૧) શબ્દ કે કૃત્યવડે ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરવાનો પોતાનો ઇરાદો (૨) ટ્રસ્ટનો હેતુ. (૩) હિતાધિકારી, (૪) ટ્રસ્ટની મિલકત બતાવે તથા (૫) ટ્રસ્ટની મિલકત તબદીલ કરી આપે ત્યારે ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન થાય છે.

૭ (૧) કરાર કરવાને લાયક હોય તેવો સમક્ષ, અને સગીર કે તેની તરફથી કોષ્ટક સમક્ષ ડીરટી-કંટ કોર્ટની પરવાનગીથી ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરી શકે છે.

૮ ટ્રસ્ટનો વિષય કોષ્ટક માણુ હિતસંબંધ ન હોવો જોઈએ પરંતુ હિતાધિકારીને તબદીલ કરી શકાય તેવી મિલકત હોવી જોઈએ.

૯ મિલકત ધારણ કરી શકે એવો કોષ્ટક પશ્ચ સમક્ષ હિતાધિકારી થઈ શકે છે હિતાધિકારી પોતાનો હક સંબંધ ટ્રસ્ટીને બખીને ત્યાગ કરી શકે છે.

૧૦ મિલકત ધારણ કરી શકે એવો કોષ્ટક પશ્ચ સમક્ષ ટ્રસ્ટી થઈ શકે છે. પશ્ચ જે ટ્રસ્ટમાં મંદ-જામાં આવે તે પ્રમાણે કરવાનું હોય, તેની બાબતમાં એવો સમક્ષ કરાર કરવાને લાયક ન હોય તો, તે ટ્રસ્ટનો અમલ કરી શકતો નથી. કોષ્ટક પશ્ચ સમક્ષ ટ્રસ્ટ સ્વિકારવાને બંધાયેલો નથી. શબ્દોથી કે કૃત્યથી ટ્રસ્ટ સ્વિકારાય છે. ચોક્કસ ટ્રસ્ટી, ટ્રસ્ટ સ્વિકારવાને અદ્વે તેનો હક યોગ્ય મુદતમાં ત્યાગ કરવાને મુખત્યાર

છે. એ કે વધારે સહદ્રસ્ટીઓમાંનો એક દ્રસ્ટી હક ત્યાગ કરે તે તેથી, દ્રસ્ટની મિલકત બીજાઓને મળે છે.

૧૧ દ્રસ્ટનો હેતુ તથા દ્રસ્ટ કરનારે કરેલી આગાઓ પાળવાને દ્રસ્ટી બંધાયેલો છે; પરંતુ હિતાધિકારીને ખુદી રીતે નુકસાનકારક હોય એવી કોઇ આગા પાળવાની જરૂર નથી.

૧૨ દ્રસ્ટીએ દ્રસ્ટની મિલકતની સ્થિતિ વિષે તારીખથી માહિતગાર થવું જોઇએ. દ્રસ્ટની મિલકત પોતાના નામ ઉપર તબદીલ કરાવી લેવી જોઇએ. અને અપૂર્તા કે જોખમ ભરેલા તારણ ઉપર રોકેલા દ્રસ્ટના પૈસા ઉપાડી લેવા જોઇએ.

૧૩ દ્રસ્ટની મિલકત જાળવી રાખવાને માટે દ્રસ્ટીએ વાજબી ફરીઆદો ચલાવવી જોઇએ તથા જવાબ આપવા જોઇએ અને જરૂર લાગે તેવા બીજા પલાળે લેવા જોઇએ.

૧૪ દ્રસ્ટીએ હિતાધિકારીથી વિરૂદ્ધ સત્તાધિકાર, પોતાને કે બીજાને માટે ઉભો કરવો ન જોઇએ.

૧૫ દ્રસ્ટીએ પોતાની મિલકતની માફકજ દ્રસ્ટની મિલકતની સંભાળ રાખવી જોઇએ.

૧૬ દ્રસ્ટીએ ખગડી જમ તેવી મિલકતને ખદલીને કાયમનો કે તત્કાળ લાભ મળે એવા પ્રકારની કરવી જોઇએ.

૧૭ દ્રસ્ટીએ નિષ્પક્ષપાતપણે ચાલવું જોઇએ, અને મિલકતને થતી હાનિ અટકાવવી જોઇએ, તથા હિસાબ બરાબર અને ચોખ્ખો રાખવો જોઇએ.

૧૮ દ્રસ્ટીએ મિલકત કેટલી છે તે કેવી સ્થિતિમાં છે તેની હિતાધિકારીને, તેની માગણી ઉપરથી પૂર્ણ કે બરાબર માહિતી આપવી જોઇએ.

૨૦ દ્રસ્ટીએ, દ્રસ્ટના પૈસા સરકારી સીક્યુરીટીઓમાં, ગેરન્ટીડ રહેવાના શેરોમાં કે ડીબેન્ચરોમાં કે મ્યુનિસિપલ ડીબેન્ચરોમાં કે કોઇ સ્થાવર મિલકતના પહેલા ગીરોમાં કે હાઇકોર્ટ અધિકાર આપ્યો હોય તેવી કોઈ બીજી સીક્યુરીટીઓમાં રોકવા જોઇએ.

દ્રસ્ટી વિશ્વાસપાત કરે ત્યારે નુકસાન ભરી આપવાને અને પૈસા રોકવામાં અયોગ્ય ઢીલ કરે તે તે માટે જવાબદાર છે.

૨૩ જે કોઇ દ્રસ્ટી—(૧) તેણે પોતે બ્યાજ લીધું હોય ત્યારે, (૨) પૈસા આપવામાં અયોગ્ય ઢીલ કરી હોય ત્યારે; બ્યાજ લેવું જોઇએ હવે છતાં ન લીધું હોય ત્યારે; બ્યાજ લીધું છે એમ અનુમાન કરાય ત્યારે સેંકડે જ ટકા લેખે સાદા બ્યાજ બદલ હિસાબ આપવાને; પૈસા રોકવામાં કે બ્યાજ કે નશાનો ફાળો વસુલ કરવામાં ચુક કરે ત્યારે; મિલકત કે તેનું ઉત્પન્ન વેપાર રોજગારમાં કામે લગાડે ત્યારે તે પોતે બ્યાજ આપવાને પાત્ર છે.

૨૪ કોઇ પણ દ્રસ્ટી જવાબદારીને પેટે બીજી મિલકતની વ્યવસ્થાનો નફો થયો હોય તો, તે મજરે ભણ શકતો નથી.

૨૬ કોઈ પણ ત્રસ્ટી પોતાના પહેલા અથવા ગયેલા દ્રસ્ટીની કસૂર બદલ જવાબદાર નથી. તેમ સહ ત્રસ્ટીએ વિશ્વાસપાત કર્યો હોય તો તે બદલ બીજો દ્રસ્ટી જવાબદાર થતો નથી.

૨૭ બ્યારે સહદ્રસ્ટીઓ સાથે મળીને વિશ્વાસપાત કરે, ત્યારે પ્રત્યેક દ્રસ્ટી થએલા નુકસાનને માટે હિતાધિકારીના જવાબદાર થાય છે.

૨૮ બ્યારે કોઇ હિતાધિકારી, દ્રસ્ટીને ખબર આપ્યા વગર કોઇ મિલકત બીજાને આપે કે સ્થાપિત કરે, ત્યારે ત્રસ્ટી એવી મિલકતને માટે જવાબદાર નથી.

૨૯ બ્યારે હિતાધિકારીનો હકસંબંધ સરકાર દાખલ થાય ત્યારે સરકાર દરમિયાને તેવા સમસના હોવાને માટે તે હકસંબંધ ખારણુ કરવાને તે દ્રસ્ટી બંધાયેલો છે.

૩૦ દ્રસ્ટીઓને દ્રસ્ટના લેખના ઠરાવોને અનુસરીને જે પૈસા સ્ટોક, ફંડ કે સીક્યુરીટીઓ પોતપોતાને ખરેખર મળે, તેનાજ તેણે હિસાબ આપવો પડશે. અને તેમાંનો એક દ્રસ્ટી બીજાને માટે જવાબદાર થશે નહીં.

૩૧-૩૫ દ્રસ્ટનો લેખ તથા દ્રસ્ટની મિલકત સંબંધી જટિલા દસ્તાવેજ હોય તેટલા પોતાના કબજામાં રાખવાનો, દ્રસ્ટનો અમલ કરવામાં યોગ્ય રીતે કરેલું તમામ ખર્ચ વાળી લેવાનો કે આપવાનો;

હિતાધિકારીની બુલ્લથી વધારે રકમ અપાઇ હોય તો તે ભરી લેવાનો; વિશ્વાસવાતથી જેને લાભ મળ્યો હોય તેની પાસેથી નુકસાન ભરી લેવાનો; ટ્રસ્ટની મિલકતની વ્યવસ્થા કરવામાં કોર્ટનો અભિપ્રાય, સલાહ કે હુકમ લેવાનો; પોતે કરેલા વહીવટનો હિસાબ તપાસરાવી નક્કી કરાવવાનો અને હિતાધિકારીનું કાંઈ લેખું નીકળતું ન હોય તો; તે મતલબનો લેખ લખાવી લેવાનો ટ્રસ્ટીનો હક છે.

૩૬-૪૫ ટ્રસ્ટના લેખમાં અધિકાર આપ્યા ઉપરાંત ટ્રસ્ટની મિલકત વસુલ કરવા, સાચવવા કે ગુજરાન માટે યોગ્ય કૃત્ય કરવાનો, ટ્રસ્ટની મિલકત એક વર્ષને માટે પટે આપવાનો, વેચવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તો, જાહેર લીલામ કરીને કે લોટ કરીને કે ખાનગી કરારથી વેચવાનો, ખાસ સરતોથી વેચવાનો, વેચાતી લેવાનો કે ફરી વેચવાનો, વેચાણ કે ખરીદી પોતાની નજરમાં આવે તે વખતે કરવાનો, વેચેલી મિલકત ખીજીને નામે કરી આપવાનો, વીસમી કલમમાં કહેલો કોઇ સીક્યુરીટીમાં પૈસા રોકવાનો પ્રકાર બદલવાનો સગીરને માટે ટ્રસ્ટ કરેલું હોય ત્યારે, તે મિલકતની ઉપજ સગીરના ગુજરાન કે કેળવણી સાર કે ધર્મભક્તિના કે તેના લગ્ન કે ઉત્તરક્રિયાના વાજખી ખર્ચ સાર વાપરવાનો કે સગીરનો જો ખીજો કોઇ વાલી હોય તો તેને આપવાનો, મિલકતનું ઉત્પન્ન સગીરના ઉપર મુજબના ખર્ચ માટે પુરતું ન હોય તો ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની પરવાનગી લઇને તેની તમામ મિલકત કે તેના ભાગ સગીરના ગુજરાન કે કેળવણી સાર વેચવાનો, પહેંચ લખી આપવાનો; કરજ કે મિલકત બાબત તોડજોડ કરવાનો, ધણા ટ્રસ્ટીઓમાંનો એકાદ ટ્રસ્ટી હક ત્યાગ કરે કે ગુજરી જાય તો બાકીનાએ ઉપર મુજબ અધિકાર ચલાવવાનો; ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવાનું હુકમનામું થયું હોય ત્યારે હુકમનામાને અનુસરીને ટ્રસ્ટીએ ચાલવાનો એ સર્વે અધિકારો ટ્રસ્ટીઓને છે.

૪૬-જે ટ્રસ્ટીએ ટ્રસ્ટ સ્વિકાર્યું હોય, તે પછીથી તેનો ત્યાગ કરી શકતો નથી, પણ અવલ હકુ-મતની મુખ્ય દિવાની કોર્ટની પરવાનગીથી, હિતાધિકારી કરાર કરવાને લાયક થાય તો તેની સમ્મતિથી, કે ટ્રસ્ટના લેખમાં ખાસ અખત્યાર આપ્યો હોય તો તેથી ટ્રસ્ટનો ત્યાગ કરી શકાય છે.

૪૭-ટ્રસ્ટી પોતાનું કામ કોઇ સહઠ્રસ્ટીને કે પરાયા સખસને સોંપી શકતો નથી; પણ ટ્રસ્ટના લેખમાં તે પ્રમાણે સોંપવાનો ઠરાવ હોય તો, તેમ હમિશની રીતે કામ ચલાવવાની સોંપણી કરી હોય તો, સોંપણી જરૂરી હોય તો અને કરાર કરવાને લાયક હિતાધિકારીએ સોંપણી કરવાની સમ્મતિ આપી હોય તો તે પ્રસંગે તે પોતાનું કામ ખીજીને સોંપી શકે છે.

૪૮. ટ્રસ્ટીઓ એક કરતાં વધારે હોય તો, બધાએ મળીને ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવું.

૪૯ નજરમાં આવે તેમ કરવાનો ટ્રસ્ટીને આપેલો અધિકાર તે વાજખી રીતે કે શુદ્ધ બુદ્ધિથી ન વાપરતો હોય તો મુખ્ય દિવાની કોર્ટ તે અધિકાર ઉપર નિબંધ રાખવાને મુખત્યાર છે.

૫૦ ટ્રસ્ટ લેખમાં ધરમાળ્યું હોય તે સિવાય ટ્રસ્ટી ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવાની મહેનત કે વખતનો બદલો માગી શકતો નથી.

૫૧ પોતાના લાભ સાર ટ્રસ્ટની મિલકત ટ્રસ્ટી વાપરી શકતો નથી.

૫૨ વેચાણ કરવા માટેનો ટ્રસ્ટી કે તેનો આડતીઓ ટ્રસ્ટની મિલકત ખરીદી શકતો નથી.

૫૩ ટ્રસ્ટી હિતાધિકારીનો હકસંબંધ પરવાનગી વગર ખરીદ કરી શકતો નથી. ખરીદ કરવા માટેનો ટ્રસ્ટી પોતાને માટે ખરીદ કરી શકતો નથી કે ગિરી કે પટે રાખી શકતો નથી.

૫૪ સહઠ્રસ્ટીઓ પોતાનામાંના કોઇને ગિરી ઉપર કે અંગ ઉધાર ટ્રસ્ટના પૈસા ધીરી શકતા નથી.

૫૫-૫૬ હિતાધિકારીના નીચે પ્રમાણે હક છે. એટલે; ટ્રસ્ટની મિલકતના બાડા અને ઉત્પન્ન ઉપર, ટ્રસ્ટ કરનારના ઇરાદાનો વિશેષ રીતે અમલ કરાવવાનો, ટ્રસ્ટની મિલકત પોતાને કે ખીજીને તખ-દાલ કરાવવાનો, ટ્રસ્ટનો લેખ, હિસાબ કે ખીજા કાગળ જોવાનો અને તેની નકલ લેવાનો, પોતાનો હિત સંબંધ તખદાલ કરી આપવાનો; ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવાની ફરીઆદ કરવાનો, યોગ્ય ટ્રસ્ટીઓ પાસે યોગ્ય રીતે ટ્રસ્ટનો વહીવટ કરાવવાનો, નાલાયક ટ્રસ્ટીને દુર કરીને તેની જગ્યાએ નવો ટ્રસ્ટી નીમવાનો, ફરી-આદ માંડવાનો, ટ્રસ્ટીને તેનું કામ કરવાની ફરજ પાડવાનો તથા વિશ્વાસવાત કરતાં અટકાવવાનો,

ત્રસ્ટીઓ ખોટી રીતે ત્રસ્ટની મિલકત ખરીદ કરી હોય તો તે પાછી તપ્પીલ કરાવવાનો, ત્રીજા સંખસોના લઘુમાં ગયેલી મિલકત બદલ ફરીઆદ માંડવાનો, ત્રસ્ટની મિલકત બદલીને જે મિલકત કરી હોય તે લેવાનો, અને મિલકતની ખોટી રીતે પોતાની મિલકત સાથે થતી સેળસેળ કરે ત્યારે પોતાની લેણી સ્થમ બદલ તમામ ફન્ડ ઉપર ખોળે રાખવાનો અધિકાર છે.

૬૦ ત્રસ્ટનો વહીવટ કરવામાં પૈસા લઇને કબજામાં રાખવા પડતા હોય તો ત્રસ્ટીઓની સંખ્યા ઓછામાં ઓછી એની હોવી જોઇએ.

૬૧ ત્રસ્ટની ખચર વગર અવેજ આપીને યુદ્ધ બુદ્ધિ જેણે મિલકત તપ્પીલ કરી લીધી હોય, તે મિલકતના સંખધમાં હિતાધિકારીને કાંઇ હક પ્રાપ્ત થતો નથી.

૬૨ ત્રસ્ટની મિલકત વેચીને તે પછી પોતેજ તે મિલકતનો કાંઇ ત્રસ્ટી માલીક થાય ત્યારે, તે મિલકત ફરીથી ત્રસ્ટને પાત્ર છે.

૬૩ જે પંચાળાઓને વિશ્વાસઘાતની ખચર હોય તેઓ તે વિશ્વાસઘાત માટે એકમતે એકાન્તે હિતાધિકારીઓ જવાબદાર થાય છે.

૬૪ ઘણા હિતાધિકારીઓમાંનો કાંઇ એક (૧) વિશ્વાસઘાત કરવામાં સામીલ થાય, વિશ્વાસઘાતથી બાકી જેમને કાંઇ લાભ મેળવે, વિશ્વાસઘાત હુખવે, ત્રસ્ટીને દગીને વિશ્વાસઘાત કરવા બલવાવે, ત્યારે તે હિતાધિકારી વિશ્વાસઘાતથી થએલું નુકસાન આપવાને જવાબદાર છે. અને નુકસાન ન આપે ત્યાં સુધી તેનો તમામ હિતસંબંધ અટકાવી રાખવાનો ખીજા હિતાધિકારીઓનો હક છે.

૬૫ હિતાધિકારીના હક અને જવાબદારી મિલકત તપ્પીલ કરી લેનારને પ્રાપ્ત થાય છે.

૭૦ ત્રસ્ટીનો હોદ્દો મરણ થવાથી કે તે દુર થવાથી ખાલી થાય કે. તેમજ ત્રસ્ટ નષ્ટ થવાથી, કામ પુર થવાથી ત્રસ્ટના લેખમાં દરાવેલા સાધનાથી નવો ત્રસ્ટી નીમવાથી, પોતાની કે હિતાધિકારીની સમ્મતિથી, કોર્ટથી ત્રસ્ટી પોતાના હોદ્દા ઉપરથી દુર થઇ શકે છે.

૭૩ ત્રસ્ટી દુર થવાને માટે દિવાની કોર્ટને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. ત્રસ્ટી મરી જાય કે કામ કરવા નાલાયક કે અશક્ત થાય તો તેની જગાએ નવો ત્રસ્ટી નીમવાનો ખીજા ત્રસ્ટીઓને અધિકાર છે. અને એવી નવી નીમણૂક બદલીને અને તે ઉપર સદી કરીને કરવી.

૭૪ ત્રસ્ટીની કાંઇ જગા ખાલી પડે કે ત્રસ્ટી નાલાયક થાય કે નવો ત્રસ્ટી નીમવાનું અશક્ય માલુમ પડે તો હિતાધિકારી, ફરીઆદ માંડવા વગર નવો ત્રસ્ટી નીમવા દિવાની કોર્ટને અરજી કરી શકે છે.

૭૭ હેડળ લખેલે પ્રસંગે ત્રસ્ટ ન થાય એ જેમ કે (અ) તેનો હેતુ પુર્ણપણે પુરો થાય ત્યારે. (બ) તેનો હેતુ ગેરકાયદેસર થાય ત્યારે. (ક) હેતુ પુર્ણ થવાને અશક્ય થાય ત્યારે, (ડ) સ્પષ્ટપણે રદ કર્યું હોય ત્યારે અને મૃત્યુપત્ર ઉપરથી ઉત્પન્ન કરેલું ત્રસ્ટ, મૃત્યુપત્ર કરવારની ખુશીમાં આવે ત્યારે રદ કરી શકે છે.

૭૮ ખીજે પ્રસંગે ત્રસ્ટ નીચેને પ્રસંગે નષ્ટ કરી શકાય છે. (અ) હિતાધિકારીની સમ્મતિથી, (બ) ત્રસ્ટ કરનારે લેખથી તે રદ કરવાની સત્તા રાખી હોય તો તે સત્તાના અમલથી (ક) કરજ આપવા ત્રસ્ટ કર્યું હોય, અને લેણદારોને તે જણાવ્યું ન હોય તો ત્રસ્ટ કરનારની ખુશીમાં આવે ત્યારે રદ કરી શકે છે.

હિંદુઓએ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૧૬ નો આકટ નંબર ૧૫ મો.

૧ આ આક્ટને ૧૯૧૬ નો હિંદુઓએ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનો એક્ટ કહેવો. તે પ્રથમ મદ્રાસ પ્રલાકા સિવાય આખા હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ આ આકટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા નિયમો ને દરાવોને પાત્ર રહીને, કાંઇ પણ હિંદુએ કરેલી મિલકતની કાંઇ પણ વ્યવસ્થા, પછી તે જીવતા માણસો વચ્ચે તપ્પીલીથી કરેલી વ્યવસ્થા કે વસીઅતનામીથી

કરેલી વ્યવસ્થા હોય તે જે સખસના લાભ માટે કરવામાં આવી હોય તે સખસે તે તારીખે જન્મેલો ન હોય એટલાજ માત્ર કારણસર રદ ગણાશે નહિ.

૩ ખીજ કલમમાં જણાવેલા નિમિષો તથા સરતો હેઠળ પ્રમાણે છે, એટલે કે—

(અ) જીવતા માણસો વચ્ચે તમટીલીથી કરેલી વ્યવસ્થાની આખતમાં મિલકત તબદીલ કરવાના આક્ટની કા. ૧૩-૧૪ તથા ૨૦ માં આપેલાં છે તે, અને (ખ) વસીયતનામાથી કરેલી વ્યવસ્થાની આખતમાં સને ૧૮૬૫ ના હિંદુસ્તાનના વારસા આખતના આક્ટની કા. ૧૦૦ તથા ૧૦૧ આપેલાં છે તે.

૪ જ્યારે મિલકતની કોઈ વ્યવસ્થા ૩૭ કલમમાં ઉલ્લેખ કરેલા કોઈ પણ નિર્બંધને લીધે નિષ્પયોગી થાય ત્યારે એવી અમાફતી વ્યવસ્થા પછી અથવા તે નિષ્પયોગી થયા પછી જે કોઈ પણ વ્યવસ્થાનો અમલ કરવાનું ધાર્યું હોય એવી વ્યવસ્થા પણ નિષ્પયોગી થશે.

૫ જ્યારે ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલનો એવો અભિપ્રાય હોય કે જોગ્યકામ આ આક્ટના ઠરાવો પોતાને બાજુ પાડવાનું ઇચ્છે છે તો ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવું જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

સીવીલ પ્રાસીજર કોડનું પરિશિષ્ટ—અનુસંધાન.

કલેક્ટરોએ હુકમનામાં બજાવવા વિશે.

૧. (૧) હુકમનામાની બજાવણીનું કામ કલેક્ટરને ૬૮ મી કલમની રૂએ મોકલ્યું હોય ત્યારે કલેક્ટર.

(અ) હુકમનામાની રકમ ઉભી કરવા સારૂ હુકમનામાના દેણદારને બની શકે તેટલા માટે સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ તદ્દત્ત સખસમાં આવે ત્યારે કોર્ટ જે રીતે કામ ચલાવત તે રીતે કામ ચલાવવાને, અથવા (ખ) વેચવાના હુકમ થયેલી તમામ મિલકત કે તેનો કોઈ ભાગ હાથેશને વારસે કે કોઈ મુદતને વારસે પ્રીમિયમ લેધને, બાંહે આપીને, અથવા ગીરા મુકાદ્દા, હુકમનામાની રકમ ઉભી કરવાને, અથવા (ક) વેચવાને હુકમ થયેલી મિલકત અથવા જરૂર હોય તેટલો તેનો ભાગ વેચવાને મુખત્યાર છે.

૨. સ્થાવર મિલકતને વિશેષ રીતે લાગુ હોય તે કારણે લીધે જે હુકમનામામાં તે મિલકત વેચવાનું કરમાવ્યું હોય તેવું હુકમનામું નહિ પણ પૈસા બાબતનું હુકમનામું હોય, એવું અને તે પુરૂ કરવામાં કોર્ટે સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય, એવું હુકમનામું બજાવવાનું કામ સદરહુ પ્રમાણે મોકલ્યું હોય ત્યારે, કલેક્ટરને જરૂર જણાય તેવી ચોકસી કર્યા પછી, હુકમનામાના દેણદારની કામમાં આવે તેવી તમામ સ્થાવર મિલકત વેચ્યા વગર તેની સંધળી જવાબદારી પતી જશે એમ માનવાનું તેને (કલેક્ટરને) કારણ હોય હો, આ આક્ટમાં આગળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે કામ ચલાવવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

૩. (૧) પાર્ટીસ (૨) માં કહેલા પ્રકારના કોઈ પણ પ્રસંગે કલેક્ટરે નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરીને તે પ્રમાણે ચાલવવાને તે નોટીસ પ્રસિદ્ધ થવાની તારીખથી ૧૦ દિવસની મુદત આપવી, અને તેમાં જણાવવું કે.

(અ) હુકમનામાના દેણદાર ઉપરના પૈસા આપવા બાબતનું જે હુકમનામું તેની સ્થાવર મિલકત વેચીને બજાવી શકાય એવું હોય, અને તે પ્રમાણે બજાવવાને જે હુકમનામાવાળાની મરજી હોય તેવા પ્રત્યેક હુકમનામાવાળાએ, તથા પૈસા આપવા બાબતના જે હુકમનામાની બજાવણીમાં તે મિલકત વેચવાનું કામ ચાલુ હોય તેવા પ્રત્યેક હુકમનામાવાળાએ, હુકમનામાની નકલ તથા તે હુકમ નામા ઉપરથી વસુલ કરવા બેગ રકમ કેટલી છે તે બતાવનારું તે કરનારી અથવા બજાવનારી કોર્ટનું સર્ટિફિકેટ પોતાની (કલેક્ટરની) રૂબરૂ હાજર કરવું; (ખ) સદરહુ મિલકત ઉપર કંઈ દાવો હોય એવા પ્રત્યેક સખસે તે દાવાની હકીકત કલેક્ટરને આપવી, તથા તેના પુરાવામાં કંઈ દસ્તાવેજ હોય તે તે હાજર કરવા.

(૨) જે કોર્ટે વેચવાનો અમલ હુકમ કર્યો હોય તે કોર્ટના મહાનના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગમાં તથા કલેક્ટરને ચોખ્ખા લાગે તેવી ખીજ જગ્યાએ (જે કોઈ હોય તો) ચોટીને સદરહુ નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવી અને એવા કોઈ હુકમનામાવાળાનું અથવા દાવો કરનારનું ઠેકાણું જણાવું હોય, ત્યારે, સદરહુ નોટીસની નકલ તેને ટપાલ રસ્તે અથવા ખીજ રીતે મોકલવી.

૪ (૧) સદરહુ સુદત પુરી થયે, હુકમનામાના દેણદારની અને હુકમનામાવાળા અથવા દાવા કરનારા (હોમ તો તે) ની કાંઈ કહેવાની ઇચ્છા હોય તે સાંભળી લેવા સાર, અને સદરહુ હુકમનામાં તથા દાવાનું તથા હુકમનામાના દેણદારની સ્થાવર મિલકતની સ્વરૂપ અને મર્યાદા આપત પોતાની મોહિતી કરી લેવા સાર જરૂર હોય તેવી ચોકસી ચલાવવાને કલેક્ટરે એક દિવસની મનો; અને તે સુનાવણી તથા ચોકસી વખતે મુલતવી રાખવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) કલેક્ટરને જાહેર કરેલા કોઈ હુકમનામા અથવા દાવા માટે હુકમનામાના દેણદારની જવાબદારીના ખરાપણા અથવા મર્યાદા આપત, અથવા સદરહુ હુકમનામાંની કે દાવાની પરસ્પર અગ્રતાઆપત, અથવા સદરહુ હુકમનામાં કે દાવા પુરા કરવામાં એવી કોઈ મિલકતની જવાબદારી આપત તકરાર ન હોય ત્યાં, કલેક્ટરે એક યાદી તૈયાર કરવી; તે યાદીમાં સદરહુ પ્રકારનાં હુકમનામાં પુરાં કરવા સાર વસુલ કરવાની રકમ, કયા અનુક્રમમાં તે હુકમનામાં તથા દાવા પુરા કરવાના છે તે, અને તે કારણસાર કામમાં આવે તેવી સ્થાવર મિલકત જણાવવી જોઈએ.

(૩) સદરહુ પ્રકારની કાંઈ તકરાર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે, તે વિશેની યાદી તથા તે સંબંધી પોતાનો અભિપ્રાય લખીને, કલેક્ટરે તે તકરાર, વેચાણ કરવાનો હુકમ અમલ કરનારી કોર્ટને મોકલવો અને લખી મોકલ્યું હોય તેનો જવાબ આવતાં સુધી તે તકરારના વિષયસંબંધી કામ મુલતવી રાખવું. અને તકરારનો વિષય પોતાની હકુમતમાં હોતો હોય તો કોર્ટ તેનો નિકાલ કરવો, અથવા તકરારનો નિકાલ કરવાસાર તે કામ અખત્યારવાળી કોર્ટમાં મોકલવું, અને આખરનો ઠરાવ થાય તે કલેક્ટરને જણાવવો; પછી કલેક્ટરે તે ઠરાવ મુજબ ઉપર ઠરાવ્યા પ્રમાણે યાદી તૈયાર કરવી.

૫ પારેઆર ૩ તથા ૪ માં ફરમાવેલી નોટીસ પોતે કહાડવાને બદલે તથા તેમાં ફરમાવેલી ચોક્સી પોતે કરવાને બદલે, પોતાને ખબર હોય અથવા પોતાની આકીસના કાગળપત્રોમાંથી દેખાઈ આવે તેટલી હુકમનામાના દેણદારની તથા તેની સ્થાવર મિલકતની સ્થિતિ લખીને એક યાદી તૈયાર કરી તે યાદી ડિરેક્ટ કોર્ટને મોકલવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે; અને પછી તે કોર્ટ પારેઆર ૩ તથા ૪ માં ફરમાવેલી નોટીસ કરવી, ચોકસી ચલાવવી અને યાદી તૈયાર કરવી, અને તે યાદી કલેક્ટરને મોકલવી.

૬ પારેઆર ૪ અથવા ૫ મુજબ ઉત્પન્ન થનારી કાંઈ તકરારનો કોર્ટ કરેલો કાંઈ ઠરાવ, તે માંહેના પક્ષકારોની વચ્ચે, હુકમનામાં પ્રમાણે અમલમાં આવશે, અને હુકમનામા પ્રેમાણેજ તેની ઉપર અપીલ કરી શકાશે.

૭ (૧) પારેઆર ૪ તથા ૫ માં ઠરાવ્યા પ્રમાણે, વસુલ કરવાની રકમનો અને કામમાં આવવા જોગ મિલકતનો નિર્ણય કર્યાપછી કલેક્ટરને નીચે પ્રમાણે કરવાનો એટલે,—

(અ) કામમાં આવવા જોગ હોય તેવી તમામ મિલકત વેચ્યા શિવાય સદરહુ રકમ વસુલ થાય એમ નથી એવું જણાય, તો તે મિલકત વેચવાને કામે લાગવાનો, અથવા (બ) હુકમનામામાં કંઈ વ્યાજ અપાવ્યું હોય તો હુકમનામા પ્રમાણે વ્યાજસુદ્ધાં, અને હુકમનામામાં વ્યાજ અપાવ્યું ન હોય ત્યારે તે આખતમાં પોતાને વાજબી જણાય તે દર પ્રમાણે વ્યાજ (જો હોય તો તે) સુદ્ધાં, સદરહુ રકમ સદરહુ પ્રમાણે વેચાણ કરાવગર વસુલ કરી શકાશે એવું જણાય તો, વેચાણ આપત અસલ હુકમ થયો હોય તો પણ સદરહુ રકમ અને વ્યાજ હેઠળ લખેલી રીતે, એટલે—

(૧) સદરહુ તમામ મિલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ પ્રીમિયમ લઈ, હમેશને વાસ્તે અથવા કંઈ સુદતને વાસ્તે બાડે આપીને; અથવા (૨) તે તમામ મિલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ ગીરા મુકીને; અથવા (૩) તે મિલકતમાંથી થોડી વેચીને; અથવા (૪) વેચાણના હુકમની તારીખથી વીસ વરસ કરતાં વધારે ન હોય એટલી સુદત સુધી તે તમામ મિલકત અથવા તેનો કંઈ ભાગ ઇજરે ખાંડી આપીને કે પોતે તેનો વહિવટ કરીને અથવા બીજા પાસે તે કરાવીને; અથવા (૫) સદરહુ પ્રકારે પૈકી એક પ્રકારે થોડી અને બીજા એક અથવા વધારે પ્રકારે થોડી તજવીજ કરીને, ઉચું કરવાનો; અખત્યાર છે.

(૨) તે તમામ મિલકતનો અથવા તેના કાંઈ ભાગનો આ કલમ પ્રમાણે વહિવટ કરવાસાર તે મિલકતના ધણીના બધા અધિકાર ચલાવવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

(૩) કામમાં આવવા જોગ મિલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ વધારે કિંમતે વેચાય એવું કરવા સાડ, અથવા ભાડે કે વહિવટમાં આપવાના કામને વધારે યોગ્ય કરવા સાડ, અથવા તે ઉપરનો ભોળો પતાવવા માટે જે વેચાણ કરવાનું હોય તે વેચાણમાંથી તેને બચાવવા સાડ કાંઈ પણ ભોળવાળાને જે દાવો આપવાનો થયો હોય તેનો ફડચો કરવાનો. અથવા રકમ દેણી થઈ હોય કે ન હોય તોપણ કાંઈ ભોળવાળાની દાવાની તોડજોડ કરવાનો; અને એવો ફડચો અથવા તોડજોડ કરવા માટે નાણાંની ત્રેવડ કરવા સાડ પોતાને બસ લાગે તેટલો તે મિલકતનો ભાગ ખીસી મુકવાનો, ભાડે આપવાનો, અથવા વેચી નાંખવાનો કલેક્ટરને અપત્તાર છે. અને આ રકમ પ્રમાણે જે ભોળની તજવીજ કલેક્ટર કરવા ઈચ્છતો હોય એવા ભોળ ઉપરની લેણી રકમ વિષે કાંઈ તકરાર ઉત્પન્ન થાય તો, પોતાના નામથી અથવા હુકમનામાના દેણદારના નામથી, હિસાબ લેવાની ફરિયાદ યોગ્ય કોર્ટમાં કરવાનો, અથવા સદરહુ તકરારનો નિકાલ થવા સાડ તે દરએક પક્ષકારે નીમેલા એક એક લવાદ એવા બે લવાદોનો અથવા એવા લવાદો નીમે તે સરખંચને સોંપવાનું કબ્જુલ કરવાનો તેને અપત્તાર છે.

(૪) આ પારેઆદ પ્રમાણે કામ ચલાવતી વખતે, સ્થાનિક સરકાર આ કાયદાને અનુસરીને આ બાબત વખતે વખતે જે કાનુનો કરે તે કાનુનો પ્રમાણે કલેક્ટરે ચાલવું જોઈએ.

૮. ૭ મા પારેઆદ પ્રમાણે ભાડાનો વ્યવહાર અથવા વહિવટ પુરો થયા પછી વસુલ કરવાની રકમ ઉત્પન્ન થઈ ન હોય, ત્યારે કલેક્ટરે તે વાત હુકમનામાના દેણદારને અથવા જેને હકસંબંધ હોય તેવા તેના વારસ વહીવટને લખી જણાવવી, અને તેમાં એવું પણ જણાવવું કે આ નોટીસની તારીખથી છ અઢવાડિયાંની અંદર સદરહુ રકમ પુરી થવાને જરૂર હોય તેટલી બાકીની રકમ કલેક્ટરને નહિ ભરે તો સદરહુ માલ મિલકત અથવા તે રકમ પુરી થાય તેટલો તે મિલકતનો ભાગ વેચવાનું કામ કલેક્ટર ચલાવશે; અને સદરહુ છ અઢવાડિયાં પુરાં થઈ ગયા છતાં સદરહુ બાકીની રકમ આપી ન હોય તો તે મિલકત અથવા તેનો ભાગ કલેક્ટરે સદરહુ પ્રમાણે વેચવો.

૯. (૧) આ પરિશિષ્ટના ઠરાવ પ્રમાણે પોતાને આપેલો અપત્તાર ચલાવતાં તથા તેમાં કહેલાં કર્તવ્ય બજાવતાં કલેક્ટરના હાથમાં આવેલા સઘળા પંસાનો તથા તેને થયેલા સઘળા ખરચનો હિસાબ તેણે, વેચાણનો અસલ હુકમ કરનારી કોર્ટને વખતે વખતે આપવો, અને બાકી રકમ કોર્ટ હુકમ કરે તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવા સાડ તેણે પોતાની પાસે રાખવી.

(૨) આ ખરચમાં સદરહુ મિલકત અથવા તેના કાંઈ ભાગ બાબત વખતે વખતે સરકારને જે ક-રજ અને જવાબદારી દેણી હશે તે, સદરહુ મિલકત અથવા તેના ભાગ બાબત વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને જે ગણાત (જો હોય તો) વખતે દેવું હશે તે, અને કલેક્ટર તે પ્રમાણે શરમાવે તો તેણે સાહેદોને બોલાવ્યા હશે તેઓનો ખરચ, આ સઘળું આવે છે એમ સમજવું.

(૩) સદરહુ બાકી રહેલી કોર્ટ હેડજ લખ્યા પ્રમાણે, એટલે:—

(અ) સદરહુ મિલકતની ઉપજમાંથી: હુકમનામાના દેણદારના કુટુંબનાં જે માણસોને (જો હોય તો) પોતાના ગુજરા સાડ કાંઈ મળવાનો હક હોય તેઓ માંહેના દરએકની બાબતમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રકમ આપીને તેઓના ગુજરાનની તજવીજ કરવામાં અને (બ) કલેક્ટરે પારેઆદ ૧ પ્રમાણે કામ ચલાવ્યું હોય ત્યારે, જે અવલ હુકમનામાની બજાવણીમાં સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હતો તે હુકમનામું પૂરું કરવામાં અથવા ૭૩ મી કલમ પ્રમાણે કોર્ટ હુકમ કરે તે બીજા કામમાં અથવા (ક) ૨ પ્રમાણે કલેક્ટરે કામ ચલાવ્યું હોય ત્યારે,—

(૧) સદરહુ મિલકત ઉપરના ભોળાઓનું બ્યાજ કમી કરવામાં (૨) હુકમનામાના દેણદારના ગુજરાનનું બીજું પુરતું સાધન ન હોય ત્યારે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રકમ તેના ગુજરાન માટે આપવામાં અને (૩) મૂળ હુકમનામાવાળાના તથા સદરહુ નોટીસ પ્રમાણે જે ચાલ્યા હોય, અને જે રકમ વસુલ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે: રકમમાં જેઓના દાવા ગણ્યા હોય, એવા બીજા કાંઈ હુકમનામાવાળાઓના દાવા ફાળા પ્રમાણે આપવામાં કામે લગાડવી.

(૪) સદરહુ હુકમ જે હુકમનામાવાળાઓએ મેળવ્યો હોય તેઓનું પત્થા પહેલાં ખીજ કાઢ: પૈસા આપવા બાબતના હુકમનામાવાળાને સદરહુ મિલકતમાંથી અથવા સિલક રકમમાંથી કાંઈ પણ મળવાનો હક નથી, અને કાંઈ બાકી રહી હોય તો તે હુકમનામાના દેણદારને અથવા કોર્ટ ફરમાવે તે ખીજ સમસને આપવી.

૧૦. આ પરિશિષ્ટના ઠરાવ પ્રમાણે કલેક્ટર કોર્ટ મિલકત વેચે ત્યારે, તેણે સદરહુ મિલકતના પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા એક અથવા વધારે લાટ (ભાગ) કરીને તે જાહેર લિલામ કરીને વેચવી, તથા તેને—

(અ) દરએક લાટ જેથી ઓછી કિંમત વેચવો નહિ, તેવી વાજખી કિંમત ઠરાવવાનો, (બ) મિલકતની વાજખી કિંમત મેળવવા સાર જ્યારે વેચાણ મુલતવી રાખવાની તેને જરૂર જણાય ત્યારે તે મુલતવી રાખવાનાં પોતાનાં કારણ દફતરમાં લખી મુકીને તે વેચાણ યોગ્ય મુદત સુધી મુલતવી રાખવાનો (ક) વેચવા કાઢેલી મિલકત ખરીદ કરી લઈ પોતાને યોગ્ય લાગે તે જાહેર લીલામથી અથવા ખાનગી ફરારથી ફરી વેચવાનો અખત્યાર છે.

૧૧. (૧) હુકમનામાના દેણદારની સ્થાવર મિલકતના અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગના સંબંધમાં પારેઆદ ૧ થી ૧૦ ઉપરથી કલેક્ટરને મળેલો અધિકાર તે ચલાવી શકે ત્યાં સુધી અથવા તેમાં કહેલાં કામ તે બજવી શકે ત્યાંસુધી કલેક્ટરની લખેલી પરવાનગી શિવાય સદરહુ મિલકત અથવા તેના કાંઈ ભાગ ગીરો મુકવાને અથવા તેની ઉપર બોળે નાંખવાને અથવા તે પટે આપવાને અથવા ખીજને આપવાને હુકમનામાના દેણદાર અથવા તેના હક સંબંધવાળા વારસ વડીલને અધિકાર નથી; તેમજ સદરહુ મિલકત ઉપર અથવા તેના કાંઈ ભાગ ઉપર પૈસા આપવા બાબતના હુકમનામાની બજવણીમાં કાંઈ દિવાની કોર્ટ પ્રોસેસ કાઢવી નહિ.

(૨) ઉપર કહેલી મુદતમાં, જે હુકમનામાની ભરપાઈ કરવાની તજવીજ પારેઆદ ૭ પ્રમાણે કલેક્ટરે કરી હોય એવા કાંઈ હુકમનામાની બાબતમાં હુકમનામાના દેણદાર ઉપર અથવા તેની મિલકત ઉપર કાંઈ પણ દિવાની કોર્ટ કાંઈ પણ બજવણીની પ્રોસેસ કાઢવી નહિ.

(૩) આ પારેઆદના ઠરાવથી બાધ થતો હોય એવાં જે હુકમનામાની બજવણીને (કાયદાની) જે મુદત લાગુ હશે તે મુદત ગણતી વખતે સદરહુ ઠરાવને કીધે જે ઇલાજ થોડી મુદત સુધી હુકમનામાવાળાથી ચલાવી શકાશે નહિ, તે ઇલાજના સંબંધમાં ઉપર કહેલી મુદત બાદ કરવી.

૧૨. જે મિલકતનું વેચાણ કરવા વિશે હુકમ થયો હોય તે મિલકત એક કરતાં વધારે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હોય ત્યારે, પારેઆદ ૧ થી ૧૦ માં કલેક્ટરને આપેલા અધિકાર તથા સોંપેલાં કામ, સ્થાનિક સરકાર સામાન્ય નિયમ કરીને અથવા વિશેષ હુકમ કરીને વખતે વખતે ફરમાવે તે પ્રમાણે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરો પૈકી એક કલેક્ટરે ચલાવવાં અને બજવવાં.

૧૩. પક્ષકાર તથા સાહેદોને હાજર થવાની તથા દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ફરજ પાડવાનો અધિકાર દિવાની કોર્ટને છે તે પારેઆદ ૧ થી ૧૦ માં આપેલો અધિકાર ચલાવતી વખતે કલેક્ટરને છે.

ભાગ ૪ થો.

ફોજદારી, રેવન્યુ અને ફિવાની કોર્ટમાં કરવાની અરજીઓ,
જવાબો અને દસ્તાવેજોના નમુના.

દસ્તાવેજ અને અરજીઓ લખનારે ધ્યાનમાં રાખવાની સુચના.

દસ્તાવેજ લખનારે વેચાણ, ગીરો, બક્ષીસ કે કોઇ પણ દસ્તાવેજ ઉપર પુરતી કીંમતનો સ્ટાંપ હોવો જોઇએ. દરેક દસ્તાવેજ ઉપર કેટલી સ્ટાંપ જોઇએ તે આ પુસ્તકમાં આપેલા સ્ટાંપ એક્ટમાં જોઇ ખાતરી કરવી, તથા રજીસ્ટર કરાવવા માટે “ દસ્તાવેજો નોંધવાનો કાયદો ” જોવો, કોઇ પણ દસ્તાવેજ લખતા પહેલાં તે જે કીંમતનો દસ્તાવેજ લખવાનો હોય તેના પુરતી કીંમતના સ્ટાંપવાળો દસ્તાવેજ છે કે કેમ તે જોઇ પછી દસ્તાવેજ લખવાની શરૂઆત કરવી.

દસ્તાવેજની જાપની નીચે ચાર પાંચ આંગળ જગ્યા સખ રજીસ્ટ્રારના શેરા માટે કોરી રાખી પછી તળેથી દસ્તાવેજ લખવાની શરૂઆત કરવી. દસ્તાવેજ ટુંકમાં તમામ મતલબ આવી જાય તેમ ચોખ્ખા અને સારા અક્ષરોથી લખવો. લાવેલા દસ્તાવેજ ઉપર પુરું ન લખી શકાય તો જોડે જડા સારા કાગળ ઉપર સાંધણુ લખવું અને તે દસ્તાવેજ સાથે દોરાર્થી સાંધી શેવો.

દસ્તાવેજમાં બીજકુલ છેકાવું ન જોઇએ, માટે બરોબર કાળજી રાખી લખવો. છતાં કદાચ છેકાય તો, દસ્તાવેજ લખી રહ્યા પછી તજે, કઇ લીટીમાં કયા શબ્દો છેકાયા છે તે નીચે લખવું જોઇએ.

દસ્તાવેજ લખી રહ્યા પછી ડાબી બાજુએ દસ્તાવેજ લખી આપનારનું મનું કરાવવું, તે જમણી બાજુએ લખનારે લખાતંગ કરી સાખ કરવી તથા બે ચાર સારા માણસોની સાખો કરાવવી. લખનારે દસ્તાવેજ લખી આપનારને પુરેપુરો વાંચી સંજળાવવા અને મિલકતનું વર્ણન તથા હક તેના કહેવા મુજબ લખવા.

દસ્તાવેજ લખનારે સ્ટાંપ એક્ટ અને રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ વાંચી તે ઉપર લખી રાખવું જોઇએ. વીલ અને ગણવત કોરા કાગળ ઉપર લખાય છે. તેને માટે સ્ટાંપની જરૂર નથી.

અરજીઓ લખનારને સુચના.

અરજીઓ કોરા કાગળ ઉપર સારા અક્ષરે ટુંકમાં સમજાય તેમ લખવી. દરેક અરજી ઉપર કેટલી કોર્ટ ફી ટીકીટ જોઇએ તે કોર્ટ ફી એક્ટમાં જોઇએ અને તે પ્રમાણે અરજી ઉપર ટીકીટ ચોટાડવી.

ઉપર ટીકીટ ચોટાડવાની જગ્યા કોરી રાખી પછી નીચેથી અરજી લખવાની શરૂઆત કરવી. દરેક અરજીમાં લખનારે લખાતંગ કરવાની જરૂર નથી.

ફોજદારી અરજીઓ—મેજસ્ટ્રેટને કરવાની અરજી.

મથાણુ—મહેરબાન ફર્સ્ટ ક્લાસ માલસ્ટ્રેડ સાહેબ.

તાલુકે

ફરીઆદી (નામ અ—બ) જાત—ઉમ્મર—ધંધો—રહેવાસી,

તોહમતદાર (નામ ક—ડ) જાત ઉમ્મર—ધંધો—રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ—ઇંડિઅન પીનલકોડ કલમ મુજબ

હું ફરીઆદી (નામ) અરજ કરું છું કે તહોમતદારે મારી સાથે (જે ખીના બની હોય તેની

વિગત જણાવવી) અમુક વર્તણૂક ચલાવી તેથી મારી તેના ઉપર પીનલકોડની કલમ મુજબ ફરીઆદ છે.

મારા સાક્ષીઓ નીચે પ્રમાણે છે તેમને સમન કરી બોલાવી તોહોમતદાર ઉપર કામ ચલાવી શિક્ષા કરવા અરજ છે.

સાહેબનાં નામ તથા ઠેકાણાં નીચે લખવાં.

તારીખ

સહી (ફરીઆદીએ સહી કરવી.)

મહેરબાન ફર્સ્ટ ક્લાસ માજિસ્ટ્રેટ સાહેબ.

તાલુકે

ફરીઆદી.	નામ.	ગત.	ઉમર.	ધંધો.	રહેવાસી.
તહોમતદાર	નામ	ગત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ-ઇંડીઅન પીનલકોડ કલમ મુજબ.

હું ફરીઆદજી બાપુ અ બ તે તહોમતદાર ક ડ ની ધણીઆણી અરજ કંઈ છું કે, માઈ લગ્ન તહોમતદાર ક ડ સાથે મારા બાપે ચાર વર્ષ ઉપર કર્યું છે. તહોમતદાર આજ બે વખતો મને તેડતો નથી અને હું ત્યાં જઈ છું તો મને મારે છે, અને કહાડી મુકે છે. તે મને બોલાવતો નથી તેમ અન્ય વસ્તુ પણ આપતો નથી. હાલ તેણે એક વર્ષ ઉપર બીજી કન્યા વેરે પરણ્યો છે. જેથી તે મને તેડતો નથી. તહોમતદાર અમુક ગામે અમુક વસ્તુનો વેપાર કરી વર્ષે દિવસે અમુક રકમ કમાય છે. (અથવા નોકરી કરતો હોય તો તે લખી તેની કમાણી જણાવવી) માટે હું અરજ કંઈ છું કે આપ સાહેબ તેના ઉપર કાયદેસર કામ ચલાવી મને દર મહીને રૂ. ૧૫ કે ૨૦ અગર જે આપ સાહેબને યોગ્ય લાગે તે રકમ તે મારા ધણી તહોમતદાર ક ડ પાસે મને મારા અન્ન વસ્ત્રને માટે દર મહીને અપાવવાનો હુકમ કરવા અરજ છે.

મારા સાક્ષી નીચે પ્રમાણે છે.

સાક્ષીઓનાં નામ ને ઠેકાણાં લખવાં.

તારીખ.

સહી-ફરીઆદજીની.

મહેરબાન સેકન્ડ ક્લાસ માજિસ્ટ્રેટ સાહેબ

તાલુકે

ફરીઆદી અ બ	નામ	ગત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.
તહોમતદાર ક ડ	નામ	ગત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ-ઇંડીઅન પીનલકોડની કલમ મુજબ.

હું ફરીઆદી અ બ અરજ કંઈ છું કે તહોમતવાળાએ મારી સાથે આવી વર્તણૂક ચલાવી છે (જેવી હકીકત બની હોય તે લખવી) માટે મારી તેની સામે અમુક ગુન્હાની ફરીઆદ પીનલકોડ કલમ પ્રમાણે છે. માટે મારા નીચે જણાવેલા સાક્ષીઓને સમન કરી બોલાવીને કામ ચલાવશે ને તહોમતદારને શિક્ષા કરવા અરજ છે.

સાક્ષીઓનાં નામ ને ઠેકાણાં લખવાં.

તારીખ

ફરીઆદીની સહી.

મહેરખાન ત્રીજ વર્ગના માહરસ્ટ્રેટ સાહેબ

તાલુકે					
ફરીઆદી	નામ	જાત	ઉમ્મર	ધંધો	રહેવાસી.
તહોમતદાર	નામ	જાત	ઉમ્મર	ધંધો	રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ ઇડીઅન પીનલકોડ કલમ મુજબ.

હું ફરીઆદી અરજ કરું છું કે તારીખ ના રોજ હું મારા ઘર આગળ બેઠો હતો તે વખતે તહોમતદારે ત્યાં આવીને મને કહ્યું કે, તમે રસ્તામાં ક્યારે કેમ નાંખો છો અને અમને અડચણ કરો છો, મેં કહ્યું કે ક્યાં ક્યારે નાંખ્યો છો, આવું જુદું શું બોલો છો ! તે ઉપરથી તહોમતદારે મને મા બેન સમાજી બાળો બાંડી, અને હું કહેવા ગયો ત્યાં તો તેણે મને ગડદાપાકુનો માર માર્યો. પણ એવામાં જીભ માણસોએ વચ્ચે પડીને મને છોડાવ્યો માટે મારી તહોમતવાળા ઉપર તિરસ્કારની તથા વ્યથાની ફરીઆદ છે. તે વાત મારા નીચેના સાક્ષીઓથી સાખીત થશે તેમને હું નં. ૧-૨ ને મુદતે રજુ કરીશ. બાકીનાને સમન કરી બોલાવી કામ ચલાવીને તહોમતદારને શિક્ષા કરવા અરજ છે.

સમન કરવાના સાક્ષી-નામ અને ઠેકાણાં.

તેમને સમન કરશો.

રજુ કરવાના સાક્ષી નામ અને ઠેકાણાં.

મુદતે હું રજુ કરીશ.

તારીખ

ફરીઆદીની સહી.

સચતા:—ફોજદારી અરજીમાં—જે મેહરસ્ટ્રેટને ફરીઆદ કરવી હોય તેનું મથાળું ઉપર મુજબ કરવું. તથા ફરીઆદીનું નામ-કામ લખવું. તે નીચે તહોમતદારનું લખવું. પછી “ હું ફરીઆદી અરજ કરું છું કે, આમ લખી જે હકીકત બની હોય તે ટુંકામાં મુદતસર જણાવવી કે તહોમતદારે મારી સાથે આવી વર્તણૂક ચલાવી માટે મારી તેના ઉપર અમુક ગુન્હાની ફરીઆદ છે. જે પછી સાક્ષીઓનાં નામ જણાવી તેમને સમન કરવા કે રજુ કરવાના છે તે જણાવી તથા તારીખ નાંખી ફરીઆદીએ સહી કરવી. કોઝનીઝેબલ ગુન્હાની ફરીઆદ પોલીસ યાણના અમલદારને થઇ શકે છે અને નોન કોઝનીઝેબલ ગુન્હાની ફરીઆદ પરભારી માહરસ્ટ્રેટ પાસે થઇ શકે છે. કોઝનીઝેબલ અને નોન કોઝનીઝેબલ ગુન્હાની સમજણ માટે કોમીનલ પ્રોસીજરકોડ, પીનલકોડ અને ડિસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ એક્ટ વાંચી જાવો.

રેવન્યુ વિષયને લગતી ફરીઆદો.

કલેક્ટરને કે મામલતદારને કરવાની ફરીઆદો.

મથાળું નંબર ૧.

મહેરખાન કલેક્ટર સાહેબ બહાદુર

જલ્દી

સાહેબની જનાબમાં મોજે (ગામ) તાલુકે (નામ) ના રહેવાસી (નામ) ની સલામ સાથે અરજ કરવાની કે:—

અહીં હકીકત લખવી ને જે દાદ માગવી હોય તે જણાવવી. વધુ માટે જમીનદારે કે ખેડુતે કાંઈ જમીન મહેસુલ સંબંધી કે જમીન સંબંધી અરજી આપવી હોય તે સંબંધી લેન્ડ રેવન્યુકોડ જોવો.

નંબર ૨

મહેરખાન મામલતદાર સાહેબ

તાલુકે

સાહેબની જાનાખમાં મોજે (નામ) તાલુકે (નામ) નો રહેવાસી (નામ) અરજ
કર્ષે છું કે:—
આ પછી અહીં અરજની મતલબ હુંકમાં લખવી.
તળે તારીખ નાંખીને સહી કરવી.

નંબર ૩

(કબજા માટે અરજ)

મહેરખાન મામલતદાર સાહેબ,

તાલુકે,

વાદીનું નામ, ઉમ્મર,, ધર્મ,, જાત,, ધંધો,, તથા રહેવાનું ઠેકાણું.
પ્રતિવાદીનું નામ, ઉમ્મર,, ધર્મ,, જાત,, ધંધો,, તથા રહેવાનું ઠેકાણું.
હું વાદી દાવો કરું છું કે—મારી મિલકત : (અહીં જે મિલકતનો કબજો અથવા જે તાકીદ આપ-
વાની હશે તેનો પ્રકાર લખવા.)

જે તારીખે ફરીઆદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું હોય તે, જે હકીકત ઉપરથી ફરીઆદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું હોય તે તારીખ, અને વાદીના દસ્તાવેજ હોય તો તેમની અથવા તેના સાહેદો હોય તો તેની વાદી તથા દરેક સાહેદ શો શો પુરાવો આપે તે, તથા તેમને સમન કરવાના છે કે વાદીએ હાજર કરવાના છે તે લખવું. તે પછી તારીખ લખીને વાદીએ સહી કરવી.

આમાં પ્રાતવાદી પાસેથી જે મિલકતનો કબજો લેવા હોય તેનું વર્ણન પ્રથમ લખી પછી તે મિલકત પ્રતિવાદી પાસે ક્યારે અને કેવી રીતે ગઈ તેની હકીકત સાથે તારીખ લખી હુંકમાં અરજ લખવી તળે સાહેદોનાં નામ લખી સહી ને તારીખ નાંખી અરજ આપવી.

નંબર ૪

સાંધ કે ગણુત માટેની અરજ

મહેરખાન મામલતદાર સાહેબની કેટાંમાં

તાલુકે.

વરીષ્ટ ધારણ કરનાર (વાદી) નામ ઉમ્મર જાત ધંધો ને રહેવાસી
વિરુદ્ધ.

કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર—પ્રતિવાદી, નામ ઉમ્મર જાત ધંધો ને રહેવાસી.

સાંધ કે ગણુત વસુલ કરવાનો દાવો રૂ.

હું મોજે તાલુકે નો રહેવાસી (નામ) અરજ કરું છું કે મોજે (નામ) માં
મારી ખેતીની જમીન સરવે નંબર એકર આકાર વાળી મજકુર ગામના (પ્રતિવાદીનું નામ)
ને દર સાહે સાંધના રૂપીઆ લેવાના કરી સાંધે આપેલી છે (તેમાં ગણુવત કર્યું હોય કે પટે આપી
હોય કે મોં કબુલાતથી આપી હોય તે હકીકત લખવી) આ સાંધના રૂપીઆ કનીષ્ઠ ધારણ કરનારે આહું
સાક્ષી મુદત ગયા છતાં હજી સુધી આપ્યા નથી ને માગવા જઈ છું તો આપતોજ નથી માટે તેની ઉપર કામ
ચલાવીને તે રૂપીઆ વસુલ કરી આપવાનો હુકમ કરવાની મહેરખાની કરશો. આ જમીનનું મહેસુલ મેં
બરી દીધું છે. દાવાની સાખીતી માટે ગણુવત મુદતે રજી કરીશ તથા મારા નીચેના સાક્ષીઓને સમન કરી
બોલાવશો જેથી મારો દાવો સાખીત થશે.

પ્રતિવાદી ઉપર કહાડવાની નોટીસ શી તથા સાક્ષી બંધાની રકમ રૂ. રજી કરું છું તેમજ
રેકર્ડના પત્રક ઉપરથી તલાટી પાસે લીધેલી નકલ આ સાથે રજી કરું છું.

તારીખ—

વરિષ્ટ ધારણ કરનારની સહી કરવી.

સૂચના:—દાવો જ્યારે રૂ. ૫૦ ની અંદરનો હોય તો એક આનાની કોર્ટરી ડીક્રીટ અને રૂ. ૫૦ ની ઉપર હોય તો આઠ આનાની કોર્ટરી ડીક્રીટ અરજી ઉપર મથાળે ચોઠવી જોઈએ.

આ અરજી દપાલ માર્ગે પણ મોકલી શકાય છે. વધુ માટે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની ક. ૮૭ જોવી. આવી અરજી તા. ૩૧ જુલાઈ અગાઉ મામલતદારને મોકલવી જોઈએ.

નંબર. ૫

(ઇન્કમટેક્સ માફ કરાવા કે ઓછા કરાવવાની અરજી)
મહેરખાન આસીસ્ટન્ટ (ડેપ્યુટી કે હજુર જે હશે તે) કલેક્ટર
સાહેબ ઈન્ચાર્જ ડીવીઝન

જલ્દી

સાહેબની જીનાખમાં મોજો તાલુકે નો રહેવાસી અ. ખ.
(નામ) ની અરજ કે:—

મારા ઉપર સને એપ્રિલની ૧ લી તારીખે શરૂ થતા વરસને માટે ઇન્કમટેક્સ રૂ. નો આકાર વામાં આવ્યો છે.

છેલ્લા માર્ચની ૩૧ મી તારીખે પુરા થતા વર્ષને માટે અમુક લાંબા કે વેપારમાં અમુક અમુક મારી આવક અને ઉત્પન્ન થયેલો નફો રૂ. હતો.

આ આવક અને નફો બાર મહીનાની અંદર થયો છે. ઉપરના વરસમાં મારે મીજ કાંઈ આવક કે નફો નહોતો, માટે હું અરજ કરું છું કે તેના ઉપર જે કર આકાર્યો છે તેમાં ઘટાડો કરી મારી આવકને નફાના પ્રમાણમાં કર આકારવો અથવા તે આવક કરને પાત્ર નથી માટે મારા ઉપર આકારલો કર માફ કરવા અરજ છે.

તારીખ સહી

હું અ. ખ. ઉપલી અરજીમાં જણાવેલો અરજદાર એકરાર કરું છું કે, તે અરજીમાં જે લખ્યું છે તે મારા જાણવા અને માનવા પ્રમાણે સાચું છે. તારીખ

સહી.

સૂચના—આવી અરજી ઇન્કમટેક્સ કરાવવાની તારીખથી એક માસની અંદર તાલુકાના આપ્રી-સ્ટેટ કે ડીપાર્ટી કલેક્ટરને અથવા અમદાવાદ ખેડા કે સુરત જેવા શહેરમાં હજુર ડીપાર્ટી કલેક્ટરને કરવી.

દીવાની—અરજીઓના નમુના.

નંબર ૧. *

ધીરેલા પૈસા વિશે.

બોરસદના મે. સે. ક. સખજડજ સા. ની કોર્ટમાં
દીવાની ફરીઆદ નંબર.

અ, બ, રહેનાર.....વાદી.

વિરુદ્ધ.

ક, દ, રહેનાર.....પ્રતીવાદી.

દાવો રૂા

હું અ. ખ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં રૂા. પ્રતિવાદીને ધીર્ધા
તે તારીખ માહે સને રોજ પાછા આપવાના હતા.

* નોટ:—ખાળ સપળા નમુના માટે નંબર ૧ મુજબ મથાળું કરવું જોઈએ.

૨. પ્રતિવાદીએ તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ૩૧. આપ્યા છે. તે શિવાય તેણે કંઈ આપ્યું નથી.
 (મુદતનો કોઈ કારણ હોય કરવાની માસી વાદી માગતો હોય તો લખવું કે:—)
 ૩. તારીખ માહે સને થી તારીખ માહે સને સુધી હું વાદી નાની ઉમરનો (અથવા દિવાનો) હતો.
 ૪. (દાવાનું કારણ ક્યારે ઉત્પન્ન થયું તે અને કોર્ટની હકુમત છે તે વાત લખવી.)
 ૫. ફરિયાદના વિષયની કિંમત હકુમતના કારણ સાર રૂપિયા અને કોર્ટ શીના કારણ સાર રૂપિયા છે.
 ૬. તારીખ માહે સને ૧૯ થી દર સેકંડે ટકા પ્રમાણે વ્યાજ સહિત રૂ. મળવાનો વાદી દાવો કરે છે.

નંબર ૨.

વધારે આપેલા પૈસા વિશે.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ ના રોજ આને તોલા પ્રમાણે શુદ્ધ રૂપાના પાસલા મેં ખરીદ કરવાનો અને પ્રતિવાદીએ વેગવાનો કરાર કર્યો.
 ૨. મેં એક ઇ. રૂ. પાસે તે પાસલાની પરિક્ષા બદલ પ્રતિવાદીએ તેને પૈસા આપ્યા; અને સદરહુ ઇ. રૂ. એ એવું કહ્યું કે તે પાસલામાંના દરેક પાસલો ૧,૦૦૦ તોલા શુદ્ધ રૂપાનો છે, અને તેથી કરીને મેં પ્રતિવાદીને તે પાસલાના રૂપિયા આપ્યા.
 ૩. પાસલામાંના દરેક પાસલામાં માત્ર ૧,૨૦૦ તોલા શુદ્ધ રૂપું હતું અને આ મામલની મને પૈસા આપતી વખતે ખચર નહોતી.
 ૪. આ રીતે વધારે અપાએલી કિંમતની રકમ પ્રતિવાદીએ પાછી આપી નથી.
 (અહિંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મળકુર લખવો તથા જે દાદ માગવી હોય તે લખવી.)

નંબર ૩.

સુકરર કિંમતે માલ વેચીને સ્વાધીન કર્યો હોય તે બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ઇ. રૂ. એ પ્રતિવાદીને (સો પીપ લોટનાં, અથવા આ સાથે જોડેલો યાદમાં કહેલો સામાન અથવા પરચુરણ સામાન) વેચીને સ્વાધીન કર્યો.
 ૨. તે માલ બદલ તે સ્વાધીન કરવામાં આવે એટલે (અથવા તારીખ માહે સને રોજ, ફરિયાદ દાખલ કર્યા પહેલાંનો કોઈ દિવસ) ૩. આપવાનું પ્રતિવાદીએ વચન આપ્યું.
 ૩. તેણે તે રકમ આપી નથી.
 ૪. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ઇ. રૂ. મરણ પામ્યો. તેણે પોતાના છેવટના મૃત્યુપત્ર ઉપરથી પોતાના ભાઈને એટલે મને મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમ્યો છે.
 (અહિંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મળકુર લખવો.)
 ૭. ઇ. રૂ. નો મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર તરીકે હું વાદી દાદ માશું છું (દાદ માગવી હોય તે લખવી).

નંબર ૪.

વાજબી કિંમતે માલ વેચીને સ્વાધીન કર્યો હોય તે બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ (જર શબ્દગારનો પરચુરણ સામાન) મેં

પ્રતિવાદીને વેચ્યો અને સ્વાધીન કર્યો પણ કિંમત વિશે કંઈ સ્પષ્ટ કરાર કરવામાં આવેલો નથી.

૨. તે સામાનની વાજબી કિંમત ૩. હતી.

(અહીંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૫.

વાજબી કિંમતે કામ કર્યા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. માં, તારીખ માહે સને ૧૯ અને

તારીખ માહે સને ૧૯ ની દરમિયાન, મેં પ્રતિવાદીના કહેવાયા પ્રતિવાદીને સાર (નાનાં પ્રકારનાં ચિત્ર (ડ્રોઇંગ્સ), નકશા (ડીઝાઇન) અને આકૃતિઓ તૈયાર કર્યા છે) પરંતુ તે કામને વાસ્તે આપવાની રકમ વિષેનો કંઈ સ્પષ્ટ કરાર થયો નથી.

૨. તે કરવાની વાજબી કિંમત ૩૦ હતી.

૩. પ્રતિવાદીએ તે આપેલી નથી.

(અહીંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૬.

ઉપભોગ તથા કમળા વિશે.

મૈયત ક્ષ. ય. નું મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. પ્રતિવાદીએ સદરહુ ક્ષ. ય. ની રજીથી તારીખ માહે સને ૧૯ થી તારીખ માહે સને ૧૯ પર્યંત (મહેલામાંનું ઘર નંબર) ઉપભોગમાં લીધું

અને સદરહુ મકાનના ઉપભોગને બદલે શું આપવું તેના કાંઈ કરાર થયો નથી.

૨. સદરહુ મકાનની સદરહુ મુદત પર્યંત ઉપભોગ કરવાની વાજબી કિંમત ૩૦ થાય છે.

૩. પ્રતિવાદીએ તે આપ્યા નથી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંના મજકુર લખવો).

૬. સદરહુ ક્ષ. ય. ના મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર તરીકે હું વાદી દાદ માગું છું (જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૭.

બાડું લેવા વિષે જમીન ઉપરની.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ દર વરસે ૩૦ બાડું ઠરાવીને અને તે બાડું (દર મહિને) આપવું એવો કરાર કરીને વરસની બોલીએ (મહેલામાં નંબરનું ઘર) મારી પાસેથી એક ઇ. ફ. એ બાડે રાખ્યું.

૨. સદરહુ ઘર તેની હદ સુધાંત સદરહુ ઇ. ફ. ને બાડે આપ્યું, તેના બદલામાં પ્રતિવાદીએ એવો કરાર કર્યો કે, સદરહુ બાડું ખરોખર વખતો વખત મળશે એ બાબતનો હું જામીન થાઉં છું.

૩. સન ૧૯ ના માસનું બાડું ૩૦ થયું તે આપ્યું નથી.

(કરારનામાની સરત પ્રમાણે જમીનને નોટીસ આપવાની હોય તો, વધારવું કે:—)

૪. સદરહુ બાડું મને પહોંચ્યું નથી એ બાબતની તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતિવાદીને નોટીસ આપી અને બાડું માગ્યું.

૫. તે પ્રતિવાદીએ આપ્યું નથી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેગ્રાહમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૮.

જમીન ખરીદ કરવાનો કરાર તોડ્યા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ મેં અને પ્રતિવાદીએ એક કરારનામું કર્યું જે અસલ દસ્તાવેજ આ સાથે જોડાયેલ છે. (અથવા તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ, મેં અને પ્રતિવાદીએ અરસપરસ એવી કબુલાવત કરી કે ગામમાં ચાલીસ વીથાં જમીન શો માટે મારે પ્રતિવાદીને વેચવી અને પ્રતિવાદીએ તે મારી પાસેથી ખરીદ કરવી).

૨. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ સદરહુ મિલકતનો હું કુલ માલીક હોવાથી (અને તે મિલકત ઉપર કંઈ બોલે નથી એમ પ્રતિવાદીને જણાવ્યું હતું તે પ્રમાણે તે ઉપર કંઈ બોલે ન હોવાથી) પ્રતિવાદી નક્કી કરેલી રકમ આપે એટલે જોડાયેલ તેવું તે મિલકતનું તખ્તીલી પત્ર કરી આપ્યું છું એમ તે વખતે તેને કહ્યું (અથવા પુરતો દસ્તાવેજ કરી આપીને તે મિલકત પ્રતિવાદીને તખ્તીલી કરી આપવાને હું તૈયાર તથા ખુશી હતો. હજી તેમ કરવા તૈયાર તથા ખુશી છું અને ખરીદી લે એમ મેં તેને કહ્યું).

૩. પ્રતિવાદીએ તે રકમ આપી નથી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેગ્રાહમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૯.

વેચેલો સામાન સ્વાધીન ન કર્યો બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ મેં અને પ્રતિવાદીએ અરસપરસ એવો કરાર કર્યો કે પ્રતિવાદીએ (આટલાં ૧૦૦ પીપ તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ) મારે સ્વાધીન કરવાં. અને તે સ્વાધીન થાય એટલે તેની કિંમતના મારે શો પ્રતિવાદીને આપવા.

૨. (સદરહુ) તારીખે સદરહુ સામાન તે સ્વાધીન કરે તો સદરહુ રકમ આપવાને હું તૈયાર અને ખુશી હતો તથા તે લે એમ મેં પ્રતિવાદીને કહ્યું.

૩. પ્રતિવાદીએ તે માલ સ્વાધીન કર્યો નથી તેથી કરીને તે સ્વાધીન થવાથી મને જે નફો મળત તે મારો ગયો.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેગ્રાહમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૧૦

ગેરવાજખી રીતે નોકરીમાંથી કઢાડી મુકવા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ મારી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે અરસપરસ એવો કરાર થયો કે, મારે (હિસાબ રાખનાર તરીકે અથવા મુકદ્દમ તરીકે અથવા જે હોય તે) તરીકે પ્રતિવાદીની નોકરી કરવી અને પ્રતિવાદીએ મને તે તરીકે (એક વરસ) ની મુક્ત સુધી નોકર રાખવો અને મારી નોકરી બદલ મને (મહિને) શો આપવા.

૨. તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ રોજ હું સદરહુ પ્રમાણે પ્રતિવાદીની નોકરીમાં દાખલ થયો અને સદરહુ વરસની બાકીની મુદતમાં તે નોકરી જરી રાખવાને હું ત્યારથીજ અને હાલ પણ તૈયાર તથા રાજીખું. અને તેની પ્રતિવાદીને હ'મેશાં ખબર છે.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ રોજ પ્રતિવાદીએ ગેરવાજખી રીતે મને નોકરી-માંથી રજા આપી, અને સદરહુ તરીકે મને નોકરી કરવા દીધી નહીં અથવા મારી નોકરી બદલ પગાર આપવાની ના કહી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૧

નોકરી કરવાનો કરાર તોડ્યા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ રોજ મારી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે અરસપરસ એવો કરાર થયો કે મારે પ્રતિવાદીને (વરસે) ૩૦ મેહેનતાણું આપીને નોકરીમાં રાખવો. અને પ્રતિવાદીએ મારી (કારોગર) તરીકે (એક વરસ) ની મુદત સુધી નોકરી કરવી.

૨. સદરહુ કરારનો પોતાનો ભાગ પુરો કરવાને હું હમેશ તૈયાર અને રાજી છું (અને તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ તે પ્રમાણે કરવાને મેં કહ્યું.)

૩. પ્રતિવાદી ઉપર કહેલી તારીખ (મારી) નોકરીમાં (દાખલ થયો) પણ પછીથી તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ તેણે સદરહુ પ્રમાણે (મારી) નોકરી કરવાને ના કહ્યું.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા ૫ મા પારેઆફમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૨

ભાડુતે માલિક ઉપર કરવાની, વિશેષ નુકશાન થયું હોય તે સુદાંત.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ રજીસ્ટર દસ્તાવેજથી (મેહેસ્લામાં નંબર નું ધર) વરસની મુદત સુધી ભાડે આપ્યું. તેમાં મારી સાથે એવો કરાર હતો કે, મારે અને મારા કાયદેસર વારસ વંશજોએ તે ધરનો સરરહુ મુદત સુધી સ્વસ્થપણે કબજો ભોગવવો.

૨. આ ફરીયાદ ચલાવવાનો મારો હક થવા માટે જે જે વાનો ખતવાની જરૂર છે તે બધી પુરી પડી છે તથા બની છે.

૩. સદરહુ મુદતમાં તારીખ માહે રોજ એક ઇ.ર. જે સદરહુ ધરનો કાયદેસર માલિક હતો તેણે મને તે ધરમાંથી કાયદેસર રીતે કાઢ્યો. અને હજીએ તે મને તે ધરનો કબજો આપતો નથી.

૪. તેથી કરીને મને (સદરહુ જગ્યાએ દરજ્જો ધધો જરી રાખવામાં હરકત પડી, ત્યાંથી નીકળવામાં ૩૦ ખરચ લાગ્યો અને તે નીકળવાથી ગ. હ. તથા ઐ. જે. ની મારી ધરાકી ગઇ).

અહિંયાં નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫માં પારેઆફમાંનો મજકુર લખવો, અને જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૩

દગાથી મિલકત મેળવ્યા બદલ.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીને અસુક સામાન વેચવાનું મ્મી મન

યામ એટલા માટે તેણે મને એમ સમજાવ્યું કે (હું-એટલે પ્રતિવાદી-દાર છું અને મારી બધી જવાબદારી જતાં ર. તો આસામી છું.)

૨. તે ઉપરથી ર. ની કિંમતનો (સુકા માલ) પ્રતિવાદીને વેચવાનું (તથા સ્વાધીન કરવાનું) મને મન થયું.

૩. સદરહુ સમજાવેલી વાતો ખોટી હતી (અથવા ખોટાપણાની વિશેષ વાતો હોય તે લખવી) અને તે ખોટી છે એમ પ્રતિવાદીને તે વખતે માલમ હતું.

૪. સદરહુ માલની કિંમત પ્રતિવાદીએ આપી નથી (અથવા જે માલ સ્વાધીન ન કર્યો હોય તો) સદરહુ માલ તૈયાર કરીને વહાણમાં ચઢાવતાં અને તે પાછો આણતાં (મને ર. ખરચ લાગ્યો છે.)

નંબર ૧૪

હગાખાલથી ખીજ શખસને ઉધાર અપાવ્યા બદલ.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ મને એમ સમજાવ્યું કે, એક ધ. રૂ. દાર છે, અને તેની સાખ સારી છે, તથા તેની બધી જવાબદારી જતાં તે રૂ. ની આસામી છે, (અથવા ધ. રૂ. તે વખતે જવાબદારીવાળી નોકરીમાં છે તથા તે, સારી હાલતમાં છે, અને નિર્ભયપણે તેની સાખ ઉપર તેને માલ ધારી શકાય તેવો છે.)

૨. તે ઉપરથી ધ. રૂ.ને રૂ. કિંમતના (ચોખા) (મલિના ઉધારે) વેચવાને માફ મન થયું.

૩. સદરહુ સમજાવેલી વાતો ખોટી હતી અને તે ખોટી છે, એમ પ્રતિવાદી તે વખતે જાણતો હતો, અને મને હગવાના તથા દગો કરવાના હેતુથી (અથવા મને હગવાને અને નુકસાન કરવાને) તેણે એ વાતો સમજાવી હતી.

૪. ધ. રૂ.એ (સદરહુ માલની કિંમત સદરહુ ઉધારની મુદત વીતી તોએ આપી નહીં, અથવા) સદરહુ ચોખાની કિંમત આપી નથી, અને મને તેનું પુરેપુરું નુકસાન થયું.

અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેખાઈમાંના મજકુર લખવો, તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૧૫.

વાદીની જમીનનું પાણી ગંદુ કર્યા બદલ.

હું, અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. માં, નામની અસુક જમીનનો તથા તે જમીનમાંના કુવાના તથા તે કુવામાંના પાણીનો કબજો બેગવટો હાલ મારો છે તથા હેડેજ કહેલી બધી વખતે હતો, તથા સદરહુ કુવાનો અને કુવામાંના સદરહુ પાણીનો ઉપયોગ અને લાભ લેવાનો હક મારો હતો, તથા તે કુવામાં પાણીની આવક થવાને જે કંઈ પાણીના ઝરા અને વેહેળા વહીને કુવામાં આવતા હતા તે ઝરા તથા વેહેળાનું પાણી ગંદુ ન કરતાં અથવા ન બગાડતાં વહેતું રખાવવાનો હક મારો હતો.

૨. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ સદરહુ કુવો તથા તેમાંનું સદરહુ પાણી તથા કુવામાં વહી આવતા સદરહુ પાણીના ઝરા અને વેહેળા ગેરવાજખી રીતે ગંદા કર્યાં તથા બગાડ્યા.

૩. આ કારણને લીધે સદરહુ કુવાનું તે પાણી મેલું થયું તથા ધરના અને ખીજ જરૂરી કામને સારૂ ખીનુપયોગી થયું, તથા સદરહુ કુવાનો અને પાણીનો ઉપયોગ અને લાભ હું અને માફ કેડેખ બેતાં બધ પડ્યાં.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫થામા પારેખાઈમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૧૬.

અપકારક કારખાનું ચલાવ્યા બદલ.

હું. અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. માંની નામની અસુક જમીન મારા કબજામાં છે અને હેઠળ કહેલી બધી વખતે મારા કબજામાં હતી.

૨. તારીખ માહે સને ૧૯ થી આજસુધી ધાતુનો કચરો ગાળવાનું કંઈ કારખાનું પ્રતિવાદીએ ચલાવ્યું છે, તેમાંથી ખરાબ અને રોગકારક ધુમાડો અને ખીજ વરાળો તથા અપકારક પદાર્થો મોટા જથ્થામાં પ્રતિવાદીએ ગેરવાજબી રીતે કાઢ્યાં. તે ધુમાડો, વરાળ અને પદાર્થો સદરહુ જમીન ઉપર અને તે જમીનપર પ્રસરી અને હવા બગાડી તથા જમીનની સપાટી ઉપર ઠર્યાં.

૩. તેથી કરીને સદરહુ જમીન ઉપર મારાં ઝાડ, વાડ, ચાર અને પાક ઉગતો, તેને નુકસાન થયું અને કિંમતમાં તે ઉતરી ગયાં, તથા તે જમીનમાં મારાં જે દોર અને છવધન હતું તે રોગી થઈને તેમાંથી કેટલાંક તો ઝેર લાગીને મરી ગયાં.

૪. તે કારણને લીધે, સદરહુ જમીનમાં એમ ન હોત તો હું જે રીતે મારાં દોર અને મેંદાં ચરાવત તે રીતે, મારાથી ચરાવી શકાયું નહીં, તથા ત્યાંથી મારાં દોર, મેંદાં અને ખેતીનાં જનાવર મારે લાઇ જવાં પડ્યાં, તથા તેથી જમીન ન હોત ત્યારે તેનો જેવો લાભકારક અને આરોગ્યકારક ઉપયોગ ને ઉપભોગ હું લેત તેવો લાઇ શક્યો નહીં.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫મા પારેઆશમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૧૭

રસ્તાનો હક અટકાવ્યા બદલ.

હું. અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. (ગામમાંનું એક ઘર) મારા કબજામાં છે, અને હેઠળ કહેલો વખતે તે મારા કબજામાં હતું.

૨. મારે પોતાને તથા મારા નોકરોને (વાહન સહીત અથવા પગે) વરસના કોઈ પણ વખતે સદરહુ (ઘરના) થી અસુક ખેતરમાં થઈને સાર્વજનિક રાજમાર્ગ ઉપર જવાના, તથા તે રાજમાર્ગમાંથી સદરહુ ખેતરમાં થઈ સદરહુ ઘરમાં પાછા આવવાના રસ્તાનો મારા હક હતો.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ સદરહુ રસ્તો ગેરવાજબી રીતે અટકાવ્યો તેથી કરીને તે રસ્તે (વાહન સુધાંત અથવા પગે અથવા કોઈપણ રીતે) હું જઈ શક્યો નહીં (અને ત્યારથી આજ સુધી તે રસ્તો ગેરવાજબી રીતે અટકાવ્યો છે.)

૪. (કંઈ વિશેષ નુકસાન થયું હોય તો તે લખવું.)

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆશમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૧૮

રાજમાર્ગ અટકાવ્યા બદલ.

૧. થી સુધી જતા સાર્વજનિક રાજમાર્ગમાં અટકાવ થાય એવી રીતે તે રસ્તામાં પ્રતિવાદીએ ગેરવાજબી રીતે ખાદ્ય ખોદીને માટી તથા પથરાનો ઢગલો કર્યો.

૨. તેથી કરીને સદરહુ ધોરી રસ્તે કાયદેસર રીતે જતાં હું સદરહુ માટી ને પથરા ઉપર (અથવા સદરહુ ખાદ્યમાં) પડ્યો અને મારો હાથ ભાંગ્યો અને ઘણું દુખ ભોગવ્યું તથા લાંબી સુદત સુધી મારો ધધો ચલાવવા નહીં અને વેદને ખોલાવોને આપધોપચાર કરવામાં ખરચ થયો.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆશમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૯

નીકથી જમીનને પાણી પાવા સાથે પાણી લેવાના હકકનો અટકાવ કયાં બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. ઠેકાણાની વગેરે અમુક જમીન મારા કબજામાં છે અને હેડળ નિર્દિષ્ટ કરેલે વખતે તે મારા કબજામાં હતી અને તે જમીનને નીકથી પાણી પાવા સાથે અમુક વેહેળામાંથી કંઈ પાણી લેવાને તે ઉપયોગમાં લેવાનો મારો હક છે.

૨. તારીખ માહે રોજ પ્રતિવાદીએ સદરહુ વેહેળાનું પાણી ગેરવાજબી રીતે અટકાવીને તથા તે બીજી તરફ વાળીને, સદરહુ લખ્યા પ્રમાણે સદરહુ વેહેળામાંથી પાણી લેવાને તેનો અને ઉપયોગ કરવા દીધો નથી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆશમાંનો મજકુર લખવો તથા દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૨૦.

આગાડીના રસ્તા ઉપર ગફલતથી થએલી ઇજા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ, જે બાકું આપે તે બધા મુસાફરોને તથા એ જે ઠેકાણા વચ્ચે રેલવેથી લેઈ જનાર હતા.

૨. તે દિવસે સદરહુ આગાડીના રસ્તા ઉપરની પ્રતિવાદીએની ગાડીઓમાંની એક ગાડીમાં હું ઊતાર હતા.

૩. હું તે પ્રમાણે ઊતાર હતા તેવામાં સદરહુ રસ્તા ઉપર આગળ (અથવા સ્ટેશન પાસે, અથવા અને એ સ્ટેશનની વચ્ચે) પ્રતિવાદીએના નોકરોની ગફલત અને અપ્રવીણતાને લીધે ગાડીએ સામસામી અથડાઈ તેથી કરીને અને ઘણી ઇજા થઈ (મારો પગ બાંગી ગયો, માથું કુટ્યું વગેરે, અને કંઈ વિશેષ નુકસાન થયું હોય તો તે લખવું, જેમકે,—) અને વૈજ્ઞને બોલાવીને આપણીપચાર કરવામાં ખર્ચ થયો તથા (વેચનાર) તરીકે મારો પહેલાનો ધંધો ચલાવવાને હું નિરંતરનો અશક્ત થયો.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ પારેઆશમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પશુ લખવી.)

(અથવા આ રીતે:—૨. તે દિવસે પ્રતિવાદીએના આગાડીના રસ્તા ઉપર કાયદેસર રીતે ચાલીને હું બીજી તરફ જતા હતા તે વખતે તે રસ્તા ઉપર અને તે રસ્તે તેમણે પોતાના નોકરોને હાથે એક એન્જીન (વરાળયંત્ર) અને તેને જોડેલી ગાડીઓની હાર એવી ગફલતથી અને અપ્રવીણતાથી ચલાવી અને હાથમાં રાખી કે તે એન્જીન અને હાર મારા ઉપર આવી પડીને અથડાઈ, તેથી કરીને, વિગેરે, પારેઆશ ૩ માં લખ્યા પ્રમાણે.

નંબર ૨૧.

ગફલતથી હાંકવાને લીધે થએલી ઇજા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. હું વાદી મોઝી હું અને ઠેકાણે ધંધો કરું છું. પ્રતિવાદી નો વેપારી છે.

૨. તા. સન ૧૯ ને રોજ સાંજના ત્રણ વાગ્યાને સુમારે કલકત્તા શહેરમાં ચૌરંગીને રસ્તે દક્ષિણ તરફ હું ચાલતો હતો. મીડલટન નામની ગલી વટાવીને પેલી તરફ જવાની અને જરૂર પડી. તે ગલી ચૌરંગીને કાટખુણો કરીને મળે છે. આ ગલી હું વટાવતો હતો તેવામાં અને તેની પેલી તરફ ફરેલખા પગ રસ્તા ઉપર જઈ પહોંચું તેટલામાં પ્રતિવાદીની બે ધોડા એડેલી ગાડી જે નોકરોના હાથમાં

અને હવાલામાં હતી તે મીડલટન ગલીમાંથી ચૌરંગી ઉપર ગદલતથી, એકાએક, ચેતાબ્યા વગર, ઉતાવળા અને ભયકર વેગથી ફરી. તે ગાડીનો દાંડો (પોલ) મને લાગ્યો અને તેથી હું નીચે પડ્યો અને થોડાઓના પગ તળે હું ધણો છુટ્યો.

૨. ધડકો લાગવાથી પડવાથી અને ચગદાવાથી મારો ડાબો હાથ ભાંગ્યો, અને મારે પડ્યો, બરડો, તેમજ અંદર હું જલ્દર થયો અને મને ધન્ય થઇ અને તેથી કરીને હું ચાર માસ મદિને વેદનામાં રહ્યો, તથા મારો ધધો ચલાવી શક્યો નહીં, અને ઔષધોપચારનો તથા ખીજો ખરચ થયો અને મારો ધધો તથા નફો ખુટ્યો.

(અહિયા નમુના ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૨૨.

અદાવતથી રોજદારી કામ ચલાવ્યા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ (સદરહુ શહેરના માજિસ્ટ્રેટ અથવા, જે હોય તે,) પાસેથી ના આરોપ માટે પકડવાનું વારંટ પ્રતિવાદીએ કદાબ્યું, અને તે ઉપરથી મને પકડ્યો, અને (દિવસ અથવા કલાક) કેદમાં રાખ્યો, (અને છુટો થવા સારૂ ૩૦ ના મેં જમીન આપ્યા).

૨. પ્રતિવાદીએ તે કામ અદાવતથી અને વાજખી અથવા સંભવિત કારણ વગર કહ્યું છે.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ પ્રતિવાદીની ફરિયાદ કાઢી નાંખી અને મને નિર્દોષ ઠરાવ્યો.

૪. જેમનાં નામ માહિત નથી એવા ધણા શખસો, સદરહુ પકડવાની વાત સાંભળીને તથા હું ગુન્હેગાર છું એમ ધારીને, મારી સાથે ધધો કરતા બંધ થયા છે; અથવા, સદરહુ પકડવાને લીધે, એક ઇ. ફ. ના કારકુન તરીકેની મારી જગા થઇ અથવા તે કારણને લીધે મેં શારીરિક અને માનસિક વેદના ભોગવી અને મારો કામધધો થઇ શક્યો નહીં. તથા મારી સાખને ધડકો પેાંચ્યો તથા સદરહુ કેદખાનામાં થી છુટો થવામાં અને સદરહુ આરોપની ફરિયાદ સામે મારો બચાવ કરવામાં મને ખરચ લાગ્યો.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગેલી હોય તે પણ લખવી).

નંબર ૨૩.

જંગમ માલ ગેરવાજખી રીતે અટકાવી રાખ્યા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ આ સાથે જોડેલી યાદીમાં કહેલો માલ (અથવા માલનું વર્ણન લખવું) મારી માલકીનો હતો અથવા કબજે લેવાનો હક બતાવનારી હકીકતો જણાવતી). તેની અડસટે કિંમત ૩૦ હતી.

૨. તે દિવસથી આ ફરિયાદ શરૂ થઇ ત્યાં સુધી પ્રતિવાદીએ તે માલ મને ન આપતાં અટકાવી રાખ્યો છે.

૩. ફરિયાદ શરૂ થયા પહેલાં એટલે તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતિવાદી પાસેથી તે માલ માગ્યો પણ તેણે તે સ્વાધીન કરવાની ના કહી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરનો મજકુર લખવો).

૬. મારી માગણી નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) સદરહુ માલનો કબજો અપાવો અથવા તે કબજો ન મળે તો રૂ૦ અપાવો.

(૨) તે માલ અટકાવી રાખ્યો માટે નુકસાનીના રૂ૦ અપાવો.
યાદી.

નંબર ૨૪.

ચુકના સમજથી કરાર રદ કરવા બાબત.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ મને એમ જણાવ્યું કે, માં મારી (પ્રતિવાદીની) માલકીનો એક જમીનનો ટુકડો છે તે (દશ વિધા) છે.

૨. તે ઉપરથી સદરહુ કહેલું ખર્ચ માનીને સદરહુ ટુકડો રૂ૦ માટે ખરીદ કરવાનું મને મન થયું, અને કરારનામા ઉપર સહી કરી, તેની ખસલ આ સાથે બેંડી છે. પરંતુ તે જમીન મને તબદીલ કરી આપી નથી.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ તે ખરીદીની રકમને પેટે રૂ૦ મેં પ્રતિવાદીને આપ્યા.

૪. સદરહુ જમીનનો ટુકડો ખરેખર ફક્ત (પાંચ વિધા) છે.

(નમુના નંબર ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મળકર લખવો.)

હું નીચે પ્રમાણે માગણી કરું છું:—

(૧) રૂ૦ તથા તારીખ માહે સને ૧૯ થી વ્યાજ અપાવો.

(૨) સદરહુ ખરીદીનો કરાર પાછો સ્વાધીન કરાવીને તે રદ કરો.

નંબર ૨૫.

અપકારક કૃત્ય કરતાં અટકાવવાની તાકીદ બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. (કલકત્તામાં મેહેસ્વામાં નંબર ના ઘરનો) હું સંપૂર્ણ માલીક છું અને નીચે લખેલે બધે વખતે હતા.

૨. (તેજ મેહેસ્વામાંની જમીનના એક ટુકડા) નો સંપૂર્ણ માલીક પ્રતિવાદી છે અને નીચે લખેલે વખતે હતા.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ પોતાના સદરહુ ટુકડા ઉપર કસા-ધખાનું બાંધ્યું અને હજી તે ચાલુ રાખે છે. અને તે દીવસથી હાલ સુધી ત્યાં હંમેશાં ઢોર અણાવીને મરાવ્યાં છે. (અને લોહી તથા નાંખી દેવાનું અને કાહેલું માંસ તે મેહેસ્વામાં મારા સદરહુ ઘરની સામે નંખાવેલું છે).

૪. (સદરહુ કારણને લીધે સદરહુ ઘર છોડવાની મને જરૂર પડી છે અને તે બાટે અપાવું નથી). (નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મળકર લખવો).

૫. પ્રતિવાદી જરૂરી અપકારક કૃત્ય ન કરે અથવા કરવા દે નહિ માટે પ્રતિવાદીને તાકીદ આપીને અટકાવવાની મારી માગણી છે.

નંબર ૨૬.

જંગમ માલ નાશ કરવાની દેહેશત આપી હોય તે પાછો લેવા બદલ તથા તાકીદ આપવા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. (એક નામાંકિત ચિતારાએ કાઢેલી મારા વડવાની નસવીર) મારી માલકીની છે અને નીચે

કહેલે બધે વખતે હતી. અને તેવી બીજી તમચીર હસ્તીમાં નથી. (અથવા પૈસામાં કિંમત આંકી શકાય એવી જાતની તે મિલકત નથી એમ બતાવનારી જે હકીકતો હોય તે લખવી.)

૨. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ તે સુરક્ષિત રાખવા સાઝ મેં પ્રતિવાદીને આપી.

૩. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતિવાદી પાસેથી માગી, અને તે રાખી મુકવા સાઝ જે વાળખી ખરચ થયો હોય તે લે એમ કહ્યું.

૪. પ્રતિવાદી તે મારે સ્વાધીન કરવાને ના પાડે છે. અને મને એવી દહેશત આપે છે કે, જો સ્વાધીન કરવાનું કહીશ તો તે હું છુપાવીશ, કાઢને આપી દેમશ, કડકા કરી નાખીશ, અથવા તેને નુકસાન કરીશ.

૫. (સદરહુ તસવીર) જ્ય તો પૈસાની રકમ આપવાથી મને પુરો બદલો મળવાનો નહીં. (નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફતો મજકર લખવો).

૮. મારી માગણી નીચે પ્રમાણે છે:--

૧. પ્રતિવાદીને તાકીદ આપીને તેને સદરહુ (તસવીર) કાઢને આપી દેતાં, નુકસાન કરતાં, અથવા છુપાવતાં અટકાવવો.

૨. તેની પાસેથી મને તે પાછી આપાવવી.

નંબર ૨૭

ઇન્ટર પ્લીડર.

હું. અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:--

૧. નીચે કહેલા હક જે તારીખે જણાવવામાં આવ્યા તે પહેલાં ગ. હ. એ (મિલકતનું વર્ણન કરવું) મારી પાસે સુરક્ષિત રાખવા સાઝ મુકી.

૨. (ગ. હ. એ તે મને લખી આપી તે એમ કહીને, તે આધારે) પ્રતિવાદી ક. ડ. તેના ઉપર હકક જણાવે છે.

૩. (પ્રતિવાદી ઇ. ફ. ને તે આપવી એવો સદરહુ ગ. હ. નો હુકમ છે તે ઉપરથી) પ્રતિવાદી મ. ફ. પણ તે ઉપર હકક જણાવે છે.

૪. પ્રતિવાદીએના પોતપોતાના હકો વિશે મને કંઈ માલમ નથી.

૫. ખરચ અને બોળા શિવાય સદરહુ મિલકત ઉપર મારો કંઈ હકક નથી, અને કોઈ શરમાવશે તે સખસને તે આપવાને હું તૈયાર અને રાજી છું.

૬. મેમાંથી કાંઈ પ્રતિવાદી સાથે મિલાપો થઈને આ દરિયાદ આણી નથી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફતો મજકર લખવો).

૭. મારી માગણી નીચે પ્રમાણે છે:--

(૧) પ્રતિવાદીએને તાકીદ આપીને તે મિલકત વિશે મારા ઉપર કંઈ કામ ચલાવતાં અટકાવવા.

(૨) સદરહુ મિલકત ઉપરના તેમના દાવા વિશે મોહોમહિ વાદ ચલાવવાનું તેમને કહેવું.

(૩) તે વાદ ચાલે ત્યાં સુધી સદરહુ મિલકત લેવાનો કાંઈ સખસને અખતાર આપવો.

(૪) તે (સખસને) મિલકત સ્વાધીન કર્યા પછી તે સંબંધી બન્ને પ્રતિવાદીઓની બધી જવાબદારીમાંથી મને મુક્ત કરવો.

નંબર ૨૮

(મૈયતની મિલકતનો) વહિવટ થવા સાઝ લેણુદારે પોતાની તથા બીજા લેણુદારોની વતી કરવાની.

હું. અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:--

૧. મૈયત મ. ફ. રહેનાર નો મરી ગયો તે વખતે તેની પાસે મારી (અહીં લેલ-

જ્ઞાતું સ્વરૂપ લખવું તથા કંઈ જમીનગીરી હોય તો તે લખવી) — રકમ લેહેણી હતી, અને હજી તેની ધરડેટ ઉપર લેહેણી છે.

૨. સદરહુ ઇ. ૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ અથવા તે અર-
સામાં મરી ગયો. તેણે તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ પોતાનું છેલ્લું
મૃત્યુપત્ર કરીને ક. ડ. ને તે મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નિમ્નો (અથવા પોતાની ધરડેટ જુમ્મા (ટસ્ટ) માં
સુકીને તેની મૃત્યુપત્રથી વ્યવસ્થા કરી વગેરે, અથવા મૃત્યુપત્ર ક્યાં વગર મુશ્યો, જે પ્રમાણે હોય તે
પ્રમાણે લખવું).

૩. સદરહુ ક. ડ. એ તે મૃત્યુપત્ર સાખીત કર્યું (અથવા વહિવટપત્ર તેને મળ્યું, વગેરે).

૪. સદરહુ ઇ. ૬. ની જંગમ મિલકત (અને સ્થાવર મિલકત અથવા સ્થાવર મિલકતની કુપજ)
પ્રતિવાદીએ પોતે કબજે કરે છે, અને માફ સદરહુ લેહેણું મને આપ્યું નથી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મંજૂર લખવો).

૭. મારી એવી માગણી છે કે મૈયત ઇ. ૬. ની જંગમ (અને સ્થાવર) મિલકતનો હિસાબ
લેવો, અને કોર્ટના હુકમનામા પ્રમાણે તેનો વહિવટ કરવો.

નંબર ૨૯.

વિશેષ મૃત્યુ લેખાપીતદાન લેનારે મૈયતની મિલકતના વહિવટ બદલ કરવાના.

(નમુના ૪૧ માં આ પ્રમાણે ફરકાર કરવો) :—

(પહેલો પારેઆદ છોડી દેવો અને બીજો પારેઆદ શરૂ કરવો)

નો રહેનાર મૈયત ઇ. ૬. તા. માહે સને ૧૯ રોજ અથવા તે અરસામાં મરી ગયો.
તેણે પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ કરીને ક. ડ. ને મૃત્યુપત્ર
ચલાવનાર નીમ્યો. અને તે મૃત્યુપત્રથી મને (આ ઠેકાણે વિશેષ મૃત્યુલેખાપીતદાન હોય તે લખવું) આપ્યું.

પારેઆદ ૪ ને ઠેકાણે લખવું કે :—

ઇ. ૬. ની જંગમ મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં છે, અને બીજી વસ્તુઓની સાથે સદરહુ (આ
ઠેકાણે મૃત્યુપત્રથી જે વિશેષ વસ્તુ આપી હોય તેનું નામ લખવું) પણ તેના કબજામાં છે.

પારેઆદ ૭ ના શરૂઆતમાં જે લખ્યું છે તેને ઠેકાણે લખવું કે :—

મારી એવી માગણી છે કે, સદરહુ (આ ઠેકાણે મૃત્યુપત્રથી જે વિશેષ વસ્તુ આપી હોય તેનું
નામ લખવું) મને આપવાનો પ્રતિવાદીને હુકમ કરો, અથવા વિગેરે.

નંબર ૩૦.

મૃત્યુપત્રમાં જેને પૈસાની ફેણગી આપવાનું લખ્યું હોય તેણે મૈયતની મિલકતના વહિ-
વટ બદલ કરવાની.

(નમુના ૪૧ માં આ પ્રમાણે ફરકાર કરવો) :—

(પારેઆદ ૧ છોડી દેવો અને પારેઆદ ૨ ને બદલે લખવું કે).

નો રહેનાર મૈયત ઇ. ૬. તા. માહે સને ૧૯ રોજ અથવા તે અરસામાં મરી ગયો.
તેણે પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ કરીને ક. ડ. ને
તે મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમ્યો, અને તે મૃત્યુપત્રમાં મને રૂ. ૧૦ આપવા ઠરાવ્યા છે.

પારેઆદ ૪ માં “ લેહેણું ” ને બદલે “ મૃત્યુ લેખાપીતદાન ” એમ લખવું.

બીજો નમુનો.

ઇ. ૬. ૧. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે :—

૧. અ. બ. રહેનાર ક. નો તારીખ ને રોજ મૈયત થયો તેણે તારીખ માહે
સને ૧૯ રોજ પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર કરીને પ્રતિવાદીને તથા મ. ન. (જે મૃત્યુપત્ર કરનારની

હવાતીમાંજ મરણ પામ્યો તે) ને મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમ્યા. અને પોતાની સ્થાવર અથવા જંગમ જે હોય તે મિલકત પોતાના મૃત્યુપત્ર ચલાવનારાઓ પાસે ટ્રસ્ટી દાખલ રાખવાનું મૃત્યુપત્રમાં લખ્યું, એવી રીતે કે તેનું બાહુ અને ઉપર મારી હવાતી સુધી મને આપવું; અને મારા ગુજર્થો પછી મારા કોઇ છોકરા ૨૧ વરસની ઉંમરે ન પહેાંચે, અથવા છોકરી તેટલી ઉંમરે ન પહેાંચે કે તેનું લગ્ન ન થાય એમ અને તો, ઉપર કહ્યું તે પ્રમાણે શાંતી વગર હું મરણ પામું તે વખતે, તે મૃત્યુપત્ર કરનાર મૃત્યુપત્ર ક્યાં વગર ગુજરી ગયો હોત તો મૃત્યુપત્ર કરનારનો કાયદેસર વારસ જે કોઇ થાત તેને પોતાની સ્થાવર મિલકત આપવા સાર, અને મૃત્યુપત્ર કરનારનો છેક નજીકનો સગો જે કોઇ થાત તેને પોતાની જંગમ મિલકત આપવા સાર તે ટ્રસ્ટીઓના જુરમામાં છે એમ સમજવું.

૨. અને મૃત્યુપત્ર પ્રતિવાદીએ તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ સાબિત કર્યું. માફે લગ્ન થયું નથી.

૩. મૃત્યુપત્ર કરનાર પોતાના મરણ વખતે સ્થાવર જંગમ મિલકતનો માલીક હતો; પ્રતિવાદીએ સ્થાવર મિલકતનું બાહુ લેવા માંડ્યું, અને જંગમ મિલકત પોતાના કબજામાં લીધી. તેણે સ્થાવર મિલકતનો કંઈ ભાગ વેચ્યો છે.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મજકુર લખવાં).

વાદી નીચે પ્રમાણે માગણી કરે છે:-

(૧) અ. બ. ની સ્થાવર મિલકતનો વહિવટ આ કોર્ટ મારફતે કરવા, અને તેમ કરવા સાર બધા યોગ્ય હુકમો કરવા અને હિસાબ લેવો.

(૨) મુકદમાના સ્વરૂપ પ્રમાણે જે બીજી અથવા વધારે દાદ જોઈએ તે આપવી.

નંબર ૩૩.

જુરમા-(ટ્રસ્ટ)નું કામ કરવા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:-

૧. પ્રતિવાદીનાં આપ અને મા ઇ. ફ. તથા ગ. હ. એમનું લગ્ન થયું તે વખતે તા. માહે

સને ૧૯ રોજ અથવા તે સુમારમાં દરાવપત્ર (સેટલમેન્ટ) કર્યું તેમાં (અથવા પ્રતિવાદી ક. ડ. ના. અને ઇ. ફ. ના બીજા લેહેબદારોના હિત સાર ઇ. ફ. ની ઇસ્ટેટ અને માલમતા તખદીલ કરી આપવાનો દસ્તાવેજ થોઈ તેમાં) નીમેલા ટ્રસ્ટીઓ પૈકી હું એક ટ્રસ્ટી છું.

૨. સદરહુ ટ્રસ્ટીના કામનો જોગો મેં અ. બ. એ પોતાના ઉપર લીધો છે, અને ઉપર કહેલા દસ્તાવેજથી જે સ્થાવર જંગમ મિલકત આપી તેનો (અથવા તેના ઉત્પન્નનો) કબજો મારી પાસે છે;

૩. ઉપર કહેલા દસ્તાવેજને આધારે મારો હિતસંબંધ છે એમ ક. ડ. કહે છે.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મજકુર લખવો)

૬. સદરહુ સ્થાવર મિલકતના તમામ ભાગનો તથા ઉપજનો (અને સદરહુ સ્થાવર મિલકતના કે તે પૈકી કંઈ ભાગના વેચાણના ઉત્પન્નનો, અથવા જંગમ માલનો અથવા તે જંગમ માલના કે તેના ભાગના વેચાણના ઉત્પન્નનો, અથવા સદરહુ ટ્રસ્ટનું કામ કરવામાં ટ્રસ્ટી તરીકે મને જે ઉત્પન્ન મળ્યું તેનો) હિસાબ આપવાની મારી ઇચ્છા છે; અને મારી અરજ એ છે કે ક. ડ. ની સમક્ષ અને સદરહુ ટ્રસ્ટના સંબંધમાં સોંપેલી ઇસ્ટેટના વહિવટમાં જેમનું હિત છે એમ કોર્ટ શરમાવે તે બધા સખસોની સમક્ષ સદરહુ કામનો કોર્ટ હિસાબ લેવો, અને સદરહુ પ્રતિવાદી ક. ડ. ના હિત સાર અને સદરહુ પ્રમાણે જેમનું હિત હોય તે બીજા સખસોના હિતસાર સદરહુ ઇસ્ટેટનો વહિવટ કોર્ટ મારફતે થવો જોઈએ; અથવા, ક. ડ. એ તે વિરુદ્ધ સાર કારણ બતાવવું.

“તાજ કલમ”-હિતાધિકારીની ફરિયાદ હોય ત્યારે, મૃત્યુલેખાર્પિતદાન લેનારે કરવાની ફરિયાદમાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂરનો ફરિયાદ કરીને તે નમુના પ્રમાણે ફરિયાદ અરજ તૈયાર કરવી.

નંબર ૩૨

ગીરો છોડાવવાનો હક બંધ કરવાની અથવા વંચવાની.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. પ્રતિવાદીની જમીનનો વાદી ગીરો રાખનાર છે.

૨. ગીરોની વિગત નિચે પ્રમાણે છે:—

(અ) તારીખ; (બ) ગીરો ચુકનાર તથા રાખનારનાં નામ; (ક) કેટલી રકમમાં ગીરો; (ડ) બ્યાજનો દર; (ઇ) ગીરોની મિલકત; (૧) હમણા લેહેણી થયેલી રકમ; (ગ) જે વાદીનો સત્તાધિકાર બીજા પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો સત્તાધિકાર હોય તો જે તખ્તદીલીથી અથવા પ્રાપ્તિથી તે દાવો કરતો હોય તે ટુંકમાં લખવું.

(જે વાદી પાસે કબજાગીરો હોય તો લખવું કે)

૩. વાદીએ તારીખ માહે મને ૧૯ રોજ ગીરો મિલકતનો કબજો લીધો અને તે વખતથી તે કબજાગીરો રાખનાર તરીકે હીસાબ આપવાને તૈયાર છે.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવો).

૬. વાદીની માગણી નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) પૈસા અપાવો અથવા તેમ ન થાય તો (વંચાણુ કરો અથવા) ગીરો છોડાવવાનો હક બંધ કરો (અને કબજો અપાવો).

(ઝાડીર ૩૪, કાતુન ૬ લાગુ હોય તે પ્રસંગે).

(૨) વેચાણની કિંમત વાદીને આપવાની રકમની ભરપાઈ થવા જોટલી નથી એમ માલમ પડે તો, વાદીને બાકીની રકમ બદલ હુકમનામું થવા માટે અરજ કરવાની છૂટ આપવી.

નંબર ૩૩

ગીરો છોડાવવાની

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. વાદી જમીન ગીરો આપનાર છે તથા પ્રતિવાદી તે જમીન ગીરો લેનાર છે.

૨. ગીરોની વિગત નીચે પ્રમાણે છે:—

(અ) તારીખ; (બ) ગીરો આપનાર તથા ગીરો લેનારનાં નામ, (ક) કેટલી રકમમાં ગીરો; (ડ) બ્યાજનો દર; (ઇ) ગીરોની મિલકત, (૧) જે વાદીનો સત્તાધિકાર બીજા પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો સત્તાધિકાર હોય તો જે તખ્તદીલીથી અથવા પ્રાપ્તિથી તે દાવો કરતો હોય તે ટુંકમાં લખવું.

(જે પ્રતિવાદી પાસે કબજાગીરો હોય તો લખવું કે).

૩. પ્રતિવાદીએ ગીરો મિલકતનો કબજો લીધો છે (અથવા તેને બાકું કે ગણેત મળ્યું છે).

(નમુના નંબર ૧ ના ૪થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવો).

૬. વાદી સદરહુ મિલકત છોડાવવાની અને તેને તેને નામે પાછી ચલાવવાની (અને તેના કબજો અપાવવાની) માગણી કરે છે.

નંબર ૩૪

કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવા (વિશે નંબર ૧)

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે મને ૧૯ રોજના અને સદરહુ પ્રતિવાદી ક. ડ. એ સહી કરેલા કરારનામામાં તેણે એવો કરાર કર્યો છે કે, તે કરારનામામાં વર્ણુત કરેલી અને હવાલો આપેલી અમુક સ્થાવર મિલકત તેણે ૩૦ માટે મારી પાસેથી ખરીદ કરવા (અથવા મને વેચવી),

૨. સદરહુ પ્રતિવાદીને, સદરહુ કરારમાં તેના ભાગનું જે વિશેષ રીતે કરવાનું છે તે પુરું કરી આપવા મેં કર્યું, પણ તે પ્રમાણે તેણે કર્યું નથી.

૩. હું, વાલી તે કરારનામાંનો મારો ભાગ વિશેષ રીતે પુરો કરાવને પ્રથમથી અને હજીએ તૈયાર તથા રાજી છું, અને ત વાતની પ્રતિવાદીને ખબર થયેલી છે.

(નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવાં).

૬. મારી એવી માગણી છે કે, સદરહુ પ્રતિવાદીને સદરહુ કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવાનો, અને સદરહુ મિલકતના અને પુર્ણ કબજા આપવાને જરૂર હોય તે બધાં કૃત્ય કરવાનો (અથવા સદરહુ મિલકતની તબરીલી તથા કબજા લેવાનો, અને ફરીયાદનો ખરચ આપવાનો હુકમ કરો.

નંબર ૩૫

પંત્યાળું.

૬. અ બ. ઉપર કહેલો વાલી જણાવુ છું કે—

૧. હું અને સદરહુ પ્રતિવાદી ક. ડ. ગયા વરસથી (અથવા મહિનાથી) પંત્યાળાની અમુક કલમો લખેલી છે તે પ્રમાણે (અથવા ફરતાવેજ પ્રમાણે અથવા મોઢાની કમુલાયત પ્રમાણે) એકઠા ધંધો ચલાવીએ છીએ.

૨. આ પ્રમાણે ભાગીદાર તરીકે મારી અને પ્રતિવાદીની વચે ધણી તરફના ટટા અને વાંધા ઉત્પન્ન થયા છે, તેવા કરી ભાગીદારોન કાયદાં યાય એવી રીતે પંત્યાળામાં સદરહુ ધંધો ચલાવવાનું અસકય થયું છે.

(અથવા પ્રાંતનાદીએ પંત્યાળાની કલમો નીચે પ્રમાણે તોડી છે —

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવાં). *

૫. મારી નીચે પ્રમાણે માગણી છે.—

(૧) પંત્યાળું તોડી નાખવું,

(૨) દિસાખ લેવો,

(૩) ભુતકાર નિમવા

નાના કલમ ”—(મિધ પંત્યાળ મ કલીને ‘ મ કરવાની ફારયાદમા પંત્યાળ તોડી નાંખવાની માગણી ન લખવી, પણ તે બદલે એક પારેઆદ મુજાને તેમા તે પંત્યાળું તુટયાની હકીકત જણાવવી).

ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ કોર્ટમાં કરવાના દાવા કે

અરજીઓના નમુના.

અમદાવાદના ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ સાહેબના કોર્ટમાં.

નંબર ૧.

મૈયતનું લેણું વસુલ કરવા સરટીફિકેટ લેવા બાબત.

(સને ૧૮૮૯ ના એક્ટ ૭ મુજબ).

*અરજી નંબર સને ૧૯૦૩.

* અરજી ઉપર કોર્ટ શી સ્ટેપ નં ૫૦)ની અંદરની કીમતના લહેણા બદલ એક આનાનો કોર્ટ શી સ્ટેપ. ૩૦ ૫૦) અને તે ઉપરની કીમતના લહેણા બદલ આઠ આનાનો કોર્ટ શી ટીકીટ ઉપર અરજી કરવી જોઈએ. અરજી સાથે સંકડે એ રૂપીઆ મુજબ અનામત મુકવી પડે છે. હાલમા આવી અરજી સમજાવે લેવાનો કેટલેક હકાણે આધકાર આપેલો હોય છે.

અરજદાર અ. નામ ઉ. ધંધો. રહેવાશી.

મૈયત ક. ના લેહેણાના સરટીશીકેટની બાબતમાં હું અરજદાર અ નજીવારું છું કે,

૧. ક. તા. ૨૫-૪-૦૨ ને રોજ મરણ પામ્યો છે.

૨. મરણ વખતે મૈયત ક નું સાધારણ રહેવાનું ઠેકાણું એટલે આ કોર્ટની હકુમતમાં હતું. તેમજ તેમની મીલકત પણ આ કોર્ટની હકુમતમાં છે, અને તેઓ વગર વશીયત કરવે ગુજરી ગયા છે.

* * * * *

૪. હું અરજદાર મરનારનો છોકરો થાઉં છું, અને તેથી આ અરજ મેં કરી છે.

૫. આ અરજીને સદરહુ કાયદાની કલમ ૧ ની પેટા કલમ ૪ અથવા બીજી કોઇ કલમ કીંવા કાયદાનો બાધ આવતો નથી:—

૬. લેહેણાની વિગત:—

લેહેણું.

અનુક્રમ નંબર.	દેવાદારનું નામ.	સરટીશીકેટ માટે આપેલી અરજીની તારીખે વ્યાજ સુદાંત લેહેણી રકમ.	લેહેણું નિર્ભય કરવા માટે કંઈ લખ તથા હોય તો તેનો પ્રકાર તથા તારીખ.
૧	અ.	રૂ. ૫૨૫-૦-૦	સને ૧૯૫૪ ના માહા વદ ૨ ની મીતીના સામા દસ્તાવેજો રૂએ.

સીક્યુરીટીઓ (એટલે કીંમતી દસ્તાવેજો).

	પ્રકાર.			સરટીફિકેટ માટે આપેલી અરજીની તારીખે કિમતી દસ્તાવેજોનો ખર્ચ આવ.
અનુક્રમ નંબર.	જે નંબર અથવા અક્ષરથી કિમતી દસ્તાવેજો જોળા ખાતો હોય તે.	કિમતી દસ્તાવેજોનું શિરો નામ અથવા વગ.	કિમતી દસ્તાવેજોની રકમ અથવા મુજબ કિમત.	
૧	૩૮૬૬ થી ૩૮૭૩	રંગુન આઇસ બ ન્જર કંપની લીમીટેડના શેર ૮,	દરેક શેર ૧ ના રૂ. ૨૫) જેમે.	દરેક શેર ૧ ના રૂ. ૧૫૦)

૭. આ અરજીની પુષ્ટિમાં આ બરોબર આ અરજીમાં લખેલી હકીકતથી બાજુકાર એવા એ બે સદ ગૃહસ્થોની એકીડેવીટ રજુ કરી છે.

૮. માટે હું અરજદાર દાદ માંગું છું કે:—

[અ] અરજીમાં લખ્યા મુજબના લેહેણાનું સરટીશીકેટ કાયદા અનવયે મને મળવાનો હુકમ કરમાવશો.

[બ] આ કામની હકીકતમાં બીજી અથવા જે કોઇ દાદ કોર્ટને ચોગ્ગ લાગે તે અપાવો.

તાં

અરજદારની સહી

એકરાર આગળ અરજ મુજબ

અરજદારની સહી

અમદાવાદના ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં.

નંબર ૨

દીવાના સંખસોની મીલકત તથા વાલી થવા બાબત.

(સન ૧૯૧૨ ના આક્ટ ૪ મુજબ)

અરજી નંબર સને ૧૯

દીવાના ક તથા વ ની જત તથા મીલકતની બાબતમાં—

અરજદાર અ.

હું અરજદાર મજકર જણાવું છું કે:—

૧. આ કોર્ટની હકુમતમાં મોજે બાદ પ્રા. ચોરશીમાં ક તથા વ એ બાઇઓ કબુલી ચાતીનાં છે તેઓ પાસે આ કોર્ટની હકુમતમાં કેટલીક સ્થાવર અને જંગમ મીલકત છે, તેઓ દીવાના છે અને પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરી શકે એવા નથી, સ્થાવર મીલકતમાં જમીન રૂ. ૯૧૫) ની છે તથા ધર વીગેરે છે તથા જંગમ માલ રૂ. ૪૨૦ નો છે.

૨. સદરહુ દીવાનાનો હું કાકો થાઉં છું તેથી આ અરજી મેં કરી છે.

૩. દીવાના મજકર નજદીકના સગા નીચે મુજબ છે.

* * * *

૪. માટે મારી અરજ એવી છે કે સદરહુ દીવાના અ તથા વ દીવાનાં છે અને પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરી શકે તેવા નથી એમ દરાવ કરી હમારો ખરચ અપાવો તથા તેની મીલકત હમારા કબજામાં લેવા હુકમ ફરમાવો કે તે મીલકતનો વહીવટદાર તથા દીવાના મજકર જનનો વાલી હમારા તરફથી નીમવામાં આવે.

તા ૦

એકરાર આગલી અરજી મુજબ

સહી _____

સહી _____

અમદાવાદ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં.

નંબર ૩.

વારસા બાબત.

(સન ૧૮૬૫ ના એક્ટ ૪૦ મુજબ)

*અરજી નંબર સને ૧૯

મરનાર અના એસ્ટેટ બાબત.

અરજદાર

વ જતના પારસી બી. વરસ ની ધંધો

રહેવાશી;

હું વ અરજદાર મજકર નમ્રતા પુર્વક જણાવું છું કે:—

૧. મારી મા અગર બાપ (જે સગપણ હોય તે) આ કોર્ટની હકુમતમાં મોજે વેથુ તાલુકે ચોરશી જલ્લે સુરતમાં પોતાના રહેવાના મકાનમાં તા. માહે સને ૧૯૦૩ ને રોજે વસીયતનામું કર્યા વિના ગુજરી ગયા છે (વસીયતનામું કર્યું હોય તો તેમ લખવું)

મદદ

* પારસી હોય ત્યારે સને ૧૮૬૫ના એક્ટ ૧૦ મુજબ અરજી ગણાય અને પારસી શિવાય મુસલમાન તેમજ વાણીયા, બ્રાહ્મણ વીગેરે હોય તો સને ૧૮૮૧ના એક્ટ ૫ મુજબ અરજી ગણાય; અરજીની હમારત એકજ સમજવી:—

૨. મરનારના કુટુંબના વા બીજા નજદીકના સગાનાં નામ તથા ડેકાણું નીચે મુજબ.

* * * *

૩. હું અરજદાર મરનારનો વડો છોકરો (જે સગપણ હોય તે) થાઉં છું. મરનારના બીજા તમામ સગા અને વહીવટની સનંદ મળે તેમાં રાજ છે (રાજ ન હોય તો તેમ લખવું)

૪. મરનારની સ્થાવર જંગમ મીલકતની જુદી યાદી આ સાથે રજુ કરી છે. તે સિવાય મરનારની બીજી કંઈ માલ મીલકત મારે હાથ આવવાનો સંભવ નથી (હોય તો તે પ્રમાણે લખવું)

૫. ઉપલી હકીકતમાં હું અરજદાર દાદ માયું છું કે મરનારની મીલકતની વહીવટની સનંદ અને આપવાનો હુકમ ફરમાવશે (જો વીલ ન કર્યું હોય તો લેટર્સ ઓફ એકમીનિશન આપવાનો હુકમ કરશે તેમ લખવું).

તા. માટે સને ૧૯૦૩

અરજદારની સહી.

હું અરજદાર જે મજકુર એકરાર કરું છું કે આ અરજમાં લખેલો મજકુર મારા ગણ્યા પ્રમાણે સાચો છે તા. સદર

અરજદારની સહી.

અમદાવાદ ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ સાહેબની કોર્ટમાં

નંબર ૪

સગીરની મીલકત તથા જાતના વાલી નીમાવા બાબત.

(સને ૧૮૯૦ના આક્ટ ૮ મુજબ.)

અરજ નંબર સને ૧૯૦૩

અરજદાર ઇ. “ જાતના ” ઉ. આસરે વરસ ધર્મો ડેકાણું

સગીર બ ની જાત તથા મીલકતના વાલી નીમાવા બાબત:—

હું અરજદાર મજકુરની નમુતાપુર્વક અરજ એ છે જે,

૧ મરનાર ક સુરતમાં સને ૧૯૦૩ ના ડીસેમ્બર મહીનાની તા. ને રોજ નીચે લખેલા સગીર છોકરાને મુકી મરણ પામેલા.

૨. સગીરનું નામ જાત ધર્મ જન્મની તારીખ અને રહેવાનું ડેકાણું.

૩. સગીરના બાપ ક નીચે મુજબની મીલકત મુકી ગુજરી ગયા છે

મીલકતની વિગત (લખવી)

૪ સગીરના નજદીકના સગા નીચે પ્રમાણે

* * * *

૫ કાયદા પ્રમાણે અધીકારવાળા કોઈ પણ સખસે સગીરની જાત અથવા માલ મીલકતના વાલી તરીકેની કોઈની નીમણુંક કીધી નથી. તેમ સગીર મજકુરની જાત તથા માલ મીલકતના વાલી નીમાવવાને કોઈ પણ માણસે કોઈ દિવસ કંઈ અરજ કરવામાં આવી નથી.

૬. હું અરજદાર સગીર મજકુરનો સર્વો બાધ થાઉં (જે સગપણ હોય તે બતાવવું) અને સગીર મજકુરનું હિત જળવાય તેવી અને સમાધાનીથી વહેંચણું થઈ શકે અને મીલકતને અરથના બોજમાં ઉતરવું પડે નહીં એવા કારણોથી (જે પ્રકારનું અરજ કરવાનું કારણ હોય તે લખવું) બધા વારસોની સંમતીથી સગીર મજકુરની માલ મીલકત તથા જાતના વાલી નીમાવવાને આ અરજ કરી છે માટે તે પ્રમાણે સગીરની જાત તથા મીલકતનો વાલી અને નીમવાનો હુકમ કરશે,

તા. માટે સને ૧૯ સહી

એકરાર આગળ અરજ મુજબ

તા. સદર સહી

અમદાવાદ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં

નંબર ૫

જુઓ (૧૮૨૨ ડી) રદ કરવા આવત

(સને ૧૮૮૨ ના એક્ટ ૨ મુજબ.)

*અરજી નંબર સને ૧૯૦૭

અરજદાર અ જાતના આવક ઉપર આસરે વરસ—ની ધધી રહેવાશી

હું અ અરજદાર મજકુર નમૂતાપુર્વક જણાવું છું કે,

૧. મરનાર મારા ધણી (સગપણ જે હોય તે ખતાવું) જ અને ક નામના બે બાઇઓ એકત્ર હોઈ કુટુંબના સખસો હતા. તેઓ રહેવામાં, ખાવાપીવામાં તથા ધધા રોજગારમાં સર્વ વાતે એકત્ર હતા. તેમાંથી જ મારા ધણી ક ની પહેલાં પોતાની પાછળ બે છોકરા મુકી તા. ને રોજ અથવા તે અરસામાં યુજરી ગયેલા છે.

૨. મારા ધણી જ ત્યાર બાદ પોતાની પાછળ એક છોકરા મુકીને યુજરી ગયા છે, ત્યાર બાદ સરકાર દરબાર ન ચઢતાં હમાગ એકત્ર કુટુંબની મીલકત હમે ધરમેળે જેલેથી લીધી તે વખતે મારા છોકરાને હીસ્સે આવેલા મીલકત સચવાય તે સાર મારે એક ટ્રસ્ટડીઝ કરવું, તે ઉપરથી તેજ તારીખે એક રજીસ્ટર્ડ ટ્રસ્ટડીઝ મેં કીધું અને તે વખતે ડ. જ. એ રહેવાશી નાને ટ્રસ્ટીઓ નીમી તે ટ્રસ્ટ ડીઝમાં નીચે મુજબના દરાવે કીધા.

*

*

*

*

૩. ઉપલી સરનો મુજબ સદરહુ ટ્રસ્ટીઓ વર્તતા નથી અને તેઓ તદન નાલાયક જણાય છે અને હવે તેમને વધારે વાર ટ્રસ્ટીમાં રાખવા એ તદન સગીરના હીતને જોખમ બરેલું છે.

૪. ઉપલી તમામ હકીકતમાં હું અરજદાર મજકુર નમૂતાપુર્વક જણાવું છું કે,—

(૧) સદરહુ ટ્રસ્ટડીઝ કાયદા વિરૂદ્ધ તથા સગીરના હીતને જોખમ બરેલું હોવાથી તે રદ છે એવો દરાવ કરો.

(૧) સદરહુ ટ્રસ્ટીઓ સગીરના ઇસ્ટેટનો ટ્રસ્ટી તરીકે કામ કરવાને તદન નાલાયક છે એવો દરાવ કરી તેને દૂર કરવાનો હુકમ કરમાવશો.

(૩) અથવા કોર્ટની નજરમાં જે ખીજ વાજખી દાદ અપાવવી મુનાશખ લાગે તે અપાવો:—

તા.

અરજદારની સહી

એકરાર—(આગળની અરજી મુજબ)

અરજદારની સહી

દિવાની કોર્ટમાં કરેલા દાવા કે અરજીઓના પ્રતિવાદીએ જવાબ આપવાના નમુના

લેખી કેફીયત.

સામાન્ય જવાબ.

૧ “ નાકમુલ કરવા બદલ ”—પ્રતિવાદી નાકમુલ કરે છે કે (હકીકત લખવી)

પ્રતિવાદી કમુલ કરતો નથી કે (હકીકત લખવી)

પ્રતિવાદી કમુલ કરે છે કે પથ કહે છે કે,

૨ “ વાંધા ઉઠાવ્યા બદલ ”—પ્રતિવાદી

પેદીમાં પ્રતિવાદી પોતે બાગીદાર હોવાનું

નાકમુલ કરે છે.

જે કરાર થયો એમ કહેવું હોય તે કરાર કર્યાનું અથવા વાદી સાથે કાંઇપણ કરાર કર્યાનું પ્રતિવાદી નાકમુલ કરે છે.

* હિંદુસ્થાનના ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૪ મુજબ.

વાદી કહે છે તે પ્રમાણે વાદી સાથે કરાર કર્યાનું અથવા તેની સાથે ખીલકૂલ કરાર કર્યાનું પ્રતિવાદી નાકયુક્ત કરે છે.

પ્રતિવાદી માલમતા છે એમ કયુક્ત કરે છે પણ વાદીનો દાવો કયુક્ત કરતો નથી.

ફરિયાદ અરજીમાં લખેલો માલ અથવા તેમાંનો કાંઈ માલ વાદીએ પ્રતિવાદીને વેચ્યાનું પ્રતિવાદી નાકયુક્ત કરે છે.

૩ “મુદત” — સન ૧૯૦૮ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આકટના ૧ લા પરિશિષ્ટથી આર્ટિકલ અથવા આર્ટિકલો ની રૂપે ફરિયાદને મુદતની હરકત છે.

૪ “હકુમત” — કોર્ટને ફરિયાદની ચોકસી કરવાનો અધિકાર નથી કારણ કે (કારણો લખવાં). જે દાવાનું કારણ છે એમ કહેવું છે તે પતાવવા સાર તારીખ માટે સને રોજ પ્રતિવાદીએ વાદીને એક હીરાની વોટી આપી અને તે વાદીએ સ્વીકારી.

૪ “નાદારી” — પ્રતિવાદી કાયદાથી નાદાર કર્યો છે.

ફરિયાદ માંડયાની પહેલાં વાદી કાયદાથી નાદાર કર્યો અને ફરિયાદ માંડવાનો હક વસુલદારને પ્રાપ્ત થયો.

૫ “સગીરપણું” — જે કરાર થયો છે એમ કહેવું છે તે કરાર કરતી વખતે પ્રતિવાદી સગીર હતો.

૬ “કોર્ટમાં પૈસા ભર્યા બાબત” — પ્રતિવાદીએ, સઘળા દાવા માટે (અથવા માંગેલા પૈસાનો ભાગ રૂપિયા માટે અથવા જેમ હોય તેમ) કોર્ટમાં રૂપિયા ભર્યા છે અને તેનું એમ કહેવું છે કે આ રકમ વાદીનો દાવો (અથવા ઉપર લખેલા ભાગ) અદા કરવાને બસ છે.

૭ “વચન પુરું કરવાનું વર્ગ કરવું” — જે વચન આપ્યું છે એમ કહેવું છે તે વચન તારીખ માટે રોજ વજીત કરવામાં આવ્યું હતું.

૮ “કરાર રદ કરવા બાબત” — વાદી અને પ્રતિવાદીની વચ્ચે કયુક્તતથી કરાર રદ થયો હતો.

૯ “નિર્ણિત વાત” — (કઇ ફરિયાદમાંના તે લખવી) હુકમનામાને લીધે વાદીના દાવાને હરકત આવે છે.

૧૦ “પ્રતિબંધ” — (જે કહેવાના સંબંધમાં પ્રતિબંધ માંગવામાં આવ્યો હોય તે લખવું) નું ખરાપણું નાકયુક્ત કરવાને વાદીને પ્રતિબંધ છે કારણ (જે હકીકત ઉપર પ્રતિબંધ ઉત્પન્ન થયાનો આધાર રાખવામાં આવતો હોય તે હકીકત લખવી).

૧૧ “ ફરિયાદ માંડ્યા પછીના જવાબ કરવાના મુદ્દા ” — ફરિયાદ કર્યા પછી એટલે તારીખ માટે રોજ (હકીકત લખવી).

નંબર ૧.

માલ વેચ્યા તથા સ્વાધીન કર્યા બદલની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. પ્રતિવાદીએ મજકુર માલ મંગાવ્યો નહોતો.

૨. પ્રતિવાદીએ મજકુર માલ સ્વાધીન કરવામાં આવ્યો નહોતો.

૩. તેની કિંમત રૂ. નહોતી.

(અથવા)

૪. } ૩.	શિવાયને માટે	}	૧
૫. }			૨ પ્રમાણે.
૬. }			૩

૭. પ્રતિવાદીએ (અથવા પ્રતિવાદીના મુખત્યાર અ. બ. એ) વાદીને (અથવા તેના મુખત્યાર ક. ડ. ને) ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં તારીખ માટે સને ૧૫ રોજ દાવાની રકમ આપી હતી દાવો અદા કર્યો છે.

૮. પ્રતિવાદીએ વાદીને ફરિયાદ માંડ્યા પછી તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ દાવાની રકમ આપી દઇને દાવો અદા કર્યો છે.

નંબર ૨

ખત ઉપરની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. મજકુર ખત પ્રતિવાદીનું નથી.
૨. પ્રતિવાદીએ વાદીને ખતની સરત પ્રમાણેના દિવસે નાણાં આપ્યાં છે.
૩. પ્રતિવાદીએ વાદીને ખતમાં લખેલા દિવસ ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં ખતમાં લખેલી મુદ્દલ રકમ બાજુ સહિત આપી દીધી છે.

નંબર ૩.

હામીદાર ઉપરની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં મુખ્યે નાણાં આપી દઇ દાવો અદા કર્યો છે.
૨. વાદીએ એક બંધનકારક કબુલાતની રૂએ મુખ્યને મુદત આપવાથી પ્રતિવાદી જવાબદારીથી મુક્ત થયો છે.

નંબર ૪.

કરજ બાબતની કોઈ પણ ફરિયાદનો જવાબ.

૧. દાવાની રકમમાંથી રૂ. ૨૦૦, વાદીને પ્રતિવાદીએ વેચેલા તથા સ્વાધીન કરેલા માલ બદલ વાળી લેવાનો પ્રતિવાદીનો હક છે.

વિગત નીચે પ્રમાણે:—

તા. ૨૫ મી જાન્યુઆરી ૧૯૦૭.....રૂ.	૧૫૦
તા. ૧ લી ફેબ્રુઆરી ૧૯૦૭.....રૂ.	૫૦

કુલે રૂ. ૨૦૦

૨. સદરહુ સઘળી રકમ (અથવા દાવાની રકમનો ભાગ, રૂ.) ફરિયાદ પહેલાં પ્રતિવાદીએ આપવા માંડી હતી અને તે રકમ કોર્ટમાં આપી છે.

નંબર ૫.

બેદરકારીથી હાંકાર્યાથી ઇજા માટેની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. ફરિયાદ અરજીમાં જણાવેલી ગાડી પ્રતિવાદીની હોવાનું તથા તે ગાડી પ્રતિવાદીના નોકરોના હવાલામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ હોવાનું પ્રતિવાદી નાકબુલ કરે છે. સદરહુ ગાડી કલકત્તાની સ્ટ્રીટમાં રહેનારા, બાહુતી ઘોડાનો તબેક્કો રાખનારા જેઓને પ્રતિવાદીએ પોતાને ગાડી ઘોડા પુરા પાડવાનું સોંપ્યું છે તેઓની છે અને જે માણસના હવાલા તથા નિર્બંધ હેઠળ સદરહુ ગાડી હતી તે માણસ સદરહુ નો નોકર હતો.

૨. સદરહુ ગાડી મીડલટન સ્ટ્રીટ ઉપરથી બેદરકારીથી એકદમ અથવા ચેતવણી આપ્યા વગર અથવા ઝડપવાળી અથવા ભયંકર ગતિથી વાળેલી હોવાનું પ્રતિવાદી કબુલ કરતો નથી.

૩. પ્રતિવાદી કહે છે કે જો વાદીએ વાજબી સંભાળ તથા બાહોશી રાખી હોત તો તે ગાડીને

પોતા તરફ આવતી જોઈ શકત અને જોઈ શક્યો હોત અને તેની સાથે અથડાત નહીં અને અથડાઈ શકત નહીં.

૪. ફરિયાદ અરજીના ત્રીજા પારેઆદમાં લખેલી બાબતો પ્રતિવાદી કબુલ કરતો નથી.

નંબર ૬.

નુકસાન કરવા માટેની સઘળી ફરિયાદોનો જવાબ.

૧. જે જે કાર્યો (અથવા બાબતો) ની ફરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેના ઇનકાર

નંબર ૭.

માલ અટકાવી રાખવા માટેની ફરિયાદોનો જવાબ.

૧. સદરહુ માલ વાદીની માલકાનો ન હતો.

૨. સદરહુ માલ જે લીયન માટે હકદાર હતો તે લીયન બાબત અટકાવી રાખવામાં આવ્યો હતો.

વિગત નીચે પ્રમાણે:—

તા. ૩ જુન ૧૯૦૭, દાવો કરેલો માલ દિલ્હીથી કલકત્તા લઈ જવા માટે:—૪૫ મથુ દર મથુ રૂ. ૨ લેખે રૂ.

નંબર ૮.

અથરવામિત્વનો હક તોડવા બદલ ફરિયાદોનો જવાબ

૧. વાદી અંશકર્તા (એસાઇની વિગેરે) નથી.

૨. સદરહુ પુસ્તક રજીસ્ટર થએલું નથી.

૩. પ્રતિવાદીએ હક તોડ્યો નથી.

નંબર ૯.

માનપરની નિશાનીનો હક તોડવા બદલ ફરિયાદોનો જવાબ

૧. સદરહુ ટ્રેડમાર્ક વાદીની નથી.

૨. સદરહુ નિશાની ટ્રેડમાર્ક નથી.

૩. પ્રતિવાદીએ હક તોડ્યો નથી.

નંબર ૧૦.

અપકારક કૃત્યો સંબંધી ફરિયાદોનો જવાબ

૧. વાદીનો પ્રકાશનો ઉપભોગ અસલના વખતનો નથી (અથવા તેના બીજા કહેવાતા લાંબા ભોગવટાથી મળેલા હક નાકબુલ કરવા).

૨. પ્રતિવાદીની ઈમારતોથી વાદીના પ્રકાશને વારનવિક રીતે અટકાવ થશે નહિ.

૩. પ્રતિવાદી અથવા તેના નોકરો પાણી બગાડતા હોવાનું (અથવા જે માટે ફરિયાદ કરી હોય તે કરવાનું) પ્રતિવાદી નાકબુલ કરે છે.

[જે માટે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે કરવાનો પ્રતિવાદીનો હક લાંબા ભોગવટાથી મળેલો હોય અથવા બીજી કોઈ રીતે મળેલો હોય તો તેણે તેમ લખવું અને તે હકના આધારે એટલ કે લાંબા ભોગવટા અથવા બહીસ અથવા બીજું શું તે લખવું].

૪. વાદી અલ્ટિમ વિલબને માટે ગુન્હેગાર છે તેની વિગત નીચે પ્રમાણે:—

સને ૧૮૭૦ માં વાદીની મીલ ચાલુ થઈ.

સને ૧૮૭૧ માં વાદીએ કબજો લીધો.

સને ૧૮૮૩ માં પહેલી વખત ફરિયાદ કરી.

૫. વાદીના નુકસાની માટેના દાવાના સંબંધમાં પ્રતિવાદી ઉપલા અચાવના મુદ્દા ઉપર આધાર રાખશે અને તે કહે છે કે જે કાર્યોની ફરીયાદ કરવામાં આવી છે તે કાર્યોથી વાદીને કાંઈ નુકસાન થયું નથી. (જે ખીજા મુદ્દા ઉપર આધાર રાખવાનો હોય તો તે લખવા જોઈએ જેવા કે થઈ ગયેલા નુકસાન માટે મુદતની હરકત).

નંબર ૧૧.

ગીરો છોડાવવાનો હક અંધ કરવાની ફરીયાદનો જવાબ

૧. પ્રતિવાદીએ ગીરાખત કરી આપ્યું નથી.
૨. વાદીને ગીરો તબદીલ કરી આપ્યું નથી. (જે એક કરતાં વધારે તબદીલી થયાનું કહેવું હોય તો જે નાકમુલ કરી હોય તે લખવું).
૩. સને ૧૯૦૮ ના હિંદુસ્તાનના મુદત આખતના આક્ટના ખીજા પરિશિષ્ટના આર્ટિકલની રૂયે ફરીયાદને મુદતની હરકત છે.
૪. હેડળ પ્રમાણે પૈસા ભરવામાં આવ્યા છે, એટલે—

(તારીખ લખવી)	,	...	...	...	...	રૂપીઆ.
(તારીખ લખવી)	,	...	...	...	...	૧,૦૦૦
						૫૦૦

૫. વાદીએ તારીખ ના રોજ કબજે લીધો છે અને ત્યારથી તે બાકું લે છે.
૬. વાદીએ તારીખ માટે ને રોજ કરજ આપી લીધું.
- ૭ તારીખ માટે ના દસ્તાવેજથી પ્રતિવાદીએ અ. બ. ને પોતાનો સમજો દિત-મંબંધ તબદીલ કરી આપ્યો છે.

નંબર ૧૨.

ગીરો છોડાવવાની ફરીયાદનો જવાબ

૧. સને ૧૯૦૮ ના હિંદુસ્તાનના મુદત આખતના આક્ટના ખીજા પરિશિષ્ટની આર્ટિકલ ની રૂયે વાદીના ગીરો છોડાવવાના હવેને મુદતની હરકત છે.
૨. વાદીએ મિલકતમાંનો સમજો દિતસંબંધ અ. બ. ને તબદીલ કરી આપ્યો છે.
૩. પ્રતિવાદીએ, તારીખ માટે ને રોજ કરજ દસ્તાવેજથી ગીરોથી લીધેલા કરજ ઉપરનો તથા ગીરોની મિલકત ઉપરનો પોતાનો સમજો દિતસંબંધ અ. બ. ને તબદીલ કરી આપ્યો છે.
૪. પ્રતિવાદીએ ગીરો મિલકતનો કબજો લીધો નથી અથવા તેનું બાકું પણ લીધું નથી. (જે થોડી મુદત સુધી પોતાનો કબજો હતો એમ પ્રતિ ગાંધી કમુલ કરતો હોય તો તે મુદત તેણે લખવી, અને તે કમુલ કરતાં હોય તે પછીની મુદતનો કબજો તેણે નાકમુલ કરવો.)

નંબર ૧૩

વિશેષ રીતે કરાર પુરો કરવાની ફરીયાદનો જવાબ

૧. પ્રતિવાદીએ કમુલાયત કરી નથી.
૨. અ. બ. પ્રતિવાદીનો આક્ટીઓ ન હતો (જે વાદીનું કહેવું એવું હોય તો.)
૩. વાદીએ હેડળની સરતો પુરી કરી નથી.— (સરતો).
૪. પ્રતિવાદીએ અગ્રણ: પુરી કરવાની જે વાત (વિશે કહેવું હોય તે વાત) કરી નથી.
૫. હેડળ લખેલી આખતના કારણને લીધે, વચાખુ કરવાની મિલકત ઉપર વાદીનો હક એવી તરેહનો નથી કે પ્રતિવાદી તે સ્વીકારવાને અંધાયલા હોય (શા વારને તે લખવું.)
૬. હેડળની આખતના સંબંધમાં કમુલાયત અનિશ્ચીત છે (આખત લખવી.)

૭. (અથવા) વાદી દીલ કર્યા બદલ ગુન્હેગાર છે.
૮. (અથવા) વાદી કપટ અથવા ગેરસમજ કર્યા બદલ ગુન્હેગાર છે.
૯. (અથવા) કયુલત ગેરવાજખી છે.
૧૦. (અથવા) કયુલત જુલથી કરવામાં આવી હતી.
૧૧. (૭), (૮), (૯), (૧૦) (અથવા જે હોય તે) સંબંધી હેઠળ લખેલી હકીકત છે.
૧૨. વેચાણની ૧૧ મી સરતની રૂયે (અથવા એક ખીજની સંમતિથી) કયુલાયત રદ કરી હતી.
(જે બાબતમાં નુકસાની માગી હોય અને પોતે નુકસાનો ભરી આપવાને જવાબદાર નથી એમ પ્રતિવાદી કહે તે બાબતમાં તેને કયુલાયત અથવા જે કારારનું ઉલ્લંઘન કર્યાનું કેહેવું હોય તે નાકયુલ કરવું જોઈએ, અથવા જવાબ ઉત્તરપક્ષના જે મુદ્દા ઉપર તેનો આધાર હોય તે બતાવવો જોઈએ, એટલે, હાઈકોર્ટના મુદ્દતનો કાયદો, આંગકાર તથા બદખાઇ. શર્ગતી, કપટ, ઇત્યાદિ બતાવવાં જોઈએ.)

નંબર ૧૪.

મૃત્યુલેખાર્પિત નાણાનું દાન લેનારે મૈયતની મિલકતના વહિવટ બાબત કરેલી ફરીઆદનો જવાબ.

૧. અ. બ. ના મૃત્યુપત્રમાં કરજનો બોળે હતો; તે મરણ પામ્યો ત્યારે નાદાર હતો, તેના મરણ વખતે કેટલીક સ્થાવર મિલકત ઉપર તેનો હક હતો; તે મિલકત પ્રતિવાદીએ વેચી અને તેના રૂ. નક્કી ઉપજ્યા; મૈયત પાસે કેટલીક જંગમમિલકત હતી જે પ્રતિવાદીએ વસુલ કરી અને જેના રૂ. નક્કી ઉપજ્યા.
૨. તે સધળી રકમો તથા સ્થાવર મિલકતના બાડાની રકમ રૂ. ઉપજી તે પ્રતિવાદીએ ઉત્તરક્રિયા તથા મૃત્યુપત્ર સંબંધી ખર્ચ તથા મૈયતના કેટલાં એક કરજ આપવામાં વાપરી.
૩. પ્રતિવાદીએ હિસાબ તૈયાર કર્યો અને તેની એક નકલ તારીખ માઈ સને ૧૯ રોજ વાદીએ મોકલી. અને વાદીએ કહાવ્યું કે જો ઓચરિયાં જોઈને હિસાબ મેળવવો હોય તો તે જોવાની તને છુટ છે પણ વાદીએ પ્રતિવાદીની માગણીનો લાભ લેવા ના પાડી.
૪. પ્રતિવાદી અરજ કરે છે કે વાદીએ આ શરિયાદનું ખરચ આપવું જોઈએ.

નંબર ૧૫

કાયદા પ્રમાણે રીતસર મૃત્યુપત્રનો પ્રોબેટ.

૧. મૈયતનું સદરહુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ સને ૧૯૬૫ ના હિંદુસ્તાનના વારસા બાબતના આક્ટ (અથવા સને ૧૯૭૦ ના હિંદુ મૃત્યુપત્રના આક્ટ) પ્રમાણે બરાબર કરવામાં આવ્યું હતું નહીં.
૨. જે વખતે સદરહુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ અનુક્રમે કરવામાં આવેલાં જણાય છે તે વખતે મૈયતનાં મનની, યાદશક્તી તથા સમજની શક્તિ બરાબર નહોતી.
૩. વાદી (અને તેની સાથે કામ કરનારા ખીજઓ જેમનાં નામ હાલ પ્રતિવાદીને જણાયાં નથી તેઓ) ની અથોઅ લાગવાથી સદરહુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ કરાવી લેવામાં આવ્યાં હતાં.
૪. સદરહુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ દમાથી કરાવી લેવામાં આવ્યાં હતાં; અને તે દમો, પ્રતિવાદીની હાલની માહિતી પ્રમાણે (દમાનું રૂપ લખવું) હતી.
૫. સદરહુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ કરવામાં આવ્યાં તે વખતે તેમાં લખેલી બાબતોથી (અથવા પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ મૃત્યુપત્રના શેષ ભાગનાં મૃત્યુ લેખાર્પિતદાન બાબતની કલમના મંજુરથી) મૈયત અજાણ હતો અને તેણે તે પસંદ કરી નહોતી.
૬. મૈયતે પોતાનું તારીખ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૩ નું ખર્ચ મૃત્યુપત્ર કરેલું છે, અને તે વડે પ્રતિવાદીને તેનો કુલ મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નિમ્મા છે.

પ્રતિવાદીની માગણી નીચે પ્રમાણે છે:—

- (૧) વાદીએ રજુ કરેલાં સદરહુ મૃત્યુપત્ર તથા કોડીસીલ કારટે ખોટાં ઠરાવવાં.
- (૨) મૈયતનાં તારીખ ૧ લી જાનેવારી સન ૧૮૭૩ ના મૃત્યુપત્રની કારટે કાયદા પ્રમાણે રીતસર પ્રોબેટ આપવી.

નંબર ૧

અપીલની યાદ.

(ઓ. ૪૧, કા. ૧)

હું. સદરજી

ના તારીખ

માહે

સને ૧૯

ની ફરિયાદ નંબર

માં

સન ૧૯

ના હુકમનામાના ઉપરની

કોર્ટને નીચેનાં

કારણોથી અપીલ કરું છું. તે એ કે:—
(હકીકત ને કારણો લખવાં.)

દરખાસ્ત (ઓ. ૨૧, કા. ૧૧૦)

દરખાસ્તનો નમુનો.

હું હુકમનામાવાળો નીચે વર્ણન કરેલા હુકમનામાંની બળવણી માટે દરખાસ્ત કરું છું.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
ફરિયાદનો નંબર.	પક્ષકારોનાં નામ.	હુકમનામાંની તારીખ.	હુકમનામા ઉપર અપીલ થયે છે કે કેમ.	બરાજું અથવા તોડ કાંઇ થયેલો હોય તો.	આગળ કોઇ દરખાસ્ત કરી હોય તો તે તેની તારીખ અને પરિણામસહિત.	હુકમનામા ઉપરની વ્યાજ સહીત લેણી રકમ અથવા તેમાં આપેલી બીજી દાદ કોઇ સામા હુકમનામાંની વિગતો સહિત	પરચ કાંઇ અપાવેલો હોય તો તેની રકમ.	કોની સામે બળવું.	કોર્ટની મદદ કઇ રીતે લેવા માગે છે તે.
સને ૧૮૯૮ તો ૭૯૯	અ. બ. વાદી.	ક. ડ. પ્રતિવાદી.	૧૧ મી અક્ટોબર ૧૮૯૭.	નહિ.	કાંઇ નહિ.	તારીખ ૪ માર્ચ સન ૧૮૯૯ ની દરખાસ્ત ઉપરથી કે. ૭૨-૪-૦ દાખલ કર્યા.	મુદ્દલ ર. ૩૧૪-૮-૨ (હુકમનામાંની તારીખની વસુલ થયા સુધીનું દર વરસે દર સેકંડે છ ટકા પ્રમાણે વ્યાજ).	હુકમનામાં અપાવેલો ર. ૪૭-૧૦-૪ તાર પછી થયેલો ર. ૮-૨-૦ કેલ ર. ૫૫-૧૨-૪ પ્રતિવાદી કે. ડ. સામે.	[જ્યારે જગમ મિલકતની જપ્તી અને વેચાણ કરાવવાનું હોય ત્યારે] હું. અરજ કરું છું કે કુલ રકમ (બરવાની તારીખ સુધી મુદ્દલ રકમ ઉપર વ્યાજ સહિત) અને આ બળવણી લેવા નો પરચ, સાથે જોડેલા યાદી પ્રમાણેની પ્રતિવાદીની જગમ મિલકતની જપ્તી અને વેચાણ કરીને વસુલ કરવાં તથા મને આપવાં. (જ્યારે સ્થાવર મિલકતની જપ્તી અને વેચાણ કરાવવાનું હોય ત્યારે). હું. અરજ કરું છું કે કુલ રકમ (બરવાની તારીખ સુધી મુદ્દલ રકમ ઉપર વ્યાજ સહિત) અને આ બળવણી લેવાનો પરચ, આ અરજીની નીચે નિર્દાષ્ટ કરેલી પ્રતિવાદીની સ્થાવર મિલકતની જપ્તી કરી તથા તેનું વેચાણ કરી વસુલ કરવાં તથા મને આપવાં.

હું. આની અંદર જે લખ્યું છે તે મારા સંપૂર્ણ જણ્યા તથા માન્યા પ્રમાણે ખરું છે.
તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ હુકમનામું ધરાવનાર.

નંબર ૨

નાદારીમાં અપીલ કરવાની અરજી.

(ઓ. ૪૪, કા. ૧)

ઉપર કહેલો

હું

આ સાથેના ઉપરની ફરિયાદમાં થએલાં હુકમનામાં સામે અપીલ કરવાની રજા આપવામાં આવે. મારી માલકીની સઘળી જગમ અને સ્થાવર મિલકતની તેની અટકળે કિંમત સહિત પુરેપુરી અને ખરી યાદ આ સાથે જોડવામાં આવી છે.

તારીખ માહે સને ૧૯

(સહી)

તા. ક. જ્યારે વાદીએ અરજી કરી હોય ત્યારે અવલ કોર્ટમાં નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની તેણે અરજ કરી હતી કે કેમ અને તેને તેમ કરવાની રજા મળી હતી કે કેમ તે લખવું.

ઠરાવવાના મુદ્દાના સંબંધમાં એકમત થવાનું પક્ષકારોનું કરારનામું.

(ઓ. ૧૪, કા. ૬)

અમે ઉપકી ફરિયાદના પક્ષકારો અમારી વચ્ચે ઠરાવવાના હકીકતની (અથવા કાયદાની) બાબત વિષે એકમત થયા છીએ પણ સદરહુ ફરિયાદમાં એકઝીમીટ તરીકે દાખલ કરેલા, તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ ના ખત ઉપર કરેલા દાવાને મુદ્દતના કાયદાની હરકત આવે છે કે નહીં

એ બાબતમાં અમારી વચ્ચે મતભેદ છે (અથવા જે બાબત ઉપર મતભેદ હોય તે લખવી); માટે

અમે પોતપોતાને માટે કરાર કરીએ છીએ કે, જે કોર્ટ આ બાબતનો ચુકાદો નકારમાં (અથવા હકારમાં) કરશે તો હું સદરહુ ને રૂપિયા ની રકમ

(અથવા તે ખત ઉપર કોર્ટ લેણી ઠરાવશે તેટલી રકમ) આપીશ અને હું સદરહુ

સદરહુ ખત ઉપરના મારા દાવાની સંપૂર્ણ ભરપાઈ તરીકે સદરહુ રૂપિયા ની રકમ (અથવા

કોર્ટ લેણી ઠરાવે તેટલી રકમ) સ્વીકારીશ (અથવા એવા ચુકાદા ઉપરથી હું સદરહુ

વિગેરે વિગેરે કરીશ અથવા નહીં કરું).

સાક્ષીઓ

વાદી

૧.

પ્રતિવાદી

૨.

તારીખ માહે

સને

જડજ.

કમીશન માટેની અરજીનો પત્ર.

(ઓ. ૨૬ કા. ૫).

(મથાળું: —ની કોર્ટના પ્રેસિડેન્ટ તથા જડજો વિગેરે, અગર જેમ હોય તેમ).

ની કોર્ટમાં હાલ ફરિયાદ ચાલે છે અને તે કામમાં અ. બ. વાદી

અને ક. ડ પ્રતિવાદી છે; અને સદરહુ કામમાં વાદી એવો દાવો કરે છે કે

(દાવાનો સાર લખવો)

અને સદરહુ કોર્ટને એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ન્યાયની ખાતર તથા પક્ષકારો વચ્ચે જે તકરારી બાબત છે તેના યોગ્ય નિકાલની ખાતર એવી બાબતો વિશે નીચેના શખસોની સોમન ઉપર જુજાની લેવાની જરૂર છે, એટલે

ઈ. ક. રહેવાસી

ગ. હ. રહેવાસી

અને આશ. જે. રહેવાસી

અને એવું દેખાય છે કે સદરહુ સાહેબે આપની નામદાર કોર્ટની હકુમતની અંદર રહે છે.

વાસ્તે હું સદરહુ કોર્ટને

આપને અરજ કરવાની રજા લઉં છું અને આ ઉપરથી અરજ કરું છું કે ઉપરના કારણ સાર અને સદરહુ કોર્ટને મદદ મળે તે સાર આપ સદરહુ ના પ્રેસીડેન્ટ તથા જડજે તરીકે અથવા આપમાંના એકે અથવા વધારે જણાઓએ સદરહુ સાહેબને (તથા સદરહુ વાદી તથા પ્રતિવાદીના મુખત્યારો આપને, નક્કર લેખી વિનંતી કરીને જે બીજા સાહેબને સમન કરીને બોલાવવાનું કહે તેમને) આપ નીમો તથા તે વખતે તથા જગાએ આપના એક અથવા વધારે જણાની રૂબરૂ અથવા સાહેબોની જુથાની લેવા સાર આપનો કોર્ટની કામ ચલાવવાની રીત પ્રમાણે જે બીજા સમસોને અધિકાર હોય તેમની રૂબરૂ હાજર રહેવાને સમન કરશો અને આ વિનંતિપત્રની સાથે જે સવાલનામું છે તે પ્રમાણે (અથવા મ્હોડેથી) સદરહુ આપનો વિશે તેમની જુથાની સદરહુ વાદી તથા પ્રતિવાદીના મુખત્યારોની સમક્ષ અથવા તેમનામાં જે આસામીએ યોગ્ય નોટીસ પછી એવી જુથાની વખતે હાજર હોય તેમની સમક્ષ લેવડાવશો.

અને હું આપને વળી એવી વિનંતી કરું છું કે આપ સદરહુ સાહેબના જવાબ લખાવી લેશો, અને એવી જુથાની વખતે જે ચોપડાઓ, પત્રો, કાગળો તથા દસ્તાવેજો રજુ કરવામાં આવ્યા હોય તે જાળખાવવા માટે તેમના ઉપર યોગ્ય નીજ્જાની કરાવશો, અને વળી આપને એવી વિનંતી કરું છું કે એવી જુથાનીના ખરાપણા વિશે તેના ઉપર આપની ન્યાયમતના શિક્ષાથી શિક્કા કરાવશો, અથવા આપની કામ ચલાવવાની રીતને અનુસરતી હોય એવી બીજી રીતે તેના ઉપર નિજ્જાની કરાવશો અને તે જુથાની તથા બીજા સાહેબોની જુથાની લેવા સાર કોર્ટપણ લેખી અરજ કરવામાં આવે તો તે સુદાં સદરહુ કોર્ટને પાછી મોકલજો.

“ટોપ”—જે સદરહુ અરજ પરમુલકની કોર્ટને મોકલવામાં આવી હોય તો, ઉપરની છેલ્લી લીટીમાં “ સદરહુ કોર્ટને ” એ શબ્દોની પહેલાં “ મલિકા મુઆઝમના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ શૌર ફૌરેન ઓફીસ મારફત ” એ શબ્દો ઉમેરવા અને તે શબ્દોની પછી “રવાના થવા સાર” એ શબ્દો ઉમેરવા.

દસ્તાવેજના નમુના.

વેચાણ ખતનો નમુનો.

વેચાણ ખત રૂપીઆ નું.

૧ દરેક દસ્તાવેજમાં મથાણુ આ પ્રમાણે કરવું.

સંવત	ના	(મહીતો) સુદ	(તિથી) ને વાર	તારીખ
માહે	સને	ને દીને મોજ	તાલુકે	ના રહેનાર
નામ	જાત	ધર્મ	ઉમર	(લખવાં) જોમ એક મામ વાસ્તે
વં (નામ,	જાત,	ધર્મ,	ઉમર	લખવાં.)

ઉપર પ્રમાણે મથાણું કરી નીચે પ્રમાણે વેચાણ દસ્તાવેજમાં હકીકત લખવી.

જાત અમેાએ તમારી પાસેથી રૂ. આજ રોજ લઈ અને નેના અવેજમાં (ધર કે

જમીન જે વેચાણ આપી હોય તેની વિગત તથા ક્યા મહેલ્લામાં કે ક્યાં આવી તે લખવું પછી) ડીક્લીક્ટ અમદાવાદ, સજ ડીક્લીક્ટ (તાલુકા) ના મોજ (ગામ) માં છે તે તમને વેચાણ આપ્યું છે તેના ખુંટની વિગત—(અહીં ધર હોય તો તેથી પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર ને દક્ષિણ દિશાએ કાંનાં ધર કે રાજમાર્ગ આવ્યો છે તે લખવું; ને જમીન હોય તો કાંનાં ખેતરો આવ્યાં છે તે લખવું.) તે પછી પહેળાઈ, લંબાઈના ગજ અને જમીન હોય તો સર્વે નંબર, એકર અને આકાર કે સનંદીયા હોય તો

સલામી લખવી. અને ધરનું વેચાણ હોય તો એ ધર જમીન, અમત્રા, ઈમારત, કાછા કુવા, ટાંકા, ચોક, પરસારી કે રવેશ સાથે તમોને આંદો સુરજ તપે ત્યાં સુધી વેચાણ આપ્યું છે ને તેમાં તમો વસો, વસાવો કે ભાડે, ગીરો, વેચાણ, કે બક્ષીસ કરો કે મન દાવે તેવી રીતે તેનો ભોગવટો કરો તે સર્વ વાતે તમે માલીક છો. (એમ લખવું) કરા મદીઆરા છે કે આગવા, પાણી કંઈ તરફ પડે છે. જવાનો હક ક્યાં થકને છે વિગેરે તમામ હકો લખવા. (પણ જમીન હોય તો) તેમાંનાં તમામ ઝાડ ખીંડ તથા તેને લગતા તમામ હક સાથે તમોને જવોચંદ્ર દિવાકરો વેચાણ આપી છે. તેનો ભોગવટો તમો વંશ-પરંપરા કરો, ખેડો, ખેડાવો, પડતર રાખો કે ગીરો કે બક્ષીસ કરો એ સર્વ વાતના તમો મુખત્યાર છો. અને આજથી તે (ધર કે જમીન) અમાગ કબજામાંથી છોડીને તમારા કબજામાં આપી છે. તે ધર કે જમીન અમારા ખાપ દાદાના માલકી કબજા ભોગવટાનું (અથવા જે કોઈ પાસે વેચાણ રાખ્યું હોય તો તે અમુક પાસે અમે વેચાણ રાખેલું તેના વેચાણ ખત તમને મોંપાંચ છીએ) (આલું લખવું) તે અમે તમોને વેચાણ આપ્યું છે. એ ધર કે જમીન ઉપર કોઈનો કોઈ પણ પ્રકારનો હક દાવો નથી ને તદ્દન ન જોખમી તમોને વેચાણ આપી છે. તેમ છતાં જે કોઈ હક દાવો કે હેક્ષો હરકત કરે તો તેના અમે તથા અમાગ વાલી વારસો જવાબ દઈએ અને તે અમારા ખર્ચે દુર કરી આપીએ મહી. આ વેચાણ ખત અમે અમારી રાજપુશીથી અને અક્કલ હોશિયારીથી કરી આપ્યું છે. તે કયુલ મંજુર છે સહી.

અત્ર

મતુ

તત્ર

સાખ

(લખી આપનારે મતું કરવું.)

ખત લખનારે લખીતંગ અને બીજા બે ત્રણની સામો કરાવવી

૨ કબજાગીરો ખત ૩.

ગુ.

મથાળું ૧ લા નમુનામાં બતાવ્યા પ્રમાણે કરવું. પછી

જત અમેાએ તમારી પાસેથી તજફ રોકડા ૩. અકે લીધા તેના અવેજમાં અમારું (ધર કે જમીન જે હોય તે) અમદાવાદ ડીલ્લીકટ એક (જયો) સમગીઓકટ નડીઆફ (નાવુકે) ના ગામ મોતે (ગામ) માં છે તે ને કબજાગીરો આપી છે તેના વિગત. તેના ખુંટ નાચે પ્રમાણે (ચારે દિશાના ખુંટ લખવા)

ઉપર લખેલી મીલકત ધર કે જમીન જે હોય તે જળાવવુ. તમોને ગીરો આપી છે, રૂપિયાનું બ્યાજ નહીં ને ગીરોવાળી જમીનની સાંચ નહીં કે ધર હોય તો-ધરનું ભાડું નહીં, આપે રૂપીએ ધર કે જમીન છુટે તે લખવું. એ (અમુક વર્ષની બાંધણી કરી હોય તો “તેની બાંધણી વર્ષ ની કરી છે, તે પછી અમે રૂપીઆ આપીને તે મિલકત ઓરાડીએ ” એવું લખવું.)

આ મિલકત ઉપર કોઈનો હક દાવો નથી તેમ કોઈ બીજા જગ્યાએ તે ગીરો કે કોષ બીજા બો-જમાં નથી. તેમ છતાં કોષ હકદારો કરે તો તેનો જવાબ અમેા દઈએ. આજથી તમોને આ (મીલકત) નો કબજો મોંપવામાં આવ્યો છે. જેથી તમારે એના વદાવટ તમારી મરજમાં આવે તે મારક કરવો અમર બીજા કોષ પામે કરાવો કે સાંચે કે ભાડે આપો તે સર્વ વાને તમે મુ મત્યાર છો. આ હસ્તાવેજ અમે અમારી રાજ પુશીથી તથા અક્કલ હોશિયારીથી ને તંદુરસ્તીમાં લખી આપ્યો છે. તે અમેાને તથા અમારા વારસોને કયુલ મંજુર છે.

૧ અત્ર

મતુ

૧ અત્ર

સાખ

લખી આપનારે મતું કરવું

ખત લખનારે લખીતંગ કરવું તથા બીજા સાક્ષીઓએ સાખ કરવી.

સાનગીરો ખત.

કચ્છગીરો માફકળ લખવું પશ્યુ તેમાં કચ્છગીરો છે ત્યાં સાનગીરો લખવું અને જ્યાં મિલકત તમારે કચ્છને સોંપી છે ત્યાં—આ મિલકત તમને રૂપીયા પેટે સાંતમાં લખી આપી છે. અને મિલકત અમારે કચ્છને રાખી છે એવું લખવું.

આડગીરો ખત.

પોનાને ત્યાં કોમ મિલકત ગીરો હોય અને તે ખીજને ત્યાં પાછી જમારે ગીરો મૂકવામાં આવે તે આડગીરો કહેવાય છે. તે દસ્તાવેજ માટે ઉપરના મથાળા પ્રમાણે મથાળું કરી પછી “જત આજરોજ રૂ. અંકે રોકડા લીધા છે તેના અવેજમાં ખેતર કે જમીન અમોએ ફલાણા માણસ પાસેથી રૂ. માં ગીરો રાખેલી તે તમારે ત્યાં આડગીરો મુકો છે એવું લખવું ને તજે મિલકતનું વર્ણન મૂળ ગીરો દસ્તાવેજ પ્રમાણે લખવું ને તેના દસ્તાવેજ તમારે સ્વાધિન કર્યો છે. અમે રૂપીઆ આપી તે મિલકત છોડાવીશું વિગેરે હકીકત લખવી. ”

ગીરો હકવેચાણુનો દસ્તાવેજ.

મથાળું ૧ લા નંબરના ખત પ્રમાણે કરી તજે નિચે પ્રમાણે લખવું.
 “જત અમોએ તપારી પાસેથી આજરોજ રૂ. અંકે પુરા કદ્દાર રોકડા લીધા છે. એના અંગેજમાં અમોએ (જેના પાસેથી રાખ્યું હોય તેનું નામ) પામેલી ઘર કે જમીન રૂપીયા અંકે માટે સંવત તારીખ માહે સને ના રોજ કચ્છ ભોગવટા સાથે ગીરો રાખેલું તે તમને ગીરોહક વેચાણુ આપું છું. (પછી તે મિલકતના ખુટ તથા વર્ણન લખવું) તે મિલકત અમોએ જે સરતોએ ગીરો રાખી છે તે તમામ શરતોએ અમારે ગીરો હક વેચાણુ આપ્યો છે. માટે હવેથી તે મિલકતના અમો હક તરીકે વહાવટ કરવાને મુખત્યાર છે. આ દસ્તાવેજ અમે અમારી રાજી મુશીયી કરી આપ્યો છે ને અમારે યા અમારા વાલો વારસોને કમુલ મંજુર છે તે સહી.
 અત્રે મનુ અત્રે સાખ
 લખી આપનારનું મનું સાક્ષીઓની તથા લખોત ગવાળાની સાખ.

વીલ.

વીલ યાને વસીયતનામું.

સંવત ના (મદનો સુદ કે વસંત અને તિથી તથા વાર) તારીખ માહે સને ને દીને હું (નામ) અને હમ્મર ધધો રહેવાસી તાલુકે ગો જત મારી પદ્ધતિયા થવાથી અને હાલ મારી તખીયત સારી રહેતી નહીં હોવાથી તેમજ હવે મારી કાલુખગુર દેહને બડંડા નથી માટે મારી તંદુરસ્તી અને હવાતીમાં શુદ્ધિ અને સાવધાનીમાં હું મારી તમામ સ્થાવર જંગમ મિલકતનું વીલ યાને વસીયતનામું નિચે પ્રમાણે કરું છું.
 મારી સ્થાવર મિલકત નિચે પ્રમાણે છે.

(અહીં ઘર, જમીન વીગેરે જે સ્થાવર મિલકત હોય તે કયાં આવી, તેના ખુટ, તથા હક વીગેરે લખવું. ઘર હોય તો મહેલો તથા લંબાઈ પહોળાઈ અને જમીન હોય તો સર્વે નંબર અને એકર આકાર જણાવવાં અને એક પછી એક એમ પેરા પાડી તમામ મિલકતનું વર્ણન આપવું)

• પછી મારી જંગમ મીલકત—ઘરનું રાયરમીલુ, વાસણુ કુસણુ, દાંણા, ફરનીચર વીગેરે તમામ બતાવવું.

ઉપર જણાવેલી મિલકતનો હું મારી હયાતી સુધી મારો મનમમતો ઉપભોગ કરવાને તથા તેની આવક ખાવાને સુખત્યાર હું અને મારો દેહ છોડ્યા પછી, મારી તે તમામ મિલકત (મારી દીકરી કે દીકરા કે પીત્રાદિ જેને આપવી હોય તેનું નામ ઉમ્મર ઠેકાણું વગેરે લખવું) ને મળે તે માટે હું તેને હકદાર ઠરાવું છું. તેમથી મારા ક્રિયા ખર્ચમાં રૂ. અંકે ધર્માદામાં વાપરે અને બીજી તમામ મિલકતનો તેને મન શાવે તેવો ઉપભોગ કરવો. આ વસીયતનામું મેં મારી રાજી પ્રુશીથી તથા અક્કલ હોશીયારીથી ને બીનકેશી તથા તંદુરસ્તીમાં તથા સાવધગીરીમાં કર્યું છે તે સહી.

અત્ર

મતુ

અત્ર

સાખ

બક્ષીસ પત્ર.

સંવત ના (મહીના, સુદ કે વદ, તિથિ અને વાર) તા. માહે
 સને અંગ્રેજી દીને તાલુકે મોજે ના રહેવાસી (નામ
 જતે ઉમર ધંધો) જોગ, લી. નામ
 ઉમર, ધંધો, એક ગામ વાસ્તે વં જત તમે મારી પાસે ઘણા વખતથી રહેાછો, અને મારી સેવા ચાકરી કરોછો અને તેથી મારી તમારા ઉપર અને તમારી મારા ઉપર ઘણીજ પ્રીતિ હોવાથી હું તમારા ઉપર ખુશી થઇ મારી મિલકત.

(જે મિલકત બક્ષીસ આપવી હોય તેનું વર્ણન. ક્યાંથી આવી, કેટલી, ખુટ વગેરે લખવું.)

ઉપર બતાવેલી મારી મિલકત હું તમને આ દસ્તાવેજથી બક્ષીસ આપું છું અને આજથી તમારા કબજા સ્વાધિનમાં સોપું છું. અને તે મિલકત તમે મારા આખા મુજબ બક્ષીસ તરીકે આજથી સ્વિકારી છે. માટે હવે એ મિલકતનો હું આજ સુધી જેવો માલિક હતો તે વાત મેં આજ રોજથી તેના માલિક થયા છે. જેથી તે મિલકતનો તમે તમારે મન ફાવે તેમ ઉપભોગ કરવાને અને વ્યવસ્થા કરવાને સુખત્યાર છો.

આ દસ્તાવેજ મેં મારી રાજી પ્રુશીથી તથા બીન ફર અને શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યો છે તે મારે કબુલ મંજૂર છે.

અત્ર

મતુ અત્ર

સાખ

બક્ષીસ આપનારનું મતુ.

૧ સાક્ષીઓની સાખ.

વારસ સગીર હોય ત્યારે દ્રસ્ટીઓ નીમવાનો દસ્તાવેજ.

સંવત (માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને અંગ્રેજી દીને હું નામ
 જાત, ઉમર ધંધો રહેવાસી (ગામ) તાલુકે

નો જાહેર કરું છું કે હાલ હું વધુ થયોછું તથા મારું શરીર માંડુ રહે છે, અને મારી જોરત

હજી નાની ઉમરની હોવાથી તેમજ મારી મિલકતની સંભાળ રાખી શકે તેવી નથી તેમજ મારો પુત્ર નામે હાલ ઉમરનો સગીર છે જેથી મારી મિલકતની સંભાળ મારી હયાતીમાં અને હયાતી પછી છોડશે નામે લાયક ઉમરનો થાય ત્યા સુધી બરોબર રહે અને મિલકત બરખાદ થાય નહિ તેને માટે મારી મિલકતના ત્રસ્ટ ડીડનો આ દસ્તાવેજ કરું છું અને તેની વ્યવસ્થા કરવા નીચે પ્રમાણે ઠરાવ કરું છું.

૧ મારી સ્થાવર મિલકત આશરે રૂ.

ની નીચે પ્રમાણે છે.

(અહીં સ્થાવર મિલકતનું વર્ણન લખવું.)

૨ જંગમ મિલકત આશરે રૂ.

ની છે તેનું વર્ણન.

અહીં જંગમ મિલકતનું વર્ણન લખવું. જેમાં કોઇ રૂપિયા રોકડા કોઇને ધીર્યા હોય કે બેંકમાં હોય કે તેનું બ્યાજ લેવાનું હોય તેવી રકમો બતાવવી.

૩ ઉપર પ્રકારની મારી સ્થાવર અને જંગમ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાને માટે મારા નીચે મુજબના મારા ભરંસાવાળા મિત્રો અને મુદરથોને ટ્રસ્ટીઓ તરીકે તેમની સંમતિ લઇને નીમ્યા છે.
ટ્રસ્ટીઓનાં નામ, જાત, ઉંમર, ધંધો તથા રહેવાસી વીગેરે હકીકત એક પછી એક નામવાર લખવી.

ઉપર જણાવેલી મિલકત મેં મારા ટ્રસ્ટીઓના કબજામાં સ્થાપિત કરાને આજે સોંપી છે. માટે તે મિલકતની ઉપજ સારો આવે અને તેની વ્યવસ્થા ઉત્તમ રીતે કરે એ મુજબ મારા ટ્રસ્ટીઓએ તેની વ્યવસ્થા કરવા સોંપી છે. તેનું જે ઉત્પન્ન આવે તેમાંથી મારાં જી તથા છોકરાં તથા કુટુંબના અન્ન વસ્ત્ર અને ભરણપોષણને માટે દર વર્ષે રૂ. _____ અંકે આપવા અને જે ઉત્પન્ન વધે તે રકમમાંથી નવી જમીનો ખરીદવી કે તે રૂપિયા બેંકમાં મૂકવા. અને મારી વાર્ષિક આવદાની વધે તેવી વ્યવસ્થા કરવી. તે ઉપરાંત મારા છોકરાઓનો વિદ્યાભ્યાસ કરવા તથા તેમને ઉચ્ચ કેળવણી આપવા માટે વર્ષે દિવસે જે ખર્ચ થાય તે મારી મિલકતની ઉપજમાંથી આપવો અને જે કાંઈ લગ્ન કે મરણનું પ્રસ્તુત આવે તો તેનું ખર્ચ તેમાંથી કરવું.

જ્યારે મારા છોકરાં લાયક ઉંમરનો થાય ત્યારે ઉપર જણાવેલી મારી મિલકત અને તેમાં જે વધારો થયો હોય તો તેની આવક સાથે તેને કબજે સોંપવો. અને ટ્રસ્ટીઓએ પછીથી પોતાની વ્યવસ્થા કરવાનો સંધળો હક તેને સોંપી દઈ પોતાનો હક ઉઠાવી દેવો.

સંધળા ટ્રસ્ટીઓએ મારા મિલકતની વ્યવસ્થાનું કામ સંપોને એકમતે કરવું. આ ટ્રસ્ટ દસ્તાવેજ મેં મારી રાજી મુશીયા તથા અક્કલ હોંશીયારીથી કર્યો છે તે મારે કબુલ મંજૂર છે.

અત્ર મતુ અત્ર સાખ

મુચના--જો કોઈ વારસ ન હોય ને મિલકત ધર્માદામાં વાપરવા ટ્રસ્ટીઓ નીમવા હોય તો તેનું લખવું અને " તેમણે મિલકતના ઉત્પન્નમાંથી અમુક અમુક કામમાં દર વર્ષે ધર્માદા ખર્ચ કરવું " વીગેરે જણાવવું.

દત્તક પુત્ર

સંવત (માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને ને દીને તમે (જેને દત્તક લેવા હોય તેના માપનું નામ, ઉંમર, જાત, ધંધો, રહેવાસી.) જોગ લી. (દત્તક લેનારનું નામ, જાત, ઉંમર, ધંધો ને રહેવાસી) જાત અમારે પુત્રની સંતતિ નથી, અને તમે મારા નજદીકના (સગા) જે સગાઈ હોય તે લખવી) થાય છે. તો મારી ઇચ્છા મારા વંશનો વૃદ્ધિ સારૂ તમારા પુત્ર નામે ને દત્તક લેવાની છે અને ને પ્રમાણે મેં તેને દત્તક લેવાનો નક્કી કરાવ કરી દીધો છે જે તમે પણ તે પ્રમાણે તમારા પુત્ર નામે ને મને દત્તક આપવાને માટે કબુલ થયા છો, તેથી આજરોજ શાસ્ત્રાનુસાર દત્તવિધાનની ક્રિયા કરાવી તમેએ તમારા પુત્ર ને મને દત્તક આપ્યો છે અને મેં તેને આજરોજ મારા દત્તક તરીકે સ્વિકાર્યો છે. આ દત્તકનો લેખ અમે અમારી રાજીમુશીયા તથા અક્કલ હોંશીયારીથી કર્યો છે તે મારે કબુલ મંજૂર છે સહી.

અત્ર મતુ તત્ર સાખ.

બાડા ચીઠી

મથાળું પહેલા નમુના પ્રમાણે કરવું. તે પછી જાત અમેએ તમારી પાસેથી ધર ૧ મહેલા માં આવેલું મ્યુનીસીપલ નંબર વાળું ઝોરડા, પરસાળને ચોક તથા ત્રણ માળ સુદ્ધાં આજ રોજથી બાડે રાખ્યું છે તેના બાડાના ખાર માસના (કે એક માસના હોય તો તે લખવું) રૂ. _____ અંકે કરાવ્યા છે. તે તમને દર વર્ષે (કે દર ચઢે માસે--જેવી સરત હોય તે લખવી) આપીએ.

તેનું મ્યુનીસીપાલિટી તમારે માથે છે તથા સંચાલનથી અમારે માથે ને નળીઆં તમારે અપાવવાં (અહીં જે જે સરતો કરી હોય તે લખવી).

આ ભાડા મીઠીની મુદત વર્ષ ૧ ની કરી છે તે અમે સંવત ના (મહીનો—તિથી—ને વાર) ના રોજ બીનહરકતે ધર તમારે કબજે સોંપીએ. (અહીં જે ત્રણ વર્ષની કે પાંચ વર્ષની જે મુદત માટે ભાડે રાખ્યું હોય તે મુદત લખવી).

આ ભાડા મીઠી અમે અમારી રાજ પુશીથી લખી આપી આજરોજથી ધર ભાડે રાખ્યું છે તે અમારે કબુલ મંજુર છે.

અત્ર મત્ર અત્ર સાખ
(ભાડે રાખનારનું મત્ર) (સાક્ષીઓ કરાવવી)

ગણવતપટ્ટે

સંવત ના (માસ, તિથી, વાર) તાં માહે સને અગ્રેજી દીને (જમીનદારનું નામ—જાત, ઉમ્મર રહેવાસી અને તાલુકો) જોગ લીઠ (સાંથે રાખનારનું નામ, જાત, ઉમ્મર, રહેવાસી, તાલુકો) જત લખી આપું છું કે મેં તમારું ખેતર ૧ સર્વે નંબર એકર આકારનું

(ક્યાં આવેલું છે તે તથા ખેતરનું નામ લખવું) આજરોજથી સંવત ની ફસલ માટે ખેડવા સાડ ચાખ્યું છે. તેના વર્ષ ૧ ની સાંથનાં ૩. અંકે ઠરાવીને સાંથે રાખ્યું છે. તેની મુદત (જે મુદત માટે સાંથે રાખ્યું હોય તે લખવી, વર્ષ, ત્રણ વર્ષ કે પાંચ વર્ષ) વર્ષ ૧ ની ઠરાવી છે. જે પુરી થયે સંવત ના વૈશાખ સુદ ૪ ના રોજ ખેતર તમારે કબજે સોંપાએ અને તેમાં અમે કાંઠ તકરાર કે વાંધા ઉઠાવીએ નહિં. તેની સાંથના રૂપીઆ સરકારના બે હપ્તા પ્રમાણે આપીએ. તે ન આપીએ તો તમે ખેતરના પાકમાંથી વાળી થયે અથવા મારી બીજા મિલકતમાંથી કાયદેસર ધલાતો લાઇ વસુલ કરો તેમાં અમે હરકત કરીએ નહીં. આ જમીનનો સરકાર ધારો તમારે ભરવો. તેમાં આવેલાં ઝાડ બીડને અમે સાચવોએ ને એમાં અમે કાંઠ હક દાવો કરીએ નહીં. તેમ ઝાડના શળનો ઉપયોગ તમારે કરવો. આ જમીન અમે બીજાને પેટા ગણોતે ખેડવા આપીશું નહીં. આ જમીન ખેડીએ, કે ન ખેડીએ અથવા પડતર રહેશે કે પાકે કે ન પાકે તોપણ ઉપર પ્રમાણે તમેને સાંથના રૂપીઆ આપવા અમે કબુલ છીએ.

આ ગણવત મેં મારી રાજ પુશીથી લખી આપ્યું છે તે અમારે કબુલ મંજુર છે.

અત્ર મત્ર અત્ર સાખ

છેડા છુટકાની શરમતી યાને તલ્લીકનામું

સંવત (માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને ને અગ્રેજી દીને તમે ખાઇ ની દીકરી રહેવાસી મોજે તાલુકાની જોગ લી. નામ, ગામ, તાલુકો ના, જત તમે મારાં ધણીઆણી યાવ છો, પણ આજ કાલ કરતાં ધણા લાંબા વખતથી આપણુ બન્ને વચ્ચે અણખતાવ ચાલતો આવે છે. અને એક બીજાનાં મન ઉઘાં થએલાં છે. જેથી આપણો ધણી ધણીઆણી તરોકનો સંબંધ (પાંચ કે દસ) વર્ષથી મુલેહ ભરેલી રીતે ચાલતો નથી. અને તેથી આપણે બંનેએ આજરોજ અંદરે અંદર સમજીને આપણા લગનની ગાંઠ આજથી તોડી છે. અને તેથી હવે તમે બીજા ધણી કરો કે ન કરો તે તમારી મરજી ઉપર છે. તેમજ હું હવે બીજાવાર લગન કરું કે ન કરું તેમાં તમે હવે હરકત ઉઠાવો નહીં. આપણા લગન સંબંધી જે આપ લે થઇ હતી તે ઉપરથી આજરોજ મને ૩. અંકે તમારા ખાખ પાસેથી તમે અપાવીને આ શરમતી કરી છે. જેથી હવે આપણે એક બીજાએ, એક બીજા ઉપરનો હક ઉઠાવી દીધો છે. અને તેની આ છુટાછેડાની શરમતી યાને તલ્લીકનામું કર્યું છે. તે આપણે બંનેને કબુલ મંજુર છે તે સહી. આ શરમતી મેં મારી રાજ પુશીથી અને સાવધપણથી લખી આપી છે.

વહેંચણુનો દસ્તાવેજ.

સંવત (માસ, તિથી, વાર,) તારીખ માહે સને
અંગ્રેજી દીને જત અમે (વહેંચણુ કરનારનાં નામ, ઉમ્મર, ધંધો, જાત અને રહેવાસી)
ચારે ભાષ આજ સુધી એકત્ર કુટુંબમાં હતા તે રાજ ખુશીથી આજ રાજથી જુદા પડી, અમારી તમામ
સ્થાવર અને જંગમ મિલકતની સહીઆરી જે મિલકત હતી તેની વહેંચણુ કરીએ છીએ અને તે નીચે પ્રમાણે:-
અમે નામ———(મોટા ભાઈનું નામ)
ના ભાગમાં નીચે પ્રમાણે સ્થાવર અને જંગમ મિલકત આવી છે.

* * * * *
આ પછી દરેક ભાઈનું નામ લખી તમે તેના ભાગમાં જે મિલકત આવી હોય તે જણાવવી.

* * * * *
આ સિવાય આપણા આપ જે વૃદ્ધ ઉમ્મરના છે તેમના ભરણપોષણને માટે નિચેની મિલકત
સહીઆરી રહેવા દઇ તેમના કબજામાં સોંપી છે તેની વિગત નિચે પ્રમાણે (મિલકતનું વર્ણન)

* * * * *
આ મિલકત આપણા પિતા આપણા ચારેમાંથી જેના ભેગા રહે તેના કબજામાં રહે અને તેનું તે
ઉત્પન્ન ખાવ તથા તેમનું ભરણપોષણ કરે. પણ જુદા રહે તો પિતાજીના કબજામાં રહે ને તેનું તે ઉત્પન્ન
ખાવ, પણ તેમની જાદગી બાદ તે મિલકત ચારે જણે વહેંચી લેવી તથા તેમનું ક્રિયા અર્થ ચારે જણાએ
સહીઆરું કરવું.

ઉપર પ્રમાણે આપણુ ચારે ભાઈઓના ભાગમાં જે જે મિલકત આવી છે તે સર્વ આપણે પોત-
પોતાને કબજે લીધી છે અને તેથી જેના ભાગમાં જે મિલકત આવી છે તેના ઉપર તેના સંપૂર્ણ
કબજો અને માલિકી છે. વળી આપણે દેવાના રૂ. અંકે છે. તે સરખે હીરસે ચારે
જણાએ આપવા, તથા લેણું રૂ. અંકે છે તે જેમ જેમ વસુલ થાય તેમ તેમ
સરખે હીરસે વહેંચી લેવું.

આ વહેંચણુ પત્ર આપણે ચારે ભાઈઓએ રાજ ખુશીથી અને સંપીને કર્યું છે. જે આપણે સર્વેને
કબજા મંજૂર છે.

અત્ર મત્ર સાખ
ચારે ભાઈઓએ મતાં કરવાં. ચાર સારા માણસોની સાખે કરાવવી.

ભાગીદારીનો કરાર

સંવત (માસ તિથિ વાર) તા. માહે સને ના અં-
ગ્રેજી દીને જત અમે.

(દરેક ભાગીદારીઓનાં નામ, ઉમ્મર, જાત, ધંધો ને રહેવાસી લખવાં.)
ચારે જણાએ (જે વેપાર કે પેઢી કરવાની હોય તેનું નામ) નો વેપાર ચારે ભાગીદારી કરી
સહીયારો કરવો આજ રાજથી શરૂ કર્યો છે તેની સરતો નીચે પ્રમાણે ઠરાવી છે. (અહીં વેપારની, તેના
ઉત્પન્નની, મુદીની, મહેનતની વીગેરે જે જે સરતો ઠરાવી હોય તે તથા ફુકાનનું નામ કેવું આપવું,
વહીવટ કેણું કરવું, અને નફો યામ તે કેવી રીતે વહેંચવો તથા કાંનો કેટલો ભાગ તે સર્વે સરતો
અહીં લખવો.)

ઉપર પ્રમાણેની સરતો આપણે મધ્યે કમુલ કરીને આજ રોજથી તે ધધો શરૂ કર્યો છે. તે આપણે સર્વેને કમુલ મંજુર છે.

અત્ર

મતુ

તત્ર

સાખ

બાગીદારોની સહીઓ

સાખો.

મિલકત ઉપરથી હક ઉઠાવવાની ફારગતી.

(સંવત માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને ના અંગ્રેજ દીને (જેને લખી આપ્યું હોય તેનું) નામ, ઉમ્મર, જાત, ધધો ને રહેવાસી) જોગ લી. (લખી આપનારનું) નામ, જાત, ધધો, ઉમ્મર, રહેવાસી) જાત આપણી સ્થાવર અને જંગમ મિલકત જે સહીઆરો છે. (અથવા દુકાન હોય તો લખવું કે આપણે અમુક ધધાની દુકાન કરી હતી. તેના નફા તોટા આજ સુધી આપણે વહેંચ્યું નથી.) તેમાં આજથી મારા ભાગ પેટ રૂ. અંકે ઉચક રકમ (અથવા જે મિલકત કે માત્ર ઉચક મલ્યો હોય તે જણાવવું) આજ દીને તમે મને આપી છે. અને તે લખ મેં તે સહીઆરી મિલકતમાંથી મારો હક યાને ભાગ ઉઠાવી દીધો છે. આજથી હવે તમે જે સહીયારી મિલકત હતી તેના સ્વતંત્ર માલિક થયા છો. હવે અમારો તે મિલકતમાં ભાગ કે કાંઈ હક રહ્યો નથી. અને હક સંબંધ તેમાંથી વહાવી લીધા માગતની આ ફારગતી લખી આપી છે તે અમારે કમુલ મંજુર છે. આ ફારગતી મેં મારી રાજ ખુશીથી ને શુદ્ધ ખુશીથી લખી આપી છે તે સહી.

અત્ર

મતુ

તત્ર

સાખ

હક ઉઠાવી લેનારનું મતુ.

સાખ કરાવવી.

કરજ ખત.

(નમુના નંબર ૧ માં બતાવ્યા પ્રમાણે મયાળું કરી નીચે લખવું કે,—)

જાત અમેએ તમારી પાસેથી આજ રોજ રૂ. અંકે રોકડા કલ્દાર લીધા છે તે તમે મોગો ત્યારે દેવા એ રૂપીઆનું બ્યાજ દર વરસે, દર સેંકડે રકા પ્રમાણે દીવાળો બાકી કરાવ્યું છે. તે પ્રમાણે આપીએ. આ ખત અમે અમારી રાજ ખુશીથી ઉપર પ્રમાણે રોકડા રૂપીયા લખને લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વારસોને કમુલ મંજુર છે.

અત્ર

મતુ

તત્ર

સાખ

કુલ મુખત્યારપત્ર.

હું (નામ, જાત, ધધો, ઉમ્મર, રહેવાસી મોજે તાલુકે) તે. આ લેખ ઉપરથી તમે (નામ, જાત, ધધો, ઉમ્મર, રહેવાસી) ને મારે સાડ તથા મારે નામે, મારા તરફથી (જે એકજ બાબતમાં મુખત્યાર નીમ્યા હોય તે જે કામ માટે મુખત્યાર નીમ્યા હોય તે કામ લખવું. ને તમામ કામ માટે કુલ મુખત્યાર નીમ્યા હોય તો) કોઇ પણ ફાજલારી કે દીવાની ફરીઆદ કે દાવાના કામમાં, કીંવા અપીલના કામમાં કે કોઇ પણ મન્સાફી કામમાં, હાજર રહેવા, ફરીઆદ કે દાવા કરવા કે તેના જવાબો આપવા કે મારા વતી સહીઓ કરવા કે કાગળપત્રો, કે હુડીપત્રી લખવા, આપવા કે લેવા તથા મારા તરફથી દસ્તાવેજ કરાવવા, નોંધાવવા કે લખી આપવા કે ખીજા કોઇ પણ કામ જે હું જાતે કરી શકું તે સર્વે, અથવા જે કામ કરવાનો મને અધિકાર હોય તે સર્વમાં કામો કરવા માટે તમને મેં મારા ખરા અને બરસાદાર મુખત્યાર પસંદ કરી અને નીમ્યા છે. આ વાતની સાક્ષીને સટે મેં મારે હાથે આજ તારીખ માહે સને તથા સંવત માસ, તિથી વારને રોજ મારી સહી કરી છે.

(સહી)

સાખ

